BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LVI
G
44
NAPOLI

LVI
G
44

FRANCISCI
TOLETI
SOCIETATIS IESV,
S.R.E. PRESBYTERI CARD.

INSTRVCTIO SACERDOTVM,

In Libros octo diſtincta.

Nunç ſexto cum Autographo collata, & emendata, Opuſculoque De Sacramento Ordinis Martini Fornarij aucta.

ACCESSERVNT ADDITAMENTA,
Liberq; nunquam antea cuſus de Origine, & Clauſura Sanctimonialium.

D. ANDREÆ VICTORELLII BASSANENSIS
DOCTORIS THEOLOGI.

[redacted]

1638.

ROMÆ, Expenſis Io. Dominici Franzini. Sub ſigno Fontis.
Apud Hæredem Iacobi Maſcardi. MDCXXXVI.

CVM PRIVILEGIO, ET SVPERIORVM PERMISSV.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

Imprimatur ſi videbitur Reuerendiſs. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

A. Torniellus Viceſg.

Imprimatur

Fr. Hyacinthus Lupus Mag. & Soc. Reuerendiſs. P. Fr. Nicolai Riccardij Sacri Apoſt. Pal. Mag.

EMINENTISS. AC REVERENDISS.

FRANCISCO BARBERINO

S. R. E. CARD. VICECANCELLARIO

PRINCIPI AMPLISSIMO

IO: DOMINICVS FRANZINVS,

In perpetuæ venerationis teſtimonium, humiliter

D. D.

HÆC ſacra Ciuitas, quæ te ſuæ Religionis, ac Maieſtatis amplificatorem agnoſcit: & exteræ Prouinciæ, quas chriſtianæ tranquillitatis aſſertor peragraſti; dum inter publicas ſuorum populorum benedictiones, tua efferunt præconia; tibi etiam (Eminentiſſime Princeps) Nationum omnium reuerentiam deuinxerunt, & obſequia. Cumq. ideo non poſſit Orbis terrarum non præcipua veneratione colere quod Barberinis titulis inſignitur; idcirco Toletum, maiori qua poſſem gloria cumulaturus; nunc tui ampliſsimi Nominis laurea coronatum emiſi; vt in omnium plauſibus triumphet.

At equidem hæc Sacerdotalium, Chriſtianarumq. Virtutum SVMMA non alterius, quàm tuis fulgoribus decoranda videbatur; qui religioſiſſimis moribus, aſſiduoq. piorum operum exercitio, quomodo religio & pietas pro-

pagentur nunquam deſinis pateſacere: Et è re ſacra forè non dubito, quòd ſplendidiſsimis duorum Purpuratorum Sacerdotum luminibus ſociatis, clariùs pateat ad Eccleſiaſticam ſublimitatem iter. Siquidem, ſi ad erudiendum Dei populum, adeò eſt efficax lingua Toleti; quàm fortiùs animos impellet exemplorum eloquentia? Validiora procul dubio ſunt facta quàm verba, & pleniùs eſt opere docere, quàm voce.

Cum ergo idem vtrique veſtrum propoſitum eſſe cognoſcatur, ſimul iungi meritò debueratis: tùm, vt quemadmodum dignitate ac pietate congruitis, mutuato etiam inuicem honore congauderetis, tum etiam vt gentes, dum audiunt Toletum, ad Sacerdotes inſtruendos, cæleſtis pandentem oracula ſapientiæ; vnà quoque memorantes Barberinum rebus ipſis edocere, quemadmodum Sacerdotale decus amplificetur; eò magis ad Eccleſiaſticam amplectendam diſciplinam prouocentur.

Maximopere (Princeps Eminentiſsime) gaudebit Toletus, tui patrocinij ſplendore perfuſus; cuius religioſa dogmata, cæleſtibus operibus, admirabiliter illuſtras: Ipſeq. ad meorum votorum perueniſſe faſtigium profitebor, ſi hunc tributariæ deuotionis cenſum benignus excipies; Deumq. agnouero deuoti animi mei vocibus, pro tua, ac Sanctiſsimi Vrbani diuturnitate precantis, annuiſſe; quò Reipublicæ proſpera firmentur, & Eccleſiæ Catholicæ, Romanæq. Purpuræ ſplendor magis magiſque in dies illuſtrior euadat.

BIBLIOPOLA AD LECTOREM.

INSTRVCTIO *Sacerdotum eruditiſsimi Cardinalis Toleti (quam aliquis moralis Theologiæ Theſaurum, ego etiam officinæ meæ Decus appellabo) non ſolum Opuſculo De Sacramento Ordinis Martini F., veteribuſque, & nouis D. Andreæ Victorelli Theol. Additamentis, ſed breui etiam, perſpicuoque eiuſdem Authoris De Origine, & Clauſura Sanctimonialium libro locupletata in vulgus exit. De Sacerdotum Inſtructione nullum verbum. Eam varijs in locis ſexagies (vt ita dicam) paucorum annorum interuallo, typis editam vidiſti, ſeu videre potuiſti. De libro De Sanctimonialium Origine & Clauſura, quem, quia prælum antea non vidit, videre tibi non licuit, hoc vnum adijcio. Breuitatem certè complexus eſt Author; ſed ita, vt perſpicuitatem non neglexerit, & nullius dubitationis explicationem, quam Sacerdotes pœnitentibus auris præbentes deſiderant, fortaſſe, non prætermiſerit. Lege (liuore poſthabito) ſed non oſcitanter; &, antequam intelligas, deſine ſententiam ferre. Animaduertes, laborem alienum fructuoſum pijs lectoribus eſſe poſſe; & illud hoc locum non habere. Breues eſſe, laboro,* Obſcurus fio. Vale.

VRBANVS PAPA VIII.

Ad futuram rei memoriam.

IVSTIS petentium votis libenter annuimus, eaq. fauoribus proſequimur opportunis. Exponi ſiquidem nobis nuper fecit dilectus filius Ioannes Dominicus Franzinus in Alma Vrbe noſtra Bibliopola, ac natus & hæres quondam Ioannis Antonij Franzini dum vixit in dicta Vrbe ſimiliter Bibliopolæ. Quod alias dictus Ioannes Antonius eius genitor opus inſcriptum Inſtructio Sacerdotum bo. mem. Franciſci Cardinalis Toleti nuncupati in octo libros diſtinctum, adiuncto illi Tractatu de Sacro Ordine, per quondam Martinum Fornarium edito in lucem, edere curauit, ac fœl. rec. Paulus Papa V. Prædeceſſor noſter eidem Io. Antonio, & poſtmodum exponenti prædicto, vt per Decennium, quod vt dictus exponens aſſerit expirauit nemo in dicta Vrbe & Statu noſtro Eccleſiaſtico, etiam ſub certis tunc expreſsis pœnis dictum opus ſine ſua, vel ſucceſſorum ſuorum, ſeu ab eo cauſam habentium licentia vendere poſſet indulſit. Nunc verò cum dictus exponens idem opus cum luculenta additione dilecti filij Andreæ Victorelli Baſſaneñ. Doctoris Theologi De Clauſura, de nouo typis mandare & in lucem edere intendat, ac vereatur ne poſtquam illud in lucem prodierit ab alijs ex alieno labore lucrum quæreñ. imprimatur. Nobis propterea humiliter ſupplicari fecit dictus exponens vt ei in præmiſsis opportune prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur dictum exponentem ſpecialis gratiæ fauore proſequi volentes, necnon à quibuſuis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, alijſq. Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris, & pœnis à iure vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes & abſolutum fore cenſentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati: eidem exponenti, vt opus ſupradictum cum additione prædicta, dummodo prius à dilecto filio Magiſtro noſtri & Sacri Palatij Apoſtolici approbatum ſit, ſemel, & pluries imprimendi, ac imprimi faciendi facultatem Apoſtolica auctoritate tenore præſentium concedimus, ac ei quod per quindecim annos à prima eiuſdem operis impreſſione huiuſmodi computandos, nullus alius tam in dicta Vrbe, quàm in vniuerſo noſtro Statu Eccleſiaſtico, mediatè vel immediatè nobis ſubiecto opus ſupradictum ſine ſpeciali ſua & ſucceſſorum ſuorum, vel ab eo cauſam habentium licentia imprimere, aut ab alio, vel alijs ſine huiuſmodi licentia impreſſum vendere, aut venale habere valeat auctoritate, & tenore præſentis etiam concedimus, & indulgemus. Inhibentes propterea vniuerſis, & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus, præſertim librorum impreſſoribus, & Bibliopolis ſub quingentorum ducatorum auri de Camera, & amiſsionis librorum, & expenſarum omnium pro vna Cameræ noſtræ Apoſtolicæ, ac pro alia eidem exponenti, & ſucceſſoribus ſuis, aut ab eo cauſam habentibus, ac pro reliqua partibus Accuſatori, & Iudici exequenti irremiſſibiliter applicandis, & eo ipſo incurrendis pœnis ne dictis quindecim annis duran. opus ſupradictum, aut quamlibet illius partem tam in magno, quàm in paruo folio, etiam prætextu declarationum, ſiue additionum tam in Vrbe, quàm in reliquo Statu Eccleſiaſtico prædictis, ſine huiuſmodi licentia imprimere, aut ab alijs impreſſum vendere, ſeu venale habere quocunque modo audeant, vel præſumant. Quocirca dilectis filijs noſtris, & Sedis Apoſtolicæ de latere Legatis, ſeu eorum Prolegatis, aut Præſidentibus, Gubernatoribus, Prætoribus, & alijs Iuſtitiæ Miniſtris. Prouinciarum, Ciuitatum & locorum Status Eccleſiaſtici prædicti, per Apoſtolica ſcripta mandamus quatenus eidem exponenti, ſucceſſoribusq. ſuis, & ab eo cauſam habentibus huiuſmodi, in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, quandocunque ab ipſo exponente, ſeu ſucceſſoribus, ac ab eo cauſam habentibus prædictis fuerint requiſiti, pœnas prædictas contra quoſcunque inobedientes irremiſsibiliter exequantur. Non obſtantibus Conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac quibuſuis ſtatutis, ac conſuetudinibus etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque indultis in contrarium præmiſſorum, quomodolibet conceſsis, confirmatis, & approbatis, cæteriſq. contrarijs quibuſcunque. Volumus autem, & dicta auctoritate decernimus, quod præſentium litterarum noſtrarum tranſumptis etiam in ipſo opere impreſsis, manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus fides adhibeatur, quæ præſentibus noſtris litteris originalibus adhiberetur ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris die xx. Decembris MDCXXXIV. Pontificatus Noſtri Anno Duodecimo.

Locus † ſigilli.

M. A. Maraldus.

IN-

INDEX CAPITVM HVIVS OPERIS.

CAPITA LIBRI I.

Qvid ſit Sacerdos, & quare ſic dicatur. cap. 1
In quibus differat Sacerdos Euangelicus ab alijs. c.2
De officijs Sacerdotis, & impedimentis officiorum. c.3
Quid ſit excommunicatio. c.4
De ſpeciebus excommunicationis. c.5
De cauſa efficiente excommunicationis,ſeu de eo, qui poteſt excommunicare. cap. 6
De cauſa materiali,ſeu de eo,qui poteſt excommunicari. c.7
De materiali cauſa proxima excommunicationis. c.8
De *formali* cauſa excommunicationis. c.9
De quibuſdam qualitatibus excom. & de cauſa finali eiuſdem. c.10
De quibuſdam communiter vocatis effectibus maioris excomm. c.11
De intelligentia prædictorum in Extrauagantem Martini V. c.12
De effectibus proprijs maioris excommunicationis. c.13
De quibuſdam annotandis in abſolutione ab excomm. c.14
De eo, qui poteſt abſoluere ab excomm.in mortis articulo. c.15
De eo,qui poteſt abſoluere ab excomm.extra *mortis* articulum. c.16
De minori excommunicatione. c.17
De excommunicationibus in bulla cœnæ reſeruatis. c.18
De prima excommunicatione in bulla cœnæ contenta. c.19
De ſecunda,& tertia excomm.in bulla cœnæ contentis. c.20
De quarta,& quinta excomm. in bulla cœnæ contentis. c.21
De ſexta excommunicatione in bulla cœnę contenta. c.22
De ſeptima excom.in bulla cœnæ contenta. c.23
De collatione eorum,quę dicta ſunt in cap. præcedenti, cum his, quæ ſunt in iure commun. c.24
De octaua, nona, decima,& vndecima excommunicatione in bulla cœnæ contentis. c.25
De duodecima, & decimatertia excommunicatione in bulla cœnæ contentis. cap. 26
De decimaquarta, & decimaquinta excommunicatione in bulla cœnę contentis. c.27
De decimaſexta, & decimaſeptima excommunicatione in bulla cœnæ contentis. cap. 28
De decimaoctaua, & decimanona excommunic.in bulla cœnæ contentis. c.29
De vigeſima, & nonnullis alijs præter excommun.in bulla contentis. c.30
Qui contrahant excommunicationem, ob iniectionem manuum in clericos. c.31
Qui excómunicati ob manuum violentam iniectionem, ab alio quàm à Romano Pontifice abſolui poſſint. c.32
In quibus caſibus non contrahatur prædicta excommunicatio. c.33
De nonnullorum dubiorum reſolutione. cap. 34
De excomm. in decretalibus,& in ſexto reſeruatis. c.35
De excomm. reſeruatis in Clementinis, & in Extrauag. c.36
De excomm. non reſeruatis in decreto, & decretalibus. c.37

De

De excommunicationibus non reſeruatis in ſexto. c.38
De excommunicationibus non reſeruatis in Clementinis. c.39
De excommunicationibus non reſeruatis in Extrauagantibus. c.40.
De excommunicationibus in Concil. Trid. poſitis. c.41.
Quid ſit ſuſpenſio, & quæ eius ſpecies. c.42
De quibuſdam regulis, quibus explicantur ſpecies ſuſpenſionis prædictæ. c.43
De cauſis ſuſpenſionis. c.44
De effectibus ſuſpenſionis. c.45
De abſolutione a ſuſpenſione. c.46
De ſuſpenſione Concubinarij notorij. c.47
De alijs nonnullis iuris ſuſpenſionibus. cap. 48
De ſuſpenſionibus Conc. Trid. c.49
De degradatione, ſeu depoſitione. c.50
De interdicto quid ſit, & quæ ipſius ſpecies. cap. 51
De cauſis interdicti. c.52
De effectibus interdicti. c.53
De modis, quibus in iure ponitur interdictum. c.54
De eo, qui poteſt abſoluere ab interdicto. cap. 55
De ceſſatione à diuinis. c.56
Quid, & quotuplex ſit irregularitas. c.57
De irregularitate ex defectu natalium. c.58
De irregularitate ex defectu originis. c.59
De irregular. ex defectu libertationis. c.60
De irregularitate ex defectu ætatis. c.61
De irregularit. ex defectu famæ bonæ c.62
De irregularitate ex defectu corporis. c.63
De irregularitate ex defectu animæ. c.64
De irregular. ex defectu Sacramenti. c.65
De ſpeciebus, & modis Bigamię in particulari. c.66
De alij Bigamiæ ſpeciebus, c.67
De diſpenſatione irregularitatis ex Bigamia. c.68
De irregularitate ex delicto hæreſis. c.69
De irregularitate ex delicto circa Baptiſmi Sacramentum. c.70
De irregularitatibus ex delicto circa Ordinum ſuſceptionem. c.71
De irregularitatibus in ordinis miniſterio. cap. 72
De irregularitatibus ex delicto in ſcientia diſcenda, vel docenda. c.73
De irregularitate ex criminis notorietate. cap. 74
De irregularitate ex homicidio. c.75
De irregularitate ex mutilatione. c.76
Quotuplex homicidium, & mutilatio. c.77
Quando ex mutilatione, vel homicidio non inducatur irregularitas. c.78
De irregularitatibus ex homicidio voluntario. c.79
De irregularitate homicidij ex neceſſitate facti. c.80
De irregularitate ex homicidio caſuali. cap. 81
De nonnullis circa huiuſmodi regulas. c.82
De homicidio lingua perpetrato. c.83
De irregularitate ex mandato. c.84
De irregularitate ex conſilio. c.85
De irregularitate ex defenſione. c.86
De alijs modis contrahendi irregularitatem homicidij. c.87
De diſpenſatione irregularitatis ex homicidio c.88
De modis, quibus quæuis irregularitas tollitur. c.89
De iuriſdictione. c.90
De peccato mortali. c.91
Quando licet à malis miniſtris accipere Sacramenta. c.92
De qualitate ordinatorum. c.93

CAPITA LIBRI II.

De diſpoſitione neceſſaria ante celebrationem. c.1
De diſpoſitionibus in ipſa celebratione. cap. 2
De diſpoſitionibus poſt conſecrationem. cap. 3
Quid ſit Miſſa. c.4
De Miſſæ partibus. c.5
De valore huius Miſſæ, ratione ſacrificij. cap. 6
De ijs quibus ſacrificium prodeſt. c.7
De reſolutione trium dubiorum. c.8
De remedijs erga ea, quæ in Miſſa accidunt. c.9
Quid diuinum officium dicatur. c.10
Quotuplex ſit iſtud officium. c.11
De obligatis ad diuinum officium perſoluendum. c.12
De circumſtantijs circa diuinum officium obſeruandis. c.13
De cauſis excuſantibus ab officio perſoluendo. c.14
Quid ſit Sacramentum. c.15

De

De his, quæ in Sacramento neceſſaria ſunt. cap. 16
De numero, & ſufficientia Sacramẽtorum. cap. 17
De materia remota, & propinqua Baptiſmi. c.18
De forma baptiſmi. c.19
De miniſtrante baptiſmum. c.20
De ſuſcipiente baptiſmum. c.21
De effectibus, & ſpeciebus baptiſmi. c.22
De ſolemnitatibus baptiſmi. c.23
De confirmatione. c.24
De Euchariſtiæ materia. c.25
De forma corporis, & ſanguinis. c.26
De efficacia verborum formæ. c.27
De Miniſtro ſuſcipiente. c.28
De modis ſuſcipiendi Sacramentum, & eius effectibus. c.29
De varijs nominibus huius Sacramẽti. c.30

CAPITA LIBRI III.

QVid ſit peccatum. c.1
De peccatorum differentijs in communi. c.2
De partibus eſſentialibus peccatorum, & effectibus. c.3
Quid ſit contritio, quid attritio. c.4
De quibuſdam dubijs circa contritionẽ. c.5
Quid ſit confeſſio. c.6
Qualis debet eſſe confeſſio. c.7
Quibus caſibus confeſſio non integra eſt valida. c.8
De alijs confeſsionis qualitatibus. c.9
Quibus in caſibus confeſsio ſit denuo facienda c.10
De Satisfactione. c.11
De Abſolutione. c.12
De Confeſſario. c.13
De his, à quibus proprius Confeſſarius poteſt abſoluere. c.14
De ſcientia Confeſſarij. c.15
De ſigillo obſeruando à Confeſſario. c.16
De examine faciendo à Confeſſario. c.17
De his, quæ in confeſs. petenda ſunt. c.18
De *his*, quæ poſt confeſs. petenda ſunt. c.19
De pœnitente. c.20
De reſpectu huius Sacramenti. c.21

CAPITA LIBRI IV.

QVid ſit Fides, quæ eius materia. c.1
De modo, & neceſſitate fidei. c.2
Quid ſit hæreſis, & quare ſic dicatur. c.3
Quibus modis peccatur peccato hæreſis. cap. 4
De excomm. aliorum circa hæreticos. c.5
De Apoſtaſia, & infidelitate. c.6
De Spe, & peccatis contra ſpem. c.7
Quid ſit charitas, & quam neceſſaria ſit. c.8
De peccatis contra charitatem. c.9
De amplitudine charitatis, quæ eſt erga proximum. c.10
De modis, quibus proximo poſſumus velle malum temporale, & de Schiſmate. c.11
De primo Decalogi præcepto. c.12
De Blaſphemia, & impietate. c.13
De Superſtitione. c.14
De diuinatione. c.15
De vana obſeruantia, & maleficio. c.16
Quid votum; quæ eius materia, quanta ſit obligatio. c.17
De votorum differentijs, & ipſorum relatione. c.18
De tentatione Dei. c.19
De ſecundo præcepto. Quid iuramentum, quot eius ſpecies. c.20
An liceat iurare, & quomodo. c.21
De obligatione iuramenti. c.22
De iuramenti diſpenſatione. c.23
De tertio præcepto Decalogi. c.24
De peccato non ſanctificantis feſta. c.25

CAPITA LIBRI V.

DE quarto præcepto decalogi. Honora parentes. c.1
De obligatione viri, & vxoris. c.2
De Epiſcopo. c.3
De Epiſcopo poſt conſecrationem. c.4
De Curato. c.5
De quinto præcepto, & peccato ſe occidendi. c.6
De homicidio ſine intentione. c.7
De circumſtantijs homicidij. c.8
De intellectu præcepti, non occidendi. c.9
De ſexto præcepto. de ſimplici fornicatione. c.10
De adulterio, & ſtupro. c.11
De inceſtu, raptu, & ſacrilegio. c.12
De peccato contra naturam. c.13
De his, quæ in iſto præcepto ſimul prohibentur. c.14
De ſeptimo præcepto. Quid ſit furtũ. c.15
De ſpeciebus furti, & quod peccatum ſit furtum. c.16

Quid

Quid reſtitutio, quis reſtituere teneatur ratione rei male acceptæ. c.17
Quis reſtituere teneatur ratione rei bene acceptæ. c.18
De tertia radice, quæ dicitur iniuſta actio. cap. 19
De reſtitutione iniuſtæ acceptionis, & detentionis. c.20
De quarta radice reſtitutionis. c.21
Quid ſit reſtituendum. c.22
Cui reſtitutio ſit facienda. c.23
Quantum, quomodo, quando ſit reſtituendum. c.24
Quo ordine, quove loco ſit reſtituẽdũ. c.25
Quæ cauſæ excuſent iniquum. c.26
De alijs duabus cauſis non reſtituendi. c.27
De vſura quid ſit. c.28
Quotuplex vſura ſit, & de mentali. c.29
De vſura exteriori explicita. c.30
De vſura exteriori palliata, ſeu implicita. cap. 31
De cauſis, propter quas lucrum in mutuo poteſt exigi. c.32
De lucro ceſſante. c.33
De alijs cauſis exigẽdi in mutuo lucrũ. c.34
Quantum debeat vſurarius reſtituere, & ex quibus bonis. c.35
Qui obligentur reſtituere ratione vſuræ. Et quid cum vſurario agendum. c.36
De accipiente ad vſuras. c.37
De Monte Pietatis. c.38
De alijs montibus, quæ in vſu ſunt in quibuſdam locis. c.39
De ſocietate officiorum. c.40
De alijs tribus ſocietatum ſpeciebus. c.41
De cenſibus. Quid cenſus. c.42
Quotuplex cenſus. c.43
De emptione, & venditione cenſuum. c.44
De neceſſarijs ad iuſtitiam contractus huius ſecundum ſe. c.45
De iuſtitia emptionis cenſuum, vt modo fit. cap. 46
De neceſſarijs ad huiuſmodi cõtractũ. c.47
De quibuſdam circumſtantijs in cenſibus appoſitis. c.48
De cenſu temporali. c.49
Quid ſit cambium, quot eius ſpecies. c.50
De iuſtitia cambij ad minutum. c.51
De iuſtitia cambij ſicci. c.52
De quibuſdam notabilibus pro alijs cambiorum ſpeciebus. c.53
De cambiis per litteras. c.54
De cambio reali. c.55
De octauo præcepto. Non falſum teſtimonium dices. c.56
De accuſatore. c.57
De reo. c.58
De teſte. c.59
De aduocato. c.60
De notario. c.61
De procuratore. c.62
Quid detractio, quotque ipſius modi ſint. cap. 63
Quale peccatum ſit detractio. c.64
De reſolutione aliquorum dubiorum. c.65
De dubio ſecundo. c.66
De audiente detractorem. c.67
De reſtitutione. c.68
De modis reſtituendi famam. c.69
De tribus dubijs circa reſtitutionem famæ. cap. c.70
De nono præcepto. Non concupiſces res proximi, ex cap. xx. Exodi. c.71
Quid gabella, & quotuplex. c.72
De iuſtitia exigentis vectigalia. c.73
De iuſtitia exigentis guidagia, &c. c.74
De iuſtitia ſoluentis gabellas. c.75
Quid beneficium, & quotuplex. c.76
Quis poſſit conferre beneficia. c.77
Quomodo aliquis debeat dare beneficia alteri. c.78
De accipiente beneficia. c.79
An liceat plura habere beneficia ſimul. c.80
Quid penſio, quotuplex, in quibus à beneficio differat. c.81
Quomodo quis licitè penſionẽ habeat. c.82
De ſimonia, quid ſit. c.83
Quale peccatum ſit ſimonia. c.84
De ſpeciebus ſimoniæ. c.85
De quatuor regulis, ad cognoſcendam ſimoniam. c.86
De ſimonia in primo, & ſecundo genere rerum ſpiritualium. c.87
De ſimonia in tertio genere rerum ſpiritualium. c.88
De ſimonia in ſacerdotiorum venditione, & emptione. c.89
De ſimonia in permutatione, & locatione. cap. 90
De ſimonia in penſionibus. c.91
De pœna ſimoniaci. c.92

CAPITA LIBRI VI.

De ieiunio, quid ſit Ieiunium, & quotuplex ſit. c.1

Quis

Quis finis ieiunij, & qualis modus ſit. c.2
Quando ſit ieiunandum, & qualis obligatio. cap. 3
Qui excuſentur ab obligatione ieiunij Eccleſiaſtici. c.4
De obligatione ieiunij, reſpectu aliorum. cap. 5
De ſecundo præcepto audiendi ſacrum. c.6
Quæ Miſſa, quo loco, & quanta ſit audienda. cap. 7
A quo, & quando, & qua obligatione ſit Miſſa audienda. c.8
Quæ cauſa excuſet ab audiendo ſacro. c.9
Quomodo audiendum ſacrum, & quæ vtilitas ex auditione. c.10
De tertio præcepto Eccleſiæ. c.11
De quarto præcepto, quid ſit Euchariſtia. cap. 12
Quare inſtituta ſit Euchariſtia. c.13
De fructibus ſumptionis Euchariſtiæ. c.14
Qualis debet eſſe ſuſcepturus Euchariſtiam. cap. 15
De alijs conditionibus ſuſcipientis Euchariſtiam. c.16
De adminiſtrante Euchariſtiam. c.17
De obligatione Communionis. c.18
De frequentia communicandi. c.19
De Decimis. c.20
De Indulgentijs, quid ſit indulgentia. c.21
Expoſitio ſingularum partium definitionis indulgentiæ. c.22
De modo concedendi indulgentias in communi. c.23
De modis particularibus indulgentiarum. cap. 24
Quis poſſit indulgentias concedere. c.25
Indulgentia prodeſt mortuis in Purgatorio. cap. 26
Quod indulgentia proſit viuis. c.27
De cauſa indulgentiæ, ſeu ipſius valore. c.28

CAPITA LIBRI VII.

Extrema vnctio quid ſit, ac eius materia, & forma. c.1
De miniſtro huius ſacramenti. c.2
De ſuſcipiente. c.3
De effectu extremæ vnctionis. c.4
Quid ſit matrimonium. c.5
De cauſis matrimonij. c.6
De impedimento erroris, & conditionis. cap. 7
De impedimentis voti, & cognationis. c.8
De cognitione naturali, ſeu conſanguinitate. c.9
De impedimento criminis. c.10
De impedimento diſparitatis cultus. c.11
De Vi, & ordine. c.12
De impedimentis ligaminis. c.13
De impedimento iuſtitiæ publicæ honeſtatis. c.14
De impedimento affinitatis. c.15
De impedimento impotentiæ. c.16
De impedimento conditionis, & raptus. cap. 17
De impedimentis interdicti, & voti, & ſponſalium, & catechiſmi. c.18
De impedimentis criminis. c.19
De ſponſalibus, quæ dicantur ſponſalia, & quibus modis contrahantur. c.20
De differentijs ſponſalium, & matrimonij. cap. 21
De peccatis, quæ in ipſo matrimonio committi poſſunt. c.22
De alijs tribus peccatis in matrimonio accidentibus. c.23
De peccatis in vſu matrimonij. c.24
De alijs pecatis in vſu matrimonij euenientibus. c.25

CAPITA LIBRI VIII.

Quid ſit peccatum mortale. c.1
Quotuplex mortale, & quomodo differat a veniali. c.2
Quid ſit Superbia. c.3
Quot ſpecies ſuperbiæ, & quale peccatum. cap. 4
De remedijs contra ſuperbiam. c.5
De vanagloria, & quid ſit. c.6
Quale peccatum ſit vanagloria. c.7
Quid, & quale peccatum ſit iactantia. c.8
De hypocriſi, quid, & quale ſit peccatum. cap. 9
De contentione, quid, & quale ſit peccatũ. cap. 10
De diſcordia, & pertinacia. c.11
De curioſitate, quid, & quale peccatum ſit. cap. 12
De inuentione nouitatum. c.13
Quid inobedientia, & quibus ſit obediendum. c.14
In quibus eſt obediendum. c.15
De obedientia Religioſorum, reſpectu Prælatorum. c.16
De obedientia reſpectu legum. c.17

Quan-

Quando lex vim obligandi habeat. c.18
Quanta ſit legis obligatio. c.19
De diuerſitate Doctorum erga legum obedientiam. c.20
De obedientia clericorum ad Epiſcopum, & filiorum ad partes. c.21
De præſumptione. c.22
De ambitione. c.23
De auaritia, quid ſit. c.24
Quale peccatum ſit auaritia, & prodigalitas. c.25
De filiabus auaritiæ. c.26
De eleemoſyna quid ſit. c.27
Qui poſſint facere eleemoſynā, & quomodo Religioſi. c.28
Quando maritatæ poſſint facere eleemoſynam. c.29
Quomodo filijſfamilia, & famuli poſſint eleemoſynam facere. c.30
Quibus ſit facienda eleemoſyna. c.31
Ex quo facenda ſit eleemoſyna. c 32
Quādo ſit obligatio faciendi eleemoſynā. cap. 33
De obligatione faciendi eleemoſynā. c.34
De diſcordia Doctorum circa præceptum eleemoſynæ. c.35
De quodam dubio circa eleemoſynas. c.36
De alijs duobos modis erga idem. c.37
De duobus dubijs circa præceptum eleemoſynæ. c 38
Quo ordine ſit eleemoſyna facienda. c.39
Quanta debeat eſſe eleemoſyna. c.40
De vtilitate eleemoſynæ. c.41
De ſolicitudine, ſeu inquietudine mentis, quid ſit. c.42
Quomodo ſolicitudo ſit peccatum. c.43
De productione. c.44
De quibuſdam dubijs circa proditionem. cap. 45
De fraude. c.46
De fraude in euictione, ratione iniuſti pretij. c.47
De regulis fraudis ratione iniuſti pretij. cap. 48
De fraude, ratione rei venditæ. c.49
De fraude, ratione modi vendendi. c.50
De quibuſdam dubijs. c.51
De emptione cum pacto retrouendi. cap. 52
De negatione. c.53
De mendacio. c.54
De luxuriæ filiabus. c.55
De ira, quid, & quotuplex ſit. c.56
Quando ira ſit peccatum. c.57
De filiabus iræ. c. 58
De gula quid ſit, & quæ eius ſpecies. c.59
Quale peccatum ſit gula. c.60
De ebrietate, quale ſit peccatum. c.61
De filiabus gulæ. c.62
De inuidia, & quid ſit. c.63
Quale peccatum ſit triſtitia ex timore. c.64
De æmulatione. c.65
De odio, inuidia, & triſtitia bona. c.66
De filiabus inuidiæ. c.67
De acedia, quid ſit. c.68
Quale peccatum ſit acedia. c.69
De filiabus acediæ. c.70

CAPITVLA TRACTATVS
DE SACRAMENTO ORDINIS.

De ſacramento Ordinis in genere. cap. 1
De materia & forma ſingulorum ordinum, cap. 2
De ſuſcipientibus ordinem. c.3
Quibus prohibitum ſit ordines ſuſcipere. cap. 4
De miniſtro ordinis. c.5
De effectibus ordinis. c.6
De ſingulorum ordinum officijs. c.7
De pœnis aduerſus male promotus inflictis. cap. 8

FINIS INDICIS
Capitum.

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM

LIBER PRIMVS.

QVID SIT SACERDOS, ET QVARE ſic dicatur.

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Ex definitione Sacerdotis, ab omnibus cauſis deſumpta, colligitur fæminas ſacerdotes eſſe non poſſe.*

2 *Cultus Dei quid, & in quibus conſiſtat.*

3 *Ethniceorum Sacerdotes nomihe tenus, non autem re ſunt ſacerdotes.*

4 *Sacerdotes qua creentur auctoritate.*

5 *Communitas an poſsit creare ſacerdotes, & in quibus fuerit huiuſmodi auctoritas.*

6 *Sacerdotium eſt dignitas perpetua, ſolo Euangelico ſacerdoti competens; vbi etiam de etymologia trium nominum, nempè Sacerdotis, Clerici, & Presbyteri.*

OPvs diuino fauore inſtituimus, ad Sacerdotē in ijs, quæ ſui ſunt muneris, inſtruendū; non quidem omnia, quæ dici de hoc poterant, diſputando, aut varias Doctorum opiniones diſcutiendo; ſed quæ præcipua ſunt, & certiora, ordinate, dilucide, breuiterq. proponendo. Ab ipſa igitur definitione breuiter exordiamur, & quid ſit Sacerdos, deſcribamus. Eſt autem *Sacerdos vir cultui veri Dei, Auctoritate diuina, determinatis perſonis conceſſa, firmiter deputatus.* In qua deſcriptione ſex ſunt partes.

1 Prima eſt, *Vir*, fœminæ enim diuino iure à Sacerdotio excluduntur, vt habetur in cap. noua. de pœnit. & remiſs. id enim maſculis ſolum eſt conceſſum, ad officij huius dignitatem, & perfectionem denotandam.

2 Secunda pars eſt, *Cultui Dei deputatus.* Eſt autem Dei cultus, reuerentia quædam, tam interior, quam exterior, Deo ob ipſius excellentiam exhibita: qui maxime in tribus conſiſtit, in ſacrificio, quo eius dominium; in laudibus, quibus eius bonitatem; in Sacramentorum adminiſtratione, quibus ab ipſo ſalutem, & redemptionē procedere confitemur: cui cultui conueniens fuit perſonas certas dedicari, vt perfectius exhiberetur: & tales ſunt Sacerdotes. Vnde fit, cum hic cultus actus ſit latriæ & religionis, qui ſoli Deo debetur; vt nulli creaturæ liceat Sacerdotes habere ſibi miniſtros. habent quidem Reges, & Principes, œconomos, cubicularios, villicos, iudices, & alios huiuſmodi, ſolus Deus Sacerdotes habet. Qui ergo ſibi Sacerdotes conſtituit, & ſacrificium, preceſque ab eis petit, ſe Deum facere præſumit.

3 Tertia pars, *Veri Dei*, ad excludendos Ethnicorum ſacerdotes: ſunt quidem cultui Dei deputati, ſed non veri Dei, ſed falſi, quem ignorantes homines, & idololatræ vt Deū recipiunt. Dæmon enim illo peruerſo diuinitatis appetitu Sacerdotes ſibi, templa, & ſacrificia, quæ ſolius ſunt Dei veri, vſurpat. Tales igitur nomine tenus, non re Sacerdotes ſunt, nec talia templa, aut ſacrificia vera ſunt.

4 Quarta pars eſt, *Diuina auctoritate*, quia nemo propria ſua auctoritate & placito, ſe Sacerdotem creat. Rurſus, nec auctoritate Reipublicæ fit: non enim habent Reſpublicæ poteſtatem creandi Sacerdotem, ſicut habent creandi Regem, Ducem, aut Principem: ſed diuina auctoritas neceſſaria eſt.

5 Quinta pars eſt, *Determinatis perſonis conceſſa.* Non enim hanc auctoritatem communitati vlli Dominus conceſſit, ſed perſonis tantum particularibus.

Primo quidem fuit in Chriſto Domino, à quo in Apoſtolos deriuata eſt: ab Apoſtolis vero in Epiſcopos, in quibus modo de iure diuino reſidet hæc poteſtas Sacerdotes creandi.

6 Sexta pars eſt, *Firmiter*: non enim Sacerdos eſt ad tempus, ſicut Duces, milites, iudices,&c. ſed in perpetuum, ita vt, dum viuit, priuari ſacerdotij poteſtate nulla ratione poſſit. Talis igitur eſt Sacerdos, non quidem omnis, ſed Euangelicus: fuerunt enim in ſtatu omni Sacerdotes veri: nam in lege naturæ non defuit ſacerdotium, & ſacrificium, ſeu oblatio: fuit enim Melchiſedech Sacerdos Dei altiſsimi. Similiter in lege ſcripta fuerunt Sacerdotes: nam Aaron Sacerdos fuit, & eius filius Eleazar, & reliqui ex tribu Leuitica. His tamen non conueniunt omnes ſimul conditiones poſitæ in deſcriptione, vt paulo inferius dicemus, ſed ſolis Sacerdotibus noui Teſtamenti: quibus ob ipſorum excellentiam, definitionem adaptauimus, in qua omnia cauſarum genera comprehenduntur. materialis enim eſt *vir*: formalis, *firmiter deputatus*: talis enim deputatio, quæ, vt dicemus, per impreſſionem characteris fit, eſt velut forma. *Auctoritate diuina determinatis perſonis conceſſa*, eſt efficiens: *Dei veri cultus*, eſt finis. Nomen Sacerdotis non alienum à re ipſa eſt: vt enim auctor eſt Iſid. lib. 7. etym. cap. 12. & habetur can. Cleros. diſt. 21. Sacerdos quaſi ſacra dans, ſeu ſacrificans dictus eſt, nomine ab officio, & fine ſumpto.

Dictus etiam eſt, Clericus, vt idem auctor dicit, à Κλῆρος Græce, quod Latine *ſors* dicitur, & hoc propter duo.

Primo, quia Matthias, primus ab Apoſtolis Sacerdos creatus, ſorte electus eſt, vt habetur Act. 1.

Secundo, quia in ſortem Domini vocatus eſt.

Dicitur etiam, Presbyter, id eſt, Senior, ob iudicij maturitatem, quæ ad id muneris neceſſaria eſt; & ob reuerentiam, quæ ei debetur: Sacerdos enim Domini magno ab omnibus honore afficiendus eſt, ſicut tempore naſcentis Eccleſiæ habitus fuit. Sunt igitur nomina hæc non naturæ, ſed officij, & dignitatis.

Andreæ Victorelli Baſſan. Doct. Teologi

ADDITIONES.

Fœminæ enim.) Vide Sot. 4. diſt. 24. q. 1. ar. 2.

Ethnicorum Sacerdotes.) Apud omnes gentes in maximo ſemper honore habiti ſunt Sacerdotes. Druidæ, apud Gallos iudices erant, præmia, pœnaſq. conſtituebant. Aelia de var. hiſt. lib. 14. c. 34. Apud Agyptios ijdem erant Sacerdotes, & Iudices: Athenis in celeberrimo illo, & toti orbi notiſſimo, Iudicum ſapientiſſimorum Senatu (Areopagum vocant) Sacerdotes Iudicum munere fungebantur, Alex. ab Alexan. lib. 2. cap. 8. Baron. to. 1. Annal. Eccl. Aethiopum Sacerdotes ſumma præcellebāt poteſtate; Regi, nuncio miſſo, mortem imperabant, aliumq. ſufficiebant. Vide Pierium lib. 20. Hieroglif. in Noctua. idem in Meroe, teſte Strab. lib. 17. Geogr. In Perſide Magos regia munera obiuiſſe ab Euſebio in Chron. traditum eſt. In multis Græciæ Vrbibus præcipua ſacra à ſummis magiſtratibus inſtituta fuiſſe ſcriptum eſt apud Plat. in Ciuili: vbi legimus, apud Aegyptios non licuiſſe imperare Regem, ſine ſacerdotio; quinimmo, ſi quis Regnum vi obtinuiſſet, ſacris inſigniri compellebatur. Ficinus in procem. lib. de Chriſt. Relig. Aegyptiorū mathematicos, metaphyſicos ſacerdotium exercuiſſe, Regnumq. adminiſtraſſe, refert. Diodorus lib. 2. Aegyptios ſacerdotes a vectigalibus immunes fuiſſe, ſcribit, Regibus conſilio, & doctrina in maximis rebus, opem ſemper tuliſſe, nobilium adoleſcentūm in ſacris, & alijs præceptores extitiſſe, ſecundoſq. poſt Reges, honoris, & dignitatis gradus habuiſſe; ex Strab. lib. 17. colligimus. Sacerdotes hos, philoſophiam, & aſtronomiam exercuiſſe, Regibus familiariſſimè vſos, ex Herod. lib. 2. ſiue Euterpe, ſacros illis cibos ſuppeditatos. Ex Geneſ. c. 47. Sacerdotes a Rege Aegyptio prędia dono accepiſſe, ſoloſq. à ſoluendorum vectigalium, & à prædiorum, eo tempore, quo vniuerſa Aegyptus ſumma vexabatur fame, vendendorum neceſſitate immunes fuiſſe: imò tunc ex publicis horreis frumenta illis data. Aruorum ſacerdotes Romulus inſtituit, ſeq. inter eos duodecimum fratrem appellauit, Plin. lib. 18. c. 2. Numa Pomp. II. Romanorum Rex, vt Liuio placet, lib. 1. ab vrb. cond. ſacerdotali dignitate reſplenduit; Craſſus Licinius Pontificatum, & Conſulatum geſſit. In Aretia Dianæ Artemiſiæ ſacerdos Rex appellabatur. In Tyro ſacerdos Herculis primus, poſt Regem, infula, purpuraque ornabatur, Mercurius Trimegiſtus Philoſophus, & Rex maximus. Vide Alex. ab Alexan. l. c. * De honore exhibito ſacerdotibus apud omnes gentes, Anaſtaſ. Germonius, lib. 1. c. 10. de ſacrorum immunitatibus. De imperio, & poteſtate eorumdē apud omnes gentes c. 11.

Quid dicam de veri Dei Sacerdotibus? ſacerdos fuit (D. Hier. teſte, epiſt. ad Euagrium) Melchiſedech Rex Salem; ſacerdotes, Noè, Iob, & alij ſexcenti: ſummi Hebræorum ſacerdotes Remp. regebant, eo populo in patriam reuocato. Sigo. lib. 5. de Rep. Hebr. c. 2. ex Ioſepho; & quando populus ille Reges habuit, ſūmo ſacerdoti ſubie-

cti

ſti ſuere: qui nutu ſuo Zanedrin (magnum ſcilicet illud ſex. ſeniorum concilium, in quo de lege, Rege, & Prophetis iudicium ferebatur) regere cõſueuit. Vide Baron. l.c. Moyſes ipſe huius populi Dux, Rex, Poeta, Hiſtoricus, Philoſophus, Theologus, vaticinandi munere, ſingulari probitate, prodigiorum efficiendorũ virtute præſtantiſſimus, legiſlator, Dei familiaritate ſingulariter vſus, Sacerdos fuit. Phil. lib. de eius vita 2. & 3. Magnum Hebræorum Sacerdotem tanto honore affecit Alexander ille Magnus, vt venienti obuiam ierit, & tanquam cœleſte numen veneratus ſit. Vide Zonaram to. 1. Alex. l.c. Io. Monachũ in Comp. vitæ eius, Sabell. lib. Ennead. 4. De præmijs, & honoribus Sacerdotum extat libellus Philo. Iud.

* *Iis, quæ* ſcripta ſunt de ſacerdotibus, adde hæc. Ioiada ſacerdos Athaliam Reginam, quæ regnum tyrannicè occupauerat, occidi iuſſit, & Ioas Regem creauit. 2. Paral. 23. Vide etiam 4. Reg. 11. Azarias ſacerdos Oziam Regem à Deo lepra percuſſum è templo eiecit. 2. Paral. 26.

Machabæi Iudas, Ionatas, Simon, Ioannes, & alij vſque ad Herodem, Pontifices fuerunt, & Iudices. V. lib. Machab. & Ioſeph. lib. 12. Antiq. Iud.

Conſecrabantur Hebræorũ ſacerdotes (2. Paralip. 29.) at nullum imprimebat ea conſecratio characterem. Vide Ioſeph. Stephanum lib. 1. de bello ſacro ad cap. 4. lib. 1. Mach.

Conſtantinus Magnus ſubiectis populis præcepit, vt ſacerdotes honorarẽt, minis in eos vſus, qui illos contumelijs affeciſſent; Epiſcopos Nicænæ Synodi regio conuiuio excepit, donis affecit, libelloſq. criminatorios contra eos comburi iuſſit. Vide Theodor. lib. 1. c. 2. 11.

In lege naturæ.) Abel, Enoch, Noe, & alij. Primogenitos à Noë vſque ad Moyſis tempora, ſacerdotalia munera geſſiſſe, communis ſententia videtur. Vide D. Hieron. epiſt. ad Euagrium 126. & c. 27. tradit. heb. in Geneſ. Suar. ſect. 3. diſp. 46. in 3. p. to. 1. quare primogenituræ ab Eſaũ fratri venditæ ſacerdotium coniunctum erat. Vide Pererium in Gen. c. 25. v. 32. Moyſem Sacerdotem agnoſcunt D. Dionyſ. Areop. c. 7. Eccleſ. Hier. Clem. Rom. lib. 1. cap. 28. conſtit. Nazianz. orat. ad Greg. Niſſen. D. Hieron. lib. 1. contra Iouin. Philo in eius vita.

Melchiſedech.) Hiſtoriam Melchiſedech ſcite narrat D. Hier. ad Euagrium l.c. Fuit Rex Salem, iuſtus, ſine patre, & matre, non quod re vera parentes non habuerit; ſed quia ſubitò introducitur Abraham ab hoſtium clade regredienti occurriſſe, nec ante, nec poſt nomen eius adſcriptũ fertur. Salem, ſecundum D. Hier. l.c. erat Vrbs in terra Chanaam: alij autem putant, fuiſſe Hieruſalem, Perer. d. 4. Melchiſedech, Sem fuiſſe, Hebræi dixerunt, teſte D. Hier. l.c. idem ſenſit Lyr. & Toſtatus: ſed multi exiſtimant, eum de gentili populo Chananæo fuiſſe: idẽ docuere Philo, Ioſeph, Epiphan. Theod. q. 63. in Gen. Dionyſ. Areop. c. 9. de cœleſti Hier. Suidas, addens 113. annos illum regno potitum, ſemperq. virginem extitiſſe. De Sacerdotio Melchiſedech Perer. in Gen. & cur Chriſtus appellatus ſit ſacerdos, ſecundum ordinem Melchiſedech D. 7. in cap. 14. Suar. p. 3. d. 44. ſect. 4. Genebr. in Pſal. 109. De differentia ſacrificij Melchiſedech, & Aaronis Card. Bell. lib. 1. de Miſſa, n. 6. illud incruentum, hoc cruentum; illud vnius, hoc multorum hominum ſibi poſt mortem ſuccedentium fuit. Adam, forſitan, primus ſacerdos, edoctus ab Angelis ſacrificia obtulit, & Filios idem facere docuit; vt placet Catharino Polito in cap. 4. in Gen.

Nam Aaron.) Triplex fuit apud Hebræos ſacrorum miniſtrorũ ordo. Primus Summum Sacerdotem, ſecundus ſacerdotes inferiores, tertius Leuitas, Sacerdotibus miniſtrantes, continebat. Aaron in Pontificem, filij eius in minores ſacerdotes, diuino iuſſu, conſecrati ſunt. Ex huius Pontificis familia (quæ ex tribu Leui) Summus Sacerdos, & alij inferiores ſacerdotes prodiere. Primogenitus ſummo, alij filij inferiori ſacerdotio fungebantur. Leuitæ ex alijs Leui familijs aſciſcebantur; hos autem ad nouum quemdam ordinem Dauid reuocauit. Leui filio Iacob, ex Lia, tres filij fuere Gerſon, Cathat, Merari. Ex Cahat Amram, Iſaar, Hebron, & Oziel. Ex Amram Moyſes, Aaron, Maria. Ex Aaron Eleazar, & Ithamar orti.

Ex his autẽ ſacerdotes omnes tum primi, tum ſecundi ordinis; Aaroni Eleazar primogenitus eius, huic Phinees primogenitus, huic Abiſue, huic Bozi ſucceſſit. Vide 1. Paral. 6. Defuncto Bozi, ſacerdotale decus ad Ithamari familiã traductum eſt. Ex hac Heli primus ſummus Sacerdos, non ſolùm à Deo vocatus (1. Reg. 2.) ſed à populo etiam (quem an. 40. prudentiſſimè rexit) & in Iudicem electus. Hoc pontificale ſceptrum ad Eleazari familiam reuocatum eſt; cum Saul Rex Sadoch Sacerdotio inſigniuit: quod munus, cum Abiathar Achimelech filio à Dauid in ſacerdotem electo, aliquot annis peregit. Perſeuerauit in hac familia, hæc dignitas vſque ad reditum populi ex captiuitate Babylonis; quo tempore, ſummi ſacerdotes regia munera obire, & rempubl. illam inſignem (Principes appellati)

adminiſtrare cœperunt: Numerus Summorum Pontificum, ab Aaron primo, vſque ad Finaſium poſtremum (qui, dum ſancta Ciuitas à Romanis, Tito belli Duce, funditus deleta eſt, in puppi clauum tenebat) non eſt omnino certus. Ioſeph lib. 22. c. 8. Antiq. octuagintatres plus, minuſve fuiſſe, narrat: Quod Toleto placet. in cap. 18. Io. vbi hæc, & alia eleganter, & eruditè explicat. Vide etiam Sigon. lib. 5. à c. 2. de rep. Hebr. Card. Bellarm. lib. 1. de Cler. cap. 14.

Solos deſcendentes à Leui, per Aaron, potuiſſe ſacerdotio fungi, patet ex ijs, quæ dicta ſunt. Vide etiam Bellar. lib. 4. de notis Eccleſiæ, c. 8. Suarez in 3. p. diſp. 73. ſect. 5. in fine.

Leuiticum ſacerdotium à Chriſtiano differt: illud naturali filiorum gèneratione propagabatur (vt explicatum eſt) hoc autem non carnis originem, ſed gratiam ſequitur ſpiritualem. Vide Perer. in c. 14. de Melchiſedech.* Euangelicos ſacerdotes carnali ſucceſſione propagari, non decuiſſe, docet Card. Bellar. cap. 6. lib. de Clericis.

Sorte electus.) De hac re ita D. Dion. Areopag. 3. c. 5. De Eccleſ. Hierar. *De illa ſorte diuina, quæ Matthiæ diuinitus obtigit, alij quidem alia conſuerunt, meo iudicio, non recte: aperiam autem, & ipſe, quid ſentiam. Videtur mihi ſcriptura ſortem appellaſſe diuini quiddam, & precipui muneris, per quod illi choro ſacratiſſimo inſinuaretur, qui eſſet diuina electione declaratus. Sorte Matthias ante Pentecoſten ordinatus queritur; quia nondum erat plenitudo Spiritus ſancti in Eccleſia effuſa; ſeptem autem Diaconi poſtea, nō ſorte, ſed electione diſcipulorum ſunt ordinati.* Beda in c. 1. Act. Apoſt. D. Tho. 2. 2. q. 95. art. 8. Card. Baron. tom. 1. anno Chriſti 34. In Eccleſiaſticis electionibus vti modo ſortibus non licet; in alijs autem humanis rebus, neceſſitate impellente, reuerenti animo, licet; dum tamen diuina oracula ad hoc non vſurpentur. D. Tho. l. c. De qua re fusè Suar. lib. 2. c. 12. de ſuperſtitione, tom. 1. de Relig. vbi probabile putat (cum D. Dionyſ.) à Deo mirabile aliquod ſenſibile ſignum exhibitū, quo oſtendit, à ſe Matthiam electum: literale autem, ſortes proprias extractas, & ſuper Matthiam cecidiſſe. Quam ſententiam communem vocat S. Anton. 1. p. Hiſt. c. 1. & 15. Apoſtolos ſigno ſe à Deo edoceri poſtulaſſe, docet D. Io. Chryſ. ho. 3. in c. 1. Act. Apoſt.* Card. Bellar. c. 5. lib. 1. de Clericis de hac re. Eccleſia dānat rationem eligendi Prælatos ſortibus, c. Eccleſia ext. de ſortileg. Vide D. Hier. etiam c. 1. Ionæ, Bedam in c. 1. Act. Apoſt. Salmeronem, & Lorinum in Act. Apoſt.

In quibus differat Sacerdos Euangelicus ab alijs. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Sacerdos Euāgelicus cæteris omnibus antecellit.*
2 *Sacerdotes qua poteſtate in vnoquoque ſtatu, & tempore crearentur.*
3 *Sacerdos Euangelicus in ſua inſtitutione gratiam recipit, & ſpirituali charactere in anima inſignitur, non autem alij ſacerdotes.*
4 *Sacerdos Euangelicus conficit Corpus Chriſti.*
5 *Sacerdos Euangelicus Chriſtum ſub panis, & vini ſpeciebus offert.*
7 *Sacerdos Euangelicus à peccatis abſoluit.*
6 *Sacerdos Euangelicus in cælibatu viuit, & quare.*

1 SAcerdotes habuit Dominus in omni ſtatu, & tempore, tam naturæ, quàm legis, & gratiæ. tamen Sacerdotes gratiæ, & Euangelij perfectiores multo alijs omnibus sūt, quorum perfectio ex his, in quibus ab illis differunt manifeſtatur.

2 Differunt ergo primo, ex parte cauſæ efficientis. Sacerdotes enim in lege naturæ creabantur poteſtate humana: vt enim Reſpublica habebat poteſtatem creandi hos Iudices, illos Duces, iſtos alterius muneris; ſic etiam habuit poteſtatem Sacerdotes creandi. Adueniente autem lege, Dominus abſtulit hanc poteſtatem, & dedit cuidam populo, quem in ſuum peculiarem recepit, ſcilicet Iudæorū, cui ipſemet Deus Sacerdotes inſtituit, præcipiens, vt inter duodecim tribus, ex vna ſola, ſcilicet Leuitica, Sacerdotes aſſumerentur. Sicque in hac tribu reſidebat iſta poteſtas, quæ diuina erat. Hi Sacerdotes adhuc non ex quauis familia huius tribus, ſed tantum ex familia Aaron; ex reliquis vero familijs Leuiticis reliqui templi miniſtri aſſumebantur: filij autem Sacerdotum eo ipſo, quo filij Sacerdotum erant, ius ad ſacerdotium habebant: non tamen vſum, niſi poſt conſecrationem, quæ fiebat per olei aſperſionem, non vnctionem: vnctio enim erat ſummi Sacerdotis. Poteſtas ergo, ſeu auctoritas creandi Sacerdotes, fuit per modum generationis deriuata ab Aaron, quem creauit Sacerdotem Moſes auctoritate diuina. At auctoritas creandi Euangelicos Sacerdotes, diuina eſt, non vtcunque, ſed deriuata à Chriſto Domino in Apoſtolos: & per hos in Epiſcopos, qui non per generationem, ſed per diuinam conſecrationem, ex qua-

uis

uis familia Chriſtiana hominem poſſunt in Sacerdotem eligere.

3 Differunt ſecũdo, ex parte ipſius inſtitutionis: non enim in naturæ ſtatu, aut legis, per inſtitutionem Sacerdos ſanctificabatur, nec recipiebat gratiã ex vi ipſius inſtitutionis: at vero Euangelicus Sacerdos gratiam recipit per ipſam inſtitutionem, quæ vnum eſt ex ſeptem Sacramentis, gratiam ex opere operato cõferentibus. Non ſolum autem gratiam recipit, ſed ſignum quoddam ſpirituale, quo inſignitur interius, character dictum: quod quidem eſt & ſignum, & poteſtas mirabilis, vt dicemus poſt, eoq. charactere carebant illi Sacerdotes.

4 Differunt tertio in poteſtate cõficiendi corpus, & ſanguinem Chriſti: poſſunt enim Euangelici Sacerdotes vinum in Chriſti Sanguinem, panem in Corpus conuertere: quam poteſtatem nullus Sacerdos alius habuit: in quo vincit noſtrum Sacerdotium illud Aaronis, & Melchiſedech ſupra modum.

5 Differunt quarto in ſacrificio, quod offertur. Illi panem, & vinum, aut animalia Deo offerebant: at noſter Sacerdos Chriſtum Dominum Dei Filium, ſub ſpeciebus panis, & vini æterno Patri offert, quo nihil poteſt eſſe acceptius, nihil dignius. Quod ſacrificium prophetauit Dauid Pſal.49. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo? Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.

6 Differunt quinto in poteſtate mirabili abſoluendi à peccatis. Nullus enim alius Sacerdos ad hanc aſcendit dignitatẽ, vt ſcilicet vnum veniale peccatum poſſit dimittere: imò Iudæi hoc, vt ſoli Deo conueniens, Chriſto opponebant, quod peccata dimitteret, & vera dicebant: Chriſtus enim homo erat, & Deus: quia Deus erat, peccata dimittebat. vnde ante eius aduentum nulli eſt conceſſa tanta poteſtas, donec Deus homo fieret; ac per hoc natura humana ita ſublimis remanſit, vt poteſtatem acciperet, quam nullus ante ſortitus erat: quod cognoſcentes Sacerdotum Principes, Iudæ pœnitenti, & peccatum confitenti non dimiſerunt, ſed dixerunt: Tu videris; quaſi ſe poteſtate dimittendi peccata carere oſtendentes.

7 Differunt etiam ſexto ratione ſtatus; illi quippe coniugati erant, vxoreſq. ducebãt etiam poſt ſacerdotium: at Euangelicus Sacerdos in ſtatu continentiæ eſt, qui perfectior eſt, quam coniugatorum ſtatus. Hoc autem non abſque cauſa rationabiliſſima factum eſt.

Primo quidem, ad denotandũ Sacerdotij huius excellentiam: vt enim longe ſuperat omnia officia, & munera ciuilia, ita debuit ad ſtatũ hominum perfectũ reduci, qualis eſt continentium.

Secundo, ad exprimendam puritatem, & munditiã ſacrificij in hoc Sacerdotio oblati: vt enim eſt Angelorum, ac beatorum cibus, ita per manus puras, & angelicas tractari debuit.

Tertio, ad oſtenſionem obſeruantiæ erga hoc munus: debet enim totus homo vacare officio huic, nec alienis implicari negotijs, quia magna ſunt, quæ tractat.

Quarto, ad ſimilitudinem inducendam cum capite. Fuit enim primus Sacerdos Chriſtus Dominus continens, debuerunt ergo tali Sacerdotio fungentes ipſum imitari. Multæ etiam aliæ ſunt cauſæ, quas libens prætermitto.

ADDITIONES.

Differentiam inter noſtros, & alienos Sacerdotes Sot.4.d.24.q.1.ar.4.paucis innuit. Ethnici propriè non erant ſacerdotes; Iudæi nullum accipiebant ſpiritualem characterem, vt dictũ eſt.

Aaron.) Summus Sacerdos; eius filij Eleazar, Ithamar, Nadab, Abiù Sacerdotes à Deo, per Moyſen creati, Exod.28. aqua abluti, oleo conſecrati Exod.29. Leuit.8. Vide de hac re, D.Hier. Tol.Sig.l.c. Philonem lib.3. de vita Moyſis.

Illud Aaronis.) Aaron animalia (Leuit. c. 9.) Melchiſedech panem, & vinum (Gen.14.) obtulit: at nos Sacerdotes (ò rem mirandam, ò eximiam diuinæ bonitatis ſignificationem!) ſacroſanctum filij Dei Corpus, & Sanguinem, ſub panis, viniq. inuolucris, conficimus, & offerimus.

Abſoluendi.) Verè abſoluunt; neque enim eſt nudum miniſterium, vel annunciandi Euangelium, vel declarandi, remiſſa eſſe peccata, ſacerdotalis abſolutio; ſed ad inſtar iudicialis actus, quo à Sacerdote, tanquam à Iudice ſententia pronunciatur. Conc.Trid.ſeſſ.14.c.6.

In ſtatu continentiæ.) Multi pro cœlibatu ſcripſerunt; Michael à Med. de ſacr. hominum continentia, Iodocus Clicthoueus, Alphon.à Caſtro, Pigius, Petr.à Sot.lect.6.7.8. de matrimonio, Vualdenſ.de ſacram. cap.128.129. Sot.4.d. 38.q.art.2. fuſius, lib.7.q.6. de iuſtit. Turrianus lib.2. de Dogmat. Val.t.4.d.9.q.p.5. Card. Bellarm.lib.1. de Cler.à c.19.4. Ethnicos Sacerdotes pudicitiam coluiſſe, docet Tiraq.lib.15.connub. à num. 118.

Nunquam in Eccleſia, ſiue Latina, ſiue Græca, ſacris initiatis vxorem ducere licuit; vt licuit Græcis, ijs ductis, ſacros ordines accipere. Vide Sanchez de matr. lib.7, diſp. 28. Clicthou. c.4.

de cont.ſacerd. Maio.4. d.24. ar.1. continentiæ votum ſacris ordinibus annexum, iure diuino, ac proinde indiſpenſabile eſſe, exiſtimarunt: at vera ſententia eſt, Pontificio decreto ſacerdotes à nuptijs arceri. ita D.Th.2.2.q.88.ar.11.Caiet. t.1.opuſc.t.27.Pet.à Sot.lect.5. Sot.ar.2.de iuſt. Val.§.1. Bellar.c.18. Sanch.lib.7.diſp.27. multiq. ab eo relati, Claudius Spenſæus lib. 1. de contînen.Sacerd. Dur.4.d.34.37. Vide cap.cum olim extra de Cler.coniug. Græcis ſacerdotibus vſum matrimonij, ante ſuſceptos ordines contracti, à Romana Eccleſia conceſſum olim fuiſſe, conſtat. Conc.Trid.ſeſſ.24.c.9. legem cœlibatus Eccleſiaſticã vocat: antiqua ſanè lex, ab ipſis Apoſtolis profecta, vt Val.§.2. & Bellar.c.19. ex Patribus, & Conc.probant. Vide Sanch.l.c. De Coninch de ſacramento Ordinis, diſp.120.dub.13. & Azor.t.1.inſt.Mor. lib.13. c.12. De hac re ad cap.6. de ordine M. Fornarij.

Primus Sacerdos Chriſtus.) De Sacerdotio Chriſti D.Th.3.p.q.22.Caiet. Med. ibi Suar.t.1. diſp.46.Val.t.4.diſp.1.q.22.p.4. Viguer.cap.20. §.6. v. 2. De Chriſto ſacerdote Franc. Arias in lib.de imitatione Chriſti tract.4.

Chriſtum eſſe verè, & propriè ſacerdotem, ſecundum ordinẽ Melchiſedech, eſt de fide. Conc. Trid.ſeſſ.22.c.1. Vide Suar.ſect.1.l.c. ſed eſt Sacerdos Dei Filius, ratione humanitatis, in qua ſupremi huius, & præſtantiſſimi ſacerdotij munus exercuit; cuius tamen præſtantia, & virtus, ex Diuini ſuppoſiti excellentia, ac dignitate dimanauit: Deus enim, vt Deus (quo nihil præſtantius, aut ſuperius) non poteſt eſſe Sacerdos: cum Sacerdotis ſit, ſacrificia ſuperiori offerre. Hoc Chriſti ſacerdotium, in ſacroſancta eius humanitate characterem, ſeu realem qualitatem, non ponit (Doctore D.Tho.3.p.q.63.) ſed ſolam, dignitatem, & poteſtatem, ratione vnionis illi congruentem; eſt autem longè excellentius ſacerdotio legis naturæ, Moyſis, & Euangelij; nam ratione perſonæ, infinitam quandam dignitatem habet; quare fieri nullo modo poteſt, vt eodem modo, & cum eadem perfectione puræ alicui creaturæ concedatur. Vide Suar.ſeſſ.2.3.l.c.

Conſideret etiam, atque etiam chriſtianus Sacerdos, Sacerdotem (Malach. 2.) Angelum Domini appellatũ eſſe, non ſolum quia nuncius eſt, & interpres Diuinæ voluntatis, ſed quia Angelorum candorem, ac puritatem imitari debet. Conſideret in Hebræorum Pontificis Rationali, ex iuſſu Dei, Exod.28. hæc duo emicuiſſe (Doctrina, Veritas) quæ, licet Arias Mõtanus in Appar. duos fulgidiſſimos lapides à Deo immediatè creatos, Moyſiq. tributos fuiſſe, ſcribat; Ioſeph lib.3. Antiq.cap.9. vel 12. duodecim lapides; in quibus deſcriptæ erant xij. tribuum nomina; & Rex Salomon, ipſum Dei nomen in Rationali deſcriptum, ex cuius miro ſplendore Sacerdos diuinum ſponſum agnoſceret; D. tamen Auguſtinus q. 117. in Exodum, vocabula ipſa ſcripta fuiſſe, arbitratur. Vide D. Hieron. epiſt. 128. & Franc. Rib.in c. 2. Malac. Diſce hinc, debere te Doctrinam, & Veritatem, toto animo amplecti, diuinæq. veritatis ſanctum, ac doctum præconem eſſe. Veritatem amabis, ſi Chriſtum æternã veritatem amaueris, ſacratiſſimoque, & ſuauiſſimo Crucis iugo, non dicam oneratus, ſed exornatus, ſecutus fueris.

Multi ſunt libri, quibus legendis magnam voluptatem, cum ſumma vtilitate, percipere poteris, Sacerdos optime, Lege, quæſo, D.Hieron. epiſt.128. ad Fabiol. de veſte ſacerdotali, ſerm. D.Auguſt. ad Fratres in Eremo 36.37. D. Bern. de conſid. ad Eug. D.Io.Chryſ. ſex libros de ſacerdotio; ſed diuina D.Gregorij Paſtoralia debes nocturna verſare manu, verſare diurna; ſerm. S. Ephrem. de Sacerdotio, D.Ambr. de dignitate Sacerd. D.Tho.opuſc.65.de offic. Sacerd. Dion. Carthuſ. de vita Paſtorum. Gul. Pariſ. de virtutibus, vitijs, tentationibus, inſpirationibus.

Ex recentioribus lege Admonitiones ad Parochos Bern.Diaz. Monita ſpiritualia Didaci Perez, Stimulum Paſtorum Barthol.à Martyr. Epiſcopi Brachar. Inſtitutionem ſacerd. Pet.à Soto, & eam, quam ex Patribus collegit Alphonſus de Torres: his adde piam vberemq. concionẽ Lud. Granatenſis de officio paſtorali, ſpeculum Epiſcoporum, & curatorum Rutilij Benzonij Epiſc. Laurentani, Molinæ Carthuſiani Inſtitutionem, & Chriſtianarum virtutum exercitia Roderici è Societ. Ieſu.

Cupiunt cõfeſſarij præcepta aliquot præ oculis habere? Horum numerus eſt pene innumerus; ea autem ab hac Cardin. Toleti egregia inſtitutione, à Nau. Sot. Sylu. D.Tho. & alijs grauiſſimis rerum ad animarum officia ſpectãtium ſcriptoribus haurire poſſunt; interim hæc accipe à doctiſſimis viris tradita.

Deum enixè obſecra, (purus à mortiferi criminis labe) vt tibi opem ferat in grauiſſimo alienæ ſalutis procurandæ negotio.

Cogita, Deum, tibi medullitus intimum, videre, quam optimè, quid agas, quid cupias, quo animo ductus ſacramenta adminiſtres; nulla inutilis cogitatio in animo tuo latet, nullũ verbum imprudens (vt parcius loquar) tibi ex ore labitur,

quod

quod illi arcanarum cogitationum ſcrutatori, & cognitori Deo non innotéſcat: cui de omnibus aliquando tibi reddenda ratio.

Non pecuniæ, non honoris, non captandæ beneuolentiæ cupido, non alia parum iuſta cogitatio te ad confeſſiones audiendas alliciat: Dei honor, & flagrans ſalutis animarum zelus ſtimulus tibi in hac re ſit.

Temeritatis vitium deuita, nihil tibi aſſume, omnes te meliores, & ad hoc munus aptiores exiſtima; etiam ſi D. Thomæ doctior, & ſanctior ſis: ſine Deo nihil potes; & in hoc ſacroſancto ſanandarum animarum officio, vel ipſa Angelorum ſanctitas, prudentia, ſcientia ſuperuacanea tibi non eſſet.

Caue, ne te ipſum, vel mente, laudes, fortaſſis enim innumeris ſcates culparum ſordibus, fortaſsis ſcientia, & prudentia, & quod caput eſt, diuina gratia, animarumq. curandarum zelo, vitio tuo deſtitutus, omnia tuis commodis metiris, oblitus ſciti illius dicti, Noſce te ipſum.

Caue, ne alios Confeſſarios deſpicias, temere iudices, maledictis proſcindas, aut eorum geſta imprudenter accuſes; fieri enim poteſt, vt prudentiſsimè egerint; quod tamen nec pœnitens, nec tu percipis.

Si alicuius crimen ex imprudenti pœnitentis confeſsione cognoſcas, chriſtiano animo excuſa, imbecillitati humanæ adſcribe, roga Deum tuũ, vt illi reſipiſcendi mentem inſtillet, tibiq. præſto ſit; vt vel ex ſcelerum laqueis exeas, vel ne in maiores, quam ille inciderit, vitiorum voragines præceps ruas: Quis enim, diuina orbatus ope, præcipiti curſu in ſcelerum ambages non rapiatur, diris hoſtibus circumuentus?

Dum venereas culpas, aut fœminarum confeſſiones audis (a quibus periculum) commenda te Deo, B. Virgini, tutelari Angelo, caſtiſque, & angelicis cogitationibus imbecillum animum muni: Fuge, vt vincas.

Et quoniã grauiſsime, & multa, inter audiendos, diuino ritu, pœnitentes, flagitia committi poſſunt, vide diligentiſsimè, ne te aliquo ſacrilegio inficias, vel inſcitia, vel imprudentia, vel omiſsione neceſſariæ interrogationis, vel non præcepta reſtitutione, vel indignũ aliquem, certo quodam pauore, ſacra abſolutione donando. Forti animo, opus eſt, vt magis mortem velis oppetere, quàm homini indigno ſacramenta præbere. An autem deliqueris, intuendum tibi eſt, ſi Xauerio credis, viro ſanctiſsimo, qui in India, & alibi ſummo cum animi ardore, Euangelium promulgauit: de quo Turſell. lib. 4. cap. 13. vitæ eius. Sume tibi ſpatium, in auditas confeſsiones inquire, vide, an aliquid peccaris in expiandis aliorum flagitijs; ſi peccaſti, dole, expia ſcelera confeſsione tua, eaq. in poſterum corrigere, toto animo, conare. Pro praxi confeſſariorum vtile eſt Polanci Directorium, Practica Io. Molani, Gaſparis Loartij lib. de hac re, Tractatus de ratione adminiſtrandi ſacramentum Pœnitentiæ à Card. S. Carolo editus: quem refert vir egregius, & de bonis literis optimè meritus Antonius Poſſeuinus lib. 3. ſelectæ Bibliothecæ, c. 23. Opuſcula M. Fornarij, Valerij Reginaldi de Prudentia Confeſſarij, & Praxis Fori Pœnitentialis, tomis duobus comprehenſa, Synod. Colon. de ſacr. Pœnitentiæ, Acta Eccl. Mediol. p. 4.

Confitentes benignè, & comiter excipe, grauiſsimis etiã innumeriſq. criminibus corruptos, diuinam eſſe clementiam, dum virus euomant; ſumma arte enitere, ne, pudore victi ſcelera ſupprimentes, inde perniciem hauriant, vnde remedium, & vitam haurire debent. Peracta confeſſione, grauitas, & turpitudo flagitiorum abs te illis eſt aperienda, commemoratiſque ſupplicijs, animi ad odium, & dolorem criminũ impellendi. Obſtinatis animis æterna ſupplicia propone, graueſq. illas pœnas, quibus in hac vita facinoroſi cruciantur. Ex D. Franciſco Xauerio P. Gaſpari Belgæ ſcribente, apud Turſell. lib. 6. cap. 17. *Vide etiam eiuſdem S. Franciſci Xauerij Parænetică ad P. Gaſparẽ Berzæum apud Maffeium, lib. 1. epiſtolarum ſelectarum ex India.

Solutioris vitæ viros ne ſtatim abſoluas; biduum, aut triduum impendant in præparandis animis, ſacris meditationibus, lacrymis, pœniſq. eluant ſordes; reſtituant; impuras conſuetudines, flagitiaque, quibus detinentur, dimittant; cũ hoſtibus in gratiam redeant; ea denique præſtent, ante abſolutionem, quæ abſoluti efficere debent. Ex D. Franc. Xauerio loco cit.

Pecuniam pauperibus diſtribuendam, reſtitutionis, aut eleemoſynæ titulo, à pœnitente ne accipias; ſic conſulitur famæ. Ex eodem. Vide etiam Maffeium loco cit.

Apud viros potius, quàm apud mulieres operam tuam colloca: magis proficies; tutius ages; viri conſtantiores ſunt; ijs autem ducibus, domeſtica diſciplina creſcet, florebit; cum fœminis ne multum temporis impendas; lubricum negotium cum ijs longiora colloquia miſcere, cũ ingenti periculo vix minimum lucri. Ne fidas, ne fidas muliebri ingenio, ex eodẽ ſancto Xauerio loc. cit. Cunctorum vna malorum fœmina principium. Varium, & mutabile ſemper fœmina.

Ne præceps ſis in ferẽdo iudicio; vbi animaduerteris graue delictum, hæc ſex diligenter mente percurre.

1 Quæ ſit criminis illius ſpecies, quæ grauitas.

2 An ſit illi annexa cenſura, quæ, & cui reſeruata.

3 An ſit aliqua reſtitutionis obligatio.

4 An aliqua alia obligatio ex illo flagitio orta ſit.

5 An aliqua ſint iura pontificia ea de re, ſiue decreta, ſiue bullæ, ſiue Epiſcopales ſanctiones, & quid iubeant,aut vetent; ne mittas manum in alienam meſſem.

6 Remedia, quæ pro perſonarum, loci,temporis, & facultatum qualitate opportuna videbuntur, ea, ſpiritu Dei, adhibenda erunt.

Quæ vt ſcias cognoſcere, & adhibere, roga Deum tuum; vt te adiuuet, doceat, inflammet ſacro igne. Præſtabit conſulere viros pios,ac peritos,& adire libros de remedijs ſcelerum. Vide Coſterum lib.2. Inſt. Val.1.2.diſp.3. Pet.à Soto de ratione medendi peccatis, B.Med.lib.1.c.19. Ludou.Granat.libellum, cui, Dux peccatoris titulus eſt, lib.2. p.1. Gaſparis Loartij monita ad confeſſarios,& de remedijs ſcelerum.D.Leonem Papam de conflictu vitiorũ,& virtutum: Io.Caſſian. multis in locis. Leſſium in lib. de Iuſtit.

Concilium Colon.3. p.7. Confeſſarium vult eſſe integrum, eruditum, ſilentij tenacem, non ad quæſtum intentum, non ſollicitantẽ ad malum, non curioſum exploratorem, non pertinacibus blandientem, ſcientem intricatã conſcientiam extricare, non ebrioſum, non immundum, non leuem.

Non eſt idoneus Confeſſarius, qui non gerit paterna viſcera erga pœnitentem, qui nondum nouit cum confitentibus indoleſcere,& compati in infirmitatibus eorum. is eſt idoneus,qui nouit infundere vinum, & oleum, verbum ſcilicet correptionis,& cõſolationis;ſic tamen,vt in conſolatione procliuior ſit:præſertim vbi agnouerit, pœnitentem,ex animo,reſipiſcere.ex Conc.Col.

D.Ambroſius ſingulare Confeſſarijs exẽplum reliquit:audi Paulinum in eius vita. *Quotieſcunque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos confeſſus eſſet,ita flebat,vt & illum flere compelleret: videbatur etiam ſibi cum iacente iacere: cauſas autem criminum,quas illi confitebantur,nulli,niſi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur.* Hæc ipſa leges apud Card. Bellarm.lib.3.de Pœnit.cap.8.

Nonnulla habes ad confeſſarios ſpectantia apud Petrum Creſpetium in Summa Chriſtianæ diſcipl. verbo Confeſſor.

Lyduuina ſancta virgo ſic hominibus ſæcularibus obedientiam commendabat. *Quiſquis cupit, vt Dei ſpiritus in ipſo operetur, ille Sanctæ Matri Eccleſiæ obediat, itemq. Confeſſario ſuo, à quo, tamquam a Chriſti Vicario, magna ei ſalus prouenit. Si ſic fecerit,ſentiet animi tranquillitatem,quã,hac neglecta obedientia,nõ obtinebit.* Ex Surio to.4.14.Aprilis in vita Lyduuinæ virg.

Pœnitentes Catherinam Henrici VIII. Angliæ Regis (à quo per ſummum ſcelus reiecta fuit) vxorem,fœminam præclariſſimam,imitentur; Confeſſarij Ioannem Foreſtum eius confeſſarium. Illa ad martyrium Confeſſarium inflammauit: hic de filiorum ſpiritualium ſalute ſollicitus mortalia contempſit, ſupplicia pro Chriſto pertulit. Vide egregias epiſtolas huius ad illam, & illius ad hunc apud Nicol.Sanderum lib.1.de Schiſm. Anglic.

De ſtatu populi Iſraelitici, de ſummis Pontificibus (de quibus ſupra verba fecimus) multa Sebaſtianus Barradius to.1. lib.5. à c.20. Comment. in Concord. & Hiſtoriam Euangelicam.

Bibliopola Lectori.

Hæc etiam ab eodem Victorello recens addita Confeſſarij ſalutis animarum ſtudioſi perlegant,& reponant animo.

CONfeſſarij, qui ſpiritu Dei,zeloq. acti, ſolam ipſius Dei gloriam, & animarum ſalutem ſpectant, in audiendis fidelium confeſſionibus, ſpiritualia miſericordiæ opera magis propriè, & peculiariter exercere poſſunt. Quod illi non facient, qui humanis rationibus, ſuis commodis inſeruientibus, & terrenarum rerum cupiditate ad tantum munus incitantur; negligenterque, & mentis oculis ad terram defixis, in illo verſantur.

Confeſſarij,hoc ſancto zelo accenſi, res ad ſalutem neceſſarias ignaros docent, nõ oſcitanter.

Bona conſilia dant egentibus.

Mœſtos, afflictoſq. ſolantur, & ad bene ſperandum erigunt.

Peccatores arguunt,ſcelerum fœditatem,grauitatemq. eis indicant, & pœnas illas grauiſſimas,quibus apud inferos damnati, ſine fine cruciantur. quo fit, vt illi ad dolorem,odiumq. admiſſorum criminum, Dei gratia adiuuante, non inuiti,excitentur.

Iniu-

Iniurijs aliquando (in ipſo nonnunquam confeſsionis actu) affecti, doctrinam, & exemplum Chriſti Domini ſecuti, eas libenti animo, condonent.

Moroſos homines, moleſtos, imprudẽtes, ignaros, inconſtantes, multiloquos, vaniloquos, implicatos, non ſe bene explicantes, non accuſantes, non rectè diſpoſitos, mendaces, vafros, doloſos, ſcrupulis vexatos, prauis animorum affectibus hùc illùc agitatos, exiguo, aut nullo culparum dolore cruciatos, ſacramentalis confeſsionis myſterium, & vim neſcientes audient; & hos omnes, Chriſti patientiæ memores, æqua perferẽt mente, & qua ratione poterunt, adiuuare contendent. his ſe mites præbentes, benignitatis, & charitatis viſcera explicabunt.

Deum pro ſua, & pœnitentium ſalute, ſacrum hoc munus obituri, & obeuntes, precari non deſinent. Sine Dei ope, nihil boni agere, dicere, cogitare poſſumus. peccatorem è coeno flagitiorũ eripere, diuinum opus. Deum igitur gemitibus, lacrymiſq. obnixè orabunt, vt in grauiſsimo, & naturales Angelorum etiam vires ſuperante negotio auxilio ſit.

Spiritalia hæc miſericordiæ opera in ſacramenti Pœnitentiæ adminiſtratione, modo excellentiori, peraguntur: nam ad Sacramentum rectè, & fructuoſè conferendum diriguntur; Sacramentaliſq. abſolutionis beneficio, ſupernaturalem vim habent; qua pœnitentes è teterrima flagitiorum emergunt abyſſo, gratiæ, & virtutum theſauros, verumq. ius ad ſempiternæ gloriæ coronas adipiſcuntur. Conſiderent Confeſſarij, quàm præclarum, & quanti meriti ſit, tot opera præſtantiori hoc modo exercere, cum vnum, modo inferiori perficere, non vulgare decus, & meritum habent. memoria repetant, diuinorum (cum D. Dionyſio ſentiendum) diuiniſſimum eſſe, animas è culparũ laqueis educere, & ad Chriſtum, à quo redempti ſuimus, adducere. Diligenter, prudenter, ſanctè, caſtè, fideliter, patienter, perſeuaranter cœleſtem (vt ita dicam) excipiendarum confeſsionum prouinciam adminiſtrent; & quę Iudith caſtiſsima vidua presbyteris Chabri, & Charmi, dum Bethulia ab Aſſyrio Duce obſidione premeretur, Deo plena dixit, ſibi Euangelicis, longè maiori poteſtate, & dignitate præditis, diuinorum Sacramentorũ miniſtris dicta, fere, arbitrentur. *Et nunc fratres, quoniam vos eſtis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum: ad eloquium veſtrum corda eorum erigite.* A noſtris moribus, exemplo, doctrina, munere, ſacerdotes optimi, populorum (liceat ſic loqui) pendet ſalus. hæc nobis cordi ſit, pro hac excubemus animis; & moribus ſanctè compoſitis, bonorum operum exemplo, doctrina ſana, rectaque tam excelſi miniſterij functione diligentiſsimè laboremus. Excitant, impellunt nos ad hanc pœnitentium curam ardentiſsimus Chriſti amor, ſanguis effuſus, vita tradita, Sanctorumq. virorum exempla cohortantur. S. Edmundus Archiepiſcopus Cantuarienſis, in hoc munere aſsiduus, ſummam diligentiam, vigilantiam, charitatem, alacritatemq. in eodem obeundo præ ſe ferebat; in itinere etiam à pauperibus, & infimæ plebis hominibus inuitatus, alacri animo, deſiliebat ex equo, illos audiebat, ſolabatur, abſolutione cumulabat. B. Vgo Grationo politanus Epiſcopus, inter præcipuas paſtoralis officij curas audiendarũ confeſsionum curam referebat, in eam aſsiduè, patienterq. incumbebat, ſceleſtos perhumaniter accipiebat, lacrymarumq. vim, inter audiendas confeſsiones, profundens, ad magnum patratorum criminum dolorẽ, & deteſtationem, quaſi admotis calcaribus, incitabat: tanta autem erat interdum lacrymarum vbertas; vt ijs pœnitentium capilli, vultuſq. madeſcerent. S. Malachias in Hybernia Antiſtes, inſignis animarum paſtor, mulierem ira æſtuantem, audacem, præcipitem, cuius furorẽ ne ipſi quidem agnati ferre poterant, ad flagitia, ſacra confeſsione explicanda pellexit: hæc à viro ſancto abſolutione donata, precibuſq. adiuta, lenitatis, & patientiæ donis aucta, mutationẽ dexteræ Excelſi experta eſt. S. Franciſcus Xauerius Apoſtolicæ vitæ, zelique ſectator, apud Luſitanos, & Indos Apoſtolus vocitatus, hilariter, diligenter, amanter confeſsionibus excipiendis nauabat operam; eoque animarum zelo feruebat, vt aliquando militem facinoroſum, & ad extremum perditum ad ſacramentalem confeſsionem, à qua miſer duodeuigeſimum iam annum abſtinuerat, ſe illi longæ peregrinationis ſocium adiungens, eumdemq. obſequijs omnibus demerens, induxerit. Hunc ſanctus Pater, confeſsione peracta, abſoluens, Pater, & Aue, ſemel recitare præcepit; ſeq. de cætero pro illo Diuinæ iuſtitiæ ſatisfacturum ſpopondit: inde in vicinum ſaltum ſe abdens, aculeato flagello nudatum tergum cruentauit. Miles, plagarum crepitu ad Franciſcum perductus, cum lacerum, & ſanguine perfuſum tergum inſpexiſſet, lacrymas fudit, inuſitatoq. ſpectaculo ad ante actæ vitæ ſordes voluntarijs caſtigationibus eluendas, iam confeſsione mollitus, mirificè ſe inflammatum agnouit. Antonius Segouienſis Franciſcani Ordinis ſacerdos, Dei ſpiritu flagrans,

grans,morum probitate,præſtanti virtute,Chriſtianæq. eloquentiæ laude clarus, cum concionandi munere audiendarum confeſsionum miniſterium coniunxit: agnoſcens autem (Deo fortè oſtendente) vberes è ſacra confeſsione manare fructus,ſanctum miniſterium tanti fecit, tantoq. amore proſequutus eſt; vt ſæpe diceret. *Si me Deus ad beatarum mentium domicilium perduceret, permitteretque, vt pedem alterum inde efferrem, vt peccatoribus ſacrarum confeſsionum excipiendarum officio, ad ſalutem conſequendam, opitularer, id facerem non inuitus*. Sed de his ſatis. Confeſſarium ad audiendas petentium cõfeſsiones, facilem, promptum, alacremq. eſſe debere, docuit aliquando Angelus, apud Cæſarium lib.1. Mirac.c.6. De perfecto Confeſſario idem Cæſarius lib.3.c.39. hæc. *Confeſſor, vt ſit perfectus, debet eſſe timoratus, prudens, & litteratus, diſcretus, & miſericors, affabilis, paratus volentibus confiteri*.

De Sacerdotis officijs, & impedimentis officiorum. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Sacerdotis officium quotuplex*.
2 *Ad quos pertineant ſingula ſacerdotis officia*.
3 *Sacerdotiũ eſt ſtatus perfectus, & qua ratione*.
4 *Sacerdotum vita quàm perfecta eſſe debeat*.
5 *Impedimenta, quibus ab officio ſuo remouetur ſacerdos, vnde ortũ habuerint, & quæ ea ſint*.

1 Sacerdotis officium quadruplex eſt. Primum, diuinum officium celebrare, hoc eſt, Horas canonicas perſoluere ſepties in die, Dominum Deum laudando. Alterum eſt, Deo ſacrificare hoſtiam viuam, & placentem, quod fit Miſſam celebrando. atque hæc duo ad contemplationem pertinent. Tertium eſt, ſacramenta adminiſtrare, Euchariſtiam conferendo, confeſſiones audiendo, ceteraq. prout ad ipſum pertinent, exercendo. Quartum eſt, populum inſtruere, quod fit per conciones, exhortationes, lectiones, admonitiones, & alia huiuſmodi. Duo autem hæc ad actionem ſpectant. Nam Sacerdotis officium vtramque complectitur vitam, actiuam ſcilicet, & contemplatiuam.

2 Quamuis autẽ hæc omnia ſint Sacerdotis officia, non tamen ita ſunt intelligenda, vt quilibet Sacerdos ad ſingula teneatur, non enim ſic eſt. Sed primum, & ſecundum officium commune eſt omnibus: reliqua vero, quę ad praxim pertinent, non niſi ijs, quibus ex munere particulari incũbunt, quę omnia ſuis in locis declarabuntur.

3 Ex his ſequuntur duo. Alterum eſt, Sacerdotium eſſe ſtatum perfectum, vtpote in ſe complectentem vitam actiuam, & ſimul contemplatiuam: atque ea de cauſa Sacerdotes montibus comparãtur. vt enim montes ſuſcipiunt pluuias, & vallibus inferioribus communicant, recipiunt etiam primos ſolis radios, & per reflexionẽ ima loca illuminant: ſic Sacerdotes primo per contemplationem ad Deum conuerti debent, vt eius gratia, & lumine ſuſceptis, poſtea populo profine concione, admonitione, exemplo, Sacramentorum adminiſtratione.

4 Alterum eſt, quàm perfecta debeat eſſe vita, quæ alijs futura eſt exemplo, quantaq. puritas eius, qui cum Deo debet conuerſari, quanta ſcientia, qui alios debet inſtruere, quanta demũ prudentia, qui alios debet gubernare. Vtinam omnes Sacerdotes ſuo ſtatui reſponderent, tali exẽplo ſæcularium vitæ etiam laudabiles eſſent.

5 Peccata noſtra fecerunt, vt tam perfecto ſtatui impedimenta non deeſſent, quibus ab officio ſuo Sacerdos remoueretur: quæ impedimenta multa ſunt, puta excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, irregularitas, depoſitio, degradatio; de quorum ſingulis tractare oportet, antequam ad explicanda ipſa officia Sacerdotis in particulari veniamus. Sunt autem iſta neceſſaria ad intelligentiam multorum, quæ dicenda ſunt. Primum igitur ab ipſa excommunicatione exordium ſumamus.

ADDITIONES.

Conficiunt corpus, & ſanguinem Chriſti, & à peccatis abſoluunt Sacerdotes Euãgelici. Quidam dicũt, vtramque poteſtatem, ad conſecrandum, & abſoluendum, vnico actu tradi, dum, ſcilicet, offertur panis, & vinum ab Epiſcopo, additis verbis. Vict. de clauibus nu.8. Sot. d.24.q.1. art.4. Greg. de Val. to.4. diſp.9.q.1.p.5. manuum impoſitionem accidentariam eſſe dicunt. Alij, primo illo actu, facultatem conſecrandi tradi, abſolueudi autem altero actu, impoſitis ſcilicet manibus, cum verborum forma: *Accipe Spiritum ſanctum*, &c. Ita Bellarm. lib.1.c.9. de Ordine (vbi, cum Pet. à Sot. Hoſio Car. Ledeſ. Concil. Trid. ſeſſ.14.c.3. & ſeſſ.23. can.4. manuum impoſitionem vocat eſſentialem) Val. Reg. lib.1. c. ſect.1. Praxis Fori Pœn. Coronæ auctor p.4. Conc. Col. de ordine, Fornar. de Ord. cap.2. De Coninch diſp.20. de Ordine, dub.17. num.60. Vaſquez diſp.239.c.3. ab ipſo etiam de Coninch citatus loco cit.

De

De clauibus Vict.P.à Sot. de Ordine. Angles in 4. Sot.d.20.Val.t.4.d.16. Adr.in 4.vbi de ſacram.Pœnit.Mag.4.d.19.ibiq.D.Tho.D.Bonau. Rich. & alij. Vide quæ de ſacrament.Pœniten. Vaſquez to.4.in 3.par. D.Tho. Suarez diſp.16. Regin.l.c. Coninch de Sacram.

Quid ſit Excommunicatio. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Excommunicationis definitio.*
2 *Chriſtiani quibus bonis priuentur per excommunicationem, & quare hac pœna plectantur ab Eccleſia.*
3 *Explicantur definitionis partes.*
4 *Excommunicatus qua ratione Dei gratiam conſequi poſsit; & cuiuſmodi malum ſit excommunicatio.*

1 DE excommunicatione tractant Magiſter cũ Theologis,4.ſent.d.22.& Canoniſtæ lib.5. decretal.tit.de excom. *Eſt autem Excommunicatio eccleſiaſtica cenſura, qua homo Chriſtianus bonis fidelium communibus priuatur.* Tria ſunt fidelium communia bona, quibus per Eccleſiæ poteſtatem Chriſtianus priuari poteſt.

2 Primum eſt,iſta exterior conuerſatio, quæ in mutuo colloquio, & conuictu conſiſtit.

Secundum eſt ſacramentorum participatio: omnes enim fideles communem habent vſum,& fructum ſacramentorum.

Tertium eſt, orationes, & ſuffragia Eccleſiæ: nam Eccleſia pro omnibus fidelibus communes fundit preces,& ſacrificia offert. Cum ergo fidelis aliquis inobediens eſt Eccleſiæ,in eius correctionem ſolet ipſa hanc pœnam infligere, puta: cum ad tempus, donec corrigatur,aliquo horũ, aut omnibus ſimul priuare bonis,vt ſic cõfundatur,& reſipiſcat.hac ratione 1.Cor.5.Paulus tradidit fornicarium Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fieret.Et talis pœna,Excommunicatio dicitur, quaſi à communi bono ſeparatio.

3 Et attende definitionis partes.Dicitur *cenſura*;quaſi pœna quædam,ad correctionem data: & eſt loco generis: nam cenſura communis eſt excommunicationi, ſuſpenſioni,& interdicto; vt habetur c. quærenti. de verb.ſignif. Dicitur *Eccleſiaſtica*: non enim eſt poteſtatis ſæcularis excommunicare: ſed Eccleſiæ,aut cui Eccleſia cõmunicat,& committit. Dicitur, *communibus bonis*: non autem dictum eſt, omnibus, quia non omnis excommunicatio prædictis illis omnibus priuat, vt inferius dicetur. Dixi autem,tria eſſe communia bona, quibus priuari homo poteſt: ſunt enim alia communiã bona fidelium, quibus per excommunicationem Chriſtianus nõ priuatur,nempe interiori communione charitatis, & gratiæ, qua efficimur membrum viuum corporis Chriſti myſtici, à quo ſolum peccatum mortale nos ſeparat. cap.qui natus.& ſeq. de pœnit.d.2. Excommunicatio vero non priuat; ſed ſupponit dictam communionem ablatam propter peccatum, cuius ratione ipſa excommunicatio fertur, Gloſ.in cap.quodcunque.24.q.1. Abb.in Rubr. de ſentent.excomm. num.4. & in cap. veritatis. num.44.de dolo,& cont.

4 Hinc eſt, quod excommunicatus, ſi peccatorum ſuorũ pœnitentiam egerit, conſequi poſſit gratiam Dei; & conſequenter fructus bonorum operum,quæ iuſti inter ſe participant,iuxta illud Dauidis:Particeps ego ſum omnium timẽtium te,probabile eſt tunc non priuari.ita habet S.Tho.4.d.18.q.2.ar.1. q.1. ad 2. Similiter excommunicatus non priuatur bonis particularibus, puta orationibus, quas perſona particularis pro alijs fundit: poſſumus enim orare tamquam perſonæ particulares pro excõmunicatis, ad eorum conuerſionem. Oſtien.in Sum.de ſent. excomm.§.numquid,nu.17. Quinimmo,ſi excommunicatus vere contritus.pro viribus abſolutionem procurauerit,etiam ſi illam non obtinuerit, non ſolum his fruitur, ſed etiam ſuffragijs communibus Eccleſiæ,quibus omnes fideles participes ſumus,vti affirmant Turrecrem.in cap.ſi quis Epiſcopus.11.q.3.Ricar.in 4.ſent.d.18. Floren. 3.p.tit.24.c.77. Arg. tex. in c. dixi: & c. magna iuncta Gloſſa. de pœnit.d.1.vbi habetur ſufficere contritionem,quando deeſt tempus confitendi. Hinc ſequitur, quod excommunicatio non eſt malum culpæ aliquod, ſed ſolum pœna inflicta pro culpa: vnde maius malum eſt vnum veniale peccatum, quam ipſa excommunicatio, ſi ſola per ſe conſideretur,quamuis quo ad effectus ſit maius malum, quia maioribus priuat bonis. Similiter quo ad cauſam,quia maior excommunicatio non infligitur, niſi pro mortali peccato, cap. nemo. 11.q.3.

ADDITIONES.

De excommunicatione Summiſtæ, verb. excommunicatio, Aug.Triumph.q.17.de Pot. Papæ, Pet.à Sot,Vict. de clauibus, Epiſcopus Scalenſis, Sayrus;Vgolinus,Nau.c.27.Vol.to.4.d.7. q.17. Couar.in c.Alma mater; Sot.4.d.22.Auila de Cenſuris,Vaſquez to.4. Suar. to.5.in 3. p. Val. Regin.lib.9.cap.6. Marius Alterius. Anaſt. Germ.

Germ. lib.3.cap.14.de ſacr.immun. Aegidius de Coninch, Filliucius, Bonacina, Franc. Syuius in Supplementum 3. par. Vide Tertul. in Apolog. cap.39. Cypr.lib.1.epiſt.11.

Hinc ſequitur.) Malè ſenſit Gabriel 4. d. 18. q.2. art.1. Excommunicationem m.p. eſſe. Vide Sot.q.ar.1. Val.p.1. loco cit.

Similiter) Vict.q.5.Val. p.5. Nau.nu.9. Sot. ar.2.vnde,cum quis certo ſcit,lethale ſcelus à ſe non fuiſſe patratum,non eſt,coram Deo, excommunicatus, licet, ob præſumptionem, à fidelium ſocietate per Iudicem repellatur, Sot. Nauar. loc.cit. & omnes.

Matth.18. tradita eſt à Chriſto excommunicandi poteſtas(Sit tibi ſicut ethnicus,&c.) Pet.à Sot.lect.1. de excom. Sot.q.ar.1. Vict.q.5. licet autem hæc facultas ad diuinum ius ſpectet; forma tamen, qua homo ſacramentorum, precum, &c. participatione priuatur, Eccleſiæ iudicio à Chriſto relicta fuit. Sot. l.c. Vide etiam Greg. de Val.to.4.tit.7.q.17.p.1. Auil.l.c.p.2.c.3.d.1. dub.5.Nulla excommunicatio lata eſt a iure diuino. Sot.4.d.22. q.ar.1. Auila p.2. c.3. diſp.1. dub.6. quicquid dicat Driedo.

Virum Corinthium facinoroſum Sathanæ tradidit Apoſt.1. Cor.5. Orig. hom.2. in lib. Iud. D.Th. in hunc Apoſtoli locum, virum illum cõmunibus Eccleſiæ ſuffragijs priuatum acrioribus dæmonum impulſibus expoſitum; alij viſibili ſigno à dæmone correptum fuiſſe, docent: Baron. anno 13. D. Petri, inceſtuoſum hunc à dæmone vexatum ſcribit, & à fidelium communicatione reiectũ. Tertul.de pudic.c.13.30. Hilar.Pſ.118. Hier. in c.17. Ezec.& alij excommunicationem ab Apoſtolo vſurpatam teſtantur. Vide Card.Baron.l.c. D.Tho.Cornelium, Iuſtinia.in c.5. 1.ad Cor. Vide etiam D. Anſelm. & 1.Timoth. 1. & relatos à Viega. in cap.2. Apoc. ſect. 2. com. 3. Vide Anterum PP. c.Abſit 11.q.3.

Huius rei vmbra fuit; cum Deus Adam, violatorem diuini præcepti, è paradiſo eiecit. Vide D.Hier.in c.6.Oſee,D.Tho.in c.11. Iudæi grauiorum criminum reos pellebant è ſynagogis; quam pœnã Chriſtus Apoſtolis prædixit. Io.16. ijs verbis: *Abſque ſynagogis facient vos.*

Eſſeni deprehenſos in flagitijs cætu priuabãt; eiecti oblatum cibum ſumere non poterant;herbas,pecudum more,decerpere cogebantur; morte plerumque afficiebantur. Vide Ioſeph lib. 2. cap.7. de Bell.Iud.

Prætereo Druidas Gallorũ Sacerdotes, & Iudices;qui ſibi non parentes ſacrificijs interdicebant,teſte Cæſ.lib.6.de Bell.Gall.Romanos,qui Diris (Diræ furiæ tartareæ) reos deuouebant: hos autem quilibet impune occidere poterat, vt eſt apud Dionyſ. Halic. lib. 1. Ethnicos pœnam excommunicationi ſimilem habuiſſe, oſtendit Anaſt.Germ.lib.1.c.12. de Sacr. Immunit.

Pro præterito crimine, quod monitio, ſub pœna excommunicationis non præceſſit, nemo poteſt excommunicari; quod ſi fiat, irrita eſt excommunicatio. Sot.ar.2.l.c. Vt c. ſacro de ſent. excomm. cap.conſtitutionem eod.tit.lib.6.Nau. lib.3.conſ.3. de ſtat.monach.num.9.c.

Mortiferè peccat Iudex, ſi trinam admonitionem, ſine vrgentiſſima cauſa, prætermittat: arcetur enim per menſem ab Eccleſiæ ingreſſu, cap.ſacro. de ſent.excom. & c.medicinalis lib.6. eodem tit. Vide Nau.num.11.

Excommunicatos non eſſe in Eccleſia, docet Card. Bellar.lib.3.c.6. de eccleſia milit.

Quantopere timenda ſit excommunicatio,docet Pet.Ribaden. lib.Quomodo Principes Chriſtiani ſtatum regere, & conſeruare debeant.

De horrore anathematis; vide, quæ refert ex Pet. Dam. Tilmanus Brendebach. lib.5. cap.40. Sac. Collat.

Monachus anonymus in Scetana ſolitudine paruit Deo aliquando; ſed, ſine cauſa, ab obedientia defecit: Alexandriam cum veniſſet, dijs ſacrificare cogebatur: quod cum facere recuſaret,capite plexus eſt. corpus obiectum canibus, tanquam martyris, in ſacrario templi à fidelibus collocatum fuit.Dum ſacrum fieret,præcone clamãte, Exeant Catechumeni,tumba martyris ſua ſponte in atrium exiuit, permanſitq. donec ſacrificium perficeretur: eo puncto peracto, redijt ad locum ſuum. Deus obſecratus rei cauſam,per Angelum, patefecit: quia ſcilicet vinctus anathemate pro Chriſto ſanguinem fuderat: ſublato, abſolutione, anathemate, perſtitit in altari. Ex Viridario Sanctorũ Matt. Raderi ex Menæis Græcorum 15. Octob. qui, ad eundem locum, alia recenſet exempla. Pet. Maffeius lib.5. Hiſt. Indic. narrat, hominis oſſa vagantia ſuo tumulo quieuiſſe, poſtquam abſolutio ab anathemate adhibita fuit.

De ſpeciebus excommunicationis. Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Excommunicatio duplex, maior, & minor, & qua vtraque ſit; vbi etiam de nomine Anathematis.*

2 *Excommunicatio alia à iure, alia ab homine, & vtra-*

& vtraque, vel ipſo iure, vel ipſo facto, vel comminatoria: cum regula ad eas dignoſcendas.

3 *Quintuplex differentia inter excommunicationem à iure, & ab homine. 4. 5.*

1 EXcommunicatio in duas diuiditur ſpecies, in maiorem & minorem. Maior excommunicatio eſt, quæ illis tribus bonis in cap. præcedenti notatis priuat. Minor vero, quæ vno tantum, ſcilicet participatione ſacramentorum: nemo enim poteſt ſuſceptioni ſacramentorũ accedere, ſi ſit excommunicatione minori ligatus, ita habetur in cap. ſi celebrat. de cleric. excomm. miniſtr. Vnde maior excommunicatio ita ſe habet ad minorẽ, quod eam includit, & adhuc pluribus priuat bonis, eaq. de cauſa abſolute dicitur excommunicatio, & ſolet verbo Græco exprimi, ſcilicet, Anathema, vt notant Doct. 3. q. 4. can. Engeltrudam. Homo enim excommunicatione maiori irretitus dicitur anathema; quaſi ſeorſum poſitus, & ſeparatus à cõmunione fidelium. Aduerte autem, quod licet anathema, quo ad vinculum, non differat ab excommunicatione maiori, vt dicit Abb. in cap. cum ab Eccleſiarum. nu. 5. de offic. ordin. tamen quoad ſolennitatem, cuius forma habetur 11. q. 3. cap. debent, maxime differt: & inferre tale anathema, Epiſcoporum tantum eſt, iuxta Gloſſam communiter receptam, in cap. cum ab Eccleſiarum. de offic. ord. & ibi Abb. nu. 5. Vlterius aduerte, anathema fulminari ad maiorem terrorem, & difficilius conceditur abſolutio, vt notat Abb. vbi ſupra, & in c. cum in cunctis. §. inferiora. nu. 5. de elect.

2 Excommunicatio iterum eſt duplex, altera à iure, altera ab homine. A iure eſt, quæ per aliquem canonem, vel ſtatutum, vel conſtitutionem fulminatur, qualis eſt contra percuſſores Clericorum, contra exhumantes cadauera, & multæ aliæ, de quibus dicendum eſt poſtea. Ab homine vero eſt, quæ per aliquem iudicem fertur: & vtraque, tam à iure, quàm ab homine, duplex eſt, aut ipſo iure, ſeu facto, aut comminatoria. illa dicitur ipſo facto, ſeu iure, quæ ſtatim contrauenientes ligat abſque vllius ſententiæ expectatione. Illa vero comminatoria eſt, quæ non ſtatim ligat, ſed expectatur Iudicis ſententia, per quam fulminanda eſt excommunicatio. Eſt autem regula habenda, ad dignoſcendum, quando ſit excommunicatio ipſo iure, vel facto; quando vero cõminatoria. Si enim ſit aliquod verbum, denotans excommunicationem ipſam non expectare actum Iudicis, tunc eſt ipſo iure: vt quando eſt per verbum præteriti: Sit excommunicatus, habeatur pro excommunicato: vel dicitur, ipſo iure, ipſo facto, lata ſententia, & ſimilia. Quando vero non eſt, ſed dicitur: Sub pœna excommunicationis, vel, excommunicetur, vel aliquod verbum futuri, tunc eſt cõminatoria. ita habet Gloſ. c. ſi quis ex clericis, de vita & honeſt. Cler. Abb. in cap. quibuſdam. nu. 6. de pœnit. late Tiraq. in l. ſi vnquam, §. reuertatur, C. de reuoc. don. Et tunc licet contrauenìens peccet mortaliter, non tamen ſtatim eſt excommunicatus, ſed venit excommunicandus per Iudicem: ſi vero eſſet ipſo iure, abſque vllo alio, ſtatim eſſet excommunicatione ligatus, cap. paſtoralis. in fine de appell. Felin. in c. Rodulphus, n. 38. de reſcrip.

3 Inter excommunicationem autem ab homine, & eã, quæ eſt à iure, multiplex eſt differentia.

Prima eſt, iuris excommunicatio ſemper eſt generalis: non enim ponitur contra determinatam perſonam, ſed indeterminate contra facientes, vel non facientes hoc, vel illud. cap. vt animarum, §. ſtatuto, de conſtit. lib. 6. Gloſ. in cap. Romana, verb. futuris, de ſent. excomm. eod. lib. At quæ eſt ab homine, aliquando eſt generalis, aliquando particularis contra determinatã perſonam. d. c. Romana, §. ſed nec in ſpecie. & alibi Gloſ. de ſent. excomm. c. à nobis 1. eod. tit.

Secunda eſt, poſita ab homine ceſſat, ceſſante vita Iudicis, vel quando ab officio remouetur, in hunc ſenſum, quod iam de nouo contrauenientes non ligat, quamuis, qui iam ligati erant, non ob id deſinunt, eſſe excommunicati. Abb. in d. c. à nobis, circa fin. & ibi Felin. nu. 8. de ſent. excommun. At vero excommunicatio iuris durat etiam mortuo conditore, dum ius ipſum durat. Iſta differentia eſt Panorm. c. nobis 1. nu. 12. de ſent. excom. communiter recepti.

Tertia differentia eſt, ab excommunicatione poſita à iure, & nemini reſeruata, poteſt Ordinarius abſoluere: a poſita vero ab homine non ſic, vt habetur c. paſtoralis, §. præterea, de offic. iud. ordin. de qua re dicemus inferius.

4 Quarta eſt, ſi feratur à canone, vel ſtatuto, pro futuris culpis, ligantur contra facientes intra territorium legiſlatoris: quamuis tempore legis latæ, ſeu delicti non eſſent ſubditi reſpectu originis, vel domicilij. Gloſ. in c. à nobis, 1. verb. nonniſi, vbi Abb. nu. 6. & Felin. nu. 1. id affirmant. At ſententia hominis comprehendit illos tantum, qui tẽpore ſententiæ, ſub Iudicis eam pronunciantis iuriſdictione continebantur, & illi ſubditi erant: & ratio eſt, quia ſententia ſumit vires in continenti in eum, contra quem fertur.

Lex autem cum ſemper loquatur, obligat etiam eos, qui futuris temporibus futuri ſunt ſubditi. Abb. vbi ſup.nu.6.& 7.poſt Inn.in fin.Silu.verb. excommunicatio, 2.nu.10.in fin.

5 Quinta eſt, Inducta per ſtatutum Archiepiſcopi Metropolitani, ligat non tantum ſubditos proprios ipſius Archiepiſcopi, ratione diœceſis,quam habet diſtinctam à ſuis ſuffraganeis; ſed & eos,qui ſuffraganeis ſubditi ſunt,& ſingulos totius prouinciæ.Excommunicatio vero lata per ſententiam Metropolitani tantū afficit eos, qui ſunt diœceſis ipſius Metropolitani, & non ſuffraganeorum. Gloſ. in cap.Romana, §.porro. verb.ſententiæ,de ſent.excom.lib.6.Doct. in d.c. à nobis 2.quod tamen limitat Henr.Boic.in d.c. à nobis, nu. 6. reſpectu ſtatuti editi in Concilio prouinciali: alias ſi fieret ſtatutum in ſynodo, non ligaret, niſi ſubditos ſuæ diœceſis. Obſeruandum eſt autem, quando à Iudice fulminatur excommunicatio ſimpliciter, & non reſtricta ad minorem, intelligenda eſt de maiori. vt habetur cap.penul.de ſent.excom. & eadem eſt ratio de excommunicatione à iure, quoniam maior, eſt ſimpliciter & abſolute excommunicatio; minor vero ſecundūm quid: verba autem abſolute prolata ſumuntur in ſignificatione ſua ſimpliciter. leg.non aliter, ff.de leg.3.

ADDITIONES.

Diuiditur.) D.Tho.4.q.21. Pet. à Sot.lect.4. Val.p.2.Nau.nu.1.Couar.p.1.§.8.l.c.Vide Auil. p.2.c.1.diſp.2. Regin.l.c.à ſect.2.

Anathema.) non differt (quo ad vinculum) à maiori excommunicatione; interdum tamen in ſolemnitate differt. Vide cap. Debent. 11. q.3. Couar. nu.6.l.c. Sayr. lib.1. cap.3. de Coninch diſp.14. de cenſuris, dub.2.

De hac voce, Anathema, Sot.art.1.l.c. Idem eſt Anathema,quod excōmunicatio maior.c.certum, 24. q.3. ſed quia maiore terrore percellit; ideo ſæpè hac voce vtūtur Concilia. Vide etiam Auil.p.2.diſp.2. de Coninch l.c.

Quaſi ſeorſum poſitus.) Aug.q.4.in Num. interdum hæc vox ſignificat occiſionem. Hier. ad Aglaſiam,q.9. (Vide Riber.in c.14.Zach.n.38.) interdum maledictum Zach. 14. *Habitabunt in ea,& anathema non erit amplius* (Vide D.Hier. & Rib. in hunc locum) Interdum accipitur pro eo, quod deteſtationi habetur,vt nu. c. Ioſue 6. (Vide D.Hier.& D.Tho.in cap.1.epiſt.ad Gal.) Card.Baron. to.1. pag.479. Eſſe autem græcam vocem,cenſuere D.Aug.in c.41.Num. D.Th.l.c. & alij; ſed Alcia.in c.cum ab homine,de iud.nu. 106.hebræam putat.(Vide Nau.de datis,& promiſ. Not.5.nu.10. Hugol.de cenſ.tab.2.cap.33. §.1. Sayr.lib.1.c.3.Couar.l.c.nu.6.)Recentiores ſentiunt, vocem græcam eſſe.

Alijs nominibus Tertul.& Cyprian.maiorem excommunicationem, eiuſque vim explicant. Vide Baron.l.c.Sayr.l.c.multa recenſet nomina, vt ſunt Mors(D.Hier.epiſt.58.)Virga ferrea(Cyprian.lib.1. epiſt.11.) Medicina,cenſura diuina, eccleſiaſtica, Neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ,diſtrictio eccleſiaſtica. De multiplici anathemate Iacobus Serueſius.

* *Anathema.*) cum duobus modis à Græcis ſcribatur, duo ſignificat ἀνάθημα, penultima producta, ἀνάθεμα penultima correpta: illud votiuum donarium, quod in accepti à Deo beneficij memoriam,in æde ſacra ſuſpenditur; hoc occiſionem, exciſionem, ſeu ſeparationem, vel rem occiſam,& ſeparatam ſignificat, illud etiam apud prophanos, hoc apud ſacros ſcriptores in vſu eſt. Cum Concilia dicunt, *Anathema ſit* non excommunicant;ſed damnant doctrinam,vt hæreticam: definiendo eum, qui talem doctrinam amplectitur,execrabilem pœnitus,à Deoq. alienum eſſe, de Coninch l. c.

Interdum ſecundum.) Nau.Val.l.c.

Intelligendum de maiori.)Nau.nu.2.Cou.n.5.

De cauſa efficiente excommunicationis,ſeu de eo, qui poteſt excommunicare. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Fœmina,vel clericus an poſſit excommunicare.*
2 *Simplex ſacerdos vel clericus item excommunicatus,ſuſpenſus,vel interdictus an poſſint excommunicare.*
3 *Excommunicare, qui, vbi, quas perſonas, & qua excommunicatione poſſint.*

1 QVatuor genera cauſarum reperiuntur in excōmunicatione, nempe,efficiens,materialis,formalis,finalis: de quarū ſingulis agendum eſt: & primum de efficiente, nempe de eo, qui excōmunicare poteſt.Et duo ſtatuenda ſunt: prius eſt remouere eos,qui non poſſunt: poſterius eſt explicare eos, qui poſſunt excommunicare. Quantum ad prius,fœmina non poteſt excommunicare, vt habetur cap.dilecta, de maior. & obed. poſſet tamen ex commiſſione Papæ, vt notant Panorm.c.decernimus, de iud. & Anton. 3.p.tit.25.c.75.Rurſus,laicus non poteſt excommunicare,niſi ex commiſſiõne Papæ, vt habetur

can.

can. bene quidem, diſt. 66. adiuncta Gloſ. Abb. in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, nu. 5. de conſt. Addit autem Palud. 4. ſent. diſt. 18. q. 2. ar. 3. ſolum Papam poſſe diſpenſare cum vtroque, tam laico, quam fœmina. idem affirmat Abb. in c. 2. nu. 5. de iudic. Armil. verb. excommunicatio. Voco laicum, qui nec primam tonſuram habet.

2 Rurſus, nec ſimplex ſacerdos, aut clericus poteſt excommunicare: quia ſimplex ſacerdos, vel clericus habet poteſtatem ſolam ordinis, nō autem iuriſdictionis, ad quam pertinet excommunicare. vt habet Gloſ. cap. tranſmiſſam. extra de elect. Rurſus, nec ſimplex Curatus poteſt excommunicare, vt habet Palud. 4. d. 18. q. 2. art. 1. ob eandem rationem, quia non habet talem iuriſdictionem exteriorem: eam tamen poteſt habere ex conſuetudine præſcripta, vti affirmant Summa confeſſ. lib. 3. tit. 33. q. 50. circa fin. Abb. in cap. Sacerdos, nu. 10. de offic. ord. & latius in rep. cap. ſi quis contra, nu. 51. de foro comp. & in hoc concordant quaſi omnes Doct. vt teſtatur Henr. Boic. in d. c. ſi ſacerdos, nu. 48. vnde Card. Alex. in c. nemo, 11. q. 1. & Boic. vbi ſupra, dicunt, quod ſententiæ excommunicationum, quas ſacerdotes proferunt alicubi diebus dominicis, & feſtiuis in vſurarios, turbantes aratra, pro damnis, quorum ignorantur auctores, & cæteræ ſimiles valent, ſi ſcientibus Epiſcopis, & non contradicentibus proferantur. Rurſus, excommunicatus maiori excommunicatione, etiam ſi aliàs habeat iuriſdictionem, non poteſt excommunicare. ita habetur 24. q. 1. can. audiuimus: ſed hoc Doct. communiter intelligunt de publicè excōmunicato. ita habent Innoc. cap. ſi vero, de ſent. excom. & Panorm. cap. ab excommunicato, nu. 7. de reſcript. Felin. in cap. ad probandum, nu. 7. de re iudic. Henr. Boic. ibid. nu. 4. ex cap. ad probandum, de ſent. & re iudic. vbi habes ſententiam ab excommunicato latam, non valuiſſe, ſi tamen publicus fuit: quamuis non deſint contrarium affirmantes. Eadem eſt ratio de ſuſpenſo, & interdicto, ſecundum Palud. 4. d. 18. q. 2. ar. 3. Qui ergo excommunicat, eſſe debet perſona eccleſiaſtica, habens iuriſdictionem eccleſiaſticam in foro exteriori, & non impeditam: qui autem excommunicat, cum tamen non poſſit, peccat grauiter, quia vſurpat ſibi iudicium, cum non habeat poteſtatem, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 60. art. 6.

3 Ex his ſequitur poſterius, quod propoſuimus, nempe poſſe excommunicare Papam, Concilium generale, Prouinciale, Epiſcopos, Abbates, Generales ordinum, Prouinciales, Guardianos, & denique habentes iuriſdictionē eccleſiaſticam in exteriori foro: tamen cum diſcrimine, Papa enim, & Concilia generalia poſſunt excommunicare, etiam excommunicatione ab homine, per ſententiam; & à iure, condendo leges, & canones generales, obligantes omnes Chriſtianos: Concilia verò prouincialia, etiam per ſententiam, ſed non per leges, ſed per ſtatuta particularia: Reliqui inferiores per ſententiam, & per ordinationes etiam particulares, ſicuti etiam iuriſdictio horum limitata eſt. Rurſus, Papa, & Generale Concilium nunquā ſuſpenduntur, ſeu impediuntur: ſed inferiores aliquando impediti ſunt per cenſuras, & ſic non ſemper poſſunt excommunicare. Rurſus, Papa, & Concilium generale poſſunt, in quacunque diœceſi exiſtant, excommunicare: at Epiſcopus in aliena diœceſi exiſtens, non poteſt nec ſuos ſubditos excommunicare, quia ibi iuriſdictionem exercere non valet, vt habetur Clemen. 1. de for. compet. vbi etiam conceditur Epiſcopo, qui fuerit expulſus à ſua, commorari in locis alterius diœceſis, vicinioribus propriæ, in quibus tuto poſſit eſſe, & ibi petita licentia proprij diœceſani, iuriſdictionē in ſuos exercere, & conſequenter poterit excommunicare. Rurſus poteſt Papa, & Concilium Generale quoſcumque cuiuſcūque diœceſis excommunicare: Epiſcopus vero, & reliqui Prælati non, niſi ſuos ſubditos, quamuis aliquando poſſunt non ſubditos excōmunicare, puta quando ratione delicti commiſſi in eius territorio, vel ratione contractus ibidem initi, vel ratione rei ibi ſitæ ad eius iuriſdictionem aliquo modo pertinent: tunc enim, prout ius exegerit, ratione prædictorum poterit excommunicare, vt habetur c. 1. de priuil. in 6. & licet hoc caput ſit de priuilegiatis, eadem eſt ratio de non ſubditis, vt Doct. notant communiter, cum quibus conſentit Angel. verb. excommunicatio, 1. §. 9.

ADDITIONES.

De potente excommunicare. Nau. nu. 5. Val. p. 5. Hugol. tab. 1. Cou. §. 11. Sot. ar. 1. q. 2. Sayr. lib. 1. c. 5. l. c. Auil. p. 2. c. 3. diſp. 1. Regin. c. 7. l. c.

Rurſus excommunicatus.) Nau. nu. 7. *Ex his ſequitur.*) Nau. n. 5. *At Epiſcopus.*) Nauar. nu. 6.

Capitulum, ſede vacante, poteſt excommunicare. cap. cum olim, de maior. Nauar. nu. 5. Parochus excommunicare nequit, niſi id illi in aliquo loco conſuetudo præſcripta permittat (Auila de cenſur. 2. p. cap. 3. diſp. 1. Sayr. lib. 1. c. 6. de cenſur. nu. 32. Vide Saurez tom. 5. diſp. 7. ſect. 7.) aut concedat commiſſio. * De qua re nos in libro de Parocho nondum edito.

De cauſa materiali, ſeu de eo, qui poteſt excommunicari. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 *Aues, locuſtæ, & reliqua animalia excommunicari non poſſunt, ſed tantùm Homo determinatus, non autem tota ciuitas, aut collegium ſimul, niſi in particulari diſtinguantur excommunicandi.*

2 *Infideles non poſſunt excommunicari, & quare, neque quis ſe ipſum, aut inferior ſuperiorem.*

3 *Exempti, & non ſubditi niſi in tribus caſibus excommunicari non poſſunt; neque item mortui; poteſt tamen declarari poſt mortem excommunicatio, quam dum viuerent contraxerunt.*

1 MAterialis vero cauſa excommunicationis duplex eſt, remota, & propinqua. Remota eſt ſubiectum ipſum, ſeu perſona, quæ excommunicatur. Propinqua eſt cauſa in ipſo ſubiecto, propter quam excommunicatur. Remota ergo cauſa, ſcilicet, qui poteſt excommunicari, eſt homo determinatus, baptizatus, viuus, inferior, ſubditus. Dicitur primo, *Homo*, tam maſculus, quam fœmina: nec enim aues, locuſtæ, aut reliqua animalia excõmunicari poſſunt. Vt enim hæc non communicant nobiſcum in bonis illis, de quibus ſupra dictum eſt, ita nec excommunicari poſſunt, vt late per Io. de Ligna. in tract. de cenſur. eccleſ. §.9. in princ. Dicitur, *determinatus*, quia tota ciuitas, aut collegium ſimul excõmunicari non poteſt per ſententiam, niſi in particulari excommunicandi diſtinguantur. ita habetur cap. Romana, §. in vniuerſitatem. de ſent. excom. in 6. Sufficeret autem, ſi ratione criminis determinarentur, vt qui hoc vel iſtud commiſerunt, excõmmunicentur: tunc enim non eſt periculũ, ne excommunicatio cadat ſuper innocẽtes.

2 Per ius autem poteſt vniuerſalis excommunicatio ferri: ſed tunc non ligat, niſi eos, qui poſtea ipſum ius tranſgrediuntur. Dicitur, *baptizatus*, quia, nec Turcæ, nec infideles alij excommunicari poſſunt, cũ Eccleſiæ membra non ſint; non enim excommunicatur, niſi qui prius communicabat: imò nec catechumenus, quia nondũ pertinet ad iuriſdictionem Eccleſiæ, arg. cap. veniens, de presb. non baptizat. Dicitur *inferior*, quia nullus ſeipſum poteſt excõmunicare, quamuis condat vniuerſalem ordinationem. arg. l. qui iuriſdictioni, ff. de iuriſd. omn. iudic. vt ſi Epiſcopus excõmunicet omnes ludentes, ſi ipſe luſerit, non incurrit. ita habet S. Tho. 4. diſt. 18. q. 2. ar. 2. Oſt. in Summ. de ſent. excom. §. quis valeat: & ratio eſt, quia non habet in ſe iuriſdictionem, niſi denunciauerit illam excommunicationem, vt latam à ſuperiore: tũc enim, ſi contraueniret, contraheret, ſed non à ſe, ſed à ſuperiore eſſet tunc excõmunicatus. Similiter nullus poteſt ſuperiorem excommunicare. Oſtien. in Sum. de excommun. §. quis valeat: vnde Papa à nullo excommunicari poteſt, quia non habet ſuperiorẽ, vt habetur cap. cuncta per mundum, 9. q. 3.

3 Dicitur *ſubditus*, id eſt eius ſubiectus iuriſdictioni: nec enim illi poſſunt ab Ordinario ipſo excommunicari, qui priuilegio Apoſtolico exempti ſunt ab eius iuriſdictione, cap. cum capella, & ibi Doct. de priuileg. & cap. porro, eodem tit. niſi in tribus caſibus, cap. præcedenti notatis. Similiter nec alij non ſubditi, niſi in eiſdem caſibus. Dicitur, *viuus*, quia mortuus propter nullum peccatum in vita commiſſum poteſt excommunicari, licèt excommunicatio facta in vita duret poſt mortem. cap. à nobis, 2. de ſent. excom. Poteſt quidem excommunicatio à iure, contracta in vita, declarari poſt mortem, vt fit in defunctis hæreticis, vt habetur c. ſi quis, de hæret. & Gloſ. in d. cap. à nobis. & Oſtien. n. 12. Poteſt etiam ab excõmunicatione contracta in vita abſolui poſt mortem: tamen excommunicari poſt mortem non poteſt ſecundum communem ſententiam Theologorum, & Canoniſtarum, quidquid dicant Gloſſ. cap. ſi quis, de hæret. & ibi Panorm. & Gloſſ. cap. Iudæi, 2. de Iud. Hi igitur ſunt, qui excommunicari poſſunt.

ADDITIONES.

Remota.) Nauar. nu. 13. Couar. initio, nu. 1. Val. p. 4. Sot. q. ar. 2. Alenſ. 4. p. q. 22. mar. 1. Sayr. c. 8. lib. 1. Vide Auilam p. 2. cap. 4. dub. vn. Regin. lib. 8. loco cit.

Similiter.) D. Tho. ad 3. p. q. 22. ar. 4. Val. l. c. (*Viuus*) Vide Auilam dub. 8. loco cit.

Poſt mortem.) Sot. Val. Sayr. nu. 12. l. c. (*Abſolui poſt mortem.*) Sot. Val. Nauar. nu. 48. Cou. §. 11. nu. 8. l. c. Vide D. Greg. lib. 2. c. 22. de geſtis D. Benedicti.

Excommunicationem in Collegium, vel vniuerſitatem latam (quod tamen fieri non poteſt) valere alij aiunt, alij negant. Vide Sayr. c. 8. n. 17. exiſtimantem, latam à ſummo Pontifice in ſceleſtos valere. Vide Auil. dub. 6. l. c. probantem, cum omnibus, vniuerſitatem immediatè excommunicari non poſſe.

De materiali cauſa proxima excommunicationis. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Excommunicationis cauſa materialis proxima peccatum mortale, cum contumacia; quod intelligitur tam de peccato præterito, quam de futuro, cum ſcilicet aliquid faciendum præcipitur, vel ne fiat prohibetur, dummodo iuſtum ſit quod præcipitur, reſque ſit grauis.*

2 *Excommunicatio aliquando fertur iuſta de cauſa in communi, quæ tamen in particulari non eſſet iuſta. Excommunicationes item in futurum latæ à iure, ſimiliter quæ ab homine feruntur, quibus aliquod iuſtum faciendum præcipitur, aut aliquid malũ fieri prohibetur, contrahuntur à tranſgreſſoribus ob contumaciam, & tranſgreſſionem, quæ eſt peccatum mortale, non autem quando eſſet veniale, vel nullum eſſet peccatum.*

3 *Si feratur excommunicatio in eum, qui iuſtè aliquid ab altero abſtulit, ſimiliter in debitorem, qui non eſt ſoluendo; item in non reuelantes aliquid occultum, ſi iuſtam habeant cauſam non reuelandi, non ligat.*

4 *Ignorantia quæ, & quatenus excuſet ab excommunicatione incurrenda. 5. 6.*

7 *Excommunicatio lata in facientẽ aliquid non incurritur à mandantibus, conſulentibus, fauorem vel auxilium præſtantibus, ſed ſolùm à facientibus, niſi alijs iuribus id declaretur.*

8 *Excommunicatio lata contra aliquid facientes, mandantes, conſilium, aut auxilium dantes, non contrahitur ab vllo horum, niſi ſequatur effectus, niſi iuris diſpoſitio æquè principaliter de illis procedat.*

1 CAuſa materialis proxima eſt peccatum, non quodcũque, ſed mortale: nemo enim contrahit excõmunicationem, niſi interueniente mortali; nec fulminari excommunicatio debet propter aliquod peccatũ, niſi ſit mortale: id quod multis canonibus eſt ſtatutum. 11. q. 3. can. nemo, & can. nullus, c. 1. de iud. c. facto, de ſent. excomm. in cuius rei explicationem attende.

Primo, Quando excommunicatio ab homine fulminatur propter aliquod peccatum præteritũ, debet eſſe mortale: propter veniale enim nõ debet fulminari, vt in prædictis canonibus conſtat.

Secundo, Non ſufficit peccatum præteritum ad contrahendam excommunicationem, niſi adſit contumacia, nempe quando admonitus, vt à peccato deſiſtat, id renuit facere. Vnde ſi homo paratus eſt corrigi propter quodcumque enorme peccatum præteritum, excommunicari nõ debet: idque can. nemo allegato probatur, & tradit Pan. cap. reprehenſibilis, nu. 3. de appellat. cum communi ſententia. Dixi, non debet: nã an aliquando poſſit, ſaltem à Papa, aliquis excommunicari propter aliquod peccatum commiſſum, in pœnam, etiam citra contumaciam, ſicut ſuſpendi poteſt, non eſt omnino ita certum, ſicut certum eſt iuxta canones id fieri non debere.

Tertio, quando fulminatur in futurum, quia vel præcipitur aliquid faciendum, vel prohibetur ne fiat tunc, dummodo iuſtum ſit quod præcipitur, reſq. ſit grauis; poteſt excommunicatio ferri in tranſgreſſores: quia qui non obedit, iam ſit cõtumax, & inobediens, & mortaliter peccat; & ideo excõmunicationem contrahit. Dixi, dummodo ſit res grauis, non enim fulminari debet excommunicatio propter res paruas, & leues.

2 Aduertendum tamen eſt, aliquando ferri excommunicationem iuſta de cauſa in communi; quæ in particulari non eſſet iuſta, nec ligaret; tamen conſiderata cauſa in cõmuni, obligat etiã in particulari: vt ſi excommunicentur, qui vinearum fructus ſurripiunt, vel, qui ſurripuerunt, niſi reſtituant, iuſta cauſa eſt in communi, quia mortale eſt furtũ notabilis quantitatis: quòd ſi vnus paruam quantitatem ſurripuerit, & quæ per ſe nõ efficeret mortale, tamen ligatur cenſura, quia non conſideratur ad excommunicationẽ ſolùm, quod multum rapiunt, vel rapuerunt: & talis excommunicatio obligat ſingulos ad mortale. ita habet Sotus 4. ſent. d. 22. q. 1. ar. 2.

Quarto, excommunicationes à iure, quæ communiter ſunt in futurum latæ, ſimiliter, quæ ſunt ab homine, quibus aliquid iuſtum præcipitur faciendum, aut aliquid malum prohibetur fieri; contrahuntur à tranſgreſſoribus, propter contumaciam, & tranſgreſſionem, quæ eſt mortale peccatum; non autem quando eſſet veniale, aut nullum eſſet peccatum. Vnde, quando certum eſt, non interueniſſe mortale peccatum, certum etiam eſt, non eſſe eo caſu contractam talem excommunicationem, vt rectè annotat Palud. 4. ſent. d. 18. q. 3. ar. 2.

3 Quinto, ex præcedente doctrina ſequitur, quum fertur excommunicatio in eum, qui aliquid alteri clam ſurripuit, niſi illud reſtituat; tamen qui ſurripuit, iuſte abſtulit ab altero, quia nimirum ei nolebat ſoluere debitum, nec alia via erat recuperandi; non ligari tali excommunica-

nicatione, etiamſi non reddat, vt notat Couar. alios citans var.reſol. lib.1.c.2. nu.15. quia non tenetur in eo caſu reddere, nec eſt vlla contumacia, nec peccauit auferendo. Idem dicit Silueſt. in Summ.verb.furtum, n.19. Similiter quum fertur excommunicatio in debitorem, niſi ſoluat, & ipſe non poteſt, non ligatur: debet tamen ſoluere, vt poteſt, ſaltem in parte; & ſi non poteſt, quum primum poteſt, alias ligatur. Similiter quando fertur excommunicatio in non reuelantes aliquid occultum: qui vero ſciunt, ſi iuſtam cauſam habent non reuelandi, tunc nō ligantur. Iuſta cauſa autē non reuelandi eſt, quando præcipitur reuelari aliquod peccatum, quod eſt occulte commiſſum, & iam eſt emendatum: aut, ſi non eſt emendatum, probabiliter ſperatur emendatio, ſi correctio fraterna adhibeatur, tunc non eſt reuelandum ante correctionem, vt habet S.Tho.2.2.q.33. ar.7. ad 3. Aut quando aliquis præcipitur teſtificari in iudicio id, quod non poteſt probare: ſecus tamen, ſi præciperetur denunciare aliquid ad correctionem delinquentis, præcedente iam fraterna correctione. Aut quando præcipitur, vt occultæ ſcripturæ producantur, quæ cedunt in graue detrimentum iuſtitiæ producentis. Si vero non eſſet iuſta cauſa non reuelandi, tunc ligaret excommunicatio. Abuſum autem excommunicationum fulminatarum ad reuelationem pro perditis, aut abſtractis rebus, reformauit Concil.Trid.ſeſſ.25.cap.3. ferri enim debet ab Epiſcopo, & non aliter, quam in ſubſidium aliorum iuris remediorum.

4 Sexto, ex eadem doctrina ſequitur, excommunicationem, tam à iure, quàm ab homine, non ligare ignorantes, quia vbi ignorantia eſt probabilis, non eſt contumacia, ſine qua nemo excommunicationem contrahit. At quia hæc res, difficilis eſt, & in controuerſia multiplici poſita, declaranda eſt. Aduerte igitur, duplicem eſſe ignorantiam, nempe facti, & iuris. Ignorantia facti eſt, quando aliquis neſcit factum ipſum, quod, ſub excommunicatione prohibetur, aut præcipitur. Iuris vero eſt, quando neſcit ius, aut ſententiam, quibus excommunicatio fulminatur: verbi gratia, percuſſit quidam clericum, ignorās eſſe clericum, eſt ignorantia facti: quidam alius percuſſit clericum, ſciens eſſe clericum, ſed ignorans excommunicationem latam contra clerici percuſſores: eſt ignorantia iuris. Hoc idem accidit in excommunicatione ab homine: nomine enim iuris etiam Iudicis ſententia comprehenditur. Aduerte rurſus, hoc factum, quod ſub excommunicatione prohibetur, aliquando eſſe ex ſe malum, & illicitum, etiamſi tali cenſura non prohiberetur: vt, etiamſi non prohiberetur ſub excommunicatione percuſſio clerici, mala eſſet, vtpote contra Dei præceptum: ſimiliter quando prohibentur furtum, adulterium, & alia, quæ iure diuino ſunt prohibita: aliquando vero, ex ſe non eſſe malum, niſi quia ſub excōmunicatione prohibetur: vt audire leges Monachis malū non eſt ex ſe, ſed quia ſub excommunicatione id eſt eis prohibitū. Sunt alia multa huius rei exēpla.

5 Aduerte rurſus, ignorantiam iuris aliquam eſſe iuris communis, nempe quando ignoratur canon, à Pontifice, vel Concilio generali ſtatutus: aliquam vero eſſe iuris particularis, quale eſt, quod Ordinarij in ſuis diœceſibus condunt, vel Iudices particulares edunt. Demum, tam vna, quam altera ignorantia, aut eſt probabilis (quam alij inuincibilē appellant) quando nempe aliquis ignorat, aut quæ ſcire non tenetur, aut ſi tenetur, ea ſcire non potuit, nec per ipſum ſtetit, quo minus ſciret: aut eſt ignorantia craſſa, ſupina, vel improbabilis, quādo aliquis ignorat quæ ſcire debuit, & potuit. His ſic ſtabilitis, in primis dico, ignorantiam facti cuiuſcunque, ſiue liciti, ſiue illiciti, quādo probabilis eſt, excuſare ab excommunicatione contrahenda: craſſam vero ſecus. In hoc conueniunt Doctores, & conſtat ex c.ſi vero, de ſent.excom. Vnde, qui probabiliter ignorabat, quendā eſſe clericum, quem percuſſit, non contraxit excommunicationem, licet peccauerit contra præceptum Decalogi: ſi vero ignorantia fuit craſſa, peccauit, & eſt excōmunicatus. Præterea ignorantia iuris, ſiue communis, ſiue particularis, craſſa, & ſupina, non excuſat ab excommunicatione contrahenda: in quo etiam Doctores ſunt concordes. Rurſus, ignorātia iuris particularis probabilis, ſeu inuincibilis, excuſat ab excommunicatione, quando factum erat alias licitum, & hoc eſt ſine controuerſia: nam habetur cap. vt animarum, de conſtit. Item eadem ignorantia probabilis iuris particularis excuſat ab excommunicatione, etiamſi factum ſit aliàs illicitum. In hoc non omnes conueniunt, tamen id affirmant Anchar. eod. cap. vt animarum, nu.6. & Adrian.q.3. de claui.exc.3. eſtque magis ad mentem præallegati capitis, quod generaliter procedit de ignorantia probabili iuris particularis, non diſtinguendo, an factum ſit illicitum, vel aliàs licitum.

6 Poſtremo, ignorantia iuris, etiam communis, etiam quādo factum alias erat illicitum, excuſat ab excommunicatione. In hoc maior eſt controuerſia, præſertim, quādo factum erat alias illici-

illicitum : tamen tamquam probabilius id tenemus, quoad forum conſcientiæ cum Anton. 3.p. t.25.c.83.Ang.verbo excom.7.caſu vlt.Syl.verbo ignorantia. §.16. & Soto 4.ſent. d.22.q.1.art.2. cum alijs multis, ratioq. id perſuadet: nam non dicitur contumax contra canonem Eccleſiæ, qui probabiliter illũ ignorat, etiamſi faciat id, quod alias erat prohibitum. Qui enim probabiliter ignoraret canonem ferentem excommunicationem contra percuſſorẽ clerici, etiamſi ſciret malum eſſe percutere clericũ, vt pote lege Dei prohibitum, peccaret quidem contra Deum, non tamen contra canonem Eccleſiæ, quem probabiliter ignoraret, nec eſſet contumax contra eam: idcirco nec contraheret excommunicationẽ latam ab Eccleſia, quæ non excõmunicat, niſi ſuos contumaces, & inobedientes. Hæc de ignorantia.

7 Deniq. pro complemẽto huius capitis duo ſunt annotanda. Vnum eſt, quando excommunicatio, ſiue à iure ſiue ab homine, fertur cõtra aliquid facientes, non comprehendi mandantes, conſulentes, fauorem, vel auxilium præſtantes, ſed ſolos facientes, niſi tenore verborum id exprimatur, aut alijs iuribus id habeatur declaratũ. Vnde excom. Clem. 1. de conſang. & affin. lata contra contrahentes, non extenditur ad conſulentes, aut mandantes, aut auxilium ferentes: nec lata Clem. 1. de ſepult. contra ſcpelientes excommunicatum, comprehendit conſulentes, aut iuuantes. Idem de alijs huiuſmodi cenſendum eſt. *Iſta doctrina* eſt communis, vt teſtatur Iul. Clar. prax. crim. q. 86. §. 2. & eam ſequitur Caiet. verbo excommunicatio, in princ. cum alijs multis: quamuis non deſint, qui quantũ ad mandantes, aliter ſentiant. Dictum autem eſt, niſi tenore verborum id ſit expreſſum, quia ſæpe excommunicatio fertur contra facientes, & mandantes, & conſulentes, aut auxilium præſtantes. Dixi, niſi alijs iuribus ſit determinatum, aut interpretatũ: nam excõmunicatio lata contra percuſſores clericorum, alijs iuribus extenditur ad mandantes, & ratum habentes: quod etiam in alijs excommunicationibus fit, vt ſuis in locis oſtendetur.

8 Alterum eſt, quando excommunicatio fertur contra aliquid facientes, mandantes, conſilium, aut auxilium dantes, non contrahi ab vllo horum, niſi effectus ſequatur. vnde, qui mandat percutere clericum, qui conſilium dat, & qui tẽtat percutere, non ſunt excommunicati, niſi ipſa percuſſio fiat. ita dicit Gloſ. cap. in audientiam. §. iniuriarum de ſenten. excomm. & Couar. in Rubr. de homic. 2. par. relect. num. 5. dicit eſſe communem ſententiam: quod intellige, niſi iuris, aut ſententiæ diſpoſitio æque principaliter de illis procedat. Vnde, qui mandat occidere per aſſaſſinum, ſtatim eſt excõmunicatus, etiamſi non ſequatur effectus. c. 2. de homic. in 6. quia principaliter iſta actio prohibetur. Ob eandem cauſam Religioſi, qui concionantur animo retrahendi auditores à ſolutione decimarum, excommunicati ſunt, quamuis non ſequatur effectus. Clem. cupientes de pœn. §. 1.

ADDITIONES.

Vide Nau. n. 8. Val. par. 5. Sot. q. 1. art. 2. Cou. §. 9. Pet. à Sot. l. 3. Vict. n. 5. D. Thom. q. 21. ar. 3. Sayr. cap. 9. Auilam par. 2. cap. 5.

Dixi.) Videtur negare Sot. art. 2. concluſ. 4.

Palud.) Nau. n. 9. Sot. Val. par. 5. Couar. n. 1. loc. cit. Silu. excommunicatio 1. num. 11.

Quartò.) Stando in Diuino iure, maiorẽ excõmunicationem ferri non poſſe, ob culpam, quæ non ſit mortifera, cenſet Auil. l. c. diſp. dub. 1.

Quintò.) Vide Sayr. cap. 9. n. 7.

Sextò.) De ignorantia excuſante Nau. n. 16. Vict. n. 8. Sot. q. 1. art. 2. Silu. excomm. 2. not. 3. Val. par. 7. Couar. §. 10. par. 1. Sayr. lib. 1. cap. 18. Auila par. 2. cap. 5. diſp. 5. dub. 6. Comit. tom. 1. Reſp. mor. lib. 1. q. 3. 4.

Non dicitur contumax.) Ita Val. par. 7. cont. Couar. num. 11. loc. cit. dicens ligari furantem excommunicatione, etiamſi inuincibiliter ignoret excommunicationem latam contra furantes.

Denique.) Vide Nau. nu. 51. Val. par. 9. Pro mortali culpa mentali non poteſt quis excommunicari: abditæ enim animorum cogitationes externo Eccleſiæ iudicio non ſubijciuntur. Nau. n. 56. Vide Sayr. c. 9. n. 14. D. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4. Azor. lib. 5. tom. 1. c. 10. probantem, actus ſimpliciter internos Eccleſiæ poteſtati ſubiectos nõ eſſe: idem placet Auilæ par. 1. dub. 10. quidam tamen putant hæreticum, purè mentalem affici excommunicatione. Gloſ. in Clem. 1. de hæret. Panor. & alij. Vide Auilam loc. cit. Vaſquez de excom. dub. 13. Suarez to. 4. diſp. 29. ſect. 3. * Et eundem Vaſquez c. 4. art. 3. dub. 3. de Beneficijs.

De formali cauſa excommunicationis. Cap. IX.

ELENCHVS.

1 *Licet nulla ſint determinata verba, ſub quibus excommunicatio ſit ferenda, aliquæ tamen circumſtantiæ ſunt obſeruandæ in ea tantùm excommunicatione, quæ fertur ab homine ob peccatum præteritum cum contumacia. Prima eſt,*

ma eſt, vt præcedat trina monitio: & an & quando ſuffitiat vna pro tribus. 2.

2 *Caſus in quo ferri poteſt excommunicatio ſine præcedente monitione.*

3 *Secunda circumſtantia eſt, vt feratur in ſcriptis, cum expreſſione cauſæ ob quam fertur excommunicatio; & qua pœna puniantur aliter excommunicantes.*

4 *Tertia eſt intentio excommunicantis; quia ſi feratur excommunicatio tantū ad terrorem non autem cum intentione ligandi, non incurritur. vbi etiam de intentione partis, ad cuius inſtantiam fertur excommunicatio.*

5 *Excommunicatio lata contra eum qui penſionem non ſoluit ſtatuto tempore; an incurratur lapſo dicto tempore, niſi ille cui debetur, declaret ſe velle illam eſſe incurſam.*

6 *Quarta circunſtantia eſt, vt exprimatur cauſa rationabilis, & manifeſta; ſi tamen feratur ſine tali expreſſione, tenet.*

1 NOn ſunt determinata verba, nec in iure, nec in ſententia hominis, ſub quibus excommunicatio ferenda ſit: ſed ſatis eſt verbum exprimens ipſam excommunicationem, vt, ſit anathema, excommunicetur, à communione ſeparetur, vel ſimilia verba, vt ait Oſtien. in ſum. de ſent.excom. §. qualiter. in princ. & hæc aut comminatoria, aut latæ ſentētiæ excommunicationis expreſſiua ſunt, vt diximus ſuperiùs. Aliquæ tamen circunſtantiæ, quæ ad formam quodammodo reduci poſſunt, obſeruādæ ſunt in excommunicatione ferenda, non quidem in ea, quæ eſt à iure, nec in ea, quæ eſt ab homine lata in peccatum futurum, ſed in ea tantum, quæ fertur in præteritum cum contumacia. Eſt igitur prima circumſtantia obſeruāda, vt præcedat trina admonitio, qua excommunicandus admoneatur prius ter, an velit parere. Sint autem admonitiones hæ cum competentibus interuallis. ita habetur cap. conſtitutione. de ſent. excom. in 6. Qui verò aliter excommunicationis ſententiam fert, per menſem interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ, iuxta cap. ſacro. de ſent.excom. Sufficiet autem vna admonitio pro tribus, datis tribus interuallis, niſi facti neceſſitas aliter ſuaſerit iſta interualla moderanda, iuxta cap. conſtitutionem, præallegatum. Eſſet autem facti neceſſitas, vt Gloſſ. eiuſdem cap. notat, quum partes eſſent ad rixam, & ad arma paratæ, nec curarent admonitionem Epiſcopi, vel quid aliud ſimile. vbi eadem Gloſ. interualla ſingula, quando non eſt talis neceſſitas, dicit eſſe duorum dierum.

2 Quando autem vna admonitio fit, debent dari ſex dies, exprimendo, vt primi duo ſint pro prima, ſecundi pro ſecunda, tertij pro tertia admonitione. Hinc ſequitur, quando excommunicatio ita fertur in aliquem, vt omnes participantes cum ipſo eandem contrahant excommunicationem maiorem, debeant prius admoneri nominatim participantes; alias non valebit prædicta excommunicatio in ipſos. ita habetur c. ſtatuimus. de ſent. excom. in 6. Aduerte autem, ipſam monitionem fieri poſſe etiam abſque ſcriptura; vt notat Abb. in cap. ſacro. n. 3. de ſenten. excom. Notandus tamen eſt quidam caſus, in quo licet excommunicare aliquem abſq. vlla admonitione præmiſſa, quem annotat Abbas antiq. cap. reprehenſibilis. de appellat. vbi dicit, quando aliquis eſt excommunicatus propter aliquod delictū à iure, tunc poſſe ſine admonitione propter idem delictum excommunicari ab homine; refertq. ſe excuſaſſe quendam Abbatem, qui ſuū ſubditum excommunicauerat abſque admonitione, quia ſine licentia clauſtro exiuerat. Excuſauit autem, quia repertum fuit ſtatutum in monaſterio, vt, qui ſine licentia exiret, eſſet excommunicatus. Panor. eod. cap. num. 5. refert Abbatem in hac ſententia, & probat, affirmans, quando aliquis eſt excommunicatus à iure, poſſe à ſuperiori pro eodem delicto iterum excommunicari, etiam delicto non iterato, & ſine contumacia de nouo contracta, tuncq. non eſſe neceſſariam admonitionem. Quæ doctrina videtur eſſe eiuſdem cap. reprehenſibilis, ſecundum intellectum legitimum.

3 Altera circumſtantia eſt, vt excommunicatio feratur, nō ſolo verbo iudicis, ſed in ſcriptis, in quibus etiam exprimatur cauſa excommunicationis; & qui aliter excommunicat, vltra graue peccatum, contrahit ſuſpenſionem per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, & participatione diuinorum officiorum. ita vt exercens actum aliquem ordinis intra talem menſem, fiat irregularis, à ſolo Papa diſpenſabilis. Hæc habetur cap. cum medicinalis. de ſent. excom. in 6. Iſta vero ſuſpenſionis pœna, ſicut & præcedentis circumſtantiæ, non ligat Epiſcopos, nec ſuperiores Prælatos, quia non fit expreſſa mentio eorum, vt fieri debet, ad contrahendam ab eis ipſo facto iuris ſuſpenſionem, iuxta c. quia periculoſum. de ſent. excom. in 6. ligat tamen Prælatos religioſorum, niſi quādo vel eſſet periculum in mora, ſi in ſcriptis daretur; vel aliud ſtatueretur in ſuis conſtitutionibus, ſeu ſtatutis. ita habet Ang. excom. 2. §. 3. immo, quando eſſet periculum in mora, eadē

ratio

ratio eſſet in alijs Prælatis omnibus, vt habet Gloſ.c.cum medicinalis.de ſent.excom.in 6. ver. temerarius. Lapus alleg.73.n.4. Felin. in c.ſacro n.4. de ſent. excom. Sed aduerte ad ea, quæ dixi de Prælatis regularibus, quod Lapus dicta alleg.73.& Felin.in c.ſacro.n.7. ſimpliciter tenent, non ligari pœnis in d.can. contentis;nam in iſtis Prælatis non ſeruatur iuris ordo, ſicut in ſæcularibus. Durum enim eſſet, vt ipſi dicunt, & incommodum Prælato regulari, qui ſæpe in die, modo pro iſta re, modo pro illa habet increpare, monere, & præcipere ſuis ſubditis clauſtralibus, habere pennam, & folium, & ante ſcribere, quàm ſub pœna excommunicationis mandare.

4 Tertia circumſtantia eſt, intentio excommunicantis. Si enim proferatur excommunicatio exterius, tamen iudex non intendit excommunicare,ſed terrere tantum,non contrahitur à cõtraueniente. ita habet Panorm.cap.ex parte.n.6. de offic.ordin. immo eſt neceſſaria intentio partis, quando ad eius inſtantiam excommunicatio fertur: vt, ſi quis petit ſententiam excommunicationis ferri in eos,qui ſibi ablata nõ reſtituũt, & tamen non intendit filios, ſi forte abſtulerunt, excommunicari: quamuis excommunicatio generalis ſit, non tamen ligantur, niſi iuxta partis intentionem. ita habet Ang.excom.3.§.16. quia officium iudicis requiſitum nõ excedit intentionem requirentis. Hinc conſequitur,quando excommunicatio fertur ad inſtantiam partis contra non ſoluẽtem intra certum terminum, ſi pars velit illum non incurrere excommunicationem, non incurri,etiamſi ille non ſoluat in præſcripto termino: at poſtquam contracta eſt, non poterit pars tollere. An tamen poſſit pars prorogare terminum,nempe, vt,ſi lata ſit excommunicatio, niſi intra menſem ſoluat, facere poſſit,vt ad duos menſes prorogetur, poſt quos excommunicatio contrahatur, ſi non ſoluerit: controuerſia eſt inter Doctores. Inn.cap.præterea 2.de appell.citat duas ſententias, affirmatiuam, & negatiuam, & adhæret negatiuæ, nempe, vt nequeat pars id facere abſque conſenſu iudicis. Panormitan. verò ibidem nu.4. citans Innocentium, tenet conſtanter affirmatiuam,& ibidem Dec. & talis opinio probabilis eſt, & teneri poteſt.

5 Hoc tamen in loco vnum annotandum eſt, quod ſtylus curiæ habet circa penſiones, nempe excommunicationem contra penſionarium, non ſoluentem penſionem ſtatuto tempore latam, in fauorem eius, cui ſoluitur penſio; tali tempore elapſo, non cenſeri incurſam, niſi ille, cui debetur,declaret ſe velle illam eſſe incurſam; & ſi decedat ante declarationem, vel ſoluatur penſio vel fiat concordia, ſeu penſionarius moriatur, non cenſetur incurſa. ita habet Caſſad. deciſ.2. n.3. & 4. de locat. quia pœna ſic videtur appoſita in gratiam eius, cui ſoluenda eſt penſio, vt, ipſo tacente, non ſit is, qui non ſoluit, excommunicatus, nec aliam pœnam incurrat.

6 Quarta circumſtantia eſt expreſſio cauſæ rationabilis & manifeſtæ, nec ſufficit, quod ſit nota ipſi ſoli excommunicanti. cap. ſi tantum,& cap. placuit.6.q.2.Abb. in cap. ſacro nu.4. & ibi Fel.n.1.de ſent.excomm. per illum text. nam vt dicit Gloſ. in dicto cap.ſi tantum. ver.iubeatur. Prælatus ex cauſa ſibi ſoli nota poteſt tantùm monere crimi noſum, vt ſe abſtineat à participatione ſacramentorum, per cap. non prohibeat, de conſecr. diſt.2. non tamen poteſt excommunicare. Si tamen fertur ſententia abſque cauſæ expreſſione, tenet, vti affirmat Oſtien. in c. per tuas. n.3.ver. quod ſi dicatur. de ſent. excomm. Hæ ſunt circumſtantiæ,quæ ad formam excommunicationis quodammodo pertinent.

ADDITIONES.

Non ſunt. Vide Nauar.n.12.Val.par.6. Sayr. c.11.Auilam p.2.c.2. (*Trina*) Nau.nu.11.Soc. art.2.Cou.§.9.par.1.Sayr.c.12.loc.cit.

Vna *pro tribus*.) Val.Sayr.n.35.l.c. *Hinc ſequitur*.) Sayr.n.24.Lap.alleg.73.Couar.n.6.l.c.

Altera.) Hugol. tab.1. cap. 21. Soc. ſen. in cap. perpendimus,n.68. de ſent. excom. Nauar. n.11. Sayr. cap.13.

Prælatos Religio. Vide Sayr.c.12.n.21.loc.cit. *Tertia*) Nauar.loc.cit.Sayr.c.16.n.7. *Quarta*.) Val.par.6.Sayr.cap.13.n.7.

Excommunicatio ſine trina canonica admonitione valet,licet iniuſta ſit. Couar.n.7.l.c.

De quibuſdam qualitatibus excommunicationis, & de cauſa finali eiuſdem. Cap. X.

ELENCHVS.

1 *Excommunicatio vel eſt iuſta, vel iniuſta, valida, vel nulla; & qua ratione.* 2.

2 *Excommunicatio ab homine, cum deficit trina monitio, eſt iniuſta, ſed valida; ſi autem nulla præcedat admonitio, eſt iniuſta & nulla, quæ admonitio debet eſſe perſonalis, nec ſufficeret ad domum.*

3 *Quatuor caſus,in quibus non eſt neceſſe vt admonitio ſit perſonalis.*

4 *Excommunicatio quæ intolerabilem continet* erro-

errorem eſt nulla & quando dicatur excommunicatio continere intolerabilem errorem.
5 *Excommunicatio quæ fertur ſine ſcriptu, & ſine cauſa expreſſione, eſt iniuſta, ſed valida. Itē ex parte excommunicantis quando dicatur excommunicatio iniuſta, & nulla.*
6 *Ex parte excommunicati quando dicatur iniuſta & nulla.*
7 *Qua ratione excommunicatio iniuſta, nulla, vel valida liget.*
8 *vel valida liget.*
9 *Excommunicationis cauſa finalis, quæ.*

1 EX his, quæ dicta ſunt in capite præcedenti, facile eſt, quoſdam excommunicationis modos, ſeu qualitates cognoſcere. Eſt enim excommunicatio, iuſta, iniuſta; valida, nulla. Iuſta eſt, quæ omnibus veſtitur circumſtantijs, & cauſis, quæ neceſſariæ ſunt, vt prædictum eſt. Iniuſta fit ex defectu alicuius; quod ſi eſſentiale eſt, facit, vt nulla ſit excommunicatio, quæ quidem in foro tam poli, quàm fori non eſt timenda, nec tenet, vt dicunt Oſtien. in Sum. de cleric. excom. miniſt. ver. qualiter excuſetur. & Gloſ. in cap. ſententia. 11. q. 3. & Henr. Boic. in cap. dilectis. n. 13. de appell. facit text. in §. cum ergo. 11. q. 3. vbi iniqua ſentētia nec apud Deū, nec apud Eccleſiam quenquam grauat. Aduerte autem, excommunicatum nulliter, ſi ad probandū nullitatem admittitur, donec conſtet de ea, præter articulum nullitatis, non audiri in iudicio. c. per tuas. §. nos igitur. iuncta Gloſ. ver. in alijs. de ſent. excom. vbi habetur, huiuſmodi excommunicatum, in alijs negotijs, vel factis iudicialibus nō audiri tanquam actorem, licèt extra iudicium non euitetur. idem habet in c. ſolet. circa fin. de ſent. excom. lib. 6. Si verò defectus non ſit eſſentialis, excommunicatio iniuſta eſt, valida tamen. Vt autem hoc planum fiat, aduertendū eſt, tripliciter excommunicationē poſſe dici iniuſtā.

2 Vnò modò ex parte ipſius excommunicationis. Alterò ex parte excommunicantis. Tertiò ex parte ipſius excommunicati. & adhuc omnibus his modis dupliciter: aut ex defectu alicuius eſſentialiter requiſiti, & tunc eſt nulla excommunicatio. aut alicuius requiſiti, ſed non eſſentialiter, & tunc eſt iniuſta, ſed valida. Ex parte ergo excommunicationis accidit primo, cum deficit trina monitio, ſi eſt ab homine: & tunc eſt iniuſta, ſed valida. ita habet Gloſ. cap. ſacro. de ſent. excom. ver. probari. Abbas ibi n. 9. & Felin. n. 2. Gloſ. in c. Romana. ver. iniuſtas. eod. tit. lib. 6. Si verò deſit prorſus admonitio, ita vt nulla præcedat, eſt iniuſta, & nulla, excepto illo caſu, quem præcedenti capite annotauimus. ita habet Sotus 4. diſt. 22. q. 1. art. 2. concl. 4. licet Innoc. c. illud. de cler. excom. miniſtr. videatur dicere, validam eſſe: tamen ratio in contrarium eſt, quia excommunicatio nō eſt pro peccato præterito, niſi adſit contumacia: hæc autem non eſt, niſi admonitio præcedat, iuxta illud Matthæi: Si te nō audierit, ſit tibi ſicut ethnicus. Hoc autem certum eſt inter omnes, quando excōmunicatio fertur de participantibus, & non præceſſit admonitio legitima facta participantibus, tunc iniuſtam eſſe, & nullam, per cap. ſtatuimus. de ſent. excom. in 6. Attende tamen, nonnullos Doctores intelligere illud c. ſtatuimus. quando iudex excommunicat participantes cum excommunicatis à ſe, & non ab alio, vel à iure: his enim caſibus dicunt eſſe iniuſtam, & non nullam: ſed hanc Doctorum ſententiam cenſet dubiam Couar. in cap. alma mater. prior. par. relect. §. 3. n. 5. Hæc autem admonitio, regulariter debet eſſe perſonalis, nec ſufficeret ad domum. Rota in antiq. deciſ. 338. Felin. in c. ſacro. n. 2. de ſent. excom. quod tamen limita.

3 Primò, ſi qui admonendus eſt, dolo latitet, & ſubterfugiat. Secundò, ſi legitimè iam citatus ſemel ad cauſam perſonali citatione. Tertiò, ſi citatio facta domi, peruenit ad notitiam illius. Quarto, ſi fuerit male abſolutus, & agatur de illo ducendo in priſtinam excommunicationem, vt dicunt Felin. in dicto c. ſacro. & in c. cum ſit. Rom. n. 14. de app. & Rot. in nou. deciſ. 399.

4 Secundo dicitur nulla, ſi errorem contineat intolerabilem, iuxta c. ſolet. & c. venerabilibus. de ſent. excom. in 6. §. penult. Tunc autem dicitur ſententia errorem continere intolerabilem, quando aliquis excommunicatur, quia facit quod in ſe bonum eſt, vel non facit quod ex ſuo actu illicitum. ita prædictum caput definit. Addit etiam Gloſ. c. per tuas. de ſent. excom. quando præcipitur aliquid impoſſibile. Addit etiā Gloſ. cap. ſacro. eod. tit. quando eſt pro leui re; vt, quia pardus currit. item, quando Prælatus interdicit ſubditis, ne exponant ſuis ſuperioribus ſtatum Eccleſiarum ſuarum. c. quia pleriq. de offic. ordin. lib. 6. His & alijs cauſis notatis per Abb. & alios Doct. in c. per tuas. de ſent. excom. lata excommunicatio dicitur errorem continere intolerabilem, & iniuſta, ac nulla eſt. Aduerte autem, errorem intolerabilem in duplici eſſe differentia; primus enim eſt iuris, ſecundus eſt facti. Error iuris intolerabilis tunc dicitur, quando in ſententia reperitur expreſſus talis error, ſeu cauſa, propter quam excommunicatio dicitur continere errorem intolerabilem; vt dicunt Oſtienſ. in

cap.

cap.per tuas. n.3. de ſent.excom. late Gabriel. in tract.commun.opin.tit. de ſent.concl.7. exempla ſunt, quæ dixi. Facti autem error intolerabilis tunc dicitur, quando notoriè conſtat de iniuſtitia excommunicationis, puta, quia puer adulterium fecit, quod improbabile eſt: vel ſuperior, referendo ſe ad acta, aliquem excommunicat, quia furtum fecit: ex actis autem conſtat de falſitate cauſæ. Vide Oſtienſ.in c.per tuas. de ſent. excom. late Gabriel. vbi ſupra concl. 10. Ceterum, ſi in ſententia non exprimitur iuris error, & notorie non conſtat de falſitate facti, non dicitur continere errorem intolerabilem, ſed eſt valida, licet iniqua. Oſtienſ. vbi ſupra. S. Ant. in tract. de excom. c.73. n.9. & faciunt allegata per Gabriel. in cit. concl.7.

5 Tertiò, ſi excõmunicatio non fertur in ſcriptis, & cũ cauſæ expreſſione, iuxta c. medicinalis de ſent.excom. in 6. eſt quidẽ iniuſta, ſed valida, vt ibi Gloſ. & Doctores, & ex ipſo c. probatur.

Ex parte autẽ excõmunicãtis iniuſtitia accidit.

Primo, ſi mala intentione, & odio excommunicet, tunc eſt iniuſta, ſed valida, iuxta Gloſ.cap. ſacro.de ſent.excom. & habet omnes effectus iuſtæ excommunicationis, ſecundum Caiet. in opuſc. q.13. tom.2. hoc enim peccatum potius eſt contra charitatem, quam contra iuſtitiam; & dicenda eſt talis excommunicatio male potius, quam iniuſte facta.

Secundò, ſi erat publicè ſuſpenſus, aut excommunicatus, iniuſta eſt, & nulla. canon audiuimus. 24. q. 1. Oſtienſ. in Summ. de cler. excom. miniſtr. §. qualiter excuſetur. Si vero non publicè, valida eſt, per ea quæ diximus cap.13.

Tertiò, ſi nullam habuit iuriſdictionem, quia excommunicauit eos, qui ipſius iuriſdictionis non ſunt, vel aliquo priuilegio ſunt exempti, iuxta c. quanto. de priuileg. tunc iniuſta eſt, & nulla, per cap. nullus. de paroch. vel ſi ſit delegatus, & contra intentionem delegantis excommunicat, capite fin. de præbend.

6 Ex parte vero excommunicati. Primo, cum in tempore à iure requiſito appellauit, & adhuc excommunicatio contra eum fertur, tunc eſt nulla, iuxta c.ad præſentiam. de appell.

Secundò, cum vere nõ peccauit mortaliter, tamen conuincitur per teſtes contumaciæ, & peccati, tunc nulla eſt in foro interiori, tamen valida in exteriori, & obſeruanda, donec veritas nota fiat, iuxta Gloſ.cap.per tuas. de ſent.excom.ver. intolerabilẽ. in fin. Alioquin ex iniuſta fieret ratione contẽptus iuſta, etiam quo ad Deũ, vt habet Gloſ.prædicta. & tenet Abb.ib.n.4. Oſtienſ. in Sum.de ſent. excom. §. quis ſit effectus. col.2. ibi Apoſtil. in litera C. arg.text. in d.c.per tuas. & c. illud. in fin.24.q.3. Quod tamen limita eo in caſu, quandò ſic excommunicatus celebrat abſque ſcandalo, præſertim in occulto; quia tũc in animæ iudicio non peccat, nec pœnis canonicis afficitur, vt dicit Caiet.2.2.q.70.art.4.Cou. in c.alma mater. prior.part.relect.§.7.n.7.

7 Aduerte autem, ſentent am excommunicationis iniuſtam, nullam, nec quo ad Deum, nec quo ad Eccleſiam ligare; quamuis donec de nullitate conſtet, in publico ſit ſeruanda. Quæ vero iniuſta eſt, ſed valida, excepta ea, quæ iniuſta eſt ex ſolo animo excommunicantis (hæc enim vti diximus, omnes effectus habet iuſtæ excommunicationis) apud Eccleſiam ligat, ſed non apud Deum: quod eſt dicere, non priuat communibus, & generalibus ſuffragijs Eccleſiæ, quibus priuat iuſta, quoniam non cenſetur Eccleſia quemquam velle iniuſte tanta læſione afficere. cap. illud. 11. quæſt.3. ſed priuat communione fidelium, participatione, & perceptione Sacramentorum, ac diuinorum officiorum auditione, ſecundum Oſtienſ. in Summ. de ſent. excomm. §. quis ſit effectus. Henric.Boic.in cap. dilectis. num.13. de appell. D.Thom.4.diſt.18. q.2. in art.1. ad 4. & ſic intellige illud Gregorij in c.1. 11.q.3. vbi habetur, ſententiam ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam, eſſe timendam. Aduerte rurſus, ſi huiuſmodi iniuſtè excommunicatus ante obtentam abſolutionem aliquid ex ijs, quæ excommunicatis prohibentur, fecerit; pœnis canonicis afficitur, etiam in foro animæ, ſecundum communem ſententiam, teſte Couar. in cap. alma mater. prior. part.relect.§.7.n.7. ver. quarta. & ver. his equidem. quia apud Eccleſiam cenſetur excommunicatus. Quod intellige, etiamſi occulte faciat; illo excepto, de quo paulo ſuperius dixi, qui falſis teſtibus conuictus eſt de mortali, quod vere non commiſit: hic enim quoad Eccleſiam, non ligatur, ſed in occulto; in publico tamen, quia cenſetur iuſtè excommunicatus, debet ſe abſtinere, & grauiter delinquit, ſi aliter faciat, donec de veritate conſtet. Modos autem iniuſtæ excommunicationis late ponit Palud.4.d.18.q.1.art.4.

8 De cauſa finali excommunicationis nulla eſt controuerſia. Cum enim excommunicatio, iuxta cap. medicinalis. de ſent.excom.in 6. medicinalis ſit, non mortalis; diſciplinans, non eradicans; finis ipſius, eſt bonum, & vtilitas hominis, vt reſipiſcat, & ad bonum ſe conuertat, vel vt à malo perpetrando retrahatur: hinc eſt,

quod citatió noń ſit, vt in alijs ſententijs, ad audiendam ſententiam, ſed vt ſe corrigat. Abb. in cap.ſacr.2. de ſent. excomm.

ADDITIONES.

Iuſta, iniuſta, &c.) Nau.nu.4.Sot.q.1.ar.3.Val. p.2. De iniuſta multa Sayr.c.17.Vide Pet.à Sot. lect.3. Auil. p.2. c.6. diſp.1.

Tripliciter.) Vide Sayr.c.17. & multos ab eo recenſitos. De inualida. Val.p.2.nu.4. Sot.l.c.

De cauſa finali.) Quamuis D.Paul. 1.Cor.5. Satanæ facinoroſum tradiderit, ita vt in corpore ab eo vexaretur, tradidit tamen in interitum carnis; vt ad bonam frugem rediret. Vide Pet.à Sot.lect.2. loc.cit.

* De Alexandro, & Hymenæo ſcribit idem S.Paul. 1.Timot. 1. *Quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.*

De quibuſdam communiter vocatis effectibus maioris excommunicationis. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Excommunicatus priuatur communibus Eccleſiæ ſuffragijs.*
2 *Excommunicatus non poteſt ſuſcipere, nec adminiſtrare Eccleſiaſtica ſacramenta.*
3 *Excõmunicatus priuatur quinque externis bonis, & quæ ſint illa, & quomodo intelligẽda.*
4 *Participantes cum excommunicatis, quam excommunicationem contrahant.*
5 *Participare cum excommunicatis quibus caſibus liceat.*
6 *Caſus hi non habent locum in diuinis.*
7 *Varia circa excommunicationem aduertenda.*

1 POſt cauſas excommunicationis propoſitas, conſequenter de ipſis effectibus tractandum eſt. Horum primus eſt, priuare cõmunibus ſuffragijs Eccleſiæ, ita vt nec Miſſas, nec publicas orationes Eccleſiæ pro eo fundere, aut celebrare liceat. ita communiter Doctores dicunt. At hoc non tam effectus, quàm natura, & ſubſtãtia ipſius excommunicationis eſt. Vt enim non dicimus, priuare viſu eſſe effectum cœcitatis, ſed naturam ipſius; ſic natura excommunicationis eſt, his ſuffragijs communibus priuare. Quod quidem ſic eſt intelligendum, vt nõ liceat orationes, quæ nomine Eccleſiæ fiunt, pro ipſis applicare: tamen, quando quis orat, vt perſona particularis, poteſt orare pro excommunicato, & orationes quaſcũque fundere, vt habet S.Th. 4.diſt.18.q.2.ar.1.quæſtiunc.1.ad 2.imò in Memento Miſſæ, poteſt quis vt perſona particularis orare pro excommunicato, non tamen ipſum ſacrificium pro ipſo applicando. ita habet Silu.excomm.1.§.2. Omnibus ergo ſuffragijs, quæ nomine Eccleſiæ funduntur, quatenus nomine Eccleſiæ funduntur, priuatus eſt. Quando autem perſona particularis orat, nõ debet orare pro eo, tanquam pro membro Eccleſiæ, cum non ſit.

2 Alter communiter vocatus effectus, eſt priuare ſuſceptione ſacramentorum, tam actiua, quàm paſsiua, ita vt nec ſacramenta miniſtrare, nec ea ſuſcipere abſque peccato mortali poſsit. ita Doctores colligunt ex can. Engeltrudam. 3. q. 4. vbi excommunicatus dicitur eſſe reſciſſus à corpore Eccleſiæ. Hic etiã non effectus, ſed ipſa natura excommunicationis mihi videtur, ſicut & præcedens; non enim intelligi poteſt, quæ alia ſit natura excommunicationis, quam horum priuatio bonorum communium.

3 Tertius effectus eſt, priuare externis quibuſdam bonis communibus, quæ hoc verſiculo vulgari exprimi ſolent: *Os, orare, vale, communio, menſa negatur.* Per *os*, intelliguntur collòcutiones, ſiue per verba, ſiue per ſigna, ſiue per litteras. Per *orare*, intelliguntur conuentus in ſacro audiendo, orando, recitando Horas, cantando in choris, diuinis officijs adeſſe: non enim licet cum excommunicato conuenire in talibus; ſimiliter, nec eis conferre ſacramenta, nec ab ipſis recipere. Per *vale*. ſalutationes, donaria, honoris exhibitiones, aperiendo caput, & ſimilia. Per *communionem*, ſignificantur humani, & ciuiles contractus. Hoc autem alijs contrahendo peccat. cap.illud, §.illud, vbi Gloſ. & Doct. de cler.excom.miniſtr. Abb.in cap. ſi vere, nu.37. de ſent. excom. Ceterum quo ad illorum validitatem, ſi contrahit tanquam priuata perſona, quamuis ſecundum Oſtien. in d.c.ſi vere. & in c. veritatis, de dol.& contum. quem multi ſequuntur, cõtractus in eius fauorem non valeant, ſed in fauorem tantum cum illo contrahentium: tamen etiam in ipſius excommunicati fauorẽ contractus eſſe validos, nulla etiam habita diſtinctione publicæ, vel occultæ excommunicationis, tenet Innocentius in cap.veritatis, nu.1.de dolo, & contum. & ibi Abb.nu.35. qui reſpõdet ad rationes Oſtien. & Gem. in c.decernimus, in fin. de ſent.excom. lib.6. Idem tenet Sum.Conf.lib.3.tit.33.q.133. circa fin. Silu.verb.excom.3. in fin. & hanc ſententiam conſuetudo amplectitur, teſte Henric. Boic.in d.c.veritatis, nu.18. Aduerte rurſus, quòd licet contractus etiam in fauorem excommuni-

cati ſint validi, ipſe tamen agere in iudicio non poterit, excommunicatione durante. ita tradunt Innoc. Abb. & Henr. Boic. vbi ſupra. Ancar. in cap. pia, §. ſi quis, nu. 2. ver. aut facit, de except. lib. 6. & probatur ex cap. intelleximus, de iud. vbi habetur, excommunicatum per alium conueniri poſſe, at non conuenire alium.

4 Aduerte vlterius, quod licet contractus celebrati per excommunicatum nomine proprio, vt dixi, ſint validi; ſecus tamen eſt, ſi excommunicatus eſſet beneficiatus, & contraheret ſuper bonis Eccleſiæ, quia tunc actus non valeret. cap. veritatis, in fin. de dol. & contum. ita habet Dec. qui alios citat, in cap. paſtoralis, §. verum, col. 3. de appel. expreſſe dicens, quod geſta per excommunicatum de bonis Eccleſiæ non valent. Et hoc eſt verum, ſi ſit publicus excommunicatus, ſecus, ſi ſit occultus: quia tunc valent ſecundum Abb. in d. c. veritatis, nu. 33. Silu. verb. excom. 3. q. 15. nu. 5. Per *menſam*, intelligitur, ſimul in vna menſa conueſci, in vno lecto dormire: quamquam in eadem domo manere liceret, vt dicit Innocent. c. nuper, de ſent. excomm. & Anton. 3. p. tit. 24. c. 2. eo tamen modo, quo ſolent multi in eadem domo habitare, non vt ſimul conuenientes, ſed veluti ſi domus eſſent diſtinctæ: ſicque ſecũdum eundem Innoc. liceret eodem in cubiculo eſſe, & habitare. In his omnibus non licet communicare cum excommunicatis, ita vt, quia communicat cum eis in aliquo prædictorum, minorẽ contrahat excommunicationem, iuxta cap. nuper, de ſent. excom. & peccet mortaliter quidem, ſi communicat in diuinis: imò, ſi clericus communicaret cum excõmunicato à Papa in diuinis ſponte, & ſcienter, Papalem contraheret excommunicationem, iuxta cap. ſignificauit, de ſent. excom. In ceteris vero venialiter, niſi in contemptũ Eccleſiæ id fiat. Ita habet S. Tho. 4. ſent. d. 18. ar. 4. quæſtiunc. 3. & Innoc. & Io. Andr. c. ſacris, de his, quæ vi met. cau. fiunt, quod caput de participatione in diuinis procedit. & Ang. excom. 8. §. 4. dicit, hoc intelligendum eſſe, niſi eſſet excommunicatio de participantibus: tunc enim participãtes, quocumque modo, mortaliter peccarent, & excommunicationem maiorem contraherent. c. nuper. & c. ſi concubinæ, de ſent. excom.

5 Non tamen iſta communio eſt tam generaliter prohibita, quin ſint caſus, in quibus liceat modo aliquo cõmunicare; qui verſiculo vulgari continentur. *Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.* cuius verſiculi meminit S. Tho. 4. d. 18. ar. 4. q. 1. vbi hos caſus declarat. Per *vtile*, intelliguntur verba ad ſalutem ſpiritualem excommunicati pertinentia: licet enim eum hortari, vt ſibi conſulat. Per *legem*, matrimonium ſignificatur: nam licet vxori colloqui, conueſci, reddere debitum, &c. Per *humile*, intellige officium ſeruorum familiarium, & filiorum, quod non denegandum eſt excommunicato. Similiter *ignorantia*, qua ignoratur excommunicatio ab alijs, excuſat eos à peccato in communione; in quo quidem non excuſaret, ſi à fide digno audirent, illum eſſe excommunicatum, vt dicit Maior. in 4. d. 18. q. 2. arg. c. illud, de cler. excom. miniſtr. & c. inquiſitioni, de ſent. excom. Per *neceſſe*, intellige, quando occurrit neceſſitas grauis, vel conſilij, vel refugij, vel eleemoſynæ, vel petendo, vel dando. Extra hos caſus non eſt cum excommunicato cõmunicandum. Atque hic eſt tertius effectus cõmuniter aſſignatus excõmunicationis. Sed mihi eadem ratio videtur huius, & aliorum duorum: vt natura excõmunicationis conſiſtat in hac priuatione, & non tam ad effectum, quàm ad eius ſubſtantiam iſtæ tres priuationes pertineant.

6 Aduertendum tamen, caſus hoc verſiculo exceptos, nõ pertinere ad communicationem in diuinis: in his enim, nec vxori, nec ſeruis licet communicare, niſi quando ignorantia eſſet: liceret tamen aliquo caſu in diuinis communicare, nempe, quãdo immineret mortis periculum nõ communicanti cum excommunicato. ita limitat Nau. c. 27. Summ. nu. 36. & Sot. 4. d. 22. q. 1. ar. 4. vt, ſi excommunicatus, ne ab alijs agnoſceretur, minaretur mortem Sacerdoti, niſi coram eo celebraret, tunc liceret celebrare ei. Nec obſtat cap. ſacris, de his, quæ vi. quia procedit de metu leui. Eſt autem iſta limitatio intelligenda, dum non incurreretur metus hic in contemptum fidei, vel Eccleſiæ: tunc enim mors potius eſſet ſubeunda.

7 Aduerte etiam, generaliter excommunicatum in vna eccleſia, eſſe excommunicatum vbique locorum. cap. curæ. 11. q. 3. Abb. in c. paſtorales, nu. 18. de appell. Aduerte rurſus, excommunicationẽ ſtatim ſuum ſortiri effectum, quia non poteſt ſtare in pendenti: hinc eſt, quod excommunicatio lata in diem, vel ſub conditione, non afficit illum in quem fertur, donec dies, vel conditio eueniat: ſed ab ea die, ſeu ab adueniente conditione eum afficit, ſecundum communẽ; vt teſtatur Couar. in c. Alma mater. prior. part. relect. §. 10. nu. 6. Vnde, ſi quis appellaret à ſententia tali lata, etiam poſt diem ante conditionis euentum, ſine ſcrupulo poſſet communicare, etiam conditione illa impleta. Gloſſ. in cap. præterea. 2. de appell. & ibi Doct. contra Panor. contrarium

trarium ſententiam. Vlterius aduerte, excommunicationem trahere ſecum executionem, & inhabilitare quo ad omnes eius partes illum, qui in eam incidit, abſque alia declaratoria. Felin. in cap. Rodulphus, nu. 38. de reſcript. per c. paſtoralis, §. verum, de appell. & propterea ab illa non appellatur ad effectum ſuſpenſiuum. c. is cui, de ſent. excom. lib. 6. Et hoc eſt verũ reſpectu ſententiæ excommunicationis: ſecus, ſi ſit declaratoria excommunicationis à iure illatæ, quoniam ab iſta declaratione appellare licebit, iuxta Gloſ. in c. cupientes, §. quod ſi. verb. priuatos, de elect. lib. 6. & Gigas, in tract. de penſ. q. 78. in fi. Quod limita eo in caſu, quando conſtat, declaratũ non incidiſſe in excommunicationem latam à iure; vel eſt dubium, an inciderit. Nam ſi conſtaret declaratum incidiſſe in iuris excommunicationem, appellatio non admitteretur, quia à pœna legis, vel canonis non appellatur, vt habet prædicta Gloſ. reputata notabilis à Doct. & tenet Abb. in c. peruenit. 1. nu. 6. de appell.

ADDITIONES.

Vide Pet. à Soto l.c. Nau. nu. 17. Sot. q. ar. 1. D. Tho. ad 3. p. q. 21.

De effectibus maioris excommunicationis fuſiſſimè Sayr. lib. 2. à c. 1. vſque ad 10. Auila p. 2. cap. 6. diſp. 1.

Perſona particularis.) Vide Nau. nu. 36. Azor. lib. 10. p. 1. cap. 22. De priuatione ſuffragiorum. Auila diſp. 4. l.c.

Os, orare.) Nau. nu. 20. Sayr. c. 13. Auila diſp. 9. dub. 9.

Memento.) Negat Ledeſ. 2. 2. q. 23. ar. 1. Sot. q. art. 1. eſt dubius: contraria opinio, quæ verior eſt, placet Nau. de orat. & hor. canon. c. 19. n. 73. Suar. to. 3. d. 73. ſect. 2. Cou. §. 6. l.c. Maiol. de irreg. lib. 3. c. 25. Sayr. lib. 2. c. 3. nu. 9. Vide Auil. diſp. 9. dub. 5. l.c. Sacramenta ſuſcepta ab excõmunicato valida ſunt; excepto ſacramento Pœnitentiæ, quod nunquam valere, dicunt nonnulli; ſed valere aliquando, (vt cum excommunicatus inuincibiliter neſcit, ſe eſſe talem) affirmant multi probabiliter. Vide Auil. diſp. 3. dub. 4. l.c.

De intelligentia prædictorum iuxta Extrauagantem Martini V. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Doctrina Capitis præcedentis quomodo limitanda poſt Extrauagantem Mart. V.*

2 *Tenor Extrauagantis Martini V. & quædam circa illam aduertenda.*

3 *Denunciatio à quo, & quando fieri poſſit.*

1 DOctrina præcedẽtis capitis, quantum ad communicationem cum excommunicatis, quamuis ſecundum ius antiquum vniuerſaliter procedat, tamen limitanda eſt poſt Extrauagantem Martini V. quæ in fauorem fidelium facta eſt, ad euitanda multa pericula, quæ ex participatione cum excommunicatis contingebant. Placuit enim Martino Pontifici, ne fideles multum detrimenti paterentur, eos nõ ſemper obligare quoſcumque excommunicatos vitare, quantum ad communicationem illo verſiculo contẽtam, *Os, orare, vale, communio, menſa negatur.* niſi duos tantùm, nempe percuſſores clericorum notorios, & nominatim excommunicatos, poſtquam denunciati, & declarati fuerint. Ceteros vero, ſiue à iure, ſiue ab homine, etiam nominatim excommunicatos, non tamen denunciatos, non teneri vitare, ſed licere fidelibus diuinis, & humanis cum ipſis communicare. Quod quidẽ priuilegium nõ in fauorem cedit ipſorum excommunicatorum, quaſi liceat ipſis excommunicatis, illis duobus exceptis, communicare, ſicut licet non excommunicatis (hoc enim non ita eſt, ipſi enim excommunicati nullam ex hoc vtilitatem reportant) ſed ſemper tenentur abſtinere à communione fidelium, vt bene annotarunt Doct. Nau. de pœn. d. 6. c. 1. laboret. & Couar. relect. c. Alma mater, par. priori, §. 2. nu. 11.

2 Hanc Extrauagantem refert Anton. 3. par. tit. 26. cap. 3. Angel. excom. 8. §. 3. & Sotus in 4. diſt. 22. q. 1. ar. 4. cuius tenor eſt, qui ſequitur. Ad euitandum ſcandala, & multa pericula, quæ conſcientijs timoratis contingere poſſent, Chriſti fidelibus tenore præſentium miſericorditer indulgemus, quod nemo deinceps à communione alicuius ſacramentorum adminiſtratione, vel receptione, aut alijs quibuſcunque diuinis, intus, & extra, prætextu cuiuſcunque cenſuræ, aut ſententiæ Eccleſiaſticæ, à iure, vel ab homine generaliter promulgatæ, teneatur abſtinere, vel aliquem vitare, aut interdictum eccleſiaſticũ obſeruare, niſi ſententia, vel cẽſura huiuſmodi fuerit illata contra perſonam, Collegium, Vniuerſitatem, Eccleſiam, Communitatem, vel locũ certum, à iudice publicata, vel denunciata ſpecialiter, & expreſſe, conſtitutionibus Apoſtolicis, & alijs in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunque. Saluo, ſi quem pro ſacrilega manus iniectione in clericum, in ſententiam latam à canone adeo notorie cõſtiterit incidiſſe, quod factum non poſſit aliqua tergiuerſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari: nam à communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abſti-

abſtineri, iuxta canonicas ſanctiones. Per hoc tamen non intendimus releuare, neque iuuare ſic excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, aut prohibitos. Hæc Martini Extrauagans. Et quamuis Doct. quidam recentiores dicant, non ſic legendam eſſe prædictam Extrauagantem, ſed aliter; & ex lectione ſua colligant, notorios excommunicatos, quamuis non ſint percuſſores clericorũ, nec denunciati, eſſe etiam vitandos: tamen quia non probant ſuam correctionem, viſum eſt mihi ſtare prædictis Doctoribus grauiſſimis, & fide digniſsimis, quibus adhæſit communis vſus. Fideles enim tam Romæ, quàm alibi, non vitant conuerſationem cum excommunicatis, etiam notorijs, niſi nominatim excommunicati, & denunciati ſint, aut publici percuſſores clericorũ. Aduerte autem poſſe aliquem nominatim eſſe excommunicatum, & non denunciatum. Si enim iudex præcipiat alicui, vt ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ compareat in iudicio; & hic contumax eſt, nec comparet; excommunicatus ſtatim eſt, & nominatim: tamen non denunciatus. Denunciari autem dicitur, quando declaratur à iudice, eum contraxiſſe excommunicationem talem. Ante denunciationem ergo non tenemur eum vitare. Nec eſt recipienda Gloſ. in c.à nobis. 1.ver.quiſquis, de ſent.excom. quæ excommunicatum illum eſſe affirmat, qui excommunicatur à canone, his verbis. Quiſquis furtum commiſerit, ſit excommunicatus. Hoc reijciendum eſt vt falſum, & contra communem ſententiam Doct. vt notat Couar. in cap. Alma mater. prior. par. relect. §.2. nu.8. affirmans illum eſſe nominatim excommunicatum, qui hac notatur cenſura, expreſſo nomine proprio, aut aliquot appoſitis ſignis, quæ certe, & abſque vllo dubio ſignificent eum, qui excommunicatur, per l. nominatim, ff.de cond. & demonſtr.

3 Aduerte autem denunciationem poſſe fieri per ordinarium excõmunicati, licet ipſe non excommunicauerit. Abb. poſt Innoc. in c.paſtoralis, §.verum, in fin. de appell. arg. cap. iure, 11.q.3. & c.1. de tregu.& pac. Quod tamen limitat Dec. in d. §.verum, col.4. ver. extra Gloſ. quando quis in excommunicationem incidiſſet ex diſpoſitione iuris: ſed ab homine excõmunicatum dicit ipſe non poſſe denunciari ab illo, qui non excommunicauit: quoniam cauſa per vnum incepta, per alium abſque cauſa non poteſt perfici. Et ad c.1. de treg.& pac. reſpondet habere locum in eo, qui excommunicauit, vt verba expreſſe ſonant. Aduerte vlterius, ſi ſententia excommunicationis lata ab homine ſit nulla, fieri non poſſe publicationem, ſeu denunciationem: ſi autem eſt valida, & ab illa, poſtquam contracta eſt, directe, vel indirecte non eſt appellatum; denunciatio fieri poteſt. Si vero eſt appellatum, & ſciat excommunicatus ſe iam excommunicatum; per appellationem ſequentem non impeditur denunciatio. Si autem eſt ignorans, appellatio interpoſita ſecundum Oſtien. impedit denunciationem. ita Henr. Boic. in c. paſtoralis, §.verum, nu.15. de appell. Appellatio enim poſt latã excommunicationem impedit denunciationem in ignorante; non autem in ſciente ſe eſſe excommunicatum. Ceterũ, ſi ſententia excommunicationis lata eſt à iure, & eſt notorius exceſſus abſque citatione, & declaratione, poteſt iudex denunciare excommunicatum: ſi vero exceſſus non eſt notorius, reo nõ vocato, & declarato in canonẽ incidiſſe, denũciatio fieri non debet. Abb. in c.peruenit 1.n.5. de app.

ADDITIONES.

Martini.) De hac re Sayr. c.12. Val. 1.2. Emmanuel in Bul. Vide Auil. diſp. dub.11. par.2. c.6. Decretũ Concilij Conſtant. ſeu Martini V. tanquam canonicum recipiendum. Auila p.2. c.6. diſp.2. dub.1.2. Guttierrez in qq. Can. Emmanuel in Bullam Cruciat. §.9. pag.59. Vide etiam Val. Reg. lib.1. c.9. ſect.2. Prax. For. Pœnit.

Et quamuis.) Vide Sayr. l. c. nu.6. Quem ſemel agnoui excommunicatum nõ toleratum, vitare debeo, donec ſciam, abſolutum fuiſſe. Auila l.c. concl.6. intellige denunciatum legitime, vel publicum clerici percuſſorem.

De effectibus proprijs maioris excommunicationis. Cap. XIII.

ELENCHVS.

1 *Participantes cum excommunicato in eodem crimine, propter quod fuit excommunicatus, eadem excõmunicatione afficiuntur; & quæ ad hoc vt eadem excommunicatio contrahatur, requirantur.*

2 *Collatio beneficij facta excommunicato nulla eſt ipſo iure; quod idem dicendum de litterarum Apoſtolicarum impetratione; & licet modo impetretur etiam abſolutio ab excommunicatione, ad effectum validitatis litterarum, ita intelligetur, dummodo impetrans non inſorduerit per annum.*

3 *Tenor regulæ Xiſti V.*

4 *Excõmunicatus ad beneficium eligi non poteſt, nec poſtulari, nec præſentari. quod idem de penſio-*

penſionibus eſt intelligendum, vbi quadam aduertuntur.

5 *Excommunicatus iuriſdictionis actum non poteſt exercere, vbi quedam aduertenda.*

6 *Excommunicatus actum ordinis exercere non poteſt,*

7 *Vinculum fidelitatis, vel iuramenti, quo quis alicui obſtringitur, ſi is in excommunicationem maiorem incidat, ſoluitur: quod de debito creditori ſoluendo non intelligitur.*

8 *Excommunicatus priuatur actu iuridico accuſandi, teſtificandi, patrocinandi, &c.*

9 *Excommunicatus priuatur Eccleſiaſtica ſepultura, & ſi ſepeliatur eſt exhumãdus, & quomodo hoc intelligendum. Clericus autem per annũ perſeuerans poteſt beneficijs priuari.*

10 *Excommunicatus, per annum inſordeſcens, cenſetur conuictus de crimine, cuius fuit accuſatus, efficiturque ſuſpectus de hereſi.*

11 *Suſpectus de hereſi, vocatus ab inquiſitoribus ſi, iudicium ſubterfugiens, ob eam cauſam excommunicetur, ſi per annũ in ea perſiſtat pronunciandus eſt hereticus tanquam de hereſi conuictus; & quomodo hoc intelligendũ.*

12 *Excommunicatus non poteſt percipere fructus ſuorum beneficiorũ, & quando id procedat,*

13 *Aduertenda quedam circa fructuum amiſſionem.*

14 *Excommunicatus non amittet titulum beneficij ante excommunicationem obtenti, nec poſſeſſionem, nec abſoluitur ab onere recitandi horas.*

1 EXcommunicationis effectus, qui magis propriè affectus vocati poſſunt, conſideremus: hi autem multi ſunt, quorum primus eſt, eos, qui cum excommunicato in eodem crimine, propter quod excommunicatus eſt, participant, ita affici, vt pariter ſint excommunicati eadem excommunicatione. ita habetur cap. nuper, de ſent. excomm. vbi aduertendum eſt cum Panor. c. contingit, 1. de ſent. excom. duo eſſe neceſſaria, vt participans cum excommunicato, eius excommunicationem contrahat. Vnum, quod participet in eodem crimine, propter quod ille alter excommunicatus eſt, dando auxilium, conſilium, fauorem. Alterũ eſt, vt iſta participatio ſit, poſtquam iam commiſſum eſt crimen, & contracta eſt iam ab illo excommunicatio. Vnde, qui cum excõmunicato, poſtquam excommunicatus eſt, modo aliquo ex prædictis in crimine illo, propter quod eſt excommunicatus, participat, afficitur eadem maiori excommunicatione: & hoc vo-cant Doctoris, participare cum excommunicato in crimine criminoſo. Adde tertium, nõ de quocumque excommunicato hoc procedere, ſed de nominato: & rurſus de eo, qui ſciens excommunicatum ob tale crimen, ſic participauit cum eo. de his enim canon ille expreſſe loquitur.

2 Alter effectus eſt, collatio beneficij facta excommunicato, ipſo iure eſt nulla. ita habetur c. poſtulaſtis, de cler. excom. miniſtr. Et licet poſtea abſoluatur ab excõmunicatione, indiget noua collatione, ſi, quando beneficij collatio facta fuit, erat excommunicatus; quia nulla fuit collatio prior. cap. poſtulaſtis cit. & ibi Gloſ. & Doct. Imò etiam impetratio literarum á Papa, ad beneficium obtinendum, & quodcũque reſcriptum ab ipſo excõmunicato impetratum, ipſo iure eſt nullum, præterquam ſuper articulo excommunicationis, vel appellationis, per c. 1. de reſcript. in 6. Modo vero, quoties á Papa litteræ impetrantur ad beneficium, ſolet ſimiliter impetrari abſolutio ab excõmunicatione, ad effectum validitatis litterarum, & ſic ceſſat iſte effectus in hoc. ita Felin. in c. ad Apoſtolicæ in princ. de except. quod intellige, dummodo impetrans non inſorduerit per annum, vel non commiſerit aliquid eorum, quæ in regulis Cancellariæ excipiuntur, quibus illa abſolutio non ſuffragatur, ſi poſt quatuor menſes ob aliquod illorum delictorum commiſſorum excommunicationem ſuſtinuerint: ante quatuor menſes impletos, etiam iſtis ſuffragatur.

3 Quamuis autẽ huiuſmodi regulæ minuantur, aut augeantur pro Pontificum beneplacito; tamen tenor regulæ, quæ in Xiſti V. Pontificatu ſeruatur, hic eſt. Item, ne perſonis, pro quibus literæ ſuæ Sanctitatis emanabunt, ob generalem abſolutionẽ á cenſuris Eccleſiaſticis, quibus ligati forent, ad eorum effectum, indifferenter concedi, & in literis Apoſtolicis apponi ſolita, præſtetur occaſio cenſuras ipſas vilipendendi, & inſordeſcendi in illis; ſtatuit, & ordinauit, huiuſmodi abſolutionem, & clauſulam in litteris, quas in futurum cum illa concedi continget, non ſuffragari non parentibus rei iudicatæ, incendiarijs, violatoribus Ecclaſiarum, falſificatoribus, & falſificari procurantibus literas, & ſupplicationes Apoſtolicas, & illis vtentibus, receptatoribus, & fauoribus eorum, ac res vetitas ad infideles deferentibus, violatoribus Eccleſiaſticæ libertatis, via facti auſu temerario Apoſtolicis mandatis nõ obtemperantibus, & Nuncios, vel executores Apoſtolicæ Sedis, & eius officialium eius commiſſa exequentes impedientibus,

qui

qui propter præmiſſa, vel aliquid eorum excommunicati à iure, vel ab homine, per quatuor menſes ſcienter excommunicationis ſententiam huiuſmodi ſuſtinuerint, & generaliter quibuſcumque alijs, qui cenſuris aliquibus, etiam aliàs quàm vt præfertur, quomodolibet ligati, in illis per annum continuum inſorduerint.

4 Tertius eſt, non poteſt excommunicatus eligi ad beneficium Eccleſiaſticum, per c. conſtitutis 1. de appell. & ibi Gloſ. & conſequenter, nec poſtulari, nec præſentari ad beneficiũ patronatus, quia eadem eſt ratio electionis, poſtulationis, & præſentationis, iuxta Gloſ. c. quoniam de elect. in 6. & ita tenet Cou. rel. elect. c. alma mater. prior. par. §. 7. n. 1. & 2. & idem eſſe de penſionibus cenſuit Gigas tract. de penſion. q. 14. cui conſentit Cou. loco allegato. Aduerte autem, quamuis electus ignoret, ſe eſſe excommunicatum, electionem tamen eſſe nullam, & idem de collatione, & alijs. Excuſabitur quidem à peccato, & pœna, quo ad Deum, dum ignorat, ſi ignorantia probabilis eſt: tamen quo ad actum, cum primum ſciat, debet procedere, ac ſi nullus eſſet. ita habet Gloſ. c. Apoſtolicæ. ver. ignorantia. de cler. excom. miniſtr. & ibidem Panorm. & Henric. Boic. n. 1. nam excommunicatio, quo ad pœnas, ignorantem excuſat; ſed non quo ad validitatem actus. Caſſad. deciſ. 1. de præben. per c. poſtulaſtis de cler. non ord. miniſtr. Quod dictum eſt de electione ad Eccleſiaſticum beneficium, dicitur etiam de electione ad dignitatem ſæcularem Regis, vel Imperatoris, vel Ducis: nulla enim electio eſt, ſi electus eſt excommunicatus. ita habetur c. venerabilem de elect. Aduerte tamen, quod licet excommunicato hæc conferri non poſſint, & collationes, ſi fiant, ſint nullæ; poteſt tamen excommunicatus acceptare beneficium ante excommunicationem ſibi collatum, & optare præbendam, ſi alias iure conſuetudinis competebat ſibi optio. Rot. in antiq. deciſ. 26. cui accedit communior ſententia, teſte Couar. lib. 3. var. reſol. cap. 16. nu. 4.

5 Quartus eſt, excommunicatus non poteſt exercere actum iuriſdictionis abſque peccato: immo, ſi publica eſt excommunicatio facta, ſententiæ nullæ ſunt. c. ad probandum. de ſent. & re iud. Hinc eſt, eum nec excommunicare, nec conferre beneficia, nec eligere, nec præſentare, nec alia poſſe, quæ ad iuriſdictionem pertinent; & ſi facit, actus eſt nullus. c. cum inter in fin. de elect. & c. cum dilectus. de conſuetud. ita etiam dicunt Io. Andr. in cap. pia. col. 5. in fin. de except. lib. 6. & Abb. in cap. ad probandum. n. 28. de re iud. Hoc autem procedit, vt dixi, ſi ſit publice excommunicatus, ſecundum Abb. in d. c. ad probandum: ſed ſi ſit occultus, actus in aliorum fauorem factus, ratione publici officij erit validus, Abb. vbi ſupra, n. 15. & ibi Felin. n. 3. cum opinione communi, per l. Barbarius. ff. de offic. Præt. Aduerte tamen in hoc, quod ſi ille, in cuius fauorẽ actus iuriſdictionalis eſt geſtus, adiuit ſcienter ipſum excommunicatum occultũ, actus ille debet retractari in eius odium, ſecundum Cald. in cap. ad probandum. de re iud. & Abb. in cap. veritatis. n. 43. de dolo, & contum. Alios etiam pro eadem ſententia citat Felin. in d. c. ad probandum, n. 8. per cap. fin. de procur. quamuis poſt conſtit. Martini ipſe Felin. credat huiuſmodi dictum Cald. ceſſare, ea ratione, quia ceſſat odium culpæ communicantis cum excommunicato occulto; ſubdens, quod licet ipſa conſtitutio Martini non ſuffragetur excommunicatis, ſed ſolum ſuccurrat conſcientijs timoratis, vt in ea dicitur; tamen dictum Cald. eſt fundatum in odium ſcientis, & non euitantis excommunicatum; quod quidem odium eſt ſublatum, & per conſequens eius dictum non videtur habere locum. ita Felin. ibid. & in c. Rodulphus. n. 4. de reſcript.

6 Quintus eſt, non poteſt exercere actum ordinis, vt, celebrare, ordinare, nec confirmare, nec abſoluere; denique nec exercere actum aliquem, cuiuſcunque etiam minoris ordinis: & ſi exerceat, fit irregularis, per cap. cum medicinalis. de ſent. excomm. in 6. & ibi Gloſ. Quo caſu, licet ordinatus recipiat characterem, non tamen executionem recipit. cap. 2. & ibi Gloſ. & Doct. de ordin. ab Epiſcop. qui renun. Epiſcop. quod tamen eſt verum, ſi ſit ordinans publicus excommunicatus. nam ſi occultus, non ſolum characterem, ſed etiam executionem reciperet ordinatus ab excommunicato. Abb. in cap. ad probandum. n. 15. de re iud. Innoc. in cap. 1. n. 4. de Schiſmaticis. Lapus alleg. 89. n. 12. quamuis non deſint contrarium affirmantes. Hæc intellige de iure communi: nam poſt extrauagantem Martini ſupra allegatam, ſolos excommunicatos nominatim poſt denunciationem, & publicos percuſſores clericorum vitare debemus. Qui igitur ab his ordines ſuſcipit, ſuſpenſus eſt, à ceteris vero non, quamuis ipſi conferentes peccent, & ſint irregulares. De hac tamen irregularitate, quæ etiam contrahitur, ſi excommunicatus recipiat ordines, dicemus inferius, quando de tali materia occurret ſermo.

7 Sextus eſt, qui tenebantur alias obnoxij

vinculo

vinculo fidelitatis, vel iuramenti alicui, liberantur à tali vinculo, ſi is inciderit in excommunicationem, ea durante. ita habetur in can. nos ſanctorum. & can. iuratos. 15.q.6. Non tamen per hoc intelligendum eſt, abſolui debitorem ab obligatione ſoluendi debitum creditori, etiam excommunicato, vt bene notauit D. Medin. de reſtitut.q.3.cauſ.9. Canones enim illi procedunt de debitis, non re, ſed verbis contractis, contra Gloſ. cap. abſolutos. de hæreticis.

8 Septimus eſt, priuat actu iuridico accuſandi, teſtificandi, patrocinandi, procurandi, c. decernimus. de ſent.excom. in 6. immo etiam reconueniendi. cap. cum inter priorem, de except. defenſio tamen legitima ei non negatur, iuxta idem cap. cum inter priorem.

9 Octauus, ſi in excommunicatione à viuis decedat, priuatur eccleſiaſtica ſepultura, & exhumandus, ſi excommunicatus ſepultus eſt. cap. ſacris. de ſepult. Hoc intellige poſt Extrauagantem Martini, quando eſt nominatim excommunicatus, & denunciatus, vel notorius percuſſor clerici; alios enim licet ſepelire, ſicut communicare cum eis viuis. Nam cui communicamus viuo, communicamus etiam mortuo. 24.q.2. can. ſane.1. & cap. ſacris. de ſepult.

Nonus eſt, clericus perſeuerans in excommunicatione vltra annum, poterit priuari beneficijs, quæ obtinet. Abb. & Doct. in cap. cum bonæ. de ætat.& qualit.qui in eodem textu fundantur, & Cou. in repet. cap. alma mater. priori parte releƈt.§.7. nu.10. ver. tertio, ſi quis.

10 Decimus eſt, conuentus ſuper crimine ciuiliter, vel criminaliter, & ob contumaciam excommunicatus, ſi in annum perſeuerat, cenſetur conuictus de crimine, cuius fuit accuſatus. Cou. qui alios citat, vbi ſupra.

Vndecimus effectus eſt, qui per annum permanet in excommunicatione, efficitur ſuſpectus de hæreſi, vt habetur cap. vlt. de pœnis. vbi qui biennio in excommunicatione perdurauerat, ſuſpectus dicitur hæreticæ prauitatis. Notat autem ibi Panor. & Doct., idem eſſe, ſi per annum in excommunicatione inſorduerit, argum.can. rurſus. & can. quicunque.11.quæſt.3. ſuſpicio autem hæc inducit purgationem, vt ibi notat Panor. ex Innoc. & alijs. Simanchas autem in Catholicis inſtitut.cap.27. tradit ex praxi inquiſitorum, eſſe ſuſpicionem leuem. Quæ intellige, quacumque de cauſa ſit excommunicatus, etiamſi non ſit materia hæreſis. Hæc doctrina confirmata eſt per Concil. Trid. ſeſſ.25. cap.3. vbi ſic habetur: Excommunicatus quicumque, ſi poſt legitimas monitiones non reſipuerit, non ſolum ad ſacramenta, & communionem fidelium non recipiatur, ſed ſi obdurato animo cenſuris annexus in illis inſorduerit, etiã contra eum, tanquam de hæreſi ſuſpectum, procedi poſſit. Notant autem Felin. & Io. de Anan. cap. poſtulaſti. de homic. contumacem in excommunicatione, etiam ante annum poſſe puniri pœna temporali.

11 Duodecimus effectus eſt, ſuſpectus de hæreſi, & ea de cauſa vocatus ab inquiſitoribus, iudicium ſubterfugiens, & ob eam contumaciam excommunicatus; ſi ad annum in ea perſiſtat, tanquam conuictus de hæreſi eſt pronunciandus hæreticus. ita habetur cap. cum contumacia. & ibi Gloſ. de hæretic. in 6. & cap. excommunicamus. §. qui autem. de hæretic. Nota ex Gloſ. cap. cum contumacia, hoc habere locum, quando contumax ſuſpectus de hæreſi citatus fuerit expreſſe, vt ad iudicium accedat ſuper rebus fidei, & ſuper crimine hæreſis, cuius accuſatur, aut ſuſpenſus eſt, reſponſurus. Notat autem Francus in eodem cap. ſatis eſſe, ſi in genere crimen hæreſis in edicto exponatur, nec requiritur in ſpecie hæreſim ſignificari. notat etiam Conſaluus à Villadiego tract.de hæret.quæſt.12. præfatam deciſionem habere locum, quãdo vere contumax eſt; ſi enim abſens iuſtum habuit impedimentum, quo legitime impeditus, non potuit eo tẽpore ad tale iudicium accedere, non eſt vt hæreticus condemnandus; poteritq́; ille iuſtas cauſas abſentiæ allegare, & probare.

12 Vltimus effectus eſt, excommunicatus non poteſt percipere fructus beneficiorum ſuorum. Hæc eſt communis ſententia, quam ſequuntur Palud.4.d.18.q.4. & Sil. clericus. 4.q.25. & Io. de Ligna.in c.quia diuerſitatem.de conceſſ.præben.Dec.in c.paſtoralis.§.verum.col.3.de appel. Sum.Conf.lib.3.tit.53.q.81.ver.effectus. Armil. ver.excomm.nu.9. qui limitant, hoc procedere, quando excommunicatus eſt in mora, id eſt, per ipſum ſtat, quo minus abſoluatur. Panor. vero. c.paſtoralis. §.verum. n.21.de appel.nullam ponit limitationem, ſed dicit excommunicatum ipſo facto non poſſe percipere fructus beneficiorum ſuorum; nec poſt abſolutionem fructus temporis præcedentis, in quo fuit excommunicatus, eidem reddi debere, ſed eccleſiæ propriæ: & hanc ſententiam tenuit ante ipſum Gloſſ. in cap. ſtudeat. in fin. diſt.50. & Oſtienſ. in Sum. Rubr. de ſent. excom. nu.11.ver. item vt quandiu. & Innoc. in d.c. paſtoralis, nu.4. & cum his eſt communis ſententia, teſte Put. deciſ.280. lib.1.

lib. 1. Quod quidem adeo verum eſſe affirmant communiter Doct. vt quamuis clericus excommunicatus ſit egenus, & pauper, illi tamen non ſit prouidendum de alimentis, niſi fame periret. Gloſ.in d. §.verum. & ibi Abbas nu.16.& Cou. var.reſol.lib.3.c.13. nu.8.ver.duodecimo. & ratio eſt,quia poteſt ſibi ipſi prouidere petẽdo abſolutionem. Verba Oſtien. ſunt:Nihil de fructibus beneficiorum ſuorum percipiat. Abb.verba: Fructus debent conuerti in vtilitatem eccleſiarum,& excommunicato non dabuntur. Put.vero dicit : Excommunicatus non facit fructus ſuos.

13 Aduerte vero, quod ſi ſint diſtributiones quotidianæ, non Eccleſiæ, ſed alijs accreſcunt. Gloſ.in Clement.2. verb.pars dimidia, de ætat. & qualit. Dec.in c.paſtoralis, §.verum, col.3.de appell.Aduerte rurſus,ſi excõmunicatio eſt iniuſta, excommunicatus poſtea abſolutus recuperat fructus medij temporis ſibi ſubtractos, vt dicunt Oſtien. Abb.Boic.& alij vbi ſupra per cap.ſuper cauſa.2. q.4. quod etiam reſpectu diſtributionũ quotidianarum locum habet, quando ante excommunicationem iniuſtam erat ſolitus diuinis officijs adeſſe,& tempore excõmunicationis pręſens fuit in loco, vbi beneficium habebat,vt notat Cou.var.reſol.lib.3.c.13.nu.8.ver.12.

14 Hæc ſententia communis maxime nititur c.paſtoralis,de appell.vbi dicitur:Merito ſubtrahuntur prouentus eccleſiaſtici, cui Eccleſiæ cõmunio denegatur. quibus verbis ſignificat, ſicut excommunicatio lata priuat ſtatim communione Eccleſiæ excommunicatum, ita etiam ſtatim conſequenter priuat prouentibus. Vnde merito Panor. ibi reprobat Gloſſam,dicentem,non priuare, niſi in ipſa ſententia exprimatur priuatio: quod verum non eſt,cum ſit conſequens effectus ipſius excommunicationis. Titulum autem beneficij ante excommunicationem obtenti,excõmunicatus non amittit, vt notat Panor. cap.paſtoralis, allegato, §. verum, nu. 18. nec amittit poſſeſſionem: imò ſpoliatus poſſet agere de ſpolio, vt notat Innoc.c.veritatis,nu.3.de dolo. nec etiam abſoluitur ab obligatione recitandi Horas canonicas, vt dicit Couar. alios citans cap.Alma mater. prior.part.releꝯt.§.3.nu.8. eas tamen recitare debet priuatim, & ſecretè; &, ſi ſit in ſacris, abſque, Dominus vobiſcum: ſed loco illus dicet, Domine exaudi orationem meam, vt notat Alber. de Ferrar.in repet.c.1.q.12.de celeb. Miſſ. & Armil. excom.n.9. Nec etiam liberatur ab onere ſoluendi penſionem, ſi iuſte ſit excommunicatus, licet fructus non percipiat, vt notat Gig.tract.de penſion. q.64.

ADDITIONES.

Eodẽ crimine.)Sayr.c.11.n.5.c.15.n.15.lib.2.

Collatio benef.) Sayr. cap.6. num.21.

Tertius.) Sayr.cap.5. Nau.nu.21.

Quamuis electus) Gloſ. Panorm.in c.penult. de cleric.excom. Nau.nu.272.verſ.8.

Quartus.) Sayr. c.6. Nauar.num.21.

Quintus) Sot.q.1.ar.4. Nau.nu.19. Soc.ſen. Abb.in c.ſi quis presbyter de cler.excom.miniſt.

Sextus.) c. Nos ſanctorum 15.q.6.Nau.n.22. Rich.4.d.18.art. 11.q.3. Palud. q.6. Gab. q.6. ar.3. de eadem.

Septimus.) Sayr.cap.8.

Octauus.)Idem c.14.nu.10.Polluuntur autem cœmeteria excommunicatorũ humatione; quæ etiam ſi oſſa exhumata ſint, aqua ſolemniter benedicta reconcilianda ſunt, c. conſuluiſti,de cõſec.eccleſiæ,vel alt. & c. vnico, lib.6. eodem tit. Silu. conſecratio 2.nu.5. Sayr.nu.11. Vide Auila p. [illegible] diſp. 6.dub.4.

Duodecimus.)Sayr.c.10.n.11.Cou.§.17.n.11.

Vltimus.) Nau.nu.21.Sayr.c.5.nu.24.

Limitant.) Sayr.nu.29.

Si eſt iniuſta.)Sayr.nu.25. Felin.in c.Apoſtolicæ, de except. Fructus autẽ patrimoniales pro titulo aſſignatos non amittit excommunicatus, etiam iuſtè. Gloſ. & Abb.in c.tuis,de præb. non ſunt enim beneficij fructus. Sayr.nu.26.l.c.

Quod autem dictum eſt à Tolet. de beneficij fructibus, intellige etiam de penſionibus, & alijs veris Eccleſiæ redditibus. Vide Sayr. & quos ille recenſet num.27.

Horas.) Sayr. cap.3. Non poteſt, dum recitat horas, dicere, Dominus vobiſcum. quoniam priuati viri vox non eſt. idem num.5.

Maiol. lib.3.c.21.nu.6. Clericum excommunicatum irregularem fieri arbitratur, ſi dicat, Dominus vobiſcum; quod alij negant.

De effectu maioris,& minoris excommunicationis,Vaſq.dub.4.5.6.de excom.In diuinis,iure diuino poſitiuo,vitare tenentur excommunicatũ, in humanis humano: Sic Vaſquez dub.7.l.c.

De effectibus iniuſtæ excommunicationis. dub.11.

De quibuſdam annotandis in abſolutione ab excommunicatione. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Qui pluribus ligatur excommunicationibus, pluribus indiget abſolutionibus; vna tamen ſine alia poteſt relaxari.*

2 *Abſo-*

2 *Abſolutio duobus fit modis, in interiori, & in exteriori foro, & qua ratione.*
3 *Abſolutio ab excom. an ſemper fiat à ſacerdote, & quomodo.*
4 *Quomodo agendum circa abſolutionem ab excommunicatione ad inſtantiam partis.*
5 *Abſolutio ab excom. an fieri poßit cum conditione, & quomodo.*
6 *Abſolutio ad cautelam non datur iniuſtè excommunicato; petens autem illam debet cauſam nullitatis in ſpecie nominare.*
7 *Abſolutio obtenta in foro conſcientiæ non prodeſt in foro exteriori.*
8 *Facultates abſoluendi à quibuſuis cenſuris non concernunt forum exterius: & quæ requirantur in abſolutione ab excõmunicatione.*
9 *Excommunicatio quando relaxari debeat, & quæ abſolutio valeat.*
10 *Iuramentum de parendo Eccleſiæ mandatis, ſatisfacto læſis pro ſua facultate, ceremoniæ quædam dum abſoluitur, & præceptum, quæ ſeruanda ſunt in ſolemni abſolutione.*
11 *Verba, ſeu forma abſolutionis; & an valeat; & quando iniuſta ſit abſolutio.*
12 *Ratio ſupradictorum.*
13 *Abſolutio non valet in caſibus, in quibus ius ita prohibet abſolutionem abſque cauſa factam, vt ſine ea facta non valeat.*

1 PRiuſquam de eo, qui poteſt abſoluere ab excommunicatione, in particulari tractemus, opus eſt, quædam in generali ad abſolutionem pertinentia præmittere.

Primo, ſicut vnus poteſt ſimul multis ligari excommunicationibus, varijs de cauſis contractis, vt habetur 3.q.4.can.Engeltrudam, & Gloſ. ibi cum communi Doct. ſententia; ita conſequenter pluribus indiget abſolutionibus, vel vna generali, ſi omnes ſunt relaxandæ, vt habet Innoc. cap.cum pro cauſa, de ſent.excomm. poteſtq. vna ſine alia relaxari, ſecundum Palud. 4. d.18.q.5.ar.3.

2 Secundo, vt rectè annotant Silu.abſolut.1. §.3.& Ang.abſol.1.§.1.abſolutio dupliciter fieri poteſt: vno modo in foro exteriori, altero modo in foro conſcientiæ, quæ fit vnà cum abſolutione à peccatis. Illa prior poteſt à non Sacerdote fieri: hæc poſterior à ſolo Sacerdote, non ratione ipſius excommunicationis: nam ab ea quilibet habens iuriſdictionem excommunicandi, poteſt abſoluere, etiamſi is nec presbyter, nec diaconus, nec ſubdiaconus ſit. Qui autem à non Sacerdote abſolutus à ſola excommunicatione eſt, manet quidem reconciliatus communioni hominum, & ſacramentorum, in quantum priuatus erat per ſentẽtiam, vt habent Io. And. in c.à nobis. 2. & ibi Henr.Boic.nu.11.de ſent.excomm. ſed ratione peccatorum, à quibus non Sacerdos non poteſt abſoluere, indiget abſolutione Sacerdotis, vt dicunt Henr.Boic. vbi ſupra, & late Cou.in c.Alma mater. prior.par.relect. §.11. nu.10. qui reprobant opinionem Oſtien.diſtinguentis duplex vinculum in excommunicatione, à quorum vno poteſt abſolui à non Sacerdote; ab altero vero à ſolo Sacerdote, in foro pœnitentiali. quæ diſtinctio nullius eſt momenti. Nã, vt dicit Io. Andr. & Henr. vbi ſupra, communiter iudices delegati, & ordinarij abſoluunt perfecte, & ex integro, quos ligant, licet presbyteri non ſint: nec curant ſubtilitatem Oſt.

3 Nec eſt neceſſaria abſolutio a Sacerdote, niſi ratione peccatorum; qua nõ exiſtente, etiam non Sacerdos in vtroque foro abſoluit: quando vero coniuncta eſt cum abſolutione à peccatis, tunc à ſolo Sacerdote fit: & hæc dicitur propriè abſolutio in foro conſcientiæ. Rurſus, ad illam priorem non eſt neceſſaria voluntas excommunicati: nam etiam inuitus poteſt abſolui, ſicut potuit inuitus excommunicari. ita habet Palud. loco cit. & S.Thom.4.diſt.18.q.2.ar.5. quæſt.2. Non tamen debet id fieri, niſi ex cauſa rationabili, nimirum quando excommunicatio non prodeſt excommunicato, & nocet communitati propter participationem, vt notat Panorm. c. Apoſtolicæ, de except. Capell. Toloſ. q.299. nu.4. Rurſus, illa priori poteſt abſolui ignarus, & inſcius abſolutionis; non enim eſt neceſſaria admonitio, ſicut ad excommunicationem.

4 Aduerte tamen circa monitionem, quòd, ſi excommunicatio ſit facta ad alicuius inſtantiam, cuius intereſt audiri, puta, quia poteſt prætendere offenſam manifeſtam, quo caſu excommunicatus abſque ſatisfactione non abſoluitur, etiam cũ cautione. c.ex parte, 1. de verb. ſign. tũc citatio eius, ad cuius inſtantiam eſt excommunicatus, requiritur, ſecundum Gloſ. in cap. excommunicatos. 11. q.3. & notat Abb. & teſtatur de communi, in c.qua fronte, nu.6. de appell. vbi id tractant Ancar. n. 6. & Dec. col. 3. in fin. poſt Specul. in tit. de cont. §.fin. ver. ſed pone excommunicatus. Quamuis autem hoc caſu citatio requiratur, ſi tamen fieret abſque citatione, teneret abſolutio, vt dicunt Abb. & Dec. in d. c. qua fronte. Felin. in c.ſacro, de ſent. excom. per illum text. Poteſt etiam illa prior dari per literas, vt habet Richard. in 4.d.18.ar.10.q.2. immò habetur can.

can.quanto.2.q.5. vbi Gloſſ.addit, quod etiam potuit per literas excommunicari. Poteſt etiam illa fieri per procuratorem, vt habent Archid. cap.eos qui.de ſent.excom.in 6.& Io.Andr.c.qui ad agendum.de procur.in 6. Hæc tamen fieri nõ poſſunt in abſolutione poſteriori, ratione abſolutionis à peccatis, quæ non poteſt prædictis fieri circumſtantijs.

5 Tertio, abſolutio ab excommunicatione debet fieri ſine conditione, vt annotat Panorm. cap.de quibus de baptiſ. Quod intelligendum eſt de conditione futuri, quæ actum ſuſpendit, donec conditio impleatur: tunc enim nulla eſt, vt notat Sylu. abſolutio. 3. §. 1. & probatur ex cap.actus.de reg.iur.in 6. Vt, ſi quis dicat, abſoluote, ſi reſtitueris, vel hoc, aut aliud feceris: hoc caſu nulla eſt abſolutio. Quando tamen conditio eſt, quæ actum non ſuſpendat, quia vel eſt de præterito, vel præſenti, tunc fieri poteſt, & valet, ſicut dicitur in baptiſmo: Si non es baptizatus, ego te baptizo.

6 Quartò, abſolutio, quæ datur ad cautelam, non conceditur iniuſte excommunicato; ſed illi tantum, qui dicit excommunicationem nullam. c. ſolet.de ſentent.excom.l.6.& in c.per tuas.extra eod.tit. Conceditur autem ad cautelam ex quadam iuris benignitate, & gratia, vt habetur in dictis conſtitutionibus, & in c.venerabilibus. §.ſed ſi ex cauſa.de ſent.excom.lib.6.

Quinto, petens abſolutionem ad cautelam, non tenetur exprimere cauſam nullitatis. Oportet tamen eam in ſpecie nominare, nempe quia lata eſt poſt appellationem; aut quia errorẽ cõtinebat intolerabilẽ; aut quia defuit iuriſdictio, aut alijs de cauſis nullitatis, in ſpecie narratis. Cou.c.alma mater.prior.part.relect. §.12. nu.7.

7 Sexto, relaxatio ab excommunicatione illico debet fieri, quando excommunicatus vult ſatisfacere, ſecundum Abb. in cap. reprehenſibilis.nu.3.de appell.per cap.nemo. 1. & cap.illud. 11.quæſt.3.quod limitandum eſt, quando tunc ſatisfacere non poteſt, & cautionem dat ſufficiẽtem de ſatisfaciendo: alias expectari debet ſatisfactionis complementum, maxime quando agitur de intereſſe partis.

Septimo, abſolutio ab excommunicatione à iure, quando datur ab eo, cui de iure competit, valet, etiamſi prius non fiat id, quod canon præcepit, puta ſatisfacere, aut hoc, vel illud implere. ita habet Innoc.in cap. cum ab Eccleſiarum. nu. 6.de offic. ord. Tamen non valet ea, quæ fit ab eo, cui de iure non competit, ſed ex aliqua commiſſione, aut mandato: talis enim debet fieri iuxta formam mandati, vel commiſſionis, alias eſt nulla, vt notat D.Nauarr.cap.27. Summ.nu. 37. & Ang. excom. 3. §. 2. etiamſi ſit articulus mortis, ſi potuit ſeruari forma mãdati, vel canonis. Eſt & inter hos altera differentia: nam cui de iure competit, poteſt alteri delegare, vel demandare abſolutionem, vt habet Gloſſ.cap. eis quibus.de offic. ordin. Ei autem de iure competit, cui ex officio alicuius ordinariæ poteſtatis competit; & Gloſſ. exemplificat in legatis ex officio legationis, & his, quibus committitur ex priuilegio perpetuo, ratione dignitatis; & Epiſcopis in certis caſibus; de quibus dicemus inferius; & Abbatibus. Si vero ſit alicui commiſſum ex priuilegio ſpeciali, quia habet nudum miniſterium, non autem iuriſdictionem, hic non poteſt alteri committere, vt habetur cap. quoniam. de offic. iud. deleg.& ibi Gloſſ.

8 Octauo, abſolutio obtenta in foro conſcientiæ, etiam præmiſſa ſatisfactione, non prodeſt in foro exteriori, vt notat Couar. in c.alma mater. prior.part.relect.§.11. num. 15.ver.3.plurimum etenim, vt ipſe dicit, detraheretur iuriſdictioni eccleſiaſticæ, ſi á Confeſſario abſolutus ſecretè, poſſet ſe ingerere diuinis.

9 Nono, facultates, quæ per Romanum Pontificem dantur per Iubilæum, aut Bullas Confeſſarijs abſoluendi à quibuſuis cenſuris, non concernunt forum exterius; ſed tantum ea, quæ ad pœnitentiæ forum, & conſcientiæ purgationem ſpectant, vt notat Pariſ.conſ. 67. nu. 20. lib.4.& Couar.vbi ſupra.ver.quinto, atteſtantes, hunc eſſe ſtylum Romanæ curiæ, vt re vera eſt.

Decimo, non eſt certa forma abſolutionis, ſicut nec excommunicationis; eſt tamen neceſſarium aliquod verbum, quo exprimatur actus abſolutionis, ſeu relaxationis à vinculo. Sunt autem ſeruanda quædam in abſolutione ſolemni, vt notant Doctores, & refert Ang.ver.abſolutio. 3. §. 1.

10 Primò, vt abſoluens faciat abſoluendum iurare, eum pariturum mandatis Eccleſiæ, ſeu ipſius abſoluentis, iuxta cap.ex tenore. de ſentent. excom. quod limitat in horrendis criminibus, vt incendiarijs, falſarijs, & huiuſmodi, non in leuioribus.

Secundo, antequam abſoluatur, ſatisfaciat ſufficienter læſis pro facultate ſua, iuxta cap.porro. & cap.parochianos.de ſent.excom.

Tertio, abſoluatur cum pſalmo, & oratione dominica, verberibus, & alijs conſuetis, vt dicit Silu. abſolutio.3.num.4.

1 Quartò, iniungatur ei præceptum, ne vn-

quam faciat contra canonem illum, contra quem faciens incurrit excommunicationem.

11 Quinto vtatur verbo abſolutionis, vel relaxationis. Dicat ergo primo, *Miſerere*, & orationem dominicam. Rurſus: *Saluum fac ſeruum tuum, &c. Domine exaudi orationem meam, Dominus vobiſcum, Deus, cui proprium eſt miſereri, &c.* Deinde dicat; *Abſoluo te ab excommunicatione, quam incurriſti propter hoc, vel illud, & reſtituo te ſacramentis Eccleſiæ.* Iſta forma non eſt ita neceſſaria, vt, ſi prætermittatur, & ſolo verbo fiat, non teneat: imò tenet, quia hæc non ſunt de eſſentia, vt dicit Panor. cap. fin. de reſtit. ſpol. & Innoc. cap. cum dilecta. de reſcript. cum communi Doctorum ſententia.

Vndecimo, abſolutio iniuſta valet, vt habetur cap. venerabilibus. §. vbi. de ſent. excomm. in 6. etiamſi ſit ex parte cauſæ iniuſta. Ideo Innoc. in cap. cum ab Eccleſiarum. nu. 6. de offic. ord. dicit, quod ſi Epiſcopus abſoluat non præmiſſa ſatiſfactione, tenet abſolutio: Epiſcopus tamen male facit, & debet corrigi, quia iuriſdictionem non ſeruat ſubditis ſuis: & in hoc differt ab excommunicatione, quæ quando ex parte cauſæ iniuſta eſt, non valet in foro conſcientiæ, vt ſupra diximus in cap. 10. Non tamen valet abſolutio, etiamſi iuſta ſit cauſa, per vim, & metum extorta. cap. vn. de ijs, quæ vi. in 6. quod capitulum iuxta Gloſ. verb. excommunicatio. habet locum, etiamſi excõmunicatio eſſet iniuſta. Idem Gem. ibid. nu. 5. valeret tamen excommunicatio tali medio extorta, ſi iuſta eſſet cauſa, vt Gloſ. notat eod. cap. verb. vacuamus. quã Gloſ. dicit Abb. in cap. Abbas. nu. 17. de his, quæ vi. met. eſſe mente tenendam. Nec etiam valet abſolutio, quando cauſa expreſſa eſt falſa, vt habet Innoc. c. ex parte. de off. ordin. & ibi Gloſ. verb. redire: vt deducitur ex cap. officij. & ibi Gloſ. de ſent. excom. puta, ſi mentiatur, qui abſoluitur, dicens, ſe ſatisfeciſſe, & non ſatisfecit.

12 Ratio eſt, quia Superior non intendit abſoluere, niſi ex cauſa expreſſa, vt notat Abb. in cap. cum pro cauſa. in fin. ſent. excom. arg. text. in d. cap. officij. eod. tit. valeret tamen, licèt iniqua ſit abſolutio, ſi iudex intenderet abſoluere, etiamſi falſa cauſa eſſet expreſſa, vt dicit Panor. cap. ex parte. de offic. ord. nu. 6. & quamuis dicat ſimili modo in eodem caſu excommunicationem valere, & conſentiat Silueſt. abſolutio. 1. §. 4. nu. 13. poſt Gloſ. in cap. venerabilibus. §. vbi. verb. competit. de ſent. excom. lib. 6. quia par ius eſt ligandi, & ſoluendi. cap. verbum. de pœnit. d. 1. Rot. deciſ. 399. in nou. tamen re vera non valet ſententia excommunicationis lata ex falſa cauſa, quando in ea continetur notoria iniquitas facti, vel exprimitur iuris error, iuxta notata ſuperius in cap. 10. quia tunc continere diceretur intolerabilem errorem, excederetq. poteſtatem iudicis: quæ quidem ratio intolerabilis erroris, & exceſſus poteſtatis, non militat in abſolutione conceſſa, ex falſa, vel nulla cauſa expreſſa, ſi conſtat de intentione ſuperioris abſoluentis: quia nec ius humanum, nec diuinum irritat talem abſolutionem.

13 Aduerte tamen, in caſibus, in quibus ius ita prohibet abſolutionem abſque cauſa, vt aliter facta non valeat; quantumcunque ſuperior intenderet abſoluere, talis abſolutio non valet, argum. text. cap. venerabilibus. §. vbi. de ſent. excom. in 6. vbi Pontifex reddens rationem, cur teneat abſolutio iniuſta, dicit, quoniam etſi contra ius litigatoris, non tamen contra ius conſtitutionis abſoluit.

ADDITIONES.

De abſolutione ab excommunicatione. Nau. à nu. 37. Val. p. 8. Pet. à Sot. lect. 4. Sayr. à c. 16. vſque ad 22. Sot. d. 22. q. 2. ar. 3. Cou. p. 1. §. 12. D. Tho. add. ad 3. p. q. 24. Auil. p. 2. c. 7. Henriq. lib. 13. de excom. à c. 27. Regin. lib. 9. cap. 1. l. c. Vaſquez de excomm. dub. 18.

Primo.) Vide Sayr. c. 21. à num. 15.

Per procuratorem.) Negant, peti poſſe abſolutionem ab excommunicatione, per procuratorem (quo ad Eccleſiam militantem) Innoc. in c. cum deſideres. de ſent. excom. Panor. ib. Hoſt. & alij: ſed Toleti ſententia eſt communis. Vide Silu. abſolutio. 3. n. 9. Vgol. tab. 1. c. 19. Sayr. c. 21. nu. 13. lib. 2. ſic abſolutus fuit Henricus IV. Magnus Galliarum, & & Nauar. Rex 1593. à ſummo Pontifice Clemente VIII. Sed neceſſe eſt, vt procurator ſpeciale mandatum habeat, ad obtinendam abſolutionem. Vide Sayr. l. c. n. 14.

Inuitus.) Vide Sayr. cap. 12. nu. 6. 7. Regin. cap. 3. dub. 1. l. c.

Quarto.) De abſolutione ad cautelam multa Sayr. cap. 17. lib. 2. Vide Nauar. nu. 277. loc. cit. Reginal. dub. 8. l. c.

Nono.) Vide Sayr. cap. 12. num. 31. Nauar. cap. 27. num. 278. Philiar. p. 3. de officio Sacerd. lib. 4. cap. 16.

Decimo.) Sayr. c. 16. Val. p. 8. de iuramento. Sayr. cap. 18.

De forma Auil. p. 2. cap. 7. diſp. 3. Regin. c. 4. ſect. 5. l. c.

Satisfaciat.) Vide Nauar. nu. 47. Sayr. cap. 18. Auilam l. c. Cautio iuratoria ſufficit, quando non

poteſt præſtari pignoriticia, aut fideiuſſoria. l. c. dub. 6. Vide Regin. ſect. 2. l. c.

De cæremonijs abſolutionis. Regin. ſect. 3. De mandatis, quæ abſolutionem ſequi debẽt, ſect. 5.

De eo, qui poteſt abſoluere ab excommunicatione in mortis articulo. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *Omnes Sacerdotes in mortis articulo à quibuſuis peccatis, & cenſuris poſſunt abſoluere, & quando intelligatur mortis articulus.*

2 *Quando mortis periculum probabiliter imminet, dicitur mortis articulus, & quid agendum ei, qui in mortis articulo abſoluitur ab excommunicatione reſeruata.*

3 *Quomodo abſoluet ſimplex ſacerdos ab excommunicatione, in mortis articulo, & an laicus poſſit in eo articulo abſoluere ab excommunicatione.*

4 *Simplex Sacerdos an poſſit abſoluere præſente eo, ſeu abſente, ad quem tamen poteſt ſine periculo haberi recurſus, cui excommunicatio eſt reſeruata; & an præciſus poſſit abſoluere.*

5 *Sacerdotes omnes excommunicati maiori excommunicatione an poſſint abſoluere in mortis articulo, & an abſolutus in tali articulo, ſit in loco ſacro ſepeliendus.*

6 *Excommunicatus, qui non potuit abſolui in articulo mortis, petijt tamen abſolutionem, & ſigna contritionis oſtendit, abſoluendus eſt poſt mortẽ ab eo, ad quẽ pertinet abſolutio.*

1 IN primis ſtatuendum illud eſt, in mortis articulo omnes Sacerdotes poſſe abſoluere quoſlibet pœnitentes à quibuſuis peccatis, & cenſuris etiam reſeruatis: in eo enim articulo nulla eſt reſeruatio, vt habet Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. & ante Concilium erat doctrina receptiſſima, & multis canonibus confirmata. Nec deſunt, qui affirment, eam facultatem cuilibet Sacerdoti, deficiente proprio, eſſe conceſſam iure diuino; inter quos ſunt S. Tho. 4. ſent. d. 20. q. 1. ar. 3. Dur. d. 19. q. 2. Palud. d. 20. q. 1. ar. 2. Communis tamen opinio Canoniſtarum eſt, iure Eccleſiaſtico conceſſam eſſe: præſumitur enim Papa in eo caſu facultatem talem dare cuilibet Sacerdoti etiam ſimplici. Sunt tamen aliqua annotanda.

Primò, ſecundum Innoc. & Panor. c. quod de his. de ſent. excomm. mortis articulus non ſolum eſt, quando ex infirmitate, ſed etiam quando ex alijs cauſis mortis periculũ probabile imminet: vtpote in mari, non quidem quando aliquis mare ingreditur, ſed quando imminet naufragium, vt notat Gloſ. c. paſtoralis. de offic. iud. ord. verb. præterquam in articulo mortis. Quod ſi talis eſſet nauigatio, in qua timeretur probabiliter periculum, nec copia tunc Confeſſarij futura, cenſeretur articulus neceſſitatis, etiam ante imminens naufragium. Idem dicendum eſt in obſidione, vt ibi etiam notat Gloſ. in bello, & in prægnantibus, quando imminet partus, vt notat Io. And. c. paſtoralis allegato.

2 Denique quando non ſolum ex infirmitate, ſed ex alijs cauſis periculum mortis probabiliter imminet, cenſetur articulus mortis, ad effectum, vt poſſit abſolui conſtitutus in tali articulo à quolibet Sacerdote, etiam à reſeruatis, vt notat allegati Doct. vnde canones aliquando articulum, aliquando periculũ mortis appellarunt.

Secundo, qui in tali mortis articulo abſolutus eſt ab excommunicatione reſeruata, ſi conualuerit, debet ſe præſentare, cum primum commode poterit, coram ſuperiore, cui erat reſeruata: quod ſi non fecerit, reincidit in eandem, vt habetur c. eos. de ſent. excom. l. 6. vbi etiam definitur, quando aliquis à Papa, vel delegato abſoluitur, iniuncto, vt ſe Ordinario præſentet, ſi id non facit, cum primum commode poteſt, reincidere etiam in excommunicationem eandem. Qui ergo in tali articulo abſoluit, admonere debet de hoc pœnitentem. Notat autẽ Caiet. verb. excommunicatio. c. 69. ſatis eſſe, ſi per ſe, aut per procuratorem ſe præſentet. Quod ſi non eſt cenſura, ſed ſola peccatorum reſeruatio, non teuetur ſe præſentare, vt notat Silu. ſecundum communem opinionem. verb. confeſſ. 1. nu. 16.

3 Tertio, quando in tali articulo ſimplex Sacerdos abſoluit ab excommunicatione maiori caueat, ne abſoluat, niſi ſatisfactione præmiſſa: ſi forſan ea fieri debet, iuxta Clem. 1. de hæret. quod ſi commode fieri non poteſt, abſoluat cum cautione, ſecundũ Gloſ. eiuſdem Clement. §. verum. ver. & tunc. quæ cautio fiat, vel per fideiuſſores, vel per iuramentum, vel modo, quo potuerit effici. Si vero articulus neceſſitatis vrget, nihilq. horum fieri poteſt, abſoluat, cum ad impoſſibile nemo teneatur.

Quartò laicus, in eo articulo non poteſt abſoluere ab excommunicatione. ita habet Panor. cap. à nobis. de ſent. excom. quidquid alij dicant. & ratio eſt efficax: nam nõ conceditur huiuſmodi facultas abſoluẽdi à cenſura, ſeu excõmunica-

tione, niſi, vt pœnitens poſſit abſolui à peccatis. Cum igitur laicus nequeat abſoluere à peccatis, vt dicit Gloſ.communiter recepta.c.paſtoralis de offic.ord.§.præterea.conſequitur,vt nequeat abſoluere ab excommunicatione.

4 Quintò, præſente eo,cui caſus ſeu excommunicatio reſeruata ſunt, ſeu abſente, ad eum tamẽ poteſt ſine periculo fieri recurſus; non debet abſoluere pœnitentem Sacerdos ſimplex,qui extra articulum mortis abſoluere non poterat. Ita habet Innoc.cap.1.& cap.nuper. de ſent. excomm.& probari poteſt ex cap.eos.eod. tit.ſi enim tenetur pœnitens conualeſcens, cum primũ poterit,adire ſuperiorem, alias incidit in excommunicationem: igitur multo magis tenebitur adire eum ante abſolutionem, quando ſine periculo id fieri poterit.

Sexto,non quilibet Sacerdos poteſt in articulo mortis abſoluere:nam præciſus,qualis eſt hæreticus, aut ſchiſmaticus, non poteſt. ita habet S.Thom.3.p.q.82.art.7.ad 2.quamuis Gloſſ.cap. non eſt.de ſponſ.contrarium teneat: tamen Præpoſ.ibi dicit, Gloſſam hanc communiter eſſe reprobatam,& Panorm.ibid.affirmat, veriorem eſſe alteram Gloſ.d.32.can.præter.§. verum, quæ tenet oppoſitum.Ratio Panor. & aliorum eſt, ne pœnitens in eo articulo decipiatur ab hæretico, aut in deſperationem inducatur.At,ſi caſus accideret quòd non eſſet periculum talẽ deſperationis,aut ſeductionis,non eſt improbabile, quod affirmant,præter Gloſſ. allegatam, etiam Palud.4. ſent.d.25.q.1.& Silu.ver.Confeſſ.1. §. 16. poſſe nempe abſolui ab hæretico,aut ſchiſmatico,quãdo ſcandalum non eſſet. Communis tamen opinio eſt in contrarium.

5 Septimò, idem cenſent quidam de excommunicato maiori excommunicatione, quod de hæretico, & ſchiſmatico. ita habet Turrecrem. can. præter hoc. d. 32. tamen oppoſitum eſt verius:& quidem de excommunicatis quibuſcumq. præter nominatim denunciatum, & publicum percuſſorem clerici,certum eſt, eos poſſe in articulo mortis abſoluere,cum liceat cum illis communicare per Extrauagantem Martini, vt ſupra diximus.Quod verò ad hos duos attinet,non eſt eadem ratio de eis, & hæreticis, cum certum ſit, nullum periculum ſubeſſe, ſi ab excommunicatis ſacramenta ſuſcipiãtur. Et ſi conceſſum eſt extra articulum mortis communicare cum excommunicatis alijs,multo magis conceſſum erit in mortis articulo communicare cum illis duobus. Quã opinionẽ ante nos amplexus eſt Melchior Can. relect.de pœn. p.5.

Octauo, abſolutus ſacramentaliter in mortis articulo à ſimplici etiã Sacerdote, ſepeliri debet in loco ſacro,etiamſi abſolutus non ſit ab eo, cui erat reſeruata excommunicatio.ita habetur cap. Parochiano.de ſepul. quod etiam intelligitur de hæretico, quamuis propter inſtantem neceſſitatem non fuerit ſolemniter reconciliatus. ita habet Innoc. cap. à nobis 2. de ſent. excomm. & Oſtien. lib. 3. Summ. tit. de ſepul. §. quibus interdicatur.

6 Nono, qui non potuit in mortis articulo abſolui ab excommunicatione, ſi petit pœnitentiam,& ſigna contritionis oſtendit, poteſt abſolui poſt mortem, non quidem à peccatis, ſed ab excommunicatione: non tamen à quolibet Sacerdote, vt potuit ante mortem, ſed ab eo, ad quem eſt reſeruata excommunicatio. ita habetur cap.à nobis. 2. de ſent. excom. vbi Innoc. & Panor. reddunt cauſam, cur non à quolibet poſt mortem abſoluatur,ſicut ante mortem:nimirum, quia iam ceſſat periculum, quod prius erat in mora,ne diſcederet non abſolutus à peccatis. Signa autem talia pœnitentiæ, quæ fuerunt ante mortem, probari poſſunt per vnum teſtem fide dignum,vt dicit Henr.Boic.eod.cap. à nobis nu. 6.& Aſtenſ.lib.5.tit. 16. quia nulli ſit præiudicium. Non tamen debet ſepeliri huiuſmodi, qui mortuus abſoluitur, antequam abſoluatur ab excommunicatione,etiamſi cum ſignis contritionis mortuus fuerit, vt definitur eod.cap. à nobis allegato. Etiam hæreticum mortuum cum ſignis contritionis poſſe abſolui poſt mortem, ſicut & alios pœnitentes, affirmat Innoc. in eod. cap. & ratio eadem militat in omnibus.

ADDITIONES.

Prægnantibus.) ſi partus ſit difficilis. Emmanuel in Bullam Cruc.§.9.Dub.3.

Denique.)Cum Tol. Silu.abſolutio. 1.num.8. Corona de excom.in ſi.Sayr.c.20.nu.28. Suarez tom.3.in 3.p.diſp.69.ſect. 3. Sanchez li. 2. Op. Mor.Candel.Aur.de abſolutione.nu. 64. Nau.c. 2.nu.9.& cap.27.nu.272.At Sot.diſt.18.q.art.4. diſtinguit periculum ab articulo;& facultatẽ abſoluendi in articulo, ad periculum non eſſe ampliandam,docet;idem Val.to.4. d. 7. q. 10. p. 2. Syluius quæſt.6.ſupplem.3.p.art.5.quæſt.1.cum Nauarr. periculum, & articulum mortis, eiuſdem rationis eſſe ait, quoad iura facientia poteſtatem Sacerdoti cuilibet abſoluendi ab omnibus peccatis, & cenſuris, & quoad neceſſitatem recipiendorum ſacramentorum. Vide Couar. in cap. Alma mater, par. 1. §.11. nu.8. Articulus mortis eſt, quando mors vel per naturalem

cauſam, vel per violentam (vt cum quis eſt iugulandus) eſt in fieri. ita Sot.& Valen.l.c. Vide etiam,ſi libet, Cordub. lib.5.q.38. Sylnium l.c.

Morale periculum admittunt Suarez tom.4. diſp.26.ſect.4.Sanchez lib.2.c.13.op.mor.Vaſq. tom.4.p.3.l.c.infr.dub.5.Sà.verb.Abſolutio n.3. Emmanuel in Bullam Cruc. §.9. * De Coninch diſp.8.dub.2. de miniſtro Sacram. pœnitentiæ. Val. Reg.lib.1.n.58. Damnatos ad triremes eſſe in hoc periculo, ait Sà. negat probabilius Sanchez, loc.cit. num.4.

Secundò, qui in tali.) Ita Nauar. nu.64.

Quartò laicus.) Oldrad.conſ.94. D.Anton. 3.p.t.17.c.4.§.7.Silu. Abſolutio.1.nu.8. putant, laicum poſſe in mortis articulo abſoluere: cum Tol.ſentit Nauar.c.26.nu.26.& de pœniten.c.1. diſt.6.n.83. Sot.d.18.q.art.4. Couar. §.11.n.9. par.1.Sayr.cap.21.n.3.l.2. neque enim hoc iura laico conceſſere. prima ſententia probabilis, ſecunda probabilior. Auila p.2.c.7.diſp.1.dub.3.

Quintò.) Vide Sayr. cap.20.nu.27.Candel. Aur. de Abſol. num.62.

Sextò.) In articulo mortis quilibet Sacerdos, quoſlibet pœnitentes, à quibuſlibet peccatis, & cenſuris,abſoluere poteſt. Ex Conc.Trid.ſeſſ.14. c.7. Vide Val.t.4.q.10.d.7.p.2.Nau.c.27.n.272. c.n.26. Vbi exiſtimat, excommunicatos,ſuſpenſos,ſchiſmaticoſq. Sacerdotes,dum hæretici non ſint,poſſe abſoluere in articulo mortis,quoſcumque,à quibuſcumque peccatis,& cenſuris. Simplicem Sacerdotem, præſente Parocho, aut alio confeſſario approbato, abſoluere poſſe, aiunt Sà l.c.Comit.t.1.Reſp.Mor.lib.1.q.22. & alij apud Sanchez; negant alij,Maior.Sot.Silu.Reg.lib.1. c.7.nu.58. Fum. Vict. Sanchez in op.mor.lib.2. c.13.Suarez l.c. qui optimè docet, non poſſe excommunicatum, aut præciſum Sacerdotem abſoluere in mortis articulo, de quo loquor,ſi adſit Sacerdos ſimplex non excommunicatus, nō præciſus. Epiſcopum,in articulo mortis,ſi adiri poſſit, pro abſolutione a cenſuris hominis morientis, dum Pontifex nequeat adiri, non eſſe neceſſariò adeundum, docent, rectè, Suarez tom.4. diſp.30.ſect.3.n.4.Sanchez l.c.n.9.contra Cord. & Zab. excipe, ſi ſit excommunicatus ob Clerici percuſſionem Papæ reſeruatam; quia eſt expreſſum,c.ea noſcitur,& c.de cætero, de ſent.excom. Vide Sanchez l.c. Cenſuræ,à quibus ægrotus in articulo mortis abſolui poteſt, ſunt illæ,quæ ſacramentis ab eo ſuſcipiendis,& ſepulturæ Eccleſiaſticæ aduerſantur. Sanch.nu.12.l.c. Quidam ex Concil. colligunt, etiam hæreticos Sacerdotes abſoluere poſſe,ſi nullum ſit inde ægroto impuræ labis periculum. Vgolin.par.3. de cenſuris Papæ reſeruatis in Bulla; idem tradit Sayr. l.2. c.20.n.26. & hanc opinionem valde probabilem vocat Azo.lib.8.c.11.p.1.q.11.idem Comitolus, & Suarez.l.c.infr.& Sanchez l.c.n.5.quib. aſſentior. Vide notata ad c.69.huius lib. Hanc facultatem in articulo mortis,diuino iure,habere Sacerdotes, docuit Palud. 4.d.20. q.1. art.2. cum alijs;& Cou.p.1.§.6.n.5. in c.Alma:diuino iure, & perpetua Eccleſiæ lege, ait Comit. t.1. lib.5. q.14. ſed humani id iuris eſſe, probabilius tradunt Sot.Valen.l.c.Vaſq.t.4.p.3.q.3.art.1.Suar. d.26.ſect.46.c. Quo modo agendum cum eo,qui eſt in articulo mortis, Cordub.q.39. de Indulg.

* De Coninch.diſp.8 de Sacr.Pœnit.dub.12. de miniſtro, putat quemlibet Sacerdotem excōmunicatum etiam,aut degradatum,poſſe,ex conceſſione Eccleſiæ, ægrotum in articulo, ſeu probabiliter imminenti mortis periculo poſitum abſoluere ab omnibus caſibus: dum illi abſunt, qui eum aliàs abſoluere poſſent. Notat deinde, præſente proprio Sacerdote, non poſſe tunc eligi in confeſſarium (ſine eius licentia) Sacerdotem omni iuriſdictione carentem: & idem putat dicendum, (licet alij contra ſentiant) ſi alius adſit, qui ex priuilegio iuriſdictionem habeat. Quando quis in articulo mortis,ſeu periculo, ab excommunicatione populi abſoluendus eſt, abiurare debet, ſe, ſi conualuerit, illi, à quo extra eiuſmodi articulum, vel periculum abſoluendus erat, præſentaturum, vt docet c. ea noſcitur 13. de ſent. excom. de hac re, de Coninch l.c.n.90.

Nonò.) Nau.cap.26.nu.32. Silu.verb. Abſolutio. 1. §.8.

De eo, qui poteſt abſoluere ab excommunicatione extra mortis articulum. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *Excommunicatio duplex, reſeruata, & non reſeruata, & quis ab ea quæ eſt reſeruata,poſſit abſoluere.*

2 *Quis poſſit abſoluere à non reſeruata.*

3 *Epiſcopus, & Prælatus Epiſcopalem habens iuriſdictionem,quando poſſit abſoluere ab excommunicatione à iure.*

4 *Ab excommunicatione ſtatutorum, Conciliorum prouincialium, vel ſynodalium an poſſit ordinarius etiam in aliena diœceſi, ſuos ſubditos abſoluere; & etiam proprius ſacerdos.*

5 *Abſolutio ab excommunicatione ab homine, ad quem pertineat.*

6 *Superior, ad quē deuoluitur iuriſdictio via appellationis, quid agere debeat in abſolutione ab excommunicatione lata ab homine.*

7 *Index, ad quem iuriſdictio eſt deuoluta, ſi abſque citatione abſoluat, an valeat abſolutio; & quid de eo, cui Epiſcopus ſuas vices commiſit, an & quando poſsit abſoluere, & ad quem pertineat excommunicatio eius, qui participauit in crimine crimmoſo.*

8 *Epiſcopus an abſoluere poſsit extra ſuum territorium, & quomodo.*

9 *Delegatus Papæ poſt annum à ſua ſententia non poteſt abſoluere à ſe excommunicatum.*

10 *Qui excommunicauit, ſi poſtea incidit in excommunicationem, non poteſt abſoluere; ſimiliter ſi ordinarius excommunicauit incēdiarium, non poteſt abſoluere. vbi pauca de excommunicatione incendiariorum.*

11 *Inferior a Papa ſi excommunicet, & excommunicationis ſententia a Papa ex certa ſciētia confirmetur, aut ſi ſine cauſæ cognitione Papa mandet ei, vt excommunicet aliquem, non poterit abſoluere; idem dicendum, cum Epiſcopus denunciat excommunicatum Eccleſiæ ſpoliatorem cum effractione.*

1 IN primis illa, quæ dicta ſunt de eo, qui poteſt excommunicare, etiam dici debent de eo, qui poteſt abſoluere eiſdem de cauſis. Nec enim fœmina, nec laicus, nec ſimplex Sacerdos abſoluere poſſunt, cùm abſoluere ſit iuriſdictionis eccleſiaſticæ: quæ iuriſdictio in illis non eſt, niſi ex priuilegio aliquo, vt illic diximus. Qui etiam iuriſdictionem habent ex officio, tamen impeditam ob aliquam cenſuram, quia nimirum excommunicati, vel ſuſpenſi ſunt, abſoluere non poſſunt, quando nominatim excommunicati, & denunciati, aut publici clericorum percuſſores ſunt, iuxta bullam Martini. Suppoſita ergo iuriſdictione, & remoto impedimento, & extra tempus neceſſitatis, modo quærimus, quis poſſit abſoluere à maiori excommunicatione. Pro cuius reſolutione repetenda eſt diuiſio illa excommunicationis à iure, & ab homine. & loquendum primo de ea, quæ eſt à iure: quæ quidem duplex eſt, & reſeruata, & non reſeruata. Reſeruata eſt, quando conditor canonis abſolutionem ſibi, vel alteri reſeruauit. Non reſeruata eſt, quæ à conditore abſolutè fulminatur, non exprimendo, ad quem eius abſolutio pertineat. Quando reſeruata eſt, tunc ille ſolus poteſt abſoluere, cui reſeruatur: vnde, quando abſolutiones in canonibus, & iuribus Summo Pontifici reſeruantur, Epiſcopi non poſſunt abſoluere nec alij inferiores, niſi ex commiſſione aliqua, vel conceſſione, vel priuilegio ab eodem Summo Pontifice factis. & in hoc omnes Doctores conueniunt.

2 Quando autem non eſt reſeruata, etiamſi à Papa ſit fulminata, poteſt tunc excommunicatus abſolui ab Ordinario, vel à proprio Sacerdote, vt habetur in c. nuper. de ſent. excom. licet enim proprius Sacerdos non habeat iuriſdictionem, tamen abſoluit ex commiſſione Papæ, vt habetur expreſſe in d. cap. nuper. Et per Ordinarium intelligimus Epiſcopum, Capitulum ſede vacante, vel alium Prælatum habentem iuriſdictionē in excommunicatū, vt habet Silu. abſolut. 1. §. 4. Simplex etiam Sacerdos, qui non ſit curatus, ſeu parochus, habens tamen facultatem abſoluendi à peccatis mortalibus, poteſt abſoluere ab excommunicatione, ſecundum Innoc. & Oſtienſ. in d. c. nuper in fin. & S. Tho. 4. diſt. 18. quæſt. 2. art 5. & Bonau. 4. diſt. 18. q. vlt. Silu. verb. abſolut. 1. nu. 4. & hæc eſt communis ſententia: nam per propriū Sacerdotem intelligitur omnis is, qui à peccatis mortalibus abſoluendi habet facultatem. & ſic de proprio Sacerdote procedit text. in d. c. nuper. licet Panorm. c. monachi. & c. mulieres. de ſent. excom. cum alijs teneat, proprium Sacerdotem, etiam curam animarum habentem, abſoluere non poſſe: & iſtam ſententiam Abb. praxis cōmunis recepit. Couar. in repetit. c. alma mater. prior. par. relect. ver. nobis autē prior placet. §. 12. n. 5. in fin. qui etiam teſtatur, vtramque opinionem eſſe communem. nec obſtat, quòd ſit par poteſtas ligandi, & ſoluendi. can. verbum. de pœnit. diſt. 1. quia Sacerdos proprius ex commiſſione canonis nuper, abſoluit, prout etiam aliquibus in caſibus canonum commiſſione etiam excommunicat, vt notat Silu. abſolut. 1. nu. 5.

2 Aduerte autem, aliquando in iure excommunicationis abſolutionem reſeruari Epiſcopo, vt in cap. mulieres. de ſent. excom. vbi ſtatuitur, vt mulieres, & perſonæ non ſui iuris inijcientes manus violentas in clericos, ab Epiſcopo diœceſano abſoluantur; & tunc non niſi ab Epiſcopo, non autem ab inferiori abſolui poſſunt, vt notat Angel. abſolutio. 1. §. 3. Si tamen Prælatus inferior habet iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem priuatiuè ad Epiſcopos, poteſt omnia, quæ poteſt Epiſcopus in his, quæ ſunt iuriſdictionis, vt tenent Abb. in Clement. 1. nu. 8. de reb. Eccleſ. non alienan. & in cap. 1. nu. 7. de voto. & Felin.

in cap.

in cap. at ſi clerici, §.de adulterijs,nu.11. Et ſic officium conceſſum Epiſcopo in ſua diœceſi in his,quæ ſunt iuriſdictionis, cõpotit etiam Prælato inferiori habenti iuriſdictionem Epiſcopalem,vel quaſi: vt etiam in ſpecie abſolutionis ab excommunicatione notat Felin. vbi ſup. Simile eſt in alijs caſibus, in quibus ius alicui reſeruatur: tunc inferior non poteſt, ſed ille cui reſeruatur,vel ſuperior. Idem eſt dicendũ de excommunicationibus ſtatutorũ prouincialium Conciliorum,ſeu ſynodalium, ſeu quæ faciunt Legati in ſuis legationibus. Si enim non reſeruantur abſolutiones,poteſt Ordinarius,vt habet Panor. in cap. graue. de præben.

4 Addit etiam Silu.abſol. 1.§.7.proprius Sacerdos etiam poteſt abſoluere: nam hæ excommunicationes ſunt iuris cuiuſdam. Excipit tamen Religioſos,quibus prohibitum eſt à talibus ſynodalibus,aut prouincialibus ſententijs abſoluere, præterquam in caſibus à iure expreſſis, vel per Sedis Apoſtolicæ priuilegia conceſſis.Clem. religioſi,de priuil. Vltra hoc Panor. in prædicto c. graue. addit, poſſe Epiſcopum abſoluere ſubditum ſuum,etiamſi in aliena diœceſi contraheret excõmunicationem, contraueniendo ſtatuto prouinciali, vel ſynodali illius diœceſis, etiamſi eſſet confirmatum per Papam,ſi non eſt reſeruatio vlla: & ratio eſt in promptu, quia ſi poteſt abſoluere ab excommunicatione lata per canonem; igitur & ab ea, quæ fertur per conſtitutionem inferioris, licet ſit confirmata per Papam. Imò, ſi quis habens domicilium in aliqua diœceſi, contraxit excommunicationem ex ſtatuto aliquo non reſeruatam, & poſtea ſe transfert in aliam, poteſt abſolui ab Ordinario, ad quem ſe transfert, vt dicunt Io.Andr.& Panor. c. ex frequentibus, de inſtit. & Richar.4.d.18.ar.9.q.5. Etiam proprius Sacerdos poſſet iuxta ſuperius dicta. ſed intellige, ſi non eſt reſeruata, aut ab homine in particulari lata; tunc enim pertinet ad eum, qui excommunicauit. Eadem etiam eſt ratio in ſtatutis, ſeu ſententijs generalibus Ordinariorum,quando excommunicationes fulminantur in genere, non determinata perſona: hæ enim vim iuris habent,etſi non eſt reſeruatio; & ab eis poſſunt abſoluere illi,qui abſoluunt à non reſeruatis a iure, vt habent Io.And. & Card. in dicto cap.graue,de præben.Hæc dicta ſint de excommunicationibus à iure,vel ab homine in genere latis.

5 Supereſt dicamus de excommunicatione ab homine, quæ in particulari fulminatur contra determinatam perſonam. Huius autem abſolutio pertinet ad eum qui excommunicauit, vel ad ſucceſſorẽ, ſi mortuus eſt, vel ab officio amotus, qui tulit ſententiam, vt habetur 11.q.3.can.38. vel ad ſuperiorem habẽtem plenam iuriſdictionem in excommunicatorem: vt, ſi Sacerdos parochialis, vel Archidiaconus, aut alius ſubditus Epiſcopo, ex conſuetudine, vel alio iure ſubditum ſuum excommunicauit; talis ab Epiſcopo poteſt abſolui, vt habet Innoc. c.cum ad eccleſiarum, de offic. ord. quia Epiſcopus eſt ordinarius totius diœceſis. 11.q.1. per totam. & c.cum Epiſcopus, de offic. ord. l.6. & concurrit cumulatiuè cũ his ad actum iuriſdictionis.Gloſ. in c. paſtoralis,in princ.& ibi Doct.de offi.ord.&Abb. in c.qua fronte, nu.7. de appel. Non tamen debet, irrequiſito excommunicatore, ſi ex officio proceſſit,abſoluere,vt habet Abb. in c. per tuas, nu.13.de ſent.excom.Nec etiam parte non citata, ſi ad inſtantiam partis fuit lata excommunicatio, vt dicit Abb.ibi. & notant Doct. in c. qua fronte, de appell. niſi periculum ſit in mora, ſecundum Abb. in d.cap.per tuas,nu.13. Si tamen faceret,teneret abſolutio, ſecũdum communem, vt notat Abb.in d.c.qua fronte,nu.6. & 7. etiam non præmiſſa ſatisfactione: tamen malè faceret, quia ſuis ſubditis iuriſdictionem nõ ſeruaret, vt notat Innoc.in d.cap.cum ab Eccleſiarum, nu.6. Hoc tamen limitandum eſt, niſi conſuetudo habeat, ab Epiſcopo non poſſe abſolui excommunicatos per inferiorem, ſed alterũ primo cognoſcere debere: tunc enim abſoluere nõ poſſet, neque teneret, quod ab Epiſcopo fieret, iuxta Innoc.vbi ſup.nu.6.per c.dilecto, de offic.Archiep. Si autem ſuperior non haberet plenam iuriſdictionem, abſoluere non poſſet: vnde Archiepiſcopus non poteſt abſoluere excommunicatum à ſuffraganeo indifferenter, niſi ab eo fuerit ad illum appellatum, & hoc, vocatis partibus,& cognito de appellatione, vt habetur c.Romana,de appell. in 6. vel in quibuſdam caſibus, in quibus iudicare poteſt de ſubditis ſuffraganeorum. Qui autem ſint iſti caſus,vide Silu. in Sum. ver.Archiepiſcopus. Extra hos caſus, ſi abſoluat, nulla eſt abſolutio,quia eſt à non ſuo, iuxta cap.paſtoralis, de offic. ordin. & notat Abb. in cap. qua fronte, nu.7. de appell.

6 Aduerte autem, ſi ſuperiori, ad quem deuoluitur iuriſdictio via appellationis,cõſtat euidenter, ſententiam excommunicationis eſſe iuſtam; debet abſque abſolutione remittere excõmunicatum ad excommunicatorem, niſi excommunicator requiſitus malitioſe illi abſolutionis beneficium deneget, iuxta cap.per tuas,in fin. &

ibi Abb. nu. 10. de ſent. excomm. Si vero conſtat iniuſtam eſſe ſententiam, nequaquam eſt remittendus ad ſuum excõmunicatorem, ſed debet ſine difficultate aliqua mox abſolui, c. venerabilibus, §. ſane, de ſent. excom. lib. 6. & Abb. vbi ſup. Quod ſi dubitatur de iuſtitia, vel iniuſtitia, tunc ante abſolutionem, ſiue petatur ad cautelam, ſiue non, debet conſtare de legitimitate appellationis, & tunc eſt in opinione ſua, an velit remittere, an abſoluere, vt habet Abb. vbi ſupra, per illos textu.

7 Aduerte rurſus, in caſibus, in quibus eſt deuoluta iuriſdictio ad iudicem, ſi ipſe iudex abſoluat abſque citatione, valere abſolutionem, iuxta Abb. in c. qua fronte, nu. 7. de appell. Poteſt etiam ille, cui Epiſcopus committit ſuas vices, abſoluere ab excommunicatione lata per ipſum Epiſcopum, quando expreſſe commiſſa eſt abſolutio: non autem, ſi in genere commiſit vices ſuas, vt habet Direct. lib. 3. tit. 5. & Ang. abſolut. 2. §. 4. imò etiam ſi committat vices in his, quæ requirunt ſpeciale mandatum: nam in tali mandato non clauduntur grauiora, & maiora, quam ſint in cõmiſſione expreſſa, vt habetur ex Clem. non poteſt, de procurat. Abſoluere autem ab excommunicatione eſt maius, quàm abſoluere ſimpliciter, quia eſt cum iniuria ſuperiorum, vt etiam habet Silu. abſolutio. 2. §. 2.

Similiter etiam, quando quis excommunicatus eſt, qui participauit in crimine criminoſo, pertinet abſolutio ad excommunicatorem prioris, vt habetur cap. nuper, de ſent. excom. vel ad eius ſucceſſorem, vel ſuperiorem, aut vicarium, vt dictum eſt de abſolutione ab excommunicatione ipſa hominis: & idem eſt, quando excommunicatio fuit canonis. Eiuſdem enim eſt abſotio talis participantis, cuius eſt abſolutio excõmunicati, cum quo taliter participat, vt notat Couar. cap. Alma mater, §. 3. nu. 5.

8 Extra territorium autem proprium, ſicut Epiſcopus, vel alius iudex non poteſt excommunicare ſuos ſubditos, vt ſuperius diximus, ita nec abſoluere, niſi de licentia proprij diœceſani; vel, vt illic annotauimus, quando eſt expulſus à propria diœceſi: vtrumque tamen intellige, cùm neceſſaria eſt cognitio cauſæ ad excommunicandũ, vel abſoluendum. Si enim nõ eſt neceſſaria, quia eſt in manifeſtis, poteſt vtrumque facere, vt habet Angel. abſolutio. 2. §. 5. Oſtien. in c. nouit. & ibi Henr. Boic. de offic. leg. Aduerte autem, cauſæ cognitionẽ tunc impedire abſolutionem, quãdo fit cum ſtrepitu iudicij, & non quando ex officio priuatum adhibetur; vt notat Card. Alexan. in cap. qui in aliquo, col. 2. in fin. diſt. 51. & Calder. conſ. 2. de elect.

Aduerte poſtremo, quamuis verum ſit, qui excommunicauit, quando ſententia eſt ab homine, in particulari poſſe abſoluere à ſua ſententia, tamen in aliquibus caſibus non poteſt.

9 Primus eſt in delegato Papæ, qui inobedientem ſuæ ſententiæ excommunicare poteſt; tamen poſt annum à ſua definitiua ſententia, nõ poteſt abſoluere permanentem in excommunicatione tali. ita habetur cap. quærenti, de offic. deleg. vbi Panor. affirmat, eandem rationem eſſe de quovis alio delegato alterius: pertinet enim tunc abſolutio ab eum, cuius eſt delegatus.

10 Secundus caſus eſt, ſi, poſtquam excommunicauit, ipſe incidit in excommunicationem: quia tunc, ſicut non poteſt excommunicare. 24. q. 1. can. audiuimus. ita nec abſoluere: quod de publico intelligendum eſt in foro exteriori, & de maiori excommunicatione. Nam ſi incidit in minorem, poteſt abſoluere, iuxta cap. ſi celebrat. de cler. excom. miniſtr.

Tertius caſus eſt, in incendiario, quem Ordinarius excommunicare poteſt, ſed poſt denunciationem abſoluere non poteſt, ſed ſolus Papa, vt habetur cap. tua, de ſent. excom. Aduerte autem, incendiarium Eccleſiæ, vel loci religioſi, eſſe ipſo iure excommunicatum de mente Gloſ. c. in literis. de rapt. & incend. & Gloſ. in c. cum deuotiſſima. ver. ſi verò. 12. q. 2. de quo infra c. 35. n. 5. Alij verò incendiarij non ſunt ipſo iure excommunicati, ſed excommunicandi per ſententiam, & tam primi, quàm ſecundi poſt publicationem non poſſunt abſolui, niſi per Papam. Antea verò Ordinarius poſſet, vt habet Abb. in d. c. tua. nu. 2.

11 Quartus eſt, in ſententia lata ab inferiori, ſed per Papam ex certa ſcientia confirmata. quod intelligitur de ſententia ab homine, ſecundum Io. Andr. cap. ex frequentibus. de inſtit. Secus, ſi confirmat ſine certa ſcientia, aut cauſæ cognitione; vel ſententia eſſet per ſtatutum quantumcunque confirmatum: quia tunc abſoluere poſſet inferior, niſi Papa ſibi, vel alteri reſeruaſſet, ſicut de his, quæ ſunt à iure, vt ſupra diximus.

Quintus in eo, cui Papa mandat, vt aliquem excõmunicet ſine aliqua cognitione cauſæ: quia cum talis ſit merus executor, abſoluere non poterit. deducitur hoc ex c. fin. §. fin. de offic. deleg. Secus, ſi cognitionem cauſæ mandaſſet, quia tunc poſſet abſoluere, vt notant Io. And. Oſtien. c. cum inferior. de maior. & obed.

Sextus, quando Epiſcopus denunciat excommunicatum ſpoliatorem Eccleſiæ cum effractione,

ne,tunc à Papa eſt abſoluendus,vt habetur c.cõqueſti. de ſent. excom. Hi ſunt caſus, in quibus in ſententia ab homine non poteſt is,qui excom municat,abſoluere. Ex quibus patet, quis poſſit abſoluere ab excommunicatione.

ADDITIONES.

Vide Cou.p.1. §.11.l.c. Auilam p.2.c.7.d.1.

Quando autem.) Caiet. Silu.abſolutio.1.& 2. Pet.à Sot.lect.4.de excom.Nau.n.39.ex D.Tho. & communi: Parochum abſoluere poſſe ab excommunicatione iuris nemini reſeruata, tradit etiam Suarez tom.5. d.7. ſect.7. Auila p.2. c.7. dub.4.l.c. idemq. dicit de confeſſario approbato non parocho. De hac re nos libro de parocho.

Vltra hoc Panorm.) Vide Sot.4.diſt.q.3. Nau. nu.44. Sayr. cap.21. num.28.

Extra territorium.) Vide Sayr. nu.28. l.c. In foro conſcientiæ (ſine ſtrepitu Iudicij id fit) poteſt Epiſcopus ſubditum ſuum in alieno territorio abſoluere. Auila 2.p.c.7.d.1.dub.12.

De minori excommunicatione. Caput XVII.

ELENCHVS.

1 *Minor excommunicatio licet ſeparet hominẽ à paſsiua ſacramentorum communione, non tamen efficit,vt qui ſuſcipit aliquod ſacramentum,etiamſi celebret,fiat irregularis.*

2 *Minoris excommunicationis effectus quis ſit.*

3 *Minor excommunicatio licet ab homine ferri poſsit,non tamen eſt in vſu.*

4 *Minoris excommunicationis abſolutio à quo ferri poſsit.*

1 MInor excommunicatio hominem ſeparat à paſſiua ſacramentorum communione; ita vt qui aliquod ſacramentum ſuſcipit, mortaliter peccet; non tamen ob talẽ ſuſceptionem irregularis fit, etiamſi celebret, vt habetur cap.ſi celebrat.de cleric. excom.miniſt. A collatione vero actiua ſacramentorum non remouetur ob id, nec mortaliter peccat conferendo, nec irregularis fit: vnde qui celebrat,mortaliter peccat,quia celebrando Sacramentum ſuſcipit; conferendo tamen grauiter peccat, vt habetur prædicto cap.ſi celebrat. Hoc tamen Doctores multi exponunt de veniali peccato, inter quos ſunt Maior.4. d.18.q.2. Adrian.4. in materia de clauibus. q.3.& Palud.4. d.18.q.6. quibus conſentio, quia per excommunicationem hanc non ſeparatur ab actiua ſacramentorum collatione;vnde non peccat mortaliter conferendo,ſed venialiter, ob irreuerentiam quandam, etiamſi aliqui aliter ſentiant. Sacramenta tamen collata à tali excommunicato tenent, & ſuum ſortiuntur effectum, vt omnes Doct. dicunt. In hac igitur ſeparatione à paſſiua ſacramentorum communione huius excommunicationis natura conſiſtit,ſicut etiam natura maioris excommunicationis in illa plena ſeparatione, de qua diximus in ſuperioribus.

2 Minoris excommunicationis effectus vnus eſt,nempe priuare huiuſmodi excommunicatũ electione paſſiua beneficij Eccleſiaſtici, vt eligi non poſſit ad beneficium,ſeu dignitatem Eccleſiaſticam.ita habetur in prędicto cap.ſi celebrat. vnde qui minori excommunicatione ligatus beneficium recipit, mortaliter peccat, ſicut & ſacramentum ſuſcipiens: quia, tam ſacramentorũ ſuſceptione,quam electione paſſiua priuatur.An tamen talis electio teneat,an potius ipſo iure ſit nulla,Doct.diſcordant. Panor. eodem cap. ſi celebrat. & ibi Gloſ. cum alijs tenent ipſo iure nullam eſſe,immo etiam, ſi ignorata excommunicatione eligatur. Mihi tamen magis placet cũ Felin.cap.dilectæ. de except. Ang. verb. electio. §.24.Silu.verb.electio. §. 16. non eſſe ipſo iure nullam,ſed eſſe annullandam per ſententiam: & quod me mouet,eſt, quia in illo cap. ſi celebrat. dicitur irritandam eſſe talem electionem: quod verbum non ſignificat ipſo iure irritam, & nullam;immo dicitur,ſi ſciente excommunicato eſt facta: quando enim ignorantia erat, adhuc non videtur irritanda nec eſt aliud caput, in quo talis electio ipſo iure irritetur. nam reliqua, in quibus electio excommunicati ad beneficiũ annullatur,procedunt de maiori excommunicatione, vt ex ipſis colligitur, & ex Doctorum communi ſententia. Quæ autem ſunt iuriſdictionis actiuæ,vt eligere,excommunicare,& cetera,non ſunt prohibita excommunicato minori excommunicatione, vt Doct. communiter tenent in prædicto illo cap. ſi celebrat. & in eodem cap. expreſſe id habetur.

3 Minor hæc excommunicatio, licet ab homine ferri poſſit, tamen non eſt in vſu, immo in iure non inuenitur caſus alius, in quo proprie contrahatur, niſi communicandó cum excõmunicatis,iuxta cap.nuper,de ſent.excom.Quod limitandum adhuc eſt per Extrauag. Martini ſuperius poſitam,ad nominatim excommunicatos, & denunciatos,& ad publicos percuſſores clericorum;qui enim cum his communicat, minorẽ contrahit excommunicationem: ſed hæc minor

non

non afficit alios. Non enim qui communicat cũ excommunicato minori, contrahit minorem. ita habet Gloſ. 11.q.3.cau. excellentiſsimus. etiamſi communicet cum eo in ſacramentorum ſuſceptione, ea ei conferendo: vnde fit, vt minor etiã propter veniale peccatum contrahatur aliquando. Nam, vt ſupra diximus, non ſemper eſt mortale peccatum communicare cum excommunicato; nam in humanis communicare, eſt veniale, niſi adſit contemptus, vel ſit excommunicatus de participantibus: & tamen minor etiam in eo caſu contrahitur, in quo eſt veniale.

4 Eius abſolutio poteſt fieri etiam à quocũque Sacerdote, habente facultatem abſoluendi prædictum excommunicatum a mortali, vt habetur cap. nuper de ſent. excom. Immo, ſi excommunicatus non haberet, niſi veniale, poſſet abſolui à quocumque ſimplici Sacerdote, vt habet Doct. Nauar. cap. 27. in Summ. num. 39. talis enim Sacerdos reſpectu venialis eſt proprius Confeſſarius.

ADDITIONES.

De minori excommunicatione Nauar. c. 27. nu. 24. Caiet. in Summa. Pet. à Soto lect. 4. de excom. Sayr. c. 22. lib. 2. Val. p. 2. & de excom. in fin. Suar. tom. 5. multa. Auila p. 2. c. 1. diſp. 2. Regin. lib. 32. c. 13. Cand. Aur. nu. 44. de excom. De Coninch.

Paſsiua.) Vterque Sot. Candelabr. Nauar. Sayr. num. 6. loc. cit.

De effectibus minoris excommunicationis Auila p. 2. c. 6. d. 12.

Minor) Nau. nu. 25. Sayr. c. 23. à nu. 1. Vide Auilam p. 2. c. 6. d. 2.

Sed venialiter.) Ita etiam Auila p. 2. c. 6. diſp. 12. dub, 3. Quidam tamen dicunt, eum mortiferè peccare; alij nihil: communior, & probabilior Toleti ſententia. Vide Auilam l. c.

Eius abſolutio.) Vict. de excom. nu. 16. Caiet. verb. excom. minor, negant, poſſe abſoluere ſimplicem Sacerdotem à minori excõmunicatione. in eadem ſententia ſunt Pet. à Sot. l. c. Vig. c. 16. §. 6. verſ. 14. Couar. l. c. par. 1. §. 8. num. 2. Phil. lib. 3. cap. 20. Vaſquez dub. 21. de excom. quia hæc abſolutio iuriſdictionem requirit: At Nauar. affirmat, idem Cordub. q. 179. & alij, quos refert Sayr. cap. 23. num. 10. Cand. Aur. num. 12. de minori excom. Arm. verb. abſolutio, num. 38. ex D. Tho. 4. d. 18. q. 1. ar. 5. Poteſt certè quilibet confeſſor, ait Sa, verb. excomm. abſolutio, nu. 21. Minor excommunicatio etiam præſentatione ad beneficium priuat. Vide Auilam l. c. dub. 4.

De excommunicationibus in Bulla Cœnæ reſeruatis. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Excommunicationes quædam Summo Pontifici, quædam nulli, aut Epiſcopo reſeruantur.*
2 *Bulla in Cœna Domini quare appelletur Proceſſus, & quando publicetur.*
3 *Bulla in Cœna Domini mutata eſt à Romanis Pontificibus minuendo, & augendo.*
4 *Excommunicationes Bullæ Cœnæ Domini licet ſint ab homine, habent tamen vim iuris, quoad durationem mortuo Pontifice, & Sede vacante.*

1 POſtquam ea pertractauimus, quæ de excommunicatione in generali ſcitu neceſſaria duximus, ad caſus particulares, quibus excommunicationes à iure contrahuntur, deſcendere oportet: eſt enim neceſſarium, Confeſſarium hos non ignorare. At quia excommunicationes in duplici differentia reperiuntur: quædam ſunt, quarum abſolutio Summo Pontifici reſeruatur; quædam, quarum abſolutio aut nemini, aut Epiſcopo reſeruatur; priori loco duximus exponendas eas, quæ Papæ reſeruatam abſolutionem habent. Quamuis autem inter has quædam ſint antiquiores, quædam minus antiquæ; & inter has ſint, quæ communiter vocantur in Cœna Domini; tamen quia harum abſolutio difficilius à Sede Apoſtolica conceditur, & quia hæ ſingulis annis ſolemnitate magna a Romano Pontifice coram toto populo fulminantur; initium facicmus ab ipſis, exponentes Bulla Cœnæ, editam à Sanctiſſimo Domino Sixto V. Anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſexto. Antequam autem ad eius expoſitionem accedamus, oportet prænotare tria.

2 Primò, Bullam hanc appellari Proceſſus generales, quaſi ſententias quaſdam contra perſonas quaſcumque delinquentes, & contrauenientes mandatis Romani Pontificis, contentis in eis. Romanus enim Pontifex animaduertens, vnionem fidelium cum capite Chriſto, & ſecum eius Vicario maximè eſſe neceſſariam, ad religionis puritatem retinendam, ſpecialia quædam, quæ huic vnioni obſtare poſſe videbantur, ſententia particulari prohibuit. Et licèt quædam ex eis antiquo iure prohibita eſſent, etiam ſub excommunicatione reſeruata Romano Pontifici, quædam vero excommunicatione non reſeruata;

ſeruata; quædam autem nullam cenſuram habe-rent annexam: voluit tamen hæc omnia hominis ſententia multo magis,quam ante erant,inhibe-re.& à fidelibus prorſus auertere,vt acerbior pœna à peccatis huiuſmodi perpetrandis amplius deterreret. Atque hæc eſt materia, & finis horum proceſſuum.Olim autem ter in anno publicabantur ſolemniter à Romanis Pontificibus, vt habetur in Ceremoniali vetuſto manuſcripto in Bibliotheca Vaticana, & refert Gloſ.in Clemen. 1.tit. ſolemneś. de iud. puta in die Iouis Sancti, in die Aſcenſionis, & in die Dedicationis Baſilicæ Petri,& Pauli.Modò tamen à multis annis ſemel in anno publicantur,nempe in die Iouis Sãcti:ob id communiter proceſſus hi vocantur Bulla in Cœna Domini.

3 Secundo annotandum eſt, proceſſus hos antiquos eſſe, & Romanos Pontifices à multis annis ſolitos fuiſſe eos publicare:nam in Vaticana Bibliotheca reperiuntur proceſſus Gregorij Vndecimi,qui vixit anno Domini milleſimo tercẽteſimo ſeptuageſimo,nec creditur primus, qui hos publicauit.Licet autem,quando incœperint, ignoretur; hoc tamen certũ eſt, Romanos Pontifices mutaſſe,aut minuendo,aut augendo: illis enim proceſſibus Gregorij hæ tantum excommunicationes fulminatæ reperiuntur contra hereticos,piratas, imponentes noua pedagia, deferentes prohibita ad infideles, falſarios litterarũ Apoſtolicarum, mutilantes perſonas ad Sedem Apoſtolicam venientes, & recurrentes ad eãdẽ Curiam ſuper eorum cauſas,capientes Romipetas:& occupantes terras Eccleſiæ. At nunc multo plura perſonarum genera comprehenſa ſunt ſub poſterioribus proceſſibus,& ſub præſentibus maxime, de quibus nunc tractamus.

4 Tertio annotandum eſt, excommunicationes contentas in huiuſmodi proceſſibus, eſſe ab homine, vt bene notarunt D. Sotus 4. d.22.q.2. art.3.& Nauar.cap.27.Summ.nu.54.Habent tamen vim iuris non ſolum in eo quod generaliter fulminantur, ſed etiam in eo, quod durat efficacia eorum, etiam mortuo Pontifice, & Sede vacante. Nam quamuis olim affirmari poſſet, mortuo Pontifice, proceſſus hos non habere robur contra peccantes, ſeu contrauenientes mandatis eo tempore,quo Sedes vacabat(licèt ij, qui ante erant ligati viuente Pontifice,non ob id cenſerẽtur abſoluti,ſicut in ſententia ab homine iſta ſolent accidere) tamen in his proceſſibus præſentibus, & qui à tempore Pij Quinti pronunciati ſunt, id cautum eſt, vt proceſſus hi habeant robur,etiam Sede vacante,vſque ad tempus, quo à futuro Pontifice noui edantur. His igitur ſuppoſitis, accedamus ad ſingularum partium explicationem.

ADDITIONES.

De excommunicationibus in Bulla Cœnæ,Nauar.à nu.49.Sot.diſt. 22.q. 1.art.3.Cand.Aur.de excomm.Summiſtæ,verb.excomm.Sayr.lib.3. de cenſuris.Suar.tom.5.Val. Reginal. in Praxi.F.P. lib.9.à c.14.Vgol.Alterius.Filiucius:Bonac. cito præl.dabit ſuas in Bullam Cœnæ lucubrationes.

Hominis ſententia.) Nauar.c.27.nu.74.excommunicationes Bullæ,latas à iure vocat.idẽ Vgol. Tab.1.cap.9.§.4. Clem.8.1598. addidit clauſulam, quæ declarat,durare excommunicationes, quouſque alij proceſſus fiant à ſe, vel ab alio Sũmo Pontifice.Sayr.lib.3.cap.1.nu.18.exiſtim.nihilominùs, ſententias eſſe ab homine; quia per nouæ bullæ editionem vetus extinguitur,& quia ſententiæ in proceſſu latæ hominis ſunt;ſed Coro.Viual.Vgol.& alij probabiliſſimè cenſent, eſſe à iure.Nauar. l.c.Suarez d.21.ſect.1.l.c.Auila, p.2.c.1.diſp.1. excommunicationes Bullæ Cenæ ante Pium Quintum vocant ab homine, (morte Pontificis expirabant) poſt Pium,à iure, morte enim Pontificis non expirant. Regin.cap.13.l.c. medij generis, propriè, nec à iure,nec ab homine.Sayrus,cum aliquid iuris habeant, medias inter iuris,& hominis ſententias vocat.

Olim.)Sayr.l.c.nu.3.

Secundo.)Vide Sot.d.22.q.1.art.3.Sayr.l.c.

De prima excommunicatione in Bulla Cœnæ contenta. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Prima excommunicatio quot, & quæ perſonarum genera comprehendat.*

2 *Heretici qui dicantur.*

3 *Hereticus interior,ei dubius non incurrit hanc excommunicationem.*

4 *Hereticus exterior purè, non interior, in foro conſcientiæ tantùm non incurrit hanc excommunicationem,& quare;interior quando incurrat.*

5 *Credentes Hereticorum qui dicantur.*

6 *Receptatores,& fautores qui.*

7 *Defenſores Hereticorum qui.*

8 *Receptatores,fautores, & defenſores hereticorum,niſi ſcienter receptent,faueant,ac defendant,non incurrunt.*

9 *Legentes libros hereticorum quãdo incurrant, & quid de legentibus libros prohibitos; & qui*

qui dicantur defendentes libros hæreticorũ.
10 *Schiſmatici qui.*
11 *Subtrahentes ſe pertinaciter ab obedientia Romani Pontificis qui dicantur.*

1 PRima excommunicatio fulminatur contra hęc vndecim genera perſonarum, Hęreticos, quocumque nomine cenſeantur, & cuiuſcumque ſectæ exiſtant; eorum credentes; receptatores; fautores; quoslibet eorum defenſores; libros hæreticorum hæreſim continentes, vel de religione tractantes ſine Sedis Apoſtolicæ auctoritate ſcienter legentes; eoſdem libros retinentes; imprimentes; quomodolibet defendentes, quauis cauſa, publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore Schiſmaticos, eoſque, qui à Romani Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſe ſubtrahunt, aut recedunt. Horum quinque; ſcilicet hæretici, eorum credentes, fautores, receptatores, defenſores, erant excommunicati olim iure communi, licèt excommunicatio non fuerit reſeruata. cap. excommunicamus, extra de hæretic. ab Innoc. 3. & c. quicumq. de hær. in 6. ab Alex. 4. Schiſmatici etiam excommunicati erãt. c. nulli. d. 19. vt bene notauit Silu. ver. Schiſmaticus. §. 5. Oportet ſingula explicare.

2 Hæretici dicuntur, qui errorem habent aliquem cõtra fidem cum pertinacia: eſt enim pertinacia neceſſaria ad conſtituendum hominem hæreticum, vt habetur 24. q. 3. can. dixit Apoſtolus, & can. qui in Eccleſia. Eſt autem pertinacia, quando homo ſcit, aut ſcire debuit, & potuit, aliquid eſſe contrarium Scripturæ ſacræ, aut ab Eccleſia damnatũ, & ei adhæret aſſenſu: vnde ignorantia craſſa à pertinacia nõ excuſat, vt dicit Scotus in 4. d. 22. q. 2. art. 3. Dubius etiam cum eadẽ pertinacia in fide eſt hæreticus, cap. 1. de hæret. vbi dicitur: Dubius in fide eſt infidelis. & cap. 1. de ſum. Trinit. vbi cenſetur hæreticus, dubitans animam rationalem eſſe corporis formam. Ille autem dubitat cum pertinacia, qui animo deliberato dubitat in ijs, quæ ſunt contra Scripturam, aut Eccleſiã, ſciens, aut ignorantia craſſa ignorãs.

3 In hoc autem ſunt tria notanda. Primum eſt, ad incurrendam excommunicationem, non ſatis eſſe interiorem hæreſim, aut dubium: qui enim hæreticus eſt tantum in mente ſua, nec vllo ſigno, vel verbo, vel facto expreſſit errorem, non eſt excommunicatus, poteſtq. abſolui à quolibet Confeſſario. ita tenet Alexander de Ales 2. p. q. 182. membr. 2. & S. Thom. 1. 2. q. 91. art. 4. qui docẽt, vniuerſaliter non poſſe Eccleſiam circa actus purè interiores præcipere aliquid, aut punire. Hoc in particulari de hæretico tenet etiam Anton. 3. p. tit. 25. cap. 4. Caiet. ver. hæreſis. Palud. 4. d. 13. q. 3. cum alijs multis, licèt contrarium teneat Gloſſ. Clem. multorum. de hæret. & Adr. quodlib. 8. q. 1. Sed prima ſententia eſt communiſſima, & tenenda.

4 Secundum eſt, hæreticum purè exteriorem, qui facto, vel verbo hæretico vſus eſt, aut timore, aut alia paſſione, ſed interius non eſt hæreticus, non incurrere etiam in excommunicationẽ in foro interiori. Dico interiori, quia exterius, ſicut reputabitur hæreticus, ſic etiam excommunicatus. Illud eſt contra Caiet. 2. 2. q. 49. art. 1. & q. 11. art. 1. tamen eius ſententia non eſt tenenda. Cum enim huiuſmodi homo verè non ſit hęreticus, non comprehenditur ſub cenſura lata cõtra hæreticos. & ita tenet Anton. 3. p. tit. 12. c. 5. Tab. verb. hæretic. nu. 2. Silu. verb. hæreſis. 1. §. 9.

Tertium eſt, hæreticum, qui interius habet errorem, & exterius exprimit aliquo ſigno, vel verbo, vel omiſſione alicuius exteriorum, quod debeat facere, & ex errore omittit, quantumcumq. ſit occultiſſimus, incidere in excommunicationẽ iſtam. Ita tenet Caiet. ver. hæreſis. Silu. ver. excõ. 7. §. 3. & Gloſ. 24. q. 1. can. Acatius. 6. & Pal. 4. d. 13. q. 3. nam ille talis eſt hæreticus, ſuper quem Eccleſia facultatem habet.

5 Secundum genus perſonarum eſt, credentium hæreticorum: qui autem ſint credentes hæreticorum, explicant bene Archid. c. quicumque. de hær. in 6. & Palu. 4. ſent. d. 13. q. 3. & Silu. ver. hæreſis. 1. §. 10. nempe illi, qui errorem expreſſè, & explicite non habent, ſed implicite: exemplũ ponit Palu. de quibuſdam. Vnus habebat multos errores, & dicebatur Gulielmus: alter erat ruſticus, nihil in particulari ſciebat, ſed dicebat, ſe velle mori in fide Gulielmi: prior erat hæreticus, poſterior dicebatur credens. & abſque dubio, etiam credens hæreticus eſt, ſed credens dicitur, quia hæreſim implicite, & in alio profitetur. Sicut etiam inter Catholicos ſunt ruſtici, qui idem implicite tenent, credentes quidquid credit Eccleſia. Credentes igitur hæreticorum excommunicati ſunt, quando talem implicitum errorem exprimunt exterius, dicentes, Caluinũ fuiſſe virum bonum, ſe velle mori in fide illius; & alia his ſimilia errorem ſuum exprimentia.

6 Tertium genus perſonarum ſunt receptatores hæreticorum, aut credentium eorum. Notant autem Archid. Palud. Sil. locis citatis, nõ ſumi receptatores ſecundum vim grammaticam, vt illi dicantur receptare, qui frequenter recipiũt: ſat enim eſt ad cõtrahendam hanc excommunicatio-

catio-

cationem,ſi vel ſemel receperint. Dicuntur autē ſecundum prædictos Doctores,receptare omnes illi,qui in domibus, vel alijs locis hæreticos recipiunt,occultādo eos, ne in manus iudicum veniant,& vt pœnas in hæreticos latas euitent. Idē etiam tenet Tabien.ver.excom.5.caſu 2.nu.7.& deducitur hoc ex lege 1.ff.de recept.& l.cōgruit. ff.de offic.Præſid.Vbi dicuntur receptatores,ſine quibus latro diu latere non poteſt,quaſi is ſit receptator,qui recipit ad occultandum. Qui ergo alios ob fines recipit,non eſt cenſendus receptator:vt,qui recipit,ne occidatur à latrone,vel à iudice procedente ratione homicidij, vel alterius criminis:debet enim eſſe in cauſa hæreſis.

Quartum genus perſonarum ſunt eorundem fautores. Prædicti autem Doct. Archid. Palud. Silu.locis citatis explicant,fautores eſſe in duplici differentia: quidam ſunt fautores omiſſione, quidam commiſſione. Ij dicuntur omiſſione fautores, qui, cum ex officio teneantur hæreticos punire,& incarcerare;non faciunt, nec cōtra eos procedunt,iuxta c. ad abolendam de hæret. Addit etiam Silu. ſub hac cenſura comprehēdi etiā perſonas priuatas, quæ ex iuramento aliquo tenentur eos deferre,aut denunciare,& non denūciant;quales ſunt ij, qui familiares inquiſitionis dicuntur:non tamen illos,qui non ex iuramento tenentur,ſed ex præcepto charitatis.Nam quilibet hæreticum denunciare tenetur, & omittendo denunciare,peccat: tamen non cenſetur fautor,niſi iuratus ſit:quamuis Palud.4.d.18.q.3.ar. 1.teneat,eſſe fautores perſonas priuatas,quę nolunt indicare: melius tamen dicit Silu. Illi autē dicuntur commiſſione fauere, qui verbis, litteris,aut factis fauent:vt qui laudat hæreticos,dicendo, inique inquiſitores procedere contra ipſos,eſſe bonos viros:aut,qui mittunt munera,iuxta c.accuſatus. de hær. in 6. aut præſtant alimōniam,pecuniam, arma,quibus fugiant,& liberent ſe à manibus iudicum,aut alia huiuſmodi faciūt: fauor.n. ſēper debet eſſe in ordine ad hæreſim, vt etiam dicit S.Ant.in tract. de excomm.cap.4.

7 Quintum genus eſt, defenſorum hæreticorum,vel credentium eorum:qui autem ſint defēſores, explicant Archid.c.quicumque. de hæret. in 6.& Silu.hæreſis.1.§.10. nempe, qui viribus, aut potentia defendunt hæreticos,ne veniant in manus iudicum puniendi, aut excommunicandi, aut capiendi.Dicit etiam Card.Clem.1. de pœnis,defenſores eſſe eos,qui patrocinium præſtāt, & aduocant pro hæreticis, ſcientes, non habere illos iuſtitiam, & hoc in cauſa hæreſis.Addit etiā Palud.4.d.13.q.3.Notarios etiam, qui ſuum miniſterium adhibēt in ſimili caſu, eſſe defenſores. Ex his ſequitur, defenſionem eſſe intelligendam in ordine ad hæreſim. vnde Sylueſt.loco citato dicit, non eſſe defenſorem, qui hæreticum defendit à priuata perſona,vel à latrone, vel alio iniuſtè volente ei nocere. Adde etiam non eſſe defenſorem, qui in cauſa ciuili, vel criminali alia ab hæreſi ipſum quoquo modo defendit. Tales.n.nō ſunt defenſores,de quibus in hac Bulla ſit mētio.

8 Oportet autem in his tribus, receptatione,fauore,& defenſione annotare,ad contrahendam excommunicationem,debere fieri ſcienter; nempe,vt qui receptant,fauent,defendunt hæreticum,ea faciant,ſcientes eum eſſe talem. Annotāda etiam eſt in his tribus doctrina Caiet. ver. excomm.c.1.non eſſe fautorem, defenſorem, receptatorem hæretici,niſi qui defendit, fauet, receptat hæreticum,vt hæreticus eſt.idem Nauar. c.27. Summæ. nu.56. Quod intelligi dupliciter poteſt;vno modo,vt fauor,receptatio, aut defenſio hæretici fiant propter hæreſim, ſeu in fauorē hæreſis.Altero modo,vt fiant in cauſa hæreſis,licèt non fiant propter hæreſim. Primo modo non eſt intelligendus Caiet.eſt enim opinio falſa;nō enim tantum,qui ſic receptant,fauent,aut defendunt,excommunicati ſunt.Nam l.2.ff.de recept. puniendus eſt vt receptator, conſanguineus,& affinis,qui receptat latronem occultando: & clarū eſt, quòd illi non recipiunt, quia fur eſt, vel in furti fauorem, ſed quia conſanguineus: tamen, quia illa receptatio eſt in furti occultationem, cenſetur receptator. Sic etiam erit de receptatore hæretici,defenſore,vel fautore. Modo tamē ſecundo veriſſima eſt opinio, vt defenſio, fauor, receptatio ſint in cauſa hæreſis,licet non propter hæreſim fiant, ſed quia amici, aut conſanguinei ſunt,aut ſimilibus alijs finibus,vel motiuis.Quòd tamen ſine licentia Inquiſitoris fieri non poteſt.

9 Sextum genus perſonarum ſunt ſcienter libros hæreticorum legentes, non quidem quoſcumque, ſed eos dumtaxat, in quibus vel eorum errores continentur, vel de religione tractant, etiamſi in eis error non contineatur. Qui vero ceteros legunt libros ab hæreticis compoſitos,nō contrahunt huius Bullæ excommunicationem, ſed eam, quæ eſt in Indice librorum prohibitorum.Præterea,ſiue paucæ lineæ,ſiue multæ legātur,incidunt legentes in canonem hunc,dummodo tamen ſcienter legatur, id eſt, ſciendo eſſe librum hæretici. Præterea, ſiue legant ad errores cognoſcendos,vel impugnandos, vel ad aliquam eruditionem depromendam;omnes hi excommunicationem incurrunt,dummodo ſine licētia Sedis

dis Apoſtolicæ fiat. Hic tamen aduerte, aliud eſſe legere libros prohibitos tantum, aliud libros hæreticorum: ſunt enim multi libri prohibiti, qui non ſunt hæreticorum, vt Biblia in lingua vulgari; opera quorundam, quæ in Indice habentur. Qui ergo hos libros legunt, non comprehēduntur in hac excommunicatione: ſed Regulæ Indicis ſunt conſiderandæ. At vero, quando libri ſunt hæreticorum, tunc legentes ſunt excommunicati in Cœna, modo iam dicto.

Reliqua tria perſonarum genera non indigēt explicatione: ſunt enim ſcienter tales libros hæreticorum retinentes, aut eos imprimentes, eoſdem defendentes quolibet colore, publice, vel occulte. Et ij dicuntur defendentes, qui modo aliquo prohibent, ne ab Inquiſitoribus tales libri habeantur, aut comburantur, ſicut ſupra diximus de defenſoribus hæreticorum: aut, qui etiam verbis eos laudant, affirmantes, tales libros non eſſe comburendos, aut prohibendos.

10 Decimum genus perſonarum in excommunicatione hac contentarum, ſchiſmatici ſunt, qui quidem in Bullis antiquis ante Pium Quintum non continebantur. Dicuntur autem ſchiſmatici a ſchiſmate, quod eſt peccatum contra charitatem. Eſt autem ſchiſma rebellis ſeparatio ab Eccleſiæ capite, & Vicario Chriſti. ſunt enim duo neceſſaria ad peccatum hoc contrahendum, vt habet S.Th.2.2.q.39.art.1.ad 2. Alterum, vt homo ſe ſeparet ab Eccleſię capite, ſcilicet Summo Paſtore, & Vicario Chriſti, per inobedientiā, non obediendo ipſi. Alterum, vt ſit hoc cum rebellione quadam, nimirum pertinaciter ipſius iudicium ſubire nolendo, eiuſq. præceptum contēnendo: talis eſt ſchiſmaticus. Eſt autem aliquando ſchiſma coniunctum cum hæreſi, aliquando ſine hæreſi. Cum hæreſi quidem, quando homo opinatur, Pontificem Romanum non eſſe Chriſti Vicarium, nec caput totius Eccleſiæ: hæc enim hæreſis eſt. Sine hæreſi autem eſt, quando interius quidem non negat eſſe caput, tamen malitia, vel paſſione tractus, non vult ipſum recognoſcere, nec talem opere confiteri, tunc eſt ſchiſma purū ſine hæreſi. Vnde omnis hæreticus eſt etiā ſchiſmaticus, non tamen omnis ſchiſmaticus eſt hæreticus; quamuis frequentiſſime ſit etiam hæreticus, vt habetur 24.q.3.can.inter hæreſim. Hi igitur ſchiſmatici incidunt in hanc excommunicationē, etiamſi nullā hæreſim habeant admiſtā.

11 Vndecimum genus eſt perſonarū ab obedientia Romani Pontificis pertinaciter ſe ſubtrahentium, aut ab ea recedentium. Nec eſt putandum, ſchiſmaticos ſignificari his verbis: nam iam tales ſuperius proprio nomine excommunicati ſunt: ſed ſignificantur illi, qui mandato Romani Pontificis pertinaciter, id eſt, ſcientes eſſe tale mandatum, nolunt obedire. nec hoc ad ſchiſma ſatis eſt: nam ſchiſma eſt, quando homo in totum à iudicio, & obedientia Romani Pontificis ſe ſubtrahit, opere ipſo non recognoſcendo eum ſuperiorem. Hac ergo cenſura ligātur pertinaciter inobedientes, licēt ſchiſmatici non ſint; non enim inobediens eſt ſchiſmaticus.

ADDITIONES.

De prima Nauar. nu.55. Sayr.c.4. De nouem generibus perſonarum, Sayr.c.5.

Tertium eſt) Sayr.nu.26. Nauar.nu.56.

Hæreticus purè mentalis, ſi crimen proderet in confeſſione, non puniretur excommun. Sayr. nu.28. idem dicas, ſi interiorē labem amico detegeret, ad conſilium pro dimittenda hæreſi capiendum: idem ibid. Azor.lib. 8.c. 10. q. 5. Simanca de catholicis inſtit.tit.42. nu.7. De hæreſi interiori Azor l.c.q.3. Caiet.2.2.q.11.art.3. Sanchez l.c.infra. Valer. Reg.l.c.14.ſect.1.

Quamuis hæreſis interior, & alia crimina pure mentalia non puniantur (vt multi docent) Eccleſiæ pœnis; poteſt tamen reſeruari Pontifici, aut Epiſcopo in foro pœnitentiæ; reſeruatio enim eſt negatio, vel ſubtractio iuriſdictionis, quæ in quibuſcunque occultis locum habere poteſt. Caiet.l. c. at non ſolet Eccleſia culpas mentales rēſeruare. Vide Suarez to.4. diſp. 29. ſect. 3. Vaſq. tom.4.p.3.q.41.ar.dub.3. Sot.4.d.18. q.2. ar. 5. Caiet.& Bañes 2.2.q.11.ar. 3.4. Corduba lib.4. q.Thom.q.13. Auila p. 2. de Cenſuris. Dub. 10. Sanchez l.c. infra nu.4. Multi putarunt, mentalē hæreticum excommunicatum eſſe. Paulus, Zabarella, Fel.c.vlt.de hæret. Adr. Roſel. & alij.q.3. Sed vera eſt contraria ſententia, quam tuentur Regin. Auila l. c. Sanchez in opere morali lib.2. c.8.nu.2. vbi multos pro eadem allegat.

Exprimit aliquo ſigno.) Vt excommunicatio incurratur, ſufficit hęreſim prodere aliquo ſigno, aut verbo, etiam occultiſſimo; ſed triplex conditio requiritur. 1. vt verbum, vel ſignum hęreſim ſatis exprimat. 2. vt exterior actus ſit malus de ſe, & lethalis. 3. vt exterior ille actus hęreſis confeſſio ſit. Sanchez erudite l.c.nu.7.* Vide etiam notata ad c.4.lib.4.

Interiores mentis actus Eccleſiæ cenſuris non ſubeſſe multi docent. Vide D.Thom. 1. 2. q.91. art.4. Azor l.c.q.3. Nauar.c.27.nu.56. Sayr.lib. 1. de cenſur. c.9 nu.14.* Sanchez, Auila, Reg.l.c.

De

De ſecunda,& tertia excommunicatione in Bulla Cœnæ contentis; Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Secunda excommunicatio quot genera perſonarum comprehendat,& quæ ſint.*
2 *Verbum,excommunicamus, refertur ad perſonas,verbum interdicimus, ad Vniuerſitates, Capitula, & Collegia, quæ non poſſunt excommunicari. Item qui tertiam incurrant excommunicationē, & quis dicatur Pirata.*
3 *Ad Piratam conſtituendum quot requirantur.*
4 *Reſtrictio huius excommunicationis ab ea, quæ in alijs Bullis continebatur.*
5 *Piratæ an ſtatim incurrant,ac mare diſcurrere incipiunt.*
6 *Piratæ an iure antiquo fuerint olim excommunicati.*
7 *An flumen ingredientes,vt deprædentur, ſint excommunicati.*

1 SEcunda excommunicatio fulminatur contra tria genera perſonarum,nempe appellantium ad futurum Concilium,ab ordinationibus, ſententijs, ſeu mandatis Summi Pontificis; dantium ad hoc conſilium, & dantium etiam auxilium,vel fauorem. In qua excommunicatione nonnulla ſunt notanda.

2 Primò,duo eſſe verba,nempe, Excommunicamus,& Interdicimus. Prius refertur ad perſonas;poſterius ad Vniuerſitates, Collegia, & Capitula appellantia, vel dantia auxilium, vel conſilium:hæc enim non poſſunt excommunicari, vt habetur cap.Romana. de ſent.excom. in 6. ob id interdicuntur. At perſonæ cuiuſcumque conditionis,gradus,vel ſtatus,excommunicantur.

Secundò,hæc excommunicatio contra eadem tria genera perſonarum eſt antiqua,lata,& reſeruata à Pio Secundo,& confirmata à Iulio Secundo,cuius Extrauagantis meminit Caiet. ver. excom.c.25.& Silu.verb.excom.7.nu.93.

Tertia excommunicatio lata eſt contra omnes piratas,curſarios, & latrunculos maritimos, diſcurrentes mare Eccleſiæ, præcipuè à Monte Argentario,vſque ad Tarracinam; & contra eorundem fautores,receptatores, & defenſores. In declarationem huius,nonnulla dubia occurrūt.

Primum eſt.Quis ſit dicendus Pirata.Ad quod Ang.verb.Pirata,reſpondet,piratam eſſe, quicūque in mari,vel flumine deprædatur: ſi in mari, dicitur marinus, & excommunicationem hanc incurrit:ſi in flumine, eſt fluuialis, & non incurrit eam, quia contra maritimos fulminata eſt. Silu.autem ver.excom.7.§. 56. non recipit hoc; putat enim tria eſſe neceſſaria ad piratam.

3 Primum eſt, indifferentia ſpoliandorum, ideſt,vt non tantum vnius nationis homines deprædentur,ſed indifferenter homines,ſiue vnius, ſiue alterius nationis:vnde Genuenſes ſpoliantes olim ſolos Venetos,non cenſebantur piratæ.

Secundum eſt,intentio principalis:ſi enim aliqui mercatores, ſuæ negotiationi incumbentes, in itinere ſpolient aliquos, non ſunt propterea piratæ dicendi.

Tertium eſt, vt non ſit bellum inter ſpoliantes,& ſpoliatos indictum:indicto enim bello, ſiue iuſto,ſiue iniuſto, non dicuntur piratæ, quia iure, & titulo belli tunc ſpolium ſit. Cum Silu. conſentit Tabien.verb.excomm.5. caſu 25. nu.4. Ego ſecundam, & tertiam conditiones puto eſſe neceſſarias,ſed non primam:nam ſpoliantes hos, vel illos etiamſi vnius nationis eſſent, piratæ dicentur. Denique qui principaliter verſantur in deprædando in mari,dicuntur piratæ,aut latrunculi, aut curſarij maritimi, ſiue hæc idem, ſiue diuerſa ſignificent: ſub his enim vocibus omne genus talium latrunculorum, & deprædatorum comprehenditur.

4 Aduertendum autem eſt,hanc excommunicationem reſtrictiorem eſſe,quam in alijs bullis: prius enim excommunicabantur omnes piratæ, curſarij,latrunculi maritimi,& illi præcipuè,qui in mari, a Monte Argentario vſque ad Tarracinam diſcurrebant.At nunc ablata eſt illa particula,(&) ſequenſq.verbum non copulat, ſed reſtringit præcedens,nempe illos maritimos excommunicari,qui diſcurrunt mare Eccleſiæ, præcipuè à Monte Argentario vſque ad Tarracinam.Ceteri tamen non comprehenduntur in hac Bulla; ſicut nec qui in fluminibus deprædantur, vt dicemus inferius.Verba Bullæ ſunt hæc: (*Item excommunicamus,anathematizamus omnes piratas,curſarios,ac latrunculos maritimos,diſcurrentes mare noſtrum, præcipuè à Monte Argentario, vſque ad Tarracinam; ac omnes eorum fautores, receptatores,& defenſores.*) In alijs vero Bullis ſic habebatur:(*Item excommunicamus, & anathematizamus omnes piratas,curſarios,latrunculos maritimos, & illos præcipuè, qui mare noſtrum à Monte Argentario, vſque ad Tarracinam diſcurrere,& nauigantes in illo deprædari, mutilare, interficere, ac rebus & bonis ſuis ſpoliare præſumpſerint hactenus,& præſumūt; ac omnes receptatores eorundē,& eis auxilium ſciēter dantes,vel fauorē*)

5 Aliud

5 Aliud dubium eſt, an incidant in excommunicationem hanc piratæ, ſtatim ac mare diſcurrere incipiunt. Caiet. ver. excomm. c. 18. reſpondet, quod non; ſed eſt neceſſaria vna harum actionum, deprædari, mutilare, aut interficere, aut ſpoliare bonis ſuis aliquem. Si autem vel ſemel horum aliquid fecerint, excommunicati ſunt. Hæc tamen doctrina non habet locum in Bulla hac, in qua actio diſcurrendi ſola exprimitur, quę ſufficit, etiamſi nulla alia ſequatur. Aduerte, procedere iſta de piratis, qui Chriſtianos exſpoliant, non de his, qui infideles.

6 Aliud dubium eſt, an iſti iure antiquo fuerint olim excommunicati. Dico cum Silu. loco cit. & cum alijs communiter Doct. quod non, ſed erant excommunicandi, vt habetur cap. excommunicationi de raptor. vbi dicitur, Excommunicationi ſubdentur, qui Romanos, aut Chriſtianos nauigio vectos pro negotiatione, vel alijs honeſtis cauſis capere, aut bonis ſuis ſpoliare præſumunt. Quę excommunicatio ex vna parte minus lata eſt, quàm quę nunc habetur in hac Bulla, quia non complectitur diſcurrentes tantum, ſed eos, qui aliquid ex narratis actionibus faciunt. Ex altera tamen parte latior eſt, quia complectitur quoſcumque piratas maritimos, vel fluuiales, vbicumque deprædentur, non autem ſolos mare tantùm Eccleſiæ diſcurrentes: complectitur eos, qui deprædantur, ſpoliant, &c. nauigantes quocumque modo, & quacumque de cauſa, etiam non honeſta.

7 Aliud dubium eſt, an qui in mari verſantur, & flumen ingrediuntur, vt alios deprędentur, ſint in hac Bulla excommunicati. Reſpondeo affirmatiuè: nam maritimi piratę dicuntur; non vero, qui ſolum in fluminibus deprædantur, vt dicit Ang. verbo, Piratæ.

Receptatores horum piratarum, auxilium dãtes eis, aut fauorem, ſunt etiam excommunicati. Quę ſunt intelligenda, iuxta dicta in prima excommunicatione. Olim apponebantur, dantes conſilium, ſed modo ablatum eſt verbum; comprehenduntur enim ſub auxilio l. qui ſeruo. §. plus. Pompon. ff. de furt. Bart. in l. non ſolum. §. ſi mandato. nu. 17. ff. de iniurijs.

ADDITIONES.

Secunda.) Sayr. c. 6. Nau. nu. 58.

Piratæ.) Idem cap. 7. Nauar. nu. 59.

Qui infideles.) Sayr. c. 7. nu. 9.

Fideles remigantes, vi coacti, in nauibus infidelium contra fideles non ſunt excommunicati. Sayr. nu. l. c. Nauar. c. 27. nu. 63. Vide citat. ad c. 24. huius libri.

De quarta, & quinta Excommunicatione in Bulla Cœnæ contentis. Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Quarta excommunicatio quos comprehendat, vbi quędam aduertuntur.*

2 *Quinta excommunicatio quos comprehendat, & quid pedagiorum vocabulo ſignificetur.*

3 *Noua pedagia imponentes, qui ſint; & qua ratione iniuſtæ eſſe poſſint gabellæ.*

4 *Imponentes gabellas quouis modo iniuſtas, an ſint per hanc bullam excommunicati.*

5 *Qui habeant auctoritatem imponẽdi gabellas.*

6 *An veteres gabellas augentes ſine eorum, ad quos ſpectat, auctoritate, hanc excommunicationem incurrant.*

7 *Exactores gabellarum qui excommunicentur.*

8 *Accipientes gabellas iniuſtas à ſponte dantibus an, & quando ſint excommunicati.*

1 QVarta excommunicatio fertur contra eos, qui ſurripiunt Chriſtianorum naufragantium bona, ſiue in nauibus exiſtentia, ſiue ex eiſdem eiecta, ſiue in litore inuenta, cuiuſcũque generis bona ſint, & in quocumque mari. Nec contra hanc excommunicationem, priuilegium, aut conſuetudo, aliquave, etiam lõgiſſimi, & immemorabilis temporis poſſeſſio, aliusve prætextus aliquid operatur, quominus talia bona ſurripientes eam contrahant. Aduerte, iure antiquo latam eſſe excommunicationem contra huiuſmodi raptores bonorum naufragantium. cap. excommunicationi de raptor. non tamen erat reſeruata: nunc verò inter eas, quę ſunt in Bulla Cœnæ, poſita eſt primo à Gregorio Decimotertio. Differt autem hęc ab ea, quę iure antiquo lata eſt: illam enim non ſtatim rapientes talia bona contrahebant, niſi mora non reſtituendi intercedente: nam in eo textu fulminatur contra capientes, niſi ea reſtituerint. Per ſolam igitur capturam nõ erant excommunicati, niſi poſt moram nõ reſtituendi, vt ibi notat Panormit. immo Ioan. Andr. affirmauit, neceſſariam eſſe admonitionem, cuius ſententiam meritò Panormit. ibi reijcit. At verò in hanc excommunicationem Cœnæ incidunt ſurripientes bona ſine vlla mora (quicquid dicat Nauar.) nam ſimpliciter lata eſt contra ſurripientes, ſine vlla cõtradictione (niſi reſtituerint.) Qui ergo ſurripiunt, excommunicati ſunt: & ſi poſtea reſtituant, animo mutato, non propterea

deſinunt

deſinunt eſſe excommunicati, donec abſoluantur. Cum autem audis ſurripientes, intellige eos, qui animo non reſtituendi accipiunt talia bona: qui enim animo reddendi dominis, cum primùm nouerit, ea capit, non dicitur ſurripere, nec excommunicatus eſt.

2 Quinta excommunicatio comprehendit eos, qui noua pedagia, ſeu gabellas in terris ſuis, prætérquam in caſibus ſibi à iure, ſeu ex ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſis imponunt, aut augent, aut imponi, vel augeri prohibita exigunt. In cuius declarationem nonnulla etiam dubia ſunt reſoluenda.

Primum eſt, quid per pedagia intelligendum ſit. Doctores in cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignificat. & Summiſtæ verb. pedagium, aut verb. gabella, aut ver. vectigal. dicunt eſſe tributum, quod ſoluitur pro inuectis mercibus; & etiam, quod ſoluitur pro viæ tranſitu, quando pontes eriguntur, aut viæ aptantur, ad differentiam guidagij, quod pro ducatu, & viæ ſecuritate ſoluitur: tamen in hac Bulla vniuerſaliter ſumitur pro gabella quacunque, quæ imponitur, ſiue pro inuectione mercium, ſiue pro venditione, & emptione rerum, ſiue pro tranſitu, ſiue pro ducatu, ſiue alia de cauſa: ob id in Bulla à Pio Quinto additum eſt verbum (*gabellas*) quod ante non apponebatur. Et certè videtur aucta excommunicatio: nam ante in ſua pura, & particulari ſignificatione verbum pedagij accipiendum videbatur.

3 Aliud dubium eſt, qui ſint imponentes noua pedagia, qui ſub hac excommunicatione cõprehenduntur. Pro intelligentia aduerte, eſſe poſſe gabellas iniuſtas multis ex partibus.

Primò, ex parte perſonarum, quibus imponũtur: nam perſonis Eccleſiaſticis à laicis imponi non poſſunt, vt habetur cap. Clericis. de immun. Eccl. in 6. ſine auctoritate Sedis Apoſtolicæ: qui tamen eas imponunt, abſque tali auctoritate, non comprehenduntur præſenti excommunicatione, ſed quadam alia, quæ in Bulla inferius continetur, vbi hoc explicabitur.

Secundò, eſt iniuſta ex parte cauſæ, quia ſine vlla, aut ſine rationabili cauſa imponitur.

Tertio ex parte modi, quia modus, & menſura non ſeruatur. Quæ autem ſit iuſta cauſa, & quis modus ſit obſeruandus, dicemus inferius, dum de iſta materia tractauerimus.

4 Dubium igitur eſt, an imponentes gabellas quouis modo iniuſtas, ſint excommunicati per Bullam. Angel. enim verb. pedagium. §. 5. & Tabien. verb. pedagium. §. 6. tenent, eſſe excommunicatos, per hanc Bullã. At Silu. verb. gabella. 3. §. 7. tenet, non omnes eſſe excommunicatos; ſed eos tantum, qui ſine auctoritate imponunt, vt ſtatim explicabimus. Et quamuis Silu. non expreſſe id dicat, tamen ita dicendum eſt: non enim iniuſta pedagia, ſed noua imponentes excommunicantur. Vnde ad aliud caput eſt hoc referendum, nimirum quando abſque auctoritate imponuntur, ſiue iuſta ſit cauſa, & modus, ſiue non.

5 Dices, qui ſunt illi, qui habent auctoritatem imponendi pedagia, ſeu gabellas? Dico ex cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignif. eſſe tria genera perſonarum, Imperatores, & Reges, non tantum Romanorum Reges, vt quidam dixerunt, ſed Reges quoſcunque, vt ibi' explicant Innocent. & Panorm. cap. innouamus. de cenſibus. Similiter Concilium Generale, ſub quo Papa etiam complectitur, vt ibi Doct. dicunt, in terris ſuis. Ciuitates autem ſine Principis ſui auctoritate non poſſunt, vt habetur C. noua vectigalia. l. 2. niſi habeant miſtum imperium, vt ſunt in Italia aliquæ, vt notant Panorm. & Ioan. Andr. in dicto cap. ſuper quibuſdam. Iure etiam ciuili hoc etiam de Imperatore ſtatutum eſt. ff. de publica. & vectig. l. vectigalia. Præter hos, reliqui Duces, Domini, Principes, qui ſub alterius ſunt iuriſdictione, non poſſunt imponere hac pedagia ſine auctoritate prædictorum; & ſine ea imponentes, ſunt excommunicati in hac Bulla. & iſte eſt ſenſus huius excommunicationis. Et Pius Quintus interrogatus de hoc ex parte Regis cuiuſdam, ita declarauit.

6 Aliud dubium eſt, an abſque prædicta auctoritate vetera augentes, ſint excommunicati, quando vetera licita erant. Armil. ver. gabella. §. 8. & Roſel. excommunicatio. 44. §. 5. tenent, quod non, quia non imponunt noua. Tamen contrarium tenent Silu. ver. excommunicatio. 7. §. 54. Tabien. ver. pedagium. §. 6. Hoc tamen dubium locum habebat in Bullis ante Pium Quintum, iam vero non eſt dubitandi ratio: nam à tempore Pij additum eſt illud: *impoſita augent*. quod adiectum fuit ad tollendas dubitationes, & opiniones. At quamuis adiectum' non eſſet, vere erat etiam prohibitum: nam ex alteratione, & augmento reſultat nouum tributum, & eſt noua impoſitio.

7 Aliud dubium, qui ſint iſti exactores, qui excommunicantur. Dico eſſe miniſtros, & officiales, qui talia pedagia prohibita, id eſt, abſque auctoritate impoſita exigunt, qui ſunt etiam

etiam excommunicati: vnde illud verbum, *prohibita*, refertur ad pedagia abſque auctoritate impoſita, vel aucta.

8 Aliud dubium eſt, an, qui à ſponte ſoluentibus accipiunt huiuſmodi pedagia, vel gabellas, ſint excommunicati. Silu.ver.excomm.7. §.54.& Nauarr.cap.27.Sum. nu. 61. dicunt, quòd non, quia illi nó exigunt, & ita eſt. Sed aduerte, quod in his, qui clericis ſine auctoritate imponunt, ſunt excommunicati exigentes, & accipientes à ſponte ſoluentibus, vt inferius dicemus, cum de his agemus; modò enim tantum loquimur de impoſitis pedagijs ex defectu auctoritatis tantum imponendi ſuper laicas perſonas.

ADDITIONES.

Nauar.nu. 61 Sayr.cap.8. Naufragantium bona à Dominis pro derelictis habita accipientes non ſunt excommunicati. Vide Sayr.c.n.8.

Quinta.) Sayr.c.9. Nauar.nu.61.

Dicens, qui ſint.) Reſpublicæ liberæ mero, & mixto imperio pollẽtes, vt Veneta, gabellas poſſunt imponere.

De ſexta excommunicatione in Bulla Cœnæ contenta. Cap. XXII.

ELENCHVS.

1 *Sexta excommunicatio quot perſonarum genera comprehendat.*
2 *Per litteras Apoſtolicas quid intelligatur.*
3 *Per ſupplicationem quid intelligatur: & quo iure lata ſit hæc excommunicatio.*
4 *Laici ſoli hanc excommunicationem, quoad vtentes, incurrunt: & qua ratione litteræ falſæ impetrentur.*
5 *Pœna appoſita falſificantibus litteras Apoſtolicas, vltra excommunicationem.*
6 *Variantes punctum, vel ſillabam, minuentes, addentes, vel corrigentes an ſint excommunicati.*
7 *Habentes litteras Apoſtolicas falſas an incurrant hanc excommunicationem.*

1 SExta excommunicatio eſt contra falſarios litterarum Apoſtolicarum: comprehendit autem quatuor genera perſonarum.

Primum, falſariorum litterarum Apoſtolicarum in forma Breuis.

Secundum, falſariorum ſupplicationum, gratiam, vel iuſtitiam concernentium, per Romanum Pontificem, aut per Vicecancellarium, aut per eorum locum gerentes, aut de mandato Romani Pontificis ſignatarum.

Tertium, falſo fabricantium litteras Apoſtolicas, etiam in forma Breuis.

Quartum, falſo ſignantium ſupplicationes huiuſmodi ſub nomine Romani Pontificis, ſeu Vicecancellarij, aut gerentium vices eorum. Pro intelligentia nonnulla occurrunt dubia.

2 Primum eſt, quid per litteras Apoſtolicas intelligere debeamus. Dico, intelligi litteras, quæ nomine Romani Pontificis, ſeu Sedis Apoſtolicæ expediuntur, quales ſunt Bullæ, in quibus eſt plumbum, & Breuia Apoſtolica. Vnde, per litteras Apoſtolicas, non intelliguntur litteræ Legatorum, nec Summorum Pœnitentiariorum Papæ, nec Nunciorum, nec inferiorum Prælatorum, vt annotauit Palud. 3. diſt. 18. q. 3. art. 2. hæc enim non expediuntur Romani Pontificis, ſed prædictorum illorum nomine; propterea horum literas falſificantes non incurrunt in hanc cenſuram.

3 Aliud eſt dubium, quid per ſupplicationem intelligere debeamus. Dico, quod licet ſupplicatio proprie illa dicatur, quæ fit ad inſtantiam partis, vt notat Innocen. in cap. ex litteris. nu.3. & ibi Abb.num. 6. de reſtit. in integ. tamen per ſupplicationes intelligere debemus hic, tam quæ ad inſtantiam partium, quàm, quæ motu propio Papæ conceduntur: quoniam ſecundum communem vſum loquendi, tam illæ, quàm iſtæ ſupplicationes appellantur, vt dicit Gom. in regul. de non iud. iuxta form.ſuppl.q.11. ver. non obſtat. Qui quidem vſus loquendi debet attendi, & præfertur proprio ſignificato, ſecundum Gome. vbi ſupra, & eſt textus in l.Labeo.§. idem Tubero.ff.de ſupellect.leg.

Aduertendum eſt, hanc excommunicationem iure communi latam eſſe, vt habetur in capit. ad falſariorum. de crimin. falſi. Tamen amplior eſt excommunicatio iuris, quàm hæc, eaq; de cauſa in Bullis ſolebant adiungi iſta verba (extendentes cap. ad falſariorum. cum omnibus pœnis in eo contentis.) quæ verba à Sixto Quinto ablata ſunt: tamen ea declarabimus, vt hoc in loco integra tradatur notitia falſariorum. Iure igitur illo antiquo excommunicantur multa genera perſonarum.

4 Primo, falſificantes per ſe, vel per alios litteras Apoſtolicas.

Secundo, vtẽtes litteris falſis, etiãſi ipſi nõ falſificauerint: ſed hanc de vtẽtibus nõ incurrũt, niſi laici, vt ibi notat Panor. contra Oſtien. & debet intelligi de ſciẽter vtẽtibus, vt ibi affirmãt Doct.

Tertio, impetrantes litteras falſas: non autem dicuntur impetrare litteras falſas, qui impetrant litte-

litteras ſuggerendo falſitatem, vel ſupprimendo veritatem, quia litteræ in ſe veræ ſunt, vt à Pontifice conceduntur, vt notat Silu. ver. excommunicatio.7.§.9.& Caiet.ver.excomunic. cap.26.& Tabien.ver.excommun.5.caſu 5.immo, nec quādo ſub nomine alieno pro ſe litteras impetrant, vt ibidem dicunt Silu. & Tabien. ſed illi impetrant falſas, qui ab alijs obtinent litteras falſificatas. Hæc tria genera perſonarum ipſo facto excommunicantur: ſimiliter etiam defenſores, & fautores prædictorum falſariorum. Iſta tamen excommunicatio à iure, non eſt reſeruata, ſed ab Ordinario poteſt abſolui.

5 Vltra excommunicationem apponitur pœna: ſi clerici enim ſunt, & litteris falſis vtuntur, officijs omnibus, & beneficijs priuantur: ſi vero per ſeipſos, vel per alios falſificant, officijs, & beneficijs priuati degradantur, & brachio ſæculari pœnis legitimis afficiendi traduntur. Hæc omnia in eo capite continentur. Si igitur hæc excommunicatio Bullæ conferatur illi capiti, in parte eſt latior, in parte eſt ſtrictior: & ſtrictior quidē eſt, quia non comprehendit vtentes, nec impetrantes, nec fautores, & defenſores falſariorum, nec falſificantes per alios, ſed ſolos falſarios per ſe. Latior tamen eſt, quia illud caput comprehendit tantum falſarios literarum Apoſtolicarum: at verò hæc non ſolos hos, ſed etiam falſarios ſignantes ſupplicationes, gratiam, vel iuſtitiam concernentes, nomine Vicecancellarij, aut locum gerentis, vt ſuperius dictum eſt.

6 Aliud dubium eſt, an, qui non variato ſenſu, vnum punctum, vel litteram addit, vel minuit, vel corrigit in prædictis Breuibus, aut litteris, incidat in hanc excommunicationem. Quidam affirmant, in litteris Apoſtolicis expeditis, vel vnum punctum mutantes, aut litteram corrigentes, etiam ſenſu non mutato, præter eos, quibus ex officio incumbit, eſſe ligatos hac excommunicatione. Ita habent Oſtien. in Sum. tit. de crim.falſ. §.porro. ver. ſi hodie, & Panorm. cap. ex litteris.num.3.de fide inſtr. Sil. excommunicatio.7.§.10.Caiet.verb. excommunicatio. cap. 26. Argumentum in fauorem huius ſententiæ eſt, quod in priuilegijs olim conceſſis ſummo Pœnitentiario, illud erat, vt poſſet abſoluere ab excommunicatione, quæ incurritur propter mutationem litteræ, vel puncti in litteris Apoſtolicis, ſenſu non mutato. At vero contrarium tenent alij, non incidere in hanc excommunicationem, niſi, qui mutant litteram, vel punctum, quando ſenſus variatur, vt litteræ fiant validæ ex inualidis, aut ex validis validiores. ita habēt Richar.4. diſt.18.art.12.quæſt.4.Ant.3.par. tit.24.cap.16. Angel.excommunicatio.5.caſu 3.num.3.Tabien. excommun.5.caſu.5. cum alijs multis: & ita tenendum eſt; ſed non propter rationem iſtorum Doct. ſed alia de cauſa. Scias enim olim in Bulla Cœnæ apponi ſolere illa verba: *Mutantes punctum, vel litteram in litteris Apoſtolicis*, vt aperte conſtat ex Oſtien.l.c. & tunc data fuit illa facultas ſummo Pœnitentiario. Et abſque dubio prior ſententia vera erat, ſi talia verba modò perſeuerarent; tamen ablata ſunt à multis iam annis, nec inter facultates abſoluendi Summo Pœnitentiario conceſſas illa nunc habentur: ob id non incidunt in hanc excommunicationem corrigentes, niſi ſenſus mutetur; tunc enim ſunt falſarij. Quod quidem probatur ex cap. ex conſcientia. de crim. fal. vbi habetur, quod per raſuram Bullæ in loco non ſuſpecto, non cenſetur falſa. Non ergo eſt falſarius, qui litteram radit, ſenſu non mutato.

7 Aliud dubium eſt, de habentibus litteras falſas Apoſtolicas. Dico illos, qui habent, & non vtuntur, non incidere in hanc excommunicationem Cœnæ, nec in excommunicationem iure contentam: niſi tamen intra viginti dies, poſtquam ſciuerint eſſe falſas, eas lacerauerint, aut reſignauerint, ſunt excommunicandi per Ordinarium (& ſemel excommunicati, non poſſunt niſi à Papa abſolui) non autem ſunt ipſo facto excommunicati. ita habetur cap. dura. de crim. falſ. in quo capite excommunicati ſunt ipſo iure, qui litteras Apoſtolicas accipiunt ab alio, quàm à manibus Papæ, vel officialium, & bullatorū, niſi ſint magnates, qui per internuncium poſſunt accipere: quod de exiſtentibus in Curia intelligunt Ioan.Andr.& Doct. ſed iam non eſt iſta excommunicatio in vſu, & conſuetudine, vt ibi Gloſ. & Panorm. aduertunt, niſi vbi periculum falſitatis timeretur. Ex his omnibus manifeſtum eſt, qui, & qualiter ſub hac cenſura comprehendantur; & in quo differat ab ijs, quæ habentur in iure.

ADDITIONES.

Nauar.num.62, Sayr.cap.10.

De ſeptima excommunicatione in Bulla Cœnæ contenta. Cap. XXIII.

ELENCHVS.

1 *Septima excommunicatio tria perſonarum genera complectitur, & quæ ſint.* 2.

3 *Deferentium nomine, qui intelligantur, & an deferentes ex vna terra infidelium in aliam eorumdem incurrant hanc excommunicationem.*
4 *Mandans deferri an contineatur ſub hac excommunicatione.*
5 *Deferentes ad Hæreticos an ſint excommunicati; & quid per arma intelligatur.*
6 *Per lignamina quid intelligatur.*
7 *Per illa verba, aliaque huiuſmodi, quid intelligatur, & quot ſunt genera prohibitorum.*
8 *Deferentes ad infideles vel hæreticos, non vt vtatur contra fideles, ſed contra alios infideles vel hæreticos an ſint excommunicati.*
9 *Omnia priuilegia contra contenta in hac excommunicatione annullantur.*

1 SEptima excommunicatio eſt contra deferentes arma infidelibus, aut hæreticis: in duas partes eſt diuiſa: in priori excommunicantur tria genera perſonarum.

Primo deferentes Saracenis, Turcis, aut alijs Chriſtiani nominis inimicis, aut hæreticis, per Apoſtolicam Sedem expreſſe, & nominatim declaratis, vnum aliquid ex his octo, equos, arma, armorum materiam (ſcilicet ferrum, filum ferri, ſtannum, chalybem, & alia metallorum genera, quæ armorum materia ſunt) inſtrumenta bellica, lignamina, funes, materiam funium, aliaque huiuſmodi, quibus infideles prædicti Chriſtianos impugnant.

2 Secundo, excõmunicantur, de rebus ad ſtatum Reipublicæ Chriſtianæ pertinentibus certiores facientes prædictos hæreticos, aut infideles, in perniciem, & damnum Chriſtianorum.

Tertio excommunicantur, conſilium præſtantes eiſdem in eandem perniciem, & damnum Chriſtianorum. In poſteriori parte reuocantur omnia priuilegia, & conceſſiones, ſi qua in hac parte Principibus, aut priuatis perſonis ſunt à Sede Apoſtolica conceſſa, vt in hac parte nulla ſint. Aduerte, in hac Bulla eſſe adiunctos hæreticos non quoſcumque, ſed eos, qui per Sedem Apoſtolicam expreſſè, & nominatim declarati ſunt, qualis noſtris temporibus eſt Regina Angliæ. Pro declaratione huius excommunicationis ſunt aliquot dubia declaranda.

3 Primum dubium eſt, an nomine deferentium intelligantur hi, qui vendunt abſque vlla delatione, quales ſunt Chriſtiani, qui in ſuis terris vendunt Turcis ad ſe venientibus huiuſmodi prohibita. Dico cum Caiet. ver. excommunicatio. cap. 20. Nauar. ſuper cap. ita quorundã de Iudæis. notab. 10. num. 41. quod non: quia cum iſta materia ſit pœnalis, verba ſunt intelligenda in ſua propria ſignificatione. Vendere autem non eſt deferre. Non igitur vendentes excommunicantur in hac Bulla. At Silu. ver. excommunicatio. 7. §. 64. videtur dicere oppoſitum: ſed primum verius eſt.

Aliud dubium eſt, an, qui in vna terra hæreticorum, vel infidelium exiſtentes deferunt huiuſmodi prohibita ad aliam terram eorumdem, ſint cenſendi deferentes. Tabien. verb. excõmunicatio. 6. n. 7. & Sil. ver. excõmunicatio. 7. §. 64. reſpondent, quod non, & allegant declarationem Gregorij IX. in Extrauag. poſtulaſtis. qui id declarauit; quam quidem Tabien. dicit eſſe reuocatam, quantum ad excommunicationem, ſed non quantum ad declarationem. Vnde conſequitur, hac nona excommunicatione Cœnæ illos eſſe cõprehenſos. Si enim aliqui Chriſtiani exiſtentes in terris infidelium, aut hæreticorum, hæc deferrent ad alios, qui impugnent Catholicos, vtique eſſent excommunicati.

4 Aliud dubium eſt, an dicatur deferens, qui mandat deferri, ita vt ſub hac excommunicatione comprehendatur. Ad hoc reſpondimus ſuperius in cap. 8. vbi generaliter negauimus, cõprehendi mandantes ſub excommunicationibus latis contra aliquid facientes, niſi exprimantur ipſi mandantes, aut alijs iuribus fiat interpretatio. Idcirco ſub hac excommunicatione contra deferentes nõ comprehẽduntur mandãtes, maxime cũ in hac Bulla aliquando mãdantes exprimantur, aliquando non, quod eſt argumento, nõ comprehendi, niſi vbi fit eorum expreſſa mentio.

5 Aliud dubium eſt, an, qui deferunt hæc arma ad hæreticos, qui non ſunt expreſſe, & nominatim per Sedem Apoſt. declarati, contrahant hanc Bullæ excommunicationem. Reſpondeo negatiue: nam ante huius particulæ adiunctionem, nomine infidelium, Chriſtianæ Religionis inimicorum, non comprehendebantur hæretici; idcirco enim adiuncti ſunt. Igitur poſt adiunctionem ij debent tantum intelligi, qui per verba adiunctionis ſignificantur.

Aliud dubium eſt, quid per arma intelligere debeamus. Dico cum Siluest. excommunicatio. 7. §. 59. & Tabien. excommunicatio. 6. §. 1. & cũ communi opinione, intelligi arma tam offenſiua, quam defenſiua. & hoc probatur ex l. armorum. ff. de verb. ſignific. & ex l. 3. ff. de vi & vi armata, vbi arma vocat, ſcuta, galeas, gladios, fuſtes, & lapides. Dicunt autem præfati Doct. ea dici arma, quę principaliter, immediate inſtituta

ſunt,

ſunt,ad præliandum,ſeu ſe defendendo,ſeu alios offendendo : vnde cultri ad ſcindendum pennas, vel panem,non ſunt arma,vt etiam dicit Panor. cap.clerici.1.de vit. & honeſtat. cleric. nec alia inſtrumenta in vſum agriculturæ,& ſimilia;vnde hæc deferentes non dicuntur deferre arma. Aduerte autem ex prædictis Doct. poſſe iſta eſſe arma ex intentione vtendi : nam ſi qui vellent his vti ad præliandum , tunc arma dicerentur etiam cultelli;& qui deferret, eſſet ſub hac cenſura concluſus . Eſt tamen differentia inter iſta arma, & priora : nam iſta deferre , quando talis intentio vtendi deeſt,non eſt arma deferre:at illa priora, etiamſi intẽtio deſit, eſt deferre arma, & contrahitur propter hoc excõmunicatio , vt notant Io. And.Pan.Gloſ.ſuper c. ita quorundam.de Iudæ.

6 Aliud dubium eſt , quid per lignamina intelligendum ſit. Dico cum Silu. excommunicatio.7.§.59.& Tabien. excommunicatio. 6.nu.3. per lignamina intelligi ligna , ex quibus poſſint galeæ, naues, aut aliæ machinæ ad impugnandũ fieri: non autem ligna alia ad comburendum,aut in alios vſus extra bellum. Nam illud verbum in Bulla appoſitum , *Quibus Chriſtianos impugnant,* cadit ſuper ſingula verba antecedentia.Nau.c.ita quorundam de Iudæ.notab. 7. nu.14.dicit , ſub hoc nomine etiam comprehendi ipſas galeas, & naues,quæ lignamina ſunt:& mihi placet,quamuis Caiet.ver.excommunicatio.c. 20.ſolam materiam intelligat:verius tamen eſt, quod Nauar. dicit : nam latius ſumitur hoc verbum, quàm in c.ita quorundam.vbi dicitur,lignamina galearũ: hic autem ſine addito ponitur, vt omnia compleſtatur,tam materiam,quàm quæ ex ipſa materia conflata ſunt . Et cum lignamina prohibeantur , ne naues fiant, multo magis videntur prohibitæ naues.Authen.Multo magis.C.de ſacroſ. Eccleſ.

7 Aliud dubium eſt , quid ſit intelligendum per illud verbum,*aliaque huiuſmodi*.In cuius gratiam aduerte,in Bullis prioribus, loco huius poſitum eſſe (*aliaque prohibita,*) quæ particula occaſionem dedit dubitationis multis:nam inuenimus iure antiquo tria genera prohibitorum . Quædam, quæ prohibentur abſolute deferri omni tempore,& omni loco,qualia ſunt arma,& reliqua hic poſita : hæc enim deferre ad infideles olim,& nunc etiam ad hæreticos prohibitum eſt deferre omni tempore belli,& pacis. Quædam, quæ omni loco prohibentur,ſed non omni tempore,ſed tempore belli,vt mercimonia,victualia, &c.cap.quod olim.de Iudæ.Quædam omni tempore,ſed non omni loco: nam in Alexandriam,& Aegyptum,& terras Soldani nullo tempore licebat victualia, aut mercimonia deferre,vt habetur extrauag.multa,de Iudæ.Et attende,tempus treguæ reputari pro tempore belli,vt habetur cap. ſignificauit.de Iudæ.Tempora tamẽ extra actuale bellum,& treguæ,non reputatur tempus belli, vt bene aduertit Tabien.excõmunicatio.6.nu.5. Erat igitur dubium , an in Bulla ſub verbo ſcilicet (*alia prohibita*) eſſent comprehenſa omnia hæc , ita vt tempore belli deferre mercimonia , in Cœna prohibeteretur , & ſimiliter deferre in Alexandriam tempore pacis ; an tantum prohibita cenſerentur in Bulla illa prima, reliqua vero non,ſed manerent ſub excommunicatione tantum in iure poſita.Tabien. verb. excommunicatio. 6. §. 4. putat omnia tria comprehendi . At Silueſt.excommunicatio.7.§.60. & Caiet.verb. excommunicatio.cap.20. tenent, quod non , ſed tantum prima. & ita ego credo:nam illud relatiuum,*alia*,referebatur ad antecedentia , in quibus ſola prohibita continentur,quæ ad præliandum ſpectant.Verbum etiam quod ſequitur,*quibus Chriſtianos impugnant* , ad idem determinatur:alijs enim mercimonijs,& victualijs non dicuntur impugnare , etiamſi tempore belli miniſtrentur.Quamuis ergo ſit peccatum, & ſub cenſura iuris comprehenſum , (nam excommunicatio prohibitorum ſecundorum non reſeruatur , tertij vero generis eſt Papalis)tamen neutra ſub Cœna continetur, quamuis Nauar.notab. 10.ſuper cap.ita quorundam,limitet,quando eſt tempus belli in damnum Chriſtianorum.ſed non placet:nam non dicitur infideles illis mercimonijs, & victualijs impugnare.At modo ablata eſt difficultatis occaſio nam poſita eſt particula (*aliaq. huiuſmodi*)quæ reſpicit tãtum ea, quæ ſunt eiuſdem rationis cum præcedentibus.

9 Aliud dubium eſt, an qui defert huiuſmodi ad infideles, aut hæreticos,nõ vt contra Chriſtianos vtantur; ſed vt ipſi infideles, aut hæretici contra alios pugnent;incurrant in hanc cenſurã. Dico, eos incurrere , quia poſtea hæc manent , quibus impugnare poſſunt poſtea Chriſtianos : niſi talia eſſent,quæ certum eſſet non permanſura poſt bellum contra tales infideles . His dubijs notum ſit primum genus perſonarum ſub hac excommunicatione contentum .

De ſecundo vero aduerte , non ſemper qui certiores faciunt infideles , aut hæreticos de rebus Chriſtianorum , eſſe excommunicatos , niſi ea,de quibus faciunt certiores,ſint talia,quæ ſtatum Chriſtianæ Reipublicæ concernunt,idq.cedat in damnũ,& perniciem ipſius. vtrumq. enim neceſſarium eſt,ad incurrendam hanc cenſuram.

Similiter etiam intelligendum eſt tertium genus perſonarum. non enim omnes conſilium dātes ſunt ſub hac cenſura, ſed dantes conſilium in damnum, & perniciem Chriſtianorum. Et hæc ſunt de priori parte excommunicationis.

10 In poſteriori vero aduerte, omnia priuilegia quibuſcumque conceſſa, contra aliquid hac excommunicatione prohibitum annullantur, & derogantur. Pro cuius intelligentia aduerte ex Tabien.verb.excommunic.6.nu.5.duo priuilegia conceſſa Genuenſibus. Alterum a Xyſto Quarto, viuæ vocis oraculo, vt negotiari poſſent cum infidelibus, & maxime Turcis, etiam tempore belli, non tamen de rebus prohibitis, excepta ſunt, quam dare oportet nauibus ipſorum, euntibus ad portus ſuos. Alterum eſt Iulij II. qui anno 1504. conceſſit ad centum annos, vt poſſint deferre ſpecies ſtanni, plumbi, æris, ſeu rami, electri, ſeu ottonis. Silu. autem excom.7.§,58. refert, Venetos habere priuilegium pro mercibus deferendis, extra arma, ferrum, &c. & quamuis dubitetur de hoc priuilegio, tamen Conrad.q.41.affirmat. Poſſunt etiam alij habere ſimilia priuilegia, de quibus certus non ſum. Aduerte tamen, illa priuilegia deferendi merces, extra arma, ferrum, &c.& exercendi commercia, non derogari in hac Bulla, quia hæc non facit mentionem de talia deferentibus, vt diximus. Illa vero, quæ ſunt de deferendis armis, aut alijs in hac excommunicatione prohibitis, ſunt derogata, nec amplius valorem habent.

ADDITIONES.

Nauar.nu.63.Sayr.cap.11.Candel. l.c.

De collatione eorum quæ dicta ſunt in cap. præcedenti, cum his, quæ ſunt in iure communi. Cap. XXIV.

ELENCHVS.

1 *Alexander 3. tria genera perſonarum excommunicauit, & quæ ſint, & quomodo canon ille latior ſit bulla.*

2 *Quomodo canon ille ſit ſtrictior bulla.*

3 *Clemens 3. quos excommunicet in ſuo decreto, & quomodo cum bulla conferatur.*

4 *Innocentius 3 quos excommunicet in decreto quod habetur in cap. ad liberandum de Iudæis & quomodo conferatur cum bulla.*

5 *Clemens 5. in extrauaganti multa, de Iudeis, quos excommunicet, & quomodo cum bulla conferatur.*

6 *Chriſtiani in infidelium triremibus contra Chriſtianos remigantes an peccent., & ſint excommunicati.*

1 Alterum nunc ſupereſt, vt hæc conferamus cum his, quæ iure communi continentur extra Bullam iſtam. In cuius gratiam aduerte, quatuor præcipue inter alia Pontificum decreta in iure haberi.

Primum eſt Alex. III. c.ita quorundam. de Iud. vbi excommunicatur tria genera perſonarū.

Primò, deferentes Saracenis arma, ferrum, lignamina galearum. Et per Saracenos intelligere oportet omnes, qui ſectam impiam Mahometi ſequuntur.

Secundò, regimen, vel curam gubernationis gerentes in galeis, & nauibus piraticis.

Tertiò, ſubminiſtrantes neceſſaria Saracenis eiſdem, ad impugnandos Chriſtianos. Iſta excommunicatio non eſt reſeruata. Si autem canon hic conferatur cum hac Bulla, inueniemus in parte latiorem, in parte ſtrictiorem. Latior eſt, quia ſub illo verbo, *ſubminiſtrant neceſſaria*, comprehenduntur tempore belli victualia deferentes, qui ſub Bulla non continentur, vt ſuperius diximus. Vnde hi excommunicati ſunt, ſed excommunicatione ſola iuris, quæ non eſt in Cœna. Simile eſt de dantibus, vel mutuantibus illis pecunias, quibus indigent ad impugnandos Chriſtianos.

2 Primum verò genus in Bulla continetur: ſimiliter & ſecundum ſub illo verbo, *conſilium præſtantes*. qui enim talem curam gerunt, conſilium adhibent in damnum Chriſtianorum. Ex alia parte ſtrictior eſt.

Primò, quia Bulla extenditur non ſolū ad deferentes ad Saracenos, ſed etiam ad quoſcumque inimicos nominis Chriſtiani, & ad hæreticos.

Secundò, quia complectitur gubernationis curam gerentes, non tantùm in galeis, & nauibus piraticis, ſed omnium infidelium, & hæreticorum contra Chriſtianos, licèt piratæ non ſint.

Tertiò, complectitur deferentes, non arma ſolum, & ferrum, ſed ſtannum, plumbum, & alia metalla, quæ ſunt armorum materia; & equos etiam tempore pacis: quæ non includuntur illo canone, niſi quatenus neceſſaria ſunt illis Saracenis ad bellum contra Chriſtianos.

3 Quartò, complectitur certiores facientes infideles de rebus Chriſtianorum, vt diximus. Latior ergo eſt in his Bulla.

Alterum decretum eſt Clem. III. cap. quod olim. de Iud. vbi excommunicat illos, qui tempore

pore belli cum Saracenis mercimonium habuerũt. Similiter eos, qui per ſe, vel per alios, nauibus, ſeu quouis alio ingenio aliqua rerum ſubſidia, vel conſilia duxerint impendẽda, etiam tempore belli durante: & per tempus belli, vt diximus ſupra, intelligitur etiam tempus treguæ, vt habetur cap. ſignificauit. de Iudæ. quo capite excommunicantur non ſolum qui merces lucrandi cauſa ad Saracenos deferunt poſt treguam, ſed etiam qui per alios eas merces deſtinant. Hæc autem excommunicatio non eſt etiam reſeruata, in qua habentes mercimonium tempore belli ſunt excommunicati, tamen non in Cœna, niſi merces hæ ſint arma, & alia, omni tempore, & loco prohibita, vt diximus. Ruſus, impendentes ſubſidia, niſi ſint aliquid eorum, quæ in Bulla sũt prohibita, non incurrunt in Bullam: vt, ſi victualia, pecunias, & alia huiuſmodi impenderent. hæc enim in Cœna non ſunt prohibita.

4 Tertium decretum eſt Innoc. III. cap. ad liberandam. de Iud. qui excommunicat eos, quos ſupra Alexander excommunicauit, & addit vendentes galeas, aut naues, & qui machinis, vel quibuslibet alijs, auxilium, vel conſilium præſtãt Saracenis, in diſpendium Terræ ſanctæ. Quæ excommunicatio non eſt etiam reſeruata: & apponitur inter alias pœnas, vt iſti non abſoluantur, niſi totum, quod habuerunt ex damnato cõmercio, & tantundem de ſuo reddant in fauorẽ Terræ ſanctæ. In hac excommunicantur vendentes galeas, & naues. in Bulla autem non continentur, niſi ſimul deferant ad ipſos, vt ſuperius diximus. Reliqui continentur. Adde, quòd hic ca non procedit, quando iſta fiunt in diſpendium Terræ ſanctæ, quamuis vendentes abſolutè ſint excommunicati, etiamſi non in diſpendium Terræ ſanctæ ſit, propter c. ita quorundam, quia neceſſaria ſubminiſtrant Saracenis ad impugnandos Chriſtianos.

5 Aduerte autem, non dici neceſſaria, quia illis Saraceni indigeant: ſed quia ipſa ſunt ex ſe neceſſaria ad impugnandum, quamuis Sarraceni propter abundantiam non indigeant; hoc enim eſt per accidens: nec ſic eſt conſideratio facienda, ſed conſiderari debet res ex ſe, & nõ ex accidẽti.

Quartum decretum eſt Clem. V. in Extrauag. multa. de Iud. vbi excommunicat illos, qui arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Aegypti deferunt, mittunt, vel portant, ſeu de portubus eorum, vt eiſdem deferantur, extrahunt, vel extrahi permittunt; aut qui talia agentibus fauorem, aut auxilium quoquo modo præſtant. Eſt autem iſta excommunicatio Papæ reſeruata, in qua multi excommunicantur, qui non continentur in Cœna: illi enim tantum, qui equos, arma, ferrum, lignamina deferunt, in Bulla continentur. Ex his habes, multos in iure excommunicari in hac parte, qui tamen in Cœnæ Bulla non continentur. Bulla etiam ex alia parte latior eſt: nam non ſolum ad Saracenos, ſed etiam ad alios infideles, aut hæreticos deferre arma prohibet. Similiter etiã certiores facientes, etiam tempore pacis: ſimiliter etiam eos, qui pro redemptione captiuorum arma deferunt; quod quidem olim licebat, iuxta cap. ſignificauit. de Iud. vt quidam putant, vt refert. Silu. verb. excommunic. 7. §. 61. quamuis ego credo cum Gloſſa illius capitis, quod nec olim licebat. & caput illud eſt intelligendum de alijs mercibus extra arma, ferrum, &c.

6 Dubium eſt de Chriſtianis remigantibus in infidelium triremibus contra Chriſtianos[a], an peccent, & ſint excommunicati. Nauarr. ſuper cap. ita quorundam. de Iud. dicit tria.

Primò, illos peccare mortaliter.

Secundò, illos non contineri in Bulla hac, cum nullo verbo comprehendantur.

Tertiò, illos incurrere excomm. iuris, quia neceſſaria ſubminiſtrant, & auxilium dant ad impugnandos Chriſtianos. Ego certè ſæpius dubius de hoc extiti: tamen ſemper inclino in eandem ſententiam: nec audeo, nec video modum, quo poſſim eos à peccato excuſare, etiam metu mortis: non enim licet auxilium dare alicui volenti occidere alterum, etiam metu mortis: ergo nec his licet. nam infideles intendunt occidere, & capere, & furari, & ad hoc veniunt: in caſu enim hoc loquimur, quando nempe inuadunt ad occidendum, & expugnandum Chriſtianos. Præterea, ſi banditi aliqui vellent occidere inimicos aliquos, & ad auxilium conuocarent tres, vel quatuor alios, minantes mortem niſi venirent; non excuſarentur venientes à peccato mortali, auxilium præſtando: ergo nec illi. In alijs duobus placet etiam ſententia Nauarr. quamuis Silueſter ver. excom. 7. §. 64. videatur hos ſub nomine executorum ab excommunicatione iuris liberare, quia non videntur vllo verbo comprehenſi: ſed tamen abſque ratione, quia ſub illo verbo comprehenduntur, *ſubminiſtrant neceſſaria*, & ſub illo, *ſubſidia impendunt*.

ADDITIONES.

[a] *Remigantibus.*) Mol. de Iuſticia. diſp. 115. Lopez p. 1. cap. 60. Cord. q. 137. Leſſius lib. 2. c. 19. de iuſt. dub. 12. Pet. Nauar. de reſt. lib. 3. cap. 4.

Sanch. de mat.lib.9.diſp.31.n.6. Azor.p.1.lib.2. c.3.col.6. * Vaſq. de reſtit.c.9.§.1.dub.2.nu.39. remigare contra Chriſtianos, metu mortis, aut notabilis detrimenti, crimen non eſſe aiunt; quia remigare, ex ſua natura, crimen non eſt; pugnare autem non licet, nec ignem tormentis æneis adhibere. Si non peccant mortiferè, non ſunt excõmunicati. Vide Sanchez l.c. Sayr. c.7. lib.2. de cenſur. Azor.p.1.lib. 8. c.23.q.17. Comit.to.1. reſp.mor. lib.5.q.8. de hac re diſputans; non eſt auſus aliquando à Nauarro diſcrepare, qui hos remiges mortiferè peccare ait, at non affici excõmunicatione. * Huiuſmodi remigantes, metu mortis, non teneri ad reſtituenda damna inde ſequuta, affirmarim, cum Vaſquez l.c.

De octaua, nona, decima, & vndecima excommunicationibus in Bulla Cœnæ contentis. Cap. XXV.

ELENCHVS.

1 *Octaua excommunicatio quos comprehendat.*
2 *Nona excommunicatio quos comprehendat.*
3 *Quid intelligatur per morantes in Curia.*
4 *Decima excommunicatio contra quos feratur.*
5 *Vndecima excommunicatio quos cõprehendat.*
6 *Epiſcopi debent eſſe conſecrati adhuc vt hæc excommunicatio incurratur.*
7 *Contra hos lata eſt etiam in iure Papalis excommunicatio.*

1 OCtaua excommunicatio continet tria genera perſonarum.

Primò, impedientium, ſeu inuadentium eos, qui victualia, ſiue alia neceſſaria ad vſum Romanæ Curiæ adducunt.

Secundò, impedientium, aut prohibentiũ, aut perturbãtium, ne ea adducantur, aut deferantur.

Tertiò, eorum, qui per ſe, vel per alios defendunt eos, qui talia faciunt. Iſta autem excommunicatio extenditur ad omnes, etiamſi Pontificali, vel Regali, vel Reginali dignitate, vel alia quacũque eccleſiaſtica, vel ſæculari præfulgeant.

2 Nona excommunicatio fertur contra eos, qui venientes ad Sedem Apoſtolicam, aut ab ea recedentes, vel ſua, vel aliorũ opera interficiunt, mutilant, ſpoliant, capiunt, aut detinent. Contra eos etiam, qui non habentes iuriſdictionem ordinariam, aut delegatam à Papa, ſiue ab eius iudicibus, eam temerè vſurpantes, contra morantes in Curia aliquid prædictorũ audent perpetrare. Primum dubium eſt, quid per venientes ad Sedem Apoſtolicam ſit intelligendum. Dico, nõ intelligi omnes, quotquot Romam veniunt, ſed eos dumtaxat, qui ratione Pontificis veniunt. vnde qui ratione tantùm ſtationum, vel indulgentiarum accedunt, non dicuntur venientes ad Sedem Apoſtolicam. Nec, qui veniunt alio intuitu, quam ratione Pontificis, quia nimirum negocium aliquod, vel prætenſionem, vel gratiam, vel quid aliud cum Pontifice mediate, vel immediate habent: vnde, ſi Pontifex eſſet extra Romam, ibi eſſet Sedes Apoſtolica, non Romæ.

3 Aliud dubium eſt, quid intelligatur per morantes in Curia? Reſpondet Caiet. verb. excommunicatio. c.14. Curiales ipſos vulgo dictos, qui ratione Curiæ Pontificiæ Romæ ſunt, ſiue mediate, ſiue immediate Pontifici inſeruiant, ſiue ſint cum Cardinalibus, vel Epiſcopis, qui adſunt Curiæ. Vnde Romani ciues, & alij, qui alijs de cauſis Romæ ſunt, propter quas exiſterẽt, etiamſi Curia Pontificis alibi moraretur; non dicuntur morantes in Curia.

4 Aliud dubium eſt, an illa tria verba, *Interficiunt, mutilant, ſpoliant, capiunt, aut detinent*, eodem modo ſe habeant reſpectu venientium, & recedentium à Sede Apoſtolica, ſicut ſe habent reſpectu morantium in Curia. Reſpondeo, quod non: nam reſpectu venientium, aut recedentium ſatis eſt aliquid illorũ ſimpliciter facere, vt hæc excommunicatio contrahatur. At verò reſpectu morantium non ſatis eſt, ſed requiritur, vt ea fiant ex auctoritate vſurpata, nempe qui ea facit, quaſi iudex, & poteſtatem habens, faciat.

Excommunicatio decima fulminatur contra multa genera perſonarum, nempe contra interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, deprędantes Romipetas, id eſt, eos, qui accedunt cauſa deuotionis, vel peregrinationis ad Vrbem: & non ſolum accedentes, ſed in ea morantes, vel ab eadem recedentes. Excommunicantur etiam, qui illis auxilium, conſilium, vel fauorem dant. Caiet. verb. excõmunicatio. c.13. bene notat, hic excõmunicari, qui aliquid prædictorum faciunt contra eos, qui veniunt in Vrbem Romam gratia deuotionis, etiamſi Sedes Apoſtolica Romæ nõ eſſet: nam hæc excommunicatio eſt in fauorem viſitantium limina Apoſtolorum; & olim etiam in eos, qui talia faciunt contra Peregrinos in Terram ſanctam, vt refert Tabien. verb. excommunicatio. 6. in fine.

5 Vndecima excommunicatio comprehendit multa genera perſonarum, nempe interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes

tes ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Sediſque Apoſtolicæ Legatos, vel Nuncios. Extenditur etiam excõmunicatio ad eijcientes eoſdẽ à ſuis diœceſibus, territorijs, terris, ſeu dominijs; & ad mandantes, vel rata habentes, ſeu præſtantes auxilium, conſilium, aut fauorem in aliqua prædictarum actionum. Contra eijcientes Legatos, aut Nuncios lata eſt excommunicatio in Extrauag. Super gentes. Ioan. XXII. inter communes. Quæ quidem excommunicatio amplior eſt: nam fertur contra impedientes Nuncios, vel Legatos, quominus exequantur ſuum officium: plus autem eſt impedire, quam eijcere: nam omnis eijciens impedit, non tamen omnis qui impedit, eijcit. In hac verò Bulla ſoli eijcientes excommunicãtur: reliqui impedientes abſque eiectione, ſunt excommunicati per prædictam Extrau. quę quidem excommunicatio non eſt reſeruata. Apponitur etiam in hac Extrag. pœna: nam Regna, Terræ, loca talia ſunt interdicta, quamdiu in eadem pertinacia durauerint: quæ pœna in hac Bulla non continetur, ſed ſola excommunicatio; comprehendit tamen non ſolum prædicta facientes, ſed etiam fieri mandantes, conſilium, vel auxilium, vel fauorem dantes.

6 Aduertendum eſt autem debere eſſe conſecratos Epiſcopos: ſi enim tantùm eſt electus, aut confirmatus, non incurritur hæc cenſura ab eum vulnerantibus, capientibus, &c. ſed alia Papalis. 17. q. 4. can. ſi quis ſuadente. ita habet *Gloſ.* in *Clement. ſi quis ſuadente.* de pœnis. & Caiet. verb. excommunicatio. c. 12.

7 Aduertendum eſt etiam, in iure eſſe latam excommunicationem Papalem contra fere omnes hos, vt habetur Clement. ſi quis ſuadente. de pœnis. quæ quidem complectitur fere omnes hos, & alios, qui in Bulla non continentur. Excommunicantur enim Epiſcoporum percuſſores. ſub quo verbo intelliguntur mutilatores, & verberatores: nam hi percutiunt. Excommunicantur etiam interfectores. Similiter excommunicantur captores, ſub quo verbo intelliguntur incarcerantes, & detinentes. Excommunicantur etiam bannientes Epiſcopos, quod comprehendit eijcientes. Similiter excommunicantur, qui hæc mandant, vel ſunt ſocij, vel dant conſilium, vel ratificant, vel dant fauorem, vel ſcienter receptant illos. Similiter excommunicantur Poteſtates, Rectores, Conſiliarij, Conſules, Baliui, Scabini, Aduocati, Officiales, quocumque nomine nominentur, qui in aliquo horum culpabiles extiterint. Non omnes hi in Cœna continentur, vt ex dictis apparet. Vnde Clementina eſt multo amplior, quàm ſit Bulla in hac parte. Aliæ etiam pœnæ ibi apponuntur, de quibus dicendum eſt poſtea in ſequentibus.

ADDITIONES.

Nona.) Nauar. nu. 56. Sayr. cap. 23. l. c.
Decima.) Sayr. cap. 14. Nauar. l. c.
Vndecima.) Nauar. 67. Sayr. c. 15.

De duodecima, & decimatertia excommunicationibus in Bulla Cœnæ contentis. Cap. XXVI.

ELENCHVS.

1 *Duodecima excommunicatio quos comprehendit.*
2 *Vnus ligari poteſt multis excommunicationibus.*
3 *Decimatertia excommunicatio quos liget; & ponitur ipſius excommunicationis tenor.*

1 DVodecima excommunicatio complectitur multa genera perſonarũ ſub ſe. Qui occidunt, ſeu quoquo modo percutiunt, aut bonis ſpoliant, ſiue per ſe, ſiue per alios, directe, vel indirecte hæc committunt, aut exequi procurãt, aut in eiſdem conſilium, auxilium, vel fauorem præſtant, cuiuſcumque dignitatis, aut præeminentiæ exiſtant: qui inquam aliquid ex prædictis faciunt contra aliquem ex his ſex, nempe recurrentibus ad Romanam Curiam ob ſua negotia, vel cauſas; aut eorũ ſollicitatoribus, aut Aduocatis, aut Procuratoribus, aut Auditoribus, vel Iudicibus ſuper cauſas, vel negotia prædicta deputatis; ſiue iſtæ perſonæ læſæ, ſint Eccleſiaſticæ, ſiue ſæculares. Limitantur tamen iſtæ actiones omnes, propter quas excommunicatio fertur, quando occaſione, & intuitu cauſarum, vel negotiorum ſiunt.

2 Dubium eſſe poteſt hic: nã iſti proſequentes negotia, & cauſas, poſſunt eſſe ſimul morantes in Curia; & cum ſuperius ſit etiam lata excommunicatio contra interficientes, & mutilantes eos, qui in Curia morantur; videntur iſti tales bis excommunicati. Dico ita eſſe: nam vnus poteſt multis ſimul ligari excõmunicationibus, propter varia delicta, vt habetur 3. q. 4. can. Engeltrudam. Vnde, qui hæc committit, duabus indiget abſolutionibus, aut vna complectẽte duas, vt abſoluatur ab excommunicatione, qua parte incurſa eſt propter vnam cauſam, & qua etiam parte incurſa eſt propter alteram.

3 Deci-

3 Decimatertia excommunicatio multa genera perſonarum complectitur, quæ ex ipſius tenore facile lectori erunt manifeſtæ: tenor autem talis eſt: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, tam Eccleſiaſticos, quàm ſæculares, cuiuſcumque dignitatis, qui prætexentes friuolam quandam appellationem a grauamine, vel futura executione litterarũ Apoſtolicarum, etiam in forma breuis, tam gratiam, quàm iuſtitiam concernentium; necnon citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, monitoriorũ, proceſſuum, executorialium, & aliorum decretorum, à nobis, & à Sede prædicta, ſeu Legatis, Nuntijs, Præſidentibus Cameræ Apoſtolicæ, Auditoribus, Cõmiſſarijs, alijſq. Iudicibus, & delegatis Apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint, aut aliàs ad Curias ſæculares, & laicam poteſtatem recurrunt, & ab ea, inſtante etiam Fiſci Procuratore, vel Aduocato, appellationes huiuſmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt: quive illa ſimpliciter, vel ſine eorum beneplacito, & conſenſu, vel examine executioni demandari; aut ne tabelliones, & Notarij ſuper huiuſmodi litterarum, & proceſſuum executione, inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent; ac etiam partes, ſeu eorum agentes, notarios, executores, & ſubexecutores litterarũ, citationum, monitoriorũ, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex ciuitatibus, locis, & regnis eijciunt, bonis ſpoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per ſe, vel alium, ſeu alios, publicè, vel occultè: quive aliàs, quibuſcumque perſonis, in genere, vel in ſpecie, ne pro quibuſuis eorum negotijs proſequendis, ſeu gratijs, vel literis impetrandis ad Rom. Curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel literas à dicta Sede impetrent, ſeu impetratis vtantur, directè, vel indirectè prohibere, ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut notarios, ſeu tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præſumunt.*

ADDITIONES.

Duodecima.) Sayr. c. 16. Nauar. nu. 68.

Decimatertia.) Sayr. cap. 17.

De Decimaquarta, & Decimaquinta excommunicationibus in Bulla Cœnæ contentis. Cap. XXVII.

ELENCHVS.

1 *Decimaquarta excommunicationis tenor.*

2 *Decimaquinta excommunicationis tenor.*

3 *Iudex ſæcularis Eccleſiaſticas perſonas quibus caſibus iudicare poſſit.*

4 *Tertius caſus, in quo Iudex ſæcularis poteſt perſonas Eccleſiaſticas iudicare, eſt per viam reconuentionis.*

1 DEcimæquartæ excommunicationis tenor ſic ſe habet: *Excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui per ſe, vel alios auctoritate propria, ac de facto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum Apoſtolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias cauſas ſpirituales, & ſpiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commiſſarijs noſtris, alijſq. Iudicibus Eccleſiaſticis auocant, illarumve curſum, & audientiam, ac perſonas, capitula, conuentus, collegia, cauſas ipſas proſequi volentes, impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquã iudices interponunt. Quiq. partes actrices, quæ illa committi fecerũt, & faciunt, ad reuocandum, & reuocari faciendum, citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel conſentiendum, eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, à cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolui per ſtatutum, vel alias compellunt; vel executionem literarum Apoſtolicarum, ſeu executorialium, proceſſuum, ac decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, vel ſuum ad id fauorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum, ſeu etiam donec ipſi ad nos informandos, vt dicunt, ſupplicauerint, aut ſupplicari fecerint, niſi ſupplicationes huiuſmodi coram nobis, & Sede Apoſtolica legitimè proſequantur; etiam ſi talia committentes fuerint præſidentes Cancellariarum, Conſiliorum, Parlamentorum, Cancellarij, Vicecancellarij, Conſiliarij, ordinarij, vel extraordinarij, quorumcumque Principum ſæcularium, etiamſi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, aut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Commendatarij, ſeu Vicarij fuerint.*

2 Decimæquintæ excommunicationis tenor talis eſt: *Quive ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorũ quorumcunque, perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conuentus, & Collegia Eccleſiarum quarumcumque coram ſe ad ſuum tribunal, audientiam, cancellariam, conſilium, vel parlamentum, præter iuris Canonici diſpoſitionem trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant, directè, vel indirectè, quouis quæſito colore: necnon qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas; ſeu quæuis alia decréta, in genere,* vel

vel ſpecie, ex quauis cauſa, & quouis queſito colore, ac etiam pratextu cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegij, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, & ordinatis vſi fuerint, vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo lęditur, vel deprimitur, aut alias quouis modo reſtringitur, ſeu noſtris, & dictę Sedis, ac quarumcumque Eccleſiarum iuribus quomodolibet directè, vel indirectè, tacite, vel expreſſè, praiudicatur.

3 Aduerte, non excommunicari illos, qui ſecundum iuris diſpoſitionem, ad ſuum forum trahunt perſonas Eccleſiaſticas; ob id enim illa particula eſt appoſita (*prater iuris communis diſpoſitionem.*) Sunt autem tres præcipui caſus, in quibus Iudex ſęcularis iudicare poteſt perſonas Eccleſiaſticas.

Primus, quando talis perſona tradita eſt per perſonas, & iudices Eccleſiaſticos brachio ſæculari, iuxta cap. cum non ab homine. de iudic.

Secundus, quando eſt licentia Epiſcopi proprij, vt habetur cap. 2. de foro compet. quod intelligitur in cauſa ciuili, vt notat Silu. verb. iudex. 1. §. 4.

4 Tertius eſt per viam reconuentionis, vt habetur 3. q. 8. can. 1. iuxta Gloſ. Quod etiam in cauſa ciuili intelligitur, vt idem Silu. notat Gloſ. in d. c. 2. verb. aut. de foro com. Et hæc ſententia, quod per viam reconuentionis laicus poſſit iudicare in cauſa ciuili, eſt communis, & à conſuetudine approbata, ſecundum Io. Andr. licet non deſint Doctores grauiſſimi contrarium affirmantes, vt notat Abb. in c. at ſi clerici. nu. 21. de iud. Quæ autem ſit libertas Eccleſiaſtica, & quando lædi dicatur, inferius explicabitur, cum de quadam iuris excommunicatione, quæ ſuper hoc idem lata eſt, agemus.

De decimaſexta, & decimaſeptima excommunicationibus in Bulla Cœnæ contentis. Cap. XXVIII.

ELENCHVS.

1 *Qui excommunicentur decimaſexta excommunicatione.*

2 *Qui excommunicentur decimaſeptima excommunicatione.*

3 *Quatuor cõditiones neceſſariæ ad hoc vt hęc excommunicatio contrahatur.*

1 DEcimæſextæ excommunicationis tenor talis eſt: *Necnon qui Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſque ſuperiores, vel inferiores Prælatos, & omnes alios quoſcunque iudices Eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet impediunt, quominus ſua iuriſdictione Eccleſiaſtica contra quoſcumque vtantur, ſecundum quod Canones, & ſacræ conſtitutiones eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini ſtatuunt: ac etiam eos, qui poſt ipſorum ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque ſententias, & decreta, aut alias fori eccleſiaſt. iudicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias ſeculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia ordinarijs, aut delegatis prędictis decerni, & contra illos exequi procurant: eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & fauorem in eiſdem.* In hac nihil occurrit annotandum.

2 Decimæſeptimæ excommunicationis tenor hic eſt: *Quiue iuriſdictiones ſeu fructus, redditus, & prouentus ad nos, & Sedem Apoſtolicam, & quaſcumque eccleſiaſticas perſonas ratione eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum pertinentes vſurpant; vel etiam quauis occaſione, vel cauſa, ſine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expreſſa licentia ſequeſtrant.*

3 Aduerte ex Caiet. verb. excommunicatio. cap. 27. aliquot eſſe neceſſarias conditiones, vt aliquis contrahat hanc excommunicationem.

Prima eſt, vt ſint bona pertinentia ratione beneficiorum, monaſteriorum, vel eccleſiarum: ſi qua enim bona habent perſonæ eccleſiaſticæ aliunde prouenientia, hæc vſurpare, licèt peccatum ſit obligans ad reſtitutionem, cenſuram tamen hanc non inducit.

Secunda, vt ſint bona pertinẽtia ad ipſas perſonas eccleſiaſticas, ratione beneficiorum, monaſteriorum, vel eccleſiarum obtentorum. Vnde quando beneficia vacant, nec ad perſonam vllam adhuc pertinent, bona talia vſurpare, licet ſit peccatum obligans ad reſtitutionem; tamen hanc cenſuram non inducit.

Tertia, vt ſit iſta vſurpatio cum quadam appropriatione, quaſi ad ipſum vſurpantem pertineret; & hoc intelligit Caietan. quando dicit, vſurpâre bona Eccleſiæ, vt ſunt Eccleſiæ: vnde milites, fures, & alij huiuſmodi, qui bona clericorum rapiunt, ſicut aliorum ſæcularium, non ſunt hac cenſura ligati.

Quarta eſt, vt id ſit ſine expreſſâ licentia Sedis Apoſtolicæ.

De Decimaoctaua, & Decimanona excommunicationibus in Bulla Cœnæ contentis. Cap. XXIX.

ELENCHVS.

1 *Qui ſint excommunicati decimaoctaua excommunicatione.*
2 *Hæc excommunicatio intelligitur non ſolùm de bonis beneficiorum, ſed etiam de bonis patrimonialibus ipſorum, niſi perſonæ ipſæ Eccleſiaſticæ negotiationibus ſæcularibus ſe immiſceant.*
3 *Aduertenda circa hanc excommunicationem.*
4 *Hæc excommunicatio ad quas perſonas extendatur.*
5 *Canones antiqui quomodo innouentur ſuper hac.*
6 *Quænam perſonæ comprehendantur ſub decimanona excommunicatione.*

1 DEcimæoctauæ excommunicationis tenor ſic ſe habet: *Quive collectas, decimas, talleas, præſtantias, & alia onera clericis, Prælatis, & alijs perſonis Eccleſiaſticis, ac eorum, & Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorumq. fructibus, redditibus, & prouentibus huiuſmodi, abſque ſimili Romani Pontificis ſpeciali, & expreſſa licentia imponunt, & diuerſis etiam exquiſitis modis exigunt; aut ſic impoſita etiam à ſponte dantibus, & concedentibus recipiunt. Necnon qui per ſe, vel alios, directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel fauorem præſtare non verentur, cuiuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut ſtatus, etiamſi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, ſeu Principes, Duces, Comites, Barones, & alij Potentatus quicumque, etiam Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, & Terris quoquomodo Præſidentes, & Conſiliarij, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate inſigniti. Innouantes decreta ſuper his per ſacros Canones, tam in Lateranenſi nouiſsime celebrato, quàm alijs Concilijs generalibus edita, etiam cum cenſuris, et pœnis in eis contentis.*

2 Aduerte, non ſolum excommunicari, qui imponunt, aut exigunt prædicta ex bonis beneficiorum, Eccleſiarum, Monaſteriorũ, ſed etiam, quando iſta imponuntur ipſis perſonis Eccleſiaſticis, etiamſi beneficia non habeant. Imponentes ergo collectas, &c. ſuper bonis patrimonialibus Eccleſiaſticorum, excommunicati ſunt. Hoc indicat illud verbum (*Eorum, et Eccleſiarum.*) quod intellige, niſi perſonæ Eccleſiaſticæ negotiationibus ſæcularibus ſe immiſcerẽt: tunc enim liceret imponere illis gabellas, ſicut etiam ſæcularibus ſuper tali negotiatione, vt notat Silueſt. ver. gabella 3. §. 1. & Clem. præſenti. & ibi Gloſ. de cenſib. vnde non placet in hoc Nauar. cap. 27. nu. 68. ſuæ Sum. qui putauit, excommunicationem comprehendere ſolos eos, qui imponunt, exigunt, accipiunt onera ſuper bonis beneficiorum. Hoc autem ita non eſt, nam in Bulla vtrumque ponitur.

3 Aduerte præterea, ex iure antiquo, cap. non minus. extra de immunit. Eccleſ. ex Concil. Lateran. ſub Alexandro III. fuiſſe excommunicatos imponentes hæc onera perſonis Eccleſiaſticis, ſine licentia Sedis Apoſtolicæ. Iſta tamen excommunicatio non fuit reſeruata. poſtea in eodem Conc. Lateran. vt habetur cap. aduerſus. extra, eodem titulo, fuit ſublata iſta exceptio, & determinatum, vt nec in hoc caſu id liceret abſque licentia Sedis Apoſtolicæ. hoc fuit ſub Innocent. III. Poſtea ſucceſſit Bonifac. VIII. & in cap. clericis. de immun. Eccleſ. in 6. reſeruauit ſibi excommunicationem, & rurſus extendit ad quocumque modo accipientes, etiam à donantibus: & rurſus vniuerſitatem talia facientem ſuppoſuit interdicto, & extendit excommunicationem ad ipſas perſonas, quocumque modo, ſponte etiam ſoluentes onera prædicta. Poſtea ſucceſſit Benedictus XI. in Extrau. quod olim. de immun. Eccleſ. & reuocauit decretum Bonifacij, quantum ad hoc, quod non habeat locum in accipientibus à ſponte dantibus, & in ipſis ſponte dantibus. Huic poſtea ſucceſſit Clemens V. in Clement. quoniam. de immunit. Eccleſ. & reuocauit vtrumque decretum, & Bonifacij, & Benedicti, & voluit obſeruari illa cap. ex Conc. allegata. non minus: &, aduerſus. His omnibus ſucceſſit Bulla, & excommunicat etiam accipientes à ſponte dantibus, & quod magis eſt, innouat omnia decreta, & Concilia generalia, & Canones ſuper his: vnde decretum Bonifacij locum habere videtur, ac ſi eſſet in Cœna.

4 Aduerte etiam, excommunicationem Bullæ extendi ad per ſe, vel per alios, directè, vel indirectè aliquid prædictorum facientes, exequentes, procurãtes, conſilium, auxilium, aut fauorem dantes. Vbi nota, hanc extenſionem comprehendere omnia à principio decimæquartæ incluſiue excommunicationis dicta, vt notat Silu. excommunic. 7. §. 70. 71. 72. & Tabien. excomm. 6. n. 12. & propterea ſub vno cõtextu copulatiue legitur.

Exten-

Extenduntur etiam omnes hæ excommunicationẽs, vti diximus, à decimaquarta incluſiuè, ad omnia perſonarum genera, cuiuſcumque conditionis, ſtatus, dignitatis, præeminentiæ, vt patet in littera.

5 Poſtremò innouantur Canones antiqui, ſuper hæc dicta, cum interdicto, de quo diximus ſupra, & cum alijs pœnis in eis contentis. Aduerte tamen, non innouari decretum Bonifacij, quantum ad hoc, quod ipſi clerici ſoluentes ſint excommunicati, ſed quantum ad ipſos imponentes, aut accipientes, vel exigentes. Nam non innouantur Canones, niſi quantum ad prædicta in hac excommunicatione. In hoc autem non comprehenduntur ſoluentes, ſiue ſponte, ſiue quocumque modo.

6 Decimænonæ excommunicationis tenor hic eſt: *Excommunicamus & anathematiZamus omnes, & quoſcumque Magiſtratus, & Iudices, notarios, ſcribas, executores, ſubexecutores, quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas eccleſiaſticas, illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illas proferendo, vel exequendo, ſine ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa huius ſanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia; etiamſi talia committentes fuerint Conſiliarij, Senatores, Præſidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut quouis alio nomine nuncupati.*

De Vigeſima, & nonnullis alijs præter excommunicationes in Bulla contentis. Cap. XXX.

ELENCHVS.

1 *Tenor vigeſimæ excommunicationis.*

2 *Papa poſt has excommunicationes, reſeruat abſolutiones Sedi Apoſtolicæ præter mortis articulũ, & reuocat priuilegia omnia, & facultates circa abſolutionẽ extra mortis articulũ.*

3 *Abſolutio ſolemnis diei Iouis Cœnæ quomodo ſuffragetur: & reuocentur priuilegia Principibus, & Regibus conceſſa ne poſſint excommunicari.*

4 *Excommunicantur abſoluentes aliter, quàm per Bullam eſt decretum: & præcipitur publicatio Bullæ.*

5 *Præcipitur vt habeatur trãſumptũ huius Bullæ.*

1 CEtera, quæ in Bulla continentur, non indigent explicatione: ſatis erit tenorem recitare; & ſi quid occurret, breuiter annotare. Vigeſima ſic ſe habet: *Excommunicamus, & anathematiZamus omnes illos, qui per ſe ſeu alios directè, vel indirectè, ſeu quocumque titulo, vel colore inuadere, deſtruere, occupare, detinere præſumpſerint in totum, vel in partem Almam Vrbem, Regnum Siciliæ, Inſulas Sardiniæ, Corſicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuſcia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venuſinum, Sabinenſem, Marchiæ Anconitanæ, Maſſæ, Trabatiæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Prouincias, illarumq. terras, & loca, ac terras ſpecialis commiſſionis Arnulphorum, ciuitateſq. noſtras, Bononiam, Ceſenam, Ariminum, Beneuentum, Perusium, Auenionem, ciuitatem Caſtelli, Tudertum, & alias ciuitates, terras, & loca, vel iura ad ipſam Romanam Eccleſiam pertinentia, dictæq. Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiecta. Quive ſupremam iuriſdictionem in illis, nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ competentem, de facto vſurpare, perturbare, retinere, & vexare varijs modis præſumunt: necnon adhærentes, fautores, & defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium, vel fauorem quomodolibet præſtantes.*

2 Poſt has excommunicationum ſententias latas multa Pontifex facit.

Primò quidem reſeruat abſolutiones Sedi Apoſtolicæ, excepto mortis articulo, quas nec tunc dari præcipit, niſi prius facta ſatiſfactione, aut præſtita cautione de ſtando mandatis Romani Pontificis.

Secundò, reuocat omnia priuilegia, per quæ abſolutio extra mortis articulũ poterat ab alio, quàm à Romano Pontifice exhiberi. Reuocat etiam tales facultates, etiam datas à Concilijs generalibus. Ex quo habes, reuocari facultatem, quæ dabatur Epiſcopis, ſeſſ.24.c.6. vt per ſe, vel per ſuos Vicarios abſoluerent à caſibus omnibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, etiam ab hæreſi: ſed ab hac per ſe tantum, non per Vicarios. hoc autem reuocatum eſt per Bullam hanc, etiam quantum ad forum interius.

3 Tertiò proteſtatur Pontifex, abſolutionem ſolemnem in die Iouis Cœnæ faciendam non comprehendere, nec ſuffragari vlli ex prædictis, niſi prius à cõmiſſis cum vero propoſito ſimilia non committendi deſtiterint: vbi, ne decipiaris, putans Papam eo die abſoluere generaliter excommunicatos omnes. Nulla enim tunc abſolutio ab excommunicatione fit: ſed per hanc proteſtationem id ſignificat, quod generalis benedictio illa, quæ tunc fit, non ſuffragatur vlli

excom-

excommunicato ad effectum auferendi excommunicationem abſque vlla alia abſolutione.

Quartò declarat, eos, qui ſtatuta, pragmaticas, vel ſimilia fecerunt contra libertatem Eccleſiæ, nullam abſolutionem eis profuturam, niſi prius reuocauerint; & de ſuis Archiuijs, locis, capitulis, vel libris deleuerint; & de reuocatione hac Romanum Pontificem certiorem fecerint.

Quintò reuocat quæcumque priuilegia conceſſa Principibus, Regibus, & quibuſcumque, vt nequeant excommunicari; aut quæ impediunt, quo minus hæc Bulla locum in eis habeat.

4 Sextò fulminat excommunicationem latæ ſententiæ contra eos, qui præſumpſerint abſoluere aliquem ex prædictis, aliter quàm decretū eſt per Bullam. In qua excommunicatione dubium oritur, an iſta excommunicatio ſit reſeruata, ſicut prædictæ. Aduerte Paulum Secundū in ſua Bulla etiam huic excommunicationi addidiſſe expreſſam reſeruationem, nempe, vt nemo prædictum abſoluentē abſoluat, præter Romanum Pontificem, vt refert Felin. c. paſtoralis. de offic. iud. ord. §. præterea. n. 9. ſed iam talis expreſſa reſeruatio à multis annis eſt ablata. ob id modo dubium eſt, an cenſenda ſit reſeruata. Et dubium facit: nam, vt diximus, iſta Bulla eſt ab homine, & vt habetur in prædicto c. paſtoralis. excommunicatio ab homine, ab eodem, qui fulminauit, vel à Superiori tolli poteſt: ergo, cū ſit iſta à Papa, à nullo alio aufertur. Hoc nō obſtante, tenet Nauar. c. 27. n. 74. non eſſe reſeruatam: & ratio eſt, quia etiamſi ſit ab homine, eſt generalis, & non lata contra perſonam determinatam: & talis excommunicatio aſſimilatur excommunicationi à iure, vt ſi non eſt reſeruata expreſsè, cenſeatur non reſeruata. Hoc probabilius puto, licet Felin. loco citato teneat cōtrarium. Ob id enim olim apponebatur reſeruatio, quia ex ſe non erat reſeruata, etiamſi ab homine eſſet: nam, vt ſuperius diximus, quando generalis eſt, conditionem iuris habet.

Septimò præcipit in virtute ſanctæ obedientię Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & locorum Ordinarijs, & Prælatis vbilibet conſtitutis, vt per ſe, vel per aliū, ſeu alios, præſentes litteras, poſtquam eas receperint, ſeu earum habuerint notitiam, ſemel in anno, aut ſi expedire viderint, etiā pluries in Eccleſijs ſuis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina conuenerit, ſolemniter publicēt, & ad Chriſti fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

5 Octauò præcipit Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, alijsq. locorum Ordinarijs, & Eccleſiarum Prælatis, necnon Rectoribus, cęterisq. curam animarum exercentibus, ac presbyteris ſæcularibus, & quorumuis ordinum regularibus; ad audiendas peccatorum confeſſiones quauis auctoritate deputatis, vt tranſumptum litterarum penes ſe habeant, easq. diligenter legere, & percipere ſtudeant.

Qui contrahant excommunicationem, ob iniectionem manuum in clericos. Cap. XXXI.

ELENCHVS.

1 *Tenor primæ excommunicationis in decretis contentæ, & ad quos pertineat.*
2 *Per manuum iniectionem quid intelligatur.*
3 *Percutiens Clericum ſponte ſe verberibus ſubijcientem incurrit hanc excommunicationem, niſi iocosè percutiat; immo, & Clericus ſeipſum percutiens.*
4 *Caſualis iniectio manuum, etiam ſi ſequatur homicidium, non inducit excommunicationem. item debet eſſe huiuſmodi iniectio peccatum mortale: & per Clericum quis intelligatur.*
5 *Clericus excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, verbaliter ſolùm degradatus gaudet hoc priuilegio: & per Monachum quis intelligatur.*
6 *Hæc excommunicatio extenditur etiam ad quatuor perſonarum genera, videlicet ad mandantes, ad eos quorum nomine fit, ad conſentientes, & ad non obuiantes cum poſſint, & debeant. 7. 8.*

1 IN explicandis alijs excommunicationibus Papalibus hunc ordinem obſeruabimus, vt primo loco eas, quæ in Decretis continentur, exponamus, quia hoc ius eſt antiquiſſimum. Deinde, quæ in Decretalibus. Deinde, quæ in Sexto. Et poſtea, quæ in Clementinis. Et poſtremò, quæ in Extrauagantibus. Prima ergo habetur 17. q. 4. can ſi quis ſuadente diabolo. & eſt Innocentij Secundi. Si quis, inquit, ſuadente diabolo, huius ſacrilegij reatum incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus iniecerit; anathematis vinculo ſubiaceat: & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſoluere (niſi mortis vrgēte periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & eius ſuſcipiat mandatum. Hic canon generalis eſt ad vtrumque

que ſexum, quamuis dicatur, ſi quis, vt notat ibi Gloſ. & probatur ex cap. mulieres. extra. de ſenten. excomm.

2 Quatuor autem in iſto canone ponuntur neceſſaria, vt talis excõmunicatio contrahatur.

Primò, vt ſit manuum iniectio: & per iniectionem manuum intelligitur quicunque effectus violentus in perſonam, vel in adhærentia perſonæ. vt notat Silu. verb. excommunic. 6. §.1. vnde Gloſ.citata notat, manuum iniectionem dici, ſi quis aquam proijciat, vel puluerem, vel ſaliuam, per modum iniuriæ. immo tentio violenta ſine vlla læſione eſt iniectio manuum, vt habetur cap. nuper. de ſent. excom. Et idem dicendum de his, qui eripiunt è manibus, aut corpore aliquid vi, aut ad frænos equi manus admouent, aut abſcindunt cingulum ephippij, aut eum ita furioſe perſequuntur, vt cogat ſe præcipitare in flumen, aut aliud diſcrimen ad ſe liberandum pati, ſecundum communem tex. Nauar. in Summ.cap.27. n. 77. per text. in d. cap. nuper. §.nos igitur. de ſent. excom.vbi habetur, etiam citra corporalem læſionem violentam ſepius circa clericos nequiter perpetrari.

3 Secus tamen, ſi clericum inſequatur, vt cadat, & ille ſine percuſſione cadat, & lædatur, vt dicit Silu.verb. excomm.6. nu.5. ver. 7. Denique iniurioſus effectus realis, licet non ſit violentus. d.cap.nuper; puta, ſi percuſſerit quis clericum, ſubijcientem ſe ſponte verberibus, ſi non facit iocoſe, vt dicit Abb.in cap.cõtingit. 1.nu.5. de ſent.excomm. vel ipſemet clericus ſeipſum percuſſerit, ſecundum communem tex. Abb. vbi ſupra: quia priuilegium clericale datum eſt non fauore proprio, ſed ordinis clericalis. cap. 1. & cap. de monialibus. de ſent. excom. Abb. in d. cap.contingit. in fin. Dico autem effectum realem: nam aliàs non eſt manuum iniectio. vnde Silu.excomm.6.§.2. dicit verba iniurioſa, comminationem, immo eleuationem manus, vel enſis ad percutiendũ, ſi effectus non ſequitur, non eſſe iniectionem manuum, iuxta Gloſ. cõmuniter receptam in c.ſi quis pulſatus.de pœnit.d.1.

4 Secundò debet eſſe violenta ad excludendum caſum: nam quando eſt caſualis, etiamſi ſit homicidium, immo fiat cum peccato mortali, quia forſan non eſt adhibita diligentia, non inducit hanc excommunicationem, quia non eſt violenta, aut iniurioſa iniectio.

Tertiò debet eſſe ſuadente diabolo, id eſt notabilis, ita vt ſit peccatũ mortale. pro ſolo enim mortali peccato excommunicatio maior fulminatur, vt habetur 11. q.3. can.nemo.

Quartò debet eſſe facta in clericum, vel in monachum: & per clericum intelligimus etiam, qui ſolam habet primam tonſuram. cap.cũ contingat. de ætat.& qualit. Immo etiam, ſi coniugatus ſit, gaudet priuilegio huius canonis, dummodo tonſuram, & habitum ferat, & cum virgine contraxerit, vt habetur cap.1.de cler.coniug. in 6. Hodie vero per Concil. Trid.cap.6.ſeſſ.23. requiritur vlterius, quod alicuius Eccleſiæ ſeruitio vel miniſterio ab Epiſcopo deputatus Eccleſiæ ſeruiat, vel miniſtret. Et eodem gaudent priuilegio etiam clerici coniugati cum virgine, qui dimiſerunt habitum, illo reaſſumpto, dummodo non reaſſumant in fraudem, vt dicit Anchar. qui alios citat in cap. 1. de cleric. coniug. per illum tex. in fin.vbi non portantes habitum, priuilegio non gaudeant: non autem dicitur, quod perdant. Illo ergo, quandocunque portent, gaudebũt; & quatenus diceretur, quod perdant, intelligeretur vſque ad reaſſumptionem.

5 Immo etiam clericus excommunicatus, interdictus, ſuſpenſus, irregularis, degradatus ſolum verbaliter, ſed non realiter, gaudet hoc priuilegio, vt habent Doct. cap. ex parte, extra de cler. coniug. immo degradati verbaliter, etiamſi ſint incorrigibiles iteratione delicti, gaudent eodem priuilegio, quouſque fuerint ter moniti, ſecundum Abb. in cap. cum non ab homine. nu.28.de iud. & in cap.contingit.1.n.12. de ſent.excomm. Per monachum autem intelligimus monachos, & regulares profeſſos, & conuerſos eorum. cap.non dubium. de ſent. excom. & monachas, & earum conuerſas.cap.de monial. de ſent.excomm. immo nouitios, & nouitias, vt habetur c.religioſo.de ſent. excom.in 6. Similiter, & Fratres Tertij Ordinis S. Dominici, vel S.Franciſci, qui gregatim viuunt, & habitũ portant religioſum, ſecundum Rot. in antiq. deciſ. 332. in fin.Fel.in cap.2. nu.10. de foro compet. & idem dic de Eremitis ſubiectis alicui regulæ. vel ſuperiori, ſecundum Silu. ver.Eremita. nu.2. qui ita reſtringit Gloſ.in cap. qui vere. 16. q.1. indiſtincte loquentem. Idem etiam dicendum de illis, qui ſe, & ſua obtulerunt, cum alteratione habitus. Silu.ver.Eccleſia. 1. nu.7. ver. adde idem. Atque etiam de militibus S.Ioannis Hieroſolymitani, qui profitentur regulam S. Auguſtini. Silu. vbi ſupra: ipſi enim emittunt tria vota, iuxta cap. cum ad monaſterium. de ſtat. regular. & dicuntur perſonæ religioſæ, ac promittunt obedientiam ſuperiori, vt dicit Put. deciſ.363.lib.1. Et aduerte ſecundum Felin.in cap. à nobis.2.nu.4. de ſent excom.priuilegium con-

ceſ-

ceſſum clericis,aut monachis,quod illorum percuſſores ſint excommunicati, habere locum,tum ſi percutiantur viui,tum etiam ſi mortui.Injicientes ergo manus violentas in prædictas perſonas, excommunicationẽ Papæ reſeruatam incurrunt.

6 Quamuis autem per hunc tantum canonem, ſoli inijcientes manus violentas in prædictas perſonas, excommunicationem hanc contrahant; tamen ad alia quatuor perſonarum genera per alios canones a Pontificibus declaratur, & extenditur.

Primò, qui mandant prædictam manuũ iniectionem,etiamſi per ſe eam non committant. ita habetur cap. mulieres. de ſent.excommun.

Secundò ij, quorum nomine facta eſt, etiam ipſis ignorantibus, tamen poſteaquam ſciuerunt, ratificarunt:talis enim ratihabitio retrotrahitur, vt habetur in cap. cum quis. de ſent. excomm. in 6. vbi habetur, quod quando ratihabitio eſt iniectionis, ſed non eſt iniectio facta nomine illius, qui ratificat, tunc non contrahitur excommunicatio, ſed tantum peccatum: quando verò nomine illius facta erat, tunc cõtrahitur excommunicatio canonis, ſi quis ſuadente. Et aduerte, illud dici factum nomine alicuius, quod eius fit contemplatione. Gloſ. in d.cap.cum quis. verb. tuo nomine. de ſent.excom.lib.6. Aduerte ſimiliter, quatuor requiri ad hoc, vt retrotrahatur delictum alterius nomine factum, ſecundum Io. de Anan. in cap. laudabilem. de conuer.coniug. Primò, quod nomine illius ſit factum.

7 Secundò, quod habeatur ratum: nam ſi dicitur,doleo,quod ſit factũ nomine meo; ſed gaudeo, quod ſit factum, non dicitur ratum habere.

Tertiò, quod ſit tale delictum,quod per alterum poſſit committi: ſecus ſi non poteſt, vt eſt adulterium.

Quartò, quod ratihabitio eodem tempore poſſit fieri, quo fit actus: qui enim rata haberet, quæ geſta ſunt nomine eius,quando erat infans, non dicitur ratum habere, quia non poterat illum actum tunc facere. Aduerte vlterius,quod habens ratum incidit in pœnam ex nunc,quo ratum habuit; & ex tunc,quo delictum fuit perpetratum. Gloſ. in d.cap. cum quis. ver. incurris. Abb.in cap.ſicut tuis. num.7. de ſimon.

Tertiò,conſentientes tali iniectioni,vt habetur in cap. quantæ. vbi Gloſ. bene aduertit,non omnes conſentientes excommunicari, ſed eos, qui ad prædictam iniectionem cooperantur, vel conſilium, vel auxilium, vel fauorem dando.

8 Quartò, qui poſſunt obuiare iniectioni prædictæ, & non obuiant. ita habetur eodem cap. quantæ. Et licet ibi Gloſ. limitet ad eos, qui non obuiant, cum poſſint, & ex officio, vel auctoritate obuiare tenentur: generaliter tamen ſiue habeant iuriſdictionem, ſiue non, ſi dolosè non obuient, quod incidant in canonem, tenent Oſtienſ. in d.c.quantæ. in fin. & ibi Abb.nu.7. & Boic.num.6. Secus, ſi ex negligentia, vel quia nolunt ſe immiſcere rumoribus aliorum: tunc non incidunt in canones, qui requirunt dolum, vt per Oſt. & Abb.& Boic. vbi ſupra. Silu.verb. excom.6.num.5.ver.quinto.

ADDITIONES.

Si quis ſuadente.) Nauar.nu.78.Sayr.cap.26. Auila par.2.cap.5.diſp.3.dub.8.

Effectum violentum.) Vide Sayr. l.c. à nu.11. Auilam loc.cit. dub.2.

Hodie verò per Conc. Trid.) Loquitur Concilium de priuilegio fori. Auila de cenſur. p.2. cap.5. diſp.2. dub.11. contrarium affirmat Sayr. lib.3.cap.26. de cenſur. cum Emmanuele.

Papæ reſeruatam incurrunt.) Clericum ſe ipſum irato animo verberantem excommunicatum eſſe, aiunt Nauar.cap.27.n.78.Angles in 4. Sayr.nu.20 l.c. (vbi pro contraria ſententia refert Card.Toletum lib.5. c.8. in priorib. editionibus) Auila par.2.de cenſur.c.5.diſp.3.dub.12. cum Abb. & Iulio Claro. idem dicit, cum communi ſententia, Val.Regin.c.lib.1.Prax.F.Pœn. c.17. nu.210. Quidam Canonici iuris interpretes (Baldus in ijs) quos Antonius Naldus in Practicis quæſtionibus num.14. ſequutus eſt, clericum ſe ipſum iniurioſè percutientem excommunicatione non affici, putant: quod ſenſit aliquando Toletus, & probabile viſum eſt Suar. tom.5. diſp.

Clericus, aut Monialis venenum ſibi miniſtrans,ſciens, & prudens, non ligatur excommunicatione; quia ſic vis infertur naturæ, non perſonæ. Auila de cenſur.par.2.c.5.dub.12. Emmanuel cap.80.Idem dicas de occidente Clericum, veneno:excommunicatus eſſet,ſi illum ad ſumẽdum venenum cogeret. Clericus,deuotionis zelo ſe percutiens, non afficitur excommunicatione. Nauar.in Man.cap.15.nu.21.Reginald.l.c.

Ligatur excommunicatione etiam,qui percutit clericum conſentientem,non tamen clericus. Auila §.ex dictis. loc.cit.

Qui poſſunt obuiare.) Si ex officio, & iuſtitia tenentur obuiare.Hoc probabilius.Auila dub.8.

De percuſſione Clerici. Val. Reginal. lib.1. Prax.F.Pœn. cap.17.

Clericus Minorum Ordinum non habens beneficium Eccleſiaſticum, ſiue habens beneficium

Eccle-

Eccleſiaſticum, ſine habitu, & tonſura incedens, ſine alia admonitione, priuilegium fori amittit; non tamen canonis, ſi quis ſuadente, aut alia priuilegia Clericis conceſſa. Conc. enim Trid. ſolũ fori priuilegium aufert. Comit. to. 1. Reſp. Mor. lib. 6. q. 20. ex Cõgr. Conc. vt cõſtat ex epiſt. Antonij Cardinalis Caraffæ ab eodẽ Comit. relata.

Qui excommunicati ob manuum violentam iniectionem ab alio, quàm à Romano Pontifice abſolui poſſint. Cap. XXXII.

ELENCHVS.

1 *Percuſsio triplex, enormis, leuis, mediocris, & quæ ſit vnaquaque.*

2 *Abſoluere quis poſsit ab excommunicatione ob iniectionem violentam manus in clericum; item ſerui quando ab epiſcopo poſsint abſolui, & quando teneantur ſedem Apoſtolicam adire. 3. 4.*

5 *Epiſcopus poteſt abſoluere ab hac excommunicatione pueros, mulieres, moniales, impotentes ad iter, pauperes.*

6 *Epiſcopus poteſt abſoluere ab hac excommunicatione monachos non habentes viaticum, magnas perſonas, ſanos*

7 *Tria circa hanc excommunicationẽ aduertẽda.*

1 ADuertendum eſt ex Panor. & Ioan. Andr. cap. peruenit. de ſent. excomm. triplicem eſſe læſionem; enormem, leuem, mediocrem. Enormis eſt, vt habetur cap. cum illorum. §. qui ſi clauſtrales. in fin. de ſent. excom. quando proceſſum eſt ad membri mutilationem, vel effuſionem ſanguinis; aut ratione perſonæ, quando in Epiſcopum, aut Abbatem violenta manus eſt iniecta. Per mutilationem intellige cum Silu. verb. abſolut. 4. §. 2. quando eſt truncatio membri, aut vulnus, ex quo eſt inhabilitatio membri. Per effuſionem ſanguinis intellige, quando eſt copia, & abundantia, vt Gloſſ. in eod. cap. cum illorum. notat: nam verbum effuſionis, abundantiam ſignificat, vt habetur 16. quæſt. 1. cap. reuertimini. & notat Silu. loc. cit. non debere eſſe copiam e loco, vnde facile egreditur, vt è naribus, ſed aliunde. Aduerte etiam ex eod. cap. quando læſio eſſet in aliquam aliam ſimilem perſonam, vnde ſcandalum ortum eſſet in populo, eſſet enormis læſio, vt in eod. cap. declarat Innoc. Leuis autem eſt illa, quæ fit pugno, palma, manu, pede, ligno, lapide, non facientibus vulnus, vt declaratur in Extrauag. perlectis. cuius meminit Oſtienſ. in cap. peruenit de ſenten. excom. Non vocamus autem leuem, quæ fit ſine mortali peccato (nam propter talem non incurritur excommunicatio) ſed quæ fit cum mortali, ſed reſpectu enormis, leuis cenſetur. Eſt autem, vt habetur in Extrauag. perlectis. ad iudicandam læſionem leuem, iudicium faciendum non ſolum facti, ſed qualitatis, & modi, & circumſtantiarum aliarum loci, & perſonarum, propter quæ, quod leue eſt, poteſt eſſe graue. Mediocris læſio eſt, quæ media eſt inter enormem, & leuem: nec de hac poteſt eſſe regula certa, iudicium tamen pertinet ad Epiſcopum, vt dicit Oſtienſ. cap. peruenit. citato. Addit Silu. abſolutio. 4. §. 3. etiam ad ſimplicem Sacerdotem, qui ab Epiſcopo habet abſoluendi poteſtatem. Hoc ſuppoſito, nonnulla notanda ſunt.

Summa Toleti.

2 Ab excommunicatione contracta ob iniectionem manus violentam in clericum ex leui læſione, poteſt Epiſcopus abſoluere, tam ſæculares, quàm clericos. ita habetur expreſſe in cap. peruenit. de ſent. excom. & ibi Gloſ. & Panorm.

Rurſus, à contracta, ob leſionem mediocrem, poteſt Epiſcopus abſoluere clericos collegialiter viuentes, ſi forte vnus alterum percuſſit; ſed non ob enormem. ita habetur cap. quoniam. de vita & honeſt cleric.

Rurſus, quando ſunt monachi, ſeu Religioſi in clauſtro degentes, & vnus alterum lædit, à proprio Superiori poteſt abſolui. Quod ſi percuſſus eſt alterius clauſtri, ab vtroque Superiori debet abſolui, ſi læſio eſt leuis, vel mediocris; tamen ſi enormis, à Papa. Hæc dicuntur cap. cum illorum. de ſent. excomm. & in eodem cap. habetur, quod ſi percuſſus eſt clericus ſæcularis, tunc religioſus percutiens à Papa eſt abſoluendus; intelligitur ob mediocrem: nam ob leuem poteſt Epiſcopus ſolus, non autem Prælatus Religioſi percutientis, iuxta cap. Religioſo 2. de ſent. excom. in 6.

3 Rurſus, ſi oſtiarius Principis, Prælati, vel alterius poteſtatis, ſui officij cauſa lædit clericum, non animo iniuriandi, ſed ob detinendam turbam, aut officij ſui cauſa; abſoluitur ab Epiſcopo, ſi leuis, aut mediocris læſio fuerit: ſed non niſi à Papa, ſi enormis, vt habetur cap. ſi verò. 1. de ſent. excom.

Rurſus, quando impedimentum legitimum temporale occurrit, quo minus iniector manus violentæ poſſit ad Sedem Apoſtolicam venire, vt quia habet inimicitias, vel ob alias iuſtas cauſas, tunc poteſt ab Epiſcopo abſolui cum iuramento,

vt ceſſante impedimento veniat ad Sedem Apoſtolicam. ita habetur c.de cetero.de ſent.excom.

Rurſus ſerui abſoluuntur ab Epiſcopo, etiam ob enormem læſionem: ſed in duobus caſibus.

Vnus, quando ſeruus fecit in fraudem, vt ſe à domino liberaret.

Alter, quando etiamſi non in fraudem fecerit, tamen eius abſentia eſt in magnum detrimẽtum domini, nec dominus in culpa læſionis fuit.

4 Adhuc etiam in his duobus caſibus ab Epiſcopo non poteſt abſolui, quando eſt tam enormis læſio, vt ad vitandum ſcandalum, vel tollendum exemplum, ſit mittendus ad Sedem Apoſtolicam. Iſta habetur c.relatum.de ſent.excom. quod non intelligitur de alijs famulis liberis.

Si tamen ſeruus ad libertatem peruenerit, debet ad Sedem Apoſtolicam venire, quando ob enormem, vel mediocrem eſt abſolutus ab Epiſcopo, & cum tali iuramento eſt abſoluendus. cap.quamuis. de ſent.excom. ſicut fit in alijs impedimentis temporalibus.

5 Aduerte autem, quòd in omnibus caſibus, in quibus data opportunitate, tenentur Papam adire, ſi non adeant, ſunt periuri, quia non ſeruant iuramentum, & reincidunt in eandem ſententiam excommunicationis, non quòd prima reuiuiſcat, ſed eſt noua excommunicatio a iure lata propter contemptum, vt dicit Abb. in cap.ex tenore. in fin.de ſent.excom. per tex. in cap.eos. eod. tit. lib.6. Sunt autem alij caſus, in quibus poteſt Epiſcopus abſoluere ab hac excommunicatione, ob quamcumque læſionem contractam.

Primò, quando ſunt pueri ante annos pubertatis, ſeu annos quatuordecim, vt habetur cap. ſuper eo de ſenten.excomm. nec tenentur venire ad Sedem Apoſtolicam facti grandiores, vt habetur cap. quamuis. eodem tit. immò ſi contraxerunt excommunicationem ante annos pubertatis, & quando abſoluendi ſunt vltra annos pubertatis, abſolui poſſunt ab Epiſcopo, vt habetur cap.vlt.eod.tit.

Secundò, mulieres cuiuſcumque ætatis, & conditionis abſoluuntur ab Epiſcopo. cap. mulieres. eod. tit.

Tertiò, moniales ab Epiſcopo diœceſano etiã abſoluuntur. cap. de monialibus. eod.tit.

Quartò, impotentes ad iter, vt cæci, claudi, & ſimiles. ita habetur. cap.ea noſcitur. eod.tit.

Quintò, quando ſunt ita pauperes, vt nequeãt ſuſtentari, niſi ſuo labore, nec tenentur venire ad Sedem Apoſtolicam mendicantes. cap. quod de his. eod. tit. quod eſt verum, niſi ipſe eſſet ſolitus mendicare, & mendicando ſibi proſpicere, vt notat Abb.in cap.ea noſcitur.in fin.de ſent. excomm. Et hoc limita, ſi ſit ſolitus mendicando ſibi, & familiæ proſpicere, itinerando autem familiæ non poſſet proſpicere; quia tunc non teneretur ire, ſecundum Abb.vbi ſup.Sed hi, ſi poſt venirent ad pinguem fortunam, tenentur venire. iuxta c.quamuis. eod.tit. vbi inter habentes impedimentum temporale, ſoli pueri excipiuntur.

6 Eodem priuilegio fruuntur monachi, qui non habent viaticum, & monaſterium pauperrimum eis prouidere non poteſt, quoniam & tales abſoluit Epiſcopus. Gloſ. in cap. religioſo. verb. exhiberi. in fin. de ſent.excom.lib.6.

Sextò, quando ſunt perſonæ magnæ potentiæ, & ita delicati, quod laborem veniendi non poſſunt ſuſtinere; tunc enim ſtatus perſonæ, & veritas negotij eſt intimanda Romano Pontifici, vt de commiſſo ſcelere ſecundum conſilium eius corrigantur, priuſquam abſoluantur, vt habetur cap. mulieres. eod.tit.

Septimò, qui ſunt in ſenili ætate, ab Epiſcopo abſoluuntur, vt habetur cap.quamuis.eodem tit.

7 Hic autem aduertenda ſunt tria. Vnum eſt, quod in caſibus his omnibus, in quibus Epiſcopus poteſt abſoluere, abſolutionem poteſt committere presbytero, vt habet Gloſ. in cap.de cetero. eod.tit. & ſuperius hoc diximus.

Alterum eſt, Legatos de latere Romani Pontificis, habere facultatem de iure communi abſoluendi quoſcumque excommunicatos ob manuum violentam iniectionem. ita habetur cap. ad eminentiam. de ſent.excom.

Tertium eſt, occultos etiam excommunicatos ob iniectionem manuum, præter enarratos, non poſſe ab Epiſcopo abſolui; ſed ſunt mittendi ad Sedem Apoſtolicam, vt habetur cap. porrò. eod.tit. vel ad Legatum de latere, iuxta cap. ad eminentiam. allegatum. Hodie tamen per Conc.Trid.cap.6.ſeſſ.24. habent Epiſcopi poteſtatem abſoluendi à quibuſcumque caſibus occultis, Sedi Apoſtolicæ reſeruatis; eo modo, quo ſupra dixi, cap.30.nu.2.

ADDITIONES.

Vide Nauar.n.88.28. a n.10.Sayr.lib.3.c.28.

In quibus caſibus non contrahitur prædicta excommunicatio. Cap. XXXIII.

ELENCHVS.

1 *Iniectio manuum iocoſa, fortuita, vim repellens cum moderamine inculpatæ tutelæ, in turpi-*

turpiter inuentum cum vxore, matre, ſorore vel filia ſi fiat in continenti, non contrahit hanc excommunicationem.

2 *Quædam aduertenda circa hanc poſtremam iniectionem; & an percutiens eum, quem ignorat eſſe clericũ, & eſt clericus, incurrat.*

3 *Realiter degradatum, negotiationibus prohibitis ſe immiſcens, arma deferens habitu relicto, clericalem habitum relinquens, ioculatores, buffones, tabernarij, vel macellarij, quando amittant priuilegium; item mulier percutiens clericum de ſtupro illam tenantem, & ter admonitus vt ab vxoris colloquio abſtineat, inuenitur cum ea loqui etiam honeſte, & quando quis in correctionem percutitur.*

4 *Sex generibus perſonarum licet leuis percuſſio, & quæ nam ſint, & quos poſsint percutere.*

5 *An contrahatur ſi modus excedatur; & ſi id fiat non ob correctionem, ſed odio, inuidia, mala intẽtione licet prætextu correctionis.*

6 *Qui poſsint clericos per alium percutere.*

7 *Torturantes clericos per laicos an incidant.*

1 MVlti ſunt etiam caſus, in quibus ex clerici, vel monachi læſione, vel manuum iniectione non cõtrahitur excommunicatio vlla.

Primus, quando facta eſt ioco, etiamſi iocus non ſit cum modo. ita habetur cap. 1. de ſent. excomm. quia id non facit, ſuadente diabolo, quod requiritur, iuxta cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4.

Secundò, ob eandem cauſam quando fortuito fit, vt aliquis dum irruentem turbam cohibet. fortuito percutit clericum, vel monachum, non eſt excommunicatus. ita habetur cap. ſi verò. 1. de ſent. excomm. In quo cap. eſt etiam.

Tertius caſus, quando, qui percutit, vim vi repellit, cum moderamine inculpatæ tutelæ; tunc enim in defenſionem, etiamſi occidat, non eſt excommunicatus, imò nec irregularis, vt habetur Clem. vnic. de homic. In eodem etiam cap. ſi verò, habetur.

Quartus caſus, quando percutit in continenti clericum, vel monachum turpiter inuentum cum vxore, vel matre, ſorore, vel filia: tunc enim licet peccatum ſit manum inijcere, & occidere, ſecundum communem, per c. inter hæc. 33. q. 2. tamen non contrahitur excommunicatio. Si verò ſit inuentus cum alijs perſonis remotioribus ipſi percutienti, tunc eſt excommunicatus.

2 Aduerte autem, quòd ſi clericus taliter repertus occideretur animo deliberato, & non calore iracundiæ; occidens in canonem incideret, ſecundum Silu. in verb. excom. 6. caſu 10. quem refert, & ſequitur Couar. in 4. lib. decr. 2. par. c. 7. nu. 12. Aduerte rurſus, nomine vxoris etiam intelligi ſponſam de præſenti, ſecundum omnes, teſte Silu. vbi ſupra. Nomine autem matris, & filiæ, non intelliguntur omnes aſcendentes, & deſcendentes, ſed ipſa tantum mater, & filia, vt habet Gloſ. in d. cap. ſi vero. verb. matre. Abb. nu. 9. & Oſtien. in fin. dicunt, id eſſe tutius; licet in dicto c. in fin. contrarium tenuerit Innoc. ſub nomine ſcilicet matris, & filiæ, contineri omnes aſcendentes, & deſcendentes.

Quintus caſus habetur in cap. ſi vero 2. eod. tit. qui enim percutit clericum cum ignorantia probabili facti, nempe ignorans eſſe clericum, quia clericus non habebat ſigna, vnde clericus appareret; tunc non contrahit excommunicationem. Et idem dicendum eſt, ſi noctu percuſſit, quamuis ſigna clericatus haberet, ignorando eſſe clericum, quamuis qui percuſſit daret operam rei illicite, vt bene dicit Nauar. cap. 27. n. 80. licet id neget Silu. excom. 6. §. 6.

3 Sextus caſus eſt, quando clericus eſt realiter degradatus; tunc enim perdit priuilegium clericale. cap. degradatio. de pœnis. in 6.

Septimus, quando negotiationibus prohibitis ſe immiſcet; & ter admonitus à Prælato non deſiſtit. cap. ex litteris. extra, de vita & honeſt. clericorum.

Octauus, quando relicto habitu arma defert militaria, & ter etiam admonitus non deſiſtit. cap. in audientia. extra, de ſent. excomm. Et nota, non ſat eſſe arma deferre cum habitu, quamuis Nauar. cap. 27. num. 80. id affirmet, ſed re vera textus contrarium oſtendit.

Nonus eſt, quando relinquit habitum clericalem, qui in veſte, & tonſura conſiſtit: & ter admonitus non ſe emendat. cap. contingit. 2. de ſent. excom. vbi Panorm. nu. 4. docet debere eſſe has admonitiones tres diſtinctas, & non ſufficere vnam pro tribus, & debere eſſe ab Epiſcopo, ſeu Prælato ipſius clerici.

Decimus eſt cap. 1. de vit. & honeſt. cler. in 6. vbi clerici, qui faciunt ſe ioculatores, goliardos, buffones, perdunt priuilegium clericale, ſi per annum perſeuerant, aut ſi ante annum ter admonentur à Prælatis, & non deſiſtunt.

Vndecimus eſt in Clem. 1. de vit. & honeſt. cler. qui enim publicè, & perſonaliter exercent officium Tabernariorum, vel Macellariorum, ſi ter admoniti non deſiſtunt, vel poſt admonitionem iterum reuertuntur, etiamſi deſtiterint,

perdunt priuilegium clericale. Et in his caſibus non contrahitur excommunicatio ex manuum iniectione, ſeu percuſſione in clericum, vel monachum.

Duodecimus eſt caſus, ſi mulier percutit clericum de ſtupro illam tentantem, modò tentatio fiat facto, & non ſolo verb. Ang. verb. excommunicatio. §. 21. Nauar. in Sum. cap. 27. nu. 85.

Decimustertius, ſi clericus, qui prius admonitus fuerat, vt à colloquio cum vxore abſtineret domi, etiam honeſto; poſtea inuentus eſſet cum ea, etiam honeſtè loquendo; & detineretur per viginti horas ad tradendum eum ſuo iudici, non contraheret excommunicationem, vt dicit rectè Nauar. in Sum. cap. 27. nu. 85.

Alius eſt caſus numero decimuſquartus, quando talis etiam excommunicatio non contrahitur; nempe, quando in correctionem, vel diſciplinam fit leuis percuſſio. In cuius gratiam aduerte, ex cap. cum voluntate. de ſent. excomm. ſex generibus perſonarum licere leuem percuſſionem clerici, vel monachi.

4 Primò ijs, qui curam Eccleſiæ habent eijciendi turbantia officium; hi enim clericos in minoribus conſtitutos, diuinum officium turbantes poſſunt percutere, & caſtigare.

Secundò, ſeniores alij clerici poſſunt idem præſtare zelo deuotionis.

Tertiò, Prælati reſpectu ſubditorum.

Quartò, magiſtri, reſpectu diſcipulorum.

Quinto, domini reſpectu eorum, qui de familia ſunt.

Sextò, propinqui, vt parentes, & alij etiam propinqui ſecundum carnem. Circa hunc canonem nonnulla dubia occurrunt.

Primum eſt, quos clericos liceat his perſonis percutere gratia diſciplinæ, vel correctionis.

Dico primò ſecundum omnes, duobus primis generibus licere percutere in minoribus tantum conſtitutos: ita enim canon expreſſe concedit.

Dico ſecundò, Prælatis, & magiſtris licere percutere etiam ſacerdotes. ita habent Panorm. cap. vniuerſitatis. de ſent. excomm. & Angel. excom. 5. §. 10. & canon his non limitat ſicut prioribus. De alijs duobus eſt difficultas, & præcipua de patre reſpectu filiorum; ſunt enim duæ opiniones. Prior eſt Ioan. de Lign. cap. cum voluntate allegato. Silu. excomm. 6. §. 6. & Tabien. excom. 5. caſu. 1. nu. 8. qui licere dicunt patribus, filios etiam ſacerdotes percutere correctionis cauſa. Poſterior eſt Panorm. cap. cum voluntate. alleg. & Gloſ. ibidem, & alterius Gloſſ. cap. 1. extra de ſent. excomm. qui id negant, & dicunt, patres non poſſe percutere, niſi in minoribus tantum conſtitutos: & ego ita credo. Et ratio hæc eſt, quia illud cap. cum voluntate. cùm dat propinquis talem facultatem, ſimiliter, & dominis reſpectu familiæ, limitat expreſſe de conſtitutis in minoribus, ſicut etiam circa illa prima duo genera. Vt ergo his primis non licet caſtigare conſtitutos in ſacris, vt bene Gloſſ. notat in prædicto cap. cum voluntate, ita nec propinquis, & conſequenter nec patribus: & hoc tutiùs eſt.

5 Aliud eſt dubium, an quando modus exceditur in correctione, ſeu caſtigatione, contrahatur excommunicatio. In hoc ſunt duæ Gloſſ. contrariæ. Gloſ. enim cap. vniuerſitatis. de ſent. excomm. tenet partem affirmatiuam: & Gloſſ. cap. cum voluntate citato, tenet negatiuam. Poteſt vtraque concordari cum ſententia Silu. excom. 6. §. 6. & Tabien. excom. 5. caſu 1. n. 6. nempe non contrahi, quando exceſſus eſt paruus, vel ſubitus, in quo nec dolus, nec mortale peccatum notatur; aliàs contrahitur.

Aliud eſt dubium, an quando prædictæ perſonæ percutiunt, etiam prætextu correctionis; ſed non ob correctionem, ſed odio, vel vindicta, vel alia mala intentione, contrahant excommunicationem? Reſpondetur ex ſentẽtia communi, quam tenet Silu. & Tabien locis proxime citatis, contrahere tunc excommunicationem; non enim aliter eſt conceſſa eis talis facultas, niſi ob prædictum finem.

Aliud dubium eſt, an prædictæ perſonæ poſſent per alium caſtigare.

6 Ad hoc dico primò, Epiſcopis non licet per ſe cædere ſubditos, ſed debent per alium, ſcilicet clericum, cædere clericum. ita habetur can. non liceat. d. 86. ibi tamen Gloſ. limitat, niſi ſit defectus clerici, per quem id faciat. Eandem limitationem dant Gloſ. in Sum. d. 45. & Gloſ. cap. vniuerſitatis. de ſent. excom. Non credo tamen, ſi per ſe id facerent, quod excommunicationem incurrerent. Nam iuxta cap. cum voluntate. licet Prælatis abſque excommunicatione percutere leuiter ſubditos, nec ille can. non liceat, id prohibet ſub excommunicatione.

Dico ſecundò, Abbati non licet per alium cædere monachum, vel conuerſum, ſed per ſeipſum, niſi neceſſitas vrgeat. ita habetur cap. vniuerſitatis. de ſent. excom. aliter vterque excommunicatus eſt. Silu. ver. excom. 6. §. 6.

Dico tertiò, Qui per laicum clericum cædit, etiam ob correctionem, & iuſta cauſa exiſtente, contrahit excommunicationem Papalem, tam ipſe, quàm qui mandatum exequitur. ita habetur in

tur in

tur in prædicto cap. vniuerſitatis: quod etiam ſi de Abbate loquatur, Doct. vniuerſaliter intelligunt de quocunque mandante per laicum, etiam gratia correctionis.

7 Hinc mouet dubium Panorm.cap.cum voluntate. citato, de his qui per laicos dant torturam clericis: & non excuſat eos Panor. licet ſit conſuetudo. Nauar. autem cap.27. num.86. excuſat à cenſura, ſed non à peccato. Tabien. autem excomm.5. cap.1. nu.7. omnino excuſat ob conſuetudinem, & quia clericus non inuenitur, qui id poſſit facere, aut velit. Idem Silu.loc.cit. & hoc videtur probabilius.

Dico quartò, Alijs ab Epiſcopis non licet percutere per alios, ſed per ſe, niſi Abbatibus, vrgente cauſa; non autem magiſtris, & patribus: & ſi per laicos percutiant, ab excommunicatione non liberantur: nam canon ipſis tantùm, non vt per alios id faciant, talem dat facultatem: immo etiam ſi per clericos percutiant, vt dicit Silueſt. verb. excommunicatio.6.§.6. ab excommunicatione non ſunt immunes.

ADNOTATIO.

Oppoſitum eſt in praxi; cui fauet Nauar. in comment.3. de Regul. in fine. item cap. cum voluntate, de ſentent.excomm.lege Suar. diſput.22. ſect.1. num.44.

ADDITIONES.

Nauar.nu.28.Sayr.c.27.Philiar.lib.3.c.33. de offic.Sacerd.Angles in 4.de excom.art.5.diffi.4. Caiet.verb.excom.cap.10. De hac re Sayr.lib.3. cap.27.Auila par.2.cap.5.diſp.3.dub.12.

Dico ſecundo.) Sot.lib.5.quæſt.art.2.de iuſt. non condemnaret magiſtros verberantes diſcipulos ſacris initiatos, correctionis gratia. Salon. 2.2.quæſt.65.art.2. ſolis Prælatis licere ait, Sacerdotes verberare, Diaconos, & Subdiaconos Patribus in re grauiſſima, cum certa reſipiſcentiæ ſpe: Magiſtri autem hoc facere poterunt, ſi vigebit mos. ex Soto, l.c.

Exceſſus.) Si ſanguis etiam effundatur, præter intentionem, dum verberibus corrigit Clericum Prælatus, vel Pater, non incidunt in excommunicationem. Sot.loc.cit.Incideret, ſi ex ira, aut odio mortifero hoc facerēt.Salon, Caiet. loc.cit.Val.tom.3.diſp.5.q.9.par.vni. Sayr.n.16.

Non eſt excommunicatus, qui clericum excommunicatum nolentem ab Eccleſia egredi, dum ſacra peraguntur, leuiter percutit. Philiar. l.c.nota.3.caſu 16.Sayr.nu.15.

Si Monialis flebotomia, aut medica potione fœtum eijcere quærat, non eſt excommunicata; nam actio illa non eſt violēta naturæ, nec aliunde ſtatui clericali iniurioſa. Auila dubit.11.l.c. Sayr.lib.3.cap.26.nu.17. ex Caiet.

De nonnullorum dubiorum reſolutione. Cap. XXXIV.

ELENCHVS.

1 Mandans percuti clericum ſi ita reuocet, vt reuocatio perueniat ad mandatarium non incidet ſi ſequatur effectus.

3 Quid dicendum, ſi reuocatio ad mandatarium peruenire non potuit; & ſi mandans moriatur antequam ſequatur effectus.

3 Quid de conſilium dante: & quæ differentia ſit inter mandantem & dantem conſilium.

4 Iudici ſæculari an liceat clericum capere, & in carcerē detrudere vel in cuſtodia detinere.

5 Quatuor caſus, in quibus abſque excommunicatione iudex ſæcularis non incurrit hunc canonem.6.

7 Clericus ſeipsū percutiēs an incidat in canonē.

8 Rationes doctorum afferuntur.9.

10 Clericus ſe exponens, an incurrat.

11 Eremitæ an gaudeant hoc priuilegio, ſi nullos habeant ordines & quid de fratribus, & ſororibus tertij ordinis Sancti Franciſci, & Sancti Dominici.

1 Nonnulla dubia occurrunt, ex quorum reſolutione perfectius iſta materia declaratur.

Primum eſt, an qui mandat percuti clericum, & ante percuſſionem reuocat mandatum, incidat in ſententiam excommunicationis, ſi mandatarius percutiat?

Ad hoc dico primò, ſi reuocauit mandatum, ita vt reuocatio perueniat ad mandatarium, non incidit in excommunicationem, etiam ſi mandatarius poſtea percutiat. Iſta eſt doctrina Gloſ. cap.mulieres. de ſent.excommun.quam Doctores communiter ſequuntur. Immo in tali caſu, ſi mandatarius occidat, vel mutilet, mandans non incurrit in irregularitatem, vt tenent Innocen. Ioan.de Ana.Panorm.cap.ad audientiam. de homicid. vbi dicunt, ſufficere ad hoc etiam virtualem reuocationem, vt ſi mandans fecit pacem, vel amicitiam, vel contraxit parentelam cum aduerſarro, ſciente mandatario; tunc enim virtualiter reuocat. & ſi poſtea mandatarius exequatur mandatum, nō propterea fit irregularis mandās, & multo minus contrahit excommunicationem, ſi percuſſus ſit clericus, vel monachus. De irregularitate autem dicemus inferius.

2 Dico ſecundo, quando mandans reuocauit mandatum, ſed reuocatio ad mandatarium peruenire non potuit: tunc mandans contrahit excommunicationem, ſi mandatarius percutiat. Hoc dictum eſt Angeli, excom.5.§.31. quamuis contrarium teneat Gloſſ. cap. cum quis. de excommunic. in 6. vbi dicit, non contrahi excommunicationem in tali caſu. ſed contrarium eſt verius, & ratio eſt: nam quando reuocat mandatum, non eſt res integra, cùm ceſſerit aliquid iam in detrimentum illius, contra quem eſt mandatum. Nam eſt ſtatus talis, in quo nocumentum remoueri non poteſt: & ſimile de eo, qui emiſit bombardam, & antequam globus perueniat ad hominem, eum pœnitet, & animum mutat, ſed globum retrahere nequit; tamen non ob id ab excommunicatione liberatur.

Dico tertiò, quando mandans moritur ante mandati executionem, etiamſi poſtea mandatarius percutiat, non contrahit mandans excommunicationem. iſtud eſt Gloſſ. cap. mulieres. de ſentent. excommun. & Angel. excommun.5. §.33. Ratio tamen Gloſſ. non eſt bona; dicit enim, mandatum ceſſare morte mandantis. hoc tamen non ita eſt, niſi quando mortis notitia ad mandatarium peruenit. Ratio verò Angeli eſt melior, quia mortuus de nouo excommunicari non poteſt. Verum eſt, quòd ſi ille ſine pœnitentia eſt mortuus, & mandatum eſt publicum; non debet in loco ſacro ſepeliri, non propter excommunicationem, ſed quia in publico peccato mortuus eſt. Vide Silueſt. excommunicatio.6. §.5.

3 Dico quartò, idem dicendum eſt de conſiliante, quod dictum eſt de mandante. Iſtud dictum eſt Innoc. Io.de Anan.Panor.locis citatis, & Silu.homicidium.1.§.11. quamuis Innoc.quẽ alij Doct. prædicti ſequuntur,dicat plus exigi in conſiliatione: nam qui dedit conſilium,nõ excuſatur a cenſura,ſi tantum diſſuadeat;ſed ſi non eſt certus,illum mutaſſe propoſitum,debet admonere illum,contra quem dedit conſilium, ſaltem in generali,vt ſibi caueat. Rationem huius differentiæ inter conſiliarium, & mandantem dedit Bart. ff.de iniur.l.non ſolum.§.ſi mandato.inquiens:In mandato res agitur mandantis: ob id ſufficit, ſi mandans reuocet, quia ipſe tota erat cauſa, propter quam effectus erat exequendus:at in conſiliario res agitur ipſius, cui eſt conſilium datum: ob id non ſufficit ſuaſio contrarij, ſed eſt remouendus ab effectu ille, cui eſt conſilium datum, etiam alia via, qua remoueri poteſt.

4 Aliud dubium eſt, an liceat ſæculari iudici capere,ſeu in vincula detrudere clericum, aut in cuſtodia detinere. Dico non licere: immo incidit in ſententiam canonis,vt habetur in c.nuper. de ſent.excom.Licet tamen abſque excommunicatione vlla, aut culpa in quatuor caſibus.

5 Primò, quando eſt traditus curiæ ſæculari, vt habetur cap.degradatio. de pœnis in 6.

Secundò,etiamſi non eſſet traditus,ſi eſt incorrigibilis, ita vt prius ſit depoſitus, & propter incorrigibilitatem excommunicatus, & anathematizatus, ſi poſt hæc perſeuerat incorrigibilis,ſæcularis iudex poteſt eum capere, & digna pœna punire abſque alia traditione, vt habetur cap. cum non ab homine. de iudic.

Tertiò,quando id fit de mandato Prælati proprij: tunc enim de tali mandato poteſt capi, etiam ſi non ſit incorrigibilis, ſed propter exceſſum aliquem commiſſum, vt habetur cap. ſi clericos. de excom.in 6. & ſi ſit incorrigibilis, & ſe defendat, aut ſit rebellis, quantum defenſio, aut rebellio exegerit,poteſt cum violentia etiam capi,vt habetur cap.vt famæ. extra de ſent.excom. vbi Panormit. notat, talem Prælatum, de cuius mandato clericus eſt capiendus à ſæculari,debere eſſe proprium illius clerici, ita vt habeat iuriſdictionem in ipſum, & non quamcumque, ſed ita, vt criminaliter poſſit procedere contra eum, & non ſat eſt iuriſdictio ciuilis.

6 Quartò,propter bonum finem aliquẽ,nempe ad impediendum crimen,vel ob crimen commiſſum,quando periculum eſt de fuga,poteſt iudex ſæcularis, vel ſocius clerici ipſum clericum capere, vt ſuo Prælato præſentetur.ita dicit Panor.cap.cùm non ab homine.de iudic.& ſic dicit etiam, familiam Poteſtatis poſſe clericum noctu inuentum capere,vt crimen aliquod impediatur, & ſuo Prælato præſentetur. immo dicit licere creditori clerici capere fugientẽ: conſentit Silu. verb.excom.6.§.vlt. Ratio huius dicti,quam dat Panor.eſt, quia in his caſibus non dicitur manus violenta. & idem dicendum, ſi detruderetur in carcerẽ ad tutelam ipſius clerici, puta ne ab inimicis eum perſequentibus occidatur: quod eſt verum, etiam ſi fieret per violentiam,ſecundum Oſtien.vt notat Anchar. in cap.ſi clericus, nu.6. de ſent. excom. lib.6.

7 Aliud dubium eſt, an incidat in canonis ſententiam clericus,qui ex odio, vel ira ſeipſum percutit, quando nimirum percuſſio eſt mortale peccatum.Communis opinio tenet affirmatiuam partem, eſſe talem excommunicatum.ita habent Archid. can. ſi non licet.23.q.5. Panorm. Felin.

Ioan.

Ioan. Andr. cap. contingit. 1. extra, de ſent. excom. Silueſt. verb. excom. 6. §. 8. Tabien. excom. 5. c. 1. nu. 32. Et cùm ſit tam communis ſententia, non videtur ab ea recedendum. Rationes mouentes hos Doct. ſunt duæ.

8 Prima ex cap. contingit. 1. de ſent. excom. vbi dicitur, illum cano. ſi quis ſuadente. non tam in fauorem perſonæ, quàm in fauorem ordinis clericalis eſſe promulgatum. & ibidem dicitur, fac eſſe iniurioſam manum, etiam ſi non ſit violenta. Cum ergo ille clericus ſe percutiens modo prædicto ſit iniurioſus ordini, quo ſacratus eſt, incurrit in cenſuram.

9 Secunda ex can. ſi non licet. 23. q. 5. vbi habetur, plus eſſe homicidam, qui ſe occidit, quam qui alium. ergo à fortiori etiam contrahit cenſuram.

Aliud dubium eſt, an incidat in ſententiam canonis, qui percutit clericum volentem ſe exponere percuſſioni.

Ad hoc reſpondeo, incidere, vt habetur in cap. contingit. 1. de ſent. excomm. ita caput hoc interpretante communi ſententia Doct. Felin. Panorm. Ioann. Andr. & Gloſſ. cum alijs communiter: textus enim id non dicit expreſſe. Caſus tamen eſt, conſuetudinem fuiſſe in quodam loco, vt ſi quis iniuria affeciſſet aliquem, in ſatisfactionem exponeret ſe nonnullis fuſtium percuſſionibus, factis ab eo, cui intulit iniuriam. Rogatus Pontifex, an eſſet excommunicatus, qui clericum ſponte ſe exponentem ſic percuſſit? reſpondit eſſe excommunicatum, quia iniurius eſt in ordinem clericalem, in cuius fauorem can. ſi quis ſuadente. promulgatus potius eſt, quam in fauorem perſonæ.

10 Sed an clericus ſe exponens ſit excommunicatus, reſpondent Panorm. Ioan. Andr. Gloſſ. quòd non, ſed eſſe excommunicandum, quia ibi dicitur tantùm, quod excommunicetur clericus, qui deinceps id fecerit. Contra quod poſſet aliquis obijcere; nam videtur excommunicatus, quia participat in crimine crimino ſo cum excommunicato; & qui ſic participat, eandem contrahit cenſuram, iuxta cap. nuper. de ſent. excom. Ad hoc reſpondet Panorm. cap. contingit. citato, quem ſequuntur Tabien. excom. 5. caſu. 1. nu. 33. & Silu. excom. 6. §. 8. vt aliquis ſit excommunicatus, quia participat cum excommunicato in crimine criminoſo, duo eſſe neceſſaria. Vnum, vt participet in crimine, propter quod ille eſt excommunicatus, dando auxilium, conſilium, vel fauorem. Alterum, vt iſta participatio ſit, poſtquam iam ille contraxit excommunicationem: vnde, qui prius participat in peccato, ſeu crimine, non contrahit, quia nondum eſt excommunicatus, niſi participet poſt commiſſum. verbi gratia: Si excommunicarentur fœminæ, quæ cum coniugatis copulam illicitam exercent, & aliquis vir primò accederet alicui fœminæ, quæ nondum alias commiſerat hoc, non dicitur participare cum excommunicato in crimine, ac ob id non eſt excommunicatus, niſi accederet ei, quæ iam ſententiam talem alias contraxit. ac per hoc ſoluitur agumentum de clerico, qui non dicitur participare in crimine, niſi percutiens iam aliàs, ob idem eſſet excommunicatus.

11 Aliud dubium eſt de Eremitis, an ſint nomine Religioſi comprehenſi, ita vt hoc gaudeant priuilegio, etiamſi nullos ordines, nec primam tonſuram habeant. Ioan. de Lign. in Clem. per litteras. de præbend. tenet quòd non. Gloſſ. verò can. qui verè. 16. q. 1. tenet quòd ſic. Solutio autem eſt cum diſtinctione, qua Archid. illo can. qui verè. citato, & Silu. verb. Eremita. §. 2. vtuntur, nempe eſſe quoſdam profugos, qui nec Ordini, nec Prælato, ſeu Epiſcopo, ſeu Religioſo ſubditi ſunt; & hi non gaudent hoc priuilegio. Quoſdam verò, qui Ordini, vel Religioſo, aut Epiſcopo ſubduntur; & hi gaudent, & cenſentur perſonæ Eccleſiaſticæ.

Aliud dubium eſt de Fratribus, & Sororibus Tertij ordinis S. Franciſci, & S. Dominici, an gaudeant iſto priuilegio. Silu. excom. 6. §. 3. reſpondet gaudere, quia habent priuilegium Xyſti ſuper hoc, quamuis de iure fuerit controuerſia.

ADDITIONES.

Ad qui mandat.) Vide etiam Nauar. nu. 78. Auilam l. c. dub. 6. Sayr. lib. 3. cap. 26. nu. 23.

Ex ira ſeipſum percutit.) Nauar. c. 15. nu. 11. & cap. 27. n. 78. Vide quæ ſuperius ad c. 31. verb. Papæ reſeruatum.

Ad hoc reſpondeo.) Contraria ſententia placet Nauar. nu. 77.

Eremitis, &c.) Nauar. nu. 79. Auila dub. 11. in fine.

Fratribus.) Vide Auilam concl. 4. l. c.

De excommunicationibus in Decretalibus, & in Sexto reſeruatis. Cap. XXXV.

ELENCHVS.

1 *Excommunicatus à delegato Papæ non poteſt abſolui ab alio, quàm à Papa, ſi per annum manſit excommunicatus.*

2 *Clericus qui cum excommunicato à Papa communicat in diuinis, excommunicatur, & quæ requirantur, ad hanc excommunicationem incurrendam.*

3 *Incendiarij poſtquam fuerunt excommunicati, & denunciati, à ſolo Papa abſoluuntur.*

4 *Quædam circa hanc excommunicationem contra incendiarios latam aduertenda.5:*

6 *Rapientes bona Eccleſiarum cum ipſarum effractione ipſo iure ſunt excommunicati, & poſt denunciationem ad Papam pro abſolutione ſunt mittendi.*

7 *Quinam eligi non poſſint in Senatorem Romæ, vel in officium alicuius gubernationis prædictæ vrbis, & quamdiu duret electorum adminiſtratio.*

8 *Abſolutio eorum, qui contra hanc conſtitutionem fecerint; Pontifici reſeruatur.*

9 *Clericorum ſoluentium talias excommunicatio eſt reuocata.*

10 *Quinam excommunicentur octaua excommunicatione, quæ habetur cap. felicis de pœnis in 6.*

11 *Quot perſonarum genera excommunicentur nona excommunicatione, quæ habetur in cap. quicunque de ſent. excomm. in 6. vbi etiam ponitur quædam limitatio.*

1 Prima excommunicatio habetur in cap. quærenti. de offic. iud. deleg. nempe quando aliquis eſt excommunicatus à delegato Papæ, & per annum manet in tali excommunicatione, tunc non poteſt abſolui, niſi à Papa, qui eſt ſuperior ipſius delegati, iuxta cap. ſtuduiſti. de offic. legat.

Secunda eſt in cap. ad falſariorum. de crim. fal. & alia in cap. dura. ibid. contra falſarios, & contra habentes apud ſe litteras falſas: ſed iam hæc capita expoſita ſunt in Bulla Cœnæ, dum de falſarijs diximus.

2 Tertia habetur in cap. ſignificauit. de ſent. excom. vbi excommunicatur clericus, qui communicat cum excommunicato à Papa, recipiendo eum in diuinis officijs. Vbi nota, vt contrahatur iſta excommunicatio, debent nonnulla concurrere.

Primò, vt, qui communicat, ſit clericus.

Secundò, quòd communicet cum excommunicato à Papa per ſententiam: quod intellige iuxta Martini Bullam, poſtquam fuerit denunciatus.

Et tertiò, quod ſit iſta communicatio, admittendo eum ad diuina officia.

Quartò, quod id fiat ſcienter.

Et quintò, quod nõ metu, ſed ſponte id faciat. Metus autem debet eſſe iuſtus, nempe quandò minus malum maioris mali euitandi cauſa eligitur, vt dicunt D.Tho.in 4.ſent. d.24. Silu.verb. metus. in princ.late Cou. in 4.decret.2.par.§.4. nu.3. Minor autem cauſa requiritur in muliere, & minore, quàm in adulto, & viro, vt notat Gloſ. in cap.cum locum. de ſponſ. & ibi Abb.nu.6.

Aduerte tamen, quòd ſi conſtaret, aliquid metu factum, licet non eſſet metus talis, qui caderet in conſtantem virum, ſufficeret, vt habet Dec. in cap.ſi iuſtus metus. col.2. ver. & in iuribus. de appel.

3 Quarta eſt in cap. tua nos, de ſent. excom. vbi incendiarij poſtquam excommunicati, & denunciati fuerint, à ſolo Papa abſolui poſſunt. Vbi nota ex Gloſ. & ibi Doct. communiter, hunc canonem eſſe generalem, tam de incendiarijs Eccleſiarum, quàm aliorum locorum.

4 Rurſus, eos non eſſe per hunc canonem ipſo iure excommunicatos, ſed excommunicandos, iuxta can.peſſimam.23.q.8. cum mandantibus, conſulentibus, fauentibus. At poſtquam excommunicati & denunciati fuerint, Papæ abſolutio reſeruatur, ſecundum ſententiam veriorem, vt notat Henr.Boic.in c.conqueſti. n.4. de ſent. excom. licet Doct. graues teneant, ordinarios poſſe abſoluere incendiarios ab ipſis excommunicatos, & denunciatos.

Aduerte tamen, diſpoſita contra Eccleſiæ incendiarios habere locum, ſiue ſit eccleſia conſecrata, ſiue non, vt notat Boic. vbi ſupra: quia eadem immunitate vtraque gaudet, vt notatur in cap.pen.de immun.Eccleſ.& idem dicendum de incendiarijs locorum religioſorum, vel cœmeteriorum, vt per Boic. ibid.

Aduerte rurſus in locis, vbi eſt conſuetudo, quod incendiarij locorum non religioſorum ſint ipſo iure excommunicati, eam eſſe ſeruandam: quia conſuetudo eſt optima iuris interpres. cap. cum dilectus. de conſuet. ita Boic.vbi ſupra. Et intellige de cõſuetudine legitime præſcripta vel approbata à ſuo Prælato, quantum ad ſuos ſubditos, vt in ſimili notat Ang.ver.excom.1.§.6.

5 Aduerte præterea, quantum ad incendiarios eccleſiarum, Caiet.verb.excommun.cap.22. & Nauar. cap.27. Summ. num.94. tenere, non eſſe ipſo iure excommunicatos, ſed excommunicandos, ſicut & incendiarios ceteros, qui non ſunt eccleſiarum: contrarium tamen affirmat Gloſſ.in cap.tua nos. de ſentent. excomm. & ibi Abb.num.4.Gloſſ.in cap.conqueſti. & ibi Henr. Boic. alios citans, num.2. eod. tit. Gloſſ.in cap. deuo-

deuociſſima. 12.q.2.Præpoſ.& alij in cap.canonica.11.q.3. Silu.verb.incendiarius. §. 2. pro qua opinione eſt canon in cap. in litteris. de raptor. & incendiar.vbi Papa mandat abſolui incendiariorum Eccleſiarum à ſententia excommunicationis,ſupponendo illum excommunicatum. Et in can.canonica. 11. q.3. quem canonem ad hunc effectum citat Abb.vbi ſupra, & ita intelligendũ dicit Præpoſitus in allegato can.canonica.in fin. At quia ad iſtos canones reſponderi poteſt, eos procedere,quando incendiarij prædicti fuerunt excommunicati propter tale incẽdium: ſic enim Gloſſ.in can.in litteris.allegato,interpretatur in propoſitione caſus:idcirco teneo cũ Caietano,& Nauarro:non enim multiplicandæ ſunt excommunicationes iuris, vbi nõ reperitur ius expreſſum,aut ex iure cõſequentia neceſſaria deductũ.

6 Quinta habetur cap. conqueſti. de ſenten. excomm. Rapientes res Eccleſiæ cum ipſarum Eccleſiarum effractione,ipſo iure ſint excõmunicati; & ſi denunciati poſtea fuerint, ad Papam ſunt pro abſolutione mittendi: ante denunciationem vero non eſt neceſſarium; poſſunt enim ab Epiſcopo abſolui.

Et nota, duo eſſe neceſſaria ad contrahendam hanc excommunicationem; rapere res Eccleſiæ,& cum effractione, ſcilicet portarum, vel ſerarum, vel murorum, vt habet ibi Panormit. Per Eccleſiam vero intellige hoſpitalia, & alia loca pia, vt dixi ſupra,& notat Abb. in cap. tua. de ſenten. excomm.

Sexta eſt in cap. fundamenta. de elect. in 6. vbi duo ſtatuuntur à Nicolao IV.

7 Primum eſt,ne eligatur in Senatorem Romæ,vel Rectorem, vel in officium alicuius gubernationis prædictæ Vrbis vllus Imperator, Rex, Princeps, Dux, Marchio,Comes,Baro; aut vllus alius notabilis excellentiæ, præeminentiæ, poteſtatis, dignitatis; aut vllus frater, filius, nepos prædictorum.

Alterum eſt, ne vllus eligatur in prædictum regimen vltra annum, niſi licentia Pontificis, per litteras expreſſa.

Conceditur tamen, vt ſi quis originem naturalem trahit ex Vrbe, aut in ea continuam habet habitationem, poſſit aſſumi in tale regimen,etiamſi frater,filius,nepos prædictorum ſit, & etiam ſi titulum Baroniæ, vel Comitatus aliquem extra territorium Vrbis habeat, dummodo non ſit tantæ potentiæ, vt cum prædictis comparari poſſit.

8 Contra hanc autem conſtitutionem nominantes, aſſumentes, eligentes, & nominati, aſſumpti, erecti, ſi conſenſerint,& obedientes alicui prædictorum ſeptem, aut dantes conſilium, auxilium,vel fauorem, ſunt ipſo iure excommunicati,& abſolutio Pontifici reſeruatur.

9 Septima excommunicatio habetur in c. clericis. de immun.Eccleſ. in 6.vbi imponentes talias clericis, & clericis ſoluentes excommunicantur; ſed quantum ad ſoluentes, eſt reuocata iſta conſtitutio per Clem. quoniam.de immun. Eccleſ. à Clemen. V. Super hoc diximus plura in Bulla Cœnæ.

10 Octaua excommunicatio habetur in cap. felicis. de pœnis. l.6. à Bonifacio Octauo; vbi vndecim genera perſonarum excommunicantur: hoſtiliter inſequentes Cardinales, capientes, vulnerantes, occidentes, ſocij eorundem, fieri mandantes, ratum habentes (quod intellige cũ Gloſ. ſi nomine eorum id geſtum eſt, vt alias diximus) dantes etiam conſilium, vel fauorem, prædictorum aliquem receptantes, vel defenſantes. Multæ aliæ pœnæ vltra excommunicationem ibi ponuntur, quæ ad rem præſentem non faciunt. Excommunicantur tandem Poteſtates, Rectores, &c. qui prædictam conſtitutionem intra menſem non obſeruant contra prædictos; tales enim menſe elapſo niſi obſeruent eam, ipſo iure ſunt excommunicati. ſed iſta vltima non videtur reſeruata: non enim ibi dicitur, quòd in eandem excommunicationem, quæ poſita prius erat, incidant; ſed abſolutè, quòd ſint excommunicati.

11 Nona habetur in cap. quicunque. de ſent. excomm.lib.6. vbi quinque perſonarum genera excommunicantur. Omnes illi, qui occaſione alicuius excommunicationis latæ in aliquẽ, dant licentiam occidendi eos, qui promulgarũt talem ſententiam; vel eum,cuius occaſione eſt promulgata; vel eos, qui obſeruant prædictam excommunicationem; vel eos, qui nolunt conuerſari cum tali excommunicato.

Secundò, excommunicantur etiam ij, qui nõ ſolum occidendi dant licentiam, ſed etiam capiendi aliquem prædictorum.

Tertiò, qui etiam dant licentiam grauandi aliquem prædictorum,vel in perſonis,vel in bonis ſuis, vel ſuorum.

Quartò, excommunicãtur etiam, qui tali licentia vtuntur.

Et tandem quintò, qui etiam ſine licentia, ſed ex ſe aliquid prædictorum faciunt.

Aduerte tamen vnam limitationem:qui enim in bonis nocuerunt illa occaſione,& intuitu, nõ ſtatim ſunt excõmunicati, ſi intra octo dies reſti-

ſtituant,& ſatisfaciant omnia. ſi enim id præſtent,non contrahunt cenſuram. Similiter qui dederunt licentiam, ſi re integra reuocarunt, nó contrahunt. aliàs ipſo iure excómunicati ſunt.

ADDITIONES.

Aduerte præterea) Cum Nauar. & Tol.ſencit Say. cap.29. nu.14. l.3.

De excommunicationibus Põtifici ſummo in iure reſeruatis Sayr. cap.29. loc.cit. Referuntur in libello, iuſſu Alexandri Ludouiſij Archiepiſcopi Bonon. edito Bononiæ; quem deinde Romæ edi curauit Vincentius Politius, dum idem Alexander Summus Pontifex erat, Greg. XV. vocatus. libellus inſcribitur, Memoriale Clericorum.

De excommunicationibus reſeruatis in Clementinis, & in Extrauagantibus. Cap. XXXVI.

ELENCHVS.

1 *Inquiſitores, & in officium Inquiſitoris ſubſtituti,quando incurrunt primam excommunicationem, quæ habetur in Clement. 1. de hæret. §. verum.2. & quot ſint neceſſaria ad hoc,vt incurratur talis excommunicatio.*

2 *Religioſi miniſtrantes Sacramentum Extremæ vnctionis, vel Euchariſtiæ, vel Matrimonij ſolemnitates ſine ſpeciali Parochi licentia, incurrunt ſecundam excommunicationem; quæ fertur etiam in eos, qui excommunicatos a canone, vel ſententijs promulgatis per ſtatuta prouincialia, vel ſinodalia, &c. præterquam caſibus, &c.*

3 *Epiſcoporum percuſſores cũ alijs perſonarum generibus contrahunt tertiam excommunicationem, quæ habetur in Clement. ſi quis ſuadente. de pœnis. Religioſi item & clerici inducentes aliquem ad iurandum &c. vt ſepulturam apud eorum Eccleſias eligant,&c.contrahunt quartam,quæ habetur in Clementin. cupientes. de pœnis; & quæ requirantur ad hanc contrahendam.*

4 *Cogentes celebrare diuina in loco interdicto, &c. & impedientes quominus excommunicati moniti ab eccleſijs exeant,immo & ipſi excommunicati non exeuntes incurrunt quintam excommunicationem, quæ habetur in Clementin. grauis. de ſenten. excommunic. & qui ſint qui contrahant ſextam; quæ habetur in Extrauagan. etſi dominici gregis. de pœniten. & remiſſ.*

5 *Cadauera exenterantes &c. quando incurrãt ſeptimam excommunicationem,quæ habetur in Extrauag. deteſtandæ. de ſepult.*

6 *Quædam circa hanc excommunicationem aduertenda.*

7 *Dantes,& accipientes pro ingreſſu monaſterij quando incurrant octauam,quæ habetur in Extrauagant.ſanè de ſimonia. & nonã quæ habetur in Extrauagant. cum deteſtabile. de ſimonia fertur contra tria genera perſonarum, & quæ ſint.*

8 *Mendicantes fratres ad aliam religionẽ, Carthuſiana excepta, tranſeuntes excommunicantur decima excommunicatione,quæ habetur in Extrauag. viam ambitioſæ. de regular. idem dicendum de reſipientibus. Itẽ affirmantes peccare mortaliter, vel eſſe hæreticos tenentes B. Virginem conceptam eſſe ſine originali, & vice verſa, qui tenent eos peccare,vel eſſe hæreticos,qui affirmant B.Virginem conceptam eſſe cum originali, ſunt excommunicati vndecima excommunicatione,quæ habetur in Extrauag.graue nimis de reliq. & vener.ſanctorum.*

1 PRima excommunicatio habetur in Clem. 1. de hæret. §.verum. 2. Inquiſitores;& in officium inquiſitionis ab Inquiſitoribus, vel Epiſcopis ſubſtituti, qui odij, gratiæ, ſeu amoris,lucri,commodiue alicuius temporalis obtentu contra iuſtitiam,& conſcientiam ſuam omittunt contra quemquam procedere, vbi procedendum eſt; aut alicui imponunt hæreſis prauitatem, & propterea eum ab eius officio impediunt, & ſuper hoc quoquo modo eum vexant; ſunt ipſo iure excommunicati,nec ab alio, quàm à Papa abſoluendi, niſi in mortis articulo; nec tunc,niſi præmiſſa ſatisfactione, ſi fieri poterit. Et ſi Epiſcopi fuerint aliquid prædictorum facientes,vel Epiſcopis ſuperiores,non contrahunt excommunicationem, ſed ſuſpenſionem ex officio per triennium.

Aduerte, tria neceſſaria ſimul ad contrahendam hanc excommunicationem. Vt contra iuſtitiam faciant. Et vt etiam ſcienter, ſeu contra propriam cõſcientiam, intelligendo contra conſcientiam. Et vt aliquo fine ex præſcriptis in textu. Vno horum deficiente, non contrahitur cenſura,vt notat ibi Gloſſa,verbo,obtentu.

2 Secunda excómunicatio habetur in Clem. Religioſi. in principio, de Priuileg. vbi Religioſi contrahunt excommunicationem, qui clericis, aut laicis ſacramentum Vnctionis extremæ,

mæ, vel Euchariſtiæ miniſtrant, vel matrimonia eorum ſolemnizant, non habita prius parochialis presbyteri licentia ſpeciali: & hoc procedit etiam, ſi adminiſtratio fieret in articulo mortis, ſecundum Cardinalem in dicta Clemen. q. 1. etiam in defectu parochi, vt notat Silueſter verbo, excommunicatio. 7. caſ. 14. Excommunicâtur etiam, qui excommunicatos à canone, præterquam in caſibus in iure expreſſis, vel per priuilegia Sedis Apoſtolicæ conceſſis, vel à ſententijs per ſtatuta prouincialia, aut ſynodalia promulgatis, vel à culpa, & pœna quemquam abſoluere præſumunt. Iſta intellige, remotis priuilegijs. Et nota ex Gloſ. ver. à canone. non extêdi hoc ad eos, qui abſoluere præſumunt excommunicatos ab homine; ſed à iure, ſeu canone tâtum: nec ad eos, qui miniſtrant dicta ſacramenta parochiano, dicenti ſe habere licêtiam à presbytero parochiali. Gloſ. in d. Clem. verb. habita.

3 Tertia excommunicatio habetur in Clem. ſi quis ſuadente. de pœnis. vbi percuſſores Epiſcoporum cum alijs generibus perſonarum excômunicantur: tamen in Bulla Cœnæ iam hanc Clementinam explicauimus.

Quarta habetur in Clem. cupientes. de pœnis. vbi eandem excommunicationem contrahunt Religioſi, vel clerici, qui inducunt aliquid ad iurandum, vel vouendum, vel promittendum, vt ſepulturam apud eorum Eccleſias eligant, vel iam electam non immutent. Vbi nota, ad hanc contrahendam debere eſſe Religioſos, vel clericos ſæculares. Rurſus debere inducere ad vouendum, iurandum, vel promittendum; ſimpliciter enim inducere, vt eligat, non ſatis eſt. Rurſus, vt inducant ad ſepulturam eligendam, vel non immutandam apud eorum Eccleſias: nam ſi quis vnus Eccleſiæ inducat aliquê ad vouendû eligere ſepulturam alterius Eccleſiæ, non propterea contrahit excommunicationem hanc; ſicut nec is, qui nec Religioſus, nec clericus eſt, quamuis inducat ad vouendum, iurandum, vel promittendum.

4 Quinta excommunicatio habetur Clem. grauis. de ſent. excommun. vbi eandem excommunicationem contrahunt domini temporales, & quicunque, qui quomodolibet cogunt aliquê in loco interdicto celebrare diuina. Similiter qui per præcones faciunt populum ad illa audienda conuocari. Et qui ſimiliter nunc hos, nunc illos ad audientiam eandem conducunt. Et qui prohibent, ne publice excommunicati, vel interdicti, ſuper hoc per illos, qui Miſſas celebrant, moniti ab Eccleſijs exeant. Similiter etiam ipſi nominatim moniti, cum ſint excommunicati, non exeuntes, contrahunt excommunicationem Papalem.

Sexta habetur in Extrauagan. Etſi Dominici gregis. de pœnit. & remiſſ. & eſt Xyſti IV. Excommunicantur omnes illi, qui prætextu Confeſſionalium, vel gratiarum conceſſarum ab ipſomet Xyſto præſumunt abſoluere ſimoniacos, mutilatores, vel occiſores exiſtentium in ſacris, violatores Eccleſiaſticæ libertatis, & demum à caſibus reſeruatis in Cœna. Similiter excommunicantur, qui prætextu eodem diſpenſant in votis Caſtitatis, Religionis, Hieruſalem, Sancti Iacobi, & Sancti Petri Romæ, niſi in prædictis gratijs fiat horum expreſſa mentio, & derogatio huius Extrauagantis. Aduerte, non excommunicari hic eos, qui prædicta faciunt, etiamſi malè faciant, niſi faciant prætextu dictorum Confeſſionalium, &c.

5 Septima habetur in Extrauag. deteſtâdæ. de ſepult. Excommunicantur illi, qui cadauera hominum exenterant, incidunt in fruſta, elixant, carnes ab oſſibus ſeparant, & excutiunt, vt prædicta oſſa in ſepulturam diſtantem transferant.

Aduerte primò, non habere locum hoc, quâdo fit in terris infidelium, vt oſſa in terras fideliû tranſportentur. ita habetur eadê Extrauag.

6 Secundò aduerte ex Sil. excomm. 7. §. 79. non habere locum in his, qui iſta faciunt in corporibus viuis, niſi in cadaueribus; nec etiâ quâdo id fit in odium, ſeu vindictam, vel in ſuperſtitionem, vel ratione anatomiæ: debet enim fieri ad tranſportandû cadauer in ſepulturâ remotâ.

Aduerte tertiò, ex Caiet. verb. excommunic. cap. 70. non habere locum, quando exenterâtur corpora nobilium, & Principum. quia id fit, vt conſeruentur corpora, non vt tranſportentur: quamuis poſſimus dicere, in hac Extrauag. excommunicari non eos, qui ſolum exenterant, ſed qui ſcindunt etiam, & elixant, vt carnes citò ab oſſibus ſeparentur.

7 Octaua habetur in Extrauag. ſane. de ſimonia, vbi excommunicantur tam dantes, quàm accipientes ex pacto pecunias, epulas, iocalia, &c. pro ingreſſu Monaſterij, niſi id ſponte detur; & hoc tam in monaſterijs virorum, quàm feminarum.

Aduerte ex Caiet. verb. excommun. cap. 73. id non habere locum, quando monaſterium eſt pauper, & accipitur in ſuſtêtationem ipſius monialis. ita etiam habet Gloſ. cap. non ſatis. de ſimonia. quamuis Gloſ. cap. quoniam. de ſimonia. id non probet, & videtur conforme ipſi capiti:

tamen

tamen Anton.3.p.tit.24.cap.67.& Sil.excom.7. §.81. referunt, Martinum V. declaraſſe vniuerſaliter, non habere locum hanc Extrauagantem in paciſcentibus ſuper dotibus monialium.

Nona habetur in Extrauagan.cum deteſtabile. de ſimonia. & eſt Pauli II. Excommunicantur tria genera perſonarum: ſimoniaci in ordine, vel beneficio; intermedij, & procuratores ſimoniæ; ſcientes prædictorum aliquem, & non quanto citius manifeſtantes Papæ, vel Camerario, vel Locumtenenti.

Aduerte quantum ad non reuelantes, non eſſe in vſu hanc Extrauagantem, vt habet Tabien. ver.ſimonia. num.75.& Armil.ver.ſimonia.§.57. & Silueſt. ver.ſimonia. §. 19. Qui autem ſimoniaci contrahant hanc excommunicationem, an mentales, reales, & conuentionales, dicemus cũ de ſimonia tractatus occurrerit.

8 Decima habetur in Extrauag. viam ambitioſæ de regula. Vbi omnes Fratres cuiuſcũque Ordinis Mendicantium tranſeuntes ad aliã Religionem, excepta Carthuſianorum, ſine licentia Sedis Apoſtolicæ, excommunicantur ipſo iure: ſimiliter & ipſi recipientes tales.

Vndecima habetur in Extrauag. graue nimis de reliq.& venerat.Sanct. Xyſti IV. & approbatur in Concil.Trident.ſeſſ.5.in fin. Excommunicantur illi, qui affirmant peccare mortaliter, vel eſſe hæreticos eos, qui defendunt Beatiſſimam Dei matrem eſſe conceptam ſine originali peccato; & qui affirmant, peccare eos qui obſeruant feſtum Conceptionis, & qui adſunt concionibus. Similiter etiam in contrariam partem excommunicantur illi, qui affirmant, peccare mortaliter, vel eſſe hæreticos eos, qui tenent contrarium, puta eſſe conceptam cum originali: neutra enim pars hactenus definita eſt de fide. vtraque poteſt teneri abſque mortali peccato, quãuis probabilius ſit, eſſe ſine vlla macula conceptam. & ita nos credimus.

ADNOTATIO.

(Vide Conſtitutionem Gregorij XIII. Ab ipſo Pontificatu, in qua excommunicantur dantes, & accipientes, promittentesq. pro gratia, vel iuſtitia obtinenda à Sede Apoſtolica, &c. & Nauar. in comment. de datis, & promiſſis.

De excommunicatione contra procurãtes abortum, vide conſtit. Sixti V. Effrenatam, cum moderatione Greg.XIV. quæ incipit. Sedes Apoſtolica. item conſt. Greg.XIV. & Clem. VIII. de duello, & quæ hic infra c.41. nu.6.

ADDITIONES.

De excommunicationibus in Extrauagantib. inſertis in corpore iuris Sayr.cap.30.loc.cit. De non inſertis cap.31.

Octaua habetur, &c.) Vide Sot. lib. 9. q. 6. art.3. ad 4. Vgolinum de ſimonia tab.1. Dionyſ.Carthuſ. opuſc.de ſimonia. Suarez to. 1. de Religio.lib.4. de ſimonia. cap.17. & tom.5. de cenſur.Sot.lib.6. de iuſt.q.6.ar.2. cuius ſententiam refellit Suarez num. 9. loc. cit.

In paciſcentibus ſuper dotibus monialium.) Ex rei natura, & Diuini iuris vi non poteſt aliquis, ſine ſimonia admittere alium ad Religionem, vendendo illi religioſum ſtatum: at ad toleranda religionis onera aliquid accipere non eſt ſimoniacum. Suarez l.c. nu.5.6. Vide etiam Azor.p.3.lib.12.c.16.Leſſium lib.2.de iuſt.c.35.

In caſu neceſſitatis aliquid ad neceſſariam ſuſtentationem recipere, & de illo pactum inire, iure Canonico vetitum non eſt, ita communis opinio. Si hoc iure vetitum fuiſſet, conſuetudo derogare potuiſſet. Suarez l.c. nu.18. poſt vberem de hac re diſputationem. Vide Azor.l.c.

D.Thom. 2.2. q.100. art.3. ad 4.Azor, Leſſius l.c.Dub.12. & alij recentiores docent, non eſſe ſimoniam paciſci de ſuſtẽtatione pro ingredientibus Religionẽ, ſi Monaſterium egeat; vera certè ſententia. Silueſt.verb.ſimonia. q.15. Sot. lib.9. de iuſt.q.6. art.2. ad.4. Cardin.Tol. li.5. cap.89. & alij quidam ſimoniam non eſſe dicũt, ſed præſumi in foro exteriori, petere aliquid pro ingredientis ſuſtentatione, ſi Monaſterium opes habeat.

Vndecima,) Videnda eſt etiam conſtitutio Pauli V. anno 1616. edita contra eos, qui peccant contra conſtitutiones Sixti Quarti, & Pij Quinti, in ſpectantibus ad tractantes de immaculata B.Virginis Conceptione. Sanctio Pij V. permittit, vt de Sanctiſſima Dei Matris Conceptione in alterutram partem in concionibus, & vbicunque promiſcua virorũ, & mulierum multitudo conuenire ſolet; non autem in vtraque diſſeratur. Vetat etiam, ne Doctorum teſtimonijs, & rationibus ſuam quis ſententiam muniat, & contrariam refellat. Vide Comitolum tom.1. Reſp.Mor. lib.6. quæſt.40.

* Nouum decretum ſupremæ ſanctiſſimę Inquiſitionis (anni 1567.) de immaculata B.Virginis Conceptione, cum ſuperiora ſcripta, & impreſſa fuere, non erat editum; illud quoque videndum. Pro immaculata Dei Matris Conceptione iuſtum volumen edidit Quirinus Salazar Societatis Ieſu.

De

De excommunicationibus non reſeruatis in Decreto, & Decretalibus. Cap. XXXVII.

ELENCHVS.

1 *Prima excommunicatio nulli reſeruata, quæ nõ eſt in vſu, habetur 23. quæſt. 5. can. adminiſtratores. fertur in adminiſtratores, iudices, gubernatores ſæculares iuſtitiam non ſeruantes. & ſecunda fertur in electum in Papã à minori numero, quàm duarum partium Cardinalium, ſi ſuæ electioni conſentiat.*

2 *Tertia fertur in laicos talias, & alias indebitas exactiones eccleſijs, aut eccleſiaſticis perſonis imponentes, & euacuantes iuriſdictionem eccleſiaſticam, nec non ſucceſſores prædictorum officialium, niſi exceſſum prædeceſſorum purgauerint.*

3 *Officiales depoſito etiam officio remanent excommunicati, donec fiat competens ſatisfactio, & quomodo id intelligendum.*

4 *Quarta excommunicatio fertur in religioſos profeſſos exeuntes à ſuis monaſterijs, vt audiant leges, vel medicinam: & quas perſonas non comprehendat. 5.*

6 *Quædam requiſita ad hoc, vt incurratur talis excommunicatio.*

7 *Quinta fertur in ſacerdotem habentem officium Vicecomitis, aut Præpoſiti ſæcularis, & quomodo, & quas perſonas cõprehendat. 8.*

8 *Chriſtianos naufragos ſpoliantes niſi reſtituãt excõmunicantur ſexta excommunicatione.*

9 *Septima excommunicatio plurima perſonarum genera comprehendit.*

10 *Quas perſonas non comprehendat: vbi ponitur quædam aduertentia.*

11 *Duo alia circa hanc excommunicationem aduertenda.*

12 *Libertas eccleſiaſtica in quibus conſiſtat, & quædam circa ea aduertenda. 13.*

13 *Octaua excõmunicatio complectitur tria perſonarum genera, & quæ ſint.*

1 SEquentes excommunicationes nulli reſeruantur: quarum prima habetur 23. quæſt. 5. can. adminiſtratores. Adminiſtratores, Iudices, & Gubernatores ſæculares conuenti ab Epiſcopis, & viris Eccleſiaſticis, quòd iuſtitiam non ſeruent, ſi, quantum neceſſitas exegerit, abſque negligentia id non correxerint, poſt trinam admonitionem factam, ipſo facto ſunt excommunicati, non abſoluendi vſque ad condignam ſatisfactionem. Hæc excommunicatio ferè non eſt in exercitio.

Secunda habetur cap. licet de vitanda. de elect. Electus à minori numero, quàm duarum partium Cardinalium in Põtificatum, ſi ſuæ electioni conſentiat, eſt excommunicatus. Electus vero à ſola tertia parte, ſi conſentiat ſuæ electioni, ipſe excommunicatus eſt cum recipientibus eum in Pontificem.

2 Tertia habetur in cap. non minus, adiuncto etiam cap. aduerſus. de immunit. Eccleſ. vbi excommunicantur primo omnes Rectores, Cõſules, & alij officiales laici quorumcumque locorum, qui talias, collectas, aliàsve exactiones indebitas, id eſt, onera perſonarum, aut rerum Eccleſijs, aut perſonis Eccleſiaſticis imponunt, & eorum fautores.

Secundò, excommunicantur prædictæ perſonæ, quæ iuriſdictionem Prælatorum ferè euacuant. Quod intellige cum Ioan. Andr. dicto c. non minus. de iuriſdict. tempor. Tam autem illi, quàm iſti, & eorum fautores, ſi admoniti non deſiſtant, ſunt ipſo iure excommunicati: & ſufficit vna admonitio, vt Oſtieu. notat in prædicto cap. non minus. nec abſolui debent, donec ſatisfecerint competenter.

Tertiò excommunicantur ſucceſſores prædictorum officialium, niſi intra menſem exceſſum ſuorũ prædeceſſorũ purgauerint, & ſatisfecerint.

3 Quartò, prædicti officiales, etiã officio depoſito manent excommunicati, donec fiat competens ſatisfactio: quoad collectam quidem per eum, in cuius commodum verſa eſt: per officiales verò de delicto, arbitrio iudicis: ſin autem, tenẽtur ipſi totum ſatisfacere, vt notat Abb. in dicto cap. aduerſus. nu. 20. de immunit. Eccleſ. Per hæc non eſt excommunicatus officialis, aut rector, qui non conſenſit, ſed reſtitit quantùm potuit, licèt exactio fuerit impoſita, vt habet Panor. cap. aduerſus. citato n. 20. & Silu. excom. 9. nu. 17. argum. cap. Epheſin. diſt. 43. nec tenetur dimittere officium, niſi quando id exercere non poteſt, niſi ſe talibus intromittat imponendis, vel exequendis, ſecundum Silueſt. quia tunc nõ debet exercere officium in loco Eccleſijs aduerſo, vt dicit Abb. vbi ſupra. Eadem eſt ratio de ſucceſſore, vt dicit Silu. non enim tenetur officium non acceptare, quando non poteſt ſatisfactionẽ obtinere, renitente vniuerſitate; nec eſt excommunicatus, licèt Abb. in d. cap. aduerſus. num. 12. dicat tutius eſſe officium dimittere.

4 Quarta habetur in cap. non magnopere. ne

ne cleric. vel monach. Religioſi profeſſi exeuntes à ſuis monaſterijs, ad audiendas Leges, vel Medicinam, niſi intra duos menſes à die exitus ad clauſtrum redeant, ſunt excommunicati. Extenditur autem excommunicatio iſta in cap. ſuper ſpecula. eodem tit. ad habentes dignitatem, vel perſonatus, etiamſi presbyteri non ſint; & ad presbyſeros etiam, etiamſi perſonarum, dignitatem, vel beneficium non habeant. Hæc non comprehendit Religioſos intra clauſtra audientes, vel foris, manentes tamen in clauſtris, aut reuertentes ante duos menſes, vt ibi notat Panor. nu. 13. de mente Innoc. contra Oſtienſ. tenentem, eſſe excommunicatos: nec comprehendit docentes dictas ſcientias, vt dicit Abb. in d.c. fin. nu. 16. de mente Innoc. Nec etiam Religioſos, vel alios presbyteros, ſeu perſonatus, habentes priuatim in camera lectores legum, ſecundũ Cald. in conſ. fi. n. 7. de magiſtr. & Ancar. in d.c. ſuper ſpecula. nu. 4. qui reſpondet ad Abb. contrarium ſentientem. Nec etiam eos, qui ſtudent Legibus, in quantum conducunt, & poſſunt conducere ad notitiam Canonum, vt habet Boic. in d.c. num. 6. poſt Ioan. Andr. & Oſtienſ. argum. tex. in cap. fin. 37. & 38. d. Tamen in foro fori præſumptio eſſet contra eos.

5 Rurſus, non comprehendit diaconos, aut ſubdiaconos, etiamſi beneficium habeant, niſi perſonatus, vt notat Silu. excomm. 9. §. 22.

Rurſus non comprehendit poſſidentes parochias, niſi ſint plebaniæ, habentes ſub ſe capellas, in quibus clerici perpetuò inſtituantur, vt habetur cap. 1. ne cler. vel monach. in 6. Abb. per illum tex. in cap. ſuper ſpecula. num. 10. ne cler. vel monach. & licèt Innoc. contrarium ſenſerit, tempore tamen illius non erat determinatũ per d. c. 1. quod eſt Bonifacij Octaui, qui fuit poſt Innoc. & idem, quod dicitur de plebania, habente tales capellas, eſt dicendum de plebania collegiata, vt habet Gem. in d. cap. 1. Comprehendit tamen presbyteros, vel clericos habẽtes perſonatus, ſi audiant per duos menſes Leges, vel Medicinam, etiamſi à proprijs domicilijs non exeant, vt habet Caiet. verb excomm. cap. 50. & Henr. Boic. in d. c. ſuper ſpecula. num. 7.

6 Requiritur etiam, vt Religioſi hac intentione exeant à clauſtris, vt dicit Caiet. Tamen ſi quis hac intentione exiret, & poſtea mutarer propoſitum, & audiret non prohibita; non incideret in hunc canonem, vt dicit Panor. cap. ſuper ſpecula. nu. 9. etiamſi non rediret intra duos menſes. Cuius tamen contrarium, nempe, quod teneatur redire, niſi de mandato Superioris maneant foris, tenent Innoc. Vincen. quos ſequitur Henr. Boic. in d. c. ſuper ſpecula. nu. 7. & Ancar. nu. 11. pro quorum opinione facit text. in d. c. non magnopere. §. ſi verò, ibi, niſi infra duorum menſium ſpatium non redierint.

Requiritur vlterius, quod audiant cauſa diſcendi principaliter, vt notat Abb. in dicto cap. fin. num. 14. & 16. ne cler. vel monach. & ibi Boic. num. 4. nam ſi cauſa honorandi doctorem, vel amicum, & non addiſcendi, non includerentur ſub huiuſmodi prohibitione. licitum eſt enim, vt ipſi dicunt, Religioſis aſſumere aduocationem, vel procuram, etiam in foro ſæculari, pro amico monaſterij. Ergo etiam hoc, dummodo non frequentet id faciant, ad tollendas fraudes, ſecundum Abb. & Boic. vbi ſupra. & Ancar. ibid. num. 7.

7 Quinta habetur cap. clericis. ne cler. vel monach. Sacerdos officium habens Vicecomitis, aut Præpoſiti ſæcularis: & commonitus non vult ſe emendare, eſt excommunicatus. Hæc licet ſolos Sacerdotes comprehendere videatur, vt patet ex textu, nihilominus Oſtienſ. ibi. nu. 4. in fin. expreſſit, Sacerdotem factum, vel faciendum, ſeu clericum, cum quo eſt communis ſententia, vt teſtatur Abb. ibi. nu. 8. ſed magis placet ſententia Abbatis, qui intelligit de conſtitutis in ſacris, non autem de omnibus clericis: & ad id probandum, vltra rationes, adducit text. in cap. 2. de cohab. cler. & mulier. vbi Papa declarat, ſub nomine Sacerdotis contineri presbyteros, diaconos, & ſubdiaconos: & de diacono eſt etiam text. in cap. 1. in fin. 15. q. 5. & ibi Gloſſ.

Hæc autem excommunicatio non comprehendit eos, qui ſuæ dignitati iuriſdictionem temporalem habentes annexam poſſunt eam per ſe exercere (dummodo non inferant pœnam mortis, vel membrorum detruncationem: & idem dicendum eſt, ſi ipſam iuriſdictionem habent nomine proprio, puta ratione patrimonij) ſed eos, qui vt miniſtri Principum id faciunt, etiamſi iudicium ſanguinis non exerceant, vt notat Abb. in d. c. nu. 5.

8 Aduerte tamen, quod licet prædicti clerici in ſacris exiſtentes eſſe non poſſint Vicecomites, & Præpoſiti ſæculares (ſub quorum nomine comprehenduntur Gubernatores, Viceſgerentes, alijque Præſidentes, iuriſdictionem à ſæcularibus obtinentes, vt notat Caietan. in Summ. verb. excomm. cap. 76.) poſſunt tamen eſſe Conſiliarij Principis ſæcularis, vt notat Abb. in d. cap. clericis. num. 10. ne cler. vel monach. poſt Oſtienſ. ibi num. 4. dummodo à pœna

na ſanguinis ſe abſtineant, ſecundum Oſtienſ. & Abb. vbi ſupra: quam quidem pœnam ſanguinis eſſe debere grauem, dicit Boic. ibidem in fin. Nec eſt etiam dictis clericis prohibitum in genere ſuadere, quod fiat iuſtitia; & ſi neſciunt caſum de facto pendere, poſſunt reſpondere pro tali caſu talem pœnam à lege eſſe impoſitam. Oſtienſ. vbi ſupra. num. 4. etiamſi ſit mortis pœna. de hac tamen re in materia irregularitatis latiùs agemus.

Sexta habetur in cap. excommunicationi. de rapto. Qui Chriſtianos naufragium patientes damnata cupiditate rebus ſuis ſpoliāt, niſi ablata reddiderint, ſunt excommunicati. Ad hanc excommunicationem contrahendam non ſat eſt ſpoliaſſe; ſed etiam eſſe in mora reſtituendi, vt ibi dicit Panormit. Sed hodie iſta excommunicatio eſt in Cœna, & adhuc ampliata, vt illic ſcripſimus.

9 Septima habetur cap. nouerit. de ſenten. excommun. Vbi multa genera perſonarum excommunicantur.

Primò, qui ſtatuta edita, vel conſuetudines introductas contra libertatem Eccleſiæ fecerint obſeruari, niſi de ſuis libris capitularibus intra duos menſes à publicatione huius ſententiæ fecerint deleri. Iam hi menſes completi ſunt, quia antiqua eſt Decretalis, vt per Abb. in d. c. num. 3. Ligat ergo nunc non delentes, aut ſeruari faciētes, vt notat Oſtienſ. in prædicto cap. nouerit.

Secundò, excommunicantur ſtatutarij, & ſcriptores ipſorum ſtatutorum.

Tertiò, Poteſtates, Conſules, & Rectores, Conſiliarij locorum, in quibus ſtatuta, vel conſuetudines editæ, vel ſeruatæ fuerint.

Quartò illi, qui ſecundum ea præſumpſerint iudicare, vel in publicam formam ſcribere iudicata.

Hæc excommunicatio ſolùm comprehendit illos, qui violant libertatem eccleſiaſticam per modum ſtatuti, vel conſuetudinis, vt notat Caietan. ver. excomm. c. 31.

Rurſus primum genus intelligendum eſt disiunctiue, vt excōmunicentur, qui faciūt ſeruare, vel qui non delent: ita vt vnum ſatis ſit ad excommunicationē contrahendam, vt notat Silu. excomm. 9. §. 31. quamuis alij contrariū putent. Quod autem excommunicentur illi, qui faciunt ſeruare, etiamſi deleant, colligitur ex textu: nam Conſules, Conſiliarij, Rectores, vbi talia ſtatuta ſeruantur, excommunicati ſunt, & non repetitur (niſi deleant) quia ſufficit ſeruari facere; vel vbi ſeruantur, habere officium Rectoris, Conſiliariorum, vel Poteſtatum.

10 Non autem comprehendit illos, qui obſeruare faciunt, vel non delent, ſi ignorant eſſe contra libertatem Eccleſiaſticam. Innoc. in d. cap. nouit. de ſenten. excomm. Oſtienſ. nu. 5. in princip. nam, vt ipſi dicunt excommunicatio non eſt infligenda, niſi in contumaces, pro magnis criminibus. Et multo minus illos, qui de conſilio viri alicuius eruditi, ac conſcientia prædíti prædicta faciunt, quoniam agunt ex ignorantia probabili. Caietan. in Summ. verb. excomm. cap. 31.

Nec eos, qui incœperunt ſtatuere contra libertatem Eccleſiaſticam, & non perfecerunt, licèt factum non reuocauerint: quia verbum (ſtatuo) ſignificat rem perfectam. c. in his. de verb. ſignif. & notat Apoſtill. ad Abb. in cap. nouerit. de ſent. excomm.

Aduerte autem, quòd ſtatutorum debet fieri realis caſſatio, & abraſio, & non ſufficit verbo, idque in odium criminis, ne detur occaſio, quòd talia ſtatuta de facto ſeruentur, vel poſteris relinquatur eorum memoria, vt habet Felin. alios citans in cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ. num. 109. de conſtitut. Vnde ſequitur, non ſufficere proteſtationem in fine ſtatutorum appoſitam, quod ſtatuentes non intendunt aliquid ſtatuiſſe contra libertatem Eccleſiæ, vt dicunt Felin. & alij in cap. nouerit. de ſent. excomm.

11 Aduerte ſimiliter, quòd vbi ſtatutum eſt generale, & poteſt probabiliter dubitari, ne inferat præiudicium Eccleſijs, vel clericis; Epiſcopus poteſt cogere illos, ad quos ſpectat, quod declarent, ſtatutum illud non extendi ad clericos, vel Eccleſias, Ioan. Andr. in cap. fin. de immunit. Eccleſ. lib. 5. latè Felin. d. cap. Eccl. ſanctæ Mariæ. num. 107. de conſtit.

Aduerte etiam, ſi eſt notorium, ſtatutum eſſe contra libertatem Eccleſiæ, Epiſcopum poſſe illud tollere, vel mandare vt tollatur, & non obſeruetur; ac decernere vt non teneat, etiam nullo citato. Ancar. in cap. quæ Lotharius. circa fin. 2. quæſt. 1. Gem. n. in cap. fin. de immun. Eccleſ. lib. 6. & ratio eſt, quia conſtat, defenſionem non competere, vt dicit Fel. in d. cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ. num. 110.

12 Libertas autem Eccleſiaſtica conſiſtit in priuilegijs conceſſis Eccleſiæ vniuerſali ſuper ſpiritualibus, vel temporalibus à Deo, vel à Papa, Imperatore, alijsq. Principibus, vt dicunt Oſtienſ. in cap. nouerit. in princip. & ibi Innoc. de ſent. excomm. & Abb. num. 2. atteſtatur de communi. Quæ autem, & quot ſint iſta priuile-

legia, pertractat ad longum Lapus alleg. 92. per totam. Statuta igitur, quæ cedunt in derogationem dictorum priuilegiorum, contra libertatem Eccleſiaſticam eſſe dicuntur: idque locū habet, etiamſi indirectè ſint contra dicta priuilegia, vt dicunt Abb. in c. Eccleſia ſanctæ Mariæ nu. 27. de conſtit. & cap. quanto. & ibi Doct. de priuil. & cap. fin. de immunit. Eccleſ. lib. 6. in quo cap. decernitur, vt ſi quis ſtatuat, ne laici coquāt panem, bladum molant, quidquam vendant Prælatis, aut clericis, ſeu perſonis Eccleſiaſticis, aut emant aliquid ab eiſdem, ſeu alia obſequia illis exhibere præſumant; ſit excōmunicatus, quia talia in derogationem Eccleſiaſticę libertatis eſſe præſumuntur. Vbi aduerte, quia Papa nō dixit ſimpliciter, huiuſmodi ſtatutum eſſe contra libertatem Eccleſiæ, ſed præſumi: propterea tenuit Caiet. in Summ. verb. excommun. cap. 31. quem ſequitur Nauar. cap. 27. num. 120. & ante illos alios tenuiſſe refert Lapus allegat. 92. nu. 3. prædicta per ſe nō tangere Eccleſiam, vt eſt Eccleſia, ſed quatenus eſt congregatio hominum. Et ideo aliqua rationabili cauſa exiſtente poſſet dari caſus, in quo liceret Principi prohibere laicis talia communia dari clericis. nihilominus contrarium videtur notare Gloſſ. in dicto cap. fin. verb. libertatis, vbi dicitur, quòd licet, quoad verba, tale ſtatutum non videretur infringere libertatem Eccleſiaſticam; tamen infringebat quoad mentem, faciendo fraudem de perſona ad perſonam. Idem notat Lapus dict. Gloſſ. citans in prædicta alleg. 92. num. 3. ea ratione motus, quia faciunt contra immunitatem Eccleſiæ, & clericorum, quæ eſt, vt non lædantur, vel de eis, ſeu contra eos per laicos directè, vel indirectè non diſponatur. Nec obſtat, quòd Papa in d. c. fin. de immunit. Eccleſ. lib. 6. ſimpliciter non diſponat eſſe contra libertatē Eccleſiæ, ſed præſumi: nā ex quo ſuper huiuſmodi præſumptione decreuit, talia ſtatuentes ſententiæ excommunicationis ſubiacere, idem eſt, ac ſi ſimpliciter ſtatuiſſet, eſſe contra libertatem Eccleſiæ: quoniam huiuſmodi præſumptio dicitur iuris, & de iure, contra, aut ſuper quam non admittitur probatio in contrarium, vt notat Abb. in c. inter alia. nu. 7. de immunit. Eccleſ. & tradunt Doct. in cap. is qui fidem. de ſponſ. Statuta igitur, ſiue directè, ſiue indirectè derogent priuilegijs cōceſſis Eccleſiæ vniuerſali, dicuntur contra libertatem Eccleſiaſticam.

13 Aduerte etiam, quod licet ſtatutum, ad hoc, vt ſit contra libertatem Eccleſiæ, eſſe debeat contra vniuerſalem Eccleſiam; non tamen oportet ſtatui contra omnes Eccleſias mundi, ſed ſufficit, quòd tédat in præiudicium particularis Eccleſiæ circa id, quod competit omnibus: quemadmodum lædere Epiſcopum, eſt facere contra libertatem Eccleſiæ, licet non lædant omnes. cap. olim. de iniur. nam vt dicit Ioan. Andr. in cap. eos. de immunit. Eccleſ. quem refert, & ſequitur Lapus in prædicta alleg. 92. num. 6. Eccleſia vniuerſalis eſt vnum corpus, cuius membra ſunt Eccleſiæ ſingulares. cap. ſignificaſti. de elect. Iſta excommunicatio hodie magna ex parte eſt in Bulla Cœnæ, vt diximus.

(*Vide. conſt. Greg. XIV. Cum alias, in qua de immunit. Eccl. ſiaſt. quædam noua ſtatuit.*)

Octaua habetur cap. 1. de ſchiſm. vbi tria genera perſonarum excommunicantur, vt ibi exponit Panorm.

Primò, qui emit, vel quouis alio modo acquiſiuit rem Eccleſiaſticam a ſchiſmatico.

Secundò, qui recipit beneficiū à ſchiſmatico.

Tertiò, qui conſentit ordinationi ipſius ſchiſmatici. Et per ordinationem non ſolùm intellige ordinationem in ſpiritualibus, & ſacramentorum collationem, ſed etiam in temporalibus, vt ibi notat Panorm. qui limitat, quando ſcienter conſenſit. De ipſis autem ſchiſmaticis in Bulla Cœnæ diximus.

Duæ aliç ſunt excommunicationes in Decretalibus, vna in c. quoniam. de offic. ordin.

Altera c. 1. de locat. Sed quia illius caſus non eſt hodie practicabilis; huius autē caſus eſt particularis ad Bononienſes, prætermittimus.

ADDITIO.

Vide Memoriale Clericorum iuſſu Cardin. Archiepiſcopi Bonon. Alexandri Ludouiſij editum, ſi placet.

De excommunication. non reſeruatis in Sexto. Cap. XXXVIII.

ELENCHVS.

1 *Prima excommunicatio fertur contra mittentes ſcripturam, vel nuncium alicui Cardinali in Conclaui exiſtenti propter electionem Summi Pontificis, vel etiam cum aliquo illorum loquentes ſecretò.*

2 *Secunda datur contra Dominos, Rectores, & alios quoſcunque officiales, nō diligenter obſeruantes, quæ præcipiuntur obſeruanda in morte Summi Pontificis.*

3 *Tertia fulminatur contra rapientes, vel perſequentes per ſe, vel per alios, clericos, vel eccleſiaſticas perſonas, vel eorum conſan-*

guí-

guineos, monaſteria, vt loca pia, ca de cauſa, quia noluerunt vel volunt eligere, quem vellent ipſi.

4 *Quarta fulminatur contra vſurpantes Regalia, cuſtodiam, &c. eccleſiarum, &c. Vacantium, & clerici, item vel Monachi id procurantes.*

5 *Quinta fertur contra Deputatos ad dirigẽdas electiones Monialium, qui diſcordias inter illas nutriunt, aut, vt oriantur, ſunt cauſa.*

6 *Sexta eſt contra procurantes, vt iudices conſeruatores extendant poteſtatem ad alia, quàm ad manifeſtas iniurias, &c.*

8 *Septima fulminatur contra extorquentes per vim, aut metum abſolutionem excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti.*

9 *Octaua eſt contra facientes venire iudicẽ perſonaliter ad domum mulieris, vt eius teſtimonium accipiat, & qualiter incurratur.*

10 *Nona excomm. fertur contra compellentes Prælatos, vel eccleſiaſticas perſonas, vt ſubmittant bona immobilia eccleſiarum laicis.*

11 *Quædam limitationes circa hanc excommunicationem.*

12 *Decima fertur contra aſſumentes habitum nouæ Religionis.*

13 *Vndecima eſt cõtra exigẽtes, tam per ſe, quàm per alios pedagia, &c. perſonis eccleſiaſticis, vel rebus eorum, ſi non ſint merces.*

14 *Duodecima excommunicatio fertur in eos, qui aliquo modo impediunt litigantes in foro eccleſiaſtico, &c. Et qui eos trahunt ad forum ſæculare.*

15 *Decimatertia fertur contra Dominium habentes temporale ſuos ſubditos impedientes ne eccleſiaſticis perſonis vendant, molant, &c. his ſimilia præſtent.*

16 *Decimaquarta eſt contra temerè dimittentes habitum ſuæ Religionis, in qua profeſſi ſunt, &c.*

17 *Quædam Notanda circa hanc excommunicationem 16.*

19 *Decimaquinta eſt contra præſumentes, tradere Eccleſiaſticam ſepulturã hæreticis, &c. Decimaſexta eſt contra dominos temporales, aut Rectores ſe ingerentes cognitioni cauſarum per modum iudicij hæreticorum, & impedientes Inquiſitores; vel Diœceſanos a proſequutione dictarum cauſarũ quomodolibet fiat.*

20 *Quædam Notanda circa hanc excom.*

21 *Decim. ſeptima eſt in faciẽtes occidere Chriſtianos ab aſſ ſſinis.*

22 *Decimaoctaua fertur contra perſonas eccleſiaſticas inferiores epiſcopis cõcedendi vſurarijs manifeſtis &c. domos ad conducendum, & fœnus exercendum. &c.*

23 *Decimanona excommunicantur, qui perſonis Eccleſiaſticis repræſalias exigunt, concedunt, vel extendunt, niſi intra menſem reuocauerint.*

24 *Vigeſima excom. Principes non obſeruantes ea, quæ ordinata ſunt contra perſequentes Cardinales.*

1 PRima habetur in cap. vbi periculum. de elect. in 6. Qui mittit ſcripturam, vel nuncium alicui Cardinali, in Conclaui ad Romani Pontificis electionem exiſtenti; vel cum eo ſecretè loquitur, excommunicatus eſt ipſo facto. Vbi tria genera perſonarum comprehenduntur. Nota, quòd non ligantur hac excommunicatione, qui Conclaue ingrediuntur pro his tantum, quæ pertinent ad electionem, de voluntate omnium Cardinalium ibidem præſentium, quales ſunt Aduocati, Tabelliones, & Religioſi, vt Siluest. excommunic. 9. §. 34. Nota etiam, quòd Archid. & Gemin. in eod. cap. interpretantur, vt illud verbum (*ſecrete*) reſtringat omnia tria genera actionũ, puta vt miſſio ſcripturæ, vel nuncij ſit etiam ſecreta, aliàs non contrahetur excommunicatio. Tamen magis quadrat textui, vt reſtringat tertiam actionem tantùm, nempe locutionem: & ita ſentit Caiet. ver. excomm. cap. 55. Nota etiam ex eodem Caiet. quòd nõ ligat ipſos Cardinales hæc excommunicatio, etiamſi has actiones inter ſe, vel cum alijs faciant: nec etiam Cardinales, qui colloquũtur, vel recipiunt ſcripturã, vel nunciũ: ſed eos, qui mittunt, vel ſecretò colloquuntur.

2 Secunda habetur in eodem cap. vbi periculum. de elect. in 6. vbi excommunicantur omnes Domini, Rectores, alijq. officiales cuiuſcũque dignitatis, aut conditionis exiſtant, qui diligenter non obſeruant, aut fraudem committunt in eis, quæ ibi præcipiuntur obſeruanda in morte Summi Pontificis morientis in terra eorum: intellige, quando per ipſos ſtat. Si enim impediuntur, non ligantur, vt ibi dicit. Gem. Quæ autem ſunt ſeruanda in illo c. legi poſſunt: ad rem noſtram non videntur multum attinere.

3 Tertia habetur in cap. ſciant cuncti. de elect. in 6. vbi excommunicantur, qui ſiue per ſe, ſiue per alios iniuſte perſequuntur, aut ſpoliant beneficijs, vel bonis ſuis clericos, aut Eccleſiaſticas perſonas, aut eorum conſanguineos,

aut Eccleſias,monaſteria,ſeu cetera loca pia,hoc motiuo,& ea de cauſa, quia noluerunt, aut nolunt eligere eum, pro quo ipſi rogarunt, aut induxerunt. Nota ex Archid. ibi, quod per ſpoliationem intelligitur etiam ablatio latens, & vaſtatio, quocumque modo inuadendo immobilia, aut per vim publice rapiendo mobilia, ſiue fraudulenter per dolum. Nota etiam ex Gemin. ibi, per conſanguineos intelligi vſque ad ſeptimum gradum:pro quo facit Gloſſ. cap. poſtremo. de appellat. ſecundum quem etiam non eſt locus huic pœnæ, ſi affines grauentur. Nota etiam, quòd in præſentatione hæc pœna locum habet, ſecundum Gloſſ. eiuſdem capit. ſciant cuncti. dummodo perſona, quæ grauatur in ſe, vel in ſuis, ſit Eccleſiaſtica; non autem quando patronus eſt laicus; nam conſtitutio dicit clericos, vel Eccleſiaſticas perſonas, & Gloſſ. in verb. Eccleſiaſticas, dicit, vt ſunt Conuerſi, Templarij, Hoſpitalarij, qui licet non ſint clerici, ſunt tamen Eccleſiaſticæ perſonæ. 17. q. 4. can. quiſquis. & idem dicit ibi Gemin. de conferente, & poſtulante. Vnde infertur, quando conſtitutio pœnalis concernit fauorem Eccleſiæ, extenditur ad alium caſum,quàm expreſſum,dummodo & ille fauorem Eccleſiæ concernat, vt norat Silueſt. excommunic. 9. §. 39. Nota etiam, quod ad contrahendam hanc excommunicationem debet eſſe grauamen contra iuſtitiam. aliquando enim poteſt eſſe contra ſolam charitatem:vt quando non faceret,vel quãdo permitteret contra charitatem, tunc cenſura non procedit: nam in conſtitutione ponitur (*iniuſte*) Nota etiam ex Petro Ancharano, & Geminian. ibi, quòd mandatarius, qui exequitur grauamen,quando qui grauat, per alium grauat; non incurrit cenſuram hanc, niſi quando conſtat ei de intentione mandantis, quod tali motiuo grauat, aliàs non. Archid. ibi, putat ſemper ligari: tamen ex textu contrarium deducitur, quia excommunicatur, qui per ſe, vel per alium grauat tali motiuo. Sicut ergo non excommunicatur per hanc conſtitutionem, ſi grauaret alio motiuo; ita ipſe mandatarius, qui per ſe grauat, non excommunicatur, quando ignorat: quia cum ignoret motiuum,non dicitur grauare tali motiuo.

4 Quarta habetur in cap. generali. de elect. in 6. vbi excommunicantur ipſo facto.

Primò, qui de nouo vſurpantes regalia, cuſtodiam, ſiue guardiam, titulum aduocationis, ſeu defenſionis in eccleſijs, monaſterijs, ſiue quibuſlibet alijs pijs locis, occupant bona eccleſiarum, monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium, quantæcumque dignitatis honore perfulgeant.

Secundò, excommunicantur clerici eccleſiarum, monachi monaſteriorum, ceteræ perſonæ locorum ipſorum, qui hæc fieri procurant. Nota, per regalia intelligi, vt dicit Archid. ea, quæ percipit Rex ex quibuſdam eccleſijs vacantibus, vt fit in Regno Franciæ, & Angliæ; ſeu, vt dicit Ang. excom. 7. caſu 15. vectigalia conceſſa à Rege Eccleſijs, & idem Glof. prædicti cap. generali. Nota rurſus, per cuſtodiam, & guardiam idem intelligi, & per eam Ioan. And. intelligit iuſpatronatus, & Gloſ. ibi. Tamen Archid. id negat, dicens, tantum intelligi quod verbum ſonat, quando nempe aliqui dicunt, ad ipſos pertinere Eccleſiam vacantem cuſtodire, donec in ea ſit prouiſum de Prælato: cuius exemplum eſt in Eccleſia Parmenſi, vbi tales domini laici vocantur Vicedomini. conſentit Ang. loco citato, & hoc magis placet. Nota rurſus, idem intelligi per titulum aduocationis, & defenſionis, quia aduocatus dicitur defenſor in Eccleſijs, vt dicit Silu. excom. 9. §. 40. Nota rurſus, quod dicitur, *de nouo vſurpant*, quod intelligitur cum Gloſ. ibi communiter recepta, à quadraginta annis citra, per c. fin. de conſuetud. Nota rurſus, duo requiri,vt vſurpantes iſti contrahant excommunicationẽ.

Primò, vt vſurpent titulũ aliquem prædictũ.

Secundò, vt ſimul ratione vſurpationis talia bona occupent: vnum ſine altero non ſatis eſt. ita dicit Gemin. ibidem, & Panor. cap. conqueſtus. de foro compet. & eſt opinio communis. Nota poſtremo, quòd non comprehendit eos, qui ratione legitimæ conſuetudinis,vel iuſti tituli iſta faciunt: tales enim nec vſurpant, nec occupare præſumunt.

5 Quinta habetur in cap. indemnitatibus, de elect. in 6. §.poſtremo. Euocati, ſeu deputati ad dirigendas moniales in electionibus, ſi non ſe abſtinet ab his, ex quibus poſſunt diſcordiæ inter eas oriri, aut ortæ nutriri ſuper faciendis electionibus; ipſo iure ſunt excommunicati. Nota ex Gloſ. poſſe euocari Religioſos ſæculares, viros,& feminas ad hanc directionem. Nota rurſus ex Gemin. hanc pœnam non ſolùm habere locum in monialibus Religionum approbatarum; ſed etiam in his, quæ non renunciãt proprijs, nec faciunt profeſſionem regularem in vna de Religionibus approbatis: ſed viuunt in communi, ſicut Canonici ſæculares in ſæcularibus Eccleſijs. conſentiunt in hoc Angel.

excom.

excom.7.caſu 16.Silu. excom.9.§.42. Nota rurſus ex eodem Gemin.duo eſſe neceſſaria ad incurrendum in hanc pœnam; & quòd ſit deputatus ad directionem in electionibus faciendis: & quòd non abſtineat à prædictis. Si enim non abſtinet,tamen non eſt deputatus ad directionem, non contrahit hanc pœnam;immo etiamſi deputatus ſit, ſed non ſit ad talem directionem deputatus,non incurrit.Conſentiunt Ang. & Silu.l.c. quod ſi deputatus ſit, & diſcordias ſeminet ſuper electionibus iam factis,adhuc non incurrit ſecūdum Caiet.verb.excom.cap.80. quia conſtitutio dicit ſuper electionibus faciendis.

6 Sexta habetur in cap.hac conſtitutione. de offic.iud.deleg. in 6. Excommunicantur ipſo iure procurantes, quod iudices Conſeruatores ſibi dari intromittant ſe ad alia, quàm ad manifeſtas iniurias, & violentias, & extendant poteſtatem ad ea,quæ iudicialem exigunt diſcuſſionem.

Nota ex Gemin.illos, quorum non ſunt Conſeruatores, ſi id procurent, non contrahere hanc pœnam, ſed ſolas partes, quibus dantur Conſeruatores;niſi illi poſt excommunicationem participent in crimine crimnoſo, vt ſupra diximus.

7 Nota etiam,nec prædictas partes id procurantes contrahere hanc excommunicationem, quando Conſeruatores dantur cum clauſula, quod cognoſcant de his,in quibus iudicialis diſcuſſio exigitur,vt hodie communiter fit,niſi procurent, vt ſe intromittant ad alia, quæ excedunt poteſtatem eorum,etiam cū clauſulis datis. Nota etiam, quòd ſi procurent, tamen non ſequitur effectus, vt Conſeruator ſe intromittat, non incurritur pœna, vt ſupra annotauimus. Nec iſta excommunicatio comprehendit ipſos Conſeruatores,etiamſi ſe intromittant.

8 Septima habetur cap. vnico. de his, quæ vi. in 6. Extorquentes per vim, vel metum abſolutionem, aut reuocationem excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, ipſo iure sūt excommunicati. Nota ex Gloſſa ibi,quòd ſi quis metum, vel vim incuſſit, tamen non eſt ſecuta abſolutio, aut reuocatio, non contrahit hanc pœnam. Idem dicit ibi Archidiacon. Nota rurſus ex Gloſſa, extorquentem pro excommunicato, etiamſi alius ſit ab ipſo excommunicato, contrahere hanc pœnam: & ſi ipſe eſt excommunicatus, contrahere aliam excommunicationem, præter eam, quam habet. nam multis excommunicationibus poteſt vnus ligari. 3. q. 4. can. Engeltrudam.Etiam eam contrahit excommunicatus, ſi mandauit, vel ratam habuit talem extorſionem, vt dicit Gloſſa, & Silu. verb. Excommunicatio. 9. §. 43. Sed non credo, quia quando mandans non exprimitur, non comprehenditur, vt diximus ſupra. Nota rurſus ex eadē Gloſſa, etiam iſtam pœnam procedere, quando excommunicatio fuit iniuſta, & non tantum quando iuſta, quia non ſic eſt abſolutio vlla extorquenda. Nota rurſus,nō habere locum in minori excommunicatione, vt dicit Angel.Excommunicatio.7.caſu 18. quia quando excommunicatio abſolutè dicitur, de maiori intelligitur, iuxta cap. ſi quem. de ſenten. excom. Nota rurſus ex Caiet.verb. excommunicatio.cap.41.procedere hanc pœnam in maiori, ſiue ſit à iure,ſiue ab homine. Nota rurſus, ſecundum communem opinionem non procedere, quando metus fuit leuis,& non iuſtus, & cadens in virum conſtantem: talis enim metus nō eſt ſimpliciter metus.ita habent Gloſſ.ibi, & Sylu. & Ang.loco citato.quamuis Caiet.loco citato teneat,procedere de quocumque metu extorquente.& hoc magis placet.nam etiamſi metus ſit paruus, propter quem ab olutio datur, verè eſt per metum extorta, & hic habetur ratio inferentis metum, ſi tali via abſolutionem extorqueat: quamuis oppoſita ſententia ſit probabilis, & poſſit teneri. Nota rurſus ex ipſo Caiet. debere eſſe metum illatum ab extrinſeco, non autem innatum, quē ſibi concipit abſoluens. Nota poſtremò, quòd ſi abſoluens per metum, poſtea ratum habeat ſine metu,quod fecit: adhuc inferens metum excommunicatus eſt,donec abſoluatur, quia ſtatim fuit ligatus per abſolutionem metu extortam.ita habet Gloſ.in eod.cap.

9 Octaua habetur in cap. mulieres. de iudic. in 6. qui per fictionem, vel fraudem faciunt, vt iudex veniat perſonaliter ad domū alicuius mulieris, vt eius teſtimonium accipiat, cùm perſonaliter ad iudicium inuitæ mulieres trahi non poſſint, ipſo iure ſunt excommunicati. Nota ex Io.Andr.quòd ſi fingatur caſus, vt iudex veniat, tamen iudex non venit,non incurritur pena:immò,vt dicit Caiet.ca.59.verb.excom. debet perſonaliter venire; ſi enim mittat, non incurritur, quia hoc eſt conceſſum.Nota rurſus ex Anton.3. par.tit.24.cap.45. quod non ſolum iudex fingens hoc,vel vtens fraude excommunicatur,ſed etiam quicumque alius fingat, vel per fraudem faciat, vt iudex eat:quamuis Sylu.excom.9.§.44.teneat de ſolo iudice: ſed textus contrarium demonſtrat,nam vniuerſaliter procedit:& eadem ratione procedit tam in iudice laico, quam in Eccleſiaſtico,cùm non fiat diſtinctio in textu, licet Io. Andr.ibi reſtringat ad laicum.

10 Nona habetur cap. hoc conſultiſſimo. de reb. Eccleſ. non alien. in 6. vbi primo excommunicantur ipſo iure, qui compellunt Prælatos, vel alias perſonas Eccleſiaſticas, vt ſubmittãt Eccleſias laicis, vel ſubijciant eis bona immobilia Eccleſiarum, vel eis ſupponant ipſorum iura, recognoſcendo, ſeu profitendo, ſe tenere ea ab illis tanquam à ſuperioribus; aut ſtatuendo eos tanquam aduocatos, vel patronos Eccleſiarum, ſeu bonorum ipſarum in perpetuum, aut ad tempus non modicum. Nota ex Gloſ. quòd non procedit hæc pœna in bonis mobilibus, in quibus non cõſueuerunt tales ſubmiſſiones fieri: debent enim eſſe immobilia, aut iura, quæ inter mobilia reputantur. Nota rurſus ex textu, quòd procedit pœna hæc cum aliquibus limitationibus.

11 Prima, quando iſta ſubmiſſio fit extra caſus iure permiſſos.

Secunda, quando fit ſine conſenſu Capituli, & licentia Sedis Apoſtolicæ.

Tertia, quando fit in perpetuum, vel ad tempus non modicum, quod Gloſ. ibi exponit ſpatium decem annorum: vnde ad annos infra decem non incurritur pœna.

Quarta, quòd ſupponantur laicis, tanquam ſint ſua, vel recognoſcantur ab eis.

Secundò, excommunicantur omnes laici, qui ex licentia Papæ, & Capituli conſenſu contractus inierunt, vel inient de Eccleſiaſticis immobilibus, ſi aliquid plus, quàm importat natura contractuum ipſorum, vel pactum in eis factũ, vſurpauerint; & legitimè moniti prius non deſiſtant vſurpare, & ablata reſtituant. Nota ex Archid. non ſatis eſſe, deſiſtere non vſurpare, ad pœnam vitandam, ſed debent ablata reſtituere. Nota ex Io. And. & Silu. excomm. 9. §. 44. quod iſta monitio legitima debet eſſe trina, niſi facti neceſſitas aliud ſuaderet.

12 Decima habetur cap. 1. de relig. dom. in 6. Hanc excommunicationem Silu. excom. 9. §. 45. & Angel. excom. 7. caſu 22. putant contrahere inuenientes nouam religionem, vel nouæ religionis habitum aſſumentes: ſed in prædicto cap. hoc non prohibetur ſub tali cenſura. Quidã putant id haberi ex Extrauag. quadam Ioan. xxij. relata per Panor. in eod. cap. tamen nec in ea id prohibetur, vt bene aduertit Caiet. verb. excom. cap. 5. nam procedit contra Fraticellos, & Beguinas, qui hodie non extant. In illo autem cap. 1. de relig. dom. eſt lata excommunicatio contra quoſdam mendicantes extra quatuor Ordines approbatos: ſed iam hodie non habet locum.

13 Vndecima habetur cap. quamquam de cenſib. in 6. vbi ipſo iure ſunt excommunicati, quicumque per ſe, vel per alios proprio nomine, vel alieno, ab Eccleſijs, aut à perſonis Eccleſiaſticis exigunt pedagia, vel guidagia pro perſonis, aut pro rebus, quas deferunt, vel deferri faciunt, non cauſa negotiationis. Intellige, ſi ſunt perſonæ ſingulares, qui exigunt, excommunicantur, etiam ſi ſint Epiſcopi, vt notat Archid. Si enim eſt Vniuerſitas, aut Collegium, non excommunicatur; ſed ipſo facto eſt ſuppoſita interdicto, vt habetur in textu. Nota ex Io. And. & Archid. dici negociari, quado res emitur, vt integra, & immutata cum lucro vendatur, & tunc clericus tenetur ſoluere gabellam ſecundum vſum patriæ: ſi tamen emat in vſum proprium, non tenetur; aut ſi non emit, ſed recollecta de rebus ſuis, vt vinum, bladum, & ſimilia vendat, non tenetur, vt notat Silu. excom. 9. §. 46. quia non eſt hoc negociari. Iſta excommunicatio hodie eſt reſeruata in Cœna, vt notant Angel. excom. 7. caſu 23. & Silu. l. c. & nos ſuperius diximus.

14 Duodecima habetur in cap. Quoniam. de immunit. Eccleſ. in 6. vbi excommunicantur ipſo iure, qui eos, qui impetrant literas Apoſtolicas, aut litigant. aut litigare volunt, ſiue ambæ partes in id conſenſerint, ſiue vna, in foro Eccleſiaſtico, delegato, vel Ordinario ſuper cauſis Eccleſiaſticis, ſiue ad forum Eccleſiaſticum ratione perſonarum, vel negociorum, vel rerum de iure, vel antiqua conſuetudine pertinentium, compellunt per ſe, vel per alios, aut compelli procurant ad deſiſtendum, vel ad litigandum in foro ſæculari de huiuſmodi quæſtionibus, cum dantibus ad hoc auxilium, conſilium, vel fauorem, ſiue iſta compulſio fiat per captionem iudicum Eccleſiaſticorum, aut litigantium, aut litigare volentium, aut rerum, aut Eccleſiarum, aut conſanguineorum eorundem, aut quocumque alio modo. Nec ſunt iſti abſoluendi, niſi prius integrè ſatisfecerint tam iudici, cuius iuriſdictionem perturbarunt, quam parti perturbatæ, de iniuria, damnis, expenſis, & intereſſe. Hæc omnia in prædicto capite habentur. Nota ex Archid. & Ioan. Andr. quòd abſolutio data ab Ordinario ante huiuſmodi ſatisfactionem non valet. Quamuis enim verum ſit quod ſupra diximus, quando habenti poteſtatem a lege fit prohibitio abſoluendi, tenet abſolutio, licet forma non ſeruetur, & Epiſcopus a lege habeat poteſtatem abſoluendi ab hac, quia non eſt reſeruata: tamen non habet locum hoc, quando eſt clauſula irritans abſolutionem, ſi forma non ſeruetur. In hac autem talis clauſula eſt:

nam

nam verbum, quod in textu habetur, *nullatenus*, eſt irritans. Vnde non placet ſententia Silu. excom. 9. §. 49. tenentis contra Archid. Nota, quòd iſta excommunicatio, quantum ad eos, qui impediunt impetrantes litteras Apoſtolicas, & eos, qui capiunt iudices, ſi ſunt Pontificis Romani, eſt in Cœna.

15 Decimatertia habetur in cap. eos. de immunit. Eccleſ. in 6. Vbi excommunicantur tenentes dominium temporale, qui interdicunt ſuis ſubditis, ne Prælatis, aut clericis, ſeu perſonis Eccleſiaſticis quidquam vendant, nec emant aliquid ab eiſdem, nec ipſis bladum molant, coquant panem, aut alia obſequia exhibeat. Nota ex Gemin. duo requiri ad contrahendam hanc cenſuram, & quod ſint domini, ſeu habeant dominium temporale, ſeu ſæculare; & quod hæc interdicant ſuis ſubditis. Vnde ſi domini non ſunt, aut ſi ſunt, ſed interdicunt ſubditis alienis, non contrahunt. Conſentiunt Silu. excom. 9. §. 50. & Angel. excom. 7. caſu 26.

16 Decimaquarta habetur in cap. vt periculoſa. ne cler. vel monach. in 6. Vbi excommunicantur primò, profeſſi tacitè, vel expreſsè in aliqua Religione approbata, temerè habitum dimittentes, ſiue in ſcholis, ſiue alibi.

Secundò, tales Religioſi accedentes ad quæcumque ſtudia ſine licentia Prælati, cum conſilio conuentus, vel maioris partis.

Tertiò, doctores, & magiſtri, qui Religioſos, habitu dimiſſo, Leges, vel Phyſicam audientes, ſcienter docere, aut in ſcholis retinere præſumunt.

17 Circa primum nota, non contrahi hanc excõmunicationem propter quamcũq; dimiſſionẽ habitus, niſi ſit temeraria, & ſine cauſa rationabili. vnde quãdo eſt cauſa it ſta, vt timor, vel medicina, aut ſimile aliquid, non eſt dimittens excommunicatus, vt notat Ioan. Andr. Imò quando eſt dimiſſio temeraria, ſed temeritas nõ eſt mortale peccatum (vt quando dimittitur ad horam, vt currat, vel lapidem proijciat) non eſt excõmunicatus, vt notat Plaud. 4. d. 18. q. 3. imò nec etiam quando eſt cum mortali peccato dimiſſio coniuncta, vt ſi dimittatur ad horam, ad commodius committendum aliquod mortale, alio habitu nõ aſſumpto, vt notat Silu. excomm. 9. §. 53. Nec etiam eſt dimiſſio, quando dimittitur, nullo alio habitu aſſumpto. Illa ergo eſt dimiſſio, quando eſt aſſumptio alterius habitus, & ad notabile tempus, vt arbitrio boni viri dicantur dimiſiſſe. Vnde qui dimittit per tempus paucum, alium ſumens ad ludum, aut ad feſtum aliquod, iterum ſumpturus proprium, non eſt excommunicatus. Eadem eſt ratio de dimittẽte, & de occultãte, vt habet Gloſ. Clem. quoniam de vit. & honeſt. cleric. & Sil. loco allegato: quod intellige, quando ita occultatur, vt nequeat cognoſci, quod ſit Religioſus.

18 Circa ſecundum nota, communi Doctorum ſententia, id intelligi, quando accedit Religioſus ad ſtudia extra clauſtrum, etiamſi ſtudia non ſint prohibita.

Rurſus, etiamſi licentiam habeat, ſi habitum dimittat, contrahit excommunicationem, vt colligitur ex textu; etiamſi habeat licentiam Prælati, ſed, non cum conſilio maioris partis conuentus: niſi ſit talis Superior, qui poteſt dare facultatem habitandi extra clauſtra. Nota etiam, quod non procedit hæc pœna in Abbate ipſo, & Superiore, etiamſi ſine licentia maioris Superioris, aut conuentus eat ad ſtudia, vt habent Gem. & Archid. hic, & Ang. excomm. 7. caſu 27. licet Silu. excom. 9. §. 55. teneat contrarium.

Circa tertium nota ex Gloſ. quòd ſi non dimittat talis Religioſus habitum, non ſunt doctores excommunicati hac conſtitutione, quæ cum limitatione procedit, nempe quando Religioſus dimiſit habitum, & audit Leges, vel Phyſicã, & ſcienter docẽt doctores, vel in ſcholis retinent: tamen erunt excõmunicati alio iure, quia communicant cum excommunicato in crimine, poſtquam Religioſus ſemel contraxerit excommunicationẽ, audiendo tales facultates per duos mẽſes, vt ſupra diximus; vel etiã ſi audiat Theologiam, tamen id eſt ſine licentia Prælati, de cõſilio conuentus; tunc enim, poſtquam ſemel fuerit Religioſus excommunicatus audiendo, ipſum docere, eſt participare in crimine.

19 Decimaquinta habetur in c. quicumq. de hæret. in 6. Vbi ipſo iure excommunicantur, quicumque ſcienter præſumunt tradere Eccleſiaſticæ ſepulturæ hæreticos, eorum credentes, receptatores, defenſores, vel fautores; nec abſoluendi ſunt, donec proprijs manibus publicè exhumulent, & proijciant huiuſmodi cadauer, & locus ille perpetua careat ſepultura.

Decimaſexta habetur in cap. vt inquiſitionis de hæret. in 6. vbi ipſo iure excommunicantur.

Primò, Poteſtates, Domini temporales, Rectores, vel eorum officiales, ſeu Baliui, ſi de crimine hæreſis cognoſcant, vel iudicent.

Secundò, ſi captos pro eodem crimine abſque diœceſanorum, vel Inquiſitorum licentia à carcere liberent.

Tertiò, ſi executionem pro huiuſmodi crimine à diœceſano, vel Inquiſitore iniunctá non impleant, prout ad eorum ſpectat officium.

Quartò, ſi directè vel indirectè præſumant ſententiam aut proceſſum diœceſanorum, vel Inquiſitorum impedire.

Quintò, ſi diœceſano, vel inquiſitori præſumpſerint ſe opponere in his,quæ ad fidei negotiú præfatum incûbunt, aut aliter impedire.

20 Sextò, omnes in his ſciẽter dantes conſilium, auxilium, vel fauorem. Nota ex Io. Andr. quando diœceſanus, & Inquiſitor diſcordant in mandato; vnus enim mandat puniri, alter laxari, debent domini illi, ſeu Rectores, & alij prædicti ſuperſedere, donec Papa conſulatur. Nota rurſus ex Silu. excommunicatio. 9. §. 58. quod incidunt in hanc pænam præfati, ſiue cognoſcant directè(puta quia cognoſcentes vt de cauſa principali, faciunt capi hæreticum) ſiue indirectè, ſiue incidenter (quia alia de cauſa fecerunt capi) ſed de hæreſi iudicialiter ſimul cognoſcunt. Non rurſus, Angelum excommunicatiò 7. caſ. 29. putare, non eſſe excommunicatos præfatos, quando illa faciunt animo offendendi inimicum, non animo impediendi officium inquiſitionis. Sed oppoſitú eſt verius, nempe quocumque modo faciant, eos eſſe excommunicatos, ſi illa faciant,quæ hic prohibentur. nam factum damnatur ſimpliciter,non intentio. Nota rurſus ex textu,quòd ſi aliquis præfatorum animo pertinaci per annum ſuſtinuerit prædictam excommunicationem, velut hæreticus ex tunc condemnari debet.

21 Decimaſeptima habetur cap. pro humani. de homicid. in 6. Vbi excommunicantur, qui per aſſaſſinos occidere faciunt aliqué Chriſtianum,vel mandant, etiamſi mors non ſequatur. Hæc excõmunicatio hodie parum eſt in vſu,quia non ſunt tales aſſaſſini. Vt enim Archid.hic notat,illi aſſaſſini erant quidam infideles ſub dominio cuiuſdam domini, qui pecunia conducti occidebát Chriſtianos. Vide Silu. verb.aſſaſſinus.

22 Decimaoctaua habetur cap. vſurarum. de vſuris in 6. vbi excommunicatur ſingulæ perſonæ Eccleſiaſticæ inferiores Epiſcopis.

Primò, ſi vſurarijs manifeſtis alienigenis, & non oriundis à terris ſuis,domos códucant, aut conductas habitaret permittant, aut alio titulo concedant, ad fœnus exercendum.

Secundò, ſi eos intra tres menſes à terris ſuis non expellant.

Tertiò, ſi eos de nouo admittant. Nota ex Silu. excom. 9. §. 60. dici alienigenam,qui non eſt de illo dominio, in quo habitat, licet ſit ſub eodem domino. nam vnus domini multa dominia eſſe poſſunt: ſi tamen eſt de eodem dominio, tamen non de eadem ciuitate, non cenſetur alienigena in tali ciuitate, nec tunc procedit cenſura. nec etiam cenſebitur alienigena, ſi patrem habet ortum in ciuitate illa, licet ipſe ſit ortus,& natus extra dominium:nam tunc oriundus eſt ex tali ciuitate.

23 Decimanona habetur cap. 1. de iniur. in 6. Vbi ipſo facto ſingulæ perſonæ excommunicantur, quæ contra perſonas Eccleſiaſticas, vel earum bona concedunt repreſalias; & qui generaliter conceſſas ad præfatas perſonas extendunt, niſi conceſſionem, vel extenſionem intra menſem reuocauerint. Si autem eſt Vniuerſitas,eſt interdicto ſuppoſita. Nota ex Archidiac. quòd conceſſio pertinet ad ſuperiores; extenſio ad inferiores, quibus conceduntur. Nota rurſus ex Gemin. quòd iſta reuocatio debet eſſe re integra; nam ſi ante reuocationem, aut ante menſem procedatur ad actum, incurritur hæc pœna. Nota rurſus,quòd hæc procedit etiam in repreſalijs iuſtis, quæ conceduntur in locis, vbi eſt clericus:tunc enim non debet extẽdi ad perſonas Eccleſiaſticas. Nota rurſus ex Archid. eos qui concedunt repreſalias contra bona alicuius clerici,ob ipſius debita,ſeruatis ſeruandis, non incurrere hanc cenſuram. Nota rurſus ex Gloſ. quod propter debita clerici vnius diœceſis, non poſſunt concedi repreſaliæ contra bona clerici alterius diœceſis,in qua eſt debitor conſtitutus.

24 Vigeſima habetur in cap. felicis. de pœn. in 6. Vbi excommunicantur Principes, & alij domini, & iudices, qui non obſeruauerint ea, quæ ibi continentur contra perſecutores Cardinalium. De hac ſupra diximus.

De excommunicationibus non reſeruatis in Clementinis. Cap. XXXIX.

ELENCHVS.

1 *Prima excommunicatio fertur in eos, qui in ſequeſtratione facta per ordinarium loci de beneficio,&c. ſententiam definitiuam impediunt,&c. cum quibuſdam notandis.*

2 *Secunda fertur contra ſepelientes cadauera in cæmeterio tempore interdicti,publicè excommunicatos, nominatim interdictos, & manifeſtos vſurarios: vbi quædam notanda ponuntur.*

Ter-

3 *Tertia fertur in Religioſos non habentes beneficium, nec adminiſtrationem, ſibi appropriantes decimas Eccleſijs debitas, non permittentes, ſeu prohibentes ſolui Eccleſijs decimas de animalibus familiariũ ſuorum, aut de animalibus quæ in fraudem Eccleſiarum emunt, &c.*

4 *Item ſi de terris quæ alijs tradunt colẽdas, decimas ſolui Eccleſijs non permiſerint. vbi quædam notanda.*

5 *Quarta fertur in Monachos, aut Canonicos regulares adminiſtrationem non habentes, qui ad Principum curias ſe conferre præſumunt, vt ſuo monaſterijs, aut Prælatu damnum inferant.*

6 *Monachi tenentes arma intra ſepta Monaſterij ſine licentia Abbatum ſuorum. vbi plura notanda.*

7 *Quinta fertur in impedientes viſitatores monialium in his, quæ pertinent ad officium viſitationis, ad quam incurrendam tria requiruntur.*

8 *Sexta contra ſumentes ſtatum Beguinarum, & contra religioſos Beguinas in eorum ſtatu fouentes.*

9 *Septima fertur in ſex genera perſonarum, & quæ ſint.*

10 *Notanda quædam circa hanc ſeptimam excommunicationem.*

11 *Octaua fertur in Inquiſitores, & eorum Cõmiſſarios, qui prætextu ſui officij pecunias ab aliquibus extorquent, &c. cum notandis.*

12 *Nona fertur contra Poteſtates, Capitaneos, &c. facientes ſtatuta, quod ſoluãtur vſuræ, vel ſolutæ non reſtituantur, iudicantes ſecundum talia ſtatuta, ſi non deleant talia ſtatuta de libris communitatum, ſi talia ſtatuta obſeruent. Decima item excommunicatio fertur in religioſos mendicantes, qui ſine licentia Papæ loca ad habitandum de nouo accipiunt, &c. cum ſuis notandis.*

13 *Item religioſi in ſuis concionibus retrahentes auditores a ſolutione decimarum, & quæ requirantur ad hoc, vt incurratur talis excommunicatio.*

14 *Vndecima fertur in religioſos interdictũ auctoritate Sedis Apoſt. vel Ordinariorum impoſitum non ſeruantes, cum notandis.*

1 PRima habetur Clem. vnic. de ſequeſtr. poſſeſſ. & fruct. Vbi excommunicantur omnes, qui in ſequeſtratione, facta per ordinarium loci de beneficio Eccleſiaſtico, per triennium integrum pacificè non poſſeſſo, ſententiam definitiuam contra poſſeſſorem apud Sedem Apoſtolicam dumtaxat in poſſeſſorio, vel petitorio promulgatam impedire, vel fructus ſequeſtratos quoquo modo occupare præſumunt: a qua ſententia non abſoluentur, niſi vſurpata reſtituant, & remoueant impedimentum. Nota ex Io. Andr. quòd non habet locum hæc pœna, niſi in ſententia definitiua, quæ nempe principalem cauſam definit, & non in quacunque, ſed in ea, quæ eſt ſuper beneficio Eccleſiaſtico. Nota rurſus, quòd non habet locum, niſi in ſequeſtratione facta per ordinarium, non in ea, quæ fit ex Summi Pontificis commiſſione.

2 Secunda habetur in Clem. 1, de ſepult. Vbi excommunicantur omnes etiam exempti.

Primò, qui interdicti tempore in cœmeterio ſepeliunt ſcienter cadauera defunctorum, extra caſus à iure conceſſos.

Secundò, publicè excommunicatos.

Tertiò, nominatim interdictos.

Quartò, manifeſtos vſurarios. Nec debent abſolui, niſi prius ſatisfecerint his, quibus eſt iniuria facta, ſecundum arbitrium diœceſani, aliter abſolutio eſt nulla, propter illud verbum (*nullatenus*) Nota, idem cenſendum eſſe de cœmeterio, & de Eccleſia, ſecundum Cardin. ibi, quæſt. 7. Rurſus ex Gloſſ. quòd procedit hoc de excommunicatione maiori a iure, vel ab homine. Rurſus, quòd nominatim interdicti debent eſſe a diuinis, & participatione ſacramentorum, non ab officio, vel iuriſdictione tantùm, vt notat Angel. excom. 7. caſ. 36. Et ſufficeret, ſi interdictus eſſet à ſepultura, ſecundum Gloſ. Nota quòd dicitur, extra caſus à iure conceſſos; nam aliquando licet, vt dicetur in materia de interdicto. Nota, quod per publicè excommunicatos oportet intelligere, poſt Extrauag. Martini, nominatim denunciatos, vel publicos clerici percuſſores. Nota etiam, manifeſtum vſurarium dici, qui eſt conuictus, & condemnatus, vel notorius notorietate facti: vt qui publicè tenet altare paratum, & mutuat omnibus volentibus capere, vt habet Abb. cap. quia in omnibus. nu. 11. de vſur. Rurſus ex Caiet. verb. excõmunicatio. cap. 46. hæc pœna ſolos cõprehendit eos, qui humo, ſeu tumulo mortuum imponunt: non autem portantes, nec comitantes, nec terram fodientes, nec mandantes, nec officiũ dicentes. Vide Gloſſ. in eadẽ Clem. verb. ſepelire.

3 Tertia habetur in Clem. religioſi. de decim. Excõmunicantur Religioſi nõ habentes beneficium, nec adminiſtrationẽ, propter quatuor.

Primò, ſi noualia, aut alias decimas Eccleſijs debitas, ad eos aliqua cauſa legitima nō ſpectantes, ſibi appropriare, aut exquiſitis fraudibus, ſiue coloribus vſurpare præſumpſerint.

Secundò, ſi de animalibus familiarium, & paſtorum ſuorum, vel aliorum animalia ipſa eorum gregibus immiſcentium, decimas ſolui Eccleſijs non permiſerint, ſeu prohibuerint.

Tertiò, ſi de animalibus, quæ in fraudem Eccleſiarum in pluribus locis emunt, emptaquè tradunt venditoribus, vel alijs ab ipſis tenenda, decimas etiam ſolui Eccleſijs non permiſerint, ſeu prohibuerint.

4 Quartò, ſi de terris, quas tradunt alijs excolendas, decimas etiam ſolui Eccleſijs non permiſerint, ſeu prohibuerint. Hæc autem omnia non ſufficiunt ad pœnam hanc contrahendam, niſi poſt requiſitionem per eos, quorum intererit, ſuper hoc eis factam, à præmiſſis non deſtiterint intra menſem; aut ſi de eis, quæ contra præmiſſa vſurpare, vel retinere præſumpſerint, intra duos menſes Eccleſijs damnificatis emendam non fecerint competenter. & non ſunt abſoluendi ante condignam ſatisfactionem, aliàs eſt nulla abſolutio. nam eſt particula, *nullatenus*, quæ irritat. Nota ex Gloſ. ſufficere vnam requiſitionem. Rurſus comprehendi etiam feminas religioſas, Ciſtercienſes, & Hoſpitalarios: non autē clericos ſæculares, aut laicos, nec religioſos ipſos, quando decimæ non debentur Eccleſijs, ſed priuatis perſonis. Rurſus nota ex textu, quod religioſi habentes beneficium, vel adminiſtrationem, non incurrunt excommunicationem hanc: ſed loco eius ſuſpenſionem ab officijs, adminiſtrationibus, & beneficijs ſuis. Nota rurſus, quòd non contrahitur iſta pœna ex ſola non ſolutione, niſi ex appropriatione, vel vſurpatione, aut non permiſſione, ſeu prohibitione, ne ſolutio fiat. Nota rurſus ex Silueſt. excom. 9. §. 72. quod non cōprehendit hæc excommunicatio religioſum tranſlatum ad Eccleſiam ſæcularem, quando habet temporalem adminiſtrationem, vel beneficium; hic tamen ſuſpenſionem contrahet, quāuis non habeat beneficium regulare: nam Clement. de beneficio vniuerſaliter loquitur, quando excipit ab excommunicatione, & ſupponit ſuſpenſioni habentes beneficium.

5 Quarta habetur in Clemen. ne in agro. de ſtat. monach. §. quia verò, vbi ipſo facto excommunicantur.

Primò, monachi, aut canonici regulares adminiſtrationem non habentes, qui ad Principū curias ſe conferre præſumunt, vt monaſterijs, aut Prælatis damnum aliquod inferant. Nota ex Gloſ. duo requiri ad contrahendam hanc cenſuram: quòd intrent curiam, & quòd hoc animo intrent, ſiue habeant licentiam ſui Prælati, ſiue non. Immo addit, *etiam ſi non intulerint damnum*, ſi modo hoc animo intrauerint curiam; non tamen à monaſterio exiſſe ſufficit, niſi intret in curiam.

6 Secundò, excommunicantur monachi, qui intra ſepta monaſterij tenent arma ſine licentia Abbatum ſuorum. Nota ex Gloſ. ibidem, quòd hæc non comprehēdit canonicos regulares, nec monachos, habentes arma extra ſeptum ſui monaſterij, etiam ſi habeant in alio monaſterio; nec monachos venientes ad monaſterium cū armis non animo tenendi. Per arma autem, vt eadem Gloſ. dicit, non ſolum intelliguntur offenſiua, ſed etiam defenſiua: non tamen ligna, & lapides, quæ ex ſe non ſunt arma, niſi ex intentione habentis. Nota rurſus ex Cardinal. ibi, quòd ſeptū eſt clauſura monaſterij, extra quā ſine licētia exire nō licet. Nota rurſus ex Silu. excom. 9. §. 73. quòd ſi habeat arma aliqua in vſum aliquē, non in pugnam, vt ſi haberet gladium magnum ad vſum coquinæ, non ligabitur iſta cenſura. Nec valet argumentum, quòd ſicut lapides non prohibentur, quia ex ſe non ſunt arma, licet adſit intentio pugnæ; ita illa, quæ ex ſe ſunt arma, prohibebuntur, etiamſi intentio non ſit pugnæ; nam odia reſtringuntur, fauores ampliantur. Nota etiam ex Silueſt. hanc conſtitutionem cōprehendere monachos in generali, ſiue albi, ſiue nigri ſint, ſiue alio colore. Nota rurſus ex Card. & Angel. excom. 7. caſ. 38. quòd ſi Abbas parit contumeliam Creatori, vel iniungit monachis intolerabilia, vel eos proſequitur odio capitali; poterunt monachi ſine licentia arma ſumere ad defenſionem, ſi alijs remedijs omnino non poſſunt ſibi prouidere.

7 Quinta habetur in Clem. attendentes. §. fin. de ſtat. monach. vbi excommunicantur ipſo facto impedientes viſitatores monialium quarumcumque, & etiam Canonicarum Regulariū in his, quæ pertinent ad officium viſitationis earum. Nota ex Card. tria requiri ad incurrendam prædictam pœnam.

Primò, vt impedimentū actualiter præſtetur.

Secundò, vt fiat admonitio, vt deſiſtant, iuxta textum: quæ admonitio non debet præcedere, ſed ſubſequi impedimentum, & ſufficit vna etiā facta in generali.

Tertiò, vt admonitio iſta fiat per ipſum viſitantem.

Sexta

8 Sexta habetur in Clem. 1. de relig. dom. vbi excommunicantur omnes ſtatum Beghinarū aſſumentes, vel aſſumptum ſectantes, & Religioſi, qui dictas Beghinas fouent in earum ſtatu, ſeu vt aſſumant earum habitum, dant conſilium, auxilium, fauorem, directè, vel indirectè. Hodie iam non extant tales Beghinæ.

9 Septima habetur in Clem. 1. de conſang. & affin. vbi excommunicantur ſex genera perſonarum ipſo facto.

Primò, contrahentes ſcienter in gradu conſanguinitatis prohibito.

Secundò, etiam contrahentes ſcienter in gradu affinitatis prohibito. Intellige hæc duo, ſine diſpenſatione.

Tertiò, qui ſcienter contrahunt cum monialibus, intellige profeſſis.

Quartò, Religioſi, ſcilicet profeſſi, contrahentes.

Quintò, moniales, ſcilicet profeſſæ, contrahentes.

10 Sextò, clerici in ſacris conſtituti pariter contrahentes matrimonium. Nota ex Gloſ. non ligari hos, ſi ſponſalia tantum contraxerunt: nam textus dicit matrimonialiter; ſed ſi contraxerint per verba de præſenti, etiam non ſecuta copula, ligantur. Addit Gloſſ. quod ſi copulam habuerunt, non animo contrahendi, ſed animo tantum carnali, non ligantur. Adde etiam, quòd etiam ſi ſponſalia contraxerint de futuro, & copula accedat animo maritali, modo non ligantur, immo etiamſi verba præceſſerint de præſenti, ſine teſtibus tamen & parocho, non ligantur, quia poſt Conc. Trid. talia non ſunt matrimonia: & per hanc conſtitutionem excommunicantur, qui adhibent ea, quæ ad matrimonium ſufficiunt cum affinibus, conſanguineis, &c. licet verè non ſit matrimonium, ex defectu conſanguinitatis, affinitatis, vel voti. Nota rurſus, ex Gloſſ. cum alijs impedimentis contrahentes, etiam ſi ſint talia, quæ dirimant contractum, quale eſt impedimentum honeſtatis, & alia præter hic expreſſa, non ligantur hac conſtitutione. Nota rurſus, illud verbum *ſcienter*, referri ad tres primos caſus; & procedit, quando non eſt ignorantia facti probabilis, vt dicit Gloſſ. An autem procedat de ignorantia iuris, diximus ſuperius, cùm de ignorantia tractauimus.

11 Octaua habetur in Clem. nolentes. de hæret. Vbi excommunicantur ipſo facto Inquiſitores, & eorundem, vel Epiſcoporum, aut Capitulorum, Sede vacante, Commiſſarij ſuper hæreſi deputati, ſi prætextu officij Inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecunias extorqueant; aut ſi ſcienter attentent Eccleſiarum bona, ob clericorum delictum, prædicti officij occaſione, Fiſco etiam Eccleſiæ applicare. Nec poſſunt abſolui, niſi in mortis articulo, donec plenè ſatisfecerint de pecunia ſic exorta illis, à quibus extorſerunt. Nota ex Gloſ. quod in Epiſcopis ipſis non habet hæc pœna locum, nec in alijs, ſi non prætextu officij Inquiſitionis illud faciant. Nota rurſus ex eadem Gloſ. quod in bonis proprijs clericorum, quæ non ſunt Eccleſiarum, non procedit hæc pœna: procedit autem de bonis Eccleſiarum, non ſolum quando applicantur Fiſco Eccleſiæ; ſed multo magis, quando applicantur Fiſco ſæculari, vel ſibi ipſis. Nota rurſus ex Io. Andr. & Card. quòd nomine pecuniæ venit omne pecunia æſtimabile.

12 Nona habetur in Clem. 1. de vſuris. Vbi excommunicantur ipſo facto Poteſtates, Capitanei, Rectores, Conſules, Iudices, Conſiliarij, & alij quiuis officiales.

Primò, ſi præſumant ſtatuta facere, ſcribere, vel dictare, quod vſuræ ſoluantur, vel quod ſolutæ, cum repetuntur, non reſtituantur.

Secundò, ſi ſecundum illa ſcienter iudicare præſumant.

Tertiò, ſi hactenus edita, de libris Communitatum, ſi ſuper hoc habent poteſtatem, non deleuerint intra tres menſes.

Quartò, ſi ipſa ſtatuta, vel conſuetudines, habentes illorum effectum, præſumant obſeruare. Nota, duo eſſe neceſſaria ad hanc pœnam contrahendam ſecundum omnes: vt ſit officialis aliquis ex prædictis: & quòd faciat aliquem actū ex dictis. Si enim non eſt officialis, non contrahit, etiamſi ea faciat. Nota rurſus ex Gloſ. qui ſtatuit, ne pro vſuris aliquis accipiat vltra certam ſummam, non contrahit hanc pœnam, quia non ſtatuit poſitiuè vſurā ſoluendā. Nota rurſus ex Gloſ. & Card. quòd quando dicitur, *ſi habeant delendi poteſtatē*, intelligitur de poteſtate iuris, vel facti.

Decima habetur in Clem. cupientes. de pœnis. Vbi primò excommunicantur ipſo facto omnes Religioſi mendicantes, qui ſine licentia Papæ loca de nouo accipiunt ad habitandum, vel recepta hucuſque mutant, vel alio quouis alienationis titulo transferunt. Nota ex Cardin. quòd non prohibentur loca deſtructa reficere, niſi vt dicit Angel. excommun. 7. caſu 44. defecerint eſſe de eorum dominio, & poſtea nouo iure acquiſita. Nota etiam ex Lapo conſ. 188. quòd non prohibentur capta loca augere: cui conſentiunt Angel. loco citato, & Silu. excomm. 9. §. 86.

Nota

Nota rurſus, iam multa priuilegia eſſe conceſſa à Sede Apoſtolica, contra huiuſmodi conſtitutionem, mendicantibus.

13 Secundò, in eadem Clem. excommunicantur omnes Religioſi, qui in concionibus, vel alijs locis dicunt aliqua, hac intentione, vt retrahant auditores à ſolutione decimarum Eccleſijs debitarum. Nota ex Angel. loco citato, tria requiri ad hanc cenſuram contrahendam.

Primò, vt proferant aliquid hac intentione, nempe retrahendi.

Secundò, quod decimæ, à quibus retrahunt, ſint debitæ.

Tertiò, quod dicant, audientibus illis perſonis, quæ tenentur eas ſoluere. Adde etiam ex Gloſſ. quòd ſolos Religioſos comprehendit, tàm mendicantes, quàm non mendicantes; nō autem clericos, vel ſæculares. Et ſecundum Bonif. comprehendit etiam Religioſas.

Tertiò, excommunicantur in eadem Clem. Religioſi, qui ſcienter poſtponentes confitentibus conſcientiam facere de ſoluendis huiuſmodi decimus, & poſtea, cum commodè poſſint, non purgantes negligentiam, eos admonendo, præſumpſerunt prædicare. Hoc tamen non ſe extendit ad Religioſos monaſteriorum, vel rectores Eccleſiarum decimas percipientium. Nota quatuor neceſſaria ad hanc pœnam incurrēdam.

Primò, vt fuerint negligentes in admonendis pœnitentibus de ſolutione decimarum.

Secundò, vt id ſcienter fecerint.

Tertiò, quòd non purgauerint negligentiam, cùm tamen potuerint.

Quartò, quòd poſtea prædicauerint.

15 Vndecima habetur in Clem. 1. de ſent. excomm. Vbi excommunicantur ipſo facto omnes Religioſi, cuiuſcumque ordinis, & conditionis exiſtant, tam exempti, quàm non exempti, qui interdictum impoſitum auctoritate Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinariorum, quod ſciunt Matricem, vel Cathedralem, ſeu Parochialem loci Eccleſiam ſeruare, non ſeruant. Idem ſtatuitur de interdictis, & ceſſationibus à diuinis, indictis per Prouincialium Conciliorum ſtatuta, vel ipſorum auctoritate. Idem etiam ſtatuitur in ceſſationibus à diuinis generalibus ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex conſuetudine, vel alias Capitula, vel Collegia, vel conuentus ſæcularium, vel regularium Eccleſiarum ſibi venditant. Nota ex Gloſſ. quod hæc conſtitutio ligat omnes Religioſos, mendicantes, & non mendicantes; non tamen clericos ſæculares: & procedit etiam, ſi interdictum ſit nullum, dummodo ſeruetur ab Eccleſia, Matrice, Cathedrali, vel Parochiali loci. Rurſus ex eadem Gloſſ. non procedit in particulari interdicto (hoc enim in loco, particulari interdicto ſeruatur) & conſequenter nec in interdicto perſonali, ſed in generali loci, tam iuris, quàm hominis. Nota rurſus ex Silu. excom. 9. §. 92. quòd ſi in aliquo loco non eſt Matrix, vel Cathedralis Eccleſia, ſed Parochiales multæ æquales, tunc non ſatis eſt ad incurrendam hanc pœnam, quòd vna ſeruet, ſed debēt omnes ſeruare interdictum.

De excommunicationibus non reſeruatis in Extrauagantibus. Cap. XL.

ELENCHVS.

1 *Prima excommunicatio fertur in impedientes Nuncios vel Legatos Romani Pontificis, &c. & eſt reſeruata in Cœna Domini, Secunda fertur in alienantes bona Eccleſiarum.*

2 *Tertia fertur in impugnantes litteras electi in Papam, etiam antequam coronetur.*

1 Prima habetur in Extrauag. ſuper gentes. de conſuetud. Vbi ipſo facto excommunicantur omnes impedientes Nuncios, vel Legatos Romani Pontificis, ne ingrediantur regna, prouincias, & terras, ad quæ ipſos deſtinari contigerit; aut ne liberè legationis ſibi commiſſæ officium in eisdem exerceant. Hodie hæc excommunicatio eſt reſeruata in Bulla Cœnæ.

Secunda habetur in Extrauag. ambitioſæ. de reb. Eccl. non alienan. Ipſo facto excommunicantur, qui extra caſus à iure conceſſos alienant bona immobilia, vel mobilia pretioſa Eccleſiarum; aut vltra tres annos locant, aut alio contractu concedunt. Et non ſolum alienantes, & concedentes, ſed etiam qui bona alienata, vel conceſſa vltra tres annos acceptant. Hæc eſt Pauli II. hæc ſecundum Caiet. verb. excomm. cap. 75. non eſt vniuerſaliter recepta, ſed in aliquibus locis, quantum ad aliquid. & Silu. verb. alienatio. putat non eſſe receptam.

2 Tertia habetur in Extrauag. quia nonnulli. de ſent. excomm. Excommunicantur ipſo facto, qui impugnant litteras electi Papæ, etiam antequam coronetur, cum per ipſam electionem canonicè factam, ſibi ius Papatus ſit acquiſitum, & canonica electione confirmatus ſit, & exercere poſſit officium ſuum, etiam ante coronationem, vt habetur 23. d. can. in nomine Domini. Hæ

ſunt

ſunt excommunicationes, quæ in corpore iuris reperiuntur. nonnullæ aliæ ſuperant, nempe quæ in Concilio Lateranenſi habentur: ſed quia huiuſmodi excommunicationes non ſunt certæ, & Caiet.verb. excom. verſus finem, & alijs viris doctis non videntur receptæ, ob id ego prætermiſi, cum idem mihi viſum ſit. Aliæ quædam ſunt, quarum meminit Anton. & Silu. quæ non habentur in aliqua Extrauaganti ſcripta, niſi ex eorum relatione, quas etiam omiſi, quia nonnullæ non habent auctoritatem; nonnullæ alijs ſcriptis conſtitutionibus habentur.

De excommunicationibus in Concilio Tridentino appoſitis. Cap. XLI.

ELENCHVS.

1 *Prima excommunicatio in Concil. Trid. appoſita, fertur contra imprimentes, imprimi mandantes, &c. libros de rebus ſacris ſine nomine auctoris, &c. & qualis requiratur approbatio.*

2 *Secunda renouat conſtitutionem Sixti IV. editam ſuper immaculata conceptione Beatiſſimæ Virginis, & Tertia fertur contra prædicantes, docentes, &c. non eſſe neceſſariam ſacramentalem confeſsionem habita copia confeſsionis ante communionem.*

3 *Quarta fertur contra quoſcunque conuertentes in proprios vſus iuriſdictiones, bona, cenſus, &c. alicuius Eccleſiæ, &c. & qui ſubijciantur huic excommunicationi.*

4 *Quinta fertur in raptores mulierum, &c. vbi quædam notanda.*

5 *Sexta fertur contra cogentes, quo minus ſubditi liberè contrahant matrimonia. Septima fertur contra magiſtratus ſeculares non præbentes auxilium inuocatum ab Epiſcopis, &c. Octaua fertur in ingredientes ſepta monaſteriorum monialium.*

6 *Nona fertur contra cogentes virginem vel viduam inuitam ingredi monaſterium, vel habitum religioſum ſuſcipere, & qui ſub ea comprehendantur. Decima fertur contra ſex genera perſonarum.*

7 *Facultas abſoluendi in foro conſcientiæ ſibi ſubditos à quibuſcumque caſibus occultis datur Epiſcopis à Concil. Trid.*

8 *Limitatio talis facultatis.*

1 IN Concilio Tridentino noſtris temporibus celebrato nonnullæ apponuntur ipſo facto excõmunicationes, quas oportet explicare.

Prima habetur in ſeſſ.4. vbi excommunicantur omnes imprimentes, & imprimi mandantes, vendentes, apud ſe retinentes libros de rebus ſacris, ſine nomine auctoris, & ſine approbatione, & examine prius ab ordinario factis: & ſi regulares fuerint, vltra examinationem, & approbationem ordinarij, neceſſaria eſt proprij etiam ſuperioris recognitio, & licentia, iuxta proprias ordinationes. Eadem cenſura ligantur, qui ſcripto eos euulgant, aut communicant, niſi antea examinati, probatique fuerint. Debet autem hæc probatio in ſcriptis dari, & in fronte libri, vel ſcripti, vel impreſſi authenticè apparere.

Aduerte, quòd in hac parte renouatur decretum Concilij Later. ſeſſ.10. vbi tales excommunicatione ipſo facto ligantur: tamen in Conc. Later. conſtitutio hæc generalior eſt; non enim ſolum procedit de libris, de rebus ſacris tractantibus, ſed de quibuſcumque libris, vel ſcripturis. Et rurſus in alijs locis extra Vrbem non ſolum eſt neceſſaria probatio ordinarij, ſeu alicuius, qui ſcientiam habeat libri, ab ordinario deputandi, ſed etiam probatio Inquiſitoris illius diœceſis, in qua ſit impreſſio. In Vrbe autem ſufficit Vicarij, & Magiſtri de ſacro Palatio probatio. Et hæc conſtitutio Concil. Lateran. hodie Romæ ſeruatur. Concil. verò Triden. conſtitutio reſtrictior eſt, & ſeruanda, vbi non erat recepta conſtitutio Concil. Later. Hæc excommunicatio non eſt reſeruata.

2 Secunda habetur in ſeſſ.5. in decret. de peccato originali, in fin. vbi renouatur conſtitutio Yſti IV. quæ edita fuit ſuper immaculata Conceptione Beatiſſimæ Virginis Matris Dei, cum omnibus pœnis in ea contentis: de qua conſtitutione diximus ſupra. Et hæc eſt Papæ reſeruata per prædictam conſtitutionem.

Tertia habetur in ſeſſ.13. can.11. Vbi ipſo facto excommunicantur prædicantes, vel docentes, vel pertinaciter aſſerentes, vel publicè diſputando defendere præſumentes, non eſſe neceſſariam ſacramentalem confeſſionem, habita copia Sacerdotis, ante communionem, his, quos conſcientia peccati mortalis grauat, etiamſi contriti accedant. Hæc eſt ad remouendam quorundam opinionem, exiſtimantium eos, qui mortale commiſerunt peccatum, poſſe accedere cum ſola contritione ad communionem, etiamſi copia Confeſſarij adſit, & ſufficere propoſitum confitendi. Non eſt reſeruata hæc excommunicatio.

3 Quarta habetur ſeſſ.22. cap.11. Vbi excommunicantur omnes, tam laici, quàm clerici, quacumque dignitate, etiam Imperiali, vel Regi-

nali

nali præfulgeant, qui alicuius Eccleſiæ, aut cuiuſuis ſæcularis, vel regularis beneficij, montium pietatis, aliorumque locorum iuriſdictiones, bona, cenſus, aut iura, etiam feudalia, & emphyteotica, fructus, emolumenta, ſeu quaſcumque obuentiones, quæ in miniſtrorum, & pauperum neceſſitates conuerti debent, per ſe, vel per alios, vi vel timore incuſſo, ſeu etiam per ſuppoſitas perſonas clericorum, aut laicorum, ſeu quacumque arte, vel quæſito colore in proprios vſus cõuertere, illoſque vſurpare præſumunt, ſeu impediunt, ne ab eis, ad quos de iure pertinent, percipiantur. Eidem excommunicationi ſupponitur clericus ipſe ſuppoſitus, & tã hic, quàm vſurpator ipſe, ipſo iure priuatus eſt omnibus beneficijs ſuis, & ad alia inhabilis factus. Si autem eiuſdem Eccleſiæ fuerit patronus talis vſurpator, ipſo iure priuatus eſt iure patronatus. Hæc autem excommunicatio eſt Papæ reſeruata.

4 Quinta habetur ſeſſ. 24. cap. 6. Vbi excommunicantur raptores mulierũ, & dantes eis conſilium, auxilium, vel fauorem ad huiuſmodi raptum. Alijs etiam pœnis ibi ipſo facto ſubijciuntur; non tamen excommunicatio eſt reſeruata. Nota ex Panor. cap. cum cauſa. n. 1. de rapto. tum dici raptum, cum rapitur mulier cauſa libidinis: Similiter etiam cum rapitur cauſa matrimonij, quando non præceſſit tractatus matrimonij, & mulier non conſentit: ſi enim mulier conſentit in raptu, & præceſſit tractatus matrimonij, licet reclament parẽtes, non eſt raptus, qui pœnæ ſubijciatur, vt habetur cap. cum cauſa allegato.

Eſt tamen aduertendum, vltra prædicta requiri, quòd mulierem quis de loco ad locum conducat, idque ad effectum abducendi, non autem cauſa commodioris coitus: alioquin, vt notat Clar. in prax. crimin. §. raptus. in princip. de mente omnium non eſſet raptus.

5 Sexta habetur ſeſſ. 24. cap. 9. Vbi excommunicãtur omnes cuiuſcumque dignitatis exiſtant, qui quouis modo directè, vel indirectè ſubditos ſuos, vel quoſcumque alios cogunt, quo minus liberè matrimonia contrahant. non eſt reſeruata hæc excommunicatio. Hæc præcipuè fulminatur contra dominos temporales, & magiſtratus, qui ſub ſua iuriſdictione degentes pœnis, vel minis cogunt cum ijs matrimonia contrahere, quos ipſi præſcribunt, quia illos diuites, vel ſpem magnæ hæreditatis habere cognoſcunt, vel alijs de cauſis ſimilibus.

Septima habetur ſeſſ. 25. cap. 5. vbi ipſo facto excommunicantur omnes magiſtratus ſæculares, qui non præbẽt auxilium inuocatum ab Epiſcopis, ad reſtituendam, vel conſeruandam clauſuram monialium, & ad compeſcendum pœnis inobedientes, & contradictores talis clauſuræ.

Octaua habetur in eod. cap. vbi excommunicantur ingredientes ſepta monaſterij monialium cuiuſcumque generis, aut conditionis, ſexus, vel ætatis fuerint, ſine licentia Epiſcopi, vel Superioris, in ſcriptis obtenta. Iſta excommunicatio, ſicut præcedens, non eſt reſeruata.

(*Sed de hac lege conſtit. Pij V. & Greg. XIII.*)

6 Nona habetur ſeſſ. 25. cap. 18. vbi primo excommunicantur omnes, & ſingulæ perſonæ, cuiuſcumque qualitatis, & conditionis fuerint, tam clerici, quàm laici, ſæculares, vel regulares, aut etiam qualibet dignitate fulgentes, qui quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem, inuitam, præterquam in caſibus in iure expreſſis, ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcumque Religionis, vel ad emittendam profeſſionem.

Secundò, excommunicantur in aliquo ex prædictis conſilium, auxilium, vel fauorem dantes.

Tertiò, qui ſcientes eam non ſponte ingredi monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interponunt.

Quartò, illi etiam excommunicantur, qui ſanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo ſine iuſta cauſa impediunt. Non eſt autem reſeruata hæc excommunicatio.

Decima habetur ſeſſ. 25. cap. 19. vbi ipſo facto excommunicantur.

Primò, Imperatores, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine domini tẽporales, ad duellum inter Chriſtianos locum in terris ſuis concedentes.

Secundò, duellum, vel pugnam committentes.

Tertiò, qui eorum patrini vocantur.

Quartò, conſilium in cauſa duelli, tam in iure, quam in facto dantes.

Quintò, quacumque ratione duellum cuique ſuadentes.

Sextò, ſpectatores duelli. Hæc excommunicatio non eſt reſeruata.

Aliæ pœnæ feruntur contra iſtos in eodem. Hæ ſunt excommunicationes in Conc. Trid. ipſo facto latæ, quibus adde, quæ in conſtitut. Gregorij XIII. & Clementis VIII.

7 Hic autem aduertendum eſt, in eodẽ Concilio ſeſſ. 24. cap. 6. dari facultatem Epiſcopis abſoluendi in foro interiori conſcientiæ in diœceſi ſua quoſcumque ſibi ſubditos à quibuſcumque

caſibus

caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis; & vt id poſſint per ſe exercere, aut per ſuum Vicarium ad id ſpecialiter deputandum, præter crimen hæreſis, a quo ipſis per ſe, non per Vicarium abſoluendi facultas datur. Ex qua conceſſione poſſunt abſoluere Epiſcopi modo prædicto ab omni excommunicatione Papæ reſeruata, quando crimen eſt occultum: nam caſus non reſeruatur Sedi Apoſtolicæ, niſi per cenſuras, vt dicit Caiet. in Summa verb. caſus. Tamen iſta facultas ſic conceſſa poſt Concil. Trid. limitata eſt per Bullam in Cœna, per quam reuocatur facultas, etiam per Concilium generale conceſſa, abſoluendi a caſibus in Cœna, vt habetur in Bulla: vnde conſequenter nec à crimine hæreſis occulto abſoluere iam poſſunt, nec ab alijs in Bulla contentis. Poterunt tamen vigore Concilij ab alijs abſoluere extra Bullam, tam ab ijs, quæ ante Concilium reſeruata erant, quàm ab ijs, quæ poſt Concilium reſeruantur: nam licet verbo præteriti temporis vtatur, extenditur tamen etiam ad futura, propter naturam legis, cuius eſt proprium comprehendere futura, vt habetur cap. fin. de conſtit. & ibi Doct. quod confirmatur ex l. Arriani. C. de hæret. vbi habetur, legem ſemper eſſe in viridi obſeruantia, & ſemper loqui. Concilium autem generale vim legis habet.

8 Debet tamen hoc limitari, quando excommunicatio eſt tantum reſeruata, & non eſt appoſita clauſula (*non obſtantibus*) ſi enim ita reſeruatur Papæ, vt nemo alius poſſit abſoluere, non obſtantibus, &c. Epiſcopus vigore Concilij non poteſt: nam, vt decidit Rota, per hanc clauſulam tollitur facultas conceſſa per Concilium.

De facultate vero abſoluendi à ſuſpenſione, & diſpenſandi ſuper irregularitate, eiſdem Epiſcopis per idem Concilium conceſſa, ſuo loco dicemus, dum de ſuſpenſione, & irregularitate ſermo occurrerit.

ADDITIONES.

Decima habetur.) De duello nonnulla notauimus ad cap. 6. lib. 5.

* *Dari facultatem.*) Vide notata ad cap. 69. huius libri.

Dare facultatem Epiſcopis.) Vide notata ad cap. 69. lib. huius.

Excommunicationes Papæ reſeruatæ à Toleto omiſſæ.

1 *SVnt etiam infraſcripta excommunicationes Papa reſeruatæ, quarum Toletus non meminit, Prima, Contra facientes promiſſionem, vel pactum tacitum, aut expreſſum rerum temporalium pro aliqua gratia, vel iuſtitia obtinenda in Romana curia; & contra dantes, vel recipientes aliquid paruum, vel magnum ex pacto, aut promiſſione occulta, vel manifeſta. Quæ Conſtitutio primo lata fuit à Bonifacio VIII. deinde anno 1571. renouata eſt à Gregorio XIII. & extenſa ad auxiliantes, fauentes, & conſiliantes per Extrauag. quæ incipit. Ab ipſo Pontificatus noſtri principio. Graff lib. 4. par. 1. c. 19. n. 15. Greg. Sayr. lib. 3. c. 30. nu. 12.*

2 *Contra omnes mulieres cuiuſcumque ſtatus, & dignitatis ingredientes clauſtra Monialium, vel Monachorum virtute facultatum Apoſtolicarum, quas ipſe Pontifex reuocat; Prælatos autem, & Monachos eas introducentes, vel admittentes a diuinis ſuſpendit, & officijs præſentibus priuat, & inhabiles in poſterum ad omnia alia reddit. Eſt Pij V. quæ incipit Regula, &c. quam renouauit Gregorius XIII. anno 1575. Vbi gratia, &c.*

3 *Contra Prælatos, Gubernatores, & officiales laicos, & religioſos præſumentes (niſi in caſibus neceſſarijs, & tunc à paucis ſenioribus religioſis comitati) Monialium monaſteria ingredi, quos etiam voluit abſque alia declaratione excom. exiſtere, & a ſolo Pontifice Rom. poſſe abſolui præterquam in mortis articulo. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 5. Graff. lib. 4. 1. par. cap. 23. Sayr. lib. 3. c. 31. Eſt enim Greg. XIII. edita anno 1581.*

4 *Contra Moniales quorumcumque ordinũ exeuntes de clauſura quacunque de cauſa etiam infirmitatis; excepta magni incendij, vel ægritudinis, lepræ, vel epidimiæ, probata literis Superioris, & Epiſcopi.*

5 *Contra clericos, & laicos, qui Papatum ambiunt, cuiuſq; cauſa ſimoniam committunt, aut viuente Summo Pontifice per ſe, vel per alios verbis, aut ſcriptis, ſeu nuntijs de futuro Pontifice eligendo tractant. Eſt Pauli IV. Quam ſecundum, &c. edita anno 1558. Sayr. lib. 3. cap. 31.*

6 *Contra prædicantes miracula falſa, & incerta, vel nouas prophetias. Eſt Concil. Later. ſub Leone X. ſeſſ. 2. Graff. 1. par. lib. 4. cap. 19. num. 19.*

7 *Contra recipientes, & dantes beneficia in confidentiam, id eſt certa ſpe, quod ita eſt, vel erit, aut fuit quocunque pacto tacito, vel expreſſo. Eſt Pij IV. in Extrauag. quæ incipit Rom. Pont. & Pij V. quæ incipit,*

Inſole-

Intolerabilis.Nauar.in Man.cap.23.n.109. Sayr.lib.3.cap.31.

8 *Contra peregrinantes in Hieruſalem abſque licentia Papæ Archiep.Flor. 3.p.tit.25.c.30. Nauar.in Man.cap.27.nu.109.*

9 *Contra Cardinales reuelantes ſecretum vetitum in Cōciſtorio à Papa reuelari, vnde ſcandalum oriri poſſet.Conc.Later. ſub Leone X. ſeſſ 9 Nauar.cap.27.nu.110.*

10 *Contra occupantes bona Cardinalium, vel aliorum exiſtentium in conclaui, ſeu electi in Papam; ligat etiam auxilium, vel conſilium præbentes. Ex Concil. Later. ſeſſ.41. Candelab.Aur. de excom.nu. 129.*

11 *Contra ſcribentes, vel recipientes libellos infamatorios contra inſtituta SS. Dominici, & Franciſci, S.Anton.3.par.tit.24.cap.70.*

12 *Contra laicos, & clericos cuiuſcumque ſtatus, & dignitatis facientes promiſſiones ſtipulationes, conuentiones, aut pacta (quæ vulgò ſcommeſſæ dicuntur) aut contractum nominatum, vel innominatum faciunt ſuper futura creatione ſummi Pontificis, viuente ipſomet Pontifice, aut vacante ſede Apoſt. Eſt Greg.XIV. quæ incipit* Gli maluagi.

13 *Eſt contra Duellorum vſum quæ fulminata eſt à multis Pontif. à Iulio II. Leone X. Clem.VII Iulio III. Pio IV. Gregor XIII. & nouiſſimè à Clem.VIII. renouata, & extenſa grauioribus pœnis anno 1592. cuius Bulla incipit Illius vices, &c.*

Excommunicationes nulli reſeruatæ, à Toleto omiſſæ.

1 *Contra illos, qui ſine auctoritate ſummi Pontif. commentarios, gloſſas, interpretationes, extenaunt ſuper Conc Trid. Eſt Pij IV. Benedictus Deus anno 1563. Non prohibentur tamen Lectores, Doctores, & ſcriptores aliqua difficilia loca humiliter interpretari, & Sayr.lib.3.cap 35.nu 31.*

2 *Contra Epiſcopos, & ſuperiores Romam accedentes, & abſque licentia Papæ diſcedentes, & contra receptatores, & non reuelantes Graff.lib.4.cap.24.nu.1.*

3 *Contra pingentes, inficientes, minio notantes, vel ven. les proponentes circulos cereos benedictos, qui vulgo Agnus Dei vocantur; Eſt Gregor.XIII. edita anno 1572.*

4 *Contra ſciētes crimen commiſſ.m, vel committendū in Cardinales, ſi no reuelēt Ordinario, vel Papæ opportunè. Nau.Mau.c.27.n.150.*

5 *Contra laicos de fide diſputantes. Habetur cap.2. §.1. de hereſ. in 6. cuius meminit Graff.1.par.lib.4.cap.24 nu. 10.*

6 *Contra auferentes oblationes ab altaribus, & redigentes illas ad laicale dominium, vt habetur in capitulo. Hanc 10 quæſt.1.*

7 *Contra non recipientes in toto, vel in parte Biblia ſacra editionis vulgatæ, ex Conc.Trid. ſeſſ.4.cap.3. Nauar.in Man.cap.27. n.150.*

8 *Contra officiales tertiò requiſitos negantes facere iuſtitiam. Habetur in c. Adminiſtratores. 23.q.7.Graff.1.par.lib.4 cap.24.n.22.*

9 *Contra procurantes abortum quouis modo. Eſt Syxti V. Effrenatam, &c. anni 1588. Erat Papæ reſeruata, ſed Gregorius XIV. illam moderauit; nam quoad fœtum inanimatum reduxit ad terminos iuris Canonū, & Conc. Trid. diſpoſitionem reuocando omnes alias ſpeciales pœnas à Sixto V. abortui decretas. Quo ad fœtum animatum conceſſit facultatem omnibus confeſſarijs approbatis, vt poſſent in foro conſcientiæ abſoluere à peccato, & ab excommunicatione Sayr. lib.3. cap 35. nu.25. & 25.*

10 *Contra illos qui in diuinationibus varijs Sacramentis abutentes, aut nefarijs precibus Dæmones inuocant, aut ſacrificia illis offerunt, aut eos venerantur, & colunt, aut cum eis impia pacta faciunt. Eſt Ioannis XXIII. relata in Directorio Inquiſitorum. 2 par.quæſt.43. & Azor.1.par. inſtit. mor. lib.9. cap.26.*

* Vide Memoriale Clericorum Gregor XV. cum eſſet Bononiæ Archiepiſcopus, iuſſu editum, & Filliucium.

Quid ſit ſuſpenſio, & quæ eius ſpecies. Cap. XLII.

ELENCHVS.

1 *Quid ſit ſuſpenſio.*
2 *Species ſuſpenſionis.*
3 *Alia diuiſiones ſuſpenſionis.*

1 SEcundo loco poſt excommunicationem, de ſuſpenſione tractandum eſt, quæ quidem breuiter poteſt ſic definiri. *Suſpenſio eſt Eccleſiaſtica cenſura, priuans vſu Eccleſiaſtici officij, aut beneficij.*

Dicitur primò *Cenſura Eccleſiaſtica*, loco generis: hoc enim eſt commune ipſi cum excommunicatione, & interdicto, vt habetur cap. quærenti, de verb. ſignif.

Dici-

Dicitur ſecundo, *priuans vſu*, quia dupliciter priuatur aliquis officio, aut beneficio. Vno modo, quando ipſum officium, aut beneficium auſertur ab eo, quantum auferri per poteſtatem humanam poteſt. Altero modo, cum remanet ipſum officium, aut beneficium, quia manet titulus, vel poteſtas; tamen auſertur exercitium beneficij, aut officij. Priori modo non eſt ſuſpenſio, ſed degradatio, aut depoſitio. Poſteriori modo, eſt ſuſpenſio. Et aduerte, ſuſpenſionem priuare vſu officij, aut beneficij, vt vſus eſt. cap. à nobis. de excep. Abb. in cap. Apoſtolicæ, nu.2. eod. tit. niſi ſpecificè ſit prohibita ſuſpenſo hominum communio; quo caſu debet ſe abſtinere etiam à communione, vt notat Gemin. in cap.1.§. & hæc nu.3.verb.differunt. de ſentent. excomm. lib.6. Excommunicatio, vero licet etiam auferat vſum, non tamen hac ratione quatenus vſus eſt, ſed quatenus communicatio quædam eſt cum alijs, à qua excommunicatus ſeparatur: vnde excommunicatio non eſt dicenda ſuſpenſio, cum ſit ſpecies quædam diſtincta cenſuræ eccleſiaſticæ.

Tertio dicitur (*officij, aut beneficij eccleſiaſtici*) quia in præſenti non loquimur de ſuſpenſione generali, quæ complectitur etiam priuationem vſus officij ſecularis, ſed in particulari, vt ad Eccleſiam pertinet, propter quod diximus eam eſſe cenſuram.

2 Cuius ſuſpenſionis multi ſunt etiam varij modi, ſeu ſpecies quædam, quas in particulari enumerat Gloſſ. Clement. cupientes. de pœnis. Poſſumus tamen eos in generali ſic reducere, vt primo diuidatur in tres ſpecies. Quædam enim eſt ſuſpenſio ab officio, & per officium intelligitur, tam officium ordinis, quàm officium iuriſdictionis. Quædam eſt à beneficio Eccleſiaſtico, & per beneficium complectimur dignitates, canonicatus, beneficia, ſiue curata, ſiue ſimplicia, & alia huiuſmodi. Quædam eſt ab officio, & beneficio ſimul.

Secundò, ea, quæ eſt ab officio tantùm, aliquando eſt à toto officio, aliquando à parte. A toto officio, quando priuat vſu ordinis cuiuſque, & ſimul vſu iuriſdictionis. Ea, quæ eſt à parte, multiplex eſt; nam aliquando eſt à toto ordine, tamen ſolo, aliquando à parte, vt ſacerdotio, aut diaconatu, aut alio inferiori.

3 Rurſus in vno ordine, aliquando à toto, aliquando à parte: aliquando ſit à ſola iuriſdictione, ſed tota; aliquando à parte aliqua.

Tertiò, ea, quæ eſt à beneficio, aliquando etiã à toto, aliquando à parte ſola, vt à fructibus percipiendis, vel aliquo alio ad ipſum pertinente.

Quartò diuiditur ratione temporum; nam aliquando eſt ab officio, vel beneficio, vel vtroque ad aliquod tempus, magis, vel minus, prout determinatum fuerit à iure, vel ab homine: aliquando eſt à parte aliqua prædictorum, aut ad tempus aliquod, aut in perpetuum. A toto tamen ordine, aut à toto beneficio, aut à toto officio non ſit in perpetuum, tunc enim potius depoſitio, vel degradatio eſſet.

Quintò, rurſus diuiditur; nam quædam eſt à iure, quædam ab homine, ſicut in excommunicatione declaratum eſt. Hi ſunt modi ſuſpenſionis in ſumma, & in communi.

ADDITIONES.

De ſuſpenſione Cand. Aur. Felicia. Epiſcop. Scal. Vgolinus de cenſuris. Sayr. lib.4. Val. loc. cit. Corona par.3. Couar. in Clement. ſi furioſus. par.1. Nauar. à nu.151. Philiar. par.1. lib.4. Graſſius lib.1. cap.25. Suarez tom.5. de Cenſ. Auila de Cenſ. par.3. Reginal. lib.32. cap.18. Praxis For. Pœn. Fernandez par.2. cap.11. Exam. Theolog. mor. Comitolus nonnulla lib.6. à quæſt.41. tom.1. Reſp. mor. * Alterius de Cenſur. de Coninch, Bonacina Filliucius, varij, &c.

Varij modi.) Vide Nauar. nu.154. Sayr. cap.3. De diuiſione ſuſpenſionis Sayrus cap.1. nu.18. Auila diſp.1.

Reginal. cap.19. loc. cit.

De quibuſdam regulis, quibus explicantur ſpecies ſuſpenſionis prædictæ. Cap. XLIII.

ELENCHVS.

1 *Suſpenſus ab Ordine, non eſt ſuſpenſus à iuriſdictione, nec è contra.*

2 *Suſpenſus ab Ordine ſimpliciter eſt ſuſpenſus à quolibet Ordine, & per conſequens ab omnibus fundatis ſuper Ordine.*

3 *Suſpenſus ſimpliciter ab Officio ſuſpenditur etiam ab Ordine, & iuriſdictione; & ſuſpenſus à beneficio non eſt ſuſpenſus ab Officio.*

4 *Suſpenſus ab Officio non ſuſpenditur regulariter à beneficiis & quomodo ſit intelligenda hæc regula.*

5 *Suſpenſio quando fertur ſimpliciter, intelligitur maior ſuſpenſio, quæ ſuſpendit ab omnibus, & ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſiæ, à quibus ſit ſuſpenſus.*

6 *Suſpenſus ab adminiſtratione Eccleſiæ, vel beneficij non eſt ſuſpenſus ab Ordine.*

In his

1 IN his ſuſpenſionum ſpeciebus, ſeu modis nonnullæ regulæ aduertendæ ſunt, quarũ prima eſt. Quando aliquis eſt ſuſpenſus ab ordine, non ob id ſuſpenſus eſt à iuriſdictione; nec contra, quando ſuſpenſus eſt à iuriſdictione, ob id ſuſpenſus cenſendus eſt ab ordine; quia hæc duo ſunt inuicem diſtincta, & vnum ab altero nõ pendet, vt colligitur ex cap. aqua. de conſecrat. Eccleſ. Ex qua ſequitur, quod ſuſpenſus a pontificalibus tantum, ſolum ſuſpenditur ab exercitio eorum, quæ ad ordinem Epiſcopatus pertinent, vt Confirmare, Chriſmare, Eccleſias, ac Virgines conſecrare, ordines conferre, dedicare Eccleſias, reconciliare, & ſimilia, vt dicit Gem. in c. 1. §. officiales. nu. 3. de off. ord. lib. 6. non tamen ab his, quæ iuriſdictionis ſunt, vt conferre beneficia, excommunicare, &c. Hoc probatur ex c. tranſmiſſã. de elect. vbi habetur, iuriſdictionalia iſta non pendere ab ipſis pontificalibus. ita etiam notat Panorm. c. cum dilectus de conſuet.

2 Secunda regula eſt, ſuſpẽſus ab ordine ſimpliciter, eſt ſuſpenſus à quolibet ordine, & per conſequens ab omnibus fundatis ſuper ordine, & ſic à iuriſdictione ſpirituali, & ſimilibus, ſecundũ Abb. in cap. cum dilectus nu. 20. verb. ſi ergo. de conſuet. Silu. verb. ſuſpenſió nu. 5. ver. ſi vero ſit ab ordine. & ſimiliter etiam talis ſuſpenſus incapax eſt beneficij obtinendi. Felin. in cap. 2. nu. 4. verb. limitatur. de reſcript. Si verò eſt ſuſpenſus ab aliquo ordine, tunc ſi ſuſpenſus eſt à maiori, non ob id ſuſpenſus eſt à minori. Vnde ſuſpenſus à Sacerdotio, non eſt ſuſpenſus à diaconatu, & inferioribus. Suſpenſus ab ordine pontificali, non ob id ſuſpenſus eſt à Sacerdotio, nec ab alijs ordinibus, quia pontificalia non ſpectant ad alicuius ordinis Eccleſiaſtici ſubſtantiam, vt omnes fatentur, teſte Couar. in rubr. de homic. 1. part. relect. §. 1. ver. 2. colligitur. & per conſequens ſuſpenſus à pontificalibus celebrans in illo apparatu pontificali non fit irregularis, ſecundum communem opinionem, de qua per Couarr. 1. par. relect. §. 1. ver. 2. colligitur. Nam licet Epiſcopatus ſit ordo, vt habetur in Concil. Trident. non tamen eſt ordo, vt eſt ſacramentum, vt ait Couar. var. reſol. lib. 1. cap. 10. nu. 15. Suſpenſus vero à minori, ſuſpenditur etiam à maiori; ſuſpenſus enim in diaconatu, ſuſpenditur in Sacerdotio, & ſic conſequenter ſit in alijs ordinibus. Ita habet Oſtienſ. cap. dilectus filius de temp. ord. & eſt communis ſententia Doct. Et ſimiliter ſuſpenſus ab vno ordine non poteſt ad maiores aſcendere, ſecundum Abb. in cap. fin. nu. 2. de Apoſt. ea ratione, quia videtur per ſaltum promotus. Idem Abb. in cap. de ſimoniaco. nu. 5. de ſim. Card. Alexand. in cap. quod ſtudet. col. 2. verb. & dicit. 1. q. 1. Boie. in c poſt tranſlationem. de re iud. vnde ſequitur, vt notat Angel. ſuſpenſio 3. §. 3. quod ſuſpenſus à collatione ordinum, nullum poteſt conferre: ſuſpenſus verò a collatione maioris, poteſt conferre minores; ſuſpenſus tamen a collatione minorum, non poteſt conferre maiores.

3 Tertia regula eſt. Suſpenſus ſimpliciter ab officio, ſuſpenditur & ab ordine, & à iuriſdictione. ita habet Gloſſ. cap. cum dilectus. de conſuet. & ibi Panorm. nu. 19. vbi dicit, officium eſſe latũ vocabulum, & claudere vtrumque. Idem Felin. in cap. Apoſtolicæ. nu. 16. de except. & eſt communis ſententia contra Gloſſ. c. audiuimus. 24. q. 1. quæ dicit, quod ſuſpenſus ab officio intelligitur ab ordine, non autem à iuriſdictione.

Quarta, ſuſpenſus à beneficio, non ob id ſuſpẽſus eſt ab officio, puta ordine, vel iuriſdictione: Ita habet Gloſſ. cap. cùm Vintonienſis. de elect. & Panorm. cap. cum dilectus. num. 20. de conſuet. quod intellige, quando iuriſdictio non competit ratione illius beneficij, à quo eſt ſuſpenſus, vt notat Nauar. per cap. cùm in cunctis. §. fin. de elect. in Summ. c. 27. nu. 163. ver. 6. ſuſpenſo enim principali, etiam acceſſorium ſuſpenſum eſſe videtur; Suſpenſus autem a beneficio, eſt ſuſpenſus a perceptione fructuum, & alijs, quæ ſunt ratione beneficij, vt dicam infra.

4 Quinta, ſuſpenſus ab officio non ob id ſuſpenditur regulariter à beneficio. hæc eſt contra Gloſ. c. quia ſæpe. de elect. Ratio autem huius eſt Gloſſ. Clem. cupientes. verb. ſuſpenſi. de pœnis. quia cum aliquando ſuſpenſio fiat ab officio, aliquando ab officio, & beneficio, ſuperfluè adderetur ſecunda pars, ſi in prima includeretur, ſiue iſta ſuſpenſio ſit a iure, ſiue ab homine, ſiue propter delictum etiam graue, ſiue ob aliam cauſam. ita habet Bonifac. Clement. cupientes. allegata nu. 35. quamuis in hoc ſint variæ opiniones. Intellige autem, non eſſe ſuſpenſum a beneficio, præter fructus illos beneficij, qui dantur ob vſũ officij, à quo ſuſpenſus eſt (vt ſunt diſtributiones quotidianæ, & ſimilia) & præter actus beneficij, qui ſunt ordinis, vel iuriſdictionis. ab his enim ſuſpenſus eſt. Intellige etiam, reſpectu ſuſpenſionis, propter delictum in caſibus illis, in quibus ſuſpenſio ſit ad tempus: nam ſi ſuſpenſio eſſet perpetua, & pro delicto, vel culpa ſuſpenſi, cenſeretur ſuſpenſus à beneficio, ſecundum Vital. in dicta Clement. num. 43. talis enim ſuſpenſio eſt ſimilis priuationi: vnde qua ratione priuatur

uatur officio, cenſetur priuatus beneficio; ita & taliter ſuſpenſus, propter ſimilitudinem, quam habent.

5 Sexta, quando ſimpliciter fertur ſuſpenſio, non limitando ab officio, vel beneficio, intelligitur maior ſuſpenſio; & tunc ſuſpendi ab omnibus. Iſta eſt Silu. verb. ſuſpenſio. §. 5 circa fin.

Septima, ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ priuatur poteſtate exercendi ordinem in ipſa Eccleſia & ſimiliter eſt priuatus poteſtate audiendi diuina in ipſa Eccleſia, ſecundum Ioan. Andr. & Ancar. & Gemin. in cap. is cui. nu. 1. circa fin. de ſent. excom. lib. 6. Ita habet etiam Silu. verb. ſuſpenſio §. 5. & ſi durante ſuſpenſione decedat, niſi pœnituerit, denegatur ei Eccleſiaſtica ſepultura in Eccleſia & cœmeterio. cap. is cui. & ibi Doct. de ſent. excomm. lib. 6. non tamen ſecundum eoſdem priuatur poteſtate exercendi iuriſdictionalia. & idem notat Abb. in cap. ſacro. de ſent. excomm. nu. 10. aut eligendi, aut celebrandi extra Eccleſiam; aut orandi in ea tempore, quo ibi diuina non dicuntur; aut tunc tranſeundi per eam, ſecundum Calder. & Gemin. in cap. is cui, in princ. nu. 3. de ſent. excomm. lib. 6. aut percipiendi Eccleſiaſtica ſacramenta, ſecundum communem, vt teſtatur Siluest. vbi ſupra. Suſpenſus ergo ab ingreſſu Eccleſiæ non poteſt officium exercere in Eccleſia, nec intereſſe diuinis, & in hoc excedit ſuſpenſionem ab officio: nam ſecundum Aſtenſ. 2. par. lib. 7. tit. 16. q. 11. ſuſpenſus ab officio poteſt intereſſe diuinis, dummodò non officiet, aut actum ordinis exerceat, niſi eſſet ſuſpenſus ſimpliciter à diuinis, quia tunc non intereſſe poteſt, ſicut nec officiare, aut actum ordinis exercere intra Eccleſiam, vel extra, vt dicit Gemin. in cap. 1. §. ſi quis autem nu. 3. de ſent. excom.

6 Octauo, ſuſpenſus ab adminiſtratione Eccleſiæ, vel beneficij, tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus, non eſt per hoc ſuſpenſus ab ordine. ita habet Silu. loc. cit. Abb. in cap. ſi quorundam. nu. 9. de ſolut. Hæ ſunt præcipuæ regulæ ad ſuſpenſionis modos diſtinguendos.

ADDITIONES.

Vide Auilam diſput. 2. vbi de effectibus.

Regula prima.) Nauar. cap. 26. nu. 160.

Secunda.) Vide Sayr. lib. 4. cap. 3.

Tertia.) Sayrus cap. 5. num. 2. An ab officio ſuſpenſus voce in capitulo careat, Vide Sayrus num. 12.

Quarta.) Sayrus loc. cit. nu. 16. Philiar. p. 1. lib. cap. 1. pœnæ enim ſunt reſtringendæ.

Quinta.) Nauar. loc. cit.

Sexta.) Vide Sayr. cap. 4.

Septima.) Vide Nauar. nu. 61.

Suſpenſus ab aliqua actione præſcripta non eſt ſuſpenſus ab alijs, quæ illi non ſunt annexæ. Nauar. nu. 160. Sayr. cap. 4. nu. 15.

De cauſis ſuſpenſionis. Cap. XLIV.

ELENCHVS.

1 *De cauſa efficienti ſuſpenſionis.*
2 *De materiali remota.*
3 *De materiali proxima.*
4 *An admonitio requiratur.*
5 *De cauſa formali, & fine.*

1 QVatuor eſſe cauſas in ſuſpenſione, ſicut in excommunicatione, certum eſt.

Prima eſt efficiens, ſcilicet, qui poteſt ſuſpendere: & hæc eſt omnis ille, qui poteſt excommunicare, vt Doct. communiter dicunt, & notat Silu. verb. ſuſpenſio §. 2. & Ang. ſuſpenſio. 2. §. 3. de quo ſupra dictum eſt. Vnde ſequitur, quod ſuſpenſio, ſeu prohibitio à celebrando, quæ imponitur pœnitenti à Confeſſario, non eſt propriè ſuſpenſio, quia non eſt facta ab habente iuriſdictionem; & ſic ſuſpenſus celebrando non fieret irregularis, vt habet Innoc. in cap. ſi celebret. nu. 3. de ſent. excom.

2 Materialis autem cauſa remota eſt is, qui ſuſpendi poteſt: & talis ex præcedenti definitione nota eſt. non enim eſt omnis, qui excommunicari poteſt, ſed ſolum perſona eccleſiaſtica. Eſt autem hoc priuilegium Epiſcopis cōceſſum, vt nullus Epiſcopus incurrat ſuſpenſionem à iure, niſi ſpecialiter ipſius mentio fiat. Ita habetur cap. quia periculoſum. de ſent. excom. in 6. & hoc intellige tam de ſuſpenſione officij, quam beneficij, vt notat Gloſſ. in d. cap. verb. officij. Hoc autem non procedit in excommunicatione: hanc enim incurrere poſſunt, vt ibi notat Gloſſ. verſ. ſuſpenſi.

3 Materialis autem proxima eſt peccatum, propter quod ſuſpenſio fertur: non enim abſque peccato quis ſuſpendi poteſt. cap. ſatis peruerſum. diſt. 56. hoc autem frequentius eſt mortale. poteſt autem pro veniali aliqua ſuſpenſio imponi, vt dicit Caiet. verb. ſuſpenſio. & Nauar. in Summ. cap. 27. nu. 159. dummodo tamen ſit leuis ſuſpenſio, ſicut & culpa. argum. text. in l. reſpiciẽdum. in princ. ff. de pœn. Non eſt autē ſuſpenſio, vt excommunicatio: hæc enim cum eſt ab homine, nō imponi debet, niſi propter mortale cum contu-

contumacia, & inobedientia; at ſuſpenſio non ſic: nam aliquando ponitur ſuſpenſio ab homine ob contumaciam, aliquando verò ob peccatum ſolum in pœnam illius peccati; probata enim culpa, vel notoria exiſtente, fertur etiam contra delinquentem non contumacem, ſecundum Innoc. in cap.peruenit. num.3. de exceſ.Prælat. & Abb.in cap.reprehenſibilis. nu.3. de appell.

4 Aduerte tamen,quod licet in hoc caſu monitio ad ſententiam non ſit neceſſaria, oportet tamen, quod de crimine citata parte, prius conſtet, iuxta Gloſſ. in Clemen. præſenti verb.conſtiterit. de cenſ. niſi exceſſus ſit notorius, vt dicit Abb. in cap. peruenit. 1. num.5. de appell. Vnde fit, vt non ſemper opus ſit admonitione in ſuſpenſione, ſed ſolùm quando propter contumaciam eſt, ſecundum Innoc. cap.1. de exceſſibus Prælat. Panorm. cum commimi, in cap. reprehenſibilis. nu.4. de appell. tunc enim eſt neceſſaria admonitio, ſicut in excommunicatione, & non fertur, niſi contra incorrigibilem, & contumacem, ſecundum Innoc. in dicto cap. peruenit. & Franc. in cap. reprehenſibilis. in princip. de appell. tamen vtroque modo in ſcriptis eſt imponenda ſuſpenſio ab homine. iuxta cap. cum medicinalis. de ſent.excommun. in 6. vt notat Silu.verb.ſuſpenſio. num.4. Cæterum ſi taliter non fieret, non propterea eſſet nulla, vt per Silu. ibi. Multa ſunt peccata in particulari, propter quæ in iure ſuſpenſiones ſunt impoſitæ, de quibus dicemus paulo inferius.

5 Forma autem ſuſpenſionis non eſt determinata in iure, vt notat Oſtien. in cap. ad hæc. circa fin. de appell. ſed multis modis poteſt exprimi ille actus ſuſpenſionis in particulari; vt, ſuſpendo te à beneficio, vel ab ordine, vel ab hoc, aut illo. In iure dicitur: ſit ſuſpenſus. Vbi aduertendum eſt, aliquando eſſe ſuſpenſionem ipſo facto, cum dicitur, ſuſpendimus, vel ſit ſuſpenſus, vel quid ſimile. Aliquando eſt comminatio, vt cùm dicitur,ſuſpendatur, vel ſuſpendendus eſt,vel verbum ſimile, vt diximus in materia de excommunicatione:multa enim,quæ illic dicta ſunt, communia ſunt cum ſuſpenſione, & illud maximè de nullitate etiam ſuſpenſionis poſt legitimam appellationem latæ, & idem de ſuſpenſione ante appellationem lata reſpectu ſpiritualium, per cap. is cui. de ſent. excom. lib.6. Secus autem reſpectu temporalium: nam in hoc caſu appellatio etiam ſequens ſuſpendit executionem ſententiæ ſuſpenſionis, ſecundum Abb. in cap. paſtoralis. §. verum quia. nu.11. de appell. Gloſſ.in d.cap. is cui verb.ſequens. & idem etiam, quando appellatur à ſententia ſuſpenſionis à beneficio; talis enim appellatio ſimiliter ſuſpendit. vt notat Abb. in cap.paſtoralis. §.verum quia. nu.11. de appell.Gloſſ. in cap. is cui. de ſent. excomm. lib.6.ver.ſequens. & ſic interim retinet poſſeſſionem dicti beneficij, vt dicit Boic. in cap. Apoſtolicæ. in fin. de except.

Finis autem ſuſpenſionis eſt idem, qui & excommunicationis; Eccleſia enim animarum vtilitatem intendit, quando corrigit, & caſtigat.

ADDITIONES.

De efficiente cauſa Sayr. lib.4. cap.2. Nauar. nu.159. Auila diſp.4. Reginal.cap.20.

Materialis proxima.) Vide Auilam diſp.3.

Aduerte tamen.) Nauar.loc.cit.

Forma.) Sayr.cap.2. Auila diſp.3.

Excommunicatum ſuſpendi poſſe, negat Silu. affirmant Nauar. nu.165. Auila diſp.3. dub.2.

Si capitulum ſuſpendatur, ob culpam regentis (vt Epiſcopi, vel Decani) innocens non excuſatur. Auila loc.cit.

* De cauſis Regin.cap.20.loc.cit.

De effectibus ſuſpenſionis. Cap. XLV.

ELENCHVS.

1 *Suſpenſus exercens id in quo eſt ſuſpenſus, peccat mortaliter.*

2 *Suſpenſus ab ordine, vel ab aliquo includente ſuſpenſionem ordinis, exercendo fit irregularis.*

3 *Suſpenſus ab actiua collatione ſacramentorum ſi conferat peccat, & efficitur irregularis; ſuſpenſus à paſſiua licet peccet, non tamen fit irregularis.*

4 *Secundus, tertius, quartus, & quintus caſus, in quibus poteſt, vel non poteſt quis incurrere, &c.*

5 *Sextus caſus, in quo non poteſt, aut poteſt quis incurrere, &c.*

6 *Suſpenſus priuatur communione eorum, in quibus, &c. & an alij poſſint cum eo communicare in illis, &c.*

7 *Suſpenſus à beneficio non cenſetur ab officio ſuſpenſus, quomodo verum.*

8 *Suſpenſus non poteſt eligere nec eligi, &c.*

9 *Non poteſt talis ſuſpenſus bona beneficij adminiſtrare.*

1 QVidam ſunt effectus ſuſpenſionis. Primus eſt. Suſpenſus exercens id, in quo

quo eſt ſuſpenſus, peccat grauiter: & peccatum eſt ex ſuo genere mortale, arg.text.in cap. 2. de maior. & obed. Suſpenſus tamen in aliquo non peccat, ſi faciat ea, in quibus non eſt ſuſpenſus. Peccat ergo, qui ſuſpenſus ab ordine aliquo actum illius exercet. Peccat, qui ſuſpenſus ab officio ſeu iuriſdictione, excommunicat, vel aliquem exercet talis officij actum: & qui ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ ingreditur, vt adſit diuinis officijs: & qui ſuſpenſus a prædicatione prædicat.Similiter de alijs.

2 Secundus effectus eſt, ſuſpenſus ab ordine, vel ab aliquo includente ſuſpenſionem ordinis, nō ſolum peccat, ſi actum talis ordinis exerceat, ſed etiam fit irregularis. Deducitur hoc ex cap. cum æterni de ſent. & re jud. in 6. & cap. 1. de ſent. excomm. eod. lib. & omnes Doct. in hoc conueniunt. Illi enim canones licet ſecundum Archid. ſint reſtringendi quo ad caſus ibi expreſſos: tamen contrarium eſt verum: & ſic dictos canones generaliter procedere de quacumque ordinis ſuſpenſione, & declarare; non autem de nouo ſtatuere, tenuerunt ibi Gem. Io. Andr. & alij. Quod locum habet, ſiue ſuſpenſio ſit ab homine,ſiue à iure,ſeu in certum tempus,vel donec pœniteat, ſi tempore ſuſpenſionis diuinis ſe immiſcuerit, ſecundum magis communem ſententiam:licet quidam contrarium probare conentur,vt per Couar.in Clem. ſi furioſus. 1. par.relect.§.1.nu.5.in fin.Ex quo aliqua ſequuntur.

3 Primò,ſuſpenſus ab actiua collatione ſacramentorum,ſi conferat,peccat, & efficitur irregularis,quia conferre actus ordinis eſt.At vero ſuſpenſus a paſſiua tantum ſuſceptione ſacramentorum, licet peccet ſuſcipiens, non tamen fit irregularis, quia ſuſcipere non eſt actus ordinis. ita habet Silu.ver.ſuſpenſio §.5.

4 Secundò,ſuſpenſus à collatione ſacramentorum,ſi baptizet non ſolemniter, ſed eo modo, quo laicus poteſt baptizare,non efficitur irregularis,vt habet Oſtien.c.1.de ſent. excomm. quia talis collatio non eſt ordinis, niſi baptizet ſolemniter tanquam Sacerdos.

Tertiò, ſuſpenſus ab ordine maiori non peccat,nec fit irregularis,ſi exerceat actum minoris, quia non eſt ſuſpenſus ab eo. Secus ſi ſuſpenſus in minori exerceat maiorem, quia ſuſpenſus eſt ab eo,per ea,quæ diximus ſuperius.

Quartò,ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ,ſi celebret in ea,peccat, & fit irregularis, quia ſuſpenſus eſt ab ordine exercendo in ea. ita habetur in cap. is cui de ſent. excom. in 6. quamuis autem peccet ibi audiendo diuina, non tamen eſt irregularis, quia audire non ſpectat ad ordinem. ita habet Gem.in prædicto c.is cui nu.4.

Quintò,ſuſpenſus ab officio prædicationis, licet peccet prædicando, ac ipſo facto ſit excommunicatus,Clem. cupientes. §. quibus. circa fin. de pœn.& ibi Ancar. nu. 10. non fit irregularis, vt habet Calder. Clem.cupientes de pœn. &. Angel.ſuſpenſio.3.§.8.quando non eſt actus ordinis. ſecus ſi ſolemniter, ac ex ſuo officio prædicaret i quo caſu fieret irregularis, vt dicit Nauar. in Sum.c.27.nu.163.

5 Sextò, ſuſpenſus ab adminiſtratione Eccleſiæ,tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus, celebrans, non eſt irregularis, quia talis non eſt ſuſpenſus ab ordine. ita habent Io. Andr. & Panorm.in cap.ſi quorundam nu.8.de ſolut. Denique id generaliter obſeruandum eſt, nunquam ſuſpenſum exercendo actum, à quo eſt ſuſpenſus, effici irregularem,niſi quando ab ordine eſt modo aliquo ſuſpenſus, & exercet actum ordinis, à quo ſuſpenſus eſt.

Hic tamen aduertendum eſt, quando aliquis eſt à canone ſuſpenſus, propter defectū corporalem,propter quem prohibetur promoueri; talis ſi promoueatur, & celebret, licet mortaliter peccet, non tamen efficitur irregularis. ita habet Panor.cap.ſi celebrant.nu. 2. de cleric. excomm. miniſtr. poſt Innoc. ibi num. 3.& eſt communis ſententia, quam ſeruat Romana Curia, quæ ſimpliciter diſpenſat cum talibus ſuper defectu, & non ſuper irregularitate contracta ob celebrationem, vel ordinationem ante diſpenſationem obtentam: nec de illa ſit aliqua mentio, vt teſtatur Oſtien. in d. cap. ſi celebrat.ver. & hoc apparet. col. 2. de cler. excom. miniſtr. Huius doctrinæ ratio eſt ea: qui enim ex defectu corporis celebrare non poteſt, non eſt verè ſuſpenſus, ſed irregularis, vt dicemus poſtea. Suſcipiendo autem ordines non contrahit ipſo facto aliquam iuris ſuſpenſionem: inde procedit, vt etiam celebrando non incidat in nouam irregularitatem, præter eam, quæ erat ex corporis vitio,ſeu defectu.

6 Tertius effectus eſt, ſuſpenſus priuatur communione aliorum in eo, in quo eſt ſuſpenſus, ita vt peccet communicando cum alijs; & peccet etiam,qui in tali actu cum eo communicat: vt,qui recipit ſacramenta à ſuſpenſo à collatione ſacramentorum, & qui audit à ſuſpenſo ab ordine, & qui inducit etiam ipſum ad talem actum. Quod ſi actus ſuſpenſionis non pertinet ad diuina, id eſt ad ordinem aliquem, non eſt mortale, ſed veniale ex parte participantis, cum

eo communicare, ſicut diximus de excommunicatione. Hæc intelligenda ſunt de ſuſpenſo denunciato nominatim per Extrauag. ad euitanda. de qua ſuperius diximus.

7 Quartus effectus eſt, ſuſpenſus à beneficio non cenſetur ab officio ſuſpenſus, ſecundum ferè omnes: non enim eſt officium acceſſorium beneficio. Hæc eſt communis doctrina, quam tenet Calder. Clemen. cupientes. de pœnis. An vero ſuſpenſus ab officio ſimpliciter ſit ſuſpenſus à beneficio, extant opiniones: nam beneficium videtur acceſſorium officio, iuxta Gloſſ. cap. latores. de cler. excommunicat. miniſtr. ſed probabilius eſt, quod tenet Panormit. clement. cupientes. allegata num. 7. vbi ſic inquit: Aut aliquis eſt à iure ſuſpenſus ab officio, & is cenſetur etiam ſuſpenſus à beneficio. arg. can. præter. diſt. 32. aut eſt ab homine ſuſpenſus ab officio; & tunc aut in ſententia fit mentio etiam beneficij, & tunc ſententia eſt ſeruanda: aut non fit mentio, ſed tantum ſimpliciter ab officio ſuſpenditur, nec apparet de mente ſuſpendentis, an voluerit etiam à beneficio ſuſpendere; tunc aut ſuſpenſio fertur propter crimen, ſiue aliam cauſam grauem, & eo caſu cenſetur eſſe ſuſpenſus à beneficio, iuxta cap. inter. de purga. canon. aut fuit ſuſpenſus propter infamiam, ſcandalum, aliamvè leuem cauſam; & eo caſu talis ſuſpenſio non extenditur ad beneficium. arg. 2. quæſt. 5. canon. presbyt. Si tamen hoc caſu ſuſpenſus contemnat ſuſpenſionem, ſeu ſit in mora abſolutionem petendi, debet ei beneficium ſubtrahi, vt in cap. cum bonæ de ætat. & qualit. facit etiam cap. fin. de elect. Hæc ex Panor. & eſt doctrina à pluribus recepta. Mihi tamen probabilius dicendum videtur, quod ſuſpenſus ab officio ſimpliciter, ſiue à iure, ſiue ab homine, vbi non fit mentio beneficij, non inducit ſuſpenſionem à beneficio abſolutè, niſi quantum ad ea, quæ ſunt in beneficio pertinentia ad officium; vt quando eſt beneficium iurisdictionem habens, vel aliqua alia, quæ ſunt officij: tunc autem non poteſt ſuſpenſus ab officio percipere eos fructus, quos obtinet ratione officij. Si tamen eſt beneficium ſimplex, nihil habens admiſtum officij, ſuſpenſus ab officio non eſt ſuſpenſus à beneficio, poteſtq. percipere fructus illius: cum enim in iure, & ſententia ab homine aliqua ſuſpenſio feratur ab officio, aliqua ab officio, & beneficio, fruſtra adderetur (*à beneficio,*) ſi in priori comprehenderetur.

8 Quintus effectus eſt. Suſpenſus ab officio nec poteſt eligere, nec eligi in beneficium aliquod. c. cum dilectus. de conſuet. adiuncta Gloſſ. nec poteſt excommunicare, nec conferre beneficium. cap. quia diuerſitatem. de conceſſ. præben. Suspenſus tamen à beneficio poteſt eligere. per Gloſſ. cap. cum Vintonienſis. de elect. quia hoc eſt officij, vt notat Henr. Boic. in c. Apoſtolicæ. nu. 5. de except. tamen non poteſt recipere redditus beneficij, niſi ad modicam ſuſtentationem, ſi eſt pauper, & ſit ſuſpenſus propter delictum: nam ſi propter contumaciam, etiam illa modica ſuſtentatione priuatur, ea ratione, quia ſi vult, poteſt reſipiſcere. Abb. in c. Apoſtolicæ. nu. 7. & ibi Felin. num. 9. de except. Couar. variat. reſol. lib. 3. c. 13. & dicti fructus conuertuntur in vtilitatem Eccleſiæ, ſecundum Io. de Imo. in c. ſicut. col. 3. circa fin. de cohab. cler. & mulier. Cuius tamen dictum limita in iuſta ſuſpenſione: nam ſi eſſet nulla, vel iniuſta, ſecuta abſolutione, reſtituuntur ſuſpenſo, vt per Couar. vbi ſup.

9 Non poteſt etia talis ſuſpenſus bona beneficij adminiſtrare, nec pro illis nomine proprio agere, vt notat Abb. in c. Apoſtolicæ nu. 5. 6. de except. implicant enim inter ſe, vt ipſe dicit, quod ſit a beneficio ſuſpenſus, & pro illo poſſit agere; & ſi adminiſtraret, eſſetque ſimplex clericus, beneficio priuaretur, ſecundum Gemin. in cap. 1. §. quia vero. nu. 1. de elect. lib. 6. Prælatus vero cenſeretur ipſo iure priuatus, vt notat idem Gemin. in c. cupientes. §. ceterum. num. 2. eod. tit. & lib. Et generaliter non poteſt ſe intromittere in pertinentibus ad beneficium, à quo eſt ſuſpenſus, vt per Abb. vbi ſupra. nu. 8. & ibi Boic. nu. 6. An autem eligi poſſit, vel illi poſſit conferri beneficium, diſtinguendi ſunt nonnulli caſus. Aut enim ſuſpenſio eſt à iure lata pro crimine, vel offenſa, non concernente certum beneficium, vel certam Eccleſiam; & tunc non poteſt, quia ius vbique ligat. Aut à iure fertur pro crimine, concernente certum beneficium, vel Eccleſiam; & tunc in illa Eccleſia non poteſt acquirere beneficium, in alia autem ſic, vt notat Henr. Boic. in cap. cum dilectus. nu. 13. de conſuet. per iura deducta per ipſum. Si vero ſuſpenſio eſt ab homine, puta ab Ordinario, & ſit generaliter lata ab omnibus beneficijs iuriſdictionis eius; tunc, durante ſuſpenſione, ſuſpenſus non poteſt in iurisdictione illius aliquod beneficium acquirere: quod ſi à certa Eccleſia eſt ſuſpenſus, in ea non poteſt acquirere beneficium, extra eam poteſt. Si tamen indiſtinctè ſit lata ſuſpenſio ab omni beneficio, tunc nec in territorio, nec extra poterit ſuſpenſus obtinere beneficium, vt notat Henric. Boic. vbi ſup. Executio tamen debet fieri per iu-

dicem

dicem territorij, ſecundum Abb. in cap. paſtoralis. §.verum. nu.21.de appel.

ADDITIONES.

Vide Nauar.nu. 163. Auilam diſp.2.Reginal. cap.21.loc.cit.

Suſpenſus ab ordine.) Etiam minori,Nauar. loc.cit. Epiſcopus etiam ſuſpenſus à Pontificalibus,Pontificijs ornatus veſtibus celebrans. Idem ex Trid. Concil. probans, Epiſcopatum eſſe ordinẽ diſtinctum;quod docuit etiam Card.Bellar. negãt alij, quod ait Nauar.Vide Sayr.ibid.n.24.

Primo.) Nauar.ibid.

Secundo.) Nauar.ibid.

Denique id generaliter.) Vide Nauar. l.cit. Sayr. cap.11.

Quartus.) Vide Sayr.cap.6.

An vero.) Sayr. cap.5. à num.13. quinque ſententias refert.

Mihi tamen.) Ita Philiar. lib. cap.1. Sayr. loc.cit. nu.16.

Quintus.) De hac re Sayr. l.c.

De fructibus benefic. Sayr. cap.6. à nu.9.

Suſpenſus exercens ordinem non fit irregularis, niſi ſolemniter celebret, ex cap. medicinalis de ſent.excom. in 6. Nauar.l.c.n.163.Sayr.c.16. nu.9. ex communi.

Si quis abſolutè ſuſpendatur, ſine expreſſione ab ordine, vel ab officio,ſeu beneficio,& limitatio neque ex verbis, neque ex iudicis intentione colligatur, ab omnibus putatur ſuſpenſus. Silu. ſuſpenſio.q.5. Auila diſp.2.dub.1.concl.2.

Si quis ſit nominatim denunciatus ſuſpenſus, & actus iuriſdictionis exerceat, ij ſunt inualidi, & in hoc ſolo caſu eſt non toleratus. Auila diſput.2. dub.3.

Prouocans ſuſpenſum nominatim denunciatum (extra neceſſitatem extremam) ad actum iuriſdictionis illi vetitum, peccat. Vide Auilam dub.4. loc.cit.

De abſolutione à ſuſpenſione. Cap. XLVI.

ELENCHVS.

1 *Suſpenſio ad tempus abſque abſolutione, ſed non ante tempus tollitur.*

2 *Ad quem pertineat, latè declaratur.3.*

4 *Forma abſolutionis inſinuatur.*

6 *Quinque differentiæ inter excomm. & ſuſpenſionem afferuntur.*

1 SVſpenſio aliquando aufertur abſque abſolutione vlla: in quo ab excommunicatione differt, quæ numquam abſque abſolutione tollitur. Quando enim ſuſpenſio eſt ad tempus aliquod impoſita, tempore tranſacto, ceſſat ſuſpenſio abſque abſolutione; & ſuſpenſus poteſt exercere id,in quo ſuſpenſus erat,etiam ſine abſolutione. ita habent Innoc. cap. cum bonæ de ætate,& qualit.vbi vnum addit,quòd quando eſt ſuſpenſio ad tempus cum limitatione, donec ſatisfaciat ſuſpenſus,vt habetur 2.q.5.can.presbyter, tunc etiam facta ſatisfactione, indiget abſolutione. Tamen Gloſ.Clemen.Religioſi. de decimis. verb.donec. dicit,quod in iſto etiam caſu non eſt neceſſaria abſolutio, facta ſatisfactione, ſed declaratio per iudicem de facta ſatisfactione: ad quam Gloſſ.Panorm. ſe refert in cap.cum tu. num.6. de vſur. & hanc opinionem tenet etiam Io.Andr. vt refert Abb. in cap. cum bonæ.nu.6. de ætat. & qualit. & ita ego puto. Iſta procedunt de ſuſpenſione temporali, tam à iure,quàm ab homine, impleto tempore ſuſpenſionis: ante tempus enim impletum non poteſt auferri ſine abſolutione, ſicut ſuſpenſio perpetua.

2 De his autem, ſcilicet, tàm temporali, quàm perpetua, dico primò, ſi ſunt ab homine, abſolutio pertinet ad eum, qui tulit ſententiam, vel ad eius ſucceſſorem, vel ad Superiorem, ſicut diximus ſupra de excommunicatione. & ita tenet Henr.Boic.in cap.clerici.nu.6. de cler.excom.miniſtr. Ang. ſuſpenſio.4.§.1. & Silu. verb. ſuſpenſio. §.8.

Dico ſecundò, ſi eſt à iure, & tempus habet determinatum, non poteſt tolli ante temporis complementum,niſi à conditore iuris,vel æquali, vel Superiori,non ab inferiori,etiamſi nullam habeat reſeruationem. ita habent Gloſſ.cap.cupientes. de elect. in 6. verb. ſuſpenſus. & Gloſſ. Clem.cupientes.de pœnis.ver.excommunicationis. Vbi dicunt,quòd ſuſpenſio à iure cõmuni ad certum tempus, etiam non reſeruata, non poteſt tolli per Epiſcopum.& idem dicit ibi Abb. n.25.

3 Dico tertiò, ſi eſt à iure perpetua, reſeruata pertinet ad eum, cui reſeruatur: ſi tamen non eſt reſeruata vlli, & eſt impoſita propter contumaciam,tunc poteſt Epiſcopus abſoluere. Innoc. communiter receptus in cap.2. de ſolut. Felin.in cap. at ſi clerici. §. de adulterijs. nu.12. de iud. & hanc concluſionem generaliter intelligẽdam, reiectis nonnullis limitationibus Doctorum, tenet Nauar. in Summ.cap.27.num.162.Si tamen eſt impoſita propter delictum,ſeu in pœnam delicti,& tale ſit delictum, ſuper quo nõ poſſit Epiſcopus diſpenſare, à dicta ſuſpenſione Epiſcopus abſoluere non poteſt. ita habet Gloſſ. marginalis.

lis. cap.cupientes.§.ceterum.de elect.in 6. verb. ſuſpenſos. quamuis Gloſſ. interior teneat, indiſtinctè non poſſe abſoluere Epiſcopum, etiam quando nō eſt reſeruata. Cum priori tamen ſententia ſentit Panor.cap.ſi quorumdam. nu.5. de ſolut. & latius cap.cum litteris. de teſtib.Boic.in cap.at ſi cler.nu.23. de iudic. & dę communi teſtatur Felin.in d.§.de adulterijs.in princ. pro qua ſententia facit tex.in d.§.de adulterijs,& in cap. dilectus,de temp.ordin. Quæ autem,& quot ſint delicta, ſuper quibus poteſt Epiſcopus diſpēſare, notant Doct.in d.§. de adulterijs. Vnde non eſt par ratio de ſuſpēſione,& de excommunicatione in hoc: nam excommunicatio,quoties nō eſt reſeruata,tolli poteſt ab Epiſcopo;ſuſpenſio autem non ſemper.Idem tamen Panor.in Clem.prima. nu.25.de hære.tenet,Epiſcopos diſpenſare poſſe, quando non eſt reſeruata. idem Gloſſ. verb. excom.in cap.nuper.verb.non retinuit. de ſent.excom.Innoc.in cap.2.de ſolut.etiam de conununi teſtatur Silu.verb.ſuſpenſio.nu.8. per allegatum cap.nuper. vbi, quia conditor canonis abſolutionem ſibi non reſeruauerat, eo ipſo alijs videtur conceſsiſſe facultatem relaxandi.

4 Prima tamen ſententia melior videtur per allegatos textus, & cap. nuper. habet locum in excommunicatione, vbi maius vertitur periculum,& facilius remouetur.vt notat Gloſſ. in cap. cupientes. §. ceterum. verb. ſuſpenſos. de elect. lib.6. Vide quæ ſupra cap.41.nu.7.

Forma abſolutionis à ſuſpenſione non habet determinata verba; eſt tamen neceſſe quod fiat in foro contentioſo, vt notat Silu. verb. ſuſpenſio. nu.8. communiter tamen ſolet impendi ſic. *Abſoluo te a ſuſpenſione, quam incurriſti propter hoc: & reſtituo te priſtinæ executioni ordinis, vel beneficiorum, &c. In nomine Patris, &c.* Quibuſcumque tamen verbis vtatur, qui poteſt abſoluere, exprimentibus hanc relaxationem, vel abſolutionem, ſi intendit abſoluere, tenet abſolutio.

5 Ex his omnibus colligitur multiplex differentia inter ſuſpēſionem, & excommunicationē.

Primò enim, excommunicatio nunquam tollitur, niſi per abſolutionem; ſuſpenſio verò aliquando tollitur, vt diximus.

Secundò, excommunicatio nunquam fertur, niſi cum contumacia: at ſuſpenſio aliquando in pœnam delicti etiam ſine contumacia.

Tertiò, excommunicatio omnis vetat ſacramentorum ſuſceptionem, & collationem: at ſuſpenſio non omnis prohibet ſuſceptionem, niſi quando eſt à ſuſceptione ſacramentorum; nec collationem, niſi quando ab officio, vel ordine, aut collatione ſacramentorum.

Quartò, excommunicationem à iure contrahunt Epiſcopi, etiamſi non fiat expreſſa eorum mentio; ſuſpenſionem verò à iure non niſi facta expreſſa eorum mentione.

Quintò, ab excommunicatione à iure quacumque non reſeruata poteſt abſoluere Epiſcopus; à ſuſpenſione verò non, niſi à perpetua, & quando poſita eſt in contumaciam, vel ob delictum, ſuper quo poteſt diſpenſare.

In his, & alijs multis differunt maximè hæ duæ cenſuræ.

ADDITIONES.

De hac re Nauar.nu.161. Sayr.cap.17. Auila diſp.6. loc.cit.

Dico primò.) Sayr.loc.cit.nu.24.

Forma.) Vide Sayr. à nu.30.

In abſolutione à ſuſpenſione requirendum iuſiurandum de obſequendo Eccleſiæ præceptis. cap.ſuper eo.2. cap.venerabili de ſent. excomm. Sayr.l.c.nu.29.

Ad cautelam ſolet impendi interdum abſolutio à ſuſpenſione. Sayr.nu.36. ex Anchar.

Epiſcopus,ex Conc.Trid.ſeſſ.24.cap.6. de reform. ab omni Papæ reſeruata ſuſpenſione in foro conſcientiæ, ſubditos abſoluere poteſt, ſi occultum ſit ſcelus, & ad forum contentioſum non deductum. Idem poteſt Epiſcopi Vicarius Generalis: quin etiam declarauit ſacra Cōgregatio Conc.eiuſdem explicationi præfecta, ſexti illius capitis facultatem Epiſcopis conceſſam, Pœnitentiarijs, & Vicarijs ſpecialiter electis ab illis demandari poſſe. Vide Sayr.nu.19.loc.cit.

De ſuſpenſione concubinarij notorij. Cap. XLVII.

ELENCHVS.

1 *Clericus notorius concubinarius, ipſo iure eſt ſuſpenſus. Quis dicatur notorius, & quæ ſit differentia inter concubinarium, & fornicatorem.*

2 *Eſt ſuſpenſus, non ſuſpendendus contra Sotum.*

3 *Non ſolùm presbyteros,ſed diaconos, & ſubdiaconos, & minores hæc ſuſpenſio comprehendit.*

4 *Hæc ſuſpenſio non ſolùm eſt ab officio,ſed etiam à beneficio.*

5 *Talis concubinarius, vel fornicator notorius celebrās,vel exercens ſit irregularis,nec ſufficit pœnituiſſe, &c. in hac ſolus Papa diſpenſat.*

6 Et

6 *Et indiget ad celebrandum, vel exercendum non ſolum abſolutione, ſed diſpenſatione, &c.*
7 *Habes plura de hoc ex Conc. Trid. contra concubinarios, vel fornicatores, tam clericos, quam Epiſcopos per ſex dicta.8.*
9 *Non contrahitur talis ſuſpēſio per aliud peccatum notorium.*

1 NVnc de caſibus particularibus, in quibus ipſo iure ſuſpenſio contrahitur, tractandum eſt: hi autem multi ſunt. Quorum primus habetur cap. quæſitum. de cohab. cleric. & mulier. Clericus notorius concubinarius eſt ſuſpenſus ipſo iure. Quis autem ſit notorius, in eod. cap. explicatur, nempe, quando delictum eſt notum per confeſſionem factam in iudicio, aut per ſententiam, aut per facti euidentiam, quæ tergiuerſatione aliqua celari non poſſit. Ponit exemplum Abb. in c. veſtra nu. 7. de cohab. cler. & mul. in clerico, qui retinet concubinam, vti vxorem, ita vt etiam ipſe non audeat diffiteri: & in tali notorietate non requiritur citatio, nec declaratoria ſecundum communem, licet de cōſuetudine fiat, teſte Couar. prima par. relect. §. 1. fol. 581. Quando autem non eſt notorius, non eſt ſuſpenſus quoad alios. Hic aduerte primo ex Silueſt. verb. concubinarius. §. 1. differre concubinarium, & fornicatorē. Concubinarius enim eſt, qui abutitur certa aliqua fœmina, ſiue ſoluta, ſiue non ſoluta, tenendo illam ad venerem modo vxorio. Fornicator verò eſt, qui vagatur, abutens hac, vel illa: & quantum ad ſuſpēſionem, ſecundum eundem eſt eadem ratio vtriuſque. Idem tenet Diaz in prax. crim. cap. 73. & Nauar. Summ. cap. 25. nu. 77.

2 Aduerte ſecundò, iure antiquo talem concubinarium eſſe ſuſpenſum, vt habetur cap. 32. cap. nullus. cap. præter. & c. ad hoc. iunctis Gloſſ. & cap. fin. de cohab. cleric. & muliet. Nec in hac parte recipiendus eſt Sotus 4. ſent. d. 1. q. 5. art. 6. qui putat ſuſpenſionem hanc nō eſſe in vſu, ſed tantùm talem concubinarium eſſe ſuſpēdendum: quam ſententiam ante ipſum tenuit Innoc. in cap. ſi celebrat. nu. 3. de cler. excom. miniſtr. Ioan. de Imol. in cap. ſicut. col. 1. in fine de cohab. cler. & mulier. & Arch. in cap. primo de re iud. lib. 6. hoc tamen eſt contra communem ſententiam Doct. de qua teſtatur Couar. (licet illam dicat duram) in Clement. ſi furioſus. prima par. relect. §. 1. nu. 5. Eſt etiam contra cap. quæſitum. citatum, in quo expreſſe cauetur, talem fornicarium eſſe ſuſpenſum quoad ſe, & alios.

3 Aduerte tertiò, quòd non ſolùm presbyteros, ſed etiam diaconos, & ſubdiaconos hæc ſuſpenſio comprehendit, vt habetur diſt. 32. can. præter. & hoc ibidem notat Turrecr. & idem habetur can. ſi qui ſunt. d. 81. Ant. autem 3. par. tit. 27. cap. 3. idem tenet in alijs clericis, etiam in minoribus exiſtentibus, & Silu. ver. concubinarius. §. 4. Diaz in prax. crim. cap. 73. Io. de Imol. in c. ſicut. col. 3. in prin. verb. ſi autem quæritur. de cohab. cler. & mul. Nauar. in Sum. c. 25. n. 77.

4 Aduerte quartò, quòd hæc ſuſpēſio non ſolùm eſt ab officio, ſed etiam à beneficio, vt notat Panor. cap. veſtra. de coha. cler. & mul. & Archid. & Turrecrem. prædicto can. præter. & ex eodē can. colligitur: non ſolùm enim ibi prohibetur exercitium officij, ſed etiam fructuum beneficij perceptio: idemq́. habetur can. ſi quis amodo. d. 81. Idem notat Bern. Diaz in prax. crim. c. 73. & de hoc, quantum ad fructus & beneficium, idē dicendum eſt ac de excommunicato, vt ſupra diximus, quando eſt in mora petendæ abſolutionis, vt notat Archid. can. præter. diſt. 32.

5 Aduerte quintò, quod talis concubinarius, vel fornicator notorius celebrans, vel exercens actum ordinis ante abſolutionem à ſuſpenſione (quam poteſt Epiſcopus conferre, quia non eſt reſeruata, vt notat Silu. ver. irregularitas. §. 15. nota. 27. & Abb. in cap. quia circa num. 5. de bigam.) fit irregularis, ſicut alij ſuſpenſi ab ordine, actum ordinis in ſuſpenſione exercentes, iuxta cap. cum æterni. de re iud. ita aſſerunt Abb. in cap. veſtra. de cohab. cler. & mul. & de communi teſtatur Couar. in Clement. ſi furioſus, prima par. relect. §. 1. nu. 5. in qua ſolus Papa diſpenſat, iuxta cap. cum medicinalis. in fin. de ſent. excom. in 6. vt de communi teſtatur Couar. vbi ſupra, licet non deſint contrarium ſentientes. Nec ſatis eſt ad euitādam hanc irregularitatem pœnituiſſe peccati ante celebrationem, vel exercitium ordinis, niſi etiam abſolutio præcedat ab ipſa ſuſpenſione, vt tenet Silu. loc. cit. nam licet in can. ſi qui ſunt. d. 81. iſti ſuſpendātur, vſque dum pœniteant, & emendentur: non ob hoc excluditur abſolutio à cenſura; & cap. quæſitum. de cohab. cler. & mulier. ſimpliciter ſuſpendit talem concubinarium, & fornicatorem.

6 Aduerte ſextò, quòd talis notorius fornicator, vel concubinarius non ſolùm eſt ſuſpenſus, ſed etiam irregularis; & indiget ad celebrandum, vel actum ordinis exercendum, non ſolum abſolutione à ſuſpenſione, ſed etiam diſpenſatione ab irregularitate. Hoc probatur ex cap. at. ſi clerici. de iud. vbi tales, etiam peracta

pœnitentia, indigent diſpenſatione. Idem habetur in cap. quia circa. de bigam. vbi datur facultas diſpenſandi cum fornicarijs: at diſpenſatio non eſt niſi ſuper irregularitate, quam quidē diſpenſationem poteſt Epiſcopus concedere, vt in eiſdem cap. habetur. Rurſus cap. quæſitum. de tempor. ord. vbi tales, etiam peracta pœnitentia, impediuntur miniſtrare, & tamen in pœnitentia habuerunt abſolutionem. igitur manent irregulares, donec diſpenſetur cum eis. Hoc etiā habetur can. peruenit. d. 50. adiuncta Gloſſ. Hinc eſt quòd ſi tales criminoſi, ante abſolutionem à ſuſpenſione, celebrent; vel actum ordinis exerceant, fiunt irregulares: ſed iſta irregularitas eſt alia ab ea, quæ eſt propter crimen. in hac enim ſolus Papa, in illa Epiſcopus diſpenſat. At ſi poſt pœnitentiam, & abſolutionem celebret, non cōtrahit irregularitatem hanc, in qua Papa diſpenſat, quia non celebrauit; ſuſpenſus tamen peccauit mortaliter, quia irregularis exiſtens celebrauit ante diſpenſationem, vt notat Nauar. in Summ. cap. 25. nu. 77. Si tamen prius abſolutionem & diſpenſationem obtinuerit, tunc licet illi celebrare, vel actum ordinis exercere.

7 Aduerte ſeptimò, in Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 14. contra concubinarios, vel fornicatores clericos grauiores pœnas infligi, vltra eas, quæ habentur in iure antiquo, quæ ibi confirmantur.

Primò enim prohibetur eis, ne concubinas, vel alias mulieres, de quibus poſſit haberi ſuſpicio, in domo, vel extra detineant, aut cum illis vllam conſuetudinem habere audeant: alioquin pœnis à ſacris canonibus, vel ſtatutis Eccleſiarum impoſitis puniantur.

Secundò, ſi à Superioribus moniti, ab his ſe non abſtinuerint, tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuum ſuorum beneficiorum quorumcumque, & penſionum ipſo facto ſunt priuati: quæ fabricæ Eccleſiæ, vel alteri pio loco, arbitrio Epiſcopi, applicentur.

Tertiò, ſi in delicto eodem cum eadem, vel alia fœmina perſeuerantes, ſecundæ, monitioni adhuc non paruerint; non tantùm fructus omnes, ac prouentus ſuorum beneficiorum, & penſiones eo ipſo amittant, quæ prædictis locis applicentur, ſed etiam à beneficiorum ipſorum adminiſtratione, quoad ordinarius, vti Sedis Apoſtolicæ delegatus arbitrabitur, ſuſpendantur: &, ſi ita ſuſpenſi nihilominus eas non expellant, aut cum ijs etiam verſentur, tunc beneficijs, portionibus, officijs, ac penſionibus quibuſcumque Eccleſiaſticis perpetuò priuentur; atque inhabiles, & indigni quibuſcumque honoribus, dignitatibus, beneficijs, ac officijs in poſterum reddantur, donec poſt manifeſtam vitæ emendationem, ab eorū ſuperioribus cum eis ex cauſa viſum fuerit diſpenſandum. Hæc (puta ſuſpenſionem, priuationē, inhabilitatē) intellige non ipſo facto impoſita eſſe, ſed imponenda per iudicis ſententiam.

Quartò, ſi poſtquam eas ſemel dimiſerint, intermiſſum conſortium repetere, aut alias huiuſmodi ſcandaloſas mulieres ſibi adiungere auſi fuerint, præter prædictas pœnas, excommunicationis gladio plectātur. Hæc excommunicatio non eſt ipſo iure lata, ſed inferenda per iudicem.

Quintò, clerici beneficia Eccleſiaſtica, vel penſiones non habentes, iuxta delicti, & contumaciæ perſeuerantiam, & qualitatem, ab Epiſcopo carceris pœna, ſuſpenſione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, alijsve modis iuxta ſacros canones puniantur. Hæ etiam pœnæ non ſunt latæ, ſed inferendæ.

8 Sextò, Epiſcopi, ſi ab huiuſmodi crimine non abſtinuerint, & à Synodo prouinciali admoniti, ſe non emendauerint, ipſo facto ſint ſuſpenſi: & ſi perſeuerent, etiam ad Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur, qui pro qualitate culpæ, etiam per priuationem, ſi opus erit, in eos animaduertat. Hæc omnia in prædicto Concilij capite habentur. Vbi attende, quòd hæc non ſolum contra notorios procedunt, ſed etiam contra nō notorios, ſed tales, qui admoneri poſſint, etiamſi non ſint notorij notorietate aliqua ex illis tribus prædictis. Attende etiam, quòd etiamſi notorij iure communi ſint ſuſpenſi, Concilium tamen iterum eos ſuſpendi ordinat: nam, vt notat Præp. cap. reperiuntur. 1. q. 1. nu. 4. ſicut excommunicatus à iure, poteſt ſimul excommunicari ab homine: ita etiam ſuſpenſus à iure, poteſt ab homine ſuſpendi. Attēde etiam, quod hæ pœnæ non ſolos cōcubinarios ligant, ſed eos, qui extra, vel in domo mulieres detinent, de quibus ſuſpicio eſſe poſſit; aut cum eis conſuetudinem aliquam habere audent modo prædicto.

9 Aduerte octauò, quòd licet aliqui voluerint, hanc iuris ſuſpenſionem contrahi propter quodcumque peccatum notorium, deducentes à ſimili; tamen verius Panorm. in cap. veſtra. nu. 7. de cohabit. cler. & mulier. tenet non contrahi, niſi ob hoc peccatum adulterij, vel fornicationis, cum in iure hoc ſit expreſſum. & idem tenet Sylueſt. verb. cleric. 2. §. 5. & de communi Couar. prima par. relect. §. 1. num. 5. Nec eſt ſimile de alijs peccatis: nam hoc carnis peccatum habet maiorem à deuotione elongationem, & irreuerentiam reſpectu ſacramentorum ſpiritua-

tualium. Loquor autem de peccatis illis notorijs, quæ ſi occultè ſiunt non inducunt ſuſpenſionem: nam de homicidijs, hæreſi, & alijs, quæ cenſuras habent, aut irregularitates, etſi occulta ſint, non hic tractamus. Hæc ſunt in hoc ſuſpenſionis primo caſu conſideranda, licet in his Doctorum opiniones variæ ſint.

ADDITIONES.

Vide Sayr. lib. 7. cap. 12. nu. 20. de caſibus, in quibus ſuſpenſio, ipſo iure, incurritur: Auilam diſp. 5. l. c.

Adverte.) Cum Soto ſentit B. Med. lib. 1. §. 8. cap. 11. Sà ver. ſuſpenſio nu. 1. Philiar. lib. 3. cap. 9. certè Trident. Conc. ſeſſ. 23. cap. 14. de reform. ſuſpendendos dicit a beneficijs, & officijs. Vide Sayr. l. c. nu. 20. lib. 4. cap. 15. nu. 24. Guttier. qq. Can. cap. 1. nu. 43. Auilam diſp. 5. dub. 2.

Nec ſatis eſt.) Sayr. l. c. ex communi. Nauarr. nu. 76. docent, peracta pœnitentia, tolli ſuſpenſionem, ſi ſuſpenſus erat.

De caſibus, in quibus ſuſpenſio ſpecialiter incurritur. Regin. cap. 24.* Suarez diſp. 32. ſect. 4. de Cenſu. docet ab intrinſeca malitia ſtatus manare prohibitionem, ne clericus notorius concubinarius actus ordinum exerceat: quare non fit irregularis, ſi eos exerceat. Idem placet Regin. cap. 34. nu. 75. l. c.

Stando in antiquo iure, ſuſpenſus eſt, ipſo iure; & fit irregularis exercens actus ordinum: ita nonnulli cum Nauarr. cap. 27. num. 154. & Villadiego de irregu. cap. 3. At quoniam veteres canones contraria conſuetudine ſunt abrogati, (ita Sot. 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 9.) Auila part. 3. de Cenſur. diſp. 5. dub. 3. non ſuſpenſum; ſed ſuſpendendum eſſe credit: vt colligitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 14. de reform. Nonnullos veteres Canones habes lib. 3. Decret. tit. 2.

Clericum occultum ſodomitam ſuſpenſum eſſe ipſo iure, ait Couarr. Relect. de homicid. p. §. 1. num. 6. at Auila dub. 3. l. c. neque occultum, neque notorium ſuſpenſum putat. Maiol. lib. 5. de irregul. cap. 43. patrantem, & patrare tentantem grauiſſimum Sodomiæ ſcelus irregularem eſſe probat; eſt enim infamis, C. ad l. Iul. de adult. V. Archid. in c. infames 3. q. 7.

De alijs nonnullis iuris ſuſpenſionibus. Cap. XLVIII.

ELENCHVS.

1 *Epiſcopus Italus vltramontanum ordinans, niſi de licentia Papæ vel patentibus litteris ſui Epiſcopi, ſuſpenditur & declaratur.*

2 *Ordinans ſine ſcienter, ſiue ex ignorantia affectata clericum alienum ſine licentia, &c. ſuſpenditur per annum, &c.*

3 *Epiſcopus primam tonſuram inhabili conferens, per annum ſuſpenditur à collatione primæ tonſuræ.*

4 *Recipientes ordines extra tempora, aut extra ætatem, aut ſine licentia, ipſo iure ſunt ſuſpenſi, & ſi celebrant ſiunt irregulares à ſolo Papa diſpenſabiles.*

5 *Ordinans vel præſentans aliquem ad ordinem, & ab eo promiſſionem, vel iuramentum recipiens, quod ſuper prouiſione ſua eumdem ordinatus non inquietabit, ſuſpenduntur, & quomodo.*

6 *Quædam aduertenda.*

7 *Clerici eligentes indignum, &c. per triennium à beneficio ſunt ſuſpenſi; explicatur quomodo, & de quibus intelligatur.*

8 *Index qui excommunicat, interdicit, vel ſuſpendit, niſi in ſcriptis faciat, &c. per menſem ſuſpenditur, &c.*

9 *Qui excom. promulgat, ſine monitione, & alijs vti ſuſpendatur.*

10 *Suſpenſio ab officio, & beneficio eorum, qui bona Prælati mortui occupant, &c.*

11 *Suſpenſio Epiſcoporum, & aliorum qui bona vacantium dignitatum, &c. occupant, &c.*

12 *Index Eccleſiaſticus, vel delegatus contra conſcientiam, & iuſtitiam iudicans, &c. ſuſpenditur per annum ab executione officij, exponitur.*

13 *Viſitatores qui vltra permiſſa accipiunt, in duplum reſtituant, ſuſpenduntur ab eccleſiæ ingreſſu.*

14 *Mendicantes ad profeſſionem ante annum admittentes, ſuſpendentur. Index conſeruator ſe immiſcens in ijs, quæ non ſunt ſui officij, eamdem pœnam incurrit.*

Suſpenſio epiſcoporum, & aliorum, qui omittunt procedere in crimine hæreſis aliquo prætextu &c.

Suſpenſio Prælatorum, qui bona eccleſiæ, &c. alicui ad vitam, ſeu certum tempus concedunt.

15 *Suſpenſio clericorum, qui partita, vel Virgata veſte vtuntur, explicatur.*

16 *An ordinatus ſine titulo ſit ipſo iure ſuſpenſus.*

17 *Ordinatus ſimoniacè, publicè, vel occultè, & conferens etiam ſuſpēditur, & de qua ſimonia intelligatur.*

1 SVnt multæ aliæ iuris ſuſpenſiones, ex quibus præcipuas, quæ in vſum magis veniunt,proponemus.

Prima habetur cap.ſæpe. de tempo.ord. in 6. Vbi præcipitur, ne Epiſcopus Italus Vltramontanum clericum ordinet, niſi de licentia Papæ, vel per patentes litteras Epiſcopi ſui (de cuius diœceſi originem trahit,vel in cuius diœceſi beneficiarius exiſtit) cauſam rationabilem continẽtes, quare nolit, vel non poſſit illum ordinare: ſi ſecus factum fuerit, ordinans punietur pœna condigna, & ordinatus ipſo iure eſt ſuſpenſus, ſine ſpeciali licentia Papæ indiſpenſabilis.

Aduerte primò ex eadem Gloſſ. quòd hæc decretalis non habet locum in Italis ordinatis ab Vltramontanis, quia non eſt eadem ratio, vt ibi probat.

Aduerte ſecundò ex eadem Gloſ. quòd hæc decretalis procedit etiam in minoribus ordinibus.ipſam Gloſſ.ſequitur Io.Andr.& Gemin.ibi. nu.9.licet aliqui contrarium ſentiant.

Aduerte tertiò, cum dicitur Epiſcopus Italus, debet intelligi de Italo, quoad titulum Epiſcopalem,non quoad originem.Gemin.in dicto cap. ſæpe num.8.

2 Secunda habetur cap.eos. de temp. ord. in 6.Vbi habetur, quòd ordinans, ſiue ſcienter, ſiue ignorantia affectata clericum alienum ſine licentia proprij Epiſcopi, vel proprij ſuperioris, à collatione ordinum per annum eſt ſuſpenſus; & interim poſſunt clerici ſine ipſius licentia ordines recipere à vicinis Epiſcopis,aliàs canonicè,poſtquam ipſius ſuſpenſio fuerit manifeſta; intellige cum Gloſſ. manifeſtata per euidentiam facti, vel iuris.Aduerte ex Gloſſ.illud verbum, *alias canonice* intelligi, vt præcedente debita examinatione,& temporibus debitis,& alijs requiſitis,vicini Epiſcopi prædictos ordinent.De legitimæ,& debitæ examinationis forma habetur in cap. quando d.24. Aduerte etiam illud verbum, *Clericum alienum*: nam ſi conferret alieno laico primam tonſuram,non haberet locum pœna,vt notat Gemin.in dicto cap.nu.5.ver.in fin.Gloſſ.

3 Tertia habetur cap.fin.de temp.ordin.in 6. vbi ſuſpenſus eſt ipſo iure per annum a collatione primæ tonſuræ Epiſcopus, aut quiuis alius, qui primam tonſuram confert infanti, niſi fortè intranti in religionem; aut illiterato, aut alicui alienæ diœceſis, ſine licentia ſuperioris ſui; aut coniugato, niſi volenti intrare Religionem, aut ad maiores promoueri. Hæc ſuſpenſio procedit de conferente primam tonſuram, nõ vt ſuperior, quæ procedebat de conferente ordines iam tonſurato:vnde non eſt eadem pœna in vtraque:hæc enim minor eſt, quàm illa; & ſuſpenditur ſolus conferens primam tonſuram, non autem qui eã ſic ſuſcipit, etiam ſi ſit laicus alterius diœceſis: vnde ipſa collatio tonſuræ eſt valida,etiam quoad executionem, ſecundum Guidon. Papam deciſ.449.& Lap.alleg.138.nu.12.& 13.ver. 1. vbi reſpondet ad text.in cap.primatus 71.diſt.Quod ſatis vrget aduerſus hanc ſententiam Guidonis, & Lapi. Aduerte vlterius, clericis in hoc caſu licere adire vicinos Epiſcopos, non autem laicis,vt notat Ioan.Andr. in d.cap. eos in princ. & Ancar.in fin. & ratio eſt, quia non conſideratur tanta neceſſitas in laicis ad clericatum aſcendere volentibus, quanta in clericis volentibus promoueri ad ſuperiores.

4 Quarta habetur in Extrauag.cum ex ſacrorum.Pij II.cuius meminit Silueſt. ver. irregularitas. §. 12. vbi præſumentes recipere ſacros ordines extra tempora, aut extra legitimam ætatem,aut ſine legitima licentia, ſunt ipſo iure ſuſpenſi;&,ſi celebrant, ſiunt irregulares, a ſolo Papa diſpenſabiles, & poſſunt ipſo iure beneficijs priuari.Aduerte,olim iure communi non conſtare eſſe ipſo iure ſuſpenſos, an ſuſpendendos, cap. vel non eſt.cap.cum quidam.cap.litteras. & cap. conſulta.de temp. ordinan. ſunt enim variæ opiniones, quæ modo ceſſant per prædictam Extrauag.Aduerte rurſus,ex illo verbo,*præſumpſerint*, non comprehendi qui ignoranter fecerunt, putantes id ſibi licuiſſe, vt notat Couar. 1. par. relect.de homicid.§.1.nu. 4. allegat in hoc Nauar. & ſequitur, quamuis cum dubio. Quod quidem ſic intellige,quando putabant ſibi licuiſſe ex probabili ignorantia facti, qui credebant ſe habere legitimam ætatem; ſecus ſi craſſa ignorantia facti,aut ignorantia iuris fuit:ſuſpenſionem incurrunt, etiamſi Extrauagantem ignorauerint, quia ius commune prohibens ante legitimam ætatem promoueri, aut ſciuerunt, aut ignorare non debuerunt:ideò præſumere dicuntur. & hoc ſequitur tribunal ſupremi Pœnitentiarij. Idem dicendum de ordinatis extra tempora, aut ſine legitima licentia. Si quis ergo probabiliter ignorauerit factum, non incurrit: quòd ſi poſt ſuſceptionem ſciuerit,& adhuc non eſt in ætate legitima,aut ſine licentia,non quidem eſt ſuſpenſus, ſed eſt prohibitus celebrare, aut promoueri ad vlteriores. Sine diſpenſatione ea faciens mortaliter peccat, niſi habeat ætatem, aut licentiam. Aduerte etiam dictam conſtitutionem eſſe reſtrictam ad ſacros ordines. Sumens ergo ordines non ſacros, pœnis in ea contentis non ſubijce-

retur, vt habet Rebuff. in prax. benefi. fol. 334. Gloſſ. 3.

ADNOTATIO.

Vide Extrauag. Xyſti V. Sanctum & ſalutare, cum moderatione Clementis VIII. quæ incipit. Romanum Pontificem.

5 Quinta habetur c. ſi quis ordinauerit. de ſimonia. vbi ordinans, vel præſentans aliquem ad ordinem, & ab eo promiſſionem, vel iuramentũ recipiens, quòd ſuper prouiſione ſua eundem ordinatus non inquietabit, ſuſpenſi ſunt per triennium; ordinans quidem à collatione ordinum, præſentans verò ab executione, & ſic ordinatus ab ordine ſuſcepto in perpetuum. Nec poſſunt hi tres diſpenſationem, niſi a Sede Apoſtolica, huius ſuſpenſionis obtinere. Aduerte pro intelligentia, c. cum ſecundum. de præb. decerni, vt ordinato ſine titulo, per ordinatorem, aut ſucceſſorem eius tamdiu prouideatur, donec ei aliquod beneficium conferatur, quo viuere valeat. quod intelligendum eſt, quando nullus eſt præſentator: ſi enim fuerit, tunc ipſe primo loco tenebitur alere, vt Gloſſ. ibi notat, & canon ipſe inſinuat. Iuxta hoc intelliges facile hanc ſuſpenſionem, præ ertim eius, qui paciſcitur cũ ordinatore, aut præſentatore, nõ petere alimentum ab eo.

6 Aduerte etiam, quòd talis promiſſio ante ordinationem factam non valet, vt notant Doct. in d. cap. vbi Abb. nu. 4. & procedit, etiam ſi ſit iurata reſpectu ordinantis, vel præſentantis, qui nõ poſſunt abſque peccato virtute illius obligationis deſiſtere, quo minus illi ordinato prouideant; quamuis ordinatus contra iuramentum aliquid petere non poſſit, vt notat idem Abb. vbi ſupra. Aduerte rurſus, non ſubijci huic pœnæ eum, qui poſt ordinationem factam remittit, aut condonat obligationem, ſine pacto vllo ante ordinationem facto. ita habet Abb. in d. cap. ſi quis. nu. 4. Aduerte præterea Nauarr. in Summ. cap. 27. num. 158. idem, quantum ad ſuſpenſionem exiſtimare de his, qui ordinantur cum patrimonio ficto, cum obligatione reſcindendi contractum, quo ipſius patrimonium datur. ſed mihi non placet. Nam in iſta decretali ſola mentio fit de promiſſione, aut iuramento factis ab ordinato cum præſentante, aut ordinante, de non inquietando: à quo diſtat caſus iſte vltimus. nam ille, qui fecit pactum cum ordinatore, aut præſentatore, propterea ſuſpenſus eſt, quia eſt ſimoniacus (nam pro actu ordinandi, aut præſentandi ad ordinationes pactum fecit) ſunt autem illi actus duo ſpirituales; at dare alicui patrimonium non eſt ſpirituale, immò vendi, & emi poteſt; non ergo pactum de reſtituendo efficit ſimoniam. Idem dico ad cap. per tuas. 3. de ſimonia. agitur enim de paciſcente cum eo, qui præſentauit ad titulum Eccleſiæ, vt ordinaretur; qui titulus ſpiritualis eſt, ſuper quem poteſt eſſe ſimonia. Siue ergo paciſcatur de reſtituendo patrimonio, ſiue non, non videtur ſuſpenſus. Nec is ſuſpenſus eſt, eo quòd ſine titulo ordinatur, quia obligatio illa non valet, ſicut nec ea, quæ fit cum ordinante, aut præſentante. quod ex Concil. Trident. ſeſſ. 21. cap. 2. comprobatur, vbi ſtatuitur, ne promotus tali patrimonio ſine licentia Epiſcopi valeat renunciare; ex quo fit, vt ille verum titulum habeat: & quamuis non haberet, non eſſet ſuſpenſus, ſicut nec is, qui ementito patrimonio ordinatus eſt, vt dicemus inferius in decimaoctaua ſuſpenſione. Hunc autem caſum ſupradictum de pacto facto non cum ordinante, aut præſentante non inducere ſuſpenſionem, decreuit, ſeu declarauit ſignatura Pœnitentiariæ, & ſic ſeruatur.

7 Sexta habetur cap. cum in cunctis §. fin. de elect. Clerici eligentes in Epiſcopatum, vel dignitatem, vel curam animarum indignum quoad ætatem, vel legitimitatem, vel ſcientiam, vel mores, per triennium à beneficio ſunt ſuſpenſi. Intellige de eligentibus ſcienter indignum, iuxta c. per inquiſitionem de elect. ac reſpectu beneficiorum, quæ quiſque habet in illa Eccleſia, ad quam fuit facta electio: ad alia vero beneficia non extẽditur, vt notat Abb. in d. §. fin. in princ. per cap. ſi compromiſſarius. §. reſtringitur. de elect. lib. 6. Intellige etiam ſi ex illis votis ſequatur electio; alias ſecus, quia requiritur actus conſummatus, vt notat Ioan. de Anan. in d. §. fin. num. 1. Eadem ſuſpenſio infligitur compromiſſarijs, ſcienter indignum eligentibus. cap. ſi compromiſſarius. de elect. in 6. & tunc compromittentes non contrahunt hanc pœnam, niſi ſcienter electionem indigni ratam habuerint.

Hæ decretales non procedunt de electione Papæ, nec de præſentantibus indignum in Epiſcopatum; ſed de clericis eligentibus in Epiſcopatum, dignitatem, vel parochiam, & de compromiſſarijs ad Epiſcopi electionem. Nec etiam procedunt in eligentibus patientem alium defectũ, vt notat Abb. in d. §. fin. nu. 6. Nota tamen, quòd ſi, durante iſta ſuſpenſione triennij, canonici aliã ſimilem ſuſpenſionem incurrant, ſecundum Ioan. Andr. quem ſequitur Ioan. de Anan. ſecundum triennium incipit currere ſtatim poſt commiſſum delictum, & non finito primo triennio, vt voluit Abb.

8 Septima habetur cap. cum medicinalis. de ſent. excom. in 6. Vbi iudex, qui excommunicat, vel ſuſpendit, vel interdicit, niſi in ſcriptis id faciat, & cauſam conſcribat, & requiſitus exemplũ ſententiæ tradat; per menſem eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, & diuinis officijs ſuſpenſus. Nota ex Gloſſa, hanc pœnam procedere tam in generali, quã in particulari ſententia excommunicationis ab homine; in vtraq; enim ſententia, ſiue in certam, ſiue in incertam feratur perſonam, hæc obſeruãda ſunt. Nota rurſus ex eodem cap. quòd ſi talis ſuſpenſus intra menſem celebret, ſit irregularis, à ſolo Papa diſpenſabilis.

9 Octaua habetur cap. ſacro. de ſent. excom. Qui in aliquem ſententiam excommunicationis promulgat, ſine competenti admonitione præmiſſa, & perſonis præſentibus idoneis, per quas poſſit probari monitio, per menſem eſt ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenſus. Hæ duæ ſuſpenſiones non comprehendunt Epiſcopos, quia non ſit eorum expreſſa mentio, per ea, quæ diximus ſuperius. Rurſus non procedunt in caſibus illis, quibus licet aliquando non ſeruare trinam admonitionem, nec in ſcriptis excommunicare, vt ſupra dictum eſt.

10 Nona habetur cap. quia ſæpe. de elect. in 6. vbi ſuſpenduntur ab officio, & beneficio, Cathedralium, regularium, vel Collegiatarum Eccleſiarum Capitula, Conuentus, ſingulares perſonæ, quæ, mortuo Prælato, bona ipſius, vel bona tempore vacationis obuenientia (quæ erant in vtilitatem Eccleſiarum conuertenda, vel futuro ſucceſſori ſeruanda) occupant, ſurripiunt, inter ſe diuidunt, dilapidant, diſſipant, & conſumunt. Hæc ſuſpenſio autem tamdiu durat, quamdiu plenè reſtituerint; & habet locum in omni emolumento, etiam proueniente ex iuriſdictione, vel ſigillo. Clem. ſtatutum. de elect.

11 Decima habetur cap. præſenti. de offi. iudic. ordin. in 6. Vbi ſuſpenduntur Epiſcopi, vel eorum ſuperiores, ac Abbates, & quiuis alij Regulares, vel ſæculares Prælati, & Eccleſiaſticæ quæcumque perſonæ, quæ vacantium dignitatũ, perſonatuum, prioratuum, vel Eccleſiarum quarumcumque, ſibi ſubiectarum; ſeu ad collationẽ, ordinationem, præſentationem, vel cuſtodiam pertinentium, morientibus eorum rectoribus, aut miniſtris, bona inuenta in ipſis, ſiue tempore vacationis obuenientia (quæ in vtilitatem eorumdem expendi, vel futuris ſucceſſoribus debent fideliter reſeruari) occupare, aut in ſuos vſus conuertere quoquo modo præſumunt; niſi de ſpeciali priuilegio, vel conſuetudine legitimè præſcripta, vel alia cauſa rationabili hoc eiſdem compete re dignoſcatur. Suſpenſio autem talis eſt: Epiſcopi, & ſuperiores eorum ab ingreſſu Eccleſiæ, ceteri ab officio, & beneficio ſunt ſuſpenſi, donec de prædictis reſtitutionem fecerint.

12 Vndecima habetur c. 1. de ſent. & re iud. in. 6. iudex Eccleſiaſticus ordinarius, vel delegatus contra conſcientiam, & contra iuſtitiam, in grauamen partis alterius in iudicio quidquam faciens per gratiam, vel per ſordes, ab executione officij per annum eſt ſuſpenſus; ita vt, ſi intra annum ingerat ſe diuinis, ſit irregularis, à ſolo Papa diſpenſabilis.

Aduerte ex Gloſſ. ad contrahendam hanc pœnam, hæc quatuor ſimul eſſe neceſſaria: Vt contra conſcientiam, & contra iuſtitiam; & quod in grauamen alterius partis; & quod in iudicio (vnde in arbitro non habet locum, nec in mero executore) & quod per gratiam, vel ſordes id faciat: ſordide ſit, ex eadem Gloſſ. quod prece, pretio, timore, vel odio iudex corruptus facit. Aduerte rurſus ex eadem Gloſſ. hanc pœnam non comprehendere Epiſcopos, poſtquam eorum non ſit expreſſa mentio. Aduerte rurſus ex eadem Gloſſ. quod non ligat adhuc hæc pœna iudices laicos, quia reſtringitur ad Eccleſiaſticos.

13 Duodecima habetur c. exigit. & c. felicis. de cenſ. in 6. vbi iniungitur viſitantibus, ne vltra procurationem, quæ ratione vnius diei vnica debetur, etiamſi plures viſitent Eccleſias, pro ſuſtẽtatione ſua (quam in victualibus, vel in pecunia à volentibus dare in pecunia recipere poſſunt) aliquod aliud munus, etiam ſponte oblatum, neve à non viſitatis vllam procurationem recipiãt: alias duplum eius, quod receperint, Eccleſiæ, a qua receperunt, intra menſem reſtituere teneãtur. Alioquin Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, duplum ipſum vltra prædictum tempus reſtituere differentes, ab ingreſſu Eccleſiæ ſunt interdicti; inferiores vero ab officio, & beneficio ſuſpenſi, quouſque plena facta fuerit ſatisfactio, nulla eis in hoc ex condonantium liberalitate, ſeu gratia facta remiſſione valitura.

14 Decimatertia habetur c. conſtitutione. & cap. non ſolum. de regul. in 6. Suſpenduntur mẽdicantes ab admittendo aliquem ad profeſſionem, ſi faciant vllum ante annum profiteri, aut ad id admittant: & ibi ſub excommunicatione præcipitur eis, ne id faciant.

Decimaquarta habetur c. ſi. de off. iud. dele. lib. 6. Suſpenditur per annum ab officio iudex conſeruator, qui ſe immiſcet in ijs, quæ non ſunt ſui officij: is enim ſolum debet partem tueri ab iniu-

iniurijs, & violentijs. & his manifeſtis. ſi autem defendere vult ab immanifeſtis, aut aliud præter hoc facere, pœnam prædictam incurrit.

Decimaquinta habetur Clemen. multorum. de hæret. Vbi Epiſcopi, & ſuperiores, qui odij gratia, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu contra iuſtitiam, & conſcientiam omittunt contra quenquam procedere in crimine hæreſis, vbi fuerit procedendum; aut qui obtentu eodem ipſum crimen, vel officij impedimentum alicui imponentes, eum vexare præſumunt; ab officio per triennium ſunt ſuſpenſi.

Decimaſexta habetur Clem. 1. de reb. Eccl. non alienan. Vbi ſuſpenditur ab officio quilibet Religioſus præſidens monaſterio, Prioratui, Eccleſiæ, ſeu adminiſtrationi cuilibet; ſi iura, reditus, vel poſſeſſiones eiuſdem alicui ad vitam, ſeu ad certum tempus, quouis titulo concedit, quando nec neceſſitas, nec vtilitas Eccleſiæ id poſcit: & tunc cum conſenſu Conuentus, ſi Conuentum habet, aut ſi non habet, Prælati ſui id facere debet. Aduerte ex eadem Clem. quòd hæc pœna ad locationes, & redditiones fructuũ ad modicum tempus non extenditur. Aduertẽ rurſus duo neceſſaria ad prædictam pœnam vitandam, vt neceſſitas, vel vtilitas Eccleſiæ id expoſcat, & quòd ſit conſenſus Conuentus, vel Prælati. Vno deficiente, locum habet pœna.

15 Decimaſeptima habetur Clemen. quoniam. de vit. & honeſt. cleric. Vbi ſuſpenduntur clerici, qui partita, vel virgata veſte vtuntur, niſi rationabilis cauſa adſit. Si beneficiati fuerint, in ſacris tamen ordinibus citra ſacerdotium conſtituti, ipſi per ſex menſes ſint inhabiles ad Eccleſiaſticum beneficium obtinẽdũ. Si vero clerici tantum fuerint in minoribus, non habentes beneficium, tamen tonſuram deferentes; per totidem menſes ſunt inhabiles ad beneficium obtinendum. Si vero fuerint Sacerdotes, ſiue perſonatum, dignitatem, aut beneficium cũ cura animarum obtinentes, ſiue Religioſi; per annum ſuſpenduntur, habentes quidem dignitatem, perſonatum, vel beneficium curatum, à perceptione fructuum; Sacerdotes vero, & Religioſi à beneficio Eccleſiaſtico obtinendo. Aduerte ex Gloſſ. quòd cauſa timoris, nempe cũ per terras inimicorum iter fit, poteſt clericus vti veſtibus prædictis. Aduerte rurſus ex Card. ibi. q. 3. quòd etiam licet vti virgata, id eſt diuerſi coloris veſte, ob ſolemnitatẽ, vt fit in Vniuerſitatibus aliquibus, quando ad Doctoris gradum fit promotio.

16 Decimaoctaua habetur in c. ſanctorum. in prin. 70. diſt. vbi ordinatio facta ſine titulo, irrita habetur reſpectu executionis, iuxta Gloſ. & Abb. & Anchar. in cap. cum ſecundum. de præb. Sed hæc pœna fuit deinde ſublata per dictum cap. cum ſecundum. & ſic poſt cap. tenet ordinatio, & ordinator prouidere tenetur, ſecundum Oſtien. in c. non liceat. in fi. de præb. cuius ſententia indiſtinctè procedit, etiamſi ordinatus ſit in culpa. nempe ſi ementitus eſt ſe habere patrimonium, quod non habebat, vt notat Abb. in d. cap. non liceat. nu. 3. contra Anton. de But. in eodem cap. non liceat. & de communi teſtatur Imol. in dicto cap. in fin. Hodie autem per Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. ex ſententia Congregationis renouatus eſt can. antiquus. cum ſecundum. non autem ille antiquior, ſanctorum, qui ſ. erat reuocatus. Qui ergo ſine beneficio, aut de Epiſcopi conſenſu, ſine penſione, vel patrimonio ſufficienti ordinatur, non eſt ipſo iure ſuſpenſus. Dubium tamen eſt, quia Concilium decernit, ne quis beneficium, penſionem, vel patrimonium, quorum titulo eſt ordinatus, ſine licentia Epiſcopi dimittat; an ſit ſuſpenſus, qui dimitteret ſine licentia poſt ordinationem; Reſpondeo quòd non: nam Concilium iura antiqua tantum renouat: at iure antiquo non habetur talis ſuſpenſio, ſed ea ſola, qua aliquis ſine titulo ordinatur: quæ reuocata eſt per cap. cum ſecundum. Hoc verum eſt, talem dimiſſionem, aut renunciationem ſic factam irritam eſſe, & nullius valoris; nam verba Concilij vim habent decreti irritantis, potentiamque tollentes faciendi contrarium.

17 Decimanona habetur in extrauag. cum deteſtabile, Pauli II. vbi ſuſpenduntur omnes, qui ſimoniace ordinati fuerunt, à ſuorum ordinum executione, ſiue ſint occulti, ſiue manifeſti. & idem dicendum de conferentibus ordinem per ſimoniam: nam ipſi quoque ſunt ſuſpenſi ab executione ſuorum ordinum perpetuò, vt notat Abb. in c. per tuas. 2. num. 7. & ibi Felin. nu. 3. de ſimon. & Silu. ver ſuſpenſio. nu. 7. licet nonnulli teneant, collatores non eſſe ipſo iure ſuſpenſos; alij vero ad triennium tantum, vt referunt Abb. & Silu. vbi ſupra. Aduerte, prædicta intelligi de ſimonia reali, ex vtraque parte perfecta. Aduerte etiam, pœnam hanc ſuſpenſionis non comprehendere ignorantes, puta quia parentes, vel amici illis ignorantibus ſoluerint: nam in hoc caſu ordinati ſunt tantum ſuſpenſi quoad illum ordinem ſimoniace ſuſceptum. Abb. & Felin. in cap. per tuas. de ſimon. idem Abb. in cap. de ſimoniace. nu. 6. de quibus plene dicam, quando occurret ſermo de ſimonia.

ADDITIONES.

De ſuſpenſionibus contra Epiſcopos, & Prælatos, &c. Sayr. cap. 12. Contra Iudices Eccleſiaſticos, & Religioſos, cap. 13. contra ſimplices Clericos ob receptos ordines cap. 14. contra eoſdem ob alias cauſas cap. 15. Vide Auilam diſp. 5. par. 3. Memoriale Cleric.

Contra Epiſcopos in ordinū collatione peccantes, & Clericos malè promotos conſtitutionem edidit Xyſtus V. cuius rigorem temperauit Clemens VIII. Ambas conſtitutiones recenſet, inter alios, etiam Say. l.c. poſt c. 17. Vide etiam, ſi libet, Candel. Aur. Comitolum q. 37. l.c. infrà.

Decimaoctaua.) Vide Auilam diſput. 5. dub. 4. Suarez to. 5. in 3. p. diſ. 31. ſect. 1. Qui ſacris initiatur, ſine patrimonio, nullo pacto inito cum aliquo, non fit ſuſpenſus. Auila l.c. dub. 4. concl. 2. Initiatum omni ficto patrimonio ſuſpenſum eſſe, alij aiunt, alij negant. Vide Auilam dub. 5. l.c. affirmat Comitolus l. 6. quæſt. 38. Reſp. Mor.

Qui initiatur ad patrimonij titulum, mentiens, illud eſſe ſufficiens, non fit ſuſpenſus, vt placet Auilæ Dub. 9. l.c.

Patrimonium fictum valide redonatur. Auila loco citato.

De ordinatis extra tempora, ſine dimiſſorijs litteris, & ante ætatem, Auila dub. 7.

Ex ſententia Congregationis.) Nau lib. 1. Conſil. 14. veteres canones, Neminem, & Sanctorum à Concilio innouatos dicit: Quod eum dicturum non putabat Comitolus q. 38. l.c. ſi ſacra Congregatio ſecus iudicaſſet.

Qui ſacros ordines ante legitimam ætatem, vel extra tempora, vel ſine legitima facultate recipere præſumunt, ſuſpenſi ſunt, per extrauag. Pij II. Cum ex ſacrorum: quam Xyſtus V. & Clemens VIII. renouarunt. Vide Comitolū q. 37. l.c. vbi Clementis moderationem refert.

Decimanona.) De hac re Auila Dub. 9. l.c. Suarez tom. 1. de leg. lib. 4. cap. 56. de ſimonia, & tom. 5. diſp. 35. ſect. 4. Leſſius lib. 2. cap. 35. de iuſt. Azor p. 3. Pius V. ſuſpenſioni ſimoniacè ordinatorum aliquid addidit, Xyſtus V. auxit. Vide vtramque conſt. Suar. l.c. nu. 16. 17. 18.

De ſuſpenſionibus Concilij Trid. Cap. XLIX.

ELENCHVS.

1 *Suſpenditur Epiſcopus exercens pontificalia extra ſuam diœceſim ſine ſpeciali licentia Ordinarij, cum quibuſdam notandis.*

2 *Sede Vacante, an Capitulum poſſit licentiam ordinandi dare alicui, & quando.*

3 *An Epiſcopus titularis poſſit ordinare alterius ſubditum, ſine ſui Prælati expreſſo conſenſu.*

4 *An Epiſcopus titularis poſſit ordinare non ſibi ſubditum.*

5 *An Abbatibus liceat litteras dimiſſorias concedere clericis ſecularibus, vel alijs Abbatibus inferioribus,*

6 *Parochus matrimonio iungens perſonas alterius parochiæ ſine licentia, ſuſpenditur. Itē Præfecta monaſterij tenetur ante profeſſionem alicuius, per menſem certiorem facere Epiſcopum. & Epiſcopus à Synodo admonitus, vt deſiſtat à concubinatu, ſi non emendatus fuerit, eſt ſuſpenſus ab officio.*

1 PRima habetur in ſeſſ. 6. cap. 5. Epiſcopus etiam cuiuſuis priuilegij prætextu pontificalia in alterius diœceſi exercens, ſine ordinarij loci expreſſa licentia; aut cum prædicta licentia exercens in alias perſonas, præter niſi ordinario ſubiectas; ab exercitio Pontificalium ipſo iure eſt ſuſpenſus. Rurſus, ordinati ab Epiſcopo in aliena diœceſi, ſine licentia ordinarij expreſſa, pontificalia exercente, aut etiamſi habeat licentiam, ſi non ſint ipſius ordinarij ſubditi, ipſo iure ab ordinum executione ſunt ſuſpēſi. Aduerte, per pontificalia, vt diximus ſupra, non intelliguntur ea, quæ ad iuriſdictionem pertinent, vt excommunicare, ſuſpendere, interdicere, iudicare, &c. ſed quæ ad ordinem Epiſcopalem, & ipſius conſecrationem pertinent; vt ordinare, chriſma conficere, clericos deponere, virgines benedicere, Eccleſias & altaria conſecrare, & ſimilia. Hæc ſunt, quæ ſub hac ſuſpenſione Epiſcopus prohibetur exercere in aliena diœceſi, ſine licentia expreſſa ordinarij: quamuis etiam nec iuriſdictionalia poſſit exercere, vt ſupra diximus; ſed hoc non continetur in hac prohibitione. Aduerte rurſus, iure antiquo hoc cautum eſſe 7. quæſt. 1. can. Epiſcopus. vbi maior pœna infligitur, nempe vt ſic ordinati deponantur, & Epiſcopus etiam à celebratione Miſſarum per annum ceſſet; & ibi Turrecremata intelligit etiam deponendum Epiſcopum. Aduerte rurſus, quando dicitur, quod ſuſpenſus eſt Epiſcopus ordinans in aliena diœceſi, etiam cū licentia ordinarij alios, præter ſubditos ipſi ordinario; non intelligas, non licere ipſi Epiſcopo in tali diœceſi ordinare ſimul cum ſubditis ordinarij ſuos etiam ſubditos, ſi quos habet: dicet enim ordinare ſimul ſuos, ſi licentiam habet ordi-

dinandi in aliena diœceſi, vt ſupra diximus.

2 Secunda habetur ſeſſ. 7. cap. 10. Capitulum, ſede vacante, infra annum à die vacationis non debet alicui licentiam ordinandi, aut litteras dimiſſorias dare, niſi arctatus ſit ratione beneficij recepti, vel recipiendi, non obſtante quouis priuilegio, aut conſuetudine, aut etiam iuris communis diſpoſitione: quod ſi ſecus factum fuerit, Capitulum Eccleſiaſtico ſubiacebit interdicto; & ſic ordinati, ſi in minoribus ordinibus conſtituti fuerint, nullo priuilegio clericali gaudent, præſertim in criminalibus: ſi verò in maioribus, ipſo iure ſunt ſuſpenſi ab ordinum executione, ad beneplacitum futuri Prælati. Aduerte, olim iure communi licuiſſe Capitulo, ſede vacante, licentiam ordinandi dare, vt habetur cap. cum nullus, de tempor. ordin. in ſexto: tamen per Cõcilium Tridentinum limitatur, vt infra annum à die vacationis id non poſſit, niſi cum coarctatis ad ordines ſuſcipiendos ratione beneficij ſuſcepti, vel poſt vacationem ſuſcipiendi; non tamen cum non coarctatis. Anno verò tranſacto vacationis, ſi durat vacatio, procedit iuris communis diſpoſitio: vt poſſit etiam id facere cum non coarctatis.

3 Tertia habetur ſeſſ. 14. cap. 2. Epiſcopus titularis etiam in loco nullius diœceſis etiam in loco exempto, etiã in aliquo monaſterio cuiuſuis ordinis reſidens, aut moram trahens, etiam habens priuilegium de promouendo quoſcumque ad ſe venientes; ſi alterius ſubditum, etiam prætextu familiaritatis, & continuæ commenſalitatis ſuæ, ſine ſui Prælati expreſſo conſenſu, aut litteris dimiſſorijs, ad aliquos ſacros, aut minores ordines, aut primam tonſuram promouerit, ab officio pontificalium per annum ipſo iure eſt ſuſpenſus; & taliter promoti ab executione ordinum ſic ſuſceptorum, donec ſuo Prælato viſum fuerit, ipſo iure ſunt ſuſpenſi.

4 Quarta habetur ſeſſ. 23. cap. 8. Epiſcopus ordinans non proprium ſubditum, etiamſi accedat prætextu alicuius generalis, aut ſpecialis reſcripti, vel priuilegij, ſine teſtimonio tamen ſui ordinarij, in quo eius probitas, & mores commẽdentur, à collatione ordinum per annum ipſo iure eſt ſuſpenſus; & ſic ordinatus à ſuſceptorum ordinum executione, quamdiu proprio ordinario videbitur expedire, ſit ſuſpenſus. Aduerte, in habente priuilegium, vel reſcriptum, vt etiam à non ſuo ordinari poſſit, licet non requirantur litteræ dimiſſoriæ licentiam ordinarij continentes, tamen requiritur teſtimonium, mores, & vitam ordinandi probans: & hoc eſt quod ſub hac pœna ſtatuitur. Aduerte etiam, hoc decretum non extendi ad primam tõſuram, ex declaratione Congregationis Concilij: nam prima tonſura nomine ordinis in hoc Concilio non comprehenditur.

5 Quinta habetur in eadem ſeſſione 23. capite 10. vbi Abbates, & alij quicumque, quantumuis exempti, ipſo iure ab officio, & beneficio per annum ſunt ſuſpenſi, ſi litteras dimiſſorias aliquibus clericis ſæcularibus concedant, vt ab alijs ordinentur, etiamſi tales clerici ad ſuam pertineant iuriſdictionem: ſed horum ordinatio pertinet ad Epiſcopos, intra quorum diœceſis fines prædicti Abbates, aut exempti exiſtunt. Aduerte, hoc non procedere de Regularibus, qui ſunt ſubditi talibus Abbatibus, aut de exemptis; his enim poſſunt concedere dimiſſorias, vt ab alijs ordinentur. Aduerte etiam, per illos exẽptos intelligi eos, qui inferiores Abbatibus, aut ſaltem non ſuperiores ſunt. Rurſus eadem pœna imponitur contra Collegia, aut Capitula, etiã Cathedraliũ Eccleſiarũ, ſimiles dimiſſorias clericis ſæcularibus concedentia: quod intellige, excepto caſu, quando vacat ſedes, anno elapſo, vt diximus ſupra in 2. ſuſpenſione. Rurſus qui litteras dimiſſorias à quibus in iuriſdictione Epiſcopi, loco Capituli, ſede vacante, ſuccedentibus obtinentes, ſunt ipſo iure ſuſpenſi ab executione ordinum; ſi maiores fuerint, ad beneplacitum futuri Prælati. Aduerte ſicut Capitulum non poteſt, ſede vacãte, litteras dimiſſorias concedere, ita nec alius quicumque qui loco Capituli in iuriſdictione Epiſcopi, vacante ſede, ſuccedet.

6 Sexta habetur ſeſſ. 24. c. 1. in decreto de reformat. Si quis Parochus, vel alius Sacerdos, ſiue regularis, ſiue ſæcularis ſit (etiamſi id ſibi ex priuilegio, vel immemorabili conſuetudine licere contendat) alterius parochi ſponſos, ſine illorum parochi licentia matrimonio coniũgere, aut benedicere auſus fuerit; ipſo iure tamdiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur.

Septima habetur ſeſſ. 25. cap. 17. Præfecta monaſterio tenetur, per menſem ante profeſſionem alicuius faciendam, Epiſcopum ipſum certiorem facere; alias ab officio eſt ſuſpenſa tamdiu, quamdiu videbitur Epiſcopo.

Octaua habetur seſſ. 25. cap. 14. de reformat. Epiſcopi à concubinatu, poſtquam à Synodo admonitio fuerint, non se emendantes, ipſo facto ſunt ſuſpenſi. Hæ ſunt ſuſpenſiones contentæ in Conc. Trident.

AD-

ADDITIONES.

Vide Regin ſect. 1. loc. cit.

* Suſpenſiones latæ ſententiæ à iure communi recenſet Memoriale Clericorum Archiepiſc. Bonon. Alex. Ludou. in Pontificatu Greg. XV.

- Suſpenſiones à Toleto omiſſæ :

Hic multa aliæ deſiderantur ſuſpenſiones, quæ à Toleto non recenſentur. De quibus videre potes Silueſt. Angel. Tab. verb. ſuſpenſio. Nauar. in Man. capit. 27. numero 151. Conar. in Clem. ſi furioſus. p. 1. de homic. Graff. lib. 41. c. 25. Sayr. lib. per totum. Sunt autem ferè. Contra ordinantes Religioſos, & Clericos Regulares non profeſſos, vbi excipiuntur R.R. PP. Soc. Ieſu, qui ex Gregor. XIII. declaratione non emiſſa profeſſione poſſunt ordinari ad titulum ſufficientis literaturæ.

2 *Contra eos, qui ordinantur ad maiores, vel minores ordines ſine dimiſſorys ante legitimam ætatem, vel extra tēpora, aut furtim, ſeu per ſaltum: aut ſi ſæculares fuerint, ſine titulo ſufficientis patrimony. Eſt Sixti Quinti edita 1588. Sanctum, & ſalutare, moderata à Clemente Octauo anno 1595.*

3 *Contra Clericos, & Religioſos Sacerdotes Miſſam incompletā ſine graui cauſa, relinquētes.*

4 *Contra illos qui celebrant, & celebrando non communicant.*

5 *Contra benedicentes ſecundas nuptias, & admittentes excommunicatos denunciatos ad ſacramenta, diuina officia, & ſepulturam.*

6 *Cōtrà obycientes aliquid in electum ad aliquā dignitatem, ſi in probatione defecerint.*

De degradatione, ſeu depoſitione. Cap. L.

ELENCHVS.

1 *Degradatio quid ſit, & quid operetur.*

2 *Quot ſpecies ſint degradationis, & quomodo fiant.*

3 *De differentijs earum. 4.*

5 *An qui tradendus eſt brachio ſæculari, ſit degradandus actualiter, vel verbaliter, & quibus de cauſis clericus ſit degradandus, & tradendus brachio ſæculari.*

6 *Degradatio verbalis fieri poteſt contra abſentem, non autem actualis: & per degradationem ſimpliciter intelligitur verbalis.*

7 *Degradatum quis poſſit in ſuum ſtatum reſtituere.*

8 *Ad degradationem actualem neceſſaria eſt accuſatio, & pro quibus criminibus imponatur pœna degradationis.*

1 Degradatio ad ſuſpenſionem reducitur. *Eſt autem ſuſcepti ordinis perpetua depoſitio.* vt notat Felinus, qui citat Oſtien. & Innocen. cap. qualiter. 2. num. 50. de accuſat. Eccleſia enim nō potens auferre characterem Ordinis ſemel impreſſum, vſum eius legitimum in perpetuum aufert: & hoc eſt clericū degradare, & vt ſic dicam, deordinare, ſeu ab ordine deponere. Dixi autem legitimum, quia non poteſt omnem vſum auferre: nam Sacerdos degradatus poteſt conſecrare, & Epiſcopus degradatus ordinare, licet peccent grauiſſimè id facientes, vt dicit Archid. in cap. quod ſit in fin. de conſecrat. diſt. 2. & de communi teſtatur Gemin. in cap. degradatio §. poterit. in fin. de pœn. in 6. Qui vero ſuſcipiunt ab his ſcienter ordinem, manent ſuſpenſi. arg. text. in cap. 1. in fin. de ordinat. ab Epiſcopo, qui renunc. Ex quo ſequitur, cum degradatio ſit ordinis depoſitio, degradatum priuari omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico, nam in ordine fundantur. Degradatio igitur ab his omnibus priuat, ſed conſequenter, quia priuat ordine, cui omnia hæc innituntur: tenetur tamen horas canonicas recitare, vt affirmat communis ſententia, quam ſequitur Sil. ver. degradatio, & probatur ex c. dolentes. de celeb. Miſſa. vbi omnibus ordinatis iniungitur in onus: propter delictum autem, quamuis ordinatus degradetur, non tamen efficitur melioris conditionis, vt ab onere ſoluatur.

2 Duæ ſunt ſpecies degradationis, verbalis, & actualis: illa fit verbo tantum, cuius hæc eſt forma, vt habetur in c. degradatio. de pœn. in 6. *Auctoritate Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & noſtra, auferimus tibi clericalem habitum, & deponimus, & degradamus, & expoliamus, eximius te omni ordine, beneficio, & priuilegio clericali.* Quæ verba ab Epiſcopo, cuius eſt degradare, proferuntur. Actualis eſt, cùm hæc ipſa verba exprimuntur, & re ipſa exercentur: nam degradand[us] [ex]uitur veſtibus, & ornamentis, quibus fuit ordinatus, & tunc paulatim incipit denudari ab vltimis veſtibus cum appoſitis verbis: & cum degradatur Sacerdos, & aufertur planeta, dicit Epiſcopus: *Auferimus tibi veſtem ſacerdotalem, & te honore ſacerdotali priuamus:* ſimiliter in alijs: & vltimo raditur caput, vt nullum coronæ maneat veſtigium. Hæc omnia habentur in prædicto cap. degradatio.

Eſt au-

3 Eſt autem differentia multiplex inter has duas degradationes. Prima, actualiter degradatus perdit priuilegium clericale vtrumque canonis, & fori; nempe, vt ſit ſub iudice ſæculari, & qui eum percutit, non contrahat excommunicationem latam contra percuſſores clericorum. At verbaliter degradatus retinet priuilegium clericale reſpectu fori, & reſpectu canonis. Ita Abb. cap.tuæ diſcretionis, de pœn. & in cap.Ioannes. de cleric. coniugat. & in cap. ad abolendam. num.10. de hæret. & ibi Ioannes de Anania, & Archidiac. cap. degradatio. de pœnis. in 6. & Diaz in prax. criminal. canon. cap. 17. in fine. Et hoc, niſi poſt talem depoſitionem ſequatur incorrigibilitas: nam tunc poteſt comprimi per iudicem ſæcularem, vt notat Abbas, & Ioannes de Anania. vbi ſupra. & Boich. in capit. cum non ab homine. num.8. de iudic. dicens, quod ſi clericus non depoſitus ter monitus, perdit priuilegium clericale, & poteſt comprimi per iudicem ſæcularem: multo fortius depoſitus incorrigibilis, etiam non actualiter degradatus. Aduerte tamen, quòd, etiam data incorrigibilitate, iudex laicus non poteſt exercere iuriſdictionem contra clericum, antequam per Eccleſiaſticum ſit lata ſententia declaratoria ſuper qualitate incorrigibilitatis. Felin. qui dicit hanc eſſe communem in cap. cum non ab homine. nu.9. de iudic. Sicut etiam in actualiter degradato eſt neceſſaria declaratio, quod eſt exutus a clericali priuilegio; nec eſt neceſſaria alia traditio præter iſtam declarationem, vt dicunt Gemin. & Franc. cap. degradatio. de pœn. in 6. Iſta autem declaratoria debet fieri per ipſum iudicem Eccleſiaſticum abſque citatione, ne fugiat. Abb. in dicto cap. cum non ab homine. num.9. de iud. Diaz alios citans in prax. crim. can. 131.

4 Secunda eſt, Verbalis non fit, niſi ab Epiſcopo cum aliorum interuentu: vt enim habet Gloſſa in dicto capit. degradatio. & in cap. felix. 15. quæſt.7. ad degradationem Epiſcopi debent cum Metropolitano conuenire duodecim alij, quorum maior pars in ſententia degradationis conueniat. Ad degradandum autem ſacerdotem cum ordinario debent ſex Epiſcopi conuenire. Ad Diaconum verò, & Subdiaconum alij tres. Ad clericum inferiorum ordinum ſufficit proprius Epiſcopus cum Capituli conuentu, vel aliquorum tenentium locum Capituli: poteſt enim clericus in minoribus degradari, vt habetur canon. ſi Epiſcopus 11. quæſt.3. & cap. degradatio. de pœnis. in 6. Concilium autem Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 4. mutauit ius antiquum, & decreuit, vt Epiſcopus per ſe, vel per ſuum vicarium in ſpiritualibus generalem poſſit deponere verbaliter clericum, etiam preſbyterum; actualiter verò per ſeipſum: in ijs autẽ caſibus, in quibus de iure Epiſcoporum multorum conuentus eſt neceſſarius, diſponit, vt fiat degradatio per Abbates, vſum mitræ, & baculi ex priuilegio habentes. Quòd ſi tot non potuerint inueniri; eorũ loco ſint perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ, ætate graues, & iuris ſcientia cõmendabiles. Hæc habẽtur ex Cõcilio. Cum autẽ propter hæreſim Sacerdos eſt degradãdus, ſufficit Epiſcopus cum Abbatibus, & viris doctis. Hæc ſunt in verbali degradatione. At in actuali non eſt opus iſto conuentu, quia cum præceſſit verbalis, ſufficit Epiſcopus ordinarius abſque alijs.

5 Tertia eſt, tradendus curiæ ſæculari, actualiter, & non verbaliter degradatur: traditur autem per declarationem, præſente iudice ſæculari, cùm declarat Epiſcopus, illum eſſe illius curiæ: debet tamen intercedere pro eo, quòd non moriatur, iuxta cap. nouimus. de verborum ſignific. in fin. vt etiam notat Abbas in cap. cum non ab homine. num.2. & 6. de iudic. verbaliter tamen degradatus non traditur curiæ, ſi ſit corrigibilis, vt habet Boich. in cap. ad abolendam. num.21. de hæret. Solet autem tradi tribus de cauſis; aut propter hæreſis pertinaciam, cap. ad abolendam. de hæret. aut quia fuit falſarius litterarum, cap. ad falſariorum. de crimin. falſ. aut propter calumniam, quam quis parauit ſuo Epiſcopo; vel quia contumeliam intulit, aut inobediens fuit, vt habetur in cap. ſi quis Sacerdotem. 11. quæſt. 1. quod vltimum intelligunt Doctores cum incorrigibilis manet, nec parere vult, vt habet Boich. in cap. ad abolendam num.21. de hæret. Silueſter in verb. degradatio. num. 6. licet aliqui Doctores, inter quos eſt Innocentius, velint, etiam data corrigibilitate, poſt depoſitionem eſſe tradendum curiæ ſæculari, vt per Boich. in dicto loco: ſed prior opinio eſt probabilior. Et quamuis propter aliud grauiſſimum crimen ſæculari curiæ tradi poſſet degradatus, vt propter parricidium, aſſaſſinium, vel aliud ſimile, Silueſter in verbo, degradatio. num.4. Abbas in cap. cum non ab homine. num. 6. de iudic. & in cap. 1. in fine. de his, qui filios occid. non tamen propter ſimplex homicidium, vt habet Anton. tract. de ſuſpenſ.

penſ. cap. 4. Si tamen clericus ſimplex homicida eſſet incorrigibilis (quod pluribus modis dicitur, vt notat Diaz, in praxi criminal. alios citans) poſſet tradi per iudicem Eccleſiaſticum ſæculari, vt imponat illi debitam pœnitentiam. Abbas, vbi ſupra, num. 30. in fine. & ibi Boich. num. 4. quod intellige. ſeruata forma text. in cap. cum non ab homine. de iudicijs. Clericus autem traditus, ſeu effectus de foro ſæculari, debet puniri non ad voluntatem iudicis Eccleſiaſtici, ſed prout videbitur iudici ſæculari, vt notat Abbas in dicto cap. cum non ab homine. & ipſe iudex puniet pœna, per ciuiles leges impoſita laicis pro eodem crimine. capit. ad falſariorum. §. nos enim. de crimin. falſ.

6 Quarta eſt, degradatio verbalis poteſt fieri contra abſentem contumacem: actualis vero requirit præſentiam. cap. nouimus. de verb.ſignif. & notat Gem.n. per illum text. in dicto cap. degradatio. nu.3.

Quinta eſt, vbicumque ſimpliciter ſit mentio de degradatione, intelligitur de verbali, non de actuali. Abbas in cap. at ſi clerici. col. 11. in princ. de iudic. Felinus in cap.qualibet. 2. in fine. de accuſat. Diaz in prax. crimin. canon. cap.132.

7 Sexta differentia eſt, degradatum verbaliter Epiſcopus reſtituere poteſt; actualiter vero ſolus Papa. ita habet Gloſſ. 2. quæſt.6. canon. ideo. 1. ver. at reſtitutionibus. cui Gloſſæ conſentit Panorm. cap. at ſi clerici. de iudic. §. de adulterijs. num. 14. vbi allegat Speculat. affirmantem, poſſe Epiſcopum etiam actualiter degradatum reſtituere, quando reſtitutio eſt iure requiſita; vt, ſi poſt degradationem appareat falſitas teſtium. Hæc doctrina eſt probabilior, quamuis Silu. verb. degradatio. §.11. alios ſequens abſolutè teneat, ſolum Papam degradatum reſtituere poſſe.

8 Aduerte, ſine accuſatione neminem eſſe degradandum, licet alias ſit puniendus. Oſtien. in Summ. tit. de accuſatione. §.quis ſit effectus. ver. ſine accuſat. Diaz. vbi ſupra, per textum in cap. dilectus filius. 2. de ſimon. vbi Abbas. Aduerte etiam pro nullo crimine, quantumcumque graui, imponi clerico pœnamdegradationis, niſi reperiatur expreſſum in iure. Ioan. de Anan.in cap.1.num.8. de cleric. pugn. in duell. poſt Anton. de Butr. Diaz. vbi ſupra. Quod intellige de pœna degradationis actualis, & non verbalis; iſta enim pro criminibus enormibus poteſt imponi, vt ipſe Ioan. de Auan. notat, & eſt euidens.

ADDITIONES.

De degradatione, &c. multa Sayrus lib.5. à capit. 20. vſque ad finem libri. Diaz pract. criminal. canon. cap. 143. & ibi Ignatius Lopez. Valentia tom.4. quæſt.14. diſput. 7. Auila par. 4. Suarez tom. 5. Reginaldus cap. 23. Fernandez par.2. cap.14. Examinis Theologiæ moralis. De verbali, & actuali degradatione Ioan. Fileſacus de Sacra Epiſcoporum auctoritate cap.7.8.9.

* De depoſitione, & degradatione Reginal. 223.loc.cit. De Conink. tom.2. de Sacr. & cenſur.diſp.16.

Quoad ſuſpenſionem.) Vide Sayr.lib.4.c.14. num.25. Nauar. cap.25. num.71.

De epiſcopatu.) Fundamentum Epiſcopatus eſt Sacerdotium. Siluester verb.Ordo 2.num.1. Cardinalis Bellarminus lib.1. cap. 5. de Ordine; non poteſt enim intelligi Epiſcopus, qui Sacerdos etiam non ſit, cum Epiſcopus ſit primus, ſeu ſummus Sacerdos: & ita ſuprema poteſtas Romani Pontificis, qui eſt Epiſcoporum Epiſcopus, Epiſcopatum (multa tamen ſuperaddens) eſſentialiter continet. Epiſcopatum ſacramentum eſſe (licet negarit Sotus 4.diſt.24. q.2. art.3.& alij quidam) affirmant Ang.ordo.1.n.2 ex cap.1. de ordinatis ab Epiſcopo, (non poſſet enim Epiſcopus vbi onus Epiſcopale excuſſit, ordines conferre, ſi indelebili non eſſet charactere inſignitus;) Petrus à Soto lect.4. de Ordine, Gregorius de Valentia tomo 4. diſput.9. quæſt. 1. punct.4. dicens, propoſitionem eſſe de fide, licet definita non ſit; certiſſimam appellat aſſertionem Cardinalis Bellarmini loco cit. quam plurium Scholaſticorum, Patrum, Sacrarum litterarum teſtimonio, rationibuſque probat. Vide Nauarrum cap. 22. num. 18. Imprimitur autem Epiſcopalis character per manuum impoſitionem, non per vnctionem. Angelus loco citato, num.7. ex can. Epiſcopus 23. diſtinct. Traditur liber Euangeliorum Epiſcopo, eiuſq. caput chriſmate linitur: per manus impoſitionem character imprimitur, per libri traditionem, & vnctionem extenditur, & perficitur; vt quibuſdam placet. Vide Martinum Fornarium in ſuo tract. de Ordine cap.2. & quod ibi à me additum eſt.

Tres Epiſcopi ad Epiſcopum conſecrandum eſſen-

eſſentialiter non ſunt neceſſarij. D.Tho.4.d.24. q. 3. art. 1. ad 1. & Duran. q. 6. Epiſcopum ab Epiſcopo conſecrari poſſe, aiunt: non aſſerunt tamen, id ab vno tantum Epiſcopo fieri poſſe: ſine Romani Pontificis venia, non poſſe dixerim, cum Comitolo tom. lib. 1. Reſponſorum moralium quæſt.48.num. 13.

* Vide, quæ, poſteriori cura, notauimus ad caput 2. opuſculi de Ordine Martini Fornarij.

Ita tenet.) Silu.

Eſſet abſolutè.) Silu.loc.cit.

De interdicto quid ſit, & quæ ipſius ſpecies. Cap. LI.

ELENCHVS.

1 *Interdictum quid?*
2 *Interdictum quid operetur.*
3 *Interdicti ſpecies tres: & quæ ſit vnaqueque: vbi etiam ponuntur quædam notanda.*
4 *Interdicta tantum perſona non eſt interdictus locus, & ſubdiuiditur adhuc interdictum in alias veluti ſpecies.* 5.

1 INterdictum, eſt *Eccleſiaſtica cenſura, ſacramentorum vſum, diuina officia, & ſepulturam Eccleſiaſticam (ſecundum ſeipſa) prohibens.*

Tres ſunt partes in deſcriptione iſta.

Prima eſt communis cum alijs cenſuris, id eſt, excommunicatione, & ſuſpenſione, ſcilicet (*cenſura Eccleſiaſtica.*) Eſt enim interdictum, pœna fori, non ſæcularis, ſed Eccleſiaſtici.

Altera pars eſt, in qua tria exprimuntur, in quorum priuatione interdictum conſiſtit. Interdictum enim priuat vſu ſacramentorum. Non enim, ſtante interdicto, ſacramenta, ſaltem aliqua, miniſtrari poſſunt. Priuat etiam diuinis officijs, quæ in Eccleſijs exercentur; priuat Eccleſiaſtica ſepultura: quæ omnia paulò poſt declarabuntur.

Tertia pars eſt, *ſecundum ſeipſa.* In hac enim parte differt interdictum à ſuſpenſione, & excommunicatione. In cuius gratiam nota, quòd iſta, quæ diximus, ſcilicet ſacramenta, diuina officia, & ſepultura, poſſunt tripliciter conſiderari. Primò ſecundum ſeipſa, vt ſunt quædam bona Eccleſiæ: aut ſecundò, vt pertinent ad fidelium communionem, & participationem communem; nam omnes fideles in his communicant: aut tertiò, vt ſunt actus alicuius ordinis, vel officij, vel ad eos reducuntur. Cum igitur tripliciter conſiderari poſſint, fit vt tripliciter poſſint ab Eccleſia inhiberi.

2 Vno modo ſecundum ſe, quia Eccleſia tollit iſta bona ab homine, vel à loco aliquo, in quo exercentur.

Altero modo, vt ſunt fidelium communiones, quia Eccleſia aliquem eijciens à conuentu fidelium, aufert conſequenter iſta.

Aut tertio tandem vſum actus officij, quia Eccleſia impediens officium alicui, impedit, quominus poſſit exercere vſum ſacramentorum, & diuina officia. Hoc tertio modo pertinent ad ſuſpenſionem, ſecundo ad excommunicationem, primo vero ad interdictum. Ob id ponitur illa particula, *ſecundum ſeipſa.* Vnde fit vnum, quòd cum in excommunicatione iſta priuentur titulo communionis, pluribus etiam priuentur, quia plura ſunt ſub communione, ſcilicet ſuffragia Eccleſiæ, conuentus fidelium, & alia. Cum autem in ſuſpenſione priuantur titulo actus officij, vel ordinis, non priuantur, niſi vt actiones ſunt, non vt receptiones: quia ſic non ſunt officia. Vnde ſuſpenſus ab ordine, & officio, licet non poſſit exercere, & miniſtrare ſacramenta, poteſt tamen recipere. At quia in interdicto iſta ſimpliciter prohibentur, tam actio, quàm paſſio horum eſt prohibita, vt declarabitur inferius. Hæc igitur eſt natura interdicti, & eius propria definitio. Huius ſpecies multæ ſunt.

3 Primò diuiditur in tres. Eſt interdictum locale, & perſonale, & miſtum. cap. alma mater. de ſent. excom. in 6.

Locale eſt, cum locus ipſe interdicitur, ne in eo exerceantur vſus ſacramentorum, nec diuina officia, nec in eo detur ſepultura, ſicut ante fiebat.

Perſonale eſt, cum non locus, ſed perſona ipſa interdicitur, ne illi iſta concedantur.

Miſtum eſt, quod eſt ex vtroque compoſitum, vt cum perſona interdicitur, & locus vbi illa fuerit, quocumque perrexerit: ſecum enim fert interdictum loci: & hoc vocant ob id Canoniſtæ interdictum deambulatorium. Eſt autem

tem notandum vnum circa has tres ſpecies: cum interdicitur locus, non intelligitur interdici perſona. Verbi gratia, ſi iſta Eccleſia, vel ciuitas eſt interdicta, non debent in ea ſacramenta exerceri, nec diuina officia publicè, nec patet vlli in ea ſepultura; tamen perſonæ non interdicuntur. Poſſunt enim ad aliam Eccleſiam, vel ciuitatem commeare, & ibi omnibus his frui, dum non ſit is, cuius cauſa interdictum eſt poſitum: talis enim non poteſt, vt habetur capit. ſi ſententia. de ſententia excommunicationis, in 6. Etiam clerici Eccleſiæ interdictæ poſſunt in alia non interdicta celebrare, dummodo etiam non ſit is, cuius cauſa interdicta eſt Eccleſia.

4 Rurſus, cum interdicitur perſona tantum, non intelligitur interdictus locus: vt, ſi homines Tiburtini interdicantur, Eccleſiæ non interdicuntur; ſed poſſunt ibi exerceri publicè, peregrinique clerici, & ſæculares poſſunt vti, & frui, non tamen naturales, & ciues interdicti.

Rurſus ſecundò ſubdiuiditur vnumquodque eorum. Nam locale, quoddam eſt generale, quoddam ſpeciale: & perſonale etiam quoddam generale, quoddam ſpeciale. Locale generale eſt, cum interdicitur tota prouincia, vel totum regnum, vel tota ciuitas, vel totum caſtellum. Particulare, cum alicuius ciuitatis vna, vel plures Eccleſiæ, non omnes. Intelligo per Eccleſiam etiam loca priuata, in quibus celebrari poteſt, vt interdictum generale ſit, cùm totus locus interdicitur, in quo celebrari poteſt: & per ciuitates intelliguntur etiam ſuburbia, ſicut per Eccleſiam etiam capellæ continuatæ, & cœmeteria cum ipſa. cap. ſi ciuitas. de ſentent. excommunic. in 6. Cum Epiſcopus ponit generale loci interdictum, poteſt quis celebrare in loco particulari, in quo celebrandi eſt facultas, non data ab Epiſcopo, ſed à ſuperiori. ita Nauar. nu. 170.

5 Rurſus perſonale in generale, & particulare diuiditur. Generale, cum omnes habitatores ciuitatis alicuius, vel regni, vel caſtelli interdicuntur. Particulare, cum aliquis, aut vna tantum perſona interdicitur. Vbi nota, quòd aliquando interdicitur clerus ſolus, aliquando populus: & per clerum etiam Religioſi, & Religioſæ intelliguntur. Cùm autem interdictus eſt clerus. cap. ſi ſententia. de ſententia excommunicationis. in 6. tunc non eſt interdictus populus, ſed poſſunt alienos conuocare clericos, qui in Eccleſijs celebrent publicè, & miniſtrent alia diuina. Similiter cum interdictus eſt populus ſolum, non eſt interdictus clerus; ſed poſſunt celebrare diuina, ad quæ non poteſt admitti populus.

Rurſus, tertiò interdictum duplex eſt, & à iure, & ab homine, ſicut in ipſa excommunicatione, & ſuſpenſione ſit.

ADDITIONES.

De interdicto Summiſtæ verb. interdictum, Soto 4. diſt. 22. quæſt. 3. art. 1. Nauarrus cap. 27. num. 164. Couarruuias in capit. Alma mater. par. 2. Vgolinus de Cenſuris tabul. 5. Suarez tomo 5. de Cenſuris, Auila, Sayrus de Cenſuris. Valerius Reginaldus lib. 32. tract. 3. à cap. 25. Fernandez par. 2. Exam. Theol. moral. cap. 12. Comitolus lib. 6. à q. 47. Marius Alterius, de Conink.

Tractatum hic inſertum de interdicto, quinque capitibus contentum, Card. Toleti partum quidam non putant: cum in prima Romana editione impreſſus non fuerit.

Eccleſiaſtica cenſura.) Vide Sayr. cap. 1. Reginal. nu. 1. l. c.

Diuiditur in tres.) Vide Sayr. nu. 10. Auilã diſp. dub. 1. Regin. nu. 2. l. c.

Locale quoddam.) Ang. tradit locale interdictum eſſe generale, ſpeciale, ſingulare: at Auila, cum multis, diuidit in generale, & ſpeciale, ſeu particulare.

Poſito locali interdicto, etiam generali, perſonale poſitum non putatur: niſi aliud ſit expreſſum: neque locale cenſetur poſitum, ſi perſonale ſpeciale poſitum ſit. Auila dub. 2.

Poſito generali perſonali, interdictum quoque locale poſitum eſſe, etiamſi non explicetur, cenſet, cum Silueſtro Couarruias: negant verius Ioannes Andreas, Calderinus, Nauarrus, Soto, quos refert, & ſequitur Auila loco citato.

De cauſis interdicti.
Cap. LII.

ELENCHVS.

1 *Cauſa efficiens, & materialis interdicti quæ ſit.*

2 Quæ

2 *Quare etiam innocentes ſine ſua culpa ſubdantur interdicto: & quæ ſit forma impònendi interdictum.*
3 *Cauſa finalis interdicti quæ.*

1 SIcut in excommunicatione, & ſuſpenſione quatuor cauſæ erant, ita etiam in interdicto ſunt.

Cauſa efficiens, ſcilicet quæ interdicere poteſt, is eſt, qui etiam poteſt excommunicare: nam interdicere eſt actus habentis iuriſdictionem aliquam exteriorem.

Materialis cauſa remota eſt omnis is, qui poteſt excommunicari: talis enim, & interdici poteſt: eſt enim minor pœna excommunicatione interdictum. Non ſolum autem qui poteſt excommunicari, poteſt etiam interdici, ſed etiam multa, quæ excommunicari non poſſunt, interdici valent: qualia ſunt locus (cap. alma mater. de ſent. excom. in 6.) in quo diuina miniſtrantur officia: vniuerſitas, & multitudo perſonarum ſimul. cap. ſi ſententia. de ſent. excomm. in 6. hæc enim vt ſuperius diximus, excommunicari non poſſunt, interdici tamen valent. Hic tamen nota quod interdictum iuris non incurrunt Epiſcopi, niſi ſpecialis mentio eorum fiat. cap. quia periculoſum. de ſent. excom. lib. 6.

Materialis propinqua, peccatum eſt, & non quodcumque, ſed grauiſſimum quoddã; aut aliqua inobedientia, & contumacia contra Eccleſiam: præſertim, cum generale interdictum imponendum eſt ab homine. Vnde abuſus eſt, propter debita vel aliqua, vel leuia ſtatim interdicere communitatem. Quamuis poſſit interdici perſona particularis, non poteſt vllo modo interdici vniuerſitas propter debitum, per Extrauagantem Boniſ. VIII. quæ incipit: Prouidè. de ſent. excom. Sine licentia Papæ poteſt perſona determinata, immò Eccleſia, ſed non Parochia. Nauar. nu. 169. Eſt autem notandum, quod non eſt opus, vt generale interdictum imponatur, quòd omnes peccent, quos tale interdictum comprehendit: ſat eſt aliquis illorum, præſertim ſi iudex eſt ciuitatis, vel Rex, vel Princeps. 17. q. 4. can. mirob. vbi Aug. propter delictum Bonifacij, totam eius domum & familiam interdixit. & cap. ſi ſententia: de ſent. excom. in 6. vel etiã aliquis alius, & tunc interdictum omnes amplectitur, etiam innocentes ſine culpa. Hoc enim fit propter duo.

2 Alterum eſt, quia interdictum eſt ſignum mœſtitiæ, & triſtitiæ Eccleſiæ, quam oſtendit in alicuius peccato, & inobedientia; vultque ſanctiſſimè, vt omnes filij ſui, etiam qui ſine culpa ſunt, eundem participent mœrorem.

Alterum eſt, quia ſic excitantur magis omnes contra eum, qui dat interdicti cauſam, cum videant ſe ſine culpa ob eum pati: vnde conuocantur in Eccleſiæ defenſionẽ, vt ex hoc inobediens magis confundatur, & ad obedientiam facilius conuertatur. Forma non eſt certa, ſicut neque in alijs cenſuris: ſolet tamen dici, cum ab homine eſt. *Interdicimus talem, vel talem locum, aut ciuitatem, aut populum, aut clerum,* vel ſimilia. Debet autem in ſcriptis fieri, cap. cum medicinalis. de ſent. excom. in 6. cum expreſſione cauſæ rationabilis, & cum admonitione trina illius, cuius cauſa imponitur. cap. reprehenſibilis. de appell. ſi ab homine eſt. Cum enim à iure eſt, incurritur ipſo facto. Cum autem ciuitas aliqua interdicitur, non eſt opus ſingulis Eccleſijs intimare interdictum, ſat eſt Eccleſiæ matrici. cap. 1. de poſtu. Prælat. quam aliæ ſequuntur.

3 Cauſa finalis eadem eſt cum alijs cenſuris: vltra enim ea quæ diximus, duo, ſcilicet triſtitiæ Eccleſiæ oſtenſionem ſuper malum alicuius, & incitationem omnium in ſui defenſionem; finis eſt correctio hominis perditi; & lucrum animæ ipſius. Ad hoc enim caſtigat Eccleſia ſancta.

ADDITIONES.

Cauſa efficiens.) Vide Auilam diſput. 2. Sayr. Regin. cap. 26.

Materialis remota.) Auila, Reginal. nu. 15. Sayr. Suarez.

Remota.) Auila diſp. 3. Regin. nu. 16. Sayr.

Interdictum locale, & perſonale, tum generale, tum particulare imponi poſſe, pro culpa aliena, docet Auila l. c.

Interdictum perſonale generale, locale, ſiue generale, ſiue ſpeciale poni non poteſt, niſi ob peccatum mortale: vt perſonale ſpeciale, pro aliena culpa ponatur, debet illa eſſe mortalis: at ſi culpa ſit propria, ſatis eſt, ſi ſit venialis. Vide Auilam dub. 2. l. c.

Regin. num. 18. cenſet ſpeciale perſonale, pro culpa aliena ferri non poſſe.

Pro debito pecuniario interdictum perſonale ſpeciale ferri poteſt. Auila dub. 3. l. c.

Extrauagantem Boniſ. cip.) Hanc extrauagantem locum habere in locali ſpeciali interdicto, aiunt Sot. Couar. Auila l. c. negant Felin. Calder. Nauar. Vide Auilam l. c.

De effectibus interdicti. Cap. LIII.

ELENCHVS.

1. In loco interdicto nec Miſſæ, nec diuina officia

cia publicè celebrentur, nec campanæ pro officio, nec organa pulſentur.

2 *Qui poſſunt admitti ad diuina officia tempore interdicti localis.*

3 *Priuilegiati tenentur diebus feſtis ſacrum audire, & Sacerdos violans interdictum peccat mortaliter, & quando fiat irregularis.*

4 *Tempore interdicti localis non licet Euchariſtiam adminiſtrare, niſi tempore mortis, & Pœnitentiam ſemper, vbi ponitur priuilegiũ Bonifacij, Martini V. & Eugenij IV.*

5 *Interdictum perſonale priuat perſonam interdictam Sacramento Ordinis, extremæ Vnctionis, Pœnitentia, quando dedit cauſam, niſi ſit paratus obedire; & ſi exerceat aliquid deputatum ordini maiori, efficitur irregularis; priuatur item eccleſiaſtica ſepultura, & diuinis officijs.*

1 INterdicti effectus multi ſunt: & quidem plures erant in iure antiquo, niſi poſtea Bonifacius VIII. in cap. alma mater. de ſenten. excom. limitaſſet.

Primus quidem effectus interdicti localis eſt vt in loco interdicto, nec Miſſæ, nec diuina officia publicè celebrentur: nec campanæ ſonentur pro officio, (nam poſſunt pro Aue Maria) nec organa. Primò quidem nihil horum fiebat, ſed ſolum priuatè ſemel in hebdomada vnum celebrabatur ſacrum, ad renouandum ſacramentum: tamen poſt Bonifacium, licet diuina officia, & ſacra celebrare ſecretò, ianuis clauſis, & voce ſubmiſſa. Non tamen prohibetur tali loco baptizare, etiam ſecundum ius antiquum, etiam adultos: ſimiliter facere ea, quæ ſunt annexa, ſcilicet exorciſmum, & olei conſecrationem: ſimiliter ſacramentum Confirmationis. Nec per diuina officia intelligas prædicationem: nam licet prædicare publicè tempore interdicti, velut habetur cap. reſponſo de ſent. excom. quod intelligitur in generali: cum ſpeciale eſt, ſeruatur ius antiquum, vt non poſſint in ſpeciali loco interdicto ſingulis diebus celebrari ſacra, & officia, niſi ſemel in hebdomada vnum ſacrum. cap. permittimus. de ſent. excom.

2 Secundus effectus eſt, nullus poteſt admitti in his officijs, niſi qui priuilegium habet, vt ſit clericus primæ tonſuræ ſaltem, aut habeat facultatem à Bulla Papæ: tales enim intereſſe poſſunt.

Tamen nota primò, quòd clericus primæ tonſuræ non debet eſſe coniugatus: talis enim amittit omnia priuilegia clericalia, vt habetur cap. Ioannes. de cler. coniug. nec retinet niſi duo, vt conceditur cap. 1. eod. tit. in 6. puta, vt eorum percuſſores incidant in excommunicationem latam contra percuſſores clericorum; & quod non conueniatur coram iudice ſæculari: & hæc habet, ſi tonſuram deferat.

Nota ſecundò etiam, quòd priuilegium non valet illi, qui dedit cauſam interdicti, vt habetur cap. vltimo. de verb. ſignif. in 6.

Nota tertiò, habentes priuilegium poſſunt cum familia intereſſe, vt habetur cap. licet vobis. de priuil. in 6. niſi inter illos ſit, qui cauſam dedit interdicti, vel in fraudem ſit admiſſus inter familiam. Et per familiam intellige famulos, ſeruos, & eos, qui in domo eius manentes ipſum comitantur, cum egreditur. Vnde famulus Sacerdotis poteſt inſeruire ei ad ſacrum, licet non habeat aliud priuilegium.

3 Nota quartò, quòd iſti priuilegiati tenentur audire ſacrum diebus feſtis. Ita Sot. lib. 4. ſent. d. 13. q. 2. art. 1. & d. 22. q. 3. art. 1. non quod priuilegium obliget illos, ſed quia præceptum obligat omnes potentes licitè audire.

Tertius effectus, Sacerdos violans locum interdictum, publicè exercendo quod non licet, mortaliter peccat. Et ſi eſt actus ordinis maioris, quomodo à ſæculari non poteſt exerceri, eſt etiam irregularis: ſecus de ordinibus minoribus, in quibus non contrahit irregularitatem, licet actus eorum exerceat modo, quo non poteſt ſæcularis. Ita habet Silu. ver. interdictum. quinto. §. 6. & Sot. d. 22. q. 2. art. 1. Contrarium tenet Panorm. cap. fin. de exceſſ. Prælator. qui etiam in minoribus affirmat irregularitatem. Nota tamen, quòd ſæcularis violat interdictum, audiendo ſacrum in loco interdicto ſciẽter: dum non ex contemptu faciat, non peccat mortaliter, ſed tantum venialiter. Ita habet Sot. d. 22. q. 3. art. 1. Caiet. verb. interdictum. & Silu. verb. interdictum. 6 §. 7. Nauar. cap. 27. nu. 187. dicit non peccare abſolutè.

4 Quartus effectus eſt, quòd non licet Euchariſtiam miniſtrare, niſi tempore mortis. cap. quod in te. de pœn. & remiſ. Extremam autem vnctionem, nec tempore mortis: ſacramentum pœnitentiæ omni tẽpore licet in tali loco; quod in iure antiquo non licebat. Eſt autem vnum priuilegium conceſſum à Bonifacio, illo cap. alma mater. quòd in die Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis Beatæ Virg. Mariæ, publicè, & pulſatis campanis, à veſpere vſque ad diei completorium, diuina celebrentur officia, vt omnes intereſſe poſſint, etiam ipſi qui

dede-

dederunt cauſam interdicto, dum ſint longè ab altari: non tamen licet his communicare, niſi priuilegiũ habeant. Hoc idem fuit a Martino V. & Eugenio IV. conceſſum, pro feſto Corporis Chriſti, & octaua, & pro feſto Conceptionis, & octaua, in Eccleſijs, in quibus dicitur illud officium,quod incipit; *Egredimini*,non in alijs. Aliqui Religioſi ſpecialia habent priuilegia pro ſuis ſanctis, vt Franciſcani pro S.Franciſco. Hæc ſunt de locali interdicto.

Interdictum autem perſonale ferè eoſdem habet effectus.

5 Primò,interdictus priuatur ſacramẽto Ordinis,& Extremæ vnctionis.Euchariſtiam autem ſolum tempore mortis recipere poteſt. Quando autem dedit cauſam interdicto,priuatur confeſſione, niſi paratus ſit obedire. Similiter qui pro tali delicto auxilium, vel conſilium dederit, niſi prius ſatisfaciat, vel faciat quod in ſe eſt,cap. alma mater. Matrimonium non prohibetur etiam interdicto perſonali.

Secundò,quod ſi exerceat aliquod deputatum ordini maiori, modo quo ſæcularis non poteſt, fit irregularis.

Tertiò, priuatur ſepultura Eccleſiaſtica,& diuinis officijs. Quod ſi ſciens immiſceat ſe diuinis officijs audiendo ſacrum, vel diuina officia ſine licentia,peccat mortaliter. Et in hoc differt ab eo qui violat interdictum locum,qui venialiter peccat,cum ſæcularis eſt: nam clericus mortaliter peccat,quocumque modo violet,quia magis reſpicit pœna hæc clericos, quàm ſæculares.

ADDITIONES.

Effectus.) De effectibus interdicti Sayr.cap. 5.6. Suarez diſput.33. Auila diſput.4. Reginal. cap.27.28.29.

Nec diuina officia.) Vide Sayr.cap.5. Auilam diſp.4.ſect.1.Regin.cap.27.Suarez.

Quæ ſacramenta permiſſa ſint tempore interdicti, Sayr.cap.7.Regin.cap.27. Couar.Suarez.

Secundo.) De hoc latè Suarez diſp.34.Sayr. Auila ſect.2.Regin.cap.28.

Priuatur ſepultura.) Vide Suarez diſput.35. Sayr.cap.8.Auilam ſect.3.Regin.cap.29.

De modis, quibus in iure ponitur interdictum. Cap. LIV.

ELENCHVS.

1 *Quatuor caſus in iure, quibus ipſo facto incurritur interdictum.*

2 *Quintus caſus ſimpliciter in iure contentus.*

3 *Quibus caſibus imponatur locale interdictum ſpeciale.*

1 MVlti ſunt caſus in iure, quibus ipſo facto incurritur interdictum. Aliquos attingam, alijs relictis, qui ex Summiſtis poterunt colligi.

Primus eſt, quando dominus regni vel ciuitatis, vel caſtelli impedit, ne Legatus, aut Nuncius Papæ ſuum exerceat officium: tunc generaliter regnum, vel ciuitas, vel caſtellum interdicitur localiter, & tamdiu durat, quamdiu dominus eſt in illa contumacia, vt habetur in Extrauag. ſuper gentes. de conſuet.

Secundus eſt, quando ciuitas aliqua, vniuerſitas, aut locus,aut collegium,per ſe,vel per alium exigit à perſonis Eccleſiaſticis guidagia vel pedagia, pro rebus ſuis, quas habent, non negotiandi cauſa, & ad ſolutionem horum compellit: tale caſtrum,ciuitas,vel collegium ipſo facto interdicitur. cap. quamquam. de cenſib.lib.6.contraria conſuetudine non obſtante.

Tertius, quando ciuitas, vel locus alius dat fauorem, conſilium, aut auxilium inſecutoribus, captoribus, aut percuſſoribus Cardinalium, aut mandatoribus prædictorum; vel cum poſſit tales punire, intra menſem non punit, ipſo facto interdicitur, præter Romam. cap.felicis. de pœnit. in 6.

Quartus eſt, cum ciuitas, in qua moritur Papa, non ſeruat diſpoſitionem poſitam in cap. vbi periculum. de elect. in 6. (puta Cardinales immediatè poſt decem dies claudantur ad electionem, cum alijs,multis conditionibus) ipſo facto interdicitur. Nota circa hos caſus,quod licet ipſo facto locus ſit interdictus, tamen nullus tenetur ſeruare, nec fit irregularis, non ſeruando,niſi poſt denunciationẽ à iudice, vt habetur in Bulla Concilij Conſtant. niſi ſit perſonaliter interdictus:tunc enim tenetur qua parte ipſe interdictus eſt. de locali non ita. Caiet. verb. interdictum. Silu.verb.interdictum.2.§.1.Armil.§.21.

2 Quintus caſus ſimilis eſt, quando ciuitas, vel alius locus, aliquem Epiſcopum detinet inuitum. Clem.ſi quis ſuadente. de pœnis. Similiter ciuitas, quæ committit aliquid in Epiſcopum proprium, vt capiatur,percutiatur, aut banniatur. Et nota,quòd in his eiſdem caſibus (præter primum) eſt etiam interdictum generale perſonale à iure. Dixi præter primum, quia quoties interdictum generale ponitur propter peccatum domini, vel Superioris, populus non interdicitur perſonaliter, niſi exprimatur. Cùm

tamen populus interdicitur propter ſuum peccatum, interdicitur illic dominus. cap. ſi ſententia, de ſenten. excom. in 6.

3 Locale ſpeciale etiam multis caſibus imponitur. Vnus eſt, quando aliqui Religioſi, vel clerici inducunt aliquem ad vouendum, vel promittendum, vt in ſuis Eccleſijs eligant. ſepulturas, relictis illis locis, ad quæ de iure obueniebant: tunc, niſi reſtituant intra decem dies omnia, quæ ex illis ſepulturis commoda habuerunt, etiam nō petita, & ipſa corpora, ſi petantur, ſunt eorum Eccleſiæ ſuppoſitæ interdicto, donec reſtituant. cap. animarum periculis. lib. 6. de ſepulturis. Alij ſunt caſus, ſed iſte ſufficiat.

ADDITIONES.

De interdictis latis in iure. Sayr. cap. 12. l.c.

De eo, qui poteſt abſoluere ab interdicto. Cap. LV.

ELENCHVS.

1 *Interdictum ab homine latum, ab eo qui tulit, vel à ſuperiori, tollitur; a iure verò, ſi eſt reſeruatum, tollitur ab eo cui eſt reſeruatum: ſi non eſt reſeruatum, ceſſante cauſa Ordinarius; non ceſſante ſolus Papa tollit.*

1 INterdictum, ſi ab homine eſt, poteſt ab eo qui impoſuit, vel à Superiore tolli. Immò poteſt etiam per aliquod tempus ſuſpendi, vt per diem, vel hebdomadam, celebrandi aliquod feſtum cauſa, vel aliquem ſepeliendi: & tunc ſolùm in his, in quibus tollitur, oportet non ſeruare interdictum, in alijs debet. Si verò à iure eſt reſeruatum, poteſt ille, cui reſeruatum eſt tantùm. Quod ſi non eſt reſeruatum, ceſſante cauſa, propter quam poſitum eſt, poteſt ordinarius tollere: at cauſa non ceſſante, nullus poteſt niſi Papa. Notandum eſt, quòd quando in iure ſimul cum interdicto eſt impoſita excommunicatio reſeruata Papæ, tunc interdictum non reſeruatur, niſi ſimul exprimatur: quia cum duæ ſint pœnæ, & vna tantum reſeruetur, altera viſa eſt non reſeruari. Et ita tenet Ioan. Andr. ſuper cap. cupientes. de elect. lib. 6. §. ceterum. verb. ſuſpenſos. Quòd ſi in iure vſque ad certum tempus ponitur interdictum, ante illud tempus ab Ordinario tolli non poteſt.

ADDITIONES.

De relaxatione, ſeu abſolutione interdicti, Silu. ver. interdictum 3. Sotus Couaruuias. §. 2. nu. 4. Sayr. cap. 15. Auila diſp. 6. l.c.

De peccatis violantium interdictum, Regin. cap. 30.

De ceſſatione à diuinis. Cap. LVI.

ELENCHVS.

1 *Ceſſatio à diuinis quid, quomodo diuidatur, & in quo differat ab interdicto.*

2 *Quarta, quinta, ſexta, & ſeptima differentia.*

1 CEſſatio à diuinis, eſt omiſſio quædam diuinorum officiorum, & ſacrorum executionis. Non enim licet, ſicut interdicto, ianuis clauſis celebrare diuina officia, ſed eſt ſicut interdictum antiquum, quantum ad hoc. Prohibetur etiam ſepultura Eccleſiaſtica in ceſſatione. Diuiditur ſimiliter in generalem, & ſpecialem, ſicut ipſum interdictum. Ab eo tamen in multis differt.

Primò, Ceſſatio non eſt cenſura, ſed tantum quædam omiſſio, & ablatio diuinorum officiorum: vnde fit, vt qui violat ceſſationem, non fiat irregularis, ſiue ſit generalis, ſiue ſpecialis. qui tamen violat interdictum (vt dictum eſt ſupra) irregularitatem contrahit. Innoc. de offic. ord. cap. irrefragabili. nu. 4.

Secundò, Nunquam à iure incurritur ipſo facto, ſed tantum permittitur imponi. cap. irrefragabili. de offic. ord. cap. ſi canonici. & cap. quamuis. eodem tit. 6. At interdictū ipſo facto incurritur.

Tertiò, Ille, qui habet priuilegium audiendi tempore interdicti, non propterea habet tempore ceſſationis, neque è contra: nam in ceſſatione celebratur ſacrum, vt in interdicto antiquo, vel interdicto ſpeciali, id eſt, ſemel in hebdomada: puto enim quantum ad hoc, ceſſationem eſſe interdictum quoddam ſpeciale.

2 Quartò, Ceſſatio ex officio nō pertinet niſi ad Epiſcopum, nec Capitulum poteſt ceſſare niſi ex priuilegio aliquo, vel conſuetudine, vel ſede vacante: & tunc debent omnes Canonici conuenire ad ceſſandum, ſicut ad electionem; & debent multum conſiderare, an ſit ceſſandum. Et alia etiā ſunt obſeruanda, quæ in d. cap. quamuis. dicuntur, & ibi Doctores notant.

Quintò, Pars ceſſans (niſi conueniant partes) debet intra menſem Romam proficiſci, vt ibi prouideatur. Quod niſi ſtatim finito menſe iter arripiat, ceſſatio nulla eſt. Quod ſi partes conueniant, ceſſatio auferri poteſt ab Epiſcopo.

Sextò, Ceſſatio debet poni ob aliquod graue crimen,

crimen, præſertim contra Eccleſiam, & cum contumacia: vt ſi à iudice ſæculari detineatur in carcere aliquis Canonicus, aut Sacerdos, aut impediantur reditus Eccleſiæ, aut fiant ſtatuta contra libertatem Eccleſiæ, vel quid ſimile:

Septimò, Qui ceſſauit abſque cauſa legitima, debet condemnari ad reddendum intereſſe totũ, quod Canonici perdiderunt propter ceſſationẽ; & ſimiliter quod Eccleſia, in qua ceſſatum eſt, perdidit: ſi verò iuſtè ceſſauit, tunc oppoſita pars, contra quam ceſſatum eſt, debet ad idem condẽnari, vt habetur cap. ſi canonici. de offic. ord. in 6. Hæc ſufficiant de ceſſatione, nã parũ eſt in vſu.

Quid, & quotuplex ſit irregularitas. Cap. LVII.

ELENCHVS.

1 *Irregularitatis vocabulum quot modis accipiatur, & quid ſtrictè ſit irregularitas.*

2 *Inhabilis ad ordines quot modis aliquis dicatur, & in quo differat irregularitas ab excomm. ſuſp. & interd.*

3 *Irregularitas variè diuiditur, & quot ſint irregularitatis ſpecies.*

4 *Irregularitas nulla ſtatuenda, niſi in iure ſit expreſſa, & an in dubio quis cenſendus ſit irregularis.*

5 *Quando irregularitas eſt in iure expreſſa, de facto tamen dubitatur an ſit tale, quod inducat irregularitatem in iure expreſſam, quid ſtatuendum.*

6 *Innocentij doctrina quando ſit vera.*

1 IRregularitas, ſi vocabuli ſignificationem attendamus, dupliciter accipitur, large, & ſtricte. Irregularis enim idem ſignificat, ac ſine regula, ſeu qui non eſt ſecundum regulam. Cũm autem certa ſit ordinandorum regula, qua conditiones eorum, & qualitates præſcribuntur; omne id, quod contra talem regulam eſt, facit hominem irregularem: & hæc eſt irregularitas largè ſumpta, quæ complectitur excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, & quidquid deuiat ab eo, quod in ordinando requiritur. Strictè verò accipitur pro impedimentis, quæ ex certis defectibus, aut delictis iure annotatis proueniunt, propter quæ homo ab ordinibus repellitur. Hanc diſtinctionẽ irregularitatis cõſiderarunt Oſtien. & Innoc. cap. niſi cum pridem. de renunc. & Speculat. tit. de ſuſpenſ. In præſenti autem de irregularitate ſtrictè accepta loquimur, quam, prætermiſſis aliorum definitionibus, ſic poſſumus facilius, & perfectius definire. *Eſt canonica inhabilitas ordines ſuſcipiendi, aut ſuſceptos exercendi, à ſolo iure proueniens.* Cuius definitionis pars prima eſt, *inhabilitas*. Homo enim irregularis, inhabilis eſt ad aliquid agendum, aut ſuſcipiendum, non quidem ad omnia, ſed ad ea, quæ explicantur in ſecunda parte definitionis, nimirum *ſuſcipiendi ordines, aut eos exercendi*; non enim omnis inhabilitas eſt irregularitas, ſed ea tantum, quæ eſt reſpectu ordinum: ſunt enim quædam iuris inhabilitates ad beneficia. Nam ſimoniacus, etiam facta pœnitentia, inhabilis eſt ad illud beneficium, ſuper quod commiſſa eſt ſimonia. cap. penult. de elect. Sunt etiam aliæ inhabilitates ad prælaturas, dignitates, & beneficia, vt habetur cap. 1. de fil. presb. & cap. in quibuſdam de pœnis. & alijs in locis, quæ non dicuntur irregularitates: nam irregularitas eſt inhabilitas proxima, ac directa ad ordines ſuſcipiendos, aut exercendos. dico proximam, & directam: nam irregularis ſæpe etiam eſt inhabilis ad beneficium, vt dicemus inferius; tamen conſequenter, & indirectè, quatenus qui inhabilis eſt ad officium, inde eſt inhabilis ad beneficium. At primò, & immediatè irregularitas facit hominem inhabilem ad ordines: ſic quidem, ſi irregularitas eſt ante ſuſceptionem ordinum, facit ineptum ad ſuſcipiendum: ſi verò poſt ſuſceptos ſuperuenit, facit inhabilem ad exercitium eorum: ſi verò ſuperueniat, partim poſt aliquos ſuſceptos, partim ante alios nondum ſuſceptos, tunc facit inhabilem ad vtrumque, nempe ad ſuſcipiendum, & exercendum, quamuis non ſemper, vt poſtea declarabitur. Propterea dicitur inhabilitas ſuſcipiendi, aut exercendi ordines.

2 Tertia pars eſt, *canonica*: dupliciter enim aliquis poteſt eſſe inhabilis ad ordines; vno modo, iure diuino, quando nempe diuino iure aliquis ab ordine expellitur; & talis inhabilis, & incapax eſt, vt ſi ei ordo conferatur, nec characterem recipiat, nec ordinatus verè dici poſſit: talis eſt femina, quæ diuino iure ordinis eſt incapax, vt inter Theologos tradunt Bonauent. 4. ſenten. diſt. 25. art. 2. q. 1. Durand. ead. diſt. q. 2. Inter iuris prudentes verò Archid. 17. q. 4. can. ſi quis ſuadente. & d. 32. can. presbyter. & 27. q. 1. can. Diaconiſſam. vbi expreſſè dixit, feminam characterem non poſſe ſuſcipere, ſi ordinari attentetur. Talis etiã eſt non baptizatus, etiamſi ſit fidelis, & credat: hic, ſi ordinetur, non recipit characterem, quia iure diuino repellitur. eſt enim baptiſmus ianua

iam a ſacramento rem. hoc habetur cap. presbyter.& cap.veniens.de presbyt.nõ baptiz. Iſti ſunt irregulares,large tamen, non ſtrictè, vt nunc loquimur:irregularitas enim ſtrictè ſumpta præſupponit ſubiectum capax ordinis; arcet autem, & prohibet ipſum ob aliquam cauſam, quæ ex defectu,aut delicto prouenit:& hæc eſt iure humano Eccleſiaſtico introducta,vt dixit Innocen.cap. niſi cum pridem,de renunc.& cap. ad audiẽtiam. de homicid. falluntur enim, vt inferius dicemus, qui bigamos incapaces putant,quaſi feminas; aut qui homicidas iure diuino repelli a promotione putant: eſt enim irregularitas iure humano inducta.Hinc eſt, vt ſi irregularis ante diſpenſationem ordinetur, ordo teneat, & character imprimatur: per irregularitatem enim fit quidem inhabilis, ſed non ad ſuſceptionem, ſed ad rectam, & legitimam ſuſceptionem. multa enim, etiam ſi malè fiant,facta tamen tenent.

Quarta pars diffinitionis eſt,*à ſolo iure proueniens*. in quo differt ab excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto,quæ tum ab homine, tum a iure contrahuntur, ſuntq; cenſuræ Eccleſiaſticæ ſemper propter peccatum inflictæ: at irregularitas non eſt cenſura, nec inter eas computatur, vt habetur cap.quærenti. de verborum ſignificat. & ſæpe ſine peccato contrahitur: ſemper autem à iure,nunquam ab homine eſt. Ecce quid ſit irregularitas.

3 Quantum autem ad eius diuiſionem, variè quidem Doct.diuidunt;tamen communior,& verior diuiſio,quam antiqui ſecuti ſunt,ea eſt,ſi diuidamus in duas:vnam,quæ procedit ex defectu; alteram quæ procedit ex delicto: ſic diuiſit Panorm.cap. niſi cum pridem. de renunciat. & ante eum Oſtien.Innocent.in eodem cap.& Speculat. lib.1.titul.de diſpenſat.hi enim tres præter irregularitatem generaliter ſumptam (quæ omne impedimentum promotionis complectitur,quæ,vti diximus, non eſt ea,de qua nunc loquimur) duas alias diuidunt: vnam ex defectu,alteram ex delicto.Eſt autem cautè obſeruandum, quæ ex defectu, quæ verò ex delicto dicatur: nam multiplex eſt inter eas differentia. Primò quidem, quæ naſcitur ex defectu, ablato defectu tollitur: at quæ ex delicto,ſemper manet, etiam remiſſo peccato, donec diſpenſetur ſuper irregularitate, vt dicit Præpoſ.can.miror.diſt.50.Dixi, ſæpè, quia aliqua irregularitas, quæ eſt ex defectu, etiam ablato defectu manet,vt inferius conſtabit.Secũdo, quæ eſt ex delicto, prohibet promotionem nondum acceptorum ordinum, & in ſuſceptis miniſterium:at quæ ex defectu, non ſemper in ſuſceptis prohibet miniſtrare.Tertiò quia per Concil.Trid.ſeſſ.24. cap. 6. datur Epiſcopis facultas diſpenſandi in irregularitatibus omnibus, ex occulto delicto prouenientibus, non autem ex defectu.Intereſt ergo multum ſcire,quæ ſit ex delicto,quæ vero ex defectu. illa ergo eſt ex delicto, quæ immediatè oritur ex delicto, quando nimirum aliquis irregularitatem contraxit propter delictum. Illa verò ex defectu, quando contrahitur immediatè propter defectum, nimirum quãdo homo irregularis eſt, quia defectum habet. Quod explicatur: illegitimus irregularis eſt, vt paulo inferius dicemus. Abſque dubio irregularitas hæc procedit ex peccato parentũ: niſi enim parentes fornicati eſſent, non oriretur proles illegitima; tamen irregularitas illegitimi non dicitur ex delicto,quia proxima,& immediata cauſa irregularitatis non eſt peccatum parẽtum (aliter enim eſſent etiam ipſi irregulares) ſed eſt defectus prolis ipſius, quæ natiuitatem habet infectam.ideo irregularitas hæc ex defectu eſt. At qui iniquè occidit hominem; irregularis eſt ex delicto,quia Eccleſia eum voluit arcere ab ordine, non quia ei aliquid deſit, ſed propter peccatum,& delictum homicidij. Quæ ergo irregularitas eſt ex delicto, naſcitur proximè, & immediatè ex delicto:quæ verò ex defectu, immediatè oritur ex defectu. Sub his duobus diuiſionis mẽbris multæ ſpecies irregularitatum comprehenduntur, ideo ſubdiuiſione opus eſt. Incipiamus ergo ab ijs,quæ ex defectu proueniunt. Sunt autem huiuſmodi multæ:ad octo enim capita reducuntur. Quædam ſunt ex defectu natalium,quædam ex defectu originis, quædam ex defectu liberationis, quædam ex defectu ætatis, quædam ex defectu honeſtæ famæ, quædam ex defectu corporis,quædam ex defectu animæ,quædam poſtremo ex defectu ſacramenti. Ad hunc ferè numerum eas reduxit Præpoſ. c. 1. d. 50. Singulas explicare accedamus.

4 Priuſquam autem earum explicationem aggrediamur,eſt generaliter obſeruandum pro omnibus irregularitatibus, non quodcumque crimẽ, nec quemcumq; defectum inducere irregularitatem, niſi quando id in iure eſt expreſſum: nulla namque irregularitas eſt ſtatuenda, niſi quæ in iure habetur expreſſa. Quam doctrinam omnes Doctores recipiunt, propter cap. is qui. de ſent. excom.in 6.vbi id habetur cautum. Aduertenda eſt etiam doctrina Innoc.cap. ad audientiam. de homicid.nempe iudicem non debere aliquem in dubio cenſere irregularem. Panorm. in eod.cap. dicit, hanc doctrinam communiter allegari pro

nota-

notabili : ipſe tamen non reputat indiſtinctè veram: diſtinguit enim, aut agitur de irregularitate in foro contentioſo, ad imponendam, aut inſligendam pœnam pro irregularitate contracta; aut agitur in foro pœnitentiæ, ad iniungendam pœnitentiam in ſalutem animæ. In priori caſu cenſet veram eſſe doctrinam Innocentij, in poſteriori verò non: in eo enim tutior pars ſemper eſt eligenda, etiamſi durior ſit, quia minus eſt periculum in tenendo, & iudicando eſſe irregularem[t]. Nauarr. cap. ſi quis autem. de pœnit. d. 7. nu. 35. quem ſequitur Couar. tract. de homic. paulo poſt principium, diſtinctionem Panorm. reijciunt, aliamque ſupponunt, dicentes[u], dubium poſſe eſſe duplex, aut de iure, aut de facto. De iure quidem, quando dubitatur, an talis irregularitas ſit contenta in iure, quia iura non expreſſe de ea loquuntur: in quo caſu iudex non debet cenſere aliquem irregularem. Et hæc eſt deciſio cap. is qui. de ſent. excom. in 6. vbi habetur, non debere aliquem irregularem reputari niſi ſit irregularitas iure expreſſa.

5 Alterum dubium eſt de facto, quando nimirum irregularitas eſt in iure expreſſa, tamen dubitatur de facto alicuius, an ſit tale, quod irregularitatem inducat iure expreſſam: quo caſu dicunt, tam in vno foro, quam in altero debere iudicem reputare aliquem irregularem. Exempla habemus cap. ad audientiam de homicid. verbi gratia, vulnerauit presbyter quendam de familia ſua, qui conualeſcens a vulnere, grauiori ſuperueniente infirmitate mortuus eſt. Hic erat dubium de facto, an ex illo vulnere orta fuerit infirmitas, nec ne: ſi enim certum eſſet factum, nempe ortā eſſe; de iure irregularitas dubia non eſt: Pontifex autem iudicauit, debere abſtinere, & in dubijs tutius eſſe putare ſe irregularem. Rurſus cap. ſignificauit. 2. de homicid. quidam presbyter percuſſit latronem foſſorio quodam, alij ſuperuenientes occiderunt. ignorabatur factum, an illius presbyteri vulnus lethale eſſet, nec ne: ſi enim eſſet, contraheret irregularitatem; ſi non eſſet, nullatenus. In dubio igitur facti Pontifex decernit eſſe reputandum irregularem. minus enim periculum eſt abſtinere, etiam ſi non ſit irregularis, quam celebrare, ſi irregularitatem contraxit. Hinc eſt, vt in dubio facti debeat vnuſquiſque apud ſe, & in foro animæ potius ſe irregularem exiſtimare. Hæc diſtinctio ſic à nobis expoſita, & exemplis illuſtrata adhuc limitanda videtur, ne antiquos Doctores in toto reijciamus. In primis Innoc. & Panorm. & alij eos ſequentes agebant de dubio facti. nam de dubio iuris conſtans, & recepta erat doctrina, neminem iudicandum irregularem, niſi vbi irregularitas iure habetur expreſſa. In dubio ergo facti Innoc. protulit, non debere iudicem reputare irregularem[x]. Panorm. verò vſus eſt diſtinctione fori contentioſi, aut fori pœnitentialis: quam diſtinctionem exiſtimo non eſſe omnino repellendam. Nam pœna duplex eſt, vna, quæ concernit periculum animæ, qualis eſt prohibitio, ne celebret presbyter irregularis, aut promoueatur, ſi nondum eſt promotus. Altera eſt, quæ non concernit periculum animæ, qualis eſt priuatio beneficiorum obtentorum: hæc enim non concernit periculum animæ: nam irregularis poteſt retinere beneficia ante obtenta, donec priuetur; & ſi non priuatur, non eſt periculum animæ, quale eſt, ſi irregularis exiſtens promoueatur, aut ordinetur ſine diſpenſatione.

6 Dico ergo, in foro contentioſo, vbi agitur de pœna imponenda, vbi nullum eſt periculum animæ, eſſe veriſſimam doctrinam Innoc. & Panorm. non enim vbi dubium eſt, an aliquis ſit irregularis, debet priuari beneficijs: eſt enim contra naturalem æquitatem, vbi incertum eſt delictum, certam imponere pœnam: at vbi agitur de pœna concernente ſalutem animæ, tunc debet in dubio reputari irregularis, quia ſi non reputatur, eſt periculum errandi contra ſalutem animæ: & de hoc caſu ſunt canones allegati, & eſt certa doctrina, putoque Panormitanum hanc pœnam, concernentem ſalutem animæ, appellaſſe pœnitentiam: & forum, in quo imponitur, vocaſſe forum pœnitentiale: & tunc eius diſtinctio eſt legitima, & optima.

ADDITIONES.

De irregularitate Nauarr. cap. 27. Epiſcopus Scalenſis, Villadiego, Philiarcus par. 1. lib. 4. Candelabr. Aur. Sayr. lib. 6. Simon Maiolus, Barth. Vgolinus, Couar. in Clem. ſi furioſus, Rodriguez par. 1. Summæ à cap. 157. Suarez to. 5. Auila de Cenſuris par. 7. Regin. lib. 30. tom. 2. à c. 1. Comitolus tom. 1. lib. 6. Reſp. Mor. à quæſt. 63. Fernand. par. 2. cap. 10.

Quarta pars.) Vide Sayr. cap. 1. à nu. 23.

Non eſt cenſura.) Salon. de iuſt. q. 64. art. 8. cont. 4. Barth. Medina 1. 2. q. 96. art. 4. Sot. 4. d. 22. q. 3. art. 1. Bañez. 2. 2. q. 64. art. 8. Fernandez §. 14. l. c. Aragon. ibidem. Carbo lib. 8. de legibus Diſput. 5. Irregularitatem ex delicto, cenſuram appellant, quæ tolli poſſit ab eo, qui per Iubilæum abſoluere poſſit ab omnibus cenſuris; ſed hanc ſententiam à paucis receptam, alij damnant, & Tolet. ipſe hoc lib. cap. 89. Vide Nauar. cap. 27. nu. 194. & 254. Sayr. de Cenſ. lib. 1. cap. 1. nu. 18.

&lib. 6.c.2. nu.33.alioſq. citatos ad cap. 89.

Nulla namque.) Vide Sayr. cap. 2.num. 14. Nauar. 194. Couar. in Clem.ſi furioſus, initio. num. 3.

Aduertenda.) Sayr. num. 15. Vide Auilam diſput.2. dub.5. loco citato.

Irregularis ex delicto nemo fit, ob peccatum mente ſola patratum; nam humanæ leges non puniunt interiores actus. Alenſis par. 4. q.24. memb.5.art.3. Nauar. num. 193. Sayr. loco citato num. 17.

* An Eccleſia præcipere, aut prohibere poſſit actus internos, in ordine ad externos, Gab.Vaſquez de Beneficijs, art.3. dub.3.c.4.

Et quamuis.) Vide Sayr. l.c.nu.6.

De irregularitate ex defectu natalium, Cap. LVIII.

ELENCHVS.

1 *Irregularitas ex defectu natalium quos comprehendat.*

2 *Illegitimus an quis eſſe poſſit etiam ex coniugatis.*

3 *Quis diſpenſet in huiuſmodi irregularitate.*

1 IRregularitas ex defectu natalium comprehendit omnes illegitimè natos: hi enim promoueri non poſſunt. d.56. can.1. & cap. 1.& vlt. de fil. presbyt. Quicumque ergo ex fornicatione, adulterio, ſtupro, ſacrilegio, alioque illicito concubitu nati ſunt, ſiue publici, ſiue occulti, irregulares ſunt. Dixi, ſiue occulti, vt conſtat ex cap.niſi cum pridem.§.non tamen propter quãlibet. de renunciat. contra Caſtro. lib.2. de leg. pœn. qui contrarium tenuit, opponens ſe communi opinioni. Denique omnis illegitimus eſt irregularis. Eſſe autem hanc irregularitatem ex defectu, affirmant Oſtienſ. Innoc.Panor. cap. niſi cum pridem. de renunc.& eſt communis ſẽtentia,& deducitur ex cap.accedens.de purg. canon. & cap. vltimo. de fil.presb. in 6. vbi Gloſ. inquit, Non promouentur illegitimi, tum propter deteſtationem criminis paterni, tum etiam propter periculum incontinentiæ ex imitatione paterna, tum demùm propter ſcandalum: tamen non culpa, ſed defectus eſt. Hæc Gloſ.& textus ibi, appellat defectũ natalium, quamuis Gemin. can. presbyterorum. diſt. 56. affirmet, eam eſſe ex delicto: diſtinguit enim, vnam irregularitatem ex delicto proprio, alteram ex delicto alterius. idem Oſtienſ.cap.2. de apoſtat. Hæc tamen diſtinctio in hoc non eſt probanda, principiũ enim proximum eſt conſiderandum ad irregularitatẽ iudicandam, an ſit ex delicto, an ex defectu; alias, cui manus abſciſſa eſt per iniquitatem alterius, eſſet irregularis ex delicto, quod nemo concedet. Præterea, ſi illegitimi irregularitas eſt ex delicto, eſſet irregularis etiam, qui delictum cõmiſit, quod verum non eſt.

2 Aduerte autem, poſſe eſſe aliquem illegitimum, etiamſi ex parentibus verè coniugatis natus ſit. Caſus eſt in cap. litteras. de fil.presb. ſi enim coniugatus fiat Sacerdos viuente vxore, de eius conſenſu, etiam ipſa faciente votum continentiæ, ſi poſtea maritus accedat ei, proles nata cenſetur illegitima, & irregularis (quamuis verum fuerit matrimonium) quia ex ſacrilego concubitu natus eſt. Poteſt è contra fieri, vt aliqui naſcantur ex matrimonio non vero, & aliquando ex manifeſta fornicatione, & tamen legitimi reputentur, nec ſint irregulares. Sunt duo huius rei caſus: vnus eſt, quando aliquis naſcitur ex ſoluto, & ſoluta, qui fornicariè ſe cognouerunt; tamen poſteà verum contrahunt matrimonium: tum, qui nati ſunt de fornicatione, per ſubſequens matrimonium habentur pro legitimis. cap.tanta. qui fil. ſint legitimi. Huiuſmodi non ſunt irregulares, ſed habiles ad quoſcumque honores, & dignitates, etiam Epiſcopatum, vt habet ibi Panorm.n.7.& ibidem Gloſſa, & Gloſ. cap.innotuit. de elect. Alter caſus eſt in cap. cùm inter. qui fil. ſint legit. quando aliqui in facie Eccleſiæ contraxerunt, & poſtea lis mota eſt ſuper inualiditate matrimonij, etiamſi per ſententiam ſeparati ſint, & inualidum declaratum matrimonium; filij tamen, qui ante ſententiam nati, aut concepti ſunt, cenſentur legitimi. vbi notat Panor. etiam eos cenſeri legitimos; qui lite conteſtata concepti ſunt, dummodo ante ſententiam diuortij concepti, aut nati fuerint: & rurſus, dummodo ſit bona fides vtriuſque, aut alterius tantum, vt conſtat ex cap. ex tenore. qui fil. ſint legit. ſi quis enim viuente vxore mala fide contrahit cum altera ignorante, filij cenſentur legitimi. Extra hos caſus, qui nati ſunt non ex matrimonio, ſunt illegitimi, & irregulares. Dubitatio eſt de expoſitis, quorum natales ignorantur. Felin. cap. cum deputati. de iud.& Anan.cap. 1. de infant. dicunt admitti ad ordines, & præſumi eos legitimos. Sed non video, qua ratione id ſtabiliatur, cum in dubijs debeamus potius reputare eos irregulares. Eſt autem maximè dubium, immo & probabile, ex illegitimo natos eſſe concubitu; hi enim frequentius exponuntur.

tur. Tutius ergo puto, eos affirmare irregulares, ſicut & ceteros illegitimos.

3 Quantum ad diſpenſationem attinet, in huiuſmodi irregularitate Epiſcopus diſpenſare poteſt ad minores ordines, & vnum ſimplex beneficium. cap. 1. de fil. presb. in 6. Ad maiores vero, & ad beneficium curatum, ſolus Papa, vt habetur in eodem cap. nec etiam ad dignitates, & perſonatus diſpenſat Epiſcopus, ſed ſolus Papa. cap. nimis. de fil. presbyt. Per Religionis autem ingreſſum, & profeſſionem tollitur irregularitas, poſſuntque promoueri ad omnes etiã ſacros ordines, non tamen ad prælationes, vt habetur cap. 1. de fil. presbyt. Hæc eſt irregularitas ex defectu natalium.

ADDITIONES.

Vide Sayr. cap. 10. Maiolum lib. 1. à cap. 4. Auilam diſp. 3. dub. 6.

15 *Per ſubſequens.*) Vide Sayr. nu. 15.

Filios expoſitos Maiol. lib. 1. cap. 11. illegitimos putat, quo ad honores ſæculares, & Ordines Eccleſiaſticos, ſi eorum parentes ignorentur: Ananias, Felinus apud Couar. iu Clem. ſi furioſus par. 1. initio. num. 9. hos, ſine diſpenſatione, ordinari poſſe, aiunt. Vide Auilã dub. 9. & Couar. l.c. Suppoſiti filij, ſi verè legitimi ſint, non ſunt irregulares, quo ad ordines, ſed quo ad ſæculares dignitates. Maiol. loco citato.

De diſpenſatione illegitimorum Sayr. c. 11.

Per profeſſionem in approbata religione tollitur irregularitas ex defectu natalium, quo ad ordines, non quo ad dignitates. Nauar. nu. 210. Sayr. num. 3. alijque ab eo citati; non tamen, quæ oritur ab actu, & culpa ipſius monachi. Couar. in Clem. ſi furioſ. p. 1. §. 2. nu. 6. Sanchez lib. 5. c. 5. tom. 2. oper. mor. nu. 9. vbi diligenter de hac re; & Ludouicus Miranda in Manuale Prælatorum Regularium q. 25. ar. 10. tom. 1.

Conſtitutiones Sixti V. ſuauiores reddidit Greg. XIV. anno 1590. concedens, vt illegitimi Regulares ad profeſſionem aſſumi poſſint; dummodo non admittantur in ea religione, in qua Pater viuit; (Vide Sayr. num. 4. & Sanchez l.c.) conceditque Generali, & Capitulo facultatem cum illis diſpenſandi, quoad dignitates. Sixti, & Gregorij conſtitutiones habes in Bullario, & in Compendio eiuſdem.

Monialis illegitima, ſine diſpenſatione, non poteſt eſſe Abbatiſſa, aut Prioriſſa. Sayr. l.c. n. 3. Maiol. lib. 1. cap. 10. num. 5. De fœminarum irregularitatibus, Maiol. c. 29. l.c.

Solus Papa.) Ad Canonicatum Eccleſiæ Cathedralis Epiſcopum cum illegitimo diſpenſare poſſe, putat Innocen. teſte Nauar. lib. 1. conſ. 3. de ætat. & qualit. ordin. idem docet Auila l. c. Capitulum, ſede vacante, poteſt in hoc, quod Epiſcopus. Nauar. lib. 1. conſil. 31. de tempor. ord. Auila l.c. Filius illegitimus per ſubſequens matrimonium legitimus fit, ſi cum fuit conceptus, nullum erat inter parentes dirimens impedimentum. Silu. verb. illegitimus. Auila dub. 8. loco citato. Vide Sixti V. Conſtit. Ad Rom. anno 1588.

De irregularitate ex defectu originis. Cap. LIX.

ELENCHVS.

1 *Natus ex libera, & ſeruus factus prius liber non ſunt irregulares; ſeruus autem ante obtentam plenam libertatem non debet ordinari; & ſi ordinetur ſciente nec contradicente Domino, fit liber.*

2 *Seruus qui ſciente, & contradicente Domino, ſiue, eo ignorante promouetur in ſacerdotem, an fiat liber.*

3 *Quid dicendum de eo qui ordinatur in minoribus.*

4 *Quid ſi in Diaconum, & Subdiaconum; & quando poſſit Dominus qui ignorauit, ſeruum ordinatum repetere. 5.*

5 *Seruus promotus an poſſit contrahere; & ſi reuocetur in ſeruitutem, an habitum, & tonſuram portare poſſit. 6.*

6 *In hac irregularitate quis diſpenſet.*

1 IRregularitas ex defectu originis prouenit ex ſeruitute, ſerui enim ordinari non debent. diſt. 54. per totam, & extra de ſeru. non ord. Hæc autem materia ſequentibus dictis explicatur.

Primò, qui naſcitur ex matre libera, etiamſi pater ſeruus ſit, non eſt irregularis, nec repellitur à promotione, quia ſeruus non eſt. cap. dilectus. de ſeru. non ord.

Secundò, ſeruus factus prius liber, & à ſeruitute omninò liberatus, promoueri poteſt. can. nulli diſt. 54. & cap. 1. de ſeru. non ord.

Tertiò, ante obtentam libertatem, & plenam manumiſſionem non debet ordinari. cap. nulli. d. 54. & cap. 1. de ſeru. non ord. & Gloſ. c. 2. de ſeru. non ord. & can. ex antiquis. d. 54.

Quartò, ſi ſeruus ante libertatem obtentam, ſciente domino, & non contradicente, ordinatur; efficitur ſtatim liber. can. ſi ſeruus. 2. d. 54.

pec-

peccat tamen tam Epiſcopus qui promouet, quã ſeruus, qui promouetur, quia contra canones agit, cùm prius libertas eſſet obtinenda.

2 Quintò, ſi ſciente domino, & contradicente, ſiue etiam ipſo domino ignorante promoueatur in Sacerdotem, ſtatim fit liber. cap. per venerabilem. qui fil. ſint legit. Aliqui affirmarunt, ſi contradicente domino fit Sacerdos, reuocari debere in ſeruitutem, & deponi, vt referunt Gloſſ. cap. 1. de ſeru. non ordin. & Gloſſ. can. ex antiquis. d. 54. tamen verius eſt, Sacerdotem ordinatum fieri ſemper liberum, vt ex d. cap. per venerabilem. conſtat, & tenet Hugo citatus à Gloſſis, & Turrecrem. can. frequens. diſt. 54. Eſt tamen diſtinctio facienda. Domino contradicente, vel ignorante, aut Epiſcopus, ſiue præſentator ſciebat eſſe ſeruum, aut non: ſi ſciebat, tunc duplum reſtituet domino, nempe duos ſeruos, aut pretium: ſi ſolus Epiſcopus ſciebat, ſolus ipſe duplum reſtituet; ſi verò vterque (nempe Epiſcopus, & præſentator) tunc vterque ſimul reſtituet duplum, ita vt partem vnus, partem alter reddat; ſeruus verò manebit liber. can. ſi ſeruus. 1. diſt. 54. Idem de teſtimonio dicitur, qui falſum teſtificatus eſt. Peccat etiam mortaliter, qui ſciens ordinauit, ſecundum Hugon. relatum à Turrecr. can. ſi ſeruus citato: non tamen committit furtum ſecundum eoſdem, quia non fecit commodo proprio, vt ſibi ſeruum retineret. Quòd ſi etiam Epiſcopus, & ceteri ignorarunt, tunc autem non habent vnde reſtituant domino duplum, tunc ſeruus ordinatus presbyter reddet domino peculium, & manebit liber. can. ex antiquis. diſt. 54. Quòd ſi adhuc non habet peculium, manebit liber, & ſeruiet domino in diuinis, & ſpiritualibus officijs, aut honeſtis conuenientibus Sacerdoti. can. frequen. d. 54. Quòd ſi in hoc contumax fuerit, degradabitur, & ſeruiet domino, ſecundum Anton. 3. p. tit. 28. cap. 6. §. 6. qui allegat Innoc. Raym. & Gofir. Hæc de ſeruo promoto in Sacerdotem.

3 Sextò, ſi domino ignorante, aut ſciente, & contradicente, ſeruus ordinatus fuerit in minoribus, tunc, ſi Epiſcopus, præſentator, aut teſtis ſciunt, reddent domino duplum, & ſeruus manebit liber, & miniſtrabit ſicut & Sacerdos. can. ſi ſeruus 2. diſt. 54. quod ſi ipſis ignorantibus, tunc ſeruus ordinatus deponetur, & reuocatus in ſeruitutem, reddetur domino. can. ex antiquis. diſt. 54. & can. nulli. ead. diſt. & cap. 2. de ſeru. non ordin.

4 Septimò, ſi ſciente domino, & contradicente, aut ſi ignorante ordinatus fuerit in diaconum, tunc ſi Epiſcopus, præſentator, aut teſtis ſciebant, reddent duplum domino, vt dictum eſt in alijs, & manebit liber ſeruus; quod ſi ignorauerint omnes, qui ordinatus eſt in diaconum, reddet domino vicarium, id eſt, alterum ſeruum loco ſui. can. ex antiquis. diſt. 54. & manebit liber. Gloſſ. ibi. ſiue vicarium, ſiue pretium reddat; quod ſi non habet, reuocatur in ſeruitutem, & redditur domino. Eſt ergo differentia: nam ordinatus in minoribus, ſtatim in ſeruitutem reuocabitur: diacono verò conceditur, vt reddat vicarium, aliter reuocatur in ſeruitutem, & deponitur: at promotus in Sacerdotium ſemper manet liber, & miniſtrat in ordine, debito tamen peculio, vel exiguo: aut ſi non habet, ſeruiat in honeſtis, nempe fiat Capellanus domini, aut alia faciat, quæ decent Sacerdotem. Quod de diacono decretum eſt, idem de ſubdiacono faciendum declaratum eſt cap. miramur. de ſeru. non ord.

Octauò, quando ignorante domino ſeruus ordinatur, dominus inter annum poteſt repetere; quo tranſacto efficitur liber. loquor in caſibus, in quibus ſeruus non liberatur per promotionem: nam presbyter factus, ſtatim liber efficitur. in ceteris omnibus, quando non fit liber, aut quando tenetur reddere vicarium; aut ſi presbyter eſt, peculium; aut ſi Epiſcopus ſcit, tenetur reddere duplum.

5 Denique in omni caſu, in quo dominus poteſt aliquid repetere pro ſeruo, datur tempus anni vnius ad repetitionem; quo peracto ſeruus fit omnino liber. Si verò fiat monachus ſine ordine, datur triennium ad repetendum, quo perfecto liber eſt. Hæc habentur cap. ſi ſeruus. 2. diſt. 54.

Nonò, ſeruus promotus in maiorib. ordinibus, in caſibus, in quibus reſtituitur domino, effectus ſeruus, non poteſt contrahere, ſed manet obligatus voto, quod potuit domino etiam inuito facere. ita dicit Turrec. ſecundum Hugo. can. nulli, d. 54. & ibi Gloſ. & Anton. 3. p. tit. 28. c. 6. §. 6. Si autem in minoribus eſt, poteſt contrahere.

Decimò, reſtitutus, & reuocatus in ſeruitutem non portabit habitum, nec tonſuram: quia in ſtatu ſerui eſt, nec dignitati Eccleſiaſticæ id conuenit, quamuis Turrecrem. can. nulli. citato, dicat quod arbitrio domini portabit habitum; tonſuram etiam, ſi ſine ſcandalo domini id fieri potuerit.

6 Egó credo, quod neutrum portare debet, etiam volente domino, niſi liberum eum faciat,

faciat propter cauſam dictam. Poſtremò in eo caſu, quo ſeruus efficitur, ſecundum Gloſſ. can. nulli. diſt. 54. & Anton. l. c. non perdit priuilegium clericale. can. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. At Turrecr. eod. can. nulli. diſtinguit: reſpectu enim domini ſui dicit carere priuilegio illo; non enim factum eſt vllum præiudicium domino, ſed licet illi percutere vt ante: reſpectu verò aliorum gaudet priuilegio. & hoc tenet Oſtien. cap. 2. de ſeru. non ordin. & hoc eſt verum: ſecundum etiam Turrec. eod. can. perdit priuilegium fori: quod maximè confirmatur ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 6. quia tonſuram & habitum non habet. In hac irregularitate ſeruitutis non diſpenſat Epiſcopus, ſed Papa: immò punitur Epiſcopus ordinans ſeruum, vt ex ſupra iam dictis conſtat.

ADDITIONES.

De hac re Maiol. cap. 35. Sayr. cap. 14. Nauarr. num. 203. loco citato. Auila dub. vlt. l. c. Fernandez §. 4.

De irregularitate ex defectu liberationis. Cap. LX.

1 *Irregularitatem ex defectu liberationis quis incurrat.*

2 *Obligati publicis ratiocinijs qui dicantur; vbi quatuor notantur per Gloſſ.*

3 *Quid ſi lis ſit mota ſuper ratiocinijs? item quid dicendum de debitore, qui ordinatur contradicente creditore.*

1 PRæpoſitus can. 1. d. 50. nu. 12. huiuſmodi irregularitatem hoc appellat nomine, ideo nos eo vſi ſumus. Ioan. Ana. cap. magnus. de corp. vitia. qui, inquit, alteri eſt obligatus, etiamſi non ſit ſeruus, non eſt liber (eſt enim quædam ſpecies ſeruitutis) ideo poſt irregularitatem origini meritò hæc ſequitur, quia proximè ei accedit. Duo autem hominum genera hanc irregularitatem contrahunt, nempe curiales, & obligati ad ratiocinia, de quibus fit mentio can. præterea. diſt. 51. Curiales dicuntur, qui curiæ officio tenentur, vt iudices, aduocati forenſes, notarij, milites, & ſimiles miniſtri. Hi, vt notat Præpoſ. eodem can. allegato, ſi perpetuò ſunt obligati, perpetuò repelluntur à promotione: ſi verò non, tunc depoſito officio, liberatique ab onere ordinari poſſunt, niſi in duobus caſibus, quos notat Gloſſ. can. ecce. diſt. 51. nempe quando homicidio, aut mutilationi ſe immiſcuerunt: tunc enim irregulares ſunt, etiam depoſito officio: qua de cauſa, nec miles ordinari poteſt, etiam depoſita militia, nimirum ſi occidit, aut mutilauit: ſecus verò, poteſt, vt dicit eadem Gloſſ. can. ſi quis. eadem diſt. Alter caſus eſt, quando officium infame exercuerunt, quales hiſtriones, & alij vile miniſterium exercentes apud curiam, nempe ſatellites, aut carnifices, vel ſimiles. In his duobus caſibus, etiam depoſito officio, manent irregulares, indigentque diſpenſatione. Ceteros verò curiales Eccleſia repellit ante liberationem ab officijs, tum ne patiatur moleſtias, dum à curia repetuntur, vt dicitur can. deſignata. diſt. 51. tum quia hi non affectu Religionis, ſed vt ratiocinia officiorum fugiant, videntur ad Eccleſiam ſe transferre. can. curiales. diſt. 53.

2 Sunt alij publicis ratiocinijs obligati, vt tutores, curatores, procuratores, aliasve adminiſtrationes publicas, aut priuatam perſonarum habentes, ob quas tenentur reddere rationem: & hi dicuntur propriè obligati ad ratiocinia, de quibus eſt titulus in decretal. de obligatis ad ratiocinia. vbi Gloſ. communiter recepta, hæc, quæ ſequuntur, annotat.

Primò, obligatus perſonæ miſerabili, etiam non depoſito onere, ordinari poteſt; quia miſerabilium perſonarum quilibet curam ſuſcipere poteſt. 21. q. 3. can. peruenit.

Secundò, obligatus perſonæ Eccleſiaſticæ, etiam non depoſito onere, ordinetur: in hoc enim non moleſtatur Eccleſia, nec infamatur, quod ordinet perſonas cum detrimento aliorum, ſicut infamaretur, ſi eſſet perſona ſæcularis, cui obligatus erat. Hoc dictũ deducitur ex can. peruenit. d. 86.

Tertiò, obligatus perſonæ ſæculari publicæ ante redditam rationem, etiam onere depoſito, non ordinatur: ſunt enim ratiocinia publica ex adminiſtratione prius reddenda: ordinatur tamen, ſi alias eſt debitor ratione perſonæ, & non ratione adminiſtrationis: tunc enim ante redditam rationem non promouetur. C. de Epiſc. & cleri. Officiales.

Quartò, ſi ratiocinia sũt ex adminiſtratione erga perſonã priuatã, depoſita adminiſtratione, & onere, etiã ante redditã ratiõe ordinari poteſt, niſi lis ei ante promotionem, vel in ipſa promotione moueatur ſuper adminiſtratione; & niſi manifeſtum ſit, ipſum de dolo teneri.

3 Quintò, ſi lis mota eſt, tunc, ſi de dolo eſt, non debet ordinari ante finem litis, can. tantis. diſt. 81. debet tamen taxari tempus, in quo cauſa decidatur.

Sextò, ſi lis mota eſt, non de dolo, ſed de culpa, promoueri poteſt, non obſtante reclamatione cre-

creditoris:quia lis agitari poteſt,ſicut prius.& coram eodem iudice.de for.compet. c. propoſuiſti.

Septimò,debitor, ſi prohibente creditore fuerit promotus ad clericatum, non deponitur propter hoc; ſed bona eius cedent in ſolutum : & ſi non ſufficiant,Epiſcopus tenetur,qui abſtulit debitori occaſionem negotiandi,& lucrandi,vt ſolueret:iam enim factus clericus non poteſt negotiari.diſt.88.can.fornicari.Hoc intelligo, niſi cedat bonis:ceſſione enim facta non impeditur,ſed poteſt promoueri,iuxta Gloſ.can.præterea. diſt. 51. & Præpoſ. ibidem . Hæc eſt irregularitas ex defectu liberationis, ſuper quam, ſicut nec ſuper ſeruitutem, Epiſcopus non diſpenſat , vt ante liberationem promoueatur .

ADDITIONES.

Sayr.l.c.nu.6.& 10.Maiol.lib.2.cap.5.& 11.

Aere alieno oppreſſos , & rationib. reddendis obnoxios repellit à religionis ingreſſu Sixtus V. Conſt.Cum de omnibus .

De irregularitate ex defectu ætatis. Cap. LXI.

ELENCHVS.

1 *Aetas ſingulis ordinibus præſcripta quo iure , & quæ ſit;quis in defectu ætatis diſpenſet , & an infantibus conferri ordines poſſint .*

2 *Ordinatus in maioribus ante annos diſcretionis an teneatur voto continentiæ .*

1 Defectus legitimæ ætatis facit hominem irregularem,donec ad eam perueniat,vt dicit Præpoſ.can.1.diſt.50.Eſt autem ætas ſuſcipiendis ordinibus legitima , iure humano præſcripta. primæ enim tonſuræ eſt ſeptennarium completum:hoc enim eſt tempus infantiæ, vt dicit Gloſ.c.nullus. de temp. ord. in 6. quo capite cauetur, ne vllus Epiſcopus ante hoc tempus vlli tonſuram primam conferat, niſi ei, qui Religionem fuerit ingreſſus ; aliàs ipſo iure à collatione primæ tonſuræ per annum erit ſuſpenſus . Poſt ſeptennium,vſque ad duodecimum reliquos minores ordines ſuſcipiendi tempus eſt legitimum: acoluthatus verò nonniſi completo duodecimo ſuſcipi poteſt.can. in ſingulis.d.77. maiorum ordinum autem tempus legitimum iure antiquo, diſt.77.& 78.fuit ſtabilitum: poſtea verò limitatum per Clem. Generalem. de ætate , & qualit. Subdiaconatus in decimo octauo anno ſuſcipitur , diaconatus in vigeſimo , presbyteratus verò in vigeſimoquinto . hos vltimos annos intellige non quidem completos,ſed inceptos . Hæc ætas legitima ſacrorum ordinum eſt iam correcta per Conc.Trid.ſeſſ.23.cap.12. vt nemo ad ſubdiaconatum promoueatur ante vigeſimumſecundum : ad diaconatum verò ante vigeſimumtertium : ad presbyteratum ante vigeſimumquintum, intellige etiam inceptos . Ad Epiſcopatum verò iure communi debet eſſe completus trigeſimus. cap. cum in cunctis.de elect.qui ante hanc legitimam ætatem ordines, non diſpenſatus, ſuſcipit , ordinem , & characterem recipit , ſed non executionem,ſed ſuſpenſus eſt,ſi eſt ordo ſacer, vſque ad legitimam ætatem, qua ſuperueniente ceſſat ſuſpenſio. cap. non eſt compos. de tempor. ordin. ctlq; talis ſuſpenſio ipſo iure;nam can. vtitur verbo præſentis temporis , ſuſpendimus ; quamuis Turrecrem.diſt.77. cap.placuit. ſequens Archid. dicat eſſe ſuſpendendum. Huic antiquo iuri ſucceſſit extrauagans, cum ex ſacrorum , Pij Secundi,qua omnes,qui ſacrum aliquem ordinem ante legitimam ætatem præſumunt accipere,ipſo iure ſuſpendit,vt ſi illum exerceant, fiant irregulares, nec poſſunt etiam ſuperueniente ætate, exercere ante abſolutionem a ſuſpenſione.Hæc tamen extrauagans comprehendit præſumentes accipere , non autem eos , qui ignoranter acceperunt . In defectu ætatis ſolus Papa diſpenſat, non Epiſcopus,vt colligitur ex cap.nullus.de tempor. ordin. in 6.& docet Gloſ.Clement.generalem.de ætat. & qualit. immo ſi ſacrum ordinem confert ante legitimam ætatem, Epiſcopus à collatione ordinum eſt ſuſpendendus.cap. vt non eſt compos.de tempor.ordin.vbi Anton. Butrius notat, non eſſe ipſo iure Epiſcopum ſuſpenſum , ſed ſuſpendendum. Eſt autem aduertendum, hanc ætatem non eſſe neceſſariam neceſſitate ſacramenti, ſed neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici: id eſt, ſi conferretur ordo extra ætatem legitimam , etiam ante vſum rationis,ordo teneret,& character imprimeretur: tamen qui ordinaret ſine diſpenſatione , peccaret ; ordinatusq; executionem non haberet ante legitimam ætatem. Ordines autem etiam maiores , etiam presbyteratum,poſſe conferri infantibus nondum vſum rationis habentibus , eſt communis doctrina Theologorum, & Canoniſtarum. Inter Theologos id affirmant S. Thom. 4. ſent. diſt.25.Bonauen.ibidem art.2.q. 2.Richard. ibidem art.4.q. 2.inter Canoniſtas verò Gloſſ. cap. tuæ litteræ de cler.per ſal.prom.immo ex eodem cap.colligitur:ſubdiaconatus enim ante vſum rationis receptus non repetitur. idem Gloſſ. can. pueri. 1. q. 1. & ibidem Archid. & Præpoſ. cum alijs : quamuis non deſint qui contrarium ſentiant,

tiant, illud tamen eſt verius. De Epiſcopatu eſt maior controuerſia. Archid. enim can. ſubdiaconus. d. 77. tenet etiam in cunis poſſe conferri Epiſcopatum, quantum ad ordinem. S. Tho. verò, & Bonau. locis citatis tenent contrarium, quos ſequitur Turrecrem. eodem can. ſubdiaconus. Præpoſitus verò ibidem citat S. Tho. & Bonau. & tamen tenet cum Archid. quia, inquit, eadem eſt ratio Epiſcopatus, & presbyteratus, cũ vterque ſit ordo, & imprimat characterem. quod puto eſſe probabilius. Eſſet tamen magnum ſcandalum, & graue peccatum, ante vſum rationis hos ordines, non dico Epiſcopatum, ſed etiam inferiores, conferre infantibus abſque aliqua grauiſſima, & vrgentiſſima cauſa.

4 Eſt autem controuerſia inter Doctores, an qui ante annos diſcretionis ſuſcipit maiores ordines, adultus factus teneatur continentiæ votum ſeruare. Et quidem ſi ante vſum. rationis ſuſcepit ordines, non tenetur voto, vt dicunt Gloſſ. 1. q. 1. can. pueri. & ibi Præpoſit. & inter Theologos Palud. 4. ſenten. d. 25. q. 3. & Sotus eadem d. q. 1. art. 2. limitat Archidiac. can. pueri. allegato, niſi factus adultus velit in ordine remanere, & miniſtrare, & priuilegio vti clericali: tũc enim tenebitur continere. & hoc verũ eſt. Quod ſi ante annos quidem diſcretionis, nimirum ſeptennium, ſuſcepit ordines, & tunc erat doli capax, Gloſſ. cap. 1. de cler. per ſal. prom. affirmat teneri voto, ſi tunc non contradixit: ſi autem contradixit, eſt iam coactus, & ordo non tenet. At Oſtien. & Innocen. cap. vt non eſt compos. de temp. ordin. tenent, tempus contradictionis, ſiue ante vſum rationis, ſiue poſt ſit ordo ſuſceptus, durare vſque ad annos pubertatis completos, nimirum quatuordecim, poſt quos, ſi ſtatim contradicat, voto non ten etur. Anton. Butr. eodem cap. exponit, hoc (ſtatim) eſſe triduum. quod intelligo in foro exteriori: nam in interiori puto obligari, ſi, cum primum nouit obligationem voti, eam habuit ratam: nam ante annos pubertatis vota emitti poſſunt, & obligant in conſcientia, quamuis non votum ſolemne Religionis, quia ſtatutum eſt tempus, quando hoc emitti debeat. & ſic intelligo Archid. loco allegato; & Gloſſ. cap. 1. de cler. per ſal. promot.

ADDITIONES.

De ætatis irregularitate Maiol. lib. 1. cap. 30. Sayr. c. 12. Nauar. nu. 202.

Sacerdotio ante ætatem inſignitum cum Epiſcopo celebrantem, eo ipſo noua affici irregularitate, ait Nauar. conſ. 4. de cler. excom. negat Sayr. l. c. nu. 12. & cap. 16. de ſuſpenſione.

Solus Papa diſpenſat, vt ante ætatem initiatus ordinum actus exerceat. Sayr. nu. 13. Maiol. nu. 10. Nauarr. l. c.

De irregularitate ex defectu bonæ famæ. Cap. LXII.

ELENCHVS.

1 *Infamia multiplex, & quæ ſit vnaquæque, & quando oriatur,*
2 *Differunt tollere infamiam, & diſpenſare in irregularitate ex infamia.*
3 *Notanda pro huius rei intelligentia.*
4 *Infamiam tollere quis poſſit.*
5 *Epiſcopus an poſſit tollere aliquam infamiã.*

1 EX defectu bonæ, & honeſtæ apud alios opinionis, & famæ oritur etiam irregularitas: vnde infames à promotione, & ordinum exercitio repelluntur, d. 33. canon. laici. & d. 51. canon. qui in aliquo, & in 6. q. 1. can. infames. Eſt autem duplex infamia iuxta Gloſſ. 3. q. 7. can. infames. §. porro. & 2. q. 7. can. ipſi Apoſtoli. & Doct. communiter, nempe infamia facti, & infamia iuris. atque hæc iterum duplex eſt, vt diſtinguit Archid. can. ſi Epiſcopus. d. 50. legalis, & canonica. Erit ergo infamia triplex, facti, legalis, & canonica, & ſic diſtinguit Panorm. c. dudum. 2. de elect. nu. 5. Infamia facti oritur ex aliquo delicto graui, & notorio, propter quod delinquens apud graues, & bonos viros malè audit, eiuſque mala opinio concepta eſt. Infamia iuris eſt, quæ incurritur in caſibus, in quibus ius, ſiue ciuile, ſiue canonicum, infamiæ pœnam irrogat. Sunt autem multi huiuſmodi caſus, de quibus agitur iure ciuili. ff. de his, qui nota. infam. iure autem canonico. 6. q. 1. canon. infames. Aliquando enim propter crimen, aliquando propter factum, ſeu officium minus honeſtum iuris infamia contrahitur. Sic ſacrilegi, vſurarij publici, duas vxores de facto habentes, qui pugnant publicè cum feris, qui ludos periculoſos exercent, hiſtriones, & qui ſcenis ex officio interſunt, & alij multi cenſentur infames iuris infamia. Eſt etiam iuris infamia, quæ infertur per iudicis ſententiam definitiuam, qua aliquis de graui aliquo crimine damnatur, vt qui de furto, vel calumnia per ſententiam damnatus eſt. Similiter in alijs multis, de quibus vide Gloſſas allegatas. Eſt tamen aduertendum, omnes infames legales eſſe etiam infames canonicos, non tamen è contrario. nã legalis infamia extra caſus iure expreſſos

non contrahitur niſi per iudicis ſententiam, per quam aliquis damnatur de crimine, quod ir rogat infamiam, vt notant Archidiac. & Præpoſ. canon.ſi Epiſcopus d.50.quam doctrinam, quia controuerſa eſt, limitat Panormitan.cap.at ſi clerici.de iudic.nu.27. vbi dicit, quando criminaliter agitur contra aliquem, non oriri infamiam legalem ex ſola confeſſione rei in iudicio, ſed eſſe neceſſariam ſententiam. At quando agitur ciuiliter, per ſolam confeſſionem criminis oritur, dummodò ſit ſpontanea confeſſio, & dummo do ſit vera, & non ficta, qualis eſt, quando in contumacia aliquis damnatur. At infamia canonica etiam ante ſententiam oritur: & forſan hoc voluerunt dicere Innocent. cap. ſuper his. de pœnis. & Gloſſa cap. at ſi clerici. de iudic. aſſirmantes, per confeſſionem ante ſententiam oriri infamiam. Quibus autem caſibus legalis infamia contrahatur, non eſt noſtrum tractare in præſenti. hoc nobis ſatis ſit, quod ſecundum omnes vtraque infamia, tam iuris, quàm facti repellit à promotione, & facit hominem irregularem, vt notant prædictæ Gloſſ. Archid. & Præpoſ.can.qui in aliquo d.51.

2 Quantum autem ad diſpenſationem ſuper irregularitatem ortam ex infamia, aduerte, aliud eſſe tollere infamiam, aliud diſpenſare in irregularitate ex infamia: tollere enim eſt efficere, ne ſit infamis: diſpenſare, eſt auferre impedimẽtum ad promouendum, quod aliquando fit etiam non oblata infamia, vt quando eſt infamia facti. Pro cuius rei intelligentia ſunt aliqua aduertenda.

3 Primò, infamia facti nõ poteſt tolli per Papam, nec per vllam poteſtatem terrenam. hæc eſt Præpoſ. & Gem.2.q.3.can.Euphemium. vbi latè de hac materia vterque tractat. non enim poteſt efficere Papa, vt qui propter delictum proprium male audit, & infamatus eſt, apud alios bene audiat, bonamque opinionem de illo concipiant. Hoc tamen poteſt efficere ipſemet infamis, aut per contraria facta, & bona opera, quibus conceptam malam opinionem auferet; aut per purgationem, qua ſe purgat de crimine obiecto. Notant autem Archid. & Præp. can.laici.diſt.33. quando aliquis infamis eſt infamia facti (quia nimirum per modũ exceptionis probatum eſt ei aliquod crimen) eſſe irregularem, & repelli à promotione, donec ſe purget: purgatione autem facta, quia apparet crimen non fuiſſe verum, deletam eſſe infamiam: quod dictum probatur ex can.Mennam. 2. q. 4. Quando ergo infamia facti, vel per purgationem, vel per contraria facta deleta eſt, tunc non manet, nec impeditur à promotione, qui prius erat infamis: dum tamen manet adhuc in mentibus hominum, non tollitur; ſed quantum ad effectum, nimirum irregularitatem, & impedimentum promotionis, poteſt diſpenſari propter neceſſitatem aliquam, vt affirmant Archid. & Præp.can. laici. allegato, etiam ſi ablata non ſit talis infamia. Diſpenſat autem is, qui poteſt diſpenſare in infamia iuris.

4 De quo dico ſecundò, omnem infamiam iuris etiam ciuilis poteſt tollere Papa à quocumque clerico, etiam laico ſibi ſubiecto. Hoc eſt Innoc.Panor.Oſtien.cap. cum te. de ſent. & re iud.Gemin.& Præp.2.q.3. can.Euphemium. Vnde poteſt infamem iuris reſtituere in integrum, quando clericus eſt, vel laicus ſibi ſubiectus. At de laicis non ſibi ſubiectis, dico tertiò cum prædictis Doctoribus, poſſe Papam abolere, & tollere infamiam laici non ſibi ſubiecti, ordinando eum in clericum; ſi fortè eo opus habet: non enim, vt dicit Panor. ſimul ſtare poſſunt, vt ſit iure infamis, & ordinetur in clericum; propterea dum hoc facit, illud remouet.

5 Dico quartò, Epiſcopum poſſe tollere infamiam iuris, quæ oritur ex criminibus illis, ſuper quæ poteſt diſpenſare. vnde quia poteſt diſpenſare in adulterio, poterit etiam tollere infamiam iuris conſequentem ex adulterio: ſimiliter in furto, ſacrilegio, periurio, falſo teſtimonio, & alijs huiuſmodi. Super quæ verò delicta non poteſt diſpenſare, nec poterit infamiam tollere, vt in hæreſi, ſimonia, homicidio. Hoc dictũ eſt Gloſſ.2.q.3.can. Euphemium. §. hinc colligitur.& Gloſ.can.domino.d.50. & eam ſequuntur Gemin.& Præpoſ.can. Euphemium. allegato, & Panor. cap. cum te. de ſent. & re iud. vbi notat Præpoſ. hoc non eſſe tollere infamiam directè, ſed indirectè, & ex ſequela, dum tollit cauſam, nempe diſpenſando in delicto. ſolus enim Papa tollit directè infamiam iuris, & generaliter in quocumque delicto. Idem puto dicendũ in infamia facti, quantum ad impedimentum promotionis, propter neceſſitatem, vti diximus. Notat autem Panor.cap.cũ te.de ſent. & re iud. quòd ſi Imperator tolleret infamiam iuris ciuilis ab aliquo, Epiſcopus poſſet diſpenſare cum illo, vt promoueretur: quod intellige, quando infamia orta eſt ex aliquo crimine, ſuper quod Epiſcopus diſpenſat. Dubitabit aliquis, an infamis ſit irregularis ex delicto: infamia enim ſæpe ex delicto oritur. Reſpondeo, quod non: nam irregularitas non naſcitur ex delicto immediatè, ſed

ex

ex infamia, quæ defectus quidam eſt: ad indicandum autem de irregularitate, an ſit ex delicto, an ex defectu, conſiderandum eſt principium, vnde immediatè procedit, vt diximus in explicatione definitionis ſuperius propoſitæ.

ADDITIONES.

De hac re Sayr. lib. 7. cap. 11. Maiol. lib. 3. cap. 1. Auila diſp. 4. dub. 5. l. c.

Baptiſmo omnis prorſus infamia tollitur. Gloſſ. & Doct. in c. ſine pœnitentia. de conſecr. diſt. 4. Maiol. nu. 4. l. c. Silu. Bapt. 6. num. 2. Sayr. num. 12.

Qui ſolemnem pœnitentiam egerunt, irregulares nonnulli putant. Vide Maiol. lib. 8. c. 3. Sayr. l. c. Pœnitentia ſolemnis in vſu amplius nō eſt; nec ex ea irregularitas. Auila diſp. 4. dub. 6. Pœnitentia publica à ſolenni ſeiuncta eſt, & irregularitatem non inducit. Auila l. c. De Pœnitentia ſolemni, & publica, Cou. lib. 2. Var. c. 10. Solemnem habes C. in capite 50. diſt.

De irregularitate ex defectu corporis. Cap. LXIII.

ELENCHVS.

1 *Defectus corporis multipliciter prouenit.*
2 *Defectus corporis inhabilitatem inferens inducit, irregularitatem.*
3 *Defectus corporis notabilem inferens deformitatem, irregularitatem inducit.*
4 *Defectus corporis occultus non inducit irregularitatem.*
5 *Iudicare de inhabilitate, deformitate, & ſcandalo irregularitatem inducente, ad quos pertineat; & quis ſuper hac irregularitate diſpenſet.*
6 *Hermaphroditus an ſit irregularis.*
7 *Membri abſciſsio quando inducat irregularitatem.*
8 *Quando incurratur irregularitas, quæ oritur ex abſciſsione ſui.*
9 *Extenſio huius irregularitatis,*

1 Repelluntur etiam nondum promoti à promotione, & ab ordinum exercitio, qui promoti ſunt, defectum corporis patientes, vt conſtat diſt. 55. per multos canones, & titulo de corp. vitiat. & tit. de cler. ægrot. Prouenit autem iſte defectus multipliciter: aliquando ex parte membrorum, aut quia deficit aliquod mēbrum, aut quia abundat, aut quia minus eſt ſolito, aut quia maius: aut prouenit ex indebita forma corporis, vt qui deformiter paruus, vel gibboſus, vel claudus, vel alijs modis deformis exiſtit: aut ex inhabilitate membrorum, quia ſuum officium exercere non poteſt: aut ex complexione corporis, quia infirmitates quaſdam patitur. Denique vitium corporis ſolet facere hominem irregularem. Quando autem, & quomodo id fiat, declarandum eſt, ſuntq; aliquot regulæ obſeruandæ.

2 Prima eſt Anton. Butrij cap. vlt. de corp. vitiat. Omnis defectus corporis, ſiue in membro, ſiue in membri parte, qui infert inhabilitatem (nempe qui impedit miniſterium ordinis, aut inducit notabilem deformitatem, aut generat ſcandalum, & abominationem) facit hominem irregularem ad promouendum, ſi promotus nondum eſt; & ad impediendum exercitium ſuſcepti ordinis, ad quem inhabilis eſt, vel quē ſine deformitate, vel cum ſcandalo, & abominatione exercere non poteſt. Sumpta eſt hæc regula ex capitibus nonnullis de cler. ægrot. & ex titulo de corp. vitiat. alijſque canonibus diſt. 55. ex quibus omnium horum exempla habemus. In primis presbyter, cui à prædonibus media pars palmæ manus cum duobus digitis abſciſſa eſt, propter inhabilitatem, quia ceteri digiti debiles manent ad ſacrificium peragendum, repellitur à miniſterio altaris. ſimiliter etiam propter deformitatem: non tamen repellitur à ceteris officijs etiam ſacerdotalibus, quæ poteſt, & ad quæ habilis eſt, & quæ ſine deformitate, vel ſcandalo exercere valet, vt audire confeſſiones, & baptizare, cap. 2. de cler. ægrot. Si tamen laicus eſſet, nullo modo eſſet promouendus: facilius enim toleratur aliquis in ſuſceptis, quàm admittatur ad ſuſcipiendos. 15. q. 1. can. vlt. Propter eandem inhabilitatem, carens manu altera repellitur, cap. expoſuiſti. de corp. vitiat. idemque eſſet, ſi manum aridā, aut ita debilem haberet, vt officium exercere non valeret. Similiter ſi careret pollice, aut indice; non tamē ſi deeſſet vngula pollicis, vel indicis: non enim propter hoc digitus debilis efficitur ad opus ſuum, c. vlt. de corp. vitiat. Si tamē præter hos duos careret digito aliquo alio, cuius defectu non impediretur, quo minus hoſtiā poſſet frangere; nō eſſet irregularis, can. lator. d. 55. Simili cauſa tremulis manibus, qui ſine periculo ſubuerſionis calicis non poteſt miniſtrare, irregularis eſt: qui etiam ita vinum bibere abhorret, vt euomendi periculum ſit. Hūc affirmat Nauar. poſſe promoueri ad minores, ſed non eſt probanda eius ſententia: nā longè aliud

eſt, cum ordinato, ſiue cum ante promotionem ſuperuenit defectus, & cum poſt promotionem, vt ſupra diximus. Si enim ante promotionem defectus eſt, ad nullos debet promoueri, quia omnes ordines ordinantur ad ſacramentum altaris, ad quos ille inhabilis eſt: iam verò ordinatus toleratur in ſuſceptis, ad quos habilis eſt, & ſine deformitate, aut ſcandalo poteſt exercere. Colligitur hoc ex cap. 2. de cler. ægrot. & ibi Panorm. & eſt communis ſententia. Eadem de cauſa balbus, ſeu bleſus, qui loquelam habet impeditam, irregularis eſt; ſecus ſi non eſt impedita loquela, vt dicit Ant. Butr. cap. expoſuiſti. de corp. vitiat. Idem dicit Ioan. de Ana. cap. codẽ. de eo, cui pars linguæ amputata eſt, ſed loquelam habet. Quæ duo intellige, dummodo non ſit talis loquela, quæ excitet notabilem deformitatem, aut abominationem; tunc enim eſſet irregularis. Eadem de cauſa cæcus vtroque oculo, aut ita debilis viſu, vt litteras nõ diſcernat etiã cum ocularibus; irregularis eſt, quia inhabilis ad officium altaris, vbi legenda ſunt multa.

3 Hi omnes repelluntur propter inhabilitatem, & impotentiam ad miniſterium. Alij etiam propter deformitatem notabilem repelluntur, & irregulares ſunt: hac de cauſa, cap. cum de tua, de corp. vitiat. repellitur habens maculam in oculo, quæ notabilem facit deformitatem. Propter eandem deformitatem, ſi oculus eſt alicui extractus, repellitur, can. ſi Euangelia. d. 55. & ex ſtylo Curiæ, ſi oculus læuus, qui dicitur oculus canonis, eſt viſiua potentia priuatus, quia deforme eſſet, totum caput conuertere ad legendum. Qui etiam careret naſo toto, vel parte cum notabili deformitate, vel vulnus deforme haberet in facie. Qui etiam careret pede, nec poſſet ſine ligneo pede ambulare, vt dicit Ant. Butr. cap. vlt. de corp. vitiat. addens, cum Religioſo poſſe diſpenſari, quia propter veſtes longas latet: & eadem de cauſa poſſet diſpenſari cum clerico laico, qui etiam habet veſtes longas; tamen vterque eſt irregularis. Eadem de cauſa claudus, qui ſine baculo ambulare non poteſt, irregularis eſt: ſecus ſi ſine baculo poſſet altari accedere, vt dicit Panorm. cap. 2. de cler. ægrot. Quod non credo verum, niſi quando non eſt deformitas notabilis, quæ eſſe poteſt etiam ſine baculo. Idem dicendum de gibboſo notabiliter, & de eo qui oculos haberet nimium extractos, aut inæquales cũ notabili deformitate, vt dicit Anchar. cap. 2. de corp. vitiat. Idem ſi haberet deformem naſum, aut propter magnitudinem, aut propter nimiam paruitatem. Aut ſi haberet digitos multum inæquales cum notabili deformitate. Idem, ſi ſex digitos haberet in manu cum notabili deformitate: ſecus, non eſſet irregularis, niſi impeditum eſſet officium digitorum, qui neceſſarij sũt in miniſterio altaris, vt dicunt Anton. Butr. & Anch. cap. 2. de corp. vitiat. ſimiliter Archid. & Præpoſ. can. qui in aliquo. d. 51. Denique vbi eſt ex vitio corporis notabilis deformitas apparens, inducitur irregularitas. Propter ſcandalum, & abominationem repellitur leproſus à miniſterio altaris: & ſi eſt rector Eccleſiæ, datur ei coadiutor, cap. 3. & 4. de corp. vit. & ſi eſt laicus, non promouetur durante defectu: excitat enim ſcandalum, & abominationem populi lepra. Repelluntur etiam alij propter ſcandalum, nempe energumeni, patientes morbum caducum: ſed quia hi ad defectum animæ potius reducuntur, ſuo loco de eis tractabimus. Eſt ergo propoſita regula ante oculos habenda, vbi vitium corporis inducit inhabilitatem, ſeu debilitatem, deformitatem, vel ſcandalum; inducere irregularitatem, ſiue à promotione, ſiue ab exercitio, dum durat.

4 Ex hac regula ſequitur ſecunda, quando vitia huiuſmodi ſunt occulta, quia non eſt deformitas, nec ſcandalum, nec debilitas, nulla inducitur irregularitas. Vnde qui in pede careret pollice, aut digitos haberet deformes, quia latet hoc vitium, nec adfert inhabilitatem, non eſt irregularis: nec etiam, cui virilia deſunt, ſiue quia in cunabulis ſectus eſt, cap. 3. de corp. vitiat. ſiue quia ob infirmitatem à medicis abſciſſa ſunt, c. 5. eo. tit. & can. ſi quis per ægritudinẽ. d. 55. etiã ſi ipſemet ſibi ea propter ægritudinem abſciderit. vt dicit Innoc. cap. ſignificauit. de corp. vitiat. ſiue quia ſic natus eſt, vel in perſecutione cæſa ei ſunt, can. Eunuchus d. 55. Omnes hi non ſunt irregulares, quia nulla exterior deformitas, nulla inhabilitas ad altaris miniſterium, nullum eſt ſcandalum: ſecus ſi ex culpa propria talia prouenirent, vt paulo poſt in vltima regula dicemus. Nec opus eſt, eum, cui virilia abſciſſa ſunt, ſecum in puluerem redacta, aut ſicca portare, vt vulgares putant, quod notant Gloſſ. can. Eunuchus. d. 55. & Anch. c. 3. de corp. vitiat. ex Io. And.

5 Tertia regula, iudicium inhabilitatis, deformitatis, ſcandali, inducentis irregularitatem, pertinet ad Epiſcopum, quando dubium accidit. ita habet Innoc. cap. 1. de corp. vitiat. Aut ad iudicem, cui committitur; aut ad promotorem, vt dicunt Anton. & Anchar. cap. 2. de corp. vitiat. non quod Epiſcopus, aut iudex diſpenſare poſſit, quando vitium tale iudicatur, quod inhabi-

habilitatem, aut deformitatem notabilem, aut ſcandalum inducat; ſed quod illis committitur, vt iudicent, & declarent, an tale ſit vitium, quod faciat hominem irregularem. Hoc quidem iudicium ad Epiſcopum pertinere, deducitur ex cap. 2. de corp. vitiat.

Quarta regula, ſuper huiuſmodi irregularitatem prouenientem ex vitio, & defectu corporis ſolus Papa diſpenſat. ita habet Innoc. cap. 1. de corp. vitiat. & cap. cum æterni. de re iudic. in 6. Anchar. cap. ſignificauit. de corp. vitiat. & Præpoſ. can. non confidat. diſt. 50. & ibidem Archip. Eſt autem obſeruandum, irregularitatem ex huiuſmodi defectu, & vitio, eo ablato, abſque alia diſpenſatione tolli, vt notat Præpoſ. can. ex præmiſſis. d. 50. num. 9. Præterea huiuſmodi defectus, & vitium non facit promotum irregularem in ſuſceptis, niſi ad exercitium eorum, ad quos eſt inhabilis propter defectum; vel in quibus exercendis ſcandalum, aut deformitas eſſet. Nec eſt incapax iam promotus beneficiorum, quæ non exigunt adminiſtrationem ordinis, ad cui is exercitium eſt irregularis. Quibus de cauſis Innoc. & Panor. cap. 2. de cler. ægrot. dixerunt, corpore vitiatum non dici irregularem: nam miniſtrat in ordine, etiamſi non celebret. Anan. ibi dicit eſſe irregularem impropriè. tamen re vera eſt irregularis; & ſi non eſt promotus, ad nullos ordines promoueri poteſt, quamuis non ſit tanta irregularitas, quanta ea, quæ eſt in alijs defectibus, aut in delictis.

6 Vnum ſupereſt dubium de hermaphrodito, qui vtroque ſexu pollet, an ſit irregularis cenſendus? de quo ſic eſt diſtinguendum. Aut enim viget magis femineus ſexus, & tunc non poteſt ordinari. Gloſ. can. ſi teſtes. §. hermaphroditus. 4. q. 3. excluditurque à teſtimonio ferendo in caſibus, in quibus excluditur femina, nec eſt ſuſceptiuus characteris; ſicut nec femina, ſecundum Anton. 3. par. tit. 28. cap. 6. §. 5. Silu. & Tabien. verb. Hermaphroditus. Aut eſt parilitas in vtroque ſexu, & tunc quantum ad ordines pro femina reputatur, vt dicit Præpoſ. can. ſi teſtes. 3. q. 4. §. eod. vbi allegat Hugon. & Card. idemque ſentit ibidem Turrecrem. & ſecundum Ant. Silu. & Tabien. l. c. non eſt ſuſceptiuus characteris, quamuis Præpoſ. dicat, propter dubium, an ſit femina, vel mas, non debere ordinari. Aut viget magis ſexus virilis, & tunc non repellitur à teſtimonio, & eſt ſuſceptiuus characteris, iuxta communem ſententiam. Anton. verò & Silu. negant promoueri poſſe, ſed eſſe irregularem affirmant propter monſtruoſitatem. can. illiteratos. diſt. 36. & can. vlt. diſt. 49. At Turrecrem. l. c. ſecundum Hugon. tenet, promoueri poſſe, nec eſſe irregularem: quod mihi probabile videtur. eſt enim regula illa obſeruanda: vbi vitium eſt citra culpam, non inducere irregularitatem, niſi vbi inhabilitas eſt ad altaris miniſterium, aut deformitas, aut ſcandalum, quorum nihil eſt in hermaphrodito hoc, in quo viget ſexus virilis. Monſtruoſitas enim non obeſt: nam qui naturaliter eſſet eunuchus, & qui tres digitos haberet in pede, aut aliquod vitium latens, haberet monſtruoſitatem, tamen non eſſet irregularis. Fateor, quando vitium eſſet notorium, non eſſet promouendus, propter ſcādalum populi, vt dicit Arch. 17. q. 1. can. diaconiſſam. qui cenſet propter ſcandalum populi non eſſe hermaphroditum promouendum, in quo virilis ſexus magis viget, quamuis ad alia virilia officia admittatur. Hoc tamen in occulto non procedit.

7 Vltima regula, abſciſſio membri, quæ ex culpa propria eſt, inducit irregularitatem, etiam in eo caſu, quando defectus ſolus, ſi ex culpa non eſſet, non inferret irregularitatem: vnde qui ſibi virilia amputauit, aut ſe caſtrauit, etiam zelo caſtitatis, etiamſi occultè feceri, irregularis eſt. can. ſi quis abſcidit. diſt. 55. & cap. ſignificauit. de corp. vitiat. nec diſpenſare cum eo poteſt Epiſcopus: ſed ſi presbyter eſt, diſpenſat tantum ad Sacerdotis officia, præter altaris miniſteriū, vt habetur in eodem cap. Similiter, qui partem digiti ſibi ex ira, aut indignatione amputauit, eſt irregularis. d. 55. can. qui partem. etiam ſi ſit talis digitus, cuius defectus, niſi culpa eſſet, non faceret irregularem. Anan. cap. 1. de corp. vitiat. dicit, appellatione partis dimidiam intelligi, ſecundum Lapum: ſed puto, etiamſi minor eſſet, adhuc induci irregularitatem. idemque ſentiendum, etiamſi ſit membrum occultum, vt ſi abſcindat digitum pedis, aut partem, quæ alias non faceret irregularem, ſi non eſſet vitium ex culpa. Non autem eſſet irregularis, qui habens ſex digitos, ſuperfluum ſibi abſcindit, aut abſcindi facit, non ex indignatione, ſed deformitatis vitandæ cauſa, liceretq; id facere, vt dicunt Gemin. & Præpoſ. can. qui partem. d. 55. quod etiam inſinuauit Innoc. cap. ſignificauit. de corp. vitiat. vt enim ſuperflua corporis ex honeſta cauſa licet amputare citra periculum, vt tumores, verrucas, & alia huiuſmodi, ita & digitum ſuperfluum: nec eſſet irregularis, qui ſe etiam ex indignatione vulneraret, aut dentem extraheret, vt dicit Oſtienſ. c. 1. de corp. vitiat. quia hoc non eſt membrum, aut partem mem-

membri abſcindere. Hæc irregularitas, quando vitium ex culpa prouenit, vti dictum eſt, non ad defectum pertinet, ſed ad eam, quæ ex delicto, niſi ſcilicet talis abſciſſa ſit pars, quæ etiam ſine culpa faceret irregularem, iuxta prædicta in priori parte: tunc enim huiuſmodi homo eſſet dupliciter irregularis, & ex defectu, & ex delicto: vt ſi ſibi naſum amputaret, vel oculum extraheret, vel partem pollicis cæderet, ita vt inhabilis eſſet digitus ad officium altaris.

8 Eſt autem hoc loco notandum, hanc irregularitatem, quæ eſt ex abſciſſione ſui, non incurri, niſi quando notorium eſt, ſeipſum abſcidiſſe, ſecũdũ Ant. cap. 1. de corp. vitiat. qui ſequitur Oſtienſ. Idem tenet Ancar. cap. 1. de corp. vitiat. & Conſal. cap. 2. eodem tit. dicit eſſe communem opinionem: loquimur autem, quando talis abſciſſio non inducit inhabilitatem, deformitatem, aut ſcandalum. At iſta opinio nunquam mihi placuit, ſed exiſtimo, qui ſe ipſum abſcidit, ſiue partem membri, aut digiti ſecando, ſiue ſeipſum ex ira caſtrando, quamuis occultum ſit crimen, eſſe irregularem: non enim propter criminis notorietatem irregularitas iſta eſt, ſed ſicut irregularitas homicidij, & mutilationis alterius propter qualitatem criminis, quia vita priuat partem ſui corporis: ideo quamuis ſit occultum, inducit irregularitatem. vnde canon. ſi quis abſcidit. diſt. 55. qui ſe abſcidit, homicida ſui appellatur. Aequipararunt enim canones, quantum ad irregularitatem, mutilatorem alterius, qui membrum alterius abſcidit: mutilatorem verò ſui eum, qui licet non totum membrum, partem tamen abſcidit, quia grauiſſimum eſt, contra naturam in ſe manus conuertere. Ideo quamuis, qui partem abſcidit alteri, non ſit irregularis, niſi totum abſcidenit membrum, qui tamen ſibi partem abſcidit, irregularis eſt. Percuſſor autem ſui citra abſciſſionem irregularis non eſt, quia vita non priuat membrum, nec partem aliquam ſui corporis. Sui ergo mutilator, etiam occultus, eſt irregularis, ſicut & mutilator alterius. Eſt autem irregularitas ex delicto, vti diximus, ſicut illius, qui mutilat alterum. Irregularitas verò, quæ conſurgit ex notorietate criminis, communis eſt multis criminibus, etiam ſi non ſit abſciſſio vlla: nam conſurgit ex adulterio, & ex ſui graui percuſſione, & ex alijs multis. At hæc, quæ eſt ex ſui abſciſſione, eſt ex criminis qualitate, ideò etiam occulta inducit irregularitatem. Quòd ſi quis alios defectus pateretur ex culpa, nimirum lepram, aut claudicationem, aut alia, quæ per ſe facerent irregularitatem, non aliter irregularis eſſet, quam ſi ex culpa non eſſet: ſi tamen crimen eſſet notorium, tunc notorietas criminis faceret irregularem: in abſciſſione autem eſt particulare, quod diximus propter cauſam aſſignatam.

9 Quidam extendunt irregularitatem ad cauſam, quando culpa eius abſciſſio facta eſt, etiamſi ipſe non ſe abſciderit. Vnde Oſtien. c. 1. de ætat. & qualit. & c. ex p. 1. de corp. vitiat. dicit, quando aliquis comprehenſus eſt in adulterio, & ei à marito adulteræ abſcinduntur virilia, eſſe irregularem. Quod videtur probari ex cap. 1. de corp. vitiat. vbi presbyter acceptans duellum ſpontè oblatum, & partem digiti amittens, cenſetur irregularis. Hoc tamen non puto verum, ſed quando notorium eſt crimen; & tunc non propter abſciſſionem, vt iſti putant, ſed propter adulterium notorium, aut propter duellandi peccatum, & hoc illud cap. 1. allegatum ſignificat.

ADDITIONES.

Vide Maiol. lib. 1. à cap. 14. Nauar. à nu. 198. Sayr. lib. 6. cap. 7. Auilam diſp. 3. l. c.

Prima.) Nauar. nu. 200. Sayr. nu. 6. Gab. art. 2. Sot. art. 3. q. 1. d. 25.

Ex hac) Vide Sayr. nu. 14. & ab eo relatos.

Tertia.) Vide Sayr. lib. 6. cap. 8. nu. 16. & cap. 7. num. 16.

Quarta.) Si mutilatio accidit ex culpa, & eſt manifeſta, ſolus Papa diſpenſat; in alijs corporis vitijs diſpenſat Epiſcopus: ita Maiol. lib. 1. cap. 14. nu. 15. Tab. Silu. ver. Corpore, &c. ſed Nauar. nu. 200. Cou. in Clem. ſi furioſ. p. 1. initio nu. 7. Philiar. lib. 4. p. 1. cap. 8. Staphil. de lit. grat. & iuſt. p. 2. Sayr. lib. 6. cap. 8. ſolum Papam diſpenſare aiunt; Staphil. & Couar. rarò diſpenſare, ſi vitium corporis magnam, & apertam deformitatem aſſerat.

Vnum ſupereſt.) De Hermaphrodito Maiol. lib. 1. c. 27. Sayr. l. c. nu. 24. Auila diſp. 3. dub. 5.

Qui ſunt neutrius ſexus, irregulares putat Maiol. nu. 4. l. c.

Si aliqua puella in virum verteretur, irregularis eſſet; præcipue ſi res nota eſſet. Maiol. l. c. & cap. 33. nu. 14. dedeceret enim, eum altaris miniſterio eſſe addictum, qui aliquando muliebrem ſexum habuiſſet.

Mulieres in viros verſas, non eſt poetarum figmentum; teſtatur hoc Gell. lib. 9. c. 4. ex Plin. lib. 9. cap. 4. * Vide Sot. 4. d. 1. q. 5. art. 8. docentem, ſæpè accidere, vt mulieres vertantur in viros, & hiſtoriam referentem. Exempla huius rei habes apud Maiol. lib. 1. de irregul. c. 26.

fœmi-

fœminam Caietanam anno 14. à coniugio cum viro muto, in virum mutatam leges in Iou. Pont. lib. 10. de rebus cœleſt. Plura exempla recenſet Marcellus Donatus lib. 6. de mirab. medica Hiſt. cap. 21.*Et Martinus Delrius lib. 2. q. 22. Diſqu. Mag. vbi quærit: án magica arte, opera dæmonũ ſexus mutari queat. Ariſt. dexteram mammam virilem, ſiniſtram muliebrem androgynis attribuit. Puella inter ſacras virgines trium votorum vinculo deuincta, ſi in virum mutaretur, virginũ cœnobium deſerere, & ad virorum monaſterium confugere deberet. Quod Comitolo placuit in Reſp. Moral. nec diſſentit Maiolus, (lib. 1. cap. 127. de irregular.) dum tradit, puellam verum maſculum effectum, religioſum virorum ordinẽ ingredi poſſe: hoc ipſum ego affirmarim, ſi nullum eſſet ſcandalum, nullum criminum obſcœnorum periculum. Vide Silu. Religio. 3. q. 9.

Nonnullæ ſanctæ mulieres, Dei ſpiritu ductæ, (vt exiſtimare licet) virilem ſexum mentitæ inter viros religioſos laudabiliter vixerunt. Eugenia Philippi Auguſtalis in Aegypto Præfecti filia, Chriſti fide ſuſcepta, nuptias Aquilij Conſulis, cui fuerat deſponſa, auerſata, virilem induta veſtem, cum eunuchis Proto, & Hyacintho diſceſſit, & inter monachos aliquando delituit: Romam poſtea, cum Claudia matre, reuerſa (anno 204.) ſub Nicetio Vrbis Præfecto, (anno 262.) pro Chriſto martyr occubuit. Card. Baron. in Annal. Metaphraſtes 26. Decemb. Martyrol. Roman. & alij à Baronio in Notis relati. Marina virili habitu (Marinus dicta) monaſticum inſtitutum, inter viros, amplexa eſt. De hac Martyrol. Rom. die 18. Iunij, Card. Baron. in Not. Vit. Pat. p. 1. c. 44. Pet. in Catal. lib. 6. c. 108. idem factum à S. Virgine Euphroſina, quæ inter monachos multorum annorum vitam duxit, & ſancto fine quieuit. Vide Metaphraſtem die 25. ſept. Martyr. Rom. kal. Ian. Ioa. Dominicum Candelam lib. de Bono ſtatu virginitatis.

Qui neutrius ſunt ſexus, irregulares putat Maiol. l. c. infantem neutrius ſexus inuentum, leges apud Liu. libro. 1. Decad. 4.

Hermaphroditos, & neutrius ſexus, neque inter viros, neque inter fœminas religioſi inſtituti admitti debere, arbitror, cum Maiolo l. c. Ad vitanda rerum venerearum pericula Eunuchorum cœnobia olim extitiſſe, Sophronius, in Prato Spir. c. 19. & 138. auctor eſt.

Si in Hermaphrodito neuter ſexus prẹualeat; is ſacri Ordinis, matrimonij, religioſæque trium votorum profeſſionis incapax penitus eſt: Quod Sanchez etiam docuit lib. 7. de mat. Diſp. 106. De qua re diligenter idem Sanchez lib. 5. cap. 4. tom. 2. oper. mor. nu. 40.

Virili ſexu præualente, virum, fœmineo, fœminam, hermaphroditum cenſenbis. Vide l. quæritur. 10. ff. d. hom. Sanchez l. c. num. 1. Non poteſt autem hermaphroditus in Epiſcopum eligi, etiamſi virili ſexu magis polleat. Vide Bald. in cap. licet. de elect. Maiolum lib. 2. de irregul. cap. 4. num. 5. Errarunt toto cœlo, qui fœminam, Ioannem, Anglum, Pontificem ſummum fuiſſe, fabulati ſunt. malè feriatorum, parumque piorum hominum figmẽtum hoc fuit; quidam dicunt, hæreticorum. Vide Geneb. lib. 4. Chronolog. ad annum 858. Maiol. l. 1. c. 28. l. c. Card. Bellar. lib. 3. de Rom. Pontif. c. 24. Alan. cap. 7. Dial. 1. c. 8. Panuin. ad Platinam, Greg. de Val. tom. 3. com. in D. Thóm. Diſp. q. 1. p. 7. §. 34.

Seuerinus Binius tom. 3. Conc. Fac. 657. decẽ rationibus refutat fabulam de Ioanne Papiſſa, & diligentiſſime Floremundus Remundus edito de hac re libro.

Fœmina, diuino iure, Pontificatus eſt incapax. Vide, quæ contra Iaſonem, Sanchez lib. 3. de mat. Diſp. 22. nu. 28.

Vltima.) Vide Sayr. l. c. nu. 11.

Eſt autem.) Vide Sayr. lib. 6. cap. 7. à nu. 9.

Ad Epiſcopum, non ad confeſſarium, ſpectat ferre iudicium, an corporis defectus celebrationem impediat. Ex cap. 2. de corpo. vitiat. Aula diſp. 3. dub. 2.

De irregularitate ex defectu animæ. Cap. LXIV.

ELENCHVS.

1 *Irregulares ex anima defectu qui dicantur.*

2 *Energumeni an, & quando promoueri poſſint, & in ſuſceptis miniſtrare.*

3 *Inſanientes, lunatici, morbo caduco laborantes, an ſint promouendi, & ſi antea ſint promoti, an poſſint miniſtrare 4.*

5 *Neophiti qui, & quando promoueri poſſint, & quis cum ipſis diſpenſet.*

6 *Illiterati ſunt irregulares, & quis cum eis diſpenſet, vbi etiam de ſcientia ad ordines requiſita.*

7 *Publicè pœnitentes olim erant irregulares.*

1 DEfectus animæ irregularem facit hominem, non quicumque, ſed qui iure expreſſus eſt. Eſt autem hoc in loco conſiderandũ,

quoſdam inconſideratè, hæreticos, & infideles non baptizatos, inter irregulares ex defectu annumeraſſe; quod verum non eſt: nam non baptizati, irregulares dicendi non ſunt, cum non ſint capaces ordinis:hæretici verò ſunt ex delicto irregulares. In primis igitur,irregulares ex defectu animæ ſunt dæmoniaci, inſani,lunatici,morbo caduco affecti. Hos enim coniungo,quia eadem ferè eſt ratio omnium,& in canonibus coniungi ſolent, quos non pono inter irregulares ex defectu corporis, vt fecerunt Ant. 3.par. tit.28. cap.5.& Nauar. in Sum.cap.27.nu.203. quamuis enim aliquo modo id dici poſſet,tamen Gelaſius inter perculſos mente, animæq. vitium paſſos annumerauit. d.33.can. vſquequo. & ibi Gloſſ. Hæc igitur prima irregularitas ex defectu animæ ſequentibus dictis explicatur.

2 Primò vexati à dæmone, qui energumeni, & arreptitij dicuntur, ſi nondum ſunt promoti, numquam ſunt promouendi, etiamſi vel ſemel vexati fuerint, & poſtea in totum liberati. hoc habetur can.maritum.& can.clerici. d.33.Gloſ. autem can. communiter.eadem diſt.affirmat hoc dictum eſſe ſine contradictione.

Secundò,huiuſmodi à dæmone vexati,& nondum promoti, non ſolùm numquam ſunt ad maiores ordines promouendi, ſed nec ad minores. hoc eſt cõtra Gloſſ.can.clerici.diſt.33. & contra Archid. ibidem,contra quos ſentiunt Gem.Præpoſ. & Turrecrem. eodem can. clerici. quorum opinio probabilior,& canoni conformior eſt.

Tertiò, ſi huiuſmodi vexati à dæmone erant promoti in minoribus, quãdo arrepti ſunt, etiam ſani & liberi, ad maiores nunquam aſcẽduut.hoc eſt, quod ſtatuitur can. clerici. diſt.33. vt Doct. allegati rectè dicunt, & Gloſſa etiam confirmat.

Quartò, ſi iam promoti erant in maioribus, quando arrepti ſunt; ſi omninò ſunt liberati,poſt tempus certum probationis miniſtrare poſſunt in altaris miniſterio: ſecus ſi non omninò, aut nec in toto liberati ſunt. hoc habetur can.communiter.d.33. iuxta intellectum Gloſſ.Hug.Gemin.Præpoſ. & Archid. quidquid alij aliter ſentiant. Probatio autem eſt per ſpatium vnius anni, in quo ſi per diſcretionem Epiſcopi inuentus fuerit à vexatione dæmonis liberatus,miniſtrare permittitur in altaris miniſterio. hoc habetur in eodem can. communiter.

3 Quintò,idem ſentiendum eſt de ijs,qui aliquando in furiam conuerſi inſanierunt, aut ſunt lunatici (id eſt, lucida paſſi ſunt interualla) aut morbo caduco laborãt,dicti epileptici: hi enim, ſi promoti non ſunt, numquam promouentur. can.maritum.diſt.33. hos omnes cõiungit Gloſſ. can.communiter. allegato, & eſt communis ſententia quantum ad non promotos.

Sextò, ſi iam ſunt promoti, non permittuntur miniſtrare, dum non ſunt liberati, cap. vſquequo. eadem diſt. Quod ſi ſunt liberati à morbo, tunc dico

4 Septimò, cum Gloſſ.can. communiter: vel in toto liberati ſunt, vel non in toto: ſi omninò, & in toto,tunc miniſtrare poſſunt, ſicut & vexati à dæmone: longè enim differunt iam promoti, ab ijs, qui nondum promoti ſunt, quando in furiam inciderunt.hi numquam promouentur,etiã in totum liberati:illi verò in ſuſceptis miniſtrãt. 15.q.1.can. ſi quis.§.ſicut ergo. Eſt autem idem tempus probationis,nempe annus. Nec eſt contrarium quod habetur 7.q.2.cap.nuper. vbi probatio in morbo caduco datur per triginta dies: ibi tamen Gloſſ. reſpondet bene, hanc triginta dierum probationem datam eſſe illi, de quo non conſtabat illo laboraſſe morbo; immò negabat vnquam talem fuiſſe morbum paſſum: probatur autem per triginta dies, an id verum ſit; At ſi conſtat aliquando laboraſſe, ad cognitionem liberationis à morbo certo, opus eſt anno,ſicut in vexato à dæmone. & hæc eſt vera interpretatio, & concordia canonis vtriuſque, quam non rectè ponderans Turrecr.can.communiter. d.33.dixit, in dæmoniaco probationem eſſe vnius anni; in morbum caducum patiente, triginta dierum. quod tamen falſum eſt, cum ſit eadem omnium ratio. Ant.etiam 3.par.tit.28.cap.5. propter hos canones, dixit eſſe tempus probationis arbitrarium. At verum eſt, quod diximus, & canones ſic ſunt conciliandi.

Octauò, quod ſi non eſt in totum liberatus à morbo caduco, tunc diſtinctione opus eſt: aut enim frequenter laborat, & tunc non poteſt miniſtrare.7.q.2.can.in tuis. aut raro: & ſi raro,vel quando corripitur,cadit cum vocis cõfuſæ emiſſione, & ſpumæ iactatione; & tunc non eſt iam permittendus miniſtrare in altari: aut cadit, ſed ſine his prædictis accidentibus, & tunc permittitur miniſtrare cum coadiutore Sacerdote, qui ſuppleat miniſterium, ſi fortè defecerit.7.q.1. can. illud. hoc dictum eſt Gloſſ. can. communiter.d.33.& eſt communis ſententia.De lunatico, & amente eadem eſt diſtinctio in promoto, nimirum ſi raro, aut frequenter laborat: & ſi frequenter,non debet miniſtrare; ſi raro, cum coadiutore, quando non furit, vel motus corporis deformes facit, ſicut qui ſpumas iactat, & voces confuſas edit. In dæmoniaco autem neceſſaria eſt

eſt omnimoda liberatio, vt permittatur miniſtrare, quia in eo maius eſt ſcādalum. In hac irregularitate Epiſcopus non diſpenſat, ſed ſolus Papa.

5 Secundò ſunt irregulares ex animæ defectu neophyti, id eſt, nouiter ad fidem conuerſi. d.48. can.1.& 2.& can. qui in aliquo. d.51. hi enim nō promouentur ad maiores ordines, niſi poſt aliquam temporis moram, vt diſcant mores Eccleſiæ; & poſt probationem, an in ſuſcepta fide ſtabiles ſint, arbitrio Epiſcopi: poſt verò, irregulares non ſunt. cap. eam te. de reſcriptis. Attende, neophytos non repelli à minoribus ordinibus, ſed à maioribus, vt dicunt Gem. can. prohibētur. & Arch. Præp. & Turrec. can. quoniam. d.48. & colligitur ex can. quicumque. d.77. quidquid dicat Silu. ver. Neophytus. Attende rurſus, filios conuerſorum, qui baptizati ſunt in infantia, non reputari inter neophytos, vt notat Turrecr. can. prohibentur. d.48. ſed eos, qui nouiter in ætate adulta fidem, & baptiſmum ſuſceperunt. Attende rurſus ſecūdum eundem, nec eſſe neophytos, qui iam à multo tēpore ſunt ad fidem conuerſi: multum autem tempus ſpatium eſt decem annorum. In hac irregularitate ſolus Papa diſpenſat, vt exiſtens neophytus ſacris initietur.

6 Tertiò, irregulares ex defectu animæ ſunt illitterati. diſt.36. & d.51. can. qui in aliquo. & d.55. can. pœnitentes. Epiſcopus autem non poteſt diſpenſare cum penitus illitterato, qui neſciat legere; nec ad primam tonſuram, vt habetur cap. nullus. de temp. ord. in 6. idque notant Gem. Præp. & Arch. can. non cōfidat. d.50. Hugo autem citatus à Gem. & Arch. dicebat Epiſcopos poſſe diſpenſare cum penitus illitteratis, quia quotidie id faciunt, Papa ſciente, & tolerante: tamen Arch. & Gem. id negant, propter c. nullus allegatum: ſolum enim Papam id poſſe facere affirmant, idq. maximè poſt Conc. Trid. ſeſſ.23. cap.4. Vbi ſtatuit, neminem eſſe prima tonſura initiandum, qui fidei rudimenta edoctus non fuerit, quique legere, & ſcribere neſciat. Ad maiores autem ordines maior ſcientia neceſſaria eſt; opus eſt enim linguam Latinam intelligere, qui ad ſubdiaconatum, vel diaconatum eſt promouendus: & adhuc maior neceſſaria eſt in Sacerdote ſimplici, vt ſaltem officij ſui peritiam habeat: qui autem primam tonſuram penitus illitterato confert, à collatione primæ tonſuræ per annum eſt ipſo iure ſuſpenſus, vt habetur eodem cap. nullus. de temp. ord. in 6. & in cap. cum ſit ars. de ætat. & qualit. graui vltioni ſubiacere decernuntur Epiſcopi, qui ignaros, & rudes promouent in Sacerdotes: quæ vltio grauis ad ipſos ordinatos extenditur. Defectus autem ſcientiæ non ſolùm ab ordine ſuſcipiendo remouet, ſed etiam deijcit à ſuſcepto. arg. c. quamuis. de ætat. & qualit. vbi Epiſcopus neſciens Grammaticam, Epiſcopatu priuatur.

7 Quartò, ad defectum animæ reduci poteſt irregularitas pœnitentium: olim enim publicæ & ſolemnes iniungebantur pœnitentiæ pro quibuſdam criminibus enormibus, & vulgatiſſimis, vni autem ſemel in vita imponebatur, vt notat Gloſſ. can. quamuis. diſt.50. & hi dicebantur pœnitentes, & a promotione repellebantur. can. placuit. & can. quicumque. d.58. & can. pœnitentes. d.55. & can. infames. 6. q.1. Videtur autem hoc ad defectum animæ ſpectare: nam, vt dicit Ant.3. par. tit.28. cap.6. §.1. vna ex cauſis, propter quas hi repellebantur à promotione, erat timor, ne relaberentur. quod quidem ad animæ defectum pertinet. Cum his ſolus Papa diſpenſat, vti affirmant Archid. & Præp. can. non confidat. diſt.50. Non imponebatur hæc ſolemnis pœnitentia clerico, niſi prius depoſito, vt dicit Gem. can. ſi ille. d.50. & Ant. l.c. & ſic per ſolemnem pœnitentiam etiam ſuſcepti ordinis impediebatur executio.

ADDITIONES.

De animæ defectu irregularitatem afferente Sayr. lib.6. cap.13. Maiol. lib.2. à cap.15. Nauar. nu.205. Val. to.4. d.7. q.19. par.3. Auila diſp.4. de criminibus irregularitatē inducētibus dub.7. l.c.

Primò vexati.) Maiol. cap.17.

Quartò.) Maiol. nu.2. l.c.

Quintò.) De lunaticis Maiol. cap.15.

Octauò.) Maiol. cap.16. l.c. ſi hic morbus inſanabilis eſſet, (vt quidam aiunt) numquam admittendus eſſet ad ordines eo correptus. Vide Auilam diſp.3. dub.4.

Secundò, &c. Neophyti, &c.) Sayr. cap.13. num.10. Maiol. lib.1. cap.31. Auila diſp.4. dub.4. Couar. in Clem. ſi furio. 1. par. §.2. nu.6.

Tertiò illitterati.) Maiol. c.32. Sayr. l.c. à n.4.

Quartò.) De ſolemni pœnitentia Maiol. lib.3. cap.2. & 3. Couar. lib.2. Var. cap.19. Auila relatus ad cap.62. Vide quæ ibid.

De irregularitate ex defectu ſacramenti. Cap. LXV.

Quid bigamia, & quotuplex.

ELENCHVS.

1 *Bigamia quid, & quotuplex.*

2 Biga-

2 *Bigami irregulares ex defectu ſacramenti, vbi declaratur hic defectus.*

3 *Tres aliæ cauſæ cur bigami ſint irregulares, & ab ordinum ſuſceptione repellantur.*

1 Bigamia eſt multiplicatio nuptiarum: qui enim pluries contraxit, bigamus cenſetur, ſiue ter, ſiue quater, ſiue pluries: ad effectum enim irregularitatis parũ refert multitudo, dummodo vnitas excedatur: ideò vno nomine omnes bigami cẽſentur, quamuis vocabulum binas tantùm nuptias ſignificet. Eſt autem iuxta Gloſſ. cap. 2. de bigam. duplex bigamia, vna vera, altera interpretatiua. Vera eſt, vbi re ipſa interueniunt multæ nuptiæ, nimirum quando aliquis ſucceſſiuè duas vxores legitimas duxit. Interpretatiua verò, vbi plures nuptiæ ex parte viri non interuenerunt, ſed duxit viduam, ſiue corruptam ab alio; aut re ipſa nuptiæ non fuerunt, ſed attentatæ; ius verò hos reputat tanquam bigamos. Specul. tit. de diſpen. de irregul. §. iuxta. vnam ſpeciem irregularitatis, quam Gloſſ. interpretatiuam appellat, ipſe vocat ſimilitudinariã, nimirum quando, qui votum habet ſolemne, de facto contrahit, etiam cum virgine: quæ dicitur ſimilitudinaria, quia qui votum ſolemne caſtitatis vouit, quoddam matrimonium ſpirituale cùm Deo contraxit; vnde bigamus cenſetur, ſi cum homine iterum contrahere de facto tentet, vt dicit Archid. 27. q. 1. can. quotquot. Vnde Speculator diſtinxit bigamias tres, veram, interpretatiuã, & ſimilitudinariam. Gemin. & Franc. cap. altercationis. de bigam. in 6. hanc bigamiam interpretatiuam iterum in duas diuidũt: Vna eſt ſimpliciter interpretatiua, altera non ſimpliciter, ſed ex quadam iuris fictione. Simpliciter interpretatiua eſt, quando aliquis contraxit cum vidua: verè enim vir bis non cõtraxit, tamen ius interpretatur eſſe bigamum, qui eam, quæ bis contraxit, duxit, & carnem ſuam diuiſit. Ex iuris fictione eſt, quando non eſt matrimonium, ſed ius fingit eſſe, quia attẽtatum eſt matrimonium, vt quando contraxit aliquis bis, ſemel quidem validè, ſemel nulliter, aliiſve modis; de quibus poſtea dicemus. Hæc omnia in ſequentibus manifeſta fient.

2 Bigami omnes prædicti à promotione repelluntur, ſuntq. irregulares. Aſſignant autem Doct. quatuor cauſas ex canonibus collectas, propter quas bigami irregulares ſunt, & ab ordinibus arcentur, quas colligit Panor. in rubr. 1. de bigamis.

Prima ex defectu ſacramenti, ex cap. debitũ. de bigam. Eſt autem defectus ſacramenti ſic: bigamia enim non habet totam perfectionem matrimonij, quantum ad ſignificationem: nam matrimonium ſignum eſt, nõ tantum vnionis animæ cum Deo per gratiam, & vnionis Verbi cum natura humana: ſed etiam vnionis Chriſti cum Eccleſia, c. debitum. de bigam. Hanc tertiam ſignificationem non habet bigamia: nam vnio Chriſti cum Eccleſia eſt vnius cum vna, bigamia autem eſt vnius cum pluribus, nempe vnius vxoris cum pluribus maritis ſucceſſiuè, aut vnius mariti cum pluribus vxoribus. Eſt ergo defectus ſacramenti ſignificationis in bigamia. Cum ergo Sacerdotis ſit miniſtrare ſacramenta, meritò repellitur ab Ordinibus (quia ad ſacerdotium ordinatur) is, qui imperfectè recipit vnum ſacramẽtum: hacq. de cauſa irregularitas hæc dicitur ex defectu.

3 Altera cauſa eſt propter prærogatiuam ordinis. d. 26. can. vna. vt tanto officio nemo accederet, qui imperfectione aliqua eſſet notatus.

Tertia eſt, quia præſumitur incontinens, qui pluries contrahit, ex can. propoſuiſti. d 82. bigamus enim quiſq. incõtinẽtiæ argumẽtum habet.

Quarta eſt, quia bigamus nõ poteſt facile ceteros hortari ad caſtitatem, & continentiam, quã de eo non præſumunt, cap. vna. d. 26. Hæ ſunt cauſæ, propter quas canones à promotione, & ordinum exercitio repulerũt bigamos: quamuis non ſint omnes hæ cauſæ ſimul in ſingulis bigamis, vt in ſequentibus manifeſtabitur.

ADDITIONES.

De bigamia Maiol. lib. 1. c. 33. Sayr. lib. 6. à c. 3. Nauar. l. c. nu. 195. Pet. à Sot. lect. 18. de mat. Sot. 4. d. 27. q. 3. ar. 1. Val. l. c. Auil. diſp. 8. Suar. tom. 3.

Duplex.) Vide Sayr. nu. 18. cap. 3.

Altera cauſa.) Sayr. nu. 4. l. c.

De ſpeciebus, & modis bigamiæ in particulari. Cap. LXVI.

ELENCHVS.

1 *Prima bigamiæ ſpecies eſt, cum quis plures ſucceſſiuè duxit vxores legitimas.*

2 *Secũda ſpecies bigamiæ eſt, cum aliquis cum vidua contraxit, vbi duæ ponuntur conditiones ad hanc bigamiam ratione irregularitatis neceſſariæ.*

3 *Tertia ſpecies bigamiæ eſt, cum aliquis ducit ab alio corruptam, & quomodo ſit intelligenda.*

4 *Hæc bigamia cenſetur interpretatiua, & irregularitas ex ea eſt ex defectu ſacramenti.*

5 An

5 *An qui virginem defloravit, & poſtea eam vxorem duxit, & matrimonium conſummauit, cenſeatur bigamus, & irregularis.*
6 *Quarta ſpecies bigamiæ eſt quando vxorem, quam virginem accepit, & poſtea adulterata eſt, poſt adulterium cognouit.*
7 *Maritus cognoſcens vxorem, quam de adulterio accuſauerat, fit irregularis.*
8 *Maritus qui ignoranter cognouit vxorem ſuā poſt adulterium, ab ea commiſſum, an ſit bigamus & irregularis.*
9 *Maritus qui præcepto eccleſiæ coactus vxorem adulteram cognouit, an ſit irregularis.*

1 MVltis modis bigamia irregularitatem inducens inuenitur. Eſt ergo prima bigamia vera, & ſimpliciter, nempè quando aliquis plures ſucceſſiuè duxit vxores legitimas. can. qui ſine crimine. diſt. 26. ſiue vnam ante baptiſmum, alteram poſt. can. acutius diſt. 26. ſiue vtramque ante baptiſmum, can. vna, eadem d. ſiue vtramque poſt baptiſmum, can. maritum. diſt. 33. Eſt autem obſeruandum, quantum ad effectum irregularitatis, non cenſeri bigamiam, nec bigamum, niſi intercedat copula, fueritq. matrimonium conſummatum, vt notant cōmuniter Doct. ex c. debitum. de bigam. Quando ergo vnam duxit, & non cognouit, eaque mortua alteram duxit, ſiue cognouerit, ſiue non, non eſt bigamus. vnde ſi hæc mortua fuerit, aut monaſteriū intrauerit, poteſt ordinari: ſimiliter ſi priorem cognouit, non autem poſteriorem. Hæc eſt prima bigamia, & irregularitas ex defectu ſacramenti, ſecundum omnes Doct.

2 Secunda eſt, quando aliquis contraxit cum vidua, can. curandum eſt. d. 34. & cap. 2. de bigam. ſiue eam duxerit ante baptiſmum, ſiue poſt. vt habetur can. ſi quis viduam. diſt. 34. in quo præponitur ſententia Auguſtini opinioni Hieronymi: bigamia enim hæc ſine peccato contrahitur: vnde manere poteſt etiam remiſſo peccato. Sunt autem duæ conditiones neceſſariæ ad hanc bigamiam ratione irregularitatis contrahendæ. Vna eſt, vt ſit vidua corrupta; ſi enim remanſit virgo, qui cum eo contrahit, non eſt irregularis, vt patet cap. debitum de bigam. Altera vt etiam intercedat copula cum poſteriori: ſi enim aliquis duxit viduam cognitam, tamen ipſe non cognouit, non ſit irregularis. Hoc deducitur ex eodem cap. debitum, & expreſsè docent Panorm. cap. ſuper eo, de bigam. num. 7. & Turrecrem. can. ſi quis viduam. d. 34. & eſt communis ſententia. Hæc bigamia eſt ex defectu ſacramenti, vt conſtat ex cap. debitum. de bigam. nam vnio Chriſti cum Eccleſia eſt vnius cum vna. At qui ducit viduam ducit eam, quæ eſt duorum: nec eſt vna perfectè. Hanc etiam bigamiam gloſſ. cap. 2. de bigam. appellat interpretatiuam, idque communis ſententia probat: id tamen limitatione, & declaratione indiget; longè enim differunt bigamia, & bigamus. Bigamia eſt multitudo nuptiarum: bigamus autem, qui plures celebrat nuptias. Quando ergo aliquis contrahit cum vidua, ibi reperitur multitudo nuptiarum (nam matrimonium reſpectu viduæ eſt ſecundum) erit igitur verè, & propriè bigamia; ſicut quando vnus ducit ſecundam, bigamia eſt, quāuis ſecunda non alium habuerit maritum, & ſit virgo. Igitur vera, & ſimpliciter bigamia eſt, quando aliquis ducit viduam, & deficit perfecta ſignificatio ſacramenti. At non eſt bigamus, qui ducit viduam verè, & ſimpliciter, quia ipſe non bis contrahit, ſed ſemel: ius autem interpretatur eum bigamum, quantum ad effectum irregularitatis, quia celebrat nuptias, quæ vere & ſimpliciter ſunt bigamia, & hac de cauſa dicitur bigamus interpretatiue.

3 Tertia eſt, quando aliquis ducit corruptā ab alio, etiamſi ſemel celebret nuptias, cenſetur bigamus, & eſt irregularis, can. qui in aliquo. d. 51. & can. curandum eſt. d. 34. Hoc autem debet intelligi, quando cognouit eam: aliter enim non cenſetur irregularis, vt notat Panor. c. ſuper eo. de bigam. nu. 7. & eſt communis ſententia. Vbi notat Panorm. etiamſi ignoranter eam cognouerit, cenſetur irregularis. Vnde qui ducit aliquam, putans virginem, & corrupta eſt, eamq. cognouit ignorāter, irregularis eſt, quia lex promotionis factum conſiderat. idem affirmat Gloſ. can nemo. d. 32. & eſt communis ſententia.

4 Sunt autem aliqua annotanda. Vnum eſt, Gloſſ. cap. 2. de bigam. cum communi ſententia, hanc bigamiā cenſere interpretatiuam: nam re vera non interceſſit duplex matrimoniū, ſed duplex copula in vno matrimonio, ratione cuius caro diuiſa eſt, ac ſi mulier vidua fuiſſet. ideo ius bigamiā interpretatur, & maritum bigamum declarat, quātum ad irregularitatē contrahendam. Gemin. & Frāc. c. 1. de bigam. in 6. hāc interpretatiuā bigamiam eſſe affirmant, ſed veram, quia vere caro eſt diuiſa. Alterum eſt, irregularitatē ex hac bigamia eſſe ex defectu ſacramenti, quia non repræſentatur vnitas Eccleſiæ cum Chriſto, ita affirmat Gloſ. c. 2. de bigam. & Turrec. can. ſi quis viduā. d. 34. cum alijs: & hæc minus accedit ve-

veræ,& ſimpliciter bigamiæ, quàm illa, quando dicitur vidua;quia etianſi ſit diuiſio carnis, non tamen eſt multitudo nuptiarum: vnde magis eſt bigamus,qui contrahit cum vidua, & minus repreſentat ſacramentum : hæc tamen cum corrupta ſit,eſt maius argumentum incontinentiæ, & talis bigamus minus poteſt hortari ad caſtitatem, & indignior eſt prærogatiua ordinum.

5 Tertium eſt, eſſe valde controuerſum inter Doct. an qui defloraauit prius virginem, & poſtea duxit eam vxorem, & conſummauit matrimonium,cenſeatur irregularis, & bigamus,ſicut ille qui duxit corruptam ab alio. Hugo. 30. q.5.can.qualis.& Oſtien.in Summ.tit.de bigam. §. circa. q. 6. & cap. ſanè. 1. de cler. coniug. & Gloſ. can. nemo.d.32.& Turrecrem. 30.q.4.canon. qualis,cum alijs tenent, quod ſic. & re vera eſt opinio magis iuridica : tamen quia communis ſententia tenet nõ eſſe irregularem, cum caro non ſit diuiſa; & quia hæc eſt de iure poſitiuo,& canones in contrarium facientes poſſunt interpretationem admittere, ideo tenendum eſt non eſſe irregularem. Communiorem eſſe hanc ſententiam, & celebriorem affirmant idemmet Oſtienſ. & Archid. d. 32.can.nemo. & Panor.c. debitum.nu. 2. de bigam. vbi etiam eam tenens Hēric.Boic. c.vt bigami.de bigam.dicit eſſe opinionem communiter approbatam : & eam tenens Gloſſ. etiam cap. ſanè. de cleric. coniug. dicit eſſe veriorem. Goffred. de bigam. num. 5. dicit celebriorem. & S. Thom.4.d.26.q. 3.ar. 1. ad 2. dicit probabiliorem, & eam ſequitur. Cum communi ergo ſententia improbabilius, quorum certa ratio non eſt,ſentiendum videtur. Hinc ſequitur,cum in cap. 1.de cler. coniug. in 6. definitur, quando quiſpiam habitum portat, & duxit vnicam, & virginem, non amittere priuilegium clericale;ſi contraxit cum virgine, à ſe tamen prius corrupta, cenſeri contrahere cum virgine, & non amittere priuilegium. ita Gloſſ. ibidem. Rurſus in quibuſdam militijs datur facultas contrahendi ſemel, & cum virgine poteſt miles contrahere, etiam cum à ſe ante corrupta. ita habet Gloſſ. in deciſion. Toletanis.quæſtion. 219.

6 Quarta eſt, quando aliam duxit vxorem etiam virginem, quæ poſtea adulterata eſt, ille autem cognouit eam poſt adulterium, irregularis eſt. can.ſi cuius.& can.ſi laici. d.34.diuiſit enim carnem, ſicut ſi contraxiſſet cum corrupta. hanc eſſe interpretatiuam bigamiam tenet Gloſſ. cap. 2. de bigam. & Panorm. cap. ſuper eo. Eſſe etiam ex defectu ſacramenti tenent eadem Gloſſ.& Panor.c.ſuper eo eod.titulo. Archid.can. ſi cuius d.34.& Turrecrem.can. ſi quis viduam.eadē d.& eſt communis ſententia, quāuis Ioan. de Anan. cap. ſi vir.de adult.dicat non eſſe bigamiam,nec carnem diuiſam,ſed eſſe ſimplicem prohibitionem, ne talis promoueatur. Sequenda tamen eſt communis ſententia, circa quam ſunt annotanda aliqua.

Vnū eſt, ſi maritus accuſat de adulterio vxorem,& lite pendente eam cognoſcit,eſſe irregularem cēſendum.ita affirmant Gloſſ.can.ſi cuius. d.34.& ibi Turrecr.& Goffr. de bigam. num. 9.

Alterum eſt, eſſe controuerſiam inter Doctores, an, ſi ignoranter cognouit vxorem ſuam poſt adulterium, ſit bigamus, & irregularis: quando enim ſcienter cognouit, nemo dubitat eſſe irregularem : at ſi ignoranter, tunc eſt controuerſia. Gemin. can. ſi cuius. diſt. 34. citat Hugon. & Archid. affirmantes, qui ignoranter cognouit vxorem adulteram, in ſuſceptis poſſe miniſtrare,tamen non poſſe amplius promoueri. Ipſe tamen Gemin. tenet contrarium, nempe neque in ſuſceptis etiam poſſe miniſtrare, quia bigamia vtrumque impedit : nec conſideratur error, ſed factum ipſum, ſicut quando cum corrupta contraxit. Henric. Boic. cap.vt bigami de bigam. citat Archid. & non probat eius ſententiam, nempe in ſuſceptis poſſe miniſtrare. Panorm.c. ſuper eod.de bigam. generaliter tenet, qui cognouit vxorem adulterā, ſiue ignoranter, ſiue ſcienter, eſſe irregularem;nec cenſet diſtinguendum inter ſcientiam,& errorem, quia non agitur de vitio ordinandi, ſed de defectu ſacramenti.& hæc opinio communior eſt,& verior.

8 Tertium eſt, eſſe etiam controuerſum, si aliquis cognouit adulteram vxorem, iuſſus præcepto Eccleſiæ,an ſit irregularis.Innoc.c.inquiſitioni. de ſenten.excomm. negat contrahere irregularitatem(can.ſi cuius.d.34.)eum,qui iuſſu, & præcepto iudicis adulteram cognoſcit, niſi quando eſſet adeò notorium crimen, quod ipſe poſſet propria auctoritate ſine iudice vxorē repellere.Henric. Boic.c.vt bigami.de bigam.citat alios in cōtrarium, & dicit eſſe eorū opinionem tutiorem, quia lex promotionis factum requirit, in quo nec error,nec violentia locum habet. arg. 15.q.1.can.vlt.vbi virgo vi corrupta inter corruptas numeratur,quia lex factum requirit,& irregularitas ſine peccato, immo aliquādo cum merito contrahitur: nam & iudex reum mortis tradens,meretur,& eſt irregularis. Hanc opinionē ſequitur Turrecr.can.ſi cuius.diſt.34.& communis eſt.Hæ ſunt tres irregularitates interpretatiuæ,ſe-

uæ, ſecundum Gloſ. 2. de bigam. & Panorm. cap. ſuper eo: eodem tit. nimirum quando aliquando aliquis viduam, aut corruptam ducit, aut propriā poſt adulterium cognoſcit. Hæ quatuor bigamiæ ſpecies, quarum prima eſt ſimpliciter, reliquæ tres interpretatiuæ, ſunt ex defectu ſacramenti, vt diximus ex Gloſ. allegata.

ADDITIONES.

Vide Auilam diſp. 8. loc. c.

Eſt autem.) Maiol. num. 10. Sayr. num. 15. Auila l. c. dub. 1.

Tenendum eſt, non eſſe irregularem.) Maiol. Sot. l. c. Cou. 2. p. de hom. §. 2. nu. 3. Sylu. ver. Bigamus, Sayr. c. 4.

De alijs bigamiæ ſpeciebus. Cap. LXVII.

ELENCHVS.

1 *Bigamia ficta tres habet ſpecies, & quæ ſint.*

2 *An qui contraxit cum ſecunda, mortua priori, & nullum eſt matrimonium, ſit bigamus, & irregularis.*

3 *An qui bis matrimonium contraxit, & vtrumque fuit nullum, ſit irregularis, & bigamus.*

4 *An qui contraxit cū vidua, vel corrupta nulliter, & conſumauit, cenſeatur bigamus.*

5 *Bigamia ſimilitudinaria quando dicatur, & quare.*

6 *Clerici bigamiā contrahentes nō ſolùm ſunt irregulares, ſed amittunt etiam priuilegium.*

1 GEnus tertium bigamiæ, vti ſuperius diximus, non eſt bigamia in veritate, ſed ex quadam iuris fictione: hoc autem genus nonnullas habet ſub ſe ſpecies. Prima eſt, quādo aliquis mortua vxore legitima ad ſacros ordines promouetur, & poſtea de facto conſūmat matrimonium cum alia, quod iure nullum eſt: hic bigamus non eſt verè, nec ſimpliciter, vt dicunt Præpoſ. & Gemin. c. 1. de bigam. in 6. Nec eſt ex defectu ſacramenti, quia ſecundæ nuptiæ de facto, ſunt, & non de iure; ſed propter affectum intentionis, quia, quantum in ſe eſt, tentauit nuptias ſecundas, opere ſubſecuto, irregularis eſt, & irregularitatem bigamiæ contrahit. cap. nuper. de bigam. vbi totus caſus hic notatur.

Secunda eſt, ſi ſubdiaconus, & cōſequenter in maiori ordine cōſtitutus, contrahit cum vidua, & conſummet matrimonium; cenſetur irregularis, non quod ſit vera bigamia, vel ſit defectus ſacramenti, cum nullum ſit matrimonium, ſed propter intentionis affectum opere ſubſecuto.

2 Tertia eſt, quando aliquis etiam laicus, viuente vxore legitima ſecundas nuptias celebrat, etiam iure non validas (quia nimirum non poterat contrahere cum illa) cenſetur bigamus, nō verè, & ſimpliciter; nec ex defectu ſacramenti, ſed propter intentionis affectum. caſus eſt in c. nuper. de bigam. vbi qui duas habet vxores, vnā de iure, alteram de facto, cenſetur irregularis, quamuis non bigamus vera, ſeu ſimpliciter bigamia, quia veræ non ſunt nuptiæ. idem, ſi mortua erat prior, & poſtea conſtitutus in ordine contraxit nulliter. Nec eſt defectus ſacramenti, vt in ipſo capite definitur. Omnes hi non ſunt bigami in veritate, ſed habentur pro bigamis.

Occurrunt aliqua dubia. Vnum eſt, an qui contraxit cum ſecunda, mortua priori, & nullum eſt matrimonium, non ex illa cauſa, quia viuebat prior, cum ſit mortua; ſed alia quacumque de cauſa, vel quia conſanguinea, vel quia aliud interceſſit impedimentum, cenſeatur bigamus, & irregularis. Ratio dubitandi eſt, quia in cap. nuper. de bigam. non fit mentio, niſi duorum caſuum, nempe quando eſt nullum ſecundū matrimonium, quia viuebat prior: aut quando, etiā ſi mortua eſt prior, nullum eſt ſecundū, quia celebratum erat ab exiſtente in ordine ſacro. Quādo ergo ſecundum matrimonium nullū eſt alijs de cauſis (vt in laico, qui mortua legitima, contraxit ſecundò cum conſanguinea) non videtur cenſendus, nec reputandus bigamus: ſemper autem intelligimus copulam in vtroque interceſſiſſe. Nam ſine copula ſecundum communē opinionem nulla bigamia contrahitur. Archid. 34. d. can. cognoſcamus. dicit, quod ſi quis mortua priori contrahat ſecundò, & nullum eſt ſecundū, ignorante ipſo, non induci irregularitatem, quia cap. nuper. procedit, quando qui ſecundò contrahit, eſt in culpa. Oſtien. in Summa de bigam. num. 3. tenet contrarium, & Panorm. cap. nuper de bigam. nu. 4. qui allegat pro hoc opinionem communem, nempe quomodocumque ſecundum ſit nullum, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter, ſiue ex illis cauſis, ſiue ex alijs, induci irregularitatem: vnde laicus mortua etiam priori legitima, ſecundò contrahens, quacumque de cauſa nullum ſit ſecundum, reputatur bigamus ad effectum promotionis: quia non attenditur culpa, ſed factum, ſeu intentionis affectus cum opere ſubſecuto. & hæc opinio communis eſt tenenda: nam etiamſi c. nuper. meminerit illorum caſuum, tamen ratio communis eſt, & illis, & iſtis.

3 Alterum dubium eſt, ſi quis bis contraxit, & vtrumque matrimonium nullum eſt;ſiue vtraque viuente, ſiue vna mortua, alteram duxerit, & conſummauit,an ſit reputandus bigamus. Ratio dubitandi eſt, quia cap.nuper non exprimit alium caſum,niſi quando vnus contrahit cum ſecunda de facto, priori viuente,intercedente copula cum vtraque. Reſpondeo ſecundum Doct. generaliter, qui bis contrahit, ſiue vnum ſit validum, alterum inualidum, ſiue vtrumque inualidum, eſſe cenſendum bigamum. ita habent Innoc.cap.nuper.de bigam.& Oſtien. in Summ tit.de bigam.nu.3.§.quot ſunt ſpecies. & Goffr. de bigam.nu.1.cum alijs multis.& Anton.3.par. tit.28.cap.3.& per c.nuper. id ipſum ſignificant. Si quis,inquit, de facto cõtraxerit cum diuerſis, quibus de iure non poſſet matrimonialiter copulari. Ratio etiam capitis procedit cum omnibus his, quia intentionis affectus, opere ſubſecuto,attenditur: forma enim matrimonij, etiam ſi veritas nõ ſit, ſufficit ad hanc irregularitatem. Dico forma matrimonij, quia vbi non eſt, tunc non eſt bigamia:ex quo ſequitur,qui plures habet concubinas, ſiue ſimul, ſiue vnam poſt alteram, non cenſetur bigamus,vt habetur cap.quia circa. de bigam.

4 Tertium dubium eſt, an qui contraxit, & conſummauit cum vidua, vel corrupta nulliter, cenſeatur bigamus.loquor de laico,aut in minoribus conſtituto: nam qui nulliter contraxit cum vidua,quia erat ſubdiaconus,bigamus reputatur, vt cap. à nobis de bigam. Ratio autem dubitandi eſt, quia illud cap. à nobis,non procedit, niſi quando qui contraxit cum vidua, ſubdiaconus erat; qui ergo non erat ſubdiaconus, nec votum ſolemne habuit,ſed laicus,aut in minoribus cõſtitutus, & matrimoniũ nullum eſt alijs de cauſis,non videtur cẽſendus bigamus. Propter hanc rationem Nauar. in Sum. cap.27.cap. de bigam. tenet,non eſſe irregularem eum, qui laicus, vel in minoribus,cõtrahit nulliter cũ vidua.Oſtien. verò in Sum.de bigam.nu.3.§.quot ſunt ſpecies. & cap.1. de bigam.tenet contrarium, affirmans irregularem,& bigamum, qui de facto contraxit cum corrupta.& Goffr.in Sum.de bigam.nu.10. vbi tenet non poſſe promoueri tamquam bigamum & ea eſt communis ſententia. Generaliter enim,vbi matrimonium de iure celebratum induceret irregularitatem, etiam de facto eandem inferret, & ita Rot.dec.1.de bigam.alias 447. in nouis.definiuit de clerico in minoribus,qui nulliter contraxerat cum vidua. Facit pro hoc, quia ratio decaſionis textus, nempe intentionis affectus,opere ſubſecuto,militat etiam in non clerico: natura autem rationis legis eſt reſtringere,& ampliare diſpoſitionem legis,etiam in odioſis, vt dicit Panor.cap.1.de iuram.calum.nu.8.Nec valet ratio Nauar. Nempe rationem textus nõ eſſe integram, ſed integrandam: quia ille ſubdiaconus ſimilitudinariè contraxerat cum alia. hoc tamen ſupplementum eſt ad libitum: nam tunc nõ erat cur diceret contraxiſſe cum vidua,cum etiã ſi cum virgine, ſeu innupta contraxiſſet,eſſet irregularis, vt paulò inferius dicemus. Nec poteſt dici, non eſſe expreſſum in iure, quia cum ratio legis eſt expreſſa,dicitur etiam eſſe expreſſum. Hoc enim argumento probamus, cùm aliquis bis contraxit cũ duabus nulliter ſucceſſiuè, irregularem eſſe: cum tamen c.nuper.de bigam. loquatur de eo, qui vna viuente alteram duxit: tamen quia ratio legis etiam in illo militat, dicimus etiam id iure expreſſum. Non ergo eſt à communi ſententia diſcedendum in hac parte. Hæc de bigamia interpretatiua, tam vera,quam ex fictione iuris.

5 Tertij generis bigamia erat ſimilitudinaria.hæc autem eſt,quando habẽs votum ſolemne caſtitatis, nempe monachus profeſſus, vel clericus in maioribus conſtitutus,de facto contraxit, etiam cum virgine, & conſummauit, irregularis eſt.27 q.1.can.quotquot. vbi Archid. rationem adfert,cur bigamus ſimilitudinariè dicatur:quia cum per votum ſolemne prius cum Deo contraxiſſet ſpirituale matrimonium, tentauit poſtea cum homine contrahere.Gloſ.cap 2.de bigam.vt ſuperius diximus,interpretatiuam bigamiã hanc etiam appellauit, ſed non eſt ex defectu ſacramenti,ſed ex affectu intentionis. Aduerte, ſæpe prohiberi quoſdam à promotione,etiam propter matrimonium,ſed non ob id bigamos cenſeri:vt qui duxit ancillam,etiam virginẽ,vt dicitur can. ſi quis viduam. diſt.34. aut aliquam ex ijs, quæ mancipantur ſpectaculis publicis,&c. hoc tamen magis ad quandam infamiam pertinet.

6 Circa bigamos hoc vltimo eſt annotãdum, clericos, qui in clericatu exiſtẽtes bigamiã contrahunt,nõ ſolum irregulares eſſe,ſed etiam priuilegium perdere. can. ſi quis ſuadente. 17.q.4. Eſt enim duplex priuilegium clericale, vnũ fori, alterum canonis, nempe quia percuſſores eorum excommunicati ſunt:illud clerici coniugati perdunt, hoc verò retinent: vtrumque autem amittunt bigami, per c.altercationis. de bigam. in 6. quamuis illos iure etiam antiquo perdidiſſe affirmant, can. quiſquis. diſt.84. & ibi Gloſſ. An autem hæc pœna omnes bigamos comprehẽdat, in di-

in diſputatione eſt: nam Gloſ. illius cap. altercationis, tenet propter quamcumque bigamiam veram, ſeu interpretatiuam, aut ſimilitudinatiam priuilegium hoc amitti. tamen Archid. Gemin. & Philip. Franc. dicunt non ligare hanc pœnam eos, qui in maioribus conſtituti bigamiam contrahunt, ſed eos ſolum, qui in minoribus: vnde presbyter coniugatus, ſi poſt ſuſceptum ordinem de facto contrahit, non amittit priuilegium: perdit autem, ſi clericus eſt in minoribus. Et ratio diſſimilitudinis eſt, quia qui in minoribus eſt, poteſt conuerti ad ſtatum ſæcularem, & contrahere verè, & de iure: at in maioribus conſtitutus non poteſt retrocedere: ideo non debet priuari priuilegio, cum obligetur manere in eo ſtatu. Addit aliam rationem, quia illa bigamia non eſt vera, ſed ex iuris fictione: verba autem conſtitutionis, maximè pœnalis, debent interpretari in propria ſignificatione, quando eſt vera bigamia, aut interpretatiua propria: iuxta quam rationẽ, nec clericus in minoribus erit nudatus priuilegio, quando ex nulliter, & de facto matrimonio fit bigamus, quia talis bigamia nec eſt vera, nec interpretatiua propriè. Vnde Goffr. in Sum. de bigam. dicit, clericum etiam in minoribus, qui contraxit cum vidua nulliter, etiam ſi bigamus ſit, non amittere priuilegium.

ADDITIONES.

Vide Maiol. Sayr. cap. 4. l. c. Sot. d. 27. loc. cit. Auilam l. c.

Non eſſe irregularem eum qui laicus.) Vide Nauar. lib. 1. conſ. 1. de bigam. & hoc probabilius, Auilam diſp. 8. dub. 2.

Tertij generis.) Contrahẽtem matrimonium, poſt votum caſtitatis etiam cum virgine, vel ſine voto, cum ea, quæ caſtitatem vouerat, irregularem exiſtimat Maiol. nu. 78. hoc ſecundum negat Sayr. lib. 6. cap. 4. quia in iure non eſt expreſſum, & pœnæ ſunt reſtringendæ. cap. odia de reg. iur. lib. 6. Numquam autem fit quis irregularis, niſi quando in iure expreſſum eſt. Couar. in Clem. ſi furioſ. par. 1. initio. nu. 3.

Circa bigamos.) De bigamorum pœnis multa Sayr. lib. 6. c. 5. Sacris ordinibus initiatus vxorem ducens non priuatur beneficio, ipſo facto, vt initiatus minoribus. Nauar. cap. 25. num. 120. Sayr. cap. 5. nu. 16. ſed poteſt priuari.

Rem habuiſſe cum pluribus fœminis, extra matrimonium, non affert irregularitatem: quia fornicaria copula non poteſt ſignificare coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Maiol. l. c. nu. 2. Sot. l. c. col. 2. Sayr. cap. 3. nu. 16.

Ex duobus matrimonijs ratis non oritur bigamia. Sot. Sayr. nu. 15. Maiol. nu. 10. neque ex impura venere, extra vas naturale. Sayr. nu. 17. matrimonij enim vera conſummatio ad gignendam bigamiam neceſſaria eſt.

De Diſpenſatione irregularitatis ex bigamia. Cap. LXVIII.

ELENCHVS.

1 *Irregularitas omnis ex bigamia an ſit ex defectu.*
2 *Papa cum quibus bigamis diſpenſare poſsit.*
3 *Papa difficillimè diſpenſat cum vero bigamo, & minus difficilè cum interpretatiuo, & an Epiſcopus poſsit diſpenſare cum vero bigamo, aut interpretatiuo, tam ad maiores dignitates, quàm ad minores ordines. 4. 5.*
6 *Tres caſus, in quibus Epiſcopus poteſt diſpenſare cum bigamo ficto. 7.*

1 DVbitare aliquis poſſet, an irregularitas omnis ex bigamia ſit ex defectu, an ſit aliqua ex delicto: multum enim hoc ſcire refert ad materiam diſpenſationis, vt ſuperius annotauimus. Et quidem, vt ex narratis conſtat, dubium non eſt de illis bigamis, in quibus intercedunt veræ nuptiæ; vt quando aliquis duxit duas vxores legitimas ſucceſſiuè, aut duxit viduam, vel corruptam, aut copulam habuit cum propria legitima poſt adulterium; hæ enim, vt diximus ex cap. nuper. & cap. à nobis. ſunt ex defectu: at dubium eſt de illis, vbi non intercedit matrimonium, quas canones expreſsè negant eſſe ex defectu, ſed tantum cenſentur bigamiæ propter intentionis affectum. Panorm. cap. à nobis. de bigam. affirmat irregularitatem in presbytero, qui de facto contraxit, eſſe ex delicto. Quo dicto videtur ſentire irregularitates, quæ ex bigamis procedunt, quæ dicuntur eſſe non ex defectu, ſed propter intentionis affectum, eſſe ex delicto. Tamen contrarium eſt ſentiendum. Omnis enim irregularitas, quæ procedit ex quacumque bigamia, ſiue quæ cum peccato, ſiue quæ ſine peccato contrahitur, eſt cenſenda ex defectu, & non ex delicto: & ratio eſt, quia quamuis aliquis ſit bigamus cum delicto, non propter delictum irregularis, & bigamus declaratur, ſed propter ſacramentum. Explico. Vnus duxit duas de facto, & cum peccato, hic irregularis, & bigamus eſt declaratus, non quia deliquit, ſed quia quantum ex parte ſua, bis contraxit: & canones attenderunt animum cum opere ſubſecuto, quam-

quamuis in veritate nō fuerit ſacramentum, nec defectus ſacramenti: ideo etiam ſi ſine peccato id fiat, vt qui nulliter contraxit cum ſecunda, quia priorem mortuam reputabat, & non erat, cenſetur irregularis. vnde conſulto non dictum eſt in cap. nuper. quia deliquit, ſed propter animū, ſiue intentionem, opere ſubſecuto. Eſt ergo ex defectu reductiuè, non propriè, ſicut quæ eſt vera bigamia, aut illa, quæ prouenit ex vero matrimonio. hæ enim ſunt propriè ex defectu, ceteræ reductiuè. Hoc ergo ſuppoſito, dico, materiam de diſpenſatione in bigamo eſſe multum inter Doctores controuerſam & ambiguam: ea quæ mihi probabiliora ſunt viſa, proponam per aliquot concluſiones.

2 Prima eſt, Papa diſpenſare poteſt cum quocumque bigamo ad omnes ordines, maiores, & minores, & ad quaſcumque dignitates. hanc inter Theologos tenet S. Thom. 4. ſent. diſt. 27. q. 3. Inter Iuriſtas autem Archid. can. lector. diſt. 34. Præpoſ. & Gemin. in eod. can. lector. & ibidem Turrecr. qui omnes allegant, & probant ſententiam S. Thom. dicuntq. eſſe communem: vtuntur etiam ratione, & fundamento S. Tho. nimirum irregularitatem bigamiæ eſſe introductam de iure poſitiuo, in quo Papa diſpenſat. idque verum eſt, quidquid dicant alij. Nec enim quia Apoſtolus prohibuit bigamum ordinari, ideò licet inferre, quod nō rectè intulit Panor. cap. vt bigam. de bigam. nu. 3. nimirum eſſe de iure diuino, cum certū ſit, nō omnia quæ Apoſtoli inſtituerūt, iure diuino fuiſſe inſtituta: multa enim fecerūt poteſtate accepta, ſicut & faciunt ſucceſſores eorum.

3 Secunda concluſio. Quamuis Papa diſpenſet in omni irregularitate bigamiæ, & ad omnes ordines, & dignitates; tamen difficillimè diſpenſat cum bigamo vero, & minori cum difficultate cum interpretatiuo. Hæc eſt Præpoſ. eodem loco, & eſt communis, ratioque ipſa perſuadet: nam ſicut bigamia vera maiorem habet bigamiæ rationem, quam interpretatiua, & hæc, quam ſimilitudinaria: ita etiam maior, vel minor eſſe debet difficultas. Rurſus, ſicut ordines ſunt inæquales, ita etiam difficultas diſpenſandi. & ſic intelligitur cap. ſuper eo. de bigam. vbi cum bigamo ad maiores non licere diſpenſare dicitur, nimirum quia difficile diſpenſatur.

Tertia concluſio. Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum bigamo vero, aut interpretatiuo ad maiores ordines. iſta eſt Oſtienſ. in Sum. de bigam. in fin. Præpoſ. Gemin. can. lector. d. 34. & Panorm. cap. ſuper eo. de bigam. num. 5. in fin. & ſatis probatur per cap. ſuper eo & cap. nuper. de bigam. Quod dicitur de diſpenſatione ad maiores, intellige etiam non poſſe, vt in ſuſceptis miniſtrent, Epiſcopos diſpenſare, vt conſtat ex cap. ſuper eo allegato.

4 Quarta concluſio. Ad minores ordines cum bigamo vero, aut interpretatiuo Epiſcopus non poteſt diſpenſare; & cum minoribus coniungo quantum ad hoc, primam etiam tonſuram. Iſtam concluſionem tenet Panor. c. ſuper eo de bigam. num. 5. in fin. Præpoſ. & Gemin. can. lector. d. 34. & hi duo affirmant eſſe communem opinionem, pro qua facit can. ſi quis viduam. d. 50. ex Concilio Marti. Si quis, inquit, viduam, aut ab alio dimiſſam duxerit, non admittatur ad clericatum. Quod ſi irrepſerit, deijciatur. Panor. & ceteri allegati hoc probant ex cap. 1. de bigam. in 6. vbi clerici bigami omni clericali priuilegio nudantur, & prohibentur ſub anathemate deferre habitum, & tonſuram. Si ergo bigami non poſſunt deferre habitum, & tonſuram: Ergo Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum eis ad minores; nam debent deferre habitum & tonſuram; quod prohibitum eſt, nec Epiſcopus poteſt prohibitioni Papali contradicere, nec eam tollere. hac ratione iſti Doctores vtuntur. Nec valet reſponſio Henric. Boic. cap. vt bigami. de bigam. n. 26. quod hoc caput loquitur de clericis, qui contraxerunt bigamiam poſt clericatum (ij enim in pœnam exuuntur habitu, & tonſura) non, inquam, valet; nam hi clerici non peccarunt contrahendo, quia erant in minoribus, & potuerunt contrahere. non ergo exuuntur propter pœnam, ſed propter irregularitatem, quæ eſt ex defectu ſacramenti. Vnde, cum ſit irregularis etiam qui ante clericatum contrahit, comprehenditur eodem decreto, ſi caſu ordinem ſuſceperit. Hanc concluſionem teneo vt tutiorem cum communi, quamuis contrarium teneant S. Tho. 4. d. 27. q. 3. art. 3. Oſtienſ. in Summ. de bigam. in fine cum alijs: tamen cum communis ſententia ſit in oppoſitum, & canones id ſignificare videantur; ſaltem incertum eſt, & dubium, an Epiſcopus id facere poſſit: in incertis autē tutius eſt abſtinere à diſpenſando. Accedat auctoritas Congregationis Concilij ſeſſ. 23. cap. 17. quæ, ex ſententia Sixti Quinti, Epiſcopum cum vero bigamo, qui duas ſucceſſiuè duxerat, diſpenſantem ad primam tonſuram, & beneficium ſimplex, quod etiam eidem diſpenſato contulerat; iudicauit ipſo iure ſuſpenſum ab ordinum collatione: diſpenſatum autem ab exercitio ſuſpenſum, & beneficij nullam fuiſſe collationem, nec fructus ſuos feciſſe.

6 Quin-

5 Quinta concluſio, Nõ ſolùm Epiſcopus non poteſt cum vero, aut interpretatiuo diſpenſare in minoribus ſuſcipiendis, ſed nec in ſuſceptis; hæc eſt ad mẽtem eorundem Doctorum, & probatur. Nam aut poſt bigamiam accipit clericatũ, aut ante: ſi poſt, non poteſt Epiſcopus diſpenſare: nam ex eodem can. ſi quis viduam. diſt. 50. deijcitur, ſi quis poſt bigamiam irrepit in clericatum; in quo canone non poteſt Epiſcopus diſpenſare. quòd ſi minores ante accepit, probabile eſt, olim potuiſſe diſpenſare Epiſcopum, vt in ſuſceptis maneret, per can. lector. diſt. 34. at hodie non poteſt, per cap. altercationis. de bigam. in 6. quia tales priuantur omni priuilegio clericali. Hæc dicta ſunt de bigamia vera, & interpretatiua. Quantum autem ad fictam, ſeu ſimilitudinariam ſpectat, ponitur.

5 Sexta concluſio, Epiſcopus poteſt in aliquibus caſibus diſpenſare cum bigamo ficto. hæc certa eſt, & ſine controuerſia: ſunt enim caſus, in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare.

Primus eſt, cum presbytero, qui duxit vxorem, poſt longam pœnitentiam, & vitam laudabilem, Epiſcopus diſpenſat, vt miniſtret in ſuſceptis, cap. ſané. 2. de cler. coniug. Gloſſ. communiter recepta ibi declarat, quando non ante contraxerat, ſed ſemel duxit, & eam virginem: ſi enim ante contraxerat ſemel, & iterum contraxit poſt ordines, non poteſt Epiſcopus diſpenſare, per cap. nuper. de bigam. Similiter ſi ſemel, & hanc viduam, adhuc nõ poteſt Epiſcopus. c. à nobis. de bigam.

Alter caſus eſt, quando diaconus contraxit de facto: cum eo cõtrito & conuerſo, dimiſſa vxore, diſpenſat Epiſcopus, vt miniſtret in ſuſceptis; & ſi perfectæ vitæ, & conuerſationis fuerit, diſpenſat in ſuſcipiendis: idem eſt de ſubdiacono. Ita habetur cap. 1. qui cler. vel vouent. Gloſſ. communiter recepta intelligit, quando duxit etiam virginem: nam ſi viduam duxit, quamuis ſemel, non poteſt Epiſcopus. cap. à nobis. de bigam. Similiter etiam ſi non ſemel, cap. nuper. de bigam.

7 Tertius caſus eſt, quando poſt votum ſolemne caſtitatis aliquis duxit vxorem (quod non ſolum commune eſt ſubdiaconis, ſed etiam monachis) tunc Epiſcopus diſpẽſat. Ita habet Gloſſ. communiter recepta, can. quotquot. 27. q. 1. & allegat can. ſi qua virgo. ead. d. & cauſa. quod intellige, ſi ſemel, & virgo ſit, & adhuc cum monachis ſibi ſubiectis; aliter Epiſcopus non poteſt. In alijs ſimilitudinarijs, aut fictis bigamijs Epiſcopus non diſpenſat, nempe cum eo etiam laico, qui duxit corruptam, aut bis nulliter contraxit. Vt enim dicit S. Thom. 4. d. 27. q. 3. art. 3.

Summa Toleti.

eadem eſt difficultas diſpenſandi cum ijs, qui de facto contraxerunt; ac ea, quæ eſſet, ſi de iure contraxiſſent. & hoc eſt tutius. Hoc autem eſt obſeruandum; Epiſcopum poſſe diſpenſare cum bigamis in irregularitatibus procedentibus ex bigamia, quæ eſt ex delicto, quando crimen eſt occultum, iuxta can. 6. ſeſſ. 24. Conc. Trid. quod ſupra annotauimus. Vnde in omni ſimilitudinaria, quæ ex peccato procedit, ſi occulta eſt, iuxta formam Concilij diſpenſare poteſt in ſuſceptis, & in ſuſcipiendis.

ADDITIONES.

De diſpenſatione Sayr. cap. 6. Maiol. num. 14. Nauar. num. 17. Sot. art. 3. Auila diſp. 8. dub. 4. Couar. loc. cit. §. 2. par. 1.

Prima.) Sot. l. c. art. 3. Sayr. nu. 2. Couar. §. 2. nu. 4. Val. tom. 4. q. 19. diſp. 7. par. 3. loc. cit.

Ordinaria poteſtate, cum bigamo diſpenſat Summus Pontifex. Couar. l. c. neque probandum putat Sayr. l. c. nu. 4. (quod docuit quidam) in vera bigamia non poſſe Pontificem, ordinaria poteſtate, ſine magna cauſa diſpenſare.

Secunda.) Maiol. Sayr. nu. 3. loc. cit.

Tertia.) Vide Sayr. nu. 7. & ab eo relatos.

Quinta.) Vide eumdem nu. 11.

Baptiſmo bigamiam auferri, docent multi, poſt D. Hier. Epiſtola ad Oceanum, & in Tit. 1. & 1. Timot. 3. negãt alij plures probabilius, D. Aug. ſecuti, libro de bono coniug. cap. 18. quia ſemper verum erit, carnem bigami in plures diuiſam eſſe. Vide Sot. art. 2. Sayr. lib. 6. cap. 3. nu. 23. Maiol. lib. 5. cap. 51. nu. 11. Couar. l. c. nu. 5. & alios relatos a Sayr. eſt enim humani, non diuini, iuris; bigamiæ impedimentum: Vide Sot. l. c. Couar. Sayr. cap. 3. nu. 20. Auil. diſp. 10. dub. 2. negat.

Mendicantium Prælatos cum ſuis Religioſis in bigamia diſpenſare poſſe, docet Auila concl. 8. diſp. 8. dub. 4.

Religioſa trium votorum profeſſio bigamiam non aufert. Couar. in Clem. ſi furioſus 1. par. §. 2. nu. 6.

De irregularitate ex delicto hæreſis. Cap. LXIX.

ELENCHVS.

1 *Qui comprehendantur ſub hac irregularitates & an per ſolam interiorem hæreſim incurratur.*

2 *Hæreticorum credentes, fautores, defenſores, & filij, eamdem incurrunt irregularitatem.*

3 *Nepotes item per lineam paternam, & filij etiam illegitimi, prædictorum comprehenduntur ſub hac irregularitate, vbi etiam declaratur de quibus hæc ſint intelligenda.*
4 *Filij relapſorum pœnitentium, & propter relapſum punitorū an ſint irregulares? & quid de filijs prædictorum, ſi ante parentū crimen ordines ſuſceperūt, & beneficia habuerunt.*
5 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare in hac irregularitate.*

1 SVpererat alia irregularitas ex defectu, nẽpe quæ oritur ex homicidio; at quia hæc coniuncta eſt cum ijs, quæ ex delicto ſunt, & diffusè de ea agendum eſt, ideo in vltimum locum reſeruanimus. De ijs ergo, quæ ex delicto ſunt, tractemus, & primo loco de ea, quæ eſt ex crimine hæreſis; quo nomine comprehendimus non ſolos hæreticos, qui, nominis Chriſti profeſſione retenta, in parte à fide recedunt; ſed etiam apoſtatas, qui ad Iudaiſmum, ſeu ad paganiſmum poſt ſuſceptum baptiſmum ſe transferunt. In huius irregularitatis explanationem ſunt ſequentia dicta conſideranda.

Primò, hæretici, qui in hæreſim exteriorem lapſi ſunt, ſunt irregulares ex delicto, can. qui in aliquo. diſt. 51. Dico exteriorem, quia per ſolam interiorem, ſicut nec excommunicatio, ita nec irregularitas contrahitur, vti diximus ſuperius in excomm Cœnæ. Quod dico de hæreticis, vti iam dixi, dictum puta de apoſtatis à fide.

2 Secundò, non ſolùm hi ſunt irregulares, ſed etiam ipſorum credentes, fautores, & defenſores. Hoc habetur ex cap. ſtatutum. 2. de hæret. lib. 6. Qui autem hi ſint, explicauimus in excomm. in Cœna Domini: illi enim omnes, qui excommunicatione ligantur, ſunt etiam irregulares.

Tertiò, nõ ſolùm ipſi, ſed etiam omnium prædictorum filij, etiamſi crimina parentum non fuerint imitati, ſunt irregulares, cap. ſtatutum 2. de hæret. lib. 6. Aduerte, olim iure antiquo filios Iudæorum conuerſorum, & poſtea ad Iudaiſmum reuerſorum, non affici ex crimine parentum, vt habetur can. Iudæi. 1. q. 4. at poſtea hoc reuocatum eſt, cap. contra Chriſtianos. de hæret. in 6. vbi Gloſ. notat, horum filios habere eandem pœnam cum filijs hæreticorum; & Felin. cap. vergentis. extra de hæret. Aduerte etiam, hanc irregularitatem eſſe etiam ex delicto: nam propter crimen parentum filij puniuntur, factique ſunt irregulares & inhabiles, non alia de cauſa, quam propter delictum illorum. Nec eſt ſimilis ratio in illegitimis: hi enim non ſunt irregulares ex delicto parentum immediatè, ſed quia nõ ſunt ex legitimo matrimonio, ideò cenſentur irregulares ex defectu: at filij hæreticorum, & ceterorum nominatorum, propter crimen parentum immediatè facti ſunt inhabiles, & irregulares: ideò, etiam ſi nati ſint ante crimen parentum, ſunt irregulares, vt ſtatim dicemus.

3 Quartò, non tantùm eorundem prædictorum filij, ſed etiam nepotes per lineam paternam ſunt irregulares, cap. ſtatutum. 11 de hæret. in 6. vbi Gloſſ. & Rebuff. in praxi. de modis amittendi benef. nu. 26. explicant lineam maternam, & paternam ſic: Quando pater eſt hæreticus, vel fautor, vel aliquis nominatorum, tunc filij, & filiorum filij ſunt irregulares, non autem filij filiarum: quando autem mater eſt hæretica, vel fautrix, vel aliqua ex prædictis, filij tantum ſunt irregulares, non autem filij filiorum.

Quintò, non tantùm filij legitimi cõprehẽſi ſunt hac pœna, ſed etiam quocumque modo illegitimi, ſiue naturales, ſiue ſpurij, ſiue manzeres, & qualeſcumque ſint. ita Gloſſ. cap. ſtatutum. 11 de hæret. in 6. & ibid. Io. Andr. quando certum eſt, eſſe verè illorum filios: filij enim nomine, etiam illegitimi comprehenduntur.

Sextò, non quorumcumque hæreticorum, fautorum, &c. filij ſunt irregulares; ſed eorum, quos tales eſſe de facto, aut tales de vita receſſiſſe probatur: ſi enim emendati ſunt, & per Eccleſiam incorporati, facta pœnitentia, aut eam ſubire parati; tunc ipſi quidem manent irregulares propter crimen commiſſum, donec cum eis diſpenſetur, tamen eorum filij, & nepotes non ſunt irregulares. Ita habetur cap. ſtatutum. citato: neque filij, aut nepotes indigent aliqua diſpenſatione poſt parentum prædictam emendationem.

4 Septimò, filij relapſorum pœnitentium, & propter relapſum punitorum, & morte damnatorũ, non cenſentur irregulares. Ita habet Gloſſ. d cap. ſtatutum. verb. reincorporatos. quamuis Ioann. Andr. teneat contrarium, tamen Gloſſæ opinio eſt probabilior, & textui conformior: illi enim non receſſerunt è vita impœnitentes hæretici, aut credentes, &c. nec damnantur propter hæreſim, ſed propter relapſum.

Octauò, filij hæreticorum, & ceterorum nominatorum, ſi ante patẽtum crimen ordinẽs aliquos ſuſceperunt, non ſuſpenduntur in ſuſceptis, ſed poſſunt miniſtrare. ad ſuſcipiendos verò ſunt inhabiles poſt crimen illorum. ita habet Gloſſ. can. ſatis peruerſum. d. 56. communiter recepta.

Nonò, pari ratione non priuantur beneficijs habitis ante crimen parentum; ſed ad ſuſcipienda

pienda ſunt inhabiles poſt crimen eorum. ita habet prædicta Gloſ. & Panor. c. vergentis. de hæret. & eſt communis opinio: ſunt tamen ipſo iure priuati habitis poſt illorum crimen etiam ignoranter. Similiter etiam ſunt ſuſpenſi in ſuſceptis, poſt crimen illorum, ordinibus, quamuis ignorantia, dum durat, excuſet eos à peccato: cum tamen ſciuerint, nec miniſtrare, nec beneficia retinere poſſunt.

5 Decimò, non poteſt Epiſcopus diſpenſare ſuper hanc irregularitatem, quia procedit ex delicto, à quo nō poteſt abſoluere, & cui prohibita eſt abſolutio, cenſetur prohibita diſpenſatio; cui enim prohibetur minus, prohibetur maius. c. cum illorum de ſent. excom. Hodie tamen in foro interiori, quādo delictum eſt occultum, poteſt & abſoluere, & diſpēſare per Conc. Trid. ſeſ. 24. c. 6. eo modo quo ſupra expoſui. c. 30. n. 2.

ADDITIONES.

De hæreticis.) Vide Maiol. lib. 5. cap. 46. Sayr. lib. 7. c. 12. nu. 16. Auilam diſp. 4. dub. 2. Sanchez in op. mor. lib. 2. cap. 25. Suarez tom. 5. diſp. 43. ſect. 1. Azor. p. 1. lib. 8. c. 10. q. 12.

Qui in hæreſim exteriorem.) Didacus Perez 1. p. de hæret. occultum hæreticum irregularem putauit; at non eſſe, probabilius cenſet Auila diſp. 4. dub. 2. prior ſententia placet Azor. lib. 8. part. 1. cap. 10. q. 12. Sanchez l. c. num. 2. Suarez nu. 4. l. c.

Loquor autem de hæretico, qui exterius, occultè tamen, hæreſim prodidit.

Horum filios habere eandem pœnam) De pœnis, quibus ſubijciuntur filij hæreticorum, Sanchez l. c. cap. 27.

Hodie tamen in foro interiori.) Quidquid ſit de tempore, quo Toletus, nondum 40. annum agens, hæc ſcripſit: Quæſtio eſt, an per clauſulam Bullæ Cœnæ facultas à Conc. Trid. Epiſcopis tradita abſoluendi in foro interiori ab hæreſi, & ab alijs caſibus in eadem Bulla reſeruatis, reuocata ſit.

Reuocatam non eſſe, ac proinde Epiſcopos abſoluere poſſe, aiunt Guttierez lib. 1. c. 13. q. canon. Emmanuel in Bull. Cruc. §. 9. nu. 90. to. 1. ſummæ cap. 132. Regin. tom. 1. Prax. Fori pœnit. Auila de cenſur. 2. p. cap. 7. diſp. 1. dub. 11. Vega tom. 2. ſummæ c. 125. Fernandez c. 9. p. 3. §. 16. ſect. 1. & alij, quos recenſet Sanchez lib. 2. c. 11. op. mor. Rationes ibidem leges pro hac, & pro contraria probabiliori, veriori, & tutiori ſententia. Suar. to. 5. diſp. 22. ſect. 3. probabilem hanc ſententiam arbitratur, vtramque probabiliſſimam videri, ait Sanchez l. c.

Reuocatam eſſe, & non poſſe Epiſcopos abſoluere, tradunt Toletus cap. 41. libri huius, Sà, verb. Epiſcop. num. 27. 37. in poſtremis editionibus; Suarez tom. 4. in 3. p. diſp. 30. ſect. 2. tom. 5. diſp. 21. ſect. 3. num. 5. Nauar. cap. 27. nu. 275. Couar. in caput, Alma mater. part. 1. §. 11. num. 15. Paramus de orig. inquiſitio. lib. 3. q. 92. vbi docet, ſæpè Romæ in ſupremo Sanctiſſimæ Inquiſitionis Prætorio declaratum fuiſſe, non poſſe Epiſcopos ab occulta hæreſi in foro animæ abſoluere. Azor part. 1. Inſtit. mor. lib. 8. cit. quæſt. 10. Vgolinus de Cenſuris Papæ reſeruatis in Bulla Cœnæ. part. 3. Felicianus Epiſcopus Scal. de Cenſuris. cap. 18. Simanca de Cathol. inſtit. tit. 3. Maiol. lib. 5. de irregul. cap. 46. Sorbo in compendio priuilegior. verb. abſolutio. Viualdus in emendato, poſtrema cura, Candelabro, palinodia recantata. Catech. Neapol. lib. 1. cap. 25. lib. 3. c. 2. M. Act. Genuen. in prax. Cur. Neap. Sanchez, alijq. apud eundem l. c.

Probant, ex declaratione ſummorum Pontificum, ex ſacr. Congregat. reſponſis, ex ſupremæ Inquiſitionis, Romanæ Curiæ vſu, & ſtylo, ex apertiſque Bullæ verbis. Hæc omnia offendes apud eximium moralis Theologiæ Doctorem Thom. Sanchez l. c. apud quem, vtriuſque ſententiæ argumenta perſpicies, legesq; (in fine) hanc ſententiam excipiendam; quia ſic à Pontificibus declaratum fuiſſe, graues doctores affirmant, & ſupremum in alma Vrbe Inquiſitionis tribunal excipi iubet; neque in re tam graui ea ſententia approbanda eſt, quæ parùm tuta, & valde dubia eſt.

Nauar. cap. 27. num. 275. Pium V. & Gregor. XIII. ſic declaraſſe ſcribit: de Greg. idem affirmat Fuſcus de viſitat. lib. 2. c. 31. Azor lib. 8. c. 19. à Clement. VIII. etiam ſic declaratum tradit. Suarez to. 4. l. c. Conc. Congregationem, decretum Concilij non habere locum in caſibus poſt ipſum in recenti Sedis Apoſtolicæ conſtitutione reſeruatis, reſpondiſſe ait, ex reſponſo Greg. XIII., Sà, & Azor Congregationem ſic declaraſſe, & id vſu receptum eſſe, aſſerunt. Rutilius Bēzonus lib. 1. de fuga. diſp. 1. q. 6. petendum ait à Pontifice, vt ſuam explicet mentem: at id neceſſarium eſſe alij non vident.

Sequor libentiſſimè, cum Suarez, Sanchez. & alijs, ſecundam ſententiam, quam probabiliorem, veriorem, & tutiorem appellat Azor. A tempore Pij V. in Bulla additur clauſula, ne vllus, quamuis ſit Epiſcopus, à caſibus in ea contentis abſoluere poſſit, prætextu

cuiuſuis facultatis, etiam per Concilium quodlibet conceſſæ. Quare non ſolum ab hæreſi occulta, in animæ foro, abſoluere nequeant, ſed neque ab alijs eiuſdem Bullæ caſibus Epiſcopi. De hac eadem re pauca ad cap.4.lib.4.

In irregularitate, ob hæreſim occultam Epiſcopum diſpẽſare poſſe, docet etiam Sà ver. Epiſcopus nu.34. Comitolus lib.6.q.44. reſp.mor. Sayr.lib.7.cap.13.nu.11. Maiolus lib.5. de Irregul. cap.26. negat, ſed illum impugnat Suarez tom.5.diſp.43.ſect.1. docet autem, poſſe Epiſcopum diſpenſare, cum limitatione, qua poteſt abſoluere; at Sanchez l.c.cap.25.nu.16. ſine limitatione Epiſcopis conceſſam facultatẽ exiſtimat: Sed eam reuocatam eſſe per Bullam, probabiliſſimũ videtur Suarez n.15. probabilius Sanchez, etiam poſt Bullam, poſſe Epiſcopum diſpenſare.

Si conceſſa ſit alicui facultas abſoluendi ab omnibus cenſuris, etiam reſeruatis in Bulla, non poteſt is abſoluere ab hæreſi. Couar. in cap. Alma mater par.1.§.11.nu.15. Simancha de cathol.inſtit.tit.3. Nauar.cap.27.num.275. Azor. q.12.l.c. Auila de Cenſur.2.par.diſput.1.dub.7. Sanchez l.c.cap.12.nu.10. hanc ſententiam (pro qua alios allegat) certiſſimam putat. Vide Motum propriũ Greg.XIII. apud Manuel. additum ad Bullam Cruc.§.9.nu.66. Contraria ſententia Sot. 4.diſt.22. q.2.art.3. & quorundam aliorum non cenſetur penitus improbabilis, vt placet Azor. non idem diceret Sanchez.

Inquiſitores, cognita cauſa, abſoluere poſſunt ab hæreſi in vtroque foro. Hoc certum.

An autem poſſint abſoluere ab occulta, in foro animæ, reo illis nondum delato: non omnes idem ſentiunt. Alij aiunt, alij dicunt, non quemlibet Inquiſitorẽ; ſed totum conſiſtorium id poſſe, cum iuriſdictio ſit apud totum conſeſſum.

Sanchez probabile putat, Inquiſitores poſſe abſoluere; at probabilius non poſſe. Conceſſionem Clemen.VII. in conſtitutione. Cum ſicut, relata à Peña in fine. Direct.Inquiſ. perſonalem, & non perpetuam eſſe, ait Suarez to.5.diſp.43. ſect.1. non omnibus Inquiſitoribus, ſed Dominicani Ordinis in Italia vniuerſa conſtitutis, & conſtituendis. Sanchez nu.3.l.c.

Si exiſtimes Inquiſitores hac facultate pollere, quemlibet eorum ea inſtructum eſſe probabilius opinãtur Sanchez nu.4. & poſſe illam delegare confeſſario, vt abſoluat in foro conſcientiæ; quod tamen nonnulli negant.

In articulo, & probabili periculo mortis quilibet ſacerdos (ſi expoſitus, idoneuſque alius nõ adſit) etiam degradatus, excommunicatus, hæreticus (remoto peruerſionis periculo) ab omnibus peccatis, & cenſuris abſoluere poteſt. Vide Sanchez l.c.nu.1.5.6. & ea, quæ notauimus ad cap.15. libri huius.

Damnatos ad triremes *non eſſe in periculo, vt abſolui poſſint, docet Sanhez num.4. loc.cit. contra Sa. Sunt in hoc periculo prægnantes partui vicinæ, ſi experientia edoctæ ſint, imminere periculum, vel illud timeatur probabiliter, ratione imbecillitatis corporis, vel temporis, quo ſolent aliæ parientes periculum ſubire; iactati graui tempeſtate, periculoſæ nauigationi expoſiti, iter facturi per loca, in quibus prædones occidere ſolent, in bello conflicturi, morbo, qui ſolet perimere, laborantes, probabile amentiæ periculum ſubeuntes. Sanchez n.1. Suarez. tom.4.diſp.26.ſect.4.nu.2.

Limitat Sanchez, ſi periculum ſit vicinum: nam ſi vicinum non ſit, poterit interim adeſſe aliquis abſoluendi facultate præditus. Secundo, docet, oportere, ex cauſa vrgenti periculoſam nauigationem ſuſcipiendam eſſe, & conflictum ineundum; nam qui ſponte vult nauigare, & præliari, non eſt in periculo mortis conſtitutus; ſed ſe in illo collocat volens.

* De iuramento preſtando ab excommunicato, Papæ reſeruata excommunicatione, dum in articulo, aut periculo mortis abſoluendus eſt, vide quæ ad cap.15. huius libri, prope finem.

De irregularitatibus ex delicto circa Baptiſmi Sacramentum. Cap. LXX.

ELENCHVS.

1 *Rebaptizati quando incurrant hanc irregularitatem.*
2 *Reconfirmatus, & reordinatus an ſit irregularis.*
3 *Rebaptizantes an ſint irregulares, & quis in hac diſpenſet.*
4 *Rebaptizans ſub conditione, & qui ab hæretico in ætate adulta eſt baptizatus, an ſit irregularis.*

1 CIrca Baptiſmi ſacramentũ occurrũt quædam irregularitates ex delicto, pro quarum explicatione nonnulla ſunt annotanda.

Primò, qui ſcienter bis, aut pluries baptiſmum ſuſcepit, eſt irregularis ex delicto, can. eos quos. de conſecrat. diſt.4. nec ad celericatum admit-

admittitur, can.confirmandum. d.50.cum ijs ſolus Papa diſpenſat.Ant.3.par.tit.28.c.6.§.3.Epiſcopus autem ex conceſſione Conc.Trid.ſeſſ.24. c.6.diſpenſat,quando eſt crimen occultum etiam ante Conc. ſecundum Scot. 4.d.6.q.8.

Secundò, etiam rebaptizati ignoranter ſunt irregulares, can. qui bis. de conſecr. diſt.4. Eſt tamen controuerſia inter Doct. in hoc dicto, vt conſtat ex Gloſſ. & Archid. ibid. Quidam enim exiſtimant,quomodocumque ignoret, etiamſi ſit ignorantia probabilis,& inuincibilis,eſſe irregularem. pro qua opinione faciunt verba canonis, quæ talia ſunt. Qui bis ignoràter baptizati ſunt, non indigent pro eo pœnitere, niſi quod ſecundum canones ordinari non poſſunt. In hanc ſententiam inclinant Archid. & Gloſſ. & Anton.l.c. addunt Archidiac.& Ant. in hoc caſu poſſe Epiſcopum diſpenſare. Alij tenent, quando ignorantia eſt improbabilis, ſeu craſſa, eſſe irregularem: ſecus tamen, ſi eſt probabilis & inuincibilis, quia facta diligentia non inuenit ſe eſſe baptizatum. in hac opinione eſt Scot. 4.ſentent. diſt.6. q.8. & Landulph. eum ſequens citatus à Turrecr. can. qui bis, & Nauar. in Sum. cap.27. nu.264. Loquimur autem de ignorantia facti: nam iuris ignorantia in hoc caſu non excuſat, vt ibi notat Scotus: nam quilibet adultus baptizatus tenetur ſcire, baptiſmum ſemel tantùm ſuſcipiendum eſſe. Puto ergo probabiliter dici poſſe cum ſecunda opinione, nempe qui ignorantia probabili ignorabat, ſe eſſe baptizatum, non eſſe irregularem,ſed quando eſt ignorantia craſſa, quæ eſt cum peccato. & hoc etiam ſequitur Silu.ver.irregularitas.§.6. facit pro hoc can. ſolemnitates.1.de conſecr.diſt.1. Nô,inquit,monſtratur reiteratum, quod neſcitur eſſe factum. & can.ſi nulla.de conſecr.d.4. quod etiam procedit in rebaptizante bis ex ignorantia probabili, vt dicemus ſtatim; nihil enim contrahitur ex hoc. Verba autem canonis, quæ omnibus ingerunt difficultatem,ſic ſunt intelligenda: Non,inquit, indigent pœnitere publica pœnitentia,quæ non dabatur pro quolibet delicto; ſed pro certis grauibus & enormibus: iſte autem, qui ignorantia craſſa bis baptizatus eſt, peccauit, & eſt irregularis; ſed non ita grauiter,vt publicè debeat pœnitere. & per hanc declarationem non eſt opus venire in eam reſponſionem Scoti, nempe illum canonem non habere auctoritatem, quia eſt cuiuſdam Epiſcopi.

2 Tertiò,reconfirmatus,& reordinatus,etiam ſcienter, quamuis peccet grauiter, irregularis non efficitur. In hoc dicto etiam eſt controuerſia: nam Archid.can. qui bis. de conſecr. diſt.4. eandem putat rationem de his tribus ſacramentis, quia ſingula imprimunt characterem. idem Anton.3.par.tit.28.cap.6.§.3. & Nauar. l.c. facit pro ea opinione can.ſicut.diſt.68.vbi dicitur, quod nemo debet reordinari, ſicut nec rebaptizari: & can. dictum de conſecr. diſt.5. vbi etiam habetur,neminem debere reconfirmari,ſicut nec rebaptizari. Tamen his non obſtantibus contrarium tenent Scot.4.d.6.q.8. & Turrecr. can. dictum. allegato, & Tabien. verb. irregularitas. 4.§.7. & hoc verius eſt. nam non eſt inducenda irregularitas, quæ non ſit iure expreſſa, vt ſæpè dictum eſt,& omnes admittunt ex cap.is qui. de ſent. excom. in 6. talis autem irregularitas non habetur expreſſa in iure, niſi in ſolo baptiſmo: canones autem allegati ſolum prohibent,ne quis reordinetur, nec reconfirmetur; tamen non imponunt eandem irregularitatis pœnam, quæ eſt in rebaptizato. Nec eſt eadem ratio: nam baptiſmus eſt ianua, per quam intratur in Eccleſiam, & homo fit Chriſtianus.

3 Quartò, qui bis confert baptiſmum, eſt etiam irregularis, ſicut & bis baptizatus. Hoc communiter Doctores tenent ex cap 2. de apoſt. nec eſt alius canon, quo ea irregularitas probetur:nam quos allegat Gloſ. ad quam Doct.ſe remittunt,non continet niſi ſolam prohibitionem, ne quis baptiſmū reiteret,caput autē 2.de apoſt. expreſsè non loquitur, niſi de acolytho, qui miniſtrauit ſcienter bis baptizanti presbytero:quo caſu reſpondet Papa, ſi crimen eſt publicum, ne ad maiores promoueatur: ſi verò occultum,permittatur promoueri abſque vlla diſpenſatione, vt notat Innoc. cap. ex tenore. de tempor. ord. & id ipſum verba capitis indicant, ſicque interpretatur Ancharan. cum alijs. De eo autem, qui bis baptizauit, nihil diſponitur: niſi argumentum ſit à fortiori, quod ſi is, qui inſeruiuit illi tali, pœnitentia notatur; multò magis ille, qui baptizauit bis. Quod admitto:ſed inde non ſequitur,niſi quando eſt publicum delictum,non poſſe ordinari, aut vti ordinibus; non autem quando eſt occultum. Hoc autem non inducit ſpecialem irregularitatē, ſed communis eſt omni delicto publico, vt paulò poſt dicemus. Non ergo videtur bis baptizans irregularis eſſe, niſi quando crimen eſt notorium: tunc enim ex criminis notorietate eſt irregularis, quia eſt graue ſcelus: at in rebaptizato eſt vera irregularitas, quia etiam occultus eſt irregularis. Fauet huic, quia nullus eſt canon expreſsè faciens irregularem bis baptizantem, ſicut eſt de bis bapti-

zato: fauet etiam, quia Specul. tit. de diſp. in materia irregul. num. 13. diligenter irregularitates tractans, non loquitur, niſi de rebaptizato. ſimiliter Anton. 3. par. tit. 28. cap. 6. §. 3. Fauet etiam, quia non eſt ſimilis ratio in baptizante, & baptizato, quia baptizanti non repugnat pluries baptizare; (nam pluries confert baptiſmum diuerſis) at baptizato repugnat, quia pluries ſuſcipere non poteſt, nec ab vno, nec à pluribus. Probabilius ergo puto, non eſſe irregularem bis baptizantem, niſi ex criminis notorietate. Quod ſi cum multis velis ſentire (nam communiter tenent Doct. bis baptizantem etiam eſſe irregularem) tūc dic eum eſſe irregularē, quando ſcienter bis baptizat, vel ignorāter ignorantia craſſa: ſecus ſi ignorantia facti fuit inuincibilis: (non enim eſſet irregularis) iuris autē ignorantia non excuſat. & ſic Ant. But. & Ancar. c. ex litterarum de apoſt. dicunt. Si tamen bis confirmaret, aut ordinaret, non eſſet irregularis, vt dictum eſt de bis ordinato, aut confirmato. Diſpenſat in hoc Papa, niſi quando eſt occultum crimen.

4 Quintò, qui baptizaret ſecundò ſub conditione, dicendo, ſi non es baptizatus, quamuis eſſet ignorantia craſſa, quia potuit ſcire eſſe baptizatum, immo etiamſi ſciret, non eſſet irregularis: quia verè non dicitur rebaptizare, qui ſub conditione baptizat, niſi poſita conditione: & ita tenet Nauar. loc. cit.

Sextò, qui baptizatus eſt ab hæreticis in adulta ætate, etiamſi ſit fidelis, eſt irregularis, & numquam ordinatur. can. qui in quilibet. 1. q. 7. ſecus ſi in ætate infantili ante vſū rationis. 1. q. 4. can. placuit. & can. qui apud. nec in ijs diſpenſat Epiſcopus, niſi quando occulta ſunt. Poſtremò oritur quædam irregularitas ex dilatione baptiſmi, quæ habetur can. 1. d. 57. ſi quis adultus in ægritudine cōſtitutus fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet: fides enim illius præſumitur non voluntaria, ſed ex neceſſitate, niſi poſtea fides illius probabilis fuerit, aut hominum raritas exegerit. Gloſ. ibi hanc irregularitatem ex delicto appellat: præſumitur enim, qui potuit, & debuit ſanus baptizari, & diſtulit, poſtea verò infirmitate coactus baptiſmum ſuſcepit, deliquiſſe. Nec tollitur hæc irregularitas per baptiſmū, quia committitur in ipſo baptiſmo, & per eum efficitur. Hodie parum eſt in vſu: ſi tamen caſus accideret, eſſet irregularis qui ſic deliquiſſet.

ADDITIONES.

De hoc Maiol. lib. 3. à cap. 7. Sayr. lib. 7. cap. 8. Auila diſp. 7.

Primò qui ſcienter bis.) Maiol. lib. 3. cap. 14.

Secundò.) Vide Sayr. nu. 8.

Tertiò, &c.) Nauar. l. c. Maiol. cap. 15.

Hoc verius eſt) ita etiam Sayr. l. c. nu. 17.

Quartò.) Maiol. cap. 14. nu. 3. Auila par. 7. diſp. 7. dub. 1. Rebaptizans, ante ſuſceptum baptiſmum, non eſt irregularis. Auila dub. 2.

Non ergo videtur.) Sayr. nu. 6.

Bis confirmaret.) Couar. 1. par. initio nu. 8. Auila dub. 5.

Occultum crimen.) Si baptiſmus ſecundus publicè miniſtretur, & ratio iterandi occulta ſit, occultum erit delictum. Auila dub. 6. l. c.

Quintò.) Vide Sayr. nu. 32. Auil. dub. 3. l. c.

Sextò.) Maiol. cap. 12.

Poſtremò.) Vide Maiolum, cap. 9. Sayr. n. 30.

Per vim (quæ præciſa non ſit) rebaptizantem, vel rebaptizatum irregularem fieri, alij aiunt, alij negant. Vide Sayr. nu. 16. Maiol. c. 10. Suarez in 3. par. tom. 3. diſput. 31. ſect. 6. metum mortis excuſare ab irregularitate tradit.

Qui ſciens rebaptizat, vel rebaptizatur, ignorans, diuino iure, vetitā eſſe baptiſmi iteratione, irregularis fit: ſi teneatur hoc ius ſcire, vel ex officio baptizet. Vide Suarez l. c. dub. 6. Sayr. nu. 13.

Irregulares cenſentur ij, quos baptiſmo regeneratos eſſe non conſtat. Maiol. cap. 13.

De irregularitatibus ex delicto circa ordinum ſuſceptionem.

Cap. LXXI.

ELENCHVS.

1 *Excommunicatus ordines ſuſcipiens eſt irregularis, & quis cum eo diſpenſet.*
2 *Ordines ſuſcipiens ab Epiſcopo, qui Epiſcopatui renunciauit, eſt irregularis: vbi quædam notantur.*
3 *Quid dicendum ſi ſuſcepit minores ordines cum ignorantia probabili.*
4 *Ordines ſuſcipiens ab Epiſcopo excommunicato eſt irregularis.*
5 *Ordines minores cum ſubdiaconatu ſuſcipiens vno, & eodem die, vel duos ſacros ſimul, vel per ſaltum promotus an ſit irregularis. 6.*
7 *Vnum notandum circa promotos per ſaltum.*
8 *Alterum notandum circa ſuſcipientes maiorem ordinem minori non ſuſcepto.*

1 SVnt aliæ irregularitates, quæ & in ordinum ſuſceptione, & in ſuſceptorum adminiſtratione contrahuntur.

Pri-

Primò, excommunicatus maiori excommunicatione, ordinem aliquem etiam minorem ſuſcipiens efficitur irregularis. Hoc eſt commune, & habetur cap. 1. de eo, qui fur.ordin.ſuſcep. & can.cum illorum. de ſent.excom. vbi non diſtinguitur de maiori, vel minori ordine. Nota autē, ſi minori tantùm excommunicatione ligatus eſt, quamuis peccet, non effici irregularem. Nota etiam ignorantiam iuris non excuſare (nempe ſi neſciebat excommunicatum ordinem ſuſcipientem incurrere irregularitatem) nec etiam ignorantiam facti, quando eſt craſſa: bene tamen excuſat, ſi eſt probabilis, arg.ex cap.Apoſtolicæ. de cler.excomm.ſuſpen.vel interd.miniſtr.Non diſpenſat in hac irregularitate Epiſcopus, ſed ſolus Papa.Gloſ.cap.1. de eo, qui fur. ord. ſuſcep. niſi quando ingreditur religionem, & aliquanto tempore laudabiliter fuerit conuerſatus. Hodie tamen per Conc.Trid. diſpenſat Epiſcopus, quando occultum eſt crimen. Eadem eſt ratio de ſuſpenſo ab ordinum ſuſceptione, aut interdicto ſimpliciter, aut ab ordinum ſuſceptione: hic, ſi ordines ſuſcipiat, fit irregularis. Hoc eſt commune, & habet Silu. ver.irregularitas.§.2. Dico (ſuſpenſo ab ordinum ſuſceptione, vel interdicto) quia ſi eſt ſuſpenſus tantum à beneficio, non fit irregularis, ſi ordines ſuſcipiat, vt inferius dicemus de eo, qui miniſtrat in ordine.

2 Secundò, qui ſuſcepit ordines ab Epiſcopo, qui renuntiauit Epiſcopatui, irregularis eſt, nec miniſtrat in ſuſceptis, nec aſcendit ad vlteriores ante diſpenſationem. cap.1.de ordin.ab Epiſcop. qui renunc.Epiſcop. In cuius declarationem aduerte aliqua ex eodem cap. deſumpta.

Primò, ſi Epiſcopus loco tantum, & non dignitati renunciauit, rogatus ab Epiſcopo aliquo, poteſt conferre minores, & maiores; nec qui ſuſcipit, irregularis eſt.

Secundò, ſi verò renunciauit loco, & dignitati, poteſt etiam non rogatus ab Epiſcopo minores conferre; nec qui ſuſcipit, irregularis eſt, ſed poteſt eos exercere, & ad vlteriores promoueri, ac ſi ab eo ſuſcepiſſet, qui non renunciauit. Hoc intellige, quando habet licentiam Epiſcopi proprij, ſeu dimiſſorias. hoc enim ſupponimus. qui enim ſine dimiſſorijs ordinatur, ſuſpenſus eſt, vt ſuperius diximus; & ſi ordinem exercet, irregularis.

Tertiò, maiores nullo modo conferre poteſt; & ſi quis ſuſcipit ſcienter ab eo, manet irregularis, nec poteſt, exercere, nec ad vlteriores progredi, niſi per diſpenſationem, etiam ſi ordinatus habuerit dimiſſorias proprij Epiſcopi.

Quartò, in hoc caſu non poteſt Epiſcopus diſpenſare, ſed ſolus Papa.

Quintò, qui ignoranter ſuſcepit ab eo ordines maiores, ignorantia craſſa & ſupina, eſt etiam irregularis: cum quo ſolus Papa diſpenſat. & ignorantia craſſa in hoc caſu æquiparatur ſcientiæ. poſt Conc.verò Trid. Epiſcopus diſpenſat, quando delictum eſt occultum, vt ſæpe diximus.

3 Sextò, ſi verò ignorantia fuit probabilis, adhuc eſt irregularis, ſi maiores ab eo ſuſcepit: poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare. In hoc vltimo eſt controuerſia: nam quidam dicunt, quando eſt probabilis ignorantia, non contrahi irregularitatem, ſed quando eſt craſſa. At Gloſſ. & Panor. ibi dicunt, etiam contrahi irregularitatem, quando eſt ignorantia probabilis, & idem Innoc. & Oſtien. & textus id ſignificat. nam dicitur, quando ignoràter ſuſcepit, Epiſcopum poſſe diſpenſare, niſi ſit craſſa ignorantia: ergo neceſſe eſt, eam ignorantiam, in qua Epiſcopus diſpenſat, eſſe probabilem, aliàs nullo caſu diſpenſaret Epiſcopus, ſi per ignorantiam probabilem non contrahitur irregularitas hæc. Obijces, quomodo, ſi nulla eſt culpa ſuſcipientis (nam per ignorantiam probabilem excuſatur à culpa) poteſt contrahere hanc irregularitatem? Vera reſponſio eſt Innoc. quod contrahitur propter culpam conferentis. In vituperium enim, & opprobrium ipſius, qui ſuſcipit ab eo ordines, nō poteſt ſuſceptor exequi, nec vti eis: & hoc fieri ſolet, vt conſtat can. neminem. diſt.70. vnde in hoc caſu eſt irregularis ex alieno delicto. ratio autē Gloſ. quam probat Panor. (quia nemo dat quod non habet; Epiſcopus autem ille non habens executionem ordinum, nō potuit conferre) nullius eſt momenti: nam ea ratio probaret, nec minores poſſe conferre. Rurſus non eſt vera: nam excommunicatus Epiſcopus non habet executionem; & tamen non omnis, qui ſuſcipit ab excommunicato, non habet executionem, vt ſtatim dicemus. Rurſus, non euacuat difficultatem, quia non videtur, quomodo hæc irregularitas eſſet ex delicto. Verius eſt quod diximus ex Innoc. quamuis etiam ipſe Innoc. multa alia dicat.

Septimò, quidam antiqui Doct. hunc non irregularem, ſed ſuſpenſum appellarunt, vt conſtat ex Oſtien.Panor. in eodem cap. at Speculat. tit. de diſpen. inter irregularitates numerat: & hoc Summiſtæ ſequuntur. tamen quia idem eſt effectus in hac parte ſuſpenſionis, & irregularitatis, placuit cum multis ſentire, & loqui.

4 Tertiò, qui ab Epiſcopo excommunicato ſuſcepit ordines, irregularis eſt, etiam ſi ignoran-

ranter acceperit, puta neſciens excommunicatum.cap.cũ cler.de ord.ab Epiſcop. qui renunc. Epiſcop. intellige de ignorantia craſſa: ſi enim eſt probabilis, excuſat,nec eſt irregularis,vt cõſtat ex can. ordinationes.9.q.1. diſpenſat autem Epiſcopus cum ignoranter ordinato, vt habetur eodem cap.cum clericis. tamen ſi ſcienter accepit ordines à tali, ſolus Papa diſpenſat, vt ibi Gloſſ. dicit, & ex ipſo textu deducitur. Poſt Conc. Trid. etiam Epiſcopus diſpenſat, quando eſt occultum delictum. Eadem eſt ratio de ſuſpenſo ab ordinum collatione, & interdicto, hæretico,ſchiſmatico,ſimoniaco,depoſito, & degradato, ſecundum omnes. Attende autem poſt conceſſionem Concil.Conſtant. de vitandis excommunicatis,eſſe hoc iam reſtrictum, vti diximus in materia de excommunicatione, nempe non de quocumque excommunicato, ſuſpenſo, aut interdicto procedere, niſi quando eſt publicus percuſſor clerici, aut nominatim excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus poſt denunciationem: vnde qui ab alijs excommunicatis, ſuſpenſis, vel interdictis ordines ſuſcipit, non per hoc fit irregularis. Attende rurſus: quod dicimus de excommunicato,ſuſpenſo ab ordinum collatione,aut interdicto,cum eadem limitatione intellige de hæretico, ſchiſmatico, & ſimoniaco,cum Silu.verb.irregularitas. §. 9. quando ſunt denunciati excommunicati.Qui ergo ab ijs ordines ſciẽter,aut ignoranter craſſa ignorantia ſuſcipiũt,charactẽrẽ quidẽ recipiunt. 1.q.1.can. gratiã.ſed non executionẽ.quod limitat Oſtien. quẽ ſequitur Tab.verb.irregularitas. §.5. quãdo metu cadẽte in virũ conſtantẽ, cogitur à talibus ſuſcipere ordines.Adde tu,niſi in religionis contẽptũ id fieret:tũc enim nullus metus excuſaret.

5 Quartò, qui ſuſcipit ordines minores cum ſubdiaconatu vno die, eſt irregularis. diſpenſat autem Epiſcopus,vt in minoribus miniſtret,c.2. de eo qui fur. ord. ſuſcep. dummodo non fuerit ſub excommunicatione præmonitum, ne quis accederet, qui eo die minores acceperit: tunc enim Papa ſolus diſpenſat, vt ibi habet Gloſ. Iam verò poſt Conc.Trid.diſpenſat Epiſcopus,ſi eſt occultum delictum.Nec excuſat ab irregularitate conſuetudo patriæ ſuſcipiendi minores ſimul cum ſubdiaconatu,vt vult Ant. 3.p.tit.14. cap.16.§.16.iam enim per Conc.Trid.ablata eſt talis conſuetudo. Si verò duos ſacros ſuſcepit ſimul,eſt irregularis, cum quo ſolus Papa diſpenſat,quando præmonitum eſt ſub excommunicatione, ne quis ſic accedat ad duos ſuſcipiendos. cap.3.de eo, qui fur.ord.ſuſcep. quod intellige, quando eſt publicum delictum: ſi verò occultũ, etiam Epiſcopus,per Conc. Trid. & etiamſi non ſit occultum,quando non præceſſit inhibitio ſub excommunicatione: poſſet enim etiam Epiſcopus diſpenſare: nam caput prohibet diſpenſationem ſub ea conditione.Qui per ſaltum eſt promotus (nempe inferiori ordine prætermiſſo ſuperiorem ſuſcepit)characterem quidem recipit, tamen non poteſt miniſtrare in ſuſcepto, donec omiſſum accipiat: neutrum autem poteſt efficere ſine diſpenſatione, quam Epiſcopus impendit, quando ignoranter id factum eſt, etiamſi ignorantia fuerit craſſa. ita habetur can. ſollicitudo.d.52.& cap. 1.de cler.per ſal.promot.& ibi Gloſ.& Panor.& Gloſ. etiam cap. paſtoralis. de ſacram.nõ iterand.vbi agitur de eo, qui prætermiſſa confirmatione promotus fuit ad ordines.

ADNOTATIO.

Sequitur hoc loco Auctor ſententiam Maioli: ſed oppoſita eſt probabilior, vt infra dicetur, tract.de ordine.cap.8 nu.7.

6 Idem enim eſt iudicium de hoc,& de illo, qui prætermiſſo vno ordine inferiori, accepit ſuperiorem: quod ſi ſcienter id fecit, opinio eſt varia.Oſtien.cap.vnic.de cler. per ſal.prom negat poſſe Epiſcopum in eo caſu diſpenſare: tamen Gemin.& Præpoſ.can.ſollicitudo.d.52. affirmant etiam poſſe Epiſcopum diſpenſare in eo caſu:& idem aſſerit Oſtien. non ſibi conſtans in Sum.tit.de cler.per ſal.prom.& id eſt probabile; tamen ſecurius,& verius eſt, non poſſe, per doctrinam Panorm cap.ex litteris. de cler. nõ ord. miniſtr.nempe Epiſcopum non poſſe diſpenſare, niſi in caſibus iure expreſſis.cap. dilectus. de tẽpor.ord.Caſus autem hic non eſt expreſſus, immò tacitè inſinuatur, quod non, vt patet ex can. ſollicitudo.d.52.& ex c.1.de cler.per ſal. prom. hoc intellige de iure antiquo, nam iure nouo Conc.Trid.ſeſſ.23.c.14. poteſt Epiſcopus diſpẽſare cum promoto per ſaltum, ſi nõ miniſtrauerit.Quod locum habet in foro exteriori,quando eſt publicum; nam in foro interiori, quando eſt occultum,poteſt Epiſcopus, etiam ſi miniſtrauerit,per Conc.Trid.ſeſſ.24.c.6.Non ſolum autem qui per ſaltum eſt promotus,non poteſt ſuſcipere omiſſum ante diſpenſationem, nec miniſtrare in ſuſcepto; ſed nec ad maiores progredi, donec diſpenſetur.ita habẽt Gemin.& Præpoſ. can.ſollicitudo.d.52.& ratio id probat: nam ligatus in minori, non poteſt accipere maiorẽ. vnde rectè dicit Gem.l.c.poſtquã diſpenſatum fuerit,cũ eo, vt ſuſcipiat omiſſũ,& miniſtret in ſuſcepto; adhuc indigere diſpẽſatione, vt ſuſcipiat maiores.

7 Duo

7 Duo ſunt in hoc loco annotãda. Vnum eſt, multos & graues Doct.tenere,promotũ per ſaltũ non eſſe ipſo iure ſuſpenſum,ſed eſſe ſuſpendendum:vnde,ſi miniſtret ante diſpenſationem,non fieri irregularem, ſed peccare ratione prohibitionis.Ita habent Innoc.cap.ſi celebr.de cler.excom.miniſtr.Archid.Gem. & Præpoſ. & Turrecrem.can.ſollicitudo. d. 52. quæ opinio placuit Tabien.irregularitas. 4. §. 2. tamen contrarium tenuit Oſtien.in Summ.de cler.per ſal.prom.idque inter Summiſtas tenuit Silu.verb. irregularitas.§.13.affirmans eſſe ipſo iure ſuſpẽſum.Mihi tamen poſterior ſententia magis placet, tum propter Conc.Trid.ſeſſ.23. c.14. vbi conceditur Epiſcopo facultas in vtroque foro diſpenſandi cũ promoto per ſaltum,niſi miniſtrauerit. Si ergo miniſtrauerit,non poteſt Epiſcopus.quod argumento eſt,per miniſterium contrahi irregularitatem,& nouum accedere impedimentũ: quod non fieret,niſi eſſet ſuſpenſus. Præterea ipſe Gemin. fatetur, ante ordinem ſuſceptum, qui eſt prætermiſſus, collationem beneficij nullam eſſe: igitur ſuſpenſus erat. Hoc autem intelligo, quãdo ſcienter, aut ex ignorantia craſſa ordo inferior eſt prætermiſſus: ſi enim ignorantia probabilis aliquo in caſu interueniſſet, non eſſet ſuſpenſus, ſed tantum prohibitus, quando ſciuiſſet poſt factum. ſic affirmat Hugo citatus à Turrecr. can.ſollicitudo d. 52. immo in hoc caſu affirmat procedere eundem canonem,& fauet ratio: nam ſuſpenſio non contrahitur ſine peccato.

8 Alterum eſt, Doctores controuertere, an ordo maior teneat, minori non ſuſcepto. Certũ autem eſt,loquendo de maioribus, ſi is, qui minores ſuſcepit,accipiat Sacerdotium ſine præuio diaconatu,vel ſubdiaconatu,ordinem tenere: id quod probat cap. 1.de cler.per ſal.prom.ibi enim ſacerdotium quidam accepit,non præmiſſo diaconatu,nec repetere præcipitur ſacerdotium,ſed accipere ordinem, qui omiſſus eſt. Illud tamen eſt in controuerſia, an, ſi laico conferatur ſacerdotium,vel aliquis ex maioribus, non præmiſſis minoribus, teneat. Aliqui negarunt: tamen communis opinio Theologorum, & Canoniſtarum tenet, imprimi characterem,& non eſſe neceſſarium neceſſitate ſacramenti,ſed præcepti, ordinem ſeruare in ordinibus ſuſcipiendis. Ita tenet Archid. Gemin. Præpoſ.can. ſollicitudo diſt.52. & ibi Gloſſ.& Panorm. cap.1. de cleric. per ſal. prom. vbi dicit eſſe communem ſententiam, & ibi Gloſ.& inter Theologos S.Tho.4.ſent. d.24. q.1.art.2.q.4.& Bonauen.4. ſenten. diſt.24.q.3. Nec eſt verum,quod dicit Oſtien.cap.1.de cler. per ſal. prom. nempe talem ſacerdotem ordinatum ſine inferioribus non conficere corpus Chriſti: hoc enim falſum eſt. nam ſi characterem habet, poteſt conficere, quamuis male faciat, quia irregularis eſt. Vnde S. Tho. loc. cit. q.4.ad 5. dicit in ſuperiori omnes inferiores ordines virtute contineri;vnde poteſt facere,quidquid inferior poteſt.De Epiſcopatu verò eſt difficultas: & quidem fatentur omnes, ſi quis habeat ſacerdotium, etiam ſine inferioribus ordinibus,ſi Epiſcopus ordinetur, tenere ordinem: tamen ſi non eſt ſacerdos, non tenere, nec eſſe Epiſcopum.Ita tenet Archid. can. ſolicitudo. & Gloſ.cap. 1.de cler.per ſal.prom.cum alijs etiam Doctoribus idipſum ſentientibus. Hi nituntur eo maximè fundamento, quia character Epiſcopatus non eſt diſtinctus in ſubſtantia à charactere ſacerdotij: quæ opinio eſt communior inter Theologos.Alij exiſtimantes eſſe diſtinctum characterem,affirmant Epiſcopatum etiam laico collatum tenere.Id habet Gloſ.can. ſollicitudo. d.52.& Panorm.c.1.de cler. per ſal. prom.vbi eã dicit communem ſententiam. fateorque vtrumque probabile, & propter vtriuſque partis opiniones, ſi caſus eueniret, ordines omiſſi eſſent ſuſcipiendi abſolutè, Epiſcopatus verò ſub conditione,propter dubium:quãdo enim eſt dubiũ, debet etiã ordo,ſicut & baptiſmus, ſub cõditione exhiberi,vt notant Panor.c.1.de cler.per ſal. prom. & Præpoſ.can.ſolicitudo.d.52. In hoc autem omnes conueniunt, ſine baptiſmo, quæ eſt ianua ſacramentorum,nullũ ordinẽ tenere;ideoque ſi collati eſſent nõ baptizato, eſſent abſolutè de nouo ordinãdi, vt habetur de presb. nõ bapt.

ADDITIONES.

De hac re vide Maiol. toto lib.4.Sayr. c. 10. Auilam diſp.9.l.c.

Non confirmatum ordinem ſuſcipientem,nec ſuſpenſum, nec irregularem eſſe, docet Sot.4.d. 24.q.1.art.4.Auila dub.3.diſp.9. ſect.1.

Non confirmatus ſuſcipiens,aut exercens ordinem venialiter peccat.Auila ſect.l.c.

Promotum per ſaltum irregularem eſſe, Nauar.nec irregularem,nec ſuſpẽſum, Angel. Fum. ſuſpenſum tantum ab ordine ſuſcepto per ſaltum,aiunt Sot.4.d.25.q.1.art.3.Auila dub.2.l.c.

De irregularitatibus in Ordinis miniſterio. Cap. LXXII.

ELENCHVS.

1 *Exercens actum Ordinis, quem non habet, eſt irre-*

irregularis. & an, & quando Epiſcopus in hoc diſpenſet.

2 *Excommunicatus maiori excommunicatione eſt irregularis, ſi actum ordinis exerceat, vbi ponuntur quædam notanda.*

3 *Excommunicatus maiori excommunicatione non efficitur irregularis, ſi recitet horas canonicas.*

4 *An fiat irregularis ſi exerceat actum non ordinis, ſed iuriſdictionis, audiat Miſſam, accipiat Sacramenta, &c.*

5 *Suſpenſus ab officio celebrans, aut actum ordinis exercens an fiat irregularis, & à quo diſpenſetur, cum quibuſdam notandis 6.*

7 *Suſpenſio triplex: & quando ſuſpenſus propter crimen fiat irregularis.*

8 *Suſpenſus propter defectum non fit irregularis, ſi miniſtrat.*

9 *Suſpenſi propter infamiam aut ſcandalum, ſi celebrent fiunt irregulares.*

10 *Interdictus perſonaliter actum ordinis exercens, efficitur irregularis à ſolo Papa diſpenſabilis.*

1 MVltipliciter cõtingit fieri irregularem ex indebito ordinum miniſterio.

Primò quidem, qui exercet actum ordinis, quem non habet, eſt irregularis: vt, qui baptizat ſolemniter, qui audit confeſſiones, aut Miſſam celebrat, cum non ſit Sacerdos; (hæc enim tria propria ſunt Sacerdoti) qui etiam Euangelium in Miſſa cantat, cum non ſit diaconus; aut Epiſtolam, cum non ſit ſubdiaconus; aut ordines tentat conferre, cum non ſit Epiſcopus: denique actum ordini deputatum exercens, cum non ſit tali ordine inſignitus, eſt irregularis, c. 1. de cler. non ord. miniſtr. Hæc Doctores limitant, quãdo actus exercet ſolẽniter, tanquam ſi ordinem haberet: nam ſi cantat Epiſtolam in choro, aut in altari ſine manipulo, non eſt irregularis, can. vt quiſque presbyter. de vit. & honeſt. cler. quia nõ facit talem actum quaſi ex ordine: ſolent enim laici, aut in minoribus conſtituti id facere. ita habet Panorm. cap. 1. de cler. non ord. miniſtr. vbi autem cum manipulo cantaret, eſſet irregularis. Nec eſt audiendus Nauar. cap. 27. nu. 242. qui citat Ant. 3. par. tit. 28. cap. 1. §. 1. quaſi dicat, qui cum manipulo cantat, non eſſe irregularem, vbi eſt conſuetudo; cum potius dicat contrarium, nempe eſſe irregularem, ſi cum manipulo dicat, vel etiam ſi ſine manipulo in altari, vbi non eſt conſuetudo: & ſic à Silu. etiam refertur, & probatur, verb. irregularitas. §. 14. Quod verum puto, quantum ad illud, ſi cum manipulo cantet, quia tunc eſt actus ordinis; non tamen quantum ad illud, ſi cantet ſine manipulo, vbi non eſt conſuetudo: puto enim nunquam eſſe irregularem, ſi ſine manipulo dicat, etiam vbi non eſt conſuetudo, quia non eſt hic actus ordinis, quamuis peccaret. Similiter qui baptizaret, vt laici ſolent in neceſſitate facere, quamuis non eſſet neceſſitas, non eſſet irregularis, quamuis peccaret extra neceſſitatis caſum id faciendo: at celebrare, confeſſiones audire, aut ordinare, nunquam fiunt, niſi ſolemniter. Vnde qui aliquid horum faceret, eſſet irregularis, niſi ludo, aut ioco id faceret, & non ſerio: qui peccaret, tamen non eſſet irregularis. Limitat etiam S. Tho. 4. ſent. d. 24. in maioribus, quia in minoribus conſuetudo obtinet, etiam à non ordinatis fieri. idẽ Silu. verb. irregularitas. §. 14. quod intellige, quando non faceret id, tanquã ordinatus tali ordine: quod maximè contingeret, vbi eſt conſuetudo, vt illi actus exerceantur per promotos: aliàs enim etiam minorum actum exercens fit irregularis, vt rectè contra quoſdam dixit Panorm. c. 2. de cler. excom. miniſtr. nu. 10. non ſolùm autem eſt hic irregularis, vt ad ordines nequeat promoueri, ſed in ordine, quem verè habet, ſuſpenſus manet ad tempus arbitrio Epiſcopi, vt habetur c. 2. de cler. nõ ord. miniſtr. nec diſpẽſat Epiſcopus, vt notat Panor. eod. c. 2. & Ant. 3. p. tit. 28. c. 8. niſi ad beneficium, quod habetur eod. cap. & hoc cum ordinato in ſacris, ne cogatur mendicare, cum nequeat ad ſæculum redire. At per Conc. Trid. iam diſpenſat Epiſcopus, quando crimen eſt occultum. Silu. verb. irregularitas. §. 14. limitat, quando aliquis in ordine ſuſcepit quidem neceſſaria, quantum ad ſubſtantiam, tamen defuit aliquid, quod ſupplendum eſt, prius quam miniſtret; tunc, ſi exercet ordinem, peccat, tamen irregularis non efficitur, quia verè ordinem habet.

2 Secundò, excommunicatus maiori excommunicatione, etiam ſi ordinem habeat, celebrãs, aut ordinis actum modo prædicto exercens, eſt irregularis. Ita Doctores notant cap. 2. de cler. excom. interd. miniſtr. Oſtienſ. Ioan. Andr. & Panorm. Circa quod aliqua ſunt notanda.

Primò, excommunicatus minori excommunicatione celebrans, non incurrit irregularitatem, vt habetur cap. ſi celebrat. eod. tit. quamuis peccet. idem eſt, ſi alium actum ordinis exerceat.

Secundò, ſi ignorans probabiliter ſe eſſe excõmunicatũ, miniſtrauit, nõ eſt irregularis; ſecus verò, ſi ignorãtia fuit craſſa, vt habetur c. Apoſtolicæ. eod. tit. hic enim nõ euaderet irregularitatẽ.

Ter-

Tertiò, non ſolùm, ſi celebrat in excommunicatione, eſt irregularis, ſed ſi faciat actum ordini deputatum, etiam actum minoris ordinis, vt dicit Panor. c. ſi quis presbyt. eod. tit. quod intellige, quando facit tanquam ordinatus, vt ſupra diximus.

3 Quartò, non efficitur irregularis, ſi dicat Horas canonicas, immo tenetur eas dicere, vt dicit ibidem Panor. debet autē dicere Horas, tāquam priuata perſona, & ſine, Dominus vobiſcū, vt ibi notat Panor. & domi ſuæ. quod ſi in Eccleſia diceret publicè in choro, Panor. c. 3. de cler. excom. miniſtr. putat eſſe irregularem. ſed non id probo: nam in choro ſolent laici etiam cātare Horas: id tamen locum haberet, quando diceret eas tanquam hebdomadarius, aut dicendo capitulum, & orationem, quod eſt proprium ſacerdotū, vt notat Silu. verb. irregularitas. §. 15.

4 Quintò, non incurritur irregularitas per hoc, quod facit actus, qui nō ſūt ordinis, ſed iuriſdictionis (vt ſi viſitet, puniat, excōmunicet, beneficia conferat) & hoc eſt ſecundum omnes.

Sextò, non efficitur irregularis per hoc, quod audit Miſſam, aut recipit ſacramenta, quamuis peccet ingerendo ſe cōmunioni fidelium, à qua excommunicatus priuatur. Hoc tamē in loco eſt annotandum, aliquos Doctores affirmaſſe, Epiſcopum incidere in irregularitatem, qui excommunicatus exiſtens, etiamſi nō celebret, facit ſibi, & coram ſe celebrare ex auctoritate, & non tantum audiendo ſacrum, vt alij cōmuniter audiunt; tunc enim irregularis non eſſet: tamē auctorizando, vt dicunt, & faciendo coram ſe celebrare alios, fit irregularis. Ita habet Gloſ. Clem. 1. de priuileg. & exceſ. Prælat. verb. etiam celebrare. & Panor. c. illud. de cler. excomm. celebr. immo Oſtienſ. eodem cap. affirmat eſſe irregularem etiam audiendo ſacrum. Inter Summiſtas Silu. verb. irregularitas. §. 15. tenet eſſe irregularem, ſi audiat auctorizando, aut ſimiliter corā ſe celebrari faciat diuina officia; dicitq; omnes pene Doctores ita ſentire. Nauar. autem c. 27. nu. 244. extendit ad laicos excommunicatos, qui coram ſe etiam celebrare faciūt, cum ſint excōmunicati. quod additamentum eſt præter cōmunem opinionem, immo puto contra communem opinionem. Omnes enim loquuntur in Prælato, qui auctorizādo, vt dicunt, celebrari facit diuina: videtur enim actum ordinis exercere. Sed quidquid ſit, non exiſtimo eſſe veram opinionē, nec ſequendam: nititur enim debili fundamēto, nempe cap. illud. de cler. excomm. miniſtr. vbi Prælatus arguitur, quòd celebrari ſibi diuina fecerit: quod fateor eſſe dignum reprehenſione, & pœna, quia ingeſſit ſe communioni fidelium, cū eſſet excommunicatus: tamen nō habetur, quod ſit irregularis. Habemus autem non eſſe admittendam irregularitatem, niſi quæ ſit iure expreſſa: hæc autem non eſt. Si enim ex peccato colligamus irregularitatem, multiplicabuntur infinitæ, quas nemo admiſit: ideò nō probo hanc opinionem. Adde hunc actum non eſſe ordinis, ſed iuriſdictionis, propter quam non incurritur irregularitas. Quantum ad diſpenſationem irregularitatis huius, quia excōmunicatus celebrauit, aut actum ordinis exercuit, cōmunis eſt opinio, ad ſolum Papam pertinere: nam, vt paulò poſt dicemus, eadem eſt huius ratio, & illius, quæ prouenit, quando ſuſpenſus, aut interdictus celebrauit, quæ ſolius eſt Papæ, cap. 1. de ſent. excomm. in 6. & c. 1. de ſenten. & re iud. in 6. & ita expreſſè affirmant Gloſ. can. presbyt. d. 50. verb. penes. & Panorm. cap. 3. de cler. excom. celebr. & Archid. can. ſi quis Epiſcopus. 11. q. 3. quando verò occultum eſt crimen, poteſt per Conc. Trid. Epiſcopus diſpenſare.

5 Tertio, non tantum excommunicatus maiori, vt diximus, ſed etiam ſuſpenſus maiori ſuſpenſione ab officio, celebrans, aut actum ordinis exercens, fit irregularis à ſolo Papa diſpenſabilis, cap. 1. de ſent. excom. in 6. & cap. 1. de ſent. & re iud. in 6. etiamſi ignoranter, dummodo ſit ignorātia craſſa, vti etiam dictum eſt de irregularitate excommunicati celebrantis, quam etiam minori ſuſpenſione ſuſpenſus non contrahit, vt dicit Panor. c. ſi celebrat. de cler. excom. miniſtr. Quod dicimus de ſuſpenſo, intellige de depoſito, & degradato: ſunt enim quædam ſuſpenſiones maiores. Sunt autem quædam annotanda.

Primò, qui ſuſpenſus eſt à beneficio tantum, & non ab officio, non contrahit irregularitatem miniſtrando actum ordinis, quia ordo ad officiū pertinet, in quo non eſt ſuſpenſus. Ita habet Panor. c. niſi cum pridem. de renunc. nu. 19. & Gloſ. c. latores. de cler. excom. miniſtr. ver. ab officio.

6 Secundò, qui à Confeſſarijs aliquibus de cauſis iuſtis ſuſpenduntur ad tempus, ne celebrent, non ſunt irregulares, ſi celebrent, quamuis peccent. Ita habet Innocent. c. ſi celebrat. de cler. excommun. miniſtr. & Archid. can. ſi quis Epiſcopus. 15. q. 3. & Silu. ver. irregularitas, notab. 17. & ratiò eſt, quia iſta ſuſpenſio non eſt cenſura (hanc enim ſimplex Confeſſarius, non habens iuriſdictionem, inferre non poteſt) non eſt autem expreſſum in iure, per ſuſpenſionem, quæ non eſt cenſura, induci irregularitatem.

Hac

Hæc de cauſa ſuſpẽſiones, quæ non in foro contentioſo, ſed pœnitentiali imponuntur, non ſunt cenſuræ, ſed quædã prohibitiones: ideo etiamſi contra eas agatur, non inducitur, vt dicit Ant. Butr. c. ſi celebrat. num. 12. de cleric. excom. miniſt. ſicut nec inducitur ex ſuſpenſione, quam vocant à Deo, quæ eſt ex quouis mortali: quamuis enim peccet qui in mortali celebrat, non tamen eſt irregularis: quia huiuſmodi ſuſpenſiones non ſunt cenſuræ, nec propriè ſuſpenſiones, ſed prohibitiones quædam: illæ autem ſunt à canone, vel à iudice in foro contentioſo.

7 Eſt præterea notanda doctrina multũ agitata inter Doctores, in cap. ſi celebrat. de cler. excomm. miniſtr. quam Innocent. Panor. Butr. & alij ibi. & Archidiac. can. Apoſtolica. diſt. 56. tradunt: ſuſpenſionem enim maiorem, quæ à canone, vel ab homine iniungitur, & ordinis executione priuat, triplicem diſtinguunt: quædã enim propter crimen infligitur; quædam propter defectum, qualis eſt in illegitimo, aut corporis vitium patiente: quædam propter infamiam, vel ſcandalum, quæ eſt ex notorietate delicti. Quo ſuppoſito reſpondet tria: Vnum eſt, ſuſpenſus propter crimen, ſiue ad tempus, ſiue perpetuo celebrans, aut in ordine miniſtrans, fit irregularis. Quod dictum quidam limitãt dicentes, quãdo eſt ſuſpenſus cum conditione, aut limitatione, nempe donec ſatisfaciat, aut donec pœniteat, ſi celebret ante impletam conditionem, non fieri irregularem. & hoc habuit Innoc. l. c. Quidam dixerunt eſſe irregularem, vt idemmet Inn. qui fuit varius in hoc, vt notat Butr. Ioan. Cald. verò citatus à Butrio, diſtinguebat: ſi enim eſt ſuſpenſus, donec ſatisfaciat, fit irregularis, quia qui ſic ſuſpenſus eſt, indiget abſolutione, etiam facta ſatisfactione: qui verò ſuſpenſus eſt donec pœniteat, non indiget abſolutione, ſed facta pœnitentia manet liber: ideo ſi hic celebret, vel miniſtret ante pœnitentiam, non fit irregularis. Quã diſtinctionem ſequutus eſt Silu. ver. irregularitas. not. 27. ſed meritò reijcitur à Butrio, quia nihil ad rem facit, quod impleta conditione indigeat abſolutione, vel non, dummodo ſit verè ſuſpenſus à canone, vel ab homine propter crimen, & ipſe tunc celebret ſuſpẽſus exiſtens: hinc enim manat irregularitas, & hoc eſt verũ, & iuridicum. Ideo Panor. eod. c. ſi celebrat. indiſtinctè tenuit, ſi eſt ſuſpenſus à iure, vel ab homine maiori ſuſpenſione propter delictum, eſſe irregularem, ſi ſuſpenſus miniſtret in ordine.

8 Alterum horum Doctorum dictum eſt, ſi quis eſt ſuſpenſus propter defectum, non fit irregularis, ſi celebret, aut miniſtret, ſed peccat: vnde illegitimus, aut vitioſus corpore celebrans, non fit irregularis. Hoc dictum verũ eſt, tamen improprius eſt, & confuſus loquendi modus: nam huiuſmodi defectum patientes ſunt irregulares, & non ſuſpenſi, niſi largè ſumpta ſuſpenſione: nam etiam excommunicati, & interdicti poſſũt ſic dici ſuſpenſi, quia ab officij executione ſunt impediti; ſic etiam omnis irregularitas eſt ſuſpenſio. At vero ſi loquantur de propria ſuſpenſione, quæ eſt diſtincta cenſura à prædictis, & diſtinguitur ab irregularitate, quæ non eſt cenſura, tunc illegitimi, & vitiati corpore non ſunt ſuſpenſi, ſed irregulares: ideo celebrantes non contrahunt aliam irregularitatem, quia irregularis celebrans, aut miniſtrans peccat, ſed non fit de nouo irregularis. Suſpenſio autem, quæ inducit irregularitatem, eſt verè cenſura diſtincta ab alijs prædictis; vnde ſi quis eſt irregularis, etiam propter crimen; ſi non aliã habet ſuſpenſionem, quam eam, quæ generalis eſt, non incurrit nouam irregularitatem, ſicut manifeſtè probatur. Nam qui excommunicatus eſt, & celebrat, eſt irregularis propter crimen: tamen ſi iterum celebrat, non contrahit nouam aliam irregularitatem. Simili modo puto dicendum de homicida ſimplici: eſt quidem irregularis, non autem ſuſpenſus cenſura ſuſpenſionis: ideò celebrans non contrahit aliam irregularitatem. Secus ſi eſſet ſimul homicida, & excomunicatus, quia occidit clericum, tunc eſſet de nouo irregularis celebrans, quia excomunicatus celebrauit. Doctores ergo confusè loquuntur, & obſcurant materiam hanc, cum non ſit opus hac diſtinctione, ſed loqui oportet ſimpliciter de ſuſpenſione, quæ verè eſt cenſura ab alijs diſtincta, quæ ſemper propter crimen imponitur, ſiue à iure, ſiue ab homine. ſic ſimoniacus in ordine, eſt ſuſpenſus; & ſi celebrat, irregularis. ſic multi alij, de quibus ſupra diximus.

9 Tertium dictum illorum eſt, ſi quis eſt ſuſpenſus propter infamiam, aut ſcandalum, quæ procedunt ex criminis notorietate, celebrantes non ſunt irregulares. Quod dictum etiam confuſum eſt, quamuis verum: nã tales non ſunt ſuſpenſi, ſed irregulares, vt paulo poſt dicemus; & ideo non contrahunt nouam irregularitatem, niſi eſſet aliquod crimen tale, quod includit ſuſpenſionem vltra irregularitatem ex notorietate, qualis eſt publicus concubinarius, de quo diximus ſuperius, aut ſimoniacus in ordine, aut alius huiuſmodi. Tamen ſi crimen non habet aliud, quàm quod prouenit ex notorietate, ex qua in-

qua infamia, vel ſcandalum oritur, non inducit irregularitatem, ſi quis celebret, quia is irregularis eſt, & non propriè ſuſpenſus. Et hæc ſunt notanda, pro intelligentia Doctorum multorum, & pro reſolutione veritatis.

10 Quartò, quod dictum eſt de excommunicato, & ſuſpenſo ab officio, idem dicendum eſt de interdicto: interdictus enim perſonaliter celebrans, aut actum ordinis exercens, fit irregularis, á ſolo Papa diſpenſabilis: eadem enim eſt ratio horum trium, ſecundum omnes Doctores. Sunt tamen duo peculiaria interdicto. Vnum eſt, ſi quis etiam non perſonaliter interdictus, in loco tamen interdicto ſcienter celebrat, fit irregularis, á ſolo Papa diſpenſabilis, niſi ex priuilegio, vel à iure ſit illi conceſſum in tali loco celebrare. Ita habetur cap. is qui. de ſent. excom. in 6. Alterum eſt, cui eſt interdictus ingreſſus Eccleſiæ, celebrans in ea fit irregularis, cap. is cui. de ſenten. excom. in 6. quòd ſi hic extra Eccleſiam celebraret, nempe in oratorio domi, vel alibi, quia habet altare portatile, dũmodo in Eccleſia non celebraret, non eſſet irregularis, nec peccaret, vt tenet Gloſ. in eod. cap. is cui. Non etiam fit irregularis, ſi in Eccleſia polluta tantum celebret, aut miniſtret. Ita habent Panor. cap. tuarum. de priuileg. & ibidem Butr. qui addit, ſi Epiſcopus vltra pollutionem addit nouũ vinculum interdicti ſupra iuris prohibitionem, quia interdicit eã; tunc eſſet irregularis celebrans in ea, ratione interdicti. ſi verò ſimplicem adhibet prohibitionem, & interdictum, non intendens aliud, quam obſeruantiam prohibitionis iuris, tunc non eſſet irregularis celebrans in ea. & hic eſt caſus illius c. tuarum. ſemper tamen peccaret, qui celebraret in ea, & eſſet ſuſpendendus.

ADDITIONES.

Vide Sayrum, cap. 10. lib. 7. Auilam loco cit. *Baptizat ſolemniter.*) etiam ſi vrgeat neceſſitas, etiam ſi ſit Cardinalis Diaconus. Vide Sayr. c. 10. n. 4. lib. 3.

Hæc doctores.) Vide Sayr. n. 3. loc. cit.

Secundò ſi ignorans) Vide Sayr. n. 16. l. c.

De irregularitate ex delicto in ſcientia diſcenda, vel docenda. Cap. LXXIII.

ELENCHVS.

1 *Quinam contrahant hanc irregularitatem, & quis in ea diſpenſet.*

1 Est alia irregularitas ex delicto, quæ habetur cap. non magnopere, adiuncto c. ſuper ſpecula. ne cleric. vel monac. Regulares n. profeſſi, qui extra clauſtra egrediuntur, ad legendas vel audiendas leges, aut Phyſicam (ſcilicet Medicinam) ſi intra duos menſes ab egreſſu non fuerint ad clauſtra reuerſi, præter excõmunicationem, de qua ſupra diximus, promoueri non poſſunt, nec per alium, quàm per Papam ſunt diſpenſabiles, niſi fuerit occultum crimen; tunc enim Epiſcopus per Conc. Trid. diſpenſat. Aduerte ex Panor. in cap. non magnopere, allegato, vtrumque requiri ad contrahendam hanc pœnam, nempe egreſſus è clauſtro, & hac de cauſa factus: ſi enim intra clauſtrum exiſtens audiat, aut legat prædictas ſcientias prohibitas, peccat quidem, tamen non incurrit in hanc pœnam. Similiter ſi alia de cauſa honeſta egreſſus, audit, aut legit has ſcientias, non contrahit pœnam: debet enim vtrumque ſimul conuenire, & vltra hoc ſpatium duorum menſium, intra quod audiens, vel legens peccat, ſed non incidit in hanc pœnam. Plura diximus in materia excommunicationis. Hoc ſolùm attende, prohibitionem factam in cap. non magnopere. contra Regulares, extenſam fuiſſe cap. ſuper ſpecula. ad Archidiaconos, plebanos, præpoſitos, cantores, & alios clericos perſonatum habentes, & presbyteros; qui, niſi intra idem duorum menſium ſpatium deſtiterint, pœnam latam contrahunt, non ſolum excommunicationem, ſed etiam irregularitatem, quod nempe ſpe promotionis careant, ſi promoti non ſunt. & hanc interpretationem tutiorem eſſe Gloſſa ibi notat.

ADDITIONES.

Vide Sayr. cap. 12. nu. 25. Maiol. cap. 5. l. c. Auilam diſp. 9. ſect. dub. 1.

De irregularitate ex criminis notorietate. Cap. LXXIV.

ELENCHVS.

1 *Criminum diuiſio.*

2 *Quid ſit notorium notorietate facti, & iuris; item famoſum quid, & quæ crimina inducant hanc irregularitatem.*

3 *Occulta crimina qua ratione deleantur.*

1 Oritur etiam irregularitas ex criminis notorietate: crimen enim notorium etiam poſt pœnitentiam hominem facit irregularem, indigetq. diſpenſatione. In huius explicatio-

plicationem aduerte ex Anton. de Butrio. cap. ex tenore. de tempor.ordin. num.5.& alijs Doctoribus in eodem cap. & in cap. at ſi clerici. de iudic. crimina quædam eſſe mediocria, quædam enormia. Mediocria ſunt quæcumque peccata mortalia: enormia verò, quæ faciunt hominem dignum depoſitione, aut degradatione, maximè accedente incorrigibilitate,vt homicidium, periurium, adulterium, ſtuprum,ſacrilegium,furtũ, falſum teſtimonium, hæreſis,ſimonia, peccatum nefandum, & cetera,quæ iure puniũtur tali pœna. de quibus vide Panorm. cap. at ſi clerici. de iudic.Aduerte rurſus ex Panor. & Gloſ. cap. veſtra. de cohabit. cleric. & mul. (vbi copioſè de hoc agunt, ex quibus aliqua breuiter deducam, adiunctis paucis) Notorium eſt duplex,vnum iuris, alterum facti. Notorium iuris triplex eſt. Primum,quod conſtat ex ſpontanea confeſſione facta in iudicio coram iudice competenti: qui enim in iudicio proprium crimen ſponte confitetur, illud facit notorium, etiamſi non ſit ſententia lata contra eum.

Secundum eſt notorium ex clara probatione, & indubitata.

. Tertium ex ſententia, quæ reuocari non poteſt.

2 Crimen ergo notorium fit notorietate iuris, quod conſtat ex propria, & ſpontanea confeſſione in iudicio; vel ex indubitata, & clara probatione;vel ex ſententia vltima & irreuocabili. Notorium facti eſt,quando eſt clara locutio ex euidentia facti proueniens, quod aliqua tergiuerſatione celari non poteſt; differt enim à famoſo.Famoſum enim eſt, quod communiter circumfertur,ſed ex euidentia facti,aut certo auctore non procedit,vnde probari non poteſt. Notorium verò ex ſcientia,ex auctore certo eſt, probariq; poteſt: publicum verò commune eſt notorio,& famoſo:vtrumque enim dicitur publicũ, & conſtat ex cap.tua nos.de cohabit.cler. & mulier. Diſtinguit etiam Panor. à notorio manifeſtum,quod probari poteſt, ſed non adeò patet ac notorium: ad faciendum autem notorium dicit neceſſarium eſſe,vt conſtet aut populo,aut maiori parti viciniæ,vel vici,dummodo non ſint pauciores decem:vnde quinque non faciunt notorium, ſed manifeſtum: immo vbi collegium, vel vicinia continet viginti, ſex non ſufficiunt facere notorium, ſed neceſſaria eſt maior pars viciniæ. His ſuppoſitis,dico,mediocria,ſiue occulta, ſiue notoria,non faciunt hominem irregularem, ita vt poſt pœnitentiam indigeat diſpenſatione: nec in hoc eſt controuerſia Doctorum, ſiue ſit notoriũ notorietate facti,ſiue iuris. Enormia autem notoria, ſiue notorietate facti, ſiue iuris, induunt irregularitatem: nec eſt in hoc controuerſia. at verò cùm non ſunt notoria, ſed occulta,tunc eſt controuerſia, an induant enormia irregularitatem. Oſtien.cap.cum ex tenore. de temp. ordin. & cap. niſi cum pridem. de renunc. quam quidam ſequuntur,peccatum omne enorme inducere irregularitatẽ, etiam ſi occultum ſit,affirmat: quod verum non eſt, cum non habeatur in iure talis irregularitas. Vnde Butr. d.cap.cum ex tenore,dicit occultum etiam enorme non inducere irregularitatem,ſed ſola deleri pœnitentia,præter homicidium; cui adiũge hæreſim, & cetera,quæ iure exprimuntur. vt quando ſuſpenſus, vel excommunicatus, aut interdictus celebrat. & denique quãdo tale eſt crimen, quod iure irregularitatem inducit:de quibus diximus, & adhuc plura dicemus.

3 Cetera verò occulta etiam grauiſſima,quæ non exprimuntur in iure,ſola pœnitentia delentur,vt probatur c. ex tenore. & c. quæſitum. de temp.ordin.& ita Cou.& Nau. affirmat de peccato ſodomitico, quod iure non inducit irregularitatem.Nauar.autem affert quandam Bullam Greg.quæ potius videtur loqui in foro exteriori, & contra ſolos clericos,nec in occultis procedit. Aduerte rurſus, Nauarrũ huiuſmodi irregularitatem inter eas numeraſſe,quæ ſunt ex delicto, cum reuera non ſit,ſed ex defectu: quæ enim irregularitas naſcitur ex delicto,ſemper ex eo ſiue occulto, ſiue manifeſto procedit: nam propter delictum poſita eſt: at verò hæc non eſt ex delicto, cum ſi occultum eſt, non oritur; ſed eſt ex infamia, & ſcandalo, quæ oriuntur ex notorietate delicti. Ad iudicandum autem genus irregularitatis, conſiderare oportet id vnde immediate procedit. Doctrina hæc communis eſt antiquorum: nam Innocent. c.ſi celebrat. de cleric. excom. miniſtr.& ibi Panormit.& ceteri, & Archid. canon. Apoſtolica. diſtinct.56.expreſſe dixerunt, hanc irregularitatem non eſſe propter delictum, ſed propter infamiam, vel ſcandalum. Vnde Anton.Butr.cap. ex tenore. de tempor. ordin. dicit, hæc crimina inducere irregularitatem ex accidenti, nempe ex notorietate. Exiſtimat autem, Epiſcopum cum ijs poſſe poſt pœnitentiam diſpenſare, ſicut ſupra diximus de infamibus, quod probatur capite, at ſi clerici. §. de adulterijs. de iudic.

ADDITIONES.

Vide Sayrum, cap. 12.lib.7. Maiol.lib.5.cap. 12. Aulam diſp. 4.dub.7.[?]

De pec-

De peccato ſodomitico.) Hoc ſi ſit occultum, non inficit virum impurum irregularitate. Nauar.cap.27.nu.249.Sayr.nu.12. l.c. Auila l.c.§. ex dictis.Azor.p.3.lib.3.cap. 19. Verum Couar. in Clement.ſi furioſus par.1. §.1. num. 6. dicit, occultum ſodomitam, etiam peracta pœnitentia, ſuſpenſum eſſe, efficique irregularem, ſi celebret, cum quo ſolus Papa diſpenſat. Idem tradunt Diaz cap. 80. pract. crim. canon. Iul Clar. l. 5. ſentent. §. ſodomia num. 5. ſed refragatur Nauarr. num. 248. Valen. loc. cit. p. 3. in fin. Maiol. lib. 5. de irregul. cap. 43. conantes patrare ſodomiticum crimen irregulares arbitratur. An Motus proprius Pij Quinti contra ſodomitas Clericos ſit vſu receptus, quo ad forum conſcientiæ, Auila concl.8. l.c. Pœnas non habere locum ante iudicis ſententiam, ſcribunt Sanchez lib.2.cap.22.Op.mor. nu.20. Azor.l.c. & alij quidam.

Fœminam etiam cognoſcere in vaſe non naturali Doctores quidam ad ſodomiæ ſcelus pertinere docent. Vide Sayr. nu. 23. Sa verb. luxuria nu.5.Cou.in 4.decret.p.7.c.7.§.5.nu.7. dicit fœminam hoc agentem non puniri ordinaria Sodomitarum pœna. Vide cap.13.lib.5.

Sodomiam cõcubitum venereum, in quo debitus ſexus non ſeruatur, vel coitum inter duos, ſexu debito non ſeruato, nonnulli vocant.

Caiet.2.2.q.154.art.6.ad.4.fœminam, fœminam ſubigentem, ſodomiticum ſcelus peragere, iudicat.idem docet Coron par.1.cap.2.& colligitur ex D.Tho. 2.2. q. 154. art. 11. & tradunt Azor.l.c.cap.18.Leſſius de iuſt.lib.4.cap. 3.dub. 13.Sa verb. Luxuria num.5. * Ciuilis lex, l.omnes. §. ad l. Iul. de adult. lib. 31. iura gladio vltori in ſodomiticum ſcelus armari, iubet. Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius A A A Imperatores Oratio Vrbis Rom. Vicario Dixere, Edita Conſtitutione, *Huiuſmodi ſcelus, ſpectante populo, flammæ vindices expiabunt.* Ex Cod. Theod. lib. 9. to.7. Vide etiam Card.Baron. in Annal.to.4.

Eccleſiaſticæ leges tam execrabilis flagitij patratores puniunt. Vide c.cler.de exceſ. Prælat.c. vt clericorum de vit.& hon.cler. conſt. Pij V.cũ primum ann.1566. Menſ.April.& conſtit. Horrendum,& ann.eod.menſ.Septembr.editam.iure D.Auguſt.lib.3.cap.8.confeſs.(habeturque cap. Flagitia 32.q.7.) dixit. *Flagitia, quæ ſunt contra naturam, vbique, & ſemper deteſtanda; atque punienda ſunt: qualia ſodomitarum fuerunt.*

Gothorum leges eiuſdem flagitij reos grauibus afficiunt ſupplicijs. C. Marij affinis in eius exercitu iure occiſus exiſtimatus eſt; quia alterius pudicitiæ vim afferre auſus fuerat. Plutar. teſte, in Mario. Apud Turcas, fœminis diuortiũ permittitur; ſi viri in vaſe præpoſtero eis abuti conentur, & vetula quædam, extremo ſupplicio affecta fuit; quia adoleſcentulam, quam deperibat, virum mentita, vxorem duxit. Hæc Augerius Gislenius Busbequius, Turcicæ legationis epiſt.3.

Sodomitici criminis reus, ante condemnationem, infamis eſt, l. palam, §. quia in adult. ff. de rit.nupt.& cenſetur priuatus bonis; vt teſtamentum condere nequeat. Decius in l. ſi qua mul.de ſec.nupt.

* An Sodomita teſtari poſſit, Vaſquez de teſtam.c.9.§.1.dub.4.& §.4.dub.5. in fine Gl.in c. Flagitia 32. q. 7. peſtilitates, & tempeſtates ab hoc ſcelere induci, refert. Deus, ſulphure, & igne cælitus immiſſo, homines, vrbeſque deleuit. Gen.19. Quinque vrbes deletas, leges in Concil.Later.ſub Alex.3.c. clerici de exceſſ.Præl. de qua re Pererius in Gen. cap.19. diſp.6. ad verſ. 25. vbi, q. 4. infantes ipſos, ne vlla illius gentis ſoboles ſupereſſet, ea clade extinctos fuiſſe, teſtatur ex c.1. Iſa.idem D.Ambr. c.6. lib. de Abraham. Monumenta ſodomitici incendij, ruinas in Syria cineri, fumo, ſulphuri mixtas, flammis tenuibus hæc aliquando lambentibus, Philo Iud. lib. 2. de vita Moſis teſtis eſt. In poemate, *Sodoma*, D. Cypriani, vel Tertulliani (vt placet Sixto Senenſi) egregia inſpicies: hæc præcipuè.

Sic Sodoma meruit tellus ardentibus vri
Flammis, & finis portendere ſigna futuri.
infra
Tota rogus regio eſt: hinc atro horrore fauillæ,
Hincque ſitu cano cineres incendia ſignant.
& de fructibus illius regionis.
facie optima ſeſe
Promittũt oculis pira, perſica, & omnia mala,
Donec carpantur: nam protinus, indice tactu,
Soluitur in cinerem, fit vana fauillaq; pomum.
in fine
Hæ Sodomum, & Gomorum ſignata in ſæcula pœnæ
Gentibus iniuſtis, queis pectora dura timorem
Deſeruere Dei, cæleſtia iura tueri
Inque vnum rerum dominum ſperare docebũt.

Ex Peruana hiſtoria intelligimus, robuſtam quandam gentem giganteæ molis, ob idem ſcelus, eodem ferè modo conſumptam. Splendens iuuenis è cælo demiſſus fulmina iecit; quibus gens illa exuſta, quod à Leſſio quoque nar-

narratum lib.4.de iuſt.cap.3.dub.13.

Iuuenis hoc cœno inquinatus repente Dei vltione correptus diros clamores edebat: monitus, vt confeſſione animi ſordes elueret, inferni fores patentes, dæmonesque ad ſe rapiendum paratos, à ſe videri, aſſeruit; & cum, qui aderant, hortarentur; vt ſe ſigno Crucis muniret, vultum auertit, clamoreſque clamoribus addens, expirauit. Ex Thom. Cantiprat. lib.2. Apum cap.30. p.8. Alius dicens, vindicta Dei ſuper me, perijt. ex eodem l.c.p.9. Vide alia p.3.4.5.6.12.

Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.

Publicum peccatorem, qui, ante pœnitentiam, in ſuſceptis ordinibus miniſtrauit, non eſſe irregularem, leges apud Couar. Clem. ſi furioſus p.1.

* De irregularitate ſodomitarum Maiolus lib.5. de irregul.c.43.

De irregularitate ex homicidio. Cap. LXXV.

ELENCHVS.

1 *Homicidium intelligitur corporale; & quotuplex ſit.*

2 *Species irregularitatis ex homicidio tres, & quæ ſint.*

3 *Diſtinctiones variæ harum irregularitatum.*

4 *Irregularitas ex homicidio illicito, & iniuſto, dicenda eſt ex delicto; & quæ eſt ex homicidio licito, dicitur ex defectu.*

5 *Rationes, quibus explicatur defectus huius irregularitatis.*

1 OBſcura eſt, & varia de irregularitate, quæ oritur ex homicidio, tractatio, quam in vltimum locum ideo diſtulimus, quia partim ex defectu, partim ex delicto eſt; ijdemque ſunt ferè caſus, & eædem in vtraque regula. Loquimur autem non de homicidio ſpirituali, quo anima occidi dicitur per peccatum, quia vita ſpirituali gratiæ priuatur: nec etiam de eo, quo occidere dicitur, qui odit, qui detrahit proximo; de quo homicidij genere agitur de pœn. diſt. 1. can. homicidiorum. & canon. nolite putare. & multis alijs canonibus (hæc enim homicidia non inducunt irregularitatem, de qua nunc agimus) nos verò tractamus de homicidio corporali, quo homo vita hac ſenſibili priuatur, quando interficitur: nomine autem homicidij ad effectum irregularitatis intelligimus ſemper etiā membri mutilationem, vt inferius declarabitur. Hoc ergo ſuppoſito, duo quidem ſunt ſine vlla controuerſia. Vnum eſt, non omne homicidium cum peccato fieri: aliquando enim licet occidere hominem, aliquando non licet. 23. q. 5. canon. ſi homicidium 23. q. 4. canon. illud. multisq. canonibus id conſtat: iudex enim, & miniſtri eius iuſtè occidunt, & occidi faciunt malefactores; & in bello iuſto miles iuſtè occidit hoſtem. iniuſtè etiam homo priuata auctoritate occidit hominem. Eſt ergo homicidium iuſtum, & eſt homicidium iniuſtum. Alterum eſt, ex vtroque homicidio oriri irregularitatem: qui enim iuſtè, & qui iniuſte occidit, irregularis eſt. canon. ſi quis viduam. d.50. Hæc duo certa ſunt. illud autem eſt controuerſum, ad quam irregularitatis ſpeciem hæc, quæ oritur ex homicidio, ſit reuocanda.

2 In primis Ioan. Anan. c.vlt. de homic. tres diſtinguit irregularitatis ſpecies.

Vnam, quæ ex deformitate proprij corporis oritur.

Alteram, quæ ex deformitate corporis alieni, vt qui occidit, mutilat, aut ad hæc conſilium, vel auxilium præſtat.

Tertiam, quæ eſt ex culpa, vt quando aliquis ſuſpenſus celebrat.

Dicit ergo, homicidas repelli ab ordine propter horrorem, & ſcandalum. horror enim eſt, ſi ponat manus in ſanguine Chriſti, qui effudit ſanguinem hominis. Iuxta hanc doctrinam irregularitas, quæ ex homicidio eſt, ſiue licito, ſiue illicito, nō eſt ex delicto. Hoc idem ſenſerat Innoc. c.gaudemus. de diuort. vbi dicit, irregularitatem homicidij non eſſe poſitam propter peccatum; indeque eſſe, vt tam iuſtus, quàm iniuſtus homicida ſit irregularis: cui doctrinæ quidam antiqui adhæſerunt, eamdem rationem irregularitatis in omni homicidio ponentes. & ita ſenſit Henric. Boic. c. ſicut dignū. de homicid. nu.43. vbi ſtatuit, homicidas ex facto voluntario indiſtinctè eſſe irregulares, tum propter horrorem, tū quia ordines diriguntur ad ſacramentū Euchariſtiæ, quod eſt ſacramentum pacis: paci autem maximè contrariatur homicidium. Et videtur hæc ſententia S.Tho. 1.2.q.20.art.5. ad 4. vbi vtramque irregularitatem ad defectum ſacramenti reducit.

3 Alij ſecundo loco diſtinguunt has irregularitates; & quæ ex homicidio illicito oritur, ad irregularitatem ex delicto reuocant: quæ verò ex licito homicidio eſt, ad horrorem, & ſcandalum. hanc ſententiam ſecutus eſt Panor. c. gaudemus. de diuort. & videtur opinio Gloſ.

marg.

marg.15.q.1.can.vlt.cum alijs nonnullis.Hi non videntur irregularitatem ex licito homicidio inter eas numerare,quæ ſunt ex defectu.

Alij tertio loco diſtinguunt irregularitatem, quæ eſt ex homicidio iuſto; & hanc inter eas, quæ ex defectu ſunt, annumerant: quæ verò ex illicito oritur,inter eas, quæ ſunt ex delicto. ita ſenſit Præpoſ.can.1.d.50.nu. 8.& c. miror. eadé d.vbi irregularitatem, quæ ex homicidio licito eſt,appellat ex defectu,& coniungit cum ea,quæ eſt ex bigamia. Nec videtur hoc eſſe in re contrarium ſententiæ præcedenti Panorm. nam per horrorem,& ſcandalum intellexit defectum, qui eſt cauſa horroris. Nam corpore vitiati etiam inducunt horrorem, & ſcandalum; non tamen propterea irregularitas eorum deſinit eſſe ex defectu.Conſonat etiam doctrinæ ipſius cap.niſi cum pridem.de renunc.vbi diſtinxit irregularitatem in duo genera,nempe in eam,quæ ex defectu,& eam,quæ eſt ex delicto.Cum igitur homicidium licitum non ſit delictum, neceſſe eſt irregularitatem, quæ inde prouenit, eſſe ex defectu: idque ſenſiſſe videntur, quotquot illam bimembrem diuiſionem amplexi ſunt. Pro huius difficultatis reſolutione ſit

4 Prima propoſitio,irregularitas ex homicidio illicito,& iniuſto dicenda eſt ex delicto, ſeu ex peccato.ita affirmant Panor.c. gaudemus. de diuor.nu.17.& Oſtienſ.eodem cap.num. 18. & Præpoſ.can. 1. d. 51. & eſt multorum aliorum, quæ confirmatur ex Conc.Trid.ſeſſ. 24. c.6.datur enim facultas Epiſcopo diſpenſandi in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario. Ergo quæ oritur ex homicidio voluntario illicito, eſt ex delicto: nam exceptio fit ab eodem genere.

Secunda propoſitio, irregularitas, quæ oritur ex homicidio licito,dicenda eſt ex defectu. hæc etiam communis eſt, nam communis eſt diuiſio in irregularitatem ex delicto,& ex defectu: cum autem hæc non ſit ex delicto, conſequitur eam eſſe ex defectu.

5 Tertia propoſitio, irregularitas huiuſmodi dicéda eſt ex defectu ſacraméti. Hæc eſt S.Tho. 1.2.q.20. art. 5. ad 4. vbi expreſſe ad defectum ſacramenti irregularitatem indicis occidentis reducit.& Alex.Alen.3.p.q.34. memb. 2. art. 3. pro quo aduerte,Præpoſitum can. miror. d. 50. quatuor rationes collegiſſe ex Theologis, quibus defectum huius irregularitatis explicat.

Prima eſt S.Tho.2.2. q.64. art. 4. & 4. ſent. d.25.q.2.quia clerici ſunt electi ad altaris miniſterium, in quo repræſentatur paſſio Chriſti occiſi, qui cum pateretur,non comminabatur. Debent ergo miniſtri ſuum Dominum imitari.

Secunda eſt eiuſdem S.Tho. quia clericis cómittitur miniſteriú nouæ legis,in qua nulla pœna occiſionis,aut mutilationis determinatur.

Tertia ex Alex.Alen.3.p.q.34.m.2.art.3.miniſtri nouæ legis debent eſſe miniſtri manſuetudinis, & dilectionis, ad alliciendos animos hominum ad bonum.

Quarta ex eodem, miniſtri nouæ legis ſunt miniſtri ſacramenti vnionis, & viuificationis: ſacramentum enim altaris ſignificat vnionem Eccleſiæ cum Chriſto, & viuificat ſumentes, & participantes. Qui ergo occidit, ſacramentum vnionis, & viuificationis non repræſentat. Has quatuor rationes colligit Præpoſ. ex S. Tho. & Alex.In homicida ergo eſt defectus ſignificationis manſuetudinis, & ſacramenti. omnia autem hæc ſignificantur voce hac,ex defectu ſacramenti.& Alex. hanc irregularitatem, ex defectu ſacraméti appellat,& annumerat cum bigamiæ irregularitate, quæ etiam eſt ex defectu ſacraméti. Quidam ad defectum cuiuſdam manſuetudinis reducunt:& hoc videtur conforme cap.interfeciſti. de homic. vbi huius vocabuli facta eſt mentio: duos enim latrones ad rei temporalis defenſionem occidit quidam monachus, quem irregularem Papa declarat: quia, inquit, contra manſuetudinem Eccleſiaſticam egit.Eſt ergo homicidij irregularitas ex defectu manſuetudinis, & hoc verum eſt. Sed quia vltra manſuetudinis defectum,habet alios defectus,vt diximus,& omnes includuntur hac voce,ſacramenti, ideò cum S.Tho. & Alex. & alijs vſi ſumus hoc nomine. Quod ſi obijcias, homicidium, quod ex delicto eſt,habere eumdem defectum,fateor; tamen habet vltra hoc, delictum, & ab eo, quod grauius eſt, accipit denominationem. vbi verò culpa nó eſt, manet ſolus defectus, & ideo nominatur irregularitas ex defectu manſuetudinis.

ADDITIONES.

De hac re Couar.in Clem. ſi furioſus. Maiol. lib.5.d.cap.48.Sayr.lib.6.c.15.Auila diſp.5.ſect. 1.2.Suarez.tom. 5.p.3.

Non baptizatus occidens non fit irregularis; quia iura loquuntur de homicidio admiſſo à baptizato.Nauar.nu.209. Auila ſect.1. l.c. Couar.in Clem.cit. 1.p. §.2.nu.4. Vide can. ſi quis viduam 50.diſt.

De homicidio Azor.p.3. lib.2. Leſſius lib. 2. de iuſt.c.9.Rebellus de oblig. iuſt. lib.3. q. 11. Sayr.in Claui Reg. Regin. in praxi Fori Pœnit.

De irregularitate ex mutilatione. Cap. LXXVI.

ELENCHVS.

1 *Iura parem faciunt mutilationem homicidio.*
2 *Mutilatio quid ſit.*
3 *Membrum quod dicatur; & an digitus ſit membrum, &c.*
4 *Vulnerationes quæ non inducunt irregularitatem.* 5.
6 *Voluntas & conatus occidendi, vel vulnerandi an inducat irregularitatem.*

1 QVantum ad irregularitatem contrahendam, parem fecerunt iura mutilationẽ homicidio: qui enim occidit, aut mutilat, ſiue licitè faciat, ſiue illicitè, irregularis eſt. Clem. ſi furioſus. de homicid. quamuis, vt notauit Præpoſ. can. de his. d. 50. num. 7. non ſit ita grauis irregularitas, quæ oritur ex mutilatione, ſicut quæ oritur ex homicidio: vnde fiet, vt facilius diſpenſetur ſuper eam. Ex mutilatione ergo licita, irregularitas ex defectu oritur, ſicut ex homicidio licito: ex illicita verò, ex delicto, ſicut & ex homicidio illicito.

2 Duæ autem occurrũt difficultates. vna eſt, quid ſit mutilatio. altera eſt, quid ſit membrum.

Ad priorem reſpondeo, mutilationem eſſe abſciſſionem alicuius membri, quando membrum à corpore ſeparatur: tunc enim corpus mutilum dicitur, quando membrum deeſt aliquod. Qui ergo debilitat membrum alterius, etiamſi illud tale reddat, vt opus ſuum non valeat exercere; non mutilat, nec eſt irregularis. Hæc eſt communis ſententia, quam ſequitur, & probat Panor. in duobus locis, nempe c. de diacono, qui cler. vel vouen. & c. clericis ne cler. vel mona. quamuis cap. cum illorum de ſent. excommun. tenuerit contrarium. eandem tenet Præpoſ. ca. de diacono allegato, vbi citat Card. in eamdem ſententiam, & tenet etiam Feli. cap. cum illorum. de ſentẽt. excomm. & Philip. Franc. cap. is qui. de ſent. excomm. in 6. vbi citat alios in eadem ſententia: & hæc eſt verè tenenda, quæ confirmatur 23. q. 8. can. his à quibus. præcipitur ibi clericis ne mortis ſententiam ferant, nec truncationes membrorum quibuslibet per ſe inferant, aut inferendas præcipiant. & cap. in Archiepiſcopatu de rapto. mors, & truncatio prohibentur Prælatis. eſſent profecto diminuti canones, ſi debilitatio, quæ non eſt truncatio, nec mors, induceret irregularitatem. Non ergo aliud eſt mutilatio, quam truncatio membri, & eius abſciſſio. Id etiam ſignificatio nominis probat. Ariſt. enim lib. 5. Metaph. mutilũ definit, cui extrema aliqua pars integralis corporis deeſt. quod etiam docet S. Tho. 2. 2. q. 65. art. 1. ratio etiam idipſum comprobat: nam mutilatio ideo homicidio comparatur, quantum ad irregularitatem, quia eſt particularis occiſio membri, nimirum quia anima ſeparatur ab illa parte abſciſſa: quod rectè dixit Præpoſ. can. 1. d. 50. nu. 25. id autem in debilitatione non fit: manet enim anima in membro debilitato, quod etiamſi non valeat exercere officium proprium, pertinet tamẽ ad integritatem, & decorem corporis, & inter membra computatur. 1. q. 1. can. ſicut vrgeri.

3 Altera difficultas eſt, quid ſit dicendum membrum: mutilatio enim intelligi non poteſt ſine notitia membri. Eſt autem controuerſum, an digitus ſit membrum? Caiet. 2. 2. q. 65. art. 1. & Sotus lib. 5. de iuſt. q. 2. art. 1. affirmant eſſe membrum, & qui digitum abſcindit, eſſe mutilatorem: maior autem pars Canoniſtarũ ſequẽs Bart. l. 2. ff. de publ. iud. negat eſſe membrum, ad effectum inducendæ irregularitatis huius. ita tenet Panorm. cap. de diacono. qui cler. vel vou. & cap. cum illorum, de ſentent. excomm. Ioan. Anan. cap. ex iniuncto. de hæret. cum alijs multis. Dixi, ad effectum inducendæ irregularitatis, quia multi Canoniſtæ diſtinguunt membrũ, in principale, & minùs principale; ſeu paruũ, & magnum: appellantq; principale, manum, pedem, oculum, naſum, & quod officiũ habet in corpore ſeparatum ab alijs partibus; digitum autem vocant membrum paruum. ita habet Oſtienſ. in Summ. tit. de corpor. vitiat. & Ant. Butr. c. Thomas. eodem tit. & Gloſſ. can. qui partem. d. 55. ad effectum tamen irregularitatis non habetur pro membro, niſi ſit principale, & ita habet Gloſſ. Clem. 1. de homicid. & hæc eſt verior doctrina: non enim verum eſt, quod quidam recentiores putant, Canoniſtas negare, digitum eſſe membrum, cum multi illorum affirment; ſed dicunt quantum ad irregularitatem non cenſeri mutilatorem, niſi qui principale membrum abſcindit. & hæc opinio, vt communior, eſt amplectenda: nam in pœnalibus non ſunt ſignificationes nominum ampliandæ. Qui ergo alteri digitum abſcindit, etiamſi pollex, aut index ſit, non cenſetur mutilator, vt irregularis efficiatur. Dubitabit aliquis de auricula, an ſit membrum; Couar. negat, quia, inquit, qui auriculam abſcindit, non aufert membrum, cum ablata

auricula maneat auditus in aure:quæ ratio ſi valeret, nec eſſet mutilator, qui abſcindit naſum alteri,quia manet olfactus: naſum verò eſſe membrum omnes affirmant. Auricula ergò eſt membrum,& habet officium ſeparatum ab alijs partibus, nempe præparare ſonos,& voces,vt audiantur melius, & diſtinctius: quod in animalibus, quæ aures mouent,ſatis viſui patet; & in ijs hominibus, quibus abſciſſæ ſunt,experientia oſtendit: non enim ita perfectè audiunt: quæ ſententia eſt Specul.tit.de diſpe. materia de irregular. §.iuxta. in fin. vbi quærit, an Petrus fuerit irregularis, qui Malcho abſcidit auriculam: reſpondet negatiue, quia tunc non erat introducta irregularitas; ſignificans,poſt quam iam ab Eccleſia eſt introducta, eſſe irregularem qui eam cædit. idem Couar. negat mamillam in fœmina eſſe membrum, neſcio qua ratione ductus, cum habeat officium præcipuum in corpore. Ex his ergo duabus actionibus, nempe homicidio, & mutilatione, oritur hæc irregularitas.

4 Ex ijs, quæ in ſuperiori capite, & proximè dicta ſunt, multa ſequuntur.

Primò, per vulnerationẽ cum quantacumque ſanguinis effuſione (vbi non eſt mors,nec mutilatio membri) non induci irregularitatem:quod rectè notauit Panor.cap.de diacono. qui cler.vel vou. & cap. clericis. ne cler.vel mon.licet aliqui contrarium dixerint, tamen ſine fundamento, & contra canones, quia ex ſolo homicidio, & mutilatione hæc irregularitas oritur. Per hæc enim tantum pars corporis, vel corpus,anima, & vita priuatur,vti diximus; nec eſt aliqua introducenda irregularitas, quæ non ſit iure expreſſa.

Secundò, qui alterum percutit, & ex percuſſione facit irregularẽ ex defectu (nimirum quia notabile vulnus in facie inflixit, quo ſit multum deformis; aut fecit eum claudum, vt nequeat ſine baculo ambulare; vel quid aliud ſimile) ſi non abſcidit, aut mutilauit membrum, non eſt irregularis, quamuis Silu. verb. homicidium 3. aliter ſentiat cum alijs per ipſum citatis, ſed ſine fundamento, quia iſte non eſt occiſor, nec mutilator.

5 Tertiò, qui excæcat alterum,viſu eum priuando, non tamen oculum extrahendo, eadem ratione non eſt irregularis, quia nec occiſor,nec mutilator;qua ratione qui dat mulieri venenum ſterilitatis, vt priuetur potentia generatiua,quia nõ occidit, nec mutilat, non eſt de iure irregularis, vt habet Gloſſ. cap. ſi aliquis. de homic. quamuis quantum ad peccatum grauis ſit culpa, & homicida habeatur.

Quartò, qui mortuo homini abſcindit caput,aliudve membrum, non eſt irregularis: non enim mortuus eſt ſimpliciter homo, nec membrum mortui eſt ſimpliciter membrum; vnde qui abſcidit non eſt mutilator, quia non priuat membrum anima, aut vita. Non eſſe hunc irregularem, dicit Archid. can. ſi quis. 15 q. 1. contra aliquos id affirmantes, & Præpoſ. can. 1. diſt. 50. nu. 27.

Quintò, qui fœtum, antequam anima ſit informatus (nimirum ante quadrageſimum diem) abortiri facit, quamuis peccet grauiter, de iure irregularis non eſt: quia cùm nondum ſit viuificatus, nondum eſt homo; & ſic hic, qui aboriri fecit, non eſt homicida. ita habetur cap. ſicut. 2. de homic.

6 Sextò, per ſolam voluntatem, & conatum occidendi,aut mutilandi,ſi non ſequitur occiſio, aut mutilatio, non efficitur irregularis. ita dicit Henric.cap.1. de eo qui mit.in poſſeſſ. vnde qui dat venenum alteri, animo occidendi,aut vt aboriatur viuum fœtum,ſi non occiditur,aut aborſus ſequitur, non eſt irregularis; nec qui bombardam exonerat contra alterum,ſed non ſequitur effectus, quidquid ſit de pœnis alijs temporalibus, tamen irregularitamem non incurrit: quamuis quidam contrarium teneant, ſed falſò, quia lex promotionis factum requirit. 15.q.1. can.vlt.Denique vbi non eſt realis mutilatio,aut occiſio, non inducitur huiuſmodi irregularitas.

ADDITIONES.

De mutilatione Couar. in Clemen. ſi furioſ. initio. par.3.nu.8.Sayr.cap.16.

Mutilationem eſſe.) Vide etiam Sayr. lib.6. cap.15.nu.16.Couar.nu 9.

Debilitantem membrum, abſque abſciſſione, irregularem eſſe, (ſi ob id homo, cuius membrum debilitatum eſt, effectus ſit irregularis) fatentur Angelus, Homicidium 5.quæſt.5. Silu. ibi.3.quæſt.3. Maiol.lib.5. cap.50. Sed negant, & rectius, Nauar.cap.27.nu.207 Couar.loc.cit. par.3. initio num.9. Villadiego de Irregul. vbi de percuſſione, Sayr.loc.cit.Auila ſect.1.dub.2. loc. cit.

Altera difficultas.) Cum Toleto (cõtra Caiet. Sot. & Palud.4.diſt.25.q.3.art.2.& Maiol.lib.1. cap.nu.14.) ſentit Nauar.l.c.n.206.Philiar.p.1. lib.4.cap.11. Couar.nu.8. Val.q.9. p. vni.Sayr. nu.14. Auila dub.1.l.c.

Auricula.) Hanc eſſe membrum, docet Maiol.lib.1.cap.25. lib.5.cap.50.nu.6. & abſciſſam, irregularitatem afferre; de irreg. idem tradit Nauar.cap.27.nu.223.

Ammonius Anachoreta ab Aegyptijs ad Epiſcopatum raptus, vt tantum iugum effugeret, ſiniſtram auriculam ſibi amputauit, exiſtimans, fortè, hominem auricula priuatum, diuino iure, à ſacerdotis munere arceri. Vide Socratem lib. 4. c. 18. Maiol. l. c. Antigonus (vide quid de auribus ſenſerit) facto in Hircanum impetu, aures illi obtruncauit; ne quando mutatis rebus, aditus illi ad ſacra munera pateret. Egeſip. lib. 1. Exc. Hier. Lud. Cæl. lib. 12. c. 2.

Sayr. lib. 6. cap. 15. nu. 17. Auila l. c. & Couar. in Clement. Si furioſus p. 3. initio nu. 8. abſcindentem alicui auriculam (cartilaginem, quæ aurem, ſiue inſtrumentum auditus exornat, & tuetur) non effici irregularem, exiſtimat; quia eam membrum non putat: contrarium docent Maiol. l. c. ex can. ſi Petrus 24. q. 1. Speculator tit. de diſp. mat. irregul.

Mammillam.) Sayr. l. c. n. 18. cum Baldo in l. Data opera C. Qui accuſ. nõ poſſunt, nu. 35. mãmillam membrum eſſe (diſtinctum, enim munus habet) eamq. reſcindentem irregularem fieri, dicit, quod negant Couar. Auil. l. c. Diaz. in Praxi ſua cap. 99.

Secundò.) Couar. l. c. §. 4.

Quintò.) Nauar. nu. 223. l. c. Maiol. tamen, lib. 5. c. 48. §. 1. nu. 4. irregularem dicit, ab Epiſcopo diſpenſabilem. Quod ſi dubites, an fœtus ſit animatus, ad Pontificem confugiendum. Maiol. l. c. Vide Sayr. lib. 7. c. 1. nu. 2. Auilam diſp. 6. ſect. 4. concl. 3. Syxtus V. voluit, irregularem cũ eſſe, qui cauſa fuerit aborſus, fœtus, nõdum animati anima rationali; ſed irregularitatem ſuſtulit Greg. XIV. in moderatiua conſtitutionis Syxti Quinti, contra procurantes aborſum. Per Syxtum irregularis erat dans fœminæ medicinam, ne conciperet: at hæc quoque irregularitas à Gregor. ſublata eſt. De homicidio per aborſum fœtus, Azor. p. 3. lib. ſecundo, cap. 4.

Ante 40 diem) ſi ſit maſculus; nam fœmina anima donatur, circa 80. at ſi calidior matris natura ſit, citius; ſi frigidior tardius animabitur fœtus. Vide Silu. Homicidium 1. num. 3. Azor. l. c. Hyppocrates lib. de pueri, fœtuſque natura, corpus maris 32. die, fœminæ 42. conformari, ait. Ariſt. lib. 7. c. 3. de hiſt. animal. Marem fere circa 40. diem in ſiniſtro matris latere moueri, fœminam circa nonageſimum; nihil tamen certi affirmari poſſe. Theologi, Gloſſ. in c. 12. Leuit. ſequentes, maris corpus 40. fœminæ 80. die perfici, & animari aiunt: hos ſequitur Comitolus tom. 1. Reſp. mor. lib. 4. q. 13. nu. 10.

Quotuplex ſit homicidium, & mutilatio. Cap. LXXVII.

ELENCHVS.

1 *Homicidium quotuplex ſit.*
2 *Voluntarium quot modis dicatur.*
3 *Homicidium voluntarium duplex.*
4 *Voluntarium ſtrictè ſumptum quotuplex; & quando prægnantem percutiens dicatur homicida.*
5 *Caſuale quod dicatur, quantum ad irregularitatem.*
6 *Animus, & intentio conſideratur in canonibus; & quis dicatur habere intentionem occidendi.*

1 CVm conſtet, tantum ex reali mutilatione, & homicidio induci huiuſmodi irregularitatem; oportet, quot modis hæc fiant, conſiderare. Eſt autem triplex homicidium (quod autem de eo dicitur, de mutilatione etiã intelligere oportet) eſt homicidium, quod voluntate, quod neceſſitate, quod caſu committitur. Hæc diuiſio celebris eſt, quam probat Gloſ. can. de his. d. 30. Archid. & Præpoſ. ibidem. Gloſ. etiam cap. ſicut dignum. de homicid. & ibi Henric. num. 43. & Alexan. Alen. 3. p. q. 34. memb. 3. Eſt etiam aliorum multorum, eamq. confirmauit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. Vbi de irregularitate ex illicito homicidio tractans diſtinxit homicidium, & quod voluntate, & quod neceſſitate, & quod caſu fit. Hæc igitur diuiſio eſt amplectenda, & iuxta eam, quæ de irregularitate homicidij dicenda ſunt, explicabimus. Oportet igitur, quid horum vnumquodq; ſit, declaremus: poſtea quæ ad irregularitatem ſpectant, proponamus.

2 Aduerte, ex Gemin. & Præpoſ. can. ſi quis voluntariè d. 50. dupliciter accipi voluntarium, ſtrictè, & largè. Strictè voluntarium eſt, quod eſt in ſe volitum, in quod nempe voluntas immediatè fertur: vt quando volumus ambulare, ſedere, legere. hæc dicuntur voluntaria ſtrictè. Largè voluntarium eſt, quod non in ſe volumus, ſed in ſua tantum cauſa: vt qui vult bibere multum vini, dicitur velle ebrietatem, non quidem in ſe, ſed in ſua cauſa; quia id vult, vnde ſequitur ebrietas. Vinum ergo eſt volitum ſtrictè & per ſe, ebrietas autem eſt volita, ſeu volũtaria in ſua cauſa. Alij alijs terminis hoc explicant. Voluntarium ſtrictè appellant, directè volitum: largè verò, indirectè, iuxta Gloſ. can. ſtudeat. d. 52. Ad-

dunt

dunt hi Doctores, voluntatem reſpectu eorum, quæ ſtrictè ſunt voluntaria, eſſe velut matrem: reſpectu verò eorum, quæ non in ſe, ſed in ſua tantū cauſa ſunt volita, eſſe velut auiam: vt enim auia per filiam efficit nepotem, ſic voluntas per cauſam, ſeu in cauſa vult effectum, qui ex ea ſequitur. Hæc diſtinctio & doctrina eſt vera & legitima, ſed diminuta, ideo perficienda eſt. Primum enim membrum diuiſionis huius nempe quod eſt volitum, ſeu voluntarium in ſe, duplex eſt, quoddam abſolutum, quoddam conditionatum (quod alijs verbis dicitur, eſſe voluntatem duplicem, nempe abſolutam, & conditionatam) illud eſt voluntarium abſolutè, ſeu abſoluta voluntate volitum, quod ſponte, nulla impellente neceſſitate fit, vt quando aliquis vult legere, ambulare, &c. Illud verò eſt voluntarium conditionatum, quod non ſponte, ſed inuiti facimus, vt periculum aliquod vitemus. Exemplum commune eſt in mercatore, qui tempore tempeſtatis merces in mare proijcit, vt vitam ſeruet: cuius proiectio voluntaria quidem eſt, quia liberum eſt illi proijcere, & non proijcere; tamen non eſt abſolutè volūtaria, quia metu mortis impellente proijcit, inuitusque facit. Hoc voluntarium non eſt plenè voluntarium, ſed mixtum cum inuoluntario: ideò dicitur voluntarium conditionatum, ſeu, vt alij dicunt, voluntarium coactum; de quo Ariſt. 3. ethic. & S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 6. & Canoniſtæ tit. de ijs, quæ vi met. ve. c. ſi. tractāt.

3 Ex hac diſtinctione ſequitur, duplex eſſe homicidium voluntarium directè, ſeu in ſe volitum. Vnum abſolutè voluntarium, quando aliquis directè, & per ſe vult occidere alium ſponte, & nulla impellente neceſſitate. Alterum eſt voluntarium directè, & in ſe, ſed ex neceſſitate, & conditionatè: nempe quando aliquis vult occidere, ſed neceſſitate, & coactè, quia aliter vitam tueri nō poteſt, vt qui inuadentem, & occidere volentem occidit, ne ipſe occidatur. vtrumque tamen eſt homicidium voluntarium. Quod conſiderantes antiqui quidam Iuriſtæ, homicidium, in ſui defenſionem factum, etiam quando aliter homo euadere non poteſt, appellarunt voluntarium, quia directè, & in ſe volitum eſt. Ita habet Innocen. cap. ad audientiam. de homic. idque titulus decretalis indicat, nempe de homicidio voluntario, & caſuali: vbi voluntarium appellatur, quod à caſuali diſtinguitur, & hoc non aliud eſt, quàm quod eſt volitum in ſe, & directè, ſiue abſolutè, ſiue conditionatè. Vnde Io. Andr. & Anchar. in eod. tit. opponunt contra eundem titulum: nam videtur diminutus, dicendum enim erat, de voluntario, neceſſario, & caſuali. Reſpondent autē, voluntarij nomine comprehendi etiam neceſſarium, ſeu quod ex neceſſitate fit: quod etiam canones antiqui cōfirmant, can. eos verò. can. ſi qua mulier. can. ſi quis voluntariè. d. 50. vbi in duo membra fit diuiſio homicidiorum, nempe quod voluntate, & quod caſu fit. At cùm voluntarium conditionate, ſeu ex neceſſitate ſit mixtum cum inuoluntario, & non habeat plenam rationē voluntatis, meritò Conc. Trid. ſeſ. 14. c. 7. citatum, hæc duo diſtinxit, & nomine voluntarij id appellandum cenſuit, quod abſoluta voluntate fit abſq; vlla neceſſitate, & coactione: quod verò coactè & neceſſitate fit, nomen habet diſtinctū, nempe homicidium ex neceſſitate, ſeu ad defenſionem. Quam etiam diſtinctionem ante Concilium citati Doctores tradiderunt, voluntarium ſeparantes ab eo, quod ex neceſſitate fit: quamuis & hoc voluntarium dici debeat, ſi rationem voluntarij ſine diſtinctione conſideremus. Multum ergo refert ad materiam irregularitatis tractandā, cognoſcere, quando dicimus homicidiū voluntarium, ſeu irregularitatem ex homicidio voluntario, non iam intelligi, quæ eſt ex homicidio facto ad defenſionem, ſeu ex neceſſitate: quod inferius adhuc magis explicabitur.

4 Hæc de priori membro illius diuiſionis, in qua voluntarium in ſtrictè, & largè diuidebatur: nos ſuperaddimus voluntarium hoc ſtrictè (nempe quando eſt directe, & in ſe aliquid volitum) eſſe duplex, ſtrictè & ſtrictius. Strictè, quando eſt volitum directè, voluntate conditionata: ſtrictius, quādo eſt volitum directè abſoluta voluntate; & hoc eſt verè, & abſolutè dicendum voluntarium, & diſtinguitur ab eo quod fit ex neceſſitate. Alterum membrum diuiſionis erat, voluntarium largè, quod eſt volitū tantū in ſua cauſa, & indirectè, reſpectu cuius voluntas eſt vt auia. hoc voluntariū appellant citati Doctores caſuale, quod nō eſt in ſe volitū, ſed tantum in ſua cauſa, quod alij vocant indirectè, & per accidens volitum, vti diximus ex Gloſſ. can. ſtudeat. d. 50. Hoc igitur mēbrū adhuc diſtinctione indiget. ex cauſa enim dupliciter effectus ſequitur: aliquando enim ſequitur ſēper, aut plerumq; ſeu vt plurimū; aliquando ſequitur raiò. vtriuſque ſit exemplum. Ex veneni potu frequenter mors ſequitur; ex nimio vini potu in plurimum conſequitur ebrietas; ex graui vulnere in capite mors: at ex pulſu cāpanæ rarò malleus ſoluitur, & occidit hominē; ex ictu bōbardæ rarò rūpitur ſeu frangitur bōbarda, & occidit circūſtātes. Prædicti ergo Do-

Doctores volitum in cauſa tantum, ſiue rarò, ſiue in plurimum ſequatur, caſuale appellant. At Caiet. 2. 2. q. 64. art. 8. ad 2. quando effectus ex cauſa in plurimum ſequitur, exiſtimat, non eſſe caſuale dicendum, ſed annectendum cum voluntario: vnde qui voluit vulnus infligere, ex quo in plurimum mors ſequitur, quamuis non intendat occidere; ſi mors ſequatur, exiſtimat homicidam voluntarium. id quod recepit Couar. vbi de homicid. voluntario loquitur, tamen eſt contra S. Tho. quem ipſe in ſuum citat fauorem: nam 2. 2. q. 64. art. 8. ad 2. loquens de homicidio caſuali dicit. Qui percutit prægnantem, ſi ſequatur mors mulieris, vel pueri, non effugere homicidij reatum, præcipuè cum ex tali percuſſione in promptu ſit, quod mors ſequatur. Nota eſſe caſuale homicidiū in cauſa, ex qua in promptu eſt, mortem ſequi, id eſt, ex qua in plurimū mors ſequitur, dummodo non ſit facta percuſſio ea intētione, vt mors ſequatur, aut ſit mors præcogitata & in corpore articuli definit caſuale homicidium, quod præter intentionem fit. Fateor, ad puram caſuale duo neceſſaria, nēpe quod rarò fiat, & quod præter intentionem, & præſcientiā: tamen in materia irregularitatis plus habetur ratio intentionis, etiam ſi non rarò fiat; & quamuis minus ſit caſuale, tamen caſuale eſt.

5 Aduertendum ergo eſt, caſuale dici quantum ad irregularitatem, quod tantum & præciſe in cauſa eſt volitum, ſiue rarò, ſiue vt plurimum ſequatur, dummodo non ſit præuiſum, nec intentum ab efficiente, ſeu occidente: penes intētionem enim, & voluntatem eſt caſuale, adeò vt ſi quis campanam pulſet, intentione, vt malleus cadens occidat aliquem, vel præuidens caſurum, & occiſurum, ſi cadat, & occidat; licet rarò accidat, non erit caſuale, ſed voluntarium; vt dicit Archid. can. de occidendis 23. q. 5. contra verò, ſi quis percutiat vulnere lethali aliquem, neſciens mortem ſequi, nec ea intentione, vt ſequatur; reputabitur caſuale: dico (neſciens) quia ſi quis ſcit, & adhuc facit, iam vult occidere directè. Hoc autem eſt diſcrimen, quod grauius erit peccatum, ſi ex cauſa frequentius ſequitur mors (arguit enim maiorem negligentiam) & in foro exteriori magis reputabitur habuiſſe intentionem occidendi: at in foro interiori, & quoad Deum non erit voluntarius homicida, ſed caſualis, qui præter ſcientiam & intentionem occidit. quod ex eodem Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. ſatis clare deducitur: nam cum prius dixiſſet, qui ſua voluntate occiderit, non debere cum eo diſpenſari (& hoc diſtinxerat ab eo, qui neceſſitate, & qui caſu occidit) repetens quid ſit voluntate occidere, dicit, qui cum propoſito occidit; ſignificans voluntate occidere, & ex propoſito occidere idem eſſe: ex propoſito autem occidere, & intentione idem eſt: propoſitum enim & intentio directam voluntatem ſignificant. Homicidium ergo voluntarium diſtinctum ab alijs duobus eſt directè volitum.

6 Hæc eſt cauſa, quod in canonibus, vt conſtat ex cap. ſignificaſti. de homic. conſideratur animus, & intentio in percuſſione, ex qua mors eſt ſecuta. quod etiam maxime comprobatur ex can. eum verò. & can. frater veſter. d. 50. ex quibus hoc maximè deducitur. Eſt enim notanda doctrina Panor. c. ſignificaſti. de homicid. in fine, ius canonicum, quantum ad irregularitatem, conſiderare magis animum, & intentionem in actu ſubſecuto. Aduertendum tamen eſt, non ſolum illum habere intentionem, ſeu voluntatem directam occidendi, qui ſpecialiter vult occidere; ſed etiam illum, qui in genere percutit, animo nocendi indiſtinctè, & vniuerſaliter, non excludendo mortem: ſecus ſi expreſſe nollet occidere, aut mutilare; ſed tantum percutere: hic enim, etiam ſi ex percuſſione ſequeretur mors, non eſt cenſendus homicida voluntarius, quantum ad irregularitatem in foro interiori, vbi non proceditur ex præſumptione. Nam in exteriori foro cenſeretur homicida volūtarius, quia præſumeretur voluiſſe occidere, niſi aliunde veritas conſtaret. Ex his omnibus habes expoſitam diuiſionem homicidij. quod fit tripliciter, aut voluntate, aut neceſſitate, aut caſu: quāuis enim omnia ſint ex voluntate largiſſimè ſumpta, tamē quod non in ſe, ſed in ſua cauſa tantum eſt volitum, non appellamus ſimpliciter voluntarium, ſed caſuale; nec id etiam, quod in ſe eſt volitum, ſi non abſolutè, ſed ex neceſſitate, & conditionatè eſt volitum. Ex hoc triplici homicidio, ſeu mutilatione irregularitas conſequitur, ſed non eadem, nec eiuſdem rationis, nec ſemper: ideò qualiter, & quibus modis, & quando ſequatur, in ſequentibus capitibus explicatur.

ADDITIONES.

Voluntarium) De voluntario multa Azor. lib. 1. tom. 1. de duplici voluntario, Sot. lib. 5. q. 1. art. 9. Sayr. lib. 7. c. 1. de homicidio voluntario. Silu. l. c. nu. 2.

Caſuale.) Vide Sotum l. c. D. Tho. & diſcipulos. 2. 2. q. 64. art. 8. Couar. l. c. par. 2. §. 4. Val. tom. 3. d. 5. q. 8. par. 5. Auilam diſput. 7. ſect. 1. initio, Azor. c. 14. l. c.

Quan-

Quando ex mutilatione, vel homicidio non inducatur irregularitas. Cap. LXXVIII.

ELENCHVS.

1 *Vſus rationis requiritur in Homicidio, & mutilatione ad hoc, vt irregularitatem inferat.*

2 *Infantes occidentes, vel mutilantes non incurrunt irregularitatem; & quod ſit tempus infantiæ.*

3 *Neque furioſi dum inſaniunt.*

4 *Quid dicendum de dormientibus.*

1 PAulo ſuperius diximus, vbi homicidium, aut mutilatio realis non erat, non induci irregularitatem, cuius rei multa attulimus exẽpla: nunc dicimus eſſe caſus, in quibus etiam ſi homicidium, & mutilatio ſint, nulla inducitur irregularitas. Et præter alios, de quibus agemus, quando ſingula homicidiorum genera tractabimus, oportet nunc aduertere, neceſſarium eſſe ad hoc, vt hæ duæ actiones inferant irregularitatem, quod procedant ab habente vſum rationis: non enim verè eſt homicidium, aut mutilatio (quæ ſunt actiones humanæ) vbi non eſt rationis vſus; ſicut nec habet propriam rationem homicidij id, quod fit à leone, vel tauro. Eſt igitur conditio neceſſaria, vt ſit actio humana: non eſt autem actio humana, niſi adſit vſus rationis, & libertas arbitrij. hac de cauſa in Clemc. ſi furioſus. de homic. excipiuntur tria genera perſonarum, quæ etiam ſi occidant, vel mutilent, nullam contrahunt irregularitatem, nec ex delicto, nec ex defectu.

2 Primo loco ſunt infantes, qui non ſunt doli capaces: hi ſi occidant, vel mutilent (quod accidere poteſt) nõ ſunt irregulares, & adulti facti promoueri poſſunt. notat ibi Gloſ. communiter recepta, tempus infantiæ eſſe vſque ad completum ſeptennium, infra quod non eſt irregularis, qui occidit. Aduertit autem Anchar. in eadem Clementina, quòd ſi contigerit, ante ſeptenniũ aliquem eſſe capacem doli, aut poſt ſeptennium nondum eſſe capacem doli, vel habere rationis vſum; illum incurrere irregularitatem, hunc verò non. Nec eſt iam probanda doctrina Oſtienſ. c. 1. de delict. puer. affirmantis, ſi puer nondum doli capax proijciat cultellum, aut lapidem, ac occidat; etiamſi id non intendat, eſſe irregularẽ. hoc inquam iam non eſt verum poſt Clem. vt dicit Panorm. c. 1. de delict. puer. & Gloſſ. in eadem Clem. vbi vterque reprobat Oſtien.

3 Secundo loco, Clementina excipit furioſos etiam adultos: hi pari ratione, ſi occidant in furore, vel inſania aliquem, non ſunt irregulares. Notat ibi Gloſ. per furioſos, non ſolum intelligi eos, qui hoc morbo continuo laborãt, ſed qui etiam per interuallum eum patiuntur; & dũ furioſi ſunt, occidunt, vel mutilant: idemque eſt dicẽdum de infirmo phrenetico. In his omnibus deficit vſus rationis, nec inducitur irregularitas, etiamſi vitio, & culpa propria inciderint in inſaniam, vt docet Gloſ. 15. q. 1. can. ſi quis inſaniẽs. & Card. in Clem. Si furioſus. de hom. q. 6.

4 Tertiò, excipit dormientes: aliqui enim ſomnos adeo graues patiuntur, vt noctu ſomniantes ſurgant, multaque faciant opera, qualia vigilantes efficere ſolent: hi, ſi occidant, vel mutilent, non contrahunt vllam irregularitatem: nec enim habent rationis vſum, ſicut nec furioſi, vt habetur c. maiores. de baptiſ. §. verum. Hoc limitat Card. & Anchar. in eadem Clemen. quãdo qui ſolitus eſt in ſomno arma capere, & percutere, id ſciens præcauet in vigilia, quantum poteſt, ne quid ſimile faciat dormiens, à cubiculo arma eijciendo, aut ſocium apud ſe habendo, vel aliquid aliud neceſſarium adhibendo: qui enim ſcit, & non præcauet, non excuſatur ab irregularitate, opere ſubſecuto. Idemq; dicendum exiſtimo in eo, qui lucida interualla patitur, quando compos eſt mentis, ſi ſcit ſe in furore in alios inuehi: debet enim præcauere quantum poteſt. Quod ſi ſolitus non eſt ea facere, vel ſi ſolitus eſt, præcauit, & adhuc poſtea occidit, vel mutilat, nullam inde contrahit irregularitatem. Dubium excitant Doctores de illo, qui vigilans, ira vehementi, vel odio commotus conatus eſt alterum occidere, nec potuit; poſtea tamen dormiens præcedenti imaginatione agitatus in ſomno ſurrexit, & occidit, an ſit irregularis. Palud. 4. ſent. d. 32. q. 1. art. 3. affirmat eſſe irregularem, quia cauſam dedit vigilans: contrarium tenent Sot. cap. ad audientiam. de hom. num. 15. & Conſal. de Villadiego de irregul. c. de percuſſore. & Caſtro lib. 2. de poteſt. leg. pœn. cap. 14. quos etiam ſequitur Couar. limitans, ſi non erat ſolitus talia facere in ſomnis, nec ea intentiõne dormiuit, vt id eueniret. & hoc verum eſt. Hæc tria genera perſonarum excipit Clementina. Doctores autem paritatem rationis ſequentes idem dicunt de ebrio, qui præ ebrietate non habet rationis vſum, etiamſi ſua culpa ebrius ſit (dummodo non ea intentione; vt aliũ percuteret, ſe inebriauerit) hic ſi occidat, non eſt

irregularis. ita dicit Caſtro loc.cit. in fine capitis, & Couar. limitans, ſi nõ erat ſolitus in ebrietate furere in alios, aut ſi ſolitus erat, præcauit: ſi enim id ſciens non præcauit, eſt irregularis, ſi caſus ſequitur: eſt enim eadem ratio dormientium, aut patientium lucida interualla, & ebriorum in hac parte, quantum ad irregularitatem. De his quatuor generibus perſonarum, quomodo excuſentur à culpa, vide 15.q.1. per totam.

ADDITIONES.

De hac re Couar.l.c.Sayr.lib.6.cap.17.Maiol. lib.5.cap.48.nu.11.

Infantes.) Couar.num.5.Maiol.l.c.puerum nondum ſeptem annorum, vſu rationis præditũ, fieri irregularem, ſi occidat, ait Couar. cum quibuſdam; negat Auila diſp 6.ſect.1.dub.13. cum Henriquez, & Perez. Quod non diſplicet.

Furioſos.) Maiol.l.c.Vide Auilã dub.15.l.c.

Dormientes.) Couar.nu.6.

Ebrios.) Cum Toleto ſentit Nauar.nu.230. Pet.Nauar lib.2.de reſt.cap.1.dub.8. Sayr.n.34. ſed alij dicunt, eſſe irregularem. Card. in Clem. ſi furioſus. Maiol. l.c. Silu. Homicidium 3.q.4. Vide Auilam dub.15.l.c.

Si enim ſciens præcauit.) Ita Sayr.nu.35.

De irregularitatibus ex homicidio voluntario. Cap. LXXIX.

ELENCHVS.

1 *Homicidium voluntarium duplex, quod iuſtè ſit, & quod iniuſte, & quando dicatur fieri iniuſtè.*

2 *Ad hoc vt homicidium ſit iuſtum quatuor ſunt neceſſaria, legitima poteſtas, iuſta cauſa, ordo iuſtitiæ, & iuſtus animus.* 3.4.

5 *Limitatio prædictorum.*

1 HOmicidium voluntarium, quod ab habente vſum rationis, non caſu, aut neceſſitate, ſed directa voluntate fit, duplex eſt, vnum quod iuſte, alterum quod iniuſte fit. Iuſte enim miniſtri iuſtitiæ, & qui publicam habent poteſtatem, malefactores interficiunt, & occidi faciunt. iniuſte autem auctoritate priuata homo occidit proximum ſuum. Vtrumq. autem dici voluntarium, quando non neceſſitate, nec caſu aliquo fit, ſed directa voluntate; communis eſt ſententia, quam ſequitur Archid. canon. ſi quis viduam. diſt.50. Gemin. & Præpoſ. canon. de his, ead diſt. Oſtien. in Sum. de homic. §. qua pœna: & Goffr. in ſum. de homic. Ant.3.par.tit.28.c.2. §.5. & Alex. Alen.3.par.q.34.memb.3. cum alijs multis. Hi allegati Doctores Canoniſtæ reprehendunt Raym. affirmantem, voluntarium homicidium ſemper eſſe peccatum, cuius contrarium ipſi docent: nec negari poteſt. Occidunt enim, qui publicam habent poteſtatem, malos ſine vllo peccato; cumque hoc homicidium non ex neceſſitate, nec caſu fiat, ſed directa voluntate, neceſſe eſt voluntarium eſſe: & ex vtroque naſcitur irregularitas, quamuis diuerſæ rationis. ex iuſto enim homicidio naſcitur irregularitas ex defectu: ex iniuſto autem, ex delicto. Nec probanda eſt deſcriptio Couar. qui in materia de homic. fere in principio definit, voluntarium homicidium eſſe, quod dolo, malove animo fit: poſtea vero aliquanto inferius aſſeuerat, homicidium factum à iudice. & habente publicam poteſtatem, eſſe voluntarium. hoc ſecundum verum eſt. Nam canones, vbi agitur de irregularitate, tam iuſtum quam iniuſtum homicidium ſub hoc nomine voluntarij complexi ſunt, quia ex vtroque irregularitas oritur. Aduerte ergo ex Præp. can. ſi quis viduam. diſt.50. & Alex. Alen.3.par. q.34.nu.2.art.2. ad 2. & ex communi doctrina, ad iuſtum homicidium quatuor eſſe neceſſaria; nempe debitam & legitimam poteſtatem, iuſtam cauſam, iuſtum ordinem, iuſtum animum. Iſti Doctores tria numerant, quia primum ſub tertio comprehendunt: tamen diſtinctionis cauſa quatuor ego annumeraui. Erit ergo homicidium iniuſtum, quando vel vnum horum defuerit; & per id homicida iniuſtus voluntarius efficietur irregularis ex delicto: vbi vero omnia ſimul conueniunt, erit homicida iuſtus, & irregularis ex defectu.

2 Primò igitur requiritur debita, & legitima poteſtas in eos, qui occidendi, aut mutilandi ſunt. Priuata ergo perſona, qui nec iudex, nec miniſter eſt, nec publica fungens poteſtate, ſi occidat etiam reum & dignum morte, etiam Paganum, Iudæum, vel infidelem quemcumque, iuxta can. clericum, diſt.50. homicida iniuſtus eſt: eſt enim ad iuſtitiam neceſſaria poteſtas, ſeu auctoritas publica.23.quæſt.5.can. miles. Ex defectu huius poteſtatis, clerici, & religioſi occidentes hoſtem, etiam in bello iuſto, ſunt homicidæ iniuſti, quia poteſtas talis illis negata eſt, cap. ex multa. §. clericis de voto. & cap. ſententiam. ne cler.vel mon. Poteſt tamen Papa dare facultatem illis pugnandi in bello iuſto abſque irregularitate, vt dicit Panor.c.clerici.de vit.& honeſt. cleric.& Præp.c.1.d.50.n.27.& can.clericum eadem diſt. Eadẽ ratione efficient homicidæ iniuſti, ſi oc-

ſi occiderent bannitum, qui ex forma ſtatuti poteſt impune à quolibet occidi, vt dicit Hip. de Marſil. conſ. 11. Si verò laicus occideret animo iuſto, eſſet homicida iuſtus, dummodo occideret in territorio proprio Principis, cuius eſt miniſter, ſecus ſi in alieno, vt dicit Silu. hom. 1. §. 7. ſecundum Archid. niſi dominus illius territorij conſentiat expreſſè, tacitè, aut præſumptiuè.

3 Secundò, neceſſaria eſt cauſa iuſta: nemo enim iuſte occidi debet, nec poteſt, ſi non ſit reus, & dignus morte. Iudex, Princeps, & miniſtri quantalibet poteſtate fungantur, ſi occidant, aut occidi faciant eum, qui innocens eſt; aut ſi reus eſt, non eſt reus mortis, ſunt homicidæ iniuſti. 11. q. 3. cap ira. & can. cum apud. Hoc quidem verum eſt, nempe ſi innocẽs probaretur nocens, & morte dignus, iudex (qui ſecundum allegata, & probata iudicare debet) poſt adhibitam omnem diligẽtiam indagandi verum, ſi occidat probatum nocentem, non peccare, nec eſſe homicidam iniuſtum, vt tenet Alex. 3. par. q. 34. num. 1. art. 4. quia cauſa ſecundum allegata, & probata eſt conſideranda. Eſſet autem iniuſtus homicida miles occidens in bello iniuſto, & miniſter, qui exequeretur pœnam mortis in eum, quem certò ſcit iniuſtè damnatum. Dico, quem certò ſcit, quia nec miles, nec miniſter iuſtitiæ debent inquirere maiorum ſuorum facta: ſed quando certum non eſt, maiores iniquè agere, etiam in dubijs tenentur credere, eos habere iuſtam cauſam. can. quid culpatur. 23. q. 1. Eſſet etiam iniuſtus homicida iudex, qui dignum mutilatione, aut triremibus morte plecteret, vt dicit Silu. verb. homicidium. 3. §. 6. non tamen ſi dignum morte acerbius puniret, quam dignus eſſet: licet enim peccaret, non tamen iniuſtus homicida eſſet ad effectum irregularitatis ex delicto, quia cauſa mortis iuſta interfuit, & iuſte occidit.

4 Tertiò, eſt neceſſarius ordo iuſtitiæ præſcriptus à legibus: qui enim occidit ex poteſtate, & ex cauſa, ſi ordinem debitum non ſeruat, eſt iniuſtus homicida: vt, ſi non conuictum damnauit, at vijs illegitimis confeſſionem extorſit, propter quam morti adiudicauit; aut alia neglexit, quæ ſeruanda in cauſa mortis leges ſtatuerunt. Notat tamen Præpoſ. 11. q. 3. can. eorum, in notorijs delictis non omnem iuris ordinem ſeruare neceſſarium eſſe.

Quartò, neceſſarius eſt iuſtus animus: etiamſi enim adeſſet poteſtas legitima, cauſa iuſta, & ordo debitus & iuſtus, ſi animus non eſſet iuſtus, homicida eſſet iniuſtus. Animus autem iuſtus is dicitur, vt amore iuſtitiæ, & non zelo vindictæ occidatur malefactor, aut hoſtis. 23 q. 4. can. ea vindicta. & 23. q. 5. can. miniſter. vbi Archid. id annotat, & 23. q. 8. can. quicumque. & ibi Gloſſ. 11. q. 3. can. Epiſcopus presbyter. & ibi Doct. Iuxta hoc, qui occidit bannitum, non quia bannitus eſt, ſed quia proprius inimicus, homicida eſt iniuſtus: & miles, qui in bello iuſto occidit hoſtem, non quia publicus hoſtis eſt, ſed quia proprius aduerſarius: & vindex, qui pœnam mortis in reum traditum a iuſto iudice exequitur animo vindicandi ſe de eo. omnes hi ex defectu animi, & iuſtæ intentionis ſunt homicidæ iniuſti.

5 Hæc communis doctrina limitanda, & declaranda potius videtur. nam qui præcipuè mouetur animo iniuſto, & zelo vindictæ, homicida eſſet iniuſtus (nempe qui occidit bannitum, occiſurus etiam, ſi non eſſet bannitus; qui in bello occidit hoſtem publicum, occiſurus etiam, ſi non eſſet hoſtis publicus) at qui non principaliter eo animo mouetur, ſed minus principaliter (occidit enim animo vindictæ, & odio; non tamen occideret, niſi iuſte occidere poſſet, & niſi poteſtas, & cauſa eſſent) hunc non puto eſſe homicidam iniuſtum ad effectum irregularitatis ex delicto. peccaret quidem, & grauiter, ſed non propter hoc eſſet irregularis ex delicto: nõ enim omne homicidium, quod eſt peccatum, ſeu cum peccato, eſt iniuſtum ad effectum irregularitatis ex delicto. quod eſt maxime notandum, niſi adſit iniuſtitia contra proximũ principaliter. Quam dictionem, nempe, principaliter, & minus principaliter, inſinuat Silu. homicidium. 1. §. 5. vnde milites, & miniſtri, qui aliquando ex vanagloria, auaritia, cupiditate, immoderata ira mouentur, eſſent irregulares ex delicto: quod non eſt; quia non ſunt iniuſti homicidæ: vnde iudex, qui in die feſto malefactorem occidi faceret, aut non prius adminiſtrato Pœnitentiæ ſacramento, peccaret grauiter contra charitatem Dei, & proximi; tamen non eſſet irregularis ex delicto, quia iniuſtitiam non facit in occiſione. Ecce quis ſit homicida voluntarius iuſtus, & quis iniuſtus. Iuſtus eſt, quando omnia quatuor cõueniunt: iniuſtus eſt, quando vnum deeſt. vterque eſt irregularis, ſed vnus ex delicto, alter ex defectu. Hæc omnia dicenda ſunt de mutilatione, in quo homicidij, & mutilationis genere ſemper incurritur irregularitas, ſiue ex delicto, ſiue ex defectu, excepto in vno caſu, quando membrum aliquis ſecat alteri gratia ſanitatis, vt Chirurgi ſolẽt facere: hi nullam ex hoc incurrunt irregularitatẽ; immo nec ſi ea de cauſa aliquis ſibi ipſi mẽbrum abſcin-

abſcinderet, vti diximus ſupra de corp. vit. ex Innoc. & idem ſequitur Præpoſ. Aduerte autem circa homicidium voluntarium iniuſtum, non ſolum eſſe homicidam, qui de facto occidit, ſed qui dedit cauſam ſufficientem mortis, etiamſi ab alijs ſit occiſus: verbi gratia, quidam percuſſit alterum lethaliter, & ante quam animam exhalaret, ab alijs eſt occiſus, cenſetur ille primus etiam homicida voluntarius. & hic eſt caſus cap. ſignificaſti. 2. de homic. & ibi Panor. nu. 7. dicit id eſſe verum, quantum ad irregularitatem. Aduerte etiam, eſſe homicidam voluntarium, non quidem verum, ſed iuris interpretatione eum, qui voluntate occidendi percuſſit alterum non lethaliter, tamen ab alijs ſuperuenientibus eſt occiſus, etiamſi ille non hos induxerit ad occidendum: hic propter voluntatem occidendi cõiunctam operi, & vulneri, etiam non lethali, eſt homicida voluntarius, non re, ſed iuris interpretatione, quæ habetur eodem cap. ſignificaſti 2. de homic. quòd ſi non voluntate occidendi percuſſit non lethaliter, & alij ſuperuenerunt, & occiderunt; tunc ad caſuale homicidium pertinet, de quo inferius dicetur. Aduerte rurſus, homicidium factum in rixa repentina, & calore iracundiæ, etiamſi minor culpa ſit, eſſe voluntarium homicidium. ita habet Io. Andr. cap. de infantibus, de ijs, qui fil. occid. & titulus ipſe idem probat. Aduerte poſtremò, quando multi interfuerunt ad percutiendum vnum, & neſcitur cuius vulnere is occiſus eſt, debet quiſque reputari irregularis, quia tutius eſt, cap. ſignificaſti. 2. de homic.

ADDITIONES.

De iuſto homicidio D. Thom 2. 2. q. 64. art. 2. Salon. Arrag. Bañes ib. Sot. lib. 5. q. 1. art. 2. Leſſius de iuſt. lib. 2. cap. 9. Azor. par. 3 lib. 2. Errauit Lactant. lib. 6. cap. 20. Diu. inſtit. cum dixit, non licere hominem interficere. Lapſum notauit etiam Valen. tom. 3. d. 5. q. 8. par. 2.

De homicidio directè voluntario Auila diſp. 5. ſect. 2. diſp. 6. ſect. 2.

De irregularitate ex homicidio iuſto Nauar. nu. 206. Auila diſp. 5. ſect. 2.

De irregularitate homicidij ex neceſſitate facti. Cap. LXXX.

ELENCHVS.

1 *Homicidium ex neceſſitate quod dicatur, & quotuplex ſit defenſio.*
2 *Occidens inuaſorem cum moderamine, non peccat, nec eſt irregularis.*
3 *Eccleſiaſtici ad vitæ ſuæ ineuitabilem defenſionem ſine peccato, & abſque irregularitate occidunt.*
4 *Inuaſor ſeu aggreſſor quis dicatur.* 5.
6 *Aggreſſorem occidens qua ratione ſit irregularis.*
7 *Occidens ſine moderamine ſemper fit irregularis.* 8.
9 *Concil. Trid. tres irregularitates ex delicto diſtinguit.*
10 *Notanda pro homicidio in defenſionem vitæ proximi.*
11 *An liceat occidere, vel vulnerare quemquam ob defenſionem bonorum temporalium,*
12 *Quando id liceat.*
13 *Irregularis qua irregularitate ſit occidens pro defenſione bonorum temporalium.*
14 *Latronem inſequẽs, vt rapta bona recuperet, ſi eum occidat, irregularis quidem eſt, ſed non peccat.*

1 HOmicidium ex neceſſitate eſt, quod aliquis committit non ſponte, ſed impulſus neceſſitate ad defenſionem ab iniuſta oppreſſione. eſt autem triplex defenſio. Vna eſt vitæ propriæ, nimirum quando aliquis inuaſorem, & occidere volentem occidit, vt vitam propriam tueatur. Altera eſt defenſio vitæ proximi, quando nempe aggreſſorem, & inuaſorem proximi occidit, vt proximum a morte iniuſta liberet. Tertia eſt defenſio bonorum tẽporalium, quando latronem, & rapere bona volentem occidit, vt bona propria tueatur. De horum ſingulis eſt particulariter tractandum. De prima ergo defenſione aduertendum eſt ex Gloſſ. can. de his. diſt. 50. & communi Doctorum ſententia, duplicem eſſe neceſſitatem defendendæ vitæ propriæ. Vna eſt ineuitabilis, quando nimirum aliter non poteſt homo ſuam tueri vitam ab iniuſto aggreſſore, niſi eum occidat. Altera eſt euitabilis, quando poſſet tueri vitam propriam alio medio, abſque eo quod occidat inuaſorem; ſed modum defenſionis tranſgrediens, eum occidit, volens tutius, & ſecurius agere. Quando ergo homicidium fit ex neceſſitate ineuitabili, dicitur fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ: quando verò non eſt neceſſitas ineuitabilis, dicitur ſine moderamine inculpatæ tutelæ, quia non ſeruat moderamen, quod ſeruari debet, vt ſine culpa vitam propriam tueatur. His ſic ſuppoſitis notanda ſunt aliqua.

2 Primò, qui occidit inuaſorem, ſeruato moderamine, id eſt, quando aliter vitæ ſuæ propriæ conſulere non poteſt, non ſolum non peccat, ſed

nec

nec irregularis eſt. Quãtum ad priorem partem de peccato, nulla eſt difficultas, quia iure naturali licet vnicuique vim illatã propulſare. quod intellige, quando non ex odio, aut vindicta occidit, ſed vt ſeipſum defendat, & propriæ vitæ conſulat. Poſterior autem pars de irregularitate nõ erat olim ſic, immo qui occidebat, etiam ad iuſtam ſui defenſionem, non erat ab irregularitate immunis, non quidem ex delicto, ſed ex defectu. ita Innoc. cap. ad audientiam, de hom. & c. 2. de cler. pug. in duel. & S. Tho, 2.2. q. 64. ar. 7. & alij antiqui ſcriptores ſenſerunt: at poſtea facta eſt Clem. ſi furioſus. de homic. vbi occidens, aut mutilans ſuum inuaſorem, aliter mortem vitare non valens, ab omni irregularitate eſt immunis. nec in hoc dicto vlla eſt iam controuerſia.

3 Secundò, etiam perſonis Eccleſiaſticis licet ad vitæ propriæ ineuitabilem defenſionẽ occidere abſque peccato, & irregularitate. ita habet Panor. c. ſi aliquis de homic. Hoc etiam dictũ eſt commune, & patet ex c. ſignificaſti. 2. de homic. nec eſt verũ, quod dicit Gloſ. can. de occid. 23. q. 5. clericum debere permittere potius ſe occidi, quàm occidere: ſed debet intelligi, quando non eſt ad defenſionẽ neceſſarium. Quod ſi Gloſ. etiam in hoc caſu loquatur, falſa eſt, quia defenſio ſui fundatur in iure naturali, quod commune etiam eſt perſonis Eccleſiaſticis, nec poteſt tolli per ius poſitiuum. Nec huic deciſioni eſt contrarius can. de his. diſt. 50. vbi videtur puniri clericus, qui ad ſui defenſionem occidit Paganum. ibi enim Gloſ. reſpondet, intelligi de eo, qui occidit non neceſſitate ineuitabili. Gemin. tamen aliter reſpondet, nempe intelligi de irregularitate, quam contrahebat occidens ad ſui defenſionem, ante Clement. at iam eſt ablata iure nouo: & ſic S. Tho. 2.2. q. 64. ar. 7. ad 2. eum canonem interpretatur, vt procedat, non de peccato, ſed de irregularitate, quæ tunc contrahebatur.

4 Tertiò, inuaſor, ſeu aggreſſor eſt cenſendus, quando cum armis venire contra nos videtur: non enim expectandum eſt, vt ille vulnerare incipiat, aut bombardam emittat; ſed ſatis eſt, ſi venientem, & irruentẽ videamus, nec euadere aliter poſſimus. hoc eſt Io. Anan. cap. ſi perfodiens. de homicid. vbi ſecundum Bart. dicit, ſi video venientem cum cultello contra me, tunc eſſe iuſtam defenſionem, & Archidiac. can. de his. diſt. 50. ſtrepitum armorum dicit facere iuſtum metum ad effectum defenſionis: debent tamen arma conſiderari, vt talia ſint, ex quibus periculum vitæ immineat probabiliter, niſi occidẽdo aut mutilando ſe defendat.

5 Aduerte autem, eum dici inuaſorem, ſeu aggreſſorem, qui non prouocatus prior in alterum inſurgit. Qui ergo talem, ſe defendendo, occidit, aliter euadere non valens; dicitur inuaſorem iuſtè occidiſſe: quãdo verò prouocatus eſt (quia verbo, aut facto iniurioſo laceſſitus) ad vindicandum ſe arma capit, non cenſetur aggreſſor: vnde, qui eum ocdit, non dicitur ad defenſionem occidiſſe inuaſorem, quia ipſe prior cauſam iniuſtam dedit. Si ergo occidit, erit irregilaris ex delicto homicidij voluntarij. Similiter etiam ipſe laceſſitus, ſi occiderit, quia non debuit ſe vindicare: & ex vtraque parte occidens erit irregularis ex delicto. Hinc ſequitur, ſi aliquis intrauit domum alterius furandi cauſã, vel vt aliquod delictum perpretaret; qui verò intus erant, inſurrexerunt in eum; ipſe verò defendendo ſe occidit; erit homicidia voluntarius, & irregularis ex delicto: quia cauſam iniuſtam dedit; nec illi cenſentur aggreſſores ad effectum irregularitatis vitandæ in eo, qui occidit.

6 Quartò, qui occidit agreſſorem ad euitandam propriam mutilationem, aliter eam euadere non valens, non quidem peccat, ſed eſt irregularis ex defectu. hoc eſt contra Card. in eadem Clementin. Silu. ver. homic. §. 6. & Couarr. qui tenent nec eſſe irregularem: ſed contrarium tenet Conſal. de Villadiego tract. de irregularit. c. de percuſſore. & hoc eſt probabilius. De peccato non eſt controuerſia, quia iuſta eſt defenſio membrorum propriorum; tamen quantum ad irregularitatem, non eſt immunis: & ratio eſt, quia iure communi ante Clemen. etiam ex iuſta ſui defenſione contrahebatur irregularitas: at per Clemen. abrogatum eſt ius commune. id ſolum ergo abrogatum eſt, quod per Clemen. declaratur. at Clementina ſolùm excipit eum, qui ad ſui defenſionem, non valens aliter mortem vitare, ſuum occidit inuaſorem: in hoc autem caſu poterat euadere mortem: non igitur immunis eſt ab irregularitate. Nec valet dicere, quia paria ſunt, quantum ad irregularitatem, mutilatio, & homicidium: hoc enim inualidum eſt argumentum. Sunt quidem paria quantum ad hoc, quod ex vtroque cõtrahitur irregularitas, ſed non quãtum ad hoc, quod quidquid de homicidio ſtabilitur, ſit de mutilatione dicendũ: alias enim non eſſet irregularis, qui potens euadere mutilando, occidit cuius contrarium ſtatim dicemus, & ipſimet affirmant. Præterea in Clement. habetur, qui mutilat, aut occidit, non valens aliter propriam mortem euadere. Vtrũque coniũgitur reſpectu inuaſoris, non autem reſpectu occidentis;

ſed ſo-

ſed ſolum vnum, nempe quãdo non poteſt mortem euadere; nec valet, non eſſe peccatum occidere ad vitandam mutilationem propriam, quia irregularitas hæc etiam ſine peccato contrahitur,vt ſtatim dicemus in multis caſibus.

7 Quintò,qui occidit, non ſeruato moderamine (nempe neceſſitate euitabili,quando mortem euadere poterat) ſemper eſt irregularis:tamen non ſemper ex delicto,quia aliquando peccat, non ſeruando moderamen, aliquando non peccat: quando peccat, erit irregularis ex delicto;quando verò nõ,erit ex defectu: quod in caſibus aliquibus manifeſtum eſt. ideo dico

Sextò, qui poteſt vitam tueri non occidendo inuaſorem, ſed tantummodo mutilando; peccat, ſi occidit, & irregularis eſt ex delicto. ita dicit Silu. ver. homicidium.3.§.6. & ratio eſt, quia non licet occidere, niſi quando aliter non poteſt euadere:at hic potuit euadere non occidendo: ergo,grauiter peccauit, & ab irregularitate delicti non eſt immunis.

Septimò, qui potuit fuga euadere, ſi fuga ei dedecus, & infamiam inducit (quia vir nobilis, aut miles eſt; aut eius conditionis, cui multum infamiæ fuga inferret) non tenetur fugere; & ſi aliter non poteſt euadere, poteſt ſine peccato occidere: irregularis tamen erit ex defectu, non ex delicto.hoc dictum eſt Panor. c.olim.de reſt. ſpol.& Præp. can.ex præmiſſis. d.50. n.26. quidquid quidam in contrarium dicant. Eſt enim graue detrimentum honoris in ſimilibus perſonis,& non minus in multis, quàm alicuius membri mutilatio. Quando ergo honor bene ordinatus eſt, & non vanè appetitur, ſed propter honeſtum finem;tunc non peccat, ſi nolit fugere, ſed ſe defenderit: in defenſione autem ſi non poteſt vitam tueri, niſi occidendo aduerſarium, licitè occidit: tamen eſt irregularis, quia Clemen. non excipit ab irregularitate, niſi eum,qui aliter vitam tueri non poterat.

8 Octauò, quòd ſi eſt perſona Eccleſiaſtica, cui fugere non eſt infamia, quia alteram profitetur militiam;aut ſi ſæcularis, cui paruum dedecoris fuga adfert,quia homo minoris cõditionis, aut alia quauis de cauſa:hic,ſi occidat inuaſorẽ, peccat grauiter,& eſt irregularis ex delicto.Hoc dictum eſt prædictorum Doctorum, & eſt commune. quod limitat, niſi in fuga immineret periculum,quia aduerſarius à tergo noceret:aut ſimilis aliqua cauſa: tunc enim non tenetur fugere, nec reputatur tunc per fugam talem euadere poſſe. ita Præpoſ. can. 1.diſt. 50.num.26.

Nonò, qui inuaſorem fugiendum, aut recedentem ab inuaſione inſequitur, etiam ſi vulneratus ſit ab ipſo inuaſore, & inſequendo occidit, aut mutilat;peccat,& eſt irregularis ex delicto, non quouis modo, ſed ex homicidio voluntario: iam enim non eſt neceſſitas defenſionis,ſed vindictæ. ita habet Gloſſ.c.ſi perfodiens. de homic. Archid. & Præpoſ. can. de his diſt. 50.

9 Hæc dicta ſunt de homicidio ex neceſſitate ineuitabili,& euitabili propriæ perſonæ. Vbi vnum maximè attende pro intelligentia legitima cuiuſdam decr. Cõc.Trid.& multarũ facultatum à Sede Apoſtolica emanantium ſuper diſpẽſatione ab irregularitate; nempe qui occidit, aut mutilat,ſe defendendo in caſibus,in quibus contrahit irregularitatem(nimirũ quando neceſſitas euitabilis eſt)non eſſe irregularem ex homicidio voluntario,ſiue ſit ex defectu, vt quãdo ſine peccato occidit;ſiue ex delicto,quãdo cum peccato: vtraque enim irregularitas oritur ex homicidio huiuſmodi, vt ex antecedentibus conſtat. hoc conſtat ex ipſo Concil.Triden.ſeſſ.14.c.7.diſtinguit enim tres irregularitates ex delicto. Vnam, quæ oritur ex homicidio voluntate perpetrato: alterã ex homicidio neceſſario ad propriæ vitæ defenſionem:tertiam ex caſuali.Res autem certa eſt,quando defenſio ineuitabilis eſt, nullam oriri irregularitatem: ergo neceſſe eſt fateri, Concilium procedere in defenſione neceſſitatis euitabilis, quando moderamen non ſeruatur, quæ eſt ex delicto: hanc autem irregularitatem diſtinxit ab ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & caſuali. Igitur irregularis ex homicidio neceſſario,etiam ſi ſit ex delicto,quia modus nõ eſt ſeruatus, non erit ex homicidio voluntario: quod etiam ante Concilium multi ſenſerunt: Nam Gloſ. can. de his. diſt.50.Archid. Gemin. Præp.& quotquot, vt ſuperius diximus, diuiſerunt homicidium in voluntate, neceſſitate, & caſu perpetratum. omnes hi homicidium neceſſitate factũ ſubdiſtinxerũt in id,quod ſit neceſſitate vitabili, & in id, quod ſit neceſſitate ineuitabili, vtrumque à voluntario ſeparantes. Hinc fit, vt quando Concilium Trid.ſeſſ.24.c.6. concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in omni irregularitate ex occulto delicto prouenieñte (præter eam,quæ oritur ex homicidio voluntario) non ſit excepta iſta, quæ prouenit ex homicidio ex neceſſitate, non ſeruato moderamine: quia hæc non cenſetur eſſe ex homicidio voluntario, etiam ſi ſit ex delicto. Præterea quando eſt ſine peccato (vt in eo, qui potuit, non tamen tenetur fugere, & ideo eſt irregularis ex defectu) non cenſetur eſſe ex homicidio

volun-

voluntario,quamuis licito, ſicut eſt ea, quæ eſt in iudice,& milite, & alijs huiuſmodi: hi enim ſunt irregulares irregularitate homicidij voluntarij ex defectu; vt quando conceditur facultas diſpenſandi in omni irregularitate, ſiue ex delicto,ſiue ex defectu(præter eam, quæ eſt ex homicidio voluntario) non excipitur iſta, quæ eſt ex homicidio defenſionis,quia nõ eſt homicidiũ voluntarium:quod multum eſt obſeruandum.

10 Quantum attinet ad homicidium factum in defenſionem vitæ proximi, vt liberetur ab iniquo aggreſſore,ſunt aliqua etiam annotanda.

Primò,qui occidit, aut mutilat inuaſorẽ proximi, vt conſulat vitæ illius, quando aliter non poteſt conſulere, non peccat; tamen irregularis eſt ex defectu. Prior pars de peccato communis eſt, & habetur,cap. delicto. de ſenten. excomm. in 6. immo obligatorium eſt: quilibet enim tenetur,ſi poteſt ſine ſuo periculo,etiam clericus, proximum ab inuaſore iniquo defendere, vt ex eodem capite conſtat. Poſterior pars de irregularitate, quamuis quidam teneant eſſe etiam ab irregularitate immunem, tamen contrarium eſt certius, & verius quod tenet Gloſ. Clementin. 1. de homic. nam ibi non excipitur, niſi qui ſuũ inuaſorem occidit,aut mutilat, aliter propriam mortem euadere non valens. Qui ergo occidit in defenſionem amici, fratris, etiam patris, licet non peccet,& rectè agat;irregularis eſt:ſicut etiã olim erat occidens in propriæ vitæ neceſſariam defenſionem.

Secundò, ſi moderamen non ſeruetur in tali defenſione, quia nimirum potuit proximum defendere abſque occiſione aggreſſoris;tunc peccat, & irregularis eſt ex delicto,vt etiam dictum eſt in defenſione vitæ propriæ. nec eſt in hoc controuerſia.

Tertiò, hæc irregularitas in vtroq; caſu eſt ex homicidio voluntario. in priori ex defectu, ſicut in milite,& miniſtro iuſtitiæ:in poſteriori ex delicto, ſicut in priuato occidente alium quemuis: quamuis nõ ſit tanta culpa, quia id efficit in defenſionem proximi. Hoc dictum eſt multum aduertendum pro facultatibus diſpenſandi conceſſis. Vtriuſque autem dicti ratio eſt,quia qui inuaſus eſt, dicitur occidere ex neceſſitate: at qui inuaſum ab alio defendit,cum ipſe non ſit in neceſſitate, quia inuaſus non eſt, ſpontè id facit, eiuſque homicidiũ ad voluntarij genus ſpectat, ſiue iuſte,ſiue iniuſte fiat. Vnde canones, & Doctores,qui de homicidio ex neceſſitate facto locuti ſunt, omnes huius tantum meminerunt, quando fit in defenſionem propriam.

Quartò, qui iuuat defendentem ſe contra iniuſtum inuaſorem, ſi ipſe, qui inuaſus eſt, occidat, quando occidere ei licet (nimirum ſeruato moderamine) ipſe, qui iuuat, nullam incurrit irregularitatem, etiam ſi vulneret, dummodo non ſit lethale vulnus. Hoc dictum eſt ex communi doctrina ſumptum: nam ſicut in bello iuſto non omnis qui pugnat, & vulnerat, irregularis eſt;ſed ille,qui proprijs manibus occidit,aut mutilat, quamuis omnes adiuuẽt ſe mutuo, vt conſtat ex c. petitio.de homic.ita fit in hoc bello particulari iuſto. Hæc de homicidio in defenſionem alterius vitæ dicta ſunt.

11 Quantum autem ad defenſionem bonorum temporalium,graues Doctores tenent, non licere vlli ad ſolam defenſionem bonorum temporalium occidere aggreſſorem, etiam ſi aliter illa conſeruare non poſſit:licet quidem defendere,& in defenſione vulnerare inuaſorem,ſed non occidere. In qua opinione fuerunt Innoc.cap.ſi verò 1.de ſent.excom. & Panorm. c. interfeciſti de homic.cum alijs. At contrariam partẽ tenent Anton.3.p.tit.4.c.3.Silu.bellũ 2.§.2. Caiet. 2.2. q.64.art.7.& Sotus lib. 5.de iuſt. q.1.ar.8. cum alijs multis:& hæc eſt verior,& probabilior opinio, in cuius gratiam ſunt aliqua annotanda.

Primò,perſonis religioſis,& Eccleſiaſticis non licet occidere aliquem in defenſionem bonorum temporalium: ſed potius eorum iacturam pati debent, quam occidere. hoc dictum eſt commune, & habetur cap. interfeciſti. & cap. ſuſcepimus. de homicid. vnde ſi occiderent ea de cauſa, irregulares eſſent ex delicto, vt conſtat ex capitibus allegatis.

Secũdò,non licet etiam ſæcularibus perſonis, quando res eſt parui momenti, occidere inuaſorem; ſed potius eſt facienda iactura. hoc dictum eſt Soti loco allegato, & ratio id confirmat. Rurſus, nec licet occidere, quando potuit comprehendi latro, & eripi furtum, aut rapina de manibus eius citra mortem;aut etiã quando via eſt aliqua recuperandi bona,etiam ſi tunc rapi permittantur. His tribus caſibus non licet occidere, vt præfati Doctores tradunt. Extra hos verò caſus dico

12 Tertiò, licere in bonorum temporalium defenſionem inuaſorem occidere, quando omnino aliter bona conſeruari non poſſunt. Hoc dictum probatur efficaciter ex cap. interfeciſti, de hom.c.vbi ei qui occidit,ſe, ſuaq. defendendo, pœnitentia neceſſaria non imponitur, quia laicus erat: ſi tamen eſſet Sacerdos,tanquam reo homicidij imponitur grauis pœnitentia. Hinc

ſumi-

ſumitur argumentum, ſi de defenſione, vitæ ſermo ibi eſt, par eſt ratio laici, & Sacerdotis;nec erat,cur vni pœnitentia,non alteri imponeretur (licet enim clericis occidere in propriæ vitæ defenſionem) igitur ſermo eſt de bonis temporalibus, in quorum defenſionem non licet clericis occidere,licet autem laicis. Quod ſi dicas cum quibuſdam, licet laico defendere bona ſua à latrone,& ſi latro conuertat ſe in perſonam laici,velitq. eum occidere,vt bona tollat,tunc licebit occidere in defenſionem vitæ.Hæc reſponſio nullius eſt momenti, nec argumenti efficaciam minuit: nam ſi nō liceret in bonorum defenſionem occidere, non etiam liceret in eo caſu occidere in defenſionem perſonæ: nā ſuæ perſonæ conſulere poteſt,dimiſſis bonis. ſi ergo tunc defendit perſonam,& occidit licitè, ideo fit, quia bona ſua tueri licet,& inuaſorē occidere,ſi aliter ea recuperare non poteſt. Eſt igitur argumentū efficax.quod dictum aſſertum confirmatur, & eſt quædā contradictio in Panor. ipſe enim,vt paulo ſuperius diximus,tenet, in defenſionem vitæ propriæ illum non teneri fugere, cui magnum dedecus fuga inferret, etiam ſi per fugam poſſet euadere mortem;ſed poſſe occidere inuaſorem. Si ergo ad defenſionem honoris poteſt occidi licitè inuaſor, cur non etiam ad defenſionem bonorum temporalium, quando non poſſunt aliter conſeruari,nec eſt ſpes ea amplius recuperandi? Adde,ſi id non liceret,vix bella multa iuſtificari poſſent,quæ fiunt ad temporalium defenſionem, & in quibus multa homicidia perpetrantur.

13 Quartò, qui occidit in bonorum temporalium defenſionem, irregularis eſt,non quidem ex delicto, ſed ex defectu, in caſu; in quo licet occidere.hoc eſt contra Armil.ver.homicidium. §. tertio. qui etiam ab irregularitate excuſat, ſed ſine fundamento:nam Clemen.allegata ſolos eos excuſat ab irregularitate, qui inuaſorem in propriæ vitæ defenſionem occidunt, aliter mortem euitare non valentes: ex quo ſequitur,eum, qui occidit latronem volentem rapere bona, & occidere,ſi reſiſtat,eſſe irregularem: quia etiamſi vitæ propriæ conſulat, tamen in eo caſu non eſt neceſſarium occidere, ad eam tuendam, cum poſſit dimiſſis bonis illam ſeruare: ſicut & ille, qui poſſet fugere, tamen non fugit propter dedecus, infamiam, vtrumque licitè facit, tamen irregularis eſt. quod ſi eſt perſona Eccleſiaſtica, erit ex delicto; ſecus ſi latro vtrique ſimul inſidiaretur, nempe vitæ, & bonis, quia vtrique liceret occidere, nempe clerico, & laico,abſque vlla irregularitate.

Quintò, defenſio bonorum propriorum facit homicidium, non quidem voluntarium, ſed ex neceſſitate; ſicut & defenſio honoris in eo, qui potuit fugere.Siue ergo ſit ex delicto, ſiue ex defectu, irregularitas hæc ex homicidio neceſſitatis procedit:nam bonorum propriorum defenſio ad quandam perſonæ defenſionem pertinet.

14 Sextò, ſi quis, poſtquam latro rapuit bona, incontinenti eum perſequitur, quia forſan amici in auxilium eius ſuperuenerunt, vt recuperet bona, quando ſpes nulla eſt alia via recuperandi, & tunc in conflictu, quia aliter bona recuperari non poſſunt, occideret latronem; irregularis quidem eſſet, tamen non eſſet peccatum,ac ſi in ipſa ablatione occideret, quia idem actus propter temporis breuitatem reputatur. Hoc dictum eſt Gloſſ. cap.ſignificaſti.2.de homic. nec eſt eadem ratio de eo, qui fugientem inuaſorem vulneratus inſequitur,& occidit;quia hæc eſt vindicta: non enim facit hoc, vt recuperet ablatum. nam vulneri accepto per id non medetur: at qui latronem inſequitur, facit, vt ſua recuperet, quæ verè poſſunt recuperari. Hoc dictum Gloſſæ probabile eſt.

ADDITIONES.

De homicidio in vitæ defenſionem D. Tho. 2.2.q.64. ar.4.Caiet.Bañes,Salon,Arragon.Val. ibid. Sot.de iuſt.lib.5.ar.8. Leſſius. lib.3. cap.9. de Iuſt. d.8.Azor. p.3.lib.2.c.1.

De irregularitate homicidij ex neceſſitate facti Couar.l.c. §. vnico. p. 3. Sayr. Maiol. l. cit. Villadiego c.6.à nu.7.Auila diſp.5.ſect.3.

Primo.) Couar.nu.7.Nauar. n.211.Say.n.1.

Quidam per decretum Conc.Trid. ſeſſ.14.de refor.c.7.(ſi verò homicidium &c.) vbi videtur innuere,occidentem cum moderamine &c.egere diſpenſatione,iudicant fieri irregularem. (Vide Maiol.n.10.l.c.) Sed contraria ſententia eſt magis communis.Vide Sayr.n.5.Auilam dub.1. hic. Concilium loquitur in caſu,in quo non fuit ſeruatum moderamen inculpatæ tutelæ.

Olim ſic.) Caiet. 2.2.q.64.ar.6.ad 3. Sot. 4. d.25.q.ar.1.idem docuere: at Gloſ. Clemen. Si furioſus, Nauar. nu. 255. contrarium dicunt de iure antiquo.

Secundo.)Vide Sayr. n.4. Salon. l.c. concl. 2. Pet. Nauar.loc.cit.nu.345.

Tertio.) Vide Auilam dub.2.

Si ergo occiderit.) Contrarium placet Auilæ dub.1.in fine.

Qui timent neceſſe.)Idem Nau.251.Auil.l.ci

Sexto.) Vide Sayr. n.11.16.17.Auilam dub. 2. concluſ. 3.

Septimo

Septimò.) Si fuga eſſet periculoſa, non eſſet irregularis occidendo, cum moderamine inculpatæ tutelæ, Silu. Couar. Villad. Perez, quos Auila ſequitur, l.c.

Nonò.) Salon.l.c.art.7.Sayr.nu.5.

Concilium procedere.) ita etiam Auila dub.1. diſp.5. ſect.3.

Primò, qui occidit.) Vide Sayr.nu.21.Couar. par.3.§.vni.nu.5. Nauar.nu.213. Auilam dub.4. l.c.Leſſium lib.2.cap.9.dub.13.

Nam ſicut in bello.) Couar.par.2.§.nu.2.

In qua opinione.) Aug. de Ancona, Gerſon, Abul.q.11.in cap.5.Matth.Vide Salon.l.c.

At contrarium.) Nauar.cap.15.nu.3.Bañes, Salon.l.c.Valen.p.8.Leſſ.dub.11.l.c.Auila dub.4.

Primò.) Silu.homicidium 1.Leſſius l.c.

Secundo.) Vide Couar.l.c.concl.1.

Quartò.) Excuſat autem ab irregularitate Couar.l.c.Salon art.8.Sot.lib.5.q.1.art.8. Petr. Nauar.lib.2. de reſt.cap.2.Sayr.num.22. Leſſius dub.11. laicum non eſſe irregularem ait, neque clericum eſſe, probabile cenſet.

De occiſione aggreſſoris pro rebus, honoreq. tuendis Salon.l.c.Rodriquez par.1.cap.136.Leſſius dub.11.12.

Si quem videris bona tua ſurripientem, extrema adactum neceſſitate, non potes occidere; quoniam tunc id efficere, crimen non eſt.

Pro defenſione honoris, caſtitatis, aut alterius virtutis occidere licet. Valen. l.c. prope finem (cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ). Leſſius dub.12.l.c.Vide Sayr.nu.22. & Rodriquez. loc.cit.

Inuaſorem, à quo ſciam, me occidendum, præuenire licere mihi, negat Salon.cōtrou.1.concl.3. l.c. aſſerit Nauar.cap.15.n.3.Sot.lib.5.q.1.ar.8. Sayr.nu.8.l.c. Leſſius dub.8.nu.45.

Si poſſis, mutilando, ab inuaſore te defendere, non potes occidere, ſine irregularitate; excedis enim inculpatæ tutelæ modum. Maiol. l.c. nu.6.Silu.Homicidium 3.q.4.Sayr.nu.11. (contra Armil.ver.Irregularitas nu.41.) niſi adhibita diligentia, præter intentionem interficias: Auila dub.2.concl.3.

De irregularitate ex homicidio caſuali. Cap. LXXXI.

ELENCHVS.

1 *Homicidium caſuale quotuplex.*

2 *Qui operam dabat rei illicitæ, ex qua mors eſt ſecuta, an ſit irregularis.*

3 *Exempla huius regulæ.* 4.

5 *Qui operam dabat rei licitæ, non adhibita diligentia ne mors ſequeretur, ſi ſequatur eſt irregularis.*

6 *Exempla huius regulæ.* 7.

8 *Qui operam dans rei licitæ adhibet diligentiam ne mors ſequatur, ſi caſu ea ſequatur non eſt irregularis: vbi ponuntur exempla vſque ad finem cap.*

1 HOmicidium caſuale, vt ſupra diximus, eſt, quod fit præter intentionem occidentis, aut id, vnde mors ſequitur, facientis. Dupliciter enim aliquis homicidium caſualiter, & præter intētionem committere poteſt. Vno modo immediatè, quando eſt ipſe cauſa proxima occidendi: vt qui in venatione proijcit ſagittam in ceruum; & præter intentionem configit hominem. Altero modo, quando eſt cauſa mediata, & remota; nempe ipſe non occidit per ſe, ſed fecit aliquid, ex quo hominis occiſio per alium facta eſt, aut per eundem met, qui occiſus eſt: vt qui leonem domi educauit, qui non bene cuſtoditus occidit ingredientem hominem; aut qui equum percuſſit, qui calce occidit puerum; aut qui iniuria laceſſiuit aliquem, qua commotus, qui ea affectus eſt, ſemetipſum occidit. Sunt huiuſmodi caſus multi, in quibus mors, aut mutilatio præter intentionem occidentis, aut cauſam mortis dantis eueniunt, & aliquando contrahitur irregularitas, aliquando verò non.

Quæ omnia Doctores communiter ſolent diſtinctione gemina explicare. Nam qui occidit, aut cauſam mortis dedit, dabat operam rei licitæ, ex qua opera mors eſt ſecuta; aut dabat operam rei illicitæ: & ſi licitæ rei dabat operam, aut præmiſit diligentiam, ne mors ſequeretur, aut non. Hæc diſtinctio eſt Gloſſ. cap. ſicut dignum, & cap.continebatur. de homic.Innoc.cap.ad audientiam. & Panor. cap.continebatur.eod.tit. & Præpoſ.can.1.d.50.n.26.& S.Tho.2.2.q.74.ar.8 & eſt communiſſima, ex qua tres regulæ deducuntur, quibus tota hæc materia elucidatur.

2 Prima, qui operam dabat rei illicitæ, ex qua mors ſiue per ſe, ſiue per alium eſt ſecuta, etiamſi ſit præter eius intentionem, eſt irregularis ex delicto, etiamſi omnem diligentiam præmiſerit, ne quis occideretur. ita habet Silu homic.2.§ 2. & Couar. & eſt communis ſententia. quomodo autem limitanda ſit, dicam capite ſequenti.

Sotus verò lib.5. de iuſt.q.1.art.9. dicit hanc regulam non haberi iure expreſſam, ſed Doctores communiter à contrario ſenſu eam collegiſſe

legiſſe ex nonnullis capitibus, in quibus quidam ab irregularitate excuſantur, quia operam dabant rei licitæ, ſeu quia non dabant operam rei illicitæ: hinc colligunt, ergo irregulares eſſent, ſi darent operam rei illicitæ. ita habetur cap. dilectus. & cap. ex litteris. 2. de homic. hæc dicit Sotus. Nec eſt ad rem céſura Nauar. c. 27 n. 222. dicentis, nimis audacter Sotum dixiſſe, non eſſe textum probantem, qui dat operam rei illicitæ, eſſe irregularem; cùm tamen argumentum à cõtrario ſit validum in iure hoc, inquam, non eſt ad rem, quia Sotus non negauit, immo expreſsè affirmauit, à contrario ſenſu deduci ex textibus: nec dicit non eſſe textum probantem, ſed non haberi in iure, ſed Doctores collegiſſe, quod in iure non erat expreſſum. Longè enim aliud eſt, hoc colligitur, & deducitur ex iure; &, hoc habetur in iure. Omiſſa ergo accuſatione Nauarri, vera obiectio contra Sotum, & contra eundem Nauarrum ea eſt, quia verè id habetur in iure expreſſum, & abſque vllo argumento à contrario deductum: nam cap. is qui de homic. in 6. habetur, eum, qui mandauit verberari, expreſsè prohibendo, ne occideret, eſſe irregularem, ſi mandatarius occidat: quia in culpa fuit mandando. Ecce homicidium præter intentionem, immo contra intentionem mandantis, imputatur ad irregularitatem, quia in culpa fuit mandando: idem autẽ omnino eſt, in culpa eſſe, & dare operam rei illicitæ. Huius regulæ exempla multa ſunt.

3 Primò, qui percuſſit aliquem animo non occidendi, tamen verè mortuus eſt, etiam ſi ſit ex medicorum, vel infirmi incuria, aut ex morbo, occaſione vulneris ſuperueniente; eſt irregularis, quia operam dedit rei illicitæ, vnde mors eſt ſecuta.

Secundò, qui iniquam rixam cum altero habuit, & amici eius ſuperuenerunt, & occiderunt illum eius intuitu, etiam præter voluntatem illius, irregularis eſt: quia dabat operam rei illicitæ, propter quam homicidium factum eſt: ſecus ſi ſuperuenientes illum occiderunt, non eius intuitu, ſed quia inimicus erat etiam eorum, & propria de cauſa. ita Panor. & Anan. cap. Petrus. de homic. & colligitur ex eodem cap. Quod intellige, ſi poſtquam ſuperuenerunt, non iuuit illos, nec à principio clamauit alios conuocando, aut aliquid aliud fecit, quod fuit cauſa mortis. ita Innoc. cap. ſignificaſti. de homic.

Tertiò, ſi quis percuſſit alterum non lethaliter, nec animo occidendi, tamen vulneratus illo vulnere factus eſt impotens ad fugiendum, vel ſe defendendum, & ſic ab alijs eſt occiſus, etiam non intuitu percuſſoris; eſt irregularis. ita Anan. d. cap. ſignificaſti. nu. 46. & ibi Panorm. ſi tamen nec animus erat occidendi, nec vulnus impediuit à defenſione, nec intuitu eius occiſus eſt, tunc non eſt irregularis.

4 Quartò, clericus venationi, in qua ſagittæ, aut ſclopeta emitti ſolent, incumbens, & caſu occidens; quantumcumque omnem prius diligentiam adhibuerit, irregularis eſt: quia operam dabat rei illicitæ, & talibus perſonis prohibitæ. Præpoſ. can. 1. nu. 26. d 50.

Quintò, clericus in maioribus, vel in minoribus habens beneficium, indulgens chirurgiæ, in qua inciſio, vel aduſtio adhibetur, ſi ex eius inciſione facta infirmus moriatur; quantumuis ſit doctus, ac peritus, & etiamſi ex incuria propria infirmus moriatur, irregularis eſt. cap. tua nos de homic. quia dabat operam rei talibus perſonis prohibitæ. cap. ſententiam. ne cler. vel monach.

Sextò, qui mulierem prægnantem inhoneſtè ludens, per zonam arripuit, vnde ſequitur abortus animati fœtus, eſt irregularis, cap. ſicut 2. de homic. quia dabat operam rei illicitæ.

Septimò, qui abſque conſilio medici potionem dedit infirmo, ex qua mortuus eſt, quamuis bono animo fecerit, irregularis eſt, quia dabat rei illicitæ operam, cum non eſſet peritus in arte. Ita Innoc. cap. tua nos. de homic. vnde cuſtodientes infirmum, & dantes aquam, vel vinum contra mandatum medici, vel ſine eo, vnde mors eſt ſecuta, ſunt irregulares. Præpoſ. can. 1. diſt. 50. nu. 27.

Octauò, qui in torneamentis alterum percutit, etiam animo ludendi, & vires exercendi; ſi moriatur ex vulnere, irregularis eſt, quia rei prohibitæ operam dabat: eſt enim prohibitus ludus hic, cap. felicis. de torneam.

Nonò, qui infantes tenellos in lecto ſecum collocant, & opprimunt dormientes, ſunt irregulares: quia dant operam rei illicitæ, cum id ſit prohibitum canone, conſuluiſti. 2. q. 5. Quod ſi propter paupertatem coacti ſunt in eodem lecto collocare, ſi non adhibuerunt diligentiam, & opprimant, ſunt irregulares; ſecus ſi adhibuerunt diligentiam.

5 Altera regula eſt, qui operam dat rei licitæ, ſi tamen non adhibuit prius diligentiam, ne mors ſequeretur; ſi ea poſtea ſequatur, irregularis eſt: eundem enim effectum facit dare operam rei illicitæ, & dare operam rei licitæ, non adhibita diligentia, ne mors ſequatur. quæ diligentia tunc eſt adhibenda, quando aliquod eſt periculum in opera ipſa licita, alias non eſt opus diligentia

gentia.quod annotat Panor.cap.ex litteris.2.de homic.dicens,non teneri aliquem clamare,quãdo proijcit rem in locum ſolitarium, & per quẽ nullus conſueuit pertranſire. Idem Anan. ibidem.Huius regulæ ſunt aliquot exempla.

6 Primò, ſæcularis (cui venatio ferarum cum ſagittis, & ſclopetis non eſt interdicta) ſi caſu occidat aliquem, quia non præmiſit diligentiam (vt ſi propè viam venabatur, aut in loco, in quo ſolent eſſe homines) irregularis eſt, quia etiamſi daret operam rei licitæ, oportebat prius diligentiam adhibere, quando locus ille hominum commercio vicinus erat, aut aliqui in eo verſari ſoliti erant.

Secundò, tecta mundans, lapideſq; proijciens in via, ſi caſu percutiat tranſeuntem, & occidat, irregularis eſt, ſi non adhibuit diligentiam, ponendo ſigna, vt cautè viatores tranſirent, aut prius clamando vt omnes cauerent.

Tertiò, presbyter volens corrigere puerum de ſua familia,cingulo,quo cingi ſolebat,verberauit: cõtigit quod cultellus de vagina,quæ cingulo adhærebat, elapſus, eum in dorſo vulnerauit,& occaſione vulneris mortuus eſt;irregularis cenſetur,cap.ad audientiam.de homic.non enim diligentiam debitam adhibuit, etiam ſi daret operam rei licitæ.

Quartò, qui puerum quendam intuitu diſciplinæ percuſſit in capite, & poſt paucos dies occaſione vulneris interijt, vel in aliam infirmitatem,ex qua mortuus eſt, incidit, irregularis eſt: quia non adhibuit modum, & diligentiam in diſciplina alias licita, c.presbyterum. de homic.

7 Quintò, quidam laicus ludens cum diacono,inſiluit equitans ſuper eum:caſu autem percuſſus eſt à falce diaconi, quam ad latus habebat,& ex vulnere expirauit;diaconus irregularis efficitur,c.continebatur.de homic.quia incautus fuit: debuit enim in tali ludo prius falcem à ſe remouere.Quamuis ergo daret rei licitæ,& non prohibitæ operam, tamen diligentia non fuit adhibita.

Sextò,chirurgus, aut medicus, etiam ſæcularis,qui licitæ rei operam dat,ſi ex incuria ſua,& imperitia, quia ſcidit infirmum, aut potionem dedit,quando non oportuit, & inde mortuus eſt infirmus; eſt irregularis: quia non adhibuit debitam diligentiam.

Septimò, qui infirmum morti proximum de loco mouet,ideoq; infirmus citius moritur;irregularis eſt, etiamſi bono fine, & non intentione id mortis faciat, ſi tamen id incautè, & non adhibita diligentia faciat.

Octauò,qui leonem,aut vrſum, aut cornupetam taurum habet, & non adhibet diligentiam, vt ſi leo, aut vrſus,aut ſimile animal, ſint ligati, ſint & bene cuſtoditi, aut habet in vijs publicis etiam ligatos; ſi caſu tranſeuntem occidant, irregularis eſt. Si etiam eſt taurus cornupeta in agris,& ille non præmonet,vt viatores à via declinent;aut diligentiam adhibet,ne viatores offendat; eſt irregularis, ſi homicidium ſequatur. In his caſibus irregularitas eſt ex opera licita, quia diligentia non adhibetur.

Nonò,qui mittit puerum ad aquandũ equum in flumine,etiamſi moneat,vt caueat; ſi caſu ſuffocetur, irregularis eſt, quia non adhibuit omnẽ diligentiam.ita Præpoſ.can.1.d.50. num.26.allegans Oſtienſ. quamuis hoc potius ad regulam præcedentem pertineat, quia dabat operam rei illicitæ.

8 Tertia regula, quando aliquis operam dat rei licitæ, & adhibet diligentiam, ne ſequatur mors; ſi caſu aliquo,& præter intentionem eius ſequatur,non eſt irregularis. Huius regulæ habemus multa exempla etiam in iure.

Primò,in cap.lator.de homicid.Dum quidam cum quodam clerico luderet, & eum proijceret in terram; cultellus,quem proiectus clericus habebat, incidit in proijcientem, & eo percuſſus occubuit:hic non eſt factus irregularis,quia non dabat operam rei illicitæ, & caſus fuit omnino fortuitus. Vbi attende, quod ſupra annotaui,diligentiam eſſe adhibendam, quando ineſt aliquod periculum, ſecus non eſt neceſſe: ludus enim hic non erat periculoſus, ſed caſu contigit, vt proijceretur in terram clericus. Si enim periculoſus eſſet, debuerat ante ludum clericus proijcere cultellum, & non proiecto defuiſſet neceſſaria diligentia, ſicut defuit in illo, de quo ſupra diximus ex can. ad audientiam. de homic. qui irregularis fuit,quia falcem non abiecit:ludus enim ille erat periculoſus,at non hic,de quo nunc loquimur.

9 Secundò,in cap. dilectus. de homic. Quidam Capellanus, cum quadam corporis moleſtia grauaretur, vt comedendi appetitum excitaret;equum,quem nutriebat,aſcendit: qui cum non bene pareret habenis, ſed præter ſeſſoris arbitrium ſaltibus laſciuiret; ipſe vt refrænaret equi impetum, fræno vim intulit, & calcaribus ſtimulauit: equus autem fræno fracto currens feſtinanter, abiecto ſeſſore irruit in mulierem baiulantem puerum, ipſumque puerum oppreſſit.talis nõ cenſetur irregularis, non dedit enim operam rei illicitæ, nec culpam vllam in hoc com-

commiſit. Vbi aduerte, hunc neſciuiſſe equum eſſe ferocem; ſi enim ſciuiſſet, & ipſe imperitus eſſet equitandi, aut ſi peritus eſſet, non curaſſet fræno vti forti, quod facilè rumpi nō poſſet, eſſet irregularis, quia diligentiam non adhibuit, vt ibi dicit Gloſſ. & hic eſt caſus in cap. ſignificaſti, de homic. vbi equus buccadurus, præter voluntatem clerici ſedētis mulierem interfecit raptus in curſum: hic quia neſciebat prius vitium equi, non cenſetur irregularis: ſed ad cautelam ei imponitur pœnitentia.

10 Tertiò, in cap. ex litteris. de homic. Cum quidam presbyter fœnum de curru deponere vellet; perticam ſuperius alligatam proiecit in terram; poſtea puerum quendam iuxta currum ſemiuiuum reperit, in quo præter liuorem in fronte nihil inueniri potuit læſionis, qui mortuus eſt. hic acceſſit ad Papam, qui cum intelligeret, presbyterum, antequam proieciſſet perticam, circumſpexiſſe diligenter circumcirca, an vllus eſſet circa currum, declarauit eum non eſſe irregularem, quia dabat operam rei licitæ, & adhibuit diligentiam. Adijcit Papa, quod ſi laborat infamia, aut ſcandalum eſt (nimirum quia eum culpabilem ceteri putant) non debet ſine purgatione permitti celebrare. quæ intellige, quia non creditur debitam diligētiam adhibuiſſe. Debet ergo purgari, vt conſtet adhibuiſſe diligentiam: quod ad forum exterius pertinet.

11 Quartò, cap. ex litteris. 2. de homic. Quidam monachus campanam de campanili deponebat; lignum autem ipſa motione cadens puerum occidit: hic ſi rem vtilem agebat, & in loco, per quem aliquem eo tempore tranſire, aut ibi exiſtere, aut illuc venire conſuetum nō erat; non cenſetur irregularis. Adde, ſi tamen eo tempore fecit, quo aliqui ibi eſſe aut tranſire conſueuerant; nec adhibuit diligentiam; aut ſi rem non bonam agebat, quia malo aliquo fine campanam dimouebat; tunc eſſet irregularis, quia aut daret operam rei illicitæ, aut ſi licitæ, non adhibuit diligentiam debitam.

12 Quintò, cap. exhibita. de homic. Puer cum coætaneis ludens, & vnum inſequens illorum, lapidem, non animo lædendi, ſed timorem incutiendi proiecit: ille in alterum lapidem corruens caput offendit, & mortuus eſt, tum propter imperitiam medici, tum propter incuriam patris. hic non cenſetur irregularis, quia nō dabat operam rei illicitæ, nec vlla in hoc diligentia adhiberi potuit. Vbi aduerte, Innoc. hunc textum intelligere, quando, qui corruit, & offendit in lapidem, non id fecit timore, vt declinaret propter proiectum lapidem (tunc enim eſſet proiector irregularis) at re vera textus loquitur de eo, qui timens lapidem, etiam à tergo proiectum declinauit: nam dicit, quamuis non ſit lapide percuſſus, nec tactus, tamen corruens offendit in alium lapidem: quaſi diceret, motu lapidis proiecti territus declinauit, & corruit, vt fieri ſolet: declinare enim ſolemus in alteram partē, quando proiectum lapidem à tergo ſentimus. & ita Panor. ibi textum intelligit, & Gloſſ. ibi: dicit autem ludum eſſe noxium, tamen excuſari, quia incuria patris, & imperitia medicorum ille mortuus eſt. Sed hoc non rectè dicitur: nam ſi dabat operam rei illicitæ, etiamſi incuria alterius percuſſus eſt mortuus, ille eſt irregularis. Panor. dicit, ludum licitum pueris ante annum pubertatis; ideo non eſſe irregularem; ſecus ſi adultus eſſet, aut ita magnum lapidem proieciſſet, qui grauem timorē incuteret. ego puto etiā in adulto non inducere irregularitatem, quando lapis eſt paruus, & non proijcitur ad percutiendum, ſed ad leuem timorem incutiendum: eſſet enim leuiſſima culpa, quæ nō facit irregularem, vt paulo poſt dicemus. Idemque dico, quando duo inuicem ludunt, & oua, aut poma inuicem proijciunt, ſi caſu aliquis declinans caderet, & percuſſus ligno, vel lapide expiraret, non puto eſſet irregularis proiector, quia leuiſſima hæc ſunt, & non cenſetur illicitus ludus: ſecus ſi magnos lapides, aut ligna proijcerent, tunc eſſet illicitus ludus, & induceret irregularitatem, vt dicit Præpoſ. can. 1. diſt. 50. nu. 26.

13 Sextò, in cap. Ioannes. de homic. Quidam ſacerdos pulſauit campanam, vt ſigno dato populus cōueniret: caſu cecidit tintinnabulum, & puerum occidit: non eſt irregularis, quia dabat operam rei licitæ; nec caſus omnes fortuitos præuidere potuit. Vbi aduerte, tunc diligentiam adhibendam, quando periculum imminet: vbi autē nullum eſt, eſt caſus omnino fortuitus: eſſet autem culpa, quando ſciebat tintinnabulum non bene ligatum, aut aliàs cadere ſolitum; in quo caſu eſſet irregularis. Hi ſunt caſus in iure expreſſi, per quos multi alij deciduntur.

Septimò, ſi quis ludēs pilæ ludo, quem vocant palamaglio, in loco, per quē nō ſolent aliqui pertranſire; & facta diligentia, ſi aliquis forſan adeſt, clamando, caſu occidat; non erit irregularis: ſecus ſi in via publica, aut non facta diligentia.

Octauò, ſcindens ligna prope viam, aut in loco, vbi aſtant aliqui, ſi caſu ferrum reſiliat, & occidat aliquem; eſt irregularis: quia non præmiſit diligentiam: ſecus ſi diligens fuit, aſtantes aduer-

aduertendo, aut præcauendo, ne reſilire ferrum facile poſſet, aut in locis ſolitarijs incidẽdo, can. qui arbores. d. 50. & can. ſæpe contigit eadem d.

14 Nono, chirurgus laicus, aut in minoribus, nõ habens beneficium, aut medicus, qui peritus eſt, & diligentiam adhibet, ne ex incuria infirmus moriatur; ſi caſu infirmus moritur ratione medicamenti exhibiti, in quo peritus errare potuit, non eſt irregularis. Non enim omnia ſciri poſſunt, nec omnis error præcaueri: quod ſi imperitus vel negligens eſt, & ex eius imperitia vel negligentia mortuus eſt infirmus, erit ille irregularis. Inn. c. tua nos. de hom.

Decimò, ſi duo ſecabant arborem, & inſtante arboris caſu, vnus illorum dixit alteri, fuge: hic verò fugiens, oppreſſus eſt ab arbore cadente, ille non eſt irregularis. can. ſi duo fratres. d. 50. His exemplis hæc tertia regula manifeſta eſt.

ADDITIONES.

Vide D. Tho. 2. 2. q. 64. art. 8. Caiet. Bañes, Sal. Arag. ibi. Couar. p. 2. §. 4. Sot. l. 5. q. 1. art. 6. Sayr. lib. 7. c. 5. Maiol. lib. 5. cap. 48. §. 3. Silu. homicidium. 2. Leſſium lib. 2. c. 9. dub. 15.

Prima.) Si omnem adhibuit diligentiam, ne ſequeretur homicidium, non eſſe irregularem, docuit Can. etiamſi daret operam rei illicitæ. Vide Sal. l. c. contr. 3. Val. to. 2. d. 6. q. p. 3. idem fere; niſi actio illa, ex ſua natura, periculum homicidij annexum haberet. Idem fere Sayr. a nu. 14. Auil. diſp. 6. ſect. dub. 1. tres refert ſẽtẽtias, & cũ tertia Nau. Cou. Sot. docet, tũc eſſe irregularem, cum res illicita de ſe periculoſa eſt, ne ex ea mors ſequatur.

Altera.) Silu. l. c. nu. 2. Sayr. 10. Auila dub. 1. prope finem.

Tertia.) Silu. l. c. Sayr. nu. 9. Corollaria ex regulis his deſumpta multa habes apud Sayr. c. 6.

Adulterum à marito adulteræ in adulterio inuentum, & inuaſum irregularem eſſe, ſi ne occidatur, occidat, cum moderamine inculpatæ tutelæ, ait Nauar. nu. 7. c. 14. negant, probabilius, Mercado l. 6. de contr. c. 4. Sot. lib. 5. de Iuſt. q. 1. art. 9. Auil. dub. 3. l. c. Leſſ. dub. 15. nu. 196. & alij.

Qui rei illicitæ, & periculoſæ operam dat, non putatur neceſſariam diligentiam adhibere, niſi opus omittat. Auil. dub. 1.

De nonnullis circa huiuſmodi regulas. Cap. LXXXII.

ELENCHVS.

1 *In homicidio caſuali, quando ſit irregularis, & quid in voluntario, & in neceſſario.*

2 *An quæcunque opera illicita, ſit talis ad effectum inducendi irregularitatem in homicidio caſuali.*

3 *Diſtinctio pro hac doctrina.*

4 *Caſuum quorundam ſolutio. 5. 6.*

7 *Vnum notandum circa hos caſus.*

8 *Quanta culpa requiratur in homicidio caſuali ad irregularitatem contrahendam, vbi de multiplici culpa.*

9 *Notanda circa culpæ quantitatem. 10.*

11 *Infantes quot modis ex incuria parentum mori poſſint.*

QVia per tres regulas præcedẽtes Doct. dicũt omnes caſus, qui ad irregularitates ex homicidio caſuali prouenietes ſpectant, demonſtrari, idcirco aliqua ſunt declaranda, & obſeruanda.

1 Primum eſt, hoc eſſe peculiare in homicidio caſuali, vt vbi nulla eſt culpa (nempe quia nõ datur opera illicitæ rei, & diligentia debita adhibetur) nulla ſit irregularitas: vnde in homicidio caſuali nulla eſt irregularitas, quæ non ſit ex delicto; quando enim non eſt delictum, non eſt irregularitas. In voluntario autem homicidio aliquando eſt irregularitas ex defectu, aliquando ex delicto, quia etiam ſine culpa incurritur. In homicidio etiam neceſſario, & ad defenſionem, aliquãdo ſine culpa contrahitur; ideo aliqua eſt ex defectu, aliqua ex delicto: at in caſuali, vbi ceſſat culpa, ceſſat irregularitas. Ratio autem diſcriminis eſt, quia in voluntario, & in neceſſario homicidio, quamuis non ſit culpa, non propterea deeſt voluntas occidendi: at in caſuali, quando nulla eſt culpa, nullo modo eſt volitum. vnde merum caſuale non procedit ab hominis voluntate. Hoc dictum, nempe in caſuali, vbi culpa non intercedit, nullam eſſe irregularitatem, eſt S. Tho. 2. 2. q. 64. art. 8. & Panorm. cap. ad aures. de ætat. & qualit. & Præpoſit. can. 1. diſt. 50. nu. 26. nec in hoc eſt recipienda Gloſſ. cap. dilectus. de homicid. quæ tenet, in hoc caſu irregularem eſſe eum, qui nondum eſt promotus, ne promoueri poſſit: ſed eam Gloſſam meritò reprehendit Panorm. in eodem cap. dilectus. Nec contra hoc eſt can. ſi quis non iratus. 15. q. 1. vbi videtur irregularis is, qui caſu, nulla præcedente culpa, occidit. ſed Gloſ. ibi bene reſpondet, non eſſe illud verbum (ſecundum legem repelli) intelligendum de lege promotionis, quaſi ille ordinari non poſſet; ſed ſecundum legem veterẽ reputatum eſſe homicidam, vt à parentibus, occiſi extra vrbes refugij occidi impune poſſet. Alij aliter reſpondent. veritas tamen hæc eſt,

nullam eſſe irregularitatem in homicidio caſuali,in quo datur opera rei licitæ, & nulla eſt negligentia : quod ſatis euidenter confirmatur ex cap.Ioannes.c.lator.& c.dilectus. de homicidio. & alijs allegatis in explicatione tertiæ regulæ.

2 Secundò, in eiſdem regulis annotandum eſt ſecundum Sot.lib.5.de iuſt.q.1.art.9.& Couar.& Socin.c.ad audientiam.de homic. & Anchar.c.vlt.de homic.in 6. nõ quamcumque operam illicitam cenſeri illicitam, ad effectum inducendi irregularitatem in caſuali homicidio, ex opera illicita ſubſecuto;ſed quando opera illa ex genere ſuo eſt periculoſa, & inductiua homicidij.Si enim talis non eſt,quamuis ſit alio ex capite illicita, & aliquo caſu ſequatur ex ea homicidium;non propterea erit dicendus ille dare operam rei illicitæ, & irregularis. Couar.addit, quod etiam erit illicita, etiam ſi ex ſuo genere non ſit ordinata ad mortem ; ſi tamen talis ſit, quod ex ea frequenter ſequitur mors.quod exẽplis Sotus,& Couar.manifeſtant,ex ijs, quæ ſupra diximus ; nempe qui campanam pulſauit, & tintinnabulum cadens caſu occidit puerum, diximus non eſſe irregularem, quia dabat operam rei licitæ, & non potuit præuidere omnes caſus: ponamus,quod tempore interdicti, aut indebito ſonabat,opera erat illicita,quia prohibito tẽpore;non tamen propterea erit irregularis, quia non eſt illicita,quaſi periculoſa,& inductiua homicidij, quia rariſſimè illud accidit. Similiter qui equitabat,& caſu equus,fræno fracto, irruit, & occidit puerum ; diximus non eſſe irregularẽ, quia dabat operam rei licitæ. ponamus, illam equitationem illicitam,quia nociua erat ſanitati illius,non propterea ſit irregularis,quia equitatio ex ſuo genere non eſt periculoſa,nec inductiua homicidij. Rurſus,qui ſecabat arborẽ, adhibita omni diligentia, caſu occidit hominem, irregularis non eſt, quia dabat operam rei licitæ.ponamus,nõ eſſe propriam arborem, ſed furtum committere, erit illicita ; at non propterea erit irregularis.Denique opera illicita debet eſſe talis, vt ſit ſuo genere, & non per accidens periculoſa, aptaq; ad inferendum homicidium, aut ex qua frequenter id ſequatur: id quod omnia exempla poſita in prima regula oſtendunt.

3 Hanc doctrinam cum poſitis exemplis nõ exiſtimo abſolutè probandam, vt pote contra textus canonicos, & contra communem ſententiam ; ſed diſtinctione opus eſt tali. Aut enim opera illicita eſt cauſa immediata homicidij, nempe per quam occiditur homo ; vt quando aliquis mittens ſagittam, aut ſcindens arborem, aut proijciens lapidem, aut ſimile quid faciens occidit hominem : aut eſt cauſa mediata, nimirum quando aliquid fecit, vnde mors hominis aliunde euenit ; vt qui commiſit adulterium, propter quod adulter iniuria affectus ſe ipſum occidit ; aut induxit alterum ad rixã, in qua occiſus eſt ab aduerſario. Sunt alij ſimiles caſus, in quibus opera illicita non eſt cauſa immediata homicidij, ſed ex qua ſequitur homicidium ab alio,ſeu alia actione,& opera eſt factum. Eſt autem magnum diſcrimen inter hæc : quando enim opera illicita eſt immediatè cauſa homicidij,quomodocumque ſit illicita,& prohibita,facit hominem irregularem, etiam præmiſſa omni diligentia : quantum enim ad irregularitatem inducendam,ſatis eſt,talem operam prohibitam facere, a quo homo abſtinere debuit, hæc enim canonum eſt diſpoſitio expreſſa. Nam in cap. ex litteris.2.de homicid.caſus fuit de quodam monacho,deponente campanam de campanili : accidit autem lignum corruere, & puerum occidere.conſultus Papa de irregularitate,reſpondit, eum non eſſe irregularem, duobus conditionibus poſitis.Vna eſt,ſi rem neceſſariam, & vtilem agebat : quod diſiunctiuè intelligunt Panor. & Anan.ibid.nempe ſi neceſſariam,aut vtilem rem agebat.Altera eſt,ſi nullus tunc de conſuetudine illac ſolebat tranſire,aut illic exiſtere.

4 A contrario ergo ſenſu, ſi rem non vtilem agebat,erat irregularis: & ita Oſtienſ. Panor. & Anan. notant, addens Anan.quod ſi id agebat, quia furabatur, aut mala de cauſa deponebat campanam, eſſet irregularis. Quando igitur opera eſt cauſa immediata mortis, quomodocumque ſit illicita, inducet irregularitatem. quod eodem prorſus modo iudicandum eſt de caſibus, à Couarruuia, & Soto in ſuum fauorem propoſitis.

Primò,de eo, qui campanam pulſabat, & tintinnabulum cadens occidit, dico, ſi tempore interdicti, aut mala de cauſa ſonabat, eſſe irregularem : quia operam dabat rei illicitæ, quæ fuit immediata cauſa mortis: vnde textus cap.Ioannes. excuſauit illum ab irregularitate, qui ſonabat, vt populum fidelium ad diuina conuocaret. Idem dico de illo, qui equitabat cauſa illicita : nam textus cap. dilectus, loquitur de eo, qui ſanitatis gratia equitabat. Rurſus, qui ſcindens arborem alienam furto, occidit, eſt irregularis, vt rectè Silu. verb. homicidium. 2. §. 12. dixit, quidquid dicant Sotus, & Nauarr. qui non aduertunt diſtinctionem : omnes enim iſti non agebant rem vtilem, & ſunt immediatæ cauſæ occi-

occiſionis:ergo ſunt irregulares, per cap. ex literis. allegatum. vnde rectè Caiet. 2. 2. q. 64. art. 8. dicit, qui equitationi incumbens, & occidit caſu, quando equitatus eſt ei prohibitus, eſt irregularis; quia dabat operam rei illicitæ: & quamuis non ſemper incurrat reatum homicidij, quantum ad culpam, quia rariſſimè id accidit, & præter omnem eius voluntatem; tamen quia dabat rei illicitæ operam, canones imputarunt quantum ad irregularitatem. quod valde annotandum eſt: non enim ſemper imputatur homicidium ad reatum homicidij, quamuis imputetur ad irregularitaté, quia canones id decreuerunt propter culpâ aliâ inuentâ in tali opere.

5 Quando verò illicita opera non eſt immediata cauſa homicidij, tunc puto diſtinguẽdum. Aut erat periculoſa ex ſe, vel ex circunſtantia aliqua, vel conſuetudine; aut non: ſi erat periculoſa, inducit irregularitatem, ſi non adhibita ſit diligentia: ſi vero non erat periculoſa, non inducit irregularitatem. hoc exemplis declaratur. Qui vinum bibit, ſe inebriando, & poſtea occidat hominem, vt ſuperius diximus cum multis Doctoribus, non erit irregularis, quamuis dederit operam rei illicitæ, inebriando ſe, quia hæc inebriatio non eſt cauſa immediata mortis, niſi quando ipſe nouit, ſe in ebrietate furere: tunc enim diligentiam tenetur adhibere, alias erit irregularis: ſicut in eo, qui dormiens occidit inimicum, is enim non erit irregularis, niſi quando nouit periculum. Idem dico de eo, qui irritauit aliquem iocoſis verbis importunè, aut iniurioſis, vnde poſtea ille ſe occidit; non erit irregularis, etiam ſi daret operam rei illicitæ, quia non eſt immediata cauſa, nec periculoſa, niſi quando nouerat, illum eſſe furibundum, & nimis extra ſe exire ſimilibus verbis. Idem dico de eo, qui cõmiſit adulterium, aut ſtuprum, propter quæ occiſæ ſunt a marito, vel parentibus fœminæ; ille non erit irregularis, niſi quando periculum aliquod imminebat, vt quia erant fœminæ nobiles, aut maritus, vel parentes tales, de quibus præſumi poterat eos ſcire poſſe, & ſcientes occiſuros. Hæc confirmantur ex c. is qui. de ſent. excom. in 6. vbi qui mandauit percutere, prohibendo, ne occideret; irregularis eſt, non ſolum, quia in culpa fuit mandando, ſed etiam, quia periculoſum erat, & veriſimiliter id potuit cogitari.

6 Hinc reſolutio patet cuiuſdam caſus de eo, qui cum ſollicitaretur ab aliquo inhoneſtè, dixit, noli me ſollicitare, alias me interficiam; ille ſollicitare non deſtitit: vnde factum eſt, vt ille ſe occideret: profectò eſt irregularis, etiam ſi cauſa mediata fuerit homicidij, quia dabat operam rei illicitæ, quæ ex circumſtantia quadam erat periculoſa, quia ille ſibi comminatus erat mortem, nec tamen ſe abſtinuit à ſollicitando. non tamen eſſet irregularis, ſi nihil tale cogitando ille ſe occideret, quia non erat veriſimile illud euenturum. Per hunc caſum multi ſimiles decidi poterunt.

7 Aduerte tamen, quod ſi opera eſſet licita, & maximè obligatoria, tunc non eſſet irregularis, etiamſi ſciret illum ſibi mortem illaturum. quod docet, & exemplis declarat Auguſt. 23. q. 5. can. cum homo, de eo, qui comminatur ſe occiſurum, niſi aliquis ſibi in re inhoneſta conſentiat. hic ſi non conſentiat, non erit irregularis, etiam ſi ille ſe occideret. Similiter ſi comminatur ſubditus mortem inferre ſibi, ſi à Prælato, vel à patre corrigatur. ſimiliter, ſi quis vult ſe occidere, ſi quis non det illi centum aureos dono. Denique ſunt multa huiuſmodi, in quibus, quando eſt ſcandalum paſſiuum, ſi illi ſe occidant, nulla eſt culpa, nec irregularitas benefacientium.

8 Vnum ſupereſt in his regulis declarandũ: Cum homicidium caſuale non putetur ad irregularitatem, niſi ei, qui fuit in culpa; quanta culpa ſufficiat ad eam contrahendam. Aduerte ergo ex Bart. l. quod Nerua. ff. depoſiti & Panor. c. 1. de commoda. culpam, de qua nunc agimus, dici deuiationem ab eo, quod rectum eſt, quod per hominis diligentiam præuideri poterat. culpam enim nũc appellamus negligentia, & omiſſionem eius, quod potuit, & debuit fieri. Eſt autem triplex, lata, leuis, & leuiſſima. Lata culpa eſt omiſſio illius diligentiæ, quam communiter homines illius conditionis, & profeſſionis adhibere ſolent. verbi gratia, dedi tibi librum commodato, tu reliquiſti in bancho ante domum, vnde furto ſublatus eſt: eris in culpa lata, quia in cuſtodiendo non adhibuiſti diligentiam, quæ communiter ab hominibus ſolet adhiberi: ſolent enim communiter homines maiorem in his adhibere diligentiam. Leuis culpa eſt omiſſio diligentiæ, quam non omnes communiter adhibere ſolent, ſed diligentiores: verbi gratia, dediſti pecunias mercatori, qui communiter habebatur bonæ fidei. perd. diſti, quia ille talis non erat: leuis eſt culpa, quia homines diligentiores inquiſitionem maiorem ſolent facere. Leuiſſima eſt omiſſio diligentiæ, quam exquiſitiſſimi homines ſolent facere: verbi gratia, commodatum in arca poſuiſti, reſeraſti: at re vera manſit aperta, quia non tentaſti ma-

nu , qn eſſet clauſa . eſt leuiſſima culpa, quia id non faciunt diligentiores, ſed homines diligentiſſimi, & valde cauti. Eſt ergo difficultas, quanta culpa inducat irregularitatem in caſuali, quando non adhibetur debita diligentia. Gloſ.c.ſignificaſti. 1. de homic.affirmat, in eo, qui operam rei licitæ dabat, etiam leuiſſimã culpam inducere irregularitatem: ſed re vera, exempla, quæ Oſtienſ. & Ioan.Andr. ibi adducunt, potius ad leuem culpam pertinent. multa de hoc dicunt Silu.homic.2.§. 15. & Angel. & ceteri Summiſtæ. hæc tamen, quæ ſubiungam, probabiliora videntur.

9 Primò, quando homo non eſt cauſa immediata homicidij caſualis, ſed aliunde accidit mors; ſi dabat operam rei licitæ, lata culpa inducit irregularitatem, non leuis, nec leuiſſima. hoc eſt Innoc.can.ad audientiã.de homicid. & Præpoſ.canon.1.d.50. nu. 27. qui loquentes de eo, qui habet leonem, aut vrſum, qui ex illius negligentia occiderũt quemdam, affirmant latam culpam, & negligentiam diſſolutam inducere in hoc caſu irregularitatem.

Secundò, quando dabat operam rei illicitæ, etiamſi non ſit cauſa immediata homicidij, in quacumque culpa eſt irregularitas; immo, vti diximus ſuperius, aliquãdo etiam adhibita omni diligentia, eſt irregularis. hoc eſt Silu. homic. 2.§.2.& 15.

Tertiò, quando vero eſt cauſa proxima, ſi dabat operam rei illicitæ, ſufficit etiam quælibet culpa: nam ſi quando eſt cauſa mediata, eſt irregularis, multo magis quando cauſa immediata: vt qui dat potionem infirmo, cum ſit medicus: qui in venatione prohibita occidit: denique etiam omni adhibita diligentia ſit irregularis.

10 Quartò, ſi vero dabat operam rei licitæ, tunc diſtinguendum eſt: aut enim eſt cauſa in omittendo, vt ſi mortuus eſt aliquis infirmus, quia ipſe omiſit adhibere diligentiam; tunc non ſufficit leuiſſima, ſed leuis: vnde medicus, ex cuius negligentia mortuus eſt infirmus, irregularis erit, ſi ſit leuis culpa: quamuis Couarru. putet eſſe, etiam ſi ſit leuiſſima, quando medicus tenebatur mederi, quia erat mercede conductus: ſed puto, quantum ad irregularitatem, nihil id facere. hoc verũ eſt, illum teneri ad maiorẽ diligẽtiam adhibendã: tamen nõ propterea eſſet irregularis, ſi ex leuiſſima culpa moreretur infirmus.

Quintò, ſi dabat operam rei licitæ, & ex eius culpa mors immediatè ſequitur in committendo, erit irregularis. hoc teneo contra Silu.verb. homic.2.§.2.& 15.cum Couar.qui putat, in cõmittendo eſſe ſatis leuiſſimam culpam; & argumentum eſt ex 2.q.5. can. conſuluiſti. Vbi, qui opprimunt filios in lecto ſecum dormientes, etiã quãdo id ſine peccato facere poſſunt, quia pauperes ſunt, nec habent vbi illos collocent, ex quauis culpa, etiam leuiſſima teneri. quod ſi in culpa fuerunt, quia habebant vbi eos collocarẽt, non tantum irregulares ſunt, ſed etiam rei homicidij.& hoc eſt quod ibi Gloſſ.annotat.

11 Vbi aduerte, quod ex incuria parentum tripliciter infantes mori poſſunt.

Vno modo, ex incuria ſola, ſine actu, aut tactu ipſorũ, vt quando in cunis ſuffocantur ex parentum negligẽtia. Et hic eſt poſterior caſus c. quæſitum de pœnit.& remiſ.vbi Panor. annotat, incuriam leuẽ in hoc caſu inducere irregularitatẽ.

Secundò modo ex parẽtum procuratione, aut ſtudioſa negligentia (nimirum quia ipſi procurarunt mortem illorum, ipſos opprimendo; aut ſtudioſe neglexerunt; nempe non adhibuerunt diligentiam hoc fine, vt illi in cunis ſuffocarentur: & hic eſt caſus prior cap. quæſitũ.) & hoc homicidium non eſt caſuale, ſed voluntariũ. quod maximẽ annotandũ eſt, quod quidã non aduerterũt: nã quod aduenit ex procuratione, aut negligẽtia ſtudioſa, nõ eſt præter voluntarẽ, nec eſt caſuale.

Tertio modo, quando in lecto iuxta parentes poſiti, ab ipſis opprimuntur dormientibus, citra voluntatem eorum, & tunc fuerunt negligentes committendo, quia per actum eorum occiſi ſunt: & hic eſt caſus can. conſuluiſti. 2. q. 5. & ſufficit quæcumque negligentia, etiam ſi darent operam rei licitæ, & bona intentione id facerent, tenentur de qualibet negligentia.

ADDITIONES.

Vide Auil.diſp.6.ſect.1.l.c.

Primum) Ex veniali crimine contrahi notam irregularitatis, docent Caiet. Arrag. 2. 2.q. 64. art. 8. Cord. q. 37. Conrad. 1.2.q.73.at ex mortifero ſolum id accidere, verius, affirmant Nauar.c.27.nu.252.Salon. l.c. contro. 3. Valen. to.4.d.7.q.19.p.3.§.5.Suarez to.3. d.31. ſect.6. dub.6.Sayr.cap. 5. nu.5. cum enim irregularitas ex delicto ſit pœna grauis, nonniſi ob mortiferam culpam inferenda eſt. Auila, dub.11.de culpa tres ponit concluſiones: 1. in dante operam rei illicitæ, & ideò vetitæ, quia periculoſa eſt, ſufficit culpa leuiſſima in præcauendo illa, ex quibus mors ſequi poterat. 2. in dante operam rei licitæ, vel illicitæ, non periculoſæ, culpa lata neceſſaria eſt. 3. lata culpa non ſatis eſt, niſi crimen ſit mortale.

Inductiua homicidij.) Proxima cauſa mortis, ait Auil.dub.1.reg.2.

In prima regula oſtendunt.) Duas alias ſententias recenſet Auil. diſp.6. ſect.dub.1.quas,vt minus probabiles, & minus communes refellit.

Vnum ſupereſt.)De triplici culpa Nauar.c.17. nu.178. Sayr. l.c.num.4. Silu.culpa 1.Carbo.de reſtit.q.9.Vide Maiol.l.5. c.48. §.3. vbi multos refert caſus,quod etiam facit Sayr.cap. 6. Auila dub. 11. Vide Comitolum lib. 3. Reſp. Mor. quæſt.43.

Quintò.) Maiol. nu.5. l.c. vbi excuſat parentes,ſi infantes placidi ſint & lectus amplus,vel ſi parentes inopes filiolos frigeſcentes alia ratione fouere nequeant, (dum tamen in huiuſmodi homines non ſit lata excommunicatio.) Vide Sayr.lib.7.cap.6.nu.21.

De homicidio lingua perpetrato. Cap. LXXXIII.

ELENCHVS.

1 *Homicidium linguæ quot modis perpetretur; vbi tria conſiderantur.*

2 *Exempla quædam ad hanc rem conducentia.*

1 HActenus de homicidio, quod facto cōmittitur, locuti ſumus, tam voluntario,quam neceſſario,& caſuali:nunc de eo,quod lingua fit (hoc enim vocabulo Doctores vtuntur) agendum eſt: nam quantum ad irregularitatem attinet, non ſolum homicida eſt, qui per ſe occidit, aut mutilat; ſed qui alios ad occidendum, vel mutilandum inducit, mandato, conſilio, aut defenſione: his enim tribus modis homicidium linguæ committitur, vt habetur can. ſi quis viduam. d. 50. & cap. 2. de cler. pug. in duel. circa quæ tria ſunt conſideranda. Vnum eſt, in quo Doctores conueniunt, nempe, niſi interueniat homicidium facto,nunquam ſolius linguæ homicidium inducere irregularitatem: qui enim mandat, aut conſulit, aut opem fert, & defendit, vt homicidium fiat, ſi non perpetratur homicidium facto, non incurrit irregularitatem. Alterum eſt, hæc homicidia linguæ committi in homicidio voluntario, neceſſario, caſuali: in vnoquoque enim horum, qui aliquid horum trium facit, nempe conſulere,mandare,aut defendere,irregularis eſt: quod qualiter fiat, explicabitur ſtatim. Tertium eſt maxime memoriæ mandandum, nimirum non ſemper eandem irregularitatem contrahere homicidam linguæ cum homicida facti; id eſt,non qui conſulit, mandat, aut defendit homicidam voluntarium,eſt ipſe homicida voluntarius; nec qui conſulit, mandat, aut defendit neceſſarium, ipſe eſt neceſſarius. ſimiliter de caſuali; ſed ſæpe contingit, vt homicida linguæ ſit irregularis vnius ſpeciei, & homicida facti ſit alterius; immo aliquando homicida linguæ eſt irregularis, non autem facti: quod ijs, quæ dicemus, notum fiet. aliqua tamen exempla nunc proponam.

2 Primò iudex iuſtè occidi mandat reum dignum morte,& eſt irregularis ex defectu:tamen ſi miniſter occidit animo vindictæ, eſt irregularis ex delicto. ſimiliter clericus cōſulit laico occidere bannitum, laicus iuſtè occidit tamquam miniſter publicus iuſtitiæ: tamen clericus iniquè conſulit,aut mandat, aut iuuat, quia prohibitum eſt id clericis:vnde ille irregularis ex defectu, hic vero ex delicto eſt. Similiter vnus ſe defendens occidit, non eſt irregularis; at qui cōſuluit,aut mandat,irregularis eſt. Immo reſpectu eiuſdem homicidij, qui mandat,eſt vno modo irregularis, & qui conſulit, altero modo. Nam iudex iuſtè mādat interfici malefactorem: at perſona Eccleſiaſtica delinquit conſulendo iudici,vt occidi faciat: & ille ex defectu, hic ex delicto eſt irregularis.

ADDITIONES.

Vide Maiol.§.2.Sayr.cap.3. Couarr.p.2.§.2. Nauarr.nu.133.

De irregularitate ex mandato. Cap. LXXXIV.

ELENCHVS.

1 *Mandans occidi, vel mutilari an ſit irregularis.*

2 *Sex caſus, in quibus mandans non eſt irregularis, etiamſi mandatarius ſit irregularis.* 3. 4.

5 *Caſus duo,quibus mandans eſt irregularis mandatario non exiſtente irregulari.*

6 *Mandantes qui ſint irregulares ex defectu.*

7 *Mandantes qui ſint irregulares ex delicto.*

8 *Mandans quando ſit irregularis ex delicto, ſed caſualis.*

1 AGgrediamur ergo ſingula homicidia linguæ explanare, incipientes ab homicidio,quod fit mandato.Qui mandat alteri, vt occidat, aut mutilet, vel aliquid, vnde procedat mors, aut mutilatio, irregularis eſt. can. ſi quis

viduam. diſt. 50. quod quando, & quomodo fiat, ſequentibus dictis explanatur. Eſt enim aduertendum, aliquando mandantem non eſſe irregularem, etiam ſi ſit irregularis mandatarius: aliquando è contrario, mandantem eſſe irregularem, non autem mandatarium: aliquādo vtrumq. eſſe irregularem. Præterea mandantem aliquando ex defectu, & voluntarium aliquando voluntarium ex delicto, aliquando à caſu. Hæc omnia ordine exponenda ſunt.

2 In primis ſunt caſus, in quibus mandans non eſt irregularis, etiamſi mandatarius ſit.

Primo, legum conditores, qui ſtatuunt mortis pœnam malefactoribus, non ſunt irregulares, etiamſi iudicantes, & pœnam mortis ſecundum leges infligentes ſint irregulares. ita habet Arch. 23. q. 5. can. officia. vbi cauſam affert, quia qui tales condunt leges, & præcepta, non intendunt homines occidere, ſed arcere à malo, timore pœnarum. Cum Arch. ſentit Præpoſ. can. 1. diſt. 50. nu. 37.

Secundò, Prælati, & perſonæ Eccleſiaſticæ, iuriſdictionem habentes temporalem, poſſunt, & debent curam adminiſtrandi iuſtitiam ſæcularibus demandare: quibus ſi iniungant, vt adminiſtrent iuſtitiam contra malefactores, etiam ſi ſciant, ex hoc aliquos morte plectendos, & de facto interficiantur, ſintque propterea officiales & mandatarij irregulares, non ſunt ipſi mandantes irregulares. cap. Epiſcopus. ne cler. vel monach. in 6. Poſſunt etiam huiuſmodi perſonæ Eccleſiaſticæ dicere mādatarijs, & miniſtris ſuis, non patiaris malefactores viuere, ſecundū Arch. can. ſi quis viduam. diſt. 50. & Gloſſ. cap clerici. ne cler. vel monach. & ſecūdum Silu. ver. homic. 1. §. 11. poſſunt dicere, ſuper maleficio tali inquire, & adminiſtra iuſtitiam: nec erunt irregulares, dummodo non mandent occidere, aut mutilare. Hac eadem de cauſa inquiſitores tradentes hæreticum curiæ, etiam ſi ſciant comburendum, non ſunt irregulares, vt dicit Oſtienſ. cap. ad audientiam. de homic. eſt enim hoc eis per Sedem Apoſt. conceſſum.

3 Tertiò, qui mandauit aliquid licitum, nec potuit veriſimiliter cogitare mortem alicuius, aut mutilationem ex eo oriri; ſi poſtea mors ſequatur, non erit irregularis, quamuis mandatarius irregularis ſit: hoc eſt Innoc. & Panor. cap. ad audientiam. de homic. Vnde ſi quis mandat filium, aut ſeruum in correctioné verberari homini modeſto, & de quo nihil tale eſt timēdum: poſtea verò hic modum correctionis excedat, & occidat, aut mutilet; non erit mandans irregularis, ſed mandatarius. Similiter, qui mittit ſeruos venatum venatione licita, præcauens, & admonens, vt adhibeant diligentiam, ne caſu aliquis occidatur; aut quos cognoſcit tales, qui omnem prius ſolent adhibere diligentiam: ſi poſtea ipſi, non adhibita debita diligentia, aliquem caſu interficiant, non erit mandans irregularis. ſecus quando mandauit aliquid illicitum; aut ſi licitum, potuit veriſimiliter cogitare aliquid ſimile euenturum, & non adhibuit diligentiam, vt diximus de caſuali, & poſtea etiam dicemus.

4 Quartò, qui re integra reuocauit mandatum expreſsè, & ſine fictione, quod de aliquo occidendo dederat; tamen poſtea mandatarius occidit, non erit mandans irregularis, ſecundum Innoc. cap. ad audientiam. de homic. immo ſecundum eumdem, ſatis erit reuocaſſe mandatum tacitè; vt, ſi ſciente mandatario parentelam fecit, aut pacem inijt cum aduerſario, contra quem dederat mandatum. idem dicit Ancar. cap. ad audientiam. de homic. nu. 8. & Anan. eod. cap. nu. 9. Hæc reuocatio non habet locum in conſulente, vt inferius dicemus. Quidam affirmant, quando mandans cognoſcit mandatarium non mutaſſe animum per reuocationem ipſius, teneri admonere eum, contra quem eſt mandatum datum, vt ſibi caueat: ſed Panorm. cap. Petrus. de homic. tenet, non eſſe neceſſarium.

Quintò, qui mandauit alteri, vt occideret; & hic re vera non occidit nomine mandantis, ſed nomine ſuo proprio, quia eius erat aduerſarius; mandans non erit irregularis. ita tenent Ioann. Andr. & Ancar. cap. audientiam. de homic. & ratio eſt, quia nō eſt cooperatus ad homicidium: ſecus, ſi nomine vtriuſque id faceret.

Sextò, qui mandauit occidere alium intra certum tempus, & ille poſt tempus præfixum occidit, non eſt irregularis, ſecundum Anan. cap. ad audientiam. de homic. nu. 8. ſed puto, ſi mandatum erat illicitum, & ille virtute mandati occidit; quod erit irregularis mandans, caſuali tamen homicidio, non voluntario. His caſibus non eſt irregularis mandans.

5 Secundo loco, mandans irregularis eſt etiā non exiſtente mandatario irregulari. quod raro, aliquando tamen euenire poteſt, ſuppoſita doctrina communi, nempe non ſemper teneri eum, qui iniquè inuaſus eſt, ſuum occidere aggreſſorem, ad defendendam vitam propriam; ſed poſſe permittere ſe potius occidi, quàm occidere: ſi tamen occidat, non erit irregularis. Ponamus ergo caſum, nempe ſeruū alicuius domini, aut filium alicuius patrisfamilias inuaſum eſſe,

nec

nec poſſe euadere, niſi occidat aggreſſorem, tamen nolle; ſi dominus tunc, aut pater præcipiant illi, vt occidat, & ſaluet vitam propriam, tunc non erit irregularis (vti diximus ſupra) qui occidit; erit tamen ipſe mandans, quia homicidium mandato commiſit, & non ad propriam defenſionem. talis tamen irregularitas non eſt ex delicto, ſed ex defectu, quia iuſtum eſt mandatum. Si tamen eſſet perſona Eccleſiaſtica, eſſet ex delicto, quia non debuit immiſcere ſe in cauſa ſanguinis, etiam iuſta: ſecus, ſi mandaret, vt ſe defenderet, non exprimēdo vt occideret: nam tunc non eſſet irregularis. Rurſus; ſi quis ſæcularis in licita venatione, omni diligentia adhibita, præciperet ſeruo, vt emitteret ſagittā, aut bombardam, re vera ſciens inimicum ibi latentem percutiendum; ſi emitteret ſeruus, & occideret, ipſe irregularis non eſſet, quia dabat operam rei licitæ, & diligentiam adhibuit: tamen mandans eſſet homicida voluntarius ex delicto, & irregularis.

6 Tertiò loco, aliquando mandans eſt irregularis voluntarius ex defectu: iudices enim mādantes malefactores occidi, & ferentes ſententiam mortis, aut mutilationis, effectu ſubſecuto, ſunt irregulares ex defectu, & voluntarij, quia directè volunt per alios occidere: nec obſtat aliquando eos, per quos miniſtrant iuſtitiam, & occidunt, iniquo animo occidere, & eſſe homicidas iniuſtos: nam vti diximus, nō eſt ſemper eiuſdem ſpeciei irregularitas in mandante, & mandatario: ſatis eſt, ſi iuſtum eſt mandatum. Similiter ſunt irregulares ex defectu Duces, mandantes militibus in bellis iuſtis occidere, & mutilare, ſi adſint requiſita ad iuſtitiam, vti diximus ſuperius. Similiter laicus mandans occidi bannitum, quem per publicas poteſtates licet occidere, irregularis eſt ex defectu, & voluntarius, quia directè occidere vult. Similiter laicus, qui habens poteſtatem omnium cauſarum, aut tanquam delegatus à Principe, aut tanquam iudex ordinarius alteri committit cauſam ſanguinis, ſi commiſſarius occidat, vel mutilet, erit ille irregularis ex defectu, & voluntarius: nam commiſſarius virtute poteſtatis illius occidit, & mortis pœnam infligit. ita habet Præpoſ. can. 1. diſt. 50. nu. 31. & ſequenti, vbi dicit Epiſcopos, & perſonas Eccleſiaſticas ſolas non incurrere irregularitatem, ſi per commiſſarios occidant, quia eſt illis ex priuilegio Sedis Apoſtolicæ conceſſum: ſæcularibus autem id licet abſque peccato, ſed non abſque irregularitate. Ego tamen exiſtimo, in hoc, & ſimilibus caſibus cum diſtinctione reſpondendum: nam aut committit miniſtris, vt occidant; & tunc tam Eccleſiaſticus, quam laicus erit irregularis: aut committit, vt adminiſtrent iuſtitiam; & tunc neuter eſt irregularis, quia dat operam rei licitæ, & non occidunt per ſe, nec mandant directè occidi. Magnum enim eſt diſcrimen, vt diximus ſupra, quando vnus dat operam rei licitæ, & quando dat operam rei illicitæ.

7 Quarto loco aliquando mandans eſt irregularis voluntarius ex delicto, quando mandatum eſt iniuſtum, & prohibitum: quod fit, quando mandatur homicidium iniuſtum, vt quando priuatus mandat alteri, vt occidat eius aduerſarium; aut ſi iudex mandaret, & ferret ſententiam mortis iniuſtam, tunc eſſet irregularis ex homicidio voluntario ex delicto, quamuis miniſter exequens, neſciens iniuſtitiam iudicis, & innocentiam occiſi, eſſet irregularis ex defectu. Similiter, ſi clerici, aut perſonæ Eccleſiaſticæ mandarent alijs, vt occiderent, etiam malefactores, & qui iuſtè occidi poſſunt, etiamſi ipſæ perſonæ iuriſdictionem haberent, eſſent irregulares ex delicto homicidij voluntarij, quia prohibitum eſt tale mandatum. cap. ſententiam. ne cler. vel monach. Similiter Inquiſitores, ſi poſtquam tradiderunt curiæ hæreticum, & iudex nollet comburere, ſi mandarent, vt combureret; puto eſſe irregulares, quamuis Tabien. irregularitas. 2. §. 9. & 15. ſequens Felin. cap. ad abolendam. de hæret. dicat non eſſe irregularem ex tali mandato: ſed non video, quo iure hoc defendatur, cum ſolum liceat tradere curiæ. Curia autem, non poteſtate Inquiſitorum, ſed legum, & principum morti tradat: immo ſolent proteſtari iudicibus ipſis, ne mortem, aut mutilationem inferant. Rurſus, qui dicit ſeruo percuſſo ab altero, non reuertaris domum, niſi aliud ſentiam de te; ſeruus autem profectus, occidit verberantem: tunc dominus eſſet irregularis, ſecundum Panor cap. ex litteris. de exceſ. Prælat. quod diſtingue: ſi enim animo, vt occideret, vel mutilaret, id dixit, erit voluntarius homicida; ſi verò habebat intentionem, vt ſe vindicaret ſeruus citra mortem, aut mutilationem, erit cominus homicida caſualis, & ex delicto, quia dedit operam rei illicitæ, & debuit quod euenit cogitare: ſeruus autem in vtroque caſu eſt homicida voluntarius ex delicto. Similiter, qui mandauit alicui, vt alterum occideret, etiamſi ille diſtulerit occidere, eſt irregularis, ſi non reuocauit mandatū. Innoc. Panor. cap. ad audientiam. de homic. idem de conſilio, quod intelligitur, quando ex mandato, vel conſilio dato occidit.

8 Quin-

8 Quinto loco, aliquando mandans eſt irregularis ex delicto, ſed caſualis, quando nimirum rem illicitam mandauit, ordinatam ad mortem: & præter illum caſum proximè poſitum, de mandante ſeruo ſine animo occidendi, vt ſe vindicaret, eſt etiam alius caſus, cap. vlt. de homic. in 6. ſi quis mandauit alteri, vt percuteret quendam, expreſsè prohibendo, ne mutilaret, aut occideret: mandatarius autem excedens terminos mandati, occidit; mandatarius irregularis eſt voluntarius ex delicto, quia voluit occidere; tamen mandans irregularis ex delicto, ſed caſualis, quia dabat rei illicitæ operam, & poterat & debuerat facilè cogitare, ſimile euenire poſſe: caſualis verò, quia præter opinionem, & intentionem. Notat autem Gloſſ. in eodem c. quod ſi dabat operam rei licitæ (quia nimirum mandauit iuſtè percuti) ſi mandatarius excedat, & occidat, aut mutilet, non fit ille irregularis. quod intellige, quando non erat veriſimile, exceſſum fieri poſſe. Eodem modo, ſi aliquis mandauit alteri, vt occideret alterum; at poſtea euenit, vt mandatarius occideretur, vel mutilaretur ab illo; tunc mandans irregularis eſt ex delicto, caſualis tamen, quia præter opinionem, & intentionem: rem tamen illicitam mandauit, & debuit veriſimiliter cogitare, id euenire potuiſſe. ita Innoc. cap. ad audientiam. dicit in eo, qui conſuluit, vt occideret alium, euenit, vt ipſe potius occideretur; quamuis dicat, quoſdam tenuiſſe contrarium, dicentes, non eſſe irregularem, niſi quando periculũ erat, quod occidi poſſet. at Panor. cap. ad audientiam. de homic. & Io. Andr. cap. vlt. de homic. in 6. tenent eſſe irregularem indiſtinctè, & Anan. cap. ad audientiam. nu. 9. exiſtimo tamen cum diſtinctione in hoc caſu procedendum eſſe. Si enim animo fraudulento mandauit, vt potius ipſe occideretur (ſicut Saul miſerat Dauid contra Philiſtæos, vt occideretur potius ipſe ab eis) tunc ſi mandatarius occiſus eſt, mandans eſſet homicida voluntarius ex delicto, non caſualis. At ſi non intendat mortem illius, ſed eius, ad quem occidendum miſit; tunc etiam diſtinctione opus eſt, cum Præpoſ. can. 1. diſt. 50. nu. 30. & Anton. 3. par. tit. 28. c. 2. §. 2. aut enim dabat operam rei licitæ, vt qui habens auctoritatem miſit milites ad comprehendendum, vel occidendos bannitos, & aſſaſſinos; & tunc ſi cautè miſit, non eſt irregularis, ſi aliquis ex miſſis occidatur: aut dabat operam rei illicitæ, quia mandauit, vt occideret iniquè inimicum ſuum; & tunc puto eſſe irregularem caſualem, quia ad hanc irregularitatem contrahendam ſatis eſt, ſi dedit operam rei illicitæ ordinatæ ad mortem, & periculoſæ; aut ſi res licita erat, & periculoſa, & non adhibuit diligentiam: hoc autẽ in caſu dabatur opera rei illicitæ, & periculoſæ, quia in congreſſione ſemper eſt ex vtraque parte periculum. & hoc voluerunt dicere Panorm. Io. Andr. & Anan. citati. Rurſus, ſi quis mandauit alteri, vt occideret Ioannem, mandatarius autem errore occidit Petrum, eſſet mandans irregularis, non voluntarius, ſed caſualis: non quidem voluntarius, quia præter opinionem, & intentionem illius occiſus eſt Petrus: at verè deliquit, & irregularis eſt, quia illicitum fuit mandatum: & periculoſum: eſſet autem qui occidit, voluntarius, quia, etiam ſi nolebat occidere Petrum, voluit directè occidere illum, quem occidit. Rurſus, qui mandat aliquem ob quodcumque crimen detrudi in arctos carceres, ita vt veriſimile ſit, quod intra ſex, vel octo dies, vel breue tempus morietur, eſt irregularis, ſecundum Card. Clem. de homic. & Præpoſ. can. 1. d. 50. Quod intellige, ſi iuſtitia id exigente fit, & cum mortis intentione; eritque tunc voluntarius ex defectu, vt in iudice ſæculari, cui licet morte damnare. At ſi in clerico, erit ex delicto, & voluntarium, ſi eſt ex intentione: ſecus autem, caſuale. Dicit tamen Tabien. irregularitas, 2. nu. 29 §. 8. quod qui ſecũdum ſtatuta regulæ imponunt pœnitentias, non incurrunt irregularitatem, etiam ſi mors ſequatur. Ecce quibus modis mandans ſit irregularis, & quando voluntarius, quando caſualis, & quando nullam contrahat irregularitatem.

ADDITIONES.

Vide Sayr. l. c. cap 2. Maiol. §. 2. nu. 4. Couar. §. 1. nu. 3. Auilam diſp. 6. ſect. 2. dub. 2. De mandante homicidium, Azor. cap. 8. l. c. par. 3.

Primò.) Maiol. lib. 2. cap. 9. num. 10. Vide Auil. diſp. 5. ſect. 2. dub. 4.

Secundò.) Maiol. nu. 9. Couar. par. 2. §. 5. n. 8. l. c. Sayr. nu. 16. lib. 6. cap. 18.

Inquiſitores.) Couar. num. 6. dicit, eſſe praxim, vt cum ſacroſanctæ fidei Cenſores hæreticum ſæculari iudici tradunt, rogent, ne morte illum, aut membri priuatione puniant, tutiuſque eſſe, ſi coram ſæculari Iudice condemnarent, à ſeque dimitterent; vt Iudex ſtatim eum morte afficeret. Maiol. nu. 8. Neminem, qui fidei congregationibus contra hæreticos interſit, irregularitatem incurrere, ait, ex decreto Pauli IV. 29. Aprilis 1557. Iudiciale Inquiſitorum decreto. 4. Vide Sayrum nu. 15. Auil. diſp. 5. ſect. dub. 2.

Quartò.) Vide Sayr. lib. 7. cap. 2. à num. 12. Auil. diſp. 6. ſect. 2. dub. 4.

Ego

Ego vero.) Vide Sayr. lib.6. c.13.nu. 16.

Similiter Inquiſitores.) Tabiēnæ ſententiam probat Sayr. nu.15.cum Maiol. nu.8. loc.cit. & cap. 10.nu.5.ex Paulo Quarto.

Solent proteſtari.) Ita Couar.loco citato Vide Auilam dub. 9. 10.loco citato.

Rurſus qui mandat.) Vide Maiol.l.5.c.48.§.3. nu. 12.Silu. Homicidium 3. q. 5. D. Anton. 3. par. tom.28. c.2.§.6. Couar. 2.p. §. 5. num. 7. Sayr. lib. 6. c.18.num.23.

Qui ſecundum ſtatuta.) Maiol. etiam,& Sayr. loc. cit.qui addit, neque tunc fieri irregularem, cum carcer ille non eſt magis accommodatus ad inferendam mortem, quam communes alij carceres. Vide Auilam dub.3.Couar.§.5.nu.7.loco cit. Sylu. Homicidium 3.nu. 7.

De irregularitate ex conſilio. Cap. LXXXV.

ELENCHVS.

1 *Conſilium multipliciter diſtinguitur.*

2 *Conſiliarij cum Principe in condendis legibus interuenientes an ſint irregularis, & quid de eo,qui conſulit homicidium ei,qui ſine tali conſilio illud erat facturus.*

3 *Conſulens alteri, vt ſe pro Chriſti fide, vel eccleſia, &c. mortis periculo exponat, an ſit irregularis.*

4 *Conſulēs vt intra certum tempus quis occidatur, ſi eo tranſacto tempore interficiatur, an ſit irregularis.*

5 *Clerici in bello iuſto an, & quando fiant irregulares.*

6 *Conſultus à iudice de malefactoris pœna an ſit irregularis, ſi morte dignum eum pronuntiet.*

7 *Clamans contra latrones an fiat irregularis.*

8 *Prelati, & eccleſiaſticæ perſonæ an ſint irregulares conuocantes milites in ſui defenſionem.*

9 *Irregularitas qualis inducatur ex conſilio.*

1 CONſulens alteri, vt occidat, aut faciat aliud,vnde verisimiliter mors ſequi poteſt,eſt etiam irregularis. Præposit. can. si quis viduam. diſt.50.diſtinguit triplex consilium,exhortationis, approbationis, & simplicis opinionis. Rurſus, ſingulorum vnum iuſtum, alterum iniuſtum eſſe poteſt: & ex omnibus oritur irregularitas, vt modo patebit. Fere autem pari ratione procedunt, mandatum & consilium: eſt tamen vnum latum inter vtrumque diſcrimen, quod notat Innocent.communiter approbatus in c.ad audientiam. de homic. qui enim mandauit alterum occidi, ſi reuocat mandatum,re integra, non cōtrahit irregularitatem, quamuis mandatarius poſtea interficiat: at in cōſilio non ſatis eſt id reuocaſſe. Si enim aliquis conſuluit alteri, vt occideret,poſtea reuocauit consilium;at ille, cui consilium datum eſt, adhuc non diſſuaſus occidit:qui dedit conſilium, irregularis eſt. Ratio autem diſcriminis eſt, quia mandatum reſpicit mandantem: nam mandatarius nomine mandātis operatur,ob id reuocatione mandantis ceſſat vis mandati,quia veriſimile eſt,ex quo gratia alterius fit, quod ceſſabit ex eius reuocatione: at conſilium eſt in gratiam eius,cui datum eſt.Qui ergo inductus eſt conſilio alterius occidere, reū facit conſulentem, donec amoueat à conſilio, & perſuadeat contrarium: quod ſi contrarium non perſuaſus occidat,imputabitur etiam conſulenti. Ioan.Anan.c.ad audientiam.de homicid.n.8.tenet,etiam in cōſilio ſatis eſſe, ſi reuocet, & faciat quantum in ſe eſt,vt diſſuadeat,etiam ſi nō poſſit diſſuadere:nec recipit opinionē illorum, qui dicunt,quando non diſſuaſit, teneri certiorem facere eum,contra quē dedit conſilium; vt ſibi caueat,non reuelata perſona eius,qui cōſilium dedit. in qua opinione fuit Ant.4.p.tit.28.c.2.§.2. in mandato autem ſatis eſſe reuocaſſe. At verior eſt opinio Innoc. conſilium non poſſe reuocari,niſi per perſuaſionem contrariam. Sicut autem diximus de mandante, ita & de conſulente oportet dicere:ſunt enim caſus,in quibus conſulens non contrahit irregularitatem; ſunt etiam caſus in quibus contrahit, aliquando ex voluntario homicidio, ſiue ex defectu, ſiue ex delicto, aliqnando ex caſuali.

2 Primò,conſiliarij, qui interueniunt cum Principe legibus condendis, in quibus ſtatuitur pœna capitis malefactoribus; etiā ſi ſint clerici, non ſunt irregulares. ita habet Io.Anan. cap.ad audientiam.de hom.n.6.vti enim ſupra diximus, nec ipſi Principes ex ea actione irregularitatem contrahunt, tum quia id generalis eſt,& remota cauſa; tum quia in mortem per ſe non tendit, ſed vt homines à malo retrahantur.

Secundò, qui conſulit alteri homicidium, aut mutilationem, qui re vera erat etiam ſine tali conſilio illud facturus; non efficitur irregularis: tunc enim conſilium non eſt cauſa mortis, aut mutilationis. ita habent Ioan. And. & Ancar. & Ioan. de Anan. cap. ad audientiam de homicid. Quod ſi conſilio fit, vt ille magis animetur, & con-

& confirmetur ad illud perpetrandum; tunc non euadit irregularitatem conſiliarius, quia iam cō-ſilium operatur aliquid in mortē: quamuis Gloſ. c. nuper. de ſent. excomm. in materia excommunicationis, quæ grauior eſt, videtur dicere contrarium: tamen reprehenditur ibi a Panorm. At in materia irregularitatis, non puto eſſe veram, & ita ſentit Couarruuias.

3 Tertiò, qui cōſulit alteri, vt pro fide Chriſti, & Eccleſia exponat ſe mortis periculo, etiam ſi ſciret indubitanter, mortem eſſe illi infligendam, non eſt irregularis. ita habet Innocen. & Anan. cap. ad audientiam; & Præpoſ. can. 1. diſt. 50. nu. 30. non tamen eandem eſſe rationem exiſtimat Innocen. ſi conſulat alicui, vt exponat vitam pro patria, pro iure, pro amicis. in hoc enim caſu, ſi ſciret eſſe mortem illi infligendam, eſſet irregularis: ſi verò non id ſciret, non eſſet irregularis. Rationem autem differentiæ huius eàm dicit eſſe, quia ordo charitatis eſt, vt pro Chriſto, & eius fide, & Eccleſia ſanguinem fundamus: quia ipſe pro nobis fudit: at non eſt ordo charitatis, vt pro altero vitam propriam exponamus. iſta tamen ratio non eſt vllius momenti: nam ſecundum ordinem charitatis, etiam tenemur aliquando pro patria mortem oppetere; & licitum eſt, & ſecundum ordinem charitatis, præponere vitam temporalem aliorum propriæ. ſecundum etiam ordinem charitatis tenemur vitam vnius ſpiritualem præponere noſtræ temporali. Ergo eadem ratione, qui in his caſibus conſulit, non erit irregularis. Adde etiam, pro rebus defendendis licere exponere ſe periculo vitæ, quando res ipſæ ſunt in bonum finem, & honeſtum ordinatæ: de qua re alibi dicendum eſt. Melius ergo Ioann. Anan. cap. ad audientiam. n. 6. indifferenter tenet, tale conſilium non inducere irregularitatem: quia qui conſuluit alteri, vt exponat ſe periculo vitæ pro Chriſto, fide, amicis, patria, &c. non conſuluit mortem directè (non enim ſunt ipſi, qui occidunt, ſed tyranni, & perſecutores) nec etiam conſulit aliquid, vnde per ſe ſequitur mors: ſed per accidēs ex aliorum malitia, & iniquo opere: in re autem licita, & honeſta conſulenda oportet conſiderare, an ſit mors ipſa, quæ conſulitur; aut id, quod eſt propinqua cauſa mortis, non quod per accidens, & indirectè. Qui enim conſuleret alteri, vt occideret alios, etiam pro fide, pro Eccleſia (vt qui conſulit occidere hæreticos, infideles, inſurgentes contra Eccleſiam) non euaderet irregularitatem. Longe ergo aliud eſt, mortem directè conſulere, aut indirectè, & per accidens in re iuſta, & honeſta. Vnde notanda eſt diſtinctio Panorm. c. ad audientiam. de homicid. qui conſuluit, inquit, alicui id, vnde ſequitur mors, etiam ſi mortem non intendat, irregularem eſſe, ſi conſulit illicitum; ſecus, ſi licitum: vt qui conſuluit maleficum capi, vel vt exponat ſe morti pro patria, aut pro fide. multum enim intereſt inter rem licitam in his caſibus: nam quod induceret irregularitatem in re illicita, non ſemper inducit eam in re licita. hoc confirmatur ex cap. cum homo. 23. q. 5. qui petit ab altero rem turpem, quam niſi faciet, minatur ſe occidere; qui non conſentit, etiamſi ſciat illum ſe occiſurum, non cenſetur homicida. Qui etiam corrigit filios, etiamſi ſciat aliquē ex timore correctionis ſe in fluuium proiecturū, nō eſt homicida, nec debet à correctione neceſſaria abſtinere: nec ſunt bona ſemper relinquenda per hoc, quod aliqui mali ſcādalizantur, quia hoc eſt per accidens, & indirectum; ſat eſt, ſi præter noſtram accidant voluntatem, nec nos homicidium per ſe velimus. Ergo, nec qui alteri conſuluit, ne turpe aliquid committat, etiam ſi mors inde ſequatur; nec qui conſulit, quod bonum, & neceſſarium eſt, erit homicida, etiam ſi mors aliquando inde ſequatur per accidens.

4 Quarto, eum, qui conſuluit alteri, vt occideret intra certum tempus, tamen hic tranſacto cōſulto tempore occidit, Io. Anan. cap. ad audientiam. num. 8. putat non eſſe irregularem. ſed ego exiſtimo, cum diſtinctione eadem reſpondēdum, quam ſupra diximus de mandato: nempe ſi intra tempus occidit, eſſe homicidium voluntarium; ſi verò tranſacto tempore, tunc, ſi non virtute conſilij id facit, ſed alia motus ratione, non erit irregularis: ſi verò virtute illius conſilij, tunc erit irregularis ex homicidio, tamen caſuali. Vt enim qui fines mandati excedit, non liberat mādantem ab irregularitate; ita & qui fines conſilij, quando id virtute mandati, aut conſilij facit, & res eſt illicita.

5 Quintò, clerici in bello iuſto exhortantes, conſulentes, aut incitantes milites, vt pugnent, vel vincant hoſtes, etiam ſi ipſi pugnent, & percutiant, dummodo non occidant, aut mutilent, non ſunt irregulares, etiam ſi in ipſo conflictu id faciant: quamuis Innocen. & Oſtien. cap. quod in dubijs de pœnis, dicant, debere eſſe ante conflictum. ſi enim hortentur in conflictu, eſſe irregulares. At Couar. & rectè, etiam in conflictu affirmat id fieri poſſe abſque irregularitate, dicitque talem diſtinctionem eſſe verbalem. Hæc pars, nempe quādo clerici in bello iuſto pugnant, & vulnerant per ſe citra mutilationē, aut mortem,

tem, non eſſe irregulares, quamuis peccent, eſt expreſſa in cap. petitio. de homic. quod verò nõ ſint irregulares in bello iuſto exhortantes,& incitantes etiam in conflictu ad pugnam, & victoriam, quamuis poſtea ex vtraque parte ſint homicidia, & mutilationes, eſt Panor. c. petitio allegato. & Gloſſ. can. clericum diſt. 50. & colligitur ex ipſo cap. petitio nam ille clericus in cõflictu erat, quando vulnerauit, & non cenſetur irregularis, ſi nec occidit, nec mutilauit per ſe. Gloſ. etiam cap. quòd in dubijs de pœnis, textum ipſum, affirmantem Sacerdotes eſſe irregulares, qui in prælijs incitant ad præliandum, declarat procedere in bello iuſto, aut iniuſto, quando excitant ad occidendum, vel mutilandum directè: tunc enim eſſent irregulares, immo ex delicto homicidij voluntarij, quia directè conſulunt mort m: quod eis eſt prohibitum. Ex quo confirmatur quod ſupra diximus de conſulente, vt exponat ſe periculo pro amico, pro patria, pro iure, quando licita eſt talis expoſitio, etiamſi veriſimile ſit, illum occidendum eſſe: nam & in prælijs veriſimile, immo certum eſt mortes euenturas; nec tamen conſulentes fiunt irregulares, qui non conſulunt, niſi quod iuſtum, & bonum eſt. Quod enim in bello iniuſto, & in cauſa illicita inducit irregularitatem; in licito, iuſto,& honeſto non ſemper inducit, niſi ſit per ſe cauſa mortis: poteſt autem victoria haberi ſine morte,& mutilatione, quantum eſt ex ſe. De differentia hac conſilij in re iuſta, aut iniuſta, vide Anan. cap. ad audientiam n. 4. 5. 6. Non tamen hoc intelligendum eſt de ijs, qui dant ſagittas, ſclopetum, & arma militibus, etiam in bello iuſto, vt iaciant in hoſtes, quia hæc eſt cauſa proxima ordinata in morte. Nec in hoc placet opinio Nauarri, qui contrariũ tenet, allegans pro ſe Innoc cap. ſententiam ne cler. vel monac. qui id non dicit, immo potius contrariũ. loquitur enim cum limitatione, quãdo nimirum, qui arma dat, neſcit ea eſſe ad occidẽdum, ſed ad ſolam defenſionem: quo caſu non eſſet irregularis. Idem eſt de ijs, qui ex officio hæc arma faciunt, aut vendunt indifferenter, tam militibus, quam alijs: non enim ſunt irregulares, quamuis hi occidant, quia non ea intentione ea vendunt, aut faciunt.

6 Sextò, qui conſultus à iudice conſilio generali opinionis,& cognitionis, quali pœna malefactor talis eſſet puniendus (nempe fur, latro, aut alius criminoſus) & reſpondit, morte illum ſecundum leges eſſe plectendum; ex quo poſtea conſilio iudex occidit: ſi ille in generali fuit interrogatus, & extra factum immunens, non eſſet irregularis, vt dicit Ant. 3. par. tit. 28. cap. 2. §. 2 etiamſi clericus eſſet, vt dicit Panom. cap. ex litteris. de exceſ. Prælat. etiamſi erraret, quia non erat ipſe admodum peritus, vt dicit Præpoſ. can. ſi quis viduam. d. 50. Si verò cõſultus eſſet de facto ſingulari imminẽte, quid de hoc, vel illo malefactore agendum eſſet; & reſponderet, morte plectendum; tunc eſſet irregularis, ſecũdum eoſdem, quia tradit conſilium ſcienter in mortem: eſſet autem voluntarius,& ſi clericus eſſet, volũtarius ex delicto: ſecus verò ex defectu.

7 Septimò, qui clamat contra latrones, & hoc facit in ſuæ perſonæ defenſionem, & liberationem, quia occidi timet; imploratq. auxilium aliorum: ſi hi veniant in auxilium, & occidant, non erit ille irregularis ex tali exhortatione, & incitatione; ſecus, ſi id faciat in defenſionem rerum ſuarum. ita habet Anan. c. ſignificaſti. de homic. num. 6. Anton. verò 3. p. tit. 28. cap. 2. §. 2. limitat, quando potuit veriſimiliter intelligere, quod ille occideretur à concurrentibus; quia eo caſu eſſet irregularis caſualiter: ſecus non. Quæ duo oportet ſic intelligere. Primum quidem, qui clamauit in defenſionem perſonæ, etiam ſi veriſimiliter ſciret venientes occiſuros latronem, atque intenderet mortem illius; ſi aliter liberari non poterat, nullam incurrere irregularitatem: quia licebat ipſimet abſque irregularitate occidere inuaſorem, ſeruato moderamine. qui verò clamauit in defenſionem rerum, ſi intendebat occidi latronem, erit irregularis: quia qui in defenſionem rerum occidit, irregularis eſt defectu; & ſi clericus, ex delicto, vt ſupra diximus. At ſi non intendebat mortem, etiam ſi veriſimiliter cognoſceret, mortem inde ſecuturam, tam pro perſonæ, quàm pro rerum defenſione, non eſſet irregularis morte ſecuta: eſt enim valde notanda diſtinctio ſæpe dicta inter eum, qui dat operam rei licitæ,& eum, qui dat operam rei illicitæ, quando opera non eſt proxima cauſa mortis: qui enim dat operam rei licitæ, ſi non intendat mortem; etiamſi cognoſcat veriſimiliter inde ſecuturam, non efficitur irregularis: ſi verò dabat operam rei illicitæ, fit irregularis, quando veriſimiliter potuit mors euenire ex tali opera: quod etiam ſupra annotauimus. Quando verò eſt intentio mortis, ſemper in vtraque opera contrahitur irregularitas, etiam ſi ſit cauſa remota, vt dixit notabilis Gloſ. cap. de cetero. de homic. ſicq. intelligendus eſt Abb. antiq. qui in eodem cap. affirmauit, ſiue propinqua, ſiue remota ſit cauſa mortis, inducere irregularitatem.

Octauò,

8 Octauò, Prælatus ; & perſonæ Eccleſiaſticæ conuocantes milites in ſui defenſionem, & tutelam;non ſunt irregulares, ſi milites aliquem aduerſarium occidant.23.q.3.can. Maximianus. & ibi Gloſ.quamuis exhortetur eos ad pugnam, & defenſionem.quod limitat Anan. cũ Innocen. cap.ad audientiam.de homic.nú.12. quando eſt in defenſionem ſuæ perſonæ,vel ſuorum:ſecus, ſi in defenſionem rerum. Sed nec hoc eſt verum indiſtinctè, niſi quando intendunt occidere : ſi verò intendunt defenſionem ſui iuris, & rerum Eccleſiæ abſque intẽtione mortis,vt habet Gloſ. can. de occidendis.23.q.5.non ſunt irregulares. quod colligitur ex eodem can.Maximianus. Hac etiam ratione, qui inuocant brachium ſæculare contra malefactores, & inobedientes, non ſunt irregulares, etiam ſi mors ſequatur. immo licet Epiſcopis habentibus iuriſdictionem temporalem, ſecundum Innocen. cap. quod in dubijs.de pœn. ratione iuriſdictionis bellum indicere, & hortari ſuos milites, vt pugnent. His caſibus ex conſilio non inducitur irregularitas.

9 Aliquando verò ex conſilio inducitur irregularitas homicidij voluntarij, aliquando delicti, aliquando defectus, iuxta qualitatem conſilij. nam quando eſt iniuſtum, tunc eſt ex delicto:at verò quando conſilium eſt iuſtum in cauſa ſanguinis, cum ſcientia, aut intentione mortis,eſt ex defectu.Sic aſſeſſores iudicum,qui votũ dant,aut conſilium in cauſa ſanguinis,ſunt irregulares ex defectu: ſi verò perſonæ Eccleſiaſticæ eſſent, tunc eſſent ex delicto. Similiter qui perſonæ priuatæ exiſtunt, & conſulunt iudici, vt aliquem occidi faciat, quia nocinus eſt,& malefactor;quàuis ſine peccato faciat, irregularis eſt voluntarius ex defectu: at ſi clericus, ex delicto. Qui etiam conſuluit,vt potum accipiat ad abortum faciendum,ſi fiat,quando fœtus eſt,vel præſumitur animatus (nempe poſt quadrageſimum diem)irregularis eſt ex delicto voluntario. Qui etiam bona intentione incitat carnificem, vt citius interficiat, ne diu vexetur reus, irregularis eſt voluntarius,vt dicit Præpoſ.can.1.d.50.n.27. & ſi eſt perſona Eccleſiaſtica, ex delicto. Qui etiam malè conſuluit alicui,vt remaneret in aliquo loco,& hoſtes ſuperuenientes occiderunt, ſi non intẽtione,vt occideretur fecit, ſed veriſimile erat id euenturum, non tamen id cogitauit; erit irregularis ex delicto,ſed caſualis. Per hæc multi alij caſus decidi poſſunt circa conſulentes.

ADDITIONES.

Vide Sayr.lib.7.cap.3.Auilam dub.3.loc.cit. De conſulente homicidium Azor.c.10.loc.cit.

Qui ergo.) Vide Sayr.à num. 4.

Tertio.) Sayr. num. 8.

Quinto Clerici.) Nau. n.215. Couar. §.n.2. l.c.Sayr. lib.6.c.19.num.6.Auila diſp. 6. ſect. 3, dub.2.Si Clerici, Pontifice diſpenſante,in bello iuſto pugnent, & occidant, non fiunt irregulares. Silu. Homic.3.q.6.Auila.l.c.concl.2. Clerici poſſunt eſſe inter conſiliarios rerum bellicarum: & conſilium dare, vt iuſtum bellum ſuſcipiatur. Auila l.c.in fine.Si Papa Clericis concedat, vt interſint bello iuſto, non concedit, vt pugnent. Vide Auilam loc. cit.

Qui dant ſagittas.)Nauar.ſentẽtiam ſequitur Phil.lib.4.cap.11.§.5.Sayr.nu.12.& Toleti opinio placuit multis alijs, quos refert Sayr. l.c.

Sexto.) Vide Sayr. cap. 18. num. 15.

De irregularitate ex defenſione. Cap. LXXXVI.

ELENCHVS.

1 *Irregularitas ex defenſione quomodo inducatur.*
2 *Miniſtri iuſtitiæ quando fiant irregulares.*
3 *Priuilegium clericis conceſſum circa querelas ad ſæculares iudices deferendas.*
4 *Notanda circa proteſtationem à clericis corã ſæcularibus iudicibus faciendam* 5.
6 *Ligna deferentes ad hæreticum comburendum, & campanam pulſans, qua populus quando malefactor eſt occidendus, conuocatur, an ſint irregulares.*
7 *Indicans latronem aut malefactorem, vt comprehendatur, quando incurrat irregularitatem.*
8 *Interſignia dans iudici, latronis, à quo ſpoliatus fuit, quando ſis irregularis.*
9 *Socius alterius ad iniuſtè occidendum an efficiatur irregularis.*

1 INducitur etiam irregularitas ex defenſione, aliquando ex defectu, aliquando ex delicto,ſiue voluntario, ſiue caſuali, vti diximus in mandato, & conſilio. Archid. can. ſi quis viduam.d.50.hoc verbum(defenſione) exponit de ea,qua aliquis ſeipſum defendit: olim enim, vti diximus,etiam ex homicidio ad ineuitabilẽ defenſionem cõtrahebatur irregularitas.tamen hoc verbum alij aliter exponũt,nempè pro ea defenſione, qua aliquis defendit occidentem, vt liberius, & ſecurius occidat : quo modo videtur accipi cap. 2. de cleric. pug. in duel. & ſic interpretantur hanc defenſionem Ioan. Anan. cap.ad audien-

audientiam.de homic.nu.4.& Summa Piſan.homicidium.4. Qui ergo defendunt,& tuentur homicidas, vt hominum occiſiones tuto, & liberius, animoſiuſq. efficiant irregulares ſunt,iuxta cap. ſicut dignum.§ illi etiam. de homicid. Si autem defenſio fuerit iuſta, vtpote in homicidio iuſto, & à perſonis non prohibitis, erit ex defectu. Si verò ad homicidium iniuſtum,vel ad iuſtum à perſonis Eccleſiaſticis, erit ex delicto: & ſi adeſt intentio mortis,erit ex homicidio voluntario: ſi verò eſt præter intentionem, erit caſuale, iuxta regulas dictas ſuperius de mandante,& conſulente. Hæc defenſio ampliatur ad omnes eos,qui multis alijs modis concurrunt ad ferendum opem, & auxilium in hominis occiſione, aut mutilatione. & ſic multi ſunt caſus,in quibus contrahitur hæc irregularitas ex defenſione.

2 Primò, miniſtri iuſtitiæ ſunt irregulares, quando occiſio, vel mutilatio fit, nempe fiſcalis, notarius, teſtes, qui litteras ſcribunt, quibus demandatur officiali, vt occidi faciat aliquem malefactorem,vt notat Præpoſ.can. 1.d.50.n.26. Similiter ſatellites, notarij ſententiam mortis ſcribentes,notificantes eam reo cum auctoritate, quique interſunt, dum reus occiditur, tanquam fautores, aut auctoritatiuè: ſi verò nudam præſentiam exhibent, quales qui non habentes iuriſdictionem aſtant ad videndū tantum,non ſunt irregulares, etiam ſi ſint clerici, vt dicit Panor. cap. ex his de exceſſ. Prælat. Similiter accuſator in cauſa ſanguinis, & aduocatus contra reum, immo etiam aduocatus pro reo, quando accuſator obligatus eſt ad pœnam talionis, ſi non probauerit crimen; ſi caſu non probans, punitus eſt morte,aut mutilatione: aduocatus etiam,qui accuſatum defendebat in ea cauſa, eſt irregularis, vt dicunt Ancar. cap. ad audientiam. de homic. & eſt communis ſententia. Denique officiales iuſtitiæ in cauſa ſanguinis ſunt irregulares, can. aliquantos. d.51. & ſi iuſtum eſt iudicium, eſt irregularitas ex defectu; ſin minus, eſt ex delicto, aut quando perſonæ ſunt Eccleſiaſticæ, quibus non licet immiſcere ſe in huiuſmodi cauſis, vt ſæpe dictum eſt.

3 Eſt tamen in hac parte conſiderandum,priuilegium eſſe clericis, & Prælatis conceſſum, cap.Prælatis. de homic.in 6. licet enim perſonis Eccleſiaſticis,non ſolum abſque peccato,ſed etiā abſque irregularitate vlla conqueri,& querelam deponere etiam apud iudices ſæculares contra ſuos malefactores in defenſionem ſui, & rerum ſuarum, etiam ſuper criminibus, quibus pœna ſanguinis venit imponēda,dummodo proteſtentur ſe non intendere vindictam, aut pœnam ſanguinis.hi,ſi iuſtitia exigente decapitantur,etiam ſi clerici id ſciant, facta proteſtatione, non ſint irregulares: immo etiam ſi ipſimet capiant malefactores, & iudici tradant, vt tenet Socin. cap. ad audientiam. de homic.num.52. Nec opus eſt hanc proteſtationem facere in ſcriptis, ſed ſatis eſt, ſi verbo expreſſo fiat: quamuis ad cautelam tutius eſt, ſi ſcripto fiat, vt dicunt Doctores in eod.cap.Prælatis, & ibi Gloſſ.

4 In qua proteſtatione aliqua ſunt annotanda.

Primum eſt, non iuuare hanc proteſtationem, niſi quando clericus pro ſui, rerumque ſuarum defenſione querelam deponit, vt notant communiter Doct. & ibi Franc. dicit nomine, ſuarum, intelligi etiam ſeruos, & ancillas, eorumq. bona; ſed non amicos, ceteroſq. coniunctos.

Secundò, hanc proteſtationem non eſſe in fauorem teſtium, aduocatorum, aut aliorum, præter accuſatores, ſeu denunciatores: illi enim etiā proteſtantes fiunt irregulares.

Tertiò, quantum ego puto, non iuuat proteſtatio niſi ſolos clericos: ſæculares enim, etiam proteſtantes, ſunt irregulares: nam priuilegium eſt clericis, & Prælatis conceſſum, ne, occaſione irregularitatis fugiendæ,alij liberè in eos,& eorum bona inſurgant. quod in laicis, quibus irregularitas non ita timetur, quibuſque ſine peccato accuſare licet,non habet locum.At quia communis Doctorum ſententia tenet, laicos ſimili proteſtatione iuuari, nec irregularitatem incurrere, ea eſt ſequenda ſententia.

Quartò, ex Anchar. & Francho eodem cap. Prælatis. & Anan.cap.poſtulaſti. de homic. proteſtatio neceſſaria eſt, quando eſt ſuper crimine, pro quo venit pœna ſanguinis imponenda; nam ſi ſit ſuper crimine leui, pro quo talis pœna non eſt imponenda; ſed iudex,vel ob imperitiam,vel ob ſæuitiam pœnam talem imponit; non efficitur clericus etiam non proteſtans, irregularis: nec etiam ſecundum Innoc.c.tua nos. de homic. efficitur irregularis; ſi ſuper quodcumque crimen ciuiliter, & non criminaliter agit: iudex autem imperitus, criminaliter procedens, pœnam ſanguinis infliget. & hic eſt caſus cap. poſtulaſti. de homic.

5 Quintò, qui proteſtatur, ſe non ob vindictam facere, tamen re vera animum habet vindictæ; irregularis eſt ex delicto, ac ſi non faceret proteſtationē:erit tamen in ſolo foro cōſcientiæ irregularis, quia animus eius latebit,ſicut in homi-

homicidio occulto. Si tamen conſtaret de animo, eſſet etiam in foro exteriori irregularis. ita ſentit communis ſententia, quam tenet Oſtien. Sum m.de homic.§.qua pœna. verſ. verum circa has Archid.cap.Prælatis.de homic.in 6. qui citat Oſtien.& ſentit cum eod.idem dicit Gemin. eod. cap. Prælatis. & allegat eundem Oſtien. & in eodem cap. Ioan Andr. Quidquid dicant Felin. cap. poſtulaſti. de homic. & Couar. qui tenent contrarium.& citant pro ſe Ioan.Andr. ſed falſo. Cum communi ſententia & noſtra conſentit etiam Franch. cap. Prælatis. vbi pro ſe citat Oſtien.Arch. & Io.Andr. idem tenent Anan. cap. poſtulaſti. de homic. citans etiam Io.Andr, idem Anton. in 3.par.tit.28.cap.2.§.1. cum alijs multis: proteſtatio enim ſupponit animum non vindicandi, & eum habenti ſuffragatur: aliter enim non eſt vera proteſtatio. Nec argumentum in contrarium eſt vllius roboris. Eccleſia enim iudicat de actibus animæ,quando coniuncti ſunt cum actibus exterioribus: nam & qui actum facit exteriorem hæreticum (verbi gratia, veſcitur carnibus tempore prohibito) ſi faciat animo hæreticandi, excommunicatus eſt: ſin minus, non eſt excommunicatus.& ſunt huius rei multi caſus. Denique cum tot, ac tanti Doctores affirment eſſe irregularem, ſaltem res eſt valde dubia, & tutius eſt in conſcientia reputare ſe irregularem. Nec ergo ſola proteſtatio ſine animo,nec animus ſine proteſtatione ſufficit; verum. que ſimul clericum deponentē querelam in cauſa ſanguinis,à peccato, & ab omni irregularitate præſeruat. Hoc tamen aduertendum eſt poſtremò, ſi crimen aliquod eſſet in perniciem, & nocumentum publicum; nec poſſet aliter impediri, quam per denunciationem; liceret clerico, facta proteſtatione, abſque irregularitate, morte ſubſecuta delinquentis,denunciare,vt tenent Caiet. 2.2.q.33.art.7.& Nauar.can.inter verba.11.q.3. corol. 58. & Couar. & colligitur ex cap. accuſaſti.de accuſat. Hic eſt primus caſus irregularitatis ex defenſione.

6 Secundo loco contrahunt eandem irregularitatem ex defenſione illi, qui bono zelo ligna ferunt ad hæreticum comburendum; dummodo, vt dicit Præpoſ.can.1.diſt.50.nu.27. ligna competentur ad mortem: nam ſi mortuus comburitur,aut ſi viuus, ligna tamen illa nihil effecerunt in morte;nō erit irregularis,qui portauit,quamuis in dubio debeat ſe talem reputare. Addit præpoſ. qui ligna vendidit, aut ſcidit, non eſſe irregularem,quia eſt cauſa remota: cauſa autem propinqua debet eſſe, vt contrahatur irregularitas,iuxta Gloſſ. cap. de cetero. de homic. quod limitandum puto, quando ex officio ſcindit, aut vendit indifferēter, & indiſtinctè cuilibet ementi: hic etiam. ſi ſciret pro hæretico comburendo emi, non eſſet irregularis, quia dat operam rei licitæ, & id non intendit primò, & per ſe: ſecus ſi non ex officio id faceret, ſed ad hoc ſolùm vt combureretur hæreticus: quia in remota cauſa, & propinqua iudicanda debet non tantum conſiderari, quando actio ex ſe inducit mortem, aut ex ſe in cauſa ordinatur; ſed etiam, quamuis talis non ſit,ſi intentione ea fit: nam intentio mortis cauſam aliàs remotā facit propinquam, iuxta Gloſſam ſingularem ſupra allegatam. cap.de cetero.de homic. Hac de cauſa,qui vendunt funes, quibus ſuſpenditur malefactor; & qui vendunt arma militibus, quibus pugnant, & occidunt; quique ſimilia faciunt ex officio, & indiſtinctè, non ſunt irregulares: ſecus de ijs, qui commodarent,aut darent ad hunc effectum: eſſent enim irregulares voluntarij, ſicut & occiſores.

Tertiò, eum, qui campanam pulſat in locis, vbi conſuetudo eſt pulſari ad conuocandum populum, vt interſit, quando malefactor eſt occidendus; quia miniſter eſt iuſtitiæ, & hoc intentione facit mortis, crederē eſſe irregularem cum Socin. cap. ad audientiam. de homic. & Anan. cap.Ioannes. eod.tit. & ibi communiter Doctores, quamuis Couar. teneat contrarium, dicens eſſe cauſam remotam: ſed, vt diximus, vbi eſt intentio mortis, ſemper eſt cauſa propinqua: eſſet autem irregularis ex defectu: ſed ſi clericus talem campanam pulſaret, eſſet ex delicto.

7 Quartò, qui indicat latronem, aut malefactorem iudici, vt comprehendatur, ſciens quod quærebatur ad mortem;aut ea intentione,vt occideretur, irregularis eſt, vt dicunt Cardin. & Anan. cap. tua nos. §.vlt. de homic. eritque ex homicidio voluntario ex defectu in ſæculari; at in clerico, ex delicto: ſecus, ſi id faciat non intendens mortem, ſed defenſionem propriæ vitæ, aut ſuarum rerum, & neſciens occidendum, niſi quando proteſtatio fit, vt ſupra diximus;quæ proteſtatio non prodeſt, niſi cùm à iudice latro occiditur: ſi enim clamat aliquis, & conuocat turbam contra latronem, quamuis proteſtetur, ſi tamen occidatur ab ea, irregularis erit, vt dicit Anan.cap.ſignificaſti de homic.nu.7. Eadem ratione, qui pulſat campanam, quando inimici veniunt, vt congregetur populus contra eos, ſi id faciat in ſui defenſionem, mortem non intendendo, irregularis non erit: ſecus, ſi non in defenſionem ſui,aut mortem intēdat,etiam ſi faciat

in alio-

in aliorum defenſionem, vt dicit Anan. cap.Ioannes.de homic.

8 Quintò, qui interrogatus à iudice de interſignijs latronis,à quo fuit ſpoliatus, dedit cultrum,& ſotulares latronis, quæ apud eum manſerunt, poſteaq. latro fuit occiſus, non eſt irregularis. caſus eſt expreſſus in cap. tua nos. §.vlt. de homic. in quo multum Doctores laborant,& maximè Anan.tamen veritas hæc eſt, illum non dediſſe interſignia intentione, vt occideretur latro, ſed vt ſua recuperaret, nec fuiſſe ſigna ſufficientia ad eum conuincendum, vt dicit Anton. Butr. vnde fuit cauſa remota: ſecus, ſi intentione mortis faceret, aut ſigna fuiſſent ſufficientia, non præmiſſa proteſtatione.

9 Sextò, ad eandem irregularitatem ex defenſione pertinet, ſi quis ſocius ſit alterius ad occidendum iniuſtè: quamuis enim ipſe nō occidat, ſed alter, efficitur etiam ipſe irregularis. Dixi, ad occidendum iniuſtè,quia ſocius in rixa iuſta (vt qui ſocius eſt eius, qui ad ſui defenſionem, aut in bello iuſto pugnat) non ſit irregularis,ſi ipſe non occidat,quamuis alter, qui iuſtè pugnat,occidat, cap. petitio. de homicid. & ibi Panorm.etiam ſi clericus eſſet,vt ſupra diximus. In iniuſta autem rixa ex parte illa, in qua iniuſtitia eſt, omnes efficiuntur irregulares, etiam ſi vnus tantum occidat: & eſt irregularitas ex delicto voluntario. Quod autem dixi de ſocio,intelligendum ſic eſt; quando alterum aſſociat ex propoſito, ita vt animoſiorem faciat: nam fieri poteſt,vt rixa à multis ſubitò ſit exorta, quorum vnus alium non iuuat;ſed pro ſe quiſque pugnat, etiam ſi ſit contra vnum: tunc qui occidit,eſt irregularis,non alij,vt colligitur ex cap. ſignificaſti de homic.& ex ijs,quæ ibi annotantur: quod in ſpecie dicit Couar. His caſibus, & ſimilibus irregularitas ex mandato,conſilio, & defenſione contrahitur.

ADDITIONES.

Vide Auilam diſp.5.ſect.3.

Primo miniſtri.)Vide Nau.nu.209.Sayr.lib.6. c.16.Maiol. l. 2. c. 10. Auilam ſect.2.l.c.dub.1. Couar.p.2.§.5.Soc.li.5.de iuſt.q.1.art.4.

Eſt autem in hac parte.) De proteſtatione Couar.§.5.l.c. Sayr.lib.6.c.18.

Quinto.) Sayr.nu.4.ex Couar.l.c.nu 2.ex Felino in cap. poſtulaſti, de homic. & ex alijs verius putat,non fieri irregularem.

Secundo loco.) Vide Sayr.l.c.c. 16. nu.3. Maiol.l.2.c.10.

Qui campanam.) Maiol.nu.3.Auila l.c.

De alijs modis contrahendi irregularitatem homicidij. Cap. LXXXVII.

ELENCHVS.

1 *Irregularitas an contrahatur ratihabitione, vbi de duplici ratihabitione.*
2 *Irregularitas an contrahatur omiſſione.* 3.
4 *Auctoris ſententia explicatur.* 5.6.7.
8 *Sciens tractatum in mortem alicuius,ſi non reuelat,an ſit irregularis.*

1 Quidam, præter modos tres, conſilium, mandatum, defenſionem, addunt alios duos. Vnus eſt ratihabitio, quando nempe aliquis homicidium nomine eius factum, etiā ipſo ignorante,ratum poſtea habet.ita habet Archid. can.ſi quis viduam.d.50.& Specul. tit. de leg.§. iuxta propoſitiones.Henr.Boic. cap. ſicut dignū. de homic.Silu.ver.homicidium.3.§.2.Roſel.homicidium.2.§.5.Nau. in Summ. c.27.num.233. Pro hac opinione facit, quod in delictis ratihabitio mādato æquiparatur.cap. ratihabitionem. de reg.iur. in 6. fauet etiam cap. cum quis. de ſent.excom.in 6.vbi qui ratā habuit percuſſionē eius nomine factam contra clericum, declaratur excommunicatus, quia mandato æquipollet.

Oppoſitam opinionem, nempe per ratihabitionem non contrahi irregularitatem, tenent Oſtien.in Sum. de homic. §. qua pœna. & Archidiac.ſibimet contrarius.17. q.4. can. omnes. Tabien.ver.irregularitas.2.§.7.& Armil.ver.irregularitas.§.22.& Couar. Pro cuius reſolutione attende, duplicem eſſe ratihabitionem. Vna eſt impropriè,& largè, ſic dicta, quando aliquis probat id, quod geſtum eſt, & in eo complacet, etiamſi non eius nomine ſit geſtum;vt qui audit ſuum inimicum eſſe occiſum ab aliquo, gaudet, & probat factum illius,qui occidit. Omnes conueniunt, hanc ratihabitionem eſſe quidem peccatum,non tamen inducere irregularitatem. ita Archid.can.omnes.17.q.4.& Oſtien. l.cit.dicſit. & de hac intelligitur Gloſ. can. ſi quis viduam. d.50.ver.conſilio.

Altera eſt proprie dicta ratihabitio, quando aliquis probat, quod eius nomine geſtum eſt, etiamſi ipſe prius ignorauit.& de hac eſt cap.ratum.de regul. iur.in 6.Ratum,inquit, nemo habere poteſt, quod eius nomine non eſt geſtum. quam ratihabitionem Panorm.cap. 1.de conuer. infid. rectè declarat, dicens, ad ratihabitionem eſſe neceſſarium, vt ratū quis habeat, quod eius

nomine geſtum eſt eo tempore, quo ipſe facere potuiſſet. Si enim aliquis nomine infantis occideret alterum, quamuis ille factus adultus ratum haberet, non eſſet ratihabitio proprie, quia ille tunc temporis non poterat infans occidere. De hac ratihabitione eſt controuerſia, & puto probabilius eſſe, non induci irregularitatem per ratihabitionem: & ratio, quæ me mouet, eſt, quia ex cap. is qui. de ſent. excom. in 6. habemus, neminem irregularem cenſendum, niſi ſic iure expreſſum: non autem habemus iure expreſſam irregularitatem ex ratihabitione: nam regula illa, qua in delictis ratihabitio mandato æquiparatur, multas habet fallentias, & ſaltem locum habet, vbi iure non cauetur contrarium: at habemus iure cautum, irregularitatem debere eſſe expreſſam in iure, quod non eſt cautum de excõmunicatione: ideo per ratihabitionem incurritur excommunicatio, non autem irregularitas. Et per hoc ſoluuntur argumenta in cõtrarium.

2 Alter modus contrahendi huiuſmodi irregularitatem eſt omiſſio, nempe quando aliquis non liberat à morte eum, quem poterat auxiliando liberare: qui modus eſt valde controuerſus. multi enim multa dicunt, quorum opiniones breuiter proponam, ſuppoſita duplici diſtinctione. Vna eſt, mortem, a qua liberari vnus ab altero poteſt, duplicem eſſe. Vna eſt iuſta, vt quando à iudice infligitur, vel ab habente poteſtatem occidendi; aut quando ex infirmitate aliqua, ſimilive cauſa moritur. Altera eſt iniuſta, quando oppreſſus ab altero occiditur. Poſterior diſtinctio eſt, dupliciter aliquem obligari poſſe alteri ſubuenire. Vno modo ex ſolo debito charitatis: ſic tenetur diues ſubuenire pauperi, & priuatus proximum ab iniuſtè opprimente eruere, quando poteſt. Altero modo etiã ex iuſtitia: ſic perſona publica, nempe iudex, tenetur oppreſſum defendere, ne lædatur. His ſuppoſitis eſt

Prima opinio Oſtienſ. c. ſignificaſti. 2. de homic. nu. 2. affirmãtis, eum qui potuit liberare alterum ab iniuſta morte, & non liberauit, ideoq. hic mortuus eſt, eſſe irregularem. loquitur Oſt. de iniuſta morte, indiſtinctè tamẽ de obligatione, ſiue ex charitate, ſiue ex iuſtitia teneatur.

Secunda opinio eſt aliorum, qui generaliter tenent, neminem effici irregularem ex omiſſione, ſeu non liberatione à morte, ſiue ex charitate, ſiue ex iuſtitia teneatur, & de quacumque morte.

3 Hanc opinionem refert Innocen. cap. Petrus. de homic. quia inquit, lex promotionis factum requirit; & videtur in eam inclinare, vt ex principio cap. apparet: eam tamen tenet Piſan. ver. homicid. 4. vbi expreſsè de vtroque loquitur caſu, & Tabien. ver. irregularitas. 1. §. 2. qui eum, qui etiam dolosè non liberat, vt ille moriatur, dicit non eſſe irregularem, dummodo non concurrat aliquo actu poſitiuo ad mortem eius. idẽ Aſtenſ. lib. 6. tit. 14. art. 8. q. 8. dicens, nec iudicem, nec priuatum per non liberationem effici irregularem. Roſell. ver. homicidium. 4. §. 12. idem dicit expreſsè, quamuis poſtea citet alios in contrarium, & videatur inclinare in eorum ſentẽtiam, malè citans verba ex Aſtenſi ſumpta, quæ ſunt ex Oſtien. in Summ. de homic. §. qua pœna. At Oſtien. loquitur de peccato, non de irregularitate. idem etiam ſentit Ant. 3. p. tit. 28. cap. 2. in prin. vbi generaliter loquitur de eo, qui potuit, & non liberauit à quacumque morte, etiam ſi delectetur in morte illius; peccat quidẽ, ſed non eſt irregularis; dicitq. medicum nolentẽ mederi infirmo, & diuitem non ſubuenientem pauperi, etiam ſi ex hoc hi moriantur, non effici irregulares.

Tertia opinio eſt aliorum, qui generaliter, etiam nulla facta diſtinctione, tenent non effici irregularem, qui non liberat, niſi in vno caſu, nempe quando dolosè id facit, vt ille alius moriatur, aut occidatur. Nanc tenet Henric. Boic. cap. Petrus. de homicid. & Angel. homicidium. 1. §. 17. & ver. irregularitas §. 8. & Silu. homic. 1. §. 14. quamuis hic mutet opinionem, ver. homicidium. 3. §. 2. & §. 7. notab. 5. dicit enim non induci irregularitatem ex permiſſione, quamuis delectetur, niſi ſit Prælatus, aut dominus.

Quarta opinio eſt media, eos ſcilicet, qui ex charitate ſola tenentur liberare, non contrahere irregularitatẽ; ſed eos ſolos, qui ex iuſtitia obligãtur. ita Nau. in Sum. c. 27. nu. 231. addens, eos, qui ex ſola charitate tenentur, non effici irregulares, quãuis delectentur morte illius; ponitque exemplum Antonini citati ſuperius in diuite nolente ſubuenire, & medico nolente mederi.

Quinta eſt Couar. qui dicit, eos, qui habent poteſtatem in interfectores (vt iudex, aut dominus, aut paterfamilias) ſi non arceant hos à malo perpetrando, effici irregulares, ſi hi occiderint (in quo caſu procedit ca. quantæ. de ſent. excom. nempè reſpectu perſonarum, quæ ex officio tenentur reprimere malefactores) cæteri vero non incurrunt irregularitatẽ, niſi dolosè dimittant, vt ille alius occidatur. videtur loqui de iniuſta morte. Hæc ſunt, quæ Doctores ſentiunt in hac varietate. quæ puto probabiliora, hæc ſunt: loquimur autem, non de peccato, de quo

nemo

nemo dubitat, ſed de irregularitate.

4 Primò, ei qui non tenetur liberare aliquem à morte, etiam ſi poſſet liberare, non imputatur mors, nec quantum ad peccatum, nec quantum ad irregularitatem. In hoc dicto non eſt difficultas; ex quo ſequitur, qui poſſet eruere de manibus iudicis reum morte damnatum, ſi nō eruat, & reus morte plectatur, non eſt irregularis, immò male faceret eruendo. Rurſus, qui non dat panem, ſeu cibum ei, qui eſt damnatus, vt fame moriatur, quamuis id poſſet facere, non eſt homicida, nec irregularis. Similiter, qui non remittit, nec, vt dicitur, dat pacem aduerſario, qui occidit patrem, aut conſanguineum eius, ob idq. ille damnatur morte (non damnandus, ſi cum illo ſe componeret) non eſt irregularis, dummodo querelam non fecerit, nec aliquem actum in iudicio; quia non obligatur id facere, ſed poteſt licitè permittere iudicem iuſtitiam exequi, quando non ex odio id facit, ſed zelo iuſtitiæ, & bono fine. Rurſus, ſi quis ſe occidere minatur, ſi non det aliquis centum aureos dono, vt ſupra diximus, hic non eſt irregularis, etiam ſi ille occidat ſe, quia non tenetur eo caſu dare. Denique vbi quis non tenetur liberare, non eſt irregularis. hinc ſequitur, priuatas perſonas, quando nequeunt liberare, niſi ſe exponendo periculo alicuius mali grauis, non eſſe irregulares, ſi non liberenr, quia eo caſu non tenentur.

5 Secundò, quando non liberatio, aut non prohibitio vim habet auxilij, aut conſenſus apud occidentem; tunc qui non liberat, aut non prohibet, eſt irregularis: quia eo caſu eſt auxilium, aut conſenſum præſtare. caſus eſt in cap. Petrus. de homic. In domo cuiuſdam diaconi, conſanguinei eius tractarunt, ipſius intuitu occidere quendam Abbatem, & occiderunt: conſultus Papa reſpondet, illum non eſſe irregularem, quia nec cauſam, nec occaſionem dedit; nec ſolùm hoc, ſed etiam expreſsè prohibuit, ne illi occiderent. Igitur à contrario ſenſu, ſi non prohibuiſſet, eſſet irregularis. quod intellige in foro exteriori, quia præſumitur conſenſiſſe: in foro autem interiori, ſi re vera non conſenſit, nec ea de cauſa tacuit, vt conſentire videretur; tunc non eſſet irregularis, ſi nihil aliud fecit. & hoc eſt quod ibi Gloſſ. & Innoc. dicunt, nimirum etiam ſi prohibuiſſet, non eſſet irregularis: quod intellige, quando non prohibitio non fuit tacitus conſenſus in mortem illius, iuxta commune dictum, Qui tacet, conſentire videtur. Qui ergo videt tractantes de occidendo aliquo in præſentia ſua, & non prohibet, cum poſſit; conſentire præſumitur in foro exteriori: at in foro interiori non, ſi verè non ob id tacuit. & hic eſt ſenſus illius cap. allegati, & concordatur cum doctrina can. quia præſulatus. 1. q. 4. vbi quidam intuitu cuiuſdam clerici eruerunt oculos alteri, ille tamen cenſetur non irregularis, vbi nihil dicitur de non prohibitione. Reſpondeo in hoc caſu, illos tractaſſe eo abſente eruere oculos alteri: ideò eius non prohibitio non potuit habere rationem, nec vim conſenſus in crimen: vnde quando non voluntate, nec aliquo illius cōſilio factum eſt, non cenſetur irregularis. Caſus etiam alius eſt cap. ſicut dignum. §. illi etiam. de homic. vbi qui illicito homicidio, cum poſſent, non reſtiterunt, cenſentur homicidæ: quia, inquit, non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. quod procedit de ijs, qui ſua diſſimulatione occiſores animoſiores fecerunt ad occidendum. In his caſibus, & ſimilibus non eſt ſimplex non liberatio, ſed eſt conſenſus quidam, aut auxilium tacitum in mortem.

6 Tertiò. non liberatio illicita, & contra iuſtitiam inducit irregularitatem, quando nempe aliquis de officio, & iuſtitia tenetur liberare à quacumque morte: ſi enim non liberat, cum poſſet ſine ſui periculo graui, eſt irregularis, & homicida. hoc exemplis confirmo. Eſt medicus, qui infirmi curam ſuſcipiens, nouit eſſe illi neceſſariam potionem, aut ſanguinis emiſſionem; & tamen non vult facere, ob idq. moritur infirmus; nemo negare poteſt, hunc eſſe irregularem, quod manifeſto argumento probatur. Diximus enim ſupra, ex communi ſententia, quando ex negligentia medici infirmus moritur, etiam ſi id neſciat medicus, eſſe irregularem caſuali homicidio, quia dans rei licitæ operam non adhibuit debitam diligentiam: ergo a fortiori erit irregularis, non caſualiter, ſed voluntariè, quando ſciēs, & prudens moriturum infirmum remedio priuat neceſſario: ſi enim daret potionem lethiferam, eſſet irregularis: ergo etiam erit, ſi neget neceſſariam, quam tenebatur ex officio adhibere: tam enim eſt cauſa illi potio occiſionis, quam huius ſubtractio. Ex hoc exemplo manifeſto deduco, iudices, & publicas perſonas eſſe irregulares, quando ipſis ſcientibus, & non prohibentibus, cum poſſint, malefactores occidūt aliquem (non minus enim ipſi ex officio tenentur malos reprimere, & ſubuenire oppreſſis, & inferiorum indemnitati, quàm medici ſuſcipienres curam infirmi tenentur ipſius conſulere ſaluti) nec inuenio diſcrimen: vtrique enim ſunt cauſa mortis,

ſeu concauſa, quod facit irregularitatem. c. de cetero.de homic. ſunt enim homicidæ facto: ſicut & gubernator nauis, qui tempore tempeſtatis poteſt ſubuenire,& non ſubuenit, & eſt vera cauſa ſubmerſionis nauis, & homicida eorum, qui ſubmergũtur. Deduco etiam,qui ex officio, & iuſtitia tenentur cibum, & neceſſaria victui miniſtrare alijs; ſcientes aliquos in extrema eſſe neceſſitate,cum poſſint,non ſubueniunt,& mori permittunt,ſunt irregulares & homicidæ contra iuſtitiã.& in hac parte mihi placet opinio Cou. & aliorum,quos citauimus. nec opus eſt,vt dolo & malo animo non prohibeant:ſatis eſt,ſi ſcienter id faciant, ad homicidium voluntarium, aut caſuale,ſi id facile ſcire poterant, & neglexerũt; cap.quæſitum.de pœnit.& remiſſ.

7 Quartò, quando non liberatio, ſeu non prohibitio eſt illicita, quia contra ſolam charitatem eſt,etiamſi imputetur homicidium quantum ad peccatum, non imputatur quantum ad irregularitatem: in hoc conſentio Nauarro, & Anton. & alijs citatis.vnde medicus,qui non eſt ſalario conductus, nec curam ſuſcepit infirmi; ſi vocatus nolit venire,& moriatur infirmus, etiãſi malo animo faciat,non erit irregularis. Nec diuites, qui pauperibus non ſubueniunt; nec priuatæ perſonæ, quæ non accurrunt ad liberãdũm in periculo mortis exiſtentem, ſiue ex iniqua oppreſſione, ſiue ex aliquo alio accidente ſit mors.In his, & ſimilibus caſibus qui non ſubueniunt,grauiter peccant.& hoc canones aliqui ſignificarunt,appellantes hos tales homicidas: tamen non contrahunt per hoc irregularitatem. Hæc videtur eſſe opinio Oſtienſ. cap. ſicut dignum. de homicid.num. 38.vbi illud can.paſce. diſt. 86. paſce fame morientem; ſi non pauiſti, occidiſti: dicit eſſe homicidium ſpirituale. & Gloſ. cap. ſi aliquis. de homicid. appellat homicidium occaſionaliter, ſicut qui dat potionem ante animatum fœtum. Secundum hos ergo non inducitur irregularitas, quando non liberatio eſt contra ſolam charitatem. Petet aliquis cauſam, & rationem huius differentiæ, quam nemo Doctorum allegatorum adduxit; & ex qua huius difficultatis reſolutio valde declaratur. ea autem eſt; qui enim non dat quod ex iuſtitia dare tenetur, aufert, quod eſt alterius: alterius enim eſt modo quodam id, ad quod ius habet: vnde qui non dat, ius illius impedit,quod eſt auferre: at qui non dat, quod ex charitate tenetur dare, non aufert alteri, quod eius eſt; ſed eſt pura negatio non dandi, quod dare deberet. Multum autem hæc differunt, auferre, & non dare:illud enim cauſa propinqua eſt,hoc verò remota. Sicut,qui auferret pallium alteri, ſeu cibum, qui in manu eius eſt; ſi inde mors ſequeretur, propinqua eſſet cauſa; ita & qui non dat,quod ex iuſtitia dare tenetur. Propter hoc ergo ille eſt irregularis, non hic, quamuis vterque peccet.

8 Per hoc ſoluitur dubitatio, quam aliqui proponunt,nempe, an qui ſcit tractatum contra aliquem in mortem eius, ſi non reuelet illi, ſit irregularis,ſi occidatur? tractant hoc Doctores, can.Petrus.de homic.vbi Innocen. reſpondet, ſi intuitu eius illi id tractant, tenetur prohibere; & ſi credit eius prohibitionem ſufficere,non tenetur reuelare; tuncque ſi caſu illi occiderint, non erit irregularis: ſi tamen credit non ſufficere eius prohibitionem, debet reuelare, aliàs eſſet irregularis. Citat tamen quoſdam, dicentes non eſſe irregularem in vtroque caſu non reuelando,ſiue eius intuitu fiat,ſiue non. & hoc profectò eſt magis iuridicum; nam in eo c. Petrus, ille diaconus iudicatus eſt non contraxiſſe irregularitatem, quia expreſsè prohibuit;nec ſit vlla diſtinctio, an crediderit ſufficere eius prohibitionem,an nõ.Panor.autem ibidem citat Innoc. in ea ſententia expoſita,& Io.Andr.dicentem eſſe irregularem, quando doloſè noluit reuelare: ipſe tamen in contrarium potius inclinat. & re vera ita eſt,immo aliquando non peccat non reuelando.Fateor quandoque teneri reuelare,maximè in genere,vt ſibi caueat; & aliquando perſonas manifeſtando in caſibus aliquibus, & certis quibuſdam circumſtantijs, de qua re non eſt modò tractandum: ſed quia eſt peccatum contra charitatem,vti diximus, non videtur contrahere irregularitatem;& in hoc etiam Innoc.cõſentit: nam ipſe de caſu illo loquitur, quando intuitu illius ſit tractatus contra aliquem: per quod inſinuat,ſi non eius intuitu id ſit, non fieri irregularem,ſi non reuelet: tamen in neutro caſu eſt irregularis,vti diximus. Hæc de huiuſmodi irregularitate.

ADDITIONES.

Non fieri irregularem ratum habentem, &c. aiunt multi,& verius, Couar.l.c.§.1.nu.4.Sayr. li.7.c.4.nu.17.(contra Nauar.num.233.)Maiol. §.6.nu.15.Villadiego c.6.nu. 25. Auila diſp.6. ſect.2.dub.6.

Alter modus.) Vide Sayr.l.c.

Si non reuelet.) Auila dub.7. cum Nauar.negat, fieri irregularem eum, qui nouit ab aliquo tractari homicidium, & non reuelat; quia lege charitatis,non autem iuſtitiæ, tenetur.

De

De diſpenſatione irregularitatis ex homicidio. Cap. LXXXVIII.

ELENCHVS.

1 Irregularitas ex homicidio quo iure introducta.

2 Irregularitas ex quocumque homicidio voluntario quomodo tollatur.

3 Diſpenſet quis cum homicida voluntario. 4. 5.

6 Beneficium an amittatur per homicidium voluntarium 7.

8 Collatio beneficij facta homicidæ an teneat, & quid homicidij voluntarij nomine intelligatur. Item an oriatur irregularitas ex homicidio ex neceſſitate facto.

9 Diſpenſat quis ab hac irregularitate, & ab ea quæ eſt ex homicidio caſuali.

1 CVm irregularitas ex homicidio voluntario, neceſſario, & caſuali oriatur, de ſingulis ordinatè, quantum ad diſpenſationem, tractandum eſt; primoq. de diſpenſatione ſuper homicidij voluntarij irregularitatem, de qua ſunt aliquot annotanda.

Primò, irregularitas ex homicidio voluntario non eſt de iure diuino, ſed humano. Hoc eſt cōtra quoſdam, qui iure diuino ortam eſſe hanc irregularitatem arbitrati ſunt, decepti illo facto Dauid, qui prohibitus eſt à Deo ædificare templum, quia vir ſanguinum erat: nec aduertunt, illud facti m eſſe cum Dauid, quia typus erat, & figura Chriſti, qui Eccleſiam erat ædificaturus: noluit autem Chriſtus in hoc per Dauid ſignificari, nec repræſentari, quia ipſe Chriſtus fuit Rex pacificus, qui cum malediceretur non maledicebat; nec per alterius, ſed pet proprium ſāguinem redimere venit. Sacerdotes autem non ſunt figura Chriſti, ideo non comprehenduntur hoc facto, nec hac Dei ſententia. hoc tenuit generaliter Innocen. cap. ad audientiam. eod. tit. de omni irregularitate. idem Panot. cap. gaudemus. de diuort. quamuis idem Pan. ſibi contrarius tenuit eſſe de iure diuino, c. ad audientiam. de hom. illa tamen, vti diximus, eſt communis opinio. Ex hoc dicto ſequitur, poſſe Papam diſpenſare cum homicida voluntario quocumque, quamuis difficile id faciat, & non ſine graui, & vrgenti cauſa; & multo difficilius in foro exteriori, quando homicidium eſt publicum.

2 Secundo, per baptiſmum tollitur omnis irregularitas ex homicidio voluntario quocumque. In hoc eſt controuerſia Doctorum. aliqui diſtinctione vtuntur. Cum enim duplex ſit homicidium voluntarium, vnum ex delicto, alterū ex defectu, vti ſupra dictum eſt; dicunt, illam irregularitatem, quæ eſt ex homicidio illicito, & delicto, tolli: quæ verò eſt ex defectu, non tolli. ita ſenſerunt Gloſſ. can. ſi quis viduam. d. 50. & Oſtienſ. cap. gaudemus. de diuor. & Præpoſ. can. 1. d. 50. num. 8. contrarium tamen tenent idem Præpoſ. cap. gaudemus de diuor. & ibidem Panorm. affirmantq. omnem tolli irregularitatem, ſiue ex licito, ſiue ex illicito homicidio. & hoc verum eſt: immo ſi propriè loquendum eſt, per homicidium quodcumque infidelis non eſt irregularis, ſed ſolus baptizatus. Vnde non dicitur tolli irregularitas per baptiſmum, cum ante baptiſmum non eſſet: dicendum potius eſt, non baptizatum non contrahere irregularitatem ex homicidio, ſiue licito, ſiue illicito. Ratio huius eſt, quia c. ſi quis viduam. d. 50. irregularem facit eum, qui quouis modo homicidij voluntarij eſt cauſa poſt baptiſmum, & ita notauit Archid. d. 21. can. decretis. nu. 10.

3 Tertiò, cum homicida volūtario licito ſolus Papa diſpenſat ad ordines, & beneficium: ſed ſi eſt clericus, Epiſcopus diſpenſat ad beneficiū: de hoc enim eſt eadem ratio, ac de voluntario illicito, vt paulò poſt dicemus. Nec de hoc loquitur Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. quia non eſt ex delicto, vnde relinquitur iudicandum ſecundum ius commune.

Quartò, ante Concilium cum homicida voluntario illicito Epiſcopus diſpenſabat, cum clerico nempe tonſurato ad ſimplex beneficium, ſed non ad ordines, etiam minores. hoc eſt Innoc. c. 2. de cler. pugn. in duel. & ibi Panor. qui citat Oſtienſ. affirmantem poſſe Epiſcopum diſpenſare ad minores, quia caput loquitur de ſacris: & cum Oſtienſ. ſentit Io. And. Card. & Butr. intellige autem cum clerico, de hoc enim capita loquuntur: tamen Panor. tenet, quod non, propter c. 1. eod. tit. & exponit ibi, per ſacros ordines, etiam minores ſignificari, & hoc eſt verius, quāuis & illud ſit etiam probabile. Non ergo diſpēſabat Epiſcopus, niſi cum clerico iam promoto ad beneficium ſimplex, non tamen vt promoueri poſſet, nec etiā ad minores. pro quo facit can. miror. d. 50. & ibi Gloſſ. diſpenſabat autem ad ſimplex; ſed non ad curatum, vt in hoc verè dicit Oſtienſ. quod tamen limitat Dec. cap. at ſi. de iudic. quod non diſpenſat ad curatum de nouo habendum, ſed poteſt diſpenſare ad retinendum iam

iam habitum. ſed hoc non eſt tenendum: nam ſi non poteſt diſpenſare, vt miniſtret in ſuſceptis, nec poterit diſpenſare in retinendo curato, quod ſine vſu ordinum retineri non poteſt.

4 Quintò, de iure etiam antiquo non poterat Epiſcopus diſpenſare cum occulto homicida voluntario, nec etiam ad miniſtrãdum in ſuſceptis. hoc eſt in controuerſia: nam Archid. can. de his, 2. d. 50. nu. 5. tenet, cum occulto poſſe Epiſcopum diſpenſare, vt miniſtret in ſuſceptis, etiã in miniſterio altaris: immo Angelus, homicidiũ. 5. affirmauit quoad ſuſcipiẽdos etiam poſſe diſpenſare: tamen contrarium tenet Gloſſ. can. miror. d. 50. idque eſt probabilius, & colligitur ex cap. quæſitum. de temp. ordin.

5 Sextò, poſt Conc. Trid. Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum homicida voluntario etiam occulto ex delicto, nec ad ordines, nec ad beneficium ſimplex. & ſeſſ. 14. c. 7. vbi tali homicidæ denegatur quorumcumq; ordinum promotio, & cuiuſque beneficij collatio. Poſſet autem alicui ſuboriri dubium non irrationabile, an hoc decretum Concilij, quo, qui homicidium ſua voluntare perpetrauerit, à ſpe promotionis repellitur, complectatur eum tantum, qui occidit facto, non autem mandantem, nec conſulentẽ: & maximè hoc dubium augetur propter doctrinã Anan. c. 2. de cler. pugn. in duel. vbi dicit, non dici propriè homicidam, nec committere homicidium, niſi eum, qui facto occidit, non autẽ mandantẽ, nec conſulentem: & ſic cenſet ſtatuta declarãda, quæ loquuntur de homicidijs, & committentibus homicidium. At contrarium eſt tenẽdum, & facit pro hoc c. 2. de cler. pugn. in duel. vbi habetur, homicidium facto, præcepto, conſilio, & defenſione perpetrari. perpetrat ergo homicidiũ, qui facit, præcipit, conſulit defendit: & ideo hoc ſtatuto Concilij, vbi de perpetrante homicidiũ indiſtinctè agitur, comprehẽdũtur hi omnes. idẽ etiam probatur cap. mulieres. §. illi etiã de ſent. excom. vbi verè cõmittere dicitur delictũ, cuius mandato fit. Hoc tamen verum eſt, non comprehendi eum, qui mutilat: nã hic non perpetrat homicidiũ, nec delictum ita graue committit, nec irregularitas habet ita difficilem diſpenſationẽ, vt ſuperius diximus. Ex quo ſequitur vnum notandũ, poſſe Epiſcopum cum hoc, quando occultum eſt crimẽ, diſpenſare per Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. vbi datur facultas diſpenſandi ſuper omnem irregularitatem ex delicto occulto, præter eam, quæ eſt ex homicidio voluntario. Ergo diſpenſabit ſuper irregularitatẽ, quæ ex mutilatione eſt: nam hæc non oritur ex homicidio voluntario.

6 Septimo, per homicidium voluntarium, etiam ex delicto perpetratum, poſt obtentum beneficium, non amittitur ipſo iure beneficium, quamuis ſit priuandus. hoc eſt Innoc. cap. cum noſtris. de conceſſ. præb. & c. conſtitutis. 2. de appel. & Panor. c. querelam. de iureiur. & c. fin. de exceſſ. Prælat. vbi idem tenet de alijs irregularitatibus ſuperuenientibus: & eſt communis ſententia, quamuis contrarium affirmauerint Gloſ. can. ſtudeat. d. 50. & ibi Archid. tamen non eſt recipienda eorum opinio, quia non eſt textus vllus, quo ſufficiẽtur probetur: nam cap. clericis. ne cler. vel monac. ſolum habet, eſſe priuandum homicidam voluntarium, non tamen ipſo iure eſſe priuatum: immo dictum noſtrum probatur ex c. ex litteris. de exceſ. Præl. vbi Pontifex iubet Epiſcopum homicidam cedere Epiſcopatui: ſi autem iure priuatus eſſet, cedere non poſſet; ex quo ſequitur, quod poteſt reſignare beneficium: & ſi eſſet curatum, vel tale, quod non poſſet retineri ſine ordinis exercitio, teneretur reſignare, aut dimittere: nõ autem ſi ſimplex eſſet, quod actum ordinis non requireret: quamuis Anan. & Io. And. c. Inquiſitionis. de accuſ. affirmẽt, neutrũ poſſe retinere, tamen verius eſt, quod diximus: & ita ſentire videtur Felin. eod. cap. Inquiſitionis.

7 Octauò, per homicidium illicitum qualificatum ipſo iure amittitur beneficium. hoc dictũ eſt Felin. eodem cap. Inquiſitionis. & Ancaran. conſ. 158. tamen limitatio eſt addenda, nempe in caſibus iure expreſſis: iſti enim Doctores ſimpliciter affirmant, per homicidium qualificatum amitti ipſo iure beneficia, vt per parricidium, & alia ſimilia, quæ habent circumſtantiam mutantem ſpeciem peccati: tamen id non probo, ſed exiſtimo, in ſolis caſibus iure expreſſis amitti beneficia ipſo iure per homicidium illicitum qualificatum. Sunt autem hi caſus tres. Primus habetur c. 1. de homicid. in 6. Qui occidit Chriſtianum per aſſaſſinum, eſt ipſo iure omnibus beneficijs, etiam habitis, priuatus. Secundus, cap. felicis. de pœnis. in 6. Occiſor, aut percuſſor Cardinalium ipſo iure eſt habitis beneficijs priuatus. Tertius in Clem. 1. de pœn. etiam occiſor Epiſcopi priuatur ipſo iure beneficijs. Extra hos caſus expreſſos, non puto homicidam priuari ipſo iure habitis beneficijs. His coniungi poteſt quartus, in cap. in quibuſdam de pœnis. Clerici beneficiati occidentes, aut mutilantes per ſe, vel per alium, rectorem alicuius Eccleſiæ, vel aliquem clericum cõſocium eiuſdem Eccleſiæ, ipſo iure ſunt priuati beneficijs. Panorm. ibi affirmat hoc eſſe ſecundum communem ſententiam,

ipſe

ipſe tamen dubius eſt: tamen probabilior eſt opinio communis.

8 Nonò, collatio facta homicidæ ante diſpẽſationem, eſt nulla. ita habent Innoc. c. cum noſtris. de conceſ. præb. & Panor. cap. tanta. de exceſ. Prælat. quamuis cõtrarium ſenſerit Fel. cap. Inquiſitionis. de acc. prior tamen opinio eſt verior, & communior, & eſt in praxi.

Decimò, nomine homicidij voluntarij, quantum ad irregularitatem, venit tàm licitum, quàm illicitum; tàm ex defectu, quàm ex delicto: vnde qui habent facultatem diſpenſandi in omni irregularitate, præter homicidium voluntarium, & bigamiam, non poſſunt diſpenſare cum homicida voluntario ex defectu. hoc ex dictis ſuperius ſatis colligitur. Si autem datur facultas diſpenſandi in omni irregularitate ex delicto, præter homicidium voluntarium; tunc etiam non poteſt diſpenſari cum homicida ex defectu, quia facultas extenditur ad eas irregularitates, quæ ſunt ex delicto. Hæc ſunt ſecundum communem opinionem antiquorum, qui homicidium etiam ex defectu, voluntarium etiam appellarunt, cum non ſit ex neceſſitate, nec caſu, vti ſupra diximus, quidquid dixerint recentiores quidam.

De diſpenſatione verò in irregularitate ex homicidio neceſſitate facto, vti ſuperius diximus, quando eſt ad ſui neceſſariam defenſionem, non oritur irregularitas, ſi ſeruatur moderamen: quãdo verò non ſeruatur moderamen, tunc contrahitur irregularitas, quæ aliquando eſt ex delicto, aliquando ex defectu: quæ omnia expoſita ſunt ſuperius. Si ſit ex delicto, tunc dico

9 Primò, in foro conſcientiæ, quando eſt occultũ crimen, diſpenſat Epiſcopus, per c. 6. Conc. Trid. ſeſſ. 24. vbi datur Epiſcopis facultas diſpenſandi in omni irregularitate, ex delicto occulto proueniente, præter eam, quæ oritur ex homicidio voluntario. Ergo poteſt diſpenſare cum eo, qui occidit ad defenſionem ſui, non ſeruato moderamine, & deliquit: quia vti oſtendimus ſuperius, non eſt hoc homicidium voluntarium.

10 Secundò, ſi homicidij crimen non eſt occultum, nõ diſpenſat Epiſcopus, poſt Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. niſi ex commiſſione Papæ, iuxta formam ibi allegatam.

Tertiò, de iure communi eſt controuerſia: nã aliqui affirmarunt, irregularitatem ex homicidio euitabilis neceſſitatis impedire, ne homicida poſſit ad nondum ſuſceptos promoueri; tamen in ſuſceptis poſſe miniſtrare. ita habet Gloſ. can. de his. d. 50. & Gloſſ. cap. ſicut dignũ. de homicid. Goffred. etiam in ſumm. de homicid. dicit, poſt pœnitentiam poſſe in ſuſceptis miniſtrare. Oſtienſ. verò cap. ſicut dignum. de homicid. citat eam ſententiam, & tenet contrariã, nempe non poſſe nec in ſuſceptis miniſtrare. idẽ Panor. eod. cap. nu. 13. & Boic. ibid. nu. 43. & Ancar. eod. cap. & hoc eſt probabilius, nempe irregularem eſſe, quantum ad ſuſceptos, & ſuſcipiendos, indigereq. diſpenſatione. Ad quem autem pertineat, idem ſentiunt Doctores de hoc, ac de homicida voluntariò ex delicto: ob id eadẽ dicenda ſunt, quæ illic diximus de iure communi.

11 Quartò, quando eſt huiuſmodi irregularitas ſine peccato, ſed ex defectu, vt in eo, qui poterat fugere, & non tenebatur fugere: aut in eo, qui occidit ad defenſionem rerum temporalium, aut defenſionem non ſui, ſed aliorum, patris, aut amici, aut proximi, idem dicendum eſt de iure communi, ac de voluntario: in hoc enim Concilium non diſpoſuit quidquam, niſi vbi eſt cum delicto. De irregularitatis verò caſualis homicidij diſpenſatione, communis doctrina eſt, de iure communi Epiſcopum poſſe diſpẽſare ad minores, ſed non ad maiores. ita habet Pan. cap. continebatur. & cap. ad audientiam de homicid. & videtur deduci ex eodem cap. ad audientiam, idem tenet Præpoſ. can. 1. d. 50. nu. 26. nunc vero poſt Conc. Trid. ſi occultum eſt homicidium, diſpenſat Epiſcopus, quia eſt ex delicto, & non eſt voluntarium. ſi tamen non eſt occultum, non diſpenſat, niſi ex commiſſione Papæ, iuxta formam cap. 7. ſeſſ. 14. Hæc de diſpenſatione irregularitatis ex homicidio prouenientis.

ADDITIONES.

De diſpenſatione Nau. nu. 239. Maiol. lib. 5. c. 51. Sayr. l. c. 6 Couar. p. 2. §. 3. nu. 3. De eadem in communi Auil. diſp. 10.

Primò.) Moyſes Aegyptium occidit, & tamen Deo aram erexit, dicauitq. Exod. 31. Nu. 7. Vide c. 1. d. 1. de conſecrat. Couar. l. c.

Poſſe Papam) Vide Sayr. nu. 3. Couar. Maiol. Nauarr.

Per baptiſmum.) Couar. p. 1. §. 2. nu. 5. Sayr. l. c. nu. 2. & alij ab eo relati, Maiol. nu. 11. Auila dub. 2. concl. 3.

Quinto.) Vide Sayr. nu. 17.

Quando eſt occultum, diſpenſat Epiſcopus.) Occultum, ſecundum ius commune, notorio opponitur: quare delicta nec notoria, nec in iudicium adducta (licet ab aliquibus cognoſcantur) occulta vocari queunt: ita Maiol. lib. 5. cap. 51. nu. 4. ex Silu. lex q. 13. Occultum, ait Nauarr. nu. 255. eſt id, quod non eſt publicum. Vide etiã Sayr. lib. 4. cap. 17. nu. 21. & lib. 7. cap. 13. nu. 12.

Sanchez tom.1. de matrimonio lib.2.d.37.n.12. Val. Regin. in Prax.For.Pœn.Comit.to.1.Reſp. mor.lib.6.quæſt.44.

Non ſeruato.) Nauar.num.239.Valen.§.5. Sayr.nu.23.loc.cit.

Caſuali.) Vide Sayr.nu.20.

Epiſcopus in ſua Diœceſi hac diſpenſandi facultate vti poteſt erga ſubiectos ſuos: Pontificalia exercere nō poteſt, extra Diœceſim,ex Conc. Trid. cap.5.ſeſſ.6. de reformat.

Prælatos Religionum, priuilegiorum vi, cum ſuis ſubditis Religioſis in caſuali homicidio diſpenſare poſſe, exiſtimat Cord.q.34.Sayr.nu.24. fauet Caiet.2.2.q 64.art.8. in fine, & alij: ſed ſubdubitant Arag. & Salon.2.2.q.64.art.8.

De modis, quibus quæuis irregularitas tollitur. Cap. LXXXIX.

ELENCHVS.

1 *Irregularitas omnis tollitur per baptiſmum.*
2 *Irregularitas omnis an tollatur per ingreſſum religionis.*
3 *Papæ diſpenſatio tollit omnem irregularitatem.*
4 *Notanda circa diſpenſationem in irregularitate.* 5.
6 *Occultum duplex, per ſe, & per accidens, & quotuplex ſit iudicium humanum, cum quibuſdam notandis.* 7.

1 QVamuis in ſingulis explicandis irregularitatibus expoſuerimus,ad quem pertineat diſpenſare; nunc in generali quædam breuiter ſunt proponenda: triplicem enim modum Doctores tradunt, per quem irregularitas aufertur, nempe baptiſmum, ingreſſum Religionis, & diſpenſationem. Quantum ad baptiſmum attinet, certum eſt, non tolli per eum bigamiam, vti plenius, dum de bigamia locuti ſumus, diximus. De homicidij verò irregularitate eſt magna controuerſia: ſed vti etiam diximus, ante baptiſmum nulla homicidij contrahitur irregularitas. De illegitimitate verò, Silu. verb.irregularitas. notab.28. negat tolli per baptiſmum, allegans Arch.can.deinde.d.28. Sed opinio eius non eſt tenenda, nec verè allegatur Archidiaconus. Si enim per ingreſſum Religionis tollitur illegitimitatis irregularitas, multo magis per baptiſmum. Arch. autem potius contrarium affirmat: nam dicit, per baptiſmum tolli omnem irregularitatem, quæ prouenit ex peccato, & ex ſequela peccati,quæ eſt infamia: illegitimitatem autem putat eſſe ex peccato.ſicut & Gloſſ.cap.1. de fil.presb.non quod ſit irregularitas ex delicto (cum ſit ex defectu natalium) ſed quod originē trahat ex peccato alterius. Denique baptiſmus tollit omnem irregularitatem, ſeu potius in baptiſmo non eſt vlla irregularitas ex aliquo, quod ante baptiſmum fecerit,aut habuerit; præter eā, quæ ex matrimonio prouenit, nempe bigamia, & irregularitates,quæ proueniunt ex defectibus corporis: non quia erant ante baptiſmum, ſed quia reperiuntur etiam poſt baptiſmum, ſicut in alijs baptizatis: vt qui eſt minoris ætatis,qui eſt notabiliter deformis, vel patitur alia vitia, quæ generant horrorem, aut ſcandalum, vt diximus in materia de corpore vitiatis.

ADNOTATIO.

Irregularitatem, quæ oritur ex defectu natalium, tolli per baptiſmum, (quam opinionem hic auctor ſequitur) non tenetur communiter. Sed potius eam poſt baptiſmū manere; Quod auctor ipſe indicauerat ſupra,c.58 in fin. & ita eſt in praxi.

2 Quantum ad religionis ingreſſum,quidam affirmarunt tolli omnem irregularitatem, præter eam, quæ eſt ex bigamia, & homicidio voluntario: alij dicunt, nullam tolli, ſed ingreſſum Religionis faciliorem facere diſpenſationem: & videtur hæc opinio Butr.cap.2. de apoſt. ita refert Gloſſ.cap.2.de apoſt. & Gloſſ.can.1.diſt.56. Opinio verò Panor cap.2.de apoſt. & Anan.ibidem vera,& legitima videtur,nempe per ingreſſum Religionis non tolli vllam irregularitatem, niſi quæ eſt iure expreſſa; ad ceteras autem facilitatem diſpenſandi inducit, ſed eas non tollit: iure autem expreſſa habetur ea, quæ eſt ex illegitimatione quantum ad ordines,ſed non quantum ad prælationem, cap.1.de fil. presb. quamuis etiam,vti diximus,quidam dixerint,nec hanc tolli ſine diſpenſatione; tamen verius eſt tolli, vt ibi dicit Gloſſ. & Oſtienſ. cap.2. de apoſt. de alijs iure non conſtat.

3 Quantum ad diſpenſationem attinet,tollitur irregularitas omnis per Papæ diſpenſationē: quia, vti diximus, quæ propriè irregularitates ſunt, de iure poſitiuo ſunt. Epiſcopi autem in nonnullis diſpenſare poſſunt iure communi, vt in earum tractatione oſtendimus: in foro autem interiori ampliata eſt multum eorum facultas per Concil.Triden. ſeſſ.24. cap.6. Nam in omnibus irregularitatibus ex occulto delicto prouenientibus diſpenſare poſſunt, præter eas, quæ ſunt ex homicidio voluntario, & deductæ ad forum contentioſum. Diximus autem ſuperius, etiam poſſe diſpenſare in irregularitate, quæ prouc-

prouenit ex illicita mutilatione, quia hæc non eſt excepta, cum non ſit comprehenſa ſub nomine homicidij voluntarij. Sunt autem duo aduertenda circa diſpenſationem Epiſcoporum ſuper irregularitatem. Vnum quantum ad ius commune, alterum quantum ad hanc conceſſam facultatem ex Conc. Trid.

4 Quod ad ius commune attinet, notanda eſt doctrina Innoc. c. dilectus. de temp. ordin. quem citat, & probat Panorm. cap. poſtulaſtis. de cler. excomm. miniſtr. nempe quoties in iure exprimitur, vt diſpenſari poſſit cum aliquo, & non exprimitur per quem debeat fieri diſpenſatio; tunc videtur conceſſa facultas Epiſcopis diſpenſandi in eo caſu. idem habet Gloſſ. eod. cap. poſtulaſtis. Secus tamen eſt, quando nihil agitur de diſpenſatione, ſed tantummodo aliquis iudicatur irregularis, aut ab ordine remouetur: tunc enim, vti ſuperius diximus ex Panor. cap. ex litteris. de cler. non ordin. miniſtr. Epiſcopus non diſpenſat, niſi in caſibus iure expreſſis. & Gloſſ. cap. dilectus. de temp. ordin.

5 Quod ad Concilii Tridentini facultatem attinet, quia in irregularitatibus ex occultis delictis prouenientibus datur facultas diſpenſandi, intereſt multum ſcire, quid dicatur occultum. de quo vide Panor. cap. veſtra. de cohabit. cleric. & mul. Clarius tamen & perfectius, ſic dicemus. Duplex eſt occultum, vnum per ſe, alterum per accidens. Per ſe occultum eſt, quod ex ſe, & in ſe non poteſt cognoſci ab hominibus; quales ſunt hominum cogitationes, deſideria, & motus animæ interiores, & hoc occultum Deus ſolus iudicat: nec ſubeſt excommunicationi, irregularitati, aut pœnæ humanæ. *Occultum per accidens eſt, quod re vera poteſt in ſe, & ex ſe cognoſci ab hominibus, tamen de facto non cognoſcitur; qualia ſunt verba, aut facta hominis, quæ ſecreto fiunt. hæc per ſe, & in ſe cognoſci poſſunt, quia exteriora ſunt; & ſi adeſſent homines, ea notaſſent: tamen de facto non cognoſcunt, quia abſunt. iſta dicuntur occulta per accidens. & hoc occultum duplex eſt. Vnum quod opponitur probabili, nempe quod eſt adeò latens, vt nullis teſtibus, per quos probari poſſit, pateat: & hoc partim iudicio humano ſubeſt, partim non. nam iudicium humanum duplex eſt. Vnum, quod in cauſæ cognitione, probatione, & ſententia conſiſtit: & huic non ſubſunt talia occulta, cùm per probationem non poſſint in lucem & iudicium prodire. Alterum eſt, iudicium humanum, quod in præcepto, aut prohibitione conſiſtit, & pœnam in genere præueniendo infligit, vt quando Prælatus præcipit ſub excommunicatione lata, ne quis veſcatur carnibus in diebus Veneris; tunc ſi quis veſcatur, quamuis occultò, & ſine probatione, ſubeſt iudicio, & excommunicatus eſt. Huic iudicio ſubſunt hæc occulta. & ſic irregularitas oritur ex occulto crimine, & defectu exteriori, quamuis occulto per accidens, & improbabili: ligatq. iudicium hoc in conſcientia, non autem in priori iudicio. Alterum occultum per accidens eſt, quod opponitur publico, ſiue notorio, ſiue famoſo: quod enim nec notorium, nec famoſum eſt, dicitur occultum, quamuis poſſit per aliquot teſtes probari, dummodo non ſint tot qui faciant notorium, vt diximus cap. ſuperiori de criminis notorietate. Hoc ſuppoſito dico, facultatem conceſſam Epiſcopis diſpenſandi ſuper irregularitatem ex occulto crimine, intelligendam de occulto per accidens: (occultum enim per ſe non facit irregularem) de occulto inquam per accidens, tam improbabili, quam probabili: vt autem clarius dicam, dummodo non ſit notorium, aut publicum, aut proximum notorio, vel publico, quod ex eiſdem Concilij verbis ſatis apertè deducitur. Nam dicitur, quod diſpenſat in occultis, præter ea, quæ ſunt deducta ad forum exterius. igitur ſi nondum ſunt deducta, ſed deducibilia, diſpenſari poterit: & hoc eſt valde notandum. Dices ergo, quid, ſi diſpenſauit, quando nondum erant deducta, & poſtea ſunt deducta? exiſtimo diſpenſationem factam prodeſſe in foro interiori, non autem in exteriori. Aduertendum etiam eſt, hanc conceſſionem factam Epiſcopis non competere Abbatibus, nec Prælatis religioſorum, ex ſententia Congregationis; nec Cardinalibus in ſuis titulis, ex declaratione Gregor. XIII. quia quamuis in eis iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habeant, tamen Epiſcopi non ſunt. liceret etiam Epiſcopo in huiuſmodi caſibus, in quibus abſoluit, & diſpenſat inferiorem, deputare Confeſſarium, qui abſoluat, & diſpenſet ſecum in eiſdem, ſi forte incurreret, ex ſententia Congregationis, & Ant. 3. par. tit. 17. cap. 2. §. 2. qui generaliter loquitur.

6 Poſtremò omnium eſt aduertendum, per Iubilæa, & alias conceſſiones, quæ fieri ſolent, in quibus datur facultas abſoluendi à quibuſcumque cenſuris, & pœnis; non tolli irregularitatem. in quo non eſt tenenda doctrina nonnullorum recentiorum exiſtimantium, poſſe per huiuſmodi iubilæa tolli irregularitatem ex homicidio voluntario: ſed non eſt vllo modo id ſequẽdum, cui repugnat tota praxis Romanæ curiæ, & om-

& omnis Canoniſtarum doctrina. Nam longe aliud eſt abſoluere, & diſpenſare: irregularitas autem non tollitur per ſolam abſolutionem, ſed per diſpenſationem. Diſpenſatio autem non datur in Iubilæis. Pœnæ autem illæ, à quibus in Iubilæis abſoluẽdi datur facultas, ſunt quæ per abſolutionem ſolam tolluntur. Idemque dicendum eſt de quibuſcumque conceſſionibus, aut facultatibus à Sede Apoſtolica emanatis, in quibus ſola abſoluendi facultas datur.

ADDITIONES.

Vide Sayr.lib.7.cap.13. Maiol.lib 5. cap.51. Auil.par.7.dub.10.

Per eum bigamiam.) Vide cap. Acutius 26. & quæ ad cap.68.

Negat tolli per baptiſmum.) Idem Sayr.l.c. nu.3.Maiol.l.c.nu.11. Auila dub.2.loc.cit.

Bigamia & irregularitates.) Sayr.Maiol.l.c.

Quantũ ad religionis ingreſſum.) Vide Couar. par.1.§.2.nu.6. Maiol.lib.5. cap.51.nu.11.Sayr. nu.8.qui ſententiam, docentem, ſolas irregularitates in iure expreſſas baptiſmo auferri, veriorem, & magis communem appellat.

Quantum ad diſpenſationem.) Vide Sayr. nu.11. & cap.7.nu.3. Couar.nu.4.loc.cit.

Quoad Concilij.) Idem ferè Sayr.nu.12.Vide quæ de occulto ad ſuperius caput.

Poſtremò omnium, &c. per Iubilæa, &c.) ita communis opinio.

Recentiorum.) Sot. Medina, Aragon. Bañes, Salon, quorum ſententia, ad cap.37. relata quibuſdam non diſplicet. Sed recipienda non eſt: validæ ſunt à Cardin. Tolet. allatæ rationes; cui adhærent Suarez. tom.5. diſp.1.ſect.3 Sa Irregularitas n.2.Auil.par.3.de cenſu.diſp.10.dub.4. Rodriquez in Bullã, §.9.Maiol.de irregul.lib.5. cap.51.nu.7. & alij, ad Sa loc.cit. relati.

Recentiorum ſententiam non improbabilem putat Auila, de Bulla Cruciatæ loquens l.c. Corduba de indulg.q.43.dub.4. docet, irregularitatem ex delicto (excipe eam, quæ eſt ex voluntario homicidio tum iniuſto, tum iuſto.) a Confeſſario, virtute Bul.cruc. tolli poſſe. Eum ſequitur Fernandez. p.3.Exam.Theol. mor.c.9.§.14.

De iuriſdictione. Cap. XC.

ELENCHVS.

1 *Iuriſdictio neceſſaria in ſacramentorum adminiſtratione.*
2 *In ſacramento Pœnitentiæ quomodo neceſſaria iuriſdictio, & an ſimplex ſacerdos carens iuriſdictione poſſit abſoluere.*
3 *Iuriſdictio in alijs ſacramentis, & in baptiſmo, cum non ſolemniter miniſtratur, quomodo ſit neceſſaria.*

1 Aliud impedimentum, quo ſolet Sacerdotem à ſuo retrahere officio, eſt defectus iuriſdictionis. Eſt enim neceſſaria poteſtas iuriſdictionis ad ſacramentorum adminiſtrationem.

Tamen notare oportet, quod dupliciter poteſt impediri adminiſtratio ſacramentorum: primo modo, quo ad rectum vſum; altero modo quoad vſum.

Tunc impeditur quoad rectum vſum, cum, ſi ſacramentum adminiſtretur, tenet & ſequitur effectus ſacramenti in recipiendo: tamen peccat qui exhibet.

Tunc vero impeditur quoad vſum, cum irrita eſt ipſa ſacramenti adminiſtratio, quia verè non ſequitur effectus ſacramenti.

2 Iuxta hoc dico primo: In ſacramento Pœnitentiæ eſt neceſſaria iuriſdictio quoad vſum: id eſt, ſi quis non habens iuriſdictionem (id eſt, non exiſtens Epiſcopus, parochus, vel habens curam animarum) intendet abſoluere, abſolutio nulla eſt, quia non eſt iuriſdictio. Vnde Sacerdos ſimplex non poteſt abſoluere peccato, exceptis tamen tribus caſibus.

Primò, in tempore mortis, aut in periculo mortis.

Secundò, cum peccata ſunt venialia, aut mortalia, ſed iterum confeſſa, & abſoluta.

Tertiò, cum in eum transfertur auctoritas, vel per licentiam Epiſcopi, aut parochi, vel per diploma, vel priuilegium Papæ, in quo conceditur facultas eligendi Confeſſarium.

3 Dico ſecundò, In aliorum ſacramentorum adminiſtratione eſt neceſſaria iuriſdictio quoad rectum vſum, non tamen quoad vſum. Explico: Nullus poteſt conferre Euchariſtiam, vel extremam vnctionem, vel ordines, vel baptiſmum ſolemniter, niſi habens iuriſdictionem in eum, cui confert, vel ex commiſſione habentis. Si tamen conferat, peccat, & tamen ſacramentum tenet. In Euchariſtia verò, & extrema vnctione, tempore neceſſitatis non peccaret conferendo: in matrimonio autem non eſt neceſſaria, quia non ibi vt conferens concurrit Sacerdos. Modo habetur in Concil. Triden. ſeſſ.24.cap.1. *Qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius parochi, ſeu ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium*

contra-

contrahere tentabunt; eos ſancta Synodus, ad ſic cōtrahendū omninò inhabiles reddit; & huiuſmodi contractus irritos, & nulles eſſe decernit.

Dico tertio, Ad baptiſmum conferendum non ſolemniter, eo modo, quo laicus poteſt conferre, nō eſt neceſſaria iuriſdictio, nec quo ad vſum, nec quoad rectum vſum, ſi nimirum conferatur, quando neceſſitas imminet. Et hæc ſatis de hoc impedimento.

ADDITIONES.

De iuriſdictione Petrus à Soto. lect. 5. de confeſ. Sot. 4. d. 20. q. 1. art. 5. vbi hanc de iure diuino eſſe probat. Valen. tom. 4. d. 7. q. 10. p. 2. Vide Ioan. Med. q. 35. de Confeſ. Vaſquez tom. 4. in 3. p. Suarez tom. 5. d. 25. 26. Val. Regin. lib. 1. cap. 4. Prax. For. Pœn. De iuriſdictione pro Sac. penitentiæ, de Conink tom. 2. de Sacram. & Cenſ. Diſp. 8. dub. 2.

Poteſtas iuriſdictionis eſt auctoritas quædam in alterum tamquam in ſubditum, ſaltem quatenus ſpectat ad illum actum, cognoſcendi, ſoluendi, ac ligandi conſcientiam eius. Valen. loc. citato: eſt duplex, ordinaria, & delegata. Concil. Flor. & Trid. ſeſſ. 14. c. 7. vbi decernit, abſolutionem datam à Sacerdote, qui neque ordinariam, neque delegatam iuriſdictionem habeat, nihil valere. de ordinaria Suarez diſp. 25. de delegata d. 26. l. c.

Aut Parochi) Parochus non poteſt dare licentiam audiendi ſubditorum ſuorum confeſſiones Sacerdoti non approbato. Vnde Concil. Trid. l. c. infra. De approbatione Regin. c. 25. loco citato.

Dico ſecundo) Sot. l. c.

Sacerdotes non à Chriſto immediatè iuriſdictionem habent: ſed à Summo Pontifice, qui à Chriſto proximè pleniſſimam habet iuriſdictionem (Paſce oues meas Ioan. 21. Sot. l. c. ar. 4. Valen. l. c.) Apoſtoli quoque à Chriſto immediatè acceperunt ſpirituale regendi orbis iuriſdictionem; ſed ſolus Petrus Vicarius extitit ſupremus; à cuius ſede in omnes Epiſcopos, clericoſque iuriſdictio emanat. Sot. loc. c. ar. 2. concluſ. 4. Vide etiam Io. Med. Suarez. loc. cit. De hac re Card. de Turrecrem. in Summa de Eccleſia.

Sacerdos à conſuetudine habet, vt quemlibet ſacerdotem cenſura nō ligatum eligere ſibi poſſit in confeſſarium. Valen. l. c. col. 7. ex Io. Medina q. 31. Valer. Regin. lib. 1. prax. For. Pœn. c. 15. in fine. Sed hoc intellige de Sacerdote approbato ad audiendas confeſſiones. Conc. Trid. ſeſ. 23. cap. 15. de reformat. Reginal. l. c. Parochos habere facultatem tacite à ſuperiorib. approbatam ad eligendum in cōfeſſarium quemlibet ſacerdotem ab Ordinario ad confeſſiones excipiendas approbatū, docent etiam Sa. V. confeſſor num. 1. Suarez. t. 4. diſp. 27. ſect. 3. de Conink Dub. 8. num. 61. l. c. Hanc autem facultatem de facto conceſſam eſſe, docet conſuetudo. V. De Conink loc. cit.

Tempore mortis.) Vide Suar. diſput. 26. lect. 4. Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7.

Venialia.) Suarez. ſect. 5.

Euchariſtiam.) Eam adminiſtrare, ſine iuriſdictione, extra neceſſitatem, peccatum mortale eſt. Vide Suarez. tom. 3. in 3. p.

Extremam vnctionem.) Vide Suarez loco citato diſp. 44. ſect. 2. & noſtrum, de extrema vnctione, tractatum, Rodericum tom. 3. Reg. q. 79. art. 1.

De peccato mortali. Cap. XCI.

ELENCHVS.

1 *Peccatores in triplici ſunt differentia.*
2 *Sacramenta à quibus miniſtris peccatorib. collata teneant.*
3 *Quibus rebus obligetur ſacerdos ad celebrandum ſine mortali.*

1 MOrtale peccatum eſt impedimentum, non quidem vſum ordinum, nec ſacramentorum adminiſtrationem impediens, vt falsò hæretici fingunt; ſed ſolum rectum vſum. Sacramenta enim collata ab his, qui in peccato ſunt mortali, ſuum conſequuntur in ſuſcipiente effectum: tamen qui ſic miniſtrant, malè, & cum peccato miniſtrant.

In cuius gratiam notandum eſt, peccatores hos miniſtros poſſe eſſe in triplici differentia. Aut enim ſunt præciſi ab Eccleſia, aut tolerati: & hi, vel publici, vel priuati, ſeu occulti.

Præciſi dicuntur, qui ſunt ab Eccleſia ſeparati, vel per cenſuram ab officio excluſi, vt apoſtatæ, hæretici, ſchiſmatici, degradati, depoſiti, ſuſpēſi, excommunicati, interdicti, irregulares.

2 Tolerati ſunt, qui in alijs ſunt peccatis, propter quæ ab Eccleſia non arcentur ab officio. Publici autem ſunt, cū eorum peccata alijs ſunt nota: cum vero ſecreta, dicuntur occulti.

Illi primi generis peccant mortaliter, ſacramenta adminiſtrantes, & celebrantes: tamen tenent ſacramenta, præter confeſſionem, vt ſupra declaratum eſt: hoc notato, quod irregularitas ſolum arceat ab vſu ordinis, non iuriſ-

dictio-

dictionis,cum non eſt ex peccato.nec de his modò eſt præcipuè ſermo, nam de ſingulis dictum eſt. Illi vero ſecundi generis ſi adminiſtrent Sacramenta, tenent quidem,tamen mortaliter ipſi peccant in cuiuſque adminiſtratione, præter baptiſmum,cum in neceſſitate confertur,& ſine ſolemnitate.in quo caſu etiã præciſus poteſt abſq; peccato baptizare: nec excuſãtur in alijs ſacramentis, cum imminet neceſſitas adminiſtrandi, & ipſi non poſſunt prius confiteri: nam tunc tenentur ſaltem conteri, vt poſſunt. Et idem peccatum committunt diaconus,& ſubdiaconus, qui ſolemniter,& modo, quo ſæcularibus non licet, ſuos exercent ordines in mortali peccato.Idemque dicẽdum de inferioribus ordinibus,ſi eadem ſolemnitate celebrent, ſi miniſtri, publici peccatores ſint. idemque dicendum de prædicante, cùm publicus ſit peccator: hi enim graue generant ſcandalum. Illi vero tertij generis etiam mortaliter peccant,licet non ita grauiter, præter duos ſcilicet, qui in minoribus ſunt ordinati: nam hi, qui non ita propinqui ſunt ſacramento altaris,à mortali excuſãtur, niſi adſit contemptus.Similiter præter prædicantem,quia non eſt actus ex ſe ordinis deputatus(non enim mortaliter peccat,ſi reuerenter accedat,& contemptus non adſit) eodem modo excuſarentur à mortali, quamuis publici eſſent, ſi non eſſet tanta notificatio, vt graue fieret ſcandalum ſed alij non excuſantur, quia ſunt proximi ſacramento puriſſimo. Quod ſi ibi arduum videtur, quòd conferens in mortali ſacramenta mortaliter peccat; audi rationes huius,& ceſſabit admiratio:

3 Tria conueniunt maximè in miniſtro ſacramentorũ,quæ ipſum obligant,vt abſq; conſcientia peccati mortalis ſacramenta miniſtret.

Primum, eſt ipſa ſpiritualis conſecratio, per quam poteſtas ei data eſt:nam per ſacramentum gratiæ cõſtitutus eſt, & ordinatus miniſter Domini: vnde tenetur ſe in officio ſuo talem exhibere, qualis per ordinationem effectus eſt.

Secundum eſt ipſa gratia ad hoc peculiariter collata:nam ſacramentum ordinis imprimit eam gratiam, qua homo valet quæ ordinis ſunt exercere. Non enim conſtituit Dominus aliquem in officio, vel dignitate aliqua, quin ei conferat, quantum ex ſe, quæ neceſſaria ſunt ad exercenda ea,quæ talis ſunt muneris. Vnde peccat, qui abſque tali dignitate accedit ad ea exercenda, quæ ſunt ordinis: & ex genere ſuo peccatum eſt mortale, & accedente grauitate materiæ, vt fit in caſibus prædictis, eſt mortale.

4 Tertium eſt, quia in talibus actibus ſe exhibet miniſtrum religionis Chriſtianæ, & cultus ſpiritualis,& diuini:oportet ergo eſſe in charitate, ſeu abſque conſcientia peccati mortalis, qui ſe miniſtrum tanti cultus exhibet.

ADDITIONES.

De crimine malè miniſtrantium ſacramenta Sot. 4.d.1.q.5.ar.6. D.Thom.Caiet.3.p.q 64. art.6.Suarez tom.4.d.38. & tom.1.d.16.ſect. 3. & 4.Valen.tom. 4.d.3.p.3.q.5.Nauar.de pœn.d. 6. §.Sacerdotes. Val.Reg.li.1.Prax.For.Pœn.c. 14. ſect. 2.vbi de confeſſarij bonitate.

Peccatum mortale eſt ex genere, ſacramenta in mortali adminiſtrare. ita D. Thom. & alij citati: ſed duo requirunt Caiet. Sot. Val. & alij: alterum, vt ſit miniſter ex officio, ideſt, conſecratus ad id; alterum,vt ſolemniter adminiſtret; vnde Laicus,i neceſſitate baptizans in mortali, non peccat mortiferè. Caiet. l.c.ex D.Thom.ad 3. Sot.Valen. Suarez l. c. neque ſacerdos id faciens ſine ſolemnitate, ibid.

Conc. Trid. ſeſſ. 14.cap. 16. & can.10. definit poteſtatem ligandi, & ſoluendi habere ſacerdotes lethali culpa notatos. Vide Sot. ar.5. Nau.loc.cit.Ioan. Med.C. de confeſſione q. 24. ex Card. Bellar.lib.1.de Sacram. c. 26. diſces, fidem, & bonitatem miniſtri non requiri,vt ſacramenta valida ſint.

Niſi vrgeat neceſſitas.) D. Thom.l.cit. ad 3. Nau. c.22.nu.3.

Diaconus,& Subdiaconus.)Idem ferè D.Th.4. d.24.q.1.ar.3. q.5. in hac ſententia ſunt Caiet. 2. 2. q.60. ar.2. ng.Cler.8. n.1.Syl. Cler. n.2. Cõtrariam ſententiam ſequuntur Sot.Valen.l.c. Suar. ſect. 3. vtramq. appellat probabilem; ſed hanc videtur ſequi, ſi hoc fiat ſine ſcandalo;materia enim grauis admodum non eſt.

De minoribus ordinibus certum putat Suar. non eſſe peccatum mortale, ſi eorum actus miniſter mortifera culpa affectus exerceat: leuis enim eſt materia, neque certum eſt, minores ordines eſſe ſacramenta. Sot. ne veniale quidem peccatum id eſſe, credit.

De prædicante.) Vide Nauar. c. 25.n. 141. Concionari in mortali, peccatum mortale eſſe docuit D. Thom. 4. d. 19 q.2. ar.2. q.2. ad. 4. Caietan.2.2.q.64.ar.6. at Medina tract. 1. q. 5. de pœn. Sot.q.5.ar.6.Suarez, Valen.l.c. dicunt, eſſe ex ſe veniale; quia nulla eſt lex poſitiua, in qua hæc obligatio fundamentum habeat. Suar. l. c.D. Thom. 2.2.q.33. ar.5.dicit; non peccare prælatum mortali ſcelere infectum, ſi corrigat ſubditum. & q.60.ar.2.ad 3. idem docet de Iudice Eccleſiaſt. in peccato mortali iuriſdictionem

nem exercente. De peccatis concionatorum Valer. Regin. lib. 17. Prax. For. Pœn. c. 9. ſect. 3.

Niſi adſit contemptus) Caiet. in ſumma ver. Prædicatorum peccata. Val. l. c. Publicus peccator ob ſcandalum mortifere peccaret, ſi concionem haberet. Sot. l. c.

Sufficit contritio, poſt peccatum mortale, ſi ſis adminiſtraturus ſacramenta; tutius eſſet tamen ſacra confeſſione animum expiare; quam vt quidam tradunt in * præcepto eſſe non puto in hoc caſu. Si ſis attritus, præmittenda eſt confeſſio, ex præcepto; ſed ſi inculpabili ignorantia te contritum putares, non patrares ſacrilegium, ſi, ita ignorans, adminiſtrares ſolemniter. Suarez ſect. col. 3.

* Vi contritionis, (quæ confeſſionis tempore debito faciendæ votum includit) homo in Dei gratiam redit, ſi contritio vera, & perfecta ſit. Vide Nauar. in Manuali c. 1. n. 29. & 41.

Quando licet a malis miniſtris accipere ſacramenta. Cap. XCII.

ELENCHVS.

1 *Mali miniſtri quot modis ſe habeant.*
2 *A miniſtris, non toleratis an liceat accipere ſacramenta.*
3 *A miniſtris toleratis an liceat accipere ſacramenta.*
4 *Neceſſitate imminente quilibet ſacerdos tenetur ex officio miniſtrare ſacramenta.*

1 Tanta eſt humana nequitia, vt ſæpe contingat, quod miniſtri conſcientias proprias negligentes, ſacramenta adminiſtrare non formident: vnde oportet fidelem eſſe præparatum, & ſcire à quibus, & quomodo poſſit talia recipere ſacramenta. Et vt, iuxta diſtinctionem in capite præcedenti poſitam procedamus; dico ante omnia, quod huiuſmodi miniſtri poſſunt ſe dupliciter habere. Vno modo, quod ipſi ſunt expoſiti ſacramenta adminiſtrantes, vel celebrantes; vt qui ſedet in loco ſuo audiens cōfeſſiones, vel qui in Eccleſia eſt adhibens ſacramenta: vel non ſunt ſic expoſiti, ſed ſunt parati, vt ſi aliquis ab ipſis peteret, ipſi ſtatim conferrent. Rurſus iſti, aut ſunt, quibus ex officio incumbit ſacramenta adminiſtrare, vt Parochus, Curatus, Epiſcopus, vel ſimiles: aut ſunt, quibus non ex officio incumbit, ſed ex facultate aliqua de cauſa. Iuxta hoc dico

2 Primò, à non toleratis ab Eccleſia, ſiue parati, ſiue non parati, ſiue expoſiti ſint, ſiue ex officio incumbat eis, ſiue non, non licet vllum ſacramentum recipere, etiam in neceſſitatis tempore, præter baptiſmum. 24. quæſt. 1. can. ſi quem ſortè. Explico: ſi eſſet aliquis parochus hæreticus, aut ſchiſmaticus, aut nominatim excommunicatus: nō licet eum, quamuis celebrantem audire, etiam in die Dominico; & quamuis nullum aliud eſſet ſacrum; nec cum ipſo confiteri, nec aliud recipere ſacramentum, quamuis ipſe eſſet expoſitus, & vellet miniſtrare, niſi in articulo mortis, quando nō eſt copia alterius. Baptiſmum verò licet, quia eſt ſacramentum neceſſitatis: & hic poteſt etiā à quouis miniſtrari. hic talis conferendo non peccat. quod ſi adeſſet laicus, melius eſſet ab hoc ſumere.

3 Dico ſecundo, a malis miniſtris ſecundi, & tertij generis, ſi ſint expoſiti, ſiue ex officio incūbat, ſiue non, dum non ſequatur aliquod graue ſcandalum, poſſumus ſacra recipere: nam Eccleſia ipſos tollerat, & ipſi talia adminiſtrantes ſacra, ſibi ſolis nocent. 15. quæſt. 8. canone ſciſcitātibus. dicit Nicol. Papa, quod iſti ſunt ſicut fax accenſa, quæ alios illuminat, & ſe conſumit: & vnde alijs commodum exhibent, ſibi diſpendium prabent mortis.

Dico tertiò, ab his, quibus ex officio incumbit, ſiue ſint parati, ſiue non, licet petere, & accipere ſacramenta, ſiue ex neceſſitate, ſiue non: quia illi ex officio tenentur, quandocumque petiero, miniſtrare; nec ego ius meum amitto ex illorum malitia.

4 Dico quartò, ab eo, cui non incumbit ex officio, quando non eſt tempus neceſſitatis, non licet petere (a non expoſito) ſacramentum, quia tunc eſt verè inducere ad peccandum: non enim habeo ius exigendi ab eo. Imminente quidem neceſſitate id fieri poteſt, quia tunc quilibet Sacerdos ex officio tenetur adminiſtrare; & nō ſufficit alia neceſſitas: nam quando eſt neceſſitas præcepti Eccleſiæ, puta, confiteri, & ſumere Euchariſtiam Paſchatis tempore, tunc ſi non eſſet is, cui ex officio incumbit; non licet petere à non parato, nec expoſito, quamuis ſit priuilegium, vt a quouis poſſit pœnitens accipere ſacramenta.

Dico quintò, cum tolleratis ab Eccleſia, oportet annumerare excommunicatos, qui nominati non ſunt, & publici, nec publici percuſſores clericorum. Eſt enim hoc poſt bullam Concilij Conſtantienſis, vt ſupra diximus, quamuis iſti peccent adminiſtrando, vt probabilius eſt. Idem de ſuſpenſis, & interdictis, quia iſtæ cen-

ſuræ ſunt, & par earum habetur ratio in Bulla illius Concilij.

ADDITIONES.

Vide D. Tho. ar.6. ad.2. Caiet. ib. Sot. Val. loco citato, Suarez l.c.d.18.ſect.1.Scot.4.d.5.q.2. art. 1. dub. 16.Palud. q.3.ar.1.Richar.art.3. q. 4.Silueſt.verb. Baptiſmus. 3.n.7.Nauar.c.22. n.4.Regin. ſect.3.l.c.

Primo) de non tolerato miniſtro, Suarez, Regin. prop. 1. l.c.

Dico ſecundo) Reg.lib.1.c.14.ſect.3.propoſ.2.

Dico tertio) Sot. propoſ.3.l.c.

Imminente quidem.) Sot.propoſ.4.

Dico quinto) Sot. prop.5.

Nauar.c.22.n.4.& c.25.n.80. mortale peccatum eſſe, docet, audire miſſam, aut recipere ſacramenta à notorio concubinario.c.Nullus,& c. Præter.d.32.Hanc prohibitionem ablatam eſſe, per Conc. Conſtan. ait Suar. l.c. contraria conſuetudine deletam. Valen.l.c.

Petenti ſacramentum non eſt neceſſe, vt ſciat miniſtrum eſſe bene paratum; ſed ſatis eſt, ſi non conſtet, malè diſpoſitum eſſe. Hoc monent Suarez, & Regin. l.c.

De qualitate ordinatorum. Cap. XCIII.

ELENCHVS.

1 *Sacerdos quas res habere debeat, & primò Charitas.*
2 *Religio quid, & in quibus conſiſtat.*
3 *Sanctitas duplex requiritur in Sacerdote.*
4 *Scientia quæ ſingulis miniſtris neceſſaria.*
5 *Prudens, & ſanctitatis exemplar eſſe debet Sacerdos.*

1 QVia non ſatis eſt, impedimenta non habere ad actus exercendos, ſed ſimul ſubiectum debet in ſe eſſe diſpoſitum, vt conuenienter poſſit operari: Sacerdos non ſolum præfatis impedimentis carere debet, ſed etiam aliquam in ſe habere diſpoſitionem, vt quæ officij ſui ſunt, digne valeat miniſtrare. Quæ autem ordinatus maximè habere debet, hæc quinque eſſe videntur, Charitas, Religio, Sanctitas, Scientia, Prudentia.

Charitas quidem neceſſaria eſt ratione ſui officij: Sacerdos enim eſt medius inter Deum & populum. ad hoc enim eſt ſelectus à ceteris, vt pro ceteris Deo vacet, pro ipſiſq. intercedat. vnde neceſſaria eſt virtus, quæ vtrumq; reſpiciat extremum, Deum ſcilicet, & populum. Talis eſt Charitas, quæ reſpicit Deum, & proximum. Debet ergo Sacerdos maxime vnitus eſſe Deo per amorem, quia ad ſtatum talem eſt accerſitus; debet eſſe maxime Deo familiaris, vt, quæ pro populo petit, conſequatur. ſi enim inimicus, quomodo exaudietur pro alio? Debet etiã ſuum amorem extendere erga alios, pro ipſis orando, erga ipſos ſuos actus miniſtrando, non propter lucrum, ſed propter amorem. Cum autem Sacerdos ſit ex ſuo officio Deo magis proximus, eius charitas debet excedere eam charitatem, quæ ſæcularium eſt. Summè igitur dolendum eſt, cum Sacerdos minus diligens, quam ſæcularis inuenitur: & cum, qui è populo eſt, ante Sacerdotem Deo vicinior habetur.

2 Religio etiam eſt neceſſaria. Eſt autem religio quædam moralis virtus in voluntate exiſtens, qua homo reddit Deo debitum honorem, quatenus eſt primum omnium principium: ſicut iuſtitia virtus eſt, reddens cuique quod ſuum eſt. Vnde cultus diuinus exhibitus per ſacrificia, per adorationem, & per alios actus, à religione proficiſcitur. Cum igitur Sacerdos ſit diuino cultui deputatus, maximè debet religione pollere. Religio autem non ſolum in his actibus, & cæremonijs exterioribus conſiſtit, ſed etiã in actibus interioribus voluntatis, quibus homo ſe Deo dat ad eius cultum, & honorem. Vnde maximè curandum eſt Sacerdoti, vt cum actus ſimiles exteriores Deo exhibet, interior adſit, qui præcipuus eſt; & ratione cuius exteriores Deo placent. Debet etiam ſuos actus exteriores ita componere, vt in eis interior appareat: vnde cum maxima reuerentia, & humilitate altari accedere debet: & ſimiliter ad exequenda alia, quæ diuini ſunt cultus.

3 Debet his accedere Sanctitas. Sanctum aliquid dupliciter dicitur. Vno, vt idem ſit, quod mundus; vt ſanctum dicatur, quaſi ſanguine tinctum, vt dicit Iſidorus, eo quod olim mundabantur homines a maculis, ſeu peccatis, ſanguine hoſtiæ: & ſic vaſa templi dicuntur ſancta. id eſt, munda. Secundò, Sanctum idem eſt, quod conſtans, firmum, & ſtabile, à verbo ſancio. Vtraque ſanctitas neceſſaria eſt Sacerdoti. Eſt quidem neceſſaria munditia, non ſolum corporis, ſed etiam animæ. Mundatur anima ſicut corpus metaphoricè. Immundum enim dicitur aliquod, cum miſcetur rebus ſe inferioribus. vnde aurum immundum dicitur, cum eſt miſtum metallis inferioribus: mundatur, cum ab his purgatur. Animus tunc miſcetur

rebus

rebus, cum affectum ponit in eis: cumq. eas habet propter ſe, & non propter Deum, tunc immundus eſt. Purgatur autem, cum affectus ab his in Deum transfertur. Debet igitur Sacerdos à terrenis affectibus ſuum in Deum tranſportare, vt nihil velit, quod non ſit propter ipſum. Purgare ſe autem maxime debet à vitijs carnalibus, non ſolū opere, ſed etiam cogitatione. Hæc enim immunditia Deo odibilis eſt multum. Rurſus ſecundo debet eſſe ſanctus, ideſt, conſtans, vt cum ſe Deo ſemel conſecrauerit, in ea permaneat cōſecratione; & gratiam, quam ſemel accepit, in perpetuum cum fœnore conſeruet. Talem hanc ſanctitatem Deus petebat in veteri Teſtamento à ſuis Sacerdotibus, Leuitici 21. *Sancti erunt de ſuo: & non polluent nomen eius. Incenſum enim Domini, & panes Dei ſui offerunt; & ideo ſancti erunt*. Et nota, quanto maior futura ſit Sacerdotis Euangelici ſanctitas, ex cauſa data. *Ob id*, inquit, *ſancti erunt, quia Deo offerunt incenſum, & panes*. quid dicendum eſt de eo, qui corpus, & ſanguinē Chriſti filij Dei offert? Profectò ſupra modū noſtra ſanctitas futura debuerit eſſe maior.

4 Prædicta iſta voluntatem perficiunt: ſed nō debet ſua etiam perfectione carere intellectus: & ideo eſt etiam neceſſaria ſcientia, non æqualis in omnibus: nam in minoribus conſtitutis, ſufficit ſcire legere, & commodè pronunciare; & iuxta decret. Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 11. ſaltem Latinam linguam intelligere. Diacono, & ſubdiacono ſufficit intelligere quæ latinè legit, licet myſteria non ita calleat. Sacerdoti verò maior eſt neceſſaria ſcientia. Vltra prædicta enim aliquam Scripturæ cognitionem habere debet, quanta ſufficit, vt intelligat myſteria, quæ tractat. Indignum enim eſt, vt altiſſima tractet myſteria, & eorum ignarus exiſtat: nullum enim inde poterit guſtum percipere. Quod ſi curam animarum habeat, adhuc maior eſt neceſſaria ſcientia: debet enim omnes fidei articulos, & totam doctrinam Chriſtianam ita callere, vt alijs poſſit tradere, alioſq. in eis inſtruere: Debet habere cognitionem eorum peccatorūm, quæ frequenter in confeſſionibus accidunt. Debet ſcire caſus, à quibus poteſt abſoluere, & à quibus non ſimiliter cenſuras, quæ ad ipſum pertinent. Difficultates verò arduas ſiue fidei, ſiue caſuum occurrentium, non tenetur ſcire; ſed poterit, cum occurrerint, à ſapientibus petere. Epiſcopus eſt, qui iſtam plenam cognitionem habere debet. Ipſi enim dictum eſt 1. Petri 3. *Parati reddere rationem omni poſcenti nos de ea, quæ in nobis eſt fide*. Vnde perfectam vtriuſq. Teſtamenti debet habere cognitionem; & perfectam myſteriorum fidei intelligentiam, vt ſciat etiam alijs veritatē exponere; & aliorum contra veritatem fallacias expellere, hæreſeſq. expugnare. Vere enim eſt doctor in Eccleſiæ cathedra ſedens, cui ex officio ſacras exponere populo ſcripturas competit.

5 Nec adhuc totum eſt completum, nam debet accedere iſtis prudentia, quæ omnia moderetur, atq. guberne. Nam prudentia eſt, quæ media ordinat, & adaptat in finem, ſine qua nihil bene fit, & conuenienter. Eſt autem maximè his neceſſaria, qui iuriſdictionem in interiori, ſiue exteriori foro habent: vt dum ad ipſos aliorum bona, vel male facta deferuntur, ipſi remedia proportionata adhibeant, ne fructus ſubditorum auferatur, aut impediatur.

Deniq. debet eſſe Sacerdos exemplar perfectionis, ſanctitatis, & bonitatis omnibus hominibus, vt tamquam lux poſita ſuper candelabrum luceat omnibus; & vt Pagani, & infideles omnes, opera Chriſtianorum videntes maximè noſtram fidem commendent. Deus faxit, vt tales ſint, quales eſſe debent: interim memoriæ cauſa, quæ diximus quinque, ad duo hæc carmina reducamus.

Sacra parās Dōmino ſit prudēs, ſanctus, & ipſi
Charus, coniunctus religione, ſciens.

Atque hæc ſint ſatis de iſto libro noſtræ inſtructionis primo, in quo de impedimentis, & diſpoſitionibus ad officium Sacerdotum pertinentibus egimus. Supereſt, vt de ipſis officijs in particulari diſſeramus.

ADDITIONES.

De bonitate Confeſſarij Suarez. to 4. diſp. 38. Regin. cap. 14. loc. cit.

Charitas.) de hac paucis Regin. ſect. 1. l.c. ſit humilis præterea, & patiens, indignationemque deuitet.

Religio.) de hac virtute Suarez lib. 1. de religione, Azor. par. 1. lib. 9. cap. 10. Leſſius, lib. 2. de iuſt. cap. 36. dub. 6. Gregor. de Val. in 2. 2. S. Tho.

Scientia.) de ſcientia Confeſſ. Reg. nō pauca, c. 12. & Suar. ſect. 2. l.c. Confeſſ. ſine debita ſcientia, ſe huic miniſterio ingerens, ſciēter, mortiferè peccat, neq. eum Epiſcopi approbatio excuſat, extra neceſſitatē extremām. Vide Suar. & Reg. l.c.

Prudentia.) Vide monita S. Franc. Xauerij, P. Gaſpari Belgæ apud Turſell. & ad cap. 2. huius libri. De Prudentia Confeſſarij multa in P. F. P. Regin. pauca. Caiet. verb. Confeſſ.

LIBRI PRIMI FINIS.

I N-

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM.

LIBER SECVNDVS.

DE TRIBVS SACERDOTIS OFFICIIS in particulari.

DE DISPOSITIONE NECESSARIA ante celebrationem.

CAPVT PRIMVM.

1 HACTENVS de impedimentis officiorũ Sacerdotum egimus; nunc de ipſis officijs primum agere oportet. Cum autem hæc tria maximè eorum ſint, vt ſuperius diximus, celebrare diuina officia, ſacramenta adminiſtrare, populum inſtruere; de primo tractemus. Cumq. iſtud in duo diuidatur, & in perſoluendis Horis Canonicis, & in ſacris celebrandis; ab hoc initium ſumimus. Et antequam de ipſo ſacrificio dicamus, agendum eſt de diſpoſitionibus, & circumſtantijs quibuſdã, quæ circa ipſum ſunt; quæ in tres partes diuiduntur: quædam obſeruandæ ſunt ante acceſſum ad celebrandum, quædam in ipſa celebratione, quædam poſt. Quæ ante obſeruari debent, hoc carmine breuiter deſcripſimus.

Ieiuna, recita, expecta, tua crimina pande.

In quo quatuor verba continentur, primum eſt (*Ieiuna*) can. liquido. de conſecr. d. 2. & can. ſacram. d. 1. de conſecr. Debet celebraturus accedere ieiunus, ita vt nihil cibi, nihil potus illo die ſumpſerit. Quæ dies computatur à media nocte ſuperiori. Qui autẽ acceſſerit non ieiunus, quamuis id infirmitatis cauſa fecerit, peccat mortaliter: vnde maius ieiunium eſt neceſſarium, quàm ad obſeruandum præceptum Eccleſiæ. D. Thom. 3. par. q. 80. art. 8. hoc enim potus non ſoluit, nec medicina: illud verò ſoluit, ob id dicitur ieiuniũ naturale. Nec huic obſtat, quòd cum abluitur os, aliqui humores cum ſaliua deglutiantur per modum ſaliuæ, dum non ſit notabilis quantitas, vt videatur hauſtus. Nec obſtat etiam, quod particulæ relictæ intra dentes cibi præcedentis deglutiantur aliquando, quia id eſt per modum ſaliuæ, non cibi. De hoc ieiunio non eſt præceptum diuinum, ſed Eccleſiæ tantùm, obligans tamen ad peccatum mortale. Quod ieiunium impoſitum eſt, tum propter reuerentiam ſacramenti, tum propter ſignificationem, vt ſignificetur, primùm à nobis quærendum eſſe vniri cum Chriſto in charitate, & gratia.

2 Sunt tamen caſus aliqui, in quibus licet ſumere Euchariſtiã, ſeu dicere ſacrum, non ieiunũ.

Primò, cũ quis omninò immemor ſuſcepti cibi, vel potus, acceſſit altari, & poſt conſecrationem recordatur, tunc nõ debet deſiſtere, ſed continuare: quòd ſi ante conſecrationem recordatur, deſiſtat, niſi adſit ſcandalum circumſtantium: tunc enim proſequi debet, nec eſt peccatum. Ang verb. Euch. 2. §. 6. & Silu. verb. Euch. 2. §. 7.

Secundò, ſi ſumpſit ſanguinem, & inuenit non fuiſſe ſanguinem, quia vinum non appoſuit, ſed aquam, vel acetum: tunc quamuis nõ ſit ieiunus, debet iterum (ne ſacramentum maneat imperfectum) apponere vinum & aquam, & iterum conſecrare, incipiendo ab illis verbis (*ſimili modo poſtquam cœnauit*) vſque ad illa (*vnde & memores,*) & ſumere. Idem ſi inuenit hoſtiam fuiſſe panem corruptum, debet apponere aliam, & incipere ab illis verbis (*qui pridie quam pateretur*) vſque ad conſecrationem incluſiuè, & ſumere: & hoc vtrumque abſque noua eleuatione.

3 Tertiò, ſi poſtquam ſumpſit ablutionem, inuenit particulas ſacramenti in corporalibus, (Caiet. verb. Miſſ.) tunc debet ſumere, niſi iam notabile tempus tranſierit, quod eſt poſt orationes, vel quando iam deſtitit ab ablutione; &

tunc

tunc debet in loco ſacro ſeruare, vſque in alium diem; vel ab alio Sacerdote ſumantur.

Quartò, ſi poſt ablutionem adhuc particula ſacramenti manet in calice, vel in ore, melius eſt tunc ſuperfundere vinum, & ſumere. His caſibus poteſt non ieiunus celebrare.

Alterum verbum eſt (*Recita*) Ante celebrationẽ debet perſoluiſſe Horas matutinas: quod ſi ſcienter accedat, quamuis communiter dicatur eſſe peccatum mortale; tamen non eſt, vt tenet Silu. verb. Miſſa. 1. §. 6. Sot. 4. d. 13. q. 2. art. 2. Et quamuis hæc ſententia non ſit omninò tuta (quia communis eſt in contrarium) tamen ad hoc ſeruiet, vt quando fit aliqua cauſa rationabilis, licèt non ſit nimis notabilis, poſſit celebrari abſque ſcrupulo, non perſolutis matutinis. De Prima autem non ſic eſt, immo licet prius celebrare Miſſam; nullumque ibi peccatum eſt, niſi eſſet conſuetudo in aliquibus locis, & tunc id intelligitur de Prima recitata in choro, non de particulari, & de Miſſa communi.

4 Tertium verbum eſt (*Expecta*) quod ad tempus referri debet: non enim quolibet diei tempore, etiam ieiuno celebrare licet: ſed ab aurora, vſque ad meridiem. Io. And. c. 1. de celebratione Miſſæ. Nauarr. verò negat c. 25. nu. 85. & dicit, ſi ſine ſcandalo fiat, poſſe poſt meridiem. Tamen mihi videtur contra Nauar. eſſe dicendum, quia vſus Eccleſiæ, qui locum habet iuris, ita obſeruat. Ante auroram celebrare, extra feſtum Natiuitatis, & hoc quoad primum ſacrum, graue eſſet peccatum, can. in nocte. de conſecr. d. 1. Niſi peculiare aliquod exiſteret priuilegiũ, vel aliqua neceſſitas vrgens communicandi infirmum inſtaret, ſed cum licentia Epiſcopi, aut ſuperiorum. Ant. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 4. etiam ſine licentia, cum abeſt ſuperior: Nauar. c. 25. nu. 85. Poſt meridiem verò celebrare, dummodo eſſet ieiunus, non ita graue eſſet peccatum, quia non extat peculiaris prohibitio; tamen propter conſuetudinem non licet ſine aliqua cauſa rationabili, cum qua liceret poſt meridiem aliquo paruo tempore celebrare. Vnde grauiter peccant Sacerdotes, qui tempore Paſchatis Reſurrectionis ſtatim poſt mediam noctem celebrant, & populum communicant, vt citius poſſit veſci carnibus.

Quartum verbum eſt (*Tua crimina pande.*) Ante celebrationem debet eſſe confeſſus, ca. de homine. de celeb. Miſſæ. & Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. & can. 11. Si habet conſcientiam peccati mortalis.

Nec ſufficit contritio, niſi in duobus caſibus.

5 Primus eſt, cum non recordatur, niſi in Miſſa: tunc ſi recordatur poſt conſecrationem, doleat, & continuet Miſſam: ſi ante, tunc, ſi poſſet commode recedere, & prius confiteri, debet facere. Quod ſi ſcandalum eſt aliquod, doleat, & continuet Miſſam, cum propoſito ſemper poſt Miſſam confitendi, ſecurè tamen poteſt continuare, cum eſt paulò poſt initium, nec poteſt confiteri. Idem dicendum eſt de eo, cui ſubit in mentem excommunicatio, vel impedimentum aliquod, tunc poteſt continuare, nec incurrit irregularitatem: quamuis ſi eſt paulo poſt principium, nec vllum ſequitur ſcandalum, debet recedere, ſecus non. Silu. Ang. ver. Euchariſt. 2. §. 6. & 7. vide quæ diximus l. 6. c. 16.

6 Alter eſt, cum aliquis recordatur ante Miſſam peccati mortalis alicuius, & tamen eſt tempus celebrandi, & tenetur celebrare, quia eſt dies dominicus, & in caſtello non eſt alius Sacerdos, qui celebret, nec cui poſſit confiteri; tunc debet conteri, & cum propoſito confitendi accedere, alias non ſufficit contritio. vide Conc. Trid. c. 7. ſeſſ. 13. Hoc etiam dici poſſet de illis, qui non ſunt Sacerdotes, & accedunt ſacramento, & iam in altari exiſtentes recordantur alicuius non confeſſi peccati mortalis, neque ſine ſcandalo poſſunt recedere; debet communicare cum propoſito confitendi poſt communionem. Vnde fit, quod Sacerdos, qui miniſtrat ſacramentum, cum non poteſt abſoluere, quia non habet iuriſdictionem talem; ſi tunc ab ipſo pœnitente abſolutio illic petatur, vt fieri ſolet, melius facere (immo debet facere) aut illum à communione arcere, ſi poteſt ſine ſcandalo, aut ſecreto dicere, vt ſine ſcrupulo communicet, cum propoſito confitendi ſuo proprio confeſſario: ipſe tamen non debet abſoluere. Vnum tamen hic eſt attendendum, quod non ſufficit aliquando confeſſio ad celebrandum: cum enim peccatum paruo tempore anteceſſit, non debet celebrare, ſed expectare diem alium. Vnde qui ſe accuſant, quod nocte proxima peccatum carnis commiſerunt, quamuis cum dolore accedant, & abſoluantur, ſunt tamen à celebratione arcendi, niſi aliqua grauis neceſſitas occurrerit. Et meritò id fit: ſi enim qui pollutiones nocturnas patiuntur, etiam ſine peccato, vel cum peccato mortali, arcentur à communione, niſi obligatio intercedat, vel notabilis deuotio (licet non eſſet mortale iſtis celebrare) quanto magis repellendi ſunt illi, qui mortaliter peccarunt; & maximè, ac maximè, qui ſæpè idem peccatum inculcant per reincidentiam? Hæc igitur

tur ſunt, quæ potiſſimè obſeruanda ſunt ante ipſam celebrationem.

ADDITIONES.

Ieiunus.) Vide Suar.ſect.3.4. d.68. D.Tho. 3. q.80.ar.7.Azor.p.1.Gab.lect.10.in can.

Recita.) Nau. c.21. nu.31. & de orat. & hor. can.c.21.29.Francol.de tempo.horarum.cap. 2. (Sotum confutans)Steph.Dur. l.3.c.24. de ritibus Eccl.Graff.l.2.c.40.Azor. l.10. c.28. q.17. mortale crimen putant, Miſſam, ante recitatas matutinas horas,ſine cauſa, celebrare: contrariū docuit Sot.l. 10.q.5.ar.4. de iuſtitia, Pet.Arrag. in 2.2.q.88.art.12.Suar.to.3.d.82.ſect.1. Carbo de leg.lib.9. d.5. Vict. Canus, Mantius, Penna, Henriquez,Leſſius.l.2. c.37. de iuſt.in fine, Sà ver.Miſſa Fernand. p.3. Exam. Theol. mor. c.5. §.4.Sotum ſequuti ſunt.Vide Comitolum lib.1. q.58.Reſp.mor.Silu.Miſſa. 1. q.6. Iuſta de cauſa Miſſam matutinis horis præmittere, nullū peccatum.Suarez loc. cit. * Vide eumdem tract. de Relig.lib.4.c.24.Reginald. tom.2. lib.18. c.12. ſect. 5. quamuis non cenſeat, ſub mortali obligari Clericum, ad præmittendas Miſſæ matutinas horas; in praxi tamen, ſine vrgente neceſſitate, hanc libertatem vſurpandam, non putat.Vaſquez de Benefic.c.4.ar.2.dub.3. cum Soto ſentit.

Expecta.) Vide Sotum d. 13. q.1. Azor. l.c. c.25.Aurora eſt prima lucis irradiatio. Quidam cenſent, non eſſe crimen inchoare Miſſam hora, & dimidia ante ſolis ortum, ita Suar. diſp. 80. ſect.4. col. 2. Vict.q.97. cum Palud.tradit,poſſe à Sacerdote Miſſam inchoari dimidia hora ante crepuſculum,ſiue auroram: quod in praxi ſeruari oportere,ait Suar.l.c. cum quo Fernandez l.c.§. 4.qui cenſet,ſpatiū horæ, & dimidiæ ante apertos radios ſolis, auroram eſſe.Azor. l.c. q.6.tertia horæ parte ante auroram,vel poſt meridiem, ſine iuſta cauſa ſacrificare, lethale crimen eſſe, indicat.Roder.duas horas ante apertos ſolis radios Miſſam inchoari poſſe, ait in ſum.c.248.De hac re Sa,ver.Miſſa nu 27.

Poſt meridiem.) Vide Azor.Suar. l.c. Nauar. c.25. nu. 85. conſuetudine receptum eſſe videtur, vt Miſſa in meridie perficiatur, plus, minuſve,Suar.l.c.Regin.c.9. ſect.3. Scandalo amoto, Miſſam à meridie vſque ad horam tertiam poſt meridiem celebrari poſſe, ait Nauar. c.25. Quæ ſententia non placet Suar. Meridie imminente, Miſſam, quæ poſt meridiem finienda ſit, inchoari poſſe, aiunt nonnulli. Vide Gab. lect. 14.in can.Maior.4.d.13. q.4. De re eadem Fernandez l.c. num. 1. ſi ſit dies ſolemnis, & Miſſa publica, concioque non perficiatur, niſi duas horas poſt meridiem, officio ſolemni abſoluto, priuatam Miſſam inchoari poſſe, dixerim, cum Suarez col.5. l.c. præcipuè, ne aliqui ex populo Miſſam omittant.

Vnde qui ſe acceſſit) Vide Suarez d. 66. ſect.8.Azor.cap.31.Nauarr.cap.21.nu.51.qui in ſumma Hiſpana, falsò dixerat, peccatum mortale eſſe intra diem naturalem communicare poſt illicitam copulam, etiam præmiſſa confeſſione.Vide Sot.4. diſt. 12. q. 1. art. 7. Sà,verb. Miſſa.nu.25.

De pollutione nocturna, vide D.Tho.& Suarez loc.cit. De voluntaria, & inuoluntaria, Leſſius,lib.4. de iuſt. cap. 3. dub. 14. de voluntaria Azor.p.3.lib.3.c.23.de nocturna. c.24. B. Petro Cæleſtino dubio, an poſt pollutionem, quæ nocturna,ſine animi labe,acciderat,ſacrum facere poſſet,Chriſtus per quietem indicauit, non debere animum à rerum diuinarum exercitatione ſeiungi, cum à carnis illecebris alienus eſt. Petr. de Aliac.Card. in eius vita, cap. 8. apud Surium 19. Maij.

Epiſcopi iter facientes poſſunt ſacrum facere,vel audire, ante auroram, & poſt meridiem: decet eos quotidie rem ſacrā facere, vel audire. Gloſſ.in cap.vlt.de priuileg. lib.6. Azor.l.c.q.5. Suar.diſp.80.ſect.4.Sacerdotibus Soc. Ieſu conceſſum eſt à Pio Quinto, vt, dum iter agunt,per horam ante auroram, vel poſt meridiem ſacrificare poſſint. Compend.priuil.Soc.verb.Miſſa.§. 3.Azor. l. c. Eodem priuilegio gaudent Fratres minores, Angl.in 4.de valore Miſſæ.

Quauis diei hora, poſt meridiem, extra Miſſam, poteſt homo ieiunus ſacro Domini corpore recreari. Angel. Euchariſtia 3.num. 35. Silu. eodem quæſt. 15. Azor. loc. cit. q. 8. Viuald. de Euchar. nu.150. Sà. verb. Euchariſtia nu. 19.

Sot.l.c. art. 3. vix poſſe contingere peccatum mortale putat, per celebrationem extra Eccleſiam: oppoſitum placet Suarez ſect. 3. diſp. 81. Nauarr. nu.82.

De diſpoſitionibus in ipſa celebratione. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *In celebratione attendenda ſunt quatuor; locus, veſtis, altare, miniſter; vbi de loci qualitate, & aptitudine.*

2 *Veſtes ſacerdotales quales eſſe debeant.*

3 *Amictus, alba, & cingulum quid ſignificent.*

4 *Ma-*

4 Manipulus, & ſtola quid ſignificent.
5 Planeta quid ſignificet.
6 Altare vt ſit paratum aptè, ſex requiruntur, ſcilicet ara, mappæ, corporalia, vaſa, liber, & lumina, & quid illa ſignificent. Item miniſter qualis eſſe debeat.

1 Alia etiam ſunt, quæ in ipſa celebratione maximè ſunt attendenda, quæ memoriæ cauſa alio ſecundo carmine continentur, quod tale eſt.

Apta locus, veſtis tibi ſint, altare, miniſter.

In primis debet eſſe locus aptus: non enim licet celebrare in loco per Epiſcopum non conſecrato. Vnde in agro, vel in alio loco abſque licentia Epiſcopi, vel priuilegio, celebrare extra tempus neceſſitatis non licet. de conſecratione, diſt. 1. can. Miſſarum ſolemnia. & cap. hic ergo. Cum tamen neceſſitas occurrerit, nec eſt facultas adeundi Epiſcopum, poſſet celebrari in loco non conſecrato. Eſſet neceſſitas, ſi occurreret præceptum audiendi Miſſam, dum fit iter. de conſecr. diſt. 1. can. concedimus. vel communicandi aliquem in mortis articulo, vel quid ſimile. Tamen debent adeſſe cetera dicenda, altare ſcilicet, & alia, quæ dicemus. Iam verò rarò loca conſecrantur: ſufficit proinde benedictio. Conc. Trid. ſeſſ. 22. in decret. de obſeruandis, &c. præcipit, ne omnino extra Eccleſiam, aut extra oratoria ab Ordinarijs deſignata, & viſitata celebretur. Vnde ius antiquum eſt derogatum, can. concedimus. de conſecr. diſt. 1.

2 Similiter debet eſſe locus aptus, in quo non eſt periculum ſubuerſionis ſanguinis, vt in mari, vel in flumine, vbi non licet celebrare. Anton. 3. par. tit. 13. cap. 6. §. 4. Similiter etiam debet eſſe locus aptus, non interdictus, aliàs incurritur irregularitas cum peccato, vt ſupra diximus. In loco particulari interdicto celebrare, vel in generali interdicto celebrare ſolemniter, eſt peccatum cum irregularitate. Silu. ver. interd. 5. §. 6.

Similiter locus aptus, non pollutus effuſione ſeminis, vel ſanguinis: nam in polluto eſſet peccatum celebrare, licet non incurreretur irregularitas. Nauar. cap. 25. num. 83. debet tamen eſſe nota pollutio: ſi enim occulta eſt, non impedit; nec opus eſt reconciliatione Eccleſiæ. cap. is, qui. de ſent. excom. in 6. vbi dicitur, quamuis ſit peccatum in Eccleſia polluta, vel coram excommunicato ſcienter celebrare, tamen non incurritur irregularitas: nec etiam celebrare in Eccleſia, quauis alia cauſa polluta, induceret irregularitatem, vt dicunt Sot. & Paludan. 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 2. De licentia Epiſcopi poſſet celebrari in Eccleſia polluta, cum reconciliatione, vt habet S. Tho. 3. par. q. 83. art. 3. ad 2. propterea excuſari videntur multi in Germania.

Aliud verbũ eſt (*Veſtis apta.*) Ant. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 6. Non poteſt enim abſque mortali Sacerdos celebrare abſque veſtibus ſacerdotalibus. Circa quas debet obſeruari qualitas, & quãtitas.

2 Qualitas quidem, vt ſint benedictæ ab Epiſcopo, vel Abbate, vel ab habente ſimilem poteſtatem, quales ſunt aliqui Superiores Religioſorum.

Altera qualitas, vt ſint mundæ veſtes: celebrare enim cum immundis notabiliter veſtibus, eſſet mortale, & magna irreuerentia fieret ſacramento mundiſſimo.

Tertia eſt, vt ſint integræ, non dilaceratæ notabiliter. In quo profecto magna eſt apud multos incuria. Hæc autem munditia neceſſaria eſt in his etiam, quæ in altari ſunt, in corporalibus, & in purificatorio; quæ aliquando graui negligentia multorum, adeò ſolent eſſe immunda, vt à menſa communi cum nauſea expellerentur.

Numerus etiam obſeruandus eſt. ſunt enim ſex; in quo notatur perfectio. Eſt enim ſenarius numerus perfectus: ſex enim diebus fecit Dominus cuncta; ſexta ætate redemit mundum; ſex etiam voluit in ſuo miniſterio veſtes; Amictum, Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam, Caſulam: quæ non ſunt abſque magna, & conſideranda ſignificatione.

3 Primò Amictus (ſi ſignificatio à Chriſto Domino, quem Sacerdos repræſentat, ſumatur) ſignificat velamen, quod Iudæi ante oculos Domino poſuerunt, cum eum alapis percutiebant. Vt autem ad mores refertur, ſignificat fidem, quæ eſt primum fundamentum religionis Chriſtianæ, quæ non in euidentia rerum credendarum, ſed in captiuitate intellectus voluntaria cõſiſtit: ob id optimè per velamen oculorum repræſentatur. Solet Amictus quoddam additum habere ornatum, quod ſignificat ſpem bonorum æternorum, qua fulciri debemus in omnibus præſentis vitæ calamitatibus: Ob id galea ſalutis dicitur. Amictus iſte à capite in humeros, & dorſum deſcendit, per quod opera ſignificantur, quæ cum fide coniuncta eſſe debent. In humeris enim, & dorſo fortitudo laboris conſiſtit. Ab iſto duæ chordæ deſcẽdut in pectus, per modum crucis, quæ intentionem operum in Deo ponendam oſtendunt.

Alba veſtis eſt illa longa, talaris, & ampla, quæ ſignificat veſtem illam albam, qua Herodes

Regem gloriæ Chriſtum induit in ſignum amẽtiæ: ob idq. eſt longa, vt greſſu hominis impedito, huc, illucq. caderet, omnibuſq. in deriſum eſſet. Circa mores ſignificat vniuerſalem iuſtitiam, quæ debet eſſe in omni opere Sacerdotis, vt quidquid faciat, & operetur, conforme ſit rationi, & voluntati diuinæ. Et eius largitas ſignificat amplitudinem operum Sacerdotis, quæ multa, & magna, & conuenientiſſime facta eſſe debent. Debet eſſe linea, aut byſſina, non ex animalium pellibus, vel ſetis: tali enim indutus fuit Adam poſt peccatum, quia factus fuit, vt iumentum: ſed ex herbis eſſe debet, ad ſignificandum morum viriditatem, & vigorem: & albedo innocentiam, & vitam immaculatam denotat.

Tertia veſtis eſt, Cingulum per renes, quo tota alba comprimitur. Significat primum ligamen, quo Iudæi in horto Chriſtum comprehendentes ligarunt. Circa mores ſignificat caſtitatem, quæ cum omni opere Sacerdotis coniuncta eſſe debet. hæc enim nimis Deo placet. Et nota, quòd cingulum Pontificis habet à læua parte duplex cinctorium dependens; in quo notatur, quod caſtitas maximè in ieiunio, & oratione conſeruatur, & acquiritur.

4 Quarta eſt, Manipulus: ſignificat ſecundum ligamen Chriſti, quo in columna ligatus eſt; eſtq. in læuo brachio, quod denotat amorem intimum cordis, quo Chriſtus paſſionem pertulit, quia cor ad læuam vergit partem; & Sacerdos profitetur, ſe ſimili correſponſurum amore ipſi Chriſto. Circa mores ſignificat pœnitentiam, quæ in hac vita ſignificata per læuam partem, debet haberi: cui pœnitentiæ poſtea reſpõdet manipulus retributionis: iuxta illud: *Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.* Solus Pontifex poſt Caſulam ſumit Manipulum, vt denotet & figuret Chriſtum: cuius opera non fuerunt ante charitatem & gratiã: quia ex ſumma gratia operatus eſt; nec ſibi, ſed nobis meruit. Nos per pœnitentiam ad charitatem venimus, ob id alij Sacerdotes manipulum ante caſulam induunt.

Quinta eſt Stola, quæ vltimum ligamen Chriſti ſignificat, quo ad crucifigendum ductus eſt. In Sacerdote ſignificat iugum legis Dominicæ, quod debet ipſe ferre; ob id ſuper collum eſt. Eſt etiam ſuper vtrumque humerum, vt notet obedientiam, & patientiam, quibus iugum portari debet. Deſcendunt etiam inferius partes duæ, ad ſignificandum prudentiam, & temperantiam: & extremitates ſunt prope terram, ad ſignificandam perſeuerantiam. Et nota, quòd diaconus habet ſtolam, ſed tantùm in læuo humero, per quam notatur vita actiua: quia ille tantum eſt ad adminiſtrandum. Sacerdos habet in vtroque, vt complectatur vitam vtramque, actiuam, & contemplatiuam.

5 Vltima veſtis eſt Caſula, ſiue Planeta, quæ tunicam inconſutilem Chriſti ſignificat. Caſula etiam ſignificat veſtem purpuream, qua indutus eſt Chriſtus in domo Pilati: & ita intelligit Gabriel ſuper can. Circa mores ſignificat charitatem, quæ præcipua omnium eſt veſtis. & hæc cõiungitur cum amictu, vt denotet, fidem coniunctam eſſe debere charitati. Hæc veſtis partem anteriorem habet anguſtam, & partem poſteriorem latam: per quod denotatur, quod charitas eſt circa Deum, & proximum; ſed circa Deum vnum tantùm: ob id anguſta eſt pars anterior; nõ enim pluralitas eſt Deorum. Latitudo poſterioris notat amplitudinem Chriſtianæ charitatis, quæ ſe extendit ad amicos, & inimicos: & eſt longior, quia ſe extendit etiam ad mortuos. Significat etiã duos ſtatus, quibus homines ſaluãtur; & ante gratiam, & poſt: ſed prior erat anguſtus; quia non ita diuina gratia, nec diuina remedia abundabant, ſicut modò in poſteriori ſtatu poſt Chriſtum abundant. Hæc ſunt veſtimenta Sacerdotis, inter quæ calceamenta non computantur, quæ tamẽ ſunt neceſſaria, quia non ſolẽt benedici. Poſtremò de conſecr. d. 1. can. nullus Epiſcopus, non debet velato capite celebrare.

6 Sequitur poſt locum, & veſtes aliud, ſcilicet *Altare*. Multa ſunt, quæ requiruntur, vt altare ſit paratum, quæ quidem iſta ſunt. Ara, mappa, corporalia, vas, liber, candela. In primis ara debet neceſſariò eſſe, ſine qua conſecrare, eſſet graue mortale peccatum. Debet eſſe lapidea, can. altaria. de conſecr. d. 1. non ex alia materia. Debet eſſe integra, non notabiliter rupta, cap. 1. & 3. de conſecr. Eccleſiæ. Debet eſſe conſecrata, alias nullo modo celebrari debet: nec poſſet Epiſcopus diſpenſare, niſi ſolus Pontifex. Debet eſſe capax, vt corpus, & maiorem partem calicis capiat. Significat ara crucem, in qua immolatus eſt Chriſtus. Eſt autem lapidea, ad denotandum Chriſtum eſſe petram ſpiritualem. Rurſus mappæ debent eſſe ad minus duplices, vel vna duplicata: corporalia benedicta, & linea, nullo modo ſerica, quia Dominus in ſindone linea inuolutus eſt. Vas, ſcilicet calix, & patena, debent eſſe aurea, vel argentea, vel ex ſtanno, non ex alia materia, quamuis olim lignea ſole-

ſolebant eſſe.ca. vlt. de celebratione Miſſ.deponitur ab officio, & beneficio, qui in vaſe ligneo conſecrat.Et adhuc debent eſſe conſecrata. Calix ſignificat ſepulchrum;Patena,lapidem ſuperpoſitum.Liber eſt neceſſarius,ſaltem in quo cõtineatur canon.& ſine libro celebrare, peccatum mortale eſt.Sunt neceſſariæ candelæ accenſæ,ſine quibus,vel ſaltem vna,mortale eſſet celebrare.Significat autem lumen accenſum, diuinitatẽ immortalem, & ſemper exiſtentem: & deponitur Sacerdos ab officio,& beneficio, qui ſine lumine celebrat,c.fin.de celebr. Miſſ. Nec eſt neceſſarium lumen ex cera, quamuis ſecurius eſt ipſo vti. Hæc omnia ſunt de iure poſitiuo, in quibus poteſt Papa diſpenſare. *Miniſter* neceſſarius eſt,de conſecr.d.1.can.hoc autem.vbi duo ponuntur;ſed ſufficit vnus iam ex conſuetudine; & debet eſſe vir,non femina,vt habetur, de cohab.cler.& mulier.c.1. Et idẽ tradit Archid. de conſecr.d.1.can.hoc quoque.& Dec. de reg. iuris.l.femina.nu.40.Feminæ, etiam ſi monachæ, nõ licet tangere vaſa,vel pallas,nec incenſũ circa altare deferre,vt habetur can.ſacratas.d.23.

ADDITIONES.

In primis.) De loco Suarez ſect. 3. diſp. 81. Azor.c.26.Nauar.cap.25.nu.81.Sot. d.13. q. 2. Silu.ver.Miſſa.1.q.5.Fernand. §.10. l.c. Syluius 3.p.q.83.ar.3.

Cum tamen neceſsitas.)Nauar.82.Sot. q. 2. a 3.Azor.q.6.Sà nu.20.l.c.

Non pollutus.)De pollutione Eccleſiæ Azor. l.c.q.13.Nauar.nu. 85.Suarez ſect.4.Sot.l.c.

Occulta.) Suar.l.c.Nauar.c.27.nu.251.

Induceret irregularitatem.) cap. is, qui, de ſent.exc.li.6.Vide Azor.Suar.l.c.

In Eccleſia polluta, nondum reconciliata celebrare,peccatum mortale eſt.Suar.l.c. Silu.ver. Conſecratio.2.Naua.nu.83.l.c.

Veſtis apta.) De veſtibus Suarez d.82.ſect.2. Azor.c.26.Sot.l.c.Gab.ſect.12.in can. Fernand. §.13.l.c.

Benedicta.)Hoc neceſſarium eſt,ex præcepto. Suar.ſect.3.

Cum immundis.) Silu.Miſſa.1.q.2.Fernandez l.c. ſed Suarez ſæpiſſimè id eſſe veniale ait: celebrare cum corporalibus valdè immundis, lethalis culpa:at ſine calceamentis,contemptu remoto,non item. Sà nu.15. Vide c. ſtatuimus de cuſtod.Euch.

Sine veſtibus ſacris celebrare, peccatũ mort. eſt;ſed omiſſio vnius,aut alterius,ex minoribus, non eſt fortaſſe mortale. ita viri docti, Suarez l.c.ſect.8.

Illuſtrium fœminarum veſtes in ſacras veſtes mutari poſſe, quidam aiunt, alij negant. Vide Azor. cap.28. q.9. Vt mutentur, alicubi vſu receptum.

Veſtes ſacræ tunc amittunt conſecrationem, cum ita frangantur, aut diſſuuntur, vt ad id aptæ non ſint, ad quod conſecratæ fuerant. Azor. Suar.ſect.2.l.c.

De numero, & ſignificatione veſtium. Vide Sot.art.4.Pro cingulo, ſtola, & pro hac manipulus,in neceſſitate,adhiberi poteſt.Vide Sà nu.9.

Altare) De altari Azor.cap.27.Suarez diſp. 81.ſect.5.Sot.art.3.l.c.Reginal.lib.28.à nu.188. Fernandez,§.11.de corporali Azor. c. 28. q. 8. can.conſulto de conſecr. d.1. Suarez ſect. 6. de calice Suar.ſect.7.Azor.Fernand.§.12.de calice, patena,& candelis.

Liber.) Nauar.nu.84.85.Silu. Miſſa.1. ſaltem liber,in quo canon continetur, ſi Sacerdos alia memoria teneat. Vide Suar.ſect.6. De lib.Azor. quoque cap.29.q.4.

Candelæ.) Sufficit vna in neceſſitate. Graff. lib.2.c.42. nu.1. Suarez l. c. Fernandez nu.13. Quo ad materiam,cera non eſt ex præcepto,ſed ex vſu; vnico lumine ex oleo vti(poſtulante neceſſitate) non eſt peccatum mortale: viliorem adhibere materiam,non liceret. Suarez l.c. Fernandez contra Toletum, culpam lethalem putat, candelam ex ſeuo adhibere in neceſſitate; ſed Azor.cap.28.q.15. vnicum etiam ſebaceum lumen ſufficere, ait in neceſſitate; cum nihil de hac re ſtatutum ſit. De luminis neceſſitate Comitolus lib.1. q. 40. Reſp. Mor. Cum Sacerdos hiſtoriam paſſionis Ieſu Chriſti legit, in maiori hebdomada, lumina extincta eſſe, non oportet, Comitolus loc. cit. † Sacrificans ſine igne, & aqua, vel in fermentato (latinus ſacerdos) vel in vaſe ligneo, officio, & beneficio priuatur. ex cap. litteras tuas. de celebr. Miſſ.

Miniſter.)Azor.c.29.q.3.ob nullam neceſſitatem(propter indecẽtiam permittendã fœminã, dicit;vt Sacerdoti ſacrificanti miniſtret: auderẽ, ait, egomet reſpondere potius, & miniſtrare, quàm fœminam admittere.De miniſterio ad altare intelligit hoc Suarez diſp. 88. ſect. 1. nam dũ ab altari abſunt fœminæ (vt moniales à choro,in Miſſa ſolemni) poſſunt Sacerdoti reſpõdere, etiam in Miſſa non ſolemni. Henriq. lib. 9. cap. 30. Fernand. §. 4. num. 10. loc. cit. De fœmina non admittenda in Miſſæ miniſterio, vide cap.inhibendum de cohabit.cler.& mul. & De Conink l.c. infra.

Solus Miniſter ſufficit,& eſt omninò, ex præcepto neceſſarius: Heremita, conceſſu Summi Pontificis, ſolus poſſet celebrare. Sot. d. 13. q. 2. art. 5. Suarez l. c. premente quoque graui neceſſitate, alius ſacerdos ſolus, rem diuinam facere poſſet. Azor. q. 3. Suar. l. c. Sot. 4. d. 13. q. 2. art. 5. ad 12. Fernand. l. c. nu. 9. De Conink de Sacram. Euchariſtiæ q. 83. ar. 5. nu. 264.

Vt poteſt ſacerdos in graui neceſſitate, ſine miniſtro ſacrum facere, ita poteſt in minori neceſſitate, ne ſciẽtẽ aliquem docere præeundo, & reſponſiones proferre cum eodẽ. Suar. ſect. 2. l. c.

Mortiferè peccare ſacerdotem, ſi dum ſacris veſtibus induitur, preces omnes ab Eccleſia præſcriptas non recitet, ait Nauar. cap. 25. Azor. l. c. q. 5. ſed alij id negant, dum nullus adeſt cõtemptus. Henr. lib. 9. c. 24. Rodericus in ſũma c. 246. Fernandez, §. 13. nu. 4. l. c. Operto capite ſacrum facere vſq. ad conſecrationem, Epiſcopo concedente, ex cauſa, licet; ſi ſcandalum abſit. Vide Turrecrem. in can. Nullus, de conſecr. diſt. 1. Sà nu. 17. l. c. Sylvius. 3. p. q. 83. ar. 4. non expedire, tradit, vt Miſſa vulgari lingua celebretur.

De diſpoſitionibus poſt conſecrationem. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Sacrificare quoties teneatur ſacerdos in vita.*

2 *Sacrificare quoties in die poſſit.*

3 *Caſus quibus pluries in die celebrari poteſt.* 4. 5. 6

7 *Celebrare an liceat omnibus diebus.*

1 EA quæ poſt celebrationem obſeruari debent, iſto tertio carmine continentur.

Sacrifica, vna luce ſemel, niſi cauſa requirat.

Tria continentur in hoc carmine. Primum eſt *Sacrifica*: non enim ſat eſt Sacerdoti ſemel in vita celebrare, cum ſæpe poſſit. Et quamuis aliqui dicant, quod non peccat ſimplex Sacerdos non celebrando per totam vitam; tamen plures ſunt Doctores & graues, qui tenent, quòd ter, aut quater in anno celebrare debet, ſaltem feſtis ſolemnibus, quibus ſolent fideles communicare: & oppoſitum facere, eſt peccatum mortale. S. Tho. 3. p. q. 82. art. 10. Durand. Palud. 4. d. 13. q. 2. Vide quæ diximus in 3. p. & cap. dolentes. de celebrat. Miſſar. Suſpenditur, qui nõ celebrat quater in anno (licet ſuſpenſio non ſeruetur) quia ipſa poteſtas ſpiritualis, quam recepit, ipſum obligat, ne otioſus maneat. Quòd ſi curatus eſt, tenetur celebrare omnibus diebus, quibus põpulus tenetur audire ſacrum, niſi loco ſuo alium ſubſtituat. Nullus tenetur quotidie celebrare, etiam ſi obligatus ſit ratione capellaniæ: non enim tenet obligatio. cap. ſignificatum. de præbend. ſed debet celebrare ſalua reuerentia, & debita honeſtate. Vide Silu. verb. Miſſa. 1. §. 7.

2 Alterum eſt, *vna luce ſemel*. Nullus poteſt abſque peculiari priuilegio celebrare, niſi ſemel in die, cap. conſuluiſti. & cap. te referente. de celebr. Miſſ. & oppoſitum facere, non eſſet deuotio, ſed graue peccatum mortale contra præceptum Eccleſiæ; ſimiliter nec communicare quis poteſt, niſi ſemel in die, hæc enim vnitas ſacramenti ſignificat vnicam Chriſti mortem, per quam ſemel mortuus eſt, ſemel pro nobis paſſus eſt.

3 Tertium verbum eſt, *Niſi cauſa requirat*: Sunt enim aliqui caſus, in quibus celebrari pluries in die poteſt.

Primus eſt, feſtum Natiuitatis Dominicæ, in quo licet tria celebrare ſacra. non tamen per hoc obligatio eſt celebrandi tria, vel audiendi, nam ſufficit vnum: tamen ex deuotione conceditur poſſe celebrare tria. Et hoc non abſque magno myſterio: per tria ſacra, ſignificantur tres Chriſti natiuitates; æterna, qua naſcitur Deus ex Patre; ſpiritualis, qua naſcitur in cordibus noſtris per gratiam; corporalis, qua naſcitur homo ex matre. Prima autem omnium, quæ media nocte celebratur, ſignificat corporalem generationem, quia natus eſt media nocte, & in tenebris huius mundi: venit enim incognitus, ob id cantatur Euangelium, *Exijt edictum*. in quo talis natiuitas deſcribitur. Secunda ſignificat ſpiritualem, quia in nobis per gratiam naſcitur, & ſic incipit introitus: *Lux fulgebit hodie ſuper nos*. iuxta illud 2. Petri 1. *Donec lucifer oriatur in cordibus noſtris*. & Euãgelium de paſtoribus, in quibus per gratiam natus eſt. Tertia ſignificat generationem æternam, quæ dicitur mane, ad ſignificandum illum diem æternitatis, de quo dicitur: *In ſplendoribus Sanctorum ante Luciferum genui te*. & Euangelium hoc indicat: *In principio erat Verbum*. Introitus autem eſt: *Puer natus eſt nobis*: quia hominis illius Chriſti intendit Eccleſia diuinitatem oſtendere. Alij mutant hunc ordinem; & per primum ſacrum æternam generationem; per tertium, temporalem intelligunt: ſed melius dicitur modo prædicto. Significant etiam iſta tria ſacra tres ſtatus, quibus homines ſaluati ſunt. Status naturæ per mediam noctem ſignificatur, quia debilis

erat

erat tunc Dei cognitio: Legis ſtatus per aurorā; quia maior extitit Dei cognitio: Gratiæ ſtatus per diem;in quo diuina gratia, & cognitio abūdat. Nota tamē quod iſta tria ſunt à ieiunio celebranda. Vnde in primo & ſecundo ſacro non debet ſumi ablutio. Qui autem incautè ſumpſerit, non poteſt illo die aliud ſacrum celebrare.

Et hoc modo intelliguntur alij omnes caſus, in quibus licet pluries celebrare, ſcilicet, quòd in primo ablutio non fuerit ſumpta, quamuis extra iſtam diem non licet celebrare ter, ſed ſolum bis.

4 Secundus caſus huius eſt, cum quis habet duas parochias(iam Conc.Trid.prohibuit,ne vllus duas habeat parochias) propter ipſarum tenuiſſimum reditum, nec poteſt ambabus vno ſacro ſatisfacere, nec ſocium habet; tunc poſſet modo prædicto bis celebrare.

Tertius eſt, ſi poſtquam celebrauit, ſuperuenit Epiſcopus, qui vult audire ſacrum, nec eſt alius qui celebret, etiam extra diem feſtum: tunc ſi nō ſumpſit ablutionem, poteſt iterum celebrare.

Quartus, cum ſuperueniunt multi peregrini, & eſt dies præcepti, poteſt ſimiliter, cum alius non adeſt.

7 Quintus, cum infirmus debet communicari, & non eſt ſacramentum. Aliæ poſſunt eſſe cauſæ. Vide Silu.verb.Miſſa.1.§.7. vbi plures ponit: ſed iſtæ ſunt communiores. Nota tamen, quòd non omnibus diebus licet celebrare. Feria ſexta in paraſceue non licet conſecrare, nec die Sabbati ſancti, niſi tardè, quia tale ſacrum non eſt illius diei, ſed noctis Reſurrectionis, in qua ſolebat celebrari: & mos retinetur iſte in aliquibus Eccleſijs, licet communiter humana fragilitate abolitus ſit, quia vix ieiunium poterat per totum diem ſuſtineri. Hæ igitur ſunt diſpēſationes poſt celebrationem.

ADDITIONES.

Semel in vita.) Multi dicunt, ſacerdotem non peccare mortiferè, ſi numquam celebret. Vide Suar.diſp.80.ſect.1.Azoriū lib.10.c.24.Angleſ. 4.pag.152. dummodo diuinum Corpus Domini ſumat in Paſchate. Sermo eſt de ſacerdote non habente beneficium.

Ter, aut quater) Nauar.c.25.nu.88. Sot.autem, d.13.q.1.art.1.Silu.Miſſa.1.q.7.& alij quidam cenſent teneri celebrare in præcipuis feſtis. Vide Suarez l.c.De Conink de Euch.q.83. art.2.dub.1. probabilius cenſet, Sacerdotes beneficium non habentes grauiter obligari ad celebrandum aliquando.

Curatus.) Communis ſententia. Vide Azor. q.2.l.c.Sot.q.2.ar.2. Suar.d.80.ſect.1.Silu.l.c.

Vide Silueſt.) & Nauar.lib.3.conſ.6.de præb. & Azor.q.7.l.c.

Alterum,) Nauar.c.nu.87.

Nec communicare.) Azor.l.c.ex Silu.& Palud.

Niſi cauſa.) Vide Nauar. c.25. nu. 88. Graff. lib.2.c.4.Suar.d.80.ſect.3.Azor.p.1.li.10.c.24. q.8.Sot.d.13.q.ar.2.Silu.verb.Miſſā. nu.7.Dur. lib.4.c.1.Ratio.Diu.offi.Leonem Pontificem ſepties eodem die,& nouies,aliquando,rem diuinam feciſſe,ſcribit.idem Azor.& Suarez. l.c.Vide etiam de Conink l.c.dub.3.

Aliæ poſſunt eſſe cauſæ.) Frequens populi numerus, qui vna æde contineri nequeat (ſi non adſit alius Sacerdos)Suarez l.c.Sacerdotum paucitas,vt in Anglia.Azor.q.6.in fine.

Feria VI. in Paraſceue.) can. Sabbato de cōſecr.d.3.Vide Azor.q.3.nu.23.l.c.Nauar.nu.88. Sot.q.ar.2.De Conink l.c.Graff. lib.2. c.39.poteſt tamē percipi Euchariſtia hoc die.Suar.diſp. 80.ſect.2.ex Amal.Duran. & Greg. Magno. hoc alij concedunt, ſi pro viatico ſumenda ſit.

Die Sabbathi) Nauar. ita nu.88. Francol. de hor.can.c.30. nu.2. & 9. Azor. q.4. conſuetudo enim, altera lex,id requirit.* Sot. tamen in 4.d. 13.q.ar.2.Suar.l.c. in fine, hoc die Miſſam celebrare,illicitū non putāt (ſi ſubſit cauſa,& nullum ſit ſcandalū)conſentit Sà,verb. Miſſa nu.23. nec repugnat Azor. l. c. ſi ſuperior,ex iuſta cauſa,veniam det,& ſcandalum abſit. Regin.lib.29. c.9. P. F. P. priorem ſententiam probabiliorem opinatur.Romæ doctiſſ mum, & valde pium religioſi inſtituti Theologum noui in priuato ſacello quotannis hoc die rem ſacram facere ſolitum: eam ſententiam in praxi tutam vocat Suarez.l.c. non tamen ad praxim reuocandam cenſet; vbi non adeſt iuſta cauſa,& ſcandalum amotum non eſt. De Conink de Sacramentis q. 83. ar.dub.2.à Suarez non diſcrepat.

Fer. V. in Cœna Domini, in ſacello abdito ſacrificium Miſſæ (ſcandalo ſublato) priuatim à quocumque non impedito ſacerdote licitè offerri poſſe, tradunt Sot. Suarez, Sà loc. cit. Nauar. in Manuali, Angles in 4. q. 8. de valore Miſſæ, multique alij æui huius docti, pijque viri: nulla enim diuina, vel eccleſiaſtica lex hoc vetat.De Conink l.c.

Francolinus tamen, de Hor. Can. cap. 30. diſcrepat, & alij quidam. Conſule loci conſuetudinem, eique obtempera. Vide etiam Azor. q. 5. l. c.

Dum Sacerdos Euchariſtiam ab alio exhibitam ſuſcipit, deferre debet ſtolam ex collo,

ſuper humeros pendentem: ita Braca. Concil. 3. cap. 3. habeturque can. Eccleſiaſtica. 23. d. etiamſi ægrotus in lectulo decumbat. ita Gloſſ. ſed non eſt crimen hoc prætermittere, cū teſte Turrecr. in can. Eccleſiaſtica, lex illa conſuetudine contraria ſublata ſit. Vide Azor. quæſt. 12. cap. 28. lib. 10. par. 1.

Ritum integrum Miſſæ in Miſſali ſtatutū Sacerdos tenetur ſeruare. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 22. Pium V. in Miſſalis initio, Suarez. diſp. 83. ſect. 3. Quæ omiſſio venialis, & quæ lethalis, perpẽdendum erit ex grauitate materiæ, ex contemptu, vel negligentia. Vide de Conink loc. cit. art. 5. num. 266.

Celebrare Miſſam priuatam de alia re, quam Miſſale præſcribat, vel diei alterius, ſi teneatur ritus integer, ſemper culpa non erit. Hoc piorum Sacerdotum conſuetudo innuit: optimum tamen conſilium eſt, non recedere ab ijs, quæ Miſſale præſcribit, ſine rationabili cauſa. Si ob inſtitutionem Capellaniæ, vel ſtipendium, aliamve ob cauſam, ſacerdos, ſpecialem Miſſam celebrare debeat; ſatisfaciat, ſi commodè poteſt, obligationi: verum ſi ritum Miſſalis, ſine ſcandalo, ſeruet, non peccabit, & melius aget, ſi in ſolemni feſto, eius diei ſacrum fecerit. Suarez loc. cit.

* Tres Miſſas Dominicæ Natiuitatis noctu celebrari poſſe priuatim (ſecundam poſt primã, tertiam poſt ſecundam.) Suarez, diſp. 80. ſect. 4. q. 3. Val. Regin. n. 174. l. c. & de Conink. l. c. art. 2. dub. 4. ex cap. Nocte ſancta, arbitrantur. ſententiam ſuam optimè fulcit Suarez. In hoc quoque inſpicienda conſuetudo, & ſcandalum vitandum. Silu. verb. Miſſa 2. §. 6. cõtra ſentit, quia dies Natalis Dominici nõ incipit ante mediam noctem, nec Chriſtus Dominus, ante hoc tempus, è virginalis vteri thalamo in hanc lucem prodijt: prima Miſſa eiuſdem diei ante mediam noctem nõ eſt inchoanda. Suarez tom. 3. in 3. par. D. Thom. diſp 80. ſect. 4. §. 3. inquiri poteſt. Silu. l. c. Miſſam nocturnam Natalis eiuſdem Miſſam mediæ noctis appellat.

Quid ſit Miſſa. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Miſſæ deſcriptio; & quid ſit oblatio.*
2 *Offertur in Miſſa Chriſti corpus, & ſanguis. vbi declaratur quid eſſet apud Iudæos Holocauſtum.*
3 *Hoſtia quid, & cur offerretur. Item Hoſtia pacifica quid ſignificaret, quot eſſent eius partes; & quid hæc tria ſacrificiorum genera ſignificent.*
4 *Miſſa in quo differat ab ipſo Chriſti ſacrificio.*
5 *Miſſæ efficacia quæ.*
6 *Miſſa quare ſic dicta.*

1 INter ea, quæ de ſancto Miſſæ ſacrificio dicenda occurrunt, id primum eſt, quid ſit Miſſa. Videtur autem ſic aliquo modo poſſe deſcribi. *Oblatio corporis & ſanguinis Domini, ſub alienis ſpeciebus facta, ſacrificij ab ipſo ſemel exhibiti expreſsiua.* In hac deſcriptione quatuor verba ſunt attentè conſideranda.

Primùm eſt *Oblatio.* Eſt autem oblatio, actus quidam exterior latriæ, qua Deo offerimus creaturam aliquam ſuam, in ſignum recognitionis, quòd ipſe eſt principium totius eſſe, & Dominus omnium, & à quo totum bonum procedit. Et hoc dicitur ſacrificare: quod quidem ob dictam cauſam nulli conuenit alteri, * niſi ſoli Deo vero. ipſe enim eſt verum omnium principium. Nulla fuit tam barbara natio mundi, nec eſt, quæ circa Deum ſaltem falſum, & dæmonis aſtutia fictum, non vteretur hoc ſacrificio, & cultus genere. Gentiles enim, & omnes idolatræ ſuis dijs falſis offerebant, & ſacrificabant. Iudæi Deo vero noſtro etiam ſacrificia exhibebant. Religio noſtra ſancta, & vera, etiam Deo ſacrificium maximè acceptabile offert, & tale eſt Miſſa.

2 Alterum verbum eſt *Corporis, & Sanguinis Domini.* In quo dignitas ſacrificij huius conſpicitur. Non enim tauri, vituli, aut alia huiuſmodi offeruntur, ſed Corpus & Sanguis pretioſiſſimus Chriſti, cuius valor infinitus eſt. Conſpicitur etiam in hoc Dei Patris complacentia; maximè enim in hoc ſacrificio delectatur, vtpote in corpore, & ſanguine Filij ſui: de quo ſacrificio dicebat Pſal. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.*

In maiorem declarationem nota, quòd Iudæis erat triplex genus ſacrificij.

Primum erat, quod Deo offerebant ob ipſius reuerentiam, recognoſcentes ipſum vniuerſalem omnium Dominum: & hoc dicebatur holocauſtum, in quo totum animal, quod Deo offerebatur, igne cõſumebatur, & nulla reſeruabatur particula: vt oſtenderent omnium prorſus rerum Deum eſſe Dominum, & Creatorem.

3 Alte-

3 Alterum ſacrificium erat, quod Domino offerebant,in reconciliationem pro aliquo commiſſo peccato,quod dicebatur hoſtia,ſeu victima placabilis,& huius aliqua pars ſeruabatur Sacerdoti,totum reliquum igne conſumebatur:in quo denotabatur, quod Deus eſt cauſa noſtræ ſalutis, ſed medijs miniſtris ſuis. Quando tamen erat peccatum Sacerdotis, vel totius populi, tunc expiatio fiebat per holocauſtum, vt denotaretur aut miniſtri iniquitas, aut peccati grauitas.

Tertium erat, quod Deo offerebatur in gratiarum actionem, pro beneficio accepto, vel pro alicuius obtinendi beneficij impetratione,& dicebatur hoſtia pacifica,& huius fiebant tres partes. Altera Deo offerebatur per ignem, altera Sacerdoti dabatur, altera ipſis offerentibus remanebat. In quo notatur, quòd Deus dat ſalutem per ſuos miniſtros, & nobis etiam cooperantibus. Hæc tria ſacrificiorum genera erant in Iudaiſmo à Deo inſtituta,omnia tamen erant figura oblationis huius, in qua corpus Dominicũ offertur. Ipſum enim eſt verum holocauſtum, quod maximè in Dei Patris gloriã Chriſtus obtulit totum; & vera victima placabilis, quæ totum reconciliauit genus humanum. Vera etiam hoſtia pacifica: nam per ipſam maxime gratiæ Deo ſunt actæ,habitæ,& relatæ; & per eam maxima nobis beneficia obtinuit Chriſtus. Cum igitur in Miſſa id fiat, quod Dominus in morte ſua fecit, ob id rectè dicitur Miſſa oblatio Corporis, & Sanguinis Domini: in quo noſtra oblatio differt ab ea, quæ in lege ſcripta fiebat: quæ quamuis eſſet figura huius noſtræ,non tamen ipſa vera erat corporis Dominici oblatio.

4 Tertium verbum eſt, *Expreſsiua ſacrificij à Chriſto Domino facti*. In quo verbo, Miſſa differt à ſacrificio illo Chriſti. Nam Chriſtus etſi obtulit ſuum corpus, & ſanguinem; illa tamen oblatio non dicitur Miſſa, ſaltem eo modo, quo in præſenti loquimur: nam illa oblatio ſic fuit, vt non eſſet ſignificatiua, ſeu expreſſiua oblationis. At noſtra oblatio, eſt oblatio, ſed ſignificatiua, & expreſſiua Chriſti oblationis. Vnde qui Miſſam celebrat, non ſolum offert Chriſti corpus,& ſanguinem; ſed repræſentat Chriſti oblationem. Vnde repræſentando offert, & offerendo repræſentat, ad modum tragœdiæ alicuius,in qua repræſentatur aliquod Regis factum, & ille idem Rex, cuius factum repræſentatur, in tragœdia illa verè introducitur. Vt autem aptius intelligas, ſcito quòd cum Chriſtus ſacrificauit, conſiderantur in eo ſacrificio duo.Primum,quod oblatum eſt: & hoc eſt corpus, & ſanguis. Secundum, modus, & hic fuit verè moriendo. In Miſſa eſt illud idem, quod oblatum eſt, ſcilicet corpus & ſanguis: ſed modus eſt in repræſentatione, & ſignificatione. Nam per hoc,quod corpus ſeparatim à ſanguine, & ſanguis à corpore ſeparatim conſecratur,mors Chriſti ſignificatur; ob id eſt veritas, & eſt repræſentatio: ob id poſitum eſt iſtud verbum tertium.

5 Quartum verbum eſt *Semel*. In quo notatur efficacia huius ſacrificij. Semel enim tantum à Chriſto oblatum eſt,& vnicum ſacrificium eſt: habuit tamen infinitam ſufficientiam & valorem ex ſe. Vnde fit vt pluries Deo offerri poſſit illud in Miſſis, & valor eius extenuari non poteſt. Et eſt exemplum: Si aliquis haberet vnam gemmam tanti valoris, vt quæcumque omnes homines alicuius ciuitatis opus haberent, illa poſſent emi; & eſſet aliquis, qui omnia neceſſaria talibus ciuibus haberet: tunc ſi dominus gemmæ iſtius daret eam pro quocumque neceſſario ciuium; tunc quidem vna eſſet datio, tamen quoties quiſque ciuis ab eo peteret aliquid,tunc eſſet noua quædam repetitio dationis, & ſolutio, quia gemma illa omnium eſt pretium. Sic quodammodo intellige: Fuit Chriſti corpus ſacrificium ſumme acceptum Patri, & infiniti pretij, vt illo ſit contentus Pater pro omni debito noſtro,& pro omni alio ſacrificio exhibendo,dummodo nos illud repetamus, quod fit celebrando; & illo vtamur per bona opera. Tale igitur ſacrificium Miſſa eſt.

6 Vocabulum autem hoc *Miſſa*, omiſſis multis alijs, quæ de hoc dici ſolent, eſt Hebraicum. Hebræi enim oblationem vocant מסה. Inde dicitur Miſſa, Samech mutato in duplex ſigma. vnde in illo Pſalmo,vbi dicitur: *Eleuatio manuũ mearum, ſacrificium veſpertinum*, Hebraice habetur Miſſa: & Hieron. vertit, *oblatio manuum mearum*. Hoc igitur ſacrificium dicitur Miſſa, id eſt oblatio quædam.

ADDITIONES.

De Miſſa Innocen. III. lib. 6. de myſt. Miſſæ, Vuald. tom. 3. de ſacramento. Sot. Suarez, tom. 3. in 3. par. Azor. par. 1. lib. 10. à cap. 10. Petr. à Sot. lect. 14. de Euchariſtitia. Valen. tom. 4. diſput. 6. Cardin. Bellarm. (hic de ea duos libros ſcripſit) Viguer. cap. 16. §. 3. Ver. 11. Ioann. Groperus, Cardin. Baronius in quibuſdam locis Annalium, Concilia, & nuper Tridenti-

dentinum, Regin. lib.29.cap.9. Prax.Fori Pœn. Fernan.par.3. Exam.The.Mor.cap.5. Rodericus 1.par. Summæ cap.241. * Aegydius de Conink de Sacram.Vaſqrez in 3.par. Caniſius in Catechiſmo. Franc.Syluius in q.83.par.3. De Miſſa, & Miſſæ ritibus, ac partibus Steph.Dur.lib.2. de Ritib. eccleſ. De Miſſæ cæremonijs Conradus Brunus lib.2. de cæremonijs. Card.Bellar.lib.2. de miſſa à cap.13.

Sacrificare.) De ſacrificio.D.Tho.2.2.q.85. Caiet.Val. & alij diſcipuli ibid. Leſſius lib.2. de iuſt. cap.38. Suarez to.cit.diſp.37.& lib.1.to.1. cap.3. de Relig. Azor.cap.17.l.c. Canus lib.12. de locis theol. cap.3.

Gentiles.) D.Tho.2 2.q.85.art.1. ſacrificium de lege naturæ eſſe, dixit, explicat Suarez non præſcriptum à lege naturali: ſed illi conſentaneum eſſe, vt fere ſemper de iure gentium extiterit. Abel, & Cain, natura docente, Deo bona obtuliſſe, ſcribit D.Io.Chryſ.hom.20. in Geneſ. Noe in lege Naturæ erexit altare,& ſacrificauit. Aegyptij habuerunt ſacerdotes, Geneſ.47. aliæ quoque nationes infideles ſacrificijs falſos Deos honorauerunt. Spartæ à Lycurgo ſacrificia minimo ſumptu conſtituta diſcimus, ex Plutarcho. de ſcit.dict. Regum, vt Spartiatæ ſacrificare facilè poſſent. Idem,aduerſus Stoicos dixit, Græcarum legum conditores multa inſtituiſſe ſacrificia,ex Pythici oraculi reſponſis. Ariſt.8.Ethic. cap.9. ſacrificia antiqua eſſe, dixit, & 7. Polit. cap.8. inter neceſſaria ad perfectam Rempublicam ſacrificium præcipuum putauit. De ſacrificijs etiam Plato 8. de legibus,& Cicero de Nat. Deorum. In noua lege præcipuum ſacrificium fuiſſe inſtitutum à Chriſto,de fide eſt. Matth.6. *Hoc facite in meam commemorationem*. Vide Conc.Trid.ſeſſ.22.can.1. & 2.

Triplex genus.) Vide librum Leuitici, in quem doctus Io. Laurinus Soc. Ieſu, doctè ſcripſit. Azorium cap.17. q.3. Philonem lib. de ſacrificijs, (hic ſacrificia quinque ad hæc tria reuocauit:) Sigonium de Rep.Heb. lib.3.cap.2. Leſſium loc.cit.dub.3.

Vocabulum.) De voce, *Miſſa*, Card. Bellar. lib.1.cap.1.Card.Bar.tom.1.Annal.Anno Chriſti 34. cap.59. Oblationem ex terræ fructibus Hebræi Deo offerebant, gratias agentes,quia ab illo ex ſeruitute Aegyptiaca erepti fuerunt: eam oblationem Miſſam dicebant, & quoniam Chriſtus in hoc ſacrificio offertur, Miſſa dicitur.

* Vide etiam Steph.Dur.l.c.cap.1.Syluiumq. q 18. Miſſam S.Iacobi Apoſtoli, S.Marci Apoſtoli, & Euangeliſtæ,Miſſam item Aethiopum,& Mozarabum, & expoſitionem Liturgiæ Maximi Monachi, & Nicolai Cabaſilæ,& aliam ex vetuſtis Codicibus habes to.6, Bibliotecæ patrũ,&c. per Margarinum, de la Bigne, & alia venerandæ vetuſtatis ad idem ſpectantia monumenta; quæ hilare vir doctus leget.

De Miſſæ partibus. Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Introitus quid ſignificet.*
2 *Inſtructio populi quare in miſſa adhibeatur, & cur in dextro altaris cornu legatur euãgeliũ.*
3 *Credo & offertorium quid ſignificet.*
4 *Poſt communio quid ſignificet; & quo iure ſint hæc omnia introducta.*

1 SAcrificium iſtud in tres diuiditur partes principales,quarum prima eſt,quæ antecedit ipſam oblationem:ſecunda eſt ipſa oblatio: tertia eſt poſt oblationem. Et quamuis non intendamus omnia minutiſſimè proſequi,quæ profecto myſterijs ſunt referta;nõnulla tamen ſummatim & generaliter attingemus. Prima pars eſt vſque ad offertorium excluſiuè. Secunda eſt ab offertorio vſque ad poſt communionem. Tertia à poſt communione vſque ad finem.

Prima pars conſtat Introitu, & inſtructione populi. Introitus eſt vſque ad orationes: Inſtructio eſt per Epiſtolam,& Euangelium. *Introitus* ſignificat ingreſſum Domini in hunc mundum. Ob id Sacerdos,præmiſſa confeſſione (quæ non cenſetur pars Miſſæ, ſed præparatio quædam) oſculatur altare, in quo denotat vnionem Verbi cum carne, & Chriſti cum Eccleſia, iuxta illud, *Oſculetur me oſculo oris ſui*. In Introitu exprimuntur ea,quæ geſta ſunt ante hunc Chriſti aduentum: præceſſerunt enim deſideria, vaticinia, laudes,clamores Prophetarũ, & Patriarcharum. Ob id in introitu ſunt iſta, initium ipſum, quod bis reperitur, ad denotandam vehementiam deſiderij ſanctorum Patrum. Statim verſus ſequitur, denotans ipſorum vaticinia:& ſtatim *Gloria Patri*, notans ipſorũ laudes: ſtatim *Kyrie eleiſon*, notans clamores ipſorum,& voces petentes diuinã miſericordiã.ob id toties repetuntur.Singulæ enim diuinæ perſonæ ter acclamãtur,qui numerus notat, in ſingulis perſonis ineſſe ſingulas: eſt enim in Patre Filius,& Spiritus ſanctus;ſimiliter ſunt in ſe inuicẽ. Statim cantatur,*Gloria*,denotans ipſius aduentum:nam in Domini natiuitate illud cãtarũt Angeli.Totũ hoc introitus dicitur.

2 Sequitur inſtructio populi: quia primò fuit inſtructio facta per Prophetas, & ſimiliter per Apoſtolos, cùm Chriſtus miſit illos binos prædicare; ob id præmittitur Epiſtola, quæ aliquando eſt ex Propheta, & aliquando ex Apoſtolo. Et ſequitur Graduale, quod ad gradus altaris decantari ſolebat, ſignificans opera ipſa, quæ debent reſpondere prædicationi: populus enim debet exequi, quæ in prædicatione percipit. Ante inſtructionem tamen præmittitur Collecta, ſeu oratio dicta Collecta, quia animus populi debet eſſe collectus in diuina conſideratione. præmittitur oratio, quia quæ facienda à nobis ſunt, oportet a Deo peti: & ad hoc etiam diuino indigemus auxilio: ob id præmittitur *Dominus vobiſcum*. Hæc oratio ſemper eſt Deo dirigenda, quamuis liceat aliquem Sanctum intercefſorem ponere, vel beatam Virginem: atque ob id Miſſa ſolet à ſancto denominari, maxime quia in introitu, & inſtructione eſt aliqua ſimilitudo vitæ illius; nō tamen, quod ſacrificium fiat alicui, præter Deum.

Poſt hanc inſtructionem ſequitur Euangelium, quod fit in dextro altaris latere: ob excellentiam maiorem doctrinæ. Et relinquitur latus prius ad denotandum, quod à Iudæis doctrina veritatis debuit auferri, & tradi Gentilibus, qui ſunt ad læuam Sacerdotis. In quo notatur, quod niſi eſſet ob culpam Iudæorum, ipſi erant dextra pars, quibus præcipuè lex erat tradenda, atque doctrina.

3 Finito Euangelio dicitur *Credo*, notans fidem, quæ ſecuta eſt prædicationem. Atque hæc eſt prima Miſſæ pars, quæ dicitur Miſſa catechumenorum, quia catechumeni in Eccleſia primitiua hactenus permittebantur præſentes eſſe ſacro: ſtatim enim canebat voce alta diaconus, dicens; *Ite miſſa eſt*, id eſt recedite foras, nam incipit oblatio, & ſacrificium, cui vos non poteſtis adeſſe, donec ſacro baptiſmatis fonte lauati Chriſto renaſcamini.

Statim ſequitur ſecunda pars Miſſæ ab offertorio, in quo præparantur, & offeruntur ea, quæ conſecranda ſunt: & omnia iſta fiunt voce ſubmiſſa, ad denotandum illud Chriſti exilium, Ioan. 20. cum Chriſtus non palam loquebatur iam, cum Iudæi illum comprehendere deſtinarant. Statim poſt hoc ſilentium ſequitur Præfatio, ſignificans illum ingreſſum magnificum in Hieruſalem, cum pueri cantantes Dominum receperunt. quo finito ſequitur canon vſque ad communionē, in quo fit conſecratio ipſa, & ſumptio: in quibus duobus ſacrificium conſiſtit.

4 His abſolutis, eſt tertia pars Miſſæ, ſcilicet Poſt communio, & oratio, quæ gratiarum actio eſt: & fit in latere ſiniſtro altaris, ad ſignificandum, quòd Iudæi in fine mundi conuertentur ad Dominum. Hæ ſunt partes Miſſæ. Multa quidem prætermitto in particulari, quæ digna ſunt magna meditatione: tamen, quia eſſet valde prolixum omnia proſequi; & ſolum aliquam in his inſtructionem paramus, ad alia tendentes; reſeruo in alium locum. Vnum tamen hic notandum eſt, quòd corpus, & ſanguis Domini ſub ſpeciebus panis, & vini contenta, ſunt quidem ſacramentum, & ſunt etiam ſacrificium. Sacramentum quidem ſunt, quatenus ſub illis ſpeciebus continentur: vſus autem in ſumptione conſiſtit: at verò ſacrificium eſt cum offertur Deo Patri. Et hæc oblatio poſita eſt in duobus, & in conſecratione ipſa, & in ſumptione à Sacerdote. Vnde, cum in pyxide conſeruatur hoſtia conſecrata, ſacramentum eſt, non ſacrificium: cum verò in Miſſa conſecratur, & ſumitur, non tantum ſacramentum eſt, ſed etiam ſacrificium. Cùm igitur ſit ſacramentum, multa quæ dici poterant de forma, & materia ipſius, reſeruabimus in locum eum, vbi de ſingulis in particulari tractabimus. Hæc, quæ diximus, non ſunt omnia de iure diuino, præter ipſam conſecrationem, & ſumptionem. reliqua ſunt de iure humanō. Et adhuc non omnia fuerunt à principio naſcentis Eccleſiæ; ſed ſucceſſu temporis fuerūt multa laudabiliter appoſita, donec ad hāc integritatem reducta eſt Miſſa, cuius aliquam notabilem partem negligenter prætermittens, grauiter peccaret & mortaliter.

ADDITIONES.

Tres.) Sot.d.13.q.2.ar.4.vbi eas explicat. Vide Card.Bell.de Miſſa lib.2. c.15.16.D.Th. 3.p.q. 83.ar.4.5.Suarez, tom.3.in 3.p.Diſp. 75. Azor. Innoc.3.l.c.Greg.de Val.to.4.diſp.6.q.11.p.3.

Hæc quæ diximus.) Vide Card. Bellarm.lib.1. c.27.loco citato.

Præter ipſam conſecrationem, & ſumptionem.) Sot. 4. d.13. q.2.ar.1. Miſſæ ſacrificium conſecratione, oblatione, & ſumptione corporis, & ſanguinis Chriſti Domini conſtare, docet. Vide Azor p. 1. lib. 10. cap.19. Conſecrationem intrinſecam, & eſſentialem eſſe huic ſacrificio, tradit Suarez l.c.ſect.4. Sumptionem ſacerdotalem, quatenus eſt conſumptio perfecta, & immutatio oblatæ hoſtiæ, ad eſſentiam ſacrificij ſpectare recentiores quidam D. Thom. diſcipuli tradunt: alij hoc negant, aſſeruntque totam ſacrificij eſſentiam in ipſa conſiſtere conſecratione.

Suarez ſect.5. veriſimilius eſſe opinatur, ſumptionem, ex diuina inſtitutione ad eſſentiam ſacrificij non pertinere, totamq. eſſentiam in conſecratione collocatam eſſe. De Coninck. ad q.83. ar.1. de ritu vener. Sacram. dub. 5. conclul.6. Sacrificium Miſſæ totum eſſentialiter cõſecratione perfici, ait: ea enim, ex vi verborum, corpus, & ſanguis Chriſti ſub ſpecie panis, & vini, ſeiunctim ponuntur primario, illud quaſi occiſum, hic quaſi effuſus; & ita Chriſti mors perfectè repræſentatur perfectiſſimè. & concl.5. ſumptionem aliquam ad integritatem, & perfectionem ſacrificij ſpectare.

Oblatio conſecrationem tum præcedens, tum ſubſequens de eſſentia ſacrificij non eſt, vt placet Suarez ſect. 2. Vide de Coninck loco citato concluſ.1.

Quibus actionibus Chriſtus in cœna hoc ſacrificium perfecerit, Suarez ſect. 2. vbi etiam ſex actiones conſiderat, quæ nunc in Miſſa contingunt.

De valore huius Miſſæ, ratione ſacrificij. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Valor miſſæ vnde ſumatur, & vt augeri poſſit & minui, & ad quid valeat.*

2 *Bona quæ conferuntur per illam, tribus modis conferuntur, videlicet per modum meriti, ſatisfactionis, & impetrationis, & in quo differant hi modi.*

1 Difficilis eſt hæc materia, nec Doctores in ea ſunt conformes: dicam ea, quæ mihi probabiliora viſa ſunt. Valor huius ſacrificij duplici ex parte ſumi poteſt: vna ex ipſo actu offerentis; altera ex ipſamet re oblata, ita vt ſint duo valores diſtincti. Actus quidem ipſius offerentis augetur, ſecundum quod magis eſt deuotus, vel minus; aut ex maiori, vel minori charitate procedit. Valor tamen ex parte ipſius rei oblatæ ſemper eſt vnus, & idem: qui quidem finitus quidam gradus eſt. Nam quamuis res oblata ſit infinita, quia tamen offerens eſt finitus, & oblatio finita, ad certum finitum valoris modum determinatus eſt (quemadmodum in ipſo ſacramento, vt ſacramentum eſt, gradus finitus valoris continetur, quando confertur alijs, quamuis in ſe res infinita ſit: quia ſacramentaliter continetur, & datur) prior valor dicitur ex opere operantis, poſterior ex opere operato. Qui quidem valores in ſacramentis continentur. Vnus etiam eſt in adultis, qui actibus ſuis diſpoſiti ſacramenta ſuſcipiunt. Iſtis datur effectus valoris, non ſolùm ratione ſacramenti, ſed ratione ſuorum actuum: at vero in paruulis ſolum eſt valor ex opere operato ſacramenti. Vt igitur in iſto ſanctiſſimo ſacramento continetur certus gradus valoris ex opere operato, vt ſacramentum eſt; ſic etiam alius gradus continetur in ipſo, vt ſacrificium eſt, vltra actum ſacrificantis, & vltra actum eius, pro quo ſacrificatur. Valor autem iſte eſt trium bonorum: valet enim ad bona temporalia, valet ad bona ſpiritualia, gratiam ſcilicet, & inſpirationes, ac diſpoſitiones; valet etiam ad ſatisfactionem pro pœnis debitis peccato: ita vt ſacrificium oblatum conferat bona corporalia, gratiam, & remiſſionem pœnarum, omnia ſub certo gradu ex parte operati.

2 Modus autem, quo iſta bona conferuntur, non vnus, ſed triplex eſt. Conferuntur enim iſta per modum meriti, per modum ſatisfactionis, & per modum impetrationis, ſeu ſuffragij.

In primis, per modum meriti de condigno, confert gratiæ augmentum; & per modum meriti de congruo, confert temporalia bona. Dicitur autem conferre per modum meriti, quia offerens ſacrificium hoc, ratione ipſius rei oblatæ meretur gratiæ augmentum, ſicut ratione ipſius oblationis, ſeu actus.

Confert etiam ſatisfactoriè pro pœna debita peccatis, ita vt ſacrificium hoc inducat remiſſionem pœnæ.

Confert etiam per modum impetrationis, quatenus offerens tale ſacrificium, à diuina clementia obtinet ea, quæ petit, licet non de iuſtitia. & hoc modo maximè prodeſt mortuis, quantum ad ſolam remiſſionem pœnæ, quandoquidem mereri nõ poſſunt. Viuis autem duobus primis modis confert, & etiam tertio modo. Sed duo priores ſolum viuis competunt: niſi mortui, dum vixerant, ad Miſſas ſibi celebrandas pecunias erogarint; tunc enim per modum ſatisfactionis, & iuſtitiæ conferunt. Hoc enim eſt diſcrimen inter illos modos quòd duo priores in quadam iuſtitia fundantur, vltimus verò in diuina tantùm miſericordia, quamuis hæc numquam deſit. Aſſimilatur autem proportionaliter celebrans Chriſto domino, ſe per mortem offerenti: Chriſtus enim dominus ſe Patri hoſtiam pro peccato offerens, à Patre meruit de condigno gratiam, licet non ſibi, ſed nobis;

bis, meruit etiam remiſſionem pœnarum noſtrarum, & impetrauit quæ petijt: ſic offerens in Miſſa meretur gratiæ augmentum (quia debet eſſe in gratia offerens) meretur etiam remiſſionem pœnæ; & impetrat, ſed nõ infinitè, vt Chriſtus, ſed finitè, vt dictum eſt.

ADDITIONES.

Vide Viguer. l.c. Verſ. 15. Angles in 4. par. 153. Azorium c.20. & 21. lib.10. Coronam p. 4.c.5. Sot.quęſt.1.ar.6.Nau. c.25.nu.111.Card. Bellar. lib.2. de Miſſa. de effectu, & valore huius ſacrificij copioſe, & docte Suarez diſp. 29. * Vide etiam Caniſium in Catech. & Catech. Roman. & Canum lib. 12. de locis theologicis c. 12. De Coninck dub.7. 8.9. loc.cit. Syluium l.cit.ar.1.à quęſt. 7.

Finitus.) Bellarm. cap. 4. propoſ. 4. docet, Miſſę valorem eſſe finitum: & Azor. c. 21. q. 1. An effectus ſit infinitus. Suar.ſect. 11. 12. Vide etiam Comitolum lib. 1. Reſp. Mor. quęſt. 42. & Reginal.l.c. infra. Si per valorem Miſſæ intelligas Sacrificij Diuini dignitatem, moralemque ęſtimationem, vel vim mirificam, impetrãdi,& ſatisfaciendi, quam habet idem ſacrificium ratione rei oblatæ, aut primarij offerentis, qui eſt Chriſtus Dominus,infinita eſt eius dignitas, & virtus; at ſi intelligas eam eſtimationem,quã habet ex Chriſti inſtitutione, quatenus offertur à miniſtris Eccleſię, valor finitus eſt: nam miniſter finitus eſt, & finita oblatio, quam ille facit. Vide Syluium q.15. l.c.

Ad bona temporalia.) Suarez ſection.7. loco citato.

Modus.) Vide. Concil. Tridentin. ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. Bellarmin. lib. 2. cap. 2. Miſſę ſacrificium propitiatorium eſſe, cap. 3. eſſe impetratorium, cap. 6. omnibus viuentibus prodeſſe, cap. 7. pro cruciatis purgatorio igne offerri, Azor. cap. 20. quæſt. 7. loc.cit.

Sed finito.) Vide D.Thom. in 3. d.45. quæſt. 2. art. vltim.quæſt.vltim. ad vltim. Silueſt.Miſſa. 1. num. 9.Cardin. Bellarmin. cap.4.propoſ. 4. loc. cit. De vi, & effectu Miſſæ. Reginal. lib. 29. cap. 9.ſect.2. Prax. Fori Pœnitent. De Coninck. dub. 10. loco citato.

Exempla hiſtorica ad fructum miſſæ iudicandum ſpectantia habes in Magno Speculo exemplorum, & in 1. par. Collat. ſacrarum Tilmani Brendeb. Vide D. Greg. lib.3. Dial. cap.6. Bedam lib. Hiſt. Angl. cap. 22.

De ijs, quibus ſacrificium prodeſt. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 Offerentibus & ijs, pro quibus offertur, miſſa prodeſt, vbi ponitur offerentium differentia.
2 Differentia eorum, pro quibus offertur.

1 OStenſo valore huius ſacrificij, ſupereſt examinare, quibus proſit, & qui conſequantur hunc valorem. Et vt generaliter dicam, prodeſt offerentibus, & ijs pro quibus offertur, quamuis non vniformiter.

In cuius gratiam ſcito, multos eſſe offerentes, & multos pro quibus offertur.

Offerentes enim ſunt in triplici differentia: quidam immediati, & proximi; & huiuſmodi eſt ſolus Sacerdos celebrans: quidam mediati, & remoti, & huiuſmodi eſt totus populus Chriſtianus (omnes enim vnum corpus faciunt myſticum, & mediate celebrant per Sacerdotem, qui nomine totius populi Chriſtiani celebrat:) quidam medio modo ſe habent, qui aliquo actu conueniunt erga celebrationem: & hi ſunt magis, vel minus propinqui, vt circumſtantes, qui interſunt ſacro, & offerunt cum Sacerdote. Poſt hos propinquior eſt chorus, & qui inſeruit: poſt hos diaconus, & ſubdiaconus: poſt, qui Sacerdotem alit, & ſuſtentat: propinquiſſimus eſt, qui peculiarem dat Eccleſiam, vt Miſſa celebretur. Omnes iſti ſunt offerentes, & omnes hi, ſi in gratia ſunt, merentur vnuſquiſque in ſuo gradu, ſecundum quod magis, vel minus propinquus eſt. Dico, ſi in gratia ſit: nam in peccato exiſtens nihil ſibi meretur, niſi forſan de congruo. Non autem his omnibus idem eſt meritum: nam qui in gratia ſunt tantum, nec aliquem actum circa illam celebrationem exercent, ſed ſolum habitualiter celebrant; conſequuntur de condigno remiſſionẽ aliquam pœnæ debitæ pro peccatis: & his prodeſt ad ſatisfactionem quodcumque ſacrum celebratum; tamen gratiæ augmentum non confert, nam gratia non confertur ſine actu noſtro diſpoſitiuo: cum igitur illi non operentur, non merentur gratiæ augmentum. Qui verò actu aliquo concurrunt, nõ ſolum remiſſionem pœnæ, ſed gratiæ augmentum de condigno conſequuntur, quamuis magis, vel minus, prout propinquiores ſunt, vt diximus: & hoc vltra illam gratiam, quam quiſque ſuo actu proprio meretur, quo ad offerendum concurrit. Vbi aduerten-

uertendum eſt, quantum perdant, qui Miſſas non audiunt, & qui in peccato ſunt mortali. hi enim ſe maxima pœnarum remiſſione priuant. Aliqui volunt, quòd etiam offerentibus remotis aliquis gradus gratiæ augmenti detur ex opere operato: id probabile eſt. Aduerte autem hic, quod quantumcumque numerus offerentium multiplicetur, non ob id quiſque minus meretur in ſuo gradu: quia tale ſacrificium habet ſe ad ſingulos,ac ſi ſingulis per ſe in ſuo gradu offerretur: ſicut plures ſuſcipientes ſacramentum non perdunt quidquam de valore, quia ſinguli integre ſuſcipiunt. Hoc igitur eſt ex parte offerentium.

2 Illi verò, pro quibus ſacrificium offertur, in duplici ſe habent differentia: quidam,quibus ex intentione vniuerſalis Eccleſiæ, valor applicatur; vt totus populus Chriſtianus, & adhuc propinquius Reges,Imperatores,Pontifex,& capita Chriſtianę Reipub. pro his enim omnibus, ex intentione Eccleſiæ, offert Sacerdos quiſque. Quidam autem ſunt, pro quibus offert Sacerdos ex propria intentione ſua, quam applicat vni, vel multis: & hoc vel ex propria voluntate, vel quia illi aliquo actu ad id cócurrunt; vel erogantes eleemoſynam, vt pro ipſis celebretur, vel rogantes, aut petentes, aut iubentes. Aliqui volunt, quòd his omnibus,ſi in gratia ſint,conferatur augmentum gratiæ de condigno,& hoc probabile eſt:ſed magis nobis placet,quòd non,quia gratia nunquam datur, niſi operanti actualiter, vel virtualiter circa tale opus: ſed pro quibus ex intentione Eccleſiæ applicatur, prodeſt ad meritum de congruo bonorum temporalium,& meritum de condigno remiſſionis pœnarum, ſi in gratia ſint: impetrant etiam diuinas motiones, & auxilia, quibus gratia confertur, ſicut etiam offerentibus remotis. Illis verò,qui aliquo actu concurrunt, etiam ad gratiæ augmentum, ſi in gratia ſint. Ex quo collige,quanta ſit copia gratiæ in hoc mirabili ſacrificio, vt cum conferat multa ex opere operato offerentibus in ſuo gradu, adhuc ſuperſit magna copia,vt cóferatur his, pro quibus offertur; præſertim hoc etiam ſi omnibus in gratia exiſtentibus gratia confertur, vt dicit illa citata opinio, quam tenet doctiſſimus Soto lib.4.ſent.d.13.q.2.art.1.& aliqua ex parte videtur conformis eſſe S.Tho.3.p.quæſt.79.art.7.ad 2.probabilius tamen eſt quod diximus.

ADDITIONES.

Vide Nauarr. Bellarm.l.c. Silu.Miſſa à n.8.D. Tho.3.p.q.79.art.7.Azor.c.22.Valen.q.11.q.4.p.1.d.6.tom.4.Suar.d.78.ſect.2. Syluium l.c.

De applicatione ſacrificij Gabr. lect. 26. in canon.

Pro viuentibus Catholicis,ſiue iuſtis,ſiue peccatoribus offerri poteſt ſacrificium Miſſæ: pro mortuis etiam in Purgatorio afflictis. Pro damnatis nequaquam.Vide de Coninck. dub. 9. loco citato.

Beatis non prodeſt ad gratiæ, gloriæ vè eſſentialis incrementum, neque ad pœnæ, aut culpæ remiſſionem: nam à quacumque culpa, & pœna liberi ſunt: ijs non offertur, ſed Deo: inuocantur, precibus decretis ad Deum, & honorantur, (non eſt tamen inſtitutum, per ſe ad hoc, tanquam ad finem præcipuum:) accidentalis etiam, ob hoc, gloriæ bono fruuntur. Vide Bellarmin. lib.6.de Miſſa c.6.7.8.

Defunctorū fidelium animæ Diuini Sacrificij auxilium exoptant. Vide D. Greg. 4.Dialog. c. 57. Bedam lib. 5. cap.13. Hiſtor. Angl. Petrum Damiani ad Deſiderium, Vitam S. Nicolai Tolentinatis,apud Surium.

De reſolutione trium dubiorum. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Miſſa mali ſacerdotis an valeat,quibus valeat, & an minus quam boni valeat.*

2 *Miſſæ defunctorum an plus valeant pro defunctis,quàm aliæ.*

3 *Miſſa pro pluribus an ſingulis tantum proſit, quam ſi pro ſingulis celebraretur, vbi de eleemoſinarum pluralitate pro vna miſſa.*

1 EX his quæ diximus,facile erit tria dubia in hac materia præcipua reſoluere.

Primū eſt, ſi Miſſa mali Sacerdotis,& exiſtentis in mortali peccato aliquid valoris habeat. Ad quod dubium cum diſtinctione reſpondere oportet. Vt enim diximus, in Miſſa duo ſunt, & ſacrificium ipſum, & orationes, ſeu preces, quæ in Miſſa funduntur. Prætermitto autem valorem ex deuotione ipſius offerentis Sacerdotis.

Si Sacrificium conſideretur, quamuis Sacerdoti ipſi nihil conducat, ſi in conſcientia peccati mortalis ſit, ſed potius mors ſit maior; tamen, quia valor eſt in ipſo ſacrificio ex opere operato, prodeſt alijs offerentibus, & alijs, pro quibus offertur: nec hi ſuo fructu, vt diximus, defraudantur, nec iſte eſt valor maior in bono Sacerdote, quam in malo, ſicut collatum ſacramentum. Si verò conſiderentur orationes, &

preces,

preces, tunc poſſunt dupliciter conſiderari. Aut ſunt ipſius Sacerdotis, vt perſona eſt quædam particularis; aut vt eſt repræſentans Eccleſiam, in cuius nomine celebrat,& offert. Si priori modo conſiderantur,abſque dubio nihil valent, nec ipſi, nec alijs, cum ſit in mortali. vnde ex hac parte magis valet Miſſa boni, qui ex parte precum à Deo magis exauditur.

At verò vt eſt offerens nomine Eccleſiæ, valent, & æqualiter cum bono.

Omnibus igitur perpenſis, plus valet Miſſa boni Sacerdotis, non ſolum quia illi prodeſt (mali autem Miſſa illi non prodeſt) ſed etiam reſpectu aliorum, ex parte, precum & orationum: quia valet, non ſolum vt Eccleſiæ nomine procedunt, ſed etiam vt ſunt ab homine Dei amico, & grato.

2 Alterum dubium eſt, an defunctis, quibus Miſſa non prodeſt, niſi ad remiſſionem pœnæ (& hoc per modum impetrationis) plus proſit Miſſa de *Requiem*, quàm alia Miſſa quæuis. Ad quod iuxta prædicta facilè reſpondetur: ex parte enim ſacrificij æquè prodeſt vna ac altera;tamen ex parte precum, plus prodeſt de *Requiem*: quia in ea orationes, & preces ad ipſarum animarum liberationem directè funduntur, tàm ex intentione Eccl. quã ex intẽtione propria Sacerdotis.

3 Tertium dubium eſt, an, cum quis offert pro pluribus & ſingulis Miſſam, ita proſit ſingulis,ac ſi pro vno tantum offerretur. Ad quod aliqui dicunt, inter quos eſt Caiet. quodlibet. 1. q. 18. & ſuper 3.par.q.79.art.5.quod ita prodeſt ſingulis ſimul, ac ſi pro vno ſolo offeratur. Sed oppoſitum eſt cum communi ſententia tenendũ, puta, quòd nec ad pœnæ ſatisfactionem, nec ad gratiæ augmentum, quod datur ex opere operato,ita proſit ſingulis ſimul,ac ſi vni applicaretur. Scotus quodlib.20. Immo multo minus,dũ pluribus applicatur. Ratio eſt, quia gradus gratiæ, & ſatisfactionis in hoc ſacrificio contentus, finitus eſt;ſicut in ipſo,vt ſacramentum eſt. Vnde fit, vt in pluribus diuiſus,minus obueniat ſingulis. ſicut, ſi ego ieiunem pro quatuor, minus prodeſt ad ſatisfactionem ſingulis,quàm vni prodeſſet,ſi pro vno tantum ieiunaſſem. Loquor autem de valore ex opere operato. Hinc fit, quòd Sacerdos recipiens eleemoſynas plurium, & vno ſacro eis ſatisfaciẽs, cum tamen ſinguli dent pro vno ſacro; peccat mortaliter, quia defraudat illos ſua ſatisfactione, & fructu ex opere operato, cum ad hoc ſuſtentationem acceperit ab eis. Nauar.c.25.n.92.vbi tenet contra Sot.qui lib.9. de iuſt.q.3.art.1. tenet, quod pauper poteſt ſaltem duas pitantias recipere pro vna Miſſa ad ſuſtentationem. Sed contrarium dic cum Nauar. non enim perdit ius ille ob iſtius paupertatem, nec Miſſa ordinata eſt ad ſuſtentationem. Vide Tabien.verb.reſtitutio.§.32. Nota tamen, quod cum pro aliquo celebratur in particulari,vel aliquibus, non excluditur pars valoris,quæ ex intentione Eccleſiæ applicatur alijs, vt diximus, nec excluditur etiam pars quædam, quæ Sacerdoti obuenit. ita vt merito diuidi poſſit valor in tres partes,in gradum communem, qui ex intẽtione Eccleſiæ applicatur, etiam gratiæ, ſi ipſi ſint diſpoſiti;& gradum proprium Sacerdotis; & medium,qui ex intentione Sacerdotis poteſt ſibi, vel alijs applicari.

ADDITIONES.

Primum.) Vide D.Tho.3.p.q. 82. art.6.Suar. ibid.Sot.4.d.13. q.1. art.6.D.Bonau 4. diſt.13. q.4.ar.2. Angles de miniſtro Euchariſtiæ q.11.

Alterum.) Vide Silu.miſſa.1.

Tertium.) De hac re Silu. l.c. nu. 9. Viguer. verſ.16.l.c.Sot.lib.9.q.2.art.2. de iuſt. Suar.79. ſect. 12.Azor.c.21.duas ſententias referens: de hac eadem re multa Arragon. 2. 2. q. 85. art. 3. Petrus Nauar.lib.cap.2. de reſt. à nu. 244. qui, Caietanum ſecutus, (quodlib.1. q. 18. & p.3. q.79.art.5.) & Canum.(de locis Theol. lib.12. cap. 13. ad 10.) probat, meritorium, & ſatisfactorium fructum Miſſæ, ex opere operato, de condigno tantum ſingulis prodeſſe, quantum prodeſſet, ſi pro vno offerretur. Scot. quodlib. 20. (cuius ſententia ante Caietanum communis viſa eſt) hoc probabiliſſime negauit; idem Azor. q. 1. loc. cit. Vide Sot. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. col. 12. Suarez loc. cit. Val. li. 1. de ſacrificio Miſſæ cap. 5. 6. Comitolum lib. 1. q. 42. Reſp. Moral. Sà, verb. Miſſa. nu.43.vbi alios retuli; & vbi is docet, Miſſam plus illi, pro quo offertur, prodeſſe. Cordubæ non diſplicet Caietanus. Scotum ſequitur Nauar.de orat.& hor.can,Fernandez. l. cit. §.2. nu.7.Vide Card. Bellar.cap.4. de Miſſa. De hac re De Conink l.c.Dub.10.Sylvius q.16.l.c.

Caietani ratio eſt; quia valor ſacrificij pendet ex diſpoſitione illius, pro quo offertur. Beia, caſu 12. eandem ſententiam alio fundamento munit; nimirum, quia Chriſtus, qui offertur, infiniti valoris eſt: at Scotus, gratiæ,& ſatisfactionis portionem,quam ſacrificium ex opere operato, confert ei,pro quo offertur, finitam,& à Deo determinatam eſſe, docet: ac proinde ſacrificium non tantum ſingulis prodeſſe, ſi pro multis, quantum vni, ſi pro vno offeratur.

Re-

* Reginal.ſect.2.nu.157.l.c.tres de hac re propoſitiones habet, poſt Suarez.

Prima, ſi ad eamdem numero miſſam plures concurrant offerentes, quilibet non minorẽ fructum capit, quam caperet, ſi ſine alijs offerret.

Secunda, Miſſæ valor, quem ſacerdos, vt publicus Chriſti, & eccleſiæ miniſter, applicat, cui vult; eo minor eſt ſingulis, quo pluribus eum applicat.

Tertia. Miſſæ ſacrificium pro pluribus peractum (quoad vim impetrandi) tantum ſingulis prodeſt quantum vni prodeſſet, ſi pro vno perageretur.

Dum pitantias.) Cum Toleto, & Nauarro negat Cord.lib.1.q 4.dub.2. Quidam putant, iuſtum ſtipendium vnius Miſſæ illud eſſe, quod ſatis ſit ad ſacerdotem, & famulum eo die alendum honeſtè; ac proinde, ſi plures exiguæ eleemoſynæ à pluribus oblatæ vnum iuſtum ſtipendiũ cõficiant, ſufficere, ſi ſacerdos pro omnibus vnum ſacrum peragat. Roderic. cap.249. & alij, quos allegat Fernandez §.9. l.c. Beia caſu 12. de hac re, ac diligentiſſimè Suar diſp.86.l.c. Vide etiam Cord.l.c. * Sot.lib.9. de iuſt. q.3. art.1. & in 4. diſt.13.q.2.art.1.col.15. Arag. in 2.2.q.85.ar.3. col.30. Pet.Nauar.l.c. à nu.313.

Si nummorum ſumma data ſit pro Miſſis à te celebrandis, potes, minori pretio, adhibere adiutores. Sà nu.46.l.c. poſt Sot.lib.9.q.3.art.1. de iuſt.Suar.diſp.86.ſect.3.in fine: verum diſcrepant Nauar. Roderic.cap. 249. Fernandez. q. 9. l. c. Silu.q.17.l c. * poſt Maior.4.diſt.45.q.3.dub.2. Cord.q.4 dub.1.l.c. id licere negantes, ſi prior (quæ eſt ſanè probabilis) ſententia placeat, ſacerdotibus, qui adiutores adhibentur, iuſtum ſtipendium tribuendum eſt; præſtaret certè, nihil ſibi retinere; nam (dicam cum Suarez) talis velut commutatio refert colorem turpis lucri; quare corrigenda, non conſulenda: ferenda tamen, ſi corrigi nequeat. De eleemoſyna pro ſacris, de Conink l.c.dub.11. Sylu.l.c.

Si ſacerdos notabiliter differat Miſſas celebrare, pro quibus iam ſtipendia accepit, mortiferæ culpæ reus eſt. Roder.Fernand.l.c.Petr.Nauar. cap.2. de reſtit. num.67.

Parochum teneri celebrare pro parochianis, docuit, probabiliter, Sot.lib.9. de iuſt.& iur.q.3. art.1. negant Vaſquez par.3. diſput.234 cap.6. §. vera ſententia, quem ſequitur Anton. Naldus in q.q. practicis, verb.parochus, de Conink q.83. de Euchar art.1.dub.11. poſt Suarez diſput.86. ſect.1. in 3.par. docet, Parochum nulla ordinaria ſacra teneri præciſe pro ſuis parochianis celebrare, ratione beneficij parochialĩ, ex charitate tamen, ratione officij, debere pro ijs aliquando orare, quod fieri decet, ſaltem, per diuini ſacrificij oblationem. Vide etiam Syluium q.1.cap.17.loc cit.

De remedijs erga ea, quæ in Miſſa accidunt. Cap. IX.

ELENCHVS.

1 *Sacerdos ſi non poſſit miſſam abſoluere, quid agendum.*

2 *Sacerdos ſi dum celebrat, recordatur alicuius peccati, aut ſi aliquid ſumptionem impediẽs incidit in calicem, quid agendum.*

3 *Sacerdos ſi recordetur ſe non appoſuiſſe aquam quid aget; & quid ſi accidat aliquod miraculum.*

4 *Sanguinis gutta ſi decidat quid agendum, item ſi hoſtia in calicem decidat.*

5 *Celebrans ſi non recordetur an verba conſecrationis protulerit, quid aget.*

6 *Quid agendum ſi accidat aliquid, quod, ne ſacrum abſolui poſſit, impediat.*

1 MVlta accidere poſſunt in Miſſa pericula, quibus prompta debet celebrans habere remedia. quamuis autem multa iſta ſint, ad aliqua tamen principalia reduci poſſunt, per quæ de alijs, ſi quãdo accidant, poterit iudicari.

Primum periculum eſt, cum in altari Sacerdos impeditur quo minus poſſit ſacrificium abſoluere, vel quia moritur, vel quia dementatur, vel quia morbo aliquo proſecutionem impediẽte corripitur. Et tunc cum diſtinctione oportet reſpondere: vel enim illud accidit ante conſecrationem, vel poſt. Si ante, non debet alius Sacerdos perficere: at verò, ſi eſt poſt conſecrationẽm, tunc Sacerdos alius poteſt ſubſtitui, qui abſoluat, continuando à parte relicta ab alio. Hoc enim habetur 7.q.1.can. nihil, ex Concilio Toletano· in quo caſu poteſt Sacerdos, etiam non ieiunus tale ſacrum perficere. Silu. verb. Euchariſtia. 2.§.12. tenet, quod debet eſſe ieiunus. oppoſitum tenet Soto in 4.diſt 13.quæſt.2. art 6. cum non adeſt alterius copia. Minus enim eſt hoc præceptum de ieiunio, quàm de ſacro perficiendo. Attende tamen, quod in Concilio non ponitur obligatio Sacerdoti, vt fiat, ſed tantum facultas conceditur. Vnde fit quod ſi eſſet Sacerdos concubinarius ibi, vel alius in peccato mor-

to mortali exiſtens(niſi eſſet aliquod ſcandalum graue, quod ſequeretur ex omiſſione ſacri imperfecti)non debet celebrare:quod ſi vrgeat ſcãdalum,tenetur habere contritionem, immo etiã confiteri, ſi fieri poſſit. In quo tamen caſu alius non exiſtens in conſcientia peccati mortalis, teneretur celebrare.Quod ſi illud ſacrum maneret imperfectum,tunc ſacramentum debet reponi in ſacrario,& ſimiliter ſanguis,donec altera die ab alio Sacerdote ſumatur. Quod ſi interim ſpecies vini corrumpantur,tunc corruptæ debent effundi in piſcinam.

2 Alterum periculum eſt, cum aliquis in ſacro recordatur alicuius commiſſi peccati, cuius non habuit pœnitentiam,nec illud eſt confeſſus: vel recordatur ſe non eſſe ieiunum : tunc adhuc eadem diſtinctione oportet procedere. Si enim eſt poſt conſecrationem,debet pœnitere,& proſequi, quantumuis peccatum, cuius recordatur, ſit graue, etiam cum excommunicatione, vel irregularitate; nec inde contrahit cenſuram, vel peccatum, ſi oblitus fuit inculpabiliter. Si verò eſt ante conſecrationem,tunc, ſi tantum eſt peccatum,poteſt pœnitere,& celebrare:tamen ſi eſt excommunicatio, vel irregularitas, & non ieiunus,debet recedere,niſi ſequatur ſcandalum circumſtantium.

Tertium eſt, quando aliquid incidit in ſanguinem, impediens ſumptionem, quod tripliciter poteſt eſſe.

Aut enim eſt venenum,quod appoſitum fuit, ignorante Sacerdote, & poſt conſecrationem eſt admonitus; tunc non debet ſumere, ſed nouum vinum apponere, & conſecrare. Illud autem conſeruandum eſt in ſacrario,donec ſpecies corrumpantur, & corruptæ in piſcinam proijciendæ ſunt.

Secundò poteſt etiam eſſe, quod aliquod animal venenoſum incidat, & ſimiliter eſt tunc faciendum.

Tertiò poteſt eſſe, quòd aliquod animal incidat non venenoſum, & tunc ſi eſt animal horrorem incutiens (vt veſpa, vel quid ſimile) eſt extrahendum, & lauandum, & lotio ſumenda poſt ſanguinem : animal autem comburatur, & cineres loco ſacro ſeruentur.Quòd ſi non eſt animal horribile(vt pulex,vel muſca parua) deglutiatur cum ſanguine. Si tamen hæc omnia accidunt ante conſecrationem, poterit effundere tale vinum,& nouum apponere.

3 Quartum eſt, cum Sacerdos in altari recordatur ſe non appoſuiſſe aquam vino : tunc, ſi eſt ante ſanguinis conſecrationem, debet apponere:ſi verò poſt,nullo modo: nec enim eſt de eſſentia ſacramenti. Vide can. 32. Conc. Conſtant. 6. Vbi dicitur eſſe traditio à Iacobo fratre Domini, quod vino apponeretur aqua. Quòd ſi vinum non eſſet appoſitum, tunc neceſſario eſt ponendum : quamuis poſt verba conſecrationis, quæ iterum ſunt repetenda. & hoc etiam fiet, etiamſi ſit poſt ſumptionem hoſtiæ : quamuis aliqui velint, quòd debet etiam noua poni hoſtia conſecranda;ſed non eſt neceſſarium.

ADNOTATIO.

Sic probabiliter ſentit Scotus in 4. d. 8. q. 3. & Nauar.cap.25.Manual. nu 91. Hodie tamen ſeruandum eſt, quod præcipitur in ritu Miſſæ, tit. de defectu vini.

Quintum eſt, quando accidit aliquod miraculum, quòd corpus appareat poſt conſecrationem in ſpecie carnis, aut ſanguis in propria ſpecie; tunc certiſſimum eſt, non debere ſumi, ſed conſeruari in ſacrario : tamen non obligatur Sacerdos ad nouam conſecrationem, vt habet S.Tho.3.par. q.82. art. 4. quia miraculum liberat ab obligatione perficiendi ſacramentum : tamen, vt ibi dicit Caietanus, poteſt, ſi vult, iterum conſecrare.

4 Sextum eſt, cum aliqua ſanguinis gutta cadit, tunc multipliciter poteſt accidere hoc, de quo vide de conſecratione diſt. 2. can. ſi per negligentiam. vbi præcipitur, quod ſi cadat, idque per negligentiam,in tabulam,lambat, & radat tabulam: ſi in terram, comburat terram, & cineres ſeruentur in loco ſacro, & pœniteat diebus quadraginta : ſi verò cadit ſuper altare, ſorbeat,& pœniteat tribus diebus. Si ſupra primum linteum, & perueniat ad ſecundum, quatuor. ſi vſque ad tertium, nouem : ſi vſque ad quartum, viginti; & tunc linteum lauetur ter, & lotio recondatur iuxta altare, vel ſumatur à miniſtro. Modo ſolet abſcindi illa pars lintei, & comburi, & cineres ſeruari. Iſta pœnitentia impoſita, erat ieiunij,& abſtinentiæ à celebrando : ſed non eſt modo in vſu,licet grauiter peccet, cui id ex negligentia accidit, vt in eadem diſt.dicitur de vomitu. Cum enim vomitus accidit per ebrietatem, vel voracitatem, ſi eſt laicus, pœniteat quadraginta diebus : ſi clericus, vel monachus, ſeptuaginta : ſi Epiſcopus, nonaginta. can.28.de conſecratione diſt.2.modò non eſt in vſu pœnitentia, ſed eſt graue peccatum ſic accedere. Quòd ſi ex infirmitate, olim pœnitebat ſeptem diebus,modò non; ſed eſt peccatum, quando timebatur probabiliter vomitus, & celebrauit. Cùm autem accidunt iſta, tunc quærendæ

rendæ ſunt particulæ, ſi quæ poſſunt inueniri,& conſeruandæ in ſacrario.

Rurſus ſeptimò, contingit aliquando, vt hoſtia cadat à manu in calicem, ante fractionem, vt nulla poſſit fieri fractio propter humiditatem hoſtiæ; tunc continuandum eſt ſacrum, nihilque repetendum, quia illa non ſunt de eſſentia ſacrificij: quòd ſi commodè poſſet fieri, tunc ſaltem in reſidua parte hoſtiæ debent fieri ſigna, & fractiones.

5 Octauum, aliquandó circa verba accidit, vt proferens penitus obliuiſcatur, an talia protulerit. Quod ſi eſt aliquod verbum ex alijs, præter verba conſecrationis, poſtquam iam alia verba ſucceſſerunt, non eſt curandum repetere. Tamen de verbis conſecrationis difficultas eſt, & non quodcumque dubium ſufficit, vt repetantur. nam multa proferuntur certo ex vſu, quorum non meminimus, an fuerint prolata, ſi ſupra id reflectamur. Vnde ſcrupuloſi debent multum quieſcere in hoc: licet enim non recordentur, non ob id ſtatim repetenda ſunt. Cum tamen alicui videtur certum multum, ſe non dixiſſe; & valdè probabiliter dubitat; poteſt repetere ſub conditione, nec eſt vllum periculum, licet accidat quòd ſemel protulerit.

6 Tandem accidere poteſt aliquid impediēs, ne abſoluatur ſacrum: vt ſi, celebrante Sacerdote, adueniat aliquis ipſum volens occidere; vel inimici, ſeu hoſtes e prœlio; vel domus corruat: & tunc, ſi eſt ante conſecrationem, poteſt diſcedere; ſi vero poſt, licet ei ſtatim conſumere. Quòd ſi non, credo, poterit ſacramentum cum corporalibus extrahere. Quòd ſi non, aliqui dicunt, quòd ſubeat mortem: ſed ego non credo, quia nulla ratio, nec textus id probat; ſed licet ei diſcedere. nam ſi permanet, occidetur, & adhuc ſacrificium manebit imperfectum: melius ergo eſt, quòd maneat ſic, & ſaluetur homo. Attende tamen, quòd ſi aliquis in contemptum fidei vellet eum occidere, ſi à ſacro non deſiſteret, tunc tenetur propter fidem continuare, & mori non ſolum poſt conſecrationem, ſed etiam ante. Hi ſunt caſus, qui frequentiores ſunt in hac parte.

ADDITIONES.

Vide Rubricas Miſſalis, Azor. cap 33. D.Tho. p.3.q.83.art.6. Suarez. ibid. Sot.q.2. art.6. l. cit. Silu. Eucharistia.2. Nauar. c.25. nu.91. Fernandez.§.15.l.c.

Oppoſitum.) Quinetiam, dum, poſt conſecrationem, moritur ſacerdos, ſi ſolus excommunicatus, vel irregularis adeſſet, ad tollendum graue ſcandalum, is perficere poſſet. Azor. l. cit. ex Soto.

Regula eſt, ſubſtantiales Miſſæ defectus ſemper ſupplendos eſſe. Quó ad modum, non eſt vna omnium ſententia. Si, ſumpto corpore, Sacerdos animaduertat, à ſe ſolam aquam in calicem immiſſam fuiſſe, debet alteram hoſtiam cum vino conſecrare: ita D.Thom. l. cit. ad 4. Silu. Euchar.2.q.10. Scot. autem 4.d.8.q.3. exiſtimat, ſufficere conſecrationem vini. idem ſenſit D. Tho.4.d.11. in fine litteræ, Sot. ad 4. Nauar. loc. cit. Angelus, Miſſa num. 17. Vide Suarez diſp. 86. art. 1. & recentiores Miſſalis Romani rubricas.

Sacerdotes, qui regna Regum infidelium incolunt, pro ijs Miſſæ ſacrificium licitè offerre poſſe Card. Bellarm. exiſtimat, lib.2. cit. c.6. modo excommunicati non ſint; vt Reges hæretici. In canonem Miſſæ extat opuſculum Odonis Epiſcopi Cameracenſis to. 6. Bibliothecæ Patrum &c. per Margarinum de la Bigne. vbi etiā, in fine, habes libellum de Miſſæ celebratione Remigij Antiſiodorenſis Epiſcopi.

Quid diuinum Officium dicatur. Cap. X.

ELENCHVS.

1 *Officium diuinum quid.*
2 *Officij recitatio ad religionem pertinet.*
3 *Laus duplex, interna, & externa.*
4 *Laus interna præter externam requiritur, & cur Deus vocaliter laudari velit.* 5.
6 *Officium quare ſic dicatur.*

1 SAcerdotis officium primum, non ſolum ſacrificare, ſed etiam officium diuinum perſoluere, eſſe diximus. Tractatum eſt de ſacrificio, nunc de diuino officio tractare oportet. Atque illud primo ſe offert explicandum, quid ſit diuinum officium. Videtur autem poſſe ſic deſcribi. *Laus Dei voce expreſſa, per Eccleſiæ inſtitutionem determinata.*

In qua deſcriptione ſunt quatuor partes conſiderandæ.

Prima eſt *Laus*. Eſt autem laus, manifeſtatio quædam excellentiæ alicuius. Cum enim alicuius virtutes propalamus, ipſum laudamus. Eſt autem officium illud laus quædam, & manifeſtatio excellentiarum alterius.

2 Al-

2 Altera pars eſt, *Dei*. Non enim eſt diuinum officium laus Regis, vel Imperatoris, ſed omnipotentis Dei: cum enim ipſius excellentias exprimimus, ipſum laudamus: recitare enim officium pertinet ad religionem, qua Deum colimus. Aduerte autem, quamuis officium ſit beatiſſ. Virginis, & aliorum Sanctorum, & mortuorum; tamen præcipuè eſt Dei, quem in ſuis ſanctis laudamus, iuxta illud: *Laudate Dominum in ſanctis eius*. Quid enim eſt aliud beatiſſimæ Virginis virtutes, & gratias exprimere, quam Dei virtutem, & miſericordiam, à qua omne bonum eſt, extollere? Quid eſt animarum Purgatorij pœnas referre, quàm Dei iuſtitiam cum clementia magnificare? Dicitur ergo optimè diuinum officium *Laus Dei*. Nam in omni bono præcipue laudatur, & laudandus eſt Deus.

3 Tertia pars eſt, *Voce expreſſa*. Eſt enim duplex laus: altera quidem interna, altera externa. Interna eſt, quæ fit corde, & nihil aliud eſt, quàm recogitatio quædam mentis, excellentiæ, & virtutis alterius, cum affectu quodam erga ipſum. Vnde Deum laudamus interius, quando ipſius excellentias mente recogitamus, & affectu ſimul in ipſum ferimur. Externa eſt, quæ fit ore, & voce ipſa manifeſtante internam. Bona quidem interna, & melior quam ſola externa: verum ſi externa coniungatur cum interna, efficitur melior, quàm altera per ſe. Diuinum igitur officium eſt, non ſolum laus interna, ſed & externa, quæ fit voce, & prolatione. Vnde, qui diuinum officium perſoluunt, non adimplent præceptum recitandi, niſi ore profeſtant, quantumuis mente laudent: quoniam neceſſaria eſt prolatio vocalis. Vnde attendere debent, qui muſſitando recitant, vt ſic proferant, vt vox ſit plenè articulata.

4 Attendere etiam opus eſt, vt non deſit interna, qui enim ſolum voce laudat, & vult non attendere mente, aduertendo ſe non attendere, non implet præceptum, poteſtque illi dici: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eius longè eſt à me*; Iſaiæ cap. 29. Dices, cum Deus ſit ſcrutator cordium, & qui non indiget voce, vt intelligat, & penetret occulta cordium; quorſum petit hanc vocalem laudem? Dico id optimis rationibus eſſe factum.

Primò, vt noſter affectus magis excitetur: animus enim laudantis magis excitatur ad deuotionem voce, quæ eſt velut quidam ſtimulus excitans, & prouocans affectum.

Secundò, vt aliorum affectus etiam prouocentur. Multum enim animi accenduntur, cum aliorum clamores, & voces ad Deum percipimus: propter quod inſtitutum eſt, vt eſſent cantus in Eccleſia, & etiam diuerſorum muſicorum genera.

Tertiò, vt pluribus modis laudetur Deus, cum pluribus modis ſit excellens, & pluribus modis ſimus ei debitores.

Quartò, vt manifeſta ſit diſtinctio inter Eccleſiaſticos, & ſæculares etiam in voce ipſa.

5 Quintò, propter facilitatem: nam ſola mente orare, ſeu laudare per aliquod tempus, difficile eſt, quia neceſſaria eſt actualis attentio; ore verò non eſt ita difficile: nam ſufficit tunc virtualis attentio, cum deeſt actualis per inaduertentiam aliquam. Eſt igitur officium, laus Dei externa, interioris expreſſiua.

6 Quarta pars eſt, *Secundum Eccleſiæ inſtitutionem determinata*. Non enim ſemper, cum Deum voce laudamus, diuinum officium celebramus; ſed cum illa voce laudamus, quæ eſt ab Eccleſia ad hunc finem determinata, ſcilicet per Pſalmos, Antiphonas, Lectiones, & reliqua, quæ continentur in Officio. Et Attende quod dicitur, *determinata*. Nam Eccleſia non inſtituit laudare Deum ore (eſt enim hoc ſecundum ius naturæ: & ita omnes gentes ſuos falſos Deos etiam clamoribus laudant, & Iudæi hoc etiam faciebant) ſed Eccleſia ab ipſorum Apoſtolorum tempore determinauit hunc modum laudis prædictum. Ecce igitur, quid diuinum officiũ ſit.

Dices, quare dicitur officium? Reſpondeo, officium dici actum proprium, quo vnuſquiſque, vt in proprio, & diſtincto ab alijs exercitio verſatur. Eſt autem munus hoc perſonarum Eccleſiaſticarum, in quo verſati debent. Nihil eſt ita proprium Chriſtiano, quàm Deum verum laudare, nihilque magis durabile: in cœlo enim ſacrificium ceſſabit, diuina laus ceſſare non debet. *Beati enim, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te*. Cuius oppoſitum facient damnati in ſempiternum. Cum igitur hoc ſit proprium, ac perpetuum Chriſtiano, meritò laus dicitur officium diuinum. Dicitur enim Hora canonica, à tempore in quo fit iſta laus: quia enim canones determinant certa tempora, & horas, quibus determinatæ laudes Deo ſunt dandæ; ob id ipſa laus, Hora canonica dicta eſt.

ADDITIONES.

De Horis Canonicis Silu. verb. hora, & alij Summiſtæ, Sot. lib. 10. de iuſt. quæſt. 5. Gregor. de Val. tom. 3. in D. Tho. diſp. 6. quæſt. 1. à p. 10.

Pet. Arrag. & alij. in 2.2. q. 83. Nau. de orat. & hor. can. Io. Med. q. 7. de orat. Frãc. Azor. l. c. Leſſ. lib. 2. de iuſt. cap. 37. à dub. 8. Valer. Regin. lib. 18. Prax. Por. Pœn. cap. 7. Bernard. Sandoual de officio eccleſiaſtico. Comitolus nonnulla in Reſp. Moral. Fernand. p. 3. cap. 12.* Gabriel Vaſquez in Opuſculis, tract. de beneficijs cap. 4. Suarez fuſe to. 2. de virt. & ſtat. Religionis lib. 4. de oratione, Martinus Bonacina.

Niſi ore proferant.) Abul. in in c. 6. Matth. q. 94. ex Clem. Graui, extra de celebr. Miſſ. Ioan. Medina q. 7. de orat. Azor. c. 11. q. 4. Graff. lib. 2. c. 52. nu. 21. Quidam tamen excuſant recitantes ſola mente maioris deuotionis cauſa; ſed male: quoniam oratio vocalis voce proferenda eſt.

Quantopere debet vocem intendere priuatim recitans? Si cum alijs recitat, debet ab alijs audiri; ſi ſolus, debet ſaltem proferre, vt ſe ipſum intelligat. Nauar. cap. 19. nu. 86. & c. 20. nu. 14. de orat. & hor. canon Med. loc. cit. Caiet. 2. 2. q. 83. art. 2. Verùm Azor. loc. cit. ſatis eſſe videtur, ita pronunciare, vt ſic recitans verè dici poſſit, preces voce fundere; licet neque ab aliquo, neque à ſe audiatur.

De attentione in Horis canonicis Comitol. lib. 1. q. 63.

De antiquo orandi ritu, ſecundùm ſtatas Horas, Card. Baron. to. 1. Annal. anno. 34.

Peſtis quaſdam moniales occidit, ob Horas canonicas parum attentè pronunciatas; aliæ errorem correxerunt, & peſtis euanuit. ex Tho. Cantiprat. lib. 3. c. 10. vitæ B. Lutgardis apud Surium to. 3. in Iunio.

Quotuplex ſit illud officium. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Horæ Canonicæ quot, & quæ earum vna diuiſio, cum noctis, ac diei diuiſione.*

1 SEptem Horæ canonicæ conſtitutæ ſunt, Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperæ, & Completorium. Eſt enim numerus ſeptenarius perfectus. Septem enim ſunt ætates hominis, quibus omnibus Deus eſt laudandus, Infantia, Pueritia, Adoleſcentia, Iuuentus, Virilitas, Senectus, Decrepitudo. Septem mundi ætates: ſeptem dona Spiritus ſancti: ſepties cadit iuſt s: ſepties Dauid laudabat in die Dominum: ſepties etiam à nobis petit ſic laudari. Diuiduntur in duas partes, in Horas diurnas, & nocturnas. Nocte enim & die Dominum laudare debemus, cum ab eo continuè bona accipiamus. Horæ nocturnæ ſunt, Matutina: Matutina enim, quæ aurora eſt, ſumitur pro tota nocte per ſynecdochen. Diuidebatur olim nox in quatuor quartas. Singulæ quartæ tribus Horis conſtabãt, incipiebantq; ab Aue Maria noctis, ſcilicet poſt Solis occaſum (in Italia eſt vigeſima quarta) & dicebantur iſtæ quartæ, vigiliæ noctis. Prima vigilia durabat per tres primas horas; quibus finitis, incipiebatur Matutinum, quod eſt diuiſum in tria nocturna: & primum dicebatur in ſecunda vigilia, quo finito, ille ibat cubitum, & alij ſurgebant tertia vigilia, ſcilicet media nocte, & dicebant ſecundum nocturnum. Alij verò ſurgebant pro tertio, in quarta vigilia. Quibus finitis, pulſatis campanis, dicebatur, *Te Deum laudamus*, & tunc omnes aderant ſimiliter cum Laudibus. Nec mireris, quod ſingula nocturna durabant tres horas, quia dicebatur nocturnum diei, & beatæ Virginis, & mortuorum. Diebus ſolemnibus adeſſe ſolebat populus ſecundo, & tertio nocturno cum laudibus: modo iam non eſt in vſu, ſed vnico tractu dicitur ab omnibus miniſtris, quamuis varij ſint modi. Aliqui in ſecunda, aliqui in tertia vigilia dicunt. Horæ verò diurnæ ſtatim dicebantur. Erat enim dies in alias quatuor quartas diuiſus, & in principio primæ quartæ dicebatur Prima: in principio ſecundæ, Tertia: in principio tertiæ, Sexta. Quando erat meridies, intra Sextam, & Primam dicebatur ſacrum ſolemne. Poſt prandium Nona, poſt Nonam Veſperæ, & Completorium, cum iam ferè erat nox. Et ſic totus dies in diuinis laudibus agebatur. Significant autem iſtæ ſeptem Horæ Chriſti paſſionem. Matutina ſignificat, cum in horto fuit à Iudæis comprehenſus, & ligatus. Prima, cum in domo Caiphæ fuit alapis cæſus, & ſputis fœdatus. Tertia, cum fuit lata mortis ſententia. Sexta, cum cruci affixus. Nona, cum mortuus, & eius latus lancea apertum eſt. Veſperæ, cum depoſitus de cruce. Completorium, cum poſitus in ſepulchro. Quæ omnia antiqui his verſibus, vt fixius memoriæ inhæreant, deſcripſerunt.

Matutina ligat Chriſtum, qui crimina purgat:
Prima replet ſputis, dat cauſam Tertia mortis:
Sexta cruci nectit; latus eius Nona bipertit.
Veſpera deponit, tumulo Completa reponit.

ADDITIONES.

De origine, numero, & ſignificatione Horarum canonicarum, Azor. p. 1. lib. 10. c. 1. De numero Steph. Duran. lib. 3. c. 3. De ritibus eccleſ.

Qui-

Quidam dicunt, octo eſſe canonicas Horas (matutinas laudes à nocturnis vigilijs ſecernũt,) D.Ant.p.2.tit.9.c.12.§.1. Nau. c.3. nu. 27. 28. de orat.& Hor.can. ſed communis ſententia eſt, ſeptem eſſe, hoc præſertim tempore: nam olim in quibuſdam eccleſijs matutinæ laudes à nocturnis ſecernebantur. Turrecr.tract.73.in regulam D.Benedicti,& in capit. Presbyt. d. 91. q.1. Vide Azor.l.c.

De obligatis ad diuinum officium perſoluendum. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Officium recitare tenentur qui in ſacris ſunt conſtituti.*

2 *Beneficium habentes Eccleſiaſticum, vbi quid beneficij vocabuli ſignificetur, & an penſiones habentes, teneantur recitare. Item qua pœna puniantur non recitantes.*

3 *Reſtituere qui, & quando, teneantur non recitantes diuinum officium. 4.*

5 *Reſtitutio quibus facienda ob horas non recitatas.*

6 *Reſtituere an ſemper teneantur non recitantes.*

7 *Monachi ſeu religioſi, item Moniales, an teneantur recitare.*

1 QVatuor ſunt genera perſonarum, quæ tenentur officium perſoluere: clerici, beneficiati, monachi, moniales. De ſingulis per ſe oportet tractare.

In primis tenetur recitare diuinum officium ſubdiaconus, diaconus, & Sacerdos, etiam ſi beneficium non habeant, cap. dolentes. de celebr. Miſſ. Qui vero in minoribus eſt conſtitutus, neque beneficium habet, non tenetur recitare Horas canonicas, quamuis Panor. cap. 1. de celebr. Miſſ. nu. 6. contrarium ſentiat: at communis opinio, vt ipſemet fatetur, eſt, eum non teneri. cui opinioni adhærendum eſt, cum nullus textus, aut ratio faueat Panor. & conſuetudo communem receperit opinionem.

2 Secundò, recitare tenentur, qui beneficium habent Eccleſiaſticum, etiamſi clerici ſimplices ſint, & ſolam tonſuram primam habeant: ita habetur d.92.can.fin. & Panorm. cap. dolentes. de celebrat. Miſſ. nu. 4. affirmat in eo omnes conuenire. Per beneficium autẽ intelligo quemcumq; reditum eccleſiaſticum, qui habetur ſub titulo clericali, nimirum, qui non poteſt niſi clericis dari. Vnde non ſolum obligantur, qui curata habent beneficia, aut qui ſimplicia, ſed etiam qui habent præſtimonia, & patrimonialia, quia hæc ſunt tituli clericales. Qui tamen habent penſiones, aut alios reditus eccleſiaſticos, qui etiam ſæcularibus conceduntur, non tenentur hoc vinculo. Sotus lib. 10. de iuſtit. q. 5. art. 3. tenentur tamen ad officium B.Virginis, iuxta conſtitutionem Pij Quinti, & ad habitum clericalem, iuxta conſtit. Sixti V. eiuſq; moderationem. Aduertendum tamen eſt, aliter obligari clericos non beneficiatos ad recitandum, aliter beneficiatos, ſiue ſint in maiori ordine conſtituti, ſiue non. Nam non beneficiati omittentes vno etiam die abſque legitima cauſa officium totum, vel aliquam Horam, peccant mortaliter: ad nullam tamen obligantur reſtitutionem faciendum. Qui vero beneficiati ſunt, & mortaliter peccant, & ad reſtitutionem redituum tenentur, iuxta decretum Conc. Lateran. Quæ reſtitutio conſiſtit in aliquibus dictis.

3 Primum ſit, iuxta decretum Concilij Lateranenſis, cuius tenor eſt: Nullus, ante ſex menſes primos beneficij habiti tenetur ad reſtitutionẽ, quamuis non recitet. Explico: Confertur alicui aliquod beneficium, quodcumque ſit, ſub titulo clericali, ſi non recitat per ſex menſes primos, mortaliter quidem, & multipliciter in ſingularum Horarum omiſſione peccat: ad nullam tamen obligatur reſtitutionem.

4 Secundum dictum ſit, tranſactis ſex menſibus, ſiue in eis recitauerit, ſiue non, in poſterum obligatur ad reſtitutionem, niſi recitet: non quidem omnium fructuum correſpondentium diebus, vel tempori omiſſionis, ſed pro aliqua parte, vt rectè dicit Sotus lib. 10. de iuſt. q. 5. art. 6. Explico: aliquis habet reditus trecentorum ſexaginta aureorum, ſingulis diebus aureus reſpondet, prætermittit vnum diem officij, iſte non tenetur ad reſtitutionem vnius aurei: vel ſi prætermittit vnam Horam, non tenetur ad reſtitutionem ſeptimæ partis aurei; hoc enim eſſet, ſi totus reditus daretur pro officio: ſed non ſic eſt. datur enim etiam pro alijs miniſterijs Eccleſiarum, & pro ſacrificijs. vnde vna pars obuenit pro officio, hæc reſtituenda eſt. Non eſt autem taxata à iure, nec communiter à Doctoribus: credo tamen non eſſe minorem tertia parte.

ADNOTATIO.

De quota reſt. vide Extrauag. Pij V. Ex proximo.

5 Tertium dictum eſt ex eodem Concilio, quòd iſta reſtitutio eſt facienda vni duorum, aut

ſabricis Eccleſiarum, quarum beneficia poſſident; aut pauperibus. Vnde fit, quod poſſit aliquando accidere, vt ille, qui tenetur reſtituere, ſit aliquis pauper, vt meritò poſſit ei eleemoſyna conferri: tunc iudicio Confeſſoris poſſet ille ſibi reſeruare; dummodo tamen inde occaſionem non ſumat vacandi ab officio. Vna tamen hic eſt notanda exceptio, quod quando reſtitutio eſt diſtributionum (quas Canonici, vel Beneficiati ex miniſterio, vel choro habent) tunc non debet fieri, niſi ipſis Canonicis, vel Beneficiatis, qui officio interfuerunt, inter quos ſolent tales reditus diſtribui: nam quando res habet certum dominum, non debet reddi pauperibus. Idemq. dicendum eſt de reditibus Canonicatus vltra diſtributiones, qui recipiuntur ex communi maſſa, quæ ſolet inter Canonicos diuidi. Denique quando reditus ſunt ex aliquo communi ſumpto, quod ſolet in plures diuidi, magis, vel minus, pro vt illa maſſa maior vel minor eſt, tunc reſtitutio ipſis etiam Beneficiatis, vel Canonicis facienda eſt.

6 Quartum dictum eſt, non quotieſcumque aliquis mortaliter peccat circa officium ſoluendum, obligatur ad reſtitutionem. poteſt enim aliquando mortaliter peccare, nec obligari ad reſtitutionem. Verbi gratia, ſi recitet abſque aduertentia, ita vt mortaliter peccet, non propterea tenetur reſtituere. In choro etiam poteſt ita confabulari cum alijs, & immodeſtus eſſe, vt peccet; non tamẽ tenetur reſtituere; dummodo tamen nõ prætermittat officium. Vbi notare oportet circa eos, qui tardè ingrediuntur chorum, & tamen accipiunt diſtributiones; quòd ſi iſti aliqua rationabili cauſa id faciunt, idq; rarò, non tenentur: quod ſi abſque vlla cauſa id faciunt, vel frequenter faciunt, non excuſantur: dummodo tamen ſit omiſſio alicuius partis notabilis officij.

7 Tertium genus eorum, qui recitare tenentur, ſunt monachi, ſeu Religioſi: hi, licet non ſint in maiori conſtituti ordine, obligantur officio: & quamuis non ſit de hoc vllus canon, vt docet Sot. lib. 10. de iuſt. q. 5. art. 3. communis tamen omnium opinio tenet in cap. licet, de voto, ipſos obligari per conſuetudinem. Per religioſos autẽ intelligere oportet profeſſos, qui ſunt choro deputati: nouitij enim non tenentur, ſecundum opinionem communem; nec conuerſi, ſiue laici, vt vocant, qui ad corporis officia & miniſteria ſunt deputati, licet profeſſi ſint. Huiuſmodi ſunt Ieſuatæ, & illi, qui ex inſtituto non tenentur ad officium, hoc quamuis Tabien. ver. hora. §. 8. teneat oppoſitum. probabilius tamen eſt primum, cum ad chorum non obligentur.

Quartum genus eſt monialium profeſſarum: hæ enim tenentur ad officium, ſecundum omnes, ſicut monachi.

ADDITIONES.

Vide Nauar. nu. 97 c. 25. Azor. c. 3. Sot. lib. 10. q. 5. art. 3. Val. to. 3. d. 6. q. 2. p. 10. Leſſ. dub. 9. l. c. Fernand. §. 2. Vaſq. ar. 1. dub. 1. 1 1. l. c.

Omnes vnius diei Horas omittere, vnum peccatum eſſe, ait Nauar. c. 7. num. 6. & quidam alij: at Leſſius rationem non probat; docetque, cum Tabiena, explicandum in confeſſione, quot Horæ omiſſæ ſint. ſententia valdè probabilis. * cum Nauar. eſt Vaſquez. art. 2. dub. 5.

Qui benefi. cum.) Tenetur Clericus recitare officium, ratione beneficij, etiam adeò exigui, vt ad eius victum, veſtitumq; non ſufficiat: communis opinio, contra Sot. lib. 10. q. 5. art. 3. Vide Azor. loc. cit. q. 2. * Couar. lib. 3. Var. cap. 13. num. 8. De hac re Comit. lib. 1. q. 68. Vide quæ, ex Leſſio, notata ſunt ad cap. 14. ad verbum, Contrarium tamen. * & Vaſq. dub. 5. loc. cit. qui cenſet, obligari ad horas habentem beneficium tenue, quod nullum aliud ſpirituale officium coniunctum habet, (vt ſunt beneficia præſtimonialia) non obligari autem, ſi aliud habeat officium ſpirituale annexum: talis eſt capellania obligans capellanum ad Miſſas celebrandas aliquo tempore, per ſe, vel per alium. Qui huiuſmodi capellaniam poſſidet, antequam ſacris initietur, ad horas non tenetur: vt placet Vaſquez l. c.

Quædam beneficia obligant ad officium B. Virginis. Vide Leſſ. l. c. c. 34. dub. 30.

A quo tempore obligatur Clericus, ratione beneficij, Nauar. cap. 7. de orat. num. 19. Leſſius, loc. cit. Vide Comitolum q. 69. loc. cit.* Vide Nicolaum Garziam de Benefic. l. 3. c. 1. vbi de obligat. recit.

Ante pacificam beneficij poſſeſſionem, non teneri beneficiarum Horas perſoluere, aiunt multi. Nauar. lib. 3. conſ. de celeb. miſſ. Fernand. §. 2. l. cit.

Canonicos in Choro non pſallentes, vbi eſt conſuetudo, ad diſtributionum reſtitutionem teneri, docet Leſſ. dub. 33. loc. cit. cum Sot. & Nau.

Penſiones) Sed is, cui tanquam clerico penſio tributa eſt, primaque inſignitus eſt tonſura, ex Pio V. Vide Nauar. c. 25. nu. 122. Azor. c. 4. q. 3.* Vaſquez dub. 4 l. c.

Iuxta decretum.) Vide Conſtitutionẽ Pij V.

apud Nauar.cap.25.nu.122.etiam Petr. Nauar. lib.2.cap.2.de reſt.nu.183.qui,cum Nau.reijcit Soti ſententiam lib.10.q.5.art.6. de iuſt. * Vaſquez dub.7,l.c.

Secundam.) Vide Leſſium c.34.dub.32.

Tertium.) Vide Nau.Vaſq.l.c.

Pauper.) Nauar.l.c.

Tertium genus.) Religioſi, ob profeſſionem, ad Horas non tenentur,niſi regula, aut cōſuetudo id velit.Io.Med.q.7.de orat.Graff.lib.2.c.50. Vide Azor.c.6. Ieſuitæ, ante ſacros ordines, ad eas non tenentur;neque,vt aiunt,Clerici Regulares,Theatini vulgo.Vaſq.dub. 11.nu. 46. l.c. Conuerſi non tenentur. Valen. l.c. Conſuetudo obligans ad horas Religioſos ad chorum profeſſos,eſt vniuerſalis. Vide Suar.tract. 4. lib. 4. de Relig.c.17.Regin.nu.140.l.c.Religioſus Ordo, qui huiuſmodi conſuetudinem non recepit, ad eius obſeruantiam non tenetur, ſi id tamen ab Eccleſia approbetur.Vide Regin.nu.141.l.c.Religioſos profeſſos ad chorum deputatos, ratione cōſuetudinis vim præcepti habentis,obligari ad horas ſub mortali, docet Vaſq.dub.11.nu.49.

Ieſuitæ.)His conceſſit Paulus V.vt ex ijs quidam initiarentur Sacerdotio: eos ad Horas teneri cenſeo: niſi aliquo Pontificis priuilegio excuſentur.

Quartum) Nauar. de orat. & hor.can.cap.7. nu.21.Azor.l.c.q.1.D.Ant. p.3. c.4. §.1. Steph. Dur.l.c.lib.3.c.22.Leſſius.c.37.dub.9. Moniales profeſſæ,(ad chorum) tenentur abſolutè ad Horas ex conſuetudine recepta. Non placet multis quod ſcribit Arrag.2.2.q.83.ar.12. Monialem.ſ. non peccare mortiferè, ſi bis, aut ter non recitet priuatim horas:eius ſententiam refert Leſſius lib.2.cap.37.de iuſt.dub.9.nu.49. & non videtur improbare,quia conſuetudo naſcitur ex regulari ſtatuto, quod ad lethalem culpam obligare non ſolet Caiet. V. Horæ moniales ex profeſſione non obligari,ait; dubitat autem de conſuetudine,de qua nihil ſe ſcire, dicit; nec diſcrepat Io. Med.q.7.de orat.in fine.Communis, & vera ſētentia eſt,ex conſuetudine,eas obligari; vt dictū eſt.Vide Sot.q.5.art.3. lib.10. de iuſt. Sa. verb. hora.nu.11.De hac re Ludouicus Miranda to.2. Manualis Prælat.Regal.q.9.ar.6. tract. de ſacris Monialibus.

De Circumſtantijs circa diuinum officium obſeruandis. Cap. XIII.

ELENCHVS.

1 *Horæ quot ſingulis diebus recitandæ, & quo ordine.*
2 *Qualitas officij an obliget, vbi de mutante officium.*
3 *Tempus in horarum recitatione ſeruandum.*
4 *Laudes an ſeparari poſſint à matutino, & an liceat temporis ordinem peruertere.*
5 *Horæ vbi recitandæ,& quomodo.*
6 *Triplex attentio, ſeu aduertentia; quæ rurſus in actualem,& virtualem diuiditur, & an reuerentia ſit neceſſaria.*
7 *Deuotio qualis requiratur in horis recitandis.*

1 SEx ſunt circumſtantiæ obſeruandæ in diuino officio perſoluendo,puta, numerus, ordo,qualitas, tempus, locus, modus. In primis numerus debet eſſe ſeptenarius: ſingulis enim diebus ſunt ſeptem Horæ perſoluendæ, & vnam abſque cauſa prætermittere, eſt mortale; dummodo non fiat ex aliqua obliuione.Quòd ſi quis aliquo die prætermiſit totum officium, vel partem; peccauit quidem, ſed non tenetur die ſequenti repetere, vt dicit Innocen. cap.1. de celebr. Miſſ. Silu. verb. hora. §.17.Debent autem iſtæ ſeptem ſemel in die perſolui, non bis, vel ter.Vnde qui in choro canendo,totum,aut partem ſoluit, non tenetur illud particulariter repetere. Quod verò in choro non perſoluit, tenetur poſtea recitare. Rurſus, qui per Romanum Breuiarium recitant officium, non obligantur recitare officium Beatæ Virginis; neque ſeptem Pſalmos; neque officium mortuorum, diebus quibus ſolent recitari, niſi in choro, & in die omnium defunctorum, vt conſtat ex motu proprio Pij V.Ordo harum Horarum non eſt in præcepto,cum priuatim extra chorum dicuntur: ordinem tamen abſque vlla neceſſitate peruertere,veniale eſt peccatum.Cum verò acciderit, vt in choro dicantur Horæ poſteriores, ipſe verò non perſoluerit priores, poteſt inſiſtere choro,& poſtea priuatim dicere priores.Similiter erit,cum ab aliqua perſona alicuius momenti inuitatur ad ſimul perſoluēdas Horas aliquas poſteriores: poteſt quidem licitè cum illo perſoluere, & poſtea dicere priores prætermiſſas. Similiter ob aliam rationalem cauſam occurrentem,vel propter obliuionem.

2 Qualitas obſeruãda etiam eſt. Pro cuius intelligentia, ſcito eſſe multiplex officium. Vltra enim Romanum, ſunt in multis Epiſcopatibus propria officia: & rurſus, multæ Religiones habent ſuos modos recitandi proprios. Adhuc etiã officium aliquando eſt de feria, aliquando de aliquo Sancto. Dubitare ergo poſſet aliquis de obligatione horum, an monachi teneantur ad ſua officia ſub mortali: & an clerici vnius Epiſcopatus poſſint recitare Romanum, vel aliud alterius Epiſcopatus, abſq; vlla facultate. Et quidem qualitas non obligat ſub mortali, ſecundũ Silu. verb. hora. §. 1. & 15. Caiet. verb. hora. c. 2. Armil. verb. hora. §. 7, immo docent, quòd conſuetudo ſolùm obliget ſub decentia, non ſub peccato. Mihi tamen hoc non probatur: crediderim enim, qui ſcienter non recitant, iuxta præſcriptam formam Eccleſiæ Romanæ, aut particularis Eccleſiæ, aut Religionis, mortaliter peccare. loquor quando in particulari recitantur Horæ: nam de choro non eſt dubium, teneri ſingulos ad cantandum officium, iuxta qualitatem ſuam; nec licet ſine diſpenſatione propriorum ſuperiorum mutare. Vnum tamen notandum eſt, cum ex inaduertentia officium mutatum eſt, vt qui celebraturus erat de Sancto, celebrat de feria, vel è contra, tunc non eſt opus omnia repetere, ſed ſolum, quod fuit particulare feſto, vel feriæ, vt Hymnus, Antiphonæ, oratio, tertia lectio, ſi fuit Matutinum, vel oratio in alijs Horis, Hoc autem eſt in officio nouo: nam in veteri totum eſt proprium, & totum debet repeti. Quando verò aliquis pſalmus, vel aliud prætermiſſum eſt obliuione, vel alia cauſa, ſufficit repetere tantum illud. ſecurius autem eſt, vt quiſque clericus ſuo Epiſcopatui, & monachus ſuæ regulæ ſe accommodet.

3 Circa tempus, dico, quantum ad Horas publicas, ſeruandum eſſe tempus proprium Horarum; ſeu potius ſtandum eſſe conſuetudini obſeruatæ in Eccleſijs, & ſimiliter priuilegijs conceſſis. Quantum verò ad eos, qui priuatè Horas recitant, dico, diem computari à media nocte in mediam noctem, ita vt qui Horas recitauerit illius diei intra hoc tempus, mortaliter non peccet. v. g. dies Veneris eſt à media nocte Iouis vſque ad mediam noctem Sabbati ſequentem: & ſi quis Horas Veneris, etiam Matutinum, & Primam, & alias recitauerit de Veneris nocte, vſque ad mediam noctem, quæ luceſcit in Sabbato, non peccabit mortaliter. Immo Matutinum cum laudibus eiuſdem Veneris poteſt recitari ab occaſu diei Iouis vſque in mediam ſequentem noctem Veneris. Qui quidem toto hoc tempore non ſoluit, peccat mortaliter: qui verò perſoluit, licet omnes dicat nocte Veneris, non peccat mortaliter, ſed venialiter: grauiter, ſi ſine cauſa id faciat.

4 Hoc tamen obſeruandum eſt, quod quamuis Matutinum dicere poſſit ſtatim poſt occaſum Iouis, non tamen dicere poteſt Horas, niſi poſt mediam noctem, incipiente iam die Veneris. At verò vt Horæ dicantur abſque omni peccato, ſunt obſeruanda tempora, vt Matutinum dicatur poſt occaſum, vſque ad principium Solis diei Veneris. Poſſunt autem ſeparari Laudes à Matutino, vt dicatur nocte Matutinum, & iam incipiente die, Laudes. Prima enim ante Solis ortum diei poteſt: Tertia aliquanto poſt ortum Solis: Sexta propè prandium: Nona, Veſperæ etiam, & Completorium poſt prandium dici poſſunt: quamuis Completorium aliquanto propè noctem.

Aliqua tamen cauſa rationabili, vel occupatione poteſt iſte temporis ordo peruerti, & ſimul poſſunt recitari ante, vel poſt prandium: ſed melius eſt ante prandium ipſo mane recitare vſque ad Nonam; & poſt prandium Veſperæ cum Completorio. Laudabilius etenim eſt anteponere, quàm poſtponere: illud namque magis indicat prouidentiam; hoc verò negligentiam. Tempore autem quadrageſimali priuatim dicere Veſperas poſt prandium, nequaquam eſt mortale, quemadmodum ſentit Silu. verb. hora. §. 10. quod ſi ſine vlla cauſa fiat, veniale eſt. Qui verò habent priuilegium, ſecundum id poſſunt tempora obſeruare.

5 Cica locum, dico, Horæ publicæ in Eccleſia dici debent. Priuatæ non habent locum determinatum: poſſunt in Eccleſia, vel domi, vel in agro, vel in via dici. Laudabilius tamen eſt, vt vnuſquiſque domi habeat locum aliquem ſecretum, vel oratorium, in quo dicat officium, vt cum attentione, & reuerentia maiore dicere poſſit.

Circa modum obſeruare oportet, vt recitentur attentè, reuerenter, deuotè. Primo quidem recitare oportet cum attentione, & aduertentia, quæ multiplex eſt. Prima circa verba, vt ſingula proferantur integra. Altera, vt intelligatur ſenſus verborum. Tertia, vt attendatur finis orandi, nempe vt qui recitat, conſideret ſe Deo præſentem, & cum ipſo verba facere.

6 Prima attentio, ſeu aduertentia eſt neceſſaria. Vnde qui aut verba non profert, aut ex nimia acceleratione malè profert; aut qui cum alio recitans, non expectat fines verſuum,

ſed

ſed anticipat acceleranter, non implet præceptũ. Neque ſimiliter qui cum ſimilibus recitãt, quando id fit in notabili quantitate, & ſic reprehenduntur cap. dolentes. de celebr. Miſſar.

Secunda attentio non eſt neceſſaria: nam ſi ad Pſalmos canendos iuxta præceptum, oporteret ſenſum intelligere, pauciſſimi eſſent, qui illud implerent. Quare ſatis eſt ſcire illud quod recitatur, in diuinum cultum & laudem ordinatum eſſe, & cum ea intentione recitare.

Tertia etiam attentio non eſt neceſſaria, ſed eſt magnæ vtilitatis, & quã poſſunt etiam ignari ſenſus verborum habere. Eſt autem attentio illa verborum, quæ neceſſaria eſt, duplex, actualis, aut virtualis. Actualis dicitur, quando actu aduertit: virtualis, cum incepit animo dicendi officium, & attendendi; & poſteà non mutat animum, quamuis non attendat. Ille mutat animum, qui aduertit ſe non attendere, & vult adhuc ad alia diuerti. Qui verò ſic ſe non habet, cenſendus eſt aduertere. Hinc fit, quod non poſſit quis dicere officium, & vacare alijs negotijs, quibus attentio aufertur; vt ſcribere, ſeu alia legere, & ſimul recitare; vel etiam attendere officijs, quibus diſtrahi neceſſe eſt. Poterit tamen ſimul audire Miſſam, & Horas perſoluere, quia iſta ad vnum ordinantur finem. Et præceptum audiendi Miſſam, non eſt verbis intendere, ſed ſacrificio adeſſe, etiam verbis non auditis: vnde, & ſimul præcepto Miſſæ ſatisfieri poteſt, & præcepto recitandi Horas: quamuis quidam contrarium putent, ſed ſine ratione probabili. Ecce igitur quid ſit attentè recitare. Debet etiam reuerenter recitare, quippe qui Deũ laudat, & ipſi cultum exhibet, & cum Deo loquitur. Non eſt autem neceſſarium Horas perſoluere, quando priuatim recitantur, nudo capite, aut genuflexo, quamuis, ſi fiat, decenter fieret.

7 Rurſus debet eſſe deuotio, vt animus noſter inflammetur amore Dei, quem laudamus; & ardeat deſiderio videndi, quem fide cernentes præconijs extollimus: quamuis ſi hæc deſit abſque contemptu, non ſit peccatum mortale. Hæc igitur ſunt obſeruanda in officio perſoluendo. Maximè autem curandum eſt, vt, cum accedimus ad officium, nos præparemus; conſiderantes eum, ad quem laudandum accedimus; & petentes ab ipſo, vt dignè laudemus. Cum autem recedimus, gratias agamus, & veniam pro negligentijs commiſſis petamus. Eſt autem vna Oratio Leonis Papæ multum vtilis. Conceſſit enim iſte Papa, vt, qui poſt officium ipſam dixerit, remiſſionem admiſſarum negligentiarum in officio recitando conſequatur. Oratio autem ſic ſe habet.

Sacroſanctæ, & indiuiduæ Trinitati, crucifixi Ieſu Chriſti Domini noſtri humanitati, & beatiſſimæ, ac glorioſiſſimæ Virginis Mariæ fæcunditati, & omnium Sanctorum vniuerſitati, ſit ſempiterna laus, honor, virtus, & gloria ab omni creatura; nobiſque remiſſio peccatorum, per infinita ſæculorum ſæcula. Amen. Beata viſcera Mariæ Virginis, quæ portauerunt æterni Patris filium, & beata vbera, quæ lactauerunt Chriſtum Dominum. Pater noſter. Aue Maria. Refert Nauar. cap. quando. de conſ. diſt. 1. notab. 19.

ADDITIONES.

Ordo.) Vide Azor. cap. 10.

Debent autem.) Vide Leſſium, cap. 37. dub. 12. loc. cit.

Similiter erit.) Leſſius cap. 37. cit. dub. 12.

* *Qualitas.*) Vide Vaſquez, art. 2. dub. 1. loc. cit.

Vnum tamen notandum.) Azor. l. c. Vaſquez art. 2. dub. 2.

Circa tempus.) Azor. cap. 9. Vaſq. dub. 3.

Ab occaſu.) Iure communi Horæ à media nocte initium ſumunt; ſed conſuetudine receptum eſt; vt nocturnæ preces ante ſolis occaſum recitari poſſint. Quidam exiſtimant duabus, tribuſvè horis poſt meridiem, recitatis Hora Veſpertina, & Completorio, poſſe perſolui nocturnas ſequentis noctis Horas: quod permitti poſſet in illis locis, vbi hæc viget conſuetudo. Quidam priuilegium à Summo Pontifice obtinuere, vt vna hora ante occidentem Solem Horas matutinas diei ſequentis recitare poſſint. Vide Azor. cap. 9. quæſt. 5. Leſſius loc. cit. perſolutis in tẽplis Veſperis, & Completorio, quarta hora meridiana, matutinas Horas priuatim recitari poſſe, docet. Vide D. Tho. quodlib. 38. art. 28. & Gabrielem lect. 13. in canonem.

Poſſunt etiam ſeparari.) Sine rationabili cauſa, hoc facere, erit veniale crimen, Azor. cap. 8. quæſt. 4. cum cauſa iuſta licebit. ibidem. Quando ſeparantur nocturnæ preces à laudibus matutinis, ante laudes recitanda eſt Oratio Dominica, & Salutatio Angelica, & terminandæ nocturnæ eadem precatione. Nauar. cap. 3. n. 64. de orat. Vide Azor. l. c. Laudes ſeiungi poſſe, & in diem ſequentem reijci, tradit etiam Leſſius dub. 12. nu. 29.

Nauar. & Azor. loc. cit. tres nocturnas vigilias, iuſta de cauſa, diſiungi poſſe, aiunt, quod eſt probabile.

Laudabilius eſt antepon.) Azor. cap. 9. q. 3.

Circa locum.) Can. ſi quis Presbyter diſt.92. Azor.cap.11.q.8.

Circa modum.) Azor. cap.11. Leſſius dub. 11. nu.70.

De attentione triplici D.Tho. & Caiet.2.2. q.83.art.13.Nauar.cap.25.nu.105. De attentione multa Azor.c.12.Sot.lib.10.q.5.art.5.Valen. to.3.d 6.q.2.p.10.Leſſius,l.c.dub.11.Comitolus q.63.lib.1.Reſp.Mor Vaſq.art.3.l.c.& dub.5.

Clericum, qui diſtracto animo Horas recitat, non peccare mortiferè, aiunt Durandus, Palud. Ang. Silu & alij quidam, non improbabiliter; quia attentio in cap. dolentes.de celebr.Miſſ.eſt in conſilio. 2. quia cum Eccleſia internos animi actus non puniat, mentis attentionem non videtur præcipere:ſed hæc ſententia diſplicet Caiet. Sot.l.c.ar.5.concl.7.Gab.in can.lectio.62.Azor, cap.12.q.6. Leſſius eam improbabilem non putat, ſed contrariam veriorem, & probabiliorem: cum quo ego. Vide.Vaſq.dub.5.cit.

Diſtracto animo recitantem, non teneri; ad repetendas horas, Medina. de orat.q.16.docuit: oppoſitum tamen probatur Azor.l.c.Vide Vaſq. art.3.dub.4.

Reſtituendos fructus ab eo (ſi Beneficiarius ſit) Nauar.de orat.cap.20.num.32. Sot.concl.6. Azor. & alij aiunt: negant alij. Vide Azor. ib. Petr.Nauar.l.c.2. de reſt.nu.131. Leſſium.

Audire Miſſam.) Ioan.Med.q.44. de confeſſione. Suar.diſp.88.ſect.3.in fine. Nauar.cap.21. nu.8.(dummodo,ait, in vnam rem adeò non incumbat, vt alteri neceſſariam attentionem auferat) Carbo cap.9.de Miſſa audienda.Azor.lib.7. cap.5.q.3. Sa verb. Miſſæ auditio, nu.2.Comit. lib.1.q.65. Reſp.Mor.Sanchez lib.1.c.14.Operis Mor. & alij ſic docent: At Sylu.Miſſa.2.q.6. Armil nu.39.& verb.Feſtum nu.11. Angel.verb. Feria nu.46. contra ſentire videntur.

Syllabas abſorbere,veniale peccatum,ait Leſſ. dub.10. nullam,ſi id facias nolens.Valde magna verborum omiſſio lethalis. Leſſ.loc.cit.

Si, animo repetendi, horas interrumpas; non teneris lecta repetere, ſi propoſitum mutans proſequaris. ita Leſſius, loc.cit. Sanch. cap.13. nu.16. loc.cit.

Si priuatum officium, per vnam, aut duas horas interrumpas,non teneris repetere, vt placet Leſſio dub.10. & Pelrano de bonis operibus, lib.3. cap.6. rationes allatæ à Leſſio mihi arrident. * De hac re Vaſquez dub.6. loc. cit. Recitans horas, ſine animo ſatisfaciendi, non tenetur eas repetere, (eſt contra Ioann.Medin. quæſt.16. de hor.dub.3.) niſi expreſſè velit, ea vice obligationi non ſatisfacere, & vigere obligationem, ad eas repetendas. Vaſquez dub.7. loc. cit.

De cauſis excuſantibus ab officio perſoluendo. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Infirmitas quæ à recitando excuſet.*
2 *Occupatio quæ, & quando excuſet.*
3 *Breuiarij defectus quando excuſet; vbi de diſpenſatione à recitando.*
4 *Beneficium habens tenue, vel ex quo nullos percipit fructus, an teneatur recitare. 5.*

1 Aliquæ ſunt cauſæ, quæ excuſant ab officio perſoluendo.

Prima eſt, infirmitas, non quæcumque, ſed cum talis eſt, vt recitare inferat aliquod notabile damnum. Innoc.cap.1. de celebr. Miſſ.vnde, cum infirmitas leuis eſt, & commodè abſque damno recitari poteſt, non excuſat. Panormit. ibid. Quo fit, vt quartana non excuſet, ſaltem illo tempore, quo homo non vexatur febri. Cum autem homo per infirmitatem excuſatur ab officio, non tenetur aliud recitare, nec mente orare,nec alios recitantes audire. Poteſt aliquando eſſe, vt talis ſit infirmitas, quæ nocumentum inferat recitanti, non autem celebranti ſacrum; & tunc poteſt celebrari abſque officij recitatione. Similiter cæcus excuſatur à recitando; & is, cuius nimis nocet viſui recitare: & ille poteſt dicere ſacrum. Iſti autem, qui excuſantur à recitando, non tenentur alios audire recitantes. Palud.4.diſt.15.q.5.art.2. nec alias orationes dicere.

2 Altera cauſa eſt, occupatio alterius negotij, cui tenetur magis incumbere, vt dicit Silu. verb.hora.§.18. puta; cum quis circa prædicationem publicam vacat; aut lectoris officiũ exercet; ac ita eſt impeditus, vt non poſſit ſatisfacere tunc officio Horarum.

Similiter qui habet curam infirmi alicuius,& non poteſt vacare officio abſque graui damno infirmi. Hi non tenentur tunc officium dicere, quamuis maxima cura adhibenda eſt, vt (quantum fieri poſſit) officium, aut pars aliqua perſoluatur. Officium enim, cum ſit maximè proprium clerico, non eſt prætermittendum, niſi graui vrgente neceſſitate, vt aliud fieri non poſſit. Similiter qui ad impediendum populi con-

concertationem, vel aliquos pugnantes, vbi eſt periculum mortis, currit; & tempus recitandi præterit, eo caſu poteſt tunc omittere officium.

3 Tertia cauſa eſt, cum deeſt Breuiarium: nam ſi aliquis perdidit Breuiarium, & eſt in loco, vbi non poteſt aliud habere, non tenetur. Quod ſi eſt in loco, vbi ſunt Breuiaria; ſed non habet, vnde emat, quia pauper eſt, non tenetur: tenetur tamen aliquid aliud recitare, vt tenet Fumus, ver. hora. maximè ſi beneficiatus eſt. Sed ego non credo: quia non tenetur niſi ad officium. cum ab hoc liberetur, non eſt amplius obligatio. Quòd ſi ſua culpa perdidit à principio, peccauit tunc, ſed poſtea non peccat in non perſoluendo. Qui verò proiecit Breuiarium, vt ſe impoſſibilitaret ad recitandum, peccat, quoties non recitauerit, niſi poſtea pœnituerit.

Quarta cauſa eſt, diſpenſatio Papalis. Poteſt enim non recitare, ſi Papa diſpenſat. Sed nota, quod Papa non diſpenſat abſolute, ſed commutat in aliquas orationes alias. Aliqui dicunt, quod non poteſt diſpenſare ſine commutatione, præſertim quando aliquis obligatur ad perſoluendum officium ratione beneficij: ſed exiſtimo id ſine fundamento dictum eſſe.

4 Quinta cauſa eſt, vt quidam putant, ex tenuitate beneficij, nempe quando beneficium eſt tenuiſſimum (vtputa non excedens quantitatem octo ducatorum) tunc non tenetur ad tantum onus, quantum eſt officium. ſecus ſi eſſet pinguius: quamuis adhuc ad ſuſtentamentum non ſufficeret, ſed eſſet aliqua ſaltem bona pars ſuſtentationis. ita tenet Soto lib. 10. de iuſtitia. quæſt. 5. artic. 3. contrarium tamen tenet Gloſ. can. clericus, diſt. 91. & Silu. verb. hora. §. 3. & id eſt tenendum: canon enim non excipit tales, ſed ratione tituli obligat ad Horas perſoluendas.

Sexta cauſa eſt, quando habet beneficium, tamen non recipit vllos fructus, nec per ſe, nec per alium, nec per ipſum ſtat, quò minus recipiat. Vbi nota tres conditiones eſſe neceſſarias, vt qui habet titulum beneficij, excuſetur.

Prima eſt, quod nullos recipiat fructus: vnde qui recipit ſaltem diſtributiones, quamuis non recipiat reditus, tenetur recitare. vnde qui omnes reditus pro penſione reddunt, non excuſantur, ſi beneficij adminiſtratio ipſis competat.

Secunda eſt, quod nec per ſe, nec per alium recipiat: vnde qui per alios recipit, tenetur. ex quo fit, vt multi iuuenes teneantur recitare, quorum patres reditus percipiunt.

5 Tertia eſt, quod per ipſos non ſtet, quo minus recipiant: vnde qui non recipiunt vllos fructus ſua culpa, quia non ſeruiunt, vel quia non accipiunt poſſeſſionem, non excuſantur ab officio ſoluendo. Quando verò hæ tres conditiones concurrunt, non tenetur: puta quando non recipit vllos fructus; nec per ipſum ſtat, quo minus recipiat, talis non tenetur, niſi tamen ſperet recipere: nam ſi lis eſt, & ſperat certò recepturum ſe fructus etiam illius temporis præſentis, quia certa eſt iuſtitia (vt fit, quando ipſe eſt ſpoliatus, & pars aduerſa intruſa) tunc tenetur recitare ex tunc. Ex his ſequitur, quod qui ſolum habet titulum, & ex conceſſione Papali omnes reditus alteri dantur ſimul cum tota beneficij adminiſtratione, iſte talis non tenetur.

ADDITIONES.

Vide Sil. Hora, q. 4. Sot. ar. 3. l.c. Nauar. c. 25. n. 100. & de orat. c. 11. Azor. c. 13. Valen. l.c. propè finem, Leſſium c. 37. l.c. dub. 9. n. 54. Vaſq. ar. 1. dub. 12. Fernandez §. 7. l.c.

Prima) Vide Sil. Sot. Nauar. Vaſq. n. 51. l.c.

Tertia.) Vide Silu. Sot. Nauar. Vaſq. n. 53. l.c.

Quarta.) Io. Buaert. quodl. 4. propoſit. 7. Vaſq. n. 54. l.c.

Quinta cauſa.) Vide ſuperius ad c. 22. de ijs, quæ excuſant, & non excuſant beneficiarium à recitandis horis. Leſſius c. 34. dub. 31. l.c.

Contrarium tamen.) Leſſius l.c. probabile putat beneficiarū, cuius beneficij tenues fructus nō ſufficiunt parti tenuis ſuſtētationis, (vt puta xv. vel xvj. aureorum) non teneri, ad recitandū quotidie officium, ſed aliquoties. Verbi gratia, diebus Dominicis, & feſtis: prout ſuggeret ratio. Vide quæ ad cap. 12. huiuſce libri.

Aegrotū totum officiū recitare non potentē, ad eā partem, quam recitare cōmode poteſt, recitandam teneri, docet Pet. de Ledeſma to. 2. Sūmæ, tract. 91. c. 4. diffic. 3. Sanch. li. 1. c. 19. Op. Mor. addit, ſi certo ſciat, ad quā partem ſit impotens: nam ſi pars certa nō ſit, & inde perplexitas, & ſcrupuli oriri poſſint in parte quantitatis, ad quā potentia cognoſcenda eſt; tunc minorē partem à maiori trahi cenſet: vt, ſi nequeat maiorē partē recitare, ad minorē non teneatur; ſi queat, teneatur. Quod abſolute docuit Nau. c. quādo, de conſecr. diſt. 1. c. 11. n. 15. & Sanch. non placet.

Ad ſubdiaconatum euectus, tenetur ab ea hora initium canonicè orandi ſumere, quæ reſpondet horæ, qua promotus eſt. Azor. l. cit. q. 17.

* Pro praxi quotidiana horarum recitandarum habes monita apud Regin. c. 13. n. 191.

Quid

Quid ſit Sacramentum. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *Sacramenti deſcriptio,vbi declaratur quid, & quotuplex ſit ſignum.*
2 *Anima quomodo ſanctificetur, & quarum rerum ſigna ſint ſacramenta.*
3 *Chriſtus non ſolum fuit redemptor, ſed etiam magiſter.*
4 *Sacramentorum inſtitutor quis.*

1 DE primo Sacerdotis officio hactenus diximus in libro iſto:nunc de ſecundo, puta ſacramentorum adminiſtratione, diſſerendum eſt. Non autem eſt, vt diximus in libro primo, officium omnibus Sacerdotibus commune, ſed ijs, quorum eſt aliqua iuriſdictio,ſaltem in foro interiori. quoniam verò alterius à Sacerdote non eſt iſta miniſtrare, meritò inter officia Sacerdotis hoc etiam computatur. Ab eius igitur deſcriptione incipiendum eſt, puta, quid ſit ſacramentum. Quamuis autem variæ dentur à Doctoribus deſcriptiones, nobis ſic videtur poſſe facilius,& compendioſius deſcribi. Sacramentum eſt *ſignum ſenſibile ſpiritualis animæ ſanctificationis, ad cultum veri Dei à Chriſtô Domino inſtitutum:* In qua deſcriptione ſunt quinque partes maximè conſiderandæ.

Prima eſt *ſignum*. Vocamus ſignum aliquid, quod vltra cognitionem ſui, ducit nos in alterius cognitionem; hoc eſt, dum ſe facit cognoſcere,ſimile etiam aliud reducit in mentem. Sacramẽtum eſt huiuſmodi:eſt enim quædam res, quæ vltra ſui cognitionem, aliud etiam cognoſcere facit. Sunt autem tria genera ſignorum: primum dicitur rememoratiuum: ſecundum,demonſtratiuum: tertium,prognoſticum.

Rememoratiuum eſt, quod facit nos ſua præſentia recordari alterius: vt cum aliquis vult non obliuiſci alicuius, digitum filo ligat: filum ſignum eſt rememoratiuum eius, quod ſibi proponit obſeruandum.

Demonſtratiuum, eſt ſignum, quod aliquam occultam rem præſentẽ demõſtrat, vt ramus ante tabernam, ſignum eſt vini,quod ibi venditur.

Prognoſticum eſt, quod futura prænuntiat,vt Iris eſt ſignum prognoſticum futuræ pluuiæ.Sacramentum non tantum eſt ſignum vno modo, ſed his tribus:eſt enim rememoratiuum, demõſtratiuum, & prognoſticum, vt declarabitur.

Altera pars eſt, *Senſibile* Cum enim res quædam ſenſibiles ſint, nempe quæ aliquo ſenſu exteriori percipiuntur: quædam ſpirituales, quæ non percipiuntur ſenſibus; fieri etiam poteſt, vt ſit ſignum ſenſibile, & ſpirituale: ſed ſacramentum ſignum eſt quoddam ſenſibile, id eſt, res quædam ſenſibus ſubiecta, indicans tamen aliquid occultum.

2 Tertia pars eſt, *ſpiritualis ſanctificationis animæ*. In hac declaratur, cuius ſignum ſit illud ſacramentum, & dicitur eſſe ſignum ſpiritualis ſanctificationis animæ, ſeu potius rei animam ſanctificantis.Anima autem ſanctificatur per gratiæ, virtutum, & donorum infuſionem, ſeu per gratiam,quam reliqua comitantur.Eſt igitur ſacramentum res quædam ſenſibilis, quæ indicat, animam hominis interius per gratiam ſanctificari. Cum enim aliquis baptizat,illa verba, *Ego te baptizo*. & illa,lauas aqua, actus quidam eſt ſenſibilis,indicans animam hominis interius per gratiam ſanctificari. Ob id ſacramenta dicuntur ſigna gratiæ,ſeu ſigna rei ſacræ. Per rem ſacram gratia intelligitur.Dicitur etiam *Viſibilis forma inuiſibilis gratiæ* Aduerte tamen,quod ſacramẽta non tantum ſunt ſigna gratiæ nos formaliter ſanctificantis; ſed etiam Paſſionis Domini, effectiuè nos ſanctificantis; & ſimiliter futuræ beatitudinis,finaliter ſanctificantis. Vnde ſacramentum eſt ſignum paſſionis rememoratiuũ, gratiæ demonſtratiuum, & gloriæ prognoſticum. Quod in illa Antiphona ſanctiſſimi Sacramenti exponitur, cui per excellentiam iſta appropriantur, quæ tamen omni Sacramento conueniunt: *O ſacrum conuiuium,in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria Paſſionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloria nobis pignus datur.*

3 Quarta pars eſt,*ad cultum veri Dei inſtitutum*. Circa huius declarationem aduerte,quod Chriſtus Dominus non ſolum fuit noſter Redemptor à peccato,& reparator;ſed etiã doctor, & magiſter, inſtruens nos,& docens viam, qua regnum cæleſte conſequamur. Hinc eſt,quod nõ ſolum vt redemptor debuit nobis remedia relinquere,quibus à peccato mundaremur;ſed vt doctor, & magiſter debuit nos inſtruere, & relinquere modum,& cæremonias ſui cultus, quibus Deum veneraremur,& adoraremus. Hæc vtraque complexus eſt ſimul in ſacramentis: nam ſacramenta non ſolum ſunt medicinæ quædam, & remedia contra peccatum,ſed etiam ſunt cultus, & cæremoniæ quædam, quibus Chriſtiani & fideles Deum venerantur. Qui ergo hoc ſacramentum ſuſcipit, hæc duo ſimul exercet. Ob id in deſcriptione poſita eſt illa pars, *Inſtitu-*

ſtitutum ad cultum veri Dei.

4 Quinto pars eſt, à *Chriſto domino.* ſciendum eſt enim, quod particulæ omnes præcedentes huius deſcriptionis conueniunt ſacramentis legis veteris: Circumciſio enim erat ſignum ſenſibile: erant enim ſigna gratiæ, & in cultum Dei inſtituta. Sed in hac vltima particula diſcrimen eſt à ſacramentis legis Euangelicæ: nam illa erant à Deo inſtituta (eſt enim Deus etiam Saluator, & inſtructor veritatis) at noſtra ſunt à Deo per Chriſtum Dominum. Chriſtus enim omnia noſtra ſacraméta inſtituit. Ex his tota definitio ſacramenti manet expoſita. Illud etiam eſt diſcrimen notandum inter ſacramenta noſtra, & veteris legis: quod noſtra efficiunt gratiam, quam ſignificant (ſunt enim inſtrumenta effectiua gratiæ) at illa antiqua non efficiebant gratiam, ſed in illis dabatur gratia ex fide venturi Meſſiæ. Dicitur Sacramentum, quaſi quoddam ſacrum ſecretum. Eſt enim magnum ſecretum, quòd res ſenſibilis quædam animam interius purificet. Quamuis autem apud antiquos Latino non ſumatur in iſta ſignificatione, nihil refert: nō enim habuerunt rem, ſicut nos. Emergentibus autem rebus nouas licet imponere voces.

ADDITIONES.

Vide Catechiſmum Romanum, D. Thom. 3. par. q. 60. & in 4. diſt. 1. D. Bonau. Richar. Sot. & cæteros Scholaſticos, cum Magiſtro, Guliel. Pariſien. de Sacramen. Card. Bellar. lib. 1. de Sacramentis in genere à cap. 8. vſque ad 12. Suar. tom. 3. diſp. 1. Val. to. 4. d. 3. q. 1. Vaſ. in 3. p. Val. Regin. in Prax. For. Pœn. Fernand. p. 3. c. 1. l. cit. de Coninck, Eſtium, Syluium, Filiucium, Nugnium, Boracinam.

Sacramentum eſt.) D. Thom. ex D. Auguſt. lib. 10. cap. 5. de ciuit. Dei, ſumpſit illam definitionem. Sacramentum eſt ſignum rei ſacræ. Nomen, Sacramentum, ſatis eſt genericum; complectitur enim etiam ſacrificium; quod quidem eſt ſignum rei ſacræ: at quoniam Sacramentum non ſolum ſignificat gratiam, ſed etiam confert; D. Thom. addit, quatenus ſanctificat homines. Vide Suar. ſect. 4. vbi alias recenſet definitiones, & ſect. 12. Valen. p. 1. loco citato, & Pet. à Soto, lec. 10. de Sacramen.

Continent gratiam, quam ſignificant, ſacramenta: eamq. nō ponentibus obicem conferunt. Eſt de fide, Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 6. de Sacramen. Vide Suar. diſp. 7. ſect. 1. Loquitur autem Concil. de nouæ legis ſacramentis, quæ hanc gratiam ex opere operato cōferunt, vt definit idem Concil. loco citato, can. 8. Vide Suar. loco citato: Gratia autem intelligitur prima, vel ſecunda. De vtraque Toletus cap. 16. infra.

Quomodo nouę legis Sacramenta gratiam efficiant, docet Valen. quæſt. 3. par. 1. ex D. Thom. quæſt. 62. art. 1. 3. 4. Suarez diſp. 9. l. c.

Aduerte tamen.) Suarez q. 60. diſp. 1. ſect. col. 2.

Quinta &c. ſciendum.) Vide Conc. Trid. can. 1. 2. l. c. de Sacram. in gen.

Circumciſio.) An hæc gratiam conferret, diſputat. Sot. diſt. 2. q. 1. ar. 4. Vide Suar. diſp. 10. ſect. 1. 2. D. Thom. q. 70. art. 4. Valen. diſp. 4. quæſt. 5. p. vni. Conferebat gratiam, non ſua virtute, ſed ex virtute fidei paſſionis Ieſu Chriſti, cuius ſignum erat. Sot. l. c.

At illa antiqua.) Veteris legis Sacraméta nulla virtute prædita erant, ad iuſtificantem gratiā conſerendam: ſed fidem, qua iuſtificabantur homines illi, ſignificabant Sot. q. 3. art. 6. concl. 3. d. 1. D. Tho. q. 62. ar. 6. Vide Valen. p. 3. Suar. diſp. 10. ſect. 1. 2. 3. In 3. autem ſect. hæc duo probat.

1 In veteris legis ſacramentis nulla ex opere operato fuit data gratia, ex D. Thom. 4. diſ. 1. q. 1. art. 5. communi Theologorum ſententia: (non loquitur tamen in his propoſitionibus de circumciſione) contra tamen quidam ſentiunt.

2 Iuſti viri, qui illis ſacrificijs, ſacramentisue vtebantur, de condigno, gratiæ augmentum merebantur opera enim illa à Deo præcepta bona erant ex obiecto.

De differentia Sacramentorum veteris, & nouæ legis, Valen. q. 6. p. 1. l. c.

Quidam dicunt, Sacramenta omnia Euangelica à Chriſto ante Reſurrectionem fuiſſe inſtituta; ſed hoc falſum eſt: nam Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum fuit poſt Reſurrectionem, cum Chriſtus dixit: Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, &c. vt aſſerit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1.

Scripſit de Sacramentis erudite, dilucide, breuiter Franciſcus Merollius pius, & doctus, præſtantis Congregationis Neapolitani Oratorij Sacerdos, ſed opus typis nondum creditum.

De his, quæ in ſacramento neceſſaria ſunt. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *In ſacramento duo reperiuntur, res, & verba, quibus accedit miniſter cum intentione.*

2 *Abſque intentione nullum confertur ſacramentum,*

tum. vbi de baptiſmo ab infidelibus collato, ac de ſuſcipientis intentione.

3 *Sacramenta gratiam quomodo conferant.*

4 *Gratia duplex, prima, & ſecunda, & quæ vtraque. Item quid character: & quotuplex poteſtas.*

15 *Characterem quæ ſacramenta impriment.*

QVinque in Sacramento conueniunt, materia, forma ſacramenti, intentio miniſtri conferentis, intentio ſuſcipientis, effectus ipſius ſacramenti. quatuor priora ſunt de neceſſitate ſacramenti, ita vt, vel vno deficiente, ſacramentum non ſit: vltimum autem non ſemper eſt de neceſſitate. nam poteſt verum ſacramentum conſiſtere, quamuis non ſequatur effectus ipſius, vt paulò poſt declarabitur. Oportet autem ſingula hæc declarare in communis: nam poſt in particulari declaranda ſunt.

In ſacramento reperiuntur res, & verba. Verbi gratia, in Baptiſmo eſt aqua, & verba, *Ego te baptizo*. In pœnitentia, res ſunt peccata; verba, *Ego te abſoluo*: ſic in alijs, res dicitur materia ſacramenti: verba ipſa, dicuntur forma. Sunt autem iſta adeò neceſſaria, vt ſi adhibeatur res ſine verbo, vel verbum ſine re, nullum ſit ſacramentum.

Adhuc etiam debet eſſe miniſter, qui in omnibus ſacrametis eſt neceſſarius, licet non in omnibus opus ſit diſtingui à ſuſcipiente. Nam in Euchariſtia, Sacerdos ſe communicat; & in Matrimonio, cõiuges inter ſe contrahunt. In alijs ſemper eſt diſtinctus. Nullus enim ſe baptizare, cõfirmare, abſoluere, ordinare, aut vngere poteſt. Eſt autem in miniſtro ſacramenta cõferente, neceſſaria intentio. iſta autem intentio debet eſſe conferendi ipſum ſacramentum, & faciendi quod facit Eccleſia, aut miniſter Eccleſiæ.

2 Vnde, qui abſque illa intentione faceret, nullum conferret ſacramentum: qui verò cũ hac intentione faceret, quamuis credat quæ facit, nõ habere efficaciam, & nihil eſſe; tamen ſacramentum conferret. Vnde tali intentione Baptiſmus ab infidelibus collatus valet. Nec opus eſt, quòd iſta intẽtio ſit ſemper actualis: ſat enim eſt, quod ſit virtualis, id eſt, quòd dum accedit ad ſacramẽtum conferendum, accedat eo animo, faciendi quod facit Eccleſia, licet actu non cogitet quod facit: immo nec opus eſt, vt, cum accedit, dicat actualiter, intendo facere, quod facit Eccleſia; ſed quòd talis intentionis virtute moueatur, ſcilicet, quòd accedit vt miniſter Eccleſiæ, ad conferendum quod eſt ſui muneris.

Vltra etiam hæc eſt neceſſaria intentio ſuſcipientis, cum adultus eſt. Nam in paruulis Eccleſia ſupplet intentionem illorum; in adultis autem opus eſt intentione. adeò vt, ſi quis vi, aut nolens baptizaretur, nõ eſſet baptizatus, aut dormiens, aut amens (dummodo non præceſſiſſet intentio, vt eſſet ſaltem virtualis, cum confertur, iſta enim ſufficeret.) Idem etiam de alijs ſacramentis cenſendum eſt, excepto matrimonio, in quo requiritur conſenſus expreſſus. Hæc igitur quatuor ſunt ad integritatem ſacramenti pertinentia. quorum ſingulis deficientibus, nullum eſt ſacramentum, & reiterari debet.

Effectus ſacramenti duplex eſt, vnus communis, & generalis omnibus ſacramentis; alter eſt ſpecialis quibuſdam tantùm, non omnibus.

3 Effectus generalis, eſt gratia. Omnia enim ſacramenta conferunt gratiam debitè accedenti, & ſuſcipienti. & hoc ex opere operato, id eſt, ex vi ipſius ſacramenti. Vltra deuotioni cuiuſque gradum gratiæ reſpondentem, datur quidam gradus gratiæ propter ipſum ſacramentum. Attende tamen, quod duplex eſt gratia, prima, & ſecunda.

4 Prima eſt, quæ datur homini, qui erat in peccato, vel non erat Dei amicus.

Gratia ſecunda eſt, quæ datur iam exiſtenti in gratia. Nam gratia habita augetur per additionem noui gradus gratiæ. Sacramenta ergo dant gratiam habenti, & ſic conferunt gratiam ſecundum. Dant gratiam etiam non habenti, vt pueris ante vſum rationis; & his qui ſunt in peccato quidem, ſed cum attritione accedunt putata contritione: hi gratiam primam recipiunt. Et hoc eſt, quod alij dicunt communiter, ſacramenta ex attrito faciunt contritum, id eſt, aliquando homo dolet de peccato, dolore, qui per ſe non ſufficeret delere peccatum, & tamen accedente ſacramento, deletur. Cum gratia intelligas charitatem, & alias virtutes, quæ ex ipſa ſequuntur.

Effectus particularis eſt character. Eſt autem character, poteſtas quædam ſpiritualis, quæ indelebiliter imprimitur in animæ potentia rationali, ſcilicet intellectu.

Triplex poteſtas ſpiritualis datur in ſacramentis.

Vna eſt, ad conferenda & miniſtranda ſpiritualia: & hæc poteſtas in ſacramento Ordinis datur.

Altera eſt, ad recipienda ſpiritualia, & ſacramenta: & hæc datur in baptiſmo: eſt enim baptiſmus ſacramentorum ianua. non baptiza-

to

to enim nullum prodeſt ſacramentum, niſi poſt patiſſinum.

4 Tertia eſt, ad fortiter agendũ contra Chriſti inimicos, ſcilicet mundum, carnem, & dæmonem; vincendaſq. tentationes eorum: & hæc datur in Confirmatione, per quam homo recipit ſignum militiæ Chriſti, & ſe pro ipſo fortiter pugnare obligat. Vnde, cum triplex ſit poteſtas, eſt triplex ſacramentum, characterem imprimens, Ordo, Baptiſmus, Confirmatio. Eſt autem iſta qualitas, quæ dicitur character, adeò indebiliter impreſſa, vt nec per mortem auferatur. Vnde, ſi quis mortuus reſurgeret, non eſſet iterum baptizandus, nec confirmandus, nec ordinandus, ſi viuus iſta receperat: ob id iſta ſacramenta non poſſunt iterari. Hæc igitur quinque ſunt in ſacramento conſideranda.

ADDITIONES.

Tribus ſacramenta perfici, materia, forma, & miniſtri intentione, definiunt Concil. Floren. & Trid. Vide Valen. diſp. 3. par. q. 5. ſine ſuſcipiente ſex ſacramenta perfici nequeunt: Euchariſtia cõſecratione perficitur; & ſacramentum eſt, dum aſſeruatur, etiam ſi non ſuſcipiatur.

Quinque.) Vide Petr. à Sot. lect. 8. de Sacramen.

Nec opus eſt.) Vide Sot. diſt. 1. q. 5. art. 8. Richar. Bonau. 4. diſt. 6. Suar. diſp. 13. ſect 3. Angles in 4. Valen. par. 3. col. 7. Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 11. definit, neceſſariam eſſe in miniſtro intentionem, ſaltem faciendi, quod facit eccleſia. Vide etiam Conc. Flor.

Adultus.) Vide Pet. à Sot. lect. 9. Sot. 4. d. 4. art. 7. q. vnic. Suar. diſp. 21. & diſp. 14. ſect. 2.

De intentione miniſtri.) D. Tho 3. par. q. 64. art. 10. Suarez, Vaſquez, Valent. & alij in eumdem. Fernand. §. 4. l. c. De Conink de ſacram. ad q. 64. art. 8.

Effectus.) Idem ibid. Viguer. cap. 16. verſ. 10.

Gratia duplex.) Vide D. Thom. q. 62. art. 2. Suarez ibid. Viguer. verſ. 11. l. c. Sot. q. 3. art. 2. De Conink.

Attritione putata contritione.) Baptiſmus, & Pœnitentia, cum nota attritione, ſuſcipi poſſunt. Ita Ruardus Tapper. in explicat. art. 4. Lou. Val. diſp. 7. q. 8. par. 4. col. 7. ex D. Tho. 3. p. q. 79. art. 3. ad 2. q. 80. art. 4. ad 2. Vide Sot. 4 d. 12. q. 1. art. 4. diſt. 6. q. 1. art. 7. concl. 6 diſt. 7 q. vnic. ar. 7. Suar. tom. 3. diſp. 28. ſect. 2. dicto 3. Cognita attritio ſupernaturalis eſſe, debet. Vide Suarez tom. 4. diſp. 20. ſect. 1. & notata ad cap. 10. lib. 3. Qui ſciret, ſe nullo dolore affectum eſſe, ſacramentum licite ſuſcipere non poſſet.

Cum gratia intelligas.) Suar. ſect. 2. Vide Sotum d. 6. q. 1. art. 3. 4.

Character.) Vide Viguer. à verſ. 12. Sot. q. 4. Suar. d. 12. Val. q 4. D. Tho. q 63.

De numero, & ſufficientia ſacramentorum. Cap. XVII.

ELENCHVS.

1 *Sacramenta ſunt ſeptem, & cur neque plura, neque pauciora.*
2 *Similitudo vitæ ſpiritualis à corporali ducta.*
3 *Sacramenta qua ratione ſint neceſſaria.*

1 Septem eſſe ſacramenta Eccleſiæ, fides docet, ideoq. hæreſis eſſet id negare. Hæc autem ſunt, Baptiſmus, Confirmatio. Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, Matrimonium. Quorum ſufficientia ſumi poteſt ex perfectione vitæ corporalis, ad cuius ſimilitudinem procedit vita ſpiritualis. In vita autem corporali perficitur homo dupliciter, primò in ſe, vt eſt quædam particularis perſona: ſecundò in ordine ad alios, vt eſt pars reipublicæ. Eſt enim homo ciuile animal.

In ſe primo omnium perficitur per generationem, qua recipit eſſe.

Secundò, per augmentationem, qua ad debitum terminum quantitatis peruenit.

Tertiò, per nutritionem, qua in robore, & eſſe ſuo conſeruatur.

Quartò, ſi in morbum incidit, ſanatur per medicinam.

Quintò, poſt ſanitatem acquiſitam, reliquias infirmitatis per diætam expellit, & bonum regimen. In ordine ad alios perficitur per dignitatem, qua alijs præficitur, & alios gubernat. Et per contractum matrimonium, quo reſpublica in ſua multitudine conſeruatur. Ad hanc ſimilitudinem vita ſpiritualis procedit.

2 Primò, homo naſcitur in vita ſpirituali, qua ante erat priuatus: & hoc fit per baptiſmum, quo homo naſcitur denuo in ſpiritu.

Secundò, indiget robore gratiæ ſuſceptæ: & hoc fit per Confirmationem.

Tertiò, indiget cibo ſpirituali, quo anima nutritur in gratia, & ſpiritu: & hoc fit per Euchariſtiam, quæ viaticum dicitur.

Quartò, indiget medicina ſanante, ſi quando in peccatum incidat: & hoc fit per Pœnitentiam.

3 Quintò, indiget expellere reliquias aliquas ex peccatis remanentes (non enim homo dolet,

dolet, ſicut debet, ex negligentia ſua) & ad hoc indiget Extrema vnctione, quæ datur tempore mortis, quia tunc anima omninò debet eſſe purgata, quippe quæ diuino cõſpectui eſt repræſentanda. His ſacramentis homo perficitur in ſe. In ordine verò ad alios perficitur per Ordinem, quo homo poteſtatem habet alijs ſacramenta miniſtrandi. Similiter per matrimonium, quo multitudo hominum conſeruatur: ex quorum congregatione Eccleſia conſiſtit. Vnde fit, vt ſacramentorum numerus ſufficiens ſit, & completus. Ex his ſacramentis aliqua dicuntur neceſſaria ad ſalutem, ſine quibus non poteſt contingere alicui ſalus: aliqua non neceſſaria; quamuis omnia ſint in præcepto. Baptiſmus, & Pœnitentia ſunt neceſſaria: Baptiſmus quidem omnibus; Pœnitentia his, qui mortaliter peccauerunt. Sunt autem ſic neceſſaria, vt nullus ſecundum legem ordinariam Dei, modò poſſit ingredi cœlum, quin baptizetur: & ſi poſt baptiſmum peccauit mortaliter, quin pœniteat, & confiteatur. Attende tamen, quòd non ſunt iſta neceſſaria in re: ſat eſt in voto & propoſito, cum re haberi non poſſunt. Vnde qui dolet de peccato ſufficienter, & cum propoſito confitendi, vel voluntate, ſi poſſet: conſequitur gratiam; & ſi moritur, ſaluatur. Idem de Baptiſmo. Vnde cathecumeni, qui Baptiſmum in voto habent, ſi caſu moriantur; ſi dolorem de peccatis habuerint, ſalui ſunt. Alia ſacramenta, puta Euchariſtia, Confirmatio, Extrema vnctio, ſunt quidem in præcepto certis temporibus, & cum haberi poſſunt; ita vt obligent tunc ad ſuſceptionem, ſed non ſic, vt ſine illis non contingat ſalus. Ordo, & Matrimonium ſunt neceſſaria in Eccleſia in communi conſiderata, & ſic obligant ad ſui ſuſceptionem: tamen iſta neceſſitas non ſe extendit ad perſonas particulares, niſi ratio neceſſitatis vrgeat, vt ſi tanta eſſet hominum paucitas, vt aliqui obligarentur ad matrimonium, & aliqui ad ordinem: quod modo non euenit. Supereſt, vt in particulari de ſingulis tractemus.

ADDITIONES.

De Sacramentis ad praxim, Regin. lib. 26.

Septem.) Conc. Trid. can. 1. l. c. & Flor. verb. Suar. ad q. 65. ar. 1. Valen. q. 6. par. 2. Card. Bellar. de Sacr.

Sufficientia.) Vide D. Tho. q. 65. art. 1. 2. & 4. cont. Gent. cap. 58. Ferrar. ibid. Suar. l. c. Sot. q. 6. art. 1. D. Bonau. d. 2. Viguer. ver. 17. l. c.

Ex his ſacramentis.) Vig. verſ. 9. D. Tho. q. 65. art. 4. Suar. ibid. Sot. l. c. art. 4.

Baptiſmus, & pœnitentia.) Vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 7. & ſeſſ. 7. can. 5. de Baptiſ. Bellar. lib. 1. cap. 22. de Sacram.

Qui dolet.) Si dolor ſit vera cõtritio; nam attritio ſola, quæ eſt dolor imperfectus, nõ ſufficit.

Confirmatio, Extrema Vnctio.) Confirmationem eſſe in præcepto, aiunt Scot. Richar. Vuald. Petr. à Soto: Negant D. Tho. 3. par. q. 62. art. 8. ad 4. in 4. diſt. 7. q. 1. ar. 1. q. 2. Suar. to. 3. diſp. 38. ſect. 1. Alber. 4. d. 7. ar. 1. Alex. Alenſis 4. par. q. 25. memb. 2. Sot. 4. d. 7. q. vnic. art. 8. Gregor. de Val. to. 4. diſp. 5. q. 2. par. 3. hanc ſententiam communem cenſet, hoc tempore. Hominem neque diuino, neque humano præcepto obligari, ad extremam vnctionem ſuſcipiẽdam, docent D. Tho. 4. d. 23. Silu. Caiet. verb. Vnctio. Suar. tom. 4. diſp. 44. ſect. 1. alijque recenſiti à me in edita tractatione de hoc Sacramento: contraria ſententia placet Petr. à Soto lect. 2. de eodem; fauet Card. Bellar. lib. 1. cap. 22. de Sacram. Vide notata ad cap. 24. huius libri.

De materia remota, & propinqua Baptiſmi. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Baptiſmi definitio, & materia duplex.*
2 *Aqua cur inſtituta Baptiſmi materia.*
3 *Ablutio materia propinqua Baptiſmi, & quæ corporis pars abluenda in Baptiſmo.*

1 PRimum omnium ſacramentorum, ſecundum ordinem ſuſceptionis, eſt Baptiſmus, quem Magiſter Sent. in lib. 3. d. 3. ſic definit. Baptiſmus eſt ablutio corporis exterius facta, ſub præſcripta forma verborum. In Baptiſmo, ſicut in alio quouis ſacramento, quinque ſunt conſiderãda, materia, forma, miniſter, ſuſcipiens, effectus.

Materia duplex eſt, vna remota, altera propinqua. Materia remota eſt aqua: propinqua eſt ablutio, quæ fit mediante aqua. Tractemus prius de materia remota. Hæc debet eſſe aqua elementaris. ideoque in alio liquore non licet baptizare, nec valet baptiſmus. Vnde in vino, ceruiſia, & lacte, non poteſt eſſe baptiſmus. Similiter in liquoribus herbarum, florum, aut arborum, quæ non ſunt aquæ elementares. Similiter nec in ſudore, ſputo, vrina, quæ ſunt excrementa, non aqua. Attende tamen, quòd quamuis aqua ſit altera, dummodo non ſit eius ſubſtantia mutata, poteſt eſſe materia ſacramenti. Vnde in niue non poteſt eſſe baptiſmus, quia iam eſt

habens

habens aliam formam ſubſtantialem ab aqua: at verò, quando manet aqua, eſt materia. vnde nihil refert, an ſit calida, vel frigida, pluuialis, vel fluuialis, ſalſa, qualis eſt maris, vel dulcis, pura, vel miſta; dummodo non ſit miſto tanta, vt aqua non ſit. Vnde poteſt eſſe baptiſmus in lixiuio, brodio carnium, vel piſcium, quando non eſt notabilis miſtio, & etiam in aqua expreſſa à luto, ſi aqua exprimatur, licet ſit cum terra: ſimiliter in aqua ſulphurea. Hæc omnia materia eſſe poſſunt, licet non ſint adhibenda, niſi in extremo neceſſitatis tempore. Aqua rurſus tempore neceſſitatis non eſt opus vt ſit benedicta: extra caſum neceſſitatis peccat mortaliter, qui in nō benedicta baptizat. Immo debet eſſe chriſma nouum illius anni, niſi neceſſitas ſit, vt habetur c. ſi quis alio de conſecr. d. 4.

Dices, quare Chriſtus inſtituit aquam materiam huius ſacramenti?

2 Dico id eſſe factum propter duo, & propter ſignificationem, & propter vſum.

Propter ſignificationem quidem, quia optimè exprimit aqua tres effectus baptiſmi.

Aqua enim ratione ſuæ humiditatis ita lauat, vt non relinquat aliquid immunditiæ: reliqui liquores non ſic. Vinum enim relinquit odorem, oleum maculam, lac colorem, aqua nihil. In quo ſignificatur Baptiſmi effectus: totam enim maculam, ſiue culpam, & totam pœnam aufert.

Secundò, aqua ratione frigiditatis temperat calores & æſtus. Baptiſmus temperat carnis concupiſcentiam: effrænatior enim eſt concupiſcentia non baptizati, quàm baptizati.

Tertiò aqua ratione raritatis recipit radios lucis: per baptiſmum homo fit aptus ad recipiēdum alia ſacramenta, & gratiam Dei.

Fuit etiam aqua inſtituta propter vſum, quia, cum hoc ſacramentum ſit omninò neceſſitatis, debuit habere materiam communiſſimam, qualis eſt aqua, quæ vbique reperitur. Eſt igitur materia remota, aqua.

3 Materia propinqua eſt, ablutio: eſt enim opus, quod abluat corpus. Nota tamen, quòd per ablutionem intelligimus vel immerſionem (ſiue vnam, ſiue trinam) vel aſperſionem, vel effuſionem: quocumque modo horum fiat, tenet baptiſmus. Tamen quiſque debet baptizare, iuxta ritum ſuæ Eccleſiæ, niſi aliud petat neceſſitas, vel honeſtas. Neceſſitas quidem, vt in loco, vbi eſt trina, vel vna immerſio, cum eſt periculum nocumenti infantis, poteſt aſpergi, vel pauca aqua ſuffundi. Honeſtas, vt ſi adultus eſt, non debet immergi, ſed ſufficit effuſio. Attende tamen, quòd debet eſſe caput, niſi vrgeat neceſſitas. cum enim puer in ventre matris periclitatur, & emiſit manum, vel pedem, poteſt baptizari in illa parte: & hoc eſt probabilius, licet aliqui dicant, illum non poſſe baptizari. S. Tho. 3. p. q. 68. art. 11. tenet quòd poteſt; tamen ſi viuit, eſt denuò ſub conditione baptizandus: licet probabile ſit, quod non oporteat rebaptizari, vt alij ſentiunt, quos citat Silu. ver. bapt. 4. §. 1. Nota etiam, quod debet eſſe ablutio, id eſt, actus ex ſe ordinatus ad ablutionem. Vnde qui puerū morientem proijcit in puteum profundum, vt baptizetur, quamuis ſuffocetur, quia non poteſt ab aqua extrahi; iſte non baptizat, ſed occidit; peccatq. mortaliter, & eſt irregularis; vt dicit Silu. l. cit. §. 10. contra aliquos: non enim eſt ille actus abluendi. Poteſt autem in illo caſu veſtem extēdere, vt aquam ebibat, & poſtea expreſſione baptizare; vel puerum in ciſtella poſitum chorda vſque ad aquam demittere, & extrahere. Quòd ſi hæc non poſſunt fieri, iudicandum eſt de hoc, ac ſi omnino deeſſet aqua. Nota rurſus, quod aqua debet tangere corpus, vel partem. Vnde in ventre non poteſt puer baptizari aqua ſuperiniecta matri. Nec ſimiliter poteſt aliquis intra corium incluſus baptizari. Sufficeret, vt dicit Soto, quod aqua caderet ſuper capillos capitis, licet non ita penetraret, vt cutem ipſam attingeret. Hæc igitur eſt vtraque materia baptiſmi.

ADDITIONES.

In baptiſmo ſicut, &c.) Petrus à Soto lect. 1. de Baptiſmo.

De remota, & proxima materia Suar. d. 20. ſect. 12. Val. p. 1. Sot. ar. 3. l. c. infra. Reg. l. 27. c. 3. Prax. Fori Pœn. Sylu͏ius, Vaſq. Nuguius.

Aqua.) Pet. à Sot. l. c. Viguer. ver. 2. §. 1. c. 16. Sot. d. 3. q. vni. art. 3. 4. D. Tho. q. 66. art. 3. 4. Suar. l. c. Val. d. 4. q. 1. p. 2. Vide Concilia Flor. & Trid. c. 7. ſeſſ. 7. & c. Firmiter extra de ſumma Trinit. vbi definitum eſt, aquam debere eſſe veram, & naturalem. Vide etiam Card. Bellarm. c. 2. de Baptiſmo.

Alterata.) Sola illa tranſmutatio, ſiue naturalis, ſiue artificialis, quæ aquæ ſpeciem mutat, baptiſmum irritum facit: vnde aquis ſulphureis, & alijs alia ratione alteratis confici poteſt hoc ſacramentum, quia non eſt mutata ſpecies. Vide Petr. à Sot. Viguer. l. c. Suarez ſect. 1. Sot. ar. 4. Valen. l. c. Addit Suarez, aquam etiam alia ſubſtantia, & corpore permiſtam aptam materiam eſſe, ſi tanta non ſit permiſtio, quæ aquæ vſum mutet, aut impediat. Ceruiſia non eſſet apta ma-

materia, niſi fortè conficeretur leui hordei decoctione. Val. Regin. l.c. cum Sot. art. 3. l.c. docet, cur aqua ſit materia baptiſmi, Diuino iure. De aquæ proprietatibus D. Tho. 3. p. q. 66. art. 3. Gul. Pariſ. de Baptiſmo.

Ablutio.) Suar. ſect. 2. Valen. Sot. art. 1. D. Tho. art. 1. l.c.

Errarunt, qui dixerunt, aquam eſſe baptiſmū: nam ablutio ipſa baptiſmus eſt. D. Tho. l.c. Magiſt. 4. ſent. d. 3. & Sot. loc. cit. (id eſt applicatio aquæ fluentis ad corpus) Quare ſi aqua ablutioni deſeruire nequeat, non eſt apta materia: Suar. loc. cit. & ideo, qui putant, niuem, gelu, & grandinem ſpecie ab aqua non differre, baptiſmum his fieri poſſe negant, quia non ſunt apta ad ablutionem. ſed Sot. art. 4. ex D. Tho. hæc differre ſpecie, opinatur, facili tamen alteratione in aquam verti.

Quæres, in quo conſiſtat ablutio? Reſpondebit aliquis, cum Sot. art. 1. conſiſtere in paſſione, nempè in receptione aquæ in baptizati corpore: vnde ablutio, cum verbis formæ, ſacramentum eſt, quatenus recipitur à baptizato. Ita etiam Valen. l. c. p. 1. Suar. l. c. vt ablutio hæc fiat, requiri ait, phyſicum contactum aquæ ad baptizati corpus, cum quadam ſucceſſiua effuſione partium aquæ per corporis partes.

Rur ſit.) Ex decreto Clementis VIII. Marco Cornelio Patauino Epiſcopo tranſmiſſo, puer, cuius manus, vel pes ex vtero matris emiſſus, cum forma baptiſmatis, ablutus fuit, ſi naſcatur, ſub conditione, & forma, ab Alex. III. præſcripta (c. De quibus de Baptiſmo, &c.) iterum baptizandus eſt: Hæc erat communis doctrina, ante hanc declarationem. Vide D. Tho. q. 68. art. 10. in fin. Suar. ſect. 2. col. 3. Comit. q. 13. lib. 1.

In ventre.) Quo non peruenit aquæ baptiſmus, peruenit ſanguinis: puer enim matris vtero adhuc occluſus ſanguine baptizatur, ſi cum matre à tyranno, in odium Chriſti, necata moriatur. Sot. d. 3. q. vnic. art. 11. propè finem, Rich. d. 4. art. 2. q. 3. D. Thom. 3. p. q. 68. art. 11. Angles de baptiſmo q. 2. art. 3. concl. 2. quia mater, & filius vnum ſunt, per colligationem, & vnus eſt amborum Angelus cuſtos; vt nonnullis placet. D. Tho. 1. p. q. 113. art. 5. ad 3. quamuis D. Anſel. in Elucid. D. Bonau. 3. d. 11. in litteræ explicatione, & alij tradant, tunc tutelari Angelo hominem committi, cum anima corpori infunditur: de quo ſcriptum eſt à me in libris de cuſtodia Angelorum.

Dicit Soto.) art. 7. d. 3. in fine: quia capillos, hominis ornamentum, vegetatiua vita viuere, ſcribit Ariſt. cum creſcant, & caneſcant: ſed tutius eſſet, ſub conditione, rebaptizare. Val. p. 2. col. 5. l.c.

Illa quantitas aquæ ſufficit, qua homo poteſt dici ablui. Sot. art. 7. col. pen. De hac re Suar. ſect. 2.

Aqua naturalis eſt de eſſentia baptiſmi; ſic definitum in Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 2. de baptiſmo. Irride eorum hæreticorum inſcitiam, qui dicunt, baptiſmum igne confici poſſe. Vide D. Auguſt. de hær. ad Quoduultdeum. c. 59. Cardin. Bellar. c. 2. de baptiſmo. Io. Maldon. in c. 28. Matth. verſ. 19. Irride Iacobitas, qui, teſte Bernardo Lutzemburgenſi, inflammato ferro frontes ſigno Crucis inſigniebant. Greg. IX. cum audiuiſſet, infantulum a Sacerdote Germano ceruiſia baptizatum, ſcripſit (epiſt. 3.) rite non fuiſſe baptizatum: quod narratur etiam à Bzouio to. 13. Annal. Ecc[illegible]d annum 1240. nu. 3.

De forma Baptiſmi. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Forma Baptiſmi, quæ triplex eſt, ſimul cum materia eſſe debet, & an poſſit variari.*

2 *Formam quæ verborum ſubtractio, aut additio vitiet, & quo idiomate pronuntiari debeat.*

3 *Formam quæ tranſpoſitio verborum vitiet.*

4 *Formam quæ verborum corruptio vitiet.*

5 *Formam quæ interruptio vitiet.*

6 *Forma græca baptiZans an verè baptiZet, & cur Græci in forma miniſtrum reticeant.*

1 Baptiſmi forma ſunt verba, quæ ſimul cum ablutione proferuntur. Hæc autem triplex eſt.

Vna ſecundum Latinam Eccleſiam.

Altera ſecundum Græcam.

Tertia, qua vti opus eſt in baptiſmo dubio, cum puta aliquod eſt dubium, an baptizandus aliàs ſit baptizatus. Non eſt autem intelligendū, quod triplex ſit formæ ſubſtantia: vna enim eſt, ſed varius eſt exprimendi modus.

Græcorum forma eſt, *BaptiZetur ſeruus Chriſti talis,* exprimendo nomen eius, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Latinorum verò forma eſt, *Ego te baptiZo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.* Et baptizandi ſub dubio, eſt: *Si es baptiZatus, non te rebaptiZo: ſed ſi non es baptiZatus,*

Zatus, ego te baptiZo, &c. Quamuis credo ſufficeret iſta vltima, *ſi non es baptiZatus, &c.* Eſt autem in omni forma obſeruandum, vt ſimul ſit cum ipſa materia. Nec enim prius verba, quàm materia adhibeatur, ſunt proferenda; nec etiam poſt. Vnde qui poſt aquæ effuſionem verba ſubiungeret, vel ante proferret, non baptizaret: quamuis non ſit neceſſaria mathematica, vel phyſica ſimultas, vt in eodem inſtanti materia, & forma incipiant: ſat eſt moralis ſimultas. Vnde licet poſt vnam vocem emiſſam aqua infunderetur, vel ante, non eſſet inconueniens. Eſt autem circa has formas aduertendum, quod non debent vllo modo variari, ſed integrè ſeruari: aliàs ex negligentia variare, vel conſultò, peccatum eſt graue. Non tamen ob id omnis variatio impedit formam, quo minus verum faciat baptiſmum: aliquando enim impedit, aliquando non. Pro quo hoc eſt generaliter aduertendum, quod quoties mutatur ſenſus verborum poſitorum, tunc non eſt forma, & conſequenter nec baptiſmus: vt ſi quis alia quadam ſententia, vel oratione vellet baptizare, non eſt baptiſmus. In particulari aduertendum eſt, eſſe ſex mutationum ſpecies. Eſt enim ſubtractio verborum, additio, variatio, tranſpoſitio, corruptio, interruptio: quas ſingulas explicare oportet. Explicabimus autem in Latina forma, quæ in vſu noſtro eſt: continetur autem his verſibus.

Nil formæ demes, nil pones, nil variabis.
Tranſmutare caue, corrumpere verba, morari.

2 In primis, non quælibet ſubtractio verborum in illa forma aufert baptiſmum; quamuis vel vnum auferre verbum abſque cauſa, ſit peccatum graue. In primis illa duo verba, *Ego*, *Amen*, non ſunt de neceſſitate, quamuis prætermittere peccatum eſſet, maximè illud, *Ego*: nam, *Amen*, non in omnibus Eccleſijs eſt vſus: vbi autem vſus eſt illud proferendi, non eſt prætermittendum. Si prætermittatur, non aufertur forma. Pronomen, *Te*, neceſſarium eſt, ita vt qui tantum diceret, *baptiZo*, non baptizaret. Reliqua verba neceſſaria ſunt, adeò quòd auferre nomen vnius perſonæ, non eſſet baptiſmus. Similiter auferre præpoſitionem, *In*. Aliqui volunt, quod illud, *&*, ſit neceſſarium; ſed non puto ita eſſe? nam Latinè non aufertur ſenſus, quamuis ſubticeatur illa copula. Additio etiam aliquando aufert, aliquando non aufert formam. Quando additur aliquid repugnans fidei, quæ exprimitur in illis verbis, non valet: vt ſi Arrianus diceret: *BaptiZo te in nomine Patris maioris, & Filij minoris, & Spiritus ſancti,* non baptizaret. Quòd ſi nihil eſt contrarium Fidei Trinitatis, quod apponitur, forma valet, vt ſi diceret: *Ego indignus miniſter te baptiZo in nomine Patris omnipotentis, & Filij vnigeniti, & Spiritus ſancti ab vtroque procedentis,* vera eſt forma. iſta tamen nullo modo verbis ſacramentorum miſcenda, ſed purè recitanda ſunt. Verborum variatio multiplex eſt, non tamen omnis impedit. In primis quantum ad idioma, non impeditur forma, ſi Hiſpano, vel Germano, vel Italico, vel alio quouis idiomate dicatur, dum idem retineatur ſenſus. Immo melius facerent iſti, qui in neceſſitate baptizant, ſi natiuo ſermone proferrent: cum enim ignari ſint linguæ Latinæ, ridiculas voces emittunt. In baptiſmo tamen ſolemni omnes Latini Latino ſermone vti debent. Alia eſt variatio intra ſermonem Latinum. In primis, ſi loco illius, *Ego*, dicat, *nos*, ratione dignitatis (ſicut Epiſcopi ſolent loqui) baptiſmus eſt. Similiter ſi, *Te*, mutet in *vos*, vel in *veſtram dominationem*, vel in nomen ipſius baptizandi, valet forma. Similiter, ſi verbum eadem cauſa mutet in plurale, *baptiZamus*, aut mutet in paſſiuum, *baptiZeris a me*, etiam valet: aut ſi loco illius verbi, *baptiZo*, dicat, *abluo*, vel *lauo*, vel *immergo*, vel *aqua tingo*, vel quid ſimile. At ſi dicat *in nominibus Patris, &c.* non valet baptiſmus? nam nomen ibi fidem, veritatem, poteſtatem, maieſtatem, inuocationem ſignificat, quæ vnum ſunt in tribus perſonis. Nec etiam valet, ſi loco *nomine*, dicat, *fide*, vel *virtute*, quia plus ſignificat *nomen*. poſſet quidem dicere, *In nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus ſancti*. Similiter non valeret, ſi diceret, *In nomine Trinitatis*, & non exprimeret perſonas: vel ſi diceret tantum, *In nomine Chriſti*. nam ſi Apoſtoli vſi ſunt hac forma, id fuit ex peculiari reuelatione Spiritus ſancti, ad imprimendum nomen Chriſti in cordibus fidelium incipientium: modo non licet abſque tali reuelatione, nec eſſet baptiſmus, & hoc puto probabilius. Similiter non valet, ſi mutentur nomina perſonarum, & dicatur: *In nomine genitoris, geniti, & procedentis ab vtroque*. Et hæc eſt communis ſententia, licet aliqui dicant valere. In re tamen ita graui ſecurior eſt ſententia communis. Tamen dici poſſet, *In nomine Patris, Chriſti, & Spiritus ſancti*, Hæc de variatione.

3 Circa tranſpoſitionem notandum eſt, quod quoties ſenſus idem manet, non aufert tranſpoſitio verborum formam. Vnde ſi quis dicat, *In nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti ego te baptiZo. Amen*. vel ſi dicat, *In nomine Patris*

ego te baptizo, & Filij, & Spiritus ſancti. vel ſi dicat, ordine perſonarum mutato, *Ego te baptizo in nomine Filij, & Patris, & Spiritus ſancti*, dum non intendat errorem inducere contra fidem, baptiſmus eſt. Tanta tamen poſſet eſſe in aliquibus formis tranſpoſitio, vt ſenſus auferretur, & tunc non valeret.

4 Circa corruptionem (quæ in pronunciatione conſiſtit) ſi tanta ſit, vt penitus verborum ſignificatio eadem non appareat ſecundum communem intelligendi modum; non eſt tunc forma: at ſi non ſit tanta, ſiue ex ignorantia, ſiue ex malitia faciat, dummodo ſeruetur debita intentio, non ob id forma perit. Vnde approbatur illa forma dicta à quodam ignorante, *Ego te baptizo, in nomine Patria, Filia, & Spiritu ſancta*. Ita approbauit Zacharias Papa, can. retulerunt. de conſ. d. 4. Hinc fit, vt cum in forma non ſit integra pronunciatio, non ob id ſit repetenda, vt ſi loco M. profertur N. vel ſubticeatur littera, dicendo, *Ego te aſ.luo*. vel mutet, *Ego te abſolbo*, vel quid ſimile.

5 Circa interruptionem etiam notandum eſt, quod cum eſt tanta mora interpoſita, vt iam ſit notabilis, eſt repetenda ex integro forma: at ſi quis ſpuendi gratia, vel aliquod verbum ad circumſtantes proferendi, non continuauit formam, non eſt opus repetere. Hæc omnia, quæ dicimus de forma baptiſmi, etiam de alijs ſacramentorum formis ſunt intelligenda, & etiam de Græcorum forma. Valeret enim, ſi diceret, *Ego te baptizo ſeruum Chriſti*. vel etiam, *Chriſtus baptizat hunc ſeruum ſuum*: nam Græci ita intelligunt, cum dicunt, *baptizetur ſeruus Chriſti*, ſcilicet, à Chriſto: ſimiliter in alijs, quæ diximus; maximè enim ſeruandus eſt ſenſus. Vnum tamen hic notandum eſt, quod ſi quis Latinus baptizaret in forma Græca, verè baptizaret: & hoc eſt probabilius, licet alij id negent: tamen peccaret, non ſeruans morem, & præceptum ſuæ Eccleſiæ. Eſt etiam obſeruandum, quod in forma Latina plura exprimuntur, quam in forma Græca: nam in Latina exprimitur cauſa principalis baptiſmi, S. Trinitas, & ſimiliter eadem inuocatur. Exprimitur ſuſcipiens baptiſmum, & miniſter, & actus ipſe baptiſmi. At Græci miniſtrum ſubticent, forſan ad tollendum eorum errorem, qui putabant, miniſtrum eſſe cauſam principalem, quos reprehendit Paulus. Dicebant enim: Ego ſum Pauli: ego ſum Apollo. Præterea Latinus vtitur indicatiuo, ad exprimendam præſentialitatem effectus: Græcus deprecatiuo, ad ſignificandum, quod a Deo eſt communicanda gratia. Rurſus, Latinus vtitur ſecunda perſona, quia aures ſpirituales conſiderat in baptizato: at Græcus tertia perſona, vtens illorum baptizatorum nomine, quia non ſemper corporaliter audiunt. Græci tamen, ſi intentionem debitam habeant, verè in ſua baptizant forma.

ADDITIONES.

Vide Card. Bellarm. cap. 3. Sot. ar. 5. D. Tho. q. 66. ar. 5. & 6. Suarez ibid. Valen. p. 3. Viguer. l. c. ver. 3. Regin. c. 4. Fernan. p. 3. c. 2. §. 4. De Conink, Bonacinam.

Græcorum.) Sot. ar. 6. col. 1. Bellarm. Viguer. loc. cit.

Latinorum.) Vide Sotum, D. Tho. ar. 5. Val. Suar. l. c.

Sub dubio.) Vide c. De quibus, de baptiſmo, & eius effectu.

Eſt autem in omni) Vide Silu. Baptiſmus. 5. nu. 3. Sot. d. 24. q. 1. art. 2. in fine.

Si quis dicat; Ego te baptizo, & protinus immergat, ſufficit, eſt enim moralis concurſus. Sot. d. 3. art. 8. col. 5. cum Richar. 4. d. 13. art. 4. q. 1.

Variari.) Vide Viguer. c. 16. verſ. 4. Valen. q. 1. p. 3. diſp. 3. Sot. d. q. 1. art. 8. D. Tho. q. 60. art. 8. Suar. ſect. 4. l. c.

Nomine Chriſti) D. Tho. art. 6. Suar. ibid. Sot. art. 6. d. 3.

Græcorum forma.) Eſt valida Græcorum forma. Sot. Bellarm. Vig. Sed ſi ea Latinus ſacerdos vteretur, mortifere peccaret. Sot. ar. 5. l. c. Sed forma, qua nos Latini vtimur, verbis Chriſti magis conſentanea eſt, quàm Græcorum. Vide Comitol. lib. 1. Reſp. Mor. q. 9.

At Græci miniſtrum ſubticent.) A Chriſto, per me, ſubintelligunt Græci, vt audiui à viro Græco, catholico, doctoque Theologo: *manibus meis*, ait Conc. Flor. in Inſtruct. Arm. id eſt baptizatur manibus meis. N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Perficitur Sacramentum, ſi actus, quem miniſter exercet, exprimatur, cum inuocatione Trinitatis, vt idem Conc. tradit.

Græcus deprecatiuo.) Græci indicatiuum vſurpant loquendi modum, vt conſtat ex libro, quo illi, ſacramenta miniſtrantes, vtuntur, in quo legitur Βαπτίζεται, id eſt baptizatur. Hoc idem a doctis Theologis, cum S. R. Eccleſia rectiſſimè ſentientibus, eiuſdemque ritus ſectantibus, è Græcis parentibus ortis, Andrea Eudæmon Ioannis, Petro Arcudio, & Matthæo Cariophylo intellexi. Andræas multis annis (Romæ

niæ etiam) Theologiam egregiè profeſſus eſt, & contra hæreticos præclariſſimis excellentis ingenij monumentis, editis, & edendis, depugnauit,& depugnat.Petrus à Gregorio XIV.primum, deinde à Clemente VIII. ad Ruthenos in catholicæ Religionis puritate erudiendos miſſus fuit: nunc vero Scipioni Burgheſio Cardinali ampliſſimo inſeruit, librumque (in vulgus nondum emiſſum.) De concordia Eccleſiæ Latinæ,& Græcæ,ſiue Occidentalis,& Orientalis in Sacramentorum adminiſtratione, non vulgari diligentia conſcripſit. Matthæus apud ampliſſimum Cardinalem Petrum Aldobradinum, multis annis, Theologi munere honorificè perfunctus eſt, in Græcorum Conciliorum editione,in nonnullis Græcorum auctorum monumentis latinitate donandis,cum laude deſudauit; à Greg. XV. Archiepiſcopali Iconij infula ornatus, Lodouiſij Cardinalis ampliſſimi familiaris eſt modo. Hoc anno 1624. quo Romæ denuo Bibliopola meas haſce in Card. Toleti inſtructionem Sacerdotum Additiones edere conſtituit, ijs, quæ in Veneta editione 1622. de indicatiua forma Baptiſmi à Græcis vſurpata dicta fuerunt, hæc addo. Seuerus Patriarcha Alexandrinus lib. de ritibus Baptiſmi edito Pariſijs tomo 6. Bibliothecæ Patrum &c. per Margarinum de la Bigne, hanc adſcribit Baptiſmi formam: Baptizatur,talis N. in nomine Patris Amen, & Filij Amen, & Spiritus ſancti, ad vitam ſæculi ſæculorum. Aethiopes aliam adhibent formam, hanc ſcilicet. Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti Paracleti. Amen.

Error Græcorum, qui pueros a Latinis baptizatos rebaptizare audebant, damnatus eſt in Lateranenſi Concilio c. 4. ſub Innoc. III. Vide Card.Bellarm. l.c.

Mulier infantem baptizauit Italicis hiſce vſa verbis; *Io ti batteZZo co'l Padre, co'l Figlio, con lo Spirito ſanto*;quæſitum eſt;an baptiſmus valeret. Comitolus q.10. l. c. pro affirmante, & negante parte diſputat.

Si quis infantem baptizaret, dicens; *Ego te baptiZo in nomine Patris; Ego te baptiZo in nomine Filij; Ego te baptiZo in nomine Spiritus ſancti*, imperfectus eſſet baptiſmus, puerq. ſub conditione baptizandus; vnitas enim formæ interrupta eſt. ſic Comitolus ſenſit quæſt. 7. loco citato.

De miniſtrante baptiſmum. Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Baptiſmi miniſter quis; & an Angelus baptiZare poſſit.*

2 *Inferior ſuperiore præſente an poſſit baptiZare; & an ſit verus baptiſmus, ſi multi ſimul baptiZent eundem.*

3 *Baptiſmus a malo miniſtro datus, an ſit efficax ſicut datus à bono, & quid de eo qui putans maſculum, baptiZat fœminam.*

1 VLtra materiam, & formam ſacramenti, neceſſarius eſt miniſter conferens. Hic autem non poteſt eſſe vnus reſpectu ſui ipſius, quia tunc veritas formæ non conſiſteret, non enim verum eſſet dicere, *Ego te baptiZo* Eſt autem duplex miniſter,vnus neceſſitatis, alter ex officio. Miniſter ex officio tantum eſt Sacerdos, & non omnis, ſed Curatus, ſeu parochus: adeoq. peccaret, qui extra neceſſitatem baptizaret, niſi parochus eſſet: & ſi laicus eſſet, fieret irregularis, vt habetur cap.1. de cler.non ordinat. miniſtr. hæc tamen irregularitas eſt intelligenda, ſi ſolemniter baptizet. Vnde non bene Siluester.baptiſmus,3.§.1. vniuerſaliter eſt loquutus.Miniſter neceſſitatis adhuc duplex eſt: vnus ſecundum legem ordinariam Dei; alter eſt ſecundum ſupernaturalem Dei ordinationem. Hic poſterior eſt Angelus,aut anima extra corpus, qui ex diuina voluntate poſſunt baptizare, non tamen ſecundum communem Dei legem: Vnde,niſi conſtet eſſe bonum Angelum,vel animam ſanctam, non eſt baptiſmus cenſendus: ſecus ſi boni ſint, tunc enim voluntate diuina fecisse credendum eſt. Miniſter verò ſecundum communem Dei legem, eſt homo cuiuſque ſexus, ſiue vir, ſiue fœmina, ſiue hermaphroditus; cuiuſque ætatis,ſiue puer, habens tamen vſum rationis, ſiue iuuenis,ſiue ſenex; cuiuſque ſtatus, ſiue laicus, ſiue Eccleſiaſticus; cuiuſque conditionis,ſiue ſeruus, ſiue liber; cuiuſque vitæ, ſiue Iudæus, ſiue Paganus, ſiue alius quiuis infidelis; cuiuſque moris, ſiue peccator, ſiue non, ſiue præciſus ab Eccleſia, ſiue non. omnes iſti poſſunt baptizare. Tamen in omnibus eſt neceſſaria intentio debita faciendi id, quod facit Eccleſia, vti diximus. Vnde,licèt infidelis non crederet ſe quidquam boni facere, & cũ irriſione faceret; ſi tamen ad petitionem baptizand

baptizaret,intendens facere id quod facit Eccleſia Chriſtiana,vel vt ille petit,verè baptizaret.

2 Quamuis autem iſti omnes poſſint in neceſſitate baptizare, & non peccent, licèt in peccato ſint (ſicut peccat,qui ſolemniter, in peccato exiſtens,ſacramentum miniſtrat) tamē vnuſquiſque inferior debet cedere in præſentia ſuperioris: vt cum adeſt vir, non debet baptizare fœmina: cum Eccleſiaſticus,non debet laicus, & ſic conſequenter: licet non eſſet mortale oppoſitum facere: immo aliquo caſu potius a laico, quàm à parocho, etiam baptiſmus eſſet ſuſcipiendus: puta, ſi parochus nollet baptizare, niſi accepta pecunia in precium, quod ſimonia eſt; tunc, ſi paruulus eſt baptizandus, baptizetur potius ab ipſo ferente illum ad baptiſmū: Quod ſi adultus eſt, petat ab alio, etiam infideli: & ſi nullus adeſt, & periculum mortis iniſt, tunc potius debet mori: cum baptiſmo in voto: cum hoc enim ſaluatur. Et hæc eſt communis ſententia. Licebit tamen aquam puram emere ad baptizandum, quia non eſt emptio rei ſacræ. Hoc autem eſt obſeruandum in miniſtro, vt vnus ſit; plures enim ſimul baptizare non poſſunt. Vnde ſi eſſet vnus mutus, qui non poſſet verba proferre; alter manibus carens,qui non poſſet aquam infundere: ſi vterque conueniret, & vnus vnum, alter aliud præſtaret, non eſſet baptiſmus. Et hæc eſt communis ſententia, licet oppoſitum aliqui velint, ſed non eſt opinio conueniens: nam verba notant exercitiū actus ab ipſo miniſtrante, etiam in forma Græca. Nec etiam eſt baptiſmus, cum multi baptizant, & ſinguli dicunt, nos te baptizamus, ita quod illud pronomen faciat ſenſum copulatum, ſeu complexum, quaſi ſinguli alios in baptiſmi conſortio ſignificent: tunc non eſſet baptiſmus, vt communior opinio tenet,licet aliqui teneant oppoſitum. At ſi multi baptizent, ſinguli dicentes *Ego te baptizo*,vel,*nos te baptizamus*, per illud plurale intendentes ſingulare, tunc eſſet baptiſmus. Si enim vnus præcederet, ille baptizaret,illi nō,ſed eſſent rebaptizatores: ſi verò omnes ſimul,tunc omnes, & ſinguli baptizarent, ſicut multi conſecrant hoſtiam. Quod poſſet accidere, ſi forſan duo aliqui de præbenda contendentes baptizare conarentur. Hæc ſunt circa miniſtrum notanda.

3 Sed vnum eſſe dubium hic poterat, an baptiſmus collatus a malo miniſtro ſit ita efficax, ſicut collatus à bono. Et dico, quod quantum ad effectum per ſe ipſius baptiſmi, qui datur ex opere operato; æqualis eſt valoris vterque baptiſmus: tamen ex parte illius,quod dans ſua deuotione,& petitione impetrat à Deo, maioris efficaciæ eſt baptiſmus collatus à bono. Amicus enim Dei, & ſeruus impetrat ea, quæ inimicus & peccator impetrare non poteſt alijs. Aliud dubium hic eſſe poteſt de eo, qui putat ſe baptizare fœminam, & baptizat maſculum; aut putat baptizare Petrum, & baptizat Ioannem: dico, quod error perſonæ, vel ſexus, non impedit baptiſmum, dummodo miniſter baptizare intendat: niſi exprimeretur in intentione, quòd non vult baptizare,ſi eſt alius, quàm putat. Sed hoc nullus facit.

ADDITIONES.

In Vide Viguerium verſ. 10. Valen. q. 2. part. 1. Sot.cum Magiſtro, & Scol. d.4. D. Thom.q.67. Suar.ibid.Silu.Baptiſmus 3.Angles q.3.de Bapt. Card.Bellarmin.c.7.l.c.Reg.c.6.Fernan. §. 5.l.c. De Conink.

Angelus.) Sot.diſt. 1.q.5.art.7. D.Tho.q.64. art.7.Caiet.Suarez.ibi. Silu.l.c.num.3. Dæmon tamen non poteſt; quia hoſtis eſt fallax: Silu. loc.cit.num.3.ex D.Tho.Narrat Niceph.lib.11. cap. 20. Amphilochium ab Angelo in Epiſcopum conſecratum, & virginem quandam ab Angelo baptiſmo regeneratam martyrij palmam adeptam fuiſſe. Vide librum noſtrum de extrema vnctione.pag.98.99.

Plures enim.) Sotus ar.4.d.4. Paludan.4. d.1. q.2 D.Tho.q.67.art.6.Caiet. Suarez ibid. Valen.1.2.Silu.nu.9.

Vnum dubium.) Vide D.Tho. q.64.at.5.Suarez.ibid.Sot.d.1.q.5.art.5.Silu.l.c.nu.5.

Aliud.) Vide Sotum d.1.q.5.art.8. vanam, & pernicioſam appellantem diſtinctionem Innoc. apud Silu.§.vlt.l.c.

Qui ludens baptizaret, verum conferret ſacramentum,ſi intenderet baptizare: ſecus, ſi fingeret,& non intenderet,&c.Sot.l.c. vbi de Anaſtaſio puero.

Cooperanſq. cuicumque baptizanti, ſine auctoritate, extra extremam neceſſitatem, peccat mortiferè.Regin.c.6.nu.47.l.c.

Obſtetrices ſcire debere baptiſmi formam, docent Nauar.c.22. num. 6. Sà, ver. Baptiſmus nu.12.Zambranus,Val.Reginal.lib. 27. c.6.P.F. P.nu.45.poſt Palud. & Ioann. de Turrecrem. at Suarez tom.3.diſp 31.ſect.1. contra ſentiens nō agnoſcit præceptum naturale, aut Eccleſiaſticū, quod eas obliget.Et hoc valde probabile.Munus hanc obligationem non videtur inducere. non ſunt improbabiles tamen contra ſentientium rationes.

De

De ſuſcipiente baptiſmum.
Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Baptiſmum ſuſcipere omnes tenentur, ſine eo enim de lege ordinaria nullus ſaluatur,*
2 *Paruuli, & adulti tenentur baptizari, & quid dicendum ſit de filijs infidelium, ac de expoſitis.*
3 *Tria in ſuſcipiente Baptiſmum neceſſaria Intentio, Fides, & Dolor de peccatis admiſsis.*
4 *Monſtrum an ſit baptizandum.*
5 *Adulti an ſtatim ad Baptiſmum admittendi, cum petunt.*

1 POſt Euangelij promulgationem per Apoſtolos factam, præceptum diuinum generale eſt, omnes ad baptiſmum ſuſcipiẽdum obligans: ſine quo in re, vel in voto ſuſcepto, nullus de lege ordinaria ſaluatur, iuxta illud Ioannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.*

Sub hac autem generalitate primò comprehendimus exiſtentes in originali peccato, ſiue etiam exiſtentes in actuali, etiam ſanctificatos in vtero matris, ſi qui modo eſſent: tales enim tenentur ſub præcepto recipere, vt habeant characterem; & vt Chriſto Domino in paſſione (quod per baptiſmum fit) conformentur: quamuis hi, ſi ante baptiſmum decederent, ſalui eſſent ratione gratiæ ſanctificantis.

2 Secundò, comprehendimus etiam paruulos, & adultos: paruulis enim baptiſmus conferri poteſt, & collatus conſequitur ſuum effectum, vt definitur in cap. maiores. de baptiſ. ſi enim his conferri non poſſet, eſſet illa ætas abſque remedio, quod vanum eſt dicere. Hoc tamen circa paruulos eſt aduertendum (ſecundum communem ſententiam, & probabiliorem) ſi filij ſint infidelium, qui ſui iuris ſunt, & non ſerui; non debent inuitis parentibus baptizari, quia iure naturæ ſunt ipſorum parentum: quod ſi baptizentur inuitis parentibus, tenet baptiſmus: tamen non ſunt ab illorum cura ſubtrahendi, donec illuceſcat vſus rationis. Quin etiam ipſis inuitis poſſent baptizari, ſi vellent filij. Etiam adhuc circa paruulos aduertendum, quod cum expoſiti inueniuntur, vt in nemore; & eſt rationabilis cauſa dubitandi, an baptizati fuerint (puta, quia ſine ſcripto inueniuntur, & nimis recentes ſunt) ſub dubio ſunt baptizandi. Idem quoque cenſendum eſt de eo, etiam adulto, qui natus eſt inter exteras nationes, & neſcitur, an baptizatus, vel an rectè baptizatus fuerit. Aduerte etiam circa paruulos, quod cum eis comparantur adulti, qui nunquam vſum rationis habuerunt, ſed in natiua ſunt amentia: hi enim, vt pueri baptizari poſſunt, etiam repugnantes: ſecus, ſi habuerunt aliquo tempore iudicium rationis, vel patiuntur lucida interualla. Non enim baptizandi ſunt in amentia, etiam vrgente neceſſitate, niſi in tempore vſus rationis habuerint voluntatem baptiſmi: tunc enim ratione huius intentionis virtualis poſſunt baptizari, & eodem modo dormientes.

3 Tertiò, vt ad adultos redeamus, notandum eſt, quod triplex eſt neceſſaria diſpoſitio in adultis ad baptiſmum: intentio ſuſcipiendi baptiſmum, fides, dolor de peccatis commiſſis. Hæc autem non eodem modo ſunt neceſſaria. Intentio namque ita eſt neceſſaria, vt ſi deſit actualis, vel virtualis, non ſit baptiſmus. Vnde fit, vt qui renuens, & inuitus baptizatur, non ſit verè baptizatus; ſi tamen interius conſenſit, quamuis metu, & vi, tunc baptizatus eſt, & recipit characterem, ſed non gratiam; cogendusq́. eſt, vt maneat in fide Chriſtiana, vt habetur cap. maiores. de baptiſ. Fides quidem eſt neceſſaria, ſed tantum ad recipiendam baptiſmi gratiam, non ad characterem. Vnde ſi accederet aliquis cum intentione ſuſcipiendi baptiſmum, tamen non credens vni articulo, vel pluribus articulis fidei; recipit characterem, non tamen gratiam, donec deponat errorem, & diſponatur. Dolor etiam hoc modo neceſſarius eſt ad gratiam, non ad characterem. Vnde, ſi aliquis cum voluntate actuali peccandi, accederet; cum debita tamen intentione, reciperet characterem, ſed non gratiam, donec confiteretur de tali peccato, & fictione, in qua recipit baptiſmum; ſicut etiam ille, qui cum errore accedit. Iſte enim dicitur accedere fictè, & ponere obicem: at ablato obice, baptiſmus conſequitur ſuum effectum; & dat gratiam, & remiſſionem omnium peccatorum antecedentium baptiſmum, quoad culpam, & totam pœnam. Verum eſt, quòd ſi miniſtro conſtaret horum fictio, nullo modo ad baptiſmum eos admittere deberet. Tamen conſiderare oportet, quòd qui fictè accedunt, & poſtea confeſſione remouent fictionem, non debent peccata ante baptiſmum commiſſa confiteri (non enim eſt confeſſio facienda vlla de illis, nec vlla imponenda eſt pœnitentia) ſed cum ſola attritione, accedente baptiſmo, totaliter delentur

Q 4 quam-

quamuis, ſi erant peccata obnoxia reſtitutioni, non liberentur à reſtituendo.

4 Quartò notandum eſt, quòd poſſet accidere, vt aliquod monſtrum naſceretur viuum, duplicatis partibus humanis, vt cum duplici capite; & pectore: & tunc obſeruandum eſt, an probabile videatur eſſe duos: tunc enim vnus illorum abſolutè, alter ſub conditione baptizandus eſt. Quod ſi vnum hominem eſſe appareat, ſemel eſt baptizandus. Quia verò non omnino certum eſt, illos eſſe duos, ob id non ſimul baptizandi, ſed modo prædicto. In alijs verò neceſſitatibus, vt cum eſt multitudo nimia baptizandorum, vt fuit in primitiua Eccleſia, & modò eſt in India; poſſent ſimul plures baptizari aſperſione: & tunc forma eſt, *Ego vos baptizo*: ſed non debent tot ſimul eſſe, vt periculum ſit, ne omnes non abluantur, & attingantur aqua.

5 Quintò etiam circa adultos eſt notandum, quod non ſtatim ad baptiſmum ſint admittendi, cum ipſum petunt, ſi ex infidelitate veniunt: ſed ſunt per aliquot menſes inter catechumenos detinendi, vt in fide inſtruantur; & vt eorum conſtantia probetur; & propter reuerentiam ſacramenti. hoc autem ob duas cauſas impediri poteſt. Prima eſt, cum iam qui petit, eſt in fide inſtructus, & probatus.

Altera eſt, cum neceſſitas vrget infirmitatis, vel obſidionis, vel naufragij, vel alicuius ſimilis: tunc enim vtcumque fide expoſita, cui ille aſſentiat, eſt baptizandus. illi verò, qui detinentur expectantes baptiſmum, ſi interim obeant abſque baptiſmo cum contritione, & voto baptiſmi, ſaluantur.

ADDITIONES.

Vide Valen.q.3.Suar.d.24.25.Sot.d.5.& alios Scholaſticos, cum Mag.D.Tho.3.p.q.68.Angles in 4.q.2.l.c.Fernan.§.6. de neceſſitate baptiſmi. Suarez multa diſp.27.Regin.cap.7. De Conink, Bonacinam.

Nullus de lege ordinaria.) Sot.art.1.D.Tho. art.1.Silu. Baptiſmus 4.nu.1.

Paruulis.) D.Tho.art.9.Sot.art.eod. De baptiſmo infantium contra Anabaptiſtas Cardin. Bellar.cap.8.Suar.d.25.

Inuitis.) D.Tho.Sot.art.10.Silu.l.c.nu.6.

Tertiò, vt ad adultos.) Pet.à Sot.lect.1. de bapt. De baptiſmo adultorum D.Tho.Sot.ar.4. Suarez.d.24.Valen.l.c.

Intentio.) Vide Sot.art.7.D.Thom.Suarez, Angles art.5.q.2.l.c.

Fides.)Sil.n.10.Vide Sot.D.Tho.ar.8.Angles ar.6.Suar.ſect.2.Card.Bellar.lib.1.c.10.de Bapt.

Dolor. D.Tho.Sot.art.4.Angles art.5.Suarez l.c. Pet. à Sot. nam ſine pœnitentia gratia baptiſmi non acquiritur. Sufficit tamen attritio. Vide Val.par.4.q.3.diſp.4.

Cum attritione nota.) Angles l.c.d.12.ar.4. q.1.Vide citatos ad cap.15. Suarez tom.3. diſp. 28. ſect.2.

Confeſſio facienda non eſt.) D.Tho.Sot.ar.6.

Quartò) De Monſtro Silu.baptiſmus 3.n 10. Sot.d.3.art 9.col.11.hanc ſtatuens regulam certiſſimam. Si conſtet, vnicum eſſe ſuppoſitum, ſimplici forma baptizandum eſt; ſi duo, geminandus baptiſmus. Erunt duæ animæ; ſi erunt, duo corda. Vide Comitolum.q.8.l.c. Olim eis, qui baptiſmum ſuſceperant (etiam infantibus,) dabatur Euchariſtia. Vide notata inferiùs ad cap.29. huius libri §.Infantibus.

De effectibus, & ſpeciebus baptiſmi. Cap. XXII.

ELENCHVS.

1 *Baptiſmi effectus quadruplex; peccati originalis, & in adultis etiam actualis, remiſſio; pœnæ totius peccatis debitæ remiſſio; character, & irregularitatis ablatio.*

2 *Differentia trium Baptiſmorum, ſcilicet aquæ, ſanguinis, & flaminis; & concluditur ſolum baptiſmum aquæ characterem imprimere.*

1 MVlti ſunt baptiſmi effectus: Inter alios, hi ſunt præcipui.

Primus eſt gratia, qua remittitur peccatum originale, etiam actuale in adultis.

Secundus eſt, totius pœnæ pro peccatis debitæ remiſſio: adeò quod ſi debitè accedat baptiſmo, conſequatur totius pœnæ indulgentiam: vt ſi ſtatim moreretur, quamquam plenus prius fuerit peccatis, euolaret ad cœlum.

Tertius eſt character, quo habet poteſtatem recipiendi alia omnia ſacramenta, quæ ſine baptiſmo præcedenti conferri non poſſunt.

Quartus eſt ablatio irregularitatis: aufert enim baptiſmus omnes irregularitates ante baptiſmum contractas, præter bigamiam, & alias, quas ſupra diximus: non tamen aufert obligationem circa aliam perſonam. Vnde qui debebat alteri, nõ abſoluitur per baptiſmum à debito; qui erat reus mortis pro aliquo crimine, nõ liberatur à morte per baptiſmũ: licet ſoleant iudices ſimilibus parcere, præſertim ſi pars eſt ſatisfacta. Iſta omnia, quæ hactenus diximus, de aquæ baptiſmo intel-

intelliguntur. Sunt enim alij duo baptiſmi, baptiſmus ſanguinis, qui eſt martyrium, de quo Lucæ 12. *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, vſque dum perficiatur*. Et eſt Baptiſmus flaminis, qui eſt contritio de peccatis.

2 Differunt auté iſti tres baptiſmi dupliciter. Primò ex parte ſuſcipientis; nam flaminis tantum eſt adultorum; hi enim ſoli poſſunt conteri de proprio peccato: alij duo ſunt communes etiá paruulis. Vnde ſi paruuli occidantur ab aliquo in odium Chriſtianorum, quia filij Chriſtianorum ſunt, licet aqua non ſint baptizati, ſaluantur. Et rurſus, cum mulier prægnãs ſubit martyrium, & infans in vtero ſaluatur, & fit martyr, vt tenet Silu. verb. baptiſ. 1. §. 2. cum Palud.

Secundò, differunt ex parte effectus. Baptiſmus enim aquæ imprimit characterem, quem nullus alius baptiſmus imprimit; quamuis martyrium det aureolam, quæ gloria quædam accidentalis eſt. Præterea baptiſmus aquæ, & ſanguinis peccatum cum tota pœna remittunt: at flaminis nonniſi iuxta quantitatem doloris, & contritionis pœnam remittit. culpam autem aufert, cum ſufficiens eſt dolor, vt contritio ſit: de qua poſtea dicemus in materia de pœnitentia.

ADDITIONES.

Vide Magiſtrum, & Schol. 4. diſt. 6. Sot. ibid. Silu. Baptiſmus 6. D. Tho. q. 69. Coronam par. 4. Cardin. Bellar. à cap. 12 l. c. Regin. à cap. 9. De Conink. Syluium in 3. par.

Sunt alij duo.) De triplici baptiſmate Pet. à Sot. lect. 5. Sot. d. 3. art. 11. Magiſter & Schol. d. 3. D. Thom. q. 66. art. 11. Fernan. §. 1. Vide Cardin. Bellar. cap. 6. l. c.

Cum mulier prægnans.) Vide cap. 18. huius libri §. in ventre.

De ſolemnitatibus baptiſmi. Cap. XXIII.

ELENCHVS.

1 *Solemnitates Baptiſmi, an ſint de eſſentia, & cur inſtitutæ.*
2 *Catechiſmus, & exorciſmus quid ſint? & quæ ceremoniæ adhibeantur in Exorciſmo.*
3 *Vnctio olei cur in baptiſmo adhibeatur.*
4 *Chriſma cur adhibeatur in Baptiſmo? Qui & quot adhiberi poſſint Patrini; qui eſſe poſſint, & cur adhibeantur.*
5 *Affinitas triplex in Baptiſmo contrahitur.*

1 QVæ hactenus diximus, ſunt ea, quæ ad neceſſitatem baptiſmi pertinent; vbi enim baptiſmus eſt, ibi neceſſario forma, materia, miniſter, ſuſcipiens, & effectus character, ſunt. At verò quædam ſolemnitates ſunt in baptiſmo, quæ quamuis ad ipſius eſſentiam non pertineant; attamen obſeruãdæ ſunt, adeò quòd, ſi aliquis eſt baptizatus propter neceſſitatem abſque illis, ſi baptizatus vixerit, ſunt tales ſolemnitates adhibendæ, quamuis baptiſmus non ſit repetendus. Quòd ſi neceſſitas baptiſmi non vrgeat, nullus baptizare debet abſque illis: ſunt enim ab Eccleſia inſtitutæ propter reuerentiam ſacramenti, ne ita aridus, & nudus ad tantum ſacramentum fieret acceſſus. Similiter ad excitandam fidelium deuotionem: maximè enim iſtæ exteriores ſolemnitates animos ad deuotionem accendunt in Deum. Similiter propter eruditionem: quia maximè iſtis ſignis ſenſibilibus homines etiam ignorantes erudiuntur, & eorum ſignificationes faciliùs percipiunt. Similiter etiam propter vtilitatem: quia iſtæ ſolemnitates non carent magna virtute & efficacia erga animos, vt dicemus.

2 Iſtæ ſolemnitates diuiduntur in duas partes, quædam antecedunt baptiſmum, quædam ipſum ſequuntur.

Quæ antecedunt, ſunt tres, Catechiſmus, Exorciſmus, Vnctio olei ſancti.

Per Catechiſmum inſtruitur baptizandus circa fidem, quam profiteri debet: hoc enim ſignificat vocabulum. Eſt enim Catechiſmus inſtructio credendorum. Nec obſtat, quòd baptizandus ſit paruulus: nam ſufficit, quod per ſuſceptores ſuos recipiat inſtructionem.

Altera diſpoſitio eſt, Exorciſmus, quæ eſt abiuratio, & increpatio quædam maligni ſpiritus: arcetur enim, & expellitur poteſtas dæmonis, impediens ſalutem ſpiritualem baptizandi. In quo ſunt tres cæremoniæ.

Prima eſt exſufflatio, qua expulſio dæmonis ſignificatur: cum manus impoſitione, & ſigno crucis, ad præcludendam viam dæmoni, ne regrediatur.

Secunda eſt ſalis in ore immiſſio, ad denotandam ſapientiam, qua opera Chriſtiana debent eſſe condita.

Tertia eſt ſaliua, digito auribus, & naribus appoſita, ad denotandam apertionem ſenſuum ſpiritualium. Exorcizare eſt Exorciſtæ, ſicut catechizare, eſt lectoris: quamuis modò totum faciat Sacerdos, qui baptizat.

3 Tertia diſpoſitio eſt, Vnctio olei ſancti, quæ ad Exorciſmum poteſt referri: quo oleo fit crux in ſcapulis, & pectore, ad ſignifican-

dam

dam ſubiectionem diuinæ legi, & quòd ſubiectio debet eſſe ex amore. Fit oleo, ad denotandum, quod debet pugnare pro fide ſuſcepta: pugiles enim oleo inungebantur. Multæ aliæ particularitates in his interueniunt, quas prætermitto, quia facile eſt cuilibet videre in ipſo libro, vbi cœremoniæ iſtæ exercendæ traduntur.

4 Poſt baptiſmum ſunt tres cœremoniæ.

Prima eſt ſignatio ſincipitis chriſmate, quod ſignificat duo: & ius ad gloriam futuram, & præparationem cuiuſque Chriſtiani ad reddendum rationem de ea, quæ in ipſo eſt, & fide. Eſt etiam veſtis candida, quæ ſignificat ſtatum innocentiæ baptizati: & candela accenſa in manu, ſignificans lucentem fidem per opera; iuxta illud: *Sic luceat lux veſtra coram, &c.*

Præter has alia eſt ſolemnitas. Debent enim eſſe ſuſceptores, ſiue patrini, qui leuent baptizandum de ſacro fonte; qui etiam ſunt in catechiſmo. & quamuis idem eſſe poſſit in vtroque, tamen conſuetudo aliter habet. Sunt enim alij pro catechiſmo, alij pro baptiſmo. Immo duo pro vno, duo pro altero, maſculus & fœmina. Nunc tamen ex Concil. Trid. de reform. ſeſſ. 24. c. 2. non debent eſſe niſi vnus, ſiue vir, ſiue mulier; vel ad ſummum vnus, & vna. in quo etiam cap. ſtatuit, quòd ſi alij vltra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant. Et attende, quod hi duo non poſſunt eſſe, niſi ſit alter maſculus, & altera fœmina: hi autem non debent eſſe Monachi, nec Religioſi, nec non baptizati, nec pater, nec mater baptizandi, quamuis ad catechiſmum ſufficerent tantùm catechizati. Iſti autem tenentur baptizatum circa fidem, & mores inſtruere: quamuis non ſit tanta obligatio modò, cum parentes iam Chriſtiani ſunt, ac erat, cum non ita ſolebant eſſe. Eſſet autem modò, ſi non eſſent tales parentes; vel eſſet aliquis defectus, vel negligentia in eis.

5 Vnum tamen hic eſt aduertendum, quòd inter iſtos ſuſceptores, & baptizantem, & baptizatum contrahitur affinitas quædam impediens matrimonium. Eſt triplex in hoc affinitas.

Prima eſt, paternitas inter ſuſceptores, & baptizatum: & inter hunc & baptizantem.

Secunda eſt, compaternitas inter ſuſceptores, & patrem & matrem baptizati; & inter baptizantem etiam cum matre & patre, licet non cum ſuſceptoribus. Erat & tertia, fraternitas inter filios, & filias ſuſceptoris, & baptizatum: ſed hæc fraternitas nunc ablata eſt per Concil. Triden. eadem ſeſſ. & cap. ſupradicto. Iſta affinitas eſt tanta, vt impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, quando eſt in baptiſmo. Quòd ſi eſt in ſolo catechiſmo, in quo non ſequitur baptiſmus (quia verbi gratia, fuit impeditus, vel ante factus) tunc contrahitur etiam affinitas, ſed non vt dirimat contractum matrimonium, ſed vt ſit aliquod peccatum contrahere; cum autem ſuſceptor eſt non baptizatus, non contrahitur iſta affinitas, licet contrahatur, quando baptizatur. De his tamen impedimentis latius dicendum eſt, in materia de matrimonio. Atque iſta de baptiſmo ſufficiant.

ADDITIONES.

Vide Silu. Baptiſmus 5. D.Thom.q.71.Suar. ibid. Sot.4.d.6.q.2. Val.diſp.4. q.6.l.c. Cardin. Bellar. à cap.24.l.c.

Suſceptores.). Suſceptor non eſt ſimpliciter neceſſarius: Sot.d.4.q.vnic. art.col.5. De ſuſceptorum origine, & vſu Ioſeph Vicecomes lib.2. c.30.vol.1, Obſeru.Eccleſ. cur.inſtit.c.31. mares marũ ſuſceptores extitiſſe, & fœminas fœminarum c.32.quibus cõceſſum, ſuſceptores eſſe, c.32.

Iſti tenentur.) Vide Sot.l.c concl.2. & cap. vos ante de conſecr.d.4. Valen.diſp.4.q.2.par.3. Suar.q.67.art.8.

In ſolo catheciſmo.) Quidam cenſent, ex catechiſmo nullam emanare affinitatem. Vide Ledeſ. q.56.art.3.de Mat.Sanchez lib.7.diſp.10.de mat.n.12. impedimentum catheciſmi per Conc. Trid. ſublatum eſſe, opinatur: at Ferd.Rebellus de oblig.iuſt.p.2.lib.3.q.18.reſtrictum, non ſublatum. vtraque opinio probabilis. Vide Nauar. cap.22. nu.4.

Non eſt baptizatus.) cap. In baptiſmate de conſecr. d.4. ſi baptizatus filium infidelis baptizet, nullam cum infideli contrahet cognationem.

Si deſit ſuſceptor, pater poteſt filium ſuſcipere. cap.Ad limina.30.q.1. Vide Suar.q 67.art.8.

In priuato baptiſmo, ex præcepto Eccleſiæ, non eſt neceſſarius patrinus; in quo, ſi adhibeatur cœremonia, probabile eſt, à patrino cognationem contrahi. Suar.l.c. ex Sot.diſt.42.q.1.art.3.

Si nulli patrini deſignentur, quando ſunt plures, quàm duo, & omnes tangant, & fortaſſis nullus cognationem contrahet, quia non ſunt ſuſceptores, eo modo, quo vult Eccleſia. Suar.l.c.Nau. & alij quidam dicunt, contrahi ab omnibus; alij a primo viro, & prima fœmina tangente. Vide Sanch.lib.7.diſp.57.de Mat.& Rebellum diſp.6. l.c.vbi ex Congreg.Conc.tradit, omnes contrahere, ſi nullus, vel plures eligantur, & plures tangant, & de primo tangente non conſtet. Alia etiam refert, ex eadem Congreg.

Ad contrahendam cognationem Patrini reſponſio non eſt neceſſaria. Couar. Rebel. l. c.

Quidam, ex Cong. Conc. aiunt. ſuſceptorem eſſe poſſe in baptiſmo virum pro fœmina, & fœminam pro viro. Vide etiam Suar. l. c.

Non procuratorem, ſed qui eum mittit ad ſuſcipiendum, contrahere cognationem ſpiritualem, aiunt Card. Panorm. in c. veniens. de cognat. ſpir. Angel. inſtit. de nuptijs §. illud, Rebellus quæſt. 6. loc. cit. n. 12. & Nauarr. in fine lib. 5. conſil. Sic Congregationem Conc. ſenſiſſe dicens, Suppl. Gab. 4. d. 42. Sa de impe. mat. alij contra ſentiunt. De hac re multa Sanchez loc. c. diſp. 59. exiſtimans probabilius, procuratorem nõ contrahere hanc cognationem. Inter non principes, non ferenda conſuetudo, vt puer per procuratorem ſuſcipiatur. Rebellus l. c.

Mulierem aſſiſtentem baptiſmo, & non tangentem puerum, dum baptizatur, non contrahere hanc cognationem, tradit Ledeſ. l. cit. ex eadẽ Congreg. eiuus reſponſum à ſe viſum fatetur. Suſcipiendum, & tangendum puerum, cenſet, intentione ſuſcipiendi. Si contrahenda ſit cognatio, contactum ad eam contrahendam, neceſſarium exiſtimat Sanch. diſp. 46. l. c. ſufficit autem tangere veſte tectum. Rebell. l. c.

De intentione Sanchez diſp. 58.

Infidelis non poteſt eſſe ſuſceptor c. in baptiſmate de conſecrat. diſp. 4. nec hæreticus, in Baptiſmo præcipue. Suarez. tom. 3. in 3. p. com. art. 2. q 67. Sotus 4. diſt. 4. quæſt. vnica, art. 8. Greg. de Val. tom. 4. com. in D. Th. dep. 4. quæſt. 2. p. 3. §. ſecundo Sanchez de mat. lib. 2. diſp. 60. nu. 2. à quo munere repellitur is diuino, & naturali iure: idem docet Val. Reginal. tom. 2. lib. 27. cap. 5. n. 36. Praxis For. Pœnit. Filiuccius to. 1. Quæſt. moralium tract. 2. cap. 7. n. 150. catechiſ. Rom. de Baptiſmo Ritual. Pauli v. Et Clemẽs viij. cõſt. 42. Cum ſicut non ſine etiam ſtatuit, ne Itali catholici inter hæreticos morantes filios ſuos ab hæreticis de ſacro fonte leuari permittant.

De Baptiſmi ritibus nonnulla Steph. Dur. li. 1. c. 19. de Ritib. eccleſ. De antiquis Baptiſmi Ritibus, & cæremonijs, Ioſeph. Vicecomes libros quinque, primo obſeruationũ eccleſiaſticorũ volumine cõtentos, edidit, Mediolani anno 1615.

De confirmatione. Cap. XXIV.

ELENCHVS.

1 *Confirmationis Sacramentum quomodo neceſſarium.*

2 *Confirmationis materia eſt Chriſma: vbi quid Chriſma, & an nouum, & cum balſamo eſſe debeat. Forma quæ, miniſter quis; & ſuſcipiens qualis.*

3 *Characterem imprimit; & quid ſignificent Capitis ligamentum, & alapa.*

4 *Patrini qui, & quot adhibendi; quo tempore conferendum hoc ſacramentum, & qua neceſſitate neceſſarium.*

1 Confirmatio ſecundum eſt ſacramentum poſt baptiſmum, adeò quòd alia ſacramenta, maxime ſacramentum Ordinis, non liceat, iſto non præcedente, ſuſcipere. Quamuis, ſi conferatur ordo, teneat: non eſt enim ſicut baptiſmus, qui niſi præcedat, prohibet ordinem, & alia ſacramenta, vt collata non teneant. Et omnia quæ in baptiſmo indagauimus, in ſacramento hoc oportet etiam indagare.

2 Primum eſt, materia: hæc autem eſt chriſma, non quodcumque, ſed conſecratum ab Epiſcopo conſecrato, & non tantùm electo, adeò quod niſi talis ſit conſecratio, non cenſeatur materia ſacramenti. Chriſma autem eſt vnguentũ ex oleo oliuarum, & balſamo confectum. Eſt autem opus, vt ſit nouum illius anni, ideſt, conſecratum eodem anno: aliàs ſine neceſſitate confirmare chriſmate præcedentis anni, peccatum eſt contra præceptum canonicum. can. ſi quis de alio de conſecrat. diſt. 4. quamuis teneret confirmatio. Chriſma enim præcedentis anni comburi debet, cum nouum conſecratur. Solet eſſe grauis controuerſia, an balſamum ſit neceſſariũ, ita vt, ſi quis ſolo oleo cõfirmaret, verè confirmaret. Omnes conueniunt eſſe neceſſarium neceſſitate præcepti, adeò quod peccaret mortaliter, qui omitteret. An tamen ſit neceſſarium neceſſitate ſacramẽti, communis opinio tenet quod ſic. Caietan. 3. parte, in materia de Confirmatione, tenet oppoſitum, & Sotus eum cum alijs ſequitur. Et videtur huic fauere cap. paſtoralis. de ſacramen. non iteran. vbi quidam confirmauit ſolo oleo, abſque balſamo, & conſultus Papa Innocent. III. dixit, quod nihil iterandum erat, ſed cautè ſupplẽdum, quod incautè fuerat omiſſum. Si igitur non erat iterandum, ergo fuit ille verè confirmatus. Et quamuis opinio iſta probabilis ſit, tamen ſecurior tenenda eſt oppoſita. nam Concilium Florentinum, cum dixiſſet, materiam eſſe neceſſariam ad ſacramenta, pro confirmatione ponit chriſma ex oleo, & balſamo cõfectum, & ad cap. paſtoralis. dici poteſt, quòd tunc non fuit ſacramentum: tamen cum appoſi-

tum

tum eſt balſamum, perfectum fuit, quod ante imperfectum erat. Vnctio autem abſque dubio eſt neceſſaria neceſſitate ſacramenti, licet Apoſtoli ex diuina diſpenſatione ſola manuum impoſitione confirmabant. Huius ſacramenti forma eſt iſta: *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.* Quæ forma patitur illas mutationes, & eo modo, ſicut diximus in forma baptiſmi. Miniſter ex officio eſt Epiſcopus, ex Concilio Florentino,& Trident.ſeſſ.7.ex Papali diſpenſatione poteſt eſſe Sacerdos.Et ſic diſpenſauit Gregor.d.95.can.peruenit. Debet autem Epiſcopus eos tantum, qui ſuæ diœceſis ſunt, confirmare,non alios: quamuis, ſi confirmet, factum tenet. Vnde nec Archiepiſcopus debet ſuorum ſuffraganeorum ſubditos, quamuis eos viſitet, confirmare. 16. quæſt.1. can. interdicimus. Suſcipiens iſtud ſacramentum, eſt maſculus, vel fœmina cuiuſque ætatis:quamuis ex cõſuetudine ſit non minoris ætatis ſeptem annorum, ſaltem habeat vſum rationis. Debet tamen neceſſariò eſſe baptizatus, aliàs non tenet confirmatio. Debet etiam eſſe ieiunus; & quando præceſſit peccatum mortale, confeſſus. Sed iſta ſunt ſecundum decentiam, non tamen ſunt de neceſſitate: cum enim peccauerit, ſufficit contritio cum propoſito confitendi, licet non confiteatur tunc. Effectus ſunt tres.

3 Primus eſt character, quo inſignitur tanquam miles Chriſti, vt aduerſus inimici tentationes ſit conſtans pro Chriſto: ob id inſignitur, ſeu vngitur in fronte, vt denotetur, quod non debet erubeſcere Chriſti Crucem, & militiam: ſed coram toto mundo, ſi opus erit, confiteri. Solet autem linteo ligari caput, donec exſiccetur chriſma. Impingitur etiam ei alapa, tum vt recordetur ſuſcepti ſacramenti, quod iterari non poteſt; tum, vt ſtatim induatur Chriſti veſtibus, quæ ſunt alapæ, & iniuriæ; tum etiam, vt eius fortitudo probetur, nam miles Chriſti ſtatim conſtituitur; æquum ergo eſt, vt experimentum aliquod fiat,an pro Chriſto ſuſtineat pati.

4 Secundus eſt gratia, quæ ad hanc fortitudinem datur.

Tertius eſt affinitas, quæ oritur inter ipſum, & patrinum; qui vnus, vel duo eſſe poſſunt, ſicut in baptiſmo, licet non ſit ille idem, qui fuit in baptiſmo, niſi ex neceſſitate aliqua. Debet autem patrinus eſſe confirmatus, alias non eſſet affinitas. Poſſunt autem omnes eſſe patrini, non tamen vir vxoris, nec è contra; nec fratres, vel ſorores inter ſe. Confirmatio omni tempore etiam interdicto conferri poteſt, & in omni loco honeſto, licet non ſit Eccleſia: quamuis conuenientius in Eccleſia detur. Hoc autem ſacramentum non eſt neceſſarium neceſſitate ſalutis; poteſt enim homo ſaluari abſque confirmatione: tamen ipſam ex contemptu relinquere, peccatum eſt. Eſſet autem contemptus ſecundum aliquos, cum tempore confirmationis apto occurrente,& commoditate oblata ſuſcipiendi, non ſuſciperetur, maximè ſi probabilitas adſit non futuræ commoditatis.

ADDITIONES.

D. Thom.q. 72. Suar. ibid. Magiſter diſt. 7. Scholaſtic.ib. Sor. in primis, Gul. Pariſ. Petrus à Soto, Valen. Card. Bellar.Regin.lib.28.à c.1. Fernandez c.3.l.c De Coninck, Siluius in 3.p.

Duplex materia huius ſacramenti, remota Chriſma,proxima Vnctio. Suar.ſect 4.

Chriſma eſſe ab Epiſcopo conſecratum,ad eſſentiam ſacramenti pertinet. ita D.Th.q.72.ar. 4. & omnes fere Theologi Suar. ſect.2. nonnulli contra ſentiunt. Vide Valen.d.5.q.1.p.2.

Balſamum eſt de eſſentia ſacramenti. Suar.l. c.ſect.1.vbi multos refert,probatq.miſtionẽ balſami Apoſtolicam traditionem eſſe. Vide Card. Bellarm.c.8.de confirm.ſed Valen. p.2. q.1.cum alijs dicunt, neceſſarium eſſe ex præcepto. Sa, Ver. Confirmatio, neutram ſententiam reijcit.

Crux in fonte,cũ inuocatione Trinitatis, neceſſitate Sacramẽti neceſſaria eſt. Sot.ar.9.Suar. ſect.3.Valen. diſp.5.q.1.par.1.Sa l.c.

Secundus eſt gratia.) Sot. ar.7.Hoc ſacramentum non eſt inſtitutum,ad conferendam primam gratiã,neque ad auferẽdum peccatum originale, vel actuale mortale; ſed ad perficiendam,& corroborandam baptiſmi gratiam.Vide Suar.ſect.2.

Neceſſitate ſalutis.) Si abſit contemptus,Suarez diſp.37.ſect.2.Sot.diſt.7.art.8. & communis ſententia. Valen. loco citato infra. Non ſolum contemptum, ſed negligentiam notabilem, peccatum mortale exiſtimant Petrus a Soto lect. 2. Duran.Richar.d.7.Vide Sotum,Valen.par.3.loc. citato. Siluest. Verb. Confirmatio,nu.3. infert, notabilem negligentiam in Epiſcopo in adminiſtrando hoc Sacramento, peccatum eſſe mortale. Vide Suarez loco citato.

Cum attritione cognita non poteſt quis dignè ad hoc Sacramentum accedere. Sot. art. 7. Suarez ſect.2.D.Tho.ar.7.ad 2. requirit enim præcedentem gratiam, Petr.à Soto lect.2.ex D. Th. ſed ſi accederet cum attritione,quam inuincibili ignorantia, contritionem exiſtimaret, conſe-

que-

quęretur gratiam. Suarez, Sot. ex D. Thom. l.c.

Ante rationis vſum non eſt puer confirmandus: ſi tamen confirmaretur, eſſet ſacramentum; duodecimus annus expectandus non eſt, cum ſeptimus videatur ſufficere. Sot. artic. 8. Val. q. p.2. loc. cit. Catechiſ. Rom. * Græci ſolent infantes confirmare, & ſanctiſſima Euchariſtia reficere, ſtatim ac baptizati ſunt. Vide Seuerum Patriarcham Alexandrinum, in ordine Baptiſmi miniſtrandi. tom. 6 Bibliothecæ Patrum per Margarinum de la Bigne. AEthiopes idem faciebant, vt videre eſt in ordine Baptiſmi ſecundum eorum vſum, eodem tom. 6. Biblioth. Pat.

Nonnulli Græci, qui infantes, a ſacerdote baptizante confirmati fuerant, Romæ in Gregoriano Græcorum Collegio degentes, iterum, ſub conditione, confirmati fuere in adoleſcentia: teſtem habui nobilem, & valde pium virum Fabritium Flatrum Cyprium, cum eiuſdem Collegij Rector eſſet Greg. XV. Pontifice.

Neque Euchariſtia, neque ſacer Ordo, ante confirmationem conferenda eſt; id tamen ſi fiat, non putat Sot. l.c. peccatum mortale.

Puerum confirmare decet, eo tempore, quo nondum mortali ſcelere infectus eſt: ſi diuturna ſit futura Epiſcopi abſentia, ante vſum rationis, hoc ſacramento donandus eſt. Suarez diſp. 35. ſect. 2.

Patrinum non confirmatum cognationem cõtrahere, negant Vict. quæſt. 51. Ang. Tab. verb. Confirmatio, Suarez comm. art. 10. q. 72. Valen. q.2. p.1. contrarium placuit Silueſt. mat. 8. q. 7. num. 12. Soto diſt. 42. quæſt. ar. 1. Rebello loco citato. Nauar. cap. 22. num 36. poſt Richar. & Palud. probabile tamen eſt, peccatũ mortale eſſe ex genere, ſi non confirmatus ſuſceptor ſit. Suar. loco citato.

Vnus debet eſſe ſuſceptor. can. non plures, de conſecrat. diſtinct. 4. Suarez comm. art. 10. q. 72. ſi de facto plures ſuſceptores ſint, omnes contrahunt. c. Quamuis, de cognat. lib. 6. Rebel. l. cit.

Patrino in Confirmatione tanta nõ eſt impoſita obligatio, quãta patrino in Baptiſmo, ad imbuendum puerum bonis moribus; quia iura loquuntur de patrino Baptiſmi. Suarez. l. c. Duo mutuo patrini eſſe poſſunt, alter alterius filij. Abb. c. ſuper eo. de cognat. ſpirit. Sanch. diſp. 54. l.c.

Religioſus non poteſt eſſe patrinus, can. licet. de conſecr. d. 4. ſi ſuſcipiat, cognationem cõtrahit. Rebel. l.c.

Morituris conferendum eſt hoc ſacramentũ: & perpetuò amentibus. Suar. diſput. 35. ſect. 2. Sot. tamen, Marſilium, ſecutus, negauit, perpetuò amentes confirmari licite poſſe. idem Val. loco citato.

Puer cœcus ab vtero matris Confirmationem cum acciperet a S. Farone, Meldenſi Epiſcopo, cum gratia Spiritus ſancti, oculorum ſanitatem adeptus eſt. Ex vita S. Faronis apud Surium tom. 5. 28. Octob. * Alius cœcus, dæmonum arte, mira faciebat; cum autem ſacramentum Confirmationis accepiſſet, euanuit illa dæmonum ars. ex lib. 2. Apum. c. 57. p. 32. diſput. Mag. exempl. diſt. 5. exempl. 132. Conſtantinus Imper. baptiſmo regeneratus è lepra conualuit Iudæus paralyſi correptus, ſuſcepto baptiſmate ſanus euaſit. Socrates lib. 7. c. 4. Baron. Cardin. tom. 5. anno 498. ſac. 272. De bonis corporeis è ſacris rebus manantibus, plura collegi in nondum edito libro dierum variarum.

De Euchariſtiæ materia.
Cap. XXV.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtiæ licet duplex ſit materia, vnum tamen eſt ſacramentum. Panis qualis eſſe debeat.* 2.

3 *Vinum quale requiratur; cui aqua eſt apponenda. Vbi de præſentia, & quantitate materiæ.*

4 *Materia debet eſſe certa, ac determinata ex intentione conſecrantis.*

1 EA, quæ in alijs Sacramentis inquirenda propoſuimus, in hoc etiam ſanctiſſimo Sacramento proſequi debemus.

Primò autem notare oportet, quamuis in eo duplex materia, & duplex forma appareat; vnicum tamen cenſeri debet ſacramentum, tum ob vnitatẽ contenti ſub illis ſpeciebus, qui vnicus eſt Chriſtus: tum ob vnitatem effectus, vna enim gratia communicatur: tum ob vnitatem finis, vnionem enim, Eccleſiæque vnitatem ſignificat. Eſt igitur materia huius ſacramenti, panis, & vinum.

Vt igitur à pane incipiamus, primò debet eſſe panis ex frumento confectus. hinc fit, quòd nullus panis ex leguminibus poſſit eſſe materia huius ſacramenti. Legumina vocantur, quæ non producuntur cum ſpica, vt fabæ, caſtaneæ, cicera, amygdala, & reliqua. Rurſus, nec ex quolibet grano ſpica producto poteſt eſſe materia,

ria, niſi ſit frumentum, aut ſpecies frumenti, ſeu tritici: vnde ex hordeo, ſpelta, lolio, milio, auena, & ſimilibus non eſt materia. poteſt tamen ex adoreo eſſe, quod eſt frumentum habens grandia grana, & alba. Similiter ex ſiligine, quæ eſt frumentum etiam ſelectum: ſimiliter ex farre. ex amylo verò eſſe non poteſt. Debet igitur eſſe panis ex frumento.

2 Secundò, debet eſſe coctus: vnde maſſa cruda non poteſt eſſe materia.

Tertiò, debet ex aqua elementari eſſe confectus. vnde ſi maſſa ex vino, aut lacte, aut liquore conficiatur, non eſt materia.

Quartò, debet eſſe purus, ſeu immiſtus, id eſt, ex frumento ſolo, & aqua ſola, abſque miſtione alicuius liquoris, & alterius humidi. Abſque miſtione etiam alterius ſpeciei à frumento. Hoc autem intelligendum eſt de notabili miſtione: nihil enim obſtat, quod cum frumento aliquot grana alterius ſpeciei, & cum aqua aliquid alterius liquoris fuerit commiſtum.

Quintò, debet eſſe azymus panis, id eſt, abſque fermento, in Eccleſia Latina. in Græca, vero cum fermento. adeò quod peccaret mortaliter Latinus conſecrans in fermentato, & Græcus conſecrans in azymo, quia quiſque conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ tenetur obſeruare: tamen conſecratio valida eſſet.

Sextò, debet eſſe non corruptus: ſi enim panis corruptus ſit, vt ſpeciem ſuam mutauerit, nullo modo materia eſſe poteſt. Hæc igitur eſt vna materiæ pars.

3 Altera eſt, vinum, ex quo debet confici ſanguis Chriſti, ſicut ex pane corpus. Vinum autem debet eſſe ex vuis. Nullum aliud (ſcilicet, ex pomis, moris, vel radicibus, vel alijs quibuſcunque) poteſt eſſe materia.

Rurſus neque poteſt eſſe agreſta, neque acetum, quia iſta non ſunt vinum. Poteſt tamen muſtum eſſe materia, quamuis recenter eſſet ex aliquo racemo expreſſum: hoc etenim vinum eſt.

Rurſus, ſiue vinum ſit album, ſiue rubrum, poteſt eſſe materia. Aliæ ſpecies potus eſſe materia non poſſunt, vt ceruiſia, lac, & alia ſimilia. Cum vino eſt quantitas paruæ aquæ adhibenda, quæ ſimul eſt materia, ſiue conuerſa ſit in vinũ, ſiue non. Peccaret mortaliter, qui ſcienter non apponeret aquam: & tamen conſecratio valida eſſet cum ſolo vino. Vtraque iſta materia, cum conſecratur, debet eſſe præſens Sacerdoti. Vnde non poſſet Sacerdos exiſtens in claſſe, conſecrare materiam, quæ eſt domi, vel in foro: quia forma ſunt verba demonſtratiua, neque poteſt demonſtrari commodè, niſi quod eſt præſens, licet non ſit opus quod ſit materia coniuncta. ſat eſt, quod ſit in aliqua diſtantia, quæ moraliter præſentia dicitur.

Rurſus, hæc vtraque materia non habet certam quantitatem, niſi ratione præſentiæ: poſſet enim conſecrare Sacerdos multos cophinos panis, & vini dolium, ſi præſentia iſta haberet, ſicut etiam minimam vtriuſque quantitatem. Sed abſque ratione, & ſine conuenienti, immodicam quantitatem conſecrare, graue eſſet ſacrilegium.

4 Debet rurſus materia vtraque eſſe certa, ſeu determinata: fit autem certa ex intentione conſecrantis: conſecrat enim quod intendit. Vnde ſi extra calicem manent guttæ vini, ſicut etiã in altari micæ panis, quamuis præſentia ſint, non conſecrantur, quia intentio Sacerdotis non intendit ad illa. Quòd ſi aliquis haberet viginti hoſtias, & intenderet decem conſecrare, non determinando illas inter alias; nulla eſſet conſecrata, quia non eſt materia determinata. Notare tamen oportet, quòd quando aliquis conſecrat hoſtias, putans ſe conſecrare tot, & tamen ſunt plures, vel pauciores; verè omnes conſecrat, quia intentio eſt conſecrandi quod ibi præſens eſt, & ad conſecrandum poſuit.

ADDITIONES.

Panis.) Vide Silueſt. Euchariſtia 1. quæſt. 2. 3. Petr. à Sot. lect. 2. de Euchariſtia. Viguer. §. 3. ver. 1. D. Thom. quæſt. 74. ar. 3. Suar. ibi. Sot. diſt. 9. ar. 3. 4. Card. Bellar. Angles in 4. Greg. de Val. tom. 4. Gropperum, Regin. lib. 29. cap. 2. Vaſquez in 3. p. De Conink de Sacr.

An panis ſolus, triticeus ita neceſſarius ſit, vt ex nullo alio frumenti genere confectus conſecrari poſſit, diſputat Comitolus tom. lib. 1. Reſp. mor. quæſt. 41.

Vinum.) Silueſt. l. c. nu. 4. Sot. ar. 5. D. Thom. ar. 8. Suar. ibid. Angles l. c. §. 3.

De vtraque materia Valen d. 6. q. 2. 3. Magiſter, & Scholaſtici d. 9. Sot. ibid. D. Thom. art. 1. Suarez. d. 3. 4. Gabriel, lect. 36. in canon.

Vtriuſque ſpeciei conſecrationem in Miſſa, diuino iure, neceſſariam eſſe, aiunt Silueſt. Euchariſtia 1. quæſt. 5. Sot. & alij multi relati ab Azorio lib. 10. cap. 19. quæſt. 2. p. 1. Alij, Ang. Euchariſtia 1. num. 20. Alan. lib. 2. de Euchar. c. 20. Ruardus ar. 13. contra Lutherum, negant. Volater l. 7. Geograph. ad Innoc. VIII. Noruegis conceſſum narrat; vt ſub ſola panis ſpecie rem diuinam facerent. De hac re Card. Bellarm. lib. 4. cap. 14. de Roman. Pontific. hæc ſcribit.

ſcribit. *Si errauit* (loquitur de Innoc.) *errauit facto, non dogmate; deinde non permittit, loco vini, liquorem alium conſecrari (quod fuiſſet materiam ſacramenti peruertere) ſed id ſolum permiſit, vt in altera tantum ſpecie Euchariſtiam cōſecrarent: idque, ob extremam neceſsitatem, cum in ea regione vinum conſecrari non poſsit, quin ſtatim aceſcat. Quod certè, aut error non eſt, aut certe exploratus non eſt.* Suarez.d.43.ſect.4. vbi de hac re, licet probabile putet, poſſe Pontificē, ex publica grauiſſima cauſa, diſpenſare, vt ſub vna ſpecie ſacrificium peragatur: tutius tamen, & verius eſſe exiſtimat, aſſerere, non poſſe. * Val. Regin.lib.26. P.F.P.cap.2.nu.15. recenſita ſententia Suarez, addit, diſpenſationis huiuſmodi vſum nullum eſſe; nam in quibuſlibet frigidiſſimis regionibus ſacrificium ſub vtraque ſpecie perficitur; Diuina prouidentia efficiente, vt vinum, aliunde ſaltem delatum, vbique reperiatur.

Rurſus.) D.Tho.quæſt.74.art.Suar.ibid.Sot. art.2.l.c.

Quantitas parua aquæ.) Ex præcepto Eccleſiæ, ad culpam mortiferam obligante, vera elementaris aqua miſcenda eſt: non autem, ex neceſſitate ſacramenti. Vide Suarez to.3.in 3.par. diſp.45.ſect.2.Val.tom.4.diſp.6.q.2.par.1.Card. Bellar.lib.4.de Euch.cap.21.Val.Reg.nu.21.l.c. de Conink tom.1.de ſacram.& Cenſur.q.74.Sotum 4.diſt.1.q.1.art.6. D.Tho.3.par q.74.art.7. Quidam cenſent, ex præcepto Chriſti, Apoſtolorum traditione, aqua vino miſcendam. Vide Val.l.c.Vinum aqua permiſtū à Chriſto Domino conſecratum fuiſſe, ex Conc.Flor. intelligas. in modica quantitate aquam miſcendam, tradit Concilium Flor. & Doctores. ſufficit vnica gutta, Sot. Suarez, Regin. plures guttas miſcere, ſi tota illa aqua, ratione vini habita, modica ſit, non eſt illicitum. Si vinum cum aqua miſtum ſit, vindemiæ tempore, (quod alicubi fit) & liquor ille ſit verum vinum, materia ſufficiens eſt; ſi dubites de corruptione, ob nimiam aquæ mixtionem, id cōſecrare culpa grauis; & eo grauior, quo maior dubitatio. Miſcens artificialem aquam peccat: at non eſt irritum ſacramentum, ſi vinum ſuam vim retineat; nam, vt diximus, aqua de eſſentia ſacramenti non eſt. Panis artificiali aqua confecti conſecratio irrita eſſet, vt rectè D.Tho. l.c. ad 3. quia non eſſet panis humanus ordinarius. Caietanus tamen, in eundem articulum, contra ſentit: nec, vt quibuſdam placet, improbabiliter. Vidē Valen.par.1.col 3.l.c.

Siue controuerſia ſit in vinum, ſiue non.) Aquā in vinum verti, aiunt multi, negant alij, aſſerentes, aquam à vino, per artem, ſeparari poſſe. Vide cap. cum Marthæ de celebrat. miſſ.

Quæres, An aqua cum vino in ſanguinem, per conſecrationem, mutetur? Innoc. III. cap. cum Marthæ loc. cit tres refert ſententias, & docentem aquam cum vino in ſanguinem tranſmutari, probat magis. Sot. loc.cit. in fine, & Suarez ſect.col4. aquam in ſanguinem verti, negant; niſi priùs mutetur in vinum: Aegydius de Conink tom.1. de Sacram. & cenſ. quæſt.74. art.8. (poſt Card.Baronium to.12.anno 1188.) in ſanguinem verti, ſi in vinum nō ſit mutata, validè probat: quam ſententiam, ante eum, Romæ non ſemel publicis prælectionibus, & concluſionibus, vir eruditiſſimus P. Stephanus de Bubalis, ciuis Romanus, Theologiæ olim in Collegio Romano multis annis clari nominis profeſſor, modo eiuſdem collegij ſtudijs præfectus, modo maioris Pœnitentiariæ Theologus, & Vaticanæ Rector, egregiè defendit; vberemque de eadem re, a doctiſſimo, & religioſiſſimo Cardinale Bellarmino valde laudatam, Apologiam conſcripſit. Probatur propoſitio, ex Patribus, ſolum, Chriſti ſanguinem in calice, poſt conſecrationem, reperiri affirmantibus; ex cap. cum Marthæ, loc. cit. & ex D.Thom. art.8. cuius verba hæc ſunt.

Quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta vino per ſe manet, vino conuerſo in ſanguinem; ſed hæc opinio ſtare non poteſt; quia in Sacramento Altaris, poſt conſecrationem, nihil eſt, niſi corpus, & ſanguis Chriſti. Vide Cardin. Baron. & de Conink loc.cit. Apologia nondum eſt edita. Pro contraria ſententia ſunt alij, quos Reuerendiſſimus P. Hiacynthus Petronius, ſacri Palatij olim Magiſter, modo Epiſcopus, eiuſdem ſententiæ propugnator, profert in medium, edito de eadem re libro.

Si aquæ mixtione vini ſpecies ſoluantur, liquor ille non eſt ſufficiens materia. D. Thom. loc. cit. Sacerdos, qui ſciens, & prudens illam aquæ copiam, cum vino miſcet, quæ ſpecies vini ſoluit, immani ſacrilegio ſe obſtringit. Vide Sot.loc.cit. Qui videt, ſe plus aquæ adhibuiſſe, quam par ſit; effundat (ante conſecrationem) quicquid eſt in calice; & denuo vinum cum aqua modica infundat.

Præſentia.) Si materia non eſſet præſens, falſum eſſet pronomen Hoc, vel Hic: ea autem præſentia neceſſaria eſt, quæ, vſu, & more humano, rei præſentia iudicatur. Sot. loc. cit. Duas conditiones obſeruat Suarez ſect.5. diſp. 43. huius præſentiæ; alteram, vt res ſit co-

ram

ram homine; alteram, vt non ſit nimis diſtans, licet oculis videri poſſit.

Debet rurſus.) Vide Suar.ſect.6.

Viginti beſtias.) Suar.ibid.

Panem in quacumque minima quantitate, quæ humanis ſenſibus obijci queat, conſecrari poſſe, non dubito, cum Suar. loc.cit. ſect.7. de qua re Sot.loc.cit.art.2.

De ſorma corporis, & ſanguinis. Cap. XXVI.

ELENCHVS.

1 *Conſecrationis verba an omnia ſint neceſſaria. Item de duplici Dei pacto cum hominibus.* 2.

3 *Sanguinis Chriſti efficacia; & quare dicatur in conſecratione calicis; Qui pro vobis, & pro multis effundetur.*

1 FOrma conſecrandi panis eſt iſta. *Hoc eſt enim corpus meum.* Illa dictio, *Enim* non eſt neceſſaria neceſſitate ſacramenti: peccaret tamen, qui ſcienter omitteret. Vt autem diximus in materia de baptiſmo, non debet forma mutari, quamuis non omnis mutatio auferat ſacramentum. Vnde ſacramentum eſſet, licet aliquis diceret, *Iſtud eſt corpus meum*; vel alio ſimili modo, in quo ſenſus non mutatur. Forma ſanguinis hæc eſt. *Hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui, & æterni teſtamenti, myſterium fidei: qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Omnia iſta verba ſunt de præcepto, quamuis non omnia de neceſſitate ſacramenti. Iſta enim ſunt de neceſſitate ſacramenti: *Hic eſt calix ſanguinis mei.* immo non ſolum iſto modo prolata, ſed etiam alio: puta, *Hic eſt ſanguis meus*, vel *hoc eſt poculum*, aut *vas ſanguinis mei.* Græci autem hac vtuntur forma: *Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* At quia Latina forma nobis eſt ſeruanda, oporret ſenſum explicemus. Dicitur, *Hic eſt calix ſanguinis mei*: In quibus verbis eſt ſenſus per figuram, id eſt, in hoc calice, ſanguis meus eſt: vel etiam poteſt eſſe ſenſus, vt calix pro potu ipſo ſumatur, ſcilicet, hic eſt potus ſanguinis mei. Dictum eſt autem. *Hic eſt calix ſanguinis*, & non, *hic eſt ſanguis*, ad ſignificandum, quod ſanguis Chriſti continetur in ſpeciebus vini. Et hoc, vt potetur, & ſumatur. Statim ſequitur; *Noui, & æterni teſtamenti.* Aduerte, quod Deus duplex pactum iniuit cum homine.

Alterum fuit, in quo diſpoſuit aduentũ ſuum in carne: & hoc pepigit cum Patribus antiquis, quod firmatum eſt ſanguine, & occiſione animalium figurantium mortem Chriſti. ob id, tale pactum dictum eſt, teſtamentum: quia fuit diſpoſitio cuiuſdam hæreditatis morte firmatæ teſtatoris, non quidem in re, ſed in figura.

2 Alterum pactum Deus iniuit de vita, & felicitate æterna danda: & hoc pactum morte, & ſanguine Chriſti confirmatum eſt: diciturque teſtamentum nouum, vt diſtinguatur a priori: diciturque æternum, vt denotetur, quod non aliud ſuperueniet teſtamentum; & quod res per ipſum teſtata hæreditas ſit æterna. Eſt igitur ſenſus, hic eſt ſanguis, in quo diſpoſitio hæreditatis æternæ hominibus confirmata, & ſtabilita eſt. Sequitur aliud verbum, *Myſterium fidei.* Sanguis iſte ſic præſens eſt, vt nec ſenſibus dignoſci, nec ratione comprehendi poſſit: opus eſt fide, qua teneatur. Eſt igitur fidei myſterium, id eſt, ſecretum fide tenendum. Statim ſequitur efficacia, ſeu effectus huius ſanguinis. *Qui pro vobis, & pro multis effundetur.* Pro omnibus quidem fuit ſufficiens pretium; tamen, quia non omnes ipſo vti volunt, non omnibus prodeſt, ob id, *pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum*, quoad efficaciam; qui tamen pro omnibus effuſus eſt, quoad ſufficientiam.

ADDITIONES.

Vide Viguerium ver.3. Angles art.7. Silueſt. Euchariſtia 2.num.7. Petrum à Soto l.c. Valen. d.q.6.l.c. Sot.diſt.eadem. D.Tho.q.78.Suar.l.c. Catechiſ. Rom.Gabriel in Can. lect.38. Regin. cap.3.Fernandez.§.6.l.c.

Hic eſt calix ſanguinis.) Omnia verba, quibus vtitur Eccleſia in calicis conſecratione, ad eſſentiam ſacramenti ſpectare, docuit D.Tho. art.3. Pet.à Soto l.c. D.Ant.3.par. t.13. cap. 5. §.4. Sot.art.2. Cathecif. Rom.l.c. & alij. contrariam ſententiam ſequitur Suar. dip.6. ſect.2. cum magiſtro, D. Bonau.Maior.Alenſ.4.par.33. & alijs, cenſens, ſufficere; *Hic eſt ſanguis meus*, vel, *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Fernand. l.c.

Noui, & æterni.) Explicationem horum verborum lege apud Gab.Viguer.l.c.Io.Maldon. in cap.26.Mat.Bellar.c.11.lib.1. de Euchariſtia, Catech.Rom.de Euch.D.Anton.l.c. & præcipuè cap.cum Marthæ. de celebr.Miſſ.

De efficacia verborum formæ. Cap. XXVII.

ELENCHVS.

1 *Corpus, & ſanguis Chriſti quomodo Euchariſtia contineantur.*

2 *Corpus ex vi verborum continetur ſub ſpeciebus panis, & ſanguis ſub ſpeciebus vini. At vero ratione concomitantiæ, tam ſub ſpeciebus panis, quam ſub ſpeciebus vini continetur corpus, ſanguis, anima, diuinitas, &c. Item quid ſi in triduo paſſionis aliquis conſecraſſet.*

1 SAcramentum hoc non in vſu, ſeu materiæ applicatione circa ſuſcipientem (vt alia ſacramenta) conſiſtit, ſed in efficacia verborum erga ipſam materiam, ſeu in ipſa conſecratione ipſius materiæ. Sunt enim illa verba: *Hoc eſt enim corpus meum*, ita efficacia, vt ſint inſtrumenta tranſubſtantiandi ſubſtantiam panis in Chriſti verum corpus, ita vt poſt prolationem, in illa hoſtia non ſit panis vlla ſubſtantia, ſed ſola accidentia ipſius, ſcilicet, quantitas cum colore, ſapore, odore, & primis qualitatibus: quæ dicuntur ſpecies panis, ſub quibus eſt verum corpus Chriſti præſens, non quod accidentia ſint in eo ſuſtentata (non enim hoc ita eſt, quia accidentia illa miraculoſe per ſe ſuſtentantur) ſed quod ſub illis latet corpus Chriſti, & miro modo continetur. Idem etiam dicendũ de verbis conſecrationis vim, in quo non manet ſubſtantia, ſed accidentia, ſub quibus eſt ſanguis verus Chriſti. At vero tam corpus, quàm ſanguis continentur in his ſpeciebus, non quidem modo paſſibili: nam quamuis iſtæ ſpecies calefiant, aut frigefiant, vel ſcindantur, non ob id Chriſtus illa talia patitur. Rurſus continetur Chriſtus non per modum dimenſionis: nõ enim extenſus eſt, vt pars in parte ſit, ſed in qualibet ſpecierum parte eſt totus: ob id tantum ſumit, qui partem hoſtiæ, quantum qui totam recipit: nec deſinit eſſe in cælo, licet præſens ſit in hoſtia: nec, licet ſit in vna, ob id relinquit aliam, ſed ſimul omnibus adeſt.

2 Quæ omnia fide tenenda ſunt, quia ſuperant humanum captum: ſed credere magnum eſt meritum fidelium. Notandum tamen eſt, quod ſub ſpeciebus panis continetur non ſolum corpus Chriſti, ſed eius ſanguis, anima, & diuinitas immo tota Trinitas; ſed vnum quidem putà corpus, virtute verborum, & conſecrationis, alia vero ratione concomitantiæ: quia corpus cum anima, & ſanguine modò eſt. Similiter ſub vini ſpeciebus continetur ſanguis, corpus, anima, diuinitas, omnia denique Chriſti: ſed ſolus ſanguis virtute conſecrationis, reliqua ratione concomitantiæ. Vnde, ſi ſolam conſecrationem conſideremus, corpus in vno, ſanguis in altero continetur. in quo mors Chriſti repræſentatur, in qua ſanguis à corpore effuſus eſt. Vnde fit, quod ſi in illo triduo, in quo Chriſtus eſt mortuus, aliquis conſecraſſet, vel conſecrare intendiſſet; tunc ſub ſpeciebus panis corpus abſque anima contentum fuiſſet, & ſanguis abſque corpore: vtrumque tamen diuinitati coniunctum: non enim à diuinitate dimiſſum eſt, quod aſſumptum eſt.

ADDITIONES.

Vide Petr. à Sot. lect. 3. D.Tho. art.4. Suar. diſp.61. Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 3. Viguer. ver. 4. Gabr. lect. 39. in can. Val. diſp.6. q.6. p.1.3.

Notandum.) Viguer. l.c.

Triduo.) Viguer. l.c. D.Tho. q.81. ar.3.

De miniſtro, & ſuſcipiente. Cap. XXVIII.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtiæ miniſter duplex; conſecrationis, & collationis. Suſcipiens item duplex, & quid in Euchariſtia continetur.*

2 *Cur ſub vtraque ſpecie non omnes communicent.*

3 *Actus, rationis vſus, ieiunium requiruntur in ſuſcipiente.*

4 *Confeſsio mortalium, abſentia actualis peccati; & quid agendum cum notorijs peccatoribus, & Energumenis.*

1 IN iſto ſacramento duo conſiderari poſſunt. Vnum eſt ipſa conſecratio: alterum eſt, vſus, & collatio ipſius ſacramenti. Vnde duo ſunt miniſtri, alter eſt conſecrationis, alter collationis. Miniſter conſecrationis, Sacerdos ſolus eſt, adeò quod nullus, non habens characterem ſacerdotalem, poteſt conſecrare corpus, aut ſanguinem. De hoc ſatis diximus in principio huius ſecundi libri. Miniſter collationis eſt etiam Sacerdos, non quicunque, ſed cui ex officio incumbit, vel ex commiſsione, vel aliquo priuilegio: adeò quod nulli licet abſque licentia Euchariſtiam ſumere, etiam extra tempus præcepti, à quouis Sacerdote, niſi in neceſsitate, vel quan-

R

quando pro certo habetur, quòd Curatus concederet facultatem ſumendi. Olim, cum laici ſolebant ſub vtraque ſpecie communicare, Sacerdos ſolus miniſtrabat corpus, diaconus verò ſanguinem: quia hic non tangit ſacramentum, ſed tantum calicem. iam vero iſte modus non conceditur; propterea diaconus non poteſt miniſtrare: nam corpus conferre non valet. At verò, quando neceſſitas eſſet, vt ſi quis infirmatur, & Sacerdos non adeſt, vel non poteſt; licet diacono ſoli etiam corpus miniſtrare. Suſcipiẽtes autem hoc ſacramentum, duo etiam ſunt. Vnus eſt ſuſcipiens ſimul, & conſecrans: talis eſt Sacerdos, cum celebrat, vel Domino ſacrificat. & iſte ſacramentum ſub vtraque ſpecie neceſſario debet ſuſcipere, vt completum ſit ſacrificium: de quo multa ſuperius diximus, propter quod ab eis modo ſuperſedemus. Alter eſt ſuſcipiens, qui non conſecrat, ſed tantum recipit ſacramentum: & iſte poteſt eſſe Sacerdos, & laicus. Cum Sacerdos nimirum non celebrando communicat, talis ſuſcipiens non debet ſuſcipere ſacramentũ ſub vtraque ſpecie; ſed tantum ſub ſpecie panis: nec ob id ſacramentum integrum non recipit, nam totus Chriſtus in qualibet ſpecie continetur; nec maior eſt effectus ſacramenti ſumpti ſub vtraque ſpecie, quàm ſub vna. Sacerdos enim neceſſariò ſub vtraque recipit, quia integrum debet eſſe ſacrificium, in quo mors Chriſti nontinetur, quæ ſub illa vtraque ſpecie repræſentatur. Fuit quidem olim vſus talis ſub vtraque ſpecie communicandi, ſed iam ab Eccleſia iuſtiſſima cauſa abolitus eſt, cum non ſit de iure diuino, niſi tantum communicare corpus & ſanguinẽ Domini, ſed non ſub vtraque ſpecie: nam in vna, vt dixi, totum continetur.

2 Fuit igitur prima cauſa, ob periculum irreuerentiæ huius ſacramenti, quia facilè, & frequenter accidere poterat ſanguinis ſubuerſio.

Secunda, quia multi non poſſunt ſumere ſpeciem vini abſque prouocatione ad vomitum: huiuſmodi enim multæ feminæ, multi etiam iuuenes ſunt.

Tertia, ad repellendam hæreſim Neſtoria norum, qui negabant, totum Chriſtum in qualibet ſpecie contineri; ſed corpus tantum in ſpecie panis, ſanguinem tantum in ſpecie vini: quod quidem falſum eſt, vti diximus. Debet ergo ſuſcipiens, & non conſecrans, ſacramentum hoc ſub ſpecie panis tantum recipere.

3 Sunt tamen quædam in ſuſcipiente obſeruandæ conditiones.

Prima eſt, debet eſſe adultus: nam infantibus quidem poſſet dari ſacramentum hoc, ſed tamen ex Eccleſiæ præcepto non debet dari niſi adultis, & iam maturioris vſus rationis: non enim ſtatim poſt ſeptem annos hoc ſacramentum ſuſcipere debent pueri.

Secunda, non ſat eſt, adultos eſſe; ſed rationis vſum habere oportet actu. Vnde amentes non poſſunt recipere, nec phrenetici, niſi aliquando vſum rationis habuerint, & tunc hoc ſuſcipere voluerint.

Tertia eſt, quòd debent eſſe ieiuni: nam mortale peccatum eſt recipere ſacramentum hoc poſt cibum, vel potum aliquem, niſi tempore alicuius infirmitatis periculoſæ (tunc enim poteſt poſt prandium etiam communicari) vel quando eſſet præceptum communicandi, & infirmus nõ poſſet abſque graui nocumento omittere potionem, tunc poſſet ſumere, & poſt communicare, cum potio non poteſt poſtponi.

4 Quarta, debet eſſe confeſſus de commiſſis mortalibus poſt proximam confeſſionem: nec enim debet accedere cum conſcientia peccati mortalis. nec ſufficit ſola contritio cum propoſito confitendi, niſi in aliqua neceſſitate vrgente, aut mortis, aut temporis implendi præcepti, & caſu quo nullus adeſt confeſſarius: tunc ſufficeret contritio cum voto confeſſionis faciendæ, habita occaſione. De hoc diximus ſupra.

Quinta, debet accedere abſque peccati venialis actu, vt non ſit actualiter in aliquo veniali. Quamuis iſta diſpoſitio non impediat effectum ſacramenti habitualem, ſcilicet, habitum gratiæ; tamen impedit actualem, ſcilicet charitatis feruorem: vnde qui intenderet actu poſt communionem facere aliquid, quod eſt culpa venialis, gratiam ſacramenti non perdit, feruorẽ tamen charitatis non recipit. Si tamen accederet cum actu peccati mortalis, non ſolùm nihil recipit, ſed mortaliter peccat, & grauiſſimè in tali ſuſceptione: propterea dicitur ſacramentum hoc *mors eſſe malis, vita bonis* Hinc fit, quòd qui ſunt in aliquo notorio peccato, quorum pœnitentia non conſtat, non ſolum non debent accedere communioni; ſed accedentes repelli debẽt: quales ſunt hi, qui in ſtatu peccati ſunt, vt meretrices publicæ, vſurarij, hiſtriones, concubinarij notorij, & ſimiles, quibus eſt communio neganda, niſi pœniteant. At pœnitentia exiſtente, ad communionem ſunt admittendi, non ſolum hi, ſed etiam qui publicè iuſtitia caſtigandi ſũt, vt ſuſpendendi, vel decollandi, vel alio quouis modo occidẽdi, quamuis fuerint hæretici, & poſteà reſipuerint. licet in aliquibus locis hoc non

ſit

ſit in vſu; ſed profectò melius eſt, vt communionem recipiant aliquo ſpatio temporis ante mortem. Nec etiam eſt neganda communio energumenis, ſeu arreptitijs, quamuis actu vexentur, niſi conſtiterit, ob aliquod graue peccatum ſic a Domino puniri: ſecus ad communionem admittendi ſunt, cum poſſunt eſſe in gratia, & maiori, quam multi alij, qui non ſic vexantur à malo ſpiritu.

ADDITIONES.

Vide D.Tho. q.82. Suar.l.c. Valen. q.10. Viguer.ver.23. Catech. Roman. de Euchar. Suar. diſp.62. ſect.1. Rodriquez. p.1. c.67. Regin.c.4. De Conink de Sacram.to.1.

Sed cui ex officio.) Vide Suar.d.82.ſect 2. Parochus in ſua Parochia ſimplici ſacerdoti, qui ab Epiſcopo ſacramenta conferendi poteſtatem nondum petijt, aut habuit, concedere poteſt facultatem præbendi Euchariſtiam. Suarez. d.72. ſect.2. Regin.c.5.nu.92.

Diacono, ſi neceſſitas premat, Euchariſtiam diſpenſandi facultas committi poteſt. Suar. l.c. Sot. d. 13. q.1. ar.3. ex D. Thom. 4. d.13. q.1. ar.3. q.2.

De communione ſub vna ſpecie Io. Gropperus, Gregor. de Valen.q.8. p.5. l.c. Card. Bellar. lib.4. de Euch.à c.20. de iuſtis cauſis communionis ſub vna ſpecie ab Eccleſia præceptæ c.28.

Suſcipiente.) Val.q.8. Pet.a Sot.lect de pœnitentiæ ſacramento, Sot.d.12.q.1. D.Tho.q.80. Suar.ibid.

Infantibus) Catech.Rom.l.c.Vict.q.84.Suar. diſp.69.ſect.2. Vide De Conink de Euch. q.80. ar.2.dub.4.

Amentes.) Vide Sot. ar. 9. In mortis articulo amentibus quidam dandum cenſent ſacramentũ Euchariſtiæ, ſi non timeatur irreuerentia. ex c. is, qui 26.q.6. Vide Sot.ar.9.q.1.d.12. Dari debere, ait Suar.l.c.

Tertia.) Vide Sot. d.12. q.1. art. 8. D. Tho. q.80.ar.8. Suar.ibid.

Quarta.) Sot. ar.4.5. Vide D.Tho. q. 80. & Suar.l.c. Nau.c.22.nu.49.

Niſi in aliqua) Vide Suar.ſect.4.l.c.

Notorio peccato.) Vide Sot. ar.6. Suar.d.67. ſect.1. Valent.d.6.q.8.p.3. Vict.q.80. Graff.lib.2. cap.38.nu.29. Nauar.loc.cit.nu.55. Silu.Euch.3. num. 7.

Peccatori autem occulto, ſi extra confeſſionẽ cognitus ſit, occultè petenti danda non eſt Euchariſtia. D.Tho.4.d.9.q.1.art.5. Valen.l.c. Suar. ſect. 3. ex D. Tho immo ſacerdos rogatus tenetur eam illi negare. Suar.l.c.

Caſtigandi.) Carbo.cap.4. de Euch. Nau. Miſcel.4. de orator. Silu. Euchariſt.3. nu.7. Graff. nu.28. l.c. Rodriquez cap.68.p.1. Mart. Delrius lib.5. ſect.18. Mag. Diſq.(Vide etiam Iul.Clar. lib.5. ſentent. q. 29.) Hiſpanorum conſuetudo morte mulctandis Euchariſtiam negantium, excuſatur à Soto diſt. 12. quæſt. 1. art. 11. col.7. l.c. at illam motu proprio Pius V. 1569. ſuſtulit, eique regia lex addita eſt. Suar. diſp.69. ſect. 3. in fine. Vide cap. ſuper eo de hæret. in 6. cap. quæſitum 13. quæſt.2. Val.l.c. col.6. Si reus petat tempus confeſſionis perficiendæ, & Euchariſtiæ ſuſcipiendæ, iudex id illi tenetur concedere. Regin.nu.71. l.c.

* Vide cap. quæſitum 13. quæſt. 2. Eius ſanè animæ conſulendum, cuius corpus morte afficiendum eſt: non exhibetur cani ſanctum, cum iugulandus, pœnitentia amicus Dei effectus, Euchariſtiam accipit.

Reus iugulandus, ſumpturus Euchariſtiam, debet eſſe ieiunus: non eſt autem iugulandus, antequã ſpecies ſacramentales conſumptæ ſint; ad quod quatuor horæ ſufficiunt. Vide Nauar. c.25. nu.23. Delrium l. c. Sà verb. Euchariſtia, nu. 2. vna hora ante mortem iugulando, etiam non ieiuno, eam dari poſſe, ait. * Iudex reo confiteri nolenti, & Euchariſtiam recuſanti vitam donare non tenetur; quamuis agnoſcat, eum in mortali ſcelere moriturum: tempus ad hæc ſacramenta ſuſcipienda poſtulanti concedere debet, etiam ſi timeat, fore vt is mortem vitet. Petr. Nauar. excipit, niſi ex illius rei vita graue damnum reipubl. immineret. Vide Regin.nu.21. cap. 5. l.c.

Energumenis.) Si nulla timeatur irreuerentia, danda illis ritè diſpoſitis Euchariſtia. Suarez. diſp.69. ſect.2. in fine. Vide D.Thom. q.80. art. 9. ad 2.

Infantibus olim dabatur Euchariſtia; teſtatur hoc D. Cyprian. ſerm. de lapſis. D.Dionyſ. c.7. par.3. D.Auguſt. Epiſt.107. Vide Suar. diſp.62. ſect.4. Tolet. in cap.6. Ioan annot. 28. * Claudius Eſpenceus lib.2. cap.12. de Euchariſtia, Patriarcha Venetiarum Io. Theupolus p.1. lib.12. cap. 31. Conſider. Euchar. Ioſeph Vicecomes to.1. obſeru. Eccl. lib.5. cap.35. Veteres Euchariſtiam, ſtatim poſt baptiſmum, miniſtrabant, (viget hodie hic mos, apud Græcos, & Aethiopes) quam conſuetudinem ab ipſis Apoſtolis profectam nonnulli putant. de hac re Vicecomes cap. 34. loc. cit. Infantes ſub vini ſpecie, adulti ſub vtraque Diuinum Epulum ſumebant. Vicecomes cap. 36. loc. cit. ex Hugone Victorino

lib.1. cap. 20. de Sacram. probat hoc de infantibus, ex alijs de adultis. Græci corpus ſanguine intingunt,& ſic præbent baptizatis.

Sumere Euchariſtiam, ad criminis purgationem,per ſe,non licere, & id eſſe Deum,interpretatiue,tentare,ait D.Tho.3.p. q.80. art.6. Hanc innocentiæ probationem nec ſpecialiter vetitam (ſed in vniuerſali) nec intrinſecè Dei tentationem eſſe,ait Suar.lib. 1. de Relig. cap.3. in fine: at eam,tum propter periculum animæ,tum propter irreuerentiam Diuini Sacramenti, non eſſe vſurpandam.De hac re Mart. Delrius, lib.4.c.4. q.4.Mag.diſquiſit.& Greg.de Val. tom.3.diſp.6. q.14.p.1.in fin.

Sacerdotem religioſum poſſe in articulo mortis Euchariſtiam,& Extremam Vnctionē ægroto miniſtrare, qui hæc ſacramenta a ſuo Parocho ſuſcipere non poteſt, alij aiunt, alij negant. Vide Comitolum q. 46. lib.1. cit. Cum affirmante affirmaui aliquando, neque ſententiam muto. Vide noſtram de Extrema Vnctione tractationem.pag.72.Rodericum to.3.quæſt.Regu. q.79. art.1.Suar.to.4.diſp.44.ſect.2.Gregor.de Valen. to.4.diſp.8.q.2.p.1.

De modis ſuſcipiendi ſacramentum, & eius effectibus. Cap. XXIX.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtia quatuor modis ſuſcipitur, figuratiuè; verè, ſed ſpiritualiter tantum; verè, ſed ſacramentaliter tantum; verè ſpiritualiter, & ſacramentaliter. Item gratia cum donis; & virtutibus eſt primus effectus Euchariſtiæ.*

2 *Refectio ſpiritualis, Præſeruatio à peccatis, concupiſcentiæ extinctio, ſunt alij effectus Euchariſtiæ. Item quandiu præſentia Chriſti duret in ſuſcipiente.*

1 SAcramentum hoc multiplex eſt ſuſcipiendi modus.

Primus eſt tantum in figura: quomodo Patres illi antiqui, qui ſumebant per ſacrificia illa,quibus myſterium hoc repræſentabatur; & maximè per illud manna, quod de cælo pluebat.

Alter modus eſt,verè,& non in figura tantum, ſed ſpiritualiter tantum: quo modo ſumunt, qui fide tenent, ſub illis ſpeciebus verum Chriſti corpus eſſe; & ſimul ipſum recipiēdi ardent deſiderio, quamuis re ipſa non ſumant. Et hic modus eſt multum vtilis.

Tertius modus eſt ſacramentaliter tantum, quando recipitur Chriſtus in ſacramento; tamē, ob indebitam diſpoſitionem recipientis,effectus ſacramenti non conſequitur.

Quartus eſt ſacramentaliter, & ſpiritualiter ſimul; cum ſumuntur ſpecies, & effectus ſacramenti recipitur. Multi autem & mirabiles ſunt ſacramenti huius effectus,è quibus, quatuor ſolum recenſebo.

Primus eſt, gratia cum donis, & virtutibus: qua quidem gratia remittitur peccatum mortale,ſi accedens fortè,adhuc per confeſſionem non fuerit conſequutus eam defectu ſuo: vt ſi non ſufficiente contritione, ſeu attritione ad eam acceſſerat;poſt confeſſionem vero melius diſponitur, adhuc tamen non ſufficienter ad gratiam, niſi virtute ſacramenti: tunc hoc ſacramentum primam gratiam confert.Similiter,ſi neceſſitate vrgente non potuit confiteri,ſed communionem recipit,cum tamen attritus tantum eſſet, putans ſe contritum. Etiam alijs in caſibus poteſt gratiam conferre, qua mortale dimittatur. Quod ſi accedens in gratia ſit, recipit augumentum. Cum gratia etiam partem pœnæ remittit, quamuis non totam, niſi iuxta diſpoſitionem accedentis.

2 Secundus eſt,ſpiritualis refectio,quæ conſiſtit in quodam charitatis feruore, & maiori circa bene operandum conatu, & deliberatione, ſimul etiam in interna animæ delectatione.

Tertius eſt,præſeruatio à peccato: hoc enim ſacramētum multum iuuat animam, ne ſuccumbat tentationibus,& peccatorum periculis.

Quartus eſt,multum carnis concupiſcentiam ac fomitem extinguit; ob quæ multum eſſe debet Chriſtiano aſſidua huius ſacramenti ſuſceptio. Vbi enim eſt continua indigentia,ibi continuum deſideratur auxilium: vinci enim & cōſumi opus eſt (niſi frequenti ope ſubueniatur) quod non ceſſante inimici impulſione concutitur.Aduertendum tamen vnum hic eſt,cū Chriſti corpus in ſacramento recipitur, tamdiu eius præſentiam intra nos durare, quamdiu ſpecies illæ calore naturali non conſumuntur: conſūptis enim (quod fortè dimidia quarta horæ ſit) eius præſentia non eſt. effectus tamen ex ipſius præſētia procedētes multū permanēt,niſi noſtra neglegētia impediat,aut culpa expellat,& deſtruat.

ADDITIONES.

De modis.Vide Conc.Trid.ſeſſ.13.c.18.*Catech.Roman.de Euch.Suar.diſp.62. ſect.1. * De ſpirituali communione Io. Theupolus Venetiarum Patriarcha.lib.20.Conſid.Euch.

Pri-

Primus eſt gratia.)Vide D.Th.q.69.Suar.ibi. Val.q.7.Sot.d.11.q.2.Vide Viguer. verſ.18. Petr. à Sot.ſect.11.Regin.c.8. l.c. de fructibus Euchar.Gab. in can. lect.85. 86. D.Th.in opuſc.de Euchariſtia. Vide teſtimonia quãplurima apud Caniſium,de fructu Euchariſtiæ.

De varijs nominibus huius ſacramenti. Cap. XXX.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtiæ ſex præcipua nomina, videlicet: Euchariſtia, Sacrificium, Viaticum, communio, Synaxis, & Sanctiſsimum Sacramentum.*

1 SAcramentum hoc propter ſuam excellentiam varia ſortitur nomina: eſt enim hoc digniſſimum omnium ſacramentorum,quia verè in eo Chriſtus continetur. Dicitur autem Euchariſtia,quaſi bona gratia, quia Chriſtum continet, qui fuit auctor nobis gratiæ;vel quaſi gratiarum actio, quia eſt ſacramentum, propter quod indeſinenter Chriſto gratias agere, & habere tenemur. Dicitur ſacrificium, ſeu hoſtia, quia Chriſtum continet, qui per mortem ſe Pati pro peccato hoſtiam obtulit. Dicitur Viaticum, quia cibus eſt ſpiritualis, quo confortatur animus,donec perueniat ad montem Dei Oreb, id eſt, cæleſtem patriam. Dicitur etiam communio, & Græce Synaxis, quia ſacramentum eſt, in quo Chriſtiani vniuntur. Vt enim magna eſt vnio corporum, vno cibo corporali veſci; non minor, ſed longè maior eſt ſpirituum vnio,vno, ac tanto veſci cibo ſpirituali.Dicitur etiam Sanctiſſimum ſacramentum, per excellentiam,quam habet ad reliqua ſacramenta omnia. Multa quidem dici poſſunt de eo, tamen pro introductione præſenti ſufficiant iſta ſimul cum his, quæ in principio huius libri diximus, & etiam in ſequenti libro tertio dicemus.

ADDITIONES.

Vide Catechiſm.Rom. Card. Baron.to.1.anno Chriſti 34.pag.160.

In articulo mortis,diuino præcepto,vt probabile eſt, ſumenda Euchariſtia,licet ante ſuſcepta fuerit.Suar.d.69.ſect.3.Vide Val.d.6. q.8.p.4.& Sot.d.12.q.1.ar.11.Regin. lib.29. c.5. q. 3. De Conink de Euch.q.80.ar.11.dub.3. Caiet.verb. Communio. Palud. & alij ſemel tantum in vita ſuſcipiendam, tradunt.Silu. Euch.3.§.1.per negligentiam, Euchariſtiam in mortis articulo omittentem nõ peccare mortiferè, ait. Quæ ſententia reijcitur à Sot. l. c. putante, in articulo mortis,ex præcepto, toties ſumendam, quoties, poſt ſumptionem,amiſſa eſt gratia per peccatum mortale:idem Tabiena verb. Communicare. nu. 16.Armilla verb. Communio. nu.11. Sed Suar. præcepto ſatis obtemperatum dicit, ſi ſemel in articulo mortis diuinus cibus perceptus ſit. De hac re Rodriq.p.1.c.64.Comit.lib.1.q.45.Reſp. Mor.Adultum,qui numquam Chriſti corpus ſũpſit,in periculo mortis,eum etiam, qui ſæpius in vita communicauit, inſtante morte,diuino iure, & aliquoties in vita adultum quemlibet, (vſu rationis prӕditum intellige)etiam extra articulũ mortis,eodem iure ad idem ſumendum obligari,docet De Conink l.c.

Summa puritate ad ſacram Dominici Corporis menſam accedendum eſt. Olim quidam ſumentes indignè, vel morte mulctabantur,vel à ſæuo Dæmone corripiebantur:id de ſuis temporibus teſtatur D.Chryſ.hom.5.in 1.ad Timoth. Exempla nonnulla leges apud D.Cypr.ſermo.de lapſis.hoc autem indicauit D. Paul.1.Corin.11. *Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.*Vide Card. Bar. to.1. anno. 57. * D.Tho.Cornelium à Lapide, Bened.Iuſtinianum in locum D.Paul. 1. Cor. 11. Qua ratione dignè ſumenda Euch.Regin.c.6.& 7.

Quidam indignè accedens, loco Dominici Corporis cinerem inuenit.D.Cypr. l.c. Hoc ipſum Diuinum ſacramentum in ore cuiuſdam, de illius veritate,inter ſumendum,dubitantis,in lapidem verſum,narrat Io.Diaconus,in vita S.Gregorij.Idem accidiſſe mulieri hæreſi Macedonianа corruptæ,teſtatur Niceph. lib. 13. c. 7. Vide etiam Sozom.lib.7.cap.5.

Ioan.Garetius per ætates, & claſſes, teſtimonia catholicorum pro tuenda veritate eiuſdem Dominici Corporis in Euchariſtia collegit, & Nicolaus Lagus miracula quamplurima.* De eodem Euchariſtiæ Sacramento duo iuſta volumina ad excolendam pietatem, conſcripſit, & edidit vir Illuſtriſſimus,& Religioſiſſimus Ioannes Theupulus Venetiarum Patriarcha. De eodem Claudius Eſpenceus.

LIBRI SECVNDI FINIS.

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM.

LIBER TERTIVS.

DE POENITENTIA.

QVID SIT PECCATVM.

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Materia remota ſacramenti Pœnitentiæ ſunt peccata; & deſcribitur peccatum.*

2 *Regula quid, & quæ dicatur diuina Regula.*

3 *Peccatum vnde procedat; vbi ponitur regula ad cognoſcendum peccatum.*

4 *Peccatum debet eſſe ex deliberatione, & ignorantia facit actum inuoluntarium.*

1 SACRAMENTVM hoc pœnitentiæ plurimas continet difficultates, Sacerdoti cognitu neceſſarias; ob id librum integrum in eis enodandis collocauimus. Sunt autẽ ſuo ordine quinque tractanda, materia, forma, miniſter, pœnitens, & huius ſacramenti effectus. Et quidem materia duplex eſt, altera remota, altera propinqua. Vt enim in baptiſmo erat materia remota (ſcilicet aqua) & propinqua (ſcilicet ablutio, ſeu aqua abluens) ita in iſto eſt materia remota, & hæc peccatum. Eſt etiam materia propinqua, contritio, confeſſio, ſatisfactio; ſeu peccatum contritum, confeſſum, ſatisfactioni expoſitum.

A remota ergo materia, doctrinæ ordine incipiamus. Ac primum omnium tractandum ſe offert, quid ſit peccatum. Omiſſis autem aliorũ deſcriptionibus, ſic videtur nobis clare, & vniuerſaliter poſſe deſcribi, *Peccatum eſt receſſus à regula diuina voluntarius*. In qua deſcriptione quatuor continentur pãtes.

2 Prima eſt *receſſus*, id eſt quædam deuiatio, & ſeparatio ab aliquo ſtabili principio. Peccatũ enim eſt non aliqua ſubſtantia, aut corpus, aut entitas poſitiua; ſed quædam ſeparatio, quidam defectus. Altera pars eſt, à *regula*, ne intelligeremus, hanc ſeparationem eſſe à loco aliquo, vel alio quouis, ob id additur ſeparatio à regula. Vocamus regulam, principium quoddam, cui agens ſuum effectum, vel operationem conformare intendit. eſt enim regula naturæ, eſt regula artis, eſt regula moris. Receſſus ergo, & defectus à regula propoſita, peccatum dicitur. Vnde, monſtrum, peccatum naturæ dicitur, quia non conformatur regulæ naturæ, ſecundum quam effectus talis taliter debet eſſe formatus. Similiter error in imagine, vel aliquo artificio dicitur peccatum artis, quia regulæ artis non conformatur effectus. Non de his peccatis fit mentio in præſenti, ob id additur tertia pars, *Diuina*. Per regulam autem diuinam intelligo, tam præceptum ſupernaturale, (vt præceptum de fide habenda, de ſuſcipiendis ſacramentis, de aliis ratione, & aliis huiuſmodi) quàm naturale, (vt præcepta Decalogi) & humanum, (vt præcepta Prælatorum, & ſuperiorum) Omnia enim diuina dici poſſunt, quatenus a Deo ſunt, ſiue mediatè, ſiue immediatè: natura enim a Deo eſt, poteſtas etiam humana & eccleſiaſtica per Deũ eſt. Iſta præcepta dirigunt, & regulant operationes humanas in finem. Receſſus ergo à tali regula peccatum eſt: non tamen quicumque receſſus: ob id additur quarta particula, *voluntarius*. Vt aliquid dicatur voluntarium, tria ſunt neceſſaria.

3 Alterum eſt, vt à voluntate procedat; ſiue quia in ipſa voluntate eſt velle, & nolle; ſiue quia a voluntate imperatur: omnis enim operatio, etiam exterior, quæ nobis volentibus fit, voluntaria dicitur. Vnde veſci voluntarium eſt, cũ volentes veſcimur: ſimiliter ambulare, occidere, & ſimilia. Vt ergo ſit peccatum, debet eſſe receſſus voluntatis, ſiue à voluntate procedens. Vnde

regula

regula generalis ſit: Quidquid in nobis ſit, quod nec in voluntate eſt, nec à noſtra voluntate eſt, peccatum non eſt. Vnde quantumcumq; occurrant imaginationes turpes, & contra fidem cogitationes, motus etiam carnis vſq; ad effuſionem ſeminis procedentes, niſi voluntas acceptet, aut conſentiat, peccatum non eſt.

4 Alterum etiam eſt neceſſarium, vt aliquid dicatur voluntarium, puta quod ſit ex deliberatione procedens, ſeu liberum; id eſt, quod in noſtra ſit poteſtate, vt ſit, vel non ſit; vt quamuis ſit actus voluntatis, ſi tamen neceſſarius eſt, ita vt non ſit in noſtra poteſtate non velle, tunc non dicitur voluntarius. Ex quo fit, quòd cum ex aliqua vehementi paſſione accidit, vt in voluntate inſurgat volitio vindictæ, aut alicuius mali, ſi talis eſt, vt non ſit pro tunc in noſtra poteſtate nõ velle, non ſit peccatum, donec iam induat rationem voluntarij, & in manu noſtra ſit prorſus expellere talem volitionem. Dico autem, prorſus, quia aliquando aliqua ex parte eſt in manu noſtra, licet nõ totaliter. Et tunc grauius, vel leuius peccatum eſt, quo magis, vel minus eſt voluntarius actus, vel receſſus. Tertium denique eſt neceſſariũ, puta ſcientia, vt homo ſciat, vel ſcire teneatur ſe agere contra regulã. vnde ignorãtia efficit inuoluntar. & & excuſat à peccato, quãdo nõ eſt craſſa. Vide igitur quid peccatũ ſit. eſt enim receſſus volũtarius à diuino præcepto, cui conformare tenemur vitam, & operationes noſtras.

ADDITIONES.

De peccato Nauar. Prælud. 9. Vide Petr. à Sot. à lect. 6. de actibus hum. Azor. lib. 4. p. 1. Viguer. c. 18. D. Tho. 1. 2. q. 7 . q. 77. Valent. ibid. Summiſtæ ver. peccatum. Val. Regin. p. 3. to. 1. Prax. Fori Pœnit. Sanch. in Opere mor. lib. 1. c. 1. diligenter de hac re agentem.

De peccatorum differentijs in communi. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Quibus modis recedatur à regula.*
2 *Mortale quando fiat veniale, & vice verſa quando veniale fiat mortale 3.*
4 *Peccata commiſsionis, & omiſsionis quæ: peccatorum alia dicuntur cordis, alia oris, alia denique operis.*

1 Aliquot peccatorum diuiſiones, ſi non omnes, ſaltem quæ ad noſtrum faciunt inſtitutum, proſequi oportet.

Et primò, peccatum diuiditur in mortale ex genere ſuo, & veniale ex genere ſuo. Pro quo notandum, quod bifariam contingit à regula diuina recedere. Vno modo agendo contra ipſam regulam altero non agendo ſecundum regulam, ſed præter eam. Ab vna enim via recedere poſſumus, aut contrariam ſumendo viam, aut diuerſam. Ille agit contra præceptum, qui oppoſitum præcepti facit: ille verò præter, qui aliquid facit, quod licet non ſit contra præceptum, non tamen tendit in finem præcepti, qui Deus eſt: v. g. qui occidit, agit contra præceptum, *Non occides*: qui verò verbum otioſum, aut mendacium iocoſum dicit, non omnino contra præceptum facit, tamen facit aliquid, quod in Deum non eſt ordinatum. Id totum, quod contra præceptum eſt, dicitur mortale ex genere ſuo, quia ex ſe inductiuum eſt mortis ſpiritualis, quæ eſt ablatio gratiæ, ſi eſſet. Id verò quod eſt extra præceptum, veniale ex genere ſuo dicitur: peccatum quidem eſt, quia eſt receſſus à regula, ſed ex ſe gratiæ ablatiuum non eſt. Deus enim glorioſus non obligauit omnes actiones noſtras ſub præcepto, ſed quaſdam, alias multas reliquit: ſed nos debemus eas ſecundum noſtrum finem exequi: quod non facientes, peccamus venialiter. Notandum tamen eſt, quod non omne mortale ex genere verè eſt mortale, id eſt auferre gratiam ſufficiens eſt: ſicut etiam non omne veniale ex genere, verè eſt veniale, nam gratiam auferre ſufficit aliquando. Explico primum. Mortale ex genere duplici ex cauſa non eſt vere mortale, ſed fit veniale per accidens.

2 Prima cauſa eſt ex leuitate materiæ; vnde furari ex genere mortale eſt; tamen furari quid minimi valoris, non eſt verè mortale, niſi ſit maior quantitas materiæ. Altera cauſa eſt ex actus imperfectione, quando non eſt perfectè deliberatus, & voluntarius, licet aliquid ſit voluntarij, vt in ſubito motu volendi vindictam, vel aliquod malum committendi contra præceptum, cum non adeſt plena libertatis poteſtas: ſi tamen aliqua ſit, quia intercedit mora aliqua breuis, vnde aliqua negligentia eſt, licet non notabilis; tunc eſt veniale. Si tamen plena eſt poteſtas, eſſet mortale. Explico ſecundum. Multis enim caſibus, quod ex genere ſuo eſt veniale, poteſt per accidens fieri mortale.

Primò, ſi vltimus finis in veniali conſtituatur: quod ſit, cum quis ita actum venialem exequitur, quod paratus eſt, etiam ſi mortalis eſſet, exequi: tunc mortale eſt, licet ſit verbum otioſum, vel vanum.

Secundò, cum ordinatur in peccatum mortale: ratione enim finis fit tunc mortale: vt qui mendacium dicit leue propter adulterium, mortaliter peccat.

Tertiò, quando ſequitur aliquod peccatum mortale, de quo conſtat, licet non ordinetur in ipſum: vt ſi quis ſciens ſcandalum graue ſequi, ſi mendaciũ leue dicat, & dicit; mortaliter peccat.

3 Quartò, ſi eſt conſcientia erronea. Qui enim putat ſe peccare mortaliter in verbo otioſo, ſi id proferat, mortale eſt: iam enim iſte animum habet peccandi mortaliter, licet ille actus non erat verè peccatum mortale. Non ſolùm hoc fit in actu veniali, ſed etiam in actu bono. Si quis enim putaret ſe peccare mortaliter, audiendo ſacrum in die feſto, mortaliter peccat, ſi audiat, etiam mortaliter peccat, ſi non audiat: nam tenetur deponere conſcientiam erroneam, & ſcire non eſſe peccatum, ſed præceptum. His igitur cauſis veniale ex genere fit mortale per accidens.

4 Iterum diuiditur peccatum in communi in peccatum omiſſionis, & commiſſionis.

Præcepta enim hominibus impoſita, quædam ſunt affirmatiua, ipſos ad operandum obligantia (vt præceptum de diligendo Deum, & proximum, de ieiunando, ſacroq; audiendo, & alia huiuſmodi) quædam ſunt ab aliquo actu retrahentia, & prohibentia, vt *non occides, non mæchaberis*, & alia multa. Cum peccatum eſt contra negatiuum præceptum, commiſſio eſt: cum verò contra affirmatiuum, aliquando omiſſio, aliquando commiſſio eſt. Omiſſio, cum non operamur quod præceptum iniungit, vt non diligendo Deum, cum tenemur: commiſſio, cum actum cõtrarium habemus, vt ſi quis Deum odio habeat. Vt plurimum tamen affirmatiuorum præceptorum ſunt omiſsiones. In venialibus etiam aliquando eſt commiſsio, aliquãdo omiſſio. Commiſsio, cum actus reperitur inordinatus extra diuinum præceptum, vt mentiri iocosè, otioſum verbum dicere. Omiſsio, cum operationis conuenientis defectus eſt, vt aliquibus diuinis inſpirationibus non reſpondere, nec operari aliquod bonum, cum poſsit quis operari, licet non obligetur ex præcepto. Attendere autem hic oportet, quod aliquando in peccato omiſsionis eſt aliquis actus voluntatis, qui fertur in ipſam omiſsionem, vt qui nollet ieiunare, nollet audire ſacrum in die feſto. Aliquando eſt actus voluntatis, qui fertur in id, vnde ſequitur omiſsio; vt qui voluit tota die dormire, vnde ſequitur, vt ſacrum non audiat. Aliquando nullus reperitur actus talis, vt qui oblato tempore confeſsionis, ad quam tenetur, prorſus non vellet confiteri, nec nollet, ſed relinqueret. Sæpe tamen omiſsio cum aliquo actu eſt: ſiue tamen ſit, ſiue non ſit, niſi aliunde ignorantia, vel alia cauſa excuſet, peccatum eſt.

5 Tertio diuiditur peccatum in peccatum cordis, & peccatum oris, & peccatum operis. Non eſt iſta diſtinctio variorum peccatorum, quaſi vnum peccatum ſit cordis, aliud oris; ſed vnum eſt peccatum varios habens augmenti gradus.

Primo enim peccatum committitur, cum eſt voluntatis deliberatæ conſenſus: vt qui vult proximum occidere, committit peccatum, ſed aggrauatur, cum ad opus peruenit. Similiter qui verbo maledicit, prius in voluntate peccat, poſt in verbo peccatum auget. Aliquando ſunt peccata diuerſa iſta tria, cum diuerſorum peccatorum materiæ ſumuntur: vt maledicentia, quæ in verbo conſiſtit, ſuperbia interius concepta in corde, & homicidium in opere; ſunt quidem tria peccata diuerſa, ſed cum eadem eſt materia, tunc vnum peccatum eſt, ſed plures augmenti gradus. Hæ diſtinctiones peccatorum ſufficiant: quamuis enim aliæ ſint multæ; tamẽ ad propoſitum præſens non attinent, ob id relinquuntur.

ADDITIONES.

De diuiſione peccatorum. Vide Petr. à Sot. lect.8. Nauar.l.c. Viguer.à verſic. 13. c.18. Val. Regin.lib.15.c.1.2.3. Suar.c.1.l.c.

Leuitate.) Vide Nauar.l.c.& c.11. nu.4. Couar.lib.1.c.1.num.2. var.reſolut. Azor.lib.5.to. 1.c.28. Suar.li.1.c.1.4. Reg.li.15.c.4. ſect. 1.l.c.

Quomodo veniale ex genere mortale fiat, Sanch.c.5.l.c. Regin.c.vlt.ſect.4.lib.cit.

Sciens ſcandalum) Vide Sanch.c.6.7.l.c.

Erronea.) Nauar.cap.nu.9. Viguer.verſ.9.c.3. Silu.verb.conſcientia, Azor.p.1.lib.2. c.8. Vide etiam Rodriq.p.1. ſummæ, & Io.Nider.in Conſol.timoratæ conſcientiæ, p.2.c.2. De conſcientia erronea multa Regin.lib.13.l.c.cap.8. Sanch. lib.1.cap.11.l.c.

De conſcientia dubia, & ſcrupuloſa Sanch. cap. 10.l.c.

Cum eſt voluntatis delectamentum.) Vide Sanch.lib.1.c.1.op.mor.

De generali ratione iudicandi de peccatis, Regin.fusè lib.11.12.13.14.15.

De peccato veniali copiosè, & egregiè D.Th. q.7. de malo.

De

De partibus eſſentialibus peccatorum & effectibus. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Materia, & forma peccati; & quæ conſiderentur in peccato.*

2 *Peccati effectus ſunt duo, macula, & reatus; vbi declaratur quomodo peccata ſint materia Pœnitentiæ.*

3 *Venialia ſola habentes an teneantur accedere ad confeſſionem.*

1 Sicut in re artificiali duas partes conſideramus,& materiam,& formam:ver.gr. in domo, lapides & ligna locum obtinent materiæ; at diſpoſitio,& conſtructio eorundem locum tenent formæ:ita in peccato etiam ſuo modo duo inſunt,vnum eſt velut materia,alterum eſt velut forma. Materia eſt actus & operatio ipſa, quæ reperitur in peccato commiſſionis: ſed defectus ipſius operationis reperitur in peccato omiſſionis (ver.gr. occiſio hominis eſt materia in peccato commiſſionis: non audire ſacrum eſt materia in peccato omiſſionis circa præceptum Eccleſiæ) receſſus verò à regula diuina,ſiue contrafaciendo, ſiue extra, eſt forma. propterea enim occiſio peccatum eſt, quia contra diuinum præceptum eſt. Similiter,non audire ſacrum, ob id peccatum eſt,quia contra præceptum eſt.Forma ergo peccati non eſt quid poſitiuum,ſed ſolũ carentia rectitudinis,& conformitatis ad regulam.

In iſta autem deordinatione, ſeu carentia rectitudinis, præcipuè cum peccatum eſt mortale, duo conſiderantur, & auerſio à Deo, & conuerſio ad creaturam: qui enim peccat, regulam Dei ſpernit, ob id a Deo auertit ſe;& allectus aliquo apparenti bono peccat: ob id conuerti dicitur ad bonum creatum. Vnde in omni peccato mortali homo propter creaturam relinquit Deum, & dicitur auerti à bono incommutabili, ſcilicet Deo, & conuerti ad bonum cõmutabile, ſcilicet creaturam, ob idque peccatum grauiſſima eſt Deo illata iniuria ab homine.Quamuis autem in veniali aliquo modo iſta ſint,ſed imperfectè valde; non enim Deum integrè relinquit; ob id non deſtruit gratiam;nec incurrit homo pœnam propter veniale, quàm incurrit ob mortale.

2 Cuius effectus duo ſunt præcipui, macula, & reatus. Macula eſt priuatio gratiæ, quæ pulchritudo eſt animæ,& ornamentum. Reatus eſt obligatio ad pœnam æternam, quæ peccato debetur. Eſt autem duplex,iuxta duas peccati partes: ratione enim auerſionis huiuſmodi debetur pœna damni,quæ eſt, non videre Deum in æternum. Qui enim auertit ſe à Deo, iuſtè Dei viſione priuatur. Ratione verò conuerſionis ad creaturam, debetur pœna ſenſus; iuſtè enim à creatura torquetur, qui propter ipſam auctorem Deum reliquit. Vtraque autem pœna æterna eſt, quia peccatum eſt perfectæ auerſionis, & conuerſionis.In veniali etiam iſta duplex eſt pœna, at non perfecta, ſed temporalis: ad tempus enim non videt Deum in purgatorio, & ibidem torquetur.Sed in veniali non eſt macula propriè, quia non expellit gratiam, ſed feruorem charitatis, & deuotionem aliqua ex parte extinguit, & infrigidat. Poſt actum igitur peccati, ſtabilis manet reatus, & macula,niſi pœnitentia deleantur. Hæc ſunt igitur peccati partes, & effectus. Oportet autem vnum modò notare, quod peccata omnia, ſiue mortalia, ſiue venialia, materia ſunt ſacramenti huius pœnitentiæ; ſed non eodem modo. Mortalia etenim ſunt neceſſitatis materia,id eſt, non poſſunt alio modo deleri,niſi per Pœnitentiæ ſacramentum,ſaltem in voto ſuſceptum, cum non poteſt in re ſuſcipi. Venialia ſunt quidem materia cõfeſſionis: vnde quis cum ſolo veniali poteſt recipere ſacramentum Pœnitentiæ. Conc.Trid.ſeſſ.14.cap.5.tamen non ſunt neceſſaria materia, quoniam homo non tenetur confiteri, ſi tantum veniale habeat, quamuis ſit tempus Quadrageſimæ; ſed debet ſumere ſacramentum Euchariſtiæ, niſi ſequatur ſcandalum aliquod. Tunc enim deberet accedere ad confeſſionem, ſaltem vt dicetet, ſe non habere conſcientiam mortalis vllius.

3 Aliqui tenent eſſe neceſſariam materiam in tempore præcepti: ſed probabilius eſt oppoſitum. nam præceptum confeſsionis tantum eſt de mortalibus.ita D.Tho.3.par.q.84.art.2.Scot. in 4.d.17.q.vnic. Duran.ibid.q.9. Quando verò eſſet dubium de veniali, an eſſet mortale, tunc neceſſaria eſſet materia. Quamuis hoc ita ſit, tamen maximè accedere quis debet confeſſioni, cum ſolo etiam veniali, ſaltem propter gratiam, quæ in ipſo ſacramento datur; & propter actum humilitatis, qui exercetur. Veniale autem poteſt, præter pœnitentiam, alijs vijs remitti, ſcilicet oratione Dominica, aqua benedicta,pectoris tunſione, benedictione Epiſcopali, feruenti charitatis actu. Hæc igitur eſt materia huius ſacramenti remota, ſcilicet peccatum.

ADDITIONES.

Auerſio, &c. Vide Azor.lib.4.cap.2.

Macu-

Macula, & reatus.) Viguer.§.1.10.cap.18.

Aliqui tenent.) Vide Suar.tom.4.diſput.36. ſect.2. Habentem ſola venialia debere ſemel in anno confiteri, docent A.ex.Bonau. Richard. & alij quidam; at multi contra ſentiunt. Scotus, Dur.Caiet. Med.Silu.de Comm. de neceſſitate Confeſſionis quæſt.5.dub 5.

Veniale autem.) Vide Suar.diſp.18.ſect.1.l.c. De confeſſione, & contritione nonnulla Comitolus, lib.10.Reſp.Mor.

Quid ſit Contritio, quid Attritio. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Contritio quid, & quemadmodum de peccato dolendum.*

2 *Peccatum qua ratione deteſtandum.*

3 *Contritio debet eſſe ſpontanea, cum propoſito abſtinendi, & confitendi, & cur dicatur contritio.*

4 *Contritio imperfecta quibus modis accidat, vbi ponitur differentia inter contritionem, & attritionem. §.6.*

1 SIcut in Baptiſmo duplex erat materia: remota, ſcilicet aqua ipſa: & propinqua, ſcilicet ablutio, quæ aqua fit: ita in hoc ſacramento, materia remota peccatum eſt; propinqua verò eſt contritio, confeſſio, ſatisfactio. Itaque peccatum contritum, confeſſum, ſatisfactum, eſt materia propinqua confeſſionis. Primùm igitur de contritione agamus. Videtur autem poſſe ſic deſcribi. *Contritio eſt præteriti peccati, vt eſt Dei offenſa, voluntaria ſupra omnia deteſtatio, cum propoſito futura ſupra omnia vitandi, & commiſſa confitendi.* In qua deſcriptione ſex ſunt partes.

Prima eſt, *præteriti peccati deteſtatio*. Peccatum deteſtari, ad actum voluntatis pertinet, quæ ex peccati commiſſi conſideratione in hunc actũ prorumpit, nollem peccaſſe: taliſq. actus eſt deteſtatio peccati, elicitus a virtute pœnitentiæ.

Secunda pars eſt, *vt eſt Dei offenſa*. non ſufficit nolle peccaſſe, quia peccatum malum aliquid ſecum fert; ſed hac ratione, quia offenſa Dei eſt.

2 Tertia pars, *ſupra omnia*. vt homo habeat contritionem, debet deteſtari peccatum ſic, vt potius velit quodcumque malum ſubijſſe, quàm peccaſſe; nihilque magis debet abhorrere, quam Deum offendiſſe. & hoc eſt deteſtari peccatum ſupra omnia, ſeu ſupra omne deteſtabile, vt alij dicunt. Nec opus eſt in particularis facere iſta collationes, mallem hoc, vel illud ſubijſſe, quam peccaſſe: ſunt enim periculoſæ, & aliquando poſſet dæmon hominem his illaqueare: ſi tamen homo eas facit, bonæ ſunt. Non tamen debet quiuis ſe his periculis exponere: ſufficit enim in generali ita deteſtari, vt nihil magis deteſtetur, quam Dei offenſam, velitque non offendiſſe, potius autem ſubijſſe quodcumque malum.

Quarta pars eſt, *voluntaria*. id eſt, ſpontanea. Non enim contritio debet eſſe actus neceſſitatis, ſed ſpontaneus, & liber, qui in noſtra ſit poteſtate, poſito tamen auxilio diuino.

Quinta pars eſt, *cum propoſito vitandi futura ſupra omnia*. id eſt, proponere debet, in poſterum ſe non offenſurum Deum, potius paſſurum quodcumque malum, etiam mortem: quamuis etiam hoc in generali ſufficit. Non debet autem quis, ſuo innitens robori, hoc proponere; ſed ſemper ſperans in diuino fauore; quo poſſumus proponere talem emendationem vitæ. & hoc propoſitum debet eſſe expreſſum Et hoc eſt probabilius, Alenſ.4.par.quæſt.69. membr.9.art.2. S.Thom.3 par. quæſt.90. art.4. quamuis aliqui dicant, ſufficere primum actum: ſed quod diximus, ſecurius eſt. Et ita habet Concilium Florentinum.

Hactenus erat cõtritionis deſcriptio, quæ erat ante legem gratiæ, ſed modo eſt neceſſaria.

Sexta particula, *propoſitum confitendi*, quamuis ſufficeret hoc propoſitum virtuale. Sot. in 4.diſt.17. q.2. art.1. Hæc igitur eſt natura contritionis. Vnde ſequitur, quod contritio non eſt dolor, aut triſtitia; ſed actus, cuius comes eſt dolor, & triſtitia. Eſſentialiter enim contritio eſt actus, quo homo nollet peccaſſe, quatenus peccatum eſt Dei offenſa: at intellectus conſiderans non poſſe non eſſe factum, peccatum apprehendit vt malum, quod vitare non poteſt. Et hinc ſequitur triſtitia in voluntate, quæ mouet etiam ſenſum, ſicque triſtitia in ſenſu, vnde prorumpitur in lacrymas, & gemitus: ex apprehenſione enim mali, quod vitari non poteſt, triſtitia ſequitur. Iſta tamen quamuis ſequantur ex contritione, & bona ſint; non contritio, ſed contritionis effectus ſunt. Aduerte, quod triſtitia voluntatis eſt neceſſaria in contritione, vt materia, ſicut quidditas hominis eſt in materia ſenſibili. Dicitur autem per metaphoram contritio: eſt enim propriè actus, quo corpus aliquod durum in minutas diuiditur partes, ſicque nullius reſiſtentiæ, quod antea multum reſiſtebat. Sic hominis cor, quod per peccatum obduratum

ratum erat, reſiſtensq. motioni ad bonum; emolleſcit per pœnitentiam, ſitque diuinæ obediens voluntati. Poteſt etiam contritio dici ab effectu, quia cauſa eſt doloris, triſtitiæ, actuumq. pœnalium, qui naturam ſenſitiuam conſumunt, & conterunt. Aduertendum tamen eſt, quoties aliqua pars ex prædictis deeſt contritioni, tunc nō contritio, ſed quædam alia imperfecta ſpecies ſit, quæ attritio dicitur, quaſi imperfecta contritio: quæ maximè modis his contingere poteſt.

4 Primò ex parte obiecti, quando deteſtatur peccatum cum reliquis conditionibus, ſed non quia Dei offenſa; verum aut quia eſt quoddam malum animam fœdans, & deturpans; faciensq. ſeruam diaboli: aut quia ei debetur pœna æterna; aut quia ex eo ſequutum eſt malum aliquod temporale. Quacumque ratione harum deteſtatur peccatum, attritio eſt.

Secundò contingit ex parte modi, cum quis deteſtatur peccatum, vt Dei quædam offenſa eſt, ſed non deteſtatur ſupra omne deteſtabile: non enim verè mallet quodcumque malum ſubijſſe, quàm peccaſſe: talis enim deteſtatio attritio eſt.

Tertio modo poteſt contingere, quando quis deteſtatur peccatum ſupra omnia, vt Dei eſt offenſa; non tamen habet propoſitū firmum vitandi omne futurum: & talis deteſtatio attritio eſt.

Quarto modo poteſt contingere, cum quis deſiderat habere contritionem de peccato, & deteſtari ſupra omnia, quamuis verè non habeat ipſam contritionem. His quatuor modis contingit attritio.

Eſt autem grandis differentia inter omnes has attritiones, & contritionem.

Contritio enim per ſe, abſque ſacramento ſuſcepto in re, ſed tantum in voto, eſt cauſa remiſſionis peccati mortalis, & gratiæ conſecutionis: & ſi ſtatim moriatur homo, cauſa eſt ſalutis æternæ. At verò attritio nulla per ſe eſt ſufficiens cauſa remiſſionis peccati mortalis, quamuis ſit cum voto ſacramenti: immo qui in peccato exiſtens, cum ſola decederet attritione, abſque ſacramento, damnaretur.

Eſt etiam alia differentia.

5 Contritio ſufficit, vt quis accedat ſacramento pœnitentiæ, & impleat præceptum ipſius, & conſequatur etiam effectum eiuſdem. Contrito enim, ſeu habenti iam per contritionem gratiam, ſacramentum hoc dat gratiam maiorem: & qui ſic accedit, verè implet præceptum confitendi, ſi tempus eſt præcepti. At verò non omnis attritio ſufficit ad conſequendum effectum huius ſacramenti: immo ſi ſic accederet, peccaret: quamuis aliqua attritio ſufficiens ſit. Quod per illas quatuor diſcurrendo explico.

Prima quidem attritio, ſi talis ſit, vt cognoſcat pœnitens, ſe non deteſtari peccatum, vt eſt Dei offenſa; ſed tantum, vt eſt alicuius mali temporalis cauſa: quamuis bonus actus iſte ſit, tamen non ſufficit ad ſacramentum: immo qui ſic accederet, peccaret denuo; & non impleret præceptum, ſed eſſet repetendum ſacramentum. Aliquādo quoque talis attritio etiam ſecundum ſe mala eſſet, quando quis peccatum deteſtaretur propter malum, vt vltimum finem (puta cum talis eſt, quod non deteſtaretur, niſi eſſet propter malum) tunc actus malus eſt: at abſolute deteſtari peccatum propter malum illatum, bonus actus eſt; ſed, vt diximus, inſufficiens.

Secunda attritio alia indiget diſtinctione. Aut enim pœnitens cognoſcit, ſe non deteſtari peccatum ſupra omne deteſtabile; & tunc talis eſt inſufficiens, ſicut prior: aut non cognoſcit id, quamuis verè non ſit ſupra omne deteſtabile; tunc talis dicitur attritio putata contritio; & ſufficit, vt præceptum quis impleat, & gratiam ex ipſo conſequatur.

6 Tertia attritio non eſt ſufficiens, imò peccaret, qui ſic accederet, nec impleret præceptum.

Quarta ſufficeret ad gratiam in ſacramento recipiendam, ſi pœnitenti non conſtaret, ſe non eſſe vere contritum: cum verò conſtat, inſufficiēs eſt: quia cum ſibi conſtat non eſſe vere cōtritum, debet prius verè conteri, vt aliqui dicunt: quamuis oppoſita ſententia ſit probabilior, vt infra cap. 10. rurſus dicam. Vnde confeſſarij maximè, debent conſiderare, qualiter pœnitentes admittant ad confeſſionem: non enim ſunt admittendi, niſi qui peccata deteſtantur ob debitum finem, & propoſitum habent non peccandi in poſterum: etſi non ſunt examinandi, an ſupra omne malum deteſtentur, ſed an aliquid magis deteſtentur. Vnde ante confeſſionem mihi videtur de tali diſpoſitione fore interrogandos.

ADDITIONES.

De contritione. Vide D. Tho. in ſupplem. à q. 1. Sot. d. 17. Petr. à Sot. à lect. 14. de pœnit. Valen. t. 4. d. 7. q. 8. par. 1. & Nauar. cap. 1. Angles ſacram. pœnit. Ioan. Medin. tract. 1. de pœniten. D. Anton. 3. par. tit. 14. cap. 18. Candelabrum Aureum de ſacram. pœnit. Catechiſ. Roman. de eod. Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. Vegam ſuper Concil. Trid. lib. 13. cap. 26. 27. Cardin. Bellar. lib. 2. de pœn. Rodriquez. par. 1. cap. 48. Suar. to. 4. diſp. 4. Val. Regin. fusè lib. 5. Praxis For. Pœnit. Cordubā lib. 1.

lib.1. q.11. Vaſquez tom.4. cit. De Conink de Sacram. Franciſcur Syluius in 3.par. Propoſitum ſaltem virtuale non peccãdi de cætero eſt de eſſentia ſacramenti pœniten. Vide Suarez tom.4. diſp.20.ſect.4.nu.32.* Victoria Relect.1.de pot. Eccleſ. nu.8. hæc de contritione, (refero verba viri doctiſſimi) *Contritio, re vera, nihil aliud importat, niſi dolorem de peccatis, propter Deum; eo quod ſunt offenſiua Dei, cum propoſito cauendi in futurum: nec quicquam aliud eſt de ratione contritionis; (requiritur etiam propoſitum confitendi) reiectis anxijs diſputationibus: nec apud me dubium vnquam erit, quin quicunque dolet de omnibus peccatis ſuis abſolutè, quia ſunt offenſiua Dei, proponit etiam omnino in futurum ſeruare omnia præcepta Dei, talis cõſequatur remiſſionem peccatorum; ſi nihil aliud ſit, quod impediat.*

Attritio.) De attritione Nauar. l.c. Viguer. §.4.verſ.10. Medina in inſtruct.lib.1.cap.2.Val. par.4. & par.2. Corona, Candel.loc.cit. Suarez diſp.5.Regin.cap.6 Vaſquez, de Conink. De attritione ex metu gehennæ, Suar.diſp.5.ſect.2.ob peccati fœditatem, loc.cit.nu.12.

Contritio enim per ſe.) Vide Conc. Triden. ſeſſ.14.cap.4.

Non omnis attritio.) Vide Valen. l.c. Sot. 4.d.17. q.2.art.5.Regin. cap.6. cit. Suar. ſect.1. diſp.20.Vaſquez q.92.art.1.d.2.

Prima.) Vide Valen.par.1. & q.2.par.3.

Aliquando quoque.) Vide Valen. l.c. Ruardum Tap.art 4.collige ex D.Tho.2.2.q.19.art.4. dolor enim ex prauo ſui amore emanans, quomodo bonus?

Secunda.) Vide Nauar.num.34.cap.1.Vict. num.158.Regin.l.c.Suar.diſp.20.ſect.1.aſſert.4. D.Tho.3.par.q.80.art.4.ad 2.

Tertia.) Nauar.n.34.& cap.9.n.13.Candel. de attritione.nu.6.Attritionem ex motiuo merè humano ſatis non eſſe ad ſacramenti valorem, docet Suar.loc.cit.ſect.4.nu.10.

Neque impleret.) Petr. à Sot.lect.8.de confeſſ. in fine, Adrian.4.q.5. de confeſſ. D.Bonau. Gab.Maior.4.d.17.Angelus Confeſſ.1.nu.14.Sà confeſſ.1. qui dicunt inualida confeſſione, ob vitium pœnitentis, non impleri Eccleſiæ præceptum; ſed non eſt improbanda ſententia, quæ docet, poſſe quem, ſine gratia (dum tamen id dedita opera ſciens non agat) Eccleſiæ præcepto ſatisfacere. Vide Couar. in cap. Alma mater par.1.§.5.nu.1.& Azorium lib.7.cap.40.q.3. multos recenſentem. Suarez diſp.36.ſect.7. per veram tantùm ſacramenti pœnitentiæ ſuſceptionem præceptum impleri, putat. De hac quæſtione Comit. diligenter, lib.1.q.19.Reſp.Mor. Val.Regin.lib.6. cap.2.par.5. Qui non abſoluitur, defectu confeſſarij, præcepto ſatisfacere, negat Suar. alij aiunt.

Quarta.) Vide Nauar.nu.18. & cap.10.n.4.

Vt aliqui dicunt.) Vide infra c.10.lib. huius.

Deteſtatio de peccatis, quam contritio includit, debet eſſe voluntaria, concepta, quia peccatum eſt offenſa Dei ſumma (non ſecundum intenſionem, teneritudinem, aut firmitatem) vt quoduis malum malit homo, quam peccatum. De his Regin. cap.3. loc.cit. Tenetur homo habere etiam propoſitum vitandi propinquas omnes occaſiones peccati mortalis.

An ſatis diſpoſitus ſit, qui nullo afficitur dolore, dicit autem, ſe vehementer dolere, quod de ſuis peccatis dolere non poſſit. Comit.lib.1. q.32. Reſp.Mor.

De contritione teſtimonia Conciliorum, Patrum, & Doctorum multa oſtendes apud Iodocum Coccium tom.2.Theſ.Catholici lib.7.art.2.

De quibuſdam dubijs circa contritionem. Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Contritio quorum peccatorum ſit habenda.*
2 *Contritio particularis ſingulis mortalibus an ſit neceſſaria.*
3 *Conteri quando teneatur peccator.*
4 *Doloris quantitas quæ ad contritionem neceſſaria; & an contritio totam auferat pœnam.*

1 Aliquot dubia circa contritionem poſſunt alicui occurrere.

Primum eſt, quorum peccatorum ſit habenda contritio. Ad quod reſpondeo, non eſſe neceſſariam venialium: (hæc enim diximus abſque contritione remitti poſſe) ſed mortalium commiſſorum eſt neceſſaria, adeò quod ſine contritione extra ſacramentum non poſſent remitti. Non autem eſt neceſſaria omnium peccatorum, ſed eorum tantum, quæ contritione alia remiſſa non ſunt: quorum enim homo putat ſe habuiſſe contritionem, & confeſſionem, non eſt neceſſaria contritio noua. Quod ſi quis de talibus de nouo conteratur, bene facit. Tamen aliquot ſunt peccata, quorum melius eſt non repetere memoriam, poſtquam ſemel contrita ſunt (qualia ſunt, quæ ſecum delectationem afferunt ali-

aliquam) poteſt enim eorum memoria plus obeſſe, quam prodeſſe, niſi eſſet homo perfectus, & multæ mortificationis.

2 Alterum dubium eſt, an ſingulorum mortalium commiſſorum ſit neceſſaria particularis contritio. Ad quod aliqui quamuis aliter dicant, probabilius tamen cum alijs reſpondeo, non eſſe neceſſarias contritiones ſingulorũ peccatorum; ſed ſatis eſſe vnam generalẽ omnium, ſiue fiat, cum homo incipit ſingula peccata ſua cogitare, ſiue cum in medio eſt cogitationis, ſiue in fine. Si enim ſingulorum contritiones in particulari eſſent neceſſariæ, non poſſet homo conſequi gratiam, & pœnitere quocumque momento; ſed opus eſſet longo tempore. Sufficit ergo generalis deteſtatio peccatorum ſupra omnia. Per hoc tamen non tollitur eorum peccatorum in particulari diſcuſſio, quæ neceſſaria eſt ad confeſſionem. Et quamuis non eſſet confeſſio (ſicut non erat ante legem gratiæ) eſſet tamen neceſſaria iſta diſcuſſio (licet non tam minuta) ſed ſaltem quantum ad ſpecies peccatorum, ad vitæ emendationem: quamuis ad gratiæ conſequutionem ſaltem ſufficeret prædicta generalis contritio, quæ poſt cadit in particulari ſupra quodlibet, cum confeſſio fit, vel cum homo in particulari ſe examinare tenetur.

3 Tertium dubium occurrit, an homo ſtatim poſt peccatum teneatur de ipſo conteri. Et quãuis aliqui dicunt, quod tenetur, quoties practicè ſubit in memoriam, ideſt (cum recordatur eius, tamquam alicuius, quod operandum proponitur) probabilius dico cum alijs, quòd non teneatur ſtatim, etiamſi recordetur ſæpius commiſſi peccati. Solum enim tenetur tunc non in ipſo complacere; tamen non tenetur pœnitere, ſed poteſt mentem aliò diuertere. Eſt enim generaliter verum, vt quoties quis non tenetur cõfiteri, aut aliquid extra ſtatutum præcepti facere; non teneatur conteri: cum tamen eſt tempus periculi; tunc confiteri tenetur, vt in infirmitate acuta; vel cum eſt periculum naufragij, aut belli, aut ſimilis: non exiſtente copia Confeſſarij, conteri tenetur. Similiter in caſu, quo adminiſtrare debet ſacramentum, vel recipere, tunc conteri tenetur, maximè in adminiſtratione: aliter non ſtatim tenetur, niſi ſolum à peccato deſiſtere. Puto etiam, cum aliqua grandis tẽtatio pararur, cui exiſtenti in peccato probabile eſt ſuccumbere, tunc teneri ſaltem de admiſſo conteri peccato.

4 Quartum dubium eſt, quantus dolor eſſe debeat de peccato commiſſo, vt remittatur, ſeu vt vera ſit contritio. Ad quod reſpondeo, ſolum eſſe neceſſariam peccati deteſtationem, ſupra deteſtabile omne, vt diximus: quæ ſi ſit, peccatum delet, quamuis non ſit tam intenſa, quàm poteſt eſſe deteſtatio alicuius mali temporalis. Non enim eſt determinata intentio actus neceſſaria, immò contritio vna licet remiſſa poteſt delere quodcumque peccatum, quamuis grauiſſimum: nec homo tenetur magis conteri de peccato vno, quam de alio, dummodo conteratur. quamuis ſit valde vtile magis conteri, & de peccato grauiori plus dolere: hoc enim valet ad pœnæ maioris remiſſionem, & maioris etiã gratiæ conſequutionem. Nam contritio non aufert totam pœnam, debitam peccato: ob id ſunt indulgentiæ, quæ in remiſſionem pœnæ temporalis debitæ in purgatorio adhibentur. Poſſet tamen tanta eſſe contritio, vt etiam totam auferat pœnam, immò ipſa attritio putata cõtritio, prout maior, vel minor fuerit, ita cum ſacramento maiorem gratiæ infuſionem, atque pœnæ remiſſionem conſequitur. Ratio autem, quare quælibet contritio quodlibet peccatum aufert, eſt, quia cum contritio eſt, gratia ipſa eſt. Minimus autem gratiæ gradus ſufficit omnia peccata a recipiente expellere, ipſumq. Dei amicum facere, iuſq; e ad gloriam æternam habere.

ADDITIONES.

Primum.) Vide Petr. a Sot. lect. 13. de pœn. Sot. 4. d. 17. q. art 2. D. Tho. 3. p. q. 84. art. 2.

Si quis de talibus.) Nauar. cap. 1. nu. 28.

Alterum.) Vide Sot. art. 3. l. c. Angles art. 2. de contritione, Candel. nu. 21. de contrit. Regin. cap. 4. ſect. 2. l. c. Caiet. in q. 87. art. 1. p. 3. & to. 1. opuſc. tract. 4. q. 2. Val. p. 6. l. c. Suar. tom. diſp. 4. ſect. 6. Vide Vaſquez to. 4. q. 86. art. 2. dub. 7.

Tertium.) Vide D. Bonau. 4. d. 17. Pet. à Sot. l. c. Nauar. num. 27 Angles art. 5. l. c. Sot. l. c. art. 6. q. 1. Viguer. verſ 10. Candel. de contrit. num. 20. Valen. q. 8. p. 4. Suar. diſp. 15. ſect. 5. Regin. lib. 5. cap. 2. Vaſq. l. c dub. 6.

Quartus.) Vide Pet. à Sot. lect. 14. Sot. q. 2. art. 4. Angl. Candel. Val. p. 5. l. c. Suar. diſp. 4. Regin. cap. 2. 3. l. c. Solo actu dilectionis poſſe hominem aliquando iuſtificari, docet Vaſquez dub. 1. nu. 18. l. c. cum Scot. Gab. Nauar. & alijs.

Quid ſit confeſſio. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Confeſſio quid? quæ fieri poteſt per verba, per nutus, per interpretem, per ſcripturam (præſente tamen, & annuente ipſomet pœniten-*

ſentente) non autem per litteras, aut per nuntium ad abſentem.

2 *Peccata propria per modum accuſationis ſunt conſitenda; vbi duo referuntur abuſus.*

3 *Confeſsiones quæ non ſunt ſacramentum.*

1 DE prima parte materiæ propinquæ huius ſacramenti propinqua, nempe de contritione, diximus: nunc de ſecunda parte, puta confeſſione, agendum eſt. Videtur autem ſic deſcribi poſſe. *Confeſsio eſt actus hominis exterior, propriorum peccatorum cum ſui accuſatione, in foro ſpirituali, & ſecreto manifeſtatiuus.* In qua deſcriptione ſunt quinque partes.

Prima eſt, *Actus hominis exterior:* ad denotandum, quod cum homo nullum exteriorem actum vel verbo, vel nutu facit, vel alio modo, ſed immobilis manet, non confitetur; & ſic abſolutio non eſt illi danda, quia deficit materia ſenſibilis in ſacramento neceſſaria.

Secunda pars eſt, *Manifeſtatiuus peccatorum.* Non enim quilibet actus exterior confeſſio eſt; ſed ille, quo homo peccata manifeſtat. Aduertendum tamen, quod multis modis poteſt contingere, actum exteriorem peccatorum eſſe manifeſtatiuum.

Primò, per verbum ipſius confitentis, & ad talem actum tenetur qui poteſt: debet enim verbo proprio exprimere peccata.

Cum verò non poteſt verbo, ſi ſigno, vel nutu poteſt, vt in mutis, tenetur tali modo confiteri: & vera eſt confeſſio.

Tertiò poteſt eſſe per interpretem, cum ignarus eſt linguæ Confeſſarius. Et talis eſt vera cõfeſſio, præſente pœnitente, & ſigno annuente, vt poterit, ſe velle ſignificare, quæ dicit interpres. Quamuis autem iſta ſit vera confeſſio, tamen nullus obligatur ad ſic confitendum, non enim tenetur reuelare alteri ſuam confeſſionem.

Quartò, poteſt eſſe ſcripto, vt ſcribat, & Confeſſarius legat, annuente pœnitente; quod in muto, aut alio impedito poſſet contingere, & eſt vera confeſſio. quamuis nec ad hanc teneatur pœnitens, quia ex ſe eſt publica. Nam quod ſcripto mandatur, ex ſe permanens eſt. Per nuncium verò, aut per litteras, abſente pœnitente, confeſſio non eſt. Non eſt enim verè ibi actus pœnitentis certus: poteſt enim intermedio tempore animum mutare, poteſt eſſe fraus, poteſt obijſſe: denique non eſt pœnitentiæ propinqua materia, quæ actus ſunt pœnitentis. Debet igitur eſſe actus præſens, ipſius pœnitentis animum, vt tunc ſe habet, manifeſtans.

2 Tertia pars eſt, *Propriorum,* vt intelligant pœnitentes, in confeſſione peccata propria manifeſtanda eſſe, non autem aliorum. In quo abuſus eſt multorum: vt enim aliquod detegant peccatum, ſimul multa impertinentia narrant peccata, viri vxorum, vxores virorum, domini ſeruorum, & ſerui dominorum, alij denique aliorum. Non ſic debet eſſe confeſſio, ſed propriorum peccatorum manifeſtatiua ſit, & aliena relinquat, cum abſque illis confiteri poteſt.

Quarta pars eſt, *Cum ſui accuſatione.* Non enim ſimplex per modum hiſtoriæ debet eſſe peccatorum manifeſtatio, ſed cum accuſatione ſui, id eſt, vt homo culpam ſuam in illis peccatis recognoſcat. Vnde mirabilis eſt abuſus, peccata confiteri ſe excuſando, imputando culpam dæmoni, vel ſorti alicui, vel ſocijs, vel Deo, neceſſitatem peccati cauſantes: quod impium eſt, cum ſit certiſſimum, nullum eſſe peccatum, quod propria hominis voluntate non ſit perpetratum. Debet igitur homo humiliter culpam ſuam cognoſcere, & ſibi imputare, ac dicere cum Propheta Dauid ſimpliciter, *Peccaui,* cum à Nathan argueretur. Reprehendendus eſt etiam abuſus eorum, qui, vt vnum proferant peccatulum, impertinentem hiſtoriam, & prolixam enarrant, vel inutilia multiplicant verba: quæ omnia, ſi finis conſideretur, in excuſationem peccati tendunt, cum tamen peccata nuda, & aperta ſint proferenda, alias non eſt cum vera accuſatione confeſſio, ſed cum rhetorica excuſatione. Quando verò ad peccati manifeſtationem perfectam opus eſſet hiſtoriam narrare, bonum eſt, & fieri debet: ſed ſolum quæ neceſſaria ſunt ad talem finem, debent exprimi. Quòd ſi oppoſitum fiat horum, non ob id confeſſio ſuum perdit valorem.

3 Quinta pars eſt, *in foro ſpirituali & ſecreto.* Dico, *ſpirituali,* ad excludendas confeſſiones, quæ fiunt coram iudicibus, ſiue ſæcularibus, ſiue Eccleſiaſticis: non enim tales ſunt materiæ huius ſacramenti. Dico, *ſecreto,* ad excludendam confeſſionem ſpiritualem, quæ fit publicè, vt in Miſſa fit: non enim illa eſt pars ſacramenti. Vnde Sacerdos maximè aduertat, cum aliqui communicare volunt, & vt moris eſt, confeſsionem generalem præmittunt, ne dent abſolutionem, dicendo, *ego te abſoluo:* eſſet enim ſacrilegium, quia talis non eſt confeſsio pars huius ſacramenti: dicat tamen verba deprecatoria, id eſt, *Miſereatur tui, Indulgentiam, &c.* Confeſsio enim, quæ ſacramenti eſt pars, eſt manifeſtatio, quæ fit ex ſe ſecreto, & in occulto, Confeſſario. Eſt igitur confeſsio actus hominis exterior, propriorum

pec-

peccatorum cum ſui accuſatione in ſpirituali, & ſecreto foro manifeſtatiuus.

ADDITIONES.

De Confeſsione. Vide Nauar.cap.2.Sot.d.18. Scholaſticosq. alios cũ Mag.d.17.Vaſquez to.4. in 3.par. Suarez tom.4. diſp.21.Val.tom.4.Val. Regin. Summularios ver. Confeſsio. Fernandez cap.§.6.par.3. Filliucium, de Conink, Syluium in 3.par. ſupplement. q.8.art.7.q.9.

Vt in mutis.) Mutos, ad ſcelera per nutus Confeſſario aperienda teneri, ait Nauar. in cap. fratres de pœnit.d.5.n.89.Angles art.2. de confeſſ.Suarez.diſp.36.ſect.6.Vide Valen.q.9.par.1. vbi de ſecreto.Sot.d.18.q.2.art.6.Vaſquez c.91. art.4.dub.5. putat, mutum teneri confiteri ſcripto,ſi ſciat.* De Conink tom.2.de Sacr.& Cenſur.diſp.5.dub.7. probabilius opinatur, eum,qui mortalibus culpis vrgetur,teneri illas per nutus, aut ſcriptum præſenti Confeſſario explicare, ſi alia ratione non poſsit. Dub autem 10. confeſſionem per nutus,& per ſcripturam peccata continentem præſenti Confeſſario fieri,poſſe, (ſanctio Clementis 8. caſum hunc non complectitur) ſemper tamen,(ſi aliud non requirat neceſſitas) ore faciendam arbitratus eſt; & recte.

Per interpretem.) Caiet.ver.Confeſsio condit.11.Nauar.n.85.docens,cum Scoto d.17.q.1. neminem teneri ad confeſsionem per interpretem inſtituendam; quoniam nullus tenetur confiteri, alio audiente, aut eo modo, quo peccata euulgari poſsint,vt per ſcriptum. Caiet.Sot Val. l.c.Vict.q.173. Angles l.c.Regin lib.6.c.3.n.80. Sà ver.confeſsio. nu.13.Vide Comit.lib.1.q.16. Reſp.Moral.Cano.tamen,releċt de pœnit.par.5. cenſet, teneri hominem confiteri per interpretem in articulo mortis, cum alio modo nequit: Sà l.c. hoc prorſus non improbat An poſsit eſſe obligatio confitendi per interpretem, Vaſquez. dub.3.l.c. * Rectè de Conink, dub.10.l.c. ſcriptum reliquit; hominem ad peccata per interpretem confeſſario aperienda, non teneri, ex vi præcepti; ſed obligari in articulo mortis, lege charitatis, ad explicanda quædam venialia, & poſtea mortalia omnia generatim, dicendo, ſe alijs criminibus Deũ offendiſſe,& de ijs dolere.

Scripto.) Vide D. Thom. in 4.diſt.17.q.3. art.4.q.3. quodlib.1.art.10.Val Angles loc.cit. Suarez diſput.21. ſect.3. Reginal. loc. cit. Scot. 4.diſt.17. non iudicat illicitum explicare per ſcriptum peccata Sacerdoti præſenti. Vide Sà. nu.15. loc.cit. ibique allegatos, Vaſquez. q.91. art. dub.4.

Per nuntium vero.) Poſſe hominem confiteri, & abſolui per nuntium,aut litteras,quis dicat? ſententiam id aientem,vt falſam,ad minus, temerariam, & ſcandaloſam, iuſtiſsimè, damnauit Clemens VIII. die 20. Iunij 1602. ſub Papalis, latæ ſententiæ, excommunicationis pœna vetans,ne ea doceatur, defendatur, imprimatur, aut ad praxim reuocetur. Hæreticam eſſe non credit Conitol.lib.5.q.10. Reſp.Mor. ex verbis decreti Clem.VIII. Vaſquez dub.2. loc.c. Vide Suarez tom.4. diſp.19.ſect.3 Val.tom.3. diſp.7. q.11.par.1. De Conink diſp.4.dub.10 l.c. Apud D. Aug.cap.quem pœnitet de pœnit.d.1. leges, corporali præſentia peccata confitenda, non per nuntium, non per ſcriptum manifeſtanda.

Teſtimonia nonnulla Conciliorum, Patrum, Doctorum de Confeſsione recenſet Coccius art.3. loc.cit.

Nutrit ſua vulnera, qui ſcelera non confitetur. Perpende quæ Sedulius, lib.3. Paſchali.

Vtere pace tua: magna eſt medicina fateri
Quod nocet, abſcondi; quoniam ſua vulnera nutrit;
Qui tegit, & plagam trepidat nudare, medeli.

Qualis debet eſſe Confeſſio. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 *Conditiones bonæ Confeſsionis ſunt ſexdecim, ex quibus quatuor ſunt neceſſariæ, & primo de integritate.*

2 *Numerus peccatorum quomodo in Confeſsione exprimendus, & an omnes actus peccatum concomitantes exprimendi ſint in ipſius peccati confeſsione.*

3 *Circumſtantia quot, & ſicut confitendum. Cum faciunt mortale, quod alias eſſet veniale; vel cum mutat ſpeciem, vel cum peccatum multiplicatur; vel cum ſunt neceſſariæ reſtitutioni, vel ſatisfactioni. 4. 5.*

1 MVltas conditiones bonæ confeſsionis Doctores aſsignant. Sexdecim enim multiplicant,quas profecto recenſere inutile eſt. Maior enim illarum pars neceſſaria non eſt, ob id non ſunt hominum mentes multitudine obruendæ: attingam neceſſarias. Nam alias partim in definitione antecedenti dixi,partim etiam ſuo ordine dicemus. Conditiones,ſeu qualitates cõfeſsionis neceſſariæ, ſine quibus, aut omnibus, aut vna earum, confeſsio non eſt; ſunt quatuor: integra, diligens, fidelis, & obediens.

Debet

Debet primum eſſe integra, quantū ad aliqua.

Primò, vt peccata ita exprimantur, vt confeſſarius intelligere poſſit ipſorum grauitatē: oppoſitū enim potius eſt celare, & occultare peccata.

2 Secundò, vt numerum exprimat peccatorum, quantum fieri poſsit: non enim ſat eſt dicere, multoties hoc commiſi, niſi dicat, quoties. Quod ſi præcisè non recordetur, dicat plus, minuſvè numerum, vt recordatur. Quod ſi peccatum eſt nimis frequens, dicat ſaltem tempus, vt, quod per annum habet in cōſuetudine blaſphemare, vel falſo iurare, vel ſe polluere. Si etiam eſt in ſtatu peccandi, ſufficit exprimere tempus, vt dicere, ſi meretrix eſt, ſe per duos, aut per tres annos fuiſſe expoſitam cuicumque accedenti. Aduertendum autem hic eſt, quod, cum confitetur quis peccatum, non eſt opus exprimere omnes actus, qui illud comitantur (vt qui confitetur actum venereum, non eſt opus confiteri amplexus, & tactus ſimiles, qui actum hunc moraliter comitantur; & qui occidit, non eſt opus confiteri, quod gladium præparauit, vel inquiſiuerit inimicum) ſat eſt præcipuum actum confiteri, niſi aliquis actus inſolitus fuit annexus. Huic annectendum puto cum Marſil.4.quæſt.12. Gabr.diſt.19.& Maio. quod tenetur dicere tempus continuationis vnius peccati, vt qui per mēſem integrum fuit cum voluntate occidendi, tenetur tempus dicere: nam virtualiter eſt numerus, & multitudo peccatorum.

Tertiò, qui dubius eſt de aliquo, an ſit mortale, debet confiteri, alias confeſsio non eſt integra.

3 Tandem quartò, confeſsio debet eſſe integra, vt non ſolum pœnitens exprimat peccata, ſed etiam peccatorum circumſtantias. Circumſtantiæ dicuntur, quæ non pertinent ad actus peccati ſubſtantiam, ſed ipſam comitantur, qualia ſunt contenta in hoc verſiculo.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Præcipuæ circumſtantiæ ſunt finis, propter quem peccatur; tempus, locus, in quibus peccatur; & perſona peccans, vel cum qua peccatur. Non tamen neceſſe eſt ſemper confiteri has circumſtantias, niſi in quibuſdam caſibus notandis.

Primus eſt, quando circumſtantia facit peccatum mortale actum, qui alias erat veniale: verbi gratia, qui dicit mendacium iocoſum, vt alter occidatur, vel ob fornicationem, tenetur confiteri hunc finem: nam propter eum fit peccatum mortale, quod, ſine illo veniale tantum erat. Rurſus, qui furatur aliquid paruæ quantitatis, vt ſocium faciat blaſphemare, eſt etiam obligatus eadem ratione confiteri circumſtantiam. Similiter qui fecit aliquid, quod ex ſe non eſt mortale, putabat tamen, cum fecit, eſſe peccatum mortale; tenetur illam circumſtantiam confiteri, quæ ad perſonam pertinet.

4 Secundus caſus eſt, cum circumſtantia mutat ſpeciem peccati, ita vt ex vnius ſpeciei mortali faciat alterius ſpeciei; tunc tenetur confiteri: verbi gratia, qui furatur in Eccleſia, tenetur dicere locum: nam extra Eccleſiam eſt ſimplex furtum, in Eccleſia eſt ſacrilegium: ſimiliter qui fornicatur in Eccleſia, vel ſanguinem fundit. His tribus caſibus locus eſt manifeſtandus. Similiter, qui fornicatur cum coniugata, tenetur dicere circumſtantiam perſonæ, quia eſt adulterium. & ſi cum religioſa, quia ſacrilegium: &, ſi cum matre, vel ſorore, vel propinqua, quia inceſtus. Similiter quæ fornicatur, tenetur dicere, ſi ipſa, quæ fornicatur, eſt coniugata, eadem ratione.

5 Tertius caſus eſt, quando ex circumſtantia multiplicatur peccatum, nimirum quando etiam circumſtantia eſt contra præceptum aliquod; vt qui furatur, vt adulteretur, tenetur finem exprimere, quia duo ſunt peccata, furtum, & adulterium: actus enim interiores ſunt manifeſtandi. Similiter, qui fornicatur, ſi religioſus eſt ex voto, tenetur manifeſtare, quia vltra fornicationem agit contra votum. Obſeruandum autem maxime in omnibus id eſt, quod modo dicebam eſſe faciendum in actibus interioribus. Vnde qui cōſentit interius fornicationi, tenetur dicere, licet actus nō ſequatur, circumſtantias, an fuerit cum coniugata, an cum virgine: vndè iſti, qui peccatum mollitiei patiuntur, proprijs ſe polluentes manibus, tenentur exprimere perſonam, quam mente concipiebant, ſi aliquam tenebant mente mutantem ſpeciem: & tenentur etiam exprimere in vno actu ſucceſsiue, ſi plures intendebant, & Confeſſarius debet iſta exigere.

Quartus caſus. Circumſtantia, quæ ſecum fert excommunicationem, eſt exprimenda: vt qui percuſsit clericum, debet perſonam manifeſtare, dicendo, ſe percuſsiſſe clericum: vel, ſi in tempore prohibito ſub excommunicatione aliquid fecit. Quintus caſus eſt, cum circumſtantia eſt neceſſaria reſtitutioni, vel ſatisfactioni, annexa tertiæ perſonæ: vnde, qui furatus eſt centum, tenetur exprimere; & ſi mille, ſimiliter, vt Confeſſarius intelligat, & prouideat de reſtitutionis modo. Extra hos caſus non ſunt circumſtantiæ neceſſariò exprimendæ, quamuis peccatum aggrauetur. Vnde non eſt opus, qui fornicatus eſt die dominico, aut feſto, qui periurat in Ec-

in Eccleſia, tempus, & locum confiteri, vel alias circumſtantias, vltra dictas. Hæc igitur eſt prima conditio confeſsionis, vt ſit integra.

ADDITIONES.

Vide Magiſtrum.& Schol.d.17 Sot.d.18 q.2. Petr. à Soto lect. 7. de Pœnit. Io.Med. to.2.de confeſſ.q.6.& alios.Valen.l.c. Nauar.c.2.à.nu.5. Angles in 4. de confeſſ. Vaſq. to.4. Suarez diſp. 21.l.c.Reginal.lib.6.c.3.De Conink.

Integra.) Petr. à Soto lect.9.10. Valen.l.c.Io. Medin.l.c.q.10.Sot.d.18.art.3.q.2.

Numerus. Io. Medin. q.9. Pet.à Soto lect.9. Sot.ar.4.Silu.confeſs.1.nu.10. Nau c.6. nu.15. Candel.nu.55. Suar.diſp.20.ſect.5.Regin.lib.6. c.4.nu.115.120.tradit, quomodo numerus peccatorum explicandus ſit, quando determinatè non ſcitur.Vide etiam Vaſq.diſp.5.l.c.

Si meretrix) Pet.à Sot. Nauar. Val.l.c. Vict. q 178.Conſidera,quæ hac in re Sot. ar.4. l.c. & Candel. nu. 59. Vide Sà ver. Confeſsio nu. 31. ibiq; citatos,Vaſq.q.91.ar.1 dub.5.

Qui dubius.) Dubia,vt dubia explicanda. Vide Suarez diſp.22.ſect.9.

Tandem.) De circumſtantijs D. Tho. 4.d.16. q.3.Bonauen.Richard.Ioan.Medin.q.8.Sot.art. 4.Petr.à Sot.lect.9. Valen. diſp. 7. q. 11. p. 1. Nauar. cap. 6. Corona p. 1. cap.2.Rodrig.p.1. c.53.Suarez diſp. 22.Reginal.lib.6. c.4. Sa, ver. Confeſsio, Vaſq. q.91. art.1. dub.4.Fernandez l.cit.nu. 5.

Secundus.) Vide Nauar.c.6.nu.10.

Cum matre.) Si quis cum matre concubuit, debet hanc circumſtantiam exprimere; grauior enim eſt, magiſque à natura abhorrens inceſtus cum matre,quam cum ſorore. Sot.d.18. q.2 ar. 4.Lopez. Gradus conſanguinitatis explicandi, (quamuis nonnulli dicant,probabiliter,eos peccati ſpeciem non mutare.)Vide Suarez diſp.22. ſect.3.nu.12.Val.diſp.7.q.11.p.1.to.4.Vaſquez. l.c. ſi ſint in numero ab Eccleſia vetito. Gradus primus,& linea recta,vel tranſuerſalis declaranda,ſine dubio.Suarez ſect.4.nu.7.l.c.Vide etiam Cordub.q.2.

Quintus.) Vide Petr.à Soto lect.9.

Die Dominico.) Sot. ar.4. Valent. Nauar. Io. Med. q.9. de Confeſs. ſed Scotus temporis ſacri circumſtantiam explicandam eſse, docet: quod non placet Suar. diſput. 22. Circumſtantias notabiliter aggrauantes,neceſsario explicandas eſſe,negant multi; ait Suarez ſect.3. num.9. poſt nonnullos veteres, & neotericos. Hanc ſententiam probabiliorem putat Fernand. l.c. Vtriuſque ſententiæ rationes affert Regin. lib. 6. c.4. p.2. ſect. 3. & cum Nauar. negantem ſequitur. Circumſtantiam quantitatis furti lethalis, poſt reſtitutionem neceſſario explicandam non eſſe, docet Vaſquez dub. 2. l.c. niſi ſit illi annexa excommunicatio.

Si quis confiteatur, nec relinquat ſtatum peccati lethalis, nec proximas eiuſdem delicti occaſiones, inualidè confitetur, & nouo ſe obſtringit ſacrilegio.Vide Comitolum lib.1.Reſp.Mor. q.19.num.8.

Summa Toleti.

Quibus caſibus Confeſſio non itegra eſt valida. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Confeſsio eſt inualida, cum peccata obliuiſcimur propter non adhibitam ſufficientem diligentiam.*

2 *Confiteri qui omnia peccata non poteſt, an poſsit ab omnibus abſolui.*

3 *Caſus reſeruati ſunt in duplici differentia, & quomodo abſoluendi qui eiuſmodi habent caſus.*

4 *Peccatum vel circumſtantia quando taceri poſsit, cum quibuſdam exemplis.*

5 *Peccata alias confeſſa reticeri poſſunt.*

1 QVamuis debeat eſſe confeſſio, vniuerſaliter loquendo,integra; aliqui tamē sūt caſus,quibus confeſſio non integra eſt valida.

Primus eſt, cum quis poſt ſufficientem diligentiam factam non recordatur alicuius,vel aliquorum peccatorum,& ob id non confitetur:illa talis confeſsio valida eſt,licet verè non ſit integra.Dico tamen poſt diligentiam ſufficientem, quia, qui non prius conatur peccata in memoriam reuocare;ſi obliuiſcitur aliquorum, non eſt valida confeſsio, vt dicemus inferius: ſi tamen diligentia eſt præmiſſa, valida eſt confeſsio, & conſequitur remiſsionem peccatorum, etiam quorum oblitus eſt. Quod ſi memoriæ poſtea occurrant,debet ea confiteri,vel eidem,vel alteri Sacerdoti, vt libuerit,habenti tamen facultatem audiendi confeſsiones. Nec tenetur, ſi poſt Paſcha in mentem occurrant, ſtatim confiteri, ſed poteſt in alium annum reſeruare, ſicut peccata poſt communionem commiſſa, vt tenet Silueſt.ver.confeſsio.1.§.3.

2 Alius caſus eſt,cum mors imminet:ſi enim infirmus non habet tēpus confitendi omnia peccata, ſed aliqua tantum, poterit abſolui. Idem intelligendum eſt de eo, qui omnia peccata

proferre nõ poteſt, vt mutus, qui nutu ſolum poteſt aliqua exprimere, non omnia: talis abſoluẽdus eſt. Eſt autem hic notandum circa mortis articulum, quod vt penitus talis abſoluatur, ſufficit motus, vel ſignum aliquod, quo peccatum aliquo modo manifeſtetur, vel ſe velle peccatorum abſolutionem: non ſolum hoc, ſed etiam ſi ante aduentum Confeſſarij petijt confeſſionem, illo autem adueniente iam perdidit ſenſum; tũc, ſi adſtantes confirmant illum petijſſe confeſſionem, poteſt abſolui. Ita tenet S. Anton. in Sũma defecerũt. & Sacerdotale Romanum. Immo hoc expreſsè docent canones. 26. q. 6. can. is qui infirmitate. & can. ægrotantes. de conſecr. d. 4. quidquid velit Sotus, qui id negat. 4. d. 18. q. 2. ar. 5.

3 Tertius caſus eſt, quando pœnitens habet caſus aliquot reſeruatos ſuperiori. Et quamuis in hoc multæ ſententiæ ſint Doctorum, dicam, quid probabilius tenendum. Caſus, à quibus Confeſſarius inferior non poteſt abſoluere, ſunt in duplici differentia. Quidam reſeruati ſunt ratione excommunicationis, quidam ratione ipſorum peccatorum, propter aliquam ipſorũ grauitatem. Omnes conueniunt in hoc, quod cũ pœnitens habet aliquod peccatum reſeruatum cum excommunicatione, non poteſt ab vllo peccato abſolui ab inferiore, niſi prius per ſuperiorẽ ab excõmunicatione liberetur. Cum verò nulla excommunicatione eſt reſeruatum, tunc eſſe dico probabilius, quod vel pœnitens adeat primò inferiorẽ, vel ſuperiorem. Si primò inferiorem, debet omnia peccata confiteri, etiam reſeruata; & tunc poteſt ille inferior abſoluere ab his, à quibus poteſt & remittere ad ſuperiorem, vt abſoluatur a ſolis reſeruatis. Ita tenet Silu. ver. confeſſio. 1. §. 20. & Soto, loco allegato, & alij. Et hoc non eſt dimidiare confeſſionem, quia facta eſt integra, ſed potius abſolutionem. Hoc dico fieri poſſe, tamen conſilium eſt prius intentare aliam viam: puta, vel prius pœnitens petat talẽ facultatem a ſuperiore, vt à quouis inferiore abſoluatur: vel quod ipſe inferior petat talem facultatẽ, quam profectò ſuperior debet dare, niſi id aliquando non expedire conuenienter iudicauerit. Quòd ſi pœnitens primò adeat ſuperiorẽ, quamuis melius eſſet, vt omnia audiret ſuperior, tamẽ ſi non vacat, poteſt tantũ reſeruata audire, & abſoluere ab his, & remittere ad inferiorem, vt à reliquis abſoluatur: & talis videtur iam non integra, quamuis inferiori integrè debeat confiteri etiam reſeruata. Hoc tenet Soto loco allegato, Durand. 4. d. 17. q. 15. & Caiet. verb. abſolutio. Hic autem aduertendum eſt, quòd, cum Epiſcopus, vel ſuperior abſoluit à ſibi reſeruatis, datur gratia, qua omnia alia conſequenter remittũtur. Similiter quando inferior abſoluit ab ijs, a quibus poteſt, datur gratia, qua reſeruata remittuntur: ſed non ob id eximitur obligatio confitendi, vel ſuperiori reſeruata, vel inferiori omnia: ſicut cum ſola contritione datur gratia, qua peccata remittuntur; ſed non ob id obligatio confeſſionis auſertur.

4 Quartus caſus eſt, quando ex peccato aliquo, vel circumſtantia manifeſtata in confeſſione ſequeretur vel pœnitenti, vel Confeſſario, vel tertiæ perſonæ damnum graue, vel in vita, vel in fama, vel in pecunia, vel aliquod mali in ſpirituale: tunc enim alius eſt quærendus Confeſſarius, vel petenda facultas à ſuperiore confitendi alteri; vel confiteri poteſt occultè, non manifeſtando quis ſit. Quando verò nihil ex his fieri poteſt, confiteri debet alia peccata, tali peccato, vel tali circumſtantia diſſimulata, donec commodè poſſit cõfiteri. Ita tenet Nauar. c. 7. & Caiet. ver. confeſſio. & Soto loco allegato, & communis ſententia: quamuis aliqui velint, quòd tunc eſt relinquenda confeſſio, ſed probabilius reputamus quod dictum eſt. Exemplis declaramus. Si quis occidit fratrem Confeſſarij; & timet, ſi illi confiteatur tale homicidium, quod ſtatim conijciet, illud eſſe fratris ſui; & probabiliter cognoſcet, illum ſumpturum vindictam: non tenetur tale confiteri, ſed diſſimulare, cum non poteſt alteri confiteri, & inſtat neceſſitas confitendi. Rurſus, commiſit quis peccatum carnale, probabiliter cognoſcit, quod ex illius confeſſione Confeſſarius peccabit mortaliter, maximè ſi eſt femina, quæ confitetur (quia nimirum cõfeſſarius illam ſollicitabit) debet diſſimulare tale peccatum. Ita tenet etiam Silu. verb. confeſſ. 1. §. 19. Rurſus, ſi cognoſcit Confeſſarium reuelaturũ peccatum aliquod, eſt etiam tacendum. Quando verò ex hoc non ſequitur niſi ſola infamia occulta tertiæ perſonæ, non autem mors, aut publica infamia, vel aliud graue malum (vt ſi quis fornicaretur cum matre, ſi diceret talem circumſtãtiam, tunc mater diffamata eſſet apud Confeſſarium) crederem eſſe neceſſario confitendam, cum Soto, & Bonau. 4. d. 21. & Gabriel. d. 17. q. 1. con. 5. & Silu. verb. confeſſ. 1. §. 18. quamuis Nauar. cap. 7. oppoſitum teneat. Nobis tamen id non videtur: nam non eſt vera ratio infamiæ in confeſſione ſola, alias idem ſe diffamaret. cum tamen non pertinet tertia perſona ad peccati pœnitẽtis manifeſtationem, nullo modo eſt in confeſſione exprimẽda nominatim. Iſtis mo-

dis

dis poteſt dici cõfeſſio non integra. Simpliciter tamẽ nõ dicitur dimidiata, ſed integra: ex voluntate enim pœnitẽtis integra eſt, quia eſt paratus integram facere, niſi impedimentum occurreret.

5 Quintus caſus eſt, cum ſiunt peccata venialia, venialia, vel mortalia aliàs confeſſa: nã [illegible] iſta nõ ſunt de neceſſitate cõfeſſionis, [illegible] quis aliquot peccata confiteri, alijs præ[illegible].

ADDITIONES.

Alius caſus eſt) Vict.n.174. Valen.diſp.7.q.9. p 1 Lopez p.cap.18 Suar.diſp.23.ſect.1. Regin. lib.8.c.4 Sà, Abſolutio.nu.9.

Quicquid velit.) Cum Sot. Nau.c.27.n.268. cum Toler. ſenſit. Valen tom.4.diſp 7.q.11 p 1. Suar.tom.3.d.69.ſect.2.& tom.4.diſp 23.ſect.1. Regin.lib.8.c.3 ſect.1. (hanc ſententiam tutam in praxi vocans) Sacerdotale Romanum c.26. de infirmis, Candelabrum de abſolutione nu.71. Vide etiam Rodr.p.1.c.75.in fallor, & Henriq. lib.4.c.1.eadem ſententia placet Ruar.Tap.ar.4. contra Luth.Vaſq.tom.4.in 3.p.q.91.Card.Bellarm.lib.2.c.7.de pœnit.Cordub.q.39.de Indul. Io.Med.q.39.de confeſ.1.Sà ver.Abſolutio.n.10. Sanch.de mat.lib.2.diſp.36.Fernand.n.15. Quidam dicunt, ad ſedandum ſcrupulum, impendendam abſolutionem ſub conditione. Sed hoc reijcit Vaſq. indiſcretum ſcrupulum iudicans, multiſque hanc ſententiam munit. In Hiſpania Bulla Cruciatæ conceſſa fuit pro ijs etiam, qui cum ſignis contritionis abſoluentur. Mariana lib.22. c.18 de rebus Hiſpan. Vaſq.loc.cit.in fin. Decreta nonnulla retulit ad c.27.n.268. Manualis Nauar.alia refert Vaſq. & Leonis I. teſtimonium. Signa contritionis ad ſacramentalem abſolutionem obtinendam ægrotus retuliſſe debet: & in ea neceſſitate ſufficiens materia Sacramenti ſigna contritionis putantur. Si non edidit ſigna ad confeſſionem relata, non poteſt abſolui. Si petijt, abſente Sacerdote, confeſſionẽ, & cum adfuit Sacerdos, morbo impeditus nullum aliud ſignum prodere potuit, idoneis teſtibus edita ſigna fatentibus, abſolui poterit. Suar.& Fernan. * de Conink diſp.7.dub.10.to.2.l.c.de Sacram.& Cenſ. agens de hac re diligenter, tradit, moribundum generalia ſigna contritionis oſtendentem (præſente confeſſario) quibus indicat, ſe peccaſſe, & dolere ea de cauſa, ſacramentaliter abſolui poſſe; ſi in particulari aliquid confiteri nequeat: 2.abſolui item poſſe; ſi, antequam Confeſſarius adeſſet, eiuſmodi ſigna edidit, & pœnitentiæ Sacramentum poſtulauit; poſt aduentum tamen illius, nullum aliud ſignum edere potuit; ſi præſentes affirment, contritionis ſigna ab eo oſtenſa, & confeſſionem petitam [illegible] Confeſſarium non [illegible] modi homi[illegible] non im[illegible] proba[illegible] tradit etiam [illegible] leon in Salmantina [illegible] giſtralis lector [illegible] quæſt.17. de con[illegible] refert) concl.2.nu.7 [illegible] Summ. tit.de pœ[illegible] n.45. & Filliuc[illegible] Bonac.mutata [illegible], tract[illegible]t. Editionis Mediol.poſtrem[illegible] 3.p.

In mortis articul[illegible] biliter timeat ægrotum mori[illegible] confeſſio perficiatur, poteſt [illegible]re: ſi mors non accidat, reliqua [illegible]mpus ferat) is confiteatur: abſoluta con[illegible]e, iterum abſoluat Confeſſarius: nouum ſacramentum id erit. Suarez ſect.1.col.2.l.c.

Peccatum reſeruatum.) De reſeruatorũ confeſſione, Sot.a.5.d.18.q.2. Caiet.verb.confeſ.conditione 10. Nau.c.16.n 6.& §.Cautus de pœnit. d.5. Io.Med.de confeſ.q.12. Vict.q.162. Suarez diſp.29. Greg.de Valen.to.4. Reg.lib.1.c.11. Io. Chapeauil. Vaſq.to.4. Fernan.l.c. Comitol.lib.1. à q.23. de Conink de Sacr. Franciſ.à Coriolano Ordin. Capuccinorum, Homobonus de Bonis. De caſibus reſeruatis nos quoque breuem, ſed multis refertum, librum conſcripſimus; qui in lucem aliquando prodibit, ſi Deus annuerit.

Quartus caſus eſt.) Vide Val.c. vbi de integritate, Canum relect. de pœnit.p.6. Io. Med. q.10.vbi de confeſſionis integritate non ſemper ſeruãda. Sot.4.d.18.q.2.a.5. Suar.diſp.23.ſect.2. Regin.lib.6.c.5.ſect.4. Sà confeſſ.n.10. Si Sacerdos nequeat confiteri ſuum crimen, ſine reuelatione auditæ confeſſionis, taceat illud tunc, & in alia explicet confeſſione, ſine periculo violationis ſigilli Val.l.c. * De ijs, quæ aliquando excuſant ab integritate confeſſionis, De Conink diſp.7. dub.9 .l.c. An quis aliquando poſſit Euchariſtiam ſuſcipere, non præmiſſa confeſsione, idem tom.1.q 80.art.3.dub.2.

De alijs Confeſſionis qualitatibus. Cap. IX.

ELENCHVS.

1 *Diligentia qualis adhibenda in Confeſsione.*
2 *Veritas quæ requiratur in Confeſsione; dubia quomodo confitenda, & an confitenda ſint circumſtantiæ minuentes.*
3 *Obedientia quæ neceſſaria in Confeſsione.*

1 COnfeſſio etiam debet eſſe *diligens*, id eſt, qui confiteri vult, debet prius diligentiam aliquam facere, vt peccata omnia in memoriam reducat. Qui enim, nulla præmiſſa diligentia, confeſsioni accederet, non eſt a Confeſſore admittendus: & ſi peccata aliqua ex obliuione relinqueret, quæ tamen poſteà ſubirent in memoriam, eſſet confeſsio denuò ex integro facienda. Non tamen debet eſſe iſta diligentia æqualis in omnibus: ſed pro ratione vitæ, & temporis, ex quo homo non confeſſus eſt; & pro ratione etiam memoriæ cuiuſque. Vnde qui pluribus negotijs, in quibus frequens eſt periculum peccandi, inuolutus eſt; maiorem diligentiam adhibere tenetur, quàm qui non tot negotijs inuoluitur. Similiter, qui plus temporis à confeſſione vacauit, quàm qui minus. Similiter, qui non tam felici memoria pollet, quàm qui felici. Rurſus, iſta diligentia debet eſſe moralis, pro recto iudicio cuiuſque, vt mediocre aliquod adhibeatur ſtudium, quantum humano & communi modo ſufficiat ad peccatorum recordationem, vt ipſemet ſecundum rectum iudicium, quod in ſe eſt, cognoſcat feciſſe.

2 Debet item confeſſio eſſe *fidelis*, id eſt, vera. Primò, vt pœnitens nihil neget ex his, quæ commiſit, & aliquid non imponat ſibi ſcienter ex his, quæ non commiſit. Mentiri enim in confeſſione, graue peccatum eſt, quamuis non ſemper ſit mortale, niſi peccatum negatum, vel falsò affirmatum eſt mortale: quando verò eſt veniale, mendacium non eſt mortale, quamuis id velit Caiet. 2. 2. in materia de mendacio: ſed oppoſitum eſt tenendum cum communi ſententia. Angel. verb. confeſſio. §. 6. quod intellige, quando veniale non ſit neceſſaria materia confeſſionis, vt ſi non haberet aliud peccatum. Armil. verb. confeſſio. §. 5. veniale enim non eſt materia neceſſaria confeſsionis.

Debet etiam eſſe vera, vt quod dubitat feciſſe, cum tali dubio confiteatur, & non affirmando omnino: ſicut nec, quod certò ſcit feciſſe, cum dubio eſt confitendum. Debet eſſe vera etiam, vt circumſtantias minuentes peccatum, ſaltem quantum ad ſpeciem, dicat pœnitens. Vnde, ſi quis veſcatur carnibus diebus Quadrageſimæ, propter aliquam cauſam excuſantem à mortali, quamuis non excuſantem à veniali; non debet abſolutè in confeſsione dicere, ſe comediſſe carnes tempore prohibito, niſi cauſam exprimat. Similiter de alijs circumſtantijs aliquo modo minuentibus peccatum, licet non mutantibus ſpeciem, non tenetur exprimere: quamuis melius ſemper eſt, quantum exprimi poteſt, manifeſtare, cum non ſit excuſandi cauſa, ſed purgandi ſe deſiderio.

3 Quarta conditio confeſsionis eſt, *vt ſit obedire parata*, id eſt, vt pœnitens habeat animum, & propoſitum exequendi quod Confeſſarius iudicauerit neceſſarium erga ipſius conſcientiam; ſcilicet, paratus reſtituere tertiæ perſonæ, ſi Confeſſarius iudicauerit: paratus etiam fugere occaſiones peccatorum, & remedia acceptare, quæ etiam Confeſſor iudicauerit: rurſus, acceptare pœnitentiam quam Confeſſarius iniunxerit. Et in hoc non eſt audiendus Caiet. verb. abſol. qui tenet, quòd poteſt pœnitens non acceptare pœnitentiam à Confeſſario, & dicere, ſe velle eam in purgatorio à Deo accipere: ſed oppoſitum eſt tenendum cum Palud. 4. d. 17. q. 2. ar. 1. & Nauar. c. 26. n. 20. cum communi ſententia: tenetur enim acceptare. Nam Confeſſarius eſt iudex, vt habetur Concil. Trid. ſeſſ. 14. iudex autem pœnitentem, & reum poteſt obligare ad impoſitam ſatisfactionem. Propter hæc igitur confeſsio dicitur obedire parata. Nec eſt opus, quod pœnitens cũ iſto propoſito obediẽdi actuali veniat; ſatis eſt, quod non habeat contrarium propoſitum: tunc enim ineptus eſt omninò Cõfeſsioni, & abſolutioni recipiendæ. Hæ ſunt conditiones neceſſariæ confeſsioni, vt valida ſit.

ADDITIONES.

De confeſsionis conditionibus Suarez tom 4. diſp. 21. ſect. 1. vbi eas ad tria capita reuocat. Fernandez c. §. 6. num. 27.

Mentiri in confeſsione.) Ita Nau. c. 21. n. 37. Sot. d. 18. q. 2. art. 4. concl. 3. Valen. l. cit. col. 4. Sà ver. confeſsio. n. 12. Azor lib. 5. c. 28. Vide etiam Couar. lib. 1. c. 1. n. 2. var. reſol. Pet. à Sot. lect. 10. de pœnit. in fin. mendacium circa venialia nunquam eſſe mortale, opinatur: idem Regin. lib. 6. c. 3. nu. 68. Qui tamen vnicum veniale crimen à ſe non patratum in confeſsione exprimeret, prudens, & ſciens, mortifero ſe obſtringeret ſacrilegio; quia cum graui ſacramenti iniuria abſolutionem ſine materia, ſuſciperet. Val. Azor l. c. Nau. c. 21. n. 37. Armilla confeſsio, Suar. diſp. 22. ſect. 10. Vide etiam c. 24. de ſeptem pecc. mort.

Tenetur acceptare.) Et implere. Sot. d. 20. q. art. 2. Pet. à Sot. lect. 3. de ſatisfactione, Magiſter d. 16. & 18. D. Thom. eadem d. q. 1. art. 3. Richar. art. 1. q. 5. Valen. q. 14. p. 4. col. 5. Card. Bellarm. lib. 4. de pœnit. cap. 13. Suarez d. 38. ſect. 7. Vaſquez tom. 4. quæſt. 94. art. 2. dub. 1. Comit. lib. 1. quæſt. 38. Hinc exploditur ſententia Scoti, Gabr. Nauarri etiam cap. 26. num. 20. & Ioan. Medi.

Medinæ q.31. de confeſſione, docentium, poſſe pœnitentem pœnitentiam iniunctam recuſare: Confeſſarij enim facultatem ligandi habent, &c. (vt definitum eſt in Trid. Conc. ſeſſ. 14. c.8. & can.15.) ex c autem 8. eiuſd. Conc. intelligimus, debere confeſſarios ſalutares pœnitentias iniungere. Si debent cõfeſſarij iniungere, ergo pœnitentes accipere. Valen. l.c. dixit, mortale peccatũ eſſe, ex genere, iniunctam pœnitentia non perficere. Vide Candel. aur. de ſatisfactione q.26. Pet. a Sot. lect.2. de ſatisfact. leuitate tamen materiæ veniale fieret. Suar. l.c. nu. 5. Si leuis ſatisfactio præcepta ſit à confeſſario pro mortalibus, eam, ſine contemptu, omittere, venialis culpa erit. Regin. l.7. c.7. nu.77. idẽ dicit, ſi maior omittatur, ob leuẽ obliuionẽ, aut negligentiã. Pœnitentem poſſe obligari à cõfeſſario ad pœnam aliquã, definitum de fide, putat Vaſq. l.c. miraturq. Nauarr. non attendiſſe melius Cõcilij verba, ſeſſ. 14. c.8. Vide Comit. lib.1. q.35. Reſp. Mor. Sà ſatisfactio nu. 4. Si pœnitentes in peccato mortali iniunctam à cõfeſſario ſatisfactionem peragant, ſatisfaciunt obligationi: at tũc nõ conſequuntur effectum: recedente fictione, probabile eſt effectum ab eis obtineri. Vide Suarez d.38. ſect.8.

Circumſtantias minuentes.) Circumſtantias minueutes, quæ ſpeciem variant, explicandas eſſe, certum eſt. Vide Suarez diſp.22. ſect. 3. a nu. 15. Conc. Trid. circumſtantias mutantes ſpeciem exprimendas eſſe, tradit. Si minuant peccatum intra eamdem ſpeciem, D. Bonauent. Nauar. cap. nu.6. & aliorum quorumdam ſententia, non ſolùm non eſt neceſſe, ſed ne expedit quidem eas declarare. Sic etiam Suar. nu.26. l c. ſimpliciter, & per ſe loquendo: quamuis Scotus, Can. & alij quidam neceſſario exprimendas doceant, ſi minuant notabiliter. Viros luxuriæ crimen patrantes interrogandos, an eſſent virgines, negat Suarez ſect.4. col.2.

Fœminam, quæ carnis lapſum paſſa eſt, non teneri dicere, an eſſet virgo; nec interrogandam, ſi taceat, docet idem l.c. At qui virginem defloraūit tenetur talem circumſtantiam, quia ſaltem notabiliter aggrauat, pateſacere. Idem. l.c.

Quibus in caſibus Confeſſio ſit denuò facienda. Cap. X.

E L E N C H V S.

1 *Excommunicatus abſolutus à peccatis, antequam abſoluatur ab excommunicatione, iterum tenetur confiteri. vbi notanda diſtinctio.*

2 *Confeſſio ex parte confeſſarij tribus in caſibus eſt iteranda. videlicet ſi non habeat facultatem. ſi ſit nominatim excommunicatus, vel publicus clerici percuſſor. 3. vel ignarus. 4.*

5 *Confeſſio facta ſine dolore, cum propoſito non vitandi, cum ſola attritione, & non integrè, eſt iteranda.*

6 *Confeſſio facta cum animo non ſatisfaciendi eſt iteranda, & quid obſeruandum cum eſt iteranda confeſſio.*

1 Aliquando homo talem facit confeſſionem, vt præcepto confeſſionis, ſemel in anno facienda non ſatisfaciat; niſi iterum peccata confeſſa manifeſtet, immò vt confeſſio illa facta nulla ſit. Hi autem caſus multi ſunt. Sumuntur enim ex parte pœnitentis, ex parte Cõfeſſarij, & ex parte contritionis, vel confeſſionis, vel ſatisfactionis. Ex parte pœnitentis vnus eſt caſus, quando excommunicatus eſt ſiue maiori, ſiue minori: ſi confeſſioni accedat, & abſolutionem recipiat, non ablata prius excommunicatione, confeſſio nulla eſt, non enim capax eſt ſubiectum tale huius ſacramenti, vt tenet S. Tho. in 4.d.18. q.2. ar.5. quæſtiuncula 1. ad 2. Tabien. ver. abſol. 1. §. 10. Pal d.17. q.5. ar.3. Silu. ver. confeſſ. 1. §.6. & Sot. 4.d.18. q.3. ar.3. Fumus ver. abſolutio. §.5. Aduerte autem, quod cum diſtinctione procedendum eſt. Quãdo enim qui habet inuincibilem ignorantiam iuris, vel facti, quia neſcit ſe excommunicatum, vel ignorat excommunicatum non poſſe confiteri: tunc valida eſt confeſſio, & verum ſacramentum: ita habent Adrian. q.2. de confeſſ. Palud. d.18. q.4. Led. 2.p. q.23. ar. 1. & ratio eſt, quia Eccleſia non intendit priuare ſacramento excommunicatum in huiuſmodi ignorantia poſitum quod patet ex cap. Apoſtolicæ. de cler. excomm. min. vbi ait Papa, excommunicatum celebrantem cum huiuſmodi ignorantia, non incurrere pœnas iuris. Quando verò non eſt ignorantia, aut eſt craſſa: tunc non valet confeſſio, ſed eſt iteranda. id doctores citati dicunt contra Caiet.

2 Secundus caſus eſt ex parte Confeſſarij: in quo ſunt tres caſus, in quibus confeſſio iteranda eſt.

Primus, quando Confeſſarius non habet facultatem, vel ordinariam, vel delegatam confitẽdi: tũc enim deficit iuriſdictio; & in hac parte, perinde eſt ei confiteri, ac laico: iteranda enim

eſt confeſſio. nec ſufficit ratihabitio, id eſt, ante iuriſdictionem confiteri, cum propoſito impetrandi poſt confeſsionem facultatem. Hoc, inquam non ſufficit: ratihabitio enim non habet virtutem faciendi ſacramentum, quod non fuit ſacramentum. Secus, ſi eſſet facultas probabilis, & tunc eſſet verè confeſſio: verbi gratia, cum Epiſcopus ſcit aliquem audire confeſſiones, & non prohibet, viſus eſt probabiliter dare facultatem. modo verò Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 15. ſtatuit eſſe neceſſariam approbationem Epiſcopi expreſſam, quæ gratis, & ſine pecunia danda eſt.

3 Alter caſus ex parte Confeſſarij eſt, cum eſt excommunicatus, vel nominatus, vel publicus percuſſor clerici. In hoc enim caſu vterque vitandus eſt excommunicatus: & qui confitetur vni eorum extra neceſsitatem extremam, tenetur iterare confeſsionem, cum primum ſcit ipſum fuiſſe excommunicatum: ſi enim ignorabat excommunicatum, non peccauit accedendo, quãuis confeſsio ſit nulla: ſi autem ſciebat, peccauit accedendo. Alios excommunicatos, vt ſuperius diximus, non tenemur vitare; ſed poſſumus illis confiteri, quamuis ipſi peccent audiendo confeſsionem. Vnde, ſi Curati non ſunt, quibus ex officio incumbit audire confeſsiones, vel non ſunt expoſiti audiendis confeſsionibus, nullus debet extra neceſsitatem excommunicatum ad confeſsionem audiendam inuitare, vt alibi declarauimus.

4 Tertius caſus eſt ex parte etiam Confeſſarij, cum ita eſt ignarus, vt neſciat inter peccatum veniale, & mortale diſcernere, nec conſciẽtiam pœnitentis iudicare. Vnde, ſi quis confeſſus fuit alicui peccata ſua, & poſtea per colloquia, vel per confeſsiones cognoſcat ignorantiam illius Confeſſarij, nimirum, quia quod apertè eſt peccatum mortale, ille putabat non fuiſſe peccatum, vel contra; tunc confeſsio eſſet iteranda. Et aduerte, iſtam ignorantiam conſiderandam eſſe reſpectu pœnitentis in particulari. Poteſt enim eſſe Confeſſarius aptus & doctus reſpectu vnius, non tamen reſpectu alterius. quia hic habet caſus multum difficiles, qui talis Confeſſarij capacitatem multum excedunt. Vnde mercatores, qui ſibi quærunt Confeſſarios, qui ſuas negotiationes non intelligunt, ne reſtitutioni obligentur; tenentur iterum confiteri: debent enim quærere Confeſſarios intelligentes. Similiter, iteranda eſſet confeſsio, ſi fuit tã ignarus Confeſſarius, vt debitam abſolutionis formã ignorauerit: quod ſuperioribus diebus de quodã audiuimus, qui abſoluendo dicebat, Pater noſter. Qui tali fuerint confeſſi, cum id reſciuerint, tenentur iterum peccata confiteri. His modis ex parte Confeſſarij eſt iteranda confeſſio.

5 Tertius principalis caſus eſt ex parte contritionis, qui triplex eſſe poteſt.

Primus, cum quis accedit ſine vllo dolore, & peccati deteſtatione: cõfeſſio enim ſic facta iteranda eſt: nec enim confeſſio, ſed hiſtoria eſt.

Secundus eſt, cum quis accedit cum propoſito non cauendi à peccatis; talis enim, etiamſi accuſaret ſe de iſto peccato, quòd non habet propoſitum vitandi peccatum aliquod, tenetur iterum confiteri: abſolutio enim nullo modo ei danda eſt cum tali diſpoſitione, nec data aufert obligationem confitendi.

Tertius caſus eſt, cum habet quis conſcientiam, ſe accedere attritum: peccat enim ſic accipiendo abſolutionem, nec valida eſt confeſſio: quod intelligendum eſt de attritione, quæ eſt imperfectus dolor præteriti, & imperfectũ propoſitum futuri. Nam ſi ſit vera deteſtatio culpæ præteritæ, & propoſitum cauendi ob pœnas inferni, puto, quòd licet ſciat homo, ſe eſſe attritum, eſt vera confeſſio; & accedentibus hoc modo abſolutio dat gratiam, vt colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. Cum tamen aliquis exiſtimat ſe ſufficienter diſpoſitum (quamuis non verè ſit, immò quamuis ſit taliter diſpoſitus, quòd non conſequatur gratiam ex abſolutione, immò peccabit accedendo) ſi tamen ipſe putet, illam attritionem ſufficientem eſſe, confeſſio non eſt iteranda, vt tenet Soto loco allegato. Sed cum illi conſtiterit malè acceſſiſſe, quia dolebat de peccato, & habebat propoſitum, ſed imperfectè, & inſufficienter: tunc ſufficiet hoc confiteri; ſed non eſt opus peccata iterum exprimere.

Quartus caſus eſt ex parte confeſſionis: cum enim non eſt integra, extra illos caſus ſuperius expreſſos, iteranda eſt, ſiue proueniat, quia ſcienter occultauerit aliquod peccatum mortale; ſiue quia ignorabat eſſe mortale, tamen ignorantia nimis craſſa (nam ſi ignoraſſet ex alia ignorantia excuſabili, reiterare non teneretur, ſed ſolum illud peccatum confiteri) ſiue etiam oblitus fuerit, tamen obliuio proceſſit ex eo, quod non præmiſit vllam diligentiam: tunc enim tota eſſet iteranda, & negligentia accuſanda.

6 Quintus caſus eſt ex parte ſatisfactionis, cum quis accedit cum animo non faciendi id, quod Confeſſarius expedire iudicauerit, quantum ad illa, in quibus pœnitens obedire tenetur, vt diximus in capite antecedenti: tunc enim facta confeſſio nulla eſt, licet nihil Confeſſarius

præ-

præcepit faciendum: quia pœnitens habebat peccatum illud, ſcilicet voluntatem non obediendi, quod non manifeſtauit; & ſi manifeſtaſſet, abſoluendus non erat; nec confeſſio eſſet valida, ſtante illo propoſito, quamuis abſolutio ei impenderetur, quam dare, peccatum eſſet graue danti, & recipienti. Nota tamen, quòd ſi quis acceptat pœnitentiam à Confeſſario, ſi poſtea oblitus eſt, non tenetur iterare confeſsionem, vt putat non bene Silu. verb. confeſ. 1. immò neque tenetur, licet nolit, voluntariè implere, vel in peccato impleat, quamuis illud ſit peccatum, vt tenet Nauar. cap. 9. Vnum tamen hic eſt aduertendum, cum iteranda eſt confeſsio: ſi alteri fiat Confeſſario, ex integro ſunt omnia peccata iterum exprimenda: ſi verò eidem fiat, non eſt opus in particulari repetere, ſed in communi tantum, exprimendo aliud, ſi ſupereſt: dummodo tamen Confeſſarius aut peccatorum recordetur, aut ſaltem pœnitentiæ à ſe impoſitæ, aut ſaltem ſtatus, & vitæ hominis in communi. Cum autem nihil horum ſciuerit, oportet iterum omnia repetere, ac ſi nouo confiteretur Sacerdoti. Hi ſunt caſus, in quibus eſt confeſsio iteranda.

ADDITIONES.

Vide Nauar. c. 9. Angles. de confeſſ. pag. 235. Valen. diſp. 7. p. 3. q 11. Petr. à Sot. lect. 7. 8. de confeſſ. Caiet. ver. Confeſsio iteranda. Armilla confeſ. num. 7. Sot. diſt. 18. q. 4. art. 3. Medina lib. 1. Inſtruct. cap. 12. § 1. 2. 3. Sà confeſſ. num. 7. Viual. de confeſſ. à num. 66. Lopez p. 1. cap. 38. Rodriquez p. 1. c. 58. Suar. diſp. 22. ſect. 6. Reg. lib. 6. cap. 5. Vaſq. q. 92. art. 3. Fernandez §. 6. cit. De Conink, Filliucium, Bonacinam.

Vel ignorat excommunicatum.) Vide Nauar. nu. 3. Lopez Val. l. c. col. 1. 2. c. Regin. l. c. nu. 172. multa dicentem.

Ex parte Confeſſarij.) Viual. nu. 68. Caiet. Regin. l. c. ſect. 1. Suar. diſp. 24. Med. l. c. §. 1. Io. Med. q. 21. In articulo autem mortis quilibet ſacerdos abſoluere poteſt. Cõc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. etiãſi ſit hæreticus (licet hoc quidam negent.) Vide Valen. l. c. col. penult. Viual. de abſol. nu. 64. Sanch. in Opere morali. lib. 2. c. 13. Comitol. lib. 1. q. 21. to. 1. Reſp. Moral.

Approbationem.) De approbatione Suar. to. 4. diſp. 28. à ſect. 4. Vaſquez to. 4. q. 93. Regin. to. 1. P. F. P. lib. 1. c. 13. De Conink de ſacram. & nos lib. De Parocho.

Alter caſus.) Vide Io. Medin. q. 22. Valen. Nauar. nu. 8. Vict. de excomm. nu. 4. Lop. l. c.

Tertius caſus.) Vide Vict. q. 168. 169. Nauar. nu. 12. Caiet. l. c. Suar. diſp. 28. ſect. 2. Si pœnitẽs agnoſcat mortalem ſuæ culpæ grauitatem à Cõfeſſario intellectam non fuiſſe, tenetur apertè dicere, fuiſſe talem. Suar. l. c.

Ex parte confeſſionis.) Caiet. l. c. Med. §. 2. l. c. Nau. nu. 13. Lop. Valen. l. c col. 6. Vide Suar. to. 4. d. 20. ſect. 4. nu. 10. 16. Reg. lib. 6. cap. 5.

Licet ſciat homo.) Cum nota attritione ſolũ baptiſmum ſuſcipi licitè, poſſe, docuit Sot. 4. d. 12. q. 1. artic. 4. & alij: ſed re vera, probabilius eſt, etiam pœnitẽtiæ ſacramento iuſtificari hominem, cum nota attritione ſua ſcelera confeſſario explicantem, ita Val. d 7. q. 8. p. 4. col 7. Taper. art. 4. Suar. to. 4. diſp. 20 ſect. 1. aſſer. 4 Vaſq. to. 4. q. 92. ar. 1. dub. 2. nu. 13. Medina lib. 1. c. 2. eſt enim ſacramentum mortuorũ: fauet Bellarm. lib. 2. de pœnit. c. 18. col. 1. Suar. to. 3. d. 28. ſect. 2. col. 10. Conc. Trid. ſeſſ. 14 c. 4. D. Tho. q. 79. ar. 3. ad 2. docet, poſſe hominem, cum attritione nota, baptiſmum accipere: quæſt. autem 80. ar. 4. ad 2. baptiſmum, & pœnitentiam purgatiuas medicinas appellans, vnum alteri æquat; quod facit etiã Conc. Trid. c. 2. l. c. De hac re ad c. 16. lib. 2. Cord. lib. 1. q. 2. diſputat fusè de nota attritione, & tribus relatis ſententijs, cum quarta exiſtimat, pro ſacramento Pœnitentiæ requiri, vel contritionem, vel attritionem, putatam contritionem: quod non placet.

Ex parte confeſsionis.) Caiet. Med. Nau. num. 13. l. c. Viual. nu 71. Sot. q. art. 3. Silu. Confeſ 1. nu. 4. Vide Suar. diſp. 22. ſect. 1. & 23. ſect. 4. Regin. ſect. 3. l. c.

Oblitio) Silu. Valen. l. c. Diligentia ad recolenda peccata tanta debet eſſe, quantam prudens, & pius vir adhibendam iudicabit. Nau. nu. 16 l. c. Vide Suar diſp. 23. ſect. 3. l. c.

Quintus caſus.) Vide Nau. nu. 17. Lopez, Val. l. c. col 3. Candel. Aur. de ſatisfact. nu. 29.

Acceptatam autem ſatisfactionem, vel adimplere in pec. mort. vel, ex negligentia, aut contemptu, omittere, non irritat præteritam confeſsionem. Caiet. Nau. nu. 14. Valen. l. c. Petr. à Sot. lect. 2. de ſatisfact. Regin. lib. 6. c. ſect. 5. in fine, (niſi contemnas ante abſolutionem) Integralem partem ſacramenti, non eſſentialem, eſſe ſatisfactionem, docet Suar. diſp. 38. ſect. 1.

Et verò idem ſi, &c.) Nauar. nu. 19. l. c. & conſ. 16. de pœnit. & remiſſ. nu. 4. Lop. l. c. in fine: immo, ſecundum Adria. & Io. Med. q. 24. de confeſſ. etiam ſi omnium criminũ pœnitentiæ, & ſtatus penitentis Confeſſarius oblitus eſſet, poſſet pęnitentẽ, antea inualidè cenfeſſũ, modo fictione,

& alia crimina in genere exprimentē abſoluere: ſed hoc poſtremū quibuſdā diſplicet. Vide Val. l.c.Suar.to.4 diſp.22.ſect.6.n.5. alia vtitur diſt. ſi confeſsio nulla fuit, ob defectū eſſentialē doloris, aut integritatis, aut iuriſdictionis, ex parte Confeſſarij, iteranda eſt penitus diſtinctè, ſi eius memoria deleta eſt: at ſi omnia neceſſaria habuit confeſsio illa, & ſola defuit abſolutio, repetenda nō eſt; ſatis eſt, ſi accedat abſolutio. Si cōfeſſor pęnitentiā iniunxit, poteſt abſoluere, ſine iteratione confeſsionis, etiamſi neq; criminum, neq; impoſitæ pœnitentiæ recordetur. Si ſatisfactionem non impoſuit, nec memoria teneat auditorū peccatorū grauitatē, aut ſtatū conſciētiæ pœnitentis, (neq; ſecundū confuſā aliquā, & moralē rationem) repetenda eſt confeſſio: ſi ſine illius repetitione Confeſſor abſolueret, validè id faceret, ſed peccaret. Vide Suar. l.c.

De Satisfactione. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Satisfactio quid ſit.*
2 *Satisfactio quot modis fieri poſſit.*
3 *Satisfactio duplex, eiuſque diſcrimen.*
4 *Pœnitentia an ſit imponenda, & quando à Confeſſario, item quando acceptanda à pœnitente, cum pœnitentiarum qualitate.*
5 *Caſus in quibus minui poteſt pœnitentia, cum quibuſdam notandis.*
6 *Vnus an pro altero poſſit ſatisfacere, et quā pœnā deleat pœnitentia à Cofeſſario impoſita.*

1 Tertia pars materiæ huius ſacramenti, eſt Satisfactio. Circa quam aliqua conſideranda occurrunt.

Primum eſt, quid ipſa ſit. Eſt autem ſatisfactio, vt in præſenti ſumitur, *offenſæ præteritæ quoad pœnam recompenſatio*. In cuius declaratione aduertendum eſt, cum culpa remittitur in ſacramento Pœnitentiæ, non ſemper deleri totam pœnā. Sunt enim in mortali peccato duo, ſcilicet macula, & reatus pœnæ æternæ. Poſt ſacramentum quidem abſtergitur macula: per gratiæ infuſionem etiam auſertur pœna, ſed nō ſēper tota; ſed manet pœna temporalis in hoc mundo, aut in purgatorio ſoluenda. Et hoc determinatur in Conc. Trid. ſeſſ. 14. ſub Iulio III. c.8. Hinc fit, vt poſt confeſſionē, & abſolutionē, quibus culpa quoad maculam remittitur, ſequatur ſatisfactio, per quam homo Deo pœnam aut totā aut partē ſoluit: & hæc dicitur Satisfactio.

2 Secundò aduertendum eſt, tria eſſe, per quæ poteſt fieri hæc recompenſatio, vt omnes communiter docent: ieiunia, orationes, eleemoſynas. Per ieiunium non ſolum oportet intelligere ciborum abſtinentiā, ſed etiam omnia opera pœnalia corporis, & diſciplinas, corporis caſtigationes, peregrinationes, & alia huiuſmodi. Per orationes etiam, nō ſolum meditationes, aut preces vocales, ſed omnia opera ſpiritualia intelligimus, vt Miſſarū celebrationes, prædicationes, lectiones, & alia huiuſmodi. Per eleemoſynas etiam intelligimus non tantum pecuniarum largitiones, ſed alia opera miſericordiæ corporalia, vt viſitare infirmos, incarceratos, conſolari pupillos, & alia huiuſmodi. His omnibus fit ſatisfactio Deo pro pœna debita peccatis.

3 Tertiò aduertendum eſt, eſſe duplicem ſatisfactionem: alteram, quæ fit per opera impoſita à Confeſſario pro ſatisfactione: alteram, quæ fit per ea opera, quæ voluntarie quiſque aſſumit ſibi. Eſt autem duplex diſcrimen inter vtramque ſatisfactionem.

Primum eſt, ceteris paribus, maioris efficaciæ eſt illa, quæ à Confeſſario imponitur, quam quæ voluntariè aſſumitur. verbi gratia, ieiunas ſemel voluntariè, ieiunas etiam ſemel pro impoſita pœnitentia: maior pœna, ceteris paribus, remittitur tibi per ſecundum ieiunium, quia illa eſt ex ſatisfactione, quæ eſt pars ſacramenti; & ratione ſacramenti, magis applicatur virtus Chriſti in hoc ieiunio impoſito. Dixi, ceteris paribus, quia tanto feruore, & deuotione poſſes illud facere voluntarium, & tam tepide impoſitum, vt plus eſſet quod deuotione maiori datur, quam quod ratione ſacramenti.

Alterum diſcrimen eſt, ſatisfactio voluntaria, cum in peccato mortali fit, nihil prodeſt ad pœnam tunc, nec etiam poſtquam homo conſequitur gratiam: verbi gratia, eſt in peccato mortali aliquis, & vult ſatisfacere pro pœnis, ad quas ex alijs peccatis remiſſis tenetur: verè per talia opera, nec tunc, nec poſt ſatisfacit: at verò per ea, quæ impoſita ſunt à Confeſſario, tunc cum fiunt, non ſatisfacit: at vero, cum homo conſequitur gratiam, illa præcedens ſatiſfactio conſequitur ſuum effectum, vt dicit bene Caiet. ver. ſatisfactio. quia erat pars ſacramenti. Sacramentum autem, vt alias diximus, quandoque poſt tempus aliquod conſequitur effectum: vt fit in accedente ficte. Scotus putat quod ſatisfacit etiam tunc, licet ſit in peccato: ſed oppoſitum eſt probabilius cum communi ſententia: ſolum enim ſatisfacit tunc quoad Confeſſarium,

ſarium, ita quòd non peccat denuo non implendo pœnitentiam; nec tenetur confeſſionem iterare: ſed non quoad Deum. Qui ergo pœnitentiam impoſitam implet in mortali, non tenetur illam reiterare, quia ſatisfacit Confeſſario: ſed Deo non ſatisfacit, niſi gratia accedente.

4 Quartò aduertendum eſt, quod pœnitenti debet, & tenetur Confeſſarius imponere pro peccatis pœnitentiam ſatisfactoriam; niſi in caſu, quo pœnitens non poſſet acceptare, & adimplere, quale eſt tempus mortis vrgentis; vel cum pœnitens non habet actuale iudicium in articulo mortis, ſed abſoluitur ex præcedenti confeſſione, vt ſupra diximus. Cum verò moriens tempus habet, & poſſibilitatem acceptandi; imponi debet, vt ſi fortè vixerit, impleatur. Tenetur etiam pœnitens acceptare pœnitentiam, ſi iuſtè eſt à Confeſſario impoſita, aliter non eſt abſoluendus, vt diximus cap. 9. In imponenda autem pœnitentia Confeſſarius debet conſiderare grauitatem peccatorum, & ipſorum qualitatem, & perſonam pœnitentis. Grauitatem quidem, vt non leues pœnitentias, & pro arbitrio imponat; ſed grauitatem peccatorum conſiderando, vt habetur in Cōcilio, loco allegato. Qualitatem autem, vt pœnitentiæ, quantum fieri poteſt, peccatis ſint cōtrariæ: carnis peccatum carnis maceratione caſtigetur: auaritia eleemoſynis: periuria, & blaſphemiæ, diuinis laudibus, & maximè ſacramentorum frequentatione. Perſonam quidem pœnitentis, vt conſideretur, quantū perſona poſſit exequi, & quæ: nec enim pauperibus eleemoſynas, nec famulis peregrinationes: nec etiā quæ ſtatui, aut viribus, aut diſpoſitioni pœnitentis repugnent, imponere debet. Quàuis autem, quantum fieri poteſt, ſatisfactio iuſta, & æqualis imponi debet; tamen multis de cauſis Confeſſarius poteſt diminuere pœnitentiam.

5 Primò quando pœnitens accedit nimis contritus. Contritio enim grandis multum de pœna debita aufert.

Secundò, quando eſt tempus indulgentiæ, vel Iubilæi alicuius, quod etiam remittit magnam partem pœnæ, & aliquando totam: adhuc tamen imponenda eſt aliqua pœnitentia propter conſuetudinem.

Tertiò, quando pœnitens eſt ita imperfectus, vt timor ſit, ipſum non acceptaturum pœnitentiam; vel ſi accipit, non impleturum.

Quartò, quando pœnitens impedimentum habet, vel quia ſenex, vel quia debilis, vel quia alijs modis non ita poteſt facile tantam implere pœnitentiam.

Quintò, quando alia via iuuantur pœnitentia & ſatisfactio, ſcilicet, imponendo illi omnia, quæ facturus eſt bona, & quæ paſſurus eſt patienter mala, loco pœnitentiæ. Eſt enim ſciendum, quod opera alias debita Deo, ſi imponantur à Confeſſario, vel ſi à penitente Deo in ſatisfactionem offerantur, valent vltra obligationem, cui etiam ſatisfaciunt. Vnde optimo conſilio in forma abſoluendi adiungitur illud: *Quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum, & augmentum gratiæ, & premium vitæ æternæ.* Immo quilibet bene faciet, ſi actus vitæ ſuæ bonos Deo offerat in ſatisfactionem præcedentium peccatorum: tanta enim eſt Dei benignitas, vt opus vnum multis titulis debitum, etiam acceptet in remiſſionem peccatorum. Vnde poſſet Confeſſarius pro pœnitentia imponere opera aliàs debita, vt quod ieiunet tres dies Quadrageſimæ, quos tamen tenebatur ieiunare aliàs pœnitens: non tamen id ſemper eſt faciendum. Quando autem Confeſſarius abſolutè imponit pœnitentiam, intelligitur de opere aliàs indebito: vt cum dicit, ieiuna duos dies, non debent eſſe niſi dies, in quibus non eſt præceptum ieiunandi. immò cum Confeſſarius ſignat tempus implendi, vt ſi dicat, ieiuna tali hebdomada duos dies; ſi ex neceſſitate aliqua pœnitens non potuit, debet in alia implere, vt tenet Caiet. ver. ſatisfactio. Idem etiam de tempore in alijs pœnitentijs dicēdum eſt. Aduertendum eſt verò, quòd vnus Confeſſarius non debet mutare pœnitentiam impoſitam ab altero, ſine cauſa: cum verò cauſa eſt, vel quando videt pœnitentiam non impleuiſſe, & timet etiam non impleturum; vel videt pœnitenti non eſſe aptam, vel alia iuſta de cauſa, poteſt eam commutare in aliam, prout expedire melius iudicauerit, vel illam etiam minuere: nec opus eſt ad hoc, vt pœnitens repetat peccata, pro quibus talem accepit pœnitentiam.

6 Aduertendum ſextò, quòd poteſt vnus ſatisfacere pro altero: verbi gratia, in ieiunio ſunt duo, vnum eſt meritum ieiunantis (ſi enim eſt in gratia, meretur per ieiunium) alterum eſt ſatisfactio: nam vltra meritum conſequitur qui ieiunat, remiſſionem pœnæ pro peccatis debitæ. Poteſt vnus pro altero ieiunare, vel alia bona opera facere: ſed quod eſt meriti, non poteſt alteri dare; quod verò ſatisfactionis, poteſt. Vnde vnus pro alio ſatisfacit, dummodo tamen vterque ſit in gratia. Poteſt ergo Confeſſarius imponere pœnitentiam pœnitenti, per ſe, vel per alium implendam, licet non debeat facere

cere abſque rationabili caſua. Quòd ſi Confeſſarius non id facit, non habet pœnitens facultatem, vt quod à ſe implendum eſt impoſitum, per alterum impleat, niſi neceſſitas ſit, vt propter infirmitatem, vel impoſſibilitatem aliquam: ſemper tamen eſt maioris efficaciæ pœnitentia facta ab eodem, quia prodeſt ad meritum, & ad ſatisfactionem: facta verò ab alio, ad ſolam ſatisfactionem. Hoc tamen vnum aduertendum eſt, quòd pœnitentia impoſita à Confeſſario, quamuis, vt diximus, magis proſit, quam voluntariè aſſumpta; non tamen ſemper adhuc delet totam pœnam, ſed partem aliquam, niſi tam grandis ſit, vt totam auferat. Sed humana fragilitas non patitur tales pœnitentias. Ob id meritò indulgentijs, & omnibus bonis operibus vitæ iuuamur; & adhuc plures, quod poſt in Purgatorio ſoluant, poſt obitum ferunt.

ADDITIONES.

Vide Côc. Trid. ſeſſ. 14. c. 8. D. Th. ſuppl. q. 12. Io. Medin. tract. 2. q. 40. Sot. d. 19. Nauar. c. 3. Silu. Caiet. Ang. Armil. ver. ſatisfactio, Pet. à Sot. Ang. Viual. Card. Bell. lib. 4. de pœnit. Rodr. p. 1. c. 56. Suarez tom. 4. diſp. 38. Vaſq. Regin. l. 7. Greg. de Val. tom. 4. Fernand. §. 7. l. c. De Conink. Filliuc. Bonac. Siluium, Eſtium Petrum de Ochagauia.

Pro publicis peccatis publicam in foro conſcientiæ pœnitentiam iniungi poſſe, negant quidam, affirmat Vaſquez tom. 4. q. 94. ar. 2. dub. 2. cum D. Thom. Palud. Alenſe, & alijs.

Vide etiam Fernandez nu. 9. Suarez diſp. 38. ſect. 3. vbi etiam tradit, pro occultis culpis publicas pœnitentias non eſſe iniungendas.

Primum) Vide Bellar. c. 1. Valen p. 1. l. c. Regin. c. 1. l. c.

Macula) Val. l. c.

Tria.) Bellarm. cap. 6. Nauarr. nu. 3. Theol. 4. d. 16. Io. Medina. quæſt. 1. de ieiunio, Candel. num. 7. Quomodo ſatisfactio omnis ad ieiunium, eleemoſynam, & orationem reducatur, Suarez diſput. 37. ſect. 6. Quæ opera in ſatisfactione imponenda, idem diſputat. 38. ſect. 6.

Primum eſt cæteris, &c.) Vide Nauar. nu. 5. Viual. de ſatisfactione num. 13. Pet. à Sot. lect. 2. de ſatisfactione.

Satisfactio voluntaria.) Vide Nau. l. c. Suarez diſp. 37. ſect. 2.

At verò eum homo conſequitur) D. Thom. 4. d. 16. q. ar. 1. Nauar. l. c. Sà ver. ſatisfactio num. 7. Vide Adria. 4. q. 1. de ſatisfact. Sot. d. 19. ar. 5. Val. p. 3. l. c. Pet. à Sot. lect. 1. de ſatisfact. iniunctam à Confeſſario ſatisfactionem in peccato mortali ſoluta, remoto peccato, reuiuiſcere non putat; non improbat tamen Sot. Caietanum, & alios cōtra ſentientes. Marſ. 4. q. 11. ar. 3. Io. Med. C. de confeſſ. ſatisfactionem ſacramētalem exhibitam in pec. mort. ſtatim effectum aliquem ex opere operato habere dicunt: ſed, reuera, non remittitur pœna, dum homo eſt in pec. mort. Incertum eſt, an reuiuiſcat ſatisfactio ſacramentalis in p. m. impleta, remota fictione; probabilius tamen eſſe cenſeo, cum Caiet. Sot. Suar. diſp. 38. ſect. 8. Fernandez num. 19. eam reuiuiſcere: non diſplicet hæc ſententia Regin. c. 7. q. 4. l. c. licet enim ſatisfactio huiuſmodi, ratione operantis, opus mortuum ſit; nihilominus, quia eſt ſacramentalis, & applicatio meritorū, vel ſatisfactionis Ieſu Chriſti, viuum cenſetur, mortificatum culpa lethali, qua remota, reuiuiſcit. Vide Suarez loco cit.

Non poſſet acceptare.) Vide Suarez diſp. 38. ſect. 3. num. 4.

Tenetur confeſſarius imponere.) Petr. à Sot. lect. 2. de ſatisfact. docens, debere confeſſarium ſub pec. mor. imponere, & pœnitentem accipere pœnitentiam, ad futura vitia cauenda, & ad ſatisfaciendum pro præteritis opportunam. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 8. Val. p. 4. Vaſquez q. 94. art. 2. dub. 5. Suarez diſp. 38. lect. 3. * Qualem pœnitentiam confeſſarius iniungere debeat, de Conink diſp. 10. dub. 8. l. c.

Cum ſatisfactio ſit medicinalis, diſpoſitioni pœnitentis accommodanda eſt. Suarez l. c.

Pœnitentem poſſe obligari ad acceptandam, & implendam ſatisfactionem, eſt ita certum, vt ſit ferè definitum à Conc. Tridentin. Vide Suar. diſp. 38. ſect. 7. concl. 1.

In imponenda.) Vide Val. Regin. lib. 7. c. 14. vbi de prudentia confeſſarij.

Eſt enim ſciendum) Vide D. Tho. Quod l. c. ar. 28. Pet. à Sot. l. c. Val. p. 3. col. pen. Suar. diſp. 37. ſect. 3. diſt. 38. ſect. 6. Reg. c. 3. ſect. 2. l. c.

Vnde poſſet.) Nauar. nu. 4. Val. l. c. Caiet. q. 1. de ſatisfact. Sotus q. 2. ar. 1. l. c.

Vnus confeſſarius non debet.) Vide Nau. c. 26. num. 22. Sot. d. 20. à ſolo Superiore confeſſario pœnitentiam mutari poſſe, docet. Sed Nau. l. c. cum Silu. confeſſ. 1. q. 27. Valen. p. 4. in fin. per parem, & inferiorem, iuſta de cauſa, mutari poſſe, dicit; ſi pro ijs criminibus (ait Nauar.) impoſita ſit, à quibus ipſe ſacerdos abſoluere poſſit. De hac re multa Suar. diſp. 38. ſect. 10. Vaſquez cap. 4. q. 93. ar. 2. dub. 3. * Pœnitentiam à ſecundo confeſſario mutari non poſſe, niſi pœnitens peccata, pro quibus impoſita fuit, illi in confeſſione

ſione explicet, de Coninch probabiliter docet. Vide etiam Sot.4.diſt.20.q.2. art.3. Silueſt l.c. Suarez num.8. l.c.

Vnus ſatisfacere.)Dum vterque Diuina gratia prædictus eſt, alter pro altero ſatisfacere poteſt; non autem mereri. Vide D.Tho.ſupplem.q.13. ar.2. Val p.3. col.4. Io.Med. q.5. de ſatisfact.1. nam Deus opera ab hoſtibus ſuis non vult acceptare. Communis ſententia eſt, nullum in pecc. mor. exiſtentem ſatisfacere poſſe pro pœna temporali, ratione peccati alienius debita. Vide Suarez diſp.37.ſect.2. Sot.4.diſt.19.q.1.ar.4.* Qua ratione vnus pro alio ſatisfacere poſſit, de Coninch dub.7. loc.cit.

Non poteſt autem purus homo mereri pro alio, de condigno. D.Tho.1.2.q.114. art.6. Val. loc.cit col.4. Io. Medin.q.5. de ſatisfact. Card. Bellar.lib.1.c.2. de Indulgentijs, Suarez tom. diſp.4.ſect.7. in 3.p. non gratiam, quia meritum de condigno emanat ab ipſa: non gloriam, quia hæc, ſecundum hominis præparationem datur; vnde ſicut vnus per actum alterius non diſponitur; ita vnus pro altero præmium eſſentiale mereri non poteſt. Chriſtus autem, Deus, & homo, cuius meritum vim habuit infinitam, nobis meruit gratiam, gloriam, omnia gratiæ auxilia, & alia eximia dona. Vide Sot.d.4.q.3.ar.5. Suar.l.c. diſt.41. D.Thom.in quæſt.diſput.q.9. de gratia Chriſti. ar.7. Val.tom.4. diſp.1. q.19.p.4. q.22. p.1.* Vnum alteri gratiam iuſtificantem de congruo mereri, poſſe, nonnullus dixit: negat, & rectè, de Coninch tom.1.q.62 ar.1. dub.3.n.48. affirmat autẽ, mereri poſſe gratiam præuenientẽ.

Poteſt ergo Confeſſarius.) Pœnitentem ſine confeſſarij voluntate, non poſſe per alium, ſacramentalem pœnitentiam peragere, docet etiam Suarez ſect.9.l.c.

Actus internos in ſatisfactionem iniungi poſſe à confeſſario, probabiliſſimè docet Suarez ſect.6. diſp.38.

Nauar. notab.11. de Iubilæo, & Indulg.n.23. hoc habet.ix.infertur, vtiliſſimum, & tutiſſimum eſſe iniungere, & acceptari grandes, & multorum dierum, & annorum pœnitentias in hac vita peragendas; verum item eſſe illud Maioris, vbi ſupra.(4.diſt.20.)non eſſe veri amici, paruas imponere pœnitentias. Sic ille.

De Abſolutione. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Abſolutionis forma quæ.*
2 *Abſolutio ab excommunicatione præmittenda, & an detur abſolutio ſub conditione.* 3.
4 *Pœnitentia quando iniungenda.*

1 HActenus de materia tàm remota, quàm propinqua ſacramenti huius loquuti ſumus: ſequitur, vt de eius forma nonnihil dicamus. Eſt autem forma: *Ego te abſoluo à peccatis tuis.* Nec omnia verba neceſſaria ſunt huius formæ ad neceſſitatem ſacramenti. Quamuis enim ſi ſolum Confeſſarius dicat, *Te abſoluo*, ſufficeret: tamen graue peccatum eſſet, aliquot ex illis verbis ſcienter prætermittere. Solent autem aliqua verba ex conſuetudine, & decentia præmitti, vt, *Miſereatur tui omnipotens Deus, &c.* & alia etiã poſtponi, vt, *Paſsio Domini noſtri Ieſu Chriſti, & merita, &c.* quæ abſque cauſa ab vllo non ſunt prætermittenda.

Notandum tamen eſt

2 Primò circa iſtam formam, non eſſe addenda alia verba, præter iſta prædicta, quæ ſunt in communi omnium vſu: Vnde ridendi ſunt illi, qui dicunt, *Ego te abſoluo ab omnibus peccatis confeſsis, contritis, & oblitis.* Sunt enim ſuperflua duo verba addita, primum, & tertium: ſecundum autem male ponitur: nam abſolutio eſt peccatorum, non ſolum contritorum, ſed etiam attritorum. Et multo magis ridendi ſunt, qui cum quadam auctoritate Pontificali dicunt, *abſoluo te ab omnibus peccatis, confeſsis, & non confeſsis, contritis, & non contritis, oblitis, & non oblitis, & reſtituo te ſanctæ Romanæ Eccleſiæ.* Nam omnia huiuſmodi verba ad libitum confiſta, remouenda ſunt à forma ſacramenti, quamuis addita ipſam non mutent.

Notandum ſecundò, quod cum excommunicatione aliqua tenetur pœnitens, à qua abſoluendus eſt à Confeſſario; prius abſolutio fiat ab excõmmunicatione, ſiue maiori, ſiue minori, quàm à peccatis abſolutio impendatur: immò melius eſſet ante ipſam confeſsionem peccatorũ abſolui ab excommunicatione, licet non ſit neceſſarium.

Tertiò aduertendum eſt, quod abſolutio non debet impendi cũ conditione, aut ratihabitione.

In cuius gratiam nota, quod triplex conditio poteſt apponi abſolutioni.

Vna eſt de præterito, vt, *Si feciſti hoc, ego te abſoluo.*

Altera eſt de præſenti, vt, *Si ita eſt, ego te abſoluo.*

3 Tertia de futuro, vt, *Ego te abſoluo, ſi hoc feceris.*

Cum verò dependens eſt à tertia perſona, ſcilicet

licet, *Ego te abſoluo, ſi Epiſcopus poſtea conſenſerit.* ſic dicitur abſolutio cum ratihabitione. Nulla ergo conditio eſt apponenda, niſi ratione dubij alicuius. vt cum dubitat, an dederit abſolutionem, poteſt dicere ratione dubij, *ſi non es abſolutus, ego te abſoluo.* tamen aliæ conditiones apponendæ non ſunt, differenter tamen. Nam, ſi duæ priores apponuntur, valet abſolutio, ſtante conditione poſita; ſed male facit Confeſſarius: tamen ſi tertia ponatur, nihil valet: nam effectus deberet expectare impletionem cõditionis, quod eſſe non poteſt. Non enim Sacerdos poteſt differre effectum poſitæ abſolutionis. Vnde Confeſſarius non debet talem apponere cõditionem, intendendo ſic conditionaliter abſoluere: cum tamen conditio aliqua eſt ponenda, non debet eſſe in forma ipſa, ſed debet pœnitenti iniungi; quam ſi recipiat, abſolutè eſt abſoluendus. Immò, cum Epiſcopus dat facultatem abſoluendi aliquem alicui Confeſſario, ea cõditione, vt eum mittat poſtea ad ipſum; tunc Confeſſarius non debet apponere conditionem in forma, ſed obligare pœnitentem, vt adeat ſuperiorem: quòd ſi receperit, abſolutè eſt abſoluendus. Et ſi poſtea fortè pœnitens non impleuerit, non tenetur repetere confeſſionem illam, ſed ſolum cõfiteri illud peccatum, quòd nõ impleuit, quod promiſit.

4 Quartò, aduerte non eſſe dandam abſolutionem, niſi poſt impoſitam, & acceptatam pœnitentiam. Cum tamen probabiliter ſcit Confeſſarius, pœnitentem accepturum, non eſt inconueniens præcedere abſolutionem. Semper tamen melius eſt, quod pœnitentiæ impoſitio præcedat, niſi Confeſſarij obliuio aliquando id prætermittat. Aduertendum verò, quod ſemel eſt adhibenda abſolutio in vna peccatorum confeſſione: quòd ſi multæ ſint, licet ſint eorundem peccatorũ, multiplex poteſt eſſe abſolutio. Nam eadem peccata ſæpe poſſunt pœnitẽtes confiteri; & in varijs confeſſionibus alias etiam, & alias abſolutiones recipere; & ſæpè generaliter multi confiteri ſolent: non tamen eſſe debet tam aſſidua repetitio eorundem, vt ſit iam res ridicula, præſertim cum ſimus tam imperfecti, vt noua numquam deficiant, quæ poſsimus confiteri. Quòd ſi quid intentaret bis abſoluere in eadem confeſſione, grauiter peccaret: nullam tamen inde contraheret irregularitatem, quia talis non eſt expreſſa in iure.

ADDITIONES.

Nauar. c. 26. nu. 11. Viguer. §. 4. verſ. 2. Summiſtæ verb. abſolutio, Sot. 4. d. 20. q. 2. Vaſquez, Suar. to. 4. diſp. 19. Greg. de Val. to. 4. Reg. lib. 8. Viual. in Candel. Angles in 4. Fernand. §. 8. l. c.

Ad eſſentiam Sacramenti pertinet, vt forma voce proferatur. Vide Suarez l. c. ſect. 1. & to. 1. diſp. 2. ſect. 4.

Cum conditione.) Nauar. num. 12. Caiet. verb. abſolutio, Medin. lib. 1. c. 12. §. 2. Vig. l. c. Regin. c. 1. ſect. 2. l. c. Sot. 4. d. 1. q. 1. ar. 8. Io. Med. q. 25. de pœnit. Fum. verb. abſolutio. nu. 6.

Ratihabitione.) Cum tacita licentia alienos audire poteſt Parochus. Vide Io. Med. q. 31. de confeſs. & quæ in ſequens caput. §. Tacite. Sub ratihabitione de futuro nõ poſſe abſoluere, certum eſt. Vide Caiet. verb. abſolutio, Suarez.

Ratione dubij.) Medina l. c. Regin. nu. 7. l. c. In duobus caſibus dari poteſt abſolutio ſub conditione de præſenti. 1. ſi puerum audiat Confeſſarius, & dubitet, an habeat rationis vſum. 2. ſi audiat ea à viro bono, quæ neſcit, an ſint ſaltem peccata venialia. Vide Regin. l. c. num. 9. Adde, ſi dubitet, an abſoluerit.

Quod ſi multæ.) In eadem confeſsione abſolutionem iterare non licet: ſi non recordaris, an abſolueris, potes abſoluere, ſub conditione: Confeſsio autem (& cum fructu) repeti poteſt. Vide Io. Med. q. 25. tractat. 2. Pet. à Sot. lect. 4. de confeſs. Regin. nu. 10. l. c. Suar diſp. 18. ſect. 4.

Si plures Sacerdotes eundem ſimul abſoluerent, male facerent; ſed valeret abſolutio. Suarez loc. cit.

Abſolutio, confeſsione peracta, & pœnitentia præſcripta, differri poteſt. Vide Regin. loc. cit. Confeſſor pœnitentem, rite confeſſum, & diſpoſitum, ſi nolit abſoluere, graue crimen admittit. Rationes habes apud Suarez diſp. 32. ſect. 5. non peccat, ſi iuſta de cauſa, (extra periculum mortis) abſolutionem differat.

De Confeſſario. Cap. XIII.

ELENCHVS.

1. *In Confeſſario neceſſarius ordo ſacerdotalis.*
2. *Iuriſdictio quæ neceſſaria.*
3. *Iuriſdictionem tacitam quis habeat.*
4. *Pœnitens debet eſſe ſubditus.*
5. *Confeſſarius proprius quis, & quot ſint.*
6. *Caſus ſex, in quibus quis poteſt alij quam proprio confiteri.*

1 Circa Confeſſarium ſunt cõſideranda duo. Quædam, quæ ad rationem Confeſſarij pertinent, adeo quod abſque eis abſolutio data nulla eſſet.

Quæ

Quædam ſunt, quæ ad rectitudinem ſui officij pertinent, quamuis ipſis prætermiſſis, abſolutio non impediatur. De prioribus oportet nunc tractare, quæ ſunt quatuor. Ordinis poteſtas non impedita; iuriſdictio non impedita; proprietas, ſcientiæ facultas.

In primis eſt neceſſarius ordo, non quicumq; ſed Sacerdotalis, vt ſit Sacerdos. Vnde laico, aut alium habenti ordinem abſque Sacerdotio, nulla fit confeſſio ſacramentalis. Solent aliqui in mortis articulo, Sacerdote deficiente, laico confiteri. ſed in primis ad talem confeſſionem nullus tenetur: poteſt tamen, ſi putat aliquam ſe conſolationem ex tali manifeſtatione percepturum, facere, maximè in ſatisfactionem, & meritum, quæ ex actu illo, quo ſua crimina alteri humiliter oſtendit, proueniunt: cùm tamen nullum tale ſperat, vel timet ipſum reuelaturum, non debet confiteri: & quantum puto, melius eſſet, non facere; ſed illo tempore ad Deum per contritionem ſe conuertere. Quod ſi fiat, nullo modo laicus debet abſolutionis verba impendere, & ſi impendat, peccat, & nihil facit, & contrahit irregularitatem: poſſet tamen verba deprecatoria dicere. Eſt igitur neceſſaria ad Confeſſarium poteſtas ordinis.

2 Debet autem eſſe non impedita: nam ſuſpenſus ab ordine nominatim, non poteſt abſoluere, quamuis ſit Sacerdos. Similiter nec depoſitus, nec degradatus, niſi in mortis articulo, vt diximus lib. 1. cap. 14.

Neceſſaria eſt ſecundò iuriſdictio aliqua, ſaltem in foro interiori. In cuius gratiam aduerte, eſſe triplicem iuriſdictionem, ordinariam, delegatam, iure conceſſam. Ille habet iuriſdictionem ordinariam, cui ex officio incumbit animarum cura, vt parochus, Epiſcopus, & alij huiuſmodi. Ille verò delegatam habet, qui ex commiſſione eorum, quibus ex officio incumbit, habet. Et hæc dupliciter haberi poteſt.

Vno modo expreſsè, cũ ordinarius manifeſtè concedit alteri, vt poſſit confeſſiones audire.

3 Altero tacite, vt cum Epiſcopus, vel Curatus videns aliquem confiteri, tacet, & non prohibet, tacite iuriſdictionem dat: hanc tamen poſt Concil. Trident. expreſſam dari oportet, vt dictum eſt cap. 10. Ille verò habet iuriſdictionem iure conceſſam, qui habet confitendi facultatem ex eo, quod pœnitens habet licentiam à iure, vel à priuilegio aliquo, vel alia cauſa ipſum in Confeſſarium eligendi, verbi gratia, Prælati poſſunt ſibi Confeſſarios eligere, vt dicemus poſtea: ſimiliter, qui habet Apoſtolicum diploma. Tales Confeſſarij dicuntur habere iuriſdictionem iure conceſſam. Hæ iuriſdictiones ſunt, quibus ſaltem vna earum debet non carere: ſi enim nullam earum habet; non poteſt abſoluere, niſi in mortis articulo: immo tunc Sacerdos dici poſſet habere iuriſdictionem iure conceſſam aliquo modo. Extra caſum tamen iſtum aliqua prædictarũ iuriſdictionum eſt neceſſaria ſimpliciter ad Confeſſarium. Debet autem iuriſdictio non eſſe impedita per nominatam excommunicationem, aut ex clerici publica percuſſione, aut aliquo impedimento; de quibus ſupra, lib. 1. ſatis diximus.

4 Vltra has duas conditiones, tertia eſt neceſſaria, ſcilicet proprietas, vt Confeſſarius ſit proprius pœnitenti. Ad quod ſunt duæ conditiones neceſſariæ.

Altera eſt cõmunis, vt habeat iuriſdictionem in ordine ad pœnitentem: id eſt, non ſat eſt habere iuriſdictionem, ſed ea debet eſſe in ordine ad pœnitentem, vt ſit ei ſubiectus: Qui enim habet iuriſdictionem Romæ, non poteſt audire eos, qui ſunt Mediolani, quia talis iuriſdictio non extenditur ad eos: & hoc eſt neceſſarium in iuriſdictione delegata, & iure conceſſa.

5 Altera eſt, quòd talis iuriſdictio ſit ordinaria in ratione officij. Talis Confeſſarius dicitur proprius, ceteri verò Confeſſarij habentes iuriſdictionem delegatam, vel iure conceſſam, non dicuntur proprij Confeſſarij, niſi large ſumpto vocabulo; ſed dicuntur legitimi Confeſſarij: debet igitur Confeſſarius eſſe proprius. Hoc autem non eſt ſic intelligendum, quaſi ſit neceſſarium confiteri proprio Sacerdoti ſimpliciter (poteſt enim quis cõfiteri alteri habenti iuriſdictionem alijs duobus modis) ſed dicitur neceſſarium ſic, quod cum non eſt alius habens iuriſdictionem delegatam, vel iure conceſſam, tenentur pœnitẽtes ad proprium recurrere Confeſſarium. Sunt autem proprij quatuor, Parochus in ſua Parochia, Epiſcopi in ſua Diœceſi, & Archiepiſcopus in Diœceſi etiam Epiſcoporum, qui ei ſubſunt: ſolo tamen tempore viſitationis, vt habetur cap. vlt. de cenſ. lib. 6. Rurſus Papa in toto mundo, & ſuperiores Religioſorum in ſuis Cõuentibus. Hi dicuntur Sacerdotes proprij, quia ex officio iuriſdictionem habent. Quia verò diximus, omnes teneri proprio Sacerdoti confiteri (niſi confiteantur ei, qui ex commiſſione habet iuriſdictionem, vel iure conceſſam) notare oportet, omnes Prælatos habere facultatem à iure eligendi ſibi Confeſſarium: ob id, non eſt opus ſollicitos eſſe in quærendis proprijs Confeſſarijs Prælatorum.

rum. Iſta conceſſio habetur à Gregorio Nono, cap. ne pro dilatione. de pœnit. & remiſſ. Per Prælatos autem oportet intelligere eos, qui iuriſdictionem habent etiam exteriorem, vt Epiſcopi, Abbates, & Superiores Religioſorum, Priores, Guardiani, Prouinciales, & ceteri: hi poſſunt eligere ſibi Confeſſarium. At ante omnes ipſe Papa. Cardinales verò, qui Epiſcopi non ſunt, quia non ſunt Prælati, niſi Legati ſint; non habent hanc poteſtatem à iure: vnde Papam, vel Summum Pœnitentiarium habent pro Confeſſario proprio, ſicut & familia commenſalis Papæ. tamen ex conſuetudine iam omnes ſolent à Pontifice habere ſimilem licentiam: immò eorum familiæ cōmenſales ſubſtant ipſis, & poſſunt confiteri cum his, quos Cardinales ſignauerint, vel quibus commiſerint. Aliqui affirmant, etiam Sacerdotes inter ſe poſſe mutuo confiteri, ex quadā conſuetudine tacita Epiſcopi, ſeu proprij Sacerdotis licentia. ſed iam hæc opinio locum non habet: nam in Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 15. determinatur oppoſitum, ne vllus habeat auctoritatem audiendi confeſsionem, etiam Sacerdotum, niſi fuerit per Epiſcopum approbatus, & idoneus iudicatus, nō obſtante quacumque conſuetudine, aut priuilegio: & hoc quamuis ſit regularis, niſi aliquod habeat beneficium parochiale. Debent ergo Sacerdotes ſuo Curato cōfiteri, aut alteri habenti facultatem: ſimiliter Curatus Epiſcopo, vel habenti facultatem.

6 Sunt autem aliqui caſus, in quibus poteſt aliquis non confiteri proprio Sacerdoti.

Primus eſt, quando eſt de licentia proprij Sacerdotis, vt alteri confiteatur. Hoc tamen aliter eſt intelligendum modò poſt Conc. Trident. quam ante intelligebatur: ante enim de licentia Curati poterat quis confiteri cuilibet Sacerdoti idoneo, & non habenti aliàs iuriſdictionem (poterat enim Curatus alijs ſuam delegare auctoritatem, & iuriſdictionem) modò tamen, non licet: quia nullus ſine licentia Epiſcopi poteſt audire confeſſiones, niſi parochiale habeat beneficium. Habet ergo modo facultatem hanc Curatus, vt conferat ſuis ſubditis facultatem confitendi alijs, qui tamen per Epiſcopum licentiam habeant, & approbati ſint, vt in aliqua ſaltem parochia confeſsionem audire poſsint: ſimiliter, vt alijs parochis confiteantur. Epiſcopus autem abſolutè poteſt dare licentiam ſubdito, vt cuiuis Sacerdoti ſuæ diœceſis, etiam alias non habenti iuriſdictionem, confiteri poſsit.

7 Secundus caſus eſt, cum quis habet bullas, aut diplomata Apoſtolica: quamuis enim hactenus derogata ſint præterita, quantum ad hoc; tamen ſi qua in poſterum dantur, iuxta præcedentium tenorem, tunc per ea homo habet facultatem confitendi cuilibet Sacerdoti apto ad confeſsiones audiendas, etiam nulla habita licentia ipſius proprij.

Tertius caſus eſt, cum homines ſunt vagabundi, nullum habentes fixum domicilium: tales enim non tenentur vlli proprio Sacerdoti confiteri, ſed illis, in cuius iuriſdictione ſunt, quando confiteri debent. Et ſimile eſt de peregrinis & viatoribus, qui tenentur confiteri illi proprio Sacerdoti, in cuius iuriſdictione ſunt tempore ſuſcipiendi ſacramenta. Nauarr. de pœnitent. diſt. 6. cap. placuit, num. 80. putat vagabundos poſſe Confeſſarios eligere, etiam aliàs non habentes iuriſdictionem: quod non credo: & talis Confeſſarius poteſt abſoluere illos pœnitentes, etiam à caſibus reſeruatis ab illorum Epiſcopis proprijs, niſi etiam reſeruati ſint per Epiſcopum loci illius, in quo tunc morātur. Ita tenet Caiet. verb. abſolutio, cap. 3. & dicit Eugenium Papam ita ore expreſsiſſe, quamuis tales viatores abſque licentia proprij Sacerdotis viam fecerint. Aliqui dicunt Epiſcopum loci, in quo morantur, debere à reſeruatis abſoluere, ſi pœnitens commiſit illa in loco, vbi reſeruata erant: ſed probabilius eſt, quod dicit Caietanus. Idem dicendum de Scholaſticis, quia ſtudij cauſa propria relinquunt domicilia. Iſti enim non ſui domicilij Sacerdoti proprio tenentur confiteri, ſed Curato, in cuius parochia ſunt.

Quartus caſus eſt, cùm quis confitetur illis, qui conſtituti ſunt Confeſſarij in Religionibus. quamuis enim aſque Epiſcopi approbatione Religioſis ſæculares confiteri nequeunt: tamen poſt approbationem poſſent omnes illius diœceſis confiteri: & tunc nullus tenetur proprio confiteri, nec ab eo licentiam capere. Idem etiam dicendum de pœnitentijs Romæ conſtitutis.

8 Quintus caſus eſt, culpa proprij Sacerdotis: cum enim ignarus eſt, vel ſollicitator ad malum, vel reuelator confeſſionum, vel aliquod malum ab eo timetur; tunc pœnitens debet petere licentiam ab eo alteri cōfitendi, vel à ſuperiore; qua non obtenta, poteſt cuiuis idoneo confiteri, iuxta Sylueſt. verb. confeſſor. 1. §. 6. Adrian. q. 3. de confeſs. dub 3. Palud. Ricard. Nauarr de pœnit. d. 6. can. placuit. nu. 144. quamuis S. Tho. in add. q. 5. art 4. ad 5. & Soto diſt. 18. quæſt. 4. ar. 2. teneant contrarium, dicentes eſſe tunc reputandum, ac ſi non eſſet copia Sacerdotis. In contrarium eſt ille can. placuit. ex Vrb. II. vbi dicitur,

citur, quod eſt habendus conſenſus proprij Sacerdotis, niſi ſit ignarus. Et ſub ignorantia etiam intelligenda ſunt alia ſimilia impedimenta. Ob id ſecurior eſt ſententia prior, hoc vno addito poſt Conc. Trid. vt confiteatur non cuiuis, ſed habenti facultatem aliquam confitendi. Aduertendum tamen eſt, non eſſe cauſam ſufficientem eligendi alium à proprio, verecundiam confitendi proprio, vel timorem, quod proprius non habebit bonam opinionem de illo.

9 Sextus caſus eſt iam ſæpè dictus, mortis articulus, vel periculum mortis. Tunc enim cuilibet Sacerdoti poteſt confiteri, vt aliàs diximus. Vnum eſt hic notandum, quod qui habet iuriſdictionem in aliquos, poteſt in quacumque diœceſi illos audire, & abſoluere: poteſt enim ſuos ſubditos Epiſcopus, vel Curatus in confeſſione abſoluere, etiam in aliena diœceſi, vt ſi forte ipſum comitantur, vel ipſis iter facientibus occurrit, vt omnes tenent communiter.

ADDITIONES.

Vide Petr. à Sot. lect. 5. & 6. de confeſſ. Valen. d. 7. q. 10. Nauar. c. 26. & cap. 4. Summiſtas verb. Confeſſor, Sot. d. 18. q. 4. Suarez de ordinario miniſtro diſp. 25. de delegato diſput. 26. Fernandez §. 9... c. Reginal. de Coninck, Vaſquez, Syluius q. 8. ſuppl. ar. 4.

Laico, &c.) Vide Valen. p. 1. Io. Medin. q. 28. Suarez diſp. 24. ſect. 1.

Iureſdictio.) Valen. p. 2. Vide Petr. à Sot. lect. 5. citata. De iuriſdictione in foro interno, Vaſquez tom. 4. in 3. p. D. Thom. Suar. tom. 4. in eandem diſp. 16. Valer. Reginal. lib. 1. Praxis fori Pœnit. à cap. 4. vſque ad 9. Sot. 4. d. 20. q. 1.

Tacitè.) Vide Io. Med. q. 31. Suarez diſp. 26. lect. 1. vbi neque ratihabitionem de præſenti dare iuriſdictionem, docet. Quod eſt contra Sot. Nauar. Regin. lib. 1. c. 7. n. 70. cenſet, per tacitam licentiam acquiri iuriſdictionem. Vide Sanchez lib. 3. de matrim. diſp. 35.

De proprio Sacerdote, Parocho, in vna quaque parochiali Eccleſia, Suarez diſp. 25. ſect. 2.

Delegata iuriſdictio durat, donec reuocetur. Eam, morte Epiſcopi delegantis, ceſſare, aiunt quidam; negat Nau. in can. placuit, de pœn. d. 6. num. 161. & Suarez diſp. 26. ſect. 4. num. 9.

Habens iuriſdictionem in aliquem, poteſt illum abſoluere in alienæ iuriſdictionis loco. Sot. 4. diſt. 18. q. 4. 3. Regin. lib. 1. c. 8. n. 39. * (vt parochus ſubditum ſuum:) quia iuriſdictio, quæ cum ſtrepitu iudicij nō eſt coniuncta (vt quam parochus habet in ſubditum) extra territorium exerceri poteſt. Suarez tom. 4. diſp. 25. nu. 17. de Conink to. 2. diſp. 8 dub. 3. Sanchez de matrim. lib. 3. diſp. 19. n. 8. idem docent.

Altera.) Vide Valen. p. 2. Suarez diſp. 25. & 26. l. c.

Primum eſt.) Vide Ioan. Medin. q. 31. Suar. diſp. 26. §. 1.

Tertius.) Vide Io. Medin. l. c. Suar. diſp. 25. ſect. 2. Regin. lib. 1. c. 7. à n. 77.

Quartus.) Vide Valen. part. 2. Io. Medin. 29. Suarez diſp. 26.

Sextus) De articulo, vel periculo mortis ad c. 15. lib. 1. Syluius, & alij ibi citati.

De his, à quibus proprius Confeſſarius poteſt abſoluere. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Proprius à quibus poteſt abſoluere.*
2 *Caſus Papæ quare reſeruati.*
3 *Caſus quomodo Epiſcopo reſeruati.*

1 PRoprius Confeſſarius poteſt abſoluere ab omnibus peccatis, quantumuis grauibus, niſi à ſuperiore fuerint reſeruata. Vnde Epiſcopus poteſt abſoluere ab omnibus peccatis, præter reſeruata à Papa: Curatus poteſt abſoluere ab omnibus, exceptis reſeruatis Papæ, & Epiſcopis. Quod autem dico de Curato, intelligere oportet de alijs ab Epiſcopo conſtitutis, vel expoſitis in Conuentibus Religioſorum, niſi aliquod habeant particulare priuilegium. Eſt enim obſeruandum, cum Epiſcopus conſtituit aliquem confeſſarium, non ob id dat facultatem à reſeruatis, niſi id explicet. Similiter cum quis habet priuilegium eligendi confeſſarium, ſolùm ab ijs poteſt abſolui, quæ exprimit priuilegium, & bulla.

2 Circa caſus Papæ reſeruatos, id primò eſt conſiderandum, communiter loquendo, nullum caſum, nullumque peccatum eſſe Papæ reſeruatum, niſi ratione alicuius cenſuræ reſeruatæ.

Vnde ſequitur primò, cum Papa priuilegium dat abſoluendi à caſibus Papalibus, intelligitur dare facultatem abſoluendi à cenſuris impedientibus talem abſolutionem peccatorum: nam ratione harum tantum ſunt Papales caſus.

Sequitur ſecundò, quod ablata cenſura per Papam, ipſa peccata, propter quæ erant cenſuræ, poſſunt abſolui à quolibet Confeſſario, vel Curato, niſi fortè iſta talia in ſe ſint aliàs reſeruata Epiſcopo. Nauar. in ſumm. c. 27. n. 254. vult

in tali caſu poſſe etiam à reſeruatis ab Epiſcopo abſolui: quia cum Papa relaxat cenſuram, & ex conſuetudine auſertur reſeruatio inferioris: & hoc probabile eſt, & fieri poteſt.

3 Circa caſus verò reſeruatos Epiſcopo, ſcito, non ſolum ratione cenſuræ aliqua reſeruari, ſed etiam ratione ipſorum peccatorum, nulla exiſtente cenſura.

Sunt autem iſti caſus reſeruati Epiſcopo in triplici differentia, quidam de iure, quidam de conſuetudine communi, quidam de particulari conſuetudine in proprijs Epiſcopatibus. De his regula certa dari non poteſt, quia quiſque Epiſcopus reſeruat ea, quæ ſuo Epiſcopatui conuenire videntur.

Ea, quæ iure reſeruantur, tria videntur eſſe præcipue, quamuis alij plura ponant, ſed ſunt incerta, nec auctores concordant.

Primum non propriè inter peccata reſeruata computatur, cum peccatum non ſit; tamen inter reſeruata computatur, quia ad Epiſcopum pertinet: puta votorum diſpenſatio (omiſſis Papalibus, à quibus Papa ſolus diſpenſat) iuramentorum relaxatio, irregularitatum non Papalium abſolutio, & excommunicationum maiorum reſeruatarum Epiſcopo etiam abſolutio. hæc ad Epiſcopum pertinent.

Secundum eſt peccatum incendiariorum. Qui enim domos, vicos, agros doloſè incendunt, excommunicandi ſunt, vt dicit Caietan. verb. incendium. & ſi excommunicantur, ad Papam abſolutio pertinet. Ante iſtam tamen excommunicationem, vt dicit Silu. verb. caſus. ad Epiſcopum pertinebat abſolutio, vt habetur ex 23. q. 8. c. peſſimam.

4 Tertium eſt peccatum graue, & ſcandaloſum, propter quod olim pœnitentia publica iniungebatur, vt concubinatus notorius, peccata blaſphemiæ, & alia: hæc ad Epiſcopum pertinent, vt loco allegato dicit Silu. quamuis alij negent, cum iam pœnitentia publica non ſit in vſu. Poteſt Confeſſarius pro prudentia ſua vti vtraque opinione, prout viſum fuerit magis expedire aliquando; quamuis ſint iam tot priuilegia Confeſſariorum, vt pauca, aut nulla ſint Epiſcopo reſeruata. Ea autem, quæ ex communi conſuetudine in omnibus Epiſcopatibus reſeruantur, iſta ſunt: homicidium, aut mutilatio actualis; crimen falſariorum, vt qui in iudicio falſo iurauit contra aliquem, vel tacendo verum, vel dicendo falſum; qui etiam ſcripturas falſas faciunt. Non intendimus dicere de litterarum Apoſtolicarum falſarijs: tales enim excommunicationem habent annexam. Rurſus ſacrilegia, aut rapinæ rerum Eccleſiaſticarum; homicidia, vel vulnerationes in loco ſacro. Rurſus diuinationes, & incantationes, inuocationeſq; dæmonum. Hæc quatuor reſeruata ſunt ex conſuetudine cõmuni Epiſcopis. Aduertendum tamen eſt, Romanos Pœnitẽtiarios, inferiores omnes ex quocumque loco ad ſe venientes poſſe ab omnibus his abſoluere, & ab omnibus excommunicationibus, reſeruatis etiam Epiſcopis. Poſſunt enim, quæcũque Epiſcopi poſſunt, immò plus: poſſunt enim ab aliquibus excommunicationibus, ac votis abſoluere, à quibus non poſſunt Epiſcopi.

a.

ADDITIONES.

De caſibus reſeruatis Nauar. c. 272. num. 259. Sot. in 4. Io. Chapeauille, Lelius Zecchus. Greg. de Val. tom. 4. Ioan. Medin. q. 12. tract. 2. Suarez diſp. 29. Vaſquez to. 4. quæſt. 92. Comitol. lib. 1. q. 29. reſp. mor. Val. Regin. * de Conink, Franciſcus de Coriolano, Homobonus de Bonis. Syluius q. 20. art. 2. q. 2. ſuppl. 3. p. Ego integro volumine nondum edito.

Proprius Confeſſarius.) Vide Nauar. l. c. Pet. à Sot. lect. 5. de confeſ. Syl. confeſ. nu. 2. Sot. d. 18. q. 4. art 2. Syluius q. 8. l. c.

Circa caſus Papæ.) Nauar. l. c. nu. 261. Viual. de abſolutione nu. 56. Pet. à Sot. Suarez diſp. 29. ſect. 2. Caiet. verb. caſus. Sixtus V. tamen reſeruauit ſibi (ſine cenſura) peccata malè promouentium, & malè promotorum. Vide Suarez l. c.

Sequitur ſecundo.) Pet. à Sot. Vide Vaſquez art. 3. dub. 1. l. c.

Reſeruata Epiſcopo.) Vide Nau. nu. 262. Viual. l. c. Silueſt. verb. caſus. nu. 3. Pet. à Sot. loc. cit.

De iure reſeruatur.) Gloſſ. in c. ſuper cathedram de ſepult. plures recenſet caſus Epiſcopis in iure reſeruatos, Silu. verb. caſus, quatuor enumerat Nauarr. cap. 27. nu. 262. crimen incendiarij, & id quod ſolemni pœnitentia puniendum eſt, reſeruata ſolum putat. Suarez (cui facilè aſſentior) diſput. 29. ſect. 3. tom. 4. nullum caſum (excipe conſuetudinem) Epiſcopis in iure reſeruatum opinatur. de hac re Val. Regin. lib. 1. c. 11. num. 135.

Sot. 4. d. 28. q. art. 2. reprehendit Epiſcopos, quibus placet iure communi cenſuras addere: nudum ius commune relinqui, par eſt, Canonum conditores veneratione ſunt proſequendi.

Maiorum reſeruatorum Epiſcopo.) A quibuſdam excõmunicationibus Papæ reſeruatis Epiſcopi abſoluere poſſunt, ex Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. occultas cenſuras Apoſtolicæ Sedi reſeruatas, pro foro conſcientiæ, auferre ei licet. Qui-

dam

dam putant, omnem iuris excommunicationem Papæ non reſeruatam, Epiſcopalem eſſe: at Clem. dudum de ſepul. Benedicti XI. Extrauagans, Inter cunctas reuocata eſt. Parochi ab ex.ommuuicatione iuris non reſeruata abſoluere poſſunt. ex c. nuper de ſent.excom:n. Suarez nullam excommunicationem iuris, directè, & propriè, ijs reſeruatam exiſtimat. Papalibus irretitos, qui Papam adire nequeunt, abſolui ab Epiſcopis poſſe, tradunt Sylu. abſolutio 4. nu.7. Nau.c.27.nu.88.Auila de cenſur.p.2.c.7.diſp.1. dub.6.Henriquez lib.6.de pœnit.c.16.Reginal. loc.c. * De poteſtate Parochi abſoluendi ab excommunicatione iuris nemini reſeruata nos in libro de Parochi poteſtate; qui nondum typos vidit.

Vt pauca, aut nulla ſint Epiſcopo reſeruata.) Sacra Congregatio Cardinalium Epiſcoporum, & Regularium negotijs præfecta, anno 1601. die nona Ianuarij, de mandato Clem.VIII. Confeſſarijs omnibus approbatis tam ſæcularibus, quà regularibus per vniuerſam Italiam, extra vrbem, præcipit, ne quis eorum, ſub prætextu priuilegiorum, indultorum, aut facultatum quarumcumque, ab vllo ex caſibus clarè, vel dubiè in Bulla Cœnæ Domini, vel aliàs quomodocumque Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, aut in futurum ab aliquo Pontifice reſeruandis, nec etiam à caſibus, quos ſibi Ordinarij reſeruant, ſeu reſeruabunt, abſoluere audeat; niſi in mortis articulo, ſeu cum noua, vel ſpeciali Sanctitatis ſuæ, aut ſucceſſorum, aut Ordinariorum, quo ad caſus tantum illis reſeruatos, reſpectiuè, impetrata in ſcriptis licentia Ordinarijs locorum exhibenda, ſub pœna excommunicationis, priuationis officiorum, dignitatum, beneficiorum, &c.

Monuit Epiſcopos; (ne Confeſſarijs oneroſi ſint) vt paucos, eoſque tantum, quos ad diſciplinam Chriſtianam retinendam, & animarum ſalutem, pro cuiuſque diœceſis ſtatu, & qualitate, reſeruandos cenſuerint, reſeruent.

Anno 1602. 16.Nouemb. eadem Congreg. de mandato eiuſdem Clem.VIII. decretum ſic moderata eſt, & declarauit, videlicet, ſub eiuſdem prohibitione, illos tantum in poſterum comprehendi caſus, qui in Bulla Cœnæ Domini continentur, ac præterea violationis immunitatis Eccleſiaſticæ (in terminis conſtitutionis felic. record. Gregor. XIV. Cum aliàs nonnulli) Violationis clauſuræ monialium ad malum finem: prouocantium, & pugnantium in duello, iuxta decretum Conc. Trid. & conſtitutionis felic. record. Gregor. XIII. Ad tollendum, &c. Inijcientium manus violentas in Clericos, iuxta Can. ſi quis ſuadente 17.quæſt.4. ac iuris diſpoſitionem. Simoniæ realis ſcienter contractæ, & confidentiæ beneficialis. Item omnes caſus, quos Ordinarij locorum ſibi reſeruarunt, vel in poſterum reſeruabunt. In his ſolum numeratis caſibus, ſublata etiam pœna inhabilitatis confeſſiones audiendi, eadem Sacra Congregatio vult, & iubet, dictum decretum in ſuo robore permanere. Monet iterum locorum Ordinarios; ne in reſeruandis caſibus modum exced[illegible], non paſſim, ſed, cum communi bono expedire videbitur, atrociorum tantum, & grauiorum criminum ſibi reſeruent abſolutionem; vt reſeruatio ad Chriſtianam diſciplinam retinendam, in ædificationem, non autem ad deſtructionem cedat: vetatque, ne caſus in Bulla Cœnæ, vel extra, Apoſtolicæ Sedi reſeruatos reſeruent: declaratque, licentiam abſoluendi à reſeruatis viua voce concedi poſſe. Vide ipſum decretum, ſi libet.

Epiſcopi, caſus reſeruaturi, conſiderent, quæ Concil.Trid ſeſſ.14.c.7. quæ Sacra Congregatio in ſuperioribus decretis, & Card. Florentiæ in litteris ad Card. & Archiep.Neapolitanum; quæ habentur in Summa Bullarij Stephani Quaranta, verb.caſus.

Regularium ſuperiores non poſſunt, criminum quorumcumque abſolutiones ſibi reſeruare; ſed quæ ſequuntur, aut eorum aliquot, prout ſubditorum ſaluti expedire cenſuerint.

1 Veneficia, incantationes, ſortilegia.

2 Apoſtaſia à Religione, dimiſſo, aut retento habitu, ſi extra Monaſterij, aut conuentus ſepta egreſſio fiat.

3 Nocturna, & furtiua è monaſterio, ſiue conuentu egreſſio, etiam non animo apoſtatandi facta.

4 Proprietas mortalis contra votum paupertatis.

5 Iuramentum falſum in iudicio regularis, ſeu legitimo.

6 Procuratio, auxilium, ſeu conſilium ad abortum faciendum poſt fœtum animatum, effectu etiam non ſequuto.

7 Falſificatio manus, aut ſigilli officialium Monaſterij, aut Conuentus.

8 Furtum de rebus Monaſterij, ſeu Conuentus in ea quantitate, quæ ſit culpa mortalis.

9 Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus.

10 Occiſio, aut vulneratio, ſeu grauis percuſſio cuiuſcumque perſonæ.

11 Malitioſum impedimentum, aut retardatio,

aut apertio literarum à Superioribus ad inferiores, & ab his ad illos'.

Si aliud peccatum graue, pro religionis conſeruatione, aut pro conſcientiæ puritate reſeruandum videbitur; hoc in toto Ordine, ſine Generalis, in Prouincia, ſine Prouincialis Capituli matura diſcuſſione, & conſenſu, fieri non poterit.

Regularium Superiores ſubditorum Confeſſiones licitè excipere nequeunt,niſi hi peccatum aliquod reſeruatum patrauerint, vel niſi ipſimet ſponte id ab ijs petierint. Poſſunt tamen graues pœnitentias quibuſdam peccatis, etiam non reſeruatis, decernere, quas Confeſſarij pœnitentibus ſubditis iniungant,vt ab ijs criminibus admittendis reuocari poſſint.

Hæc omnia Clem. VIII. 26. Maij 1593.prudentiſſimè.

Notet diligenter Parochus ex D. Thom.4.d. 17. quæſt.ar. 3. *Nulla inferiori iniuria fit, aut præiudicium,ſi ſuperior committat alteri facultatem ſubditos illius audiendi: ſuperioritas enim,& iuriſdictio in Eccleſia in fauorem ſubditorum eſt.*

Prælatus quilibet facilis debet eſſe ad concedendam ſubditis facultatem, vt poſſint apud alium Confeſſarium peccata ſua prodere; quia aliàs, cum magno infirmorum periculo, confeſſio fieret. Vide Pet.à Sot.loc.cit.Dominicum à Sot.4.d.18.q.2.artic.5.col.13. Conſulant Superiores bono communi; ſed videant, ne confeſſionis religionem grauem efficiant: viris doctis, pijs, & prudentibus facultatem abſoluendi à reſeruatis tribuant. Vide Sot.l.c.

Parochos, reſpectu ſuorum Capellanorum, caſus ſibi reſeruare, poſſe, tradit Maior 4.d.17. q.5. nec improbabiliter, ait Syluius q.2.cit. habent enim in interiori foro,ordinariā iuriſdictionem. De hac re in noſtro de parocho volumine.

De ſcientia Confeſſarij. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *Scientia quæ neceſſaria Confeſſario.*
2 *Quomodo regulanda.*
3 *Quomodo ſupplenda.*
4 *Prudentia quæ neceſſaria.*

1 Vltra illas conditiones tres prædictas, quarta neceſſaria eſt Confeſſario, nempe ſcientia. Hæc autem quanta futura ſit, ratio ipſa naturalis dictat.Cum enim Confeſſarius iudex ſit fori interioris, neceſſarium eſt,vt eorum, quæ ſub ſuo foro accidunt, peritiam habeat.

Ex quo fit, vt teneatur ſcire, primò, quæ mortalia ſint peccata, quæ venialia, ſaltem ex ſuo genere.

Secundò, circumſtantias peccatorum neceſſarias.

Tertiò, caſus, & excommunicationes, à quibus non poteſt abſoluere; peccata etiam, quæ excommunicationem habent annexam: non enim peccatum, niſi excommunicatione ablata, abſolui poteſt.

Quartò,quæ peccata ſunt obnoxia reſtitutioni, aut famæ,aut pecuniæ, aut damni illati.

Quinto, qui contractus liciti, qui illiciti,vſurarij, ſimoniaci, aut iniuſti ſint.

Sextò, quæ impedimenta ſint abſolutioni dandæ, quibus caſibus confeſſiones præcedentes ſint repetendæ. Quamuis autem non ſit opus hæc omnia exactè, & ſingillatim ſcire, debet tamen ſaltem Confeſſarius ſcire dubitare, & dignoſcere caſus dubios,& difficultatem habentes, vt poſſit conſulere peritos ſecretò, non reuelata confeſſione, vt poſtea dicetur.

2 Aduertendum tamen eſt circa hanc prædictam ſcientiam primò, quod eſt regulanda iuxta qualitatem ſubditorum, & pœnitentium, quos vt plurimum talis Confeſſarius habet confitentes. Vnde fit, vt qui in villis,& pagis confitentur; non teneantur tam exactè ſcire omnia, ſicut in ciuitatibus. Rurſus non ita tenentur Confeſſarij ſimplicium ciuium, ſicut mercatorum,negotiatorum,iudicum.Debet igitur ſcientia maior eſſe pro pœnitentium qualitate.

3 Aduertendum ſecundò, eſſe aliquos caſus, in quibus ſcientia Confeſſarij ſuppleri poteſt, aut ferè tota, aut magna ex parte.

Primò, quando pœnitens eſt ſatis peritus, & fidelis, qui optimè conſcientiam ſuam Confeſſario exponit, & facienda dicit: ſed iſte caſus non niſi in tali confeſſione excuſat Confeſſarium ignarum.

Secundò,quando pœnitentes ordinarij nullos habent caſus difficiles.

Tertiò,eſt articulus mortis,cum alterius Confeſſarij docti copia deeſt. Et idem dicendum de his, qui in terris Gentium, & Infidelium degunt, in quibus propter Confeſſariorum inopiam, tanta ſcientia non eſt neceſſaria, ſed tantum debet eſſe mediocris.

4 Quartò,quando in illo loco ſint multi docti,quos Confeſſarius conſulere poſſit. Sed iſti caſus duo vltimi, præter mortis articulum, non excuſant, vt diximus, ab aliqua mediocri ſufficientia

ſcientia ſcientiæ. Cum verò ignarus eſt omnino Confeſſarius, habita ratione ad pœnitentes, vt ſupra diximus, peccatũ graue cõmittit, ſi hoc officium exerceat extra mortis articulum; & confeſſio nulla eſt. Cum verò non habet ſufficientem ſcientiam, iuxta qualitatem pœnitentium, graue eſt periculum, vt multis erroribus, & grauibus ſacrilegijs expoſitus ſit.

Huic ſcientiæ debet accedere prudentia, tam in remedijs circa peccata futura adhibendis, quàm in medicina præſentium applicanda; in modo etiam tractandi pœnitentes: modo enim ſuauiter, modo ſeuerè ſunt arguendi, modo inſtruendi in aliquibus, modo ad alia incitandi.

Debet etiam ſanctitas annecti his, non quod neceſſaria ſit ſimpliciter, ſed de bene eſſe. qui enim extra gratiam confeſſiones audit, peccat mortaliter, vt alias declarauimus, ſi ei de malo ſtatu conſtat. Vnde ſequitur difficile eſſe officium hoc Confeſſarij, & arduum: ſed ſi bene fiat, Deo nimis acceptum.

ADDITIONES.

De hac re Nau.cap.4.nu.12. Caiet.verb.confeſſor, Sylueſt.eod.verb.3.nu.2.Pet. à Sot.lect.6. Sot.q.4.ar.3.l.c.Bartol.Med.l.1. Suarez diſp.28. ſect.2. Regin.lib.1.c.12. Melchior Canus lib.8. c.6.de locis theolog.in Theologis, & Confeſſarijs Canonici iuris cognitionem requirit.

De approbatione Confeſſarij Syluius q. 4.5.

Aduertendum ſecundò.) Nauarr. num. 13. loc.cit.

Prudentia.) Pet.à Sot.Caiet l.c. Nauar.c.5. in fin. De prudentia confeſſarij, Valerius Regin. integrum edidit librum. Vide monita B.Franciſci Xauerij apud Turſellinum lib.4. cap.13. quæ nos ad c.3.lib.1.retulimus.

Difficile.) Immo ſummopere difficile; vnde non ſatis mirari poſſum, homines parum, aut nihil in moralis Theologiæ ſtudio verſatos, parũ, aut nihil prudentes, virtutum Chriſtianarum parum ſtudioſos, ad munus, Angelicis humeris formidandum, incautiſſimè anhelare. Videant, quid agant: Chriſtum Iudicem experientur, cuius pretioſo ſanguine illæ animæ ſunt redemptæ; quarum ſaluti indocti, imprudentes, ſanctoque zelo deſtituti Confeſſarij plurimum obeſſe poſſunt, ac ſolent.

De ſigillo obſeruando à Confeſſario. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *Sigillum quid.*
2 *Quæ cadant ſub ſigillo confeſſionis.*
3 *Sigilli neceſſitas.*
4 *Caſus in quo Sacerdos poteſt manifeſtare peccatum.*
5 *Prælatus pro peccatis in confeſſione auditis non poteſt imponere publicas pœnitentias.*
6 *Sigillo qui teneantur.*

1 Diximus de his, quę neceſſaria ſunt Confeſſario, ita vt aliter abſolutio ab eo impenſa nulla ſit: nunc de alijs, quæ Confeſſario etiam neceſſaria ſunt, quamuis non tanta neceſſitate, vt impenſa abſolutio impediatur. Hæc autem duo ſunt, ſigillum ſecreti, & examen.

Circa ſigillum id primum tractandum occurrit, quid ipſum ſit. Dico ſigillum eſſe obligationem occultandi ea, quæ in confeſſione cognita ſunt. Dicitur enim metaphoricè iſta obligatio ſigillum: vt enim ſigillum prohibet ea, quæ ſub ipſo ſunt, manifeſtari; ita obligatio, quam habet Sacerdos celandi ea, quæ in confeſſione audiuit, ſigillum dicitur.

2 Aduertendum ſecundò, ea quæ celari debent, eſſe peccata tam mortalia, quàm venialia, peccatorum etiam circumſtantias: ſed differenter. Mortalia enim, nec in genere, nec in particulari ſunt manifeſtanda. non enim dici poteſt, ille confeſſus eſt mihi mortalia. Venialia autem in ſpecie non poſſunt manifeſtari: in genere autem reuelare non eſt contra ſigillum: nam qui confitetur, manifeſtè oſtendit, ſe habere ſaltem venialia, aliter non eſſet confeſſio. Item defectus, qui ad famam pęnitentis pertinent, ſub ſigillo ſunt: vt, ſi quis diceret ſe audiſſe in confeſſione illegitimum, vel ignobilibus parentibus natum, & ſimilia. Omnia hæc ſub ſigillo cadunt: reliqua tamen, quæ ad pecatum non faciunt, vel ad infamiam pœnitentis, non cadunt ſub ſigillo: quamuis ſemper Confeſſarius debeat cauere, ne, quod in confeſſione tantum audiuit, dicat manifeſtando pērſonam, cum circumſtantes intelligunt illum ex confeſſione habuiſſe. Non eſt autem contra ſigillum peccata manifeſtare abſolute, ſed vt pœnitens manifeſtetur. Vnde, qui de peccatis in confeſſione auditis conſulunt doctos, non agunt contra ſigillum, niſi ita peccata manifeſtent, vt poſsit alius facile in cognitionem pœnitentis venire. Vnde, ſi quis audiens aliquem in confeſſione, ſurgat à loco, vt conſulat doctum, qui videbat vtrumque, pœnitentem, & Confeſſarium; & ſtatim reuertitur ad abſoluendum coram illo; iſte reuelauit confeſſionem. Similiter ille reuelat, qui manifeſtat alteri,

pœnitentem habuiſſe aliquem caſum reſeruatum: tunc enim indicat illum habuiſſe mortale. Qui tamen diceret, ſe abſoluiſſe pœnitentem, non reuelat confeſſionem, quia non reuelat peccatum veniale in ſpecie, vel in genere mortale, ſed ſolum indicat pœnitentem fuiſſe confeſſum: hoc autem non cadit ſub ſigillo.

3 Aduertendum tertio, obligationem ſigilli eſſe tantam, vt nulla prorſus cauſa, neque etiam propter ſaluandam vitam propriam, nec propter ſalutem totius Reipublicæ poſſit Confeſſarius peccatum pœnitentis reuelare, immo neque in alia confeſſione. adeoque ſi Sacerdos non poſſet aliquod ſuum peccatum confiteri, niſi manifeſtando peccatum alterius, quod in confeſſione cognouit, ita vt Confeſſarius ille veniat in cognitionem perſonæ determinatæ; tunc debet ſilere tale peccatum, donec poſſit confiteri alicui, qui ignoret perſonam, vt tenet Silueſt.verb.confeſſio.3.§.8. & communis opinio.

4 Vnus eſt ſolus caſus, in quo Confeſſarius poteſt alteri manifeſtare peccatum confeſſionis: cum nimirum id fit ex licentia, & conceſſione pœnitentis: & tunc illi tantum poterit manifeſtare, ſcilicet, cui pœnitens dederit facultatem. Qui autem alio caſu reuelat, grauiſſimè peccat mortaliter, atque pœnam exteriorem incurrit, impoſitam in cap. omnis vtriuſque ſexus. de pœnitent. & remiſſ. Quod ſi aliquod acciderit, Confeſſarium ab iniquo iudice compelli, vt reuelet, & ſub iuramento; poteſt Confeſſarius dicere, ſe neſcire tale peccatum: quamuis etenim ſciat, non tamen ſcit, vt reuelet. Verumtamen aliquando poſſet accidere, vt Confeſſarius non tantum ex Confeſſione ſciret pœnitentis peccatum, ſed etiam extra confeſſionem (quia forſan publicum eſt, vel ſaltem ipſi notum) & quamuis nunquam poſſit Confeſſarius dicere, pœnitentem confeſſum fuiſſe tale peccatum; poteſt tamen dicere, hominem illum tale commiſiſſe, & in iudicio illum accuſare, ac ſi non ſciuiſſet in confeſſione: dummodo nihil dicat ex his, quæ in confeſſione audiuit: dummodo etiam non ſequatur ſcandalum apud multos, qui cognouerunt fuiſſe illo tempore pœnitentis Confeſſarium, ac putabunt reuelare confeſſionem. Similiter Iudex, qui cognoſceret confitentis crimen, ſi extra confeſſionem illud etiam cognoſceret, non reuelaret, ſi puniret ob tale crimen pœnitentem: ſecus autem, ſi extra confeſſionem neſciret: tunc enim non poſſet.

5 Vnde Prælati, qui ſubditorum peccata tantum in confeſſione cognoſcunt, pœnas publicas non debent imponere, ac ſi extra confeſſionem ſcirent, vt priuare dignitate, vel in exilium mittere, vel alia ſimili caſtigatione punire, aut pœna. Eſt autem tanta iſta ſigilli obligatio, vt Confeſſarius non poſſit pœnitentem ipſum extra confeſſionem alloqui de peccatis, quæ in confeſſione audiuit. Vnde ſi acciderit Sacerdotem abſoluiſſe aliquem male, quia verè non potuit (nempe quia vel caſus erat reſeruatus, vel tenebatur reſtitutioni, & Confeſſarius non obligauit, vel quid ſimile) non poteſt pœnitenti id extra confeſſionem dicere: ſed dicunt omnes, vt adeat ipſum, & dicat, precor te, vt iterum mihi confitearis, quia ego deceptus fui in confeſſione tua, & tunc tenetur pœnitens obedire. In confeſſione autem tunc dicere poteſt impedimenta. Quod ſi ſcandalum ſequatur, non debet Confeſſarius adire ipſum pœnitentem. Et hoc idem eſt, ſi pœnitens nolit repetere confeſſionem. Sicut autem non poteſt Confeſſarius, quod in confeſſione cognouit, extra eam pœnitenti dicere; ita nec quod extra illius confeſſionem cognouit, ſi pœnitens non dicat, ei tenetur dicere. Armil.verb.confeſſio.§.17. ſed caute interrogare, & ſtare reſponſis eius. Aliquando autem nec interrogare. D.Ant.3.p.tit.14.c.19. §.25. Armil.verb.confeſſio.§.20. Silu.verb.confeſſio.3.§.10. ſi pœnitens inde cognoſcit Confeſſarium non aliter ſciuiſſe, quàm ex confeſſione alterius conſortis in crimine: quamuis ſemper debeat præmonere vt videat, ſi aliquid aliud commiſit.

6 Aduertendum eſt quartò, multas eſſe perſonas, quæ hoc ſigillo teneantur. Quicumque enim mediatè, vel immediatè, licitè, vel illicitè aliquid non aliter, quàm ex confeſſione cognouit, ſigillo tenetur. Dixi, immediatè, vt comprehendam ipſum Confeſſarium, & interpretem, cum per talem fit confeſſio. Dixi mediatè, vt comprehendam ipſum, cui ex licentia pœnitentis reuelatur confeſſio. Dixi, licitè, vel illicitè, quia non ſolum tenentur ſigillo qui via licita cognouerunt peccatum confeſſionis mediatè, vel immediatè, vt prædicti; ſed etiam, qui via illicita, ſiue ex parte ſua, ſiue ex parte reuelantis. Vnde ſigillo tenentur omnes illi, qui cognouerunt peccatum, quod aliquis malus Confeſſarius reuelauit. Tenentur etiam illi, quibus hi etiam iterum reuelauerunt. Similiter, qui dum aliquis confeſſus eſt, curioſè voluit audire peccatum pœnitentis, vel caſu aliquo nolens audiuit: tales enim etiam ſigillo tenentur. Rurſus, qui ſe fingit Sacerdotem, aut Confeſſarium,

vt pœnitentem poſſet ſollicitare, vel aliquo malo fine. Notandum etiam eſt, quod non ſolum ex ſacramentali confeſſione facta Sacerdoti oritur obligatio iſta ſecreti; ſed etiam facta laico ad modum ſacramentalis. Rurſus etiam oritur ex confeſſione ſacramentali informi, & non obtinẽte abſolutionem: quamuis enim peccata quis ſit confeſſus, & propter impedimentum aliquod nõ obtinuerit abſolutionem; adhuc tamen ſigillo obligatur: quamuis ille pœnitens ſit hæreticus, & habeat animum nocendi multis, immo toti Reipublicæ, non poteſt Confeſſarius talis perſonas tertias præmonere, reuelando peccatum alterius; quamuis in confuſo poſſet in caſu aliquo graui admonere, vt prouideant ſibi, dummodo non poſſet pœnitens ex illo agnoſci.

7 Circa hoc tamen vnum eſt aduertendum: quamuis omnes iſtæ prædictæ perſonæ ſigillo teneantur, vt abſque mortali peccato non poſſint reuelare peccatum; tamen ſigillo ſacramenti confeſſionis propriè tenentur ſolum hi, qui ex ſacramentali confeſſione formata, vel informi peccatum cognouerunt. Alij autem, ex confeſſione non ſacramentali (qualis eſt ea, quæ facta eſt laico, licitè audienti, vel illicitè, quia finxit ſe Sacerdotem) tenentur quidem celare, verum non propriè ratione ſigilli ſacramentalis, veluti tenet Soto diſt. 18. q. 4. ar. 5. quamuis etiam poſſit cum alijs multis probabiliter dici, in hoc etiã eſſe ſigillum ſacramentale, quia ad modum ſacramenti facta fuit confeſſio. Illud tamen, ſecundum omnium ſententiam, non cadit ſub ſigillo, quod aliqui dicunt alijs extra confeſſionem, petentes ab eis, vt teneant ſub ſigillo confeſſionis. Quamuis etenim in his ſeruandum ſit ſecretum, non tamen id, quod ſigillo debetur: hoc enim in nullo caſu, ſine licentia pœnitentis, poteſt manifeſtari alteri.

ADDITIONES.

De ſigillo Ioann. Medin. à q. 45. Nauar. cap. 8. Sot. d. 18. q. 4. art. 5. & de tegendo ſecreto, Magiſter, & Scholaſtici in 4. d. 21. Viual. de ſigillo, D. Tho. ſupplem. q. 11. Valen. diſp. 7. q. 13. Petr. à Sot. lect. 11. de confeſſ. Viguer. ver. 10. Suarez diſp. 33. tom. 4. Vaſquez. 4. Regin. lib. 3. Fernand. l. c. num. 26 De Conink. Fillucius, Syluius q. 10. ſupplem. art. 1.

Venialia.) Nauar. num. 3. & 12. Sot. concl. 3. Valen. par. 3. l. c. Suarez ſect. 3. Reginal. cap. 4

Ad famam.) Valen. l. c. vbi multa de cadentibus in ſigillum confeſſionis.

Obligationem ſigilli eſſe tantam.) Triplici iure, naturali, diuino, poſitiuo, & humano obligat ſigillum. Vide Ioan. Med. q. 45. Valen. par. 1. l. c. Suar. ſect. 1. Regin. cap. 2. Syluium l. c.

Si ſacerdos non poſſet.) Nauar. num. 6.

Ex licentia.) Communis ſententia Nauar. cap. 15. & in cap. Sacerdos de pœnit. d. 6. n. 151. Io. Medin. q. 49. D. Tho. art. 4. Sot. ar. 6. Pet. à Sot. l. c. Valen. p. 4. l. c D. Bonau. Vide Suar. ſect. 5. Regin. cap. 5. l. c. Sed Alex. 4. p. q. 78. nu. 2. ar. 3. Scot. d. 21. q. 2. Durandus eadem d. q. 4. id non licere dicunt, niſi pœnitens rurſus extra arcanum confeſsionis ſorum idem exprimat: quæ ſententia nonnullis placet. Sot. l. c. adhibendam magnam prudentiam docet: & hac facultate vtendum non eſſe ſacerdoti, ſi pœnitens ad eam concedendam cogatur ab aliquo, vt potè à Tyranno.

Sacramentali.) Ex ſola ſacramentali confeſſione obligatio ſigilli naſcitur. Vide Suar. ſect. 2. l. c. Regin. cap. 1. Sanch. l. 3. d. 13. de matrimonio.

Quod ſi aliquando.) Silu confeſſ. 3. n. 6. Vide Pet. à Sot. l. c. Suarez ſect. 6. Regin. cap. 2. nu. 20.

Aduertendum quartò.) Quicumq. quacumq. ratione aliquid cognouit, ex confeſsione, tenetur illud, diuino iure, celare. Nauar. n. 7. Medin. q. 46. Sot. art. 5. D. Tho. art. 3. Valen. par. 2. Suarez ſect. 4. Regin. cap. 3. l. c. & tam Sacerdos, quàm alij, qui cognita ex confeſsione ſcelera patefaciunt, ſacrilegi ſunt. Sacerdotis ſacrilegium maius eſt, quia ad hoc diuina, & humana lege tenetur, & loco Dei ſcelera cognoſcit; cuius diuinum arcanum imitari, & referre debet: vnde quidam dicunt, non eodem ſigillo confeſsionis alios audientes teneri. Vide Valen. Suarez l. c.

Si quis detegat crimen ſuum, ſine dolore, ſine accuſatione, ſine ſpe, & animo veniæ, ſine animo inſtituendæ cõfeſsionis ſacramentalis, non obligat ſigillum confeſsionis. Petr. à Sot. l. c. Suar. ſect. 2. Syluius q. 1. & Regin. cap. 1. l. c. Si quis in hæreſim vellet allicere confeſſarium ſub ſpecie confeſsionis, denuntiandus eſſet. Vide Regin. cap. 5. num. 66.

Confeſſario numquam licere vti notitia ex confeſsione, nonnulli aiunt. Hoc ſuis præcepit Claudius Aquauiua doctiſsimæ & religioſiſsimæ Societ. Ieſu Præpoſitus Generalis, prudentiæ, pietatis, & aliarum chriſtianarum virtutum laude conſpicuus, & Clemen. VIII. ſplendor Orbis clariſsimus, edicto cauit (anno 1593.) ne Regularium ſuperiores ad externam gubernationem notitia confeſsionis vtantur. Vide Thom. Sanchez de matrim. lib. 3. d. 16. Delrium lib. 6. ſect. 2. Mag. Diſquiſ. Val. to. 4. d. 7. quæſt. 13. par. 3. Regin. cap. 3. Fernand. num. 27. Syluium loc. cit. quæſt. 3. art. 1. Suarez ſect. 7.

nu.9.cenſet, vſum notitiæ ex confeſsione ſemper illicitum eſſe, cum adeſt morale periculum directè, vel indirectè reuelationis; at non eſſe per ſe malum, & poſſe licitum eſſe (niſi ſpecialiter prohibeatur, vt vetitus eſt Regularium ſuperioribus à Clem. VIII.) cum nullum eſt periculum directum, vel indirectum reuelationis; & vt ſit honeſtus, vbi non eſt humana lege vetitus, requiri etiam, vt fiat ſine vllo iniuſto pœnitentis grauamine, & ob iuſtam cauſam, vel vtilitatem. Sanchez l.c. pro hac ſententia refert multos; munit etiam contrariam, docentem, non licere vti notitia confeſsionis, extra confeſsionem. Parochus, qui dirimens matrimonij impedimentum nouit ex confeſsione, non poteſt peccatorem, occulte etiam, petentem, vt matrimonio aſsiſtat, repellere; ſed tantum ſecreto monere, vt deſiſtat, cum occultè petit. Sanchez l.c. in fin. Vide etiam Syluium l.c. ar.5.q.11.

De obligatione pœnitentis celandi dicta ſibi à Confeſſario, Regin.c. ſect.3. de obſeruatione ſigilli in ordine ad complices pœnitentis, c.6.

De ſeruando ſecreto circa complicis perſonam, Suar. diligenter d.34. ex quo Reginal. nonnulla, Syluius q.3. concl 2.l.c.

Complicem criminis Confeſſario, ſine cauſa, aut neceſsitate reuelare, peccatum mortale eſſe, negant quidam; affirmat Suar. ſect.1. num.2. ſi fit peccatum proximi in particulari, & id fiat cum eius infamia; concedit autem, licere, ex legitima cauſa, complicem, & eius crimen prodere Confeſſario, & eſt communis ſententia, ſi nullum ſit morale periculum, complicem à Confeſsario, extra confeſsionem, infamandum, aut alio damno graui afficiendum. Hinc Suarez, ſect. 2. non ſolum poſse, ait, pœnitentem licitè complicem prodere, ſed ad id faciendum teneri, ſi confeſsionis integritas id requirat: allegatque multos pro hac opinione; cuius contrariam nonnulli ſequuntur.

Confeſſor eadem ſigilli lege complicis crimen celare tenetur, qua pœnitentis. Suar. ſect.3. aſſert.1. ex communi, Syluius concl.2. cit.

Notitia autem peccati complicis, ad vſum, quo eius perſona agnoſci poſſit, vti non poteſt Confeſſarius, ſine licentia pœnitentis. idem Suarez aſſert.2.

Pœnitente concedente, notitia ex confeſſione acquiſita de peccato complicis vti poteſt, in bonum, ſpirituale præſertim, vel neceſſitatem eiuſdem pœnitentis. Id tamen prudenter agendum. Idem aſſert.3. Vide etiam Regin. lib.3. c.6.

Confeſſarium notitia à pœnitente accepta in confeſſione, ad complicem corrigendum, vel aduertendum illius crimen in bonum aliorum, de pœnitentis licentia, vti poſſe, negant nonnulli; aiunt alij, cum communi ſententia, quam ſequitur Suarez ſect.4. l.c. ſcandalo tamen amoto, circumſtantiiſque, quas requirit prudentia, ſeruatis. Vide probationes ibidem. Idem placet Reginald. l.c. num.73. negant Nugnus, & Syluius l.c. cum Bañes 2.2.q.33. ar.8.

Confeſſor non debet procurare cognitionem criminum alienorum, ex pœnitentis confeſſione, ad hoc, vt corrigere poſſit: neque ad eumdem finem, poteſt illum interrogare de complice peculiariter; ſed expectare, vt is ſponte eum prodat. Quod cum ille facit, non debet ſtatim ſe offerre ad correctionis munus exercendum. Vide Regin. l.c.

Adultera petente, poteſt Confeſſarius criminis ſocium monere, vt ſibi conſulat; quia vir eius ira accenſus de illo offendendo conſilium inijt. Reginal. ex Suarez l.c. in fin.

Sacerdos violator ſacri ſigilli confeſſionis, non eſt irregularis (quidquid dicat Maiolus lib 5. de irregul. c.19.) ſed deponendus eſt, & in monaſterium perpetuò detrudendus, ex cap. omnes vtriuſque ſexus. Vide Suar. ſect.8. l.c.* An (ſecluſa leg. Cle.8.) Confeſſarius notitia confeſ. vti poſſit, exercendo quoſdam actus circa pœnitentem, præcipuè illi non gratos, ſed ita, vt ſolus pœnitens cognoſcere poſſit, id à Confeſſario fieri, ob audita in confeſsione, diſputat De Conink dub.4. diſp.9.

Sacerdos cum pœnitente extra confeſsionem de auditis in illa loqui non poteſt, citra eius conſenſum. Syluius l.c. ar.4.

De examine faciendo à Confeſſario. Cap. XVII.

ELENCHVS.

1 *Confeſſarius tria debet exequi, vnum ante confeſsionem; alterum in ipſa confeſsione, tertium poſt ipſam confeſsionem.*
2 *Ante confeſsionem inueſtigat an ſit excommunicatus.*
3 *An habeat aliquod debitum &c.*
4 *Statum pœnitentis; quamdiu non ſit confeſſus, an examen fecerit, an doceat.*
5 *An ſciat fidem ac diuina mandata.*

1 QVia non omnes pœnitentes periti ſunt, nec ſciunt omnia, quæ ad perfectam

& int

& integram confeſsionem pertinent;ob id Confeſſarij intereſt ipſos examinare, & ſupplere quod deficit.

Sunt ergo tria à Confeſſario exequenda: quædam ante confeſsionem, quædam in ipſa confeſſione, quædam verò poſt.

Ante confeſsionem, debet ſtatim poſt generalem confeſsionem pœnitentis, ab ipſo petere aliqua, quæ abſolutionem, vel ipſam confeſsionem poſſunt impedire, aut difficilem facere: ſtatim enim iſta ſunt petenda, ne poſt confeſsionẽ peccatorum, aut in totò, aut ex maiori parte factam cogatur pœnitens abſque abſolutione recedere. Hæc autem ſunt iſta.

1 Primum eſt, an ſciat ſe habere aliquam excommunicationem, aut cum aliquo excommunicato fuiſſe locutum: inde enim contrahitur excommunicatio. Quod ſi eſt excommunicatus, videat Confeſſarius, an poſsit ab ea abſoluere: ſi enim poteſt, ſtatim abſoluat; ſi verò non, mittat ad eum, qui poteſt; vel ipſe obtineat abſoluendi facultatem, ſi poteſt fieri, à ſuperiore. Similiter petat, an habeat aliquod peccatum, quod ipſe putet eſſe ſuperiori reſeruatum: ſi enim habet, mittendus eſt ad ſuperiorem, vel ab eo facultas obtineatur abſolutionis: quamuis, vrgente neceſſitate, poſſet abſoluere, & mittere pro reſeruato illo ad ſuperiorem; cum tale peccatum non habet cenſuram, vt ſupra diximus.

3 Secundum eſt, petat, an habeat debitum aliquod, ſicq; in mora ſolutionis, ſiue ſit pecunia reſtituenda, ſiue fama reparanda, ſiue votum implendum. Si enim tale exiſtit debitum, conſiderare debet Confeſſarius, an poſsit pœnitens implere: quod ſi non poſsit, ſufficit propoſitum implendi: ſi verò poteſt, videndum eſt, an vrgeat neceſsitas confeſsionis; & illud facilè, & breui impleri poſsit: tunc enim deberet prius facere, vt impleat, maximè cum reſtitutio eſt pecuniæ, aut votum dandi aliquas eleemoſynas. Quod ſi pœnitens eſt fidelis, & homo, cui fides probabiliter eſt adhibenda; ſufficiet propoſitum, quàm primum vacauerit, implendi: dummodo pœnitens non propoſuerit ſimile in alia vna, aut duabus confeſsionibus, & illud non impleuerit: tunc enim non eſt abſoluendus. debet enim Confeſſarius id interrogare, an, puta, in alijs confeſsionibus dixerit illud debitum, & promiſerit ſe facturum, & non fecerit.

4 Tertium eſt, petat de ſtatu, an ſolutus, an coniugatus, an Eccleſiaſticus. Si ſolutus, examinet, an promiſit alicui ſe ducturum eſſe vxorem, vt videat, an ex parte aliquod habeat impedimentum. Si coniugatus eſt, an communem agat vitam cum vxore: quod ſi non, examinet, an cauſa ſit legitima: alias non eſt abſoluendus, niſi ſaltem proponat, ſe communem cum vxore vitam acturum. Si Eccleſiaſticus eſt, an plura habeat beneficia. Quod ſi habeat, ſi curata ſunt, cogendus eſt multitudinem relinquere: non enim poteſt niſi vnum retinere, vt habetur ex Concilio Tridentino. Et ſimiliter tenetur reſidere: aliter non eſt abſoluendus. Si verò ſimplicia ſunt, petendum, an ex legitima diſpenſatione ea habeat: aliter enim nullus plura habere poteſt. Quod ſi ita habeat, adhuc videndum eſt, an ſint reditus immoderati pro qualitate ſuæ perſonæ, & conditione: ſi enim immoderati ſunt, non eſt abſoluendus, niſi rectè velit diſpenſare. Eſt autem habenda ratio perſonæ. Nobilis enim, aut docta perſona, ſancta, aut de Eccleſia benemerita plures poteſt reditus retinere, quàm non talis. Similiter, qui bene eos expendit, vel in ſeruitio Eccleſiarum, vel vtilitate pauperum. Abſoluendi tamen non ſunt ignorantes, & nullius vtilitatis viri, qui viginti, aut triginta beneficia in ſuam perniciem deuorant, donec illa euomant.

Quartum eſt, quamdiu eſt, ex quo non eſt confeſſus; & ſi plus anno fuit, accuſet ſe peccati tranſgreſsionis præcepti, quo in ſingulis annis confiteri, & communicare tenebatur: petat etiã, ſi fecerit ſibi impoſitam pœnitentiam; quam ſi negligenter prætermiſit implere, accuſet ſe item pœnitens talis peccati, videatq. Confeſſarius, an expediat illam commutare, vel relaxare. Rurſus petat, ſi aliquod peccatum in aliqua confeſsione ſcienter occultauerit: tunc enim omnes ſequentes confeſsiones ſunt repetendæ; & peccata etiã, quæ commiſſa ſunt in ſingulis, in quibus celauit; & peccata contra præceptum confeſsionis, quod verè non impleuit.

Quintum eſt, ſi fecit diligentiam, & examen ante circa peccata ſua: quod ſi non fecit, dimittendus eſt, vt ſaltem per aliquam horam faciat plus, minusvè, iuxta rationem ſtatus, & temporis, ex quo confeſſus non eſt.

Sextum eſt, ſi doleat de peccato, velletque non offendiſſe Deum, proponatq. cum diuina gratia, ſe deinceps non peccaturum: aliter namque non eſt abſoluendus.

5 Septimum, an ſciat fidem, & diuina mandata, quamuis non ordinata, ſaltem vt interrogatus de ſingulis articulis, & mandatis ſciat reſpondere eſſe mandatum, vel articulum, quæ ſũt; non autem eſſe, quæ non ſunt. Similiter ſciat

ſacramentum confeſsionis, cui accedit, quid ſibi velit, & quare fiat? omnes enim ſub mortali iſta tenentur ſcire. In quo deplorandus eſt abuſus, & ignorantia plurimorum, qui ſummam inſcitiam habent non ſcientes quis ſit Chriſtus, nec quid Deus, nec quæ ſunt mandata obſeruanda, cum tamen mille aſtutias, & res inutiles obſcuriores calleant. Tales non ſunt abſoluendi, quin ponatur eis grandis obligatio illa in futurum ſciendi; & pro tunc, de principalibus ſaltem, vno verbo inſtruantur. aliter eos audire in ſua ignorantia perſeuerantes ego non auderem, nec vllus audere debet. Hæc ſunt præcipua, quæ ante ipſam peccatorum confeſsionem, habita ratione perſonarum, interroganda ſunt.

ADDITIONES.

Vide Nau. c. 5. Sot. d. 18. q. 2. ar. 4. col. 15. Ang. verb. Interrogationes; Caiet. ibid. Suar diſp. 32. ſect. 3. Regin lib. 2. a c. 2. vbi multa.

Ante confeſsionem.) Vide Reginald. lib. 2. c. 3. ſect. 1.

Examen.) Vide Regin. lib. 4. c. 2.

An ſciat fidem.) Vide Nau. conſ. 10. de pœnit. & remiſ. Sot. lib. 10. q. 1. a. 3. Lopez p. 1. c. 41. Azor lib. 8. c. 8. tom. 1. Sanchez in opere moral. lib. 2. c. 2. 3. Sà verb. Fides, nu. 1.

Quænam fideles omnes, neceſsitate præcepti, explicitè credere, ac proinde, ſcire debeant; variæ ſunt opiniones, quas ad quatuor reducit Sanchez loc. cit. capit. 3. vbi de hac re diligentiſsimè.

Prima docet, ruſticis ſatis eſſe, ſi credant, quidquid Eccleſia credit, (quod eſt implicite credere articulos fidei) ac proinde, eos non peccare, ſi neſciant myſterium Trinitatis, dummodo credant explicitè, Deum bonis præmia dare, malis pœnas inferre. Erroneam eam vocant Greg. de Val. tom. 3. diſp. 1. q. 2. p. 4. Sanchez l. c. num. 13. Bañes 2. 2. q. 11. ar. 2. & Direct. Inquiſit. 2. p. q. 10. hær. 8. hæreticam.

Secunda, fideles omnes omnia, quæ ſymbolum Apoſtolorum continet, fidei myſteria explicitè credere, ac proinde ſcire debere, tradit.

Tertia, nõ omnes fidei articulos in catechiſmo puerorum contentos fideles omnes explicitè credere, debere, ait; ſed eos tantum, qui ſolemni ritu ab Eccleſia celebrantur.

Quarta (quam magis probat Sanchez) quatuordecim fidei articulos, quos catechiſmus puerorum complectitur, teneri fideles omnes explicitè credere, ac proinde ſcire, teſtatur. Vide D. Thom. 2. 2. q. 2. art. 5. Vaſquez 1. 2. q. 76. art. 2. diſp. 121. c. 2. Azor tom. 1. lib. 8. c. 6. 7.

Si enim rem exactè perpendas, omnes publicè in Eccleſia circumferri, cognoſces. Remiſſio peccatorum, carnis reſurrectio credenda explicitè: non autem Sanctorum communio, quam articuli fidei non continent, & cognitu difficilem eſſe conſtat. Credendam explicitè, & ſciendam Eccleſiam Catholicam, nemo eſt, qui ignoret.

Tenentur præterea fideles omnes explicitè credere, & ſcire, contineri in Sacramento Euchariſtiæ, ſub ſpeciebus panis, & vini, totũ Chriſtum, Dei filium, Deum, & hominem. Idem dicas de ſubſtantia aliorum ſacramentorum, quæ homo debet ſuſcipere, & illorum, quæ vult ſuſcipere, licet ſingulis hominibus neceſſaria non ſint: qualia ſunt Confirmatio, Extrema Vnctio, Ordo ſacer, Matrimonium. Spectat autem cognitio ſacramentorum (à Chriſto, ad delenda peccata ad gratiam conferendam, augendam inſtitutorum) ad eum Diuinitatis articulum, quo Deum peccata dimittere fatemur.

Tenentur etiam, ſcire Decalogum, & Eccleſiæ præcepta, & Dominicam orationem; nam tenetur vnuſquiſque obedire Dei, Eccleſiæ præceptis, & aliquando orare: at quo modo obedict, & orabit, ſi neſcierit?

Pueri 14. annis nati, fœminæ 12. hac obligatione vinciuntur.

Non eſt autem neceſſe, vt fideles memoria hæc teneant, vt continentur in catechiſmo puerorum: ſatis eſt, ſubſtantiam ſcire, & ſi de ſingulis interrogentur, benè reſpondere. Qui autem latinum idioma neſciunt, eo idiomate hæc ſcire debent, quod intelligunt: nam non intelligere, & neſcire, idem fere eſt.

Qui ſunt ingenio hebeti, vt capacitas ingeniorum illorum fert, fidei articulos docendi ſunt: in ijs, quæ, adhibita diligentia, ob ingenij tarditatem, ſcire, nequeunt, impotentia excuſabit eos à culpa, ſi ea implicitè crediderint. Hęc nonnulli: verum, cum Sanchez nu. 18. dixerim,

Rudes debere explicitè, credere myſterium Trinitatis, & Incarnationis, neceſsitate medij, ſeu finis, vt in ſtatu gratiæ collocentur, & gloriam conſequantur. Quod is, c. 2. tradidit nu. 8. 9. 10. Explicitè ſcire differt ab explicitè credere: ſcit explicitè, qui interrogatus orationem, reddere ſcit. Ad explicitè ſciendum, neceſsitate præcepti, tenentur etiam rudes: at ab hac ſcientia ingenij tarditas (ſi ſcientiam huiuſmodi ferè impoſsibilem efficiat) eos excuſabit; at non excuſabit ab explicitè credendo ea, quæ, neceſsitate medij, ſeu finis, credenda ſunt. Sufficiet

ficiet autem, ſi confeſſario, aut alio narrante, & explicante eos articulos, quos, neneſsitate medij, credere opus eſt, illorum fidem credendo concipiant. Explicitè credere) Sanchez, & Azorio teſtibus) eſt rei, quam quis audiuit,vel cognitione comprehendit, aſſentiri.

Obligatio credendi explicitè res fidei,ex iure diuino eſt.Matth.vlt.*Prædicate Euangelium omni creaturæ*. Bañes q.2.ar.8.dub.2. Azor. Sanchez num.13.l.c.

Præcepto Eccleſiaſtico, longa conſuetudine munito, tenentur fideles, ſub culpa veniali, memoriter addiſcere Dominicam orationem, ſalutationem Angelicam, Symbolum Apoſtolorum, præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, nec non ſacramenta. Sanchez nu.19.l.c.& alij.

Inuincibilem ignorantiam myſteriorum fidei à peccato excuſantem dari, negant nonnulli i Sanchez,nu.20.cum alijs multis, cenſet, ruſticos reperiri, qui inuincibili ignorantia à peccato neſciendi excuſentur.

Confeſſarij tenentur quoſdam pœnitentes interrogare,an ſciant prima fidei Chriſtianæ rudimenta, quoties probabiliter exiſtimant, eos eſſe ignaros. Neganda ne ijs abſolutio, ſi neſciant? quidam aiunt,eos inſtruendos; ſi perceperint, abſolutionem dandam: ſi non perceperint, differendam. Sanchez in praxi, nunquam, aut rariſsimè ruſticos, ob huiuſmodi ignorantiam, beneficio abſolutionis priuandos eſſe, arbitratur: nam Doctorem commodè habere nequeunt; & à Confeſſario, doceri poſſunt. Quæ autem docendi ſunt ruſtici interrogati à Confeſſario, ſunt, in Trinitate eſſe tres perſonas,Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, & has non plures,ſed vnum tantum eſſe Deum: Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum verum Dei filium eſſe, verum Deum, & verum hominé, pro nobis paſſum, & mortuum, eumque eſſe in auguſtiſsimo Euchariſtiæ Sacramento. Hæc ruſtici ignorant, vt plurimum, & in his labuntur, ſi interroges: alia ad ſubſtantiam aliorum articulorum ſpectantia ſcire ſolent, ſaltem rudi modo, qui ſufficit: Decalogi, & Eccleſiæ præcepta, prout homines ad ea cognoſcenda præcepto obligantur,omnes inter fideles educatos,ſcire, exiſtimat Sanchez nu.22.l.c.

Si pœnitens ignoret credenda, & ſit in mortis articulo, inducendus eſt, ad dolendum de præterita culpabili negligentia, ſi quæ fuit, ad peccatum explicandum, ad propoſitum concipiendum, ea diſcendi, ſi ei viuere contigerit: proponenda illi erunt myſteria Trinitatis,& Incarnationis Ieſu Chriſti, quæ, neceſsitate medij, ſeu finis, explicitè credenda ſunt; (nam ad alia diſcenda tunc non ſolent homines apti eſſe) vt actum credendi elicere ſtudeat, ſi fieri poſsit. Vide Sanchez l.c.nu.23.

Epiſcopi ſubditos ad Chriſtianæ Religionis rudimenta diſcenda,& Parochos, eorumque Vicarios, ad ea tradenda, cogere poſſunt, etiam cenſurarum Eccleſiaſticarum remedijs. Manuel in Summa tom.1.c.88.Sanch.num.15.l.c.Perez lib.1.ordinamenti,tit.lib.1.§.Aliud etiam.

Quæ neceſsitate medij, ſeu finis explicitè credenda ſint, tradit Sanchez.c.2.l.c.

De his, quæ in Confeſſione petenda ſunt. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Circumſtantiæ mutantes ſpeciem ſunt à Confeſſario inueſtigandæ.*
2 *Numerus, actus interior, occaſiones etiam interrogandæ.*
3 *Tempus etiam peccati quærendum.*

1 Vix poteſt excuſari abuſus, & negligentia multorum,qui confeſsioni accedentes, nullum peccatum manifeſtant; ſed ſtatim Confeſſario dicunt, vt interroget eorum peccata: cum tamen poſtea non mediocris appareat peccatorum copia. Circa hos Confeſſarius ſic ſe debet gerere, vt nullo modo interroget, quin ipſi prius ea, quæ memoria tenent, exprimant. Si enim nullam fecerunt diligentiam, audiendi non ſunt: ſi autem fecerunt, fieri non poteſt, quin memoria teneant aliqua, de quibus ſe accuſare poſsint. Confeſſarius autem (quia multi ignorant multa, quæ ad confeſsionem pertinent) debet in tali peccatorum accuſatione aliqua interrogare, quando pœnitens omiſerit.

Primum enim eſt,circumſtantia ſpeciem peccati mutans: vt ſi pœnitens dicat, ſe quemdam percuſiſſe; interrogetur, an fuerit clericus, an laicus: nam in clerici percuſione, eſt excommunicatio maior: an in loco ſacro, nec ne? illud enim ſacrilegium eſt. Rurſus, an animo occidendi;quamuis enim non occiderit,ſi animo occidendi percuſsit, peccatum eſt homicidij interius. Similiter ſi dicit, ſe fornicatum eſſe, exprimatur perſona,an fuerit conſanguinea,an virgo, an in loco ſacro? omnes enim hæ circumſtantiæ mutant ſpeciem peccati.

2 Secun-

2 Secundum eſt, numerus. Interroget enim Confeſſarius circa ſingula peccata mortalia numerum, de quo ſupra diximus.

Tertium eſt, actus interior. Sæpe enim actus exteriores, aut venialia, aut leuia peccata ſunt: & ſi actus interior conſideretur, graue eſt peccatum, cum maximè ex erronea conſcientia procedit: vt ſi accuſat ſe, quod rem leuis momenti ſurripuerit; petat, an tunc pœnitens exiſtimaret, illud eſſe mortale: ſi enim ita putat, & fecit, mortaliter peccauit. Similiter petat, quo animo rem fecerit, de qua ſe accuſat, cum res per ſe non appareat peccatum mortale.

Quartum eſt, petat occaſiones peccatorum. In multis enim peccatis, maximè in carnalibus, examinandum eſt, an maneat occaſio peccati: an, verbi gratia, habeat domi concubinam: an ſit in ſocietate eius, vnde ad peccandum prouocatur: tales enim, & ſimiles probabiles occaſiones peccandi ſunt omnino extirpandæ.

3 Quintum eſt, tempus peccati. Si enim ſunt peccata nimia conſuetudine inueterata, & præſertim carnalia, debet Confeſſarius tempus illius peccati petere, & frequentiam conſiderare, an tempore aliquo ante confeſſionem abſtinuerit. In his enim vtile conſilium eſt (cum neceſſitas non vrget, vel periculum non amplius confitendi) differri abſolutionem, integra audita confeſſione; donec appareat emendatio aliqua. Vniuerſaliter debet Confeſſarius vti vno generaliſſimo, & vtiliſſimo remedio pro his omnibus, ſcilicet frequenti confeſſione, & communione: non quod imponat pœnitenti, nec obliget ipſum; ſed aperiat delicti grauitatem, & periculum, & difficultatem liberandi ſe ab illo: ſimulq. dicat pœnitenti ipſi, hoc eſt vnicum ferè remedium, vt vel in ſingulis hebdomadis, vel intra ſingulos quindecim dies, vel menſes ſingulos ad Confeſſarium accedas: ego non te obligo, ſed ſolum doceo, quod tu aliàs facere teneris; & ſic Confeſſarij conſcientia manebit tuta: difficile enim eſt profectò, rectè ſe gerere erga ſimilia peccata.

Sextum eſt, poterit cõfeſſarius breuitati etiam ſtudens, cum pœnitens peccatum aliquod exprimit, quod contra aliquod præceptum eſt; ſi velit ad illud contradictum præceptum tranſire, prius ipſum examinare in his, in quibus contra tale præceptum, vel in tali genere peccati videt probabiliter deliquiſſe poſſe: ne ad idem cogatur poſt confeſſionem pœnitentis redire. Hæc ſunt, quæ maximè in confeſſione videntur obſeruanda.

ADDITIONES.

Vide Angel. Caiet. l. c. Regin. lib. 2. cap. 3. ſect. 2.

Primum.) Nauar. num. 2. l. c.

Secundum.) Idem ibid. de numero, & circumſtantijs ſuperius.

Actus interior.) Regin nu. 33. lib. 2.

Erronea conſcientia.) Vide D. Tho. quodl. 8. art. 15. Sanch. lib. 1. c. 11. op. moral. & alios ibi citatos. Regin. lib. 13. c. 8. Peccatum contra erratem conſcientiam, ad eam malitiæ ſpeciem, & culpæ quantitatem ſpectat, quam ipſa erronea conſcientia dictat. Vide Sanch. l. c.

Petat occaſiones peccatorum.) Qui manet in propinqua voluntaria occaſione peccandi mortiferè, non poteſt abſolui, niſi eam relinquat. Propinqua eſt, ſi homines illius conditionis frequenter ad tale peccatum inducat: vel iam expertus ſit Confeſſarius, pœnitentem, quem audit, tali occaſione ſolitum fuiſſe mortiferè delinquere. Voluntaria eſt, ſi pœnitens eam poſſit, & moraliter, vitare, & nolit. Inuoluntaria, ſi moraliter eam vitare nequeat. Si remedium præſcribas pœnitenti, in peccandi occaſione, quam ſine infamia, aut graui incommodo vitare nequit, conſtituto, quod ille ſuſcipiat, cum propoſito non peccandi, abſoluere eum poteris, etiam ſi iterum, atque iterum relabatur, præcipue ſi agnoſcas diminutionem peccatorum in numero: poſſet etiam differri abſolutio, & maior ſatisfactio, aut cautio vſurpari. Quod ſi, expertus, videas, nihil prodeſſe præſcripta remedia; pœnitens aliquando compellendus erit, ad remouendam occaſionem, etiam cum graui temporali incommodo. Prudenter tamen agendum erit, ne ſequatur ſcandalum. Vide Suarez diſput. 32. ſect. 2. in fine. Nauar. cap. 3. Regin. lib. 8. cap. 2. ſect. 2. De hoc etiam Corduba q. 4. in ſumma Hiſpana. * Si mulier cum domeſtico rem habeat, & ab illa domo, ſine grauiſſimo incommodo, diſcedere nequeat, media omnia ſalutaria præſcribat ei Confeſſarius; imperetque, vt nunquam cum illo, ſine neceſſitate, loquatur, in loco, præſertim, ab alijs remoto, vt aliquam pœnitentiam peragat, quoties in idem crimen inciderit; vt ſæpius in die coram Chriſti Crucifixi imagine, in genua procumbens, proponat ſedulo, ſe tale crimen vitaturam, ſæpeque, & ſemper eidem Confeſſario peccata detegat. Si illa hæc omnia ſe effecturam, polliceatur, ſemel, & iterum abſolui poterit. Si frequentius relaberetur, abſolutio differenda eſſet, donec emendationem aliquam Confeſſarius agnoſceret. Bonam

hanc

hanc praxim leges apud de Conink diſput. 8. dub.17. loc.cit.

Tempus peccati.) Suarez diſput. 22. ſect. 4. nu.15. per ſe loquendo, non putat neceſſarium, vt pœnitens dicat, ſe ex conſuetudine peccaſſe; at, quando conſuetudo conſtituit hominem in quodam morali periculo, & facilitate delinquendi, ſecundum præſentem ſtatum, conſuetudinem Confeſſario explicandam exiſtimat, & rectè.

Frequenti confeſſione.) Iniungi poteſt pro ſatisfactione, & remedio contra vitia, (ſi pœnitens libens conſentiat) bis, ter, aut quater in menſe repetita confeſſio exercitium piarum meditationum, iudicij, mortis, inferni, turpitudinis peccati, & alia huiuſmodi; lectio ſacrorum librorum, auditio verbi Dei. Vide Regin.lib.7. cap.5. ſect.5. Graffium lib.1. Deciſ.Aur.cap.31. num.29.

Confiteri intra biduum, poſt patratum peccatum, remedium eſt contra facilitatem peccandi eodem peccati genere. Regin.lib.2.nu.104.

De his, quæ poſt confeſſionem petenda ſunt. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Confeſſarius interrogabit pœnitentem de fine quo aliquid fecerit, de malis omiſſis ob impotentiam, & de inductione, quâ alios ad malum induxit.*

2 *Perſona pœnitentis in interrogationibus eſt conſideranda; & cautus eſſe debet Confeſſarius in interrogandis circumſtantijs.*

1 POſtquam pœnitens ea, quæ diſcuſſit, manifeſtauit, poterit confeſſarius aliqua petere, ſi forſan vel memoria exciderunt, vel ignorantia aliqua omiſit.

Primum eſt, an aliquo malo fine fecerit: quæ enim in ſe bona ſunt, ſi malo fiant fine, peccata ſunt, & mortalia, iuxta finis rationem. qui enim conciones adit, gratia ſollicitãdi fœminas, quamuis non ſollicitet poſtea, quia forſan non erant, peccatum eſt mortale. Similiter in alijs.

Secundum eſt, an aliqua mala voluerit committere, quæ omiſit, quia non potuit exequi. Nõ enim tales voluntates excuſantur à peccato, licet opus exterius non ſequatur.

Tertium eſt, an induxerit alios ſecum ad peccandum. Eſt enim nouum peccatum, alios ad peccandum inducere: poteſtque confeſſarius, iuxta qualitatem pœnitentis, aliquibus peccatis particularibus interrogationes applicare.

2 Quartum eſt, vt diſcurrat per præcepta, & peccata, quæ à pœnitente prætermiſſa videntur. Nec debet iterum, quæ pœnitens dixit interrogare. In illis tamen omnibus interrogationibus, tam quæ ante, & in confeſſione, quàm quæ poſt ipſam fiunt, debet maximè confeſſarius vti prudentia. Primum, vt perſonas conſideret: cum enim videntur intelligentes, non eſt opus, vt ab eis petat an fidei articulos ſciant, vel alia, quæ non videntur eis competere: nec pueros interroget, an ſint vſurarij, an ſimoniaci: denique pro ſua prudentia interroget ea, in quæ probabiliter videt pœnitentem potuiſſe incurrere. Caueat etiam nimias circumſtantias peccatorum petere, maximè cum carnalia ſunt, & fœminas audit (prouocare enim poſſunt ad malum, vel in eo inſtruere pœnitentes) ſicut etiam negoriatores non ſunt interrogandi multas contractuum iniquas ſpecies, ne potius male agere diſcant. ſed attendat confeſſarius ea, de quibus probabilitas aliqua eſt, pœnitentes commiſiſſe. Poſt integrum examen, & impoſitam pœnitentiam, abſolutio præſtetur.

ADDITIONES.

De interrogationibus adhibendis, poſt confeſſionem, Regin.lib.2.c.2.ſect.3.

Cum carnalia ſunt) Nauar.nu.4.l c.

De ſpeciali modo interrogandi de peccato carnis. Regin.ſect.2.

De pœnitente. Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Vſus rationis in pœnitente neceſſarius; & quando ſit confitendum.*

2 *Pœnitens, an teneatur ſigillo; & an ſit neceſſarium ſecretò confiteri.*

3 *Opinionum diuerſitas ſi accidat, quid agendũ.*

1 NVllus ante rationis vſum accedere poteſt ſacramento pœnitentiæ. Poſt vſum verò rationis, quando iam peccare contingit, omnes tenentur ſemel in anno confiteri, vt habetur extra cap.omnis vtriuſque ſexus. de pœnitent. & remiſs. Nec eſt tempus in anno ſtatutum, dummodo ſemel in anno fiat confeſſio: quamuis propter communionem, quæ debet eſſe in Paſchate (ad quam nullus cum conſcientia mortalis poteſt accedere, niſi confeſsione

præ-

præmiſſa) ſolet tunc obligare confeſſionis præceptum. Si tamen aliquis confeſſus eſſet illo anno antè Quadrageſimam, nec vllũ haberet mortale, non teneretur de rigore confiteri; ſed ſolum propter ſcandalum,& decentiam ſanctiſſimi Sacramenti percipiendi. Attendendum tamen eſt, non ſatis eſſe, vſum habere rationis ad ſacramentum hoc ſuſcipiendum; ſed eſt neceſſarium baptiſmum ſuſcepiſſe; ſine quo nullum habet valorem vllum aliud ſacramentum. Rurſus, confeſſio non debet eſſe peccatorum ante baptiſmum commiſſorum (hæc enim per baptiſmum omnino delentur) ſed peccata poſt baptiſmum ſola ad confeſſionem pertinent.

Circa pœnitentem autẽ aliqua notanda ſunt.

Primum eſt, quòd ipſe non tenetur ſigillo confeſſionis, ſed poteſt ſua peccata confeſſa alijs manifeſtare: ſimiliter etiam pœnitentiam impoſitam; dummodo non ſe infamet abſque cauſa; ſimiliter etiam infamet Confeſſarium apud alios, dum arduam aliquam pœnitentiam dicit, & tacet cauſam pœnitentiæ: in tali enim caſu non licebit manifeſtare: ſed hoc non eſt propter ſigillum, ſed alia cauſa: quia nullus ſe,vel alium ſine cauſa infamare poteſt.

2 Secundum eſt, quod nec ipſe pœnitens tenetur confeſſionem ſuam ſecretam facere, immò poteſt peccata voce ſua manifeſtare coram multis Confeſſarijs, cum non ſequitur ſcandalum audientium, nec aliqua vera infamia: vt cum coràm hominibus ſanctis id facit. Immò in neceſſitate vrgente poſſunt multi ſimul vni confiteri, vt vnus audiat alterum: vt cum periculum ineſt mortis, vel belli, vel ſubmerſionis, vel alicuius ſimilis: poteſtq; Confeſſarius illos ſimul abſoluere, vt tenet Silu. verb.confeſſio.1. §.22. Tamen extra neceſſitatem graue eſſet peccatum Sacerdotis, plurium ſimul confeſſiones audire. Vnde ſacrilegus eſt abuſus quorundam, qui ſimul multos pueros audiunt, & vnus alterius cognoſcit peccata.

Notandum eſt tertio,cum aliquid eſt ſub opinione (ſunt enim, qui dicunt eſſe licitum contractum, ſunt etiam qui dicunt eſſe illicitum) ſi caſu accidat, Cõfeſſarium eſſe opinionis eorum, qui tenent eſſe illicitum; & pœnitens, eſſe licitum; poteſt pœnitens obligare Confeſſarium,vt ipſum abſoluat in ſua opinione: & ita debet facere Confeſſarius, dummodo tamen vtraque opinio ſit probabilis, aliàs non; & hoc ſæpe accidit in multis contractibus, de quibus contrariæ probabiles exiſtunt opiniones,quarũ vtramque in conſcientia poteſt ſequi Confeſſarius, quamuis ipſe vnam illarum probet. Vide Medinam tract. de confeſſ. q. de dimidiata confeſſione, coll.vlt.& Arm.ver.confeſſ.§.17. & Silu.ver. confeſſor.3.§.13. qui de ordinario Confeſſario id intelligunt.Idem Conr.tract.7.q.100.arg.11. quod eſt in fine libri.

ADDITIONES.

Vide D.Thom.ſupplem.q.16.Valen.q.15.p.1. Suar.Sot.Fernand.§.10.

Omnes tenentur.) Pueros annos pubertatis non attingentes, quidam putant hoc præcepto non obligari. Sot.diſt.12.q.1. art.11. eos ante 12. annum obligatos non eſſe, dicit: at communis ſententia eſt (quam etiam idem Sot.diſt.18. q.1. art.3. in fine ſecutus eſt) obligari Eccleſiæ præcepto, quando rationis vſu prædíti lethalis criminis conſcientiam habent. Collige hoc ex ijs verbis can. *Omnis vtriuſq; &c. cum ad annos diſcretionis peruenerit*. Silu.confeſſ.2.q.5.Nau. cap.21.num.33. Can.Relect.de pœnit.Cordub. q.60.Suar.diſp.36.ſect.2.Azor.t.1.lib.7.cap.39. Reginald.lib.4.cap.1. & lib.6.cap.2.par.4.n.50. Prax.For.Pœn.Sylvius in ſupplem.3.par.q.6.ar. q.3. Si pueri ante 14. annum ſemel in anno non confiteantur, ordinaria legis pœna non puniuntur. Vide Regin.lib.6. loc.cit. Azor. * Sanchez lib.1.Op.mor.cap.12.nu.6. docet,rectè,pueros, vbi rationis vſum adepti ſunt, (quod accidit communiter ſeptennio expleto) omnibus Eccleſiæ legibus obligari, excepta lege ieiunij, & Euchariſtiæ, num.7. pueros annorum duodecim ob violatam annuæ confeſſionis legem, non puniendos pœnis, cap. communis vtriuſque.

* Puerum quinque annorum,ob blaſphemias damnatum æternis flammis narrat S. Gregor. 4.dialog cap.18 & Gerſo, tract.de arte audiendi confeſſiones, par.2. Magiſtra experientia ſe didiciſſe, ait, eius ætatis pueros luxuriæ labe fœdatos extitiſſe. Quando pueri ad annos diſcretionis perueniant, non poteſt definiri anathema. & Comitolus lib.6.quæſt.19.Reſp.mor. refellens Sotum, docet, puerum decem, aut vndecim annorum, qui Clericum percuſſit, ligari excommunicatione. Vide notata ad cap. 11. lib.6 Synodus Triden ſeſſ.25.cap.5.excommunicat omnes cuiuſcumque ſexus, & ætatis, qui monialium ſepta, ſine licentia in ſcriptis obtenta *, ingrediantur. cum Comitolo ſentit Syluius loc.cit.

Nec eſt tempus in anno.) Pet. à Sot.lect.5. de confeſſ. cenſet, pro tempore Quadrageſimæ obligare hoc præceptum:at certum eſt,non obligare pro determinata anni parte.Sic etiam Suar. diſp.36.

diſp.36.ſect.2.nu.4. Azor.q.7. Nauar.cap.2.n.9. Regin nu.33.loc.cit.

Iure Canonico ſemel in anno facienda confeſſio, at benefacienda, vt Chriſtus inſtituit.

Qui toto anno non eſt confeſſus, teneri confiteri ſtatim, ac commodè poſſit ſequenti anno negat D. Ant. Sylu. & quidam alij; aiunt, probabiliter, Nauar. cap.21.num.45.Sot.4.diſt.18. quæſt.1.art.4. Azor.quæſt.8.Suar.ſect.4.Regin. nu.73. l.c. & alij.

Qui ſemel in anno confeſſus eſt, ſi ante finem anni, mortalem aliquam culpam patraret, teneri, lege annuæ confeſſionis, iterum confiteri, eo anno, negant Vict. de ſacr. num.137. Regin. nu.38. loc.cit. affirmat Suar.ſect.3.nu.11. Vtraque opinio probabilis.

Qui ſequenti anno confitetur, vt ſatisfaciat præcepto, quod, anno elapſo, non impleuit, poteſt vnica confeſſione, vtriuſque anni obligationi ſatisfacere; ſed ſi mortifere poſtea peccet, tenebitur iterum, eo anno, confiteri, ſi Suarez tutiorem ſentẽtiam ſequamur; quem videas ſect 4. num.5. Quod alij, & Regin. num.41. loc. cit. negabunt.

Qui in confeſſione huius anni oblitus eſt lethale ſcelus, cuius ante finem anni recordatur, non tenetur, ex vi huius legis, iterum eo anno confiteri. Vict.Suarez nu.6.Regin.nu.40.l.c.

Quomodo annus computandus ſit, tradunt, inter alios, Azor. q.6. l.c. (tres refert ſententias) Suar. fuſiùs ſect.3.nu.5. Regin.nu.36.l.c. Pro praxi placet, quod his tribus auctoribus, nonnullisq. alijs placuit, computandum eſſe ab vno Paſchate ad alterum, quod proximè ſequitur, à Dominica, ſcilicet, Palmarum, ad Dominicam in Albis incluſiuè.

De annuæ confeſſionis præcepto, quædam Toletus noſter, lib.6.cap.11. & nos ibid. pauca, & Carbo de præceptis Eccleſiæ.

Propter ſcandalum.) Qui ſola venialia habet, ex honeſtate debet præmittere ſumptioni Euchariſtiæ confeſſionem; non ex præcepto. Quod attinet ad ſcandalũ; graue illud eſſe oportet, vt peccet mortiferè, qui venialibus infectus, ſumpturus Euchariſtiam non confitetur.

Ipſe non tenetur ſigillo.) Debet tamen pœnitens celare, quæ audiuit à Confeſſario; nam ad Dei forum pertinent, & peccaret, ſi proderet aliquid dictum, vel iniunctum ab eo; ſi is inde ridiculus habendus, aut damnum paſſurus eſſet. Vide Nauar. in cap. Sacerdos de pœnitent. d.6.nu.115. Angel. confeſſio vlt. nu.18. Regin. lib.3 cap.ſect 3.

Sed ſi confeſſarius ſollicitaret ad malum in confeſſione, deberet is Cenſoribus fidei denunciari; vt nuper Romæ præceptum fuit.

Vnde ſacrilegus.) Nauar.cap.8.nu.13.

Notandum eſt tertiò.) Ioann Medin. q.19. tract.2. de confeſſ. in fine, exiſtimat, poſſe confeſſarium pœnitenti, contrariam ſententiam ſequenti, conſilium dare, & præcipere, vt eam ſequatur. Suar.rectiſsimè (tom.4.diſp.32.ſect.5.) docet, confeſſarium quemlibet, etiam non Parochum, poſſe, & debere abſoluere. pœnitentem ſequentem opinionem in praxi probabilem, quamuis ipſe probabiliori adhæreat. Vide Sot. 4.diſt.18. q.2. art.5. in fine. Sanchez etiam in Opere morali lib.1. cap.9. nu.28. aliosq. ibi citatos, Comit.cap.1.reſp.mor.lib.5.q.16. Sà ver. abſolutio num.5.

De effectu huius Sacramenti. Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Effectus pœnitentiæ ſunt culpæ remiſsio, gratiæ collatio, vel augmentum.*

1 Effectus huius ſacramenti, remiſsio eſt culpæ, & collatio gratiæ, per quam homo fit Deo amicus. Quod ſi homo in gratia erat, augmentum confert gratiæ. pœnam autem totam non remittit, niſi vehemens accedat contritio, aut peccata pauca ſint; ſed æternam pœnam, debitam mortali, in temporalem commutat; & huius etiam partem remittit, cum peccata remiſſa confeſſioni ſubduntur iterum. Hæc ſunt igitur, quæ ad materiam remotam in generali, & propinquam formam etiam huius ſacramenti, confeſſarium, pœnitentem, & effectum pertinent. Reliquum eſt, vt de materia remota in ſpeciali, tractemus.

ADDITIONES.

Vide Pet.à Sot.lect.3.& 4.de confeſſ.Viguer. verſ.15.D.Thom.ſupplem.quæſt.10. Val.q.3 4. 5.6.Sot.d.18.quæſt.3.Suarez to.4. in 3.p.q.16. ſect.1.2.Fernand §.11.l c.

S.Catharina filia S.Brigittæ quotidie, aliquãdo bis, aut ter eodem die, Sacramento pœnitentiæ animam, dolens, recreabat; ſciebat enim, confeſſionem eſſe ſalutem animarum, vitiorum expultricem, virtutum inſtauratricem, oppugnatricem dæmonum, quæ os Tartari claudat, & Paradiſi portas reſeret. Ex eius vita (to.2.Surij) c.18.

c.18. S. Brigitta eius mater ab infantia ſingulis ſextis ferijs id faciebat; deinde quotidie in arcano hoc, & mirifico diuinæ clementiæ tribunali leuicula verba, & cogitationes Confeſſario explicabat. Ex eiuſdem S.Brigittæ vita tom.4. Surij.

In fine huius libri, in quo de Sacramento Pœnitentiæ actum eſt, hæc, alibi prætermiſſa, attexere viſum eſt. Sunt enim confeſſarijs apprime vtilia, ſi rectè conſiderentur, & vſurpentur.

MONITA.

Malit confeſſarius duos, aut tres pœnitentes diligenter audire, quàm viginti perfunctoriè. Caiet.verb.confeſſor.Regin.lib.2.c.1.in fine.

Quando non poteſt omnium, qui confiteri volunt, confeſsiones excipere, audiat magis egentes ſubſidio ſpirituali, & quorum profectus in maiorem Dei gloriam, & maius commune bonum cedat. Polancus in direct. cap.1.art.4. Reginal.loc cit.

In caſibus difficilioribus teſtudineo incedat gradu, libros diligenter euoluat: aut, ſi ſit opus, doctos, pioſque viros conſulat: Deum in primis precibus adeat: eius præſidio munitus, & lumine ductus vitabit errores.

Cum nequeat abſoluere non bene diſpoſitum; videat, an pœnitens neceſſaria ad abſolutionem conſequendam diſpoſitione munitus ſit: ſi doleat, ſe peccaſſe, (dolore neceſſario) verumque habeat propoſitum non peccandi de cetero, abſolui poterit; (ex eius confeſsione hoc apparebit) quamuis confeſſarius huiuſmodi propoſitum, poſt breue tempus, ab illo mutandum eſſe, arbitretur. Vide Regin.lib.8.c.2.to 1.n.16.

Si tunc primum reſtitutionis obligatio orta ſit, pœnitentem vero reſtituendi propoſito inſtructum eſſe, ſatis erit: modò ex apertis coniecturis contrarij ſuſpicio non naſcatur, & conſtans is fuerit in alijs propoſitis. Verum ſi bis, atque iterum ſe reſtituturum, promiſit, & non reſtituit, ante reſtitutionem, abſoluendus non erit. Vide Nauar.c. 17 nu 54.c.26.nu.5. Caiet. verb.Reſtitutio,c.6. Suarez to.4.diſp.32.ſect.2.

Qui alium ad peccandum induxit (etiamſi peccatum eiuſmodi ſit, vt ſine ſocio non admittatur, vt fornicatio, adulterium) hanc inductionem in confeſsione explicare debet. Vide Suar.diſp.22.ſect.4.nu.16.l.c.

Confeſſarius debet pœnitentem interrogare de conſuetudine lethalis culpæ, ſi (ſecundum præſentem ſtatum) in morali quodam peccandi periculo hic conſtituatur. Vide eumdem num.5.l.c.

Quamuis Confeſſarius pœnitentis dicto, regulariter, ſtare debeat (etiamſi ex aliorum narratione intelligat, peccatum aliquod ab eo patratum fuiſſe) nihilominus, ſi ſuis oculis eum peccantem mortiferè vidit, euidenterque ſciat, admiſſum crimen ab eo non fuiſſe explicatum in confeſsione, & veritatem negari, ſua ſcientia vti poteſt, illumque arguere, & conuincere, nec debet abſolutione donare; quia euidenter nouit, eum non integre confiteri. Idem affirmes, ſi ſciat euidenter, eum non eſſe ſatis diſpoſitum. Vide Suar.diſp.32.ſect.3.nu.9.l.c. Val. Regin.tom.1. prax.for.pœn.lib.8.cap.2.nu 20.

Si agnoſcat, pœnitentem (etiam poſt diligentem conſcientiæ diſcuſsionem) lethale aliquod crimen omittere, tenetur eum interrogare, ob iudicij integritatem. Idem affirmes, ſi putet, mortale aliquod ſcelus, ex negligentia, vel neceſſarij examinis defectu, ab eo omitti. Vide Suarez nu.3.6.l.c.

Quid aget confeſſarius, ſi videat pœnitentem in malo ſtatu, per ignorantiam inuincibilem?

Si pœnitens interroget, aut dubitet, confeſſarius veritatem aperire debet; non tamen dicere pluſquam interrogetur. Si probabiliter exiſtimet, pœnitentem ſua admonitione, ſine ſcandalo, aut incommodo graui, adiuuandum eſſe, debet (etiam non interrogatus) eum monere, vt ſtatum illum peccati, materialiter, deſerat. Si admonitionem profuturam non ſperet, in bona fide, in qua eſt, eum relinquat. Hæc quoque Suarez ſect.4.l.c. De hac eadem re Io.Med. quæſt.de confeſſ.dimidiata, Pet.à Sot.lect.10.de confeſſ.Cordub.lib.1.q.11. Couar.4.decret.p.2. c.6.§.10.nu.15. Regin.to.1. prax.for.pœn.lib.2. c.4 Sanch.lib 2.de matrim.diſp.38.

Remedia contra recidiuum.

De remedijs contra recidiuum Polancus in direct.c.3.art.2.Regin.c.8.n.104.l c.

Secundò die à repetita culpa, peccator pane, & aqua ſe maceret, vel recitet certum numerum Pſalmorum, aut aliarum precum, vel flagello ſe verberet; vel re aliqua cara ſe priuet, vel ſaltem pecuniam pauperibus tribuat, vel, intra triduum, animum confeſsione purget.

Cum relapſus acciderit, præſtabit ſtatim flectere genua, preceſque ad Dei miſericordiam impetrandam, ex animo recitare: ſi aliorum præſentia hoc non permittat, manu pectori admota, doleat pœnitens, vel linguam dentibus, dolens, premat, animum ad Deum erigat, & oret.

Impo-

Impoſita pœnitentia, iniungat Confeſſarius pœnitenti, vt ſæpè Pater, & Aue, aliaſve precationes recitet, in memoriam conceſſi beneficij; ad exeundum à peccatorum laqueis. iniungat, vt, cum reciderit, ad auxilium Sancti alicuius, qui contraria virtute valde floruerit, implorandum accurrat, & proponat (interdumq. ad tempus voueat) ſe hanc, vel illam pœnitentiam acturum, ſi iterum lapſus fuerit. Non facilè voueat, ſe nunquam eiuſmodi peccatum admiſſurum.

Conſideret peccator; repetiti peccati magnam eſſe turpitudinem, & damnum; diſplicere ſummopere Deo ingrati animi vitium; in relapſu reperiri peius aliquid, viliuſque, quam in prioribus peccatis fuerit. Ier. 2. *Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas.*

Iudicia congrua pœnitentibus, excerptum à B. Gregorio III. Papa, editum habes tom. 6. Bibliothecæ veterum Patrum. Ne pigeat legere quæ indicamus hiſtorice exempla SS. Franciſci Xauerij, & Philippi Nerij.

Sanctus Franciſcus Xauerius fulgidiſſimum Societatis Ieſu, & Catholicæ Eccleſiæ iubar, ſalutis animarum cupidiſſimus, militem miro modo iuuit: rem totam recenſui ad cap. 2. lib. 1. editionis Venetæ, anni 1622. Ex Horatio Turſellino in eius vita lib. 3. cap. 15.

Sanctus Philippus Nerius præclaræ Romani Oratorij Congregationis amantiſſimus parens, qui virginei pectoris arca pretioſa virtutum talenta condiderat, & animarum lucra ſuum exiſtimabat theſaurum, fiebatque, Apoſtolum ſecutus, omnia in omnibus, vt omnes Chriſto lucrifaceret: diuinitus, vt arbitrari licet, edoctus, diuturna multorum grauiumque ſcelerum conſuetudine, miſerandum in modum depreſſos monebat initio, vt noxas æternam omnibus perniciem afferentes deuitarent omnino; paulatim deinde mira arte, ad altiores piè viuendi gradus perducebat. Cuidam in peculiare quoddam ſcelus quotidie relabenti id tantum ſatisfactionis iniunxit, vt cum illud iteraret, ſtatim altero lapſu non expectato, cõfeſſionis remedio tantum malum ab animo pelleret: prudentiſſimo animarum medico obſequebatur ægrotus, & ſemper abſolutionis beneficium, & idem, ſolumque ſatisfactionis onus referebat. Mirum: intra paucos menſes, pœnitens ille hac ope è cœno veteris, aliorumque flagitiorum emerſit, & breui terreſtris in Chriſtiana perfectione Angelus euaſit, vt idem S. Philippus teſtabatur.

Idem vir Sanctus iuuenem in patrandis flagitiji effrænem orans, vt ſepties in die *Salue Regina* recitaret, terramq. deinde oſcularetur, dicens; fieri poteſt, vt cras vitam hanc mortalem non viuam, ad optimam frugem reuocauit. Ex Iacobo Baccio cap. 2. Compendij vitæ eiuſdem Sancti Philippi.

Libri Tertij Finis.

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM LIBER QVARTVS.

QVID SIT FIDES, QVAE EIVS ſit materia.

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Fundamentum mandatorum Virtutes Theologicæ ſunt.*

2 *Fides definitio, cuius partes declarantur.* 3.

HACTENVS in libro præcedenti, de ſacramento pœnitentię diſſeruimus: materiam tamen ipſius remotam in cõmuni tantùm explicauimus. At quia non ſufficit Sacerdoti ea ſola cognitio, opus eſt in hoc libro præſenti (quem à præcedenti, ne vnus vltra modum prolixus conficeretur, diſtinximus) de eadem materia in particulari tractare. Cum autem peccata ſint tranſgreſſiones diuinorum mandatorum, cõgruum viſum eſt, de ipſis mandatis, tam Decalogi, quàm Eccleſiæ, ordine ſuo agere, ſimul explicando particularia peccata, quæ ipſis opponuntur. Quia verò fundamentum horum mandatorum, virtutes Theologicæ ſunt, Fides, Spes, Charitas, de his primum dicẽdum eſt. inter has igitur, quæ ob id Theologicæ dicuntur, quia Deum habent pro obiecto, primò occurrit Fides, quippe quæ ad intellectum ſpectat, cuius operatio prior eſt, quàm voluntatis, in qua Spes, & Charitas collocantur.

Vt igitur à fidei definitione exordium ſumamus, ſic poſſe definiri videtur. *Fides eſt aſſenſus eorum, quę per Spiritum ſanctum Eccleſiæ reuelata ſunt, quatenus à Spiritu ſancto ſunt.* In qua definitione quatuor partes continentur.

Prima eſt, *aſſenſus.* Eſt autem aſſenſus operatio quædam intellectus, qua acquieſcimus, & credimus rebus propoſitis, & apprehenſis intellectu, ſiue veræ ſint, ſiue falſæ. Fides igitur quidam eſt aſſenſus, licèt ſit rerum verarum.

Secunda pars eſt, *Eorum, quæ per Spiritum ſanctum reuelata ſunt.* Non enim quarumcumque veritatum fides eſt, ſed earum, quæ Spiritus ſancti reuelatione manifeſtatæ ſunt. Vnde veritates, quæ in ſcientijs traduntur, vel propria experientia habentur; non creduntur fide: ſed eas, quas non experientia, non ratio naturalis dictat, ſed lumen ſupernaturale Spiritus ſancti.

Tertia pars eſt, *Eccleſiæ.* Aliqua enim Spiritus ſanctus reuelat, quæ tamen non credimus fide. Sunt enim reuelationes duæ: quædam quæ ſunt ſingularibus perſonis, vt ſunt multa, quæ Sanctis Deus reuelat, vt ſanctæ Brigidæ multa reuelata ſunt, & ſimilia Deus alijs multis indicat: nos talia nõ credimus fide, ſed opinione humana. Quædam alia ſunt, quæ Deus toti manifeſtat Eccleſiæ, qualia ſunt, quæ per ſcripturas ſanctas habentur; & per Apoſtolicas traditiones, Concilia, & Pontificum determinationes. Talium aſſenſus fides eſt.

3 Quarta pars eſt, *quatenus à Spiritu ſancto ſunt.* Ea, quæ reuelata ſunt, multipliciter credi poſſunt: aut enim ratione aliqua probabili, aut quia confirmata ſunt miraculis, aut propter dicentium veritatem, aut aliqua alia cauſa. Inter omnes autem hos aſſenſus, ille ſolus fides eſt, quo credimus reuelata eſſe vera, quia Deus dicit: vt credo Deum eſſe trinum, & vnum, credo eſſe Creatorem, Saluatorem, &c. non quia ratio iſta conuincat, aut quia ceteri ita dicũt, ſed quia ita dicit Deus per Eccleſiam; ita vt medium, ſeu ratio prima credendi ſit, quia ſic Deus dicit per Eccleſiam ſuam. Hoc autem etiam credimus, & abſque vllo medio, ſed lumine Spiritus ſancti ſupernaturali, inclinante noſtram voluntatem, vt velimus credere; & eleuante intellectum, vt credamus. Ex his igitur partibus nota eſt Fidei de-

finitio

finitio, quam ob claritatem ſic definiuimus. Ex hac definitione ſequitur, materiam Fidei eſſe omnia ea, quæ in ſcripturis Canonicis continentur; & quæ per traditiones Apoſtolicas vniuerſales conſeruantur; & in Concilijs generalibus, vel particularibus, à Sede tamen Apoſtolica confirmatis, determinantur; & quæ à Romano Pontifice, vt tali, definiuntur: eſt enim vniuerſale Eccleſiæ caput. Similiter quod vnanimi conſenſu omnes ſancti Doctores dicunt, & omnia etiam, quæ ex aliquo horum per argumentum infallibile deducuntur. Hæc ſex fide creduntur: ſunt enim per Spiritum ſanctum reuelata Eccleſiæ, quamuis varijs reuelationum modis: & omnia talia recipit Eccleſia.

ADDITIONES.

De fidei definitione Viguer. c. 10. §. 1. D. Tho. 2. 2. q. 4. ar. 1. Bañes ibid. Val. tom. 3. q. 4. d. 1. p. 1. Card. Bellar. lib. 1. a. c. 4. de iuſtificatione, Scholaſtici. in 3. ſent. d. 23. quorum vna eſt ſententia, fidem ab Apoſtolo definitam eſſe. *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum &c.* Ad Heb. 11. contra Eraſmum indoctè dicentem, laudari à D. Paulo, eo in loco, non autem definiri fidem, loquique eum de fiducia, quæ eſt in voluntate, non de fide, quæ eſt in intellectu. rerum diuinarum ignari hominis dictum.

Traditiones.) De traditionibus Azor lib. 8. c. 4. tom. 1. Valen. l. e. p. 7. §. 43. Melchior Cano de locis Theolog. lib. 3.

De obiecto fidei multa. Valen. q. 1. p. 7. loc. c.

Concilys.) Vide Val §. 44. l. c. Card. Bellarm.

De fide etiam De Conink, Becanus, Sanchez hic tom. 1. oper. mor. lib. 2.

De modo, & neceſſitate Fidei. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Fides ad quid neceſſaria.*
2 *Fidei Confeſsio quando neceſſaria.* 3.
3 *Tyrannorum perſecutionem fugere, & infidelium veſtibus vti an liceat.*
4 *Fides duplex implicita, & explicita.*

1 HAec fides, quæ definita eſt, omni homini neceſſaria eſt, non ſolum ad finem, id eſt, beatitudinem conſequendam, ſed etiam ad media ipſa, id eſt, opera meritoria ipſius finis exercenda: nullum enim opus exiſtentis ſine fide, meritorium eſt vitæ æternæ. ad Heb. 11. *Sine fide impoſsibile eſt placere Deo*: neque rurſus vllus abſque fide vitam æternam côſequitur. Marci vltimo: *Qui non crediderit, côdemnabitur*. Vnde fit, vt extra Eccleſiam noſtram Catholicam nullus ſaluetur infidelis, in quacumque ſecta; ſed omnes credentes ſine fide in ſempiternum damnantur: non quidem omnes propter peccatum infidelitatis, ſed propter alia ſua peccata, in quibus ſunt. Non enim omnes peccant in non recipiendo fidem Chriſti (multi enim ignorant inuincibiliter Chriſti fidê, & hi excuſantur à peccato, quod committere poterant in nô recipiendo fidem Chriſti) tamen propter alia damnantur. Illi verò, ad quos notitia noſtræ fidei peruenit ſufficienter promulgata, nouum committunt peccatum, non credentes: nullus tamen abſolutè ſaluatur, niſi fidelis. Quamuis tamen fides dicatur neceſſaria ad meritum, & finem, non ob intelligi debet; quod ſola ſufficit: ſed opus eſt opera cum charitate adiungere, quibus deficientibus, etiam fidelis & credens damnatur. Non enim omne quod neceſſariû dicitur ad aliquid, ſufficiens eſt. Aliquando enim ſanguinis emiſſio neceſſaria eſt ad ſanitatem, ſed non ſufficiens, niſi alia ſimul adhibeantur remedia. Aduertendum tamen eſt, non ſolum fidem interiorem eſſe neceſſariam, ſed etiam ipſius exteriorem confeſſionem, & manifeſtationem, quamuis non eodem modo: interior enim omni tempore neceſſaria eſt: ſi enim quis abſque ea recedit, damnatur, ſiue ſit fides in actu, ſiue habitu, vna harum ſufficit: at exterior confeſſio non ſemper eſt neceſſaria, ſed aliquando: nam affirmatiua præcepta non pro omni obligant tempore.

2 Hæc autem confeſſio eſt neceſſaria, maximè in duobus caſibus, vt habet S. Thom. 2. 2. q. 3. art. 2. & omnes communiter docent.

Prior eſt, cum honor Dei aufertur. Hoc autem accidit, cum aliquis interrogatus, aut probatus ab aliquo infideli circa ſuam fidem; aut verbo, aut opere aliquo negat, aut tacet, ita vt taciturnitate conſentire videatur. In hoc enim caſu apertè eſt manifeſtanda fides, etiam cum detrimento vitæ temporalis. dictum enim eſt: *Qui negauerit me coram hominibus, negabo eum coram Angelis Dei*. Vnde, iter facientes per terras hæreticorum, aut infidelium, his cogentibus aliquid facere in fidei detrimentum (vt circûcidi, idololatrare, vel carnibus veſci in diebus prohibitis) nullo modo eſt acquieſcendum; & mortaliter peccant, qui acquieſcunt, etiam ob temporalem fugiendam mortem: tunc enim eſt aperienda fides.

3 Poſterior caſus eſt, cûm impeditur vtilitas proximi. Cum enim aliquis videt ex ſua taciturnitate alios fideles trahi in errorem, quia

putant fidem Chriſti non eſſe veram: ille talis tenetur, etiam cum vitæ periculo, veram manifeſtare fidem. Quando etiam aliquos videt errore teneri, qui fidem amplecterentur, ſi illis fieret manifeſta; tunc tenetur confiteri fidem. Cum verò nec de fide examinatur, nec aliqua ſperatur vtilitas proximi, temerarium eſt exponere ſe iſtis periculis confeſſionis fidei inter infideles: ſolum enim eſt eos turbare. Extra hos caſus non eſt obligatio. Vnde licet fugere perſecutionem tyrannorum, iuxta illud Matth. 10. *Cum perſequuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam*. & ita fecerunt multi Sancti. ſed hæc fuga licet, dummodo non auferatur honor Dei, aut vtilitas proximi: nimirum quia indicat fidem non eſſe veram; aut propter id multi à fide auertuntur: tunc enim non liceret. Quamuis autem non ſemper ſit neceſſaria fidei exterior confeſſio, tamen ſemper eſt neceſſariũ, non manifeſtare aliquam ſectã. Non enim idem eſt, non oſtendere ſe eſſe Chriſtianum, & oſtendere ſe eſſe infidelem; illud enim non ſemper eſt illicitum, ſed tãtum in duobus caſibus poſitis: hoc autem ſemper illicitum. Vnde qui tranſiens per infidelium terras, veſtiret ſe veſtibus, quibus ſoli infideles vtuntur, vt ab alijs diſtinguantur; peccaret mortaliter, ſecundum communem ſententiam. vt qui in terris Turcarum ligaret caput tobalia alba, ne à Turcis occideretur, vel comprehenderetur. Similiter qui Romæ, vel in alijs ſimilibus locis Iudæorum pileo vteretur, vt occultari poſſet. Qui etiam alijs ſimilibus vteretur, conſuetudine, & vſu communi, vel lege ſolis infidelibus deputatis. Si verò veſtes eſſent communes infidelibus, & fidelibus, tunc quidem liceret vti, cum neceſſitas poſtularet, ſecus non. Durum tamen ſemper mihi viſum eſt, tale eſſe peccatum mortale: tamen communis ſententia ita tenet: quæ in moralibus validum eſt argumentum.

4 Hoc igitur modo fidei neceſſitas intelligenda eſt. Sed aduertendum eſt, non quocumque modo eſſe fidem neceſſariam. Eſt enim fides duobus modis, & implicita, & explicita. Fides implicita eſt, qua creduntur fidei veritates non diſtinctæ in ſe ipſis, ſed in aliquo communi principio: qui enim credit hoc modo, credo quæcumque tenet Eccleſia, implicitè credit veritatem articulorum, & aliorum ad fidem ſpectantium. Explicita verò eſt, cum iam in particulari creduntur ipſæ veritates fidei in ſe, & non in communi. Nullus tenetur ad explicitam fidem omnium, quæ credenda ſunt, habendam: ſic enim oporteret diſtinctè cognoſcere omnes Scripturas ſanctas, traditiones, Concilia, & alia quæ diximus. Sicut autem nullus tenetur hanc fidem ita explicitam habere, ita nullus ſatisfacit præcepto fidei per ſolam implicitam illam fidem, tenendo quidquid tenet Eccleſia: ſed opus eſt media fide, partim implicita, partim explicita. Implicita quidem eorum, quæ tenet Eccleſia, præter fidei articulos ad humanitatem, & diuinitatẽ pertinentes, quos omnes explicitè credere debent, quamuis non omnes teneantur difficultates, & ſubtilitates eorum penetrare. Omnes ergo, etiam ruſtici, tenentur ſcire, Deum vnum in eſſentia, trinum in perſonis: Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, Creatorem, Saluatorem, & Glorificatorem, Chriſti Incarnationem, Natiuitatem, Mortem, Reſurrectionem, Aſcenſionem, Aduentum Iudicij. & eſt mortale peccatum iſta ignorare, ſecundum communem ſententiam: nec ignorantia excuſantur: non enim Chriſtianè viuere poſſunt abſque illorum cognitione. Vnde aduertant maximè Curati ſuam negligentiam, & Confeſſarij examinent pœnitentes. Hæc enim fides modò omnibus eſt neceſſaria: quamuis in Epiſcopis, & ſapientioribus explicatior fides requiratur, vtpote fidei defenſoribus, & declaratoribus.

ADDITIONES.

Tria præcepta reuocantur ad fidem, credendi, ſciendi res fidei, & eas confitendi.

De præcepto actus interni fidei Sanch. l. c. c. 1. Valen. q. 2. p. 2. De explicitè credendis Sanchez cap. 2. 3. Valen. p. 3. 4. 5. Regional. tom. 2. P. F. P. lib. 17. c. 2.

De neceſſitate. Valen. d. 1. quæſt. 2. p. 2. Vide Azor. c. 6. 7.

Multi enim ignorant.) Valen. q. 10. p. 1. Azor. c. 7. q. 2. D. Thom. q. 10. art. 1. Lopez p. 2. cap. 45. ſed Adr. Quodl. 4. art. 1. hanc ignorantiam vincibilem eſſe, docet, ac proinde non excuſare. Idem videtur ſentire Sot. lib. 2. c. 12. de natura, & gratia, in fine. Cardin. Bellarm. l. 1. cap. 4. de Baptiſmo, ex D. Auguſt. lib. 1. de pecc. mor. & remiſſ. docet baptiſmum neceſſarium eſſe, neceſſitate medij, & lib. 1. cap. 22. de ſacramentis, inuincibilem ignorantiam non prodeſſe in neceſſarijs neceſſitate medij. Sanchez lib. 1. cap. 10. num. 32. exiſtimat, infideles, qui nihil de fide audierunt, myſteria fidei inuincibiliter ignorare poſſe. idem ferè Vaſq. 1. 2. q. 76. art. 2. diſp. 120. cap. 3. Peccant infideles peccato infidelitatis, cum myſteria fidei ſufficienter eis propoſita non credunt.

An inter fideles poſſit eſſe inuincibilis ignorantia

rantia quorumdam myſteriorum fidei, Sanchez lib.2 c.3.

Modum familiarem erudiendi rudes in fide habes apud Val. Regin. lib.2.c.13. & Gaſparem Loartium in fine inſtitutionis Confeſſariorum.

Exteriorem confeſsionem.) Vide Valen.q.3. Azor.c.q.7.Silu.Fides,nu.8.Bañes,& Caiet.2.2. q.3.ar.2.de obligatione confeſſionis fidei Sanch. c.4.l.c.Regin.ſect.2.l.c.

De peccatis contra fidei confeſſionem Azor. lib.8.c.27.

Hac autem.) Valen. quoque par. 2. Vide Sanchez loc.cit.

Non manifeſtare aliquam ſectam.) Ita communis ſententia.Nauar.c.11.num.25.Bañes Valen.l.c. Licere fidem, per ſimulationem, celare in alijs caſibus, præter duos relatos, tradit Adr. 4.d.1.de Baptiſmo,& D.Hier.in c.2.Epiſtolæ ad Galatas, etiam in materia Religionis ſimulationem verbo, vel facto adhiberi aliquando licitè poſſe, dicit: pro prima ſententia pugnat Valen. l.c.Vide etiam Azor.lib.8.c.27.q 4.cum Valen. ſentit Sanchez c.4.nu 14.

Implicita.) Vide Valen.p.3.Azor.c.7.l.c.

Omnes etiam ruſtici.) Vide Nauar. cap.11. nu.20. Azor.c.6. D.Thom.2.2.q.7.art.7.&Silu. l.c.nu.6. Fumum,verb.Credere.Val.p.3.q 2.l.c. Bañes in D. Thom.l.c.art.8. Vide quæ ſuperius ad c.17.lib.3.

Val. l. c. omnes fidei articulos ſymbolo comprehenſos explicitè à populo credendos eſſe, aſſerit, ex vi præcepti; non autem alias fidei veritates, quas Paſtores, & Doctores, pro ratione officij, ſcire tenentur. Idem ferè Eymericus p.1. Direct.q.12.nu.3. & Peña. com.2.p.q.12. Vide quæ ad c.17.lib.3.

Bañes,l.c.exiſtimat,fideles omnes,ex Diuino, & Eccleſiaſtico præcepto, explicitè debere credere omnes fidei articulos ſymboli; tria Sacramenta, Baptiſmi, Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, & alia, quando ſumenda ſunt; decem Dei præcepta, & quid Deus orandus eſt. De neceſſitate credendi myſteria Chriſti Direct.p.2.q.5.Trinitatis.q.6.Sãch.c.2.& 3.c.5.notata ad c.17.lib.3.

Barth.Med.l.cit.c.14.§.2.pag.64. arbitratur, implicitam fidem interdum ſufficere; vt quando ruſticus in ſyluis degens, nullum habet Doctorem,à quo diſcat explicita fidei dogmata.Sed hanc ſententiam reijciunt Bañes, Valen. & alij communiter: Sà tamen verb. fides,nu.4.non audet improbare. De hac re Azor. lib.8.c.7. p.1. Laicum non teneri, ad aliquem fidei articulum explicitè credendum, ſed ſatis eſſe credere,quod credit Eccleſia, hæreſis eſt damnata ab Inquiſitoribus Arragoniæ,ex præcepto Summi Pontificis. Direct. Inquiſit. 2.p.q.19. hær.8.Sanchez cap.num.3. Neſcientem myſteria Trinitatis, & Incarnationis non prius abſoluendum putat Regnal. lib.2. num.30. quam ea doceatur; Vide quæ ad cap.17.lib.3. * Contra errorem aſſerentium, rudiores, ſiue explicita Chriſti fide,ſaluari,poſſe,Ioſeph à Coſta,lib.8.c.4.de procuranda Indorum ſalute.

De profeſſione fidei emittenda (de qua Concil.Trid.ſeſſ.24.c.12.de refor.) Sanch.lib.2.c.5. oper.mor.tom.1. diligenter Regin.l.c.ſect.3.

Canonici quoque hanc fidei profeſſionem emittere debent. Sanchez num.3.l.c cum Nau. & Ledeſma

Pius IV. Conſtit.Iniunctum, decretum Concilii ad Prælatos omnes Religionum extendit.

Pius V. ad eandem profeſſionem fidei faciendam obligauit Doctores,Magiſtros, Regentes,& omnes cuiuſcumque artis, facultatiſque profeſſores, etiam laicos.

Per procuratorem hanc profeſſionem fieri poſſe, exiſtimo, cum Sanchez,& Nauar.

Beneficiarius fidem non profitens intra bimeſtre, beneficij fructus ſuos non facit. Hos fructus amitti ab eo, ante ſententiam, affirmat Azor.tom.2.lib.7.cap.2. & Pet.de Ledeſ.negant Nauar.Rodriq. Sanch.nu.10. niſi is condemnetur. Probabilis vtraque ſententia: hæc ni fallor, probabilior. Rationes legas apud Sanch.

Quando diſputatio circa res fidei ſit illicita, docet idem c.6.l.c.

Fidelis illicitè de fide diſputat, ſi id faciat animo diſſentiendi, ſi veræ pro fide rationes intellectum eius magis non moueant: eſt enim in fide dubius.D.Thom.2.2.q.10.art.7.

Diſputatio cum hæreticis de fide,ſi ex illa,ob eorum perfidiam, non poſſit finis bonus ſperari, illicita eſt. Sanch.l.c.

Laico cuicumque ſub pœna excommunicationis, vetita eſt formalis de fide diſputatio, in neceſſitate tamen (vt ſi abeſſent Eccleſiaſtici, & hæreticus fideles deciperet) laicus doctus fidelis poſſet, & teneretur fidem tueri. Sanchez ibidem nu.7.

Vi, & armis ad propagandam Chriſtianam fidem incumbere, non licet: non militibus,ſed Sanctis Concionatoribus vſus eſt Chriſtus Dominus: peccarent grauiſſimè, qui id facerent. Vide Pet.Arrag.2.2.q.66.ar.8.

Quid ſit hæreſis, & quare ſic dicatur. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Fidei quæ opponantur. vbi quid error, & quid hæreſis.*
2 *Errare in fide quot modis contingat.*
3 *Pertinax quis dicatur.*
4 *In Hæreſi quæ præcipuè conſideranda.*

1 OPportet modo de peccatis contra fidem tractare. Fidei autem opponuntur tria, puta hæreſis, apoſtaſia, infidelitas: de quibus ſingulis eſt dicendum, ac primo de hæreſi.

De qua primò tractandum occurrit, quid hæreſis ſit. Videtur autem ſic poſſe deſcribi: *Hæreſis eſt error pertinax hominis Chriſtiani, fidei Catholicæ ex parte contrarius.* in qua deſcriptione quinque ſunt, quæ ad hæreſim pertinent.

Primum eſt, *error*: eſt autem error exiſtimatio veri pro falſo, aut falſi pro vero: errat enim, qui falſum putat verum eſſe; & quod eſt verum, putat eſſe falſum. Hæreſis igitur eſt quidam error, & quædam exiſtimatio, aut veri pro falſo, aut falſi pro vero. Ex quo generaliter tenendum eſt, vbi non eſt error intellectus, non eſt hæreſis, quamuis factum ipſum ſit contra factum fidei. Antonin. 2. p. tit. 12. c. 5. §. 1. Verbi gratia, conculcat quis hoſtiam conſecratam, (quod abſit) veſcitur carnibus tempore prohibito; ſpernit imagines: omnia iſta ſunt mortalia peccata, ſed nondum hæreſis. Videndum eſt, an qui facit hęc, exiſtimet ſibi licere ea, quia putat Chriſtum non eſſe in ſacramento, nec eſſe validam prohibitionem Eccleſię circa eſum carnium certis temporibus: tunc enim eſt error, & hæreſis. Quod ſi non ſic exiſtimat, ſed potius credit omnia; tamen aliquo metu, vel ira correptus facit illa, non eſt hæreticus, quamuis præſumatur exterius talis, ſed interius non eſt, quia non errat.

Secundum eſt, *fidei contrarius*: non enim quilibet error eſt hæreſis. Errare enim in ſcientijs humanis & opinionibus, non eſt hæreſis. Errare tamen in his, quæ fidei ſunt, hæreſis eſt. Verbi gratia, tenere, & exiſtimare falſum aliquid, quod recipit Eccleſia; vel exiſtimare verum, quod eſt contrarium ei, quod tenet Eccleſia vt de fide, hoc iam ad hæreſim ſpectat.

2 Adhuc tamen error iſte non eſt hæreſis, ſed opus eſt tertio, ſcilicet, *ex parte*. Dupliciter enim poteſt quis errare in fide, aut negando totam fidem Chriſti; & hoc non eſt hæreſis, ſed apoſtaſia, vel infidelitas, vt poſt dicemus: aut negando aliquam, vel aliquas veritates fidei Chriſtianæ: & hæc eſt hæreſis. Non enim hæretici totam negant Religionem Chriſtianam, ſed vnum, aut alterum articulum Eccleſiæ: ob id dicitur hæreſis contra fidei, non quidem in toto, ſed ex parte.

Adhuc opus eſt quarto, nempe, *nominis Chriſtiani*, id eſt, baptizati: qui enim nunquam baptizati fuerunt, quantumuis errent, nō dicuntur hæretici: hæreſis enim eſt hominis Chriſtiani.

3 Adhuc tamen iſta quatuor non ſufficiunt, ſed neceſſarium eſt maximè quintum, nempe, *pertinacia*. Et vt vno verbo explicem, quæ dicatur pertinacia; ſcito eſſe pertinacem, qui ſciés eſſe illud, quod affirmat, contra Eccleſiam, adhuc vult illud ſuſtinere. Errare igitur cum pertinacia, non eſt nimis adhærere ſuis dictis; ſed, cognoſcendo eſſe contra Ecclaſiam, id recipere, puta, falſum pro vero, aut verum prō falſo. talis pertinacia eſt neceſſaria in hæreſi, ita vt quamuis quis teneat contra ipſos articulos, aut contra Scripturam, ſi ignorabat eſſe contra Eccleſiam, vel Scripturam, non ſit hæreticus: & ſi tenet aliquid, ita quod velit tenere quamuis ſit contra Eccleſiam, eſt hæreticus. Ex his omnibus definitio hæreſis nota eſt.

4 In ſumma ergo duo aduertenda ſunt præcipuè in hæreſi, & quòd ſit error contra fidem, & quod ſit cum pertinacia aſſertus a cognoſcente illum eſſe contra Eccleſiam. Eſt autem tam neceſſaria iſta pertinacia, vt ſine illa error nunquam ſit hæreſis; ſed aliquando ſit peccatum mortale, aliquando actus meritorius, aliquando neutrum. Verbi gratia, ſi quis erret in his, quæ tenebatur ſcire, tamen ſine pertinacia, quia neſcit eſſe contra Eccleſiam: paratuſque eſt credere, quod tenet Eccleſia, licet nón ſit hæreticus, mortaliter peccat, quia errat in his, quæ ſcire tenebatur de neceſſitate. Vnde multi ruſtici habentes errores contra articulos fidei, excuſantur ab hæreſi, quia ignorant articulos; & ſunt parati obedire Eccleſiæ: ſed à peccato mortali non excuſantur, quia tenentur ſcire articulos: & hoc aduertant Confeſſarij. Rurſus, ſi ruſticus citra articulos credat ſuo Epiſcopo proponenti aliquod dogma hæreticum, meretur in credendo, licet ſit error: quia tenetur credere, donec ei conſtet eſſe contra Eccleſiam. Rurſus, aliqui putant aliqua, quæ verè ſunt contra ipſas Scripturas, ſed ipſi ignorant, nec ſcire tenentur; nec peccant, nec merentur. In his omnibus, defectu pertinaciæ non eſt hæreſis.

reſis. Maximè tamen notandum eſt, latiorem inueniri pertinaciam in homine docto, quàm in ruſtico, & indocto. Ruſticus ſolū forſan eſt pertinax, quando tenet aliquid, quod ſcit eſſe cōtra Eccleſiam: quia hæc eſt ratio illi credendi; credit enim, quod credit Eccleſia. Quod ſi teneat aliquid, quod ſcit eſſe contra traditiones Apoſtolicas, vel contra determinationem Papæ, non adhuc eſt pertinax: quia ipſe non tenetur ſcire, iſta eſſe regulas fidei, niſi ſciat, illa etiam eſſe cōtra Eccleſiam. At doctus homo tenens aliquid, quod ſcit eſſe contra Eccleſiam, vel traditiones, vel quamlibet canonicam ſcripturam, vel communem Sanctorum ſententiam, vel determinationes Pontificū, vel Cōcilia, ſtatim eſt pertinax. Et aliquis poſſet eſſe ruſticus indoctus, qui pertinax eſſet, ſi ſciret aliquid contra Scripturā veterem, & teneret. Contra, pro maiori, vel minori captu poteſt eſſe latior pertinacis aliquando. Generaliter autem id verum eſt, quod quoties contra Eccleſiam aliquid eſſe dignoſcitur, & tenetur, pertinacia eſt. Ex his omnibus, quid hæreſis ſit, perſpici poteſt: *αἵρεσις* autem Græcè, idem eſt, quod Latinè, electio, quaſi fides ex propria voluntate hominis habita. Et aduerte, quia homo ex ſe errat, & ex proprio defectu ſuo, ob id error ille ex electione dicitur, & hæreſis. Quia verò veritati non credit ſupernaturali, niſi adiutus à Deo, qui homines eligit ad fidem, iuxta illud: *Non me elegiſtis, ſed ego elegi vos*: propterea credere, & tenere fidem, quamuis voluntarium ſit non tamen dicitur hæreſis.

ADDITIONES.

De hæreſi D.Th.q.11.l.c.Caiet, Arragon.Bañes ibid.Val.q.11.l.c.Azor.c.9. li.8. Aug.Triūphus q.28.de pot.Eccl. Summiſtæ ver. Hæreſis, Canus, li.12.de locis Theol.c.8.Sāch. in Opere mor.li.2.c.7. Suar.to.5. in 3.par. Farinacius de hæreſi, & hæreticorum pœnis; Regin. quoque li.17.vol.2. De hæreticis Petr. Greg. Tholoſanus lib.33.c.4. Syntag.Vt. Iur. de pœnis cap. 5. De iuſta hæreticorum punitione, Alph. à Caſtr. De Hæreſi integrum, & vtile volumen conſcripſit Antonius Sanctarellus Societatis Ieſu.

Hæreſis eſt.) Turrecrem. lib. 4. Summæ par. 2. cap. 1. ſic definit: *Hæreſis eſt error fidei Catholicæ contrarius, cui pertinaci animo inhæreat is, qui fidem in baptiſmo profeſſus eſt.* Explicat hanc definitionem Valen. loc.cit. p.1. Azor.loc.cit.q.1. ſic. *Eſt error intellectus voluntarius ex electione, & pertinacia contra aliquam ſententiam fidei.* Vide Sanchez loc.cit. num.1. Sanctarellum initio.

Apoſtaſia.) Apoſtaſiam, qua quis penitus fidei renunciat, ſpecie ab hæreſi differre, alij aiunt, alij negant. Vid.Valen.Sāch.n.16.l.c. Regin.c.5.l.c.

Pertinacia.) Azor.Valen.l.c.Sot.4 d.22. q.2. ar 3.craſſam ignorantiā, ad pertinaciā in hæreſi requiſitā ſufficere, ait. Si Sot. intelligat de illa ignorātia, quę nullo poteſt negotio ſuperari, Valen.non diſſentit: at Sanchez, cum Cano, & multis alijs, quos citat, negat omnino ſufficere; quāuis ſic ignorans peccet mortiferè.

Vide multis.) Vide Azor. q.8.l c.

Catechumenū errantem in fide, hęreticum eſſe, ait Caſtren lib.1.c.8.de iuſta hær. pun. negat Sanch.verius, n.34.l.c.Bañes Caſtrēſi fauet. Vide Sanctarell.in dubio in fide Sanctarell.l.1. initio.

Quibus modis peccatur peccato hæreſis. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Triplex hæreſis, interior, exterior, interior ſimul, & exterior.*

2 *Hæreſis interior, non ſubiacet excommunicationi. Item ad quem ſpectet abſolutio.*

3 *Dubius in fide quis dicatur; & quando dubium reddat hominem hæreticum.*

4 *Hæreticorum damna.*

ADuertendum eſt, tripliciter poſſe aliquem peccare peccato hæreſis.

Primò, tantum interius, cum in corde habet aliquem errorem cum pertinacia erga materiam fidei: tamen actu aliquo exteriori non manifeſtauit talem interiorem errorem.

Altero modo tantum exterius, cum aliquis in corde retinens veritatem fidei, exterius facit, vel metu, vel ira, vel aliquo alio motiuo, aliquē actum contra fidem; vt veſci carnibus diebus prohibitis, illudere imaginibus, conculcare ſacramentum; vel verbo aliquid affirmare contra fidem, vel nutu aliquid concedere alteri contra fidem.

Tertio modo, interius, & exterius, cum nō ſolum in corde errat cōtra fidem, ſed exterius etiā aliquid facit contra fidem; ſiue coram alijs, ſiue ſolus nullo præſente. Omnia iſta ſunt grauiſſima peccata mortalia, ſed cum magna differentia. Primum, & tertium faciunt hominem verè hæreticum, quia per talia peccata amittitur fides interior. Secundum non facit hominem ſimpliciter hæreticum, quia verè ibi non eſt error,

qui neceſſarius eſt in hæreſi: ob idque non propriè eſt peccatum contra fidem, ſed contra fidei confeſsionē; nec ob tale peccatum fides interior amittitur: quamuis in foro exteriori, quod de exterioribus conſiderat, ille homo ſic peccans præſumatur hæreticus, & interius etiam errare.

2. Altera etiam exiſtit differentia. Primum, peccatum hæreſis interius tantum nulli ſubiacet excommunicationi. ita Anto. 3. p. tit. 25. cap. 4. Palu. in 4. d. 13. q. 3. Syl. excommunicatio. 9. §. 3. contra Adr. quodl. 8. quæſt. 2. Non enim Eccleſia, quantum ad exterius forum, intromittit ſe in iudicando actus ſolos interiores: ob id ab habente auctoritatem audiendi confeſsiones abſolui poteſt, quia non habet vllam reſeruationem. Tertium autem peccatum, quod non ſolùm interius, ſed etiam exterius committitur contra fidem (quamuis ſit occultiſsimum, ita vt nulli tertio ſit cognitum, ſed ſoli committenti) excommunicationem habet annexam latæ ſententiæ; & eſt prima excommunicatio in Bulla Cœnæ Domini fulminata. Vnde ipſius abſolutio ad Papam ſpectat, vel ad Inquiſitores, qui habent à Papa facultatem abſoluendi. Cum autem tale peccatum occultum eſt, debent Inquiſitores in ſolo conſcientiæ foro audire, & abſoluere. Modo autem poſt Concilium Tridentinum, iam Epiſcopis eſt talis facultas in foro interiori conceſſa; ipſis quidem, non autem ipſorum Vicarijs; quod profectò ſanctiſsimè eſt inſtitutum, & multos abuſus auferendi cauſa erit. Hoc habetur determinatum in prædicto Concilio, ſeſſ. 24. c. 6. quod locum habet, niſi huiuſmodi facultas derogetur à Pontifice, vt reipſa derogari per Bullam Cœnæ dixi lib. 1. c. 30. At ſecundum peccatum, quòd tantum exterius committitur, quamuis in foro exteriori reputetur pro excommunicato, quia reputatur pro hæretico etiam interius; tamen verè in foro exteriori nullam habet excommunicationem; ſicut nec primum: poteſtque à Confeſſario quolibet abſolui. Ita tenet Sil. verb. Apoſt. §. 1. & Nauar. c. 11. nu. 24. Et ratio aperta eſt, quia excommunicatio fulminata eſt contra hæreticos: at ille non eſt hæreticus, cum fidem retineat veram; nec contra eam peccauit, ſed ſolum contra confeſſionem: nec ſunt pœnæ iuris ampliandæ. Vnde non eſt audiendus Caiet. 2. 2. q. 94. artic. 1. qui tenet illud peccatum ſubiacere excommunicationi. Vide igitur, quanta ſit differentia inter iſta peccata. Aduerte autem circa illam Cœnæ excommunicationem, quòd non ſolum hæreticus eſt excommunicatus; ſed etiam fautores, receptores, defenſores hæreticorum, ipſorumque libros legentes, quamuis iſti tales hæretici non ſint.

3 Sunt autem iſta intelligenda, vt bene dicit Caiet. verb. excommunicatio. de defenſoribus, & receptoribus, & fautoribus hæreticorum, vt hæretici ſunt, id eſt, de tuentibus ipſos ipſa ratione, quia ſunt hæretici. Vnde, ſi quis aliquem reciperet hæreticum, & domi retineret, quia infirmus erat; non excommunicatur in Cœna Domini, niſi alia feratur ab Inquiſitoribus excommunicatio generalior. Vnum circa hoc eſt annotandum, dubium in fide reduci ad hæreſim. Eſt autem dubius in fide, qui nec credit articulis, & rebus fidei, nec diſcredit; ſed eſt ſuſpenſus omnino, & hoc, quia non reputat talia eſſe certiſſima: iſte talis dubius eſt. Sunt autem duo neceſſaria, vt dubium hoc faciat hominem hæreticum. Vnum eſt, vt ſit cum pertinacia, ſicut in ipſa hæreſi: (ſcilicet, qui dubitat, ſciat illud eſſe de fide, & dici ab Eccleſia) alterum eſt, vt ſit voluntarium dubium, quod ſua ſponte habet. Hoc dixerim propter ſcrupuloſos, qui patiuntur innumera dubia contra res fidei, ſed nimis inuoluntariè, & ex dæmonum ſuggeſtione: quæ verè dubia non ſunt, ſed apprehenſiones eorum, quæ ſunt contra fidem. Hæc autem tam longè diſtant ab hæreſi, vt ſi patienter propter Deum ferantur, materia ſint magni & continui meriti. Sunt enim caminus ardens, in quo Deus aliquando ſuos fideles probari permittit. Dubia autem voluntaria contra fidem ſunt, & hæreſes reputantur: fundantur enim in quodam iudicio hæretico virtuali, puta, res fidei non ſunt omnino certæ & infallibiles: quod quidem iudiciū, error, & hęreſis aperta eſt.

4 Perdit hæreticus dominium à tempore commiſſi criminis. Vnde omnes contractus nulli ſunt. l. Manichæos C. de hæret. & cap. cum ſecundum leges. de hæret. tamen non tenentur reſtituere niſi poſt damnationem de crimine. Sot. lib. 1. de iuſt. quæſt. 6. art. 6. Conrad. lib. 1. de contract. q. 7. Silu. verb. Aſſaſſinus. contra Caſtro lib. 1. de iuſta hæret. punit. c. 6. Poſt ſententiam reſcinduntur contractus à tempore commiſſi criminis. vnde peccat hæreticus alienando, quando veriſimiliter credit ſe condemnandum: nam alij reſtituere tenentur ſtatim.

ADDITIONES.

Primo.) Vide Azor. c. 10. q. 3.

Altera.) Vide Azor. c. 9. q. 10.

Primum.) Sanchez c. 8. l. c.

Tertium autem.) Azor c. 10. quæſt. 1. Vide Nauar. c. 27. num. 56. Sanchez c. 8. l. c. Qui hæreſim

reſim prodit verbo, ſigno, aut facto, etiam occultiſſimè, excommunicatione afficitur, ſi tria concurrant: 1. ſi verbum, ſignum, aut factum, internam hæreſim ſatis prodat. 2. ſi actus ille ſit de ſe malus, & mortalis. 3. ſi actus ille exterior ſit hæreſis confeſſio. Ita Sanchez nu. 7. l. c. Ex his autem deducit nonnulla cognitu digna; cum lege.

Inquiſitores) Vide quæ ad c. 69. lib. 1. notata ſunt.

Poſt Concilium.) Bañes, l. c. ar. 4. & alij: Quidam facultatem à Concilio conceſſam Epiſcopis, per clauſulam generalem Bullæ, non eſſe ſublatam, arbitrantur: ſed alij, verius, dicunt, ſublatam eſſe. Probant, tum quia in Bulla id eſt expreſſum. (Non obſtante clauſula Concilij generalis) tum quia, teſte Nauar. conſ. 15. de ſent. excomm. & c. 27. nu. 275. Pius V. & Greg. XIII. conſulti, ita declarauerunt: tum quia ita declarauit Congreg. Cardinalium, ita ſtylus Curiæ obſeruat, & ita (vt aiunt quidam) Clem. VIII. reſpondit. Vide Azor. loc. cit. q. 10. Epiſcopum Scalenſem, Felicianum, Enchirid. de ceſur. c. 18. de excomm. Couarr. in c. Alma mater, p. 1. §. 11. nu. 15. ſecundam hanc ſententiam probantes; & Sanchez lib. 2. c. 11. n. 27. (vbi multis de hac re, & contrariæ ſententiæ auctores, rationeſque refert) eandem ſequentem, auctoreſque, & rationes allegantem. Vide notata ad lib. 1. c. 69 De auctoritate Inquiſitorum in hac re Sanch. c. 12.

Dubius.) Azor. quæſt. 5. cap. 9. hæreticum dicit eum, qui ſciens, & volens pertinaci animo de fide dubitat. Sanch. c. 7. nu. 22. cum Cano. lib. 12. de locis Theol. c. 9 non putat eſſe hæreticum, ſi intellectus, conſideratis rationibus vtriuſque partis, pendulus maneat, nullo iudicio formato. Non eſt hæreticus, nec peccat, qui inuitus, hereticas patitur cogitationes. Huiuſmodi tentationes vincuntur à viris pijs, ſi contemnantur (Vide S. Bonau. lib. de profect. Relig. cap 3. Sanchez nu. 23. l. c.) Diuina ope implorata.

Perdit hæreticus.) De pœnis hæreticorum, quo ad bona, Sanch. c. 14. 22. Farinac. lib. de hæreſi, Azor. lib. 8. c. 12. Tholoſ. l. c. * Quid ſit propoſitio hæretica, non catholica, erronea, ſuſpecta de hæreſi, ſapiens hæreſim, temeraria, ſcandaloſa, malè ſonans, ſchiſmatica, iniurioſa, Regin. lib. 17. cap. 2. q. 4. Vide etiam Turrecr. lib. 4. Summæ de Eccleſ. p. 2. c. 10. Can. lib. 12. c. 10. de locis Theol. De ſex gradibus hæreticorum Regin. quæſt. 5. loc. cit. Vide etiam Turrecr. cap. 12. 13. loc. cit.

De excommunicatinibus aliorum circa hæreticos. Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Teſtes qui in negotio hereſis excommunicati ſint.*

2 *Inquiſitores, & ſubſtituti quando ſint excommunicati.*

3 *Iudices, & Domini temporales quando in negotio hereſis ſint excommunicati.*

4 *Conſilium dantes eiſdem, & auxilium quando ſint excommunicati.*

1 QVatuor genera perſonarum innodantur aut peccato, aut excommunicatione circa negotium hæreſis, quamuis tales perſonæ non ſint hæreticæ.

Primi ſunt teſtes. Qui enim ſciunt aliquem eſſe hæreticum pertinacem, ſiue ſecretum, ſiue publicum; ſub mortali peccato tenentur reuelare, & denunciare Inquiſitoribus: immo non denuncians incurrit excommunicationem, ſæpe ab Inquiſitoribus impoſitam. Dixi tamen, *pertinacem*: cum enim conſtat, aut probabile eſt non eſſe pertinaciam, ſed talem hominem errare ex ignorantia; non eſt ſtatim denunciandus, ſed eſt ſemel admonendus: quam admonitionem ſi ſpernit, iam viſus eſt pertinax, & denunciandus. de qua denunciatione diſſerit doctè Alphonſ. de Caſtro 2. lib. de hæreticorum punitione, c. 25. Idem credo dicendum de eo, qui facit actum contra fidem, tamen probabile eſt metu, vel alia paſſione feciſſe, mentem tamen retinere ſanam: talis enim non eſt denunciandus ſtatim abſque admonitione, in qua ipſius mens conſtet. Similiter quando firmiter credit aliquis ſua admonitione corrigendum, vt habet S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. & Duran. 4. d. 19. q. 4.

2 Secundæ perſonæ ſunt Inquiſitores, vel ſubſtituti ab ipſis, aut ab Epiſcopo, vel ad executionem inquiſitionis. Tales enim, cum contra conſcientiam, vel iuſtitiam imponunt labem hæreſis alicui, quam non habet; vel omittunt procedere contra aliquem, contra quem verè eſt procedendum, & hoc, vel odio, vel amore, vel alicuius ſpe lucri; ipſo facto ſunt excommunicati tali excommunicatione, vt eius abſolutio ad ſolum ſpectet Papam. quod quidem habetur in Clement. multorum. de hæret. 1

3 Tertiæ perſonæ ſunt Iudices, Domini, Poteſtates, Balliui, & alij huiuſmodi rectores lo-

corum, prouinciarum, vel ſimilium: hi enim incurrunt excommunicationem latæ ſententiæ ob vnam harum cauſarum,

Prima eſt, cum requiſiti ab Inquiſitoribus, vel Epiſcopo, circa inueſtigationem, vel cuſtodiam ſufficientem hæretici alicuius, non obediunt illis.

Secundò, cum requiſiti ab eiſdem Inquiſitoribus, non tradunt ad carcerem ab eiſdem deputatum.

Tertiò, cum hæreticos, ipſis tanquam brachio ſæculari relictos, non ſtatim debita puniunt pœna, non obſtantibus ipſorum hæreticorum appellationibus.

Quartò, cum captos hæreticos, abſque Inquiſitorum, vel Epiſcoporum licentia à carcere liberant.

Quintò, cum ſe immiſcent ad cognoſcendum de cauſis hæreticorum.

Sextò, cum directè, vel indirectè impediunt proceſſum, vel ſententiam contra hæreticos.

4 Septimò, cum ſe opponunt Inquiſitori, vel Epiſcopo in cauſa hæreticorum, ipſos impedientes. Hæc excommunicatio habetur cap. vt inquiſitionis. de hæret. in 6. & eſt Epiſcopalis: dummodo tales Poteſtates non hoc faciant in hæreticorum defenſionem formaliter, id eſt, vt hæretici ſunt: tunc enim cenſetur fautores hæreticorum excommunicati in Cœna Domini.

Quartum genus perſonarum ſunt hi, qui conſilium, vel auxilium dant huiuſmodi Poteſtatibus, & Dominis ad tales actus: & eſt ſimilis excommunicatio, & in eodem cap. continetur, & eodem eſt modo intelligenda: dummodo non id faciant gratia hæreſis, aliàs ſunt in Cœna Domini excommunicati. Notandum tamen eſt, quòd Epiſcopi non incurrunt excommunicationem, ſicuti Inquiſitores, & ſubſtituti ab ipſis; ſed manent ſuſpenſi per tres annos, vt in eodem capite habetur.

ADDITIONES.

De excommunicationibus contra fautores hæreticorum, Sanch. c. 10. l. c.

De Apoſtaſia, & Infidelitate. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Apoſtaſia quid.*
2 *Apoſtaſia tripliciter committitur.*
3 *Dubium voluntarium contra fidem reducitur ad Apoſtaſiam. Item infidelitas quid.*
4 *Caſus duo, in quibus talis error non eſt peccatum.*

1 Alterum peccatum contra fidem eſt Apoſtaſia, quæ ſic deſcribi poſſe videtur. *Eſt error hominis baptizati, fidei Catholicæ ex toto contrarius.* In qua quidem deſcriptione quatuor ſunt partes.

Prima eſt, *error*, id eſt, exiſtimatio veri pro falſo, aut falſi pro vero: vbi enim non eſt talis error in intellectu, ſicut non eſt hæreſis, vt ſupra diximus, ita nec apoſtaſia.

Secunda eſt, *hominis baptizati*. Nullus enim non baptizatus, quamuis erret, dicitur apoſtata, ſic nec hæreticus.

Tertia eſt, *fidei contrarius:* non enim quicumque error eſt apoſtaſia, ſed ille qui eſt contrarius fidei Chriſtianæ, puta, cum quis exiſtimat eam eſſe falſam, aut pro vera accipit ſectam contrariam fidei.

Quarta pars eſt, *ex toto:* in hac enim parte differt apoſtaſia ab hæreſi. Hæreſis eſt error contrarius fidei, non quidem toti fidei Chriſtianæ, ſed vni, aut aliquibus articulis fidei: at apoſtaſia eſt error toti fidei contrarius: vt cum quis negat Chriſtum, & conuertitur ad ſectam aliquam infidelium; vel manet abſque vlla fide, & ſecta; talis dicitur apoſtata. Vnde apparet eſſe grauius crimen & peccatum, quam ſit hæreſis. Ex his igitur apparet, quid ſit apoſtaſia, & apoſtata. Dicitur autem apoſtaſia, quaſi retroceſſio: & apoſtata, quaſi retrocedens, ſeu deſerens. Vnde, merito, qui fidem quam habebat, & per batiſmum profeſſus erat, abijcit; dicitur apoſtata. Solent etiam Doctores eum, qui obedientiam Eccleſiæ deſerit, appellare apoſtatam, qui idem eſt cum ſchiſmatico: & qui clericatum ſimiliter deſerit, quem profeſſus eſt: ſimiliter, qui deſerit Religionem. ſed tales apoſtaſiæ non ſunt contra fidem, ob id ad locum præſentem non ſpectant, vt dicemus inferius in primo, vel in ſecundo mandato Decalogi.

2 Apoſtaſia, ſicut & hæreſis, tripliciter committitur.

Vno modo, tantum in corde, & interius, cum quis deſerit mente fidem Chriſtianam; nullum tamen actum exteriorem emittit contra fidem, nec verbo, nec nutu, nec opere.

Secundò modo tantum in opere exterius, ſiue verbo, ſiue nutu tantum exterius, cum quis mente retinens Chriſtianam fidem, metu, vel alia paſſione aliqua facit aliquid contra Chri-

ſtianam

ſtianam religionem, vt circumcidi, adorare idola; approbare verbo, vel ſcripto, vel nutu ſectam infidelium, vel aliquid ſimile.

Tertiò modo, interius, & exterius, cum non ſolum actu exteriori ſectam profitetur contra fidem, ſed interius eam retinet, abijcitque fidem. Hæc tria peccata ſunt grauiſſima mortalia, tamen cum differentia. Primum enim tantum interius, nulli ſubſtat cenſuræ, nec excommunicationi, & poteſt abſolui a proprio Confeſſario. Tertium non cuicumque ſubiacet excommunicationi, ſed Cœnæ Domini. Eſt enim apoſtata ſub hæretico incluſus, quantum ad pœnas omnes iuris, vt tenet communis opinio. Innoc. c. 1. de apoſt. & Hoſtienſ. ibid. & Silu. verb. apoſtaſia. §. 2. quantum ad pœnas, dicunt eandem eſſe rationem hæretici & apoſtatæ à fide. Vnde nomine hæretici includitur apoſtata, quamuis non è contra: cuius abſolutio eſt, ſicut de hæretico, vt ſuperius diximus. At ſecundum tantum exterius, nulli ſubſtat excommunicationi in foro interiori, licet ſubeſſet in foro exteriori, quia reputatur pro apoſtata etiam interiori. Nec in hoc eſt audiendus Caiet. vt ſupra etiam diximus de hæretico.

3 Reducitur etiam ad apoſtaſiam dubium voluntarium contra fidem Chriſtianam, ſicut dubium de vno, vel pluribus articulis fidei reducitur ad hæreſim. Iuxta enim ea, quæ diximus de hæreſi, oportet procedere in his, quæ diximus de apoſtaſia, modo proportionali.

Poſt apoſtaſiam, tertium peccatum contra fidem eſt infidelitas, quæ ſic deſcribi poteſt: *Eſt error hominis non baptizati, fidei Catholicæ, ſiue ex toto, ſiue ex parte contrarius.* Infidelitas enim includit hæreſim, & apoſtaſiam; in hoc differens ab eis, quod infidelitas eſt error hominis, qui numquam baptiſmum ſuſcepit: talis enim, ſiue erret in tota noſtra fide, quia abijcit Chriſtum, vel tenet aliquid contra Chriſtum; ſiue erret in parte, quia aliquos recipit articulos, aliquos non; dicitur infidelis, & ipſius error dicitur infidelitas. Notandum tamen, quod non omnis talis error eſt peccatum, niſi in duobus caſibus.

4 Vnus eſt, cum talis infidelis ſufficientem habet notitiam fidei Chriſtianæ: qui enim eam haberet, & adhuc in ſuo perſiſteret errore, mortaliter peccaret. Vnde iſti noſtri Iudæi & infideles, qui prope nos ſunt, qui de noſtra religione notitiam habent magnam; non excuſantur à peccato in ſuo errore. Qui verò nullam penitus notitiam habent, etſi aliquid teneant contra fidem, vt Deum non eſſe tres perſonas, Deum non eſſe incarnatum, non peccant.

Alter caſus eſt, cum ratione naturali tenere poſſunt id, quod noſtræ fidei eſt. Vnde docti homines infideles, qui plures tenent deos, peccant; nam licet nihil audierint de fide noſtra, tamen ratio naturalis id probat: licet non ſit tam graue peccatum, ſicut eius, qui per fidem haberet, vnum Deum eſſe, & plures coleret. Rurſus, qui ſolem, lunam, & creaturas putant deos, non accuſantur, quia quiſque naturali iudicio comperire poteſt non eſſe. Vnde idololatræ non habent à peccato excuſationem, ſicut non excuſantur etiam à trãſgreſſione præceptorum Decalogi, quamuis neſciant eſſe à Deo, quia etiam naturalia ſunt. Sufficit hoc de infidelitate, quia tale peccatum ad cõfeſſionem non ſpectat.

ADNOTATIO.

Vide D.Th. Caiet. Bañes, Arrag. 2.2. q. 12. Valen. q. 12. Azorium l.c. c. 20. Sanch. c. 7. l.c. n. 16.

Apoſtaſia.) Apoſtaſiam fide ſpecie differre ab hæreſi, aiunt Silu. verb. Hæreſis 1. q. 2. Can. de loc. theol. lib. 12. c. 9. non differre, niſi ſecundum maius, & minus. Val. Bañes, & Sanch. l.c. Hoc certum in vtraque ſententia, circumſtantiam apoſtaſiæ explicandam in confeſſione; hæreſim enim notabiliſſimè aggrauat; & materialiter, complectitur in ſe aliam Speciem infidelitatis, paganiſmi ſcilicet, vel iudaiſmi: immo, ſi reſipiſcat Apoſtata, debet fateri ſpeciem infidelitatis, quam amplexus eſt, vel voluit amplecti; vt hæreticus explicare debet erroris, in quem lapſus eſt, qualitatem: differt enim multum, negare Chriſtum reſurrexiſſe, & negare Petrum, egreſſum foras fleuiſſe. Sanch. cum Val. l.c.

Apoſtatæ à fide, ijs omnibus pœnis ſubijciuntur, quas in hæreticos iura ſtatuerunt: quare ſunt excommunicati, &c. Vide Summiſtas verb. Apoſtata, Azor. tom. 1. lib. 8. c. 21. quæſt. 7. Sanchez l.c.

Infidelitas.) De hac re D.Tho. Bañes q. 10. Val. q. 10. l.c. Sanch. c. 1. nu. 3.

Cum talis infidelis.) Cum fides infideli ſatis eſt propoſita; ſi non credat, peccatum patrat infidelitatis. Quando autem ſufficienter ſit ei propoſita, non eſt vna omnium ſententia: recenſet quorumdam dicta Sanch num. 4. 5. loc. cit. & quid ipſe ſentiat, his verbis narrat. *Quando ita fides rationibus, vitæ ſanctitate, contrariorum errorum confutatione, ſignis aliquibus confirmatur, vt prudenter ratio ipſa incipiat præſcribere, res fidei auditas eſſe credendas, & contrariam ſententiam falſam eſſe, tunc ſatis eſt propoſita.*

De Philoſophorum quorumdam Gentilium idolo-

idololatria Suarez tom.1.de Relig.lib.2.cap.4.

Qualiter fidelibus interdictum ſit cum infidelibus communicare, Sanchez c.31.l.c.

De Spe, & peccatis contra Spem. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 *Spei diffinitio, & eius conditiones.* 2.
3 *Deſperatio quid, & quale peccatum.*
4 *Præſumptio quale peccatum, & eſt duplex.* 5.

1 POſt Fidem, & peccata ipſi oppoſita, ſequitur vt de Spe, & peccatis ipſi oppoſitis agamus.

Primum autem, quid ſit Spes, examinandum eſt. *Spes* igitur, vt ad præſens pertinet, *eſt inclinatio ad futuram beatitudinem, Dei auxilio conſequendam.* In declarationem aduerte, in Spe, communiter loquendo, duo conſiderari.

Vnum eſt actus ipſe, quo quis dicitur ſperare: & hic non eſt aliud, quàm voluntatis, vel appetitus quædam inclinatio, ſeu propenſio in aliud. Eſt enim ſperare, operatio voluntatis, vel appetitus. Alterum eſt obiectum ipſum, id eſt, id quod ſperamus: hoc autem eſt bonum: ſperamus enim bona, non tamen quæcumque, ſed cum triplici conditione.

Prima eſt, vt bonum, quod ſperamus, non ſit præſens, ſed futurum: quæ enim habemus, non ſperamus.

Rurſus ſecunda, vt ſit arduum ad conſequendum. Bona enim futura, ſed abſque arduitate, & difficultate non ſperamus, ſed deſideramus. Sunt enim tres actus voluntatis, ſeu appetitus, qui in bonum feruntur, amor, deſiderium, ſpes: ſed cum differentia. Amor fertur in bonum ſecundum ſe, ſiue præſens ſit, ſiue abſens. Deſiderium in bonum futurum & abſens, ſed abſque difficultate. At ſpes in bonum abſens difficile. Cum amore igitur conuenit in eo, quòd in bonum fertur: ſed differt in eo, quòd in abſens, & nondum habitum fertur. Cum deſiderio autem in re conuenit, quòd in bonum nondum habitũ fertur: ſed differt, quia circa difficile verſatur.

2 Tertia conditio, vt ſit bonum poſſibile obtineri: quæ enim nullo modo poſſe conſequi ſcimus, non ſperamus. Eſt igitur ſpes, qua voluntas, vel appetitus fertur in bonum aliquod difficile, quod tamen obtineri poteſt. Applicemus igitur iſta ſpei Chriſtianæ, quæ eſt voluntatis inclinatio, & propenſio in quoddam bonum nondum habitum, puta, beatitudinem, quæ eſt Dei fruitio: quæ quidem, cum ſit finis noſter vltimus, & ſupernaturalis, bonum eſt difficile, & arduum ad conſequendum: eſt tamen obtinendum cum Dei auxilio, & fauore. Sperare igitur tale bonum Dei fauore, & auxilio, eſt quod facit ſpes noſtra. Hinc ſequitur primò, ſpem hanc noſtram eſſe in voluntate: nam inclinare in bonum tale, non eſt intellectus, ſed voluntatis. Ob id, Spes eſt virtus in voluntate exiſtens. Rurſus ſequitur: Spem ſupponere Fidem, quæ eſt in intellectu. Si enim non credimus eſſe beatitudinem ex diuino auxilio conſequendam, non vtique ſperamus. Rurſus etiam ſequitur, Spem eſſe virtutem Theologicam: nam verſatur circa Deum, qui eſt noſtra beatitudo. Virtus autem, quæ eſt circa Deum, Theologica dicitur. Ex his patet, quid Spes ſit. Nunc autem de peccatis contra ipſam tractemus. quæ duo ſunt, Deſperatio, & Præſumptio.

3 Dicamus primò de Deſperatione.

Deſperatio eſt quidam voluntatis receſſus a beatitudine futura: vt enim ſpes inclinat, ita deſperatio auertit voluntatem à tali bono. Quæ quidem deſperatio aliquando eſt cum hæreſi, & amiſſione fidei; aliquando autem eſt cum fide: poteſt enim perdi ſpes, manente fide. Vt autem hoc cognoſcatur, examinandus eſt actus intellectus, vnde procedit illa deſperatio. Si enim eſt error contra fidem, amittitur etiam fides, & eſt duplex peccatum: ſi verò non, manet fides, & eſt vnum peccatum deſperationis. Verbi gratia: ſi quis deſperat, quia non putat eſſe talem beatitudinem, eſt tunc etiam hæreticus, & perdit fidem: nam putare non eſſe talem beatitudinem, error eſt contra fidem: ſimiliter ſi deſperat, quia putat Deum non ſolere parcere peccata, aut quia putat non poſſe parcere ipſius peccata; tunc etiã errat contra fidem. At verò, ſi non eſt talis error contra fidem, non perditur fides: vt ſi deſperat, quia putat Deum ipſi non parciturum, aut ſe nunquam bene facturum: non enim eſt hæreticum, & contra fidem, putare, & dicere, Deus non parcet mihi: ego non faciam bona opera. Vtroque modo, deſperatio eſt peccatum mortale, tamen multò grauius, cum fides perditur ſimul cum ſpe, quia iam eſt nouum peccatum hæreſis, præter deſperationem. Deſperatio autem ipſa ſola minus eſt peccatum quàm hæreſis, licet ſit periculoſior: cuius rationem dat Sanctus Thom.2.2.quæſt.21.nam fides verſatur circa Deum ſecundum ſe, quia credit eſſe veracem: vnde hæreſis oppoſita lædit Deum ſecundum

ſe ipſum

ſe ipſum: ſpes verò verſatur circa Deum, non ſecundum ſe, ſed prout à nobis eſt per beatitudinem habendus; vnde deſperatio lædit Deum in ordine ad nos cõſideratũ, quod minus graue eſt, quàm lædere Deum ſecũdum ſe. at periculoſius eſt, quia homo deſperans, in plura crimina prorumpit, quàm hęreticus, quia nullo fertur fręno.

4 Præſumptio autem peccatum eſt, non tamen ſicut deſperatio; hæc enim auertit à beatitudine, & à bono ſperato hominem, vt dictum eſt: at præſumptio inclinat in beatitudinem, ſed non eo modo, quo ſperanda eſt. Sperari enim debet beatitudo, non per noſtras vires naturales ſolas, ſed Dei auxilio conſequenda. Vnde duplex eſt præſumptio.

Vna, qua quis vult beatitudinem, tamquã debitam ſuis naturalibus meritis, abſque Dei gratia, & ſuis viribus conſequendam; vt, qui ſperat beatitudinem, quia doctus eſt; vel quia nobilis; vel quia potens, vel ob aliam naturalem dotem habendam.

5 Altera eſt præſumptio, qua quis vult beatitudinem ſola diuina miſericordia conſequendam, abſque ſuo vllo bono opere, & cooperatione; cum tamen non ſit, niſi diuina miſericordia, & auxilio, nobis cooperantibus, obtinenda. Vtraque præſumptio eſt peccatum mortale, grauius tamen eſt illa poſterior, cuius rationem dat S. Tho. loco allegatò. Nam iſta præſumptio facit Deum iniuſtum, qui abſque vllo bono opere noſtro vult nos ſaluare, & non habere rationẽ mali operis; at prior præſumptio facit hominẽ maiorem quàm ſit. minus autem malum eſt, ſe maiorem facere, quam Deum minorem. Vtraque autem præſumptio aliquando eſt cum hæreſi, ſi error intellectus accedat. Vnde, qui vellet beatitudinem per ſolam Dei miſericordiam, abſque ſuo bono opere ſimul, & exiſtimaret intellectu, beatitudinem ſic eſſe habendam: eſſet non ſolùm præſumptuoſus, ſed hæreticus; quales ſunt modo Lutherani. Rurſus, qui proprijs meritis, abſque Dei gratia, vellet beatitudinem, & ſic iudicaret eſſe habendam, eſſet hæreticus, quales fuerunt Pelagiani; iſtis tamen peiores ſunt Lutherani, ob cauſam dictam. Cum vero non eſt talis error contra fidem in intellectu, ſed iudicium, quo videtur ſibi Deus ſic cum ipſo facturus; ſolum eſt præſumptuoſus, non hæreticus; peccatum tamen eſt mortale. Et hæc ſunt contra ſpem peccata.

ADDITIONES.

De ſpe D.Tho.in q.diſp.q.4.de virtutibus, & 2.2.q.17.18.Caiet.Bañes, Arragon.ibidẽ, Magiſter cum Schol.3.diſt.26.Vaſ.diſp.2.q.1. tom.3. Azor li.9.c.1.Vig c.11.D.Ant.par.4.11. Sanch. c.33.Regin.l.c. Becanus, de Conink.

De peccatis contra ſpem Azor.c.2. D.Thom. q.20.21.Vig.l.c.§.1. Regin.c.5.l.c.

Caiet.Bañes, Valen.q.3.l.c. par.1.Azor.Sanchez l c.

De præſumptione D.Th.q.21.& alij.Val. p.2. Sanchez l.c.

Diuino præcepto, (quod tamen in Decal.expreſſum non eſt) ad ſperandum adigimur; nam actus virtutum, quæ ad ſalutem ſunt neceſſariæ, nobis præcepti ſunt; ſed actus ſpei eſt neceſſarius. Præceptum eſt partim negatiuum, partim affirmatiuum; illud ſemper obligat (nunquam enim deſperandum eſt) hoc autem, non ſtatim, ac rationis vſus vigere incipit, (vt voluit Bañes q.22 ar.1.) ſed quando grauiores deſperationis impetus animum vexant, per ſe obligat; quia tũc animus ſummè eget, vt ſpe corroboretur, ne deficiat. Val.q.4. p.1. Sanchez num.3. l.c. Extare præceptum de eliciendo aliquando ſpei actum, eſt fide. Vide Pſal.4. ad Titum 2.

De timore quoque filiali extat præceptum, & de ſeruili bono. Vide D.Thom.22.q.22. artic.2. Sanchez nu.4. l.c. De timore Dei Regin. li.17. cap.23.

Deſperatio eſt.) Vide Sanch.li.2.c.33.n.6.

Præſumptio.) Vide Sanchez n.7.

Vtraque autem præſumptio.) Vide Sanchez num.8.

Quid ſit Charitas, & quam neceſſaria ſit. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Charitas quid.*
2 *In amicitia hominis ad Deum quatuor intercedunt.*
3 *Deus quibus modis ad hominem comparetur, et ad quæ neceſſaria ſit charitas.*
4 *Opera bona extra charitatem facta ad quid proſint.*

1 POſt Fidem, & Spem, de Charitate eſt agendum. Sic autem definiri poſſe videtur; *Charitas eſt amicitia hominis ad Deum ſupernaturalis.*

In qua definitione tres ſunt partes.

Prima eſt, *Amicitia.* Eſt autem aduertendũ, ad amicitiam quatuor eſſe neceſſaria.

Primum eſt, vt ſit amor: vbi enim nullus amat, non

non eſt amicus; vbi nullus amor, nulla eſt amicitia.

Secundò, vt ſit amor beneuolentiæ. Eſt amor beneuolentiæ, quo bonum volumus alicui. Velle enim ſibi, vel alteri bonum aliquod, eſt amare ſe, vel alterum amore beneuolentiæ: ipſum verò bonum, quod eſt volitum, dicitur amatum amore concupiſcentiæ. Vt igitur ſit amicitia, debet eſſe amor beneuolentiæ, quo alicui bonum quis velit.

Tertiò, vt ſit amor mutuus, quo ſic amat aliquem, vt redametur: aliàs enim amor non tenet rationem amicitiæ, cum ſolus eſt, nec redamantem habet.

Quartò, vt ſit aliqua conuerſatio inter ſe mutuò amātes: vbi enim nullum colloquium mutuũ eſt, nec conuerſatio vlla, nec aliquid vtriq; commune, non eſt amicitia. Iſta quatuor in charitate ſunt, ob id charitas amicitia dicitur.

2 Secunda pars eſt, *Hominis ad Deum*. Non enim quælibet amicitia charitas eſt; ſed quæ eſt hominis ad Deum ipſum; intercedunt enim iſta quatuor prædicta.

Primò quidem, Deum homo amat.

Secundò, amat amore beneuolētiæ: vult enim Deo bonum. Dices, quod bonũ homo Deo vult? Dico duplex eſſe tale bonum, quòd per charitatem Deo volumus: vnum eſt internũ, quòd in ipſo eſt: puta cum volumus eſſe iuſtum, ſicut eſt; bonum, ſicut eſt; potentem, ſicut eſt, & alia. Alterũ eſt externum, puta, cum volumus ſuam voluntatem in omnibus rebus impleri, omnes ad ipſum conuerti, & ſuum nomen ſemper exaltari: omnia talia ipſi vult, qui eum charitate diligit.

Tertium eſt, mutuus amor: non enim homo Deum diligit, quin à Deo diligatur: immo Deus eſt, qui prior dilexit nos, & cuius amor eſt noſtri amoris cauſa. Eſt tamen diſcrimen notandũ inter amorem Dei, & noſtrum verſus ipſum. Nos enim ei volumus bonum, ſed non damus ei tale bonum, quòd ei volumus (nec enim iuſtum, vel bonum, vel quid tale ipſum facimus; nec ſimiliter abſque ipſo bona externa ei dari poſſunt) at ipſe ſuo amore dat bonum, quod amando vult; dumque amat nos, bonos, & amabiles facit. Sicut, ſi aliquis oculus eſſet, qui quò ſe conuertit, colores dat corporibus, quibus videri poſſunt: talis enim viſibilia corpora facit, & videt. Sic eſt amor diuinus.

Quartò, eſt mutua conuerſatio, in eo quidem, quod ipſe eſt finis noſter, nos autem ad ipſum tēdimus. In eo etiam, quod ipſe ſuam naturam nobis manifeſtauit, & ſuam voluntatem; nos verò, quæ vult, implemus. Ob quam conuerſationem dixit Chriſtus, Ioan. 15. *Non dicam vos iam ſeruos, ſed amicos, quia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis*. Rectè igitur dicitur charitas, amicitia hominis ad Deum: eſt enim amor amicitiæ.

3 Tertia pars eſt *ſupernaturalis*, Deus enim dupliciter ad hominem comparatur.

Vno modo, ſicut finis naturalis, ad quē eſt factus, ſicut etiā aliæ res omnes ſunt propter Deũ factæ; & ex hac parte homo debet amorē naturalem Deo, quem cuncta ſuo modo debent.

Altero modo comparatur, vt finis ſupernaturalis, habendus ab homine per viſionem, & fruitionem. Sic igitur Deum amare, charitatis eſt, ob id dicitur amicitia ſupernaturalis. Similiter etiam, quia talis amor eſt tam eleuatus, vt nullus eum poſſit habere abſque auxilio Dei ſupernaturali. Eſt igitur charitas amicitia hominis, ſeu creaturæ rationalis, (vt etiam comprehendatur Angelus) ad Deum: charitas enim neceſſaria eſt maximè ad duo.

Primum ad finem: nullus enim intrare poteſt in regnum cæleſte ſine charitate, quæ veſtis eſt nuptialis: vnde 1. Ioa. 3. dicitur. *Qui non diligit, manet in morte*. Eſt enim neceſſaria, vt opera noſtra bona efficiantur meritoria vitæ æternæ. Sine charitate enim nullum eſt opus ita bonum, quod dignum ſit vita æterna. Vnde 1. Cor. 13. dicitur; *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*. Charitas enim eſt, quæ bona opera facit meritoria vitæ æternæ. Non tamen ob id, qui in peccato mortali eſt, deſerere debet omnia bona opera moralia, licet per ea non mereatur vitam æternam. Proſunt enim ad multa.

4 Primum quidem, vt homo minus peccet, minuſque Deo diſpliceat, & propterea minus puniatur.

Secūdò, vt conſequatur à Deo bona tēporalia, ſanitatem, honorē, diuitias, filios, & alia; quamuis hæc non mereatur, ſed ſolum eſt quædam congruentia diuina, qua Deus ſecundum ſuam bonitatem non deſpicit vllum bonum opus.

Tertiò, vt cito etiam ad Dominum conuertatur, & à peccato liberetur.

Quartò, vt homo ſit aſſuetus bonis operibus, vt cum poſt ad charitatem peruenerit, non tantam in bono agendo difficultatem patiatur.

Quintò, vt in gloria poſtea exiſtens, ſi per pœnitentiam conuertatur, gaudeat in æternum de tali bono opere. Vtilia igitur ſunt talia opera, vtiliora tamen per Charitatem.

AD-

ADDITIONES.

De charitate, & ei adiunctis. D.Thom. 2. 2. à quæſt.23. vſque ad 46. Bañes, Caiet. Valen. diſp.3. Viguer. c 12. Magiſter, cum Schol.in 3. à diſt.27.vſque ad 37. Azor.cap.3 l.c. D.Anton. 4. par. tit.6. Sanchez, Regin.l.c. c.8 9. De augméto,& diminutione charitatis egregiam habes diſputationem apud Victor.tom.2.Relect. quam Bañes in ſuis Commentarijs in 2. 2. S. Thom. inſerendam iudicauit.

Charitas eſt amicitia.) D.Auguſt.lib.de moribus Eccleſiæ cap.11. definit ſic, *Charitas eſt virtus coniungens nos Deo, qua ipſum diligimus.* D.Tho.l.c. ſic. *Eſt amicitia hominis ad Deum.*

Amicitia.) Vide D.Tho.art.1. & Val.p.2.

Amor beneuolentiæ.) Vide quæ Marcus Tullius in Lælio, Ariſtot.lib.8. Ethic. cap.2.3.4.5. D.Thom.loc.cit.

Charitas enim neceſſaria eſt.) De præceptis charitatis D.Thom. q.44. Caiet. Bañes, Valen. diſp.19.

De vi charitatis, vide quæ Bellarm. lib.2.c.6. de gratia,& lib.arb. De ordine charitatis (quem art.8. ſub præcepto cadere docet) D.Tho.q.26. Valen. q.4. fusè.

Quæſtio eſt; an gratia gratum faciens re ipſa ab habitu charitatis diſtinguatur. D.Tho. 1. 2. q.110. art.3. & lib.3. cap.6. cap.130. Capreol. Ferrar. Caiet. Sot. Valen. tom. 2. d. 8. q. p. 2. (vbi Durandi ſententiam improbabilem vocat) dicunt re,& ratione differre, gratiamq. in eſſentia animæ, charitatem in voluntate, tanquam in ſubiecto, reſidere. Alb.Magn.lib.2 5. d.26.ar.3. Alenſ.3.p.q.69. in 2. ar.4. & alij diſtingui, docent, non realiter, ſed formaliter. Dur. eadem. d.q.1.num.8.nomine ſolum,non autem realiter, aut formaliter diſtingui,ait: Has tres ſententias probabiles arbitratur Card. Bellarm. lib.2. c. 6. de gratia, & libero arbitrio; ſequentem autem probabiliorem: differre ſcilicet,& diſtingui, ratione ſolum; ita vt vnus, idemque ſit habitus, qui, quatenus hominis animum expolit, Deoque gratum efficit, gratia; quatenus verò voluntatem excitat, alacremque ad Deum ſuper omnia diligendum reddit, charitas dicatur: pro hac ſententia allegat Alenſ. q. 12. de pœnit. memb. 3. Richar. lib.2. d.26. q.4. Scot. Mayronem, Gabrielem, Maior. in eadem diſt. Henric quodl.4. q.10. Vegam lib.7. in Concil Trid.c.25.26.27. Probat multis, hanc ſententiam magis cum ſacris litteris, Patribuſque, & Concilij Trident. doctrina conuenire.

Gratia iuſtificat, & de charitate dicitur. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Luc.7. Gratia eſt donorum diuinorum præſtantiſſimum: Et D.Paulus ad Coloſſ.3. de charitate ait. *Super omnia charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Quid amplius gratia poteſt, quàm Deo hominem iungere? & Ioan.1. cap.4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

De natura, & diuiſione gratiæ, Martinus Becanus p.2. Theol. Schol. tit.4.

De peccatis contra charitatem. Cap. IX.

ELENCHVS.

1 *Deus dupliciter conſideratur.*
2 *Deus quomodo, & quantum amandus.*
3 *Amoris quantitas duplex.*
4 *Deus quando diligendus.* 5.
6 *Deus dupliciter diligitur.*

1 QVatuor ſunt præcipua peccata, quæ charitati per ſe, & formaliter opponuntur. Primum eſt contra ipſius ſubſtantiam, hoc eſt odium Dei, omnium peccatorum grauiſſimum. In cuius declarationem aduerte, Deum dupliciter conſiderari poſſe.

Vno modo, ſecundum ſe, vt eſt quoddam bonum infinitum: & ſic à nullo poteſt odio haberi, quia nulla in eo ineſt mali ſpecies.

Altero modo, ratione alicuius effectus (puta vt caſtigat, & punit, vt aliquam pœnam infligit) & ſic poteſt odio haberi, & habetur aliquando. Pueri enim odio habent magiſtrum ea ratione, qua ab ipſo flagris afficiuntur, licet ſecundum ſe odio non haberent. Cum igitur quis in tantum malum prorumpit, vt Deum conſiderans ſibi aliquid mali pœnæ infligere, ipſi malum velit; talis odio habet Deum; & odium hoc, peccatum eſt mortale grauiſſimum omnium, vtpotè contrarium ſummæ omnium virtuti, quæ Charitas eſt.

2 Alterum peccatum eſt oppoſitum Charitati, in modo, cum quis amat quidem Deum, ſed non eo modo, quo amandus eſt. In cuius gratiam aduerte, Deum amandum eſſe propter ſeipſum, quia bonus eſt, & amore dignus; non autem præcipuè propter aliquod creatum, nec propter beatitudinem, nec propter aliud bonum, quod ab ipſo ſperamus. Eſt enim charitas amicitia honeſta, qua amicus amatur propter ſe; cum enim propter aliud amatur, non eſt

vera

vera amicitia. vnde Ariſt. 8. Ethic. ſenes, & iuuenes docet non habere perfectas amicitias. Senes enim amant ob ſuam vtilitatem, iuuenes ob ſuam delectationem, quibus ceſſantibus, ceſſat amicitia. At vera amicitia eſt propter ſe; tali enim amicitia eſt Deus amandus. Cum igitur Deus amatur propter aliud præcipuè, talis amor peccatum eſt mortale, contra Charitatis modũ. Dixi autem præcipuè, quia Deus poteſt amari etiam propter retributiones, ſed minus principaliter. Cùm enim ſic amatur, ob eas, vt, quamuis non eſſent illæ retributiones, adhuc tamen Deus amaretur; talis amor bonus eſt. Sic enim dicit Dauid; *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas, propter retributionem*. At verò cum quis ſic amat, vt finem in alio ponat, (puta, tota cauſa amandi eſt bonum ſperatum; nec amaret Deum, ſi illud non eſſet) peccatum eſt. Non igitur in Deum affectio ponenda eſt ſic, bonum aliud à Deo reſpiciendo.

Tertium peccatum eſt circa quantitatem, cum non amamus, quantum debemus. Debemus autem amare Deum, ſupra omnia, vt nihil plus æſtimemus, quam Deum, nec etiam nos ipſos. Cum igitur aliquis ſic amat aliquid, vt plus velit ipſum, quam Deum, & vellet priuari potius Deo, quam tali re temporali; talis affectus eſt peccatum mortale: Deus enim eſt omnibus rebus anteponendus.

3 Aduertendum tamen eſt, duplicem eſſe quantitatem in dilectione, & amore.

Vna dicitur intenſionis, quæ conſiſtit in feruore, & vehementia quadam ipſius actus.

Altera eſt appretiationis, quæ conſiſtit in eo, quod amatum pluribus, vel paucioribus præfeратur: quod enim pluribus præfertur in ipſo amore, dicitur plus amari, quantum ad appretiationem. Has duas quantitates inæquales aliquando experimur in patribus erga filios. Solent enim maiori intenſione amare natos minimos, quia feruentius, & vehementiori conatu ipſos diligunt, quàm natu maiores, & primogenitos; tamen quantum ad appretiationem plus diligunt primogenitos. cuius ſignum eſt, quod ſi priuandi eſſent vno filiorum, potius vellent mori, quàm primogenito priuari. Deus à nobis ſupra omnia amandus eſt, quantum ad appretiationem, & intenſionem, ſed non eodem modo. Nam quantum ad appretiationem, obligamur amare ipſum plus omnibus, ſub mortali peccato: ipſe enim omnibus præferendus eſt. Nec opus eſt facere ipſas comparationes in particulari, ſcilicet, plus velle mori, pati hoc, vel aliud, quàm Deum offendere; ſunt enim periculoſæ, & potius virorum perfectorum. ſed cum faciendæ ſunt, Deus eſt præferendus omnibus, nihilque vnquam ipſi præferendum. Quantum ad intenſionem verò, non tenemur ſub præcepto ipſum plus diligere; immo aliquando feruẽtius amamus res ſenſibiles, & creaturas. Sanctiſſimum tamen eſt, Deum etiam ſumma intenſione diligere, cum omni ſit amore digniſſimus.

4 Quartum peccatum contra Charitatem eſt, ratione temporis, cum non diligimus Deũ, quando diligendus eſt. Eſt autem aduertendum, inter præcepta affirmatiua, & negatiua, (quantum ad temporis obligationem) hoc eſſe diſcrimen; quod negatiua omni tempore obligant (omni enim tempore tenemur non occidere, non furari, non mœchari) affirmatiua verò non obligant omni tempore, ſed quando oportet. Non enim omni tempore Deus eſt colendus, parentes honorandi, ſed quando oportet, vt ſuis in locis dicemus. Præceptum igitur diligendi Deum, cum affirmatiuum ſit, non omni tempore obligat; tunc enim oporteret perpetuo actu, abſque intermiſſione diligere, quod in iſta vita impleri non poteſt: non igitur obligat, niſi certis temporibus.

Primum eſt, in quo omnes obligantur, ſiue ſint in gratia, ſiue extra gratiam, cum primum ad annos diſcretionis peruenerint, vt iam poſſint de actibus ſuis deliberare, ipſoſque ordinare; tunc tenentur actu ſe, & omnia ſua dirigere in finem vltimum, qui eſt Deus: Chriſtiani quidem in Deum, vt in finem ſupernaturalem: alij in Deũ, ſaltem vt in finem naturalem. Quæ ordinatio non fit, niſi per actum Charitatis, quo Deum omnibus anteponunt; & oppoſitum facere committendo, aut omittendo, eſt peccatum mortale contra iſtud præceptum diligendi; quamuis hoc probabile ſit, & non ab omnibus receptum, ſecurius eſt ita facere.

5 Secundum tempus eſt, in quo homines obligantur ſolùm, quando in mortalis peccati conſcientia ſunt; puta quando tenentur habere contritionem de peccato ſuo: quod maximè fit, cum eſt mortis periculum; & cum ſunt adminiſtraturi ſacramentum aliquod; vel aliquid facturi, quod non debet fieri abſque gratia, vt cantare Euangelium, Epiſtolam in altari. In his caſibus, deficiente copia Confeſſariorum, opus eſt ad contritionem confugere, quæ non habetur ſine Dei dilectione. In hoc tempore omnes conueniunt.

Tertium ponit Soto lib. 2. de iuſtitia, & iure. q. 3.

q.3.art.10. quando aliquis recipit aliquod notabile beneficium à Deo, vel liberatur ab aliquo grauiſſimo malo, vel quando incepturus eſt aliquod opus arduum, quod multum indiget gratia. tunc tenetur, ſi in conſcientia peccati eſt, conteri, & conuerti ad Deum per dilectionem. Hoc profectò videtur probabile, & ſaluberrimum eſt conſilium, frequentes actus dilectionis in Deum ipſum facere. Iſta ſunt peccata contra charitatem. Vt tamen intelligas, quomodo ſunt omnia hæc contra charitatem, aduerte dupliciter contingere Deum diligere.

6 Vno modo, quantum ad actum amoris, puta, cum ipſum amamus.

Altero modo, quantum ad executionem operum, id eſt, cum quæ ipſe vult, facimus. Mandata enim ſeruare, & implere; eſt ipſum diligere. Si primo modo ſumatur Dilectio, & Charitas, ſic quatuor prędicta peccata ſunt cõtra Charitatem. ſi vero poſteriori modo, tunc omnia peccata ſunt contra Charitatem: ſunt enim contra obſeruationem præceptorum, quæ dicitur charitas, & dilectio, quantum ad executionem, & effectum.

ADDITIONES.

Vide D.Thom.à quæſt.34. Caiet. Bañes, Val. q.11 Azor.c.4.lib.9.Vig.§.3.c.12. De præcepto Charitatis Sanchez lib.2.cap.35.Reg.cap.9. De peccatis contrarijs Charitati in Deum Reginal. c.10. in nos, c.11.in proximum, c.12.

Odium Dei peccatorum grauiſſimum. D.Th. q.34.ar.2. Val. p.2.l.c. De odio Dei Azor. l.c. q.6.Nau.c.11.n.18. Sanch.n.10.l.c.

Talis amor.) Nauar.nu.19.l.c.Sylu.ver.Charitas n.7.

Propter retributiones.) Vide Schol.in 3.diſt. 29.ſi præmium ſit cauſa excitans, & impellens ad Deum amandum, non autem finis, iure, ob præmium etiam, amatur Deus. Vide Azor. loc. cit. quæſt.5.

Tertium.) Vide Nauar.nu.19.l.c. Sot.4. d. 17.q.2. art.4. Azor.q.3. l.c. Val.q.4.p.1.2.& q. 19.p.1.

Quartum.) Vide Nau.n.7.Azor.q.1. Valen. q.19.par.1.col.3.vbi de tempore, Lopez. par.1. c.40.Sanch.n.7.8. l.c.

Cum primum eſt annos.) De pueris nondum baptizatis hoc dicit. D.Thom.1.2.quæſt 89.art. 6. Caiet.ibidem, idem intelligit de baptizato; de eadem re Sot.lib.2.q.3.art.10.de iuſt.Lopez. par.1.cap.40. Nauar.num.8.& 18. Barthol.Medina q.89. art.6. at Gregor.de Val.in 1. 2. diſp. 6.q.19. p.3. hanc D. Thomæ ſententiam non improbat penitus, ſed contrariam exiſtimat ſuauiorem. Sanch.num.7.loc.c. probabilius putat, puerum non ſtatim, cum ad vſum rationis peruenit, teneri hoc præcepto dilectionis Dei, & conuertendi ſe ad illum. Franciſcus à Victoria relect.13. fusè diſſerit, ad quod teneatur homo veniens ad vſum rationis, & hæc probabiliter affirmat. Primò, non omnis ad vſum rationis perueniens tenetur ſe in Deum explicitè, diſtinctè, & formaliter conuertere. Secundò, Quilibet talis ſtatim ad actum aliquem tenetur. Tertiò, In bonum ſe eo modo conuertere, tenetur, quo tunc poteſt: videlicet conformiter ad cognitionem, quam habet. Addit corollarium: talem conuerſionem ad bonum ſufficere, non ſolum apud illum, qui Deum nullo modo cognoſcit, ſed apud illum etiam, qui in Dei cultu bene educatus eſt; & in hunc ſenſum D. Thomæ ſententiam de conuerſione in Deum in primo inſtanti vſus rationis, intelligendam putat: id enim vult dicere, quod cum homo actu cogitat, deliberatq. de ſua vita, neceſſe eſt, vt propoſitum habeat ad bonum, ſiue in vniuerſali, ſiue etiam diuinum conformiter ad cogitationem.

Secundum tempus.) Vide Nau. n.8. Sanch. n. 8. 9. vbi nonnullas refert ſententias. Sot. de nat.& gratia lib.1. c.21.

Cantare Euangelium) Sot.4.diſt.2.q.5.ar.6. non putat peccatum mortale recitare Euangelium in peccato mortali.

Tribus modis poteſt quis peccare cõtra præceptum dilectionis Dei. Primò, ſi non eliciat actum amandi Deum, quando debet. Secundò, ſi Deum amet, ſed non debito modo. Tertiò, quando odit Deum formaliter.) Vide Sanch. nu. 10.l.c. Diuturnam vitam deſiderare, licet; at cupere perpetuo viuere in hac vita, lethalis culpa eſt. Vide Sanch.nu.11.l.c.

Tertium.) Vide Sot. l.c.de nat.gratia. Val. t.3. diſp.3. q.19.p.1.

Quando homo tenetur conteri. Vide Sot. 4. diſt.17. quæſt.2.ar.6. Ioan. Med. tit.1.de pœnit.q.6. Greg.de Val.t.2.diſp.7. q.8. p.4. Suarez t.4. diſp.15. ſect.6.

De amplitudine Charitatis, quæ eſt erga proximum. Cap. X.

ELENCHVS.

1 Proximus quis, & finis propter quem Deus eſt diligendus.

2 Bonum ſpirituale proximis curandum. 3. 4.
4 Vita temporalis quomodo curanda.
5 Officia communia proximis præſtanda:

1 Iſta Charitas non ſolum erga Deum eſt, ſed etiam propter ipſum erga proximũ: Omnis autem ille dicitur proximus noſter, qui nobiſcum poteſt eſſe particeps eiuſdem finis, & beatitudinis: qualis eſt omnis homo in hac vita degens, ſiue fidelis, ſiue infidelis ſit; ſiue iuſtus, ſiue peccator; ſiue amicus, ſiue inimicus: omnes enim hi diuina gratia ordinati ſunt ad æternam beatitudinem, niſi culpa ſua amiſerint. Omnes igitur hi diligendi ſunt ex Charitate. Sunt autem diligendi, quantum ad quatuor.

Primum, & præcipuum eſt, quantum ad finem vltimum. Debemus enim velle omnibus beatitudinem æternam, ad hunc ſenſum, vt nullum excludamus ab hac volũtate, nulli velimus beatitudinis priuationem: talis enim voluntas eſt peccatum mortale contra iſtud præceptum. Hoc igitur eſt diligere proximum ſicut ſe, non quidẽ quantum ſe (quia plus tenemur nos diligere) ſed modo eodem, vt eundem finem, quem nobis volumus, alijs velimus, nullum vnquam excludentes à voluntate iſta.

2 Secundum eſt, quantum ad bonum ſpirituale gratiæ, & fidei, vt omnibus velimus, & curemus ſalutem ipſorum ſpiritualem. Quod quidem per dicta tria intelligitur.

Primò, ſi quis proximus eſt in neceſſitate extrema conſtitutus; vel probabiliter vergit in extremam neceſſitatem ſpiritualem fidei, aut gratiæ, quilibet tenetur ei ſuccurrere, etiam cum diſpendio vitæ propriæ temporalis, ſi ſibi probabile eſt profuturum. Verbi gratia, eſt aliquis in mortis articulo, quem probabiliter ſcio non habere contritionem, nec eſſe confeſſum: ſi tamen ego, qui Sacerdos ſolus illi adſum, cognoſco illum probabiliter confeſſurum, & ſaltem illũ atterendum, teneor illum audire, etiam cum periculo vitæ meæ temporalis, puta, ſi forte inimici inſequuntur; quia tempus eſt belli; vel ſi fortè ille laborat peſte, vnde contraham, ſi acceſſero; vel ſi aliud ineſt periculum. Rurſus, eſt aliquis inter hæreticos, vel infideles, qui in ſuo errore eſt, quia non habet docentem veritatem: ſi alicui ſit probabile profuturum, ſi neceſſitas ſit extrema, quia eſt ſumma docentium inopia, tenetur etiam cum vitæ periculo docere. Rurſus, ſi ſcio mea correctionẽ profuturum alicui, vt à peccato diuturno liberetur, nec ſunt alij, qui faciant, aut velint facere; teneor corrigere, non obſtante periculo vitæ. Per hos facilè eſt de alijs caſibus iudicare.

3 Secundò, extra extremam neceſſitatem, ſi quis ſine detrimẽto vitæ, honoris, aut rei, aut cũ paruo detrimento poteſt alium iuuare, tenetur ſub mortali: ſi verò abſque notabili prædictorũ detrimento non poteſt, non tenetur. Verbi gratia, eſt homo diues in ciuitate, qui ſcit aliquem pauperem ob inopiam velle exponere filias: ſi ipſe poteſt abſque detrimento notabili ſubuenire, tenetur ſub mortali, licet alij diuites ſint in ciuitate eadem, qui poſſint id facere. Si tamen non poteſt ſine graui detrimento familiæ ſuæ, non tenetur, niſi ſit extrema neceſſitas; vt ſi illi conſtaret, nullum alium velle ſuccurrere, & iam illum patrem omnino propenſum ad exponendas filias: tunc enim tenetur etiam cum notabili detrimento ſuccurrere.

4 Tertiò, quibus ex officio incumbit ſaluti ſpeciali aliorum prouidere (quales Curati, & Epiſcopi, & paſtores ſunt) tenentur cum periculo vitæ, etiam extra extremam neceſſitatem ſuccurrere; & non ſolum hoc, ſed etiam inquirere eos, qui in ſuo grege ſimilibus neceſſitatibus laborant. Alij enim, quibus ex officio non incumbit, non tenentur inquirere, ſed oblatis neceſſitatibus ſuccurrere. Vnde Curatus tempore peſtis non poteſt fugere, & relinquere oues abſque ſacramentis, licet ſe ſciat peſte inficiendum, & Epiſcopus tempore etiam hæreſis non poteſt fugere, & relinquere oues decipi, ſed ponere animam pro ouibus, niſi in vtroque caſu alia ratione ſufficiẽter ouibus prouideretur aliorum miniſterio, &c. Ita igitur intelligendum eſt illud ſecundum, quod diximus circa modum, quo diligendus eſt proximus. Tertium eſt, quantum ad vitam temporalem, vt non ſolùm velimus vitam, ſed etiam curemus: quod ita explicandum eſt. Primò, ſi quis eſt in extrema neceſſitate vitæ temporalis conſtitutus, & alius poteſt cum diſpendio rei temporalis etiam graui ſuccurrere; tenetur ſub mortali ſuccurrere. verbi gratia, ſi quis inter infideles eſſet occidendus, quia non reddit centum aureos: ſi quis adſit, qui eos poſſit dare, tenetur dare, vel mutuo, vt ipſum liberet à morte temporali. Secundò extra neceſſitatem extremam, ſi quis poteſt ſine notabili detrimento ſuccurrere proximorum neceſſitatibus, tenetur, & in hoc caſu eſt præceptũ de eleemoſyna. Cum notabili vero detrimento non tenetur, puta, non debet ſtatum ſuum mutare, nec conuenientem familiam amittere. Tertio, vitam alterius temporalem non tenetur ſal-

ſaluare cum diſpendio propriæ vitæ : ſi tamen velit, poteſt, & eſt actus bonus, & meritorius, verbi gratia. Sunt duo in mari, vnus eſt abſque tabula, vnde neceſſe eſt ſubmergi, alter habet: poteſt hic dare alteri, ſed non tenetur. Idem in extrema cibi neceſſitate duorum, vno habente cibum, poteſt hic alteri dare. Rurſus, periculo imminente vni duorum, poteſt vnus illud ſubire, vt alter ſaluetur. Aduertendum tamen eſt in hoc caſu, quod cum talis perſona eſt multæ vtilitatis erga rempublicam, vel erga familiam, alter vero non eſt talis; non licet illi ita vtilem vitam commutare pro homine inutili. niſi fortè talis inutilis verſetur in periculo æternæ damnationis: liceret enim in tali caſu vitam commutare propriam pro illius vita, ne in æternum periret; ſi tamen eſſet probabilitas emendationis, & reſipiſcentiæ talis hominis.

5 Quartum eſt, quantum ad officia communia, quæ alijs hominibus exhibentur: dicitur hoc maximè propter inimicos, quibus non ſunt ſubtrahenda beneficia communia. Voco autem communia ea, quæ multis exhibentur, propter cauſam aliquam eis communem; puta, quia pauperes, quia homines, quia conſanguinei, &c. Cum igitur inimicus in eadem ratione conueniat, non ſunt ei ſubtrahenda communia beneficia; vnde ſi quis fundens orationes generales ad Deum pro omnibus, inimicum ſubtraheret, peccaret. Rurſus ſi quis in eadem domo manentes alloquitur; ſi inimicus in eadem domo manet, tenetur alloqui; ſimiliter, ſi in eodem Collegio. Rurſus ſi quis eleemoſynas largitur alicui communitati, non poteſt abſque peccato ſubtrahere eam inimico; ſimiliter tenetur ſalutare, ſi ante ſalutabat, aut ſalutantem reſalutare. Iſta, & ſimilia communia beneficia non ſunt ſubtrahenda; Liceret tamen in vno caſu ſubtrahere, dummodo ſcandalum non eſſet, puta, ſi ex tali ſubtractione ſperaretur probabiliter inimici correctio, & reſipiſcentia ſpiritualis. Particularia autem beneficia, qualia ſunt quæ amicis ſolent exhiberi (vt familiares colloqutiones, & ſimilia) non tenetur homo inimicis exhibere, quãuis ante exhibuiſſet, dummodo tamen non ſequatur ſcandalum. Rurſus, tenetur homo officia illa etiam inimicis exhibere, quæ ſunt ſecundum quandam iuſtitiam. Pater enim filijs debet ſua officia exhibere; & filij reuerentiam patribus, quamuis intercedat inimicitia; ſimiliter ſerui dominis, & domini ſeruis; maiores inferioribus, & è contra. Aliquando tamen licet ex parte ſuperiorum, patrum, dominorum, negare ſua officia ad tempus inferioribus, in pœnam peccati eorum, poteſtque pater filium inobediẽtem, vel qui commiſit aliquid in ipſum, domo expellere ad tempus in pœnam, dummodo malum ſpirituale non ſequatur, vel alia grauia mala, aut ſcandalum. Rurſus omnes tenentur inimicis iniuriam remittere, quantum ad odium, & voluntatem mali; ſed non tenentur remittere debitam ſatisfactionem; immo aliquando melius eſt non remittere. Vnde vidua pauper, filios habens, quos ſuſtentare non valet; non tenetur viro homicidæ remittere, niſi iuſtum alimentum ſubminiſtret, cum poſſit. Similiter cum homicida homo eſt iniquus, non tenetur deſiſtere à cauſa, immo ipſam ſequi debet, donec ſuſpẽdatur; depoſito tamen odio ipſius perſonæ, & ſolum ob iuſtitiæ zelum. In componendis igitur pacibus, & litibus odij depoſitio curanda eſt, ſed non petenda ſatisfactionis remiſſio, niſi iuſta ſit.

ADDITIONES.

De hac re D.Tho.quæſt.25.2.2.Caiet.Bañes, Valen.q.19.par.3.Viguer.ver.4.

Primò ſi quis.) Vide Nauar.c.24.nu.9.Lopez cap.57.par.1.D.Tho.quæſt.26.art.5.Val.diſp 3. quæſt.4.art.3.

Tertiò.) Valen.l.c.

Quartò) Vide Nauar.cap.14.nu.9.Silu.charitas nu.3.D.Tho.q.25.art.9.Bañes, Caiet.ibid.

Rurſus.) Vide Sylueſt.l.c.nu.4.

Puero morienti ſine baptiſmo teneris baptiſmum adminiſtrare, cum vitæ periculo. Fumus ver. Epiſcopus nu.4. Val. q.4. l.c. Vide Petrum Nauar.lib.2.c.3.nu.144. de reſtit. Lopez par.1. cap.67. quam ſententiam improbat Sot. de ratione teg.m.2.q.2.

De modis, quibus proximo poſſumus velle malum temporale, & de ſchiſmate. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Caſus quibus licet aliquem odio habere. Item quid ſchiſma.*

2 *Schiſma duplex interius, & exterius.*

1 QVamuis vnuſquiſque teneatur proximũ diligere, nulli malum volendo, vt dictum eſt; ſunt tamen aliqui caſus, in quibus licet malum velle, ſeu odio habere aliquem.

Quorum primus eſt, ratione peccatorum ipſorum. Licet enim odio habere aliquos, ratione iniqui-

iniquitatis,iuxta illud Pſalm. *Iniquos odio habui.* Secundus eſt: licet etiam velle,& deſiderare malum temporale alicui, ſolùm ob ſpiritualem emendationem ipſius,vt ſi quis eſſet ſuperbus,& incorrigibilis, liceret deſiderare illi infirmitatem, vel pecuniarum amiſſionem,vel aliud malum temporale, per quod probabiliter ſperari poſſet ipſius correctio.

Tertius eſt, bonum ſpirituale communitatis, & aliorum. Licet enim hæreticis alios peruertentibus,& incorrigibilibus deſiderare mortem temporalem à Domino, vt de medio tollantur ne alios perdant ſecum.

Quartus eſt ob iuſtitiam, licet enim peruerſis hominibus comprehenſis à iudice deſiderare ſuſpenſionem, ob zelum iuſtitiæ, & vt à iudice comprehendantur, & caſtigentur, vt compleatur iuſtitia. In omnibus his caſibus ſemper obſeruandum eſt,ne deſiderium hoc mali ſit ob ipſam perſonam: tunc enim malum eſſet contra proximi dilectionem: bonum eſt, ſi tantum ſit propter prædictos fines. Contra hanc charitatem proximi vnum eſt peccatum, puta ſcandalum,de quo inferius diſcutiemus: nunc tantum de ſchiſmate dicendum eſt. Eſt autem ſchiſma contra charitatem, qua parte eſt vnio quædam fidelium inter ſe, in ordine ad vnum caput. Eſt enim amoris, & charitatis, vnire voluntates diuerſas. Schiſma igitur, vt ad præſens ſpectans, eſt *rebellis, & ſpontanea ſeparatio ab vnitate Eccleſiæ.* Cum enim quis non vult obedire Eccleſiæ, aut Pontifici ſpontanea rebellione, dicitur ſchiſmaticus; & tale peccatum ſchiſma eſt, quaſi ſcindens,& diuidens hominem à communione charitatis.

2 Schiſma, vt hæreſis, aliquando interius committitur abſque opere exteriori, aut verbo; & tunc peccatum mortale eſt, ſed nulli cenſuræ ſubditum.

Aliquando interius ſimul, & exterius eſt: & aduerte, quod aliquando eſt cum hæreſi, aliquando ſine illa. Cum enim eſt error in intellectu contra fidem,eſt hæreſis,& ſchiſma;vt qui ſe ſeparat ab obedientia Papæ, qui non credit eius poteſtatem talis ſchiſmaticus reputatur pro hęretico,& eiuſdem ſubſtat pœnis.Aliquando tamen eſt purum ſchiſma, cum non eſt talis error in intellectu; vt qui credens quidem poteſtatem Papæ, tamen paſſione aliqua motus ab illius obedientia ſe ſubtrahit,iſte eſt purè ſchiſmaticus: nam ſchiſma eſt contra vnitatem charitatis, non contra fidem,& tale ſchiſma ſubſtat excommunicationi Papali in Bulla Cœnæ Domini, & à iure, quod habetur c.licet.de elect.& c.nulli d. 19.

ADDITIONES.

Tertius eſt.) Nauar.c.15 nu.10.

Schiſma.) De hoc D.Th.q.39. Caiet.Bañes ibid.Val.q.15.d.3.to.3 Vig.c.12.§.3.verſ 8.Sanchez lib.2.c.36.de ſchiſmate, & cenſuris ei annexis. Regin.lib.17.c.12.Prax.For.Pœnit.

De ſchiſmaticis Azor.l.8.c.20.tom.1.

Excommunicationis.) Quidam aiunt,Schiſmaticos non eſſe excommunicatos,ipſo iure.Vide Azor. q.6. l.c. Schiſmaticos irregulares eſſe, aiunt quidam, negant alij. Azor nu.6.

De primo Decalogi præcepto. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Præcepta in duas partes diuiduntur; & tria ponuntur quæ à mortali excuſant.*

2 *In adoratione tres ſunt actus.*

3 *Quinam eorum actuum ſit adoratio.*

1 Antequam ad ſingula Decalogi,præcepta explicanda deſcendamus, aliqua ſunt notanda.

Primò,iſta decem præcepta in duas eſſe diuiſa partes: quædam verſantur circa diuinum honorem immediatè, qualia ſunt tria priora, quæ dicuntur primæ tabulæ: quædam circa vtilitatem proximi, qualia ſeptem poſteriora,quæ dicuntur ſecundæ tabulæ. Fuerunt enim in duabus tabulis Moyſis digito Dei deſcripta. Licet alij plura ponant in prima tabula, ſed quod diximus, videtur probabilius.

Secundò eſt notandum,omnia,quæ ſunt contra aliquod mandatorũ,horum,eſſe peccata mortalia,niſi vna trium cauſarũ excuſet; tunc enim erunt tantum venialia. Prima eſt leuitas materiæ. Cum enim parua eſt materia,non eſt mortale. Vnde qui aſſem furatur, contra præceptum facit,ſed qui parua eſt materia,non eſt mortale; & qui imponit falſum alicui leue,contra præceptum facit,ſed ob leuitatẽ materiæ non eſt mortale.Nõ tamen leuitas materiæ ſemper excuſat: nam falſum iuramentum etiam in leui materia mortale eſt. Dicemus tamen de hoc in ſingulis. Secunda eſt,defectus deliberationis: tunc enim actus dicitur deliberatus, cũ in noſtra eſt poteſtate,vt poſſimus facere,& non facere. Iſta deliberatio plena eſt neceſſaria in mortali peccato. Cum autem eſt ſemiplena,nec integra,ſit veniale: vt,qui alterius vxorem concupiſcit,ſed motu

repentino,

repentino,& non ex pleno voluntatis conſenſu. Similiter qui occidere vult, ſed nõ actu deliberato perfecte. Tertia cauſa eſt, defectus pleni vſus rationis, qualis eſt in ſemidormientibus, quibus pollutiones accidunt, ſed non eſt perfectus vſus rationis. Similiter in aliquibus infirmitatibus, in quibus homo aliquando percutit alios, ſed quia non eſt integer vſus rationis,non eſt mortale. His igitur tribus cauſis, opus, aut actus contra præceptum, ſolet fieri veniale,cum tamen ex genere mortale ſit.

2 Tertio eſt notandum,iſta precepta non obligare homines ad finem præceptorum, qui eſt charitas;ſed ſolum ad actum incluſum in præcepto: v.g. non occidere,obligat hominem,vt non occidat. non tamen ne occidat ex charitate. Similiter in alijs omnibus. Sicut etiam ieiunium non obligat ad finem, qui eſt maceratio carnis, & eleuatio mentis; ſed tantum ad ipſum actum; vnde impletur præceptum extra charitatem, licet non ſit meritoria talis impletio, niſi ſit cum charitate, quæ dicitur finis,& modus præceptorum. Et hoc eſt quod alij dicunt, impleri præceptum poſſe quo ad ſubſtantiam, ſine charitate; non tamen quo ad modum.

In primo igitur præcepto,quod eſt, *Vnum cole Deum*, præcipitur latria, ſeu adoratio Dei. Pro cuius explicatione aduerte, in adoratione eſſe tres actus.

Vnus eſt intellectus, quo cognoſcimus excellentiam, & ſuperioritatem alicuius qui adorandus eſt.

Secundo eſt voluntatis, quo nos ei, ſubijcimus, & ſubſternimus.

Tertius exterior,quo talẽ ſubiectionem ſignificamus,vt genuflexio,capitis nudatio,& ſimilia.

3 Primus non eſt adoratio; Dæmones enim cognoſcunt Deum eſſe ſuper omnia, non tamen adorant. Eſt tamen talis actus in adoratione neceſſarius; quia voluntas non ſe ſubdit, niſi excellentiam cognoſcat eius,cui ſe ſubdit. Secundus eſt ipſa adoratio, qui eſt actus religionis. Tertius eſt effectus adorationis. in tantum enim iſte tertius ad adorationem pertinet. inquantum ab interiori procedit, alias eſt illuſio,& irriſio. Vt igitur Deus adoretur, iſti actus neceſſarij ſunt. Primus eſt, intellectus, quo debemus Deum cognoſcere, vt ſummum Dominum, ac totius eſſe principium. Secundus voluntatis, quo illi, vt tali nos debemus ſubijcere. Tertius eſt, quo iſtam proſternationem exprimimus, quod maximè fit per Miſſæ ſacrificium: totus enim populus Chriſtianus Miſſam offert per Sacerdotem; & per ſacrificium quod ſoli Deo debetur, ſuam exprimit internam adorationem: ſimiliter per alias humiliationes exteriores. Sic igitur Deus eſt adorandus. Actus primus eſt fidei,nec ad hoc pertinet præceptum, ſed ſupponitur. Actus ſecundus eſt vera adoratio, & hæc præcipitur: ſimiliter,& exterior hanc exprimens, quæ duo ad religionem pertinent. Hoc præcepto,nõ ſolum adoratio, ſed inuocatio,honos,laus Dei,& alia, quæ ad religionem ſpectant, continentur.

ADDITIONES.

De Decalogo multas dubitationes habes apud Sot.lib.2.de iuſt.q.3.4. Vide D. Thom. & Caiet. 1.2.q.100.& 2.2.q.122.Val.to.2.d.7.q.7. p.4. De Decalogo extat opuſculum Phil. Iudæi; qui auctor caute legendus; præbet enim interdum incautis anſam erroris. In præcepta decalogi Azor.Sayr. in Claui Regia, Sanchez in op. mor.Val.Reginal.2.prax.for.pœn. Fernandez in exam.Theol.mor. Morte raptus Sanchez omnia Decalogi præcepta explicare,non potuit.

Niſi vna trium.) Vide Nauar.prælud.9.n.11. D.Tho.Caiet.1.2.q. 88.art.6. Val d.6.q.18.p.3. Lopez p.1.c.2.

Tertio,& c. ad finem,&c.) Finis legis non cadit ſub præcepto, ſed medium, quo ad eum peruenitur, eſt regula.Sot.l.c.q.3.ar.9. ſi ſit aliud à re præcepta, inquit Nauar.c.13.nu.2.ex D.Tho. 1.2.q.100.ar.9. modus virtutis ſub legis præcepto cadit. Vide etiam Sot.l.c.& art.10.

Primo præcepto.) Vide D.Thom. 2.2.q.122. ar.2.Sot.q.4.ar.2.Nauar.c 11.à nu.22.Catechiſ. Roman.Azor toto lib.8.tom.1. Caniſ. in Catechiſ.Sanch. Sayr.l.c.

De adoratione D.Thom.2.2.q.84. Caiet.Arragon.Val.d.6 q.3.Azor.lib.9.c.5.tom.1.Suarez to.1.de virt.& ſtatu relig.lib.4.Vaſquez de cultu adorationis.Sayr.lib.4.Clau.Regię.Leſſius de iuſt.lib.2.c.38.

De Blaſphemia, & Impietate. Cap. XIII.

ELENCHVS.

1 *Laus quid, & eſt duplex.*
2 *Blaſpemia quid & fit dupliciter.*
3 *Deo per blaſphemiam duobus modis, maledicitur.*
4 *Blaſphemia an ſemper peccatum mortale.*
5 *Blaſphemia quando hæreſim continent.*
6 *Blaſphemia ad ſanctos extenditur.*

7 Creaturis quot modis maledicatur, & quod peccatum ſit impietas.

1 NVnc de peccatis, quæ contra iſtud præceptum ſunt, agere oportet. Cumque in hoc præcepto Religio Chriſtiana contineatur, peccata contra Religionem ſub iſto continentur præcepto prohibita: quorum vnum eſt blaſphemia. Eſt autem blaſphemia contra Dei laudem, contra S.Tho.2 2.q.13 qui putat blaſphemiam contra confeſſionem fidei eſſe. Hoc autem notum fiet, ſi primum, quid laus ſit, intelligatur. Laus eſt *manifeſtatio alicuius excellentiæ cum affectu voluntatis*: cum enim excellentias, & perfectiones alicuius notificamus, & dicimus, tunc laudamus ipſum, ſi tali notificationi cordis affectum cõiungamus, qui nos prouocet ad talem manifeſtationem. Eſt igitur laudare Deum, excellentias, & perfectiones eius manifeſtare cum voluntatis affectu. Eſt autem duplex laus, & interior, quæ fit ſolo corde, quæ à nobis, & ab Angelis fit Deo: & exterior, quæ cum voce profertur. vtraque multipliciter fit.

Per modum quidem enunciantis, cum propoſitionibus laudamus dicentes, *Deus magnus, & ſanctus, & Dominus*.

Per modum deprecantis, cum orationes fundimus.

Per modum imperatiui, cum dicimus, *Benedictus ſit Deus. Gloria in excelſis Deo*.

2 Per modum admirantis, vt, *Quam admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra!* His modis contingit laus. Cum huic igitur opponatur blaſphemia, hæc erit quædam maledicentia contra Deum, ex malo voluntatis affectu. Ille autem dicit malum Deo, qui aufert bonũ, quod habet, negando: vel imponit malum, quod non habet, affirmando, vt qui dicit, Deus non eſt bonus, non eſt iuſtus, Deus eſt improuidus. Fit autem dupliciter (ſicut, & laus) corde interius, ore etiam exterius, quæ eſt conſummata blaſphemia, & vtroque modo tripliciter.

Per modum quidem enunciantis, vt in dictis exemplis.

Per modum deteſtantis, vt qui dicit, ſit Deus maledictus, pereat Deus, & per modum irridentis, vt illi dicebant: *Vah, qui deſtruis templum Dei*.

3 Eſt autem maximè hic aduertendum, dupliciter contingere, per blaſphemiam Deo maledicere. Vno modo formaliter, cum expreſsè, & apertè mala damus Deo, vt in omnibus exemplis propoſitis. Altero modo virtualiter, cum occultè damus Deo malum, licet non id omnino exprimant verba; vt, qui dicit, ad deſpectum, blaſphemat, quia facit Deum impotentem: dicit enim ſe aliquid facturum, velit nolit Deus. Similiter, qui dicit: *ad corpus Dei, & al ſangue di Dio*, vel iniurioſè nominat aliquas partes; tunc ſi per modum ſpernentis dicit, eſt blaſphemia, quia ponit in Deo iſta, tamquam contemptibilia, & vituperatione digna, quod non eſt. Si tamen dicat tantùm per modum iuramenti, non eſt blaſphemia. vtroque autem modo, ſiue formaliter, ſiue virtualiter, blaſphemia eſt. Ex his ergo facilè habetur, quid ſit blaſphemia, & quot modis contingat Dei blaſphemia.

4 Circa peccatum autem blaſphemiæ notandum eſt, non ſemper eſſe mortale, quamuis ſit ex genere ſuo: aliquando tamen fit cum aduertentia, & deliberatione; vt cum homo cognoſcit, & aduertit eſſe blaſphemiam, tamen eam profert. Aliquando fit ſine aduertentia, vt, cum homo ira aliqua, vel alia motus paſſione, non aduertens verba, quæ proferebat; protulit blaſphemiam. Priori modo eſt peccatum mortale, poſteriori verò non ſemper, niſi cum homo eſt aſſuetus blaſphemare, nec vult emendationem. Qui enim ita malè aſſuetus eſſet, nec vellet emendare ſe, peccaret tunc mortaliter, quia eſſet in culpa præcedenti, quia non abſtulit occaſionem peccati. Qui vero non habet talem aſſuetudinem, vel, ſi habet, iam emendare ſe curat, & deſiderat, non peccat mortaliter, ſed venialiter.

5 Blaſphemia autem aliquando eſt cum hæreſi, aliquando ſine hæreſi. Quando quis aſſentit intellectu his, quæ corde, vel ore dicit; eſt hæreticus, & blaſphemus: vt, ſi dicens Deum improuidum, ita aſſentit, hæreticus ſimul eſt, & tunc incidit in cenſuras hæreticorum, de quibus diximus iam: ſi verò non ita credit, nec aſſentit, vt dicit (non enim idem eſt credere, & dicere etiam corde) tunc eſt tantum blaſphemia. Quamuis autem blaſphemia ſit ſine hæreſi, eſt tamen horrendum peccatum, adeò vt Dominus dixerit irremiſſibile: non quod non remittatur, ſed quia vix remittitur, aut nimis eſt indignum, vt remittatur; & blaſphemis, quando erat publica blaſphemia, eſt ſeuera pœnitentia impoſita, cap. ſtatuimus, de maledic. quæ triplex eſt.

Prima, vt ſeptem diebus Dominicis maneat in foribus templi, dum ſolemnia celebrantur, & ſeptima Dominica, vt abſque pallio, & calceamentis, & cum corrigia in collo.

Secun-

Secunda, vt ſeptem diebus Veneris ieiunet in pane, & aqua, & non intret in Eccleſiam.

6 Tertia, vt alat tres pauperes ſingulis illis diebus; & ſi non poteſt, ſaltem duos: aut ſi non duos, vnum: & ſi non vnum, ſaltem in aliam pœnitentiam commutetur. & vlterius, ſi diues eſt, ſoluat quadraginta ſolidos: ſi non hoc poteſt, triginta: ſi non hoc, viginti: ſi non hoc, quinque. Vbi vides rigorem iuris oſtendere grauitatem peccati. Hoc etiam eſt officium damnatorum, ſicut beatorum, laudare ſemper Deum. Non autem exiſtimes blaſphemiam ſolum eſſe contra Deum; extenditur etiam ad Sanctos, vt enim laudare Sanctos, eſt virtus; ita peccatum eſt, & blaſphemia, illis malum dicere: vnde eodem modo eſt mortale, & ſub cenſura canonum contentum. Præcipuè autem grauiſſimum eſt inter omnia peccata, quæ contra Sanctos ſunt, contra beatam Virginem blaſphemare. Contingit etiam contra alias creaturas deprecari, eis maledicendo, vel imprecando; quæ impropriè vulgo dicitur blaſphemia. Et hic eſt aduertentia adhibenda. Creaturæ enim hæ aut rationales ſunt, aut irrationales: ſi rationales, dupliciter poſſunt maledici. Vno modo interius, deſiderando malum, quod imprecamur: vel exterius, volendo illas iniuria afficere: & tunc, cum malũ eſt graue, eſt mortale: vt, qui dicit ſuſpendaris, moriaris mala morte, peccatum eſt mortale, cum interius iſta deſideramus proximo euenire: cum verò non, ſed ſolùm in exteriori eſt blaſphemia, modo quo ſupra, eſt veniale. Si verò irrationales ſunt, non ſemper eſt mortale, vt maledicere, pani, vino, libris, vineis, & alijs.

7 Quadrupliciter poſſumus his maledicere. Vno modo, conſiderando vt creaturæ ſunt Dei, & hac intentione maledicendo; & ſic eſt mortale, & blaſphemia, ſiue rationabiles, ſiue irrationabiles ſint. Altero modo, ratione creaturæ rationalis, cuius ſunt (vt maledicere vineis, quia illius ſunt, vel huius) tunc ſi interius male deſideramus propter dominum talis rei, mortale eſt, ſicut diximus de ipſa creatura rationali. Tertio poſſunt conſiderari ſecundum ſe: & tunc maledicere his, vt dixit Caiet. verb. maledictio, eſt actus otioſus, atque peccatum veniale. Quarto poſſunt conſiderari ratione mali illati ab ipſis: & ſic poſſunt maledici, & eſt actus licitus: non enim eſt hoc tam maledicere creaturæ, quam malo. Sic Iob diei, & Dauid montibus maledicebat. Ex his habes, quod de blaſphemia ſentiendum eſt.

Aliud eſt peccatum contra hoc præceptum: quod impietatis dicitur, & eſt oppoſitum honori, quem debemus Deo, & Sanctis, ſicut blaſphemia eſt oppoſita laudi. Pietas enim eſt, qua Deũ & Sanctos reueremur: cum igitur ipſos inhonoramus, dicitur peccatum impietatis: vnde imagines conculcare, reliquias Sanctorum ſpernere, opera in Deum iniurioſa facere, ad hoc ſpectant peccatum: cui ſi error accedat intellectus, eſt etiam hæreſis: ſecus non, vt ſupra.

ADDITIONES.

De blaſphemia Nauar. cap. 12. à n. 81. D. Tho. 2.2. q. 13. Caiet. Bañes, Val. diſp. 1. in 2.2. q. 13. Azor. lib. 9. cap. 28. Vig. §. 6. cap. 10. Sanchez fusè lib. 2. oper. mor cap. 32. Suarez l. c. num. 3. lib. 1. cap. 4. Sayr. in Claui Regia lib. 6. cap. 16. Regin. lib. 18. cap. 14. Leſſius lib. 2. cap. 45. Comit. lib. 4. quæſt. 9. reſp. mor. Summularij ver. Blaſphemia, Fernand. Pet. Gregor. Thol. in Syntagm. Vt. Iu. lib. 33. cap. 12. Filliucius.

Contra S. Thom.) Confeſſio fidei duplicem habet ſignificationem: primo modo ſignificat aſſertionem fidei, cui infidelitas; ſecundo modo, laudem, & honorem diuinum, cui blaſphemia contraria eſt: de hac loquitur D. Tho. teſte Bañes com. in art. 1. q. 13. Vide etiam Azor. q. 1. l. c. Couar. in cap. Quamuis de pactis par 1. §. 7. n. 8. exiſtimantes, blaſphemiam eſſe contumelioſum dictum religioni oppoſitum: idem, ferè Suarez l. c. nu. 7. qui blaſphemiam fidei confeſſioni opponit, cum D. Thoma; & religioni, (formaliter, & propriè loquendo) qua Deum, Sanctoſque reueremur.

Fit autem dupliciter.) Vide Val. p. 1. l. c. Azor. q. 3.

Non ſemper eſſe mort.) D. Tho. art. 2. Val. p. 1. Nauarr. nu. 84. Silu. Blaſphemia q. 4. Ex ſola leuitate materiæ blaſphemiam non eſſe venialem, docet Suarez, & Sanchez nu. 40. l. c.

Niſi cum homo.) Vide Nauar cap. 12. n. 84. Sanchez lib. 2. cap. 32. nu. 43.

Aliquando cum hæreſi.) Vide Sanch. nu. 3. l. c.

Extenditur etiam ad Sanctos.) Nauar. Bañes, Azor q. 4 Val. l. c. D. Tho. ar. 1. ad 2. Sanch. n. 27. loc. cit. blaſphemiam in Sanctos à blaſphemia in Deum ſpecie differre, quidam putant. Vide Azor. q. 10. negat Sanch. nu. 38.

Creaturas.) Nauar. nu. 86. Sanch. nu. 14. l. c.

Sanguinem, aut corpus Dei, ex indignatione, appellantes non iudicat blaſphemos Caiet. verb. blaſphemia in ſumma, & Val. l. c. Deus enim verè carnem aſſumpſit. Vide Sanch. n. 59. Multos blaſphemiæ modos habes apud Sanchez eundem à num. 11. loc. cit.

Blaſphemias inter ſe ſpecie non differentes, differre tamen ita notabiliter interdum, (quo ad ſceleris grauitatem) vt hæc circumſtantia explicanda ſit;(vt in furto quantitas ablatæ rei) exiſtimat Bañes l.c.ex Caiet.Suar.c.6.n.18.blaſphemias differre ſpecie, probabile putat, Sanch. nu.39.in duobus caſibus blaſphemias ſpecie differre, ait: primò, cum ſunt hæreticales: ſecundo, cum, ex odio Dei formali, proferuntur: at, quoniam circumſtantiæ notabiliter aggrauantes explicandæ ſunt,blaſphemias confuse fateri,non eſt ſatis. Vide Sanch.l.c.

De blaſphemijs in Spiritum ſanctum D.Tho. q.14.Bañes,Caiet.Val.q.14.

De pœnis contra blaſphemos Suar. l.c.cap.7. Diaz in prax.crim.Pet. Greg.Tho l.l.c.

Qui iurat verè,vel falsò per Deos Gentilium, (vt per Martem, Mercurium,) blaſphemus eſt, (eſt enim idololatria, honorē Deo vero debitū Dijs falſis exhibere) niſi ioco, aut ad eos irridendos id faciat. Vide Sanchez nu. 9. Suarez, c.6.nu.13.l.c.Sot.lib.8.de iuſt.q.2.art.3.

Blaſphemat etiam, qui, iurans per creaturas, in ijs ſiſtit; non autem, vt in illis Deus Creator relucet; Sanchez nu.10.l.c.

Vituperia in res ſacras, in diuinum cultum & in alia ad Deum relata, blaſphemiæ ſunt. Cord.lib.1.q.13.art.1.Sanch.nu.22.

Eſt etiam interior blaſphemia, quando quis mente blaſphemat. Vide Suar.c.4.nu.3.l.c.

Blaſphemos dicas, qui iurant per pudenda membra Chriſti, aut Sanctorum, vel qui ea inhoneſtè appellant. Sanchez nu.28.

Iurare per honeſta membra Chriſti, non eſt blaſphemia, blaſphemat, qui iurat per membra Dei, intendens attribuere Deo, vt Deus eſt, membra.Sanch.nu.29.

Non eſt blaſphemia membra Chriſti nominare, ex indignatione: eſt tamen irreuerentia, idem nu.30 l.c.

Qui humanam veritatem æquat Diuinæ, dicens. Hoc verum eſt, ſicut Deus homo factus eſt, & ſimilia, blaſphemat, ſi intendat, tam certam eſſe veritatem humanam, quam certa eſt diuina; non autem ſi id dicat, per quandam ſimilitudinem. idem nu.31.

Hæreticalis blaſphemia (etiamſi deſit conſenſus hæreticus internus) habet duplicem malitiam;hæreſis illa externa confeſſioni fidei,blaſphemia Religioni oppoſita eſt.Suarez c.6.nu.8. Sanch.nu.38.l.c.

Blaſphemanti, ex praua conſuetudine, differendam abſolutionem, (ſi alias in confeſſione admonitus non reſipuit) cenſent nonnulli: at an hoc faciendum, ex confeſſarij prudentia pendere,puto, cum Sanchez,nu.45.ſi id laturum æquo animo pœnitentem, putarem, eiſque ſpiritualem fructum allaturum, differendam, non negarem.

Qui blaſphemantem audit, tenetur eum grauiter increpare; etiamſi nulla ſit emendādi ſpes. Ita ex Conc.Later.ſeſſ.9.§.Ad abolendum.Nau. Pet de Ledeſ.Lopez: at Sanchez nu.46. Concilium non obligare, exiſtimat, (cum non ſit vſu receptum,) ſed præceptum correctionis fraternæ, quando emenda ſperatur.

Qui audit blaſphemantem, tenetur, ex præcepto Religionis,diuinum honorem defendere; increpando, (ſi abſque periculo proprio id fieri poſſit,) & reſpondendo pro Deo, quando diuinus honor detrimentum paſſurus ſit,ſi illius partes, contra blaſphemi impudentiam, audientes defendendas non ſuſcipiant. Ita Sanchez verè, c.35.nu.9.l.c.

Blaſphemum, ſine grauiſſima pœnitentia non poſſe abſolui à Confeſſario,decretum eſt Conc. Later. l.c. at Concilium in hoc conſuetudo non recipit,Suar.tom.1.de Relig.c.7.l.c.Sanch.n.44. Val.Regin.lib.18.c.14.q.4.

Audiens blaſphemum tenetur illum iudici denunciare,intra triduum: ex Concil.Later.l.c. Inquiſitores, & Epiſcopi, publicis edictis,præcipiunt quotannis, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ,vt blaſphemi hæreticales denuncientur. (de his ſoli fidei Cenſores cognoſcunt.) Blaſphemiæ non hæreticales Eccleſiaſtico, vel ſæculari Iudici denunciari poſſunt. Si ſperetur blaſphemi correctio, præmittenda fraterna monitio.hæc Sanch.nu.47.

Iulij III. & Pij V. conſtitutiones contra blaſphemos non eſſe vſu receptas. Val. Regin. & Suar.docent,l.c.

Blaſphemia, periurium, idololatria, ſi ſit cum plena animaduerſione, ex materiæ paruitate, non poſſunt eſſe venialia peccata Vide Leſſium, lib.2.c.45.dub.5.nu.31.

Nonnullæ diuinæ vltiones in blaſphemos his verſibus indicantur.

Impius occubuit gelidis Mezentius vndis,
Putridus Herodes lendibus eſca fuit.
Perfica Iulianum blaſphemum ſica peremit,
Conſtricto pœnas Commodus ore dedit.
Merſit, & in tumidas cæcum Pharaona ſub vndas.
Sicut tu iuſta cæde Philiſte cadis.

Puerum raptum a Dæmone, ob blaſphemiam,

miam, narrat D. Greg. in 4. Dialogorum. Blaſphemo c[illegible] [illegible]m nonnulla membra diuinitus reſecta, ſcribit Niceph. lib. 18. Hiſt. cap. 33. Vide Vincentium in Spec. Hiſtor. & Spec. Magn. Exemplorum.

De Superſtitione. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Superſtitio quid, & quotuplex.*
2 *Idololatria quid.*
3 *Magia quid.*
4 *Dæmon quot modis operetur, & quomodo ſenſus deludat.*
5 *Pactus cum Dæmone duplex.*
6 *Inuocationis Dæmonis modi quot ſint.*
7 *Magia quando hæreſi coniuncta.*

1 Aliud eſt tertium peccatum ſuperſtitionis. Eſt autem ſuperſtitio, *vana, ſeu falſa religio*. Religio enim virtus eſt, debitum cultum Deo exhibens: contra quam eſt ſuperſtitio, indebitum cultum exhibens.

Huius duplex eſt genus, iuxta duos modos, quibus indebitè cultus exhiberi poteſt.

Vnus eſt, cum Deo vero cultum exhibemus, non eo modo, quo exhibendus eſt. Alter cum cultus exhibetur deo falſo, cui exibendus non eſt. Prior ſuperſtitio duas habet ſpecies. Altera eſt, cum Deo exhibetur cultus falſus: vt qui Deo modò vellet offerre ſacrificia veteris legis: nunc enim ſunt falſa, quia tunc ſignificabant futuram mortē Chriſti, quæ iā non eſt futura. Similiter, qui alicuius ſectæ infidelium cæremonias vellet exhibere Deo, talis Deo exhiberet cultū ſed non eo modo, quo debet: & dicitur cultus perniciosus, & eſt mortale peccatum. Ad hoc peccatū reducitur illud, quo qui falſas reliquias ſupponit pro veris, decipiens alios: & qui falſò dicit imagines has, vel illas feciſſe miracula, vt eleemoſynas ſuſcipiat à populo. Altera ſpecies eſt, cum Deo exhibetur cultus ſuperfluus: ille autem dicitur ſuperfluus, qui non ordinatur ad ſpiritum, & qui additur vltra conſuetudines Eccleſiarum. vnde qui multiplicat Alleluia, cum dicendum eſt vnum; additque ſuper ea, quæ in cæremoniali ſunt, cultum exhibet ſuperfluum; talis tamen ſuperſtitio non eſt mortale, ſed veniale tantum, niſi ex cōtemptu fiat. Superſtitio autem ea, quæ cultū quidem exhibet, ſed non cui exhibendus eſt; quinque ſub ſe includit ſpecies, idololatriam, magiam, diuinationem, vanam obſeruantiam, & maleficium. De ſingulis agere oportet.

2 Eſt igitur Idololatria, *diuini cultus erga falſum deum exhibitio*. Colere enim pro Deo eum, qui non eſt Deus, aut ipſum laudando, aut inuocando, aut ſacrificando, aut ei aliquo modo ſe proſternendo, idololatrare eſt. Eſt autem idololatria per ſe oppoſita Religioni: tamen ex adiunƈto, & concomitantia opponitur fidei. Sicut enim vera adoratio non eſt, niſi fides præcedat in intelleƈtu, qua illius excellentiam recognoſcamus, cui nos ſubijcimus; ita etiam adoratio falſa, quæ eſt idololatria, non eſt, niſi error in intelleƈtu præcedat, quo dignum honore iudicamus deum falſum, cui idololatria ſe proſternit. Vnde fit, vt idololatria ſit peccatum ſubieƈtum excommunicationi in Cœna Domini, vt hæreſis. Cum verò nō eſt error in intelleƈtu, ſed verè iudicat homo illud, quod adorat, non eſſe tali honore dignum; ſed timore, vel alia paſſione motus, adorat, & colit, tunc non eſt propriè idololatria, ſed dicitur exterior idololatria & quāuis ſit in foro exteriori ſubieƈta excommunicationi, quia præſumitur eſſe interior, & cū errore; tamen in foro interiori non habet annexam excōmunicationem, vt ſuperius diximus de hæreſi. Vtroque tamen modo eſt peccatum mortale.

3. Altera ſpecies eſt Magia. Videtur autem ſic poſſe deſcribi. *Eſt poteſtas inordinata faciendi quod ſupra naturam eſt*. Dupliciter homo facere poteſt aliquid ſupra naturam: vno modo diuino auxilio ſupernaturali adiutus; & hoc ad poteſtatem miraculorum ſpeƈtat: altero verò, auxilio dæmonis; & hoc ad magiam ſpeƈtat. Et aduerte, quod magia per finem diſtinguitur ab alijs ſuperſtitionis ſpeciebus dicendis: nam magia eſt, qua homo facit mirabiles effeƈtus, & ſupra ſuam naturalem poteſtatem, hoc ſolo animo, vt potens videatur, & magna, & mirabilia faciens. Aduertendum vlterius, quod licet homo videatur iſta magna [illegible]re, aliqua poteſtate in ſe exiſtente verè non facit, ſed Dæmon eſt, qui iſta ad ſuum imperium facit: nec magus habet aliquam poteſtatem ſuper dæmones, vt cogat eos iſta facere; ſed fingunt ipſi ſe cogi imperio eius, vt magis decipiant: quamuis aliquando poteſtate alterius dæmonis ſuperioris cogantur, vt homini alicui pareant. Dæmones autem nullam per ſe habent efficaciam faciendi effeƈtus hos, qui in magia videntur, ſed tripliciter tantùm dæmon operatur.

4 Vno modo, effeƈtus iam per naturam, aut artem factos aliunde tranſumendo: habet enim poteſtatem ſuper omnia iſta inferiora, quantum ad motum localem. Vnde, ſi facit hic ſerpen-

tem,vel aliud quid apparere, alijs ex locis portat: eſt enim ei mirabilis agilitas, vt ictu oculi innumera milliaria peragat.

Altero modo iſta facit,de nouo faciendo, non per ſe,ſed occultè applicando cauſas naturales;& accelerando actiones earum: eſt etenim peritiſſimus. Cognoſcit enim omnes naturas omnium lapidum,herbarum,animalium,& rerũ vniuerſi, & proprietates earum,& vbi inueniantur. Vnde ſæpè facit arborem naſci breuiſſimo tempore, applicando ſemen, & omnes cauſas alias: ſæpè fructus,ſæpè animalia:Sæpè ſanat,occulta medicamenta adhibendo,vel intra corpus ſe immiſcendo, & humores expellendo.

Tertio modo operatur iſta,ſenſus deludendo, & hoc dupliciter.

Vno modo,proponẽdo ſenſibus vera obiecta, ſed non qualia apparent, ſed ex aere condenſato; vnde ſic aliquando facit apparere ſerpentes, dracones, animalia etiam multa, quæ non ſunt vera, ſed aere condenſato conficta, & per ipſum Dæmonem mota.

Altero modo,ipſoſmet ſenſus impediendo,ne videantur exteriora, & imaginationem hominũ mouendo,vt appareat illis,res illas illic eſſe,quę verè non ſunt,ſicut fit,cum homo ſomniat. His modis dæmon mirabilia operatur ad vocem, & præſentiam magorum.

5 Aduertendum tertio, quod frequenter eſt pactum dæmonis cum mago: rariſſimè autem fit hoc abſque pacto, ſed ſola tacita inuocatione dæmonis. Explico. Pactum eſt promiſſio facta ab homine dæmoni, & à dæmone homini: promittit enim homo obedientiam dæmoni, & negationem diuinorum præceptorum,& ſacramentorum, & promittit dæmon, ſe omnia illa facturum, & quo magis promittit homo, eo etiã dæmon. Hoc autem pactum dupliciter fit. Aliquando cum ipſomet dæmone,qui viſibiliter apparet, & fœdus init. Aliquando fit mediante aliquo homine, vt cum quis per aliquem magũ tale facit pactum. Pactum autem cum dæmone dupliciter ſolet fieri. Vno modo ſolemniter, vt cum dæmon apparet viſibiliter in ſolio ſuo ſedens,cũ caterua aliorum dæmonum, coram quibus fit tale pactum. Altero modo priuatim, vt cũ fit pactum abſque ſolemnitate. Sola enim tacita inuocatione fit,cũ homo vtitur illis medijs,quibus magi ſolent vti, ad faciendos effectus tales, ſed tamen non intercedit pactum expreſſum.

6 Eſt autem generaliter obſeruandũ tacitam dæmonis inuocationem eſſe,cum homo intentat aliquid facere per ea,quæ nec ex ſe,nec ex virtute ſupernaturali tales poſſunt producere effectus. Vnde his modis maximè iſta inuocatio contingit.

Primùm, cum verba dicuntur, in quibus voces aliquæ non ſignificatiuæ ſunt.

Secundò,cum characteres, & figuræ aliæ à ſigno crucis, vt figuræ ouales,quadrangulæ,vel ſimiles fiunt.

Tertiò, cum miſcentur aliquot falſa, & quod Chriſtus habuit febres,vel alia,vel apocrypha, vt fictæ aliæ hiſtoriæ.

Quartò,cum apponuntur conditiones inutiles ad tales effectus; vt cum ſumuntur verba ſacra ſcripta in carta tali,vel tales herbæ, tali vel tali die,& hora decerptæ,& alia huiuſmodi.

Quintò, cum effectus excedunt virtutẽ illius medij,vt quando quis promittit alios receſſuros in gratia,non poſſe lædi ab inimicis, & alia huiuſmodi. His modis eſt inuocatio tacita dæmonis,& magia aliquando (licet rarò) fit cum tali inuocatione, abſque pacto.

7 Aduertẽdum quartò,circa huiuſmodi peccati grauitatem. Magia ſæpe eſt hæreſi coniũcta, aliquando autem ſine hæreſi eſt. Tunc eſt coniuncta hæreſi, cum error contra fidem eſt in intellectu,accedente pertinacia. Vnde magis examinandus eſt,quid credat, an credat dæmones dignos eſſe aliquo honore, poſſe aliquid facere abſque diuina permiſſione,in alia vita ſe bonum ab eis recepturum,ſemper vera dicere,& alia huiuſmodi. Cum enim aliquod horum eſſe creditur cum pertinacia,ideſt cognoſcendo eſſe contra Eccleſiam,eſt hæreſis,& tunc eſt magus excommunicatus. Cum verò non eſt error talis in intellectu,eſt abſque hæreſi, ſed eſt horrendum peccatum mortale,cum intercedit dæmonis pactum,non tamen excommunicationi latæ expoſitum eſt,licet magus ſit excommunicandus, vt habetur 26. q.5. At qui ipſos magos conſulit,& qui petit operam eorum,excommunicatus eſt, vt habetur ibi. cap. ſi quis. Et iſta excommunicatio nulli reſeruatur. Cum verò eſt magia cũ ſola tacita inuocatione,eſt etiam mortale. Cum tamen eſt ignorantia, quia homo neſcit ibi inuocari dæmonem,veniale eſt, donec ab aliquo aduertatur, vel per ſe cognoſcat, tunc enim eſſet mortale.

ADDITIONES.

Vide Caiet.Sylueſ.verb.Superſtitio. Nauar. cap.11.num.23. Viguer.cap.5.§.6. D. Thom. q. 92.93.Val.d.6.q.10.Azor.lib.9. cap.11. tom.1. D.Anton.2.par.tit.12.cap.1.Mar.Delr.lib.1.c.1. Mag. Diſq. Suar. tract.3. lib.2. Lc.Sanch.lib.2. cap.

cap.37. l.c. Aduerſus fallaces artes Bened. Pererer. De ſuperſtitione. Val.Regin.lib.18.cap.14. Prax.For.Pœn. Leſſius lib.2 de inſtit c.43. Clauis Reg.lib.1.4. De magicis artibus Petr. Gregor.Thol.lib.34.Syntagm.vt.iur.

Sacrificia offerre.) D.Thom.q.63. art.1. Valen. l.c.p.1.

De falſis reliquijs. Nau c.17.n.169.

Cultus ſuperfluus.) D.Tho.q.93. art.2. Val. l.c. Superfluus cultus veniale peccatum, remoto contemptu: falſus mortale. Val.l.c.ex Caiet. q. 93.art.2. Vide Sanchez l.c.

Idololatria) De hac D. Tho. q. 94. Valen. q.11.Azor.lib.9.c.11. Viguer l.c.verb.2. D.Anton.2.p.tit.12.c.1.§.2. Delrius l.c.fusè Suar.c.4 5.l.cit.Leſſius à dub.2.l.c.

Nefas eſt opem ferre infidelibus in extruendis idolis,aut delubris idolorum. D.Tho.2.2.q.169. art. 2. ad 4. eſſet enim hoc conuenire tacite in eorum ſcelus: nefas etiam earum delubra inuiſere, dum ſacra ſuperſtitioſa: & falſa exercentur; non autem alio tempore in bonum finem. Azor. l.e. q.3.

Magia.) Contra magiam illicitam auxilio dæmonis,Pererius,lib.1. aduerſus fallaces artes-vbi etiam de naturali Magia,de qua,& de ſuperſtitione Martin Delr.Magicarum Diſquiſit. to.1. Vide Val.quæſt. 12. par.12. Azor.c.23. de magia ſuperſtitioſa,Suar.c.14.l.c. * De magis Regin.cap.15. lib.18. vbi etiam de pacto cum dæmone, & de modis deprehendendi pactum occultum cum eodem. De magicis artibus, ſortilegijs, maleficijs,incantationibus amatorijs Pet. Gregor. Thol. lib. 34. Syntagm. Iur. vtriuſque c.14. eiuſdem lib.recenſet leges,& exempla gentium in puniendis maleficijs,& c.22.agit de maleficiorum remedijs,ex antiquorum obſeruationibus. De magia etiam Cæſar Bulingerus Societ. Ieſu.

De modis,ſiue ſpeciebus magiæ ſuperſtitioſæ, c.15. * De Idololatria magica, ſeu de ſacrificio magico Io. Fileſacus Theologus Pariſiẽſis Doct. extat libellus inter eius varia opera edita Pariſijs 1614. vbi etiam Articuli Theologorum Pariſienſium de magia, & inuocatione dæmonum.

An omnia opera magiæ ſuperſtitioſæ ſint vera, vel præſtigioſa, c.16.

De magorum operibus D.Th.l.3. contraGẽtiles.c.105. Perer.l.c.

De illicita diuinatione ex dæmonis inuocatione,& alijs, &c. Vigu.verſ.4.l.cit. Azor. Delr tom.2. Val.l.c.D.Tho.q.95.ar.3. Caiet.in ſumma verb.incantatio. Sylu. ver. maleficium. Nauarr. num. 25. l. c. D. Anton. loc.cit. à §. 4. Suar.Sanch.Reginald.cap. ſequenti citati.

Solus Deus miracula efficere poteſt: probat hoc D.Tho.lib.3.contra Gent.c. 102. ſubſtantiæ creatæ ſpirituales mira quædam (quæ tamen non ſunt vera miracula) vi naturali efficiunt.id. c.103.Vide Delr.lib.2.q 7.l.c. Suar.c.16.D.Th. & Diſcipulos,1.p.q.110.ar.4.

Prodigia à magis Pharaonis effecta, vera fuiſſe,alij aiunt,alij negant: V.Per.c.16. l. c. Aiunt D.Aug.lib.20.cap.18.de ciuit.Suar. l.c. num.7. Magorum effectus aliquando veri, aliquãdo falſi. Vide Suar.nu. l.c.

Naturalia bona peccatum dæmonibus nõ abſtulit. D. Dionyſ.c 4.de diu. nom. vnde res omnes naturali Angelicæ cognitioni ſubiectas cognoſcunt. D.Th. q.16. de malo art.6. de dæmonibus:qui ar.7.futura ab eis in ſuis cauſis cognoſci,ar.9 naturali virtute inferiora corpora tranſmutari poſſe,ar.10.corpora omnia localiter moueri,ar.41.commoueri imaginationem,ita vt apparitiones accidant,doctiſſimè docet. Vide quoque Val.d.4.q.2.p.2.t.1.Io.Laur.Anan.de natura dęmonũ.Suar c.16 l.c.Leſſium li.2.c.44.dub. 3.de ijs,quæ dęmones facere poſſunt,diligenter.

Hoc autem pactum.) De pacto tacito,&c.D. Thom.q.35.ar.3.4.Caiet. ibid. & in ſumma ver. Diuinatio. Val.de tacita, & expreſſa inuocatione p. 2. 3. l. e. D.Ant. l. e. §.3. de pacto cum dæmone, & de modo deprehendendi illud occultum,Regin.c.15.l.e.

Omnes magicæ operationes, pacto cum dæmone,implicitè,vel explicitè per magos,aut maleficas inito, tanquam baſi innituntur.Vide Delrium lib.2.q.4. mag.diſq.

Si quis exhibeat dęmoni cultum ſacrificio,vel determinata aliqua ad Dei cultum ſpectante cęrimonia,idololatriã patrat. Vide Suar. tom.1.de Relig.lib.2. cap.8.num.12.

Quam graue ſit ſcelus idololatriæ; & quibus pœnis puniatur,Suarez c.6. l.c.

Chriſtianus idololatra,cũ apoſtaſia à fide,infidelitate mẽte concepta, & credita,incurrit pęnas apoſtatarũ,& hæreticorũ.Suar.n.20.l. c. ſi mente rectè credat,& ſine infidelitate animi,idololatriã exterius patret,non irretitur cenſuris hæreticorum,& apoſtatarum. Ita cum communi ſententia,Suarez nu.21. l.e. contra Caiet.

Homo non poteſt dæmonem annulo includere,aut rei alteri alligare: dæmon poteſt id facere:ſi velit,finget, ſe ab hominibus alligari,vt homines ad maleficia magis alliciat. Vide Abulenſ.in cap.19.Math.quæſt.90. Vict. Relect. de

ma-

magia, Sanchez lib.2. Operis moral.cap.42. (vbi multa de dæmonum adiuratione) nu.11. Morali coactione, & imperio ſuperior dæmon inferiorem alligabit alicui rei; non coactione phyſica: poteſt recedere, & recedit; at dicitur deuinctus, quia ab eius rei poſſeſſore vocatus ſtatim adeſt. Vict. Sanch. l.c.

Chriſtus ſpecialem poteſtatem Eccleſiæ tribuit ad coercendos, & compellendos, per imperiũ, dæmones; ne ſpiritibus, aut corporibus hominum nocere .t. Luc.10. Hinc adiuratio imperatiua, vel coactiua contra eos, tanquam hoſtes, licita eſt, non autem deprecatiua, & peccaret, qui deprecatiua vteretur. Adiuratio autem dæmonis coactione, & imperio, (non precibus) per Deum, vel in ſe, vel in Sanctis, vel in inſtrumentis eius (Crux Diuinitatis inſtrumentum fuit) facienda eſt. Iob 41. *Non eſt poteſtas ſuper terrã, quæ comparetur ei.* Et probabile cẽſeo, cum Suarez, à felicibus Angelis, naturali virtute, dæmones cogi poſſe, ſaltem, ſi maximus ad maximum, & multitudo ad multitudinem compareтur, cum proportione: non, cum proportione huiuſmodi, ſunt in naturæ donis perfectiores. vt Suarez recte dixit lib.4. de Iuramento c.3. nu.7.

Non exorciſtarum ſanctitati, ſed diuini nominis inuocationi, Eccleſiæ fidei, & ſanctitati, dæmonum expulſio adſcribenda. Vide Sanch. num.15.16.19.

Peccat, qui ſuperiori dæmoni præcipit, vt inferiorem depellat ab homine Leſſius lib. 2. de iuſt.c.44. dub.6. nu.46. Suarez to. 1. de Relig. Sanch. nu 21. poſt Sot. lib.8. de iuſt. q. 3. art.2. contra Silu. ver Adiuratio.

Quæ ad dæmonem pellendum vtilia ſunt, exorciſta poteſt eum licitè interrogare, & petere, (non deprecando, ſed imperando,) vt veritatem aliquam, ad Dei gloriam, & præſentium vtilitatem ſpectantem, pateſaciat. Qua in re prudentia opus erit. Eſt quidem mendax dæmon. at exorciſmis cogitur vera fateri. Vide Sanch. nu.24.25.

Longos ſermones cum dæmone, hominem vexante, de rebus vanis habere, paucis etiam eũ alloqui, ad aliquid diſcendum, culpa eſt lethalis: iocos, nugaſvè ſi miſceat exorciſta cum eo, imprudenter agit: prudenter ſi in infernum carcerẽ, deſertumvè locum, vbi hominibus moleſtus eſſe nequeat, amandet.

Licere à dæmone petere, vt ſigno aliquo ſuũ è corpore egreſſum teſtetur, negat Sot. l.c. affirmãt probabiliter Delr. lib.6 c.3. Mag. diſq. Petr. Thyr. c.46 52.53. de dæmoniacis, Sãch. n.28. l.c.

Non licere exorciſtæ, alapis, flagelliſvè cædere obſeſſum, Delr. exiſtimat: licere Thyræus, Sãch. nu 30. cum Thyræo eſt, ſi percutiat ad dæmonem confundendum, & contemnendum, vt ſic depreſſius exeat: idem aſſerit de fumo rutæ, ſtercoris caprini, & ſputo. At ſi quis his rebus vtatur, exiſtimans eas vim habere ad dæmones pellendos, ſuperſtitionem id redolet.

Præcipere dæmoni egreſſum, ſub pœna excommunicationis, illicitum eſt. at licitum ſchedam, quæ dæmonis nomen ſcriptum contineat, flammis dare.

De ſuperſtitione, pactoque cum dæmone ſuſpecti ſunt Laici, vel ſola prima tonſura decorati, ſi ſibi, quaſi ex officio, aut diuino priuilegio miniſterium exorcizandi vſurpent, & quicumque clericus minoribus, vel etiam maioribus inſignitus, qui maiorem ſibi à Deo, quàm alijs ſui ordinis clericis ad eijciendos dæmones, virtutẽ tributam diceret. Vide Sanch. nu.35. l.c.

Qui iactant, ſe poſſe nubes, & alia frugibus damnum allatura, ab aliquo loco pellere, ſuperſtitioſos vocabis, & id eos facere, (ſi faciant) dices, vi pacti cum dæmone confecti: nam nullus à natura hanc habet poteſtatem. Sanch. nu.40. l.c.

Superſtitioſo dæmonis artificio muliercula, alijq. familiæ eius, cuilibet medebatur morbo, recitata ea Euangelij parte, quam in fine Miſſæ Sacerdotes recitant, (In principio) adhibitaq. placentula, ex farina effecta, roreq. nocte Natalis S. Ioan. Baptiſtæ collecto, conſperſa. Vide Comit. to.1. lib.4. q.3 Reſp. Mor.

Qui ſcheda humano ſanguine ſcripta, data dæmoni, faſſus eſt, ſe Baptiſmo, Fideique renunciare, & illius hoſtis ſeruituti addicere, pactum frangit vera pœnitentia; neque neceſſe eſt, vt ad ſchedam reſtituẽdam dæmon compellatur. Suar. to.1. de relig lib.2. de ſuperſt. c.17. Sanch. c.40. nu 53 l.c. Quidam ſchedam B Virginis beneficio, cum lætitia recuperarunt. Confeſſarij quidam recuperationem ſchædæ procurandam putant. Opem B. Virg. expertus eſt quidam apud Turſellinum. lib.4. cap.33. Hiſtoriæ Lauretanæ. Habes aliam hiſtoriam adud Mart. Delr. lib.6. cap.2. ſect.2. l.c. ad idem ſpectantem.

Si reus ſchedam apud ſe habeat, vel illius tranſumptum, frangat, aut igne conſumat. Sanch. loc. cit.

Magia eſt duplex, naturalis, ſuperſtitioſa; illa licita, hæc illicita. De vtraque Pererius aduerſus fallaces artes, Mart. Delr. in libris diſquiſ. mag. Leſſius. lib.2. de iuſt. c.44. Victoria relect. de magia, Sanch. c.40. l.c à nu.42.

Magia naturalis eſt quædam ratio efficiendi mira, non ope dæmonum, ſed cauſis naturalibus.

Magia ſuperſtitioſa eſt ratio agendi mira auxilio dæmonum; per ſigna, quæ ipſi dæmones inſtituerunt, teſte D. Auguſt. lib. 2. cap. 6. de Ciuit. Dei.

In hac duplex finis. Quidam ea vtuntur, ad oſtentationem, aut commodum; & communiter, magia appellatur: quidam ad nocendum, & vocatur maleficium, aut veneficium.

Falſa huius magiæ fundamenta habes apud Leſſium dub. 2. l. c. Regulas nonnullas, & exempla naturalis magiæ leges in Ioan. Bapt. à Porta de magia.

Quamuis autem naturalis magia, ex ſe, illicita non ſit; non caret tamen omni periculo; nam ſuperſtitioſè viam facit, & eius auctores nonnulla interdum ſuperſtitioſa interſerunt. Vide Leſſium dub. 1. Perer. Delr. l. c.

De indicijs ad cognoſcendum, an aliqua actio ad hanc magiam ſpectet, Leſſ. dub. 3. l. c.

Cum characteres) Vide Suar. lib. 2. c. 9. Sanch. lib. 2. c. 42. nu. 11. l. c.

Aduertendum quarto.) Vide Leſſium lib. 2. de iuſt. c. 44. dub. 4.

De Diuinatione. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *Diuinatio quid,*

2 *Diuinationis genera, modi, & nomina.*

3 *Notanda circa augurium, & ſortilegium: ſors conſultoria an, & quando peccatum.*

1 Tertia ſpecies eſt diuinatio: eſt autem hæc, *enunciatio inordinata eorum, quæ per naturam cognoſci non poſſunt*. Scire ea, quæ homo naturaliter cognoſcere non poteſt, tamen per diuinam reuelationem, non eſt diuinatio. Ea tamen ſcire modo inordinato, & dæmonis inuocatione, ad diuinationem ſpectat. Maximè autem hæc hominis naturam excedunt. Primum ea, quæ à diuina voluntate ſola pendent, qualia ſunt myſteria gratiæ, quod hic ſaluetur, ille condemnetur, & alia huiuſmodi. Secundò, quæ pendent ex libertate hominis, & nondum futura ſunt. Tertiò, quæ ſunt futura contingentia, & ita poſſunt non euenire, vt euenire. Quartò, quæ ſunt occulta, vel abſentia, aut talia, vt homo per ſe cognoſcere nequeat. Velle aliquid horum ſcire modo inordinato, pertinet ad diuinationem.

2 Aduertendum tamen, quod nec dæmon ſcit certò iſta: ſed primò coniectura quadam, ex longa experientia, quam habet, & ſubtilitate ingenij ſui, qua conditiones ſingulorum hominum, & inclinationes cognoſcit, & plus, minuſvè conijcit, quid ſint facturi. Secundò ex reuelatione Angeli boni: permittit enim Deus ipſi dæmoni aliqua manifeſtari. Aliquando autem res, quas prænunciat, erant naturaliter euenturæ, vel certè futuræ: non tamen videntur euenire contingenter: & ſic videtur etiam pronunciare contingẽtia. Nam ſæpè dæmon ſecretum morbum alicuius intuetur, & cognoſcit naturale tempus mortis, quod alteri prænuncians, videtur contingens dicere. Sæpè etiam nunciat ruinas domorum, quia occultas cauſas ruinæ operantes videt. Sæpè etiam annunciat, quæ ipſe facturus eſt. Ex naturalibus autem multa ſcit, propter magnam ſcientiam naturalem ſuam, & aſtrologiam, qua pluuia, peſtes, eclipſes, & alia poteſt prædicere. Hoc modo diuinatores ſuos decipit. Eſt autem duplex genus diuinationis: Alterum eſt, in quo inuocatur apertè dæmon, vt dicat occulta: quæ inuocatio ſolet eſſe multiplex, iuxta modos multos, quibus ſolet dæmon reſpondere. Aliquando enim ſolet per fictas, & apparentes figuras, & dicitur præſtigium. Aliquando per ſomnia; & eſt diuinatio ſomniorum, cum homo à dæmone reſponſum expectat per ſomnia. Aliquando per mortuorum ſuſcitationem, & dicitur Necromantia: etſi dæmon nullam animam reuocare poſſit ad mundum hunc, tamen fingit eſſe mortuum, aſſumendo corpus, ac ſi anima eſſet. Licet aliqui dicant, diuina permiſſione dæmonem id facere, ſicut fecit de Samuele. Alij dicunt Deum id feciſſe, non dæmonem, nec Pythoniſſa id poterat. Aliquando id fit per viuos, & arreptitios homines, qui dicuntur Pythones. Aliquando fit per ſtatuas, & corpora terreſtria, & dicitur Geomantia. Aliquando per figuras apparentes in aquis, & dicitur Hidromantia. Aliquando per figuras aereas, & dicitur Aeromantia. Aliquando per ignem, & dicitur Pyromantia. Aliquando per interiora animalium, & dicitur Aruſpicium. Hæ omnes ſpecies ſunt grauiſſima peccata mortalia; in quibus expreſsè inuocatur dæmon, & colitur; & eſt maximè peccatum hoc hæreſi coniunctum, ſi error ſit in intellectu. Qui conſulit hos ariolos, & diuinos, excommunicatus eſt, vt diximus ſuprà de Magis. Alterum genus eſt, in quo non inuocatur expreſsè dæmon, ſed tacitè, puta, cum medijs vtitur quis ad cognoſcendum res, quæ media nullam habent virtutem indicandi res. Et hoc diuiditur

ditur in duo genera. Aliud, cum media nõ ſunt aliqua opera facta ab homine. Alterum, cum ſunt actiones aliquæ humanæ. Primum genus multas habet ſpecies, puta Aſtrologiam, quæ fit per ſitus, & motus aſtrorum. Augurium, quod fit per garritus animalium, ſeu auium. Auſpiciũ per volatus auium. Omen per verba alicuius hominis caſu aliquo, vel alia intentione prolata, vt quia miles dixit ſocio, ſiſtamus, dux decreuit exercitum non mouere. Chiromantiam, quæ fit per ſigna, & figuras corporis humani.

Circa aſtrologiam notandũ eſt, quod non negamus, poſſe naturales effectus ſciri, vt eclipſes, pluuias futuras, & alia huiuſmodi; & ſimiliter complexiones, & inclinationes hominum (nam cæli influunt in humana corpora) tamen triplici caſu vti Aſtrologia, eſt peccatum mortale. Vno modo, ad cognoſcendum myſteria gratiæ, & ea, quæ à ſola diuina voluntate dependent. Secundo, ad cognoſcendum ea, quæ contingentia ſunt; & quæ ex libera voluntate hominis pendent, quaſi certo euẽtura ſint; quod quidem falſum eſt: nam nec complexio hominis, nec cælum, nec vlla creatura cogit voluntatem; & contingentia multis cauſis impediri poſſunt. Quod ſi quis vellet cognoſcere aliquod contingens, vel liberum, iudicando eſſe incerta, & poſſe non euenire; non eſt mortale, niſi tantum in tertio caſu, cum quis in ſuis actionibus vtitur iſtis iudicijs Aſtrologorum, tanquam regula; nec quidquam vult facere, niſi cælum conſulendo: iſte talis iam certam putat regulam. Semel autem, vel bis conſulere, & iudicando eſſe rem incertã, & poſſe non euenire, veniale eſſet, & actus omninò otioſus, quia nihil prorſus certitudinis tale habet iudicium. In his igitur caſibus tacitè inuocatur dæmon, dum ſumitur pro medio cognoſcendi, quod ex ſe talem efficaciam non habet, vt per ipſum res tales cognoſcantur: ob id peccatum eſt.

3 Circa augurium, & auſpicium notandum eſt, aliquando eſſe licita, cum ſolum prænunciare intendimus ea, quæ naturaliter ſolent aliqua animalia pronunciare. Deus enim inſtinctus ſæpe aliquorum futurorum animalibus indidit: vt Mergi mare linquentes, ſignant tempeſtatem futuram. Veſpertiliones longè volantes à domibus, ſignificant ſerenitatem: & alia huiuſmodi multa talia pronunciare licitum eſt. At verò alia, quorum animalia nullos habent inſtinctus, prædicere, peccatum eſt mortale: quia eſt tacita dæmonis inuocatio, qualia ſunt contingentia, & quæ à libertate hominis pendent, vel à ſola diuina voluntate.

Genus alterum diuinationis, quod in aliquibus actibus humanis conſiſtit, dicitur ſortilegium, ſiue fiat taxillorum emiſſione, ſiue aliquarum chartularum deſcriptione, ſiue plumbi liquefactione, ſiue ceræ, vel alio ſimili modo. Eſt autem aduertendum, eſſe triplex genus ſortium.

Quædam ſunt diuinatoriæ, quæ emittuntur ad aliquod occultum, vel futurum ſciendum.

Quædam diuiſoriæ, quæ emittuntur ad cognoſcendum, quid cuique eueniat.

Quædam conſultoriæ, quæ emittuntur ad cognoſcendum, quid in aliquo caſu ſit agendum. Et quidem prima diuinatoria ferè ſemper eſt peccatum mortale: quia ibi tacitè inuocatur dæmon; niſi in aliquo caſu expectaretur reſponſum, ſeu iudicium à Deo: quomodo Saul emiſit ſortem ſuper Ionatham, & nautæ ſuper Ionam.

Diuiſoria etiam licita eſt, cum triplici tamen conditione. Primò, ne in ea committatur aliquid contra iuſtitiam; puta, cum res, quæ in ſorte mittitur, vnius eſt; nec ad eam par ius habent alij, inter quos mittitur ſors: tunc non eſſet licita, quia iniuſtitia fit domino: ſimiliter non excludantur, qui par ius habent. Secundò, ne ſit contra publicum bonum reipubl. vt cum dignitates ſortiuntur inter homines, etiam ineptos ad tales dignitates. Simile eſt de dignitatibus alijs alicuius communitatis, cum inepti admittuntur ad ſortes. Tertiò, ne ſit in dignitatibus Eccleſiaſticis, & beneficijs: talia enim ſortiri non licet. His ſtantibus conditionibus, diuiſoria licet, dummodo iudicium non expectetur à dæmone, ſed fortuitum ſit.

4 Conſultoria, cum iudicium expectatur à dæmone, peccatum eſt mortale: cũ verò à Deo, licet: ſed cum triplici conditione. Prima, vt ſit cum neceſſitate: cum enim media humana facilè haberi poſſunt, non eſt Deus tentandus. S. Thom. 2. 2. q. 96. art. 8. Vnde, liceret vti ſortibus in hoc caſu, cum tempore peſtis aliqui in aliquo loco Curati eſſent manſuri, tamen duo ſufficerent, ipſi autem multi eſſent; Epiſcopus non poteſt eos concordare, neſcitq. quos conſtituat; poſſet iudicium à Deo expetere per ſortes. Similiter, cum duo eſſent in æquali neceſſitate extrema, quorum vni aliquis ſubuenire poſſet; tunc ſorte conſulendus eſſet Deus, vter illorum eſſet. Hi duo caſus ſunt Auguſtini. Secunda eſt, vt ſit cum reuerentia: accedere enim Deo irreuerenter, peccatum eſt, & quidem venia-

niale, niſi irreuerentia notabilis ſit. Tertia eſt, ne ſit in rebus profanis: Deus enim non eſt in his rebus conſulendus. Tales conditiones in diuinatione, cum licita eſt, ſeruari debent: cum autem aliter fit,peccatum eſt,& in his omnibus, cum à dæmone iudicium expectatur, mortale eſt,& ſortilegium. In diuinatoria autem,niſi expreſſe Deus inuocetur,tacitè inuocatur dæmon: ob id ex ſe mortale eſt.

ADDITIONES.

De dæmonum diuinatione D. Tho. & Ferra. lib.3.cont.Gent.c.154. Suar.c.8.Sanch.c.38.l.c. Regin.lib.17.cap.16.de pacto expreſſo cum dæmone Sanch.n.23. de implicito. Suarez c.9.l.c

De diuinatione D.Tho Caiet.2.2.q.95.ar.4. Val.l.c.par.2 3.Azor.l.c.Caiet. in ſumma verb. Diuinatio. Delrius tom.2.Mag.diſquiſ.Suarez à cap.7.l.c. Leſſius lib.2. de iuſt.cap.43.Sayrus in Claui Reg lib 4.cap.5 Pet.Gregor.Thol.lib.34. cap.3. Syntag. vt.iu. De diuinatione per duellum. Sanchez cap.39.l.c.

Aduertendum tamen.) Vide D.Tho.contra Gent.l.c. & q.16. de malo.

Præſtigium) D.Tho.q.95.art.3. Caiet.Val. p.2.col.2.D.Ant.§.4.

Somnia.) D.Tho.ibid. & art.6. cum Caiet. Azor.cap.17. Val. p.2.3. Leſſius dub.3. l.c. De ſomniorum obſeruatione Pererius diligenter in Danielem, & lib.eit. Val.l.c. p 3. De coniectatione ex ſomnijs Delrius lib.4.q.6. Vide Sanch. nu.49. Quando diuinatio per ſomnia ſit ſuperſtitioſa, Suarez cap.13.l.c.

Necromantia.) D.Tho.ibid. Azor.cap.20. Val.l.c. Vide Pererium lib.1. cit.c.11. Delrium lib.4. ſect.2.

De adiuratione cum ſuperſtitionibus coniuncta Sanchez cap.42.

Phytones.) D. Tho.Val. Azor.l.c. De alijs. V.D.Tho.Val. Delrium l.c.q.6.ſect.1.

De diuinatione per aſtra D.Tho. art.5.Azor. cap.13.D.Ant.§.6.Sanchez nu.27.l.c.

Per augurium D.Thom.art.7. Azor. cap.15. D.Ant.§.8, Vide Sanchez nu 38.

Per auſpicium. ibid.

Per omen D.Tho.16.18.

Per ſigna. 16.

Per elementa. 14.

Per portenta. 19. Azorius l.c. Vide Suarez cap.8. loc.cit.

Circa aſtrologiam.) De duplici Aſtrologia naturali, & diuinatoria Azor. cap.13. Sanchez lib.2.cap.38.nu.27. Suar.lib.2. de ſuperſtitione cap.11. to.1. de relig. Contra Aſtrologos iudiciarios lib.12. egregios edidit Picus Mirandulanus: contra eoſdem Pererius lib.2. in Geneſ. & lib.3. aduerſus fallaces artes. Iudiciariā aſtrologiam damnauit Siſtus V. & huius ſtudioſos Cenſoribus fidei ſubiecit, anno 1585. Conſtit. Cœli, & terræ, &c. Contra eamdem aſtrologiam diſputat benè Suarez cap.11. l.c. & Alexander de Angelis lib. in Aſtrologos coniectores,Sanch.lib.2.cap.39. Op.mor.Leſſius. dub.6. l.c.Delr.lib.4.Mag.Diſq.

Contra vanas Aſtrologorū prædictiones Cicer.lib.2. de natu.Deor. Phauorinus Phil. apud Aulum Gellium.lib.14.Noct. Act.cap. . Huiuſmodi prædictionum nulla ſcientia eſſe poteſt. Quomodo ij poſſunt prædicere certè, quæ certè agnoſcere nequeunt, cuiuſmodi ſunt futuræ hominum actiones? Hos Comit. quoque redarguit to.1.lib.4.q.17. Reſp.Mor. vbi diſces, eum graui culpa ſe obſtringere,qui Calen. Nouemb. domo non egreditur,quia illum eo die occidendum Aſtrologus prædixit,ſi egredi voluerit. Pet. Nauar.lib.2. de reſtit. cap.2. à nu.25. diſputat, an Aſtrologi poſſint ex aſtris aliquid certè pronunciare de humanis actibus à libero arbitrio pendentibus, & tres refert ſententias.

Prima negat: eam tuentur Gabriel, Picus Mirand. Sixtus Senenſis, & omnium acerrimè Michael Med.lib.2.cap.1.de recta in Deum fide.

Secunda, quæ falſa eſt, affirmat.

Tertia, quam Petrus, cum D.Tho. ſequitur, media intercedit via, docetque actus liberos, non in particulari, ſed in communi non certò, & neceſſariò, ſed fallibiliter, & contingenter; non omnes ſed illos, ad quos homo naturaliter, & ſenſibiliter propendet, non quocumque modo, ſed natiuitate, & inclinatione perſpecta, cognoſci poſſe.

Diſputat præterea,an idem dicendū de euentibus caſualibus; an ex aſtris deprehendi poſſit, aliquem eſſe fortunatum. Et quid affirmandum de furtorum interrogantibus; an cœlum rei illius, cuius non eſt cauſa, ſignum ſit.

An Aſtrologi ob prædictiones reſtituere teneantur, diſputat à nu.12. l.c.

Si de re, quæ nequeat ſciri, in particulari iudicium ferat Aſtrologus, damna inde manantia reſtituere tenetur.

De motu proprio Sixti V. contra Aſtrologos, ex hominum natiuitatibus prædicentes futuros euentus ex humana voluntate pendētes, Suarez tom.1. de relig. Sanchez lib.2 cap.38.Op.mor. Salas in 1.2.q 9.art.5. diſput.2. ſect.3.nu.36. & ſect.8. nu.80.

Pec-

Peccant mortiferè Aſtrologi iudiciarij Sixti V. legem violantes, continet enim illa grauem prohibitionem.

Circa augurium.) Azor. cap. 15.

De ſortibus Caiet. ver. ſors. D.Ant. cap. 21. Delr.lib.4.cap.4. Mag.diſq.Sanch.c.38.à nu.46. An ſortium vſus ſit ſemper ſuperſtitioſus, Suar. cap.12.l.c. Leſſius dub.9.Delr.lib.4. * De ſortibus licitis, & illicitis. Pet.Gregor.Thol.lib.44. Syntagm.I.V.cap.5.

Diuinatio per explicitam dœmonis inuocationem, ob familiaritatem cum hoſte ſalutis, ſemper peccatum mortale;neque enim ignorantia probabilis excuſat à mortali. Caiet. in 2.2. q.95.art.3.Valen.p.4.

De apparitionibus omnis generis ſpirituum, de locis infeſtis dæmonum, de dæmoniacis, Petr. Thyræus Societatis Ieſu diligentiſſimè, & eruditè.

Quomodo cognoſcendum augurium,& ſortilegium diabolicum, Regin.cap.16.ſect.3. * De Lamijs, & ſtrigibus, Pet.Greg.cap 20.l.c.

De vana obſeruantia, & maleficio. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *Obſeruantia vera ſpecies. 2.3.*

3 *Maleficium quid, & in quo Magus à Malefico differat.*

4 *In maleficus quis operetur.*

5 *De pacto cum Dæmone; & quæ ſint inquirenda à Malefico. 6.*

7 *Maleficium an maleficio tollere liceat.*

1 QVarta ſuperſtitionis ſpecies eſt vana obſeruantia, in qua tacitè dæmon inuocatur; cum in ea, media quædam aſſumantur, quæ non habent virtutem vllam ad tales effectus.

Huius quatuor ſunt ſpecies infimæ.

Prima eſt ars notoria, quæ continet orationes quaſdam, & ieiunia,ad conſequendas ſcientias abſque vllo labore, ad modum infuſarum ſcientiarum. Quæ quidem obſeruantia, mortale peccatum eſt.

Secunda eſt obſeruantia ſanitatum, cum homo ad ſanitatem obtinendam vana media, & inutilia aſſumit: vt hi, qui quibuſdam orationibus ſanant dolorem capitis, & aliorum membrorum, retinent ſanguinis fluxum,ſanant etiam alias infirmitates, etiam animalium. In his frequenter accidunt vanæ quædam circumſtantiæ; & verba quædam ridicula, non ſignificantia: quæ tacitè continent dæmonis inuocationem. Talis obſeruantia veniale eſt peccatum, cum perſonæ ignorantia accidit; cum verò admonita eſt de vanitate,mortale peccatum eſt: iam enim dæmonem ſcienter inuocat. Cum autem tales orationes puræ ſunt ab omni mala circumſtantia, & ex deuotione dicuntur, non eſt peccatum: melius tamen eſt ab ipſis abſtinere. Sufficit Euangelium à Sacerdote aliquo prolatum, vel alia oratio Eccleſiæ ex deuotione Deo fuſa.* Ad hanc ſpeciem reducitur decerptio herbarum die Aſcenſionis, & D. Ioann. ante ſolis ortum, & alia ſimilia, vt de carlino primo oblato in die Paraſceues.

2 Tertia eſt, obſeruantia futurorum euentuum. Aliqui enim ex quorundam impertinentium obſeruatione, mala futura ſibi, vel alijs coniiciunt, vt ſi læuo pede domo quis egreſſus eſt: ſi ſtatim lapidem offendit: ſi ſomniat in aliquo loco malum ſibi euenturum: ſi poſtquam euigilauit, ſtatim ſternutauit: tunc enim dicunt eſſe iterum dormiendum. Omnia iſta, & ſimilia vana ſunt, & ex ſe venialia, niſi quis pertinaciter iſtis adhæreat poſt admonitionem, ſi ignorans ſit.

Quarta eſt, obſeruantia reliquiarum, cum aliqui portant vanas reliquias, aut veras cum aliqua vana circumſtantia, vt Euangelia, ſi ſcripta ſunt in charta virgine, & cum certis cæremonijs vanæ obſeruantiæ, quæ profectò nimis eſſent arcendæ à fidelibus: ſunt enim reliquiæ gentilitatis, quibus multi homines etiam non ruſtici decipiuntur, & plus his intendunt, quam diuinis mandatis. Similiter cum promittuntur effectus falſi, vt quod non morietur in bello, in peccato, & huiuſmodi, talia ſunt mortalia, niſi grandis ignorantia excuſet, quia iſti nimis fidunt ſuis reliquijs erga iſtos effectus. Cum autem ſunt veræ reliquiæ, abſque vlla vana circumſtantia, aut verba ſacra pura, licitum eſt, & vtile. Sed admonendi ſunt, quia talia portant; ne iſtis ſolis fidant, quaſi ſufficiant ſine alio bono opere, & vitæ rectitudine.

3 Vltima ſpecies ſuperſtitionis eſt maleficium, de quo multa dicenda ſunt. Et primum eſt, quid ſit. Poteſt autem ſic deſcribi. *Eſt ars nocendi alijs, dæmonis poteſtate.* Aduerte magum, & maleficum differre penes finem,magus enim vtitur arte dæmonis, ad oſtentationem; diuinus ad ſciendum abſcondita: maleficus autem,ad nocendum alijs,ipſa autem opera,

quibus

quibus alijs nocet, ſolent dici maleficia. Aduertendum ſecundo, eſſe duplex maleficium: quoddam dicitur amatorium, quoddam veneficum. Amatorium eſt, quo malefici vtuntur ad flectendos animos hominum ad amorem carnalem: ſimiliter etiam ad auertendum: nam aliquando inclinare contendunt animos hominum in aliquos, & ab alijs auertere: & hi malefici ſolent rixas, & odia inter coniugatos efficere, & animos vtriuſque ad alienam perſonam deflectere. Veneficium eſt, quo ſolent nocere hominibus: & duplex eſt. Vnum, quo nocent in propria perſona, aut occidendo, aut infirmitates, vel dolores cauſando, aut ſterilitatem ſexus inducendo. Alterum, quo nocere ſolent in rebus, vt deſtruere vineas, arbores, animalia, ſubuertere ædificia. Et iſti ſolent excitare ventos, grandines, ingenteſque tempeſtates. Non eſt autem exiſtimandum, iſtos maleficos per ſe, aut poteſtate ſibi inſita iſta facere, ſed aut venena arte dæmonis conquiſita miniſtrando aut ipſis dæmonibus ad ipſorum voces, & figmenta operantibus erga ea, quibus nocent. In primis circa amatorium notandum eſt, dæmones nullius hominis voluntatem poſſe cogere ad amandum: ſolum perſuadent mouendo phantaſmata, & hominis imaginationem, qua voluntas alliciatur; & rem amandam faciendo apparere amabiliorem.

4 Rurſus incitat carnis appetitum: ſemper tamen manet libera voluntas. Vnde non excuſantur iſti à peccato, quamuis dicant ſe trahi inuitos ad amorem, vel odium: hoc enim falſum eſt: ſolum enim tentantur, ſed non coguntur. Circa perſonas, Deo permittente, aliquando Dæmon poteſtatem exercet, inducendo dolores, & infirmitates, quas nulla medicina ſanet. Applicat ad hoc venena, aliaſque virtutes naturales, quæ cauſa ſunt talium: & ſimilem habet poteſtatem ſuper res ipſas irrationales, quas deſtruit per ſe, occidendo; vel grandines, tempeſtates, aliaſque deſtructionis cauſas, Deo permittente, applicando. In his dæmon eſt, qui operatur. Vnde quando malefici faciunt aliquas imagines cereas, vel ex alia materia, & illis nocent; aut partes, & membra acubus pungunt; & tunc perſonæ ſtatim patiuntur in illa parte, quæ pungitur in imagine: non eſt exiſtimandum, illud nocumentum imaginis peruenire ad perſonam, ſed dæmon operatur erga perſonam, dum maleficium erga imaginem. Similiter eſt, quando configunt alia quadam figmenta, & opponunt in partibus eius, cui nocent, vel alijs in locis. Dæmon enim ipſos decipit maleficos. His igitur modis contingit maleficium.

5 Ad peccati verò grauitatem, nimis eſt aduertendum. Eſt enim aliquando maleficium hæreſi coniunctum, multaque grauiſſima peccata inuoluit; ob id Confeſſarius quatuor debet inquirere maximè in maleficio.

Primùm eſt pactum ipſum, quod fere ſemper intercedit cum dæmone in quo promittunt ſe negaturos fidem Chriſti, ſacramenta, & alias cæremonias Eccleſiæ. Hic eſt

Inquirendus maleficus, an in iſto pacto aliquem habuerit errorem contra fidem; puta, exiſtimando eam non eſſe veram, aut aliquid illius ſacramenta non eſſe ſancta, nec ſanctificare. Cum enim aliquis talis error intercedit, iam eſt hæreſis: quod ſi non intercedit, ſed ſola malitia voluntatis, relinquitur peccatum ipſum pacti, quod mortale grauiſſimum eſt.

Secundum eſt ipſa inuocatio dæmonis. Cum enim intercedit adoratio quædam, examinare oportet, an maleficus errorem in hoc habuerit, putans dæmoni aliquam deberi reuerentiam. Similiter, cum petat ea ſæpe, quæ dæmon non poteſt præſtare, an exiſtimauerit dæmonem habere poteſtatem ſupra hominis voluntatem, vel habere poteſtatem ſupra res, abſque diuina permiſſione. Quod ſi iſta exiſtimat, ſi ignorans eſt, & poſt admonitionem adhuc retinet opinionem, eſt hæreticus. Quod ſi nihil horum intercedit, vel poſt admonitionem non credit ea, quæ credebat, cum ignorans erat, relinquitur ipſum peccatum inuocationis mortale.

6 Tertium eſt, ipſum maleficium. Solent enim iſti ſæpe res ſacras miſcere in maleficijs; puta aquam benedictam, oleum ſanctum, & cerã benedictam, & quod magis eſt, ſacramentum ſanctiſſimum. Dæmon enim inimiciſſimus rerum ſacrarum, conatur animas hominum ab iſtis auertere; & perſuadet eis abuti; & eis vim ad iſta maleficia ineſſe. Similiter ſæpe interponunt verba ſacra, & verba conſecrationis. Faciunt etiam ſacra dæmoni, & alia multa nefanda. Tunc examinandus eſt maleficus, an crediderit iſtis ſacris talem ineſſe virtutem, ad effectus ipſorum nefandos: qui enim iſtud pertinaciter credit, abſque dubio hæreticus eſt, & incurrit hæreticorum pœnas. Diu. Anton. 2. part. tit. 12. cap. 5. §. 1. Quod ſi ſola malitia voluntatis abſque errore intercedit, quod vix fieri poteſt, peccatum eſt mortale horrendum, ſine hæreſi.

7 Quar-

7 Quartum eſt damnum, quod committunt circa perſonam,& res: aliquando enim ſunt homicidæ: immo cum nocent in rebus, tenentur reſtituere omnia, ſicut latrones. Hæc ſunt igitur circa iſtorum peccata aduertenda.

Eſt autem quintò aduertendum, quod iſti nō ſolum peccant, cum vtuntur ſuis maleficijs ad nocendum, ſed etiam cum volunt eadem arte auferre damnum, quod intulerunt: nam eſt inuocatio dæmonis. Immo nulli licet petere à malefico aliquo, vt maleficium altero maleficio diſſoluat; vt tenet Caiet. ver. maleficium. Silu. eod.ver. Alphon. de Caſt.lib.1. de hæret.punit. & alij; ſed orationibus, & Sanctorum interceſſione, & piorum deuotione, & ſacramentorum ſuſceptione iſta diſſolui debent. Ad hoc peccatum reducuntur peccata lamiarum, ſeu ſtrigum: nam hæ potius carnalem quærunt delectationē, feruntur enim à dæmonibus per aera corporaliter; & cum ipſis corpora ſumentibus committunt rem venereā, & innumeras luxurias, quamuis non ſemper corporaliter ferantur, ſed aliquando per imaginationem. In his intercedit pactum. Etiam iſtæ nocere ſolent,& multa alia committere peccata, & vix abſque hæreſi reperiuntur. Vnum autem notandū eſt, quod quamuis videantur corpora tranſmutare humana in beſtias, id non fit verè, ſed dæmone oculos inſpicientium deludente: intrant autem domos reſeratas, dæmone aperiente ianuas, & obſtacula remouente. Solent etiam pueros occidere, alijs nocere, & maxima pars eſt fœminarum. Hæc autem omnia ſunt horrenda peccata, & in foro interiori grauiſſima digna pœnitentia: exterius enim forum grauiſſimè punit. Hæ ſunt ſpecies huius peccati ſuperſtitionis.

ADDITIONES.

De vana obſeruatione.) D.Tho.q.96.Caiet. D.Ant.§.10.Val.q.13.Azor. cap.22.Viguer.c.5. §.6.ver.5. Sanchez cap.40.lib.2.op.mor Regin. cap.18.l.c. Leſſius dub.10.Sayr.cap.6.l.c.

Notoria.) D.Ant.D.Tho.ar.1.Viguer.Valen. p.1.Sanchez nu.30.l.c.

Sanitatum.) D.Tho.art.2.Viguer. De ſanantibus morbos ſputo, Sanchez nu.45.

Futurorum.) D.Thom. art.3. Viguer. Val. loc. cit.

Reliquiarum.) Vide D.Tho.art.4.D.Anton. §.13. Val. p.2. De vana obſeruantia adhibentium vanas preces verbo, aut ſcripto, aut collo geſtantium, Sanchez cap.40.nu.22. De licito ſacrarum Reliquiarum vſu idem cap.43.

In his vanis obſeruationibus poteſt accidere implicita, & explicita dæmonis inuocatio. Vide Val. loc.cit.

Incantatio ſerpentum non eſt illicita, ſi diuina virtus reſpiciatur,& ſacris verbis nullæ vanæ obſeruationes miſceantur. D.Ant §.11. De ſerpentum illicita incantatione, Delrius lib.3.p.2. q.4. ſect.8. An magi poſſint incantare animalia bruta, idem lib.2.q.13.

De maleficio Caiet. Arm. Silu. verb. Maleficium, D.Ant. §.12. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum. Regin.cap.17.l.c.Suarez cap.16. nu.22. Leſſius cap.34.Sayrus cap.6.l.c.

Strigum.) Vide D.Ant. §.15. Caſtro lib.1. de iuſta Hæret.pun.Grillandum q.8. de ſortilegis, Azor. cap.25. q.3. De ſtrimagis Silu. Prierias. De lamijs, & ſtrigibus Pet.Greg.Thol.lib. 34. Syntag. ver. Iur.cap.20. Dæmones corpora tranſmutare nequeunt, neque animas ad corpora euocare. Vide Suarez cap.16.nu.18.

Feruntur.) Vide Leſſium dub.3.nu.15.

Vnum autem.) Vide Azor.Suarez l.c.

Intrant autem.) Vide Suarez l.c.nu.8. exigua autem foramina dilatare, ſtatimque ad primum ſtatum reducere poſſunt dæmones, naturali vi, per motum localem. Vide D.Tho.1.par. q.110. art.4. docentem, ab Angelis vera miracula effici non poſſe.

De maleficij ablatione per aliud maleficium Sanchez cap.41.l.c.

De remedijs contra maleficia Regin. lib.17. cap.17.

De medijs licitis ad tollenda maleficia Suar. cap.17.l.c. de illicitis cap.18. de pœnis magorum, & maleficiorum cap.19.

Quid Votum, quæ eius materia, quanta ſit eius obligatio. Cap. XVII.

ELENCHVS.

1 *Voti definitio, & quæ ad votum requirantur.* 2 3.4.
5 *Materia voti qualis.*
6 *Impoſsibile multiplex.*
7 *Materia voti vana eſſe non debet, ſed bona.*
8 *Votum de re mala nullum.*
9 *Intentio in voto neceſſaria.*
10 *Suadēs agere contra votū peccat mortaliter.*

1 HActenus de blaſphemia, impietate, ſuperſtitioneque diximus; nunc de apoſtaſia à religione, ratione voti, dicendum eſt. In cu-

In cuius gratiã de voto oportet tractare, ac primum quid ſit. Sic autem deſcribi poteſt. *Votum eſt deliberata promiſsio, ex volũtate propoſiti Deo facta*. In qua deſcriptione quatuor continentur, quæ ad voti rationem ſunt neceſſaria.

Primum eſt, deliberatio: quæ quidem in multis conſiſtit.

Primò in vſu rationis, vt qui vouet, ſit particeps vſus rationis: vnde pueri ante ſeptimum annum nullum poſſunt votum facere, quia tempus rationis nondum aduenit.

Secundò, vt iſte vſus rationis ſit tunc, cum votum emittitur: vnde ebrij, amentes, licet ſint adulti, quia tunc in tali paſſione ratione nõ vtuntur, non poſſunt vouere. Rurſus hi, qui paſſione aliqua moti ita celeriter, & inconſideratè vouẽt, vt tunc non habuerint vſum rationis, cum talem actum emiſerunt, non verè vouent.

Tertiò, debet eſſe talis vſus rationis, vt ſufficiat ad peccatum mortale. ita Palud. 4. d. 38. q. 1.

2 In cuius gratiam aduerte, in homine eſſe tres motus voluntatis:

Primus eſt ita celer, vt nullo modo ſit in poteſtate hominis cohibere. Aliquando enim viſo aliquo malo, voluntas ita citò in odium mouetur, vt homo nullo modo potuerit cohibere: & iſte dicitur motus primo primus, in quo nec eſt peccatum, nec meritum.

Alter eſt ita celer, vt homo ferè non poſſit cohibere, licet aliqua ex parte poſſit, imperfectè tamen, & non plenè: & in iſto actu poteſt eſſe ratio meriti, & peccati, ſed non plena: non enim ſufficit ad peccatum mortale, ſed ſolum ad veniale. Et dicitur iſte motus ſecundo primus. Neuter ſufficit ad votum faciendum.

Sed tertius eſt, in quo eſt verè libertas, vt homo poſſit emittere, & non emittere. in quo ſolet peccatum mortale eſſe. Talis libertas, & deliberatio eſt neceſſaria, vt votum ſit; puta, vt ſic homo promittat, vt poſſit non promittere, quia cognoſcit, quid faciat.

Rurſus quartò, iſta deliberatio non debet eſſe coacta. Cum enim quis metu notabili mortis, aut grauis mali, coactus eſt ad emiſſionem voti, non vouet, nec votum eſt validum. Intellige autem, cum cogitur ad vouendum: vnde, qui metu mortis cogitur ad profeſsionem emittendam, vel Religionem vouendam, non vouet. Similiter, ſi filia a patre ſub pœnis cogitur ad monachatum amplectendũ, quamuis promittat, ſi metu tali id faciat, votũ non eſt, vt dicit Soto lib. 8. de iuſt. & iur. q. 1. art. 1 ad 2. Hoc igitur eſt primũ in voto neceſſarium, ſcilicet deliberatio, vt declarãu eſt.

3 Alterum in voto neceſſarium, eſt propoſitum. Eſt autem propoſitum, voluntatis determinatio ad aliquid faciendum. quod in voto eſt neceſſarium, adeo, vt, qui promitteret Deo etiam Religionem, tamen interius non haberet propoſitum promittendi, nullum votum faceret, immò peccat mortaliter, ſic deludendo. Aduerte tamen, quod duplex eſt propoſitum, alterum faciẽdi, quod promittitur; alterum promittendi. Si quis promittit Deo ſine priori, mortaliter peccat, tamen votum tenet: nam poſterius tantum eſt neceſſarium, vt ſit votum, puta, vt quis promittendi propoſitum habeat.

Tertium in voto neceſſarium, eſt promiſsio, id eſt ipſa traditio & obligatio. Eſt autem in tantum neceſſaria promiſsio, vt quamuis quis proponat ex toto animo aliquid facere, niſi id promiſerit, non ſit votum. Immò propoſitum, etiam cum ingreſſu Religionis, nõ obligat, vt falſo quidam putarunt: Eſt enim ſemper in voto promiſsio neceſſaria, ſine qua votum eſt nullum.

4 Quartum eſt neceſſarium, vt iſta promiſsio Deo fiat: promiſsio enim hominibus facta, non dicitur votum, niſi ipſi fiat Deo immediatè, aut mediatè in ſanctis ſuis. Ex his igitur patet, quid votum ſit. Deficiente autem vno ex his, non eſt votum. Deficiente quarto, eſt promiſsio, & obligatio. at ſi deſit vnum ex alijs tribus, nec circa homines, nec circa Deum vlla eſt obligatio. Non tamen exiſtimare debes, iſta tria eſſe neceſſaria tempore diſtingui, vt prius homo per tempus deliberet, & poſt proponat, & tandem promittat. Hoc quidem bonum eſt, & magis obligat: tamen ſufficit ſimul iſta facere, promittendo liberè & ſpontaneè Deo: nam in hoc omnia includuntur. Ex natura hac voti deſcripta multi caſus dignoſci poterunt.

5 Oportet tamen ſecundo loco de materia voti agere, in cuius explicatione multorum reſolutio conſiſtit. Sunt autem quatuor conditiones neceſſariæ. Debet enim eſſe materia poſsibilis, non vana, bona, meliori non contraria.

In primis debet eſſe poſsibilis, vt homo promittat, quod poſsit fieri. Promittere enim impoſsibile, non eſt votum, nec obligatio: immò peccatum eſt ex ſe veniale. Eſt autem multiplex impoſsibile.

6 Primum eſt, quod eſt omnibus impoſsibile: vt per totum vitæ tempus abſtinere ſe à peccato veniali omni: hoc enim nullus viator poteſt citra ſpeciale priuilegium. Si quis igitur hoc vouet, votum nullum eſt: ſecus de mortali. Dei enim gratia poteſt quis ſe abſtinere ab

omni mortali: vnde votum obligaret, ſed tale non eſt faciendum.

Alterum impoſſibile eſt, quod à principio fuit poſſibile, tamen poſtea factum eſt impoſſibile; vnde ceſſat votum pro tempore impoſſibilitatis: Verbi gratia, quis vouit virginitatem, tamen poſtea illam amiſit: mortaliter quidem peccauit contra votum, tamen iam non eſt votum, quia non eſt res poſſibilis: vnde quamuis ſecundò, & tertio fornicetur, non peccat contra votum: ſecus, ſi voueret continentiam, nam adhuc poteſt ſeruari. Si quis tamen continentiam hanc voueret, & poſtea vxorem duceret, non tenetur iam eam ſeruare, quamuis peccauit mortaliter ducendo eam. Dico autem non teneri ea parte, quia non poteſt, ſcilicet cum vxor debitum petit: nam ipſe poteſt ſeruare, & tenetur, non petendo, niſi cum vxor non vellet petere, expectando ipſius viri petitionem. Mortua tamen vxore, iterum tenetur ſeruare continentiam.

Rurſus, vouit quis ingreſſum Religionis, poſtea tamen non recipitur, aut expellitur; non amplius tenetur nec ad continentiam, quia id eſt impoſſibile. Vbi nota, quod ſi quis vouit Religionem quodam loco determinato (puta vouit ingredi hunc Conuentum Religioſorum) ſed nõ recipitur in iſto, non amplius tenetur. Si verò vouit Religionem quandam abſolutè, puta Religionem Dominicanorum, tenetur adire plures domos illius Ordinis, ſi fortè ſunt in illa ciuitate, aut propè; ſi in nulla recipitur, non tenetur: nec oportet peragrare prouinciam. Si verò vniuerſaliter Religionẽ vouerit, tenetur plures domos diuerſorum Ordinum in illa ciuitate adire: ſi verò non reciperetur, non tenetur, quia moraliter iam impoſſibile eſt. Idem dicendum, quando iuſta cauſa, poſtquam eſt receptus, expellitur; aut egreditur ante profeſſionem, dummodo non ſit ob culpam ſuam: tunc enim tenetur ſe emendare, vt per ipſum non ſtet.

Tertium eſt impoſſibile, quod eſt tali perſonæ impoſſibile: vnde fit, vt ſubditus in eo, in quo eſt ſubditus, non poſſit vouere, niſi ſuperiorum approbatione. Filius ante decimum quartum annum non poteſt vouere Religionem; nec ante vigeſimum quintum vouere circa rem, niſi patris approbatione: nec ſubditus, niſi ſuperiorum licentia: nec ſeruus ſine domino, nec maritus abſque vxore, vel contra. Dixi autem in eo, in quo eſt ſubditus: nam filius poteſt vouere orationes, ieiunia, & ſeruus, & vxor, & alia. Similiter Religioſus poteſt aliquas vouere deuotiones, quæ non impediunt obedientiam; & ſimiliter ingreſſū arctioris Religionis. Omnes hi caſus ad hoc ſpectant, quod materia voti debet eſſe poſſibilis; ſecus, votum nullum eſt, ob id, quod nulla eſt obligatio.

7 Secundò, debet eſſe materia non vana, ſeu indifferens. Dicitur autem id vanum, quod nec ad Dei honorem, nec ad ſalutem animæ ordinatur; nec contra iſta eſt: nec enim ex ſe bonum, nec malum eſt. Talia igitur promittere, nullum eſt votum, immò peccatum eſt, ſaltem veniale. Verbi gratia, ſi quis, quia paſſus eſt tempeſtatem, vouet numquam ingredi mare: vel quia cecidit à mula, vouet ſe numquam aſcenſurum ſupra mulam: vel quia S. Io. Baptiſtæ abſciſſum eſt caput, vouet ſe numquam manducaturum capita animalium. hæc, & ſimilia, vota non ſunt, nec obligant, quia res vanæ ſunt. Tamen attendendum eſt, aliquando eſſe rem vanam ex ſe, tamen ex aliquo adiuncto eſſe bonam: vt qui voueret ſe non ambulaturum talem viam, ſi id ſit, quia in tali via ſolet ab aliqua mala fœmina ſollicitari; tunc eſt bona res, & votum verum eſt.

Tertiò, materia debet eſſe bona: cum enim mala eſt, nullum eſt votum. Hinc fit primo, quod vouere aliquid, quod eſt mortale, non eſt votum, immò peccatum mortale.

Secundò, vouere aliquid, quod veniale, nullum eſt votum, immò peccatum veniale, vt multis exemplis iſta poſſunt exprimi.

Tertiò, vouere propter malum finem, quamuis res ſit bona, nullum eſt votum, immò peccatum, ac ſi peccatum voueret: quia votum debet eſſe actus bonus: & malus finis actum facit malum. vnde fit, vt, qui vouet Deo eleemoſynam, vt occidat inimicum, vt conſequatur rem iniuſtam, vt vincat in duello, vel bello iniuſto; peccet mortaliter, & votum ſit nullum, etſi Religionem voueat: ſecus, ſi iſta voueret, vt incolumis maneret in duello, & in bello non eſſet victus: vt filium haberet, quamuis eſſet mulier adultera: hoc enim votum obligaret, quia iſta in ſe bona ſunt. Tamen aduertendum eſt, quod aliud eſt vouere ob malum finem, aliud vouere ſpe mali: aliquando enim poteſt quis vouere ſpe hac, vt conſequatur aliquem malum finem, tamen non ob eum vouet: hoc enim votum obligat. lege Sot. lib. 8. de iuſt. q. 1. art. 3.

8. Quartò, vouere pro re mala, votum eſt nullum: vt quia adulteram conſequutus eſt, qui vouet in gratiarum actionem aliquid tale, non eſt votum, ſed mortale peccatum. Simile eſt, vouere cum conditione mala, vt vouere aliquid, ſi occidat aduerſarium, & alia huiuſmodi: omnia iſta

mala

mala ſunt, ob id non obligant, immò iſta ſic promittere peccatum eſt mortale. Si verò finis eſt venialis, etiam votum eſt veniale.

Quintò, debet eſſe materia meliori non contraria, non enim ſat eſt, eſſe bonam, ſed talem, vt non ſit incompoſſibilis diuinis conſilijs. vnde, ſi quis voueret ducere vxorem, non eſſet votum, quia non compatitur Religionem, quæ eſt ſtatus perfectionis, & conſilij. In aliquo caſu eſſet votum, vt, ſi alicui magis expediret talis ſtatus, quàm Religio, quia nimis eſt incontinens, tunc votum obligaret, quia illi eſt materia melior. Ita tenet Caiet. 2.2.q.88.art.2.& Nauar.cap.12. n.43. Aduerte autem, quòd materia dicitur contraria meliori, quando ex illa non poteſt fieri tranſitus ad melius, vt eſt matrimonium: cum vero poteſt, votum eſſet: vt, ſi quis ſe obligaret perpetuò ſeruire in Xenodochio: quia in hoc poſitus, non ideo priuatur, quo minus fieri poſſit Religioſus. Ex his omnibus materiam voti habes, qualis eſſe debeat: ex qua multorum caſuum reſolutio pendet.

9 Circa voti obligationem illud primò obſeruandum eſt, intentionem vouentis inſpiciendam eſſe potius, quàm verba: ad ea enim obligatur, ad quæ ſe extendebat intentio. Vnde qui vouet tres dies ieiunij, examinandus eſt quo modo intenderit ieiunium hoc; nam iuxta intentionem votum eſt.

Aduertendum eſt ſecundo, voti materiam eſſe duplicem.

Quædam eſt, quæ aliàs non erat præcepta à Deo, ſed tamen eſt bona; vt qui voueret eleemoſynam, peregrinationem, & alia, ad quæ non tenebatur ante votum: & tale votum obligat ſub mortali, adeo vt, qui agit contra votum, etiam in re ante non debita, vel minima, peccet mortaliter.

Quædam eſt alia materia aliàs præcepta, vt qui vouet, ſe non fornicaturum, non occiſurum, & alia, quæ diuino præcepto continentur: & qui contra tale votum agit, bis peccat mortaliter, & contra præceptum, & contra votum: vel eſt vnum mortale duobus æquiualens; & pœnitens in cōfeſſione tenetur dicere, non tantùm peccatum, ſed etiam ipſam voti circumſtantiam. vnde clericus in maioribus, qui votum habet continentiæ, ſi fornicetur, tenetur non ſolùm in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum, ſed etiam ſimul, ſe eſſe clericum, ſi Confeſſarius ignoret.

10 Aduertendum tertio, eſſe tantā voti obligationem, vt, qui ſuadet contra votum aliquid agere, mortaliter peccet: cum autem votum eſt Religionis, multa peccata concurrunt. Qui enim habenti propoſitum ingrediendi Religionem, id diſſuadet ſine cauſa rationabili (puta, quia ille ineptus eſt Religioni, vel vtilior extra, vel alia iuſta cauſa) mortaliter peccat. Rurſus, qui habenti votum Religionis ſimplex, ingreſſo Religionem, vel nondum ingreſſo diſſuadet ipſam Religionem, abſque eadem cauſa rationabili, & ſine diſpenſatione relinquēdam, mortaliter peccat. Quòd ſi iam eſt votum ſolemne per profeſſionem, grauiſſimè peccat; & Scot. 4.d.15.q.3. putat obligari, vt ipſe ingrediatur Religionem, quam ille ſua perſuaſione reliquit: ſed oppoſitum eſt tenendum. Numquam enim obligatur homo ad Religionem, quamuis ipſius cauſa multi deſeruerint eam: obligatur tamen ad reſtitutionem, cum ille Religioſus vtilis erat Conuentui, ita vt Conuentus detrimentum paſſus fuerit ex illius amiſſione. lege Sot. lib.4.de iuſt. quæſt.3.art.3.

ADDITIONES.

De voto D.Tho.Caiet.Arrag.& alij, 2.2.q.88. Magiſter, & Schol. 4.d.38. Viguer. cap.5. §.5. ver.14.D.Anton.tit.11.c.1.p.2.Sot.lib.7.Nauar. cap.12. à nu.24. Azor.1.p.lib.11. à cap.12.Val. p.3.diſp.6.quæſt.6. Lopez, p.1. à cap.43. Corona p.3. cap.9. Suarez tom.2. de Relig. Sanchez lib.4.Oper.Mor.Sayrus lib.6. Clau.Reg.Leſſius lib.2.cap.40.Comit. lib.2.Reſp.Mor.Fernan.p.1. cap.6.Exam.Theol.Mor.Val.Regin. in Prax.For. Pœn.lib.18.to.3.à cap.15.Filliucius in qq. mor.

Votum eſt.) Vide D.Tho.art.1.Sot.q.1.ár.1. Nauar.nu.24.Valen.par.1.Leſſium dub.1.Sanch. cap.1.loc.cit.

De neceſſarijs ad votum, D.Thom.art.1. Val. loc.cit.Sot.q.1.ar.2.Azor.quæſt.2.cap.12. Sanch. cap.1. loc.cit.

Ante ſeptennium.) Ante ſeptennium expletum præſumitur defectus vſus rationis; niſi conſtet de vero vſu. Sanchez cap.1. nu. 4.l.c.

Tertiò.) Nauar.nu.24.Valen.col.penult.

In cuius gratiam.) Vide Caiet. in ſum.

Rurſus quartò.) Vide Azor.cap.15.q.6.Metus debet eſſe iniuſtè incuſſus. Leſſ.dub.3.l.c.

Propoſitum.) Quidam dixere, ſufficere ad votum deliberationem, & propoſitum, ſed cum his requiri etiam promiſſionem, in qua ratio voti perficitur, tradit D.Tho.art.1.l.c.D.Bonau. Rich. 4.d.38. & communis Theologorum opinio. Vide Azor.l.c.q.5 Nauar.nu.26.Sot.art.2. Leſſium dub.4. Sanch.l.c. à nu.18.

Si quis promittit.) Vide num.27. Val.col.6. Azor.q.9.Lopez.cap.43.

Votum promittentis, ſine animo ſe obligandi, valere, negant Nauar.Val.l c. ex D.Thom.art.3. ait Sot.art.2. ſed falſo, vt oſtendit Val. nam promiſſio non valet, cum ab ea ſeparari non poſſit obligatio: negantem ſententiam probabiliorem putat Leſſ.dub.1.l.c.nu.6.

Tertium.) Valen.Sot.l.c.

Immo propoſitum.) Nauar. nu.26.§.6. Leſſius dub.4.docet,propoſitum nõ habere vim voti.

Materia voti) De hac D.Tho.art.2.Sot.ar.3. Val. p.2. Azor. cap.13. Caiet. in D.Thom. & in Summa, Leſſius dub.7. Sanch. cap.5. Reg.c.18.

Poſſibilis.) Vide Sanch.cap.5.l.c.

Venale.) Sot.Val.col.1.l.c.Azor.q.4.§. Qui duo vota incompoſſibilia ſimul ſciens emiſit, obligando ſe ad ea, pro eodem tempore, votum inualidum eſt: at ſi ſucceſſiuè vouit,tenetur implere dignius,ſi ambo ſint incompoſſibilia. Sanchez cap.5.nu.22.24.

Qui vouit ingreſſum.) Vide Nauar.num.46. Sot. q.2. art.1. ad 3. Azor. cap.22. Valen. p.4. Sanch.c.

Indifferens.) Vide Caiet. in ſumma,Sot.q.1. art.3. Nauar.nu.28. Sanch.cap.7.

Propter malum finem.) Valen. col.3. p.2. Nauar. num.30. * Caiet. & poſt eum Vaſquez, cap.7. de reſtit. nu. 104. impium eſt, & ſacrilegum, non bonam rem vouere ad non illicitam conſequendam.

Secus ſi iſta voueret.) Vaſq.loc.cit.

Pro re mala.) Vide Nauar.nu.43.

Meliori non contraria. Vide Caiet. l.c. art.2. Sot.q.1.art.3.concl.5.Azor.cap.13.

An aliquo caſu.) Caietanum exiſtimantem, poſſe quem vouere matrimonium, quatenus eſt remedium libidinis, ſequitur Azor.q.9.loc.cit. cont.Sot.qui loc.cit. circa 5.concl. negat ſimpliciter. (ſed probabiliter) matrimonium eſſe materiam voti: cum Sot.Leſſ.dub.7.nu.44. De voto contra conſilia, Sanch. cap.8.

Intentionem) Ex priuata vouentis intentione pendet voti obligatio. Vide Valen. p.1. & 4. col.4. De verbis, & intentione vouentis, Sanch.cap.11.

Vel minimis) Nauar.num.40. Sot. q.2.art.1. Val. p.4. col.4. Sanchez, cum multis, quos citat,cap.12 nu.5. docet, votum rei minimæ frangere, non eſſe peccatum mortale: ſed Tolet. ſequutus eſt Caietanum. 2.2.quæſt.89.art.7. Vide cap.54. de ſeptem peccatis mortalibus, lib.8.

Præcepta.) Sunt quidem materia voti res præceptæ, non tamen ità propria, vt ſunt opera ſupererogationis. Val. l.c. in fine; duplici vinculo tenetur, qui rem præceptam vouit. Vide Azor.q.1.c.13.Leſſ.d.7.n.47. Sanch.cap.5.nu.5.

Promiſſio facta in baptiſmo, impropriè votũ eſt; quia verba; Volo, Credo, Abrenuncio, non indicant promiſſionem. Vide Nauar. num.31. Valen. loc.cit. in fine, Sot.art.3. eſt contra Magiſtrum d.38.lib.4.

Diſſuadet ipſum religionem.) Vide Nauar. nu.44.Salon.de iuſt.q.62. art.2. controu.3. Sot. lib.4.de iuſt.q.7.art.3.Regin.cap 25.

De metu votum irritante Sanch.cap.3.l.c. De voto contra conſilia nullo Sanchez cap.8.l.c.

An obligatio voti tranſeat ad hæredes,Leſſius dub.10. Sanchez cap.15.

De ſtatu Religioſorum Regin. à cap.24. Leſſius cap.42. * Azor.tom.1.Inſtit.Mor.lib.12. De Religioſorum votis, quæ ſolemni ritu emittuntur, Azor. cap.6.l.c. Sanchez fusè tom.2. Oper. Mor. qui in lucem eſt liber poſthumus. Emanuel Rodericus in q.q. Regular. Ludouicus Miranda in manuali Prælatorum Regularium. De profeſſione religionis Azor. cap.4. l.c. Sanchez l.c.lib.5. cap.3.4. & alibi. Quibus priuilegijs gaudeat Religionis profeſſio, idem l.c, cap.5. ex quibus cauſis tacita profeſſio irrita ſit, idem c.4. l.c. De profeſſione etiam Lud. Miranda loc.cit. quæſt.24.to.1.

De votorum differentijs,& ipſorum relaxatione. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Votum multiplex; quomodo ſolemnizetur & quibus de rebus fiat votum ſimplex.*
2 *Votum ſimplex caſtitatis, quomodo matrimonium impediat.*
3 *Vouens voto ſimplici religionem ad quid teneatur, & an ſimplicis tranſgreſſio faciat apoſtatam.*
4 *Apoſtata duplex.*
5 *Votum duplex, perſonale, & reale.*
6 *Votum item triplex, conditionale, pœnale, & abſolutum.*
7 *Differunt irritare, commutare, diſpenſare, abſoluere voti tranſgreſſiones.* 8.

1 VOtum multiplex eſt.

Primò enim diuiditur in ſimplex, & ſolemne. Eſt autem votum ſimplex,quod in ſola promiſſione, & traditione ex parte vouentis cõſiſtit. Solemne autem, vltra talem promiſſionem, conſiſtit in acceptatione ex parte Dei, cui

ſit ipſa

fit ipſa promiſſio. Votum enim ſolemnizatur per acceptationem Dei, quæ fit per ſuperiores, & Prælatos, ipſius nomine. Eſt autem inter votum vtrunque quadruplex differentia notanda.

Prima, Votum ſimplex eſt generale, comprehendens multam materiam. Fit enim de caſtitate, Religione, eleemoſynis, peregrinationibus, & multis alijs. At ſolemne particulare eſt: non enim fit niſi de caſtitate in clericatus ordinibus maioribus, & de Religione per profeſſionem.

2 Secunda, votum ſimplex caſtitatis, & Religionis impedit matrimonium contrahendum; non tamen dirimit contractum: id eſt, qui vouit caſtitatem, aut Religionem ſimplici voto, non poteſt vxorem ducere: ſi ducat, mortaliter peccat: tamen tenet matrimonium.

ADNOTATIO.

(Exceptis votis ſimplicibus Societatis.)

Sed non poteſt exigere debitum, ſed reddere, ſine Pontificis diſpenſatione. Anton. 3. p. tit. 1. c.4. dicit peccare mortaliter, qui fecit votum caſtitatis, ducendo vxorem abſq. eo, quod contrahat: & quia adhuc poteſt implere intrando Religionem, peccat rurſus mortaliter conſumãdo. Soto, lib.8. de iuſtit. q.2. ar.1. & Caiet. 2.2. q. 88. Nauar. c.12. nu.47. tenet eam, quæ fecit votum Religionis, poſſe etiam exigere: non tamen quæ fecit caſtitatis votum, ſi matrimonium contrahant. Oppoſitum tenet Tabien. ver. matrimonium. 1. §.2. & Anton. p.2. tit.11. c.2. & id videtur dicere Silu. votum. 2. §.1. At vero ſolemne, non ſolum impedit, ſed contractum dirimit: quia tale matrimoniũ nullũ eſt, ſed & ſunt ſeparandi.

3 Tertia, ſi quis vouit ſimplici voto Religionem, ſi non recipiatur in monaſterium, vel ſi nõ ex ſua culpa expellatur, amplius non tenetur voto; vel etiam, ſi ingrediatur, & in anno probationis videt ſibi non conuenire Religionem, & iuſta cauſa egreditur, non etiam tenetur: at verò, qui ſolemne habet votum, quacumque cauſa egrediatur, vel expellatur, tenetur ſeruare caſtitatem perpetuam, niſi ei diſpenſatio fiat; non tamen obedientiam, vel paupertatem. Si autem ſua culpa Religionem deſeruit, tenetur iterum regredi ad monaſterium, niſi expellatur.

Quarta, tranſgreſſio voti ſimplicis, etiam cum culpa, non facit hominem apoſtatam (*exceptis votis ſimplicibus Societatis*) at tranſgreſſio ſolemnis voti facit apoſtatam. Eſt autem aduertendũ, duplicem eſſe apoſtatam in voto: vnum in voto Religionis, alterum in voto caſtitatis ſolemnizato in clericatu. Erga priorem, aduerte dupliciter contingere.

4 Vno modo, cum eſt apoſtata in corde, & vita, quia verè non viuit, nec vult viuere iuxta votum: & hoc eſt mortale peccatum ſatis graue.

Altero modo, cum habitum Religionis deſerit, vt laicaliter viuat, vel multo tempore, & abſque neceſſitate: & hoc mortale eſt peccatum, & ſubiectum excommunicationi latæ ſententiæ, quæ habetur in 6. ne cleric. vel monac. cap.2. In quo etiam excommunicatur doctor, qui talibus exponit medicinam, aut ius ciuile ſcienter. Excommunicatio tamen iſta nulli reſeruatur, vnde à Confeſſario proprio abſolui poteſt; ſed non debet, quouſque habitum reaſſumat. Aduerte tamen, cum, neceſſitate aliqua dimittitur, animo reaſſumendi (puta, vt ſecurus per terras infidelium tranſeat) non eſt apoſtata: eſſet tamen, ſi per horam dimitteret, animo laicaliter viuendi. Circa poſteriorem apoſtatam à clericatu, aducrte eſſe duplicem.

Alter eſt, qui in maioribus conſtitutus erat ordinibus.

5 Alter, qui in minoribus. Qui in maioribus, poteſt eſſe apoſtata, ſicut & monachus, quoad vitam, & quoad habitum; & vtroque modo peccat mortaliter: non tamen vllam à iure incurrit excommunicationem. Sed in Clement. quoniam. de vita, & honeſt. cleric. imponitur pœna Clericis non ſeruantibus habitum. *Item Concil. Trid. ſeſſ 14. cap.6. de reformat.* Qui in minoribus verò eſt, quamuis intendat ducere vxorem, immò de facto ducat, non ob id mortaliter peccat, aut venialiter, niſi ex contemptu faciat, vt dicit Silu. ver. apoſtaſia. Immò quamuis habeat beneficium, & illud relinquat: nam, ſi retineat, mortaliter peccat, & cenſetur apoſtata. Immò cum eſt beneficium habens curam animarum, dum non ſit collegiatum, tenetur ipſo facto omnes redditus beneficij reſtituere, quos in ſuam vtilitatem accepit, à tempore, quo voluntatem habuit non ſuſcipiendi clericatum. Et hoc habetur in cap. commiſſa. de elect. in 6. In alijs autem beneficijs ſolum mortaliter peccat: nec eſt abſoluendus, donec aut animum mutet, aut beneficium dimittat. De habitu verò, qui in minoribus eſt, poteſt laicaliter incedere, dummodo tonſuram non habeat, aut beneficium: aliter enim tenetur proprio incedere habitu. Hæc igitur eſt quarta differentia inter hæc vota. Eſt etiam vna differentia inter votum ſolemne Religionis, & clericatus. Religionis, dirimit matrimonium ratum, non conſummatũ. Si quis duxit vxorẽ de præſenti, tamen nondũ copulã habuit, poteſt ingredi Religionẽ, &

& per profeſſionem diſſoluitur matrimonium: at per clericatus votum non diſſoluitur. Eſt enim efficacius votum Religionis. od id, quamuis à Papa poſſit diſpenſari, tamen non debet, nec diſpenſat, niſi in grauiſſima cauſa, & vrgentiſſima.

Hæc igitur eſt prima voti diuiſio.

Iterũ diuiditur votum in perſonale, & reale.

Perſonale eſt, quod ad perſonam vouentis ſpectat, vt per eam impleatur: vt, qui vouit caſtitatem, Religionem, ieiunia, orationes, & ſimilia. Reale, quod ad rem pertinet, vt qui vouet eleemoſynam, & ea, quæ abſque rei diſpendio non fiunt. Eſt autem differentia: pater enim poteſt vſque ad decimumquartum annum annullare vota perſonalia filiorum, non tamen poſt decimumquartum annum. Realia verò poteſt vſque ad vigeſimum quintum incluſiuè.

6 Iterum tertiò diuiditur votum in conditionale, pœnale, & abſolutum.

Conditionale eſt, quod ſub conditione ponitur; & hoc obligat poſita conditione, niſi mala ſit; aliàs non eſt votum, vt ſupra diximus. vnde qui vouet Religionem, vel peregrinationem, ſi à Deo ſanetur, vel ab aliquo liberetur periculo, ſi iſta impleantur, tenetur implere votum.

Pœnale eſt, quod in pœnam alicuius ponitur: quod quidem cum ſit fine bono, eſt votum obligans; vt, qui dicit, ſi me non abſtinuero hodie a ludo, vel fornicatione, voueo centum aureos, vel tot dies ieiunij, vel Religionem, vel quid aliud; ſi poſt nõ ita abſtinet, obligatur voto.

7 Abſolutum eſt, quod ſimpliciter fit, abſque conditione, & pœna. Quanta autem ſit differentia inter iſta, paulò poſt dicemus in votorum diſpenſatione. Circa quam aduertendum eſt, iſta inter ſe differre, irritare votum, commutare, diſpenſare, abſoluere voti tranſgreſſionem.

Irritare enim eſt annullare votum factum, & facere vt non ſit obligatorium, nec verum votum: quomodo pater filiorum vota irritare poteſt, vt ſuperius diximus: Prælatus vota inferiorum, dominus ſeruorum, & vir vxoris, & è contra. Tamen attende, cum materia eſt contraria eis, in quibus ſubditus tenetur parere, ſtatim vota ſunt irrita, niſi approbentur a ſuperiore: vt, votum filij ante decimumquartum annum, circa mutationem ſtatus; vota Religioſi de peregrinatione, & ſimilia. Quòd ſi ſuperior ſemel probat; valent. & ſi velit iterum irritare poſt approbationem, valet irritatio; ſed peccat irritans, vt dicit Caiet. verb. votum. Idem dicas de patre circa filium: toto enim tempore ante decimumquartum annum poteſt irritare; licet ſi ſemel probauerit, irritando peccet: tamen tranſacto tempore non poteſt. Cum verò non ſunt contraria, poſſunt etiam irritari; ſed non ſunt irrita, ſed obligatoria, quouſque à ſuperiore irritentur. vnde, ſi filius vouet ieiunia, tenetur, donec pater irritet. In irritatione autem non eſt neceſſaria cauſa, ſed voluntas irritantis.

8 Commutare verò, eſt materiam voti in aliam mutare. & quidem in meliorem poteſt ipſe vouens, abſque alia licẽtia mutare; in æquiualens, aut in paulò inferiorem non poteſt: hoc enim eſt Prælatorum, & Epiſcoporum, qui non debent commutare abſque cauſa rationabili; nec commutare in leues materias, ſed in ferè æquiualentes proportionaliter.

Diſpenſare autem, eſt relaxare voti obligationem. & cuius eſt commutare, eſt etiam diſpenſare: ſed non poteſt fieri ſine iuſta cauſa: & oppoſitum facere, peccatum eſt, nec vouens coram Deo liber manet. Poſſunt autem Epiſcopi, & Prælati circa ſubditos omnia vota commutare, & diſpenſare, iuſta exiſtente cauſa, præter quinque, quæ ſoli Papæ reſeruantur: puta votum ſimplex Religionis, caſtitatis perpetuæ (cum enim temporalis eſt, poteſt Epiſcopus) ſancti Iacobi, Hieruſalem, ſancti Petri Romæ. Votum non contrahendi diſpenſatur ab Epiſcopo. Silu. ver. votum. 4. §. 4. in fine. Vnde non includitur in voto caſtitatis. Inde ſequitur poſſe commutari in Iubilæis, in quibus excipitur tantum votum caſtitatis cum alijs: hoc enim non eſt ſub caſtitatis voto. Reſeruantur etiam vota ſolemnia Pontifici. Eſt autem notandum vnum, quod notauit Victoria, iſta quinque vota tunc reſeruari Pontifici, cum abſoluta ſunt: cum verò conditionata, vel pœnalia, pertinent ad Epiſcopum. Cum autem peccatum committitur contra votum, tunc poteſt à quolibet proprio Confeſſario abſolui, ſicut & peccata alia; ſed manet voti obligatio in poſterũ; vt, qui vouet continentiam, ſi fornicetur, poteſt à proprio Confeſſario abſolui à peccato; ſed pœnitens manet etiam poſt hanc abſolutionem obligatus adhuc voto.

ADDITIONES.

Multas voti diuiſiones leges apud Azor. c. 14. Leſſium dub. 6.

De voto ſolemni, & ſimplici D. Thom. Caiet. Arragon. 2. 2. q. 88. art. 7. Val. p. 5. Sot. q. 2. art. 5. Nauar. nu. 31. Leſſius l. c. Azor. to. 1 lib. 12. cap. 6. Regin. cap. 16. Sanchez, Suarez, Sayrus.

Differentiam præcipuam voti ſimplicis, & ſolemnis non omnes eandem ſtatuunt. Vide Azo. loc. cit.

Votum

Votum ſimplex ex communi ſententia,in nuda promiſſione conſiſtit. De ſolemni tres ſunt ſententiæ. Vide Regin.nu 225.l.c.

Prima: Huius voti ſolemnitatem in conſecratione quadam ſpirituali perſonæ cōſiſtere, aiunt quidam; citatur pro hac ſententia D. Thom.l.c. non tamen à Caiet. & Sot. Sed reijcitur hæc opinio; nam, ſine conſecratione,ſolemne votum fit in Religione.

Secunda. Caietanus loc.cit. & Scot.d.38. docent, in Eccleſiæ ſtatuto, (matrimonium ijs prohibetur,qui ſolemnis voti Religione obſtringuntur) ſolemnitatem conſiſtere. Hæc ſententia, quo ad votum, ex ſuſceptione ſacrorum ordinum, ab omnibus recipitur.

Tertiam ſententiam defendit Sot.l.c.nempè, ſolemne votum Religionis conſiſtere in actuali traditione dominij ſui ipſius in aliorum manum, & eorum, qui Dei vice funguntur, vnde, qui ſic ſe tradit, natura, & diuino iure, arcetur à matrimonio, in quo homo ſe alteri tradit. Hanc ſententiam veram putat Val.loc.cit. ſi rectè intelligatur. Vide eius explicationem. Qui tamen p.7. cum Richard. Duran. & alijs, aſſirmat, poſſe ſummum Pontificem in hoc voto diſpenſare. quæ ſententia communis eſt. Vide Nauar.nu.75. Azor.lib.12.cap.7. vbi multa huius rei exempla refert,& voti ſolemnitatem humano iure introductam dicit: ex cap. Quod votum, de voto, & voti redempt. lib.6. De poteſtate Pontificis: idem docet Leſſius dub.19. Sayrus in Clau.Regia.lib.6.c.11.Sanch.lib.8.d.8.de matr.Regin.lib.18.c.22. n.329. Prax.Fori Pœn.

De Apoſtaſia. Vide Silu.Apoſtaſia. Vig c. 10. §.5.ver.11. D.Ant.3.p.tit.16.cap.5. Val.tom.3. d.1. quæſt.12.

Dirimit matrimonium ratum.) Iure diuino; quia ſtatus inferior in ſuperiorem mutatur. Sot. lib.7.q.2.art.5.col.7.

Perſonale.) Vide has diſtinctiones c.14.l.c. De ijs, qui vouere poſſunt, D.Thom. art.8.9. Sot.q.3. Valentia p.6.Azor.cap 16.

Irritare) De irritatione Azor.cap.17. Lopez cap.47.48. Arrag. in 2.2. Nauar. a nu.63. Valen.par.7 Leſſius dub.12.Regin.cap.21.Suarez de Relig. tom.2. Sanchez in Op.mor.lib.4. cap.24. Sayrus cap.10.lib.6.

Monialium Prælatæ ſubditarum profeſſarum vota omnia, quæ Prælati circa Regulares ſuos, irritare poſſunt; quia pollent poteſtate dominatiua, quæ non eſt minor circa moniaiū actus, quàm ſit ea, quam habet tutrix in actus impuberum, & quia moniales obedientiam ijs voto promittunt. Hanc ſententiam tuentur Suarez tom.2. de Relig.lib 6.cap 7.nu.vlt.Vaſquez 1.2. q.96.art 4.d.165.c.4. Leſſius de iuſt.lib.2.c.40. dub.Sanchez lib.4.cap.33. Op.mor.nu.19.Petr. de Ledeſ.tom.2. Summæ nu.10 cap.7. Alcocer. cap.16. Summæ, Ouandus 4.diſt.38. diſp.vnic. prop.19. Manuel to.1.q.Regul.q.25.art.7. Angles in Flor.2.p.q.vni. de voto art.7.Sayr.lib.6. cap.10.Clau.Reg nu 13. in fine, Valer. Regin. lib.18. Praxis For.Pœnit.cap.21.in fine, Viualdus in Candel.p.3.cap.24.n.98.Nec reuiuiſcunt vota ab ijs irritata. Azorius to.1 mor.inſtit.lib. 11. cap.17. limitat dicens, poſſe Abbatiſſas ea monialium vota irritare, quæ incommodum afferunt religioſæ familiæ. Manuel quoque to.2. ſummæ cap.89. videtur limitationem addere, docens, poſſe irritare vota de operibus ſupererogationis, & liberis. Superiorem ſententiam probabiliorem exiſtimo.

Secundarijs Monialium Præfectis hæc poteſtas non eſt conceſſa; idem dicas de ſecundarijs religioſorum virorum Prælatis. Vide Sanchez nu.36. loc.cit.

Votum, in quod conſenſit Superior, poſſe ab eo irritari,negāt quidam; aiunt alij probabilius. Vide Leſſium dub.113.nu.76. ſi irritet,ſine iuſta cauſa, peccat mortiferè, ſed valet irritatio.

Abbatiſſæ, quia carent ſpirituali iuriſdictione, neque commutare vota ſubditarum Monialium, neque in ijs diſpenſare poſſ nt. Sanchez cap.49.nu.24. * Sanctimonialium Prælatas nullam ſpiritualem poteſtatem, & iuriſdictionem habere, docent D.Tho.4.diſt.q. 9.art.1.q.3. ad 4.diſt.25 q.2. art.1 q 1.ad 2. Palud.4.d.1.q.1. q.3.Dur.ibi.Vict.Relect.de poteſt. Eccleſiæ n.3. Sot.4.d.2.q.1.art 4.col.8. Silu. verb. Abbatiſſa, Vide etiam Turrecrem. lib.1. Summæ de Eccleſia cap 96. concl.10. &c. Noua de pœnit. & remiſſ. nam ſpiritualis poteſtas à clauibus oritur; ei ani mulieres non habent, & ſunt in ſtatu ſubiectionis. Diu.Paul.1.ad Tit.2. ſcribit; *Mulierem docere in Eccleſia non permitto, nec dominari.* Gloſſ. addit, aliqua prælatione ſpirituali. Hæ Deo ſacræ mulieres ſpiritualia præcepta, (vt religioſorum ordinum Prælati) conſtituere, aut in virtute ſanctæ obedientiæ præcipere nequeunt: nec vim haberet præceptum, ſi iuberent; vt habet Abbatis, vel Prioris iuſſio: Ciuilia præcepta (qualia matresfamilias) ſtatuere poſſunt, & ſubditas corrigere. Vide Vict. & Sot. l.c. Moniales tamen ſubiectæ debent eis obedire; quia voto obedientiæ ſunt adſtrictæ,& Regulam præcipientem, vt Abbatiſſæ pareant,

ſeruare tenentur. Filij, & filiæ parentibus, iuſta præcipientibus, obſequi debent; & peccant recta eorum præcepta violantes; quamuis illi ſpirituali poteſtate careant. Addit Vict. l. c. lethale crimen eſſe, nolle abſolutè Abbatiſſæ obtemperare; quamuis illa noua præcepta condere non poſſit. Fœminas ita, diuino iure, incapaces eſſe iuriſdictionis, per claues exercendæ, & proinde ferendi cenſuras, exiſtimat Aegidius De Conink to.2. de Sacr. &c. diſp. 12. dub. 4. de Cenſuris, vt Papa nequeat ijs hanc poteſtatem committere.

Votum Religionis arctioris nullus religioſus Prælatus irritare poteſt. Leſſius dub. 13.

Tamen attende.) Vide Val. p. 6.

Commutare.) D. Tho. art. 12. Azor. c. 18. Nauar. nu. 79. Sot. q. 4. art. 3. Val. p. 7. Lopez c. 49. De commutatione, Suar. Sanch. Leſſius dub. 17. Regin. c. 23. Sayr. c. 12. l. c.

In ſimplici commutatione Superioris auctoritatem requiri, certum eſſe videtur. D. Tho. ar. 12. Richard. 38. ar. 8. q. 1. Azor. c. 18. q. 1.

An autem requiratur, ad commutandum in maius bonum, controuerſum eſt; negant Sot. q. 4. art. 3. Nauar. nu. 75. Caiet. art. 12. l. c. (ſi certum ſit, bonum excellentius eſſe) aiunt quidam alij Vide Azor. l. c. vbi multa de hac re, & Coronam l. c. cap 9. Leſſium dub. 16. Regin. cap. 23. ſect. 4.

Quæ obſeruanda in praxi commutandi vota, ad materiæ ſubrogatæ qualitatem. Sanchez cap. 56. Vide etiam Regin. lib. 18. c. 23. nu. 350. 354.

Vota omnia, ante profeſſionem trium votorum in Religione approbata emiſſa, in vota ipſa, quæ in profeſſione emittuntur, iuris auctoritate, commutantur, niſi profitens aliud explicitè intendat. Vide Leſſium lib. 2. cap. 40. dub. 6. nu. 106. De hac re. D. Thom. 2. 2. q. 88. ar. 12. & q. 183. ar 8. ad 2. & q. 184. ar. 3. Caiet. ibidem.

* Vota perſonalia antea facta, per profeſſionem in approbata religione extinguuntur; realia in monaſterium transferuntur. Silu. Votum 4. q. 7. verſ. Tertium, De hac re etiam Fumus. verb. Votum in fine, Nauar. cap. 12. nu. 65. Azor. l. c. lib. 11. cap. 17. in fine, Suarez lib. 6. (de voto) cap. 21. nu. 18. Vide cap. Scripturæ de voto, & vot. redempt. & DD. ibidem. Sanchez to. 2. op. mor. lib. 5. c. 5. nu. 36. Mirandam in Manuali Prelatorum Regularium to. 1. q. 25. ar. 7. Abulenſem c. 30. nu. q. 74.

Qui poteſt commutare votum, ex priuilegio, poteſt in minus commutare. Vide Leſſium dub. 16. nu. 109. miſceri poteſt commutatione diſpenſatio. Vide Regin. num. 359. l. c.

Qui commutat ex priuilegio (vt puta Iubilæi) poteſt dicere, commuto in id, quod à tali viro erudito præſcribetur, &, poſt Iubilæum, vir ille præſcribere poterit. Leſſius l. cit. 26. num. 13. probabiliter.

In commutatione voti, conſideranda vouentis qualitas. Si votum peregrinationis viri nobilis, & diuitis commutandum ſit; expenſas itineris totius, & quas domi feciſſet, in pia alia opera conuertet Confeſſarius, laborem itineris in ieiunia, aut preces. Vide Suarez lib. 6. to. 2. de Relig. cap. 19. Regin. nu. 256. De hac re Comit. lib. 2. Reſponſ. Moral. q. 13. Reale votum in reale commutabit, ſi id paupertas permittat.

Diſpenſare.) D. Thom. Caiet. Arragon. ar. 10. Sot. q. 4. art. 1. Azor. cap. 19. Nauar. num. 75. Val. par. 7. Lopez loc. cit. cap. 50. Val. loc. cit. Corona, Sanchez, Leſſius dub. 17. Regin. cap. 22. Sayrus, cap. 11. l, c.

Præter quinque.) Nauar. num. 75. Sot. q. 4. art. 1. Azor. cap. 19. quæſt. 3. Silu. Votum 4. quæſt. 3. Corona num. 15. par. 3. Nauar. com. 1. de Regul. num. 21. Regin. num. 330. loc. cit. votum peregrinationis ad Templum Lauretanum B. Vig. Mariæ Summo Pontifici reſeruatum ſcribit, (fortaſſis in ſacra illa domo Pontificium diploma de hac re extat) ſed Azor. loco citato, hoc vſu receptum eſſe, negat; Sanchez lib. 4. cap. 40. num. 10. cum Suarez reſeruatum negat.

Tempore D. Thomæ non erant reſeruata quinque, ſed duo vota, continentiæ, & Hieroſolymitanum. Vide 2. 2. quæſt. 88. art. 12. ad 3. Vſu receptum eſt, vt ſint quinque. Vide Leſſ. dub. 18.

Eſt etiam ceſſatio, & interpretatio voti. Vide Coronam num. 14. & 17. Leſſium dub. num. loc. cit.

In votorum obligationibus ambiguis, & obſcuris, pro voto potius, quam pro vouente ſententiam ferret Comit. q. 7. l. c. nu. 4. & cum anceps eſt quæſtio in aliqua ratione voti, Apoſtolicam Sedem conſulendam, opinatur.

De Tentatione Dei. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Tentatio quid.*
2 *Deus quot modis tentetur.*
3 *Deum tentare, an & quando liceat.*
4 *Deum pro alijs tentare quando liceat.*

1 VI-

1 VLtimum peccatum ex his, quæ propoſuimus contra primum præceptum Decalogi, eſt tentatio Dei, puta, quia homo Deum tentat. In cuius gratiam primò inquirendum eſt, quid tentatio ſit. Poteſt autem ſic deſcribi: *Tentatio eſt dictum, vel factum, ad capiendum alicuius experientiam.* Cum enim alicuius ſcientiam, vel potentiam, vel patientiam, vel quid ſimile exploratum habere volumus, aliquid dicimus, vel facimus, vt in eo ille ſcientiam, vel potentiam ſuam oſtendat, dicimur ipſum tentare: vnde, qui in ſcholis aliquas interrogationes faciunt, vt ex reſponſionibus cognoſcant ſapientiam eorum, quos interrogant, dicuntur tentare, & tales interrogationes tentatiuæ. Ille igitur Deum tentat, qui aliquid dicit, vel facit, vt Dei potentiam, vel ſapientiam, vel bonitatem, vel aliud attributum exploret. Notandum tamen, non ſolum tentationem eſſe, vt is, qui tentat, experimentum accipiat tentati; ſed etiam, vt tentatum notum faciat alijs. Qui enim experientiam haberet alicuius ſapientiæ, ſi tamen aliquid diceret, aut faceret, vt ex illius facto ſapientia eſſet alijs manifeſta, diceretur ipſum tentare. & vtroque modo homo Deum tentare poteſt, vt homo tentans Dei experimentum capiat, & vt alijs etiam ipſum manifeſtum faciat, vt dicemus inferius. Deus autem hominem ſecundo modo tantum tentat, vt illius virtutes alijs notas faciat.

2 Aduertendum ſecundò, dupliciter contingere, vt Deum quis tentet. Vno modo expreſsè, altero tacitè, quod alij vocant interpretatiuè.

Tentat expreſsè, qui dicit, aut facit aliquid hac intentione, vt experimentum capiat Dei bonitatis, vel potentiæ, vel ipſius alterius perfectionis, ſiue pro ſe, ſiue pro alijs: vt qui à Deo petit miraculum ſiue pro ſe, ſiue pro alijs, qui ſubit periculum à quo non poteſt liberari, niſi à ſolo Deo, hac intentione, vt vel pro ſe, vel pro alijs Deus exploratus ſit.

Tentat autem tacitè, qui quamuis non habeat talem intentionem Deum tentandi; tamen id facit, quod ex ſe tendit in hoc; puta, vt Deus exploretur, & probetur: quod quidem contingit dupliciter.

Vno modo, cum quis, relictis medijs naturalibus, & à Deo ordinatis ad effectus proprios, quærit tales effectus: vt, qui infirmus exiſtens, volenſque ſanari, nollet naturale remedium adhibere.

Altero modo, qui quærit ſponte periculum, à quo non niſi à Deo ſolo liberari, aut vix liberari poſſit: vt qui relicta ſcala, vellet è turri per aera deſcendere, quamuis non haberet animum tentandi Deum.

3 Aduertendum tertiò circa peccatum: tentare Deum expreſsè, & per ſe non licet, niſi ex diuina inſpiratione, ſicut fecit Abraham, Gen. 15. qui dicenti Deo ſe daturum terram illam, dixit: *Vnde ſciam, quod poſſeſſurus ſim terram hanc?* in hoc non peccauit, quia ex diuina inſpiratione fecit. Similiter Acaz, Iſai. 7. non peccaſſet petendo ſignum, quia præcepit Deus, *pete tibi ſignum*, immò peccauit non petēdo, quia non obediuit præcepto diuino. Cum verò talis inſpiratio, aut diuinum mandatum non eſt, non licet ſigna petere à Deo, ipſum tentando pro ſe: nam tunc illa tentatio procedit aut ex dubio & ignorantia, quam habet homo de diuina prouidētia, aut ſapientia, aut perfectione, & tunc eſt peccatum mortale, niſi dubium ſit leue, & non omninò deliberatum, tunc enim eſſet veniale: & ſic peccauit Zacharias venialiter: Luc. 1. cum dixit Angelo: *Vnde ſciam hoc, cum ſim ſenex? &c.* Aut naſcitur ex curioſitate, qua homo vult opera aliqua ſupernaturalia videre, & tunc ex genere ſuo eſt peccatum mortale, quia eſt irreuerentia notabilis diuinæ Maieſtati illata. Cum tamen materia leuis eſſet, peccatum faceret veniale. Rurſus, tentare Deum expreſsè pro alijs non licet, niſi duplici accedente conditione.

4 Altera eſt neceſſitas, cum, puta, non apparet facilè via Deum alijs manifeſtandi: quomodo Elias Deum tentauit, vt populus incredulus eum reciperet, & prophetas Baal occideret.

Altera eſt vtilitas, cum, puta, ſperatur probabiliter fructus in his, in quibus Deum manifeſtare volumus. Cum autem aliqua harum deeſt, graue peccatum eſt, & mortale, cum materia eſt grauis: vnde, qui modo vellet miraculis vti ad confirmandam fidem, habentibus cognitionem ipſius ſufficientem; peteretque à Deo miracula coram hæreticis, grauiter peccaret, cum non ſit neceſſitas: ſufficit enim eis Eccleſiæ teſtimonium. Similiter, ſi non eſſet vtilitas: vnde, qui apud gentes externas vellet in fidei confirmationem ignis fornacem ſubire; ſi nulla inde ſperaretur conuerſio, peccatum eſſet mortale. Rurſus, Deum tentare tacitè, peccatum eſt ex genere ſuo mortale, niſi vltra neceſſitatem, & vtilitatem ſit res iuſta, ſupra quam Deus tentatur. Vnde, qui forte vellet futurum ſecretum alicuius cognoſcere; vel ſimiliter, ignis probatione; peccaret, quamuis diuinum iudicium ſpectaret. Nam ſi medijs naturalibus poteſt id cognoſci, non eſt neceſſitas: ſi verò non poteſt, iam

velle

velle id ſcire, iniuſtum eſt: nam ſecreta ad tribunal tantum Dei ſpectant. Liceret hoc ex aliqua diuina inſpiratione. Peccat etiam, qui abſque neceſſitate, & vtilitate, pericula mortis, vel mali grauis ſubit; vel qui in malo graui remedia naturalia ſpernit; tentatio enim Dei eſſet.

ADDITIONES.

Vide D. Thom. 2. 2. q. 97. Caiet. ibid. Val, d. 6. q. 14 Vig c. 5. §. verſ. 6. D. Ant. par. 2 tom. 3. c. 10. Sil. verb. Tentatio, Leſſium lib. 2. c. 43. dub. 1. Suarez tom. 1. tit. 3, de relig. lib. 1. c. 2. Sanch lib. 2. c. 3 op. mor. Regin. lib. 17. c. 23 ſect. 4.

Vnde ſciã, quod.) Vide Hier. ab Oleaſtro, Pererium, & Cornelium à Lapide in hunc locum.

Mortale peccatum eſt, ex genere, tentatio Dei; poteſt fieri veniale, primo ſi materialis ſit tentatio (dum materiæ grauitate actus in ſuæ naturæ formam non redeat.) ſecundo, ſi deliberatio ſit imperfecta, ex parte materiæ. dum formalis eſt Dei tentatio, non accidit veniale peccatum; nam grauis eſt quæcumque de diuina perfectione dubitatio, Val. l. c. p. 2. Vide Suarez c. 2. Leſſium, Sanchez l. c.

Purgationes vulgares, de quibus Delr. lib. 4, c. 4. Mag. Diſquiſ. ad ſimplicitatem illius tempore refert Leſſius l. c.

De ſecundo præcepto.

Quid Iuramentum, quot eius ſpecies. Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Iuramentum quid, & an neceſſarium.*
2 *Deus duobus modis in iuramento inuocatur.*
3 *Iuramenti ſpecies quatuor, aſſertorium, promiſſorium, comminatorium, & execratorium.*

1 SEcundum Decalogi præceptum habetur Deut. 5. & Exod. 11. in hæc verba; *Non aſſumes nomen Dei tui fruſtra*, ſeu, *in vanum*. In quibus verbis prohibetur iuramenti abuſus. Vt igitur quid prohibitum ſit, plenè cognoſcatur, oportet de iuramento tractare; in quo primum inquirendum eſt, quid ipſum ſit. Videtur autem ſic poſſe deſcribi; *Iuramentum eſt inuocatio diuini teſtimonij, in dicti alicuius confirmationem*. Explico; homines non ſemper fidem adhibent dictis, & promiſſionibus aliorum hominum, ſimplici verbo affirmantium, negantium, aut promittentium; ob id Deum in teſtem eorum, quæ affirmant, vel negant, & in fideiuſſorem eorum, quæ promittunt, adducunt, per ipſius inuocationem; talis inuocatio iuramentum dicitur. Fuit autem iuramentum hoc homini neceſſarium, propter malum pœnæ, quod per peccatum incurrit; quia enim peccauit homo, perdidit creditum, & fidem, quæ ſimplicibus dictis ſuis adhiberi debebat; ob id Deus prouidit illi iuramenti remedium, vt, quod ei oblatum erat per peccatum, ſuppleretur per iuramentum, in quo vna cum homine Deus inuocatur in teſtimonium veritatis eius, quæ profertur. & ita intelligitur illud Matth. 5. *Sit ſermo veſter, eſt, eſt: non, non: quod his abundantius eſt, à malo eſt*, id eſt, quod additur ſimplici affirmationi, vel negationi (puta, iuramentum) a malo pœnæ eſt, quam homo per peccatum incurrit; vt ibi Auguſt. interpretatur. Meritò autem Deus, inuocatur in iuramento; nam ipſe ſumma Veritas eſt, quæ nec fallit, nec falli poteſt. Ad confirmandum autem dicti veritatem, nihil potuit accommodatius ipſa ſumma Veritate, inuocari.

2 Aduertendum eſt tamen Deum inuocari dupliciter in iuramento.

Vno modo explicitè, cum nomine ſuo nominatur, dicendo, per Deum, per Chriſtum, per ſummam veritatem, teſtis ſit Deus, & ſimilia.

Altero modo implicitè, cum in creaturis inuocatur, in quibus ipſius ſapientia, potentia, & bonitas ſplendet. Qui enim iurat per Sanctos, per cælum, per terram, per aliaſque creaturas, Deum in eis relucentem inuocat. Si enim ipſas per ſe inuocat, cum non ſint rationis capaces illarum multæ, non eſt iuramentum. Si tamen iuramentum eſt, Deus in ipſis inuocatur: eſtque maius iuramentum, quo magis Deus in creatura relucet. Vnde maius eſt iurare per Beatiſſimam Virginem, quam per alios Sanctos; magis per iſtos, quam per cælum; magis per cælum quam per terram, & ſic conſequenter.

3 Habes igitur ex his, quid ſit iuramentum: pertinet enim ad Religionem, cum bene fit, cum ſit inuocatio Dei. Huius quatuor ſunt ſpecies. Eſt enim iuramentum aſſertorium, promiſſorium, comminatorium, execratorium. Aſſertorium eſt, in quo affirmatur, aut negatur aliquid præſens, aut præteritum. vt, per Deum iſte occidit hominem, per Deum non occidit. Promiſſorium, in quo futurum affirmatur, vel negatur promittendo: vt, faciam hoc per Deum. Comminatorium, in quo promittitur malum

pœnæ: vt, per Deum caſtigabo te, percutiam te. Execratorium, in quo ſiue promittendo, ſiue aſſerendo, aliquid affirmatur, vel negatur, ſibi apponendo pœnam: vt, Deus me deſtruat, niſi hoc ita ſit, aut, niſi hoc faciam; ſimiliter cum dicitur per vitam, per caput meum, per filios, per vxorem: nam ſenſus eſt, ita Deum inuoco, vt niſi hoc ita ſit, me vita priuet, capite, aut filijs. Hæ ſunt ſpecies iuramenti: quamuis comminatorium ad promiſſorium reducatur; execratorium ad promiſſorium, & aſſertorium; tamen maioris diſtinctionis gratia, melius eſt ita diſtinguere.

ADDITIONES.

De hoc præcepto Nauar. c. 12. Azor. lib. 11. to. 1. Catechiſ. Roman. Caniſius, Sanchez lib. 3. Sayrus l. 5 Regin. lib. 18. à c. 1. Fernand. par. 1. c. 5. Exam. Theolog. mor.

De iuramento D. Aug. ſer. 28. alias 30. de verbis Apoſtoli, D. Tho. 2. 2. q. 89. cum diſcipulis, Scholaſtici in 3. d. 39. Nauar. cap. 12. à nu. 1. Sot. lib. 8. de iuſtit. Val. q. 7. d. 6. Azor. à c. 12. Caiet. in Summa, & alij Summularij, ver. Iuramentum, Catechiſ. Rom. in 2. præcepto, Caniſius, Corona. par 3. Suarez de Relig. t. 2. Sanch l. c. Leſſius lib. 2. c. 1. l. c. Arrag. 2. 2. q. 89. Comitol. lib. 2. q. 1. Filiucius in q. q. moral.

Cum eo, qui vouit arctam Religionem, poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt laxiorem ingrediatur; ſi iuſta cauſa ſubſit. Si votum Papæ reſeruatum commutatum fuit in non reſeruatum, poteſt Epiſcopus in hoc non reſeruato diſpenſare, & in voto illo virginitatis, quo vouens ad ſolam carnis integritatem ſe obligare intendebat. Leſſius nu. 105. Regin. nu. 332. l. c. Archiepiſcopus non poteſt diſpenſare in votis ſubditorum Suffraganeorum. Vide Regin. nu. 333. Epiſcopus poteſt diſpenſare in voto non contrahendi matrimonium, idem nu. 334. cum Nauar. Sot. & alijs quibuſdam; contra Caiet. non eſt enim votum continentiæ perpetuæ.

Altero modo implicitè.) Vide Leſſium lib. 2. cap. 42. dub, 3.

Quatuor ſunt ſpecies.) Vide Valent. par. 2. Azor. de varijs iuriſiurandi modis cap. 2. & 3. Regin. cap. 3. Leſſium dub. 2. Sayr. cap. 2.

Comminatorium.) De iuramento comminaturio Regin. lib. 18. c. 8. ſect. 1. De adiuratione Suarez lib. 4. De iuramento.

An liceat iurare, & quomodo. Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Iurare male quot modis contingat.*
2 *Conditiones neceſſariæ in iuramento; vbi de triplici veritate.*
3 *Falſitas triplex, & quando ſit mortale, falſum iurare.*
4 *Iurare ſecundum mentem alterius, quando quis teneatur 5.*
6 *Aequiuocare in iuramento, quando liceat. 7.*
8 *Iuſtitia quæ requiratur in iuramento.*
9 *Neceſſitas quæ requiratur; & quale peccatum ſit ſine neceſſitate iurare.*
10 *Iuramentum promiſſorium quæ requirat.*

1 IVramentum, ſi debito modo fiat, licitum eſſe adeò verum eſt, vt hoc negare ſit hæreticũ contra Scripturam. Habetur enim Deut. 6. *Dominum Deum tuum timebis, et illi ſoli ſeruies, et per nomen illius iurabis.* Pſalm. 62. *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo.* Idem definitur in Bulla Martini Quinti, in Conc. Conſtant. Eſt enim actus Religionis, cum ſit inuocatio quædã Dei, ſeu diuinæ veritatis. Vnde in hoc ſecundo præcepto, non prohibetur iurare, ſed malò modo iurare, puta, fruſtra, aut in vanum. Dupliciter autem contingit male iurare, & conſequenter peccare in iuramento.

Vno modo, cum in iuramento non inuocatur verus Deus, ſed dij falſi, aut dæmon. Tale enim iuramentum eſt peccatum mortale. Vnde peccant Gentiles, & Pagani iurantes per ſuos falſos deos; ineſt enim quædam inuocatio ipſorum. Peccaret etiam mortaliter Chriſtianus, qui ſerio ſic iuraret, atq; hæc eſt cauſa, cur non liceat Chriſtiano inducere Paganos ad iurandum, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 98. art. 4. quia eſt illos inducere ad peccatum; licet tamen ipſorum iuramẽta acceptare, cum ipſi ſe obligare volunt; non tamen ad tale iuramentum eos inducere.

2 Altero modo contingit male iurare, cum non ſeruantur tres conditiones in iuramento, puta, veritas, iuſtitia, & neceſſitas: quas colligunt Doctores ex illo Hieremiæ 4. *Iurabis, viuat Dominus, in veritate, iudicio, & iuſtitia.* De quibus tractare oportet in particulari per ſingulas ſpecies iuramenti, & ab aſſertorio incipiendum eſt.

Vt ergo aſſertorium iuramentum licitum ſit, debent iſta tria ineſſe.

Quo-

Quorum primum eſt veritas:in cuius explicatione tria ſunt notanda.

Primum eſt,eſſe veritatem triplicem.

Prima eſt,quando,quod dicitur, conformatur rei,id eſt,ita eſt,ſicuti dicitur,vt ſi quis dixerit: frater eſt mortuus,& ita ſit,veritas eſt.

Altera eſt,cum quod dicitur, ſic eſſe ille exiſtimat,licet non ita ſit in re: vt,cum quis exiſtimat fratrem mortuum,dicit; frater eſt mortuus: quamuis ille viuat,tamen verum dicit.

Tertia eſt,cum,quod dicitur ita eſt, ſicut exiſtimat, & ſicut in re eſt, & iſta eſt veritas perfecta:vt,ſi frater verè eſt mortuus,& hoc idem ita eſſe exiſtimans aliquis diceret: frater eſt mortuus. Sicut igitur triplex eſt veritas, ita per oppoſitum triplex eſt falſitas.

3 Prima, quando quod dicitur non conformatur rei.

Altera,quando non conformatur menti,& ei, quod exiſtimatur, quamuis conformetur rei.

Tertia, quando nulli conformatur. Primum falſum non eſt mendacium;ſecundum,& tertium ſunt.Eſt enim mendacium, cum homo dicit aliter, quàm exiſtimat in corde, quamuis à parte rei,ita ſit,vt dicit. Et verum oppoſitum mendacio eſt, cum homo dicit quod ſentit, ſiue ita ſit, ſiue non in re.Aduerte igitur veritatem in iuramento requiſitam, eſſe iſtam, quo homo dicit, ſicut in corde ſentit; quando autem dicit aliter, quàm putat,iuramentum eſt falſum, licet ita ſit in re. Iurare igitur falſum (id eſt affirmare, vel negare res,aliter, quam homo in corde credit) eſt mortale peccatum ſemper, quamuis materia ſit leuiſſima; vt, iurare mendacium otioſum, & iocoſum.Ita in citata Bulla Martini Quinti, immo propter quemcumque finem. Homo enim nec propter vitam propriam, nec propter proximi vtilitatem, aut totius reipublicæ debet iurare mendacium;& hoc faciendo, peccat mortaliter;& vno tantùm caſu excuſatur, cum inaduertenter iurauit, non conſiderando ſe iurare, falſum; tunc enim veniale tantum eſt peccatum. Iurare tamen falſum,id eſt,quod ita ſit,dummodo,qui iurat, exiſtimet ita eſſe, non eſt mortale, nec veniale,niſi in tribus caſibus.

Primus eſt, cum non fecit vllam diligentiam cognoſcendi quod iurabat, ſed leui coniectura credens ſtatim iurauit. Qui enim abſque diligentia iurat, quod in re ita eſt; mortaliter peccat,non tamen ſi diligentiã cõuenientẽ adhibet.

Secundus, cum dubius eſt de re, an ita ſit, &. ipſe vt certam, iurat, in hoc enim caſu etiam mortaliter peccat.

Tertius caſus eſt, cum paratus eſſet iurare, quamuis ſciret rem non ita eſſe;in hoc caſu etiã mortaliter peccaret. Hoc eſt primum notabile contra veritatem iuramenti aſſertorij.

4 SECVNDO eſt notandum, aliquando teneri hominem, non ſolum ſecundum mentem propriam iurare, ſed etiam ſecundum mentem aliorum:id eſt,vti verborum ſignificatione communi, quam qui audit, mente concipit: & non vti aliqua æquiuocatione: quamuis non ſemper teneatur ad hoc, ſed aliquando licet vti æquiuocatione, & decipere audientem. Vt autem hæc omnia cognoſcantur,ſunt aduertẽda tria puncta.

Primum eſt,cum qui iurat, non petitus iurat, ſed ſua ſponte, tenetur vti vocabulo ſecundum communem ſignificationem, & oppoſitum facere,eſt mortale peccatum Ita tenet Silu. verb.iuram.3. §.2. Vnde negotiatores, qui, vt res ſuas conficiant, vtuntur iuramento ſupra verba contre communem ſenſum, & modum intelligendi, non excuſantur à mortali: v. g. iurant ſe tanti emiſſe rem illam, quam vendunt; & tamen non eſt ita,nam minoris emerunt; illi tamen intelligunt illam rem ſimul cum alijs emptis:illi mortaliter peccant, quia ſponte iurant contra mentem alterius.

5 Secundum eſt, qui petitus à ſuperiore iurat:1 tunc ſi ſuperior iuridicè, & iuſtè iuramentũ petit,tenetur iſte iurare abſque æquiuocatione, ad mentem iudicis, licet vita priuetur: ſi verò contra iuſtitiam petit, poteſt vti æquiuocatione,& iurare ſecundum propriam mentem,contra mentem iudicis. Verbi gratia, Iudex petit iuramentum ab aliquo, vt dicat crimen,vel propriũ, vel alienum. ſi iudex habet criminis teſtem vnũ fide dignum, aut ſemiplenam probationem, aut infamia eſt talis criminis, qua reus habetur iam huius criminis infamatus; tunc tenetur iurare verum,ſecundum mentem iudicis; ſi vero omnino eſt occultum,non debet iurare: & ſi cogatur, vtatur æquiuocatione, puta,neſcio, intelligendo intra ſe,vt dicam tibi,vel ſimile. Cum vero crimen eſt pernicioſum reipub. aut hæreſis pertinax,licet occultum ſit tale crimen, debet iurare, & reſpondere ſecundum mentem iudicis, cum de alio petitur,non cum de ſe:non enim tenetur ſe manifeſtare tunc.

Tertium eſt, cum qui petit, non eſt ſuperior, aut iudex,tunc tripliciter poteſt petere.

6 Primò,cum violentia, & cautione iniuſta; & tunc,qui iurat,poteſt vti æquiuocatione. vt;ſi vir ab vxore petat,an ſit adultera, iſta poteſt dicere,non ſum (quamuis verum fuerit) intelligendo,

do, vt tibi reuelem. Similiter, qui cogitur iurare, ſe accepturum aliquam in ſponſam, poteſt iurare ſe accepturum, intelligendo, ſi poſtea placuerit.

Secundò, ſine violentia, ſed cum iuſtitia (vt qui emit, petit iuramentum à vendente veritatis rei) & tunc non licet vti æquiuocatione. In hoc caſu notat vnum Silu. ver. iuram.3.§.2. poſſe reſponderi ad intentionem petentis remotam, id eſt, iuxta id, quod primò intendit: verbi gratia, cum ciuitas aliqua non admittit ciues alterius, quia peſte infectos putat; tunc cuſtos petit ab aliquo veniente iuramentum, an veniat ex illa ciuitate: tunc ſi talis ciuitas verè non eſt infecta, poteſt iurare non venio, intelligendo, modo, quamuis veniat verè, iuxta mentem cuſtodis. Similiter, quamuis ſit infecta peſte, ſi tamen ipſe non ſit infectus, poteſt vti æquiuocatione: nam non fecit cõtra præcipuam intentionem cuſtodis, ſeu ciuium illorum. Denique poteſt iurare æquiuocè, cum iuramẽtum petitur ex ignorantia veritatis, quæ ſi ſciretur, non prohiberetur talis, cui petitur.

7 Tertiò, poteſt petere rogando, & qui rogatus iurat, poteſt vti æquiuocatione, maximè, cum non eſt reuelanda res, & importunus eſt qui rogat, & precibus iuramentum petit.

Aduertè tertiò circa veritatẽ iuramenti, quod non ſolum peccat mortaliter, qui cum mendacio iurat; ſed omnis, qui alios ad ſic iurandum inducit: immò qui iuramentum petit ab eo, quem probabiliter ſcit falsò iuraturum, dummodo qui petit, non ſit publica perſona, vt iudex: hic enim ratione officij debet obſeruare ordinem ſtatutum; poteſtq. petere iuramentum ab his, quos cognoſcit falſum iuraturos, vt tenet S.Tho.2.2. q.98. art.4. Hæc igitur ſunt circa veritatem iuramenti aſſertorij notanda.

8 Circa iuſtitiam aduerte, non ſat eſſe verum iurare, vt iuramentum ſit licitum; ſed cum iuſtitia iurare, id eſt, non debet homo iurare illud verum, quod reuelare peccatum eſt. Si enim quis occultum crimen reuelaret alicuius, ipſum infamando, peccaret, quamuis verum diceret: quia contra iuſtitiam facit: ſi hoc verum iuraret, iterum peccaret. Eſt autem hoc peccatum iuramenti mortale, cum iniuſtitia, ſupra quam iuratur, mortalis eſt: eſt autem veniale, cum iniuſtitia venialis eſt.

9 Rurſus, non ſatis eſt, cum veritate, & iuſtitia iurare, niſi neceſſitas, vel vtilitas eſt; nempe cum res quæ iuratur, alicuius eſt momenti, & cum aliter non creditur, niſi iuretur. Qui verò iurat res nullius momenti; aut ea, quæ abſque iuramento crederentur, abſque neceſſitate iurat, peccat. Hoc autem peccatum non eſt mortale, niſi tantum veniale, niſi adſit contemptus, aut periculum ſit falſum iurandi ex mala conſuetudine: ſecus veniale eſſet. Hoc habet Silu. verb. iuramen.2.§.8. vbi dicit, hoc eſſe ſecundum omnes Doct. Idem Soto lib.2. de iuſt. q.4 art.3. vbi dicit, ſi quis per Deum iurat pluere, cum pluit, vbi nulla neceſſitas apparet, nec eſt, ſolum venialiter peccat. Idem Nauar.cap.12. n.3. & Caiet. ver. periurium. in fine. Hæc ſunt de iuramento aſſertorio.

10 Hæc etiam eadem tria ſeruanda ſunt in iuramento promiſſorio. Eſt enim ſeruanda veritas, vt, qui ſub iuramento promittit, intendat facere quod promittit: qui enim iuramento promittit non intendens adimplere, eſt periurus cõtra veritatem iuramenti: & in omni caſu & materia, & propter quemcumque finem mortaliter peccat, ſicut in aſſertorio: nec excuſatur à mortali, niſi ex imperfectione actus, vt ſupra diximus. Eſt etiam ſeruanda iuſtitia cum veritate. Iuſtitia autem in hoc iuramento eſt, ne id, quod promittit ſub iuramento, ſit peccatum adimplere. Qui enim ſe facturum aliquod peccatum iurat, peccat: ſi quidem non intendit facere, iam eſt mortale, quia ſine veritate iurat. Si facere intendit, tunc bis peccat, & ex intentione, quam habet peccandi, & ex iuramento ſupra rem iniuſtam; & ſi quod iurat eſt mortale, mortaliter peccat: vt qui iurat ſe occiſurum inimicum, aut non auditurum ſacrum die feſto, vel quid ſimile. ſi vero eſt veniale tantum, venialiter peccat, vt tenet communis opinio. Ita dicit Caiet. ver. periurium. Silu. ver. iuram.2.§.7. & Soto lib.2. de iuſt.q.4. & alij. Qui enim iuraret, ſe mendacium iocoſum dicturum; aut ſe non facturum aliquid, quod ad conſilium ſpectat, non ad præceptum, intendens ita adimplere, tam ex intentione, quàm ex iuramento, venialiter tantũ peccaret. Eſt etiam ſeruanda neceſſitas, ſeu vtilitas: his tamen deficientibus ſi adſint veritas, & iuſtitia, ſolum eſt veniale peccatum, vt diximus de aſſertorio. Hæc dicta ſint de promiſſorio.

De comminatorio eadem prorſus dicẽda ſunt: nam quantum ad hoc, non diſtinguitur à promiſſorio, & aſſertorio. Sed quæ de his diximus, etiam dicenda ſunt de execratorio: nam hoc aliquando coincidit cum aſſertorio, cum tali iuramento vtimur, ad confirmandam aliquam veritatem præteritam: aliquando etiam coincidit cum promiſſorio, cum iuramus futura. Quæ igitur de

tur de duobus prioribus dicta ſunt, de alijs duobus intelligi debent.

ADDITIONES.

Si hereticum.) Nauar.nu.4. Val.par.3. Vide D.Tho.art.2. Sot.art 2. Arrag.art.2.loc.cit. Caſtro verb. Iuramentum lib.8. contra hæreſes. Leſſium dub.3. Sanchez cap.3.

Inducere Paganos.) Vide Sanchez lib.3.Op. Mor.cap.2.nu.5.6. Regin.lib.18. cap.2.num.19. Sayr.lib.5.cap.3.nu.19.

Acceptare.) Iuramentum per falſos Deos petere ab infideli,non eſſe illicitum, probat Regin. cap.2.nu.20.loc.cit. Vide Couar.ad cap.Quamuis de pactis p.1.§.1.nu.7. Sanch.cap.8.Sayr.l.c.

Tres conditiones.) D.Thom. art.3. loc.cit. Caiet. Arragon.ibid.Nauar.nu.3.Azor.quæſt.5. cap.2.Sayr.cap.4. Sanchez cap.4. Reginal.cap.2. Leſſius dub.3.nu. 17.

Homo enim.) Vide Regin.cap.6.ſect.2. Sanchez cap 4.nu.15.

Secundò eſt notandum.) Vide Leſſium.lib.2. cap.42.dub.9.

Qui iuramentum petit ab eo.) Vide Leſſium dub.1. Sanchez cap.8.l.c.

Hæc enim tria.) Vide Sanchez cap.6.

De obligatione Iuramenti. Cap. XXII.

ELENCHVS.

1 *Obligatio quibus in iuramentis conſideranda.*
2 *Caſus, in quibus homo iuramentum implere tenetur.* 3.4.
5 *Iuramentum comminatorium, quando non obliget.*

1 Obligatio iuramenti in his iuramentis eſt conſideranda, quæ ſupra aliquid futurum ſiunt: ibi enim manet homo obligatus iuramentum adimplere, qui iurauit: modo igitur de aſſertorio nihil dicendum eſt, ſed de alijs tribus. Eſt igitur tanta obligatio horum, vt qui iurauit quocumque modo aliquid, quod iurare fuit licitum, & cum intentione ſe obligandi iurauit; teneatur adimplere ſub mortali peccato, quamuis ſit res leuis, & parui momenti. Ponam duo exempla, per quæ alia intelligentur.

Primum eſt, ſi quis fuit à latronibus in via comprehenſus, qui noluerunt dimittere ipſum, quin prius iuraret, ſe poſtea daturum centum aureos, tunc hic iurauit ſe daturum: ſi cum iurauit, intendit verè dare, tenetur ſub mortali dare poſtea. Ita tenet Soto lib.8. de iuſt. q.1. art.3. Verum eſt, quòd ille potuit æquiuoce iurare, ratione coactionis, dicendo, iuro me daturum, & intra ſe dicere, ſi mihi libuerit; & tunc nō tenetur, quia abſolute non iurauit daturum.

2 Alterum eſt, ſi quis in carcere detentus, à cuſtode, vel iudice dimittitur, cum iuramento redeundi: iſte talis tenetur poſtea redire, etiam cum periculo mortis: ſi tamen carcer erat iniurioſus illi, quia non ſecundum iuſtitiam illic detinebatur, poterat æquiuocatione vti: ſi tamen intendit ſe obligare, & redire, verè tenetur. Ita tenet Silu. verb. iuram.4.§.26. & eſt communis doctrina. Vide Couar.lib.1.var.reſol.cap.2. qui tenet cum alijs multis, non teneri obſeruare iuramentum, etiam cum intentione redeundi factum. Obligatur denique homo ad veritatem iuramenti implendam, ſub mortali. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus iuramentum non tenetur homo implere, ſed abſque peccato non implet.

Primus eſt, ratione materiæ. Cum enim quod iurauit eſt mortale, peccauit quidem mortaliter cum iurauit; ſed non debet adimplere, alias mortaliter peccabit implendo. Similiter ſi fuit veniale, non debet adimplere: vt, qui iurauit ſe non mutuaturum alicui aliquid, vel numquam fideiuſſurum, vel alia ſimilia; peccatum fuit veniale iurare, non tamen debet implere, nec vllo modo peccat non implendo.

Idem eſt iudicium de re indifferenti, nec bona, nec mala: veniale enim eſt iurare, nec homo implere tenetur.

Secundus caſus eſt ratione euentus, in quo multa continentur.

Primum, quando iurauit quis aliquid, ſed poſtea, cum implendum eſt, euenit aliquid, quod impoſſibile facit illud; tunc non implere, non eſt peccatum: vt, qui iurauit, ſe tali die ieiunaturum, & accidit tali die, male habere, vt abſtinere non poſſit abſque malo. Rurſus, qui iurauit ſe conuenturū aliquem tali die, & poſt ipſe comprehenſus detinetur in carcere, vel ille alius longè diſceſſit; non tenetur implere promiſſum. Hic tamen obſeruandum eſt, quod ſi, cum iurauit, probabiliter cognouit, ſe poſtea non valiturum implere, peccauit iurando: quia tunc defuit intentio; aut fuit dubius de implendo, & eſt tunc mortale. Non enim dubium pro certo iuramento firmandum eſt. Loquimur autem de certitudine morali, quæ ſemper Dei voluntatem ſupponit: alias nullus poſſet futura iurare.

3 Secundò, ſi iurauit aliquid, bona quidem intentione, & bonum; tamen poſtea accidit aliquid,

quid, quod impletionem facit malam, & peccatum; tunc non eſt promiſſum implendum: verbi gratia, iuraſti te daturum enſem alicui, tamen poſtea, cum dandus erat, factus eſt ille mente captus, tunc non eſt dandus. Rurſus, iuraſti te facturum quod alter vellet, aut peteret, tunc ille petit à te aliquod peccatum, non teneris implere. Sic Herodes non tenebatur implere promiſſum, cum illa petijt caput Ioannis.

Tertiò, ſi poſtea euenit aliquid, quod eſt inductiuum alicuius notabilis mali temporalis: vt, ſi quis iurauit ire Lauretum tali die, ſi poſtea accidat, in via eſſe inimicorum exercitum, qui omnes tranſeuntes occidit, aut capit; non tenetur cum iſto periculo implere quod iurauit.

Quartò, ſi poſtea euenit aliquid, quod eſt impeditiuum maioris boni: vt iurauit quis, ſe conuenturum aliquem tali tempore, & accidit tunc infirmum indigere illius præſentia, non tenetur. Similiter, ſi accidat aliud maius bonum, ad quod homo tenetur, ſeu quod tunc omittere malum eſſet.

Quintò, ſi auferatur ratio iuramenti: vt ſi ſeruus iurauit ſe obediturum domino, & clericus Epiſcopo; ſi poſtea deſit eſſe dominus, vel ab Epiſcopatu deponitur, non obligat iuramentum. In his omnibus iuramenti obligatio ceſſat ratione euentus.

4 Tertius caſus eſt, ratione modi iurandi: nam ex interpretatione ipſius iuramenti, homo aliquando ſimpliciter non obligatur ad ſeruandum promiſſum: vt ſi duo honoris gratia contendunt de primo ingreſſu, neuter vult primus eſſe, ſed alteri cedere; ſi dicat vnus, per Deum non ingrediar, tamen poſtea ab altero victus ingrediatur; non eſt periurus: quia iuramentum ſic intelligitur, quantum eſt ex me, non ingrediar primus.

Quartus caſus eſt, ratione relaxationis ab eo cui promittitur. Si enim iuraui, me tibi daturum pecunias, ſi poſtea remittis, non teneor dare. In his omnibus non obligat iuramentum promiſſorium.

5 Circa comminatorium autē idem ferè dicendum eſt. Cum enim ſit comminatorium, quoties malum aliquod pœnæ promittitur, quoties ipſum inferre malum eſt, ceſſat obligatio. Sunt etiam aliqui caſus, in quibus, licet à principio bonum fuerit, tamen poſtea non obligat.

Primus eſt, quando interuenit aliquid, quod facit melius non implere promiſſum, quam implere: ſicut fuit in iuramento Dauid, quo mortem Nabal iurauit, tamen precibus Abigail interuenientibus, melius fuit illi acquieſcere, quàm implere iuramentum.

Secundus eſt, quando mutatur ſtatus rei: vt qui iurat ſe caſtigaturum ſeruum, vel filium, ſi poſtea ſupplex veniam petat, corrigi paratus, non tenetur implere: quia iuramentum obligabat, ſeruato ſtatu eodem, in quo ſeruus, ſeu filius non erat correctus, nec animum mutauerat.

Tertius eſt, cum malum illatum inutile ſperatur, aut maioris boni impeditiuum. Si enim conſtat, aut creditur poſt, talem pœnam fore inutilem ſeruo, aut filio; aut ex illius illatione pax domus perturbatur, eo quòd inſurget rixa cum vxore, vel familia; non debet iuramentum implere: peccauit autem, qui iſta præuidens iurauit: nam tunc eſt iurare malum culpæ. De execratorio idem dicendum eſt, quod de iſtis. Atque hinc patet, quando, & quomodo liceat iuramentum.

ADDITIONES.

Alterum.) Vide Nauar. nu. 18. Leſſium dub. 6.

Primus.) Nauar. nu. 15. 16. Azor. cap. 5. q. 1. eſt enim mortale peccatum, iurare, te facturum aliquid, quod ſcias, à te fieri non poſſe; ibid.

Hic tamen.) Nauar. nu. 22.

Quartò.) Vide Azor. q. 4. Leſſium dub. 4.

Tertius caſus.) Armilla verb. iuramentum nu. 11. Caiet. l. c. art. 7. dub. 2. Sot. lib. 8. q. 1. art. 7. de iuſt.

Anglos iuuenes in Anglorum Collegium Romæ cooptatos iureiurando promittentes, ſe, confecto ſtudiorum curriculo, in Angliam, ad Chriſti fidem tuendam, ituros, ob iuriſiurandi religionem, religioſum inſtitutum aſſumere poſſe, affirmant Azor. q. 4. l. c. Emanuel Rodericus, to. 3. qq. Regul. q. 10. art. 10. Suarez idem aſſerit, to. 2. de ſtat. & virtute Relig. lib. 2. de iuramento promiſſorio cap. 12. nu. 16. Sanchez to. 2. Op. mor. lib. 5. cap. 5. nu. 44.

Eum, qui iureiurando rem minimam promiſit, mortiſere peccare, ſi non ſeruet, affirmant Philiar. tom. 1. lib. cap. 3. Couar. lib. 1. variar. reſolut. cap. 1. num. 2. Caiet. 2. 2. quæſt. 99. art. 7. negant verius, Nauar. num. 10. & 40. Sot. lib. 8. quæſt. 1. art. 7. Azor. quæſt. 3. loc. cit. Suarez, quem ſequitur Valentia, Reginal. lib. 18. cap. 7. num. 97. Sanchez cap 4. num. 21. quia hoc non eſt mendacium iureiurando corroboratum, cum non defuerit animus ſeruandi. Leſſius dub. 5. Caiet. adhæret. Vide cap. 54. de ſeptem peccat. mort.

Malus iurandi habitus non eſt mortale peccatum; quia non eſt actus: Si is, qui hoc habitu labo-

laborat, iuret ita ſubitò, vt plena animi deliberatio iureiurando poſterior ſit, lethaliter non peccat: Azor.cap.3.q.3 De hac re Sot. l.c. q.2. art.3. Nauar.nu.6. Peccat autem mortiferè, qui iurando ſe exponit probabili periurij periculo;& qui, ex vſu, ita iurat, vt cogitare nolit, verum ne ſit, an falſum, quod iurat: Azor. l.c. De hac re Sanchez cap.5.diligenter,& Regin.cap.6.ſect.3. Suarez lib 3.cap.7.to.2. de Relig.

Eum, qui iurat, animo non ſe obligandi, teneri vi iuramenti, negant quidam, aiunt alij, cum Leſſio dub.8. loc.cit. Iuramenti vinculum maius eſſe, quàm voti, alij aiunt, alij negant. Vide Leſſium dub.11.

De iuramenti Diſpenſatione. Cap. XXIII.

ELENCHVS.

1 *Annullare, diſpenſare, & commutare, iuramenta quis poſsit.*

2 *Caſus in quibus iuramentum alteri factum diſpenſari, aut commutari, aut relaxari poteſt.*

1 QVemadmodum circa votum conſiderantur quatuor, annullatio, diſpenſatio, commutatio, & abſolutio; ſic etiam circa iuramentum. Annullatio, ſeu relaxatio, eſt ipſum iuramentum pro nullo declarare.

Pertinet autem ad ſuperiores, in eo, quo ſuperiores ſunt; vt ad patrem reſpectu filiorum, ad dominum reſpectu ſeruorum, ad maritum reſpectu vxoris, ſicut de voto; ad Pontificem reſpectu cleri, vt habet S. Tho.2 2.q.89. art.9. eſt enim dominus rerum Eccleſiaſticarum. Vnde, qui iurauit ſe collaturum alicui beneficium Eccleſiaſticum, vel aliquid aliud Eccleſiaſticum, ſe habet ad Papam, vt ſeruus ad dominum; poteſt Papa relaxare abſque vlla cauſa, pro ſua voluntate, huiuſmodi iuramenta. Diſpenſare verò, & commutare, ad Epiſcopum, & Papam pertinet, cum tamen eſt cauſa talis diſpenſationis: poteſtque Epiſcopus diſpenſare, & commutare in illis tantùm iuramentis, quæ, ſi vota eſſent, poſſet diſpenſare, vt Caiet.2.2.q.89.art.9. Vnde illa quinque iuramenta Papæ reſeruantur, quæ ſi vota eſſent; ipſe ſolus poſſet: vt, iuramentum Caſtitatis, Religionis, peregrinationis Hieruſalem, Compoſtellæ, Sancti Petri Romæ. Quando autem eſt iuramentum in alicuius tertij vtilitatem, non poteſt abſque voluntate tertij, etiam à Papa diſpenſari, ſicut nec Papa poteſt auferre rem alterius. Vnde qui alteri promittit ſub iuramento pecunias, tenetur adimplere, niſi ille, cui promiſſæ ſunt, relaxet. Duo caſus ſunt, in quibus poſſet tale iuramentum diſpenſari, aut commutari, aut relaxari.

2 Vnus eſt, in pœnam illius, cui factum eſt iuramentum: vt enim poteſt pecunia mulctare, ita poteſt iuramentum illi factum relaxare, & ſic relaxat excommunicato factum iuramentum, in eius pœnam. 15.q.6. cap. nos Sanctorum. & cap. iuratos.

Alter eſt, cum tale iuramentum factum eſt vi, aut metu, aut fraude alterius. Cum autem iuramentum non eſt in vtilitatem alterius factum, tunc ipſemet, qui iurauit, poteſt in id, quod apertè melius eſt, commutare: cum autem in vtilitatem alterius eſt, non poteſt; ſed quod promiſit, tenetur implere, niſi ab altero acceptetur, vt diximus de voto. Confeſſarius autem ordinarius poteſt abſoluere à peccatis contra iuramenta factis, non tamen abſque aliquo priuilegio iuramenti facti obligationem auferre. Hæc ſunt, quæ maximè de iuramento ſpectant ad Confeſſarium: & etiam hæc ſunt, per quæ hoc præceptum declaratur.

ADDITIONES.

De hac re Azor.cap.9.vbi de relaxatione multa, Sanchez cap.19.20.21. Leſſius dub.12. Sayrus lib.5.cap.8. Qualiter Prælatus Eccleſiaſticus poſſit relaxare, aut commutare iuramenta homini præſtita, Sanchez cap.21. De poteſtate ciuili ad vota relaxanda cap.22.

De commutatione Azor.cap.10.De interpretatione cap.8. Sanchez cap.17.

Caietanus.) Sot. etiam q.1.art.9. Azor.c.9. q.3. contra Tab.

Quinque iuramenta, de quibus Toletus hic, Papæ reſeruata eſſe, alij aiunt, alij negant, Sanchez lib.8. de mat. diſp.13. & lib.3. Oper.mor. cap.19. num.6. cenſet reſeruata Papæ; ſi votum claudant; Epiſcopo, ſi votum non claudant.

Quando autem) Azor.quæſt.10.loc.cit. Vide Sanchez cap.20.

Petere, vel concedere iuriſiurandi relaxationem, ſine iuſta cauſa, non licet, & relaxatio, ſi fiat, inutilis eſt; nam humana auctoritas non poteſt, ſine cauſa, relaxare, quæ ſunt naturalis, aut diuini iuris. Azor.q.9. ex communi.

Epiſcopus poteſt in ijs rebus iuſiurandum relaxare; in quibus poteſt & votum; Abbas in cap. Quanto de iureiurando num.8. & alij Canonum periti. Azor.q.6.l.5. Vide Sanchez, cap.20.

Qui

Qui ſubditorum vota irritare poſſunt, iuramenta quoque Deo præſtita de eiſdem rebus poſſunt irrita efficere, Sanchez c. 19. nu. 2. l. cit. contra Val. 2. 2. diſpu. 6. q. 7. p. 4. docentem; non idem dicendum de poteſtate irritandi ea-lia iuramenta, quę de poteſtate votorum irritandorum.

Iuramenta confirmantia ſtatuta Collegiorum, Academiarum, & bonorum Eccleſiaſticorũ, ne pereant, ſummo Pontifici reſeruantur. Sanchez c. 20. nu. 7. l. c. *De iuramento, quo iuratur obſeruatio ſtatutorum Communitatis, Reginal. lib. 18. c. 4. nu. 37. Quomodo interpretãdum iuramentum promiſſorium, idem l. c. * An teſtatoris iuramento munitum ſit irreuocabile, Gabriel Vaſquez de Teſtamentis dub. 3.

De tertio præcepto Decalogi. Cap. XXIV.

ELENCHVS.

1 *Sabbatum quid ſit, & quare datum de eo præceptum.* 2.
2 *Sabbatum quid ſignificet.*
3 *Opera animæ, & corporis ea quæ vocantur communia, non prohibentur die feſto.*
4 *Opera corporis, quæ prohibeãtur die feſto.* 5. 6.

1 TErtium hoc pręceptum habetur Exod. 20. in hæc verba: *Memento, vt diẽ Sabbati ſanctifices:* vnde communiter deſumptum eſt carmen. *Sabbata ſanctifices.*

Primum igitur, quid ſit Sabbatum, oportet exprimere. Si autem nomen attendamus, Sabbatum idem eſt, quod quies: vt Sabbatum non ſit aliud, quam dies vacationis ab his operibus, in quibus homo ſe exercere ſolet, vt Dei operibus intendat. Dominus Deus hoc præceptum Sabbati primũ per Moyſem Iudæis dedit, erat-que illa ſeptima dies, incipiendo à Dominica incluſiue. Fuit autem eis hoc præceptum datum, ob tres cauſas.

Prima eſt, ob memoriã illius beneficij inſignis, puta, creationis eſt. Sex enim dieb. operatus eſt cuncta, & die ſeptima quieuit ab omni opere facto, quã diem præcepit obſeruandã Iudæis, ne tantum beneficium ab ipſorum mentibus excideret: & ne errore Gentilium tenerentur obcæcati, qui mundum putabant æternum.

2 Secunda cauſa fuit, ob figuram Chriſti Domini in lege promiſſi. Chriſtus enim integro Sabbato quieturus erat per mortem in ſepulchro, ob id Iudæi in figura Sabbato quieſcebãt ab omni opere non neceſſario vitæ.

Tertiò, ad quietem corporum. Eſt enim homo animal mortale; vires deficiunt labore continuo: voluit Deus diem interponere, in quo homines, & iumenta quieſcerent, laborique venturo vires reficerent. Aduerte tamen, quod Sabbatum principali ſignificatione illam diem ſeptimam ſignificet; tamen nomine eius comprehenduntur aliæ Iudæorum feſtiuitates, quas Iudæi obſeruare tenebãtur. Eccleſia noſtra modo poſt Chriſtum etiam Sabbatum cuſtodit, ſed non diem ſeptimam, vt Iudæi; ſed octauam, quæ Dominica dicitur. Ratio hæc eſt, quia Iudæi non receperunt maius beneficium aliquod creatione, ob id, ipſum beneficium creationis ante omnia obſeruabant. At Chriſtiani aliud maius beneficium receperunt, quod eſt recreationis, & redemptionis, quod conſummatum eſt in reſurrectione Chriſti facta octaua die: ob id diem octauam in huius tanti beneficij memoriam obſeruant; vocantque Dominicam, quia noſter Dominus Chriſtus in ipſa totum opus redemptionis perfecit. Eſt etiam alia cauſa huius: nobis promiſſiones factæ ſunt regni cæleſtis, quales Iudæis non erant factæ: (bona enim terræ illis promittebat Deus & nobis bona cæleſtia) cum autem iſta perficienda ſint octaua ætate mundi, in qua generalis erit reſurrectio; ob id ad promiſſionis certificationem, nos diem octauam celebramus. Quamuis autem hoc feſtum præcipuum ſit, tamen etiam nomine Sabbati in hoc præcepto alia feſta intelliguntur, quæ ab Eccleſia celebrantur, de quibus habetur vltimo cap. de ferijs: quorum quædam ſunt obſeruata in vniuerſali Eccleſia de præcepto: quædam in particularibus Eccleſijs, ob peculiarem earum deuotionem. Sunt autem particularia, enim de præcepto ſunt, ita obſeruanda ab hominibus illius Eccleſiæ, ſicut feſta vniuerſalia ab omnibus. Ecce igitur, quid per Sabbatum intelligere oportet. Aduertendum tamen, quod ſtandum eſt conſuetudinibus locorum circa quantitatem feſti. Vbi enim conſuetudo eſt celebrare feſtum à nocte diei præcedentis, ita obſeruandum eſt: vbi autem à media nocte, ſimiliter: vbi à diei principio, ſimili ratione. Inquirendum tamen eſt modo; quo pacto ſit feſtum ſanctificandum. In cuius gratiam aduerte feſtum poſſe ſanctificari, & poſſe benè ſanctificari. Ad ſanctificandum duo ſunt neceſ-

neceſſaria, vnum facere, ab altero abſtinere. Quod faciẽdum eſt,id eſt ſacrum audire,de quo dicemus inferius in præceptis Eccleſiæ. Abſtinendum autem eſt à duplici opere, & ab opere ſeruili, & ab opere ab Eccleſia prohibito.

Pro declaratione operis ſeruilis, aduerte, eſſe tria operum genera.

3 Quoddam eſt genus operum, quæ dicuntur animæ. Hæc autem ſunt opera quæ ipſius animæ ſunt: vt intelligere, orare, meditari, ſtudere, videre: aut etiam ad talia animæ opera ordinantur: vt, diſputare, docere, legere, ſcribere, pertinentia ad ſtudium. Omnia etiam iſta nomine hoc comprehẽdimus, ſcilicet, opus animæ. Hæc opera non prohibentur in feſto. vnde licet ſtudere, legere publicè (etiam pro pecunia) diſputare, exhortari, & concionari: non enim talia prohibentur opera. Hinc fit, vt liceat aduocato ſtudere in feſto ſuper lites; & quæ ſtudet, ſcribere, & informare etiam iudices ſcripto, & propter pecuniam: quia ſunt iſta animi opera. Ita Soto lib.2.q 4.art.4.& Nauar.cap.13.nu.12. Caiet.2.2.q.122.art.4.

Alia ſunt opera corporis, ſed communia quidem omnibus ex ſe, tàm potentibus, quàm ignobilibus, dominis, & famulis: vt iter facere, venari, ſaltare, vti muſicis inſtrumentis. Et hæc etiam non ſunt prohibita in die feſto. Vnde licet iter facere, audito tamen ſacro, licet venari, & alia huiuſcemodi facere. Tamen aduerte, cum venatio, & iter ex officio fit, ex ſe non licet, vt dicit Silu.verb.venatio. & tamen conſuetudo iam obtinet, iſta non eſſe illicita. & ita tenet Nauar. loc.cit. quamuis pecunia fiant. Licita etiam ſunt exercitia artium quarumdam: vt gladiandi, ſaltandi, pulſandi inſtrumenta, licet pecunia fiant.

4 Tertia opera ſunt, quæ ex ſe famulatum quendam habent, quo homo homini ſeruit, & famulatur; vt ſerere, arare, & alia mechanica; & talia ſunt prohibita, dicunturq. ſeruilia, quia ad famulatum quemdam pertinent. Non licet igitur hæc opera exercere diebus feſtis. Atque hoc opus eſt ſeruile, à quo abſtinendum eſt. Opus autem ab Eccleſia prohibitum, habetur cap.1. de ferijs. vbi quatuor prohibentur opera, quæ non omnino mechanica videntur.

Primum eſt, mercatus. Sunt autem tres mercatus.

Primus, qui bis in anno, aut ter ſingulis fit annis, dicunturque nundinæ: & hæ non ſunt prohibitæ; aut ſi ſunt, conſuetudo obtinet, licitas eſſe diebus feſtis, niſi in aliquo loco conſuetudo contrarium obtinuerit; dum tamen ſacrum audiatur.

Secundus eſt mercatus, qui ſingulis fit hebdomadibus: & hic non licet diebus feſtis, niſi in aliquo loco conſuetudo contrarium obtinuerit.

Tertius mercatus eſt, emptiones, & venditiones particularium, quæ fiunt quotidie: & hæ etiam prohibentur in iſto canone.

5 Secundum opus eſt placitum, id eſt, ſententia ciuilis, & ſtrepitus iudicialis iudicum & Notariorum, & aliorum in tale iudicium concurrentium, & hoc eſt prohibitum. Vnde non licet iudicibus ſententiam ferre: immò in foro etiam exteriori nulla eſt. Nec licet Notarijs ſcribere; nec ipſis tranſcribere ſcriptoribus. In quo maxime apparet Notariorum peccatum, qui ſeruant pro feſtis implere chartas, quas reliquis diebus in breui notarunt. Nec licet dicta teſtium examinare, niſi ob neceſſitatem aliquam, puta quia ab alio tempore commodè teſtes, vel perſonæ haberi non poſſunt. Licet autem Iudicibus, ex conceſſione Pontificis, non omnibus, ſed ruralibus, in diebus feſtis vti iudicio, quando homines illius pagi alijs diebus, ſuis ſunt operibus intenti, quæ non poſſunt abſque incommoditate dimittere. Nauar. cap. 13. nu. 13.

Tertium eſt, ſententia mortis, aut in cauſa criminali: hæc enim fieri non poteſt, niſi vrgente neceſſitate, quia non poteſt aliter commodè fieri; vt in belli tempore fit, aut quando periculum eſt non exequendi iuſtitiam, niſi tunc ſententia feratur.

6 Quartum eſt prohibitum iuramentum iudiciale: hoc enim non licet, immò nullum eſt in foro exteriori, cum in feſto ſumitur. Hoc opus igitur eſt, à quo abſtinere debemus in die feſto; illudque ſufficit ad feſti ſanctificationem. Ad bene autem ſanctificandum, vltra hoc, aliud eſt neceſſarium, puta, vt qui eſt in mortali, tunc conteratur, & ad Dominum conuerti ſtudeat: qui verò eſt in gratia, diuinæ vacet contemplationi, & bonis operibus. vterque autem à nouo peccato abſtineat. Aduerte tamen, quod homo tenetur ſub mortali ad ſanctificandum feſtum, ſed non tenetur ſub mortali ad bene ſanctificandum. vnde non eſt audiendus Scot. 3. ſent. diſt.27. qui dicit, in die feſto peccantem mortaliter, bis peccare; (quia ratione temporis eſt nouum peccatum mortale, & neceſſaria eſt circumſtancia confeſſionis) ſimiliter, eum, qui de peccato non conteritur, peccare mortaliter: hoc enim eſt falſum, nec vllo modo populo prædicandum. Licet enim grauius peccet,

cet, qui peccat in die feſto; tamen non eſt grauitas mortalis, nec circumſtantia neceſſaria confeſſionis: & ratio eſt, quia finis feſtorum eſt ſanctitas iſta, quam dicit Scotus. Ad finem autem nullus obligatur alia obligatione, quam mediorum: Non enim obligor ad carnis macerationem, quæ finis eſt ieiunij, ſed ad ipſum ieiuniū. Ita ſolùm obligor ad illa duo in feſto præſtanda, non ad finem. quamuis conſilium ſit optimum, omnia iſta exequi in die feſto. Vide Soto, & Nauar.l.c. & Caiet.verb.feſtum. qui nobiſcum ſentiunt.

ADDITIONES.

Vide Sot.lib.2.q.art.4. de Iuſtitia. D.Thom. Caiet.2.2.q.122.art.4.D.Ant.par.2.tit.9.cap.7. Silu.Ver.Dominica. Arm.verb. feſtum, Nauar. cap.13.Lop.p.1.cap.52. Azor.tom.2.Sayr.lib.7. Clauis Regiæ, Val.Regin.lib.19. prax.for.pœn. Fernandez p.1. cap.7. De feſtorum dierum obſeruatione, & præcepto fusè Suarez tom.1. de Relig. lib.2.

Habetur.) Vide Suar. cap.1.l.c.

Sabbatum.) De Sabbato Perer.in c.2.Geneſ. verſ 4.5.6.Catech.Roman. Sot.loc.cit.Sigonius lib.3. cap.8. de Rep. Hebr. Caniſius de tertio præcepto, Toletus, in cap.5. Ioann. Annot.11. vbi docet, cur ſabbatum in diem dominicum mutatum ſit. Didacus ſtella in Lucam. Regin. cap.1. Suar.cap.1.l.c.

Aduertendum tamen.) Nauar.cap.13.nu.5.

Ad finem.) Vide Nauar.cap.13.nu.2.

Soto.) lib.2.q.4. Nauar.nu.17. Azor.lib.7. cap.12.q.15. Valen.tom.3.d.3. q.19.p.1. Ioan. Medin.tract.1. de pœnit.q.6.

Ad benè ſanctificandum.) Vide Suar. c.18. & Vaſquez to.4. in 3.p.q.91.art.1.dub.

Obſeruatio Sabbati, qualis à lege veteri præſcribebatur, lethalis eſt. Suarez cap.1.nu.13.

Feſta loci, vbi aliquis eſt, ſeruanda ſunt, non autem patriæ, ſi diuerſa ſint. Vide Lopez Nauar. nu.5.loc.cit. communis ſententia (quam ſequitur Suarez cap.13. loc. cit.) peregrinum ad feſta patriæ obſeruanda non teneri, docet. Quidam contra ſentiunt. Vide Sanch. lib.2.Oper. moral.cap.2.

Peregrinus tranſiens per aliquem locum, etiam ſi ibi pernoctet, non tenetur ad eius loci feſta ſeruanda; tenetur autem, ſi ibi per nonnullos dies moram trahat, animi, vel negotij cauſa. ita Suar. cap.14.l.c.nu.8. Quidam abſolutè negant, alij alia vtuntur diſtinctione. Vide Suar. cap. cit. omnes ſententias referentem, & Sanch.lib 3. & cap. dè matr.diſp.18. Peregrinus mane diſceſſurus è loco, vbi eſt peculiare feſtum, non tenetur audire miſſam: tenetur, ſi poſt prandium ſit diſceſſurus. Vide Suar.nu.23.l.c.

Tertium Decalogi præceptum partim morale eſt, partim cæremoniale. Vide D.Tho.2.2. q.122.art.4. ad 1. Sot.lib.2.de iuſtit.q.4.col.7. Suarez l.c.cap.1.

De peccato non ſanctificantis feſtum, Cap. XXV.

ELENCHVS.

1 *Feſta non ſanctificare quale peccatum.*
2 *Caſus in quibus abſque peccato licet operari.*
3 *Neceſſitas multiplex.*
4 *Pietas excuſat: item bonum Reipublicæ, ac Pontificis, & Epiſcopi expreſſa licentia.*

1 NOn ſanctificare feſta, ex genere ſuo mortale eſt, cum ſit contra diuinum præceptum. excuſatur tamen ob materiæ leuitatem. Cum enim aliquod opus paruum eſt, non eſt mortale. vnde tonſori vnum in die feſto tondere ob aliquam commoditatem, quia illi non vacauit aliter, vel nullum eſt peccatum, aut ad ſummū veniale. Cum tamen materia eſt magna, vel cōtinua, quia ſingulis diebus fit, tunc mortale eſt, niſi excuſetur in ſequētibus caſibus, in quibus licet abſque peccato in die feſto operari ſeruilia.

2 Primus eſt, in Dei cultum: cum enim opera ſeruilia immediatè in Dei cultum ordinãtur, nec niſi in feſto fieri poſſunt, licita ſunt, vt ſonare campanas, portare cruces, & ſimilia. Dixi, quæ immediatè ordinantur. Nam remota opera, vt colere agros Eccleſiarum, aut ædificare ipſorum domos, non licet, niſi alicuius Eccleſiæ pauperis nimis, cui aliter vix ſubueniri poteſt. Dixi etiã, quæ in feſto fieri debent. Nam coquere hoſtias, ornare templorum parietes non licet in die feſto, cum fieri poſſint antè feſtum: ſecus quando non ita fieri poterunt: quamuis quocumque modo iſta facere; etiam cum ante fieri potuiſſent, ex ſe non ſit mortale peccatum.

Secundus caſus eſt ob neceſſitatem. Eſt autem multiplex neceſſitas.

3 Prima corporalis propria: ob hanc enim licet operari. Vnde, licet pauperi, qui aliter non poteſt ali, niſi manuum labore diurno, etiam in feſto laborare ſecretè, ratione ſcandali, dum tamen ſacrum audiat prius. Altera neceſſitas eſt corporalis proximi, puta, infirmitas, ratione cuius licet omnia opera ad hanc neceſſaria admouere. Vnde excuſantur medici, tonſores,

pharmacopolæ & alij ſuam ad hoc operam exhibentes. Excuſantur etiam Notarij teſtamenta conficientes. Eſt etiam neceſſitas proximi, corporalis victus, ratione cuius excuſantur qui carnes vendunt, & occidunt animalia neceſſaria illis diebus feſtiuis ad victum.

Tertia neceſſitas eſt rei propriæ, vel proximi. Vnde licet, ne damnum aliquod homo patiatur in re, operari in die feſto, cum probabiliter pateretur damnum, niſi illa opera fierent. Vnde licet in tempore meſſis metere, & tempore autumni ſerere, cum timetur periculum aliquod temporis non opportuni & ratione huius excuſantur operarij, quorum opera intermitti non poſſunt abſque damno: vt qui vitrum fundunt, & qui nauigant, & ſimiles.

Quarta eſt, ad euitandum damnum corporis. Vnde licet tempore belli aggeres neceſſarios ſtruere, muros ædificare, & ſimilia.

Quinta neceſſitas eſt, cum perditur occaſio magni lucri: vt, in piſcatione halecum, & thynnorum, qui non niſi certis diebus veniunt, tunc licet piſcari in die feſto. can. licet. de ferijs.

Sexta eſt vis, ſeu violentia: vt cum famuli, vel ſerui laborare in die feſto coguntur à dominis. Nauar. c. 13. n. 7. quod intellige de obligatis ad ſeruiendum, dummodo non cogantur à dominis in fidei contemptum: tunc enim mors potius eſt obeunda. In his omnibus neceſſitas excuſat.

4 Tertius caſus eſt, pietas, in bonum, & vtilitatem proximi indigentis Vnde, licet ſepelire mortuos. Licet etiam pro egeno laborare, dummodo in graui neceſſitate ſit, alias non. Vnde dicit Caietanus, non licere vias ſternere publicas pro viatoribus, aut pontes erigere, niſi vrgeat neceſſitas, cũ alio tempore fieri nõ poſſunt.

Quartus eſt, bonum Reipublicæ: vnde licet iſtis viatoribus publicis, in Reipublicæ vtilitatem, iter conficere. Licet etiam in publicis ſolemnitatibus præparare vias, & conſtruere loca pro ſpectaculis, quando non poſſunt fieri in ipſo feſto.

Quintus caſus eſt, Pontificis, aut Epiſcopi licentia expreſſa, cum id concedit; aut virtualis, cum aliqua opera videt, & diſſimulat. In his caſibus licet in feſto operari, extra quos non licet, ſed ſeruanda ſunt modo prædicto.

ADDITIONES.

Vide Nauar. à nu. 6. Lopez, l. c.

Vel continua, quia ſingulis diebus.) Cum materia eſt parua, & diuerſis diebus eſt continua, ſingulis diebus mortale peccatum committi, negat Sanchez, lib. 1. c. 4. Op. Moral. nu. 11.

In Dei cultum.) Syl. l. c. q. 4.

Secundus caſus.) Vide Caiet. 2. 2. quæſt. 122. art. 4. §. ad hoc dubium.

Opera per ſe non ſeruilia, ſi quis lucri cupiditate inflammatus, præſtet, non ideo ſeruilia efficiuntur. Caiet. Nauar. nu. 5. l. c. Sutores diebus feſtis poſſunt vendere calceos, præcipuè ruſticis, qui alijs diebus ad vrbem venire nequeunt: idque ob conſuetudinem. Roder. c. 122. Summæ, nu. 4. Nau. conſil. 1. de feſt. Suarez c. 29. l. c. nu. 9. niſi obſtet contraria conſuetudo alicubi, aut Eccleſiaſtici alicuius Antiſtitis præceptum.

De cauſis excuſantibus à feſti obſeruatione, Suar. c. 32. l. c. de diſpenſatione in hoc præcepto idem, c. 33.

Præceptum de obſeruatione alicuius feſti, pro tota Eccleſia, vel pro tota aliqua prouincia, ſeu diœceſi ferri põt. Vide c. cõqueſtus de ferijs, &c. Quoniam, tit. eodem, Suar. cap. 3. l. c.

Solus Pontifex Summus pro vniuerſa Eccleſia præcipere poteſt alicuius feſti obſeruationem; Concilium quoque generale ab eo coactũ, & approbatum: & cõſuetudo vniuerſalis Eccleſiæ ab eodem Pontifice expreſſè, vel tacitè approbata. Epiſcopus poteſt pro ſua diœceſi talem ferre legem, & conſuetudinem pro eadem approbare. Vide Suar. l. cit. Feſti quidam dies ad ſolum Deum, vt Deus eſt, pertinent; quidam ad Chriſtum Deum hominem factum; quidam ad Sanctos; inter quos Beata Virgo principem locum tenet.

Dies Dominici (adde feſtum Trinitatis) ad Deum ſpectant, & eorum obſeruatio non diuino iure, (vt quidam putant) ſed eccleſiaſtico præcepta eſt, cui acceſſit fidelium conſuetudo. Vide D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 4. Sot. lib. 2. de iuſt. q. art. 4. ad 2. Suarez l. cit. nu. 8. c. 4. in quo multa de die Dominico, eiuſque dignitate.

Feſtum Incarnationis Verbi Diuini, quod Annunciationis etiam B. Virginis vocatur, inter feſta eiuſdem Virginis numeratur. De hoc obſeruando, ex præcepto, nihil in iure inuenit Suar. eſt tamen in præcepto: at à quo tempore, non conſtat. Vide Suar cap. 5.

Sunt in præcepto vniuerſalis Eccleſiæ feſta Natiuitatis Domini, Circumciſionis, Epiphaniæ, Præſentationis, & Oblationis eius in templo, (hoc ſub feſtis B. Mariæ continetur) Reſurrectionis, cum duobus proximis diebus, Aſcenſionis, Pentecoſtes, cum diebus Proximis duobus, Corporis Chriſti, Inuentionis Sanctæ Crucis.

Feſtum Conceptionis B. Virg. celebrare ex præ-

præcepto non tenemur : ex conſuetudine obſeruandum eſt.

Natiuitas B. Virg. Annunciatio, Purificatio, Aſſumptio, ſunt quatuor præcipuæ illius feſtiuitates, ex præcepto ſeruandæ. de Annunciatione, & Purificatione ſuperius, cum de feſtis Chriſti Domini actum eſt.

Præſentatio Virginis in templo, & Viſitatio eiuſdem feſta ſunt deuotionis, non præcepti. Si alicubi Viſitationis feſtum, ex conſuetudine celebratur, ei ſtandum eſt. Hæc omnia Suarez cap.8.loc cit.

Bern. Epiſt.174. Natiuitatis, & Aſſumptionis feſta, vniuerſali, pro tota Eccleſia, lege præcepta agnoſcit. Feſtum Dedicationis S. Mariæ ad Niues, ex vi præcepti non celebratur, multis in locis ex deuotione, Romæ, ex peculiari conſuetudine, ita ſeruatur, vt conſuetudo videatur obligare. Ita quoque Suarez l.c. nu.15.

De alijs Sanctorum feſtis diebus.

Feſtum Sancti Michaelis, & omnium Angelorum in Septembri, ex præcepto celebrandum eſt. Suarez cap.9.l.c.nu.6.

Feſtum Natiuitatis S. Ioan. Baptiſtæ, præcipua (non ſecundaria) Sanctorum Apoſtolorum, (D. Pauli præcipuam feſtiuitatem his adde, non autem Sancti Barnabæ.)

Dies feſti SS. Marci, & Lucæ, ſub generali Eccleſiæ præcepto, non continentur : at quibuſdam in locis, conſuetudine recepta, ex obligatione, ſeruandi ſunt.

Feſta minus præcipua Apoſtolorum, vt Cathedræ vtriuſque, & Vinculorum S. Petri, Conuerſionis S. Pauli, & huiuſmodi, non ſunt ſub præcepto.

Sancti Stephani, Sanctorum Innocentium (quidquid dicat de hoc Caiet.) S. Laurentij feſta, ex vniuerſali Eccleſiæ lege ſunt ſub præcepto. De S. Sebaſtiani die non idem dicendum videtur. loci conſuetudo excipienda eſt. Romæ in præcepto eſt. * Almæ Vrbis Protector Sanctus Sebaſtianus.

Feſtiuitatem aliquam Confeſſorum generali Eccleſiæ præcepto obſeruandam, pro certo aſſeri non poſſe, ait Suarez, nu.20.

Sancti Silueſtri feſtiuitas, extra Romam, non ſeruatur de facto; quod ſi fuit præcepta, conſuetudo præceptum ſuſtulit.

S. Martini feſtum in vniuerſali Eccleſiæ præcepto non eſt, in Gallia, & Romæ ſub obligatione præcepti ſeruatur, in Hiſpania nequaquam. conſule conſuetudinem loci, & conſidera illius modum; quædam enim non obligabit ad mortale; ſed ad populi deuotionem ſpectabit.

Doctorum feſtiuitates in præcepto iuris non ſunt: (quidquid nonnulli dicant) at alicubi recepta conſuetudo poſſet obligare.

Feſtum S. Nicolai deuotionis eſt. De S. Franciſci feſto conſuetudo conſulenda, de eo præceptum Sixti V. extare, (vt quidam aiunt) non conſtat. Suar.l.c. Vide infra de S. Franciſco.

Nulla feſtiuitas mulierum Sanctarum (B. Virginem Dei Matrem excipio) generali Eccleſiæ lege propoſita eſt, vt ſeruetur. Multis in locis, ex conſuetudine, ſeruatur feſtum Sanctæ Mariæ Magdalenæ, in nonnullis SS. Catherinæ, & Luciæ ex deuotione. Sanctæ Annæ quoque feſtum conſuetudo alicubi inuexit, quæ tamen non obligat. De S. Anna vide inferius.

Inter feſta ſeruanda ex præcepto in Alma Vrbe Roma, ab anno 1622. cum erat ſummus Pontifex Gregor. XV, enumerantur feſta in tabula ædita, & probata teſtimonio Reuerendiſſ. Alex. Epiſc. Carinolæ Viceſg.

Purificationis B. Mariæ Virginis.
S. Ioſeph Confeſs. viri B. Mariæ Dei Genitricis.
S. Marci Euangeliſtæ.
S. Annæ Matris B. Mariæ Virginis.
Dedicationis, S. Michaelis Archangeli.
S. Franciſci Confeſſoris.
S. Martini Epiſcopi, & Confeſſoris.
SS. Innocentium.
S. Silueſtri Papæ, & Confeſs.

Præter alia: de quibus ſupra.

Ex deuotione in eadem Vrbe ſeruari ſolent, feſta

S. Antonij Abbatis.
SS. Fabiani, & Sebaſtiani Martyrum.
S. Franciſcæ Romanæ.
S. Mariæ Magdalenæ.
S. Petri ad Vincula.
S. Mariæ ad Niues.
S. Caroli Epiſc. & Confeſs.
S. Catherinæ Virg. & Martyr.
Conceptionis B. Mariæ Virginis.
S. Luciæ Virg. & Martyr.

Feſtiuitatibus ex vniuerſali Eccleſiæ præcepto ſeruandis, (quæ ſunt octoginta) adde feſtum omnium Sanctorum; de quibus omnibus Suar.l.c. De comparatione autem harum feſtiuitatum, cap.10.

In minoribus feſtiuitatibus, ex iuſta aliqua cauſa, indulgentia conceditur, at non in maioribus. Vide Suar.l.c.

De feſtis in aliquibus prouincijs, ſeu diœceſibus,

bus, ex præcepto obſeruandis, idem cap.11.

Epiſcopi in ſuis Diœceſibus poſſunt inſtituere feſta quædam peculiaria, eorumque obſeruationem præcipere, (etiamſi ſpecialem conceſſionem, aut confirmationem à ſummo Pontifice non petant.) Vide cap.vlt. de ferijs, 1. de conſecr. diſt.3. & Suarez loc. cit. num.4. non tamen ſine Cleri conſenſu, & populi. Vide citata iura, & Suarez à num.7. loc.cit. nec Sancti non canonizati, de qua re Sanchez, lib.2. Oper. mor. cap.43. num.9.

Princeps ſæcularis, ſine Epiſcopi conſenſu, non poteſt præcipere dierum feſtorum obſeruationem, Suarez cap.12.l.c.

Miſſa audienda diebus feſtis, ex præcepto, non tamen concio, non preces fundendæ; non exercendus alius actus cultus Diuini, ex præcepto. (excipe diem Paſchatis, quo ſumenda eſt Euchariſtia) Vide Suar.cap.16.

De operibus corporalibus diebus feſtis vetitis, idem, cap.17.

Peccatum lethale diebus feſtis, ſpecialiter, vetitum eſſe, alij aiunt, alij negant; cum his ſentio, ſi illi de malitia mortali agant. Vide Suarez auctores vtriuſque ſententiæ recenſentem, cap.18.

Opus non ſeruile, ſi cauſa lucri, vel ſtipendij fiat, ſeruile effici, aiunt quidam; negant alij; cum quibus Suar.cap.9. & horum opinio placet.

Vt aliquid ſit opus ſeruile, requiritur, vt mechanicum, & corporale ſit, non ſolùm ex parte inſtrumenti, ſed ex proximo etiam effectu, ad quem ordinatur, ſua natura, vel vi ſuæ inſtitutionis: ſic Suarez cap.20. loc. cit. D. Thom. 2.2. quæſt. 122. art.4. dixit, ſeruile opus eſſe opus aliquod corporale, ex his, in quibus homo ſeruire alteri ſolet. Seruile autem opus fieri non poteſt, diebus feſtis, vt ſatis conſtat. Quæ ſint ſeruilia opera, Comit. tom.1. Reſp. Mor.lib.4.quæſt.vlt.

Seruilia opera quotidie corpori humano neceſſaria, ex conſuetudine, à lege exempta ſunt, vt coquere cibos, & licitè fiunt, diebus feſtis. Idem dicas de ijs, quæ efficiuntur, ob ægrotantium neceſſitatem. Scopis tergere templum, tapetis ornare, ſunt ſeruilia: in diem feſtum non reijcienda: at id facere, ſine contemptu, non eſſet lethale. Eccleſiæ ægros colere, templum conſtruere, ligna, lapideſvè aduehere, ad ædem ſacram efficiendam, ſeruilia ſunt; & ſine neceſſitate diebus feſtis, fieri nequeunt. De his fusè Suarez, cap.21.

Liberalia opera, etiam ad Dei cultum per ſe non ſpectantia, die feſto licitè fieri poſſunt; dum Miſſa non omittatur; quare ſi quis doceat, vel diſcat, aut ſtudeat, vt diſcat, non violat feſtum, etiamſi ius ciuile, vel medicinam doceat, vel diſcat. Vide Suar.cap.23.

Opus ſcribendi liberale eſt, non ſeruile: eſt enim opus mentis: quid eſt enim ſcriptio, niſi permanens ſermo, ad explicandos animi ſenſus ordinatus? Quidam aiunt, non ſolùm tranſcribere eſſe opus ſeruile, die feſto vetitum; ſed etiã ſcribere, pro mercede: & Suarez, cap.23.num.3. docet, probabiliſſimè, nullum actum ſcribendi, ex vi generalis prohibitionis operis ſeruilis, vetitum eſſe. (De actu ſcribendi iudiciali, & ad mercaturam ſpectante inferius) nec ſeruilis efficitur, ob lucrum, vel mercedem: hæc enim non faciunt, vt liberale opus ſeruile fiat.

Tranſcriptionem, ſi pro pretio fiat, ſeruile opus exiſtimant Silu. Angel. Caiet. etiamſi fiat ſine pretio: at non eſſe ſeruile, etiamſi pretium intercedat, docet, probatque Suar. cap.25. poſt Bar.Med.lib.1. cap.14 §.8. Inſtruct.Lop.cap.52. Inſtruct. confeſ. actio enim huiuſmodi mentalis eſt, etiamſi manu efficiatur; exprimuntur enim mentis conceptus: probationes fusè explicatas habes apud Suarez loc.cit. & cum non ſit ſeruile opus, neque vetitum eſt in die feſto: ſeruile tamen, & vetitum opus, imprimere characteres; vt oſtendit Suar.l.c.

Quid dicendum de actu pingendi? Sylueſt. verb. Dominica, quæſt.5. excuſat pictores, qui ad artem perdiſcendam, figuras pulchras in templis depictas pingunt. Idem Sà ver. feſtum num.5. & Romæ hoc paſſim fieri docet; atque licere, acu pingere, (ricamare vulgus diceret) ad diſcendum; conſentit Armil. verb. feſtum, num.21.

At Suarez cap.26.nu.4. pingere, probat, eſſe opus ſeruile, ex genere, infertq. eſſe vetitum in die feſto; neque cauſa pietatis, per ſe, licere, niſi iuſta aliqua excuſatio intercedat, neque fieri licitum; ſi quis pingat, ad artem perdiſcendam, vel imaginem ab alio pictam coloribus transferat. Si alicubi permittitur, ad tempus exiguum, id fit, ratione leuitatis materiæ, & conſuetudo, ſi adeſt, vel benigna Eccleſiæ permiſſio excuſabit à culpa veniali; moralis etiam neceſſitas efficiet, ne ſeruile modici temporis opus peccatum ſit; vt ſi quis, ad ſubleuandam naturam, ne turpi otio torpeſcat (cum totam diem quidam homines in precibus alijſvè pijs operibus conſumere nequeant) ſimili aliqua exigui temporis occupatione egeat. ita Suar.l.c.nu.5.

Iter

Iter agere cum animalibus, aut curru onuſto, vnde oporteat, aliqua onera auferre, vel imponere, non licet; quia onera imponere, & auferre, ſeruile opus eſt. Sed aduerte; ſi ante feſtum, bona fide, quis cum oneribus iter inchoauit, poteſt proſequi, ipſo die feſto, vel propter publicum bonum, vel, ob damnum multorum euitandum: ſic vſu receptum; & plurimum valet conſuetudo. animalia deferendis oneribus deſtinata à loco ad locum, die feſto, deducere licet, quia id eſt iter agere. Canere, inſtrumenta muſica pulſare, ſaltationibus, & choreis corpus agitare, non ſunt ſeruilia. Sic Suarez quoque cap. 27.

Venatio, animi cauſa, licita eſt, in die feſto; illicita, ſi lucri cauſa fiat. Ita nonnulli; at Suarez venationem, per ſe conſideratam, ſeruile opus eſſe, firmis probat rationibus: eam ad animum reuocandum, excuſabit materiæ paruitas, aut moralis quædam neceſſitas, ad otium, vel periculum aliquod ſpirituale effugiendum; ſi plures horæ in ea inſumantur excuſabit, ſi aderit conſuetudo, quæ vim legis tollere poteſt.

Piſcationem in fluuijs, animi gratia, ſi nimia non ſit, ex conſuetudine, licere, in die feſto, ait Suarez num.6. loc.cit. non autem illam, quæ in mari exercetur, niſi peculiaris neceſſitas adſit; & de hac ſermonem haberi putat cap. licet de ferijs.

Regere militiam, & neceſſaria ad illam ſtatuere, liberale opus eſt; at, actu pugnare, ſeruile: & hoc non licet in die feſto; ex cauſa tamen permittitur. Bellum, ad ſe defendendum, neceſſitas in die feſto licitum facit. De his omnibus Suarez cap.28.l.c.

De operibus non ſeruilibus ſpeciali iure vetitis, cap.1. de ferijs, Suar. cap.29. ea autem ſunt mercatus, placitum, iudicium ad mortem, vel ad pœnam, iuramentum.

Per mercatum intellige contractus omnes emptionis, venditionis, locationis, permutationis. Quæ ad victum, vel potum illius diei neceſſaria ſunt, emi, & vendi poſſunt, in die feſto, ſi antè feſtum, ait Suar. commodè emi nequeant, vel neceſſitas moralis accidat.

Publicas nundinas, quæ ſemel, bis, aut ter in anno, quibuſdam in locis fieri ſolent, excuſat conſuetudo, ſi in die feſto fiant, at ea conſuetudo introducere nequit; vt Miſſa licitè, ſine ſpeciali neceſſitate, omittatur. Vide Suar.l.c.nu.4.

Per placitum veritum intellige vetita omnia ad iudicialis proceſſus formationem, & ſententiæ prolationem ſpectantia, vt notat Suarez num.8. ex 1. & vlt. cap. de ferijs.

De actibus forenſibus in ſpecie in die feſto vetitis, & inualidis, Suarez cap.30.l.c.

Sententia excommunicationis ferri poteſt in die feſto, & dari abſolutio. Vide Suarez nu.9. loc. cit.

Si occurrat neceſſitas, vel pietas, licitum erit iudicium in feſto die. Vide Suarez. loc. cit. num.8.

Aduocatus poteſt die tali iudicem inſtruere, idem nu.15. Præceptum de feſtorum obſeruatione, ex genere ſuo, obligat ſub reatu culpæ mortalis. Paruitas materiæ à mortali excuſabit, vnde non peccat, qui partem horæ in tondenda barba, capilliſque impendit.

Opus exiguo durans tempore parua materia putatur: incertum, quantum ſit hoc tempus, & prudenti boni viri iudicio relinquitur. Quidam aiunt, non eſſe grauem materiam, quæ tertiam diei partem non tangat, ſed hoc falſum: alij dicunt, integram horam grauem materiam eſſe. Hanc reſtrictionem nimiam, & rigoroſam appellat Suarez cap. 31. num.2. vbi rem prudenti boni viri arbitrio relinquendam tradit.

Viginti quatuor horarum ſpatium diem feſtum complectitur.

Initium, & finem diei, quo celebranda eſt feſtiuitas aliqua, a media nocte in mediam noctem computandum eſſe, ſcribit Couar. lib.4. variarum, cap.19. num.9. Nauar. cap.1. in Manuali cap.13. nu.5. Suarez nu.4.l.c. aliud tamen vſu recipi poteſt: quare loci conſuetudo conſideranda.

Cap.32. agit de cauſis excuſantibus à feſtorum obſeruatione, eaſque ad quatuor capita reuocat. De cauſis etiam Reginal. lib.19. cap. 13. num.48.

Prima cauſa eſt imminens neceſſitas, quæ non potuit præueniri, neceſſitas ſuæ conſeruationis, aut ſuſtentationis.

Secunda Reipublicæ, vel Communitatis neceſſitas.

Tertia, neceſſitas etiam priuata proximi.

Quarta, pietas in Deum, vel proximum. Has omnes explicat copiosè, allatis exemplis. Vide locum, ſi libet Suarez.

Cap. 33. agit de diſpenſatione in hoc præcepto. Diſpenſatio alia tacita, alia expreſſa. Hæc verbo, vel ſcripto conceditur à Prælato; illam conſuetudo, quam Prælatus agnoſcit, ac tolerat, inducit. Expreſſa, alia ab homine, alia à iure. Vt homo diſpenſet, neceſſe eſt, vt poſſit, &

adſit cauſa. Papa pro toto orbe; Epiſcopus pró ſuo Epiſcopatu facultatem habet diſpenſandi.

In lege propria Prælatus, etiam ſine cauſa, diſpenſare poteſt; at non in aliena: vnde Epiſcopus in præcepto iuris communis diſpenſare nequit, abſque cauſa.

Duas in iure diſpenſationes inuenies. Vna eſt in cap. Licet de ferijs, ex eo alecias piſcari licet, quando ſe ſe offert occaſio; quæ ſemel amiſſa, non facilè redit: & hoc ad publicam ſpectat vtilitatem. Quando aliorum piſcium piſcatio in die feſto, ad communem vtilitatem neceſſaria eſſet, liceret; idem dicas de venatione, & de alijs generibus acquiſitionum. Ex lucro autem eleemoſyna aliqua eroganda eſt. Hanc conditionem can. præſcribit. Diſpenſatio canonis locum non habet, cum de priuata priuatæ perſonæ vtilitate agitur.

Secunda ex cap. conqueſtùs de ferijs, licet in die feſto ea peragere, quæ ad forenſe iudicium pertinent, ſi vrgeat neceſſitas, vel ſuadeat pietas.

Conſuetudo quoque diſpenſationem inuehere poteſt, ſi tacitus ſaltem Prælatorum conſenſus intercedat: hoc fit, ſi videant, & taceant; tunc enim cenſentur tolerare, ſi poſſint reclamare.

* Peregrini legibus locorum, per quæ tranſeunt, tenentur, ſi ſint eædem cum illis, quæ in eorum patria obſeruantur: at ſi diuerſæ ſint, teneri eos, alij aiunt, alij negant; ſi ſcandalum ceſſet, negantium ſententiam ſequitur Sanchez. lib.3. de mat. diſput.18. vbi vbertim de hac re. Et lib.1. Op.Mor. cap.12.nu.9.

Libri Quarti Finis.

I N-

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM LIBER QVINTVS.

DE QVARTO PRECEPTO DECALOGI *Honora parentes.*

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Patris, ac matris nomine qui veniant in hoc precepto.*
2 *Præcepta Decalogi in iuſtitia fundantur.*
3 *Fily quot, & quæ parentibus debeant.*
4 *Corporalibus parentum neceſsitatibus ſubuenire fily tenentur, vt poſſunt.*
5 *Item in paupertate, & in vitæ periculo.*
6 *Obedientia quibus in rebus adhibenda parentibus.*
7 *Reuerentia quomodo exhibenda perentibus.*
8 *Filius patrem in criminali foro accuſans peccat mortaliter.*
9 *Parentes quæ filys debeant.*

ABSOLVTIS præceptis primæ tabulæ, quæ ad Dei honorem pertinebant; nunc de præceptis ſecūdæ tabulæ tractare oportet. Vnde meritò hunc librum, maioris diſtinctionis gratia, ſeparauimus. Hæc autem pertinent ad dilectionem proximi, ſicut illa primæ tabulæ ad dilectionem Dei pertinebant. Inter hæc primum, quod ordine quartum eſt, ponitur præceptum honorandi patrem & matrem. quod habetur Exodi 20. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram.* In cuius explicatione duo perpendenda ſunt. Alterum eſt, qui vocentur hic pater & mater: alterum, quomodo ſint pater, & mater honorandi.

Circa primum, vt bene aduertit Concil. Colon. & Doctores in explicatione huius, quatuor genera perſonarum ſub his nominibus comprehenduntur, ſaltem, ſub patris nomine. Primum eſt parentum, qui nos ſecundum carnem genuerunt. Alterum eſt ſuperiorum, poteſtatem ſpiritualem habentium, vt ſunt Epiſcopi, Curati, Paſtores. Tertium eſt, poteſtatem ſæcularem habentium, quales ſunt Reges, Principes, Duces, Domini. Quartum eſt aliorum, qui aliquam ſupra nos poteſtatem habent, quales ſunt Magiſtri, tutores, & alij huiuſmodi. Omnes iſti ſub hoc præcepto includuntur. Quamuis primum locum obtineant patres primo modo conſiderati, ordine tamen ſuo de omnibus oportet dicere, non ſolum quomodo inferiores erga ſuperiores; ſed etiam ſuperiores erga minores ſe habere debeant; quodque ſit ſingulorum officium.

2 Circa ſecundum aduertendum, omnia Decalogi præcepta eſſe fundata in iuſtitia. Eſt enim iuſtitia quædam virtus, qua reddimus cuique quod ſuum eſt. huius quatuor ſunt partes. Prima eſt, qua Deo reddimus, quod ſuum eſt, illique debemus. & hæc dicitur Religio. hæc enim nos inclinat, vt Deo exhibeamus debitum cultum, & honorem. In qua virtute tria præcepta primæ tabulæ fundantur. Altera eſt, qua parentibus ſecundum carnem impendimus, quod eis hoc titulo debemus: & hæc dicitur pietas. & hæc in iſto præcepto fundatur. Tertia eſt, qua alijs ſuperioribus exhibemus ea, quæ ratione talis ſuperioritatis debemus; & hæc dicitur obſeruantia. & iſta etiam iſto præcepto continetur. Quarta eſt, qua alijs proximis generaliter impendimus ea, quæ debemus. & hæc dicitur propriè iuſtitia. & hæc alijs ſequentibus ſex mādatis comprehenditur. Eſt igitur hoc præceptum pietatis, & obſeruantiæ. Oportet ergo incipere à pietate, quæ erga parentes ſecundum carnem verſatur.

Filij tria tenentur exhibere parentibus (& in his honor, ad quem obligantur, conſiſtit) puta amorem, obedientiam, & reuerentiam.

3 Circa amorem aduerte, obligari filios erga pa-

ga pa-

ga patrem,& matrem ad amorem internum: adeò vt, qui odio habet patrem, vel matrem, deſiderando eis aliquod notabile malum deliberatè, ſiue malum animæ, ſiue corporis, mortaliter peccet, & grauius, quàm ſi iſtud odium eſſet erga alterum: adeò vt teneatur in confeſſione iſtam circumſtantiam exprimere, vt tenet Nauar. c. 14. nu. 11. ſicut, qui patrem occideret, teneretur exprimere circumſtantiam.

Rurſus ſecundò, non ſufficit amor internus, ſed debet eſſe ſigno exteriori aliquando manifeſtus: adeò vt qui exterius durè, & aſprè tractat patrem, ipſumq. contriſtat, ſi id ſæpè faciat; aut multo tempore, mortaliter peccet, iuxta Alex. p. 3. q. 33. & Silu. verb. filius §. 25.

Rurſus tertiò, tenentur neceſſitati patris ſpirituali, in quantum poſſunt, ſubuenire: vnde, qui in mortis articulo non curant, vt pater confiteatur, vt faciat teſtamentum, immo arcent illum à teſtamento, ne rei aliquid imminuatur; peccant mortaliter.

Ad hanc neceſſitatem ſpiritualem reducitur, poſt mortem, pia opera teſtamentis patrum ordinata implere, cum primum fieri poteſt; eaq. differre abſque iuſta cauſa, & graui, eſt peccatum mortale.

4 Rurſus quartò, tenentur etiam corporalibus neceſſitatibus, in quantum poſſunt, ſubuenire: vt ſi infirmi ſint, viſitare, & attendere ſi quid deſit, quod præſtare poſſint; ſi in carcere detinentur, adhibere operam quantum poſſunt, vt liberētur; ſi mente capti ſunt, vt eis debitè prouideatur.

5 Rurſus quintò, tenentur eis in paupertate ſubuenire, cum poſſunt, aut in vitæ periculo. In cuius gratiam aduerte, neceſſitatem poſſe duplicem eſſe: aut extremam vitæ, vt ſi pater, ver. gr. eſſet adeò pauper & impotens, vt nec haberet victum, nec poſſet conquirere; aut ſi eſſet morti obnoxius, niſi ſummam pecuniæ daret, quam nec habet, nec eſt, qui det. Altera neceſſitas non eſt extrema, ſed multum grauis. Vtraque obligat filium, vt ſi poſſit, ſuccurrat: adeò autem obligat, vt ſi filius, qui poſſit iuuare patrem, ipſum relinquat, ingrediaturque Religionem, mortaliter peccet, vt tenet S. Tho. 2. 2. q. 101. art. 4. ad quartum: obligatur enim ſuccurrere, & non intrare. Si verò iam eſt profeſſus, aliqui putant in vtraque neceſſitate teneri egredi; at verò Caiet. loc. alleg. 2. 2. & Nauar. cap. 14. num. 14. dicunt non teneri, niſi in extrema neceſſitate: in graui autem non licet: huic conſentit S. Thom. Addit Nauar. niſi cum intrauit Religionem, pater erat in illa graui neceſſitate, nam tunc tenetur egredi, quia iniuſtè intrauit. Conueniunt autem iſti, in omni caſu poſſe egredi, petita tamen prius facultate, licet non obtenta à ſuperiore. Iſta intelliguntur iuxta Alex. p. 3. q. 33. membr. 4. art. 2. quando non eſt neceſſitas ſpiritualis filij: nam tunc non tenetur; cum peccati mortalis graui periculo, neceſſitati illius corporali ſubuenire. Vide quanta ſit obligatio filiorum.

6 Rurſus eſt tanta, vt in neceſſitate extrema filiorum, & patris, filius teneatur potius ſubuenire patri, quàm filijs; vt tenet Silu. verb. filius. §. 26. & S. Thō. 2. 2. q. 26. art. 9. ad 3. Nam in neceſſitate maior eſt obligatio ad patrem, quàm ad filium, licet non extra extremam. Aliqui contrarium putant, & vtrumque probabile eſt. Probabilius eſt primum. Hoc igitur modo exhibendus eſt amor patri.

Eſt etiam obedientia exhibenda: hæc autem eſt quantum ad multa.

Primò tenetur filius obedire patri in his, quæ ad gubernationem domus pertinent: & non obedire in his, cùm res eſt grauis, & maximè ſi ex contemptu, & animi obſtinatione faciat, peccatum eſt mortale.

Rurſus, ſecundo tenetur obedire in his, quæ ad bonos mores pertinent. Non igitur acquieſcere præceptis patris circa mores, conantis filios à peccato mortali, vel horum occaſionibus arcere, eſt peccatum mortale, cùm præſertim pertinacia adeſt.

Rurſus, ducere vxorem indignam contra voluntatem patris, peccatum mortale eſt: ſecus, ſi ſit digna, non eſt mortale, niſi cum multum refert patri aliam ducere. Cùm inimicitiæ paternæ componuntur ex matrimonio, ſi filius nolit ducere vxorem, quam dat pater, ſi digna ſit, eſt mortale, licet ducat aliam dignam. Aduertendum tamen, quòd in rebus iniuſtis, & malis non tenentur filij obedire parentibus: & in his intelligitur illud: *Qui non negauerit patrem ſuum, non eſt me dignus*. Nec tenetur obedire, quando eſt extra patris poteſtatem, vt in ſtatu Religionis. D. Tho. 2. 2. q. 101. art. 4.

7 Eſt etiam reuerentia exhibenda parentibus. Primò, qui percutit patrem, vel minimum iniurioſe, mortaliter peccat. Exod. 21. reus erat propter hoc mortis. Secundò, qui maledicit patri ex deliberatione, mortaliter peccat; & qui etiam verba in eum profert; quæ ex ſe ſunt prouocatiua in magnam iram: ſecus, ſi verba ex ſe non ſunt talia; ſed quia pater eſt extra modum colericus, tunc non eſt mortale.

Rurſus, qui dedignatur patrem, quia ipſe in digni-

dignitate eſt, pater vero in paupertate, peccat mortaliter.cum tamen aliquod damnum filio obueniret notabile in vita, vel in honore, vel pecunia, ſi pater eius noſceretur, non eſſet mortale negare patrem, dummodo in animo non neget patrem, & ſubueniat in neceſſarijs.

8 Rurſus, accuſando parem coram iudice in criminali foro, peccat mortaliter, nec auditur filius. Non enim filius accuſator debet eſſe criminis paterni. Licet tamen coram iudice petere alimenta, quando ei iniuſte à patre negantur, vt dicit Silu.verb. filius §.28. In duobus caſibus filius debet accuſare patrem, in crimine læſæ maieſtatis, & in crimine hæreſis. At Alex.3.p. q.33. dicit, quod non in omni hæreſi, niſi quando eſt pernicioſa, quòd alios inficit: ſi tamen ſecreta ſit, & ſolum ipſi patri nociua, non tenetur. Hæc ſunt igitur, ad quæ filij tenentur erga parentes.

9 At parentes erga filios ad tria tenentur.

Primò,ſubuenire in corporalibus: debēt enim non negare alimenta, niſi aliquando ad tempus, in penam alicuius peccati grauis,& dum non incurrat filius notabile detrimentum. Hinc fit, vt exponere filios in templis extra neceſſitatem, ſit mortale. Similiter non ſubuenire in alijs neceſſitatibus corporis.

Secundò, ſubuenire in ſpiritualibus: debent enim attendere, vt filij bonos imbibant mores, vt ſeruent præcepta Dei, vt abſtineant à malis, non permittere eſſe ſibi inobedientes, ſuperbos, otioſos.

Tertiò, tenentur non retrahere à bono ſtatu, vnde, qui filium à religione extrahit, mortaliter peccat; & qui volentem ingredi, ſine iuſta cauſa impedit: ſimiliter qui arcet à bonis, à confeſſione, à communione.

Rurſus, tenentur non cogere ad ſtatum aliquem. vnde parentes, qui inuitos filios, aut filias matrimonio iungunt, peccant grauiſſimè: tum etiam, qui inuitas filias in monaſterium trahunt, ibique profiteri compellunt. Circa quod vide Concil. Triden. ſeſſ.15.cap.17. & 18. Hæc ſunt, quæ circa patres, & filios, præcipuè ſunt aduertenda.

ADDITIONES.

De quarto præcepto Decalogi, D. Thom. & Caiet.2.2.q.122.art.5.Sot.art.5.loc.cir. D.Ant. p.4.tit.5.c.9.Caniſ.Viguer.c.5.§.7. Nauar.c.14. Sayr.lib.7. à cap.4.Fernandez p.1.c.8.De pietate D.Thom. & Caiet.2.2.q.101.Valen.d.7.q.1. Lopez p.1.c.53. & 54. De pietate erga parentes, Sayr.lib.7. à cap.4.Azor.to.2.Regin.lib.20.prax. for. pœn.

Pia opera teſtamentis.) Vide Nauar.n.16.l.c.

Si verò iam profeſſus.) Ad extremam patris neceſſitatem ſubleuandam, debere filium, etiam ſuperioribus inuitis, religioſum ordinem deſerere, (dum; poſt neceſſitatem,rediturus ſit) certum putat Val.p.2. col.2. Sanch. lib.4. Op.mor. cap.20.14. cum alijs multis, quos citat. Probat Aug.Triumph.q.51.art.1.de poteſt Papæ.Caiet. l.c.art.4. quia diuinum, & naturale ius, quod filium cogit ad alimenta patri præſtanda, obligatione voti præſtantius eſt. Intellige hoc, ſi nullus alius ſit, qui patris inopiam ſubleuet, & filius hoc poſſit efficere,ſolo egreſſu; ſi enim,egrediendo,nō poſſet opem ferre,vel,ſi,degens intra clauſtra, hoc munus præſtare, aliqua ratione, poſſet, non eſſet exeundum. Panes propoſitionis Deo conſecrati in neceſſitate Dauid traditi fuere. Vide Caiet.in c.15.Matth.Abul. in c.6. q.79. & in c.8.q.69.Nauar.nu.14. & com.3. de Regul.n.48. Cord.q.141.opin.4. Lopez c.54. l.c. Vide etiam Leſſium lib.2.cap.41. de iuſt.dub.3. nu.14.Sayr. cap.6.Reg.c.2.nu.12.l.c. De hac re vide D.Tho. 2.2.q.101. art.4. Quodlib. 3.q.6. art.16. Aegydium Columnam Quodl.2.q.25.

In graui neceſſitate parentis debere filium, naturali præcepto,clauſtrum relinquere, controuerſum eſt. Nauar. Abulen. Caiet. cum D.Tho. negant: Maior. 4.d.38. q.16. & alij affirmant. Vide Val.Sanchez nu.15. l.c.

Obſerua primò, extremam neceſſitatem debere eſſe certam:quæ autem neceſſitas huiuſmodi ſit, prudentis viri iudicium declarabit. Vide Abul. in c.6.Matt.q.34. ad 5. & q.50.& D.Tho. q.35.ad 5. & q.50.q.66.ar.7.2.2.Couar.in Reg. Peccatum p.2.§.2.Sayr.cap.6.

Obſerua ſecundo: ſi filius ſpiritualis ſalutis damnum paſſurus eſſet, egrediendo, non poſſet egredi: bonum enim animi proprium bono alterius corporeo anteponendum eſt: Val. Leſſ. l.c. Vide Sanch. nu.11.12.l.c.

An ad ſuccurrendum ſororum,vel fratrum neceſſitati egreſſus liceat, Sanchez à nu.29.

Ducere vxorem.)Si juſta cauſa nulla ſit,quamobrem filius in matrimonio contrahendo teneatur patri obedire, non poteſt pater illum cogere, præcepto, ad matrimonium, quia in naturali generandi facultate filius patri par eſt.Vide D.Tho. 2.2.q.104.art.5. & in 4.d.29.quæſt.1. ar 4.Rich. Bonau.Sot.art 4. Carthuſ.diſt.eadem; Angles de matr.Lop.l.c.cap.54.Sanc.lib.4. de matr.diſp.23. Regin. ſect.3.l.c.

Si filij,

Si filij, ſine cauſa, vel cum ſcandalo, parentibus inuitis, vxores ducant, peccant, quia in modo contrahendi, iuſtæ parentum voluntati obſequi debent: Val, Cordub. Bell.l.c. Taper.art.20. Petr à Sot.lect.3. de matrim. Vide c. aliter.30. q.5.c.de raptoribus.36.q.1.quin imò in re graui lethale piaculum patrari à filijs, qui patribus in hac re iniuſtè repugnant, probat Salon in 2.2.q. ar.5.de dominio: quia eſt iniuria,& inobedientia grauis. Vide Petr.Ledeſ.Lopez. Sot.Angl.l.c. Vict.vero.l.c.& Pedrazza in confeſſ.Præcepto 4. §. 2. contrarium ſentiunt. In tribus caſibus filium mortiferè peccare, ſi, inuito patre, vxorem ducat, tradunt Nau.c.14.nu 15. Regin.n.18.l.c.

Filios, repugnantibus patribus, matrimonia celebrantes hæreditate priuari poſſe, negant Nauar.cum Decio, & alijs, Andreas Fachineus l.3.contr.iuris.c.64. at Sot.Ledeſ.Molin. Salon. probant, iuſtas eſſe leges parentibus permittentes; vt filios huiuſmodi exhæredare poſſint; quam ſententiam libertati matrimonij aliquo modo contrariam, non exiſtimat Cord. locum habere poſt Trid.Conc.Sanch.l.4.de matr.d.23.ait, debere filios, ſub p.m. petere pro matrimonio parentum conſilium, non autem amplecti, ſi iuſta illis ſit cauſa non amplectendi. Animaduerte autem: Si pater iniuſtè nolit, à filio matrimonium contrahi, vel ſi cupiat, ob maiorem dotem, indignam aliquam, vel hæreticam, vel malam, vel graui corporis morbo affectam, ab eo in vxorem accipi, non obedire, mortiferum ſcelus non erit, ſi deſit contemptus: tunc enim patris voluntas à recta ratione recedit. Vide Card. Bellar. Lopez Cord. l. c. de q. ſuperiori exhæredationis, Rebello l.c.

At Parentes.) Vide Nau.à nu.17.Lopez c.54. Reg.c.3 l.c.parentes, filiorum cura omiſſa, religionem ingredi nequeunt. Sà nu.34.l.c.

Exponere filios.) Nauar.nu.17.

Conc. Trid.) Ca.18. anathemati ſubijcit cogentem, quamcumque mulierem ad ingreſſum, vel habitum, vel profeſſionem religioſam, conſilium, auxilium, fauoremque ad hoc dantes; nec non quoſcumque, qui ſanctam mulierum voluntatem accipiendi, vel emittendi voti, ſine cauſa, impedierint.

De obligatione magiſtrorum,& diſcipulorum, filiorum, & parentum ſpiritualium, dominorum,& ſeruorum, Regin.c.5.l.c.

De poteſtate parentum circa matrimonia filiorum impedienda, aut præcipienda, Rebel.p.2. de obligat.iuſt.lib.2.q.14.

De peccatis parentum, filiorum, viri, vxoris. Sayr.l.7.c 7. Clau.Reg. * Filius vi coactus à patre, ad Catholicam fidem deſerendam, poteſt eũ occidere, ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, tunc enim pater dirus eſt hoſtis, quia perniciem animi quærit. Si poſſet filius, Cenſoribus fidei monitis, remedium malo afferre, vel fuga paternam coactionem declinare, [illegible] em perimere, nefas eſſet. De hac re Epiſcopus Oriolanus in lib.Machab. c.2.

De obligatione viri, & vxoris. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Vir quæ præſtare debeat erga vxorem.*
2 *Vxor quæ præſtare debeat erga virum.*
3 *Vxor quando non teneatur virum ſequi.*

1 NOn ſolum eſt obligatio patrum, & matrum in ordine ad filios, ſed etiam inter virum, & mulierem.

Vir tenetur primò non impedire, abſque cauſa legitima, vxorem ſuam ab impletione diuinorum præceptorum; vt ab audiendo ſacrum in diebus feſtis, à confeſſione, & communione tempore Paſchatis; & ab alijs præceptis. atque impedire abſque legitima cauſa, peccatum eſt mortale. Ab alijs autem, quæ ex deuotione ſunt, vt audire ſacrum diebus profeſtis, confiteri alijs temporibus, impedire, non eſſet mortale: eſt tamen veniale, ſi ſine cauſa rationabili fiat, cum deuotiones moderatæ ſunt. Et aliquando eſſet mortale, cum vxori multum conueniat confeſſio, aut communio, idque viro conſtat.

Secundò tenetur eam non percutere grauiter. Dico grauiter, quia non ſemper eſt peccatum mortale percutere, cum ſit inferior viro, poſſitque ob culpam caſtigari ab eo: tamen extra modum percutere non habita ratione perſonæ, & conditionis illius (quia vxor non ſerua eſt) peccatum eſt.

Tertiò, tenetur non afficere iniuria, animo afficiendi iniuria: quamuis enim aliquando liceat verbum iniuriæ dicere ob correctionem, tamen animo iniuriandi eſt peccatum; & iuxta iniuriæ quantitatem peccati grauitas penſanda eſt.

Quartò, tenetur attendere domus gubernationi, quantum ad rem, & mores. Si enim quis bonorum diſſipator eſt, nec vult laborare, cum labor illius neceſſarius eſt pro vxore, & domus ſuſtentatione, peccat. Similiter, cum

pecca-

peccare vxori permittit, nec ipſam, vt poteſt, corrigit. Ipſi enim incumbit morum ſollicitudo, quia caput eſt.

Quintò tenetur cohabitare cum illa. Nolle enim cohabitare abſque cauſa multo tempore, peccatum eſt graue. Dico abſque cauſa: aliquando enim cauſa eſt legitima ad tempus non cohabitandi: vt, cum negotia aliquot in domus vtilitatem tractat, vel cum ad tempus exulat, vel cum inimicitias habet, quas ſperat componendas breui. Dico ad tempus, quia cum ſpes reditus ablata eſt, tenetur, ſi poteſt, vxorem extrahere ab illo loco, vt ſecum cohabitet.

2 Vxor etiam ad aliqua tenetur erga virum ſuum.

Primò, obedire in his, quæ ad bonos mores, & domus gubernationem ſpectant. Eſt enim vir caput, cuius eſt vtrumque dirigere. Velle autem, viro ſpreto, gubernare, mortale eſt.

Secundò, ſi, cum moroſa ſit, & rixoſa, cognoſcat ex eo virum ſæpe in blaſphemiam prorumpere; tenetur in quantum poteſt, mutare ſe, & non dare ſimiles viro occaſiones: aliter mortale eſſet, velle ſic perſeuerare.

Tertiò, tenetur ſequi virum ſuum ad cohabitandum in locum, in quem ipſe vult eam ducere. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus non tenetur ſequi virum.

3 Primus caſus, ſi ex tali mutatione illi immineret vitæ diſcrimen: non enim cum ſuæ vitæ probabili diſcrimine tenetur ipſum ſequi.

Secundus eſt, ſi imminet periculum peccati mortalis.

Tertius, ſi vir vagabundus eſt, nec in eodem permanet loco: dummodò non fuerit talis, cum ei nupſit: ſi enim tali nupſit viro, tenetur ipſum ſequi: ſi verò poſt matrimonium factus eſt, non tenetur ſequi.

Quartus caſus eſt, ſi in matrimonio interceſſit pactum non mutandi locum, tunc non tenetur ipſum ſequi, volentem locum mutare: quod ſolum veritatem habet, cum neceſſitas non vrget virum. Interueniente enim neceſſitate, vt vir locum mutet; credo etiam ſtante pacto, teneri.

ADDITIONES.

Vide Lopez, c.54. Nauar. à nu.19. l.c. D. Ant. p.2. to.6. cap.10. §.2. Sayr. cap.7. Regin. cap.4. l.c. Peccat mortiferè vir, ſi, ſine iuſta cauſa, vxorem reuocet à pijs operibus, quæ facere ſolet, ſine viri præiudicio, & domeſticæ adminiſtrationis; præcipuè, ab obſeruatione præceptorum Dei, vel Eccleſiæ. Vide Regin. nu.48. l.c.

Non percutere.) Vrgente grauiſſima cauſa, licebit viro vxorē prudenter verberare; eſt enim caput eius: conſiderabit autem vir, non de pedibus, ceu ancillam, ſed de coſta, ceu ſororem, conditam fuiſſe primi hominis vxorem; barbarorumque eſſe, teſte Ariſt. 1. Polit. vti vxoribus tanquam mancipijs. Vide Salon. 2.2 q.65. art.1. Sot. lib.5. q.2. art.2. in fine. Nauar. nu.19. Regin. nu.47. loc. cit.

Iniuria.) Vide Nauar. l.c.

Vxor primò.) Nauar. l.c. Regin. nu.44.45.

Tenetur ſequi.) Vide Nauar. nu.20. & mortiferè peccat, ſi ſine cauſa, ſequi nolit. Vide Regin. nu.46.

Si vir ſit prodigus, vxor, vt illi, & ſibi conſulat, poteſt bona abſcondere. Mol. de iuſt. d.275. nu.12. Nauar. cap.17. n.159. Leſſius lib.2. c.12. dub.14. de iuſt. De eleemoſynis, quas poſſunt elargiri vxores, Mol. Leſſ. nu.84. l.c. Petr. Nauar. de reſt. lib.3. cap.1. nu.83.

Si vxor viro cum ratione inuito, ex bonis eius notabilem quantitatem accipiat, mortiferè peccat. Leſſius loc. cit. Si parentes valdè egentes habeat, poteſt, ex bonis communibus, vel ex ſua dote, opem ijs ferre, etiamſi vir nolit. Leſſius, nu.88. l.c. * De quibus bonis vxor poteſt eleemoſynam tribuere. Vaſq. de eleemoſyna, cap.4.

De Epiſcopo. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Epiſcopi nomen quid ſignificet.*
2 *Epiſcopatum appetere an, & quando liceat.*
3 *Epiſcopatum appetere propter reditus, & gradum an ſit peccatum.*
4 *Epiſcopatū appetere propter officiū an liceat.*
5 *Epiſcopatum recipiens quis peccet.*
6 *Epiſcopatum recuſans quando peccet. Item ad quid obligetur Epiſcopus poſtquam adeptus eſt Epiſcopatum.*

1 SEcundum locum inter patres tenent hi, qui ſunt in dignitate Eccleſiaſtica conſtituti. Horum autem primi ſunt Epiſcopi, de quibus aliquid dicendum eſt. Epiſcopus nomen eſt Græcum; idem Latinè ſignificat, quod ſpeculator, ſuperintendens: eſt enim officium eius attendere gregi, & hominibus, qui ſub eo ſunt; ſtudere ſpirituali eorum ſaluti. Multa ſunt, in quibus peccare cōtingit erga Epiſcopatum, quæ ad quatuor capita redigi poſſunt. Quædā enim committuntur ante Epiſcopatus collationem, quæ-

quædam in collatione ipſa, quædam ante conſecrationem, & poſt collationem,quædam poſtquam iam Epiſcopus conſecratus eſt.

2 Ante collationem Epiſcopatus homo dupliciter peccare poteſt, in appetendo, & procurando Epiſcopatum. In declaratione peccatorum, quæ in hoc appetendo committi poſſunt, aduerte tria in Epiſcopatu poſſe conſiderari. Primum eſt ipſius officium, in quod omnia ordinantur: hoc autem eſt attendere, & prodeſſe vniuerſo gregi. Alterum eſt ipſa prælatura, & gradus, qui eſt perfectior monachatu. Vide D. Tho.2.2.q.185. & 8.q.1.can. qui Epiſcopatum. Tertium eſt, reditus temporalis, & honor, qui Epiſcopo exhibentur. Sunt igitur iſtæ regulæ.

Prima eſt. Qui exiſtens indignus Epiſcopatu, & inſufficiens, appetit (appetitu deliberato) ipſum habere, nec cogitat ſe dignum exhibere, mortaliter peccat: quia appetit id, quod habere mortale eſt. Idem dicendum de quocumque beneficio & dignitate Eccleſiaſtica.

Secunda. Quamuis ſe dignum probabiliter credat, ſi tamen appetit Epiſcopatum, vt paratus ſit ſi poſſet, etiam via iniuſta, & per peccati mortalis commiſſionem habere, mortaliter peccat: hoc etiam de alijs dicendum eſt.

3 Tertia. Qui appetit Epiſcopatum (quamuis dignus) propter reditus temporales, tamquam finem, mortaliter peccat, ſecundum Silu. verb. Epiſcopatus. §.4. quia eſt cupiditas periculoſa, & bono communi repugnans. Dixi tamen, tanquam finem, quia moueri ad appetendum Epiſcopatum à redditibus, non eſt mortale, dum non faciat homo iſto fine: ſicut aliquis poteſt licitè moueri ad amandum Deum à retributione, quam ſperat, licet non amet propter eam vt finem.

Quarta. Idem eſt dicendum de eo, qui Epiſcopatum propter honores appetit vt finem: eſt enim ambitio nimis bono communi repugnans, vt tenet idem Silu.

Quinta. Qui appetit Epiſcopatum propter gradum præcipuè, peccat, vt dicit S.Tho.2.2. q.185. art.1. peccato præſumptionis: quia cum ſit altus ſtatus, & perfectionis, præſumptuoſum eſt, hominem appetere talem gradum: licet licitum eſſet appetere, vt Deus ei tantam perfectionem daret, vt tali gradu dignus eſſet. Illo tamen modo appetere, credo non eſſe mortale, ſed veniale, quia non ineſt tanta peruerſio, quãta eſt in appetitu, propter honores, & reditus.

4 Sexta. Qui appetit Epiſcopatum propter officium, vt alijs proſit, ex ſe quidem non peccat, quia licitè poteſt id aliquando fieri: tamen peccatum eſt, niſi fiat cum neceſſitate, puta, quando non eſt, qui digne Epiſcopatum talem habeat, vel reuelatione aliqua, vel Spiritus ſancti inſpiratione. Hæc S. Tho. loco allegato: & ratio eſt, quia illud, prodeſſe alijs, eſt cõiunctum cum præeſſe, quod eſt difficile: vnde videtur eſſe præſumptio, tale appetere officium. Puto tamen, quod qui ſolum propter vtilitatem aliorum moueretur ad deſiderandum, non peccaret, licet periculoſum ſit; quia facilè miſceri poteſt appetitus præſidendi, & honorandi ab alijs. Hæc ſunt circa appetitum: nec eſt iſta doctrina contra illud ad Timoth.3. *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat*: nam Paulus non dicit, bene deſiderare ſemper, qui Epiſcopatum deſiderat; ſed bonum opus deſiderare; quod ſtatim explicat, narrans perfectiones Epiſcopi. Poteſt autem bonum non bene aliquando deſiderari. In procurando Epiſcopatum etiam committi poteſt peccatum. Silu. verb. Epiſcopus. putat, in quocumque caſu, etiam in neceſſitate, peccatum eſſe procurare: ſed ego non credo: puto enim licere, cũ neceſsitas vrget: in quo caſu dicit S.Thom. licitum eſſe appetere. His modis cõtingit peccare ante Epiſcopatus collationem.

5 In ipſa collatione tripliciter poteſt eſſe peccatum.

Primò, ſi cum ineptus ſit, Epiſcopatum recipit. Verbi gratia; ſi ignorans ſit; ſi peccator eſt publicus, nec ſe emendare intendit; ſi inutilis, & ineptus gubernationi: non enim poteſt licite recipere, quod non poteſt retinere.

Secundò ex parte ipſius collationis: ſi per ſimoniam fit, ſi per intruſionem, ſi per fraudem; Eſt autem fraus, diſsimulare id, quod exprimendum eſt, quia neceſſarium eſt in Epiſcopatu. Hæc autem habentur in Conc.Trid.ſeſſ.22. cap.2. de reform. Eſt neceſſaria ætas, vita bona, ordo ſacer, ad minus Subdiaconatus per ſex meſes ante ſuſceptus, & doctrina. hæc autem debet eſſe notabilis, vt ſi doctor, vel licentiatus in Theologia, vel in iure Canonico, ab Vniuerſitate aliqua merito approbatus, aut à tali Vniuerſitate teſtimonium huius doctrinæ habens; debet etiam eſſe legitimus. Qui autem aliquid horum fingit, peccat grauiter.

6 Tertiò, etiam contingit peccatum in recuſando finaliter Epiſcopatum. Cum enim ex obedientia Papa obligat aliquem, vt ſuſcipiat Epiſcopatum, non poteſt abſque peccato finaliter recuſare; ſed debet acceptare: & ſi habet impedimentum, in quo poteſt diſpenſare Papa, tene-

tenetur manifeſtare; & ſi habet impedimentum, quod ipſemet poteſt auferre (vt ſi peccator eſt) tenetur auferre, vt dicit S. Tho. loc.cit. ſi autem eſt impedimentum, quod neuter poteſt auferre (puta quia eſt ignarus, vel inutilis) prorſus non debet acceptare: nec hoc licite poteſt Papa præcipere. Tenetur etiam acceptare, cum neceſſitas vrget boni Epiſcopi, quamuis ſine præcepto ei offeratur. Hæc autem ſunt in collatione.

Poſt collationem verò, ad vnum obligatur Epiſcopus, ex Conc. Trid ſeſſ.23.cap.2.de refor. vt intra tres menſes proximos ſuſcipiat conſecrationem: quam niſi ſuſceperit, omnes reditus pro rata illius tẽporis reſtituere tenetur. Quod ſi intra tres alios nõ ſuſceperit, ipſo iure ſit Epiſcopatu priuatus. Hic tamen non credo obligari Epiſcopum ad mortale, niſi contemptus adſit, ſed ad ſolam pœnam. Si quis tamen multo tempore, conſecrationem non ſuſcipiat, cum poſſit, nõ excuſatur à mortali, cum ſuſcipiat reditus, nõ exercẽs officium, pro quo ipſi dantur. Hic canon comprehendit etiam Cardinales Epiſcopos.

ADDITIONES.

Vide Silu. Armill. verb. Epiſcopus: de ſtatu Epiſcoporum. D.Tho. & Caiet.2.2.q.185.Sot. lib.10. de iuſt.Val.tom.2.d.10.q.3. D.Ant.3.p. to.20.Regin.ſect.4.c.5.de obligat.Epiſcopi agit.

Speculator.) Vide Sot.art.1.l.c.q.1.

Tria.) Sot.art.1.q.2.D.Tho.art.1.l.c.

Prima.) Val.p.2 col.1.

Tanquam finem.) Sot.Caiet.l.c.Vide Val.l.c.

Quinta.) Vide Sot.concl.2.

Sexta, &c. vt alijs proſit.) Sot.l.c.col.7.deſiderium Epiſcopatus, aut ſemper iniquum, aut ſuſpectum eſſe, ait. Vide Sà ver.Epiſcopus nu.3. & relatos à me ad eum locum. Valentia tres de hac re propoſitiones habet.

Prima, etiamſi dignus ſis, & quæ ſpectant ad Epiſcopatum (ſalutem ſcilicet animarum, vt finem, temporalia, vt motiuum) rectè cupias, cupere tamen Epiſcopatum communiter crimen eſt; videtur enim temerarium ſe ſe periculis, ſine neceſsitate, ſubijcere.

Secunda, communiter tale crimen erit mortale, temerariè enim ſe periculo ſalutis exponẽs, charitatem erga ſe ipſum grauiter offendit.

Tertia: Ex D. Tho. Caiet. & communi, ingruente graui Eccleſiæ neceſsitate, fieri poteſt; vt, qui dignus eſt Epiſcopatu, ſanctè, & laudabiliter exoptare illum poſsit; laudabile enim eſt, publicum commodum priuatio anteferre. Vide etiam Sot.concl.4.l.c. & D.Tho.Quodlib. 12.art.17. de ijs, quæ Epiſcopo incumbunt, ex officio. Regin. lib.30. cap.8.ſect.2. * Vaſq. De Benefic.cap.3. §.4.dub.1.

Si cum ineptus.) Vide Leſſ. lib.2. de iuſt. cap.34.dub.24.

In recuſando.) Vide de hac re D. Tho. & Caiet.art.2.Sot.art.2. Val.p.3.Silu.l.c.nu.1.

Quod neuter poteſt.) D. Tho ad 2.Val.l.c.

Quod ſi intra tres.) Vide Leſsium dub.19.l.c.

Epiſcopi Ioannis Roffenſis, Epiſcopi, & Cardinalis, doctrina, & ſanctitate præclari ſanctos mores conſiderent; & imitentur. Vigilijs, precibus, laboribus, inedijs operam dabat; eleemoſynis egentes ſubleuabat, corpus, ſenectute depreſſum, cilicio, flagellisque macerabat, ſingulis ferè ſextis ferijs carceres, Xenodochia, pauperum, ægrotantium priuatas ædes inuiſebat, conſilio, pecunia egenos adiuuabat; peregrinos benignè excipiebat, fidem magno animo defendebat. Hunc Deus martyrij palma decoratum ad Cœlum euocauit. Vide Sanderum de ſchiſmate Anglicano. lib.1.pag.136.

Conſiderent, & imitentur Sancti Caroli Borromæi eximiam ſanctitatem zelum, paſtoralem curam, ſanctum feruentis animi ardorem, de cuius laudibus nulla ætas cõticeſcet; zelum etiam, pietatem, ſinceræ doctrinæ amorem, in refellendisq. hæreticis mirum feruorem Hoſij Varmienſis Epiſcopi, Bellarmini, Capuani Archiepiſcopi S. R. E. Cardinalium, & terminum.

De Epiſcopis Eccleſiæ primitiuæ Aug.Triumph.q.92. de poteſt.Eccl.

De ſacra Epiſcoporum auctoritate Io. Fileſacus Theol. Pariſ.

De Epiſcopi officio Rutilius Benzonus Epiſcopus Laur.Barrh.Hugol.

De ordine, conſecratione, & reſidentia Epiſcopi Ant. Paganus.

De Epiſcopis nonnulla Card.Bellar.Io.Azor. p.2.lib.3. à cap.27.Greg. de Val.to.3.d.10.q.7. Auguſtinus Barboſa de Epiſcopo iuſtum volumen, & nuper edidit.

De Epiſcopo poſt conſecrationem. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Epiſcopus non reſidens peccat mortaliter, & fructus amittit.*
2 *Abeſſe ad breue tempus quando liceat.*
3 *Abeſſe ad longum tempus quando liceat.*
4 *Neceſſitas vrgens, vtilitasve Reipubl. & Eccleſia quomodo intelligenda.*
5 *Obedientia debita quomodo intelligẽda, & quæ ſacra-*

ſacramenta teneatur conferre Epiſcopus.
6 *Epiſcopus tenetur dignis beneficia conferre, & concionari.*
7 *Item ſynodum facere; Epiſcopatum viſitare, bonos miniſtros conſtituere, ſuper populum vigilare.*
8 *Item debet eſſe irreprehenſibilis, eleemoſinarius.*
9 *Eleemoſinas quibus ex bonis faciet.*
10 *Epiſcopus aſſumptus ex religione ad quid teneatur.*
11 *Epiſcopus tenetur inter inimicos pacem conciliare, & quid aget cum non poteſt munus ſuum implere.*

1 POſtquam iam Epiſcopus conſtitutus eſt, & conſecratus, vt ſuum poſſit exercere munus; ad multa tenetur.

Quorum primum eſt, in propria Eccleſia perſonaliter reſidere. In cuius gratiam declarandum eſt cap. 1. Concil. Trid. ſeſſ. 23. de reſidentia, in quo tria continentur. Primum eſt, peccatum nolentium reſidere. Secundum eſt, pœna tali peccato impoſita. Tertium eſt, cauſæ propter quas poteſt ad tempus non reſidere in Eccleſia propria.

In primis peccatum eſt nimis graue mortale, non reſidere in Eccleſia propria abſque cauſa: ſiue enim reſidentia ſit de iure diuino, ſiue humano (quod nos non intendimus modo definire) omnes conueniunt, eſſe mortale, & magnæ damnationis. Per Epiſcopos hic intelligere oportet, non tantum Epiſcopos, ſed Archiepiſcopos, Patriarchas, & ſuperiores, etiam Cardinales Epiſcopos.

Pœna autem à Concilio impoſita eſt, vt toto tempore, quo non reſederint, omnes integros reditus pro rata perdant; ſintq. reddendi, vel Eccleſiæ fabricæ, vel pauperibus: & abſque vlla alia declaratione, vel ſententia, ſed ipſo facto teneantur in conſcientia ipſos reddere.

2 Circa autem cauſas non reſidendi aduerte, eſſe duplicem abſentiam.

Altera, quæ ad modicum fit tempus, & reputatur pro non abſentia. & hanc permittit Concilium, cum quatuor conditionibus.

Prima eſt, vt ſit rationabilis aliqua cauſa abſentiæ: v. g. ſi eſt recuperandæ valetudinis gratia, vel conſeruandæ, vel inuiſendi aliquem magnatem, vel alicuius negotij cauſa, vel quid ſimile. Nulla enim rationabili cauſa exiſtente, nulla permittitur abſentia.

Secunda eſt, vt inde non patiatur grex detrimentum: debet enim prouidere, vt talis abſentia detrimenti non ſit cauſa ouibus.

Tertia eſt, vt ipſa abſentia ſit ad ſummũ duorum, aut trium menſium, ſiue continue fiat, ſiue interpolate: omnes enim abſentiæ, ſi multæ ſiat, ſimul ſumptæ, non debent tale ſpatiũ excedere.

Quarta, vt quantum fieri poteſt, iſta abſentia non ſit temporibus Aduentus, Natiuitatis, Quadrageſimæ, Paſchatis, Pentecoſtes, Corporis Chriſti: his enim temporibus oues maxime delectantur præſentia paſtoris.

Altera abſentia eſt longa, quæ verè pro abſentia reputatur, quæ fit per annum, aut duos, vel tres, vel plures, etiam quæ fit per plures tribus prædictis menſibus.

3 Talis abſentia debet fieri tribus conditionibus exiſtentibus.

Prima eſt, vt ſit cum aliqua harũ quinq. cauſarum, quæ ſunt Chriſtiana charitas, vrgens neceſſitas, euidens reipub. vtilitas, euidens etiam Eccleſiæ vtilitas, & debita obedientia.

Secunda, vt talis cauſa approbetur prius à Papa, vel à Metropolitano; & hoc deficiente Suffraganeo ſeniore reſidente: & talis approbatio in ſcripto contineatur: niſi ſit cauſa publicè manifeſta, qualis eſt Eccleſiæ, vel reipublicæ euidens vtilitas.

Tertia eſt, vt in tali abſentia maximè prouideat, vt Eccleſia ex ea nullum detrimentum patiatur. His omnibus ſtantibus, abſentia licita erit, licet longa ſit. Supereſt nunc cauſas illas quinque declarare.

Per Chriſtianam charitatem oportet intelligere proximorum vtilitatem: cum enim proximus laborat, poteſt, vt illi ſuccurratur, aliqua fieri abſentia. v. g. eſt Eccleſia aliqua, quæ verſatur in periculo hæreſis magno; poteſtq. multũ Epiſcopus alterius diœceſis ei prodeſſe ſua prædicatione; tunc relicta propria, poteſt ad tempus in aliena morari, ob proximorum vtilitatẽ. Tamen iſta cauſa intelligenda eſt, dum in propria non ſequatur notabile detrimentum ſpirituale: tunc enim abeſſe non poteſt, ſed propriæ attendere debet, licet minus indigeat. Poteſt etiam ob paces magnatum componendas abeſſe: ſed ſemper intelligenda eſt cauſa hæc, dum non ſit, maius detrimentum, aut minus, ſed notabile, quod ſequetur in propria Eccleſia: tunc enim relinquere eam eſt contra charitatis ordinem, quo plus ſibi, quam alteri quis tenetur.

4 Altera cauſa eſt, vrgens neceſſitas, cum nimirum periculum imminet Epiſcopo vitæ, niſi diſcedat ab Eccleſia, vel ob infirmitatem, vel ob perſe-

perſecutionem alicuius tyranni, vel aliqua ſimili cauſa: tunc enim poteſt ad tempus recedere, dummodo tamen non ſequatur ſpirituale detrimentum gregis: tunc enim debet mortem oppetere potius. In hoc enim caſu illud verificatur. *Bonus paſtor ponit animam ſuam pro ouibus ſuis*. Cum igitur tyrannus, vel hæreticus nocere ouibus ſtudet in ſpiritualibus, potius debet paſtor mori, quam oues deſerere.

Tertia cauſa eſt, euidens reipublicæ vtilitas: in vtilitatem enim totius Regni, vel Prouinciæ temporalem, poteſt etiam Epiſcopus abeſſe. Debet tamen iſta cauſa eſſe cum neceſſitate: cum enim aliter, quàm per Epiſcopum, poteſt id fieri, non debet Epiſcopus abeſſe. Vnde iſti Epiſcopi, qui curam rerum ſæcularium regni gerũt, cum id ex neceſſitate fit, licitè abeſſe poſſunt: cum verò extra neceſſitatem, quia æquè per non Epiſcopos fieri res poteſt, non videntur excuſari. Debet autem iſta vtilitas eſſe euidens: nam cum non ita nota eſt, melius eſt, vt Epiſcopus in ſua maneat Eccleſia, immo manere tenetur.

Quarta cauſa eſt, euidens Eccleſiæ vtilitas: cum enim propria Eccleſia indiget Epiſcopi abſentia, ad aliquid pro ea procurandum, abeſſe poteſt. Similiter in vtilitatem vniuerſalis Eccleſiæ, vt cum Concilium generale, vel prouinciale congregatur. Similiter cum legatione aliqua fungitur in beneficium totius Eccleſiæ, quæ non ita bene, niſi per Epiſcopum fieri poteſt: cum enim aliter poteſt, non licet abeſſe.

5 Vltima cauſa eſt, debita obedientia: cum enim Papa imponit aliquod negotium Epiſcopo, quod requirit ad tempus abſentiam, abeſſe poteſt. Sed attende, quod non ſufficit obedientia tantum, ſed debita: quia cum abſque cauſa rationabili aliquid præcipitur, non debemus audire; nec Papa pro ſolo libito excuſat à præſentia ſuæ Eccleſiæ Epiſcopum, niſi cum neceſſitate aliqua. Maxime igitur cauſa attendenda eſt, ne ſit inferioris momenti, quàm vtilitas propriæ Eccleſiæ, & ſit cum neceſſitate aliqua. Hæ ſunt cauſæ, ob quas Epiſcopus poteſt ad tempus non reſidere, ſine quibus abeſſe, vt diximus; mortale eſt peccatum, cuius grauitas ex quibuſdam malis, quæ conſequuntur, percipi poteſt. Fiunt enim ſæculares irreuerentes, clerici irreligioſi, perit doctrinæ puritas, & pauperes nimis patiuntur, & multa alia ſequuntur incommoda. Hoc igitur primum eſt, ad quod Epiſcopus tenetur.

Secundò, tenetur ordines per ſe ipſum conferre, vt habetur eadem ſeſſ. cap. 3. Quod ſi aliquo legitimo impedimẽto detentus non poteſt, mittat ſuos probatos, & examinatos prius, ad alium Epiſcopum. Adde etiam, quod tenetur Confirmationis ſacramentum adhibere, quod non niſi per Epiſcopum adminiſtrari poteſt, in quo mirabilis eſt abuſus: multi enim ſunt ſenes non confirmati, defectu Epiſcopi non miniſtrãtis. Debet etiam ſingulis annis chriſma conficere, vt baptizandis nouum detur. vt habetur de conſecr. diſt. 4. can. omni tempore. Hæc igitur, quæ non niſi per Epiſcopum miniſtrari debent, tenetur, ſedulo, & diligenter pro neceſſitate exhibere.

6 Tertiò, tenetur ordines non niſi dignis cõferre. vnde admittere ignorantes, & homines malæ vitæ ad ſacros ordines; nullamque in hoc, aut paruam facere diligentiam, & examen; mortale peccatum eſt. Rurſus non ſunt admittendi, qui nullam victus rationem habent, ad ſacros ordines; & ſi Epiſcopus admittat, tenetur ipſis alimenta præſtare.

Quartò, tenetur beneficia conferre dignis, & ijs, qui tale poſſunt beneficium exercere. Eſt autem ſufficientia maior, vel minor, pro beneficiorum qualitate, petenda. Nam maius eſt officium Curati, quam ſimplicis. Qui autem, relicto digno conf. rt indigno, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem, ſecundum omnes. Iſta autem reſtitutio eſt Eccleſiæ illi facienda, cuius eſt beneficium, vt tenet Silu. verb. reſtitutio. 3. §. 5. & Sot. lib. 4. de iuſt. & iur. q. 6. art. 3. contra Caiet. qui dicit eſſe digno faciendam. Non ſolum autem eſt digno conferendum beneficium, ſed digniori: ſi enim relicto digniori, conferat digno, mortaliter peccat Epiſcopus (non tamen tenetur ad reſtitutionem vllam) dum tamen ſit aperte dignior, & in notabili exceſſu. Cum enim res eſt dubia, vel exceſſus eſt paruus, vel probabiliter tantum maior ab altero ſperatur futurus exceſſus, non eſſet mortale, non digniori conferre.

Quintò, tenetur concionari, & ſeminare verbum Dei per ſe, vt habet Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. niſi legitimo retentus impedimento ſit. Tunc tamen debet prouidere ſufficientes homines, viros doctos, & probatos, ac ſanæ doctrinæ, qui id faciant; debetque attendere, ne mala ſeminetur doctrina, & eos, qui ſeminant, a prædicatione coercere, & expellere, quicumque illi fuerint.

7 Sextò, tenetur ſingulis annis Synodum diœceſanam facere, in qua prouideatur de rebus ad ſtatum ſuæ Eccleſiæ pertinentibus. Hoc

autem fuit ius antiquum. diſt.8. per multa capita: ſed renouatum eſt in Concil.Trid.ſeſſ.24. cap.2. de reform. vbi etiam præcipitur Metropolitanis, ſingulis triennijs Concilium prouinciale congregare; in quo omnes Epiſcopi, qui ſub eis ſunt, conueniant. Sunt enim aliquot cauſæ graues, vel totius prouinciæ, vel alicuius Eccleſiæ, quæ non poſſunt facilè, niſi in tali congregatione diſponi.

Septimò, tenetur ſingulis annis viſitare ſuum Epiſcopatum: quod ſi non poteſt totum, ſaltem maiorem partem, ita vt biennio totum viſitetur. ſi autem iuſtè impeditus fuerit, id faciat per Vicarium. Fuit autem ius antiquum. 10.quæſt.1. can. relatum. & cap.Epiſcopum. ſed renouatum in Concil.Trid. eadem ſeſſ.cap.3. in quo rationes, propter quas iſta viſitatio facienda eſt, ponuntur quinque; ſcilicet rectam, & orthodoxam doctrinam, expulſis erroribus, inducere; bonos mores tueri; prauos corrigere, populos exhortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere; omnia in fidelium vtilitatem conſtituere. Quod ſi omnia rectè ſe habere inuenerit, Deo gratias agat, vt habetur 10.q.1.cap. placuit.

Octauò, tenetur bonos miniſtros conſtituere, tam in foro interiori, quàm exteriori: & in hoc deficere ex negligentia craſſa, aut malitia, mortale eſt, & graue. In hoc autem imponitur Epiſcopis in diſtinct.89.can decenter. ne conſanguineis tradant officia Eccleſiaſtica: & oppoſitum facere, mortale eſt. Quod intelligitur, quando ſcandalum ſequitur, aut inſufficientes ſunt. His ceſſantibus, poſſet eis iſta committere: quamuis, ſi alij ſufficientes eſſent, ſecurius eſſet in æquali cauſa committere non conſanguineis.

Nonò tenetur mores populi diligenter conſiderare, & ſuper populum vigilare; peccata publica, vt adulteria, luſus alearum, & ſimilia prohibendo; &, ſi opus eſt, caſtigando; & maximè in peccata clericorum animaduertendo. Videre autem, & permittere, horrendum eſt peccatum: nec excuſatur Epiſcopus, ſi non ſciat, niſi omnem adhibuerit diligentiam, & inquiſitionem ad hoc: hoc enim ad eius officium nimis ſpectat.

8 Decimò, tenetur eſſe vitæ irreprehenſibilis, vt habetur prima ad Timoth.3. vt nullum peccatum publicum committat, quod alijs poſſit eſſe malo exemplo, aut ſcandalo. Vnde, ſi quis concubinarius eſſet (quod abſit) vltra grauiſſimum peccatum fornicationis, mortaliter peccaret, & ratione ſcandali, & mali exempli: totieſq. peccaret, quoties eſſet ſcandalo ſubditis. Nec ſatis eſt ei, etiam non peccare, ſed debet exemplar eſſe virtutis ſubditis ſuis: eſt enim *Ciuitas ſupra montem poſita*; & eſt lux, quæ ſic debet lucere, vt ſubditi *videant opera eius bona, & glorificent Deum Patrem, qui in cælis eſt*.

Vndecimò, tenetur eleemoſynas facere. Vt autem intelligas, quomodo ad hoc teneatur, aduerte, bona, ſeu reditus Epiſcopi poſſe eſſe duplicia. Quædam ſunt, quæ titulo aliquo ſeculari habet, vel hæreditario iure à parentibus, vel donatione aliqua, vel aliqua cauſa. Quædam ſunt iure Eccleſiaſtico habita. Aduerte rurſus, in Eccleſia primitiua vſque ad tempora Auguſtini, & Hieronymi, Epiſcopum, & Clerum ſolitos viuere in communi: vnde, bona quæ vel ex decimis; vel ex fidelium deuotione offerebãtur, erant indiuiſa: & ſubdebãtur diſtributioni Epiſcopi, quæ partim ipſi, partim Clero, partim fabricæ, partim pauperibus obueniebãt. Poſtea verò, quãdo quiſque per ſe vixit, talia bona diuiſa ſunt in quatuor partes: prima Epiſcopo ſeruata, ſecũda Clero, tertia fabricæ, quarta pauperibus. & ſic in omnibus ferè locis manet iſta diuiſio.

9 Hoc ſuppoſito, Dico primò: De bonis iure ſeculari habitis, non magis tenetur Epiſcopus facere eleemoſynas, quàm Princeps alius, aut dominus ſecularis: peccat autem, aut auaritia, aut prodigalitate, ſicut alij: poteſtq. vti in quoſuis vſus, abſque reſtitutionis obligatione.

Dico ſecundò, ſi alicubi iſta diuiſio bonorum Eccleſiaſticorum non eſt facta, tenetur Epiſcopus nihil ſubtrahere Clero, pauperibus, aut fabricæ: bona enim talia retinere, & ſibi vſurpare, non ſolùm mortale eſt; ſed etiam ad reſtitutionem obligat. & in hoc omnes conueniunt.

10 Dico tertiò, vbi iam diuiſio eſt facta, Epiſcopus (ſubtractis his, quæ ad decentem victum, & veſtitum, & domus ornatum pertinent; & ſubtractis his etiam, quæ gratia pietatis, & charitatis poteſt in alios indigentes, aut famulos diſtribuere) tenetur reſiduum dare pauperibus, ſub mortali. & in hoc omnes conueniunt, quamuis ſint diſcordes. Quidam enim dicunt, teneri ad reſtitutionem, quia non habet dominium illius portionis: quidam, non teneri, quia habet. Credo non teneri cum S.Tho.2.2.q.185. quidquid tamen ſit, mortale eſt, malè iſta expendere. Poſſet quidem ex his, quæ ad decentem ſtatum pertinent, ſubtrahere aliqua, ſe reſtringendo, quæ in quoſuis vſus poſſet expẽdere, aliter non. Qualis autem debeat eſſe ſtatus Epiſcopi, & victus, audi Concil. Carthag.3. cap.15. in hæc

verba:

verba; *Epiſcopi vilem ſupellectilem, menſam, & victum pauperem habeat: & dignitatis ſuæ auctoritatem in fide, & vita meritis quærat.* Qui canon in Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 1. reformatus eſt, parum mutatis verbis. Verba ſunt iſta Conc. Trid. *Exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi, non ſolùm iubet, vt Epiſcopi modeſta ſupellectili, & menſa, ac frugali victu contenti ſint; verùm etiam, in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat, quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum; quodque non ſimplicitatem, Dei Zelum, ac vanitatum contemptum præſeferat.* Hæc Concilium. Et attende, ibidem interdici, ex Eccleſiaſticis bonis conſanguineos, fratres, nepoteſve augere: hoc enim nullo modo licere, ibi Concilium docet: quamuis poſſint, ſi pauperes ſint, mediocriter eis prouidere. Et hæc omnia etiam dicta eſſe vult de Cardinalibus. Ex his fit, vt Epiſcopi, licet teſtamentum condendi à Papa habeant facultatem, non poſſint aliter de bonis his diſponere, quam in vita poterant. De quo vide Nauar. cap. 25. n. 119. Hæc autem omnia de bonis Eccleſiaſticis, dicenda ſunt de Curatis, & de beneficiatis, & his, qui titulo Eccleſiaſtico bonis Eccleſiæ fruuntur.

Duodecimò, tenetur Epiſcopus, ſi ex aliqua Religione aſſumptus eſt, ad obſeruanda ſtatuta Religionis: de quo vide S. Tho. loco allegato: tamen cum diſcrimine ad eſſentialia vota tenetur. Tenetur ad caſtitatem: maius enim eſt vinculum Epiſcopi monachi, quàm non monachi in caſtitate: ſi enim Papa cum monacho non poteſt diſpenſare, nec etiam poteſt cum Epiſcopo monacho. Tenetur ad obedientiam, ſed hæc commutata eſt ad Papam: ſicut Generalis ordinis non eximitur ab obedientia, ſed commutatur ad Papam. Tenetur ad paupertatem: quamuis enim bona habeat, non dominium, ad vſum habet, vt tenet Silu. ver. monachus. quamuis Soto lib. 10. q. 4. velit ad paupertatem non teneri. Tenetur ſeruare ſuum habitum, & ad alia, quæ poteſt cũ ſtatu tali ſeruare: vt, veſci piſcibus, ſi erat Carthuſianus, niſi cum eo diſpenſetur. Ad ea verò, quæ non poſſunt eſſe in tali ſtatu, non tenetur, vt ad ſolitudinem, multas abſtinentias, & clauſtrum. Aduerte tamen, quod non obligant iſta ad mortale, ſi in Religione ipſa, ſeu monaſterio non obligabant: & in caſibus, in quibus ſuperior poterat diſpenſare cum monacho, poteſt Epiſcopus ſibi diſpenſare.

Decimotertiò, tenetur Epiſcopus, ſi fecit votum Religionis ſimplex, intrare Religionem, & deſerere Epiſcopatum, tamen petita licentia Papæ, quam petere tenetur, vt habet Silu. ver. votum. 3. §. 1. ex Palud.

11 Decimoquartò, tenetur Epiſcopus diſcordes vicinos, ſi poteſt, in concordiam, & pacem redigere, vt habetur 90. diſt. cap. præcipimus.

Tenetur decimoquintò, Notarios conuocare, & petere teſtamenta, & examinare, an impleta ſint: ſi autem non ſunt, implere facere: ita habetur cap. ſi heredes de teſtam.

Decimoſextò, non debet leuibus de cauſis excommunicationẽ fulminare, Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 3. ſed graui cauſa, ac forma iuris ſeruata, de qua diximus in materia de excommunicatione.

Decimoſeptimò, quando videt ſe non poſſe implere munus; ſed peccare non implendo; nec poſſe abſtinere à peccatis publicis, & ſcandaloſis, tenetur relinquere Epiſcopatum, petita licentia. can. niſi cum pridem. de renunciat. Multa alia ſunt, quæ Epiſcopus facere tenetur, quæ in præſenti relinquimus, in alio loco, & tempore, diuino fauore dicenda latius. Vtinam iſta, quæ diximus, Epiſcopi facerent, ſicut tenentur; ſperarem ad priſtinam innocentiam breui Eccleſiam Dei reformandam.

ADDITIONES.

Reſidere.) De reſidentia. Vide D. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 185. art. 5. Sot. tota q. 3. Val. q. 3. Franciſcum Turrianum, Barthol. Caranza, Thomam, & Hieron. Campegios, Nauar. c. 25. n. 121. & lib. 3. conſil. Leſſium lib. 2. cap. 34. dub. 29. Sà ver. Reſidentia, Comit. lib. 1. Reſp. Mor. q. 59.

* Gab. Vaſq. cap. 4. de Beneficijs §. 2.

De reſidentia Epiſcoporum extat Conſtitutio Pij IV. De ſalute gregis, anno 1. pridie Non. Sept.

Circa cauſas.) Vide D. Thom. Caiet. Soto art. 4. Valen Leſſium l. c. Si cauſæ ſint legitimæ, & approbatæ, non tamen in ſcriptis; probabile eſt, fructus in conſcientiæ foro non amitti. Leſſius nu. 158. l. c. Fructus autem amiſſos ob reſidentiam omiſſam, ante condemnationẽ, dandos, negant quidam; ait Sà, cum alijs quibuſdam.

* De cauſis etiam Vaſquez dub. 2. Corduba, Miranda, l. c. Couar. lib. 3. cap. 13. var. Reſolut. Reſidentia non ſolam requirit corporalem Epiſcopi præſentiam, ſed præcipuè, ſedulam, & fidelem paſtoralis muneris adminiſtrationem: qui à gregis cura abeſt animo, quamuis adſit corpore, reſidere non cenſetur. Vide Sot. Cordub. Vaſq. l. c. & notata à nobis ad cap. 1. lib. De off. Cur. Io. Bapt. Poſſeuini.

Euidens Eccleſiæ vtilitas.) Cauſas, ob quas licet

licet Epiſcopo à grege abeſſe, omnes ad vnam eccleſiæ cauſam, cui vitam debet, Soto reuocat.

Obedientia.) Val.l.c.col.2.

Ob periculum vitæ, ex morbo, aut vulnere, à propria eccleſia licebit, ad tempus recedere, relicto vicario; vt, ſublato periculo, grex melius regatur; dum tamen Paſtoris præſentia gregis ſaluti neceſſaria non ſit: nam ſi gregis ſalus Paſtoris præſentiam requireret, moriẽdum potius, quam eccleſia deſerenda: bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Vide Sot.ar.4.D.Tho. art.5.l.c.Valen.col.2.

Reſidentiam iure diuino præceptam eſſe, probat Sot.l.c.col.9. Et de nat. & gratia, Caiet. l.c. in D.Tho. Turrianus de reſidentia, Barth. à Miranda, Gigas de Reſidentia, Ioan.Driedo, & alij citati à Couar.Nauar. Val.col.5. Leſſius l.c. Regin.lib.30.tit.3.cap.5.

* Corduba lib.1.qq. q.19.Vaſquez l.c. Probatur 1. Si moriendum potius, quam grex relinquendus; dum, ad ſalutem, præſente eget paſtore (vt docent Sot. l.c. Bañes in 2.2.q.26.art.5. ex D.Tho. ibid. ad 3.) nonne reſidentia diuini iuris eſt, cum eccleſiaſtica præcepta cum vitæ periculo non obligent? Secundo. Ex Diuina Scriptura Prouerb.25. *Cognoſce vultum pecoris tui, & greges tuos diligenter conſidera. Qui Epiſcopatum deſiderat, &c.* 1.Timoth.3. *Attendite vobis & vniuerſo gregi.* Act.20.

Tertiò ex Conc.Trid.cap.1.de reform.ſeſſ.23. vbi hæc. *Cum Diuino præcepto mandatum ſit omnibus quibus animarum cura cõmiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, &c. Sacroſancta Synodus eos admonet, & hortatur, vt diuinorum præceptorum memores, factiq. forma gregis, ipſum in iudicio, & veritate paſcant, & regant.*

Ambroſ.tamen Catherinus tract.de Reſidentia, Pontificio iure iniunctam eſſe Reſidentiam, docuit: contra quem Vaſquez l.c. & alij.

Confirmationis Sacramentum.) Si Epiſcopus ſit notabiliter negligens in adminiſtrando ſacramento Confirmationis, mortiferè peccat: Silu. verb. Confirmatio num.2. Vide Suarez tom.3. d.38.p.2.

Conferre dignis.) Vide Rebello lib.3. de obligat. iuſt.

Qui autem relicto digno.) Vide Nauar. de red. Eccleſ.q.2. memb.23. Sot. lib.4.q.6. art.3. Salon, Bañes, Arrag.2.2.q.63. Adrian. de reſtit. q.15.Couar.Reg. Peccatum p.2.§.7.n.2. Valento.3.d.5.q.7.p.2. Pet.Nauar.lib.2.cap.2.n.119. de Reſt.Salon.l.c. putat reſtituẽdum eſſe Eccleſiæ, & digno prætermiſſo. Vide Leſſiũ lib.2.c.24.

In eccleſia primitiua.) Vide Sot.q.4. art.5. l.c.D.Tho.2.2.q.185.art.7.Val.p.7.l.c.

Quidam enim, &c. teneri ad reſtitutionem.) Ita Nauar. de redditibus Eccleſiæ, Alex. Alenſ. par.3.q.36.memb.5.art.2.Rich.4.d.43.ar.3.q.1. & alij. Vide Comit.q.70.lib.1.Reſp.Mor. contra Sotum diſputantem.

Credo non teneri.) Ita Bañes.2.2.q.32.art.6. Sot.l.c.Mol.de iuſt.diſp.144. Caiet. Driedo Io. Arbor.Abulenſis q.74. in c.6.Mar. Leſſius lib.2. cap.4.dub.6. probabilem vocat Nauarri ſententiam: ſed veriorem Soti, Toletique, & eam validè munit. Vide etiam Val.Regin.lib.30.tract. 3.cap.7. Vaſquez tract. de Redditib.§.2.dub.1. Anaſt.Germon.de Indul.Apoſt.Card.§.per quæ ſublatis nu.6.§. Mortale eſt, &c.

Mortale eſt male expendere.) Vide Sot.l.c. ſi quantitas notabilis eſt.Vide D.Tho.Quodl.6. art.12. & 2.2.q.185.art.7.Molin.l.c.Lopez p.1. cap.142.Couar.in cap.cum in officijs de teſtam. num.3.Val.col.7. Comit.lib.1.q.71. vbi docet, Clericum teneri reſtituere, ſi luxurioſè viuendo, Eccleſiæ, aut pauperibus detrahat.

Epiſcopi, ratione perfectioris ſtatus, tenentur maiori vinculo charitatis eleemoſynas elargiri, ex patrimonialibus etiam bonis, ne dum ex ſacris, quibus ſi non abundẽt, ad erogandam ſtipem pauperibus, debent à diuitibus pro illis eleemoſynam quærere, Bañes 2.2.q.33. art.3. vbi egregiè de Epiſcoporũ obligatione ad eleemoſynam erogandam. Vide etiam Sot. lib.10. q.art.4.concl.2. Vetitum eſt Epiſcopis, ne redditibus Eccleſiaſticis conſanguineos, aut familiares ditent. Vide Conc.Trid.ſeſſ.25.cap.2. de reform.de obligatione Eccleſiaſticorum ad eleemoſynam dandam ex ſuperfluis ſtatus, & decentiæ. Vaſquez tit. de eleemoſyna cap.4.

Quantum beneficiarij tribuere poſſint conſanguineis de bonis ſuis, docet Molina diſp.146. de iuſt. Vide Val.p.7.

Extra graues proximorum neceſſitates, ceſſante ſcandalo, poſſunt beneficiarij omnia bona (exceptis acquiſitis ex beneficiorum prouentibus) conſanguineis, diuitibus etiam, tribuere, ſine peccato mortifero.

Bona, quæ parcè viuendo beneficiarius congerit, neceſſariæ ſuſtentationi ſuæ detracta, aut, quæ ratione induſtriæ, laborisque, rectè, & iuſtè habere poterat, cenſentur patrimonialia, quare de ijs, vt de patrimonialibus, ſtatuere poterit: Nauar. in Apolog. à mon.30. & mon. 78.Sot.lib.10. de iuſtit. quæſt.4.art.3. Molina, Leſſius loc.cit.

De bo-

De bonis autem Eccleſiaſticis; quæ in pios vſus eroganda erant, conſanguineis egentibus conferre poteſt, quantum ad eorum ſtatum neceſſarium eſt; & puellis conſanguineis neceſſarias dotes tribuere; dum tamen alias ſubditorū neceſſitates præ manibus non habeat; & dum alia bona patrimonialia, aut quaſi patrimonialia præſto non ſint, hæc enim eroganda eſſent in pauperes conſanguineos, & in conſanguinearum puellarum dotes. Molina l.c.

Spurijs filijs egentibus, & filiabus; illis alimenta, his congruentes dotes beneficiarius; ex redditibus Eccleſiæ, ſi alia bona non habeat, etiam poſt Bullam Pij V. tribuere poteſt. Ita Nauar. de ſpol. cler.§ vlt.nu.9.

Obſerua tamen, ex Mol. l.c. non poſſe clericos, ex beneficiorum redditibus,pauperibus debitis, benefacere egentibus coniunctis; ſi alij illis conſanguineis poſſint, ac debeant opitulari.

Ad ſeruanda ſtatuta.) D.Thom. Caiet.l.c. art.8. Valen.par.8.Sot.q.5.art.7. Vide Vaſquez cit. de redditibus cap.3. dub.1.

Si enim Papa cum Monacho.) D.Tho.2.2. q.88.art.11.Sot.lib.7.q.5.art.2. & in 4. diſt.38. art.16. ſed communis ſententia eſt, Papam in ſolemni voto caſtitatis diſpenſare poſſe. Henr. Gandau. Quodlib.5.q.28. Richar.4.d.38.art.9. q.1.Caiet. in D.Thom. l.c. & Quodlib.1.q.12. Nauar.cap.12. nu.75.Val.to.3.p.q.6.p.7. Azor. lib.12.to.1.cap.7. Vide citatos ad cap.18.lib.4.

Ad paupertatem.) Vide Valen. p.8. contra Sotum, cum Silu. ſentientem.

Suum habitum.) Sot.l.c.concl.1.Vide Val.l.c.

Aduerte tamen.) Sot. Valen. l.c. exceptis votis, ad nullas obſeruantias eos, ſub peccato, obligari dicunt; eximuntur enim à regulæ iugo, vbi Epiſcopatus apicem aſſecuti ſunt: in quibus obſeruantijs poſſunt etiam ſecum diſpenſare, vt poſſet regularis Prælatus, ſi adhuc intra clauſtra vitam ducerent. De hac re Rodriquez in qq. Regular. Miranda in Manuali, Sanchez tom.2. Oper. Moral.

Statutis, tranſgreſſoribus pœnas ſtatuentibus non ſunt Epiſcopi ſubiecti; quibus erant, dum clauſtrum incolebant. Caiet.Valen.l.c.

Intrare Religionem.) Si antequam fieret Epiſcopus, ſimplex Religionis votum emiſit, tenetur ſatisfacere obligationi, ex voto. Cap. per tuas de voto, & voti redemp.Azor.lib.11.c.16. par.1. non poteſt tamen dimittere Eccleſiam ſuam ſine conſenſu Pontificis. Circa cap. per tuas intellectum, variæ ſunt opiniones. Vide Sanch.lib.4.Op.mor.cap.16. vbi cenſet, debere Epiſcopum dimittere Epiſcopatum, vt votum impleat.

De Epiſcopo multa, paucis, Sà, ver. Epiſcopus. De multiplici Epiſcopi obligatione Val. Regin.lib.20.cap.5. P.F.P. ſect 4.Epiſcopi,cum paſtorale munus ſuſcipiunt,ad ſtatum perfectionis ſe obligant; ſpectat autem ad hunc ſtatum; vt paſtor pro ouibus animam ponat. Ioan.10. Vide D.Tho.2.2.q.184.art.5. Turrecrem.lib.1. ſummæ de Eccleſia cap.76. De ſpectantibus ad ſtatum epiſcopatus D.Tho. q.185.l.c. Caiet. & Val. ibid. Sotus multa lib.10.de iuſt.& iur. Epiſcopos ad Concilia generalia vocandos, docet, inter alios, Turrecr.lib.3.cap.12.loc.cit.

* Epiſcopos, alioſq. habentes curata beneficia, non reſidentes fructus ſuos non facere, ante condemnationem, tradit Vaſq. dub.4. art.1.l.c. nu.152. De Epiſcopo Auguſtinus Barboſa.

De Curato. Cap. V.

ELENCHVS

1 *Curatus debet habere multa requiſita, videlicet. vt ſit legitimus, habeat ætatem legitimam, ſuſcipiat ordinem.*

2 *Item habeat animum clericandi; & ſit aptus ad miniſterium.*

3 *Curator ad quæ teneatur conſtitutus in beneficio, & quando poſſit abeſſe.*

4 *Curatus tenetur prædicare, miniſtrare ſacramenta, inquirere publicos peccatores viſitare infirmos, & ſepelire mortuos.*

1 DVo circa Curatum, id eſt, habentem beneficium cum cura animarum, penſanda ſunt. Alterum eſt, in ipſa beneficij collatione: alterum poſt.

In collatione conſideranda ſunt ea, quæ in Curato ſunt neceſſaria.

Primò, debet eſſe legitimus. Qui autem illegitimè natus beneficiū habet curatum, abſque Papæ diſpenſatione, nec poteſt reditus percipere, nec beneficium retinere. Dico autem, ſine Papæ diſpenſatione: nam in beneficio non curato, poteſt Epiſcopus diſpenſare.

Secūdò, debet agere annum vigeſimumquintum, cap. cum in cunctis. de elect. & cap. licet canon. de elect. in 6. & ſi nondum hunc attigit annum, ſine diſpenſatione non poteſt retinere beneficium, nec fructus percipere.

Tertiò, debet poſt collationem beneficij curati,intra annum Sacerdos fieri, aliter perdit titulum ipſo facto. Quod quidem intelligendum

eſt de Curato non collegiato. De collegiato enim locum hoc non habet, vt determinatur in cap. ſtatutum. de elect. Poteſt Epiſcopus diſpenſare per ſeptennium, gratia ſtudij, vt habetur cap. cum ex eo. de elect. in 6. dummodo in primo anno fiat ſubdiaconus.

2 Quartò, debet habere, cum ſuſcepit beneficium curatum, animum clericandi: qui enim non habet, vltra mortale peccatum, tenetur ad reſtitutionem fructuum perceptorum, pro toto illo tempore, donec animum mutet. Quod intelligendum eſt de Curato etiam non collegiato, vt habetur in cap. commiſſa. de elect. De alijs beneficijs alij idem cenſendum putant; tamen cum non ſit ius ad hoc obligans, non videtur eſſe pœna amplianda. Peccaret quidem mortaliter, qui animo ducendi vxorem, retineret beneficium aliquod: tamen reſtitutioni non eſſet obnoxius, niſi cum curatum eſt beneficium, & non collegiatum, Nauar. cap. 25. num. 118. & Soto lib. 10. q. 5. art. 6. At Gabr. 4. d. 15. q. 8. ar. 3. tenet obligari ad reſtitutionem in omni beneficio, etiam non curato.

Quintò, debet eſſe idoneus miniſterio, & officio, quod aſſumit. Conc. Trid. ſeſſ. 7. cap. 3. vnde cui neceſſaria ſcientia deeſt, nec animum habet diſcendi, vel non cognoſcit ſe aptum ad diſcendum, vel qui peccator eſt publicus, nec de emendatione cogitat; peccat mortaliter, ſuſcipiendo beneficium curatum; & peccat, retinendo niſi mutetur.

Poſtquam autem iam conſtitutus eſt in beneficio, ex officio ſuo ad multa tenetur.

3 Primò, ſi aliquid ei deeſt, ad officium neceſſarium, tenetur, in quantum poteſt, adhibere. vt ſi ignorans eſt, diſcere, quæ neceſſaria ſuperius diximus; ſi malæ vitæ, ſe corrigere; & ſi cognoſcit ſe omnino inhabilem ad id agendum, tenetur renunciare. cap. niſi cum pridem. de renunciatione.

Secundò, ſi duo habet curata, vnum intra ſex menſes, poſt Conc. Trid. numerandos, relinquere tenetur: aliter, vtrumque ipſo iure vacat. Quando autem curatum eſt pingue, & ſufficiens ſuſtentare; peccatum eſſet, aliud ſimplex habere, niſi aliquibus cauſis excuſetur, propter quas multa ſimplicia beneficia poteſt habere, vt dicemus. Cum verò non ſufficit docenti ſuſtentationi, poteſt aliud ſimplex habere, cum legitima diſpenſatione. Duo tamen reſidentiam exigentia habere non poteſt, iuxta decretum Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 17. de reform. Tenetur etiam Curatus, intra duos menſes poſt collationem, & acceptam poſſeſſionem, facere profeſſionem in manibus ſui Epiſcopi, ſeu eius Vicarij: in qua iuret publicè obedientiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 12. (*Vide Conſtit. Pij IV. Iniunctum nobis.*)

Tertiò, tenetur reſidere. Hæc autem reſidentia eſt ſic intelligenda, iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. de reformatione. Non poteſt abeſſe, alias perdit omnes reditus pro tempore abſentiæ, vt dictum eſt de Epiſcopo. Quando autem abeſſe poteſt abſque peccato, & pœna, debent conuenire quatuor conditiones.

Prima, vt ſit rationabilis cauſa, qualem diximus de Epiſcopo.

Secunda, vt ſit probata ab Epiſcopo talis cauſa, & in ſcriptis.

Tertiò, vt ad ſummum abſentia ſit per duos menſes.

Quartò, vt hoc tempore ex reditibus beneficij illius prouideatur alieni, qui bene, & abſque defectu ſuppleat locum alterius. Rurſus quartò, tenetur celebrare ſingulis diebus pro parochianis, non pro alijs, ſecundum Sotum lib. 9. q. 3. art. 1. Hoc tamen intelligendum eſt, cum reditus decimæ & pingues ſunt. Crediderim tamen, ſufficere celebrare Dominicis, & diebus feſtis, & aliquot etiam ex diebus alijs, licet non omnibus celebret. In hoc tamen multum conſuetudo attendenda, & obſeruanda eſt. Cum autem impeditus eſt, debet ſuis expenſis alium ſubſtituere, qui pro eo celebret.

4 Rurſus quintò, tenetur populo prædicare, vt habetur ſeſſ. allegata 24. & docere populum doctrinam Chriſtianam, & credenda neceſſaria, & peccata communia, & generales virtutes: quamuis non ſit neceſſarium prædicare per ſe, ſi alium conſtituat, qui prædicet. Hoc autem Dominicis, & feſtis faciendum eſt.

Sextò, tenetur miniſtrare ſacramenta, non ſolum tempore obligationis, ſed etiam cum ſuſcipiuntur ex deuotione.

Septimò, tenetur inquirere in parochia ſua peccatores publicos, & vitia publica, & corrigere per ſe, vel Epiſcopo manifeſtare; & ſcire an ſinguli parochiani confiteantur, & communicent in quadrageſima, & audiant ſacrum diebus feſtis.

Octauò, debet infirmos ſuæ parochiæ viſitare, & ſcire, an ſacramento indigeant; quia periculoſus eſt morbus; & debet miniſtrare, ipſoſque ad ſuſcipiendum exhortari; & ad faciendum teſtamenta, & alia Chriſtiana opera. Et in hoc non exequi officium, eſt grauiſſimum peccatum mortale. Mori enim contin-

get aliquem, & damnari; qui ſi ſuſciperet ſacramentum, ſaluus eſſet.

Tenetur nono, ſepelire etiam pauperes ſuæ parochiæ, licet nullam inde eleemoſynam ſperet; & illorum animas Deo commendare. Hæc ſunt præcipua, ad quæ Curatus tenetur.

ADDITIONES.

De Parocho Regin. lib. 30. ſect. 4. De origine paræciarum Ioan. Faleſacus: & nos libro nondum edito.

Legitimus.) Vide ſupra de irregularitate Vaſquez l. c. infra §. 1.

Epiſcopus.) Ad vnum beneficium ſimplex ex c. 1. de filijs Presbyt. Vide Nauar. cap. 15. nu. 17.

Per ſeptennium.) Nunc Epiſcopi hanc licentiam non concedunt, ita ſacra Congregatio. Sà verb. Reſidentia nu. 8. De hac re nos lib. de Parocho nondum prælo commiſſo.

Quartò.) Vide Sâchez de Matrimonio lib. 7. diſp. 45. Vaſquez de Beneficijs c. §. 3. dub. 1. De eadem re nos lib. de Parocho.

In Conc. Trid. etc.) Alioquin non faciet fructus ſuos. Conc. ibid. De emittenda fidei profeſſione. Vide Sanchez in Oper. mor. lib. 2. c. 5. & notata ſuperius ad lib. 4. cap. 2.

Sextò.) Rich. 4. diſt. 18. art. 2. q. 3. Silu. Confeſſor. 1. nu. 14. Io. Med. q. 37. de confeſſione, exiſtimant; tunc Parochum teneri, ex præcepto, audire ſubditi confeſſionem, quando ipſe confiteri tenetur; ſed Sot. d. 18. q. 4. art. 2. Adrian. q. 5. de confeſſ. dub. 8. Nauar. cap. 25. num. 151. & in can. pœnit. de pœnit. d. 6. num. 152. Carbo. de confeſſ. cap. 11. Angles in 4. de confeſſ. pag. 246. Valen. to. 4. d. 7. q. 10. p. 3. Sà, ver. Parochus nu. 4. cum Toleto, docent, teneri ſemper audire, quando ſubditus petit. Parochus enim animorum medicus annuos redditus habet, ea iuſtitiæ lege, vt teneatur iuſtè peteri ſalutis remedia præbere. Hanc ſententiam veriorem putat Vaſquez to. 4. in 3. par. q. 93. art. 3. dub. 6. ſed etiam limitat. 1. quando tam frequens vſus confeſſionis ſubditi ſaluti, & ſpirituali profectui non expediret. 2. ſi alius adſit, cui Parochus onus illius confeſſionis audiendæ iniungere queat: non enim tenetur (ne tempore quidem præcepti) per ſe ſubditos omnes audire. 3. ſi tam magna eſſet confeſſionum frequentia, vt nimio onere Parochus afficeretur. Suar. to. 4. diſp. 22. ſect. 2. docet, teneri Parochum ad excipiendum ſubditi confeſſionem, quando ille opportunè, & iuſtam ob cauſam, poſtulat, & Parochus nullã habeo rationabilem negandi cauſam: nec ſemper peccat Parochus mortiferè, ſi pœnitentem nimis frequenter petentem ſacramentum pœnitentiæ, audire tunc recuſet; grauiter ſanè peccaret, ſi nollet ſubditum audire, quando is graui vexatur tentatione, aut difficultate, vel longum, arduumq. iter facturus eſt, vel magnum bonum ſpirituale amiſſurus (vt Iubilæi theſaurum) ſi non confiteretur. Ita Suar. l. c. De Parocho Vide Summularios, & Sà, ver. Parochus. De officio Curati ad praxim Io. Baptiſta Poſſeuinus librum edidit, in quem noſtræ extant notæ. De facultatibus, & obligationibus Parochi inchoatum præ manibus opus habeo, quod lectori iucundum, & fructuoſum futurum, confido. De Parocho multa Sâchez in libris de matrimonio.

* De neceſſarijs, vt quis ſit dignus ad obtinenda beneficia eccleſiaſtica, Regin. lib. 30. tract. 3. cap. 12. De debita intentione, ad acquirenda beneficia c. 13. l. c. Vide etiam Vaſquez De Beneficijs cap 3. §. 3. dub. 1.

Quando liceat appetere beneficium curatum, Vaſquez §. 4. l. c. dub. 2.

De quinto præcepto, & peccato ſe occidendi. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Homicidium quid; quot in homicidio reperiantur; & quot modis occidatur.*
2 *Occidere ſeipſum quando mortale.*
3 *Membrum ſibi abſcindere; & poculum ad ſterilitatem ſumere an liceat.*
4 *Caſus in quibus licet membrum abſcindere.*
5 *Quando liceat permittere ſe occidi. 6. 7.*
8 *Aggredi ea, ex quibus probabilis mors ſequitur quando liceat.*
9 *Occidere ex iuſtitia quando non ſit peccatum.*
10 *Occidere an liceat priuato.*
11 *Occidere ſine cauſa an liceat.*
12 *Ordo iuris in quibus conſiſtat. 13.*
14 *Neceſſitas excuſans occidentem à peccato. 15. 16.*
17 *Occidere ob vitæ propriæ defenſionem an liceat; vbi etiam de duello.*

1 QVintum præceptum eſt, *Non occides*: de quo hæc ſex tractanda ſunt. Primò, quid ſit homicidium.

Secundò, quot ſint differentiæ homicidij.

Tertiò, quot modis contingat occidere.

Quartò, quando peccatum ſit, & quomodo.

Quintò, quæ circumſtantiæ ſint in homicidio neceſſariò confitendæ.

Sextò, quomodò præceptum hoc ſit intelligendum.

Circa primum, facile poteſt ex ipſa nominis etymologia homicidium deſcribi. Eſt enim hominis occiſio: quamuis Theologi nõ quamcumque occiſionem hominis, vocent homicidium, ſed quæ eſt cum peccato. Vnde ſic deſcribi ſolet: *Homicidium eſt iniuſta hominis occiſio*. In iure autem tale homicidium, quod cum peccato fit, dicitur homicidium voluntarium.

Circa ſecundum nota, tria eſſe in homicidio, ex quorum ſingulis ipſum diuidi poſſit. Eſt, qui occiditur: & ex iſta parte diuiditur in homicidium, quo quis ſe occidit, & quo occidit alium. Eſt etiam qui occidit: & ex iſta parte diuiditur in homicidium, quo aliquis occidit ex intentione occidendi; & in homicidium, quo occidit abſque intentione, quod dicitur caſuale. Eſt etiam ipſa occiſio: & ex hac parte diuiditur homicidium in id, quo immediatè quis occidit (cum nempe adhibet ipſam actionem, quæ occiſio dicitur, vt qui gladium transfigit per corda, immediate occidit) & in id, quo mediate quis occidit, nempe cum adhibet id, quod occidit: vt qui miniſtrat venenum, dicitur occidere, quia adhibet venenum, quod poſt occidit. Eſt igitur homicidium mediatum, & immediatum.

Circa tertium aduerte, quinque modis poſſe aliquem occidere hominem, ſe, vel alium; facto, præcepto, conſilio, permiſſione, auxilio. Facto occidit, qui adhibet actionem occiſionis, puta, percutit; aut etiam applicat id, quod occidit, vt qui miniſtrat venenum. Præcepto, qui iubet alicui, vt alium facto occidat, vel faciat occidere. Conſilio, qui ad hoc adhibet conſilium. Permiſſione, qui non impedit alterius occiſionem, cum poſſit, & debet. Auxilio, qui alterum iuuat ad occidendum. Omnibus his modis occidere contingit.

2 Supereſt, vt ergo quartum caput examinemus, quando peccatum ſit occidere.

Incipiendo ergo ab homicidio, quo quis ſe occidit.

Sit prima concluſio. Occidere ſe immediate, & ex intentione, eſt mortale peccatum ex genere ſuo; & niſi excuſetur in deliberatione aliqua, eſt verè mortale contra charitatem, qua quis tenetur ſe diligere: contra iuſtitiam, qua homo tenetur verſus rempublicam, cuius pars eſt; & qua tenetur verſus Deum, cuius creatura eſt: quocumque fine id fiat, vel ad euitandum maius malum, vel infamiam, vel propter peccatum commiſſum, vel propter peccatum, quod probabiliter timetur: nullo modo vnquam id licet. Vide Silu. verb. homicidium. 1. §. 4. concluſio habetur 23. q. 5. can. ſi non licet. & can. placuit. In hoc enim præcipitur, ne oratio fiat pro occiſore ſui. Ratio autem eſt, quia homo non eſt dominus vitæ ſuæ, ſed tantum cuſtos. Non obſtat, Sampſonem ſe occidiſſe, & aliquas virgines martyres: hoc enim Spiritus ſancti reuelatione factum eſſe tenendum eſt, vt docet Aug. 5. de Ciuit. Dei, à c. 17. per multa, vbi de hac materia loquitur. Non ſolum autem peccat qui ſe occidit, ſed qui præcipit, vel conſulit, vel iuuat; vel cum poſſit facile prohibere, non prohibet: ſunt enim iſti ſuo modo homicidæ, & mortaliter peccant.

3 Secunda concluſio. Membrum aliquod immediatè, & ex deliberatione ſibi abſcindere, ex genere etiam ſuo mortale eſt: & qui ſe mutilat, ſi Sacerdos, clericus, vel monachus eſt, incurrit excommunicationem *ſi quis ſuadente*, vt dicunt Io. Andr. Pan. Felin. cap. cum contingit 1. de ſent. excom. Vide Nauar. cap. 15. nu. 11. d. 55. can. ſi quis abſciderit. & can. qui partem. Ratio autem eſt, quia homo non eſt dominus membrorum ſuorum, vt habetur l. liber homo. 1. ff. ad legem Aquil. quamuis id fiat prætextu ſanctitatis. Vnde, abſcindere partes viriles ob caſtitatem, mortale peccatum eſt. Similiter aliquid bibere ad ſterilitatem, vt fœminæ faciunt, mortale eſt, quia ſe priuant potentia generatiua naturali. Peccant etiam illi alij, ſicut in homicidio, conſulendo, iuuando, &c.

Dubium eſt, an poſſit fœmina ſumere venenũ ſterilitatis, vt ſecurè reddat debitum, quando eſt periculum mortis in partu propter aliquam infirmitatem, & ſic curare non concipere. Dico nullo modo licere, ſed in tali caſu abſtinere teneri. & ratio eſt: quando conueniunt duo præcepta, ſimulque impleri nequeunt, minus eſt relinquẽdum: minus autem eſt præceptum reddendi debitum, quam non occidendi, nec mutilandi: quia hoc eſt naturale per ſe. nec obſtat periculum incontinentiæ, quia vitari poteſt, cum nullus neceſſitetur ad peccandum.

4 Licet tamen in duobus caſibus membrum abſcindere ſibi:

5 Primò ob ſanitatem, vt qui abſcindit manum putrefactam, vel aliud membrum.

Secundò, ob maius damnum vitandum: qui enim manum haberet veneno tactã viperæ, poſſet ſcindere, ne venenum cor opprimeret, & moreretur. Et hoc modo, qui ab hoſtibus eſſet captus, à quibus mortem ſperaret, nec poſſet euadere

dere niſi manum abſcindẽdo, poſſet abſcindere. Maior.4.diſt.15. q.22.dub.1. & Sot. lib.5. q.2. art.1. Dubium eſt, an teneatur pati membrum abſcindere, aut ſibi ipſi abſcindere ad vitæ conſeruationem, quando aliter nõ poteſt. Sot.lib.5. q.2.art.1. dicit non teneri. Eſt enim cuſtos vitæ, quam non tenetur cum tanto dolore conſeruare. Vnde medicamenta difficillima non tenetur acceptare. Et hoc etiam modo, ſi alicui daretur optio, vt vel membrum aliquod ſibi abſcinderet, ne ab alio occideretur, vel abſcinderetur duplex membrum, poſſet ſibi abſcindere, vt fecit Ioſephus 2.lib. belli Iudaici, cap.27. qui abſcidit ſibi manum vnam, ne vtraque abſcinderetur. Quamuis Sotus hoc non probet lib.5 q.2.art.1. prima tamen cauſam probat. Sed in vtroque caſu eadem mihi videtur ratio, cum ſit ad maius vitandum malum. Quid enim refert eſſe ligatum, aut conſtrictum à tyranno, vt niſi manum abſcindat, mors, vel maius ſequatur malum?

5 Tertia concluſio, ſe occidere permiſſiue, id eſt permittere ſe occidi, ex ſe etiam eſt peccatum mortale. Tenetur enim homo vitæ ſuæ conſulere, in quantum poteſt, & debet.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus licet homini ſuam exponere vitam, & permittere ſe occidi, & mori: immò aliquando ad id tenetur.

Primus eſt, in fidei defenſionem. Si quis enim cogeretur fidem negare, vel aliquod peccatum committere, ſub pœna mortis; tenetur mortẽ pati, etiã permittere ſe millies potius occidi, quam fidem negare, vel peccatum vllum admittere.

Secundus eſt, propter vtilitatem totius reipubl. Vnde, ſi ciuitas eſſet circumdata ab hoſte, vnius (quamuis innocentis) cauſa; & iſte, ſi ſe offerret inimico, totam rempub. liberaret à morte; tenetur ſe offerre, & mori. Ita habet Sotus lib.5. de iuſt.q.1.art.7.

6 Tertius, ob amici liberationem. Poſſet enim aliquis vitã pro amico exponere; vt ſi eſſet amicus capite damnatus, poſſet pœnam pro illo ſuſtinere, & in bello, vel alio periculo oblato pro ipſo mortem ſubire, licet non teneatur ad id. Aliquando autem non liceret, cum ipſe eſſet publica perſona, & reipubl. vel alijs multis vtilis: non autem eſſet talis ille amicus: tunc tenetur ſe defendere etiam occidendo. Sot.lib.5.de iuſt. q.1.art.6. vbi etiam dicit, quod ſi eſſet in mari, nec eſſet niſi in vna tabula, poſſet non accipere, ſed relinquere amico, non tamen poſſet dare. Sed ego vtrumque iudico eſſe par: & ita concedit Vict.relect. de homic.n.26. & ſimiliter concedit de porrigẽte in extrema neceſſitate alteri.

Quartus eſt, ob bonum proximi: non enim ſolum pro amicò, ſed pro proximo poteſt quis mori, & ſe occidi permittere. Ex hoc modo, qui inuaditur ab alio, nec poteſt fugere, licet poſſit occidere inuadentem; licet tamen ei (ne hoſtis in peccato moriatur) permittere ſe vinci, & occidi, dummodo etiam non ſit talis perſona, qualem diximus in tertio caſu. Sotus lib.5.q.1.ar.8. vbi dicit aliquando teneri permittere ſe, occidi potius, etiam ab iniuſto inuaſore; aliquando teneri ſe defendere, etiam occidendo; aliquando eſſe illi vtrumque liberum.

7 Quintus eſt, ratione iuſtitiæ: cum enim quis damnatus eſt morte, poteſt, & tenetur omnes actiones, quæ diſpoſitiones ſunt ad occiſionem, exhibere: vt ſi ſuſpendi debet, aſcendere ſcalam, & collum funi apponere, & alia: ſed non poteſt ſe eijcere à ſcala, nec occidere: nec licet ſe defendere à iudice vulnere, vel pugno, licet ſit innocens. Vnum tamen licet, cum in carcere eſt, fugere ſi poteſt, licet iuſte ſit comprehenſus. Immò poteſt rumpere vincula, & murum forare, ſeu frangere portas, non tamen licet vlli nocere: teneturque reſtituere tantùm damnum illatum ex ruptura. Ita tenet Sotus lib.5.q.6.ar.4. & Caiet.2.2.q.69. & alij: quamuis aliqui contrarium putent. Immo vult Caiet. quod alij poſſunt iſti miniſtrare inſtrumenta, & auxilia: Soto tamen negat, & ita videtur negandum. Similiter, qui damnatus eſt, vt inedia moriatur, poteſt cibos, ſi poſſit habere, ſumere abſque peccato. Immò Caiet. putat teneri ad ſumendum, ſi poſſit: tamen Soto loco allegato putat non teneri, ſed poſſe ſententiam ſuſtinere, ſicut poteſt ille in carcere manere, & mortem expectare. Et hoc mihi ita videtur. Poſſet tamen illi aliquis cibos dare, non tamen tenetur ad id, ſicut teneretur ad miniſtrandum ijs, qui ſunt in extrema neceſſitate, vt dicit S.Thom.2.2.q.31.art.2. Similiter, qui damnatus eſſet leonibus, poſſet ſe defendere ab illis, licet non teneretur ſe defendere. His omnibus caſibus poteſt ſe quis occidi permittere.

8 Quarta concluſio, occidere ſe mediate adhibendo, & aggrediendo ea, ex quibus mors certa, aut probabilis ſequitur; peccatum eſt mortale ex genere ſuo. Excuſatur autem ob tres cauſas.

Prima eſt iuſtitia: qui enim damnatus eſt tali morte, poteſt abſque peccato id facere: vt, qui ſumit venenum, aut qui intrat domum leonum, cum tali eſt morte damnatus. Ita dicit Victoria repet. de homic. num.30. licet Soto neget poſſe ſumere venenum. Vide Victoriam

riam nu. 31. de militari arte, & nauigatione, in qua videtur homo ſe exponere periculo.

Secunda eſt probabilitas contraria, cum, licet ſit factum, vnde mors ſequatur; tamen in tali homine probabile eſt, mortem non euenturam. Et ſic non peccant mortaliter iſti funambuli, & aggreſſores tantorum, cum ſunt exercitati in tali arte, vt habet Nauar. cap. 15. & ſi aliquando accidat mors, non ob id mortale peccatum eſt, quia in illo fuit multum accidentalis.

Tertia eſt inaduertētia, vt qui ſe ita in abſtinentijs macerat, vt mors ſequatur: ſi iſte ſe occidere intenderet, abſque dubio mortaliter peccaret; at ſi id non intendit, tamen aduertit, & cognoſcit ſe occidi, etiam peccat, vt habet S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 1. cum tamen non aduertit, ſed ex deuotione facit, non mortaliter peccat. Hæc igitur dicta ſint de homicidio ſui.

Sequitur nunc vt dicamus de homicidio alterius, cum intentione occidendi. Cum quis occidit, aut percutit alium cum voluntate, ſeu intentione occidendi, & percutiendi; & hoc peccatū eſt mortale, & graue, contra iuſtitiā & contra charitatem proximi. Tribus autē cauſis ſolet excuſari, iuſtitia, neceſſitate, conſideratione.

9 In primis occidere hominem ex iuſtitia, non eſt peccatum, immò eſt actus iuſtitiæ meritorius, ſi fiat, vt fieri debet. Fiet autem, ſi concurrant quinque conditiones, quarum vel vna deficiente, mortale eſt peccatum.

Prima conditio eſt, vt ſit ex auctoritate publica: cum enim occidere hominem licitum ſit ob bonum publicum, illius eſt habere facultatem occidendi, cuius eſt publicum bonum conſeruare, qualis eſt Reſpub. Dux, vel Princeps, vel alij huiuſmodi. Nullus igitur abſque auctoritate publica, propria, vel commiſſa; poteſt occidere hominem, quamuis nocentiſſimum: Eſt autem mortale ſic occidere: vnde peccat, qui inimicum, quamuis dignus ſit morte, propria occidit auctoritate.

10 Eſt autem vnus caſus, in quo licet priuato cuilibet occidere, cum puta, tyrannus eſt in ciuitate aliqua, quem aliter non poſſunt ciues expellere. Ita habet S. Thom. 2. ſenten. diſt. 44. q. 2. art. 2. & opuſc. 20. de regim. princip. c. 6. vbi dicit, non peccaſſe Brutum, occidendo Cæſarem. Tamen aduerte, duplicem eſſe tyrannum, vnum poteſtate, & dominio, qui non habet titulum verum, ſed tyrannice occupat Rempub. & hunc licet occidere, vt diximus, dum aliter, non poteſt reſp. liberari, & dum ſpes eſt probabilis liberationis: aliter, non licet priuato cuilibet occidere. Alterum, tyrannum adminiſtratione, qui habet quidem verum titulum, ſed tyrannicè tractat ſubditos: & hunc non licet abſque publica auctoritate occidere: & aſſerere cōtrarium damnatur vt hæreticum in Conc. Conſt. ſeſſ. 15. non tamen iſta damnatio de priori tyranno eſt intelligenda. Alius caſus eſt, cum priuata perſona habet auctoritatem publicam: & ſic licet in bello iuſto occidere. 23. q. 5. can. ſi homicidium. Sic etiam licet bannitos occidere, quando reſpublica dat facultatem cuilibet: tamen vt dicit Silu. verb. homicidium. 1. §. 7. debet eſſe intra iuriſdictionem illius Reipublicæ: nam in alieno territorio non licet, niſi ex eius facultate expreſſa, aut tacita, aut probabiliter præſumpta. Licere bannitos occidere etiam concedit Tabien. verb. reſt. §. 7. vide annot. dub. 14. Non tamen licet marito occidere vxorem in adulterio comprehenſam, 33. q. 2. can. inter hæc, nam lex ciuilis, quæ non caſtigat, eſt permiſſiua tantum.

11 Secunda conditio eſt, cauſa: nō licet enim hominem abſque cauſa occidere, & non quauis, ſed graui, & pertinente ad bonū publicū. Vnde, cauſa leui occidere, graue peccatū eſt; ſine cauſa autem, eſt grauiſſimum; non enim licet innocētem occidere propter bonum reipublicæ. Vnde ſi eſſet circumdata reſpublica, nec aliter liberari poſſet, niſi tradendo innocentē, non liceret mortiū eum tradere inimicorum manibus, quamuis poſſit non defendere ipſum ob commune bonū, & ipſe teneatur ſe tradere, vt ſupra diximus. Eſt tamen vnus caſus, in quo licet innocentem occidere, cum probatus eſt nocens: nam iudex ſecundum allegata, & probata procedere debet. Verum eſt, quod cū iudex innocentiā cognoſceret, tenetur facere (vt dicit S. Thom. 2. 2. q. 64.) aliqua. Primò diligenter examinare teſtimonia. Secundò, ſi ſperet profuturū, remittere ad ſuperiorem iudicem, & teſtificari veritatem pro illo. Tertiò, differre ſententiam, quantum fieri poteſt: immò, ſi fieri poſſet abſque vllius damno, poſſet ſecretò dimittere à carcere. Cum autem nihil horum fieri poteſt, licet occidere, ſecundum communiorem ſententiam. Nec mirum eſt, in iſto foro innocentem pati: nam reſtat Dei forum, in quo omnis iniuſtitia caſtigabitur, & iuſtitia præmium conſequetur.

12 Tertia conditio, eſt etiam neceſſarius iuris ordo: damnare enim, non ſeruato iuris ordine, eſt mortale; licet cauſa, & auctoritas ſint. Hic autem ordo in tribus conſiſtit.

Primò, vt ob peccatum occultum nullus occida-

cidatur. Non enim Rex poteſt abſque graui peccato damnare nocẽtem occultum, ſed opus eſt crimen eſſe notoriũ, aut ſufficientibus teſtimonijs conuictũ, aut propria rei cõfeſſione ſpõtè facta propalatum. Dixi autẽ, *ſponte facta*: nam, ſi alicui abſque iudicio, vel ſemiplena probatione, vel infamia notabili, daretur tortura, in qua confiteretur crimen, non eſſet omnino damnandus, & damnare eſt mortale; cum non ſit ſponte facta confeſſio: nam tortura violenta fuit. Dicitur autem violenta, quia abſque cauſa fuit inflicta. Immò peccant grauiter iudices in eo, quod fraudulentis verbis, & promiſſionibus extorquẽt crimina, quorum nullum habent indicium, aut ſemiplenam probationem: & ob talem damnare confeſſionem, peccatum grauiſſimum eſt.

Rurſus ſecũdò debet eſſe accuſatio. Niſi enim crimen accuſetur, non poteſt damnari nocens; niſi reperiretur in flagranti delicto: illic enim eſt virtualis accuſatio, & teſtimonium.

Rurſus tertiò debet citari, & debet tempus tradi nocenti, vt reſpondeat: quamuis, vt dicit Sylu ver. homicidium 1. § 5. in aliquo caſu licet damnare nocentem inauditum, cum notorius eſt, nec aliter poſſet iuſtitia impleri. Debent tamen ſemper eſſe teſtimonia, aut notorium crimen.

Vltimò, hæc debet cura adhiberi, vt occidendo adminiſtretur confeſſio, & conſolatio ſpiritualis: & oppoſitum facere, peccatum eſt, niſi cum res eſt repentina; nec aliter poſſet iuſtitia impleri: tunc enim ſufficeret dare aliquod tempus, vt homo conteri poſſet.

13 Adhuc iſtæ tres nõ ſufficiũt, ſed eſt quarta conditio neceſſaria, animus rectus iudicis: nõ enim ex ira, vel inuidia, vel paſſione, ſed ex zelo iuſtitiæ occidere debet. Si enim occideret ex paſſione, quia nocens inimicus erat, quamuis alia concurrerent, mortaliter peccaret. Hoc etiã idem dicendum eſt de miniſtris iuſtitiæ.

Quinta eſt neceſſaria conditio, vt homo non ſit perſona Eccleſiaſtica; nam in maioribus ordinibus conſtitutus, non habens Papæ facultatẽ, peccat mortaliter occidendo, aut tanquam iudex, cap. clericis. ne cler. vel mon. aut tanquã miniſter. In minoribus verò conſtitutus, vt habet Soto lib. 5. mortaliter nõ peccat, ſed venialiter. Hæc igitur eſt prima cauſa, ob quam licet hominem occidere cum voluntate occidendi.

14 Altera cauſa erat neceſſitas. Ob neceſſitatem enim licet abſque publica auctoritate occidere. Hoc autem in quatuor caſibus licet.

Primò, ad vitam defendendam ſuam, vel amici, vel parẽtis, filij, vel coniuncti, vt habet Gloſſ. Clem. vnic. de homic. Tamen hic contrahitur irregularitas, non autem ad ſui defenſionem, vt habet Gloſſa. Cũ enim homo inuaditur ab inimico, ſi aliter non poteſt vitam conſeruare, niſi occidendo illum, licet occidere. Clem. vnic. de homic. vbi habetur, quod tunc non ſit irregularis: immò, ſi inuaſus eſſet aliquis, qui ſit perſona publica, & multum vtilis in Republica, tenetur vitam conſeruare, & aliũ occidere. E contra autem, ſi inuaſor eſſet perſona multum publica, & neceſſaria in republica, potius inuaſus debet ſe pati occidi, & tenetur, quam occidere. Cum tamen neuter occurrit caſus, poteſt occidere, & poteſt etiam permittere ſe occidi: & hoc vltimũ eſt magis meritorium. Hinc patet ſolutio illius caſus, quem Soto non audet determinare: ſi eſſet fœmina a marito concluſa in cubiculo, à quo fugere non poteſt; habetq; vir pugionem ad ipſam confodiendam, expectat tamen vt ipſa quieſcat ꝑ an liceat vxori præuenire; & occidere virum? Dico licere; & ratio eſt aperta: nam iam eſt inuaſa, cum primum à marito incluſa eſt, & expectat paratus occidere: nam ſi tunc non eſt tempus ſe defendendi, profectò nullũ aliud erit. Et ſimile de illo, qui præparat bombardam, vt aliũ occidat, ſed ille aliam iam habet præparatam; profectò ridiculum eſſet dicere, hunc debere expectare, vt ille præparet, & incipiat emittere; quid poteſt præuenire. ita etiam dicendum eſt de illa fœmina, ſi aliter non poteſt euadere. Aduerte autem, quod non licet occidere alium niſi inuaſorem. Vnde non eſt audiendus Maior d. 15. q. 22. ar. 4 qui dicit in tempeſtate licere alios inijcere in mare, quãdo non poſſunt omnes ſaluari, nec volunt mittere ſortẽ; & licet ſors licita ſit, licere tamen alios eijcere, ſit falſiſſimum.

15 Secundus caſus eſt, ad honorem ſuũ defendendum. Io. de Anan. cap. ſuſcipimus. de homicid. poteſt etiam alium occidere, vt habet Sylu. verb. homicid. 1. & communiter omnes docent. Ex quo fit, quod ſi nobilis inuaſus poſſet vitam ſaluare fugiendo, non tenetur (ſi inde infamiam contrahit) fugere, ſed occidere hoſtem poteſt, ſi aliter vitam cum honore tutari non poteſt. Similiter ſi non poteſt fugere infamiam notabilem inferendam, vt ligni percuſſionem paratam; poteſt enim tunc occidere inimicum.

Sed duo hic aduertenda ſunt. Primum eſt, hoc non licere omnibus, niſi nobilibus, & perſonis, quæ ſuum tutari honorem maximè obligãtur. vnde nullus clericus, aut monachus poteſt in illis caſibus occidere, ſed tenetur fugere, aut ſaltem iniuriam pati.

16 Se-

16 Secundùm aduertendum eſt, poſt contractam iniuriam non licet occidere: id enim eſt ſe vindicare: ſolum autem licet ad vitandam infamiam, ne contrahatur; vt, ligno percuſſus, non poteſt abſque peccato mortali occidere inimicum. Et attende, quod debet eſſe verus honor, & infamia: non enim debet menſurari hoc, niſi per exiſtimationem hominum prudentium, & cordatorum.

Tertius caſus eſt, ad tuendam rem. Caiet. 2.2. q.64. art.7. & Anton. 3. p. tit.4. c.3. Cũ enim aliter haberi, & recuperari non poteſt, licet latronem occidere, non ſolum nocte, ſed etiã die: ſi tamen ſpes eſſet recuperandi rem illam, non liceret occidere. Hoc tamen non licet Eccleſiaſticis perſonis, quę potius debent bonorũ iacturam pati, quam occidere, vt habet Panorm. cap. ſuſcepimus. de homic. In eod. cap. i d habetur de monacho, *Satius*, inquit, *eſt poſt tunicam relinquere pallium, quam pro rebus tranſitorijs, tam acriter in alium exardeſcere*; his enim licet tantum occidere ob vitam ſaluandam.

Quartus caſus eſt, ob caſtitatem. Poſſet enim fœmina, aut iuuenis, ob ſeruandam caſtitatem, occidere inuaſorem, cum aliter ſe defendere nõ poteſt. Notandum tamen eſt, quod quamuis ab alio ſuperetur, ſi non conſentiat interius in actu turpi, nõ peccat, nec virginitatem amittit, ſi virgo erat. Vnde Syluest. verb. homicid. §.6. dicit, quòd poteſt non occidere, quamuis poſſit; ſed pati ſe corrumpi, dum conſenſum cohibeat in delectatione: tamen quia periculoſum eſt hoc, ſecurius eſſet occidere, ſi poſſit: illudque remedium ſumendum eſt, cum aliud non occurrit.

Tertia cauſa eſt inconſideratio. Cum enim aliquis motu repentino correptus, adeò vt non ſit rationis compos, alterum occidit; à peccato mortali liber eſt: tamen raro euenit hoc, quia homicidium non ita fit repente, quin homo poſſit deliberatione vti. ſi quando tamen ita accideret, non eſſet mortale, niſi conſenſus in facto poſt ſequatur.

14 Hæc igitur ſunt circa homicidium cum intentione occidendi.

Aduertendum tamen, non ſemper licere ob vitæ propriæ defenſionem alium occidere: in duello enim iniuſto, peccat mortaliter, qui alterum occidit. Dico iniuſto, quia aliquando licitũ eſt: ob ſedandũ enim aliquos exercitus contrarios, licet pugnam ad duos reducere; ſimiliter, cum aliquis cogitur ſub vitæ periculo aggredi duellum. Cetera tamen ſunt impijſſima, & peccatum graue mortale, & de quibus Cõcil. Trid. ſeſſ. 25. c.19. ſanctiſſimè quatuor ſtatuit.

Primum, excommunicat omnes Imperatores, Reges, Marchiones, Duces, & Dominos, qui in ſuis terris facultatem faciunt duelli: & non ſolum excommunicat lata ſententia, ſed priuat dominio locorum, ita vt, ſi ſunt loca Eccleſiæ, recurrant ad ipſam; ſi autem feudalia, recurrant ad Dominos.

Secundò, excommunicat ipſo iure patrinos; & proſcriptionis omnium bonorum eorum, & perpetuæ infamiæ pœnam infligit.

Tertiò, excommunicat ipſos pugnantes, & infligit eandem proſcriptionis, & perpetuæ infamiæ pœnam; & in pugna occiſos priuat Eccleſiaſtica ſepultura.

Quartò, ſpectatores omnes excommunicat: & tandem hi omnes mortaliter peccant. Aduerte rurſus, non ſolùm, qui occidit, peccare; ſed qui conſulit, præcipit, iuuat, fauet, auxiliatur, vt ſupra diximus.

ADNOTATIO.

(Lege Conſt. Greg. XIII. & Clem. VIII. de hac re.)

ADDITIONES.

De hoc præcepto Catec. Rom. Conc. Colon. Caniſius. Nau. cap.15. Azor, par.3. lib.2. Saytus lib.7. à cap.8. Fernandez par.1. Exam. Theolog. Mor. c.9. De homicidio D. Thom. 2.2. q.64. Caiet. Bañes, Aragon Salon. ibid. Victoria relect. de homicid. Sot. lib.5. de iuſtit. Val. to.3. d.5. q. *Lopez* p.1. à c.60. Pet. Nauar. lib.2. de reſtit. c.3. Couar. in Clem. ſi furioſus p.2. initio, Azor. p.3. lib.2. Leſſius lib.2. de iuſt. c.9. Sayr. lib.7. Cla. Reg. à c.8. Regin. lib.21. Rebel. lib.3. de oblig. iuſt. à d.11. de reſtitutione, homicidij, & Vaſquez capit.2. §.3. de reſtitutione. Filiucius in queſt. Mor.

Sit prima concluſio.) Vide Val. l. c. pun.2. D. Thom. art.5. Vict. Leſſium dub.6. l. c. Diuina auctoritate, quidam ſe ipſos occiderunt. D. Apollonia, à Spiritu ſancto edocta, ſe in flammas coniecit Vide Azor. cap.3. l. c.

Cuſtos.) Sot. l. c. q.1. art.5. D. Thom. l. c. ad 3. Vict. nu.23. Val. l. c. Reprehenditur, iure, Lucretia Romana, quę ſibi manus attulit, vt ſtupri illatam ignominiam deleret. Vide D. Aug. lib.1. de Ciuit. c.19. & Cato, qui Vticæ ſibi mortẽ cõſciuit, ne Cæſaris victoris imperium perferret. cap.22. Vide Leſſium num.13. l. c.

Secunda concluſio.) De mutilatione D. Thom. q.65. Valen. quæſt.9. Sot. q.2. l. c. Salon. Bañes, Aragon. ad q.65. D. Thom. Leſſius dub.14. Say. c.9. nu.34.

Sterilitatem,) Sumptio, aut exhibitio potionis, ad impediendam prolis conceptionem, mortifera eſt, neque vllo bono fine cohoneſtari poteſt. Vide D. Tho. 4. diſt. 31. in fine, in explicatione litteræ; Caiet. 2. 2. q. 154. art. 1. ad 4. Leſſium lib. 2 cap. 9. dub. 14. nu. 98. Sanchez lib. 9. de matrimonio diſp. 20. nu. 2. Vide etiam Sixti V. conſtit. contra abortum procurantes, & Gregorij XIV. moderatoriam.

Venenum ſterilitatis.) Vide Azor. p. 3. lib. 2. c. 4. Sanchez l. c.

Ob ſanitatem.) Salon. art. 1. concl. 2. Sot. concluſ. 2. Petr. Nau. nu. 77. l. c.

Ob maius damnum.) Vide Salon. controu. 1. Val. l. c. Petr. Nauar. nu. 93. Bañes, art. 1. q. 65. Sà, ver. homicidium nu. 26. cum Toleto, contra Sot. Leſſium nu. 101. l. c.

Dubium.) Si ſit Reipublicæ neceſſarius, ab bonum commune, tenetur abſciſſionem pati; ſi putet, inde vitam conſeruandam. Salon. l. c. contro. 2. Vide Say. num. 38.

Sunt tamen aliqui caſus.) Vide Sayr. lib. 7. c. 9. Clau. Reg. nu. 19.

Secundus.) Vide Salon. q. 64. art. 6. contro. 1. Leſſium dub. 7.

Pro amico exponere.) Alij id licere, negant. Vide D. Auguſt. lib. de mendacio. cap. 6. Petr. Nauar. nu. 39. cum Toleto Leſſius dub. 6. nu. 29. & Azor. cap. 3. l. c. Pro quolibet actu virtutis vitam profundere, licet. Vide Nauar. cap. 17. nu. 87 Victo. releᵭ. de homicid.

In mare.) Sà, ver. Homicidium nu. 22. Vide Leſſium nu. 31.

Permittere ſe occidi.) Vide Salon. artic. 7. q. 64. controuerſ. 1. Valen. P. 4. Sa, nu. 18. Peſte correptis ſeruire quis poteſt licitè, etiam ſi exiſtimet, ſe peſte moriturum; & ſi graſſetur incendium, poteſt (ſi alia ratione mortem vitare nequeat) ſe, cum expreſſo vitæ periculo è feneſtra demittere: & miles in iuſto bello; tormentarium puluerem, ad deijciendam hoſtium arcem, admoto igne, inflammare, etiam ſi ſciat, ſe quoque flamma periturum. Hæc Leſſius verè lib 2. cap 9 dub. 6. à num. 31. Sic fideles cum Turcis pugnantes, nauali bello, ſi animaduertant, nauim ab ijs occupandam, pulueri ignem adhibere poſſunt, communi conſenſu, & ſe mari committere; vt manus hoſtium deuitēt; eſſet enim commune damnum, ſi nauis in Turcarum manus deueniret. Sampſon, vt populi hoſtes occideret, domum deiecit, & illius ruina ipſe perijt. Vide Leſſium l. c. in fine.

Ob bonum proximi.) Vide Sot. q. 1. art. 6. l. c.

Rumpere vincula.) Couar. lib. 1. Var. reſol. c. 12. num. 14. & alij negant, vincula à reo frangi poſſe. Vide Salon. q. 69. art 4. controu. 2. Val. q. 13. p. 4. Io. Maior. q. 4. d. 15. q. 21. negat reo licere fugere, ſi iuſte captus ſit: ſed hæc ſententia recepta non eſt. Qui iuſtè poteſt fugere, poteſt etiam carcerem rumpere, Leſſius l. c. Sayrus l. c. infra. De reorum fuga ex carcere, & de vinculis frangendis diligenter Comitolus lib. 4. q. 15. tom. 1. Reſpon. Mor. & Sayrus lib. 12. capit. 18. Clau. Reg.

Reſtituere damnum.) Hoc dubium eſt Valen. l. c. Iniuſtè damnatus, rupturę damnum non tenetur reſtituere. Leſſius l. c.

Inſtrumenta.) Ita etiam Salon. q. 70. artic. 1. controuer. 3. non licet tamen hoc fieri à iuſtitiæ miniſtris: carcerem verò, aut vincula confringere ſolis reis, non alijs, conceſſum eſt; eſſet enim vim inferre publicæ poteſtati. Salon. l. c. ex communi, Leſſius contra Sot. dub. 6. l. c.

Poteſt cibos.) Caiet. ſequitur Couar. l. c. nu. 10. Sotum vero Valen. Salon controu. 4. l. c. cum alijs Thomiſtis. Leſſius etiam dub. 6. nu. 29 Say. nu. 22. Azor. c. 3. l. c. * Damnatum, vt fame pereat, debere ablatos cibos edere, docet etiam Vict. Releᵭ. de Homic. nu. 28. negatque, iudicē prohibere, poſſe; ne reus oblato cibo veſcatur. Reum damnari poſſe, ad venenum hauriendum, & haurire poſſe, probabile eſt: non improbabilis contraria ſententia. Vide Vict. l. c nu. 30.

Cibos dare.) Si non ſint Iuſtitiæ miniſtri Salon. l. c.

Poſſe autem improbiſſimum hominem condemnari, vt oblatos cibos non comedat, negat Sot. affirmat Caietan. & Val. l. c.

1 Quod attinet ad fugam rei, obſerua: Reum ſiue iuſtè carcere detentum, ante ſententiam, poſſe fugere (quia nemo pœnam perſoluere tenetur, ante ſententiam) niſi iurauerit, ſe permanſurum. Vide Leſſium lib. 2. capit. 31. dub. 5. Azor. l. c.

2 Damnatum ad tempus, ad pœnam carceris, non poſſe effugere; quia tenetur iuſtam pœnam perferre: damnatum ad pœnam mortis, vel mutilationis poſſe fugere, cenſeo, cum Leſſio l. c. de fuga Rei Regin. lib. 14. c. 7. ſect. 7.

3 Reum damnatum ad perpetuū carcerem, aut ad triremes poſſe fugere, ait Salon. l. c. concluſ. 4. negant alij; cum Salon. eſt Leſſius l. c.

Abſtinentijs macerat.) De ieiunio vitā notabiliter abbreuiante Io. Medina. q. 13. de ieiunio. Vide Nau. c. 15. nu. 12. & notas noſtras in eum. Sayr. capit. 9. num. 28. l. c. aliosque ibi citatos.

Azor.l.c.Vict.de temper.Caiet.2.2.quæſt. 147. art.2. Sà ver. Vita. Aſperitatibus vitam ſcienter abbreuiare Nauar.mortalem culpam putat. Vide Couar. 1. Var.c.2.num. 10.Pet.Nauar. lib.2. c.3. de reſt. nu.86. nemo enim vitæ ſuæ dominus eſt . * Vitam inedia minuere dedita opera, cõtra amorem ſui eſſe,dixit Vict.relect.de temper. Carthuſienſes carnibus veſci poſſe in extrema neceſſitate,docet Vict.l.c. num. 10. quidam contra ſentiunt , poſſe etiam licitè abſtinere , ſi velint.Leſſius lib ·4.c.3.dub.2.num. 12.* De abſtinentia Carthuſienſium Gerſon.

Auctoritate publica) D. Thom.art.3. Caiet. Salon Banẽs,Aragon ibid.Sot.art 3.q.1.

Tyrannus) De hac re Caiet. in art.3. q.64. Salon.Bañes ibid.Sot.art.3.q.1.Val p.3 .l.c. Pet. Nauar.lib.2. c.3. de reſt.à nu.308. Sà, ver. Tyrannus nu. 2. Leſſius dub.4. Vaſquez de reſtit. c.2.§.1.Dub.1.

Alphonſus à Caſtro, contra hæreſes ver. Tyrannus,dicit nemini, ex populo licere Tyrannũ interficere:ſed eius rationes refellit Pet. Nau. l. c.Quis ſit Tyrannus, docet Guliel. Roſſæus c.3. de iuſta Reip.Chriſtianæ in impios, &c. Reges auctoritate .

De poteſtate Papæ contra Tyrannos Aug. Triumph q.26.de poteſtate Papæ.

Quo modo populus tyrannide oppreſſus ſe gerere debeat,D.Thom. lib.1. cap.6. de regim. Princ.Vide etiam Vaſquez l.c.

Bannitos.)Vide Sot. art.3. cap. Salon.art.3. controu.4.Azo.c.2.l c.* Vide etiam Ang.verb. Aſſaſſinus num.2. Armil. verb. Bannitus , Arragon.de iuſt.q.64.art.2.

Non tamen licet marito.)Salo.1.Bañes, Sot. art.3.Petr.Nauar.nu.220 l.c Val.p.3.Nau.c.15. nu.3.Quidam tamen contra ſentiunt. Vide Sà. ver.Homic.nu.12.Couar.in 4.Decret.p.2.c.§.7. Leſſium dub.5.Azo.col.2.l.c.

Si eſſet circumdata Reſp.)Sot.ar.7.l.c.q.1.Vide Salon. q.64. art.6.controu.1.Leſſium dub.7. Azor.c.1.col vlt.

Cum probatus eſt nocens.)Ita D.Thom.q.64. ar.2. & q.64.art.3.Alex.3.p.quæſt.40.memb.6. art.2.Sot.lib.5. q.4. art.4. Valen.diſpu.5.q.11. p.2.Salon.q.64.art.3.Nauar.lib.1. conſ. de officio iud.Azor.l.c.D.Thom. ſententiam probabiliorem putat,cum quibuſdam tamẽ moderationibus,quas addit. De hac re Leſſius lib 2. c.29. dub.10.Sayrus lib.12.cap.8.Clau. Regiæ , Arragon.& alij diſcipuli Diui Thom.2.2.q.67.

Angelus ver.iudicare,num.7.Lyranus in c.22 Exodi. Petr. Nauarr. de reſtitut. & quidam alij docent ; non poſſe Iudicem , contra notam veritatem,iudicare ; quàm ſententiam iudex, maximè ſupremus,ſequi poſſet,eſt enim probabilis, ob rationes ab auctoribus allatas . Vide Salon l. c.imò Leſſius hanc ſent. veriorem putans,docet, debere iudicem officium potius deſerere, quàm innocentem, probatum , ad mortem damnare ; contra Sayr. l c. num.13. Vide quæ alibi de hac re .

Accuſatio.)Vide D.Thom.q.67.art.3. Caiet. Bañes,Salon.Arragon.ibid.Sot. q.4. art.3. Val. par.3.l c.

Ad vitam defendendam .) D. Thom. Caiet. Bañes,& alij.q.64.art.7.Sot.q.1. art.8. Nauarr. c.15.nu.3.Azor.c.1.l.c. Valen. q.8. p.4. Leſſius dub.8.Vaſquez dub.7.l.c.

Vel amici.)Leſſius dub.13.

Si inuaſor eſt perſona publica.)Sot. Valen. l. c.contraria ſententia magis placet. Vide Azoriũ l.c.col.2.

Si eſſet fœmina.) Vide Bañes art.7. pag.220. Sylu.Homicidium 1.q.2. Petr.Nauar.num.349. Salon.art.3.controu.2.Arragon.ibidem. Caiet. 2.2. q.96.art.8.Nauar.cap.15.num.13.Leſſium. Communis ſententia eſt,non licere,præueniendo, eum occidere , qui vult inuadere ; ſi alia ratione vita propria defendi nequeat , licitum eſt præuenire.Azor.col.4.l.c.

Ad honorem ſuum)Nauar.c.15.num.3.4.Valen.p.4. l.c. Caiet. in Summa ver. excommunicatio.c.10.Leſſius dub.12. Azor. colum.5. Pet. Nauar. lib.2.c.3.de reſt. nu.368. Vide Vaſquez de Reſtit.dub.9.l.c.

Ad tuendam rem.) Sic D.Ant.3.p. tit.4. c.3. Caiet.q.64.art.7. 2.2. Silueſt. ver.bellum. q.2. Sot.lib.5.q.1.art.8.Nauarr.c.15.num 2. Valen. l.c. Si res magni momenti ſit. Leſſius dub.11. Vide Azor.col.6.Rebel.lib.3.q.12.l. c. Vaſquez Diſput.8.

Ob caſtitatem .) Vel etiam ob defenſionem alterius virtutis . hæc animi bona plurimi æſtimantur.Valen.l.c.Leſſius dub. 12. Azor. col.6. l.c.Vaſquez l.c.in fine .

Quando licet occidere pro defenſione , &c. animaduerte id licere, cum moderamine inculpatæ tutelæ . Eſt autem moderamen inculpatæ tutelæ , quando propria vita vel , &c. defendi non poteſt,niſi alius occidatur.ex l.vt vim.ff. de iuſt.& iure,& c.Significaſti extra de homic.&c. ſi verò,il primò,de ſent. excom. Sot. lib.5. q.1. art.8.Valen.loc.cit.Leſſius Diſput.8.

In duello iniuſto .)Pius IV. Grog. XIII. Conc.Trid.duellum deteſtati ſunt, Clem.VIII. an-

anno 1592. Conc. Trid. pœnas innouauit.

Ob ſedandum.) Pet. Nauar. lib. 2. c. 3. nu 192. ex Armill. Caiet. Lyra. 1. Reg. 17. Si vtriuſque fortitudo ſit par, & victoria incerta. De Duello Ca.et. 2. 2. q. 95. art. 8. Pet. Nauar. l. c. à nu. 280. Sot. q. 1. art. 8. Nauar. c. 11. nu. 39. & c. 15. nu. 9. Valen. tom. 3. d. 3. q. 17. p. 1. vbi duo probat; Alterum, licere duellum, iure naturæ, quando, ad iuiuſtam mortem certo imminentem effugiendam, neceſſarium omnino eſt. Alterum in omnibus alijs caſibus, inre eodem illicitum eſſe. Sanchez copiosè in Opere Mor. lib. 2. c. 39. de diuinatione per duellum, & quando hoc ſit licitum, & de pœnis illiciti. Vide etiam Vaſquez l. c. num. 36. & Azor. 1. 1. p. 3. Inſt. Mor. lib. 2. c. 5.

Cum aliquis cogitur.) Quidam dicunt, non licere innocenti duellum acceptare, ſi ab iniquo iudice cogatur: alij ſunt in ſententia Toleti. Sanchez l. c. nu. 4. eam probat, ſi innocens, vt ſe defendat, duello ſe exponat; vt mortem certam, quam iudex minatur, ſuſcepto duello, periculi pleno, effugiat.

Cætera tamen ſunt impijſsima.) In alijs quibuſdam caſibus duellum licere, quidam putant. Vide Sanchez l. c. Leſſium de iuſt. l. 2. c. 9. dub. 8. Azor. p. 3. l. 2. c. 5. Prouocatus ad duellum non poteſt illud, pro tuenda vita, acceptare; ſed poteſt ſe defendere, etiam inuaſorem occidendo; ſi alio modo ſe tueri nequeat. Duellum eſt certamen, quod ex condicto indicitur ſponte, & acceptatur; non autem (ex parte prouocati) ſe tueri, nō acceptato duello; & hic prouocanti dicere poteſt: Duellum non accepto; quia non licet; at paratus ſum ad vitam meam tuendam, ſi me inuaſeris. Vide Sanchez l. c. De duello. Val. Regin. vol. 2. P. F. P. lib. 21. cap. 7. & Sayr. de Cenſur. lib. 3. c. 31. vterq; ponit ſummam conſtitutionis Clem. VIII. Vide etiam Comitol. lib. 6. q. 14. tom. 1. Reſp. Mor. & Filliucium in quæſt. Mor.

* Annectamus alia ad duellum ſpectantia; quæ Confeſſarijs vſui eſſe poterunt. Decretum Concil. Trid. (de quo Card. Tolet.) de ſolo ſolemni duello, quod publica auctoritate, patrinis adhibitis, peragitur, loqui videtur; quamuis de priuato intelligendum id eſſe, Henriquez affirmet. Greg. XIII. & Clem. VIII. illud ad priuatum duellum extendiſſe, certum eſt. Vide Sanchez nu. 21. 24. l. c. Suarez to. 5. diſp. 23. ſect. vlt. n. 11 & Comitulum l. c. docentem, duella quacumque forma inita à Clem. VIII. puniri.

Concilij, & Pontificum decretá de ſolis duellis propriè dictis, quæ ad aliquam veritatem indagandam vſurpantur, intelligenda eſſe, quidā putant: at Sanchez num. 24. l. c. de quocumque duello, ſiue ad veritatem indagandam, ſiue ad vindictam ſumendam, ſiue ad aliam cauſam, quæ illud illicitum reddat, ſtatuto tempore, & loco, ex condicto, inito, ea loqui opinatur: quod ego verum puto.

Excommunicatio Concilij afficit omnes, quos decretum complectitur. Sanchez num. 26. & Suarez. l. c. In Conſtitutione Clem. VIII. excommunicatio Romano Pontifici reſeruatur. Confeſſarij, virtute priuilegiorum, abſolutionem à caſibus Papalibus concedentium, ab ea nequeunt abſoluere; ſic ſtatutum à Clemente. Si crimen occultum ſit, nec ad forum contentioſum deductum, abſoluere poteſt epiſcopus, per Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. cuius vim Clemens nō abſtulit. Confeſſarius, per Bullam Cruciatæ electus, ſemel in vita, & ſemel in mortis art. abſoluere poterit.

Ineuntes priuata duella probabilis huius excommunicationis ignorantia, ſæpe ab illa excuſabit. Sanchez nu. 27. (Si res naturali, aut diuina lege non ſit vetita, dicet Comitolus.)

Quid, inquies, ſignificat ex condicto? pacto inuicem initos.

Ad hoc, vt, ob duellum, aliquis ſit excommunicatus, neceſſe eſt; vt tempus, & locus, ex condicto deſignetur, duellumque committatur.

Si quis dicat alicui. Venias ad illum, vel illum locum, te ego ibi expecto, tali die, & prouocatus eat illuc, certamenque, ſeu duellum, ineatur, vterque excommunicatus eſt. De prouocantibus, ait Pontifex. *Qui monomachiam commiſernit, &c.* Vide Sanchez num. 28. l. c. M. Delrium lib. 1. q. 4. ſect. 2. Mag. Diſquiſit. ſi duellum non ſequatur, excommunicationi locus nō eſt: eorum tamen ſocij à Gregor. XIII. excommunicatione plectuntur, etiamſi pugna non ſequatur.

Si conuitatio ad pugnam fiat in rixa, & non præmeditato, eam prouocationem, ex condicto non eſſe, docet Sanchez l. c. cum Farinacio conſil. vol. 1.

Duelli ſpectatores, ex propoſito, excommunicatione afficiuntur: qui obiter tranſiens illac, ſpectaret, non eſſet excommunicatus; nec qui adeſſet, vt certamen dirimeret, vel impediret Leſſius lib. 4. de iuſt. cap. 4. dub. 11. num. 83. excuſat à lethali culpa ſpectātes duellū ex occulto.

Chriſtianus Princeps, concedens viris ethnicis locum in ſua ditione, ad ſingulare certamen ineundum, excommunicatione non irretitur.

De

De duello plura Sanchez, Suarez, Delrius l. c. Greg. de Val. tom. 3. diſput. 3. q. 17. p. 1. Leſſius lib. 2. c. 29. dub. 8. de iuſt. Comitolus l. c. à q. 13. ad 18. (qui conſiderat conſtitutiones Gregor. XIII. & Clem. VIII. quarum apud Azorium nulla mẽtio) Azor. p. 3. lib. 2. c. 5. de illiciti duelli pœnis Azor. c. 6. Sanchez vberius à num. 18.

An pro defenſione proximi aggreſſorem occidere liceat, Reginal. cap. 6. l. c.

In neceſſitate extrema cibum tuæ vitæ neceſſarium patri tuo extremè egenti tribuere potes, & tibi retinere, ſi libet; omiſſo patre: non tibi liceret alteri dare; requirit enim charitatis ordo, vt patrem pręferas. Vict. Relect. de Homic. num. 26.

Hominem tabulam in naufragio arreptam alij homini relinquere poſſe, etiamſi certus ſit de morte mox futura, docet Vict. l. c.

De belli iure Hiſpanorum in barbaros. Vict. Relect. 6. de Indis. De bello D. Tho & diſcipuli. 2. 2. q. 80. Greg. de Val. to. 3. Diſput. 3. quæſt. 16. Molina tom. 1. de iuſt. 1. Diſput. 94. Summularij, verb. bellum. Petr. Nauar. lib. 2. de reſtitutione. cap. 3. a nu. 258.

De Homicidio ſine intentione. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Homicidium ſine intentione quot modis committatur, vbi ponuntur quatuor regulæ. 2. 3. 4.*

1 DIximus de homicidio ſui, & de homicidio alterius cum intentione occidẽdi: ſupereſt, vt de homicidio alterius abſque intentione dicamus. Hoc autem aliquando eſt cum mortali, aliquando cum veniali peccato, aliquando ſine vllo peccato. In cuius declaratione diſtinctio eſt notanda, dupliciter poſſe aliquem alium occidere, non intendendo ipſum occidere: vno modo, ipſum verè occidẽdo, quod aliqui vocant per exceſſum: altero modo, omittendo aliquid facere, ex cuius omiſſione ſequitur mors alterius. Circa priorem modum ſunt duæ regulæ: circa poſteriorem alię duæ; eruntq. numero quatuor obſeruandæ pro cognitione plena harum.

1. Prima regula eſt, qui faciens aliquem actum licitum occidit præter intentionem aliũ, peccat magis, vel minus, iuxta negligentiam maiorem, vel minorem, quam adhibuit, ne occiſio aliqua ſequeretur: vbi autẽ nulla fuit negligentia, nullum eſt peccatum. v. g. aliquis nobilis venatur feras, & proijciens ſagittam, vel emittens bombardam occidit hominẽ: in hoc caſu actus venãdi licitus eſt nobili ſæculari: cõſiderandũ eſt, an fecit diligentiam aliquam, ne caſu aliquẽ occideret; ſi enim fecerit, non peccauit occidendo; ſi non fecit, peccauit pro quantitate negligentiæ. Eſt autem penſanda negligentia, aut diligẽtia, iuxta periculum maius, vel minus: ſi enim locus venationis erat publicus, per quem multi tranſire ſolent; ipſe autẽ nullam, vel paruam fecit diligentiam, vtens bombarda, peccatum eſt mortale: ſi tamen locus erat deſertus, & ipſe parum diligentiæ adhibuit, eſt veniale. Rurſus aliquis tectum conſtruens proijcit lapides in via: ſi talis ſignum habet, vt tranſeuntes ſibi caueant, ſi fortè occidat aliquẽ, non peccat: ſi tamen nulla vtitur diligentia, aut, parua, cum locus ſit nimis peruius; peccatum eſt mortale. Rurſus, qui dormiens in lecto cum infante, ſuffocat ipſum, ſi nõ prius fecit diligẽtiã, maximè cũ cognoſceret, ſe per lectum multũ volutari, peccat mortaliter. Eſt autem iſta diligentia adhibenda, cum actus periculoſus eſt, moraliter loquendo, ſi tum autem non eſt, aut parum eſt, nulla, aut parua requiritur diligentia.

2 Secunda regula, qui faciens actum illicitũ aliquem, præter intentionem occidit, etiam poſt diligentiam adhibitam, peccat. Peccatum autem tantum eſt, quatenus eſt actus illicitus, quem faciebat: v. g. clericus venatur bombarda feras, & caſu occidit hominem, peccat mortaliter: quia ſic venari clerico interdictum eſt, & eſt mortale: vnde in clerico eſt peccatum, quod nullum eſſet in ſæculari. Similiter, qui pugnat cum aliquo, animo non occidendi, & in pugna occidit, peccat mortaliter, ſi pugna illa peccatum mortale erat: cũ verò veniale, quia pugna leuis erat, venialiter peccat. Similiter, peccat ebrius, qui in ebrietate occidit aliquem, ſi ſciebat ſe furere in ebrietate, & ſibi non prouidit: eſt enim notandũ vnum cum Soto lib 5. q. 1. art. 9. quod non quicumque actus illicitus, ex quo ſequitur homicidium, facit culpam homicidij; ſed illicitus actus, in quo eſt periculum alterum occidendi: ſi enim nullum ſit, tunc non reputatur pro illicito, quantum ad homicidium. Vnde qui arborem alienã conſcendit, gratia capiendi fructus, ſi caſu cadat ſupra alium, & occidat, non ob id peccat homicidio, quia talis aſcenſus moraliter non ſic erat periculoſus.

3 Tertia regula, qui omittens aliquid, quod

ex iuſtitia tenebatur facere, eſt in cauſa, vt alterius mors ſequatur; peccat tantum peccatum, quanta eſt omiſſio illa: verbi gratia, ſunt latrones in terris alicuius Principis, qui occidunt, & ſpoliant omnes viatores: ſi talis princeps nõ prouidet, & procurat, cum poſſit, illos expellere, ſi forte poſtea occidãtur aliqui, peccat in illis occiſionibus, & mortaliter, quia omiſſio grauis fuit.

Secundò, Iudex tenetur noctu viſitare ciuitatem: ſi non viſitet, & caſu aliquis ob id occidatur, peccat. Si omiſſio illa venialis erat (puta quia fuerat illa ſolum nocte, & nullum timebatur periculum) venialis illi erit culpa homicidij: ſi verò periculum graue erat, quia in illa ciuitate homines erant multum rixoſi, & inuicem inimici, mortale eſt.

Tertiò, aduocati, qui ſua culpa non conſiderant cauſam innocentis, & ob id innocens morte damnatur: peccant mortaliter, ſi culpa notabilis eſt: nec excuſantur ignorantia, quia tenentur ſcire, aliter non vti officio, vel tales non admittere cauſas.

Quartò, ſi medicus ignorans ſit, & ſua notabili culpa infirmus moriatur, peccat mortaliter, quia tenetur ſcire; ſicut Princeps, & Iudices non excuſantur ignorantes pericula locorum, quia indagare tenentur.

Quintò, peccat dominus, qui habet leones domi, & non prouidet ne noceant alijs.

Sextò, peccant parentes, qui filijs paruulis permittunt arma, cognoſcendo eos eſſe ſuperbos, & iracundos: non enim excuſantur à peccato homicidij, ſi aliquod ſequatur.

Denique qui dominium vel poteſtatem habẽt aliquam ſupra alios, tenentur prouidere, vt vbi eſt periculum homicidij, non committatur; alias peccant, pro ratione omiſſionis; & eſt peccatum contra iuſtitiam.

4 Quarta regula, qui omittens aliquid, ad quod ex charitate tenebatur; & ex tali omiſſione alter obit, vel occiditur, peccat, iuxta grauitatem omiſſionis: verbi gratia qui alteri in extrema neceſſitate poſito vitæ non ſuccurrit, cum poſſit, mortaliter peccat: & ſi ille moriatur, peccat mortale peccatum homicidij.

Rurſus, qui ſcit aliquem falsò accuſatum morti inculpabiliter adiudicari, ſi ipſe teſtificando verum poteſt liberare eum, tenetur ſub mortali teſtificari: &, ſi ille poſt patitur mortem, peccat mortaliter non teſtificando, quamuis accuſator paſſurus eſſet damnum ex tali teſtimonio: dummodo non ſciat id in confeſſione, tunc enim tacere debet.

Eodem modo, qui ſcit inſidias cõtra aliquem paratas, tenetur, vt poteſt, illum liberare, eum admonendo, vt ſibi caueat: & niſi id faciat peccat, ſi ille occidatur. & iſta ſunt homicidia, & peccata contra Charitatem. Ad has quatuor regulas reducuntur omnia iſta, quæ pertinent ad homicidium ſine intentione occidendi.

ADDITIONES.

De homicidio caſuali D.Tho.q.64.art.8.2.2. Caiet. Bañes, Salon. Arragon. ibid. Sot. lib.5. de iuſt.q.1.art.9. Couar. in Clem. Si furioſus. p.2. §.4. Nauar. num. cap.15. Azor. p.3. lib.2. Leſſius dub.15. Vaſquez l.c.§.2.

Prima regula.) Caſuale homicidium non habet plus culpæ, quam ſit cauſa (accidit autem ex eo, quod quis dabat operam rei licitæ, vel illicitæ) ſi cauſa, vel negligentia, fuit venialis, eſt veniale; ſi mortalis, mortale. Ex Sot. D.Thom. Caiet. Nauar. Couar. l.c.

Qui dormiens in lecto cum infante.) Vide c. conſuluiſti. 2. q 5. Caiet. l.c. Nauar. nu.13. l.c.

Qui in ebrietate.) Vide D.Tho.2.2.q.150. art.4. Leſſ. lib.4. cap.3. dub.3. nu.26. Azor. lib.2, cap.13. Nauar. cap, 17. nu.24. Couar. in Clem. ſi furioſus, p.3. Petr. Nauar. lib.2. cap.1. de reſtit. Conit. lib.5. q.5. Reſp. Mor. Azor. p.1. lib.7. c.33. Val to.3. diſp.9. q.3. p 2. Sanch. in Oper. Moral. Regin. lib.21. cap. vlt. ſect.5. Vaſq. dub 4. l.c.

Quarta regula.) Vide cap. Faſce. 86. diſt.

De circumſtantijs Homicidij. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Circumſtantiæ homicidij exprimendæ quæ.*
2 *Quatuor notanda circa clericorũ percuſſionem.*
3 *Caſus in quibus Clericus ſine excommunicatione percutitur.*
4 *Alia perſonarum genera expendenda. 5. 6. vbi ponũtur quædã notanda circa perſonas.*
7 *Cauſæ propter quas polluitur Eccleſia. 8.*
9 *Eccleſia polluta quando reconcilianda.*

1 EX ſex, quæ de homicidio tractanda propoſuimus, quatuor abſoluimus: nunc quintum aggredi oportet, puta circumſtantias homicidij, vel percuſſionis in confeſſione exprimendas. Quarum prima eſt in perſona occiſa, aut percuſſa. Septem enim ſunt genera perſonarum, quas exprimere oportet.

Primum eſt earum, quæ ſunt cum occidente ſanguine coniunctæ; vt, ſi occiſus fuerit frater,

ter, pater, mater, vxor, filius, & huiuſmodi, qui notabiliter ſunt coniuncti.

Secundum eſt clericorum, aut monachorum. Qui enim percutit, vel occidit clericum, vel monachum, non ſolum peccat mortaliter, ſed ſententiam excommunicationis incurrit. 17.q.4. can. ſi quis ſuadente, vbi nota quatuor.

2 Primum eſt, per occidentem, vel percutientem, non ſolum eſſe intelligendum ſæcularem, ſed quemcumque etiam Eccleſiaſticum: nam etiam talis incurrit encommunicationem.

Rurſus ſecundò, per monachum percuſſum intelligas profeſſum, & nouitium, & conuerſum cuiuſcumque Religionis approbatæ. Similiter per clericum intellige, non ſolum in maioribus conſtitutum, ſed etiam primam tonſuram habentem, quamuis ſit coniugatus, dum duxerit virginem, & portet habitum, & tonſuram, aliàs perdit priuilegium.

Tertiò, per violentam manus iniectionem intellige, non ſolùm occiſionem, vel percuſſionem, ſed verberationem, mutilationem, pugnum, alapam, veſtium dilacerationem, lapidis percuſſionem, & alia huiuſmodi. Per tales enim actus incurritur excommunicatio.

Quartò, iſta excommunicatio Papæ reſeruatur, niſi cum percutiens eſt infra decimumquartum annum; tunc enim ad Epiſcopum pertinet: ſimiliter cum eſt ſenex, infirmus, pauper, vel abſque vitæ periculo, & notabili incommodo non poteſt Romam venire: tunc enim reſeruatur Epiſcopo. Ex cap. relatum. de ſent. excom. in decret. ſi ſeruus percutit clericum, vel monachum, debet peruenire Romam, dummodo non percuſſerit fraude, vt perueniens Romam à domino recederet; & dummodo dominus non patiatur notabile detrimentum ex ſerui abſentia: in his enim duobus caſibus ab Epiſcopo abſolui poteſt.

Cum autem clerici ſimul viuentes ſe percutiunt, ſi leuis eſt percuſſio, vt pugnus, vel alapa, ad Epiſcopum pertinet, aliter ad Papam.

3 Sunt tamen aliqui caſus, in quibus abſque excõmunicatione poteſt quis percutere clericũ.

Primò, cum fit ioco.

Secundò, cum fit cauſa correctionis, vt faciunt magiſtri, & ſuperiores.

Tertiò, cùm ignorabatur eſſe clericus. cap. ſi verò. 2. de ſent. excom.

Quartò, cum licet eſſet cognitus, tamen repertus in fragranti delicto, cum matre vel vxore, vel filia, ſorore, vel nepte alicuius: tunc ſi occidatur ab iſto, peccatum quidem eſt mortale, ſed non eſt excommunicatio. cap. ſi verò. 1. de excom. vt habet Gloſſ. can. ſi quis ſuadente.

Quintò, cum percuſſio ita eſt leuis, vt ſolum ſit veniale peccatum: nam excommunicatio maior eſt propter mortale.

Sextò, cum occiditur a quolibet alio, in illis verò caſibus, in quibus diximus licere alicui alium occidere. cap. ſi verò. allegato.

4 Tertium genus, eſt Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Patriarcharum: hos enim occidere, mutilare, percutere, verberare, capere, incarcerare, detinere, aut talia mandare, peccatum eſt cum excommunicatione in Cœna reſeruata. Quæ intelligenda eſt, cum tales conſecrati ſunt, alias non: quamuis ſint electi, & in poſſeſſione Epiſcopatus: erit enim tantum excommunicatio Papalis, ſicut præcedens, ratione clericatus. Hoc autem fuit ius antiquum. cap. ſi quis ſuadente. de pœnis, in Clem. vbi excommunicatur etiam, qui banniunt Epiſcopos; immo vltra mandantes illos actus dictos, excommunicantur conſulentes, comitantes, fauentes, defendentes, & tale factum ratificantes; ſed iſta excommunicatio eſt in Cœna.

5 Quartum genus perſonarum, ſunt Cardinales, qui Epiſcopi non ſunt. Hos hoſtiliter inſequi, capere, aut percutere, aut talia mandare, non ſolum eſt mortale peccatum, ſed excommunicationi ſubiectum, quod reſeruatur Pontifici, cap. felicis. de pœnis, in 6. vbi contra tales multæ aliæ imponuntur pœnæ. Excommunicantur etiam dantes in hoc conſilium, & factum ratificantes, cooperantes, fauentes, aut eos defendentes, qui talia faciunt. Iſta excommunicatio eſt in Cœna, ſupra lib. 1. cap. 25. nu. 5.

ADNOTATIO.

(Loquitur Auctor iuxta Bullam eius temporis, quo hæc ſcribebat, nimirum anno 1564. Sed nunc ab anno 1575. expreſſè reſeruatur in Bulla Cœnæ. Item quod idem Auctor ait lib. 1. cap. 25. n. 5. non ſibi contradicit, ſed intendit alias pœnas latas in d. c. Felicis, contra inſequentes Cardinales, non extẽdi ad Epiſcopos. Idem Suar. to. 5. diſp. 21. ſect. 2. nu. 53. contra Nauarr. cap. 27. nu. 67.)

Quintum genus perſonarum ſunt, qui cauſa negotiorum in curiam Romanam veniunt, & qui in ea hac cauſa morantur, & negotiorum geſtorum Notarij, Procuratores, Iudices, Aduocati, & Auditores: hos enim occaſione cauſarum verberare, mutilare, occidere, aut bonis ſpoliare per ſe, vel per alios, peccatum eſt excommunicationi Cœnæ ſuppoſitum.

Sextum genus perſonarum, ſunt venientes ad

Sedem

Sedem Apoſtolicam, aut ab ea recedentes: hos enim propria temeritate occidere, capere, detinere, aut ſpoliare, verberare, mutilare; aut contra in ea vrbe habitantes iſta abſque publica auctoritate facere, aut præcipere, eſt peccatum in eiuſdem Cœnæ excommunicatione contentum: dummodo iſta ex propoſito deliberato fiat, id eſt, ex præmeditato.

Septimum genus ſunt perſonæ, ex quarum percuſſione, aut occiſione alij damnum in re tẽporali patiuntur, aut ipſæmet: tunc enim manifeſtandæ ſunt, vt reſtitutio à Confeſſario imponatur. Vnde, qui occidit ſeruum alterius, confiteri debet, quia ad reſtitutionem pecuniæ æquiualentis tenetur. Similiter, qui mutilat ſeruum alterius, obligatur reſtituere damnum, quod dominus ex tali mutilatione incurrit. Similiter qui occidit, aut mutilat aliquem, qui ſuo labore familiam alebat, tenetur reſtituere, & reddere damnum. De hoc tamen latius dicemus in materia de reſtitutione. Si tamen is, qui occidit, vel percutit tales, facit reſtitutionem, non obligatur perſonam percuſſam, vel occiſam manifeſtare.

Hæc ſunt quantum ad circumſtantiam obiecti. Sunt tamen aliqua notanda.

Primum eſt, quando aliqua excommunicatio in iure punitur pro percuſſione, vel homicidio, vel aliquo peccato; non eſt extendenda, niſi ad illas perſonas, quæ talis peccati ſunt participes, eo modo, qui exprimitur in tali excommunicatione: verbi gratia, in clerici percuſſione, excommunicatio poſita eſt contra violentas imponentes manus, & non alios. Hinc fit, vt qui iuuant, qui præcipiunt, qui conſulunt, licet mortaliter peccent, tamen excommunicati non ſint, ex vi illius can. *ſi quis ſuadente*. Sunt tamen excommunicati per alia capitula, quibus iſta exprimuntur, puta cap. mulieres, & cap. quantæ. de ſententia excommunicat. & c. cum quis, de ſenten. excomm. in ſexto.

7 Rurſus, peccatum, propter quod imponitur, eſt impoſitio violentæ manus. Quando igitur aliquis vult tanttum mente interius manus imponere, vel procurat, vel proijcit ſagittam, ſed non percutit, mortaliter peccat, tamen non eſt excommunicatus.

Rurſus in percuſſione Epiſcopi non ſolum excommunicatio eſt contra percutientes, ſed contra mandantes, conſulentes, &c. Omnes hi excommunicationem incurrunt: dum tamẽ percuſſionis peccatum ſequatur; aliter non, licet præcipiant, conſulant, vt illa faciant.

Altera circumſtantia in confeſſione manifeſtanda, eſt locus: cum enim ſacer eſt, peccatum mutat ſpeciem, & dicitur ſacrilegium. Atque hæc eſt vna cauſa, propter quam Eccleſia polluitur. Sunt enim quinque cauſæ, propter quas polluitur Eccleſia, ita vt in ea non liceat celebrare.

Prima eſt, iniurioſa ſanguinis effuſio. Cum enim ſanguis in Eccleſia ſpargitur ex vulnere, non ioco, nec ob correctionem incuſſo, ſed iniurioſè; eſt Eccleſia polluta, dummodo ſit aliqua ſanguinis copia. Silu. conſecratio. 2. §. 5. & non à puero ante vſum rationis profecta, vel ab ebrio, vel inſano ſit facta: tunc enim non eſſet Eccleſia polluta. Similiter non eſſet, ſi quis ob ſui defenſionem vulnus incuteret. Notandum tamen, quod polluta eſſet Eccleſia, ſi in ea vulnus infligeretur, quamuis ſanguis in vaſe reciperetur; vel percuſſus ita cito extraheretur, vt ſanguis in Eccleſia non caderet. Non eſſet tamen polluta, ſi extra Eccleſiã percuſſus confugeret in ipſam, & ibi ſanguis ſpargeretur. Nec ſufficit percuſſio ad pollutionem, niſi ſequatur ſanguis, quamuis ſufficeret mors ſine ſanguine, vt ſtrangulatio, ſuſpenſio, & cetera. Cum autem Eccleſia polluta eſt, etiam cœmeterium eſt pollutum, non autem è contra.

8 Secunda cauſa, ob quam polluitur Eccleſia, eſt humani ſeminis pollutio voluntaria; non enim per nocturnas polluitur, quæ in ſomnis fiunt; ſed debet eſſe voluntaria, ſiue fiat ſecundũ naturam, ſiue contra, ſiue illicito concubitu, ſiue licito, qualis eſt coniugium, hic enim etiã polluit. Notandum tamen, vt pollutio hæc ſit cauſa, debet eſſe publica & notoria apud multos: ſi enim ſecreta eſt, cuius notitia apud pauciſſimos eſt, non eſt polluta Eccleſia.

Tertia cauſa, eſt cum excommunicatus in ea ſepelitur. de conſecr. Eccleſ. cap. conſuluiſti.

Quarta, cum ſepelitur aliquis infidelis, vt habetur in can. Eccleſiam. 1. de conſecr. diſt. 1. Et in hoc caſu oportet parietes Eccleſiæ radere.

Quinta cauſa eſt, cum conſecratur Eccleſia ab Epiſcopo publicè excommunicato, vt habetur capit. conſuluiſti. allegato. His cauſis polluta eſt Eccleſia: in qua ſcienter celebrare, peccatum eſt mortale: nulla tamen irregularitas aut excommunicatio incurritur, vt habetur in cap. is, qui de ſentent. excomm. in 6. Gloſſa tamẽ eodem cap. tenet eſſe ſuſpenſum, qui in tali Eccleſia celebrat, ab ingreſſu Eccleſiæ, ita vt ſi poſt ſuſpenſionem celebret, fiat irregularis: & videtur conſentire Silu. verb. conſecratio. 2. in fine.

9 Huic ſententiæ videtur fauere cap. Epiſcoporum. de priuil. in 6. niſi velimus reſtringere hoc caput ad loca interdicta; nam ibi non dicitur, de pollutis, ſed de interdictis: & hoc videtur magis conſonum. Nam in cap. illo citato (is qui) tantum dicitur, quòd temerariè agunt celebrantes in polluta Eccleſia: & ſtatim celebranti in interdicto loco infligitur pœna irregularitatis. Cum autem polluta eſt Eccleſia, ſi conſecrata erat, eſt reconcilianda ab Epiſcopo, etiam cum aqua ab Epiſcopo benedicta, ſiue ab eodem, qui prius conſecrauit,benedicta, ſiue ab alio. Cum autem tantum eſt Eccleſia benedicta, & non conſecrata, reconciliatio fieri poteſt per Sacerdotem, cum aqua ab Epiſcopo benedicta.

Tertia circumſtantia in confeſſione dicenda, eſt, ſi per ſe, vel cum alijs occidit, aut percuſſit. Si enim cum alijs, manifeſtare oportet, an illos ad tale auxilium, & factum ſollicitauerit, & conuocauerit: tunc enim mortaliter peccat, & tot committit peccata,quot fecit peccare; ſollicitando ad malum.

Quarta circumſtantia eſt,tempus, in quo decreuit committere. Si enim multum temporis perſeuerauit in tali propoſito, vix excuſatur à multis peccatis, quæ committuntur in multiplicatis volitionibus occidendi, vel percutiendi. Hæ ſunt circumſtantiæ circa hoc peccatum.

ADDITIONES.

Primum.) Vide quæ lib.1. cap.31. & lib.3. cap.7. de circumſtantijs.

Secundum.) Vide Nauar.c.27. à n.75.Sayr. lib.3. cap.36.37. Philiar.lib.3.c.33. de off. ſac.

Quarto.) Qui non poteſt adire ſummum Pontificem, poteſt tamen adire ipſius Legatum, miniſtrumve potentem, ex priuilegio, abſoluere;non poteſt abſolui ab Epiſcopo. Nauar.n.90. Sayr. de cenſur.cap.38. nu.37.l.c. ex quo multa diſces, quæ huic capiti inſeruiunt.

Sunt aliqui caſus.) Vide Sayr.de cenſ.lib.3. cap.27. & ſuperius lib.1.cap.33.

Altera circumſtantia, &c. eſt locus.) De pollutione Eccleſiæ Silu. verb. conſecr.2. Sot. 4.d.13.q.2.art.3. Nauar.cap.27.nu.256. Suarez to.3.d.81. ſect.3. & to.1. de Relig.lib.3. cap 2. Sayr.lib.5. de cenſuris,cap.16. Sa ver. Eccleſia, nu.13.Azor.p.1.lib.10.cap.26. Viual. de interdicto, à nu.53.Regin.lib.29. à nu.179. Stephanus de Auila, p.5. de Cenſuris, diſp.7.

Pollutæ Eccleſiæ caſus locum non habet in oratorijs; ſed in ſolis templis, vel benedictis, vel conſecratis: iura enim de ſolis templis, & cæmeterijs loquuntur. Vide can. Eccleſiam, can. conſuluiſti, cap. ſi Eccleſia de conſecr. Eccleſ. vel alt. Suar. l.c.

Non polluitur, ſecundum quoſdam,templum ſanguine ex percuſſis naribus effuſo Vict. q.99. iniuria enim, & percuſſio leuis eſt. Sot.4.d.13. quæſt.2.art.3.

Si interficiatur martyr, ſacrilego occidentis flagitio,non ſacro martyris cruore,polluitur Eccleſia. Suar.l.c.

Si matris cadauer, habens in vtero filium viuum rationali anima præditum, in Eccleſia tumuletur, & filius ille ibi moriatur, Eccleſia illa polluta cenſetur. Suarez to.3.ſect.4.l.c.

Polluitur etiam homicidio voluntario in ea admiſſo, ſanguine non effuſo,cap. propoſuiſti,de conſecr. Eccleſiæ. Suar.to.1. de Rel.l.c.

Percuſſio venialis, etiamſi ſanguis effundatur, non polluit: polluit autem mortalis percuſſio, cum magna ſanguinis copia. Suar.l.c.

Seminis.) Copula coniugali pollui Eccleſiam, aiunt Nauar.num.257.Azor.l.c. Sot.d.32. art.3. & alij. negant Scot.d.13.q.2 art.3. ad 2. Rich.4.d.32. art.3.q.1. Gloſ. in cap. Eccleſijs, de conſecr.d.1.Suar.l.c. per illicitam cōiugalem copulam pollui ſcribit: illicita autem eſt, ſi fiat, ſine neceſſitate, aut iuſta cauſa: licita, ſi in remedium libidinis exerceatur, & alibi tunc exerceri non poſſit.

Secreta.) Nunquam indiget reconciliatione Eccleſia occultè polluta, niſi quando hoc innoteſcit. Azor.l.c. ex Abb. & Nauar.Sot.l.c.

Quinta cauſa.) Azor.l.c.ver.5.

Mortale.) Sayr. l.c.nu.29. ex D.Tho.3.p. q.83.art.3.ad 2.Nauar.c.25.nu.83.Viual.n.86.

Nulla tamen irregularitas.) Contra Hoſt. in cap.vlt. de conſecr. Eccleſ. Vide Azor.q.16. Suar.Sayr.Nauar.l.c.

Suſpenſum.) Negant, ſuſpenſum eſſe, Sà nu.21.Sayr.l.c. Quidam dicunt, huic Sacerdoti interdictum eſſe Eccleſiæ ingreſſum. (Vide Azor.l.c.Viual.l.c.nu.87.) Quod non concedit Sayr. l.c.

Reconcilianda.) Vide Silu.l.c.num.31.Sot. Suar.Azor.q.15.

Per ſepulturam cadaueris.) hominis perſonaliter, & nominatim interdicti probabile eſt, Eccleſiam pollui, non pollui, probabilius. Suar. tom.1. de Relig.l.c.nu.13.

In violato templo,concedente Epiſcopo; celebrare licet, ſi cogat neceſſitas. Sotus loc. cit. ex D.Tho.

* Si templum non conſecratum, ſed tantum benedictū polluatur, à Sacerdote ſimplici poteſt

recon-

reconciliari. Silu.verb. Conſecratio 2.quæſt.8. Suarez to.3. in 3.p.diſp.81.ſect.1. in fine. Vide etiam Rituale Romanum Pauli V.

De homicidio ex bello. Azorius p.3.lib.2. cap.7. per abortum idem cap.4. Comit. lib.4. q.13.tom.1. Reſp.Mor.Petr.Nauar.lib.3.cap.3. nu.140. de reſtit.Cord.q.38.lib.1. Vide etiam Couar.2.p. de hom.§.5. Leſſ.lib.2.c.9.dub.10.

Fœminam vterum gerentem, in partuque periclitantem, remedio ſibi ſalutari, fœtui autem periculoſo, vti licitè poſſe, alij aiunt, alij negant: aiunt, ſi ſuam ſalutem, non autem mortem fœtus mater intendat, & remedium non ſit ordinatum ad abortum, ſeu mortem fœtus. ſic Cord. quæſt.3. l.c.

Azor.l.c. cap.3. col.6. dicit, licere matri remedium adhibere, ſi ad eius ſalutem ſit ordinatum; quamuis per accidens, fœtus mors ſequi poſſit: non licere, ſi in fœtus interitum directum ſit: (loquitur autem de fœtu animato.) at Pet. Nauar.l.c. (contra Cordub.) nu.143. mortiferè matrem peccare ait, ſi proles ſperetur victura; prætermiſſo à matre remedio; interitura putetur, ſi illa medico remedio vtatur. Leſſ.lib.2. cap.9. dub.10. à Petr. Nauar. non diſcrepat.

De hac re Vaſq.c.2.de reſt.§.1.dub.7.n.27.

Si fœtus non ſit animatus, poteſt mater medicinam, neceſſariam ad vitandum mortis periculum, ſumere; quamuis impediatur animatio fœtus, per accidens. Azor.cap.13. in fine, Petr. Nauar. nu.140.l.c. cum Silu.ver. medicus.q.4. Nauar. cap.25. num.62. D.Ant.3.p. tit.7.c.§.2. Couar.relect. de homic.2.p.§.5.nu.1. Leſſ.l.c. nu.62. ſi alia ratione, ait hic, conualeſcere nequeat. Azor. cap.4. ex quorumdam ſententia, affirmat, poſſe medicum præbere medicinã fœminæ prægnanti, & mortis periculum experienti, ante fœtus animationem, vt abortum faciat, (non autem poſt) ſi id ad eam à mortis periculo præſeruandam neceſſarium ſit. Idem docet, probabiliſſimè, Sanchez lib.9. de matrimonio diſp.20. num.9. confutans Petr.Nauar. qui l.c. ſcripſit, ex opinione omnium (hoc falſum) lethale culpam eſſe, directè abortum procurare; ante animationem; tunc enim non admittitur homicidium, cum fœtus anima rationali careat, & ſit maternarum viſcerum pars.

Vaſq.quoque l.c.cap.3.§.2.dub.6. in fine, contra S.Anton.Silu.Nauar.Couar. cenſet, non licere, ad prægnantis vitam tuendam, fœtus nõdum animati abortum directè intendere.

Ad tegendum tamen matris crimen, non liceret abortũ procurare, vt licet, ad eam à mortis periculo eruendam, vt idem Sanchez tradit, l.c. (Vide etiam Azor.l.c.) Debet autem, vt teſte Sanchez, periculum mortis præſentaneum eſſe, & fœtum eſſe aggreſſorem; negatq. licere abortum procurare, ſi periculum diſtans ſit, vt, ſi timeat mulier (experta alias) periculum vitæ, ex partu, qui non eſt præſens.

De re ſuperius propoſita hæc habet Sanchez.

Si mulier probabiliter exiſtimetur moritura, nec aliud, ad eam ſanandam, medium extet, præter abortum, ſi fœtus animatus ſit, vel dubitatur, an ſit animatus, nulla re abortum procurare licebit.

Si prægnantis mulieris ſalus periclitetur, poſſe illam, poſt animationem, remedijs vti, cum periculo abortus, negant nonnulli, at diſtinguit Sanch.nu.14. Vel enim remedia in fœtus interitum directè tendunt, vel ad morbum pellendum: ſecundi generis remedijs (ſi neceſſaria ſint ad illius ſanitatem) vti poteſt; primi generis, ſine lethali ſcelere, non poteſt. rationes habes apud Sanch. & auctorum teſtimonia.

Quæ autem medicamenta prægnans mulier ſumere poteſt, ea medicus, & obſtetrix poteſt applicare; contrarium docuit Corduba; ſed quo fundamento, non video. Vide San h.l.c.

At poteſt mater, ſi velit, iuri ſuo cedens, medicamenta omittere; vt prolis vitam tueatur. ita Cordub.lib.3.n.38. Sanch.nu.16.num.6.l.c. ſi magna ſpes eſſet fore, (ex peritorum medicorum ſententia;) vt puer viuus naſceretur, prætermiſſis à matre remedijs, peccare illam mortiferè, ſi ſumeret: eriperet enim baptiſmi ſpem, dum, remedijs ſibi adhibitis, mortis ei cauſam afferret.

Quid ſi remedia æquè ad matris ſanitatem, & ad fœtus interitum ordinata ſint? ijs vti mulierem licitè poſſe, ait Sanchez probabiliſſimè; negant Corduba, Lopez, Manuel.

Quando dubium omninò eſt, num medicamentum opem, aut interitum allaturum ſit; & mater, proleſque interitura putetur, nullumque aliud remedium adſit; id licitè adhiberi poſſe, affirmat Sanchez nu.19.l.c. negant alij quidam. De abortu diligenter Comit. lib.4.q.13.l.c.

Procurantes eiectionem fœtus animati, effectu ſequuto, Sixtus V. conſtituit. Effrænatam, anno 1588. 16 Nouemb. pœnis omnibus ciuilis, & canonici iuris, aduerſus veros voluntarij homicidij reos inflictis ſubiectos eſſe, vult, (etiam mulieres) clericos clericali priuilegio, officijs, dignitatibus, beneficijs eccleſiaſticis, ipſo facto, priuat, & in futurum inhabiles ad

alia decernit, ſeculares inhabiles ad ordines, & ad alia declarat. Excommunicat, præterea, omnes auxilium, conſilium, fauorem, potionem dantes, reſeruata ſibi abſolutione, & diſpenſandi facultate, etiam in foro conſcientiæ, extra articulum mortis. Greg. XIV. moderatus eſt hanc legem. Quando fœtus eſt inanimis, totam abſtulit, & ad ius commune reuocauit: quando verò eſt animatus, quilibet Confeſſarius ab Ordinario, ſpecialiter ad hos caſus deputatus, poteſt abſoluere à peccato, & ab excommunicatione, in foro conſcientiæ (ex eadem Greg. XIV. moderatione) alias pœnas non ſubſtulit.

Vtramque conſtitutionem offendes in ſumma Bullarij edita à Stephano Quaranta, verbo Abortus. Vtramque interpretatus eſt Comit. vt innuit, loc. cit.

Fœtus, ſi ſit maſculus, quadraginta, ſi fœmina, octoginta dierum ſpatio, intelligente anima donari, communis opinio eſt. Azor. cap. 4. l. c. citius, aut tardius, ob calidiorem, vel frigidiorem matris naturam, hoc accidere ſcribit. Leſſius, lib. 2. cap. 9. dub. 10. non videt tantam inter marem, & fœminam differentiæ rationem, & vtrumque fœtum animari putat, cum perfecte formatus eſt. Hippoc. lib. de Nat. fœtus cap. 10. maris formationem triginta diebus, fœminæ quadraginta, vt longiſſimè, abſolui, ſcribit.

De hac re Leuinus Lemnius. cap. 11. Comit. lib. 4. q. 13. to. 1. Reſp. mor. in ſententiarum varietate, Gloſ. & Theologorum, marium corpora 40. fœminarum 80. die perfici, & anima donari, opinantium, ſententiã amplectendã, ſuadet.

De intellectu præcepti, Non occidendi. Cap. IX.

E L E N C H V S.

1 *Quæ prohibeantur hoc præcepto, & quid ſit conuitium, quid contumelia.*

2 *Caſus in quibus contumelia non eſt peccatum mortale.*

3 *Cenſores in peccato qui.*

1 HOc eſt vltimum caput ex ſex, quæ tractanda de homicidio propoſuimus. In hoc igitur præcepto, *non occides*, Exod. 20. prout à Domino Matth. 5. exponitur, quinque prohibentur.

Primum eſt, ipſum nocumentum corporale, vt occidere, mutilare, percutere, verberare, torquere, incarcerare, aliaque ſimilia nocumenta, & ad iniuriam pertinentia, vt ſpuere, arundine percutere, & cetera.

Secundò, prohibentur omnes præparationes, & diſpoſitiones ad ſimiles actus, vt gladiũ quærere percutiẽdi cauſa, inimicum obſeruare, coniurare (id eſt multos ſub iuramento, vel fide aliqua colligare iñ occiſionem, vel nocumentum alicuius) & alia his ſimilia.

Tertiò, prohibentur contumeliæ, & conuicia, quæ fiunt verbo, aut ſigno aliquo. In cuius gratiam aduerte, conuicium eſſe inhonorationem alicuius per verba, aut ſigna denotantia malum pœnæ, aut malum culpæ: vt cum dicitur alicui, latro, fur, mendax, &c. hæc enim ad malum culpæ pertinent. Similiter cum dicitur, ſtulte, inſenſate, cæce, fili illegitime, &c. hæc ad malum pœnæ ſpectant. Iſta igitur cum contemptu, ſiue nutu, vel littera, vel ſigno alteri obijcere, conuicium eſt. Contumelia autem propriè eſt de malo culpæ, vt cum dicitur, latro, mendax, &c. Hoc igitur peccatum de genere ſuo eſt mortale: & ſi eſt notabilis iniuria, eſt vere mortale, ſiue dicatur cum animo inhonorandi, ſiue ſine illo, ſed tantum cum ira, dummodo ſit deliberatio, & verbum ſit notabiliter iniurioſum.

2 Sunt tamen caſus aliqui, in quibus non eſt mortale.

Primus eſt, cum deeſt plena deliberatio: vt cum quis repentina ira correptus, profert verbum contumelioſum: tamen ſi non erat omnino deliberatio, non eſſet mortale, niſi poſt factum confirmaret.

Secunda eſt, cum licet adſit deliberatio, tamen iniuria leuis eſt.

Tertius, cum adeſt deliberatio, & iniuria magna eſt, ſed ſit ioco.

Quartus, cum licet non fiat ioco, tamen ſit inter perſonas parui momenti, vt inter mulierculas, quæ ſepe rixari ſolent, & multa conuicia inuicem iaculari; aut inter ſeruos, & famulos.

Quintus, cum ſit gratia correctionis: Magiſter enim ſic facit cum diſcipulo, & dominus cum ſeruo, & pater cum filio, ſuperior cum inferiore. Sic Dominus vocauit ſtultos Diſcipulos, & Paulus Galatas inſenſatos. Sed tunc debet eſſe gratia correctionis, aliàs peccatum eſſet, & modus ſeruandus. Nam non licet ſuperiori iaculari conuicia in inferiorem, ac ſi eſſet ſeruus: immò ſi eſſet perſona honorata, quamuis eſſet à conſilijs alicuius Potentis, ſi aliquod magnum conuicium ab eodem Potente ei inferretur, mortale eſſet peccãtum, ſi animus adeſſet inhonorandi.

3 Quar-

3 Quartò prohibentur in iſto præcepto motus animi interioris deliberati, vt mortem velle alicui, vel malum temporale. Qui enim mortem ſibi, vel alteri extra caſus licitòs appetit, animo deliberato, mortaliter peccat.

Quintò, prohibentur omnes conſortes in tali peccato, qui ſunt nouem, concluſi in his verſibus, quo habet D.Tho.2.2.q.62.art.7.

Iuſsio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Iuſsio, qui præcipit; *conſilium*, qui conſulit; *conſenſus*, qui factum ratificat; vel vt fiat, probat; *palpo*, qui factum laudat; vel vt fiat, laudat; *recurſus*, qui defendit homicidium, vel defenſionem promittit; *Participans*, qui iuuat ad factum; *mutus*, qui non præmonet occidendum, vel percutiendum, cum poteſt, & debet; *non obſtans*, qui non prohibet, cum poſſit, & debeat; *non manifeſtans*, qui veritatem innocentis non oſtendit, ne damnetur, cum poſſit & debeat. Omnes hi peccant contra iſtud præceptum.

ADDITIONES.

Vide Conc.Colon.Nauar.cap.15.nu.1.

Conuicium.) Vide Caiet.eod.verb. & verb. Contumelia, Silu.eod.D.Tho.quæſt.72.2.2.Sot. lib.5.quæſt 9.art.1.2.Valen.diſp.5.q.16.Nauar. cap.18. nu.10.

Diſtinctione conuicij à contumelia, qua vtitur Tolet. vſi ſunt Caiet. Nauar. Sot.Valen.l.c. ex D.Tho.art.1. ad 3. conuicium tamen, contumelia, & improperium nõ differunt ſpecie, idem enim reſpiciunt; defectum, ſcilicet, in detrimentum honoris eius, qui offenditur. Valen. ex Sot. Caiet.D.Tho.l.c.art.1.ad 3.de cõtumelia.Azor. par.3.lib.13.cap.5.Sayr.lib.11.cap.8.Regin.lib. 24.cap.5.Arrag.2.2.q.72.

Primus.) D.Tho.Caiet.art.2.l.c.

Quintus.) D.Tho.l.c.Valen.p.2.

Quartò.) Azor. à cap.20. vſque ad finem libri agit de odio, ira, inuidia, maledictione, crudelitate in proximum, & de interna delectatione in malis eius.

Iuſsio.). De mandato, ratum habente, conſulente, non impediente homicidium, Azor. à cap.8.q.10.12.l.c.

De ſexto præcepto. De ſimplici Fornicatione. Cap. X.

ELENCHVS.

1 *Fornicari quid ſignificet, & quid ſit Fornicatio.*
2 *Fornicationis ſeptem ſpecies.*
3 *Fornicatio quibus caſibus caſibus non ſit peccatum mortale.*

1 SExtum præceptum habetur Exod.20. *Non machaberis*. Circa quod quatuor ſunt conſideranda. Primum eſt, quid fornicatio ſit. Secundò, quot eius ſpecies. Tertiò, quale peccatum. Quartò, quæ in hoc præcepto prohibeantur.

Circa primum, ſi vis vocabuli conſideretur, fornicari, eſt rem cum meretricibus habere: deſcendit enim à nomine fornix, quod ſignificat loca quædam concamerata ad modum arcus, in quibus meretrices ſe proſtituere ſolebãt. Quamuis autem iſta ſit vis vocabuli, tamen verbum latius patet apud Theologos, & Iuriſtas, & ſignificat actum illicitum venereum, quocumque modo fiat ſicut etiam extenditur verbum, mœchari: nam propriè tantum ſignificat adulterari. Eſt igitur fornicatio, ſic vniuerſaliter ſumpta, humanus concubitus illicitus. Dico *humanus*, quia concubitus aliorum inter ſe animalium non dicitur fornicatio: immo nec quicumque humanus, niſi qui cum peccato fit; ob id dicitur *illicitus*.

2 Huius ſeptem poſſunt deſcribi ſpecies, ſimplex fornicatio, ſtuprum, adulterium, inceſtus, raptus, ſacrilegium, peccatum contra naturam. quarum ſingulæ ſuo ſunt ordine explicandæ. Eſt igitur ſimplex fornicatio, concubitus ſoluti cum ſoluta. Voco ſolutum, ſimplicem hominem, qui non habet ſtatum coniugati, nec clerici, nec Religionis, nec votum, ſed eſt ſimplex homo. Voco ſolutam ſimilem fœminam, quæ iam amiſit virginitatem. Horum concubitus fornicatio ſimplex dicitur. Eſſe autem peccatum mortale, adeò certa res eſt, vt oppoſitum pertinaciter aſſerere ſit hæreticum, vt definitum eſt in Clem. ad noſtrum. de hæret. & habetur ad Epheſ.5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Chriſti*. Neque excuſatur vllus ignorantia, ſicut nec in homicidio. Ratio autem, quare peccatum ſit, ea eſt, quia eſt contra finem, propter quem Deus humanum concubitum conceſſit: qui quidem non ſolum eſt multiplicatio filiorum, ſed eorundem ſuſtentatio, & educatio: quæ fieri non poſſunt, niſi certum patrem & determinatum habeant. quod per matrimonium fit. In fornicatione enim non eſt pater determinatus. Eſt autem hoc adeò naturæ conſonum, vt inter bruta, cum filij opera maſculorum indigent, numquam fœmina cum pluribus, ſed cum

vno tantum coeat. Eſt igitur fornicatio contra finem à Deo præſtitutum,& ob id mortale. Dicit autem S.Tho.4.ſent.diſt.35.art.4. in fornicatione grauius peccare marē, quàm fœminam: nam mas maiori vſu rationis viget: quamuis in adulterio magis peccet fœmina, quia plura damna facit. Nam fœmina adultera ſupponit filios adulterij, qui damnum inferunt legitimis, vt poſt dicemus: quod non eſt in viro, in quo apertè cognoſcuntur filij adulterij. Hoc autē regulariter eſt intelligendum: nam aliquando poteſt fœmina plus vigere, ſecūdum rationis vſum, grauiuſq. peccare.

3 Quamuis autem ſit mortale peccatum fornicatio, in duobus tamen caſibus poteſt non eſſe peccatum.

Primus eſt, cum deficit vſus rationis, vt ſi amens, qui non habet iudicium rationis, coiret; tunc non peccaret, ſicut nec occidēdo, nec committendo alia. Similiter, ſi ebrius non compos rationis id faceret, non peccaret, & ſic a peccato excuſatur Loth, Geneſ. 19. *qui ebrius cum filiabus duabus concubuit, ipſis eum decipientibus*. Si tamen ebrioſus periculum tale probabiliter cognoſceret, & non ſibi ante ebrietatem prouideret, à peccato non excuſaretur.

4 Alter caſus eſt ex parte patientis, cum cogitur quis: vt, ſi fœmina comprehenſa cogeretur ad talem actum, dummodo illa interius nō conſentiret actui, quamuis pateretur ab altero, & ſentiret etiam delectationem, non peccaret. Sed hoc non habet locum ex parte agentis. Nam agens abſque conſenſu non agit. In conſenſu autem eſt mortale: nec excuſatur propter mortis periculum, vel metum: nam quamuis paſſurus eſſet mille mortes, & liberaturus eſſet mille vitas aliorum, numquam licet ex conſenſu fornicari. Ad hoc peccatum reducitur concubinatus ſoluti cum ſoluta: non enim eſt aliud concubinatus, quàm fornicatio continuata cum ſoluta determinata: ita vt ſit velut cohabitatio quædam, ac ſi matrimonio coniuncta eſſet. Eſt autem hoc graue peccatum, & periculoſum, quia homo non ſolum peccat, ſed manet in ſtatu peccati, & in continuo propoſito (ſaltem virtuali) peccandi. Vnde tales nullo modo ſunt abſoluendi, quin prius eijciant concubinas, quamuis in mortis articulo ſint, niſi vrgeat mors, vt tempus deſit: tunc ſufficeret propoſitum. Extra talem articulum primo ſunt eijciendæ. quod ſi domi non habent, aliqua eſt experientia ſumenda de illius continētia ante abſolutionem, præſertim ſi ſæpè propoſuit ſe contenturum, & non continuit, nec tam perfecta contritio in eo apparet. Contra concubinarios Concil. Trid. 24. ſeſſ. cap. 8. determinat, vt ab Epiſcopo concubinarij ter admoneātur, & niſi reſipuerint, excommunicentur: & ſi in excommunicatione per annum perſeuerauerint, caſtigentur, & puniantur ab Epiſcopo; concubinæ autem ter admoneantur, & niſi reſipuerint, eijciantur à ciuitate, & ſi videtur Epiſcopo, extra diœceſim, inuocato ad hoc brachio ſæculari, ſi opus fuerit.

ADDITIONES.

De hoc præcepto Catech. Rom. Conc. Colon. Nauar. cap. 16. Caniſ. Vig. cap. 7. §. 5. à verſ. 2. Lopez. p. 1. c. 72. Azor. p. 3. lib. 3. Sayr. in Clau. Reg. lib. 8. Reg. lib. 22. Leſſius lib. 4. cap. 3. à dub. 5. Sà, & alij Summiſtæ, verb. luxuria, Fernandez p. 4. cap. 2. §. 4.

Septem poſſunt, &c.) D. Thom. 2. 2. q. 154. ar. 1. ſex enumerat ſpecies luxuriæ, ſacrilegiumque ad adulterium reuocat. Vide Caiet. ibid. Nauar. l. c. nu. 3. Silu. ver. Luxuria nu. 1. Val. d. 9. q. 3. p. 3. ſex à D. Tho. deſcriptis ſpeciebus duas alias addit, impudicitiam, & ſacrilegium. Vide Leſſ. dub. 6. Azor. cap. 3.

Naturali iure vetita eſt fornicatio. D. Tho. Caiet. Nauar. Val. l. c. contra Martinum de Magiſtris; ſacra enim Scriptura eam deteſtatur, tanquam rem per ſe plenè malam. *Fugite fornicationem*, 1. Corin. 6. *manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, &c. quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*. Vide Leſſium dub. 7. Turrecrem. in cap. meretrices 32. q. 4. Auguſt. Triumphum de poteſt. Papæ q. 53. art. 4. Azor. cap. 4.

Loth.) Vide Sot, lib. 5. q. 1. art. 9. D. Auguſt. lib. 22. à cap. 42. contra Fauſtum Manich. Loth ab inceſtu, non ab ebrietate, D. Io. Chryſ. hom. 44. in Geneſ. etiam ab ebrietate excuſat; idem videtur ſentire D. Tho. 2. 2. q. 150. art. 4. Perer. q. 7. in cap. 19. Geneſ. placet hæc ſententia & Comit. lib. 5. q. 5. tom. 1. reſp. mor. nu. 9. Origeni, & Caiet. ſuperior D. Bonau. in 2. ſent. art. 2. q. 3. q. 22. Loth, ait, in culpa eſſe apud Sanctos, licet eum quodammodo excuſent. Illius filiæ duplicem patrarunt culpam, patrem vſu rationis priuarunt, inceſto concubitu, eodem abuſæ ſunt. (Vide Pererium l. c. ex D. Auguſt. l. c.) Sed D. Chryſ. l. c. Irenæus lib. 4. cap. 51. Theodor. q. 69. in Geneſ. ab omni prorſus culpa concubitum illarū vindicant; putantes enim, ſodomiticis flammis omnes homines conſumptos, ſeque ſolas cum patre relictas; vt humanam ſobolem propagarent, ad eum, ſimplici animo, acceſſerunt.

De pec-

De peccatis ebriorum, & furioſorum, Comit. l.c. Vide etiam Vaſq. cap. 2. §. 2. dub. 4 l.c.

Alter caſus.) Si me inuitam violari iuſſeris, palma mihi duplicabitur ad coronã, aiebat Virgo illa clariſſima Lucia. Pudicitia bonum animi ſingulare, violato ſolo corpore, non amittitur. D. Aug. lib. 1. cap. 18. de Ciuit. Dei, ex quo Gratianus deſumpſit cap. Ita ne 32. q. 5. Vide D. Tho. 2. 2. q. 64. art. 5. ad 3. Arrag. ibid. art. 7. Aug. Triumph. q. 69. art. 4. l.c. Nauar cap. 16 n. 1. Sot. lib. 5. q. 2. art. 3. Petr. Nauar. lib. 2. cap. 3. de reſtit. nu. 104. Leſſium lib. 4. cap. 2. dub. 16. vbi docet, quibus modis amittatur virginitas.

Puellam vi oppreſſam non teneri ad clamandum, ait Sot. lib. 5. q. 1. art. 1. exiſtimat enim; ſufficere, non conſentire. Nauar. l.c. Caiet. autem 2. 2. q. 154. art. 4. in fine, teneri, docet probabiliſſimè, ſi clamor profuturus ſit: aliàs videretur conſentire in alienum ſcelus. Deuter. 22. Puella, quæ, in vrbe oppreſſa, non clamabat, lapidibus obruenda erat.

Concubinatus.) De concubinarijs Nauar. cap. 3. nu. 19. cap. 16. num. 20. Lopez p. 1. cap. 78. Azor. cap. 5. Sayr. cap. 2. l.c. Petr. Gregor. Thol. lib. 10. cap. 1. Syntag. Iur. v. de concubinis.

De pœnis concubinariorum, & fornicariorum Azor. cap. 6.

Ex vino luxuria: ſine Cerere, & Baccho friget Venus. Vide D. Hier. ad Euſtochium de Cuſtodia virginitatis.

Sæpè illic poſitis, teneris adducta lacertis
Purpureus Bacchi cornua preſsit amor.
Vinaq. cum bibulas ſparſere cupidinis alas.
Permanet, & capto ſtat grauis ille loco.
Illic ſæpè animos iuuenum rapuere puellæ,
Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Non conuenire, tolerare meretrices, non malis argumentis, conatur probare Ioannes Mariana cap. 16. de ſpectaculis. An liceat, domos meretricibus locare, diſputat cap. 18. l.c. nullum vectigal publicum exigendum eſſe oſtendit cap. 17. loc. cit.

De Adulterio, & Stupro. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Stuprum quid, & an obliget ad reſtitutionem.*
2 *Adulterium quot modis fiat, vbi quædam circa adulterium notantur.*
4 *Adulter ad quid teneatur, & an filius teneatur credere matri dicenti ſe eum ex adultero peperiſſe.*
5 *Filios ex adulterio exponere an liceat.*
6 *Adulterorum pœnæ.*

1 STuprum, eſt virginis fœminæ defloratio: cum enim vir primo defloratur, non dicitur ſtuprum, ſed tantum cum fœmina. Eſt autem grauius peccatũ ſimplici fornicatione, quia habet totam malitiam fornicationis, & aliquid amplius, puta, ablationem ſignaculi virginalis; & conſtituit fœminam in periculo grandi deinceps peccandi. Obligat autem ſtuprum aliquando ad reſtitutionem: cum enim quis virginem coegit violentia, vel importunis precibus, tenetur illam ducere, aut dotare (cap ſi ſeduxerit, extra de adult. & cap. peruenit) vt poſſit alteri nubere ita honoratè, ac ſi eſſet virgo. Si autem falſis perſuaſionibus ipſam decepit, ad idem tenetur. Si rurſus promiſit illam ducere, aut cum iuramento, aut ſine illo, quamuis interius non intenderit illam ducere, tenetur tamen ſub mortali ducere, ſi pater illius voluerit, aut ipſa: ſi verò noluerit, tenetur dotare. Quod ſi eſſet inæqualis ſortis (puta, quia eſſet inferioris multo conditionis) ſufficeret dotare. Ant. 2. par. tit. 2. cap. 1. §. 1. Idemque fiet, cum qui promiſit, erat aliàs coniugatus, aut habebat ordinem ſacrum. Immo vult Nauar. cap. 16. num. 18. quod, quamuis verè promiſerit, & poſſit ducere, ſi tamen timeretur aliquod graue ſcandalum, ſufficiat dotare. Quando vero virgo non decepta, nec coacta eſt, ſed ſponte conſenſit, & acceptauit; tunc non eſt obligatio ad reſtitutionem ex iuſtitia: eſſet tamen ex charitate, cum perſona nimis eſt potens, & fœmina pauper, vt timeat periculum perditionis illius. Hæc dicta ſint de ſtupro.

2 Adulterium autem tripliciter fit. Eſt enim illicitus cum coniugato concubitus. Primus eſt, coniugati cum ſoluta. Secundus, coniugatæ cum ſoluto. Tertius, coniugatæ cum coniugato, & è conuerſo. Eſt autem peccatum mortale grauius ſtupro, quia noua malitia inuenitur in eo, maius damnum filiorum legitimorum, & fidelitatis matrimonialis peruerſio. Aliquando autem cum ſtupro coniungitur, vt cum coniugatus rem habet cum virgine.

Circa adulterium aliquot ſunt aduertenda.

Primum eſt, eſſe grauem quandam difficultatem apud Theologos, 4. ſent. d. 15. & Canoniſtas cap. officij, de pœn. & remiſ. an adultera habens

filium

filium adulterij, & legitimos, teneatur reuelare factum, ne hæreditas obueniat illi, & damnum legitimi patiantur. In qua difficultate aliqua ſunt, in quibus omnes conueniunt.

Primum eſt, ſi adultera habet aliqua bona propria libera, quæ poſſit quibus velit applicare, & his poteſt ſatisfacere tale damnum, non tenetur reuelare, ſed debet ſatisfacere alijs legitimis, applicando illis tanta bona, in quantis damnificantur per filium ſpurium.

Secundò, ſi nulla habet talia bona, aut habet, ſed ſufficientia; ſi non ſperat probabiliter ſe quidquam profuturam, quia nõ crederetur à filio ſpurio, nec à marito, præſertim (quia iſti, vt dicemus poſt, non tenentur ei credere) tunc etiam non tenetur reuelare, ſed relinquere, & in talibus caſibus eſt abſoluenda.

3 Tertiò, ſi ſperat ſe profuturam, quia creditur, vel quia talia dabit indicia, vt illi credere teneantur; ſi nullum eſt vitæ, aut publicæ infamiæ periculum, tenetur id manifeſtare, ne legitimi filij, aut hæredes, ſi filij non ſint, damnificẽtur: & in his tribus omnes cõcordant. At difficultas eſt, cũ ſperat ſe profuturã, ſed timetur infamia publica, cõmunis eſt ſentẽtia, nõ teneri reuelare. Ita habet Scot. d. 15. q. 2. & Ant. 2. p. t. 1. c. 8. §. 1. & Medin. q. 3. de reſt. c. 4. Caiet. ver. adulterium, & multi alij. At Sot. lib. 4. q. 7. art. 2. id limitat cum Adr. q. 1. de reſt. & Maior. 4. d. 15. q. 17. licet Adr. & Maior ſimpliciter dicant, cum periculo infamiæ debere reuelare: cum enim reditus ſunt multum pingues, vt ſuperent famam, aut æquent, adultera tenetur reuelare, etiam cũ infamia: aliquando enim poteſt eſſe adultera infimæ conditionis, aut mediocris, & reditus pinguiſsimi. quod ſi tenues eſſent, & fama eſſet maior, non tenetur. Dubium maius eſt de periculo vitæ. Innocen. Oſtien. Panor. cap. allegato officij. cum Theologis aſſerunt, non teneri cum periculo vitæ. Gabr. d. 15. q. 2. art. 2. Sil. ver. adulterium. §. 2. Angel. ver. adulterium. §. 4. & prædictis, dicentibus, non teneri cum infamia. Et ego ita credo, quia illud caput abſolutè loquitur de timore, cum quo non tenetur: & ita tenet Nau. c. 17. nu. 89. & ita videtur in illo c. definiri ab Innocen. Papa. At Soto cum Adriano l. c. limitat, cum reditus ſunt ſupra modum pingues, vt Regnum, Imperium, Ducatus magnus: tũc enim debet ſubire tale periculum, maximè ſi bonum reipub. maius illinc proueniat. In caſibus verò ordinarijs, cum periculo famæ, vel vitæ non tenetur adultera reuelare.

4 Aduertendum eſt ſecundò adulterum teneri ad eandem reſtitutionem, ad quam tenetur adultera, meliori modo quo poteſt faciendã; non tamen tenetur reuelare. Hoc autem intelligo, cum ſuũ eſſe ſcit probabiliter: hoc enim cõmunis ſententia docet: quamuis Soto dubitet de hac reſtitutione, ſed abſque ratione. Cum vero nõ cognoſcit probabiliter (quia mulier leuis eſt; & cum alio rem habet. Vide Silueſt. ver. adulterium.) eſſe ſuum, non tenetur reſtituere.

Aduertendum tertiò filium adulterij, ſecundum ſententiam communem, non teneri credere matri dicenti eum eſſe ex adulterio. Panorm. cap. per tuas. de proba. vult non teneri credere, & ſi vterque parens dicat, niſi teſtimonia, aut indicia ſufficientia adducant. Si tamen fidem adhibeat, tenetur relinquere hæreditatem, quamuis non teneatur ea reddere, qua bona fide conſumpſit. Similiter nec maritus tenetur credere adulteræ Hæc, quæ diximus de adultera, adultero, & filio ſpurio, dicenda ſunt de filio ſuppoſititio, quem fœmina ſuppoſuit, & finxit eſſe ſuum, ne hæreditas ad alios tranſiret: & de hoc loquitur illud cap. officij. allegatum. quæ diximus enim de illo adulterij, dicenda ſunt de iſto: verus enim pater, & fœmina ſupponens tenetur reſtituere, vel reuelare tenetur fœmina ſe, vt diximus de adultera.

5 Aduertendum quartò, licitum eſſe ad occultandam infamiam, vel vitæ periculum, in adulterio filios exponere in hoſpitali, dummodo tamen pater, & mater reſtituant omnes expenſas hoſpitali, ſi habeant vnde poſsint reddere. Si vero pauperes ſunt, non tenentur, quia talia loca pro pauperibus inſtituta ſunt. debent tamen curam animæ pueri multam habere. Nunquam tamen licet propter vitandam mortẽ propriam, & aliorum etiam, occidere puerum; ſed eſt graue mortale. Similiter abortum facere.

6 Aduertendum tamen eſt, quod inter alias pœnas adulterorũ, hæc vna eſt, vt adulter perdat ius petendi debitum: vt, ſi maritus adulterauit cum aliqua, poteſt quidẽ vxori reddere, ſed non habet ius petendi, adeò vt poſsit vxor abſq; peccato negare debitũ, quod ante adulteriũ nõ poterat ſine mortali. Similiter vir poteſt negare vxori adulteræ; & hæc licet poſsit petere: tamen non ex iure, ſeu iuſtitia obligante virum ad reddendum. de hoc tamen dicendum eſt inferius, in materia de matrimonio.

ADDITIONES.

De ſtupro Diu. Tho. 2. 2. q. 154. art. 6. Caiet. ibid: & in ſumma verb. ſtuprũ. Syl. Luxuria, §. 5.

Vig. verſ.4. Valen. l.c. Azor. c.11. capit.4.Regin.c.3.ſect.3.Leſſius,dub. 9. * Vaſquez c.3. de reſtit.§.dub. 1.De ſtupro ſub promiſſione ſponſalium.Vaſquez l.c.De obligatione reſtituendi, ob ſtuprum,§.2.l.c.

Cum enim vir.) Sola virginitas fœminæ violata ſpecialem habet deformitatem.Caiet. in ſumma,Valen.Lopez l.c. cap. Martinus q. 2. de caſtit.omne peccatũ luxuriæ,quo amittitur virginitas,ſpeciale peccatum eſſe,ait, & virum etiã debere hanc circumſtantiam fateri: at alij multi dicunt,non eſſe ſtuprum,niſi quando violatur carnis integritas,& virgines puellas, ſe manibus polluentes non teneri dicere Confeſſarijs, ſe virgines eſſe(quod tamen quidam negant.)Vide Azor l.c.Leſſium lib.2.c.10.dub.1.lib.4.c.3.dub.9.Sanchez lib.7.de matrim. diſp.14. Petr. Nauar.lib.2.de reſt.c.3.nu.433. * Vaſquez l.c. ſentit,cum Sot.in ſtupro, in quo puellæ vis non infertur, non eſſe ſpecialem deformitatem; ſed tantum ſimplicis fornicationis.

Obligat autem.)De hac re Nauar. nu.16. l.c. Bañes 2.2.q.62.art.2.dub.7.Salon. ibidem controu.5.Palud.4.d.15.q.2.Silueſt.Valen.l.c1.Sot. lib.4.q.7.art.1.col.m.8. Carbo. de reſtit. q.26. D.Thom.2.2.q.154. artic.6. ad 3. Lopez c.73. l.c.Leſſius,lib.2.cap.10.Rebel. de obligat. iuſt. p.1.q.8.9.Regin.l.c.Corduba, lib.1. quæſt.13. Azor.par.3.lib.5.cap.5.Petr. Nauar.l.c.Fernandez d.1.c.14.5.3.Vaſq.l.c.

Importunis precibus.)Nauar.nu.19.ex Victo. Salon.concluſ.3.Lopez,Valen.l.c. Corduba l.c. diſt.4.Sed Carbo ad nullam obligat reſtitutionem corruptorem virginis ſolis precibus vſum, cum hæ liberum conſenſum non auferant. idem Petr.Nauar.nu.444. l. c. niſi cum precibus importunis minæ coniunctæ fuerint, vel reuerentialis metus; quæ ſententia probabilis eſt.Vide Leſſium lib.2.l.c.dub.nu.14.

Si virgo ſpontè conſentiat viro in ſui ſigilli virginalis violationem,probabile eſt,virginitatis circumſtantiam, lethalem malitiam non addere.Leſſius dub.9.& lib.2.c.10.dub.1. Suarez tit.4,diſp.22.ſect.4.Petr. Nauar. nu.433. Sanchez l. c. Vide notas noſtras ad c.5. Manualis Nauarri.Sot.diſt.18.q.2.art.4.Stuprum ſpeciale peccatum non putat,niſi cum virgo violatur cõtra illius,& parentum voluntatem. Azor. c.11. communem vocat eam ſententiam, quæ docet, ſpeciale peccatum eſſe, cum violatur virgo etiã conſentiens.De pueris venereos actus exercentibus,quando virginitatem amittant, Comitol. q.17.Ea pollutione, quæ ex impudicitia naſcitur, virginitas deletur.D.Thom.l.c.2.2.q.152. art.1.ad 4.de hac re Comitol. q.18.l.c. Leſſius lib.4.c.2.dub.16.

Inequalis ſortis) Carbo, Nauar. nu.18. Silueſt.l.c.

Quando virgo non decepta.) Carbo concl.1. Nauar.Val.Salon.l.c Leſſius lib.2.c 10. dub.1. 2.ex comm.ſed Caiet.l.c docet, teneri ad reſtitutionem ſtupratorem puellæ ſpontè conſentientis,etiamſi parentes eius conſenſerint; quia nec puella ſuorum membrorum, nec parentes dominium habent: corruptor per vim, ad arbitrium boni viri, ſatisfacere tenetur parentibus, pro ablato honore,& damno illato.Vide Salon. concl.1. Val. Carbonem concl 9 ex D. Thom. Rebello,Azor.l.c. * Vaſquez. §.2. dub.4. Soto adhæret.

Qui per vim aut fraudem puellam vitiauit, tenetur ad reſarcienda damna omnia. Salon. concluſ.2 Carbo concluſ.3. Valen. loc. cit. vel violatam in vxorem ducere. Leſſius. dub 2. Ad quid teneatur ſtuprator virginis, & quæ illi pœnitentia iniungenda,Comitolus q.16.loc.cit.

Qui promiſsione coniugij, & ſpe virginem corrupit,tenetur eam ſibi matrimonio iungere, etiamſi ficto animo promiſit.Leſſius dub.3. l.c. cum communi ſententia: excipit tamen ſex caſus. * Vide Vaſq.§.1.dub.2 l.c.

Qui vouit ingreſſum religionis, ſi puellam ſub promiſsione coniugij decipiat,nõ poteſt ingredi,ſed eam ducere debet.Leſſius dub.4.

De conſecratione virginum.Azor.p.3. lib.3. cap.12.Sà ver.Conſecratio,in quem locum nonnulla notauimus. Vide etiam Leſſium lib.4.c.2. dub.16.nu.117. Rodericum tom.1. quæſt. Regul.q.64.art.3.Comit.lib.4.q.19.

Adulterium.)De adulterio D.Thom. Caiet. art.8.l.c.Summiſtæ. verb.Adulterium. Nauar.l.c.à nu.23.Val.c.Lopez.à c.89.l.c.Azor.c.7,Leſſius dub.10.Sayr.c.13.Regin.ſect.4.

Grauius ſtupro.)D.Thom. art.12. in corpore; quia maius ſcelus eſt abuti muliere, ad generationem alterius poteſtati ſubiecta, quam ad ſolam cuſtodiam. Si coniugata cum ſoluto concumbat,magis peccat, quam ſoluta cum vxorato;ſi vterque ſit coniugatus,adulterium, duplicem habet malitiam; in confeſsione vtraq; explicanda Leſſius l.c.

An adultera habens filium.)De hac re Bañes, Arragon.Salon.controu.8.2.2.q.62. art.6. Caiet ibid.Val to.3.d.5.q.6.p.7. Couar. in Regulis peccatum p.1.nu.6.Caſt.de lege pœnali. lib.2. c.11.Lopez.l.c.à c.8.Carbo q.89.de reſtitutione.

ne. Silu. Sà,& alij verb. Adulterium; Azor p.3. li.5.c.6. Leſsius li.2.c.10.dub.5. Sayr. in Claui Reg.lib.8.c.3. Rebell.lib.3.q.10.p.1. de oblig. iuſt. Petr. Nauar. de reſtit.

Supra modum pingues.) Vide Sayr. lib.8. c.3. cit.num.12.

Adulterum teneri. Vide Arrag. l. c. Lopez. c.90.91. Carbonem ibidem, Salon. in fine, art 6. Rebell.

Sed abſque ratione.) Carbo, Salon. l. cit. Non tenetur tamen adulter credere, filiũ eſſe ſuum, idem ibid. Salon. l. c. Cum eſt dubius, deponat conſcientiam; & ad nihil tenebitur; in dubio melior eſt conditio poſsidentis, Lopez c.9. in fine, Carbo l.c.

Aduertendum quarto.) Vide Carb. l.c. concl. 14. Naur. num 48.

Perdat ius.) Adulter occultus poteſt debitum petere, in foro enim interiori ius petendi non amiſit. Cou. in 4. d. p.2.c.7.§. 2. nu.4. ex Caiet. Lop.c.8.l.c. Turrecrem. in cap. In coniugio 32. q.1. Sot.4.d.36.q.vnica.art.3. Archid. in cap. In coniugio cit. Comit.lib.tom.1.quæ.ſt135. Reſp. mor. neque enim occultum crimen ſuum tenetur prodere vxori; eſt cont. Nau.c.22. nu.23. De oſculis, & tactibus turpibus, Regin. lib.22. c.1. ſect.2. de aſpectibus turpibus, ſect.3. de verbis turpibus ſect.4. De actibus nono Decalogi præcepto vetitis, c.2.l.c.

De Inceſtu, Raptu, & Sacrilegio. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Inceſtus quid, & quod impedimenti genus.*
2 *Raptus an diſtinguatur ab alijs luxuriæ ſpeciebus, & ad quid teneatur raptor.*
3 *Sacrilegium quid; vbi dubium proponitur.*
4 *Copula coniugalis duobus modis fieri poteſt.*

1 QVarta ſpecies eſt inceſtus. Eſt autem copula cum conſanguinea, aut affine intra quartum gradum, & peccatum eſt mortale: grauius præcedentibus: Quo autem maior eſt coniunctio, eo maius eſt peccatum. Vnde inceſtus cum conſanguinea, maius eſt peccatum, quã cum affine: & intra conſanguineas, cum coniunctiori, ſicut etiam inter affines. Inceſtus non ſolùm eſt peccatum, ſed vnum ex impedimentis impedientibus matrimonium contrahendum, adeò, vt peccet mortaliter, qui contrahit ſine diſpenſatione; non tamen dirimitur contractum. Sed tenet communis opinio, hoc impedimentũ intelligi de vtroq; inceſtuoſo, tam qui affine, quàm qui conſanguinea abuſus eſt. At Silu. ver. Matrim.8 15,6. ſolum de affine intelligit: & hoc videtur probabilius, cum non ſit vllus textus talem inceſtum impedimentum ponens: Qui igitur cum conſanguinea ſuæ vxoris rem habuit, ipſa mortua, non poteſt amplius ducere ſine diſpenſatione. Imò qui etiam rem habuit cum conſanguinea eius, cum qua fornicatus eſt, non poteſt ducere vxorem: nam fornicatio etiã facit affinitatem.

Rurſus, idem inceſtuoſus cum conſanguinea vxoris, non poteſt petere debitum, ſed ſolũ reddere, quouſq; obtineat diſpenſationẽ, quam poteſt dare Epiſcopus (Armil.v.diſpen. §.18.) ſicut etiam diſpenſationẽ ducendi vxorẽ, ſi prior moriatur, aut ſi inceſtuoſus nõ erat coniugatus.

2 Quinta ſpecies eſt, Raptus. Hoc autem peccatum, quantum ad actum luxuriæ, non diſtinguitur ab alijs; ſed addit rapinam, & violentiam quandam, ſiue cum ſoluta, ſiue cum coniugata, ſiue cum virgine, ſiue cum homine ſit. Hæc autem violentia fit aliquando ipſi fœminæ, aliquãdo patri, aliquando vtrique ſimul: & ſemper eſt mortale peccatum, & tenetur raptor reſtituere raptam, vel patri, vel ſponſo, vel marito, ſi ſponſata, vel coniugata erat. Sunt autem pœnæ temporales contra raptores poſitæ, & ſpirituales, de quibus in Conc. Trid. ſeſſ.24. c.6. vbi raptores decernuntur infames, ipſo iure excommunicati, omnium dignitatum incapaces: & non ſolum hi, ſed omnes conſilium, auxilium, & fauorem dantes. Vltra hoc raptor tenetur dotare raptam, ſiue ducat eam, ſiue non; tamen nullum eſt matrimoniũcũ ea, niſi prius in loco tuto, & libero ponatur: vt ſi velit conſentiat: & quãuis cõſẽtiat, & fiat matrimoniũ, tamẽ predictæ pœnæ incurrũtur. Eſt & alia ad rẽ faciens, & habeẽ 27.q.2. can. ſtatutũ, qui rapit alienã ſponsã, non poteſt amplius matrimoniũ contrahere; eſtq; impedimentum impediens contrahendum, ſed non dirimens contractum, ſicut dictum eſt de inceſtu.

3 Sexta ſpecies eſt ſacrilegium, cum copula fit cum perſona Deo dicata per votum caſtitatis, aut religionis, aut copula fit in loco ſacro. Vnde cum Sacerdos, vel in maioribus conſtitutus, vel monachus, vel monialis copulam habet, grauiſſimè peccat ſacrilegij peccato. Similiter laicus rem habens cum moniali, vel virgine Deo dicata Rurſus, committit ſacrilegium, qui in loco ſacro copulam habet: & quamuis ſit cõiugalis copula, eſt mortale, ſecundum omnes. Vnum tamen dubium eſt apud Doctores, an ſi mari-

maritus, & vxor tenerentur concluſi in aliquo loco ſacro, vt inde non poſſent exire, licitè poſſent habere copulam. Quidam dicunt, licitum eſſe, ſi multo tempore illic detineantur. Hoc habent Richar. 4. d. 32. Sum Ang. verb. debitum. §. fin. & Roſel. ver. debitum. §. 7. Quidam id negant, & dicunt eſſe mortale. Id tenet Palud. d. 32 q. 4. & Tab. matrimonium. 3. §. 5.

4 At mihi videtur dicendum cum Syl. verb. debitũ. §. 6. copulam coniugalẽ, dupliciter fieri poſſe. Vno modo, ad vitandam incontinentiam, & peccatum carnis, quo vexatur coniux.

Altero modo, ad alium finem, vel delectationem, vel filiorum procreationem, ſine neceſſitate tamen, vel periculo incontinentiæ.

In priori caſu licitum eſt, nec Eccleſia polluitur: in ſecundo non licet, ſed eſt mortale. Eſt autem contra raptores, ſollicitatores, vel corruptores monialium taxata pœna capitis in iure canonico. 27. q. 1. c. ſi quis rapuerit. & ipſius bona monaſterio deputantur. Eſt enim profecto peccatum magna animaduerſione dignum, & quod Deo ſummopere diſplicet.

ADDITIONES.

De inceſtu D. Th. Caiet. art. 9. Viguer. verſ. 3. Valen. d. 9. q. p. 3. Nau. nu. 3. Syl q. 4. l. c. D. Ant. p. 2. t. c. 5. Regin. in prax. for. pen. lib. 22. c. 3. ſect. 5. Vaſquez to. 4. q. 19. art. 1. dub. 4. in 3. p. Leſſ. dub. 11. l c. Azo. p. 3. lib 3. c. Sayr. lib. 8. capit. 4. Clau. Reg. De inceſtas nuptias contrahentibus Couar. in 4. d. p. 2. §. 8.

De inceſtu matrimonium impediente Sot. 4. d. 36. art. 2. Nau. c. 22. nu. 72. Sanchez de matr. Rebello de obl. iuſt.

Inceſtus, ſpecie ſubalterna, diuiditur in inceſtum cum conſanguinea, & cum affine: vterq; ſecundum diuerſos gradus, alias ſpecies habet, quæ explicandæ ſunt in confeſſione. Vide Nauar. c. 26. nu 3. Valen. l. c. Clau. Reg. lib. 8. c. 4. nu. 3. Leſſius l. c. cenſet, inceſtum cum conſanguinea differre ſpecie, ab inceſtu cum affine; quod eſt contra Caiet. Inceſtus in linea recta differt ſpecie ab eo, qui eſt in laterali: concubitus conſanguineorum in linea recta nunquam licitus fuit: inceſtus in linea laterali, primi gradus, inter conſanguineos differt à reliquorum graduum inceſtu: item inceſtus inter affines in primo gradu lineæ rectæ ab inceſtu aliorũ graduum. De gradibus iure canonico vetitis probabilis eſt Nauarri ſententia; probabile etiam, eos ſpecie non differre: ita etiã Leſſius l. c. Peccatum carnis cum filia ex adoptione, aut ſpirituali, ex ſuſceptione in baptiſmo vel confirmatione, non eſt propriè inceſtus; ſpecialem tamen deformitatem habet. Leſſius nu. 35 l. c.

Quinta.) De raptu D. Th. Caiet. art. 7. Nauar. cap. 16. Silu. q. 6 Valen. l. c. De raptu alienæ, &c. Nau. cap. 22. nu. 74. Sot. d. 37. art. 1. Couar. p. 1. cap. 3. §. 9. l. c. D. Ant. l. c. cap. 7. Leſſius dub. 9. l. c. Azor. c. 14. l. c. Rebello.

Sexta.) De ſacrilegio D. Th. Caiet. ar. 10. Valen. l. c. Nauar. nu. 3. Sil. nu. 8. De ſacrilegio, ratione loci Lopez p. 1. c. 33. D. Ant. c. 8. l. c. Vide etiam Regin. ſect. 7. l. c. & lib. 19. c. 4. Leſſ. dub. 12 Azor. c. 27. Say. c. 5. nu. 21. l. c.

De triplici ſacrilegio, ratione loci, rei, perſonæ ſacræ, Azorius p. 1. lib. 9. cap. 27. Sacerdotem religioſum carnale ſcelus patrantem duplex ſacrilegium committere alij aiunt, alij negant, vtrumque probabile. Vide Leſſium num. 87. l. c. * Sanchez lib. 7. de mat. De Conink tom. 2. de Sacram. & cenſur. vbi de ordine.

Qui, exiſtens in loco ſacro, furari, aut occidere, aut muliere abuti cupit extra eum, non eſt ſacrilegus: quia opus exterius non repugnat loci ſanctitati: ſi tamen quis alienus à loco ſacro cupiat ſacrilegia in eo patrare, ſacrilegij reus eſt; quia opus intentum ſacrilegum eſt; quidam tamen, putantes, internis animi actibus loca ſacra non pollui, contra ſentiunt, minus probabiliter. Vide Azor. q. 7. l. c.

Tactibus impudicis in templo operam dare, ſacrilegium eſt. Cordub. q. 140. ex Silueſt.

De peccato contra naturam. Cap. XIII.

ELENCHVS.

1 *Peccati contra naturam ſpecies quatuor, quid mollities; & quod modis fiat pollutio nocturna, & quando ſit peccatum.*

2 *Pollutionem ob finem bonum deſiderare an liceat; & an ſit ſemper mortale eam procurare.*

3 *Pollutionis cauſam non remouere, quando ſit peccatum. 4.*

5 *Complacere in pollutione quando ſit peccatum, & quando peruigil pollutio ſit peccatum.*

6 *Pollutio voluntaria an ſit mortale.*

7 *Concubitus inordinatus, an ſit peccatum mortale.*

1 VLtima ſpecies peccati, eſt contra naturam, cuius quatuor ſunt ſpecies: mollities, inordinatus concubitus, ſodomia, beſtialitas.

Mol-

Mollities, eſt voluntaria ſeminis emiſſio, abſque copula; alias dici ſolet voluntaria pollutio. Eſt autem notandum, eſſe tres pollutiones: quędam fit in ſomnis, quædam in vigilia, ſed abſque conſenſu polluti, & dicitur inuoluntaria pollutio, quæ fit in his, qui ſeminis fluxum patiuntur: quædam fit in vigilia cum conſenſu, & dicitur pollutio voluntaria.

In primis, pollutio nocturna, quæ abſque vſu rationis fit, in ſe non eſt peccatum, quia non eſt voluntaria. Fit autem tripliciter: aliquando tota eſt in ſomnis; aliquando motus corporis accidit in ſomnis, tamen emiſſio fit ferè in vigilia, ita tamen vt homo nondum habeat plenam libertatem ſe cohibendi: aliquando partim fit emiſſio in ſomno, partim in vigilia: & licet aliquando homo ſit perfectè expergefactus, tamen non habet poteſtatem cohibendi ſe. Nullo horũ modorum in ſe eſt mortale peccatum: in ſecundo, & tertio poteſt eſſe veniale, ſi homo aliquem habuit vſum rationis, & poteſtatem habuit cohibendi, ſed imperfectam, & non plenam: ſi enim plena eſſet, mortale eſſet. Quamuis autem non ſit in ſe peccatum iſta nocturna pollutio: tamen in antecedentibus ipſam, quod alij dicũt, in cauſa, poteſt eſſe peccatum; & in ſubſequentibus, ſeu in effectu.

2 Tripliciter enim poteſt quis peccare in antecedentibus talem pollutionem.

Primò, in deſiderio, & affectu deliberato, vt ſi quis deſideret deliberatè habere pollutionem ob delectationem carnalem, mortaliter peccat. Dixi autem *ob delectationem*; nam ſi quis deſideraret ob finem bonum, ſcilicet ſanitatem, vel ad leuandas carnis tentationes, quibus interdiu affligitur, non eſſet peccatum, ſecundum Nauar. c.16.n.6. quamuis Soto 4.diſt.12.q.1.art.7. non probet, tamen magis placet Nauar. opinio, dummodo non ſit tale deſiderium, quod ſit cauſa pollutionis: nam quibus afficimur, ſolent in ſomnis occurrere. Si tamen tale deſiderium ſit, ex quo probabiliter non timetur pollutio, quia magis eſt ſpeculatiuum, quam practicum, nec eſt multum intenſum, non damnarem, quamuis iudicio meo ſecurius eſſet tali abſtinere deſiderio.

Secundò, poteſt eſſe peccatum in procurando ipſam pollutionem: & hoc ſemper eſt mortale, quamuis propter ſanitatem fiat. Vide qui veſcitur rebus calidis, vel tali ſitu in lecto accumbit, hoc animo, vt in ſomno pollutio accidat, nõ excuſatur à mortali: nec valet argumentum, licitum eſſe deſiderare ob ſanitatem, vt diximus, ergo licitum eſt procurare: non enim valet, licet deſiderare mortem alicui, quia iniquus homo, & nociuus eſt; ergo licet eum occidere: conſequentia nulla eſt: ſic etiam nec iſta conſequẽtia in præſenti facta quicquam valet.

Tertiò, poteſt eſſe peccatum in non remouendo cauſam futuræ pollutionis. Vt tamen in hoc ſit peccatum, aliqua ſunt neceſſaria.

3 Primò, vt homo cognoſcat probabiliter cauſam futuræ pollutionis, ipſamq; aduertat, aut debeat aduertere. Si enim homo facit id, vnde pollutio ſequitur, & cognoſcit probabiliter inde euenturam pollutionem: aut ſi non cognoſcit, id eſt ex maxima negligentia (vt qui experitur ſæpè, ex eò quod ſic accumbit, pollutionem ſequi) ſi non id aduertat, non excuſatur, talis profectò peccat. Dixi autem *probabiliter cognoſcat*, quia ſi dubitat de futura pollutione, & non habet moralem certitudinem, non eſt mortale, ſed veniale, vt habet Syl. verb. pollutio: vt qui veſcitur cibo, quem dubitat pollutionem inducturum. Non tamen ſatis eſt aduertere, ſed opus eſt, vt poſſit talem cauſam remouere: ſi enim non poteſt, non peccat, niſi in eo conſentiat, & complaceat.

4 Adhuc non eſt ſatis, ſed quamuis poſſit remouere, opus eſt, vt talis ſit cauſa, quam teneatur remouere: vnde quando cauſa eſt bona, & ſancta, quamuis cognoſcat quis pollutionem euenturam, non ob id tenetur auferre, nec peccat non auferendo: vt qui ſtudet his rebus, vnde probabiliter cognoſcit poſtea futuras pollutiones, non ob id peccat, quamuis ſtudium nõ omittat, quia non tenetur omittere. Tenetur quidem, ſi ob curioſitatem id ſtuderet. Nec etiam tenetur auferre, quando cauſa non eſt mala, & ex ipſius ablatione ſequitur nocumentum: vt qui ex eo quòd ſic accumbit, aduertit ſe incurrere pollutionem, ſi aliter non poteſt dormire, non tenetur aliter accumbere, vt dicit Soto loco allegato. Similiter, qui non habet cibos quibus veſcatur, niſi eum vnde pollutionem ſperat, non tenetur abſtinere, ſi abſtinentia talis ei nocet: cum tamen cauſa mala eſt, aut talis, vt eius ablatio non inferat nocumentum, nec bonum aliquod impediat, tunc homo tenetur auferre, & non auferendo, cum aduertat, vel debeat aduertere, peccat. In his caſibus peccatum accidit in cauſa, & antecedentibus pollutionem. Quando vero alijs ex cauſis prouenit, puta, ex dæmonum illuſione, vel naturæ debilitate, vel fortitudine, tunc nullum eſt peccatum.

5 In effectu rurſus pollutio eſſe poteſt peccatum,

cacum, vt ſi homo in facta pollutione complaceat ob delectationem, mortaliter peccat. Dico autem *ob delectationem*, quia complacere ob ſanitatem, vel vt tentationes carnales non ſint ita vehementes, non eſt peccatum, vt habet Nauar. l.c. & ante ipſum habuit Sil. ver. pollutio. Hæc ſunt de pollutione nocturna.

Pollutio autem peruigil, quæ fit, homine non volente, de ſe non eſt peccatũ, quia eſt actus naturalis. Imò ſi voluntas cohibeat conſenſum, & patienter hoc ferat, eſt materia magni meriti.

Poteſt tamen in duobus caſibus eſſe peccatũ. Primò, ſi ſit complacentia deliberata in delectatione illa: tunc enim eſſet mortale: & ſi non eſſet omnino indeliberata, eſſet veniale.

Secundò, in cauſa, ſi homo non aufert cauſã, quam cognoſcit, & poteſt, & tenetur auertere, tunc etiam mortaliter peccaret. Dico autem *quam tenetur auertere*, quia ſi non tenetur, quia eſt bona, aut non eſt mala, ſed auferri non poteſt abſque graui nocumento; non peccat homo, non auferendo. Vnde Confeſſarius, ſi fortè, dum audit confeſſiones, in tales incidit pollutiones; non ob id tenetur non audire alios, niſi ſit periculum complacentiæ in pollutione: tunc enim tenetur relinquere confeſſiones, & auferre peccati occaſionem: ſecus non.

6 Tertia pollutio eſt voluntaria, quæ fit, homine ipſo conſentiente, & hæc eſt peccatũ mortale, & dicitur mollities, de qua dicitur 1. Corin. 6. *Molles regnum Dei non poſsidebunt*. & eſt grauiſſimum omnium antecedentium, quia eſt cõtra naturã: nec licet propter ſanitatẽ, nec propter quemcumq. finẽ. Vnde grauiſſime peccant medici, qui talem actum conſulunt ob ſanitatẽ: nec excuſantur à mortali, qui eis obediunt. Eſt autem hoc peccatum difficillimę emendationis, quia occaſio ferè ſemper eſt cum homine: & eſt adeo vniuerſale, vt crediderim maximam partẽ damnatorum hoc infici peccato. Vix puto eſſe aliud efficax remedium, niſi frequentiſſimam confeſſionem cum vno, eodemque Confeſſario, vt fiat ter in hebdomada, ſi fieri poſſit: eſt enim hoc ſacramentum maximum frænum. Eſt autem in hoc peccato attendendum, quod in eo inuoluuntur alia: nam ſi homo deſiderio, & imaginatione adhæret alicui, dum ipſum committit, eſt illius generis, cuius eſſet, ſi verè committeretur cum perſona, quam affectat: vt, ſi affectat, & imaginatur virginem, eſt ſtuprum; ſi coniugatam, adulterium; & ſic de alijs. Imò ſæpius in vno peccat actu, quoties in diuerſas fertur perſonas, & ſunt iſta in confeſſione manifeſtanda.

Iſta pollutio aliquando committitur à perſona vna ſe prouocante ad eam, ſiue fœmina ſit, ſiue mas: aliquando fit à duabus, vna alteram iuuante, vt cùm fœmina cum fœmina copulatur; aut mas, altero ipſum tangente, ſe polluit. quod multis modis fit, quos libens prætermitto, quia ſcire non oportet, cum ſatis ſit cõfeſſario cognoſcere eſſe pollutionem cũ alterius adiutorio. Hæc ſunt, quæ ſpectant ad pollutionem, ſeu mollitiem.

7 Alterum peccatum eſt, inordinatus concubitus, cum nempe fœmina in copula eſt deſuper, aut cum mas retro accedit, vaſe non mutato. Hoc autem peccatum ex ſe non eſt mortale, niſi coniugantur cum mortali copula, puta, fornicatione, adulterio, & alijs: vnde fit vt inter coniuges non ſit mortale, vt habet Silueſt. verb. debitum. §. 6. niſi ſit periculum ſeminis effuſionis extra vas, aut fœtus impediatur: tunc enim eſſet mortale, aliàs veniale eſſet, niſi ob aliquam neceſsitatem.

Tertium eſt ſodomia: eſt quidem notum peccatum, ſed abominabile, & iræ Dei nimis prouocatiuum.

Omnium tamen peſsimum eſt beſtialitas, cum copula ſit cum bruto animali, nec humana nequitia vltra ferè aſcendit. Sunt autem pro hoc, & pro antecedenti peccato, mortis pœnæ iure ciuili meritò ſtatutæ: nec enim debet viuere homo, qui cum ſit homo, non viuit vt homo.

ADDITIONES.

De hac re D. Thom. Caiet. artic. 11. D. Ant. cap. 4. Valen. Vigu. verſ. 7. l.c. Lopez cap. 73. l.c. Leſsius de iuſt. lib. 4. cap. 3. dub. 13. Azor. par. 3. lib. 3. à cap. 17. Sayr. lib. 8. c. 5.

In primis.) De pollutione nocturna D. Tho. l.c. art. 5. & 3. p. q. 80. art. 7. Caiet. Suarez ibidẽ Gabriel. lect. 10. in Can. D. Ant. p. 2. tit. 6. cap. 5. Sot. d. 12. q. 1. artic. 7. Silueſt. Sum. Caiet. verb. Pollutio. Nauar. num. 7. Lopez capit. 74. Valen. Leſsius, dub. 14. Azor. cap. 24. Sayr. l. c. Comitol. lib. 4. q. 18. l.c.

Pollutio nocturna, ex cauſa veniali, poteſt interdum eſſe mortalis: vt ſi cauſa ſit leuis, ratione materiæ, voluntaria tamen perfectè. Val. l.c. in fine, pollutio enim volũtaria eſt. Pollutionẽ nocturnã poſſe hominem licitè deſiderare, vt corpus benè valeat, vel vt tentationes carnales cõprimantur eaq; ratione, bonæ valetudinis, & compreſſarum tentationum, delectari, negant nonnulli, affirmant, cum Toleto, Caiet. 2. 2. quæſt 154. artic. 5. Nauar. c. 16. nu. 7. Vaſquez in 1. 2. tom. 1. diſp. 115. c. 3. Vide Sayr. nu. 14. l.c.

ybi

vbi huius, & contrariæ ſententiæ auctores allegat. Hanc eadem ſententiam probabilem putat Leſſius nu. 105. loco citato: eam autem procurare non licet.

Secundo in cauſa.) Vide Valen. l. c.

Tertia.) D. Thom. art. 11. Caiet. ibid. Valen. l. c. Leſſius, Sayrus l. c. Nauar. nu. 6. Azor. c. 23. Pollutiones voluntariæ ſunt eiuſdem ſpeciei; at erunt diuerſæ ex ſcelere addito ſpeciei alterius, vt ratione voti caſtitatis, vel delectationis moroſæ, vel deſiderij circa materias, & obiecta diſtincta. Coniugatus, vel voto caſtitatis deuinctus ſe polluens, & ſolutus cogitans, cum delectatione moroſa, virginem, coniugatam, &c. vel cupiens ſtuprum, vel adulterium patrare, circumſtantias haſce explicare debent in confeſſione; tunc enim pollutiones ſpecie differunt. Vide Azor. l. c.

Cum affectu cum perſona.) Nauar. l. c. Vide Caiet. l. c. ad 2. vel 3. dubium.

Niſi ob aliquam neceſſitatem.) Vide Caiet. art. 11. ad 4.

Sodomia.) D. Thom. artic. 11. loco citato ſic eam deſcribit. Si fiat per concubitum ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum; fœminæ ad fœminam. Idem refert D. Ant. cap. 43. l. c. Sayr. nu. 16. l. c. Silueſt. ver. Luxuria, nu. 1. reprehendens Angelum definientem: Eſt turpitudo in maſculum facta. Vide cap. Vſus. 32. q. 7. in eadem ſententia eſt Sum. ver. Luxuria, num. 5. Sodomiam, ſcilicet, eſſe ſi fœmina etiam cum fœmina turpiter ſe miſceat: idem l. c. Io. Baptiſta Cor. to. 1. q. 29. Leſſius dub. 13. Sayr. num. 16. l. c. licet mulier non ingrediatur clauſtra pudoris. Sà ver. Luxuria, nu. 5. & videtur ſentire Caiet. art. 12. ver. Quo ad ſecundum, & art. 6. ad 4. quæſt. 154. Vide Val. to. 3. diſput. 9. q. 9. p. 3. Graſſium lib. 2. cap. 88 num. 15. Antonium Gomez l. c. infra: fœminæ inuicem commiſcentes ſemen ſupra ſemen recipiunt, non prolificum, ſed voluptatem aſſerens: idem ex Nic Luſ. Flor.

Si fœmina fœminam ſubigat, tanquam vir, non punitur ordinaria ſodomitarum pœna, Couar. in 4. Decret. p. 2. cap. 7. §. nu. 7. ex Alcia. licet quidam puniendam cenſeant. Gomez ad l. Tauri 8. num. 32. fœminam, adhibito inſtrumento, fœminam impurè cognoſcentem pœna mortis afficiendam dicit; arbitraria, ſi inſtrumento non vtatur.

Si vir præpoſtere fœmina abutatur, ſodomitico ſcelere ſe inficit. Card. in Clement. 2. de conſangu. & affin. Couar. loc. ç. Dec. in l. ſi qua mulier. de ſec. nupt. Iul. Clar. lib. 5. ſentent. cap. 30. §: Sodomia, num. 3. Gomez l. c. Nauarr. conſ. 1. de iudicijs. Sa l. c. Armilla tamen, & quidam alij hoc flagitium, (viri cum fœmina in vaſe præpoſtero) innominatum appellant. Caiet: art. 11. ad 4. dicit, concubitum viri cum muliere contra naturam, & cum puero differre ſpecie ob diuerſas rationes: cum muliere ſola pars repugnat: cum puero pars, & ſexus. Vide Leſſium, & Azor. l. c.

Beſtialitas.) Vide D. Thom. Caiet. D. Ant. Azor. c. 22. l. c. Leſſium dub. 13. Concubitus cum dæmone ad beſtialitatem reuocatur. Caietan. Sayrus nu. 19. l. c. Sa n. 6. ſemen viri aliunde affertur à dæmone. Vide Caiet. l. c. ad 3. & Pererũ in c. 6. Geneſ. Abulenſ. ibid. q. 6. ſine congreſſu etiam, incorrupto virgineo clauſtro, poteſt dæmon in dormientis, & ignaræ virginis vterum, ſemen aliunde ſumptũ infundere. Mart. Delrius lib. 2. q. 15. Mag. Diſquiſ. Vide etiã D. Ant. 3. p. tit. 2. c. 1. §. 10. & Comitolum lib. 4. tit. 1. Reſp. Mor. q. 18. vbi illud: virum patrem, & fœminam matrem conceptione, & partu, ex virili ſemine, effici poſſe, virginitate, & quæ ei debetur, aureola non amiſſa.

An ex cõcubitu cũ dæmone generatio ſequi poſſit; nõ omnes idẽ ſentiũt. D. Tho. quẽ ſequendum exiſtimo, in 2. ſent. d. 8. q. 1. ar. 4. & quodl. 6 ar. 8. ad 6. Caiet. & Thomiſtæ, Abul. q. 6. in c. 6. Geneſ. Camperius, Cãtipatrenſis, Cæſarius, Magius, Collegiũ Conimb. lib. 1. de generat. & corrupt. d. 10. ar. 3. Serarius in Tobiã, Delrius, Victoria relect. de magia, Malleus Maleſ. p. 2. q. 1. ti. 4. Io. Laur. Anan. lib. 4. de natura Dæmon. Ludou. Mol. in 1. p. D. Thom. q. 50. generationem ſequi poſſe, affirmant Negantẽ ſententiã ſecuti ſũt D. Ioann. Chryſoſt. hom. 22. in Geneſ. Philaſt. hær. 108. Eugub. lib. 8. citati á Serar. l cit. & Serenus apud Caſſia. collat. 8. c. 21. Hãc ſententiã, Hiſtoricorũ licet monumentis repugnãtẽ, nõ improbabilẽ exiſtimat Colleg. Conimb. Tertia ſentẽtia dubitantiũ eſt; & in ea doctiſſimus Perer. l. c. in negantem, vt quibuſdam videtur propenſior. Vide ſi libet, Colleg. Delrium, Serar. Perer. l. c.

Cõcubit⁹ cũ dęmone vocaẽ beſtialitas (ratione ſeminis, reductiue, fornicatio) V. Azor. c. 22.

Leſſius l. c. nu. 91. docet, congreſsũ humanum cũ bruto, & cum dęmone grauiora crimina eſſe, quam ſit ſodomia, nam ſpeciei diuerſitas pugnat magis; & concubitum cum demone inter crimina contra naturam, grauiſſimum eſſe; tum quia ſocietas cum eo repugnat religioni, tum quia ſpiritus caret proportione, quam requirit

cor-

corporeus venereus congreſſus. Ordo inter crimina contra naturam apud eum,eſt hic;Concubitus cum Dœmone, beſtialitas, Sodomia: cum eodem ſexu, Sodomia cum diuerſo ſexu, concubitus contra naturam, quo ad modum, pollutio ſimplex.

Qui duas ſorores cognouit turpiter,alteram, ſecundum naturam, alteram contra naturam, non inficitur inceſtu; Ledeſ. de matrimonio q.55.art.4. Corrad.q.151.

Concubitus cõtra naturam cum vxorata, virgine, moniali, rapta,conſanguinea, aggrauat, & variat ſpeciem. Caiet.ibid.art.12. ad 1. Leſſius l.c.nu.90. Azor.cap.18.l.c.

Concubitus Lamiarum cum Dœmone, præpoſtera venere,duplex lethale ſcelus:vnũ contra genus,alterum extra naturale vas.Delr.l.c.in fin.

De his,quæ in iſto præcepto, ſimul prohibentur. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Deſiderium rei venereæ prohibetur hoc præcepto; & quando oſcula, &c. ſint peccata.*

2 *Delectatio quæ ex re conſequatur, & moroſa cur dicatur.*

3 *Notanda circa delectationem moroſam.*

1 NOn ſolum quæ dicta ſunt vitia,ſed alia etiam multa, peccatum faciunt mortale contra iſtud præceptum.

Primò quidem deſiderium, & affectus deliberatus rei venereæ, & ipſius operis, quod eſt mortale, facit etiam mortale. Dico autem deliberatum,cum homo affectat,& concupiſcit ea, cum à tali poſſit affectu abſtinere.

Secundò, oſcula, tactus, amplexus ob carnalem delectationem, ſunt etiam peccata mortalia, quamuis homo non intendat copulam: ſed ſolum delectationem carnalem,ex his inſurgentem,vt bene docet Caiet. opuſc. de delectatione moroſa 1. tomo, quia talis delectatio ex ſe ad copulam ordinatur.Licerent tamen iſta inter ſponſos, dummodo non eſſet periculum probabile pollutionis: tunc enim eſſet mortale,etiam inter coniuges.

Tertiò,videre fœminas,aut viros,animo concupiſcendi ad copulam, etiam eſt mortale: tamen ad ſolam delectationem carnalem, quæ ex viſione inſurgit, ſolũ eſt veniale, vt notat Caiet. loc. allegato. Idemq. dicendum de auditu, & locutione rerum venerearum, ſi delectatio non tranſit ad res ipſas, quæ per talia verba exprimuntur: tunc enim mortale eſſet.

2 Quartò, opera externa, quæ ſunt ordinata, & hoc animo facta, puta, ad rem veneream, ſunt mortalia; vt veſtire ſe ornate, vt ab alijs concupiſcatur, litteras amatorias ſcribere, viſitate loca talia, & reliqua huiuſmodi.

Quintò, delectatio moroſa etiam eſt peccatum mortale. In cuius gratiam aduerte, delectationem conſequi in nobis ex cognitione aliqua, ſiue per intellectum, ſiue per imaginationem,ſiue per ſenſus fiat. Cum autem delectatio ſequitur ex cognitione alicuius rei,& facti boni, non eſt mala:cum verò conſequitur ex aliqua re mala,tunc poteſt eſſe mala,ſi ſit moroſa. Dicitur autem moroſa, cum homo conſentit delectationi illi libere; aut cum poteſt prohibere,& tenetur prohibere, & non prohibet, nec remouet. Cum igitur delectatio ſequitur ex cognitione alicuius peccati mortalis, eſt mortalis,ſi moroſa ſit: vt qui cogitat rem veneream,& ex tali ſequitur delectatio moroſa,mortaliter peccat,aut cõſentiẽdo delectationi,aut non expellẽdo eam cũ poſſit, & teneatur. idemq. eſt de alijs peccatis.

3 Aduerte autem,quod non ſemper eſt delectatio moroſa, cum non prohibetur, licet poſſit prohiberi;ſed cum non prohibetur ob ipſam delectationem, quia homo vult delectari. ſi enim non prohibet ob finem bonum,vt qui cauſa vincendi tentationes, & pugnandi id faceret, non peccaret, niſi ſubiret periculum conſentiendi. Vt autem ſit peccatum, debet homo aduertere talem delectationem, aut debuiſſe aduertere: aliàs nõ eſt mortale,vt dictum eſt de pollutione.

Nota tamen,delectationem moroſam non ſolum eſſe peccatum mortale, cum conſurgit ex actu mortali: ſed cum etiam conſurgit ex actu aliàs licito, ſed non tunc: vt qui cogitat actum coniugalem poſt factum,& delectationi præſenti modo conſentit, mortaliter peccat, quia ille actus non eſt licitus, niſi dum fit.

ADDITIONES.

Oſcula tactus.) Vide D.Tho. Caiet. art.4. Nauar. nu.11.12. Leſſium lib.4.cap.3.d.8.Sayr. lib.8. cap.6. Clau.Reg. Azor.p.3. lib.3.cap.25. Comit.lib.4.q.20.reſp.mor Fernand.p.4.cap.2. §.4. Oſcula,tactuſq. impudici diſtinctæ ſpeciei ſunt, pro varietate perſonarum. Vide Azor.l.c.

Locutione rerum, &c.) Leſſius num.63. l.c. approbat hanc Toleti ſententiam.

Veſtire ſe.) Nauar. nu.14.

Quinto delectatio.) De hac re D.Tho.1.2. quæſt.74.art.6. Corrad. Medina, Vaſquez ibid.

Valen.1.2.d.6.q.p.4. Nauar.cap.11.num.12. Lopez par.1.cap.4.Silu.Caiet.verb. delectatio, Azor. multa par.1.lib.3.cap.6.Leſſius lib.4.c.3. dub.15.Sayr.c.7.l.c. Fernandez l.c.

Ex actu alias licito.) Vide Nauar.c.16.n.10. Lopez cap.75. Val.l.c.Azor.q.6.Fum.verb.Delectatio nu.3. Copula præterita vidua delectari nequit, ſi illam, tamquam præſentem, & nunc exercitam imaginatione conſtituat; nam actus ille, & inde manans corporis immutatio, non eſt licita; at eo actu, tamquam re præterita, gaudere poteſt; quod eſt rem licitam approbare. Coniux, abſente coniuge, ſi abſit pollutionis periculum, imaginaria copula delectari poteſt: at quia in his cogitationibus magnum periculum eſt, vitandæ ſunt. Leſſ.nu.120.l.c. Sponſi de futuro imaginaria futura copula, eam tamquam præſentem ſibi fingendo, ſe oblectare nequeunt. Leſſius l.c. De delectatione ex cogitatione copulæ licitæ, coniuge abſente, Comitolus lib. tom.1. q.134.

Delectatio ex oſculis impudicis, tactibuſque cogitatis ſuſcepta lethalis eſt.Azor.q.11.Caiet. l.c.Silu.verb. delectatio, nu.5.

De choreis Azor. cap.26. l.c. de peccatis in muliebri ornatu cap.30. de luxuriæ peccatis inter coniuges cap.31.

Comœdias impuras agentes, & audiẽtes mortifere peccare, docet Comitolus, probabiliter lib.5.q.11.20.1. Reſp.Mor. Perlege diſputationem eruditam. * Comœdias Diuorum cultui non conuenire, docet Ioannes Mariana cap.7. lib. De ſpectaculis. Mulieres in ſcenam non eſſe inducendas probat cap.8.

De ſeptimo præcepto, quid ſit Furtum. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *Furtum quid.*
2 *Caſus in quibus res aliena ſine peccato aufertur.* 3.
4 *Conditiones quibus licet quod ſibi debetur auferre.* 5.

1 SEptimum præceptum habetur Exod.20. *Non furaberis*. circa quod quatuor inquirenda ſunt. Primò quid ſit furtum. Secundò, quot, & quæ ipſius ſpecies. Tertiò, quale, & quantum peccatum. Quartò, ad quæ teneatur, qui furatus eſt.

Quantũ ad primum, alijs definitionibus omiſſis, mihi videtur commodius poſſe ſic definiri in communi, vt in iſto præcepto prohibetur. *Furtum eſt ablatio iniuſta rei alienæ, inuito domino.* In qua ſunt quatuor particulæ.

Prima eſt, *ablatio rei alienæ.* Nolui dicere acceptionem rei alienæ, vt alij dicunt, quia furtum non ſolum eſt acceptio alieni; ſed etiam detentio alieni apud ſe, & etiam damnificatio alieni: vt qui comburit rem alienam. ob id dicitur ablatio, quia ablatio comprehendit acceptionem, detentionem, damnificationem.

Secunda eſt, *alienæ*. Vocamus autem in præſenti rem alienam, quæ vel alterius eſt, vel eſt in alterius poteſtate. Vnde, qui ab alio auferret quod in eius depoſito erat, diceretur auferre alienum, quod in alterius eſt poteſtate; quia modo aliquo aufert.

Tertia eſt *inuito domino*: cum enim dominus ſponte dat, & ſe ſuo priuat, qui accipit, non dicitur furari.

2 Adhuc tamen iſta tria non conſtituunt plenam furti rationem, niſi accedat quarta particula, nempe *iniuſta*, id eſt, contra iuſtitiam facta, per quam particulam multæ ablationes à ratione furti excuſantur.

Prima, cum ſit ablatio ex ioco: quamuis enim inuito domino fiat ablatio, non tamen cenſetur furtum.

Secunda, cum fit in pœnam. vnde filij Iſrael auferentes diuitias Aegyptiorum, non commiſerunt furtum: nam Deus eos in pœnam ſpoliari voluit. Quam ſententiam executi ſunt Iudæi per Moyſen id manifeſtantem. Simile eſſet, ſi Princeps aliquem ſic damnaret, quamuis damnatio fieri deberet ſecundum iuris formam.

Tertia, cum fit in bonum finem, & conuertitur ablatum, in vtilitatem ipſius, à quo aufertur ſi fieri poteſt. Vnde, non peccat, nec eſt furtum, cum quis ab amente enſem ſurripit, ne vllum percutiat; dummodo vendat eum, & in vtilitatem amentis conuertat: nec furatur vxor (Silu. ver.furtum §.15.) quæ pecunias aufert ſecreto à marito, ne in ludis, vel commeſſationibus profundat, ſi illas in vſum familiæ conuertat: nec peccat, qui vinum effundit, ne alius inebrietur: nec qui chartas rumpit, ne ludant alij. Nulla harum ablationum, quamuis inuito fiant domino, furtum dicitur, cum non contra iuſtitiam, ſed ſecundum charitatem fiant.

3 Quartò, cum fit vrgente neceſſitate: cum enim aliquis eſt in extrema neceſſitate vitæ, aut in eius periculo probabili; ſi ſecreto ab alio accipiat ſibi quod neceſſarium eſt, non eſt fur,

nec

nec facit cõtra iuſtitiam: maximè cum iſte alius non dat: ſed hoc non licet in quacumque neceſſitate, ſed tantum grauiſſima, & fere extrema.

Quintò, cum aliquis capit, quod aliàs ſibi debetur, ſed alter non vult ſoluere. Vnde, ſi quis ſecretò à debitore ſumeret pecunias, quæ ſibi erãt debitæ; non furatur, nec tenetur ad reſtitutioně. quamuis aliquando peccet ſumendo: aliquando autě non peccabit, ſi ſeruet aliquot conditiones.

4 Prima, vt ſit certus, tales ſibi deberi pecunias.

Secunda, vt commode non poſſit eas exigere coram iudice: quia debitor eſt potens, ſiue quia non poteſt probari debitum, ſiue quia timet ſibi aliquod malum ab illo, vel ſcandalum euenturum. Cum tamen nihil horum eſſet, ſed poſſet commode ſuas exigere pecunias; peccaret rapiendo occultè, tamen ad reſtitutionem non tenetur. Ita habet Archid. 14.q.15.can. non ſane.

Tertia, dum ſcandalum, vel nocumentum alijs non ſequatur: ſi enim ex illa occulta ablatione alij venirent in ſuſpicionem, vnde nocumentum paterentur; non poſſet abſque peccato auferre, quamuis ſi aufert, non tenetur ad reſtitutionem eius, quod abſtulit. Aliquando tamen obligatur ad manifeſtandum factum (cum graue eſſet innocẽtium incommodum) vel ad reddendum, quod abſtulit. Ita habet Innoc. c. olim. de reſtit. ſpol. vbi dicit. *Quidam dicunt, & non male, quod etiã ſua auctoritate poteſt quis accipere furtiuè: dummodo ex tali furto nec malum, nec ſcandalum valeat generari: quia ſi inde oritur, vel contra vxorem, vel contra familiarem, vel contra quemcumque alium, hic debet rem in priſtinum ſtatum reſtituere*. Vide Caiet. 2.2.q.66.art.1. in fine, & Sot. lib.5.q.3.art.3.

Quartò, debet prouidere, in quantum poteſt, ne ille, à quo ſumpſit reſtituat illud debitum, quod iam fuit ab illo ablatum, & inuitus ſoluit.

5 Quintò, nihil aliud debet ſumere vltra id, quod erat debitum ei. Vnde, ſi pactum fuit factum inter dominum, & famulum, non poteſt famulus vltra pactum ſumere, aliàs tenetur ad reſtitutionem, quamuis verè pretium, aut merces pacti non ſit ſufficiẽs, ſi libere fecit tale pactum, nec coactus eſt famulus ſeruire ſub illa pecunia: & dum dominus poſtea non coegerit illum in alijs officijs famulari, de quibus non conuenit: tunc enim dominus tenetur ſoluere vltra pactũ: quo nolente, famulus poſſet capere: & completo pacto, denuo paciſci etiam de illis ſeruitijs de nouo adiunctis: non enim ſtante pacto, poteſt amplius famulus ſumere, niſi ſeruire cogatur. Quando vero pactum non eſt factum, ſed relictum eſt in domini voluntate; tunc menſurari debet iuxta ſummam, quæ ordinarie ſolet ab alijs pro tali famulatu exigi. Omnes hæ igitur acceptiones furta non ſunt, cum non ſint cõtra iuſtitiam: omnes enim hæ quatuor partes ad furti rationem conuenire debent.

ADDITIONES.

De hoc præcepto Sayr. lib.9. à cap.1. Regin. lib.23. Azor. p.3. lib.4. Fernandez. p.1. cap.11.

De furt. D. Thom. Caiet. Bañes, Salon, Arrag. 2.2.q.66. Sot. lib.5.q.3. Couar. in Regin. peccãtum p.2.§.1. & initio 3.p. Nauar. cap.17. à nu.1. Val. d.5.q.10. Corona p.1. cap.1. nu.27. Lopez p.1. cap.92.93. Carbo q.2. de reſtit. Summiſtæ ver. furtum. Io. Med. de reſtit. q.4. Regin. à c.1. l.c. Leſſius lib.2. cap.12. Sayr. cap.14. l.c. Rebel. 1.p. lib.3. de oblig. iuſt. q.15. Sà verb. Furtum, Comit. lib.4.q.23. Vaſquez cap.5. de reſtit.

Furtum eſt.) D. Tho. art.3. definit, eſſe occultam rei alienæ acceptionem. Vide Sot. art.1. Val. p.4. Salon art.3. hanc definitionem explicantes. Definitioně traditam à Paulo Iureconſ. lib.1. ff. de furt habes apud Nauar. num.1. & Couar. l.c. Vide Vaſquez dub.1.

Aegyptiorum.) D. Tho. art.5. ad 1. Arrag. ibid. Vide Sot. de iuſt. & iur. lib.5. q. art.3. & lib.2.q.3. art.8. Salon in 2.2.q.66. art.5. Canum lib.2. cap.4. de loc. Theol.

Tertia.) Nauar. nu.6.

Vrgente.) D. Tho. art.7. Sot. art.4. ſiue clam, ſiue palam. Val. l.c. col.4. Scholaſtici in 4.d.15. Nauar. nu.118. Carbo de reſt. q.81. immo alius pro extreme egente ſurripere poteſt, ſi ipſe opitulari ei nequeat. Nauar. l.c. Io. Medin. q.4. de eleemoſ. Adde, dum ille, à quo ſurripit, in eadem extrema neceſſitate non ſit.

D. Aug. lib. de mendacio cap.7. & 12. ob nullam neceſſitatem aliena auferentě excuſat. Quæ ſit extrema neceſſitas, docet Sot. l.c. De ſurripiente alienum in extrema, & graui neceſſitate, Vaſquez de eleemoſyna cap.1. dub.7.

In extrema neceſſitate ablata, reſtituenda eſſe, pinguiori arridente fortuna, affirmant Nauar. l.c. nu.60. Adria. de reſt. Io. Medin. q.3. de reſt. Couar. l.c. p.2.§.1. nu.4. negant Scot. d.15.q.2. Rich. eadem d. art.5.q.4. ad 5. Silu. nu.10. Ang. nu.37. verb. Furtum, D. Ant. 2. par tit.1. cap.15. §.1. Val. l.c. Petr. Nauar. lib. cap.4. nu.25. de reſt. Diſputat de hoc Carbo q.81. l.c. probabilemq. exiſtimat, ſecundam ſententiam, ſi res ablata ſit vſu conſumpta; nam ſi vſu non ſit conſumpta, reſtituendam putat, tranſacta neceſſitate. Idem Sot. Scot. Silu. & communis ſententia. Vide

Petr.Nauar. num.10.l.c. Leſſium de iuſt. lib.2. cap.16.dub.1. Vaſquez l.c.dub.8. exiſtimat,reſtituendum alienum vſurpatum, ad neceſſitatem ſubleuandam, cum erat obligatio miſericordiæ mutuo dandi;non reſtituendum,ſi ablatum fuit, cum dominus donare tenebatur. An ſufficiat mutuo dare. Vide eumdem dub.5.6.

Quintò.) Vide Nauar.nu.5.Silu.l.c.n.16.17. Sot.art.3.Val.p.5.Med.q.11.

De ſpeciebus furti, & quod peccatum ſit furtum. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *Furtum an mortale peccatum, & quæ quantitas dicatur notabilis.*

2 *Caſus in quibus, qui parum furatur, peccat mortaliter.* 3.

1 FVrti generaliter dicti duæ ſunt ſpecies, prout ad præſens attinet:furtum ſpecialiter dictum,& rapina.Cum enim aliquid aufertur ab aliquo, abſque violentia ei incuſſa, ſed ignorante eo,dicitur furtum: cum verò aliqua ei vis infertur, rapina dicitur. Furtum autem in genere vtramque ſpeciẽ includit. Mortale peccatum eſt ex genere ſuo,cum ſit contra vnum ex decem præceptis Decalogi. Fit autem mortale, cum quod quis furatur, notabilis eſt quantitas. Quæret aliquis, quæ dicatur notabilis quantitas. Ad quod dico, duplicem eſſe notabilem quantitatem: alteram ſecundum ſe, & hæc eſt, quæ ab omnibus cenſetur mediocris,aut grandis valoris,vt eſt quantitas vnius vel duorum iuliorum; hanc enim à quocumque etiam ditiſſimo furari,mortale eſſet. Altera eſt notabilis quantitas,reſpectu eius, à quo rapitur,ſicut eſſet quarta pars iulij, reſpectu cuiuſdam pauperis: hanc enim furari mortale eſſet. Cum verò eſt parua quantitas ſecundum ſe, reſpectu etiam alterius, tunc furtum eſt veniale, vt qui furaretur pomũ, vel calamum, vel quid ſimile. quamuis autem hoc ſit veniale, tamen ratione quarumdam circumſtantiarum, poſſet fieri mortale.

2 Primò,cũ qui furatur,animo accedit furandi notabilem quantitatẽ:ſed quia paruam inuenit,paruam rapit;hoc eſt mortale peccatum,non ratione furti (nã quamuis nihil inueniret, eſſet adhuc mortale) ſed ratione animi,quo accepit.

Secundò, cum qui parum furatur, cognoſcit probabiliter dominum illius ex tali furto prorumpturum in blaſphemiam, vel in mortale peccatum,quia iracundus,& impatiens eſt nimis: qui hoc ſciens furatur rem paruam, & calamum etiã ioco,mortaliter peccat:cum tamen ignorans furatus eſt, non peccat niſi venialiter, licet ille poſtea in peccatum prorumpat.

Tertiò,cum illa parua quantitas erat multum vtilis domino, & ex defectu in magnum incidit nocumentum; tunc qui ſurriperet, ſi id præcognoſceret, mortaliter peccaret: vt qui ſutori non habenti acum aliam, nec vnde habeat, illam furatur ſcienter; & qui ab aliquo artifice furatur inſtrumentum,quo rapto, veriſimile eſt, ſaltem diei opus perditurum.

3 Quartò, cum quis tot quantitates paruas furatur, vt magnam adæquent; vt qui ab hoc vnum obolum, ab alio alium, & à multis ſimile, vt fiat magna quantitas. Nota tamen,non ſemper hoc eſſe mortale, niſi cum homo animum vnum habet iſta furta committendi: tunc enim pro vno reputatur, & ſic peccant multi minutas res vendentes, & in ſingulis obolum vltra iuſtitiam exigentes: & famuli, qui ex multis dominorum rebus volunt ex ſingulis ſingula minuta ſubtrahere: qui tamen animum hunc non haberet, nec officium, ſed caſu modo vnum, modo alterum furatur obolum; quamuis temporis diſcurſu notabilis fiat quantitas, non eſt mortale, ſed multa ſunt venialia. Furtum autem ex genere ſuo non ſolum mortale peccatum eſt, ſed ad reſtitutionem obligat. Huius occaſione oportet de reſtitutione agere; quamuis non ſolum qui furantur, ſed etiam alij multi rem alienam etiã iuſtè accipientes, ad reſtitutionem teneantur.

ADNOTATIO.

(Nota ex num.1. quantitatem, quæ in furto facit peccatum mortale, eſſe vnius, vel duorum iuliorum, ex ſententia Auctoris; vt habetur in Autographo: quamuis vulgata exemplaria, à germana ſententia Auctoris variauerint.)

ADDITIONES.

De rapina, & furto D.Thom. & diſcipuli l.c. art.4.Sot.art.2.Val.p.4.l.c. De furtis,ſecundum Iureconſultos,volumen integrum Io. Bonifacius edidit. De rapina Vaſquez. De reſtit. cap.5.

Vtrumque ex genere ſuo,mortale crimen eſt. Sot.art.3. Vide D.Tho.ar.6.Silu.q.2.l.c.Nauar. nu.2.Val.par.5.6. Vide Rebello q.15.

Quantitas.) Vide de hac re Silu q.2. Sot. art.3.col.13.Nauar.nu.2.Lopez c.92.Coronam p.1.nu.28.to.1.Rebel.nu.1.l.c.Quidam dicunt, arbitrio viri boni,decernendum eſſe,quæ quantitas in furto ſit peccatum mortale; tunc furtum eſſe

eſſe mortale, aiunt nonnulli, quando proximo contra charitatem damnum infertur. Vide Sot. & Val. l. c. Comitolum lib. 4. diſp. 23. vbi de furtis minutis. Leſſius lib. 2. cap. 12. dub. 6. furtum duorum regalium lethale putat. Vide Vaſq. dub. 5. l. c.

Qui furatus animo furandi.) Vide Lopez q. 93. Coronam l. c. Nauar. c. 27. nu. 2. Rebel. l. c. infra nu. 6. Leſſium.

Secundò, cum qui parum.) Vide Coronam Nauar. l. c.

Tertiò acum.) Nauar. Coron. Lopez cap. 93. l. c. Valen. p. 5. §. circa. Rebello ſect. 2. l. c. Modicam rem ſacram ſurripiens mortifere peccat. Rebel. l. c. Furtum rei paruæ lethale eſt, ſi notabile damnum ſequatur, ſi rei dominum notabili moleſtia, ſeu offenſione afficiendum, credebas, probabiliter; ſi is, quem ſpoliaſti, erat admodum pauper (vt ſi abſtuliſti, quod illi pro parca vnius diei refectione ſatis erat) ſi notabili violentia vſus ſis. Vide Rebel. l. c.

Vna gallina mediocris, vel eius æſtimatio eſt notabilis quantitas, communiter, pro omnibus ferè locis; quod etiam placet Rebello num. 3. ſect. 1. l. c. aliquando tamen, ex aliqua circumſtantia, notabilis quãtitas lethale piaculum non conſtituit; vt, ſi rei dominus non ſit inuitus, quo ad rem ſublatam, quamuis modus illi diſpliceat. Vide Rebello ſect. 3.

Quartò, tot quantitates paruæ.) Cum Tolet. ſentit Nauar. cap. 17. nu. 139. Vide Lopez q. 93. Coronã l. c. Sot. lib. 5. q. 3. art. 3. ad 3. tunc mortale crimen eſſe, opinatur, quando rerum ablatarum ſumma incipit eſſe magna; idem videntur ſentire Lopez, Coron. l. c. Cum Io. Medina, & Cord. quibus Nauar. l. c. aduerſarius eſt, exiſtimans, nullum exiguum furtum eſſe lethale, modo fur numquam cupierit notabilem quantitatẽ ſurripere, & tamen venialia furta ſub mort. pec. reſtituenda eſſe, ait, ſi quantitas magna ſit. Rebell. ſect. 4. l. c. nu. 30. furtum exiguum, quod primo notabilem quantitatem complet, lethalem culpam conſtituere, ait, cum obligatione reſtituendi, ſi fiat animo retinendi totam quantitatem iniuſte, Domino inuito. Idem docet Leſſius lib. 2. cap. 12. dub. 8. niſi inaduertentia excuſet.

De hac re Arrag. 2. 2. quæſt. 66. art. 7. cap. 12. Vaſquez dub. 6. De furtis minimis, per quæ à pluribus damnum infertur. Regin. lib. 23. q. 4. num. 23.

Quid reſtitutio, quis reſtituere teneatur, ratione rei malè accepta. Cap. XVII.

ELENCHVS.

1 *Reſtitutio quid, & intelligatur per ablationem.*
2 *Pertinentia ad reſtitutionem quæ.*
3 *Reſtituere quis debeat, & quis dicitur bonæ, & malæ fidei poſſeſſor.*
4 *Notanda circa bonæ, & malæ fidei poſſeſſorem. 5. 5. 7.*

1 Oportet primum, quid Reſtitutio ſit, cõſtituere; deinde ea, quæ ad ipſam ſpectant. Eſt autem reſtitutio, *actus iuſtitiæ, quo cuique redditur, quod ab eo ablatum, vel acceptũ eſt.* In qua definitione quatuor particulæ continentur. Prima eſt, *actus iuſtitiæ.* Iuſtitia enim quædam eſt virtus, quæ dirigit hominẽ, ne quod alterius eſt, rapiat; & ſi quid rapuit vt reddat. Ob id dicitur æqualitatem facere in rebus. Loquimur enim de iuſtitia ea, quæ commutatiua dicitur, cuius actus & operatio quædã eſt reſtitutio.

Secunda particula eſt, *quo vnicuique redditur.* Iuſtitia enim facit, vt quod debemus alicui, ei demus, & hoc dicitur ſoluere. Facit etiam, vt quod ab altero accepimus, vel abſtulimus, reddamus, & iterum in ejus poteſtate ponamus; & talis actus eſt reſtitutio. Ob id dicitur, *quo vnicuique redditur.* Et attende, dupliciter alicui reddi aliquid, vno modo, cum ipſimet redditur: altero modo, cum redditur alicui pertinenti ad ipſum, vt vxori, filijs, vel heredibus, vel alijs. Vtroque modo fieri ſolet reſtitutio, vt inferius dicemus.

Tertia particula eſt, *quod ab eo ablatum eſt.* Per ablationem intelligimus iniuſtam actionẽ, qua ab altero aliquid abſtulimus; puta furando, vel rapiendo, aut damnificando in perſona, fama, vita, & rebus, & alijs; aut iniuſtè, quæ illius ſunt, detinendo. Ad reſtitutionem enim ſpectat, talia ablata reddere.

Quarta particula, *acceptum eſt:* per quod verbum iuſtam actionem habendi, quod alterius eſt, intelligimus, ſiue per mutuum, ſiue per cenſum, aliosve contractus inferius dicendos. Eſt igitur reſtitutio reddere cuique, quod ab eo abſtulimus, vel accepimus.

2 Ea, quæ ad reſtitutionem pertinent, nouem ſunt, & in horum tractatione tota conſiſtit materia. Sunt autem hæc, quis reſtituere teneatur, quid habet reſtituere, & cui eſt facien-

da reſtitutio,& quātum eſt reddendum, & quomodo, & quo tempore, quo ordine, quo loco,& quæ ſunt cauſæ, propter quas aliquis excuſetur ab obligatione reſtituendi. Hæc omnia his duobus carminibus continentur.

Quis, quid reſtituet, cui, quantum, quomodo, quando.
Ordine, quove loco, quæ cauſa excuſat iniquum.

Incipiendum eſt igitur ab eo, qui tenetur reſtituere. Quis ergo reſtituet? In huius gratiam nota: cum aliquis capit quod alterius eſt, ſunt ibi duo conſideranda,& ipſa res accepta, vel ablata; & ipſa actio, qua aufertur, vel accipitur. Res autem poteſt & male,& bene, ſeu iuſtè accipi. Vnde fit, vt ſint quatuor, res iniuſtè accepta, res iuſte accepta, mala actio,& acceptio bona, ſeu iniuſta. Ad has quatuor radices,& principia oportet reſoluere hoc, vt cognoſcatur, quis obligetur ad reſtitutionem. Nam obligari quis poteſt, aut vna, aut pluribus ex his radicibus, quarum ſingulæ explicandæ ſunt.

3 De prima ergo ratione rei male acceptæ ſit generalis regula. Omnis qui habet rem ipſam acceptam male, tenetur ipſam reſtituere, ſiue bona fide, ſiue mala habuerit: v.g. aliquis emit à latrone equum, quem furatus erat: hic, in cuius poteſtate eſt equus, tenetur ipſum reſtituere domino, abſque vllo rei pretio: nam rei male acceptæ nullus dominium verum acquirit. Ille dicitur habere rem bona fide, qui exiſtimat eſſe rem ſuam, quia neſciebat eſſe latronem, à quo emit; vel quia ſe iuſtum titulum habere rei talis putabat: ille autem ſimul atque cognouerit non eſſe ſuum, tenetur reddere; & ſi ſit in mora, iam eſt poſſeſſor malæ fidei. Ille verò dicitur habere mala fide, qui ſe nō habere iuſtum titulum exiſtimat: vt qui emit à latrone, quem ſciebat eſſe latronem,& rem eſſe furtiuam. Vterque poſſeſſor, tàm malæ, quàm bonæ fidei, ſi rem ipſam habeat, ratione rei acceptæ tenetur reſtituere, ſed cum differentia notanda.

4 Primò, malæ fidei poſſeſſor, quocumque modo res pereat, tenetur ad reſtituendum. vnde qui emit ſcienter à latrone equum, tenetur reſtituere domino, ſiue habeat adhuc equum, ſiue furto fuerit ei ſublatus, ſiue vendiderit alteri, ſiue mortuus fuerit. At verò bonæ fidei poſſeſſor non tenetur rem reſtituere, ſi ſtante bona fide, res ipſa perit. Vnde, ſi ſtante bona fide, ab eo furto ſublatus eſt, vel mortuus eſt, vel venditus tanti, quanti emptus; ad nihil tenetur, quamuis poſtea ſciat fuiſſe furtiuum: tenetur tamen eum, cui vendidit, ſeruare indemnem; & reſtituere pretium, ſi forte ab illo fuerit ablatus, vt domino reddatur. Dico autem, ſtante bona fide: nam ſi poſt bonam fidem acquiſiuit malam, quia ſciebat rem eſſe furtiuam, nec eſſe ſuam; & tunc habet rem, non poteſt vendere; & ſi vendat, adhuc tenetur reſtituere. Similiter, ſi ſit in mora; quia non vult reddere domino, cum poſſit; quamuis res pereat, ſemper tenetur ad reſtitutionem, ſicut dictum eſt de malæ fidei poſſeſſore. Notandum tamen, quod licet non teneatur reſtituere rem, quæ in bona fide perit; tenetur tamen reddere quod per illam lucratus eſt, & habuit, quod non habebat. Vnde, ſi pluris vendidit, tenetur exceſſum reddere; & ſi ei dono equus datus eſt, & vendidit, totum reddere tenetur, deductis ſuis expenſis: & ſatis ſit ei nec habere plus, nec minus quàm habebat.

5 Secunda differentia eſt, malæ fidei poſſeſſor non ſolùm tenetur rem reſtituere, ſed totum damnum emergens,& lucrum ceſſans, quod domino euenit ex mora reſtitutionis: v. g. emit quis ſcienter à latrone equum locationis,& detinuit per duos menſes; iſte tenetur non ſolum equum domino reddere, ſed illud, quod dominus lucratus eſſet illis menſibus ratione ipſius equi: quamuis iſte, qui emit equum, otioſum habuerit: & ſi aliquod damnū inde domino euenit, reſarcire tenetur. At verò bonæ fidei poſſeſſor non tenetur ad hæc, niſi ſolum ad ea, in quibus factus eſt ditior, id eſt ea, quæ habet vltra id, quod habiturus eſſet, ſi rem non habuiſſet: v.g. ſi talem equum habuiſſet otioſum, ad nihil teneretur, niſi ad ipſius equi reſtitutionem: ſi verò locaſſet, & lucratus eſſet, teneretur ad lucrum etiam reddendum, deductis expenſis proprijs, vt in nullo ex proprijs damnificetur. Rurſus, ſit aliud exemplum. Aliquis inuitatus eſt ad ſplendidiſſimum conuiuium, in quo res magni pretij conſumpſit: tunc ſi mala fide acceſſit, quia ſciebat, omnia illa eſſe furtiua, tenetur reſtituere quantum conſumpſit: ſi verò bona fide, & poſtea ſciuit eſſe illa ex furto, ſolùm tenetur reddere quantum lucratus eſt, id eſt, quantum ipſe conſumpſiſſet ex proprijs, ſi illis non veſceretur. Vnde ſi non erat conſumpturus, niſi libram arietis, & libram panis, ad horum valorem tantum tenetur.

6 Rurſus, ſi iſte, qui bona fide emit equum locationis a latrone, ipſo vtitur, & iter facit eques per menſem; ſi poſtea ſciat, non eſſe vere ſuum; tunc oportet aduertere, an talis homo, ſi equum

ſi equum non habuiſſet, fuiſſet alium conducturus: ſi enim non, & pedes iuiſſet, niſi vt ſuum habuiſſet, ad nihil amplius tenetur: ſi verò alium fuiſſet conducturus, tenetur reddere, quantum ipſe aliàs expendere putarat. Rurſus, qui emit veſtem pretioſam vili, bona fide; & poſt conſumptam, conſtat non fuiſſe ſuam; tenetur reſtituere, quantū ipſe in alia veſte expendiſſet, niſi illā emiſſet: at malæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere, quantum veſtis illa valebat, quādo emit eam.

7 Tertia differentia eſt, bonæ fidei poſſeſſor poteſt præſcribere, aut vſucapere rem ipſam: at verò malæ fidei numquam. Explico, ad lites interimendas iura conceſſerunt, vt qui ſpatio temporis rem haberet, ac ſi eſſet ſua, licet verè non eſſet; dominium ipſius acquireret: & hoc in rebus mobilibus dicitur vſucapio, in immobilibus dicitur præſcriptio. Eſt autem tempus vſucapionis, triennium: in præſcriptione eſt aliquando decennium, aliquando viginti, & aliquando triginta anni, vt aliàs eſt declarandum. Dico igitur: qui rem bona fide habet, poteſt vſucapere, & præſcribere, vt ſi poſt tempus compareat non fuiſſe ſuam, ad nihil teneatur, nec ipſam reſtituere: at verò malæ fidei poſſeſſor nullo poteſt tempore præſcribere.

Quartam differentiam ponit Nauar. cap. 17. nu. 9. Bonæ fidei poſſeſſor poteſt vendenti rem reddere, cum comperit non eſſe ſuam: at verò malæ fidei, non, ſed domino. Sed hæc differentia nulla eſt. Nam vterque poſſeſſor poteſt reddere vēditori, & recuperare ſuum pretium. Si autem hoc non poſſet, tunc reddere domino tenetur: & iſtam ſententiam tenent Alex. de Ales 4. p. q. 86. art. 5. & Silu. ver. reſtitutio. 3. §. 7. quamuis aliqui contrarium putent. Vnde poteſt, qui emit à latrone quacumque fide, reddere latroni emptum, ſi poteſt: ipſum tamen exhortari debet, vt reddat. Sot. lib. 4. q. 7. art. 2. dicit aliquem excuſari ignorantia iuris, vt, quamuis latroni reddat, nec peccet, nec obligetur domino, ſed iſtud ius nullum eſt: ob id non eſt neceſſaria ignorantia: melius dicendum puto cum Alex.

ADDITIONES.

De Reſtitutione D. Tho. Caiet. Bañes, Arrag. Salon. 2. 2. q. 62. Scholaſtici in 4. diſt. 15. Adr. Sot. lib. 4. q. 6. Nauar. cap. 17. à n. 6. Valen. to. 3. diſp. 5. q. 6. Lopez. par. 1. à cap. 96. Coron. par. 2. c. 5. Angles in 4. Medina in Inſtruct. lib. 1. c. 14. à §. 30. Couar. in Regul. peccatum par. 1. & initio par. 2. Viguer. cap. 5. §. 5. ver. 9. D. Ant. par. tit. 2. Summiſtæ verb. Reſtitutio, Azor. par. 3. lib. 4. Leſſius lib. 2. Rebello de oblig. iuſt. Sayr. lib. 10. Regin. tom. 1. Prax. For. Pœn. De eadem re, inter alios, integra volumina edidere Ioan. Medina, Petr. Nauar. Ludouicus Carbo. Vaſq. in Opuſculis, Filliucius in qq. mor. de eadē agit.

Actus iuſtitiæ.) Vide D. Tho. art. 1. & diſcipulos, Sot. art. 1. Valen. p. 1. Nauar. nu. 6. l. c. Lopez. cap. 96.

Quis.) Vide D. Tho. art. 5. 6. Sot. ar. 3. Nauar. nu. 12. Val. p. 3. Sayr. tit. 2. cap. 4. l. c.

Latrone.) De re empta à latrone, Lopez c. 94. l. c. Salon. q. 62. art. 5. controu. 1. Sot. lib. 4. q. 7. art. 2. Azor. cap. 1. l. c. Leſſius lib. 2. cap. 14. dub. 3.

De malæ fidei poſſeſſore, Nauar. num. 20. l. c. Sayr. cap. 3. l. c. Leſſius cap. 12. dub. 16. 17.

Bonæ fidei.) Vide Nauar. nu. 8. Sayrum c. 2. l. c. De rem alienante bona fide Lopez cap. 95. Vide Leſſium cap. 14. l. c.

Rurſus ſi iſte.) Vide Lopez l. c.

Tertia differentia.) Sot. ar. 4. Vide Lop. c. 94.

Qui reſtituere teneatur, ratione rei bene acceptæ. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Bene accepta quæ reſtituenda, & caſus in quibus res ablata cum perit eſt reſtituenda.* 2.

3 *Res inuenta an ſint reſtituendæ.* 4. 5.

1 ALtera radix reſtitutionis eſt, res bene accepta à domino, quæ in alterius exiſtēs poteſtate, ipſum obligat ad reſtitutionem. Hæc autē res præcipuè quatuor modis habetur, commodatione, locatione, pignoratione, & depoſito. Qui igitur rem alterius hac via habet, tempore ſtatuto impleto, reddere tenetur, dummodo tamen illa res non perierit: ſi enim perijt, amplius non tenetur, niſi in quatuor caſibus.

Primus, quando ex malitia, vel negligentia ipſius habentis periјt: ex malitia quidem, ſi vendidit, vel eam alienauit: ex negligentia, ſi non adhibuit diligētiam, quam tenebatur. Ea autem debet eſſe mediocris, & maior, ſi pro depoſito conſeruando ſaltem pecuniam accepit: maiorq. debet eſſe diligentia in commodato, quam in depoſito, quia illud eſt in propriam vtilitatem, nulla tamen negligentia obligat ad reſtitutionem, quæ non ſit mortale peccatum. Cum verò res periјt, non ex negligentia, vel malitia habentis, ſed quia fortè furto ſublata eſt, vel perdita, vel mortua; non eſt obligatio reſtitutionis, niſi in ſecundo caſu, cum conuertit illam

rem ad alios vſus, ad quos eam non accepit, & ex tali conuerſione res perijt. Verbi gratia, locauit quis equum alicui, vt eat Neapolim, ipſe proficiſcitur Mediolanum: ſi in via à latronibus rapiatur, tenetur ad reſtitutionem, quia non accepit equum à locante ad talem finem. ſimilia ſunt alia exempla in alijs.

2 Tertiò, cum eſt in mora reddendi alienum, & in tali mora perit res: verbi gratia, qui noluit reddere depoſitum, vel pignus, vel commodatum, vel locatum, quando tenebatur reddere, & poterat: ſi illo tempore res pereat, reſtituere tenetur: vt qui equum locat pro tribus menſibus, & ipſe differt in ſex, ac in quarto perit; tunc tenetur reddere, maximè ſi ex mora perit. Similiter ſi furto rapitur pignus tempore moræ; tenetur reddere.

Quartò, cum conuentio facta eſt inter ipſos dantem, & accipientem, vt res pereat in damnum recipientis; tunc enim tenetur iſte reſtituere. Extra hos caſus res perit domino, non autem ipſi habenti. Aduerte autem eſſe commodatum, cum res eadem redditur, quæ datur: mutuum autem, cum redditur æquiualens, aut pretium. In mutuo autem res non perit, niſi in damnum recipientis, vt dicendum eſt poſtea.

3 Ad hanc obligationem, ratione rei bene acceptæ, reduci poteſt obligatio reſtituendi res inuentas. 1 In cuius gratiam nota. Tripliciter ſe habent res inuentæ.

Quædam ſunt, quæ non apparent vllum habuiſſe dominum, vt lapilli, & gemmæ, quæ in locis, vbi naturaliter generantur, apparent; vt ad maris litora, vel in aliquibus montibus: & qui inuenit eas, poteſt ſibi habere: non enim obligatur reſtituere, cum nullius eſſent.

4 Aliæ ſunt, quæ probabiliter dominum habent, aut ipſum, cuius erant, aut hæredes: quales ſunt hæ, quæ paſſim inueniri ſolent in vijs, aut in domibus ab alijs emptis, quamuis abſconditæ ſint in muris, vel cauernis aliquibus: & has inuentor tenetur domino reddere, & facere diligentiam aliquam, vt inueniat (expenſis ſumptis ex ipſam re inuenta) domino autem non comparente, ſecundum ſententiam communem, debent reddi pauperibus. Quamuis ad hoc non ſit alia cogens ratio, niſi quia ſic omnes Doctores dicunt. Vide Soto lib. 5. q. 3. art. 3. dubius eſt de hoc, tamen condeſcendit opinioni communi. Verum eſt, ſi inuentor eſſet pauper, poſſet ſibi aut totum, aut partem pro ratione neceſſitatis applicare; & maximè cum conſilio Confeſſariorum, licet hoc non ſit neceſſarium, vt dicit Soto. Si autem poſt inueniretur dominus, amplius non tenetur iſte reddere, ſi ſufficiens facta fuerit diligentia, vt inueniretur dominus; & non ſibi, ſed alijs pauperibus applicauit.

5 Quædam aliæ ſunt res, quæ dominum habuerunt, ſed iam non habent, vt theſauri vetuſti, quorum domini ignorantur: & ſi quis inuenit tales in fundo proprio, totum ſibi vendicare poteſt: ſi in alieno, mediam partem, ſi domini voluntate extrahit: ſi enim ipſo inſcio, totum perdit. Sunt tamen leges particulares Principum, aliquas ſibi partes reſeruantium, quibus parendum eſt, & eſt reſtitutio facienda, etiam ante ſententiam. Dicit autem vnum S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 5. quem aliqui ſequuntur: quòd ſi quis in alieno agro ſciret eſſe theſaurum, poſſet emere, non admonito domino, & poſtea ſibi totum ſumere; quia dominus agri non vendit niſi ſuperficiem, & huius habet pretium ſuum. Aliqui tenent contrarium: ſed quia in rebus mortalibus ſecurè poteſt tantorum virorum opinio amplecti, nos eam ſequimur. Hæc igitur eſt ſecunda radix reſtitutionis.

1 ADDITIONES.

Vide Valen. par. 3. Nauar. à nu. 12.

Res inuenta.) Vide Lopez cap. 104. & p. 2. cap. 1. Nauar. à nu. 170. l. c. Silu. ver. Inuentum. Salon. l. c. infra, Azor. p. 3. lib. 4. cap. 27. D. Tho. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 2. Caiet. in eandem, & alij Interpretes, Couar. in Reg. peccatum, p. 3. §. 1. & 2. Res inuentas habentes dominum, ſed incertum, ſi is non inueniatur, poſt diligentem inquiſitionem, inuentoris eſſe, cenſet Petr. Nauar. lib. 4. de Reſt. cap. 2. num. 75. quam ſententiam probabilem puto, cum Leſſio; contrariam tamen ſequor, cum eo lib. 2. c. 14. dub. 7. Vide Sà, verb. Theſaurus n. 4. Sayr. lib. 10. tit. 5. cap. 2. Cla. Reg. Vaſq. §. 4. dub. 2. & 4. l. c.

Conſilio confeſſ.) Nauar. l. c.

Theſauri.) De hac re Nauar. l. c. num. 172. Lopez p. 2. cap. 2. Abulenſis in cap. 6. Mat. q 42. Salon. Arrag. Bañes, 2. 2. q. 66. art. 5. Couar. Reg. peccatum 3. p. §. 2. Molin. d. 56. Corona par. 2. cap. 1. Silu. ver. Inuentum, Azor. p. 3. lib. 1. c. 13. Leſsius lib. 2. de iuſt. cap. 5. dub. 15. Rebello. p. 1. lib. 1. q 15. ſect. 2. Sa, ver. Theſaurus. Vaſq. l. c. nu. 21. vbi fuſe de theſauris.

Theſaurus, magicis artibus inuentus, eſt fiſci, Silu. l. c. q. 3. Nauar. num. 175. Azor. l. c. ſed poſt latam ſententiam, ita etiam Leſsius dub. 17. Quo iure rex poſsit ſibi applicare mineralia etiã in priuatis fundis procreata, Vaſq. nu. 26. l. c.

Leges Principum.) Vide Molin. Couar.l.c. diſputantem contra Silu. qui nu.13.l.c. docet, conſuetudinem, ex qua theſauri inuenti ſunt Principis, non obligare in conſcientia. De hac re Salon, Arrag. l.c. Caſtro de lege pœn. lib.2. c.2.Corol.3.Vide Sà,l.c. ibique à nobis citatos.

Ante.) Ita quoque Rebello l.c. contra Medinam, & Lopium.

Quem aliqui ſequ.) Nauar.num.175.Salon, Mol.l.c.Sot.lib.5.q.art.3.at Petr.Nau.lib.3.c.2. nu.61. hanc ſententiam quaſi dubiam iudicar.

Quæ domino carent, quæ pro derelictis habentur,fiunt primò occupantis. §. fere iuſti. de rerum diuiſ.Vide Molin.de iuſt.d.41.Salon.l.c. Nauar.cap.17.nu.70.76.Azor.c.28.l.c.& lib.1. cap.13. Sa l.c. nu.4. Rebello l.c. Vide Leſsium dub.18.l.c. vbi docet, quænam ſint,quæ dicuntur haberi pro derelictis, vt eorum dominium primo occupanti concedatur.

Cuiuſnam ſit inſula inuenta, & à nullo occupata, Vaſquez dub.3.l.c.

De tertia radice, quæ dicitur Iniuſta actio. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Peccatorum duplex differentia.*
2 *Obligatio nulla oritur ex peccatis contra charitatem ſolam,& an mulieres ob turpitudinem accipientes reſtituere teneantur.*
3 *Conditiones quibus impediens obligatur ad reſtitutionem.*
4 *Damnificatio quot modis fiat.*
5 *Nocens in rebus an reſtituere teneatur.*

1 TErtia radix reſtitutionis eſt iniuſta actio, qua,quod alterius eſt, aufertur. Eſt autem maximè notandum pro tota hac materia, eſſe peccata in duplici differentia: quædam ſunt contra ſolam Dei charitatem,vel proximi: quædam ſunt contra iuſtitiam: verbi gratia, ſi quis nõ dat eleemoſynam proximo in maxima neceſſitate poſito, peccat contra charitatem: ſi quis autem non reddit quod debet, peccat contra iuſtitiam.

2 Eſt autem generalis regula: ex peccatis contra ſolam charitatem nulla oritur obligatio reſtitutionis, niſi ſit ratio iniuſtitiæ ibi coniuncta. Vnde ille, qui non dedit eleemoſynam, peccauit quidem, ſed ad reſtitutionem non tenetur. & hoc in multis caſibus ſequentibus manifeſtatur. Hinc fit, vt actio mala,quæ radix eſt reſtitutionis, debeat eſſe ſic mala, vt ſit contra iuſtitiam; aliàs non obligat ad reſtitutionem: hinc fit,vt mulieres accipiẽtes pretium pro actu illicito,carnis,non obligentur ad reſtitutionem, quia actio iſta non eſt mala contra iuſtitiam, quamuis ſint virgines, & coniugatæ,& cuiuſque conditionis, vt habet Anton.2.par. tit.2.cap.5. & quamuis accipiant pecunias in exceſſu, vltra pretium actus turpis,ſi libere donetur illis.Eſſet quidem obligatio ad reſtitutionem,ſi aliqua iniuſtitia immiſceretur; quæ duplex eſſe poteſt. Altera, cum qui dat, non poteſt dare, quia ſeruus eſt, aut filius familias, non habẽs proprium in tanta quantitate, quantum dat. Altera eſt, cum fraude extorquetur ab illo pecunia; puta, cum fœmina non virgo ſe virginem fingit; aut quæ communiter alijs ſe tradit,mentitur ſe non tradi niſi nobiliſſimis, ob idque plus pecuniæ extorquet: in his caſibus iniuſtitia eſt, & tenetur fœmina illud reſtituere, quod ratione iniuſtitiæ plus exegit. Actio igitur mala obligans ad reſtitutionem,debet eſſe contra iuſtitiam. Hæc autem præcipuè quadruplex eſt: impedire ne alius bonum conſequatur, quod aliàs erat conſequuturus; inferre alteri damnum; accipere quod alterius eſt, ipſo inuito; detinere etiam quod alterius eſt, ipſo inuito.

3 In primis, de eo qui impedit alium à conſequutione rei, quam aliàs erat habiturus, ſit regula generalis notanda: Qui impedit iniuſte alium, ne conſequatur id, quod aliàs iuſte erat conſequuturus,tenetur eidem ad reſtitutionem. Explicatur hoc.

Duæ ſunt conditiones, vt impediens obligetur ad reſtitutionem.

Altera, vt impeditus poſſit iuſte habere rem, à cuius conſequutione impeditur: cum autem non poteſt iuſte habere, quouis modo quis impediat, non tenetur reddere,quia non aufert ius alterius. Vnde qui impedit indignum, ne conſequatur beneficium, licet poſſit peccare mortaliter,quia ex odio facit, vel illicita via,non tenetur ei quidquam reddere,quia non habet ius. Nec ſatis eſt, poſſe habere iuſtè, ſed quod habiturus eſſet, niſi ille impediuiſſet: nam non dicitur impedimentum verè,niſi cum res alias habenda prohibetur ne habeatur. Non tamen ſatis hoc eſt, ſed opus eſt, vt qui impedit, aliqua via iniuſta, non ſolùm mala, ſed contra iuſtitiam impediat. Si enim ex odio impedit, vel precibus circa eum, qui dare vult, ſuſis, vel pollicitationibus, vel alia via etiam mala, & contra charitatem: non tenetur reſtituere, niſi ſit via contra iuſtitiam, puta, ſit vis, aut dolus,

aut

aut fraus: verbi gratia, vult Epiſcopus dare beneficium digno: ſi quis impediat, imponendo ei falſum teſtimonium, vel detegendo crimen omnino occultum (licet verum) vel dignum cogendo, aut decipiendo ne compareat, tenetur reſtituere ei beneficij valorem, quia iniuſta via impedit. Et attende cum S.Thom.2.2.q.62. art.2.quod ſi iam firmum erat Epiſcopo, illi dare beneficium; vel accepturus habebat certum ius, reſtituendum eſt ei in totum, licet actu non habebat: cum verò ius habebat probabile, in parte, pro maiori, vel minori probabilitate, ſecundum quam certum habebat beneficium, ceſſante impedimẽto: cũ enim probabile eſt, illum non accepturum fuiſſe beneficium, non eſt obligatio reſtitutionis. Quod dicimus de beneficio, dicendum eſt de teſtamento, vt bene dicit Soto lib.4.q.6. artic.3. qui enim firmam voluntatem dandi alicui impedit contra iuſtitiam, tenetur reſtituere illi, cui dandum erat; dicat quidquid velit Silu.reſtitutio.3.§. 12. Similiter, qui impedit contra iuſtitiam operarios, & eos, qui negotia tractant, obligatur reſtituere. Ob id multum videant iudices, ne detineant iniuſtè homines operarios & negotiatores in carceribus: obligantur enim reſtituere eis omnia, quæ aliàs illi lucrati eſſent illo tẽpore iniuſtæ detentionis.

4 Altera iniuſta actio eſt, damnificatio, qua alicui nocumentum infertur contra iuſtitiam. Hæc autem poteſt eſſe, aut in anima, aut corpore, aut in rebus, de honore enim & fama dicemus, Præcepto octauo. Ille nocet in anima, qui cauſa eſt alteri, vt mortaliter peccet, vel aliquem errorem contra fidem imbibat: & qui hoc contra iuſtitiam fecit, puta dolo, & fraude, tenetur veritatem aperire, ſi tale peccatum continuatur: ſi verò nõ dolo, nec fraude, ſed vel precibus, non tenetur. Et hoc idem dicendum eſt de eo, qui monachum extrahit à monaſterio. Si enim vi, vel fraude extraxit, tenetur reſcindere vim & fraudem; vt, ſi ille velit, regredi poſſit. Quòd ſi non regrediatur, non tenetur loco eius intrare, vt aliqui dixerunt: tenetur tamen ad ſatisfactionem aliquam monaſterio, ſi ille monachus erat multum frugi, & vtilis monaſterio, vt docet Soto lib.4.q.6.art.3. Si autem non vi, vel fraude extraxit, ſed precibus, ad nihil tenetur, ſed ſolum manet peccatum contra charitatem. Ille nocet in corpore, qui occidit, percutit, vulnerat, vel mutilat: & ſi ille, cui nocetur, eſt ſeruus, tenetur nocens reſtituere domino totum damnum: &, ſi occidit, tenetur reddere pretium illius, & expenſas in illo curando conſumptas; ſi vulnerauit vel mutilauit, debet etiam expenſas curationis, & totum id, quod minus valet ſeruus, ob illam læſionem. Si autem liber eſt, tenetur nocens reddere familiæ, & hæredibus neceſſarijs (puta, filijs, & parentibus) damnum, quod ex morte incurrerunt: vt, ſi pauperes erant, & ab occiſo alebantur, nocens eos alere tenetur, ſi non manent occiſi res, vnde alantur illi. Si vero operarius eſt vulneratus, vel mutilatus, nocens tenetur reddere expenſas in curatione conſumptas; & totum, quod perdidit illo tempore; & ſi fortè amplius laborare non valet, ſunt opera eius ipſi reſtituenda. Cum verò non eſt damnum aliquod, niſi curationis: vel eſt, ſed illi alij non volunt acceptare reſtitutionem, non tenetur àmplius nocens. Hæc autem intelliguntur de nocumento illicito: ſecus, ſi ſine peccato fiat.

5 Qui autem nocet in rebus, comburendo domos, vineas, & alia deſtruendo, tenetur etiam talia reſtituere, cum contra iuſtitiam fiunt, non ſolùm quando ipſe facit, ſed cum filij, ſerui, famulive ipſius talia faciunt. Nam ſi ipſo conſentiente iſta facta ſunt, totum tenetur reddere: ſi verò non ipſo conſentiente, tunc debet reddere perſonas, quæ id fecerunt; ſi poteſt. Idem eſt de boue, & animalibus, quando damnum inferunt in agris: ſi enim ex negligentia ipſius damnum factum fuerit, tenetur totum reparare; ſi verò non, ipſum animal tradere, vt ex ipſo pœna ſumatur, niſi id velit reficere. Atque his modis actio iſta ſecunda iniuſta committi poteſt.

ADDITIONES.

Generalis regula.) Sot. lib.5. q.6.art.3. de iuſt.colum.18.Sayr.c.1.l.c.

Mulieres accipientes.) Nauar.cap.18.nu.38. D. Thom.2.2. q.32. art.7. ad 2. & q.62. art.5. Caiet.ibid. Alenſis par.4.q.24.membr.2. art.3. Sot.lib.4.q.7.art.1.Salon, Bañes Arragon.q.62 art.5.Valen. t.3. diſp.5.q 6. p.5.'Couar.in Regul. Peccatum p.§.2. n.2.Molina d.94. Carbo. q.48.Lopez.p.1.c. 105.Azor.l e.infr.Petr.Nau. lib.4.de reſt.c.2.n.14. Sayrus in Cl.Reg.lib.18. tit.5.c.2.nu.31. Leſſius lib.2 c.14.dub.7.Vide Comit.lib.3.q.5.Reſp.Mor.Vaſq.c.6.dub.1.l.c.

Singularis eſt Ioan. Medinæ opinio q.20.de reſtitutione, putantis, reſtituẽdũ eſſe à meretrice, id, quod titulo pretij; retineri poſſe, quod, titulo donationis accepit. Cõtra illum etiã Azor. l.c.cum communi ſententia. Vide Vaſquez.l.c.

Meretricem promiſſam, ob turpem vſum corporis, mercedem, tanquam debitam poſſe petere, negat Nauarr. nu. 41. aiunt, probabilius, Lopez,

Lopez, Sot. Mol. l. c. Caiet. Couar. (dum non approbet præteritam impudicitiam) nam precium illud debitum eſt iure naturæ: dolendum tamen eſt; debitum eſſe, ob ſcelus patratum; cum Caiet. & Couar. ſentit Azor. l. c. cap. 21.

Mulieres accepta à Religioſis profeſſis, ob turpem actum, tenentur Monaſterio reſtituere: etiamſi quod acceptum, datum fuerit Religioſis à ſæcularibus, ad quoslibet vſus; Monaſterio enim Monachus acquirit, quidquid acquirit. Azor. l. c. col. 3. Petr. Nauar. lib. 4. cap. 2. de reſtit. num. 122. ex Palud. 4. diſt. 11. quæſt. 3. art. 5. concl 4. Palac. Rub. in rub. de donat. inter virum, & vxor. Syl. ver. Meretrix, Molina tom. 1. de iuſt. quæſt. 94. Vaſquez dub. 3. loco citato. Monaſterium tamen, ex rationabili cauſa, vel ob paupertatem meretricis, vel ne religioſus infamia afficiatur, condonare poteſt acceptum ab ea. Bannes. 2. 2. quæſt. 62. art. 5. videtur à Molina, & alijs diſcrepare: at nō placet eius opinio. Religioſius nullius rei dominium habet; nec ſuperior concedere poteſt, vt bona Monaſterij in prauos vſus impendantur; vt docet etiam Vaſq. l. c.

Fœminæ non ſolitis illecebris, ſed fraude, & mendacio graui aliquid extorquentes, tenentur reſtituere. Vide D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 5. ad 2. Azor. l. c. * Aliæ etiam mulieres, quæ meretrices publicæ non ſunt, & viri muliebria patientes mercedem, pro turpi actu, ab ijs datam, qui donare poſſunt, reſtituere non tenentur. Vaſquez dub. 2. l. c.

Qui impedit alium. Vide Carbo. q. 29. concluſ. 3. Nauarr. à num. 69. Sot. art. 3. l. c. Lopez c. 144. par. 1. Silueſt. Reſtitut. 3. q. 12. Azor. p. 3. lib. 4. cap. 9.

Qui impedit indignum.) Vide Carbon. q. 30.

De teſtamento.) Nauar. num. 70. l. c. non teneri hominem, ait, ad reſtitutionem; ſi ſine vi, fraude, dolo, aut metu inducat alium ad teſtamentum mutandum.

In anima.) Vide Sot. lib. 4. q. 6. art. 3. concluſ. 3. Salon. q. 62. art. controu. 2. Valen. l. c. col. 898. Silueſt. reſtitutio. 3. quæſt. 1.

Qui monachum.) De hac re multa Sot. Salon. controu. 3. l. c. Carbo. q. 11. Sayrus lib. 9. cap. 1. à num 21. Leſſius lib. 2. c. 8. dub. 3. Rebel. 1. p lib. 4. q. 15. Azor. par. 3. lib. 5. c. 2 Vaſquez c. 8. 2. dub. 2.

Non tenetur loco eius intrare.) Cum Sot. Salon. Val. l. c. col. 899. Leſſius num. 18.

Vt aliqui.) D. Ant. p. tit. cap. 2. Adria. de Reſt. Ioan. Ma. 4. d. 17. dicunt, debere huic hominem dare operam; vt ille Religionem amplectatur, vel vt alius hoc faciat, vel, ſi neutrum efficere queat, ipſum ingredi Vide quę de hac re ſcribit D. Thom. in Opuſc. & Vaſquez l. c.

Tenetur tamen.) Si religioſus erat profeſſus, tenetur, qui eum retraxit, etiam ſine dolo, &c. reficere damna, quæ Religio, ob eius diſceſſum, paſſa eſt; vt ſi ſtipendia, pro lectione, aut cōcione ſuæ Religioni acquirebat. Val. Azor col. 3. l. c. Salon putat hoc verum, ſi vi, vel fraude reuocanit. Vide Sayrum nu. 30. Leſſius nu. 16. ſequitur Sal. & Petr. Nau. * Vaſquez; à quo prælegente multa Pet. Nau. collegiſſe fuerunt.

Qui retraxit profiteri volentem, vi, aut fraude, tenetur, ad boni viri arbitrium, reſtituere cōmodum, quod ex eo accepiſſet Religio, Salon concl. vlt. Sayr. nu. 34. Leſſius num. 16.

In corpore.) Quid teneatur homicida, pro damno, Salon. l. c. controuer. 6. Bañes q. 62. ar. 2. Nauar. cap. 15. à num. 22. Lopez par. 1. cap. 71. Val. p. 5. initio. Vide Carbo. q. 13. 14. Silu. Reſtitutio 3. §. 2 Sot. l. c. ar. 3. Leſſiū c. 9. dub. 19. 20 l. c. Azor. p. 3. lib. 5. c 3. Rebel. 1. p. lib. 3. q. 21. 12.

Lucrum, quod mutilatus, aut occiſus acquiſiuiſſet, ab homicida, aut mutilatore, reſtituendū eſt. Sot. Valen. Salon. l. c. Leſſius l. c. diſp. 19. n. 1. quicquid ſcilicet ſpes lucri, conſideratis omnibus, æſtimatur. Si homicida, aut mutilator obeat diem ſuum, tenentur, ex illius bonis, hæredes, Leſſius. l. c. quomodo futurum lucrum eſtimandum, cum nemo ſciat, quamdiu occiſus victurus erat. Leſſius dub. 20. * Vide etiam Vaſq. c. 2. §. 3. dub. 3. Occidens iniuſtum aggreſſorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non tenetur reſtituere. Rebel. q. 12. at ſi excedat moderationem notabiliter, peccando mortiferè, tenebitur damna omnia reſtituere, ſi non fuit prouocatus, ſed inuaſus: nam ſi prouocatus fuiſſet ad arma, non teneretur. Leſſius dub. 21. Azor. par. 3. lib. 5. q. 3. Pro anima interfecti, ex conſilio, aliquid; ex iuſticia, nihil reſtituendum. idem dub. 25.

Homicidam debere occiſi creditoribus debitum ſoluere, ſi occiſi hæredes nequeant, nonnulli arbitrantur: alij dicunt, probabilius, id faciendū, ſi occidit eo animo, vt creditores ſuis bonis priuarentur; non autē, ſi nihil cogitans de creditoribus, ira, aut odio inflammatus occidit. Vide Salon. contr. 8 Leſſium dub. 29.

Occidentē, & mutilantē, teneri, etiā pro ipſa morte, vel mutilatione, nempè pro illata iniuria mutilato, vel hæredibus occiſi reſtituere in re aliqua æquiualenti, ad arbitrium boni viri, affirmant

mant D.Tho.ar.2.ad 2.Sco.4.d.15.q.3. Richar. ibid.art.5.q.2.Adria.de reſt.Maior.ead.diſt.14. Salon.l.c.Valen.Lopez l.c.Negant autē Nauar. c.15.n.25.Sot.Pet.Nau.lib.4.de reſt.c.2.nu.80. Leſſius dub.13.Bañes l.c.vbi dicit,illū ſatisfacere,pro ipſa læſione, quando à Iudice punitur.De hac re.Vide Valen.Carbon.q.15.Salon.cont.4. Azor.q.4 l.cit.Rebel.q.13.l.c.* Vaſq.c.2. §.3. dub.6.l.c.Pro vita ſerui reſtituendū,quanti vendi poterat.Leſſ.nu.141.l.c.Vide Rebel.l.c.

Heredes homicidę,ſi hic à Iudice vita priuatur,tenentur nihilominus ad reſarcienda damna illata parti,& ad ſoluenda debita, ſecundum Nauar.nu.25.hoc negat Salon.l.c.contro.10. ſi pars læſa inſtitit; vt ille à Iudice capite plecteretur: priorem ſententiam veram, ſecundā probabilem putat Leſſius dub.22.Vide etiam Azor. q.6.l.c.& Reb.l.c.

Si pater occiſus,antequam moreretur, omne debitum,ob damnum filijs illatum, condonauit homicidæ,licet peccarit contra charitatem,ſi filij indigebant, homicida liber eſt ab onere reſtitutionis: niſi lex aliqua recepta aliud velit. Salon.l.c.controu.9. De reſtitutione, & ſatisfactione homicidæ.Comitol. lib.4. q.11. tom.1. Reſp.Mor.

Qui autem nocet in rebus.)Vide Carb. q.68. Sot.art.5.l.c.

Bone.)Vide Azor.p.3.lib.4.c.8.Sed ſi animal ferox eſſet,& ſine culpa Domini ex vinculis caueve effugeret, dominus non teneretur reſtituere,tunc enim deſinit eſſe illius. Vide Carb. l.c. Syl.Reſtitutio 3.q.4.Azor.l.c.

Si culpa mortifera Domini,fera damnum attuliſſet,is teneretur reſtituere. Vide Azor.l.c.

De reſtitutione iniuſtæ acceptionis, & detentionis. Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Syluæ,& montes tripliciter ſe habent.*
2 *Syluæ communis cædi poteſt non particularis, neque Dominorum.*
3 *Piſcari quomodo ſit licitum.*
4 *Venari quomodo liceat.*
5 *Aues quæ capi poſſint.*

1 Alia actio iniuſta, vnde naſcitur obligatio reſtituendi, eſt iniuſta acceptio, qua aliquid capitur inuito domino. Ob quam rationem tenentur reſtituere latrones,fures, raptores, vſurarij, & hi, qui iniquos contractus exercent, de quibus in particulari poſtea dicemus, nunc tamen de quatuor acceptionibus tantum dicendum eſt, puta, de cæſione lignorum in ſiluis, venatione ferarum, & auium etiam captione, ac piſcatione.

In primis,ſiluæ aut montes, in quibus arbores cædi ſolēt,tripliciter ſe habere poſſūt. Quędam ſunt ipſorum caſtellorum, aut vrbiū communes,tamen ſub pœna quadam cęſio prohibetur. Quædā ſunt ipſorum dominorū vrbiū,puta Ducū,Principū,& ſimiliū. Quædā hominū particulariū.Adde etiā,quædā ſunt vrbium,aut caſtellorum vicinorum,& proximorum. Hoc autē generaliter in omnibus obſeruandum eſt, cum pœnæ aliquæ impoſitæ ſunt cædentibus,quamuis quis cædat, non obligatur ad pœnam ſoluendam, quouſq;comprehendatur, & condemnetur. Tamen quantum ad reſtitutionem citra iſtam pęnam in conſcientia.

2 Dico primo,ſi ſiluæ ſunt communes, quāuis incola,aut ciuis vrbis,vel pagi cædat in vtilitatem propriam aliquot arbores ſine facultate,nō peccat mortaliter; nec obligatur ad reſtitutionē:nam talis pagus,aut ciuitas, hoc modo, & via intendit diſtribuere ſuis ciuibus arbores, vt cædant:ſi tamen cōprehendatur,pœnā ſoluat. Eſt autem pœna poſita,ne ſiluę citò deſtruerentur,& conſumerentur:verum eſt, quòd ſi magnā ſtragem faceret,obligatur ad reſtitutionem.

Dico ſecundò,ſi ſiluæ ſunt particularium hominum,abſque dubio,peccatum eſt cædere abſque facultate domini; & obligat ad reſtitutionem:& hoc etiam dicendum eſt de eo, qui cum ſit vnius pagi incola, cædit ſiluas alterius pagi; quamuis, ſi inuicem homines illorum pagorū, aut caſtellorum ſolerent ſiluas proprias aggredi, & cædere, iudicaretur hoc, ac ſi ſilua propria eſſet illi pago,in quo cædens eſt incola.

Dico tertiò,cum ſiluæ ſunt dominorum, non licet etiam cædere:obligaturq. cædens ad reſtitutionem; quamuis in hoc non ſit tam arcta regula,ac ſi eſſent particularis cuiuſdam.Vnde dicit Soto,quòd poſſent pauperes cædere ligna ad vſum foci proprij neceſſaria; & domini multum in hoc conſiderare debent, ne graues pœnas, præſertim corporis imponant ſubditis:nam arbores, quas natura de ſponte, non ſunt tam propriæ,ac pecuniæ in arca repoſitæ.

3 Per hęc poſſumus etiā reſpōdere de piſcatione.Nam ſi flumina ſunt cōmunia vrbi,& ciuitati, tunc eodē modo piſcans nō tenetur ad reſtitutionē,quāuis piſcetur,ſed ad pœnā poſt cōdēnationē,ſi cōprehendatur. Si verò aquæ ſunt particulares alicuius,permanentes (vt lacus, ſtagna)

gna) non licet abſque peccato obligante ad reſtitutionem, quamuis, ſi eſſent aquæ tranſeuntes, non eſſet obligatio ad reſtitutionem. Attende tamen, quando fiunt in ciuitatibus prohibitiones piſcandi, ob bonum commune, quia piſces oua fouent, & piſcatio inducit penuriam; tunc peccatum eſſet piſcari, licèt nulla eſſet reſtitutionis obligatio.

4 Circa venationem autem attende, eandem eſſe rationem: non enim eſt obligatio ad reſtitutionem, niſi locus, in quo fit venatio, eſſet muro circumdatus: tunc non liceret intrare ad venandas feras, eſſetq. reſtitutio facienda, quamuis, ſi fera extra murum eſſet, poſſet occidi, & capi: & ſi non ſit murus, ſi pactum eſt inter dominum, & incolas, quibus ſoluitur totum damnum, quod feræ in ipſorum terris faciunt, non liceret venari abſque reſtitutione. Cum verò non ſoluitur totum damnum in integrum, nulla eſt obligatio: immò, ſi damnum ciues paterentur, non ſolum nõ obligarẽtur ad reſtitutionẽ, ſed abſque vllo peccato liceret ipſas occidere, & capere.

5 Circa aues notandum eſt, quaſdam eſſe omninò domeſticas, & eas capere, peccatum eſt, obligans ad reſtitutionem: quaſdam verò omninò ſilueſtres & vagas, quæ non habent firmum locum; & has aucupari intra loca murata aliorum, non obligat ad reſtitutionem, quia nullius ſunt; non enim permanent ſicut arbores (quamuis peccatum eſſet capere, cum ad bonum commune aliquo tempore fit prohibitio) quaſdam partim ſiluestres, partim domeſticas, vt columbæ: has capere in locis proprijs, vbi nidificant, vt in columbarijs, obligat ad reſtitutionem, cum dominum proprium habet: ſimiliter etiam, ipſas, capere intra ſpatium permiſſum per leges, dummodo alantur à dominis proprijs. Cum enim nullus eis cibus à proprijs dominis datur, ob idque terras aliorum deuaſtant; poſſunt licitè capi à dominis terrarum & agrorum, quibus damnum inferunt: extra ſpatium autem determinatum, cum nimis vagantur, poſſunt capi, ac ſi eſſent omninò ſilueſtres, maximè tamen à dominis locorum, in quibus vagantur, nec ad reſtitutionem obligatio eſſet. Hæc igitur eſt actio iniuſta, ad reſtitutionem obligans; & ſicut acceptio iniuſta obligat, ita iniuſta detentio, cum quis detinet alienum, ipſo domino inuito. Atque, hæc eſt tertia radix reſtitutionis.

ADDITIONES.

Syluæ.) Vide Cordubam q.71. Sot. lib. 4. q. 6. art. 4. Carbonem q. 35. Lopez p. 1. c. 150. Angles 4. par. 2. pag. 194. De Syluis Molina d. 58. Vide etiam Carbo. q. 36. Salon. 2. 2. q. 62. art. 2. controu. 2. Azor. p. 3. lib. 1. cap. 13. Rebel. p. 1. lib. 1. q. 15. ſect. 1. Leſſium dub. 14. Sayrum cap. 10. l. c. infra Petr. Nauar. lib. 3. de reſtit. cap. 1. à n. 280.

* Vaſq. cap. 5. §. 3. dub. 1. l. c.

Piſcatione.) Cordub. l. c. Salon. controu. 3. De Piſcatione Silu. ver. Piſcari. Vide Mol. diſp. 46. & 49. Valen. q. 6. p. d. 5. Nauar. c. 17. nu. 120. Sal. Azor. l. c. Leſſ. lib. 2. de iuſt. c. 5. à dub. 5. 6. Sayr. lib. 11. cap. 9. Clau. Reg. Petr. Nauar. Vaſq.

Circa venationem.) Vide Io. Med. de reſt. q. 12. De venatione Cou. in Reg. Peccatum p. 2. §. 8. Val. Mol. diſp. 42. Lopez p. 2. c. 147. Carbo. à q. 34. Leſſius Petr. Nauar. l. c. Vide Mol. diſp. 51. Angles, Sot. Azor. l. c. Sayrum Vaſq. l. c.

De acquiſitione, & amiſſione dominij ſuper feras, Rebell. lib. 1. par. 1. q. 14. Vide Leſſium, Sayrum l. c.

Aues.) Vide Molin. d. 50. Cord. Carbo. l. c. & q. 36. Nauar. num. 126. Salon. l. c. controu. vlt. Angles, Sot. l. c. Summiſtas ver. Columbarium, Azor. Sayrum cap. 9. 10. Vaſquez dub. 4.

De aucupio, piſcatione, & venatione Sebaſt. Medices, Azor. Rebel. Sayr. Leſſius, Vaſquez. l. c.

Fera alieno capta laqueo, illius eſt, qui laqueum poſuit; alij dicunt, eſſe eximentis è laqueo. Vide Leſſium dub. 11. l. c.

De quarta radice reſtitutionis: Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Differentia inter iuſtam, & iniuſtam acceptionem, & qui præter accipientes teneantur reſtituere.* 2.

3 *Actio iniuſtæ dandi, & accipiendi an obliget ad reſtitutionem.*

4 *Opiniones duæ circa hanc materiam.*

1 Quarta reſtitutionis radix eſt, iuſta acceptio; cum qui habet, ſeu accepit quid alterius, ſed iuſta actione, puta, mutuo, emptione, aliove licito contractu, ratione cuius tenetur reddere alteri. Notanda tamen eſt differentia inter iuſtam actionẽ, & iniuſtam: cum enim obligatio reſtituendi eſt ratione iuſtæ actionis, non tranſit niſi ad hæredes, & fideiuſſores illius, qui tenebatur reddere, nec alia genera perſonarum reddere tenentur: cũ verò ratione iniuſtæ actionis, nõ ſolum qui iniuſtè egit, ſed etiam octo genera perſonarũ reddere tenẽtur; vnumquodque in ſolidum, & integrum. Sunt autẽ perſonæ hæ.

Qui

Qui iuſſit,ſeu præcepit,vt dammum alteri fieret;vel ab altero,quod ſuū eſt,inuito raperetur.

Rurſus,qui ratificauit, id eſt, in cuius nomine,ipſo neſciente,actio iniuſta facta fuit; tamen poſt,dum ſciuit,approbauit: ſecus tamen, ſi tantum factum approbauit, quod in eius nomine fuit factum;aut in nomine ipſius fuit factum,ſed non approbauit: tunc enim non obligatur ad reſtitutionem.

Rurſus qui conſilium dedit, qui conſenſit, qui dedit fauorem.Iſta tamen intelligēda ſunt, cum conſilium,conſenſus, & fauor fuerunt cauſæ,vt fieret iniuſta actio, quæ tamen aliter non fieret:tunc enim obligat ad reſtitutionem:ſecus ſi cauſæ non fuerint.

Rurſus, participans, & cooperans in actione iniuſta tenetur reſtituere. Sed aduerte, cum cooperans talis eſt, vt niſi cooperaretur, actio iniuſta non fieret(puta furtum,rapina,vel damnum) tunc tenetur in ſolidum reſtituere, quia eſt integra cauſa.& ſi alij cooperatores non ſoluant,tenetur totum reddere. At ſi non fuit tota cauſa,quia alias ſine illo furtum fieret; tenetur ſolum reddere partem acceptam,aut partem damni illati. Quod ſi illius opera factum eſt maius furtum,vel dammum, quàm alias fieret, talem exceſſum tenetur in ſolidum reſtituere.

2 Rurſus, non obſtans,id eſt,qui non prohibet,cum poſſit commodè,damnum alterius, tenetur reſtituere. Sed attende, quod non ſatis eſt poſſe, ſed ex officio obligari ad id. Vnde ſi vicinus videat furem in vicini domo furantem, & taceat, cum poſſit clamore prohibere furtum; peccat quidem mortaliter & contra charitatem, ſed non contra iuſtitiam, quia non ei id ex officio incumbit: ob id non obligatur reſtituere, quidquid velit Caietan. verb. reſtitutio: immò quamuis acciperet pecunias à latrone, vt taceret, non tenetur reſtituere, vt dicit Soto lib.4. q.7. art.3. Tenetur tamen, ſi eſſet famulus,vel iudex,vel is, cui ex officio incumbit iſta prohibere. Et ſic tenentur iudices, qui debitam diligentiam non faciunt in locis, in quibus reſident,ne damna inferantur.

Rurſus,qui non manifeſtat,id eſt, qui ſua taciturnitate, & occultatione cauſa eſt, vt alius ſuum non habeat. Hoc etiam intelligendum eſt, cum ex officio incumbit: & hoc modo teſtis in iudicio contra aliquem, veritatem occultans, tenetur reſtituere damnum, quod ille incurrit, cum cauſa fuit. Dico, cum cauſa fuit, quia ſi iam alij teſtes falſi præceſſerant, qui ſufficiebant ad condemnationem; nec iſte quidquam negotio adiecit;non tenetur:& hoc modo excuſat Caiet. eos, qui ſuffragantur publicè in negotijs: cum enim iam vident maiorem partem in vno inclinatam, quamuis iniuſtè, ſi ipſi etiam ſuffragentur, quamuis peccent; cum tamen cauſa non ſint, non obligantur ad reſtitutionem. Hæ ſunt radices quatuor, propter quas aliquis ad reſtitutionem tenetur.

3 Sed eſt graue dubium inter doctores, cum actio dandi, & accipiendi eſt iniuſta, an obliget ad reſtitutionem. verbi gratia, cum quis dat pecunias alicui,vt alium occidat; & iudici, vt iniquam ſententiam ferat: vnus male dat; & alter male recipit; an qui recipit, ad reſtitutionem obligetur. In primis poteſt dari pecunia alicui,ne peccet,vt ne occidat,ne ſit ſacrilegus,ne fornicetur: in quo vnus bene dat, alter male recipit:ſed ſecundum Soto lib.4.q.7. ar.1. ad ſecundum,non obligatur, qui accipit,ad reſtitutionem ſemper,niſi cū accipit pecunias pro his, quæ ſecundum legalē iuſtitiam abſque pecunia tenetur facere. Vt iudex, qui pro ſententijs,vel alijs, pro quibus leges diſponunt pecunias non eſſe accipiendas,vel non tot, pecunias accipit; tenetur reſtituere. Et hoc modo poſt Conc.Trid.nullus pro ordinum collatione,quocūque prætextu,poteſt accipere pecunias,ſeſſ.21 c.1.& ſi accipiat,dare tenetur.In alijs,in quibus non eſt prohibitum à lege,non tenetur,cum eas accipit; nec peccat, quamuis cum diſcrimine. Nam ſi dat pro peccato alterius vitando, quod erat contra iuſtitiam (vt ne alter occidat, ne ſit ſacrilegus) tunc poteſt coram iudice repetere, & audietur in iudicio;& ſic intelligitur l.vt puta.ff.de condict. ob turpem cauſam. Tamen qui accipit,ante repetitionem non tenetur dare,niſi vi acceperit: vt qui accipit pecunias ab alio, quem volebat occidere,ne ipſum occidat. Si tamen peccatum non erat contra iuſtitiam, nec tenetur reſtituere,nec poteſt repetere.Nam poteſt eſſe datio,& acceptio mala; quia eſt pro re turpi,& ob peccatum;ſed non contra iuſtitiam: vt qui dat pro fornicario actu. & in his, vt dictum eſt,nō tenetur reſtituere qui accepit.Rurſus,eſt datio,& acceptio mala,quia res, pro qua pecunia datur,vendibilis non eſt,vt in ſimonia: & de hac poſt dicemus.Tandem eſt datio,& acceptio mala, quia datur pro re cōtra iuſtitiam, vt in exemplis præpoſitis de homicida, & iniquo iudice. & de hoc caſu eſt controuerſia: in qua duæ exiſtunt opiniones celebres.

4 Altera eſt,quæ accepit, obligari ad reſtitutionem, non quidem domino, qui male dando ius

ius ſuum perdidit, ſed pauperibus. Hanc opinionem tenet Caiet.ver. reſt. Soto loco allegato, Adr.q.19.ſupra 4.

Altera ſententia eſt aliorum, qui tenent non obligari ante condemnationem; ſed poſſe qui accepit, retinere. Hanc tenent Anton. 2. par. tit.2. cap.5. Siluest.reſtitut.2. §.3. Angel.verb. reſtitutio.§. turpe. Nauarr. cap.17. num.34. & quia iſta res eſt moralis, in qua multi doctores rem faciunt probabilem; poſſunt eſſe tuti in conſcientia qui acceperunt, licet non reſtituant, quia inſignes doctores id docent. Quorum ſententia etiam mihi placet, quia oppoſita ſolum fundatur in duabus legibus, quæ nihil probare videntur. eſt enim l.generaliter ff. de verb. oblig. vbi habetur, turpes ſtipulationes nullius valoris eſſe. ſed hoc non concludit: ſolum enim intendit, in iudicio exteriori non eſſe efficacem illam ſtipulationem, cum poſſit repetere qui dedit. Rurſus eſt l. in hæredem. de caluminat. vbi dicit, acquiſita ob turpem cauſam, eſſe etiam ab hæredibus extorquenda: ſed idem eſt huius ſenſus: datur enim in iudicio locus repetitionis, ſed ante ſententiã non obligatur qui accepit, reddere: bonum tamen eſſet, ſi redderet, & Confeſſarius conſilium hoc dare debet, ſed non ſub præcepto imponere. Et hæc ſufficiant.

ADDITIONES.

Sunt autem perſonæ.) Vide Caiet. in Summa verb. Reſtitutio. Carbo. quæſt.65. Coron.p.2. cap.5. Lopez par.1. cap.100. & cap.98. Azor. l.c.à c.11. vſq. ad 19. Sayr. lib.10. Clau. Reg. tit.2.à cap.6. vſque ad 15.

Non obſtans.) Vide Valen. diſp.5. q.6. par.3. Azor.cap.17.l.c.Sayrus. cap.14.

Graue dubium.) Vide quos citat Azor. p.3. lib.4.cap.21.

In qua duæ exiſtunt opiniones.) De re turpiter accepta, Lop.p.1. c.107. Carb. q.47. Azor. lib.4.cap.21.

Ioan.Medina q.20. & 28. docuit, acceptum pro actu, qui ſit peccatum, reſtituendum eſſe; ſed in vniuerſum non eſt firma ſententia. Vide Carb.l.c.D.Tho.Alexand.Richard.& alij multi, pretium acceptum, ob crimen contra iuſtitiam proximi, reſtituendum eſſe, aiunt: negant alij probabiliter. Couar.negat, ſi datum ſit pretium, pro induſtria, labore, periculo, vtilitate affirmat, ſi in opere malo nulla fuit induſtria, labor, periculum, vtilitas pretio æſtimabilis. Vide Azor. c.21.col.3. l.c. Leſſium lib.2. c.14. dub.7. Sayrum in Cla. lib.10. tit. cap.3. * Vaſquez de reſtitut. c.6.§.3.dub.4.

Quid ſit reſtituendum. Cap. XXII.

ELENCHVS.

1 *Regulæ quatuor circa reſtituend. vbi ponuntur caſus, in quibus eadem res non reſtituitur, ſed valor.*

2 *Fructus ex re oblata percepti ſunt etiam reſtituendi.* 3. 4.

1 HActenus, quis reſtituere teneatur, diximus: nunc quid reſtituendum ſit, diſcutiendum eſt. ſunt enim quatuor obſeruandæ regulæ circa hoc.

Prima eſt, Qui ratione rei alienæ reſtituere tenetur, ipſemet, niſi quid obſtiterit, reddere debet. Explico. Diximus ſuperius aliquos teneri ad reſtitutionem, quia rem alterius ſiue malè, ſiue benè acceptam apud ſe habent: vt fur, qui apud ſe vas alienum, vel alias res habet; & ille qui commodato, vel locato habet rem alterius, vel alio quouis titulo iuſto; omnes hi debent eandem rem reddere, nec ſatisfaciunt dando valorem, niſi in aliquibus caſibus.

Quorum primus eſt; cum res deperdita eſt, ſeu alienata ab ipſius poteſtate: tunc enim valor reddendus eſt. Sed aduertere oportet, quæ ſupra diximus. Qui enim rem benè acceptam, apud ſe habuit, ſi pereat abſque culpa, vel malitia ſua, non tenetur reddere valorem. Rurſus, qui rem malè acceptam apud ſe, ſed bona fide habuit; ſi in illa bona fide perijt, nõ tenetur nec reddere valorem. Ille igitur reddet, qui in mala fide rem habuit, & perijt, illo ſic exiſtente.

Secundus eſt, cum res eſt multo peiorata, quam cum fuit accepta; tunc enim valor reddẽdus eſt; aut res cum valore ſupplente defectum prout dominus elegerit: ſed hoc etiam iuxta dicta intelligendum eſt. Qui enim benè acceptã rem habet, ſi ſine ſua culpa, vel malitia peiorata eſt, & deterior facta; non tenetur amplius, quam eandem reddere, niſi negligẽtia, vel malitia id ſit factum. Vnde, qui in pignus accepit pãnum, ſi poſtea tinea corrodat, idque non fiat ſua culpa; non tenetur reddere, niſi in eo modo, quo eſt. Teneretur quidem, ſi culpa propria id eueniſſet. idemque dicendum eſt de alijs benè acceptis. Rurſus idem dicendum de eo, qui malè acceptam rem apud ſe habet, ſed bona fide. Eſt igitur caſus intelligendus de eo, qui mala fide alienum habet, & detinet.

Tertius eſt, quando ſequitur peccati manifeſtatio. Vnde qui alienam rem habet, ſi non poteſt

poteſt eandem reddere, niſi manifeſtetur peccatum ipſius accipientis; non tenetur niſi valorem reddere. Et idem eſt, quando ſequitur aliquod notabile inconueniens, licet peccatum nō manifeſtetur.

2 Secunda regula eſt, qui ratione rei male acceptæ, aut ratione malæ actionis & iniuſtæ tenetur reſtituere, debet non ſolum rem, vel valorem, ſed etiā fructus, quos ex ſe talis res fecit, reddere. In cuius explicationem aduerte. Aliqua res poteſt facere fructus dupliciter, vno modo ex ſe, abſque induſtria habentis; aut ſaltē cū aliqua induſtria: quales ſunt agri ex ſe fructificantes, & alia huiuſmodi, vt animalia, oues, armenta: aliæ ſunt, quæ non fructificant, niſi ex induſtria dominorum, vt pecuniæ, quæ ex ſe non pariunt, niſi adſit negotiatio hominum. Qui igitur acceptam male rem habet, aut male accepit, nō tenetur reſtituere fructus, quos res ex ipſius induſtria fecit. Vnde, ſi latro furatus eſt centum aureos, & illis negotiatus, lucratus eſt mille; non tenetur iſta mille reddere. Rurſus, vſurarius, qui pecunia male accepta negotiatur bene, & lucratur, non tenetur reddere lucrum. at tenetur reddere fructus, quos res ex ſe faciunt, deductis expenſis. Vnde qui agros alienos iniuſte detinet, tenetur etiam fructus factos ſoluere, deductis expenſis: & qui equum locationis furatus eſt, tenetur lucrum, quod in eius poteſtate fecit, reddere cum re ipſa.

3 Hic tamen duo notare oportet. Alterum eſt: qui rem male acceptam habet, ſed mala fide; tenetur non ſolum fructus, quos ex ſe res fecit, reddere, ſed quos feciſſet in poteſtate domini: verbi gratia, furatus eſt quis equum locationis, tenetur reddere lucrum, quod domino proueniebat, quamuis ipſe nulli locauerit equum: & qui vineas alienas iniuſte habet, & mala fide; tenetur reddere fructus, quos apud dominum feciſſent, quamuis ipſe ſua negligentia nullos perceperit. At, qui bona fide habet, non tenetur niſi de perceptis.

Alterum eſt. Qui male accepit rem alienam, aut mala fide habet, tenetur de damno illato, & emergente: verbi gratia, furatus eſt quis centū aureos alicui, iſte verò poſtea coactus eſt, ad habendam pecuniā, qua poſſit ſuæ neceſſitati prouidere, domum vendere minoris quàm valebat, aut ſumere centum ad vſuras: fur tenetur non tantum reddere centū, ſed etiam vſuras, quas contraxit; vel illud pretium, quod ille perdidit de iuſto valore domus. Idem dicimus de damnificante, qui deſtruit vineam, vel domos alterius, tenetur de damno emergente. Tenetur etiam de lucro ceſſante, vt ſi pecunias negotiationi expoſitas rapuit, tenetur de lucro ceſſante domino ipſi. At qui bona fide alienum habet, ſolum quod alienum eſt tenetur reddere, nihil amplius, niſi in malam fidem incidat, & poſt malam fidem dominus verus damna incurrerit: tunc enim perinde eſt, ac ſi à principio in mala fide eſſet.

Tertia regula. Qui ratione rei bene acceptæ reſtituere tenetur, non obligatur fructus dare, quos ex ea habuit. Explico: Habet quis pecunias in depoſito. ſi eis negotietur, & lucretur, non tenetur quidquam lucri dare domino, dum non ſit in mora reddendi depoſitum, cum reddere debet. Rurſus, qui vas aliquod vel veſtes habet pro pignore: ſi aliquando eis vtens aliquid lucretur, non tenetur reddere lucrum, ſed id ſolum, in quo talis res deterior facta eſt, ſi fortè facta eſt ex tali vſu.

4 Quarta regula. Qui ratione iuſtæ acceptionis tenetur reſtituere, non obligatur reddere, niſi quantum accepit, non tamen fructus. Vnde, qui mutuo accepit, vel ſub cenſu, vel ſub vēditione, & emptione, vel alio licito cōtractu, debet reddere quantum accepit, non tamen fructus partos ex vſu, & negotio. Notandum tamen, quod ſi eſt in mora ex culpa ſua, tenetur reddere damnum emergens domino, & lucrum etiam ceſſans. Explico; In primis, ſi non eſt ſoluendo, nec id ex culpa ſua eſt, non tenetur, niſi cum primum poterit, reddere quantum accepit: tamen ſi culpa ſua intercedit, nimirum quia habet vnde ſoluat, & non vult, vel ipſe ludendo, vel prodigendo, vel alia ſimilia faciendo, in cauſa eſt, vt non habeat; quamuis etiam rectè pecunias expenderit (vt, qui ſciens ſe ſoluere debere menſe ſequenti pecunias, voluit prius abſque neceſſitate expendere in alijs negotijs) talis tenetur domino, & creditori ſoluere damnum emergens, id eſt illud damnū, quod creditor incurrit, coactus ex illa dilatione: vt, ſi ex eo quod non ſoluit debitor, factum eſt, vt creditor domum venderet minoris quàm valebat, vel pecunias ſub vſuris caperet, tenetur debitor talia damna reſarcire. Dixi tamen, quod creditor coactus incurrit: nam ſi aliter poterat ſubuenire ſibi, quàm damnum incurrendo, non tenetur debitor de damno emergente, ſed de lucro ceſſante: vt, ſi fortè creditor expoſiturus erat negotiationi pecunias, ſi debitor non reddat, cum debet, tenetur de lucro ceſſante, non de damno emergente, niſi velit mercator

cator pecunias ad vſuras ſumere, vt exponat, ſi ſorte coactus ſit eas exponere negotiationi.

ADDITIONES.

Nauar. à nu.24.Caiet.l.c. D.Tho.art.2.Val. p.5.Azor.p.3.lib.4.cap.20.Sayr.lib.10.tit.3.c.1.
* Vide Vaſq. cap.11. de Reſtit.

Peccati manifeſtatio.) Non ſunt enim reſtituenda bona ordinis inferioris, cum iactura bonorū ordinis excellentioris. Caiet 2.2.q.62. art.2.Nauar.cap.17.nu.89. quæ tamen regula, teſte Soto, limitationem interdum admittit.

Sit latro.) Medin.Sot.Molin.l.c. infra.
* Vide Vaſq.cap.5.§.1.dub.13.l.c.

Rurſus vſurarius.) Io. Medin. de rebus per vſu.acquiſ.q.4.§. In quarto, Sot.lib.6.q.1.ar.4. Carbo.q.57. Molin. d.327. Couar.3.var.reſol. cap.3.nu.6.Silu.vſura 6. nu.2.D.Tho.2.2.q.78. art.3. Adrian. 4.tract. de vſur. Leſsius, lib.2. cap.20.dub.18.nu.161. * Vide Vaſq.l.c.

Altiſiodorenſis tamen, & alij quidam dicunt, debere vſurarium reſtituere acquiſitum lucrum, ex pecunia vſuraria;quod non probatur.Lucrum verò ceſſans, & damnum emergens mutuatario, ob vſurarias pecunias, reſtituendum eſt ab vſurario. Molin.l.c.

At tenetur reddere fructus.) Vide Leſsium nu.260.loc.cit.

Tertia regula.) Vide Silu. verb.depoſitum. quæſt.9.

Quarta regula.) Vide Silu.verb.Mora.q.4.

Cui reſtitutio ſit facienda. Cap. XXIII.

ELENCHVS.

1 *Perſonarum ad quas res pertinent, quatuor genera.*
2 *Regulæ ad cognoſcendum cui ſit reſtituendum.*
3 *Hæredum differentia.*
4 *Pauperibus quando facienda reſtitutio.*

1 Tertium caput diſcutiendum eſt, cui ſit reſtitutio facienda. Aduerte, eſſe quatuor genera perſonarum, ad quas res aliquæ pertinere poſſunt. Quidam ſunt domini veri, & legitimi rerum:quidam ſecundum quid, ſeu ratione alicuius poteſtatis:vt qui detinent depoſitum alterius, locatum, vel commodatū alterius, & denique quod alienum eſt. Quidam ſunt hæredes verorum dominorum. Quidā ſunt pauperes ipſi.

2 Sit igitur prima regula. Illi eſt reſtitutio facienda, à quo accepta eſt res; ſi accepiſti à vero domino, ipſi eſt reddenda: ſi ab habente in depoſito, vel commodato, ipſi etiam eſt reddenda: quamuis poſsit etiam reddi vero domino, ſed cum eſt periculum, ne ille non reddat vero domino: & cum redditur, debet ille moneri, ne iterum reddat: tamen hoc non eſt neceſſarium, ſed ſufficit ei reddere, à quo ablata eſt res. Excipiuntur tamen aliqui, quibus non eſt reddenda res, ita vt, ſi reddatur, peccatum ſit, ſed non contra iuſtitiam, vt obliget ad reſtitutionem, ſed contra charitatem proximi.

Primus, qui excipitur, eſt latro: qui enim accepit à latrone quod furto ſuſtulerat, non tenetur ei reddere, quamuis id affirmet Caiet. verb. reſtitutio, nec etiam tenetur ſecundum iuſtitiam domino reddere, vt vult Soto lib.4. q.7. art.1. ſed poteſt reddere latroni: tamen contra charitatem faciet, niſi domino reddat: quod ſi timet ſibi malum à latrone infligendum, niſi ipſi reddat; nec contra charitatē faciet reddendo, quod ab ipſo recepit. Vide Silu. reſt.4.§.3. Idem dicendum eſt de eo, qui accepit à puero, qui proprium non habet. Idem dicendum eſt de furioſo, & de prodigo: quamuis, qui daret prodigo, qui vſurus eſt male pecunijs, contra charitatem non peccaret dando, vt dicit Soto, ſi ipſum moneret, vt bene expenderet: ſi tamen daret illi, qui abuſurus eſt pecunijs contra iuſtitiam, alijs damnum inferendo; peccaret grauiter, ſed non obligaretur ad reſtitutionem aliam. Excipitur etiam dominus, cum ita abſens eſt, vt non poſſit ei commode, quod ſuum eſt, mitti: præſertim ſi, quod tenetur reddere, non accepit male: ſi enim male accepit, tenetur aliquot expenſas ex ſe facere, vt dominus verus ſuum habeat integrè; ſed non, ſi bene accepit, niſi cum domini proprij expenſis. cum vero nullo modo poteſt mitti, non ipſi facienda eſt reſtitutio, ſed expectandum: & ſi nulla eſt ſpes, reputatur debitum incertum.

3 De quo ſecunda regula ſit: Cum non extat verus dominus, nec is, à quo ſublata eſt res, tunc hæredibus facienda eſt reſtitutio. Aduerte autem eſſe hæredes in duplici differentia: quidam ſunt neceſſarij, qui non poſſunt exhæredari, niſi ex cauſa legitima, vt filij, patres: quidam non neceſſarij, quibus non obuenit hæreditas, niſi ex legato, vel deficientibus neceſſarijs, vt fratres, & alij cognati. Omnibus his eſt reſtitutio facienda, quæ non ratione iniuriæ, ſed ratione rei acceptæ, aut malæ acceptionis debetur, ſuo tamen ordine:non enim res obuenit non neceſſarijs, exiſtentibus neceſſarijs.

At reſtitutio, quæ ratione iniuriæ,fit (vt,ratione alicuius homicidij) non eſt niſi neceſſarijs facienda, ſecundum Soto lib.4.q.6.art.3. ad 3.

4 Deficientibus autem domino, & hæredibus, tunc ſit regula tertia, facienda eſt reſtitutio pauperibus. Per pauperes autem intelligimus etiam opera pia, quæ in hoſpitalia, in monaſteria, & alia pia conferuntur loca. nec opus eſt,vt iſta diſtributio fiat per Epiſcopos; ſed poteſt ipſe, qui habet, diſtribuere: immò,ſi pauper ſit, poteſt partem ſibi retinere, vel totum, ſi toto indiget. Aduertendum tamen,quod non debet talis diſtributio fieri, ſi veri domini cognoſcuntur, aut niſi præmittatur debita diligentia, qua non præmiſſa, non verè ſatisfacit: immo, ſi poſt dominus compareat, oporteret iterum reddere: ſecus ſi diligentia eſſet præmiſſa. Similiter non poſſunt fieri compoſitiones de incertis dominis, niſi prius diligens inquiſitio fiat: vnde ſibi notarij, & procuratores caueant, qui vtuntur compoſitionibus, nulla facta inquiſitione erga proprios dominos, vt faciunt vendentes vltra iuſtum pretium.

ADDITIONES.

Nauar. à nu.28.D.Tho.art.5.Val.p.4.Caiet. l.c.Silu.Reſtit.4. Io.Medin. q 2.§.De eo, Azor. cap.26. l.c.

Quamuis affirmet Caiet.) Vide Nauar. nu. 29.Silu.Reſtitutio.4.q.3. Io.Medin.q.3. de Reſtitut. Valen.l.c. Alex.4.p.q.86.membr.3.art.5. ſecutus, ſentit, poſſe emptorem furi reddere: idem docet Leſſ.lib.2. cap.14. dub.3. ſi emptor bona fide emit.

De re empta à latrone Lopez p.1.cap.94. Salon.q.62.art.5.controu.1.Leſſ.l.c. * An cum res furtiua in poteſtate furis perijt, ad eius reſtitutionem teneatur fur. Vaſq.cap.5.§.1.dub.11. de Reſtitutione.

Cum verò nullo modo.) Vide Silu.q.4.Val.l.c.

Secunda regula, &c. Hæredibus.) Vide Silu. q.2.Val.l.c.

Tertia regula.) Vide Sot. lib.4. q.7. art.1. col.13. Io.Med. de reſtit.q.3. cauſa 10. Couar. in Reg.peccatum p.2.§.1.nu.6.Carbo.q 77.

Epiſcopi licentiam neceſſariam eſſe, ad incerta in pios vſus eroganda, aiunt quidam; alij verius negant, ex cap. Sicuti dignum de homicid. §. eos inſuper. Io.Med.l.c.§.Eſto,Nauar.nu.92. Val.p.9.Azor.col.2.l.c.

Super incertis compoſitio fieri poteſt cum Summo Pontifice, aut cum eius Commiſſarijs; licet quidam id, falſò,negent. Io.Med.cauſ.11. l.c. Vide Carbo.q.86. Azor. col.4.l.c. Leſſium lib.2.cap.16.dub.11. Sayr.lib.10.c.5. (de cauſis excuſantibus, nu.23.) Cordub. q.44. de indulg. Nau. de Indulg. Notab.29.§.4.Sot.4.diſt. 21.q.2.art.4.de contraria ſententia. Silu.reſt.8. q.8.Couar. Reg.Peccat.p.3.§.1. In quatuor caſibus Epiſcopus iubere poteſt;ne incertorum reſtitutio, ſe inconſulto, fiat: eos refert Azor.l.c.

* De reſtitutione incertorum Reginal. to.1. lib.10.cap.14.ſect.1.

Quidam Epiſcopi incertorum reſtitutionem, inter caſus reſeruatos, ſibi reſeruare ſolent. De hac re nos in libro, De caſibus reſeruatis.

Quantum, quomodo, quando ſit reſtituendum. Cap. XXIV.

ELENCHVS.

1 *Iniuriæ, & rebus quæ ad perfectum valorem nondum peruenerunt,quomodo ſatisfaciendum.*
2 *Reſtitutio quomodo facienda.*
3 *Reſtitutio quando facienda.*
4 *Reſtituere commodè poſſe quando quis dicatur.*
5 *Reſtitutio an cum vitæ periculo facienda.*
6 *An facienda cum famæ periculo.*
7 *Accipiens alienum in neceſsitate an teneatur reſtituere.*

1 QVantum autem ſit reſtituendum,ex his, quæ diximus in explicatione eius,quid eſſet reſtituendum, magna ex parte notum eſt: ſolum tamen duo ſuperſunt.

Alterum, de iniuria,que pecunia ſatisfit. In hoc autem, quantum reſtituendum ſit, oportet viri prudentis iudicium quærere, conſideratis perſonis, & iniuria: non autem eſt ſtandum iudicio eius, qui iniuria affectus eſt.

Alterum autem eſt, de damno illato his rebus, quæ nondum ad perfectum valorem venerunt; vt de deſtruente ſeminata, vel occidente animalia in ætate tenera,vel deſtruente ea,quæ ventura ſperantur ad maiorem valorem. In his pretium eſt, quantum res in perfectione valitura erat, deductis expenſis, quas dominus facturus erat; & computatis periculis, quæ interſunt vſque ad rei perfectionem. Nam minus valet res cum periculo, quàm certa: & multo minus cũ maiori periculo.At quia domini nollent vendere talia pericula, ob id reſtitutio eſt facienda aliquanto plus quàm periculum valet,cum dam-

num ex malitia, & non caſu, factum eſt, vt dicit Soto q.6.art.5.lib.4. quando verò caſu aliquo, ſufficit reddere computando totum valorem periculi, & expenſarum.

2 Quomodo autem ſit reſtituendum, aduerte, poſſe aliquem per ſe, vel per alium reſtituere; dum tamen ſit certus probabiliter, cum per alium reſtituit, hunc reddere domino, quod reddendum accipit. Eſt tamen notandum, eſſe diſcrimen inter commodatum, & mutuum: qui enim dat alicui rem commodatam, vt domino reddat, ſi talis, cui dedit, erat perſona ſecura, & cui potuit bene fidere; ſi poſtea accidat, vt ille non reddat, vel ſi cum commodato aufugit, non tenetur ad amplius, quæ ei dedit, reddendum. Idemq. eſt de depoſito, & pignore, & alijs, in quibus obligatio reſtituẽdi naſcitur ex parte rei acceptæ: quia ſi res perit, & non ex negligentia vel malitia habentis, aufertur obligatio reſtitutionis. At in mutuo non ſic, nec in alio contractu, in quo obligatio reſtitutionis naſcitur ex ratione acceptionis: quocumque enim modo pereat, perit in damnum accipientis.

3 Aduerte etiam rurſus, qui tenetur reſtituere aliquid domino in integrum, & ſolidum; non ſatisfacit reddendo per partes, modo vnam, modo aliam, ſi poteſt ſimul dare: quod ſi nolit, ne ſe ſimul tota ſumma pecuniarum priuet, mortaliter peccat, niſi excuſetur illis cauſis, quibus excuſatur aliquis, aut vt non reſtituat, aut vt non ſtatim reſtituat: quæ quidem paulo inferius dicentur.

Oportet nunc examinare, quando eſt reſtituendum. Et quidem reſponſio eſt: ſi reſtitutio eſt facienda ratione rei male acceptæ, vbi mala fides adeſt, aut ratione malæ actionis, ſtatim eſt facienda, cum commodè fieri poteſt: ſi autem eſt ratione iuſtæ actionis, debet ſtatuto tempore fieri, ſi commodè fieri poteſt. Eſt igitur reſtitutio generaliter facienda, cum dominus eſt inuitus, & commodè fieri poteſt: vbi notandum eſt, qui cum poſſit, & debeat, non vult reſtituere; mortaliter peccat: & quo magis differt, grauius peccat: & quoties occaſio commoda ſe offert reſtituendi, & non ſtatim vult reſtituere, aut non curat, aduerte, mortaliter rurſus peccat. Vnde multum falluntur, qui debita, cum poſſint nolunt ſoluere, differentes vſque ad mortis teſtamentum: & qui ſic decedunt, ſecundum communem ſententiam, in peccato decedunt. Peccant etiam, qui bona habẽt dubia, & de quibus certi non ſunt, an propria ſint; & differunt id elucidare vſque ad teſtamenta: in quibus etiã vt dubia relinquunt, cum commodè poſſunt id declarare, & ſi forte debent, reſtituere.

4 Sed dices, quando dicitur aliquis poſſe commodè reſtituere?

Dico primò, cum aliquis non poteſt ſtatim reddere abſque periculo propriæ vitæ, non tenetur ſtatim reddere, ſed poteſt differre.

Dico ſecundò, cum non poteſt etiam, abſque periculo infamiæ, ſtatim reddere, poteſt differre; nec tenetur ſtatim reddere: & in his duobus omnes conueniunt.

Dico tertiò, cum non poteſt ſtatim reddere, abſque detrimento notabili propriæ rei, quando creditor nullum tale damnum incurrit, non tenetur ſtatim reſtituere. In hoc non omnes cõueniunt. Explicanda ſunt prius, in quibus conſentiunt omnes. In primis Caiet. 2.2.q.62.ar.8. inquit. Non dicitur notabile detrimentum, quia debitor ſe priuat tota illa pecunia, quam debet, quamuis magna ſit; aut quia perdit lucrum magnum, quod poſſet aliena pecunia comparare: ſed dicitur detrimentum, quod in re ſua propria vltra debitum patitur: quod cum magnum eſt, puta, quia cogitur multo minoris res proprias vendere, quam valeant; aut quia redigitur in paupertatem, aut ſtatus mutationem, dicitur notabile detrimentum. Conueniunt ergo Doctores, cum detrimentum debitoris aliquod eſt, ſed non magnum; tenetur ſoluere creditori, cum tempus eſt ſolutionis. Rurſus, cum creditor etiã in re ſua notabile, & ferè æquale detrimentum incurrit, tenetur adhuc ſtatim reſtituere. At cum paruum, vel nullum creditor incurrit, an teneatur ſtatim reddere, vel differre poſſit, in hoc Doctores variant. Caiet. verb. reſtitut. & Soto lib.4. de iuſtit.q.6.art.4. cum diſtinctione procedunt: dicunt enim, cum res male accepta eſt (puta, furto, vel alio iniuſto titulo ſublata) tunc tenetur etiam cum notabili detrimento reddere: cum verò non eſt male accepta, non tenetur, niſi ſua culpa in tales ſe redegerit debitor anguſtias, puta, quia prodigus, & bonorum profuſor fuerit. At S. Ant.2.p.tit.2.c.8.& Nau.c.17.n.58. tenent, neutrum illorum obligari cum notabili detrimento rem in hoc caſu ſtatim reddere. Et aduerte, quod non loquimur de non reſtituẽdo in perpetuum (hoc enim poſtea dicetur) ſed de non ſtatim reſtituendo. Mihi profectò hoc videtur probabilius, puta, vt cum maiori detrimento teneatur reſtituere ſtatim, qui ratione rei male acceptæ obligatur: tamen non credo obligari cũ notabili detrimento, cũ poſteà reſtitutio facienda ſperatur: non enim aufertur, ſed differtur.

5 Duplex dubium hic occurrit. Alterum eſt, an quis cum vitæ periculo teneatur reddere, quod alterius eſt, domino exiſtente in eodem periculo. In hoc eſt diuerſitas opinionum. Scotus diſt.15.4.ſent.q.2. & Nauar.cap.17.nu.60. dicunt teneri debitorem ad mortem ſubeundam, cum creditor ſimile periculum incurrit. addit tamen Nauar. tum ſolum eſſe reſtituendum, quando manet apud eum res eadem, quæ accepta eſt, ita vt ratione rei acceptæ ſit reſtitutio facienda. Vnde, ſi duo eſſent in extrema neceſſitate, nec eſſet niſi vnus panis, quem alter ante neceſſitatem mutuo acceperat ab altero, tenetur reddere domino, & mori. Soto lib.4. q.7.art.1. tenet contrarium, & Caiet. & Tab. verb.reſtitutio. §.4. dicunt non teneri, quamuis furto ſuſtulerit, dummodo ſit ante neceſſitatem. Nam in neceſſitate illa rapere, mortale eſſet, obligans ad reſtitutionem: ſecus ſi ante accepit, quocumque modo acceperit, quoniam neceſſitas extrema, quidquid eſt in ſua poteſtate, facit ſuum. Et ego ita credo, illum non teneri, quamuis ſi vellet, dare, & reddere poſſet. Intellige autem illum non teneri, niſi alter eſſet publica perſona, ex cuius ſalute tota dependeret ſalus reipublicæ: tunc enim tenetur dare, ſicut tenetur obedire, & mortem oppetere pro tota republica. In quo etiam caſu peccaret, qui cum haberet, alteri daret. In nullo autem caſu licet ab altero in extrema exiſtente neceſſitate rapere vi, vel furto. Nec mihi placet, quod Soto dicit, puta, quod poſſet aliquis dare parentibus, filijs, & vxori in neceſſitate poſitis; non tamen fratribus, & relinquere creditorem, etiam in neceſſitate eadem poſitum: ſed potius cum Tab. credo oppoſitum: ſibi enim ſoli prouidere licet, aliàs melior eſt conditio creditoria.

6 De infamia autem non eſt eadem ratio, quia infamia non facit dominium rei. Vnde debitor cum periculo infamiæ tenetur reddere, quando talis infamiæ periculum eſt creditori: dummodo tamen non ſit notabiliter maior fama, quam perdit debitor, tunc enim non tenetur. At tenetur, licet eſſet maior, ſi non multo. Nec eſt ſimilis ratio de vitæ periculo: nam in vitæ periculo poteſt quis alienum rapere, non tamen in periculo famæ.

7 Alterum dubium eſt, ſi is, qui in extrema neceſſitate poſitus, recipit ab aliquo aliqua, vel quia aufert, vel quia alter ei miniſtrat, qui non eſt in eadem poſitus neceſſitate; is, inquam, teneatur reddere, ſi poſtea ad pinguiorem venerit fortunam. Scot. & Soto, locis allegatis, dicunt, ſi poſitus in neceſſitate extrema erat debitor alicuius ante talem neceſſitatem, tenetur ea reddere: ſi tamen poſt euaſerit, & ad pinguem fortunam venerit, quæ in illa neceſſitate habuit, non tenetur reddere. Limitat Soto, niſi talis in neceſſitate exiſtens in alio loco habeat tunc, vnde ſoluere poſſit, ita vt non ſit omnino indigens, ſed in tali loco ſolum. Adrian. in mat. de reſtit. & Nauar. cap.17. nu.89. tenent contrarium, illum omnino teneri: & ego ita credo. Et ratio, quæ me mouet, eſt iſta: quia qui dat alteri in neceſſitate extrema poſito, non dat ex obligatione iuſtitiæ, ſed charitatis, quia ſolum obligatur remedium illi præſtare, ad quod ſufficit charitas, vt mutuet, vel commodet, vel alio modo prouideat. Ille igitur tenetur reſtituere, ſi poſt habuerit vnde poſſit: niſi qui dedit, ſimpliciter dederit, vt eleemoſynam, qua dominium transfert: ſed ex ſola datione in neceſſitate illa non transfertur ſic dominium, vt ab ipſa reſtitutione liberetur, niſi ſit res parua, quam veriſimile eſt dantem donaſſe omnino, aut eleemoſynam feciſſe illi, vt fieri ſolet pauperibus.

ADDITIONES.

Quartum.) Vide Azor. cap.25. Sayr.tit.4. cap.1. loc.cit.

Alterum de damno illato.) Vide D.Thom. ar.4.Salon.Bañes, Arrag.ibid.Valen.p.6.Nauar. num. 26.

Quomodo.) Nauar.nu.44. Valen.p.9.Azor. cap. 35.

Quando.) Nauar. à nu.54. Io.Medin. q.3. de reſtit.dub.4.Val.p.7. D.Tho.art.8.Silu. Reſtitutio 5. Azor.cap.34.Sayr.cap.2.tit.6.

Alterum dubium eſt.) Vide quæ ad cap.15. notata ſunt.

Quo ordine, quoue loco ſit reſtituendum. Cap. XXV.

ELENCHVS.

1 *Regulæ ad cognoſcendum quo ordine ſit reſtituendum.* 2.

3 *Vbi facienda reſtitutio.* 4.

1 ORdo reſtitutionis non eſt neceſſarius, cum debitor omnia poteſt ſoluere debita, quæ contraxit: cùm autem non habet, vnde omnibus ſatisfaciat, ordo eſt ſeruandus, quem

quem Bald. tradidit, Cord. de bon. auct. iud. poſſid. l. pro debito. ipſumq. Doctores ſequuntur communiter.

Ex ipſius doctrina aliquot deſumuntur regulæ.

Prima, quando debitor habet apud ſe rem alterius, (quocumque modo habeat, ſiue furto ſublatam, ſiue depoſitam, ſiue inuentam) debet prius reſtitutionem ipſius facere domino, vel pauperibus, domino deficiẽte, quia illa res nondum tranſiuit in habentis dominium. Idem iudicat Bald. eſſe de re empta, ſed nondum ſoluta. Reſtitutio igitur, quæ ratione rei acceptæ facienda eſt, prius fieri debet.

Secunda regula. Cùm reſtitutio eſt facienda ratione acceptionis, ſeu actionis, oportet prius reſtituere certa (id eſt ea, quorum domini cognoſcuntur) quàm incerta, id eſt ea, quorum domini ignorantur.

Tertia regula. Inter certa, prius eſt facienda reſtitutio debitorum licitè contractorum, quàm vſurarum, quia in vſuris acceptis dominus non fuit ſimpliciter inuitus. Hæc non eſt Baldi, ſed eſt Tab. verb. reſtitutio. §. 25. quamuis Caiet. non conſentiat in hoc.

2 Quarta regula. Erga alia debita certa, præter vſuras contracta, obſeruanda ſunt iura; & ſi in aliqua ciuitate eſt aliquod particulare ius, ipſum eſt obſeruandum, dummodo rectum ſit: ſi verò nullum eſt, obſeruandum eſt ius commune: ſecundum quod ius commune, primo loco ſoluenda ſunt debita, ad quæ bona debitorum fuerunt expreſsè obligata, & hypothecata.

Secundò, dos vxoris extrahenda eſt, quamuis in aliquibus ciuitatibus primum locum obtineat, ſed nos loquimur de iure communi.

Tertium locum obtinet fiſcus.

Quartum debita, ad quæ bona debitorum ſunt tacitè hypothecata.

Quintum obtinent depoſita perdita in poteſtate debitorum.

Sextum priuilegiati, qui habent priuilegia, vt ipſorum debita ſoluantur.

Vltimum tenent alij creditores. Poſt hos omnes ſunt hi, à quibus vſuræ acceptæ ſunt: & adhuc, poſt bona incerta ſunt reſtituenda. Cum autem multi vnius rationis creditores inueniuntur, tẽporis antiquitas eſt inter eos obſeruanda.

3 Circa locum autẽ dubium exoriri poſſet: poſſent enim creditor, & debitor nõ eſſe in eiſdẽ locis: tunc difficultas eſſet, an debitor teneretur ad locum creditoris ſua expenſa rem ei mittere. Ad hoc autem per tria dicta reſpondetur.

Primum eſt, ſi reſtitutio tantum ratione rei facienda eſt, & non ratione actionis, ſeu acceptionis; tunc ſatis eſt debitori ſi rem reddat in loco vbi reperitur; nec propria expenſa tenetur mittere, ſed potius creditoris. v.g. emi a latrone bona fide aliquid alienum, poſtea conſtat non eſſe ipſius: tamen dominus diſtat, non teneor expenſis proprijs ad locum creditoris mittere, quamuis emerim in loco, vbi ipſius dominus erat: ſecus tamen, ſi ſcienter à latrone emi, vel, ſi cum mala fide eſſem, mutaui locum, tunc enim ibi eſt iniuſta actio, vel detentio, de qua ſit

Secundum dictum, qui reſtituere tenetur ratione iniuſtæ actionis, tenetur rem ad locum domini mittere, niſi aliud ipſi placuerit; & ſaluare creditorem indemnem, vt in nullo rei ſuæ detrimentum patiatur.

4 Tertium dictum, qui ratione iuſtæ acceptionis reſtituere tenetur, debet reſtituere in loco illo, in quo vel expreſſe, vel tacite conuenit cum creditore de ſoluendo: quod ſi nullus fuit conuentus, illic tenetur ſoluere, vbi conueniri coram iudice competente poteſt. Idẽ etiam dicimus de eo, qui ratione rei tenetur reſtituere; tamen conuentus fuit de loco, vel expreſſus: vt, qui accipit commodato, vel locato, vel ſimili modo; tenetur in loco, vbi accepit, reddere, quia tacite talis locus fuit ſub pacto; & poteſt iſte modus reduci ad eum, qui eſt ratione iniuſtæ acceptionis.

ADDITIONES.

Nauar. nu. 47. Silu. Reſtitutio. 6. Io. Med. l. c. dub. 5. Val. p. 10. Carbo. q. 9. Petr. Nauar. lib. 4. cap. vlt. D. Ant. p. 2. tit. 2. cap. 7. §. 3. Angel. reſtitutio 2. nu. 16. Azor. cap. 26. Sayr. lib. 10. cap. 7. tit. 6. * Vaſq. cap. 11. de reſtitut.

Circa locum.) Vide Nauar. à n. 42. Io Med. dub. 3. l. c. D. Tho. art. 5. ad 3. Val. p. 8. Sot. lib. 4. q. 7. art. 1. ad 3. Couar. l. c. p. 1. n. 9. Carbo. q. 78. Azor. cap. 27. 32. Sayr. cap. 1. l. c.

De priuilegijs prælationis, quibus creditor creditori antefertur, Azor. cap. 37 De perſonalibus creditorum priuilegijs, cap. 38. l. c.

* Vide etiã Vaſq. c. 11. de reſt. dub. 5. Quo loco, & ordine legata ſint ſoluẽda, Vaſq. dub. 6. l. c.

Quæ cauſæ excuſent iniquum. Cap. XXVI.

ELENCHVS.

1 Qui à reſtitutione excuſentur: vbi de conditionibus valida remiſsionis. 2.

3 Vſucapio quid.

4 Differentia inter vſucapionem, & præſcriptionem.

5 Neceſſaria ad vſucapionem, & præſcriptionē: titulus item bonus quid, & quæ ſint neceſſaria ad bonum titulum, num 6.7.

1 VLtimo loco agendum eſt de cauſis, propter quas excuſatur quis à reſtitutione facienda.

Hæ autem ſeptem ſunt.

Prima eſt, cum intercedit remiſſio creditoris, puta, quia creditor remittit: tunc enim debitor liber eſt à reſtitutione.

Notandum tamen eſt, vt iſta remiſſio ſit valida, aliquæ conditiones requiruntur.

Prima, vt qui remittit, habeat remittendi poteſtatem, nempe, quia ille dominium habebat talis rei. Vnde filiusfamilias ex bonis patris non poteſt facere remiſſionem; nec ſeruus, nec furioſus in furore exiſtens, nec famuli aut villici, negotiatores res dominorum tractantes: nec hi, qui vectigalia, & gabellas loco principalium exigunt. Vnde horum remiſſiones non auferunt obligationem reſtitutionis.

Secunda, vt, qui remittit, libere, & non coactus, nec vi aliqua remittat: cum enim vis intercedir, nulla eſt remiſsio. vnde, qui deberet mille alicui, ſi nollet ſoluere quidquam, niſi creditor remitteret centum, vel differret ſolutionem, vt alter remitteret: quamuis hic remitteret, ſi ob talem cauſam facta eſt remiſsio, nulla eſt, nec aufert obligationem reſtitutionis.

2 Tertia, vt non fiat fraude aliqua. vnde, qui fingeret ſe non habere, & ſolutionem conquiſiturum, vt creditor remitteret, non ob id maneret liber à reſtitutione.

Quarta, vt non fiat metu, vel timore aliquo. Vnde potentes, & domini, qui à vaſallis, & inferioribus remiſsiones obtinent (quas iſti metu concedunt, ne ipſis diſpliceant, vel damnum ab eis patiantur) ſecuri non ſunt: debet enim eſſe omnino libera, & ſpontanea remiſsio: talis enim abſoluit à reſtitutione; nec opus eſt, vt volunt aliqui, vt pecunia offeratur præſens creditori: ſatis enim eſt, vt ipſe liberè remittat, ſiue debitor per ſe, ſiue per aliud id peragat. Immo Caiet. ver. reſt. dicit, melius eſt non offerre pecuniam: nam tunc vix remittit creditor. verum eſt, quod ſi conijceretur creditorem remittere, quia non videt pecuniam, & deſperat ſe poſſe habere; tali caſu eſſet offerenda, quia aliàs vis eſſet: ſed ſi libere omnino remittit, non eſt opus id facere.

Secunda cauſa ab obligatione reſtitutionis excuſans eſt, cùm aliquo beneficio pecunia appretiabili debitor recompenſationem æquiualentem fecit: verbi gratia, ſi quis domino alicui inſeruiat, ex quo dominus debitum contrahat, ſi ille aliquod officium, puta, caualleratum, vel notariatum, vel quid ſimile, quod æquiualet ſeruitio ſuo, accipiat; dominus nō tenetur amplius ſoluere. Dixi tamen, ſi ſit pecunia appretiabile: nam quando non eſt, tunc debitum manet. Vnde fit, vt qui dat famulis beneficia Eccleſiaſtica, non ſint liberi à ſoluendo ſeruitia eis debita: ſi enim in pretium illa dant, ſimonia eſt; ſi verò non, debitum manet; niſi libere, & ſponte famulus remittat, & condonet.

3 Tertia cauſa eſt ceſsio bonorum: cum enim quis multa contraxit debita, nec vnde ſoluat habet; leges concedunt ei, ne in carceribus conſumatur, vt poſsit cedere bonis ſuis, & eorum publicationem facere, in manibus debitorum relinquendo: & tunc liber manet à reſtitutione, quamuis non ſoluat integre. & eſt tutus in conſcientia. Concedunt autem leges, vt illi artis ſuæ inſtrumenta relinquantur, & ea, quæ ad propriam ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Quod ſi poſtea ad pinguem fortunam redierit, reſtituere tenetur, vt habet Cod. quis bonis ceder. poſſ. l. cum & filij.

Quarta cauſa eſt vſucapio, & præſcriptio. In cuius gratiam, quid vtrumque horum ſit, examinare oportet. Eſt igitur vſucapio, acquiſitio dominij rerum mobilium, per continuatam poſſeſſionem temporis à lege definiti.

4 In qua tres ſunt partes.

Prima eſt *dominij acquiſitio*, nam ex vſucapione aliquis fit dominus eius, quod ſuum nō erat.

Altera eſt, *rerum mobilium*, puta, vt res, quæ acquiritur, ſit mobilis, & quæ vſu conſumitur: ad differentiam præſcriptionis, quæ etiam eſt acquiſitio dominij, ſed erga res immobiles, & quæ vſu non conſumuntur.

Tertia eſt, *per continuatam poſſeſſionem*, puta, quod tale dominium acquiratur non per emptionem, ſed per vſum continuū rei. Cum enim aliquis fit dominus eius, quod ſuum non eſt, & hoc per continuum vſum illius rei, eſt vſucapio, vel præſcriptio. Tamen eſt neceſſarium certum tempus. In vſucapione enim eſt triennium, vt habetur Inſtit. & ff. de vſucap. In præſcriptione autem eſt decennium, inter commorantes in eadem ciuitate. Inter nōn commorantes autem, aliquando viginti, aliquando triginta, & quadraginta anni neceſſarij ſunt.

5 Aduer-

5 Aduertendum rurſus, quatuor eſſe neceſſaria ad vſucapionem, vel præſcriptionem.

Primum eſt poſſeſsio, vt toto tempore res poſsideatur, quo præſcribi, vel vſucapi debet. Vnde fit, vt hi qui poſsidere non poſſunt, nec poſſunt vſucapere, vel præſcribere; puta filiuſfamilias, ſeruus, neſciente domino; furioſus, ſi in furore incipiat poſsidere: (nam continuare poteſt, ſi ante furorem incepit) ſimiliter monachus, & omnis is, qui dominium non poteſt habere. Vnde etiam fit, vt ſæcularis non poſsit Eccleſiaſtica vſurpare, vel præſcribere, quia poſſidere non poteſt.

Secunda eſt, *bona fides*, puta, vt poſsideat tanquam ſuam rem illam: ſi enim mala fide habeat, non vſucapit. Debet autem eſſe bona fides continuata, non interpolata, per totum tempus lege præſcriptum.

Tertium eſt neceſſarium, *bonus titulus*. Eſt autem bonus titulus, qui transfert rei dominiū in perpetuum. Duo enim neceſſaria ſunt ac bonum titulum.

Primum eſt, vt ſit talis actio, quæ transferat rei dominium in habentis poteſtatem, quando autem non transfert, non eſt bonus: & ex hoc defectu vſurarius, fur, & qui ſcienter à fure emit, & qui habet ea, quæ ſecundum ſententiam iniquā ablata ſunt, non vſucapiunt, quia tales actiones non faciunt ad verum dominium rei.

6 Alterum neceſſarium eſt, vt in perpetuum transferat, id eſt, ſic faciat dominum, vt ipſum non obliget ad reſtituendum. Vnde, in mutuo transfertur dominium, tamen nō in perpetuum, quia ſoluendum eſt: ob id, mutuata non poſſunt vſucapi; ſimiliter impignorata, locata, commodata, & ſimilia, quæ non tranſeunt in dominium, aut in perpetuum dominium illa habentis; immo nec empta, & nondum ſoluta. at vero emptio cum ſolutione, donatio, hæreditas, & ſimilia, tituli boni ſunt: qui enim tali titulo rem habet, ſi adſint cetera, poteſt vſucapere, & præſcribere.

Quartum eſt neceſſarium, ne ſit res, quam leges vſucapi, vel præſcribi prohibent. In Inſtit. enim de vſucap. hæc ſex prohibentur vſucapi: res furto ablatæ, quocumque modo habeantur, etiā bona fide, & per emptionem, vel donationem; res vi poſſeſſæ; res ſacræ; res religioſæ; ſeruus fugitiuus; homo liber. Multa alia præſcribi non poſſunt. Vide Silu. verb. præſcriptio. & Gloſſ. regul. 4. de regul. iur. in 6.

7 His igitur ſuppoſitis, ſcias: Qui vſucepit, vel præſcripſit, quod ſuum non erat, peracto iam tempore, & cum conditionibus neceſſarijs, quamuis poſtea dominus rei cognoſcatur, non tenetur ei reddere in vtroque foro. tales enim leges factæ ſunt in bonum publicum, ne rerum dominia incerta maneant, & litigijs homines inuoluantur; & in pœnam negligētium, qui ſuas res tanto tempore neglexerunt. Ita tenet communis opinio.

Quinta cauſa excuſās à reſtitutione, eſt ignorantia, tam facti, quàm iuris, dummodo non ſit craſſa, & multum culpabilis. Explico, ſi quis habet rem, quæ ſua non eſt, tamen bona fide, quia putat eſſe ſuam, quia forſan emit à latrone, quem neſciebat eſſe latronem; non tenetur reddere, dummodo non ſit craſſa ignorantia huius facti. Nam aliquando eſt nimis facile cognoſcere latronem: qui enim à ſeruo rem pretioſam emit, vel à puero, vel famulo, profectò non excuſatur, quia craſſum eſt ignorare, rem illorum non eſſe. Similiter de ignorantia iuris: aliqui enim excuſantur à reſtituendo, quia ius obligans ad reſtitutionem ignorant: neſciunt enim ſe obligari: ſed debet eſſe ignorantia excuſabilis; & maximè, cum homo conſulit viros doctos, qui illum non teneri affirment: quamuis enim alij contarium dicant, tutus eſſe poteſt, dummodo docti ſint: qui enim indoctos conſulunt, non excuſantur, cum poſſint doctos habere.

ADDITIONES.

De cauſis excuſantibus Nauar. à nu. 75. Io. Medin q. 4. l. c. 12 cauſas recenſet Silu. Reſtitutio 7. Val. p. 7. D. Tho. art. 8. Carbo. q 85. Azor. cap. 39. Leſſius lib. 2. cap. 16. Sayr. lib. 10. tit. 6. cap. 3. à pag. 760.

Qui remittit.) Vide Silu. nu. 2. Io. Medin. cauſa 2. Carbo. Leſſium dub. 2.

Secunda cauſa.) Vide Medin. cauſ. 12. Panorm. in cap. Bona fides, de depoſito Valen. cauſ. 7. 8.

Tertia.) Vide Silu. nu. 6. Io. Medin. cauſ. 3. Carbo. q. 83. Nauar. nu. 86.

Vſucapio, & præſcriptio.) De vſucapione Silu. & alij ver. Vſucapio, Mol. d. 60. Couar. in Reg. poſſeſſor in p. 1. §. vnic. Sot. lib. 4 q. 5. art. 4. Io. Medin. q. 16. de reſt. Azor. p. 3. lib. 1. c. 16.

De præſcriptione, Io. Medin. Sot. l. c. Silu. & alij ver. Præſcriptio, Nauar. nu. 85. Val. 5. Carbo q. 84. Couar. multis in locis. Salon. q. 5. de dominio art. 7. Molin. à d. 60. Lopez à cap. 133. p. 1. Azor. l. c. à cap. 16. vſque ad 21. Sayr. lib. 9. cap. 12. Leſſius lib. 2. cap. 6. Regin. to. 1. lib. 10. cap. 20. P. F. P.

Quarto, &c. in ignorantia.) Vide Nauar. nu.81. Val.p.7.col.3.

De alijs duabus cauſis non reſtituendi. Cap. XXVII.

ELENCHVS.

1 *Periculum vitæ, & famæ an excuſent à reſtitutione.*
2 *Reſtitu: an debeat in neceſsitate non extrema.*
3 *Ludi prohibiti qui, & quibus.*
4 *Ludo qui lucratur quando teneatur reſtituere. §.6.*

1 Vltra prædictas cauſas aliæ duæ exiſtunt. Altera eſt neceſſitas: hæc enim ſicut ſufficiebat ad differendam reſtitutionem, vt dictum eſt, ita etiam ſufficit ad ſimpliciter non reſtituendum. Notandum tamen, multiplicem eſſe hanc neceſſitatem: eſt enim vitæ neceſſitas, famæ, libertatis, rei. Iuxta quod dico

Primò, nullus tenetur cum vitæ periculo, aut famæ rem alterius reſtituere: ſunt enim vita, & fama nobilioris ordinis, quàm res. Nullus autem tenetur cum detrimento bonorum ſuperioris ordinis, bona reſtituere inferioris ordinis. Hæc eſt communis ſententia: quamuis Soto, vt ſupra diximus, velit, cum res eſt pinguiſſima, teneri aliquem etiam cum infamia ſua reſtituere, quando nō eſt tanta infamia: & hoc dicit etiam de vita. Debent tamen eſſe reditus pingues multum, vt quis mortem ſubire debeat propter reſtitutionem: & videtur hoc rationabile, quamuis Caiet. verb. reſtit. & Nauar. cap.19.nu.90. vniuerſaliter velint, nullum teneri cum vitæ, vel famæ periculo reſtituere: & id multi dicunt, quorum ſententiam poteſt quis tuta conſcientia ſequi.

Secundò, nullus tenetur ſe vendere, vt rem alteri reſtituat. Eſt enim libertas bonum inæſtimabile: quamuis poſſet quis ſe vendere, ſed ad id non tenetur, & in hoc omnes conueniunt.

2 Tertiò, ſecundum ferè communem ſententiam, quilibet tenetur quancumque rei neceſſitatem (citra extremam) ſubire, vt reſtituat; etiam ad talem ſtatum deſcendere, vt mendicet, vel manibus laboret. At verò Sot.lib.4.q.7.ar.4. hunc rigorem bene temperat. Dicit enim, cum aliquis debitor eſt, quia res male accepit (puta furto, vel rapina) aut in culpa eſt, vt aliter reſtituere non poſſit (puta, quia dilapidauit bona ſua, prodigaliter, & luxurioſè viuendo) tunc tenetur reſtituere, & ſubire quācumque neceſſitatem, citra extremam, vſque ad mendicitatem. At cum bona fide debita contraxit, & in talem difficultatem reſtituendi aliquo infortunio peruenit, reſtituere quidem debet, mutando ſtatum ſuum, & vilius viuendo, tamen poteſt aliquid ad ſuam ſuſtentationem mediocrem retinere. Hæc de neceſsitate.

3 Vltima autem cauſa liberans à reſtitutione eſt, cum quis via aliqua dominium transferente, rem alterius habuit.

Sunt autem multæ tales viæ.

Quarum prima eſt ludus. In cuius declarationem aduerte, eſſe ludos quoſdam prohibitos: puta eos, in quibus magis fortuna regnat, quam robur, & ingenium, ſeu ars: qualis eſt ludus alearum, & taxillorum, & tabularum. Hi enim ludi prohibiti ſunt quidem clericis, & Religioſis. de vit. & honeſt. cleric. cap. clericus. 2. & Authen. de ſanctis Epiſcop.§. interdicimus. vbi tales ludere, & ludo intereſſe prohibentur. Sæcularibus etiam prohibentur à lege ciuili. ff. de aleat. l. ſolet. & Cod. de relig. l. alearum vſus. Quidam ludi ſunt non prohibiti, in quibus plus artis eſt, quàm fortunæ, vt ſcachorum, & alij, qui ad corporis exercitationem pertinent. Illi priores ludi non ſic ſunt prohibiti, quin ob recreationem, & cum ſumma parua eſt, liceant etiam clericis: quamuis rariſsime liceant clericis, ſæcularibus autem magis. Cum tamen ſumma magna eſt pecuniarum, vix à mortali excuſantur. Vnde profectò ludus, ratione multarum circumſtantiarum frequētius eſt mortale. Quidquid tamen ſit de peccato, & de prohibitione, qui lucratur ſummam quamuis magnam, non tenetur reſtituere. Ita habet Soto lib.4. q.5. art.2. & alij multi. Poteſt quidem ille, qui perdidit, repetere coram iudice, qui per ſententiam ei omnia reſtituet, vt habetur citatis legibus: tamen ante condemnationem non tenetur, qui lucratus eſt, reſtituere: ſi autem nondum, qui perdidit, ſoluit (quia luſit ſolutione in futurum facienda) non tenetur ſoluere, vt dicit Soto, quia eſt in poſſeſſione, niſi iurauerit ſe daturum: tunc enim tenetur dare; & ſi vellet poſſet coram iudice repetere, vel iuramenti relaxationem conſequi.

4 Eſt aduertendum tamen, eſſe aliquos caſus, in quibus, qui lucratus eſt, tenetur etiam ante condemnationem reſtituere.

Primus eſt, cum qui perdiderit, non poterat rem talem alienare, puta quia erat filiusfamilias, initio

inſcio patre, vel ſeruus, vel monachus, vel furioſus, vel vxor, inſcio marito, ex bonis mariti: qui enim ab his lucratur, tenetur reddere ante condemnationem. Ex quo fit, vt contra, ſi iſti lucrentur, teneantur etiam reſtituere: ſicut enim non poſſunt perdere, ſic nec lucrari.

Secundus eſt, cum interceſſit fraus: nam cum ex fraude in lucro facta quis lucratur, tenetur reddere ante condemnationem.

Tertius caſus, ſi interceſſit vis, quia aliquis coegit alterum ad ludum.

Vnde euenit, vt aliquis perdens, cogat alterum ſuſtinere ludum, cum nolit amplius ludere: tunc ſi fortè relucretur, tenetur reddere, non quidem quod ſuum erat, & quod perdiderit; ſed totum quod ſupra ſuum ab altero lucratus fuerit, quia vis intercedit.

Quartus, cum aliquis notabiliter excedit alterum in ludendi arte, tunc enim eſt vt fraus quædam. In his caſibus non eſt expectanda iudicis ſententia. Vnum dubium eſt: nam poſſunt filijfamilias aliquam modicam quantitatem ludo exponere, puta duos, vel quatuor iulios, ex conſenſu ſaltem tacito parentum, vt dicit Soto loco allegato: tunc peto, an ſi iſti lucrentur magnam ſummam, teneantur ſtatim reddere. Soto dicit eos teneri, quia non poſſunt lucrari, niſi quantum poſſunt perdere. Nauar. cap. 20. nu. 9. negat, dicens ipſos non teneri. Ego puto eſſe cum diſtinctione procedendum: ſi enim interceſſit fraus, puta, quia qui ludebat, putabat illum poſſe exponere magnam ſummam pecuniæ, tenetur reddere: ſi verò non interceſſit talis fraus (ipſe enim filius nihil dixit deceptorium) non tenetur. Perinde enim eſt, ac ille, qui non eſt filiusfamilias, ſed tantum paruam quantitatem habet.

5 Sicut ludus dominium transfert, ita etiam ſors, quamuis cum diſcrimine: nam in hac non datur repetitionis locus, nec eſt peccatum. Immo aliquando bona eſt, cum præſertim ad lites interimendas fit, dummodo non ſit iniuſtitia ex altera parte: debent enim æquales eſſe, inter quos ſors mittitur, vt iuſtitia non magis ad vnũ inclinet. Idem etiam dicendum de illa via, qua multi conueniunt ad vnum emendum, ſua ſymbola ſinguli ponentes, & poſtea ſors mittitur inter eos, quod vocant, *riffare*. In hoc tamen vnum eſt notandum, ne ille, qui rem vendit multis, carius vendat, quam valet: hoc enim non licet: ſors tamen licita eſt. Idem etiam dicendum de his, qui ſupra rerum certitudinem, vel euentum ſponſiones faciunt, & deponunt: verè enim per hanc viam dominium transfertur, dummodo non ſit fraus ex altera parte, puta, quia res ei eſt certa, & fingit dubiam, tunc enim reſtituere tenetur. Hæc ſunt nouem capita, quæ de reſtitutione tractanda propoſuimus. Supereſt, vt breuiter aliqua circa excommunicationes, quæ in hac parte fulminari ſolent, dicamus.

6 Aduerte primo, cum excommunicatio fulminatur contra aliquem, vt ſoluat quod debet; ſi ipſe non habet vnde ſoluat, non ligatur excommunicatione; & ſi excommunicatio in generali fulminata eſt, non tenetur comparere coram iudice, ſed diſſimulare: ſi tamen nominatim fuit contra eum lata, tunc tenetur comparere, & reddere rationem ſui, aliàs ob inobedientiam excommunicatione ligabitur.

Secundo, aliquis non potens ſua à debitore aliàs recuperare, ſecretò ea accepit, vt ſupra iam diximus; tunc ſi excommunicatio feratur contra eos, qui talia rapuerunt, non ligatur: nullum enim excommunicatio maior ligat, niſi ſit peccatum mortale, quod ibi non fuit.

Tertiò, aliquis ſecretò rapuit aliqua, & fertur excommunicatio in eos, qui non reuelant tale furtum; tunc ſi ſecretum & occultum eſt, nec ipſe tenetur ſe prodere, ſed tantum curare, vt res reddatur domino; nec alij tenentur ipſum manifeſtare: nam eſſet contra ius naturæ. Notorium tamen, aut cuius infamia præceſſit, reuelandum eſt: at verò ſi ſit occultum, non eſt reuelandum.

ADDITIONES.

Neceſſitas.) Vide Io. Med. q. 3. cauſ. 1. Nau. nu. 87. Carbo. q. 80. Val. col. 3. l. c. Sot. q. 7. art. 4. Azor. l. c. Comit. lib. 4. q. 31. reſp. mor. 20. 1.

In extrema neceſſitate creditoris, & debitoris illum huic præferendum, alij aiunt, alij negant; alij diſtinguendum cenſent. Duæ priores ſententiæ probabiles; quæ fauet creditori, probabilior, Azor. l. c.

Debitorem, extra neceſſitatem extremam, debere reſtituere, cum graui damno ſuo aut ſuæ familiæ, ſi creditor in graui neceſſitate ſit, eſt communis opinio; at ſi hic graui neceſſitate non prematur, alij aiunt, alij negant; vtrique probabiliter. Vide Azor. l. c.

Cum detrimento bonorum.) Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2. Nauar. nu. 89. Hæc regula abſolute accepta non placet Rebel. (poſt Sot.) 1. par. lib. 4. q. 13. de oblig. iuſt.

Quamuis Sot.) Lopez Sotum ſequitur p. 1. cap. 116.

At vero Sot.) Vide Couar Regul. Peccatum par. 1.

p.1.nu.1. Lopez l.c. Val.p.7. cauſa 4. Carbonem q 87.

Ludus.) De ludo Summiſtæ verb. Ludus, Alcocerius, Garzias de contract. c.42. 43. Lopez p.2. à c.31. & lib.2. de contract.cap.21. Angl. in 4. Carbo.l.c. à q.37. vſque ad 43. Abulenſ. in Matth. cap.8. à q.52. Molin. à d.500. Sot. q.5. art.2. Couar. p.2. §.4 l.c.Salon.q.5. ar.6. de dominio,Io.Med.q.21.de reſt. Nau. cap.20. Val.p.5.l.c.Bañes in 2.2. q.32.art.7.Sayr.lib.11 c.12. Leſſius lib.2. cap.26. Rebell. p.2. lib.12. l c. De lucro,& lodo aleatorio Comitolus to.1. reſp. mor. lib.3. à quæſt. 7. S.Bernard.Senenſ. ſerm.33. Dominicæ 5. in quadrageſima duodecim recenſet ludi aleatorij iniquitates,totidemque fatuitates ludentium. De obligatione reſtituendi, ex iniuſta acquiſitione per ludum Reginal.c.25. l.c. contra ludum altarum, & exilforum librum edidit Angelus Rocca Epiſcopus Tagaſt. Paulo V. Pontifice.

Vix excuſantur à mortali.) Nauar. nu.9. Lopez.p.2. c.31. propoſ.6.Valen.l.c.(Vide Comitolum q.10.l.c.) Si monachi ſint,aut clerici beneficiarij, vel ſacris ordinibus inſigniti; (Laicis enim ſub peccato mortali non videtur vetitus alearum ludus,Nau. num,11.) inſtituere autem illum, animi gratia, non, ob lucrum, nefas non eſt,ceſſat enim ratio.legis. Nauar.nu.6. Val.l c. Sà ver. Ludus. vnde Carbo q.38. clericum exiguam pecuniæ ſummam raro, animique cauſa, vetito ludo, ludentem mortifere non peccare, exiſtimat:quæſt. autē 39. viris religioſi inſtituti ludos pilæ,ſcachorum,tabularum,& alios huiuſmodi, ad recreandum animum, concedit. Scachorum ludo magis recreabitur, qui præclarum Hier.Vidæ,Albæ Epiſcopi,poema legerit,cui titulus, Scachia ludus. Leſſius dub.1. Clericum tunc mortifere peccare,ait, cum ludit aleis crebro, & per longum tempus, non autem ſi ad breue tempus ludat,animi gratia, quamuis crebro,ſi ſcandalum deſit;& canones (remoto ſcandalo) recepti non videntur.

Non tenetur reſtituere.) Couar. l. c. nu.1. D. Thom. Caiet. Bannes 2. 2. q.32. art. 7. ad 2. Nauarr. nu. 19. Carbo q.41. Io.Med. q.22.Val. Sot. l.c. Leſſius dub.3.

Filius familias.) Vide Couar. Valen.l.c. Leſſium dub.5.Rebel.q. 4.Comitolum q.9 l.c.

Tertius caſus.) Vide D.Thom.l c.art.8. Couar. nu.7. Leſſ.dub.2.

Vnum dubium.) Vide Lopez c.35. p.2. Angl. in 4.p.2.Salon.l.c.Valen.col.911.Leſſ.dub.5.

Qui perdit ludendo, data fide de ſoluendo, tenetur ſoluere:naturæ enim lege promiſſa ſeruanda ſunt. Io.Med.q.22.Alphon.de Caſt.lib.2 de lege pœn.c.2.Bannes, Garzias cap.42. Carbo; contrariam tamen ſententiam Adriani ſequuti ſunt Sot.Couar. nu.8. Mol.dub.515.n.5. Angles, Leſſius dub.4. In Caſtellæ Regno non tenetur quis ſoluere;niſi iurauit, ſe ſoluturum. Nau. nu.17. Carbo,Molin. Caſtrenſ. ob legem Caroli Quinti.

Etiam ſors.) Vide D. Thom. 2. 2. quæſt. 93. art.8.Molin.dub.509. Garziam cap.42. Nauar. num.18.Leſſium lib.2. c.43. à num.56. Suarez to.1: de religio.lib.2.de ſuperſtit.cap.12.

Secundò aliquis non potens.) Vide Io. Med. q.11. Carbo q.64. Lopez p.2. c.9. Sil.ver.furtum.q.16.Cordub. q.111. & 131. Nauar.c.17. num.114. Leſſ.dub.5.Rebel.l.c. q.4.

Regularis profeſſus ludens,ſine licentia ſuperioris,ſi lucratur,tenetur reſtituere:quia nō poterat perdere;ſicut qui ab eo lucratur. Superiore conſentiente, perdere,& lucrari poteſt;lethalis tamen culpa eſſet bona Monaſterij ſic exponere.Leſſ.dub.5 l.c.Rebell.ſect.2. l.c.*An ſuperior regularis profeſſo ſubdito permittere poſſit,vt nō exiguam pecuniæ ſummam ludo, cum periculo eum amittendi, exponat, mihi dubium videtur:non poſſe hoc ab eo fieri, nonnullus dixerit; Deum meant Religioſi; cogitent, bona monaſterij fideli illorum adminiſtrationi credita eſſe;non dominio;ſunt enim dominij incapaces,ob votum paupertatis.

Religioſus ludo vetito, aliove illicito modo alienans data ſibi à ſuperiore, ad honeſtam recreationem,grauiter peccat. lucrantem ab eo nō teneri ad reſtitutionem,videtur opinari Rebell.ſect.2. l.c. at contraria ſententia mihi magis probatur, nam à recta ratione alienū videtur, rem non ſuam, ad honeſtam recreationem conceſſam,ad illicitos vſus alienare.

De ludo, qui italicè lotto, ſiue de contractu ſortis, ſeu lotheriæ, Delrius lib. c.3. q.2. Mag. Diſq. Vide etiam Garz.lib.3. de contract. c.20. & Lopez l.2. c.23. Molin. diſp.509.

De Vſura, quid ſit. Cap. XXVIII.

ELENCHVS.

1 *Vſura quid, & quæ ad illam neceſſaria.* 2.
3 *Vſura quod peccatum.*

1 POſt reſtitutionem, nunc de Vſura agere oportet: ac primum quid ipſa ſit conſtituere. Videtur autem nobis ſic poſſe definiri. *Vſura eſt lucrum rei pecunia æſtimabilis:,ratione mutui principaliter proueniens.*

In

In cuius declarationem aduertendū eſt,quinque neceſſaria eſſe ad vſuram.

Primò, neceſſarium eſt, vt interueniat mutuum. Differt autem mutuum à commodato e nam in commodato non transfertur dominium rei,ſed datur vſus tantum rei, vt res eadem poſtea reddatur: at in mutuo dominium rei transfertur, nec eadem in ſpecie redditur. Vbi igitur commodatum eſt, nec mutuum intercedit, non eſt vſura.

Secundò, opus eſt, vt intercedat lucrum aliquod ipſius mutuantis,vltra ſortem Et attende, lucrum dici,cum quis habet, ſeu acquirit, quod aliàs ſuum non erat. Vnde, ſi accidat aliquid in mutuo vltra ſortem accipere, quod tamen aliàs ipſius mutuantis erat,vſura nō eſt: verbi gratia, ſi mutues mille aureos alicui, & det tibi decem millia,quæ aliàs tibi debebat, & nolebat ſoluere,non eſt vſura: non enim eſt lucrum, cum tua ſint illa: ſecus, ſi peteres ante tempus debitum illa ſoluēdi, tunc enim lucrum eſt.Rurſus ſi mutues alicui, vt non noceat tibi in his, in quibus ſecundum iuſtitiam alias tenebatur non nocere,non eſt vſura.quia tuum ius acquiris, & hoc pacto ad redimendam vexationem mutuare nō eſt vſura,cum non ſit verè lucrum.

2 Tertium,iſtud lucrum debet eſſe rei æſtimabilis pecunia: ſi enim non æſtimatur pecunia,non eſt vſura: vt ſi mutues alicui,vt tibi ſit amicus, non eſt vſura, quia amicitia non ſolet vendi,aut pecunia æſtimari:ſecus,ſi daret, vt tibi remitteret ſatisfactionem iniuriæ à te illatę, vſura hæc eſſet: nam talis iniuria pecunia æſtimabilis eſt,& pecunia ſæpius ſatisfactio ipſa fit.

3 Quartum,opus eſt,vt iſtud lucrum proueniat ratione ipſius mutui: cum enim ob aliam cauſam datur, non eſt vſura. & ſic excuſatur ab vſura, qui ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis aliquid accipit in mutuo vltra ſortem,de quo poſt dicemus.

Quintum, opus eſt, vt principaliter ob mutuum tale lucrum proueniat, ſi enim principaliter ob id prouenit, non eſt vſura. Et ſic excuſatur ab vſura,qui mutuat alicui, qui omnino liberè, & ſpontè ex gratitudine aliquid vltra ſortem dat: ſi verè ita ſit, nullaque obligatio intercedat, ſed abſoluta animi gratitudo, non eſt vſura accipere, quia non ob mutuum principaliter prouenit, ſed ob gratitudinem alterius. Sunt igitur prædicta quinque ad vſuram neceſſaria, & in prædicta definitione omnia apertè continentur. Vſura autem peccatum eſt mortale; & oppoſitum aſſerere, eſt hæreticum. Ita habetur de vſur cap.quia & cap. ſuper eo. Dicitur autem apud Latinos vſura, quaſi lucrum quoddam; & fœnus, quaſi fœtus, apud Græcos dicitur τόκος. quaſi partus, & apud Hebræos נשך, quaſi morſus. vnde Deut.23.vbi dicitur, *nō fœneraberis ad vſuram;* dicitur, morſu non mordebis: vnde Chryſoſt. ſuper Matth. comparat morſui aſpidis, qui primo delectationem infert,& ſomnum, poſt mortem comparat: ſic etiam qui ad vſuras accipit, ſibi bona conferri putat: poſtea verò cambijs, & recambijs omnia ſua conſumpta dolet, & ſe in inopiam redactum plorat. Hæc igitur dicta ſunt,quantum ad definitionem,& nomen vſurę.

ADDITIONES.

De vſura D.Tho.Caiet.Bañes, Arragon.2.2. q.78. Io. Med. de reb. per vſuram acquiſ. Sot. lib.6. q.1. Lopez p.2. Val. d. 5. q.21. Nauarr. nu.206. & tract. de vſuris.Couar.lib.3.Var.reſol.c.1. Caiet. tit.2. opuſ.tit.8 Molin.à d.302. vſque ad 336. Lælius Zecchus, Summiſtæ ver. Vſura.D.Anton.p.2. tit. 1.c.6. Corona.p.2.c.7. Carbo q.56. Vig.c.5.§.3.verſ.15.Leſſius lib.2. c.20.Regin.lib.23. c.4.*.Azor. p.3. lib.5. Rebell.p.2.lib.8.Pet.Nau.lib.3.c.2.de reſt.à n.180 Azor.p.3.lib.5. Fernandez. p.1. c.15. Filiucius in qq. Mor. Bonacina.

1 *Quid ſit vſura.*) Vide Val.p.1.Nau.nu.214. Caiet.ver. Vſura,Coro.l.c.Mol. d,303 Leſſium dub.3.Azo.c.1.

Tertium.) Vide D Tho.Caiet.art.2.Val.p.2.

Dicitur autem apud Latinos.) Vide Nauarr. nu.206. * De mutuo Regin.lib.25. cap.10. De mutuo in ordine ad vſuram c.11. De eodem in ordine ad cauſas ab vſura excuſantes,c.12.

Quotuplex Vſura ſit,& de mentali. Cap. XXIX.

ELENCHVS.

1 *Vſura mentalis quæ.*
2 *Neceſſaria ad vſuram mentalem.*
3 *Intentio an ſufficiat.*
4 *Vſura mentalis quot modis contingat.*

1 HVius vſuræ tres ſunt ſpecies. Quædam enim eſt mentalis, quædam exterior explicita,quædam exterior implicita,ſeu palliata.Vſura mentalis eſt, cum quis mutuat hac intentione,vt ex mutuo aliquod lucrum vltra ſortem accipiat, tamen talem intentionem nullo modo exterius manifeſtat ei cui mutuat; ſed exte-

exterius eſt ſimplex mutuum, interius autem lucrum intendit. Talis vſura mentalis dicitur, quia id, quod vſura facit (puta lucrum ratione mutui habere) mente fit. Vnde non dicitur vſura mentalis, ſicut alia peccata dicuntur mentalia, vt homicidium mentale, fornicatio mentalis, & alia (hæc enim ſunt, quamuis nullum opus exterius fiat: & hoc etiam modo eſt quædam vſura mentalis, cum quis interius conſentit in vſuris accipiendis, vel deſiderandis) ſed in præſenti, vſura mentalis eſt, cum mutuum reale eſt, & qui mutuat, intentionem habet accipiendi lucrum, ſiue poſtea accipiat, ſiue non; tamen intentionẽ exprimit exterius: cum verò intentionem exprimit per aliquod pactum, paciſcendo cum eo, cui mutuat, de lucro vltra ſortem; hæc exterior vſura dicitur. Et quidem ſi pactum fuerit expreſſum, dicitur vſura exterior, explicita; ſi verò tacitum, implicita, ſeu palliata De harum ſingulis oportet tractare, ac primum de mentali.

Circa mentalem aduerte, tria eſſe neceſſaria in mentali vſura.

2 Primum eſt, vt quis intentionem, & propoſitum habeat accipiendi aliquid ex mutuo vltra ſortem. Notanda tamen eſt differentia inter ſpem, ſeu deſiderium, & intentionem: aliud enim eſt ſperare, ſeu deſiderare rem, aliud intendere rem: intentio enim non ſolum dicit velle rem, ſed dicit finem operationis, vt propter rem illam homo operetur. Vnde intendit ſanitatem, qui operatur, vt eam conſequatur. Spes autem, & deſiderium dicunt ſimplex velle. Modò ſcias, ſpem, aut deſiderium habendi aliquid ob mutuum, non facere vſuram mentalem, ſed intentionem: quamuis enim quis mutuet alicui, ſperans, ſeu deſiderans ob mutuum ſe aliquid habiturum, non committit vſuram: tamen ſi intendat, id eſt, hoc animo mutuet, vt lucrum habeat, vſurarius eſt, Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* ſpes pro intentione ſumitur. Non enim dicit ſimplex velle, ſed velle, quod eſt cauſa vt detur mutuo: & hæc eſt intentio. Hæc diſtinctio multum etiam prodeſt pro ſimonia mentali: inſeruire enim alicui hac ſpe, & hoc deſiderio, quod ille beneficium dabit, non eſt ſimonia: tamen tali intentione inſeruire, vt obligetur ille ob ſeruitium ad dãdum beneficium, ſimonia eſt.

3 Non ſufficit intentio ad talem vſuram, ſed eſt ſecundum neceſſarium, vt intentio iſta ſit accipiendi lucrum ob mutuum: quando enim intendit lucrum habere, ſed non ob mutuum, non eſt vſura, verbi gratia mutuo alicui, vt fiat amicus & beneuolus, & ex tali beneuolentia donet mihi aliqua, & benefaciat, non quidem ob mutuum, ſed ex amicitia; talis non eſt vſura, quia debet eſſe intentio habendi aliquod lucrum ab aliquo, propter mutuum.

Nec hoc etiam ſufficit, ſed opus eſt, vt illa intentio, quæ eſt habendi aliquid propter mutuũ, ſit habendi aliquid principaliter, propter mutuum. Nam cum intendit quis habere ab aliquo lucrum propter mutuum, ſed non principaliter propter mutuum; ſed ob gratitudinem, & liberalitatem ſuam, non eſt vſura mentalis, ſicut nec exterius accipere, vſuram facit. Nec audias Soto lib. 5. quæſt. 1. artic. 2. qui contrarium tenet: nam melius dicit Nauarr. tract. de vſura, num. 19. Verbi gratia, mutuo alicui hac intentione, quia ſcio ipſum eſſe gratum, & liberalem, & ſolitum remunerare beneficia accepta; & ipſe ob talem gratitudinem dabit mihi aliquid vltra ſortem, non eſt vſura: tunc enim vſura eſt, cum intendo aliquid habere ex aliquo, ex obligatione ſaltem morali, quia nempe intendo illum obligare ex mutuo, vt det vltra ſortem: nec opus eſt, vt iſta obligatio ſit iuris; ſat eſt, vt ſit obligatio aliqua moralis, quæ homines quodammodo cogit ad aliquid faciendum. Talis igitur debet eſſe intentio eius, qui vſuram facit mentalem. Stante autem tali intentione, poteſt tripliciter contingere vſura mentalis.

4 Primò, cũ ex parte vtriuſque, dantis, & recipientis, eſt ſimilis intentio: nam alter mutuat tali intentione, & alter dat hac intentione, puta, ſentiens ſe ex mutuo obligari; & tunc peccat mortaliter, qui recipit, & obligatur ad reſtitutionem.

Altero modo, eſt intentio ex parte recipientis: qui enim dat, liberaliter, & ex gratitudine dat; at qui accipit, velut ex debito accipit; & tunc hic mortaliter peccat, & obligatur ad reſtitutionem quouſque conſtet de intentione dantis: habita enim intentione dantis, non tenetur reddere, tamen mortaliter peccat ob ſuam intentionem, & ſic etiam peccaret, quamuis ille cui mutuauit, nihil poſtea lucri daret.

Tertio modo, qui dat vltra ſortem, poteſt intentione tali dare, quia velut ex debito dat: tamen qui accipit, ſolum accipit, velut ex gratitudine, & liberalitate datum: quo caſu non peccat, qui accipit, quia bona fide accepit; tamen, cum primum de dantis intentione conſtat, tenetur reſtituere: non totum, ſed id in quo ditior eſt factus, vt dicit Caiet. ver. Vſura.

ratia, accepi veſtem ſericam vltra ſor-
credens mihi ex liberalitate dari : cùm
, non ſic datam fuiſſe, non teneor to-
re valorem, ſed eum, quem alias con-
ſſem, niſi illam accepiſſem : ſi enim ex
aliàs me veſtirem, ſolum, quantum talis
veſtis, reddere tenerer, & non pretium
ericæ.

ADDITIONES.

ar.nu.6.Caiet.in ſumma.Mol.d.330.Vi-
or c.3.
vſura mentali Mol. d.305. 306. Viguer.
16. Fum. ver. Vſura, nu.25. Caiet. l.cit.
Lopez p.2.c.54. Corona.p.2. c 7. nu.14.
d.Sot.l.c.Couar.in Reg.Peccatum par.2.

audias Soto.) Lopez p.2.c.53. Sotum de-
,probat Bannes l.c.Soti doctrinam,dicens,
n mentalem ex obiecto, non autem ob id,
ntentio principalis ſit,aut acceſſoria,per-
ndam eſſe; vt,ſi ſperes lucrum,ratione mu
ra eſt; ſi ſperes,ratione beneuolentiæ,aut
dinis, non eſt vſura, etiam ſi principali-
intendas. Vide etiam Valentiam Leſſiũ,
on.l.c.

auar) Val.l.c.p.1.dicit Nauarrum, vel ſibi
nſtare,vel oſcuriſſimè locutum.

eſt tripliciter contingere vſura mentalis.)
Io.Medin.q.4.de vſur.reſtitut.§.In ſecun-
olin.d.306.nu.3.Caiet.ver. Vſura menta-
n ar.1.q.78.2.2.Lopez p.2. c.54. Bannes
n fine,Sot Arragon.

rum ex mutuo ſperare, etiam principali-
n immediatè, ſed mediante amicitia, vel
dine licere,docet Leſſius dub.5.licet in-
ſperare, ex mutuo principaliter etiam,
iam, & ex hac lucrum : at non licet, ne
principaliter quidem, ſperare lucrum,vt
ur ratione mutui,ex obligatione iuſtitiæ.
l.c.Comitolus lib.4. q.34. ex ſola bene-
ia lucrum ſperari poſſe,ait,dummodo ani
utuo dantis per ſe primo in vtrumque
rigatur,aut finem beneuolentiæ faciat lu-
Placet Leſſius.

eptum per vſuram mentalem reſtituen-
ſſe,docet Innoc. Panorm. in c. cum ſoluie
.Io.Med.C.de reſtir.Caiet.Arragon.Ban-
auar.Leſſius,poſt illos,lib.2.c.20. de iuſt.
.Azor.p.3.lib.5.c.16.Petr.Nauar.lib.3.de
2.nu.2.11. hoc certum putat,quando mu
mutuatario prauam mentem indicauit, &
titus, ne ille ſortem repetat, dedit vltra
. Superior ſententia placet magis; nam
cum praua mens detecta eſt,vſura non eſt mentalis. Datum non ratione mutui,ſed gratis, ſiue ex amicitia, retineri poteſt. Vide Leſſ. l.c. De vſurario mentali Azor.Rebell.ſect.5.l.c. * Vide etiam Reginal.lib.10.c.26.ſect.1.

De vſura exteriori explicita. Cap. XXX.

ELENCHVS.

1 *Ad vſuram exteriorem explicitam, quæ neceſſaria.*
2 *Caſus aliquot huius exterioris vſuræ proponuntur, & deciduntur, & nu.3.*
4 *Excipiuntur duo caſus.*

1 AD vſuram exteriorem explicitam duo ſunt neceſſaria.

Alterum eſt, vt intercedat mutuum, in quo aliquid vltra ſortem accipiatur. Vnde cum non eſt mutuum modo aliquo, quamuis ſit lucrum vltra ſortem,non eſt vſura,licet intercedant pecuniæ. v. g. Si quis pecunias alicui det, vt is ſe diuitem coram alijs oſtendat, tamen poſt eaſdẽ reddat; poteſt aliquid lucri inde habere,nec eſt vſura, quia non eſt mutuum, ſed commodatio quædam. Rurſus, ſi quis det alicui pecunias aureas, vt ipſis ad aliquam medicinam vtatur, puta, vt cum ipſis decoquat carnes, & iterum reddat; poteſt abſque vſura aliquid lucri accipere : quia non eſt mutuum,ſed locatio quædam pecuniæ. Rurſus ſi det aureas pecunias pro argenteis, & petat aliquid moderatum vltra pretium pecuniæ aureæ : ſimiliter ſi det argenteas pro alijs inferioribus metallis,& moderatum quid accipiat vltra valorem, non eſt vſura, quia eſt venditio quædam pecuniæ, non mutuum. Debet igitur ad vſuram mutuum aliquod intercedere.

Alterum etiam neceſſarium eſt,vt ſit pactum aliquod apertum recipiendi aliquid vltra ſortem,propter mutuum. Vnde eſt regula generalis obſeruanda : quoties aliquis paciſcitur de aliquo lucro, quod ſit pecunia,vel pecunia æſtimabile, ob mutuum habendo, vſurarius eſt. Per hanc regulam multi in particulari caſus deciduntur, quorum aliquot enarrabo, vt per hoc facile alij iudicari queant.

2 Primus,ſi quis mutuat agricolis,ſeu terrarum cultoribus, hoc pacto; vt obligati maneant terras mutuantis colere:quamuis mutuãs ſoluat totum pretium, quod illi merentur, &

quod

quod ab alijs eſſent habituri, eſt vſura: quia illa obligatio, qua obligati ſunt, pecunia æſtimabilis eſt:& niſi ratione huius aliquid ex mutuo, ſecundum boni viri arbitrium, remittat, committit vſuram, & tenetur remittere. Rurſus, ſi quis mutuet alicui, obligando, vt merces ex ſua officina emat: quamuis iſte alias empturus eſſet merces, & non plus accipiat mutuans, quam merces valeant, vſurarius eſt: nam ſola obligatio pecunia æſtimabilis eſt, debetque aliquid ex mutuo remittere, vt vſura non ſit. Rurſus aliquis mutuat alicui, obligando, vt emat aliquid ab ipſo mutuante, (ſæpe enim cum quis non poteſt aliqua vendere, vel debito pretio vendere, mutuat alicui, obligando, vt emat illa) hæc eſt vſura, licet res non vendatur, niſi iuſto pretio;& tenetur reſarcire damnum, ſi quod incurrit ille ex tali emptione. Rurſus, ſi quis mercator, vel aliquis diues mutuat ciuitati alicui, Regi, vel Principi, cum pacto, vt remittat gabellas, quas ipſe ſoluturus erat; eſt vſura aperta. Rurſus etiam, ſi quis mutuat alicui nauiganti, vel eunti ad ferias, hac conditione, vt det ipſi mutuanti pecuniam aliquam pro aſſecuratione illarũ mercium, quas defert, ita vt obliget ipſum mercatorem, vt ineat contractum aſſecurationis cum mutuante: vſura eſt, & tenetur reddere pecunias, quas ex aſſecuratione accepit, vt habetur cap. nauiganti. de vſur. Rurſus, ſi quis mutuat alicui negociatori pecunias, vt det ei aliquam lucri partem, tamen non ſubit periculum mutui;ſed, ſaluo capitali, de lucro paciſcitur, vſura eſt, quam ſolent incurrere viduæ, & alij homines otioſi, qui nolunt negotiari.

3 Rurſus, ſi quis mutuet alicui pecunias hoc pacto, vt ſoluat in alio loco, vbi plus valent;aut mutuet, vt in alio tempore det, quo res plus valet, puta, mutuet frumentum vetus, vt det alio tempore, quo plus valere ſolet; vſura eſt. Quod ſi probabile eſſet, non plus rem poſtea valituram, non eſſet vſura paciſci: vnde, qui dant frumentum vetus, vt nouum eis poſtea detur, cum probabile æſtimatur non plus valiturum: ſed id faciunt, ne frumentum pereat;non committunt hi vſuram. Rurſus, qui mutuat cum pacto, vt alius fideiubeat, vel ſpondeat pro ipſo in aliquo negotio; vel vt obliget ſe ad mutuandum ipſi mutuanti, vſurarius eſt. Ratio horum omnium eſt, quia aliquid æſtimabile pecunia ob mutuum vltra ſortem accipitur. Rurſus tandem, cum quis mutuat alteri, & pignus accipit fructificans, puta, agrum, vel vineam, vel aliquid aliud; nec accipit in partem reſtitutionis mutui fructus, deductis expenſis, & laboribus, vſurarius eſt: tenetur enim fructus à mutuo extrahere, vt habetur cap. quoniam. de vſur. Vnde, cum fructus æquant totum mutuum, nõ poteſt accipere mutuum:& ſi excedũt, tenetur ipſe reddere. Vnde vſuram committunt, qui mutuant Regibus, & Principibus, & in pignus accipiunt terras, & alia loca fructificantia, & tamen poſtea petunt totum, & integrum mutuum. Tamen oportet in ſolutionis partem accipere fructus, deductis expenſis, & laboribus, & damnis emergentibus, & lucris ceſſantibus, de quibus poſtea dicemus.

4 Aduertendum tamen, duos excipi caſus à Pontifice, in quibus non tenetur, qui accipit pignus, fructus in parte ſolutionis accipere.

Alter eſt, cap. conqueſtus de vſur. cum quis dedit alicui fundum in feudum, & hic poſtea accipit mutuo ab illo, & ipſum fundum dat ei in pignus: tunc dominus fundi poteſt fructus accipere, & poſtea totum mutuum recuperare: rationem huius dat Soto lib. 6. q. 1. artic. 2. quia iſta lex eſt feudi, vt quoties res aliquo modo ad dominum redit, fructus percipiat.

Alter caſus eſt, cap. ſalubriter. de vſur. cum ſocer non dat genero ſtatim dotem, ſed pignus dat fructificans; tunc gener poteſt fructus percipere, & poſt integram recipere dotem. Rationem huius dat ipſe Papa, puta, propter onus matrimonij: hoc autem onus eſt, quod vir tenetur ſuſtentare vxorem, & poſtea integram dare dotem, ob hoc Pontifex id decreuit. Soto autem loco allegato dicit, idem eſſe dicendum, cum mortuo marito, vxor nondum recepit dotem: poteſt enim fructus recipere, & integram poſt expectare ſuam dotem.

ADDITIONES.

Si quis mutuat agricolis,) Vide Silu. vſura. 1. q. 7. Caiet. 2. 2. q. 7. 8. art. 2.

Vt merces, & officina,) Vide Molin. diſp. 30. Silu. vſura 1. q. 7. D. Anton. l. c. §. 8. Leſ. dub. 8. Azor. c. 7. l. c.

Fundum in feudum.) Vide Sil. verb. feudum n. 29. 30. Nau. n. 217. Io. Med. q. 3. de rebus per vſ. acquiſ. initio, Garzias c. 40. modo, dũ pignus retinet, eximat feudatarium ab obligatione. Vide Mol. d. 323. Comit. l. 1. q. 4 reſp. mor. Leſſium dub. 16. Azor. lib. 10. c. 20. Vide Regin. lib. 25. c. 12. nu. 214. P. F. P.

Alter caſus eſt cap. ſalubriter.) Vide Mol. Diſp. 321. Couar. 3. var. reſol. c. 1. n. 3. Nau. com. de vſur. 34. q. 4. nu. 71. Carbo. q. 56. Nau. n. 213.

Ban-

Bannez q.78. art.2. Lopez. c.60.q.2.Id autem licet ratione lucri ceſſantis, & damni emergentis.Conrad.de contract.q 30.Mol.nu.2.ex communi.Vide Maio.4 d.15. q.31. caſu 3. & alios citatos à Conar. l. c. licet Nauar. ex donatione docantis id licere, dicat.Vide Leſſ.& Reginal l.c.nu.322.

Defuncta vxore,ſi filius viuit,non poteſt percipere fructus pignoris ex dote non ſoluta, ſed ſolum lucrum ceſſans.Vide Molin.diſp.322.

Vxor,defuncto viro, dum dos illi non redditur,ali debet ex bonis mariti.Mol.nu.4.l.c. non poteſt habere fructus pignoris, niſi ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis.contrarium tamen placet quibuſdam.Vide Leſſ.l.c.

De vſura exteriori palliata, ſeu implicita. Cap. XXXI.

ELENCHVS.

1 *Vſura exterior quot modis palliatur.*
2 *Mutuum occultatur ſub titulo emptionis, & quomodo.*
3 *Et ſub emptione & venditione ſimul, & quomodo.*
4 *Et ratione ſolutionis.*

1 Exterior vſura dupliciter poteſt palliari. Vno modo, ratione pacti, cum non eſt expreſſum, ſed nutu, vel conſuetudine, vel alia via indicatur.

Altero modo, ratione mutui, quod in vſura eſt neceſſarium: ſolent enim mutuum verum occultare aliquo alio contractu, ac ſi non eſſet mutuum;& talis palliato eſt multum occulta,& poteſt decipere.Ponam aliquot exempla,quamuis horum inferius fiet copioſior tractatio.

In primis ſolet occultari mutuum ſub nomine venditionis.

Fit autem hoc dupliciter: aut cum fingitur vendi quod non eſt;vt fingo me dare alicui agricolæ quingentos aureos pro bobus, quos nō habet;& poſtea fingo me locare boues pro quadraginta aureis: iſta eſt vera vſura; nam re vera eſt mutuũ quingentorũ,pro quingẽtis quadraginta.

Fit etiam altero modo, cum venditur res ſupra ſuum ſummũ pretium, quia venditur expectata pecunia: v.g. vlna panni valet triginta ad ſummum, tamen quia vendo eam expectata ſolutione, vendo pro triginta quatuor iulijs: vſura eſt: nam perinde eſt, ac ſi mutuarem triginta illa, pro triginta quatuor poſt reddendis.

Dixi autem, ſupra ſummum pretium: nam ſolent tria iuſta pretia vnius rei eſſe,infimum, & ſupremum, cum medio. Benè autem poteſt aliquis ſummum pretium iuſtum exigere, cum vendit expectata ſolutione, alias exacturus medium,vel infimũ,ſi ſolueret ſtatim emens:tamen excedere limites omnes iuſti pretij, vſura eſt.

2 Aliquando occultatur mutuum ſub titulo emptionis: quoties enim aliquis emit vilius infimo iuſto pretio, quia emit anticipata ſolutione,vſura eſt: perinde enim eſt, ac mutuare tot, vt dentur ei poſtea plura, vel quod pluris valet.Similiter eſt vſura, quando quis emit ſoluta pecunia, vilius infimo iuſto pretio: liceret quidem emere infimo pretio ae, quæ alias medio, vel ſupremo vendenda eſſent:liceret etiam emere anticipata ſolutione ea, quæ non pluris æſtimantur valitura,cum danda ſunt.

3 Aliquando etiam occultatur mutuum ſub venditione,& emptione ſimul.Sic occultãt mercatores,qui vendunt centum vlnas panni, expectata ſolutione, ſummo iuſto pretio; & iterum tales vlnas emunt ab eodem ſoluta pecunia, infimo pretio: eſt vſura pura, perinde ac ſi mutuarent minus, exacturi poſtea plus. Nec excuſantur iſti mercatores ſuo argumento: dicunt enim; ille poterat vendere illas vlnas alteri infimo pretio,ergo poteſt etiam nobis vendere. Hoc argumentum nihil valet: nam mercatores obligant ementem, vt ipſis vendat, nec aliter ei venderent vlnas, niſi eiſdem reuenderet: cum autem alteri venduntur, non eſt talis obligatio. Nec minus eſt vſura, quod fingunt: ſunt enim duo ſocij, & vnus obligat, vt alteri vendat; hoc enim perinde eſt, ac ſi ſibi reuendere obligaret ementem.

4 Aliquando occultatur ratione ſolutionis. verbi gratia, aliquis debet alicui centum, poſt annum reddenda; & quia dat octoginta ſtatim, petit ſibi alia viginti remitti: ſecundum Caiet. verb. vſura. c.3. vſura eſt, tamen mihi videtur dicendum cum Nauar.c.17.nu.131. quod ſi ratione temporis id ſibi remitti petit, vſura eſt: ſi vero ratione periculi,& abſentiæ pecuniæ, quia verè pecunia præſens magis valet,quam abſens; non eſt vſura, cum vnus aſinus poſſet emere illa centum pro octoginta, vel nonaginta. Cum igitur nulla fraus intercedit, nec temporis ratione id exigitur,non eſt vſura.

5 Aliquando occultatur ſub titulo ſocietatis: aliqui enim ſolent dare pecunias ſuas alicui negotiatori, hac lege, vt det aliquam lucri partem; tamen ſemper pecuniæ manent in-

integra ſoluendæ; nec periculum ſubire volunt: iſta non eſt ſocietas, ſed mutuum,& vſura:non enim eſt ſocietas cum non eſt æquale periculum, ſicut lucrum; & talis vſura eſt, quæ committitur,cum aliqui dant pecunias cambiatori, petentes lucrum, ſed nolentes exponere ſe vlli periculo capitalis pecuniæ.Hęc ſint exempla,ſolum,vt oſtendatur,quæ ſit vſura palliata: de his enim latius ſtatim dicemus.

ADDITIONES.

Sub nomine venditionis.)Vide Nauar.nu.228 Molin.d.355.nu.2.D.Tho.quæſt.78.ar.2. ad.7. Ioan. Medin. q.78. de rebus reſtit. Sot. lib.6. q.4. art.1. Lopez cap. 66. & lib.1. cap. 36. de contract. Vſuram implicitam, ſeu palliatam virtualem quidam vocant; explicitam in aperto mutuo, formalem. ſic Azor. c.3. l.c.

Tria iuſta pretia.) Pretium iuſtum duplex, legitimum,& naturale;legitimum in indiuiſibili conſiſtit, & eſt à Principe per legem ſtatutũ; naturale,ſeu arbitrarium latitudinẽ habet, cum à lege præſcriptum non ſit.Ita Ariſt.cap.7.lib.5. Ethic. quem noſtri Doctores ſecuti ſunt: naturale, ementium, & vendentium æſtimationi relictum,triplex eſt:rigidum,pium,moderatum. Vide Sot.q.2. art.3. lib.5.Molin.d.347.Io.Medin.q.31.Nauarr.nu.228.l.c.& c.23.nu.78.79. Val. diſp.5.q.20.p.2.t.3.Carbo.q.52.

De iuſto rerum pretio Dionyſius Richel. Carthuſian. opuſculum edidit. De eodem Arragon.2.2.q.78.art.1.l.c.Rebel. par.2. de obligat. iuſt. lib.9.q.1. ſectio.6. * Reginal. lib.25. cap. 26.

Excedere limites.) Vide Contradum de contract.q.59.D.Thom.opuſc.67.& 2.2.q.77. ar.1. & 78.art.2.Nauarr. nu.243. Lopez de contract. lib.1.cap.36.Val.d.20.p.2.concl.2.Sot.l.c. ar.1. Ioan.Med.q.31.

Mutuum ſub titulo emptionis.) Vide Val. l.c. Nauarr.nu.228.Lopez loc.cit. & Sot.art.2.Molin.d.358.l.c.

Sub venditione, & emptione ſimul.) Vide Mercatum lib.2. de contract. c.23. Garziam lib.1. c.22.Nau.c.23.nu.91.Lopez lib.1.c.34. Coronam p.2.c.8.nu.10. Medi. in inſtruct. §.23. de vſur.Silueſt.Vſura.2. q.4.

Si tamen ſine vllo pacto rem venderet pretio rigido, dilata ſolutione,poſſet eandem emere pretio infimo,pręſenti pecunia;nec eſſet vſura, aut iniuſtitia: quod tamen à mercatore faciendum non eſt,ne alijs ſcandalo ſit,& infamiæ periculum ſubeat.Nau.l.c.Vide Sil l.c.

Ratione ſolutionis.) Nauarr.Sum.verb.Vſura num.50.& Toleti pauci ſunt in hac re ſectatores. Si ceſſet ratio lucri ceſſantis, & damni emergentis, ſi debitum ſit certum, & ab omni prorſus lite alienum, non ſine vſuræ crimine, hoc, poſt annum ſoluendum à te, nunc pretio minori redimes. Vide Sot. q.4. lib.6. art.1. ad 3.Lopez par.2. cap.58. & lib.1. cap.3. de contract.Mercat.cap.11.num.6.7. Boninſegnius de contract.D.Thom.opuſcu.de vſur. cap.8. Conrad. quæſt.67.l.c.Ioan.Medin. q.38.§. ſequitur de reſtitut. Mol.diſp.361. firmis rationum momentis hanc ſententiam fulcit. Garzias de contract. cap.19. num.2. refellens primam ſententiam. Petr. Naur. lib.3.cap. 2. num.162. Actio ad rem tanti valet,quanti res,ad quam eſt actio, deductis expenſis,&c. Bart. in l.per diuerſas.C. mandat.Bald.in l.2.C.ne lite pend. (Vide Ioan. Medin. & Molin.l.c.) 2. ſi abſens pecunia valere minoris, quam præſens, liceret etiam dare alicui 100. nummos mutuos, vt 110.poſt annũ redderet: ſed hoc falſum. ergo,& illud. Vide pro hac communi Theologorum ſententia, Azor. par.3.lib.8.c.10.Rebell.lib.9.p.2.13.

Tertius tamen aliquis à creditore debitum huiuſmodi,ratione expenſarum,laborum, & periculorum, licitè minoris emeret; quæ ratio debitori non fauet,cum teneatur ſoluere ſtatim, elapſo termino,nulla creditori expenſarum, aut periculorum occaſione relicta. Vide Molin. l.c. Sà ver. Debitum, num.22. ob diuerſas ſententias, faciendum non probat, factum non improbat.

Secundò, ſi debitum eſſet ex re vendita ſummo pretio, poſſet,ante annum, infimo redimi. Vide Garziam l. c. de ſuperiori dubitatione, Leſſius c.21.dub.8.l.c.

Quando pecunia mutuo data periculo expoſita eſt,ratione periculi aliquid vltra ſortẽ exigi poteſt.Vide Azor.cap.6.l.c.& quos ille refert.

Abſentia pecuniæ.) De carentia pecuniæ, Leſſius lib.2.c.20.dub.14.

De cauſis, propter quas lucrum in mutuo poteſt exigi. Cap. XXXII.

ELENCHVS.

1 *Lucrum in mutuo quando poſsit exigi, & conditiones ad hoc neceſſariæ.* 2.

3 *Lucrum ceſſans, & damnum emergens quando dicatur.*

4 *Lucrum ratione damni quot modis accipi poſſit.*

§ *Paciſci de damno non probabili, an & quando liceat.*

1 Aliquando in mutuo poteſt lucrum aliquod exigi, licet nunquam ratione mutui, ſed ratione aliorum emergentium.

Primò, Soto lib. 6. de iuſt. q. 1. art. 3. lucrum quidem poteſt exigi, cum tamquam pœna imponitur ſolutionis: v. g. mutuo centum, vt poſt annum reddantur: quòd ſi non reddátur, in pœnam, vltra capitale, reddantur decem, aut viginti: talis pœna poteſt licitè exigi, & recipi. tamen ſunt aliquot conditiones neceſſariæ.

Prima, vt ſit recta intentio; hæc enim debet eſſe, vt qui mutuat, ſuum poſſit recuperare capitale: cum enim intentio non eſt iſta, ſed potius habendi aliquid vltra ſortem (quæ intentio oſtenditur, cum quis deſiderat ſibi non reddi ſortem tempore ſtatuto, vt pœnam recipiat) tunc vſura eſt mentalis.

Secunda, vt, qui pœnam exigit, ſeu imponit, non ſciat probabiliter, mutuatarium non valiturum ſoluere tempore ſtatuto: cum enim quis cognoſcit probabiliter, non valiturum ſoluere illum, cui mutuat, tempore ſtatuto, & adhuc pœnam imponit, vſurarius eſt: iam enim ratione mutui imponit; non tamen eſt vſura, ſi timens ſibi non ſoluenda in illo tempore, pœnam imponit, vt ſoluantur: immo iſta debet eſſe ratio imponendæ pœnæ.

2 Tertia eſt, vt ſi poſtea mutuatarius non ſoluit, & hoc, quia abſque culpa ſua non poteſt, quia nimirum caſu perdidit, nec vnde ſoluat habet, non ſit exigenda pœna. Nam pœna debet exigi, cum peccatum eſt in non ſoluendo, ibi autem nullum eſt.

Quarta eſt, vt ſi partem debiti ſoluit, non exigatur tota pœna, ſed pars pro rata, niſi cum debitum forſan non erat in partes, ſed totum ſoluendum. His exiſtentibus conditionibus in mutuo, aliquid vltra ſortem accipere licet.

3 Secundò etiam poteſt exigi ratione damni emergentis. In cuius gratiam aduerte explicationem horum duorum terminorum, lucrum ceſſans, & damnum emergens: cum enim quis detrimentum patitur in his, quæ habebat, & ex eo quod mutuat; dicitur damnum emergens. cum verò non habet id, quod habere poterat, vltra ea, quæ habebat; & hoc ex mutuo, dicitur lucrum ceſſans. Aduerte autem, neutrum, neque damnum, neque lucri ceſſationem dici, niſi cum ex mutuo procedunt; vt niſi mutuum eſſet, damnum non eſſet, nec lucrum ceſſaret. Pro damno igitur emergente poteſt quis vltra ſortem mutui aliquid accipere ratione damni.

Dupliciter autem poteſt quis accipere ratione damni.

4 Vno modo, paciſcendo de damno, antequam eueniat: vt mutuo tibi centum, vt reddas decem vltrà ſortem pro damno, quod patior: hoc modo non licet, niſi cum damnum eſt certum; vt qui ad mutuandum alteri, ſub vſuris ſumit pecunias, vel minoris vendit lucrum, vel agrum. hic licitè poteſt ſtatim paciſci de damno quia præſens, & certum eſt; aut etiam cum probabiliter ſperatur, & formidatur, quamuis non ſit omninò certum, licitè poteſt paciſci, antequã eueniat, & accipere vltra ſortem, ſiue eueniat, ſiue non, dummodo tamen non paciſcatur de toto damno formidato: nam adhuc incertum eſt, & minus eſt, quam præſens.

5 De damno verò non probabili nullos abſque vſura poteſt paciſci modo iſto, ſed altero ſub conditione: nempe mutuo tibi hac lege, vt, ſi quid damni ex mutuo mihi acciderit, reſarcias; ſi verò nihil acciderit, ad nihilum vltra ſortem tenearis: hoc licitè fit. Notandum verò, cum quis, vi, vel fraude, vel metu cogitur ad mutuandum, licitè poteſt damna emergentia recipere, quamuis nullum fecerit pactum, vel conditionem: & qui ſic mutuo accepit, tenetur reparare. cum vero quis ſponte mutuauit, licitè poteſt exigere damna, quæ acciderunt, ſi quando mutuauit, erant ante formidata, & mutuatario ea manifeſtauit, quamuis nullum fecerit pactum; & mutuatarius tenetur reparare: non tamen, ſi non erant formidata; aut erant quidem, ſed non manifeſtata ab eo, qui mutuauit. Quod ſi ſponte mutuatarius talia vellet reparare, poſſet qui mutuauit, accipere.

ADDITIONES.

Tanquam pœna.) Vid. Stot. 4. diſt. 15. q. 2. Conrad. q. 31. Io. Med. q. 3. cauſ. 4. Silu. vſura 1. q. 28. Nauar. nu. 215. cap. 17. Mol. d. 317. Loper. lib. 1. c. 30. 31. de contract. Rebell. q. 9. l. c. infra, Leſſ. dub. 15. l. c. Azor. Regin. l. c. infra nu. 228.

Conditiones.) Vide Molin. l. c.

Pœnam, ante iudicis ſententiam, ſoluendam non eſſe, ſi impoſita ſit pro moræ culpa; non autem ſi habeat rationem ſatisfactionis pro intereſſe, ait Lopez cap. 31. l. c. ex Nauar. c. 23. n. 65. Vide Mol. to. 1. d. 95. Couar. in 4. d. p. 2 c. 6. §. 8. n. 6. Sot. lib. 1. q. art. 6. ſoluendam cenſeo in conſcientia, ante iudicis ſententiam, poſtquam pars eam tacitè, vel expreſſe petierit. Azor. cap. 6.

Pœnam rationabiliter conuentam, qui incurrit, ſtatuto tempore per culpam mutuum non reddens, eam in conſcientia ſoluere debet, ante iudicis ſententiam, quando eam poſtulat aduerſarius: non petenti autem exhibere non tenetur, vt fert conſuetudo. Vide Rebel. q. 9. nu. 3. 6. loc. cit.

Damni emergentis.) De hac re Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. D. Tho. ibid. D. Ant. §. 19. l. c. Conr. q. 30. Silu. Vſura 1. q. 19. Sot. lib. 6. q. 1. art. 3. Lopez lib. 1. c. 26. Mol. d. 314. Val. q. 20. concl. 3. l. c. Nauar. cap. 17. nu. 211. Leſſius lib. 2. cap. 20. dub. 10. Azor. p. 3. lib. 5. cap. 4. Rebel. p. 2. lib. 8. quæſt. 7. 8.

De damno non probabili.) Vide Lopez l. c. Si nullum ſit initum pactum de damno emergente, quando pecunia mutuo data eſt, non tenetur mutuatarius in conſcientia damnum reficere, ſi aliquod inde mutuanti accidat, ante tempus ſolutioni ſtatutum. ita D. Tho. q. 13. de malo, art. 4. ad 14. Sot. concl. 3. Molin. nu. 6. Nauar. l. c. contra Maio. 4. diſt. 15. q. 30.

Pecuniam, quam ab alio ſub vſuris accepiſti, poſſe te amico petenti mutuam dare, cum eodem onere, quidam negant, alij aiunt, ſi hoc facias, vt damnum effugias. Vide Silu. l. c. q. 20. Ang. eodem ver. nu. 22. Multa de hac re Conrad. q. 41. Molin. nu. 7. l. c. vſurariam hic eſſe labem probat, ſi ad vanos ſumptus abs te illa pecunia accepta fuit, vel ſi iuſta cauſa ceſſauit, vt pote neceſſitas.

Duplex damnum emergens conſiderat Rebel. q. 6. l. c. extrinſecum, & intrinſecum, de ſecundo agit q. 8. quod ex re mutuata emergit.

De cauſis excuſantibus mutuum ab vſura, Regin. lib. 25. cap. 12. l. c.

De lucro ceſſante. Cap. XXXIII.

ELENCHVS.

1 *Conditiones veri lucri ceſſantis.* 2.
3 *Notanda circa paciſcentes de lucro.* 4.
5 *Periculum dedũcendum de lucro, & quomodo periculum ſit indicandum.*

1 TErtia cauſa, propter quam in mutuo aliquid vltra ſortem exigi poteſt, eſt lucrum ceſſans, de qua cauſa non omnes Doctores eodem modo ſentiunt: dicam quæ omnes recipiunt, & ea, in quibus diſſentiunt.

Tria ſunt, in quibus non eſt diſcordia.

Primum eſt, eſſe tres conditiones neceſſarias, vt dicatur vere eſſe lucrum ceſſans ex mutuo.

Prima eſt, vt talis pecunia, quæ mutuo datur, ſit negotiationi expoſita: cum enim non erat quis aliàs negotiaturus tali pecunia, non dicitur ei lucrum ceſſare. vnde, ſi talis in mutuo aliquid accipiat, & paciſcatur vltra ſortem, vſura eſt.

Secunda, vt qui mutuat, non habeat aliam pecuniam extra negotiationem, ex qua poſſit mutuare. Cum enim alias habet mercator pecunias expoſitas, alias etiam habet non expoſitas; non poteſt mutuare cum pacto lucri ceſſantis, abſque vſura. nam tunc dicitur lucrũ ceſſare ex mutuo, cum non habet mercator alias pecunias, quas abſque detrimento poſſit negotiationi exponere.

Tertia eſt, vt lucrum ſit probabile: non enim ſufficit, poſſe eſſe lucrum, vt dicatur lucrum; ſed oportet probabiles eſſe rationes, & coniecturas, ipſum futurum eſſe, ſi fiat negotiatio. quamuis in hac probabilitate ſint gradus; quædam enim lucra certiora ſunt alijs. Hoc igitur vocatur lucrum ceſſans.

2 Conueniunt ſecundo Doctores, cum quis inuitus, vi, vel fraude cogitur pecuniam expoſitam mutuare, poteſt licitè paciſci de lucro ceſſante, & vltra ſortem recipere. Quantum autem recipere debeat, dicetur poſtea, & in hoc eſt ſimilis ratio de lucro ceſſante, & de damno emergente.

Conueniunt tertio, cum quis ſponte offert pecunias ſuas mutuo alteri, nec coactus, nec rogatus; non poteſt vllo modo paciſci de lucro futuro, abſque vſura; quamuis tales pecuniæ ſint verè expoſitæ negotiationi, & lucrum ſit probabile, & ipſe non habet alias exponendas: cum enim ipſe ſponte ſuas pecunias à negotiatione auferat, non poteſt licitè lucrum ab alio exigere. In his omnes conueniunt. At in vno diſcordia eſt, an, cum quis non coactus, ſed rogatus ſuas dat pecunias, quas habebat negotiationi expoſitas, cum reliquis conditionibus, poſſit exigere, & paciſci de lucro ceſſante. Grauiſſimi Doctores id omnino negarunt, diſparem facientes rationem damni emergẽtis, & lucri ceſſantis in hoc. Inter quos S. Tho. eſſe videtur 2. 2. q. 78. a. 2. Scot. 4. diſt. 15. q. 2. & Innoc. cap. nauiganti, de vſur. quem ſequitur Sot. lib. 6. q. 1. art. 3. At non deſunt pro parte contraria graues Doctores, inter quos ſunt Conrad. q. 30. Sylu. verb. vſura 1. §. 19. Caiet. 2. 2. loco allegato, & Adrian. q. de vſura. Et quia iſta eſt materia moralis, in qua probabilem grauium Doctorũ ſententiam poteſt quis ſecure amplecti; iſtam opinionem probo, nec vſuram reputo, ſic paciſci. Et idem dicendum eſt de eo, qui licet non ro-

get

ur, tamen non lucro, ſed charitate ad ſub-
niendum proximo motus, ei mutuat,

Aduertendum tamen, eſſe alia duo obſeruā- vltra prædicta, cum quis de lucro paciſcitur. Primum eſt, vt non extrahat ſtatim ex pecu-s mutuatis lucrum ceſſans, v. g. quis mutuat, cui centum, non debet ſtatim exigere lucrum ſans, dando nonaginta, ſi forte lucrum erat cem; ſed debet mutuum integrum dare, & pectare lucrum ab illo, cum voluerit dare in-, aliquod tempus.

Alterum eſt, vt non accipiat totum lucrum, uod ſperabat ex tali pecunia; niſi deductis tri-s, nempe expenſis, quas facturus erat lucra-rus in negotiatione, quæ aliquando maiores, iquando minores ſunt, aliquando fere nullæ. t quando aliquis ex eo, quod mutuat, relin-uit emere rem ſtatim paratam minimo pre-o, quam ſtatim abſque expenſis venderet ſum-o pretio. Rurſus deducendus eſt labor, qui negotiatione adhibetur; quamuis, cum ais coactus mutuat, non teneatur deducere peras, & labores ſuos, quos promptus erat hibere: ſicut operarius, qui cogitur ab aliquo on laborare, non tenetur deducere laborem à ercede, ſed integrum exigere; ſecus, cum on cogitur.

5 Tertiò, deduci debet periculum: nam cum ucrum non ſit præſens, ſed dubium, minus va-et, quàm certum. Et iſtud periculum non eſt quale in omnibus, ſed aliquando maius, ali-uando minus; & debet arbitrio boni, & timo-ati viri penſari. Ad menſurandum autem, quan-i iſtud periculum æſtimatur, multum conducet xaminare, quanti alius aſſecuraret tale lucrum: .g. mutuat quis centum, quibus decem lucra-i ſperabat; poteſt exigere, vltra centum, illa lecem, deducendo labores, & expenſas, quas ex-iibiturus erat in decem acquirendis. Rurſus de-lucendo periculum, hoc modo examinando, ſi pſe vellet ſibi illa decem aſſecurari, quantum laret: & hoc fere totum debet deducere. Dico, ere totum, quia non tantum debet deducere, quantum daret pro aſſecurando; quia non ſe in-gerit ad mutuandum, ſed rogatus mutuat; & nulto minus debet deducere, cum coactus eſt. Si igitur iſta tria penſentur, profectò vix tertiam partem lucri aliquando ſperare poteſt, & exige-re. Iſta tamen in particulari, vt dixi, boni vi-ri arbitrio penſanda ſunt. Hæc igitur de lucro ceſſante dicta ſint. Securius eſt à tali abſtine-re lucro, & gratis mutuare, cum nullum dam-num emergit.

ADDITIONES.

Vide Caiet. Nauar. Valen. Silu. l.c. Mol. d. 315. 316. Lopez. cap. 23. Caiet. to. 3. opuſc. tract. 8. q. 6. Io. Med. q. 3. initio de rebus per vſ. acquiſ. Coronā p. 2. cap. 7. pag 31. Ang. in 4. d. Conrad. l.c. Leſſium dub. 11. l.c. Regin. lib. 23. c. 6. Azor. lib. 5. cap. 5. l.c. Rebel. 2. p. lib. 8. q. 5. 6. Comitol. lib. 3. q. 35. nu. 6.

Conditiones.) Vide Lopez l.c. Mol. d. 316. Valen. l.c.

Conueniunt ſecundo.) Vide Mol. d. 315. Conrad. Lopez Nauar. l.c.

At in vno eſt diſcordia.) Neque D. Thom. neque Scot. cit. à Toleto, neque Durand. in 3. d. 37. q. 2. id negant, ſi rectè conſiderentur: nam cum dicunt, non poſſe deduci in pactum futurum ceſſans lucrum, quia nemo poteſt vendere, quod ſuum non eſt, quodque multis modis impediri poteſt; intelligunt, non poſſe totius illius lucri compenſationem exigi; non negantes interim, ſpem illam, & potentiam lucri proximam pretio æſtimabilem eſſe. Veneti Magiſtratus non concedunt actionem lucri ceſſantis pecuniam ſuam mutuam dantibus. Comit. l.c.

At non deſunt pro parte contraria.) In hac ſententia Conradi, Silu. &c. ſunt Ioan. Medin. q. 38. de reſt. Nauar. Lopez Molin. Val. Coro. l.c. Garzias cap. 24. Bañes, Arragon. 2. 2. q. 78. art. 2. Bart. Medin. lib. 1. cap. 14. §. 23. Angles l.c. Fumi. verb. vſura nu. 3. Hoſt. in cap. ſalubriter. Io. de Lignano citatus à D. Ant. l.c. §. 15. Vide Couar. lib. 3. Var. cap. 4. nu. 1. 2. Lopez p. 2. cap. 61. Leſſium, Comit. Rebell. l.c. Hanc ſententiam communem, & veram vocat Azor. l.c.

Securius eſt abſtinere à tali lucro.) Vide D. Anton. l.c.

Quando res mutuata periculo expoſita eſt, ratione periculi, licet aliquid, vltra ſortem, recipere. Eſt communis ſententia: at quando periculum naſcitur ex parte mutuatarij, qui facile poteſt ad paupertatem redigi, licitum id eſſe, alij negant, alij aiunt: horum ſententia Azor. cap. 6. probabilior. Leſſius dub. 13. l.c. licere putat, ratione periculi fortis, difficultatum, expenſarum, pro rei mutuatæ recuperatione faciendarum, aliquid vltra ſortem exigere. Nauar. cap. 23. nu. 81. & Sot. lib. 6. q. 4. art. 1. ad 1. minus probabiliter, negant licere. Ratione carentiæ pecuniæ, & obligationis non repetendi mutuum intra certum tempus, aliquid exigi poſſe, vltra ſortem, nonnulli docent. De hac re Leſſ. dub. 14. Si venditor ſortem periculo exponat, dilata vendens ſolutione, an aliquid, vltra rigo-

roſum pretium, habere poſſit, in dubio eſt: alij aiunt; alij negant, vtrique probabiliter. Vide Rebel.2.p.lib.9.q.12. cui negans opinio placet.

De alijs cauſis exigendi in mutuo lucrum. Cap. XXXIV.

ELENCHVS.

1 *Mutuare cum minus valet, vt reddatur cum plus valet, an liceat.*

2 *Notanda circa hanc materiam 3.*

1 QVarta etiam cauſa eſt, propter quam in mutuo lucrum exigi poteſt, ſeu potius accipi poteſt; cum aliquis mutuat rem tempore, quo minus valet, vt reddatur ſibi tempore, quo plus valet, nullo exiſtente pacto, nulla exiſtente probabilitate illius maioris valoris; nec illius gratia mutuo facto. verbi gratia, aliquis mutuat alicui vinum, vel frumentum, vel aliquid aliud, tempore quo minus valet: accidit poſtea, vt cum reddi debent iſta, plus valeant: in tali caſu poteſt aliquando eſſe vſura, aliquando non: quod ſic explico. Si non mutuauit, ſed vendidit, non poteſt plus accipere, niſi pretium, quo illa valebant, quando vendita ſunt. Quod ſi non vendita, ſed mutuata ſunt: tunc, ſi qui mutuauit, ſciebat probabiliter, tempore, quo illa reſtituenda erant, plus valitura; obligauitq. mutuatarium, vt non ante ſolueret, ſpe lucri, vſura eſt plus accipere, quàm erat pretium tempore mutui. Quod ſi neſciebat, nec tali intentione mutuauit, ſed caſu plus illo tempore res valuit; aut ipſe non mutuauit lucri intentione, poteſt exigere frumentum ſibi dari, vel oleum, vel vinum, etiam in pretio, quod valet tempore reſtitutionis. Ita tenent communiter, & vide Soto lib.6.q.1.ar.2. & Silu.ver.vſur.1.§.16. Idem etiam dicendum, ſi minus valet: tunc enim perdit, qui mutuauit: debet enim recipere tot in menſura, quot dedit, licet tunc minus valeant. Notat autem Sot. loco allegato, duo.

2 Primum eſt, ſi quis mutuaret alicui, non præſcripto tempore ſolutionis, & tamen quando videret talem rem vilius valere, non peteret, expectando tempus, quo carius valeret; talis eſſet auarus, & peccaret contra charitatem: tamen nõ eſſet vſurarius, niſi impediret alterum, quo minus ſolueret, cum vilius valet res; aliter non facit contra iuſtitiam: non enim tenetur debitoré aduertere, nam ille debebat hoc conſiderare.

Alterum eſt, non eſſe ſimile de pecunia, & frumento, aut alijs rebus: ſi enim aliquis mutuaret alteri centum aureos, valentes vndecim iulios; & poſt Rex, vel Princeps augeret valorem aurei vſque ad quatuordecim; non tenetur iſte dare centum aureos, ſed illos, qui adæquant valorem centum, vndecim iuliorum. Ratio huius eſt, quia in pecunia pretium non diſtinguitur ab ipſa, ſicut pretium diſtinguitur ab alijs rebus. Aucto igitur pretio, mutuatur pecunia, ſed non res, puta, modius frumenti. Sicut igitur, ſi augeretur modius frumenti, qui accepit quatuor modios mutuo, cum minor erat menſura, non tenetur dare modios maiores quatuor, ſed quantum æquet minores; ita etiam de pecunia. Cum vero non mutatur modius, ſed pretium, quod à modio diſtinguitur; debet reddi idem modius, licet plus valeat. Hæc intellige, quando, qui dat pecunias, non petit ſibi dari in eadem materia, in qua dat, ſiue minus, ſiue plus valeant: tunc enim eſſent ſic dandæ, ſiue auctus ſiue minutus eſſet valor pecuniarum.

3 Alia quinta cauſa accipiendi in mutuo vltra ſortem, eſt, cum quod accipitur, aliàs erat debitum accipiendi: vt cum quis non potens ſua recuperare, mutuat, vt ei ſua reddantur, non eſt vſura: nam verè non eſt lucrum, quia lucrum eſt, quando accipit, quod ſuum non erat. De hac cauſa ſuperius in definitione diximus.

Vltima cauſa eſt, cum mutuum non verè intercedit; ſed degenerat in ſortem potius: verbi gratia, ſi quis mutuaret alicui mille aureos hoc pacto, vt ſi intra decennium mortuus fuerit, vel dans, vel accipiens, ſint accipientis, & hæredum: ſi verò vterque ſuperſtes fuerit, teneatur reddere mille, & quingentos. Silu. ver. vſura.1.§.36. putat eſſe vſuram, ſed non eſt: nec enim hic intercedit verè mutuum, ſed eſt ſors quædam, & dummodo ſeruetur æqualitas in ſorte ex vtraque parte, non eſt malus contractus, neque vſurarius. Silu. autem putat id, quando mutuatarius obligatur ſubire ſortem, vt cap. nauiganti. iudicatur de obligante ad aſſecurationem: tamen ſi non eſſet obligatio, ſed id liberè vellet mutuatarius, ſic non eſt vſura.

ADDITIONES.

Quarta cauſa.) Vide Leſſium dub.17.

Alia quinta cauſa) Vide Conr.q.24.Io.Med. q.2. de rebus per vſu acquiſ.Gabr.4.d.15.q.11. art.1. in fine, Mol.d.304.nu.16.& d.309.nu.1.

Vltima cauſa eſt.) Similem caſum licitum exiſtimat. Nauar. conſ.25.lib.5. de vſur. Azor. cap.6.q.2.l.c.

Quan-

uantũ debeat vſurarius reſtituere, & ex quibus bonis. Cap. XXXV.

ELENCHVS.

Quantum reſtituendum ex vſuris.
Fructus quos reſtituere teneatur vſurarius.
Vſurariorum bona quæ reſtitutioni ſint obnoxia. 4.
Propria quot modis alienentur.

NVnc de reſtitutione, quæ facienda eſt vſurarum, tractare oportet. Ac primum idem de quantitate reſtitutionis, certum eſt, m, qui vltra mutuum accepit lucrum ex vſu-, teneri ad reſtitutionem; & non quamcumie, ſed eorum omnium, quæ vltra ſortes das accepit. Tenetur etiam reſtituere damna illa, & lucra ceſſantiá, quæ ex vſurarum ſolutio- obueneiunt ſoluentibus vſuras ex earum ſotione: verbi gratia, ſi quis, vt ſolueret vſuras, actus eſt domum, vel agrum minoris vendere, am valebat; vſurarius tenetur ei non ſolum de ura accepta, ſed de damno dato facere reſtitunem, vt habet S.Tho. 2.2.q.78.art.4. Rurſus, ſoluens negotiabatur illa pecunia, & dum eam urario ſoluit, lucrum perdidit; tenetur ei vſurius de lucro ceſſante, ad modum ſuperius dium. Ita habet Soto lib.6.q.1.art.4. Vltra iſta netur etiam vſurarius aliquando reſtituere ſiul fructus, quos apud eum res per vſuras acptæ fecerunt.

2 In cuius gratiam aduerte diſtinctionem perius poſitam: res enim per vſuras acceptæ nt in duplici differentia.

Quædam, quæ ex ſe non fructificant, niſi ex duſtria habentis, vt pecunia, frumentum, oleũ, alia, quæ vſu conſumuntur.

Quædam vero ex ſe fructificant, vt domus, er, vinea, oliuetum, equus, ſeruus, & alia, quæ non conſumuntur. Vſurarius igitur non tetur reſtituere eos fructus, quos ex rebus vſu ſumptibilibus ſua induſtria conquiſiuit: verbi atia, ſi pecunijs vſurarijs negotiatus, lucratus multa, nihil horum tenetur reddere; niſi, diximus, lucrum ceſſans, vel damnum emerns, ſi quod euenit alteri cauſa vſuræ. Et idem dicendum de agro, domo, vel re vſu non conmptibili, quæ empta eſt ab vſurario pecunijs urarijs; non tenetur horum fructus reddere, ia ex ipſius induſtria ſunt, vt dicit S.Tho.l.c. de in cap. cum tu de vſur. dicit: quod, cum coгi debet vſurarius ſoluere, tales res debent vendi, ſi aliunde non eſt ſoluendo, vt ex pretio vſura reſtituatur: non tamen dicitur, eſſe ab eo auferendas, nam reſiduum pretij, ſi quid ſupereſt, eſt ipſius vſurarij. At vero cum res vſurariæ (id eſt, quas ab vſuras ſoluentibus accepit) ſunt ex ſe fructiferæ; tunc tenetur res cum fructibus reſtituere, deductis expenſis. Iſta autem reſtitutio prædicta debet fieri ijs, à quibus vſuræ ſunt acceptæ, aut ipſorum hæredibus. Quando autem nullus horum apparet, ſed omnes ignorantur, eſt facienda pauperibus reſtitutio. Hæc ſententia communis eſt.

Secundo loco videndum eſt, ex quibus bonis facienda eſt reſtitutio. In cuius explicationem aduerte, bona vſurariorum eſſe in quadruplici differentia. Quædam, quæ per vſuras accipiuntur, ſed vſu conſumuntur, vt pecuniæ, frumentum, & alia. Quædam talibus empta, ſed quæ vſu non conſumuntur; vt domus, agri, vineæ, pecunijs per vſuram acceptis emptæ. Quædam per eaſdem accepta immediate, & vſu non conſumptibilia, vt domus, agri, &c. vltimo bona propria, non per vſuras accepta. Quantum ad præſens, eadem eſt ratio de ſecundis, & primis. Vt tamen reſolutio habeatur, ſunt aliquot dicta.

3 Primum eſt, omnia huiuſmodi bona, dum ſunt in poteſtate vſurarij, ſunt obnoxia reſtitutioni vſurarum, vt ex eis tãtum auferatur, quantum ſufficit pro reſtitutione vſurarum, ad modum prædictum. Explico. Si quis mille aureos accepit per vſuras, tenetur reſtituere ex quibuſcumque bonis ſuis; adeò vt ſi conſumpſit illos, debeant abſtrahi à proprijs bonis ſuis; & ſi illis fundum emit, nec aliud habet, vnde ſoluat, debeat fundus vendi, & ex pretio vſura reſtitui.

Secundò, idem dicendum eſt de hæredibus vſurarij, acceptantibus hæreditatem: omnia enim bona hæreditate accepta manent obnoxia reſtitutioni. Tamen notandum eſt, cum multi ſunt hæredes, non ſunt obnoxij, niſi pro rata: ſi enim tertiam partem vnus accepit, tertiam vſurarum partem tenetur reſtituere, niſi inter alia bona ſit res vſu nõ conſumptibilis vſuraria: nam qui habet, tenetur reddere domino, & ab alijs cohæredibus exigere partes ſuas, ſi minor pars ab eo erat reſtituenda, quàm ſit res illa reddita. In hoc autem puncto forum conſcientiæ, & exterius non conueniunt: nam in exteriori, ſi quis ſemel acceptauit hæreditatem vſurarij, quamuis poſtea inuenta ſit minor debitis, cogetur omnia reſtituere, niſi ſub aliqua con-

ditione acceptauerit, qua ſe ad aliquot obligauit ſoluenda: at in foro interiori non tenetur plus reſtituere, quàm acceperit per hæreditatē.

Tertiò, cum res vſu non conſumptibilis per vſuras accepta eſt, manet reſtitutioni obnoxia, in cuiuſcumque ſit poteſtate, ſiue ſit apud vſurarium, ſiue apud hærede, ſiue apud eū, qui ab vſurario emit, ſiue dono accepit, denique à quocumque habeatur, domino debet reddi, quia ſemper eſt ipſius domini primi, ſicut res furto ablata.

4 Quartò, ex alijs bonis per vſuram acceptis, ſiue vſu conſumptibilibus, ſiue vſu non conſumptibilibus, emptis autem ab vſurario, ſi vſurarius habeat alia propria bona, vnde vſuras reſtituat; poteſt ea alienare, donando, vendendo, emendo, vel quouis modo: nec qui ea recepit, reſtituere tenetur: verbi gratia, vſurarius habet multa propria bona, quibus poteſt reſtituere ea, quæ per vſuras accepit, ſiue ſint bona priori, ſiue poſteriori modo: quamuis hæc vſuraria bona quouis modo à ſe alienet, qui accipit, non peccat, nec reſtituere tenetur, quamuis poſtea vſurarius ad inopiam veniat, nec habeat vnde ſoluat, dummodo habuerit, cum alienauit. Et multi caſus per hoc ſoluuntur, vt de recipiente dotem ab vſurario ex pecunijs vſurarijs, vel ex partis per eas; de accipiente dono ab eo, vel modo alio: nullus horum tenetur, ſi cum accepit, propria bona habebat vſurarius, ex quibus ſolueret, quia non tenebatur reſtituere ex illis eiſdem acceptis, niſi ex quibus vellet.

Quintò. Cum tamen vſurarius nō habet alia bona propria, vnde ſoluat, præter ea, quæ vſuris acquiſiuit; ſunt multi, qui dicunt, generaliter omnes, qui accipiunt ab eo, modo quouis, teneri ad reſtitutionem accepti. At Soto optime cum diſtinctione procedit, lib. 6. q. 1. ar. 4. Inquit enim, dupliciter aliquem alienare ſua.

5 Vno modo, cum rei propriæ diminutione, vt cum donat, & non recipit; puta, cum donat alteri, cum dat dotem filiæ, cum dat mercedem famulis, qui rem domini ſuo labore, vel negotio non augent.

Altero modo, abſque rei ſuæ diminutione, vt qui emit: dat enim vnum, & recipit æquiualens; & vt qui dat mercedem laborantibus in re ſua: hi enim augent rem ipſam. Iuxta hoc dico, quæ talis vſurarius alienat modo priori, manent reſtitutioni obnoxia. Vnde gener non poteſt dotem accipere; & ſi accipiat, tenetur reſtituere, quamuis cum bona vſurarij reſtituenda ſunt incerta, poſſit ab Epiſcopo petere, vt ſibi applicentur, vt dicit Nauar. cap. 17. nu. 280. nec etiam poteſt donare, nec alere famulos, qui rem domini non augent: & hi tenentur reſtituere, niſi ignorantia excuſentur. At verò, quæ poſteriori modo alienat, non obligantur, nec ſunt obnoxia reſtitutioni, cum acceperit vſurarius æquiualens, vnde poſſet reſtituere; dummodo, vti diximus, non ſit res vſu non conſumptibilis, ex ipſa vſura accepta. Ab his excipit Nauar. loco allegato, vxorem vſurarij, quæ licet habeat propriam dotem, poteſt ſuſtentari ex bonis mariti, etiam per vſuram acceptis, dummodo viuat moderate ſecundum ſtatum: nam prior eſt obligatio ſuſtendandi vxorem, quàm alia debita ſatiſfaciendi. Excipiuntur etiam filij, qui aliunde viuere non poſſunt; & ſerui rem domini augentes, & qui coacti ſunt ſeruire ei.

ADDITIONES.

De obligatione reſtituendi, qua irretitur vſurarius, Azor. c. 15. Rebell. q. 16. Leſſ. dub. 18. l. c.

Si pecunijs vſurarijs.) Vide Nau. c. 17. n. 25.

Quædam verò ex ſe fructificab.) Vide Molin. d. 326. nu. 5. Carbo. q. 57. Io. Medin. q. 4. de rebus acquiſ. per vſu. pag. 435.

Secundo loco videndum.) Vide Carbon. l. c. Ioan. Medin. l. c. Silu. vſur. 6. & 8. §. 1. Molin. diſp. 327.

De hæredibus.) Vide Lopez par. 2. cap. 80. Carbon. l. c. Nauar. nu. 278. Couar lib. 3. cap. 3. nu. 7. var. reſol. Molin. d. 332. Non tenentur autem hæredes, vltra vires hæreditatis, ſi inuentarium confectum eſt. Lopez l. c. Couar. n. 8. Vide Molin. diſ. 332 nu. 2. Rebel. ſect. 2. Leſſ. dub. 2.

Vnde gener.) De genero, vxore, &c. Lopez cap. 81. par. 2. Nauar. à nu. 286. Molin. d. 330. De dote Nauar. cap. 17. nu. 271. Rebel. ſect. 3.

Poteſt ſuſtentari.) Quidam negant, ſuſtentari poſſe. Vide Lopez cap. 81.

Qui obligentur reſtituere ratione vſuræ. Et quid cum vſurario agendum. Cap. XXXVI.

ELENCHVS.

1 *Reſtituere qui, & quando teneantur etiam qui nihil ex vſuris acceperant.* 2.

3 *Confeſſarius quomodo ſe geret cum vſurario, tam notorio, quam occulto, & quis dicatur vſurarius notorius, & occultus.* 4.

1 MVlti ſunt, qui, ratione vſuræ obligantur reſtituere. Nam non ſolum qui accepe-

acceperunt bona vſuraria, de quibus in præcedenti capite diximus; ſed etiam alij, qui nihil acceperunt, de quibus vide Silu. ver. vſura 7.

In primis Iudices, & Principes, qui repetẽtes vſuras ab vſurarijs; damnant, & iniqua ſententia ipſis vſurarijs bona adiudicant: hoc enim nullo modo fieri poteſt, eſtque iniquum eos, qui repetunt, non audire; & eis bona per vſuras ablata non facere reſtituere, cum in iudicio repetunt: & talia facientes obligantur reſtituere.

Similiter, Aduocati, & Procuratores, & qui ſcienter defendunt vſurarios, vt bona repetita conſequantur.

Similiter notarij, cum diſſimulant vſuras, fingendo licitos contractus: vt, cum vſurarius dat centum, ipſi ſcribunt centum & viginti, vt poſt poſſit vſuras repetere: tales obligantur reſtituere vſuras, quamuis non obligentur reſtituere illud pretium, quod pro tali contractu receperunt. Quod ſi notarij contractus facerent apertè vſurarios, peccarent; tamen non obligarentur ad reſtitutionem: nam illi contractus ſunt inualidi, nec vim dant vſurario ad repetendum, ſed tales in vſu non ſunt, ſed priores, quibus vſura celatur.

2 Rurſus, obligantur reſtituere teſtes, qui ſcienter ſimilibus contractibus fictis fidem adhibuerunt. & omnes hi in ſolidum obligantur, ſi vſurarius non reſtituit.

Rurſus, etiam obligantur vſurariorum factores, id eſt, qui poteſtatem habent ab ipſis vſurarijs exigendi vſuras, & dandi: alij verò, qui talem non habent poteſtatem (vt, qui ſcribunt receptas pecunias, qui ſeruant, qui portant) non obligantur.

Rurſus, qui dant conſilium efficax alicui, vt fiat vſurarius, & proxenetæ, ſeu curſores, qui faciunt pacta inter vſurarios, & accipientem vſuram: omnes hi obligantur ad reſtitutionẽ, quamuis Silu. diſt. vtatur: ſi enim ſolùm concurrunt, vt vſurarius det ad vſuram, non obligantur: ſi verò concurrunt ad hoc, vt vſuras exigat, obligantur. Eadem diſtinctio eſt Ang. ver. reſt. 1. §. 5. & videtur bona. Soto autem hæc diſtinctio non placet, lib. 6. q. 1. art. 4. nam idẽ videtur concurrere ad dandum ad vſuram, & exigendum: nam ſi dat, planum eſt, quod exiget. De proxenetis magis hoc videtur diſtinguendum; ſi enim nullum faciant pactum inter vſurarium, & accipiẽtem, ſed ſolùm oſtendant, & inueniant vſurarium, aut eos, qui accipiunt ad vſuram, non videntur obligari: tamen periculoſum eſt valde tale officium, & vix liberum eſt à reſtituendo.

3 Nunc autẽ, qualiter Confeſſarius ſe debeat gerere cum pœnitente vſurario, agere oportet.

Duplex igitur eſt vſurarius: alter notorius; alter occultus.

Ille dicitur notorius, qui in iudicio per teſtimonia ſufficientia conuictus eſt; vel qui in iudicio ſponte confeſſus eſt vſuram, vel de ea damnatus eſt; vel factum eſt notorium, puta, quia publicè ad vſuras dat.

Quando verò quis dat ad vſuras, ſed non ſe habet vt aliquis prædictorum, dicitur vſurarius non manifeſtus. Quid igitur cum manifeſto ſit agendum, habetur ex cap. quamquam, de vſuris in ſexto: nullus enim debet eum à peccatis abſoluere, nec ſacram impendere communionem, donec reſtituat vſuras; vel, ſi non poteſt, det ſufficientem cautionem per pignora, vel per fideiuſſores. Quod ſi dominus vſurarum non adeſt, exhibenda ſunt his, qui pro ipſo acquirere poſſunt: de quo vide Silu. ver. Vſura 9. §. 5. ſi tamen hi non adſunt, Epiſcopo, vel eius Vicario, vel proprio Confeſſario. Quod ſi neutrum horum duorum poteſt præſtare vſurarius, iuret ſe non poſſe, & cum primum poſſit, reſtituturum. Nam niſi aliquid horum præmittatur ordine prædicto, Sacerdos non debet abſoluere: alàs peccat mortaliter, quamuis vſurarius dicat ſe in teſtamento relinquere, vt vſuræ ſoluantur: immo teſtamentum eſt irritum, nec talis debet ſepeliri in loco ſacro; & qui ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. vt ibidem in prædicto capite habetur: nam confirmatur excommunicatio lata Clemen. 1. de ſepul. Excommunicatio autem reſeruatur Epiſcopo, qui non debet abſoluere, donec ſatisfaciat læſæ parti. Quod ſi vrget mors, nec vſurario vacat illa facere, dum tamen propoſitum faciendi habeat, ſi poſſet; tunc Confeſſarius debet ab illo petere promiſſionem ſoluendi vſuras, & facultatem dicendi, & reuelandi Epiſcopo talem promiſſionem, vt poſtea Epiſcopus compellat eum, ſi vixerit, ſoluere, vel heredes: ita dicit Silu. verb. Reſtitutio. 6. §. 1. Quando verò mors non dat locum huiuſmodi, ſed ſolùm ſigna contritionis exhibet, quæ ad abſoluendum ſufficiunt; tunc abſoluatur: & hoc caſu, non eſſet excommunicatus, qui ſepeliret, vt habet Silu. Notandum autem, vſurarium non eſſe excommunicatum, ob id non eſſe reijciendum à diuinis officijs, vt Silu. bene notat, & Soto lib. 6. quæſt. 1. art. 1.

4 Quando vero non eſt manifeſtus, tunc non ſic ſe gerere debet Confeſſarius; ſed po-

teſt abſoluere vſurarium promittentem, & habentem propoſitum reſtituendi: dum tamen non comperiatur in alijs confeſſionibus propoſuiſſe, & non ſeruaſſe: tunc enim expectanda eſſet reſtitutio, vt notat Silu. verb. Reſtitutio.6. §.1. Quod ſi iſte vſurarius eſt in mortis articulo, quamuis melius eſſet non abſoluere, niſi reſtituat, cum poſſit facere: tamen non tenetur Confeſſarius id facere, ſi ei eſt probabile, heredes teſtamenti reſtituturos. Cùm vero non poteſt vſurarius talis, morte vrgente, aliquid facere; non eſt neceſſarium petere illam promiſſionem cum licentia manifeſtandi: nam peccatum huius eſt occultum, nec credetur Confeſſario, illum fuiſſe vſurarium, ſicut credebatur, cum notorius, & manifeſtus erat.

ADDITIONES.

De cooperatoribus vſurariorum, quo ad obligationem reſtituendi, Azor. cap.17. Rebel. ſect.4. Leſſ. dub.21.l.c.

In primis iudices.) Clement. vnica de vſuris. Carbo.l.c. Nauar.nu.275. Molin.d.331.nu.5.

Aduocati.) Vide Nauar. Molin. Azor. Rebel. loc. cit.

Notario.) Vide Io. Medin. de reſtit. vſur. q.4. Bañes 2.2.q.78.art.3. Sot.lib.6. in fine q.1. art.4. D. Ant.p.2.tit.1.cap.9. Molin.d.331.nu.6. Carbo.l.c. Lopez cap.82.par.2. Nauar.nu.276. Silu. vſura 7. §.8.9.

Quod ſi Notarij.) Niſi hoc faceret in ijs locis, in quibus Iudices ad ſoluendas vſuras debitores iniuſtè compellunt. Nauar.l.c. Silu. vſur.7. q.7. Rebel.l.c. De Notario diligenter Azor.c.17. q.6. Sayr.lib.12. Clau.Reg.cap.25.nu.13.

* Regin.to.2.lib.25.cap.57.

Obſerua. Si Notarius in fauorem mutuatarij pecunia egētis, cui vſurarius gratis eam mutuam dare non vult, fictum inſtrumentum conſcriberet, mortiferè quidem peccaret, ſed reſtituere non tenetur. Nau. Molin.l.c. immo Bañes l.c. neque peccare, ait, Notarium, ſi ſolam rei veritatem explicet; ſuperiorem ſententiam probarim, cum Azor.l.c.

Teſtes.) Molin.nu.7.l.c.

Factores.) Vide Molin.l.c.nu.8. Nau.n.266. Lopez p.2.c.82.

Deponens pecuniā apud vſurarium, qui alias pecunias habet, ad fœnus exercendum, eo animo, vt pecunia cuſtodiatur, non peccat, neque reſtituere tenetur; ſi tamen, ſine graui neceſſitate, deponat apud egentem, putans furtum, vt ea ad vſuras vtatur, peccat contra charitatem. Mol. l.c.nu.4. non autem contra iuſtitiam, vt quidam volunt. Vide D. Tho.2.2.q.78.ar.4. ad vlt. Azor. cap.17.q.2.

Qui dant conſilium.) Vide Lopez p.2.c.83.

Soto autem hec diſtinctio non placet.) Nec Molin.nu.10. Vide Lopez cap.82. in fine.

Qualiter confeſſarius.) Vide Nauar.nu.279. Lopez cap.85.l.c.

Ille dicitur notorius.) Vide Nauar. nu.280. Molin.d.333.nu.2.

Cognoſcere de vſuræ crimine ad iudicem ſæcularem ſpectat. Couar.lib.3.var.c.3.n.1. Silu. vſura 9. in principio, Molin.l.c.nu.1.

Declarare autem, an vſura ſit crimen, & an in aliquo contractu reperiatur, ad Eccleſiæ iudicium attinet; quæ ſpiritualibus pœnis, & temporalibus, etiam (ſi hoc animarum ſaluti proſit) huic monſtro frænum inijcere poteſt. Molin.l.c.

De pœnis vſurariorum. Molin.d.334. Couar. nu.2. Azor. cap.18.l.c.

De accipiente ad Vſuram. Cap. XXXVII.

ELENCHVS.

1 *Accipere ad vſuram an liceat.*

1 LOngè diſtant inducere aliquem ad dandum ad vſuram, & accipere ab aliquo ad vſuram: prius enim malum eſt, & peccatum, & nunquam licet; niſi, vt dicunt Innoc. cap. ſuper eo. de vſur. & Nauar. cap.17. nu.263. cum quis eſt in extrema neceſſitate poſitus, in qua aliàs tenetur ei ſuccurrere ſub mortali peccato, & non ſuccurrit: tunc enim, velut minus malum, petendum eſt ab eo, vt det ad vſuram. verbi gratia, eſt aliquis inter infideles, & occiditur, niſi det centum aureos, quos ille non habet præſentes, ſed alibi habet: tunc ſi adſit illic mercator, qui eos poſſit præſtare, tenetur ſub mortali ſaltem mutuare: ſi autem nolit, poteſt ille alius ad vſuram petere: licet enim ſuadere minus malum, vt non fiat maius. Si enim mercator deliberatus eſt facere maius peccatum, quod eſt non mutuare in tali neceſſitate, poteſt hic dicere, ne hoc facias, ſaltem minus fac. idem Soto lib.6. q.1. art.1. Accipere autem ad vſuram, non eſt ex ſe malum: nam qui accipit, ſolum mutuum petit: quod cum ille non velit, niſi ad vſuram dare, iſte eam dat. Cum autem ob aliquam neceſſitatem accipit quis ad vſuram, nullum eſt peccatum, vt habet S. Tho.2.2. q.78. art.4. cum verò nulla eſt neceſſitas, ſed ob luxum,

luxum, vel vanitatem; Soto lib.6.quæſt.1.art.5. putat non eſſe niſi veniale; & idem dicit Caiet. niſi ſit nimia prodigalitas, & notabile filiorum, & rei familiaris detrimentum: tunc enim eſſet mortale, ſicut prodigere pecunias. Hinc patet ſolutio cuiuſdam dubij: an poſſit mercator ſumere pecunias ad vſuram, & eis negotiari, quia plus negotiatione lucratur, quàm ſint vſuræ ſolutæ. Refert Soto, loco allegato, Sanctum Thomam conſultum de hoc à mercatore Florentino, reſpondiſſe, non licere: Soto autem dicit eſſe licitum, & Caiet. dicit, tantum eſſe veniale: & ego ita credo: puto enim, Sanctum Thomam intellexiſſe de eo, qui poteſt habere pecunias, quibus negotietur: hic enim venialiter peccat: cum verò non habet, nec venialiter peccat, ſi tantum accipit, nullum inducendo ad dandum ſub vſuris. Quod autem dicimus de accipiente ad vſuram pro ſe, intellige etiam de alio, qui pro amico ſuo accipit ad vſuram: ſi enim aliquis rogatur ab amico, vel noto, vt mutuet illi, accipiendo ad vſuram, quam ille ſoluet; poteſt licitè etiam in illius fauorem accipere vſuram. De dominis autem tēporalibus permittentibus vſurarios, ſciendum eſt, licitum eſſe permittere, ſicut permittuntur etiam meretrices, ad vitanda maiora mala: non tamen ob hoc conceditur vſura: nam permittere, eſt non punire; hoc autem, nō ſemper eſt peccatum: Deus enim etiam permittit peccata. Eſſet tamen graue peccatum, ſi ita permitterent vſurarios, vt accipiētes ad vſuram cogerent ad ſoluendum, nec locum in iudicio darent repetentibus: eſt enim contra ius naturæ vſura, ob id eſſet lex iniqua, quæ præciperet vſuras ſolui; & qui tale faceret, eſſet excommunicatus, vt habetur Clem. vnica de vſur. Vide Soto, lib.6.q.1.art.1. Ius verò canonicum non permittit vſurarios: immo pœnas infligit vndecim, quas vide apud Silueſt. verb. vſura 9. Hæc hactenus dicta ſint de vſura in communi, nunc ad particularia deſcendamus.

ADDITIONES.

De hac re Molin.d.335. Conr.q.47.D.Tho. Caiet. Bañes, Arrag.2.2.q.78.art.4. Valen.p.4. d.5.q.21.Silu. Vſura 7. quæſt.1.Regin.cap.10. loc. cit. Rebell. de obligat. iuſt. par.2. lib.8. q.16. ſect.6.

Cum quis eſt in extrema neceſſitate poſitus.) Ita etiam Silu.l.c. Explicat hoc Valen.l.c. Inducere ad minus malum, duobus modis intelligi poteſt. Primo, vt ſit remouere vſurarij animum ab illo homicidio, proponendo ei minus ſcelus, nempè vſuram. Secundò, vt ſit, remouere eundem à maiori illo, ſuadendo hoc ſecundum non vt id ſimpliciter faciat, ſed comparatiuè, nempè ſi patraturus eſt crimen, hoc potius patret. Primo modo hoc licet; nam voluntas proponentis fertur in vitationem criminis maioris, & in expoſitionem minoris. Secundo autem non licet; cum voluntas in effectionem minoris criminis dirigatur; quod fieri non poteſt, ſine eiuſdem criminis approbatione. Differt proponere, & ſuadere, & conſilium dare. Proponere minus malum, ſine conſenſu in ipſum, ad maius vitandum, fas eſt; nefas autem ſuadere, aut conſilium dare, vt illud fiat; vt dixi, cum hoc fieri nequeat, abſque conſenſu in ipſum, ad maius vitandum. Hinc diſce, qua ratione conciliandæ ſint diſcordes Doctorum opiniones, quorum alij (Caiet. l.c. Gabriel. 4.diſt.15. q.11.art.3. dub.14. Perer.diſp.1. in cap.19. Geneſ.1.) negant, licere minus malum conſulere, vt maius euitetur. alij (Sot. lib.6. q.1. art.5. Molin. l.c. num.2. dum malum in detrimentum tertij non redundet.) Silu. l.c. ex cap. Duo.14. Caiet. verb. Tyrannus, aiunt. Vide Valen. Comit. l.c. infra. Iudas fratribus volentibus Ioſeph interficere, auctor fuit; vt eum in veterem ciſternam demitterent. Geneſ.37. Vide Leſſ. lib.4. cap.3.dub.4.nu.34. * & Vaſq. in Opuſc. art.1. dub.1. & 2. de ſcandalo.

Geneſ.19.) Loth, qui filias ſodomitis obtulit, à quibuſdam defenditur, à quibuſdam improbatur. D.Ioan.Chryſoſt.Hom.43. in Geneſ. D. Ambroſ. lib.1. de Abraham cap.6. celebrant laudibus facinus Loth. D.Auguſt. cap.9. contra mendacium vituperat, docens, non debere nos peccare, ne alij grauius in nos, vel in quoſlibet peccent. Damnare videntur Loth Sot.lib.6.q.1. art 5. Lyranus, Toſtatus, Lippomanus in Catena, Perer.l.c. Comit.to.1. Reſp.Mor.lib.5.q.9. tripliciter eum reprehendit.

Caiet.l.c. excuſauit dicens, permiſſiuè dictum fuiſſe à Loth. (quod Sot. negat.) *Abutimini illis*, non imperatiuè, oblatamq. fuiſſe eis minoris mali materiam, non autem inductos ad minus flagitium, vt maius effugerent. Illud licet, hoc nefas eſt: cum non ſint facienda mala, vt veniant bona. Rom.3. Verum in commentarijs in Geneſ. alia ratione excuſat, taliſq. excuſatio placet Pererio. Non obtulit filias Loth, vt flagitio flagitium repenſaret; ſed vt furentis populi impetum hyperbolica ſummiſſione frænaret: eo modo, quo quis ſedaturus iratum hominem à ſe iniuria affectum, exhibet illi diſtrictum gladium, ijs verbis: En gladius,

occide

occide me; non vt occidat, ſed vt iratus animus miteſcat.

Perer. in D.Aug. ſententia acquieſcens, peccaſſe Loth, inopinatoq. illo, & graui periculo commotum, id conſilij, quod primum in mentem venit, ad ſcelus illud propulſandum, cepiſſe, arbitratur; hanc tamen culpam maxima animi perturbatio, & ardens hoſpites à temeraria iniuria defendendi cupiditas minuit.

Sot. & Mol. l.c. citant pro ſuperiori aiente ſententia ex cap. Si quod verius, D.Aug. 33.q.2. hæc verba. *Si facturus eſt, quod non licet, puta vel vxorem occidere, vel dimittere, iam faciat adulterium, vt non faciat homicidium.* Si his verbis ſequentia addideris, videbis D. Aug. ab illis diſſentire. Verba ſunt hæc. *Quod ſi eſt vtrũque nefarium, debet vtrumque vitare.* Vide Perer. l.c.

Notabis ſecundò, ſuperiorem D.Aug. ſententiam haberi lib. 2. de adulterinis coniugijs, c. 15. non autem (vt ſcripſit Sot in lib. q. in Exod. Vide ipſum locum, vel apud Gratianũ cap. ſi quod verius 33.q.2.

Accipere, &c.) Licet petere mutuam pecuniam, non tamen ſub vſuris. Vide Valen. l. c. Petere pecuniam mutuam ſub vſuris, inducendo ad illam dandum, lethale crimen. Reginal. l. c. nu. 101. Vide Comit. l.c.* An liceat petere mutuum ab eo, qui vſuras exacturus eſt; Vaſquez q. 43. art. 18. dub. 3. de ſcandalo.

Cum verò nulla eſt neceſſitas.) Qui petit mutuam pecuniam ab vſurario, ſine rationabili cauſa, etiam ſi cauſa venialis ſit, patrat peccatum mortale, ex genere. Valen Conrad. l.c. Vide Molin. nu. 23. alioſque relatos à Comitol. q. 10. l.c. at Adrian. Sot. Ang. Armil. & quidam alij contrariam tuentur ſententiam. Comit. non mediocrem culpam cenſet mutuum cum fœnore accipere, ſine vlla neceſſitate.

De dominis autem.) Conrad. q. 16. vbi quærit, an Iudæis licitè permittatur fœnus. De fœnore Iudæorum extat liber.

De Monte Pietatis. Cap. XXXVIII.

ELENCHVS.

1 *Mons Pietatis quid, & eius leges, ſeu conditiones, & quando ſit licitus.*

2 *Cõditiones neceſſariæ, vt mõs Pietatis ſit licitus.*

1 MOns Pietatis, eſt quædam ſumma pecuniæ, aut rerum pecunia æſtimabilium, quæ in pauperum refugium, vel à diuite vno, vel multis, aut Principe, vel Republica, aut aliqua communitate repoſita eſt. Ex hac pauperibus ſolet mutuari gratis. Huius conditiones, ſeu leges eſſe ſolent.

Primò, vt detur mutuum ad breue tempus, puta, ad annum, plus, minusvè; nec excedat, vt poſſit pecunia multis mutuari, & per eam multis ſubueniri.

Secundò, vt mutuetur ſub pignore, ne pauperes in ſoluendo negligentes ſint, & mons conſumatur.

Tertiò, vt ſi intra tempus ſignatum non ſoluitur mutuum, pignus vendatur, & detur monti, quod ei debetur, vt poſſit ſubueniri alijs.

Quartò, vt, cui mutuum datur, ſingulis menſibus, quibus mutuum acceptum poſſidet, eroget aliquam ſummam breuem, & paruam pecuniæ monti, pro expenſis, quas miniſtri faciunt. Hic dicitur Mons pietatis. Et quamuis olim fuerit inter Doctores magna controuerſia, an ſit licitus, quia videtur pro mutuo aliquid accipere: tamen Leo X. Papa expediuit Bullam, quæ habetur Concil. Lateranen. ſeſſ. 10. qua montem talem probat licitum eſſet, & ab alijs ſuis prædeceſſoribus approbatum, nec habere labẽ vſuræ: & excommunicat contrarium legentes, vel ſcribentes: quamuis dicat melius eſſe, vt qui tales inſtituunt mõtes, etiam inſtituant redditus peculiares pro expenſis miniſtrorum Vnde non poſſum non mirari Cajet. in opuſculo de monte pietatis, & Soto lib. 6, q. 1. art. 6. qui contra iſtum montem inuehuntur: pace ipſorum, nimis audacter, & ſine ratione, & ni fallor, qui tale diceret, puto eſſe excommunicatum. Melius Nauar. ſuper can. 1. 14. q. 3. ipſum probat, & abſque dubio probandus eſt, ſi fiat, vt à Sede Apoſtolica eſt approbatus.

Sunt enim tres conditiones neceſſariæ.

2 Prima, vt ex mutuo nihil lucri accedat Monti, vltra id, quod habebat.

Secunda, quod à mutuatario accipitur, ſit pro obligatione, qua mons obligatur mutuare indigenti; & pro expenſis, quæ neceſſariæ ſunt pro montis conſeruatione & hoc vocat Papa pro indemnitate. Nam mons debet mutuare ſic, vt non patiatur damnum.

Tertia, vt nihil accipiatur vltra expenſas, & cauſas prædictas, quæ debent eſſe moderatæ nimis, puta, quantum neceſſarium eſt. Vnde non ſunt plures miniſtri in monte conſtituendi, quàm ſint neceſſarij; nec aliæ expenſæ ſuperfluæ fieri debent: pro his enim accipere aliquid, vſura eſſet.

eſſet. Hunc autem montem ſic licitum eſſe ratio aperta probat.

3 Primò, ſi quis peteret à me mutuo, quod ego non poſſem illi mandare, quia verbi gratia, abſens eſt, niſi expenſas aliquas faciendo: profectò licitum eſſet, vltra mutuum pro expenſis paciſci: quia hoc non eſt lucrari, ſed reſarcire damnum: ergo non tenetur ipſe mons, vel dominus illius proprijs expenſis alere eos, qui conſtituti ſunt ad mutuandum: propterea omnes dicunt, Caiet. ver. vſura. & Soto lib. 6. q. 1. art. 2. ad 4. Gloſſ. 14. q. 3. can. ſi fœneraueris. Panor. c. conſuluit de vſur. Silu. ver. vſura. 2. § 2. quod mutuare alicui, obligando, vt ipſe ſibi cũ opus habuerit, remutuet; eſt vſura, quia obligatio appretiabilis eſt pecunia. Cum ergo mons obligetur mutuare petenti, pro tali obligatione aliquid poteſt exigere. Et per hoc ſoluitur argumentum illorum: dicunt enim, ſi quis diues vellet conſtituere aliquam pecuniam ſeparatam ad mutuandum, non poſſet exigere expenſas, quas facit in conſeruanda illa: dico, non eſſe ſimile: nam diues hic non obligatur mutuare, cum exigitur, ſicut obligatur mons; nec illius pecunia tradita eſt in pauperum commune dominium, ſicut eſt pecunia montis: bene tamen poſſet aliquis mutuare, exigendo expenſas à mutuatario, vt in caſu poſito dicebam, cum rogatus mutuat.

ADDITIONES.

De hac re Molin. d. 325. Carbo. q. 55. Io. Med. q. 10. de rebus per vſuram acquiſ. Boninſegnius c. 3. de montibus, Valen. p. 4 l. c. Nau. num. 213. Azor. p. 3. lib. 5. à c 8. Rebel. 2. de obligat. iuſt. lib. 8. q. 1. Leſſ. lib. 2. c. 20. dub. 23. contra falſam Caiet. & Sot. ſententiam.

Montes pietatis nominat Conc. Trid ſeſſ. 22. c. 8. q. 11. de Monte Eborenſi Rebell. l. c. Adlaborandum, vt liciti montes pietatis in oppidis, vſurarijs demptis, erigãtur. Vide Leſſ. n. 194. l. c.

Et quamuis olim.) Vide Molin. Carb. loc. cit. & alios.

Optandum, &c.) Si quid ſuperſit, non accreſcit monti: ſed reſtituendum eſt mutuatarijs, ſi ſciri poſſint, ſin minus, erogandum in pauperes, aut pios vſus. Azor. c. 9 l. c.

De alijs Montibus, qui in vſu ſunt in quibuſdam locis. Cap. XXXIX.

ELENCHVS.

1 *Montium aliorum differentia.*

2 *Item conditiones neceſſariæ. 3. 4. 5.*

1 IN quibuſdam ciuitatibus ſolent etiam alij montes conſtitui, à priore longe diuerſi. Aliquando Princeps, Dominus, aut ipſa ciuitas ſupra quoſdam proprios redditus ſolet ſummam pecuniæ accipere; & ſingulis annis, octo, vel ſeptem pro centum receptis reddere: verbi gratia. Aduenæ huius vrbis ſolent domino reddere ſingulis annis decem millia ducatorum: ipſe dominus aliquam partem, vel totam hanc ſummam alijs dare conſtituit, recipiendo centum pro decem vel octo ſingulis annis reddendis: talis ſumma annualis repoſita pro ſoluendis his, dicitur, mons, qui pro varietate redditùum, ſupra quos pecuniæ accipiuntur, denominari ſolet varijs nominibus, vt mons farinæ, mons gabellarum, vel decimarum, &c.

Solent autem iſti montes, in duplici eſſe differentia.

Quidam perpetui, quando ſumma accepta non poteſt redimi ab accipiente; nec perit reditus cum vita dantis ſed manet hæredibus: vt qui dat centum, vt in perpetuum accipiat octo ſingulis annis, aut ſeptem pro ſe, & hæredibus. Talis eſt mons, qui Romæ dicitur Fidei, à Clemente VII. inſtitutus, in quo ſeptem pro centum dantur.

Quidam ſunt temporales, quando dantur redditus ſolum pro vita illius, qui ſummam mõti impoſuit: mortuo enim ipſo, ſumma data manet apud montem, & talis eſt mons, qui Romæ dicitur Recuperationis, à Pio IV. inſtitutus, in quo duodecim pro centum dantur.

Eſt etiam tertia differentia, quæ in fine huius capitis ponitur, in qua montes ſunt, reddentes decem pro centum. Iſti montes ſecundum ſe ſunt liciti, quia ſunt ad modum cenſus cuiuſdam, aut perpetui, aut temporalis: tamen ratione alicuius circumſtantiæ poſſunt eſſe illiciti.

2 Sunt enim aliquot conditiones neceſſariæ.

Prima eſt, vt talis mons verè ſit redditus aliquis, puta, vel gabellæ, vel Aduenæ, vel aliquid ſimile: ſi enim ſolum acciperetur pecunia, & pro cẽtum receptis redderentur octo, vel decem, vel alia ſumma, niſi talis ſumma eſſet ſupra aliquos redditus impoſita, eſſet vſura. & in hoc eadem eſt ratio huius montis, & cenſuum.

Secunda eſt, vt ſupra tales reditus non ſit tanta accepta pecunia, vt non poſſit pro centum reddere illam quantitatem, quam dat: v.g. mõs habet redditus quatuor millium aureorũ, ex quibus pro ſingulis centum dantur octo: non poſſunt plures pecuniæ aſſumi ſupra hunc montem, quam poſſint iſta quatuor millia continere,

tinere, ſingulis annis reddendo octo: tunc enim eſſet vſura: quia haberet rationem mutui.

3 Tertia eſt, ſi non ſunt plures pecuniæ acceptæ, quam mons fructificet; aut illa pars redituum, quæ monti expoſita eſt; hoc tamen fuit, quando mons fuit primo inſtitutus, tamen poſtea accidit, vt redditus montis ſint minores, nec poſſit pro centum reddere octo conſtituta à principio; tunc qui habēt pecunias ſupra mōtem, non poſſunt plura accipere, quàm ille mons reddat pro centum acceptis. Sed hoc intelligendum eſt, cum fuit obligatio facta, vt cum montis reditus variarentur, etiam variarentur illæ annuales penſiones pro ſingulis centum; vt ſi minus redderet mons, minores eſſent; ſi plus, maiores. Cum tamen non eſt talis obligatio; ſed eſt certa ſumma conſtituta, in quocumque euentu tunc licitè poſſet talis ſumma accipi, cum, quamuis plus mons fructificaret, non ob id ſumma illa augeretur.

4 Quarta eſt, vt pereunte monte, omnia pereant: debet enim eſſe ſicut in cenſu: non enim cenſus obligat, niſi dum res manet, ſupra quam eſt poſitus: ſic iſtæ penſiones non debent durare, niſi durante monte. Vnde, ſi caſu aliquo periret ciuitas, dominus non teneretur reddere quidquam illis, à quibus ſupra acceperat reditus talis ciuitatis: ſecus autem, ſi culpa ipſius periret, aut minueretur: tunc enim teneretur reddere penſiones. Iſta quarta non eſt neceſſaria. nam poteſt dominus montis obligare ſe ad ſoluendum in omni euentu. ſed tunc augendum eſt pretium: nam obligatio hæc pecunia æſtimabilis eſt.

Quinta etiam eſt, vt in monte tēporali plus penſionis detur, quam in monte perpetuo, in quo minor penſio datur: & ita fit de facto. nam in monte Recuperationis dantur duodecim pro centum, & in primo triennio non poteſt perire penſio, quamuis moriatur qui eam habet; immo poſt triennium admittitur proteſtatio ad vendendam penſionem; dummodo qui alienat, & vendit, ſuperuiuat dies quadraginta, ſi male habet, vel abſens eſt; alias ſufficit, vt ipſe comparcat perſonaliter apud eum, qui acceptat proteſtationem.

5 Sexta eſt, vt Domini, Principes, & alij non inſtituant tales montes abſque graui neceſſitate, & communi, præſertim Pontifices: nam per montes deſtruuntur res ſucceſſorum, & tot poſſunt multiplicari, vt in inopiam redigantur. Vt enim præſentes domini congregent ſummā magnam pecuniarum, non curant reditus alienare futurorum: & multo maiori cauſa, & grauiori debent imponi, & inſtitui montes irredimibiles: ſunt enim Romæ montes aliqui, in quibus non ceſſat penſio, etiam mortuo penſionario. tamen poſſunt redimi penſiones, & iſti dant decem pro centum; alij verò redimi omnino non poſſunt. Hæc igitur neceſſaria ſunt, vt iſti montes liciti ſint. de quibus parum, aut nihil ſcriptum habetur apud Doctores, quia non ſunt antiqui. Caiet. ver. vſura. in fine, breuiter meminit horum, & approbauit. Aduerte tamen, aliquos ſolere vendere has penſiones ſupra montes impoſitas, pluris quam ipſi emerint: verbi gratia, aliquis pro centum, habet ſupra montem Fidei ſeptem perpetua: vendit alteri pro centum, & quindecim, ſimiliter de alijs etiam temporalibus. Et hoc licitum eſt: nam ijdem reditus diuerſis temporibus, & locis, plus, minuſve vendi poſſunt: ſicut qui domum emit, poteſt pluris vendere, quam emerit; dummodo tamen, quando venditur, tale pretium iuſtum ſit. quod puto eſſe in talibus penſionibus: ſæpè enim raritas redituum emptibilium auget pretium eorum.

ADDITIONES.

De montibus Tho. Boninſegnius. Vide Carbonem l.c. De Monte Florentiæ, & Venetijs viſitato D.Ant.p.2.tit.1.c.11.§.

De caſu ſimili montis pietatis. Io.Med. l.c.

De montibus vacabilibus, & non vacabilibus Azor.c.10.de tertio genere montium c.11. l.c.

Sexta eſt.) Vide Azor.c.10.l.c.

De Societate Officiorum, Cap. XL.

ELENCHVS.

1 *Societatis officiorum origo.*
2 *Conditiones ad eam neceſſariæ.* 2.3.4.5.
6 *Adinuentiones quædam humanæ auaritiæ.* 7. 8. 9. 10.

1 SOlet Romæ contractus communiſſimus verſari, qui dicitur Societas Officiorū. cuius origo, & principium hoc fuit. Sunt enim in Romana curia multa officia, quæ redditus quoſdam habent, quæ Papa vendit certo quodam pretio. Cum autem eſſent multi, qui non haberent tantam ſummam, vt poſſent ſoli vnum emere; conceſſum eſt à Pontificibus, vt ſimul cum alijs emant talia officia: & quamuis in vno ſit officium, tamen pro rata, ſocio, vel ſocijs, di-

diſtribuantur reditus, puta, decem, aut duodecim pro centum. Eſt autem officium temporale: mortuo enim officiali, manet officium in manibus Papæ, niſi officialis ante mortem per quadraginta dies renũtiauit alteri officium. Iſta dicitur Societas Officiorum.

1 Sunt tamen aliquæ conditiones neceſſarię ad talem contractum, vt licitè fiat. Duæ priores ſunt impoſitæ à Paulo IV. in Bulla quadam ſuper hoc, quæ ad noſtras venit manus.

Prima eſt, vt ſupra alia officia, quam Romanæ curiæ, non poſſint ſimiles ſocietates fieri: ſi enim fiant, tanquam vſurariæ cenſendæ ſunt. Hæc autem conditio non eſt neceſſaria ad intrinſecam rationem contractus (nam forſan poſſet idem fieri ſupra alia officia Regalia) tamen quia id Papa prohibet, non fit.

3 Altera eſt, vt non admittantur ſocij vltra medietatem pretij ipſorum officiorum: ſolum enim poteſt officialis admittere ſocium vnum, vel plures, vſque ad valorem medietatis inter omnes eos, ſupra verò non poteſt. Et iſta etiam conditio neceſſaria non eſt ex parte contractus (nam poſſet etiam vltra medietatem ſocios habere) tamen neceſſaria eſt ex præcepto Papæ. vnde peccaret, qui contraueniret; & teneretur ad reſtitutionem: Nam Papa iudicat contractum, qui non ſic fit, nullum.

ADNOTATIO.

(Nota dictam bullam Pauli IV. de qua hic auctor, fuiſſe poſtea reuocatã à Pio IV. conſt. 160. quæ incipit, cum ſicut accepimus. in qua ſolum decernit, vt fiant huiuſmodi ſocietates ſupra valorem officiorum, &c. quæ, cum auctor hæc ſcripſit, nondum erat edita.)

Vltra has duas, etiam aliæ duæ conditiones neceſſariæ ſunt.

4 Tertia enim neceſſaria eſt, vt ſocij non plus habeant reditus, quam obueniat ex officio. Vnde, ſi officia non fructificant niſi octo, vel nouem pro centum, non poſſunt ſocij habere duodecim. & in hoc eſt mirabilis abuſus, quia ſemper exigunt duodecim, cum iam officia multo minus reddant, & rariſſimè dent tot. Nec excuſantur iſti ſocij hac fictione: ſolent enim, poſtquam inierunt ſocietatem, locare fructus ſuos officiali pro tali pretio. vnde ſi poſtea decreſcunt, ipſi tantundem recipiunt. ſed hoc non excuſat: nam non locant pro pretio tunc exiſtente; hoc enim valeret, ſi pro pretio tunc occurente locarent, & eſſet incertum, plus, minusve valituros fructus: nam tunc poſſet officialis lucrari aucto fructu; ſed non ſic faciunt: ſemper enim exigunt duodecim, quæ vix reddit officium hoc tempore. Adde etiam, cum iſtæ ſocietates ſemper ſint tantum per ſex menſes, debẽt pretia conſtitui, quę probabilia ſint illius futuri temporis; & quod magis eſt, non debent locari pro toto fructu, qui ſperatur, ſed pro minori: nam incertum minus valet certo, & præſenti; nec ad id debet cogi officialis. Adde etiam, cum iſta officia ſint temporalia, & incerta, non debent locari, ſed eſt mera ſocietas, & ſub tali titulo à Pontificibus probata: fructus igitur debent eſſe vniformes ſocio, & officiali. Conſidera tamen, qui quia habet officiũ, habet priuilegia multa, quę nõ habet ſocius.

5 Immo eſt quarta conditio neceſſaria, vt, cum iſta officia aliquam habent induſtriam, ſine qua tantos non facerent fructus: non poſſunt ſocij tantam partem recipere, quantam officialis, qui laborat vltra ſortem ſuam. ſecus ſi nihil induſtriæ poſtularent. Hæc eſt ſocietas vera officiorum. Tamen humana auaritia his non contenta adinuenit quandam aliam lucrandi viam. cum enim hoc officium pereat, mortuo officiali, & cum eo pecuniæ vtriuſque pro officio datæ; miſta fuit quædam ſors ſimul cum ſocietate: ſocius enim init cum officiali ſocietatem hanc per ſex tantum menſes, fitque pactum, vt ſi intra ſex menſes moritur prius ſocius, pars ipſius, quam ſupra officium habebat, obueniat officiali: ſi verò prius officialis moritur, quamuis officium pereat, dabit ſocio ſuam partem ſecuram, & ad hoc fideiuſſores dat; dummodo mors non ſit violenta: hoc enim factum eſt, ne alter alteri inſidiaretur. Quòd ſi ſocius per quindecim dies ante ſex menſes finitos proteſtatur ſe nolle ſocietatem: tunc non perdit partem, dummodo ſex integros viuat menſes. Iſta ſors licita eſt: nam nullam facit in alterutro inæqualitatem: vita enim incerta eſt; & ſicut ſocius lucratur ſua centum ex alterius morte, quæ in officio perierant; ita officialis lucratur centum in officio, ex alterius morte præcedente; ſimiliter mille, plura, pauciorave, iuxta partem Socij ſupra officium. Iam igitur non eſt contractus ſocietatis purus, ſed cum ſorte coniunctus: ſed iſta ſors eſt ſupra capitale ipſum, & partem officij.

6 Adhuc tamen his auaritia humana non contenta, aliud inuenit lucrum. ſolent enim ſocij hoc pactum cum officiali inire, vt ſi, facta proteſtatione quindecim diebus ante ſex menſes finitos, ſtatim his completis diebus officialis nõ reddiderit ſocio ſuam pecuniam; teneatur

deinceps

deinceps inire ſocietatem, reddendo eos fructus, quos ante dabat; ſed ſocius erit abſque periculo, ita vt, quamuis moriatur ante ſex menſes completos, officialis non acquirat ſibi illius pecuniam, ſed hæredibus ſocij obueniat. Iſte contractus ſæpè fit Romæ, ſed tamen frequentiſſimè eſt vſurarius, quod ex duplici parte conſtat.

7 Primò, ex parte intentionis imponentis pœnam: non enim intendunt hanc opponere pœnam, vt ſuum capitale recipiant (quæ quidem intentio neceſſaria eſt in pœnæ appoſitione, vt ſupra diximus) ſed intendunt merum lucrum, & ſaluum habere capitale; deſiderantque vt officialis non reddat, ſed pœnam incurrat. Secundò, etiam ex eo quod officialis ſæpè non poteſt reddere tunc abſque culpa ſua: & vt ſupra diximus, pœna non eſt exigenda ab eo, qui non habet vnde reddat, abſque culpa ſua. Quòd ſi qui talem imponit pœnam, rectam haberet intentionem (nimirum, quia vult ſibi pecuniam ſocietatis reddi, & etiam officialis non redderet culpa ſua) tunc licite poſſet talis exigi pœna: ſed non puto has pœnas modo ſic imponi. Ob id maximè diſſuadendi ſunt homines ab his contractibus, quos abſque mortali peccato, & obligatione reſtitutionis non exercent. Poſſent etiam eiſdem ſeruatis conditionibus, petere, & exigere ab officiali damnum emergens, ſi quod incurriſſent ex eo, quod officialis non reddit, dummodo in culpa ſit non reddendi, & ſocius animum habeat recuperandi ſuum capitale; aliàs non licet: & dummodo damnum ſit. nam ſolent ſæpè iſti, quando non redditur capitale, accipere eoſdem fructus pro ratione damni, abſque periculo capitalis, quia dicunt non eſſe iam ſocietatem.

8 Adhuc tertium adinuentum eſt, nimirum locatio quædam officij ipſi officiali facta, de qua iam diximus.

Tandem quartum inuentum eſt, dare partem officij alteri tertio: verbi gratia, aliquis indiget pecunijs, nec habet qui ei mutuo det, accedit officiali, & petit, vt ad ſocietatem ſui officij admittat aliquem, & ipſe dabit fructus omnes, quos officialis daturus erat, & pariter ipſi lucrum obueniet ex morte ſocij, ita vt officialis ſeruetur indemnis, nec perdat, nec lucretur: iſte contractus licitus eſt: nam ſicut licitum eſt dare pecunias alicui, obligando ipſum, vt ſoluat damnum, aut lucrum ceſſans certum ex tali mutuo proueniens; ita poteſt obligare officialis illum tertium, vt ſoluat fructus, quos ipſe ſoluturus erat pro accepta pecunia, & lucrum etiam ipſi proueniet. Sic etiam licitum eſt ſupra domum propriam imponere cenſum pro tertio. Vnde contractus eſt duplex, primus eſt officialis cum ſocio, ſecundus officialis cum tertio. Sunt tamen duæ conditiones neceſſariæ, quæ vt plurimum non ſeruantur Romæ, ob id eſt illicitus talis contractus.

9 Prior eſt. Non poteſt officialis plura ſupra officium ſuum accipere, quàm ſit valor medietatis officij ſui: at iſti ſumunt abſque menſura, in quadruplo plus, quàm valeat officium. propterea Paulus Quartus, in ſua Bulla optimè diſpoſuit, vt nullus admittere poſſet ſocietatem, niſi prius obtenta Papæ ſignatura: nam ibi apparet, quàm oneratum eſſet officium.

10 Poſterior etiam eſt, vt non plus exigatur à tertio, quàm ſint officij fructus pro rata. Et in hoc eſt mirabilis abuſus: nam ſocij exigunt à tertijs duodecim pro centum ſuper officia quę non dant niſi quinque pro centum. Eſt talis contractus peſſimus, obligans ad reſtitutionem, quam primo loco tenetur officialis facere illi tertio: nam quamuis tertius det primo, tamen ex natura contractus obligatur officiali, & eum indemnem ſeruare, & ſocius ſecundo loco tenetur officiali reſtituere: nec excuſantur ignorantia, quia eſt craſſa nimis. Debent enim prius quærere ſocij iſti, qui dant tertijs ſupra officia aliorum, an talia officia ſint onerata adeo, vt non poſſint recipere plura; & tenentur contractum cognoſcere, maximè cum bulla Pauli IV. omnibus fuerit publicata: & quamuis ignorantia excuſet, id eſt à peccato, ſed non à reſtitutione facienda, cum primum conſtiterit, illicitũ eſſe talem contractum.

11 Et eſt tertia conditio neceſſaria, vt, quãdo faciunt hanc ſocietatem, dent totum capitale, & non accipiant ſolutionem anticipatam; ſolent enim dare quingentos aureos pro ſocietate, & ſtatim accipere pro fructibus quinquaginta: vnde non dant verè, niſi quadringentos quinquaginta.

ADNOTATIO.

(*Vide Bullam Pij IV. Cum ſicut accepimus, quæ nunc eſt in vſu.*)

ADDITIONES.

De hac re, Carbo. q. 54. Lopez c. 66. Sot. lib. q. 6. art. 2. Diligenter Azor. p. 3. inſtit. Mor. lib. 9. à cap. 8. vſque ad 16. Vide etiam Comitolum lib. 3. q. 14. * Franciſcus Caſtracanius tractatum eddidit, de Societatibus officiorũ, in eoq. recenſet tres triuſsum morum Pontificum conſtitutiones

ries de hac re, Leonis X. Pauli IV. Pij IV. Quomodo hæ Societates contrahantur, tradit etiam Azor.c.8.l.c.& affert formulam, ſiue inſtrumentum. De conditionibus harum Societatum idē, & ſunt; Prima eſt, vt Societas in aliquo officio conſiſtat; nullumque in eā pactum apponatur contra bonos mores. Vide c.8.

Secunda ne is, qui officium poſſidet, & nummos accepit, plures ſocios adhibeat, aut maiorem pecuniæ ſummam recipiat, quam æſtimatio officij requirat. Vide c.9.

Tertia, vt ſocius adhibitus à poſſidente officium, coram Notario, & teſtibus nummos ſoluat. Vide c.10.

Quarta, Petrus centum nummos aureos in Societatem, Lelio officium poſſidenti erogat, eo pacto; vt ſi Petrus intra ſex menſes obierit; Lelius acquirat acceptos nummos; Petrus autem ante mortem, intra quindecim, aut viginti dies, alium, quem maluerit, nominare poſſit; cuius vitæ periculo ſtent nummi à Lelio in Societatem accepti; coſq. hic lucretur, ſi nominatus à Petro intra ſex menſes ex hac vita migrarit. Vid.c.11.

Quinta, vt officij poſſeſſor, qui nummos in Societatem accepit, eos reddere, & lucri partem debeat, ſi, qui dedit, intra ſex menſes, non obierit. Vide c.12.

Sexta, vt habens officium, & centum aureos accipiens ad ſex menſes, ſex ſoluat, tanquam lucrum ſex menſium ex illis centum. Hanc conditionem iuſtam eſſe, probat c.13.

Septimam conditionem nonnulli iniuſtam, iuſtam exiſtimat Azor.cap.14. Ea eſt, vt habens officium, & aureos accipiens ſemeſtris initio lucrum anticipata ſolutione perſoluat. Hoc Romæ receptum conſuetudine.

Vltima, quam inuexit conſuetudo, eſt; qui cētum aureos in Societatem accepit, ſex, ad ſex menſes ſoluere debeat, etiamſi amittat, vel dimittat officium, immo dirempta Societate, donec centum reddat. Secundam huius conditionis partem vſurariam nonnulli putant. Azor. c.15. in ea eſt ſententia: vt iudicet, poſſidentem officium, poſt finem ſocietatis, cogi poſſe, ad iuſtum lucrum ſoluendum, ob moram admiſſam in ſorte reſtituenda; non tamen totum, quod, durante Societate, ſoluebat.

De modis, quibus Societas dirimitur, idem c.16.l.c.

De alijs tribus Societatum ſpeciebus. Cap. XLI.

ELENCHVS.

1 *Conditiones ſecundæ ſpeciei ſocietatis.*
2 *Conditiones tertiæ ſpeciei ſocietatis.*
3 *Conditiones quartæ ſpeciei ſocietatis.*

1 Alia eſt ſecunda Societatis ſpecies communis, puta, cum multi pecunias ſuas negotiationi exponunt, ita vt ſinguli pecuniam exponant, & ſimul laborem, & induſtriam in negociatione neceſſariam. Talis Societas licita eſt, ſeruatis tribus conditionibus.

Prima eſt, vt negotiatio ſit licita, & non contra iuſtitiam.

Secunda, vt ſinguli exponantur periculo perdendi de capitali ſuo, ſicut exponunt ſe lucro. Vnde quoties aliquis vult lucrum, & non exponere ſe periculo perdendi, niſi alius interſit contractus, de quo dicemus poſt, eſt iniuſta ſocietas, nec poteſt lucrum acquirere.

Tertia eſt, vt lucrum proportionaliter diuidatur, pro portione pecuniæ expoſitæ, induſtriæ, & laborum: minus enim de lucro obuenit ei, cuius capitale minus eſt. Iſta ſunt manifeſta.

Tertia alia ſocietas eſt, quando labor, & induſtria communis non eſt; ſed vnus induſtriam ponit, vel laborem, alius pecuniam, vel vnus partem pecuniæ, & induſtriam, alius ſolam pecuniam: de qua Societate habetur, ff. pro ſocio. l. ſocietatem. Et quidem licita eſt, ſeruatis duobus.

2 Primum eſt, vt quiſque ſit expoſitus periculo perdendi ſuum capitale, v.g. qui pecuniā exponit, ſi fortè perdat, ſuo damno perdat; qui ponit laborem, & induſtriam, ſi caſu nihil lucri obueniat, laborem perdat, ſalua manente pecunia alterius.

Alterū eſt, vt in lucro diuidendo computetur quantum valeat labor, & induſtria; & quantum etiam periculum hoc valet, quod labor, & induſtria ſemper perdatur, dum nihil eſt lucri; at pecunia non: nam ſalua manere poteſt. & in hoc bene dicit Nauar. cap.17. num.255. quidquid velit Sotus lib.6. de iuſt. quæſt.6 art.1. Aduerte tamen hic, quod contractui ſocietatis poſſunt annecti alij duo, puta, aſſecuratio quædam capitalis; ſicut enim vnus poteſt capitalis aſſecurationem cum tertio facere, ita poteſt cum ſocio, dato iuſto aſſecurationis pretio: poteſt etiā loca-

locare fructus,& lucrum pretio conuenienti, vel aſſecurationem lucri facere, & ita ſentit Caiet. opuſc.16.q.11.& Nauar. c.17.n.255. quamuis Sotus non id recipiat lib.6.q.6.art. vlt. ſed non videtur id negandum, dummodo, vt Caietan. dicit,non obliget ſocium ad tales contractus,ſed liberum relinquat,ſicut,& alium tertium.

Quarta alia ſocietatis ſpecies eſt animalium, cum aliquis emit animalia, & alij dat curanda, reſeruata parte lucri,& eſt licita, ſeruatis quibuſdam.

3 Primò,vt portio reſeruata ſit iuſta. Debet enim haberi ratio laborum,induſtriæ,& expenſarum illorum,quibus animalium cõmittuntur.

Secundò,vt animalia pereant ipſi domino, & non ipſis ſocijs tractantibus.

Tertiò, vt cum abſque negotiatorum culpa non habetur lucrum ex animalibus (quia forte non exponunt animalia labori, vel alijs negotijs) tunc liberi ſint ſocij à lucro reddendo domino.Hæc omnia ſunt clara,& communia.

ADNOTATIO.

(Vide conſtitut. Sixti V. de ſocietatibus ad ſaluum caput, quæ incipit, Deteſtabilis.

ADDITIONES.

De contractu Societatis multa à multis tradita ſunt.Vide Siluest. & alios ſummiſtas, ver. Societas,Sot.lib.6.q.6.art.1.2.Nau.c. 17.n.251 Lopez lib.1.de contract.à c.61.Angles in 4.p.2. Valen.q.23.diſp.5. Molin. à d.41. Garziam de contract.Carbo.q.54.Barth. Medin. lib.1. c.14. §.25.D. Tho.& Caiet.2.2.q.78.art.2.ad 5. Cõrad.q.91.Azor.par.3.lib.9.Ferd. Rebell. par.2. lib.15.de oblig.iuſt.Leſſium de iuſt.lib.25.c.27 Salon.in 2.2. Pet. Nau. lib 3. de reſt. c.2.p 3.à nu.436.Comitol.lib.3.q.12.Reginal.lib.25. capit.27.Filliucium, Bonacinam.

Tribus conditionibus.) Vide Lopez cap.63. l.c.col.6.

Primum eſt.) Vide Molin.d.216.

Alterum eſt.) Nauarri ſententiam probat Molin.l.c.nu.4 Lopez c.44.l.c.

Aduerte tamen.) Vide Nauarr.nu.253. Lopez c.65.l.c.Molin.d.417.nu.10.Val.p.2. aientem,hanc opinionem placuiſſe Romæ 1581.

Interdum illicitus eſſe poteſt ſocietatis contractus, cum contractu aſſecurationis.Vide Sot. q.6.art.2.Mol.l.c.n.5.Panorm.in c.Per veſtras, de donat.inter vir.& vxor.nu.11.

Animalium.) De hac Societ. Conrad. q.93. Silu.Societas 2.Molin d.420.Nauar.nu.260. Lopez c.67.loc.Garzias,Rebell.* Reginal. lib.25. cap.30.

An Sixtus Quintus vetet in vniuerſum, ne Societas ſic celebretur, vt ſors in quolibet caſu fortuito ſalua ſit,diſces ex Azorio lib.5.p.3.c.3. q.7.duas referente ſententias:& quamuis aſſerat dictum à nonnullis,Sixtum V. de ea conſtitutione conſultum reſpondiſſe, ſocietates à claſſicis doctoribus probatas ſe non damnaſſe; ſed ab ijs improbatas;nihilominus cum certum non ſit, illud reſponſum à Pontifice manaſſe, conſtitutionem generatim intelligendam eſſe,opinatur. De hac re Comitolus lib.3. q.10. Conſtitutionis Sixti V. contra illicitas pactiones contractus ſocietatis animalium. An. 2. 12. Kal.Nouemb. initium eſt. Deteſtabilis auaritia.

De Cenſibus. Quid Cenſus. Cap. XLII.

ELENCHVS.

1 *Cenſus quid.*
2 *Differentia inter cenſum,locationem, & emphyteoſim.*

1 DE cenſibus vide Conr. q.72. Silueſt. vſura 2. §.12. Sot. lib.6. de iuſt. q.5. Henr. quod lib.1. quæſt. 39. Canoniſtas in cap. In ciuitat. de vſuris. Ant.2. p. tit.1. c.11. §.9.Miranda in ſumma Concil. poſt Concilium Florent. de hac etiam materia extat Bulla Pij V. quam refert Nauar.in man.c.27.nu.233.Inter alia de contractu cenſuum tractanda, illud primum eſt, quid ſit cenſus. Vt autem in præſenti ſumitur, videtur ſic poſſe definiri. *Eſt ius exigendi penſionem de re vtili alterius.* In qua definitione quatuor partes continentur.

2 Prima eſt, *Ius.* Sumitur autem hic ius, pro facultate aliquid faciendi ſecundum iuſtitiam: ſic dicimus dominum habere ius in ſeruum, ſcilicet habere facultatem imperandi ei ſecundum iuſtitiam.Eſt igitur cenſus ius quoddam: quale autem ſit, exprimitur in ſecunda particula, puta, *Exigendi penſionem.* Vocamus autem pẽſionem,quotam quandam vel fructuũ, vel pecuniarum,quæ alicui ſoluitur.Cenſus igitur eſt facultas exigendi, ſecundum iuſtitiam, penſionem, ſeu partem quandam fructuum, vel pecuniarum, Vnde autem iſta penſio ſit extrahenda,exponitur in tertia particula, puta, *de re vtili alterius*, id eſt ex fructibus quos res aliqua apud alterum facit: debet enim eſſe res, quæ non ſit vſu conſumptibilis, qualis pecunia eſt (hæc enim vſu conſumitur) ſed talis, quæ vſu

nor

non conſumitur, ſed fructificat, ſalua ſubſtantia: verbi gratia, habet aliquis domum, vel agros, vel alia fructificantia,& facientia aliquos prouentus; alius autem habet ius exigendi ab eo aliquam partem talium prouentuum: hic dicitur habere cenſum ſupra rem illius,quia tale habet ius.

3 Quarta particula eſt, *alterius*: id eſt, res illa, vnde penſio ſoluitur,non debet eſſe habentis cenſum,ſed ſoluentis ipſum; ad differentiam locationis, & emphyteoſis: qui enim locat domum alteri, habet quidem ius exigendi ab eo penſionem; ſed non dicitur tale ius cenſus, quia non transfert dominium domus alteri, ſed tantum vſum: at verò qui habet cenſum ſuper rem aliquam,non habet dominium eius,ſed hoc manet apud ſoluentem penſionem. Et propter hoc etiam differt ab emphyteoſi, in qua quis accipit penſionem de re, cuius dominium habet; ſed vſus eſt alteri in perpetuum traditus. Et ex hoc intelligitur ratio cuiuſdam textus: nam in cap. Conſtitutus. de religioſis domibus, condemnatur quidam Abbas, qui multis annis non ſoluerat penſionem de re, quam ſub cenſu acceperat: condemnatur autem, vt omnia ſoluat, non tamen vt prædium, ſeu rem amittat; & tamen ſi erat emphyteoſis, prædium amittebat, & redibat ei, cui ſoluere penſionem tenebatur, vt habetur lib.2.Cod. de iure emphyteuſ. Rationem autem huius dat Gloſſ. ſuper illud cap. conſtitutus, nimirum quia in cenſu, qui ſoluit, dominium rei habet; at in emphyteoſi non. Ob id in hac res reuertitur ad dominum, cui penſio non ſoluitur, non in cenſu; quia ipſe,qui habet, dominus eſt; ſolum cogendus eſt ille penſionem totam ſoluere. Eſt igitur cenſus ius exigendi ab aliquo penſionem aliquam ſuper re,cuius dominium apud ipſummet eſt. Dices: quare dicitur cenſus? Aduerte, olim res, & bona ciuium recenſebantur ab Imperatoribus,vt iuſta fieret ipſorum æſtimatio ad tributum ſoluendum, vt habetur l.forma. ff. de cenſibus: talis autem æſtimatio dicebatur cenſus. Inde, nomen hoc ampliatum eſt,vt ipſa res familiaris,quæ æſtimabatur,diceretur cenſus. Et rurſus tertio,ipſum tributum, & penſio, quæ ſoluebatur, etiam dictus eſt cenſus: vnde illi interrogabant, an liceret cenſum dare Cæſari. Atque his modis apud auctores hoc nomen vſurpatur; ſed in præſenti apud Doctores Theologos, & Iuriſtas aliter ſumitur. Quarto modo ſumitur cenſus pro ipſo iure, quod eſt in accipiente penſionem, ad exigendum eam ab altero: & ſic in præſenti ſumitur. Et à nobis hoc modo cenſus definitus eſt.

ADDITIONES.

Vide Lopez lib.1.à cap.54.vſque ad 60. Coronam p.2.pag.49.Boninſegnium libello de negotiationibus, Angles in 4.p.2.Carbo.q.58. de reſtit.Ioan.Medin.q.11.de rebus acquiſ. Couar. lib.3.Var.reſol.cap.7. Mercatum. Barth.Medin. lib.1.cap.14.§.26. Albornozium lib.2. de contract.Val.q 22.d.5.Mol.d.381.Azor.p.3.lib.10. Leſſium lib.2.c.22. Reg.lib.25.c.31.Rebel.p.2. lib.10. vſque ad 396. Garziam à cap.26. vſque ad 29. Comit.to.1.Reſp.Mor.lib.3. à q.225.

Quid ſit, &c.) Vide Val.l.c.p.1.Mol.d.381. Lopez cap.54.Carbo.l.c.

Quare dicitur cenſus.) Vide Mol.l.c.Henr. qui quodlib.1.q.39. & Innoc. qui in cap. In ciuitate concedentes, inſtitutum cenſum licitè emi, & vendi poſſe, negant poſſe emi, & vendi, dum recens inſtituitur: reijciuntur à Cou.lib.3. Var.Reſol.cap.7.nu.2. à Io.Med.l.c.q.12.à Sot. lib.5.q.5.art.1.Val.l.c.

Cenſus à liuello Galliæ citerioris differt.Vide Comit.q.29. loc.cit. De liuello idem quæſt. eadem, & 30.31. Lud. de Beia in caſibus Bononiæ diſputatis.

Quotuplex ſit Cenſus. Cap. XLIII.

ELENCHVS.

1 *Cenſus diuiditur in reſignatiuum, & conſignatiuum, in perpetuum, temporalem.*
2 *Item in redimibilem, & irredimibilem.*
3 *Differentia inter cenſus temporales.*
4 *Item in fructuarium, & pecuniarium.*

1 NVnc diuiſiones, & modi cenſuum horum conſiderandi ſunt: nec omnes diuiſiones in medium proponemus, ſed principales, & de quibus minus eſt dubium.

Primum quidem diuidetur in reſignatiuum, & conſignatiuum.

Reſignatiuus eſt,cum quis rei ſuæ dominium alteri transfert, retenta ſibi aliqua fructus penſione;& de hoc cenſu erat illud cap. conſtitutus, ſuperius allegatum.

Conſignatiuus eſt, cum quis, retento dominio rei ſuæ, partem aliquam fructus in alterum transfert. Tales cenſus modo in vſu ſunt.

Horum autem quidam ſunt perpetui, quidam temporales.

Illi dicuntur perpetui, cum quis habet ius

ſupra rem alicuius, & hæredes ipſius exigendi penſionem: & non ſolum hic, ſed etiam eius hæredes, vel illi, in quos tale ius tranſtulerit.

Temporales verò ſunt, qui ad tempus quoddam ſunt, & poſtea ceſſant.

Secundò, perpetui ſunt in duplici differentia. Quidam redimibiles, & quidam irredimibiles.

2 Redimibiles ſunt, cum, qui ſoluit penſionem, poteſt ſe liberare à ſoluenda ea, reddendo pretium illi, qui habebat cenſum, quo ipſe talem emerat cenſum.

Irredimibiles verò, cum non poteſt pretio ſe liberare à penſione ſoluenda. Aduerte autem, quod non dicuntur irredimibiles, quia cenſuarius non poſſit ſe liberare à penſione, ipſam pretio redimendo (nam ſi velit, & acceptet is, qui ſupra eum cenſum habet, poteſt ſe redimere) ſed dicitur irredimibilis, quia cenſuarius non poteſt ſecundum iuſtitiam cogere alterum, vt pretium acceptet pro redimenda penſione: ſed poſt decretum Pij V. omnes cenſus ſunt redimibiles. Similiter in redimibili intelligas: poteſt quidem nũquam redimi, & manere in hæredes, ob id dicitur perpetuus; tamen ſi cenſuarius velit, poteſt cogere alium, vt pretium acceptet, ad penſionem redimendam: atque ob id dicitur redimibilis.

3 Rurſus tertiò, temporales ſunt in duplici differentia, quidam ad tempus incertum, quidam ad tempus certum.

Illi, qui ad incertum tempus ſunt, aliquando ſunt pro vita alterius vel vtriuſque, & dicuntur vitalitij: vt qui habet ius exigendi penſionem ab aliquo, vel de re alicuius, dum alter, vel vterque vixerit: quod tempus eſt incertum. Aliquando non eſt ad vitam, ſed ad alium terminum incertum, vt, dum quis hæreditatem conſequutus fuerit, vel aliquid obtinuerit. Similiter qui ad tempus certum ſunt, aliquando ſunt ad modicum tempus, vt, cum ſunt ad annos aliquot infra decem: aliquando ad non modicum, vt, cum ad decem, aut ſupra.

4 Rurſus quarto, omnes hi, aut ſunt fructuarij, aut pecuniarij.

Fructuarij, cum penſio eſt aliqua pars fructus rei, ſuper quam eſt cenſus.

Pecuniarij, cum eſt aliquod pecuniæ pretium taxatum: & ſunt in vſu magis, quam illi fructuarij. Omnes iſti cenſus dicuntur reales, quia impoſiti ſunt ſuper rem aliquam, puta, domum, agrum, prædium, vel quid ſimile: & hos comprehendit definitio cenſus poſita. An verò ſit cenſus perſonalis ſolum impoſitus ſuper perſonam, abſque vllius rei vtilis obligatione, dicendum eſt poſtea.

ADDITIONES.

Vide Carbonem l.c. Medin. diſp. 383. Regin. cap. 132. q. 3. Azor. cap. 3. Leſſium dub. 2. Rebel. q. 1. loc. cit.

De cenſu vitalitio Comitol. lib. 3. Reſp. Mor. quæſt. 25.

De emptione, & venditione Cenſuum. Cap. XLIV.

ELENCHVS.

1 Cenſus an vendi poſſit 2.
3 Cenſus temporalis an ſit licitus.

1 Tertio loco nunc perſcrutandum eſt, an licitè poſſit quis vendere tale ius alteri ſuper res ſuas, & licitum ſit alteri emere.

Dico primo, abſque dubio fatendum eſt, talem contractum ex natura ſua licitum eſſe, poſſeq. vnum vendere, alterum autem emere; poteſtque hoc probari ex auctoritate multorum Doctorum, qui id affirmant, inter quos ſunt Oſtien. cap. in ciuitate. de vſur. Silu. verb. vſura. 2. §. 12. Conrad. q. 71. Sot. lib. 6. de iuſt. q. 5. ar. 1. Nauar. ſuper cap. 1. 14. q. 3. in fine Summæ ſuæ. Hoc etiam alij multi tenent.

Ratio autem eſt aperta: primo quidem ex Inſtit. lib. 2. tit. 4. de vſufruct. vbi habetur, poſſe aliquem legare alteri vſum, vel vſumfructum rei; idq. etiam facere alijs ſtipulationibus, & pactionibus. Poteſt ergo vendere.

Probatur etiam ſecundo: Si iſte contractus eſſet ex ſe illicitus, ſequeretur, quod nullis appoſitis circumſtantijs, poſſet fieri licitus: quia, quod ex ſe malum eſt, nulla poteſt conditione appoſita fieri bonum: hoc tamen aſſerere eſſet temerarium: nam in extrauag. Martini, & Calyxti, tit. de empt. & ven. approbantur iſti contractus, quibuſdam appoſitis circumſtantijs.

Præterea tertio, in iſto contractu eſt materia vera venditionis, & emptionis: ergo poteſt fieri emptio, vel venditio. Antecedens probo: nam ius exigendi fructus eſt pecunia æſtimabile: ergo licitè poteſt vendi, & emi. Vnde non ſunt audiendi aliqui Canoniſtæ, inter quos eſt Innoc. ſuper cap. in ciuitate, de vſur. qui dicunt cenſus iam factos poſſe licitè vendi, & emi: vt, ſi ego habeo cenſum ſuper aliquem fundum, poſſũ vendere al-

re alteri; tamen non licet de nouo conſtituere illos per venditionem, & emptionem: quia dicunt, quod tunc pecunia emitur, quod non licet. Sed falluntur iſti, vt bene dicit Silu. loco allegato: nam non emitur pecunia, ſed ius exigendi pecuniam, vel fructus: & eſt argumentum contra iſtos. Nam ſi non licet de nouo cenſus conſtituere: ergo nec licebit factos vendere: nam ij de nouo conſtitui ſunt prius. Quod ſi à principio eſſent illiciti, etiam eſſent poſtea, per regulam iuris, non firmatur. lib. 6. vbi habetur. non firmatur tractu temporis, quod ab initio iure non ſubſiſtit. Eſt igitur contractus iſte quo cenſus emitur, & venditur, ſiue nouus, ſiue antiquus, ex natura ſua licitus.

2 Dico ſecundo in particulari: Emptio, ſeu venditio cenſus perpetui, tam redimibilis, quam irredimibilis licita eſt ex natura ſua. Et quidem de perpetuo irredimibili minor eſt ambiguitas: quia eſt pura emptio, & venditio iuris ſupra fructus alicuius rei; poteſtq. vendi fructus, ſeu vſusfructus rei. De redimibili autem nō eſt tam certum, an liceat; tamen etiam certum eſt: nam emptio iſta non eſt niſi cum pacto retrouendendi (qui enim emit cenſum, obligatus manet, vt quoties venditor velit reddere pretium, quod ab emptore accepit, teneatur ius ipſum iterum vendere; quod vocant venditorem redimere cenſum, id eſt, iterum emere) at contractus emptionis, cum pacto de retrouendendo, ex ſe licitus eſt: igitur talis cenſus erit, niſi aliqua apponatur mala circumſtantia. Quamuis autem hoc ita ſit, ſpectata natura contractus, tamen propter ſuſpicionem vſuræ, prohibitus eſt à Pio Quinto, vbi ſupra, cenſus irredimibilis: probatus verò redimibilis.

3 Dico tertio. Cenſus temporalis licitus etiã eſt: ſicut enim ius exigendi penſionem perpetuam, pecunia æſtimabile eſt; ita etiam ius exigendi ad tempus aliquod. Licitè igitur poteſt emi, & vendi, dummodo adſint conditiones, quæ poſtea exponentur.

Dico quarto: non ſolum emptio cenſus fructuarij, ſed etiam pecuniarij licitus eſt: & ratio eſt, quia fructus rei ſunt æſtimabiles pecunia: ſicut ergo licet dare fructus, ita etiam licet dare pecunias pro reditu. Hæc ſunt, quæ ad iuſtitiam contractus huius pertinent, ſi ſecundum ſe, & ſuam naturam conſideretur.

ADDITIONES.

Dico primò.) Vide Val.l.c. Couar.lib.3.Var. cap.7. Conrad. à q.73. Molin.diſp.385.

Super omnibus bonis creari cenſum, vetitum eſt, à Pio Quinto. Vide Azor.cap.5.

Conſtitutionem Pij V. de cenſibus in omnibus Regnis, Prouincijſque vim habere probat Comit.to.1. Reſp.Mor.q.27.

Prouinciarum Principes eam conſtitutionem recipere nolentes non abſolueret Comitolus.

Qui nihil audiuit de Pij conſtitutione, & cēſum celebrauit, ex iure naturali, & gentium, fecit fructus ſuos: cognita lege, cenſum renouare debet, eique conditionem illius conſtitutionis addere: quod ſi alicubi, ex claro, vel tacito Romani Pontificis conſenſu, non ſit recepta, vel ſit abrogata, ibi non obligat. Vide Comit. l.c. & quæ inferius ad cap.48. de Belgio, ex Leſſio.

De neceſſarijs ad iuſtitiam contractus huius ſecundum ſe. Cap. XLV.

ELENCHVS.

1 *Neceſſaria ad iuſtitiam cenſus.*
2 *Neceſſaria ad iuſtum pretium.* 3. 4.

1 Aliqua ſunt neceſſaria, vt emptio, aut venditio cenſuum, etiam ſecundum ſe, licita ſit.

Et quidem ad cenſum perpetuum, tam redimibilē, quàm irredimibilem, hęc neceſſaria ſunt.

Primum eſt, vt verè ſit apud venditorem res illa, cuius fructus venduntur; aliàs enim eſſet ſictus cōtractus, ob id iniuſtus, & vſuræ proximus; immo verò vſura, vt vult Pius V. in Bulla citata.

Secundum, vt reddat verè illos fructus, in quos ius emitur. Si enim reddit, aut non reddit tot, quot venduntur; iniuſta eſt, quia venditur, quod non eſt, aut minus eo, quod eſt. vnde, vt in eadem Bulla decernitur, ſupra rem non reddentem fructus, ſaltem tot, quot venduntur, aut reddentem quidem, ſed alijs cenſib. venditos, non licet nouum imponere cenſum, eadem ratione, quia ficta eſt emptio.

Tertium, vt ſi res illa pereat, vel fructus eius pereant, abſque culpa venditoris; tunc emptor non poſſit percipere fructus; cum enim ſit emptio quædam, iſte contractus debet leges obſeruare emptionis, in emptione autem, ſi res empta perit, damno emptoris perit. Cum ergo venditor ius in fructus rei ſuæ vendiderit; qui emit, debet ſuo emere periculo: cum enim fructus perit, ius in fructuum etiam perit, idemque cenſendum eſt, ſi res minores facit fructus.

Quartum, vt pretium ſit iuſtum.

2 Ad iuſtitiam autem pretij ſunt computanda iſta, quantitas fructus venditi; vt, ſi ſunt decem, aut octo, aut quinque: plura enim magis valent.

Rurſus, perpetuitas: nam octo perpetua ſingulis annis, abſque pacto redimendi, magis valent, quam decem temporalia, aut cum pacto redimẽdi: ſicut res empta abſque pacto retrouendendi, magis valet, quam cum pacto retrouendendi.

Rurſus, certitudo fructuum: minus enim valent decem incerta, quam octo certa: vnde, quo magis fructus ſunt firmi, & ſecuri, eo maius debet eſſe pretium, quo venduntur.

Quintò, qui emit cenſum, non debebit obligare venditorem, vt redimat, ſeu reemat: nam tunc videtur mutuum virtuale cum lucro, poſtquam percipit emptor fructus, ſaluo capitali. Quamuis autem hoc quintum nõ ſit ſimpliciter neceſſarium ex ſola natura rei, quia adhuc cum tali obligatione differt iſte contractus à mutuo: cum in cenſu emptor ſubeat periculum perdendi capitale, ſi pereat res, ſupra quam eſt cenſus; in mutuo autem hoc periculum non ſit: tamen iudicandum eſt neceſſarium, quia alias eſſet periculoſus contractus: ob id ab omnibus Doctoribus obſeruandum in tali contractu ponitur. Iſta ſunt, quæ ad iuſtitiam huius contractus neceſſaria ſunt, ſi ſecundum ſe iudicetur contractus.

3 Non tamen neceſſarium eſt ſuapte natura, vt ſit aliqua res certa, & ſignata, cuius fructus vendantur: nam ſicut qui poteſt vendere ius in fructus cuiuſdam rei ſuæ, ita etiam poteſt vendere ius in fructus totius rei: quamuis frequenter modo ſoleat certa res ſignari; immò debeat ex decreto eiuſdem Pij V. qui vult, vt res cenſui ſubiecta nominatim certis finibus deſignata ſit.

4 Rurſus, non eſt neceſſarium, vt venditor in cenſu redimibili habeat facultatem redimendi cenſum, reddendo pretium per partes: nam ſicut licitus eſt contractus, cum quis vendit cum pacto retrouendendi, vt totum pretium, & non per partes reddat; ita etiam in cenſu: quamuis poſſet fieri illud pactum ſic redimendi: ſed tunc pretium, quo cenſus emitur, decreſcere debet, ſicut decreſcebat, cum apponebatur pactum retrouendendi. Nec obſtat hic, quod in extrauag. Martini, & Calyxti appoſita eſt conditio redimendi etiam per partes: nam Pontifices non dixerunt id eſſe neceſſarium, ſed contractum cum tali conditione narratum approbarunt, oppoſitum tamen non damnantes.

ADDITIONES.

De hac re Carbo.l.c. Val.p.6. Molina d.389. ſtriſſimè. Lopez lib.1. à cap.57. & 58. Coro.l.c. De conditionibus cenſus multa Azor. à cap.5. Vide Leſſium dub.12. agentem de conditionibus cenſus, quas ius poſitiuum requirit; de quibus Rebell. q.6.

De Iuſtitia emptionis Cenſuum, vt modo ſit. Cap. XLVI.

ELENCHVS.

1 Adinuentio quædam in emptione cenſus an ſit licita. 2.3.

4 Circumſtantia huius contractus.

1 HVmana cupiditas ſimplici emptione cenſuum non contenta, timens periculum fructuum rei (quia contingit rem ſæpe perire, aut ſterilem fieri, & tunc nullos, vel paruos facere fructus) excogitauit modum, quo tale effugeret periculum: petit enim à venditore, vt fructuum aſſecurationem quandam faciat, obligando alia omnia ſua bona, ſuamq. perſonam: immo duos, aut tres fideiuſſores adhibendo, qui ſe, ſuaq. bona mobilia, & immobilia obligent ad certitudinem illorum fructuum; ita vt, ſi caſu, aut euentu aliquo res, ſupra quam cenſus eſt impoſitus, pereat, aut ipſius fructus; tunc ex alijs bonis extrahatur, vnde penſio cenſus ſoluatur; & iſtam vocant apothecationem perſonæ, & bonorum: non enim bona apothecantur ad ſecuritatem rei tantum (puta, quòd res illa ſit venditoris, aut ad fructuum ſolutionem) ſed etiam ad certitudinem fructuum. Hunc autem contractum ex ſe licitum eſſe, ſi adſint debitæ circumſtantiæ, nullus vel mediocriter doctus dubitare debet. Et hoc probatur.

2 Primò, nam licet alicui ementi domum aliquam cum pacto retrouẽdendi, paciſci cum venditore de aſſecuratione domus, dum apud emptorem manſerit, ſicut poterat cum tertio, dummodo pretium talis aſſecurationis ſoluatur: talis eſt iſte cenſus redimibilis perpetuus cum iſta apothecatione, quæ eſt aſſecuratio quædam. Vnde ſi emptor ſoluat vẽditori pretium iuſtum, licet id facere. Similis aſſecuratio poteſt eſſe in ſimplici venditione, abſque pacto retrouendendi, nec vlla hic apparet vſura: nullum enim eſt mutuum, cum venditor non cogatur pretium reddere, aut rem redimere. Quod ſi vitium aliquod intercedere poteſt, id erit iniuſtitiæ, puta, cum non eſt iuſtum pretium: hoc tamen poſito, licitus eſt contractus.

3 Probatur ſecundò, & hoc argumentum eſt validiſſimum. Nicolaus Papa, qui fuit parum

ante Calyxtum, & poſt Martinum anno 1450. Bullã edidit ad petitionẽ Alphonſi Regis Aragoniæ, in qua approbauit huiuſmodi contractus, qui fiebant in regnis Siciliæ, citra, & vltra Pharum; & ſtatuit licitos eſſe, & abſque peccato poſſe exerceri; & exprimit iſtas obligationes, & apothecationes bonorum ſtabilium, & mobiliũ, ad cenſum firmandum, & alias pactiones, de quibus inter ſe contrahentes hi conueniunt. Et nota, has obligationes non eſſe alias, quam eas, quæ modo fiunt: nam iſtæ ſunt antiquiſſimæ, & vincunt memoriam fere hominum. Non ergo dubitare licet, hos contractus ex ſe licitos eſſe, alias nulli hominum licerent. Idem cenſendum eſt de his, apud quos conſuetudo talis iam viget, ſimiles contractus faciendi. Nec huic obſtant illæ extrauagantes Martini, & Calyxti, in quibus continentur aliquæ conditiones; his contractibus, qui modo fiunt, contrariæ: nam ibi ponuntur hæ circumſtantiæ.

4 Prima eſt, vt res certa ſignetur, ſupra quam cenſus conſtituatur; & hæc ſolum maneat obligata cenſui, non alia bona.

Secunda, vt, hac pereunte, venditor non obligetur ſoluere cenſum.

Tertia, vt liceat venditori per partes redimere, ſi velit.

Quarta, vt emptor totum pretium, quo cenſum emit, ſoluat venditori, ſtatim ac emit. iſtæ conditiones illic exprimuntur: ſed ſcio, non eſſe tanquam neceſſarias à Pontificibus probatas; ſed apud illos, qui Sedem Apoſtolicam conſulebant. Ita tales tunc fiebant contractus, & ſic narratos Sedes Apoſtolica approbauit; non tamen voluit damnare contractus, in quibus aliter fiebat.

ADNOTATIO.

(Quæ toto hoc cap. dicta ſunt, intelligi debent ſecundum ius naturæ: modo enim poſt extrauag. Pij V. non licet facere conuentiones ad caſus fortuitos obligantes: nam, licet fieri poſsint aſſecurationes, & fideiuſsiones, non tamen tales, vt re cenſui ſubiecta pereunte ex caſu fortuito, teneatur cenſuarius cenſum ſoluere. Item ſunt neceſſaria quatuor illæ conditiones, tertia excepta, de qua non fit mentio in Bulla Pij V.)

ADDITIONES.

Vide eos, qui ſuperius relati fuere. De iuſto pretio cenſus Rebell. q. 5. De iuſtitia pretij, & penſionis in Pontificio cenſu, Comitolus eruditè q. 28. l. c.

De neceſſarijs ad huiuſmodi Contractum. Cap. XLVII.

ELENCHVS.

1 *Neceſſaria ad dictos contractus.*
2 *Notanda quædam circa hoc.*
3 *Regulæ cognoſcendi pretium in cenſibus.* 4.

1 QVæ igitur ex natura rei neceſſaria videntur ad iuſtitiam huiuſmodi contractuum, vt modo fiunt, iſta ſunt.

Primò, vt ſit res aliqua, ſupra quam imponitur cenſus, ſiue ſit determinata aliqua res, ſiue non: vt cum quis ſupra omnia ſua bona in communi cenſum imponit.

Secũdò, vt ſint verè illi fructus, aut expectentur, qui venduntur, vel in quos emitur ius. Vnde, ſupra domum fructificantem quinque, aut ſex, non poteſt imponi cenſus exigendi decem. Nec in hoc conſentio cum Soto (vult enim, hoc non eſſe neceſſarium, ſed poſſe tales cenſus imponi, quamuis res minus fructificent) quia iſte doctor putat cenſum imponi ſuper perſonam directè: eſt enim ius exigendi à perſona: res autem illa potius eſt velut pignus. Sed iſtud mihi non placet; quamuis enim crediderim poſſe cenſus imponi ſuper perſonam; tamen iſti, qui modo fiunt, non ſunt huiuſmodi, ſed ſuper res: nam vendens vendit ius, quod habet ſupra fructus, aut eorum partem ſuæ rei, & tunc non poteſt vendere, niſi quod habet. Vnde, non licet cenſum imponere ſupra fructuum valorem, vt tenet Silu. loco citato, cum communi Doctorum ſententia. Nec putes me velle dicere, non poſſe imponi cenſum ſuper fructuum valorem, qui reſpondent valori rei: verbi gratia, domus aliqua valet mille, & reddit ſolum quinquaginta, è quibus reſpondent quinque pro centum. nolo dicere, non poſſe imponi cenſum, ſeptem, aut octo pro centum, nam poteſt imponi; ſed ſolum volo dicere non poſſe cenſus imponi ſupra valorem quinquaginta; illud enim non eſt neceſſarium; nam illa quinque minus valent emptori, qui non emit niſi fructus, non autem rei ſubſtantiam; ob id dat minus pro eis, quam valeant venditori, qui ſimul habet dominium rei. Hoc igitur modo ſecundum eſt neceſſarium.

Tertium etiam neceſſarium eſt, vt venditor non cogatur ab emptore ad redimendum cenſum; nam tunc videretur mutuum virtuale.

Quartum, vt illa bonorum apothecatio non ſit talis, vt venditor nullo modo poſſit abſque emptoris facultate, rem aliquam vendere, aut alienare: hæc enim eſſet iniuſta obligatio, cum plus multo valeat iſta obligatio, quam communiter ab emptoribus pretium ſoluatur. Sufficiet, vt res, ſupra quam cenſus imponitur, ſic obligata maneat: reliqua vero bona ita apothecentur, vt dum in poteſtate venditoris ſunt cenſus, aſſecurationi ſint obligata.

Quintum etiam neceſſarium eſt, vt pretium ſit iuſtum: ſed quomodo iuſtum pretium cognoſcatur, non eſt facile explicare. Aduerte tamen aliqua.

2 Primum eſt, quod non ſolum ad cognoſcendum iuſtum pretium attendenda eſt quantitas penſionis, quæ emitur; ſed valor aſſecurationis, qui per apothecationem fit (nam vtrumque emitur) aſſecuratio autem tanto minus valet, quanto fructus eſt certior; & tanto magis, quanto fructus eſt periculoſior. Ex quo ſequitur, non oportere eſſe ſollicitos, inquirendo, an fructus ſit certus, nec ne. Nam idem fere eſt pretium pro vtroque, puta penſione, & aſſecuratione, ſiue fructus ſit certus, ſiue incertus: nam ſi fructus eſt incertus, tunc datur minus pro penſione, plus pro apothecatione; ſi vero certus, è contra, ſtante eodem pretio: verbi gratia, do centum pro penſione, octo cum apothecatione: ſi penſio eſt incerta, tunc do ſexaginta pro octo, quadraginta pro obligatione, & aſſecuratione; ſi verò eſt certior, tunc do octoginta pro penſione, viginti pro aſſecuratione.

Secundum eſt, regula dignoſcendi pretium in cenſibus, vt conſcientiæ ementium poſſint quieſcere, triplex eſt.

3 Prima eſt, lex Principis. Cum enim lege pretium taxatum eſt, tunc illud pro iuſto eſt habendum. vnde modo in Hiſpania lege regni ſancitum eſt, vt vnum ematur quatuordecim, & decem pro centum quadraginta cenſu perpetuo redimibili: & vtinam alij Principes id facerent.

Cum tamen iſta lex non eſt, altera regula eſt conſuetudo communis apud diuites, & inopes, ſic vendendi cenſus. Cum enim ſit cenſus emptio quædam, in emptione pretium iuſtum aut ex lege, aut ex communi conſuetudine ſumitur, non ex huius vel illius hominis arbitrio, aut inopia: ſæpe enim pauperes coguntur vlimo vendere, nec tale pretium iuſtum eſt. Ex hoc infero vnum, non eſſe reprobandos cenſus illos, in quibus decem emuntur, cum conſuetudo viget communis talium venditionum, vt ſit in Marchia, Sicilia, & alijs locis. Quamuis enim melius, & tutius eſſet, octo accipere pro centum, tamen non debent damnari, qui decem emunt pro centum in perpetuo redimibili: & hoc probatur argumento irrefragabili. Nam Nicolaus in illa Bulla concedit, vt decem emantur pro centum, etiam cum apothecatione omnium bonorum, dummodo non excedatur ille numerus denarius: & quamuis hoc conceſſerit, & probauerit pro Sicilia intra, & extra Pharum, tamen idem cenſendum eſt in illis locis, vbi talis viget conſuetudo.

4 Deficiente autem lege, & conſuetudine, tunc tertia regula eſt ſeruanda, ſimilitudo locorum ad loca, in quibus eſt lex, vel conſuetudo: nam cum ſunt ſimiles regiones, quantum ad rerum pretia, & res ipſas, poteſt ſimile ſeruari pretium, licet contractus talis in vſu non fuerit. His igitur vijs pretium iuſtum dignoſcitur; quo ſeruato ſimul cum alijs conditionibus dictis, tales contractus cum apothecationibus liciti ſunt.

ADDITIONES.

Vide Molin. Leſſium, Azor. Comit. loc. cit.

De quibuſdam circumſtantijs in cenſibus appoſitis. Cap. XLVIII.

ELENCHVS.

1 *Prima an poſſit apponi in cenſu, & quæ conditiones ſint neceſſariæ.*
2 *Pactum an poſſit apponi in cenſu.*
3 *Tempus an poſſit præfigi in cenſu.*
4 *Circumſtantia quædam apponi ſolita.*

1 SOlent aliæ circumſtantiæ his cenſibus addi.

Quarum vna eſt pœna: nimirum ſi venditor per duos, vel tres annos penſionem non ſoluerit; poſſeſſione, ſuper quam eſt cenſus, ſpolietur. Apponere autem pœnam licitum eſt ex natura rei, & ita in lege Tauri 68. apud Hiſpanos ſancitur. tamen, vt iuſte exigatur ab emptore, duplex eſt conditio neceſſaria.

Vna: vt culpa venditoris interſit, puta, qui culpa ſua non ſoluerit, cum tamen potuerit: cum enim abſque culpa ſua non ſoluit, nimirum, quia non habet, nec culpa ſua incidit in talem impotentiam; tunc non poteſt iuſte exigi: non enim pœna exigenda, vbi nulla intercedit culpa.

Altera eſt, vt ſit pœna proportionata culpæ: non enim licitum eſt, pro minima culpa grauem

impo-

imponere pœnam, nec iuſte exigitur poſt culpã. His duobus ſeruatis, licite apponitur illa pœna.

2 Solet ſecundò alia etiam interuenire circumſtantia, nimirum in cenſu perpetuo redimibili ſolet poni ſub pacto, ne per tres primos annos redimi poſſint. Hoc autem etiam licitum eſt, vt bene dicit Soto, ſicut etiam licitum eſt emere domum cum pacto retrouendendi, hac conditione, vt per annum, vel plus non redimatur. Vt tamen hoc poſſit iuſte fieri, debet emptor augere pretium, quo emit cenſum: nam illa conditio onerat venditorem, qui aliàs poterat, quoties liberat, redimere. Vnde ſi centum dantur pro decem abſque tali conditione, iniuſtum videtur, non plus dare pro decem, illa appoſita conditione, per quam plus oneratur venditor: quoties enim extra communem rationem cenſuum cum illa hypothecatione oneratur plus venditor, tunc pretium emptoris debet augeri, aut pretium penſionis minui: ſicut, cum emptor magis oneratur; aut penſio augeri, aut pretium emptoris minui debet.

3 Solet tertium aliud apponi in hoc eodem cenſu redimibili; nimirum, vt, niſi intra certum tempus redimatur (puta, quatuor, vel quinque annos) maneat irredimibilis: & hoc etiam licitum eſt ex ſe. tamen debet conſiderari, an ſit conditio, an ſit potius pœna talis circumſtantia. Si enim ſit conditio, tunc debet venditor accipere minus pretium pro eadem penſione, quam dare ſolet pro perpetuo irredimibili, abſque tali conditione: quia non tantum oneratur venditor. Si tamen ſit pœna quædam, tunc contractus videtur vſurarius: nam obligat emptor venditorem, vt reddat ſibi capitale cum lucro ex penſione habito. Cum vero eſt conditio, non eſt vſura: nam perinde eſt, ac emere cenſum perpetuum, cum hac conditione, vt poſſit venditor, ſi velit, redimere intra tres, vel quatuor annos primos. Hoc autem licitum eſt, ſicut etiam licitum eſt emere irredimibilem, & redimibilem: iſte enim eſt miſtus ex vtroque quodammodo. Conditio autem iſta potius eſt ex parte venditoris: tamen vt modo fiunt, non ita eſt. Nam tales cenſus pretio redimibilium fiunt, & redimibiles vocantur; ob id hoc iniquum eſt, & vſurarium apparet. Sed de his lege Bullam Pij V.

4 Solet quartò alia apponi circumſtantia, cum non ſoluit venditor penſionem, emptor facit eam pretium, quo cenſum auget: verbi gratia, emit quis decem pro centum: niſi ille alius ſoluit ſtatuto tempore decem, computantur in cenſum; & iam tenetur dare penſionem reſpondentem centum, & decem, puta, vndecim. Hoc autem ex natura rei aliquando eſt licitum, aliquando non. Cum venditor habet vnde ſoluat, & non vult id ſoluere; iuſte fieri poteſt: ſicut qui mutuat alteri pro certo tempore, ſi hic non ſoluat, cum poſſit, ille alius poteſt iuſte exigere, vt inde pretium pro cẽſu habeat. cum vero venditor non habet, & abſque culpa non poteſt ſoluere: tunc iniuſtitia eſt, id exigere ab eo.

Solet etiam tandem quinto fieri, vt venditor in emptione cenſus anticipatam ſoluat penſionem: vnde fit, vt qui emit decem pro centum, ſi ſtatim ei detur penſio, non ſoluat niſi nonaginta. Hoc autem eſt iniuſtum, & nullo modo tolerandum: hic enim non verè emit iuſto pretio, nec dat pretium pro penſione. Debet igitur totum pretium dare, & penſionem ſuo expectare tempore; niſi ſit forſan iam ab aliquanto tempore factus contractus, & ſolutum pretium: vt ſi in ſecundo anno fiat. ſed tunc, ratione talis conditionis venditorem onerantis, eſt augendum pretium pro penſione.

ADDITIONES.

In lege Tauri.) Couar. l.c.nu.1. vbi addit, legem illam in praxi, apud regia tribunalia, tunc ſolùm admitti, quando cenſus eſt perpetuus, ſine pacto redimendi, & res, ſupra quam conſtitutus eſt cenſus, eſt illius, qui ſibi penſionem ſolui vult; ſed animaduertendum eſt etiam, atque etiam, pacta continentia, moroſum cenſus debitorem teneri ad ſoluendum lucrum ceſſans, vel ad expenſas, vel cadere in aliquam pœnam, ex Bulla Pij V. irrita, & nulla eſſe. Vide Molin. d.390. nu.11.

Conditiones Bullæ Pij V. obligant; vbi lex illa promulgata, & recepta eſt. In Belgio non obligant; ibi enim nec promulgata eſt Bulla, & viget contrarius vſus. In Siciliæ Regno, ex conceſſione Nicolai V. & Gregor. XIII. tres ſolæ conditiones requiruntur. Vide Leſſ. dub.13.l.c.

De cenſu conſtituendo, iuxta Bullam Nicolai V. Azor. cap.21.

De Cenſu temporali. Cap. XLIX.

ELENCHVS.

1 *Neceſſaria in cenſu temporali.*
2 *In cenſu temporali quæ ſint obſeruanda.*

1 Cenſum temporalem eſſe licitum ſuperius diximus, tam eum, qui ad tempus certum, quam qui ad incertum fit. In vtroque, id eſt

id eſt neceſſarium, vt venditor non det pretium, peracto tempore, emptori: tunc enim non eſſet niſi mutuum cum lucro; redderet enim capitale cum lucro, quod eſt vſura. Non igitur debet obligari venditor, tale capitale reddere.

2 Debet etiam obſeruari in temporali, ad certum tempus, vt non detur penſio, ita, vt omnes penſiones ſumptæ ſimul excedant capitale. verbi gratia, dediſti centum, vt tibi per decennium penſio detur: iſta non poteſt eſſe vndecim, quia iam eſſet vſura virtualis, ac ſi dares cētum, vt poſt decennium tibi darentur centum & decem; ſed debes ad ſummum exigere decem. Ita dicit Soto lib.6.q.5.art.2. & eſt communis opinio. In hoc caſu liceret, cum penſio eſt incerta, quæ poteſt augeri, & minui; vt, ſi exigeres fructus, qui aliquando decem, aliquando octo, aliquando duodecim valent, tunc ſi caſu plus valerent, exigi poſſent: cum vero tempus eſt incertum, non eſt id neceſſarium: nam ſicuti eſt periculum pro vna parte, ita etiam eſt pro altera, quamuis ſemper ſit attendendum, ne ſit certius vnum, quam alterum: ibi enim iniuſtitia eſſet. Iſti vero cenſus temporales, non ſunt multum in vſu, & præſertim ad certum tempus.

ADNOTATIO.

(De creandis cenſibus extat Pij V. Bulla. Cum onus, in qua multa ſtatuit obſeruanda. Vide Nauar. Com. de vſuris.)

ADDITIONES.

Vide Couar. l.c.nu.4. Lopez cap.55. Molin. d.386. Nauar. com.c.1.14.q.3.nu.71. Conrad. q.80.Couar.l.c. licitum putant hunc contractũ, ſed explodendum, & reijciendum; improbat tam perſonalem, quàm realem Panor. in ſuis Quæſt. q 5. Gabriel. in 4 d.15. q.12. iniuſtum aſſerit, niſi pretium latitudini penſionum reſpondeat; quando periculum, cui cenſus ſubiacet, vel aliqua alia ratio illum non poſtulet. Vide de hac re Couar. & Molin. l.c.

De cenſu perſonali Mol.d.387. Eum mixtum eſſe, aiunt Conrad.q.74.75.79. Couar.l.c.nu.5. Sot.q.5.art.1.Io.Medin.q.1.de cenſibus.Molin. l.c. negant Nauar.l.c.n.81.Greg.Lopez lib.18. tit.8.p.5. quæ ſententia, ipſo Molin. teſte, magis communis eſt: primam ſententiam veriorem putat Azor.cap.5.ſequitur Leſſ.dub.4.at Rebel. q.3. ſecundam probabiliorem cenſet.

Cenſum vitalitium ad vitam vendentis, vel ementis, vel ad quemlibet certum annorum numerum, vſurariam labem ſapere, reſtatur Henric. Gandauenſis Quodlib. 1.q.19. ſed contrariam communem ſententiam amplexi ſunt Nau.n.71. Couar.nu.4. Conrad.q.81. Io.Medin. q.penult. de cenſibus. Sot.lib.6.q.5.art.2. in fine. Panor. l.c. lege Molin. d.388. Lopez, cap.55. Comit. lib.3.q.25. Vide Rebell.q 4.l.c.

De cenſibus annuis; qui montes pecuniarij in Italia, vulgo dicuntur, Azor.c.22.23.24.l.c.

Quid ſit Cambium, quot eius ſpecies. Cap. L.

ELENCHVS.

1 *Cambium quid*
2 *Permutationis ſpecies.*
3 *Cambij ſpecies.*

1 CAmbium eſt *permutatio negotiatoria numiſmatis pro numiſmate*. In hac definitione tres ſunt partes.

Prima eſt *Permutatio*, hoc enim ſignificat verbum Cambire, vnum pro altero permutare.

Secunda eſt, *Numiſmatis pro numiſmate*. Non enim quælibet permutatio eſt cambium, vt in præſenti ſumitur. Sunt enim tres ſpecies permutationis.

2 Prima eſt antiquiſſima, qua res rebus permutabantur. Quidam enim homines habebant res aliquas, & indigebant aliorum rebus, hi pariter illorum rebus indigebant; tunc inuicem permutabant; & ſic à principio erant emptiones, & venditiones. Videntes autem grauia incommoda, quæ in hoc erant poſita (non enim homines ſemper rebus alterius indigebant, aut nō in tanta copia) inuenerunt vnum pretium commune pro rebus omnibus, & hoc fuit numiſma, quod cum omni re commutatur. Et ſic facta eſt ſecunda permutationis ſpecies, numiſmatis pro rebus, in qua emptiones, & venditiones modo conſiſtunt. Poſtea vero, quia numiſmata erant diuerſi valoris, quædam maioris, quædam minoris pretij; & homo indigebat aliquando maioribus, aliquando minutioribus numiſmatis; facta eſt tertia mutatio, numiſmatis cum numiſmate. Et hæc vocatur Cambium.

3 Rurſus; quia numiſmata in aliquo loco, vel tempore, maioris ſunt pretij, quam in alio; humana cupiditas inuenit commutare numiſmata quædam pro eiſdem in alio loco, vel tempore: & hæc permutatio etiam cambium dicitur; & quia homo vnus indiget pecunijs in loco, in quo non habet eas, habet tamen vbi non indiget, & ob id commutat pecunias illius loci,

cum

cum pecunijs huius, in quo indiget.

Tertia pars eſt *negotiatoria*: non enim quæuis talis mutatio, etiam pecuniæ pro pecunia, dicitur cambium, vt in præſenti conſideratur; ſed quæ eſt cum ſpe alicuius lucri, ob id dicitur negociatoria.

4 Huius cambij quatuor ſunt ſpecies.

Prima dicitur cambium per minutum, cum quis dat pecunias maiores pro minoribus, vel è contra, cum lucro aliquo.

Secunda dicitur cambium ſiccum; cum campſor dat alteri pecunias, vt in eodem loco poſt aliquod tempus reddat illas cum fœnore, puta prout valuerint in loco aliquo diſtanti, tempore ſolutionis. verbi gratia, dicit campſor, do tibi Romæ centũ aureos, vt poſt quatuor menſes des mihi cẽtum aureos, prout valuerint in nundinis Mediolani. Dicitur autem ſiccum, quia vere hic non ſoluit Mediolani; ſed Romæ, vbi accepit.

Tertia dicitur cambium per litteras, cum quis dat campſori pecunias, vt eas accipiat in alio loco, in quo vere accipit, prout in tali loco, ſtatuto tempore valent. Campſor autem dat ſuas litteras, vt per eas accipiat in illo loco pecunias ab eo, qui campſoris eſt ſocius.

Quarta dicitur cambium reale, cum è contra campſor dat pecunias alteri, vt illo in loco ei reſtituantur. puta, dat Romæ, vt reddantur ſuo ſocio in Hiſpania, vel Sicilia; & ob hoc accipit lucrum aliquod. & ſic habes quatuor ſpecies.

ADDITIONES.

De cambijs D. Ant. p. 2. tit. 1. c. 7. Caiet. to. 2. opuſc. tit. 7. Med. q. 5. de vſur. Conrad. q. 98. de contract. Silu. Vſura 4. Sot. lib. 6. à q. 8. de iuſt. Nauar. à nu. 284. cap. 17. Boninſegnius, Mercatus, Garz. Doctor Sarabius, Angles p. 2. Barth. Med. lib. 1. cap. 14. §. 24. Coron. p. 2. Carb. q. 59. de reſt. Lopez lib. 2. à cap. 1. de contract. Mol. à d. 396. Valen. d. 5. q. 23. to. 3. Rodriq. p. 2. Reg. lib. 25. cap. 33. Azor. p. 2. lib. 10. Leſſ. lib. 2. c. 23. Comit. lib. 3. q. 15. 15. Rebel. p. 2. lib. 11.

Permutatio.) Valen. p. 1. l. c. Molin. d. 396. Sot. art. 1. q. 8. Lopez cap. 1. l. c. De origine cambiorum Azor. cap. 3. l. c.

Species.) Vide Sot. art. 2. Molin. 398. Valen. l. c. Lopez cap. 1. & 2. Azor. cap. 2.

De iuſtitia Cambij ad minutum. Cap. LI.

ELENCHVS.

1 *Pecunia conſideranda modi, & valor.*
3 *Pecunia vſus duplex.*
3 *Valor legalis quando poſſit excedi.*
4 *Conditiones cambij minuti.*

1 PEcunia, ſeu numiſma dupliciter poteſt conſiderari: vno modo, ratione materiæ, vt ex auro, argento, aut alio metallo eſt: altero modo, ratione formæ, vt numiſma, & pretiũ eſt.

Iuxta hanc duplicem conſiderationem duplex eſt valor pecuniæ.

Vnus ipſius ratione materiæ: nam pecunia aurea, aurum eſt; & argentea, argentum eſt, & habet valorem, quem habet pars vna auri, vel argenti, ac ſi non eſſet pecunia: & talis valor dicitur naturalis.

Alter valor eſt ipſius, ratione formæ; & hic eſt, quem habet quælibet pecunia, vt talis pecunia eſt: nam ſcutum valet decem iulios, iulius quinquaginta quatrinos, &c. & talis valor dicitur legalis.

2 Rurſus, pecuniæ, vt pecunia eſt, & ratione formæ, duo ſunt vſus.

Vnus eſt, vt ſit rerum pretium. ipſa enim non emitur; ſed eſt, qua alia emuntur, & contractantur.

Alter vſus eſt permutatio: nam pecuniæ pecunijs permutantur, maiores minoribus, & è contra. Poteſt igitur ex dictis pecunia tripliciter conſiderari.

Vno modo ratione materiæ ſuæ, vt metallum quoddam eſt.

Altero modo, ratione formæ, vt pretium eſt, quo emuntur res.

Tertio modo, quantum ad permutationes. In hac autem tertia cõſideratione conſiſtit cambiũ.

Iuxta hæc tria dico aliquot puncta.

Primum eſt, ſi pecunia conſideratur modo primo, ratione materiæ, poteſt locari, commodari, emi, vendi, & pati alios contractus, quos patiuntur res: aut ipſa pateretur, ſi non haberet ſigillum numiſmatis. Hoc dictum eſt ſecundum communem Doctorum ſententiam: & ratio huius aperta eſt, nam quamuis fiat pecunia, non ob id ſuam perdit naturam, quam habet ex materia: ſemper enim manet aurum, argentum, vel aliud metallum. Hinc duo ſequuntur: alterum eſt, quod poteſt homo locare, vel commodare ſuam pecuniam; & pro contractu, vltra pecuniam, exigere aliquod iuſtum pretium, ſicut exigitur ab alijs rebus, quæ locantur, vel commodantur: verbi gratia, indiget aliquis pecunia aurea, ad coquendum carnes in ea, quia medicinalis eſt; aut ad aliquam oſtentationem faciendam

faciem-

faciendam, aut ad alios vſus: poteſt alius locare, vel commodare ei ad certum tempus, & pretium locationis, vel commodationis iuſtum exigere. Alterum eſt, quod licet hoc modo vendere pecuniam, & excedere valorem legalem, puta, ſi ſcutum valet decem, poteſt vendi ſupra decem: quia hic non conſideratur, vt pecunia, aut pretium, ſed vt res, ac ſi aurum eſſet. Vnde multis cauſis poteſt excedi valor legalis.

3 Primò, quia illa materia talis pecuniæ purior eſt, & nobilior: nam aurum auro, & argentum argento nobilius eſt.

Secundò, quia talis materia rara eſt, nec inuenitur.

Tertiò, quia habet qualitatem pecunia æſtimabilem, pura, quia fórſan eſt antiqua, aut pulchra.

Quartò, quia vendenti chara eſt, nec ipſe alienare vult, niſi ob importunitatem emptoris; hæc enim ſolent augere pretium rerum. Similiter etiam alijs de cauſis: non enim pecunia vtimur ſemper, vt pretio; ſed aliquando, vt re aliqua.

Sit ſecundum punctum, ſi pecunia conſideretur, vt eſt rei pretium, quantum ad ſecundum eius vſum, non licet pretium, ſeu valorem legalem excedere: verbi gratia non licet emere rem, augendo valorem legalem iuliorum, aut pecuniarum, quibus emitur: id enim facere peccatum eſt ex ſuo genere mortale, & obligans ad reſtitutionem. & in hoc omnes conueniunt.

Tertium punctum ſit, quantum ad permutationes, licet pecunias pecunijs permutare ſ maiores minoribus, & è contra: & vltra valorem legalem aliquid exigere pro tali permutatione: & hoc eſt cambium minutum, quod fere omnes Doctores approbant. Tamen vt licite fiat, debent tres obſeruari conditiones. Prima, ne ſit aliqua in campſore falſitas: puta, quia radit pecunias, aut vnam pro altera dat, aut aurichalcum pro auro, aut minorem pro maiori.

4 Secundò, ne ſit fraus, puta, ne decipiat tractantes in valore monetę; ſi enim ei conſtat monetam plus valere, quamuis alter non putet tantum valere, debet veritatem aperire.

Tertiò, vt ſit iuſtum pretium. Iuſtum autem pretium cognoſcitur per regulas ſuperius traditas de cenſibus: nempe lege, cum lege determinatum eſt; aut communi ipſius loci conſuetudine; aut ſaltem proportione loci ad eum, in quo lex eſt, vel conſuetudo, habita conſideratione copiæ, aut inopiæ talium pecuniarum. His ſeruatis, cambium licet, & non ſolú hoc licet campſoribus, qui talem artem ex officio exercent, ſed etiam alijs, qui non ex officio habent, vt dicit Soto lib. 7. de iuſtit. q. 2. artic. vnico. Vnde, cum aliquis regnum aliquod ingreditur, in quo pecuniæ alterius regni non ſunt in vſu; & vult cum aliquo illius regni mutare; licet huic minus dare, quàm ſit valor legalis pecuniarum, dũmodo iuſtum ſit pretium.

Sit quartum punctum ex Soto l. c. proximè, cum in emptionibus miſcetur aliqua permutatio, abſque dolo, & fraude, licet valorem excedere legalem. v. g emit quis domum valentem quingentos aureos, ſingulos iuliorum vndecim; & paratus eſt reddere pretium hoc in argento; ſi tamen velit venditor ſibi in auro reddi, poteſt emptor offerre minus, puta quadringentos nonaginta. hoc autem non ſit ſolius emptionis ratione (nam ſic pretium minui, vel augeri non poteſt) ſed ratione coniunctæ permutationis.

Ex his colligitur huius cambij iuſtitia.

ADDITIONES.

Valor.) De valore pecunię Molin. d. 400. 401. Sot. q. 9. art. 1.

De cambio ad minutum Sot. l. c. Mol. d. 399. Valen. p. 2. Nauar. nu. 208. Regin. q. 8. l. c. Azor. c. 4. Leſſ. dub. 2.

Si pecuniam Neapoli, vbi minoris valet, alteri des, eandem eiuſdem quantitatis, & metalli in alia prouincia, vbi pluris valet, recipere nõ potes. Sot. q. 12. art. 1. 2. Valen. l. c.

De iuſtitia Cambij ſicci. Cap. LII.

ELENCHVS.

1 *Modi Cambij ſicci; quot ſint* 2.

3 *Cambium, & recãbium quomodo intelligatur*.

4 *Aliæ ſpecies Cambij*. 5.

1 Cambium, quod vocant ſiccum, quatuor modis ſolet fieri.

Primus, cum quis indigens pecunijs, petit à campſore, dari ſibi tot libras, aut tot ſcuta: campſor autem dat hac lege, vt ſoluat intra certum tempus iuxta valorem, quo tempore aliquo ſignato ſcuta valuerint Venetijs, vel Florentiæ, vel in alio ſimili loco in nundinis. Hoc dicitur cambium ſiccum. quia non eſt pecuniarum tranſmiſſio, cum in eodem loco accipiantur, & reddantur. Dicitur ſimul caſuale, quia poteſt accidere, ſcuta valitura plus, & valitura minus. Et iuſtitia huius contractus eſt cõſideranda ex æqualitate periculi, vt non ſit plus certum,

certum, an valitura ſint plus, quam minus: cum enim ex vna parte eſt maior certitudo, apparet iniuſtitia, quia iam vna pars magis oneratur, quam altera. At verò, vt modo in vſu eſt, eſt vſura palliata, & aperta iniuſtitia: numquam enim dat campſor, niſi habeat certam probabilitatem plus valituram. & tunc perinde eſt ac mutuum, vt cum lucro reddatur capitale, & illo pallio cooperitur. Si igitur ſic fit, eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ad reſtitutionē obligans.

2 Altero modo fit hoc cambij genus. Indiget quidem Petrus pecunijs, & petit ſibi à campſore dari centum: campſor autem non aliter dat, niſi accipiat ea pro Sicilia, vel alio loco diſtanti ſoluenda, & petit ab eo pretium, quo ſolet illa dare pro locis ſimilibus. Petrus autem accipit, & tamen vere non putat reddere pecunias illis locis: immo nec forſàn habet campſor illic reſpondentes, ſed in eodem loco ſunt reddendæ pecuniæ: iſtud cambium eſt vſurarium, & ab omnibus Doctoribus reprobatum; & peccat mortaliter campſor, & ad reſtitutionem obligatur, cum ſit fictus contractus. Caiet. opuſc. de camb. cap. 1. & Nauar. ſuper cap. fin. de vſur. nu. 25. dicunt vnum, quod ſi campſor paratus erat pro illo locó dare alteri pecunias illas, & Petrus ſibi dari petijt; tunc ratione lucri ceſſantis, poteſt ab eo exigere tale pretium. Sed aduerti debet, quod aliquando minus exigi debet à Petro iſtas petente, quia minus eſt periculum, cum maneat in eodem loco, & det fideiuſſores, qui non ſolent eſſe cum alijs. Aliquando per hoc ſaluantur campſores, qui aliquando ſolent exigere à Principibus, & Dominis cambiorum pretia, cum domini ipſorum pecunias ad aliquos vſus auferunt ab eis, vnde negotiari impediuntur.

3 Tertia ſpecies cambij eſt compoſita ex cambio, & recambio ſicco. v.g. Campſor dat Petro centum ſoluenda Venetijs, vbi reuera campſor nullos habet correſpondentes, nec Petrus illic habet vnde ſoluat; & petit campſor lucrum ex hoc cambio. Rurſus, tempore ſolutionis fingit Petrus ſe non habere Venetijs, & illa centum cum lucro iterum cambit cum lucro Romam, vbi accipit centum, & Romæ ſoluit totum, puta, pretium cum lucro cambij, & etiam recambij. Hoc cambium duas habet coniunctas vſuras: vnam in cambio, quia fictum eſt, nullamq. habet tranſmiſſionem pecuniæ: alteram in recambio: eſtq. mutuum virtuale, perinde ac ſi mutuaret centum, & redderentur ei centum cum toto illo lucro.

4 Quarta ſpecies cambij eſt, quæ ſolet eſſe Romæ in vſu, & dicitur cambium aulicorum: dat enim campſor pecunias, quas habet pro mercatoribus, alijs locis ſoluendas; & aliquando vere alibi ſoluuntur; & tunc eſt verum cambium: aliquando non, ſed fingitur locus ſolutionis diſtans, vt pretium exigatur; & tunc apertè eſt ſiccum, & fictum; nec excuſatur, niſi ob cauſam dictam lucri ceſſantis. Vtrouis tamen modo fiat, ſolent duo fieri.

5 Alterum eſt, petunt ab aulicis non ſolum pretium, quod à mercatoribus exigunt; ſed ſupra hoc aliquando quinque, aliquando octo, plus, minuſuè pro ſingulis centum: hoc autem iniuſtum videtur: nam ratio, propter quam plus exigunt ab aulicis, eſt; quia dicunt mercatores certius ſoluere, minuſq. eſſe periculum illis dare, quàm aulicis. ſed hoc non valet: petūt enim fideiuſſores ab aulicis, quos non habent à mercatoribus: vnde ex hac parte periculū iſtud aufertur. Rurſus, non eſt tantum periculum, vt tot pecuniæ exigi debeant.

6 Alterum ſolet fieri: datur certum tempus maius, aut minus pro locorum diſtantia, in qua ſolutio fieri debet: hoc autem tempus eſt poſt illud, in quo ſoluere tenetur. Datur autem hoc aliud tempus ad certificandum: id eſt debet qui pecunias accepit, hoc tempore campſori dare cautionem, qua oſtendat, ſe in illo loco, tempore ſtatuto ſoluiſſe. Quod ſi non dat tali tempore ſtatuto certitudinem, quamuis verè ſoluerit, fit recambium ſtatim illarum pecuniarum ad locum primi campſoris. Hoc autē quamuis aliquo modo poſſit tolerari, quia eſt ad modum cuiuſdam pœnæ; tamen cum ſine culpa accipientis pecunias fit, vt non poſſit certificare (quia aliquādo in via deficiunt litterarum portitores) non poteſt iuſtè recambium exigi: immo licet ſtatuto tempore non ſoluat, ſi id abſque culpa ſua fit, vel quia non potuit, vel quia non habuit: & in hoc multæ iniuſtitiæ cambij inueniuntur.

ADDITIONES.

Vide Nau. nu. 286. Boninſeg. c. 7. Lopez. c. 12. Reg. q. 7. l. c.

Cambia ſicca damnauit Pius V. extrauag. In eam pro noſtro, &c. Vide Nau. nu. 300. Boninſeg. l. c. Valen. p. 4. Coro. l. c. nu. 13. De conditionibus Bullæ Pij V. & an omnes obligent, Leſſ. dub. 22 eam explicat Rebell. p. 2. lib. 11. q. 13. de obligat. iuſtit.

De

De quibuſdam notabilibus pro aliorum Cambiorum ſpeciebus. Cap. LIII.

ELENCHVS.

1 *Pretium pecuniæ quibus cauſis variari poſſit.*
2 *Monopolium quid.*
3 *Differentia inter cambium, & mutuum: vbi ponuntur regulæ menſurandi pretiũ cambij, 4.*

1 ANtequam cambium per litteras, & reale explicemus, oportet aliqua fundamenta notare, vtilia pro ipſorum iuſtitiæ intellectione,& diſcuſſione. Primum eſt, pretium pecuniæ tribus de cauſis præcipuè variari poſſe.

Prima eſt, ratione legis: nam poteſt Princeps valorem vnius pecuniæ augere, & minuere. & hinc eſt, quod in diuerſis regionibus eadem pecunia poteſt diuerſos habere valores, quia in vna pretium eſt auctum lege illius regionis, in altera eſt diminutum.

Altera cauſa eſt, ipſe valor materiæ, quia pecunia eadem eſt in metallis diuerſi valoris: vnde ducatus Caſtellæ minus valet, quam Luſitaniæ; quia ille eſt auri impurioris, hic autem purioris.

Poteſt etiam variari ratione maioris, aut minoris ponderis. & attende, quod hæc variatio deſeruit ad commutationes. Nam quamuis ducatus Caſtellæ vnum habeat pretium, quantum ad emptiones; tamen quantum ad commutationes, poteſt varia habere pretia, iuxta dictam conſiderationem.

Tertia cauſa eſt copia, aut inopia pecuniarum. Hæc autem cauſa etiam variat valorem, quantum ad commutationem: atque ex hac cauſa prouenit, vt apud forum mercatorum,& campſorũ pecuniæ modo plus, modo minus valeant: nam ſcutum aliquando commutatur, & cambitur tredecim, aliquando duodecim iulijs, pro copia, vel inopia pecuniarũ. Nota tamen, eſſe duas fraudes in hoc augmento pecuniarũ in his foris.

2 Primum eſt, monopolium. Aliquãdo enim ſolent duo, vel tres mercatores conuenire, & ante tempus, vel in principio nundinarum à campſoribus accipere omnes pecunias ſoluendas in alijs locis: cùm autem alij veniunt, non inueniunt pecunias niſi apud illos, & ſic valor augetur: ſed iſta eſt aperta fraus, nec illi licitè poſſunt tunc augere pretium.

Altera fraus eſt, quia ſimulant campſores, ſe non habere pecuniam, cum tamen habeant; & ex hac ficta inopia creſcit pretium: tamen hoc etiam iniuſtum eſt. debet ergo ex licita cauſa augeri pretium, puta, cum inopia prouenit, quia vere eſt paucitas pecuniæ, aut propter bella, aut talia impedimenta, aut propter multitudinem emptorum, aut petentium cambia.

3 Aduertendum eſt ſecundò, multum intereſſe inter cambium,& mutuum: nũquam enim licet mutuare pecunias in loco, vbi minus valẽt, vt dentur in loco, vbi plus valent: hoc enim eſt vſura, cum vltra capitale accipiatur. At verò cãbire licet pecunias minus valentes in loco vno, pro pecunijs plus valentibus in alio loco, vt tenet Nauar. ſuper c.fin. de vſur.nu.51. non enim cambium mutuum eſt permutatio quædam: in qua, ob cauſas poſt dicendas, licitum eſt plus pro minori pretio accipere.

Aduertendum eſt tertiò, pretium in cambijs non aliter commode menſurari poſſe, niſi per tres regulas præcedentes: aut per legem, vbi lex taxauit pretia cambiorum: aut per vniuerſalem conſuetudinem, vbi lex non viget: aut arbitrio boni hominis, vbi illa duo non ſunt, habita conſideratione ad loca, vbi lex vel conſuetudo viget. Hoc autẽ pretium datur campſori, ob tranſmiſſionem, ſeu tranſportationem, quam ex loco in locum facit, ipſarum pecuniarum, in cambio præſertim per litteras: in reali verò, quia dat pecunias præſentes pro abſentibus: & in vtroque, propter periculum, expenſas, laborem,& obligationem, quia paratus eſt dare,& accipere.

4 Aduertendum eſt quarto, generaliter in hoc, & in ſequenti cambio vnum multum neceſſarium: nempe non licere campſori accipere maius pretium pro maiori temporis mora; nec licere danti campſoribus minus dare pretium, pro minori mora ſolutionis: quotieſcumque enim pretium variatur pure ratione dilationis temporis, tunc eſt vſura virtualis. Dico autem pure, quia (vt dicemus poſtea) cum intercedit lucrum ceſſans in mora maiori, aliquid ratione huius exigi poteſt, ſed nõ ratione ſolius temporis. Per hanc regulam inferius iniuſtitiæ aliquot apparebunt. Nec eſt ſimile de loco, & tẽpore: licet enim pro loco diſtantiori augere pretium, quia in loco diſtantiori per ſe, maius periculum, maiorque labor, & expenſæ ſunt; non tamen in tempore, per ſe loquendo, niſi ratione damni, vel lucri ceſſantis. His prænotatis, accedamus ad ſpecies cambij per litteras.

De

ADDITIONES.

De duplici valore pecuniæ Mol.diſp.408.Re-bell.q.2.l.c.De octocauſis,quibus nummi pluris in vno loco, quàm in alio æſtimantur, Lopez c.7.Vide etiam.Nauar nu.294.

Monopolium,) Vide Lopez cap.10. damnat monopolia Pius extrauag.cit.In eam. &c.

Vbi minus valent, &c) Vide Sot.quæſt.12. Val.p.2.

De cambio per litteras. Cap. LIV.

ELENCHVS.

1 *Species Cambij per litteras. 2. 3. 4.*

1 HOc cambiũ quinque modis fit,quamuis alij duorũ tantũ meminerint. Vnde poſſumus ipsũ in quinque diuidere ſpecies.

Prima eſt: cum Petrus dat campſori centum Romæ,vt det ſibi Venetijs nonaginta quinque, alijs quinque acceptis pro pretio ipſius campſoris, qui litteras ſuas dat Petro pro Venetijs. In hoc autem cambio attenditur valor idem pecuniarum: vt,dat Petrus centum aureos, ſingulos valoris vndecim iuliorum, & recipit nonaginta quinque eiuſdem valoris Venetijs. Hoc cambium omnes probant eſſe licitum; & ita eſt, nec aliam habet iniuſtitiam, niſi cum iniuſtum exigitur pretium: hoc tamen exiſtente iuſto, nullus eſt ſcrupulus de eo habendus.

Altera ſpecies eſt, cum quis dat campſori pecunias, vbi minus valent, vt recipiat illas, vbi magis valent: verbi gratia, dat teſtones centum Mediolani, vbi minus valent, vt recipiat Venetijs,vbi magis valent,ſoluto iuſto petio campſori: hoc cambium iuſtum eſt, ſecundum Silueſt. vſura.4.§.8.& Tabien.ver.vſura; eſt tamen declarandũ iuxta Nau.c.fin. de vſur. nu.62.In cuius gratiam aduerte, pecunias abſentes minus valere, quàm præſentes, quando vtræque eiuſdem ſunt pretij, vt aureus vndecim iuliorum Venetus minus valet Romæ, quam aureus eorundem vndecim iuliorum exiſtens Romę.Tanto autem minus valet, quãto eſt diſtantia maior vel minor; præſertim ſi accedat periculum. Ex hoc ſequitur, quod, qui dat Romæ pecunias campſoribus, poſſit recipere illo in loco alias magis valentes: nam iſtæ minus valent in illo loco, vbi iſte ſuas pecunias dat campſori. Tamen debet eſſe exceſſus valoris proportionatus diſtantiæ, vt tanto plus valeant in loco, vbi recipiendi ſunt, quanto minus valent in illo loco, vbi abſentes ſunt: nam ſi valent ita plus, vt adhuc abſentes excedant valorem præſentiũ, contractus eſt iniuſtus.

2 Tertia ſpecies cambij eſt, cum è contra Petrus dat campſori Romæ pecunias, vbi plus valent,& recipiat eas vbi minus valent,& ſoluit pretium campſori.Hoc cambium diſtinguit Silueſt. loco allegato: nam ſi campſor reddit in eadem ſpecie pecunias: vt, ſi accipit aureos, reddit aureos, licitum eſt: ſi verò reddit valorem,iniuſtum eſt, quia non ſeruatur æqualitas: non enim poteſt dicere campſor, pecunias abſentes minus valere: nam hoc eſt contra ipſum; nam ipſe recipit præſentes magis valentes pro abſentibus;quæ adhuc minus valent. vnde iniuſtitia eſt in cambio hoc ex parte campſoris, niſi velit ex pretio auferre illum valorem.

Quarta ſpecies dicitur cambium ad incertam ſolutionem, cum quis dat campſori pecunias Romæ,vt accipiat eas alibi ad pretium fori tunc currens, quod modo creſcit, modo decreſcit. At hoc Soto lib.7. q.5. art.4. diſtinguit: cum eſt æquale periculum augmenti, & decrementi, iuſtum eſt: cum vero probabilius eſt, plus valituras pecunias,iniuſtum eſt ex parte dantis, non ex parte campſoris. Hoc intellige,quando exceſſus eſt tantus, vt vincat id,quod minus valet, ratione abſentiæ, vt ſupra diximus.

3 Quinta ſpecies dicitur cambium ad creditum: fit hoc modo. Mercator nolens apud ſe habere pecunias, dat campſori; & campſor dat litteras, quibus ſe obligat pro illo dare tot pecunias, cui ipſe per ſuum chirographum dederit: mercator emit merces ſuas, & ſoluit, dando chirographa pro cambio: venditores recurrunt ad cambium, & aliquando pecuniam numeratam accipiunt, aliquando aliqua chirographa pro alijs cambijs: in hoc non videtur iniuſtitia. Solent autem duo hic fieri. Vnum eſt: campſor ſolet maius creditũ facere mercatori,quàm accipiat pecunias: verbi gratia, accipit mille, & facit creditum duorum millium, quia campſores multum volunt apud ſe habere pecunias præſentes: hoc approbat Soto lib.7.q.4.art.vni. & bene dicit: nam hoc creditum eſt quædam fideiuſſio, quam campſor facit pro mercatore: vnde ſicut nulla pecunia recepta poteſt eam facere, ita minori recepta,poteſt pro maiori ſumma fideiubere.

4 Alterum eſt:ſolent campſores exigere certum pretium ab illis, qui ferunt chirographa, cum accipiant ſolutionem in numerato, & hoc iniuſtum eſt, vt bene dicit Nauar. c.fin.de vſur. nu.38.

nu 38. nam debitor non poteſt exigere à creditore pretium pro ſolutione: campſor autem debitor eſt, illi vero creditores; vnde pretium hoc debent ſoluere ipſi mercatores campſoribus, pro cuſtodia ſuarum pecuniarum. Et hic apparet iniuſtitia illorum mercatorum, qui nolunt dare campſori ſuas pecunias, niſi hac lege, vt pretium exigant ab illis, qui deferunt illorum chirographa, & aliter nolunt dare: ſed minantur ſe alteri campſori daturos: tales tenentur ad reſtitutionem campſoribus, campſores autem illis, à quibus acceperunt. Liceret hoc in caſu, quod mercatores emerent tanto carius ſupra iuſtum pretium merces à venditoribus, quanto iſti magis deberent ſoluere pro receptione pecuniarum per chirographa: non tamen credò ita fieri. Vnũ notandum eſt circa iſtas ſpecies: Soto enim negat intra vnum regnum poſſe fieri iſta cambia, ſed Nauar. cap. fin. de vſur. num. 28. merito affirmat, dum pretium decreſcat proportionaliter, quia minus debet eſſe, quàm pro locis diſtantioribus.

ADDITIONES.

Vide Boninſegnium à cap. 4. Molin d. 409. Nauar. nu. 289. Lopez c. 3. 4. 5. Rodriquez c. 106 l. c. Regin. c. 34 Leſſium dub. 3. Azor. c. 5.

In eius gratiam.) Vnius loci pecunia commutanda pro pecunia alterius loci, rationem mercis habet; cuius pretium non ſit ſemper idẽ, ſed modo creſcat, modo decreſcat. Vide Molin. diſp. 406. nu. 2.

Vnum notandum.) Nau. ſententia placet Molin. d. 405. nu. 5.

Si campſor det centum prior, vt recipiat alibi, poteſt aliquid lucrari, ob tranſlationem pecuniæ virtualem; & quia pluris æſtimatur pecunia præſens, quàm abſens. Sic Leſsius dub. 4. cum Conrad. Caiet. Sot. Nauar. quidam tamen contradicunt.

De Cambio reali. Cap. LV.

ELENCHVS.

1 *Cambium reale quid, & vt ſit licitum quæ requirantur.*

1 CAmbium reale vocamus in præſenti, cum campſor dat mercatori pecunias in alio loco ſoluendas, aliquo pretio recepto pro commutatione. Hoc autem cambium ex ſe licitum eſt: pretium tamen debet eſſe iuſtum, vt ſuperius diximus, & nihil plus debet exigi ratione ſolius moræ temporis: cum enim campſor plus exigit, quia ſolutio in maius prolongatur tempus, vſura eſt. Hinc fit, vt cum ſolutiones differt ex nundinis in nundinas, (nam mercatores non ſemper ſoluunt in nundinis, pro quibus acceperunt ſoluendas pecunias) non poteſt campſor; ratione talis dilatationis, exigere maius pretium, niſi quia ceſſat ei lucrum, quod alias eſſet percepturus; tunc ratione lucri poteſt exigere: ſed non, ſi pecunia futura erat otioſa. Poteſt etiam licite exigere valorem pecuniarum, ſecundum quem pecuniæ commutantur in foro occurenti, cum eas dat; nam aliquando plus, aliquando minus valent, vti diximus. Reliqua verò de diuerſo valore pecuniarum, ratione diuerſorum locorum, iudicari poſſunt per ea, quę diximus in capite præcedenti. Non nego, multa poſſe in hac materia tractari: ſed per ea, quæ dicta ſunt, poterit quis adhibita diligentia ipſa diſcutere.

ADNOTATIO.

Hæc, quæ de cambijs, & cenſibus dicta ſunt, intelligi debent ex natura rei, ſaluis Extrauagantibus Pij V. quæ varia præſcribunt de his materijs.

ADDITIONES.

Vide Coronam nu. 12. l. c. Sot. q. 10. ar. 1. Molin. d. 403.

Saluis extrauagantibus Pij V.) Ambas refert Coro. p. 2. & Naua. cap. 17. alteram nu. 233. alteram 300.

De cambio à nundinis ad nundinas, Regin. q. 11. l. c. Azor. c. 8.* Cambium Biſuntinum, Placẽtinum à quibuſdam appellatum, nonnulli improbant; (videndus Comitolus) nonnulli probant. Lege Leſſium lib. 2. de iuſt. c. 23. dub. 7.

De octauo præcepto; Non falſum teſtimonium dices. Cap. LVI.

ELENCHVS.

1 *Iniuſtitia, quæ fit verbo, eſt duplex, extra iudicium, & in iudicio.*

1 IN hoc pręcepto prohibetur iniuſtitia, quę fit verbo contra proximum. Quę quidem duplex eſt.

Vna extra iudicium, vt quę fit in detractione, murmuratione, irriſione, & alijs huiuſmodi.

Altera in iudicio, quæ fit in falſo teſtimonio. Vtraque prohibetur: tamen quia eſt grauior

illa,

illa, quæ fit in iudicio, ob id ipſa exprimitur in hoc præcepto. Nos autem generalius rem tractabimus, diſcutientes iniuſtitias, non ſolum quæ ex teſtibus, ſed quæ ex alijs perſonis in iudicio conuenientibus committi ſolent. Hæ autem perſonæ ſunt præcipue ſeptem, iudex, accuſator, reus, teſtis, aduocatus, notarius, procurator. Incipiendum eſt ergo a Iudicibus.

De Iudicis iuſtitia. Cap. LVII.

ELENCHVS.

1 *In Iudice requiritur poteſtas, & eſt quadruplex.*
2 *Caſus in quibus Clericus poteſt coram iudice ſeculari conueniri.*
3 *Index quot modis cognoſcat aliquid.*
4 *Forma iuris ſeruanda, & quomodo.*
5 *Accuſator quando non ſit neceſſarius.*
6 *Index inferior ad quid teneatur.*

1 VT iudex ſit verus, & rectus, quatuor debet habere: poteſtatem, veritatem, formam, vim executionis.

Poteſtas quadruplex eſt, vna ordinaria, altera delegata, quæ ex commiſſione ordinarij eſt; tertia arbitraria, quam quis habet ex eo, quod alij ipſum in iudicem ſuper aliquo eligunt: & quarta eſt acceſſoria, quam quis habet ſuper aliquem, qui licet ſit alterius poteſtatis, tamen delictum commiſit in loco iuriſdictionis alterius. Vnde Romanus caſtigatur Neapoli, ſi illic commiſit delictum, vt habetur ff. de accuſat. l. alterius. Vna ſaltem harum neceſſaria eſt ad iudicium. Vnde cum quis ſe iudicem conſtituit abſq. vlla poteſtate legitima; vel ſi habet poteſtatem, non tamen ad illud tale iudicium; vel ſi habet, non tamen ad talem iudicandam perſonam; mortaliter peccat ex genere ſuo, & obligatur ad reſtitutionem damni, ſi quod interuenit. Hinc fit, vt ſæcularis iudex peccet contra iuſtitiam iudicando, ſiue in ciuili, ſiue in criminali, clericum. non enim poteſt clericus conueniri coram ſæculari, quamuis poſſit clericus ſæcularem coram ſæculari conuenire iudice, ipſe tamen conueniri non poteſt, niſi in his caſibus, de quibus vide Silu. verb. Iudex. 1.

2 Primus eſt, cum degradatus eſt, & remiſſus brachio ſæculari.

Secundus, cum Epiſcopus dat facultatem, & hoc in cauſa ciuili tantum, non in criminali.

Tertius eſt, cum ipſe clericus conuenit ſæcularem coram iudice ſæculari; & ipſe reus reconuenit clericum: tunc ratione reconuentionis poteſt iudicari à ſæculari, ſed hoc in cauſa tantum ciuili: nam in criminali reconueniri non poteſt coram iudice ſæculari. Habetur illa reconuentio c. 1. & 2. de mut. petit.

Veritas etiam iudici ineſſe debet. Eſt autem duplex veritas.

Altera, cum quod dicitur, ita eſt in re, ſicut dicitur.

Altera, cum quod dicitur, ita dicitur, ſicut exiſtimatur eſſe: quamuis aliquando in re ita non ſit. iudex non ſemper tenetur iudicare ſecundum priorem veritatem, quia aliquando eſt occulta, & indagari non poteſt; iſta diuino iudicio reſeruatur: tamen debet ſequi poſteriorem, vt iudicet, quod verum eſſe cognoſcit, & exiſtimat.

3 Rurſus, dupliciter cognoſcit iudex, vno modo, vt perſona priuata, puta, quod ipſe per ſe cognoſcit extra iudicium, quod cognoſceret, quamuis iudex non eſſet.

Altero modo, vt iudex, cum cognoſcit rem, vt in iudicio probatur. Aliquando contingit iſtas duas ſcientias eſſe diſcordes: nam, vt priuata perſona, ſcit verum, vel falſum eſſe aliquid; per iudicium verò aliter cognoſcit; vt, cognoſcit eſſe aliquem innocentem, tamen in iudicio probatur nocens. & quidem cum ciuilis cauſa eſt, tunc fere omnes conueniunt, iudicem debere ſequi ſcientiam iudicis, & ferre ſententiam iuxta allegata, & probata: tamen cū cauſa criminalis eſt, & maxime mortis (quamuis in hoc opiniones exiſtant) tamen communior & verior eſt, quod licite poteſt ſequi iudicis ſententiam, & damnare innocentem, quem cognoſcit innocentem, tamen probatur in iudicio ſufficienter nocens. Ita tenet S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2. Alex. 3. p. q. 40. memb. 6. art. 2. & Bart. in l. illicitas ff. de offi. præſidis: nec tenetur relinquere officium, aut remittere ad alium iudicem, vt alij dicunt, quamuis teneatur diligentiſſimè inquirere, & examinare teſtes, vt, ſi forſan poſſit aliquem in eis defectum inuenire. Similiter etiam latæ ſententiæ appellationem concedere. Aliquid tenent, cum eſt ſupremus iudex, vt Rex, Princeps, aut ij, quorum dicta habent in ſuo territorio vim legis; teneri ſecundum conſcientiam facere in cauſa innocentis. ita tenet Barr. & Bald. l. 1. Cod. vt quæ deſunt Aduocat. & Felin. c. cum in cauſis. de ſent. & re iud. Innoc. autem dicit, id poſſe Papā de plenitudine poteſtatis, c. cū inter. de elec.

4 For-

4 Formam etiam iuris debet iudex ſeruare. Primò quidem in ferenda ſententia, vt ſecundum iura,& leges iudicet: quod ſi ignorat, vel dubitat, tenetur aſſeſſorem conuocare. in hoc autem deficere, graue peccatum eſt, obligans ad reſtitutionem.

Secundò, etiam in quantitate, & qualitate ſententiæ; nam non debet ſupra pœnam iuris caſtigare.

Tertiò, in præparatorijs, debet enim terminos iuris concedere,nec ad libitum negare, aut extendere: appellationes, cum concedendæ ſunt, concedere, & alia in hoc ſecundum leges ſtatuta exequi.

5 Denique non debet ſine accuſatore vllum damnare, nec in iudicium vllum conuocare, niſi in quibuſdam caſibus.

Primus eſt,cum crimen eſt notorium, & manifeſtum;vt habetur ext.de accuſat. euidētia patrati criminis clamore accuſantis non indiget.

Secundus, cum eſt confeſſio propria ipſius delinquentis, ſpontanea, & iudicialis. Dico iudicialem, quia, cum quis extra iudicium ſe crimen commiſiſſe dicit, non valet confeſſio, vt ſententia feratur; ſed eſt iudicium ad inquirendum,niſi poſtea in iudicio ratificet. Dico ſpontanea,quia,quæ fit per torturam, & timore,non ſufficit,niſi poſtea reus ratificet.

Tertius, cum eſt infamia, aut ſemiplena probatio: tunc enim iudex procedere poteſt, non quidem ad ſententiam ferendam, ſed ad inquirendum, donec maior probatio ad ſententiam ferendam inueniatur.

Quartò,cum eſt iudicialis denunciatio, puta, cum quis denunciat aliquem iudicialiter, tunc iudex procedere poteſt ad inquirendum.

Quintò, cum præceſſit fraterna denunciatio apud Prælatū,& vocatus à Prælato, eſt rebellis, & non vult corrigi: tunc iudex Prælatus,abſque alio accuſatore poteſt etiam vſque ad ſententiam procedere.

Debet etiam iudici ineſſe vis executionis, vt legis pœnas exequatur, vel iuris ſententiam proferat.

In cuius gratiam aduerte, iudicem eſſe duplicem.

Alterum ſupremum, qui alteri non ſubditur in iudicando; alterum inferiorem.

6 In primis, inferior tenetur ſententiam iuris exequi, non ſolum cum accuſator ab accuſando non deſiſtit, ſed quamuis deſiſtat: verbigratia,eſt aliquis accuſatus homicidij coram iudice,& conuictus;poſtea accuſator remittit; iudex inferior debet ſententiam ferre, quamuis poſsit appellationem concedere. ſupremus vero,cum accuſator non remittit, nullo modo poteſt, niſi rariſsimè in caſu, quo reus eſt nimis reipublicæ vtilis, & magnum detrimentum, vel ſcandalum in republica fit ex illius morte; tunc Princeps poteſt compellere accuſatorem, vt alia ſatisfactione ſit contentus. Ita tenet Soto lib.5. q.4. ar.4. Cum verò accuſator remittit,tunc iudex diſpenſare poteſt in pœna iuris; & condonare,ſi vult;quamuis in hoc ſit attendendum, an Princeps debeat conſiderare bonum publicum. Si talia peccata ſint etiam contra bonum publicum,non debet condonare, cum perſona eſt nimis noxia,& mala reipublicæ, aut cum aliquod detrimentum reipublicæ ſequitur.

ADDITIONES.

De hoc præcepto Caniſ. Catechiſ. Roman. Conc.Colon.Nau.c.18.Say.lib.12.Azor.lib.13. Reg.lib.24.à cap.1.l.c.Ant.Ferdinand.p.1.c.19. examinis Theol.moralis.

Aliquando cōtingit iſtas duas ſcientias.) Ang. verb.iudicare q.7.Io.Arbor.lib 9. c.20. Theoſoph. Lyran. in c.23. Exod. nunquam Iudici licere aiunt,contra veritatem priuatim, iudicium ferre. Hæc ſententia ad praxim reuocari poſſet à Iudice ſupremo. Sententiam contrariam magis communem(quæ eſt D.Thom.2.2. q 67. art.2.) ſequuntur Nauar. in c. ſi quis de pœnit. d.7. nu.128.Couar.lib.1.Var.c.1. lib.5.q.4 ar.2 Val.q.11.p.3.d.5.Caiet.Salon. Bannes,Aragon. in l.c.D.Thom.Sayr.lib.1 2.c.8.nu.13. c. Paſtorali de officio deleg. Pontifex ſententiam delegati ab ordinario mandari executioni imperat; licet ille contrarium ſciat. Adria. Quodlib.6. art.3. à Soto exploſus, D.Thom. ſententiam in ciuilibus non autem in criminalibus ſequendam putat.Vide notas c.6.huius libri.De hac re fuſe Corduba lib.1. q.Theol. q.37. Sayr.l.c. At Petr.Nau.lib.3.de reſtit.c.3. à nu.60. in criminalibus (præcipuè ſi agatur de pœna capitali) iudicem non poſſe innocentem condemnare, ait; ſed debere munus iudicis deponere, & hāc ſententiam, vt veriorem, ſequitur Leſſ. lib. 2. capit.29. dub. 10. cum Lyrano, Ang. Calder. Panormitan.

De iudice Silu. & alij. Summularij, verb. Iudex D.Thom.Caiet. Bannes Arragon. Salon. 2.2.quæſt.67 Sot.quæſt.4.l.c.Val. l. c. Nauarr. cap.25. à num.12. Regin. lib.25. cap.44 Aug. Triumph. quæſt.12. de poteſt, &c. Azor. capit.16. lib.13. p.3. Fernand.§.2. Leſſ.lib.2. capit.29.Sayr.l.c.

Iudex ſubditi ſecretum, præter ius, extorquens mortiferè peccat. Reuelare ſecretum leuius peccatum eſt, quam extorquere. Sot. de reg. ſec. q. 1. nu. 3. & forte ex illa cognitione non poteſt vlterius cõtra eum procedere, iniuſtumq. eſt, ſi quid inde accidat. ibid. concl. 5. at Salon. 2.2. q. 69. art. 2. controu. 12. col. 2. debere iudicem procedere ad punitionem ait, ſi crimen ſit contra bonum publicum, & adhuc immineat, vel ſi iam præteritum eſt, punitio tamen bono communi neceſſaria ſit.

Inferior iudex pœnam à lege, vel à Principe decretam reo relaxare non poteſt: Princeps poteſt, ſi id commune bonum exigat: non tamen debitam partis læſæ compenſationem. Vide D. Tho. 2.2. q. 67. art. 4. Sot. lib. 5. de iuſt. q. art. 4. Azor. c. 29. l. c. dub. 3. De officio Iudicis Regin. lib. 25. cap. 54.

De Accuſatore. Cap. LVIII.

ELENCHVS.

1 *Differentia inter denunciare, & accuſare.*
2 *Peccatorum item triplex differentia.*
3 *Notanda quædam circa accuſatorem.*
4 *Admonitio quibus caſibus non præmittenda neceſſario.*
5 *Clerici accuſare in cauſa mortis quando poſſint.*
6 *Iuſtitia in Accuſatore quibus in rebus conſiſtat.*

1 SEcunda perſona in iudicio eſt accuſator. In cuius gratiam nota, multum intereſſe inter denũciare iuridice, & accuſare. Denunciat enim, qui apud iudicem alicuius crimen tantum defert, vt ad emendationem propter bonum publicum procedat: nec, qui denunciat, tenetur tale crimen teſtibus comprobare. Accuſat verò, qui crimen, vindictæ cauſa, in bonum etiam publicum defert: & hic tenetur teſtibus probare. Eſt etiam aliud denunciare fraterne, quod erga Prælatos fit: quæ denunciatio bonum particulare denunciati reſpicit.

2 Aduerte igitur, peccata in triplici ſe habere differentia.

Quædam ſunt contra bonum commune primo & per ſe, vt coniuratio in Principem, in rem. publicam proditio, falſificatio monetarum, hæreſis, & alia huiuſmodi.

Quædam ſunt in damnum alicuius priuatæ perſonæ, vt homicidium, furtum priuatum, quod non in vijs fit: hoc enim eſt cõtra commune bonum, ſicut etiam peccatum aſſaſſinorum.

Quædam etiam ſunt peccata contra ipſummet committentem ſolum, vt fornicatio, concubinatus, & alia huiuſmodi: qui enim talia committunt, ſibi potius nocent.

Rurſus, hæc dupliciter ſe habent, quædam iam ſunt facta, quæ tranſierunt, & emendata ſunt: quædam ſunt in fieri, aut procinctu, vt fiant, nondum tamen facta.

3 His ſuppoſitis, ſunt obſeruandæ multum hæ quatuor concluſiones.

Prima, cum iam peccata ſunt facta, nec actu iam manent, nullus accuſare, nec denunciare tenetur; quamuis fuerint contra bonum publicum: v.g. cognouiſti aliquem, qui fuit falſificator monetarum, aut parauit inſidias Regi, iam tamen deſtitit omnino à tali peccato; non teneris denunciare, vel accuſare. Similiter, cognouiſti aliquem in hæreſim prolapſum, tamen ſcis illum omnino pœnituiſſe, & ab errore diſceſſiſſe; non teneris denunciare, vel accuſare, niſi ſolum, cum à iudice interrogatus fueris iuridice (puta cum criminis illius eſt infamia, vel probatio aliqua apud iudicem) tunc vt teſtis verum reſpondere: quamuis, ſi omnino eſt occultum, nec hoc teneris dicere; quia iudex non iuridice procedit.

Secunda, cum crimen eſt contra bonum commune, & adhuc in fieri, vel in procinctu vt fiat; teneris accuſare, ſi potes: ſin minus, ſaltem denunciare: verbi gratia, ſcis aliquos parare inſidias Principi, vel monetam falſificare, vel eſſe hæreticos, vel quid ſimile contra bonum commune facere; debes per accuſationem, vel per denunciationem iudici, reuelare: tamen ante talem denunciationem, vel accuſationem, eſt præmittenda fraterna admonitio, vt admoneatur talis, qui paratus eſt crimen perficere: quod ſi non acquieuerit admonitioni, denunciandus, vel accuſandus eſt.

4 Sunt tamen aliquot caſus, in quibus non eſt opus præmittere admonitionem hanc.

Primus eſt, cum præſumitur incorrigibilis; & hoc eſt maxime in hæreſi cum pertinacia, talis hæreticus eſt denunciandus abſque præuia admonitione.

Secundus eſt, cum non profutura ſperatur admonitio: tunc enim non eſt opus eam præmittere: quamuis debeat eſſe multum probabile, quod non admittetur admonitio; alias eſſet tentanda.

Tertiùs, cum timetur magnum damnum in admonitione: nam ſi timet ſibi mortem inde prouen-

prouenturam, vel damnum graue, debet denunciare ante admonitionem.

Quartus eſt, cum non eſt tempus; nam cum viget periculũ, quod non dat tempus pro admonitione: tunc denunciare oportet, aut accuſare.

4 Tertia concluſio: Cum peccatum eſt contra tertiam perſonam, ſi graue detrimentum illi obueniat: idem prorſus, & eodem modo faciendum eſt: verbi gratia, ſcis aliquem parare alteri mortis inſidias: teneris admonere; & ſi admonitioni non eſt locus, vel quia non admittitur, vel quia aliæ prædictæ occurrunt cauſæ; denunciare debes iudici, non tamen illi tertio reuelare perſonam, niſi in communi, vt ſibi caueat. Intellige iſta omnia, quando aliquis illa ſcit extra confeſſionem. Cum vero iam homicidium eſt factum, ad nihil teneris, niſi iuxta primam concluſionem, cum aduocaris in iudicio, iuridice interrogatus veritatem dicere.

Quarta concluſio: Cum peccata non vergunt in damnum publicum, vel alterius; tunc tenetur homo iuxta præceptum correctionis fratrẽ corrigere, cum correctio profutura ſperatur; aut renunciare Prælato, denunciatione fraterna. Et idem eſt faciendum, cum Prælati publice præcipiunt, vt reuelentur concubinarij, fornicarij, vel alij criminoſi huiuſmodi: tenetur enim denunciare iudici Prælato fraterne, non tamen criminibus omnino exiſtentibus occultis, niſi aliqua ſaltem infamia præcedente. Eſt autem hic notandum, clericos non poſſe accuſare in cauſa mortis, niſi tantum iuridice denunciare, & præmiſſa proteſtatione, ſe non ob mortem denunciare, ſed ob bonum vel ſuum, vel alterius, vel commune. Eſt autem in accuſatore neceſſario obſeruanda iuſtitia in accuſando.

Hæc autem in his quatuor conſiſtit.

Primò, vt ſeruet veritatem: veritas autem cõſiſtit, vt affirmet, quæ ipſe interius iudicat ita eſſe: quando autem ſiue in cauſa ciuili, ſiue in criminali falſum imponit, mortaliter peccat, ſi res grauis eſt, & tenetur ad reſtitutionem de damno illato. Et attende, quod ſi forte à principio litis ſe verum accuſare putabat; tamen poſtea, etiam poſt latam ſententiam, comperit fuiſſe falſum; tenetur reddere ea, quæ illi ex tali ſententia obuenerunt. Tenetur etiam, ſi in media lite comperit aliter eſſe quàm putabat, deſiſtere.

Secundò, opus eſt, vt in verè accuſando, & petendo quod iuſtum eſt, modum debitum ſeruet: ex hac enim parte poteſt etiam peccare. vt, ſi ad verum, & iuſtum probandum vtatur falſis teſtimonijs, inducendo alios ad iurandum quod neſciunt. tunc enim peccaret mortaliter, quamuis ad reſtitutionem non tenetur, ſi reuera ita erat, quod intendebat.

Opus etiam eſt tertio, vt debitam obſeruet intentionem: nam quamuis iuſtum petat, & modo iuſto: ſi tamen eo fine, vt alteri noceat, & non, vt res ſuas recuperet, vel in bonum publicum id faciat, & peccat, & cum grauis eſt materia, mortaliter.

Adhuc quarto, opus eſt executione, vt litem, & accuſationem propoſitam, & inceptam abſoluat: deſiſtere enim in media cauſa, aut remittere ſe in probationibus, vt vincatur; peccatum eſt, & illud vocatur præuaricatio, & hoc eſt tergiuerſatio. vt habetur 2.q.3.cap. ſi quem pœnituerit. Non tamen ſemper eſt peccatum, niſi cum accuſatio eſt criminis alicuius contra bonũ publicum, aut cõtra tertiam perſonam; & adhuc, cum poteſt accuſator probare: quod vero negotium eſt proprium, non eſt peccatum, dummodo non vtatur mendacijs, aut periurijs. Hæc ſunt quæ ad Accuſatorem ſpectant.

ADDITIONES.

Vide D.Tho. Caiet. Bañes, Salon. Arrag. 2.2. q.68. Sot. lib. q.5. Valen. q.12. l.c. Silu. ver. Accuſatio. De peccatis accuſatoris, Nauar. cap.25. num.31. Regin. lib.24. cap.7. Sayr. lib.12. Clau. Regiæ, à cap.9. Azor. cap.19.20. Leſſius lib.2. cap.30. Fernand. p.4. cap.3.

Similiter cognouiſti.) Probatur ex D.Tho. 2.2.q.33.ar.7. docente, non eſſe denunciandum hæreticum, quem certò ſcimus, admonitione corrigendum. Vide Sot. de teg. ſecret. m.2.q.4. concl.2. Pet. Arrag. 2.2.q.33.art.7. & q.68.ar.1. Probabile dices, teneri nos, admonere hæreticum, ſi eius ſperemus reſipiſcentiam; nondum enim honoris, & famæ ius amiſit; at quoniam hæretici, ita ſunt corrupti, vt nunquam ferè reſipiſcant, ideo ſtatim denunciandi ſunt, ne malum ſerpat. Quid enim Eccleſiam contemnenti proderit vnius hominis correctio? Valen. tom.3.d.3.q.10.p.5. caſu 4. Vide Rodericum p.2. c.4. concl.8. de ord. iud. Sot. de teg. ſec. m.2.q.4. concl.2. ex communi docet, non eſſe denunciandum, qui iam reſipuit. Cordub. lib.1.q.43.

Secundum cum crimen.) Vide D. Tho. l.c. art.1. Sot. lib. q.5. art.1.

Quarta concluſio.) Vide Sot. art.2.

Eſt autem.) Sot. de rat. teg. m.2.q.4. & l.c. art.1. in fine, Caiet. 2.2.q.33.ar.7. Val. q.12.p.1. Hæreticum, cuius crimen probari nequit, denunciare non potes, etiamſi id præcipiat Epiſcopus; quia occulta diuino iudicio relinquenda ſunt.

ſunt.cap. ſi omnia.6.q.1. ita docet Gundiſaluus de Villadiego tract. de Hæreticis q.10. à nu.7. in 15. volumine Tractatuum iuris, citatq. pro ſe D.Tho.2.2.q.33.art.7. & in 4.d.19. Ioan.de Anan.in cap.nouit.de iudic.Panorm. in citatum cap.nouit hunc ſaltem admonendum dicit,vt re-ſipiſcat. Villadieghi ſententiam ſequitur Tiberius Deci.p.1.tract.crim.lib.5.cap.30.nu.4.probatq. ex text. in Clem.2.de hæret. ex text.cap. Qualiter il primo in fine, de accuſ. ex cap. ſicut nobis, & cap. ſequenti de ſimonia. ex Gloſſ. in cap. ſi peccauerit 2.q.1.& Specul.tit.de denunt. nu.8.verſ. Euangelica eſt. pro eadem Villadieg. ſententia, Menochius de Arbitr.Iudic.cap.365. refertq. D.Tho.Quodl.1.art.6.Ang.verb.detractio, & verb. familia. Silu.verb. excommunicatio. Soc.lib.4.conſ.102.

Quidam tamen dicunt, denunciandum eſſe hæreticum omnino occultum, præcipuè ſi alijs pernicioſus ſit. ita videtur ſentire Salon.2.2.q. 68.art.1. pag.439. §. Quando obligent præcepta,&c. Superiorum. Conciliabis fortaſſe ſententias, ſi dixeris, denunciandum ſuperiori non tamquam iudici,ſed tamquam patri. ita Sot. de teg.ſecr.m.2.q.4. in explic. 2.concl. ex D.Aug. cap. Hoc videtur 22.q.5. Cordub. lib.1. q.43. occulta crimina in Reip. vel proximi damnum, præcipuè impendentia, ſuperiori, qui credatur prodeſſe poſſe, & non obeſſe, detegenda eſſe, ait, (etiam ſi nequeant probari) quantum tamen ſufficiat ad remedium malis adhibendum; in qua re cauendum diligenter damnum rei. Confeſſarium, qui inter audiendam confeſſionem, hæreſim prodit, à pœnitente denunciandum eſſe,tradit Barth.Medin.lib.2.cap.4.§.1. in fin. Sot. l.c. m.3. q.4. poſt concl.2. denunciandum pœnitentem à Confeſſario,qui fatetur crimina, non vt ſe accuſet, ſed vt eum hæreſi inficiat: idem fere diſt.18.q.4.art.5.colum.13. denuntiator enim licet iudicialis, nō tenetur probare. Soto lib.5.q.6.art.2.colum.3. Vide Directorium Inquiſ.p.3. Peña ibidem com.15. & in cauſa hæreſis accuſator ipſe poteſt eſſe teſtis. Vide Farinac. de teſt.q.6. illat.1.nu.70. cap. in omni, extra de teſt.

Parentes hæreticos à filijs in iudicium deferri poſſe, negant Abulenſ.q.3. ad cap.13. Deuteronom.& q.16. ad cap.15.lib.3.Regū. Simanca de Cathol.Inſt.tit.29.nu.37. Aiunt Ludou. Paramus lib.3.q.8. de orig. S.Inquiſit.Franc.Peña 2.p.Direct.Inquiſ.com.15.cit. Vide Nauar.in c. inter verba concl.6. nu.429. Simanca ipſe docet, filium interrogatum à Cenſoribus fidei, debere verum fateri de patre hæretico,immo eum denunciare, ſi hæretica lue reipub. damnum afferre velit;addit Nauar.l.c.dum alij teſtes non adſint ad probationem ſufficientes, & admonitus nolit reſipiſcere. Ioſeph.Stephan.Epiſcopus Oriolanus, de bello ſacro ad c.2.lib.1.Machab. temp.parentibus præferendam, meritò docens, Abulenſis ſententiam amplectitur, ſi cum ijs agendum ſit, apud quos fides nondum firmas radices egit: (dummodo parentes hæreſiarchæ non ſint) vbi fides multis iam annis colitur,alteram ſententiam ſequendam, putat.

* De obligatione accuſandi Reginal. lib.24. cap.7.ſect.2.De conditionibus neceſſarijs ad accuſandum ſect.3.

De Reo. Cap. LIX.

ELENCHVS.

1 *Reus quando verum teneatur reſpondere.*
2 *Reus an teneatur reuelare complices.*
3 *Reo an liceat mendacium dicere.*
4 *Reus an poſsit vim afferre cuſtodi, fugere, cathenam rumpere, &c.*

1 IN Reo id primum conſideratur, puta, obligatio reſpondendi iudici, & manifeſtandi verum. Aduerte autem,vt reus obligetur verum reſpondere, debent tria concurrere.

Primo, vt interrogetur à proprio iudice: cum enim non eſt iudex habens auctoritatem in reū, non obligatur reus reſpondere. Secundo,vt ſeruetur forma iuris: hæc autem eſt, vt reus non interrogetur de crimine, de quo non præceſſit infamia, ita vt ille ſit infamatus de tali crimine, aut præceſſerint indicia, aut ſemiplena probatio,id eſt,teſtis omni exceptione maior. Quando autem eſt plena probatio,tunc non eſt dubiū, quin debeat reſpondere verum. Quando iſta deficiunt, non tenetur reſpondere reus etiam proprio iudici, quamuis fulminetur ei ſententia excommunicationis: nam occultum manifeſtari non debet in foro exteriori, & iudices male faciunt, quia contra iuris formam, cogunt eos reſpondere.

2 Adhuc iſta duo non ſufficiunt,ſed opus eſt tertio: vt iſta iuris forma ſit prius probata in proceſſu, & reo indicata, vt cognoſcat ſe iuridicè interrogari; aliàs in re graui non debet, nec tenetur reus credere iudici. His igitur ſeruatis, debet reus reſpondere verum, quamuis inde cognoſcat ſibi mortem proueuturam. & peccat morta-

mortaliter, non reſpondendo, aut verum negando, tum ratione iuramenti, tum ratione mendacij, quod in iudicio profert; quod abſque iuramento eſt mortale, cum res grauis eſt: cum vero leuis, poteſt eſſe veniale. quamuis neget Caiet.2.2.q.69. art.2. Debent ergo Confeſſarij audientes reos nimis aduertere, ne abſoluant reos tales, qui iuxta iuris formam interrogati noluerunt reſpondere: nec etiam cogant ipſos verum manifeſtare, cum contra talem formam interrogantur. Etiam in reo conſiderare oportet, quod non tenetur manifeſtare in iudicio omnia crimina, quæ commiſit; ſed illa tantum, de quibus iuridice interrogari poteſt: nam ſi aliquorum infamia præceſſit, vel indicia, aut ſemiplena probatio, non autem aliorum; non tenetur hæc manifeſtare, ſed ſolum illa, de quibus iuridice interrogari poteſt. Et in hoc male faciunt iudices, qui vno comperto crimine, omnia etiam occultiſſima inquirunt. Verum eſt, quod cum crimen vnum notum eſt indicium ſufficiens alterius, iudices poſſent inquirere etiam illud. Rurſus reus non tenetur reuelare complices ſuos, niſi cum illorum aliqua infamia præceſſit, aut denique ſeruantur illa tria prædicta: & in hoc etiam eſt abuſus iudicum, qui nulla ſeruata forma, inquirunt etiam complices, cum nec poſt talem manifeſtationem licite poſſint contra eos procedere, ſicut nec contra reum crimina manifeſtantem, ſi non iuridice fuit requiſitus. Hæc ſunt quæ ad rei obligationem pertinent.

3 Adhuc in reo eſt ſecundum conſiderandum, puta cum non iuridice interrogatur, quibus verbis debeat reſpondere, cum verè crimen commiſit. Et in primis certum eſt, poſſe appellare, aut non reſpondere: tamen tota difficultas eſt, ſi cum cogitur, poſſit reſpondere, non feci. Et in primis certum eſt non licere ei mendacium dicere; nam eſſet periurus, & mortaliter peccaret in quocumque caſu: ſed licet ei vti æquiuocatione. Soto lib.5. de iuſt.q.6.art.2. tenet, quod non licet ei nullo modo dicere, non feci, quia hic vlla eſt æquiuocatio, ſed eſſet mendacium: tamen Adrian. 4. in quæſtione de ſigill. dicit, talem reum poſſe dicere, non feci; & Caietan. opuſc.16.quæſt.5. dicit, poſſe reſpondere ſe non habuiſſe complices, quamuis habuerit. Et ego puto eſſe hoc probabilius: tamen cautus debet eſſe reus, vt talia verba proferat iuxta ſuam intentionem in ſenſu vero; puta, vt intendat dicere, non feci puta in carcere; & non habui complices in alijs criminibus, vel aliquid ſimile; aliàs eſſet mendacium, non autem in illo modo: quia verba in tali caſu non ſunt conſideranda iuxta iudicis intentionem, ſed ipſius rei.

4 Tertium conſiderandum in reo, eſt obedientia, puta, vt non aduerſus iudicem, vel eius miniſtros inſurgat, vt in carcere maneat. Tamen notare oportet, quod ſolum obligatur nullam vim vlli cuſtodi, aut perſonæ inferre: tamen, ſi citra vim talem poteſt fugere à carcere, quamuis iuſte ſit comprehenſus, licet ei; immo rumpere catenam, & murum perforare, & portas frangere, quamuis ſciat alios comprehenſos fugituros, & cuſtodes damnum paſſuros, non tenetur ipſe prouidere, ſed ipſis miniſtris incumbit; præſertim cum res grauis eſt. Attende tamen, quod tenetur poſtea reſtituere damna illata, puta, ex ruptura, & catenarum, & portarum fractione. Hanc ſententiam tenet Caiet. 2.2.q.69. Sot.lib.5.q.6.art.4 Nauar.in Summa cap.25.num.38. Addit autem Caiet. quod licet alijs, qui ſunt extra carcerem, iuuare ipſum, miniſtrare inſtrumenta: hoc autem negant Sot. & Nauar. nam iſta licent reo, quia ſua res agitur: multa autem licent alicui propter ſe, quæ ipſi non liceret facere propter alium. Addunt tamen iſti Doctores, quod licet alijs conſulere carcerato fugam: & hoc quidem verum eſt, dummodo non ſint ipſæ perſonæ, quæ ad iudicium ſpectant, vt iudex, cuſtodes, & alij huiuſmodi. Fugienti è carcere leges imponunt grauem pœnam: tamen, vt Soto dicit, ad culpam non obligant.

ADDITIONES.

Vide D.Tho.Caiet.Salon. Bañes, Arrag.2.2. q.39.Sot.lib.5.q.6.Val.q.13.l.c. Nauar.cap.25. Regin. à ſect.4.l.c. Sayr. à cap.16.l.c. Fernand. p.1.exam.Theol.mor.c. 19.§.6. Leſſ.lib.2.c.31. Azor.p.3.lib.13.cap.24.25.

Primo.) Vide Val.p.1.l.c.Nauar.Salon.ar.2. controu.2. l.c.

Adhuc iſta.) Vide Nauar.nu.36.Sot. de ratione teg.m.2.q.7.Salon.controu.10.Azor.p.3. lib.13.cap.24. Fernand. Leſſ.l.c. Sayr.l.c.nu.1. Panormit. tamen Silu. Ang. Armilla, ſententia minus communi, cenſent, reum iuridicè interrogatum non teneri crimen fateri, ſi temporali pœna puniendus ſit. Azor. Leſſ. & alijs multis merito diſplicet hæc ſententia. Si reus veritatem, quam confiteri tenebatur, in iudicio negauit; metu mortis, non eſt cogendus à Confeſſario; vt negatam veritatem, ſiue noua interrogatione, fateatur. Vide Azorium dub.4. loc. cit.

Rurſus.)

Rurſus.) Vide Nauar.cap.18.nu.58.Salon. l.c. controu.8.

Adhuc in reo.) Vide etiam Valen. p.2. l.c. Salon.controu.11. Nauar.nu.274.Azor.cap.25. Leſſ.dub.3.l.c.

Et ego puto.) Ita etiam Salon.l.c. idē videtur ſentire Scot.4.d.15.q.4.art.3.Azor.dub.9.l.c.

Notari oportet.) D.Tho.art.4. Salon.eod. art.controu.2.Val.p.4.l.c.

Addunt tamen.) Vide Salon.l.c.

Damnatus, vt fame pereat, oblato cibo, veſci poteſt, D.Tho. l.c. poteſt etiam non veſci, ſi iuſtam ſententiam zelo iuſtitiæ, ſubire velit. Salon.l.c.art.4. in fine. Val.l.c. Sot.art.4.Sayr. lib.12.cap.18.n.18.contra Caiet. Vide Leſſium lib.2.cap.9.dub.6.nu.29.Fernand.§.9.p.1.c.19. Victoria relect. de homic. ad 6. argum. nu.28. exiſtimat, talem damnatum teneri comedere; probat ex D.Tho.2.2.q.69.art 4. ad 2.

Damnato huiuſmodi quilibet, qui miniſter iuſtitiæ non ſit, poteſt cibos offerre, ſed non tenetur. Salon. Fernand.l.c.

Iuſtè damnatus ob crimen, ad carcerem, per aliquod tempus, iſtam pœnam exoluere debet, nec poteſt fugere, Salon. l.c.controu.2.concl.4. ex communi: at damnatus ad triremes, vel perpetuum carcerē, poteſt fugere; quia carcer perpetuus, & triremis perpetua ſeruitus eſt. excipe eos, qui iuſtè ad mortem damnati, impetrauerunt à iudice, vt mors, cum perpetuo carcere commutaretur, Salon concl.4.art.2.Leſſ.dub.5. idem fere: at Azor.l.c.dub.2.cum Caiet.& Cou. damnatum ad carcerem, tanquam ad pœnam perpetuam, vel temporariam, non poſſe fugere exiſtimat: quia iuſtam pœnam tenetur perferre. idem affirmauit Comit. lib.4. q.15. Reſp.Mor. nu.2. ſi nullum reus ſubeat probabile periculum impendens mortis.

Qui carcere maceratur,ob non diſſolutum æs alienum, ſi poſſit ſoluere, non poteſt fugere: at ſi nequeat, poteſt, quia carcer tunc non eſt iuſtus. Salon. q.69.art.4.concl.vlt. Comit. nu.3. l.c. alij tamen contra ſentiunt. Reum damnari poſſe, vt venenum bibat; & poſſe bibere, immò ad bibendum illud obligari, aiunt Vict. l.c. nu.30. Arrag.2.2.q.69.art.4. negant alij. Vide Leſſ.lib.2.cap.9.dub.6.

Regularis trium votorum vinculo obſtrictus religioſi carceris cuſtodiæ addictus ſe inde eximere nequit, niſi impendeat vitæ periculum. Vide Comit. loc.cit. vbi multa de reo, de carcere, & de vinculis. Vide ſuperius ad cap.6. huius libri.

Reo iuſtè capitis damnato fugere, vinculaq; rumpere, non autem carcerem, docet Comit. num.7. loc.cit. carcerem etiam frangere poſſe, tradunt alij.

Peccaret, qui fugiens ſicarijs, prædonibus, hæreticis,alijſq. peſtilentiſſimis viris aditum ad libertatem aperiret. Vide Comit.l.c.nu.10.

Innocens carcere maceratus licitè parietes effringet, & nulli reſtitutioni, ob id, obnoxius erit. idem nu.12.

De reo diligenter Sayr. cap.16. l.c. An reus carcere detentus poſſit infringere carcerem, & vincula, an iuuari ab alijs: Sayrus cap.18. vbi de obedientia rei in exequendo. * De fuga rei ex carcere Regin. ſect.7. l.c. Quidam docent (non improbabiliter) damnatum, in iuſtam criminis pœnam, ad perpetuum carcerem Sanctæ Inquiſitionis fugere non poſſe. Vide Salon. in 2.2. tom.1.

De teſte. Cap. LIX.

ELENCHVS.

1 *Teſtis quando teneatur teſtificari.*
2 *Conditiones duæ in teſtibus non requiſitæ.*
3 *Conditiones in teſtibus requiſitæ.* 4.
5 *Falſus teſtis ad quæ obligetur.*

1 QVarta in iudicio perſona, eſt Teſtis: in quo tria conſideranda ſunt: obligatio, repulſa, culpa.

Circa obligationem,puta, quando quis tenetur teſtimonium reddere, & teſtificari, ſunt notandæ tres regulæ generales, per quas multi caſus in particulari decidentur.

Prima eſt, quando crimen vergit in detrimētum publicum, aut in damnum tertiæ perſonæ notabile; nec adhuc eſt emendatum, ſed eſt in fieri, vel in procintu vt fiat; tenetur homo inquiſitus teſtimonium reddere,licet iuridice non interrogetur. quia vt ſuperius diximus, in his caſibus tenetur quiſque accuſare, vel denunciare: verbi gratia,interrogatur aliquis de alicuius crimine, puta hæreſis, vel proditionis, vel alterius contra bonum commune, vel de inſidijs contra aliquem; ſi iſte adhuc in crimine tali eſt, tenetur interrogatus dicere verum, & manifeſtare, licet occultum ſit crimen.

Secunda regula: cum vero iam crimen eſt commiſſum, & tranſactum, ſeu etiam emendatum, nullus inquiſitus tenetur reſpōdere, & manife-

nifeſtare,niſi iuridice interrogetur:ſi tamen iuridice inquiratur, tenetur verum dicere. verbi gratia, inquiritur Petrus de homicidio Ioannis iam facto, & cuius forſan iam pœnituit ipſum Ioannem: ſi tamen infamatus eſt Ioannes, vel ſunt alia, vnde iudex iuridice inquirat Petrum, tenetur aperire quod ſcit.

Tertia regula: quando aliquis patitur detrimentum iniuſte, ſi quis ſcit verum, & cognoſcit illum iniuſte pati, & in carcere detineri, ſiue in ciuili, ſiue in criminali cauſa; tenetur teſtimonium dare, etiam non inquiſitus,ſeruatis tamen duabus conditionibus.

2 Prima, vt ſperet ſe profuturum: ſi enim cognoſcit nihil profuturum, non tenetur.

Secunda,nec inde aliquod notabile detrimẽtum incurrat: cum enim timet probabiliter id ſibi nociturum, quia aduerſarius faciet ipſum occidere,vel afficiet aliquo malo graui, non tenetur. His poſitis, quod ſcilicet ſit ſpes proficiendi, & quod nullum timeatur detrimentum, tenetur teſtificari. Soto lib.5. de iuſt.q.7.art.1. Nauar.cap.18.n.34.S.Tho.2.2.q.70.art.1.Silu. verb. teſtis. §.8. Et attende, quod obligatio in hoc caſu naſcitur ex charitate. vnde, qui non facit, peccat mortaliter cõtra charitatem,& non contra iuſtitiam; & conſequenter non tenetur ad reſtitutionem de damno, quod alteri prouenit ex ipſius taciturnitate. At vero, qui iuridice interrogatus diſſimulauit verum, tenetur ad reſtitutionem de damno, ſi quod ille alius incurrit:quia peccat contra iuſtitiam.Et hæ regulæ obſeruandæ ſunt circa obligationem teſtium.

3 Circa repulſam,ſcias in teſtibus eſſe quaſdam conditiones ſecundum iura requiſitas, vt ipſorum teſtimonia ſint valida; quibus deficientibus, infirmum eſt ipſorum dictum: vt, quod non ſit infidelis, excommunicatus, infamis, & alia huiuſmodi. Hinc fit, vt cum teſtes in aliqua cauſa offeruntur, procuratores contrariæ partis ſolent imponere defectus teſtibus, vt ipſorum dicta inualident: & hanc vocamus repulſam. Et quidem licitum eſt parti contrariæ, & ipſius procuratori aperire defectus,quamuis occultos, teſtium, quibus ipſorum teſtimonia infirmantur,vt ſe defendant: ſed ſunt aliquot conditiones obſeruandæ.

4 Vna eſt, vt adſit veritas: nam imponere falſa crimina, & defectus, graue peccatum eſt.

Rurſus, vt ſolùm illi defectus manifeſtentur, qui faciunt ad inualidandum teſtimonium; & non alia crimina, quamuis vera ſint.

Tertia eſt, vt non obueniat multo maius detrimentum teſti ex tali manifeſtatione, quam ipſi parti: nam aliquando erit graue crimen, ob quod grauiter punietur teſtis. Dico multo maius, quia licet maius detrimentum obueniat teſti, dummodo non ſit multo maius, quam quod obuenit parti; licitum eſt manifeſtare in ſui defenſionem. & hoc intelligo in iuſta cauſa; nam aliàs, cum quis iuſtè accuſatur, puto, non licere occulta crimina teſtium aperire, ex quibus ipſis detrimentum obuenit, maximè cum iuridice inquiſiti ſunt, nec ipſi ſe ſpontè ad teſtificandum obtulerunt.

5 Circa culpam, aduerte, quod teſtis tenetur verè teſtificari, id eſt, quod ipſe exiſtimat verum; nec debet dubium aſſirmare, vt certum. Dicere autem mendacium, peccatum eſt mortale ex genere ſuo,propter periurium, quod illic committitur, & hoc prohibetur in iſto præcepto: *Non dices falſum teſtimonium*. Obligatur etiam ad reſtitutionem damni illati ob tale mendacium. Aduerte autem, quod ſi quis forte,cum teſtificatus eſt, dixit aliquid, quia ita eſſe putabat; tamen poſtea intellexit,& comperit ita non eſſe; tenetur, ſi abſque detrimento ſuo poteſt, & ſi ſe profuturum ſperat, coram iudice iterũ comparere, & dicere quod ſcit, dummodo ſit certus de eo: quod ſi iam lata eſt ſententia, & ſe nihil profuturum ſperat, ſaltem dicat ipſi parti, in cuius fauorem teſtificatus eſt, vt ipſa verum cognoſcens reſtituat: nec ad amplius talis teſtis tenetur. Quod ſi falſò teſtificatus eſt, tenetur recantare, ſi alter eſt in periculo graui, vel mortis, vel infamiæ, quamuis ipſi teſti mors obueniat.

6 Sunt autem hic duo notanda.

Vnum eſt,cum teſtis accipit pecunias, vt falſum teſtimonium dicat, quamuis teneatur reſtituere damnũ illatũ alteri,tamen non tenetur reſtituere pecunias,quas accepit,vt falſum diceret.

Alterum eſt,ſi illas accepit,vt verum diceret, tenetur reſtituere eas domino,quia ſine pecunia tenetur veritatem dicere. Hæc ſunt, quæ circa teſtem conſiderare oportet in præſenti.

ADDITIONES.

Vide D.Tho.Caiet.Arrag. Bañes, Salon.2.2. q.70.Sot.lib.5.q.7.Nauar.cap.25.n.40. Valen. q.14. Silu. verb.Teſtis. Couar. multis in locis. Molin.d.83.de iuſt. Carbo.de teſt.q.51. Rodericum cap.7. de ord.iudic. Regin.ſect.8.loc.cit. Sayr.lib.cap.20. Azor.cap.27.28. Leſſium lib.2. cap.30. Fernandez §.10.l.c. Vaſquez cap.2. de reſt.§.1.dub.4.5.

Prima.) Vide Sot.q.6.art.2.col.8.

Secundo.) Vide Silu.ver. teſtis, q.8.Bañes art.1.col.9.l.c.Sot.q.7.art.1.

Tertia.)Vide Silu.Sot Bañes col.13.D.Tho. art.1.2.l.c. Salon.art.1.concl.2.

Diſſimulauit verum.) Vide Bañes art.1.pag. 301.Salon.controu.3.concl.5.

Circa repulſam) Vide D.Tho.Bañes,Arrag. Salon.controu.1.art.3. Soc.art.3.q.7. Sayr.cap. 19. loc.cit.

Dicere autem mendacium.) D.Tho. Caiet. & alij art.4. Sot.art.4.l.c.

Obligatur ad reſtitutionem.) Silu.q.10.Salon.concl.vlt.l.c.

Aduertendum tamen.) Vide Salon. art.4. concluſ.5.

Quod ſi falſo.) Sot. art.4. l.c. (Vide etiam lib.4.q.6.art.3.) Med. de reſt.q.3.cauſ.4.ad 4. Nauar.cap.15.nu.17. Caiet.art 4.l.c. Couar. in Reg. Peccatum par.1.nu.6.§.3. at ſi recantatio non ſit profutura, non tenetur recantare. Petr. Nauar.lib.2.cap.3.nu.251.Rodriq.l.c.n.3.Idem dicendum de quocumque, qui fuit in cauſa, vt innocens damnaretur falſis adductis teſtibus: idem de accuſatore,ſi ſe profuturum putet. Val. diſp.3.q.17.col.1079.Silu. detractio nu.5,Vide Vaſq.dub.4.l.c.

Vnum eſt.) Nauar.cap.25.nu.45.Mol.d.83. at Salon. art.3. in fine l.c. contrarium probat; peccat enim contra iuſtitiam, cum teneatur falſa non dicere.

Alterum eſt.) Nauar. l.c. ex cap. Non ſane 14.q.5. Vide Mol.Couar.p 2.§.3.nu.2.l.c.

De teſtibus contra maleficos, ſagas, de hæreſi ſuſpectos, lamias,Delrius lib.5.ſect.5 Mag.diſq. Ingens volumen de teſtibus edidit Proſp. Farin. Qui teſtes idonei ſint, Leſſius dub.5.l.c.

De numero teſtium ad probationem neceſſario, & de fide ijs adhibenda Sayr.cap.21.

Teſtis ſe occultans, vel fugiens, ne cogatur à Iudice teſtimonium ferre, damnum inde ortum reſtituere non tenetur; peccat tamen contra charitatem; immo eſt improbabile, non teneri, ſi iuſſus à Iudice actum teſtificandi aliquo modo declinet. Leſſius dub.8. Nauar. tamen etiam in caſu primo, eum obligat ad reſtitutionem. De teſte Regin.ſect.8.l.c.

De Aduocato. Cap. LXI.

ELENCHVS.

1 *Aduocatus quando teneatur patrocinari etiam gratis cauſis pauperum.*

2 *Cauſæ quas ſuſcipere, et repudiare debeat Aduocatus.*

3 *Scientia, et modus patrocinandi in Aduocato neceſſaria.*

4 *Pretij quantitas quæ, et an liceat de aliquota paciſci.*

1 IN Aduocato conſideranda eſt obligatio: tenetur enim patrocinari,quamuis gratis, in pauperum cauſa. Obligatur autem ſub mortali in illo caſu,in quo aliquis ſub mortali tenetur eleemoſynam facere: qui caſus eſt grauis,aut extrema neceſſitas: hæc autem eſt, quando pauper graue detrimentum patitur; & non eſt, aut difficile inuenitur aliquis, qui ipſi patrocinetur.

2 In Aduocato ſecundo conſideranda eſt cauſa, pro qua patrocinatur. Eſt autem notandum cauſam poſſe eſſe in quadruplici differentia: aut eſt iuſta, aut iniuſta, id eſt, quam Aduocatus arbitratur iuſtam, aut arbitratur iniuſtam; aut eſt dubia ex vtraque parte; aut eſt dubia,ſed iuſtitia magis inclinat in vnam partem. Hac ſuppoſita diuiſione,

Dico primò,pro cauſa iuſta,quam ita eſſe exiſtimat ſecundum ſuam ſententiam Aduocatus, licet fortè verè talis non ſit, licitè poteſt Aduocatus patrocinari: & in hoc nulla eſt difficultas.

Dico ſecundò, pro cauſa iniuſta patrocinari, mortale peccatum eſt. Et ſi fortè verè iniuſta erat,& victoriam conſequutus eſt Aduocatus,ob ſuam defenſionem, tenetur reſtituerre damnum illatum parti aduerſæ,ſi ſuus cliẽs non reſtituat: tenetur etiam reſtituere expenſas clienti ſuo, quamuis victoriam non conſequatur, niſi forte ipſum prius admonuit de iniuſtitia cauſæ, & voluit adhuc cliens litem proſequi.

Dico tertiò,ſi cauſa eſt dubia ex vtraque parte, & iuſtitia non dignoſcitur, poteſt Aduocatus patrocinari: tamen, ſi poſtea comperit iniuſtam; immo ſi prius putabat iuſtam,& poſtea certo cognoſcit iniuſtam, quamuis ſit iam lis inter partes conteſtata, tenetur deſiſtere: non tamen tenetur parti contrariæ prodere punctum iniuſtitiæ, ſed tantum non amplius patrocinari; vt tenet S. Tho.2.2. At Soto lib.5. de iuſt.q.5.ar.3. limitat bene hoc, quod, cum notabile eſt detrimentum partis contrariæ, tenetur etiam prodere iniuſtitiam, eo caſu, quo etiam teſtificari verum obligatus eſſet, licet non requireretur: ſed fieri non debet, niſi in graui caſu aliquo.

Dico quartò, quãdo iuſtitia ex vna parte magis inclinat, licet altera etiam pars iuſta videatur, tunc cum diſtinctione oportet procedere.

Nam,cùm defenditur reus aliquis, vel actor qui notabile patitur detrimentum; tunc licet etiam minus iuſtam cauſam defendere. cum verò non patitur, ſed potius contraria pars patitur, non licet. In rebus autem non ita grauis momenti, licitum eſt patrocinari,dummodo pars, quæ minus iuſtam ſequitur cauſam, admoneatur huius, ſi forte velit deſiſtere. Aduerte tamen, quod non debet eſſe ita minus iuſta, vt iniuſta dicatur; ſed vt ſit iuſta cum dubio aliquo, non tamen iniuſtitia apparente.

3 Tertiò principaliter in aduocato conſideranda eſt ſcientia: tenetur enim ſcire ea, quæ communiter ad ſuum officium ſpectant. vnde, ſi ex ignorantia in cauſa eſt,vt cliens perdat cauſam,peccat,& tenetur ad reſtitutionem de damno illato. & tanto magis obligatur ſcire, quanto doctior reputatur,quamuis non teneatur tantam habere ſcientiã,quantam Bartolus,cùm non, exiſtimatur, niſi vt mediocriter eruditus. Idem etiam eſt cenſendum de diligentia: debet enim ſtudere, cum difficultatem cauſæ iudicat, vnde, ſi ex negligentia ipſius cauſa perditur, tenetur reſtituere damnum.

Quartò,etiam neceſſarius eſt modus patrocinandi fidelis, non vt diſtorqueat leges in ſenſus falſos apertè: quamuis poſſet ſequi opiniones probabiles Doctorum, in legum interpretatione varias. Similiter, non alleget falſum pro vero. Cum enim modus iſte non ſeruatur, peccatum eſt obligans ad reſtitutionem damni, quod ex ea prouenit alteri.

4 Quintò, etiam neceſſarium eſt, vt iuſtum pretium pro patrocinio non excedatur: hoc vero eſt, quod taxatum eſt per Principes. Quod ſi non eſt, arbitrio viri recti taxandum eſt, habita conſideratione horum, puta, grauitatis cauſæ (nam minus pretium eſt in cauſa leui) ſimiliter laborum in patrocinio: ſimiliter dignitatis, ſeu ſcientiæ aduocati (nam magis meretur magni nominis aduocatus) ſimiliter etiam conſuetudinis regionis illius.

Sextò,aduocatus nõ poteſt paciſci cum cliente de aliquota parte cauſæ; puta ſi vincat,vt pro pretio det tertiam, vel quartam partem illius, quod ex victoria conſequetur: hoc quidem non licet, non quia ſecundum ſe malum ſit, ſed quia prohibitum eſt l. ſumptus. ff. de pactis. ne aduocati, quia ſua res agitur, modum legitimum patrocinandi peruertant.

ADDITIONES.

D.Tho.Caiet.Bañes,Salon.Arrag.2.2.q.71. Sot.q.8.Val.q.15.l.c. Nauar.cap.nu.25. Carbo, q.51.Silu.ver.Aduocatus,Rodriq.p.1.c.1.Reg lib.25.cap.55.Sayr.cap.22.23. Aug.Triumphus, q.111. de poteſt. Papæ, Azor.c.19. l.c. Leſſius lib.2.cap.31. à dub.7.Fernand.§.11.l.c, Regin. lib.23.cap.55.

In pauperum cauſa.) Sot. art.1. Silu.nu.11. D.Thò.l.c. Etiam in graui neceſſitate aduocatus gratis patrocinari tenetur, ſub mortali, ſi aliquo modo ſtatui ſuperflua ei ſint. ita etiã Leſſ.dub.7.

In aduocato ſecundo, etc.) Vide Nau.nu.28. D.Tho.Sot.art.3.l.c.

Dico tertiò.) Vide Leſſium dub.9.l.c.

Tertiò ſcientia.) Vide Nauar.nu.29.

Vt iuſtum pretium.) Vide D.Thom. Bañes, Arrag.Salon.Sot.art.4.l.c.

Sextò.) Silu.nu.12.Nauar.nu.30.l.c.

Aduocatus, ſi negligentia,vel imperitia damnum clienti afferat,tenetur ad damni illius compenſationem; at ſi iniquam cauſam agnoſcat, & tueri velit,damna omnia, quæ ratione illius patrocinij pars patitur, reſtituere tenetur. Leſſius dub.8. l.c.

De Notario. Cap. LXII.

ELENCHVS.

1 *Notarij ſcientia quanta eſſe debeat: et fidelitas, quibus in rebus conſiſtat. 2.3.*
4 *Notarij iuſtitia quibus in rebus conſiſtat.*
5 *Inſtrumenta, prohibita quot, èt quæ?*
6 *Pretij Iuſtitia quæ. 7.*

1 IN Notario, ſeu tabellione, ſcientia,fidelitas, & iuſtitia neceſſaria ſunt.

Circa ſcientiam quidem, tenetur ſcire, quæ ſui officij ſunt; & in eis obſeruandis diligentiam adhibere.vnde,cum ex ignorantia,vel negligentia aliquid omittit in inſtrumento, vnde alter detrimentum patitur; reſtituere tenetur, nec excuſatio admittitur: verbi gratia, ſi omiſit neceſſarium numerum teſtium in inſtrumento: ſi non ſignauit diem, & annum; ſi fecit teſtamentum,quando qui teſtabatur,erat amens; vel quia neſciebat eſſe neceſſarium plenum iudicium rationis in teſtatore;vel quia nullam fecit diligentiam, vt cognoſceret, an ille eſſet compos mentis. Quod ſi iſta fecerit ex malitia, iam peccat contra fidelitatem: quæ in multis conſiſtit.

Primò, ne conficiat falſum aliquod inſtrumentum, fingendo ea, quæ contracta non ſunt: hoc enim graue peccatum eſt, obligans ad reſtitu-

ſtitutionem, & lege ciuili pœna graui punitur.

Secundò, vt poſtquam eſt verum inſtrumentum, in verbis ſinceritas, & puritas ſeruetur: quã in cauſa præcipuè criminali, multum refert, cũ hoc, vel illo verbo factum narratur: cumque notarius in verbis non ſeruat puritatem, & aliter narrat, quam res ſe habeat; etiam quantum ad quantitatem, & qualitatem criminis, grauiter peccat, & tenetur ad reſtitutionem de damno inde illatò.

2 Tertiò poſtquam verum, & ſincerum cõfecit inſtrumentum, tenetur apud ſe ſeruare regiſtrum quod vocant, & non dare alicui alteri, niſi tranſumptum aliquod: quando verò alteri detrimentũ obuenit ex eo, quod apud notarium non manet regiſtrum, tenetur de damno illatò.

Rurſus quartò, quando apud ſe retinet regiſtrum, non debet retinere tantum in protocollo, ſeu in breuibus, vel albis, vt vocant. Scias enim notarios non extendere inſtrumenta, quia prolixa ſunt, nec poſſunt multa vno die conficere, vnde ſumunt ſolum rei ſubſtantiam in chartula quadam, quæ dicitur protocollum, vt poſtea, cum eis vacat, in regiſtro extendãt. Scias etiam illam chartulam nullam vim dare inſtrumento, niſi in regiſtro ſit extenſum ſecundum iuris formam. Iſti autem vix implent, aut extendunt iſta inſtrumenta; vnde magnum periculum poteſt inde obuenire ijs, ad quos inſtrumentum pertinet: præſertim quia poteſt mori notarius, & tunc manent inſtrumenta, ac ſi nulla eſſent: ob id in hoc grauiter peccant notarij circa inſtrumenta.

Rurſus quintò, non debent occultare inſtrumenta, quæ ab eis exigũtur. accidit enim, quod vnus recurrit ad notarium, vt fidem faciat inſtrumẽti, ratione cuius vult rem ſuam, vel quod ſibi obuenit, exigere: notarius autem pretio aliquo ab oppoſita parte corruptus, occultat, negando ſe tale confeciſſe inſtrumentum. & in hoc etiam graue committitur peccatum, obligans ad reſtitutionem.

3 Rurſus ſextò, tenetur etiam nullo exigente, ſi apud ſe manet aliquod inſtrumentum, vel teſtamentum (ratione cuius aliquibus ſunt legata, nec impleta ſunt, ignorantibus ijs, quibus ſunt) manifeſtare illud. Primum quidem ijs, quibus incumbit implere; quod ſi non implent culpa ſua, manifeſtet illis, quibus ſunt. Et in hoc quorundam abuſus eſt: nam manifeſtant illis, qui implere debent, non vt impleant, ſed vt ab illis pecunias exigant, ne ipſi manifeſtent eis, quibus legata debentur. Hæc ſunt, quæ ad fidelitatem notarij maximè ſpectant.

Iuſtitia autem cõſiſtit in duobus, in inſtrumento, & in pretio. In inſtrumento quidem, adhuc in duobus.

4 Primum eſt, ne de re illicita, & prohibita faciant inſtrumentum, puta, de vſura: tunc enim peccant mortaliter, & aliquando tenetur reſtituere. Si enim faciunt inſtrumentum de contractu vſurario, manifeſtè exprimendo vſuram; tunc non tenentur reſtituere, licet peccent: quia illud inſtrumentũ nullã vim dat vſurario recuperandi vſuras, ac ſi non eſſent: niſi eſſet in terris, vbi præceptum eſſet, licet iniuſtũ, vt vſuræ ſoluerentur. Quando verò facit inſtrumentum, palliando vſuram, puta ſub nomine veri cõtractus & legitimi, vſuram palliat: vt, dat Petrus Ioanni centum aureos, vt poſt duos menſes recipiat centũ, & decem, vſura eſt; tamen fit inſtrumentũ nomine mutui, quod dat Petrus Ioanni centum, & decem, vt poſt duos menſes totidem det, cum tamen non det Petrus niſi centũ; hic palliatur vſura, & notarius tenetur reſtituere vſuram Ioanni: nam per tale inſtrumentum obligatur in foro exteriori Ioannes reddere centum, & decem: quòd ſi tale inſtrumẽtũ fieret in fauorem Ioannis petentis ad vſuram, & rogantis, vt tale fiat inſtrumentum, quia aliter non poteſt habere pecunias; tũc peccatum eſſet mortale notarij: ſed non obligaretur ad reſtitutionem. Nauar. c. 17. nu. 275. in Summa.

Alterum, in quo iuſtitia circa inſtrumentum conſiſtit, eſt, ne faciat inſtrumentum prohibitũ.

5 Sunt autem hæc inſtrumenta prohibita duo: quædam quæ continent materiam vſuræ: nempe, ſi quis dominus velit inſtituere, ne ſoluentes vſuras, poſſint repetere illas in iudicio; qui acceperunt ad vſuram, vt cogantur ſoluere; nullus notarius poteſt ſuper hoc inſtrumentum conficere: &, ſi conficiat, mortaliter peccat, & incurrit excommunicationem, à qua poteſt ab Epiſcopo abſolui. Habetur hoc Clem. de vſur. quædam alia inſtrumenta ſunt prohibita, nimirum, quæ fiunt contra libertatem Eccleſiæ: & notarius peccat mortaliter, ſi talia faciat, & excommunicandus eſt, non tamen ipſo facto incurrit excommunicationem. Hæc igitur eſt iuſticia; quæ in inſtrumento conſiſtit.

6 Altera eſt in pretio, & hæc duplex eſt.

Vna, ne accipiat pretium pro re, pro qua nullum eſt pretium exhibendum. Vnde in Concilio Trident. ſeſſ. 21. cap. 1. præcipitur, ne negotio ordinum, notarius quidquam accipiat: immo nec pro dimiſſorijs, aut teſtimonia-

libus

libus litteris, ſi habet ſalarium ab Epiſcopo; quod ſi non habet, poteſt pro his duobus dictis accipere ſolum decimam partem aurei.

7 Altera eſt, ne excedat pretiũ iuſtum inſtrumenti, pro quo poteſt pretium accipere. hoc autem eſt frequenter lege taxatum. In qua taxatione notandum eſt, apud aliquas regiones exigi taxationes has ſecundum pretia viliſſima, quia ſunt antiquiſſimæ, quando res minimo pretio emebantur, & tunc ipſa officia minus multo valebant: modo autem multum valent. Et quamuis iuſtè poſſit notarius excedere illa taxata pretia, tamen vnum obſtat, nimirum iuramentum, quod ſingulis annis, aut in principio officij facit, puta, obſeruandi illam taxationem: ob id peccat tranſgrediendo. Vnde ſanctiſsimè facerent Principes, ſi pretium conueniens, habita temporum, & regionum ratione, imponerent; aut tale iuramentum, quo multi illaqueantur, auferrent.

ADDITIONES.

Vide Couarr. c. 25. nu. 52. Medinã lib. 1. c. 16. §. 5. De Notario Auguſ. Triumph. q. 110. l. c. Silueſt. Ang. Fum. ver. Tabellio. Quæ hic Tol. de Notario explicat, paucis, Carbo. q. 51. de reſtit. De fide inſtrumentorum, & Tabellionibus, multa apud Couar. c. 9. pract. qq. De conditionibus in Notario requiſitis, veritate, fidelitate, iuſtitia, Reginal. lib. 25. c. 57. Sayr. c. 25. l. c.

Primum eſt.) Ioan. Medin. q. 4. de rebus per vſur acquiſ. nec peccare ait, nec teneri ad reſtitutionem Notarium, vſurarium inſtrumẽtum conficientem, ſi ſolam explicet veritatem; & nil aliud agat; quia ſcriptura illa non dat cauſam exactioni, acceptioni vſurarum. Azor. lib. 8. c. 22. q. 16. diſtinctione hac vtitur. Notarius vſurarij contractus inter fidelem, & Iudæum ſyngrapham conſcribens; peccat, ſi à Iudæo, (quia cum eo dat operam vſurarum ſtudio) non peccat, ſi à Chriſtiano vocetur. Vide quæ ad cap. 36. huius libri. Rebell. 2. p. lib. 8. q. 16. ſect. 4. Leſsium lib. 2. de iuſt. c. 20. dub. 21. nu. 189.

Ne excedat pretium.) Vide Molin. diſp. 83. Infamis non poteſt eſſe tabellio; ab eoque, poſtquam iuris infamia affectus fuit, confectum inſtrumentum publica fide caret: hoc tamen verum non eſt in illo, qui, poſt occultam infamiam tabellio creatus eſt. Couar. col. 8. 9. l. c.

De peccatis Notariorum Fernandez par. 4. cap. 13. §. 2.

De Procuratore. Cap. LXIII.

ELENCHVS.

1 *In Procuratore hæc ſunt neceſſaria, ſcientia, diligentia, veritas, & iuſtitia circa cauſam,*

2 *Item iuſtitia circa pretium.*

3 *Item in ordine litium expediendarum, & circa terminos.*

4 *Item circa munera.*

1 Vltima perſona ex his, quæ in iudicio ſuperius propoſitæ ſunt, eſt Procurator. In quo multa etiam exigenda ſunt.

Primum eſt, ſcientia: debet enim, quæ ad officium ſuum ſpectant, ſcire. vnde, ſi ea ignorantia litem clientis perdat, reſtituere tenetur, nec excuſationem habet.

Secundum eſt, diligentia: debet enim neceſſarios terminos petere in iudicio; appellare, cum appellandum eſt; probare, quod probandum eſt; reſpondere, cum reſpondendum eſt; & in alijs neceſſarijs non deeſſe: cumque aliquid prætermittit ex negligentia culpabili, reſtituere damnum tenetur, quod ob id cliens incurrit; multo magis ſi ex malitia facit.

Tertium eſt, veritas: debet enim dicere, quod verum eſt, & non falſa, aut incerta. & in hoc grauiter iſti peccant, quod nomine ſuorum clientum reſpondent in iudicio affirmatiuè, quæ prorſus ignorant; ſimiliter negatiuè, & hoc, iurando ſuper animas ſuorum clientum: & his non contenti, cum vident imminere periculum ſuæ cauſæ, ſi cliens aliquid confiteatur, quod aliàs verum, & iuridicè inquiſitum eſt; perſuadent illi, vt neget fortiter, dicendo irriſiuè, præſtat eſſe martyrem, quàm confeſſorem. Vnde peccant multum tales procuratores, inducentes ad periuria, & mendacia in iudicio: damnificantes alios, qui iuſtam habent litem.

Quartum eſt iuſtitia, vt non niſi iuſtam cauſam defendant. Et hoc idem dicendum eſt, quod ſuperius diximus de aduocato, quantum ad cauſam.

2 Iuſtitia etiam exigitur, vt pretium iuſtum tantum ſui laboris exigant. In quo etiam abuſus eſt, plus enim iuſto exigunt: immò ſolent iſti à clientibus petere pretia pro ſe, & pro aduocato, & pro notario, & ſibi omnia vſurpãt; & aliquando parum quid illis reddunt. In quo peccant, obligati reddere iſtis ſuorum laborum

pre-

precia, quæ acceperunt: nam iſti procuratores ſunt ita exercitati aliqui, vt ipſi velint facere inſtrumenta, quæ ad notarios pertinent, & defenſiones, quæ aduocatorum ſunt; & rogant notarios, & aduocatos, vt ſubſcribant, ac ſi ſua eſſent; & modicum ſoluunt pro ſubſcriptione, iſtis hoc acceptantibus, quia melius eſt modicum lucrari, quam nihil; & quia procuratores aliàs non deferrent negotia ad ipſos. Et hoc peccatum etiam eſt, immò aliquando iſti errant in facto, quia neſciunt aliquando facere, vt oportet, & damnificant alios: vnde conſequenter ad reſtitutionem tenentur.

3 Iuſtitia etiam exigitur, vt lites, quas primo acceperunt patrocinio defendédas, prius abſoluant: ſolent enim iſti multorum patrocinia ſuſcipere, & vnum, aut alterum proſequi, alijs dilatis, vt maius ab ipſis exigant pretium; eum tamen non poſsint ſuſcipere, niſi quæ commodè, & abſque clientum detrimento ob moram, poſsint defendere: & ſuſceptorum primum locum obtinent, quæ prius tempore ſuſcepta ſunt, niſi aliquod notabile detrimentum aliquis ob moram incurrat, altero illud non incurrente: cumque etiam primus incurrit, non debet ſuſcipere ſecundum patrocinium, niſi ſecundo admonito, ſe non ſtatim poſſe in ipſius negotio patrocinari.

Iuſtitia etiam exigitur, ne terminos impertinentes petant, qui ad cauſę non faciunt iuſtitiam; ſed ſolum ad puram dilationem, vt cogant oppoſitos clientes deſiſtere à cauſa iuſta, vel pactum faciant iniuſtum, vel ſaltem vt eis noceãt.

4 Iuſtitia etiam exigitur, ne, poſt cauſæ victoriam, vltra pretia ſuorum laborum, petant auctaria, vulgo dicta, mancia: non enim licitè poſſunt iſta accipere, nec illi dant, niſi coacti, quamuis dicant, ſe libenter, & gratis dare. & quamuis Nauarr. c. 25. nu. 30. dicat poſſe accipi, tamen dicit debere eſſe modica. Mihi tamen melius videtur, nulla poſſe accipi. Et quod clientes dent inuiti, ſignum eſt, quod lite peracta, frequenter dicant, hos procuratores eſſe rapaces, & (vt iniuria verbo abſit) latrones: quamuis autem tales non ſint, tamen tali verbo iſti ſuum animum produnt, ſe non niſi ob neceſsitatem ſuas illis dare pecunias, etiam quas iuſtè ſoluunt.

ADDITIONES.

Vide Carbonem l. c. Nauar. nu. 28. Reginaldum c. 56. Sayr. c. 24. l. c. qui probat dicta hic à Toleto.

Quid Detractio, quotque ipſius modi ſint. Cap. LXIII.

ELENCHVS.

1 *Detractio quid; item quid fama, & in quo differat ab honore.*
2 *Fama quot modis auferatur.*
3 *Notendi intentio duplex: item quot ſint modi detractionis, & quot modi ſint detrahendi circa malum.*
4 *Modi detrahendi circa bonum.*

1 Circa huius octaui præcepti poſteriorem partem oportet tractare de Detractione: atquè à definitione incipiendum eſt. Poteſt autem ſic deſcribi. *Eſt ablatio famæ per verba, cum intentione nocendi*. In qua definitione quatuor partes continentur.

Prima eſt, *ablatio*, detrahere enim eſt auferre aliquid à proximo: vnde conſtat, detractionem eſſe contra iuſtitiam, quæ prohibet alteri auferre, quod ipſius eſt.

Altera pars eſt, *famæ*: fama autem eſt notitia, & opinio, quam aliquis apud homines habet: quando bona eſt, dicitur bona fama: cum verò mala, dicitur mala. Differt ab honore, nam honor eſt reuerentia, quæ alicui exhibetur: tamen, tam honor, quàm fama, ſunt bona hominis externa: nam ſunt alij, qui debent habere opinionem, & exhibere reuerentiam. Quando igitur aliquis aufert bonam famam, & opinionem, quam aliquis apud alios habet, dicitur detrahere: ob id, detractio dicitur ablatio famæ: in quo differt à contumelia, quæ eſt ablatio honoris.

2 Tertia pars eſt, *per verba*: dupliciter enim poteſt aliquis bonã famã alicuius auferre.

Vno modo apud ſe ſolum: vt cum Petrus habens in ſe bonam opinionem Pauli, mutat eam, & concipit malam; tunc aufert in ſe famam Pauli: & ſi talis mala opinio concepta fuit abſque rationabili cauſa, tunc pertinet hoc ad iudicium temerarium.

Altero modo poteſt aliquis auferre famam, non ſolum apud ſe, ſed apud alios; & hoc pertinet ad detractionem: cumque homo ſuos conceptus verbo manifeſtet, ob id verbo fit detractio, ac propterea talis pars eſt in definitione poſita. Aduerte tamen, per verba, intelligi etiam nutus, & ſigna; intelligi etiam ſcripturas, quibus libelli infamatorij fiunt: rurſus,

ſus, intelligi iſta formaliter, & virtualiter. Verbum formale eſt, cum quis verbum profert; ſimiliter de ſigno, & ſcriptura: virtuale verò eſt, cum ex taciturnitate verbum inſinuatur. cùm enim quis tacet, cùm loqui debeat, virtualiter loquitur, aliquid approbando, vel reprobando. Omnia iſta per illam partẽ, *verba*, intelliguntur.

3 Quarta pars eſt, *cum intentione nocendi*, non enim ſufficiunt aliæ tres partes ad detractionem: nam cum quis iuridice aliquem accuſat criminis, vel condemnat, famam aufert; non tamen detrahit; nam detractor famam aufert, intentione nocendi illi in fama, cui detrahit.

Aduerte autem, aliquem dupliciter intendere nocere alicui in fama.

Vno modo directè, cum verè habet talem intentionem nocendi.

Altero modò indirectè, cum, licet non habeat talem intentionem expreſsè, famam tamen aufert, ob finem minus principalem, quam ſit illius famam offendere: vt, qui ob ludum, & iocum, vel abſque fine, alterius famam aufert: & quamuis etiam auferat ob bonum finem, tamen non ſeruatis circumſtantijs, in quibus licet famam aliquando auferre: vt, cum licitum eſt peccatum alterius alteri aperire, vt dictum eſt: qui enim præfert talem finem minorem famæ alterius, parùm curat nocere, & ſic indirectè habet intentionem nocendi. Hæc igitur eſt detractionis definitio. Sequitur, vt quot modi detractionis ſint, proponamus. ſunt autem octo, de quibus vide S. Thom. 2.2. q.73. & eſt doctrina communis Theologorum. Qui quidem in duas partes diuiduntur: quidam ſunt, quibus detractio verſatur circa malum; quidam, quibus verſatur circa bonum. Circa malum quatuor ſunt modi detrahendi, hoc carmine contenti.

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens.

Imponens dicitur, qui infamat alterum, imponendo crimen, & vitium, quod non habet: & hic eſt peſſimus detractionis modus. *Augens* eſt, qui alterius crimen verum narrando ipſum auget, amplificando, & exaggerendo, vt maius appareat. *Manifeſtans* dicitur, qui crimen occultum alicuius propalat, & manifeſtat alijs, illius famam auferre intendendo. *In mala vertens* dicitur, qui bona facta alterius in malam partem interpretatur, coram alijs illius famam minuendo. Ille dicitur in malum conuertere bona alicuius, qui, quod ex ſe bonum eſt, leui ratione motus, & abſque cauſa rationabili, vt malum iudicat, quia poſſunt etiã ipſa mala fieri.

4 Modi autem, qui circa bonum verſantur, ſunt etiam quatuor, qui hoc carmine continentur.

Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatve remiſſe.

Ille dicitur negare, qui virtutem alterius, ex qua famam apud alios habet, coram illis negat. Ille minuit, qui, licet non neget, tamen minorem, quam ſit, ſuis verbis, aut ſignis facit. Ille autem tacendo detrahit, qui, cum de fama alicuius periculum eſt, cui poteſt ipſe ſubuenire, nihil dicit: vel quia, alijs laudantibus aliquem, ipſe tacet, in quo dat intelligere, ſe aliorum laudi non conſentire. Ille laudat remiſſe, qui, quod magna laude dignum eſt, parum laudat, aut verbo, aut geſtu, vel ſigno: & hic modus ad ſecundum reducitur. Ob id communiter à Theologis ſeptem modi detractionis deſcribuntur, quos Scotus reducit ad tres, 4. ſentent. d. 15. ſed diſtinctius habẽtur, vt ſunt propoſiti.

ADDITIONES.

De hac re D. Tho. Caiet. Bannes, Arragon. Salon. 2.2. q.73. Sot. lib. 5. q. 10. Nauar. cap. 18. nu. 17. Valen. diſp. 5. q. 16. Caiet. Silueſt. & alij Summularij ver. Detractio. Leſſius lib. 2. c. 11. dub 2. Reginal. lib. 24. c. 4. Azor. p. 3. lib. 13. c. 6. Sayrus lib. 12. c. 6. Fernandez c. 20. l. c.

Eſt ablatio.) Quid ſit, & quotuplex, Val. p. 1. Sot. ſic definit: Eſt denigratio occulta alienæ famæ.

Quot modi.) Salon. l. c. Nauar. num. 21. ex Alex. ſeptem enumerat modos. Vide Rebell. 1. p. de obligat. iuſt. lib. 4. q. 2.

De euulgatione libellorum famoſorum Regin. c. 6. l. c. nu. 116. De libellis famoſis Rebell. q. 7. c. Si qui 5. q. 1. (ex c. 52. Conc. Eliberit.) legimus. *Si qui inuenti fuerint famoſos libellos in eccleſia ponere, anathematizentur.* Vide Ludou. Molinam tract. 4. de iuſtitia Diſp. 36.

Quale peccatum ſit Detractio. Cap. LXV.

ELENCHVS.

1 *Detractio quale peccatum, & quando fiat veniale.*

2 *Leuitas materiæ ex tribus penſanda.*

3 *Duo alij modi, quibus detractio ſit veniale peccatum.*

1 Peccatum detractionis mortale eſt ex genere ſuo, cum ſit contra iuſtitiam. Et

S. Thom.

S. Tho. dicit, ex ſuo genere eſſe peius, quam furtum: nam magis eſt læſiuum proximi, cum per furtura auferantur pecuniæ, per detractionem vero fama, quæ præſtantior eſt pecunijs. Hoc peccatum eſt cõmuniſſimum. Vnde Gloſſ. ſuper illud Prouerb.24. *Cum detractoribus ne commiſcearis*, dicit, hoc ſpecialiter vitio pene totum genus humanum periclitatur: Deo eſt maxime odioſum. Vnde Dauid dicebat; *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar*: Aduerte autem; quamuis ex ſuo genere mortale ſit, tamen in tribus caſibus ſit de facto veniale. Primus eſt, cum eſt materiæ leuitas: cum enim eſt paruum nocumentum in fama, quamuis ſit cum intentione nocendi, eſt veniale.

2 Tamen aduerte, leuitatem, aut grauitatem materiæ eſſe penſandam ex tribus.

Primò, ex quantitate ipſius infamiæ in ſe, id eſt, vitij quod imponitur, aut boni quod tacetur.

Secundò, ex parte perſonæ diffamatæ: nam aliquando vitium impoſitum vni perſonæ, leuis eſt infamia; aliquando nulla: nam multi in vitijs ſe iactant, vt iuuenes in re venerea, milites in homicidijs: his autem detrahere, imponendo ſimilia, leuis materia reputatur. at ſi ſit perſona religioſa, aut ſtudioſa, grauior eſt materia. Vnde, Epiſcopis, perſonis Eccleſiaſticis, publicis, religioſis detrahere, maius eſt peccatum, & creſcit multum materia. Hic autem aduertenda eſt excommunicatio lata contra ſcribentes, & recipientes libellos infamatorios contra inſtituta Sancti Franciſci, & Sancti Dominici, quæ excommunicatio eſt Papalis, & habetur in Bulla, Ex alto, quę habetur apud Anton.3.p.tit.24.c.70. De aliarum religionum inſtitutis peccatum eſt detrahere, ſed non eſt ſubiectum excommunicationi.

Tertiò, cõſideranda eſt materia ex parte perſonarum, numeri, qualitatis, apud quas infamia inducitur: nam apud vnum diffamare, minus eſt, quam apud multos; & apud vnum virum grauem, magis eſt, quam apud minus talem. Quando igitur, his omnibus adhuc perpenſis, leuis materia eſt, ſit veniale, quamuis duo priora potius conſideranda ſint.

3 Secundò, ſit detractio venialis, vt dicit S. Thom.2.2.q.73. cum ſit abſque intentione expreſſa nocendi, ſed ob iocum, vel aliam cauſam: ſed hoc intellige, niſi ſit notabilis infamia; tunc enim eſſet mortale.

Tertiò, cum, quamuis ſit notabilis infamia, & cum intentione nocendi, tamen actus non fuit omnino deliberatus: vt cum quis inaduertenter, ira graui percitus, alterius crimen propalauit, ita vt in tali manifeſtatione non fuerit totius libertatis compos: tunc namque minuitur peccatum, vt ſit veniale, ſicut in periurio, & blaſphemia aliquãdo fieri ſolet: ſi tamen actus ſit deliberatus, mortale peccatum eſt, tantam infamiam alteri intuliſſe.

ADNOTATIO.

(De libellis infamatorijs, ſeu paſquillis, lege indicem lib.prohib.verb. paſquilli, & extrauag. Pij V.Romani. & Greg.XIII Ea eſt rerum.

ADDITIONES.

Mortale.) D.Thom. Caiet. Bañes, & alij l. c. Soto art.2.Nauar.nu.22.Leſſius dub.3.

Veniale.) Vide Nauarr.nu 23. Salon.art.2. Valen.p.4. Caiet.verb.Detractio.D. Tho.art.2. Sot.concluſ.3.Leſſium l.c.

Materialis detractio, id eſt, ſine animo nocẽdi, venialis eſt: ſed ſi grauiter alterius famam lædat, mortalis: redit enim actus in naturam ſuæ formæ. Vide D. Thom. Sot. art.2. Valen. p.2. l. c. idem dicas de auditione detractionis Caietan.l.c. Qui occultum alterius crimen referens, ſine animo lædendi famam, ſufficientia motiua adhibet ad illius perſuaſionem, mortiferè peccat; & ad auferendum damnum famæ, cuius cauſa fuit, tenetur. Rebell.p.1.lib.4.q.3.

Crimen; infame occultum vni, quem taciturum putes, detegere, ſi nullum inde oriatur damnum, lethale eſſe putant aliqui, præcipuè Rebello l. c. Verùm contraria ſententia magis placet. Caiet.2.2.q.73. art.2.

Peccata infamia occulta defunctorum hiſtoricis monumentis committere non licet; & qui id facit, tenetur famam reſtituere: ſi non ſint nimis occulta, ab hiſtoricis narrari poſſunt, ob commune hiſtoriæ bonum. Adrian. Quodl.11. q.2.Sot.de teg.ſecr.memb.1.q.2.Rebell.l.c.

* Materialis detractio non eſt lethalis, niſi fama notabiliter lædatur, præcipuè in ſpectantibus ad vitæ honeſtatẽ.D.Tho.2.2. q.73.ar.2. In eum locum Caiet. loquens de materiali detractione, bene docet; materiali detractione in materia honeſtatis; ſæpe famam notabiliter lædi: (materialis detractio ſit, cum quis detrahit, ſine animo lædendæ famæ) non autem in alijs materijs; venereæ culpæ in quibuſdam, vt ſunt ſanctimoniales, puellæ nubiles, coniugatæ pudicæ, viri religioſi, & ſuam famam diligenter curantes, grauiores infamiæ ſunt.

De

De reſolutione aliquorum dubiorum. Cap. LXVI.

ELENCHVS.

1 *An liceat manifeſtare diffamatum, apud eos qui ignorant; & quot modis, quis poſsit eſſe infamatus.*
2 *Duæ concluſiones ponuntur circa hanc materiam.*
3 *Caſus, in quibus licet famam auferre.*
4 *Ponitur tertia concluſio.*
5 *Caſus, in quibus non licet infamare: vbi etiam, ponitur quarta concluſio.*

1 DVbia aliquot ſunt, quibus magis in particulari iſta materia declaratur. Primum eſt, an diffamatum hominem liceat apud eos, qui ignorant illius crimen, manifeſtare: præſertim cum diffamatus eſt per iudicis ſententiam in vno loco, an liceat id manifeſtare in alio loco. Iſta quæſtio fuit controuerſa inter Caiet. opuſc. 16. reſponſ. 9. & inter Adrian. quodlib. 11. q. 1. Ille affirmat, hic negat. in gratiam tamen reſolutionis, ſunt duæ diſtinctiones aduertendæ.

Prior eſt, aliquis poteſt eſſe dupliciter infamatus.

Vno modo, per iudicialem actum: vt, qui conuictus eſt latrocinij coram iudice, & caſtigatus eſt; aut qui pro crimine hæreſis punitus eſt; aut quid aliud infamiæ cōtraxit in iudicio.

Altero modo, per publicum factum, quamuis extra iudicium: vt, qui commiſit homicidiū publice, aut eſt manifeſtus latro, vel quid ſimile.

Poſterior diſtinctio eſt: qui ſic infamatus eſt, dupliciter ſe habet: aut enim poſt talem infamiam iam eſt bonam famam conſequutus; tum quia temporis longitudine tradita ſunt omnia obliuioni, tum quia vitam emendauit: aut nondum bonam famam eſt conſequutus.

2 His ſuppoſitis, ſint aliquot concluſiones. Quarum prima eſt, manifeſtare crimen alicuius quocumque modo infamati, intentione ei nocendi, peccatum eſt: verbi gratia, ſi aliquis eſt publicè conuictus, & punitus pro latrocinio; tamen alius neſcit iſtud: ſi Petrus huic manifeſtet, intentione nocendi infamato illi, peccat contra charitatem.

Secunda concluſio, ſi quis infamatus (ſiue per crimen publicum, ſiue per iudicis ſententiam) iam eſt bonam conſequutus famam: qui abſque legitima cauſa illius crimen manifeſtat, peccat contra charitatem, & contra iuſtitiam: verbi gratia eſt aliquis Romæ, qui iam à multis annis fuit per Inquiſitores publicè punitus, tamen poſt reſipuit, & bonam famam modo habet, nec eſt qui recordetur illius criminis: ſi quis hoc alijs manifeſtat, contra charitatem peccat, & contra iuſtitiam, & quidem conſequenter tenetur ad reſtitutionem. Contra charitatem quidem, quia nocet proximo: contra iuſtitiam vero (contra Soto lib. 4. q. 10. art. 2.) quia quamuis per iudicis ſententiam fuerit illi fama antecedens ablata, tamen non ſequens; vnde vere poſſidet bonam famam ſequentem, quam qui aufert, iniuſte aufert. Liceret tamen in quibuſdam caſibus.

3 Primus eſt, ad vitandum detrimentū corporale alicuius: v. g. ſi quis exiſtimatus bonus homo, cum tamen alio in loco eſſet damnatus latrocinij, verſaretur inter aliquos, vnde periculum eſſet, ne res eorum raperet; tunc liceret illos admonere, illum cōuictum fuiſſe latrocinij, niſi aliter poſſent auerti à conuerſatione illius. Similiter, ſi quis ſe medicū iactaret magnū, cū eſſet ignarus (quia eſt in aliorū detrimentū) licet id dicere: in quo caſu licet etiam occultum crimen manifeſtare.

Secundus caſus eſt, cum vergit in detrimentum ſpirituale alterius, in quo etiam caſu licet occultum aperire: vt, ſi aliquis eſt hæreticus, cuius ſtatua combuſta eſt alibi; ignorant tamen in alio loco, vbi periculum eſt inficiendi alios; tunc licet id reuelare. Similiter licet malos mores aliquorum manifeſtare, vt admoneamus alios, ne conuerſatione illorum peruertantur.

Tertius eſt, cum eſt in publicum detrimentum. vnde, ſi quis beneficium, aut dignitatem vult aſſumere, cum vere ſit inhabilis, nec poſſit iure recipere (quamuis occulta ſit inhabilitas) licet reuelare, quia eſt in publicum detrimentum. De his vide Nau. c. inter verba. nu. 854.

4 Tertia concluſio, quando nondum eſt bonam famam conſecutus, ſi per iudicis ſententiā infamatus eſt, non eſt contra iuſtitiam, nec cōtra charitatem, in eadem vrbe id manifeſtare ignorantibus: v. g. hodie Petrus eſt caſtigatus pro latrocinio publice: non eſt mortale peccatum, id dicere alijs, qui adhuc neſciebant in eodem loco. In primis non eſt contra iuſtitiā, quia illa ablata eſt fama, & per accidēs eſt, quod aliqui ignorent, vel apud aliquos bona fama maneat: præterea non eſt contra charitatem, quia ſi non tunc, paulo poſt apud alios diuulgabi-

gabitur tale factum, ob id nulli iſte nocet. Hũc etiam diffamare in alio loco, mittendo litteras, aut verbo, in alijs locis factum narrando, põ eſt contra iuſtitiam, vt tenet Caiet.l.c. & Bart.l. ex ea.ff.de poſtulan. quia iſte diffamatus vere non habet famam, ſicut ſi non haberet brachiũ. Eſſet tamen contra iuſtitiam in duobus caſibus.

5 Prior eſt, quãdo tertia perſona infamaretur: vt, ſi frater diffamati eſt in illo loco, cui fama aufertur, ſi fratris infamia illuc deferatur.

Poſterior eſt, cum diffamato aliquod aliud detrimentũ corporale obuenit; puta, quia forſan occidetur, vel incarcerabitur, vel priuabitur aliquo bono alio temporali. Nec etiam eſſet contra charitatem, extra hos caſus, niſi quando diffamatus eſſet præſens in illo loco: tunc digito notare illum, extra caſus ſecundæ concluſionis, peccatum eſſet: præterea, quamuis ſit abſẽs, veriſimiliter crederetur, quod numquam fama illius criminis perueniret ad locum illum diſtantem. Cum vero quis manifeſtat in alio loco, quo aliàs non perueniret infamia illius, contra charitatem peccat.

Quarta concluſio, cum infamia eſt publica, licet non per iudicis ſententiam, ſecundum Scotum, 4. diſt. 15. q. 4. non eſt peccatum, in eadem vrbe alijs manifeſtare, ſicut de infamato per ſententiam; dummodo ſit vere publica infamia: vt qui occidit hominem in conſpectu publico, vel apud maiorem partem, eſt notum illius homicidium; in alio tamen loco diſtanti non licet manifeſtare, vt dicit Soto loco allegato. Per hæc reſoluitur dubium primum.

ADDITIONES.

Primum eſt.) Hanc quæſtionem Salon. art. controuerſ. 1. l.c. Sot. lib. 5. q. 10. art. 2. Carbo. q. 21. de reſtit. Leſſius dub. 13. l. c. infra cap. 6. nu. 22. Rebell. q. 4. l.c.

De dubio ſecundo. Cap. LXVII.

ELENCHVS.

1 *Infamare ſeipſum an liceat, & an ſit contra iuſtitiam.*
2 *Quando ſit contra charitatem: & an liceat in tortura alterius crimen manifeſtare.*
3 *Tres limitationes ponuntur.*
4 *Manifeſtare ſuum crimen verum in tortura an reus poſſit, quamuis non iuridicè interrogetur.*

1 Aliud dubium eſt, an poſſit aliquis ſe infamare. Caiet. verb. detractio, dicit ad hoc duo.

Primum eſt, quod nulli licet ſe infamare, ſed peccat qui ſe infamat, non ſolum contra charitatem, ſed contra iuſtitiam, & conſequenter tenetur ad reſtitutionem: ſibi enim debet famam reddere.

Secundum eſt, quod non excuſatur per torturam. vnde, qui in tortura ſibi famam abſtulit, confitendo crimen, quod nõ fecit; aut reuelando crimen, quod non tenebatur; tenetur negare, ſi falſum fuit, & pati torturam. Fundamentum Caietani eſt, quia nullus eſt dominus ſuæ famæ, ſicut nec ſuæ vitæ. Contrariam tamen opinionem tenet S.Thom. 22. q. 73. art. 4. ad primum, & Soto l. c. cum communi ſententia. In cuius explicationem ſunt aliquot dicta notanda.

Primum eſt, ſe infamare, non eſt contra iuſtitiam, quamuis ſine cauſa aliquis ſe infamet, niſi ex conſequenti. Dico, ex conſequenti, quando quis ſe infamando, alium tertium infamat: tunc ratione tertij peccat contra iuſtitiam, ſe ſine cauſa infamando: remota tamen alterius infamia, non eſt contra iuſtitiam: nam homo eſt dominus ſuæ famæ, ſicut & pecuniarum. vnde, eam prodigere, non eſt contra iuſtitiam, neo obligatio ad reſtitutionem.

2 Secundum eſt, ſe infamare abſque cauſa, eſt peccatum contra charitatem, & in duobus maxime caſibus eſt peccatum mortale.

Prior eſt, quando infamia eſt grauis multum; vt, qui ſibi imponeret crimen hæreſis, aut quid ſimile: non tamen, ſi imponeret non ita graue crimen, licet eſſet mortale, quod non multum eſſet famæ ablatiuum.

Poſterior eſt, quando ſua infamia alijs nocet, nimirum, cum eſt perſona publica, cuius bona fama alijs prodeſt. Adde etiam, cum intercedit periurium, eſſe mortale: omne enim firmatum iuramento mendacium eſt mortale. Remotis his caſibus, non videtur mortale, præſertim, ſi non imponit ſibi crimen, ſed occultum manifeſtat.

Tertium eſt, quando aliquis in tortura poſitus manifeſtat crimen alterius vere, quamuis non interrogetur iuridice, non peccat. Hoc eſt. Sot. lib. 5. q. 10. art. 2. v.g. aliquis iniuſte torquetur, vt complicem occultum reuelet; poteſt iſte verum dicere, quamuis grauiter peccet iudex interrogando, & ſic torquendo. Ratio Soti eſt, quia nullus tenetur, cum tanto ſui detri-

detrimento, alterius famam conſeruare, occultando peccatum commiſſum illius.

3 Hoc tamen limitandum eſt, cum non eſt in detrimentum publicum illa manifeſtatio: verbi gratia, cum quis interrogatur, vt manifeſtet aliquod ſecretum alicuius reipublicæ, aut alicuius exercitus; ex cuius manifeſtatione ſequitur graue detrimentum reipubl. aut exercitus illius: vt, cum comprehenduntur milites vnius ab altero exercitu, ſolent iniuſte interrogari; tunc debent potius mori, quàm rem aperire.

Secũdo etiam limitari debet, cum, quod ſcit, & interrogatur, cognouit ratione ſacramentalis confeſſionis: tunc mille mortes pati debet potius, quam aperire. & ad hoc non ſolum tenetur Confeſſarius ſacerdos, ſed etiam interpres, & laicus, audiens confeſſionem in neceſſitate; & litteratus homo, qui conſulitur de remedio peccati.

Tertio etiam limitari debet, quando, qui peccatum illud ſcit, via iniuſta cognouit, puta, vi, & extorſione, aut fraude, & dolo: vt, qui in occulto loco peccata alterius audiuit, quæ in confeſſione dicebantur; tunc debet potius mori, quam reuelare, quamuis extra iſtum caſum confeſſionis, ſi vi, aut alio dolo cognouit, non tenetur occultare in tortura graui, niſi ſit peccatum, quod in mortem, vel abſciſsionem membri alterius, vel aliquod graue nocumentum cederet: cum enim iſta non obueniunt illi alteri, poſſet excuſari vi torturæ. Has tres limitationes ponit Nauar. in Summa, c. 18. nu. 32.

4 Quartum dictum eſt: poteſt aliquis abſque peccato in tortura manifeſtare ſuum crimen verum, quamuis non interrogetur iuridice; & conſequenter ſe infamare; nec enim tenetur famam ſuſtentare cum tanto labore, cum ſit ipſius dominus. Sed hoc intellige, quando non exiſtimat alteri nociturum in ſpiritualibus: verbi gratia, ſi quis apud multos eſſet habitus in magna exiſtimatione, & haberet crimen occultum, quod ſi manifeſtaret, illi ad hereſim conuerterentur, potius talis mortem deberet pati, quam manifeſtare. Similiter, quando ſequitur reipub. detrimentum, vt ſuperius diximus. Poteſt etiam ſine peccato mortali confiteri crimen falsò ſibi impoſitum, pro cuius confeſsione torquetur; nec hoc eſt mortale, quamuis ſit ob talem confeſsionem ſuſpendendus: vt bene dicit Soto loco allegato. Sed hoc intelligi debet citra iuramentum: nam periurium eſt mortale peccatum: quamuis, ſi iam commiſſum eſt tale peccatum iurando, Confeſſarius non debeat obligare, vt iterum verũ dicat. Intelligendum etiam eſt, ne noceat alteri, imponendo falſum ei: nam tunc contra iuſtitiam peccaret mortaliter, quia non eſt dominus famæ alterius, ſicut ſuæ; ob id obligandus eſſet à Confeſſario verum aperire, quamuis pateretur mille torturas. Intelligendum etiam eſt, ne quod imponitur ſibi, ſit hereſis: talis enim forſan mortaliter peccaret: non tamen poſt confeſsionem obligandus eſſet negare iterum, niſi alijs nocuiſſet, auferendo famam, vel detrimentum inferendo contra iuſtitiam. Confeſſarius ergo iſta conſideret.

ADDITIONES.

Hominem ſuæ famæ dominum eſſe, vt certum, probat Carbo. q. 23. l. c. idem ſentiunt Salon. q. art. 3. de dominio, Arragon. l. c. q. 62. Bañes q. 33. ar 8. dub. 2. Valen. diſp. 5. q. 10. p. 1. Couarr. lib. 1. Var. Reſol. c. 2. nu. 8. Sot. lib. 4. q. 2. ar. 3. & de teg. ſecr. q. 3. memb. 1. Nauar. cap. 18. nu. 49. & in c. Inter verba. concluſ. 6. coroll. 44. Adrianus de reſtit. Azor. p. 3. lib. 13. c. 6. Leſsius lib. 2. c. 4. dub. 11. Sayr. lib. 11. c. 7. nu. 11.

Valen. l. c. duas cõfirmat aſſertiones: Vna eſt: Infamare ſeipſum, ſine rationabili cauſa, ex genere ſuo, eſt pecc. mort. (quod non placet Sot. q. 10. ar. 2. l. c.) Altera: Ex rationabili cauſa, pro maiori ſuo, aut alterius bono (præcipuè communitatis) id facere licet. Infamare ſeipſum, ſine cauſa, veniale crimen contra charitatem, putat Rebell. q. 5. l. c. Leſsius lib. 2. c. 12. dub. 6. non putat mortale peccatum ex genere contra iuſtitiam, aut charitatem ſeipſum infamare. De hac re Azor. l. c.

Tertium eſt.) Vide Sot. Nauar. nu. 54. l. c.

Abſque peccato in tortura.) Leſsius lib. 2. c. 11. dub. 7. mortale crimen eſſe negat, ſibi falſum crimen imponere, ad tormenta valde grauia vitanda, etiamſi, ob id occidendus ſit. idem Couarr. lib. 1. Var. Reſol. c. 2. nu. 8. Petr. Nauar. lib. 2. de reſtit. c. 4. n. 133. Sayrus in Claui Reg. lib. 11. c. 3. nu. 42. contra Nauarrum, qui cenſuit, eſſe lethale piaculum id facere. Mortale eſſet, ad vitanda tormenta, alijs falſo infamiam inurere.

Si, vt leuia tormenta effugias, crimen tibi falsò imponas, ob quod morte afficiendus ſis, mortiferè peccas. Leſsius nu. 35. l. c. ex Sot. & communi ſententia: non erit autem culpa lethalis, ſi verum tuum occultum crimen prodas, vt leuia vites tormenta. Vide Leſsium l.c.

De

De audiente detractorem. Cap. LXVIII.

ELENCHVS.

1 *Detractorib. quot modis conſentiatur.*
2 *Detractori non reſiſtere an ſit peccatum.*
3 *Quando non ſit peccatum.*

1 Non ſolum qui detrahit, ſed etiam, qui detractori conſentit, peccat, vt docet S.Tho.2.2.q.73.art.4.

In cuius gratiam nota, dupliciter aliquē poſſe conſentire detractori: vno modo directe, altero modo indirecte. Directe cōsētire ſtat tripliciter.

Primò, quando quis inducit alterū ad detrahendū: tunc non minus peccat, quàm detractor.

Altero modo, cum non quidem inducit, ſed delectatur in illa detractione, ex odio, quod habet contra detractam perſonam: & tunc etiam non minus peccat, immò aliquando magis, ſi odium eſt maius. & de his duobus modis intelligitur illud Bernard. lib. de conſider. in fine: *Detrahere, aut detrahentem audire, vtrum horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim.*

Tertiò modo, cum delectatur, ſed nō ex odio, ſed ob vanitatem, & otioſitatem quandam: & tunc frequenter eſt veniale peccatum: licet detractor aliquando mortaliter peccet. Dico frequenter, & non ſemper, quia aliquando etiam taliter delectari, eſt mortale, in caſu illo, quo, non impedire detrahentem, eſſet mortale, vt ſtatim dicemus. Indirecte detrahenti conſentire, eſt non reſiſtere, ſeu non prohibere detractionem, cum quis poteſt. Aduerte autem, quod, qui non impedit detractionem, aut eſt perſona priuata, aut publica. Voco publicam, ſuperiorem, & præfectum illius, qui detrahit; aut Epiſcopum, & Priorem, aut Generalem, reſpectu ſubditorum, patrem reſpectu filiorum, dominum reſpectu ſeruorum, & famulorum, &c.

2 De priuata perſona, quæ non eſt ſuperior ipſi detractori, ipſam dico aliquādo peccare mortaliter non reſiſtēdo detractori; aliquando venialiter; aliquando nec mortaliter, nec venialiter.

Peccat mortaliter, cum ex illa detractione magnum detrimentum obuenit perſonæ detractæ: tunc enim peccat mortaliter contra charitatem: ſicut, qui videt furem rapientem bona proximi, & non impedit, cum poſſit.

Venialiter vero peccat, cum non ſequitur detrimentum notabile proximo.

3 Aliquando vero neutro modo peccat.

Primò, quando non impedit ex timore, quia timet ſibi probabiliter malum, vel nocumentum magnum, ſi reſiſtat detractori: tunc enim non tenetur impedire. Dico magnum, quia quando parum nocumenti timet, & nocumentum proximi notabile eſt; tenetur aliquam iacturam pati pro proximo, quamuis non notabilem.

4 Secundò, quia pudet eum ob reuerentiam, puta, quia detractor eſt prælatus, eſt perſona illuſtriſſima, audiens vero eſt inferior: quamuis, quando detrimentum eſt graue, teneatur aliquem pudorem pati ob proximum.

Tertiò, quando putat probabiliter, ſe nihil profecturum, quia quamuis ipſe audiens diſcedat, aut loquatur impediendo, adhuc ille non deſiſtet à detractione. Si vero perſona audiens eſt publica, vti diximus, tunc, non reſiſtendo, contra iuſtitiam peccat, & grauius; teneturque maius detrimentū pati in reſiſtendo, quàm priuata perſona. Quod ſi nullo modo poſſit, vel nō ſine graui ſuo detrimēto, adhuc etiam non peccat, ſicut nec perſona priuata. Multum autem quiſque, quantum poteſt, debet fugere detractores; & dicere, & facere cum Dauid. *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar.*

ADDITIONES.

De hac re D.Tho.2.2.q.73.art.4. Caiet. Bañes. Salon. Arrag. Sot.art.4.l.c. Adrian.Quodl. 11.q.2.Silu.l.c.q.2. Nauar.c.18.nu.37.Val.p.4. Rebell.1.p.lib.4.q.6. diligenter, & fructuosè.

Qui imperauit detractionem, vel ad detrahendum fraude alium induxit, ſolus, principaliter, ablatam famam reſtituere tenetur; at ſi conſilio, aut alio modo, detractorem incitauit, detractor tenebitur principaliter, ad reſtitutionem: eo nō reſtituente, qui incitauit. Vide Rebell.l.c.

De reſtitutione famæ. Cap. LXIX.

ELENCHVS.

1 *Conditiones neceſſariæ ad famæ reſtitutionē.* 2.

1 Detractor tenetur famam, quam alteri detraxit, reſtituere. Vt autem ad talem reſtitutionem teneatur, aliquæ ſunt neceſſariæ conditiones.

Prima eſt, quod verè abſtulerit famā: ſi enim non abſtulit, vel quia perſona, cui detraxit, erat infamis; vel quia ſuæ detractioni non eſt fides adhibita, non tenetur.

Secunda eſt, quod contra iuſtitiam abſtulerit. Vnde iudex iuſtam ferens ſententiam, & accuſator, & teſtis, & denuncians, & alij, qui iuſte famam alterius auferunt; non peccant, nec tenentur reſtituere. Quod ſi faciant iſta ex odio, peccabunt quidem, ſed contra charitatem: ob id reſtituere non obligantur.

Tertia eſt, quod perſona detracta non recuperauit famam alia via, puta, quia aliquis detractorem conuicit mendacij, vel quia ipſe ſuo opere famam bonam recepit: tunc enim detractor non tenetur reſtituere.

2 Quarta eſt, quod perſona detracta non condonauerit famam, aut remiſerit: ſi enim pretium accepit pro infamia, vel gratis nolit ſibi reſtitui, tunc detractor non tenetur. Non tamen ſemper poteſt aliquis famam remittere: non enim poteſt, cum eſt perſona publica, cuius infamia nocet alijs: nec poteſt, cum ex ipſius infamia ſequitur alterius infamia, vel detrimentum: nec etiam, cum infamia eſt contra fidem; vt, de crimine hæreſis. Cum tamen ſolius ipſius eſt infamia, & nocumentum, nec de tanto crimine eſt, poteſt condonare, aut pretio aliquo commutare. His poſitis conditionibus, tenetur detractor ad reſtitutionem.

ADDITIONES.

Neceſſariæ conditiones.) Sot.lib.4.q.6.ar.3. col.16. Vide Carbo. q.17. de reſt.Val.q.6.p.5. col.4. l.c.

De reſtitutione famæ D.Tho. Caiet. Bañes, Arrag.Sal.2.2.q 62.art.2.Val.Sot.Carb.Nauar. nu.42.l.c.Coron.par.2.cap.6.Azor.lib.5.cap.9. p.3.Leſſ.lib.2.cap.11. à dub.15. Rebell.q.8.l.c. Fernand.p.1.cap.14.§.4. Exam.Tho.Mor.Sayr. lib.11.Clau.Reg. à c.3.Petr.Nau.lib.2. de reſt. c.4.p.4.Regin.lib.10.c.23. Bonacina, Filliucius.

Condonauerit.) An infamatus poſſit remittere obligationem reſtituendæ famæ: Vide Sal. controu.23. Carbo.q.23.l.c.Sayr.c.7.

Caiet.q.73.art.2. & verb. Detractio, negat, condonari poſſe reſtitutionem famæ; cuius dominum hominem eſſe, non putat. Sot.lib.4.q.6. art.3. ad 4. & lib.5.q.10.art.2. priuatum hominem remittere poſſe docet; publicam verò perſonam agentem, mortiferè peccare, ſi id faciat; valere tamen cõdonationem. Vide etiam Carbo. l.c. Val.diſp.5.q.6.p.5.col.7. Adrian.4. de reſt. famæ. D.Ant.Nauar.c.18.nu.46. recenſiti etiam à Salon. ſcribunt, non poſſe condonari à publicam perſonam agẽre, nec valere cõdonationem. Leſſius dub.24.l c. egregie docet, reſtitutionem famæ condonari poſſe, niſi neceſſaria ſit homini infamato, vel ad proximi ædificationem, vel ad vitandum ſcandalum, vel ad munus ſuum ritè obeundum.

De modis reſtituendi famam. Cap. LXX.

ELENCHVS.

1 *Modi reſtituendi famam, cum quis crimen falſum impoſuit, vel cum verum quidem, ſed occultum crimen manifeſtat.*

2 *Modi reſtituendi famam, cum negatur crimen ab altero verè impoſitum, vel cum manifeſtatur crimen, dicendo ab altero auditum.*

1 QVatuor modis aliquis poteſt famam alteri auferre.

Vno modo, imponendo ei crimen falſum, vnde infamiam contraxit; & qui ſic infamauit, tenetur coram his, in quorum præſentia tale, impoſuit crimen, aſſerere ſe eſſe mentitum, & falſum dixiſſe; &, ſi opus eſt, id iuramento confirmare debet, vt credatur: & qui libellos infamatorios contra aliquem edidit, tenetur alios in contrarium facere, qui tam efficaces ſint ad auferendam infamiam, ſicut primi fuerunt ad auferendam.

Alter modus auferendi famam eſt, cum quis crimen alicuius, verum quidem, ſed occultum manifeſtat: & tunc non tenetur ſic reſtituere famam, vt dicat falſum dixiſſe (hoc enim eſſet mentiri, quod nullus debet facere) ſed debet in præſentia illius, cui crimen manifeſtauit, illum ſæpe laudare; vt, quantum fieri poſſit, bonam opinionem habeat ipſius. Aliquando etiam bonum erit dicere, ſe iniuſte dixiſſe crimen illius, vt per hanc æquiuocationem intelligant alij, illud fuiſſe falſum. Vt, qui morti proximus eſt, & alterius crimen, propter quod morte plectetur, occultum manifeſtauit; tunc coram notario deberet dicere, ſe male, & iniuſtè dixiſſe; nam verum in hoc dicit, contra iuſtitiam enim manifeſtauit. Attende tamen, quod, qui prædicto modo, vel iſto ſecundo infamat aliquem; tenetur de damno illato, quod infamatus ob infamiam incurrit: verbi gratia, ſi quis ob crimen ſibi falsò impoſitum, vel contra iuſtitiam manifeſtatum, perdit beneficium, vel officium aliquod, vel aliquod temporale bonum; tenetur detractor ad reſtitutionem talis damni. Attende etiam, quod ſi crimen occultum, quod quis manife-

nife-

niſeſtauit, accidat poſtea manifeſtum fieri, detractor à famæ reſtitutione liberatur, ſed tamen peccauit detrahendo: quamuis, ſi aliquod damnum infamatus incurrit ob illam detractionem, antequam eſſet publicum peccatum, tenetur detractor reſtituere.

3 Tertio modo, aliquis famam poteſt auferre, negando crimen, quod alter ei vere imponit, & conſequenter faciẽdo mendacem: v.g. aliquis accuſat aliquem coram iudice de crimine vero, iſte negat, & negando infamat accuſatorẽ (quia exiſtimatur homo mendax, & iniquus) tunc ſi iuridice accuſatur, ita vt poſſit probari, & probet crimen, ſi negat, vere infamat, & tenetur reſtituere: tamen ſi non probatur crimen, tunc Caiet. verb. reſt. cap. 10. dicit obligari ad reſtitutionem: tamen cõtrarium tenet Silu. reſt. 3. §. 3. Et ita tenendum eſt: quamuis reus peccet, mendacium dicendo, & mortaliter, ſi periurus ſit: tamen non tenetur reddere famam alteri, qui iniquus extitit accuſator.

Quartò modo, poteſt aliquis famam alteri auferre, crimen manifeſtando, imperfectè dicendo, ſe audiuiſſe ab alio, Petrum eſſe adulterum, vel quid ſimile: & quamuis Caiet. 2. 2. q. 62. art. 6. & Scot. 4. d. 15. putent non eſſe detractionem, tamen contrarium tenet Soto, lib. 4. q. 6. art. 3. & verè ita eſt: nam negari non poteſt, qui audiunt ab aliquo dicente ſe audiuiſſe, Petrum crimen commiſiſſe, minorem famam, & opinionem habere de Petro: ob id, ad aliqualem tenentur iſti reſtitutionem, ſi verum dixerunt, ſaltem laudandi illum alium, & minuendi certitudinem dicti illius, à quo audiuerunt, ſi ſine mendacio fieri poteſt.

ADD[illegible]IONES.

De hac re Aub. Scot. 4. d. 15. q. 4. Silu. Detractio. q. 4. Nau. nu. 45. Sot. lib. 4. q. 6. art. 3. D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2. Carbo. q. 18. Salon. q. 62. Azor. l. c. Leſſ. dub. 20. Rebell. q. 10. Sayr. lib. 11.

Crimen falſum.) D. Tho. Sot. Sal. controu. 13. Valen. diſp. 5. q. 6. p. 5. col. 5. Carbo. l. c.

Id iuramentum confirmare.) Nauar. l. c. id ſufficere putat; Sotus vero etiam teſtes adhiberi vult, ſi ſint neceſſarij. Si tamen infamator eſſet vir inſignis, infamatus autem infimæ ſortis, pecunia, aut alia ratione, poſſet illi fama reſtitui, ad arbitrium boni viri, vt placet Salon. l. c. concl. 1. Vide Rebell. q. 10.

Alter modus.) Val. aſſert. 2. Salon. controu. 15. Sot. Carbo. Nauar. l. c. Maior. ibid. Scot. 4. d. 15. D. Tho. l. c. ad 4. Si nihil proficeret infamator ſic loquendo, reſtitutio alia ratione facienda eſſet. D. Tho. ad 2. Val. l. c. hanc autem reſtitutionem ſi infamatus recuſaret, infamator liber eſſet ab obligatione. Valen. ibid.

Tertio.) De hac re Carbo. q. 19. Vide Sot. l. c. Silu. reſt. 2. q. 3. Caiet. q. 62. art. 2. l. c.

Quarto.) Vide Sot. Salon. Val. aſſert. 3. l. c. Carbo. q. 20.

Optimus reſtituendæ famæ modus eſt impetrare remiſſionem obligationis illius reſtituendæ. Rebell. q. 10.

Si fama non poſſit reſtitui, pecunia, ex iuſtitia, compenſanda non eſt. Leſſ. dub. 16. cap. 11. l. c. cum Silu. Nauar. Petr. Nauar. & alijs; quidam tamen contra dicunt. Si fama ſit alia via recuperata, ad eam reſtituendam infamator non tenetur amplius. Vide Leſium dub. 17. l. c. Multæ cauſæ excuſant à famæ reſtitutione, eas habes apud Leſſium dub. 26. l. c. Vide etiam Rebell. quæſt. 13.

De tribus dubijs circa reſtitutionem famæ. Cap. LXXI.

ELENCHVS.

1 *Fama an cum detrimento propriæ famæ ſit reſtituenda.*
2 *An cum periculo vitæ.*
3 *Qui ſe inuicem infamarunt, an poſſint alter alteri non reddere.*

1 Dubitare aliquis poteſt, an cum detrimento famæ propriæ aliquis teneatur reſtituere alterius famam, quam detraxit.

Dico primò, quod tenetur, etiam cum propriæ famæ detrimento alienam iniuſtè ablatam reddere, ſicut tenetur, qui furatus eſt res alienas, cum propriarum detrimento eas reſtituere: & aliquando cum maiori ſuo detrimento, quàm ſit alterius infamia.

Dico ſecundò, cum Soto in 4. d. 15. cum, qui infamauit, eſt perſona publica, aut illuſtris, & magni momenti; infamatus autem eſt mediocris conditionis; non tenetur illuſtris, & talis perſona cum tanto detrimento, famam illi reſtituere, licet iniuſte ablatam, ſed poteſt reſarciri pecunia. Et hoc tenet Soto loco allegato, quamuis etiam iſte nolit pecunia ſibi reſarciri. Sed tamen hoc intellige ſemper, quando eſt notabilis multum exceſſus conditionis vnius ad alterum.

2 Alterum dubium eſt, an, cum periculo vitæ, teneatur aliquis reddere alteri famam. Dico, ſi infamatus idem etiam periculum vitæ ſubeat, abſque dubio tenetur ille famam reddere, etiam cum propriæ vitæ periculo: vt, qui crimen hæreſis impoſuit alicui, vnde ille combureretur, niſi detractor ſe falſum dixiſſe affirmet, ob quod occideretur; tunc tenetur verum aperire. Hic attende, quod ſi ille, qui ſubit periculum, non patitur hoc ex impoſitione alterius, ſed tantum ob peccatum alterius; tunc hic non tenetur verum dicere: verbi gratia, Petrus occidit Ioannem; ob errorem comprehenditur Martinus, & morti adiudicatur: tunc Petrus non tenetur ſe manifeſtare, quia ipſe non impoſuit Martino. Quod ſi vellet ſe manifeſtare, aliquando bene, & meritorie faceret, in illo nempe caſu, quando aliquis poteſt licitè pro alio vitam exponere: quando vero impoſuit falſum, & perſona detracta non ſubit periculum vitæ, ſed tantum famæ, vel ſimiliter etiam rerum temporalium; detractor vero, ſi manifeſtet, vitæ periculum ſubit, tunc dubium eſt, quamuis Caiet. loco allegato exiſtimet, numquam obligari aliquem, cum periculo vitæ propriæ reſtituere famam, aut res alterius: tamen ego puto cum Soto eſſe dicendum, quod ſi notabilis ſit infamia, tenetur etiam cum vitæ periculo reſarcire. De hoc tamen ſuperius plura diximus, dum de reſtitutione tractaremus.

3 Tertium dubium eſt, cum ſunt duo, qui ſe inuicem infamarunt, an poſſit alter licitè non reddere famam alterius. Dico, cum infamia æqualis eſt, id licite poteſt fieri, ſicut fit in pecunijs, cum duo inuicem rapuerunt res alterius æqualis valoris: quamuis vterque peccauerit. Sed aduerte, quod ſi vnus vult alteri famam reddere, iſte tenetur etiam illi ſuam reddere; nec poteſt cogere, vt non reddat: ſed iſto non reddente, non tenetur reſtituere.

ADDITIONES.

An cum detrimento famæ.) Vide Carbon. q.22. Leſſ. dub.26.

Cum periculo vitæ.) Carbo. l.c. Sal. controu. 16. Hic concl.1. docet, vniuerse loquens, cum detrimento vitæ famam reſtituendam non eſſe, idem, cum Caiet. Leſſ. dub.15. niſi illata infamia damnum attulerit in bonis ſuperioris ordinis.

Morti adiudicatus.) Nauar. cap.15. nu.17. innuit Sot. lib.4. q.6. art.3. Sà, verb. Reſtitutio nu.39.

Tertium dubium.) Vide Nauar. c.18. nu.47. Carb. q.24. Sot. lib.4. q.6. art.3. ad 4. Caiet. ar.2. ad 2. & verb. Reſtitutio. Val. p.5. col.7. l.c. Leſſium dub.25. vbi de famæ compenſatione.

Qui ſe mutua infamia affecere, poſſunt inuicem famæ reſtituendæ obligationem remittere. Val. Carbo. l.c.

Hæredes, iuxta vires hæreditatis, famam reſtituere debent, ſi infamator, cuius hæredes ſunt, non reſtituit, dum viueret. Rebell. q.11. at negat Leſſius dub.21. tenentur tamen, iuxta vires hæreditatis, ad damna reſarcienda, quæ ex infamia orta ſunt.

Honor offenditur alapis, contumelijs, irriſione; alijſq. ſimilibus modis. Qui alterius honorem iniuſtè offendit, tenetur ad reſtitutionem, vel ad ſatisfactionem illius, coram alijs, ſi publicè; coram ſolo, ſi priuatim læſit. Vide Leſſium. dub.27.

De reſtitutione honoris Azor. etiam cap.10. Petr. Nauar. lib.2. de reſt. cap.4. à nu.12. Rebel. q.12. l.c. Sot. de iuſt. lib.4. q.6. art.3. Sayr. lib.11. Clau. Regiæ cap.8. Regin. l.c. nu.354.

Si ex illata ignominia damna ſequuta ſint, ad eorum quoque reſtitutionem tenetur, qui eam intulit. Vide Sayr. nu.13. l.c.

De nono præcepto. Non concupiſces res proximi. Ex cap. 20. Exodi: Cap. LXXII.

ELENCHVS.

1 *Auaritia quid.*
2 *Regulæ menſurandi appetitum.*
3 *Appetitus quando ſit co[...] Charitatem.*

1 AVaritiæ peccatum in hoc præcepto prohibetur. In cuius explicationis gratiam, quid Auaritia ſit, explicare oportet. Eſt autem Auaritia, *Appetitus diuitiarum voluntarius, & immoderatus*. in qua deſcriptione quatuor ſunt particulæ.

Prima eſt, *appetitus*. Voco appetitum, actum, quo volumus, ſeu deſideramus rem aliquam.

Secunda eſt, *diuitiarum*. Non enim appetitus cuiuſcumque, Auaritia eſt: nam ſi eſt honorum, & propriæ æſtimationis, Superbia eſt; ſi rerum carnalium, Luxuria; ſi verò diuinarum, Auaritia.

Tertia particula eſt, *voluntarius*. Dicitur voluntarium, quod eſt ſpontaneum & liberum; quod homo poteſt facere, & non facere.

Quando

Quando ergo homo ſic appetit, quod in ſua eſt poteſtate non appetere, ſicut appetere; tunc talis appetitus dicitur voluntarius. Et hoc neceſſarium eſt, vt appetitus dicatur auaritia: non enim peccatum eſt, quod voluntarium non eſt. Sed adhuc non ſunt iſta ſatis ad auaritiam: ſed opus eſt quarta particula, vt ſit appetitus *immoderatus*, id eſt, ſine modo, ſine mēſura, ſine regula. Regula autem, qua appetitus menſurari debet, triplex eſt, Iuſtitia, Charitas, Liberalitas.

2 Quando igitur appetitus eſt contra iuſtitiam, tunc auaritia eſt. Quod duobus modis contingit.

Primò, quando aliena appetit modo illicito habere, vel habita retinere: vt qui vult pecunias alterius, ita vt ſi poſſet, etiam per furtum, vel rapinam, vel vim, vel modo ſimili habere, vtique acciperet; aut ſimilibus modis habita vult retinere: & talis appetitus voluntarius eſt peccatum mortale, niſi materiæ leuitate fiat veniale.

Altero modo, quando vult habere, quæ ipſi non poſſunt iuſte dari, nec data poteſt licitè retinere: vt, qui ſciens ſe omnino indignum Epiſcopatu, vel beneficio, aut officio, deliberate appetit, aut habitum vult retinere, peccat auaritia contra iuſtitiam.

3 Tunc autem eſt appetitus contra charitatem, quando homo ſic ſuis rebus afficitur, vt eas præferat diuino præcepto, & ſit paratus retinere, quamuis præceptum dilectionis proximi non ſeruetur. Obligatur enim homo lege charitatis in extrema, aut graui neceſſitate proximi, ei ſuccurrere, cum poteſt. Cum igitur aliquis ſic appetit ſuas res, vt ſit paratus in nullo caſu ſubuenire, aut in tali caſu nolit ſubuenire, auarus eſt, & eſt mortale peccatum talis appetitus ſine modo charitatis. Quando verò ſic eſt appetitus ille, vt nec contra iuſtitiam ſit, nec contra charitatis præceptum; ſit tamen contra liberalitatem, qua homo ex ſuperfluis, & ex his, quæ non ſunt multum neceſſaria, habet quandam obligationem ſubueniendi neceſſitatibus aliorum, quamuis non grauibus; tunc vt plurimum eſt veniale peccatum, ſaltem ex genere ſuo, nec fit mortale, niſi contra iuſtitiam, aut contra charitatem ſit. Eſt ergo Auaritia diuitiarum appetitus voluntarius, & immoderatus. De auaritia tractat S.Tho. 2.2.q.118. quæ eſt contraria iuſtitiæ, charitati, & liberalitati.

ADDITIONES.

De hoc præcepto Catechiſmus Rom. Concil. Colon. Caniſius, Nauar. cap. 16. nu. 19. Regin. lib. 22. cap. 2. Sayr. lib. 8.

Summa Toleti.

Eſt autem auaritia.) De auaritia D. Thom. Caiet. 2.2.q.118. Alenſ. 2. par. q. 141. memb. 1. Silu. & alij Summiſtæ verb. Auaritia, Viguer. cap. 5. §. 14. Nauar. cap. 23. à nu. 69. D. Ant. p. 2. tit. 1. à cap. 1. Azor. lib. 4. cap. 15. to. 1. Fernand. p. 4. Exam. Tho. Mor. cap. 11. §. 3.

Duobus modis.) Vide D.Tho. l.c. Sot. lib. 4. q. 5. art. 2. col. 5.

Quid Gabella, & Quotuplex. Cap. LXXIII.

ELENCHVS.

1 *Gabella quid.*
2 *Gabellæ ſpecies.*

1 VT auaritia in particulari conſideretur, oportet ab exactione gabellarum incipere. Videtur autem gabella ſic definiri poſſe: *Gabella eſt tributum à Principe in communem vtilitatem exactum.* In hac definitione quatuor ſunt partes.

Prima eſt, *tributum*. Voco tributum id, quod aliquis dat, ſeu contribuit, ſiue pecunia ſit, ſiue pecunia æſtimabile.

Secunda eſt, *publicum*: nam gabella non ab vno, aut altero exigitur, ſed à Communitate.

2 Tertia eſt, *à Principe*. Per Principem intelligo publicam poteſtatem: non enim eſt priuati hominis exigere gabellas, niſi ſuperioris poteſtatis, vt dicetur inferius.

Quarta eſt, *in communem vtilitatem*: nō enim gabella contribuitur, niſi in bonum, & vtilitatem publicam. vnde, ſi dantur aliquando ad Regis ſuſtentationem, id eſt, quia Regis conſeruatio vtilitas eſt publica. Vides in hac deſcriptione cauſam materialem, efficientem, & finalem. Materialis eſt tributum, efficiens eſt Princeps, ſeu publica poteſtas, finis eſt cõmunis vtilitas. Multis modis poteſt, & ſolet diuidi Gabella, de quibus vide Silu. verb. gabella 1. nec Doctores ſibi conſtant in his nominibus: tamen quæ magis videntur in vſu, quatuor ſunt.

Primus modus dicitur Vectigal, à vehendo, quod ex mercibus, quæ inuehuntur in ciuitatẽ, ſoluitur. Fuit autem inſtitutum iſtud tributum, ad expenſas pro extructione pontium, & viarum, & ædificiorum communium, etiam ad Principum ſuſtentationem. Dicitur Portorium, eo quod in porta ciuitatis ſoluitur. Dicitur Italicè Doana, dicitur etiam Pedagium.

Secundus modus eſt, qui ſoluitur pro ducatu viæ, vt homo ſecurum habeat iter à latronibus; & dicitur guidagium, quod aliquando è mercibus, aliquando è ſola perſona ſoluitur.

Tertius modus eſt, qui ſoluitur ex his, quæ in ciuitate emuntur, & venduntur; & dici poteſt vocabulo reſtricto, gabella: defectu enim nominis, commune applicamus particulari.

Quartus modus, dicitur Italicè Tallia, id eſt, ſumma aliqua, quam Princeps aliquando pro occurrentibus neceſſitatibus ſolet exigere ab inferioribus. Hæ ſpecies, ſeu modi gabellæ videntur communiores, & magis in vſu eſſe.

ADDITIONES.

De Gabellis Silu. Fum. & alij Summularij. verb. Gabella. Nauar. cap. 17. à nu. 2 o. Caſtro lib. 1. de l. p. c. 1 1. Ioan. Med. de reſt. q. 13. 14. 15. Sot. lib. 3. q. 6. art. 7. de iuſt. & lib. 4. q. 6. art. 4. col. 3. Angles in 4. p. 2. pag. 187. Carb. de reſtit. q. 32. Caiet. ver. Vectig. Val. diſp. 5 q. 6. p. 5. Lopez p. 2. à c. 36. Couar. in Regul. peccatum p. 2. §. 5. Cordu. q. 95. Rodriq. p. 2. cap. 74 75. Petri Nauar. lib. 3. de reſt. nu 227. Arrag. in 2. 2. q 62. art. 3. Azor. p. 3. lib. 5. art. 18. Leſſius lib. 2. c. 33. Sayr. lib. 9. Clau. Reg. c. 16. * Vaſq. de reſt. c. 6.

De iuſtitia exigentis vectigalia. Cap. LXXIV.

ELENCHVS.

1 *Gabellam imponere quis poſſit.*
2 *Pro quibus rebus ſit imponenda, & à quibus non exigenda.*
3 *Gabella moderata eſſe debet, & an collectæ ſint licitæ.*
4 *Conditiones neceſſariæ ad collectarum impoſitionem.*

1 QVatuor ſunt neceſſaria, vt prima ſpecies gabellæ iuſta ſit. Primum eſt ex parte cauſæ efficientis, vt ſit impoſita ab Imperatore, vel Rege, vel Concilio generali; vel ſit tam antiqua, vt memoriam vincat hominum. Ita habetur in cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignif. Cum Concilio Doctores intelligunt Papam, qui ex ſe poteſt exigere. Sub Rege, Tabien. & Armilla intelligunt ciuitates Italiæ, quæ multum habent imperium, id eſt, in temporalibus nulli ſubſtant: vnde conſequenter intelliguntur Dux Florentiæ, & ſimiles. Quando autem aliquis abſque facultate talium, noua imponit vectigalia, iniuſta ſunt, & excommunicatus eſt in Cœna Domini, qui ſine facultate noua pedagia imponit. Etiam iniuſtum eſt, vetera augere: & aliqui volunt, etiam incurri excommunicationem prædictam. Tamen Armilla verb. gabella. §. 8. & Roſel. excommunicatione 44. §. 5. dicit, non incurrere, quia ibi ſolum habetur, qui noua imponunt, pœnæ autem ſunt reſtringendæ. At in contrarium eſt communis opinio, quam tenet Ang. verb. pedag. §. 9. & Silu. excomm. 7. §. 54. Nauar. c. 29. nu. 58. (*Sed nunc exprimitur in dicta bulla, vt auctor ipſe notauit lib. 1. c. 21. nu. 6.*

2 Secundum eſt ex parte materiæ, ſuper quã imponitur vectigal: non enim de his, quæ in proprios vſus inuehuntur, exigenda eſt gabella: hoc enim eſt prohibitum, C. de vectigal. l. vniuerſi. vbi prohibetur, ne vectigal exigatur de his, quæ in proprios vſus inuehuntur; aut ad ſoluendum fiſco; aut de his, quæ reuehuntur ad colendum ius. Talia autem vectigalia exigere, non ſolùm eſt peccatum, ſed excommunicationi Cœnæ Domini annexum, vbi excommunicantur, qui prohibita pedagia exigunt.

Tertium, eſt ne exigatur à perſonis Eccleſiaſticis: nam cap. quamquam. de cenſibus prohibetur ſub excommunicatione Epiſcopali, ne vectigalia exigantur à clericis: quod intelligitur de his, quæ in proprios vſus inuehuntur, ſecus de mercibus, quæ negotiandi cauſa vehuntur. Dices, quæ igitur differentia eſt inter ipſos, & laicos? Dico, quod ante Bullam Cœnæ non erat excommunicatio contra exigentes à laicis: poſt Bullam vero Cœnæ, eſt excommunicatio, non ſolum à clericis, ſed etiam à laicis exigere, & iam non eſt Epiſcopalis. Rurſus, vt dicemus, differentia eſt, quod collectas ex proprio vſu licet à laicis; ſed non à clericis exigere, ſine licentia Papæ. Angelus excomm. 5. caſu 19. & Nauar. cap. 27. nu. 58. putarunt à clericis ſponte dantibus poſſe accipi gabellas. ſed hoc intelligitur ſecundum ius antiquum. Nam in Bulla Cœnæ excommunicantur etiam à ſponte dantibus accipientes.

3 Quartum eſt, vt gabella ſit moderata. Quã moderationem Bald. aſſignat, ſuper l. 2. C. de iure aureor. annul. vt non excedat tertiam octauæ partis mercium. His conditionibus adde finem ſuperius poſitum, vt ſit communis vtilitas: nam cum Principes in proprios luxus, & prodigalitates exigunt, non excuſantur ab iniuſtitia. Hic aduerte, Principes videntes ſe non poſſe exigere gabellas ex his, quæ in proprios vſus inuehuntur à ciuibus, nomen mutarũt, & idem pretium,

& tri-

& tributum exigunt, ſed vocant Collectas, quas dominus Caiet. non probat, verb. vectigal. Tabien. vero, & Armilla probant cum limitatione, puta, cum diſtinctione procedendo. Regibus, & poteſtatibus ſæcularibus non licet, niſi cum duabus conditionibus, quas ponit Tabien.

4 Vna, vt ſit propter grauem neceſſitatem. Altera, quod à proprijs ſubditis tantum exigatur, non à forenſibus. At Pontifici, quia non ſubſtat legibus Imperialibus, licet etiam à forenſibus exigere per ſuum ſtatum tranſeuntibus, non tamen ſine vrgente neceſſitate; quæ in vtilitatem communem tendat: & reuera vix poteſt talis neceſſitas accidere: nam videtur iniuſtitia hic committi, cum plus ſoluat, qui plus in proprios vehit vſus, plus autem inuehat, qui plus indiget. Quomodo ergo iuſtum eſt plus exigere à plus indigente? Melius fieret, ſi talis gabella aliter ſuppleretur.

ADDITIONES.

Primum eſt.) Silu. l. c. nu. 2. Lopez cap. 36.

Secundum.) Vide Lopez l. c. Nauar. nu. 202. D. Ant. 2. p. Silu. ver. Gabella q. 3. Leſſius dub. 3. l. c. docet, vectigalia ſuper rebus ad vſum familiæ ſpectantibus in his caſibus exigi poſſe: 1. in graui neceſſitate, quando alia vectigalia non ſufficiunt. 2. ſi toto populo, ob publicam cauſam, conſentiente conſtituantur. 3. ſi ad vias tutas reddendas id fiat, & pro perſonarum, & rerum, quæ aduehuntur, ſecuritate imponantur, & hæc ſola ratio in promptu ſit. 4. ſi conſuetudo memoria hominum antiquior ea ferat.

A perſonis Eccleſiaſticis.) De immunitate clericorum, à ſolutione gabellarum, Io. Medin. q. 15. Nauar. n. 203. Lopez l. c. c. 40. 41. Rodriq. p. 2. ſum. cap. 75. Ferd. Velloſil. in Aduert. Theol. q. 6. ad to. 9. D. Hier. Vide Azor. cap. 19. l. c. Comitol. de immunitate Clericorum lib. 1. q. 92. 93. 95. 95. Leſſ. dub. 3. 4. 5.

De exemptione clericorum à poteſtate ciuili Mol. de iuſt. to. 1. diſp. 31. Vict. de poteſt. Eccleſ. Clerici triticum vendentes, vltra taſſam loci, peccant mortiferè, & tenentur reſtituere. Vide Ioan. Medin. q. 30. de reſt. Nauar. cap. 23. nu. 88. Rebell. par. 2. de oblig. iuſt. lib. 9. ſect. 2. Vict. relect. l. c.

De iuſtitia exigentis guidagia, &c. Cap. LXXV.

ELENCHVS.

1 *Guidagia an liceat exigere.*
2 *Gabellæ à quibus imponendæ.*
3 *Tallia quando ſit iuſta.*

1 TAbiena bene dicit, non licere dominis iſta guidagia exigere, quia ipſi tenentur ſuas terras ſecuras facere, & quietas. Quod ſi aliquid poſſint exigere, tunc tenentur ad reſtitutionem eorum, à quibus viatores ſpoliantur, cum eorum negligentia accidit, quia cuſtodias non ponunt. Cum igitur hoc in vſu non ſit, non licet eis talia exigere. Licet tamen iſtis ruſticis accipere aliquid à viatoribus, vt viam doceant, vt ipſos comitentur ad ſecuritatem, quia ad hoc non tenentur iſti de iuſtitia: ob id pretium recipere poſſunt. Guidagia etiam non poſſunt imponi, niſi à quibus vectigalia. cap. ſuper quibus. de verb. ſignific.

2 Circa tertiam vero ſpeciem gabellæ, non videtur neceſſarium, vt imponatur ab Imperatore, Rege, vel alijs prædictis perſonis: poteſt enim imponi etiam à dominis, ſubditis Principibus. Nam caput illud prohibens impoſitionem gabellarum omnibus, præter prædictas perſonas, non procedit niſi de pedagijs, & guidagijs: reliquæ vero tres conditiones, vt moderatum ſit pretium; & non exigatur ab Eccleſiaſticis perſonis ſine licentia Papæ; & non exigatur ex his, quæ in proprium vſum emuntur, neceſſariæ ſunt. Et quamuis iſta tertia conditio poſſit aliquando non ſeruari, tamen debet eſſe in neceſſitate aliqua vrgente, & in bonum commune vergente, cui aliunde vix, aut nullo modo poſſit ſuccurri. Quæ quidem neceſſitas vix poteſt occurrere. Vnde tales gabellæ, quæ ex his quæ ad ſuſtentationem propriam emuntur, exigi ſolent, magnam ſpeciem habent iniuſtitiæ, & vix poſſunt iuſtificari. Ex hac parte, illa gabella, quæ apud Hiſpanos dicitur *alcauala*, videtur iniuſta: quæ quidem exigitur, tum è mercibus, tum ex his, quæ in proprios vſus emuntur: nec ſolum ex hac parte iniuſta videtur, ſed etiam, quia iam ceſſauit finis, propter quem fuit impoſita, puta bellum Granatæ. & quamuis bellum eſſet, Reges illi ſunt adeo diuites facti, & gabellæ etiam aliæ adeo pingues, vt poſſit prouideri ſufficienter, abſque tanta exactione.

3 Circa Talliam vero, obſeruandæ ſunt conditiones tres, quarum vel vna deficiente, iniuſta cenſebitur.

Prima, vt non imponatur, niſi ob communem, & publicam vtilitatem, qua ceſſante, ſtatim ceſſet. Vnde non bene faciunt, qui exigunt gabellam, vel talliam aliquam quotannis, pro muro-

rum erectione, vel pro fortificanda ciuitate, vel pro alio bono communi; & ceſſantibus finibus his, adhuc exigunt tales gabellas.

Secunda eſt, vt non imponatur, niſi graui exiſtente neceſſitate communis vtilitatis, cui vix poteſt ex alijs publicis reditibus ſuccurri.

Tertia eſt, vt modo iuſto imponatur, ne oneretur plus pauper, quam diues; cum iuſtitia potius exigat, vt qui plus habet, plus ab eo exigatur. Eſt autem hic conſiderandum, quod licet Principes poſſint facere aliquos exemptos à ſolutione gabellarum; debent tamen ita facere, vt quod ab illis exacturi erant, non oneretur ſuper alios pauperes: eſſet enim tunc ex aliena arca facere eleemoſynam. Hoc autem neceſſarium eſt in omni gabella, vt ceſſante fine, propter quē impoſita eſt; ipſa ceſſet, niſi alius æqualis finis ſucceſſerit: ex qua parte multæ gabellæ multum habent ex iniuſtitia admiſtum.

ADDITIONES.

De pedagijs, & guidagijs Ioan. Medin. q. 14. Lopez cap. 36. l. c.

De iure regio, Alcauala, Couar. l. c. nu. 1. Rodriq. l. c. Nauar. cum Ang. putat non eſſe crimen, gabellam, Alcauala, dictam defraudare, modo abſit mendacium, & merces non abſcondantur: diſplicet hæc ſententia Petr. Nauar. lib. 3. de reſt. cap. 1. nu. 226.

De iuſtitia ſoluentis Gabellas. Cap. LXXVI.

ELENCHVS.

1 *Notanda pro non ſoluentibus Gabellas.*
2 *Limitatio dictorum.*

1 QVatuor punctis continentur ea, quæ ad ſoluendas gabellas pertinent.

Primum eſt, nullus tenetur reddere pœnam impoſitam non ſoluentibus gabellas, quamuis non ſoluerit, niſi prius condemnetur per iudicis ſententiam: v. g. eſt pœna, qui non ſoluit gabellam mercium, perdit totas merces: ſi quis eſt qui noluit ſoluere, quamuis peccauerit, tamen non tenetur reſtituere talem pœnam, donec per iudicem damnetur. Hæc eſt communiſſima Doctorum ſententia.

Secundum eſt, quando gabella cognoſcitur iniuſta, nullus peccat, non ſoluendo gabellas; nec tenetur tales reſtituere. Eſt autē iniuſta gabella, quando deficiunt conditiones ſuperius poſitæ.

Tertium eſt, quando gabella eſt iuſta; aut non eſt certum, eſſe iniuſtam, tunc peccatum eſt non ſoluere, & obligatur homo ad reſtitutionem, quia eſt contra iuſtitiam. Dixi autem, quando non cognoſcitur iniuſta, quia ſubditus, niſi ei nota ſit iniuſtitia, debet facta Principum vt iuſta probare. Vnde 23. q. 1. can. quid culpatur. dicit Papa, milites poſſe pugnare in bello iuſto, vel in bello, de quo non ſunt certi, eſſe iniuſtum.

2 Quartum eſt, ſufficit ſoluenti gabellas, vt ſine vlla fraude merces ſuas vehat, paratus ſoluere gabellam: quod ſi non exigatur ab eo, non tenetur ipſe quærere exactores. Iſta eſt Tabien. ver. pedagium. §. 8. Soto lib. 3. de iuſt. in fine. Dixi, *ſine fraude*, quia non licet abſcondere merces, nec paciſci cum cuſtodibus, vel alijs vti dolis: tunc enim à reſtitutione non excuſatur: ſed debet aperte, & abſque fraude, ac ſi gabella non eſt exigenda, procedere. Adhuc autem limitandum hoc videtur, quando eſt conſuetudo in illis terris exigere, & cuſtodias ponere. Quod ſi conſuetudo eſſet, quod ipſimet præſentarent merces, vtique tenerentur hoc facere in gabella iuſta. Soto adhuc limitat, dummodo non ſit gabella magni momenti: ſed ego puto, ſi debita eſſet gabella, quod adhuc non teneatur, dummodo, vt dixi, fraude non vtatur. Sunt autem valde dubiæ iſtæ gabellæ, quæ exiguntur ex his, quæ in proprios vſus, & familiæ quis emit.

ADDITIONES.

Pœna.) Ioan. Medin. q. 13. de reſt. Val. l. c. Carb. de leg. lib. 8. d. 7. D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 3. in corp. Azor. lib. q. 5. c. 8. Caſt. de leg. pœn. lib. cap. 2. Couar. Epit. 4 d. par. 2. cap. 6. §. 8. *Molin.* d. 95. Nauar. cap. 25. nu. 118.

Tertium.) Carbo. q. 33. de reſt. Medin. Val. l. c. Silu. Gabella 3, nu. 8. Nauar. nu. 201. Couar. nu. 5. l. c. Caſtro lib. 1. cap. 11. l. c. Si fidelis infidelem in pondere, & menſura decipiat, ſine publica auctoritate, quia id fieri poſſet, peccat. Corduba q. 96. l. c. cap. 40.

Ementes carnes, & alia huiuſmodi ab ijs, qui ſponte vendunt, nec gabellam ſoluunt, non peccant, ſi nil aliud agant, nec tenentur reſtituere, aut denunciare gabellam fraudantes, niſi, ex officio ad id teneantur. Rodriquez par. 2. cap. 75. num. 7. ex Petr. Nauar. de emente à mercatore, quem ſcit gabellam defraudare, Leſſ. dub. 9.

* Ioannes Mariana, lib. de ſpectaculis c. 17. tradit, nullum vectigal ex lupanari publicè exigi debere.

Quid

Quid Beneficium, & quotuplex. Cap. LXXVII.

ELENCHVS.

1 *Beneficij definitio, eiuſque declaratio.*
2 *Differentia inter beneficium, & præbendam, vbi ponuntur beneficiorum varia genera.*

1 BEneficiũ, vt in præſenti ſumitur, & alias, ſacerdotium dicitur, ſic definiri poſſe videtur. *Eſt ius percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis, clerico propter diuinum officium competens.*

In qua diffinitione quatuor ſunt partes.

Prima eſt *ius percipiendi fructus*, ideſt facultas, ſeu poteſtas, ſecundum iuſtitiam recipiendi, & exigendi fructus, puta pecunias, vel alia in ſuſtentationem neceſſaria.

Secunda pars, *ex bonis Deo dicatis*. Aduerte, in principio naſcentis Eccleſiæ, illi Chriſtiani ſua bona, ſeu magnam partem eorum offerebant Deo, in ſuſtentationem eorum, qui Eccleſiæ inſeruiebant; & in præparationem eorum, quæ neceſſaria erant diuino officio, puta vaſorum, templorum, & aliorum: vnde ex his bonis, & decimis, quæ etiam in tales vſus ſoluebantur, collecta eſt magna ſumma redituum Deo dicatorum, quæ poſt diuiſa eſt in quatuor partes à Papa Silueſtro, vt habetur c.4. ſuorum decretorum: Vna data eſt Epiſcopo, altera fabricæ reſeruata eſt: altera inter clericos talis Eccleſiæ diuiſa pro miniſteriorum qualitate: quarta pauperibus. Eſt ergo beneficium, ius exigendi fructus ex iſta parte, quæ perſonis Eccleſiaſticis obuenit.

Tertia pars eſt, *clerico competens*, nam ſæculares non poſſunt de iure habere beneficia.

2 Vltima pars eſt, finis, nimirum, *ob diuinum officium*, quod in laudibus diuinis conſiſtit, in ſacrificio Miſſæ, & ſacrorum adminiſtratione: non quod iſti reditus dentur in pretium, ſed in ſuſtentationem talium perſonarum, vt à cura ſibi prouidendi liberè Deo melius vacare poſſint, in populi vtilitatem. In iſta quarta parte differt beneficium à præbenda, puta, quæ non eſt annexa canoniæ: nam præbenda datur homini ſæculari, non ob tale officium; ſed, vel quia bene meritus eſt de Eccleſia, vel quia in ſpiritualibus ſeruit Eccleſiæ, vel ob paupertatem, vel aliam honeſtam cauſam: vnde talis præbenda eſt ius percipiendi tales fructus, ſed non ob diuinum officium; ob id non eſt beneficium; & in hoc eodem differt à penſione, quæ propter tale officium non datur, licet in reliquis conueniat. Circa ſpecies, ſeu modos beneficiorum Silu.ver.benef.1. dicit multa: mihi videtur magis ad rem diuidi poſſe in quatuor genera. Quædam enim habent curam animarum, & iuriſdictionem exteriorem, vt Epiſcopatus, Abbatiæ aliquæ, & Prioratus: quædam neutrum habent, ſed tantum officium diuinum; vt beneficia dicta ſimplicia, capellaniæ, &c. Alia habent iuriſdictionem, ſed non curam animarum, quæ in adminiſtratione ſacramentorum conſiſtit, & huiuſmodi ſunt aliquæ Abbatiæ, quæ dicuntur iuriſdictionales: ſimiliter dignitates, vt Archidiaconatus, & Decanatus, quæ quandam iuriſdictionem in choro habent. Quædam quarto loco curam habent animarum, ſed non iuriſdictionem, vt beneficia, quæ dicuntur curata.

ADDITIONES.

Vide Silu. ver.beneficium 1. Ang.Fum.Tab. eodem ver.D.Ant.p.3.tit.17.Valer.Reg.lib.30. to.3. à cap.3. Leſſ. lib.2. cap.34. dub.1. de beneficijs nonnulla Comit. tom. lib.1. Reſp.Mor. Azor.p.2. inſt.mor. Fernand. p.3.exam. Theol. mor.cap.13.opuſculum iuſtum Vaſq. de Beneficijs, magnum volumen edidit Nicolaus Garzias.

Quis poſsit conferre beneficia. Cap. LXXVIII.

ELENCHVS.

1 *Beneficia conferre quis poſſit.*
2 *Capitulum quando conferre poſſit.*
3 *Differentia inter cõferre, reſignare, & eligere.*

1 PArum ad Confeſſarios pertinet ſcire hoc, tamen ad doctrinæ plenitudinem dico aliqua.

Primum eſt, Papa de plenitudine poteſtatis habet facultatem conferendi vbique terrarum beneficia quæcumque; eſt enim ſummus diſpenſator rerum Eccleſiaſticarum.

Secundum eſt, de iure ad ordinarium ſpectat, beneficia ſuæ diœceſis conferre, niſi ſit aliquod ſtatutum in contrarium, vel aliqua immemorabilis conſuetudo: tunc enim alius ab ordinario poſſet conferre.

Tertium eſt, Capitulum non poteſt conferre beneficia per ſe, niſi in tribus caſibus.

2 Primus eſt, quando ordinarius eſt ſuſpenſus à

ſus à collatione beneficiorum, vt non poſſit conferre; aut excommunicatus. cap. tanta. de exceſſ. Prælat.

Secundus, quando vacat ſedes, & tale beneficium, quod Capitulum cum Epiſcopo ſolebat prouidere: tunc enim Epiſcopo, aut ordinario vacante, ſolum Capitulum poteſt cõferre: ſecus, quando ſolus ordinarius conferre debebat.

Tertius, quando eſt beneficium iuriſpatronatus: quamuis enim ſolus ordinarius conferebat; ſed tamen vacante, poteſt Capitulum. Extra iſtos caſus non poteſt de iure, ſecus ſi aliquod ſpeciale habebat priuilegium. Vide Sil. beneficium. 2. Aduerte tamen, aliud eſſe beneficium conferre, aliud reſignare, & eligere. Conferre, eſt dare ipſum ius, & titulum exigendi fructus, & poteſtatem exercendi officium: & hoc ſolum ad prædictas perſonas pertinet. Reſignare verò eſt, ſignare, & determinare aliquem, cui beneficium conferatur: & hoc facit, qui vnum habet beneficium, & vult in alterum transferre. Eligere verò, eſt vnum aliquem offerre ordinario, vt beneficium conferatur ei: & hoc poſſunt ſæculares facere; & olim fiebat, & modo fit in aliquibus locis, in quibus populus, aut Capitulum eligit vnum, vel duos, vt eis beneficium cõferatur. Præſentare eſt, cum abſque ſuffragijs id facit aliquis, ex facultate ſibi conceſſa: vt, qui habent iuſpatronatus, vnum præſentant, cui ordinarius beneficium conferat. Hi tres modi ſemper indigent primo, qui fit per prædictas perſonas. Contingit ergo modis quatuor aliquem dare beneficium, aut per viam collationis, aut per viam reſignationis, electionis, aut præſentationis.

ADDITIONES.

Vidé Silu. beneficium. 2. Regin. c. 17. Leſſium lib. 2. c. 34. dub. 10. Fernandez §2. l. c.

De requiſitis ad validam beneficij collationem Reg. ſect. 7. l. c.

Quomodo aliquis debeat dare beneficia alteri. Cap. LXXIX.

ELENCHVS.

1 *Duo ſunt obſeruanda ei, qui dat aliquod beneficium; videlicet vt det gratis, & iuſtè, & quibus in rebus conſiſtat iuſtitia.*

2 *Neceſſaria tria ſunt ad hoc vt aliquis ſit dignus, ſcientia, morum compoſitio, & aptitudo: digniori autem ſemper dandum beneficium.*

3 *Caſus in quibus beneficium dari poteſt digno, omiſſo digniori.*

1 Qvicumque aliqua via ex prædictis quatuor alteri dat beneficium aliquod, duo debet obſeruare.

Primum eſt, vt det gratis, id eſt, abſque pretio, vllius rei pecunia appretiabilis: tunc enim eſſet graue peccatum ſimoniæ, de qua dicemus inferius.

Secundum eſt, vt det iuſte. Iuſtitia autem in duobus conſiſtit.

Primum eſt, vt det digno: qui enim vllo modo dat beneficium indigno, quem ſcit indignũ; grauiter peccat, & tenetur ad reſtitutionem Eccleſiæ, cuius reditus male locat: Quantum autem ſit hoc peccatum, indignis beneficia conferre, hinc videri poteſt.

Primo namque iniuria Deum afficit, quia ipſum priuat honore & cultu ſuo, ad quem beneficium eſt inſtitutum.

Secundò, iniurius eſt Eccleſiæ, quia reditus ipſius male collocat, dando ipſi miniſtrũ ineptũ.

Tertio, iniurius eſt multis dignis, quibus tale beneficium poterat dari. Graue ergo peccatum eſt beneficium dantis indigno.

Dices, quæ ſunt neceſſaria ad hanc dignitatem? Dico tria.

Primò eſt neceſſaria ſcientia, ſaltem eorum, quæ ad ſuum officium ſpectant.

Secundò morum compoſitio, & rectitudo: qui enim corruptis eſt moribus, ineptus eſt ad Dei officium, & conſequenter ad beneficium.

Tertiò, aptitudo ad exercendum tale officium: qui enim doctus, & bonus eſt, tamen neſcit exercere officium illud; vel non poteſt, quia alijs occupatus non poteſt vacare tali officio; vel quia, etiam ſi non occupetur, tamen non eſt datus praxi, & exercitio exteriori, indignus cenſetur. Eſt igitur hoc aduertendum, ne indigno conferatur. qui aliter confert, aperte conuincitur de acceptione perſonarum. non enim ex bona cauſa & rationabili moueri poteſt ad ſic conferendum.

Secundum etiam eſt, in quo talis iuſtitia cõſiſtit, vt digniori detur beneficium: qui enim prætermittit digniorem, etiam ſi conferat digno, peccat: vt tenet S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. quamuis ad reſtitutionem non obligetur. Similiter etiam, qui alia via prædictis dat beneficium. Et licet aliqui velint, non peccare, dummodo digno det, tamen probabilior, & communior opinio eſt, quod peccat: ratio enim na-

naturalis id videtur poſtulare. Vt, ſi aliquis habet pecunias alterius, vt ei miniſtrum prouideat, profectò debet digniorem, & meliorem quàm poteſt, dare; alias iniuria afficit ipſum, qui dedit pecuniam & digniorem Verum eſt, quod debet iſte exceſſus percipi; quādo enim eſt paruus, aut non bene dignoſcitur, nullum eſt inconueniens, ſi digno detur, præſertim ſi ſperatur maior futura dignitas probabiliter: quam ſit in præſenti. De hoc tamen ſuperius diximus, dum de Epiſcopo loquerentur.

3 Duo ſunt caſus, in quibus poteſt dari beneficium digno, relicto digniori.

Vnus eſt in beneficijs patrimonialibus, in quibus diſtribuendis poteſt relinqui dignior, ſi externus eſt; & eligi ciuis dignus: ſi tamen indignus eſt, non debet vllo modo dari, ſed potius externus eſt admittendus.

Alter eſt, in beneficijs, quæ quis ex rebus proprijs inſtituit, & vult dari ijs, qui ſibi ſunt cognati, de quibus habetur 16. q 7. cap. monaſterium. Talia poſſunt dari digno cognato, relicto digniori non cognato. indigno non debent conferri: quamuis, quando talia curam habent animarum, non ſit bona talis inſtitutio: vt, ſi quis inſtituat monaſterium, & velit ſuam cognatam eſſe Abbatiſſam. Sunt ergo beneficia eccleſiaſtica, gratis & iuſte conferenda.

ADDITIONES.

Det digno.) Quæ requirantur, vt quis ſit dignus beneficio, Silueſt.3 num. 1. l.c. Salon.2.2. q.73.ar.2.controu. Vaſquez l.c.infra.

De beneficio collato in indignum, Sot.lib.4. q.6.ar.3.ad 6.Valen.d.5. q.7. p.1. l. c. Quando reperiretur dignus, numquam licet beneficium Eccleſiaſticum conferre indigno. Vide Leſſium dub. 2.

Quamuis ad reſtitutionem non obligetur.) Ita etiam Sot. Val. l. c Eligentem dignum, prætermiſſo digniori, ad reſtitutionem, teneri, docuit Petr. Nau. de reſt. lib. 2. nu. 138. Med. lib. 1. c. 14. §.32. cum Caiet. 2.2.q.63.

An ſit acceptio perſonarum dignum eligere, digniori relicto, lege Salon. controu. 3. Gl. in cap. conſtitutis, de appellat teſt. Couar. in Reg. Peccatum, p.2.§.7.nu.3. & alij negant id pec. mort. acceptionis perſonarum: at D Thom. 2.2.q.63. art.2. Alenſ.p.2.q.136.memb.2.Lyra.in c 20. Io. Couar. l.c. & alij, ex communi contrarium docent. Vide Leſſium dub. 14 Vaſquez. l.c.

Aliquando licet, digniori prætermiſſo, digno beneficiū conferre. 1. ſi à patrono dignus præſentetur. 2. ſi beneficium ex inſtitutione conferendum ſit alicui ex certa familia, aut loco 3. ſi reſignetur in fauorem digni. In alijs etiam caſibus, de quibus Leſſius dub. 13. Vide etiam Salon. l c. Extra hos caſus, & paucos alios, Electores, Præſentatores, Collectores tenentur dare operā, quantum poſſunt, vt beneficia dignſ imis dentur. Eſt autem lethalis culpa eligere, poſtulare, aut præſentare dignum, digniori, qui adeſt, omiſſo, ad beneficium, cui animarum cura annexa ſit, vel alia grauis in Eccleſia functio. Hoc Leſſius quoque docet, dubit. 14. & vocat digniorem, qui notabiliter dignior, & aptior eſt. Qui ſibi, aut alteri minus digno, digniori omiſſo, beneficium procurauit, non tenetur ad reſtituendum, ſi idoneus ſit. ita Adria. Scot. Richar. Nauar. Couar. Leſſ l.c. contra Palud. & Caiet. nec inſtitutus, ſi ſe credat idoneum, reſignare tenetur beneficium. De hac re vide Rebell, lib.3.p.1.q.4. de obl. iuſt. Vaſquez l.c. cap. 1.§.3 Dub. 1.

Conſtitutiones aliquarum Eccleſiarum ſtatuentes, vt beneficia ſolis earum naturalibus conferantur, optimæ ſunt. Salon. l.c. pag. 311. Vide Sot. lib. 4. quæſt 6. art. 2. Xyſtus V. Conſtit. 83. In ſacroſancto, &c. decreuit, vt beneficia Regni Valētiæ quouis modo vacatura indigenis eius regni, non autem aligenigenis, conferantur.

Simplicia Beneficia minus dignis conferre, mortale peccatum eſſe, negat Sot lib 3. q.6. ar. 2 aſſerit Nauār. Miſcel. 43. * Non eſt dignus magis, ſanctior, & doctior; ſed is, qui ad exercendū munus ſuum induſtria, & arte antecellit alium. Vaſquez l.c. nu. 49.

De accipiente Beneficia. Cap. LXXX.

ELENCHVS.

1 *Beneficium accipiens habere debet clericatum, legitimos natales.*

2 *Item ætatem legitimam, vt nullum habeat iuridicum impedimentum, vt ſit dignus, vt aliud incompatibile non habeat.*

1 NEceſſaria ſunt duo accipienti beneficia. Vnum eſt aptitudo ſubiecti. Alterum, debitus modus. Circa prius, Conc. Trident. ſeſſ. 22. c. 4. ſtatuit, vt non habeat beneficia, niſi qui iuris conditiones habet.

Harum autem prima eſt, vt ſit clericus: qui enim

enim ſaltem primam tonſuram non habet, non poteſt, abſque ſpeciali Papæ facultate habere beneficium.

Secundò, vt ſit ex legitimo matrimonio: nec enim illegitimus abſque diſpenſatione poteſt accipere beneficium.

2 Tertiò, vt ſit legitimæ ætatis. cap. cum in cunctis extra de elect. determinatur ętas in Epiſcopo, vt exegerit trigeſimũ annum. in Curato, vt attingat vigeſimum quintum. In Conc. verò Trident. ſeſſ. 23. c. 6. aſsignatur ætas aliorum beneficiorum ſimplicium, vt ſit quatuordecim annorum. Sine hac autem ætate beneficij collatio nulla eſt, citra diſpenſationem.

Quartò opus eſt, vt non ſit iuris impedimentum, puta, irregularitas, excommunicatio, & alia huiuſmodi.

Quintò, vt ſit dignitas, quæ in tribus prædictis ſit, ſcientia, morum rectitudine, & aptitudine ad officium: quæ in pueris licet actu non ſit, ſufficit eſſe in probabili ſpe.

Sextò, vt non habeat aliquod beneficium: qui enim vnum habet, non poteſt alterum accipere, ſine diſpenſatione. Occaſione huius, de beneficiorum pluralitate aliqua oportet conſiderare, quæ tam pœnitentibus, quàm Confeſſarijs neceſſaria ſunt.

ADDITIONES.

Vide Salon. l. c. controu. 1. Nau. cap. 25. n. 114. Leſs. à dub. 17. l. c.

De triennali pacifica poſſeſsione Reginal. c. 18. l. c. De acquiſitione beneficij per incapacem, Regin. c. 18. nu. 273. l. c. * Qui beneficium petit, non eſt neceſſe, vt ſe alijs magis idoneum putet; ſufficit ſcire, ſe eſſe idoneum. Vaſquez. Dub. 18. l. c. De qualitatibus alijsq. beneficiariorum conditionibus Vaſquez. c. 3. §. 1. l. c.

An liceat plura habere beneficia. Cap. LXXXI.

ELENCHVS.

1 *Rerum omnium quædam ex ſe malæ ſunt, nec vnquam bene fieri poſſunt, aliæ ſunt indifferentes ad bonum, & malum, aliæ ex ſe malæ videntur, ſed aliquibus adhibitis circumſtantijs bene fieri poſſunt.*

2 *Rationes cur plura beneficia habere nõ liceat.*

1 Plura beneficia habere, eſt de eorum numero, quæ mala ſunt: tamen poſſunt bona fieri, ſi aliquibus bonis circumſtantijs copulentur. Explico: ſunt aliqua, quæ ex ſe mala ſunt, & nunquam poſſunt fieri bona, vt mentiri; quocumque modo, & quis mentiatur, ſemper peccat. Non eſt huiuſmodi plura habere beneficia: nam aliquando licitum eſt, & bonum. Alia ſunt, quæ ex ſe indifferentia videntur, nec mala, nec bona, niſi fine determinentur, vt ambulare. Quædam ex ſe mala videntur; tamen cum aliquibus circumſtantijs bona ſunt, vt occidere hominem, malum ſonat ſtatim; tamen ſi fiat modo aliquo, puta in propriam defenſionem, aut in reipubl. vtilitatem, bonum eſt. Huiuſmodi eſt hoc, plura habere beneficia, malum ſimpliciter eſt; quamuis cum quibuſdam circumſtantijs bene fieri poſsit. Statuamus ergo primo, quare malum ſecundum ſe ſit. Vide D. Thom. quodl. 9. ar. 15.

2 Huius autem rationes multæ ſunt.

Primò, quia priuatur Deus cultu ſuo: magis enim per plures miniſtros, quàm per vnum colitur.

Secũdò, priuatur Eccleſia ſuo iure: dum enim plura beneficia vnus vſurpat, Eccleſia caret ſuis miniſtris, & ſic deſtruitur.

Tertiò, ſit iniuria alijs dignis, qui beneficio priuantur, dum vnus plurium loca occupat.

Quartò, videtur contra rationem naturalem: nam vnum membrum vnum habet corporis officium, vnus miniſter vnum debet habere officiũ. Vnde Greg. d. 89. can. ſingula. ita ſtatuit, vt ſinguli ſingula haberent beneficia.

Quintò, datur locus ambitioni, dum vnus non contentus his, quæ habet, plura habere anhelat.

Sextò, pereunt ſtudia bonarum litterarum. nullus enim ſtudio Scripturæ ſacræ incumbit, ſed ſcientijs humanis, de pane lucrando, quia vident ſe non poſſe vllum pro merito conſequi beneficium. Non ergo dubium eſt, quin malum ſit ſecundum ſe plura beneficia vnum poſsidere.

ADDITIONES.

De pluralitate vide D. Tho. quodl. 9. ar. 5. Nauar. c. 25. n. 225. Caiet. ver. Beneficium, Sil. verb. eodem. 4. §. 4. Sot. l. c. art. 3. Salon. q. 63. art. 2. controuer. 5. Val. p. 7. p. 2. c. 101. 103. Reg. c. 18. Leſsium dub. 27. l. c. Vaſquez c. 4. §. 2. art. 1. & 2.

Quando liceat plura habere Beneficia. Cap. LXXXII.

ELENCHVS.

1 *Caſus quibus ante Concilium plura beneficia habere licebat. 2.*

3 *Caſus quibus poſt Concilium plura haberi poſſunt beneficia: vbi ponuntur tres regulæ pro hac materia.*

1 NOn eſt ita malum, plura beneficia habere, quin liceat, cauſis rationabilibus, ea retinere. Cauſæ autem iſtæ, quæ hominem in conſcientia tutum faciunt, per tres ſequentes regulas explicantur.

Prima eſt, licitum eſt in caſibus iure conceſſis, plura retinere beneficia, etiam curata. Pro declaratione aduerte, aliter ſe habere ius ante Concil. Trid. aliter poſt. In antiquo iure licebat in ſex caſibus, plura ſimul habere beneficia, etiam curata.

Primus habetur 10.q.3. can.3. vnio, quando ſunt exigui reditus beneficij, vt vnum non poſſit ſuſtentare miniſtrum talem, quali indiget Eccleſia illa, habita ratione perſonæ, loci & téporis, tunc cócedit ius, vt plura poſſint haberi, donec faciant conuenientem ſuſtentationem. & ſic 21. q. 1. cap. illud conceſſum eſt, vt vnus ſit Archiepiſcopus Tarraconenſis, & Epiſcopus Fundenſis. Sed attende, quod iſti reditus ſunt menſurandi iuxta miniſtri qualitatem, quo Eccleſia indiget. Si enim Eccleſia poteſt miniſtrari per miniſtrum, qui centum poſſit ali, non debet beneficium dari, qui indiget mille, propter luxus ſuos, vel ſublimitatem ſuam: ſat eſt Eccleſiæ, vt tot reditibus dignum poſſit habere miniſtrum.

Alter caſus habetur 21. q. 1. cap. clericus: puta cum eſt indigentia hominum, id eſt, cum non ſunt miniſtri plures, qui retineant beneficia, plura tunc vni conferri poſſunt. Sed intellige de indigentia, & de defectu dignorum: licet enim multi ſint, qui beneficia acceptent, tamen pauci digni ſunt, tunc ex defectu dignorum vni digno plura conferri poſſunt.

Tertius eſt. 21. q. 1. cap. qui plures. cum vnum beneficium habetur in titulum, alterum in commendam: ſolebat enim tunc beneficium dari alteri beneficiato, donec quæreretur dignus, cui poſſet conferri, quia qui beneficium iam habebat, dignus præſumebatur: & tunc dicebatur illud habere in commendam. Hac via poteſt vnus plura beneficia habere. Sed attende, quod non debet eſſe cum fraude legis, quales ſunt commendæ perpetuæ, ſeu ad vitam: tunc enim perinde eſt, ac in titulum habere, & è contra, ratione commendæ. Sed humana auaritia inuenit fraudes: cum enim vnus non poſſit habere plures Epiſcopatus, aut beneficia, aut ſalcem beneficium, tunc habet in commendã perpetuam, quod profectò fraus eſt contra legem.

2 Quartus caſus habetur cap. eam te. de ætate, qualit. ordin. præfic. & cap. quia monaſterium. de relig. dom. quando duo beneficia vnita ſunt, & ad vnum redacta. Sed attende, iſtas vniones diuerſarum Eccleſiarum non eſſe licitas, niſi in vtilitatem, vel neceſsitatem eccleſiarum ipſarum fiant, quia aliter non poſſunt commode miniſtrari: vel ob cauſas, quæ in ipſarum commodum ſint. Cum tamen ſiunt ob auaritiã, & ad ditandas perſonas, contra bonum Eccleſiarum, non ſunt in conſcientia ſecuræ: & ſic in Concil. Trident. multa dicta ſunt contra iſtas vniones.

Quintus caſus habetur cap. extirpandæ. de præben. quando aliquis habet canonicatum in Eccleſia cathedrali, & habet aliquam parochiam annexam, ratione annexionis poteſt vnus plura beneficia habere: quamuis olim, cum iſte caſus conceſſus fuit, canonici erant Epiſcoporum conſultores, ob id eis concedebatur in cathedrali Eccleſia reſidere, & vicarium in parochia conſtituere: modo autem, cum iam non id faciant, ſed aliquando otioſi ſint, melius forſan eſſet, ſi in parochia reſiderent, & vicarium in cathedrali ponerent.

Sextus caſus habetur cap. de multa. de præben. Sublimibus, & literatis perſonis conceditur plura habere beneficia: ſed hoc intellige, cum talis ſublimitas, & ſcientia ſunt ornamento Eccleſiæ, & vtilitati, aliàs non. Semper enim ante oculos habendum eſt, vt beneficium non detur, nec accipiatur, niũ in Eccleſiæ vtilitatem, cuius bona ſunt, quæ diſtribuuntur. In his caſibus ius antiquum concedebat pluralitatem beneficiorum: tamen Conc. Trid. quatuor caſus ſtatuit de nouo, qui noſtris temporibus magis conueniunt, ſicut ius antiquum illo tempore conueniens fuit.

3 Primus habetur ſeſſ. 24. cap. 13. Non poteſt vnus plures ſedes Epiſcopales habere, quãuis exigui reditus ſint. quod ſi conueniens videtur, aliquando vni dari plures; tunc Conc. Prouinc. debet cauſas examinare, & remittere Pontifici, vt diſponatur, quod iuſtum fuerit.

Secundus habetur ibid. Nullus poteſt plura curata beneficia habere, nec quæ reſidentiam exigunt; vt ſunt illa, quæ habent iuriſdictionem, vel chorum. Quod ſi aliquando reditus vnius valde exigui fuerint, tunc poterit Epiſcopus dare beneficium ſimplex, non tamen cum cura, vel reſidentia; quod ſi non fuerit, alatur

alatur

alatur tunc ex decimis, vel ex parochialium contributione.

Tertius eſt in eadem ſeſſ. c.17. Nullus deinceps poteſt habere plura beneficia, etiam ſine cura, quocumque modo, nec etiam ad commendam perpetuam, niſi cum ad ſuſtentationem, pro ratione perſonæ, loci, & temporis non ſufficit. Aduerte tamen, quod Concilium aliter de curatis, aliter de ſimplicibus loquitur: nam de curatis, & Epiſcopatibus vult, vt qui ante Concilium habuerunt, relinquant, & cũ vno maneant: de ſimplicibus ſtatuit, vt in poſterum fiat, vt dixi. antecedentes autem in poſſeſſione relinquit.

Quartus eſt, ſeſſ.7. c.7. in annexis parochijs ad canonicatum, Epiſcopus ſua manu conſtituat Vicarium perpetuum, cum tertia parte fructuum, niſi aliquando id videatur aliter conuenire. Hæc ſunt, quæ modo obſeruanda ſunt poſt Concilium. Et prima poſita regula ſic procedit. Qui plura habet beneficia in caſibus à Conc. conceſſis, tunc licitè habet; caſus autem duo ſunt pro poſteris. Primus quando ſimplex eſt cum curato, ratione exigui reditus: ſecundus quando ob eandem causã ſimplicia plura sũt. vnde ius hoc idem fere eſt cum antiquiſſimo Greg. can. ſinguli d.89. in quo ſinguli ſingula tantum habere beneficia ſinebantur.

4 Secunda regula, non obſtante iſto iure, Concil. qui cum Pontificis diſpenſatione plura quæcumque, & quomodocumque beneficia habet, tutus eſt in conſcientia. Sed aduerte, vt in foro exteriori poſſit illa habere, ſatis eſt diſpenſatio: tamen, vt in conſcientia, & coram Deo tutus ſit, neceſſaria etiam eſt cauſa diſpenſationis. Hæc autem cauſa debet eſſe in vtilitatem Eccleſiæ, vel ob ipſius Eccleſiæ neceſſitatem. Quando cauſa non eſt in bonum Eccleſiæ, non eſt bona diſpenſatio, nec eſt homo ſecurus coram Deo. Rurſus, quamuis iuſta cauſa ſit, non poteſt ſine diſpenſatione habere plura beneficia pinguia, quia eſt contra Concil. ſed vtrique eſt neceſſaria diſpenſatio, cum cauſa conuenienti.

Dertia regula eſt: Qui hactenus ante Concilium plura ſimplicia habent beneficia, quamuis retinere poſſint, in foro exteriori ſecuri, tamen in conſcientia ſecuri non ſunt, niſi cauſa iuſta ſit huius pluralitatis: quæ cauſa debet eſſe aliqua ex ſex conceſſis in iure antiquo, vel quæ ſit in Eccleſiæ vtilitatem. Denique plura habere beneficia, quorum reditus excedunt cõuenientem ſuſtentationem (habita ratione perſonæ, loci, temporis) malum eſt, nec in bona cõſcientia talis pluralitas retinetur. nec idem eſt de vno pinguiſſimo, quia hoc vnum habet officium: at plura beneficia plura habent officia, quæ ſine iuſta cauſa non debent dari vni etiam digno. Hæc dicta ſint de pluralitate: ſupereſt de reſidentia. ſed iam diximus de ea in tertio Præcepto. Non ſat eſt iſtas habere conditiones, ad habendum beneficium, ſed modus neceſſatius eſt, id eſt, vt ſine ſimonia habeatur, ſed gratis abſque pretio. Sed de ſimonia pauloinferius dicemus, poſtquam de penſionibus beneficiorum aliquid dixerimus.

ADDITIONES.

In caſibus.) Vide Sot. l. c. Val. aſſertio. 2. Lopez c.101.cit.

Qui cum Pontificis.) Vide Valen. aſſert 3. l. c. In Curatis, & in incompatibilibus maioribus, quales ſunt dignitates, & canonicatus, ſolus ſummus Pontifex diſpẽſat. Salon pag.3 5. l.c. in incompatibilibus autem minoribus, ex iuſta cauſa Epiſcopus idem, ex Sot. l. c. verum hoc ſecundum poſt Conc.Trid.ſeſſ.24. c.17. de reformat.non poſſe defendi ait Ludouicus Beia. caſu.89.tit.1, * Vide Vaſquez art.2.dub.10.l.c.

Non ſolum parœcias, ſed Epiſcopatus etiam plures poteſt ſummus Pontifex, vni, ex iuſta cauſa conferre. Sot.l.c.cap. Illud quoque, 21.q.1. Vide Leſſ.dub.28.l.c. Hoc non ſemel factum cum Germanis inſignium familiarum.

Quamuis beneficiorum incompoſſibilium reſidentiam requirentium pluralitas diuino iure vetita ſit, ex eo, quod reſidentia eodem iure præcepta eſt, miniſterialiter tamen ſummus Pontifex, iuſta de cauſa, poteſt in ea diſpenſare: hoc eſt pontificia auctoritate declarare, adeſſe cauſam, ob quam æquum ſit, vt a Deo prima obligatio tollatur: hoc autem dum ille facit, aufertur ab ipſo Chriſto obligatio, tanquam ab agente principali. Valen l.c. Vide Leſſ.l.c.

Qui plura poſſidet beneficia, ex diſpenſatione Pontificis: ſi credat, defuiſſe legitimam cauſam petendę diſpenſationis, tenetur alterum reſignare. Vide Leſſ.l.c.

Praxim beneficiorum edidit Rebuff. de reſignatione beneficiorum, & de confidentia beneficiali. Flam.Pariſius accuratè. Io de Sylua.

Quid Penſio, quotuplex, in quibus à Beneficio differat. Cap. LXXXIII.

ELENCHVS.

1 *Penſio quid, & quotuplex.*

2 *Differentia inter Beneficium, & Penſionem.*
3 *Penſio quando dicatur redimi, quomodo per datur, & an poſſit cum beneficio cōmutari.*

1 PEnſio ſic poteſt deſcribi: *Eſt ius percipiendi fructus ex alieno beneficio.*

In declarationem nota, in beneficio duo eſſe.

Vnum eſt, dignitas quædam eccleſiaſtica, ad aliquod officium in Eccleſia ordinata: & iſta catur titulus.

Alterum eſt, ius quoddam percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis. Aliquando vni, & eidem vtrumque ineſt, & tunc non eſt penſio: aliquando accidit, vt vnus habeat titulum, & alter habet ius percipiendi fructus omnes, aut partem aliquam eorum; & tale ius dicitur pēſio, & qui iſtud ius habet, dicitur penſionarius. Ex hoc patet declaratio penſionis, quantum ad eius definitionem. Vide Soto lib. 3. de iuſtit. q. 6. art. 1. lib. 9. q. 7. lib. 10. q. 5. art. 6.

Penſio triplex eſt, quædam eſt temporalis; quædam ſpiritualis; quædam media, nec omnino tēporalis, vt prima; nec ſpiritualis, vt ſecunda.

Temporalis eſt; quæ datur etiam laicis pro aliquo miniſterio temporali erga Eccleſiam exhibito, vt militi, vel duci pro Eccleſiam pugnanti dari ſolet penſio aliqua, ſiue perpetua, ſiue temporalis, ex bonis Eccleſiæ. Similiter alteri, negotia eiuſdem Eccleſiæ temporalia agenti, vt œconomis, & alijs huiuſmodi. Tales ſunt penſiones datæ Regibus Hiſpaniæ, qui habent tertiam partem decimarum: hoc enim eſt datum ab Eccleſia pro defenſione, & pace, in qua ſuſtentant Eccleſiam ab inimicis.

Spiritualis eſt, quę datur ob officium aliquod ſpirituale erga Eccleſiam; vt, quæ datur concionatori propter concionem, & coadiutori Epiſcopi, vel Parochi; vel Sacriſtano, vt Eccleſiam præparet, & ei inſeruiat.

Media eſt, quæ datur alicui ob reſignationem, vel ceſſionem beneficij: & hæc communiter hodie vſitatur. cum enim quis alteri ſuum reſignat beneficium, retinere ſolet penſionem aliquam, vel cum cedit iuri, quod habet circa tale beneficium.

2 Iſtæ tres penſiones multum à beneficio differunt, quamuis quædam minus, quædam magis. Beneficium enim, inter alias, habet iſtas quatuor proprietates.

Prima eſt, qui habet beneficium, tenetur perſoluere ſingulis diebus Horas Canonicas, vt aliàs diximus.

Secunda, non poteſt beneficium vendere, nec mutare pro re vlla, vel pretio temporali.

Tertia, poteſt commutare cum altero beneficio, & dignitate ſpirituali.

Quarta, ſi ducit vxorem, perdit beneficium, nec poteſt vllo modo retinere. Iſta competunt beneficio.

Penſiones autem, non omnia iſta habent.

Sed prima penſio, quæ temporalis eſt, habet quatuor contraria: non obligat ad perſoluēdum Horas, nec ad aliud aliquid recitandum: poteſt etiam vendi, & mutari pro temporali: non poteſt commutari pro beneficio eccleſiaſtico, quia eſſet ſimonia: non perditur propter matrimonium.

Secunda autem penſio ſpiritualis non obligat ad perſoluendas Horas, niſi B. Virginis, & ad exhibitionem miniſterij propter quod penſio datur; non tamen poteſt vendi, nec redimi, & in hoc cum beneficio competit: ſed nō poteſt commutari cum beneficio, & in hoc à beneficio differt: quamuis enim penſio hæc ſpiritualis ſit (quia pro beneficij loco datur) tamen temporalitatem habet, quia titulo caret: perditur etiā per matrimonium, quando non poteſt cum matrimonio miniſterium tale exhiberi.

3 Tertia penſio non obligat etiam ad perſoluendas Horas canonicas, (*quamuis Pius V. obligauerit ad recitandum officium B. Mariæ*) nec ſine licentia Papæ poteſt vendi, quamuis poſſit redimi. Tunc autem dicitur redimi penſio, cum, qui habet beneficium, conuenit cum penſionario, vt tantam accipiat ſummam, ne amplius exigat penſionem, quæ ſumma ſolet ex quinque annatis; vt, ſi eſt viginti aureorum, redimitur centum aureis, quinquies enim viginti ſunt centum. Rurſus non poteſt penſio commutari cum beneficio, quia eſſet ſimonia. *Lege Nauar conſ. 59. de ſim.* Talis etiam penſio perditur per matrimonium, vt habet Coraſius de penſionibus cap. 4. ſed hoc de iure intelligitur: nam in cap. vnic. de clericis coniugatis in 6. habetur, quod clericus cōiugatus nō gaudet vllo priuilegio clericali, niſi duobus, puta, ne conueniatur coram iudice ſæculari, nec in ciuili, nec in criminali; & quod, qui eum percutit, ſit excommunicatus. His etiam duobus non gaudeat, niſi portet habitum, & tonſuram. Ex hoc ſequitur, quod penſionem hanc tertiam non poteſt habere: quia eſt clericorum priuilegium, non enim datur, niſi habenti tonſuram ſaltem. Sed puto eſſe conſuetudinem iam in contrarium, quod profecto mirabilis eſt abuſus; dum multi relinquunt beneficia, retentis penſionibus, & ducunt vxores

res; immo hoc animo forſan receperunt: quod profectò peſsimum eſt, nec in bona conſcientia iſti poſſunt tales retinere penſiones, vt ſtatim etiam patebit.

ADNOTATIO.

(De Tonſura, & habitu penſionariorum extat Conſtit. Xyſti V. cum ſacroſanctam, & eiuſdem declaratio, Paſtoralis. Quod autem ſpectat ad redemptionem penſionis; Nota Auctorem. hic, & c. 92. ſequi opinionem Caiet. & Sotij contra quam eſt vſus Curiæ Romanæ: qua propter nunc nulla penſio clericalis poteſt redimi ſine licentia Papæ, ſed cum eius facultate, poſſunt omnes redimi; vt Nauar. c. 23. n. 111. Gigas de Penſ. q 87. Azor p. 2 lib. 3. c. 10. q. 10. & alij; qui potiſsimum probant ex dicta praxi. Vide etiam eundem Nauar. lib. 5. Conſ. Conſil. 59. 60. 61.

ADDITIONES.

De penſionibus Rebuf. in praxi Benef. Io. Bapt. de S. Seuer. Hier. Gig. Lelius Zecch. de Benef. & penſio. Sot. lib. 9. q. 7. art. 1. Salon. q. 63. art. 2. controu. 6. Med. lib. 1. c. 14. §. 22. Vide etiã Cordu. q. 35. q. 165. q. 165. Couar. lib. 1. variar. reſol. c. 15. nu. 13. (docentem Eccleſiaſticam penſionem pro rata temporis hæredibus penſionarij deberi) Azor. p. 2. Leſſi. lib. 2. c. 34. dub. 37. Suarez 10. 1. de relig. c. 26. de ſimonia. Reginal. lib. 23. c. vlt. & lib. 3. c. 8. vbi etiam de obligatione ſoluendi penſiones. Vaſquez c. 2. §. 2. Dub. 10. l. c. Garzias de Beneficijs.

Tertia penſio. Si penſionarius non recitet Officium B. Virg. nõ facit fructus ſuos. ex Pio V. Azor. lib. 10. c. 14. q. 12. Nauar. c. 26. num. 122. Leſſ. dub. 38. in fine.

Quomodo quis licitè Penſionem habeat. Cap. LXXXIV.

ELENCHVS.

1 *Conditiones eius qui penſionem eſt habiturus.*
2 *Cauſæ Penſionis imponendæ.*
3 *Modus in Penſionum impoſitione ſeruandus.*

1 TRes ſunt conditiones, quibus aut earũ vna deficiente, non poteſt aliquis penſionem habere.

Prima eſt diſpenſatio. Nullus enim poteſt vllam retinere penſionem ſuper bona Eccleſiaſtica, ſine diſpenſatione. Hæc autem non pertinet ad vllum Prælatum, niſi ad ſolum Papam, quamuis hoc ex iure non conſtet, ſed ex conſuetudine ſola. Vbi ergo deeſt diſpenſatio, penſio licitè haberi, aut retineri non poteſt.

Secunda eſt, cauſa: ſine cauſa enim non habet locum in foro interiori, & coram Deo diſpenſatio; ſed tantum in foro exteriori. vnde, qui penſiones retinent, etiam cum diſpenſatione, ſi non adeſt cauſa legitima, ſecuri non ſunt, nec excuſantur, quia Papa dedit; & ipſius eſt conſiderare, quomodo dedit. Hoc, inquam, non excuſat: ſi enim quis accipiat pecunias ab œconomo, quem ſcit male diſpenſare res domini, & contra iuſtitiam, non poteſt tunc retinere: Papa autem non eſt dominus bonorum, & redituum Eccleſiæ, ſed tantum vniuerſalis diſpenſator. Vnde ſicut, cum diſpenſat in voto, non facit hominem ſecurum in conſcientia, niſi cauſa adſit; ita in penſionum, & beneficiorum diſtributione. Cauſa autem hæc debet eſſe, in vtilitatem Eccleſiæ, cuius ſunt bona: ſi enim nulla via in Eccleſiæ huius, vel vniuerſalis vtilitatem tendat, non eſt cauſa legitima.

In iure duæ cauſæ in particulari habentur.

Prima, cap. niſi eſſent. de præben. & cap. audiui. de colluſ. detegen. quando aliqui litigant, & rixantur de beneficio, ne rixa cedat contra vtilitatem, & damnum Eccleſiæ, quia priuatur illo tempore miniſtro; ſolet de licentia Papæ illi, qui maiorem habet iuſtitiæ rationem, dari beneficium, conueniente penſione alteri aſsignata.

2 Secunda cauſa habetur, c. ad quæſtiones. de rerum permutat. cum vna Eccleſia habet beneficium pinguius, altera minus pingue, & fit permutatio: tunc datur penſio ex pinguiori ad ſupplendum fructus minus pinguis beneficij: & hoc ſolet fieri, cum perſonæ permutant beneficia, ſed cum diſpenſatione. Aduertendum tamen hic eſt, quod penſio non debet dari, niſi pro fructibus tantum, qui maiores ſunt vnius beneficij: cum enim datur pro ratione ipſius beneficij, quia eſt maior dignitas, vel honoratior titulus, tunc ſimonia eſt. Vltra has cauſas ſunt etiam aliæ cauſæ conuenientes penſionum.

Tertia eſt, propter miniſterium aliquod temporale erga Eccleſiam exhibitum.

Quarta eſt, propter miniſterium etiam ſpirituale exhibitum Eccleſiæ, quia homo inſeruit in temporalibus, vel in ſpiritualibus Eccleſiæ.

Quinta, quia eſt bene meritus de Eccleſia, licet actu non inſeruiat: & ſic dari poteſt homini, qui ſuis lectionibus, vel concionibus inſudauit in Eccleſiæ vtilitatem; aut qui ſuas etiam operas conſumpſit in vtilitatẽ tẽporalẽ Eccleſiæ.

Sexta, poteſt dari his, qui futuri ſunt miniſtri

ſtri Eccleſiæ, vt præparentur; & talia ſunt illa, quæ Hiſpani vocant præſtimonialia, quæ dabantur ſtudentibus & futuris miniſtris Eccleſiæ.

Septima, eſt paupertas, præſertim clericorum: ſunt enim multi beneficio carentes, nec vnde viuant habentes, quibus ſanctiſſimum eſſet aliquas aſſignare penſiones. Etiam laicis poſſent dari: nam bona Eccleſiæ, etiam pauperibus obueniunt. Denique cauſa penſionum debet eſſe pia, quæ in vtilitatem Eccleſiæ, & honeſtatem conuertatur. Nec ſolæ iſtæ conditiones ſufficiunt, ſed debet eſſe tertia, nempe modus.

3 Modus autem in duobus conſiſtit.

Primo, ne penſio, quæ ab vno percipitur beneficio, ſit adeo pinguis, vt non remaneant fructus cum titulo, quibus poſſit conuenienter beneficium habens ſuſtentari in ſuo officio. Conr. tract. de ſacerdotijs c.4.nu.7. Vnde iniquiſſimũ eſt, nec excuſabile, omnes fructus exigere pro penſione, & maxime ex beneficio habẽte curam. Olim non dabatur niſi tertia pars: nec in omni beneficio exigi poteſt: nam cũ omnes ſimul bene ficij fructus exigui ſunt, non eſt exigenda penſio.

Secundò, ne tot cumulentur penſiones, vt ſuſtentationem excedant conuenientem hominis. Vnde mirabilis eſt abuſus eorũ, qui multis hinc inde ſe onerant penſionibus; cum, vnde viuere poſſint pro conditione ſua, habeant: & quod peius eſt, nulla adeſt cauſa, propter quam, vel vnam poſſint habere: quibus vix poteſt perſuaderi, vt vel minimam penſionem à ſe expellant, ſed morte coguntur male poſſeſſa, & retenta dimittere.

ADDITIONES.

Niſi ad ſolum Papam.) Vide Salon. q.63. art.2.controu.6.Sor.lib.9.q.7.art.col.2.

Soluens penſionem, non expeditis litteris, ſimoniacus cenſetur. Par.q.4.n.24.de conſ.benef.

Penſio per profeſſionem trium votorum in religione vacat. Zecch.de penſ.cap.11.nu.9. de penſionum redemptione, & præbendarum permutatione, Sot.q.7.ar.2.Valen.dub.6.q.16.p.3. Regin.l.c. in fine.

De Simonia quid ſit. Cap. LXXXV.

ELENCHVS.

1 *Simonia quid; & quæ dicantur res ſpirituales.*
2 *Rerum ſpiritualium quadruplex differentia.*
3 *Pretium in Simonia triplex.*

1 INter ea, quæ de ſimonia tractanda occurrunt, id primum eſt, quid ſit. Videtur *Summa Toleti* autem ſic poſſe deſcribi: Simonia eſt *ſtudioſa voluntas contractandi pretio rem ſpiritualem.* Sunt in hac definitione quatuor partes.

Prima eſt, *ſtudioſa voluntas*, id eſt, actus voluntatis, ſeu volitio libera, & deliberata: non enim peccatum conſiſtit, niſi in voluntate libera: tunc autem volitio libera dicitur, cum in manu hominis eſt, ſe cohibere à tali volitione. Hac parte prima vtitur S.Tho.2.2.q.100.& alij communiter in definitione ſimoniæ.

Secunda eſt, *contractandi*. Per contractare ſignificamus quemcumque contractum, in quo pretium intercedit, ſiue ſit emptio, ſiue venditio, ſiue locatio, ſiue permutatio, ſiue alius huiuſmodi contractus: ſimonia enim in tali contractatione conſiſtit.

Tertia eſt *rem ſpiritualem*. Contractare rem ſpiritualem (puta, emere, vendere, locare, permutare) ſimonia eſt. Dices, quæ res vocatur ſpiritualis? Dico vniuerſaliter, omnẽ illam rem vocari ſpiritualem in præſenti, quæ à Deo, vt eſt auctor gratiæ, procedit, vel ad Deum, vt eſt auctor gratiæ, ordinatur. Explico: fides docet, Deum eſſe creatorem, & Saluatorem: ea, quæ ad creationem pertinent (vt omnes hæ res ſenſibiles, & creaturæ omnes, ſecundum proprium ſuum eſſe, & proprietates) dicuntur pertinere ad Deum, vt eſt auctor naturæ. Ea verò, quæ ad Deum pertinent, vt eſt hominum, & Angelorum etiam Saluator, qui creaturam rationalem ad ſuum finem ſupernaturalem perducit: dicuntur pendere ab ipſo, vt eſt auctor gratiæ, & dicuntur res ſpirituales. Huiuſmodi autem ſunt in quadruplici differentia.

2 Quædam dicuntur res ſpirituales eſſentialiter, quales ſunt virtutes, & dona ſupernaturalia, quæ vi naturæ non poſſunt obtineri, vt Fides, Spes, Charitas, gratiæ, & aliæ huiuſmodi.

Quædam dicuntur ſpirituales cauſaliter, quia ſunt cauſa rerum prædictarum, vt ſeptem ſacramenta Eccleſiæ, ad quæ reducuntur ſacramentalia, vt Aqua benedicta, Catechiſmus, Exorciſmus, Chriſmatis confectio.

Quædam dicuntur ſpirituales effectualiter, quia ſunt operationes ex aliqua ſpirituali poteſtate procedentes, vel operationes ad Deum ordinatæ, vt concionari, cantare in choro, ſepelire mortuos, diſpenſare in voto, matrimonio, & alijs, excommunicare, & ab excommunicatione abſoluere, & alia huiuſmodi.

Quædam tandem ſunt ſpirituales res ex annexione, quæ ſunt in duplici differentia.

Quædam, quæ ad officium ſpirituale ordinan-

nantur, vel ex ſpirituali ordine dependent, vt beneficia omnia Eccleſiaſtica. Ius enim percipiendi fructus, annexum eſt ordini, & dignitati ſpirituali, & ad diuinum officium ordinatur.

Quædam, quæ præparatoria ſunt ad ſpiritualia, vt vaſa ſacra, veſtes, candelæ benedictæ, campanæ, templa, & huiuſmodi alia. Omnia hæc quatuor ſub genere rei ſpiritualis concluduntur; & contractare iſta, ad ſimoniam pertinet.

Quarta pars eſt, *pretio*. debet enim intercedere pretium in ſimonia; & vbi deeſt ratio pretij, non eſt ſimonia. vnde attente conſiderandum eſt, quod quamuis det aliquis pecuniam, niſi detur, vel accipiatur pro pretio rei ſpiritualis, ſimonia non eſt.

3 Pretium autem hoc communiter ſolet à Doctoribus diſtingui in tria: & ſumpta eſt diſtinctio ex can. Saluator. 1. q. 3.

Eſt pretium muneris, puta pecuniæ, vel res pecunia æſtimabilis.

Eſt pretiũ linguæ, puta laus, vel vituperiũ, quæ aliquando ſunt precia, cum æſtimantur pecunia: vt ſi quis conueniat cum aliquo, ſe daturũ beneficium, ſi ipſum laudet coram alijs, vel inimicum aliquem vituperet; tunc eſt pretium, & ſimonia.

Eſt etiam pretium obſequij, cum quis inſeruit alicui in miniſterijs temporalibus pro retributione, vt œconomus, vel alij huiuſmodi miniſtri. Vbi ergo aliquod horum pretium intercedit, & tamquam pretiũ pro ſpirituali re, ſimonia eſt. Hinc patet quid ſit ſimonia. Dicta autem eſt ſimonia à Simone Mago primo auctore huius peccati in lege Euangelica, cuius ſit mentio Act. 8. qui, vt habetur 1. q. 3. can. Saluator. voluit emere donum Spiritus ſancti, id eſt, virtutem miraculorum, vt poſſet vendere alijs cum lucro. Ab hoc ergo, qui rem ſpiritualem vendere, vel emere præſumunt, ſimoniaci dicuntur.

ADDITIONES.

De ſimonia D. Thom. Caiet. Arrag. 2. 2q. 100. D. Ant. p. 2. tit. 1. cap. 45. Adrian. Quodlib. 9. Pet. à Sot. ſect. 7. de ordine. Silu. & alij ver. Simonia Sot. lib. 9. q. 5. Caiet. tom. 2. Opuſc. tit. 9. Dion. Carth. Franc. à Vict. Relect. 11. Valen. tom. 3. diſp. 6. q. 16. Nauar. cap. 23. à n. 103. & in Conc. Coro. par. 3. Pet. Nauar. lib. 2. à nu. 383. Carbo. q. 60. de reſt. Vgolinus, Scholaſtici 4. d. 25. Canonum periti cauſa 1. & extr. de ſimon. Suarez diligentiſſimè tom. 1. de relig. in fine, Reginal. lib. 23. à cap. 11. Prax. For. Pœn. Leſſius lib. 2. cap. 25. de iuſt. Azor. p. 3. lib. 12. Sà, & alij Summiſtæ verb. Simonia, Fernandez par. 3. cap. 14. Comit. lib. 4. q. 6. Filliucius, Bonacina.

Studioſa.) D. Tho. art. 1. Valen. p. 1. & alij ſimoniam definiunt, eſſe ſtudioſam voluntatem emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum: ſtudioſa, ideſt ex electione. Vide Suarez cap. 1. & Regin. q. 1. l. c. Leſſ. dub. 1.

Huiuſmodi autem ſunt.) Vide Val. p. 1. 2. Carbo. l. c.

In quadruplici.) Sot. q. 6. ar. 1. Coro. l. c. n. 5.

Ex annexione.) Vide D. Tho. art. 4. Sot. q. 7. art. 1. Suarez cap. 23.

Pretio.) Per pecuniam intelligitur etiã id, cuius pretiũ pecunia æſtimari poteſt. D. Tho. art. 2.

Pretium linguæ, &c. obſequij, &c.) D. Tho. art. 5. Sot. q. 7. art. 3. Nauar. nu. 102. Pet. à Sot. l. c. Suarez cap. 37. 38. 39. 40.

Quale peccatum ſit Simonia. Cap. LXXXVI.

ELENCHVS.

1 *Simoniæ grauitas, & quo iure ſit illa prohibita.*

1 Simonia ex genere ſuo mortale peccatum eſt contra religionem.

Ex triplici autem capite peccat ſimoniacus. Primò, quia vendit quod non eſt venale: res enim ſpiritualis, vel minima, omnem excedit pecuniam, & rem temporalem: vnde tali pretio non eſt venalis.

Secundò, quia vendit quod ſuum non eſt: nam 1. Corinth. 4. homo diſpenſator eſt rerum ſpiritualium, non dominus, qui ergo vendit rem ſpiritualem, alienam rem vendit.

Tertiò, quia facit contra originem rei ſpiritualis: gratis enim huiuſmodi dona accepit homo; gratis ergo debet dare, nõ pretio. Eſt autem ſimonia prohibita iure diuino, ex illo Matt. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*. Act. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem*. Et in veteri Teſtamento prohibita erat; vt patet de illo Giezi, qui lepram contraxit, quia pretium à Naaman exegit, 4. Reg. 5. Eſt etiam iure naturali prohibita: nam quamuis res ſpiritualis ſit ſupernaturalis, quia tamen eſt non venalis, ſimoniacus contra naturam peccat, cum vendit quod venale non eſt. Eſt etiam prohibita iure canonico, vt patet 1. q. 3. per totam, & in multis alijs canonibus. Notandum eſt tamen, aliquas eſſe ſimonias, quæ non ſunt prohibitæ, niſi iure canonico, quando res non ſunt omnino ſpirituales, vel non eſt verum pretium, tunc ex ſe ſimonia non eſt, niſi quia prohibita eſt à Papa. Et hoc modo permutare

mutare beneficium cum beneficio, abſque licentia Pontificis, eſſet ſimonia, quia prohibetur cap. quæſitum. de rerum permutat. Rurſus, 1.q.3. can. Saluator, prohibebatur vendere officium œconomi Eccleſiæ, & eſſet ſimonia vendere, nō tamen ex ſe, quia illud temporale officium eſt. Hoc modo, puto, eſſe ſimoniam, vendere penſiones ſine facultate Papæ, quia conſuetudo obtinet, non poſſe transferri ſine licentia. Quando vero res eſt verè ſpiritualis, & pretium eſt temporale; tunc ſecundum tria prædicta iura, prohibita eſt ſimonia: nec in talium venditione poteſt Papa diſpenſare, ſicut in prima poterat.

ADDITIONES.

Peccatum mortale.) Sot. q.5. art.2. Vide Suarez cap.3.

Ex triplici.) Vide Sot. l.c. D.Thom. art.1. Val. p.4.

Notandum.) Vide Valen. p.5. col.3. Sot. l.c. Coro. nu.7. Nauar. nu. 100. Simonia ſolo canonico iure vetita parum differt à ſacrilegio. Val. l.c.

De ſpeciebus Simoniæ. Cap. LXXXVII.

ELENCHVS.

1 *Simonia triplex, mentalis, conuentionalis, & realis. Mentalis eſt duplex.*

2 *Conuentionalis quot modis fiat, & quando ſit realis.*

1 TRes ſunt ſpecies principales ſimoniæ: mentalis, conuentionalis, realis.

Mentalis duplex eſt: altera, cum quis interius vult rem ſpiritualem pretio contractare, voluntate deliberata: tamen non deducit ad actum exteriorem: vel quia non inuenit cum quo contractet, vel quia pœnituit, vel alia quauis cauſa.

Altera mentalis eſt, cum exterius aliquid ſpirituale tractat pretio, tamen non manifeſtat exterius eſſe pretium. Verbi gratia, aliquis dat centum aureos alicui hac intentione, vt alter det beneficium ei; tamen nec implicite, nec explicite ſignificat alteri pretium eſſe: tunc eſt ſimonia mentalis, quæ poteſt committi, aut ex parte vnius dantis beneficium, aut ex parte alterius dantis pecuniam, aut ex parte vtriuſque ſimul. Quando igitur pactum, nec implicitum, nec explicitum pretij intercedit, ſed tantum in intentione manet, & opus exterius ſequitur, tunc ſimonia mentalis eſt. Quando vero eſt pactum aliquod exterius implicitum, vel explicitum, tamen non ſequitur conſummatio operis ex vtraque parte, tunc eſt ſimonia conuentionalis. Quæ tripliciter fit.

2 Vno modo, quando tantum eſt pactum pretij, tamen nondum eſt datum pretium, nec translatum beneficium.

Altero modo, quando cum pacto eſt tranſlatum pretium, ſed nondum acceptum beneficium.

Tertio modo, cum datum eſt beneficium, vel res ſpiritualis, nondum tamen eſt pretium acceptum. Omnes hæ ſimoniæ, conuentionales dicuntur; quando vero eſt perfecta ex vtraque parte conſummatio, ſimonia realis eſt. Requiritur ergo ad realem intentio interior pretio cōtractandi, exterius pactum implicitum, vel explicitum. Quando autem datur pecunia, vel pretium ſimul cum beneficij collatione, vel promiſſione, præſumitur pactum implicitum, licet nihil exprimatur. Requiritur etiam operis conſummatio ex vtraque parte, vt ſit beneficij, vel rei ſpiritualis tranſlatio, ſeu exhibitio: ſimiliter etiam pretij acceptio. vno deficiente, vt dicit Armil. ver. ſimonia. non realis, ſed potius conuentionalis, aut mentalis eſt. Hæ ſunt ſimoniæ ſpecies, quas multum ante oculos habere oportet: multum enim inter ſe differunt, quantum ad pœnam exteriorem, vt dicetur poſtea; quamuis omnes tres, ex genere ſuo mortalia ſint peccata.

ADDITIONES.

Vide Valen. p.5. Nauar. n. 103. Leſſium dub.6. Caiet. in Summa, Reg. q.4. Suarez cap.2.42. Sot. q.8. art.1. qui cum Caiet. art.6. ad 6. non rectè dixit ſimoniam realem eſſe, ſi ſpirituale ſtatim detur, temporaleque promittatur: eſt enim conuentionalis ſimonia. Nauar. Val. l.c.

De ſimonia lege Eccleſiaſtica vetita, Suar. c.7.

Mentalis.) Mentalem ſimoniam obligare ad reſtitutionem, alij aiunt, alij negant. Vide Comitolum lib.4. q.6. Reſp. Mor.

De quatuor regulis ad cognoſcendam ſimoniam. Cap. LXXXVIII.

ELENCHVS.

1 *Pecunia, vel quid æſtimabile pecunia quibus rationibus pro ſpirituali dari poſſit: vbi ponitur prima regula generalis cognoſcendi ſimoniam.*

2 *Secun-*

2 *Secunda, tertia, & quarta regula cognoſcendi ſimoniam.*

1 IN particulari nunc oportet tractare, qualiter Simonia in ſingulis ſpiritualibus cõmittatur: ac ante omnia, quatuor generales regulæ ſunt apponendæ.

Prima fundatur in vno hoc ſuppoſito, pecuniam, ſeu aliquid pecunia æſtimabile, poſſe multis rationibus dari pro re ſpirituali. Vno modo per modum pretij; altero modo per modum ſuſtentationis, ipſis miniſtris rerum ſpiritualium, ſeu per modum eleemoſynæ: tertio modo per modum oblationis, quæ fit Deo in ſuo miniſtro: quarto per modum liberalitatis, ſeu ſpontaneæ donationis, & gratitudinis: quinto, per modum laudabilis conſuetudinis: nam conſuetudines aliquando originem habent ex ſuſtẽtationis ratione, ſeu ex oblatione: & ſic, qui ex tali conſuetudine dat temporale pro ſpirituali, videtur dare per modum oblationis, aut eleemoſynæ.

Hoc ſuppoſito, ſit prima regula. Numquam ſimonia committitur, niſi cum temporale datur tanquam pretium, pro ſpirituali. Semper ergo aduertendum eſt, an intercedat ratio pretij: cum enim datur temporale, ſed non vt pretium, tunc ibi ſimonia non eſt.

Altera regula innititur alteri fundamento, puta, ſpiritualia ſe habere in triplici differentia. Quædam ſunt pure ſpiritualia, nullam cum temporali miſtionem habentia, vt virtutes ſupernaturales, & poteſtates, ipſarumq. vſus. Quædam ſunt miſta ex ſpirituali, & temporali, tamen plus participantia de ſpirituali, vt ſacramenta, in quibus materia intercedit temporalis: ſimiliter ſacramentalia: ſimiliter beneficia Eccleſiaſtica. Quædam ſunt etiam miſta, ſed plus habent de temporali, vt vaſa ſacra, templorum loca, officia cantorum, & muſicorum.

2 Hoc ſuppoſito, ſit ſecunda regula generalis: Pretium dare, vel accipere, pro quacumque re harum ſpirituali, ita vt pretium ſit pro ſpirituali, ſimonia eſt: v. g. ſi ematur calix pluris, quia conſecratus eſt, tunc ſimonia eſt. Denique ſi pretium intercedat pro re ratione ſpiritualitatis, tunc ſimonia eſt.

Tertia regula generalis: Cum pretium intercedit pro re ſpirituali, pura, aut plus habente de ſpirituali, ſimonia eſt: nec oportet diſtinguere, an illud pretium ſit pro re, qua parte temporalis eſt: nam tota ſimpliciter cenſetur ſpiritualis. vnde quocumque modo, & titulo ſacramentum, aut beneficium emere, ſimonia eſt.

Quarta regula: Cum pretium intercedit in miſtis plus habentibus de temporali, non eſt ſimonia, niſi ſpecialiter detur pro ſpiritualitate. Vnde, licet pretium accipere, vendere, aut emere calices, etiam conſecratos, pretio eodem, quo emerentur, ſi non eſſent conſecrati: ſimiliter pretio vendere muſicam organorum, & cantorum officia, & ſonare campanas, & alia huiuſmodi, dummodo, vt dixi, nihil amplius accipiatur pro parte, qua ſpiritualitatem quandam habent.

ADDITIONES.

De nonnullis regulis, Silu. verb. ſimonia q 3. Vide Leſſium dub. 2.

Prima.) Vide D. Tho. art. 2. 3. Nauar. n 101. 102. Val. p. 3. Sot. q. 7. art. 1. 3. aientem, ibi non eſſe ſimoniam, vbi non ſit ſpiritualium vẽditio.

Secunda.) Vide Sot. q. 7. art. 1. D. Tho. art. 4.

Quarta.) Vide Val. p. 2. q. 5. Sot. & Petr. à Sot. l. c.

De ſimonia ficta Suarez cap. 42. de confidentiali cap. 43. Leſſ.

De mentali cap. 44. de conuentionali cap. 46.

De Simonia in primo, & ſecundo genere rerum ſpiritualium. Cap. LXXXIX.

ELENCHVS.

1 *Tres concluſiones circa primum genus rerum ſpiritualium.*

2 *Quatuor concluſiones circa ſecundum genus rerum ſpiritualium.*

3 *Cõcilium Tridentinum tria inſtituit circa Epiſcopos, quoad ordinum adminiſtrationem.*

1 NVnc magis in particulari iſta tractanda ſunt. Ac diſcurramus per illa quatuor genera rerum ſpiritualium, quæ poſuimus, definitionem ſimoniæ explicantes. Circa quorum primum dico tria.

Primum eſt: Vendere, aut pretio contractare virtutum ſupernaturalium vſus, ſeu operationes, eſt ſimonia: v. g. ſi quis det pecunias pro alterius ieiunio, vel alterius oratione, vel aliquo alio actu virtutis, aut, vt audiat ſacrum, & proximum corrigat, & ſimilia. Alijs vijs prædictis poteſt dari pecunia; vt per modum eleemoſynæ, aut ſpontaneæ donationis, aut ſuſtentationis.

Secundum: Commutare huiuſmodi ſpiritualia inter ſe, non eſt ſimonia, vt orare pro vno, vt alter ieiunet pro te; & audire confeſſionẽm vnius, vt alter audiat tuam, & huiuſmodi alia, ſimonia non ſunt. Iſta eſt contra Conrad.

rad.4.d.25.art.3. Eſt tamen ſecundum mentem Soto lib.9. de iuſt.q.5. in fine,& ratio eſt aperta,quia commutare ſpirituale pro ſpirituali,non eſt prohibitum iure diuino, aliàs numquam liceret Pontifici diſpenſare in commutatione beneficiorum: eſt ergo tantum de iure poſitiuo. Sed talis commutatio numquam habetur prohibita in vllo iure,niſi tantum in beneficijs.cap. quæſitum. de rerum permutat. Ergo illa licita eſt, nec vlla committitur ſimonia.

Tertium eſt, pro vſu virtutum naturalium, quæ naturaliter acquiruntur, pretium dare vel accipere, non eſt ſimonia: vnde licitè lectores facultatum, etiam Theologiæ, pretium poſſunt accipere ſui laboris; nec vllam committunt ſimoniam.

2 Circa ſecundum genus rerum, puta,ſacramentorum,& ſacramẽtalium, dico etiam aliqua.

Primum eſt. Licet alicui exigere pretium pro labore antecedenti in adminiſtratione ſacramẽtorum. Iſta eſt Soto lib.9.q.6.art.1. Explico: Duplex eſt labor in ſacramentorum adminiſtratione. Vnus eſt antecedens, qui non eſt per ſe coniunctus cum ſacramento, nec ſacramentum cum ipſo: vt ſi quis Sacerdos ad audiendam alicuius confeſſionem, duo, aut tria milliaria conficiat, aut aliquas etiam expenſas faciat; labor dicitur antecedens, & pro hoc poteſt pretium exigi, & dari. Alter labor eſt concomitans, qui per ſe coniunctus eſt cum ipſa re ſpirituali, immo in ipſo conſiſtit,aut ſine ipſo eſſe non poteſt: vt labor in audiendo confeſſionem, in baptizando, in ordinando. Et de hoc

Dico ſecundo. Pretium exigere pro tali labore, in ſacramentorum adminiſtratione, ſimonia eſt: non enim ille labor diſtinguitur ab ipſa re ſpirituali.

Dico tertio, poteſt aliquis exigere pretium pro obligatione, qua ſe obligat ad ſacramentorum adminiſtrationem: verbi gratia, ſi quis ſe obliget per annum,vel duos,ad tempus aliquod, ad ſacramenta miniſtrandum, ſeu celebrandum, pretium exigere pro tali obligatione poteſt, abſque ſimonia. Ratio eſt, quia hic non vendit rem ſpiritualem, ſed ſuam libertatem. Similiter, qui ſe obligat ad cantandum in choro, aut concionandum, poteſt pro ſola obligatione pretium exigere. Ita habet Caier. verb. ſimonia. & Gloſſ. ſuper cap. ſignificatum de præb. immo ducitur ex tali cap.

Dico quarto, pro ipſa adminiſtratione ſacramentorum non poteſt pretium exigi, abſque ſimonia; poteſt tamen per modum ſuſtentationis: quamuis, ſi habet officium, vnde ex obligatione incumbit id facere, habetque reditus ſufficientes, non poteſt exigere iſto titulo: poteſt tamen accipere datum per modum oblationis, aut ſpontaneæ gratitudinis. Eſt autem notandum, quod, licet diues ſit Sacerdos, poteſt exigere per modũ ſuſtentationis, quando aliunde habet reditus, nec obligatur ex officio ob tales reditus miniſtrare. Vnum tamen hic notandum occurrit circa Epiſcopos, quantum ad ordinum adminiſtrationem, ex Concil. Triden. ſeſſ.21. cap.1. de reform. vbi tria inſtituuntur, & ordinantur circa hoc.

3 Primum eſt, ne vllus Epiſcopus pro vllius ordinis colatione, aut pro litteris dimiſſorijs, aut pro ſigillo, quidquam poſſit accipere quocumque prætextu, etiam ſponte oblatum; ſed omnino gratis iſta exhibeantur. Vbi nota, non excuſari Epiſcopos Titulares, qui in aliorum diœceſibus ordinant,ipſis principalibus conſentiẽtibus: iſti enim nihil poſſunt accipere, ſed petant à ſuis diœceſarijs ſuam ſuſtẽtationem. Nota inſuper, eſſe periculum etiam candelas accipere; nam Concilium generaliſſime loquitur.

Secundum eſt circa notarios. Iſti enim nihil poſſunt accipere pro huiuſmodi negotio, niſi pro dimiſſorijs decimam tantum partem vnius aurei: nec poſſunt accipere, niſi duabus conditionibus exiſtentibus.

Prima eſt, vt fuerit conſuetudo ante Concilium, accipiendi aliquid prius.

Secunda eſt, vt ſalarium non habeant: qui enim habent, accipere non poſſunt quidquam. Similiter nec illi, quando conſuetudo erat nihil accipiendi.

Tertium eſt, circa notarium ſimul,& Epiſcopum. Non poteſt Epiſcopus commodum aliquod habere per viam notarij, exigendi aliquid ab ipſo notario pro his, quæ notario eueniunt. Liberalis ergo, & omnino gratuita debet eſſe ordinum collatio.

ADDITIONES.

Primũ.) Vide Val. p.2.q.3.Sot.q.6.ar.2.ad 4.

Secundum.) Vide Leſſ.cap 35.dub.3.

Tertium.) Altiſiod.lib.3. ſum.tra.21 cap.5. de ſimon. Alenſ. p.2. q.187. nullam ſcientiam, accepto pretio,tradi poſſe, aiunt. Palud.4.d.25. q.5. id de ſola Theologia fatetur. ſed 3. ſententia, docens pro prælegendis ſcientijs, humano ſtudio comparatis, pretium accipi poſſe, certa eſt. Durand.4.d.25.q.3.Rich.ead.d. D.Thom. art.3.ad 3. l.c.Caiet.ibid.Coro.n.15.Val.p.q.2. Carbo.q.60.Leſſ.dub.13.Suar.cap.18.

Erga ſecundum, &c. Primum eſt.) Valen. p.2.q.6. ex communi.

Dico ſecundo.) Adrian.quodlib.9.Altioſiod. l.c cap.2. defundunt, non eſſe ſimoniam accipere pretium pro labore in adminiſtratione ſacramentorum ſuſcepto: ſed vera eſt contraria ſententia Toleti, Carbo. Valen. q.6.Sot.q.6.art.1. Caiet.art.2.l.c. Gabr.4.diſp.25.q.2. Vide Leſſ. dub.8.Suar.cap.21.

Pro oblatione.) Val.Carb. Coro.nu.17.l.c. Nauar.nu.102. ex communi. Suar.l.c.

Vbi tria.) Vide Carbo.Coro.nu.29.l.c.Val. p.2.col.vlt.Nauar.l.c. non putat ſimoniam, dare maius aliquod pretium notario Epiſcopi, pro ordinum inſtrumento; præcipuè ſi iam ordines ſuſcepti ſint. Vide Leſſ.dub.10.Suar.cap.53.

De Simonia in tertio genere rerum ſpiritualium. Cap. XC.

ELENCHVS.

1 *Prima operatio ex officio, aut poteſtate ſpirituali procedens quæ.*

2 *Tres concluſiones circa hanc operationem.*

3 *Pretium accipere pro Miſſis quomodo liceat; item pro religionis ingreſſu. 4.*

1 TErtium genus rerum ſpiritualium, erat operationum ex officio, aut poteſtate aliqua ſpirituali procedentium quæ miſtæ ſunt, quamuis aliquæ magis ſpirituales, aliquæ magis temporales ſint.

Prima ſpiritualium, eſt operatio Epiſcoporũ, id eſt, actus omnes, quos Epiſcopus, vt talis eſt, facit per poteſtatẽ iuriſdictionis, ſeu ordinis: vt, diſpenſare in voto, relaxare iuraméta, abſoluere à cenſuris, conſecrare templa, & alia huiuſmodi, quæ etiam ad Pontificem ſummum pertinent.

2 De his dico primo, quod nullo modo poteſt pretium pro iſtis exigi, aut dari abſque ſimonia cum ſint ſimpliciter ſpiritualia: & ita docet S Tho.2.2.q.100.art.3. ad 3.

Dico ſecundo, cum reditus ſint ſufficientes Epiſcopo ad ſuſtentationem, non licet, nec etiam per modum ſuſtentationis exigere; ſed ſolum ſi ſponte offerrentur.

Dico tertio, non eſſe murmurandum contra Papam, qui exigit pro his pecunias, non per modum pretij; nam iſta ad ſuſtentationem dantur, quia multum indiget tanta in Eccleſia dignitas. Dantur etiã aliquando per modum pœnæ. Dantur etiam per modum compoſitionis, id eſt, cuiuſdam commutationis: nam qui petit ab onere alicuius legis liberari, iuſtè poteſt aliquo leuiore pecuniæ onere onerari: & hoc vocatur per modum compoſitionis. Conc.Trid.ſeſſ.24.c.3. de reformatione, ordinat, vt Epiſcopi tempore viſitationis nihil accipiant, nec etiam munera oblata, niſi tantum pro victualibus ſuis, quæ ſint moderata, & frugalia. Ordinat etiam cap.6. vt diſpenſationes in matrimonio gratis fiant. Hoc autem ad Papam pertinet, qui non tenetur legibus hiſce, licet ſit ſanctiſſimum eas obſeruare. Eſt aliud genus operationum ſpiritualium, nempe Miſſarum celebratio.

3 De quo dico primo, ſimoniam eſſe, pretium accipere pro ipſa Miſſa, cum ſit res ſpiritualis.

Dico ſecundo, poteſt accipi pecunia per modum ſuſtentationis, aut oblationis gratuitæ, vt fit in alijs ſpiritualibus.

Dico tertio, non licet ſacerdoti paciſci de pretio, vt detur tantum pecuniæ, quo non dato, celebrare nolit. ita dicit S.Tho.2.2.q.100.ar.4. de ſimili operatione ſpirituali, puta, de funere: dicit enim iniquum eſſe, exigere pretium pro funeris ſolemnitate, ita vt aliter nolit ſacerdos opus facere. Caiet.quodl.1.q.9. temperat hoc, quando ſacerdos diues eſt: quãdo enim eſt pauper, poteſt paciſci de pretio ſuſtentationis. Soto lib.9.q.6.art.1. dicit, non quidem eſſe ſimoniam, ſed iniquum, propter ſcandalum, paciſci de ſuſtentarione. Ego puto ſic dicendum, quando ſacerdos ſuſtentationem habet ſuam, nec poteſt ſuſtentationem exigere, tunc non poteſt paciſci, quia ſi paciſcatur, iam videtur eſſe pretium rei ſpiritualis: non enim talis titulum alium habet accipiendi, niſi ex oblatione, in qua exactio non eſt. Quando vero ſuſtentari debet ab alijs; tunc niſi ſit ſcandalum, poteſt de pretio conuenienti ſuſtentationis paciſci. In plurimum autem ſcandalum eſt, pro Miſſarum celebratione paciſci, etiam pauperes: non tamen eſt ſimonia, quod ſacerdos quærat loca, in quibus pinguiores ſuſtentationes pro ſacris celebrandis miniſtrantur; & deſerat loca, in quibus minus datur. Eodem modo dicendum eſt de Concionibus, quæ operatio etiam quædam ſpiritualis eſt, & abſque pretio debet eſſe, licet poſſit per modum ſuſtentationis, aut oblationis accipi, & poſſint quæri loca, in quibus pinguiores fiunt eleemoſynæ: ſed cauendum eſt, ne dum ſimonia vitatur, in auaritiam lapſus fiat. Nam, qui ſuæ ſuſtentationi, quantum ſat eſt, habet, & ſimilia loca quærit, & nõ vbi magis fructificare poſſit ſpiritualiter, auarus eſt. Alia etiam quarta operatio ſpi-

tio ſpiritualis, eſt ingreſſus religionis, præſertim Monialium: ſolent enim dari pecuniæ monaſterio. S.Tho.l.c. reſpondet ad hoc.

4 Primo, dare, aut accipere pecunias pro ipſo ingreſſu religionis, ſimonia eſt: & ſic habetur 1.q.2.cap.eum pio.

Dicit ſecundo, poteſt aliquid dari monaſterio, cum pauper eſt, pro victu, & ſuſtentatione ipſius monachæ. Intellige etiam quod liceat paciſci. Dices, quid, cum monaſterium diues eſt, & habet reditus ſufficientes pro ſuſtentatione monialium. Silu.verb.ſimonia. §.15. refert quoſdam Canoniſtas, dicentes eſſe ſimoniam paciſci, cum monaſterium eſt opulentum: tamen ipſe Silu. bene limitat, præſumi quidem ſimoniam, quia videtur tunc potius pro ingreſſu, quàm pro victu dari: ſi tamen verè pro ipſo victu daretur, non eſſet ſimonia: gratis vero oblatum accipere, nec præſumitur ſimonia, nec eſt. Per has ſpirituales operationes, poſſunt iudicari aliæ huiuſmodi. Sunt tamen aliæ miſtæ, plus habentes de temporali, vt officium muſicorum, & cantorum, & mundantium templa, & præparantium: iſta vendi poſſunt, ſecundum omnes, & emi, dummodo nihil pro ipſa ſpiritualitate accipiatur. Et eodem modo dicendum eſt de rebus ſpiritualibus, quæ plus habent de temporali, vt veſtes, & vaſa ſacra, quæ ratione materiæ vendi poſſunt, dummodo nihil pro conſecratione accipiatur. immo in vſus profanos vendi poſſunt, dummodo prius vaſa frangantur, & veſtium formæ auferantur, vt habet S.Tho.l.c. Hoc modo vult Sot.l.c. quod terra ſepulturæ vendi poſſit, quamuis ſecurius ſit, per modum oblationis aliquid accipere, quàm exigere pretium, vt dicit S.Tho. Hæc ſunt circa operationes notanda.

ADDITIONES.

Prima ſpiritualium) Vide Leſſium dub.9.l.c.

Dico ſecundo.) Vide Petr. à Sot. Silu. q.8. Coro.nu.24.l.c.

Non eſſe murmurandum.) Vide Leſſium l.c.

Miſſarum celebratio.) Vide Val.p.3.col.6. dicentem, in foro exteriori ſcandaloſum quidem eſſe, in pactoque reperiri ſimoniæ præſumptionem: ſed in foro conſcientiæ, diuitem quoque paciſci poſſe, Caietanumq. intelligi debere de foro exteriori. Vide Nauar. nu.102.106. Coron. nu.19.

Iure veteri ſimonia erat, ſiue pauper, ſiue diues eſſet miniſter, paciſci de pretio: hoc tamen ius contraria ſuſtulit conſuetudo. Vide Leſſium dub.8.nu.49.l.c.

Pro ingreſſu.) Vide Sot. q.6. art.2. in fine, Carthu.l.c. Vgol tab.1. de ſimon. Coro.nu.26. Leſſium lib.2. de iuſt. cap.35. dub. 2. & quæ ſuperiùs notauimus in cap.36. lib.1. necnon Azor.par.3.lib.12.cap.16. Concil.Trid.ſeſſ.25. cap.3. de reform. Reg. decreuit, vt in monaſterijs, tam virorum quàm mulierum, ille numerus conſtituatur, & conſeruetur, qui ex redditibus, vel ſolitis eleemoſynis ſuſtentari poſſit. Plures admittere, vbi numerus non eſt conſtitutus, aut paciſci de dote in Monaſterio non opulento, non eſt peccatum, ſaltem lethale; neque enim vſu receptum eſt decretum illud, & contraria conſuetudo rectè rationi non aduerſatur. Ita Leſſius, & benè, l.c. Vide etiam Azor. cap.16. Suarez cap.17.l.c.

* Ludouicus Miranda to.2. Manualis Prælatorum Regul. De monialibus q.8. art.7. q.10. ſuſe agit de Dotibus monialium, & Emanuel Rodericus to.2.qq.Regul.q.48. D.Thom.art.3. ad 4. negans aliquid tamquam pretium, accipi poſſe, concedit, exigi, & accipi poſſe pro victu, ſi non ſufficiant Monaſterij redditus. Suarez multa de hac re. cap.17.l.c.

* Bona in dotem monialis monaſterio data apud monaſterium perpetuo manent, etiamſi monialis moriens aſcendentes, aut deſcendentes relinquat. Sanchez to.2.oper.moral.lib.7. cap.9.nu.23.

Sepultura.) Pet. à Sot. loc.cit. negat, vendi poſſe locum ad cadauerum humationem conſecratum.

De ſimonia in ſacerdotiorum venditione, & emptione. Cap. XCI.

ELENCHVS.

1 *Circa emptionem, & venditionem rerum ſpiritualium ponuntur tres concluſiones.* 2.
3 *Ius patronatus vendere an ſit Simonia.*
4 *Quarta concluſio.*

1 QVartum genus rerum ſpiritualium, erat ſacerdotium, ſeu beneficium, Eccleſiaſticumque officium. Simonia circa hæc poteſt conſiſtere in tribus, aut in emptione, & in venditione eorum, aut in permutatione, aut in locatione. Ac primo de emptione, & venditione tractandum eſt.

Circa quod dico primo, vendere, aut emere ſacerdotium ſpirituale vllum, ſimonia eſt: eſt

enim prohibitum. 1.q.3.c.ſi quis.& alijs capitibus ibidem. Vbi nota, quod non eſt opus, vt intercedat pecunia, aut res aliqua, quæ vendi pecunia ſolet; ſed ſi etiam intercedat aliquid temporale, pecunia appretiabile, vt obſequium in temporalibus licitis, aut illicitis, ſimiliter laus linguæ, ſimiliter matrimonium: qui enim daret beneficium vni hac conditione,vt eius ſoror nuberet fratri ſuo, ſimoniam committeret, quamuis dare beneficium conſanguineo,quia talis eſt, non ſit ſimonia, vt dicit S.Tho.2.2.q.100.art.5. ad 2. Aduerte autem, quod iſta debent dari,aut accipi, vt pretium: ſi enim non intercedat ratio pretij, non eſt ſimonia, vt ſæpè diximus. vnde, qui inſeruit Epiſcopo, vt Epiſcopus ſua obſequia reſpiciens gratus ſit, & det beneficium via gratitudinis, non tamen ſolutionis pretij, non eſt ſimoniacus. Similiter neque Epiſcopus, qui reſpiciens huiuſmodi obſequia, hoc modo dat.

2 Dico ſecundo: vendere, aut emere actiones, per quas habetur beneficium, & quæ ordinatæ ſunt ex ſe ad illud, eſt ſimonia: verbi gratia, vendere, aut emere, ſeu dare pretium pro reſignatione beneficij, aut pro electione, aut pro collatione, aut pro poſſeſſione, ſimonia eſt, immò pro ipſa etiam interuentione. Qui enim daret alicui pecuniam, vt interueniret, aut pro ipſo peteret beneficium, ſimoniacus eſſet. Hic notat vnum Caiet. quodlib.1.q.9.quod,quando electio eſſet nimis pernicioſa Eccleſiæ, poſſet dari pecunia, ne fieret talis electio: non tamen, vt vlla electio fieret; & ponit exemplum. Si Cardinales vellent eligere Papam vnum, nimis pernicioſum futurum Eccleſiæ, tunc poſſet eis dari pecunia,ne eligerent. Soto lib.9.q.6.art.1. addit, non ſolum pro hoc, ſed pro ipſa electione licere,quando non eſſet niſi vnus dignus Papa, alij autem eſſent pernicioſi: tunc enim perinde eſt dare pro non electione, ac pro electione: non tamen licet, quando ſunt multi digni, dare pretium, vt vnus eligatur, quamuis digniſſimus ſit. Fundamentum Soto eſt etiam, quia putat non eſſe ſimoniam tam prohibitam iure diuino, & naturali, quin in aliqua graui, & extrema neceſſitate ſpirituali liceat dare pecuniam pro ſpirituali. & mihi probabile videtur,quamuis rariſſimus ſit talis caſus.

Tertio dico, ſimonia eſt , etiam vendere,aut emere ius ad beneficium: nam illud ſpirituale etiam eſt:verbi gratia,ſi quis habet ius ad beneficium aliquod, & illud vendat alteri, ſimonia committitur. Rurſus duo litigant, & vnus cedit alteri ob pecuniam, ſimonia etiam committitur: quamuis cum cauſa ex vtraque parte dubia eſt, poteſt vni dari penſio, vt ſupra diximus, ſed interueniente Papæ auctoritate.

3 Rurſus, vendere ius patronatus, ſimonia eſt: nam ius hoc ſpirituale eſt, & ſic eſt prohibitum Conc.Trid.ſeſſ.25 cap.9. tamquam contra canones: cum tamen tale ius eſt annexum villæ, aut caſtello,aut rei temporali,poteſt vendi cum illa re, dummodo nihil accipiatur plus ratione talis iuris, ſicut dictum eſt de veſtibus, & vaſis ſacris. Ita habet Pan.c.querela. ne Prelati vic. ſu. & Armilla, ver. Simon. §.40. Et ſic intellige S.Tho.2.2.q.100.art.4. vbi dicit, poſſe vendi hoc ius. Vnum tamen nota ex S. Thom. q.citata, art.2. ad 5. quod licet alicui dare pecuniam ad redimendam vexationem, ſed ante conſequutionem iuris ad beneficium: ſed poſtquam iam ius habet iuſtum, licet pecuniam dare ad arcenda impedimenta iniuſta: verbi gratia,aliquis eſt electus iuſte, & debite,vel aliquis habet beneficium iam iuſte; alij volunt lite iniuſta extorquere, vel impedimenta iniuſta opponere, ne ſuo gaudeat beneficio, licet tali pecunia placare inſequutores hos,ſed tamen antequam habeat ius vllum, non licet. Soto lib.9. q.6.art.1. temperat bene hoc: quando violentia, aut vis infertur, tūc licet pecunia auferre illam, etiam ante conſequutionem iuris: verbi gratia, incarceratur aliquis, ne compareat in tempore propoſito coram Epiſcopo, ad beneficium conſequendum, (quæ violenta eſt detentio) aut detinetur vi, ne debito tempore ſuam poſſeſſionem accipiat: tunc iniuſtos detentores poteſt pecunia placare.

4 Dico quarto, non ſolum eſt ſimonia, cum aliquis pro ſe emit beneficium, ſed etiam cum emit pro altero:& tenetur hic relinquere beneficium, cum ſcit ſimoniace eſſe habitum. Vnde, cum patres pro filiorum beneficijs pecuniam dant,ſimoniam committunt:& filij,cum primum ſciunt, tenentur dimittere beneficia. extra cap. ex inſinuat de ſimon. Rurſus, ſimonia eſt, non ſolum cum datur pretium ipſi danti beneficium, ſed etiam alteri, ad petitionem ipſius. vnde, ſi quis det pecuniam cognato Epiſcopi, vt ab Epiſcopo conſequatur beneficium, quia Epiſcopus illi dare noluit, ſimonia eſt. Hic eſt vnum dubium de eo,qui promitteret dare pecuniam pro beneficio, animo vero non dandi, ſed ficte; & ſic accepit beneficium;an eſſet ſimonia. Ad hoc Soto lib.9.q.8.art.1.& Caiet.quodlibet 1.q.9. dicunt, non eſſe, quia actus exterior ab interiori rationem ſumit: vnde, licet talis promiſſio

ficta

ficta inſtrumento confirmaretur, non eſſet ſimonia, quamuis in foro exteriori iudicaretur ſimonia, quia non conſiderat interiora. Ego ita credo, quamuis Nauar. ſuper c.fin. de ſimonia. nu.9. alia procedat via. ſed hæc eſt melior.

ADDITIONES.

Ac primò.) Vide Leſſium dub. 20. Suarez cap.24. l. c.

Conſanguineo.) Nauar. nu.107. ex D. Thom. art.5. ad 2. Val.p.col.3.

Dico ſecundò.) Vide Sil.q.13. Val. p.2. q.7. Coron.nu.30.

Tertiò dico.) Tria conſiderantur circa beneficium. 1 Titulus, ſiue dignitas, aut officium. 2. ius ad fructus percipiendos. 3. Fructus ipſi.

Officium ſpirituale, naturæ iure prohibente, vendi non poſſe, certum putat Val.l.c.&c.

Fructus, naturæ & Eccleſiæ iure, vendi poſſe.

Pontificem ſummum, pro Eccleſiæ vtilitate, de redditibus, diſpēſare poſſe, ante beneficij collationem; inſuper,

Ius ad fructus percipiendos locari poſſe.

Controuerſū eſt, An ius ad fructus percipiendos, ex natura rei, licitè vendi poſſit.

Panor. in c.1. extra. de ſim. cenſet vendi non poſſe beneficia, quibus vel cura animarum, vel executio ſacri ordinis coniuncta ſit.

Turrecrem. in c.1. de ſimonia. Nauar. nu.108. l.c. (mutata ſententia) Eccleſiæ iure hoc ius inuendibile eſſe, teſtati ſunt.

Vtramque ſententiam reijciunt Theologi cēſentes, ex rei natura nullum omnino beneficij ius vendi poſſe. Vide Caiet. to.2. opuſc.l. c. Vict. an.42. Sot.q.7. ar.1. Val.l.c.

Ad redimendum vexationem.) Vide Coro. nu.32. Leſſi. dub.18. Suarez c.50. Val. q. p.3. *Si vexatio iuſta ſit, eam redimere non licet. Suarez tom.1. De Relig. lib.4. num.125. vbi de redemptione vexationis in materia ſimoniæ. Pro puero morituro baptiſmum licitè emi poſſe, ſi alia ratione baptizari nequeat, ait Sot. negat Caiet. quidam dicunt, pecuniam licitè dari poſſe, ad tollendam vexationem iniuſtam; non tamquam pretium, ſed tamquā motiuum.* (Vide Vaſquez in Opuſculo de ſcandalo art.8. Dub. vlt. vbi de iniquæ vexationis redemptione) tu dicas, licere dare pecuniam, vt ſacerdos ille prauam exuat mentem, & ſacramentum, ſine culpa illa, adminiſtret. Vide Leſſium dub.7. Suarez c.12. l.c.

Dico quartò. Vide Nauar. nu.107.

An ſit ſimonia in reſignatione beneficij in fauorem alicuius, Leſſ. dub.14. Suarez c.35.

De Simonia in permutatione, & locatione, Cap. XCII.

ELENCHVS.

1 *Circa ſimoniam in permutatione ponuntur tres concluſiones.*
2 *Conditiones permutationis beneficiorum.*
3 *Circa locationem ſacerdotiorum, ſeu beneficiorum ponuntur tres concluſiones.*

1 Non ſolum in venditione, ſed etiam in permutatione ſacerdotiorum ſimonia poteſt accidere.

Circa quam dico primo. Permutare ſpirituale temporali officio, ſimonia eſt: vt, ſi quis ſacerdotium officio ſæculari permutaret.

Dico ſecundo, etiam eſt ſimonia, ſpirituale beneficium permutare cum illo ſpirituali, quod maiori ex parte temporale eſt: & hoc modo permutare beneficium cum pēſione, ſimonia eſt.

Dico tertio, etiam permutare beneficia, ſimonia eſt, niſi adſint debitæ conditiones. Et quamuis Innoc. putet hoc non eſſe intelligendum de beneficijs in eadem Eccleſia, & eiuſdem qualitatis, tamen Silu. verb. permutatio. §.1. melius dicit, vniuerſaliter intelligendum eſſe de quorumcumque beneficiorum permutatione: nam vniuerſaliter prohibetur, c. quæſitum. de rerum permutatione.

2 Conditiones autem ſunt tres aſſignatæ à Tabiena, beneficium.3.§.16.

Prima, ne ſit iſta permutatio ſine facultate ſuperioris. Vocamus autem in hac parte ſuperiorem illum, qui poteſt beneficia illa conferre. Quoties ergo ſine licentia fit, ſimonia eſt.

Secundò, vt non fiat abſolutum pactum permutationis, ante facultatem. Poſſunt quidem illi tractare de permutatione, ſed non paciſci abſolute, niſi in ordine ad ſuperiorem, in cuius manu ſunt beneficia relinquenda; quamuis poſſint renunciari in eius manus, cum conditione permutationis: paciſci autem abſolute inter ſe, ſimonia eſt. *lege Conſt. Pij V. Quanta.*

Tertia, ne intercedat temporale pretium in permutatione: ſi quis enim pretium daret alteri, quia alterum beneficiū maioris eſt dignitatis, ſimonia eſſet: quamuis, cum vnum beneficium pinguius eſt, licitum ſit exigere penſionem aliquam pro ſatisfactione fructuum, vt habetur cap. ad quæſtiones, de rerum permut Sed id non debet fieri, quin exprimatur penſio ipſi Papæ, vt dicit bene Soto, lib.9.q.7. art.2. Adde, permu-

mutationem non debere fieri ob aliquod commodum temporale, vt pretium: tunc enim ſimonia eſſet: vt ſi quis permutaret beneficium cum altero, vt eius ſoror nuberet fratri ſuo, aut remitteret iniuſtitiam, aut ob aliquid tale. Permutatio ergo,his conditionibus poſitis, licit eſt:cum vero vna deeſt,com mittitur ſimonia. Quando duæ priores deficiunt, ſimonia eſt de iure poſitiuo: quando verò duæ poſteriores,eſt contra ius diuinum:nam iam eſt vẽditio,& emptio quædam rei ſpiritualis. Atque hæc de permutatione notanda ſunt. Simonia etiam committitur in locatione ſacerdotiorum, & ſpiritualium. Circa quam dico aliqua.

3 Primo: Locare poteſtatem iuriſdictionis, ſeu vices ſpirituales,ſimonia eſt.v.g ſi quis Epiſcopus locet ſuam poteſtatem iuriſdictionis ſupra alios,ſimoniacus eſt. Similiter,ſi Curatus poteſtatem miniſtrandi ſacramenta locet, ſimoniacus eſt.Ita habet Silu.ver.Simonia,§.14.

Dico ſecundo, locare, aut vendere obuentiones,& oblationes Eccleſiaſticas,non eſt ſimonia: v.g. ſi Epiſcopus locet,aut vendat commoda,quę ſibi obueniunt ex iuriſdictione.Similiter, ſi Curatus vendat,aut locet,quæ in Eccleſia ſibi offeruntur,non eſt ſimonia.Ita habet Silu.ver.ſimonia.§.14.Notat tamen,cum huiuſmodi venduntur, aut locantur, non eſt permittendus laicus recipere,& in Eccleſiam ad oblationes colligendas intrare, ſed clericus eſt ſubſtituendus, qui pro illo huiuſmodi accipiat.

4 Dico tertio, non eſt ſimonia, vendere, aut locare fructus beneficiorum, aut ſacerdotiorum, ſi fiant ad conceſſum tempus. Iſta eſt communis omnium; ſed tamen variant in temporis quantitate. Eſt enim extrauag. ambitioſæ. de rebus Eccleſ. ex Paulo II. vbi ſolum conceditur huiuſmodi alienatio ad triennium; & alienantibus vltra hoc, infligitur excommunicatio Epiſcopalis,& ipſo iure priuatio eorundem beneficiorum. Et, ſi iſta Paulina vbique ſeruaretur, & recepta eſſet,non eſſet controuerſia:ſed nõ ita eſt, vt dicit Nauar.c.27. Summæ nu.149. & Caiet. ver. excommunicatio.in multis enim locis non ſeruatur, & nullibi, quantum ad pœnam priuationis beneficiorum. Vbi autem non ſeruatur, Nauar. dicit poſſe locari, aut vendi huiuſmodi fructus ad ſeptennium, ſecundum ius, cap. querelam, ne Prælati vic.ſu. ſed ex hoc capite ſolum habetur, quod Papa iuſſit locantem ad ſeptennium ſtare pacto,non tamen determinauit, non poſſe vltra hoc tempus locari huiuſmodi reditus. Ob id Silu.ver.locat.§.3. & Tabien. eod. ver.dicunt,poſſe per modicum tempus, id eſt, per nouem annos: in iure enim tempus modicũ, eſt minus decem annis. Tamen Panor.cap. querelam. allegato,dicit,poſſe per tempus vitæ locantis locari, & vendi fructus etiam ſine licentia Superioris;nec eſt vllo iure prohibitum hoc, & allegat Oſtien. ad hoc,& Federicum. Immò idem Silu.verb.ſimon.§.14. dicit, non eſſe prohibitum iure, vendere fructus ſacerdotij ad vitam,licet non ſit honeſtum facere:& ego ita credo. Vbi ergo Paulina non eſt recepta, non eſt ſimonia locare fructus,ad quodcumque tempus. Paulus IV. renouauit Bullam Pauli II. faciens nullas locationes vltra triennium; ſed non eſt etiam in vſu. Alia dici poterant de locatione, ſed parum pertinent ad præſens inſtitutum. Vide Summiſtas,verb.locatio & etiam verbo,alienatio quia alia circa hoc dicunt. Hęc tamen tria dicta ſeruantur.Vide Concil.Trid.ſeſſ.25.c.11. vbi ſtatuitur circa locationes, ne fiant in præiudicium ſuccedentium in beneficijs, quando factæ fuerunt anticipata ſolutione.

ADDITIONES.

De permutatione.) Vide Silu.permutatio 2. Val.q.4.p.3.Suarez c.31.Sot. q.7. art.2. Coro. p.3.pag.80 Barth. Med lib.1.c.14.§.22. Azor. c.2.Leſſium dub.36.& c.35.dub.17.An in rerũ ſpirituali permutatione ſit ſimonia iuris diuini, Leſſ.c.35.dub.3.Suarez c.30.

Locare.) Vide Silu. Simonia q.14. Val. p.2. col.10.Nauar.c.27.nu. 149.* Militares præbendæ, quas Commendas vocamus, pro beneficio commutari nequeunt: nam temporales ſunt, vt militaria ſtipendia:pro militari enim munere, non autem ratione miniſterij ſpiritualis, religioni, viriſque religioſis annexæ ſunt. Franciſcus à Vict. Releċt. 11. de ſimonia nu.45.

De ſimonia in Penſionibus. Cap. XCIII.

ELENCHVS.

1 *Tres concluſiones circa Penſiones.*
2 *Penſionesque vendi non poſſunt.*

1 SVperius plurima diximus de penſionibus, nunc pauca, quæ ad ſimoniam ſpectant, addemus.

Dico primò, penſiones, quæ loco beneficiorum dantur (vt quæ dantur pro adiutorio in officio ſpirituali, aut pro aliquo officio ſpirituali) non licet emere,aut vendere, abſque ſimonia: ſunt

ſunt enim pro ſpiritualibus habendæ, cum loco beneficiorum inſtitutæ ſint.

Dico ſecundò, ſæculares illæ penſiones, quæ dantur ob ſæculare officium erga Eccleſiam, vt militibus, aut ducibus datæ, vendi, aut emi poſſunt abſque ſimonia. Ita habet Soto lib. 9. q. 7. art. 2. Atque huiuſmodi ſunt illæ, quæ impropriè vocantur Commendæ.

Dico tertiò, penſiones hæ, quæ ob reſignationem alicuius beneficij dantur, quæ modo ſunt communiſſimæ, poſſunt redimi abſque ſimonia, immo etiam ſine facultate alia: ſolent enim quinque annatis redimi.

De hoc vide Adnotationem, quæ habetur ſupra c. 82. in fine. Quod ſi modo cum facultate fit redemptio, eſt ad maiorem ſecuritatem, ne alter negare poſſit factam redemptionem. Aduertendum tamen, hic poſſe committi ſimoniam hoc modo, ſi quis dat alteri beneficium cum penſiones, & facit pactum, vt ſtatim redimatur penſio, ſimoniacus eſt, vt habet Caiet. opuſ. 16. q. 10. quamuis enim poſtea poſſit redimi penſio, non tamen poteſt reſignari beneficium cum pacto redemptionis huius.

2 Dico quarto, penſiones huiuſmodi non licet vendere, aut emere abſque ſimonia: ſunt enim ſpirituales etiam, cum non niſi clericis dentur, & loco beneficij reſignati concedantur. Non ergo licet vendere huiuſmodi ius. Quòd ſi quis dicat, non eſſe prohibitum vllo canone, dico eſſe prohibitum conſuetudine: nam Romæ punitur vt ſimoniacus, qui huiuſmodi penſiones vendit abſque facultate. Sicut etiam non eſt prohibitum iure Epiſcopis imponere penſiones, ob conſuetudinem tamen & communem ſtylum Romanæ Curiæ, ſi quis ſine Pōtificis ſummi facultate penſiones haberet, ſimoniacus eſſet. Cauendum ergo eſt à talium venditione.

ADDITIONES.

Vide Vict. de ſimon. nu. 51. Sot. q. 7. ar. 2. Val. q. 5. p. 3. Caiet. opuſ. 17. Reſpon. 10. Azor. c. 13. Coro. l. c. Sot. diſtinctionem non probat. Val.

Penſionem priuata auctoritate, remitti poſſe; redimi, ſummo Pontifice concedente, aſſerit Nauarr. c. 23 nu. 111. Rodriquez. p. 2. ſumm. c. 22. nu. 8. Vide Leſſium dub. 22. Suarez c. 28. De ſimonia, quæ accidere poteſt circa penſiones, Nauarr. lib. 5. conſil. conſ. 59. 60. 61. Vide etiam Suarez tom. 1. de Relig. lib. 4. c. 26. de ſimonia.

De pœna ſimoniaci. Cap. XCIV.

ELENCHVS.

1 *Pœna contra ſimoniacos, de qua ſimonia ſit intelligenda.*

2 *Pœna quando incurrantur in reali ſimonia.*

1 QVadruplex eſt ſimoniaci pœna, quam vide in Silu. ver. ſimonia. §. 19. ſed duæ ſunt præcipuæ.

Vna eſt, excommunicatio Papalis ipſo facto.

Altera eſt, priuatio beneficij ipſius venditi, aut empti; & obligatio ad reſtituendum pecuniam acceptam; & excommunicatio contra ſcientes, & non manifeſtantes ſimoniacos, vt habetur extrauag. cum deteſtabile: ſed non eſt in vſu hoc, vt habet Tabien. verb. ſimonia. §. 75. aut debet eſſe, cum noti ſunt omnino ſimoniaci. Circa pœnam vero contra ipſos ſimoniacos, dubium eſt, an ſit contra omnem ſimoniam, mētalem, conuentionalem, realem. Et quidem omnes conueniunt, non eſſe contra mentalem, quæ ſolum conſiſtit in mente, & ad nullum actum exteriorem progeditur. Tamen de mentali, quę progreditur exterius, licet non exprimatur pactum, aut pretium, ſed ſolum maneat in intentione, Soto lib. 9. q. 8 putat incurri pœnam. Tamen contrarium eſt tenendum: nulla enim ſimonia mentalis incurrendi pœnam eſt cauſa: ſed ſolum eſt peccatum. Ita habet Panorm. ſuper cap. mandato. de ſimon. immò ipſum caput determinat hoc idem. Hoc etiam tenet Silueſt. verb ſimonia. 20. & Caiet. verb. ſimonia. cap. 2. Circa conuentionalem etiam conueniunt, primam conuentionalem (quæ ex neutra parte ad opus venit, ſed ſolum in pacto ſtetit) non incurrere pœnas. Similiter etiam nec incurri pœnam ob conuentionalem illam, qua vnus accepit pretium, ſed nondum tradidit beneficium: ſed eſt peccatum mortale obligans ad reſtitutionem, ad pretium idem, quod acceptum eſt, vt tenet Caiet. & Sot. l. c In tertia vero, qua vnus dat beneficium, & nondum alter dedit pretium, ſed promiſit, diſcordia eſt. Nauarr. c. fin. de ſimonia, tenet non incurri, donec detur pretium. At communis ſententia tenet contrarium, & Soto conatur probare lib. 9. q. 8. art. 1. hanc eſſe communem ſententiam, quam profectò ego etiam teneo, & credo veriſſimam eſſe.

2 Et eſt vnum caput notandum, quod omnes iſti nondum aduertunt. cap. cum ſup. de Confeſſ. vbi Papa damnauit ſimoniæ quandam

canonicum, qui vendiderat electionem cuiuſdã quingentis aureis promiſsis, & nondum acceptis,& ſpoliauit illum beneficio. Rurſus, ſtylus Romę communiter tenet,hunc eſſe ſimoniacum. Rurſus,eſt etiam cap.nobis fuit.extr de ſimonia, vbi ſimile quid habetur.Rurſus,Pius IV.in Bulla reformationis Pœnitentiariæ, reſeruauit ſibi diſpenſationem, in retinendo beneficio, & fructibus per ſimoniam conuentionalem,etiam occultam, perceptis. Rurſus etiam ratio fauet: nam cum traditur beneficium, etiam cum promiſsione pretij, veriſsima eſt vẽditio, & emptio realis: ergo ſimonia realis.

3 Nec iſte doctor vllum habet ſuæ opinionis fundamentum. At quia hodie multi ipſum ſequuntur, crederem licere aliquãdo vti eius opinione, cum res hæc moralis ſit, & in opinione poſita: ſed non ſemper à ſententia communi hac diſcedendum. In reali ſimonia,omnes conueniunt, pœnas incurri, cum ex vtraque parte perficitur traditio beneficij, & pretij: tunc beneficium eſt dimittendum in manus conferentis, & pretium reſtituendum.Sot.l.c.dicit, eſſe reddendum ei,à quo acceptũ eſt. S.Tho 2.2.q.100. ar. 6.cũ cõmuni ſententia tenet,eſſe pauperibus, aut Eccleſiæ reddendum, non ſimoniaco. Et cõmunis eſt ſententia tenenda.poteſt autem compoſitio fieri cum Papa. Iſtæ pœnæ non ſunt contra omnem ſimoniam, niſi contra ſimoniam in ordine, & beneficijs.

De decimo Præcepto nihil eſt dicendum præter ea, quæ diximus in ſexto Præcepto de fornicatione. Eſt autem decimum Præceptum: *Non concupiſces vxorem proximi tui.*

ADDITIONES.

Vide D.Tho.ar.6.Sot.q.8.ar.2.Val.p.6. Couar.in Reg.peccatum p.2.§.8.nu.6. Azor.c.20. Leſsium à dub.23.Suarez de ſimonia à c.56.Victor.relect.de ſimonia.Regin.t.2.lib.23.c.12.

Simoniam mentalem, ad reſtitutionem obligare docuit Medina q.4. de rebus reſtit.ſed negat Nauarr.q.103.l.c.Caiet. 2. 2. q.100. art.6. Abb.in cap.mandato de vſur.Vict.l.c.Silu.verb. Simonia §.20.Petr.Nau.lib.c.2.de reſtit.n.392. Gregor. de Val. in 2. 2. diſp. p.6. q.16. Rodriquez p.3.c.68.Rebell.lib.10.p.2.de oblig.iuſtit. q.21.Leſſ.lib.2.c.35.dub.28.Sot.lib.9.q.8.ar.1. ad 6. probat, mentalem ſimoniam obligare ad reſtitutionem,diuino iure, (ſi aliquid acceptum ſit.)Petr.Arragon.in 2. 2. q.10.ar.6.diſtinguẽs, ait, mentales ſimoniacos, qui pro re ſpirituali pretium accceperunt,naturæ iure,reſtituere debere; non autem, qui pretio rem ſpiritualem habuerunt. De hac re Couar.in Reg.Peccatum p.2. §1. nu.8. Pro affirmante ſententia multos auctores, & validas rationes recenſet Comitolus lib.4.q.6.Reſpon.Mor.Azor. c.20.l.c. acceptum per ſimoniam mentalem, diuino iure vetitam,reſtituendum putat:quod Suarez, cap.59. nu.9.de ſimonia,omnino non placet:qui nu.44. & 45.tradit,mentalem ſimoniam ad pretium reſtituendum non obligare, ſi illud ſine iniuſtitia acceptum ſit;obligare, ex lege naturæ,ſi iniuſtitiam & ſimoniam contineat,& opus ſecutum ſit.

An pretium ſimoniacè acceptum ſit reſtituẽdum,iure diuino,diſputat Leſsius dub.28. Suarez c.59.cit.

An res ſpiritualis per ſimoniam acquiſita,eodem iure reſtituenda ſit,dub.29.

An quidquid ſimoniacè acceptum ſit,Eccleſiæ iure,reſtituendum,dub.30.Suarez l.c. nu.11. & 35. duas regulas tradit.1. Si ſimoniacus iniuſtè agat vendendo rem ſpiritualem,diuino, & naturali iure (ratione iniuſtitiæ) pretium reſtituere tenetur. 2. Si ſimonia ſine propria iniuria, & iniuſtitia contra commutatiuam inter emẽtem, & vendentem commiſſa, accidat, ex rei natura, pretium reſtituendum non eſt.

Nauar.c.23.nu.104. & alibi,pactam ſimoniã, quæ vtrinque perfecta non ſit, rei ſpiritualis, & temporalis traditione, nec pœnis Eccleſiaſticis, nec reſtitutioni obnoxiam eſſe, aſſerit:contrariã ſententiam,Caiet.2.2.q.100.art.6. ad 6.in ſumma.ver.Simonia.Sot.lib.9.de iuſt.q.8.art.1. veriorem appellat Comitolus l.c.

Si des pecuniam alicui, vt tua merita beneficij Collatori aperiat,& is tibi,ob merita,det beneficium,ſimoniacus non es. Comitolus l.c.poſt Adrianum, quod.9. ar.3.

Bullam Pij V.qua adeptus officium,vel beneficium ſimoniaca labe, ad alia inhabilis efficitur, intellige in foro exteriori. Sa. ver. ſimonia nu.9. Vide Nauar. conſil. 34. de Simon. Flam. Pariſ.lib.4.q.2.de reſignat.benef.

* *Conuentionalem.*)Vide Caiet. in Sũma verb. ſimonia, prope finem. Leſsium dub.27. l. cit. qui,cum Nauarr.c.23.nu.104. & communi recentiorum tradit,à nulla cõuentionali ſimonia, (ea excepta, quæ confidentiæ dicitur) Canonici iuris pœnas induci; ſi ex neutra parte ſit completa, vel ſi pretium exhibitum ſit, res ſpiritualis, & tradita non fuit. De eadem re Suarez lib.4.c.55.de ſimonia,nu.12.

Finis Libri quinti.

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM

LIBER SEXTVS.

DE PRAECEPTIS ECCLESIAE.

DE IEIVNIO, QVID SIT IEIVNIVM, & quotuplex ſit.

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Ieiunium quid; & quot ſint genera rerum guſtabilium*

2 *Ieiunium triplex; & quod naturale.*

3 *Ieiunium eccleſiaſticum quod; item quod ſpirituale.*

1 POSTQVAM Decalogi præcepta abſoluimus, oportet præcepta Eccleſiæ breuiter explicare;& à ieiunio initio ſumpto, quid ieiunium ſit,exprimendum eſt. Videtur autẽ ſic poſſe vniuerſaliter definiri. *Ieiunium eſt abſtinentia ab his, quæ guſtu percipiuntur.* Cuius definitionis duæ ſunt partes.

Altera eſt, *abſtinentia*, id eſt, actus, ſeu priuatio quædam.

Altera eſt, *ab his.quæ guſtu percipiuntur*:priuatio enim guſtabilium,ieiunium dicitur. Aduertendum eſt,tria eſſe genera guſtabilium, ſeu eorum, quæ guſtu percipiuntur. Quædam dicuntur cibi, & hæc ſunt, quæ ſumuntur ab hominibus in corporis nutritionem. Quædam dicuntur potus, & hæc ſunt, quæ ſumuntur ad ſitim ſedandam: potus enim ſiti, cibus fami opponuntur.Quædam ſunt medicinæ,quæ ſumuntur ob infirmitatem aliquam vitandam, aut expellendam. Aduerte rurſus, quod iſta ſunt diſtinguenda per fines ipſos, ad quos ex ſe ordinantur: aliquando enim medicina nutrit,qualia ſunt multa electuaria; tamen, cum non ob nutritionem, ſed ob infirmitatem ſumuntur, non dicuntur cibi. Rurſus, potus multi etiam nutriunt,vt vinum, & ceruiſia, tamen quia contra ſitim ex ſe ſumuntur,potus dicuntur, ſicut aqua, quæ non nutrit.Rurſus, aliquando potabile aliquod inter cibos computatur, quia communiter in cibum,non in potum ſumitur: vt lac, mel, & alia huiuſmodi. Eſt igitur ieiunium priuatio quædam horum, aut omnium, aut aliquorum. Attende autem, quod non quæuis priuatio horum eſt ieiunium,ſed tunc eſt, cũ non intra fauces ſumũntur:ſi enim quis ita deglutiat,non guſtando,ieiunium non eſt; at ſi guſtet ſolum lingua,aut palato, non tamen deglutiat,non ſoluit ieiunium. Vnde coqui guſtantes cibos in die ieiunij,vt condiant,immò carnes,dummodo nihil intro ſumant per modum cibi, non ſoluunt ieiuniũ;nec ſoluit Sacerdos, qui oblitus celebrationis futuræ,incipit cibum mãdare,tamen nihil adhuc deglutiuit:poteſt enim celebrare ieiunus, emittens cibũ ab ore. Tamen ſemel ſumptus cibus interius,quãuis euomatur, ſoluit ieiunium.

2 Ieiunium ſic in genere definitum triplex eſt,naturale,eccleſiaſticum, metaphoricum, ſeu ſpirituale. Naturale eſt perfecta abſtinentia ab illis tribus guſtabilibus, cibo, potu, medicina, modo quo dictum eſt, à principio diei computatione facta. dies autem,vt ſtatim dicemus, à media nocte præcedenti, vſque in mediam noctem ſequentem durat.

Ille ergo eſt ieiunus naturali ieiunio, qui à media ſaltẽ nocte nihil adhuc deglutiuit. Iſtud ieiunium eſt neceſſarium ad celebrandum Miſſam,ante celebrationem tantum; ſimiliter ante cõmunionem, niſi cum ob infirmitatis neceſſitatem fit. vnde qui vel potum, vel medicinam ſũpſit poſt mediam noctem, non debet celebrare illo die ſequenti.

3 Ieiu-

3 Ieiunium verò eccleſiaſticũ, eſt *abſtinentia voluntaria à cibo, iuxta Eccleſiæ ritum.* Dixi *bſtinentiam vol·n:ariam*: nam ieiunium eſt actus virtutis, qui liber eſt, & voluntarius. Dixi, *à cibo*, nam potus, quamuis ſit vinum, non ſoluit ieiunium, ſiue ſumatur ante prandium, ſiue poſt, dummodo, vt diximus, potus ſit: nam lac, ſiue ante prandium, ſiue poſt, ſoluit ieiuniũ, quia per modum cibi communiter ſumi ſolet. Rurſus, nec id quod ſumitur per modum medicinæ, ſoluit ieiunium hoc, vt potiones, & pharmaca; immo licet nutriant, cum ob infirmitates ſumuntur. vnde non ſoluunt ieiunium, qui ob ſtomachi debilitatẽ, vel ob capitis dolorem mane aliquid cibi ſumunt: ſimiliter, qui negotiaturi ſunt, vel lecturi in menſa, vel dilaturi prandiũ ob aliquam cauſam: denique qui per modum medicinæ, aliqua rationabili cauſa exiſtente, aliquid ſumunt. Hac etiam ratione dicit Silueſt. ver. ieiunium, poſſe aliquem cũ bibit interdiu, aliquid ſumere per modũ medicinæ, ne noceat. Ad hoc reducitur id, quod faciunt Architriclini: deguſtant enim parum cibi, antequam dominis porrigant, & tamen ſecundũ Caiet. ver. ieiuniũ, non ſoluunt propter hoc ieiuniũ: non enim per modum cibi proprij ſumunt, ſed per modum probationis cuiuſdam, ob neceſſitatem officij ſui. Dixi rurſus in definitione, *iuxta ritum Eccleſiæ*: nam ſunt certæ quædam conditiones in tali abſtinentia obſeruandæ, vt ſit ieiunium eccleſiaſticum, de quibus dicemus cap. ſequenti. Ieiunium autem ſpirituale eſt per metaphoram ad huiuſmodi ieiunia: affectiones enim, & cogitationes ſunt cibi animæ. Cum ergo anima ceſſat cogitationibus, & affectionibus, ieiuna eſt: & ſi tales ſunt malæ, bonum eſt ieiunium, ſi bonæ, malum eſt ieiunium. De eccleſiaſtico ieiunio eſt in præſenti ſermo.

ADDITIONES.

De præceptis Eccleſiæ Nau. c. 21. Azor. lib. 7. p. 1. Carbo opuſc. de hac re. Fernandez p. 2. c. 8. Valen. Reg. in Praxi Fori Pœn.

De ieiunio D. Tho. Caiet. 2. 2. q. 147. Io. Med. tract. 4. de pœnit. Nau. à nu. 11. Azor. c. 8 Valen. diſp. 9. q 2. Graff. lib. 2. c. 27. Phil. lib. tom. 1. Angles addit 4. Couar. lib. 4. Var. reſolut. c. 20. Scholaſt. 4. d. 17. Card. Bellar. to. 4 lib. 2. de bonis oper. doctiſſimè. Leſſius diligenter lib. 4. de iuſt. vbi de temperantia a c. 1. Comitolus to. 1. Reſp. Mor. lib. 4. q. 59. 60. Fernan. p. 2. cap. 8. §. 2. Reg. in Praxi For. Pœnit. p. 3. lib. 3. c. 12. 13. *nõnulla Sanchez t. 1. Oper. mor. Filliucius in qq. mor. Emanuel Rodericus to. 2. qq. Rigul. q. 100. Petrus Creſpetius in Summa. Martinus Bonacina de preceptis Eccleſię Iacobus Zocchus in to. 14. Tractatuum.

Quid ſit.) Vide Val. p. 1. Medin. q. 1. Bellar. c. 1. Leſſium dub. 2. l. c.

Triplex.) Bellarm. l. c.

A media nocte.) Nauar. nu. 11.

Non potus.) D. Thom. art. 6. Nauar. 13. Azor. c. 21. q. 7. Vide Leſſium l. c.

Per modum medicinæ.) Nauar. l. c. Bellar. c. 1. Leſſius dub. 2 n. 10. D. Tho. 22. q. 147. ar. 6. ad 3.

* De ieiunio multa Io. Fideſacus Theol. Pariſien. in Opuſc. De Quadrageſima Chriſtiana: in quo de varia, multiplicique Quadrageſimæ obſeruatione apud Chriſti fideles.

Qui finis Ieiunij, qualis modus ſit. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Ieiunij finis triplex; carnis refrenatio, diuinorũ contemplatio, & ſatisfactio pro pœnis peccatorum.*

2 *Ieiunij modus duplex, intrinſecus; & extrinſecus.*

3 *Menſura Ieiunij circa duplicem quantitatem, continuam ſcilicet, & diſcretam.*

4 *Regula quantitatis prandij quæ; & quanta eſſe debeat collatio.*

5 *Tempus comeſtionis in ieiunio; & an in mortali factum proſit, & ad quid.*

1 IEiunij finis triplex eſt,

Primus, refrænare carnis concupiſcentias; maxime enim carnis furor temperatur per cibi ſubtractiones, iuxta illud commune dictum, *Sine Cerere, & Baccho friget Venus.* Hinc conſultiſsime Eccleſia præcipuum ieiuniũ, quod eſt in Quadrageſima, inſtituit in principio fere æquinoctij hyemalis: tunc enim ex ſolis acceſſu caro incipit vigere, & ſanguis feruere, & conſequenter corpus ſpiritibus, qui multum ad luxuriam prouocant, repleri; quod aues continuo ſuo garritu oſtendunt, & animalia ſuo motu, & inquietatione. Debuit ergo iſte noſtrę carnis furor hoc præcipuè tempore ieiunio temperari.

Alter finis eſt, diuinorum contemplatio. Corpore enim pleno cibis, non poteſt mens libere vacare contemplationi diuinorum: ob id inſtitutæ ſunt aliquot vigiliæ Sanctorum, & feſtorũ, in quibus ieiunium præcipitur, vt mens poſſit melius ſolemnitatibus vacare.

Tertius eſt, ſatisfactio pro pœnis peccatorum:

rum:

rum: quamuis enim culpa peccati remittatur per contritionem, & per ſacramenta; tamen ſæpe non remittitur tota pœna, ſed manet obligatio pœnæ temporalis in Purgatorio ſoluendæ, niſi in hoc mundo ſatisfactio fiat. Quia autem cognoſcit Eccleſia, illas pœnas eſſe nimis graues, & poſſe peccatorem in iſto mūdo leui pœna ſatisfacere pro peccato, pro quo grauiſsima non ſatisfaceret pœna in Purgatorio, inſtituit hoc ieiunium, quod eſt pœnale in pœnarum peccatorum ſatisfactionem: maxime cum ſatisfactio huius mundi in hoc excedat ſatisfactionem Purgatorij, non ſolum, quia leuior multo eſt, ſed quia, cum in gratia fit, eſt meritoria gratiæ, augmenti, & gloriæ, quod non habet ſatisfactio Purgatorij, vbi iam ceſſat merendi tempus. Hos ieiunij fines explicat Eccleſia in Miſſæ præfatione, *Corporali*, inquit, *ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris, & præmia*. Nunc autem modus, quo eccleſiaſticum ieiunium fieri debeat, conſiderandus eſt.

Eſt autem duplex modus.

2 Vnus intrinſecus, qui neceſſarius eſt, vt ſit ieiunium.

Alter eſt extrinſecus, qui non quidem eſt neceſſarius, vt ſit ieiunium, ſed vt bene, & perfecte fiat. Modus intriſecus conſiſtit in ſubſtantia ciborum, à quibus abſtinendum eſt; & in quantitate, & in tempore.

Circa ſubſtantiam ciborum, abſtinere oportet à carnium eſu, & ab ouis, & lacticinijs, quæ ex lacte fiunt: iſta enim ſunt, quæ carnem multum roborant. Eſt tamen duplex differentia inter carnes, lacticinia, & oua.

Prima eſt ex S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 8. ad tertium, in omni ieiunio cauendum eſt ab eſu carniū vniuerſaliter: at vero lacticinijs, & ouis, nonniſi in Quadrageſima, niſi conſuetudo etiam fuerit in illis locis, abſtinere ab his omnibus in reliquis ieiunijs. Vult dicere S. Thomas, poſſe eſſe conſuetudinem veſcendi lacticinijs in alijs ieiunijs, præter Quadrageſimam, & excuſantur homines: tamen non poſſunt excuſari, nec eſt ieiunium, ſi veſcantur carnibus. Nauar. c 21. nu. 13 dicit etiam poſſe excuſari conſuetudinem lacticiniorum in Quadrageſima, quando à quadraginta ſaltem annis eſt præſcripta: quod ſi nulla eſſet conſuetudo, nec veſcendi illis, nec abſtinendi, vt in terris Indorum, in quibus de nouo fides viget, tunc poſſet concedi veſci iſtis in aliquibus diebus, præter Quadrageſimam: nam prohibitio hæc in conſuetudine fundatur.

Altera differentia eſt Caiet. eadem q. ar. 7. & Nauar. c. 21. nu. 25. quod cum diſpenſatur alicui, vt veſcatur lacticinijs, non ob id liber eſt à præcepto ieiunij: cum verò diſpenſatur in carnium eſu, non tenetur ieiunare.

3 Circa quantitatem, nota eſſe quantitatem continuam, quæ conſiſtit in multo, & pauco; & eſſe diſcretam, quæ conſiſtit in pluralitate manducationum. Dico, quantum ad diſcretam, ſemel eſſe in die prandendum, ſeu manducandum: qui vero pluries mādùcat, ſoluit ieiunium, niſi inaduertenter id faciat. Aliquando enim accidit, quod aliquis non recordatus diem ieiunij eſſe, ientaculum ſolitum ſumit: hic ieiunium non ſoluit, & tenetur ieiunare, ac ſi nihil ſumpſiſſet. Aliquando etiam, aliqua de cauſa prandium diuidere licet, abſque ſolutione ieiunij: vt cū quis in medio prandio impeditus negotio aliquo, nō potuit ipſum perficere; poteſt cum vacauerit, abſoluere, adhuc ieiunio ſaluo. non tamen, propter hanc vnitatem prandij, intendimus auferre, quas noſtri vocant collationes noctu: licet enim olim tantum per modum medicinæ ſumerentur, quia prandium prope noctē fiebat, tamen iam conſuetudo probata obtinuit, vt etiā aliquid per modū nutritionis ſumatur; & dicit Caiet. ver. ieiuniū, poſſe fieri cum pane. Nau. c. 21. nu. 12. addit, poſſe ſimiliter cum pane ſumi vinum, aut duo genera fructuum, dummodo non ſit tanta quantitas, vt potius cœna ſit, vt ſtatim dicemus.

4 In continua autem quantitate prandij non eſt certa menſura, ratione ieiunij: ſed quamuis aliquis multum excedat, non ob id ſoluit ieiunium, peccat tamen contra ſobrietatem. Regula ergo debet eſſe ſobrietas, ſicut quando non eſt ieiunium: licet tamen tempore ieiunij aliquid plus accipere in prandio, dummodo prædictus ſeruetur modus. In collatione vero eſt menſura: non debet enim eſſe tanta, vt potius ſit cœna, tunc enim ſolueretur ieiunium. Quanta tamen debeat eſſe, conſideranda eſt conſuetudo communis patriæ, quæ viget communiter apud homines bonos, & timoratos: non enim eſt peccatum mortale, talem conſuetudinem ſeruare, licet quantitas ſit aliquantulum grandis. vnde Armilla verb. ieiunium. §. 12. probat collationes, quæ fiunt Romæ ſecundum conſuetudinem tinelli, ob conſuetudinem, & quia Pontifex tolerat, cū ſciat: nec ego auderem damnare, quamuis iſti ſint abuſus hominum parum timoratorum. Qui profecto cœnam lautam, non collationem faciunt, hi non ſunt vllo modo probandi Atque hic eſt modus in quantitate.

5 Modus in tempore eſt, vt prandium fiat ſoli-

ſolito tempore. Olim fiebat hora nona, tribus horis poſt meridiem: ſed iam hoc abolitum eſt: communiter enim ſolet pranderi per horam, aut duas ante meridiem. In hoc conſuetudo communis loci eſt ſeruanda, cum homines illius loci communiter prandere ſolent. Poteſt autem anticipari hora iſta, iuſta cauſa, vt quia aliquis facturus eſt iter, vel hoſpites habet, vel negotia expectat, quæ impedient horam prandij: & ſic excuſantur famuli, qui ante tempus prandent, vt poſſint miniſtrare poſtea dominis; quamuis iſti poſſint, cum dilaturi ſunt prandium, aliquem cibum ſumere, vt poſſint facilius ſuſtinere, moderatum tamen, vt dicit Gabr.4.d.16.q.3. Qui autem ſine cauſa horam prandij anticipant ſolitã, Nau.c.21. nu.27. putat peccare mortaliter; ſed ego credo peccare venialiter: & ita dicit Alex.4. par.q.103.memb.3.& Innoc.rub.de obſeruatione ieiun. dummodo id in contemptum ieiunij non fiat. Hic tamen nota, eſſe aliquos, qui collationem nocturnam faciunt mane, & prandium differunt: quod Caietan.verb.Ieiunium, & Nau. nu.12. non probant, niſi aliqua cauſa rationabilis id exigat: quia non eſt conſuetudo, niſi tempore noctis, illam collationem facere: & ego ita credo; ſed puto, licet non eſſet cauſa rationabilis, ſolum eſſe veniale. In his tribus dictis, ſubſtantia, quantitate, & tempore, modus internus ieiunij conſiſtit. Externus autem modus in gratia, & charitate eſt, ſine qua nullum opus bonũ valet ad vitam æternam; vnde conſilium laudandum eſt, in principio Quadrageſimę confeſſionẽ præmittere, qua homo gratiã, ſi forte amiſſa eſt, recuperet, vt ieiunium ſit validum. Non tamen dicat quis propterea: ergo, ſi in peccato ſum, nolo ieiunare: decipietur, qui hoc dixerit: nam ieiunium hominis in peccato exiſtentis, licet non ſit meritorium vitæ æternæ, valet ad multa.

Primò, ne nouum peccatum mortale committat contra obedientiam Eccleſiæ exhibendam, quæ præcipit ieiunium.

Secundò, quia adhuc carnis concupiſcentia frænatur.

Tertiò, quia homo aſſueſcit bono operi, ne poſtea in gratia exiſtens tantã habeat difficultatẽ.

Quartò, quia à Deo impetrat facilius peccati pœnitentiam, & cordis contritionem. Nullus ergo, quamuis ſe peccatorem cognoſcat, à bono opere vacare debet.

ADDITIONES.

De ieiunij vtilitate Card. Bellar. c.11. Val. p.2. Azor. c.22. q.3. Teſtimonia multa de ieiunio apud Caniſium leges. Ieiunij commoda nonnulla, cum iucunditate, apud Leſſiũ, dub.10. percurres: & apud Diuum Baſilium in oratione de ieiunio, apud S.Ambroſ.de Elia, & Ieiunio; & apud alios Patres.

Eccleſiaſticum ieiunium requirit, vt ſemel in die ſumatur cibus, vt ieiunans à carnibus præcipuè abſtineat. Card. Bellarm. cap.1.& 2. Vide Azor.cap.8.quæſt.3.Val.par.3. Silu. nu.9. Leſſ. dub.2. l. c.

De vnica refectione, Azor. De delectu ciborum c.10. de hora comedendi, c.11. De hac re Comitolus q.50.l. c. Leſſius dub.2. Comeſtionem debere eſſe vnicam, & cœnam, probat Cardin. Bellarmin. Iud.20.& 2. ex Patribus, qui horæ nonæ, & veſperarum, quibus cibus ſumendus eſt, meminere. Horam nonam tertiam poſt meridiem appellat, ex communi ſententia. (Vide D.Tho.ar.6.7.)& licet, ex veteribus, certum nõ ſit, an in fine diei, vel poſt horam nonam ſumẽdus ſit cibus; numquam tamen auditum eſt, ante horam nonam, à veteribus, apud quos duarum refectionum mentio nuſquam eſt, ieiunium ſolutum fuiſſe. Quod autem modo ſub meridiem prandium ſumatur, & ſub veſperam refectiuncula, non imperatur, ſed non prohibetur ab Eccleſia.

Subſtantia. Bellarmin.c.5. probat, ad ieiunij rationem pertinere abſtinentiam, a quibuſdam cibis, præſertim à carnibus. Vide Azor. capit.10.q.1. Leſſium l.c.& Abulenſem.

Prima eſt.) Ex can. Denique d.4. & ex communi, docet Azor.l.c carnes in Quadrageſima, & omnia ex carnibus originem trahentia nobis eſſe interdicta; in alijs autem ieiunijs (relicto interdicto carnium vſu) poſſe à nobis loci, & patriæ morem ſeruari, alicubi enim butyrum, alicubi lac, & oua ſunt in vſu; alicubi neutrum. Vide etiam Valen. p.3. col.1. & Leſſium cap. 39. Dub.2.l.c.

Semel.) Vide Azor.c.9.Val.p.3.

In collatione.) De refectiuncula multa Azor. c.8. Leſſ.dub.2.

Quanta debeat eſſe.) Azor.l.c.q.8. concedit herbas, & fructus leuiores, quo ad qualitatem. (non autem legumina, aut piſces) quo ad quantitatem debet eſſe modica; tres tamen, aut quatuor panis vncias non improbat, ſeruandamque, ait, loci conſuetudinem. Duo, aut tria genera fructuum adhiberi poſſunt, dum tamen eam quantitatem non ſuperent, quæ ieiunio conuenire poteſt. In Peruigilio Paſchatis, & Natalis receptum conſuetudine videtur alicubi, vt refectiuncula duplo maior ſit; quod in ijs locis, in quibus

quibus inualuit iam conſuetudo,nõ improbatur. Quoad quantitatem, locorũ,& perſonarum conſuetudo videnda, quã Epiſcopi non improbent.

Viris nobilibus vitio vertendum non eſt, ſi maiori, quàm alij, refectiuncula vtantur, vel ob conſuetudinem, vel ob debiliores corporis vires, dummodo non tranſiliant: frangunt autem præceptum ieiunium, ſi piſcibus, leguminibuſq. veſcantur; tranſit enim cœnula in cœnam. Azor. loc.cit.

Romæ.) Azor.l.c.

Quamuis autem multi dicant, non licere vti cœnula, quando nulla id poſtulat ſedandæ ſitis, aut ſomni capiendi, vel fulciendæ naturæ neceſſitas; conſuetudo tamen hanc ſimpliciter, ſine alia excuſante neceſſitate, licere, oſtendit. Nauar.nu.13.14. Caiet. verbo Ieiunium,Azor. l.c. q.4. etiam ad alendum collatiuncula vti licet. Leſſius dub.2.nu.11.l.c.

De hora Silu. ieiunium à nu.11. Azor.c.11. Leſsius l.c.Val.p.3. Bellar.cap.2. Couar.nu.14. loc.cit. Ioan.Medin.q.6. D.Thom. art.7. Hora prandij eſt circa meridiem: hanc horam per vnam, aut duas horas præuenire, ſine iuſta cauſa,quidam mortale ſcelus putant.Leſsius dub.2. probabilius, veniale. Vide Comitolum loc.cit. quæſt.50.

Et prandium differunt.) Iuſta de cauſa licere prandium in noctem reijcere,& cœnulam, circa meridiem, ſumere, omnes concedunt. Quæſtio eſt, An poſsit quis cœnulam ſumere, hora prandij, & cœnare hora cœnæ; negat, id fieri poſſe,ſine ieiunij fractione, Philiar.to.1. lib.1. cap.15. de officio Sacerd. affirmat tamen probabiliter Angles de ieiunio in 4.q.9. art.2. diffic.4. Sà verbo Ieiunium, num.8. Nulla eſt culpa, ſi adeſt cauſa; ſine cauſa mane cœnulam ſumere, veniale peccatum. Sic Leſsius dub.2. cum Toleto.

Peccant grauiter, contra temperantiam, ij, quibus in quadrageſima carnium vſus, ob cauſam, conceſſus eſt, ſi in eadem menſa carnibus, & quadrageſimalibus cibis veſcantur;niſi exigna horum quantitate, ad excitandam cibi cupiditatem, egeant. Comit.l.c.

Electuaria, quæ ſumuntur, vt medicinæ, non vt alimenta, non frangunt ieiunium: niſi quis, eorum magna copia, in fraudem ieiunij, vtatur. D.Tho.2.2.quæſt.147.art.6. ad 3. Leſsius dub.2. nu.10.

Qui menſis miniſtrant in Cœnobijs, vt lectores, non violant ieiunium, ſi aliquid initio prandij ſumant; tunc enim incipiunt prandere, & diuiſio illa fit, ex cauſa iuſta, Nauar. cap.21. nu.13.Caiet.verb.Ieiunium, Leſsius l.c.

Cibos,quibus ieiunium violatur, ei dare,quẽ certo ſcis, aut probabiliter, ieiunij lege teneri, mortale piaculum putat Comit.lib 4.q.56.to.1. Reſp.Mor. cum Gabr. Vide Azor.lib.7.cap.31. q.12. par.1. negant quidam. Vide Sà verb. Ieiunium, nu.15.

Quando ſit ieiunandum, & qualis obligatio. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Ieiunia communia quæ.*
2 *Differentia inter præceptum ieiunij, abſtinendi à lacticinijs, ouis, & ab eſu carnium.*
3 *Ieiunium ſemel ſoluens an teneatur illo die ieiunare.*

1 Ieiunia communia populo Chriſtiano ſunt hæc, Quadrageſima, Quatuor tempora, vigilia Natiuitatis, vigilia Pentecoſtes, vigilia Aſſumptionis Beatiſsimæ Virginis, omnium Sanctorum, & vigilia Apoſtolorum Petri, & Pauli, & aliorum Apoſtolorum (exceptis vigilijs Sanctorum Ioannis Apoſtoli, & Philippi, & Iacobi, quæ eſt inter Paſcha, & Pentecoſten). vigilia S. Ioannis, & ſancti Laurentij. Vltra hæc ſunt aliquot particularia in locis aliquibus obligantia. Hæc omnibus nota. At circa obligationem aduerte, eſſe diſtincta iſta tria, præceptum ieiunij, præceptum abſtinendi à lacticinijs & ouis, & præceptum abſtinendi ab eſu carnium. Iſta autem diſtinctio conſiſtit, ſeu percipitur in multis.

2 Primò, in eo, quod præceptum ieiunij includit alia: cum ieiunio enim lacticinia, & caro prohibentur, niſi, vt diximus, conſuetudo excuſet à lacticinio. At vero non contra fit: aliquando enim prohibentur caro, & lacticinia, tamen non eſt ieiunium, vt in Dominicis Quadrageſimæ. Aliquando etiam prohibetur caro, non tamen lacticinium, vt in diebus Veneris communibus, & Sabbatis intra annum.

Secundò, cum diſpenſatio fit, aut excuſatur aliquis à ieiunio,nõ ſtatim liber eſt ab alijs;vnde iuuenes, qui ante vigeſimumprimum annum non tenentur ieiunare,tenẽtur tamen obſeruare alia duo. Similiter multi alij à ieiunio excuſati. At

ti. At verò, qui diſpenſatur in carne, diſpenſatur in alijs duobus: nec enim tenetur ieiunare, nec abſtinere à lacticinio. Qui vero in lacticinio diſpenſatur, non ob id in ieiunio, aut in carne diſpenſatur; ſed ieiunare, & abſtinere debet a carnibus, niſi alia adſit cauſa.

Tertiò, præceptum abſtinentiæ à carnibus eſt vniuerſaliſſimum: comprehendit enim pueros poſt annos diſcretionis. Lacticinia ſimiliter non prohibentur pueris ante rationem, prohibentur tamen ante vigeſimumprimum annum, poſt quem obligat ieiunium.

3 Quartò, qui ſemel ſoluit ieiunium, non tenetur illo die ieiunare; nec nouo peccato mortaliter peccat, quamuis pluries comedat, niſi in contemptum ieiunij id faciat. ita tenet Duran. 4.diſt.15.art.4. & Tabien. Silu. verb. Ieiunium, contra aliquos. At verò peccat mortaliter toties, quoties in die veſcitur cibis prohibitis, carne, aut lacticinio: quia iſta præcepta ſunt negatiua de non comedendo, quæ franguntur, quoties comeditur: at præceptum ieiunij eſt affirmatiuum, & ſemel fractum, non poteſt illo die iam ſeruari; ſic nec nouum mortale committit, qui de nouo veſcitur, ſicut de carne, aut lacticinio, vt tenet Nauar.nu.25. Sexto igitur eſt de hoc præcepto ieiunij, quod, ſecundum omnium Doctorum ſententiam, obligat ſub mortali peccato. Ita habet S.Thom.2.2.q.147.art.3. & alij omnes: conſuetudo enim Eccleſiæ eſt talis, vt ſub mortali ſit ieiunium obſeruandum. Aduerte tamen, aliquando obligari hominem, non ſolum præcepto hoc eccleſiaſtico, ſed & præcepto diuino ieiunare, cum aliter non poteſt prouideri ſaluti ſuæ ſpirituali. vnde qui periculo ſe exponit peccandi mortaliter, niſi ieiunio frænet carnem, ieiunare tenetur diuino præcepto. & hoc obligat omnes cuiuſcumque ætatis, & conditionis, & quocumque tempore, licet ſit dies Dominicus: tenetur enim abſtinere, quantum neceſſarium eſt, pro ſalute ſpirituali, licet non ſit ieiunium eodem modo quo Eccleſiaſticum obſeruandum: nam ſi poteſt prouidere ſibi, veſcendo carnibus moderate, aut abſtinendo à vino, tunc ad id ſolum tenetur. Aliquando etiã tenebitur aliquis ieiunare in pane, & aqua, ſi opus eſt. Tenetur etiam aliquando homo ieiunare ratione alicuius voti facti; aliquando ratione pœnitentiæ impoſitæ à Confeſſario; & aliquando pro ſalute corporali. Nam diætas neceſſarias ſaluti corporum, ſine quibus manifeſtè periclitatur corpus, obſeruare tenetur, prout expedire cognouerit, licet non teneatur obſeruare, quando non ſperat nocumentum notabile: loquor enim de peccato mortali.

ADDITIONES.

Ieiunia, &c.) Vide Silu. l.c. nu.5. Caiet. l.c. Armil. eodem verb.nu.2. Val.p.4. Azor.cap.12. Leſſium dub.9. Vide c. conſilium de obſeruat. ieiun. Vigilia Apoſtolorum.

Qui diſpenſatur in carne, diſpenſatur in alijs duobus.) Hanc Toleti, & aliorum quorumdam doctorum hominum ſententiam limitat doctiſſimus Leſſius, lib.4.de iuſt.cap.2.dubio 6. habere locum, ſi, ratione debilitatis naturæ, vel corroborationis conceſſus ſit carnium eſus: *non tamen* (vtar illius verbis) *ſi quia à piſcibus abhorret, vel putatur nocere temperamento; tunc enim cauſa non ſubeſt, cur gemina refectio concedatur.* Hæc ille. Emanuel Sà verb. Ieiunium nu.11. hæc habet. *Cum quo diſpenſatur, vt carnes edat, debere cum carnibus ieiunare, ſi poteſt, alij aiunt, alij negant, vtrumque probabile.* Toleti opinionem Gabriel. 4.diſt.16. q.art.3. Michaeli de Palatio.4.diſt.15.diſp.8.concl.6. Franciſco de Ouando. 4.diſt.16. Theodoro Peltano lib.2. de ieiunio cap.17. Azorio par.1. inſtit. Mor.lib.7. cap.7.q.3. Henriq. lib.7.cap.nu.13. Barth Medinæ lib.1. inſtruct.Confeſ.§.10. placere dicas. Eamdem ſententiam tuetur vir pius, libro de Ieiunio nondum impreſſo. Caiet.2.2. q.147.art.8. dicit diſpenſatos ex impotentia euidenti (perpende verba, *Impotentia euidenti*) ab abſtinentia carnium eſſe omnino à præcepto ieiunij abſolutos: non autem potentes abſtinere à carnibus, & non potentes abſtinere ab ouis, & lacticinijs.

Diſpenſatos, ad carnes edendas, non poſſe pluries comedere, ſi vnica comeſtio ſit eis ſatis, tradunt multi. Ioann. Medina, C. de Ieiunio, q.5. Victoria in 2.2. q.147. art.4. Leſſius l.c. Gregor. de Valen.tom.3. in 2.2.diſp.9.q.2.p.5. Comit.lib 4. Reſp.Moral. q.46. Valer.Reginal. lib.4.cap.14.tom.1. Praxis Fori Pœnit. Hi quatuor è Societate Ieſu, cum quibus alij eiuſdem Societatis grauiſſimi ſacræ Theologiæ profeſſores, inter quos Pater Stephanus de Bubalis, qui multis annis Romæ in Collegio Romano, & alibi ſumma cum laude Theologiam docuit; & Pater Michael Hieronymus egregius piuſque Concionator Cordubenſis, in Summa quæſt.143. Emanuel Rodriquez in Summa p 1. cap.24. & in Bullam Cruciatæ, §. ſexto, dub.3. Angles titulo de Ieiunio quæſt. difficul.9. Viualdus in Supplemento Candel. Aur. cap.11. num.32. Pedracius in Inſtruct. Confeſſ. in 3.

præce-

præcepto. Graffius lib.2.cap.36.deciſ.Aur.Gaugericus in Summam Caiet.c.3.Nauar. in Summa Latina cap.21.nu.22. docens, nec neceſſitatem, nec iuſtam cauſam ab integro ieiunio excuſantē excuſare ab omni eius parte; quia præceptum Eccleſiæ, cum in toto ſeruari nequit, in ea parte ſeruandum eſt, in qua ſeruari poteſt, cap. cum dilecti, de dolo, & contum. idem videtur ſentire Couar.lib.4. ver.Reſol.cap.20. eadem vtens ratione, qua Graffius loc. cit. Theodorus Peltanus huic ſententiæ fauere videtur, cap.17.lib.2. de ieiunio, cum dicit. *Qui ieiunij legem relaxant, non debent ſecundum totum relaxare; ſed eam tantum partem, quam ſupplex ferre non poteſt*. * Si cum bina comeſtio, iuſta de cauſa, alicui conceſſa eſt, non poteſt ille carnibus veſci; cur is, cui, ob iuſtam cauſam, vſus carnium permittitur, & bina comeſtio non eſt neceſſaria, pluries in die carnes edere poterit? Regula quorumdam eſt, ratione munita; id ſolùm concedi, quod eſt neceſſarium. Vide Io.Med.q.9.de Ieiunio. Concedentes pluſquam neceſſe ſit, peccant: quia exigentiam cauſæ excedere in hac re,perinde eſt,ac ſi nulla eſſet cauſa à præcepta abſtinentia recedendi. Si morbus, aut debilitas binam comeſtionem ciborum quadrageſimalium requirat; ea concedatur: ſi eſum ouorum, & lacticinij,oua, & lacticinium: ſi carnium, carnes (& non bina comeſtio, ſi vnica ſufficiat) permittantur, Vide Io.Med.l.c. Qui omnibus diebus Quadrageſima ieiunare nequit, ieiunet ijs, quibus poteſt.

In lacticinio.) Azor.l.c.q.3. * Caiet.2.2. q.147.art.8. Vide etiam Rodericum in Bullam Cruciatæ. §.6.dub.2.

Pueri ante rationem.) Si pueri ſeptem, vel octo annorum rationis vſu præditi ſint,& ſciant, Chriſti fidelibus carnes, oua, & lacticinia in Quadrageſima, &c. comedere non licere, mortiferè eos peccare dixerim, ſi ijs veſcantur, niſi loci conſuetudine excuſentur. Conſentit Rodericus dub.1.l c.

Lacte,caſeo, & butiro in Quadrageſima is veſci poteſt;cui ouorum vſus conceditur;niſi aliud ſuadeat loci conſuetudo. Azor.cap.19.quæſt.4. Regin.vol.1.lib.4. cap.14 nu.170. Barth.Med. lib.1. Inſtruct.Confeſ.cap.14 §.10. Vide Abul. q.171. in cap.6. Matt. quidam tamen huic ſententiæ non adhærent.

Quartò, qui ſemel.) Couar.l.c.nu.13. Med. q.5. toties delinqui aiunt, quoties iteratur cibi ſumptio: ſed probabilior eſt contraria ſententia Tolet.Nauar.nu.15. Armill. num.14. Silu.q.8. Tab.q.9.loc.cit. Azor.cap.9.q.2. Valen.p.col.3. Leſſij dub.3.

At verò.) Vide Azor.lib.11.cap.20.q.6. Qui ignorans, eſſe diem ieiunij,manducat comedit, tenetur ieiunare in reliquo,eo die. Leſſius l.c. Sà verb. ieiunium nu.13.

* Egentem carnium cibo, in diebus præcepti ieiunij, ad bonam valetudinem conſeruandam, quia piſcium, & ſimilium rerum eſus ei nocet plurimum, non egentem autem bina, in dies ſingulos, comeſtione; cum vnica ſuſtentandæ illius naturæ ſit ſatis, diſpenſatum ad carnes edendas, non poſſe, ex vi huiuſmodi diſpenſationis, pluries edendo, vnius comeſtionis ieiunium frangere, docui alias, cum viris doctis, quos ſupra recenſui. Cum autē,hoc anno 1625. recudantur Romæ Additiones meæ, ad Inſtructionem Sacerdotum Cardinalis Toleti, alios auctores idem ſentientes, nonnullaſque veram (vt opinor) ſententiam confirmantes,rationes, referre ſtatui, vt ſalutis æternæ amantes veram ſententiam complectentes, per tutam viam decurrant. Auctores ſunt Caiet.2.2.q.147.ar.7.8. dum ſentit, implicite,potentem ieiunare, teneri ieiunij lege; (pro hac ſententia Caietanum explicant Comitoles lib.4.quæſt.49.Reſp.Mor. Io.Baptiſta Conradus caſu 250.) Ledeſma 2.p. q.17. art.3. dub.9. Ludouicus de Beia p.4. caſ. conſcientiæ, caſu 10. Io.Baptiſta Conradus l.c. Martinus Bonacina, de præceptis Eccleſiæ, q.1. p.2. de ieiunio: fauet Abulenſis q.71. in cap.6. Matth. dum docet,Eccleſiam in ieiunijs vnicam comeſtionem magis principaliter intendere. Andreas Molfeſius, p.1. Prompt.Trip.Itr.§.10. cap.4.n.30. hanc eamdem ſententiam tutiorem putat Vincentius Filiucius p 2.t.2.de offic.conſ. de præcepto ieiunij cap.3. num.52. eamdem in rigore veriſſimam vocat: addit: Si diſpenſatio, ea ratione fiat, & ſic fieri exprimatur Sed hæc additio ſuperuacanea videtur:nam rectè diſpenſans diſpenſat in eo, in quo eſt iuſta, ad diſpenſandum, cauſa: & cùm eius poteſtas in Eccleſiæ ædificationem ſit, non in deſtructionem, nec valet diſpenſatio, ſine iuſta cauſa, ſi ſummo Pontifice inferior ſit.

Nunc rationes ſubiungam, cum nonnulla notabilia præmiſero.

1 Not. In ieiunio totali (præter tēpus præfinitum) duo ſunt diſtincta præcepta, alteri ita iteratas comeſtiones, alterum carnium vſum prohibens; nec vnum pendet ab altero, neceſſario. Veteris teſtamēti ieiunia vnicam comeſtionem, ad veſperum, requirebant, non autem abſtinen-

ſtinentiam à carnibus. Caiet. 2.2.q.147. art.7. prope finem, Ludouicus de Beia p.4. caſ.10.

Diſtinctionem agnoſcit D.Tho.4.d.15.ar.4. inquiens. In hoc diſtinguuntur ieiunantes à non ieiunantibus; quia ſemel manducant: (his verbis innuit, ieiunij rationem conſiſtere præcipue in vnica comeſtione) & §. ſed contra 2. Eſt generalis conſuetudo Eccleſiæ; quæ ieiunantibus eſum carnium interdicit. & 2.2.q.147. art.4. ad 2. cum dixit, iuuenes, ante tertium ſeptennium, ad ieiunium Eccleſiæ non obligari, nec artifices, qui ſe, & familiam alunt laboribus, & artis opera exercere, ieiuniumq. ſimul ſeruare, nequeunt: ijs autem, & his non carnium vſus, ſed iterata comeſtio conceditur: vt docet Eccleſiæ conſuetudo. In acie D.Thom. Theologi, & Canonum periti militāt. Agnouerunt diſtinctionem eamdem D. Gregor. cap. in quadrag. de conſec. d.5. cum dixit, Dominicis diebus Quadrageſimæ, ieiunium nō ſeruari, (nempe, quoad vnicam comeſtionem; non autem quoad vſum carnium) Concil. Agathenſe cap. placuit, de conſec. d.3. dicens. Placuit etiam; vt omnes Eccleſiæ filij, exceptis diebus Dominicis in Quadrageſima ieiunent. & Conc. Carthag. cap. Sacerdos 26. q.7. ſoluitur ieiunium, Dominicis diebus, iteratione comeſtionum, non carnium eſu. Quare dices; eſſe diſtincta præcepta, cum vnum, non alterum permittatur; & rationem ieiunij magis conſiſtere in vnica comeſtione: qua non ſeruata, ſola abſtinentia à carnibus ieiunium non vocatur. Concil. Moguntiacum can.4. loquens de ieiunio quatuor temporum, his verbis. *In menſe Iunio, hebdomada ſecunda, feria 4. & 6. & ſabbatho ieiunetur ab omnibus vſque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abſtineatur.* Conc. Laodicenſe cap. Non oportet de conſecr. d.3. *Sed per totos hos dies* (Quadrageſimæ) *Ieiunare, et eſcis abſtinentiæ conuenientibus, ideſt aridioribus, vti* (oportet) Conc. Triden. ſeſſ.25. *Iis præcipue ſint obſequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, vt ciborum delectus, & ieiunia, &c.* Greg. VII. in Conc. Rom. cap. quia dies de conſec. d.5. die ſabbathi ab eſu carnium abſtinendum dixit, vnicam comeſtionem non præcepit. Græci in quadrageſima, diebus ſabbathi (vltimo excepto) pluries comedunt, carnibus tamen non veſcuntur; quem morem Clemens VIII. ijs permiſit. De hac re Azorius tom.1. inſt. mor. lib.7. cap.12. q.5. Vide Bullarium in Clemente VIII.

2 Natura ieiunij conſiſtit præcipue in vnica comeſtione. Vide Conc. Agath. cit. cap. Placuit l.c. D. Greg. cap. In Quadrageſima cit. & quæ Clemens VIII. Græcis permiſit in Bullario. Hebræi (vt vidimus ex Caiet.) vnicam comeſtionem ſeruantes, non tenebantur abſtinere à carnibus: de qua re etiam Palatius 4.d.15.d.8. Beiæ probatus l.c. Ciaconus quoque, lib. de ieiunijs apud veteres, affirmat, Hebræorum ieiunijs ciborum delectum neceſſarium non fuiſſe: idem audiui, Romæ, à Fabiano, rerum Hebraicarum periciſſimo, Hebraicæ linguæ in Gregoriano Neophytorum Collegio profeſſore. Conc. Conſtant. 6. can.89. aiebat, Oportet, circa horam mediæ noctis magni ſabbathi ieiunos eſſe. B. Petr. Damiani, in vita S. Romualdi. *Ieiunare autem omnino, id eſt diem abſque vllo cibo, trāſigere.* Abulenſis in cap.6. Matt. q.71. dicebat, Eccleſiam intendere magis principaliter, in ieiunijs, vnicam comeſtionem. & Caiet. 2.2.q.147. art.7. eam magis eſſencialem in ijſdem, merito, appellat, cum inquit. *Vnica comeſtio eſt eſſentialior ieiunio; vtpote à principio ieiunij inſtituta in veteri teſtamento, in quo vſque ad veſperum, affligendum hominem ieiunio ſtatutum eſt; nullus tamen cibus veſpere vetitus erat.* art. autem 6. ad primum dubium ait. *Vnica comeſtio magis videtur in præcepto ieiunij præſuppoſita, tamquam communiter intellecta, quam expreſſa: ita quod hoc modo eſt ſtatuta ab Eccleſia, & non ſolum ex conſuetudine, iuxta illud litteræ. Eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt: vt ſemel in die à ieiunantibus comedatur. Probatur autem, quod dicimus, tum ex eo, quod ieiunium tamquam a Patribus veteris Teſtamenti acceptum Eccleſia indixit: conſtat autem, quod apud Iudæos ſemel tantum comedebatur, ſcilicet ad veſperam: cum ex cap. Quadrageſima de conſecr. d.5. vbi inter dies ieiunij, et dominicos differentia ponitur, dicendo: quod dies dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur: et conſtat; quod non in aliquo alio ſubtrahuntur, quam in multiplicata comeſtione; quoniam in qualitate ciborum conueniunt.* Hæc ille. & Nauar. conſ.6. de obſeruat. ieiun. ſcriptum reliquit, *Eum, cui Papa conceſſit facultatem edendi carnes, diebus ieiunij, non frangere ieiunium, ſemel carnes comedendo, et vere ieiunare, meritumq. ieiunij habere.* Vide cap. Conſilium de obſ. ieiun. & eumdem Nauar. cap.21. nu.22. & Gregor. XIV. anno 1591. in magna illa ciborum egeſtate bubularum carnium vſum loco panis, in Quadrageſima ijs conceſſit; qui panem emere non poterant. Ludou. de Beia p.4. caſ.10. D.Tho. 2.2. quæſt.147. art 6. ieiunium ab Eccleſia inſtitutum ſcribit ad concupiſcentiam

ſcentiam frenandam; ſed ita vt natura ſaluetur; ad hoc autem, ait, ſufficere videtur vnica comeſtio.

3 Vt quis (extra eam neceſſitatem, in qua non poteſt adiri ſuperior diſpenſandi facultate prædítus) diebus ieiunij vel iterare comeſtiones, vel carnibus, aut ouis, lacticinijſq. veſci licite poſſit, diſpenſatione eget ſuperioris, ad id poteſtatem habentis. Diſpenſatio autem requirit iuſtam cauſam (præcipue ſi diſpenſans eſt Papa inferior) & cauſæ cognitionem. Gloſ. recepta in cap. requiſitis 1.q.7. cum notatis in cap. at ſi de iud. & Innoc. in cap. dudum 2. de elect. Nauar.lib.1.conſ.13. de off. iud. ord. Rectorem multitudinis, ſine ratione, pro ſola voluntate in humana lege diſpenſantem, infidelem, vel imprudētem in diſpenſatione appellat D.Tho.1.2.q.97. art.4. & Sot.lib.1. q.7.art.3. de iuſt. & iu. conſentiunt Becanus de lege humana tract.3. cap.6. Couar. in 4.decret. par.2. cap.6.§.9.nu.10. cum Innoc. in cap. ad monaſterium de ſtat. Reg. Caiet.1.2.l.c.Silu.ver. diſpenſatio, nu.2. diſpenſationem pro ſola voluntate diſsipationem vocant. Hic num.5. dicit, diſpenſatum, (ab eo, qui non eſt Papa) ſine iuſta cauſa,quo ad Deum,tutum non eſſe: Greg. de Val. in 1.2.diſp.7. q.5. p.9. & alij: eum, ex vi legis naturalis, teneri ad id faciendum, quod lex præcipit. Fortunius in l. Gallus, ff. de lib. & poſth. docet, diſpenſationem, in lege humana, ſine iuſta cauſa, in foro interiori nullam eſſe:Couar.l.c. hanc ſententiam locum habere, tradit, cum diſpenſans eſt inferior Principe, ab eoque facultatē habet ad diſpenſandum: citatq. pro ea, Innoc. in cap. ad monaſterium,relatum ſupra,& in cap. dudum de elect. & alios. Caiet. l.c. nullam eſſe rationem diſpenſandi in lege, aſſerit; quando non eſt, nec apparet legis defectus, nec de eo dubitatur. De neceſſitate, iuſta cauſa ad diſpenſandum, Gloſ. in cap. requiſitis cit.

4 Diſpenſatio ſtricti iuris eſt,ſecundum omnes. Nauar. lib.4. conſ.14. de ſponſal. ſtricteq. accipienda, nec extendenda. textus eſt clarus cap.1. de fil. presbyt. lib.6. §. ille vero: nam quæ exorbitant à iure communi, non ſunt trahenda ad conſequentiam, cap. ea, quæ de Reg. Iu. lib.6. *Quam* (diſpenſationem) *exorbitātem à iure oportet, velut odioſam, reſtringi*, ait text. cap.1. de fil. presb. odioſa reſtringenda eſſe, regula iuris eſt, de Reg. Iu. in 6.

Diſpenſatio,vt quis promoueatur ad Archiepiſcopatum, ad Epiſcopatum non extenditur. cap. fin. de tranſl. Epiſcopi. Diſpenſatio in voto iuramento corroborato,voti tantum mentione facta, non extenditur ad vtrumque; eſt enim odioſa, & ſtricte interpretanda. Sanchez lib.8. de mat. d.1.nu.24. qui nu.20. recte docet, eam ad ſeparabilia, cum ſit, vt dixi, ſtricti iuris; in dubio ad caſum, de quo dubitatur: & (diſp.2. nu.9.) in maiori ad minus, in diuerſo genere, non extendi: quia exorbitantia à iure ad conſequentiam trahi non debent, vt dictum eſt.

4 Ad delenda,& cohibenda peccata, inſtitutum eſt ieiunium ab Eccleſia,& ad concupiſcentiam refrenandam: vt docet D.Tho. cum miniſter Eccleſiæ in ieiunio diſpenſat, concedere cēſetur id, quod ſaluti corporis eſt neceſſarium; ſi quod non eſt neceſſarium, concedere vellet; Eccleſiæ menti aduerſaretur, & carni, bellum ſpiritui inferenti,faueret. D.Greg. cap. denique diſt.4. in ipſo etiam vſu piſcium luxuriæ incendium abeſſe, vult. *Piſcium eſus, ait, ita Chriſtiano relinquetur; vt hoc ei infirmitatis ſolatium, non luxuriæ pariat incendium, qui à carne abſtinet,nequaquam marinarum belluarum conuiuium præparet.*

6 Neceſſitas requiritur in eo, cui concedenda eſt diſpenſatio ieiunij frangendi. Euſebius Papa, cap. ieiunia de conſecr. diſt.5. *Ieiunia in Eccleſia à ſacerdotibus conſtituta, ſine neceſſitate rationali, non ſoluantur.* Concilium Toletanum 9. *Quiſquis, ſine ineuitabili neceſsitate, atque fragilitate & euidenti languore, ſeu etiam impoſſibilitate ætatis, diebus quadrageſimæ eſum carnium præſumpſerit attentare, non ſolum reus erit Reſurrectionis Dominicæ, verum etiam alienus ab eiuſdem diei ſancta communione.* & paulò poſt. *Illi vero, quos aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut neceſsitas arctat, non ante prohibita violare præſumat, quam à ſacerdote permiſſum percipiant.*

Concilium Gangrenſe. *Si quis eorum, qui continentiæ ſtudent,abſque neceſsitate corporea, tradita in communi ieiunia, & ab Eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſoluit, ſtudio ſuæ cogitationis impulſus, anathema ſit.*

S. Apollonius, cap. ieiunia de conſec. diſt.3. *Ieiunia ſane legitima non ſunt ſoluenda, niſi grādis aliqua neceſsitas fuerit.*

Gregor.VII. cap. quadrageſima de conſecr. diſt.5. *Quadrageſima, ſumma obſeruatione, eſt obſeruanda; vt ieiunium in ea (præter dies dominicos, qui de abſtinentia ſubtracti ſunt) niſi quem infirmitas impedierit, nullatenus ſoluatur.*

Et canon Apoſtolorum 68.Quadrageſimæ, 4. & 6. fe-

& 6. feriæ ieiunium præcipit: ſed ab obligatione illius corporis imbecillitate impeditum, ne ieiunare poſſit, excipit.

Innoc. III. cap. conſilium de obſeruat. ieiun. vſum carnium, in eccleſiaſticis ieiunijs, permittendum cenſet; cum eas infirmi petunt, in vrgenti neceſſitate (cum neceſſitas legi non ſubiaceat, ait ibi Pontifex). De infirmis loquitur, & de vrgente neceſſitate Innocentius: & ſine vlla neceſſitate repetitas comeſtiones permiſſas opinaberis?

Rationum momenta adſcribo.

Vnica comeſtio, & abſtinentia à carnibus inuicem differunt; neutra ab altera pendet, neceſſario: ſublata vna, per diſpenſationem, altera non aufertur neceſſario: nam à diuerſis, ſeu ſeparatis non fit illatio, l. Papinianus, ff. de minoribus. Nauar. lib. 3. conſ. 4. de obſ. ieiuniorum, & quæ à iure exorbitant, ad conſequentiam non ſunt trahẽda, c. ea, quæ. de Reg. Iur. in 6. Vide Not. 1.

Vnica comeſtio in ieiunio eſt magis eſſentialis. (Hoc probatum Not. 2.) conceſſa repetita comeſtione ea egenti, non conceditur eſus carnium ijs non indigenti (conſuetudo ſic interpretatur Eccleſiæ præceptum. Caiet. 2.2.q. 147. art. 8.) conceſſo eſu carnium, ab vnicæ comeſtionis obligatione is erit immunis, qui bina non indiget?

Diſpenſatio, ſine iuſta cauſa, concedi non poteſt. (Vide Not. 3.) non habet quis iuſtam cauſam, ad impetrandum repetitarum comeſtionum diſpenſationem; & dicere audes, eam conceſſam fuiſſe in conceſſione carnium; cum data non fuerit, & nulla eſſet, ſi data fuiſſet? D. Tho. 2.2.q.147. art 4. ad 3. & alibi, iuſtam cauſam requirit; vt quis à ieiunij lege eximatur. Abulenſis q. 143. in cap. 6. Matth. & alij.

Cum diſpenſatio ſit ſtricti iuris, nec poſſit extendi; (à iure enim exorbitat) cur eam, conceſſam ad eſum carnium tibi neceſſarium, ad iteratas non neceſſarias comeſtiones extendis? Vide Notabile 4.

Ipſe vſus piſcium, in præcepto ieiunio, ita adhibendus eſt; (D. Gregorio teſte) vt luxuriæ faces non accendat. Quis dicat, repetitas comeſtiones tibi non neceſſarias in ieiunio ab Eccleſiæ Paſtoribus concedi, cum impuræ veneris gignant incendia? Vide Not. 5.

Pontifices, & Concilia in eo, cui ieiunij ſoluendi diſpenſatio tribuenda eſt, neceſſitatem requirunt, (vt Not. 6. oſtenſum eſt) & tu, ſine vlla neceſſitate, & nemine diſpenſante, pluries te cibis ingurgitare poteris? Qui id facit, Deo placere, non poteſt; ſolam enim carnis concupiſcentiam ſequitur. audi D. Paulum, Roman 8. *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*. Carnalem vitam, mundanam, voluptate diffluentem, quæ hominem carnem facit, D. Io. Chryſ. Hom. 13. in cap. 8. ad Rom. à D. Paulo carnem vocatam docet. Sequentes carnis concupiſcentias in carne eſſe, D. Tho. & D. Anſelmus, hunc locum explicantes, affirmant. Qui ſecundum carnem vixerit, D. Paulo atteſtante l.c. morietur. Ceſſante neceſſitate, ceſſat ratio diſpenſationis, pro repetita comeſtione non adeſt neceſſitas; ergo nec diſpenſationis ratio. Vide c. Quod pro remedio 1.q.7.

Lex plura continens in eo ſeruanda eſt, in quo ſeruari poteſt. Qui diebus feſtis; vrgente neceſſitate, opera ſeruilia exercere cogitur, & poteſt audire Miſſam, tenetur audire. Qui votum penitus ſeruare nequit, eam partem, quam poteſt, ſeruare debet. Vide Caiet. verb. ieiunium cap. vlt. Regin. lib. 18. P.F. Pœnit. n. 238.

Exemptus, Principis beneficio, ab vna lege, non eſt ab alijs, eiuſdem Principis legibus liber.

Qui totum æs alienum diſſoluere nequit: tenetur ſoluere partem, quam poteſt.

Qui omnibus diebus Quadrageſimæ ieiunio ſe nequit affligere: diebus, quibus poteſt, id tenetur efficere.

Comeſtio iterata magis differt ab eſu carniũ, quam à carnibus oua, & lacticinia, illa cum eſu, &c. nullam habet affinitatem: at oua, & lacticinia ſementinam à carnibus originem trahunt. ouorum, & lacticiniorum conceſſio carnium conceſſionem non continet: conceſſis carnibus repetitam comeſtionem permiſſam eſſe, qua ratione, dici poſſit, non video. Conceſſione ouorum, &c. carnes non permitti, exploratum eſt. Vide Azorium to. 1. inſtit. mor. lib. 7. c. 10. q. 3. Caiet. 2.2. q. 147. art. 8.

Diſpenſatus in ouis, & lacticinijs, eo ipſo, non eſt diſpenſatus ad iteratas comeſtiones, cum vna ſatis eſt; vt aſſerunt Silu. verb. ieiunium q. 5. Caiet. l.c. art. 7. Azor. q. 3. & alij; patetq. ex praxi: at quæ maior ſatio ſuadet; vt idem de diſpenſato ad eſum carnium non aſſeramus?

Exemptus à legis vinculo, in ea parte, quam obſeruare nequit, non eſt exemptus, quoad eam partem, ex qua legem adimplere, commode, valet. Couar. lib. 4. var. cap. 20. nu. 13. & Caiet. 2.2. art. 7. l.c. aiebat, impotentem ſeruare Eccleſiæ præceptum, quoad omnes conditiones, debere ſeruare illud, ſecundum illas, quas poteſt. Vide etiam Nauar. cap. 21. nu. 22. D. Ant. par. 2.

par.2.tit.7.c.2.§.7.Silu. verb. ieiunium nu.17. cum Archid., Graſſium lib.2. cap.36. deciſ. aur. Beia p.4.caſ.10 Eman.Rodericum to.2.qq.Reg.

Citatus ad certum diem, & non comparens, alio die comparere debet, cap. cum dilecti de dol. & contumacia.

Iuſſus ſoluere, certa die, rem aliquam; non eſt ſolutus præcepto, ſi ſtatuta non ſolueret die. cap. cum dilecti cit.

Excuſatus ab vna parte horarum, ab omnium recitatione non excuſatur.

Abſtinentia à carnibus ad ieiunij integritatem ſpectat, ex Eccleſiæ inſtitutione; non autem ſecundum te, & abſolute, ex ipſa ieiunij natura: in veteri lege, & prima ſua origine, vnica comeſtione ieiunium conſtabat, nulluſque in eo cibus vetitus erat (Caiet. 2.2. l.c.) non datur diſpenſatio ad plures comeſtiones, ſine cauſa; quia ieiunij naturæ aduerſantur: vt nec ad eſum carnium abſtinentiam à quibus ieiunio, in veteri teſtamento inſtituto, Eccleſia addidit. Adde.

Diſpenſatio eſt odioſa; quia contra ius, ergo reſtringenda, cap. odia de Reg. iur. lib.6.

Exorbitantia à iure ad conſequentiam trahi non debent: cap. quæ à iure eod. tit. bina comeſtio, carniumq. vſus in ieiunio à iure exorbitant: ſi ex cauſa diſpenſatio conceſſa eſt in vſu carnium, ad plurium non neceſſariarum comeſtionum conſequentiam non eſt trahenda.

Vtile per inutile vitiari non debet: cap. vtile l.c. vitiatur ieiunium, ſi plures non neceſſariæ comeſtiones vſurpentur.

In generali conceſſione nõ veniunt quæ quis in ſpecie veriſimiliter non eſſet conceſſurus, cap. in generali l.c. Legiſlator in ieiunio plures comeſtiones non indigenti non conceſſiſſet.

Qui contra iura mercatur, non præſumitur habere bonam fidem, c. qui contra l.c. Qui ſine neceſſitate, vnicæ comeſtionis præceptum frangit, bonam fidem habere cenſebis?

Quod vna via alicui prohibetur, alia ad id non debet admitti, cap. cum quid l.c.

Committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem, cap. certum l.c. Detorquens diſpenſationem in vna aliqua re, ex cauſa conceſſam, ad diſpenſationem in re diuerſa, ad quam concedendam nulla adeſt iuſta cauſa, aduerſatur menti legis.

Violans, ſine cauſa, ieiunij legem, ad quam tenetur, finem impedit, quem legiſlator intendit: & lethali ſe culpa inficit. D.Tho.2.2.q.147. art.3. ad 2. Eccleſia ieiunium præcipiens intendit deletionem, & cohibitionem culpæ, mentiſq. in ſpiritualia eleuationem; (vt docet D.Tho. l.c. in corp.) at impedit hunc finem, qui, ſine neceſſitate, iterat comeſtiones.

Remedio, ad delendum, & cohibendum peccatum, indigenti ieiunium eſt in præcepto. (D.Thom. l.c. ad 1.) niſi aliunde excuſetur. Diſpenſatus in carnibus, ſi vnica comeſtione ſuæ neceſſitati ſatisfacere poſſit, egebit remedio, &c. *Iac.3. In multis offendimus omnes. Galat.5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum;* ac proinde pluribus comeſtionibus vti licite nõ poterit. Quamdiu homines paſſionibus ſubiecti ſunt, ipſiq. ad actus venereos, ad ieiunandum potentes exiſtimantur. Io. Viguer. in inſtit. vbi de abſtinentia, nu.88. Quærentes excuſationes, ne Eccleſiæ inedia ſe macerent, perpendant illa Eſaiæ verba cap.5. *Væ, qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.*

Si, cum ægritudine, aut labore viæ, &c. ſtatus virtutis ſimul cum ieiunio, conſeruari nequeat, ſuperiore diſpenſante, ieiunium ſoluere potes. Bonus ſtatus virtutis conſiſtit in conſeruatione vitæ, & ſufficienti valetudine ad opera, quæ homo facere debet. Sic D.Tho. in 4. d.15. art.2. ex eo modo argue. Qui ſimul cum ieiunio vitam, & ſufficientem valetudinem ad opera, quæ facere debet, conſeruare poteſt; non eſt liber ab eccleſiaſtici ieiunij obligatione.

Si diſpenſatus ad eſum carnium, tempore ieiunij, iterare licite poteſt comeſtiones ſibi non neceſſarias, cum vnica illi ſufficiat; non diſpenſatus peiorem experiretur conditionem; nam nec carnes edere poteſt, nec pluries comedere, ſine lethali culpa: at ille, ſine peccato, carnibus ſibi neceſſarijs veſcitur, & nulla poſtulante neceſſitate, nulla intercedente repetitæ comeſtionis diſpenſatione, iteraret carnium eſum, ſine culpa: quod monſtri imaginem refert.

Si diligenter perpendas dicta eorum Doctorum, quos, nonnulli putant, in contraria eſſe ſententia, agnoſces, eos non loqui de potentibus abſtinere a repetita comeſtione; ſed ſolum de infirmis, & impotentibus, qui & carnibus, & iteratis comeſtionibus indigent. Innoc. III. c. conſilium de obſer. ieiun. loquitur de ægrotantibus, & de vrgente, qui premuntur, neceſſitate.

Dicunt nonnulli conſuetudine receptum; vt diſpenſatus ad carnes, iteret, ſi velit, comeſtionem. Hanc ego conſuetudinem non agnoſco: conſuetudo locum habet in eo, qui iuſtam cauſam habet & edendi carnes, & repetendæ comeſtionis, alioquin melior eſſet conditio non ſeruantis

uantis plene ieiunium, quam plene ſeruantis: in eo enim pares ſunt, quod vtrique deeſt cauſa pluries in die comedendi: impares in eo, quod ille pluries comedens non peccaret; hic peccat: vt paulò ante dictum eſt. Dices. Diſpenſatio diſparitatem gignit. Hoc concedi non poteſt: nam data ab inferiore Papa robur non habet: in dubio datam à Papa, dici non poteſt: is enim nō in deſtructionem; ſed in ædificationem ſua poteſtate fungitur, in re præſertim grauiſsima, nempe ieiunio eccleſiaſtico ab Apoſtolorum tempore in Eccleſia inſtituto, ſemperq. religioſe ſeruato. Sic etiam Val. Regin. lib.4.cap.14. Praxis F.P.

Ament Chriſti fideles ieiunium; quod morbos ſanat, diſtillationes corporis exſiccat, dæmones fugat. D. Ath. lib. de virgin. D. Ioan. Chryſ. Hom.29. in cap.12. ad Heb. c. nihil de conſecr. d.5. aiebat. Nihil ſic ſalutem, nihil ſic ſenſuum acumen operatur, nihil ſic ægritudinem fugat, ſicut moderata refectio.

De ieiunio S. Luciani martyris, vide Simeonem Metaphr. to.6. Al. Lipomani.

De ieiunio Iuſtiniani Imp. Cardin. Baron. to.7. Annalium, anno 527. ex Procopio. De ieiunio Theodoſij Imp. iunio. idem Baron. to.5. ad ann. 415. ex Socrate lib.7. cap.21.

Conſtantinopolitani, Iuſtiniano imperante, in Quadrageſima, in maxima piſcium indigentia, à carnibus abſtinuere. Vide Niceph.lib.17. Hiſt.Eccleſ cap.32.Baron.to.4. anno 362.

B. Laurentius Iuſtinianus, ſeptuaginta annos natus, & ægrotus adduci non potuit; vt carnibus, in Quadrageſima, veſceretur, teſte Bernardo Iuſtiniano, in eius vita, apud Surium, 8. Ianuarij. Pius II. cum in Quadrageſima, grauiſſime ægrotaret, pedes, manus, genua, humeros, atque omnes, ferme, artus abſidente podagra, ieiunium omittere noluit: quamuis id amici enixe ab eo peterēt. Ex lib.5. commentariorum eius. Mirum legimus de S. Caſimiro Regis Poloniæ filio, in eius vita, apud Card. Bellarminū lib.3. de offi. Principis Chriſtiani: refero verba. *Quadam vice dum à medicis iuberetur,* (Caſimirus) *diebus interdictis ab Eccleſia, lacte, et ſimilibus veſci; adduci nullo pacto potuit; vt obſequeretur eorum conſilio, et recuperandæ ſanitatis gratia, vel latum vnguem à ſanctiſsima matris Eccleſiæ placitis deſciſceret. Quam tam raram nobiliſsimi iuuenis, atque ſingularem erga ſanctiſsimam Chriſti ſponſam obſeruantiam ea eſt ratione Diuina Bonitas remuneratas vt nihil neque abſtinentiæ rigor inualetudinem corporis promoueret; neque huius imbecillitas animi alacritatem, atque perfectæ vitæ ſtudium retardaret.* Hæc ibi de S. Caſimiro.

Græci, in Eccleſiæ ieiunijs, piſcibus etiam abſtinebant: ob corporis morbum, carnium, cibus, in magna Quadrageſima, non concedebatur, etiamſi animam quis egiſſet; ſed piſces. teſtis eſt Theodorus Balſamo, ad Canonem 69. Apoſtolorum, & in reſponſis ad Marcum Patriarcham Alexandrinum.

Qui excuſentur ab obligatione ieiunij Eccleſiaſtici. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Infirmitas quæ à ieiunio excuſet.*
2 *Pauperes qui non teneantur ieiunare.*
3 *Labor an excuſet, & quæ ſint cauſæ excuſantes.*
4 *Pietas quando excuſet à ieiunio.*
5 *Notanda circa has cauſas.*

1 MVltæ ſunt cauſæ à ieiunio eccleſiaſtico liberantes homines: mihi ad quatuor capita reduci poſſe videntur, quæ ſunt hæc, infirmitas, paupertas, labor, pietas.

Infirmitas à Gab. 4.diſt.16. q.3. diſtinguitur quadrupliciter: eſt enim infirmitas languoris, complexionis, ætatis, & conditionis.

Infirmitas languoris eſt, cum quis morbo aliquo laborat: & hic excuſatur à ieiunio, vt febrim, aut morbum alium patientes.

Infirmitas complexionis eſt, cum quis facile in morbum labitur, vt valetudinarij: ſimiliter qui inedia ſtatim in dolores vehementes capitis, aut ſtomachi incidunt: ſimiliter, qui ita debiles ſunt, vt non poſſint vnico prandio neceſſarium victum accipere, ſed indigent frequenti cibatione. Infirmitas ætatis eſt, cum nondum eſt vigeſimusprimus annus completus; ſecundum enim communem ſententiam, ante vigeſimum primum annum completum non obligat ieiunium Eccleſiaſticum, quia tunc indigent adoleſcentes cibo ad nutritionem, & augmentum: licet ſanctum conſilium ſit, aſſueſieri iuuenes hos aliquibus ieiunijs. Similiter ſenes poſt ſexageſimum annum, ſecundum communem ſententiam, excuſantur. licet in hoc non ſit regula certa: aliqui enim ſenilem contrahunt debilitatem ante ſexageſimum, aliqui robuſti ſunt etiam poſt ſexageſimum: vt plurimum tamen ſexageſimus annus excuſat. Infirmitas condi-

conditionis eſt in mulieribus grauidis,& lactantibus: quæ quia indigent cibo pro ſe,& pro fœtu, ſecundum communem ſententiam liberæ ſunt à ieiunio, ſed non à qualitate ciborum, licet medici poſſint licite vſum lacticiniorum ipſis concedere.

2 Secunda cauſa erat paupertas: cum enim aliquis non poteſt habere vnum cibum integrũ, vt iſti,qui eleemoſynam oſtiatim petunt,& modo hic parum cibi,modo illic parum habent, nõ tenentur ieiunare: ſecus ſi vnum poſſent habere integrum, & ſufficiens prandium.Eodem modo excuſantur ſecundum Gabr. alij, licet non oſtiatim petant,qui propter paupertatem, miſerum prandium, & inſufficiens habent: poſſunt enim cœnare,& interdiu comedere.

Tertia cauſa excuſans, eſt labor: labor enim corporeus macerans, & defatigans notabiliter corpus,excuſat:propter quod foſſores, meſſores, aratores,ſeminatores,fabri lignarij, ferrarij, lapicidæ,curſores,iter facientes,pedites, & omnes alij huiuſmodi laborantes excuſantur à ieiunio: ſed non ſutores,& qui veſtes faciunt, & alij huiuſmodi artifices, qui non multum corpus exercent,à ieiunio excuſantur.Aduertendum tamen, laborem hunc excuſare, cum prouenit ex vna trium cauſarum.

3 Prima eſt,cum labor competit alicui ex officio:qui enim ex officio huiuſmodi labores habent,excuſantur,licet diuites ſint: non enim tenentur ceſſare à labore ob ieiunium. & ita conceſſum eſt ab Eugenio in bulla quadam, cuius meminit Silu.verb.ieiunium.§.24. quod diuites laborantes non tenentur ieiunare. Quod ſi ex officio non habetur, excuſantur,cum id faciunt in vtilitatem Reipub. aut Communitatis. Vt qui tempore belli iuuant ad fabricas,vel muros conſtruendos,quamuis id ex officio non habeãt, ſoluuntur à præcepto ieiunij, ſi forte tunc temporis occurrat, quia in vtilitatem communem talis labor eſt. Quod ſi nec hoc modo fit, excuſantur, & cum eſt ad vitandum damnum proprium,vel proximi temporale,etiam multo magis ſpirituale. Et ſic excuſantur qui tempore ieiunij laborant ad extinguendum incendium in re propria,vel proximi,vel ad aliud opus corporale faciendum; quod niſi fiat, inducit damnum. His cauſis labor huiuſmodi excuſat à ieiunio.

4 Quarta cauſa excuſans eſt pietas, nempe officia ſpiritualia, & opera miſericordiæ, quæ cum ieiunio eſſe non poſſunt,vt concionari, legere, & ſecundum Caiet. Confeſsiones audire, inſeruire hoſpitalibus,peregrinari per loca pia. Nota tamẽ,quod huiuſmodi non excuſantur,niſi cũ ex officio fuerit,aut ex obedientia,aut ex voto aliquo præcedẽte.Silu.ver.ieiunium.§.25.dicit, quod cũ conciones alicuius ſint multũ vtiles populo, poſſet excuſari à ieiunio,licet ſine obligatione vlla,ſed ex propria deuotione faceret. Adde etiam, quod iſti, qui in Vniuerſitatibus legunt,non ex officio,ſed ad ſui notitiam, & opinionem comparandam,poſſent legere,& excuſari à ieiunio, cum detrimentum illis obueniret, niſi lectiones continuarentur. Circa peregrinationem autem omnes notant, non licere peregrinari tempore ieiunij,& ieiunium ſoluere,niſi cum ex voto peregrinatio eſt,nec poteſt commode differri in aliud tempus. Addit Nauarr. nu.19. poſſe fieri,cum ex deuotione aliqua magna fit: ſed, vt credo, non licet abſque conſilio Confeſſarij, iudicantis plus ſpiritui profuturam peregrinationem,quàm ieiunium. Licet etiam peregrinari die ieiunij, ad vitandum detrimentum temporale aliquod; puta,cum habet ſocium viæ,quem amittet, niſi iter illo tempore conficiat,aut cum timet aliquod periculum. Excuſatur etiam à ieiunio, qui non poteſt reddere debitum vxori ieiunando. Rurſus excuſatur vxor, quæ ad vitandas rixas,& odia cum marito,cœnat cum ipſo, & ieiunium ſoluit. ita dicit Tabien. verb.ieiunium.§.20. & Silueſt. §.25. ſed intellige, cum maritus non facit id in fidei contemptum: tunc enim potius eſt ſubeunda mors: quod poteſt accidere modo, cum maritus Lutheranus eſt,& vxor Catholica, atque ille petit ieiunium ſolui in fidei contemptum; tunc non eſt vllo modo acquieſcendum.Hæ sũt cauſæ excuſantes. Circa quas duo vniuerſaliter ſunt conſideranda.

5 Vnum eſt, cum quis habet aliquam cauſam dubiam,an excuſet,vel non, tunc debet petere declarationem,vel à Confeſſario, vel à viro docto,vel à medico,vel à ſuperiore,puta Epiſcopo; vel Prælato: hi enim duo poſſunt cum ſubditis diſpenſare in ieiunio, ceteri dicti declarare. Aduertant autem medici, ne ſint prodigi in hac parte: ante enim debent perpendere cauſas, & non quauis leui cauſa concedere facultatem, ſeu declarare cauſam ſufficientem, ad ſoluendum ieiunium,aut vtẽdum cibis prohibitis.

Alterum eſt, cum pœnitens bona fide putat ſe habere cauſam ſufficientem non ieiunandi, licet verè non ſit ſufficiens, ſolũ venialiter peccat,nec debeat à Confeſſario ſtatim damnari de mortali:immo nec debet illum à ſua fide, & cõ-

ſcien-

ſcientia deponere,ſed ſolum exhortari, vt experiatur ieiunare. Ita docent Anton.2.p.tit.6. c.2. Palud.4.d.15.q.5.ar.1.Caiet.2.2 q.147.ar.3.

ADDITIONES.

Vide D.Thom. Caietan. art.4. Silueſt. à numero 23. vſque ad 27. Medin.quæſt.9. Nauarr. num.16. Azor.c 17, Valen. p.5. Graffium l.c. à nu.41.Rodriquez in Summa,Barth.Medin.lib.1 c.15.§.10.Leſſium dub.6.nu.39.

Cum nondum eſt vigeſimus primus annus completus.) D.Tho.art.4 Nauar.nu.16.Azor. q.3. Leſſius nu.40.l.c.

Quidam cenſent, putros ante hanc ætatem teneri ad ieiunia Quatuor temporum, & ad alia intra annum, & ad pauca in Quadrageſima; ſed hæc ſententia non eſt recepta. Vide Med. q.9.

Senes.)Sexagenarij,Nau. ex communi nu.16. (qui tamen 80.agens annum optimè ieiunabat.) Vide Azor.q.4.Leſſium l.c.Corporis robur, & valetudinem inſpiciendam eſſe, ait Med. l. c. an ieiunium tolerare poſſit, ſine damno. Quidam autumant, ſenes, poſt annum 55. exemptos ab hac lege. Vide Ang. verb.Ieiunium nu.15. ſexagenarios ordinariè excuſari,omnes affirmant, & niſi euidenter pateat aliquius naturam adeo robuſtam,& validam eſſe, vt ieiunio offendenda non ſit, non obligantur; nec in dubio experiri tenentur; vt cum Caiet. aſſerit Leſſius optimè nu.42.l.c.

In mulieribus.)Nauar.l. c.Azor.q.6. Caietan. verb.Ieiunium.

Secunda,paupertas.) Nauarr. Azor. l. c. q.7. Leſſ.l.c.nu.39.

Tertia labor.) Vide Medin. Nauar. Azor, q.8. l. c.

Eugenio.)Vide Nauar.Azor.l.c.

Pietas.)Vide Azor.c.18.q 1.Nauar.nu.17.

Circa peregrinationem.) Vide Nauar. nu.18. Azor.q.9.Leſsium.l.c.

Reddere debitum.)Vide Medin.l.c.

Excuſatur vxor.)Nauar.nu.19.Azor, cap.18. quæſt.7.

Vnum eſt.) Præter Prælatum,viri, quorum iudicium homo ſequi poteſt, in hoc caſu, ſunt proprius Sacerdos,ſi doctus ſit,Medicus(ſi cauſa ad morbum attineat) aut vir doctus,& harũ rerũ peritus.Med.l.c.Azor.q.4. (ſi res ſit dubia.)

Parochi auctoritas videtur, ex conſuetudine, ſufficere,etiã nõ abſẽte Epiſcopo,vt quis ex cauſa præceptum ieiuniũ ſoluat.Azor.c.18.q.3.Leſſ. dub.6. in fine, abſente Ordinario, hoc Parochis concedit.inſpice conſuetudinem. Vide Sanchez lib.8.diſp.n.22.de matrim.de hac re nos in lib. de Parochi facultatibus nondum typis excuſo.

Profeſſos in Religione, ante annum 21. ad ieiunia Religionis teneri,aiunt Silu.q.6. Roſel. nu.15. verb. Ieiunium.Corduba in expoſit. Regul.Franciſc.c.3.Azor. c. 18. q.3. Sanch. lib.4. Op. Mor. c.11.nu.55. Sà verb.Ieiunium, nu.3. & alij à Sanchez citati.Veg. lib. 1.Summæ c. 14 caſu 6.Hoc probat fusè Emanuel Rodericus tomo 2.q.q.Regul. q. 100. ar. 8. ex præcepto Regulæ, ex conſuetudine, legis interprete, ex ratione. Negant, minus verè, Barth. Med. lib. 1. c.14.§.10. & ni fallor, Graff.nu.42.l. c. Fratres Minores, ex præcepto Regulæ, ante expletum annum vigeſimum primum,ad ieiunia vigiliarũ, & quatuor temporum non tenentur; vt docet Rodericus,l.c.art.6.

Pueris vſu rationis nondum præditis, ieiunij tempore,vetitos cibos dari,poſſe, tradunt Cordub.q.6. Caietan.ar.8.dub.1.Azor.l.c. Sanchez lib.1.c.12.Op.Mor.nu.10. & alij communiter.

Pueri, & adoleſcentes nondum 21. annum nati ad Iubilæi ieiunia tenentur, ſi eius priuilegijs gaudere, & indulgentiam conſequi velint. Azor.l.c.quod certum puto.

Frangens eodem die ieiunium duplex, duplici lethali culpa inficitur,ſi alterum ſit ex voto,alterum ex præcepto Eccleſiæ; quia duo vincula ad duas diuerſas virtutes referuntur. Si autem trumq. ieiunium ab Eccleſia præceptum ſit (vt ſi D.Matthæi peruigilium in Quatuor anni tẽpora incidat)vnicũ incurrit crimen; quia obiectum,& finis eſt idem; nullaq; additur circumſtantia ſcelus multiplicans.Azor.c.20. q.7.contra Nauar. c.11. nu.4. duo hic crimina reperiri putantem.Cum Azor.& Sanchez l.c.lib.1.c.14. nu.9 Zumel.1.2.q.72.art.6.dub.3.Sayr.in Claui Reg.lib.2.c.5.nu.14.vbi Nauarrum confutat. Qui non poteſt tota Quadrageſima, ſed poteſt dimidia,aut aliquo die ieiunare; ad id præcepto ieiunij,obligatur. Et qui neceſsitate, aut culpa ſua horam refectionis præuenit, tenetur in reliquo ſubſtantialia ieiunij ſeruare.Sanchez lib.1. Op.Mor. c.19.

Ciuem legibus ieiunij oppidi ſui obligari, dum abeſt,affirmat Paludanus,donec alibi habitare incipiat; negant Nauarr. Couar. Lopez. & alij probabilius;Leſsius præſertim dub.8.l.c. An peregrini feſta patriæ ſeruare teneantur, Suarez de Relig.lib.2.de feſtis c.13. Vide Sanchez lib. 1.Mor.c.12.nu.9.& lib. 3.de matr.diſp. 18. Rodericus l. c. quæſt.111. artic.1. defendit, cum Victoria, legem Carthuſianorum perpetuam à carnibus abſtinentiam præcipientem.

De

De obligatione ieiunij reſpectu aliorum; Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Qui peccent circa obligationem ieiunij reſpectu aliorum.* 2.

3 *An qui peruenit in locum die, quo ieiunatur in eo loco, non autem in loco vnde diſceſſit, teneatur ieiunare.*

1 Aliquando homo nõ ſolùm obligatur ieiunare, ſed etiam, ſiue ieiunet ipſe, ſiue non, aliorum ieiunio attendere: & peccat, quia alij non ieiunant. Eſt autem regula: quoties aliquis eſt cauſa, vt alij ieiunium ſoluant, qui aliàs tenebantur ieiunare, peccat, ac ſi non ieiunaret. In particulari autem ſunt iuxta iſtam regulam caſus aliqui.

Primus eſt, qui habet ſeruos, aut famulos, & cogit illos laborare aliquo die ieiunij, ita vt non poſsint implere ieiunium; peccat mortaliter, niſi labor ille non poſsit differri in alium diem, quin damnum alicuius mométi obueniat: tunc enim non peccaret, & famuli excuſarentur à Ieiunio. Ita habet Palud. 4. diſt. 15. q. 4. art. 1. Gabr. 4. d 15. q. 3. art. 1. notab. 4.

Secundus caſus, paterfamilias, villici, curam domus habentes, & alij domini debent curam gerere filiorum, famulorum, & aliorum, qui domi ſunt, ita quod ſi miniſtrant eis cœnam, vel cibos, quibus ieiunium ſoluant, mortaliter peccent: cooperantur enim aliorum peccato. Et in hoc multa ſolet eſſe apud multos negligentia: non enim debent eis miniſtrare arma malitiæ vllo modo. Ita habet Gabr q. 3. allegata.

Tertius eſt caſus, ex eodem Gabr. q. 3. art. 3. dub. 6 Caupones, & qui paratas habent menſas, aut tabulas prandendi, peccant mortaliter miniſtrando cibos prohibitos ijs, qui non poſſunt comedere: & miniſtrando cibum, quo alij ſoluunt ieiunium: & peccant etiam mortaliter in eo ſolo, quod parati ſunt omnibus dare cibum, licet ipſi ieiunium ſeruent: non enim licet miniſtrare, niſi ijs, qui non tenentur ieiunare; vel, quos ipſi probabiliter credunt à ieiunio excuſari: ceteris vero tantum debet prandium conueniens ieiunio miniſtrari.

2 Quartus eſt eorum, qui cum ipſi non ieiunent, vel quia nolunt, vel quia excuſantur, inuitant alios ad cœnandum, vt faciant ſoluere ieiunium, quod aliter non ſoluerent: hi enim cauſa peccati ſunt, & conſequenter peccant.

Quintus eſt eorum, qui nolunt conducere operarios, niſi ſoluant ieiunium: quamuis ſi aliqua vrgeret neceſsitas, vt illi multum laborarent, poſſet hoc ab illis exigi; ſed debet eſſe communis vtilitas, aut ad euitandum graue damnum aliquod.

3 Vnum tandem dubium occurrit in materia de ieiunio; an quando aliquis peruenit ad locum, in quo ieiunatur tali die, in quo non ieiunatur in loco, à quo profectus eſt; teneatur ieiunare, & abſtinere à cibis prohibitis. Reſpondet Silue. ver. ieiunium. in fine, cum diſtinctione. Cum enim illuc peruenit commorandi cauſa; tenetur obſeruare tale præceptum: cum vero non, ſed animo remeandi, vel vlterius tranſeundi; non tenetur, ſi citra ſcandalum id poteſt facere.

ADDITIONES.

Primus.) Nauarr. num. 27. Azor. cap. 20. quæſt. 12.

Secundus.) Nauar. nu. 26. Vide Azor. l. c. Quidam aiunt, non ſemper delinquere patrem familias. Vide Comit. lib. 4. q. 57. l. c.

Tertiu.) Magiſtratus cauere deberent, ne ieiunij tempore venales eſſent vetiti cibi. Priuati homines eos vendendo peccãt, ſi ſciant, emptores iuſtam cauſam non habere cibis illis vtendi. Quidam tamen eos à peccato excuſant. Vide Sanchez l. c. lib. 1. c. 7. nu. 34. Quod ſi putent, emptores habere iuſtam cauſam, vel neſciant, vtrũ bona, vel mala fide emant, non videntur peccare. Azor. q. 13. l. c. Vide Nauar. nu. 26. Caiet. art. 4. Val. p. 3. in fine. Comitol. Sanchez l. c.

Caupones.) Leſsius dub. 4. l. c. diligenter de hac re. In locis Catholicorum vetiti cibi apponi non poſſunt, niſi id neceſsitas, vel data venia poſtulet. In locis hæreticorum catholicus caupo poteſt eos apponere, ſi ab hoſpitibus petantur, vel ſi recuſare nequeat, ſine notabili ſuo incommodo. Cœna apponi poteſt, (ſecluſo ſcandalo) ſi conſtet, hoſpites à ieiunij lege ſolutos eſſe: ſi conſtet, ad ieiunium eos teneri, non poteſt, ſi tamen, ſine ſuo notabili incommodo, recuſare queat. Si dubium ſit, an teneantur, caupo vel poteſt eos interrogare vrbanè, an iuſtam cauſam habeant non ieiunandi; vel non poteſt: ſi poteſt, roget, faciatque id, quod reſponſum requirit: ſi non poteſt, exiſtimet, iuſtam adeſſe cauſam ieiunij ſoluendi. Vide Leſſium loc. cit.

Quartus.) Inuitare aliquem ad cœnam, non eſt crimen, ſaltem lethale, ſi inuitans non inuitet, eo animo, vt velit inuitatum ad crimen pel-

pellicere ; ſi inuitatus ieiunium violaturus ſit; ſi inuitet ; ex iuxta cauſa , vt pote ex vrbanitate , ſine conſenſu in crimen . Vide Nauarr.num.24. Caiet.l.c. & in Summa, Azor.11.q.11. Leſſius dub.3. in fine,negant licere ſerio inuitare;quod placet .

Vnum tandem .) Couar.lib.4.c.20, n.8.Var. reſol.Iter facientes,loci,ad quē perueniunt,conſuetudine teneri,arbitratur, etiamſi domicilium ibi non eligant;confutat hanc ſententiam Azor. c.19.q.4.& ex cōmuni,ſubdit, aduenas conſuetudine locorum (quo ad ieiunia) peregrinorum teneri,ſi ibi cōmorentur,vel eo acceſſerint habitationis gratia.Vide l. Hæres abſens.ff.de iud.c. illud,& can.Illa.12.d. Vide Leſſ.;lib.4. de iuſt. c.2.dub.8.Sanchez l.c.lib.1.c.12.à nu.26. Suarez to.1.de Relig.c.13.14.Alienigena, quatuor primis quadrageſimæ diebus,Mediolaui,ubi, ex conſuetudine, eduntur carnes , ijs veſci poteſt . Vide Sanchez nu.30.l.c.

Seruus,ſciens, dominum ieiunij legem violaturum,non peccat,ſi,eo pręcipiente,mensā ſternat,cibos paret,& exhibeat : hæc enim efficere, ex rei natura,malum non eſt.Caiet.art.4. verb. Occurrit.Azor.c.20.q.11.

Qui Quadrageſimæ initio ſtatuit, nolle ſe vllo die ieiunij legibus obtemperare, tot peccata perpetrat,quot dies.Silueſt.ver. Ieiunium n.22. Azor.l.c.q.9.ſcelera enim, (quod attinet ad deformitatem) numero diſtincta ſunt, ſi res , quæ voluntati obijcitur,diſtinguatur; vt ſi quis vnico actu voluntatis decem homines iugulare velit .

In euidenti neceſſitate, dum ſuperiorem adire nequis,cibis vetitis,ſine Superioris diſpenſatione,veſci potes.In dubio diſpenſationem quęre ab Ordinario, vel ſi abſit,à Parocho : ſi Religioſus es,à tuo Pręlato regulari.Vide Leſſ.dub.6 in fine.de petenda à Parocho venia; nos in libro de facultatibus Parochi .

De ſecundo pręcepto, audiendi Sacrum. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Audire ſacrū quid ſit,et quomodo intelligatur .*

2 *Audiens miſſam , recitare an poſſit horas canonicas ,*

1 HOc præceptum habetur . de conſecr. d.1.can.Miſſas. Oportet primum videre,quid eſt Sacrum,ſeu Miſſam audire .

In primis non eſt audire ſacrum, intelligere, & intellectu percipere , quæ in Miſſam dicuntur : non enim ruſtici Miſſam audirent. Rurſus, non eſt auribus voces percipere ; ſurdi enim tunc audire ſacrum non poſſent; nec ij,qui longe à ſacerdote celebrante diſtant , quos tamen certum eſt implere Præceptum. Rurſus, non eſt videre ea,quæ in Miſſa aguntur: nam cæci tunc non poſſent implere Præceptum , quos tamen implere certum eſt . vnde , poteſt aliquis clauſis,ne diuagentur,oculis Miſſam audire. Rurſus, non eſt aliquo vti ſenſu erga ea , quæ in Miſſa aguntur : ſolent enim aliqui , dum hoſtia eleuatur , manum eleuare contra hoſtiam , & propriam faciem ter tangere;ſolentque alię huiuſmodi cærimoniæ fieri, in quarum nulla conſiſtit audire ſacrum . Eſt ergo audire ſacrum, corpore adeſſe, & mente attendere , quod fit in ſacro . Dico corpore adeſſe ; nam domi aliquis exiſtens , non poteſt audire ſacrum , quod fit in Eccleſia.Dico,mente attendere , nam non audit ſacrum,qui præſens eſt corpore,ſed dormit,dum dicitur ſacrum. Opus eſt ergo aduertere, vt dicatur moraliter eſſe præſens rei,quę fit.Iſta mētis aduertentia ad hunc modum intelligenda eſt , quod homo ita attendat , vt non diuagetur affectata diuagatione ; cum enim aliquis venit audire ſacrum , & poſtea raptus alijs cogitationibus,parum,aut nihil aduertit;dicitur quidem Præceptum Miſſam audiendi implere,nec tenetur audire aliam,dummodo non ſit affectata diuagatio, & inaduertentia .

2 Tunc autem talis eſt,quando homo aduertens ſe diuagari,voluit diuagari; nullamque fecit diligentiam,vt attenderet; aut quando eligit facere opus, quod ex ſe diuagationem habet annexam;vt qui,cum audit ſacrum,vellet ſcribere, pingere,aut ſtudere, vel quid ſimile facere : iſti cenſentur affectatam habere inaduertentiam , nec audiunt ſacrum . Dubium hic occurrit ; an dum quis audit Miſſam de Præcepto, poſſit recitare Horas canonicas , quas tenetur ex officio recitare;aut dicere coronam ex deuotione , aut ex iniuncta pœnitentia. Angel.ver.Feriæ.§.46. dixit id fieri non poſſe. ſed contrarium eſt tenēdum, dummodo quis attendat , ſaltem virtualiter,ſe adeſſe Miſſæ,& eſſe coram altari,ſatisfacit Præcepto.cum qua attentione poteſt ſimul recitare,præſertim quia iſta ad vnum , & eundem finem ordinantur,puta, Deum ipſum, & mentis eleuationem in ipſum . Ita habet Adrian. tract. de ſatisfact.q.7.& Medina, tract.2. de pœnitentia iniuncta,& Caiet. ver. Dies feſtus . Nauarr. c.21.nu.9.Conſilium tamen eſſet bonum , ſi atten-

tendere potius myſteria Miſſæ, aut attendere ſaltem ad ea, quæ dicuntur in Euangelio, & Epiſtola; qui tamen iſta non poteſt præſtare, vel quia ignorans eſt, vel quia non poteſt attendere, ſed ſtatim diuagatur, niſi recitet, adhuc melius eſt recitare.

ADDITIONES.

Vide Silu. Miſſa 2. Carbonem l c. Nauar. c 2. à nu. 1. Azor. lib. 7. à c. 1. Suarez tom. 3. diſp. 88. & tom. 1. de Relig. lib. 2. cap. 15. Fernandez par. 2. Exam. c. 8. Rodriquez in Sũma, Reginal. lib. 19. c. 2. l. c. * Qua ratione fideles teneantur ſacrum audire, diebus feſtis, De Coninck q. 83. ar. 6. de ſacram. & Cenſur. nu. 284.

Can. Miſſas.) Alij dicunt, contineri hoc præceptum in can. omnes fideles, de conſecr. d. 1. alij in can. Sacerdote. eadem d.

Eſt ergo audire.) Nau. Sil. Miſſa 2. q. 1. Sot. 4. d. 13. q. 2. ar. 1. Azor. c. 3, q. 4.

Homo ita attendat.) Vide Nauar. nu. 6. Nec neceſſaria attẽtione. Azor. c. 5. Suarez. ſect. 3. l. c.

Sponte, inter ſacrum audiendum, vana cogitantem præcepto ſatisfacere; negant Sot. Suarez l. c. Caiet. ver. Feſtorum violatio, & alij ab Azor. q. 2. l. c. relati; affirmant Silu. l. c. q 9. Io. Medin. cap. de confeſs. q. de pœnit. tempo. Palud. d. 15. q. 5. art. 2. concl. 4. Azor. priorem ſententiam ſequitur: & meritò.

Dubium hic.) Cum Ang. ſentit Silu. l. c. q. 9. at Roſel. Sot. l. c. Adria. 4. de ſatisfac. Suarez in fine, Azor. q. 3. l. c. Lopez p. 1. c. 26. nu. 23: Sot. d. 13. q. 2. art. 1. cum Toleto, meritò, ſentiunt; quam ſententiam valide munit Comitolus lib. 1. q. 65. Reſp. Mor. c. 1. ſequitur Sà. nu. 2. l. c.

Quæ Miſſa, quo loco, & quanta ſit audienda. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 *Miſſa multiplex, & an in parochia audienda.*
2 *Miſſa vna, an plures audiendæ, etiam in die Natiuitatis. Item an tota audienda.*
3 *Miſſam mediam ab vno, & mediam ab altero ſacerdote audire an liceat.*

1 Miſſa non eodem modo celebratur, ſed aliqua eſt particularis, aliqua ſolemnis, quæ voce alta decantatur, & dicitur Miſſa maior; aliqua eſt de Requiem, aliqua de feria, aliqua de ſancto, aliqua ex deuotione. Nullus tenetur certam miſſam audire ex Præcepto, ſed poteſt ſatisfacere Præcepto, ſi audit Miſſam de Requiẽ in die Dominico; omni enim obligatio eſt audire Miſſam, ſiue priuata, ſiue ſolemnis, ſiue de feria ſit, ſiue non. Ita habet Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 1, Tabien. ver. Miſſa. nu. 48. & eſt communis doctrina, licet aliqui contradicant, ſed nõ ſunt audiendi. Conſilium eſt vtile, curare audire ſacrum, tempori accomodatum, præſertim etiam ſolemnes Miſſas, & maiores in diebus ſolemnibus, & magnæ feſtiuitatis; ſed non eſt hoc præceptum. Rurſus, non eſt obligatio audiendi eam in parochia propria; ſatisfit enim præcepto, quamuis domi, & extra Eccleſiam audiatur, aut in Eccleſia audiatur aliena, vt dicit Silu. verb. Miſſa. 2. §. 5. & Tabien. ver. Miſſa. §. 51. quamuis non deſint, qui contradicant. Verum eſt, quod peccaret, qui ex contemptu propriam dimitteret parochiam; aut ſi ex dimiſſione ſcãdalum ſequeretur, aut quando in parochia declarantur aliqua, & traduntur, quæ debet omnis parochianus ſcire; tunc enim peccaret dimittendo. Credo tamen, quod ſemper impleret Præceptum audiendi ſacrum, per Miſſam quouis loco auditam. Sunt tamen monendi, exhortandique omnes, vt ſuas parochias frequentent, maxime diebus ſolemnibus; & Concil. Trident. ſeſſ. 22. c. 1. poſt can. 9. ita monet.

2 At de quantitate Miſſæ dubium eſt, quanta ſit audienda. Secundum communem opinionem ſufficit vna; nullus enim tenetur plures audire; immo nec in die Natali Domini, quando quilibet ſacerdos ter celebrat; ſufficit enim vnã audire ad ſatisfactionem præcepti; vt dicit Nauar c. 21. nu. 7.

Dico ſecundo, & omnes conueniunt, eſſe audiendam Miſſam ita, vt non dimittatur notabilis pars, puta, media, aut tertia pars; tunc enim non impleretur Præceptum, ſi talis pars omitteretur. In particulari autem Tabien. §. 50. & Nauar. num. 2. dicunt, quod ſi dimitteret vſque ad Epiſtolam incluſiue, tunc non impleretur præceptum, quia eſt notabilis pars; quamuis, ſi dimitteretur totum, quod eſt ante Epiſtolam, adhuc poſſet impleri præceptum. & ego ita credo, quamuis non deſint, qui dicant, poſſe & Epiſtolam dimitti; ſed non eſt ſecurum, niſi ex neceſſaria cauſa id prouenerit. Hic tamen aduertendum eſt, quod hi, qui inſeruiunt ſacro, aliquando coguntur partem Miſſæ non audire, vt ferant ea, quæ neceſſaria ſunt ſacro (puta; cum diſcedunt, vt afferant thus, vinum, hoſtiam, vel quid ſimile) non reputantur abeſſe, ſed illis cõputatur illud, ac ſi audiuiſſent. Ita habent Ant. tom. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 1. Silu. verb. Miſſa. 2. §. 1. &

Ta-

Tabien.ver. Miſſa. §.50.de conſecr. diſt 1.can. Miſſas.præcipitur expectare benedictionem. Vide Panorm.cap.vt laici.de vita,& honeſtate clericorum.

3 Dico tertio,aliqui volunt,quod ſi quis medium Miſſam audiret ab vno ſacerdote, & reſiduum ab aliquo alio, quod ſatisfaceret Præcepto:nam Miſſam integram audiuit.ita tenet Maior diſt.45.q.2. Nauar. cap.11. nu.1. Idem Soto 4.diſt.13.q.2. art.1. & mihi probabile videtur;quamuis,ſi aliquis id feciſſet,ſi tempus eſſet, quo vacaret, audire ſacrum vnum aliud vnius monerē, & conſulerem; nam profectò nō eſt viſus audire Miſſam integram, ſed duas medietates duarum Miſſarum, quæ inter ſe non faciunt integritatem.

ADDITIONES.

Nullus tenetur.)Nauar,nu.7.Sot.l. c, Suarez ſect.2.col.vlt.

Audiendi in Parochia.) Vide Azor. c.6. q.7. Nauarr. num.5. Epiſcopus ſubditos cogere nequit,ad audiendum ſacrum in Parochia. Sà ver. Miſſæ audit.num.1.ex Cong.Conc. Apud Gallos vſu receptum eſt,vt parochiani in parochiali Eccleſia ſacrum audiant. Io. Fileſacus capit.6. de origine parochiarum, ex nonnullis Concilijs probat,diebus dominicis,& feſtis miſſam in Eccleſijs parochialibus audiēdam; Miſſæ parochialis mentio eſt apud Burchardum lib 2. cap.92. quoniam p.2.c.122.in Concilijs Nanetenſi, Cabilonenſi,ſub Carolo Magno,in 4. Mediolanenſi S.Caroli. Ludouicus Gallorum Rex tria Concilia prouincialia celebrari, voluit, in quorum quolibet lata fuit lex, de Miſſa parochiali diebus Dominicis, & feſtis audienda: idem poſtea ſtatutum in Germania in Concilijs Colonienſi, Treuirenſi,Maguntino.

Nec in die Natali.) Vide Suarez ſect.2. in fine,Azor.etiam,ſi ſit illa, quæ noctu celebratur, Silu l.c.§.1. Sà l.c.nu.8.

Veniens poſt Euangelium, &c.) Sic Nauarr.& Sà; contraria ſententia Suarez magis arridet, to.3.in 3.p.diſp.88. ſect.2. vbi Nauar.refellit.

Dico tertiò.) Eādem ſententiam amplexus eſt B.Medin.l.c. §.9. ſed alij negant, præceptum ſeruari; quo modo enim integram Miſſam audit, qui audit per fragmenta & partes? ita videtur ſentire Azor, c. q. 3. & Suarez ſect.2.col.5, licet ſuperiorem ſententiam practicè damnare non audeat.Vide Sà l.c.

Qui Græcam Miſſam audiret, ſatisfaceret præcepto, etiamſi non intelligeret, Sot.Azor. [illegible]

A quo, & quando, & qua obligatione Miſſa audienda. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Miſſa à quibus ſacerdotibus non audienda, & quando audienda ſit Miſſa de præcepto.*

1 NOn à quouis Miſſa audienda. Cauere enim debemus audire Miſſam à Sacerdote nominatim excommunicato, ſuſpenſo, aut interdicto, & à publico clerici percuſſore, & à concubinario notorio,& denūciato,vt dicit Silu. ver.Miſſa.2.§.3. aliorum vero Miſſas (licet excommunicati ſint à iure,vel ab homine, dum nō ſint nominati)poſſumus audire: non enim tenemur ab omni excommunicato fugere, vt diximus in lib.1.in materia de excommunicatione. Similiter etiam degradati, aut depoſiti Miſſam non poſſumus audire,ſicut non poſſumus audire à nominatim excommunicato. Tempus autem obligationis ſolum eſt in diebus Dominicis, & feſtis de Præcepto. In alijs diebus non tenemur, licet ſint dies Quadrageſimæ, nec contra hoc probat,can.ſolent,de conſecr.diſt.1. & cap. fin.de priuil.in 6. vbi videtur contrarium dici; iſta enim capita, vt dicit Tabien. verb. Miſſa. §.45. ſunt de conſilio intelligenda. nam capit, fin,loquitur de Epiſcopis. can. vero ſolent,de omnibus; tamen in diebus Quadrageſimæ neutrum obligat ſub præcepto. Eſt enim conſilium vtiliſſimum,quotidie audire,aut ſaltem quoties homo cōmode poteſt:obligatio autē eſt præcepti obligantis ad mortale;qui enim non audiret ſacrum,quo tempore tenetur,mortaliter peccaret, ſecundum omnes; ſicut peccat, qui ieiunium non ſeruat. Obligat autem hoc præceptum omnes habentes vſum rationis, cuiuſcumque ſint ætatis,ſexus, & conditionis.

ADDITIONES.

Non à quouis.) Vide Suarez ſect.6. in fine, Azor.cap.7.quæſt.15. Sà num.9. l.c Concubinarij publici Miſſa audiri poteſt, ſi non ſit denunciatus excommunicatus. Suarez tom. 3. in 3. p. diſput.88, ſect.6.

Tempus obligationis.) Vide Suarez ſect. 3. Azor..cap.4.

Mortaliter peccaret.) Sot. loc. cit. Nauarr. num.1. Caier. verb. Feſtorum violatio, Silueſt. l.c q.1.Azor.c.1.q.2. contra Angel.verb.Feriæ, num.42, Roſel, verb. Miſſa, num,18. non benè do-

docentes, veniale crimen eſſe, ſine tacito, aut expreſſo cõtemptu, Miſſam feſtis diebus omittere.

Vſum rationis.) Pueros, vbi illis rationis ſplendor illuceſcit (quod accidit circa ſeptennium) hoc præcepto vinciri, communis conſenſus eſt. Azor. cap.2. quæſt.1. Vide citatos, ad cap.11. huius libri. De anno, re vera, certa regula ſtatui non poteſt; hoc certum, teneri eos hac lege, cum bonum à malo ſecernere, & lethaliter peccare poſſunt. Suarez. ſect.4. in fine. Cathecumeni, licèt adulti, non tenentur. Ad quid teneatur homo rationis lumen aſſecutus, docet Vict. tom.2.Relect.xij.

Quæ cauſa excuſet ab audiendo ſacro, Cap. IX.

ELENCHVS.

1 *Prima cauſa excuſans ab audiendo ſacro eſt euitatio damni ſpiritualis.*
2 *Secunda cauſa eſt euitatio damni corporalis.*
3 *Tertia cauſa eſt timor damni rei propriæ, vel proximi.*
4 *Vltima cauſa eſt impotentia: & qui dicantur impotentes in hoc caſu.*

1 MVlti ſunt caſus, in quibus homo excuſatur ab iſto præcepto Eccleſiaſtico; omnes tamen poſſunt reduci ad quinque cauſas, ex quibus quinque regulæ generales poſſunt deſumi.

Prima cauſa eſt, ad vitandum damnum ſpirituale, proprium, aut alienum. Vnde eſt regula: quoties ex ſacro audiendo ſequitur damnũ, ſeu detrimentum ſpirituale, puta, peccatum proprium, aut proximi, non tenetur homo audire ſacrum. Per hanc cauſam, & regulam, excuſantur excommunicatus, interdictus nominatim, & interdictus generaliter, non habens priuilegium, aut diploma, vt audire poſſit (tunc enim non excuſatur, vt dicit Nauarr. cap.24.num.4.) ſimiliter qui iuramento ſe adſtrinxit non egreſſurum domo, in qua loco carceris tenetur. Hi non tenentur audire; quia ſi audiant peccant, quia obligati ſunt, aut impediti alia via. Similiter mater, quæ timet filiabus ſuis, ſi domo egrediatur; ad euitandum damnum filiarum ſpirituale; non põteſt manere domi; licet non audiat ſacrum, dum ſit periculum probabile talis damni. Huiuſmodi poſſunt occurrere alij multi caſus.

2 Secunda cauſa eſt, ad euitandum damnum aliquod corporis notabile. Vnde eſt regula: quoties ſequitur, aut timetur damnum corporeum aliquod notabile, aut alicuius momenti, tunc non obligatur homo audire ſacrum. Per hanc cauſam excuſantur infirmi, qui abſque detrimento non poſſunt à lecto ſurgere, & ambulare. Excuſantur etiam qui inſeruiunt infirmis, & non poſſunt audire, niſi ipſos ſolos deſerant. Similiter matres, quæ habent domi paruulos, nec poſſunt relinquere abſque periculo probabili alicuius damni. Similiter, qui faciunt iter cum alijs, nec poſſunt audire ſacrum, niſi perdant ſocios, vnde detrimentum patiuntur, quia vel viam neſciunt, vel timent latrones. Similiter, qui habent inimicos, nec poſſunt exire domo ſecuri. Similiter mancipia, & ſerui, qui timent verbera, & iniurias à dominis, ſi deſerant domum, quamuis domini non excuſentur à peccato, non concedendo iſtis tempus audiendi ſacrum, cum abſque damno notabili poſſunt. Similiter vxor, quæ timet rixas, & percuſſionem à marito, vel non poteſt neceſſaria domi præparare ad victum, ſi domo egrediatur. Omnes hi excuſantur, quia damnum corporeum contrahunt, ſi ſacrum audiant.

3 . Tertia cauſa eſt, ad euitandum honoris damnum. Vnde regula, quoties non poteſt quis abſque læſione honoris, aut famæ propriæ, vel alienæ, audire ſacrum, non tenetur. Per hanc cauſam excuſantur, quibus non ſunt veſtes conuenientes ſuæ perſonæ, vt domo poſſint exire. Rurſus, filiæ nubiles, quæ non poſſunt ita facilè egredi domo, ſed timetur infamia aliqua; quamuis non excuſentur cum egrediuntur ad choreas, & feſta vana: tunc enim non videntur habere cauſam, cur non egrediantur ad audiendam Miſſam, vt dicit Tabien.§.46. quæuis, ſi non permittantur à matribus, excuſentur, licet matres peccent, niſi rationabili cauſa faciant. Excuſantur etiam viduæ, quæ certo tempore poſt obitum coniugis, ſolent domi clauſæ manere. Tabiena §.46. dicit licere hoc ſaltem per menſem; tamen Nauar. num.4. dicit melius, licere etiam per annum, dum talis ſit loci conſuetudo, ita vt citra infamiam non liceat egredi: nec in hoc eſt limitatum tempus, niſi iuxta conſuetudinem loci, quamuis iſtæ conſuetudines debeant corrigi per Epiſcopos. Qui tamen vltra conſuetudinem loci maneret, & prætermitteret ſacrum, peccaret mortaliter.

Quarta cauſa eſt, cum timetur damnum rei propriæ, aut proximi: vnde eſt regula. Quoties

aliquis

aliquis in re propria, vel proximi detrimentum patitur, excuſatur.

Per hanc excuſantur, qui cuſtodiunt arces, aut carceres, nec poſſunt dimittere abſque detrimento. Rurſus, qui ſeria negotia ex officio, vt conſiliarij, & alij huiuſmodi, tractant; nec poſſunt differre abſque detrimento. Rurſus, qui cuſtodiunt, aut ſeruant in agris oues, armenta, vineas, & alia huiuſmodi, nec poſſunt ſine detrimento deſerere. Rurſus, qui non poſsũt ſuas negotiationes perficere ſine detrimento, niſi iter faciant, vnde ſacrum audire nõ poſſunt. Rurſus, qui timent latrones, ſi domum ſine cuſtodia deſerant. Rurſus famuli, qui non poſſunt alios inuenire patronos; & ab his quos habent, non datur tempus audiendi ſacrum: quamuis in hoc peccent patroni, quando ſine detrimento poſſunt tempus concedere famulis audiendi Miſſam, & non concedunt: famuli vero tenentur ipſos deſerere, ſi continuo non detur eis tempus tale.

4 Quod ſi id non ſit continuo, ſed aliquando, non tenentur, nec peccant obediendo. Quod ſi non poſſunt facile inuenire alios, quibus ſeruiant, adhuc non audiant ſacrum, dummodo patroni non faciant id in fidei contemptum: tunc enim nullo modo eis eſſet acquieſcendum, quia eſt contra contra ius diuinum.

Vltima cauſa eſt impotentia, per quam excuſantur incarcerati, & qui iter longum, ſiue per terram, ſiue per mare faciunt, vnde non inueniunt loca, in quibus celebretur, nec tenentur audire Miſſam ſiccam in mari. Similiter, qui non habent copiam ſacerdotum, qui celebrent, & alij huiuſmodi, excuſantur. In omnibus his caſibus notandum eſt, quod quamuis aliquando de facto non ſit vera cauſa excuſans, tamen aliquis putat bona fide eſſe veram, & ſufficientem cauſam, non peccat mortaliter, ſicut etiam diximus de ieiunio.

ADDITIONES.

De cauſis excuſantibus Suar. ſect. 6. Azor. c. 7. Sà nu. 3. Sil. Miſſa 2. nu. 1. 2.

Prima.) Nauar. nu. 3. Azor. Suar. col. 1. l. c.

Secunda.) Suar. col. 3.

Tertia.) Azor. col. 1.

Quarta.) Suarez col. 6.

Oues.) Azor. q. 7.

Quidam diuini verbi auditionem, præceptæ Miſſæ auditioni anteferunt: contraria ſententia eſt vera. Vide Suar. l. c. col. vlt. Sà num. 7. l. c. immò Azor. quæſt. 10. c. 7. temeritatis notat Angelum, ſed fortaſsè non iure. Ang. enim videtur loqui de ea auditione verbi, quæ aliquando diuino iure nobis præcepta eſt.

Si quis præceptam confeſſionem, in aliud tẽpus differre non poſſet, Miſſam præceptã omittere, crimen non eſſet. Azor. quæſt. 8. innuit Suarez. l. c.

Quomodo audiendum ſacrum, & quæ vtilitas ex auditione, Cap. X.

ELENCHVS.

1 *Fides neceſſaria in audiente miſſam quomodo. Item, reuerentia.*

2 *Cauſæ, cur adhibenda reuerentia.*

3 *Vtilitates ex auditione ſacri prouenientes.*

1 QVi cum fructu, & vtilitate ſacrum audire nititur, debet ſic diſpoſitus accedere. Primo opus eſt fide, qua credat, in ſacramento (quod in Miſſa adoratur, & ſumitur) vere, realiter, ac præſentialiter Chriſtum eſſe totum. Rurſus, in ipſa Miſſa vere offerri à ſacerdote tanquã ſacrificium, Deo Patri acceptiſſimum. Opus eſt etiam, vt cum dilectione accedat; in Miſſa enim celebratur, & repræſentatur ipſa paſſio Chriſti, quæ fuit vnum ex ſummis beneficijs, à Chriſto domino nobis collatis; propter quod, homo in ipſius amorem, & dilectionem perpetuo deberet rapi: cumque in Miſſa memoriale tanti beneficij celebretur, ipſumque memoriale ſit magnum quoddam beneficium; ingrati animi eſt, accedere ſine amore, & dilectione: quod vnum ſolent præſtare, qui gratias referre non poſſunt, nec etiam pares agere. Opus etiam eſt, cum reuerentia accedere, non ſolum interiori, qua homo ipſum Chriſtum, & Dominum, & Deum recognoſcat; ſeque infimum, & indignum tanto beneficio iudicet; ſed & exterius, quæ in modeſtia, & decentia corporis conſiſtit: in quo reprobandus eſt abuſus multorum, qui vno genu flexo adſtant; & qui oculos huc illuc immodeſtè vertunt; & aliquando inter ſe colloquuntur; quod coram terrenis dominis, qui nihil ſunt reſpectu ſummi Dei, facere nefas eſſet.

2 Iſtam autem reuerentiam homo multis de cauſis debet exhibere.

Primò, quia adſtat coram Chriſto Domino, cui omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum debet incuruari.

Secundò, quia eſt in Angelorum conſortio: adſtant

adſtant enim Angeli coram ſanctiſſimo Sacramento, vt docent Greg. & Ambr. & nobiſcum ſunt præſentes in Miſſæ ſacrificio. Quis autem eſt, niſi inconſideratus homo, qui ſciat ſe cum Angelis adeſſe; & non curet, vt poteſt, quam ipſi exhibent reuerentiam, & ipſe exhibere?

Tertiò, quia qui audit ſacrum, multa petit à Deo. vnde ſacerdos frequenter dicit, Oremus, & omnium nomine orationes fundit. Quis autem petit aliud impetrandum ab altero, & non ſe erga eum, ſaltem propter hoc, reuerenter gerit? Pauperiores ſumus nos reſpectu Dei, quam ſint homines mendici reſpectu diuitum: tamen hi ob vnum obolum quot genuflexiones, & nudationes capitis facere ſolent?

Quartò, ratione officij, quod exhibent, qui audiunt ſacrum. Non putes ſolum ſacerdotem offerre illud ſacrificium Deo: offerunt enim circumſtantes, licet mediante ſacerdote. Si ergo qui vas aureum Principi offerendum portat, vaſi inanimato reuerentiam quandam exhibet, dum ille manus lauat, dum ſe ornat: quanto maior eſt reuerentia exhibenda huic oblationi, quæ Chriſtus ipſemet eſt, & non terreno Principi, ſed Deo Patri omnipotenti offertur? Hæc eſt diſpoſitio audiendi ſacrum, quæ cum attentione, & conſideratione coniuncta eſt: ad quam ſacerdos nos exhortatur, dicendo: *Surſum corda*. Faxit Deus, ne aliqui mendaces inueniantur, reſpondẽtes: *Habemus ad Dominum*. Qui tali diſpoſitione accedit, fructu huius ſacrificij fructu priuatur, qui licet multiplex ſit, tamen aliquot præcipuè vtilitates proponentur.

3 Prima eſt, gratiæ augmentum: qui enim in gratia eſt, ſacrum audiendo, gratiæ augmentum conſequitur: tum quia offert; tum quia pro ipſo etiam ſacrum offertur.

Rurſus ſecundo, conſequitur pœnæ temporalis, pro peccatis debitæ, remiſſionem.

Rurſus tertio, quod petit, facilius impetrat: nam Deo Patri oblationem acceptiſſimam, puta Chriſtum, offert. Solent autem facile impetrare ab hominibus etiam, qui dona ſecum ferunt ipſis offerenda; & eo facilius, quo dona gratiora ſunt.

Rurſus quartò, actus virtutum exercentur, & præcipue trium, quæ ſunt magni meriti. Exercetur fides, dum creduntur ea, quæ in myſterijs celebrantur; exercetur charitas, dum in Chriſtum præſentem fertur voluntas per amorem; exercetur religio per adorationem, & latriam Chriſti in ſacramento.

4 Rurſus quintò, comparet homo in præſentia Chriſti, & eo, quo poteſt modo, puta per fidem, præſentem videt Chriſtum; & habet, ac impetrat, quod impetraret, ſi videret, ſi debito modo petat. vnde cæcus, qui ex turba prætereunte cognouit Chriſtum, non minus obtinuit, quod petijt, ac ſi vidiſſet: & hoc puto dat magnam pacem animæ, & gaudium ſpirituale, dum homo videt, ſaltem vbi Chriſtus continetur: poteſtque dici de huiuſmodi audientibus ſacrum: *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis*. Quod ſi ſe non videre oculo corporeo reſponderint, id poterit dici: *Beati qui non viderunt, & crediderunt*.

ADDITIONES.

Toletus, ex communi ſententia, loquitur hoc cap. Ex cultu, quo vſa eſt Eſther, vt, ornata, Aſſueri Regis præſentiam ſubiret, collige quid tibi faciendum, vt Regem Regum Chriſtum in arcano illo myſterio inſpicias, colas, reuerearis. O terque, quaterque beatum, qui grati animi ſignificatione, diuina agnoſcit beneficia, medullituſq. ſacro accenſus igne, & diuinis ſauciatus vulneribus, Deum ſuum adorat, laudat, admiratur: qui ſuauiſſimo, & præſtantiſſimo Dominici corporis epulo, incorrupta mente, ſæpiſſimè recreatus, humanarum rerum ſterquilinia deſpicit, & perennes illos, immenſoſque verarum delectationum, ac ſummorum bonorum theſauros auidiſſimè anhelat. Vide etiam Nilum Abbatem epiſtola ad Anaſtaſ. Epiſc.

Adſtant enim Angeli.) Sacerdos ſacrum faciens Angelos adſtantes vidit lætos valde, floliſq eximiæ pulchritudinis ornatos. Spec. Magnum exemp. diſt. 9. exemp. 188. Angelos fulgidis veſtibus indutos conſpectos circum altare, dum ſacrificium Dominici corporis perageretur, ſcribit D. Ioan. Chryſoſt. lib. 6. de Sacerdotio. D. Euthimius Angelos vidit diuino ſacrificio ſecum miniſtrantes. Vide eius vitam in Surio, 20. Ianuarij. B. Maria de Oegnies, Sacerdote Diuinam Hoſtiam eleuante, ſpeciem elegantiſſimi pueri, inter manus eius, & cæleſtium ſpirituum exercitum magno cum ſplendore, deſcendentem aſpexit, Iacobo de Vitriaco Card. lib. 2. cap. 4. vitæ eius, teſte. De Angelis aſtantibus Chriſto Domino in Euchariſtia idem D. Ioan. Chryſ. hom. 3. in epiſtolam ad Epheſios. hom. 21. in Act. Apoſt. hom. 3. contra Anomæos, & 36. in 1. ad Corinth. Nilus Abbas epiſtola ad Anaſt. Epiſc.

De dignitate Miſſæ Regin. nu. 29. l. c.

De celebratione idem lib. 29. cap. 9. Fernand. par. 3. cap. 5.

Num vna Miſſa, tantundem multis valeat, quan-

quantum vni, Comitolus lib. 1. Reſp. Mor. q. 42.

Qui tribus, aut quatuor, ſingulis ſingulas, Miſſas promiſit, vna omnibus non ſatisfacit; pro omnibus vnam celebrantem hæc quinque (Comitoli ſententia loc. cit.) excuſare poſſunt. 1. facultas ablata plures Miſſas celebrandi. 2. conſuetudo petentibus cognita. 3. pactum cum petentibus. 4. ſi precibus, aut alijs bonis operibus numerum aliarum Miſſarum compenſet. 5. ſupplementum diuinæ beneficentiæ.

Si agatur non de ſatisfaciendo, ſed de impetrando, vnum ſacrificiũ non minus vni, quam multis prodeſt. Eſt communis ſententia, quam Comitolus ſequitur l.c.

De tertio præcepto Eccleſiæ. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Confeſsionis præcepto qui obligentur, quæ peccata confitenda, & quando confitendum.*

2 *Caſus in quibus ſtatim confitendum: & quis dicatur proprius ſacerdos.*

3 *Vtilitates Confeſsionis.*

1 Tertium præceptum eſt Confeſſio. Et quia multa diximus in lib. 3. pauca modo attingemus.

Primum eſt, præcepto confeſſionis omnes habentes vſum rationis, cuiuſcumque ætatis, ſexus, & conditionis ſint, obligari ſub peccato mortali, vt habetur cap. omnis vtriuſque ſexus. de pœnit. & remiſſ. Hoc autem Præceptum non obligat, niſi ad confitendum omnia mortalia, quæ homo memoria conſequi poteſt. Venialia non ſunt de neceſſitate confeſſionis, quamuis vtile, & ſanctum conſilium ſit, confiteri ea, præſertim quando mortalia deſunt. Obligatio hæc eſt, ſemel in anno confitendi, adeo quod, qui confeſſus iam eſt in Natali, aut alio anni tempore, non teneatur confiteri in Quadrageſima, niſi velit communicare: tunc enim, ſi poſt confeſſionem præcedentem mortaliter peccauit, iterum debet confiteri. Quod ſi non mortaliter peccauit, aut non debet ſumere Euchariſtiam, non tenetur, quamuis propter ſcandalum, ſi aliquando ſequitur (præſertim ſi communicare vult) teneatur accedere ad confeſſionem, & confiteri venialia, aut dicere ſe non habere materiam neceſſariam confeſſionis. Aliquando autem tenetur homo ſtatim poſt mortale confiteri.

2 Primò, quando eſt mortis articulus, aut periculum mortis: vt qui intrat mare, bellum; aut mulier quæ eſt prope partum.

Secundò, quando probabiliter credit, quod, niſi tunc confiteatur, non habebit illo anno copiam ſacerdotum, ſeu Confeſſariorum.

Tertiò, quando vult ſumere Euchariſtiam, & eſt conſcius mortalis peccati.

Quartò, quando vouit, aut in iniuncta pœnitentia habet, pluries, & ſtatutis temporibus in anno confiteri. Extra hos caſus, ſolum tenetur ſemel in anno: & quamuis non ſit tempus determinatum, tamen propter communionem, conſuetudo obtinet, vt fiat in Quadrageſima: non tamen obligat eum, qui aliàs eſt confeſſus, nec iterum mortaliter peccauit, vt diximus. Iſta autem confeſſio eſt cum Confeſſario proprio facienda.

Vocamus autem proprium in præſenti, vnum ex tribus, aut qui ex officio habet facultatem abſoluendi, vt Prælatus, & parochus; aut commiſſione ſuperioris, Epiſcopi, aut Pontificis, qualem habent multi Religioſi; aut ex facultate pœnitenti conceſſa: multi enim pœnitentes per priuilegia, aut diplomata poſſunt ſibi eligere Confeſſarios proprios: quocumque modo ſit proprius, ſatis eſt ad audiendas confeſſiones. Plura hîc dici poterant de confeſſione, ſed vide quæ dicta ſunt libro tertio. Nunc autem, quod vtile ſit frequenter confiteri in anno, immo in menſe, oſtendam ex multis notandis vtilitatibus, quæ proueniunt ex hoc, inter quas aliquot recenſebo.

3 Prima eſt, gratiæ augmẽtum: quoties enim homo confitetur, ſi debito modo accedat, ſi in peccato eſt, conſequitur gratiam, & peccati remiſsionem: ſi autem eſt in gratia, conſequitur augmentum gratiæ. Vnde, ſi quater in menſe confitetur, quater etiam augetur gratia; & ſi pluries confitetur, pluries augetur gratia. Quanti autem valoris ſit gratia, vix poteſt cognoſci: hoc tamen eſt certum, eligibiliorem eſſe minimum gradum gratiæ, quam poſsidere perpetuo vniuerſum orbem; & in altero mundo datur maior gloria eſſentialis, duratura in æternum ei, qui in hoc mundo maiorem habet gratiam.

Secunda vtilitas eſt, remiſsio pœnæ temporalis: quoties enim homo confitetur, ei remittitur pars pœnæ peccati ſoluendæ in purgatorio. Si autem quis conſideret, quam acerba ſit pœna purgatorij, ſuam profecto damnabit negligentiam, & ad hoc ſacramentum pluries accedet: hoc enim certum eſt, nullam in hoc mundo à

do à quouis crudeliſsimo tyranno poſſe pœnam corporalem infligi, quæ adæquet minimam, quam anima patitur in purgatorio.

Tertia eſt, inimicus debilitatur: dæmon enim multum inſurgit contra hominem, dum peccata ſecum recondita habet, nec medico ſpirituali aperit, iuxta illud: *Quoniam tacui, inueterauerunt oſſa mea*. At cum homo ad confeſsionem confugit, timet dæmon, nec audet accedere ei, qui omnes eius ſuggeſtiones Confeſſario manifeſtat. Caro etiam multum ſuccumbit ſpiritui propter augmentum gratiæ, quod habet anima ex frequenti confeſsione.

4 Quarta vtilitas eſt, peccatum non ita fortiter radicatur in anima. Hoc dico propter aliquos, qui frequenter ſolent in mortale aliquod prolabi: & quamuis modo confiteantur, iterum ſolent in idem peccatum recidere ex aliqua fragilitate. Iſtis profectò frequens confeſsio hoc præſtat, quod illud peccatum ſemel commiſſum, niſi pœnitentia, & confeſsione deleretur, alio ſequenti fortius animæ inhæreret: alijſq. ſuperuenientibus, in habitum quendam, difficillimum poſtea ad expellendum, tranſiret: at confeſsio iſtam impedit radicationem; & emendationem facilius, & citius conſequitur. Vnde legimus de illo, qui duas ollas luto plenas habuit, vnam ſingulis diebus mundabat, & iterum luto implebat, alteram multo tempore plenam reliquit: poſtea, cum ab hac lutum extrahere vellet, vix potuit, niſi ollam rumperet.

Quinta vtilitas eſt: nam cum ex frequenti confeſsione pluries ſit in gratia, plura opera bona facit in gratia; & licet poſtea peccet, tamen cum iterum redit ad gratiam, illi reſtituuntur bona illa opera, quæ per peccatum mortificata erant. At opera in peccato facta nunquam ſunt meritoria vitæ æternæ, licet homo ad gratiam redeat. Quod ſi eſt in gratia ſemper, cum illi augeatur gratia per confeſsionem, eadem opera bona fiunt magis meritoria, quam non eſſent, ſi in tanta gratia homo non eſſet.

5 Sexta, minus eſt expoſitus periculo, qui ſæpe confitetur: nam ſi ſæpe peccat, ſæpe eſt in gratia: facilius autem eſt mori in gratia ei, qui ſæpe eam habet, quàm ei qui raro.

Septima eſt, homo ſuam melius ſcrutatur cõſcientiam: iſti enim qui ſemel in anno confitentur, vix tertiam partem peccatorum confitentur.

Octaua, liberatur homo à graui faſtidio, & timore, quem homines raro confitentes patiuntur: nam cum tempus confitendi aduenit, dolores parturientis ſibi pati videntur; & magna anguſtia, & timore ſemper procraſtinant vſque in diem vltimum Quadrageſimæ: & quod peius eſt, aliquando negligunt præceptum Eccleſiæ: & quod adhuc peſsimum, in mortis articulo adeo magna hac anguſtia premuntur, vt aliquando deſperent.

Vltima eſt, qui in gratia eſt, conſeruatur multum in ea per confeſsiones frequentes: homo enim eſt magis illuminatus, vt ſe cognoſcat, & ea, quæ nocet animæ, intelligat. Multa alia bona frequens confeſsio homini affert, ſed iſta enarraſſe ſufficiat. Hæc, & alia experietur, qui conſilium hoc opere compleuerit.

ADDITIONES.

Nauar. à nu.33. Azor. lib.7.p.1.cap.39. Carb. opuſc.cit. Rodericus p.1.cap.64. Suarez tom.4. diſp.36. Fernandez p.2. Exam. Tho.mor.c.8.§.3. Regin. lib.2.cap.2. Prax. For. Pœn. de Conink tom.2. diſp.5.

Quædam notata ſunt ad cap.20. lib.3.

Primum.) Vide Nauar. nu.33. de Conink l.c.

Pueri ſtatim ac rationis vſu pollent, quibuſdam Eccleſiæ legibus obſtringuntur; quibuſdam non.

Semel in anno confeſsionem inſtituere debent. cap. omnis vtriuſque ſex. cit. Sot.4.d.18. q.1.art.3. Azor. lib.7.cap.40.q.6. Suarez d.70. ſect.1.tom.3. Vict. de ſacr. nu.129. Comit. l.c. infra. De Conink dub.5. loc. cit. Nauar. cap. 22. num.33. Rodericus in Bullam Cruc. §.6. dub.1. Fernandez loc.cit. Vide Concil. Triden. ſeſſ.15. can.8.

Tenentur audire Miſſam diebus feſtis. Nauar. cap.21 nu.1. Silu. Miſſa. 2.q.1.

A vetitis cibis, diebus præceptorum ieiuniorum, Veneriſq. & Sabbati, abſtinere Azor. l.c. cap.17. Silu verb. Ieiunium, nu.17. Leſsius. Rodericus in Bullam Cruciatæ §.6.dub.1.

Subijciuntur, doli capaces, Eccleſiæ cenſuris. Vide cap. pueris, de delict. puer. Gloſſ. & Panorm. ibid. Comitol. lib.6.q.19. R.M. Sanchez lib.1.cap.12. Oper. Moral. & cap. Pueris. de ſent. excomm. ſi percutiant enim Clericum, excommunicati ſunt, abſoluendi tamen ab Epiſcopo; præterea occidentes fiunt irregulares. Maiol. de irregul. lib.5. cap.48. Sayr. lib.6. de Cenſuris cap.17.nu.30. Couar. in clem. Si furioſus par.3. initio nu.5. Comit. l.c. Hæc propoſitio eſt contra Sot. in 4.d.12. & 18. alioſq. docentes, pueros, ante annum 12. Eccleſiæ legibus, & cenſuris obnoxios non eſſe; ſed relictos ſub diuino iure. Sotus non ſibi conſtare interdum videtur.

Ligantur legibus de ſponſalibus,& matrimonio latis, & ſi ante expletum ſeptennium celebrent ſponſalia (rationis vſu etiam prædití) nihil agunt,cap. litteris.cap.acceſſit.de deſponſ. impub. Nauar. cap.22. nu.29. Pro matrimonio autem in pueris requiritur annus 14. perfectus, pro puellis 12. Vide cap. ex litteris, cap. impuberes, cap. continebatur, de deſponſ. impub. Nauar.l.c.Silu. matrimonium 5.num.1. Couar. in 4. decret. par.2.cap.5.nu.3. ſi ſint doli capaces, & ingrediantur Monialium monaſteria, ſine licentia, excommunicationem incurrunt. Vide Concil. Trident. ſeſſ.25.cap.5. Ante vſum rationis ſi ſepta Monialium, ſine licentia ingrediantur, non ſunt excommunicati: quia, ſine vſu rationis, mortiferè peccare non poſſunt. Moniales tamen eos, vel etiam puellas intra clauſtra Monaſterij admittentes, excommunicatione ligari cenſuit Comitolus tom.1. Reſp. Mor. q.19. & q.22. lib.6. ex reſponſo Cardin. S. Seuerinæ: quamuis alij contradicant,vt Corduba q.60.

Leges, quibus ſtatim non obligantur, ſunt lex ieiuniorum Eccleſiaſticorum, quæ nec adoleſcentes quidem obligat, ante annum 21. exactum. D.Thom. 2.2.q.147. art.4. ad 2. Ioann. Medin.q.9.de Ieiunio,Azor.loc.cit.q.2.cap.17. Nauar. cap.21. nu.16. & lex de ſacroſancta Euchariſtia quotannis in Paſchate ſuſcipienda: maturior enim ætas requiritur ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum; & ita legem interpretata eſt conſuetudo. Vide Azor. cap.41. q.10. Suarez d. ſect.1. loc.cit. Valen.tom.4.diſput.9. quæſt.8.p.4. Sot. diſt.12. q.1. art.9. vbi ſtatuit regulam, tunc pueros hoc ſacro cibo recreandos; quando prudentes Confeſſarij (vbi viderint, ſcire illos à malo bonum, & diuinum Panem à communi ſecernere) id fieri debere exiſtimauerint. De anno nihil definitum: Azor. cap.41. loc.cit. docuit, obligari pueros 10. vel 11. annos natos, ſi cæleſte epulum à terrenis epulis ſecernant,& ita ferat conſuetudo. Suarez loc. cit. (& ſi nonnulli ad 12. alij ad 14. & 15. annum obligationem differant) hanc obligationem inter 10. annum, & 14. contineri iudicat, & tunc vinciri pueros hac lege, (idem ferè Sot.) cum parentes, & Confeſſarius, perſpecto idoneo eorum iudicio, obligationem iam adeſſe exiſtimauerint. Addit autem (Sotum ſecutus) non ſtatim velle Eccleſiam, pueros obligare, cum apti ſunt, ad cæleſte conuiuium, ſed poſt vnum, vel alterum annũ. Sanchez lib.1. Oper.Moral.cap.12.nu.6. pueros, cum ad vſum rationis peruenerint, omnibus Eccleſiæ legibus vinciri tradit, excepta lege ieiunij, & Euchariſtiæ. Vide etiam notata ad cap.20.lib.3.

Venialia.) Vide Conc.Trid. ſeſſ.14.cap.5. At ſi dubites, an mortalia ſint, confiteri debes. Nauar. ibid. Silu. Confeſſio 1.e.3. Ad venialia in confeſſione explicanda teneri, qui ſolis venialibus vrgetur; affirmant Silu. loc. cit. q.13. Bonau. Richar. 4.diſt.17. negat communis opinio, probabilius, cum D.Thom. Scot. Duran. Maior. eadem diſt. Vide Azor.cap.36.q.3.Suar. tom.4. in 3.par. de Confeſſ.dub.5.loc.cit.

* Confeſſionem venialium Eccleſia poſſet præcipere. Vide D. Thom. & Syluium in 3.p. ſupplem. q.6.art.3.q.2.

Aliquando autem tenetur homo ſtatim.) Vide Silu.l.c.nu.3. Nauar.cap.2.nu 9.Sot.diſt.18. q.1. art.4.Val.to.4.diſp.7.q.9.p.4. D.Tho.q.6. art.5. addit.3.p. Fernandez l.c.

Per quamuis confeſſionem externam, fictam, & nullam huic præcepto ſatisfieri, quidam aiũt; alij, rectius, per eam, quæ ſit verum ſacramentum. Ita Duran. 4.diſt.14. Sot. d.18. q. art.3. Vide Pet. à Sot. lect.8. de pœn. Nauar.cap.10. nu.4.Suarez l.c. Reg. in Prax. For. Pœnit.

Recenſebo.) Vide Viguer.cap.16.§.4.verſ.8. & 15. D.Tho.q.10.l. c.Silu. Confeſſ.2.q.7.Sot. q.3.art.1.Valen.q.12.p.vnic.l.c.

Nullam in hoc mundo.) Communis eſt Theologorum ſententia,in 4.diſt.20. pœnam omnem huius vitæ à purgatorij cruciatibus ſuperari. Vide Suarez tom.4. in 3.p.diſp.46. ſect.3 nu.7. conſentiunt Patres. Auguſt. in pſal.73. *Grauior erit ille ignis, quam quicquid homo pati poteſt in hac vita.* Gregor. in 3. pſal. pœnit. *Tranſitorium ignem omni tribulatione æſtimo præſenti intolerabiliorem, &c.* Vide Sot.d.19.art.2.Bellar. lib.1.de amiſ.grat. & ſtatu peccati cap.13.lib.2. cap.14. De Purgatorio. Valen. diſp.11. q. p.2. Suarez l.c. à diſp.45.Sot.4. diſt.19. Reuelationes apud Bedam lib.3. & 5. Hiſt. Anglicanæ, apud S. Brigittam, apud Carthuſianum in vita Chriſtianæ Mirabilis de hac re habes. Anima purgatorium experta vnum diem, malebat corpus vitæ redditum, languore vſque ad diem Iudicij affici potius, quàm duos alios dies in purgatorio detineri,ex lib. Apũ 2.c.52.p.11.Pœna damni maior eſt quacumque tẽporali huius vitæ damno,& grauior pœna ſenſus:hæc autem in eodẽ loco acerbior eſt, (vt diximus) omni pœna huius vitæ. Vide Suarez d.46.ſect.3.tom.4. in 3.p. De Purgatorio paucis, ſed diligenter de Conink diſp.11.to.2. de Sacram. & ceuſur. Teſtimonia

ſtimonia de Purgatorio habes apud Iodocum Coccium lib.7.to.2.Theſ.Cathol.art.5.

Animas in Purgatorio à dæmonibus non vexari, conſentiunt Theologi. Vide Sotũ,& Card. Bellar. de Conink to.2.diſp.11.dub.3.5.Suarez l.c. cenſet, dæmones ad pœnam ignis non concurrere, neque vllo modo animas ab ijs torqueri: incertum eſſe, an deformes dæmonum vultus illæ aſpiciant, & ſi aſpiciunt, non cruciari, ſed Deo agere gratias, cuius benignitate ab eorum tyrannide erutæ ſunt: at ex quibuſdam reuelationibus colligitur, cruciari. Vide Bedam lib.3. cap.19.lib.1. Vitæ D. Bernardi c.10. Hoc quoque, ait Bellar. l.c. ſit inter arcana, quæ ſuo tempore innoteſcent.

Mortificata.) D.Tho.q.89. art.5.p.3. Sot. diſt.16.q.2.art.5. Valen.q.6.diſp.7. p.3.loc.cit.

* Vide de Conink to.2.diſp.2. dub.18.num. 243. & dub.20. vbi tradit, qua ratione bona opera peccatis mortificata per pœnitentiam reuiuiſcant.

Opera in peccato facta.) Vocantur mortua, & non reuiuiſcunt. D.Tho.Sot.art.6.Valen.l.c. Pet. à Sot.lect.6. de pœnit.

Per pœnitentiam virtutes omnes gratuitæ, quæ per peccatum amiſſæ fuerant, peccatori reſtituuntur. D.Tho.3.p.q.89.art.1. Petr. à Sot. l.c.Suarez in cit. locum D.Tho.

Reſurgens à morte peccati aliquando maiorem, aliquando minorem, aliquando æqualem gratiam aſſequitur. Vide D.Tho. art.2. Petr. à Sot. Suarez l.c.

Annus, intra quem tenetur confiteri, qui culpis lethalibus vrgetur, eſt à Paſchate in Paſcha, vt placet de Conink dub.6. loc. cit. De hac re alibi.

Quacunque anni parte ſatisfacit præcepto, qui confitetur. Idem dub.7.

Qui hoc anno non eſt confeſſus, tenetur ſtatim anno ſequenti confiteri. Hæc ſententia probabilior videtur De Conink dub. 8. contraria eſt probabilis.

Qui per inuincibilem obliuionem omiſit confiteri aliqua mortalia (niſi ſit ſumenda Euchariſtia, aut accidat mortis periculum) non tenetur ea confiteri ante finem ſequentis anni. Idem loc.cit.

Eccleſiæ præcepto non ſatisfieri, niſi verum Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiatur, tradit idem dub.9.

De quarto præcepto, quid ſit Euchariſtia. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtia quid, quæ dicantur ſpecies, quid ſignificent, & cur dicatur Euchariſtia.*

2 *Veritatis quatuor ex Conc. Trid.*

1 QVartum præceptum Eccleſiæ, eſt præceptum Communionis, puta, ſumptionis Euchariſtiæ. Eſt ergo breuiter conſiderandum, quid ſit Euchariſtia. Videtur autem ſic poſſe deſcribi, *Species ſenſibiles panis, & vini; corpus, & ſanguinem Chriſti ſignificantes, & realiter continentes.* In qua deſcriptione ſunt tres partes.

Prima eſt, *Species ſenſibiles panis, et vini.* Vocamus ſpecies accidentia ipſa, quæ erant panis, & vini, nempe quantitatem, odorem, ſaporem, colorem, quæ omnia ſenſu percipiuntur.

Secunda pars eſt, *corpus, & ſanguinem Chriſti ſignificantes*: iſta enim accidentia ſunt ſigna quædam: corporis quidem Chriſti, ipſæ ſpecies panis: ſanguinis autem, ipſæ ſpecies vini ſigna ſunt.

Tertia pars eſt, *realiter continentes.* Non enim illæ ſpecies habent ſignificare tantum, corpus, & ſanguinem; ſed vere continent ipſa: ſub ſpeciebus enim panis realiter Chriſti corpus eſt: ſub ſpeciebus vini, realiter ſanguis Chriſti eſt: totum ergo hoc, nimirum ſpecies prædictæ, corpus, & ſanguinem continentes, & ſignificantes, dicitur ſacramentum Euchariſtiæ. *εὐχαριστία* autem idem eſt Græce, quod Latine, gratiarum actio. Hoc autem ſacramentum dicitur Euchariſtia, quia eſt vnum grande, & inſigne beneficium, propter quod Chriſto Domino perpetuas gratias agere debemus. Eſt autem notandum, quod in hoc ſacramento Catholicus debet ſecundum fidem has quatuor veritates recipere, quæ habentur ex Concil. Trident. ſeſſ.13.

2 Prima eſt, ſub illis ſpeciebus non eſſe poſt conſecrationem, panis, aut vini ſubſtantiam; ſed omnino conuerſam eſſe in Chriſti corpus, aut vini ſubſtantiam, manentibus duntaxat ſpeciebus.

Secunda eſt, ſub eiſdem ſpeciebus verè & realiter eſſe corpus, & ſanguinem Chriſti.

Tertia eſt, ſub vtraque ſpecie, & ſub altera tantum eſſe totum Chriſtum; verbi gratia,

ſub ſpeciebus panis eſſe totum Chriſtum, nempe corpus, & animam vnitam diuinitati: ſimiliter totum Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus vini. Dices, ſi totus Chriſtus eſt ſub ſpeciebus panis, & totus ſub ſpeciebus vini, quare dicitur communiter, quod ſpecies panis continent corpus, ſpecies vini continent ſanguinem? Reſpondeo quodam exemplo: Cum tu vocas famulum tuum, aut amicum, hic autem venit coram te; clarum eſt, amicum eſſe coram te, & non ſolum ipſum, ſed ipſius veſtimenta; nam veſtitus venit: ſi ergo petam à te, tu vocaſti amicum, quomodo & hic ſunt veſtes? reſpondebis, ex vi verbi mei, quo vocaui, ſolus amicus adeſt; & quia ipſe veſtitus erat, ratione coniunctionis veſtimentorum, etiam ſunt hic veſtes. Eodem ergo modo intelligas: ſub ſpeciebus panis eſt tantum corpus Chriſti, ex virtute verborum conſecrationis, quæ erant, *Hoc eſt corpus meum*: at quia corpus eſt cum anima, & diuinitate, fit vt ratione concomitantiæ totus ſit Chriſtus. Similiter ſub ſpeciebus vini, & vi verborum, ſanguis eſt: dicitur enim, *hic eſt calix ſanguinis*: tamen quia ſanguis eſt cum corpore, & corpus cum anima, & hæc diuinitati vnita ſunt; ſunt & iſta omnia ſub illis ſpeciebus. Quando ergo audis, ſub ſpeciebus panis eſſe corpus, ſub vini, eſſe ſanguinem, intellige, ex vi ſignificationis; tamen ratione concomitantiæ, totus Chriſtus eſt ſub altera ſpecie.

Quarta eſt, illa accidentia panis, & vini per ſe ſunt, nec ſubiectantur in corpore Chriſti, ſicut ſubiectabantur in pane. In his quatuor veritatibus præcipuè innititur ratio huius ſacramenti.

ADDITIONES.

Nauar. à nu.45. Azor. cap.41 Suarez tom.3. diſp.70 Carb. l.c. Regin. lib.29. nu.80. Fernand. §.4. l.c. Aegidius de Conink tom.1. Com. de Sacram. & Cenſur. à q.73. agit diligenter de Sacramento Euchariſtiæ, & Vaſquez in 3.p.

Quid ſit.) Vide Catechiſ. Roman. Petr. à Sot. lect.1. Silu. verb. Euchariſtia.1. nu.1. Suarez diſp 42. ſect.1. & 4. col.3. Val. diſp.6. q.p.1. to.4. Card. Bellar. vbi de hoc Sacramento.

Concomitantia.) Vide Catechiſ. Roman. de Euchariſtia.

Quare inſtituta eſt Euchariſtia. Cap. XIII.

ELENCHVS.

Euchariſtia repræſentat mortem Chriſti, eſt ſignum amoris ipſius, eſt cibus ſpiritualis.

2 *Euchariſtia eſt ſacrificium.*

1 Sacramentum hoc à Chriſto Domino in vltima cœna inſtitutum eſt, in hos quatuor præcipuos vſus.

Primus, vt eſſet memoriale quoddam mortis, & paſſionis eius. Repræſentat autem optimè hoc ſacramentum mortem, & paſſionem Chriſti: in hoc enim, quod ſpecies panis ex vi ſignificationis repræſentant, & continent corpus, vt à ſanguine ſeparatum; & ſpecies vini ſanguinem à corpore ſeparatum; mors non quæcumque, ſed quæ per paſſionem ſignificatur, repræſentatur. Eſt autem repræſentatio maxima: nam ipſamet, quæ repræſentantur, ſeu ſignificantur, ſunt præſentia, puta, corpus, & ſanguis.

Secundus, fuit inſtitutum in argumentum maximi, & feruentiſſimi amoris Chriſti erga nos: diſceſſurus enim ad Patrem ex hoc mundo, ſeipſum in pignus amoris reliquit.

Tertius, fuit etiam inſtitutum in cibum ſpiritualem: vt enim corpus cibo materiali indiget, vt in vita ſua ſuſtenetur; ita anima indiget cibo ſpirituali, vt in vita gratiæ conſeruetur, & augeatur. Hic cibus eſt ipſemet Chriſtus Dominus ſub ſpeciebus panis, & vini nobis datus.

2 Quartus, fuit inſtitutum in ſacrificium religionis Chriſtianæ: voluit enim Dominus nos habere ſacrificium, quod Deo in remiſſionem peccatorum offerremus. Hoc autem noluit eſſe tauros, vel vitulos, vel alia huiuſmodi: ſed quod ipſe obtulit, hoc idem voluit nos offerre. Ipſe autem ſeipſum obtulit in cruce per paſſionem, & mortem; & nobis etiam ſeipſum reliquit offerendum, ſub panis tamen, & vini ſpecie. Vide, quantum excedat hoc noſtrum ſacrificium omnia legis veteris ſacrificia, in qua creatura, in noſtra autē creator offertur. Hæc eſt oblatio munda, quam Deus Zach.1. dicebat ſibi ab ortu ſolis ad occaſum, id eſt, in toto mundo offerēdam. Omnia hæc quatuor in vno ſacramento venerabili ſimul continentur, & coniunguntur, vt ſit paſſionis memoriale; amoris argumentum, & pignus; cibus ſpiritualis; & ſacrificium mundum.

ADDITIONES.

De cauſis inſtitutionis Euchariſtiæ Granatenſis concl.4. ſer.5. in Cœna Domini. D. Tho. tres enumerat cauſas, explicatque diligentiſſimè à cap.1. opuſculi 58. Vide Suarez tom.3. in 3.p. Val.4. Sot. in 4. Concil. Trid. ſeſſ.13. cap.2. de Sacramento Euchariſtiæ.

De Euchariſtia eruditè Card. Bellar. Claud. Eſpencæus, Ioan. Gropperus, Aegidius de Conink à q.73. De ritu huius ſacramenti, ideſt de ſacrificio, q.83.

De fructibus ſumptionis Euchariſtiæ. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtia viuificat, nutrit, confortat, præſeruat, ſatiat.*

2 *Item lætificat, ſedat, vnit, inflammat, ad gloriam ducit.*

1 Multiplex eſt fructus, qui ex hoc prouenit ſacramento. Primus eſt, viuificare, iuxta illud Ioan.6. *Qui manducat me, & ipſe viuet propter me*: dat ergo vitam, quæ eſt per gratiam. Vnde, quoties homo ſine conſcientia mortalis peccati accedit, probabiliter, & rationabiliter putans ſe eſſe in gratia, licet vere non ſit; per hoc ſacramentum conſequitur primam gratiam, & mortalis peccati remiſſionem, vt dicit S.Tho.3.p.q.79.art.1.

Secundus eſt, nutrire: ſicut enim cibus corporalis nutrit corpus, augēdo ſubſtantiam,& reparando quod deperditum eſt:ſic etiā ſacramentum gratiæ dat augmētum, & quod deperditum eſt ex feruore per venialia, reparat, & renouat.

Tertius eſt, confortare. Anima enim fortis fit, & vigorem quendam acquirit, & vt tentationes vincat, & vt mundi calamitates, & corporis labores fortius ferat, ſicut corpus cibo fortificatur.

Quartus eſt, præſeruare: in gratia enim ſuſcepta conſeruat hominem, & à peccatis futuris præſeruat: ſæpe enim homo in peccata laberetur, à quibus virtute cibi huius liberatur.

Quintus eſt, ſatiare. Anima enim Dei capax non impletur creaturis: ob id ſæpe eſt in appetitu homo, & ignorat quid appetat. Rurſus, habet appetitus, modo horum, modo illorum: hoc ſacramentum animam ſatiat.

2 Sextus eſt, lætificare. Dat enim pacem, & gaudium animo. O quoties homo triſtatur, & patitur melancholias, & anguſtias ob res creatas, quæ expellerentur communione ſanctiſſima, ſi ad eam accederet?

Septimus eſt, ſedare: vt enim dicit Cyrillus lib.4. ſup. Ioan.cap.17. ſacramentum hoc ſedat ſæuientem membrorum legem,& animi perturbationes extinguit.

Octauus, copulare, & venire: vnit enim hominem cum Chriſto, & ipſos homines concordia quadam inter ſe conglutinat: nam multum valet ſacramentum hoc ad pacificandos animos inter ſe diſcordes.

Nonus eſt, inflammare. Accendit enim deuotionem ad charitatem erga Deum, & hominem facit feruere.

Vltimus eſt, perducere, puta, ad gloriam. Dat enim in via iſta deſiderium mirabile ſtatus illius beati, quem ſperamus; & illuc tranſportat corda, vt à terrenis homo ſeparatus vere dicat, *Ibi noſtra fixa ſunt corda, vbi vera ſunt gaudia.* Hos, & plures fructus Euchariſtia facit in animabus fidelium, qui debitè ad ipſam accedere ſtudent, & ſatagunt.

ADDITIONES.

Vide Catechiſ. Rom.l.c. Petr. à Sot.lect.11. Caniſium de Euchariſtia, & Patres ibi recenſitos. Conc.Trid.ſeſſ.13.cap.2. Gregor. hom.40. in Euang. Cyril. Alexan. lib.4. in Ioan. cap.14. Vide etiam D.Thom. 3.p.q.79. & Opuſc. cit. à cap.21.Sot.4.d.11.q.2.Suarez diſp.63.Val.q.7. l.c. Tolet. Maldon. & alios in cap.6. Ioan. Silu. Euchariſtia. 14. De effectibus Diuini huius Sacramenti, De Conink q.79. De hac re copioſè, & piè Patriarcha Venetiarum Ioan. Theupolus p.1.lib.4. Conſiderat. Sanctiſſimæ Euchariſtiæ.

Qualis debet eſſe ſuſcepturus Euchariſtiam. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *In ſuſcipiente requiruntur hæc, Baptiſmus, vſus rationis.*

2 *Item ſanitas, ieiunium, aptitudo.*

1 Multa debet habere, qui competenter ad Euchariſtiæ ſuſceptionem accedere debet.

Primò, debet eſſe baptizatus: nulli enim ante baptiſmum, etiam habenti fidem, & gratiam (qualis eſt catechumenus) miniſtranda eſt Euchariſtia, niſi poſt baptiſmum: immo nec debet vllus non baptizatus permitti videre ſacramentum hoc,ſed eijciendus eſt, vt habet S.Tho.3.p. q.79. art.1. Poteſt autem iſta conditio, cum alijs ſequentibus,memoriæ cauſa reduci ad duo carmina hæc.

Lotus, diſcretus, ſanus, ieiunus, & aptus,
Contritus, faſſus, mundus, recteq. paratus.

Lotus, id eſt baptizatus debet eſſe. iam de hoc diximus.

Diſcretus. Debet habere iudicium rationis: vnde pueris ante annos diſcretionis non debet dari Euchariſtia. Rurſus, non quælibet diſcretiô, & ratio ſufficit; ſed quæ ſit mediocriter apta ad cognoſcendum cibi huius qualitatem. Vnde ſecundum Alex.4.p.q.49.membr.5. Palud. d.9. q.4. Silu. verb. Euchariſtia. 3.§.5. non debet dari, niſi pueris iam decimum, aut duodecimum annum agentibus, niſi in aliquo citius vigeat multum ratio: quod Confeſſariorum iudicio relinquitur: quamuis non requiratur tantus vſus rationis ad confeſſionem: ſufficit enim annum ſeptimum ſuperaſſe, in quo frequenter tempore vſus rationis luceſcere incipit, & homo peccare poteſt. Rurſus, neque amentibus, ſicut neque pueris, danda eſt Euchariſtia, ſi amentes ſunt à natiuitate, vt habet S. Thom. 3.p. q.80. ar.9. Quod ſi non ſunt à natiuitate, ſed aliquando habuerunt iudicium rationis; ſi dum ipſum habebant, petierunt ſacramentum hoc, aut pœnitentes fuerunt, danda eſt eis Euchariſtia in mortis articulo, vt ibidem dicit S.Tho. & idem habetur 26.q.6. can. ſi quis. Vnde phreneticis in mortis articulo miniſtranda eſt Euchariſtia, ſi ante phreneſim confeſſi ſunt, aut contriti apparuerunt, aut petierunt eam, niſi ſint furioſi, ita vt timeatur irreuerentia aliqua ſacramento inferenda.

2 *Sanus*. Etiam debet eſſe ſanus, qui ſuſcepturus eſt Euchariſtiam; non tamen quæcumque infirmitas prohibet ſuſceptionem Euchariſtiæ, ſed illa, ex qua irreuerentia ſacramenti timetur: vt cum infirmus patitur frequentes vomitus, aut tuſſim, vt probabiliter timeatur expulſio Euchariſtiæ; tunc enim non eſt ipſi miniſtranda.

Ieiunus. Debet etiam eſſe ieiunus, qui ſumpturus eſt Euchariſtiam, non ſolum à cibo, ſed à potu, & medicina, vt ſit ieiunium naturæ: qui enim aliquid horum ſumpſit, niſi ſit infirmus, ita vt timeatur mors, non debet ſuſcipere Euchariſtiam. Nec ſoluitur hoc ieiunium per hoc, quod aliquando, dum aliquis lauat os, aliquid parum humoris decidit per guttur; aut cum micæ, vel particulæ cibi, quæ manent inter dentes ex cœna antecedenti, deglutiuntur: hæc enim per modum ſaliuæ ſumuntur, nec ſoluunt tale ieiunium, vt dicit S. Thom. loc. cit. art.8. Hoc autem ieiunium incipit à media nocte diei antecedentis: vnde, ſi quis poſt mediam noctem aliquid ſumpſit, quamuis dormierit poſtea, non poteſt communicare illa die: ſi tamen ante mediam noctem ſumpſit, poteſt communicare, licet tota nocte non dormierit, nec cibus ſit digeſtus, vt ibidem docet S. Thomas. Infirmis per modum viatici poteſt conferri etiam non ieiunis, & in eadem infirmitate poteſt ſæpe conferri, etiam non ieiunis, ſi per aliquot dies pericula mortis euadant, ſaltem per octo poſt præcedens viaticum. Ita habet Tabiena verb. communicare. §.48. & Armill. verb. communio. §.18.

3 *Aptus*. Debet is, qui ſuſcepturus eſt ſacroſanctam Euchariſtiam, eſſe aptum ſubiectum. Fit autem ineptus per excommunicationem, vel interdictum: nam qui excommunicatus eſt, quacumque excômunicatione, aut interdictus, peccat accedendo ad Euchariſtiam, quia impeditus, & ineptus eſt propter cenſuram eccleſiaſticam.

ADDITIONES.

De præparatione D.Thom.2.2.q.80. & in Opuſc. de Euchariſtia cap.15. 16. Caniſius in Oper.Cath. & Patres ibi relati. Sot.4.diſt.12. q.1.Pet. à Sot. lect.12. Gregor. de Valen. q.8. p.2. & 3. Suarez diſp.66. l.c. Rodriquez in Summa p.1. cap.65. Vide etiam pios libros Ludouici Granatenſis, Franciſci Arias, Lucæ Pinelli, Emerij de Bonis, Cæſaris Franciotti, Vincentij Bruni, Ioan. Theupoli.

Nulli enim ante baptiſmum.) Conc. Flor. appellat Baptiſmum, ianuam Sacramentorum: ſine huius Sacramenti Charactere nemo cæterorum capax eſt. Vide Suarez. diſp.11.ſect.1.l.c.

Cathecumenus.) obligari catechumenos, diuino præcepto, ad ſumendam Euchariſtiam, negat Sot.4.diſt.18. q.1.art.3. affirmat Suarez diſp.69. ſect.2. col.1. ex illis Domini verbis: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, etc.* Vt licitè tamen, & cum fructu ea ſumatur, baptiſmum ſupponit. Differt ab obligatione ſumendi ſuſceptio. Vide Suarez l.c.

Pueris ante annos.) Infantes, perpetuoque, cuiuſlibet ætatis, amentes, vel ſunt huius Sacramenti incapaces, vel præcepto non obligantur. Vide Suarez col.2. l.c. & Concil.Trid. ſeſſ.21. cap.4. De Communione, paruulos rationis vſu carentes nulla neceſſitate ad ſacramentalem Euchariſtiæ Communionem obligari, docet. Olim infantibus datam fuiſſe Euchariſtiam, & modo dari à Græcis, indicauimus ſupra ad c.28. lib.2.

Non qualibet diſcretio.) De hac re Suarez diſp.70.ſect.1. Vide notata ad c.11.huius libri.

Quod ſi non ſunt à natiuitate (amentes.) Phreneſi laborantibus, amentibuſque, qui, dum eſſent

eſſent rationis compotes, Euchariſtiam deſiderarunt,& nos putantur eſſe in ſtatu lethalis culpæ,in periculo mortis ſolere,licere,poſſe, & debere eam dari, ſi abſit irreuerentiæ periculum, probat Suarez diſp 69.ſect.4.Vide can. qui recedunt 26.q.6.Nouus Rituum libellus Pauli V. iuſſu,pro Sacramentorum adminiſtratione, editus, vetat, ne amentibus Diuinum corpus, extra tempus lucidorum interuallorum detur:ex cipit tamen in periculo mortis conſtitutos. Vexatis à dæmone,ſi petant , nullumque agnoſcatur periculum irreuerentiæ,dari poteſt,& ſolet. Vide Suarez l. c. §. quarto loco .

Ieiunus.) Eccleſiaſtico(non diuino)præcepto, naturale ieiunium Euchariſtiæ perceptioni præmittendum : contrariam ſententiam erroneam vocat Suarez diſput.68.ſect.4.

Eſt autem lethalis culpa ſumere Euchariſtiã, poſt quamcumque cibi, potusve quantitatem , per modum cibi, aut potus ſuſceptam . Suarez l. c.

Lauatos.) Gutta aquæ , aut vini ſaliuæ permiſta,& quod per modum ſaliuæ,aut reſpirationis ſumitur,naturale ieiunium non violat. Vide D.Thom.q.80.art.7. Suarez l.c.col.2.

Vel particula cibi.)Vide D. Thom. & Suarez l.c.§. tertiò. Si ſaccarum ſumptum ante mediã noctem,vt paulatim liqueſcat,poſt mediam nonem penitus non ſit conſumptum, & aliqua pars deglutiatur,non poteſt, eo die, ſuſcipi Euchariſtia:eſt enim illa veri cibi ſumptio;qua naturale ieiunium frangitur.Suarez §.Dices l.c.

Incipit in media nocte.)Vide D.Thom. art.7. l.c.Ieiunium naturale à principio diei naturalis vſque ad horam, qua Chriſti corpus percipitur, ſeruandum eſt. Dies naturalis(in regionibus, in quibus in diem artificialem, noctemque diuiditur) à media nocte , (quando ſol ad nos incipit remeare) ex conſuetudine Eccleſiæ initium trahit . Vide Suarez §.Dico tertiò,l.c.

Nec cibus ſit digeſtus.) Vide Suarez l.c.§.Sed quid ?

Poteſt conferri etiã non ieiunis.)In articulo,& periculo mortis,quando ægrotus, ſine graui dãno, aut periculo, ieiunium ſeruare non poteſt, vſque ad tempus diuini Sacramenti ſuſcipiendi. hoc ipſum affirmes , cum Suarez l. c.de periculo mortis violentæ .

Per octo dies præcedens viaticum.) De hac re Reginal.tit.2.lib.29.c.6.ſect.2.Suarez etiam, loc.cit.col.2. Si ſtatus morbi mutetur (vt ſi ceſſet , redeatque mortis periculum) ægrotus poteſt communicare toties , quoties id acciderit .

Hoc certum Suarez loc. cit. * Aegroto Euchariſtia refecto , ſi breui tempore moriturus ſit , idem diuinum Sacramentum dandum ſæpius , poſt cibum , negat Suarez tom. 3. in 3. part. diſput.68. ſect. 5. col. 2. nonnulli in aliquo caſu iterum dandum affirmabunt . Quod factum Romæ , Claudius Aquauiua Præpoſitus Generalis Soc. Ieſu, cum, anno 1614. Ianuario exeunte , ægrotaret , Angelorum cibum paulò ante mortem , extra mortis articulum , ex deuotione percepit : poſt paucas horas mortis aduenit articulus . Quæſtio inter grauiſſimos illius Societatis Theologos oborta eſt : An illi non ieiunio Diuini Corporis Epulum pro viatico exhibendum eſſet . negabant nonnulli,cum Suarez : affirmabat Stephanus de Bubalis , qui tunc in Collegio Romano Theologiæ myſterijs publicè explicandis, egregiam nauabat operam : quia in mortis articulo Diuino iure , mirificum hoc Sacramentum ſuſcipiendum eſt : & tunc ſine ſcandalo omitti non poſſe videbatur Aſſenſi ſunt huic ſententiæ eruditi Thologi ; & vir ille cœleſti pane , inſtante morte , recreatus , veræ pietatis indicijs editis , ad Deum , vt licet conijcere , migrauit . Diuino iure , Euchariſtiam in articulo mortis , & toties , quoties is redierit , ſumendam , probabile putat Suarez , Diſput.69. ſect.3. cum Sot. Rich. Dur. Gab. Petr. à Sot. De veteri more ſuſcipiendi Euchariſtiam in mortis periculo Onuphrius Panuinius c.1. de ritu ſepeliendi mortuos apud veteres Chriſtianos : vbi etiam de Confeſſione & extrema Vnctione . Carolus Magnus moriturus Diuino Viatico muniri voluit , Eginardo teſte , in eius vita Ludouicus Pius Imp. cum ægrotaret, quadraginta dies cæleſti Pane recreari petijt , vt narrat Antonius , ex Ademaro lib.5. capit. 19. de rebus geſtis Francorum . Vide Onuph. loc. cit. Theupolum etiam lib.8. Conſid. Euch.capit.40.& lib.21.

Sacerdotem non ieiunum ſacrum facere poſſe , ſi deſint conſecratæ particulæ , & ægrotus in articulo mortis verſetur , affirmat Maior. 4. diſtinct. 49. quæſt. 3. ad 1. negant alij probabiliſſimè ; & Suarez §. ſecundum dubium loc. cit.

. Huiuſmodi non ieiuno Euchariſtiam ſumere , ad ſcandalum vitandum , illicitum eſſe, dixit Nauarrus capitulo 21. num. 53. ſed fortaſſe , admirationem populi pro ſcandalo accepit . Ad verum graue ſcandalum tollendum, quod alia ratione auferri nequeat , hoc licere dixerim , cum Suarez loco citato in fine ,

Hanc

Hanc autem exceptionem de ſcandalo tollendo, in præceptis quibuſcumque, quando contrarium non eſt intrinſece malum, locum habere, cum eodem non dubito.

Obligatio ieiunij naturalis, ſuſcepta Euchariſtia, ceſſat; ac proinde malum per ſe non eſt, ſtatim, poſt eam ſumptam, comedere. Deuotio tamen, & reuerentia tanto Sacramento debita requirit; vt homo ea refectus, per aliquod temporis ſpatium, ab eſu, & potu abſtineat. Vide Suarez ſect. 4. l. c. in fine.

Maxima deuotio, ait Sanctus Thom. q. 80. ar. 7 ad 6. *requiritur in ipſa ſumptione huius Sacramẽti, quia tũc percipitur Sacramẽti effectus: quæ quidẽ deuotio magis impeditur per præcedẽtia, quàm per ſequentia; & ideo magis eſt inſtitutũ, quod homines ieiunent ante ſumptionẽ huius Sacramenti, quàm poſt. Debet tamen eſſe aliqua mora inter ſumptionem huius Sacramenti, & reliquos cibos.*

Peccat accedendo.) Mortifere. Vide Sot. 4. diſt. 12. q. art. 1. §. Poſtremum tandem, Toletum lib. 1. cap. 11. & 17.

Si excommunicatus Euchariſtiam percipiat, debet explicare hanc circumſtantiam in confeſſione. Suar. diſp. 66. ſect. 1. vbi diſputat an is duo admittat peccata.

De alijs conditionibus ſuſcipientis Euchariſtiam. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *In ſuſcipiente requiruntur etiam hæc, Contritio, Confeſsio.*
2 *Caſus, quibus omitti poteſt Confeſsio.*
3 *Item requiritur munditia.*
4 *Item præparatio qualis.*

1 Aliæ etiam ſunt conditiones ſuſcipientis Euchariſtiam, quæ ſecundo carmine continentur.

Quarum prima eſt, *contritus*: nullus enim debet accedere ad communicandum cum conſciẽtia peccati mortalis: qui enim exiſtimat ſe eſſe in peccato mortali, & accedit communioni, licet vere non ſit in peccato mortali, peccat mortaliter; & ſi habebat gratiam, perdit eam: nam ratione conſcientiæ malæ contemnit ſacramentum. Rurſus, ſi in peccato eſt, debet accedere contritus, & cum pœnitentia peccati; non quod opus ſit vera contritione, ſed quod ſaltem homo probabiliter putet, ſe eſſe contritum, & ſe non eſſe in mortali: qui ſic accedit, non ſolum non peccat accedendo, ſed cõſequitur peccati remiſſionem, vt Sanctus Thomas dicit 3. p. q. 79. art. 1. & 2. At vero, qui mortaliter peccauit, & nulla præparatione facta accedit; ſiue recordetur peccati, ſiue non, mortaliter peccat, ſecundum omnes.

Confeſſus, ſeu *faſſus*, quod idem eſt. Non ſatis eſt contritio in eo, qui mortaliter peccauit, ad accedendum communioni; ſed opus eſt præmittere confeſſionem ſacramentalem. vnde qui accedit poſt peccatum mortale, ſeu poſt conſciẽtiam mortalis ad Euchariſtiam, licet ſit contritus, ſi non eſt confeſſus, mortaliter peccat. Hoc eſt contra Caiet. verbo communio. & Armill. verb. communio. §. 1. qui dixerunt, ſufficere contritionem, quamuis poſſit homo confiteri, & ſit copia Confeſſariorum. Sed hæc opinio iam non poteſt ſuſtineri, quia oppoſitum ſtatuit Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. & can. 11. vbi excommunicat lata ſententia talem opinionem docentes, prædicantes, aſſerentes, & defendentes. Eſt ergo neceſſaria confeſſio. Excipit vnum caſum ipſum Concilium, cum non eſt copia Confeſſarij: tunc enim poſſet homo accedere cum ſola contritione; dum tamen, cum primum habuerit copiam Confeſſariorum, confiteatur: quæ exceptio, ſecundum Doctores, intelligitur, cum neceſſitas adeſt communionis. Vnde in his caſibus poteſt contingere.

2 Primus eſt, cum vrget articulus mortis: ſic ſi Sacerdos ſolus eſſet in templo, quod vndique comburitur; nec ſpes eſſet ſalutis, licet eſſet in peccato, ſeu conſcientiam haberet peccati, poſſet per contritionem ſe diſponere, & accedere ad Sacrarium, & communicare. idemque in ſimilibus caſibus mortis fiet, ſi abſit Sacerdos.

Secundus, cum eſt neceſſitas exequendi officium diuinum: v. g. eſt parochus, qui habet conſcientiam mortalis, tamen non habet præſentem Confeſſarium, &, ſi expectet, populus priuabitur ſacro in die aliquo ſolemni; tunc poteſt celebrare cum contritione, & poſt Confeſſarium adire, cum copia fuerit.

Tertius eſt, cum aliquis contrahit infamiam, ſi non communicet: v. g. aliquis eſt monachus, qui habet reſeruatũ caſum Prouinciali abſenti, tunc tamen occurit dies ſolemnis, in quo omnes communicant monachi; ſi iſte deſit, infamiam contrahit, poteſt cum contritione accedere.

Quartus eſt, cũ eſt neceſſitas præcepti: v. g. occurrit dies, in quo tenetur cõmunicare de præcepto, nec habet Confeſſarium, cui aliquem caſum reſeruatum communicet; tunc cum contritione poteſt accedere. Sed Soto 4. diſt. 18. ar. 4. limi-

limitat hoc, cum ſcandalum, aut infamia ſequitur, ſi non communicat; aliàs debet ſeruare præceptum præmittendi confeſſionem; quod fortius eſt, cum ſit diuinum, quam illo die communicare, quod eſt Eccleſiaſticum.

Quintus eſt, cum eſt in actu communionis, vt Sacerdos, qui poſt ſacrum incœptum recordatur peccati, debet continuare cum contritione. Similiter laicus, qui iam eſt ad altare, vt communicetur, non debet ſe ſeparare, ſi alicuius peccati recordetur; ſed communicare, & poſtea confiteri, vt dicunt Soto loco allegato, & Ledeſma 4. q.21. art.4. In his caſibus reputatur eſſe inopia Confeſſarij, & in alijs his ſimilibus. Extra hos præmittenda eſt confeſſio.

3 *Mundus*, debet etiam ſuſcepturus Euchariſtiam accedere mundus, ideſt, non pollutus: qui enim illa antecedente nocte paſſus eſt pollutionem, non debet accedere die illo ad communionem. Tamen, vt hoc percipiatur, aduerte pollutionem poſſe eſſe triplicem.

Aliqua eſt peccatum mortale, cum ſit in vigilia, aut in ſomnis, tamen homo procurauit illam, veſcendo cibis hac intentione, vel alia mala cauſa; & tunc ſi ante communionem homo pœniteat, & conteratur, non eſt peccatum mortale accedere; quamuis ſit veniale, niſi aliqua deuotio magna, aut aliqua cauſa neceſſaria excuſet.

Aliqua eſt veniale peccatum, vt cum ex negligentia aliqua veniali ſe polluit in ſomnis, aut in vigilia, ſed contra voluntatem, licet homo aliquam delectatiunculam imperfectam habeat: & tunc nulla eſt culpa accedere: ſed melius eſt non accedere, niſi ſit aliqua cauſa rationabilis, puta, cum homo deuotionem habet celebrandi quotidie, aut illo die communicandi, aut eſt dies præcepti, aut quid ſimile; tunc enim melius facit communicando.

4 Aliqua eſt ſine omni peccato, vt actus cõiugalis, & pollutio nocturna, non præcedente cauſa culpabili: & tunc non impedit communionem ex neceſsitate: cum tamen poteſt differri communio, nec eſt aliqua neceſsitas, nec cauſa particularis, vt illo die fiat communio, melius eſt differre. Debent tamen coniugati abſtinere ex decentia, aliquo tempore ante communionẽ. & ita conſulitur, de conſecr. diſt.2. ca. omnis homo, vt tribus, quatuor, aut octo diebus abſtineãt. Ita eſt intelligenda iſta conditio. Vide Petrum de Palud. diſt.9. q.3.

Recteque paratus. Hæc eſt vltima conditio ſuſcepturi, vt conuenienter accedat, & totum fructum percipiat Euchariſtiæ, vt ſit recte paratus. Hæc præparatio vltra dicta conſiſtit in tribus.

Primò in fide: debet enim accedere cum fide, qua credat huius myſterij excellentiam; & diſcernat cibum hunc ſpiritualem à cibis communibus.

Secundò, in iudicio, vt conſcientiam examinet, etiam venialium peccatorum, licet non ſit neceſſarium; & mundus à macula, etiam veniali, ſi fieri poſsit, accedat. Saltem doleat de omni culpa, & imperfectione ſua.

Tertia, cum reuerentia, & amore accedat: reuerentia, quia Chriſtũ ſumpturus accedit; amore, quia ſummum ab eo recepturus beneficium venit: & quantum fieri poterit, non diuagetur, ſed actualiter conſideret; licet, ſi aliquando diuagatur, non priuetur gratia habituali, quæ in ſacramento datur, vt dicit Sanctus Thomas 3.p. q.79. ar.8. Ex his ſequitur, cum iſti, qui capite damnantur, omnes has conditiones habere poſſint, non eſſe cur Euchariſtia priuentur; & optime fieret, ſi in locis, in quibus hoc non fit, deinceps fieret: nam in antiquis canonibus hoc habetur præceptum, vt patet 13. q.2. can. quæſitum, & cap. ſuper eo. de hæret. in 6. Quando Sacerdos extra Miſſam ſumit Euchariſtiam, debet eſſe cum ſtola, vt habetur can. Eccleſiaſticam. d.23

ADDITIONES.

Cum conſcientia peccati mortalis.) Lethalem eſſe culpam Euchariſtiam ſumere, cum cõſcientia mortiferi peccati, eſt de fide. *Probet autem ſe ipſum homo*. 1. Cor.2. Vide Suarez diſp. 66. ſect.1. Valen. l.c. p.3.

Huiuſmodi crimen, ſacrilegium eſt. Vide Suarez ſect.2.

Luxurioſi indignè ſumentes diuinum ſacramentum, maiori quàm alij peccatores, periculo ſe exponunt. Eſt ſententia Paſchaſij lib. de Euchariſtia, quam Suarez, ob periculum peſsimæ conſuetudinis contrahendæ, paulatimque ſpernendi, veram credit. Per ſe loquendo tamen D. Thom. regula vera eſt; grauius eum delinquere, qui grauioribus culpis contaminatus ad cæleſte conuiuium aduolat.

Non quod opus ſit vera contritione.) Vide Suarez ſect.5. Val. l.c.

Qui cum nota attritione ad hanc menſam accedit, lethaliter peccat. Vide Suarez l.c. col.3. vbi tradit, præcepto diuino naturali, hoc ſacramentum in ſtatu gratiæ percipiendum eſſe. Si quis tamen ſua attritione, ad illud accederet, inuincibiliter credens, cum ea, id ſuſcipi poſſe; ob ignorantiam non peccaret; & fortaſſe in illius ſuſce-

ſuſceptione gratia donaretur: vt placet Suarez col.4.l.c.Vide etiam diſput.63.ſect.2.

Peccati remiſſionem acquirit.) Alenſis p. 4. q.46.nu.3. art.2. Val. l. c. Contraria ſententia parum munita.

De peccato indignè ſumentium, vide Patres relatos à Val.l.c.Suarez diſp.66.ſect.2.

Opus eſt præmittere confeſſionem.) De hac re Suarez ſect.3.Val.colum.3. l. c. Si lethalis culpæ conſcientia mordeat, quidam iure naturali, quidam diuino poſitiuo, per Eccleſiam tradito, alijs Apoſtolorum lege, cõfeſſionem Euchariſtiæ ſuſceptioni præmittendam eſſe,dicunt.Aegidius de Coninck to.1.de ſacramentis q. 80. artic. 4. dub.1. duas poſteriores ſententias probabiles, meritò,exiſtimat.Diuinum præceptum affirmatiuum agnoſcunt,Sot.4.diſt.15.q.1.art.4. Petr. à Sor.lect.12.de Euchariſtia,Couarr.in cap. Alma mater p.§.1.num.7.Suarez(cum Sanctis Cypriano,& Leone, nec non cum veteribus Theologis)ſect.3.§.Dico tertiò, l. c. & pluſquam temerarium eſſet hoc tempore, poſt Concil. Trid. Caietani in hac re ſententiam ſequi. Vide Suarez col.vlt.l.c.

Cum non eſt copia Confeſſarij.) Quibus de cauſis poſſit quis, non præmiſſa lethalis culpæ confeſſione, Euchariſtiam ſuſcipere, ſcribunt Suarez ſect.4.Sot.diſt.12.q.1.art.4.Valen.col.5 de Coninck l.c.Duo requiruntur, vt quis, cum contritione,ſine confeſſione, ad diuinas epulas properare poſsit:neceſsitas, & confeſſarij abſentia,ſiue inopia. Confeſſarium illum, cui deuotius,& vt plurimum culpas detegere ſoles,abeſſe nõ ſufficit;ſi alium habeas.ita Suarez, & de Coninck l.c. contra Richardum, & alios quoſdam in hac re non bene ſentientes.

Quantum diſtare debeat Confeſſarius, vt dici poſsit, vere abeſſe, generalem certam regulã præſcribi poſſe, non cenſeo: circumſtantiæ perpendendæ ſunt, & ex ijs,prudentis viri iudicio, ferenda ſententia. non repugnat de Coninck l.c.

Quando quis Confeſſarij copia deſtitutus iudicandus ſit, moralem hanc generalem regulam tradit Suarez,colum.4.l.c.

Tunc quis Confeſſarij inopia laborare exiſtimatur,cum non adeſt Sacerdos iuriſdictione inſtructus ſuper lethales culpas, vel ſuper aliquod ex illis,quorum ſuſcepturus Euchariſtiam, conſcientiam habet:vel,ſi Confeſſarius eſt præſens, non poteſt peccator,ſine graui damno, aut periculo,conſcientiæ ſuæ latebras ei aperire. Quantum, & quale damnum, aut periculum eſſe debet, à moraliter à viro prudenti iudicandum.

Neceſsitas communicandi debet eſſe grauis: quando talis,vir ſapiens, circumſtantijs conſideratis, prudenti arbitrio decernet Suarez l.c.

Vnde in his caſibus.) Vide Sot.d.12.q.1.art.2. Val.Suarez l.c.

Cum vrget articulus mortis.) Suarez §. Prima ergo.Valen.Coninck l. c. Suarez idem affirmat de periculo mortis. Hoc ipſum licebit in alterius neceſsitate; vt, ſi conſecrandum ſit, vt Euchariſtia miniſtrari poſsit homini in articulo mortis conſtituto.Suarez Coninck l.c.

Neceſſitas exequendi officium ſuum.) Suarez §.Vltima cauſa,Valen.l.c.Hanc neceſsitatem Concilium Tridentinum indicauit.

Et tunc confeſſarium adire cum copia fuerit.) Concilij Tridentini præceptum eſt; (non naturale,non diuinum, Aegid. de Coninck, Suarez ſect.6.l c.)vt Sacerdos, qui in neceſsitate, poſt lethalem culpam, ſine confeſsione, communicauit,quamprimum confiteatur. *Quod ſi*,ait Cõcilium ſeſſ.13. cap.7. *neceſſitate vrgente, Sacerdos ſine præuia confeſſione,celebrauerit, quamprimum confiteatur.* Obligat autem hoc præceptum ad mortale;cum res,ex materia, ſit grauis: quod à Suarez notatum eſt l. c. Laicos hoc præcepto obligari, dixit Nauarrus c.21.nu.10. at obligari ſolos Sacerdotes celebrantes,mihi perſuadeo, cum Suarez, & Coninck l. c. Dixi celebrantes; quia de ſolis celebrantibus Concilium loquitur;quare ſi ſacerdos(vt laici faciunt) cæleſte hoc animorum ferculum acciperet, hac lege non vinciretur.Verbum *Quamprimum*, explica, prima occaſione data.

Qui poſt ſuſceptum venerabile Sacramentũ, lethalis alicuius culpæ, quam per obliuionem non eſt confeſſus, recordatur, non obſtringitur hoc præcepto: neque is, qui extra neceſsitatem, in mortali celebrauit; vt probabilius ſenſit Suarez; & probabile opinatur Coninck loco citato.

Cum aliquis contrahit infamiam)Suar.§. tertia,Coninck,Valen.l.c.Infamiam ex cõmunione, ſi omittatur,orituram, grauem eſſe,oportet;ſi illa excuſatione aliqua vitari poſſet, ceſſaret neceſsitas: ac proinde non liceret, confeſsione non præuia, Dominici corporis alimentum percipere.

Cum eſt neceſſitas præcepti.) De Coninck loco cit.

Limitat.) Placet grauis doctoris limitatio.

Scandalum.) Suar. Val.Aegid. Coninck l.c. Obſerua, admirationem à ſcandalo differre. Quædam populi admiratio non ſufficit, vt quis, ſine

ſine confeſſione, communicet: ſi ex illa tamen timeretur grauis infamiæ periculum, ſatis eſſet. Corduba in Summa, q.142. Suarez loc. cit. §. Quarta.

Cum eſt in actu communionis.) Vide Suarez §.Quinta,Valent.de Conink l.c.

Pollutionem.)Vide D.Thom.3.p.q.80.art.7. Suar.diſp.68.ſect.2.De Conink q.80.art.7.l. c. De hac re ad c.1.lib.2.

Actus coniugalis.)Vide D.Thom.in 4.diſtinction. 32. quæſt. 1. ad primum; & 3. p. qu. 80. art.7. ad 2. Vict. de Sacramentis, q. 81. Fumum verb. Debitum, num. 8. Lopez p. 1. Inſtruct. cap. 14. §. 42. Sanchez lib. 9. de matrimonio,diſp.13. De debito coniugali.. Vide c. ſi dicar 33 q.5 de actu coniugali D. Tho.l. c. hæc habet.*Dicendum,quod coitus coniugalis,ſi ſit ſine peccato (puta ſi fiat cauſa prolis generandæ, vel cauſa reddendi debitum) non alia ratione impedit ſumptionem huius Sacramenti, niſi ſicut dictũ eſt de pollutione nocturna,quæ accidit ſine peccato,ſcilicet propter immunditiam corporalem, & mentis diſtractionem. Si verò non amor procreandæ ſobolis,ſed voluptas dominetur in opere, tunc prohiberi debet,ne accedat ad hoc Sacramentum.*

Ita conſulitur.) Gloſſ. cap. omnis homo de conſecr.diſt.2.negat,eſſe pręceptum.Vide etiam cap.Sciatis. cap. quotieſcumque, cap. fratres, cap. ſi cauſa, cap. Chriſtiano 33.q.4.

Qui capite damnantur.) Vide notata ad cap. 28.lib.2.§.Caſtigandi.

Quando Sacerdos extra Miſſam.) Vide notata ad c.3.lib.2.§.Dum Sacerdos.

Si lethalis culpæ præterita nocte admiſſæ confeſſione peracta, mane Chriſti corpus accipias, mortifero te obſtringere ſcelere, viri graues fatentur: at Suarez,diſp.66. ſect.8. cum D.Thom.tradit,non eſſe,per ſe loquendo,lethalem culpam id facere: per accidens tamen (vt, ratione ſcandali aliorum,aut contemptus)mortiferam eſſe, poſſe. Quod mihi probatur.

Conſilium optimum eſt, poſt lethale crimen patratum, per vnum diem, ſaltem abſtinere à diuino Alimento; vt animus interim ad illud dignius ſuſcipiendum, aptior fiat. Huiuſmodi moram non interponere Caiet. cum Adriano, veniale ſcelus putat; præcipuè ſi culpa confeſſione expiata luxuriæ fuit; at, ſi neceſſitas vrgeat ſacrificandi, aut communicandi extra Miſſam,melius faciet, qui ſacrificabit, & Euchariſtiam ſumet; immo aliquando debebit. Vide Suarez l.c.

De adminiſtrante Euchariſtiam. Cap. XVII.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtiæ miniſter ſacerdos,ſed non omnis.*
2 *Peccata miniſtri quæ,& quot eſſe poſſint.*

1 Miniſter Euchariſtiæ, qui alios eſt communicaturus, debet eſſe Scerdos, vt habetur can. peruenit. de conſecratione diſt. 2. quamuis ex neceſsitate poſsit miniſtrare diaconus de licentia Curati, ſi adſit; abſque ea, ſi non adſit, vt habetur diſtinct.93. can.diaconos. Nec ſufficit,quod ſi Sacerdos,ſed debet eſſe Curatus,& habens iuriſdictionem ſuper illum, quẽ communicat,aut de licentia Curati, vel habentis iuriſdictionem: aliàs non poteſt communicare, [illegible] tempus præcepti: & religioſus eſt, incurrit excommunicationem Papalem latam Clementin.Religioſi. de priuilegijs. Iam tamen multi religioſi habent à Papa hanc facultatem, vt Dominicani, & Franciſcani à Leone: noſtra etiam Societas IESV habet ſimilem facultatem: tamen in die Paſchæ debet quiſque communicare in ſua parochia, niſi licentiam habeat Curati:& facultates conceſſæ procedunt de alijs communionibus extra diem hunc.

2 Miniſter autem in multis poteſt delinquere.

Primò, ſi miniſtrat Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie,in locis, in quibus non diſpenſauit Summus Pontifex:hoc enim eſt prohibitum in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 13. ſub pœna excommunicationis.

Secundò, ſi miniſtret Euchariſtiam infantibus ante vſum rationis.

Tertiò, ſi miniſtret amentibus, extra mortis articulum. immo nec his tunc miniſtrare debet, niſi habuerit aliquando iudicium rationis vt ſuperius dictum eſt.

Quartò, ſi miniſtret infirmis, in quibus eſt, probabile periculum vomitus, aut irreuerentiæ,vt ſuperius dictum eſt.

Quintò, ſi miniſtret excommunicatis, etiam minori excommunicatione, ſcienter: ſi verò ignoranter facit, excuſatur à peccato, niſi ignorantia ſit craſſa, quando nulla præmittitur diligentia, & timetur, an, qui accedit, ſit excommunicatus.

Sextò, ſi miniſtret publicis peccatoribus ante pœnitentiam publicam,& manifeſtam;vt,publicis

eis concubinarijs, vſurarijs, hiſtrionibus, & ſimilibus : his enim neganda eſt Euchariſtia, niſi pœniteant, & ſit nota pœnitentia, vt notum eſt crimen : ita prohibetur de conſecrat. diſtinct. 2. can. pro dilectione : quamuis occulte poſſet eis dari Euchariſtia poſt pœnitentiam ſecretam, ſed non publice. Occultis vero peccatoribus, ſi in publico petant, danda eſt eis Euchariſtia, vt habet S. Thom. 3. par. q. 80. art. 6. exemplo Domini, qui ſuum corpus Iudæ occulto peccatori non denegauit coram alijs : at vero, ſi in occulto petant, communis eſt ſententia, quod debet eis negari. Ita tenet Alex. 4. par. q. 49. memb. 1. & Duran. diſt. 9. quæſt. 5. S. Tho. 4. d. 9 art. 5. q. 1. & licet aliqui aliter ſentiant, ſecurior eſt opinio communis.

Septimò, peccat etiam miniſter, ſi ſua culpabili negligentia infirmus decedit è vita ſine cõmunione. Vbi abuſus quorundam eſt reprehendendus, qui infirmo ſatis eſſe putant, ſi ei corpus Domini oſtendatur adorandum : in quo errant. debent enim manducandum dare, niſi cauſa legitima excuſet, vt, quia vomitus timetur, aut deglutire non poteſt : ſemper enim ſacramentum diſpoſito dat gradum gratiæ ex opere operato ; citra deuotionem recipientis, quo priuatur, qui realiter ſacramentum non accipit.

ADDITIONES.

Vide quę lib. 2. cap. 28. Petrum à Sot. lect. 13. D. Thom. quæſt. 82. Suarez diſp. 72. De Conink quæſt. 82.

Religioſi.) Vide Azor. cap. 41. q. 7.

Sextò.) Vide notata lib. 3. c. 28. Audiant Diuini huius Sacramenti miniſtri D. Io. Chryſoſt hom. 83. in Matth. ſic loquentem. *Neceſſarium eſt vt, multo cum ſtudio, hæc dona diſtribuatis: non parua, vobis imminet vltio, ſi quemquam, illius culpæ conſcij. huius menſæ participem eſſe, concedatis.*

De obligatione Communionis. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtia quoties, & quando ſuſcipienda; vbi ponitur differentia inter præceptum communionis, & confeſſionis.*

1 PRæceptum hoc communionis obligat ſub peccato mortali : habetur autem hoc præceptum cap. omnis vtriuſque ſexus. de pœn. & remiſſ. Obligat autem ſemel in anno, & in die Paſchæ, niſi Confeſſarius aliter expedire iudicauerit. Per diem Paſchæ, declarauit Eugenius in Bulla, cuius meminit Silu. Euchariſtia. 3. §. 16. à die Iouis Sancti, in diem octauam poſt Paſcha. Iam conſuetudo obtinet ferè vbique, vt incipiat à die Palmarum, & in aliquibus locis, per totam Quadrageſimam. Aduertendum tamen, hoc præceptum in duobus differre à præcepto confeſſionis. Primum eſt, quod hoc communionis Præceptum debet ſtatuto tempore impleri, adeo quod, ſi quis ſæpe intra annum communicet, tenetur tamen communicare in die Paſcha, ad ſenſum expoſitum at vero, qui ſemel in anno confitetur quocumque anni tempore, non amplius illo anno tenetur confiteri, niſi poſtea mortaliter peccet, & velit communicare. Tunc ratione comunionis præmittenda eſt confeſſio, In hoc omnes conueniunt.

Alterum eſt, qui tempore ſtatuto non communicat, peccat, quidem, ſed iam non tenetur communicare pro illo anno : ſicut qui non audiuit ſacrum in die Dominico, non tenetur audire die Lunæ : neque qui ſoluit diem ieiunij ex præcepto, tenetur alio die ieiunare : ſed peccat, niſi iuſta excuſetur cauſa. ita dicit Ant. par. 2. tit. 9. cap. 9. §. 3. & Silueſt. verb. Euchariſtia. 3. §. 15. Tabien. verb. communicare. §. 6. Medina q. de confeſſione. Soto 4. diſt. 18. q. 1. art. 4. quamuis Nauarr. cap. 21. Summæ. numero 45. contrarium teneat. At vero, qui non eſt confeſſus toto vno anno, ſemper obligatus manet confiteri ; & peccat de nouo. quoties occurrit commoda confitendi occaſio. ita habent Soto, & Medina locis citatis; licet Silueſt. loc. cit. & Anton. 3. par. tit. 14. cap. 19. §. 3. teneant idem eſſe de confeſſione dicendum: ſed contrarium eſt probabilius, vt alias probauimus, 3. par. quæſt. 80. art. 11. At verò præter hoc tempus eſt aliud etiam obligans, puta, in infirmitate, quãdo timetur probabiliter mors, qui dicitur mortis articulus : tunc enim obligatur communicare, 26. q. 6. de ijs. ex Concicio Nicen. vbi dicitur, legem antiquam eſſe, communicare in mortis articulo : & ita habet conſuetudo Eccleſiæ, quamuis Paludan. diſt. 9. quæſt. 1. dicat, ſi paulò ante communicauit, non obligari ſub mortali iterum tunc communicare : & probabile hoc eſt.

ADDITIONES.

Præceptum.) Nauarr. num. 45. Eugenius IV. octo pręcedentes, & octo ſequentes dies per

diem

diem Paſchatis ſignificari, declarauit. ita Nau. loc. cit. Azor. quæſt. 2. loc. cit. ex Silu. Maior. Caiet. Suarez diſp. 70. ſect. 2. Vide Reg. lib. 29. à num. 73. de Conick q. 80. art. 10. dub. 4.

A die Palmarum.) Vide Nauarr. cap. 21. numero 45. Caiet. verb. Communio. Comitol. tom. lib. 1. Reſp. Mor. quæſt. 38. Fernandez p. 2. cap. 8. §. 4. de Conink loc. cit. In Hiſpania, conceſsione Clementis VII. hoc præceptum impleri poteſt qualibet die Quadrageſimę, vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè. Conimbricæ, & Mediolani quocumque die Quadrageſimæ communicans, hoc præceptum implere, dicitur. Vide Conink loc. cit. Confeſſarius differre poteſt, ex iuſta cauſa, pœnitenti Euchariſtiæ ſumptionem, cap. omnis vtriuſque ſexus.

Quamuis Nau.) Cum Nau. ſentiunt Carbo. cap. 4. de Euchariſtia, Graffius l. 2. Dec. Aur. cap. 38. num. 25. Suarez, Azor. quæſt. 5. loc. cit. Palud. 4. diſt. 12. queſt. 1. art. 5. Maior. 4. diſt. 17. quæſt. 2. Vtramque opinionem ſatis probabilem putat Coninch l. cit. num. 109. tertiam improbabilem. Toleti ſententia placuit Barth. Med. loc. cit. §. 42. Fumo ver. Communio num. 6. Ioan. Med. q. 14. de Confeſſ. Valen. diſp. 6. q. 8. p. 4. Angles de Confeſſ. Fernandez par. 2. capitulo 8. §. 4. Idem multi affirmant de annua confeſsione prætermiſſa: quæ opinio Azorio capitolo 39. quæſt. 8. probabilior videtur. Qui hoc anno non eſt confeſſus, teneri ſtatim, anno ſequenti, hoc facere, negat D. Anton. Silu. affirmant Sot. 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 4. Maior. d. 17. q. 2. Ioan. Med. q. 18. Vict. in Summa de Nauar. cap. 21. num. 45. De ConinK dub. 8. diſp. 5. to. 2.

Mortis articulus.) Vide quæ lib. 3. cap. 30. ſignificauimus. Suarez quoque diſput. 69. ſect. 3. Petr. à Sot. lect. 9. Valen. p. 4. l. c. Rodericum p. 1. Summæ cap. 59. Qui ſæpius Euchariſtiam ſuſceperunt; inſtante morte, eamdem ſumere tenentur: vt placet ConinK dub. 3. loc. cit.

Lex Eccleſiæ annuam confeſsionem, & communionem præcipiens generatim loquitur; conſuetudo tamen recepta obtinuit, vt pueri prius confeſsionis, quàm communionis lege obligentur. Vide Azor. cap. 40. q. 6. & cap. 41. q. 10.

Eccleſia obligat Monachos Benedictinos, vt ſingulis menſibus confiteantur, & Euchariſtiam ſumant, Clement. Ne in agro, de ſtat. Monach. An obliget, ſub mortali, ad confeſsionem menſtru am hæc lex, & ad confeſsionem venialium non habentem mortalia, incertum eſt; vt doctè tradi tur à Suarez diſp. 36. ſect. 5. nu. 78. l. c. idam hanc legem ad moniales obſeruantes D. Benedicti extendunt. (Vide Azor. p. 1. lib. 7. c. 40. q. 1.). Graffius lib. 2. Deciſ. Aur. parte 1. cap. 38. num. 36. & par. 2. lib. 3. capit. 23. num. 8. cenſet, moniales teneri ſub mortali ſingulis menſibus Euchariſtiam ſuſcipere. Idem innuit Nauarr. cap. 21. nu. 59. at eſt probabilius, neque ad confeſsionem inſtituendam, neque ad Euchariſtiam ſumendam ſingulis menſibus, moniales ſub mortali, obligari. Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 10. de Regul. dicit monendas, non cogendas præcepto: ſic etiam Suarez loc. cit. Candelab. Aur. de circumſtantijs num. 25. Fernandez p. 4. capit. 12. §. 3. Rodericus tom. 1. Quæſtionum Regul. quæſt. 52. art. 1. nec Religioſos, nec moniales obligari, ſub mortali, ad cõfeſsionem ſingulis menſibus inſtituendam, arbitratur.

De hac re Sot. 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 3. Ioan. Petr. Bercus in Speculo Religioſo c. 13.

Sumens Euchariſtiam in Paſchate, ſciens, ſe eſſe in peccato mortali, præceptum implet. Videns, ſe impediendum, ne poſſit in Paſchate communicare, non tenetur tempus præuenire, ConinK l. c. dub. 4. Decet tamen, id facere.

De frequentia communicandi. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Euchariſtiæ frequentia laudabilis.*
2 *Quibus ſuadenda.*

1 PLura dixi de hac materia ſuper 3. parte S. Thom. quæſt. 80. art. 11. At verò eorum breuis reſolutio in aliquibus his concluſionibus conſiſtit.

Prima, nullus de præcepto, & ſub mortali tenetur communicare vltra tempus prædictum in capite præcedenti. Olim quidem frequentior præcipiebatur communio, puta, ter in anno, vt habetur de conſecr. diſt. 2. ca. & ſi non frequentius. In Paſchate, Pentecoſte, & Natali: at modo præceptum eſt, ſemel in anno, prædicto tempore communicandi.

Secunda, laudabilis, & multum vtilis eſt communio frequentior, & magis aſsidua.

Hoc primo probatur ex eo, quod Euchariſtia inſtituta eſt in cibum ſpiritualem: cibus autem frequens debet eſſe.

Secundò, quia eſt continua indigentia: datur enim Euchariſtia in venialium remiſsionem, quæ feruorem charitatis remittunt, & in præ-

fer-

ſeruationem à mortali peccato : homo autem frequenter incidit in venialia, & continuo indiget præſeruari à peccato, & in gratia recepta conſeruari.

Tertiò ex fructu multiplici, qui prouenit ex communione, de quo ſupra diximus. Hoc tamen præcipuè debet inducere homines ad frequentiam, quòd experimur multos varijs peccatis, & grauiſsimis irretitos, ex frequenti communione ſic eſſe ad Dominum conuerſos, vt non peccaſſe videantur.

2 Tertia, non eadem frequentia omnibus eſt conſulenda, præſertim laicis : ſunt enim quidam, qui non multum pollent cognitione, & diſcretione, qua ſacramenti dignitatem penetrent, vt ruſtici, & ſerui, & alij huiuſmodi: & his ſufficeret ſingulis menſibus ſemel communicare, donec magis, à Deo per donum intellectus, & ſapientiæ illuminarentur. Alij magis callent, ſed cura domus, & familiæ, & negotijs ſæcularibus occupati, non poſſunt ita mentem habere à cogitationibus terrenis alienatam : & his ſufficeret ſingulis quindenis communicare. Alij, licet occupari negotijs, non tamen tantum diſtrahuntur, vt Scholaſtici, & alij etiam coniugati : & his eſſet expediens ſingulis communicare Dominicis. Frequentior communio non eſt in vniuerſali conſulenda, ſed remittendum hoc eſt ad iudicium Confeſſariorum, qui in his & alijs conſiderabunt diligenter, quid in particulari cuique ſit magis expediens. De communionis frequentia eſt ſingularis canon Auguſt. de conſecr. diſt. 2. Quotidie communicare, nec laudo, nec vitupero: at ſingulis Dominicis communicare, ſuadeo, & vehementer exhortor.

ADDITIONES.

Vide D. Thom. quæſt. 80. art. 10. 11. Suarez diſput. 69. ſect. Petr. à Sot. lect. 9. Valen. l. cit. Sot. diſt. 12. quæſt. 1. art. 10. De frequenti vſu ſanctiſsimæ Euchariſtiæ pium habemus libellũ Chriſtoph. Madrid. Societ. Ieſu. De eadem re multi. Vide Franciſcum Ariam in Profectu ſpirituali, vbi de vſu Sacramentorum, & Ioan. Theupolum Venetiarum Patriarcham lib. 10. Confid. Euchar.

Monumentum.) Notandum ex Petr. à Sot. l. cit. Qui ſæpius accedit ad ſacram menſam, diſcutiat diligentiſsimè, an ex frequenti vſu proficiat, vel non: ſi ſe proficere, non agnoſcit, verendum eſt, ne indignus accedat : ſed vbi eſt vera animi deliberatio, verum criminum odiũ, virtutumque deſiderium, ſumendum eſt diuinum epulum: *Quia enim*, ait Ambr. *quotidie peccamus, medicina quotidie ſumenda eſt.*

Dominicus Sot. l. cit. colum. 8. ſæcularibus probitate, & modeſtia præſtantibus concedit, vt ſemel in hebdomada ſacroſancto Chriſti corpore reficiantur; crebriorem vſum nullatenus concederet. Idem Rodericus p. 1. c. 65.

Aegidius Coninch de Sacram. & Cenſ. q. 80. art. 10. quam frequenter deceat vnumquemque ſumere Euchariſtiam, generalem regulam præſcribi non poſſe, ait: ſed prudenti iudicio, ex ſtatu, & conditione cuiuſque inſpiciendum. Laicis pie viuentibus, qui grauiora non patrant ſcelera, ſemel in hebdomada, non ſæpius hunc diuinum cibum concederet (niſi particularis ratio aliud poſceret) præcipue, ſi matrimonio iuncti ſint. Viuentibus caſte, penituſque à rebus terrenis abſtractis, prudens Confeſſarius permittere poteſt, vt diebus etiam feſtis, qui in hebdomada occurrunt, diuino hoc epulo reficiantur. Idem l. cit. addit autem (de caſtè, pièque viuentibus loquens.) *Cauenda tamen eſt etiam ijs nimia frequentia; ne vel appareant omnino ſingulares; aut ſuo exemplo alios eò pertrahant, vt frequentius communicent, quam ipſis expediat. In quibus omnibus diſcernendis, prudentis Confeſſarij conſilio opus eſt.*

De Decimis. Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Decimarum ſolutio quo iure; et decimarum ſpecies.*

2 *Decimæ ſub mortali ſoluendæ.*

3 *Excommunicantur concionatores, auertentes à decimarum ſolutione.*

1 Vltimum Eccleſiæ præceptum eſt de ſolutione decimarum, quod habetur capit. tua nobis. de decimis, & in alijs canonibus. Vide S. Thom. ſecunda ſecundæ, quæſt. 87. Summ. verb. decima.

In cuius declarationem aduerte primo ex Leuit. 23. quod Dominus ex duodecim tribubus, quibus continebatur totus populus Iudaicus, elegit vnam, puta Leuiticam, ex qua ſibi miniſtros faceret : & quia hi occupati diuino miniſterio, non poterant vacare agriculturæ : præcipit alijs tribubus, vt ex his fructibus terræ quos colligerent, ſinguli darent decimam partem in ſuſtentationem huius tribus, quæ occupata erat diuino miniſterio in templo : & hæc

quota

quota dicebatur decima. Quod præceptum fuit iudiciale, & ceſſauit cum illa lege: tamen quia in noua lege ſunt etiam miniſtri diuino cultui intenti, Pontifices inſtituerunt, vt eædem decimæ ſoluerentur in ſuſtentationem miniſtrorum. Tamen aduerte, quod ſolutio decimarum, partim eſt de iure diuino (nimirum quantum ad hoc, quod alantur miniſtri, & alij ipſos ſuſtentent: immo eſt de iure naturæ: dignus eſt enim operarius mercede ſua) tamen, quantum ad quotam partem, quod ſit decima, non octaua, aut vndecima, aut alia, hoc eſt de iure poſitiuo eccleſiaſtico in noua lege: in antiqua enim erat de iure diuino: nam Deus aſſignauit, tantam partem eſſe contribuendam.

Aduerte ſecūdò, tres eſſe ſpecies decimarum: quædam ſunt prædiales, quæ proueniunt ex terræ fructibus, oleo, frumento, vino, & alijs huiuſmodi; & has ſolum ſoluebant Iudæi. Quædam ſunt perſonales, quæ ſoluuntur ex fructibus, quos homo facit ſua induſtria, vt ex venatione, negotiatione, & alijs actibus. Quædam ſunt mistæ, quæ partem ex vno, partem ex altero habent: vt decimæ ex fœtura animalium, quæ ex terra paſcuntur, & tamen induſtria humana opus eſt. Et hæ ſoluuntur in lege noua, licet non omnes in omnibus locis.

2 Aduerte tertiò, obligari hominem ſub peccato mortali ſoluere decimas, ſecundum omnes Doctores: tamen hoc intelligendum eſt, vt dicit Caiet. verb. decima. vbi eſt conſuetudo ſoluendi, debent ſolui: & tenet Silu. ver. decima. §.9. quod decimæ debent extrahi ex fructibus, non deductis expenſis, nec his, quæ homo ſeminauit, vel appoſuit, ſed ex eo toto quod homo colligit, decima eſt ſoluenda. Vbi vero non eſt conſuetudo ſoluendi, non tenetur homo ſoluere, dummodo Parochus habeat ſuam ſuſtentationem: aliàs tenentur parochiani ipſum alere. Vbi etiam eſt conſuetudo ſoluendi, non tenetur homo ſoluere, ſi is cui debentur, remittat. In multis locis, præſertim Italiæ, non eſt conſuetudo ſoluendi. Aliqui dicunt, quia à principio fuit extracta decima. Quidquid ſit, in his locis non obligantur homines ſoluere: & breuiter dicendo, conſuetudo ſeruanda eſt, etiam de quota, donec aliud per maiores diſponatur.

Aduerte quartò, ex Clem. cupientes, de pœnis. quod eſt excommunicatio lata contra eos, qui in concione aliquid dicunt, hac intentione, vt auertant animos fidelium à ſolutione decimarum: ſed hæc excommunicatio non eſt contra omnes concionatores, ſed contra ſolos religioſos: & ipſo facto incurritur: non tamen eſt Papæ reſeruata, ſed poteſt ab Epiſcopo abſolui. Hæc pauca de Decimis ſufficiant, plura non puto Confeſſario neceſſaria eſſe.

ADDITIONES.

Vide Carbonem l.c.nu.28. Nauar.Azor.cap. 23. l.c.

De Decimis D.Tho.Caiet.2.2.q.87.Abulenſis in cap.23. Matth. Sot.lib.9.q.4.art.5.Couar. lib.1.var.reſolut.cap.17.Card.Bellar.to.2.lib.1. cap.25. de Clericis. Valen. tom.3. diſp.6.q.5. Rodriquez par.1.cap.87. Regin.lib.19.cap.vlt. ſect.3. Vaſquez in Opuſc. cap.1. de beneficijs; Leſſius lib.2.cap 39. fusè Suarez to.1.de Relig. to.2. vbi de Dei cultu neceſſario ex præcepto.

De primitijs, & decimis legis veteris Sigonius lib.4.cap.15.de Rep.Heb.Vide D.Hier. in Ezech. & Philo Iud. lib. de præmijs, & honoribus Sacerdotum. Abul. l.c. à q.136. vſque ad 148. & à q.209. Abraham, ante Moſis legem, quatuor Regibus bello deuictis, Melchiſedecho Regi, & Sacerdoti decimas, ex hoſtium ſpolijs, in Dei cultum, Sacerdotumq. vſum obtulit. Vide Geneſ.14. Pererium, Corn. à Lapide, Oleaſtrum, Delrium in idem cap.Azor.l.c.quæſt 2. D.Tho.ſect.1. in cap.7. Epiſt. ad Hebr. ſed decimas ſoluere, ante legem, conſilium fuiſſe, quidam tradunt. Vide Hug. Victor. p.2.cap.3. & 4. de Sacram. B.Tho. l.c. ſic ait: *Quod aliquid offeratur Deo, in recognitionem creationis, & dominij, naturale eſt: ſed quod vitulus, & hædus; hoc eſt ceremoniale. Similiter de iure naturali eſt, quod miniſtri ſeruientes Deo ſuſtententur à populo, &c. ſed determinatio huius partis eſt per legem.* Leuit.27. Vide Suarez lib.1. cap.8.9. l.c.

Apud Ethnicos legimus, Dijs, impiè cultis, decimas perſolui, ſolitas fuiſſe. Herculi de diuitum bonis Romani decimas ſoluere conſueuiſſe. Cic.lib.3. de Nat. Deorum. Arabes collecti thuris decimas Deo ſoluebant.Plin.lib.12. cap.14. Crœſus Cyro conſilium dat, apud Herodot. lib.1. vt ex ſuis omnibus Ioui decimas offerat. Vide Plutarch. in Problem. cap. 16. Card. Baron. to.1. anno 57. nu.74.Azor.lib.7. Inſtit.Mor.to.1.cap.14.q.2.

Aduerte.) D.Tho. l.c. & quodlib. 22. q.4. Abulenſ.q.148. in cap.23.Matth.Pighius lib.5. cap.7. Eccleſ. Hierarch. Caietan. Sot. Nauar. nu.38.Couar.Cardin.Bellarm. Valen.Silu.verb. Decima, num.9. affirmant, Miniſtros Eccleſiæ iure diuino (vel etiam naturali) ſuſtentandos

dos eſſe; quotam verò partem, Eccleſiaſtico iure, præſcriptam; vnde falſa eſt Gloſſ. opinio, & aliorum quorumdam, exiſtimantium, quotam eſſe diuini iuris. Azor. q.4. Theologos ſequitur. Vide Suarez & Vaſquez dub. 1. l.c.

Tres ſpeciei.) Nauar. nu. 29. Azor. q.4. Hoſtienſ. in Summa §.3. tit. de decimis.

Vna eſt omnium opinio, fructus, qui colliguntur, temporarios eſſe; ius verò, ad eos percipiendos, ſpirituale. Azor. q.7. l.c. ex Abbat. cap. Ad hæc, de decimis nu. 2. De vi conſuetudinis circa obligationem, vel modum ſoluendi decimas, Suarez cap. 12. l.c. De tempore ad legitimè præſcribendam, non ſoluendarum decimarum conſuetudinem, cap. 13.

De primitijs Teſtamenti noui Abulenſ. à q. 216. vſque ad 221. l.c. Suarez cap. 8. l.c.

* An quota, quæ dicitur decima, deſuetudine, abrogari poſſit, Vaſquez dub. 2. l.c. An decimæ laicis competere poſſint, idem dub. 7.

De Indulgentijs. Quid ſit Indulgentia. Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Indulgentia quid.*

2 *Quædam fundamenta ponuntur, & tres concluſiones de fide.*

1 POſt completam materiam de pœnitentia, quam per multos libros, & capita digeſſimus, ſequitur materia quædam multum ipſi annexa, puta de Indulgentijs: nam pœna, quæ ſæpè per pœnitentiam non aufertur, per indulgentiam relaxatur. Primo ergo diſcutiendum eſt, quid ſit indulgentia: videtur autem ſic poſſe deſcribi: *Eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ, extra ſacramentum facta, ex theſauri eccleſiaſtici diſpenſatione.* Pro cuius explicatione aliquot ſunt notanda fundamenta.

Primum eſt, homo pro peccato incurrit culpam, & reatum pœnæ: quamuis non eodem modo in peccato mortali, & veniali. Explico. Cum homo peccat mortaliter, incurrit culpam, quæ conſiſtit in hoc, quod perdit amicitiam Dei, & contrahit inimicitiam eius: perdit amorem, & acquirit odium. incurrit etiam pœnam: nam propter hanc culpam eſt obligatus pœnæ ſempiternæ infernalis ignis poſt mortem corporalem. Cum autem homo venialiter peccat, quamuis ſit in gratia, contrahit quandam culpam, ſed multo minorem: non enim fit inimicus, neque perdit amicitiam, ſed remittitur feruor amicitiæ, vt non cum tanto feruore, & intentione charitatis amet, ſicut amabat ſine tali culpa Deum. contrahit etiam reatum pœnæ, ſed non æternæ, ſed temporalis, in hoc mundo per pœnitentiam, & ſatisfactionem ſoluendæ, vel in Purgatorio poſt obitum. Eſt ergo in peccato tam mortali, quam veniali, tam culpa, quam pœna. Aduerte ergo, quod non quoties remittitur homini culpa, remittitur etiam tota pœna; ſed ſæpe remittitur culpa, & pars pœnæ tantum. In primis, cum alicui remittitur peccatum mortale, tunc culpa tota deletur, & remittitur etiam pœna æterna, quantum ad hoc, quod non manet obligatus ad pœnam æternam; tamen manet illa pœna commutata in temporalem, in hoc mũdo, aut in purgatorio ſoluẽdam. Similiter etiam aliquando remittitur culpa venialis, non tamen tota pœna; ſicut per aquam benedictam remittuntur venialia, quantum ad culpam, non tamen quantum ad totam pœnam: quamuis, quoties culpa remittitur, pars pœnæ remittatur. Aliquando autem tota remittitur, vt in baptiſmo, in quo omnia peccata, & quantum ad culpam, & quantum ad totam pœnam remittuntur. Et ſimiliter, cum aliquis vehementi quadam contritione, & deuotione accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, aut ad aliud ſacramentum: tunc enim pro quantitate talis deuotionis, & contritionis minuitur etiam quantitas pœnæ debitæ.

Sit ſecundum fundamentum: opera bona iuſti hominis, & in gratia exiſtentis, duo habent, & ſunt meritoria, & ſunt ſatisfactoria. Meritoria quidem vitæ æternæ, & augmenti gratiæ: nam iuſto, per bona opera eius, gratiæ augmentum datur, per quod meretur, vt poſt mortem maior ei detur gloria eſſentialis. Sunt etiam eadẽ opera ſatisfactoria pro pœnis, quas debet pro mortalibus iam remiſſis, quoad culpam, non quoad pœnam totam, & etiam pro venialibus. Vnde pro quantitate operum minuitur etiam quantitas pœnæ temporalis debitæ. Eſt autem vnum diſcrimen inter meritum, & ſatisfactionem hãc, quod nullus iuſtus poteſt per ſua opera mereri alteri homini gratiam, ſicut meretur ſibi: gratia enim non datur à Deo vlli, niſi per opera ipſiuſmet gratiam accepturi: quamuis iuſtus aliquando impetret à Deo, vt det alteri huiuſmodi opera, per quæ cõſequatur gratiam; tamen non meretur de condigno alteri gratiam. Solus Chriſtus Dominus eſt, qui omnibus nobis meruit gratiam.

gratiam. Gratia enim homini data, ex merito Chriſti eſt. Ob id dicitur Io. 1. *Habitauit in nobis plenus gratia*. At vero vnus iuſtus poteſt pro altero ſatisfacere, quoad pœnam, ſicut pro ſe: verbi gratia ſi Petrus ieiunat pro Paulo, remittit Deus pœnam, quam debet Paulus, ac ſi ipſe ieiunaret. Meritum ergo non communicatur ab vno in alterum, ſed ſola ſatisfactio.

Tertium ſit fundamentum. Multi ſunt iuſti, qui ob nulla, aut pauciſſima, eaque venialia peccata, quæ committunt; aut nullius, aut paucæ ſunt pœnæ debitores: & in his redundat ſatisfactio, quia illorum bona opera ſunt ſatisfactoria: tamen, quia non debent pœnam, ſatisfactione non indigent, aut non tanta ſatisfactione, quia maiora ſunt opera, quam pœna debita. Quod hoc ita ſit, habemus ex ſcriptura Iob 6. *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in ſtatera? quaſi arena maris hæc grauior appareret*. Habemus etiam hoc ex capite noſtro Chriſto, qui nullum peccatum fecit, & tamen opera ipſius ſatisfactoria erant pro pœnis infinitis. Habemus & ex beatiſſima Virgine Maria, quæ nullum habuit, neque originale peccatum; & tamen opera eius fuerũt maiora omnibus alijs operibus omnium iuſtorum, præter Chriſtum. Habemus hoc ex Apoſtolis, & Martyribus, & ex multis, immo fere omnibus iuſtis. Aduerte tamen, quod quamuis iſta ſatisfactio non profuerit ipſis, tamen non perijt, ſed prodeſt nobis omnibus peccatoribus, qui ſatisfactione indigemus. Dices, quomodo hoc eſſe poteſt? Dico hoc fieri, quia vt habetur ad Rom. 12. *Omnes ſumus vnum corpus in Chriſto, ipſe caput eſt, reliqui omnes membra*. Ratione ergo vnionis, quod vnius eſt, alteri communicatur, cum ille non indiget; & quia etiam ratione gratiæ cognati ſi mus, bona autem vnius in heredes cognationis tranſeunt: ſatisfactio autem Chriſti prodeſt, quia ipſe caput eſt, à quo virtus ſolet in membra diffundi. Omnes ergo iſtæ ſatisfactiones Chriſti, & omnium iuſtorum, à primo Abel vſque ad vltimum, conſeruatæ ſunt, & repoſitæ in iſto corpore Eccleſiæ, vt ex ipſis fiat in indigentia membra communicatio. & tales ſatisfactiones dicuntur theſaurus Eccleſiæ militantis, qui quidem infinitus eſt: nam ſola Chriſti ſatisfactio infinita fuit.

3 Sit quartum fundamentum. In Eccleſia eſt poteſtas diſpenſandi hunc theſaurum membris indigentibus: fruſtra enim eſſet theſaurus, ſi non eſſet clauis aperiens, & poteſtas diſtribuens. Hæc reſidet in capite, & Vicario Chriſti: poteſt hic dare, & diſpenſare theſaurum. Quoties ergo mihi, tibi, vel alijs dat ex hoc theſauro, vt pro noſtris debitis pœnis ſatisfaciamus, tũc talis diſpenſatio dicitur Indulgentia. Vnde Catholicus debet ſecundum fidem confiteri, & aſſerere has tres veritates.

Prima eſt, eſſe hunc theſaurum infinitum ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum in Eccleſia. ita determinatur in extrauag. vnigenitus, à Clemente VI.

Secunda eſt, eſſe hanc poteſtatem in Eccleſia, diſpenſandi membris hunc theſaurum. Hæc determinatur à Conc. Trid. ſeſſ. 25.

Tertia eſt, eſſe vtiles indulgentias, & prodeſſe fidelibus, qui conuenienter eis vtuntur: ita determinatur in Conc. Lateranen. Viennen. Ex ſupradictis facile eſt definitionem indulgentiæ intelligere, quæ ſuperius poſita eſt, cuius ſingulæ partes in ſequenti capite exponentur.

ADDITIONES.

De indulgentijs Auguſtinus Triumphus de poteſt. &c. à q. 30. Pet. à Sot. de inſtit. Sacerd. Sot. 4. diſt. 21. q. 2. Nauar. in §. in Leuitico de Iubil. Angles in 4. p. 2. Vig cap. 16. §. 6. verſ. 19. Val to. 4. d. 7. q. 20. Caiet. tom. 1. opuſc. tract. 15. 16. Roff. contra Lutherum ab art 17. Felinus, Antonius Roſelius, Ludouicus Bolognetus tom. 14. tract. 1. Adrian. 4. de clauibus, Cordub. lib. 5. q. Theol. tit. de indulg. Michaël à Medin. Summiſtæ, ver. Indulgentia. D. Tho. addit. ad 3. p. q. 25. Rutilius Benzonius de Iubil. Card. Bellar. libros duos eruditiſſimos, & miræ perſpicuitatis. Vide Schol. 4. d 21. Rodriquez p. 1. cap. 184. vbi de Iubil. Suarez tom. 4. in 3. p. D. Tho. diſp. 49. Pet. Creſpetium in Summa fidei cathol. verb. Indulgentia, Aegidium de Conink tom. 2. de Sacramentis, & Cenſuris, diſput 12. Franciſcum Syluium tom. 2. in 3. par. D. Thom. q. 25. ſupplem.

Primum.) Vide Sot. d. 19. q. 1.

Sit ſecundum.) Vide Viguerium ver. 20. Card. Bellar. lib. 1. cap. 20. Sot. q. 2. art. 1. l. c.

Gratiæ augmentum.) De augmento charitatis diligenter Victoria relect. 8. * An homo mereri poſſit augmentum gratiæ, D. Tho. 1. 2. q. 114. art. 8.

Multi ſunt iuſti.) Theſaurus Eccleſiæ non ſolum ex meritis Chriſti, ſed ex meritis Beatiſſimæ Virginis, aliorumq. Sanctorum conſtat. Vide extrauag. Vnigenitus de pœnit. & remiſſ. Suarez diſp. 51. ſect. 2.

Mereri alteri homini gratiam.) Lege notata ad cap. 11. lib. 3. D. Tho. addit. ad 3. par. q. 13. art. 2.

art.2. docuit alterum, alteri, per accidens augmentum gratiæ, per bona opera mereri. * & 1. 2.art.6. docet, hominem homini primam gratiam non poſſe mereri. de quo Med.Val. alijque diſcipuli. D.Tho. in eum locum; & M. Becanus p.2.Theol.Schol.to.1.tract.4.cap.5.q.10.

Opus, qua parte eſt meritorium, non poſſe alteri applicari, probat Card. Bellar. l.c.

Pro altero ſatisfacere.) D.Thom.art.2.l.c. Sot. quæſt.2. art.4. loc. cit. In eo, pro quo offertur ſuffragium, requiritur ſtatus gratiæ: & qui eſt in lethali peccato, nec pro ſe ſatisfacere poteſt, & eſt indignus, cui aliena ſatisfactio applicetur,& acceptetur. Vide Suarez d.48.ſect.7.

Tertium fundamentum.) D.Tho. q.25.ar.1. l.c. Valen.p.1. Viguerius, Bellar.lib.1.c.2.l.c.

Quartum fundamentum.) In Eccleſia poteſtatem eſſe, applicandi ſatisfactionum theſaurum, Card.Bellar. cap.3.l.c. Vide Suarez ſect.1. l.c. Quam vetus ſit vſus concedendi Indulgentias, in Eccleſia Dei, Suarez.

Expoſitio ſingularum partium definitionis Indulgentiæ. Cap. XXII.

ELENCHVS.

1 *Miſericordia, & Iuſtitia in Indulgentijs.*
2 *Culpa, & pœna qua ratione remittantur, & cur Indulgentia ſic dicatur.*

1 INdulgentia dicitur *remiſsio*, quia per eam fit quædam relaxatio,& condonatio. Vnũ tamen nota hic, quod multum conſiderandum eſt, in indulgentia interuenire miſericordiam ſimul, & iuſtitiam quandam. Sit exemplum. Eſt aliquis debitor, ſeu damnatus ad triremes: conſtituitur aliquis loco eius, qui talem patiatur pœnam; hic miſericordia quædam eſt in eo, quod acceptetur iſte, vt pro eo ſoluat; tamen etiam iuſtitia quædam eſt: nam vera eſt ſolutio pœnæ. Similiter, cum quis eſt debitor centum aureorum, & ex ærario publico ei dantur,vt ſoluat: ita in præſenti,condonatio,& miſericordia eſt, quod huic detur pœna, & ſatisfactio alterius: tamen iuſtitia eſt,nam pœna ſoluitur. Vnde S.Thomas 4.ſenten. diſt.20. dixit, indulgentiam non eſſe tam remiſſionem, quam commutationem pœnæ, qua vnius pœna mutatur in pœnam alterius. Dicitur ergo indulgentia, remiſſio, condonatio, relaxatio, reſpectu illius, cui fit. Rurſus in definitione dicitur *pœnæ*, quia culpa non remittitur per indulgentiam, ſed pœna debita culpæ. Sacramentum eſt,quod culpam tollit. Dices, ſi per indulgentiam non tollitur etiam culpa,quare in conceſſione indulgentiarum aliquarum dicitur, *à culpa, & pœna?* Dico, multos Doctores reprehendere iſtud verbum; & dicunt non eſſe profectum à Sede Apoſtolica; ſed ab iſtis Quæſtuarijs: tamen non eſt, cur ita ſeuerè reprehendatur: declaratur enim ab Ant.1.p.tit.10.cap.3. cum aliquis accedit ad indulgentias conſequendas, ſupponitur, quod debet deuotus, & contritus accedere: non enim proſunt exiſtentibus in mortali.

2 Ratione ergo præparationis huius culpa remittitur; ratione ipſius indulgentiæ, pœna. Ob id ſemper ponitur in indulgentia opus aliquod bonum exequendum: quod ſi bene,& meritorie fiat, culpa remittitur. Ob id ergo tale verbum ponitur:non tamen quod ipſa indulgentia, ratione ſui, remittat culpam, ſed tantum pœnam. Rurſus, *temporalis*, non enim pœna æterna,quæ mortali debetur peccato,remittitur per indulgẽtiam; ſed per confeſſionem,vel contritionem,qua ipſa remittitur culpa. *Pro actualibus peccatis debita*: nam pœnæ pro originali peccato inflictæ, vt mors, morbus, & alia huiuſmodi,non remittuntur per indulgentias. *Extra ſacramentum facta*. nam ſacramentum ipſum remittit etiam aliquando pœnæ partem, aut totam; non tamen dicitur indulgentia: hæc enim extra ſacramentum eſt. Additur tandem in definitione, *ex diſpenſatione Theſauri Eccleſiaſtici*, quia etiam per bona opera, quæ quiſque extra ſacramentum facit, conſequitur remiſſionem pœnæ debitæ pro peccatis, non tamen dicitur indulgentia: hæc enim ex Theſauro Eccleſiæ, vt dictum eſt, fit. Ex his patet, quid indulgentia ſit. Nunc quare ſic dicatur, conſiderandum eſt. Indulgentia apud Latinos aliquando ſumitur in malam partem, pro quadam blanda permiſſione licentioſa culparum, vnde Valla dicit: Indulgere, eſt concedere obſequenter,& blandè tribuere: vnde dictum.

Blanda patrum ſegnes facit indulgentia natos.

3 Aliquando ſumitur in bonam partem, pro quadam clementia, & lenitate, qua homo non exigit omnia ſecundum ſummum vigorem iuſtitiæ, & ad omnimodam menſuram: vnde dicit Cicero ad Atticum: *Cæſarem, pro ſua indulgentia in omnes, probaturum ſpero.* Sic Deus indulget nobis, dum non exequitur rigorem ſuæ iuſtitiæ in nos. Quia ergo rigor iuſtitiæ exigere videtur, vt qui debet pœnas, ſoluat; cum aliena ſatisfa-

ſatisfactio alteri tribuitur, indulgentia quædam dicitur. Non eſt noua indulgentia in Eccleſia Dei, ſed antiqua: habetur enim ex verbis Chriſti. Matth. 16. *Quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Cum dicitur *quodcumque*, omne vinculum intelligitur, tam culpæ, quam pœnæ. & Ioann. 20. *quorum remiſeritis peccata.* Peccatum non integrè remittitur, niſi cum & pœna aufertur: & Chriſtus dominus ſuo facto indicauit, dum paralytico non ſolum peccata dimiſit, ſed eum à pœna liberauit, & adulteram à pœna capitis fecit liberam. & 2. Cor. 2. legimus Paulum remiſiſſe aliquid pœnæ illi Corinthio. Huius remiſſionis mentio habetur, immo fit in Concil. Ancyr. can. 2. & Nicen. c. 11. & Chalced. act. 1. In quibus remiſſiones aliquot pœnarum factas legimus, licet non tam amplas, vt modo fiunt: quia tunc illi homines feruentiores erant in bonis operibus, & minus indigebant indulgentijs, quàm nos. tamen tunc indulgentiæ erant. Quæ Concilia antiquiſſima ſunt, & idem in multis alijs Concilijs inuenitur.

ADDITIONES.

Card. Bellar. cap. 8. l. c. ſic definit: *Indulgentia eſt abſolutio iudicialis à reatu pœnæ Deo debitæ in foro pœnitentiario, extra ſacramentum data, per applicationem ſatisfactionum, quæ theſauro Eccleſiæ continentur.* Valen. l. c. *Indulgentia eſt relaxatio pœnæ temporalis, iudicio diuino peccatis actualibus, poſt remiſſam culpam, debitæ, per applicationem ſuperabundantium Chriſti, & Sanctorum ſatisfactionum, extra ſacramentum ab eo facta, qui ad hoc legitimam auctoritatem habet.* Suarez. ſect. 4. in hunc modum; *Eſt quidam actus ſpiritualis iuriſdictionis, quo peccator, in foro Dei, liberatur à reatu pœnæ temporalis extra ſacramentum.* Per indulgentias relaxantur pœnitentiæ in ſacramento pœnitentiæ iniunctæ: & non iniunctæ, ſi ſine adiectione illa, de iniunctis pœnitentijs, indulgentia concedatur. Vide Suarez. diſp. 50. ſect. 3.

Culpa non remittitur.) Per ſe non valet ad lethalis culpæ remiſſionem indulgētia; ſed concomitanter ſecum aliquādo aliquid habet, quod prodeſt ad eam facilius impetrandam. Vide Suarez. diſp. 50. ſect. 1. neque, per ſe, valet ad veniales culpas remittendas.

Indulgentia apud Latinos.) De nomine Indulgentiæ, & Iubilæi, Card. Bellar. lib. cap. 1. Vide Suarez. diſp. 49. initio.

* Hiſtorias annorū Iubilæi à Bonifacio VIII. vſque ad hæc tempora, breui tractatu complexus ſum; qui nondum typis creditus. Hæc anno 1624. idibus Aprilis, ſed edendum cenſent amici quidam.

De modo concedendi Indulgentias in communi. Cap. XXIII.

ELENCHVS.

1 *Pœnæ quantitas duplex; & Purgatorij pœna maior omni alia mundi.*
2 *Pœnitentiæ olim quales.*
3 *Indulgentia quam pœnam remittat.*
4 *Indulgentia abſolutè conceſſa de qua intelligenda; & an per indulgentias ſatisfiat pœnis impoſitis in Confeſſione.*

1 POſt eius definitionem, nunc quibus modis indulgentia concedatur, conſiderandum eſt. In cuius rei declarationem ſunt aliquot prænotanda.

Primum eſt, duplex quantitas in aliqua pœna conſideratur: vna extenſionis, quæ attenditur ſecundum maius, aut minus tempus, quo talis pœna durat. Altera intenſionis, quæ ſecundum grauitatem ipſius pœnæ attenditur. Poteſt autem eſſe, quod vna pœna ſit maior altera, quantum ad extenſionem, non tamen quantum ad intenſionem. Poteſt enim febris vna durare plus altera, & non tam acris, ſeu fortis eſſe: & tum dicetur maior in extenſione, & minor in intenſione.

Hoc ſuppoſito, aduerte, Pœnam Purgatorij eſſe maiorem pœna huius mundi, quæ pro peccatis datur, quantum ad intēſionem; non tamen quantum ad extenſionem: plus enim durat pœnitentia pro vno peccato in hoc mundo, quam in altero: tamen non eſt tam acerba pœna, idque merito: nam in iſto mundo homo debet eſſe alijs intentus, & vacare operibus neceſſarijs ad vitam; hoc non poſſet præſtare, ſi pœna vnius anni eſſet vna hebdomadā ſubeunda: tunc enim deberet eſſe intenſa multum, & homo vix poſſet alteri operi attendere.

Secundò, quia homo debet conſeruare vitam temporalem corporis, cui multum nocet pœna multum intenſa.

Tertiò, quia homo debet omni tempore bona operari, ad quod inducitur magis per pœnitentiam extenſiorem. In Purgatorio vero non ſic, ſed pœna debet eſſe grauior, & acerbior, quia locus eſt ſatisfaciendi, in quo diuina iuſtitia exercetur. Debet etiam eſſe breuior, ne animæ iam Deo inſeparabiliter adhærentes, diuino aſpectu multo priuentur tempore.

2 Secundò notandum eſt, olim in pœnitentiæ foro dari ſolitas pœnas graues pro vno mortali peccato: hoc enim commune erat, vt pro vno ſimplici mortali infligerentur ſeptem anni pro pœnitentia; aliquando vero plures duodecim, ſecundum grauitatem peccati.

Cuius rei aliquot ſunt exempla in Concilio Eliberitano cap.5. pro homicidio caſuali infligebantur quinque anni: pro voluntario vero, quia erat mortale, ſeptem; & in cap.64. pro adulterio infligebatur pœna decem annorum: & in Synodo ſub Silu. vt habetur 82. d. cap. presbyter. fornicario ſacerdoti infligebatur pœna decem annorum, & 30. q.2. can. ſi quis ſacerdos. habetur, quod rem cum filia ſpirituali habenti infligebatur pœna duodecim annorum peregrinationis, & poſt peregrinationẽ perpetuo claudebatur monaſterio. Huiuſmodi ſunt multi antiqui canones. Circa quas pœnas notandum eſt, non reſpondere tantum tempus pœnæ Purgatorij pœnis huius mundi: verbi gratia, ſi quis impoſita pœna decem annorum, ea non impleta, obiret, non puniretur in Purgatorio decem annis: & ratio eſt, quia in Purgatorio pœna eſt acerbior; & breuior pœna quantum ad extenſionem, æquatur alteri extenſiori, ſed minus intenſæ. Rurſus notandum eſt, non eſſe iſtam canonicam pœnam totam, qua homo propter peccatum dignus erat, ſecundum Dei iuſtitiam: ſi enim taxandum eſſet demeritum, adhuc maior, & quoad intenſionem, pœna eſſet infligenda. Vnde fit, quod non ſemper illa pœna ſoluta, ſtatim homo euolaret ad cœlum: ſicut nec modo, ſoluta pœna, in confeſſione impoſita: ſed aliquid reſtat in Purgatorio ſoluendum.

Tertiò notandum eſt, ex S. Tho. d.20. & Alber. & Anton. 1. par. tit. 10. cap. 10. quod indulgentia non ſolum remittit pœnam, quæ ſecundum canones infligitur, aut infligenda eſſet, & conſequenter pœnam Purgatorij, quæ ei reſpondet; ſed remittit pœnam, quæ ſecundum Dei iuſtitiam eſſet infligenda. Vnde, cum remittitur pœna vnius peccati mortalis deleti quoad culpam per indulgentiam, tunc nulla pœna reſtat illius ſoluenda: cum autẽ remittitur pœna omnium, tunc omnino liber eſt homo ab omni pœna. Iſta autem pœna computatur ſecundũ dies, ſeu tempus huius ſæculi. Ex quo intelliges rationem, quare in indulgentijs aliquando conceduntur mille, & plures anni indulgentiarum: nam remittitur pœna, pro qua homo deberet ſatisfacere per mille annos pœnitentiæ in hoc mundo. Nec mireris tantam ſummam annorum: nam multi plura peccata mortalia mille commiſerunt, & ſecundum canones deberent ſæpe millia annorum in pœnitentia tranſigere: &, ſi eſſent ſecundum iuſtitiam Dei pœnæ infligendæ, adhuc plures eſſent: quamuis in Purgatorio non ſit iſta pœna ſoluenda tam extenſa, ſed in maxima parte conuertenda in intenſiorem. Totum hoc deletur per indulgentiam.

Quartò, notandum eſt cum communi ſententia contra Caiet. quod cum abſolute conceditur indulgentia, non apponendo illam particulam, *de iniunctis*, tunc valet quantum ad remiſſionem pœnarum, quæ in confeſſione nobis iniunguntur à Confeſſario; & quæ etiam eſſent iniungendæ, vel in confeſſione, vel in Dei iuſto iudicio, & modo ſub tali forma conceduntur. Ex hoc ſequitur vnum illud, nimirum, quod per indulgẽtias conceſſas ſatisfacit homo pœnis impoſitis in confeſſione: vt, ſi Confeſſarius impoſuit ei diſciplinam, ieiunium, eleemoſynam, vel ſimilia aliqua opera exercenda; ſi indulgentiam conſequatur, non tenetur illas ſubire pœnas, vt habet Ant. l.c. Silu. Armill. verb. indulgentia, Duran. diſt.20. quæſt.4. & ita omnes ſentiunt. Tamen optimum conſilium eſt, illas implere pœnitentias, & quamuis multæ huius ſint cauſæ, hæc vna eſt præcipua: nam per illa opera homo conſequitur augmentum gratiæ; per ſolam vero indulgentiam pœnæ remiſſio ſit; plus autẽ valet vnus gradus gratiæ, quã magna pœnæ remiſſio.

ADDITIONES.

Debet eſſe breuior.) Sot. d.19. q.3. art.2. in fine, neminem 20. annos; immò 10. Purgatorij pœnis cruciatum eſſe, arbitratur; quia diuina bonitas animas ſibi amicas longo à ſe tempore diuiſas eſſe, non patitur. Sed reijcitur à Bellar. hæc ſententia, lib.1. cap.9. de indulg. conſtat enim, ex Beda lib.5. cap.13. Hiſt. Anglicanæ, nonnullas animas ad extremum vſque iudicij diem pœnis illis diuexãdas eſſe. Vide Bellar. l.c.

Circa quas pœnas.) Vide Card. Bellar. l.c.

Secundum Dei iuſtitiam.) Vide Suarez diſp. 50. ſect.3.

Intelliges rationem.) Vide Sot. diſt.21. q.2. art.1. Val. p.3. l.c.

Et quæ eſſent iniungendæ.) Si indulgentia ſit cõceſſa de iniunctis, & erret clauis in iniungendis, aut non ſit ſeruata iuſtitiæ æqualitas; tunc indulgentiæ effectus reſpondet pœnitentiæ, quæ iniungenda erat. Vide Suarez ſect.5. nu.20.

De mo-

De modis particularibus Indulgentiarum. Cap. XXIV.

ELENCHVS.

1 *Modi Indulgentiarum quinque.*
2 *Indulgentia à pœna, & culpa quomodo intelligenda.*
3 *Indulgentiarum plenariarum auctor.*

1 HIs ſuppoſitis, facile erit modos plures, quibus indulgentiæ conceduntur, intelligere. Hi autem ſunt ſex.

Primus eſt, cum conceditur indulgentia plenaria: & tunc remittitur pœna peccatorum mortalium remiſſorum, & venialium: ita vt nec vlla in hoc mundo, nec in Purgatorio maneat ſoluēda pro illis, ſi debite ſit homo conſecutus indulgentiam. Aliqui ponunt differentiam inter plenam, & pleniorem, & pleniſſimam indulgētiam: inter quos eſt Palud. diſt. 20. q. 4. ſed communiter nulla ponitur differentia in re.

Secundus modus eſt, cum conceditur limitata indulgentia tertiæ, aut quartæ partis peccatorū, & nihil amplius: & tunc intelligitur de pœna debita pro tanta parte peccatorum mortaliū, & venialium, quanta ſignatur in indulgentia.

Tertius, cum conceditur limitata indulgentia temporis, vt mille annorum, aut bis mille, aut plurium, aut pauciorum: & tunc remittitur pœna illa, quæ remitteretur, ſi homo illo tempore toto pœniteret, ſecundum canones, aut ſecundum Dei iuſtitiam pœnitentia taxata; & conſequenter pœna Purgatorij ei reſpondens.

Quartus modus eſt, cum conceditur indulgentia annorum, aut temporis alicuius, cum numero quarantenarum. In cuius gratiam nota, iſtas quarantenas eſſe dierum; nec debere computari extra tempus annorum conceſſorum: & ſi conceduntur viginti anni, & decem quarantenæ, iſtæ quarātenæ ſunt etiam in illis viginti annis. Scito enim, cum olim pro peccato infligebatur pœna ſeptem, aut plurium annorum, non in his æqualis erat ſubeunda pœna; ſed erant certi dies, in quibus acrior multo pœna dabatur, & hi dies intelliguntur per quarantenas: verbi gratia, diſt. 82. can. presbyter. imponitur ſacerdoti fornicario pœnitentia decem annorum, ſed arctior in tribus menſibus primis, vt nimirum remotus à quacunque conuerſatione, pane tantum veſcatur, & aquam puram bibat, & in diebus feſtis paruis piſciculis, & leguminibus, & modico vtatur vino, reliquo tempore non tam arcta erat pœnitentia. Huiuſmodi ergo arctiores pœnæ dicebantur quarantenæ: modo autem remittitur per indulgentiam pœna Purgatorij, quæ remitteretur, ſi homo talem faceret pœnitentiam.

2 Quintus modus eſt, cum conceditur indulgentia tot annorum; & aliquando plenaria, & adiungitur, cum tertia parte peccatorum, vel quarta parte: & aliquando à tota pœna, & culpa; & tunc per culpam, ſeu tantam partem peccatorum poſſumus intelligere venialia ipſa. In cuius gratiam nota vnum ex Palud. diſt. 20. q. 4. & Ant. 1. par. tit. 10. cap. 3. § 1. per opus ipſum, quod in indulgentia ab homine exhibetur, nimirum per *Pater noſter*, aut eleemoſynam, aut quid ſimile, cum ipſa indulgentia remitti venialia omnia, aut tantam partem ſignatam: quod opus per ſe non poterat facere tantam remiſſionem. Eccleſia enim habet poteſtatem inſtituendi ſacramentale in remiſſionem venialium culparum: vnde ſicut deuotio, quæ adhibetur in ſumptione aquæ benedictæ, aut benedictionis Epiſcopalis, remittit venialia, ratione ipſius ſacramentalis, ita & de indulgentia. Et hæc eſt optima declaratio profecto huius modi concedendi indulgentias, quo numquam Sedes Apoſtolica vteretur, niſi aliquid verum contineret.

3 Vltimus modus eſt, cum conceditur indulgentia Iubilæi. Et quidem iſta indulgentia non differt per ſe à plenaria à culpa, & à pœna, niſi in adiuncto: quia frequenter in Iubilæo conceditur facultas abſoluendi à reſeruatis caſibus, & commutandi vota multa: olim non concedebatur, niſi rariſſime. Bonifacius VIII. extrauag. antiquorum, qui videtur fuiſſe primus, qui conceſſit indulgentias plenarias, conceſſit hoc Iubilæum centeſimo quoque anno viſitantibus Vrbem Romanam, ob reuerentiam Sedis, quæ in ea eſt; & vt fideles in fide confirmarentur, & in charitate accenderetur viſitantes Martyrum ſepulchra: poſtea Clemens VI. in extrauag. vnigenitus, tranſtulit in quinquageſimum quemque annum: poſtea Gregorius XI. in trigeſimum tertium: poſtea Paulus II. in vigeſimumquintum quemque: & ſic manet. Nomen Iubilæi venit ab Hebræo nomine יובל quod ſignificat cornu arietis. ſolebant enim Iudæi in ſignum liberationis alicuius, ſonare hoc cornu, quia Dominus liberauit Iſaac, offerendo arietem, quem Abraham ſacrificauit loco Iſaac. Vnde Leuit. 25. in anno illo quinquageſimo, quo tanta liberatio fiebat (tunc enim vacabat

terra à labore; tunc poſſeſſiones venditæ redibant ad dominos ſuos; tunc ſerui ex filijs Iſrael liberi erant) ſolebant vti ſonitu cornu huius; ob idque ille annus dicebatur Iubilæi. Et ſic apud nos, ob tantam remiſſionem ſpiritualem indulgentiarum, dicitur Iubilæum, id eſt, remiſſio, ſumpta ſignificatione, ſeu analogia a prædicta cauſa.

ADDITIONES.

Primus.) Vide Card. Bellar. Val. l. c.

Tertia.) Vide Suarez diſp. 40. ſect. 5. in fin.

Tertius.) Indulgentia tot dierum, vel annorum ſignificat remiſſionem pœnitentiæ, quæ, ſecundum Eccleſiæ morem, tot diebus, vel annis peragenda fuiſſet. Vide Card. Bellarm. l. c. Suarez nu. 12. l. c.

Quarantenarum.) Relaxatio pœnæ, quæ per 40. dies redempta fuiſſet, Quadragena dicitur: indulgentia vnius ſeptenæ eſt relaxatio, cui reſpondet pœnitentia ſeptem annorum. Valen. p. 3. in fine, ex Cord. q. 9. de indulg. Vide etiam Bellar. col. 1. Suarez nu. 11. l. c.

Plenaria.) Plenaria indulgentia totum auferens pœnæ reatum, a pleniori, & pleniſſima non differt, etiam in Iubilæo conceſſa. Bellar. l. c. Bonif. VIII. extrauag. Antiquorum, has voces primus vſurpauit. Plena ad remiſſionem totius pœnæ iniunctæ; plenior ad eam, quæ, ſecundum canones, iniungenda erat; pleniſſima ad eam, quæ poſſet à Diuino iudicio requiri, referri poſſe, videtur. Vide Nau. l. c. Not. 9. & 31. Turrecrem. q. 4. in §. In Leuitico, de pœnit. d. 1. Bellar. l. c. Sot. d. 21. q. 2. art. 1. has voces idem ſignificare ait: cui adſtipulatur Suarez diſp. 50. ſect. 4. nu. 7. vbi, à nu. 5. agit de indulgentia plena, pleniori, pleniſſima.

Nomen Iubilæi.) Vide Card. Bellar. cap. 1. Nauar. Not. 1. l. c. Cordub. q. 11. de Indulg. Sigonium lib. 3. c. 15. de Rep. Heb. Suarez n. 8. l. c. De Iubilæo ſcripſere etiam Angelus Pietinus Ord. Præd. lib. 4. (Rom. 1575.) Rutilius Benzonius Epiſcopus Lauretanus fuſiſſimè. Quaſdam q. de Iubilæo habes apud Comitolum lib. 1. Reſp. Mor. to. 1.

Quis poſſit Indulgentias concedere. Cap. XXV.

ELENCHVS.

1 *Indulgentias quis poſſit concedere.*

2 *Differentia inter ſummum Pontificem, & Epiſcopos quoad indulgentiarum conceſſionem.*

1 Indulgentias concedere poſſunt Pontifices, Concilium generale, Archiepiſcopus, Epiſcopus, & Legati Pontificis; ſed cum triplici diſcrimine.

Primum eſt, Pontifex, & Generale Concilium poſſunt indulgentias concedere etiam plenarias (& ſic conceſſit Concil. Lateran. indulgentiam plenariam) ſimiliter quorumcumque annorum: at vero Epiſcopi, Legati, Archiepiſcopi tantum quadraginta dierum, & in dedicatione Eccleſiæ vnius anni: ita habetur cap. cum ex eo. & cap. noſtro. de pœnit. & remiſſion. vbi reſtringitur Epiſcopo, & Archiepiſcopo poteſtas iſta dandi indulgentias. Felinus autem in tractatu de indulgentijs, idem dicit eſſe iudicium de Legato.

Secundum eſt, quod Pontifex, & Concilium poſſunt perpetuas concedere indulgentias: at vero reliqui temporales ſolum, præter Legatum, qui poteſt ſuas indulgentias perpetuas facere. cap. fin. de offic. Legati.

2 Tertium eſt, quod Pontifex in toto mundo concedere poteſt indulgentias: at vero Epiſcopi tantum in ſua diœceſi, & Archiepiſcopi in ſua prouincia, vt habetur in allegato capite; Legatus autem tantum in ſua legatione. Hæc dicta ſunt circa ſpeciale priuilegium Pontificis: poteſt enim concedere alicui maiorem poteſtatem concedendi indulgentias. Cardinales etiam habent facultatem à Papa concedendi indulgentiam certam.

ADDITIONES.

Vide Sot. art. 4. quæſt. 1. d. 21. Cardin. Bellar. cap. 11. lib. 1. Val. p. 3. Suarez diſp. 55. de Conink dub. 1. l. c.

Pontifex.) Summus Pontifex à Diuino iure facultatem habet concedendi indulgentias in vniuerſa Eccleſia. Concilium generale auctoritatem habere ab eodem iure ad eas concedendas, cenſent Panorm. Felin. & idem affirmat Corduba de eodem Concilio, ſede vacante; at Suarez diſp. 55. ſect. 1. optime probat Conciliũ, quatenus à Papa condiſtinctum, hac poteſtate non eſſe præditum. Si in Concilio Pontifex ſummus præſideat perſonaliter, poteſt illud indulgentias concedere, ratione ſolum ſummi Paſtoris in eo incluſi; renuentibus Concilij Patribus Papa poteſt id facere, quia Patres in Concilio, vel iuriſdictione carent, aut ſi habent, habent eam dependentem à Papa. * Conciliũ generale, ſecluſo ſũmo Pontifice, plenarias indulgẽtias tribuere poſſe, negat etiã Card. Bellar. l. c.

Si in Concilio Legati à Pontifice miſſi præſideant,

deant, eius nomine, ex eiuſdem conceſſu, Concilium indulgentias concedere poterit: non autem ex iure Diuino. Apoſtolicis Legatis non Præſidentibus, ſchiſmaticum erit Concilium, ſeu erit potius conciliabulum, hac facultate pœnitus deſtitutum. Concilium, ſine capite, ſede vacante, coactum hac facultate carebit; quia capite indiget, à quo tanta poteſtas fluit. Hæc omnia fusè Suarez l.c.

Iure humano ordinario, hæc poteſtas nulli Concilio tributa eſt. Si Concilium aliquod indulgentias conceſsit, (vt Baſilienſe ſeſſ.24.) id accidit, ex generali ſummi Pontificis commiſſione. Vide Suarez l.c.num.8.

Concilium generale, ſi ſummum Pontificem excipias, auctoritatem non habet: egent enim Concilia Pontificis ſummi confirmatione.

Legatum.) Cardinales etiam, Patriarchæ, & Primates, ex conceſsione ſummi Pont. Val.col.2 Sà verb. Indulgentia num.16.

Epiſcopi, ex iure humano, indulgentias concedunt, non ex Diuino, vt quidam aiunt. Vide Card. Bellar. Suar. ſect.2.l.c.

Abbates, aut alij Epiſcopis inferiores, indulgentias, iure communi, concedere nequeunt. c. Antecedentibus de exceſſ. Prælat. Bellar. l. cit. Prælati Religionum futuras ſubditorum ſatisfactiones, poſſunt quidem alijs applicare; ſed hoc non eſt indulgentias concedere. Sot. Val. l. cit. Vide Suarez ſect.5.l.c.

Viro non ſacerdoti committi poteſt à Pontifice concedendarum indulgentiarum facultas, modo Clericus ſit. D. Thom. q.26. art.1. Sot. Val.l.c. nam id facere ad iuriſdictionem attinet, immo Laicis de abſoluta poteſtate, non iure ordinario: quod docuit Suarez ſect.6.l.c.

Nec peccatum lethale, nec excommunicatio (excipit eas, quibus quis vel nominatim excommunicatus eſt, vel ob notoriam Clerici percuſſionem) impedit concedendarum indulgentiarum auctoritatem. D.Thom.art.4.Val.l.c.

Indulgentia prodeſt mortuis in Purgatorio. Cap. XXVI.

ELENCHVS.

1 *Indulgentiæ quomodo proſint mortuis, & quid intelligatur per modum ſuffragij: & an indulgentia pro mortuis ſiat certa.*

2 *An valeant ſi accipiantur ab exiſtentibus in peccato.*

1 Non ſolũ viuis, vt ſtatim dicemus, prodeſt indulgentia, ſed & mortuis. Et hæc veritas fide tenenda eſt. Si quis enim negaret, indulgentiam quidpiam prodeſſe exiſtentibus in Purgatorio, eſſet hæreticus, tum quia obuiaret determinationi Concilij Tridentini ſeſſ. vlt. vbi hæc veritas catholica ſtabilitur; tum quia contradiceret vniuerſali ritui Eccleſię, quę indulgentias mortuis applicat; tum quia negaret facta multorum Pontificum, qui animabus Purgatorij indulgentias conceſſerunt; tum etiã contraueniret rationi ex Scriptura ſumptæ Macha.lib.2.cap.12. *Sanctum eſt, & ſalubre pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* Si ergo bona opera fidelis, boni, & iuſti proſunt mortuis, multo magis Chriſti ſatisfactio, & opera matris Dei, Apoſtolorum, Martyrum, Sanctorum, quæ applicanda Eccleſiæ, vt matri, reliquerunt. Quo autem modo proſint indulgentiæ mortuis, conſiderandum eſt. circa quod dico aliqua.

Primum eſt, indulgentias prodeſſe mortuis per modum ſuffragij. Hoc patet ex multis Pontificibus, qui modo hoc tales indulgentias conceſſerunt. Paſchalis enim II. conceſsit Eccleſię S. Praxedis indulgentias pro mortuis, per modum ſuffragij, qui fere fuit primum, qui pro mortuis conceſsit iam à quadringentis annis. Has eaſdem indulgentias, vndecim ſequentes Pontifices confirmarunt, vt habetur in Bulla S. Praxedis. Rurſus Sixtus, & Calixtus hoc modo eas conceſſerunt, vt refert Gabr.lect.57.ſuper canonem, & Leo X. in epiſtola ad Caiet. declarauit, viuis, per modum ſuffragij prodeſſe; & Pius V. ſic etiam noſtro tempore, voce viua declarat eas prodeſſe. Rurſus, omnes Doctores Scholaſtici fere hoc modo docent iddulgentias ad mortuos peruenire.

Secundem eſt, ſecundum communem ſententiam antiquorum Theologorum, Dare indulgẽtias per modum ſuffragij, eſt liberare à pœna, applicando ſolum ſatisfactionis aliorum pretium. Sit exemplum. Eſt aliquis in carcere, comprehenſus à iudice ob debitum centum aureorum: aliquis amicus pro illo dat centum aureos ex theſauro publico: hic vere dicitur liberare eum à carcere, ſed aliter, quam iudex: hic enim per modum poteſtatis, & abſolutionis iuridice liberat; amicus vero per modum adiuuantis, & offerentis pretium laborationis. Sic intelligas, Pontificem per indulgentias liberare à pœna debita viuos, per modum poteſtatis, & abſolutionis, quam exercet ſuper terram: at mortuos per modum adiutorij, offerendo id, quod

ſoluere tenebantur : & hoc eſt per modum ſuffragij. Ita explicant Alex. 4.p. q.83. memb.5. & Bonau. diſt.20.q.5. Dicitur & ob aliam cauſam dare indulgentiam mortuis per modum ſuffragij, quia viui pro mortuis faciunt illud opus, quod in conſequutione indulgentiarum imponitur; & quia cauſa, pro qua datur viuis, etiam ſe ex extendit ad mortuos. Viui ergo ſuffragantur in opere, & in cauſa mortuis, quantum ad indulgentiarum conſecutionem. Hic eſt modus ſuffragij, ſecundum communem Doctorum ſententiam. Non tamen hinc exiſtimes, indulgentias eſſe incertas mortuis, quia Eccleſia applicat per modum ſuffragij : ſemper enim eas Deus acceptat, ſicut etiam pro viuis : hoc enim eſt ex pacto diuino, ſeu ex merito Chriſti ſatisfactionũ, & Sanctorum, quod proſint indigentibus membris. quamquam aliter in hac re loquitus eſt Caietanus, qui dicit eſſe incertas : quod profecto eſt contra Eccleſiæ dignitatem, & ritum : non enim oraret, niſi cognoſceret mortuis prodeſſe, vt expreſſe dicit Dion. c.7. de Eccl. Hier.

2 Tertium eſt, ſi quis ſit in peccato mortali, dum ſumit pro mortuis indulgentias, faciendo id opus, per quod eis applicantur, in peccato, indulgentiæ valent mortuis ipſis, qui in gratia Dei ſunt, & in Purgatorio detinentur, Aliqui tenent nihil prodeſſe; ſed mihi magis placet, quod dixi : & ita Gab. ſentit lect.57. ſuper can. Et ratio eſt, quia ratio ſatisfactionis, ſeu pretium pœnarum, non eſt opus illius, qui eſt in peccato; ſed indulgentia ipſa, & theſaurus meritorum Chriſti, & Sanctorum. Illud autem opus particulare, per quod indulgentiæ applicantur, fit ab illo, nomine Eccleſiæ, in qua numquam deeſt gratia. Opus autem, cum ab aliquo fit nomine alterius, non perdit valorem, quamuis qui facit immediate, non ſit in gratia : ſicut qui dat eleemoſynam per ſeruum, qui dum det, cum vana gloria dat, non perdit valorem, ſi qui iuſſit, bene iuſſerit dandam. Eccleſia autem eſt, quæ conſtituit viuos, vt conſequantur indulgentias pro mortuis : opera viuorum huiuſmodi non perdunt valorem pro mortuis, licet inſtrumenta, per quæ fiunt, mala ſint,

ADDITIONES.

Vide Card Bellarm. c.14. Vig. ver.24. Val, p.5.l.c. Patreſque ab eo commemoratos. Suar, diſp.53. l. c. infra. Conink dub.10.11. Eccleſiæ ſuffragia prodeſſe defunctis, docet Card. Bellarmin.lib.2.c.15. de Purg. Viuentium ſuffragia defunctis prodeſſe, traditur à Suar. tom.4. in 3. par. diſp.48. ſect. 4. 5. 6. Qua ratione animæ Purgatorij noſtris ſuffragijs iuuare poſſint, de Coninch diſp.11. tom.2. dub.7.

Per modum ſuffragij.) Animas purgatorio carcere cruciatas ad Rom. Pontificis iuriſdictionem pertinere, ab eoque conceſſis indulgentijs, per modum abſolutionis, inde, educi, tradidit Michael à Medin.d.7. c.34.& d.8. c.41. indulg. ſed Doctores, fere omnes, contrariam tuentur ſententiam : immò Io. Marior eam ſententiam à Pariſienſi Schola ſuo tempore damnatam fatetur. Card. Berllarm.lib.1.cap.14. de indulg. Vide Corduba lib.5.q. Theolog. quæſt.16. Petr. à Sot.lect.3.de indulg. Nauar. not.22.nu.6. Suarez diſp.53.ſect.2. num.8. de Coninch dub.10. l. c. citatoſque à Bellarm. & à Suarez loc. cit. Quid ſit per modum ſuffragij indulgentias concedi, & quomodo differat ab indulgentia per modum abſolutionis, Suarez ſect.3. l. c. de Coninch l. c.

De indulgentijs pro defunctis Emanuel Rodericus tom.2.q.q. Regul.q.96.art.2.

Secundum.) Vide Bellarm.l.c.q.3.

Tertium.) Indulgentiam pro defunctis in mortifero ſcelere à viuente ſuſceptam, ijs non prodeſſe, tutior ſententia eſt. Bellarm. loc. cit. niſi fiat opus in perſona Eccleſiæ, Sà ver. indulgentia nu.2. at Suarez ſect.4. num.6. ſtatum gratiæ neceſſarium non eſſe ait in lucraturo indulgentiam pro defunctis.

Solus ſummus Pontifex indulgentias pro defunctis concedere poteſt. Bellar.l.c.

Indulgentiæ pro defunctis acceptæ, ijs ſpeciatim proſunt, pro quibus ſuſceptæ ſunt; non autem omnibus in communi (*vt voluit Prepoſit.* relatus à D. Thom.4.diſt,25. q.2. art.4.) Bellarm.l.c. Vide Suarez diſp.48.ſect.7. num.6. coroll. 1.

De Purgatorio Card. Bellarm. l, c. Suarez to.4. diſp.45. Val. to 4. diſp.11. q.1. p.1. §.4. Aegidus de Coninch diſp.11.l.c.

Quod Indulgentia proſit viuis. Cap. XXVII.

ELENCHVS.

1 *Conditiones neceſſariæ volentibus lucrari Indulgentias.*

2 *Duo notanda circa hanc materiam.*

1 INdulgentiam in hac adhuc vita exiſtentibus prodeſſe, ſatis apere ſuperius oſtendimus, fide catholica eſſe firmiter tenendum:

non

non tamen modo eodem, quo mortuis, ſed per modum abſolutionis,& poteſtatis iuridicæ, quā Papa habet in viuos,vt explicauimus. vnde..., non dicuntur indulgentiæ viuis per modum ſuffragij concedi. Aduertendum tamen,eos,quibus ſuffragia profutura ſint,debere quibuſdam conditionibus non carere.

Quarum prima eſt, quod in gratia ſint: exiſtentibus enim in mortali, non proſunt indulgentiæ.Et ratio huius eſt, nam ſatisfactio vnius non prodeſt alteri, niſi qui coniunctus eſt ei in vno corpore myſtico,quę coniunctio fit per gratiā:in hoc autē indulgentia fundatur,vt diximus.

Secunda eſt.quod ſit cauſa pia,propter quam indulgentia conceditur: non enim indulgentia concedi debet abſque cauſa pia: illa autem eſt pia cauſa,quæ ad Dei honorem,vel Eccleſiæ vtilitatem pertinet.

Tertia, aliquod opus particulare, per quod ſingulis indulgentia applicatur, vt viſitatio templi,vel eleemoſynæ,vel aliquid ſimile: hoc autem eatenus eſt neceſſarium, quatenus pertinet ad piam cauſam, propter quam datur indulgentia: non enim idem ſunt cauſa, & opus particulare: aliquando enim poſſet eſſe cauſa magna, & opus paruum: vt, ſi indulgentia concedatur, vt omnes orent pro vna vrgenti Eccleſiæ neceſſitate; tunc magna eſt cauſa, puta neceſſitas Eccleſiæ; at opus poteſt eſſe paruum, puta, vnum *Pater noſt*-r:immò aliquando poſſet dari ſine tali opere,ſed cum ſola cauſa;vt,ſi illis, qui Eccleſiam defenderunt;Pontifex ſimpliciter indulgentiam concederet. Quando vero imponitur opus aliquod indulgentia,tunc implendum eſt; aliter homo non conſequeretur indulgentiam. Dubium autem poſſet hic ſuboriri,ſi quis opus hoc facit in mortali,cum tamen conſequenda eſt indulgentia,eſt in gratia;an obtineat indulgentiā? v. g. datur indulgentia ter ieiunantibus in hebdomada, & in Dominica communicantibus, quando indulgentiam conſequuntur: ſi quis ieiunauit in peccato,tamen pœnituit in Dominica,an conſequatur indulgentiam?Aliqui negant, ſed contrarium magis placet mihi, quod conſequatur. & ita tenet Ant. 1. p. tit 10. c.3. Silu. ver. indulg. §.32. Sot.4.diſt.21.q.2.art.3.Duo tamen hic ſunt notanda.

2 Alterum eſt,cū dicitur in indulgentia,Confeſſis,& contritis,non eſt opus confiteri ſtatim, niſi alijs verbis explicetur hoc in conceſſione; ſed ſatis eſt illo anno fuiſſe confeſſum,& habere tunc contritionem, cum propoſito confitendi tempore debito. Ita tenet Syl. ver. indulgentia. §.20.Armilla verbo indulgentia.§.18.Panor.ſuper c.omnis vtriuſque ſexus.de pœnit.& remiſſ.

Alterum eſt,cum in Iubilæis quibuſdam conceditur facultas abſoluendi à caſibus aliquibus reſeruatis; ſi forte, qui confeſſus eſt,oblitus eſt abſque ſua culpa,alicuius reſeruati,poſtea recordetur, poteſt abſolui à quolibet Cōfeſſario proprio, ac ſi tale peccatum non eſſet reſeruatum; quamuis aliàs habuiſſet cenſuras: nam vere per illam confeſſionem remiſſum eſt. Confeſsio enim,& indulgentia extendunt ſe,non ſolum ad ore confeſſa, ſed etiam ad oblita, facta tamen morali diligentia.

ADDITIONES.

In mortali non proſunt.) Communis Theol. ſent.Vide D.Thom.q.27. art.2. Card. Bellarm. c.13.Sot.art.3.q.2.l.c. qui tamen Iubilei indulgentias lucrari te exiſtimat, ſi alia omnia in peccato mortifero efficias;Euchariſtiam autem preſcripto die,gratiæ munere donatus accipias.Bellarm. verò ait,ait, ſi opus impoſitum, ad conſequendas indulgentias non proſit ad finem,quem reſpicit ſummus Pontifex, ſi ſine gratia efficiatur, debere hominem, eſſe in gratia, dum perficit iniunctum opus E. G. Indicitur Iubilæum, ad Deum placandum; at quoniam mortuis operibus non miteſcit Deus iratus, ideo iniunctæ preces, eleemoſynæ,ieiunia in ſtatu gratiæ peragenda ſunt.Idem ferè Comitolus lib.1. Reſp. Mor.q.37.Indulgentiam in peccato mortali ſuſceptam,recedente peccato,valere,quidam aiūt: ijs non facile aſſentirem.Vide Suarez tom.4. Diſp.62. ſect. 12. num.32. Catechumeno, & excommunicato,dum ſunt in gratia, indulgentias prodeſſe, nonnulli affirmant. Negat Suar. D. 53. ſect.4. num. 8. catechumenis indulgentias concedi poſſe.Vide Sanchez lib.4. op.mor. cap.37. num.37.

Commune eſt Theologorum axioma, valere indulgentias, ſi in Concedente ſit auctoritas, in cauſa pietas, in ſuſcipiente charitas.Valen.p.5. Suar. diſp.52. ſect. 2. Statum gratiæ diſpoſitionem neceſſariam eſſe ad effectum indulgentiæ aſſequendum, docet idem Suarez cum communi l. c. n.6.

Effectus indulgentiæ à lethali culpa impeditus,recedente fictione, non recuperatur. Vide Suarez num.12.l.c.

Cauſa pia.) Vide Sot.q. art.2.Bellarm.ca.12. Nau. Not.15. ſine iuſta enim cauſa non valent indulgentiæ.Bellar.l.c.Vide Suarez diſp.54.l.c.

Et oblitus eſt.) Nauarr in c.cum conſideret. §.Cautus.de pœnit.d.5.nu.30. & in man.c.26. num.

nu.13.Adrian.q.4.de Confeſſ.Gab.4. d.17.q.1. art.3.Couar.in c.Alma 1.p.§.11.nu.12. D.Ant. alijque paulò infra citati.nu.12.Cano. releċt.de pœnit. p.5. & alij relati à Suarez diſp.31. ſect. 14.l.c.Quidam addunt,etiam ſi ille confiteretur animo incapaci abſolutionis. Vide Angles pag. 231.de confeſsione.D.Ant.3.p.tit. 14.c.16.§.7. Caiet.ver.Caſus.Fum.eodem.Vide Silu.confeſſio 1.nu.21.Sà.ver.caſus nu.7. Suar.l. c.num.9. Comitolum to. lib.1. Reſp. Mor. q.30. Steph. de Auila p.2.de cenſuris c.7. de excommunicatione reſeruata.

Suarez l.c.nu.12. quærens, an peccatum oblitum in confeſſione,coram ſuperiori facta, reſeruatum maneat; relata communi ſententia, tradente, reſeruationem peccati auferri, hac ytitur diſtinctione. Peccatum reſeruatum vel habet annexam excommunicationem, vel non. Præterea:modus confitendi reſeruata duplex eſt: vel enim quis confitetur ſuperiori peccata communiter admiſſa, ſine vlla mentione, aut intentione ſpeciali caſuum reſeruatorum; vel confitetur ſuperiori, alijue iuriſdictione prædito, vt abſolutionem à reſeruatis, ſi quæ habet, conſequatur. Si poſteriori modo confiteatur, & bona fide, omnia,quorum recordatur,explicet, & abſoluatur;tollitur reſeruatio eorum etiam, quorum enim capit obliuio;nam tunc ſuperior abſoluere intendit etiam à reſeruatis,etiam ſi habeāt excommunicationem coniunctam, à qua abſoluere poſſit.

Si cōfeſſio ordinario modo fiat, ſine vlla mētione,aut intentione reſeruatorum caſuum,& ſimili modo impendatur abſolutio,reſeruationem non tolli exiſtimat.

Si obliuio peccati reſeruati,dum confeſsio fit ratione iubilæi conſequendi, culpabilis ita fuit, vt confeſſio non ſolum informis fuerit, quo ad effectum, ſed etiam nulla omninò: peccatum reſeruatum manere ſcribit; idemque aſſerit de peccato confeſſione nulla expreſſo: ad lucrandū enim iubilæum valida cōfeſſio requiritur:quæ ſi valida eſſet, quamuis informis,quo ad effectum, probabile eſt, peccatum reſeruatum amplius non manere. Hæc ille docet num.22.l.c.

Si ſuperiori, qui poteſt abſoluere, reſeruata integrè confitearis (non tamen ratione iubilæi, ad cuius fructum conſequendum valida confeſsiò, vt diximus, neceſſaria eſt) & inualidè id facias,ob defectum circa alia peccata non reſeruata,vel ob defectum doloris, (ſine tamen propoſito perſeuerādi in peccato lethali,& non adimplendæ ſatisfactionis) ceſſat reſeruatio: quia ſuperior peccatum audiuit,remediaque præſcripſit. Hæc idem num.9.

De cauſa indulgentię,ſeu ipſius valore. Cap. XXVIII.

ELENCHVS.

1 *Indulgentiæ non concedendæ pro cauſa parua.*

2 *Indulgentiæ magnæ pro paruis cauſis ſunt validæ.*

1 ALiqui dubitant, an magnæ indulgentię conceſſæ pro cauſis paruis, ſint validæ: & reſpondent negatiue. Inter quos ſunt Adria. & Caiet.opuſc.de indulgen.dicunt enim,indulgentias magnas pro exiguis cauſis conceſſas,eſſe nullas. Alij dicunt non eſſe prorſus nullas, ſed valere aliquid,quātum talis cauſa exigit. At vero mihi videtur, per aliquot dicta eſſe ad hoc reſpondendum.

Primò peccat, ac male facit, qui pro cauſa parua indulgentias largiſsimas concedit.

Hoc probatur primò, quia non eſt dominus, ſed diſpenſator, collator indulgentiarum. Diſpenſatoris autem eſt, conuenienti cauſa res ſibi creditas diſpenſare,& diſtribuere.

Probatur ſecundò, quia maiores noſtri non niſi ob graues cauſas concedebant indulgentias, nedum magnas. Sic Gregorius conceſsit indulgentias in ſtationibus Romæ, in quibus, licet ſit cauſa magna, non eſt data indulgentia plenaria,ſed determinatorum annorum. Vt autem intelligas ſtationum originem, aduerte ex Tertull.c.39. Apolog. ex tempore perſequutionis, Chriſtianos ſolere noctu conuenire in baſilicas Martyrum,tum ad laudes Dei, & orationes; tum ad precandum pro bono communi, puta, pace, Imperatore, ſtatu Eccleſiæ, & alijs; tum ad negotia circa religionem tractanda; tum ad corrigendum fratres, qui non bene ambulabant: poſtea perſecutione ceſſante, fideles remittebantur, & negligentes iam erant in ſtationibus continuandis: propter quod Gregorius, ad attrahendos animos fidelium, ne vacarent à diuinis laudibus, & ne à reuerentia Martyrum remitterentur, adiunxit magnas indulgentias viſitantibus loca. Et quamuis olim noctu ſolebant fideles eſſe in oratione, & viſitare ea loca propter peccata euenientia factum eſt,vt die iſta fieret: manſit autem idem nomen Stationis: hoc enim nomen inter alia ſignificata, ſignifica lo-

locum, in quo frequenter conueniri ſolet ad negotia aliqua tractanda. Ex hoc poteſt conſpici, non niſi ob grauem cauſam, indulgentias conceſſas eſſe, non quod debeat eſſe æqualis cauſa indulgentiæ (hoc enim non eſt neceſſarium) ſed quod proportionaliter ſit cauſa magna, reſpectu eius, propter quam paruæ dantur indulgentię.

2 Secundum dictum eſt. Indulgentiæ magnæ, etiam pro paruis cauſis conceſſæ, validæ sūt in totum: vnde verum illud eſt, quod dici ſolet, indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant. Quamuis ergo male faciat qui ſic eas dat, tamen datæ tenent. Hoc mihi perſuadeo, propter auctoritatem multorum, qui id aſſerunt: ita enim tenet S.Tho.4. diſt.20. q.4. art.3. Dur. Palud. ibid. q.4. Anton.5.p.tit.10. c.3. Silu. ver. indulgentia. q.3. art.1. Rurſus, hoc mihi perſuadeo propter cap. cum ex eo. de pœnit. & remiſſ. vbi dicitur, per indiſcretas indulgentias claues contemni, & pœnitentias ſacramentales eneruari. Si ergo pœnitentiæ impoſitę in confeſsione eneruantur propter huiuſmodi indulgentias: ergo valorem habent. Propterea etiam, quia minus eſt inconueniens, dicere Pontificem non bene facere concedendo tales indulgentias, quàm aſſerere, ipſum errare, & populum decipi. Non ergo dubitandum eſt, eſſe validas; quamuis, vt bene concedantur, debeant cum cauſis rationabilibus, & proportionatis dari.

Tertium dictum eſt. Quilibet inferior debet exiſtimare, Pontifices habere cauſas ſufficientes in concedendis indulgentijs; nec debet temere iudicare maiorum facta, licet ſuo ingenio non appareant ita magnę rationes. Circa huiuſmodi indulgentias hoc notandum eſt. Quando aliquæ harum ad certum tempus conceduntur, vnus non poteſt conſequi, niſi ſemel: cum vero ſunt perpetuæ, & conceditur indulgentia plenaria viſitantibus locum aliquem, & indulgentia hæc perpetuo manet, tunc obtinetur toties, quoties aliquis viſitauerit, licet ſæpius in die. Et ſic ait D.Tho.l.c. Eſt perpetua indulgentia 40. dierum viſitantibus templum S. Petri Romæ: obtinetur enim toties quoties, etiam in vno die.

ADDITIONES.

An cauſa iuſta debeat, ſecundum proportionem, reſpondere Indulgentiæ, Vide Card. Bellar. c.12. Val.p.4.l.c. Suar. diſp.54. ſect.3. Affirmat Card. Bellar. cum D.Bonau. Richard. in 4. d 20. Auguſt. de Ancona. q.30. ar.4.5. de Poteſt. Papę, Conink dub.6.l.c. Vide Suar.l.c.* Plures indulgentias, diuerſis priuilegijs conceſſas, poſſe hominem vno actu acquirerere, Suar. recte negat. t.4. diſp.52. ſect.8. nu.10. De cauſa finali indulgentiæ idem Diſp.54.

Finis Libri Sexti.

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM LIBER SEPTIMVS.

Hoc libro agendum eſt de tribus reliquis ſacramentis, nempe de Extrema Vnctione, de Ordine, & de Matrimonio.

DE EXTREMA VNCTIONE.

EXTREMA VNCTIO QVID SIT, AC eius materia, & forma.

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Materia Extremæ vnctionis eſt duplex, oleum, & vnctio.*

2 *Oleum quale eſſe debeat, et quid ſignificet vnctio. Item quæ ſit forma.*

3 *Forma qua vtitur Eccleſia Romana, eſt neceſſaria tantum de præcepto.*

1 PROSEQVENDO ordinem, quem in alijs ſacramentis obſeruauimus; primo notãdum eſt, quod huius ſacramenti materia duplex eſt, vna remota, altera propinqua, vt de baptiſmo diximus. Vt igitur à remota, id eſt ab oleo incipiamus: debet eſſe oleum, non quodcumque, ſed ab Epiſcopo in die anniuerſario Cœnæ Domini ſolẽniter conſecratum, ſeu benedictum, adeo quod niſi ſit tale conſecratum, non cenſeatur materia huius ſacramenti: licet nonnulli oppoſitum teneant. quibus Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 1. & communis omnium ſententia contradicit.

2 Rurſus oleum debet eſſe, non ex quauis pingui, & craſſa materia, ſed ex oliuarum baccis tantummodo expreſſum. Vnde dicit Silu. verbo vnctio, quod nec Papa poſſet facere, vt oleum nucum eſſet bonum: immo ſi propter miſturam mutaretur ſpecies, irritaretur ſacramentum.

Altera materia propinqua eſt vnctio, abſque dubio neceſſaria neceſſitate ſacramẽti, vt de Cõfirmatione diximus. Quæ quidem vnctio aptiſſime Spiritus ſancti gratiam, qua inuiſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat, vt docet Conc. Trid.

Forma vero eſt iſta. Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam pijſsimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti per viſum, auditum, guſtum, odoratum, & tactum. Amen. Quam formam in hunc modum ſtatuit Concil. Florent. & colligitur ex Conc. Trid.

3 Hæc autem forma deprecatiua eſt, & ita debere eſſe dicit Nauar. in cap. 22. num. 15. cum communi; nec eſt neceſſe addere In nomine Patris, &c. ſequendus tamen eſt receptus mos. Poterit tamen dici ſecundum Sot. Vngo oculos, vel manus, vt indulgeat tibi Deus quidquid, &c.

Aduertendum quoque eſt, quod dicta forma, qua vtitur Eccleſia Romana, non eſt de neceſſitate ſacramenti; ſed tantum de neceſſitate præcepti, vt colligitur ex dicto Concil. Florent. Eccleſia enim poteſt mutare verbum, modo non mutetur ſenſus, vt dicere, Quidquid peccaſti, &c. Sot. 4. d. 23. q. 1. art. 4. & Nauarr. l. c.

ADDITIONES.

* De Vnctione Extrema integram nos edidimus tractatiorẽ anno 1609. de eadem, ex recentioribus (pręter citatos à me in eo libro) Nicolaus Serarius in opuſculis, Io. Lorinus in cap. 5. Epiſtolę S. Iacobi, Conink, Guilielmus Eſtius in 4. ſent. d. 23. Nugno Dominicani Ordinis Doctor

ctor in Addit.ad 3.p.S.Th.q.32.Filliucius in qq. Moral.Franc Siluius in 3. p. Mart. Bonacina.

Oleo.) Solum oleum oliuarum eſt remota materia huius ſacramenti, Vide quos citauimus in Tractatione,de hoc ſacramento, pag.4. vbi de materia. Eſt definitum de fide in Conc. Florent. in litteris Eugenij.

Ab Epiſcopo.) Neceſſitate ſacramenti, oleum debet eſſe ab Epiſcopo benedictum.Card.Bellar. lib.1.c.7.de ExtremaVnct.Suar.Val.to.4.Fernãdez p.3.exam.Theol.mor.c.10.§.1.Aegid. Conink t.2.com. de ſacr. & cenſur. diſp.19. dub.2. Quidam,minus probabiliter, neceſſitate præcepti,neceſſariam eſſe Epiſcopi benedictionem,teſtati ſunt.Conc.Flor.& Trid.tradũt apertè, materiam eſſe oleum benedictũ ab Epiſcopo.*Qui, pro oleo,chriſmate ab Epiſcopo conſecrato vteretur,ſacramentum conficeret. Hanc ſententiã, probatam Suarez,diſp.39.ſect.1.l.c. muniuimus lib.cit.de Extrema Vnctio. pag.12. etiam Innocentij Papæ teſtimonio:idque facere,Eccleſiæ ſi adſit conceſſio,& ſcandalum abſit,nefas non eſt.

Singulis annis renouandum Chriſma, & vetus igne abſumendum.

De oleo infirmorum renouando, & veteri cõburendo,in iure nullum præceptum:ſeruanda tamen conſuetudo: ſecluſo autem ſcandalo, & contemptu,veteri oleo vti,culpa lethalis nõ eſt. Oleo conſecrato non conſecratum addi poteſt: hoc paulatim faciendum. Materia proxima eſt ipſa vnctio, facta à Sacerdote, quam tamen in modum crucis formare, non eſt neceſſe. tanta autem debet eſſe,à qua ægrotus vere vnctus dici poſſit.Vide Conink dub.2.

Deprecatiua.)Si forma,quæ deprecatiua non ſit,adhibeatur,inualidum erit ſacramentũ. Cõſidera verba D.Iacobi.*Oret ſuper eum.*Vide quæ nos de forma pag. 40. Efficacia ſacramenti ab oratione ſacerdotis non pendet; ſed, ex vi promiſſionis Chriſti: verba,In nomine Patris, &c. non ſpectant ad eſſentiam ſacramenti, pronunnuncianda tamen, ex conſuetudine. An verba, *Per pyſſimam ſuam miſericordiam*, ſint eſſentialia,non eſt certum: ea omittere, grauiſsimum ſcelus, Conink dub.4. qui cenſet, ex neceſsitate ſaltem præcepti, ad ſingulas vnctiones formã, ſenſuum nominibus mutatis,repetendam eſſe: in vnctione organorum ſẽſuum omniũ vnicam formã, quæ omnes contineat,docent.*Per has ſacras vnctiones,et ſuam pijſsimã miſericordiã indulgeat tibi Deus quicquid peccaſti per viſum,auditũ, etc.* hoc non negat Conink,dicit tamen, non eſſe ita certum. Vide eundem dubitat.3. in fine.

De miniſtro huius ſacramenti. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Miniſter Extremæ Vnctionis quis.*

2 *Extrema Vnctio ſi conferatur ſine licentia Parochi,tenet;et quid agendum ſi miniſter moriatur antequam perficiat vnctiones.*

1 Vltra materiam, & formam ſacramenti neceſſarius eſt miniſter conferens: hic vero quis eſſe debeat, B. Iacobus demonſtrat, & habetur in c.1 de ſacr. vnct. & hodie determinatum eſt per Conc.Trid. eadem ſeſ. c. ſupradicto. Presbyter, id eſt, Sacerdos ab Epiſcopo rite ordinatus; & multo magis ipſemet Epiſcopus. Eſt autem in miniſtro neceſſaria intentio conferendi ſacramentum ipſum;& faciendi, quod facit Eccleſia, miniſter Eccleſiæ, vt ſuperius diximus.

Primò tamen notare oportet, quod non omnibus Sacerdotibus, ſed Curatis tantum licet, ſub quorum cura ſunt infirmi; aut his, quibus ipſi Curati hoc munus delegarint.Religioſi vero,qui clericis, aut laicis hoc ſacramentum miniſtrare ſine Curati licentia auſi fuerint,excommunicationem ipſo facto incurrunt. Quod procedit in alijs Sacerdotibus non Curatis, etiamſi in mortis articulo hoc facerent: quia non eſt omnino neceſſarium hoc ſacramentum. Excuſatentur tamen per ignorantiam probabilem, vel per parochi ratihabitionem. Caiet. in Summa, verbo,excommunicatio.

2 Hoc tamen verum eſt, quod etiam ſine licentia Curati teneret ſacramentum:& ratio eſt, quia, & ſi de neceſsitate ſacramenti requiratur proprius ſacerdos, de eſſentia vero ſufficit quod ſit ſacerdos. Vnde aduertendum eſt,quod quotieſcumque inuenitur in auctoribus, quod Sancti, & alij fideles olim vngebant oleo ſancto infirmos, tunc non conferebant ſacramentum extremę vnctionis, quod nõ datur niſi à Sacerdote.

Secundò,ſi ante abſolutam extremam vnctionem contingat mori, aut infirmari miniſtrum, poterit ab alio Sacerdote perfici: quod probatur à ſimili,& ſacramento Euchariſtiæ.

Tertiò,in neceſsitate ſufficit Sacerdos ſine miniſtro,vt habetur c.14. de ver. ſignific. immo in neceſsitate poteſt vnus presbyter vnam partem vngere,& alius aliam.

AD-

ADDITIONES.

Religioſi verò.) Ad hoc ſacramentum miniſtrandum ordinaria, vel delegata iuriſdictio requiritur. Religioſi præſumentes vngere, ſine licentia, excommunicantur, in Clem. Religioſi de de priuileg.

Quod procedet de alijs ſacerdotibus. Hoc mihi non placet: odia reſtringenda. Vide quæ nos de miniſtro pag. 71. l.c.

Etiam in mortis articulo.) Sub ſpe ratihabitionis, qui adeſt non proprius ſacerdos, poteſt, & debet inungere. (Vide Rodericum tom. 3. qq. Reg. q. 79. art. 1.) ſine ſpe etiam ratihabitionis, vt quibuſdam placet. Vide noſtram tractationem pag. 72. Sot. 4. d. 23. q. 2. art. 1. Comitolus tom lib. 1. reſp. mor. probat contrariam ſententiam: & ſatis eum præſumere dicit; qui, nulla facultate præditus, ſacramentum præbet homini attrito. De ConinK quemlibet ſacerdotem in articulo mortis hoc Sacramentum adminiſtrare poſſe ait, etiamſi ſciat, Parochum id ægre laturum.

Vngebant oleo.) De vnctione ad Sacramentum non pertinente, nos pag. 2. l.c.

In neceſſitate plures ſacerdotes, eodem tempore (vnus vnum organum ſenſus, alius aliud, &c.) eundem ægrotum inungere poſſent. Vide quæ pag. 75. ex Taper. & Suarez. attulimus Periculum vitæ excuſat Parochum ab adminiſtratione huius Sacramenti: at ſi ægrotus nullum aliud Sacramentum percipere poſſet, etiam cum vitæ periculo, is teneretur adminiſtrare. Vide pag. 135. l.c. Poſt Viaticum rectè adminiſtratur; ſed poteſt etiam ante.

* S. Stephanus Vngarorum Rex hoc Sacramētum ſumpſit ante Viaticum, Surius in eius vita 20. Aug. tom. 4. Idem fecit S. Arnulphus Epiſcopus Sueſſionen. teſte auctore vitæ illius, apud Surium 15. Auguſti, & S. Guilhelmus Archiepiſcopus Bituricen. Vide Surium to. 1. x. Ianuarij. Græci, recepto more, prius Extremam Vnctionem, deinde Euchariſtiam, periculosè ægrotantibus præbere ſolent.

Miniſtrans hoc Sacramentum poteſt intendere gratiam primam conferre ægroto, quem probabiliter metuit, eſſe in lethali culpa, & videt, non poſſe confiteri, ſi eum attritum eſſe ſperet: at ſuſcipiens, ſe attritum agnoſcens, non poteſt illud, eadem intentione, ſuſcipere. De Conink dub. 5. nu. 20.

Vt ſacerdos licitè ægrotum inungat, neceſſe eſt, vt credat, bona fide, eum eſſe in periculo mortis: ſi grauiter ægrotans, extra periculum mortis, illud ſuſcipiat; Sacramentum inualidum non putat de Conink dub. 7. nu. 25. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. infirmis miniſtrandum eſſe, tradit, ijs præcipuè, qui tam periculosè decumbunt, vt in fine vitæ conſtituti videantur. Vide Suarez tom. 4. diſp. 42. ſect. 2.

Parochus, cum ſubditus poſtulat ex iuſtitia hoc ſacramentum, conferre tenetur. Sacerdos nō Parochus, ex charitate, ſi ægrotus ita egeat, vt ſine ſacramentis moriturus ſit. V. Conink dub. 10.

Septem Græci ſacerdotes, ſuo ritu vtentes, cōfluunt, cum Vnctio Extrema exhibenda eſt. De qua re Petrus Arcudius, lib. de Concordia Oriētalis cum Occidentali Eccleſia in Sacramentorum adminiſtratione, nondum in lucem edito anno 1624. idibus Aprilis.

De ſuſcipiente. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Extrema vnctio, quibus deneganda.*
2 *Extrema vnctio quibus dandaiet an ſit iterabilis.*
3 *Extremæ vnctionis neceſsitas, & qua in parte corporis facienda.*
4 *Cæcus à natiuitate, et ſacerdos quomodo vngēdi; Item quando proferenda verba.*

1 HActenus diximus de materia, forma, & miniſtro: nunc, quæ ad ſuſcipientem pertinent, dicamus, pro quo eſt obſeruandum.

Primo, quod hoc ſacramentum dari non debet ijs, qui numquam peccare potuerunt.

Vnde pueri incapaces cēſentur, niſi ętate, qua Euchariſtię ſacramentum ſumunt: ſufficit tamen ætate, qua peccare poſſunt.

Secundò, amentibus a natiuitate, & perpetuo furioſis; ſecus habentibus lucida interualla, maxime ſi petierint, niſi timeatur irreuerentia.

Tertiò, ſuſpendendis, vel decapitandis, quia cum iſti non infirmentur, ſed iudicio integro decedant, non patiuntur inſidias, ac terribiles viſiones Dœmonis, quas, vt plurimum vi morbi, vel magna ætate deficientes, patiuntur propter magnam ſenſuum omnium debilitatem: & propterea iſtis collatum non erit verum extremæ vnctionis ſacramentum.

Quartò, intrantibus mare, vel bellum, etſi periculoſum ſit, eadem ratione.

2 Quintò negatur exiſtentibus in notorio peccato mortali, qui poſtea incidunt in phreneſim, niſi aliquod ſignum contritionis oſtēderint.

Et

Et hæc omnia cõmuniter notantur à Summiſtis.

Omnibus igitur infirmis, de quibus mors timeatur, ac ſenibus, qui etiam abſque infirmitate, ſed ipſa ſenectute conficiuntur, (quia extrema vnctio finem vitæ præſumptum tantum requirit) nec non & adultis etiam ſtatim poſt baptiſmum morti proximis dandam eſt extremæ vnctionis ſacramentum, vt communis habet.

Sed vnum dubium hic poterat eſſe, an extrema vnctio dari debeat vulneratis, cum videantur non ex infirmitate, ſed accidentaliter morti propinqui. Et dico quod licet nonnulli teneant, quod non: communis tamen tenet oppoſitum, quod verius eſt. Soto, & Silu. q. 5. & ratio eſt, quia quamuis vulnerati mors violenta ſit, tamen infirmatur.

Vnde vt paucis concludamus, dicimus Extremam vnctionem dandam eſſe morti propinquis ex morbo, ex vulnere, vel partu, vel ſenectute. Quod ſi morbo liberatus iterum periclitetur, iteranda eſt, quoties redit periculum. In dubio vero, an viuat infirmus, danda eſt ſub conditione, ſi non eſt mortuus.

3 Hoc autem ſacramentum non eſt neceſſarium neceſſitate ſalutis. Poteſt enim homo ſaluari abſque Extrema vnctione; ipſam tamen ex cõtemptu relinquere, peccatum eſt. Eſſet autem contemptus, cum tempore extremæ vnctionis occurrente, & oblata occaſione ſuſcipiendi non ſuſciperetur, vt de Confirmatione diximus: contemptus vero non eſt, omittere tamquam ad ſalutem non neceſſariam. Eam autem ex negligentia omittere non eſt peccatum mortale, ſi abſit contemptus, aut ſcandalum, etſi nonnulli aliter ſentiant.

Vnctio in quinque corporis ſenſibus, ſcilicet in oculis, auribus, naribus, ore, & manibus adhibenda eſt, à quibus ſolent peccatorum origines duci: & hoc eſt de eſſentia ſacramenti, adeo vt ſi vnus relinquatur ſenſus, irritum eſſet ſacramentum: vnde iterari deberet, ſi vacaret. Pedes autem vngere non eſt neceſſe, & certe renes in hominibus, & in mulieribus vmbilicus prætermittendi ſunt, cum id aliquo modo honeſtati aduerſetur, vt Sot. in 4 d. 23. q. 2. art. 2.

4 Cœcus autem à natiuitate licet per viſum non peccauerit, ſic & ſurdus per auditum, ob concupiſcentiam tamen vngendi ſunt; ſic & mutilati, in partibus tamen proximioribus: Sacerdotes vero non in palma, ſed in ſuperiori verſa parte manus, vt habetur in aliquibus Manualibus Eccleſiarum.

Duo tamen hic aduertenda ſunt.

Primo, quod ad ſingulas vnctiones adhibenda eſt ſtupa noua, quæ poſtea eſt comburenda.

Secundo, quod ſufficit verba ſtatim proferre, vel ante vnctionem, vel poſt, vt in Baptiſmo & Confirmatione.

ADDITIONES.

De ſuſcipiẽte nos pag. 41. De Conink dub. 7.

Poſt Baptiſmum morti proximis.) Ioſeph Acoſta. lib 6. de procuranda Indorum ſalute cap. 18. dolet, & merito, abuſum, apud Indos fideles, hoc ſacramentum prætermittendi, contra generalis Concilij, & prouincialis decreta. *Vtrumque, ait ille, verò re ipſa, vſque adeo neglectum, vt penè ſacrilegij loco ſit, ſi quis de Indo infirmo vngendo cogitet. Neque ego ſanè intelligo quouſque tam ſtolida noſtrorũ conſuetudo ferenda ſit.* Vtinam tam pernicioſus abuſus extinctus ſit.

Vulneratis.) Serpentis etiam venenati morſu ſaucijs, veneno, aut peſte infectis non negandum hoc ſacramentum. Vide quæ à nobis ſcripta, pag. 44. l. c. citatos ibi, Rodericum art. 2. l. c. & de Conink l. c. nu. 4. idem dicas de aquis obrutis, cum vitæ periculo.

Vel partu.) Concil. Mediol. IV. fœminis in partu laborantibus hoc Sacramentum exhiberi, vetat. Rodericus l. c. Sà verbo Extrema Vnctio nu. 4. Archang. Rubeus in 4. d. 23. & alij quidam exhibendum, cenſent. Agentes nos de hac re, pag. 45. l. c. diximus, Conc. Mediol. intelligendum, ſi ſola naturali partus moleſtia mulieres crucientur: id enim ſine lethali morbo contingit: at ſi partus cum accidentibus grauibus coniunctus, mortis periculum creet, de hoc Cõcilium non loqui, & tunc alteram ſententiam locum habere. De morbis, quibus mulieres in partu vexantur, nonnulla ſcripſimus pag. 46. 47. ex medicorum placitis.

Non eſt neceſſarium neceſſitate ſalutis.) Communis ſententia eſt, ſolum contemptum huius ſacramenti mortiferum eſſe. Vide Nauar. cap. 22. nu. 16. Suarez to. 4. d. 44. ſect. 1. de Conink dub. 10. at Pet. à Sot. lect. 2. ſimpliciter, ſub mortali peccato, ſuſcipiendum putat. Magnifacias hoc diuinum remedium; ſi quis enim in lethali ſcelere Euchariſtiam ſuſcipiat, & attritus inungatur, gratiam aſſequitur; at non inunctus, cum ſola attritione moriens æternam ſalutem amittit.

Qui non poſſet in articulo mortis alia ſacramenta ſuſcipere, ad hoc, ex præcepto, tamquam ad medium ſalutis neceſſarium, confugere tenetur. Vide Suarez l. c.

In ſuſcipiente intentio, ſaltem virtualis, ſacramen-

cramenti ſuſcipiendi, & illius, ad minimum, interpretatiua petitio neceſſaria eſt. De qua re nos pag 60. l.c. ſatis ille hoc ſacramentum petere putatur, eo ipſo, quo eſt in ſtatu gratiæ, vel attritus: is enim virtualiter, vel habitualiter remedia omnia ſaluti congruentia poſtulat. de Coninch dub. 7. l.c.

In quinque corporis ſenſibus.) Vide D.Tho. 4.d.23.q.2.art.3. quinque ſenſuum vnctiones in oculis, auribus, naribus, ore, manibus, neceſſitate præcepti neceſſarias eſſe putant Suarez diſp.40. ſect.2. de Coninch dub.3. eſſe autem neceſſarias neceſſitate ſacramenti, affirmant Bonau. Richar. Durand. Sot. Val. Card. Bellar. cap.10. Rodericus, citati in noſtro opuſculo, pag.61. l.c. & eſt communis opinio. Quidam cenſent primam vnctionem ſufficere ad eſſentiam ſacramenti. Vide de Coninch dub.3. à nu.9.

Rectè geminantur vnctiones, in duobus oculis, auribus, naribus, &c. at in vnoquoque organo ſufficit vna. Si exiſtimares, moriturum ægrotum, antequam ſacramentum perficeretur, ſufficeret vngere vnum oculum, vnam aurem, narem vnum, vnam manum, os. Vide Suarez diſp.40. ſect.2. & notata à nobis pag.63.

Sacerdotes vero.) Hoc ipſum tradit Libellus Ritualis Romani Summi Pontificis Pauli V. iuſſu editus.

Vel ante vnctionem, vel poſt.) Exiguum, aut nullum interuallum interponatur. Morali concurſu verba cum vnctionibus cōcurrere debent. In modum Crucis, (non tamen ex neceſſitate ſacramenti) efficiēdæ ſunt vnctiones; Trinitaſq. inuocanda, ex præcepto. Vide citatum noſtrum libellum de Extrema vnctione pag.68.

In vltima vnctione, ſacramenti effectum dari, docet D.Tho. cuius ſententiam Suarez, vt communē, ſequitur. Vide librum noſtrum pag.120.

De effectu Extremæ Vnctionis. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Extrema vnctio expellit peccatorum reliquias, ſanat animam, eamque recreat, ſanat item corpus, ſi animæ expedit.*

2 *Auxilium præſtat contra Diabolum, qui hora mortis homines acrius vrget.*

1 QVatuor effectus habet hoc Extremæ vnctionis ſacramentum, quorum

Primus eſt expulſio aliquarum reliquiarum ex peccatis remanentium: non enim homo dolet ſicut debet, ex negligentia ſua; & ad hoc indiget extrema vnctione, quæ datur tempore mortis, quia tunc anima omnino debet eſſe purgata, quippe quæ diuino conſpectui eſt præſentanda, vt colligitur ex verbis B. Iacobi, & habetur in Concil. Trid.

Secundus eſt ſanitas animæ ad malum pronæ, & pigræ ad bonum, eiuſq. ſpiritualis recreatio.

Tertius eſt ſanitas corporis, vbi animæ ſaluti expediat, fideſq. infirmi decumbentis hoc mereatur; morbi certè incommoda, hoc ſacramento infirmus ſubleuatus, ferre leuius poteſt.

2 Quartus eſt, & ſpecialis effectus gratiæ, quæ per hoc ſacramentum confertur; auxilium contra tentationes, & dæmonis aggreſſiones, quas homo mortis tempore patitur. Dæmon enim acrius illa hora illum affligit. Vnde, vt habetur ex Conc. Trid. ſeſſ.14. cap.2. huius ſacramenti res eſt gratia Spiritus ſancti, cuius vnctio delicta, ſi quæ ſint adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſubleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantis facilius reſiſtit; & ſanitatem corporis interdum, vbi ſaluti animæ expedierit, conſequitur. Atque iſta de extrema vnctione ſufficiant.

ADNOTATIO.

(*De Ordine ſacro vide in fine huius inſtructionis. Cum enim ille tractatus alterius ſit auctoris, propterea in poſtremum locum reiecimus.*)

ADDITIONES.

Reliquiarum.) De ſpirituali huius ſacramenti effectu non idem omnes ſentiunt. Vide quos recenſuimus pag.106. Quid ſint peccatorum reliquiæ, quas aufert Extrema Vnctio, non eſt vna omnium opinio. Vide l.c. à pag.107. Suarez multis agit de hac re; & duas haſce propoſitiones munit.

1 Extrema Vnctio per ſe primo inſtituta eſt diuinitus, ad ægroti animum iuuandum, & corroborandum contra difficultates, & moleſtias illas, quæ, inſtante morte, contingere poſſunt.

2 Secundo loco, inſtituta eſt; vt animus tam ſalutari præſidio ad æternam gloriam conſequēdam diſponatur. Vide opuſculum noſtrum pag. 114. de Coninch dub.5. Quid tradiderint de ſpirituali effectu Concilia, nos pag.118. l.c.

Primam gratiam hoc ſacramento homini tribui poſſe, non ambigo, ſi attritus illud ſuſcipiat,

bona

bona fide, ſe inuincibiliter, contritum exiſtimãs. Quod à Suarez etiam, & à de Coninch traditũ.

De corporeo effectu huius ſacramenti, bona, ſcilicet, corporis valetudine, nos pag. 127. l.c. Qui ad ſolam corporis ſanitatem aſſequendam hoc ſacramento vteretur, peccaret. Primarius effectus, qui eſt ſalus animæ, primo loco quærendus; neque hoc ſacramentum medetur corpori; niſi cum expedit animæ.

Si corporis valetudinem nõ aſſequatur ægrotus, id accidit, vel quia indignè ad ſacramentum accedit, vel quia animæ ſaluti non expedit.

Hoc ſacramentum inſtitutum primario, vt ægroti animum vi morbi debilitatum, & torpore quodam deiectum roboret, ad ſpem erigat, diſponatque ad acres dæmonis impetus fortiter ſuſtinendos, docet de Coninch num. 18. l.c. qui ſecundarium effectum eſſe dicit, primo, abſtergere in attrito crimina: ſecundo, auferre nonnullas pœnas, remiſſis culpis, remanentes, pro diſpoſitione ſuſcipientis: tertio afferre aliquando corpori ſanitatem, ſub conditione, ſi animæ expediat ſaluti. Confert autem ſuum effectum vnctio extrema, ſtatim ac quinta vnctio, cum forma, completa eſt; vt verior habet opinio. Vide de Coninch dub. 6.

De veteri Extremæ vnctionis ſuſcipiẽdæ vſu, Onuphr. Panuinius cap. 1. de ritu ſepeliendi mortuos, apud veteres Chriſtianos.

Exempla nonnulla ad vſum huius ſacramenti inflammantia habes in lib. noſtro pag. 138.

S. Brigita, Diuino Viatico ſuſcepto, Vnctione hac delibuta, audito ſacro, coram ſe iam moriente, celebrato, ijs verbis. *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum,* Deo animã reddidit. Bulla Canonizationis eius Bonifacij IX.

* B. Clara è Monte falco, dum extremam ſuſcipere t Vnctionem, à Deo edocta crimina ſibi remiſſa, præmiaq. in Cœlo parata agnouit, ex cap. 4. vitæ eius, & lib. 5. vitæ S. Claræ, quam edidit F. Valerius Capuccinus. S. Antonius Vlyſſiponenſis eodem Sacramento ſuſcepto in Cœlum abijt. Breu. Rom. 13. Iunij.

Ioannes Aragoniæ Rex, Ferdinandi Pater, morti proximus ex febri, totius vitæ noxas, ſummo cum dolore, ſacramento pœnitentiæ eluere ſtuduit, Diuinum Viaticum, lacrymando, percepit, extremam Vnctionem piè petijt, ſumpſit, & ſcelerum veniam deprecatus, Crucemq. ſæpius oſculatus, Barcinone obijt 1479. 14. Kal. Fab. Luc. Marineus lib. 18. de rebus Hiſpaniæ memorabilibus.

Iſabella Caſtellæ, Legionis, Granatæque Regina, Ferdinandi Aragoniæ Regis vxor, multarum virtutum laude clariſſima, honeſtatem, pudicitiamque mirum in modum, coluit; cum Extrema Vnctione inungenda eſſet, nudum pedem ſic præbuit, vt ne à familiariſſima quidem muliere eum tangi permiſerit. Idem lib. 21.

S. Malachiæ exemplum, apud D. Bernardum, in eius vita, Parochis proponit Concilium Mediolanenſe, eoſque ad hoc ſacramentum diligenter miniſtrandum accendit. Eius lectione recreaberis. * Ipſe S. Malachias, aduentantem agnoſcens mortem, ſe inungi iuſſit: è ſolario domus ſuperioris deſcendit ad fratres, vngitur, (ait D. Bernard. de vita illius, col. penul.) & ſumpto Viatico, fratrum ſe orationibus, & fratres Deo commendans ad lectum reuertitur.

* B. Mariæ Ocgniacenſis, dum ægrotus aliquis, ea præſente, hoc Sacramento donabatur, ſentiebat, Chriſtum, cum Sanctorum multitudine, adeſſe, ægrotumq. miſericorditer corroborantem, dæmones expellentem, animam purgantem. Ex Iacobo de Vitriaco Cardin. lib. 4. cap. 2. Vitæ eiuſdem B. Mariæ.

De Matrimonio.

Quid ſit Matrimonium. Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Matrimonium quid; qualis contractus, & an gratiam conferat.*

2 *Differentia inter matrimonium fidelium, & infidelium; & an inter fideles actus coniugalis ſit meritorius.*

1 Sequitur vt agamus de Matrimonio. Ante omnia autem opus eſt, quid ſit, ſtatuere. Videtur autem ſic poſſe definiri. *Eſt contractus viri, & fœminæ legitimus, quo mutua corporũ traditur poteſtas, gratiæ ſpiritualis collatiuus.*

In hac definitione aliquot ſunt partes.

Prima eſt *Contractus:* hoc enim ſacramentum ab alijs differt in eo, quod iſtud eſt contractus quidam naturalis inter duas perſonas, non quaſlibet, ſed virum, & fœminam: ob id, additur prima pars, *viri, & fœminæ.* At quia non omnis vir cum qualibet fœmina poteſt hunc iractare contractum; ſed ſunt multa impedimenta, de quibus ſtatim dicemus, ob id dictum eſt in definitione, *legitimus.* Et rurſus in quarta

parte deſcribitur, circa quid verſetur iſte contractus, & dicitur, quod per ipſum vir accipit poteſtatem ſuper corpus fœminæ, & fœmina accipit poteſtatem ſuper viri corpus, in his, quæ ad vitam communem, & filiorum procreationem pertinent. Dicitur autem, *traditur*, de præſenti, nam cum ſit ſolum promiſſio quædam futuræ traditionis, tunc non matrimonium, ſed ſponſalia dicuntur. Vltima pars eſt, *gratiæ collatiuum*: non enim matrimonium eſt purus contractus, ſicut venditiones, locationes, mutua, & alia huiuſmodi; ſed eſt etiam ſacramentum, ob id gratiam dignè ſuſcipientibus confert, ſicut vnum ex alijs ſacramentis: in quo multum errauit Durand. 4. diſt. 26. q. 3. qui dicit matrimonium non eſſe ſacramentum, ſicut vnum ex alijs, nec gratiam conferre ex opere operato ſuſcipiẽtibus quod etiam dicit Gloſ. 1. q. 1. c. quidquid: ſed iſta eſt hæretica ſentẽtia, reprobata in Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 1 vbi ſtatuitur matrimonium eſſe vere, & proprie ſacramentum, vt vnum ex alijs: & ſeſſ. 7. can. 6. & 7 vbi ſtatuitur, quodlibet ſacramentum eſſe gratiæ collatiuum, & eam conferre digne ſuſcipientibus. Hic tamen notandum eſt, multum differre matrimonium in lege Euangelica inter fideles, & inter Paganos factum: eſt enim triplex diſcrimen.

2 Primum eſt, matrimonium infidelium eſt purus contractus naturalis, ſicut alij contractus, non tamen eſt ſacramentum; immo in lege naturæ, & lege Iudaica erat ſolus contractus: at inter fideles in lege Chriſti eſt etiam ſacramentũ, Chriſtus enim contractum ipſum naturalem ordinauit in ſacramentum, vnde in Conc. Triden. ſeſſ. 7. determinatur, omnia ſeptem ſacramenta à Chriſto inſtituta fuiſſe.

Hinc ſequitur ſecundum diſcrimen, quod extra Eccleſiam contractus hic non dat gratiam contractantibus ex opere operato, nec dabat illam in lege naturæ, aut veteri: at in lege Chriſti dat gratiam, quia ſacramentum eſt.

Tertium diſcrimen, actus coniugalis extra Eccleſiam non eſt meritorius, ſed tantum eſt licitus: infideles enim, qui recte matrimonium contractant, non peccant in copula carnali: at vero fideles ſi ſint in gratia, & ob debitum finem actu hoc vtantur, merentur in ipſo actu, ſicut in alio bono opere, vt dicit S. Tho. in addit. q. 49. art 6. Tunc autem eſt debitus finis, quãdo actus fit ex iuſtitiæ zelo, & religione, vt homo faciat id, ob quod, & in quod matrimonium eſt inſtitutum, in quo fuit hæreſis Manichæorum, qui nuptias damnabant; dicentes talem actum eſſe peccatum mortale, ſed damnata eſt hæreſis in Conc. Florent. & cap. ad abolendam. de hæret. Hinc patet, quid ſit matrimonium.

ADDITIONES.

De matrim. Scholaſtici in 4. à d. 26. Sot. præcipuè, D. Tho. addit ad 3. p. à q. 41. & lib. 3. contra Gen. à cap. 123. Sum. niſtæ verbo Matrimonium, Caiet. in opuſc. D. Ant. 3. p. tit. 1. Pelbar. p. 4. Hugo de ſacra. Altiſiod. lib. 4. Summæ, Vict. Bel. de mat. Guil. Pariſ. tract. de Sacram. Speculum coniug. Veracruz Card. Bellar. de ſacr. Petr. à Sot. in inſtit. ſac. Nauar. cap. 22. à nu. 19. Vig. cap. 15. §. 7. Cor. p. 4. Angles in 4. Val. to 4. d. 10. Pet. à Ledeſ. in D. Tho. Sanchez diligentiſſimè ingenti volumine. Vaſquez to 4. in 3. p. Regin. lib. 31. nonnulla, Comitol. in Reſponſis moral. to. lib. 1. Rebello p. 2. de oblig. iuſt. lib. 2. de contract. non pauca, Aegidius de Coninch to. 2. com. de ſacr. & Cenſur. à diſp. 25. * Couar. Val. Regin. tom. 2. lib. 31. P. F. P. Andreas Fachineus nonnulla lib. 3. Controu. iuris. Martinus Bonacina, Petrus de Ochagauia de ſacramentis, Filliucius, Siluius.

In ſtatu naturæ integræ matrimonium in officium naturæ, ad humanam ſobolem, immaculato thoro, procreandam, inſtitutum à Deo fuit, poſt Adæ lapſum vt eſſet in remedium libidinis, Euangelicæ legis tempore, ſacramenti dignitatem à Chriſto Dominio accepit. Vide Rebell. lib. 2. q. 1. l. c.

Matrimonium, vt eſt ciuilis contractus, iure naturæ inſtitutum eſſe; probat Vaſquez diſp. 1. cap. 2. vt ſacramentum, à Chriſto Domino inſtitutum fuit. Vide Vaſquez diſp. 2. de Coninch diſp. 24. dub. 2. de matrimonio.

Matrimonium per procuratorem contrahi poſſe, certum dixeris. De hac re Coninch dub. 9.

* Matrimonium per procuratorem contractum ſacramentum eſſe, negat Caiet. tract. 12. Opuſc. q. 1. at affirmant, verius, Sot. 4. diſt. 27. q. 1. art. 3. Card. Bellar. lib. 1. de mat. cap. 5. Sanchez lib. 2. de mat. diſp. 11. nu. 27. De Coninch to. 2. de Sacram. diſp. 24. de mat. dub. 2. concl. 5.

Poſſe per litteras contrahi, poſt Conc. Trid. Sanchez lib. 2. diſput. 12. De Coninch num. 80. loc. cit.

* Matrimonium ratum profeſſione in approbata Religione ſoluitur, quoad vinculum, cap. ex publico, cap. ex parte de conuerſ. coniug. cap. vnico de voto in 6. Concil. Triden. ſeſſ. 24. can. 6. De qua re Card. Bellar. lib. 2. de Monachis c. 38. De Coninch diſp. 26. dub. 3. Emanuel Rodericus to. 3. qq. Regul. q. 1. art. 4. D. Bonau. 4. d. 27.

4.d.27.art.2.q.1.Scot.4.d.32.Sot.lib.7.de iuſt. & iu.q.5.art.3. ad 2. Michael à Medin.lib.5. de ſac.hom. contin. cap.90. Ludou. Miranda to.1. man.Prælat.Reg.q.27.art.4. Caiet.to.1.Opuſc. tract.18. q.vnic.

Pontificis diſpenſatione etiam ſolui poſſe, plures viri docti probabiliſſime docuerunt. Vide Sanchez lib.8. de mat.diſp.8.to.2. Op.Mor. lib.5.cap.2.Io.Azor.to.1.inſtit.mor.lib.11.c.7.

De cauſis Matrimonij. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Matrimonij finis triplex.*

2 *Matrimonij cauſa efficiens, materia, forma: & an miniſter ſit neceſſarius.*

1 QVatuor ſunt cauſæ in matrimonio: finalis, efficiens, forma, & materia. Finis matrimonij triplex eſt.

Primus eſt, bonum prolis, puta, vt filij procreentur, procreati educentur, educati inſtituantur.

Secundum eſt, in remedium concupiſcentiæ; homo enim poſt originale peccatum multum procliuis remanſit in actum carnis. Inſtituit ergo Deus matrimonium, vt homo concupiſcentiæ aliquod remedium haberet; poſſetq. abſque peccato talem actum exercere. Et hoc eſt, quod dicit Paulus 1. Corinth.7. *Bonum eſt homini mulierem non tangere, tamen propter fornicationem, vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat.* Vnde ſtatus coniugatorum bonus eſt, & in eo ſaluus poteſt eſſe homo, ſi rectè iuxta ſtatum viuat: tamen perfectior eſt ſtatus cælibatus, vt determinatur in Conc.Trid.ſeſſ.24.can.10. & oppoſitum dicere, eſſet incidere in hæreſim Lutheri.

2 Tertius finis eſt mutua obſequia viri, & vxoris: homo enim indigens factus eſt, nec poteſt ſibi vir in omnibus prouidere, nec ſola mulier; at ſimul vterque coniunctus ſibi in neceſſarijs prouidet. Hic eſt finis matrimonij. Efficiens cauſa ſunt ipſi contrahentes, in quantum eſt contractus quidam: at vero vt ſacramentum, Deus eſt cauſa principalis, & miniſter eſt cauſa inſtrumentalis, ſicut in alijs ſacramentis. Materia eſt conſenſus interior vtriuſque, quo conſentiunt in vnionem quandam mutuam. Forma autem ſunt ſigna exteriora, verba, aut nutus, aut alia huiuſmodi, quibus exprimitur conſenſus, ſiue fiant per ſe, ſiue per procuratores. Hæ ſunt cauſæ in matrimonio: tamen notandum eſt diſcrimen inter eas. Finis non eſt neceſſarius in actu in contrahentibus: quamuis enim intendant contrahere ob malum aliquem finem, matrimonium erit, licet peccent ſic contrahentes: finis enim prædictus triplex eſt ipſius matrimonij, ex ſe, & ex inſtitutione ſua, non ex parte contrahentium. Miniſter, ante Concil. Trid. non erat neceſſarius, quia poterat eſſe verum matrimonium ſine miniſtro. at vero ſeſſ.24.c.1. de reform. eſt annullatum matrimonium clandeſtinum: & ſtatuitur, vt niſi adſit Ordinarius, vel Curatus, aut Sacerdos de ipſorum licentia, & ad minus duo teſtes, tunc nullum ſit matrimonium. Iam ergo pertinet ad eſſentiam matrimonij miniſter cum teſtibus, at ante non pertinebat. Reliqua duo ſemper fuerunt neceſſaria. Ad matrimonium enim eſt neceſſarius conſenſus vtriuſque; nec ſufficit vnius, ſed debet eſſe amborum, alias non eſt matrimonium. Rurſus eſt neceſſarium ſignum aliquod ſenſibile, quo exprimatur talis conſenſus, aliter non eſt matrimonium, licet ſit conſenſus: ſicut nec eſt matrimonium, quando eſt ſignum exterius, & non eſt interior conſenſus, quamuis hoc ſecundum in foro exteriori reputetur matrimonium, quia præſumitur conſenſus interior, ſed vere coram Deo non eſt. Eccleſia tamen iudicat de exterioribus, ob id reputat pro matrimonio: non tamen in foro interiori confeſſionis, quod vocant forum poli, ſeu forum Dei. Hæc de cauſis matrimonij.

ADDITIONES.

Finis.) Quattuor fines enumerat Card. Bellar.cap.10.1. eſt ſuſceptio, & educatio prolis. 2. ſocietas, & communicatio operum ad vitam neceſſaria. 3. vt ſit in remedium. 4. vt referat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. De bonis matrimonij Rebello q.13.l.c. vbi de prole, de bono ſacramenti q.14. de fidei bono q.16. Quem finem contrahentes intendere debeant, vt licitè contrahant, de Conink diſp.25. dub.2. de fine Regin.cap.9.l.c.

Materia.) De materia, & forma huius ſacramenti non eſt vna omnium ſententia. Couar. 2.par.cap.1. in fine. l.c. poſt Palud.Adrian.q.1. de matrimonio, Silu.matrimonium 1.q.2. Contrahentes ipſos materiam eſſe, ait, in qua perficitur, & ex qua integratur matrimonium.

Nauar. nu.20. cum Canonum peritis in cap. tua nō de ſpon. mutuum coniugum conſenſum, mate-

materiam; verba verò, ſeu ſigna conſenſum illum declarantia, formam eſſe opinatur. Hæc ſententia placet Sanchez lib.2.de mat.d.5.Rebell.q.4. ſect.3.l.c.quinque relictis opinionibus, hanc ſequendam, & cum Conc. Floren. magis conſentire, ſcribit.

Tertia Cani (quem in hac re non benè opinantem confutat Val.p.6.l.c. & Card. Bellarm. lib.1.cap.8. de matrim. & de Conink dub.3. de mat.) lib.8.cap.5. de loc.theol.contrahentium expreſſum conſenſum, materiam; verba autem à Sacerdote prolata, formam appellat; idem videtur ſenſiſſe Guil.Par.cap.9.q.1.de matrimonio, & Franc. Siluius in 3.p. tit. Addit. D.Tho. Si hæc opinio vera eſſet, ſequeretur, matrimonia, ante Conc.Trid. clandeſtinè contracta, quæ ab ipſo Conc. ſeſſ.24. Decret. de reform. vera, & rata appellantur, non fuiſſe Sacramenti dignitate donata; quod abſurdum quis concedet? contra ſignum Rebell.ſect.2.l.c.

Quarta opinio D.Tho.4.d.26.q.2.ar.1.ad 1. Vict.q.245.Sot.4.d.26.q.2.art.3.Val.l.c. docet, verba ab altero coniuge primo expreſſa conſenſum declarantia, materiam; verba vero ab altero, ſecundo loco, explicata formam eſſe. (quod dicimus de verbis; intellige etiam de ſignis, nutibuſque conſenſum explicantibus.) Hanc ſententiam cum prima conciliat Card. Bellar. in hunc modum; Matrimonium non ſolum eſt ſacramentum tunc, cum celebratur coram Parocho, & teſtibus, expreſſione conſenſuum; ſed etiam toto tempore, quo viuunt coniuges. Si, primo modo, matrimonium conſideres, locum habet D.Tho. ſententia; nam verba vnius, quatenus determinantur, ſunt materia: verba alterius, quatenus determinant, ſunt forma. Si ſecundo modo; externa coniugum coniunctio eſt materiale ſignum, indiſſolubilem Chriſti, & Eccleſiæ coniunctionem referens: quemadmodum (licet non ſit perfecta comparatio) conſecratus panis, & vinum, peracta conſecratione, verum ſacramentum eſt, dum ſpecies manent incorruptæ. Vaſquez diſp.3. l.c. nouem refert de hac re ſententias: eam autem ſequitur, quæ docet, materiam eſſe corpora contrahentium; formam, conſenſum verbis, aut ſignis explicatum, cap.5. l.c. De Conink l.c. ſex ſententias recenſet: docetque, matrimonium habere pro materia, circa quam, contrahentium corpora; ipſoſque contrahentes eſſe miniſtros. Quis conſenſus, & quæ intentio ad matrimonij eſſentiam ſpectet, de Conink dub.4. * Regin.lib.31.tract.3.cap.16. ſex allatis ſententijs, ſextam, mutuos coniugum conſenſus, verbis, ſigniſve explicatos, ſibi inuicem materiam, & formam eſſe, tradentem amplectitur.

Clandeſtinum.) Ante Conc. Trid. validum erat matrimonium clandeſtinum. Vide Rebell. q.7. ſect.32. l.c. in Prouincijs, in quibus Conc. Trid. promulgatum, & receptum non eſt, valet matrimonium, ſine Parocho, & teſtibus celebratum. Vide Rebell. ſect.3.l.c. Sanchez lib.3. diſp.18. de mat.

Miniſter cum teſtibus.) Parochus non eſt eſſentialis miniſter matrimonij. (contrahentes miniſtri ſunt) Sanchez lib.3.diſp.38.nu.4. Rebell.lib.2.q.4 ſect.2.nu.6. ſecluſa enim Concil. Trid. lege, valeret matrimonium, ſine illo, contractum. In veris, proprijſque ſacramentorum miniſtris requiritur intentio, & ab ijs formæ proferuntur. At ad matrimonij eſſentiam, non eſt neceſſe, vt Parochus ſponte aſſiſtat, conſentiat, verba proferat: eo inuito, reluctante, contradicente, per dolum vocato, per vim detento, caſu etiam moraliter præſente, (percipiente ſcilicet conſenſum contrahentium) matrimonium validè iniri poteſt. Quæ diſces ex Sanchez diſp.38.39. lib.3. de parochi præſentia, nonnulla Rebell.p.2.q.8.l.c. & Aloyſius Riccius in Prax. rerum quotid. F.Eccl.Reſol.213.

* Contrahẽtes matrimonium eſſe miniſtros, communis opinio eſt, quæ placet Card. Bella. lib.1.cap.6. de mat.Sot.4.d.1.q.5.art.1. Suarez to.3. in 3.p.diſp.16. ſect.1 col.2. Rebello de oblig.iuſt.2.p.lib.2.q.4.ſect.3. de Conink diſp. 24. dub.3. de eſſentia matrim. nu.34. Candelabri Aurei Auctori de matrim. (citanti D.Tho. 4.d.28.q.3. Mag. ſent. Flores Theol. qq.) Sanchez lib.2.diſp.9. de mat. cum Ledeſma, Vega, Lopez, Enriquez, Perez, Emanuele, Petro, & Barth. de Ledeſma; idem ſentit Gregor. de Valen. to.4. in D.Tho.diſp.3.q.5.p.3.

Parochus non Sacerdos poteſt aſſiſtere matrimonio, & alij Sacerdoti aſſiſtendi licentiam dare. Sanchez d.20.Rebell.l.c. Quidam, minus probabiliter, contradicunt. Nullus Parochus non Sacerdotem delegare poteſt.

Parochus mulieris, vel viri, in aliena Parochia, aut Diœceſi poteſt aſſiſtere matrimonio, & id validum erit. Rebell. loc. cit. ex Congreg. Concil. Comitolus to.1.lib.6. Reſp. Moral.quæſt.39. Sà verb. Matrim. num.1. Sanchez diſp.19. neque peccabit Parochus, ſi id, iuſta de cauſa, fecerit, & ſine ſcandalo. Sanchez nu.10. l.c.

Si cupientes contrahere, & timentes, ſe impe-

impediendos in patria, in aliam ciuitatem migrent, in patriam poſtea redituri, alienæ Diœceſis Sacerdos, ex licentia Ordinarij, vel Parochi vnius ex illis poterit eos valide coniungere. Rebell.l.c. cõtra Nauar.lib.4.conſ.47.de ſponſ.

Parochus excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, etiam non toleratus, poteſt validè aſſiſtere matrimonio, & dare alteri aſſiſtendi licentiam, quia non eſt actus iuriſdictionis. Sanchez diſp.21. l.c.

Quis matrimonio aſſiſtere poſſit, & dare alteri aſſiſtendi facultatem, de Conink diſp.27. dub.2.

Poſt Epiſcopi prohibitionem, ne Parochus alicui matrimonio aſſiſtat, ſi hic aſſiſtat, matrimonium validum erit. Sanchez lib.3. diſp.32. Rebell.q.9.l.c. ex Cong. Conc. Sà l.c. Conit. lib.1. q.114.

Qui domicilium mutat, animo ibi permanendi, ſubijcitur Parocho illius loci: & hic poteſt illius matrimonio validè aſſiſtere. Sanchez d.23. putat, etiam ratione habitationis non exigui temporis, ſine animo mutandi domicilium, parochiam pro matrimonio acquiri. Vide etiam Rebell. q.8. nu.3. Quis dicatur proprius Parochus, etiam Riccius, Reſolut.214.l.c.

Duplicem parochiam habitationis habens in vna, hyeme, in altera, æſtate degens, coram alterutro Parocho indifferenter matrimonium celebrare poteſt. Vide Sanchez dub.24. l.c. Riccium l.c.

Vagorum matrimonio quicumque Parochus aſſiſtere poteſt. Vide Sanchez diſp.25.

Peccat mortiferè Parochus, qui, non præmiſſa diligentia, & ſine Ordinarij licentia, (vt ſtatuit Conc.Trid. ſeſſ.24.cap.7.de matr.) vagos coniungit: Sanchez nu.16. Rebell. l.c.

Coadiutor Parochi, vel Vicarij perpetui in ſacramentorum adminiſtratione, & qui generalem licentiam habet à Parocho ſacramenta adminiſtrandi, poteſt aſſiſtere. Vide Rebell. q.9. nu.8 Sanchez diſp.31.32.35.

Parochus proprietarius poteſt facultatem aſſiſtendi matrimonio delegare Sacerdoti, cum facultate ſubdelegandi.

Parochus non proprietarius toti Parochiæ ab Epiſcopo præfectus (quia forte beneficium vacat, vel quia Epiſcopus ipſe eſt Parochus immediatus totius Diœceſis, vt eſt Cordubæ, & alibi) poteſt delegare licentiam aſſiſtendi matrimonio. Parochi delegati ad vniuerſitatem cauſarum hanc aſſiſtendi matrimonio facultatem delegare poſſunt: ſed non concedere; vt ſubdelegatus alijs deleget. Sacerdos delegatus, vt alicui matrimonio aſſiſtat non poteſt ſubdelegare. Hæc omnia probat Sanchez d.31. Priuatus Sacerdos, delegatus à Parocho ad matrimonium celebrandum, poteſt extra Parochiam validè aſſiſtere. Sanchez d.34.

Licentia generalis à Parocho conceſſa Sacerdoti ad exercendum animarum curam, ſufficit etiam pro matrimonio; nam ſub generalibus licentiæ verbis etiam facultas pro matrimonio continetur: in ſcriptis neceſſario dandam, non puto. Licentia tacita ex ratihabitione de futuro non eſt ſatis, (debet enim neceſſario præcedere) ſed de præſenti; vt ſi Ordinarius, vel Parochus videat, ſciat, Sacerdotem aſſiſtere, & taceat, cum contradicere poſſit. Sanchez d.35.

Sacerdos, regulariter (niſi perſonæ ſint valde fide dignæ) non debet credere affirmantibus, ſibi conceſſum à Parocho, vt is ſuo matrimonio aſſiſtat, Sanchez diſp.37.

Captiuos apud Turcas poſſe validè contrahere, ſecundum ius antiquum (ſeruata, quantum fieri poterit, Concilij forma) docet Rebel. q.7.ſect.3.nu.18. per Epichiam; at credit, rem dignam ſummi Pontificis, in captiuorum fauorem, declaratione. Sanchez diſp.18. num.35. horum matrimonium, ſine Parocho, & teſtibus, contractum valere, putat.

Archipresbyter Cathedralis non poteſt aſſiſtere matrimonio in tota Diœceſi, niſi ex officio poſſit excipere cõfeſſiones omnium totius Diœceſis. Sanchez diſp.27.

Ordinarius, qui poteſt, ex Conc.Trid. intereſſe matrimonio, & dare facultatem Sacerdoti non Parocho, vt aſſiſtat, eſt Archiepiſcopus in ſua Diœceſi, & Epiſcopus in ſua. Archiepiſcopus autem ſubditorum ſuffraganei matrimonijs nequit aſſiſtere.

Sunt præterea Ordinarij, Capitulum, ſede vacante, Abbas Eccleſiæ nulli Epiſcopo ſubditæ, Cardinalis in Eccleſia tituli ſui. (Vide cap.His, quæ de maior. & obed.) Legatus in prouincia ſuæ legationis. Vide cap.2. de officio Legati lib.6. Hæc omnia fusè explicat Sanch.d.28.l.c.

Vicarius generalis Epiſcopi, ex ſua inſtitutione, & proprio munere eſt Ordinarius: & ſine alia commiſsione poteſt aſſiſtere matrimonio, ac tribuere Sacerdoti aſſiſtendi facultatem. Quidam tamen, minus verè, negant, id ab illo fieri poſſe, ſine ſpeciali commiſsione. Idem affirmes licet de Vicarijs illorum, qui Epiſcopali iuriſdictione præditi ſunt. De his Sanchez diſp.29.nu.17.l.c.

Duos teſtes cum Parocho requiri, certum eſt, nec vnum ſufficere in articulo mortis, quicquid dixerit Neotericus quidam Graffius. Debent autem teſtes nō ſucceſsiuè, ſed ſimul adeſſe. Debent eſſe moraliter præſentes, & vſu rationis donati. In fauorem, & ad valorem matrimonij ſufficit, etiam ſi ſint infames, excommunicati, parentes, conſanguinei, ſerui, mulieres, quamuis infideles. Vide Sanchez diſp.41. Riccium Reſolut.229. l.c.

Parochi, & teſtium moralis præſentia requiritur, (vt ſignificatum eſt) vt ſcilicet rationis vſu præditi, ſenſu, & intellectu agnoſcant, quid agant contrahentes. Vide Rebell. l.c. Phyſica præſentia non eſt ſatis. Sanchez lib.3. de matrimonio diſp.39. Vide Conink diſp.27. dub.4.

Contrahentes ſunt miniſtri matrimonij, hos in lethali culpa contrahētes duplici mortali ſcelere inquinari (quia indignè ſuſcipiunt, & conferunt ſacramentum) nonnullis viſum eſt. Ego veniale dixerim, (prout miniſtrant) ab ijs ſcelus admitti: lethale, quatenus ſuſcipiunt. Hoc quoque de Conink dub.3. * De cauſis matrimonij Regin. cap.6. l.c.

De impedimento Erroris, & Conditionis. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 *Impedimentorum genus duplex, impedientium ac dirimentium ſimul, & impedientium non dirimentium: vbi de Errore.*

2 *Concluſiones aliquot circa errorem: vbi ponitur ſecundum impedimentum, nempe Conditio.*

3 *Quatuor propoſitiones circa Conditionem.*

4 *Duo notanda pro hac materia.*

1 IMpedimenta, quæ impediunt contractum hunc matrimonij inter virum, & vxorem, ſunt in duplici differentia. Quædam ſunt, quæ non ſolum vetant, quo minus attentetur matrimonium, ſed etiam ſi attentatum fuerit, nullum eſt matrimonium: & dicuntur impedimenta impedientia contrahendum, & dirimentia contractum. Quædam alia ſunt, quæ prohibēt, ne contrahatur: tamen, ſi contractum fuerit, tenet, & eſt verum matrimonium: peccauit tamen, qui intentauit contrahere contra impedimentum. De impedimentis prioris generis, quæ nullū faciunt matrimonium, etiam ſi attentatus ſit contractus, loquendum eſt prius. Hæc autē ſunt multa, quibuſdam verſibus contenta, quæ talia ſunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas.
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis.
Si ſponſam rapies, ſi clandeſtinus inibis.
Hæc celebrāda vetāt connubia, facta retractāt.

Singula horum ſuo ordine ſunt explicanda.

Primum impedimentum eſt erroris. Poteſt autem error, & deceptio eſſe in duobus: aut in ſubſtantia perſonæ, puta, cum coniux putat alterum eſſe talem perſonam, puta Petrum, & non eſt; Mariam, & non eſt: ſicut Iacob putabat eſſe Rachel, & erat Lia. Aut poteſt eſſe error in qualitate perſonæ, vt, cum putat, quod ſit diues, nobilis, virgo, & non eſt. Iuxta hanc diſtinctionem

2 Dico primò, Error in qualitate perſonæ nō diſſoluit matrimonium: v. g. ſi quis duxit aliquam, exiſtimans eſſe virginem: & non erat, matrimoniū tenet. Rurſus, ſi quæ nupſit alicui putans eſſe nobilem, & diuitē, & non erat, licet erroris cauſa ſit ipſe coniux, quia ſe talē eſſe mentitur, nihilominus matrimonium eſt verum.

Dico ſecundò, Error in ſubſtantia perſonæ dirimit contractum: v.g. Maria nubit Petro, exiſtimans eſſe Ioannem, non eſt matrimonium: & ſimiliter ex parte viri, ſi error ſit circa perſonam fœminæ. Vtraq. propoſitio habetur 29.q.1.c.1.

Dico tertiò, Aliquando error videtur eſſe circa ſubſtantiam, & eſt circa qualitatem: aliquando ſit è contra. Verbi gratia ſi quæ nubat alicui, putans eſſe filium Ducis, aut primogenitum: tunc iſte error eſt examinandus; (nam poteſt eſſe ſubſtantiæ, ſi mulier determinabat Ducem, & patrem, puta, quia putabat eſſe illam perſonam, quæ eſt filius talis Ducis; aut illum, qui eſt primogenitus talis patris) & tunc nullum eſt matrimonium. Quod ſi ipſa cōſiderabat in generali Ducem, & patrem (puta, putans illum eſſe filium Ducis, ſicut putabat eſſe nobilem, aut diuitem, ſic & primogenitum) tunc error eſt in qualitate, & non impedit. Vide Nauar. Summ. cap.22. nu.32.

Secundum impedimentum eſt conditionis. Circa quod ſunt notandæ quatuor propoſitiones, per quas reſoluuntur, quæ in hac parte accidere poſſint.

3 Prima eſt: poteſt eſſe matrimonium inter ſeruos inter ſe; & inter liberos, & ſeruos: v. g. poteſt ſeruus cum ſerua, vel libera contrahere; vel ſerua cum libero, vel cum ſeruo. Prior pars, de ſeruis inter ſe, habetur de coniug. ſeruor. cap.1.

cap. 1. Poſterior pars, de ſeruo cum libera, habetur 29. q. 2. c. ſi quis liber. Non ſolum autem tenet matrimonium, annuentibus dominis ſeruorum, ſed etiam ipſis contradicẽtibus, aut ignorãtibus, licet cum diſcrimine; nam cum tale matrimonium ex dominorum voluntate cõtractum eſt, non poteſt dominus vendere ſeruum in locis, vbi impediatur vita coniugalis: at vero cum factum eſt ipſo ignorante, vel contradicẽte; tunc poteſt vendere, quamuis non debeat id facere abſque graui neceſſitate: ſed ſi faciat, non ob id mortaliter peccabit. Numquam tamen poteſt impedire torum illorum, dum præſentes ſunt.

Secunda propoſitio: quoties intercedit error conditionis, tamen non fit deterior, aut melioratur conditio errantis, matrimonium tenet: verbi gratia, ſeruus ducit ſeruam, putans eſſe liberam: matrimonium tenet, quia non fit deterior conditio errantis. Similiter ſi ſerua nubat ſeruo, putans eſſe liberum. Rurſus, ſeruus ducit liberam, putans eſſe ſeruam: vel ſerua nupſit libero, putans eſſe ſeruum, adhuc eſt matrimonium, quia melioratur conditio errantis in conditione. Ita habet ſententia communis, quam tenet S. Tho. 4. d. 36.

Tertia propoſitio: quando deterior fit conditio errantis, non tenet matrimonium: v. g. liber ducit ſeruam, putans eſſe liberam; aut libera nubit ſeruo, putans eſſe liberum, non eſt matrimonium. Ita habetur cap. ad noſtram de coniug. ſeruo. Limitatur iſta propoſitio à Richardo 4. d. 39. q. 1. art. 1. & Nauar. cap. 22. num. 33. niſi qui errat, ſic contrahat, quod eſſet paratus contrahere, etiam cognita tali conditione ſeruitutis.

Quarta propoſitio: ſi, cognita deteriori conditione poſt contractum, iterum habet copulam, errans affectu maritali, eſt matrimonium, ſaltem in foro exteriori. ita habetur cap. 2. de coniug. ſeruor. v. g. liber duxit ſeruam, putans eſſe liberam, non eſt matrimonium; poſtea ſciuit eſſe ſeruam, & affectu maritali acceſſit iterum, eſt matrimonium. Hic tamen aduerte duo.

4 Vnum eſt, quod ſi poſt contractum matrimonium cum iſta ignorantia dominus manumittat ſeruum, vel ſeruam; adhuc non eſt matrimonium, niſi cognito errore ille alius iterum conſentiat, aut accedat affectu maritali: v. g. liber duxit ſeruam, putans eſſe liberam; dominus hoc cognito, manumittit ſeruam, cum qua iterum liber etiam affectu maritali habet copulam; adhuc non eſt matrimonium, donec error auferatur, & fit nouus conſenſus, aut copula cum maritali affectu. Ita habet Roſella verb. Impedimentum. 3. §. 2. & Nauar. cap. 22. nu. 33.

Alterum eſt, ex eodem Nauar. quod ſi liber ſciat impedimentum conditionis poſt contractum, & velit adhuc contrahere, non fit matrimonium, niſi de nouo vtriuſque accedat conſenſus; poteſtque alter nolle: & ſic nullum erit matrimonium.

ADDITIONES.

De impedimentis Nauar. à num. 30. Sot. à d. 34. Couar. in cap. 6 p. 3. l. c. D. Tho. & Ledeſ. addit. 3. p. à q. 50. Val. q. 5. Coro. Angles l. c. Vig. verſ. 8. Silu. matrimonium 8. Card. Bellar c. 18. Sanchez lib. 7. de Matr. Rebell. lib. 3. p. 2. de obligat. iuſt. de Conink diſp. 30. Regin. Bonacina, Filliucius.

Erroris.) Vide Nauar. nu. 31. D. Tho. q. 51. art. 1. ad 3. Ledeſ. ibid. Val. p. 3. Sot. d. 30. q. ar. 1. Couar. in cap. 3. §. 7. (Hoc impedimentum eſt naturalis iuris. D. Tho. art. 1.) Rebell. q. 2. l. c. de Conink diſp. 31. Regin. cap. 14. l. c.

Conditionis.) Couar. Val. Nauar. nu. 33. l. c. Sot. d. 35. Rebel. q. 3. de Conink dub. 2. Regin. nu. 96. l. c.

De impedimentis Voti, & Cognationis. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Votum quod impediat matrimonium. Item quotuplex ſit cognatio.*
2 *Cognatio ſpiritualis quot modis contrahatur.*
3 *Tria ſtatuuntur à Concilio Tridentino circa hanc cognationem.*
4 *Gradus cognationis legalis, & eorum diſcrimen.*

1 TErtium impedimentum, eſt votum, non quodcumque, ſed ſolemne, & Religionis, per Eccleſiam approbatæ (vt etiam eſt votum ſimplex Religioſorum Societatis emiſſum, exacto biennio tyrocinij) hoc enim dirimit contractum; vt, ſi monachus intentet contrahere poſt profeſſionem. Notat Silu. ver. Matrimon. 8. §. 5. quod non quodcumque votum, etiam Religionis approbatæ, dirimit contractum: nam votum tertij Ordinis Dominicanorum, & Franciſcanorum non dirimit: hoc etiam habet votum ſolemne Ordinis maioris, vt inferius dicemus. Aduerte autem, quod votum hoc non ſolum impedit, & dirimit; ſed etiam excommunicatus eſt lata ſententia clericus, & monachus,

chus, qui poſt votum ſolemne in Ordine, vel Religione emiſſum contrahit: quæ excommunicatio habetur Clem.de conſanguinit.& affinit. & eſt Epiſcopo abſolutio reſeruata. Impedit autẽ non ſolum votum ſolemne expreſſum, ſed etiam tacitum, quod fit in Religione poſt annum probationis, per hoc, quod quis actum profeſſi facit, ac ſe vt profeſſum gerit.

Quartum impedimentum eſt, Cognatio. Eſt autem triplex cognatio, ſpiritualis, legalis, naturalis. Spiritualis contrahitur in ſuſceptione ſacramentorum duorum, Baptiſmi, & Confirmationis. Hæc autem cognatio ſpiritualis, ſecundũ ius antiquum, quod habetur c.1.de cognat.ſpirituali, contrahitur tripliciter, ſeu triplex eſt.

2 Vna eſt paternitatis: & hæc eſt inter baptizantem, & baptizatum (Idem dicimus de Confirmatione) non enim valet matrimonium inter iſtos, puta baptizantem, & baptizatum, ſuſceptorem, ſeu patrinum, & ipſum baptizatum, quia eſt cognatio paternitatis: ſũt enim patres ſpirituales.

Altera eſt compaternitatis: & hæc contrahebatur inter baptizantem, & patrem, ac matrem baptizati, & inter ſuſceptores cum eiſdem parentibus baptizati: immo vxor ſuſceptoris, licet non ſuſciperet, ſi erat poſt copulam, contrahebat cognationem eandem, quam maritus.

Tertia erat inter filios legitimos, & naturales baptizantis, & baptizatum; & inter filios etiam naturales, & legitimos ſuſceptorum, & baptizatum; ſimiliter de filiabus, quæ dicitur confraternitas. In his omnibus eſt impedimentum hoc ſecundum ius antiquum; tamen Conc. Trident.ſeſſ.24.c.2. de reformatione, limitauit, & ſtatuit tria.

3 Primo, aufert cognationem confraternitatis: vnde iam nõ eſt impedimentũ inter filios ſuſceptorum, aut baptizantis cum baptizato.

Secundò, ſtatuit, ne ſint plures duobus ſuſceptoribus; quod ſi ſint, non poteſt cognatio contrahi, niſi cum duobus, quos nominauerint parentes bãptizati: qui debent in libro ſcribi: & hi contrahunt cognationem cum ipſo baptizato, & patre, ac matre baptizati. Similiter eandem contrahit baptizans.

Hinc fit tertio, quod ſuſceptorum vxores, cum ipſæ non ſuſcipiant, non contrahant cognationem cum baptizato, nec cum parentibus ipſius. Hic vnum nota, quod cum aliqui fiunt patrini, & mittunt procuratores ad ſuſcipiendum, ipſi non contrahunt cognationem, vt habent Panor. de cognat. ſpirituali. cap. veniens. & Io.And.cap.poteſt quis. de reg. iur. in 6. ipſi procuratores tamen contrahunt, ſi intendunt contrahere, vt habet Armill. verb. Matrimoniũ. §. 12. (*Vide Extrau. Pij V. quæ incipit, Sanctiſſimus.*)

Legalis Cognatio inſurgit ex adoptione, ſeu arrogatione, qua quis alienum filium recipit in ſuum. Hæc autem habet tres gradus.

4 Primus eſt inter ipſum adoptantem, & adoptatum, ac adoptati filios, & nepotes, vſque ad quartum gradum: adoptans enim non poteſt contrahere cum aliquo horum.

Secundus, inter adoptantis filios, & ipſum adoptatum. Aliqui volunt omnes filios, etiam naturales adoptantis contrahere cum adoptato hanc cognationem: at Innoc.& Oſtien cap.vnic. de cogna.leg.volunt.legitimos ſolos contrahere cognationem.

Tertius gradus eſt inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & inter adoptantem, & vxorem adoptati. Hi gradus habentur de cognatione legali.c.vnico. Eſt tamen diſcrimen. nam ſecundus non eſt perpetuum impedimentum: non enim durat, niſi filijs exiſtentibus ſub patris poteſtate, mortuo enim patre, aut facta emancipatione, aut ſi adoptatus non eſt in adoptantis poteſtate: tunc ceſſat inter eos impedimentum.

Primus vero, & tertius gradus ſunt impedimenta perpetua, niſi fiat diſpenſatio per Papam. Alius gradus non eſt præter iſtos. Vnde, duo filij adoptati; puta filia, & filius, poſſunt contrahere, niſi aliunde habeant impedimentum. Rurſus, poteſt adoptans cum matre adoptati contrahere, vt habet Siueſt. ver.Matrim.8.§.8.

ADDITIONES.

Votum.) Cou.c.6.§.3. in fine. Val. Rebel. q.4. l.c. Nauar.num.35. Card. Bellar. c.21. Sanchez lib.7.diſp.25.26. Conink diſp.31.dub.6.

Societ. Ieſu.) Ita ſtatuit, motu proprio, Greg. 13.1584. cuius initium, Aſcendente Domino. Vide Sanchez num.2.& 23.diſp.25.

Quo iure ordini ſacro continentia ſit annexa, Sanchez diſp.27.

Cognatio.) Nau.Val.l.c.Pet.à Sot.l.c.Sot.d.42 Rebell.q.5.Conink.d.32.de cognat. ſpir. * Reginal.c.20.

Mittunt procuratores.) Ita Sot.q.1.ar.2.l. cit. Couar.c.6.§.4.num.6. alij dicunt, non procuratorem, ſed mittentem contrahere hanc cognationem. Vide Ledeſ.q.56.art 3. Nauar. conſ.6. de cogna.ſpirit.in vtramque partem diſputatẽm. Vide lib.2.poſt c.23.vbi de hac re. Sanchez lib. 7.diſp.59.* Quidam cenſẽt, nec procuratorem, nec qui illum mittit, contrahere cognationem.

Vide

Vide Regin.nu.156.l.cit. De Conink, diſp.32. dub.2.concl.6.t.2.de Sacr.& Cenſ.probabilius, exiſtimat, à mittente cognationem contrahi; & ita à Cong. Conc.declaratum fuiſſe,ait.)

Virum procuratorem mulieris eſſe poſſe, & mulierem viri, quidam aſſerunt, ex Congreg. Conc.Vide Ledeſm.q.42.art.1. * Epiſcopus diſpenſare non poteſt; vt a duobus viris, vel duabus fœminis quis è ſacro fonte ſuſcipiatur; neque vt plures, quam duo, patrini adhibeantur. Regin.nu.154.ex Congreg. Conc.Quando quis domi in neceſſitate baptizatur, tunc à patrino cognatio contrahitur.Reginal.l.c. cum Nauar.)

Quamuis autem nonnulli aſſerant ad hanc cognationem contrahendam, requiri, vt patrinus reſpondeat: verior tamen ſententia oppoſita. Sola enim ſuſceptio à ſacro fonte ad talem cognationem inducendam requiritur. Couar. §.4. nu.4.nu.7.l. c. Sanchez diſp.56. recenſitis tribus alijs ſententijs, hanc ſequitur. Neceſſe eſt autem, (ſi contrahenda ſit hæc cognatio) vt patrinus puerum teneat,dum baptizatur, vel dũ chriſmatur ab Epiſcopo inungitur. aut ſaltem,vt de manibus baptizantis immediatè ſuſcipiat: contactus eſt neceſſarius: ſola aſſiſtentia non ſufficit. Satis autem eſt tangere illum rectum veſtibus,vel in linteo, diſcove tenere. Quæ omnia à Sanchez traduntur citata diſp. Puerum è manibus ſuſceptoris accipientes, ſpirituales cognati non fiunt. Intentio exercendi actum patrini ab Eccleſia inſtitutum,ad contrahendam cognationem,neceſſaria eſt: non autem contrahendi cognationem. Sanchez diſp.58.num.4.

Hæreticus ſi baptizet,aut ſuſcipiat, cognatus efficitur,non autem infidelis: quia, ſine baptiſmo non fit quis capax huius cognationis. Quidam tamen aliter ſentiunt. Vide Sanchez diſp. 60.l.c.Quid dicendum, ſi plures duobus baptizatum,vel confirmatum ſuſcipiant, Sanchez diſput.57. Duos,vnum,& vnam poſſe in confirmatione patrinos eſſe, vetitum neſcio.

Per Sacramentum Pœnitentiæ eam cognationem ſpiritualem contrahi, cuius ratione, ſi cognoſcatur filia, explicanda ſit circumſtantia, negant nonnulli,probabiliter: affirmat Sanchez probabilius,diſp.55. cenſetque, circumſtantiam mutare ſpeciem,ob Eccleſiæ prohibitionem.

Legalis.)Vide Couar.§.5.l.c.Nauar. num.44. Sot. diſt.42.q.2. art.1. D.Thom. Ledeſm. q.57. Sanchez lib 7. de matrim.diſput.63.Rebell. q 7. l.c. Hæc cognatio, finita adoptione, dirimitur. Couar.num.3.l.cit.De hac re Sanchez à nu.24. De Conink dub.3.diſp.32.l.c.

Matrimonium ratum,non conſummatum, ſolemni alterius in religione approbata,profeſſione, quæ valida ſit,diſſoluitur. Quo pacto, docet etiam Rebello ſect.2.quo iure,ſect.3.l.c.* Quidam dicunt Diuino iure diſſolui; at Sanchez id Eccleſiæ iure fieri,exiſtimat,lib.7. diſp.26. Reginal.etiam cap.17.nu.123.l.c. & alij multi.Vide eundem Sanchez c.2.op.mor. Rodriquez in qq. Regul.

De cognatione naturali,ſeu conſanguinitate. Cap. IX.

ELENCHVS.

1 *Conſanguinitas quid; & quæ dicatur linea recta,& quæ tranſuerſalis.*

2 *Tres regulæ pro hac materia.*

1 Tertia cognatio eſt naturalis, quæ ſecundum generationem carnalem conſideratur;ob id Conſanguinitas dicitur:eſt enim vinculum multorum ab vna ſtirpe deſcendentium. Eſt autem notandum, in generationibus duas conſiderari lineas,ſeu ordines.

Altera linea dicitur recta, ſecundum quam multi ab vno deſcendunt; tamen inter ſe vnus ab altero procreatus eſt: vt pater, filius, nepos, pronepos, &c. ſiue contra aſcendendo, pater auus,proauus, &c.

Altera eſt tranſuerſalis linea,ſecundum quam multi ab vno deſcendunt; tamen non veniunt vnus ab altero, vt pater,filius ex vna parte, & alter filius ex'altera,qui ſunt duo fratres; & filius vnius, & filius alterius fratris,& ſic conſequenter. Ad cognoſcendum autem, qui in quo ſint gradu,ſint ante oculos tres habendę regulę,quas communiter ponunt Summiſtæ.

2 Prima eſt pro linea recta. Tantus eſt numerus graduum,quot ſunt perſonæ inter perſonam propoſitam, & communem ſtirpem ipſius, extremis computatis, & adempta vna: v. g. volo ſcire in quoto gradu ſint pater & filius: tunc quia nulla eſt perſona intermedia, ſed ſolum duæ extremæ, vna adempta, manet vna, & ſic erunt in primo gradu.Rurſus,volo ſcire, in quo gradu ſint auus,& nepos,computo extrema, quæ duo ſunt,& intermedium vnum eſt, puta pater nepotis,& filius aui,quæ faciunt tres perſonas, quarum vna dempta, manent duæ:erunt ergo in ſecundo gradu, conſequenter pronepos cum proauo erit in quarto. & ſic de ſingulis.

Se-

Secunda regula, pro linea tranſuerſali: propoſitis duabus perſonis ab vna radice deſcendentibus, ſed non inuicem; in quoto gradu altera eſt cum radice communi, in tanto ſunt inter ſe. verbi gratia, ſunt duo fratres vnius patris, volo ſcire, in quoto ſint gradu, conſidero, in quo vnus eſt cum amborum patre; & per primã regulam ſunt in primo pater, & filius: in eodem ergo erunt duo fratres inter ſe. Rurſus volo ſcire, duo filij duorum fratrum in quoto ſint gradu. conſidero in quoto ſint gradu cum radice communi, ſcilicet auo; & per primam regulam inuenio auum, & nepotem eſſe in ſecundo: erunt ergo illi duo nepotes filij fratrum diuerſorum in ſecundo. & ſic conſequenter.

3 Tertia regula, adhuc pro linea tranſuerſali; propoſitis duabus perſonis ab vna communi deſcendentibus, ſed non inuicem, tamen vna eſt propinquior illi radici, altera remotior, ſunt iſtæ duæ inter ſe in eo gradu, in quo erat remotior. Habetur iſta regula, cap. fin. de conſang. & affin. v.g. volo ſcire, in quo ſint gradu filius vnius fratris, & nepos alterius fratris; tum per primam regulam, vnius fratris filius cum auo eſt in ſecundo, at fratris alterius nepos eſt in ſecundo, at fratris alterius nepos eſt in tertio cum illo ſuo proauo (idem enim vnius auus, alterius eſt proauus) erunt ergo illi duo in tertio: nam remotior gradus trahit minus remotum. Exempla horum ſunt facilia. Hæc dicta ſunt ſecundum canones. Leges ciuiles aliam ſeruant computationem, quæ noſtro propoſito non multum conducit. His ergo conſtitutis, illas perſonas, quæ ſibi ſunt coniunctæ intra quartum gradum incluſiue, non poſſe contrahere, habetur c. non debet de conſanguin. & affin. Olim autem ſeptem gradus erant prohibiti; iam vero reſtrictus eſt numerus vſque ad quartum. Quando vero duæ ſunt coniunctæ in quinto, licet ex vna parte ſint coniunctæ in tertio, vel propinquiori gradu, etiam in primo, vt dicit Silu. verb. matr. 8 §. 5. tunc poſſunt contrahere. Intra quartum vero peccatum eſt contrahere, & contractum dirimitur, & ſunt excommunicati ſcienter ſic contrahentes, Clem. I. de conſang. & affin. & excommunicatio eſt latæ ſententiæ, ſed Epiſcopalis. Vnum hic notare oportet ex Panor. cap. quod dilectio. de conſanguin. & affi. quod ſi aliqui ſint in quarto ex vna parte, ex altera in ſecundo, vel tertio; & petatur diſpenſatio à Papa pro quarto, non narrato gradu propinquiori, quod tenet diſpenſatio; nam illi vere ſunt in quarto. nam iuxtam regulam tertiam ratio habenda eſt remotiorum. Addit etiam Silu. verb. matrimonium. 8. §. 4 not. 6. cum conceditur alicui facultas, vt diſpenſetur in quarto; illi conceditur virtualiter, vt diſpenſetur in quarto coniuncto cum gradu propinquiori ex altera parte. ſed nunc obſeruanda eſt bulla Pij V. 23. Aduerte autem, quod diximus, vſque ad quartum gradum tantum eſſe prohibitum matrimonium, eſſe intelligendum de linea tranſuerſali: nam in recta linea numquam licet, nec valet matrimonium in gradu remotiſſimo, vt tenet Silu. cum communiori ſententia: quamuis vix contingat matrimonium propter breuitatem vitæ.

ADDITIONES.

Vide Coua. §. 6. Nauar. num. 41. Val. loc. cit. Sot. d. 40. D. Thom. Ledeſ. q. 54. Sanchez lib. 7. diſp. 50. Rebell. q. 5. Conink diſp. 32. Reginal. capit. 16. 20.

Regula.) Vide Couar. Val. l. c. Bellar. cap. 26. Sanchez l. c.

Vnum notare.) Couar. c 8. §. 10. loc. cit. nu. 14. ex Abb. diſpenſationem tunc nullam eſſe, ait, quando non explicatur veritas, aut obijcitur falſitas circa ea, quæ Principis animum ad concedendum, vel negandum, mouere poterant. Vide Sanchez de diſpenſat.

Vſque ad quartum,) Incluſiue. Couar. l. c. num. 11. Nauar. num. 43.

Nam in recta.) Vide Bellar c. 28. loc. cit. Pet. à Sot. lect. 10. Couar. loc. cit. & §. 10 nu. 4. Sot. art. 4. l. c. Sanchez diſp. 51. à nu. 7. inter parentes, & filios matrimonium irritum eſſe, naturæ iure, demonſtrant.

Inter auum, & neptem, naturali iure, vetitum eſſe matrimonium, cenſet Sot. l. c. non autem impedimentum in infinitum protendi: idẽ Valen. l. c. col. 9. 9. De hac re quinque ſententias habes apud Sanchez l. c. num. 15. Quidam dicunt, iure naturæ, vſque ad ſeptimum, quidam vſque ad vigeſimum gradum protendi impedimentum, in linea recta conſanguinitatis. Sanchez hoc putat verum in ſolo primo gradu. Rebell. q. 5. ſect. 4. in omnibus.

In primo gradu lineæ tranſuerſæ, eodem iure, coniugium vetitum eſſe, negant Rich Bonau. Scot. Dur. Alenſ. p. 2. quæſt. 169. art. 4. Aug. Triumph. quæſt. 55. art. 5. de pot. Papę Caiet. Roff. de matrimonio Henrici VIII. Regis Angliæ.

Affirmant Couar. nu. 5. Bellar. c. 28. Sot. ar. 4 Val. col. 8. l. c. Cather. contra Caiet. Maior. 4. diſt. 4 quæſt. 3. Abul. in cap. 18. Leuit. idem videtur ſentire D. Aug. in lib. 15. c. 16. de Ciuit. & lib.

& lib.22.c.35.cõtra Fauſt. Cognouit hoc Ariſt. l.c.2. Polit. dum ſcripſit, abſurdam eſſe carnalẽ coniunctionem inter fratres: & hæc ſententia magis placet, quam etiam Sanch. probat diſp.52 num.11. Rebell. ſect.4. Minuc. Felix, in Octauio, gẽtes reprehendit, quæ coniugia cũ matre, & ſorore admittebãt. Idem Tertull c.9. Apolog.

Si vrgeret extrema neceſſitas humanæ ſpeciei amplificandæ (vt initio conditi orbis accidit, de qua re D. Aug. Bellar. l. c.) diſpenſantis Dei auctoritate accedente, liceret ſorori fratri nubere: quare Sot. matrimonium inter patrem, & filiam legitimum putaret, ſi, ſine illo, humana ſpecies interitura eſſet. * Cauſam iuſtam dari poſſe, ob quam inter fratrem, & ſororem, Pontificis diſpenſatione, matrimonium licite iniri, poſſet, leges apud Reginal. nu.117. l.c.)

Inter affines in primo gradu lineæ rectę matrimonium, eodem naturæ iure vetitum eſſe, opinatur Card. Bellarm. l. cit. Sot. diſt.41. art.3. Abulen. Val. l.c. col. 20. Aegid. Conink. dub.4. l. c. nam nouercam, cum patre effectam vnam carnem, debet, natura docente, reuereri filius, vt patrem reueretur. Palu. Alenſ. alijque nonnulli docent, matrimonium inter affines in linea recta inter aſcendentes, & deſcendentes vetitum eſſe, iure naturæ, in quocumque gradu. Sanchez diſput. 66. num.7. probat, ſecluſo Eccleſiæ iure, in quocumque gradu valere matrimonia inter affines contracta; quæ ſententia probabiliſſima eſt.

De impedimento criminis. Cap. X.

ELENCHVS.

1 *Criminis impedimentum quando accidat.*
2 *Conditiones neceſſariæ ad hoc impedimentum.*

1 CRimen, quod impedit matrimonium, eſt adulterium, & homicidiũ, & vnũ alteri miſtũ. Hoc autem contingit in quatuor caſibus. Primus eſt, cùm vnus coniugum conuenit cum altero, vt occidat alterum coniugum, vt poſſint inter ſe contrahere; tunc ſi occidant, illi non poſſunt contrahere: Vbi nota, quod non ſat eſt velle occidere, ſed debet eſſe realis occiſio: nec adhuc iſta ſufficit; ſed opus eſt, vt intentione hac occidant, vt contrahant: quamuis Caiet. verb. matrimonium. dicat ſufficere occiſionem; ſed communis opinio tenet, requiri quod fiat ab vtroque, vel ab vno, altero conſentiente, & hac intentione. Iſte caſus habetur cap. laudabilem. de conuerſione infidel. Et procedit hoc impedimentum, quamuis coniux occidat coniugem infidelem, vel occidere faciat, vt conuertatur ad fidem, & contrahat cum fideli: tunc enim non poteſt cum criminis conſorte contrahere.

Secundus eſt, cum vnus coniugum occidit alterum, per ſe, vel alterum, vt contrahat cum adultero; quamuis adulter non ſit conſors, aut conſcius criminis: ſimiliter ſi adulter occidat vnum coniugum, vt contrahat cum altero, & hoc ignorante. Vbi nota, quod requiritur occiſio cum hac intentione, contra Caiet. tunc non poteſt eſſe matrimonium, vt habetur cap. ſuper hoc. de eo qui duxit in mat. quam poll. per adult. Aduerte eſſe hunc caſum diſtinctũ à præcedente: in priori enim non interueniet copula adulterij, ſed occiſio ex pacto vtriuſque: in poſteriori vere requiritur copula, & tunc ſufficit quod adulter, vel adultera occidat, etiam altero ignorante.

2 Tertius caſus, cum vnus coniugum committit adulterium, & promittit ei, cum quo adulteratur, ſe contracturum poſt obitum coniugis. Quando ergo intercedit promiſſio matrimonij inter adulterum, & adulteram, cum copula, ſiue antecedenti, ſiue conſequenti promiſſionem, tunc eſt impedimentum, vt contrahere nequeant; vt habetur de eo, qui dux. vxor. quam polluit. cap. ſignificaſti.

Quartus caſus eſt, cum vnus coniugum, qui verum de præſenti contraxerunt matrimonium, cum alio contrahit etiam de præſenti, & habet copulam: tunc etiam, mortuo priori coniugẽ, iſti non poſſunt contrahere. Sed aduerte, quod ſunt duæ conditiones neceſſariæ, vt ſit hoc impedimentum.

Prima eſt, vt intercedat, vel interceſſerit copula cum ſecunda, alias non eſt impedimentum.

Secunda eſt, quod vterque ſit conſcius criminis: ſi enim alter ignorabat eſſe coniugatum; tunc non eſt impedimentum. Habetur hic caſus cap. propoſitum. & cap. veniens, de eo, qui duxit, quam poll. per adult. His continetur impedimentum hoc criminis.

ADDITIONES.

Vide Nauarrum, Valen. Petr. à Sot. lect. 9. Bellarm. cap.22. Sanchez lib.7. diſp.78. Rebello quæſt. octaua, l.c. Conink diſp. trigeſimaprima, dub.5. de matr. Regin. c.19 loc. cit.

Secundus.) Bellarm. Nauarr. Valen. l.c.

Tertius.) Valen. Nauarr Bellarm. loc. cit. ex cap. Relatum. 31. q.1. Vide Sanchez diſp.77.

Vt

Vt adulterium cum promiſſione futuri matrimonij, aut contractus de præſenti eum adultera matrimonium dirimat, nonnullæ conditiones neceſſariæ ſunt.

1 Vt adulterium cum promiſſione futurarum nuptiarum concurrat, aut cum matrimonio de facto celebrato, priori coniuge viuente.

2 Vt adulterium, & fides de matrimonio ineundo, ſeu contractus de præſenti concurrant, dum prius matrimonium durat.

3 Vt promiſſio ſigno aliquo externo patefacta ſit.

4 Vt promiſſio ſit abſoluta, ſeu facta ſub conditione impoſſibili, aut turpi, etiam ſi non repugnet ſubſtantiæ matrimonij.

5 Vt promiſſio mutua ſit. ita nonnulli.

6 Vt promiſſio non ſit ſimplex, ſed fide munita; ita quidam.

7 Vt prius matrimonium validum fuerit.

8 Vt ambo adulterantes, alter alterius, matrimonium agnoſcant. De his Sanchez diſp. 79.

Quartus.) Vide Card. Bellar. Valen. l. c.

De conditionibus neceſſarijs, vt prius criminis impedimentum locum habeat, Sanchez diſp. 78. nu. 7.

Ratihabitio cædis coniugis factæ ſimul cum adulterio, non inducit hoc impedimentum. Sanchez nu. 6. l. c.

☞ Infidelis occidens vxorem, animo ducendi adulteram, ſi baptizetur, ad matrimonium cum illa non eſt inhabilis. ita Sanchez vere nu. 4. l. c. contra Palacios in 4. d. 39.

De impedimento diſparitatis cultus. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Matrimonium cum Hæretico an validum, & quid agendum Coniugibus infidelibus conuerſis, & ijs etiam qui contraxerunt cum pluribus.*

2 *Quid cum alter coniugum remanet in infidelitate.*

1 QVatuor ſunt notanda circa impedimenti huius intelligentiam. Primum eſt, non baptizatus non poteſt contrahere cum baptizata; nec non baptizata cum baptizato: & ſi contrahant. nullum eſt matrimonium. 28. q. 1. can. Caue. Quamuis autem non baptizatus, ſeu non baptizata ſint cathecumeni, & fidem habeāt, adhuc non eſt matrimonium, vt tenent Doctores. At vero cum hæretico, vel hæretica, aut apoſtata, vel excommunicato, peccatum eſſet contrahere; tamen tenet matrimonium, vt habet Gloſſa communiter recepta, cap. non oportet. 28. q. 1. vnde fit, quod ſi vnus fidelium coniugum incidat in hæreſim, vel ad fidelitatem conuertatur, non diſſoluatur matrimonium, vt habetur cap. quanto. de diuortijs.

ADNOTATIO.

(*Vide can. Habeo librum. d. 16. in decreto Romæ emendato, ac ibidem annotata.*)

Secundum eſt, quando infideles coniuges ad Chriſtianiſmum conuertuntur, tunc in ſuo matrimonio debent perſeuerare, quamuis contraxerint contra ius canonicum, dummodo non habeant aliquid contra ius naturæ. Hoc habetur cap. gaudemus, de diuortijs: vbi notat Papa, quod ſi in ſecundo, vel tertio, vel quarto gradu contraxerunt, adhuc debet manere, quia hi gradus ſunt prohibiti iure canonico, quod nō obligat infideles. At ſi in primo contraxerunt pater cum filia, filius cum matre, ſoror cum fratre; ſunt ſeparandi, quia eſt contra ius naturæ, & à principio nullum fuit matrimonium, etiam antequam conuerterentur. Vnde illi, qui duxerunt plures vxores, ſi conuertantur, non poſſunt retinere, niſi primam, cum qua debent manere, quamuis dederint illi repudium. Quod ſi iſta non conuertatur, tunc poſſunt de nouo eligere vnam ex conuerſis, cum qua contrahant nouum matrimonium.

2 Tertium eſt, cum vnus infidelium coniugum conuertitur, altero manente in infidelitate: tunc, ſi infidelis non vult cohabitare cum conuerſo; aut ſi vult, non id vult, niſi vt inducat in aliquod mortale, aut retrahat in infidelitatem, (hoc enim modo dicitur velle habitare cum iniuria Creatoris, cum aliquid petit, quod eſt peccatum) tunc conuerſus poteſt illum relinquere, & contrahere cum altero in Chriſtiana religione. Quando vero coniux infidelis vellet cohabitare, relinquendo conuerſum in ſua libera voluntate ſeruiendi Creatori, non eſt relinquendus, iuxta illud Pauli: *Si quis frater vxorem habet infidelem, non dimittat illam* Hoc totum habetur cap. gaudemus. de diuortijs.

Quartus eſt, cum vnus tantum infidelium conuertitur: tunc, ſi Iudæi ſunt, quicumque cōuertatur, ſiue vir, ſiue fœmina, paruuli filij debent ſequi conuerſum, & ſeparandi ſunt ab infideli. Ita habetur 28. q. 1. c. Iudæi. Et idem dicendum eſt de alijs infidelibus, qui ſerui, vel mancipia ſunt Chriſtianorum. At vero de alijs infidelibus,

libus, liberis, & dominis ſeruorum, tunc filij ſequuntur patrem conuerſum, non matrem cap. ex litteris. de conuerſ. infidel. Hæc intelligo de filijs ante vſum rationis; nam de adultis non ſic, ſed relinquendi ſunt in ſua libera volũtate: fides enim ſine coactione eſt prædicanda infidelibus.

ADDITIONES.

Nauar. nu. 48. Card. Bellar. c. 23. Val. l. c. Magiſter, Schol. Sot. præcipuè d. 39. 4. Couar. §. 11. Sanchez à diſp. 71. l. c. Rebel. q. 9. l. c. Aegidius Conink diſp. 31. de matr. dub. 3. Regin. c. 21.

Cum heretico.) Couar. nu. 4. Nauarr. 49. Val. Bellar. l. c. Sanchez diſp. 72. Falluntur, qui dicunt, matrimonium hæretici cum fideli irritum eſſe. Vide Sanch. nu. 1. l. c. Serarium opuſc. de hac re, Tho. Campegium de poteſtate Papæ.

Plures vxores.) Sot. art. 4. col. 10.

Non debet retinere, niſi primam.) Sola prima legitima vxor. Vide Sanch. diſp. 73. nu. 5.

De adultis non ſic.) Vide D. Tho. 3. p. q. 68. ar. 10. Suarez ibid. Sot. d. 5. ar. 10.

Polygamia multarum vxorum viuentium eſt contra naturæ ius (Vide Abulenſ. q. 30. in c. 19. Matth. Sot. l. c. Innocent. in cap. Gaudemus. de diuort. Bellarm. c. 10. & 11. Perer. d. 6. in cap. 29. Geneſ.) ſed diſpenſabilis: diſpenſauit olim Deus cum antiquis veteris teſtamenti Patribus, quorum laus eſt in ore bonorum. Vide Abulenſ. q. 32. in c. 19 Matt. Diſpenſatione autem hac primum, poſt diluuium vſum fuiſſe Deum, teſtatur Pererius in c. 15. Geneſ. nu. 17.

Quoniam verò quædam contra naturæ ius diſpenſabilia ſunt; vt ſcias, quomodo Polygamia diſpenſabilis fuerit, conſidera; tribus modis carnalem concubitum naturæ legibus repugnare. Primo, quando ſuſcipiendæ proli non eſt accommodatus (talis eſt impurus actus viri cum viro.) Secundo, quando non eſt accomodatus ordini à natura præfinito (hoc videmus in ſcortantibus turpiſſimæ voluptatis cauſa.) Tertio, quando eſt contra abſolutiſſimam coniugij rationem, qua Deus, naturę auctor, vnã mulierem vni viro maritali fœdere, in ipſo naſcentis mundi exordio, coniunctam eſſe voluit. Priores duo modi ſemper illiciti, & indiſpenſabiles, (ſemper enim rationi repugnant.) Tertius modus diſpenſabilis eſt, quando ad humanæ ſobolis propagationem polygamia neceſſaria eſt. Vide Per. d. 6. cit. Aug. Triumphum q. 53. art. 1. 2. de pot. Papæ, Turrecrem. in c. Dixit Sara. 32 q. 4.

Eccleſiam in vxorum pluralitate diſpenſare non poſſe, diſce ex Innoc. 3. cap. Gaudemus. de diuort. aiente, inimicum eſſe fidei Chriſtianæ, & abſonum plures vxores habere. Vide Abulenſ. q. 36. l. c. Aegidium Conink diſp. 36. dub. 2.

Problema eſt, an infideles nunc plures vxores habentes peccent. Abulenſis, eos non peccare exiſtimat, ſi amore prolis, non autem libidinis cauſa, hoc faciant q. 35. l. c.

Matrimonium vnius mulieris cum pluribus viris, permiſſum fuiſſe aliquando, aut permitti poſſe, negant Abul. q. 27. l. c. Perer. & optimè d. 7 l. c. Quia virili dignitati repugnat. (Vir enim mulieris caput eſt. 1. Cor. 11.) Rueret domeſtici regiminis ratio: impediretur matrimonij finis, (ſobolis procreatio) corrũpitur enim prolifica fœminis virtus multiplici virilium ſeminum miſtione, (teſtes ſunt meretrices.) Si filij naſcerentur, incertus eſſet eorum pater.

Poteſtas quælibet conſortem recuſat: vnde Lucanus lib. 1.

Nulla fides Regni ſocijs: omnis alta poteſtas
Impatiens conſortis erit; nec gentibus vllis
Credite; nec longe factorum exẽpla petantur.
Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Et Statius in Thebaide.

——— ſummo dulcius vno
Stare loco, comes ſocijs diſcordia Regni.

Alias rationes leges apud Abul. l. c. V. D. Aug. lib. 3. de Doct. Chriſti. c. 12. & de bono coniug. c. 17. aſſerentem, nullam vnquam ſanctarum mulierum pluribus viris coniunctam fuiſſe. Aug. Triumph. artic. 3. loc cit. Barbaræ gentes (vt Garamantes, teſte Solino in Polyhiſt.) à coniugio alienæ repertæ ſunt, at nullus vnqua populus vni mulieri plures viros conceſſit in coniuges.

Quo iure matrimonium fidelis cum infideli irritum eſt? Card. Bellar. c. 23. l. c. Sot. d. 39. artic. 2. Couar. §. 11. nu. 1. Valen. l. c. Sanchez. diſtin. 71. num. 7. Eccleſiaſtico iure matrimonium huiuſmodi irritum eſſe, aiunt; idem placet Aegidio Conink. Ante ſcriptam legem, Ioſeph filiam Phutipharis Aegyptiam, Moſes filiam Ietro Aethiopiſſam vxores habuere; poſt legem, Salomon filiam Pharaonis vxorem ſibi aſciuit: Euangelico tempore, Clotildis fidelis Clodoueum Francorum Regem infidelem maritũ habuit. Greg. Tur. lib. 2. c. 28. hiſt. Monica Aug. mater viro Ethnico nupſit. Aug. l. c. 9. Confeſ.

Card. Bellar. l. c. ſubdit, poſſe ſummum Pontificem (ſi id cauſa requirat) fideli concedere, vt matrimonium cum infideli contrahat: quod tamen matrimonium, humanus contractus, ſacramenti dignitate careret. Vide Val. Sanch. l. c.

Quæres, An matrimonium inter infideles ritè

ritè contractum, ſine nouo conſenſu, Sacramentum fiat, dum coniuges hi baptiſmate regenerantur.

Quidam dicunt, nunquam fieri Sacramentum. ſed hæc ſententia non placet: quamuis placuerit Petr. de Led. de matr. q. 59. art. 2. ad 3. Conink dub. 2. nu. 25.

Alij aiunt, conſenſus renouatione opus eſſe, ad efficiendum Sacrame ntum. Capreol. in 4. diſtinct. 26. Ekius ho. 73. de matr. Sil. & alij quidã.

Alij, effici Sacramentum, in ſuſceptione baptiſmi, ſine conſenſus renouatione; (ſi tamen aliquo nouo ſigno, aiunt nonnulli, vel ſalte n ipſa copula antiquus fuerit expreſſus cõſenſus.) Hanc aſſertionem alibi à me prolixè probatam, modo paucis confirmo.

Matrimonium ritè celebratum inter infideles eſt verus humanus contractus, ſola ſacramẽti dignitate priuatus, eam omiſſus baptiſmus impedit, ſuſcipitur baptiſmus, ſacramenti dignitas accurrit.

Iteratio conſenſus nihil efficit. Conſenſus reſpicit obligationem in contractu, cur renouandus conſenſus, qui nihil efficere poſſit? vel igitur hoc matrimonium, ſine renouato conſenſu, remanet contractus humanus, vt ante: vel fit Sacrame ntum: non remanet, vt prius, ergo fit Sacramentum. Non remanet, quia tunc erat ſolubile, & factum eſt indiſſolubile; vt aſſerunt etiam contrariæ ſententiæ propugnatores. Vide Card. Bellar. cap. 5. in fine.

Indiſſolubilitas eſt de eſſentia huius ſacramenti. Bellarm. loc. cit. & cap. 7. D. Tho. 4. d. 31. art. 3. in corp. & in 2. ſcripto ibid. art. 2. d. 39. art. 3. Rich. ibid. q. 3. ex Aug. lib 9. ſuper Gen. Magiſter eadem d. D Bonau. 4. d. 26. q. 2. art. 1. & d. 32. art. 2. Scot. d. 39 art. 1. Sot. ibid. q. 1. art. 2. Petr. à Sot. lect. 12. de matr. Val. to. 4. d. 10. q. 1 p. 7. S. Aug. matrimonij inſeparabilitatem, ex ratione ſacramenti, non ſemel probat. Vide lib. 2. c. 10. de Nuptijs, & Concupiſc. Vido bellar. c. 3. col. 3. c. 4. col. 1. Sot. d. 27. q. 1. art. 3. temerarium fere exiſtimat, matrimonium (inter fideles) a ratione ſacramenti excipere, cum ratione, & virtute Euangelicæ legis, inſolubile ſit.

Matrimonia fidelium, & infidelium paria non ſunt: Solubilia ſunt inter infideles, inſolubilia apud fideles; audi modo Card. Bellar. c. 4. col. 2. *Remoue Sacramentum; paria ſunt fidelium, & infidelium matrimonia.*

Verum matrimonium eſt duplex: alterum legitime ſolubile inter infideles: alterum ratum, quod eſt inſolubile inter fideles, ita omnes cap. Quanto. Vide cap. Gaudeamus. de diuort. Grat. 28. q. 1. in fine. Magiſtrum 4. d. 39. D. Tho. eadem d. art. 2. 3. ad Hannib. Sot. art. 1. Rich. q. 2. Scot. Biel. ibid. Petr. à Sot. loc. cit. D. Anton. 3. par. tit. 1. c. 6. Couar. 4. Decret. p. 2. c. 1. num. 4. Nauar. conſil. 3. de conuerſ infidel, Comitol. lib. tom. 1. Reſp. mor. q. 124. Ratum autem matrimonium Sacramentum eſt, vt omnes ſentiunt. Vide Bell. c. 7. col. 2. & Conc. Trid. ab eo citatum.

Hæc ſententia placet Tho. ab Argent. 4. d. 39. q. art. 1. Palud. d. 25. Veracruz 2. par ſpec. art. 36. Vega, lib. 4. Summæ caſ. 113. Petr. Bollo claſſe 2. cap. §. 7. Oecon. Cano. Nauar. conſil. 2. l. cit. Sanchez lib. 2. diſp. 9. de matrim. & videtur placere ijs, qui docent, matrimonium infidelium, per fidem perfici, vel fieri ratum. Nauar. conſ. 3. nu. 10 l. c. D. Tho. 4. d. 39. q. 1. ar. 3. cor. & ar. 5. ad 1. Magiſter eadem d. in fine, Bonau. art. 2. q. 1. D. Ant. l. c. c. 6. Carthuſ. d. 39. 4. de diſparitate in fine, Turrecr. in c. ſimili modo 28. q 1.

Card Bellarm. vbi addidit, ex D. Tho. 2. ſcripto diſt. 39. 4. Infidelium matrimonium, ſi baptizentur, ratum, inſolubile, ac proinde Sacramentum fieri; & ideo non ratum, quia non Sacramentum, hæc ſubnectit. *Siue igitur coniugati, poſt baptiſmum iterum contrahant, ſiue perſiſtant in contractu antiquo, ille conſenſus mutuus ſigno aliquo expreſſus, aut ſaltem copula, Sacramentum coniugij facit in ijs, qui per baptiſmum capaces Sacramentorum effecti ſunt.* Idem ſentiũt Petr. à Sot. & Ledeſ. q. 58. de matr. art. 2. dub. 3. Rebell. lib. 2. de matrim.

Matrimonium inter infideles contractum verum Sacramentum numquam fieri poſſe, etiamſi poſtea baptiſmo initientur, tradit Conink dub. 2

Repudium.) Conuerſus ad repudiatam vxorem redire, cogi debet: cum ſecunda enim inualidè contraxerat. Vide Sanchez nu. 4. l. c.

Coniux, qui fidem ſuſcepit, nullo tẽpore fuit obligatus ad cohabitandum, cum infideli, initio naſcentis Eccleſiæ, D. Paulus de cohabitando conſilium dedit. 1. Cor. 7. Ita Sanchez nu. 7. l. c. Quidam tamen à D. Paulo præceptum traditum fuiſſe, affirmant.

An fideli liceat habitare cum infideli coniuge, fidem ſuſcipere nolente, diſputat Sanchez num. 11. l. c.

Tertium eſt, cum vnus &c.) Vide Sanchez diſput. 74. Conink diſp. 26. dub. 5.

Quando infidelis fidem amplecti recuſat, habitat, tamen, ſiue contumelia Creatoris, & ſine prouocatione in peccatum, cum conuerſo, poſſe

hunc

hunc aliud matrimonium inire multi negant: non pauci, verius, affirmant,& cum his Sanchez diſp.74.nu.9. Vide Rebello q.10.ſect.2.

Matrimonium infidelium, quando eorum alter conuerſus eſt,non diſſoluitur,donec conuerſus ſecundum matrimonium celebret. Ita Sanchez d.75.nu.4. Quidam tamen dicunt,diſſolui, ſtatim ac infidelis recuſat, monitus, cum fideli habitare. De hac re de Conink d.26.dub.5.

Paruuli debent.) Vide Sanchez d.73.nu.16.

De Vi, & Ordine. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Metus qualis dirimat matrimonium: quid operetur conſenſus, & copula poſt vim.*

2 *Ordines maiores accipiens habet votum ſolemne caſtitatis, & quid operetur tale votum.*

1 Circa impedimentum Vis, ſeu violentiæ, tria dicta ſunt aduertenda.

Primum eſt, Matrimonium per vim, ſeu metum contractum, licet interior fuerit conſenſus, nullum eſt. Ita habetur cap. cum locum,& cap. veniens. 2. de ſponſal. & cap.ſignificauit.de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit. Tamen hic notare oportet, quod non quicumque metus dirimit contractum matrimonium, ſed debet eſſe cadens in virum conſtantem. Vt autem intelligatur, quis dicatur metus cadens in virum conſtantem; ſolet communis regula adhiberi, hunc explicans: nimirum, quando maius eſt malum id, ex cuius metu id facit, quàm illud,quod ex metu facit;id eſt,cum minus malum facit, vt euitetur maius malum. vnde metus mortis propriæ, aut filiorum, aut rei ſuæ amiſſionis,aut verberum, aut carceris perpetui, dicitur metus cadens in virum conſtantem: maiora enim ſunt hæc mala, & ſimilia, quam ducere vxorem, & contrahere cum quacumque, cum qua licite poteſt contrahi. Talis metus dirimit contractum, non alius, cum minus eſt, quod timetur, quam quod ex timore malum contrahitur.

Secundum eſt, ſi poſt violentiam is, cui incuſſa eſt vis, conſentit etiam tacite, manente altero coniuge in ſuo conſenſu, eſt matrimoniū. Ita habetur cap. ad id de ſponſal. & poteſt accipere is,qui paſſus eſt violentiam,ſi vult,alterum coniugem, cui non eſt violentia incuſſa, etiam nolentem, & mutantem propoſitum: ſi fuit talis conſenſus poſt violentiam.

Tertium eſt,ſi poſt violentiam interceſſit copula, in foro exteriori compellentur ad contrahendum,& reputabitur matrimonium:at in foro interiori non cenſetur matrimonium, niſi fuerit conſenſus maritalis. Hæc de impedimento iſto.

2 Circa Ordinis impedimentum aduerte, quod, qui accipit ſubdiaconatum, & reliquos maiores ordines, habet votum ſolemne caſtitatis, licet ipſe interius noluerit ſe obligare ad hoc, cum ſumebat ordines: nam ex ipſa ſumptione obligatur, ſecundum modum, quo Eccleſia eos dat;& illa nolitio fuit ſolum nolleitas, qua nollet ſe obligare: tamen abſolute voluit, dum voluit ordines ſuſcipere. Hoc autem votum dirimit contractum:& qui ſic intentat contrahere, peccat mortaliter,& excommunicationem ipſo facto incurrit. Clem. vnica. de conſanguinitate, & affinitate, quæ excommunicatio Epiſcopalis eſt. Aliqui dicunt,etiam contrahere irregularitatem: inter quos ſunt Palud. in 4.diſt.37.q.1. Anton. 3.par.tit.1.cap.8. Nauar. cap.22.nu.52. ſed non probatur hoc per textum aliquem: ob id incertum eſt.

ADDITIONES.

De vi Nauar.nu.50.Couar.§.5.Sot.d.29.q.1. art.2.3. Silu. matrimonium 8.nu.11. Valen.l.c. Coro.p.4.num.28. de matr. Rebell. q.11.lib.2. Sanchez lib.4. à diſp.11. Aegidius De Conink tom.2. Com. de Sacr. & de Cenſur. diſp.28.de matrim.Regin.cap.13. Bonacina.

Quis dicatur metus.) Vide Sot.art.2.col.3. D.Tho.q.47.art.2. Sanchez lib.4.diſp.1.

Reuerentiali metu matrimonium irritum fieri, cenſuit Nauar.conſ.10. de iis, quæ vi, &c. Sed Gloſſ. in cap. præſens clericus 20.q.3. Val. q.3.p.2.Couar.§.6.nu.3.58. negant; niſi metus cadens in virum conſtantem cum eo coniunctus ſit. Idem aſſerit Nauar. & Gloſ. de profeſſione in Religione. Couar. hanc ſententiam communem appellat; ſed, cum Abb. profeſſionem matrimonio æquat. Vide quæ Sanchez lib.4. de matrim. diſp.6. de metu reuerentiali. Regin. nu.38.l.c.

Preces importunas cum metu reuerentiali coniunctas metum cadentem in virum conſtantem inijcere, affirmat Sanchez diſp.7. nu.7.l.c. (inſtantiſſimæ, & ſæpius inculcatæ preces ſunt importunæ:) quidam tamen negant.

Si metus incutiatur ab extrinſeco,eo peculiari fine, vt quis conſentiat in matrimonium,quāuis iuſta cauſa metus per culpam præbeatur,matrimonium nullum erit,ſi metus ille cadat in virum conſtantem. Vide Rebel.ſect.2 l.c.nu.12.

Metus cadens in conſtantem virum, Eccleſiaſti-

ſiaſtico iure impedit, & dirimit. Nauar.Valen. p.2 q.3.l.c.col.2. ex Sot. art.2 Richar. Duran. Palud.Maior. Sãchez d.14.l.c.at Scot.q.1.d.29. D.Tho.art.3.Couar.§.5.nu.6.l.c.ex ipſa rei natura hoc impedimentum dirimere, aiunt. De metu cadente in virum conſtantem multa Sanchez lib 4.cit. nonnulla Aegidius dub.2.l.c.

Ordinis.) Vide Nauar.nu.52.Valen.l.c.Sot. d.38. Angles in 4.p.1.Couar.l.c.§.3.Pet. à Sot. lect.5. Eccleſiaſtico iure, ordo ſacer impedit, & dirimit. Vide quæ ſcripſimus ad lib.1. cap.1. Sanchez lib.7. à d.28. diſputat de impedimento ordinis, Rebello q.12. De Conink diſp.20. dub.11. to.2. * Card. Bellar. lib. de Clericis, cap.18.Couar.4.Decret.p.2.cap 6.§ 3. Reginal. cap.17. & quæ nos ad cap.6. de Ordine Martini Fornarij.

De impedimento Ligaminis. Cap. XIII.

ELENCHVS.

1 *Matrimonium quando dicatur ratum, vel conſummatum.*

2 *Duo notanda circa hanc materiam.*

1 IMpedimẽtum ligaminis eſt matrimonium ratum, non conſummatum: cum enim aliquis contrahit cum aliquo per verba de præſenti, non tamen eſt ſubſequuta copula, dicitur matrimonium ratum, non conſummatum: hoc autem impedit, ne, vno viuente, alter coniugum contrahere poſſit cum alio; & ſi contrahit, nullum eſt matrimonium, licet conſummetur per copulam, & habeat filios; ſed debet redire ad primum, cap. licet. de ſponſa duorum. Ante Conc. Tridentinum magnum ſequebatur inconueniẽs. Aliquando enim homines ſecundo contrahebãt, nec poterant redire ad primum, quia primum forte fuerat clandeſtinum, & in foro exteriori probari non poterat: vnde cogebatur ab eodem foro exteriori manere in ſecundo, quod nõ erat matrimonium: at forum interius obligabat ad primum. Ob id Conc. Trid. vti diximus ſuperius, matrimonia clandeſtina annullauit, nec vllum voluit eſſe matrimonium, quod non poſſet etiam in foro exteriori probari. vnde prædicta diſcordia ceſſat inter vtrumque forum. (*vide ſupra cap.6. nu.2.*)

Hic duo aduerte.

2 Alterum eſt, cum vnus coniugum, altero viuente, ipſe tamen eum putans mortuum probabili exiſtimatione, ducit aliam, vel contrahit cum alio; non peccat, etiam ſi reddat, & exigat debitum: cum tamen primum ſciuerit viuere, nõ amplius reddere debet. Quod ſi dubium tantum fuerit aliquod, abſtineat à petendo, licet non à reddendo. Ille tamen coniux, qui viuus inuentus fuerit, tenetur recipere ſuam coniugem, niſi probetur habuiſſe copulam cum ſecundo, poſtquam ſciuit illum eſſe ſuperſtitem. Ita tenet communis opinio Doctorum. Circa iſtud impedimentum tamen nota, quod debet non leuis, ſed probabilis eſſe exiſtimatio, qua putat coniugem mortuum; aliàs peccat contrahendo cum ſecundo. Probabilis exiſtimatio abſque ſcrupulo ea erit, quam iudex probabit, vel viri prudentes, vel ipſe Confeſſarius cordatus, omnibus perpenſis circumſtantijs, iudicabit.

Alterum eſt, cum aliquis coniux cõtrahit cum altera, putans ſuam viuere vxorem, quæ reuera mortua eſt; non eſt matrimonium. Similiter, cum fit ex parte vxoris, quæ contrahit putans viuere maritum. Et ratio eſt, quia tales non habent maritalem conſenſum, ſed fornicarium. Ita habet Nauar. cap.22.nu.56. quod intelligitur, quando cum tali exiſtimatione contrahit, & ſcit ſe non poſſe ducere ſecundam, viuente prima; aliàs valet, vt habet Silu. verb. matrimonium. 8.§.5.q.13. cum Nauar.

ADDITIONES.

Vide Nauar.nu.53. Valen.q.1.*p.2.Sot.d.37.* art.5. Silu.nu.13. Coro.nu.31.l.c. Rebell lib.3. q.13. Sanchez lib.7. d.80. de Conink diſp.26. dub.2. Moralis certitudo de primi cõiugis morte neceſſaria eſt; vt alter aliud matrimonium inire poſſit: fama non eſt ſatis, nec abſentia per plures annos, etiam poſt diligentiam, niſi ea adſint indicia, vt vir prudens de morte dubitare nequeat.

Matrimonia clandeſtina.) De matrimonio clandeſ. Rebel.lib.2. de matrimonio q.7.

Quæ re vera mortua eſt.) Vide Sanch.lib.2. d.41.Rebel.l.c.Couar.2.p.Epit.cap.3.§.7.nu.2.

De impedimento Iuſtitiæ publicæ Honeſtatis. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Iuſtitia publica honeſtatis vnde oriatur, at quid ſtatuerit Conc.Trid. circa hanc materiam.*

1 IVſtitia publicæ honeſtatis inſurgit ex ſpõſalibus, & ex matrimonio rato, etiam nulla

nulla copula carnali intercedente. Quod ex ſpõſalibus inſurgat, habetur cap. vnico de ſponſal. in 6. Quod vero ex matrimonio rato, colligit Panorm. cap. ſponſam extra de ſponſ. per locum à minori: ſi ſponſalia, quæ minus ligant, inducunt hoc impedimentum, ergo & matrimonium. Hoc autem impedimentum tale eſt, quod qui ſpopondit cum aliqua, non poteſt contrahere cum conſanguinea ipſius, ſiue ipſa viuente, ſiue mortua; nec ipſa cum conſanguineis ſponſi vſque ad quartum gradum, vt notat Panor cap. ſponſam. de ſponſal. Et idem dicendum eſt de matrimonio de præſenti, etiam non intercedente copula. Aduerte autem vnum ex c. vnico de ſponſ. in 6. quod hoc impedimentum contrahitur ex ſponſalibus, quamuis ſponſalia ſint nulla propter aliquod impedimentum aliud, dummodo non ſint nulla ex defectu conſenſus: (vt, ſi ſponſi erant ante vſum rationis, aut amentes) aut dummodo non ſint facta in generali (vt ſi quis ſpondet ducere filiam cuiuſdam, non determinando perſonam ipſam) aut dummodo non ſint cum conditione de futuro: tunc enim non contrahitur impedimentum hoc ante conditionem. In reliquis caſibus, licet ſponſalia nulla ſint, inducunt hoc impedimẽtum honeſtatis. Circa omnia hæc Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 3. duo de nouo ordinauit.

Alterum eſt, quod, cum ſponſalia nulla ſunt, quacumque de cauſa nulla ſint, non inducunt hoc impedimentum honeſtatis: ſed debent eſſe valida ſponſalia.

Alterum eſt, adhuc iſta ſponſalia nõ inducunt impedimentum, niſi in primo gradu ſolo: vnde vir non poteſt contrahere cum conſanguineis ſponſæ ſuæ in primo gradu; cum alijs poteſt. Similiter ſponſa cum conſanguineis viri in primo gradu non poteſt. Vnde Concilium tres abſtulit gradus: caput autem Concilij ſic habet: *Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, vbi ſponſalia quacumque ratione valida non erunt, ſacra Synodus prorſus tollit: vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant.* Hæc de iſto impedimento.

ADNOTATIO.

(*Pro huius impedimenti declaratione vide Conſtit. Pij V. Ad Romanam.*)

ADDITIONES.

Vide Couar. p. 2. cap. 6. §. 2. Nauar. n. 57. Val. l. c. Ledeſm. q. 55. art. 1. Sot. d. 41. art. 2. Rebell. q. 14. Sanchez lib. 7. d. 68. de Conink diſp. 32. dub. 5. Regin. cap. 18.

Si ſponſalia exterius rite contracta ſint, oritur hoc impedimentum, etiamſi deſit interior conſenſus. Couar. nu. 4. l. c. Sanchez l. c. nu. 14. quidam contra ſentiunt. Vide Rebel. nu. 5. l. c.

Ex ſponſalibus autem ſub conditione contractis, ante conditionis aduentum, non oritur. Couar. Ledeſm. art. 4. l. c. Sanchez dub. 69. Regin. nu. 129. l. c.

Ex incertis ſponſalibus non oritur. Sanchez diſp. 69. nu. 1. Ortam ex validis ſponſalibus, ijs mutuo conſenſu ſolutis, ceſſare, iudicat Sà, de impedimentis dirimentibus nu. 12. perpetuam eſſe, valido argumento probat Sanchez n. 21. l. c. Rebell. nu. 3. l. c. ex Congreg. Conc. Sponſalia ſic ſoluta inualida eſſe cenſet.

Ex matrimonio rato inualido oritur publica honeſtas. Rebel. nu. 2. l. c. ex Congr. Conc.

Impedimentum ex matrimonio rato alij ad publicæ honeſtatis iuſtitiam, alij (Viguer. §. 9. l. c. Pet. à Sot. lect. 10.) ad affinitatem reuocãt: hoc certum, impedire vſque ad quartum gradum. Ledeſm. art. 1. concl. 3. dub. 2. pag. 442. Vide Couar. §. 7. nu. 3. Sanchez lib. 7. de matrimonio diſp. 70. Rebel. q. cit. Affinitas impropriè aliquando vocatur.

Inter infideles non eſt publica honeſtas; quare ſi infidelis fidem ſuſcipiat, poſt cõtracta ſponſalia, poterit ducere in vxorem ſponſæ matrem, vel ſororem. Rebel. nu. 6. Vide Sanchez nu. 2. d. 68. & d. 65. nu. 7. * Ex ſponſalibus contractis à parentibus, filiorum nomine, ſine eorum conſenſu, hoc impedimentum non naſcitur; niſi filij tacitè, vel expreſsè conſentiant. Vide cap. vnic. de Deſponſ. impub. Sanchez diſput. 68. Regin. cap. 18. nu. 129. l. c. * Impedimentum publicæ honeſtatis alterius ſponſi morte non extinguitur. Sanchez lib. 7. q. 68. nu. 20.

De impedimento Affinitatis. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *Affinitas quid, & ex qua copula oriatur, cum quibuſdam notandis.* 2.

1 Affinitas eſt cognatio quædam ex copula carnali procedens: quando enim habent copulam duo, conſanguinei illorum affines ſunt inuicem. Inſurgit autem affinitas non ſolum ex copula licita matrimonij, ſed etiam ex copula illicita, vt habetur cap. diſcretionem. de eo, qui cogn. conſanguin. vxor. Debet tamen

 eſſe

eſſe naturalis copula inter virum, & fœminam, & non contra naturam, ſed ſecundum vaſa naturalia, aliàs non contrahitur affinitas, vt habetur cap. extraordinarium. 35. q. 3. Notant autem Doctores, quod debet eſſe talis copula, in qua vir ſeminet: ſi enim non ſeminat vir, licet intret clauſtra fœminæ, & licet fœmina ſeminet, non contrahitur affinitas. Hæc affinitas extenditur vſque ad quartum gradum, vt habetur cap. non debet. de conſanguin. & affin. Vir enim non poteſt contrahere cum conſanguineis fœminæ, cum qua habuit copulam, intra quartum gradũ: ſimiliter nec fœmina cum viri conſanguineis intra quartum. Circa hoc autem Concil. Triden. ſeſſ. 24. cap. 4. vnum diſpoſuit, quod cum affinitas prouenit ex copula illicita, non extendatur niſi ad duos primos gradus tantummodo. Hic tamen aliquot ſunt aduertenda.

Primum eſt, cum affinitas ſuperuenit alicui matrimonio iam rato, non ſoluit illud; ſed facit, vt qui fuit in culpa, non poſſit petere debitum citra diſpenſationem, ſed ſolum reddere: verbi gratia, ſunt duo iam coniugati de præſenti, vnus habet rem cum conſanguinea alterius in ſecundo, iuxta Concilium contrahit impedimentum, vt non petat debitum: tamen cum eſt ante ratum matrimonium, tunc impedit contrahendum, licet ſint ſponſalia; & ſi contrahatur ante diſpenſationem, nullum eſt matrimonium.

2 Secundum eſt, aliquando accidit, vt ſimul ſit impedimentum affinitatis, & honeſtatis; & tunc, qui petit diſpenſationem, debet vtrumque ſaltem implicite declarare, aliàs inualida eſt diſpẽſatio, vt tenet Silu. ver. matrimonium. 8. §. 24. verbi gratia. Aliquis duxit Mariam vxorem, cum qua habuit copulam conſummando matrimonium: hic ratione matrimonij ſolius, contraxit impedimentum honeſtatis cum conſanguineis vxoris, vſque ad quartum gradum; ratione copulæ cum eiſdem contraxit affinitatem: moritur vxor, & vult contrahere cum conſanguinea vxoris in tertio; ſi iſte petat diſpẽſationem hoc modo, quòd vult contrahere cum affine in tertio, non valet (nam non exprimitur honeſtatis impedimentum) ſi vero dicat cum conſanguinea vxoris in tertio, tunc eſt valida, quia vtrumque implicite exprimitur.

Tertium eſt, aliquando accidit, quod coniunguntur impedimenta honeſtatis, & affinitatis; ſic, vt homo, qui ante poterat vnam duarum ducere, poſtea vero neutram poſſit ſine diſpenſatione: v. g. mater habet filiam, quam vult deſpondere cuidam, & vere deſpondet: poſt ſponſalia ille habet rem cum matre, vel ſorore ſponſæ: tunc ratione affinitatis non poteſt contrahere cum ſponſa ſua; ratione vero honeſtatis, non poteſt cum matre, nec ſorore: & ſi contrahere intendat, quamuis habeat filios, & filias, nullum eſt matrimonium, nec poteſt cum filia, nec cum matre, citra diſpenſationem, contrahere.

ADNOTATIO.

(*Vide extrau. ig. Pij V. Sanctiſsimus, quæ declarat locum eundem Concil. Trid.*)

ADDITIONES.

Couar. §. 7. Valen. l. c. Magiſter, Scholaſtici; Sot. d. 41. D. Tho. Ledeſ. q. 55. Pet. à Sot. lect. 10. Silu. matrimonium. 8. q. 15. Viguer. §. 7. Coro. p. 4 Sanchez diſp. 64. Rebel. q. 15. l. c. Fernandez p. 3. Exam. Theol. Mor. cap. 16. §. 2. ſect. 11. De Conink diſp. 32 dub. 4. Regin. cap. 20.

Si enim non ſeminat.) Ita Sot. d. 41. art. 2. Nauar. n. 43. cap. 22 Silu. l. c. Ex ſeminum commiſtione, vel ex ſeminatione, quæ ad generationem ſatis eſt, affinitatem oriri, aiunt Sanchez nu. 8. Rebel. nu. 2. l. c. etiam ſi fiat extra vas; dum ſemen quacumque ratione vas ingrediatur, & generatio inde ſequi poſſit. Sanchez nu. 15. Seminum commiſtionem ad affinitatem neceſſariam eſſe, quidam aiunt: probabilius eſt, fœminæ ſemen neceſſarium non eſſe. Sanch. nu. 21. l. c.

Nullus nefarius concubitus, aut ſeminatio extra vas, ad matrimonij conſummationem ſufficit. Sot. d. 27. q 1. art. 3. col. 2. quare neque ad gignendam affinitatem. Vide Silu. Coro. Nauar. l. c. & conſ. 4. de conſanguin. & affinit. Sanchez nu. 12. 13. Neque oritur ex conſummatione ſpadonum intra vas, neque ex ſolius fœminæ ſeminatione.

Matrimonium in linea recta inter affines, naturæ iure irritum eſſe, nonnulli docent; quod probabilius eſſe, opinatur de Conink nu. 53. l. c.

De Impedimento Impotentiæ. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *Impotentia quæ dicatur.*

2 *Conditiones neceſſariæ ad hoc vt impotentia impediat; & in quo differant frigidus, & maleficiatus.*

1 IMpotentia coeundi, impedimentum eſt, dirimens contractum, & impediens contrahendum, ſicut prædicta impedimenta. Illa autem

autem dicitur impotentia, qua non poteſt ſemen effundi, vt bene notauit Panorm. c. quod ſedem. de ſponſal. vnde caſtrati vtroque teſticulo non poſſunt contrahere, quidquid alij velint: ſimiliter, nec qui membra habet abſciſſa, aut talia, vt non poſſit in vas fœminæ ſemen emittere. Similiter fœmina tam arcta, vt non poſſit ſemen recipere, nec arte medicorum remedium vllum eſſe poteſt citra abſciſſionem, (quam non tenetur pati) non poteſt contrahere. Similiter, qui ex complexione naturali, vel ex infirmitate contracta, non poteſt ſeminare, qui dicuntur frigidi, & qui arte dæmonis impediti ſunt à generatione, id eſt, ſeminis effuſione, qui dicuntur maleficiati, non poſſunt contrahere, vt habetur tit. de frig. & malefic. per totum: qui tamen poſſunt ſeminare, licet ſteriles ſint, poſſunt contrahere. Aduerte tamen, duas eſſe conditiones neceſſarias, vt impotentia hæc ſit impedimentum.

2 Altera eſt, vt præcedat matrimonium: ſi enim ſuperuenit matrimonio rato, non diſſoluitur matrimonium: & tunc, qui eunuchus eſſet, non peccat cognoſcēdo vxorem, vt notant Caiet. 2.2.q.154.art.1. & Nauar. cap.22. nu.60. licet non ſperaretur generatio futura.

Altera eſt, quod impedimentum ſit perpetuum, nam ſi eſt temporale; non dirimitur: & iura ſolent expectare triennium ad examen impotentiæ huius. Aliqui ſolent aſſignare tertiam conditionem, dummodo ſit ignorantia: nam ſi vtrique ſciunt tale impedimentum, dicunt poſſe contrahere: ſed oppoſitum eſt tenendum, id eſt, non eſſe matrimonium: & ita tenet Panor. Oſt. Innoc. cap. conſultationi. de ſponſal. & Nauar. l.c. Eſt autem differentia inter frigidum, & maleficiatum; nam iura non concedunt frigido, vt poſt ſeparationem ab vna, ducat alteram: quia quod naturale eſt, reſpectu cuiuſque eſt: at maleficiatis concedunt, quia aliquando dæmon impedimentum facit alicui, reſpectu vnius, non autem reſpectu alterius. Ita habet S.Tho.4.ſent. diſt.34.art.3. Armilla verb. matrimonium.§.49. lege canones tit. de frigidis, & maleficiat. Hæc de impedimento impotentiæ.

ADNOTATIO.

(*Vide Pij V. decretum, quod incipit. Cum frequenter.*)

ADDITIONES.

Nauar.nu.59. D.Tho.Ledeſ.q.58. Sot.d.34. Valen.Viguer.l.c. Sanchez lib.7. à diſp.92. Rebell. lib.3. q.16. Fernandez ſect.12. l.c. Valen. Regin. in Praxi Fori Pœnit. Aegidius de Conink q.31. dub.7.

Caſtrati.) Vno tantum teſticulo carentes valide contrahere poſſunt: vnus enim teſticulus ſatis eſt, vt ſemen generationi idoneum confici poſſit. Sanchez d.92.n.14. vtroque orbati idoneo ſemine carent. Hi valida matrimonia contrahere nequeunt, (quicquid nonnulli falſo dicant) vt declarauit Xyxtus V. 1587. motu proprio ad Nuncium ſuum apud Hiſpaniarum Regem: verba leges apud Ledeſm. l.c. art.1. apud Sanchez nu.17.l.c. Vide etiam Rebel.l.c.ſect.3.

Qui tamen poſſunt ſeminare) Vide Silu. matrimonium 6.§.5. D.Tho.4.d.34.q.1.art.4. Sanchez diſp. cit.

Steriles matrimonium contrahere poſſunt: ſic Zacharias cum Eliſabeth, Abraham cum Sara. Vide Couar.cap.8.§.2.nu.11. Rebel.num.1.l.c. D.Tho. in Epiſt. ad Rom.cap.4.Sot.art.2.q.1.

Oppoſitum eſt tenendum.) Ita etiam Valen. Rebell.ſect.1. Sanchez diſp.97. l.c.

Sola ſenectus hominem matrimonij incapacem non facit, ſi intra vas ſeminare queat improlificum ſemen: at ſi ſenex ita ſit ad copulam impotens, vt nulla medicorum arte ad eam iuuari poſſit, matrimonio valide ineundo aptus non eſt. ita Sanchez l.c. num.24. cum multis, Rebello ſect.1. at Nauar. Rodericus, Vega contra ſentiunt.

De impotentia ex maleficio. Rebell. ſect.4. Sanchez multa lib.7.diſp 94.95.96.

Non licet requirere à malefico parato ad ſoluendum maleficium maleficio, vt id agat. Vide Sanchez d.95.nu.7. & in Op.Moral.lib.2.c.41.

De Maleficio multa Martinus Delrius lib.6. Magic. Diſquiſit. Sanchez lib.cit.

Maleficus, & quicumque alius maleficij ſignum licitè deſtruere poteſt, vt pactum cum dæmone initum deſtruatur, & ſanitas maleficio affecti ſequatur. Delrius cap.2.ſect.1.q.3. Sanchez diſp.96. l.c

¶ Iure naturæ, valet matrimonium initum à puero cuiuſcumq. ætatis doli capacis: ſolo iure Eccleſiaſtico requiritur ætas pubertatis. Vide Sanchez diſp.104.

Hermaphroditus, iuxta ſexum præualentem, matrimonium contrahere poteſt: ſi vterque ſexus in eo æqualis exiſtat, optio ei datur, vt iuxta alterutrum contrahat. Parochus tamen eius matrimonio non debet aſſiſtere, niſi coram Eccleſiaſtico iudice is declaret, quo ſexu velit vti. Si fœmineo vtatur ſexu, & vir moriatur, non poteſt, ſine culpa lethali, iuxta virilem ſexum, ſecūdum matrimoniū inire. Vide Sanchez l.c.d.106. quem ſequitur Aegidius de Conink l.c.nu.89.

De impedimento Conditionis, & Raptus. Cap. XVII.

ELENCHVS.

1 *Bona matrimonij quæ; & quæ dicatur conditio turpis, & impoſſibilis.*
2 *Conditio honeſta duplex.*
3 *Raptus eſt nouum impedimentum à Concilio Tridentino indictum; quid agendum raptoris; & quæ ſit pœna raptoris.*

1 QVadruplex poteſt Conditio poni in matrimonio.

Vna eſt contra bonum matrimonij. ſunt enim tria bona matrimonij, proles, fides, ſeu fidelitas, & indiſſolubilitas, Poteſt ergo poni conditio cõtra aliquod horum. Contra prolem, ſic, duco te vxorem, ſi ſumpſeris potiones, vt fias ſterilis. Contra fidelitatem, ſic, duco te vxorem, ſi promiſeris poſtea copiam tui his, quos ego ſignauero. Contra indiſſolubilitatem, ſic, duco tè vxorem, ſi non inuenero poſtea aliam ditiorem te. Hæc dicitur conditio contra bonum matrimonij. Et huiuſmodi poſitæ conditiones faciunt matrimonium nullum. 22. quæſt. 2. ca. ſolet can. aliquando.

Secunda conditio, dicitur turpis, quando ſub conditione petitur aliquod peccatum, quod tamen non eſt contra bonum matrimonij: vt, duco te vxorem, ſi occideris tuum patrem: nubo tibi, ſi furatus fueris poſtea centum aureos. Huiuſmodi dicitur conditio turpis, & hæc habetur pro nõ appoſita: & ſi interfuit verus conſenſus de præſenti, eſt matrimonium, etiam ſi in foro exteriori non cenſebitur matrimonium: conditio enim turpis habetur pro nulla, cap. 1. de condition. appoſitis.

Tertia conditio eſt impoſſibilis; vt, duco te vxorem, ſi pater conſentiat; & tamen qui talem conditionem ponit, ſcit illius patrem eſſe mortuum, talis conditio habetur pro non poſita, ſicut de turpi dictum eſt: & cenſetur matrimonium in exteriori foro; &, ſi interfuerit conſenſus interior de præſenti, etiam in foro interiori eſt matrimonium.

2 Quarta conditio eſt honeſta, & hæc duplex eſt.

Vna eſt de præſenti, aut præterito: vt contraho tecum, ſi es diues; contraho tecum, ſi patrem es alloquutus: & tunc, ſtante conditione, eſt matrimonium: non ſtante, non eſt matrimonium.

Alia eſt de futuro; vt, contraho tecum, ſi dederit mihi pater tuus centum aureos; tunc cum conditio implebitur, fit matrimonium, perdurantibus illis in ſua voluntate: ante conditionem vero impletam non eſt matrimonium: &, ſi vnus interim cõtrahat cum altera, tenebit hoc ſecundum matrimonium, ſed peccabit mortaliter ſic contrahens. De iſta conditione honeſta tractatur de cond. appoſ. cap. ſuper ea. Huiuſmodi cõditionata matrimonia de præſenti, vix iam poſſunt accidere poſt Conc. Trid. ſecundum quod, vt diximus, clandeſtina matrimonia annullantur: at in ſponſalibus, quæ poſſunt fieri clandeſtina, poſſunt facilius accidere.

3 Poſt Conc. etiam Trid. ſeſſ. 24. cap. 6. nouum aliud impedimentum habemus, puta, raptus: cum enim aliquis rapit fœminam è domo parentum, aut eorum, in quorum eſt cura, ipſis inuitis; non poteſt contrahere cum illa toto illo tempore, quo fuerit in raptu: &, ſi contrahit, matrimonium eſt nullum: ſed debet in loco libero conſtitui; & tunc, ſi vult, poteſt de nouo contrahere. Tamen grauis pœna eſt contra raptores illic poſita: nam ipſi, & qui illis conſilium, auxilium, vel fauorem dederint, ſunt ipſo iure excommunicati, perpetuo infames, omnium dignitatum incapaces; & ſi clerici ſint, de proprio decidũt gradu: & raptor tenetur dotare raptam, ſiue contrahat cum illa, ſiue non. Hæc ſunt impedimenta prioris generis, quæ impediunt contrahendum, & dirimunt contractum. Alia ſunt ſecundi generis, quæ tantum impediunt contrahendum, tamen non dirimunt contractũ: in quibus peccant quidem attentantes contrahere, ſed matrimoniũ contractum tenet. De horum ſingulis tractandum eſt ſequentibus modo capitibus.

ADNOTATIO.

(*De matrimonio clãdeſtino vide ſupra c. 6. n. 2.*)

ADDITIONES.

De conditionibus Couar. §. 1. cap. 3. Nauar. à num. 61. Sot. d. 29. q. 2. art. 1. Valen. q. p. 3. d. 10. D. Tho. Ledeſm. q. 47. Rebel. lib. 2. q. 10. ſect. 2. 3. De conſenſu conditionato, Aegidius de Conink d. 29. de matrim. Regin. lib. 31. c. 37. Bonacina.

Contrahentes cum dirimente impedimento, ea conditione, dum Pontifex diſpenſet, debere iterum conſentire, habita diſpenſatione, aiunt Nauar. conſ. 14. lib. 4. Sot. l. c. & Theologi vnanimi conſenſu: negant quidam ex Canonum peritia. Vide Silu. Matrimonium 3. §. 9. & Couar. c. 3. initio n. 7. l. c. Rebel. lib. 2. q. 10. ſect. 3. n. 46.

Raptus.) Nauar. nu. 74. Valen. q. 5. p. 4. Rebel. q. 11. Azor. p. lib. 3. c. 14. Sanchez lib. 7. diſp. 12.

Aegid.

Aegid. de Conink l.c. infra. Reginal. cap.21.

Si mulier blãditijs, aut pollicitationibus clam è domo patris abducatur, non naſcitur hoc impedimentum: vt placet nonnullis. Vide Rebello nu.7.l.c.

Concilium Trid. comprehendit raptum virginis, & corruptæ: non tamen viri raptricem, ſi id contingeret.

Obſeruat Rebello, ex Speculo, non eſſe raptum, niſi inferatur vis vel fœminæ, vel parentibus, vel ijs, in quorum illa eſt cura. Vide Aegid. de Conink diſp.31. de matrim. dub.4.

* De impedimento defectus Parochi, & teſtium Regin. lib.31.tit.2.cap.23. ſimplicem ſacerdotem, de licẽtia Parochi, matrimonio, quod etiam extra Parochiam celebratur, valide aſſiſtere, non nego. Vide Sanchez lib.3. de matrim. diſp.34. Regin. nu.180. l.c. De diſpenſatione in impedimẽtis matrimonij Sãchez lib.8. Regin. cap.26. De poteſtate diſpenſandi; quæ eſt in inferioribus Papa, Regin. cap.27. De clauſulis diſpenſationum ſacræ Pœnitentiariæ Regin. cap.28. De ignorantia impedimenti; quæ non obſtat; quin matrimonium inualide contrahatur, idem cap.38.

De impedimentis Interdicti, & Voti, & Sponſalium, & Catechiſmi. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Impedimenta impedientia, & non dirimentia quæ.*
2 *Notanda circa votum caſtitatis, & religionis.*
3 *Sponſalia an dirimant.*

1 QVinque ſunt impedimenta, quæ impediunt contrahendum, ſed non dirimunt contractum. Huiuſmodi ſunt, interdictum, votum, ſponſalia, catechiſmus, crimen.

De interdicto nota, cum Epiſcopus, Vicarius, aut Iudex interdicit aliquibus, ne contrahant, donec cauſa aliqua, aut impedimentum examinetur; tunc tali interdicto prohibetur ſub mortali, ne contrahant: tamen ſi contrahant, tenet matrimonium, niſi aliud de prædictis impedimentis prioris generis interfuerit. ita habetur cap. 1.2. & 3. de matrimonio contracto contra interdictum.

2 Secundum impedimentum eſt votum ſimplex caſtitatis, aut Religionis: hoc enim impedit contrahendum, ſed non dirimit contractum. Circa quod ſunt aliqua notanda.

Primò, qui vouit votum caſtitatis, aut Religionis, & ante diſpenſationem contrahit, ſiue de futuro, ſiue de præſenti, mortaliter peccat: tamen matrimonium eſt validum: & in hoc omnes conueniunt.

Secundò, qui tale votum vouit, non ſolum peccat contrahendo, ſed conſummando matrimonium: nam, antequam conſummetur matrimonium ratum, poteſt ingredi Religionem, & implere votum, & tenetur. Vnde peccat conſummando, & faciendo ſe inhabilem prorſus ad voti impletionem. Hoc tenet Anton.3.par.tit.1. cap.4. & eſt communis ſententia.

Tertiò, qui vouit votum caſtitatis, non poteſt petere debitum; ſed tantum reddere petenti expreſſe, aut tacite, niſi obtineat diſpenſationem, quam poteſt dare Epiſcopus, cum non eſt facilis recurſus ad Papam, iuxta Silu. verb. diſpenſatio. §.14. Armil. vero ver. matrimonium, §.55. tenet poſſe ſimpliciter Epiſcopum diſpenſare. De voto Religionis non eſt eadem ratio, ſed poteſt petere abſque diſpenſatione, quia non vouit caſtitatem, niſi in Religione ſeruandam. Ita tenet Soto lib.8. de iuſtit. & iure q.2.art.1; cum alijs Doctoribus.

Quartò, mortuo coniuge, tenetur alter, qui vouit, implere votum caſtitatis, aut Religionis. Quod ſi iterum contrahat, incurrit eadem peccata, quæ in primo contractu commiſſa ſunt.

3 Tertium impedimentum eſt, ſponſalium: qui enim contraxit cum altero de futuro, non poteſt contrahere cum altero de præſenti; &, ſi contrahat, tenet quidẽ matrimonium contractũ, tamen mortaliter peccauit, niſi cauſa extiterit rationabilis, vt dicemus in materia de ſponſalibus.

Quartum eſt, Catechiſmi: cum enim aliquis fuit ſuſceptor in Catechiſmo tantum, & non in Baptiſmo, aut Confirmatione, tunc contrahit eandem cognationem, quæ in ſacramento contrahitur: ſed cum diſcrimine: nam, vt diximus, cognatio ſacramenti dirimit contractum; at vero iſta impedit ſolum contrahendum, & non dirimit contractum, vt habetur cap. per catechiſmum. de cognat. ſpirit. in 6. Armill. ver. matrimonium. §.60. putat non eſſe mortale cum hoc impedimento contrahere, niſi contemptus eſſet, ſed veniale. Sed non auderem ego affirmare, ſi ſcienter contrahat: nec video, cur priora obligent ſub mortali, & hoc non.

ADDITIONES.

Vide Nau. à n.74. Val. l.c. D.Tho. l.c. deſ. c.50. Rebel. q.18. De Conink d.30. dub.3. Reg. c.20.

Sed conſummando.) D.Tho.Richar.4.d.18.

Tenetur.) Ita etiam Silu.ver matrimonium, 7.q.5.Nauar.c.22.n.80. contra Sotum à Nauar. l.c. relatum.

Catechiſmi.) Ita Nauar.c.22.n.72. Silu.ver. matrimonium 7.q.4.Rebell.nu.20.l.c. Quidam (inter hos Speculum coniug.) Catechiſmi cognationem ſublatam eſſe per Conc.Trid. putant. Vide Sot.4.d.42.q.1.art.2. Ledeſm.q.56.art.3. de matrim. Sanchez lib.7.diſp.10. Sublatam eſſe, probabile putant De Conink l.c. Sanchez Regin. cap.25.

De impedimentis Criminis. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Inceſtus, vxoricidium, raptus alienæ vxoris, & ſuſceptio proprij filij, impediunt matrimonium; ſed non dirimunt.*

2 *Sacerdotem occidens, & monialem ducens in vxorem impediuntur contrahere.*

1 ALiquot ſunt crimina, propter quæ homo prohibetur, ne poſſit contrahere in pœnam criminis, & peccati commiſſi; contractum tamen matrimonium tenet, niſi aliud obſtet impedimentum.

Primum crimen eſt inceſtus cum conſanguinea coniugis vſque ad quartum gradum: v.g. ſi vxor rem habeat cum conſanguineo viri intra quartum, aut vir cum vxoris conſanguinea; mortuo altero, non poteſt amplius contrahere ad modum prædictum. Ita habetur cap.1. de eo, qui cognou. conſangui. vxor.

Alterum crimen eſt vxoricidium. Qui ſuam vxorem occidit, non poteſt contrahere cum alia. 23.q.2. can. admonere. Et aduerte, quod ſi id facit intentione contrahendi cum adultera, non poteſt contrahere cum illa; & contractũ eſt nullum: tamen ſi ſine intentione facit, tunc eſt huiuſmodi impedimentum, etiam ſi fecit reſpectu aliarum ab adultera: Sed hoc impedimentum non procedit in vxore occidente virum, quia nullus eſt canon de hoc. vt tenet Armilla §.58.

Tertium crimen eſt, raptus alienæ ſponſæ: qui enim rapuit alienam vxorem, vel ſponſam, non poteſt contrahere. 27.q.2. cap. ſtatutum.

Quartum eſt, cum quis ſit ſuſceptor filij proprij malo animo, vt contrahat cognationem cum vxore, ne reddat debitũ: talis enim, mortua vxore, non poteſt cũ alia cõtrahere. 30.q.1.c.de eo.

2 Quintum eſt, occidere Sacerdotem, cap. qui presbyterum. de pœnit. & remiſſ. ſed ibidem Panorm limitat, dummodo ſit in iudicio damnatus de tali crimine.

Sextum eſt, ſi quis monialem in vxorem accepit. 27.q.1. can. hi vero. Hæc ſunt crimina, propter quæ homo à matrimonio contrahendo prohibetur. Armil. §.60. putat hæc omnia non prohiberi ſub mortali: ſed, vt iam dixi, non id auderem affirmare: non enim talis prohibitio fieret, & pro crimine tam graui, niſi obligaret ſub mortali. Vnde cum ſciens quis contrahit, & abſque diſpenſatione, quam Epiſcopus poteſt dare, vix à peccato mortali excuſarem, quamuis non conſtanter affirmem.

ADDITIONES.

Vide Silu. matrimonium 7. num.6. Nauar. à n.74.l.c.Val.p.4.Rebel. de Conink Regin.c.25.

Non procedit in vxore occidente virum.) Ita etiam Silu.l.c.at Nau.l.c.cum Palud. id affirmat.

De ſponſalibus, quæ dicantur Sponſalia, & quibus modis contrahantur. Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Sponſalia non ſunt matrimonia: non fiunt niſi inter vſum rationis habentes; nec poſſunt eſſe vbi matrimonium eſſe non poteſt.*

2 *Sponſalium contrahendorum modi quatuor.*

1 SPõſalia ſic poſſe deſcribi videtur, *promiſſio mutua futuri matrimonij, ſigno ſenſibili expreſſa.* In qua deſcriptione tres ſunt partes.

Prima eſt, *promiſſio futuri matrimonij*: nõ enim ſponſalia ſunt matrimonia; nec enim fiunt per conſenſum, & verba de præſenti, ſed de futuro.

Secunda pars eſt, *mutua*: debet enim eſſe ex vtraque parte, puta viri, & fœminæ promiſſio: cum enim vnus tantum promittit, tenetur quidem ratione promiſſionis ſeruare quod promiſit; tamen non ſunt ſponſalia: debet enim inuicem alter alteri promittere: ob id in plurali dicuntur ſponſalia.

Tertia pars eſt, *ſigno ſenſibili expreſſa*: hoc enim in matrimonio, & ſponſalibus neceſſarium eſt, vt conſenſus, & promiſſio ſigno aliquo ſenſibili, verbo, nutu, aut alio modo ſignificentur: vt, ſi duo inuicem ſibi promitterent, tamen eſſet interior tantum promiſſio, tunc vterque obligaretur ſeruare promiſſum; tamen non dicerentur ſponſalia, niſi promiſſiones exterius

innoteſcerent ipſis. Ex his duo ſequuntur.

Vnum eſt, cum ſponſalia ſint promiſſiones quædam contrahentium, & promiſſio ſit actus rationis, non fiunt ſponſalia, niſi inter habentes vſum rationis. vnde canones determinarunt, vt ante ſeptennium non eſſent valida ſponſalia. cap vnico de deſponſat. impub. in 6.

Alterum eſt, cum ſponſalia ſint promiſſiones matrimonij, ſequitur, vt in omnibus caſibus, ſeu impedimentis, in quibus matrimonium non poteſt fieri, etiam ſponſalia nulla ſint: non enim promiſſio eorum, quæ fieri nõ poſſunt, aut licite fieri non poſſunt, efficaciam habet. Per hæc notum eſt, quæ dicantur Sponſalia.

2 Nunc de modis, quibus contrahantur, agẽdum eſt. Hi autem ſunt quatuor.

Primus, per ſimplicem, & abſolutam promiſſionem: abſolutam, id eſt, ſine conditione: ſimplicem vero, id eſt, ſine aliquo alio onere, augẽte obligationem; vt, cum quis dicit, ego ducam te vxorem; altera autem, ego nubam tibi.

Altero modo, per abſolutam promiſsionem; ſed aliquo onere accedente, puta iuramento, donatione annuli, aut alicuius arrhæ.

Tertio modo, per promiſsionem conditionatam. Et poſſunt eſſe quatuor genera conditionum, de quibus dicenda ſunt prorſus eadem omnia, quæ diximus de matrimonio conditionato: ob id non opus eſt repetere.

Quarto modo fiunt per virtualem promiſſionem. In cuius gratiam nota, ex c. 1. de ſponſ. impuber. in 6. cum duo impuberes, vel vnus impubes contrahunt de præſenti, tunc non cenſetur matrimonium, ſed ſponſalia: non enim vult Eccleſia in illum conſenſum admittere, niſi tamquam de futuro; vnde æquiualet promiſſioni. Anni vero pubertatis in fœmina ſunt duodecim,, in maſculo quatuotdecim, ante quos non eſt matrimonium, ſed ſponſalia: & modo juxta Conc. Trid. niſi talis conſenſus de præſenti ſit cum teſtibus, & parocho, vt dictum eſt, nullius eſt efficaciæ, nec æquiualet ſponſalibus. cum tamen iſta ſint, procedit canon antiquus.

ADDITIONES.

De ſpõſalibus multa Couar. 1. p. in 4. Decret. Alexand. Carrer. tract. de ſponſalib. Sanchez lib. 1. de matrim. Vide etiam Mau. n. 25. l. c. Sot. d. 21. q. 2. Siluest. & alios verb. ſponſalia. D. Tho. Ledeſ. q. 43. Valen. q. 2. l. c. Petr. à Sot. lect. 18. de matrim. Vaſquez diſp. 4. Conink diſp. 23. Vide Rebell. lib. 4. Reginal. à c. 34. lib. 31.

Anni vero pubertatis.) Vide Nau. c. 22. nu 29 Couar. in 4. Decret. p. 2. cap. 5. nu. 2. Silu. verb. matrim. 5. D. Thom. in addit. ad 3. p. q. 58. art. 5. Ledeſ. ibidem niſi malitia ætatem ſuppleat. Vide D. Thom. Nauar. Couar. Ledeſ. l. c. De ſponſalibus impub. Reginal. nu. 247. l. c.

De differentijs Sponſalium, & Matrimonij. Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Sponſalia quando annullentur, quando poſſint contrahi, & an ſint ſolubilia.*

2 *Caſus in quibus ſoluuntur ſponſalia. 3. 4.*

1 PRæter dictas differentias ſunt tres inter ſponſalia, & matrimonium.

Prima eſt, iuxta Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 1. matrimonia cladeſtina, quæ non fiunt ante duos, vel tres teſtes cum parocho, nullam habẽt efficaciam: at vero per hoc caput non annullantur ſponſalia clandeſtina, ſed ſunt valida, licet careant teſtibus, & parocho; quamuis prohibita ſint, cap. cum inhibitio. de clandeſt. deſpon. vbi olim inhibebantur matrimonia clandeſtina, & ibi Panor. intelligenda eſſe dicis ſponſalia; tamẽ non annullabantur, modo annullantur. In qua re vnum eſt multum notandum, olim in iure antiquo, vt habetur cap. is, qui. extra, de ſponſal. quando ſponſalibus accedebat copula cum conſenſu maritali, fiebat matrimonium: at vero quia iam ad rationem matrimonij pertinent teſtes, & parochus; id locum non habet, aliàs eſſet fraus contra Concilium facilis: duo enim poſſent ſponſalia clandeſtina contrahere, & ſtatim copulam conſummare, & ſic eſſet validum matrimonium clandeſtinum. Sed quid ſi ſponſalia facta fuerunt coram teſtibus, & parocho, & tunc ſubſequuta eſt copula? non crederem in hoc caſu eſſe matrimonium, quia non inueniuntur omnia, quę ſtatuit Concilium.

Altera differentia eſt inter ſponſalia, & matrimonium, quod matrimonium non poteſt contrahi, niſi poſt annos pubertatis vtriuſque contrahentis, vt iam diximus ex cap. 1. de ſponſal. impuber. ſponſalia vero poſſunt ſtatim poſt ſeptennium contrahi.

Tertia differentia eſt in ſolubilitate: vinculum enim matrimonij eſt magis indiſſolubile: multis enim caſibus ſoluuntur ſponſalia, in quibus matrimonium ſolui non poteſt.

2 Quorum primus eſt, quando vterque ſponſus inuicem ſoluunt promiſsionem factam: tunc

tunc enim, etiam ſi iuramentum interceſſerit, ſoluuntur, & liber vterque manet, vt cum alio poſſit contrahere. Ita habetur cap. præterea. 1. de ſponſal.

Alter caſus eſt, cum alter ingreditur Religionem, vt habetur cap. ex publico. de conuerſ. coniug. & Silu. verb. ſponſalia. q. 12. dicit, quod ſtatim ſoluuntur per ingreſſum, ante profeſſionem: ſed in hoc caſu, ſcilicet ante profeſſionē, matrimonium non ſolueretur, etiam ratum: nam ratum non ſoluitur, niſi per profeſſionem, conſummatum autem, nullo modo.

Tertius caſus eſt, per ordinis maioris ſuſceptionem. 27. q. 2. cap. ſcripſit: vt per ſubdiaconatum, & maiores ordines.

Quartus eſt, per votum caſtitatis communis ſimplex: ſi enim votum facit caſtitatis, & poſt contrahat, ſponſalia nulla ſunt. cap. rurſus. qui cleric. vel vouen. ſi vero votum fecit poſt ſponſalia, tunc non annullantur, vt habet Armill. ver. ſponſalia. & Nauar. cap. 22. nu. 25. niſi ſit votum Religionis; tunc enim tenetur ingredi, vt dicit Nauar.

Quintus eſt, per matrimonium de præſenti cum altero, ſiue conſummatum, ſiue non; licet peccet mortaliter, qui validis exiſtentibus ſponſalibus contrahit cum altera de præſenti, tamen tenet matrimonium. cap. ſicut ex litteris. de ſponſal.

Sextus eſt, quando vnus illorum in longinquas partes abit, vnde incertus eſt reditus: tunc enim ſoluuntur ſponſalia. cap. de illis. de ſponſal. nec ſecundum canones expectandum eſt tēpus, licet leges ciuiles definiant tempus duorū annorum in eadem prouincia. C. de ſponſ. lib. 2. & trium annorum in aliena prouincia. C. de repud. lib. 2.

3 Septimus caſus eſt, cum ſuperuenit affinitas, vt ſi ſponſus habuerit rem cum conſanguinea ſponſæ, vel è contra, intra quartum gradum, & poſt Conc. Trid. intra ſecundum, cum copula eſt illicita, tunc ſponſalia ſoluuntur.

Octauus eſt, quando ante annos ſeptem duo contraxerunt ſponſalia per parentes, & poſtea peruenientes ad tempus legitimum, noluerunt ratificare; tunc enim ſoluuntur ſponſalia. cap. de illis. 1. de ſponſ. impub. & tunc per huiuſmodi ſponſalia non producitur impedimentum publicæ honeſtatis, quia deeſt conſenſus. cap. litteras de ſponſ. impub.

Nonus eſt, quando fuit ſignatum certum tempus pro futuro matrimonio, & tunc vnus illorum deeſt: ſoluuntur enim ſponſalia, & qui fuit in culpa, imponitur ei pœnitentia. capit. ſicut ex litteris. de ſponſ.

Decimus, quando poſt ſponſalia vnus illorum contraxit contagioſum morbum, puta lepram, morbum Gallicum, vel ſimilem, vel deformitatem notabilem, vt abſciſſionem naſi, extractionem oculi, vel quid ſimile deformitatis: tunc enim ſoluuntur ſponſalia. cap. litteras. de coniugio leproſorum.

Vndecimus, cum vnus illorum incidit in fornicationem: tunc enim, ſi alter vult ſoluere ſponſalia, ſoluet; ſed qui fornicatur, non poteſt ſoluere, niſi prius requirat alterum, an velit. cap. quemadmodum. de iureiur.

Duodecimus, cum alter illorum poſt ſponſalia ſit hæreticus, aut infidelis. can. non ſolum. 28. quæſt. 1.

8 Decimustertius, quando poſt ſponſalia interuenit inimicitia notabilis inter ſponſos, tunc poteſt vnus petere ſolutionem, ſecundū Oſtien. in Summa. verb ſponſalia. §. fin. Coacta enim matrimonia malos exitus habere ſolent. capit. requiſiuit. de ſponſal.

Decimusquartus, cum ſponſa promiſit, ſe daturam certam ſummam pecuniæ; vel appoſita eſt conditio aliqua honeſta, & non eſt impleta; tunc non valent ſponſalia, ſicut diximus de matrimonio. Notat Nauarr. cap. 22. nu. 26. quod cum ſponſa tempore ſponſaliū diues erat, & poſtea facta eſt pauper; non tenetur ſponſus cum ea contrahere, quia eſt conditio virtualis, qua omnia bona, quæ habet, ſponſa promittit ſponſo.

Decimusquintus, cum eſt fama, eſſe inter ſponſos impedimentum matrimonij, tunc ſoluuntur. cap. cum in tua. de ſponſ.

Decimusſextus, cum vnus illorum eſt nimis aſper, & rigidus, vt habet Panor. cap. veniens. qui cleric. vel vouen.

Decimusſeptimus, quando ſuperuenit aliquid poſt ſponſalia, quod ſi ſuperueniret ante, mutaret animos ſponſorum ad contrahendum, vt habet S. Thom. 4. diſt. 27. Quod intellige, quando rationabiliter mutaret animos, aliàs enim non ſoluuntur ſponſalia. His caſibus ſoluuntur ſponſalia, non autem matrimonium. Vnde differentia magna eſt inter ſponſalia, & matrimonium, quantum ad ſolubilitatem: magis enim inſolubile eſt matrimonium.

ADDITIONES.

Multis caſibus ſoluuntur. Petr. à Sot. loco citato D. Thom. art. 3. Valent. p. 4. Sot. art. 5. loc. cit. Nauar. nu. 25. Couar. cap. 5. loc. citato San-

Sanchez libr. 1. à diſput. 22. Conink diſput. 23. Reginal. capit. 36.

Etiam ſi iuramentum.) Ita Nauar. l. c. Couar. c.5.nu.1. Lopez p.2.c.38. Sanchez l.cit diſp.52. nu.8. Conink diſp.23. dub.1. Sed negant Ang. ver. Sponſalia. nu.20. Silu. nu.10. Carr. lib. 1. capit. 15. Sot. lib. 8. q. 1. art. 9. ad 2. Io. Andr. Anchar. Abb. Alex. de Neuo. Ant. in c. 2. de ſponſ.

Si quis dicat, Non ducam aliã, niſi te, nõ efficiuntur ſpõſalia; niſi colligatur ex ijs verbis, voluiſſe celebrare ſpõſalia. Val. l. c. Nau. n 27 Vide Sot. d. 29. q. 2. ar. 3. Palud. Cou. l. c. à Val. citatos.

Per ordinis maioris ſuſceptionem.) Vide de Conink dub. 3.

Niſi ſit votum Religionis.) Sponſus, inuita ſponſa, & hæc, illo inuito, Religionem ingredi poteſt, c. 2. de conuerſ. coniugat.

Per vota ſimplicia in approbata Religione emiſſa, non matrimonium, ſed ſponſalia ſoluuntur. Vide Conink l c.

Ante annos ſeptem) Quo modo diſſoluantur ſponſalia impuberum, Conink dub. 2.

Incidit in fornicationem.) Diſſoluuntur ſpõſalia, etiam ſi ſponſa vi comprimatur, vel ſi corrupta fuit ante ſponſalia, ſi ſponſus eam virginem exiſtimauit. Vide Coninch dub. 7. l. c.

De iuſtis cauſis ſoluendi ſponſalia documenta habes, apud Reg. cap 26. à nu. 275.

De peccatis, quæ in ipſo matrimonio committi poſſunt. Cap. XXII.

ELENCHVS.

1 *Peccata contrahentium quoad intentionem, & finem.*

2 *Item circa impedimenta.*

1 MVltipliciter poſſunt contrahentes peccare, & in ipſomet matrimonio, & in vſu ipſius: in ipſo quidem ex ſex capitibus poteſt procedere peccatum.

Primò, ex parte intentionis, ſeu interioris conſenſus: cum enim alter, vel vterque illorum exterius fingunt fictos conſenſus, & tamen interius non habent; tunc eſt graue peccatum mortale ſacrilegij, contra ſacramẽtum ipſius matrimonij: nec eſt in foro interiori verum matrimonium, quamuis in exteriori iudicabitur matrimonium, & compellentur ſimul habitare.

Secundò, ex parte finis. Pro quo aduerte, contrahentes poſſe contrahere ob vnum ex his tribus finibus.

Vnus eſt ipſemet finis matrimonij, & prolis, remedium concupiſcentiæ, & mutua obſequia: &, qui ob aliquid horum contrahit, non peccat, immo bene facit.

Alter eſt finis malus, qui quidem eſt mortale peccatum; & tunc contrahere ob talem aliquem finem, mortale eſt; vt, qui contrahit, vt abutatur vxore, vt furetur, vt occidat, & ſimile quid faciat, mortaliter peccat: tamen matrimonium verum eſt, & tenet, ſi cetera, quæ diximus, adſint.

Tertius finis eſt, cum ſumitur pro fine aliquid, quod licitum eſt contrahenti; tamen non eſt finis matrimonij: ſed, qui contrahunt, faciunt ſibi talem finem: v.g. delectari carnali copula, acquirere diuitias ad ſuſtentationem ſtatus, licita ſunt coniugatis; tamen non ſunt veri fines matrimonij: ſi quis enim contraheret ob iſta, & faceret finem, peccaret, ſed ſolum venialiter, vt habet Caiet. verb. matrimonium. quia non egrederetur à limite matrimonij: vnde non eſſet mortale. Adde quod iſta aliquando ſunt motiua tantum, & non finis: mouet enim pulchritudo feminæ aliquem, vt contrahat: ſicut Iacob motus fuit à Rachel. Similiter mouet ob delectationem futuram: tunc ſi iſta, & ſimilia motiua ſunt tantum, & non finis, nullum eſt peccatum.

2 Tertiò, accidit peccatum ex parte impedimentorum, per quæ prohibentur contrahere. & de hoc dico

Primò, ſcienter attentare, contrahere, exiſtente impedimento dirimente contractum, eſt mortale; vt qui contrahunt in gradibus prohibitis, vel cum ſimili impedimento. & in hoc omnes conueniunt.

Dico ſecundò, contrahere ſcienter cum impedimento prohibente, ſed non dirimente, eſt mortale, ſi impedimentum ſit interdictum, votum, & ſponſalia: at ſi ſit aliquid aliorum, Caietan. & Armil. vt ſupra diximus, tenent eſſe veniale, licet non multum affirmatiue: ſed iam dixi hoc eſſe dubium. Et vbi talia impedimenta ſunt in conſuetudine, forſan eſſet mortale. ſed ſecundum illos Doctores poteſt Epiſcopus diſpenſare.

Dico tertiò, ſolus Papa diſpenſat in impedimento dirimente contractum: at in vno caſu poteſt Epiſcopus diſpenſare, puta, cum interceſſit copula, & contraxerunt in facie Eccleſiæ, & impedimentum eſt occultum, & ſcandaloſa eſſet ſeparatio, nec eſt facilis recurſus ad Papam, propter paupertatem, vel aliam cauſam: ſtantibus his, poſſet fieri diſpenſatio per Epiſcopum, etiam in gradibus prohibitis, & alio ſimili impedimento. Ita tenet Silu. verb. diſpenſatio.

ſatio.§.15.& Tabien.ver.eodem. §.14. Armilla ver.eodem.§.19.& 20.Nauar.c.22.nu.86.

3 Dico quartò, qui contrahunt cum talibus impedimentis ante habitam diſpenſationem, etiam cum ſpe certa habendi eam, mortaliter peccant, & nullum eſt matrimonium; &, habita diſpenſatione, opus eſt de nouo contrahere, quia ſemper manet impedimentum, donec actu ſit diſpenſatio facta. Nauar. c.22. nu.87. dicit, quod illi, qui ſcienter contrahunt, & habent copulam, vt facilius impetrent diſpenſationem à Papa; debent narrare Pontifici, ſe illa intentione habuiſſe copulam, & contraxiſſe, vt facilius eis diſpenſaretur: quo non narrato, diſpenſatio nulla eſt.

ADNOTATIO.

(Aduertendum tamen eſt, ſtatutum eſſe in Conc.Trid. ſeſs.24. c.5. de reformatione matrimonij,huiuſmodi contrahentes carere ſpe diſpenſationis, cuius verba ſunt hæc: Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe conſequendæ diſpenſationis careat. Idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit: quod ſi ignoranter id fecerit, ſi quidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubijciatur pœnis: non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facile experiatur,cuius ſalubria præcepta temere cotēpſit.)

ADDITIONES.

De peccatis coniugatorum, Nauar. cap.16. nu.23.c.25. num.144.Pet.à Sot.lect.16.Valen. p.6.l.c. De debito coniugali,& peccatis coniugum in eo,Sanchez lib.9.De Coninch diſp.34. vbi de mutua obligatione coniugatorum.

Tertius finis.)Vide Catech.Rom.de matrim. Sanchez lib.9.diſp.10.

Solus Papa diſpenſat.) Si impedimentum ſit Eccleſiaſt. iuris; ſi enim ſit naturalis iuris, diſpenſare non poteſt. Valen.Q.P.S.

In vno caſu poteſt Epiſcopus.)Vide Val.l.cit. & Nau. conſ.14.de conſanguin.& affin.

De diſpēſatione Coninch diſp.33.Sanc.lib.8

De matrimonio clādeſtino Lopez p.1.à c.83 Coninch diſp.27.

De alijs tribus peccatis in Matrimonio accidentibus. Cap. XXIII.

ELENCHVS.

1 Concilium Tridentinum requirit denuntiationes, & Nuptiarum benedictionem. 2.

3 Contrahentes in mortali mortaliter peccant.

1 Accidit etiam quartò peccare ex parte modi: modus autem hic antiquus eſt, tamen renouatur, & perficitur in Conc. Trid. ſeſſ.24. c.1. vbi ſtatuitur.

Primò, cum aliqui contracturi ſunt matrimonium, fiant denunciationes in Eccleſia tribus diebus feſtis continuis inter Miſſarum ſolemnia,vt,ſi forte aliquod ſit occultum impedimentum,manifeſtetur.

Secundò,ſi forte timetur, ne aliqui malitioſe impediant,tunc vna ſolum præmittatur,& ſi adhuc timetur,nulla præmittatur.

Tertiò,cum nulla in tali caſu præmittitur, nō conſumēnt matrimonium contrahentes, ſed ſolum de præſenti contrahant,& ante conſummationem fiant tales denunciationes,niſi aliter viſum fuerit Epiſcopo; hoc enim ipſius prudentiæ relinquitur. Hic eſt modus, contra quem agere,peccatum eſſet mortale.

Accidit, & quintò, peccare in benedictione nuptiarum, cum non debito fiunt tempore:circa quod etiam Concil.loco allegato diſponit.

2 Primò hortatur, vt coniuges non conſumment ante benedictionem:tamen aduerte,quod ſi conſumment,non eſt mortale, ſed veniale, ſicut erant ante Concil. vt habet Armill. verb. debitum, & Caiet.verb. matrimonium.

Diſponit ſecundò, vt iſta benedictio fiat per ordinarium, aut parochum, vel ſacerdotem alium, de eius tamen licentia: & annullat omnem conſuetudinem, & priuilegium in contrarium, per quod Sacerdos alius ab ordinario, & parocho poterat huiuſmodi benedicere.

Diſponit tertiò, vt Sacerdos, qui benedicere attentauerit ſine licentia horum, ſit ipſo iure ſuſpenſus, donec aliter ordinario contrahentium viſum fuerit.Tempus autē,in quo nuptias celebrare non licet, eſt triplex; ab Aduentu vſque ad Epiphaniam:à Septuageſima vſque ad Dominicam in Albis: à Litanijs vſque ad Dominicam Trinitatis. An vero iſti termini ſint excluſiue, an incluſiue ſumendi, ſtandum eſt conſuetudini loci. Concilium vero Tridentin. ſeſſ.24. cap.10. abſtulit tertium tempus, & ſecundum limitauit, vt ſit à die Cinerum, vſque ad octauam Paſchæ incluſiue.

Accidit etiam ſextò, peccare ratione indiſpoſitionis ſubiectorum: qui enim cum conſcientia mortalis huic accedit ſaccramento,peccat mortaliter, & priuat ſe gratia, quæ per hoc

datur

datur ſacramentum. Vnde Concilium Trident. ſeſſ.24.cap.1.de reformatione, hortatur contracturos, vt per tres dies ante confiteantur, & communicent. Peccant etiam, qui excommunicati maiori, vel minori excommunicatione, contrahunt: nam excommunicatio à paſsiua participatione ſacramentorum prohibet. His modis peccare in matrimonio contingit.

ADDITIONES.

Si forte timetur.) Si abſit Epiſcopus, & periculum ſit in mora, quidam cenſent, pretermitti poſſe denunciationes, ex præſumpta Epiſcopi conceſsione; ante conſummationem tamen faciendæ ſunt, niſi aliud velit Epiſcopus. Vide Ledeſ.q.45.ar.5. Sanchez lib.3.diſp.3. Conink diſput.27.dub.5.

Matrimonium conſummare ante benedictionem peccatum mortale non eſſe, eſt communis ſententia. Vide Sanchez lib.3.diſp.12. tom.1. Lopez 1.cap.83. Nauarr.cap.22. nu.83. Silueſt. verbo Debitum, nu.11.

Ante denuntiationes autem conſummare multis videtur peccatum mortale. Vide Ledeſ. l.c.pag.198. Sanchez diſp.11.nu.3. quod tamen alij non concedunt, niſi contra id facientes lata ſit Epiſcopalis excommunicatio. De denuntiationibus Reg.c.29.l.c.

Peccat mortaliter.) Quidam ſubdubitant an ſit peccatum mortale contrahere matrimonium in peccato mortifero. Vide Ledeſ. q.42. art.3. quod non probarim. De hoc alibi.

Parochus mortali culpa inquinatus aſsiſtens matrimonio mortifere non peccat: quia non confert ſacramentum, Lopez p.1. cap.10. concluſ. 5. Ledeſ. loc. cit. ad 3. Sanchez lib.2. diſput.6. num.5.

De peccatis in vſu Matrimonij. Cap. XXIV.

ELENCHVS.

1 *Matrimonij vſu peccatur circa modum, & finem.*

2 *Item circa damnum, & debiti ſolutionem, vbi ponuntur caſus, quibus excuſantur à debito reddendo. 3. 4.*

5 *Caſus in quibus vir tenetur reddere debitum etiam poſt vxoris adulterium.*

1 MVltis modis etiam peccare contingit in ipſo matrimonij vſu, qui modi his duobus carminibus continentur.

Sit modus, & finis, ſine damno, ſolue, cohære,
Sit locus, & tempus, tactus, ne ſpernito votum.

Oportet ſingulas explicare partes. In primis circa modum contingit mortaliter peccare, quando contra naturam, puta, in vaſe non debito fit copula: quando etiam ſemen effunditur extra vas voluntarie. his enim duobus modis eſt mortale. At quando in vaſe proprio ſemen effunditur, quãuis modus nõ ſeruetur, puta, ſiue femina ſit ſuperior, ſiue à poſteriori parte ſemẽ recipiat, ſiue alius ſit præpoſterus modus, tunc non eſt mortale, niſi cum eſt periculum effundendi ſemen extra vas; quo periculo non ſtante, vt dicit Albert.4.d.32. non eſt mortale; ſed ſi fiat ob delectationem ſolam, eſt veniale; ſi ob neceſſitatem aliquam, nullum eſt peccatum.

Circa finem nota, quod cum coniux accedit vxori tamquam ad non ſuam, quia nimirum ita accedit, quod habet animum accedendi, licet nõ eſſet ſua vxor, tunc eſt mortale: qui vero accedit, vt ſuæ, tamen cauſa delectationis; tunc eſt veniale. Hæc eſt doctrina ſancti Tho.4.d.32.

2 Circa damnum, aduerte, quod accedere ad grauidam, quando eſt notabile periculum abortus, eſt mortale: quod ſi nullum eſt periculum, aut paruum, veniale eſt, quia frequenter eſt periculum: niſi ſit ad vitandum incontinentiam: accedere etiam ad mẽſtruatam, veniale eſt: quãuis, ſi femina perpetuum patiatur menſtruum, aut ſit periculum incontinentiæ, nullum eſt peccatum, vt dicit Silueſt. verb debitum. §.6. Tempore autem menſtrui, dicit S.Tho.l.c. quod non poteſt femina repetere debitum, ſed reddere petenti, primum admonendo ipſum de menſtruo: hoc autem peccatum eſt tantum veniale, quia nullum eſt periculum notabile, nec impeditur generatiõ.

Circa illud verbum, *Solue*, nota, habere coniugem vtrumque poteſtatem ſupra corpus alterius, ita vt alter de iuſtitia poſsit alteri debitũ copulæ petere; qui negat (nulla cauſa exiſtente rationabili) mortaliter peccat, contra illud 1.Cor.7. *Nolite fraudare inuicem*. Sunt tamen hic notanda aliqua.

Vnum eſt, quod ſunt caſus aliquot, in quibus vnus poteſt negare alteri etiam petenti debitum: de quibus vide Paludan.d.32. & communiter Doctores Theologos eadẽ diſtinctione, & Summiſtas verbo, Debitum.

Primus eſt, quando eſt impotens, qui non poteſt reddere, tunc non obligatur ad id, quod non poteſt. Verum eſt, quod ſi ſua culpa factus eſt impotens, mortaliter peccauit in eo, quod ſe

e impotentem fecit; tamen poſtea non facit nouum peccatum in reddendo poſt pœnitenſtiam primi peccati.

3 Alter caſus eſt, cum timet probabiliter grauem infirmitatem ex ipſa copula: non enim tunc tenetur accedere. nec hoc eſt contra illud cap. quoniam. de coniug. lepros. vbi dicitur, quod debet accedere ad leproſum coniugem: hoc enim intelligitur, cum non timetur contagio, conſilio medicorũ: ſi enim timetur probabiliter, non tenetur.

Tertius caſus eſt, cum vnus coniugum commiſit adulterium: tunc enim perdit ius petendi, & ille alter poteſt negare abſque peccato, niſi etiam ipſe commiſerit, vt ſtatim dicemus.

Quartus caſus eſt, quando matrimonium eſt ratum, & nondum conſummatum, & vnus vult ingredi Religionem; tunc non tenetur reddere petenti. cap. ex publico. de conuerſio. coniuga. aſſignat tempus duorum menſium, in quo debeat talis deliberare ſtatum, & ingredi, aut reddere debitum.

His adde quintum caſum, quando vnus illorum fecit votum caſtitatis ante matrimonium, aut poſt, ſed ex conſenſu alterius: tunc enim non habet ius petendi contra votum: & alter negare poteſt, niſi intercedat diſpenſatio voti.

4 Aduerte ſecundo, aliquando non ſolum coniugem poſſe non reddere debitum alteri, ſed mortaliter peccare reddendo: & hic caſus vnus eſt, nempe, cum vxor in adulterio pertinaciter manet, ſeu perſeueranter, nec emendatur; tunc maritus tenetur illi non reddere debitum, vt habetur 32. q. 1. can. ſi quis vxorem. Iſte tamen caſus limitatur à Doctoribus.

Primo, à Richar. 4. d. 32. quando illa vult deſiſtere à peccato, & non perſeuerare in adulterio. tunc enim poteſt reddere maritus abſque peccato, non tamen tenetur.

Secundò, limitatur à Silu. verbo debitum. §. 1. quando vir timet peccatum incontinentiæ, niſi accedat vxori: tunc enim poteſt: nec enim tenetur cum periculo animæ procurare correctionem alterius: nam hic canon fuit factus ad emendationem feminæ.

Tertiò, limitatur ab Armilla, ver. debitum. §. 16. quando timentur rixæ graues, & ſcandalum, niſi reddat debitum.

Quartò, limitatur à Palud. d. 32. quando nulla ſperatur emendatio ipſius: cum enim vir non poteſt corrigere, non tenetur abſtinere. Limitatur & ab eodem, quod ſolum obligetur vir non reddere debitũ vxori perſeueranti in adulterio: non tamen obligatur vxor non reddere viro adultero perſeueranti in adulterio, nam canon ſolum eſt contra virum.

5 Aduerte tertiò, quod ſunt multi caſus, in quibus vir tenetur reddere debitum vxori, etiã poſtquam commiſit adulterium, dummodo non perſeueret in illo.

Primus eſt, cum & ipſe vir adulterium commiſit. Ita habetur c. ſignificaſti. de diuortijs.

Secundus eſt, quando potuit prohibere fornicationem, & noluit; vel ipſe proſtituit vxorem, c. deſcriptionẽ. de eo, qui cognouit cõſãg. vxoris.

Tertius, quando vir cognoſcens vxorẽ fornicatã, acceſſit eſſe, ei. 32. q. 1. can. dixit Dominus.

Quartus, quando vxor fornicata eſt violenter: vel, quia credens maritum mortuum, iterum nupſit; vel quia credens alienum eſſe ſuum maritum, acceſſit; tunc non perdit ius petendi, quia fornicatio eſt materialis, & non peccatum. Ita habetur 34. q. 2. can. cum per bellicam, 32. q. 5. can. propoſito.

Quintus caſus ſolet addi, quando vir dedit occaſionem fœminæ adulterandi, quia noluit reddere debitum: tunc, ſi adulteretur fœmina, tenetur vir reddere debitum. 33. q. 5. can. ſecundum verba. & ita dicit S. Tho. 1. Cor. 7. Armil. ver. matrimonium.

ADDITIONES.

Vide Nauar. c. 16. à nu. 23. Rebel q. 19. Sanchez lib. 9. Conink diſp. 34.

Semen recipiat.) Vide Lopez p. 1. c. 82. Valen. q. 6. p. 2. Ledeſ. q. 64.

Solue.) Vide Summiſtas verb. Debitum. Nau. c. 16 nu. 25. Pet. à Sot. l. c. Lopez part. 1. à c. 79. Magiſtrum, & Schol. Sotum præcipue 4. d. 32. & 35. D. Tho Ledeſ. q. 64. Bellar. lib. 1. cap. 14. de matr. Sanc. lib. 9. diſp. 2. Conink l. cit. dub. 2.

Circa modum.) Vide Sanchez. Diſp. 15. l. c.

Tertius caſus.) Si adulterium ſit occultum, ius petendi adulter non amittit. Lopez c. 83. l. c. Pet. à Sot lect. 16. Sot 37. Couar. p. 2. c. 7. §. 2. nu. 4. ex Caiet. Vide Sanchez lib. 1. d. 68. nu. 4 Comitol. lie. 1. q. 135. Contraria opinio placuit Ambr. Cather. lib. 5. contra Caiet. Prior ſententia verior eſt: non enim adulter ſtatim, diuina lege, iure petendi priuatus eſt, nec tenetur ſuum crimen prodere. Couar. hoc intelligit ita ſe habere, etiam ſi alter coniux occultum coniugis adulterium cognoſcat, dum per vim ab innocente inuito non exigat; concedit tamen poſſe innocentem iuſte denegare. Ledeſ. q. 52. Nauar. nu. 23. putant, poſſe petere, non autem exigere ex iuſtitia.

Ad-

Aduerte ſecundo.) Vide Valen .p.2. in fin. Couar.l.c.Nauar.cap.nu.22.D.Bonau.q.2.ar.1. Rich.q.2.D.Tho art.2.d.35.4. Angles in 4. de diuortio. Ledeſm.q.52.art.2.

Sotus d.36.art.2.docet, pertinacem impudicam vxorem poſſe virum deſerere, ſed nõ teneri, ſub p m.idem Conink diſp 35 dub 3. Vide Nauar.nu.23.c. quemadmodum, de iureiur

Virum, ſi coitum inchoatum cum vxore non abſoluat, grauem culpam admittere, quidam aiunt; leuem, aut nullam, Palud.4 d.31.q.3.ar.2. D.Anton.3.p.tit.1.c.20.§.6. Conitolus l. cit. q.133. qui tamen ſententiam ſic moderatur. 1. vt vterque coniux a periculo pollutionis alienus ſit.2.vt coniux eo coitu contenta ſit. De hac re Sanchez diſp.19.lib.9.

De cauſis excuſantibus à debito reddendo, De Conink diſp.34.dub.3.

Quando coniux debitum petens peccat, ratione actus externi, qui, ratione circumſtantiæ alicuius, hic, & nunc, in ſe illicitus eſt, alter coniux non poteſt licite reddere. Vide Conink l.c.dub.4. * Coniugalis actus ad corporis ſanitatem relatus copula vacat; quando aliud medium ad eam procurandam vel conſeruandam aptum non adeſt. Vide Sanchez lib.9. diſp.10. eundem coniugalem actum ſolius venereæ voluptatis cauſa exercitum, lethalem eſſe, nonnulli aiunt: at eſſe venialem, ſi voluptas matrimonij fines non tranſiliat, ſentio, cum Sanchez diſput.11.l.c.falluntur aſſerentes, ob ſolam veneream delectationem, licitum eſſe. Obſeruanda, vt matrimonij vſus licitus ſit, habes apud Reginal.c.43.l.c. De fine ad rectum illius vſum idem c.44. De vitatione damni c.45. de obligatione coniugum ad debitum reddendum c.39.

Octo cauſæ coniugem non reddentem debitum à peccato excuſantes, à Reginaldo etiã referuntur; eæ ſunt, 1. periculum animæ, 2. periculum corporis, 3. voluntas ingrediendi religionem, ante conſummationem, 4. impotẽtia ad rem habendam, 5. periculum abortus, 6. adulterium, 7. ſi mulier, medicorũ iudicio, partu moritura putetur, 8. ſi mulier, magiſtra experientia, prolem viuam edere nequeat.

De alijs peccatis in vſu matrimonij euenientibus. Cap. XXV.

ELENCHVS.

1 *Caſus in quibus licet ſeparari coniuges.*

2 *Copula matrimonialis an licita ſit in loco ſacro & in omni tempore: item an tactus ſint liciti; & quid de eo qui ante matrimonium vouit caſtitatem.*

1 Sequitur in carminibus propoſitis, *cohære*. per quod cohabitatio mariti, & vxoris in eodem toro, & domo ſignificatur. Vnde peccant iſti, qui dimittunt vxores ſuas, & vagantur per alienas prouincias; noluntque redire ad eas: nec ſunt abſoluendi, donec firmum ſaltem propoſitum habeant, abſque mora redeundi. ſunt tamen aliquot caſus, in quibus licet ſeparari inuicem.

Primus eſt per vxoris fornicationem. 32. q. 1.can.ſi quis vxorem: non tamen per hoc ſoluitur matrimonium, ita vt poſſint illi de nouo cum alijs contrahere, vt male dixit Caietan. Matt.5.& 19.hoc enim aſſerere eſt hæreticum, vt habetur Conc.Trid.ſeſs.24.can.7. non enim ſoluitur, niſi quoad torum, & habitationem, & in caſibus propoſitis c.præced.in 3.notab.adhuc non licet facere huiuſmodi diuortium. Iſte autem caſus procedit, cum mulier fornicatur, & etiam cum vir.

Secundus caſus eſt, cum alter coniugum trahit alterum ad peccandum, ita vt alter non poſſit ſe ab ipſo liberare, quin peccet: tunc iſte poteſt ſe ſeparare ab illo, qui ſibi eſt cauſa peccandi. Ita habet Innoc.cap.maritus.de adul.& Palud.diſt.39.

Tertius eſt, cum alter conuertitur ab infidelitate, vel ſit hæreticus. ita habet Panorm. c.quæſiuit. de diuor.

Quartus eſt, cum ex mutuo conſenſu vouent ambo caſtitatem: tunc enim ſeparantur, quoad torum; et ſi ex conſenſu vtriuſque vnus ingrediatur Religionem, altero etiam ingrediente, vel faciente votum perpetuum continentiæ, poſſunt ita ſeparari.

2 Sequitur in carmine, *ſit locus*. Copulam habere in loco ſacro ſecundum communem ſententiam, eſt mortale. Richard. vero d.32.a.1. & q.3.& Angel.ver.debitum.§.32.limitant, niſi ſint violenter in illo loco, puta, tempore belli, aut vt à iudice ſe defendant, aut ſimili cauſa, & multo tempore illic cogantur eſſe: tunc enim non eſſet peccatum. Silu. vero verb. debitum. §.3 dicit melius, quod, cum reddit debitum ob periculum incontinentiæ, non eſt peccatum, nec violatur Eccleſia; alias eſt peccatum.

Sequitur in carmine, *tempus*, S. Thom. 4. diſt.32. dicit generaliter, nunquam eſſe mortale peccatum copulam coniugatorum ratione

tempo-

temporis: licet enim accedat die Veneris ſancti, & nocte præcedente communionem, non eſt mortale: tamen in huiuſmodi ſolemnitatibus dicit eſſe veniale, quamuis accedant ob periculum incontinentiæ: quia poſſunt adhibere remedium orationis, vel ieiunij, vel ſimile quid, ne incidant in peccatum. Ego ita credo, niſi cum non ita facile aliud occurrit remediũ: tunc enim nullum eſt peccatum.

Sequitur in carmine, *tactus*. Caiet. ver. matrimonium. notat, tactus, qui fiunt ante futurã copulam inter coniugatos, non eſſe peccatum: qui vero fiunt abſque copula, eſſe veniale: cum vero timetur pollutio, ſi cum tali probabilitate, vel eo fine fiant, ſunt mortale peccatum.

Vltimum verbum eſt, *ne ſpernito votum*. Qui enim vouit caſtitatem, & contraxit poſtea, aut qui poſt contractum, ex conſenſu coniugis, vouet caſtitatem, non poteſt copulam habere abſque mortali peccato, niſi prius diſpenſationem à Papa habeat, de quo iam diximus ſupra. Hæc ſunt quæ de Matrimonio aduertenda videntur. *Lege Nauar. cap. 16. nu. 30. & 31.*

ADDITIONES.

Per vxoris fornicationem.) Vide Summiſtas verb. Diuortium. Nau. num. 22. De diuortio multa Abulenſ. à q. 65. in c. 19. Matth. Sanchez lib. 10. de matr. Rebell. nonnulla part. lib. 17. & 18. De Conink, diſput. 35. Comitolus lib. 1. q. 141. tom. 1. Reſp. Mor. Reginald. c. 41. l. c.

Cum mulier fornicatur, non autem cum vir.) Ita Caiet. in cap. 19. Matth. Cather. tract. de matrim. & in 1. Cor. 7. poſt D. Ambr. in eundem locum; at vero ex Canonibus, & communi DD. conſenſu conſtat, virum, & vxorem in diuortio pares eſſe. Vide can. Chriſtiana. 32. q. 5. ex Innoc. ad Exuperium, cuius hęc sũt verba, *Chriſtiana Religio adulterium in vtroque ſexu pari ratione condemnat.* Vide D. Thom. 4. diſt. 35. q. 1 art. 4. Magiſtrum, Rich. ibid. q. 4. Sot. d. 36. art. 4. Valen. diſp. 10. q. 4. p. 2. Silueſt. verb. Diuortium. Card. Bellar. l. c. D. Hieron. ad Oceanũ. D. Aug. lib. 2. c. 8. de adult. coniug. fauet Conc. Mileuit. can. 17. Abulenſis q. 73. l. c. Vide Conc. Trident. ſeſſ. 24. can. 7. Sixtum Senenſem lib. 6. Bibliot. Sanctæ, annot. 250. Sanchez lib. 10. diſp. 8. Conink dub. 1. concl. 6. Regin. c. 31. 287.

Quo ad thorum autem, priuata auctoritate, ſeparatio fieri poteſt, non autem quo ad cohabitationem, cap. porro, de diuor. Card. Bellarm. l. c. Sot. art. 3. D. Bonau. q. 3. D. Tho. ar. 3. Richar. q. 3. d. 35. Verum, teſte Sot. ſi coniux innocens, ſine ſcandalo diſcedere poſſet, & nocens ad Iudicem non eſſet acceſſurus, priuata auctoritate, fieri poſſet. Vide Abulenſem q. 73. in cap. cit. Matth. Comitolum, Conink dub. 1. l. c.

Copulam habere in loco.) Vide quæ ſcripta ſunt ad cap. 8. lib. 5.

Tempus &c.) D. Tho. q. 32. art. 5. Vide can. omnis homo, de conſecrat. diſt. 2. Silueſt. verb. debitum. §. 13. Lopez p. 1. cap. 80. Sanchez lib. 9 diſp. 12.* Quidam iudicãt, lethale eſſe aliquando, ratione temporis, debitum exigere; alij veniale, Sanchez l. c. conſilium eſſe, ait, quibuſuis diebus ab actu coniugali abſtinere.

Debitum reddere ante Euchariſtiam ſuſcipiendam, crimen non eſt, Armill. verb. debitum, nu. 18. Lopez l. c. cap. ſi dicat. 33. q. 3. D. Tho. 4. diſt. 32. quæſt. art. 1. ad 1. nec petere, recto fine, Sanchez diſp. 13.* Coniux reddens ſe impotentem illicitis medijs ad debitum reddendum, mortifere delinquit: idem dicas de ieiunijs indiſcretis; ſi notabilis inde impotentia oriatur, & illa aduertat: nam ſi bona fide, honeſtis medijs (vt ſunt Eccleſiæ ieiunia, & alia moderata, ex deuotione) ſe debilem efficiat, non peccat. Vide Sanchez lib. 9. de matr. diſp. 3.

Sodomia actiua, beſtialitas, pollutio à ſe ipſo ad diuortium efficiendum ſufficiunt: vxor enim iniuria afficitur; & nomine fornicationis, ſeu mæchiæ, quilibet genitalium abuſus, & illicitus cõcubitus intelligitur. Vide c. Meretrices 32. q. 4. Abulen. q. 77. in cap. Matth. Fornicatio grauior culpa in mare, quam in fœmina: adulterium grauius in vxore, quã in viro: hic fidei ius violat, illa fidei, & prolis; quam, ſi concipiat, poſt congreſſum cum viro, & cum adultero, incertam efficit. Vide Abulenſ. l. c. q. 71. vbi etiam docet, virum non obſtringi, ad vxorem adulteram diuortio repellendam; quia iniuriam ſibi illatam condonare poteſt.

De obligatione coniugum, ad cohabitãdum, Regin. cap. 40.

De prole, quæ eſt matrimonij effectus, idem cap. vlt. lib. 31.

Ad ea, quæ hactenus de Matrimonio dicta ſunt, hæc adde.

Vnus teſtis iurans, ſe certò ſcire, ſufficit ad impediendum matrimonium nondum contractum: ſufficit enim fama, vel non probato impedimento. Couar. p. 2. cap. 6. §. 10. nu. 21. l. c.

Matrimonium duas parochias (ruri alteram æſtate, in vrbe alteram hyeme) incolentium, poteſt indifferenter corã hoc vel illo Parocho celebrari. Sanch. lib. 3. diſp. 34. nu. 5. multi tamen arbitrati ſunt, coram illo tantum poſſe contrahi

in cu-

in cuius Parochia tunc degunt. * Riccius de hac re paucis in Praxi rerum quotid. Reſol. 214. De eadem re ſupra.

Si vnius Parochiæ duo ſint Parochi, vter, (altero etiam reclamante) matrimonio aſſiſtere, & alicui Sacerdoti aſſiſtendi licentiam concedere poteſt. Sanchez ibid. num. 6. Vide Silu. Confeſſor. 2. q. 4. * Matrimonium coram Parocho, & teſtibus initum; ſed inualidum, ob occultum impedimentum, impedimento ablato, quomodo renouandū, tres ſunt ſententiæ à Sanchez relatæ, lib. 2. de matr. diſp. 37. Prima docet, renouandum coram Parocho, & teſtibus: & ſic declaratum fuiſſe à Clemente VIII. ſcribit Comitolus, lib. 1. Reſp. Mor. q. 120. ex relatione Stephani Tuccij: & addit, hanc ſolam ſententiam, poſt Clementis dijudicationem, locum habere. Secunda ſententia idem faciendum, tradit; quando ſcandalum, aut infamia non oritur. Tertia, quam ſequitur Sanchez, & (vt audio) ſacra Pœnitentiaria Romana ad vſum reuocat, Parochi, & teſtium præſentiam non requirit; ſed ſufficere, iudicat, ſi contrahentes inter ſe conſenſus renouent. Addit Sanchez nu. 10. l. c. Parochum, & teſtes adhibendos, ſi illis, vel vni ex illis impedimentum notum erat: addit inſuper, idem affirmandum, ſi impedimentum plenè probabile ſit in foro externo; quamuis abſit periculum, vt detegatur. Renouari matrimonium nullum, per copulam maritali affectu habitam, impedimento ablato, idem ſcribit n. 14. l. c. Obſerua tamen, coniugem ignorantem impedimentum debere certum reddi de nullitate coniugij; (hoc quidam negant) cum voluntas in incognitum non feratur: cauſa nullitatis neceſſario aperienda nō eſt. Sanchez diſp. 36. l. c. * Si vir, & mulier alicubi ſimul viuant, tamquā coniuges, & tales cōmuniter exiſtimentur, matrimonio tamen inter eos coram Parocho, & teſtibus non celebrato; ſi impetrent à Sacra Romana Pœnitētiaria occulti dirimentis impedimenti diſpenſationem, ad valide contrahendum; Parochi, & duorum teſtium præſentia neceſſaria eſt: quia non eſt obtenta diſpenſatio, ad reualidandum matrimonium coram Parocho, & teſtibus ſemel inualide contractum; ſed pro celebrando, quod nunquam celebratum fuit.

Finis Libri Septimi.

INSTRVCTIONIS SACERDOTVM LIBER OCTAVVS.

DE SEPTEM PECCATIS MORTALIBVS.

QVID SIT PECCATVM MORTALE.

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Peccatum mortale quid: quid regula, & quotuplex. Item quando aliquid dicatur voluntarium.* 2.

3 *Peccati mortalis effectus ſunt duo.*

4 *Peccati pœna duplex.*

1 CVM de ſeptē peccatis, quæ vulgo mortalia vocantur, agere debeamus, meritò præmittendū eſt, quid ſit peccatum mortale. Videtur autem ſic poſſe deſcribi: *Receſſus à regula diuina voluntarius. Dei gratia peccantem priuans, & æternæ morti adiudicans.* In qua deſcriptione ſex partes continentur.

Prima eſt, *receſſus*, id eſt, ſeparatio ab aliquo principio ſtabili, peccatum enim non eſt aliud, quam ſeparatio ab aliquo principio.

Hoc autem principium explicatur in ſecunda parte, puta, *à regula*. Regula enim eſt principium dirigens hominem in ſua operatione, per quam cognoſcit, quid, & quomodo ſit operandum. Quando autem homo non facit ſecundum regulam, tunc recedit ab ea, & talis receſſus dicitur peccatum.

Additur tertia pas; *diuina*: nam duplex eſt regula; vna, quæ dirigit hominem ad operationes artium; vt, quæ docet modum faciendi domos, ſcamna, militandi, faciendi denique alia huiuſmodi: & dicitur regula artis. Altera regula eſt, quæ dirigit hominem ad operandum ſecundum virtutes, vt ad ſuum finem perueniat, & dicitur regula moris, & diuina: quæ quidem regula continetur in præceptis diuinis, & humanis, quæ homines Dei auctoritate imponunt. Recedere à priori regula, peccatum eſt quidem, ſed non, de quo loquimur modo; ſed dicitur peccatum artis, id eſt, error quidam artis. Receſſus verò à diuina regula, & à præcepto, cui debebat homo ſe in ſua operatione conformare, peccatum dicitur, de quo loquimur in præſenti.

Additur quarta pars, *voluntarius*.

Non omnis receſſus à regula, etiam diuina, peccatum eſt; ſed qui eſt voluntarius vt autem aliquod opus dicatur voluntarium, tres conditiones ſunt neceſſariæ.

2 Vna eſt, quod à voluntate procedat, vel quia eſt actus elicitus ab ipſa, vel quia eſt imperatus ab ea: quando ergo aliquis actus in nobis eſt, qui à noſtra non eſt voluntate (quia nec ipſum volumus, nec volūtas ipſius fuit cauſa) nullum eſt peccatum, quia non eſt voluntarium. Vnde excuſantur multæ imaginationes turpes, & inhoneſtæ, & cogitationes repentinæ, etiam contra fidem, quæ non ſunt peccata, cum homo ſua voluntate non conſentit: nam ſæpe iſta ab inimici ſuggeſtione procedunt.

Secunda conditio eſt, quod ſit *liberum*, id eſt, ſic à noſtra voluntate procedat, quod ſit nobis liberum & illud facere, & non facere. vnde quæ in nobis neceſſariò eueniunt, quamuis à voluntate proficiſcantur, quia deeſt plena libertas, nō dicuntur voluntaria; & ſic nec peccata cenſenda ſunt. Ex hac parte excuſantur, ſaltem à mortali, multi motus repentini ex paſſione, vel inconſideratione aliqua procedentes, vel ex defectu rationis, quibus homo vult occidere, aut nocere alteri; quos homo, cum ſuæ poteſtatis ſit, ſtatim prætermittit, & ſedat.

Tertia conditio eſt, vt non procedat opus ex ignorantia regulæ: cum enim aliquis operatur etiam libere contra regulam, ſed quia ignorabat

regulam, & præceptum, quod ſi ſciuiſſet, non vtique feciſſet; illud tunc opus non cenſetur voluntarium, nec eſt peccatū: vt qui ignorans prorſus eſſe diem ieiunij, ſumpſit carnes; vel ignorans eſſe diem Dominicum, fecit opus ſeruile. Hic tamen attende, quod non ſemper ignorantia facit opus inuoluntarium, aut excuſat, niſi cum eſt ignorantia eorum, quæ homo non tenebatur ſcire alias; vel, ſi tenebatur, non potuit ſcire; nec per ſeipſum ſtetit, quo minus ſciret: vnde ignorantia præceptorum Decalogi non excuſat, quia tenentur omnes ſcire; & per ipſos ſtat, quo minus ſciant, quia ſunt naturalia præcepta, quæ vel ipſa natura docet. Debet ergo peccatum eſſe receſſus à diuina regula voluntarius.

3 Additur in definitione, quinta pars, *priuans peccantem gratia Dei.* Homo per peccatum mortale priuatur gratia & amicitia Dei: ex amico enim fit inimicus; & cum inimicus eſt, fit inimicior. Et iſte eſt vnus effectus peccati mortalis, qui dicitur macula. Pulchritudo enim animæ eſt gratia Dei, qua remota, manet anima deformis.

Alter effectus eſt in ſexta parte deſcriptionis, *Aeternæ mortis adiudicans.* Per mortale enim deputatur homo pœnæ inferni, quæ perpetua eſt, quam ſubibit, niſi ante mortem pœnitentiam peccati egerit.

Huiuſmodi autem pœna peccati duplex eſt.

Altera conſiſtit in priuatione diuinæ viſionis; nam damnatus numquam Deo fruetur: & dicitur hæc pœna damni.

4 Altera conſiſtit in eo, quod igne torquebitur perpetuo, & dicitur pœna ſenſus. Infligitur autem hæc duplex pœna propter duo, quæ in mortali peccato ſunt. Eſt enim auerſio à Deo: cū enim homo mortaliter peccat, à Deo ſe auertit, dum eius negligit præceptum; & ob hoc ei infligitur pœna damni. Eſt etiam conuerſio ad creaturam: qui enim peccat in aliqua creatura, ſibi complacet: ob hoc punitur pœna ſenſus à creatura ipſa, puta ab igne. Hæc vtraque pœna dicitur mors animæ, à qua peccatum dicitur mortale, quia talis mortis eſt cauſa.

ADDITIONES.

Vide lib. 3. cap. 1. & Nauar. definitionem Prælud. 9. D. Tho. 1. 2. q. 88. Viguer. cap. 18. §. 1. Sanchez l. c. infra.

Pœna peccati duplex.) Vide Magiſtrum, & Schol. 4. diſt. 50. Sot ibid. art. 4. Valen. to. 4. d. 7. q. 14. p. 1. & diſp. 6. q. 17. p. 4. D. Thom. l. c. q. 87. art. 4. corp.

Quotuplex Mortale, & quomodo differat à Veniali. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Peccatum mortale duplex; & quando non ſit abſolute mortale.* 2.

3 *Mortalia peccata quot, & quæ.*

1 Peccatum mortale duplex eſt. Vnum, quod dicitur abſolutè mortale: alterum, quod dicitur mortale tantum ex genere. Mortale abſolute, & complete illud eſt, quod definitum eſt in cap. antecedenti. Id vero eſt mortale tantum ex genere, quod ex ſe inductiuum eſt mortis æternæ, & priuatiuum gratiæ; tamen ex aliquo accidente impeditur, ne talem inducat effectum: verbi gratia, eſt aliquod opus contra aliquod præceptum Dei, hoc mortale eſt; & ſi perfectum eſt, vt conſequatur effectum, eſt mortale abſolute: ſi vero impeditur, quo minus talem obtineat effectum, eſt mortale tātum ex genere.

2 Impeditur autem peccatum, quo minus ſit abſolute mortale, dupliciter.

Vno modo, ob leuitatem materiæ: vt furari, mortale eſt contra Dei præceptum: tamen furari quatrinum, non eſt perfectum mortale, nec priuat hominem gratia; quamuis non ſemper leuitas materiæ excuſet.

Altero modo; ob defectum libertatis, quia homo non erat omnino ſui compos: vt, cum quis repentina ira mortem alicui vult infligere, poteſt eſſe tam ſubitus motus, vt non ſit omnimode libertas; & tunc non eſt mortale perfectum, ſed ex genere ſuo. Actu vero computatur inter leuia peccata, quæ dicuntur venialia. Dices, in quo differt peccatum mortale à veniali? Dico, & nota pro intelligentia, quod recedere ab aliquo præcepto contingit tripliciter.

Vno modo, quando homo nō agit, quod præceptū eſt, ſeu, quod regula diuina agere præcipit.

Altero modo, quando agit contrarium omnino eius, quod regula exigit: vt, qui occidit, furatur, cum Dominus non occidendum, non furandum præcipiat.

Tertiò modo, quando, licet nil agat contra regulam, nec prætermittat id quod exigit regula, facit tamen aliquid, quod non eſt ſecundum finem regulæ: finis enim regulæ Deus eſt, & beatitudo noſtra: in hoc enim ordinatur, & ad hoc nos dirigunt præcepta omnia. Recedit autem homo, cum facit aliquid, quod non eſt con-

eſt contra præceptum, tamen non eſt ordinabile in Deum, & hoc dicitur præter regulam, vt verbum ocioſum, mendacium iocoſum, & alia huiuſmodi. Quidquid ergo eſt contra regulam modo primo, & ſecundo, eſt mortale, ſiue ex genere ſuo, ſiue abſolutè: tertio verò modo dicitur veniale, quod, quia gratia non priuat, nec æternæ morti adiudicat, facile conſequitur veniam, & dicitur veniale.

3 Mortalia ſolent diuidi communiter in ſeptem, quæ vulgo mortalia vocantur, includunturque in iſta dictione, *Saligia*, à nomine cuiuſque peccati ſumpta prima littera: v.g. S. per quam denotatur ſuperbia, & ſic de ſingulis, auaritia, luxuria, ira, gula, inuidia, accidia: Vbi nota, quod multo plura ſunt vitia. Hæc tamen, quia multa ex his oriuntur, ob id ſeparantur ab alijs in hoc numero præſcripto, vt habet S. Tho. 2. 2. q. 162. art. 8. Aduerte etiam, quod iſta non bene dicuntur mortalia, ſed capitalia, vt habet S. Tho. & Gregor. 31. mor. non enim omnia eiuſmodi ſunt mortalia, nec ex genere; poterunt tamen dici mortalia, quia radices ſunt multorum mortalium. Et cum de ſingulis ſit agendum, de ſuperbia agendum eſt primo loco.

ADDITIONES.

De ſeptem vitijs capitalibus D. Tho. q. 8. de malo, Nauar. cap. 23. Azor. lib. 4. cap. 12. par. 1. Fernandez par. 4. Exam. Theol. mor. cap. 1.

Differt peccatum mortale a veniali.) Vide de hac re Azor. l. c. c. 8. 9. D. Tho. l. c. q. 88. ar. 2. 3. Valen. 1. 12. d. 6. q. 18. p. 2. à Sot. lect. 10. de diſcrimine peccatorum, Sanch. lib. 1. c. 1. op. mor.

Lethale peccatum, ex genere, & natura ſua, eſt illud, quod Dei, aut hominis, charitatem, grauiter lædit: collige, peccata cōtra virtutes Theologicas, contra Religionem, Iuſtitiam, ſpectantiaque ad luxuriam, eſſe mortalia. Si præcepto humano aliquid, tanquam valde graue, & neceſſarium imperetur grauiter ab habēte auctoritatem, eius violatio lethalis erit. Lethale autem crimen ex genere, per accidens veniale fieri poſſe, certum eſt; ratione paruitatis materiæ, defectu perfectæ deliberationis, ratione imperfecti conſenſus. Peccatum veniale, ex genere, per accidens, aliquando mortale, fieri poteſt. Veniale ex genere, eſt illud, quod eſt leue, ex materia, circa quam verſatur. Vide Sanchez l. c.

Saligia.) Nauar. nu. 3. non dicuntur capitalia, quaſi ſint peccatorum omnium fontes, & exordia; ſed quia quodlibet eorum caput eſt & cauſa multorum peccatorum.

Quid ſit Superbia. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Superbia quid, & in quo conſiſtat.* 2.
3 *Superbia eſt in voluntate.*

1 SVperbia ſic videtur poſſe deſcribi. Eſt *appetitus celſitudinis peruerſe voluntarius.* Tria prima verba ſumuntur ex Auguſt. 14. lib de ciuit. cap. 13. Vltimum additur à nobis, gratia maioris explicationis.

Dicitur primo loco, *Appetitus.* Superbia enim non conſiſtit in cognitione, ſed in appetitu, & volitione: eſt enim velle quoddam.

Additur ſecundum verbum, *Celſitudinis*, ſeu excellentiæ. Velle celſitudinem, eſt velle eſſe ſupra id, quod eſt: hoc enim ſuperbire eſt, cum vult homo eſſe maior eo, quod eſt. Dices, quomodo poteſt homo eſſe de facto maior eo quod eſt? Dico id fieri tripliciter, aut in ſua cogitatione, & iudicio, cum vult ſuo intellectu reputare ſe ſupra id, quod vere in ſe eſt.

2 Secundò, in aliorum iudicio, cum vult reputari maior quam ſit.

Tertiò, in opere, cum vult id facere, quod ſuperat id, quod vere eſt: quamuis non ſe iudicet maiorem; ſed tantum ſit inconſideratio, qua non aduertit, quantus ſit, & quantum poſſit. Hoc ergo modo ſuperbus appetit celſitudinem.

Additur tertium verbum, *peruerſe*, ideſt inordinate, & contra rationem: non enim velle hominem celſitudinem ſemper, eſt ſuperbia: quando enim id fit ſecundum rationem (puta, quando, & ſine modo, & quibus oportet) virtus eſt magnanimitatis. Vt, qui aggreditur magna, debito fine, & circumſtantijs; non ſuperbus, ſed magnanimus dicitur. Superbia verò eſt, velle eſſe ſuper id, quod eſt contra rationis regulam: ſuperbus enim per ſe finem conſtituit in ipſa propria excellentia.

Additur vltimum verbum *voluntarius*, ad ſignificandum, quod debet hic appetitus eſſe voluntatis: nam ſuperbia eſt in voluntate, non in parte ſenſitiua. Et rurſus debet eſſe voluntatis actus liber, & qui in noſtra ſit poteſtate, ad excludendas inclinationes, & primos motus, in quibus homo aliquando vult eſſe ſuper id, quod eſt: hæc enim non ſunt ſuperbia. Dicitur ſuperbia, vt dicit Iſidorus, à ſuper volo, quaſi ſuperbus velit eſſe ſuper id, quod eſt.

ADDI-

ADDITIONES.

De Superbia D.Tho. q.8. de malo, ab art.1. & 2.2.q.162. Vide Nauar.l.c.à nu.5.Azor.c.12. Vig.cap.7.§.5.verſ.8. Valen. to.3.d.9. q.3.p.1. D.Th.l.c.Caiet.lib.D.Ant.2.p.tit.2 Coro.n.39. Fernand.c.2.l.c.Leſſius diligenter de hoc pecca. to agit lib.4.q.4.dub.8.Reg.lib.17.c.21.De ſpiritu ſuperbiæ Io. Caſſianus lib.12. de Inſtitutis Cœnobiorum.

Quot ſpecies Superbiæ, & quale peccatum. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Superbiæ ſpecies quatuor.* 2.

3 *Superbia quando mortale peccatum.*

1 Qvatuor ſunt ſuperbiæ ſpecies.

Prima eſt, cum quis appetit ſuam excellentiam, vt bonum, quod ab altero habet, ſibi tribuat, ac ſi à ſe eſſet, ponendo finem in ipſa excellentia.

Hoc autem pluribus fit modis. Vno modo, cũ in ſua exiſtimatione,& iudicio id ſibi tribuit:vt, qui ſcientiam ab altero habitam exiſtimat ſe à ſe potius habuiſſe, appetitu excellentiæ.

Altero,cum vult id ita eſſe in aliorum exiſtimatione, vt, qui vult ab alijs exiſtimari, ac ſi ſcientiam à ſe habuiſſet.

Tertiò, cum vult ipſo opere id monſtrare, idest ita ſe gerit, ac ſi tale bonum à ſe habuiſſet.

Quartò, cum deſiderat ſaltem, & vellet à ſe habuiſſe tale bonum. His modis ita prima ſuperbiæ ſpecies exercetur. Non ſolum autem fit hoc per volitionem modo prædicto, ſed per nolitionem, & dolorem: vt, cum homo non vult exiſtimari, vel à ſe, vel ab alijs talis, vt qui ab alijs bonum acceperit.

2 Secunda ſpecies eſt, cum bonum quod ab alio habet abſque vllo ſuo merito, appetit habere, ac ſi ex ſuo merito ei eſſet datum: & hoc totidem modis, aut apud ſe ita exiſtimando, aut volendo, vt ita ab alijs exiſtimetur; aut ita opere oſtendendo, ac ſi ea ſuo merito habuiſſet; aut ſaltem deſiderando: ſimiliter etiam per nolitionem, & dolorem de contrario.

Tertia ſpecies eſt, cum quis ſibi vult tribuere excellentiam,quam non habet,aut in ſua exiſtimatione, aut aliorum exiſtimatione, aut ipſo opere, aut deſiderio, & de contrario dolendo.

Quarta ſpecies eſt, cum quis appetit excellentiam ſupra alios, ponendo finem in ipſa, & hoc eiſdem modis,aut ſua,aut in aliorum exiſtimatione, aut deſiderio, aut ipſo opere, quia nimirum cõtemnit alios, aut vult ſe ab alijs vt excellẽtem tractari,& de contrario dolet. His omnibus ſpeciebus & modis fit ſuperbia, quorum cuique erunt exempla facilia: eſt enim communiſſima materia.Eſt autem notandum,quod non ſemper ſuperbia eſt mortale, immò frequenter eſt veniale: eſt enim mortale in tribus caſibus.

3 Vnus eſt,cum quis ita ſuperbit, vt Dei habeat contemptum: tunc autem eſt Dei contemptus,cum quod à Deo habet homo,exiſtimat nõ habere, aut vult ita ab alijs exiſtimari, aut deſiderat,aut dolet de eo, aut ſe Deo æquat,vel anteponit.Talis ſuperbia mortale grauiſſimum eſt.

Secundò, cum homo ita appetit ſuam excellentiam, vt ſit paratus Dei præceptum tranſgredi, & mortaliter peccare potius, quàm à ſua excellentia cadere.

Tertiò, cum ſequitur iniuria proximi notabilis, puta, inhonorat, infamat grauiter,vel alia iniuria,quæ mortalis culpa eſt,afficit. Alijs modis ſuperbia commiſſa veniale eſt, ſed valde periculoſum, quia radix eſt multorum malorum,& impeditiuum bonorum ſpiritualium: & merito. Nam qui ſe replet excellentia, dignus eſt, vt à Deo bono ſpirituali non repleatur; ſicut humilitas multa à Deo impetrat,quia per eam homo vacuum coram Deo ſe repræſentat. Religioſis autem multum eſt nociua ſuperbia,& ſpiritualis profectus multum impeditiua.

ADDITIONES.

De ſpeciebus ſuperbiæ D.Tho. art.2. cit.q.8. de malo, & 2.2.l.c. Leſſius dub.9.l.c. Azor.q.6. Nauar.num.7.l.c.Alen.2.p.q.136.m.10. Regin. cap.22.l.c.Caiet. in ſumma, verb. ſuperbia.

Eſt enim mortale.) Vide Nauar.nu.8.Azor. q.5.D.Tho.Caiet.art.5.l.c.

De remedijs contra Superbiam. Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Remedia contra ſuperbiam.*

1 Mvlta ſunt remedia contra ſuperbiam, inter quæ maxime ad rem mihi facere videntur iſta quatuor.

Primum eſt, ſi homo conſideraret, quam parua ſunt bona, in quibus ſuperbit, & quam minimus ſit ipſe reſpectu aliorum. Si ſuperbit homo de ſcientia, de fortitudine, de nobilitate, de

te, de potentia, conſideret, quot ſint in mundo ipſo excellentiores: quod ſi non inuenit, conſideret vel dæmones inferni, qui cum ſint inimici Dei, excedũt omnes homines exceſſu valde magno in bonis naturalibus. Conſideret Angelos bonos. Denique conſideret alios ſe maiores.

Secundum eſt, ſi conſideret, quod omne bonum accepit à Deo, nec eſt ſuum, ſed Dei, quod potuiſſet Deus alijs communicare, qui melius ipſo vterentur.

Tertium eſt, ſi conſideret, quàm odioſus ſit ſuperbus, non ſolum Deo, qui ſuperbis reſiſtit, ſed omnibus hominibus, qui interius maxime ſuperbiam deteſtantur, & etiam ipſimet ſuperbi alios ſuperbos ferre non poſſunt.

2 Quartum eſt, ſi conſideret homo, quantis ſe priuet bonis ſpiritualibus, & quam incapacem ſe faciat gratiæ, & donorum ſpiritualium ob ſuperbiam, & quàm nihil lucretur ob eam. Quid enim habet ex hoc, quod ſe magnum exiſtim t, aut ab alijs vult exiſtimari? ſi enim alij non exiſtimant, ſua voluntate id efficere non poterit. Iſtæ ſunt conſiderationes multum vtiles contra ſuperbiam, & ſi his homo adiungat exercitium actuum humilitatis, cum diuina gratia præualebit vtique contra vitium hoc, & multum in bono proficiet, & virtutes, & bona, quæ habet, pulchriora erunt. ſuperbia enim maculat, & deturpat omne bonum hominis.

ADDITIONES.

Vide D.Ant.c.1.§.3.l.c Coſterum in Chriſt. Inſtit. De ratione medendi animarum vulneribus, Pet. à Sot.lect. 5.l.c.

Nonnulla habes apud Leſſium l.c. De gradibus ſuperbiæ, & humilitatis, idem dub. 10. Vide Io. Caſſia. cap. 32. 33. l.c.

De Vanagloria, & quid ſit. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Vanagloria quid, et in quo differant fama, laus, honor, & gloria.*

2 *Appetitus gloriæ quando ſit ordinatus, et quando inordinatus.*

1 VAna gloria, ſicut præſumptio, & ambitio, ex ſuperbia naſcitur. Eſt autem vana gloria *Appetitus gloriæ inordinatus.*

Sunt tres partes.

Prima eſt, *Appetitus*: eſt enim vana gloria, quædam volitio, ſeu deſiderium, aut complacentia: qui actus voluntatis ſunt.

Secunda pars eſt, *gloriæ*: appetere enim non quamcumque rem, ſed gloriã, ſpectat ad vanam gloriam. In cuius gratiam nota, eſſe differentiam inter iſta, famam, laudem, honorem, & gloriam. Fama enim eſt bona opinio, quæ habetur alicuius: ille enim dicitur habere famam, qui ſui habet apud alios bonam exiſtimationem, & opinionem. Mala enim fama, non fama, ſed infamia dicenda eſt. Laus vero eſt ſermo, manifeſtans alicuius boni excellentiã: laudamus enim, cum alicuius boni excellentiam manifeſtamus. Honor vero eſt reuerentia, exhibita alicui in teſtimonium alicuius excellentiæ ipſius, & maxime virtutũ. Gloria vero eſt cum clara laude notitia, id eſt, fama coniuncta cum laude. Appetere ergo hanc gloriam, eſt vanæ gloriæ. Et in hoc differt vana gloria à ſuperbia: Superbia enim appetit excellentiam: Vana autem gloria appetit manifeſtationem excellentiæ, præcipuè apud alios. Appetere autem hanc gloriam, non eſt ex ſe malum, ſed indifferẽs, ſicut appetere pecunias, quod poteſt male, & bene fieri. Cum igitur appetitus gloriæ eſt inordinatus, tunc vitium eſt: ob id additur tertia illa particula in definitione, *inordinatus*: cum vero eſt appetitus ſecundum rationem, tunc non vitium, ſed actus bonus eſt. Supereſt tamen explicare, quando ſit ordinatus talis appetitus, & quando non. Vt igitur ſit bonus, & ordinatus, tres debent eſſe conditiones.

2 Prima eſt, vt iſta gloria appetatur *de eo*, quod vere dignũ eſt gloria, id eſt, de bono aliquo.

Secunda, vt non appetatur gloria maior, quam bonum illud dignum ſit.

Tertia, quod ſit ob finem bonum, nimirum in Dei gloriam, aut in proximi vtilitatem, aut in propriam, ſiue ſpiritualem, ſiue corporalem.

Inordinatus vero eſt hic appetitus multis modis.

Primò, cum appetitus gloriæ eſt de eo, quod non habet ipſum appetens.

Secundò, cum appetit gloriam maiorem, quam ſit dignum opus, de quo appetit.

Tertiò, cum appetit gloriam de aliquo, quod non eſt ſuum, ac ſi eſſet ſuum.

Quartò, cum appetit gloriam de eo, quod malum eſt, & indignum gloriæ.

Quintò, cum appetit gloriam, & non propter debitum finem: debitus autem finis eſt aliquis ex tribus prædictis. His modis appetitus, ſeu deſiderium, ſeu complacentia in gloria dicitur vana gloria; & eſt vitium ex ſuperbia naſcens, quamuis ab ipſa differat, vt dictum eſt. *Lege D.Tho.2.2.q.132.*

ADDI-

ADDITIONES.

De inani gloria D.Tho. q.9. de malo, 2.2.q. 131.Alenſ.q. 137.m.1.l.c.

Nauar. à nu.9. Azor.cap.13. Valen.d.8.q.3. p.2.Viguer cap.6.§.4.verſ.6 Leſſius lib.3.cap.2. dub.3. Sanchez lib.1.cap.3. Op.Mor.

Quale peccatum ſit Vana gloria. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 *Vanagloria, quando mortale peccatum.*

2 *Vanægloria filiæ.*

1 VAnagloria in quatuor his caſibus eſt mortale peccatum.

Primò, cum eſt de peccato mortali aliquo: qui enim complacet, aut appetit laudari de aliquo mortali, peccat mortaliter.

Secundò, cum appetitur talis laus ob finem mortalem: vt, qui vult laudari de aliquo facto, vt conſequatur finem carnalem fornicationis, aut aliud ſimile.

Tertiò, cum homo paratus eſt tranſgredi, aut de facto trāſgreditur aliquod præceptum ob vanam gloriam: vt medicus, qui, ne laudem populi amittat, non vult in morbo periculoſo, quem nō bene dignoſcit, ſocium accipere, mortaliter peccat. Similiter qui errorem docuit pernicioſum, & non vult recantare, ne laudem perdat. Peccant iſti mortaliter in vana gloria, propter quam Dei tranſgrediuntur præceptum.

2 Quartò, cum ob vanam gloriam ſequitur notabile damnum proximo: vt, ſi medicus ignarus laudatur multum ab aliquo, ex qua laude ſequitur, vt populus ad ipſum concurrat, quem ipſe neſcit curare; mortaliter peccat, niſi laudem non admittat, dicendo, non ita eſſe. In his caſibus, gloria vana peccatum mortale eſt: in alijs eſt veniale, quamuis contingat, bona opera, vt ieiunium, eleemoſynam, & talia huiuſmodi facere propter vanam gloriam. Tale peccatum niſi aliquid ex prædictis adſit, veniale eſt: tamen homo talium operum amittit meritum: licet enim in gratia ſit, defectu finis debiti opera eius non ſunt meritoria, licet ex ſe bona ſint; &, ſi bonus finis apponeretur, meritoria eſſent. Vana gloria multas habet filias, quæ ad ipſam ordinantur. Hæ autem ſunt octo, puta iactantia, hypocriſis, contentio, diſcordia, pertinacia, nouitatum inuentio, curioſitas, inobedientia. De quarum ſingulis oportet breuiter tractare, quid, & quale peccatum ſint.

ADDITIONES.

Vide Nauar.nu.10.Azor.q.2. D.Thom.art.2. Caiet.l.c. Vide Gloria, Valentia in 2.2. diſp.8. q.3. par.2.

Filias.) D.Thom. art.4. Azor.q.5. Nauar. nu.10. Leſſius l.c.

Quid, & quale peccatum ſit Iactantia. Cap. VIII.

ELENCHVS.

1 *Iactantia quid, & in quo differat à ſuperbia, & vanagloria.*

2 *Iactantia quibus caſibus ſit mortale peccatum.*

1 IActantia ſic poteſt deſcribi: Eſt *manifeſtatio excellentiæ propriæ, ſupra id, quod vel in ſe, vel in aliorum exiſtimatione eſt, verbis inordinatè facta.* in qua deſcriptione aliquot ſunt partes.

Prima eſt, *manifeſtatio propriæ excellentiæ.* In hoc enim differt à ſuperbia, & vana gloria. Superbia enim eſt appetitus excellentiæ. Vana gloria appetitus eſt manifeſtationis. Iactātia vero ipſa manifeſtatio, quam quiſque de ſe facit.

Additur ſecunda pars, quod iſta manifeſtatio fiat verbis: iactantia enim potius in verbis conſiſtit: eſt enim laudare ſeipſum.

Tertia eſt, *inordinatè,* ideſt contra rationem. Nam aliquando poteſt homo abſque vitio ſe laudare, cum bono fine id fit, nec laus eſt ſupra id, quod res in ſe eſt.

Quarta pars eſt, cum laus eſt *ſupra id, quod res eſt in ſe, vel in aliorum exiſtimatione:* aliquādo enim homo non eſt excellens in ſe; & tunc laudare ſe ſupra id, quod eſt, iactantia dicitur. Aliquando, licet ſit in ſe, non tamen ita exiſtimatur ab alijs; & tunc etiam laudare ſe ſupra id, quod eſt in aliorum iudicio, iactantia eſt: niſi ordinate fiat, vt diximus. Ex his patet, quid ſit iactantia. Eſt autem iactantia veniale peccatum ex ſe, fit autem mortale in his caſibus.

2 Primò, cum homo ſe iactat de aliquo peccato mortali, ſiue quod commiſit, ſiue quod ſibi imponit: vt, qui ſe iactat, de homicidio, adulterio, raptu, vel alio ſimili, ſiue illud fecerit, ſiue non.

Secundò, cum ſe iactat cum iniuria Dei, quale fuit illud peccatum Regis Tyri, Ezech.28. *Eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti, ego ſum Deus.*

Tertiò, cum ſe iactat cum iniuria notabili proximi, vt Luc.18. ſe Phariſæus iactabat, di-

cens: *Non ſum ſicut cæteri homines, raptores, adulteri, velut hic publicanus.*

Quartò, cum ſequitur notabile detrimentum proximi: vt, qui ſe magnum iactat medicum; aut aduocatum, cum non ſit; vnde alij decipiuntur, & damnum prouenit, eo quod ad ipſum confluant; tunc peccatum eſt mortale ad reſtitutionem obligans.

Quintò, cum iactantia ſit ob aliquem finem, qui ſit mortale peccatum, tunc & ipſa ſit tale peccatum. Extra hos caſus, iactantia ferè ſemper eſt veniale. *Lege D.Tho.2.2.q.112.*

ADDITIONES.

Vide D.Tho.art.5.Azor.Nau.l.c.Coro.n.47. * Silu.verb.Iactantia, Sanch.lib.1.c.3.Op.Mor.

De Hypocriſi, quid, & quale ſit peccatum. Cap. IX.

ELENCHVS.

1 *Hypocriſis quid.*
2 *Hypocriſis ſpecies quot.*
3 *Hypocriſis quando mortale peccatum.*

1 Altera filia vanæ gloriæ eſt hypocriſis. Hæc autẽ ſic poteſt deſcribi. *Eſt ſimulatio virtutis.* In qua deſcriptione ſunt duæ partes.

Altera eſt, *ſimulatio.* Eſt autem ſimulatio, cum quis fingit opere aliquo, ſe nõ habere, quod habet, aut habere quod non habet. Vt enim eſt mendacium, cum verbo dico aliter, quàm ſentio; ita eſt ſimulatio, cum opere aliter me exhibeo, quàm ſim, intendens occultare me ipſum.

At quia non omnis ſimulatio eſt hypocriſis, ob id additur altera particula, *virtutis:* ſimulare enim virtutem, aut ſanctitatem, quam homo non habet, aut occultando vitia, aut manifeſtando virtutem exterius, hypocriſis eſt.

2 Aduerte autẽ, eſſe duas ſpecies hypocriſis. 1. Vna eſt, quando homo non vult virtutem illam, ſed apparere habere eam.

Altera eſt, cum homo non habet quidem virtutem, tamen ſimulat ſe habere, quam nõ habet. illa peior eſt quam hæc. Nam per illam non ſolum vult homo apparere, ſed etiam vult contrarium virtutis. Vt autem, quale peccatum hypocriſis ſit, percipiatur, aliquot dicta ſunt notanda.

3 Primum eſt, hypocriſis, quocumque fine, etiam bono fiat, ſemper eſt peccatum. hoc eſt Caiet. 2.2. q.111. Vnde ſi aliquis velit fingere virtutem, ne alios ſcandalizet, peccat ſaltem venialiter: & ratio eſt, quia eſt mendacium quoddam, & mendacium, quocumque fine fiat, ſemper eſt peccatum.

Secundum, hypocriſis in duobus caſibus eſt mortale.

Vnus eſt, cum eſt coniuncta cum voluntate tranſgrediendi præceptum aliquod: vt, cum homo vult fornicari, & apparere curat caſtus; aut vult iniuſtitiam committere, & fingit ſe iuſtum.

Alter eſt, cum ſit ob finẽ, qui eſt aliquod mortale peccatum, vt, qui fingit ſe doctum, ſanctum, vt cõſequatur Epiſcopatum, vel beneficium, quo eſt indignus; aut fingit ſe caſtum, vt poſſit fornicari, ſi in ſua cuſtodia ponatur fœmina.

Tertium dictum eſt: in alijs caſibus veniale peccatum eſt. *Lege D.Tho.2.2.q.111.*

ADDITIONES.

Vide D.Tho.art.5.Silu.ver.Simulatio.Caiet. ver. Hypocriſis, Nauar.c.18.nu.8. Coro.nu.48. l.c.Azor.p.3.lib.13.c.4.Leſſiũ lib.2.c.47.dub.6.

Neceſſaria habens ad ſuſtẽtandam vitam peccat mortiferè, ſi pauperiem fingat, vt eleemoſynas extorqueat: ſi non habeat neceſſaria, non peccat lethaliter, ſi vitæ bonitatem ſimulet, vt eleemoſynas lucretur. Azor. etiam l.c. * Acquirens eleemoſynam, ficta ſanctitate tunc tenetur reſtituere, cum ſimulatio fuit cauſa finalis eleemoſynæ, non autem cum impulſiua: vt placet Scot. Adriano, Medin. Nauar. quos Vaſquez ſequitur cap.3. de eleemoſyna dub.vlt.

De Contentione, quid & quale ſit peccatum. Cap. X.

ELENCHVS.

1 *Contentio quid, & quando mortale peccatum.*
2 *Heretici non excuſantur impugnantes veritatem, quam putant eſſe falſitatem.*

1 Tertia filia vanæ gloriæ eſt Contentio. Eſt autem contentio, *ſermo contrarius veritatem alterius oppugnans.* cum enim vnus verbo, vel ſcripto veritatem oppugnare alterius vult, contendere cum illo dicitur. Vt autem, quando, & quomodo ſit peccatum, dignoſcatur, aliquot ſunt notanda dicta.

Primum, impugnare veritatem notam, animo diſputandi ſolum, vt fieri ſolet in ſcholis, non eſt peccatum, niſi in modo peccet, vt dicetur ſtatim.

Secundò, impugnare veritatem notam, animo impugnandi, & contradicendi, peccatum eſt. Et ſi

Et ſi veritas illa erat in Dei honorem,aut proximi notabilem vtilitatem, eſt mortale peccatum: vt,cum impugnantur res fidei,aut veritates morales, quæ in proximorum redundant vtilitatem. Cum vero non eſt talis veritas huiuſmodi, quales reperiuntur in huiuſmodi ſcientijs multæ, eſt veniale.

2 Tertiò, hoc etiam dicendum eſt,cum quis impugnat veritatem, quam putat eſſe falſitatē, ſed abſque ratione putat. Vnde non excuſantur hæretici impugnātes noſtras veritates, licet putent eſſe falſitatem: id enim temerarie iudicant. Obſeruandum hoc totum etiam eſt in priuatis contentionibus,quæ fiunt in colloquijs familiaribus:aliquando enim contentio fit de aliquo,ex quo infamatur proximus, aut damnum patitur: & tunc talis contentio peccatum eſt,& mortale, cum graue eſt detrimentum proximi. Solet & altera via eſſe peccatum in contentione, puta, in modo:cum enim modus ſcandalum alijs ingerit, peccatum eſt.Similiter,cum in eo miſcentur iniuriæ: immo, cum fit cum magna excandeſcentia,& perturbatione: in hac enim frequenter eſt aliquod veniale; quamuis cum feruore aliquo, ſeruato modo pro loco,& perſona,non ſit peccatum: immo ſtudioſum ſit. Iniuriæ vero,& ſcandalum, ſi grauia ſunt, mortale peccatum faciunt in contentione, dum ſcādalum ſit actiuum,quod rationabiliter auditores patiuntur. His igitur modis,& ex hac duplici parte contingit contentionē eſſe peccatum. (*Lege D.Tho.2.2.q.116.*)

ADDITIONES.

Vide Azor.l.c. Nauar.cap.23.nu.34. D.Tho. l.c.Caiet.Silu.ver.contentio.Coro.nu.52.

De Diſcordia, & Pertinacia. Cap. XI.

ELENCHVS.

1 *Diſcordia quando peccatum mortale.*

2 *Diſcordia quando venialis. Item quid ſit Pertinacia, & an ſit mortale.*

1 QVarta filia eſt,Diſcordia,de qua S.Tho. tractat.2.2.q.37. Eſt autem diſcordia, voluntatum contrarietas: cum enim circa vnum & idem vnus vult, alter non vult, dicuntur diſcordes,id eſt, diuerſi cordis. Cor enim voluntatem ſignificare ſolet. Aliquando diſcordia eſt peccatum mortale,aliquando veniale,aliquando nullum eſt peccatū. Tunc eſt mortale,cum vnus ab altero diſcordat, ex intentione contradicendi, & hoc fine,nempe, vt diſcors ſit ab eo: & eſt erga rem pernicioſam, quia eſt contra Dei honorem,aut in graue proximi detrimētum. vnde, talis diſcordia in rebus,quæ ad fidem pertinent, aut in rebus, quæ ad aliorum vtilitatem notabilem ſpectant,mortale peccatum facit. Ex quo fit, vt ſit multum periculoſa inter eos diſcordia, qui gubernandi munus habent: tunc enim, his duobus accedentibus, nempe animo diſcordiæ, & detrimento graui proximi, fit mortale.

2 Cum vero animus eſt quidem contradicendi,tamen non cedit res contra Dei honorem,aut in graue detrimentum, eſt veniale. Deficiente vero tali animo, quia reuera diſcordia eſt, quia vtrique ita ratio dictat volendum, & ratio probabilis eſt, tunc nullum eſt peccatum per ſe.

Quinta filia, eſt Pertinacia, quæ quidem eſt animi adhæſio in propria ſententia plus, quam oportet:quando enim aliqui firmius tenent ſententiam contra alios, quam res ipſæ,& argumēta probant,dicuntur pertinaces;& in rebus contra Dei honorem, aut in graue detrimentum proximi (vt fit in rebus moralibus, aut in rebus medicinæ) tunc eſt mortale: his vero deficientibus,eſt veniale,pertinetq; hoc vitium ad intellectum, ſicut præcedens ad voluntatem.

ADDITIONES.

Vide Azor. l.c. Silu. Caiet. verb.Diſcordia. Coro.nu.51.

Pertinacia.) Azor.l.c. Silu.verb.Pertinax. Caiet.verb.Pertinacia.Valen.p 2.l.c.in fin.Cor. nu.50.D.Tho.2.2.q.138.art.2.D.Ant.tit.4.c.6. p.2. Leſſius de iuſt. lib.3. cap.2. dub.6. Si quis nolit falſam, quam ſemel ſuſcepit, religionem mutare, ne inconſtans exiſtimetur, mortiferè peccat; & Princeps, qui legem pernicioſam reuocare recuſat. Vide Leſſium l.c.

De Curioſitate, quid, & quale peccatum ſit. Cap. XII.

ELENCHVS.

1 *Curioſitas quid; vbi de duplici appetitu in homine.*

2 *Appetitus inordinatus vnde proueniat.*

3 *Curioſitas quot modis contingat ex parte ſubiecti.*

4 *Curioſitas quot modis contingat ex parte modi.*

1 CVrioſitas non eſt propriè filia vanæ gloriæ, quamuis quodammodo reducatur ad ip-

ad ipſam, vt inferius dicemus. Poteſt autem ſic deſcribi, *appetitus ſciendi inordinatus*. In cuius declarationem aduerte, duos eſſe appetitus in homine.

Vnus eſt ex parte corporis, & hic eſt ad cibos, potus, & delectationes carnis.

Alter eſt ex parte animæ, qua parte homo ex natura rationali conſtat; & hic eſt ad ſcientiam, & rerum cognitiones. Et ſicut ille numquam ſatiatur, ſed ſemper viget adeo, vt ſæpe limites rationis excedat; ita etiam hic. Ad temperandum hos duos appetitus, ne contra rationem ferantur, duæ ponuntur virtutes: nam Temperantia frænat appetitum corporeę naturæ; ſtuddioſitas verò appetitum alterũ ſciendi. Hæc ita frænat appetitum hunc cognoſcendi, vt faciat, ne homo velit ſcire contra rationem: nec prætermittere ea ſcire, quæ ſecundum rationem ſunt neceſſaria Sæpe enim homines, ob laborem addiſcendi negligunt ſcire, quæ ſcire debent: ſæpe & ob appetitum plura volunt, quam debent. hæc virtus medium ponit. Quando ergo homo excedit, vt velit plura ſcire, quam ratio poſtulet, tunc eſt vitium curioſitatis: ob id, ſic definitur. Eſt *appetitus ſciendi inordinatus*. Per ſcientiam autẽ hic intelligi volumus, non ſolum cognitionem, quę fit per intellectum; ſed etiã quę fit per imaginationem, & per ſenſus exteriores, viſum, auditum, &c. Dices, quãdo iſte appetitus dicitur inordinatus? Dico, tunc dici inordinatum, cum peccatum eſt, ſeu contra rationem. Hoc autem quadruplici ex parte prouenire poteſt, nempe ex parte ſubiecti, finis, & circumſtantiæ.

2 Ex parte quidam ſubiecti, cum homo non eſt capax eorum quæ vult ſcire: velle enim ſcire: ſupra proprium captum, & ingenium, curioſitas eſt. vnde, dicendi ſunt curioſi, ſæculares rudes, qui volunt res arduas Theologicas ſibi proponi. Similiter etiam ex partę ſubiecti, cum res tales non pertinent ad ipſum addiſcentem. Vnde Religioſus eſt curioſus, qui vult ſibi manifeſtati negotia militaria, & res ſæculares, ſi ſolum faciat hoc propter cognitionem: ſecus ſi id fiat ob proximorum vtilitatẽ, vel Dei honorẽ.

3 Ex parte obiecti multipliciter contingit curioſitas.

Primò, cum res, quæ deſiderantur, ſunt inutiles ſcienti, quæ nec ad propriam, nec ad proximorum vtilitatem, nec ad Dei honorem faciunt: talis curioſitas peccatum veniale eſt, ſicut & illa, quæ erat ex parte ſubiecti.

Secundò, ſi res ſunt noxiæ, nimirum, ſunt occaſio peccandi; tunc enim, quando res ſcita eſt probabilis occaſio peccandi, velle eam ſcire, aduertendo periculum, eſt peccatum: & ſi eſt occaſio, vel periculum mortalis peccati, tunc curioſitas etiam eſt mortale. Si vero periculum eſt venialis, erit veniale. Vnde, qui ſcit ſe multũ procliuem in luxuriam, & ex induſtria vult videre animalia aliqua inter ſe coeuntia; mortaliter peccat, quia ſe exponit periculo probabili mortalis peccati; quamuis, ſi non eſſet tantum, periculum, eſſet veniale. Idem dicendum eſt de lectionibus librorum inhoneſtorum.

Tertiò, ſi res ſunt prohibitæ: velle enim ſcire res prohibitas ſub mortali, eſt mortale. vnde velle diſcere magicas artes, mortale eſt; ſũt enim prohibitæ. Cod. de malefic. & mathemat. Similiter, velle audire ea, quæ in confeſſione dicuntur, eſt mortale. Similiter etiam peccat mortaliter monachus, qui per duos menſes integros vacat iuri ciuili, aut medicinæ, ſi egreſſus eſt à monaſterio, vt hoc faciat; & etiam eſt excommunicatus. Similiter peccat mortaliter, & eſt excommunicatus Sacerdos, qui idem facit: non tamen excommunicatio, & prohibitio ligat non Sacerdotes, licet diaconi ſint, aut ordines habeant inferiores: immo licet habeant beneficium, niſi habeant dignitatem, vel perſonatum; tunc enim excommunicatio hæc ipſo facto incurritur, nempe, finitis duobus menſibus: non tamen eſt reſeruata, ſed poteſt abſolui ab ordinario. Totum hoc habetur cap. non magnopere. & cap. ſuper ſpecula. extra ne cleric. vel monach. & c. 1. eod. tit. in ſexto.

Rurſus quartò, ſi res ſint malæ: vnde qui vellet experiri aliqua arte, & modo, quanta ſit delectatio carnalis coitus, ſolum ob ſcientiam, mortaliter peccaret. His modis committitur curioſitas ex parte obiecti.

Committitur & tertiò ex parte finis: cum enim finis eſt mortale peccatum, aut veniale, & curioſitas eſt talis: vnde qui vult facere vſuras palliatas, vt eas ſciat, mortaliter peccat, licet poſtea non faciat: ſimiliter, qui vult ſcire defectus alterius, vt infamet, mortaliter peccat, licet non infamet. Qualis finis eſt, talis erit appetitus hic ſciendi.

4 Committitur, & quartò curioſitas ex parte circumſtantiæ, quamuis non ſit defectus ex alijs tribus partibus. Et hoc multipliciter fit.

Primò, ſi quis velit ſcire ita, vt dæmonum arte ſcientias compararet, tunc eſt mortale peccatũ.

Secundò, ſi ita velit ſcire, vt alium inducat ad mortaliter peccandum; vt, qui vult ſcire ea, quæ alius occultare tenetur, ratione iuramenti, vel

vel ratione excommunicationis pœnę impoſitę, vel ratione ipſius ſecreti,talis curioſitas,quamuis ille talis non manifeſtet,eſt mortale peccatū.

Tertiò,cum,vt ſciat ea, quæ ſcire non tenetur,prætermittit ſcire ea,quę obligatur ſcire:vt, ſi clericus velit ſcire negotia ſæcularia, prætermiſſis ijs, quæ ſcire ſecundum ſuū ſtatum tenetur.Et deniq;cū,vt ſciat homo,prætermittit implere præceptū aliquod ; vt qui,vt vacet ſtudijs rerū aliquarum non neceſſaria:ū, prætermittit audire ſacrū in die feſto:tunc enim eſt mortale.

Quartò, cum ſequitur ſcandalum graue aliorum: enim enim ex eo, quod aliquis diſcere, aut cognoſcere vult,quæ non tenetur,dat graue ſcandalu m alijs, graue etiam peccatum mortale eſt. His omnibus modis committitur curioſitas: in quibus octo ſunt caſus, quibus mortale peccatum incurri poteſt: in reliquis veniale eſt.De curioſitate vide S. Thom.2.2. q.167.& Anton.3.p.tit 3.c.7.§ 2.

ADDITIONES.

Silueſt.Caiet.& alij Summularij ver.Curioſitas.Vig.§.5.ver.10.I e.Nauar.c.23.à num.24. Val.diſp.9.q.3 p 1.D.Thom.Caiet.2.2. q.167 D.Anton.tit.3.c.7.Leſſius dub.11.l.e.

Iuri ciuili,)In quibuſdam Academijs. ex ſūmi Pontificis priuilegio, ſæculares clerici ſacris initiati,iuri ciuili operam dare poſſunt: quo priuilegio Patauinum Gymnaſium donatum eſt ab Eugenio I V. Refert Diploma initio cōmentariorum de Gymnaſio Patauino, vir humanioribus ſtudijs,celebris Antonius Riccobonus,quem adoleſcentulus Pataui j Rhetoricem, & Poeticem publicè explicantem, non ſine voluptate,audiui.

Primo ſi quis.) Vide Nauar.Valen.l.e.

De Inuentione Nouitatum. Cap. XIII.

ELENCHVS.

1 *Inuentio nouitatum quid,quomodo fiat, & an ſit mortale.*

1 Alia filia inanis gloriæ eſt inuentio nouitatum,quam S.Tho.2.2.q.133.ar.5. & alij multi ſolent nominare præſumptionem nouitatum.Eſt autem vitium hoc, cum aliquis vult mirabilia aliqua exhibere, vt laudem aliorum comparet: & quia noua mirabilia ſolent eſſe,ob id vitium hoc dicitur inuentio nouitatum.Fit autē hoc tam in dictis,quàm in factis: cum enim aliquis noua aliqua facta,& inuſitata facere vult hoc fine, aut nouas opiniones ſuſtinere,& proferre, inuentor eſt nouitatum. Eſt autem hoc vitium ex ſe veniale,niſi aliqua circumſtantia mortalis ei adiungat: puta,quia eſt contra Dei honorem, aut in notabile detrimentum proximi, aut in finem mortalem,vt diximus de alijs.

ADDITIONES.

Vide Azor.l.e.Nauar.nu.17.cap.23. D. Anton.tit.4.c.5.

Quid Inobedientia, & quibus ſit obediendum. Cap. XIV.

ELENCHVS.

1 *Obedientia quid,& quot modis impleatur mādatum alterius.* 2.

3 *Inobedientia quid, & quibus ſit obediendum.*

1 Vltima filia vanæ gloriæ eſt inobedientia. Vt autem,quid ſit, rectè percipiatur, opus eſt ſcire, quid ſit obedientia. Obedientia igitur eſt *virtus, quæ promptum facit hominem ad implendum mādatum ſuperioris, vt tale eſt*. In qua definitione tres ſunt partes.

Prima eſt, *Virtus*. Eſt enim obedientia pars quædā iuſtitiæ, quæ in voluntate ponitur, ad perficiendū hominē in his,quæ ſunt ad alterū.

Secunda pars eſt. *Quæ facit hominem promptum ad implendum ea, quæ à ſuo ſuperiore ei mandantur*. Aduerte tamen, quod dupliciter poteſt aliquis implere mandatum alterius.

Vno modo materialiter,puta, dum facit ea, quæ alius mandat.

Altero modo formaliter, dū facit ea hac intētione,& motiuo,quia ab alio ſibi mādata ſūt.

Primū pertinet ad virtutes alias ab obedientia: qui enim credit per fidem, & diligit per charitatem,& ſuffert labores per patientiam, facit ea,quæ Deus mandat.

2 Secundum tamen pertinet ad obedientiā: velle enim iſta facere, quia Deus ita vult, obedientiæ eſt: ob id additur in definitione illa pars tertia, *Vt tale eſt*, id eſt, facere mandatum, quia mandatum eſt. Obedire ergo materialiter, ad quamlibet virtutem pertinet: & obedientia generaliter quælibet virtus eſt: tamen formaliter, obedire eſt vnius, & determinatæ virtutis,ab alijs omnibus diſtinctæ.Ex hac definitione facile eſt cognoſcere, quid inobedētia ſit; eſt enim *tranſgreſſio mādati ſuperiorum,*

rum,quia mandatum eſt. Tranſgredi enim mandatum materialiter,omniũ eſt vitiorũ cõmune: per ea enim homo recedit à mandato,& à regula rationis: tamen tranſgredi mandatũ hoc motiuo,quia ſibi mandatũ,& præceptum eſt, pertinet ad vitiũ peculiare, quod dicitur inobedientia. Habes ergo,quid obedientia,quid inobediẽtia ſit.Dices,quibus eſt obediendum?dico, ſuperioribus: non enim eſt obedientia, niſi ratione alicuius ſuperioritatis. Vnde, filij parentibus, ſerui dominis,milites Duci,populi Principibus, clerici Epiſcopis,Religioſi Prelatis,fideles Pontifici, omnes Deo obedire debent. ſimiliter de alijs ſuperioribus dicendum eſt.

ADDITIONES.

De hac re Azor.l.c.Coro. n.53.Nau.à n.35. Caiet.& alij ver.inobedientia.Valen. diſp 7.q. p.3.D.Tho.2 2.q.105.D.Ant.l.c.tit.4.c.2. Leſſius lib.2.c.46.dub.4.

Obedientia igitur.) De obedientia D.Thom. q.104.Val.p.1.2.l.c.Silu.verb. Obedientia Viguer.§.9.c.5.Leſſius dub.6.Reg.lib.17.c.vlt.

Materialiter, &c.)Vide Val.p.1.

Hanc virtutem multis laudibus celebrant Patres.Vide Greg.lib.35.c.12.mor.D. Ber.,ſer. de hac re, & ad milites templi c.13. D. Anſel. in c.12. Epiſtolæ ad Hebr. D. Greg. Nazianz. oratione ad ciues timore perculſos.D Hier. ad Demetriadem Epiſtola 8. c.10. & ad Ruſticum mon.Epiſt. 4. c.6. Vide Caniſium in Catechiſmo,de conſilio obedientiæ. Leſſium dub.5.l.c. Alph.Rodriquez in Exercit Virtu.

De inſigni quorundam Monachorum obedientia,Caſſian.lib.4.c.10.de inſtit.Cœnob.

Quibus eſt. Vide Val.p.2.

Obedientiam cæcam,promptam, fortem eſſe,par eſt. De his conditionibus in obedientia religioſa; præſertim requiſitis, bene P. Leſſius magni vir ingenij,& eruditionis.l.c.

In quibus eſt obediendum. Cap. XV.

ELENCHVS.

1 *Caſus in quibus non eſt obediendum ſuperiori*. 2. 3.

2 *Quibus in rebus eſt obediendum*.

1 OPortet primùm in generali cognoſcere, in quibus inferiores teneantur obedire ſuperioribus.Ac circa hoc duo ſunt notanda.

Alterum eſt vniuerſale de omni ſuperiore, in quibus non ſit obediendum ei. Alterum, in quibus ſit obediendum.

Circa primum aliquot dicta ſunt notanda.

Primum eſt, nullus obligatur obedire ſuperiori in actibus interioribus,puta,intellectus, & voluntatis.Iſtud eſt S.Thom.2.2. q.104. art.5. & communis doctrina. Explico,ſi ſuperior dicit inferiori,dilige inimicum, vel hunc hominem; aut crede iſtam opinionem, non obligatur inferior hoc facere: pertineret tamen ad perfectionem obedientiæ, vt ipſe S.Tho.dicit, hoc facere, & his obedire, ſed non eſt obligatio, quia anima ipſa ſoli Deo ſubditur Vnde patet, hominem non potuiſſe perfici per omnes humanas leges,quæ non obligant ad actus interiores puros,niſi accederet diuina,quæ totum poteſt obligare hominem,& obligat de facto. Iſtud dictũ, limitatur à Silueſt.ver. excommunicatio,7.§.4. quod intelligitur de actibus pure internis, qui non ſunt commiſti cum externis: aliquando enim ratione exterioris poteſt eſſe obligatio interioris:vt,qui præcipitur aliquid facere,ſimiliter præcipitur, vt velit abſolute facere; alias enim non faceret. Et hoc modo in Clem.1. de ſtat.monach.excommunicatur monachus qui ſine licentia Prælati confugit ad curias Principũ ſæcularium, hac intentione, vt ſuo monaſterio nocumentum inferat.

2 Secundum eſt,non eſt obediendum illi ſuperiori in his,quæ pertinent ad ſtatum propriũ. Iſtud eſt eiuſdem S. Thom.ibidem: verbi gratia patet præcipit filiæ, vt nubat, aut fiat monacha,non tenetur obedire. Si quis præcipiat alteri,vt viuat in continentia,non eſt ei obediendum ex obligatione.

Tertium eſt, non eſt obediendum inferiori contra præceptum ſuperioris: v. g. quando duo ſuperiores præcipiunt oppoſita vni; inferior debet obedire ſuperiori maiori, prætermiſſo minore. Vnde obediendum eſt potius in rebus eccleſiaſticis Papæ, quam Imperatori: & Deo quam hominibus. Si igitur Papa præciperet alicui, vt reſignaret ſuum beneficium curatum in aliquem indignum,non eſſet ei obediendum, quia eſt contra diuinum præceptum. Ita habet Panorm.in cap.inquiſitioni, de ſent. excommunic.& Io.Andr.cap cum à Deo,de reſcript.

Quartum eſt,nulli ſuperiori præcipienti aliquod peccatum vel veniale,eſt obediendum. Ita habet cap. litteras, de reſt. ſpol. & 11. q.3. can.quid ergo Hic tamen inſurgit dubium; quid debet facere inferior, quando dubius eſt,

an

an quod ei præcipitur, ſit peccatum. Dico, debet obedire: ita tenet Silu.verb.obedientia, §. 2.& habetur hoc expreſſe, 23.q.1.can.quid culpatur. vbi ſtatuitur, cum non eſt certum, ſuperiorum factum eſſe malũ, eſſe obediendum: in dubijs enim debet inferior credere ſuperiori.

Quintum eſt, nulli ſuperiori præcipienti aliquod, ex quo ſequitur ſcandalum, vel notabile detrimentum aliorum, eſt obediendum in tali præcepto: ita habet Panorm. vbi ſupra, & Silueſt.obedientia, §.5. vbi dicunt, non eſſe in hoc obediendum, quamuis ſuperior ſub excommunicationis pœna præcipiat: hæc enim non ligat, quando male imponitur.

3 Sextum eſt, nulli obediendum in his, in quibus non eſt ſuperior: inferior enim ſolum obligatur obedire in his, in quibus, inferior eſt, vt ſeruus in ſeruilibus filius in rebus domeſticis, in diſciplina, & ſic de alijs. ita habet Innoc. c.in quiſitioni de ſent.excom. & eſt cõmunis doctrina. Vnde ſi Papa præcipiat alicui, vt donet vineã ſuam alteri, vel vendat, non tenetur obedire.

Septimus eſt, nullus obligatur obedire ſuperiori, quamuis cognoſcat voluntatem eius; niſi talis voluntas ſibi fuerit manifeſtata exterius, tacite, vel expreſſe. Ita habent S. Tho.q.23.de veritate, & Silu.verb.obedientia, §.vlt. Non tamen negant illi Doctores, eſſe perfectiorẽ obedientiam, obedire, & facere voluntatẽ ſuperiorum, antequam ei manifeſtetur; ſed dicunt, non eſſe obligationem obediendi. Hæc ſunt, in quibus nullus obligatur cuicumque ſuperiori citra Deum obedire.

4 Circa ſecundum verò, quibus obediendũ ſit, regula eſt generalis. Vnicuique ſuperiori obediendum eſt ex obligatione, in his tantum, in quibus eſt ſuperior. Hic tamen vnum emergit dubium, quid ſit faciendum, quando duo ſuperiores æquales præcipiunt vni res oppoſitas: v. g. miles eſt ſubditus Duci, & parenti; ſi præcipiat pater vnum, quod non poteſt impleri cũ eo, quod Dux præcipit: quid faciendum eſt? an debeat obedire patri in domeſticis, an Duci in militaribus? Reſpondet Silu. verb. obedientia §.10.quod, ceteris omnibus paribus, tunc obediendum eſt ei, qui præcipit in ordine ad nobiliorem finem. vnde, ſi æquale ſequitur detrimentum in re domeſtica, & in re militari, potius obediendum Duci, quia præcipit in ordine ad bonum commune, quod nobilius eſt bono particulari vnius domus.

ADDITIONES.

D.Tho.ar.5.q.104.Val.Silu.nu.2.l.c.

Actibus interioribus.) Vide Val.p.2.col.4. Caiet.ad ar.5 l.c.Azor.lib.10.c.12.q.6. Duplex eſt mentis actus; alter omnino interior, alter ex parte: quando eſt modus, vel conditio, ſeu circumſtantia actus exterioris (vt attentio in oratione vocali) hunc imperat Eccleſia, non illum, qui in ſola mente perficitur. Vide Val. Azor. l. c. & lib.5.c.10.Io.Med.q.14. de orat. Viguer.c 17. ver.3.Cord.lib.4.q.Theolog.q.13.Leſſ.de iuſt. lib.2 c.37.dub.11.Comit.to. lib.1. Reſp. Mor. q.63.*Vaſq. de Benefic.c.4.§.1.dub.3.

De obedientia Religioſorum reſpectu Prælatorum. Cap. XVI.

ELENCHVS.

1 *Quatuor concluſiones circa Religioſorum obedientiam.*

1 HActenus in generali loquuti ſumus, quæ ſint ea, in quibus obediendum eſt; nunc ad particularia iſta applicare oportet, ac primum, de obedientia Religioſorum erga ſuos Prælatos agere debemus. De quo ſunt aliquot dicta notanda.

Et primum eſt, nullus Religioſus tenetur obedire ſuo Prælato in his, quæ pertinent ad maiorem perfectionem, quam ſit Religionis, quam profeſſus eſt. Iſtud eſt S. Thom.2. ſent. d.44.q.2. ar.3. vbi dicit, Religioſum teneri in his tribus obedire Prælato: in his nempe, quæ in regula continentur; in his, ſine quibus illa in regula contenta impleri nequeunt; & in pœnis inflictis propter culpas contra prædicta duo. Si vero aliquis ſuperior vellet alia exigere, quæ ad maiorem perfectionem pertinent, vt ieiunia, diſciplinas, & alia, quæ non ſunt in regula, quãuis perfectius eſſet ei obedire, non obligaretur ſubditus in talibus obedire; non enim votum extenditur ad huiuſmodi opera.

Secundum, Religioſus; non tenetur obedire Prælato in his, quę ſunt pręter illa tria, puta, nec pertinent ad Regulam, nec ad ea, ſine quibus regula non ſeruatur, nec ad pœnam. Ita habet Innocen.cap.veniens, de iureiurando.

2 Tertium, non tenentur etiam ſubditus obedire Prælato in his, quæ ſunt contra regulam. Vnde, ſi Prælatus præcipiat alicui, ne ieiunet tali die, ſi in regula præcipitur hoc ieiunium, non tenetur obedire, licet poſſit Prælatus diſpenſare. Ita dicit Silueſt. verb. religio. § 6. Additur, niſi Prælatus id præcipiat ex aliqua

cauſa

cauſa rationabili, puta, cum ieiunium obeſſet multum ſubdito, vel ex alia cauſa rationabili. Hæc igitur tria dicta hoc vno verbo concluduntur: Non tenetur Religioſus obedire Prælato in his quæ ſunt ſupra, aut præter, aut contra; ſed in his, quæ ſunt tantum ſecundum regulam, quam eſt profeſſus.

Quartum, tranſgredi mandatum Prælati, eſt mortale peccatum. Ita habet S.Thom. loco citato: ſed declaratur bene à Caiet. verb. præceptum. nimirum cum Prælatus præcipit aliquid cum intentione obligandi ad mortale: quod exprimitur, cum præcipit in virtute ſanctæ obedientiæ: cum enim taliter non præcipit, non eſt mortale, & raro habent Prælati huiuſmodi intentiones. Vnde non erit tunc mortale, niſi quod præcipit Prælatus, ſit aliàs præceptum diuinum, aut Eccleſiæ, obligans ad mortale.

ADDITIONES.

Vide D.Tho.Quodl. 10. art. 16. Silu. religio 6.q.6. Obedientiæ votum præcipuum eſt inter vota Religionis, eſſentialiuſque ipſi religioni, cum ad eius finem propius accedat: ſine hoc enim nemo religioſus erit, etiam ſi continentię, & paupertatis vota emiſerit. Vide D. Tho. artic. 8 Leſſium dub. 5. l.c.

De modis, quibus religioſus obedientiæ votum violat, Azor. p. 1. Inſtit. Moral. lib. c. 12. Regin. lib. 18. c 27. De conditionibus obedientiæ religioſæ, Leſſius dub. 6. l.c. Quidam ſolemnem trium votorum profeſsionem emittentes, ſolum exprimunt obedientiæ votum, ſecundum regulam, &c. Hoc votum alia duo continet: vt D.Tho. vere docet 2.2.q.186.art.8.

An regularis ſemper mortifere peccet, violando ea, quæ ſunt in Regula, D.Tho.art.9. l.c. Votum profeſſionis reſpicit præcipuè paupertatem, caſtitatem, & obedientiam: alia autem, quæ ſunt contenta à regula, ad hæc ordinantur. Votorum violatio mortifera eſt: alia tranſgredi non eſt lethale; niſi ob regulæ contemptum, vel cum intercedit præceptum, ſeu à Prælato oretenus prolatum, vel in regula expreſſum, ex D. Th. l.c. corp. Is autem, ex contemptu, delinquit; cuius voluntas recuſat ſubdi legi, vel regulæ ordinationi; & inde ad legem regulamve infringendam mouetur, vt docet D.Thom. l.c. ad 3.

* De votis religioſis ſcripſit Sanchez Opus egregium. De natura Religionis, de votis Religioſorum Card. Bellarm. lib. de Monachis 2, de Clericis multa ad vota Regularium ſpectantia ſcripſere Greg. de Val to. 4. in D Tho. Io. Azorius to. 1. Inſtit. Moral. Emanuel Rodricus in qq. Regular. Ludouicus Miranda in Manuali Prælatorum Regularium Suarez to. 3. de Religione.

De obedientia reſpectu legum. Cap. XVII.

ELENCHVS.

1 *Lex quid ſit, cur inſtituta, vnde dicatur, quibus nominibus appelletur, & quos actus habeat.*

2 *Lex diuina quæ; Humana quæ; Diuina poſitiua quæ.*

3 *Lex Eccleſiaſtica, & ſecularis quæ.*

1 QValiter obedientia legibus ſit exhibenda, neceſſarium quidem, ſed difficile eſt determinare. Oportet primum, quid ſit lex, ſtatuere. Omiſſis autem alijs definitionibus, quæ plurimæ ſolent dari, videtur ſic poſſe deſcribi: Lex eſt *rationis ordinatio, homini, quid agendum, quidve non agendum ſit, oſtendens, in commune bonũ inſtituta*. In qua definitione ſũt tres partes.

Prima eſt, *rationis ordinatio*, id eſt principiũ quoddam per rationem conſtitutum: eſt enim lex opus rationis.

Quid autem hoc principium facit, explicatur in ſecunda parte, nimirum, *oſtendens homini, quid debeat agere, quid debeat cauere*.

Finis autem explicatur in tertia parte, nimirum, *inſtituta in bonum commune*. Leges enim in vtilitatem eorum, quibus imponuntur, inſtitutæ ſunt. Dicitur lex à legendo, quaſi homo in ipſa legat, quod facere debeat; ſeu à ligando, quaſi hominem liget, & obliget facere quod in ea continetur. Solet alijs nominibus appellari: dicitur enim ius, quia iuſtum ſtatuit in rebus: dicitur pręceptum, quoniam imperium inſtituẽtis exprimit: dicitur ſtatutum, quia firmitatem debet habere: dicitur conſtitutio, quia aliquando multi conueniunt ad legem ſtabiliendam. Hæc lex quinque actus habet, nempe pręcipere, prohibere, permittere (ſunt enim aliquot leges mala aliqua permittentes ad bonum commune) punire: ſunt enim leges aliquot pœnales, pœnã pro malefactis determinantes: præmiare: aliquando enim lex præmium ſtatuit implentibus ipſam. & hoc præcipue conuenit legi diuinæ, iuxta illud Pſal. 18. *In cuſtodiendis illis retributio multa*.

2 Lex in duo diuiditur genera, in diuinam, & humanam.

Lex

Lex Diuina eſt, quæ à Deo eſt immediate inſtituta; qualis eſt Euangelica, quæ à Chriſto Domino; & lex Moyſis, quæ à Deo per Moyſem data eſt.

Humana vero eſt, quæ ab hominibus eſt inſtituta per poteſtatem ſibi à Deo datam, quales ſunt illæ, quæ à Principibus, & alijs huiuſmodi poteſtatibus ſunt inſtitutæ.

Diuina iterum diuiditur in naturalem, & poſitiuam.

Lex naturalis eſt, quæ ſic à Deo eſt data, quod rationi hominis naturaliter eam inſculpſit, ita vt ratio hominis eam dictet. Huiuſmodi ſunt decem præcepta Decalogi: ita enim Deus ea ordinauit, vt naturale lumen rationis attingat, & cognoſcat, talia præcepta eſſe, & eſſe obſeruanda.

Lex vero diuina poſitiua eſt, quæ data eſt à Deo; ſed lumen humanum non eam diſtinguit, niſi prius per reuelationem aliquam ei manifeſtetur. Huiuſmodi fuerunt in veteri teſtamento leges cæremoniales, & iudiciales multæ: in Euangelio vero ſunt præcepta ſacramentorum, & fidei; ſunt enim incognita homini ſecundum naturam, nec ei innoteſcunt, niſi per diuinam manifeſtationem.

3 Lex etiam humana diuiditur in Eccleſiaſticam, & ſecularem.

Eccleſiaſtica eſt, quæ à poteſtate aliqua Eccleſiaſtica eſt inſtituta, nimirum à Papa, Concilio, Epiſcopo, vel aliquo Eccleſiæ prælato: diciturque canonica lex; canon enim idem eſt, quod regula. Et quamuis omnis lex etiam dici poſſit canon, tamen attribuitur Eccleſiaſticæ regulæ, quæ inter humanas eſt potiſſima.

Sæcularis autem, aut ciuilis eſt, quæ à poteſtate ſæculari eſt inſtituta, nimirum ab Imperatore, vel Rege, vel Duce, vel alio Principe, aut Repub. aut Communitate, aut aliquo alio ſuperiori. Eſt ergo lex diuina naturalis, & diuina poſitiua, canonica, & ciuilis. Aliæ diuiſiones ad rem præſentem non faciunt.

ADDITIONES.

De legibus Summiſtæ verb. lex. Nauar. c. 23. à nu. 48. Valen. in 1. 2. d. 7. q. 5. Vig. c. 17. Carbo, Suarez iuſta volumina. Azorius multa lib. 5. par. 1. Inſtit. Mor. Sayr. lib. 3. Cl. Reg. Regin. in Praxi Fori Pœnit. Fernandez par. 2. Exam. Th. mor. à cap. 1. Sot. lib. 1. & 2. de iuſtit. D. Tho. 1. 2. à q. 90. vſque ad 108. Gulielm. Pariſ. De poteſtate legum, Hugo de S. Vict. Vide etiam D. Ant. par. 1. tit. 11. Caſtro de leg. pœn. lib. 1. Victor. de poteſtate Ciuil. Martinum Becanum, Bonacinam, Filliucium.

Rationis ordinatio.) D. Tho. q. 90. art. 4. Sot. q. art. 1. Valen. diſp. 7. q. 1. p. 2.

Opus rationis.) Sot. l. c. concl. 1. legem in intellectu, tamquam proprium eius opus, reſidere dicit. idem D. Tho. art. 1. Azor. cap. 2. q. 1. l. c. Caſtro autem cap. 1. l. c. Medin. q. 2 de orat. & alij, legem ad voluntatem ſpectare, aiunt: imperare enim eſt voluntatis actus, ſed re vera, actus vtriuſque facultatis ad legem requiritur. Vide Carbonem lib. 3. diſp. 1. de legibus.

In bonum.) Sot. art. 2. Vide Valen. p. 2. Carbonem d. 3. l. c.

Eſt ergo lex.) De legis differentia, Valen. quæſt. 2. par. 1. Azor. cap. 1. Quadruplex eſt lex, Aeterna, Naturalis, Diuina, Humana. Vide Sot. q. 3. art. 1. Azor. l. c. * De lege naturali, Moſaica, Euangelica, Humana, Martinus Becanus p. 2. tit. 1. Theologiæ Scholaſticæ. de lege diuina Fidelis Danielius lib. 3. de Diuina Prouidentia, cap. 5.

Lex æterna eſt ſumma ratio in Deo exiſtens. Sot. art. 2. ex D. Tho. q. 93. Omnis autem iuſta lex ab æterna emanat. Sot. art. 3. Azor. cap. 1. ſic ait. Lex æterna, accepta latius, eſt mens, ſeu ratio diuina, quæ omnia ſapienter diſpoſita conſtanti, & certo ordine regit, vt ad propoſitos ſibi fines perueniant: ſtrictius autem accepta, eſt recta Diuina ratio, bona præcipiens, mala prohibens. De hac multa Carbo lib. 4. diſp. 1.

Naturalis lex eſt præceptum rationis in bonis faciendis, vel malis vitandis. Azor. l. c.

Diuina lex poſitiua, vetus, & noua: in veteri præcepta, cæremonialia, iudicialia, moralia. Lex humana duplex, eccleſiaſtica, ciuilis. Vide Suarez de legibus.

Quando lex vim obligandi habeat. Cap. XVIII.

ELENCHVS.

1 *Conditiones neceſſariæ vt lex humana obliget, & quot modis ſit iniuſta.*

2 *Ignorantia quæ à lege excuſet: lex diuina numquam iniuſta, non indiget diſpenſatione, nec poteſt derogari.*

1 Lex humana non ſtatim obligandi eos, quibus datur, vim habet: ſed ſunt aliquot conditiones neceſſariæ.

Primò enim debet eſſe iuſta; lex enim humana, cum iniuſta eſt, non obligat. Ad iuſtitiam autem legis ſunt quattuor neceſſaria, vt tradit S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4.

Vnum

Vnum eſt ex parte finis : debet enim inſtitui in bonum commune. Vnde leges, quæ inſtituuntur, & datur communitatibus in bonum vnius particularis tantum, ſunt iniuſtæ; niſi bonum illius in totam redundet communitatem.

Alterum eſt ex parte agentis, vt lex inſtituatur ab eo, qui habet ſuperioritatem, & poteſtatem : & ita vt non excedat limites ſuæ poteſtatis, aliter efficitur lex iniuſta.

Tertium, vt ſit materia bona : non contineatur, ſiue præcipiatur in lege res aliqua mala, vel prohibeatur bona.

Quartum eſt, vt ſit forma bona, id eſt, lex ſeruet proportionem ciuium, vt non plus oneret eum, qui minus eſt onerandus. propter quod ſuperius diximus, leges gabellatum, quæ extorquent tributum ex his, quæ ciues in proprios vſus & ſuſtentationes emunt, eſſe iniuſtas : tunc enim qui plus indiget, plus ſoluit, quod eſt iniquum. Quando ergo in lege iſta non reperiuntur, eſt iniuſta, & non habet vim. Tamen notandum eſt ex eodem S. Tho. quod lex dupliciter poteſt eſſe iniuſta.

Vno modo, quia eſt contra bonum humanũ; vt, quæ eſt in bonum priuatum ordinata, vel excedit limites poteſtatis inſtituentis, vel non ſeruat debitam formam.

1 Altero modo, quia eſt contra bonum diuinum, nimirum, quia præcipit aliquid contra Dei legem.

Si priori modo eſt iniuſta, licet in conſcientia non obliget, tamen propter ſcandalum debet aliquando ſeruari, iuxta illud Matt. 5. *Qui te angariauerit per mille paſſus, vade, & alia duo; & qui abſtulerit tibi tunicam, da ei & pallium.*

Si vero poſteriori modo eſt iniuſta, nullo modo eſt ſeruanda; vt, ſi lex præciperet, non eſſe colendos Sanctos, non eſſe adorandam Crucem, eſſe fornicandum, vel quid ſimile. Et ſic intelligitur illud Act. 4. *Obedire oportet magis Deo, quam hominibus.* Debet ergo primum lex eſſe iuſta, vt vim habeat.

Nec hoc ſatis eſt; ſed ſecundum omnes neceſſarium eſt ſecundo, vt ſit promulgata : ante promulgationem enim, & manifeſtationem, quamuis conſtet voluntas legiſlatoris, non habet vim obligandi lex, vt probat Soto lib. 1. de iuſt. q. 1. ar. 1.

Nec adhuc ſatis eſt promulgatio, ſed debet tertio eſſe recepta ab his, quibus datur, vt habetur can. in iſtis. diſt. 4. ſi enim lex promulgata eſt, ſed non recepta, non obligat.

2 Adhuc non ſufficit, ſed opus eſt quarto, vt, poſtquam eſt recepta, non ſit per aliam contrariam legem, aut conſuetudinem derogata. Multi enim extant antiqui canones, & leges, quæ olim promulgatæ, & receptæ fuerunt, modo tamen non obligant, quia per contrariam conſuetudinem, aut leges alias ſunt derogatæ.

Adhuc iſta non ſufficiunt, vt lex obliget vnũquemque in particulari, ſed opus eſt quinto, vt non ſit inuincibiliter, ſeu probabiliter ignorata. Cum enim aliquis probabiliter, ſeu inuincibiliter ignorat legem, quamuis ipſam tranſgrediatur, non peccat. Loquor autem hactenus de lege humana. Aduerte tamen, quod non quæuis ignorantia excuſat à lege, vt aliàs diximus : ſed illa, quando homo ignorat ea, quæ ſcire non tenebatur, aut, ſi tenebatur, non potuit ſcire, nec per ipſum ſtetit, quo minus ſciret. *Hæc* autẽ dicitur inuincibilis, ſeu probabilis. His ergo quinque poſitis, lex humana vim habet obligandi, ſiue canonica, ſiue ciuilis ſit. At lex diuina non ſic ſe habet : nulla enim lex diuina iniuſta eſt, nec indiget noua promulgatione, quia iam promulgata, & recepta eſt; nec etiam poteſt derogari. Sola ignorantia eſt, quæ excuſat ab obſeruatione legis huius, ſed non naturalis diuinæ : nullus enim peccans contra præceptum Decalogi excuſatur à peccato : nam lex naturalis nũquam ignoratur inuincibiliter, ſed craſſe, vt habet Silu. verb. Præceptum. §. 7. In ſola autem diuina poſitiua locum habet ignorantia. vnde infideles, qui nihil audierunt de Euangelio, nec credunt Chriſto, non peccant peccatum infidelitatis in non credendo (excuſantur enim ob ignorantiam) damnantur tamen propter alia peccata, que committunt contra ius diuinum naturale, quod obligantur obſeruare.

ADDITIONES.

Vide Sot. lib. 1. q. 5. art. 4. Qualis debeat eſſe lex, Azor. c. 5. Sot. art. 3. l. c. Carbo. lib. 6. diſp. 10.

Vt ſit promulgata.) Vide Azor. c. 3. Carbonẽ diſput. 7. D. Th. q. 90. ar. 4. Med. Caiet. ibid. Val. p. q. 5. loc. cit.

Ex iure ciuili lex, poſt duos menſes à promulgatione, obligat; ſed particulares leges populorum, ciuitatum, & principum inferiorum obligant ſtatim, ac in curia, populo, Republica promulgatę ſunt. Azor. l. c. q. 2. ex communi.

Pontificiam Bullam, in Romana Curia promulgatam, obligare etiam, antequam in prouincijs promulgetur, aiunt Silu. lex q. 6. Nau. conſ. 1 de conſtitut. q. 4. at alij negant. Butrius, Io. de Ligna. Zabar. in cap. cognoſcentes de conſtit. Sot. lib. quæſt. 1. art. 4. & alij : diſtinguunt quidam,

dam, dicentes, ſecundum ius ſcriptum, primam; ſecundum conſuetudinem, ſecundam ſententiam locum habere. Conſuetudine certè receptum videtur; vt, ſine vlla in Prouincijs promulgatione, ſufficiat, Bullam in Curia Romana promulgatam eſſe. Azor. l.c. Vide Valen. & Becanum de legibus l.c. cap.6.

Eſſe recepta) Vide Carbo.d.10.Azor.cap.4. Val.l.c.Nau.præl ud.9.n.8.Felin. in c.1. de treg. & pace, & c.vlt.de cõſuetudine, in quo habes, tolli leges rationabili, & præſcripta conſuetudine.

Ad hoc vt lex recepta non ſit, non requiritur expreſſus Principis conſenſus, tacitus ſatis eſt. Fel.l.c.Abbas ibid. Hic autem tacitus conſenſus, vel eſt, quando Princeps, ſciens, legem non eſſe receptam, æquo id animo fert, cum tamen poſſit violatores pœnis afficere, vel, (& rectiùs) teſte Felin. nu.13.l c. tacitus conſenſus eſt conditio tacita, qua ſanciuntur leges, vt obligent, ſi recipiantur; non autem, ſi receptæ non ſint. Ea autem lex recepta non eſt, contra quam maior pars agit: ſi enim maior pars obediat, minor peccat infringendo legẽ. Vide Azor.c.4.Val.p.5.l.c.

Derogata.) Vide Nauar. Azor. l.c. Ad tollendam canonicam legem receptam, conſuetudo contraria quadraginta annorum requiritur; non decem, vt quidam aſſerunt. Vide Azor. l.c. de conſuetudine vim legis habente, Azor.c.17.Val. q.p.5. & nuper Martinus Becanus l.c. tract.3. cap.8. diligenter, doctè, & breuiter.

Ignorata.) Vide Azor. cap.3. de ignorantia. Valen.1.2.d.q.6.p.2.3. Azor.lib.1. à c.12. D.Tho.1.2.q.76. art.3.4. Clau.Reg. lib.cap.2. Comit. lib.5. q.2.3. An ignorantia reum à pœna legis excuſet, Carbo lib.8.diſp.13.

Vnde infideles.) D. Thom. Bañes 2.2.q.10. art.1.Sot.4.d.5.q.vni.art.2.Veg.lib.6.cap.18. in Conc.Trid. quam ſententiam communem vocat Valen. 2.2.d.1. q.10. p.1. col.3. traditamque à D.Aug.tract.89.in Io. at vero Adrian.Quodl.4. art.1. Hugo Victor. & Gulielm.Pariſ. referens, ignorantiam eorum, quæ immediatè cognitu neceſſaria ſunt ad ſalutem, vincibilem eſſe, ac proinde peccatum dicit; præcipuè ignorantiam rerum fidei. Idẽ videtur ſentire Sot.lib.2.c.12. de natura, & gratia. Pet. à Sot.lect.2. de ratione med. peccatis de hoc ſic: *Non eſt opus anxiè hæc diſputare: melius eſt diuino iudicio hoc relinquere, de quo nihil certum in ſcriptura proditum. Satis eſt, ea, quæ ignorantur abſque dolo, & fraude, & abſque negligentia manifeſta diſcendi, & ſciendi, quæ neceſſaria ſunt, excuſare à peccato.* Vide Clau.Reg. lib.2.cap.11.nu.12.

Summa Toleti.

Quanta ſit Legis obligatio. Cap. XIX.

ELENCHVS.

1 *Lex diuina obligat aliquando ad veniale.*
2 *Superiores, an obligare poſsint ad mortale, quando obligent, & an non implentes eorum præcepta peccent mortaliter.*
3 *An quod præcipitur ſub pœna excommunicationis, obliget ad mortale. Item lex humana an obliget ad mortale.*
4 *An agens contra verba legis peccet ſi ſeruet legis intentionem.*

1 LEx diuina, tam naturalis, quam poſitiua, non obligat ſemper ad mortale: aliquãdo enim obligat ad veniale. Mendacium enim iocoſum, & verbum otioſum venialia ſunt, licet non ſint ſecundum legem diuinam: frequenter tamen obligant ad mortale, præſertim Decalogi præcepta. cum enim non eſt leuitas materiæ, & actus eſt deliberatus, mortale peccatũ eſt tranſgreſſio. De poſitiua autem lege, vſus Eccleſiæ, & Doctorum doctrina iam declaratum habet, quando mortale ſit, quando non: at vero de lege humana, tam canonica, quam ciuili, difficultas eſt. Sunt autem notanda aliqua, in quibus Doctores conueniunt.

2 Primum eſt, poſſunt huiuſmodi ſuperiores, tam Eccleſiaſtici, quàm ſæculares, obligare ad mortale ſubditos, & facere præcepta obligantia ad mortale. Et in hoc conueniunt Doctores, & probatur à Soto lib 1. de iuſt.q.6.art.4.

Secundum eſt, quando ſuperior intendit obligare ad mortale, tunc obligat; quando autem intendit non obligare, non obligat. Itaque illud præceptum obligat ad mortale, cum conſtat, talem fuiſſe intentionem præcipientis. Similiter etiam, ſi conſtat, non fuiſſe, non obligat. Vnde S.Tho.2.2.q.186.ar.9.dicit, præcepta S. Dominici nõ obligare ad peccatum, quia ipſe regulæ inſtitutor dixit, & expreſſit, ſe nolle obligare ad peccatum. In hoc etiam omnes conueniunt.

Tertium eſt, ſi quis ex contemptu, ſeu intentione non obediendi, non vult facere id, quod ei præcipitur à ſuperiore, licet non præcipiatur ſub peccato mortali, peccat mortaliter: verbi gratia præcipit Prælatus inferiori aliquid non obligans ad mortale, ſi inferior nõ facit hac cauſa, quia non vult obedire, aut ex contemptu, peccat mortaliter. Similiter dicendum eſt, de re-

de reſpectu cuiuſque alterius ſuperioris, etiam reſpectu Dei: qui enim conſilium diuinum non faceret ex contemptu, vel quia non vult Deo obedire, etiam mortaliter peccaret. Ita habet Caiet. 2.2.q.104.art 4. Silu.verb.lex.§.8. & ver. contemptus, §.2. In hoc omnes conueniunt.

3 Quartum eſt, cum aliquid præcipitur ſub pœna excommunicationis, aut alterius pœnæ, quæ homini in gratia exiſtenti non poteſt conuenire: vt, ſub pœna maledictionis à Deo, & indignationis Apoſtolorum, aut alicuius ſimilis, obligat ad mortale; quamuis excommunicatio non imponatur ipſo facto: ſiue enim ipſo facto incurratur, ſiue non, excommunicatio non poteſt fulminari, niſi in materia peccati mortalis.

Limitat autem hoc Caiet. verb. præceptum. quod cum excommunicatio non imponatur immediate; ſed ita vt admoneatur prius qui eſt excõmunicandus; tunc nõ facit mortale peccatũ talis inobediẽtia, donec præcedat talis admonitio.

Quintum eſt, illa lex humana obligat ad mortale, cum, licet non conſtet præcipientis intentio, tamen vſus Eccleſiæ, aut Doctores communiter ſolent interpretari de tali obligatione ad mortale: v. g. eſt lex ieiunij in Quadrageſima, non habet expreſſum, an obliget ad mortale: at communis ſenſus Eccleſiæ interpretatur cum Doctoribus etiam ita declarantibus: ob id cenſendum eſt, obligare ad mortale. Similiter etiam dicendum eſt de præcepto communionis tempore Paſchæ, & cõfeſſionis, iuxta c. omnis vtriuſque, de pœn & remiſſ. non enim habetur expreſſum, an obliget ad mortale; tamen Eccleſiæ vſus ita declarat. In hoc dicto nullus etiam diſcordat.

Sextum eſt, agens iuxta intentionẽ legis, licet agat contra verba ipſius, aliquando non peccat.

2 Hoc eſt dictum etiam commune, & habetur ex S. Tho. 1 2.q.96.art.6. v.g. Eſt lex, quod portæ ciuitatis noctu ſint clauſæ: tamen ſi accidat, vt hoſtes inſequantur ciues, per quos ciuitas ſeruatur; eſſetq. ciuitati damnoſum, ſi non aperirentur; tunc aperire non eſt peccatum, nam eſt ob bonum commune, quod lex illa intendebat: &, ſi in tali caſu adeſſet legiſlator, vtique ita iudicaret. Aduertit tamen S. Tho. non licere agere ſemper ſecundum intentionem legis, contra ipſius verbalem ſenſum, niſi cum cauſa vrgens eſt; & cum Princeps, ſeu ſuperior, cuius eſt legem interpretari, non adeſt, nec facile conueniri poteſt: ſi enim poſſet, non liceret tunc cuilibet ſic contra legem agere. Hæc ſunt, in quibus non eſt diſcordia inter Doctores circa obedientiam legum, ſeu præceptorum.

ADDITIONES.

Primum.) Nauar.nu.48.Azor.c.6.q.1. docens certum eſſe, poſſe ab Eccleſia leges condi ad peccatũ mortale obligantes. Carbo.lib.7.d.1.

Legem ciuilem ad culpam obligare, poſſe (niſi præcipiat, quod eſt diuini iuris) negat Gerſon. de vita ſpir lect.4. Almay.q.1.de poteſt.Eccleſiæ: ſed Theologi, & iuris vtriuſque conſulti contrariam ſententiam, communiter, amplexi ſunt. Vide D.Tho.q.95.ar.4.Alb.2.d.44.Bonau. Caſtro.lib.1. de l.p. Driedonem lib.3. de liber. Eccleſ.Sot.lib.1.q.6.art.4.Azor.q.3. Carbo.l.c. & Valen.p 6.q.5.d.7.col.14. * Suarez lib.3. de legibus à cap.7. Vaſq. in 1.2. d.158. Becanum q 2. & 3. de lege humana.

Secundum.) Vide Nauar.l.c.

Arduum eſt, certam ſtatuere regulam; qua ſcias, quando humana lex ad lethalem obliget culpam; tria tamen conſideranda. materia, verba, pœna: ſi materia ſit grauis, ſi verba magnam vim habeant, (qualia ſunt, Præcipio, Iubeo, Impero, Prohibeo, Inhibeo, Interdico, Veto) ſi pœnæ magnæ, vt Excõmunicationis, Depoſitionis, Degradationis, Maledictionis æternæ, lex ad m. p. obligabit. Vide Azor.q.5.l.c.Becanum q.3.l.c. De verbis, vide Nau.nu.50.Silu.Præceptum n.2.

Legẽ humanam cum periculo vitæ obligare, aſſerit Adrian.4. de claui. q.3. Caiet.1.2.q.96. art.4.Innoc. Abbas, & alij contra ſentiunt Carb. d.6.l.c.Valen.cap.2.q.5.p.6.d.7. Sil. metus q.7. Fum. excommunicatio nu.59. (excipe, niſi quis in Eccleſiæ contemptum ad eius leges frangendas compelleret, tunc enim moriendum potius eſſet) Azor.lib.1.cap.11.q.1.citans pro hac ſententia D.Tho.Quodl.1 t.ar.9.ad 3. in ſupplem. q.23.ar.3.ad 1.poteſt tamen obligare, ſi velit. Vide Clauẽ Regiam lib.3.c.7.n.31.Becanũ q.4.l.c.

Agens iuxta intentionem.) Vide Caiet.Med. 1.2.q.96.art.6.Sot.lib.1.q.6.art.8.

De diuerſitate Doctorum erga legum obedientiam. Cap. XX.

ELENCHVS.

1 *Legum humanarum differentia.*

2 *Lex eccleſiaſtica quando obliget ad mortale.*

3 *Leges humanæ an obligent ad mortale.*

4 *Leges pœnales, an obligent ad mortale, & quando ſoluenda ſit pœna.*

1 TRia ſunt, in quibus Doctores diſcordant circa obedientiam legum humanarum.

In cu-

In cuius gratiam notanda eſt diſtinctio.

Leges humanæ ſe habent in duplici differētia.

Quædam ſunt pure præceptiuæ, quæ aliquid faciendum iubent, vel faciendum prohibent.

Quædam ſunt pœnales, quibus pœna infligenda tranſgreſſoribus ſtatuitur. Sunt ergo leges eccleſiaſticæ, & ciuiles etiam puræ præceptiuæ, & vtræque pœnales, & in his tribus eſt difficultas.

2 Circa leges eccleſiaſticas, Nauar. cap.23. Sum.nu.48. & ſequent. dicit, quod generaliter, quoties in lege eccleſiaſtica ponitur verbum exprimens præceptum, aut prohibitionem, aut neceſſitatem, obligat ad mortale: vt, cum dicit, præcipimus, inhibemus, oportet, debet, & ſimilia. Ratio huius Doctoris eſt, quia hoc eſt declaratum iam à Papa: & cum legiſlator explicat intentionem ſuam, vt diximus, tenendum eſt, legem obligare ſecundum intentionem talem. Quod autem Papa declarauerit, hoc probat ex Clement. exiui. de ver. ſignif. vbi Clemens V. fratribus ſancti Franciſci petentibus, an omnia, quæ in eorum regula erant, ad mortale obligarent, an nulla, præter tria vota: reſpondit aliqua obligare, puta, quæ ſunt per verbum præceptiuum data, alia vero non.. Dicit ſecundo Nauar. quod, cum non habetur verbum tale, ſed dicitur, declaramus, ordinamus, vel eſt loquutio per modum imperatiuum, id eſt, fiat hoc, vel illud, tunc non obligat ad mortale, quia non eſt declarata intentio legiſlatoris. Probat ex S.Tho.2.2.q.186.art.9. qui ita dicere videtur. Contra primum dictum tenet Caiet. verb. Præceptum. vbi dicit, quod quamuis lex verba talia contineat, adhuc non obligat ad mortale, niſi ſit materia alicuius momenti. Si enim Decalogi præcepta ex leuitate materiæ obligant ad ſolum veniale, multo magis præcepta humana. Et ego ita credo. nec argumentum Nauar. valet: nam Pontifex ille ſupponebat materiæ grauitatem. Erant enim diuina conſilia, quæ monachis tantæ Religionis ſunt res magni momenti. Alterum etiam dictum Nauar. eodem modo eſt intelligendum: cum enim res, quæ delaratur, grauis eſt, obligat ad mortale: nec refert illo modo loqui, nam ſemper in ſimilibus locutionibus includitur verbum præceptiuum. Nec S. Tho. ita vniuerſaliter loquitur, vt dicit Nauar.

3 Circa leges humanas ciuiles eſt ſecunda difficultas. Idem Nauar. tenet, quod nulla illarum obligat ad mortale, quamuis ſit verbum præceptiuum; niſi res, quæ præcipitur, ſit alio iure diuino, vel naturali præcepta; tunc enim obligat, ſed ratione iuris præcedentis: vt lex, quæ prohibet adulteria, obligat ad mortale, ſed ratione iuris naturalis, aliàs non. Ratio eius eſt, quia non conſtat, neque eſt expreſſa intentio legiſlatoris volentis obligare ad mortale. Contrarium tenet Soto lib.1.de iuſtit.q.6.art.4. vbi probat, leges humanas obligare ad mortale: nec requirit illam explicationem intentionis; immo dum non conſtat intentio, quod noluit legiſlator obligare ad mortale, tenendum eſt obligare: quod intellige, cum res eſt grauis: cum enim leuis eſt, vt, quod ciues non induantur ſerico, vel non habeant tales, vel tales veſtes, non eſſet peccatum mortale aliter facere. Ita ego credo: nam eo ipſo, quod aliquid graue præcipitur, includitur intentio obligandi ad mortale in legibus, niſi contrarium exprimatur: immo legiſlator forſan non meminit, nec aduertit quidquam de intentione mortalis, vel venialis; ſed ſolum vult obligare. Quanta autem ſit obligatio, relinquitur grauitati materiæ, quæ præcipitur.

4 Circa leges pœnales, tam ciuiles, quam eccleſiaſticas, eſt tertia inter Doctores difficultas. Aliqui enim volunt eas ad nullam obligare culpam, niſi res ipſa aliàs ex ſe eſſet mala, abſque tali lege. Ita habet præfatus Nauar. & Caſtr. lib.1. de lege pœnali. cap.9. & videtur idem tenere Caiet. ver. Præceptum. Tamen contrarium tenet Sot. lib.1. de iuſt. q.6. art.5. Silu. verb. Inobedientia. §.vlt. vbi reprehendit diſtinctionem Henrici quodlib. 3.q.22. & verb. Præceptum. §.3. Idem etiam tenet Armil. verb. Præceptum. §.6. Dicunt iſti, quod obligant tales leges ad culpam: & ſtatuunt regulam. Quando in lege humana ponitur grauis, & notabilis pœna (vt pœna capitis, aut amiſſio omnium bonorum, aut perpetui exilij) obligat ad mortale: quando vero pœna non eſt tam grauis, non obligat, niſi ad veniale. Quod intellige, ſuppoſita grauitate materiæ, quæ in lege iuſta eſt coniuncta cum grauitate pœnæ. Ego ita puto dicendum cum iſtis; eſt enim communis ſententia: & in rebus dubijs non debet homo exponere ſe periculo peccandi, agendo contra tales leges: videntur enim iſtæ exprimere maiorem intentionem obligandi ipſorum legiſlatorum, cum non ſolum præcipiant, verum pœnas infligant tranſgreſſori. Pœnam autem nullus tenetur ſoluere ante condemnationem, quamuis aliqui putent contrarium: ſed oppoſita ſententia communiſſima, & vera eſt. Vnum

autem eſt argumentum contra iſtos forte : nam cap. fin. de celebratione Miſſarum . præcipitur, ne Latinus in Occidentali Eccleſia conſecret in fermentato pane, aliàs priuatur officio, & beneficio . Illa lex eſt pœnalis,& ſecundum hos non obligat ad mortale : at nullus profectò auderet dicere, non eſſe mortale peccatum,ſcienter conſecrare in fermentato . Lex ergo pœnalis obligat . Hæc ſunt , in quibus non eſt tanta Doctorum concordia circa obedientiam legibus exhibendam . Tutior pars tamen tenenda eſt: nam,ſi leges humanæ,& pœnales præſertim, non obligant ad culpam,multa fient mala contra bonum commune : nec id affirmare eſt alicuius Doctoris, ſed Principis, aut alicuius Concilij . Simus ergo in communi ſententia .

ADDITIONES.

Nauar.) Vide Azor.q.5. Carbo.d.4. & 5. Valen.p.6.l.c.Regulas ad cognoſcendum,quando lex ad mortal.pec. obliget,tradit Carbo.d.4. & Becanus q.3.l.c.

Secunda difficultas .) Vide citatos initio ſuperioris capitis, §. legem ciuilem .

Contrarium tenet Sot.) Ita etiam Carb.d.5. ſingularis eſt, nec ſatis munita Nauarri ſententia . Vide Gregor. de Valen.tom.2.d.7.q 5.p.6. dub.1.Clau.Reg.lib.3.cap.6.nu.3.4. * Becanus l.c.cap.7.q.2.concl.1.cenſet (cum alijs nonnullis) legem pœnalem mixtam, quæ, pœnam apponendo, aliquid iubet , aut vetat , obligare ad culpam, & ad pœnam: concl.2. legem purè pœnalem, quæ nihil iubet, aut vetat,ſed tantùm ordinat , pœnam apponendo , ad ſolam pœnam obligare . De hoc paulò poſt .

Ad nullam obligare culpam .) Ita Imola in cap. cum contingat.de iureiuran. Gomes lib.6. cap.2. de conſtit. Valen.col.15. l.c. niſi aliunde conſtet, legiſlatorem ad m. p. obligare velle .

Tenet Sot.) Et D.Tho.q.96.art.4.Carb.lib.8. d.5. poſit.5. ſi tamen legiſlator explicaret, ſe nolle ad culpam obligare , non obligaret pœnalis lex . Azor.cap.6.q.4.l.c.

Quidam diſtinguunt . Lex humana , vel eſt purè pœnalis, vel miſta; ſi pura, ad culpam non obligat; ſi miſta,obligat . Pura eſt, ſi nihil præcipiat, aut vetet, pœnamq. irroget non obtemperanti . Placet hæc diſtinctio Carboni d.4.l.c. qui allegat Modeſtinum dicentem , legis eſſe, imperare,vetare,punire,permittere: concluditq. miſtam obligare in conſcientia . diſp. verò 5. & purè pœnalem. Idemq. Azor. l.c. nam de his ſolùm controuerſia eſt;& de miſta, quando legiſlator nulla ratione tacitè, vel expreſſè ſuam mentē exprimit; quod ſi faceret, nulla eſſet dubitatio .

Ante condemnationem .) Sot. lib.1. q.art.6. Nauar. cap.23 .num.66. Valen.1.2.d.7.q.5.p.6. col.16. Couar.4.decret.p.2.cap.6.§.8.Conrad. de contra. q.7. concl.3. Azor. cap.7. q.1. & eſt ſententia communis. Carb. d.7.l.c. Vide etiam Molin. de iuſt. q 95.

Quamuis aliqui .) Vide Caſtro.lib.2. de lege pœnal. citatum ab Azor. & à Carb. l.c.

Quando lex ferendam ſententiam continet , pœnam , ante ſententiam non eſſe ſoluendam , vna eſt omnium ſententia . Carbo. Molin. l.c. Quæſtio eſt, an quando ipſo facto,vel ipſo iure, appoſita eſt pœna amiſſionis bonorum, commiſſo ſtatim flagitio, ſoluenda ſit, vt, contra Hæreticos; affirmat Caſtro l.c.cap.10. & 2. cap.6. de iuſta Hær.punit. Anton. Gomeſ.3. variar.reſol. cap.2. nu.5. Tiraquel. in l. ſi vnquam . C. de reuoc.donat. nu.291.Negant Sot.Couar.Nauar. Silu..Azor.q.4. Simanca tit.9. de cath. inſtitut. Molin.l.c.Vide Becanum cap.7.q.4.l.c Quidam primam ſententiam ſequuntur , quando crimen facti euidentia notorium eſt; ſecundam,quando non eſt notorium ; ſed placet ſententia omnino negans.Vide Azor. & Becanum l.c. Si lex addat, ad pœnam ſubeundam nulla ſententia opus ſit : requiritur ſententia , quæ declaret , crimen commiſſum fuiſſe . Archi. in cap. Pro humani . de homic. lib.6. quem, ſententia communi, ſequuti ſunt Io. Andr. Geminian. Anch. & Silu. verb. Aſſaſſinus .

Si lex dicat, ſoluendam eſſe pœnam in conſcientia, ante criminis declarationem ſoluenda eſt . Ita Azor.q.6. cum Silu. contra Couar. l.c. nu.10. * De lege pœnali Becanus cap.7. l.c. de conſuetudine, quæ eſt altera lex,idem cap.8.l.c.

De obedientia Clericorum ad Epiſcopum, & Filiorum ad Patres. Cap. XXI.

ELENCHVS.

1 *Clerici, & laici quam obedientiam debeant Prælatis, & quando clerici teneantur obedire dominis ſæcularibus.*

2 *Filij, quam obedientiam debeant parentibus.*

1 Circa obedientiam Clericorum ad Epiſcopos, aliquot ſunt dicta notanda . Primum eſt, Clerici in his, quæ ad ſtatum proprium clericalem pertinent , tenentur ſuis Epiſcopis obedire ; & abſque rationabili cauſa nolen-

nolentes obedire in re graui præceptis Epiſcoporum, mortaliter peccant, vt tenet Silu. verb. obedientia, §.7. & Ang ibid nu.9. Si ergo Epiſcopus præcipit clerico, vt tali veſtitu vtatur propter modeſtiam, vel taliter ſe gerat erga cultum diuinum, tenetur obedire.

Secundum eſt, laici etiam tenentur obedire Epiſcopis in his, quæ ad ſalutem ipſorum ſpiritualem pertinent. Ita habent Innoc. & Panorm. cap. veniens. extr. de ſent. excomm. In his ergo, quæ ad ſacramétorum ſuſceptionem & præceptorum eccleſiaſticorum, & diuinorum impletionem ſpectant, debent laici obedire ſuperioribus eccleſiaſticis.

Tertium eſt, clerici non ſunt ſubditi ſæcularibus poteſtatibus, niſi ſit ex Pontificis aliqua conceſſione. Ita habetur cap. Eccleſia de conſtit. Vnde, non tenentur obedire ipſorum præceptis, niſi in his, quæ faciunt clerici vt ſæculares, ſeu laici. Vnde, ſi in negotijs, & contractibus ſæcularibus ſe ingerat clericus, ſtare debet ſtatutis ſæcularium Principum.

2 Circa obedientiam filiorum ad patres id vnum notandum eſt, teneri obedire parentibus, dum ſub eorum ſunt poteſtate, in his, quæ ad res domeſticas, & bonos mores pertinent: & in re graui nolle acquieſcere parẽtum præcepto, mortale eſt, vt tenet Silu. verb. obedientia, §.1. & Angelus ibid. nu. 1. Quando ergo mater præcipit filiæ, ne inhoneſte viuat, obedire tenetur: & quando præcipit pater filio, vt literis vacet, vt abſtineat à mala aliqua conuerſatione, vt domus curam habeat, obedire tenetur. Attende autem, quod ſpernere parentum conſilia, vel præcepta, etiam obligantia ad veniale, aut nolle facere hoc motiuo, vt non obediant (dico autem ſpernere poſitiue, quia paruipendunt parentum obligationem) mortale eſt, vt ſuperius diximus c.19. Iſta ſufficiant modo in particulari attigiſſe de inobedientia.

ADDITIONES.

Clerici.) Vide Fum. verb. obedientia nu.8. *Filiorum ad Patres.*) Vide Lopez p.1.c.54. Nauar.cap.4.nu.12. Fum.nu.11.l.c.

Parentum præcepta aliquando ad veniale, aliquando ad mortale obligant. Vide Vict. relect. de poteſtate ciuili in fine. *Filij obedite parentibus*, ait Diuus Paulus Epheſ.6. Viri quoque poſſunt cogere vxores ad obedientiam. *Mulieres ſuis viris ſubditæ ſint*, Epheſ.5. Vide Vict.l.c.

De Præſumptione. Cap. XXII.

ELENCHVS.

1 *Præſumptio quid, & quando mortale.*
2 *Præſumptio contra quam virtutem ſit.*

1 Altera filia ſuperbiæ, ſecunda poſt vanam gloriam, Præſumptio eſt. Hæc autem poteſt ſic deſcribi. *Eſt appetitus ſe exhibendi ſupra propriam poteſtatem.* Cum enim homo vult dicere, vel facere ſupra id, quod vere poteſt, ac ſi talia exhibendi haberet poteſtatem, dicitur præſumptuoſus. Eſt autem præſumptio in quibuſdam caſibus mortale peccatum.

Primò, cum præſumptio coniuncta eſt cum notabili damno proximi, vel ſaltem periculo talis damni: vt, qui cum ignarus ſit medicinæ, aut parum ſciat, vult exercere medendi artem: & qui ignarus eſt legum, patrocinandi munus aſſumit: & qui neſcit Theologicas veritates, vult concionari populo de rebus multum arduis.

Secundò, quando eſt vſurpatio alicuius dignitatis, aut officij ſæcularis, vel eccleſiaſtici: vt, qui audit confeſſiones, cum non habeat facultatem: aut iudicat, cum non habeat poteſtatem.

2 Tertiò, cum exponit ſe periculo mortaliter peccandi: vt qui cognoſcens ſe ſæpe labi in mortale, cum alloquitur fœminas ſolus, adhuc vult, confidens ſuis viribus, alloqui: immo, etſi confidat diuinæ gratiæ, cum homo alias de ſe habeat prædictam experientiam: tunc enim eſſet tentare Deum: ſecus, cum homo non haberet talem notitiam periculi, cui ſe expoſuit. In his caſibus mortale eſt præſumptio, in alijs frequenter eſt veniale. Eſt etiam alia præſumptio, quæ eſt contra Spem vnam ex virtutibus Theologicis, de qua S.Tho.2.2.q.21. hæc autem eſt, cum homo plus fidit diuinæ miſericordiæ, quam debeat: tunc autem fidit plus, quàm debet, quando contra diuinam legem aliquid à Deo ſperat. Vt, qui putaret, ſeu vellet ſola diuina miſericordia ſaluari, nullo ſuo exiſtente opere, & merito: & hæc, cum actus perfectus exiſtit, eſt mortale peccatum.

ADDITIONES.

Vide Nauar. cap.23.nu.14. Viguer.c.11.§.2. verſ.1. Val. tom.q.3.d.2. & d.8.q.3.p.2. (Vbi de præſumptione magnaminitati, per exceſſum, oppoſita, cum D.Tho.2.2.q.130. Silu. ver. præſumptio) D.Tho. Caiet. Bañes 2.2.q.21 D.Ant. p.2.tit.3.c.6. Fernand.p.4 c.2.§.2. Leſſius lib.3. de iuſt.c.2.dub.3. Regin.to.2.lib.17.c.7.n.85.

De Ambitione. Cap. XXIII.

ELENCHVS.

1 *Ambitio quid, & quando mortale peccatum.* 2.

1 TErtia filia ſuperbiæ eſt ambitio. Hæc autẽ eſt appetitus inordinatus honorũ, & dignitatum. Ex genere ſuo non eſt mortale, ſed veniale. In aliquibus caſibus eſt mortale.

Primò, cum appetitur honor de aliquo mortali peccato: vt enim laudem de mortali peccato velle, eſt mortale; ita & velle honorem, & dignitatem pro mortali.

Secundò, cum appetitur honor, vel dignitas modo illicito, qui eſt mortale peccatum: vt velle dignitatem per ſimoniam, vſuram, homicidium, vel per dolum, & fraudem.

2 Tertiò, cum ponitur vltimus finis in ipſo honore, & dignitate, puta, cum homo paratus eſt mortaliter peccare, vt dignitatem conſequatur. Hoc modo peccat, qui cum ſit indignus Epiſcopatu, vel beneficio aliquo curato, ipſum deliberate appetit. Male enim appetitur id, quod abſque peccato retineri non poteſt.

Quartò, cum propter finem aliquem, qui ſit mortale peccatum, appetitur honor, vel dignitas: vt cum appetitur propter vindictã, vel ad alium malum vſum mortalẽ. His modis ambitio mortale peccatum eſt; in reliquis vero veniale eſt.

ADDITIONES.

Vide Viguer. verſ 3. l. c. D. Tho. Caiet. q. 131. Nauar. nu. 15. Valen. d. 8. l. c. D. Ant. cap. 15. l. c. Leſſium lib. 3. c. 2. dub 3. Regin. c. 22. l. c. nu. 211.

Appetere honorem ex re bona moderatè, nullum peccatum, etiamſi nullum alium finem ſpectes. colliges hoc ex D. Thom. 2. 2. q. 13 1. art. 1. ad 3. & docet Leſſius l. c.

De Auaritia quid ſit. Cap. XXIV.

ELENCHVS.

1 *Auaritia quid, & quibus in rebus conſiſtat.*
2 *Prodigalitas in quo conſiſtat. Et cui virtuti aduerſentur Auaritia, & Prodigalitas.*

1 SEcundum capitale vitium eſt Auaritia, de qua tractat S. Tho. 2. 2. q. 118. Hæc autem ſic poteſt deſcribi. *Eſt amor immoderatus habendi.* In qua deſcriptione ſunt tres partes.

Prima eſt, *amor.* Eſt enim auaritia, appetitus, & affectus quidam, pertinetq; ad voluntatem.

Secunda pars eſt, *habendi.* Per hoc vocabulum intelligimus res vtiles (puta, pecunias, & alia, quæ pecunia æſtimantur) ad proprios vſus, qualia ſunt pecora, vineæ, domus, & alia huiuſmodi, quæ diuitiæ vocantur. Amor enim horum, eſt auaritia, ſi accedat tertia pars definitionis, nempe, quod ſit *immoderatus*, puta, ſine modo, & regula, ſeu menſura rationis.

Aduerte autem, quod auaritia conſiſtit in his tribus actibus, aut in retinendo pecunias, & res alias vtiles præter modum, puta, non dando, quãdo, quomodo, & quibus oportet: aut in acquirendo huiuſmodi, & congregando etiam propter modum: aut tertio, immoderato affectu erga res huiuſmodi. Aduerte rurſus, quod auaritia non ſolum conſiſtit in ordine ad alterum, puta, non dando alteri, aut accipiendo ab altero, ſed ergæ ſe ipſum poteſt homo eſſe auarus, cum ſumptus neceſſarios ſibi negat ex affectu pecuniæ. Habemus ergo ex his, quid ſit Auaritia. Hæc autem habet vitium quoddam ſibi contrarium, & extremum, puta, Prodigalitatem.

2 Hæc enim conſiſtit in dando plus, quam poteſt; aut minus, quam oportet, propria conſeruando, nõ ſolum erga alios, ſed erga ſeipſum: victus enim ſuperfluus ad prodigalitatẽ ſpectat. In medio autem conſiſtit Liberalitas, quæ moderatus amor eſt diuitiarum: dat enim, & retinet quando, & quomodo oportet. Vnum tamen hic aduertendum eſt, quod auaritia opponitur, & contraria eſt duplici virtuti, puta, iuſtitiæ, & liberalitati: tunc enim eſt contra iuſtitiam, cum verſatur circa alienum, puta, cum non datur, quod debetur, ex amore ipſius pecuniæ; aut cum accipitur quod alienum eſt, per furtum, rapinã, vſuram, vel alia iniuſta via. Cum vero verſatur circa propria, puta, circa immoderatum affectum in rebus proprijs, tunc eſt contra liberalitatem. Similiter etiam prodigalitas opponitur iuſtitiæ, & liberalitati. Iuſtitiæ, cum prodigus eſt aliquis ex alieno: vt, cum multa debeat, inutiliter conſumit pecunias, & ſit impotens ad ſoluendum. Liberalitati, cum ex proprijs tantum immoderate conſumit. Patet ergo, quid auaritia, quid prodigalitas ſit, & quibus contrariæ ſint virtutibus.

ADDITIONES.

Vide Summiſtas ver. Auaritia, Nauar. cap. 23. num. 69. Viguer. cap. 5. §. 14. verſ. 1. Azor. par. 1. lib. 4.

lib.4.c.15.Coro.nu.54. D. Anto. tit.1. p. Fernandez 2.§.3.l.c.D Tho. Caiet.2.2. q 118. D. Tho.q.13.de malo,Leſſium lib.2. de iuſt. c.47. dub.8.nu.59 Reg.lib.23.c.2.

Liberalitas,quæ moderatus, &c.) De liberalitate Leſ.diligenter, & docte dub.cit.

Quale peccatum ſint Auaritia,& Prodigalitas. Cap. XXV.

ELENCHVS.

1 *Auaritia quomodo cognoſcatur an ſit mortale vel veniale. Item Prodigalitas.*

1 AD cognoſcendum, quale peccatum ſit auaritia, oportet conſiderare, & diſtinguere, quando contra iuſtitiam, & quando contra liberalitatem eſt. Cum enim eſt contra iuſtitiam, ex genere ſuo eſt mortale peccatum; & de facto eſt mortale, niſi ob leuitatem materiæ, vel ob defectum deliberationis fiat veniale. Vnde, qui ex auaritia, & pecuniæ affectu retinet alienum, nolens reſtituere; aut accipit alienum via aliqua iniuſta, mortaliter peccat. Quando vero eſt contra liberalitatem, tunc ex ſe veniale peccatū eſt,quamuis fiat mortale, cum opponitur pręcepto charitatis: v. g. retinere multum pecunias proprias, nolendo dare, & ſuccurrere alteri; & habendo immoderatum appetitum earum,veniale eſt: ſi tamen homo ex tali affectu non ſuccurrat indigēti poſito in extrema, aut graui neceſſitate,cum obligatur præcepto charitatis, mortaliter peccat. Similiter,cum eſt paratus negligere,ſeu tranſgre diuinum præceptum potius, quàm ſeparare affectum à pecunia, peccat etiam mortaliter: vt qui paratus eſt,ſi poſſit, furari, aut ad vſuram dare, aut negare indigenti extreme, aut quid ſimile. Idem etiam dicendum eſt de prodigalitate:cum enim eſt contra iuſtitiam, tunc ex genere ſuo eſt mortale peccatum, niſi excuſetur vna illarum duarum cauſarum, quas diximus de auaritia. Vnde mortaliter peccat prodigus, conſumens pecunias alienas,vt tutores, & curatores res pupillorum conſumentes; & diſpenſatores, rem ſibi traditam prodigentes, peccant mortaliter. Peccat etiam mortaliter, cum ſe impotentem facit ad ſoluenda debita ſua,& cum relinquit prouidere familiæ ſuæ, vxori, & liberis. At vero, cum eſt contra liberalitatem, ex genere ſuo eſt veniale. Vt, qui ita de proprijs eſt prodigus, quod nullam iniuſtitiam committit in alterum: tamen hoc modo fit etiam peccatum mortale, cū tranſgreditur aliquod præceptum charitatis: vt, qui notabile ſcandalum ingerit alijs ſua prodigalitate, maxime, ſi eſt perſona Eccleſiaſtica; & qui dum viuit prodige, indigenti in graui, aut extrema neceſſitate non ſuccurrit: & qui paratus eſt mortaliter peccare potius, quàm à tali prodigalitate, quam peruerſe liberalitatem vocat,deſiſtere.

ADDITIONES.

Vide D.Tho.ar.4.Leſſ.l.c.

Contra iuſtitiam.)Vide Th.ar.3.Azo.l.c.

Prodigalitate.) Vide Nauar.nu.70.Viguer. verſ.2. Leſſ. l.c. Reginal.q. 2. l.c.

De filiabus Auaritiæ. Cap. XXVI.

ELENCHVS.

1 *Filiæ Auaritiæ quæ ſint, et in quo conſiſtat Obduratio.*

1 MVltæ ſunt filię auaritiæ, quæ ad finem ipſius ordinantur, ſeu ab ipſa procedunt,quas S. Thom.2.2. q.118. art.8. refert ex Greg. Hæ autem ſunt numero 7.obduratio, inquietudo, fraus,fallacia,periurium,violētia,proditio. Quarum prima eſt obduratio, contra miſericordiam,quæ conſiſtit in retinendo: ex eo enim, quod auarus vult inordinate retinere pecuniam, fit obdurati cordis, & animi immiſericordis ad ſubueniendum neceſſitatibus proximorum.

Ex eo etiam, quod immoderatum habeat affectum, conſequitur inquietudo, vt ſemper ſollicitus ſit mente; & varijs curis & anxietatibus diſtrahatur. Ex eo etiam, quod vult acquirere immoderate,ſequitur,vt ſæpe vtatur fallacia, in verbis; & fraude in factis; & periurio, falſum confirmando; & violentia, furando, rapiendo aliena, & aliquando prodendo perſonas, vt Iudas, qui ex auaritia Chriſtum Dominum prodidit. Inter has filias oportet primo examinemus obdurationem cordis ad miſerendum aliorum. Et quia ad hanc pertinet præcipuè, non facere eleemoſynam, nec ſubuenire indigenti; oportet tractemus iſtam materiam de eleemoſyna,& miſericordia,per quam cognoſcetur,quale, & quantum peccatum ſit illa cordis obduratio.

ADDITIONES.

Vide etiam Azor.q.3. Naua. num.72. Coro. loco

loco citato, Leſſium num.60. loc.citat. Reginal. q.3.loc.cit.

Ex Greg.) lib.31.Mor.c.31.

Secundum rationem cauſæ finalis, auaritiæ filiæ ex illa naſcuntur. Vide Leſſ.l.c.

De Eleemoſyna, quid ſit. Cap. XXVII.

ELENCHVS.

1 *Miſericordia, quid, vnde naſcatur, et quid eleemoſyna.*

1 Eleemoſyna nō poteſt bene percipi, quid ſit, niſi prius, miſericordia quid ſit, cognoſcatur. Eſt igitur miſericordia, *diſplicentia mali alieni, ad ipſi ſubuenend m inclinans*. In qua deſcriptione duæ ſunt partes principales.

Vna eſt, *Diſplicentia mali alieni*. Per miſericordiam diſplicet homini miſeria proximi, nolletq. in malis eum eſſe.

Altera pars eſt, *inclinans ad ſubueniendum*. Per miſericordiam enim homini non ſolum diſplicet malum, & miſeria aliena; ſed inclinatur ad volendum ei ſubuenire, & malum ipſius ſubleuare, vt poteſt. Tractat S. Tho. de hac virtute 2.2.q.30. Naſcitur autem ex charitate, hoc modo: nam per charitatem homo vnitur cum ſuo proximo; ac malum illius, vt proprium, etiam ſibi reputat, ac ex parte diſplicet. Naſcitur etiam ex charitate, qua quis diligit ſeipſum; cumq. malum, quod eſt alteri, ſibi poſſe accidere conſiderat, ſeipſum deteſtatur, ſibique diſplicet. Vnde Ariſtot. 2. Rhetor. dicebat, prudentes, & ſenes eſſe miſericordes: prudentes quidem, quia conſiderant malum alterius etiam ſibi accidere poſſe; ſenes vero, quia timent multum ſibi malum. Et ob hanc cauſam etiam fœminæ, & miſeri homines, ac formidoloſi naturali quadam miſericordia mouentur facile. Hoc ſuppoſito, poteſt ſic deſcribi, *Eleemoſyna eſt opus, quo indigentiæ alterius ſubuenitur, ex miſericordia procedens*. Velle enim ſubuenire, eſt actus miſericordiæ: & illud opus, quo talis ſubuentio fit, dicitur eleemoſyna. Quod verbum Græce id valet, ac apud Latinos miſericordia. Solet enim nomen ipſum virtutis ipſi effectui attribui. Vide S.Thom.2.2.q.32.

ADDITIONES.

De Eleemoſyna Caietan.to.2.opuſc.tit.5. D. Tho.2.2.q.32.Bannes, Arragon. ibid. Med. tomo 5. de pœnit. Couar. lib.3. de bonis oper. Theod. Peltanus de tribus oper. ſatisfact. Nauar. c.24. Angles in 4. Greg. de Val. fuſè diſp.3.q.9. to.3. Innoc.3.lib. de eleemoſyna. Schol. in 4. diſtinct.15.15.41. Canonum periti in Decret. diſtinct.45.86. fuſiſſimè. Abul. in c.5. Mart. à quæſtione 22. vſque ad 80. Fernand.p.4 Exam.c.20. Vaſquez in opuſculis. Reginal.lib.4.c.1.

Miſericordia.) De hac Valen.q.7.l.c.

Eleemoſyna eſt opus.) Vide Val.q.9.p.1.

Toletus explicat materialem eleemoſynam, moralem ſcilicet actum virtutis miſericordiæ, à charitate in Deum non emanantem: qui ad meritum æternæ mercedis non ſufficit. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* 1. Cor. 3. Formalis eleemoſyna coniuncta eſt cum charitate. D.Tho.q.32.ar.1.ad 1. Theologi enim virtutem illam arbitrantur, quæ ad vltimum finem adipiſcendum charitatis auxilio, prodeſt. Vide Valen.& Card.Bellarm.c.1.l.c.

Duo ſunt genera eleemoſynæ, alterum corporales eleemoſynas, alterum ſpirituales complectitur. Illa hic verſus.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. Has hic comprehendit.

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora. Vide Ioan. Med. de eleemoſyna q.1. Greg. de Val. p.2. l.c. D.Tho.ar.2.l.c.

Eleemoſynam petere, & dare, in honorem Sanctorum, licet, quicquid nonnulli cōtra dicāt. Vide Sot.lib.9. de de iuſt q.1 ar.2. in fine.

* De deliberatione in cauſa pauperum opuſculum edidit Dominicus à Soto.

An conueniat potius omnes pauperes in aliquo loco coactos ſimul alere, vetando, ne mendicent. Vaſq.l.c.cap.3.dub.4.

Qui poſſint facere eleemoſynam, & quomodo Religioſi. Cap. XXVIII.

ELENCHVS.

1 *Subditi, & inferiores an poſſint facere eleemoſynam, & quibus in caſibus.*

2 *Religioſi quando poſſint facere eleemoſynam.*

1 NOn omnes poſſunt facere eleemoſynas, vt habet S.Thom.2.2.q.32.ar.8. Nullus enim ſubditus, & inferior altero poteſt facere

re

re eleemoſynam de ea re, ſecundum quam ſubditus eſt alteri: poteſt quidé, ſi quid habet proprium, erogare in eleemoſynam; tamen de re ſuperioris non poteſt. Vnde Religioſi, vxores viuentibus viris, filij familias, famuli, ſerui non poſſunt facere eleemoſynas, niſi in quatuor his caſibus vniuerſaliter.

Primus, cum eſt extrema neceſſitas indigentis: quando enim aliquis laborat extrema neceſſitate, poteſt inferior eleemoſynam facere de re ſuperioris, etiam ipſo nolente, vt habet Gloſ. 12. q. 1. can. non dicatis. quam ſequitur communis Doctorum opinio.

Secundus, cum eſt grauis etiam neceſſitas indigentis alicuius, tamen tunc, ſi poteſt haberi facultas à ſuperiore, eſt habenda, vt habet Panorm. c. ſi quis. de furtis.

Tertiò, cum ipſe ſuperior dat commiſſionem, & facultatem inferiori, vt poſſit erogare eleemoſynam.

Quartò, cum inferior cognoſcit de ſuo ſuperiore, ipſum lætari, & ſibi eſſe gratum, quod tales erogentur eleemoſynæ. His caſibus poteſt quilibet ſubditus facere eleemoſynam de re ſuperioris. At in particulari opus eſt iſta magis diſcutere.

2 Religioſi enim, vltra prædictos communes caſus, poſſunt in duobus eleemoſynam facere.

Alter eſt, cum peregrinantur, vel iter faciunt: tunc enim de datis in propriam ſuſtétationem, vel a Prælato, vel ab ijs facientibus eleemoſynam, poſſunt etiam erogare indigentibus, vt habet Armil. ver. eleemoſyna, §. 5.

Alter eſt, cum cognoſcunt ſuperiorem ſuum gaudere de tali eleemoſyna; &, ſi ipſe adeſſet, vtique facturũ, vel facultaté daturum. Ita habet Silu. ver eleemoſyna, §. 5. At in alijs caſibus non licet eis. Idem dicendũ, quando ſunt extra Conuentum ſuum, in ſtudijs, vel vniuerſitatibus cõmorantes: tunc enim poſſunt facere eleemoſynam, ac ſi peregrinantes eſſent, vt habet Armil.

ADDITIONES.

Vide Val. p. 6. Caiet. Bañes. in art. 8. Med. q. 4. Card. Bellarm. in cap. 12. l. c. * Vaſq. cap. 4. Regin. c. 21. l. c.

Religioſi.) Vide Bañes l. c. Rich. 4. d. 15. *d. 2. q. 6. Silu. eleemoſyna, q. 5. Val. l. c. Religioſos profeſſos ſolemniter nihil tanquam propriũ, in particulari, habere poſſe, docet Leſſius lib. 2. de iuſt. c. 4. Dub. 5. cum vera ſententia. Vide Suarez to. 3. de Religione. Sanch. to. 2. op. mor.

Alter eſt, cum peregrinantur.) De hac re Comitolus to. 1. lib. 4. Reſp. Mor. q. 27.

In ſtudijs.) D. Th. 4. d. 15. q. 2. art. 5. q. 4. Alenſis p. 4. 32. m. 4. art. 1. Comitolus l. c.

Religioſus rei familiari religioſæ congregationis moderandæ præfectus erogare eleemoſynam poteſt. Vide Comitol. * Vaſquez l. c. Reginal. l. c. nu. 283. Emanuelem Rodericum to. 2. qq. Regul. q. 57.

In extremam egeſtatem coniecto quilibet Religioſus poteſt, & debet eleemoſynam largiri, vel ipſo ſuperiore contradicente: petendam veniam, alij aiunt: alij probabiliùs, negant. Vide Comit. l. c. * Qua ratione perſonæ eccleſiaſticæ teneantur eleemoſynam facere. Vaſquez l. c. num. 8.

An Regularis teneatur eleemoſyna patri neceſſitate vexato potius opitulari; quam Prælato id vetanti parere. Rodericus art. 3. l. c.

Quando maritatæ poſſint facere Eleemoſynam. Cap. XXIX.

ELENCHVS.

1 *Caſus, in quibus poſſunt vxores facere eleemoſynam.* 2.

1 PRæter illos generales caſus, in quibus licét cuilibet inferiori facere eleemoſynam, ſunt etiam aliqui, in quibus licet vxoribus.

Primus eſt, cum ſciunt gaudere & lætari ipſarum coniuges, cum ipſæ faciunt eleemoſynam, licet nunquam facultatem expreſſam fecerint.

Secundus, cum maritus eſt amens: tunc enim rei adminiſtratio relicta eſt vxori.

Tertius, cum profectus eſt in longinquam regionem.

Quartus, cum ipſe reliquit rei adminiſtrationem ipſi vxori.

Quintus, cum determinat certam ſummam pecuniæ quotannis ipſi vxori, pro ipſius expenſis. Ipſa autem aſtringit ſe, nec expendit multum, vt aliquid reſiduum ſit; ex hoc poteſt tunc facere eleemoſynam.

Sextus, cum ipſe maritus eſt multum auarus, nec vult facere eleemoſynam, etiam cum debet; tunc vxor poteſt facere, exemplo Abigal. 1. Reg. 25. quæ donauit Dauid, viro ſuo neſciente.

Septimus, cum ipſa vltra dotem aliquid habet proprium, vnde poſſit facere eleemoſynam, ſicut poteſt diſpenſare in alijs, vt ipſi libuerit.

2 Octauus, cum proprio labore lucratus aliquid, ex hoc poteſt facere eleemoſynam: quamuis

uis non in omni loco id fiat. Nam in Hiſpania, quæ mulier proprio labore lucratur, ſunt etiam communia marito.

Nonus, cum aliquis donat mulieri ipſi aliquid, tunc poteſt de illo erogare eleemoſynam.

Decimus, poteſt etiam de pecunijs, quas male lucratur, puta, per adulterium: harum enim domina eſt, & poteſt diſtribuere, vt ipſi placuerit, vt habet Sot.lib.4.de iuſt.q.7.art.1.

Rurſus vndecimus, poteſt de re, etiam communi marito, facere eleemoſynam modicam, propter quam non fiet pauper, nec incidet in inopiam. Hæc omnia procedunt, quando non eſt licentia mariti, qui caput eſt vxoris, quantũ ad rei familiaris adminiſtrationẽ: nã cũ eſt talis licentia, tũc poteſt erogare abſolute eleemoſynã.

ADDITIONES.

Vxor, ſi ſit conſuetudo, etiam prohibente viro, poteſt eleemoſynam elargiri, dum non putet, eum verè nolle. Nau.c.17. nu.153. De eleemoſyna vxorum Viguer.c.12.§.2.v.5. Mol.diſp. 275.de iuſt.Io.Med.q.4.Abul. q.57. Silu.eleemoſyna q.5.Fum.nũ.6.Valen.p.6.Vide Sà verb. eleemoſyna nu.11.Vaſquez.l.c.

Vxorem non poſſe eleemoſynam largiri, intellige de ijs, quæ viro ſunt ſubiecta.

Sponſa, ante contractum matrimonium, ſine ſponſi conſenſu, eleemoſynam diſtribuere poteſt, ſi bona habeat ſua, vel, ſi non habeat, parentes dent. Val.l.c.

De triplici genere bonorum matrimonio copulatorum, Clau.Regia lib.9.cap.16.nu.3.

De eleemoſyna facienda ab vxoribus fusè ſatis Regin.c.21.l.c.

Quomodo filij familias, & famuli poſſint Eleemoſynam facere. Cap. XXX.

ELENCHVS.

1 *Caſus, in quibus filij familias poſſunt facere eleemoſynam.*

1 Filij etiam familias non poſſunt facere eleemoſynas, niſi in quibuſdam caſibus, præter illos generales.

Primus, quando habent aliquot bona, quæ in bello conſequuti ſunt, quæ dicuntur bona caſtrenſia.

Secundus, quando iter faciunt, pro quo peragendo certam ſummam à patre accipiunt: tunc poſſunt ex hac facere eleemoſynam.

Tertius, cum manent extra domum, in ſtudijs, & vniuerſitatibus, vel alijs locis, ad negotia aliqua; accipiuntq; certam ſummam pro ſuſtentatione: tunc ſe in expenſis reſtringendo, poſſunt erogare reſiduum in eleemoſynam.

Quartus, cum habent aliquod officium publicum; vt cum ſunt Notarij, Aduocati, Medici: vel aliquam habent dignitatem eccleſiaſticam, aut beneficium; tunc ex reditibus, aut ex ijs, quæ lucrantur, poſſunt erogare eleemoſynam.

Quintus, cum ſunt eleemoſynæ tenues, & modicæ.

Sextus, cum ſciunt, parentes ſuos gaudere, quod erogent tales pauperibus eleemoſynas. In his caſibus poſſunt filij familias facere eleemoſynas: ſerui autem, & famuli de rebus dominorũ non poſſunt facere eleemoſynas, extra caſus cõmunes, niſi modicum quid ſit, & rarò. vnde iſti diſpenſatores, & villici dominorum non poſſunt de re domini, ipſo neſciente, facere eleemoſynam, niſi raro, idq; modicum. Ex his patet, qui poſſint facere eleemoſynam.

ADDITIONES.

Vide D.Tho.Bañes art.8. Silu. Valen. Sà nu. 13. Vaſq nu.3.l.c.

Bona caſtrenſia.) De peculio, caſtrenſi, quaſi caſtrenſi, & aduentitio, Clau. Reg.lib.c.16.nu. 15.16.17.Leſſius lib.2.de iuſt.c.4 dub.2.Molin. de iuſt. Vide Regin.c.21.l.c.nu.275.

Quibus ſit facienda Eleemoſyna. Cap. XXXI.

ELENCHVS.

1 *Eleemoſyna an malis facienda. Item quæ conditiones requirantur in eo, cui facienda eſt eleemoſyna.* 2.

1 Eleemoſyna indigentibus eſt facienda: eſt enim actus miſericordiæ, quæ non verſatur, niſi circa mala, & miſerias proximorum. Non ſolum autem bonis, ſed etiam malis, fidelibus, & infidelibus eſt benefaciendum: nam miſericordia naſcitur ex charitate, quæ nullum excludit. Sunt tamen aliquot conditiones requiſitæ in indigente, vt ei ſit eroganda eleemoſyna.

Prima eſt, vt nequeat laborare, & comparare ſibi victum: cum enim poteſt, ſed otio vacat, non tenemur ei dare, niſi ſit in extrema neceſſitate, quando iam non poteſt laborare; & niſi etiam ille non inueniat, qui ipſius labore velit vti, vt ha-

vt habet Sylu. verb. eleemoſyna. §. 3. Sed iſta conditio intelligenda eſt, cum per laborem non acquirit homo detrimẽtũ honoris. Sunt enim nobiles viri, & feminæ, quibus eſſet multum indecẽs alijs inſeruire, & manibus laborare: his non eſt neganda eleemoſyna, quamuis non laborent.

Secunda, quod talis indigens non accipiat anſam, & occaſionem peccandi, eo quòd habeat talem eleemoſynam. Sunt enim, qui ſecuri de eleemoſyna, dant operam rebus illicitis, & malis; immo conuertunt ipſas eleemoſynas in malum vſum: his melius eſt negare eleemoſynam, vt corrigantur. Ita habetur ab Auguſt. 5. q. 6. can. non omnis. *Vtilius*, inquit, *eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligebat, quam eſurienti panis frangatur, ſi iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat.*

Tertia, cum indiget in pœnam, vt propter iuſtitiam iudicis; vt qui damnati ſunt ſiti & fame perire: his non tenemur facere eleemoſynam, vt dicit S. Thom. 22. q. 31. ar. 2. tamen qui voluerit, licet ei dare eleemoſynam, vt dicit Soto lib. 5 de iuſtitia. q. 4. ar. vlt. dummodo non ſit miniſter iuſtitiæ. Miniſtris enim opus eſt exequi ſententiam, & iudicis damnationem. Dicit autem Soto, quod ille damnatus poteſt, ſi vult, nõ acceptare cibum, & permittere ſe mori: & ita eſt, licet Caiet. 2. 2. q. 69. dicat, eum obligari ſumere cibum talem, & conſeruare vitam, vt poteſt.

2 Quarta, cum talis indigentia eſt in bello iuſto: cum enim ciuitas inimicorum eſt circumdata iuſte, & fame cogitur ſe tradere, tunc non eſt ei miniſtrandus cibus; nec liceret, ſed eſſet graue peccatum: ſecus in bello iniuſto, cum iniuſte eſt circumdata, his eſt facienda eleemoſyna. Tamen aduerte vnum, quod non ſolum alijs extra ſe homo poteſt facere eleemoſynam, ſed ſi diſtributor eſt eleemoſynarum alterius, poteſt ſibi, & ſuis facere de tali pecunia eleemoſynam, ſi ita indiget, ac illi, quibus talis eſt eroganda eleemoſyna, vt habet Caiet 22. q. 32. ar. 9. & Sylu. verb. eleemoſyna. §. 3. & 4. & S. Tho. ibid. ad tertium, & Tabien. verb. eleemoſyna. §. 13. Vt autem recte diſpenſet, debet ſe conſiderare, ac ſi eſſet tertius; & quam faceret tertio indigenti eleemoſynam, eamdem ſibi faciat.

ADDITIONES.

Vide Medin. q. 7. Sylu. q. 2. Valen. p 7. Card. Bellar. c. 12 l. c. * Vaſquez c. 3. Reginal. cap. 23.

Qui damnati ſunt ſiti, & fame perire.) Vide not. ad cap. 6 lib. 5.

Damnatum, vt fame moriatur, à cibo, clam oblato abſtinere poſſe, dicit Henric. quodlib. 5. q. 31. Sot. lib. 5. q. 6. art. 4. Leſſius lib. 1. cap. 9. de iuſt. dub. 6. num. 29. contra Vict. relect. de homicid.

Ex quo facienda ſit eleemoſyna. Cap. XXXII.

ELENCHVS.

1 *Eleemoſyna quibus ex bonis non facienda.*

1 Eleemoſyna debet fieri ex propria ſubſtantia.

Vnde notandum eſt primo, quod non eſt facienda eleemoſina de alieno, quod eſt apud nos, vt de depoſito, de commodato. hæc enim dominis proprijs ſunt reſeruanda, niſi occurreret extrema neceſſitas, quando etiam licet ab altero ſumere, ad erogandum elemoſynam.

Secundò, non eſt facienda eleemoſyna de obnoxio ad reſtitutionem; vt, qui multa debet, quibus vix poteſt ſatisfacere ſua pecunia, non debet erogare eleemoſynam, & ſe impotentem facere ad ſoluendum, niſi in caſu præcedenti.

Tertiò, non eſt etiam facienda eleemoſyna de acquiſitis contra iuſtitiam, vt, per vſuram, per rapinam, furtum, vel per alium iniuſtum contractum: hæc enim ſunt dominis reſtituenda. Dixi autem de acquiſitis contra iuſtitiam: nam aliqua male acquiruntur, ſed non contra iuſtitiam; vt, quæ acquiruntur pro aliquo peccato, tamen ipſa acceptio non eſt contra iuſtitiam; vt, quæ mulier accepit pro abuſu corporis, quæ dicuntur turpia lucra: de his poteſt fieri eleemoſyna, vt habet S. Thom. 2. 2. quæſt. 32. art. 7. Hoc etiam modo diximus, lib. 5. Inſtruct. cap. 21. ſe habere, cum aliquis accipit pecuniam, vt occidat hominem aliquem, quamuis aliqui velint debere dari pauperibus: ſed nos illic diximus, non teneri, ſed poſſe ſibi retinere, quia dominus eſt talis pecuniæ. Poteſt tamen, ſi velit, facere eleemoſynam, & conſilium eſſet vtile id facere.

Rurſus quarto facienda eſt de non neceſſario ad vitæ conſeruationem: non enim cum diſpendio ſuæ vitæ debet aliquis alteri erogare: hoc tamẽ melius explicabitur in ſequẽtibus capitibus.

ADDITIONES.

Vide Medin. q. 4. Valen. p. 5. D. Thom. Bañes art. 6. Vaſquez. cap. 1. loc. cit. Reginal. c. 22.

Tertio) Vide Med. q. 5. D. Thom. artic. 7. Valen. Card. Bellarm. cap. 9 l. c.

Aliqua malè acquiruntur.) De turpiter acquiſitis, pro eroganda eleemoſyna diligenter Valeg. l. c. à col. 3.

Regulus ſuæ ciuitatis pauperes vagãtes in vnũ locum coactos ſi velit alere, aucto pretio olei, quadrante ſcilicet in ſingulas libras, non poteſt iuſtè; vt oſtendit Comitolus tom. 1. Reſp. Mor. lib. 4. q. 39.

Quando ſit obligatio faciendi Eleemoſynam. Cap. XXXIII.

ELENCHVS.

1 *Neceſſitas pecuniæ quot modis contingat.*
2 *Neceſſitas triplex.*

1 NOn parua difficultas eſt, ſcire quando homo ſub peccato mortali obligetur facere eleemoſynam. In cuius gratiam ſunt duæ diſtinctiones multum conſiderandæ.

Prior eſt, Pecunia, & pecunia æſtimabile quadrupliciter ſe poteſt habere reſpectu habentis, ſeu poſſeſſoris.

Vno modo eſt talis pecunia neceſſaria ſimpliciter ad vitæ propriæ, & ſuæ familiæ conſeruationem, ita vt ſine illa non poſſint vitam propriam, aut ſuorum conſeruare. & hæc neceſſitas naturæ dicitur.

Altero modo, poteſt eſſe neceſſaria ad ſtatus ſui decentiam ſimpliciter; ita vt ſine illa nullo modo poſſit ſui ſtatus decentiam conſeruare. & dicitur hæc neceſſitas perſonæ.

Tertiò, poteſt eſſe neceſſaria ſiue ad vitam, ſiue ad ſtatus decentiam, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, id eſt, ſine illa poſſet homo decentiam ſui ſtatus conſeruare, tamen ægre, & non ita commode.

Quarto modo, pecunia poteſt eſſe nullo modo neceſſaria nec ad vitam, nec ad ſtatus decentiam, nec etiam ad commodam conſeruationem ſtatus: & tunc dicitur ſuperflua. Aduerte tamen ex Caiet. Sylu. & Armil. ver. eleemoſyna, & alijs Doctor. quod neceſſarium, vel ſuperfluum non debet conſiderari ſolum reſpectu præſentis, ſed etiam reſpectu periculorum, quæ probabiliter poſſunt accidere: ver. gr. modo vnus ſolum habet vxorem, ſeu ſponſam, non ob id eſt cenſendum habere pecuniam ſupe fluam, quamuis habeat plus quam ſit neceſſarium ad decẽtiam ſtatus: nam ſperat filios, & filias, quibus computatis, non erit forſan ſuperflua. Similiter, vno anno, quando res minus valent, forſan videtur res illius familiaris ſuperflua, tamen, ſi computentur pericula probabilia quia altero anno carius valebunt, nõ erit ſuperflua, tamen non ſunt fingenda, aut imaginanda pericula, ſed ſolum ea conſideranda, quæ probabiliter, & iudicio viri prudentis accidere poſſunt. Aduerte etiam, quod ſunt diuerſi ſtatus in repub. Eccleſiaſtica, & ſæculari, nec debent eſſe eædem expenſæ, & æquales omnibus, ſed quibuſdam maiores, quibuſdam minores, ratione ſtatus ſui.

2 Poſterior diſtinctio ſit, indigentia, ſeu neceſſitas eſt triplex. Quædam eſt extrema: hæc autem dicitur, cũ eſt neceſſitas vitæ propriæ perdendæ; vt, cum quis eſt in periculo vitæ. Vbi aduerte ex Soto lib. 5. de iuſtit. q. 3. art. 4 quod non ſolum eſt cenſenda extrema neceſſitas, cum quis eſt in mortis articulo, ſed cum probabiliter ſperatur mors, niſi ante ſubueniatur.

Altera neceſſitas eſt grauis: vt, cum eſt graue periculum perdendi honoris, & decentiam ſtatus, aut peccandi; vt cum, mater ex indigentia vult proſtituere filias; aut alterius notabilis mali.

Tertia eſt communis indigentia, quæ nec extrema, nec grauis multum eſt. Hæc omnia ſunt ante oculos habenda pro intelligentia eorum, quæ dicentur in capitulo ſequenti.

ADDITIONES.

V. Sylu. q. 1. Med. q. 3. D. Th. ar. 6. Val. p. 4. Car. Bellar. c. 7. Cai. c. 2. Nau. n. 6. l. c. Sa ver. eleemoſyna n. 2. De hac re Corduba lib. 1. q. 26. Quæſt. Theol. Vaſq. l. c. Dub. 3. c. 1. Reginald. c. 20. l. c.

Cum eſt neceſſitas vitæ.) Sa num. 1. loc. cit. extremam neceſſitatem vocat, cùm quis eſt moriturus, niſi ei ſuccuratur.

Comitolus exiſtimauit faciendæ eleemoſynæ tempus eſſe non ſolum, cum quis extremè, ſed etiam cum vehementer indiget neceſſarijs, ſiue ad vitam, ſiue ad ſtatum, & conditionem; vide lib. 2. q. 31. Reſp. Mor. nu. 3.

Si extremè egens poſſeſſori extremè egenti rem ſubtrahas, peccas, & reſtituere teneris; dominus enim in extrema inopia rei ſuæ dominiũ non amittit. vide Comitol. nu. 2. l. c.

D. Tho. 2. 2. quæſt. 66. art. 7. (probatus Comitolus, & alijs) ſcriptum relinquit, res, quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali iure, deberi pauperum ſuſtentationi.

De obligatione faciendi Eleemoſynam. Cap. XXXIV.

ELENCHVS.

1 *Eleemoſyna an ſit in præcepto, & quibus de rebus facienda.*
2 *Extrema neceſſitas quando intelligenda.*

1 Sunt

1 SVnt aliquot concluſiones notandæ,ſuppoſitis præcedentibus diſtinctionibus.

Quarũ prima eſt: Eleemoſyna eſt in pręcepto, obligamurq. ſub mortali aliquando facere eleemoſynam. In hac concluſione omnes Catholici cõueniunt: eſt enim Catholica,& contraria eſt hæretica: probatur aperte ex Scriptura, 1. Ioan 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Iac. 2. *Iudicium ſine miſericordia ei, qui nõ fecerit miſericordiam.* Luc. 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynam, &* Matt 25. *Ite maledicti, &c. quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c.*

Secunda concluſio: De neceſſarijs ſimpliciter ad vitæ propriæ, aut familiæ conſeruationem, nullus tenetur alteri ſuccurrere, etiam neceſſitate extrema laboranti; id eſt, cum diſpendio ſuæ vitæ, aut parentũ,& filiorum,& familiæ, nullus tenetur vitæ alterius ſuccurrere, ſed potius ſibi. vnde, ſi laborent duo in extrema neceſſitate, vnuſque cibum ſibi neceſſarium tantum habeat, non obligatur alteri dare: & in hoc omnes cõueniunt. At S. Tho. 2.2.q. 32. ar. 6. excipit vnũ caſum, quando perſona, cui ſuccurritur, eſt multũ neceſſaria reip.& a qua bonum commune depédet ciuitatis, aut exercitus: tunc enim potius huic, quàm ſibi ſuccurrendum eſſet. At vero difficultas eſt, an iſte obligetur ſub pręcepto id facere. Omnes enim conueniunt, quod licet ei facere; tamen de obligatione diſcordant. Sylu. ver. eleemoſyna. §. 2.& Armil. verb. eleemoſyna. §. 4. tenent, quod ſolum eſt conſilium: & S. Tho. videtur dicere, eſſe præceptum. & ita tenet Soto lib. 5. de iuſt. q. 1. ar. 7. Et ita eſt, nam propter bonum commune tenetur quis proprium negligere. Quod ſi non eſſet illa perſona tam neceſſaria reipub. licet eſſet multum, tunc conſilium eſſet. De hoc tamen diximus lib. 5. Inſtr.

2 Tertia concluſio: Ex neceſſarijs ad decentiam ſtatus, tamen non neceſſarijs ad vitæ conſeruationem, tenetur homo facere eleemoſynam in extrema neceſſitate exiſtenti. In hac etiam omnes conueniunt. Potius enim homo debet facere iacturam decentiæ ſtatus ſui,& debet ſe minuere,& reſtringere, quam quod alius moriatur, ob defectum eleemoſynæ ab ipſo faciendæ. Tamen aduerte, iſtas extremas neceſsitates eſſe intelligẽdas, quãdo homo in ipſis manet abſque culpa,& poteſtate ſua. Nã ſi aliquis diceret; ego me volo occidere, niſi des mihi centum aureos; & de facto vult ſe occidere, nõ ob id ſunt ei dãdi: culpa enim potius eius eſt, quàm neceſsitas.

Quarta concluſio: Ex neceſsarijs ſecundum quid ad decentiam ſtatus, ſeu ad vitæ conſeruationem, non tenetur homo facere eleemoſynam extra neceſsitates extremas, aut graues: nõ enim, vt ſuccurrat communibus indigentijs, tenetur ex præcepto pati incommodum, & reſtringere ea, quæ ad vitæ,& ſtatus conſeruationem neceſſaria ſunt. Hæ ſunt concluſiones quatuor, in quibus Doctores conueniunt: in ſequentibus duabus eſt controuerſia.

ADDITIONES.

Eſt in præcepto.) Vide D.Tho. Bañes ar. 5. Medin. q. 3. Valen. l c. initio. Caiet. l.c. Couar. lib. 3. Variar. Reſol. c. 14. Card. Bellar. c. 6. 7. Vaſq. l.c.

Secunda.) Card. Bellarm. c. 8. Nauar. ver. Sexto. l.c.

Ita eſt.) Card. Bellar. Valen col. 5. l.c.

Tertia.) Vide Nauar. nu. 7. Bellarm. Valen. Caiet. l. c.

Quarta.) Vide Valent. p. 4. col. 3.

Falſa eſt Roſel. opinio, verb. eleemoſyna, aientis, de neceſſarijs ad ſtatum nõ eſſe ex præcepto extremè egenti ſuccurrendum. vide Val. col. 5. Sæculares pauperibus opem non ferentes, cum cõmodè poſsunt, grauiter peccare, ait Sà n. 3. grauiùs Eccleſiaſticos honeſtæ ſuſtẽtationi ſuperflua ijs non erogantes. Vide Bañes 2.2 quæſt. 32. num 6. Nauar. com. de red. Eccl. Eccleſiaſticos ſuperfluos Eccleſiæ redditus in profanos vſus impendentes reſtituere debere ait; de peccato idem alij affirmant; de reſtitutione negant. Vide Sot. de iuſt. Molin. & poſt alios Leſsium lib. 2. cap. 3. dubit. 6. de iuſt. & notata ad cap. 38. infrà.

De triplici genere reddituum, quos Clerici ſæculares habere poſſunt, patrimonialibus, quaſi patrimonialibus, Eccleſiaſticis, Nauar. de red. Eccl. Leſsius loc. cit.

Si nequeas ex tuo extremæ alterius inopiæ opitulari, potes ad hoc aliena ſurripere; nec teneris reſtituere. Sà l. c. nu. 8.

Agnoſcens pauperem peccaturum ob paupertatem, tenetur eum iuuare ſi poſsit. idem nu. 7.

De diſcordia Doctorum circa præceptum Eleemoſynæ. Cap. XXXV.

ELENCHVS.

1 *Eleemoſyna de ſuperfluis facienda ſub mortali, & an in neceſsitatibus communibus ſit facienda.*

2 *Superflua an ſint eroganda ſub mortali.*

Dno

1 DVo ſunt, in quibus Doctores diſcrepant circa præceptum eleemoſynæ.

Alterum eſt, an ex ſuperfluis teneatur homo ſub mortali, non ſolum in neceſſitate extrema, ſed etiam in graui ſuccurrere. De extrema enim nullus dubitat. De graui vero, multi dicunt, non obligari, niſi ex conſilio, & ex æquitate: vnde ſolum obligatio eſt ſub veniali. Ita habet Alexan. 4.p.q.113.membr.1.& Gabr.4.d.16.q.4.con.5. At vero alij dicunt, teneri ſub mortali, & ex præcepto, etiam in grauibus erogare eleemoſynam. Ita habet S.Tho.4.d.15.q.2.art.1.q.3.Ant. 2.p.tit.1.c.24.§.4. Ricard.4.d.15.Silu.Tab. Armil.ver.eleemoſyna,& Med.C. de pœn.tract. 5.de eleemoſynæ:& ita tenendum eſt.

Vnde fit concluſio iuxta hanc veram ſententiam. Tenetur quiſque ex ſuperfluis ſui ſtatus, ſub mortali peccato, facere eleemoſynam in grauibus proximorum neceſſitatibus. Iſta concluſio, prætermiſſa Doctorũ citatorum auctoritate, videtur manifeſta in Scriptura, Matth.25. *Ite maledicti in ignem æternum, quia ſitiui, & nõ dediſtis mihi bibere: eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: nudus erã, & non operuiſtis me: infirmus, & non viſitaſtis me*. Hic vides profecto, non eſſe has extremas neceſsitates, & tamen dãnari hominẽ, quia non ſuccurrit: ergo obligatio eſt ſub mortali, etiã extra extremã neceſsitatẽ. Hoc etiã patet ex illo Iacob.2. *Iudiciũ ſine miſericordia ei, qui non fecit miſericordiam*: & ex illo Ioan. allegato. Quæ teſtimonia non poſſunt intelligi de ſola extrema neceſsitate. Et manifeſta eſt ratio: nam amicitia humana non ſolum ſolueretur, ſi amicus non ſuccurreret in extrema neceſsitate amico; ſed etiam in graui: multo ergo magis ſoluitur amicitia diuina, cum plus teneamur Chriſto erogare, quàm cuilibet amico: quod autem pauperi fit, Chriſto fit, vt ipſe dixit Matth.25. In perſona propria pro paupere dicit, *ſitiui, & non dediſtis mihi bibere*.

Alterum eſt, an ex ſuperfluis teneamur facere eleemoſynam in communibus neceſsitatibus, ex præcepto, ita vt nullus ſuperflua poſsit ſibi retinere abſque mortali, ſed debeat pauperibus diſtribuere. Caiet.ver. eleemoſyna videtur dicere, ita eſſe, & teneri ſub mortali habentem ſuperflua diſtribuere: & S. Thom. 2. 2. q.32. art.5. videtur idem dicere iuxta aliquorum expoſitionem. tamen communis opinio tenet contrarium. Omnes enim illi Doct. præfati dicunt non obligari: immo aliqui dicebant, nec etiam obligari in graui, ſub mortali.

2 Sit ergo altera concluſio. Nullus ſub mortali tenetur diſtribuere ſuperflua extra extremas, & graues neceſſitates. Iſtam teneo propter communem Doctorum ſententiam, nec audeo obligare ſub mortali eos, quos tot, & tanti Doctores excuſant. vnum tamen admoneo, qui ſuperflua habet, debere multum timere; & Confeſſarios debere illis maxime conſulere, vt diſtribuant, nec apud ſe retineant: quia, etſi Doctorũ ſcholaſticorum communis ſententia eos excuſat, tamen Doctores ſancti illos damnant, vt ſit profecto ſententia probabilis, illos obligari ſub præcepto. Adducam aliquot Sãctorum teſtimonia. Hieron.& habetur in decret.d.42.c.1. *Aliena, inquit, rapere conuincitur, qui vltra ſibi neceſſaria retinere probatur*. Ambroſ. & habetur d.47.can.ſicut. *Quod plus quàm ſufficeret, inquit, ſumptum, etiam violenter obtentum eſt, non minus eſt criminis habenti tollere, quàm cum poſſis, & abundans ſis, indigentibus denegare*. Et inferius: *Eſurientium eſt panis, quem tu detines; nudorum eſt indumentũ, quod tu recludis; miſerorum redemptio eſt pecunia, quam in terra defodis: tot ergo ſcias te inuadere bona, quot poſsis præſtare, quod velis*. Hæc Ambroſius. Auguſtin. ſuper Pſalm.147. *Superflua, inquit, diuiti, neceſſaria ſunt pauperi; aliena rapit, qui iſta detinet*. Baſilius in homil. de diuite, multa de hoc cumulat, & dicit, quos diues ille damnatus eſt, quia neſciebat, ſe ex præcepto teneri ſuperflua diſtribuere in pauperes. Chryſoſt. homil.34. ad populum Antiochenum, dicit, diuites habentes ſuperflua, eſſe œconomos in Dei familia, & ex præcepto teneri diſtribuere ea in pauperes. Vides tot Sanctos damnantes ſuperflui retentionem ſub mortali. multum ergo timendum eſt; & niſi eſſet tam vnanimis Scholaſticorum ſententia, qua poſſunt excuſari modo aliquo tales homines, abſque vllo dubio eſſet omnino damnanda talis retentio. Circa hoc autem, & præcedens caput vnum obſeruandum eſt, aliter teneri eos, qui aliorum habent curam, præſertim Eccleſiaſticam; aliter eos, qui non habent, quantum ad præceptum eleemoſynæ: hi enim ſatiſfaciunt his indigentibus, qui occurrunt, erogando: illi vero vltra hoc tenentur inquirere. Vnde Epiſcopus, & quilibet Superior in ſua ditione debet inquirere neceſſitates, vt eis ſuccurrat; aliter non ſatiſfacit præcepto. Superfluum autem magis inuenitur in Eccleſiaſticis perſonis, quæ cum non habeant filias, & filios, non ita indigent, ac ſæculares; & cum ipſarum etiam victus, & veſtitus maiorem requirat modum, & modeſtiam.

ADDITIONES.

Ita habet Alex.) Idem Gerſon.par. 2. alphabet.32.littera O. Turrecrem. in C. ſicut hi 47. diſt.propendere videtur Dur. 4. d.15.q.6.Ioan. Med q.3.quem tamen pro ſe citat Tolet.

At verò aly.) ita etiam Couarruuias concluſ.2.l.c.Nauarr.nu.5.Bañes,Caiet. art.5. Arragon.16.& q.66. art. 7. Lyra in 1.Ioan.cap.3. Hæc ſententia in ſcholis recepta tutior eſt.Valen. loc. cit. Cum non conſentiant Doctores, quando mortiferè peccent, qui pauperibus non dant eleemoſynam, non facilè condemnes diuites non dantes; excitandi tamen ſunt etiam, atque etiam,vt quantas maximè poſſunt, dent. Ita Sà nu.1.l.c.

Alterum.) Bañes l.c. in art.5. & 6. dub. 4. in graui neceſſitate (quam vocat extremam in genere) vt quando periculum eſt, ne ſtatum quis amittat, aut in graue periculum incidat, probat habere locum eleemoſynæ præceptum.

Extra extremam neceſſitatem de neceſſarijs ad ſtatum tenemur ad eam, qua proximus indiget; (interdum enim ſola eleemoſyna mutui indigebit) quando minori noſtro incommodo notabile proximi damnum impedire poſſumus. (eſt contra Caiet. in ſumma, & tract. de eleemoſyna) ita Bañes dub.4,art.6. citans Canum, Sotum,Vict.ita Palud.3.d.15.q.3. & Valen.p.4. contro.2. Adrian. & D.Tho. ab eo citati. Vide Comit.lib.4.q.31.

Vnum obſeruandum.) Vide Valen. par. 4. Bañes artic. 6. dub. vlt. Sot. lib. 10. art. 4. concl. 2.

De quodam dubio circa eleemoſynas. Cap. XXXVI.

ELENCHVS.

1 *Qui in neceſsitate extrema aliquid rapuit,an teneatur aliquando reſtituere.*

1 CVm certum ſit,eum, qui eſt in neceſſitate extrema, poſſe accipere ab alio,& rapere,quæ ſibi ſunt neceſſaria; dubium eſt, an huiuſmodi homo teneatur ad reſtitutionem, ſi ad pinguiorem venerit fortunam. In quo dubio ſunt variæ Doctorum ſententiæ: quidam putant eum non teneri, vt Scot.4 d.15. q.2. & Gabr. ibid.& Soto 4.lib. de iuſt. q.7. art. 1. Alij vero tenent eum obligari,vt Nauar.c.17. Summ.nu. 60 & Adrian.in mater. de reſtitut. in peculiari quæſt. de hoc. Medina vero Cod. de pœnit. tract. 5. de Eleemoſyna, tenet mediam ſententiam. Cum enim accepit de ſuperfluo alterius, non tenetur reſtituere:cum vero accepit de non ſuperfluo,tenetur. Aduerte autem, quod prædicti Doctores in multis conueniunt: in vno autē eſt diſcrepantia.Cōueniūt quidem in eo,quod dicit Scot.quod ſi quis ante neceſſitatem extremam accepit aliquid ab altero,ratione cuius acceptionis tenebatur reſtituere; & poſtea incurrat extremam neceſſitatem, & vtatur illo, quod accepit; non ob id ſoluitur obligatione reſtitutionis, ſi ad pinguem venerit fortunam. Rurſus conueniunt, vt dicit Soto, cum aliquis patitur extremam neceſſitatē in vno loco, in altero tamen habet,vnde poſſet ſuccurrere ſuæ neceſſitati,tunc quod accipit,tenetur reddere: vt,ſi mercator aliquis diues comprehendatur in loco,vbi nullas habet pecunias,ita vt inimici velint eum occidere, niſi det centum aureos, tunc iſte poteſt illos accipere ab alio, tamen tenetur reddere,cum eſt in ſuo loco.Rurſus tertiò conueniūt, quando aliquis vere habet aliquid pecunia appretiabile, tamen non ſufficiens,nec vtile illi ad ſuam neceſſitatem, (vt, ſi habens domos, & vineas,indigeat pecunia aliqua extremè,quam inuenire non poteſt) tunc,ſi accipiat, & rapiat,tenetur reddere poſtea.Rurſus etiam conueniunt, cum res accepta ab altero adhuc perſeuerat, expleta neceſſitate: vt, qui manus inimicorum fugiens, quas aliter euadere non poterat, equum alienum rapuit,tunc ſuperſtitem tenetur equum reddere domino. in his omnibus non eſt contradictio. Sed difficultas poſita eſt de eo, quod accipitur à verè, & abſolutè indigenti, & ipſo vſu conſumitur, & ſatisfit neceſſitati: & de hoc procedunt præfatæ opiniones: quamuis adhuc in hoc conueniant,quando res eſt modicæ quātitatis, non tenetur reddere, quia præſumitur quod donaſſet is,à quo accepta eſt,ſi ſciſſet: immo adhuc conueniunt, quod qui acceperit, non obligatur laborare,& negotiari,vt reſtituat: ſed difficultas eſt, an, ſi ille factus fuerit ditior, teneatur reſtituere: & in hoc puncto dico duo.

2 Alterum eſt, eſſe probabilem illam opinionem,quæ habet, non teneri ad reſtitutionē; poteſtque ſecurè ſe tutari pœnitens per illā,non reſtituendo; & Confeſſarius etiam ſecurè poteſt illum in ſua opinione abſoluere, abſque reſtitutione. Deinde dico, alterum mihi eſſe probabilius, illum teneri ad reſtitutionē, vt dicit Medina, cum nimirum accepit ex non ſuperfluo: quia,vt dicemus, ille,à quo accepit,non obligabatur donare; nam poterat mutuare: vnde niſi

præ-

præſumatur, vel ſciatur eſſe donatum, obligatio eſt ad reſtitutionem. Cum vero accepit ex ſuperfluo, ob eandem rationem, credo etiam obligari ad reſtitutionem, contra Medinam. Ratio eſt, nam hic, à quo accepit, non tenetur donare; ſed poteſt mutuando ſuccurrere neceſſitati illi: vnde niſi præſumatur donatum, ille alius tenetur reddere, ad pinguem veniens fortunam. Ob eandem ergo cauſam, ſiue accipiat ex ſuperfluo, ſiue non, debet reddere. Hoc idem diximus ſuperius cap. 24. lib. 5. Inſtruct. vbi adduximus aliam rationem, vt ibi poteſt videri.

ADDITIONES.

Quidam putant teneri.) Silu. verb. furtum, nu. 10. Ang. nu. 37. D. Anton. 2. p. tit. 1. c. 15. §. 1. Pet. Nauar. lib. c. 4. nu. 25. de reſtit. Val. diſp. 10. p. 5.

Alij tenent.) Quoſdam citat Carbo de reſtit. q. 81. Vide lib. 4. cap. 15. Clau. Reg. lib. 10. to. 2. c. 3. à nu. 11.

Quod dicit Scotus.) Gabriel, Sot. Salon, & alij. Valen. p. 7. Pet. Nau. nu. 24. Clau. Reg. nu. 15. l. c. Leſſius lib. 2. de iuſt. cap. 16. dub. 1. nu. 6. qui contrarium probabile putat.

Qui in extrema neceſſitate rem vſu conſumptibilem non magni momenti ad vitam tuendã neceſſariam abſtulit, pinguiore arridente fortuna, reſtituere non tenetur.

Si res, qua quis extremè eget ſimpliciter, (nullibi ſcilicet habens, vnde ſuam neceſſitatem auferat) magni valoris ſit, eamque accipiat, & conſumat, in pinguiori fortuna non tenebitur eam reſtituere. idem Azor. lib. 4. cap. 39. par. 3. Inſt. Mor.

Si res, quam quis, in extrema neceſſitate, abſtulit, non ſit conſumpta, poſt neceſſitatem reſtituenda erit.

Qui hic extremè indiget, & bona alibi habet; ſi ſurripiat, debebit, cùm poterit, reſtituere. Clau. Reg. l. c. à nu. 12. hæc certa exiſtimat.

De ſecunda propoſitione non idem Leſſius l. c. exiſtimat enim probabiliter, rem magni pretij, (quam tibi donatam non putas) in neceſſitate conſumptam, reſtituendam, quando commodè poteris: quia, ait ille, neceſsitas alienæ rei dominium in te non transfert. Huius ſententiæ ſunt alij, quos refert Azor. l. c.

Debitor, qui rem creditoris vſu conſumptibilem habet, ſi eam in extrema neceſsitate conſumat, feliciori fortuna arridente, debebit ſimilem, vel eius valorem reſtituere. Eſt communis opinio. Vide Azor. l. c.

De alijs duobus modis erga idem. Cap. XXXVII.

ELENCHVS.

1 *Extremæ neceſsitati proximi quomodo ſubueniendum.*

2 *Debitor an teneatur ad reſtitutionẽ, ſi ſuccurrat excedere indigenti de rebus creditoris.*

1 Aliud dubium eſt, ex quo pendet ſolutio præcedentis, an obligemur in extrema neceſsitate alterius ſuccurrere per donationem; an ſufficiat per mutuum, vel venditionem, vel cambium, aut alio modo. Sunt etiam duæ opiniones. Adrian. & Nauar. loc. cit. dicunt, nõ obligari ex præcepto donare, maxime, ſi eſt magna quantitas; ſed ſufficere mutuare: nam hoc modo ſuccurritur neceſsitati illi. Alij verò dicũt, obligationem eſſe donandi. Medina loc. cit. dicit, ex ſuperfluis eſſe donandum, ex non ſuperfluis ſufficere mutuare. In hoc conueniunt omnes, quod quocumque modo donandum eſt: vnde, niſi ille acceptet mutuum, donare debemus. Rurſus conueniunt, quod ſi debet dari ſub mutuo, quod non obligatur reddere, niſi forte ad pinguiorem venerit fortunam. Puto autem poſſe ſub hoc modo ſuccurri, nec obligari ſub præcepto donare. vnde Gen. 47. legimus, in illa neceſsitate Aegypti, Ioſeph non donaſſe, ſed dediſſe ſub conditione quadam: & Tob. 1. Dedit bonus Tobias Gabelo indigenti ſummam argenti mutuo, ſub chirographo. Conſilium tamen laudabile eſt, præſertim ex ſuperfluis donare. Hinc fit, quod, ſi quis artifex vel robuſtus laboret extrema, aut graui neceſsitate (quia non inueniret materiam exercendi artem, vel laborem) poſſet aliquis ſuccurrere, petendo ab eo vſum artis, vel laborem ipſius, nec teneretur donare, quamuis tunc dè præſenti male valeret. Poſſet enim ſub prædicta conditione, ſi bene haberet, donare, & non obligando poſtea, vt laboraret.

2 Aliud dubium eſt, an qui debent pecunias alij creditoribus, ſi occurrat aliquis in extrema neceſsitate, & dent ei ex tali pecunia; ſint obligati reddere creditoribus illud, ſicut poterant accipere ab alijs, ſi ipſi non habuiſſent, & miniſtrare exiſtenti in neceſsitate extrema. Hoc dubium mouet Medin. loc. cit. Qui etiam dicit teneri reddere, & ſoluere creditoribus: nã quamdiu in ſua poteſtate ſunt, ipſorum ſunt, & dare tenentur indigenti illi; nec auſertur obligatio

reſtituen.

reſtituẽdi creditori, ſicut iã diximus de illo, qui prius erat debitor, & poſtea incidit in extremam neceſsitatem; non ob id tollitur obligatio reſtituendi. Qui vero accipit ab alio, vt reddat indigenti extreme, non obligatur; nam, nomine indigentis accipit, & indigens eſt, qui ad modum prædictum reſtituere tenetur, ad pinguem veniens fortunam.

ADDITIONES.

Aliud dubium) Quando eleemoſyna eſt in præcepto, non ſufficit mutuum dare. ita Medin. q. 6. Leſſius lib. 2. de iuſt. c. 16. nu. 11. Diſtinguit Bañes dub. 3. l. c. Neceſſitas extrema duplex eſt, altera ſimpliciter extrema, altera non ſimpliciter: prima eſt, quando egens nihil omnino habet; ſecunda, quando hic eget, alibi autem diuitias habet in hac mutuũ dare ſat eſt: nõ in illa. Vide Valen. d. 4. col. 7. Sot. lib. 4. q. 7. ar. 1. de iuſt. Leſſium l. c. Sà nu. 10. l. c. Conrad. de contract. to. 2. q. 10. Vaſquez c. 1. dub. 6. l. c.

Nauar. c 17. nu. 61. & cap. 24. n. 6. Adrian. 4. de reſtit. ſcripſere, ſatis eſſe inopiam alterius mutuando ſubleuare, quando eleemoſyna præcepta eſt. Miratur Valen. & merito, hunc lapſum nam ſi hoc eſſet verum, ſequeretur, non extare præceptum de eleemoſyna facienda; quæ non mutuatio eſt; ſed gratuita donatio, ad opem egenti ferendam: ſed extare præceptum, patet ex Patribus, ex communi ſententia, ex ſacris litteris. *Quod ſupereſt date eleemoſynam.* Bañes l. c. falſiſſimam vocat Adriani ſententiam. vide Lopez par. 1. cap. 115. contra Nauar. pro Sot. diſputantem. Azor. par. 3. Inſt. Mor lib. 4. c. 39 extare præceptum eleemoſynæ gratis dandæ in extrema neceſſitate, non autem mutuandi, cum vera ſententia affirmat. Vide Vaſquez loc. cit. ſi libet.

De duobus dubijs circa præceptum Eleemoſynæ. Cap. XXXVIII.

ELENCHVS.

1 *Præceptum de Eleemoſyna an obliget etiam infideles.*

2 *Eccleſiaſtici an magis obligentur, quàm laici ad faciendas eleemoſynas.*

1 CVm conſtet tam eleemoſynam eſſe in præcepto: dubium eſt, an illud præceptum ſit obligans tantum fideles, ſeu Chriſtianos. Ad quod dico, non ſolum obligare fideles, ſed etiam infideles omnes: eſt enim non ſolum diuinum præceptum, ſed ſimul naturale, ſicut præceptum honorandi parentes, non furandi, non mœchandi, quæ quidem obligant omnes: vt habet Cyprian. ſerm. de eleemoſynis. vnde, peccat mortaliter paganus, & infidelis, qui non ſubuenit extremæ, aut graui neceſſitati proximi, vt ſuperius eſt dictum. Et non ſolum non ſubueniendo alteri pagano, ſed etiã non ſubueniendo fideli, ſicut & fidelis peccat, non ſubueniendo etiam infideli: naturale enim eſt vt vnuſquiſque his, qui ſuæ ſpeciei ſunt, in neceſſitate ſuccurrat: niſi aliquando ratio aliud poſtulet, vt ſuperius diximus.

2 Aliud dubium eſt, an præceptum eleemoſynæ magis obliget Eccleſiaſticas perſonas, reſpectu bonorum Eccleſiæ, quã ſæculares: aut etiam Eccleſiaſticas, reſpectu bonorũ, quæ non ab Eccleſia, ſed aliunde habent? poſſunt enim habere bona aliqua ex patrimonio, vel alio modo conquiſita, & non Eccleſiæ beneficio, & in his perinde ſe habent, ac ſæculares. Ad hoc dubium Caiet. 2. 2. quæſt. 87. ar. 1. & 185. art. 7. tenet, quod tenetur de ſibi ſuperfluis ad vitam, & ſtatus decentiam facere eleemoſynam, non ſolũ ex miſericordia, ſed ex iuſtitia vt, ſi non faciant, ad reſtituendum teneantur. Putat enim Caiet. quod non ſunt bonorum Eccleſiæ domini, ſed diſpenſatores; & ſublato ſibi ſufficienti, reliquum eſt pauperum. Soto vero lib. 10. de iuſtit. q. 4. ar. 3. tenet contrarium: dicit enim, quod Eccleſiaſticus, illius portionis, quæ ſibi ex diuiſione obuenit, eſt vere dominus, ſicut domini temporales ſunt domini ſuorum bonorum; & peccat non faciendo eleemoſynam, ſicut & alij, & in eiſdem caſibus quamuis magis teneatur ſuccurrere, quam ſæculares, quia pater pauperum eſt, vt habetur 12. q. 1. per totam. Et ita tenendum eſt, vt ſatis oſtendimus in Inſtructione. Dicit autẽ vnũ Tabien. verb. reſtitutio. §. 19. quod quamuis diſpenſator ſit taliũ bonorũ, tamen nomine eleemoſynæ, poteſt ſuis conſanguineis donare, ſi indigent, vt maritare neptes, etiã filias illegitimas: poteſtque nõ ſolũ pro ratione conditionis ipſorũ, abſolute illis diſpẽſare, ſed etiam habita ratione ſui ſtatus: nam maior eſt conditio ipſorum, ob dignitatem conſanguinei. neptes enim Pontificum, Cardinalium, & ſimilium, pluribus indigent ad decentiam ſtatus. Sed hoc profecto ſecurius dici poteſt, tenendo tales perſonas eſſe dominos talium bonorũ. Debent tamen in hoc vitari ſcãdala, & ſuperfluitates, & prius neceſſitates grauiores aliorum ſuppleri, vt ſtatim dicemus.

ADDITIONES.

Aliud dubium eſt.) Nauar. cap.23.nu.37. & de reddit. Eccleſ. cum Alex. 3.p.q.36.memb.5. art.1. & alijs Beneficiarios redditurum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ ſuſtentationi ſuperſunt, non eſſe dominos opinatur, & ad reſtitutionem teneri, ſi malè erogent: quam ſententiam probabiliorem, tutiorem, & magis communem arbitratur Carbo. q.61. de reſtit. eamque tuetur Comitolus lib.1.q.70. Reſp.Mor. at eſſe dominos ſentit D.Tho.quodl.6.art.12. & 2.2.q.185. art.7. Io.Dried. Io. Arbor. Couar. in cap. cum officijs, de teſtam nu.3. Abulen.q.74. in cap.6. Matt.Bañes 2.2.q.32.ar.6.dub.vlt.Molin.d.144. de iuſt. Lopez p.1.cap.142.Sot.lib.10.q.4.ar.3. Sà verb. Beneficium nu.44. Leſſius lib.2.cap.4. de iuſt. dub.5. vbi erudite de hac re diſſerens, Nauarri ſententiam probabilem, hanc veriorem eſſe iudicat. Vide lib.5 ad cap.4. Placet Leſſius, non improbo Nauar. * Vaſquez tract. de Redditibus Eccleſiaſticis, §.2. dub.1. tribus opinionibus, earumque auctoribus recenſitis, veriorem putat eam, quam Adrianus, Sarmiento, Sot. Couar. Leſſius ſecuti ſunt.

Peccare autem mortifere contra charitatem Beneficiarios, ſi quæ congruæ ſuſtentationi non ſunt neceſſaria, in profanos vſus impendant, fatentur etiam ſecundæ ſententiæ auctores. Vide D.Thó.Molin.Sot.col.17. Couar.Bañes,Lopez, Leſſium l.c. Valer.Reg.lib.30. Prax.For.Pœnit. tit.3. cap.7.

Poteſt ſuis conſanguineis.) Quantum poſſit beneficiarius cognatis benefacere, abſque p. m. docet Abulen.q.75.l.c. & Molin. diligentiſſimè d.146. Quæ autem ſit congrua Beneficiariorum ſuſtentatio, docet idem Molin.d.145.

An ex bonis Eccleſiæ (non Clericorum) eroganda ſit eleemoſyna, Abulenſ. l.c.q.76.

Epiſcopos maiori charitatis vinculo obligari ad eleemoſynas faciendas, ratione ſtatus perfectionis acquiſitæ, etiam ex patrimonialibus ſi habeant viri docti exiſtimant. Vide Bañes 2.2. q.33. art.3.

Eccleſiaſticos grauius peccare, quàm ſæculares, ſi quæ ſuperſunt neceſſariæ ſuſtentationi, in pauperes non erogent, affirmat Sà l c.nu.3.

Leſſius l.c. tradit 1. Clericos non regulares patrimonialiũ bonorum dominos eſſe, de illiſq. poſſe diſponere, non ſecus, ac laici poſſunt. 2. idem eos facere poſſe de quaſi patrimonialibus (talia ſunt quæ lucrantur vt Clerici, ſine beneficio, vt concionando, confeſſiones excipiendo.) 3. Beneficiarios quoſcumque eius partis fructuũ Eccleſiaſticorum, quæ congruæ eorum ſuſtentationi neceſſaria eſt, tale dominium comparare, vt non magis ex illa in pios vſus expendere obligentur, quàm ex patrimonialibus.

Et quoniam tres ſunt in congrua ſuſtentatione gradus, infimus, medius, ſupremus, ſi quis velit ſubtrahere, parcius viuendo, quod poterat, vſque ad ſupremum gradum, pro ſe, ſuaque familia alenda erogare, de eo poterit diſponere, vt de patrimonialibus. Ita Leſſius l.c. quod congruit cum ratione.

Quo ordine ſit Eleemoſyna facienda? Cap. XXXIX.

ELENCHVS.

1 *Cuinam ex pluribus indigentibus priùs ſuccurrendum.*

2 *Quid de creditore & debitore; & an parentes creditoribus, ſint præferendi.*

3 *Parentes an ſint filijs anteponendi, & quis ordo ſeruandus in æquali neceſſitate.*

1 Quamuis difficile ſit ordinem vniuerſalem, & certum faciendi, & diſtribuendi eleemoſynas conſtituere, vt omnes Doctores fatentur; tamen aliqua notitia ex ſequentibus concluſionibus haberi poteſt.

Quarum prima eſt, Maiori, ſeu grauiori neceſſitati prius eſt ſuccurrendum, quam minus graui, in quocumque ſubiecto ea ſit. In hoc omnes conueniunt: quamuis enim conſanguineis, amicis, benefactoribus, notis, & alijs ſit eroganda eleemoſyna; tamen prius indigẽtiori eſt eroganda, quicumque ſit ille: vnde, ſi neceſſitas alieni eſt extrema, & conſanguinei eſt communis, aut grauis, prius extraneo danda eſt eleemoſyna. Similiter, ſi illa eſt grauis, & hæc eſt communis. Hinc ſequitur, quod perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ volunt ſuos nepotes ditare; & ſæculares, quæ volunt augere ſuos ſtatus, non poſſint, cum graues in Repub. ſunt neceſſitates, & indigentiæ; quibus prius ſatisfacere tenentur.

Secunda concluſio, Exiſtente æquali neceſſitate, & indigentia, prius homo ſibimet, quàm alijs prouidere debet. In hoc etiam omnes conueniunt. Vbi aduerte, cum aliquis eſt in neceſſitate extrema, vel graui, & alij in ſimili; nec ipſe ſibi, & alijs poteſt prouidere, tunc debet ſibi. Sed non ſemper ad id tenetur: aliquando enim

tenetur potius alijs, aliquando licet ei, & eſt conſilium, conſulere alijs: aliquando vero eſt peccatum, ſed potius debet ſibi. Tenetur quidem alijs, cum id vergit in beneficium commune: vt enim ſuperius diximus, cum eſt perſona publica, ex qua ſalus communitatis pendet; tunc tenetur quilibet particularis illis potius, quàm ſibi in neceſſitate extrema, aut graui ſuccurrere. Cum vero non eſſet ita vtilis perſona, tamen vtilis, aut vir bonus aliquis, aut amicus, aut pater, aut filius, aut multum coniunctus, tunc eſſet conſilium his potius, quàm ſibi conſulere. Cum vero iſta eſſet publica perſona, & multum vtilis Reip. & ille alius non, tunc tenetur ſibi potius prouidere. Tamen circa hanc concluſionem duo dubia breuia exiſtunt.

2 Alterum eſt, an homo potius ſibi in extrema neceſſitate, quàm creditori ſuo in eadem neceſſitate exiſtenti ſuccurrere teneatur, ex his, quæ ei debet. Ad quod dubiũ Scot. 4. d. 15. q. 2. reſpondet, quod ſi prius incidit in extremam neceſſitatem, quam creditor, non tenetur ei dare: tamen ſi ſimul inciderunt, aut creditor prius, tunc tenetur ei dare. Nauar. cap. 17. nu. 70. dicit, quod ſi res, quam habet, eſt in ſpecie reddenda (nempe, quia erat commodato, aut depoſitio accepta) tunc tenetur reddere potius, quàm ſibi retinere. Si vero non eſt res in eadem ſpecie reddenda, non tenetur. Sed melius habet Caiet. verb. reſtitutio, & Tabien. eod. verb. §. 4. & Sot. lib. 4. de iuſt. q. 7. art. 1. quod non tenetur dare creditori, ſed potius ſibi ſuccurrere poteſt. Omnes tamen conueniunt, quod nulli licet, etiam exiſtenti in extrema neceſſitate, ſumere ab alio in eadem neceſſitate exiſtente: immo nec licet accipere, quamuis ſit perſona publica, & cui alter teneatur dare.

Alterum dubium eſt, an ſicut licet ſeipſum anteponere creditori in extrema neceſſitate, ita etiam liceat anteponere parentes, vt potius quis ſuccurrere debeat parentibus, quam creditori. Tabien. ver. reſtitutio. § 4. dicit, ſuccurrendum potius creditori, nec licere niſi ſeipſum tantùm anteponere creditori. Soto vero loco allegato tenet, quod liceret dare parentibus, relicto creditore; immo etiam anteponere filios, & vxorem, non tamen fratres. Et ſine dubio de parentibus eſt ſententia S. Tho. q. 31. art. 3. vbi dicit, obligationem parentum vincere omnem obligationem aliam. Et ita credo, immo non ſolum quod Soto dicit, ſed etiam de fratribus, & his, qui in primo gradu ſunt. Vide lib. 5. inſtr. cap. 24. vbi contrarium diximus, quia totum eſt probabile ſed modo hoc probabilius videtur.

3 Tertia concluſio, Parentibus potius, quàm filijs in eadem neceſſitate eſt ſuccurrendum: v.g. laborat pater alicuius extrema neceſſitate, laborat & ſuus filius; neque poteſt niſi alteri prouidere; potius patri, & matri ſuccurrendum eſt, quàm proprio filio. In hoc omnes conueniunt, & eſt S. Thom. 2. 2. q. 31. art. 3. Aduerte tamen, quod ſi ordinem charitatis ſpectes, potius debet amare proprios filios, immo & vxorem, quàm parentes; vt auctor eſt S. Tho. 2. 2. q. 26. Et ratio eſt, quia plus eſt ſibi coniunctus filius, cum ſit de propria ſubſtantia, & vxor, quæ eſt vna caro ſecum, quam parentes, à quibus procedit. Ordo autem charitatis incipit à coniunctioribus. At vero non ſic eſt ordo eleemoſynæ, quæ cum ſit beneficium quoddam, & retributio, plus reſpicit debitum: & quia parentibus plus debemus, quam filijs, hinc eſt, quod plus illis eſt eroganda eleemoſyna, quàm filijs, & vxori.

Quarta cõcluſio eſt, In æquali neceſſitate iſte ordo communiter eſt ſeruandus, vt primum locũ cõſanguinei; ſecundum hi, quorum nobis eſt cura; tertium benefactores; quartũ amici; quintũ noti; ſextum extranei obtineant. Hoc intellige, ceteris paribus: nã tã vtilis poteſt eſſe extraneus reipub. vt præponendus ſit conſanguineo: & tam amicus, vt præponendus ſit minimo benefactori.

In ſingulis autem ordinibus obſeruanda eſt quinta concluſio: Meliores, & vtiliores reipub. ſunt præponendi in neceſſitate æquali: v.g. inter æquales conſanguineos præponẽdus eſt melior, & ſtudioſior, aut reipub. vtilior. Similiter & inter amicos, & inter alios ſingulorum ordinum. Per has concluſiones mediocris poteſt haberi notitia ordinis erogandi eleemoſynas.

ADDITIONES.

Vide D. Thom. Bañes art. 9. Valen. p. 7. Ioan. Medin. q. 7. Silu. q. 3. l.c. Leſsium l.c. infra Clau. Reg. lib. 10. tom. 2. cap. num. 5. Azor. par. 3. lib. 4. cap. 29. Inſtit. Moral.

Non tenetur dare creditori.) Caiet. 2. 2. q. 31. art. 3. quam ſententiam veriſsimã cenſet Bañes; naturale enim ius iure gentium, à quo rerũ diuiſio facta eſt, tolli non poteſt. Vide Lopez p. 1. c. 114. Azor. l.c. vbi tres refert ſentẽtias, & Leſſiũ lib. 2. c. 16. dub. 1. n. 13. Placet Toleti opinio; Si debitorem ſubtrahendo, creditorẽ in extremã neceſsitatem coniecit, tenetur reſtituere, Leſsius l.c. Vaſquez de hac re c. 1. de eleemoſyna dub. 9.

Alterum dubium eſt.) Bañes l.c. concl. 2. parentes, filios, vxorẽ creditori à debitore præferri poſſe, ait. Dominicus Sot. hoc putat problema.

Pet. à Sot. creditorem anteferri vult. Vide Lopez, Leſſ. nu.14.l.c.Salon.2.2.q.62.q.31.ar.1. Clau.Reg.n.9.l.c.& alios ibidē relatos.Azor.l.c

Salon teneri te cenſet in extrema neceſſitate patri potius, quam creditori opem ferre.

Sed etiam de fratribus.) Creditorem fratrib. præferendum, docent Pet. à Sot. Dominicus à Sot. Azor.l.c. Lopez, & alij quidam: at fratres,& amicū, qui ſe periculo mortis obiecit, vt meam vitā tueretur, creditori præferendos opinantur Salon Bañes, & Clau. Reg. nu. 10. l. c.

In pari neceſſitate, quæ extrema non ſit, potior eſt creditoris conditio.

Quanta debeat eſſe Eleemoſyna. Cap. XL.

ELENCHVS.

1 *Eleemoſyna quando dicatur abundans, & quanta eſſe debeat.* 2.

1 OMnes conueniunt, abundantem eleemoſynam eſſe faciendam. Tamen aduerte, aliquam eleemoſynam dici abundantem ex duplici parte, ex parte accipientis, & ex parte dantis. Ex parte quidem accipientis dicitur dupliciter abundans.

Vno modo, quando ſupplet omnem neceſſitatem indigentis. vt, qui indiget centum, ſi accipiat centum, abundanter accipit.

Altero modo, cum non ſolum ſupplet neceſſitatem, ſed ſuperfluit: plus enim accipit, quam indiget. De hac ergo abundantia ex parte accipientis,

Dico primo: Quiſque tenetur abundanter dare, vt ſufficiat toti neceſſitati indigentis, cum extrema, aut grauis eſt; & ipſe poteſt eſſe ſine periculo æqualis, aut maioris indigentiæ propriæ. Quando igitur laborat quis extrema, aut graui, tenetur, qui poteſt, liberare eum à graui, ſeu ab extrema. Verum eſt, quod ſi eſſent multi, qui vni vellent conferre, tunc ſufficeret ſingulis dare quantum ſufficit, vt vna cum alijs ſuccurratur neceſſitati indigentis.

2 Dico ſecundo, in communibus neceſſitatibus bonum eſt abundanter dare; non tamen eſt obligatio; ſatis eſt dare partē aliquā, ad ſubleuandam neceſſitatem indigentium, præſertim cum alij etiam ſimili modo eleemoſynā faciūt.

Dico tertio, dare abundanter, ita vt ſuperfluum ſit, poteſt, & bene, & male fieri. Bene quidem, ſi bona intentione datur, vt indigens non ſolum ſibi, ſed alijs habeat, vel vt neceſſaria habeat, & quibus commode viuat. Male fit, ſi cognoſcitur indigens abuti ſuperfluo, in ludis, vel alijs vitijs, & adhuc ei detur: aut cum datur ad oſtentationem, & vanam gloriam: aut, cum alteri negatur neceſſarium, dum alteri miniſtratur ſuperfluum: aut cum tale ſuperfluum perit, & fit prodigalitas quædam. & huiuſmodi peccata ex ſe venialia ſunt, niſi cum conſtaret, indigentem mortale aliquid committere ob huiuſmodi ſuperfluum. Eſt etiam eleemoſyna abundans ex parte dātis, cum multum datur. Hoc autem multum non tam eſt conſiderandum in ſe, quàm habita ratione facultatis ipſius dantis: aliquando enim qui minus dat, plus dat, & abundantius, quia minus habet: & plus eſt ſibi illud paucum, quam diuiti illud multum. Et ſic dicta eſt illa vidua Lucæ 21 abundantius dediſſe; cum tamen in ſe paucum dediſſet. Hoc autem modo abundanter dare, laudabile eſt, & meritorium, dummodo homo non incurrat, ſeu contrahat indigentiam tantam, vt familiæ ſuæ commode ſuccurrere non poſſit. Debet enim homo primo loco ſe, & ſuos cōſtitutos in neceſſitate æquali adiuuare.

ADDITIONES.

Vide D. Thom. Bañes art. 4. Valen. p. 4. col. vlt. Card. Bellarm. c. 13.

Indigenti magni valoris, ſed ei neceſſaria, medicina, nō teneris magnā pecuniæ ſummā, pro illa emenda, tribuere: ſatis enim eſt, communia remedia ei ſuppeditare. Sā ver. Eleemoſyna n.4.

De vtilitate Eleemoſynæ. Cap. XLI.

ELENCHVS.

1 *Eleemoſyna quid mereatur,*
2 *An ſit ſatisfactoria.*
3 *An ſit impetratoria.*

1 PLena eſt Scriptura vtilitate eleemoſynæ: tres tamen ſunt præcipuæ ipſius vtilitates.

Prima quidem, quod eleemoſyna eſt meritoria gloriæ, & gratiæ augmenti, ſi fiat ab homine exiſtente in gratia, & propter Deum. Aduerte autem, quod duplici ex parte creſcit eleemoſyna, & vna eſt magis altera meritoria. Vno modo, ratione affectus charitatis: quę enim maiori charitate fit, magis eſt meritoria; vnde,

ſi quis dat vnum ſcutum tali affectu, vt, ſi haberit centum, daret: habet meritum, ac ſi daret centum. Si quis etiam magna deuotione,& feruore charitatis dat vnum iulium, magis meretur,quam, qui cum minori deuotione daret etiá iulium. Creſcit etiam altero modo ratione rei, ſeu operis ipſius: vnde, ſi duo habeant æqualem charitatis feruorem, tamen vnus det plus, alter minus;magis meretur ille,quàm hic. Debet tamen conſiderari quantitas iſta eleemoſynæ datæ per proportionem ad facultatem vtriuſque. Aliquando enim plus dat, qui minus dat, vt diximus, quia pauperior eſt.

2 Eſt altera vtilitas eleemoſynæ,quod eſt ſatisfactoria pro pœnis peccatorum dimiſſorum. Et hoc eſt, quod in Scriptura dicitur, *Peccata tua eleemoſynis redime*. Multum enim pœnæ in hoc mundo, aut in Purgatorio ſoluendæ remittitur per eleemoſynam in gratia factam. Non ſolum autem valet ad ſatisfactionem pro proprijs peccatis;ſed & pro peccatis aliorum,ſiue in Purgatorio,ſiue in hoc mundo ſint, ſi ſunt in gratia, pro quibus talis eleemoſyna offertur.

Tertia vtilitas eſt,quod eſt impetratoria: conſequitur enim multa beneficia à Deo; & quod petit obtinet,qui facit eleemoſynam, iuxta illud Matth.5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*: immo, ſi eſt in mortali peccato, eſt magna diſpoſitio ab obtinendum à Deo, vt per gratiam diſponatur ad contritionem, qua conſequatur peccati remiſſionem.

ADDITIONES.

Vide Medin. q.2. D.Tho.Caiet. Bañes art.4. Valen.p.3.Card.Bellar.cap.4.5.Multa à Patribus in laudem eleemoſynæ ſcripta, multa in ſacris litteris. Vide auctoritates apud Caniſ.tit. de eleemoſyna.Vide D.Cypr. de opere,& eleemoſ. D. Io. Chryſ. ab hom.32. vſque ad 37. ad Pop. Antioch. & lib. de eleemoſyna, & miſericordia. Timotheum Epiſcopum de Eleemoſ.Ephrem de amore pauperum to.1. D. Greg. Nazianz. oratione de eadem re.D.Amb.de offic.D.Baſil.orat. ad diuites.D.Greg.Nyſſen. de amãdis pauperib.

Admirabiles eleemoſynæ fructus,Libellus eſt à Iulio Fulco editus.

Meritoria.) Vide Card.Bellar.cap.4.

Satisfactoria.) Bellar. l.c. Vide Theo.Pelc. de oper.ſatisfact. Io.Med.D.Tho 4 d.15.ar.4.2. Vide Conc.Trid.ſeſſ.14.can.13.Bañes l.c. Eleemoſynam inter opera ſatisfactoria principem tenere locum, aſſerit. Omne bonum opus, & meritorium ſimul eſſe, & ſatisfactorium, probabile eſt. Vide Suarez in 3.p.to.4.d.47.ſect.6. *Summa Toleti.*

Eleemoſyna non remittit peccata,vt ſacramẽta; neque tanquam motiuum, Deum ad ea remittenda, ſine hominis pœnitentia, diſponit: homini iuſto gratiam auget, remittit peccatorum pœnas, meretur cæleſtia præmia. Bañes l.c. Vide etiam Cardin Bellar. addit autem Bañes, veros miſericordes eleemoſynarum largitioni aſſiduam operam dantes accipere, vt plurimùm, à Deo diuinam opem, & peccatorum indulgentiam, D. Gregor. eleemoſyna ſcutellæ argenteæ Angelo naufragum referẽti tributa, ad ſummum Pontificatum euehi meruit. Io. Diaconus lib.2. vitæ S. Gregor. Miſericors hic vir Angelum, ipſumq. Angelorum Dominum, peregrini ſpecie, conuiuio excepit.

Eleemoſynam non inſignem ficta paupertate lucratus, non tenetur reſtituere, vt placet Sot. lib.9.q.7.art.3.ad 4.Nauar.cap.17.nu.107. hoc concedit; quando ſimulatio fuit cauſa impulſiua, non finalis.Molin. de hac rẽ d.210. Quando autem reſtituere debet, reſtituat pauperib. Nauar. l.c. contra Sot. ex Scot.4.d.15.q.2. Vide Azor. p.3.lib.4.c.21.col.6.vbi de hac re ſatis fusè.Leſſius agit de eadem lib.2. de iuſt.cap.18.dub.17. & Pet.Nauar. lib.3.cap.1. de reſt.num.305. vbi probat, pauperibus reſtituendum eſſe. Vaſquez cap.3. dub. vlt. de eleemoſ. fusè de hac re.

Qui extremè egenti non tulit opem, neque negatam ſtipem, neque damna reſtituere debet; cùm contra iuſtitiam non deliquerit. Nauar. c.24 n.7.Sot.lib.5.q.3.ar.4.Salon.2.2.q.66.ar.7

Iuſto potiùs, quam iniuſto pauperi eroganda ſtipes: ille pro benefactore orans exauditur; non hic. Card.Bellar. lib.2.de Purgatorio,c.17. ex D.Hier. contra Vigil.

Quando quis eleemoſynam impendere, diuino cogitur præcepto, poteſt per magiſtratum ad id compelli. Arrag. q.66. art.7. Bañes q.32. art.6 Silu.l.c.q.vlt.Caiet.q.118.ar.4.l.c.Couar. lib.3.var.cap.14.nu.5. * Integrum volumen de eleemoſyna Romæ edidit Ab. Paulus de Angelis Italica lingua 1611. de eleemoſyna ſpirituali Regin.cap.25.l.c.

De Solicitudine, ſeu Inquietudine mentis, & quid ſit. Cap. XLII.

ELENCHVS.

1 *ſolicitudo quid.* 2.

1 Altera filia auaritiæ eſt Solicitudo, ſeu inquietudo mentis, de qua tractat

S.Tho.2.2.q.55 art.6.& Ant.2 p.tit 1.cap.25. Pote. autem l.c deſcribi: Eſt *vehemens applicatio mentis, cum timore coniuncta*. In qua deſcriptione tres ſunt partes.

Prima eſt, *applicatio mentis*. Applicare autem mentem nihil aliud eſt, quam mente operari, intelligendo, cogitando, volendo: ſicut applicare manum ad ſcribendum, eſt ipſum ſcribere.

Secunda pars eſt, *vehemens*: non enim quælibet applicatio mentis, dicitur ſolicitudo, ſed quæ eſt intenſa, & fortis.

2 Adhuc hoc non ſufficit, nam vehemens applicatio mentis, ſi aliud non adſit; dicitur ſtudium; ſed tertia pars eſt neceſſaria, puta, *cum timore coniuncta*. Cum enim applicamus mentem ad cogitandum, & volendum aliquid, & timemus de conſequutione, tunc dicimur ſolicitari: vnde, qui applicat mentem ad volendum ſcribere lectionem, & timet, quod non poterit aſſequi, dicitur ſolicitus. Iſta ſolicitudo eſt cauſa diligentiæ, & velocitatis ad operandum: vnde Iſidor. hoc vocabulum, *ſolicitus*, dicit deriuari à duobus, *ſolers, & citus*, quaſi diligenter motus ad operandum. Eſt etiam iſta ſolicitudo cauſa cuiuſdam inquietudinis, & interioris, & exterioris: ob id Caiet. 2.2.q.47. art 9. aliunde trahit vocabuli originem, à *ſolum, & citus*, quaſi loco motus; quia, qui eſt ſolicitus, neſcit in vno manere loco. Quamuis hæc deriuatio non ſit multum exacta, cum illud, o, in vocabulo *ſolicitus*, ſit natura longum: in illo vero vocabulo, *ſolum*, quod ſignificat terram, ſit breue. Eſt etiam cauſa iſta ſolicitudo, vt homo intra ſe ſit cogitabundus, nec externa aduertat; ob id forſan deriuatur vocabulum à *ſolus, & citus*, quaſi ſolus, ſeu ſolitarius agat intra ſe. Quidquid ſit, habemus, quid ſit ſolicitudo, & effectus ipſius.

ADDITIONES.

Vide Gregorium de Valentia, to.3. d.4.q.5. p.2. Leſſium lib.1.cap.2.dub.4.

Tempeſtiua, & moderata futurorum, & temporalium cura laudabilis. *Vade ad formicam ò piger*, &c. Proueb.6. *Vtinam ſaperent, & intelligerent, & nouiſsima prouiderent*. Deuter.32. *Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt*. Prouerb.10. Vide Valen. & Leſſium l.c.

Quomodo Solicitudo ſit peccatum. Cap. XLIII.

ELENCHVS.

1 *Solicitudo quando ſit ſtudioſa.*

2 *Solicitudo quando ſit vitioſa, & peccatum.*

1 Solicitudo, vt definita eſt, de ſe, nec bona, nec mala eſt; ſed & poteſt eſſe ſtudioſa, & vitioſa. Studioſa eſt, quando eſt de re bona, & debitis circumſtantijs, quando, & quomodo, & fine, quo oportet. vnde in ſcripturis exigitur ſolicitudo iſta, tum in his, quæ ſunt ad Deum, ad Rom.12. *Solicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, Domino ſeruientes*: tum in his quæ ſunt ad ſei Deut.4. *Cuſtodi teipſum, & animam tuam ſolicitè*: tum in his, quæ ſunt ad proximum: ad Epheſ 4. *Soliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis*. Vitioſa eſt aliquando ſolicitudo; immo & mortale peccatum, & veniale peccatum. In cuius declarationem aliqua ſunt aduertenda dicta.

Primum eſt, Solicitudo de re mala, eſt mala: & quidem, ſi res ipſa, de qua ſolicitamur, eſt mortalis; ipſa ſolicitudo eſt mortalis: ſi vero venialis, etiam venialis erit ſolicitudo: verbi gratia eſt aliquis ſolicitus de occidendo inimico, de obtinenda vxore aliena, de rapienda re alterius, eſt peccatum mortale; eſt aliquis ſolicitus de prodigalitate quadam in conuiuio facienda, de mendacijs iocoſis fingendis, de rebus inutilibus ſibi, eſt veniale peccatum.

2 Secundum eſt, ſolicitudo de re temporali, conſtituendo finem vltimum in ipſa, eſt etiam peccatum mortale. Hoc eſt S.Tho. l.c. Tunc autem aliquis ponit finem vltimum in re aliqua temporali, quando eſt paratus potius mortaliter peccare, quàm omittere rem. Qui ſic ergo eſt affectus pecunijs, & diuitijs, & hoc modo ſolicitus eſt de ipſis acquirendis, vel conſeruandis, mortaliter peccat.

Tertium eſt, qui ex ſolicitudine dimittit id, quod tenetur facere, mortaliter peccat, vt dicit S. Thomas, ſi tenebatur facere illud ſub præcepto: ſi vero aliter, venialiter peccat: vt qui præ nimia ſolicitudine omittit audire ſacrum in die feſto, confiteri, & communicare, quando tenetur, mortaliter peccat: qui verò præ ſolicitudine non vacat orationi, aut non attente, vt decet, diuina officia exercet, venialiter peccat.

Quartum eſt, qui timet, quando timendum non eſt, venialiter peccat: qui præ ſolicitudine timet, ſe non aſſequuturum, quod intendit, etiam poſitis medijs conuenientibus, & ſufficientibus, venialiter peccat: eſt enim timor vanus.

Quintum eſt, qui ſolicitus eſt extra tempus proprium, quo ſolicitandus eſt, peccat ex ſe venialiter: vt, qui tempore Maij ſolicitatur de vindemia. Quamuis ſit prudentia reſpicere, & ſolicitari de futuro, hoc tamen eſt, quando in præſen-

præſenti poſſumus prouidere futuro: quando vero nihil poſſumus prouidere in præſenti, aut non debemus, eſt vana ſolicitudo, & peccatum. Similiter peccat, qui dum orat, dum eſt in Ecclefia, ſolicitus eſt de familia, & de re: non enim tali tempore ſolicitudo hæc aſſumi debet: omnia enim tempus ſuum habent.

ADDITIONES.

De hac re vide Viguer. c.4.§.4 verſ.7. Silu. Ang. Fum. verbo Solicitudo, Val. Leſſium l c.

Solicitudo de re temporali.) De duplici ſolicitudine temporalium, & futurorum, Leſſius l.c. nu. 28. Solicitudo temporalium, (nimia ſcilicet mentis occupatio in ijs quærendis, aut conſeruandis) tria includit, nimium affectum ad illa, timorem, ne ſtudia noſtra in ijs comparandis malè cedant, aut damnum aliquod accidat, nimiam in eorum cogitatione, & tractatione mentis occupationem. Vide Leſſium l.c.

Quàm ſint pernicioſæ hæ ſolicitudines, oſtẽdit Leſſius, à nu.29. ex tribus cauſis.

Eſt etiam peccatum mortale.) Val. Leſs. l.c. num. 31.

De Proditione. Cap. XLIV.

ELENCHVS.

1 *Proditio quid.*
2 *Quot modis fiat.*

1 Tertia filia auaritiæ, vt diximus, erat Proditio. Hæc autem poteſt ſic deſcribi: *Manifeſtatio occulti, illatiua nocumenti.* In qua deſcriptione ſunt duæ partes.

Altera eſt, *occulti manifeſtatio:* prodere enim eſt manifeſtare id, quod latebat. Tamen non in ſola manifeſtatione conſiſtit ratio proditionis, vt quoddam vitium eſt; ſed eſt neceſſaria altera pars, quod iſta manifeſtatio ſit inferens nocumentum, ſeu apta ad inferendum nocumentum ei, cuius occultum manifeſtatur, aut erga quem occultum manifeſtatur. Vnde, qui manifeſtat pecunias alterius latroni, vt eas capiat, dicitur ipſum prodere. Similiter, qui ciuitatem alicuius inimico tradit, dicitur etiam prodere. In vtroque autem caſu eſt manifeſtatio quædam. In priori manifeſtatio eſt per verbum, in poſteriori per factum, dum viam capiendi ciuitatem ipſo facto aperit.

2 Fit autem iſta proditio quadrupliciter.

Primò, circa perſonas, cum prodit quis perſonas, ad nocumentum ipſis inferẽdum, quo modo Dalida prodidit Samſonẽ, & Iudas Chriſtũ Dominum. Et hæc eſt graue & mortale.

Secundò, circa res immobiles; vt, qui prodit caſtra, villas, ciuitates ſuorum dominorum, qui veri domini illarum ſunt. Et hoc eſt mortale obligans ad reſtitutionem.

Tertiò, circa res mobiles, vt, qui abſconditam alterius pecuniam, vel veſtes latroni oſtendit, vt rapiat. Et hoc etiam eſt mortale obligans ad reſtitutionem.

Quartò, circa ſecreta, vt, qui alterius ſecretum aperit in eius detrimentum. Et hoc eſt etiam mortale, cum res eſt grauis, & quam celare tenebatur. His modis committi poteſt proditio: tamen ad maiorem declarationem aliquot dubia in capite ſequenti examinare oportet.

ADDITIONES.

Vide Silu. Ang. Fum. verbo Proditio. D. Ant. p 2. tit. 1. c. 22.

Quarto.) De ſecreto Nau. c.18. nu. 51. Silu. ver. Confeſſio non ſacram. Sot. de teg. ſecr. Leſ. lib.2. c.11. dub.11.

De peccatis, quæ patrantur in ſecretis detegendis, Azot. p.3. lib.13. c.31. Quando detegendum ſecretũ, D. Tho. 2.2. q.70 art.1. ad 1. Azor. dub.4. l.c. Angel. Silu. verbo, Teſtis.

De quibuſdam dubijs circa Proditionem. Cap. XLV.

ELENCHVS.

1 *Dubia quædam circa proditiones contra tyrannos.*
2 *Tyrannus an poſſit à priuato per proditionem interfici.*
3 *Tyrannum occidere volenti an liceat pecunias promittere. Item an liceat prodere Tyranni ſecretum. Item litteras aliorum ſigillatas an liceat aperire.*
4 *Litteræ aliorũ ſigillatæ quãdo aperiri poſſint.*

1 Aliqua occurrunt dubia circa proditionis modos.

Primum eſt, an, ſi tyrannus aliquis iniuſte detineat caſtrum, vel ciuitatem, vel villã alterius: liceat alicui priuatæ perſonæ, quæ ſub poteſtate ipſius tyranni eſt; & cui commiſſa cura illius caſtri, ipſum tradere domino vero, tyranno inſcio, & inuito? Ad hoc reſpondet Ant. 2. p. tit. 1. c. 22. §.7 & dicit aliqua.

Primum eſt, ſi qui tradit caſtrum, facit hoc cupiditate pecuniæ, vel odio, & inimicitia mo-

tius, vt ſine præcipuo; tunc mortaliter peccat.

Secundum, quando id facit zelo iuſtitiæ, licet cum ſpe pecuniæ, non peccat mortaliter, ſi aliquæ adſint conditiones, nimirum.

Prima, vt non ſequantur mortes, & occiſiones hominum in tali traditione.

Secunda, vt non ſequantur grauia ſcandala.

Tertia, vt dominus verus nequeat alia via recuperare tale caſtrum. His ſtantibus, non eſſet peccatum: aliquo vero, vel omnibus deficientibus, eſſet peccatum. & quia fere ſemper vnum horum eſt, ob id raro licet iſte caſus.

Dicit tertiò Anton. quod ſi quis etiam, his deficientibus, caſtrum tradat; mortaliter quidem peccat, tamen ad reſtitutionem non tenetur, quia non rapit alienum a vero dominio, imo reddit proprio domino, licet malo, & indebito modo. Conſentit his Tabien. ver. interrogatio. §. 19. & Armil. verb. proditio. Et ita mihi videtur dicendum.

2 Aliud dubium eſt, an tyrannum, qui habet obſeſſam ciuitatem iniuſte, liceat alicui priuato per proditionem occidere. v. g. an liceat medico ipſius, aut coquo miniſtrare venenum occulte, & interficere? Reſpondet idem Anton. loc. cit. & præfati Doctores, quod nullo modo licet, ſed eſſet mortale: nam ſeruare fidem, eſt ius naturale, quod quidem cum omnibus eſt ſeruandum. Non ergo illi ſub fide data poſſunt occulte nocere, quamuis poſſet miles vnus exercitus, duce concedente, in nocte aggredi contrarium exercitum, cuius cauſa iniuſta eſt; & inuadere, & occidere dormientes, quia nulla illis debetur fides; & ipſi debebant caute agere, & attēdere, cum alios inuadebant. Et hoc modo licet venenum imponere fontibus, vt bibentes pereant, cum ipſi iniuſte inuadant terras aliorumq́; ſub fide tamen data non licet occidere, ſicut nec ſub ſaluo conductu. & ſic etiam non licet perſonæ priuatæ inuadere loca, & terras Turcarum, & ipſos occidere in domibus degentes, licet infeſti, & inimici ſint noſtri. Hinc fit, quod ſi in hoc prædicto caſu non licet huiuſmodi homini occidere tali modo, quod etiam nulli alteri liceat conſulere tale factum, aut ad id iuuare ipſum aliquo modo.

3 Aliud dubium eſt, An, ſi quis eſſet deliberatus iam occidere per proditionem talem tyrānum, liceret alteri promittere pecunias, ſi faciat, & occidat? Anton. reſpondet licere. nam hic non occidit, cū iam ille animo decreuerit occidere: ſed Armil. verb. proditio. §. 3. negat, & ita negandum eſt: nam conſentit in peccato, & hoc ſufficit ad peccandum. Adde etiam, quod iſte occidit: nam promiſſione pecuniæ magis confirmatur animus illius ad occidendum, adeo quod poſſent forſan retardari, & remoueri ab illo facto: ſpe tamen pecuniæ non retardatur.

Aliud dubium eſt de ſecretis: An liceat aperire ſaltem ſecretum alicuius tyranni: vt, ſi haberet obſeſſam ciuitatem, & vellet occulte inuadere, an liceret alicui militi ſuo aperire ſecretum? Dico, ſi iniuſte agit, & inuadit, poteſt manifeſtari: non enim ſecretum, præter ſigillum confeſſionis, eſt ſeruandum in damnum tertij iniuſtum, & præſertim Communitatis: & ſic habemus exemplum in Scriptura, 2. Reg. 17. de illo Chuſi, qui ſe finxit amicum Abſalon, & manifeſtauit Dauid ſecretum conſilium Achitophelis. Si vero iuſte ageret Princeps aliquis contra alterum, tunc non liceret ipſius ſecretum prodere. Per hoc patet reſolutio peccati eorum, qui litteras ſigillatas alterius aperiunt: eſt enim mortale, cum res eſt grauis: quando vero ſciunt, rem eſſe leuis momenti, eſt veniale. Sad tamen periculoſum eſt: nam difficile cognoſcitur huiuſmodi leuitas materiæ ante aperitionem: & ſi, non cognita, aperiuntur litteræ, mortale eſt, niſi in aliquibus caſibus.

4 Primus, quando qui aperit, probabiliter cognoſcit, eſſe in damnum proprium illas conſciptas, vel in damnum tertij, præſertim communitatis alicuius.

Secundus, cum eſt ſuperior: & ſic Prælati ſubditorum litteras aperiunt.

Tertius, cum apertio fit cum ratihabitione, quia ſperatur rationabiliter, quod ille, cui mittuntur, id ratum habebit, & acceptabit. Hæc de proditione.

ADDITIONES.

Aliud dubium eſt in ſecretis.) Vide Sylu. Fum. ſecretum. Nauar. nu. 54. D. Anton. §. 8. Val. d. 5. q. 14. p. 1. in fin. l. c. De reuelatione ſecreti Reginal. lib. 24. c. 6.

Qui litteras ſigillatas) vide Nauar. nu. 53: Sot. de teg. ſecret. m. 1. q. 2. concluſ. 5. D. Ant. l. c. De apertione litterarū, & de euulgatione libellorum famoſorum, idem à nu. 116. vſque ad 100.

De Fraude. Cap. XLVI.

ELENCHVS.

1 *Praus quid, & quibus modis fiat.*

2 *Vitium duplex Prudentiæ oppoſitum. Item Aſtutia in quo ſita ſit, & quando ſit mortale.*

3 Quar-

1 QVarta filia auaritiæ, eſt Fraus, quæ ſic deſcribi poteſt. *Deceptio alterius opere exhibita*. In qua deſcriptione ſunt duæ partes.

Altera eſt, *Deceptio alterius*. Eſt autem decipere, falſam exiſtimationem in alterius animam inducere: & ille actus, quo mediante hoc fit, dicitur deceptio.

Altera pars eſt, *opere exhibita*: nam deceptio aliquando fit ſolis verbis, & dicitur dolus, ſiue fallacia: aliquando vero fit etiam factis, vt, cum vendo pro libra, quæ non eſt libra: & hæc dicitur fraus. Vtrumque autem tam dolus, quam fraus, filię ſunt auaritiæ. Sed nūc de fraude agimus. Procedit autem fraus ex aſtutia, quæ eſt vitium contra prudentiam. In cuius gratiam aduerte, prudentiam eſſe quamdam virtutem, qua circa bonum fidem media conuenientia applicamus: diſponit enim prudentia media bona ad finem bonum. Cum ergo ſint duo in prudentia, & finis bonus, & media bona, duplex ei vitium opponitur.

2 Vnum ex parte finis, cum quis intendit finem malum; & huic media proportionata, ſiue bona, ſiue mala ſecundum ſe apta: & vitium hoc dicitur prudentia carnis. Vt qui intendens occidere inimicum, vel committere adulterium, media apta applicat.

Alterum eſt ex parte mediorum: vt, cum quis bonum, aut malum finem intendens, excogitat media mala, ſed apta fini: & dicitur aſtutia. Exemplum eſt in illo villico Luc. 16. qui, vt ablata villicatione, haberet vnde viueret, media mala, ſed apta excogitauit, nempe remittere debilioribus domini ſui partem debiti: quod quidē ei non licebat: fuit in hoc aſtutus, quamuis quia illum finem fecit ſibi vltimum, dum poſtpoſuit diuinum præceptum non defraudandi, ipſius conſequutioni; fuit etiam prudentia carnis, quia finis fuit malus. Aſtutia autem ſolum eſt in cogitandis medijs: ipſorum vero exequutio ad dolum, cum verbis: ad fraudem, cum operibus fit, pertinet. Eſt autem fraus ex ſuo genere peccatum mortale, & de facto eſt peccatum mortale, niſi excuſetur duplici cauſa; aut quia materia eſt leuis (vt, qui fraudem facit in baiocco, vel quatrino) aut, licet ſit in magna quantitate, tamen non fuit intentio defraudandi: tunc enim, cum ignorantia interfuit, excuſatio eſt peccati. tamen, cum primum veritas cognita fuerit, tenetur, qui fraudem commiſit, reddere quod per fraudem accepit: aliter peccat mortaliter, ac ſi intentionem habuiſſet, & manet obligatus ad reſtituendum. Prudentia carnis, & aſtutia, mortale peccatum ſunt, cum circa finem, vel media, quæ mortalia ſunt, verſantur: aliter ſunt venialia. De his vide Tho. 2. 2. q. 55.

ADDITIONES.

Vide Sylu. Fum. Caiet. Fraus. Viguer. c. 3. §. Tertio, verſ. 13. Valen diſp. 4. q. 5. p. 2. Leſſium lib. 1. cap. 2. dub. 4. mum. 26. l. c.

Quando fraus commiſſa in ludo inducat obligationem reſtituendi, Cou. 2. p. Relect. Reg. peccatum §. 4.

De fraude in emptione, ratione iniuſti pretij. Cap. XLVII.

ELENCHVS.

1 *Pretium iuſtum eſt duplex, legitimum, & naturale, & quod vtrumque, & quomodo differant.*

2 *Cauſæ variantes pretium naturale. Item res quando carius, vel vilius emi, aut vendi poſſint.*

1 QVuia fraus præcipuè in emptionibus, & venditionibus committitur, ob id in particulari de his aliqua tractanda ſunt: cumque multipliciter proueniat fraus in his contractibus, prima radix eſt ratione pretij. In cuius gratiam notandum eſt, iuſtum in pretio eſſe duplex;

Vnum eſt legitimum, & hoc eſt, quod lege aliqua taxatum eſt, & definitum.

Alterum eſt naturale, quod nulla lege eſt taxatum, ſed iuxta rei valorem. Valor autem hic dupliciter ſumitur.

Vno modo a communi æſtimatione bonorum mercatorum: tantum enim valet res, quantum communiter tali loco, & tempore æſtimatur, vt habetur l. pretia. ff. ad legem Falcidiam.

Altero modo, cum non eſt res, quæ communiter vendatur arbitrio mercatoris alicuius prudentis, & intelligentis, vt habet Silu. verb. emptio §. 7. De vtroque iſto iuſto, tam legitimo, quam naturali, loquitur Ariſt. lib. 5. Ethic. c. 7. Eſt autem inter hæc duo pretia duplex diſcrimen.

Alterum eſt, quod pretium legitimum conſiſtit in indiuiſibili: cum enim ſit taxatum lege, vnum, & idem eſt. at naturale non ſic: nam non ſemper communis æſtimatio, aut arbitrium prudentium in vno, & indiuiſibili pretio conformatur; ſed hi pluris, illi minoris æſtimant, licet ſit in modico differentia, iuxta pretij quantitatem. vnde ſolent Doctores communiter pretium naturale diuidere in tres partes, in rigi-

rigidum, medium, & infimum. Rigidum, eſt ſummum, quod in communi æſtimatione, vel iudicio mercatorum inuenitur: vt, ſi vnus diceret, valet centum, alter nonaginta quinque, tertius nonaginta, centum eſſet rigidum: infimum eſt, quo minus non æſtimatur. Inter hoc vtrumque medium eſt. Omnia iſta dicuntur pretia iuſta; nec eſt fraus, modo rigidum, modo infimum, eodem loco, & tempore pro re vna exigere, & accipere.

Alterum diſcrimen eſt, legitimum pretium manet immobile, nec variatur per augmentum, vel diminutionem; at vero naturale variatur. Sunt enim aliquot cauſæ, quæ variant iuſtum pretium naturale.

2 Prima cauſa eſt copia, vel inopia mercium. Cum enim copia multa eſt mercium, tunc minuitur pretium, quod ante erat iuſtum, & ex copia fit iniuſtum; nam iuſtum minus eſt iam. Contra vero, cum eſt magna inopia mercium, augetur iuſtum pretium. ſed hæc cauſa intelligitur, cum non interuenit fraus: nam ſolent mercatores duo, vel tres conuenire, & facere monopolium, emendo omnes merces nundinarum, aut abſcondentes eas, vt inopia appareat, & augeatur pretium: tale autem augmentum eſt iniuſtum, & eſt obligatio ad reſtitutionem.

Altera cauſa eſt, copia, vel inopia emptorum. Cum enim multi ſunt emptores, tunc creſcit pretium: cum vero pauci, minuitur: nam multitudo emptorum, inopiam inducit mercium; inopia vero copiam. Ad hanc cauſam reducuntur aliqui caſus.

Primus eſt Caiet. verbo emptio, Ea, quæ veneunt ſub haſta, vel à proxenetis, vilius poſſunt emi; quam valeant communiter illa in officina mercatorum. vnde, quod valet centum, poteſt emi ſexaginta, & minoris, dummodo non ſit fraus: nam aliqui ſolent rogare emptores, ne emant, aut imponant pretium, vt ipſi vilius emant: hoc autem non licet.

Rurſus, etiam poteſt carius vendi, cum emptores inter ſe certant augendo pretium, dummodo non ſit etiam fraus, vt venditor ſecreto emptores ſupponat falſos, ad augẽdũ pretiũ

Alter caſus eſt Sylu. verb. emptio. §. 8 cum aliquis mercenarius non habet aliquem, qui conducat ipſum; & rogat aliquem, vt ſaltem dimidio pretio, quam alij ſoleant dare, ipſum conducat, tunc licite poteſt hoc fieri.

Tertia cauſa eſt, modus emendi: vilius enim emuntur merces, quæ ſimul in magna quantitate emuntur, quam que per partes.

ADDITIONES.

Vide D. Anton. cap. 16. loco cit Nauarr. cap. 23. nu. 76. De emptione, & venditione Reg. l. 25. a c. 13.

Iuſtum in pretio duplex.) Sot. lib. 6 q. 2 ar. 3 Molin. d. 237. Carb. q. 52. de reſt. Leſſius lib. 2. c. 21. dub. 2. Pet. Nau. l. c. infra a nu. 1. vide Rebell. q. 2. l. c.

In tres partes.) Vide Pet. Nauar. nu. 10. l. c. Rebel. 2. par. li. 9. q. 1. ſect. 5.

Aliquot cauſæ) Vide Molin. d. 348. Nau. n. 78. Lopez. lib. 1. de contr. c. 12.

De cauſis augentibus, aut minuentibus pretium, Rebel. ſect. 7. l. c. vide Petr. Nauar. l. c. infra à nu. 13. Leſſium lib. 2. c. 21. dub. 4. Val. t. 3. dub. 5. q 20. p. 2. col. 5.

Primus eſt) Mol. n. 4. Gabr. l. c. Garzias c. 20. de cont. Arragon. 22. q. 77. art. 1. Sot. l. c. Rebell. q. 1. ſect. 6. num. 36.

Sub haſta,) Vide Pet. Nau. num. 34. l. c. & ab eo citatos. Leſſi. nu. 33. l c. De venditione ſub haſta, Azor. p. 3. lib. 8. c. 16.

Falſam eſſe regulam Scot. 4. d. 15. q. 2. dicentis, Rerum pretia in manibus eſſe mercatorum, exiſtimant viri docti; ex communi enim rerum æſtimatione in loco, in quo illæ venduntur, circumſtantijs omnibus diligenter conſideratis, conſtituenda ſunt. Mol. n 6. Sot. l. c. Med q. 31. de reſt. Val. diſp. 5. q. 29. p. 2. l. c. Pet. Nau. lib. 3. de reſtit. c. 2. nu. 8. Rebel. nu. 39. l. c.

Alter caſus.) Rebel. num. 36. l. c.

Modus emendi.) Mol. l. c. Sylu. emptio q. 20. Rebel. l. c. Pet. Nauar. n. 42 l. c. Leſſius n. 38. l. c.

Affectus. ſeu appetitus communis erga rem aliquam pretiũ auget: talis eſt affectus circa res nouas, vt ſunt præcoces fructus, & circa multas alias. huc referas monetas, ſtatuaſque vetuſtiſſimas, quæ magni æſtimari ſolent. Vide Rebell. num. 37. l. c. Leſsium, num. 17. l. c.

Vtilitas maior communis rei vendibilis auget pretium: inutilitas communis maior minuit. Rebell. num. 38.

Merces vtiliores vendenti quam ementi, ratione huiuſmodi vtilitatis pluris vendi poſſunt, quàm communiter vendantur: at ſi ementi vtiliores ſint, nequaquam: nam vtilitas ementis non eſt venditoris Vide D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. Caiet. aliosque diſcipulos in eundem, Rebell. l. c. Leſſium n. 30. l. c.

Res, quæ emptori parum vtilis eſt, & in gratiam venditoris emitur, minoris emi poteſt. Io. Med. quæſt. 32. Leſſius num. 32. l. c. Nauar. cap. 23. num. 84.

De

De regulis fraudis, ratione iniuſti pretij. Cap. XLVIII.

ELENCHVS.

1 *Rerum differentia duplex.*

2 *Iuſtum pretium qua ratione excedi poſſit.*

1 COnſtituto iam, quid ſit iuſtum pretium, oportet nunc aduertere, res eſſe in duplici differentia. Quædam pertinent ad vitæ neceſſitatem, quales ſunt, quæ ad victum, veſtitum, & huiuſmodi ſpectant: quædam pertinent ad vitæ delectationem, & ornatum, vt gemmæ, pretioſi equi, ſtatuæ, canes, accipitres, & alia huiuſmodi.

Sit ergo prima concluſio. Res ad vitæ ornatum, ſeu delectationem pertinentes, non habent pretium naturale certum; ſed tanti poſſunt vendi, quantum poteſt venditor extorquere, citra fraudem vllam. vnde non eſt iniuſtitia, accipere quatuor millia aureorum pro ſtatua antiqua, pro gemma, pro alia ſimili re, dummodo talis ſit res, qualis venditur. Iſta eſt Sot. lib. 6. de iuſt. q. 2. art. 3. in fin.

Secunda concluſio. Excedere iuſtum petium, ſiue legitimum, ſiue naturale ſcienter, eſt mortale, obligans ad reſtitutionem, cum eſt notabilis exceſſus; & hoc tam in venditione, quam in emptione. Vnde, qui vilius iuſto emunt, aut, qui carius iuſto vendunt, peccant, & obligantur reſtituere. Aduerte tamen, quod non ſemper in exteriori foro compelletur venditor, vel emptor reddere, quod accepit; ſed cum eſt iniuſtitia infra, aut ſupra medietatem iuſti pretij: puta, qui emit quatuor, quod valet decem; aut, qui vendit ſexdecim, quod valet decem: tunc enim reſcinditur iſte cõtractus iure ciuili, C. de reſcind. vend. l. 2. & iure can. c. cum dilecti. cap. cum cauſa. de emptio. & vendit. Qui autem vendit ſupra medietatem, tenetur in foro exteriori reddere acceptum ſuperfluum; vel ſuam rem accipere, & manet optio apud ipſum. Cum vero res eſt empta infra medietatem, optio eſt emptoris, aut reddendi rem, aut æquandi pretium iuſtum, vt habet Silu. ver. empt. §. 9. In foro vero conſcientiæ ſemper tenetur homo, quamuis fraus non ſit tanta, ad reſtitutionem, vt docet D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. & Innoc. cap. in ciuitate. de vſuris & Panorm. in cap. plerique. de immunit. eccleſ. & Sot. lib. 6 q. 3. art. 1. contra aliquos, qui dixerunt, non peccare, cum quis defraudat præter iſtam legis taxationem; aut ſaltem non teneri ad reſtitutionem. Sed hoc falſum eſt, & contra rei naturam: leges enim ad lites vitandas tantum id permittunt, nec reſcindunt contractum, niſi modo prædicto.

2 Tertia concluſio, qui vendit, poteſt ſupra iuſtum pretium rei exigere damnum emergens in vendendo, non tamen poteſt vendere vtilitatem, quam qui emit, accipit ſupra rei valorem. Iſta etiam ſunt S Tho. ſecunda ſecundæ q. 77. art. 1. Explico, Petrus habet domum valentem centum, rogatus ab alio, vt vendat eam ſibi, ipſe non vult: tandem precibus victus vendit; tamen, quia ſibi erat multum commoda, & detrimentum patitur ex venditione, poteſt exigere totum damnum, admonito tamen emptore de hoc. At vero, ſi nullum damnum patitur, tamen domus eſt multum vtilis emptori, non poteſt, vltra iuſtum pretium, exigere aliquid ratione ipſius vtilitatis. Ratio vtriuſque eſt, quia damnum eſt ſuum, vtilitas alterius: nullus autem vendere poteſt, niſi quod ſuum eſt.

ADDITIONES.

Res ad vitæ ornatum.) Vide Carbonem l. c. Ioan. Medin. q. 32. de reſtit. Sot. lib. 9. q. 2. art. 3. Pet. Nau. lib. 3. c. 2. nu. 11. Leſſius lib. 2. c. 21. dub. 3. gemmas, & huiuſmodi, pro venditoris arbitrio, non poſſe vendi, exiſtimat, ſed iuxta peritorum æſtimationẽ, vel ipſius vẽditoris, circumſtantijs bona fide conſideratis: cum Sot. Io. Med. l. c. ſẽtit Greg. de Val t. 3. diſp. 5. q. 20. p. 2. col. 8.

Secunda.) Et eſt communis. Nau. à num. 77. Conrad. q. 57. 58. de contract. Mol. d. 350. nu. 3.

Aut ſupra medietatem.) Vide Molin. d. 349. Leſſium dub. 4. l. c.

Damnum emergens.) Ita omnes. Vide Petr. Nau. l. c. nu. 2. Greg. de Val. col. 10. l. c.

Vtilitatem, &c) Rebell. nu. 38. cum. D. Tho.

De fraude, ratione rei venditæ. Cap. XLIX.

ELENCHVS.

1 *In re vendita triplex vitium eſſe poteſt.*

2 *Notanda pro cognoſcendis fraudibus ratione vendita rei. 3. 4. 5.*

1 SEcunda radix, vnde oritur fraus in emptione, ſeu venditione, eſt ratione ipſius rei venditæ, cũ res ipſa vitium aliquod habet, & venditur, ac ſi non haberet. In cuius gratiam aduerte, eſſe triplex vitium in re aliqua vendita.

Vnum

Vnum eſt in ſubſtantia, dum, quod non eſt, venditur pro eo, quod eſt: vt quod non eſt aurum,pro auro; quod non eſt argentum, pro argento; quod non eſt gemma,pro gemma.

Alterũ eſt in quantitate: vt,quod non eſt tãtum, vendere pro tanto, non libram, pro libra; non modium,pro modio; non cadum, pro cado.

Tertium eſt in qualitate, dum quod non eſt tale,pro tali venditur:v.g. equus cæcus,pro non cæco; mancus, pro non manco; vinum lymphatum,pro puro,Latinũ,pro Græco, & ſic de alijs. Horum trium vitiorum eſt eadem ratio; quæ enim de vno,de alijs etiam dici poſſunt. Ad cognoſcendas autem fraudes ratione rei vitioſæ, aliquot ſunt notandæ concluſiones.

2 Prima eſt: Rem vitioſam vendere tanto pretio, quanto ſi non haberet vitium, peccatum eſt obligans ad reſtitutionem,& mortale, ſi materia non-eſt leuis,& ſcienter fit. In hac omnes Doctores conueniunt.Vendere ergo equum habentem vitium, puta cœcum, vel mancum centum aureis, quos tantum valeret, ſi vitium non haberet,iniuſtitia eſt.

Secunda concluſio. Vitium rei manifeſtũ non tenetur venditor manifeſtare; vnde poteſt iuſte vendere rem vitioſam, dũmodo nõ excedat pretium, accipiendo tantum, ac ſi non eſſet vitioſa, licet emptor non aduertat eſſe vitioſã:vt aliquis habet equum monoculũ, poteſt vendere pretio iuſto,quòd valet cum illo defectu,quamuis ſciat emptorem non aduertiſſe eſſe monoculum. Iſta eſt S.Tho.2.2.q.77.art.3.tamen contrarium tenet Panor.cap. iniuſtum, de rerum permutatione,& Conrad.q.54.de contractibus:dicũt enim, quod cũ venditor videt emptorẽ ignorare vitiũ, debet eũ admonere,licet manifeſtũ ſit.Sed mihi in hac parte videtur diſtinguendum. Aut enim emptor poterat aduertere,& ex negligentia non aduertit;aut non poterat aduertere, quia impotens erat,nimirum cæcus; aut inexpertus, quia ignorat,quis ſit defectus. Si modo priori non aduertat,puto non eſſe iniuſtitiam vendere, nec obligari ad reſtitutionem, facta rei venditione, ſed ſolum ex charitate:& ſi vitium eſt in magnũ detrimentum emptoris, erit mortale contra charitatem, aliter erit veniale. Modo vero poſteriori tenetur de iuſtitia, ac ſi vitium eſſet occultum,vt dicemus ſtatim.

3 Tertia concluſio,quando vitium eſt occultum, non ſufficit pretium iuſtum petere, quantum cum vitio valet; ſed eſt manifeſtandum in tribus caſibus.

Primus, quando illud vitium eſt in damnum emptoris: v.g. veddit aliquis equum militi cum vitio occulto,quod periculoſum eſt in bello;tale vitium eſt manifeſtandum, quia eſt in damnum emptoris,qui pro bello emit equum.Similiter,vendit quis vinum, quod ſcit parum duraturum volenti emere ad conſeruandum. tenetur manifeſtare:neque ſufficit iuſtum petere pretiũ.

Secundò, cum res erit inutilis emptori: v.g. Pharmacopola vendit ſcammoneam, quæ licet non nocebit, tamen non erit vllius vſus infirmo; vendit autem pro alio vtili, quod petit emptor. iniuſte facit, quamuis pretium rei iuſtum exigat.

Tertiò, cum cognoſcit probabiliter venditor emptorem emere ad reuendendum, tunc debet manifeſtare vitium: nam vendet emptor ille rem tanto pretio, ac ſi non haberet vitium His caſibus occultum vitium eſt manifeſtandum: alias eſt mortale peccatum, ex genere ſuo, obligans ad reſtitutionem. Aduerte tamen vnum ex S. Thoma, loco citato, quod non ſat eſt, vitium manifeſtare in genere, & in vniuerſum: aliqui enim aſtuti homines, vendentes equum habentem aliquod occultum vitium, dicere ſolent: omne vitium habet, eſt cæcus, eſt claudus, eſt talis, & talis, & numerant verum defectum: hoc autem non ſufficit, nam virtualiter negant vitium occultum, dum affirmant vitium, quod videt emptor non eſſe. Debet ergo vitium clare,& diſtincte aperiri.

4 Quarta concluſio, quando nullum horum trium eſt, & cauſa rationabilis exiſtit, nullumq. mendacium intercedit, licet vendere rem iuſto pretio, non detecto vitio occulto. Iſta eſt Soto lib. 6. q.3. art.2. & deducit eam ex S.Tho.v.g. eſt aliquis, qui iuſto pretio non poteſt vendere vinum,vel propter iniquitatem iudicis, vel propter emptorum malitiam, qui conueniunt inter ſe, vt pauci emant, ad remittendum pretium; vel propter aliam cauſam rationabilem; tunc iſte poteſt minuere menſuram, aut parum aquæ miſcere, & vendere pro puro, ac pro completa menſura, iuſtum exigendo pretium, dummodo non dicat mendacium: quod ſi dicat, non erit pernicioſum,nec mortale, nec obligans ad reſtitutionem. Similiter,aliquis habet ſericum Granatenſe, quod vere æquat bonitatem alterius ſerici; tunc, ſi non poteſt vendere iuſto pretio, licet pro eo ſerico, quod petitur, vendere, non tamen mentiendo, vt diximus. Eodem modo, licet aliquando Latinum pro Græco vendere, & alias ſimiliter merces. Aduerte tamen, quod non licet hac intentione merces emere, vt vendantur

dantur pro alijs; ſed emptas licet, ſic vendere, tali cauſa rationabili exiſtente.

5 Quinta concluſio, emptor tenetur manifeſtare venditori ignoranti rem venditam, valorem ipſius verbi gratia, ruſticus vendit gemmam magni valoris vili pretio ex ignorantia, emptor cognoſcens tenetur ei veritatem aperire, & dare valoris iuſtum pretium: aliàs peccat, & obligatur ad reſtitutionem. Non tamen eſt eadem ratio de eo, qui emit vineam alterius, in qua ſcit eſſe magnum theſaurum, & non manifeſtat, donec emat, & poſſideat ipſam: hic enim licite id facit, nec tenetur manifeſtare, vt habet S. Tho. 2.2.q. 66. art. 5. ad ſecundum, & Silu. verb. inuentum §. 2. & Soto lib. 6. q. 3. art. 2. Et ratio eſt, quia, cum venditur vinea, vel emitur, ſola planities eſt, quæ venditur, cum his, quæ ſupra ſunt; non autem ea, quæ ſubtus ſunt. Vnde pretium iuſtum inde eſt ſumendum, non ab his, quæ ſub terra occulta ſunt. Et quamuis iſta ſententia nonnihil habeat difficultatis, tamen teneri ſecure poteſt, propter auctoritatem Doctorum.

ADDITIONES.

De hac re Mol. diſp. 353. Lopez lib. 1. de cont. c. 45. 46. 47. Nauar. nu. 89. Arrag. art. 3. Garzias c. 14. Valen. p. 3. Sot. lib. 6. q. 3. art. 2. Leſſius lib. 2. c. 21. dub. 11. Vide D. Tho. 2.2. q. 77. art. 3. Silu. verb. emptio q. 20. Io. Med. q. 34. de reſt. Azor. p. 3. lib. 8. c. 23.

Secunda concluſio.) Vide Molin. num. 18. l. c. Dum putas, emptorem non empturum, ſi rei vitium patefacias, crimen eſt, vitium non detegere, & non valet contractus. Nauar. l. c. Poſt rem iuſto pretio venditam, vitio claro non patefacto, debes emptorem monere, (ne alius decipiatur) dum putas rem ab emptore vendendam eſſe. Sot. l. c. diſtinguit Molin. nu. 20.

Si vitium rei ad id, ad quod emitur, inſigniter inutiliorem illam efficiat, aperiendum eſt; ſi non reddat inutiliorem, non aperiendum; dum tamen res vendatur, quanti valet, cum eo vitio. De vitio mercis aperiendo Rebell. lib. 9. q. 8. p. 2. Leſſ. Azor. l. c. vitium rei poſſe a te non detegi, ſi tantum de pretio diminuas, quantò minoris res, eam ob cauſam, valeat, aiunt quidam; negant alij, ſententia magis communi. Vide Rebell. q. 9. l. c. vtriuſque ſententiæ Auctores referentem.

Gemma magni valoris.) Ita Lopez lib. 1. c. 49. Molin. num. 12. l. c. contra Caiet. emptorem in conſcientia tutum arbitratur, ſi ruſticus ab eo rogatus, donaret, ſi quid ampliùs valeret gemma. Leſſius lib. 2. cap. 21. dub. 11. docet, gemmas valde pretioſas, quas in aliquo oppido, paruo pretio illius loci gemmarij æſtimant, poſſe ab alijs eorum excellentiam, valoremque agnoſcentibus, eo pretio emi: quia ibi pluris valere non putantur.

Magnum theſaurum.) Mol. l. c. Vide Leſſ. c. 5. lib. 2. dub. 15. Vaſq. c. 5. §. 4. de reſtit. dub. 2.

Si Pharmacopola herbarum faſcem, pro equorum pabulo emeret, ſciens, aliquas eſſe, inter eas, magni valoris, pro pharmacis efficiendis, taceretque, ne maius pretium exigeretur à venditore, non peccaret; quia herbæ illæ ad equorum pabulum, in illo vendendi modo, pluris vendi, aut æſtimari non ſolent. Molin. num. 13. Leſſius lib. 2. cap. 21. diſt. 11. Lopez loc. cit. Petr. Nauar. lib. 3. cap. 2. de Reſtit. ex Sot. l. de iuſt. q. art. 3. Idem dicas de agro, in quo emptor ſcit, eſſe auri fodinas. Vide Sà ver. Theſaurus num. 3. Nau. cap. 17. num. 175. Silu. inuentum §. 4. Rebell. lib. 9. q. 5. de oblig. iuſt. par. 2. (vbi de hac re) innuit D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. ad 2. contraria ſententia placet Angelo, Armillæ, & alijs nonnullis. Vide Rebell. Vaſq. l. c.

Is, cui aliquid datum fuit ad vendendum; non poteſt ſibi aliquid retinere, ſi pluris vendat, quã Dominus præſcripſit, ſi ſit famulus, ſi gratis ſe venditurum obtulit, vel mercedem pro labore accepit, aut accepturus eſt; at ſi præſcripto pretio id emeret pro ſe, poſſet pluris vendere. Vide Leſſium l. c. cap. 21. dub. 19 Rebell. p. 2. q. & ſect. vltima in fine l. c.

Si rei dominus indicaret, ſe donare, quod accipiet; vltra pretium præſcriptum, aut daret in mercedem pro labore, aut induſtria; id retinere poſſet; vel ſi impenſis, induſtriave ſua rem meliorem effeciſſet. Vide Rebell. l. c. num. 36. alia ad hanc rem ſpectantia, ibidem, nu. 27.

Aurifices, & Argentarij metallum, quo aurum, vel argentum connectunt, eodem pretio licitè vendunt, quo aurum, vel argentum: ſi tria concurrant, primò ſi id tantum miſceant, quòd eſt neceſſarium; ſecundò, ſi id ſit vſu receptum: tertiò, ſi exigua quantitas miſceatur. Azor. p. 3. lib. 8 c. 23. num. 8. Vide Cordubenſem in Sum. q. 80. Sà verb. Venditio, num. 9. * Cuiuſnam ſit inſula inuenta, & à nemine occupata, Vaſquez dub. 3. loc. cit.

De Fraude, ratione modi vendendi. Cap. L.

ELENCHVS.

1 *Regulæ tres ad cognoſcendas fraudes circa modum emendi, vel vendendi.*

2 *Abuſus*

2 *Abuſus quorumdam ponuntur, & deciditur caſus quidam.*
3 *Deciſio alterius caſus.*
4 *Intellectus caſus c. nauiganti de vſur.*

1 Tertia radix, vnde fraus oritur, eſt ex modo vendendi, vel emendi, puta cum res emitur, aut venditur credito, aut numerata pecunia. Ad quarum fraudum manifeſtationem sũt tres regulæ, ſeu concluſiones notandæ.

Prima eſt, licet vendere rem ſummo pretio iuſto, cum credito venditur; liceatq. rem emere infimo pretio, cum vel numerata pecunia, vel anticipata venditur. Explico, diximus ſuperius eſſe tria pretia iuſta naturalia vnius rei, ſummum, medium, infimum. Dico ergo, quod poteſt venditor exigere ſummum pretium, cum credito vendit; quod non exigeret, ſi numerata pecunia venderet. Rurſus, licet emptori emere viliſſimo, & infimo iuſto pretio, cum anticipata pecunia emit; cum tamen res iſta emeretur medio, vel ſummo pretio, ſi non eſſet talis anticipatio. In hac concluſione omnes conueniunt.

2 Secunda concluſio: Non licet ſupra totum iuſtum pretium vendere rem, quia credito venditur: nec licet emere infra infimum pretium, quia anticipata pecunia emitur. In hac etiam omnes conueniunt: exemplo ſint nobis duo abuſus communes.

Alter eſt mercatorum, qui ſolent in fine nundinarum, cum res minus valet, propter inopiam emptorum, vendere ſuas merces credito, exigendo pretium, quod valebat in medio nundinarum tempore, quod propter emptorum copiam multo maius erat: hoc iniquum eſt, & obligatur venditor reſtituere, nec excuſatur, quia ipſi merces tanti ſtant, nec lucratur quidquam: quia, vt bene dicit Soto lib. 6. q. 4. art. 1. merces huic periculo ex ſe ſunt expoſitæ, vt & minus, & plus valeant, & aliquando perdat, aliquando lucretur mercator: neque ſemper debeant vendi tanti, vel pluris, quanti ſtant venditori ipſi.

Alter abuſus eſt quorundam, qui videntes ruſticos, & laboratores non valentes terras, & vineas ſuas colere ex inopia, ſubminiſtrant pecunias, emendo anticipata ſolutione minoris, quam creditur res ſuo tempore valitura, & ſic emunt frumentum, vinum, & alia huiuſmodi: quod quidem nullo modo licet, ſed eſt vſura palliata, obligans ad reſtitutionem.

Tertia concluſio: Res tanti debet vendi, aut emi, quanti valet, aut valitura probabiliter creditur tempore, quo res ipſa traditur. Hæc concluſio eſt ratio præcedentium, & per eam multorum caſuum ſolutio habetur. Explico: aliquando non traditur ſimul res, & rei pretium, ſed prius vnum altero, tunc pretium iuſtum ſumendum eſt à tempore, quo traditur res, vt valeat tantum, quantum probabiliter valitura creditur tempore illo. Ex hoc patet ſolutio huius caſus. Aliquis in menſe Ianuario, cum modius frumenti valet, verbi gratia, tria ſcuta, emit frumentum tradendum menſe Auguſto: ſi creditur probabiliter, quod valebit tunc tria ſcuta, poteſt modo emere anticipata ſolutione, tribus ſcutis pretio taxato; &, ſiue res minus, ſiue plus tunc valeat, nihil refert, ſat eſt, quod empta eſt probabili pretio tunc futuro, licet ſit minus præſenti. Ita deciditur iſte caſus, capitulo nauiganti. de vſur.

3 Alius caſus. Multi mercatores vehunt frumentum in nauibus ad aliquam ciuitatem, in qua valet modius ſex aureis; accedente tamen tanta copia valebit tribus: tunc, ſi vnus mercatorum hoc præuidens præcurrat, & citius preueniat, vendat tanto pretio, antequam alij venientes ſint in cauſa diminutionis, licite id poteſt facere, nec admonere tenetur. vendit enim frumentum pretio tunc exiſtenti, cum res traditur, de futuro enim non tenetur curare. Ita habet S. Tho. 2. 2. q. 77. art. 3. ad 4.

Hoc etiam modo ſoluitur alius tertius caſus. Si quis Princeps vellet taxare, & moderari mercium pretia, & v. g. poſt tres dies diuulgabitur pretium, poteſt aliquis mercator hoc ſciens, vendere merces maiori pretio tunc currenti ante illam taxationem, nec admonere futuri: non tamen licet ei, qui mandatum habet à Principe, vt tali tempore pretium taxet, differre, donec ſuas merces vendat.

Soluitur etiam quartus caſus. Aliquis vendit merces, ſoluendas poſt ſex menſes, quæ quidem, cum futura eſt ſolutio, magis valebunt, quam modo, cum traduntur: non licet huic vendere pretio futuro, ſed præſenti. Hoc tamen intelligitur, quando ille aliàs non erat ſeruaturus ſuas merces vſque ad illud tempus: nam, ſi ſeruaturus erat, & precibus emptoris cogitur vendere, poteſt exigere pretium probabile futurum, & paciſci, licet poſtea minus valeant.

4 Et ſic intelligendus eſt caſus cap. nauiganti. de vſur. vbi videtur abſolute iſte caſus conceſſus: ſed limitandus eſt iuxta capitulum, in ciuitate. de vſuris, quando merces erant ſeruandæ. & ita tenet Soto lib. 6. q. 4. art. 2. quamuis Caiet. 2. 2. q. 78. art. 1. diſtinctionem metaphyſicam imaginetur,

ginetur,quæ parum,aut nihil ad res morales has facit. Soto tamen loco citato limitat prædictam regulam limitatione bona, & notanda. Sunt enim aliquot merces,quæ non poſſunt vendi,niſi credito, aliàs enim non poſſet iuſtum percipi pretium, vt fit in ſerico apud Florentinos: vehitur enim magna copia ſerici, quod ſi venderetur ſoluta pecunia, vilius iuſto venderetur, propter paucitatem emptorum; ideo ſolet vendi credito alijs mercatoribus, donec ipſi reuendant, & habeant,vnde ſoluant.In his pretium iuſtum poteſt exigi à tempore ſolutionis pecuniarum: quod enim probabiliter creditur tunc merces valituras, poteſt exigi, ſiue tunc plus, ſiue minus valeant Rurſus,ſunt merces, quæ aliter vendi, aut emi nequeunt, niſi anticipata ſolutione, quales ſunt merces lanarum: (non enim aliter mercatores poſſunt eas habere, niſi anticipando ſolutionem, qua paſtores poſſint paſcere oues, & expenſas ſuas facere) in his pretium iuſtum eſt ſumendum à tempore ſolutionis, non à tempore, quo lanæ traduntur. Hoc tamen non licet in alijs mercibus, niſi in his, quæ aliter contractari nequeunt.

ADDITIONES.

Prima)Vide Molin.d.355. num.1. Leſſ.lib.2. c.21.de iuſt.dub.6.

Credito vendit.)Vide Azor.p.3.lib.9.c.8.Leſſ. l c.Val.concl.4.l.c.Rebel q.11.l.c.

Secunda.)D.Tho. 2.2. q 78. art.2. ad 7.Mol. nu.2.Leſſius.l.c.

Tertia.)Vide Mol.d.358.Io Med.q.38.l.c.

Alius caſus) Ita etiam Caiet. l.c. D Thom. Sot.l.c. ad 3. Silu.emptio q.15. Couar. in Reg. peccatum p.2.§.4.nu.Mol.d.354. Valen. diſp.5. q.20.p.4.col.5.Leſſius lib.2. c.27. dub.5. & fuit ſententia Diogenis apud M.Tul. 3. offic. qui tamen Tul.cum Antipatro,oppoſitum cenſuit probabilius;vt cenſent Med.q.35. Conrad.q.62.63. l.c. Quidam dixere, ſaltem peccari contra charitatem:quod tamen negat Mol.l.c nam hic vtitur iure ſuo,& merces iuſto pretio vendit.Vide Rebell.li.9 q 6.De hac q.Azor.p.3.li.8.c.23.col.3

Soluitur alius alterius.) Couar.Leſſius nu.46. l.c.at Molin. nu.3.pro ſe recenſens Bart.l.Quæro. ff. de act.empt. Ariam Pinel. l. 2. C de reſcin.vend.p.3.cap.2.num.22.Aluar. Valaſ. conſul.64. crimen eſſe ait contra iuſtitiam, frumentum (quod tunc vendendum non erat) vendere pretio currenti,cum aliorum damno, poſt ſcientiam conditæ, ſed nondum promulgatæ legis, pretium imminuentis: peccareque Principem contra iuſtitiam.

Soluitur etiam quartus.) Leſſius l c. nu.52. & dub.4.Azor.p.3.lib.8.cap.9.

Seruaturus.) Vide Leſſium,Azor.l.c. c. In ciuitate de vſuris in 6.

Ne audias Caiet.in 2.2.q.78. art.2. ad 7. dicentem,(contra communem ſententiam) venditorem poſſe nunc de maiori pretio, quòd res,tẽpore ſolutionis valebit,paciſci, etiam ſi ſe illam ſeruaturum non decreuerit. Vide Io.M.d.q 38. cauſa 5.Couar.2.Var.c.3. nu.6. Leſſium l.c.Pet. Nauar.lib.3.c.2 nu.130.emptori enim;qui illius rei factus eſt dominus,pretium creſcit. contra Caiet.Rebell.q.11.nu.3.l.c.

Niſi anticipata ſolutione.) Vide Leſſium dub.7.vbi de lanarum venditione, anticipata ſolutione.Sot.lib.6.de iuſt. q.4.art.5. Petr.Nauar. lib.3.de reſt.c.2 à nu.133.Ludou. Mol.de Contract.diſp.359.360.Lopez p.2.c.55. Cordub. q. 85.in ſumma.Sà verb.Emptio nu.4. Palatium in Caiet.ver.Emptio c.3.

Sot.Molin.Cordub. Sà, Leſſius l.c. & quidam alij lanarum emptionem, minoris peractam ſolutione anticipata,licere contendunt de qua re Petr.Nauar.l.c.

Io.Medin.q.38.Nauar.c.23 num.82. Garzias Cap.24.de contractibus.Valen.l.c. negant, lanas minoris emi licitè poſſe, anticipata ſolutione. Hanc ſententiam magis ad veritatem accedere, exiſtimat Azor p.3. lib.8. c.10. eam tuetur Rebell.p.2.de oblig.iuſt.lib.9.q.11.n.10. Superiorem,quam firma muniunt argumenta,improbare non poſſum.

Ratione probabilis periculi, cui, dilata ſolutione, ſeu credito, vendens ſuum capitale exponit,pretium,vltra rigoroſum, augeri licitè poſſe, aiunt Ioan.Medin.q.38. de reſt. cauſa. 3.4. Leſſius dub.6.l.c. probabiliſſimè: at negaut Nauar. c.23.nu.81.Cordub.q.84.Conrad.de Contract. q.59.Guttierez pract q.c.39 nu.30. Rebell.q. 12.l.c. Neutram ſententiam, primam præcipuè, improbarem.

Debita poſt aliquod tempus ſoluenda, nunc minoris emi poſſe, ſi difficilis, & ambiguæ ſint ſolutionis,certum puto, cum Leſſio dub.8. c.21. lib.2. de iuſt. Idem, ſi in ijs recuperandis moleſtiæ ſubeundæ ſint, cum intercedat damnum emergens,aut lucrum ceſſans.

Si nihil horum adſit,alij aiunt, alij tutiùs negant. vtriuſque ſententiæ Auctores referuntur à Leſſio l.c.à Petr.Nauar.lib.3. de Reſt.c.2. num. 162.à Gregor.Valen.l.c. concl.5. ab Azor. p.3. lib.8. cap. 10. à Ludouico Molin. de cont. diſp. 361.(his, & Lopez lib.1. cap.3. de contract. & inſtruct.

inſtruct. negans ſententia placet) à nobis in Notis ad Sà verb. Debitum nu. 21.

Affirmantem Nauar. & quorundam aliorum opinionem improbabilem, Mol. probabilem vocat Azor. Sà eam ſequitur.

De quibuſdam dubijs. Cap. LI.

ELENCHVS.

1 *An qui credito vendit, poſsit lucrum ceſſans ſupra iuſtum pretium exigere.*

2 *An poſsit exigi aliquid ratione periculi.*

1 DVbium vnum occurrit, an liceat cum res credito venditur, ſupra iuſtum pretium exigere lucrum ceſſans, ratione pecuniæ numeratæ: verbi gratia, eſt mercator vendens ſuas merces, quæ valent centum, ſi venderet numerata pecunia, exponeret negotiationi centum hæc, & lucraretur plura, an liceat exigere ab emptore illa centum, quæ merces valent, & lucrum ceſſans. Anton. 2. p. tit. 1. c. 8. §. 2. omnino negat, ſed putat eſſe vſuram. Soto lib. 7. q. 4. art. 1. dubitat: tamen inclinat in partem Anton. & Richard. & Caiet. quos ipſe citat, tenent licitum eſſe. Mihi videtur cum diſtinctione procedendũ. Aut enim venditor ſpontè vendit ſua, aut rogatus ab emptore, cum aliàs ipſe habeat emptores, qui emant numerata pecunia: modo priori non licet, poſteriori vero licitum eſt: nam tunc videtur iam damnum emergens, cum iſte poſſet merces numerato vendere: damnum autem emergens, vt ſuperius diximus, poteſt exigi.

2 Aliud dubium eſt, an liceat ſupra iſtud pretium exigere aliquid ab emptore, ratione periculi, cui exponuntur merces, cum credito venduntur: certior enim habetur pecunia præſens, quàm futura. Medin. Cod. de reſtitut. q. 38. tenet licitum eſſe. Conrad. vero q. 59. de contract. & Sot. l. c. negant: concedunt quidem poſſe exigi aliquid ratione expenſarum, quando timentur dictæ expenſæ probabiliter futuræ: vt qui vendit homini ſolito non ſoluere, quin prius coram iudice ſæpe compareat; poteſt vltra pretium mercium aliquid exigere, ratione periculi probabilis expenſarum: tamen propter nudum periculum, quod in ipſo credito eſt, non licet. Hoc mihi videtur ſecurius, & tenendum, nam aliàs aperiretur porta ad vſuras: poſſet enim tunc in omni mutuo aliquid exigi ratione periculi talis: & tunc vſura ſuum conſequeretur intentum.

ADDITIONES.

Dubium vnum.) Vide Valen. p. 2. col. 10. l. c. Lopez lib. 1. c. 23. 24. Garz. c. 24. Bañes, Arragon. 2. 2. q. 78. art. 2. Nauar. c. 17. nu. 211. Mol. d. 355. Leſſium dub. 6. l. c.

Aliud dubium.) Vide Mol. d. 356. cum Medina videtur ſentire Val. p. 2. col. 17. l. c. & ſentit Leſſius l. c. nu. 54. Vide notata ad præteritum caput. §. Ratione probabilis. Diſſentit à Leſſio Azor. lib. c. 8. q. 7. p. 3 inſtit. Mor.

Ratione expenſarum.) Vide Leſſ. Azor. l. c. Cord. q. 78. Sot. lib. 6. q. 4. ar. 1 ad 2. Nauar. c. 23. nu 81. Pet. Nau. nu. 110. lib. 3. c. 2.

Propter nudum periculum.) Azor. Rebell. & alij quidam. contrarium placet Leſſio l. c. non damnarem, poſt factum. vt hoc fieret; multi conſilium non darent.

De Emptione cum pacto retrouendendi. Cap. LII.

ELENCHVS.

1 *Pactum retrouendendendi licitum eſt, & res ſic vendita minoris valet quam cum venditur ſimpliciter.*

2 *Requiſita ad hunc contractum.*

1 QVarta radix, vnde oritur fraus in emptione & venditione, eſt, cum res non ſimpliciter venditur, aut emitur: puta, cum ſic venditur, quod obligatur emptor, quoties ſuam accipiat pecuniam, iterum reuendere rem venditori. & hic contractus dicitur emptio, ſeu venditio cum pacto retrouendendi, & licitus eſt ex ſe, & ſolet apponi conditio, vt niſi intra ſex, vel tot annos venditor redimat, ſit emptoris omnino: & hoc etiam licitum eſt. Res autem ſic empta minus valet, quam cum emitur ſimpliciter, & ſine pacto: nam emitur res cum tali onere, quamuis minus ſit iſtud onus, cum apponitur prædicta conditio, vt redimatur intra tot annos, aliàs redimi non poſſit. Ad iuſtitiam huius contractus duo exiguntur.

2 Vnum eſt, vt qui emit, intentionem habeat emendi: nam aliàs eſſet vſura, & mutuum virtuale cum lucro: nam accipit capitale poſtea, & lucrum rei emptæ: & maxime cognoſcitur intentio emendi, cum ob neceſſitatem fit. Aliqui etenim volentes vilius emere, quia non aliter poſſunt, tali vtuntur contractu: hic autem in immobilibus fit rebus, vt domibus, vineis, &c.

Alterum eſt, vt, cum reuenditio fit, non plus accipiatur

accipiatur à venditore, quam fuit, quod ei datum fuit. His ſtantibus duobus non eſt fraus in huiuſmodi contractu. Vide Silu. verb. vſura. 2.§.15. Armil. ver. vſura §.14.

ADDITIONES.

Vide Nauar. n.247. l.c. Io. Med. q. vlt. de Reſt. Coro. p.2. cap.8. nu.5. Molin. d 375. Conr. de cont. q.83. Lopez lib.1. cap.13. Couar. lib.3. var. reſol. cap.8. nu.4. Azor. cap.12. l.c. p.3. Leſſium dub.14. l.c. Rebello. p.2. lib.10. q. vlt. nu.10.

Venditio cum pacto retrouenditionis, iuſto pretio peracta, licita eſt. Vide Couar. lib.5. var. cap.9. nu.3. Leſſium l.c.

Quando res venditur, cum pacto de retrouēdendo, in ſolius venditoris fauorem, minoris vendenda eſt, quam ſi nuda per ſe conſideraretur: at ſi cum eodem pacto vendatur, in fauorem ſolius emptoris, pluris emenda eſt, quam valeat per ſe. Hæc probat Leſſius l.c.

De Negotiatione. Cap. LIII.

ELENCHVS.

1 *Negotiatio quid ſit, quæ nam dicatur turpis; quibus, cum quibus, quo tempore, quo in loco ſit vetita.*

2 *Negotiatio quæ vergit in detrimentum communitatis, eſt illicita. Item quomodo illicita ſit negotiatio in pretio.*

1 Negotiatio quædam emptio eſt: eſt enim *emptio ad reuenditionem rei innatiatæ ordinata.* Emere enim ad reuendendum, eſt negotiari, non quocumque modo: nam aliqui emūt rem; ſed non vt emunt, vendunt, ſed mutando rem; vt, qui emit ferrum, & vendit clauos; emit lignum, & vendit ſcamna. Hoc autem non eſt negotiari: ſed negotiari eſt emere rem, & ipſam ſic manentem vendere; vt, qui emunt vinum, frumentum, mel, vt iterum vendant. Negotiatio neceſſaria eſt in republica: non enim omnes regiones abundant omnibus; ſed in quibuſdam hæc, in alijs illa alia reperiuntur. Vnde conueniens fuit, eſſe homines, qui ab vno loco in locum alium tranſportarent rem eam, quæ ibi eſſe non potuit, niſi per negotiationem. Poteſt autem fieri illicita negotiatio multis modis.

Primò, ratione finis: negotiatio enim propter ſolum lucrum turpis eſt, vt habet S.Thom. 2.2. q.77. art.4. Lucrum enim, niſi in finem boni m ordinetur, ex ſe bonum non eſt. Negotiari ergo propter ipſum ſolum, & non propter ſuſtentationem familiæ, vel alium bonum finem, peccatum eſt ex ſe veniale.

Secundò, ratione perſonarum: non enim clericis licet negotiari, vt habetur d.88. per totam.

Tertiò, ratione eorum, cum quibus negotium fit. Eſt enim mortale peccatum, & excommunicatio in Cœna Domini, vendere Turcis, & fidei inimicis arma, ferrum, puluerem, ligna, & alia huiuſmodi, quæ ad bella neceſſaria ſunt.

Quartò, ratione tēporis: non enim in diebus feſtis negotiandum eſt, vt habetur c.1. de ferijs.

Quintò, ratione loci: non enim in templis, & locis ſacris negotiandum eſt: quod Dominus ſignificauit, cum ementes & vendentes flagello eiecit à templo. Ita habetur cap. decet. de immu. eccleſ. in 6. vnde ſi eſſent nundinæ, & aliæ negotiationes tumultuariæ, eſſet mortale in templo negotiari, aliàs eſſet veniale.

2 Sextò, eſt illicita negotiatio, quando fit in communitatis detrimentum: ſolent enim aliqui ex frumento neceſſario ad communitatis vſum, aut ex vino, vel oleo, aut alijs emere, ad conſeruandum, vt alio tempore vendant; vnde in cauſa ſunt, vt fit eorum inopia, neque inueniant pauperes, vnde emant ad ſui ſuſtentationem, & ſic mirum in modum augentur pretia. Talis negotiatio eſt peſſima, & nociua reipublicæ; eſſentq. huiuſmodi homines relegandi. Quando vero eſſet magna abundantia, vt etiam abundarent poſt ſatisfactionem cuiuſq. neceſſitatis, poſſet tunc talis negotiatio licita eſſe; aut quando aliquis ex proprijs terris illa colligeret, liceret ſeruare in aliud tempus. Similiter etiam licitum eſt emere ab his, qui neceſſitate aliqua vendunt, nec habent facile emptores ad iterum reuendendum, vt Romæ faciunt Iudæi, & in alijs locis multi faciunt, ementes libros, & veſtes veteres, & alia huiuſmodi.

Septimò, poteſt eſſe negotiatio illicita in pretio. Quamuis enim liceat iſtis negotiatoribus plus exigere pro mercibus, quàm ſibi in alijs locis, vel temporibus ſteterint, ratione modi vendendi, quia per minutum vendunt, vel ratione laborum, & expenſarum; tamen non licet immoderatū exigere pretium ſupra id, quod tali loco cōmunis æſtimatio recipit; nec excuſantur aliquando, quod ſibi tanti merces ſteterint: nam, vt ſupra diximus, his periculis expoſita debet eſſe negotiatio. Aliquando etiam ſunt inutiles, & imprudentes expenſæ, & harum ratio non habēda eſt in augēdo pretium. Vide de negotiatione Soro lib.6. q.2. art.2. & Summiſtas, verbo negotiatio. Atque hæc ſatis dicta ſint de fraude.

ADDITIONES.

Vide D.Tho.2.2.quæſt.77.art.4.Val.p.5.l.c. Io.Med.q.31.l.c.Mol.d.339. de Contract. Leſs. dub.1. l.c. Carbonem q.53. de Reſtit. Rebell. p.2.lib.9.q.vlt. de obligat. iuſt.

Clerici.) Vide can. conſequens d.88. & alios canones relatos à Leſs.nu.4. à Molina d.342.l.c.

Clerici nequeunt eſſe adminiſtratores, aut procuratores ſæcularis domus: neque aliena prædia, aliaſue res fructiferas conducere, vt venditis fructibus, lucrentur. Vide cap.1.2.3.21. q.3. ex Concil. Carthag. 1. & 4. Leſs. hoc illis licere ait, ſi conducant pro ſua ſuſtentatione.

Rem conficere vendendam, ex materia aliqua comparata, non eſt ijs illicitum. Religioſi ſportas olim conficiebant, & vendebant, vt pretio ſuæ ſeruirent ſuſtentationi.

Si, per alios Clerici, aut Regulares negotientur, non peccant: hoc tamen non faciendum, ſine iuſtiſſima cauſa. Poſſunt colere proprios agros, lapideſq. & metalla ex ſuis fundis depromere. Vide Leſs.l.c. Io.Medinam de reſt.Molin. d.342. Rebell.l.c. venialiter eos peccare, ait, ſi per alios negotientur; & per ſe dati, & accepti rationem exigant: & mortifere, ſi id agant, cum magno ſcandalo. Domos publicas, quas locent alijs ad negotiationem, habere poſſunt, Mol.l.c.

Vendere Turcis, &c.) Vide Suarez, & Sayr. de Cenſuris.

Ratione temporis.) Vide Suarez to.1. de Relig.lib.2. de diebus feſtis cap.29.Rebell.ſect. vlt.l.c.D.Tho.Caiet.2.2.q.122.art.4. Sot.lib.6. de iuſt.& iur.q.2.ar.2.col.5.Silu.ver.Dominica.

Mortifere peccant, qui in die feſto, per notabile temporis ſpatium parati ſunt, ad vēdendum quibuſcunque, niſi, conſuetudine cognita, tolerataque à Prælatis excuſentur (vt excuſantur, qui, ſacro audito, reliquam diei feſti partem in nundinis inſumunt) vt placet Caiet. & Rebell. l.c. vel ratione damni euitandi, aut neceſſitatis.

Ration: loci.) Mortale eſt, vti templo ad negotiandum, tanquam officina, aut foro. Hoc facere in cœmeterio non eſt mortale, ſi eo modo fiat, quo inter veros fideles aliquando fit, Rebel. ſect.4. l.c. * & niſi id alicubi vetet Epiſcopus, ſub pœna excommunicationis, aut alio præcepto, obligante ad mortale.

De Clerico negotiatore nonnulla Comitolus to.1.lib.1. Reſp.Mor.q.53.

Clericus negotiator, ſi ter admonitus à ſuo Ordinario, non deſiſtat, bonorum ſuorum (non Eccleſiæ) immunitatem amittit: & ſi monitiones contemnat, alijs etiam priuilegijs priuatur: quæ recuperat, ſi reſipiſcat. Hoc etiam Comit. loc.cit.

Clericis ſacris initiatis, & Religioſis profeſſis, quamuis ad ſacros ordines non promotis, negotiatio proprie ſumpta vetita eſt, ſub mortali, cap. conſequens diſt.88. vetita eſt ſub pœna ſuſpenſionis, & cap.2. Ne Clerici, vel Monachi, ſub pœna excommunicationis, non tamen latæ ſententiæ.

Idem affirmare licebit de Clericis beneficiarijs (ſi beneficia alicuius momenti ſint) in ſacris non conſtitutis. Vide Rebell. ſect.2. l.c. Nauar.cap.25.nu.110. Conc. Trid. ſeſſ.22. c.1. de reform. innouat pœnas contra Clericos negotiantes.

De Mendacio. Cap. LIV.

ELENCHVS.

1 *Fallacia quid. Item quid mendacium.*
2 *Verbum falſum quot modis dicatur.*
3 *Mendacium triplex, & quando ſit mortale, vel veniale.*

1 ALiæ tres filiæ auaritiæ ſunt, nempe periurium, fallacia, mendacium. De periurio autem diximus ſatis in octauo præcepto, lib.5. Inſtr. Fallacia autem eſt fraus in verbo, vt diximus ſuperius: & de hac fere eadem quæ de fraude, dicenda ſunt: cum enim eſt in damnum notabile proximi, mortale eſt; ſecus, eſt veniale vt plurimum. De mendacio autem nunc pauca dicenda ſunt, nempe quid mendacium, quotuplex, & quale peccatum. Mendacium poteſt ſic deſcribi: *Verbum falſum cum intentione fallendi.* In primis dicitur, *Verbum*; nam mendacium propriè eſt peccatum oris: & per verbum, non ſolum vocem, ſed ſcripturam, quæ loco vocis datur, intelligimus.

Rurſus dicitur *falſum*; vbi nota, quod verbum dupliciter poteſt dici falſum.

2 Vno modo, quando aliter per ipſum enunciatur res, quàm ipſa ſit in ſe; vt, ſi quis dicat, Papa non eſt Romæ, falſum dicit verbum; nam non enunciat rem, vt eſt, cum vere ſit Papa Romæ. *

Altero modo dicitur falſum, cum aliter enunciatur res, quam homo, qui profert verbum, in ſuo corde exiſtimat; vt, ſi ego putans Romæ eſſe Papam, dicam, Papa non eſt Romæ,

dico

dico falſum. Et aduerte, quod aliquando ſtat dicere falſum modo hoc poſteriori, & non priori: ſi enim ego putans Papam non eſſe Romæ, cum tamen ſit, dicam; Papa eſt Romæ, dicam falſum modo poſteriori, non priori. In hac igitur definitione ſolum ſumitur modo poſteriori: non enim eſt mendacium dicere, quod non ita eſt, ſed dicere aliter, quam homo putat, ſiue ſit, ſiue non ſit ita in re: ob id dicitur mentiri, quaſi contra mentem ire.

Tertium verbum eſt, *Cum intentione fallendi.* Qui enim aliter quam ſentit proloquitur, alterum fallit, & fallere intendit: nō etenim ſic profert, niſi vt diuerſam opinionem in animo alterius generet: hoc autem eſt fallere.

3 Eſt autem mendacium triplex, pernicioſum, officioſum, iocoſum.

Pernicioſum eſt, quod eſt in damnum, & detrimentum alicuius.

Officioſum, quod potius eſt in vtilitatem alicuius.

Iocoſum, quod nec in detrimentum, nec in vtilitatem alicuius eſt.

Dico ergo primò, omne mendacium, vniuerſaliter loquendo, eſt peccatum: ipſum etiam officioſum, quod videtur mendacium minus culpabile, adhuc eſt peccatum.

Dico ſecundò, omne etiam mendacium, ſi cum iuramento fiat, eſt peccatum mortale: eſt enim periurium, quod in quacumque materia eſt mortale.

Dico tertiò, pernicioſum mendacium ex genere ſuo eſt mortale, & de facto etiam eſt mortale, niſi excuſetur leuitate materiæ; cum enim eſt leue detrimentum, fit veniale; aut etiam, niſi excuſetur in deliberatione: quando enim homo non fuit plene compos ſui in mendacio tali proferendo, etiam eſt veniale.

Dico quartò, mendacia officioſa, & iocoſa ex ſe venialia ſunt.

ADDITIONES.

Vide Summiſtas verb. Mendacium D.Thom. Caiet.2.2.q.110.Viguer.c.5.§.12.ver.1.Nauar. cap.18.nu.3. D.Ant. p.2. tit.10.cap.1. Leſſium lib.2.c.47.dub.6. Sayrum in Clau. Reg. lib.11. cap.3.Azor.p.3.lib.13.cap.1. De mendacio Iudicis, accuſatoris, rei, teſtis, Regin.lib.14.Prax. fori pœn. cap.1.

Triplex.) Vide D.Tho.art.2.Caiet.art.4.l.c. Intemperantia facit hominem belluam, mendacium diabolum, veritas ſemideum. Pulchrum dictum.

Leue mendacium, ſine iureiurando, in iudicio, & confeſſione, veniale crimen eſt; eſt contra Caiet.2.2.q.69 art.1. Nauar. cap.21.nu.37. Vict.nu.141.Leſs.lib.2.cap.40.dub.9.n.60.Val. tom.3.d.5.q.13.p.1. Sa verb. mendacium nu.1. Azor.l.c. vtriuſque ſententiæ auctores referunt Sayr. & Azor.l.c.

Ita violare votum, aut iuramentum de re minima, veniale eſt. Silu. iuramentum, 4.q.1. in fine. Azor.lib.5.cap.27.p.1. Sanchez lib.3. c.4. op.mor.nu.21. (Dum tamen quando qui vouit, aut iurauit, id efficere in animo habuerit) Mendacium verò etiam leuiſſimum iureiurando corroborare, lethale eſt; graui enim iniuria afficitur Deus, dum vocatur in teſtem mendacij. Azor. Sanchez nu.6. l.c.

De Luxuriæ filiabus. Cap. LV.

ELENCHVS.

1 *Animæ potentiæ variæ.*
2 *Potentia quando intenſius, & fortius operetur.*
3 *Actus quatuor intellectus; & quomodo turbentur.* 4.

1 QVia in lib.5.Inſtructionis, ſupra ſextum præceptum, multa diximus de Luxuria, ob id ſuperſedendum huic tractatui cenſemus: ſolum dicam de filiabus ipſius, quas illic prætermiſimus; de quibus vide S.Tho.2.2.q.153.ar.5. & Greg.lib.31. moralium. Hæ autem ſunt octo, nimirum, cæcitas mentis, præcipitatio, inconſideratio, inconſtantia, amor ſui, odium Dei, amor huius mundi, horror futuri ſæculi.

Pro quarum intelligentia aduerte primò, animam noſtram, quamuis vna ſit, habere varias potentias, tam cognoſcitiuas, quibus cognoſcit, quam appetitiuas, quibus appetit. Maxime autem hæ in duas diuiduntur partes, & in potentias ſuperiores, puta, intellectum, & voluntatem; & inferiores, puta, ſenſus corporis, tam interiores, quàm exteriores, & appetitus hos ſenſus conſequentes. Cum autem omnes hæ potentiæ in vnica fundentur, ſeu ab vna moueantur anima, fit, vt, dum intenſe vna potentia operatur erga ſuum obiectum, altera nullo modo, aut remiſſe operetur erga ſuum: hoc experientia oſtendit. Auditu enim multum occupato in audiendo, viſus vix videt quæ ſunt ante ſe: ſimiliter ſenſu interiori occupato in imaginādo, ſenſus exterior nullo modo, aut remiſſe ſentit.

Hoc etiam fit reſpectu potentiarum ſuperiorum: cum enim illæ occupatæ ſunt, inferiores parum ſunt ſuis obiectis intentæ:& contra,his multum erga res corporeas intentis, ſuperiores turbantur, & vix erga ſua obiecta operantur.

2 Aduerte ſecundò, quanto potentia magis delectatur in obiecto, tanto intenſius, & fortius operatur erga ipſum,& conſequenter aliæ potétiæ remiſſe operantur,& rapiuntur ab illa. Cum igitur inter omnes corporeas delectationes,primum locum obtineat carnalis, & luxurioſa delectatio; hinc eſt,quod ipſam facit partem ſenſitiuam, & corpoream fortiſſime, & intenſiſſime intentam in tali obiecto, vnde delectatio procedit: parte autem hac multum occupata in ſuo obiecto, conſequens eſt, vt ſuperiores potentiæ perturbentur, & ratio remiſſior fiat,& debilis in operando, ex eo quod rapitur, & abſorbetur ab inferiori parte. In hac ergo turbatione rationis, & remiſſione conſiſtunt filiæ luxuriæ. Eſt enim duplex potentia ſuperior, intellectus, & voluntas. Intellectus autem ipſe quatuor habet actus.

3 Primus eſt ſimplex cóſideratio,qua apprehendit finem bonum, & ſecundum rationem.

Alter eſt conſilium,quo diſquirit media,quibus conſequendus eſt finis.

Tertius eſt iudicium,quo iudicat de vnoquoque, qualis ſit.

Quartus eſt imperium,quo voluntati ea,quæ facienda ſunt,proponit,vt ipſa præcipiat potentijs executiuis, vt faciant.

Omnes hi quatuor actus turbantur ex ipſo raptu potentiarum inferiorum. Intellectus enim fit ineptus ad conſiderationem finis boni, dum rapitur ad cogitanda,quæ carnis delectationem faciunt: & hæc eſt Cæcitas mentis.

Rurſus, fit ineptus ad conſultandum de medijs ad finem bonum. & hæc eſt Præcipitatio, qua homo non curat vti conſilio in bonis, ex mentis occupatione in carnalibus.

Rurſus, remittitur iudicium, & examen rei, dum non curat, quale ſit,quod faciat, & hæc eſt Inconſideratio.

4 Rurſus,fit debiliſſimus homo ad exequenda bona apprehenſa, & cognita; nec vires in eo habent bona propoſita, quæ aliquando proponit facienda.& hæc eſt Inconſtantia. Omnes hæ filiæ ſunt contra quatuor præcipuos actus prudétiæ enumeratos. Vnde bene dixit Ariſt.6.Ethic. quod Intemperátia deſtruit prudentiá: eſt enim præcipua intemperantia luxuria. Hinc ſequitur, quam pernicioſum ſit hoc vitiú hominibus contemplatiuis,Rectoribus, Gubernatoribus,Regibus, Principibus, iudicibus,litteratis,& his, quæ maxime prudentia vtuntur, & intellectu.

Ex parte etiá voluntatis ſunt aliæ filiæ. In voluntate enim ſunt duo actus: eſt volitio,qua homo vult bonum finem;& volitio,qua vult media ad talem finem. Hæc etiam duo turbantur.

Nam rapitur voluntas ad volendum, quod ſenſus vult; & peruertitur finis bonus: & hinc inſurgit amor ſui, dum homo, quæ ſibi delectabilia ſunt vult; & conſequenter eſt odium Dei, id eſt,quædam auerſio animi à Deo; quæ,ſi perueniat ad conſenſum plenum, vt odio habeatur Deus, eſt mortaliſſimum peccatum.

Rurſus, rapitur etiam voluntas erga media, vt ea velit,quæ ad propriam dilectationem carnis ordinantur: & hinc inſurgit amor ſæculi, & mundi huius, & futuri horror, quo ei diſplicet futura vita, dum vellet permanere in mundo, in quo delectationes habet. Atque hi actus,ſi plenus conſenſus voluntatis ſit, ſunt mortalia; ſi vero imperfecti quidam actus, & indeliberati,venialia. Priora vero circa intellectum, tunc ſunt mortalia, aut quando finis vltimus in creatura ponitur, aut quando prætermittitur ex inconſideratione, aut præcipitatione, aut alijs, aliquod diuinum mandatum. Hæc ſufficiant de his filiabus.

Vide D.Ant. 2.p. tit.5.cap.9. Nauar.cap.23. nu.114. Coro.p.1.cap.1.n.66.Leſs lib.4 cap.3. dub.5.nu.42. Val.to.3.d.9.q.p.3. De Luxuria D.Tho q.15. de malo. Azor.p.3.lib.3. à cap.3. Clau.Reg.lib.8.cap.1.Val l.c.Regin.lib.22.c.3.

Pro quorum intelligentia.) Vide D. Thom. 2.2.q.153.art.5.

De Ira, quid, & quotuplex ſit. Cap. LVI.

ELENCHVS.

1 *Ira quid; quomodo conueniat homini, & quæ in ira reperiantur.*
2 *Duo concurrunt in ira, quæ ſoli homini eſt propria.*
3 *Iræ ſpecies tres, ira, iracundia, & furor.*

1 QVartum vitium capitale eſt Ira: hæc autem poteſt ſic deſcribi. Eſt *appetitus vindictæ*. In cuius gratiam aduerte, iram non ſolum homini, qua parte homo eſt, & animam habet rationalem, conuenire; ſed etiam ratione

tione partis ſenſitiuæ, in qua cum animalibus alijs conuenit. vnde ira, quæ in alijs animalibus reperitur, etiam homini conuenit.

In ira ergo communi homini, & animalibus, hæc tria reperiuntur.

Eſt primò apprehenſio alicuius mali illati, difficilis ad repellendum: non enim animal iraſcitur, niſi cum ſenſu percipit aliquod malum ſibi illatum, vel proxime inferendum, quod non poteſt facile repellere à ſe.

Secundò, eſt quædam ſanguinis ebullitio, & feruor circa cor: cum enim congregentur ſpiritus vitales in corde, ad adiutorium ipſius animalis contra malum illatum; ſanguis, aduentu ſpirituum calidorum, feruet, & ebullit.

Tertiò, eſt quidam appetitus, ſeu potius appetitio inferendi malum ei, à quo eſt ſibi malum illatum; & hoc quidem ad releuandum malum illatum: & hoc tertium proprie eſt ira: ob id definita eſt *appetitus eſſe vindictæ*. hæc ira eſt irrationalis, quæ quidem contingit homini in parte ſenſitiua, aliquando ipſo nolente, & contradicente. Altera ira eſt ſoli homini propria, quæ in parte rationali, puta, in voluntate accidit; & in hac duo concurrunt:

Alterum ex parte intellectus, puta, perceptio alicuius mali, & iniuriæ illatæ.

Alterum ex parte voluntatis, puta, volitio repellendi tale malum; & inferendi malum ei, à quo malum ſibi illatum eſt: atque hæc volitio, quæ dicitur appetitus rationalis vindictæ, dicitur, & eſt ira; quæ quidem, vt plurimum coniuncta eſt cum ira ſenſus, & motione corporis: non enim mouetur pars ſuperior, quin pars etiã inferior, & ſenſitiua moueatur. Dicitur ira ab eundo, quaſi homo per iram extra ſe eat: vnde, quieſcere ab ira, dicitur in mentem redire.

Huius iræ ſolẽt tres ſpecies aſſignari ab Ariſt. 4. Ethic. & Damaſc. lib. 2. de fide, c. 16. & S. Tho. 2.2.q.158. & ab alijs communiter. Species autem ſunt hæ, ira, iracundia, & furor.

3 Ira, dicitur appetitus vindictæ, cito inſurgens, & cito etiam deſinens: ſunt enim homines, qui facili ex cauſa iraſcuntur vehementer, & cito ſedantur. & iſti dicuntur ab Ariſt. acuti: & inter animalia bruta aliqua sũt ſimilis cõditionis.

Iracundia vero, eſt ira permanens, vnde dicitur à Damaſc. μῆνιν, à verbo Græco μένω, id eſt, maneo, quaſi manens, quia homo diu permanet in apprehenſione mali illati, & appetitu vindictæ. Et hos vocat Ariſt. amaros: & inter animalia ſunt aliqua, quæ huiuſmodi ſunt, & hæc memoria pollent.

Furor vero eſt, quãdo manet quidem memoria mali illati; ſed appetitus vindictæ nequaquã inſurgit, niſi tempore conuenienti, cum ſe poteſt homo vindicare: & dicuntur hi ab Ariſt. difficiles: & inter animalia ſunt multa huiuſmodi, & maxime illa, quæ aſtuta, & generoſa ſunt.

ADDITIONES.

Vide Silu. Ang. Fum. Caiet. verb. Ira. D. Ant. l. c. to. 7. Vig. cap. 7. §. 5. verſ. 4. Coro. n. 83. Nau. n. 115. l. c. Val. d. 9. q. 3. p. 1. to. 3. Azor. lib. 3. p. 1. cap. 17. D. Tho. 2.2. q. 158. & q. 12. de malo (de ira autẽ ſecundum ſe D. Tho. 1.2. q. 46.) Caiet. Medin. Conrad. Vide etiam Regin. lib. 21. c. 9. Azor. p. 3. lib. 2. cap. 21. Fernand. §. 5. Leſſium lib. 4. cap. 4. dub. 4. de iræ ſpeciebus idem, l. c.

Quando Ira ſit peccatum. Cap. LVII.

ELENCHVS.

1 *Ira quæ non eſt peccatum.*

2 *Ira quando ſit peccatum.*

1 ADuertendum eſt, Iram, quæ in parte ſenſitiua hominis eſt, ex ſe non eſſe peccatum, cum non ſit ex libertate procedens: nec etiam eſt meritoria, ob eandem cauſam. At vero, cum conſenſus hominis accedit, ſeu ex cõſenſu voluntatis procedit, tunc poteſt habere rationem boni, vel mali, ſicut ira rationalis.

Vnde aduertant homines cholerici, qui cito inflammantur, & prorumpunt in appetitus vindictæ irrationabiles, & inordinatos, quod non peccant, ſaltem mortaliter, niſi cum voluntas libere conſentit, aut cum ſunt ita negligentes, vt, vt cum poſſint frænare tales appetitus, non frænent, nec cohibeant. Dixi autem, iram habere rationem boni, vel mali, cum ex libera voluntate eſt, quia non ſemper ira eſt peccatum: aliquando enim eſt virtus, cum ſecundum rationem rectam iraſcimur contra dæmonem, à quo malum accepimus. Iraſcimur autem inferendo ei malum, dum in nullo ei acquieſcere decernimus. Iraſcimur etiam contra peccatum, ipſum à nobis relegare conantes. Aliquando Ira eſt peccatum: & hoc in quinque maxime caſibus.

2 Primò, ex parte eius, cui iraſcimur, cum non eſt dignus illo malo, quod per illam volumus ipſi inferri.

Secundò, cum, etſi dignus eſt malo, tamen non tanto.

Tertiò, cum, etiamſi tanto dignus ſit, tamen præter ordinem inferri volumus: vt, qui per ſe ipſum mortem vult inferri occiſori patris ſui: quamuis enim dignus ſit, tamen non eſt rectus ordo talis.

Quartò, quando, etiamſi omnia iſta ſeruentur, tamen non debitus finis: non enim ex iuſtitiæ zelo, vel amore virtutis, ſed potius ex odio perſonæ id volumus. In his quatuor caſibus iræ eſt mortale peccatum ex genere ſuo: & vere eſt mortale, cum eſt materia grauis, nec deeſt plenus rationis conſenſus.

Quintò, his quatuor ſeruatis, puta, quod ſubiectum ſit dignum malo, & tanto, & ſeruetur ordo, & finis, adhuc poteſt eſſe peccatum iræ ex parte motus ſenſitiuæ partis, cum eſt nimia perturbatio: & hoc ex ſe veniale eſt.

ADDITIONES.

Vide Silu. nu. 2. 3. 4. Nauar. D. Thom. Caiet. art. 2. 3. Regin. 125. l. c.

Ira eſt lethalis, ſi appetatur vindicta, ſine publica auctoritate exequenda. Vide Leſs. l. c. venialis eſt, ſi exigua vindicta appetatur; vel imperfecta ſit rationis deliberatio. Silu. Azor. l. c.

Primo ex parte,) Si cupias, aliquem nihil commeritum, vel pluſquam meruit; vel ſine debito ordine; vel ſine debito fine. vel ſine debito modo puniri; ira peccatum lethale eſt, niſi plena deliberatio abſit, aut leuis ſit vindicta. Vide Silu. & Azor. l. c.

De filiabus Iræ. Cap. LVIII.

ELENCHVS.

1 *Iræ filiæ quot: Iræ ſtatus, & virtutes contrariæ.*
2 *Indignatio, Tumor mentis, Clamor, Contumelia, Blaſphemia quid, & an ſint peccata.*

1 IRa ſex habet filias, indignationem, tumorem mentis, clamorem, contumeliam, blaſphemiam, ſeu maledictionem, & rixam. In quarum declarationem aduerte, iram tres habere ſtatus.

Primus enim concipitur interius tantum.

Secundus exterius aliquo ſigno manifeſtatur.

Tertius ad opus pertinet, in quo vindicta cõſiſtit. Hi ſtatus ſignificantur Matth. 5. per illa verba, *qui iraſcitur fratri ſuo; qui dixerit, Racha,* hæc enim vox, interiectio eſt, iram manifeſtantis, *qui dixerit fatue:* iam enim per tale verbum iniuria afficitur frater. Ratione horum, duas habet virtutes contrarias.

Nam ira interior opponitur manſuetudini: hæc enim virtus frænat motus, & concitationes, & appetitus interiores ad vindictam, ne inſurgant, aut immoderate inſurgant.

Rurſus, ira opponitur clementiæ, ratione exterioris actus: clementia enim animum iam concitatum cohibet, ne exterius procedat ad vindictam: vnde Cicero dixit, Animus concitatus ad puniendum, per clementiam retinetur. Quæ parte ergo ira interius cõſiſtit, duas habet filias, indignationem, & mentis tumorem.

2 Indignatio eſt, qua homo indignum reputat ſua familiaritate, & colloquio eum, a quo malum accepit: & hæc mortale eſt in tribus caſibus.

Primus, cum in tantum proceditur, vt homo paratus ſit non iuuare proximum illum, etiam in his, in quibus tenetur de præcepto.

Secundus, cum adeſt contemptus interior perſonæ.

Tertius, cum ſcandalum notabile ſequitur ex tali ſubtractione ab amicitia, & conuerſatione. Extra hos caſus eſt veniale.

Tumor mentis eſt audacia quædam, qua homo inſurgere audet ad vindictam ſumendam, ex qua variæ cogitationes in mente ſequuntur, quibus homo cogitat modum vindictæ: & iuxta peccatum, quod eſt in vindicta, ſic etiam erit in hoc tumore.

Qua parte vero ira in ſigno exteriore conſiſtit, oriuntur tres filiæ.

Clamor, qui eſt inordinata, & confuſa loquutio: & ex ſe veniale eſt, niſi ob ſcandalum fiat mortale.

Contumelia, id eſt, verbum iniurioſum.

Blaſphemia, id eſt maledictio in Deum, vel proximum: de quibus dixi ſatis, lib. 4. cap. 13.

Qua parte autem ira eſt in opere, habet filiam rixam, ſub qua eſt bellum, & vulnera, & contentiones, & alia huiuſmodi. Hæc ſufficiant de ira.

ADDITIONES.

Vide D. Greg. lib. cap. 31. mor. D. Tho. Caiet. art. 7. Valen. Nauar. Coro. nu. 89. loc. cit. *Leſſium* nu. 32. loc. cit.

Odium ab ira differt. Ira volumus alicui malum, ob iniuriam, qua nos afficit, quam vindicare deſideramus. Odio malum alicui cupimus, nulla ab eo læſi iniuria: ſed vel quia malus, vel quia nobis diſplicet, vel contrarius eſt. Azor. p. 1. lib. 3. c. 17. Vide D. Tho. 1. 2. q. 46. art. 6.

De

De ira Seneca tres libros elegantes edidit. De cohibenda ira dialogum Plutar. in quo ex Sapho, hæc carmina:

Ira cum pectus rapida occupauit,
Futiles linguam iubeo cauere
Vana latratus iaculantis.

Iræ effectus innuit Lactan. lib. de ira Dei, c. 5. *Hæc cum in hominis animum inciderit, velut ſæua tempeſtas tantos excitat fluctus, vt ſtatum mentis immutet, ardeſcant oculi, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent, alternis vultum maculet, nunc ſuffuſus rubor, nunc pallor albeſcens: hæc ſanguinem fundit, vrbes ſubuertit, populos delet, prouincias ad ſolitudinem redigit.* Ex Seneca l. 1. cap. 2. diſces, Ira nullam peſtem humano generi accidiſſe peiorem; ab hac cædes, veneria; vrbium clades, gentium exitia, Principum capita ſub haſta venalia, ſubiectæ tectis faces, ingentia regionum ſpatia hoſtili flamma combuſta, nobiliſſimarum vrbium mœnia deiecta, fundamenta ipſa, non dicam, ſolo æquata, ſed funditus deleta.

De ira luculentam homil. habuit D. Baſil. Vide D. Greg. lib. 5. mor. à c. 31. D. Io. Chryſ. hom. 29. 30. 31. ad pop. Ant. De remedijs iræ Leſſ. nu. 33. l. c. & tota dub. 3. D. Tho. Morus aiebat. Bonus eſt, vel malus cui iraſci vis; ſi bonus, immeritò vis ei iraſci, quem amat Deus; ſi malus, vel talis erit in æternitate, vel bonus fiet: ſi ſemper malus erit, ſatis erit miſer in æternorum malorum abyſſo; vnde potius miſereri, quam iraſci debes: ſi in æternitate bonus futurus eſt, iniquum eſt ei iraſci, qui Deo gratus, tibi æternæ amicitiæ nodo amicus futurus ſit.

Vide teſtimonia Patrum contra iram, in opere Catech. Caniſij. * De iracundia reprimenda D. Ambr. lib. 1. offic. cap. 21. De ſpiritu iræ Io. Caſſia. lib. 6. de inſtit. Cœnob.

De Gula, quid ſit, & quæ eius ſpecies. Cap. LIX.

E L E N C H V S.

1 *Gula quid.*
2 *Quot modis committatur.*

1 QVintum capitale vitium, eſt Gula. Hæc autem ſic deſcribi poteſt: *Eſt appetitus inordinatus cibi, & potus.* Cibus, & potus ad corporis ſuſtentationem ordinantur. quandò igitur iſti ſumuntur propter hunc finem, modo, & circumſtantia debitis, non eſt vitium, ſed potius virtus. Quando vero aliquid horum prætermittimus, tunc inordinatio fit, & eſt vitium gulæ.

Hæc autem gula, vt habet Greg. 30. lib. Moral. & S. Thom. 2. 2. q. 148. quintupliciter committitur.

2 Primò, circa ſubſtantiam cibi, & potus, cum præter modum ſunt pretioſa, & lauta.

Secundò, circa quantitatem cum quis veſcitur, vel bibit ſupra id, quo indiget.

Tertiò, circa qualitatem, cum cibos delicatos nimis, & exquiſitos quærit.

Quartò, circa ipſam delectationem guſtus, cum nimis complacet in guſtus delectatione.

Quintò, circa tempus, cum indebito tempore ſumuntur cibus, & potus.

Huius gulæ duæ ſunt ſpecies.

Altera, quæ in cibo immoderato conſiſtit, & dicitur comeſſatio, & crapula.

Altera, quæ in immoderato potu, & dicitur ebrietas: de quibus meminit Paul. ad Galat. 5. ponens has inter opera carnis.

ADDITIONES.

Vide D. Thom. q. 14. de malo Ang. Silu. Fum. ver Gula. D. Ant. p. 2. tit. 6. Coro. nu. 68. Nauar. n. 119. l. c. Valen. to. 3. d. 9. q. 3. D. Thom. & Caiet. 2. 2 q. 148. Leſſ. lib. 4. de inſt. c. 3. Regin. lib. 12. cap. vlt. Fernand. p. 4. c. 2. § 6. Sà ver. Comedere.

Quintupliciter.) Leſſius dub. 1. l. c.

Sequens verſiculus quinque modos continet, quibus gulæ vitium nos tentat.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Duæ ſunt ſpecies.) Vide Leſs. nu. 1. l. c.

De gulæ ſpeciebus Leſſius dub. eod.

Quale peccatum ſit Gula. Cap. LX.

E L E N C H V S.

1 *Caſus in quibus gula eſt peccatum mortale.* 2.

1 GVla, tam quæ in cibo, quam quæ in potu conſiſtit, in ſex caſibus eſt mortale peccatum.

Primò, quando aliquis in his ponit vltimum finem, iuxta illud Pauli: *Quorum Deus venter eſt*: nimirum, cum homo nihil quærit aliud, quam comedere, & bibere; ita vt potius ſit paratus committere quodcumque peccatum, quam pati defectum in cibo, & in potu.

Secundò, quando ex appetitu cibi, & potus

homo prætermittit id, quod ex aliquo præcepto tenetur facere: vt, qui diebus prohibitis veſcitur carnibus, & diebus ieiunij non ſeruat ipſum: & qui, vt cibis lautis, & pretioſis fruatur, ſe facit impotentem ad debita ſoluenda creditoribus: aut non ſuccurrit grauibus, vel extremis neceſſitatibus proximorum: aut filias in debito ſtatu non collocat.

Tertiò, cum damnum aliquod notabile corporis ſibi infert: vt qui ob nimium cibum, vel potum incidit in febrim: vel alteri etiam ſic miniſtrat cauſam: & hoc, ſi aduertenter facit, aut ſaltem cum debuiſſet aduertere. Nam ſi expertus eſt ſibi talem cibum, vel alteri multum nocere, quamuis non aduertat, à culpa non excuſatur. Quando vero damnum non eſt graue, tunc erit veniale: vt infirmus patiens febrim, ſi bibat aquam, quam ſcit futuram cauſam alicuius augmenti, ſolum venialiter peccat; ſicut etiam qui ei miniſtrat.

2 Quartò, quando graue ſcandalum datur proximo. vnde, ſi alij grauiter ſcandalizentur ex cibi, vel potus alicuius ſuperfluitate, tenetur ſub mortali cauere à tali gula. de quo ſcandalo dicebat Paul. ſe non manducaturum carnes in æternum, ſi ſciret, fratrem ſuum inde ſcandalum accepturum.

Quintò, quando cibus, vel potus eſt contra naturam. vnde, veſci carnibus humanis, aut humanum bibere ſanguinem, mortale peccatum eſt, vt habet Caiet. 2.2.q.148. art.2. Nauar. in ſumma cap.23.nu.139. Eſſet tamen hoc licitum ob infirmitatem, vel in graui aliqua neceſſitate, cum iam homo occiſus inueniretur: non tamen liceret occidere propter hoc, in nullo caſu. Ita limitant præfati Doctores.

Sextò, quando timetur probabiliter ex nimio potu aliquod peccatum mortale: vt, qui ſe ſcit multum in luxuria procliuem, & peccare, cum modum non ſeruat, tunc mortale peccatum eſt gula. Si quis tamen cognoſceret, ſe nocturnam pollutionem paſſurum ex potu, vel cibo inordinato; ſi non aſſumeretur hoc fine, & propter talem pollutionem cibus, non eſſet mortale, ſed veniale, vt aliàs diximus in 6. Præcepto. In his caſibus eſt mortale, in alijs veniale, vt plurimum, eſt peccatum, vt communiter docent Theologi, & Summiſtæ, verb. gula.

ADDITIONES.

Vide Valen. Nauar. Coro. l.c. D.Tho.Caiet. art.2.Regin.ſect.2.Leſſ.dub.1 nu.6.l.c.

Veſci carnibus.) Nauar.conſ.2. de furtil. nullum hac de re textum in iure reperiri dicens, quæſtionem grauiſsimam non audet definire; ſed ſi licet edere carnes humanas, licet, ait, cum iam corpora mortua ſunt. Vict. de temper.nu 6. Azor.p.1.l.c.7.c.33.q.4. Val.l.c.p.2.contra Toſtatum in 4.lib.Regum c.6.& Caiet.2.2.q.148. art.2. (Vide etiã D.Tho.2.2.q.142.ar.4.ad 2.) ne in extrema quidem neceſsitate mortuis carnibus humanis veſci licere, credunt: dictat enim naturalis ratio, id in cibum non eſſe ſumendum, quod ignobilius non ſit: at licere in extrema neceſsitate, putant Sà ver. comedere, Sanch.lib.1. c.18. Op.Mor.nu.12 Leſſ.dub.2.l.c. qui tamen negantem ſententiam probabilem vocat. Senes, ad inſtaurandas vires ſenio fractas, humanum ſanguinem ex iuuenis vena extractum, haurire licitè poſſunt. Leſſ.l.c. Carthuſianus in extrema neceſsitate poteſt abſtinere à carnibus (non loquor de humanis) & ijs etiã veſci, ſi velit. Hoc probat Leſſ. nu.12.l.c. Gula lethalis eſt, ſi vltimus finis in ea delectatione ponatur, expreſsè, vel implicitè, vel interpretatiuè. Vide Leſſ.dub.1. l.c.nu.6. Expreſsè, ſi voluptatem illam ſummum bonum eſſe expreſsè exiſtimet. Implicitè, ſi ob eam paratus ſit infringere humanas, diuinaſq. leges. Interpretatiuè, ſi ex gulæ affectu non quodlibet, ſed aliquod lethale crimen patrare paratus ſit. Huius tertij modi nonnullos caſus recenſet Leſſ.nu.7.dub.1.l.c.

Se nocturnam pollutionem.) Probat Leſsius hanc Toleti ſententiam l.c.

Prouocans vomitum, vt iterum comedat, mortifere peccat. Sà, probabiliter, verb. comedere.

Edere vſque ad vomitum, ex medici conſilio, non eſt illicitum.

Hoc facere ex intentione, ſine medici conſilio, & non ad ſanitatem, lethalem culpam eſſe, alij aiunt, alij negant. Vide Sà, & citatos, ibidem.

* Carnem humanam per modum medicinæ, ſumere licet; vt accidit in medicamento Momia à medicis vocato: nam id nullo vetitum iure; & non eſt edere carnes; ſed licitum ſumere medicamentum. Val. & Sanchez l.c.nu.15.

Extremam patiens tuendæ vitæ neceſſitatem non tenetur carnes edere humanas. Vide Sanchez, nu.14. l.c.

De Ebrietate, quale ſit peccatum. Cap. LXI.

ELENCHVS.

1 *Notanda circa ebrietatem; vbi reſoluitur an liceat, ob ſanitatem inebriari.*

2 *An ebrius peccet faciens, dum eſt ebrius, actus males. Item quid dicendum de validitate actuum ebriorum.*

1 CIrca Ebrietatem, id eſt, actum illum, quo quis ita potu vtitur, vt vſum rationis ad tempus perdat, ſunt aliqua dicta notanda.

Primum eſt, quando aliquis ſciens ſe vſum rationis perditurum, ſeu in ebrietatem venturum, adhuc potum talem ſumit, mortaliter peccat. Ita habet S. Thom. 2.2.q.150.art.2. quia damnum notabile ſibi infert, nempe amiſsionem rationis.

Secundum, quando ſciens, alterum in eandem ebrietatem lapſurum, ei potum miniſtrat, etiam ob eandem cauſam, mortaliter peccat.

Tertium, quando aliquis expertus eſt aliàs, ſe, vel alium, quoties tanto, vel tali potu vtitur, inebriari, peccat mortaliter ſumendo, vel miniſtrando.

Quartum, quando hoc fine, nempe, vt inebrietur, aliquis potum ſumit, vel alteri miniſtrat, mortaliter peccat.

Quintum, quando ebrietas non eſt perfecta, ſed imperfecta, quæ turbat aliquo modo rationē, ſed non omnino, tunc eſt graue veniale. In his omnes conueniunt: ſunt tamen aliquot dubiola.

Vnum eſt, an liceat ob ſanitatem inebriari. Paucos puto caſus, in quibus ebrietas ad ſanitatem obtinendam neceſſaria ſit: tamen ſi aliquis ſit, dubitatur, an liceat talem ſumere, vel miniſtrare potum. Ang. ver. ebrietas, tenet non licere: ſed eſſe mortale. At Silu. ver. ebrietas, & Caiet. 2.2.q.150.art.2. tenent licere. Mihi videtur, cum Silu. & Caiet. dicendum, licitum eſſe, ad tēpus velle amittere vſum rationis, vt poſtea melius, & diuturnius poſsit recuperari: tamen id licitum erit, duabus poſitis conditionibus.

Prima eſt, vt alia via, vel medicina non poſsit recuperari ſalus.

Altera eſt, vt in illa ebrietate non timeatur aliquod damnum, puta, quod ebrius blaſphemet, vel aliud committat malum; tunc enim non liceret, aliàs eſſet licitum hoc.

2 Alterum dubium eſt, an actus mali, quos ebrius facit in ebrietate exiſtens, ſint peccata: ſi fornicetur, ſi occidat, vulneret, &c. Ad hoc reſpondent S. Thom. 2.2.q.150. art.4. Caiet. verb. ebrietas. & ibidem Silu. & reſponſio in his conſiſtit. Quando ebrius circa culpam ſuam factus eſt ebrius, tunc nullam contrahit culpam per quoſcumque actus malos in ebrietate factos. Quando culpabilis fuit ebrietas, tunc ſi ſolitus erat aliàs in ebrietate eſſe furioſus, & vulnerare, vel blaſphemare, vel ſimile facere, tunc peccat non ſolum ebrietatis peccatum, ſed etiam alia peccata noua, quæ probabiliter timebantur in ebrietate: & tunc iſte peccat, quando etiam peccat ebrietatis peccatum, ſiue ſiat poſtea, ſiue non. Et dicit Silu. quod ſi occidat in ebrietate, ſit irregularis, quando ſolitus erat aliàs eſſe furioſus, vt diximus: quando vero non erat ſolitus talia mala facere, nec timebantur, tunc non ſunt noua peccata, ſed ebrietatis peccatum ſit grauius.

Aliud dubium eſt, ſi validi ſunt contractus ebrij. Silu. ver. ebrietas, reſpondet, quod non: & ita eſt. vnde nec valet matrimonium, nec alij contractus: nec, qui in ludo lucrantur ab ebrio, poſſunt lucrum retinere, ſed tenentur ad reſtitutionem: ebrius enim tempore ebrietatis reputatur vt amens.

ADDITIONES.

Vide Silu. & alios verb. ebrietas. D. Ant. l.c. c.3. Nauar. nu. 121. Coro. n.69. Val. p.2. D. Tho. Caiet. 2.2.q.150. Rich. 4.d.19.art.3.q.7. Azor. p.1.lib.7.cap.22. à q.5. Leſſ. l.c. dub.3: Regin. ſect.4. Fernand. p.4.c.2.§.6. Sà verb. Ebrietas.

Ob ſanitatem.) Cum Caiet. ſent. & Val. l.c. col.1. ex D. Tho. art.2. ad 3. Leſſ. n.13. Coro. l.c. eſſet enim materialis, nō formalis ebrietas. Ang. ſequitur Tabie ver. ebrietas nu.4. Verum Azor. l.c. docet ebrietatem, prout eſt immoderatus vini potus, voluptatis cauſa, non licere, ad ſanitatem, ex medici conſilio, tuendam; licere autem, ſi ſumatur, prout eſt potus aptus ad ſanandum ægrotum; qui tamen potus valenti immoderatus eſſet: & in hunc modum diſcrepantes ſententias conciliat. Vide Bañes 2.2.q.46. ar.7. col. penult. Val. Leſſ. l.c. Generoſum vinum ad pellendum morbum neceſſarium, ſi bibis, ea mente, vt ſaneris, etiam ſi ebrietas, per accidens, ſequutura ſit, licitè bibis. Vide Bañes l.c.

Alterum dubium.) Vide Azor. q.5. Coro. Val. col. penult. l.c. Leſſ. docet (num 26.) malum ex ebrietate ſequutum veniale eſſe, ſi venialiter homo peccauit ſe inebriādo; & fieri poſſe, vt ebrietas lethalis ſit; malum tamen inde profectum nulli culpæ adſcribatur, ſi nulla ratione præuideri potuit. De homicidio facto in ebrietate, Azor. p.3. lib.2. cap.13.

Si occidit in ebrietate, ſit irreg.) Sine culpa ebrius factus, occidendo non eſt irregularis: ſi cerebrū vino infecit, vt ſic ebrius occideret, occidendo irregularis ſit. Si ſolitus in ebrietate arma deferre, & homines vulnerare, occidendo

ſit ir-

fit irregularis; ſi ſua culpa ex vino inſaniit (Vide Pet. Nauarr. lib. 2. de Reſt. c. 1. num. 62.) In his tribus propoſitionibus videntur Doctores conuenire. Vide Couar. in Clement. ſi furioſus par. 3. initio, Azor. l. c. Idem dicendum, ſi ſua culpa ebrius quis effectus occidat, qui tamen arma deferre, & vulnerare ſolitus non erat, aiunt Cardinal. in d. Clem. Villadiego. cap. 6. de irregul. Maiol. & alij: negant Nauar. cap. 27. n. 230. Couar. n. 3. loc. cit. Say. lib. 6. c. 17. n. 35. Caſtro de leg. pœn. Petr. Nauar. loc. cit. Auila de Cenſur. p. 7. diſp. 6. ſ. 1. dub. 15. hæc ſententia probabilior eſt in foro conſcientiæ: nam ſi qui ſua culpa effectus eſt amens, interficiendo nō fit irregularis, ex d. Clem. v. non idē dicemus de ebrio in eodē conſcientiæ foro? V. Azor. l. c.

Qui ſine ſua culpa ebrius eſt redditus; ſi delinquat, à pœna peccato commiſſo debita, immunis eſt. Vide D. Thom art. 4. Azor. l. c.

De ijs, quæ ſiunt in ebrietate, Reg. ſect. 5. Leſſ. à num. 25. l. c. Comitolus lib. 5. q. 5.

De malis ebrietatis Leſſ. l. c. * Ioſeph Acoſta lib. 3. cap. 21. de Proc. Indorum ſalute. De peccatis ebriorum Comitolus, l. c.

Prouocare ad hauriendā æqualē vini quantitatem, vt inuitatus, vel inuitans inebrietur, niſi adſit iuſta cauſa, lethale crimen eſt. Idē ſentias, ſi aduertatur, aut aduerti facile poſſit, illum, aut hunc inebriandum. Si graue malum impendens nulla ratione, excepta auctoris ebrietate, arceri poſſet, licet illum inuitare ad calices æquales, & vino ſopire. Leſſ num. 33. l. c.

Lethali culpa inficeris, ſi te aperto ebrietatis periculo tradas. Sà l. c.

Peccant mortiferè vendentes vinum ijs, qui in ea quantitate volunt bibere, vt credant probabiliter, vel edocti experientia ſciant, eos inebriandos. Sanchez lib. 1. cap. 7. op. mor. n. 33. Quomodo intelligendus Sà verb. ebrietas, dicens, non eſſe peccatum mortale, vendere ſcienter vinum volēti ſe inebriare: explicat idem l. c.

Contra ebrietatem nonnulla ex Philoſophis, & ſanctis Patribus collegit Comitolus l. c. V. D. Bern. ſerm. 25. ad ſororem: vbi ebrietatem manifeſtiſſimum dæmonem vocat. D. Io. Chryſ. hom. 1. ad pop. Antioch. dæmonem voluntarium, mortuum animatum, ruinam excuſatione carentem. homil. 54. feram magis, quam hominem, ebrium appellat. homil. 13. in Matth. tradit, ebrios peiores eſſe belluis, canibus, aſinis. hom. 71. ad pop. Antioch. nihil gratius dæmoni ebrietate, quam D. Aug. lib. de ſobriet. & virginit. cap. 1. flagitiorum matrem, culparum materiam, radicem criminum, vitiorum originē. Baſil. hom. contra ebrios, dæmonem voluntarium animis ex voluptate iniectum nominat. V. præclaras ſententias Patrum in Op. Catechiſt. Pet. Caniſij. De ijs quæ ſiūt in ebrietate, etiam Sanchez in Ope. Mor. lib. 1. c. Contra ebrietatem egregie D. Ambroſ. t. 1. lib. de Elia, & ieiunio. Sine vino, homines, alijs modis, ebrios reddi poſſe, & barbaris hoc malum familiare eſſe, Ioſeph Acoſta c. 21. l. c. ſcriptum reliquit.

De filiabus Gulæ. Cap. LXII.

ELENCHVS.

1 *Hebetudo mentis, & inepta lætitia an ſint peccata.*

2 *Multiloquium, ſcurrilitas, immunditia an ſint peccata.*

1 Qvinque ſunt filiæ Gulæ, de quibus vide S. Thom. 2. 2. q. 148. puta, mentis hebetudo, inepta lætitia, multiloquium, ſcurrilitas, & immunditia.

Mentis hebetudo potius pœna eſt, quàm peccatum: fit enim ingenium hebes & ineptum ad percipiendum, & iudicandum, ex nimio cibo & potu. Eſſet quidem peccatum, quando homo aduertenter ita fieret ineptus, vt non poſſet vacare his, quæ ex præcepto tenetur facere, vt habet Ang. ver. hebetudo. vt ſi medicus deberet tali tempore ſtudere pro aliqua re graui, & infirmo neceſſaria, & ipſe ſe ita repleret, vt non poſſet attendere. Similiter de aduocato, & concionatore dicendum eſt in his caſibus vrgentibus.

Altera filia eſt, inepta lætitia, qua homo congaudet in his, quæ nullam delectationem ex ſe ſunt apta facere. Etiam ex ſe veniale peccatum eſt, niſi ſit materia mala, & quæ faciat mortale.

2 Tertia eſt, multiloquium, & loquacitas, quæ ex ſe veniale eſt, niſi ſit mixta cum contumelijs, & infamijs contra proximum, vel blaſphemijs contra Deum.

Quarta eſt, Scurrilitas, nempe verba, vel facta inhoneſta, vel ad riſum prouocantia. Et hæc, ſi fiant cauſa delectationis venereæ, mortale peccatum eſt: ſi vero ſolum prouocandi ad riſum, veniale graue eſt.

Vltima eſt immunditia, qua quis vſque ad vomitum veſcitur. & hæc eſt veniale: quamuis

enim

enim aliquis vſque ad vomitum veſcatur, vel bibat, niſi ſequatur aliquod damnum notabile corporis, vel ſcandalum, non eſt mortale: immò etiam, quamuis aduertenter hoc faciat, vt euomat, vt Caietanus, verbo, gula, & Nauarrus cap. 23. num. 127 dicunt contra Angelum, verbo, gula, qui contrarium tenet.

ADDITIONES.

Vide Cor. Nauar. D. Anton. cap. 4. Leſſ. dub. 1. nu. 7. Petr. Caniſ. in Catech. Reginal. ſect. vlt. l. c.

De Inuidia, & quid ſit. Cap. LXIII.

ELENCHVS.

1 *Inuidia filia quot & quæ ſint.*

1 SExtum capitale vitium eſt Inuidia. Hæc autem ſic deſcribitur à S. Thom. 2. 2. quæſt. 36. *Triſtitia de alieno bono, in quantum propriæ excellentiæ eſt diminutiuum.* In qua deſcriptione ſunt duæ partes.

Altera eſt, *triſtitia de alieno bono.* Eſt enim inuidia vitium, quo bonum proximi nobis diſplicet, & de ipſo triſtamur, volentes non eſſe tale bonum: non tamen quæcumque huiuſmodi triſtitia eſt inuidia, ſed quæ procedit ex hac cauſa, & motiuo, nimirum, quia nobis videtur per bonum alterius noſtram gloriam, & excellentiam minui, dum nobis æqualis fit maior per tale bonum: ob id additur poſterior illa pars in definitione, *vt propriæ excellentiæ eſt diminutiuum.* Eſt enim inuidia inter æquales, vel eos, qui fere æquales reputantur: ob id dicitur inuidia, quaſi non videre: inuidus enim non vult alterius videre bonum, nec ipſum inuidioſum coram ſe, ne bonum, quod diſplicet, videat. Aduertendum autem eſt, quod multipliciter contingit aliquem triſtari de bono alterius.

2 Primò quidem, quia aliquod malum inde prouenturum putat: vt, qui dolet de electione alicuius in dignitatem, quia ſibi mors, vel damnum aliquod inde proueniet: & hæc triſtitia eſt affectus, ſeu effectus timoris.

Secundò, triſtari poteſt aliquis de alterius bono, quia ipſe caret eo; vt, quia videt hominem doctum, triſtatur de illo bono, non quia in altero ſit, ſed quia ipſe eo caret; & hæc triſtitia eſt æmulatio.

Tertiò, triſtari poteſt de bono alterius, quia eum tali bono indignum iudicat: vt, qui triſtatur de malorũ proſperitate temporali, quia indigni ſunt: & hæc eſt indignatio. De quibus vide Ariſt. 2. Rhetor.

Quartò, poteſt triſtari, quia malum illi vult; quando enim volumus alicui malum, bonum eius nobis diſplicet; & hoc eſt odium.

Quintò, poteſt triſtari de bono alterius, vt propriæ excellentiæ eſt diminutiuum; & hæc triſtitia inuidia eſt, vt diximus.

Sextò, poteſt triſtari, quia illi maius bonum vult: vt, triſtantur boni de bono temporali malorum, quando illis occaſionem ad peccatum futuram vident; & hæc triſtitia ex charitate eſt.

Septimò, poteſt eſſe huiuſmodi triſtitia ex iuſtitia: vt, qui dolet de beneficio collato indigno, quia iniuſte datum eſt; & hæc ex zelo eſt. Cum ergo multis modis accidat triſtari de bono alicuius, vno tantum contingit inuidia: ob id in definitione duæ partes poſitæ ſunt. Prior communis eſt alijs, præter inuidiam: poſterior autem propria eſt ipſius.

ADDITIONES.

De inuidia D. Thom. quæſt. 10. de malo, & ſecunda ſecundæ, quæſt. 35. Caietanus & Bañes ibid. D. Antoninus tit. 8. Gregorius de Valent. tom. 3. diſp. 3. q. 14. Angelus, Syluester. Tabiena, Caietanus. Fumus, verb. Inuidia, Caniſius in Cathechiſ. Viguer. cap. 12. §. 3. verſ. 4. Valer. Reginald. lib. 17. P.F.P. c. 12. ſect. 3. Fernandez §. 7. l. c. examinis Theologiæ moralis. Azor. tom. 1. lib. 4. cap. 17.

Multa leges de inuidia apud Sanctos Patres, Baſil. homil. 11. & 12. Cyprianum de zelo, & liuore. Io Chryſoſt. ho. 41. in Matth. & homil. 44. & 45. ad populum Antiochenum, Greg Nyſſen. in vita Moyſis, Proſp. lib. 3. c. 9. de vit. contemplat. Iſidor. lib. 3. Sentent. c. 25. de ſummo bono. Videri etiam poſſunt Io. Caſſianus collat. 18. cap. vlt. Plutarchus de differentia inter odium, & inuidiam, Pererius in Geneſim ad c. 37. diſp. 4. de Ioſeph, & eius venditione.

Nonnullas Patrum ſententias de hoc vitio habes apud Caniſium in Opere Catechiſtico, vbi de Inuidia.

De inuidiæ remedijs Valer. Reginald. lib. 7. cap. 6. Praxis Fori Pœnit. num. 55. vide etiam D. Baſil. Homil. cit. Perer. num. 36. l. c.* Inuidia fera immanis, virtutum hoſtis, humanæ ſocietatis venenum.

Inuidia Siculi non inuenere Tyranni
Tormentum maius.

Scripſit Horat. lib. 1. epiſt. 1. Hæc fera ſe ipſam macerat. Eam graphice pinxit Alciatus Emblemate eleganti.

Squal-

Squallida vipereas manducans fœmina carnes,
Cuique dolent oculi, quoque ſuum cor edet.
Quā macies, & pallor habet, ſpinoſaque geſtat
Tela manu: talis pingitur Inuidia.

Quidam ex græco carmine de illa ſic luſit;

Iuſtius inuidia nihil eſt, quæ protinus ipſum
Auctorem rodit, excruciatque animum.

Hoc monſtrum, eiuſque domū deſcribit Ouid. Lib. 2. metamorph. ab Hydra eam ſignificari, nonnullis viſum eſt. Hydra è ſordido cœno pullulare fingitur; inuidia nonniſi in vili animo ſedem habet; quare Ouidius in imis vallibus eam habitare fabulatus eſt: Hercules in nullo alio monſtro domando magis laborauit. Inuidia peſtes animi, vitæ lues, quietis interitus, bonis aduerſa, Angelis, Deoque contraria, dæmonem ad perdendum Adamum, Caim ad Abelem perimendum, fratres Ioſeph ad eum vendendum, Saulem ad Dauid inſectandum, Iudæos ad necem Chriſto Domino inferendam, inflammauit. Cum inuidia coniunctum eſt odiū, malignitas, obtrectatio, inſectatio, nocendi cupiditas. Philiſtæi, proſperitati Iſaac inuidentes, puteos, quos foderat Abraham, obſtruxere. Geneſ. 26. Sodomitarum hiſtoriam, qui, domum Loth ingredi volentes, cæcitate percuſſi, oſtium reperire non potuerunt, de inuidis, ſecundum tropologiam, explicat D. Greg. lib. 16. cap. 16. in Iob. qui alienæ virtuti, laudique inuidentes vruntur, tabeſcunt, obcæcantur, ſua mala non vident, nec virtutum ſolem. Inuidia virtutis comes, & magnorum felicitatum (vt placet Philoni Iud. lib. de Ioſeph.) aduerſaria perpetua: non inepte Polybius, lib. 1. ſcriptum reliquit, egregia facinora, & res præclare geſtas magnam plerumq; inuidiam conflare, & graues calumnias ſtruere. D. Baſilius, ſerm. de inuidia, inuidorum amicitiam, & conuictum fugiendum monet, & Prouerb. 23. legimus; *Ne comedas cum homine inuido, & ne deſideres cibos eius.* Antiſthenes è rep. inuidos amouendos, putauit; quia agnoſcebat, ciuitatum eos peſtem eſſe: ipſos inuidorum oculos nocere alijs, vulgaris opinio eſt; de qua Peter. in cap. 32. Geneſ. verſ. 4. num. 33. Differt in multis odium ab inuidia. Bonum inuidiæ, malum odij, cauſa eſt. odium concipitur in bruta (Magi Perſarum mures oderant; Germanicus Imp. galli gallinacei vocem, & aſpectum ferre non poterat: animalia ipſa, vt aquilæ in dracones, odia exercent) at homo ſoli homini inuidet. Odium interdum iuſtum eſt (vt cum odio habemus prauos ſceleſti hominis mores; nunquam inuida iuſta. Quo malitia eſt maior, eo maius fit odium: at creſcit inuidia, quo plus bonitas, vel felicitas illius augetur, cui inuidetur. Alias differentias lege in Plutarcho, & in Pererio, Verſu 3. 4. Diſput. 4. l. c. Sed de his haſtenus digreſſiunculam æqui, bonique conſulas; cum componendis moribus deſeruire poſſit.

Quale peccatum ſit Triſtitia ex timore. Cap. LXIV.

ELENCHVS.

1 *Notanda tria circa triſtitiam ex timore prouenientem.* 1

1 NOn ſolum de triſtitia, quæ inuidia eſt; ſed de alijs etiam oportet conſiderare, qualiter ſe habeant. Illa ergo triſtitia de bono alterius, quia inde malum timemus, quæ ad timorem pertinet, aliquando eſt peccatum, aliquando non: ob id ſunt notanda tria dicta.

1 Primum eſt, quando timemus malum iniuſte inferendum ab alio, ob bonum ipſi collatum, & nobis certum eſt; tale malum prouenturum, iuſtum eſt triſtari: vt, eligitur in iudicem homo, qui committit iniuſticias multas, & mihi probabile eſt, commiſſurum eſſe, licet mihi triſtari de tali poteſtate ei data. Ratio, & ſignum huius eſt, quod ſi ego haberem poteſtatem priuandi tali poteſtate illum, in tali caſu liceret. Licitum ergo eſt triſtari de bono alicuius, quo licite poſſemus eum priuare, ſi in nobis eſſet poteſtas; ob illam cauſam, propter quam triſtamur; vt dicit Caietan. ſecunda ſecundæ, queſt. 36. art. 2.

2 Secundò, quando malum, quod timemus, iuſte ab illo inferendum eſt, tunc triſtari de bono, malum eſt; verbi gratia. Eligitur in iudicem homo rectus, qui vitia exterminabit, & caſtigabit malos iuſta pœna; ſi quis ob timorem triſtaretur de poteſtate illi conceſſa, male faceret; quamuis enim liceat timere ipſum malum, non tamen licitum eſt, ob timorem hunc, diſplicere, & triſtare de bono illius: ſicut neque liceret ob id priuare illum tali bono. Huiuſmodi autem triſtitia, ſi eſſet ex conſenſu voluntatis pleno, & eſſet de magno bono, eſſet peccatum mortale, ſicut inuidia, vt diximus.

Tertiò, quando malum timemus, iniuſte quidem inferendum, tamen non eſt nobis certum,

tale

tale malum prouenturum, ſed leui ſuſpicione, colligimus; tunc talis triſtitia eſt mala, ſicut eſſet malum etiam, in tali caſu priuare illum tali bono. Per hæc poſſumus iudicare in alis multis caſibus ſimiliter.

ADDITIONES.

Vide D. Thom. Caiet. artic. 3. Val. p. 2.
* De timore mundano, & malo Reginal. lib. 17. c. 23. ſect. 2. & 3.

De Æmulatione. Cap. LXV.

ELENCHVS.

1 *Aemulatio eſt triſtitia de bono alterius, &c. Bonum autem quod æmulamur, vel eſt ſpirituale, vel temporale proportionatum, vel temporale improportionatum. Prima æmulatio eſt ſancta, & licita; ſecunda eſt licita; tertia eſt mala, & illicita.*

2 *Indignatio eſt qua triſtamur de bono alicuius, quia eſt indignus, quæ locum habet in bonis temporalibus; & hæc ſi nil aliud reſpiciat eſt peccatum veniale; ſi autem Deum arguat, quaſi ſit iniuſtus, eſt peccatum mortale, & eſt blaſphemia.*

1 Aemulatio eſt triſtitia de bono alterius, quatenus nos eo priuari ſumus, vt diximus. De hac autē tria etiam dicta ſunt notāda.

Primum eſt, cum bona, quæ æmulamur, ſunt ſpiritualia, & ad animæ ſalutem pertinentia, talis æmulatio ſancta eſt, & licita: vt, video hominem pœnitentem, deuotum, religioſum, contriſtor ex tali bono, non quia in illo ſit, ſed quia in me non eſt, hoc licet: immò laudatur à Paulo 1. Corinth. 12. *Aemulamini charismata meliora* 1. Corint. 14. *Sectamini charitatem, æmulamini ſpiritualia.*

Secundum, quando bona, de quibus triſtamur, ſunt temporalia, ſi nobis ſunt proportionata, licitum eſt triſtari: ſicut etiam licitum eſſet deſiderare talia; verbi gratia aliquis non habet, quo poſſit familiam ſuſtinere, videt alios ſibi æquales habere, triſtatur de hoc, quia ſimili ſuſtentatione priuatur: bonum hoc eſt.

Tertium, quando bona ſunt temporalia, ſed homini tali improportionata: tunc triſtari bonum nō eſt, ſicut neque deſiderare: vt, ſi mediocris homo triſtetur, quia non eſt Rex, quia non eſt Papa: & hoc veniale eſt ex ſe. Quando autem appetuntur in malum finem temporalia, tunc triſtitia omnis mala eſt, & tantum peccatum, quantum eſt deſiderium talium bonorum ob illum finem.

2 Indignatio autem eſt, qua triſtamur de bono alicuius, quia indignus eſt tali bono: & hoc locum habet in temporalibus. Et attende, quod non loquimur, quando iſta indignitas eſt contra iuſtitiam, & qui dolet, ob hoc dolet quia iniuſtitia committitur (de hoc enim dicemus poſt) ſed de eo, qui dolet, quia videt huiuſmodi temporalia collata hominibus indignis, & non ob alium finem dolet. Huiuſmodi indignatio, vt dicit S. Thom. & Caiet. loco citato, ſi non aliud habet, quam quod dictum eſt, mala eſt, & ex ſe veniale; nam cum id, de quo dolet, nec ſit malum culpæ, nec pœnæ, videtur quodammodo arguere Deum, & dolere, quaſi iniuſtitia ſit ex parte datoris. Eſt ergo mala talis indignatio; &, ſi prorumpat in id, quod Deum arguat, quod iniuſtus ſit, & male diſtribuat, eſt grauiſſimum mortale peccatum, & blaſphemia. Hæc indignatio Pſalmo 32. reprehenditur, *Deſine ab ira*, inquit, *relinque furorem*. Si autem talis indignatio ſit, quia mali abutuntur bonis, vel alio bono fine, iam ad aliam triſtitiam pertinet hoc, vt dicemus.

ADDITIONES.

Vide D. Tho. Caiet. Bañes, art. 2. Val. l. c.
In bonis ſpiritualibus non habet locum indignatio. D. Thom. art. 2. diſtribuitur enim, non ab hominibus, ſed à Deo, & ſemper optimè, liberaliter, gratiſque, bonum gratiæ vocantis, & iuſtificantis ijs, qui eā nō merentur; iuſte bonum gloriæ ijs, qui meruere. Vide Valen. l. c. in fine.
Indignatio) Vide Caiet. verb. Indignatio.
Si ex indignatione nolis videre, aut audire illum, cui iratus es, communiter venialiter peccas. Sà verb. Indignatio.

De Odio, Inuidia, & Triſtitia bona. Cap. LXVI.

ELENCHVS.

1 *Triſtitia, quæ ex odio procedit, ex ipſomet odio eſt iudicanda, & ſi reſpicit perſonam eſt peccatum mortale quidem ſi malum eſt graue, & ex libera voluntate, ſecus autem veniale. Inuidia verò eſt mortale peccatum, ſi adſint hæ duæ conditiones, videlicet, ſi adſit voluntatis conſenſus, & bonum ſit graue.*

2 *Triſtitia quæ eſt ex charitate, & iuſtitia, bona eſt, & licita.*

Tri-

1 TRiſtitia, quæ ex odio procedit, iudicanda eſt ex ipſo odio. Cum enim malū alicui volumus propter ipſum ſubiectum & perſonam, quæ inimica eſt nobis, tunc peccatum eſt: &, ſi malum eſt graue &; odium ex libera voluntate, mortale eſt; ſecus veniale. Simili modo ſe habet huiuſmodi triſtitia, quæ ſi de b ono graui, & ex libertate ſit, mortale eſt, ſecus autem veniale. Inuidia autem ſecundum S. Thomam, & omnes Doctores, ex genere ſuo mortale eſt, & de facto eſt mortale, ſi duæ adſint conditiones.

1 Vna eſt, cum eſt voluntatis conſenſus: ſæpe enim ſolum eſt quidam motus in parte ſenſitiua, aut voluntate, ſed ſubitus, & fere naturalis, quo homo triſtatur de bono æqualis: & tunc ad ſummum eſt veniale: nam mortale exigit voluntatis plenum conſenſum.

2 Altera eſt, quod bonum, de quo triſtamur, ſit graue: cum enim leue eſt, vt pueris ſolet accidere, qui in leuibus ſolent ſocijs inuidere, veniale peccatum eſt. Reliquæ duæ triſtitiæ, quæ ex charitate, & iuſtitia ſunt, bonæ ſunt. Licet triſtari de ſanitate alicuius, quia occaſio eſt illi peccandi mortaliter; in quo caſu licet illi malum velle, & infirmitatē ob bonum maius. Licet etiam triſtari, quia dignitates dantur indignis, & violatur iuſtitia. Licet triſtari, quia viuunt hæreſiarchæ, & aliorum corruptores, & licet illis mortem deſiderare, ne alios inficiant, & ne alijs tantum malum inferant. Ex his multorum caſuum reſolutio patet.

ADDITIONES.

S. Thom. art. 3. Caiet. Bañes ibid. Val. propoſ. 2. loc. cit. Reginal. ſect. 2. De diſcordia, & contentione ſect. 4.

Inuidia mortale eſt.) Azor. p. 3. lib. 2. c. 22. Val. p. 2. prop. 2. Vide D. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 2. Homicidium patratur ex odio, vel ex ira, vel ex inuidia. Vide Azor. cap. Homic. & c. 19. l. c.

De filiabus Inuidiæ. Cap. LXVII.

ELENCHVS.

1 *Inuidiæ filiæ ſunt quinque, videlicet odium, ſuſurratio, detractio, gaudium in aduerſis proximi, & afflictio in proſperis eiuſdem. Inuidus autem duas habet triſtitias, vnam de bono proximi, vtpote per quod propria excellentia minui videatur; alteram quæ huic conſequitur, quia nimirum inuidus non ſolum nihil boni vellet accidere inuidioſo, ſed etiam eius bonum conatur impedire. & hæc triſtitia eſt filia inuidiæ, & eſt peccatum eo modo, quo & gaudium in aduerſis.*

1 QVinque filię inuidię aſſignantur, odium, ſuſurratio, detractio, gaudium in aduerſis proximi, & afflictio in proſperis.

Odium eſt, quo alicui malum volumus, ob malum ipſius, non ob aliquod bonum eius, vel alterius: & hoc peccatum eſt, de quo diximus in lib. 4.

Suſurratio eſt, qua famā auferimus in occulto.

Detractio verò, qua in manifeſto: & de his diximus lib. 5.

Gaudium in aduerſis proximi peccatum eſt; & ſi malum proximi, de quo gaudemus, graue eſt, & gaudium ſit ex rationis conſenſu, mortale eſt.

Afflictio in proſperis, eſt triſtitia de bonis proximi. Inuidus enim duas habet triſtitias. Altera eſt, de bono proximi, prout per ipſum videtur propria minui excellentia: & hæc eſt ipſa inuidia. Altera eſt conſequens: nam inuidus vellet nihil boni accidere inuidioſo, & bonum eius impedire conatur, ſaltem deſiderio. Quando ergo ei tale bonum euenit, quia contra inuidi voluntatem euenit, affligitur, & triſtatur; & hæc triſtitia eſt filia inuidiæ, vt habet S. Tho. l. c. & eſt peccatum eo modo, quo gaudium in in aduerſis. Hæc ſatis ſint de inuidia.

ADDITIONES.

Vide D. Greg. lib. 31. Mor. D. Tho. ar. 4. Nauar. Coro. nu. 88. D. Anton l. c. Coſterum in Chriſt. Inſtit. Regin. ſect. 3. Valen. p. 3. Petr. Caniſ. in Catech. l. c.

De remedio Inuidiæ Coſterus, D. Anton. cap. 1. Val. loc. cit.

Io. Caſſ. l. c. eum, ſcribit quem inuidiæ ſemen veneni ſui peſte corruperit, penè carere remedio. Cur pene remedio caret? Quia homines tabificum virus medullis abditum pre verecundia prodere nequeunt, ex Caſſiano l. c.

De inuidiæ malignitate, Val. p. 2. D. Greg. Niſſ. li. de vita Moyſ. inuidiam malorum principem, matrem mortis, primam peccati ianuam, vitiorum radicem vocat.

Inuidia diaboli introiuit mors in orbem terrarum, Sap. 2. Egregias Patrum ſententias contra inuidiam habes in opere Catechiſtico Petri Caſinij.

De

De Acedia, quid ſit. Cap. LXVIII.

ELENCHVS.

1 *Acedia eſt triſtitia de bono ſpirituali, vt ad ipſum hominem attinet; vbi notatur bonum ſpirituale eſſe beatitudinem quæ in Dei fruitione conſiſtit, & ea, quæ ad ipſam conſequendam ordinantur; quæ quidem bona tribus modis conſiderantur.*

2 *Charitas tribus modis inclinat ad gaudendum de bonis proximi, videlicet reſpectu Dei, reſpectu proximi, & reſpectu ſui ipſius. Triſtitia vero de bono proximi contingit tribus modis, quia vel eſt contra charitatem Dei; vel contra charitatem proximi, vel contra charitatem, qua ſe quiſque debet diligere.*

3 *Acedia vnde oriatur.*

1. VLtimum capitale vitium, Acedia eſt. De qua primũ percipere oportet, quid ſit. Poteſt autem ſic deſcribi: *Triſtitia de bono ſpirituali, vt ad ipſum hominem attinet.*

In cuius declarationem aduerte, bonum ſpirituale vocari hominis beatitudinem, quæ in fruitione Dei conſiſtit, & ea bona, quæ ad ipſam conſequendam ordinantur; vt, charitatem, virtutum opera, diuina præcepta, ſacramenta, & alia huiuſmodi. Hæc bona tripliciter poſſunt conſiderari.

Vno modo, vt à Deo procedunt, vt ab omnium bonorum principio, & auctore. Alio modo, vt in proximis noſtris ſunt. Tertio, vt ad nos ipſos etiam pertinent.

Aduerte rurſus, quod, cum per charitatem non ſolum diligamus Deum, ſed etiam proximum, & nos ipſos, & charitatis ſit gaudere de bono illius, quem charitate diligimus; fit, vt charitas inclinet nos ad gaudendum de huiuſmodi bonis, ſecundum illam triplicem conſiderationem.

2 Primò quidem, vt à Deo ſunt: qui enim diligit Deum, gaudet de bono opere ab ipſo Deo procedente, quatenus eius potentia, & bonitas, iuſtitia, ſapientiaque manifeſtantur. Similiter, qui diligit proximum, gaudet de bono ſpirituali ipſius, quatenus per ipſum bene ſe habet, & diſponitur ad ſuum finem conſequẽdum, vel quia iam ipſum eſt conſequutus. Qui etiam diligit ſe propter Deum, gaudet conſequenter de tali bono ſpirituali, quod ad ipſum pertinet, & gaudet ſe ad Deum ipſum ordinari per tale bonum, propter quem, ſcilicet Deum, diligit ſemetipſum. Aduerte rurſus, iuxta triplicem eandem boni ſpiritualis conſiderationem, quòd triplex poteſt eſſe triſtitia in homine de tali bono, & vnaquæque eſt contra charitatem; vel qua diligendus eſt Deus; vel qua diligendus eſt proximus; vel qua ipſe ſe debet diligere propter Deum.

Prima triſtitia eſt, qua homo contriſtatur de bono ſpirituali, vt à Deo eſt, quaſi nolens ipſius manifeſtationem, & gloriam; & iſta triſtitia eſt peſſima, & naſcitur ex odio Dei, quod eſt grauiſſimum peccatorum, & maxime in damnatis reperitur.

Secunda triſtitia eſt, qua homo triſtatur de tali ſpirituali bono, vt eſt in proximo, quaſi nolens ipſum proximum tali bono præditum; & hæc eſt graue peccatum. Dicitur inuidentia gratiæ fraternæ, & eſt vnum ex peccatis contra Spiritum ſanctum, quæ dicuntur non remitti, quia difficile remittuntur: taliſque inuidentia ex genere ſuo eſt mortale peccatum; &, ſi adſit conſenſus rationis, & grauitas materiæ, de facto eſt mortale.

Tertia triſtitia eſt, qua homini diſplicet bonũ ſpirituale, qua parte ad ipſum pertinet, quaſi nolendo, & faſtidiendo ſe capacem talis boni, & ſe ad id ordinari: triſtatur enim de beatitudine, diuinis præceptis, de ſacramentis, de bonis alijs ſpiritualibus, quaſi volens, ne ad ipſum pertinerent. Hæc triſtitia dicitur acedia, qua homo velut nauſeam habet rerum ſpiritualium: & naſcitur præſertim ex duplici capite. 3

3 Vno quidem, ex nimio affectu, quem homo habet rerum temporalium, & huiuſmodi delectatione.

Altero, ex terrore laborum, & ſtudiorum, quibus ſpiritualia bona ſunt conſequenda. Et hoc ſecundum ex priori naſcitur: nam per prius perditur guſtus ſpiritualium; guſtu deperdito, ſtatim res laborioſa fit, vt in his, qui veſcuntur cibis, nullum ſaporem habentibus. Acedia autem, nomen eſt Græcum; ἀκηδία enim dicitur ſine labore, aut ſine cura: nam κῆδος Græcè curam, vel laborem ſignificat: vnde Latinè dicitur acedia, illo η, mutato in e, longum. Aliqui putant eſſe nomen Latinum deriuatum ab acidus, a, um, id eſt, frigidus, quia ſicuti frigida non facile mouentur, ita acidioſus ex nimia triſtitia torpeſcit: hæc enim nomina ab effectu ſumuntur: ſed melius puto dici, quod diximus, puta, eſſe Græcum. Vide S. Tho. 2. 2. q. 35.

ADDI-

ADDITIONES.

Vide Sylu. Nauar. num. 124. Coro. nu. 90. Azor.p.1 lib.4.c.18.l.c.D. Anton. tit 9. Alex.p. 2. q.140 m.6. D. Tho. Caiet. Bañes 2.2. q.35. Val. diſp.3. q.12. Caniſ. in op. Catechiſ. apud quem multa leges teſtimonia Scripturæ, & Patrum. De acediæ ſpiritu Io Caſſ. toto lib.10. de Inſt. Cœnob. De eodem vitio D. Tho.q.11. de malo. Fernandez §. 6. Regin. lib. 17.

Triſtitia de bono.) Vide Valent. p.1.D.Tho. art. 1. Syluestrum num. 1. l.c.

Quale peccatum ſit Acedia. Cap. LXIX.

ELENCHVS.

1 *Acedia eſt ex ſuo genere mortale peccatum, quia eſt contra charitatem; fit autem duobus modis veniale.*

2 *Primo fit veniale, quando plenus non accedit conſenſus, ſed ſolum in parte ſenſitiua, aut in ratione imperfecta conſiſtit; tunc enim cum plenus non adhibeatur conſenſus, non eſt peccatum mortale.*

3 *Secundo fit veniale quando materia eſt leuis licet ipſa ratio conſentiat. Tunc verò dicitur materia leuis, quando homo non triſtatur de bono ſpirituali ſecundum ſe, ſed alia ratione.*

1 Acedia, vt habet S. Thom. loco citato, ex genere ſuo eſt mortale peccatum, cum ſit contra charitatem, vt ſuperius declarauimus. De hac dicitur 2. Corinth. 7. *Triſtitia huius ſaeculi mortem operatur:* fit tamen veniale dupliciter.

2 Vno modo, quando non accedit plenus rationis conſenſus, ſed ſiſtit ſolum in parte ſenſitiua, aut in ratione imperfecta: ſuboriuntur enim aliquando quidam motus & triſtitiæ internæ, quibus homo plenum non adhibet conſenſum. tunc in his non eſt mortale, ſed ad ſummum veniale peccatum.

3 Altero modo, quando, etſi ratio conſentit, tamen materia eſt leuis: tunc autem dicitur materia leuis, quando homo non vere triſtatur de bono ſpirituali ſecundum ſe, ſed de eo, ratione alicuius circumſtantiæ, loci, & temporis: vt, qui contriſtatur de ieiunio, quia tali die obſeruandum eſt; qui triſtatur de concione, quæ tali tempore fit; tamen abſolute non contriſtatur de his, quaſi nolens eſſe concionem, eſſe ieiunium, & alia huiuſmodi: frequenter in his eſt tantum veniale. Quando vero acedia eſt de ipſo bono ſpirituali abſolute, & ex rationis conſenſu, tunc eſt mortale. Solet etiam acedia eſſe peccatum ratione effectuum ſuorum; ſed attinet hoc potius ad filias ipſius, de quibus modo agendum eſt.

ADDITIONES.

Eſt mortale.) Vide Sylu. q.2. Caiet. in ſumma, Bañes ar.3. Val.col.3. Nauar. Coron. Reginal. l.c.* Acedia eſt triſtitia de bono ſpirituali, in quantum eſt bonum diuinum. A Toleto, cum D. Thom. dictum eſt, Acediam peccatum lethale eſſe, ex genere ſuo: illud autem eſt peccatum mortale ex ſuo genere; quod de ſe, ſecundum propriam rationem charitati repugnat. Peccata mortalia, ſecundum genus ſuum, tunc mortalia ſunt, cum aſſequuntur ſuam perfectionem: in conſenſu rationis conſummatio peccati eſt: ſi in ſola ſenſualitate illius inchoatio ſit, nec attingat rationis conſenſum, crimen eſt veniale, ob imperfectionem actus: quare motum acediæ in ſola ſenſualitate, venialem dices. Vide Sylu. nu. 1. D.Tho. Bañes, Caiet. Valer. Reginald. l. c.

Hoc vitium materialiter eſt in ſenſualitate, vel antecedenter, vel conſequenter ad actum formalis acediæ, quæ eſt in voluntate. Vide Bañes art. 3. l. c.

De filiabus Acediæ. Cap. LXX.

ELENCHVS.

1 *Acediæ filiæ quot, & quæ ſint.*

1 Sex ſunt filiæ Acediæ, deſperatio, puſillanimitas, torpor, malitia, rancor, mentis euagatio.

Deſperatio quidem eſt, qua homo diffidit ſe finem conſequuturum ſupremum: hæc autem facile oritur ex acedia, qua homo veluti a ſe reijcit talem finem. Eſt autem deſperatio peccatum mortale graue, cum ex conſenſu rationis pleno fit: quando vero ſolum eſt quidam motus imperfectus, veniale eſt.

Puſillanimitas eſt, qua homo non audet diuina conſilia, quæ perfectionis ſunt, exequi: & hæc veniale eſt ex ſe.

Torpor vero eſt, quo negligit homo, ſeu omittit facere, quæ ex præcepto tenetur; & hic mortale eſt.

2 Ma-

2 Malitia autem eſt, qua homo odio habet ipſa bona ſpiritualia in ſe, quia vellet ea non eſſe; aut, qua etiam pœnitet hominem bene feciſſe, & impleuiſſe, quæ tenebatur facere; aut contemnit Dei beneficium, deſiderádo, non fuiſſe natum, & cognouiſſe Chriſtum, dolendo, &c. Et hæc eſt mortale.

Rancor eſt, quo homines, qui inducunt ad ſpiritualia, vt Religioſi, concionatores, & alij huiuſmodi, ſunt ei faſtidio, & eos auerſatur: & hic eſt veniale, niſi coniungatur cum odio, quo eis malum notabile deliberate deſiderat.

Euagatio mentis, eſt defectus attentionis, quæ rebus ſpiritualibus exequendis, & exercendis eſt adhibenda: & hæc ex ſe veniale eſt, niſi cum exigitur ex præcepto aliquo talis attentio: vt in recitandis Horis canonicis, quando homo obligatur recitare, & in audiendo ſacrum diebus feſtis: in his enim rebus, euagatio mentis eſſet mortalis, ſi notabilis eſſet, & culpabiliter, ſeu ex negligentia haberetur. Sed de his ſatis diximus lib. 2. & 6.

ADDITIONES.

Vide D.Tho.art.4.D.Greg.l.c.Iſidor.de ſummo bono. Alex.l.c.membr.4.Nauar.n.125.Silu. q.3.Azor.Coro.Caniſ.D.Ant.cap.1.l.c.

De remedio D.Anton. cap.2. Val.p.2. Coſte. Regin.l.c.nu.109.

In fuga luxuriæ, in pugna acediæ remedium. Vide Caſſia. l.c. cap.vlt. vbi hæc. *Experimento probatum eſt, acediæ impugnationem non declinando fugiendam, ſed reſiſtendo ſuperandam.*

Hic ſit finis huiuſce noſtri laboris, ad Dei Optimi Maximi laudem, & in eorum Sacerdotum commodum ſuſcepti, qui aurea Illuſtriſſimi Cardin. Toleti Inſtructione delectantur. Quæcumque ſcripſi, quæcumque ſcripturus ſum (in quibus imbecillitatis lapſus fortaſſe multi, voluntatis nulli) S. R. Eccleſiæ, pro qua ſanguinem libentiſſime profunderem, iudicio, & cenſuræ, eius maieſtatem, auctoritatemque admirans, demiſſo animo ſubijcio.

Benedicta ſit S. Trinitas, atque indiuiſa Vnitas: confitebimur ei, quia fecit nobiſcum miſericordiam ſuam. Huic gloria, huic Imperium in ſæcula ſæculorum.

Gloria Chriſto ſalutis noſtræ Auctori, Gloria Sanctiſſimæ eius Matri, ſemper Virgini Mariæ, laus DD. Andreæ, Franciſco, Hieronymo, Auguſtino, & Catherinæ Senenſi. Amen.

Finis Libri Octaui.

ADDITIO
AD SVMMAM
TOLETI
DE SACRAMENTO
ORDINIS.

A MARTINO FORNARIO Brunduſino Societatis IESV Compoſita.

Cum notis, ſeu additionibus ad ſingula capita ANDREAE VICTORELLI *Baſſanenſis Doctoris Theologi,*

Appoſitis hac poſtrema Editione Capitum Elenchis, & nouarum paſsim Additionum cumulis.

ILLVSTRISSMO, ET REVERENDISSMO DOMINO, D. IO. BAPTISTAE COCCINO

SACRAE ROTAE ROM. DECANO,

Et Sacræ Pœnitentiariæ Regenti.

ANDREAS VICTORELLVS
Gratiam, & Fœlicitatem à Deo precatur.

NOTAS ad opuſculum Martini Fornarij, de Ordinis Sacramento confeci, vt monuiſti, vir Illuſtriſs. Breues illæ ſunt, nec tuis oculis dignæ, fateor: ſed non erunt, (amicorum quorumdam teſtimonio) ſacerdotibus infructuoſæ. Eduntur in lucem tuo nomine exornatæ, quia tuo nutu confectæ. Regis tu, poſt Illuſtriſs. ac Reuerendiſs. Cardin. Burgheſium Maiorem Pœnitentiarium, grauiſſimam ſupremæ Pœnitentiariæ, ſingulari cum pietatis, & doctrinæ laude, Prouinciam; & ſacro accenſus igne animarum lucra quæris.

Tuo ego egregio exemplo inflammatus lucra ſimilia (qua ratione meæ licet imbecillitati) quærere cupio. Et vt hæc, aliæq; meæ lucubrationes Diuinæ gloriæ, & Sacerdotum in ſanandarum animarum ſtudia incumbentium vtilitati deſeruire poſſint, Deum (qui te, vt opto, & oro, ſuis bonis magis augeat in dies) precari non deſino. Vale.

Romæ, Nonis Decemb. M.DC.XVII.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

PRO EXPOSITIONE HVIVS SACRAMENTI Dicam primum de Ordine generatim. Secundo, de eius materia, & forma. Tertio, de ſuſcipientibus Ordinem. Quarto, quibus prohibitum ſit Ordines ſuſcipere. Quinto, de Miniſtro. Sexto, de effectibus. Septimo, de ſingulorum Ordinum officijs. Poſtremo, de pœnis aduerſus male promotos indictis.

DE SACRAMENTO ORDINIS in genere.

CAPVT PRIMVM.

ELENCHVS.

1 *Ordinis definitio, & explicatio.*
2 *Ordinem eſſe Sacramentum eſt de fide; & omnes ordines vnum ſunt sacramentum.*
3 *Variæ de ordinum numero ſententiæ.*
4 *Ordo quot modis ſumatur.*
5 *Reſolutio circa numerum ordinum.*

1 ORDO eſt ſignaculum quoddam eccleſiæ, quo ſpiritualis poteſtas ordinato traditur, vt habet Magiſter ſēten. in 4. diſt. 24. & exponit D. Tho. ibid. & ſequūtur alij cōmuniter.

Dicitur autem Ordo, quia per illum in gradu quodam, ac certo ordine eccleſiaſtico homo conſtituitur. Eſſe autem ordines in Eccleſia ſuppono, vt rem certam de fide, vt patet ex Conc. Floren. in vnione Armen. & Trid. ſeſſ. 23. can. 2. de ſacr. ord. & ex communi Doctorum ſententia. Lege Bellar. de ſacr. ordin. cap. 2. & Valen. in 3. p. diſp. 9. q. 1. pun. 2. Præterea ex dicta definitione intelligitur, hoc ſacramentum per ſe non eſſe inſtitutum ad perfectionem propriam eius, qui illud ſuſcipit; ſed potius ad ſalutem aliorum, in quos illa ſpiritualis poteſtas exercenda eſt, atque in communem vtilitatem Eccleſiæ, nempe ad ſpiritualem generationem: ſicut matrimonium fuit datum ad propagationem naturalem.

2 Ordinem eſſe ſacramentum, eſt de fide, vt habetur in Concil. Florent. loc. cit. & Trid. ſeſs. 23. can. 3. de ſacram. ord. & probat Bellarm. cap. 2. Valen. q. 1. puncto 4. locis ſupra notatis. Præterea, omnes ordines eſſe ſacramentum nullo excluſo, eſt magis conſonum ſacris Concilijs, & Doctrinæ SS. Patrum, vt docent communiter Doctores, quos adducit, & ſequitur Valen. loc. cit. Sunt autem omnes ordines vnum ſacramentum perfectione, quia ad Euchariſtiam referuntur; vt Durand. in 4. diſt. 24. q. 2. vel ſunt vnum potentiale, vt D. Thom. in addit. q. 37. art. 2. quia nimirum tota plenitudo huius ſacar-

ſacramenti eſt in vno ſacerdotio, quod poteſt omnia, quæ inferiores,& non è contrario. Lege Henricum Henriquez Summ. Theol. moralis lib.10.cap.4.nu.1. Hinc etiam intelligitur, quo modo omnes ordines ſint vnus ordo; nempe vnitate attributionis, quia omnes ad ſacerdotium tendunt: vt Duran. q.2.cit. Henric. dict.cap.4. vbi etiam exponit, quomodo ſit in præcepto communitati, Prælatis,& beneficio arctatis,non autem ſingulis fidelibus.

3 De numero autem Ordinum quatuor ſunt ſententiæ. Prima aſſerit eſſe ſeptem ordines, id eſt, quatuor minores, nempe Oſtiarij,Lectoris, Exorciſtæ, Acolythi; & tres maiores,Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum,ſub quo includitur Epiſcopatus. Dicuntur hi tres maiores, quod illis initiati prius accedant in altaris miniſterio, quam qui minoribus. Deinde propterea quod habent annexum ſolemne votum caſtitatis, iuxta cap.vnic. de voto. lib.6. vt infra patebit. hæc opinio eſt D. Thom. in add. q.37. art.3. Alenſ. 4.p.q.79. m.8. & q.80.m.4. Alb. in 4.d.24.art.5. Bonau.art.1.quæſt.2. & 3. Rich.art.3.q.3. ead.diſt.& aliorum cõmuniter.

Secunda ſententia eſt Canoniſtarum, qui, vt refert Nauar. in Man. cap.22.nu.18.nouem ordines ponunt,nempe ſeptem iam dictos, & præterea Epiſcopatum, & primam tonſuram.

Tertia ſententia ad hos nouem adiungit ordinem Pſalmiſtarum,ſeu Cantorum,quæ eſt Titelm. l. de ſacram.cap.3. quia numerantur in Conc.Carth.4.cap.10. & ab Iſid.l.7. Etym.

Quarta eſt aliorum,qui octo ordines ponunt, nempe ſeptem dictos in prima ſententia,& præterea Epiſcopatum. ita Altiſiod. l.4. in cap. de ſacr.ord. q.1. Duran. in 4.d.24. q.6. Palud. d. eadem q.7.Vuald.to.2. de ſacr.cap.116. Caiet. to.1. opuſc. tract. 1. Michael de Medin.l.1. de cœlib.c.16.Nauar.cap.22.nu.18. Pet.Sot.lect.1. & 4. de ſacr.ord. Bellar. de ſacramen.ord.cap.5. Valen.d.9.q.1. puncto 2. in fin.

4 Pro reſolutione nota, ordinem ſumi dupliciter, proprie ſcilicet, & improprie. Si ſumatur proprie, ſignificat ſacramentum, in quo poteſtas traditur ad ſpirituale miniſterium, quod refertur ad celebrationem Euchariſtiæ; ſic pſalmodia, & tonſura non ſunt per ſe ordines; nam pſalmodia reducitur ad officium lectoris; tonſura vero eſt deſignatio ad clericalem ſtatum; & per eam nulla confertur poteſtas ad peculiare officium, nec imprimitur character: vt dicam cap.7. Si autem nomen ordinis latius ſumatur, & proprie, videlicet pro quauis deſignatione ad aliquid in Eccleſia, ſic comprehendit pſalmodiam, & primam tonſuram.

5 Hoc poſito, dico primò, eſſe tantum ſeptem Ordines,qui ſolẽt vni, & eidem ordinarie conferri, vt docent Auctores primæ ſententiæ.

Secundò dico,abſolute eſſe octo ordines proprie dictos, nempe ſeptem illos iam dictos, & Epiſcopatum,iuxta quartam ſententiam. Primo ex cap.1. d.21. vbi quarto loco numeratur Subdiaconatus, quia nimirum Epiſcopatus eſt primus ordo, vt notat Gloſ. ibid. item ex Concil. Trid.ſeſſ.23.cap.4. de ſacram.ordin. vbi videtur conſtitui diſtinctus ordo à ſacerdotio, vt obſeruat Nauar. & Valentia. Deinde,quoniam in ordinatione Epiſcopi imprimitur character, & datur poteſtas conferendi confirmationem, & ordinem, & ad alia munera, quæ gratiam peculiarem requirunt;ergo eſt diſtinctus ordo. Poſtremo confirmatur hæc ſententia ex munere Epiſcopali, quod eſt longe excellentius, quàm ſint ea, quæ ad ordines minores,immo quæ ad ſubdiaconatum, & diaconatum ſpectant; & tamen hi ſunt diſtincti ordines:ergo multo magis Epiſcopatus: lege Bellarm.cap.5.Tolet.lib.1. huius inſtr. cap.71.nu.8.

ADDITIONES.

Ex recẽtioribus ſcripſerunt de ordine Card. Bellar.Gregor. de Val Henriquez, Angles,poſt vtrumque Sot. nuper Valer.Regin.& Aegid. de Conink Soc. Ieſu. duos hoſce Fornarius videre non potuit; obijt enim priuſquam ille Praxim Fori Pœnitentialis,hoc egregium de Sacramentis, & Cenſuris volumen typis mandaret: egregie etiam ſcripſit Vaſquez in 3.p Scripſere etiam Petrus de Ochagauia,Filliucius, Guillemus Eſthius in 4.ſent Martinus Bonacina,Franciſcus Siluius.

Omnes ordines eſſe Sacramentum.) D. Tho. 4.d.24.q.1.art.2.& addit.3.p.q.35.ar.2. docens (opinione magis communi) per quemlibet ordinem characterem imprimi, (characterem non imprimit niſi ſacramentum) duas alias ſenſentias affer,& refellit. Prima in ſolo ſacerdotio, ſecunda in ſolis maioribus ordinibus characteris impreſſionem fieri, tradit. Eaſdem recenſent Sot.4.diſt.24. art.4.Gregor. de Valen. tom.4.d.9.q.1.p.4. In ſolo ſacerdotio hominem charactere ornari,docuit Durãdus; cuius in hac re ſectatores magna reprehenſione dignos non iudicat Soto;addẽs tamen;aliquã eſſe temeritatis notam à communi veterum ſententia in hac re diſcedere.Victor.de ſacr.q.226.Durandi ſententiã probabilẽ cenſet;Angles in 4. nõ erroneã.

Seraphinus Capponus ad cit. q.35. art.2. D. Tho. duas à D.Tho. reiectas opiniones, errores, (poſt Conc. Flor.) qui nulla ratione defendi poſſint, exiſtimat.

Sot.l. c. tres maiores ordines ſacramentum, quatuor minores, ſine erroris periculo, ſacramenta proprie non eſſe, quæ gratiam dent, & characterem imprimant, dici poſſe, ſcripſit; cum Sot. ſunt Michael à Med. lib.1. de ſacra.hom.contr. Nauar. in Man.c 22.nu.18. Angles in 4. vocans maiores ſacramenta, minores ſacramentalia, hos Magiſter ab Eccleſia inſtitutos fuiſſe, opinatus eſt.

Card.Bellarm.lib.1.de Ord.c.6 7. Diaconatum, & Subdiaconatum ſacramenta eſſe, oſtendit.c.8. idem aſſerit (minori tamen probabilitate) de minorib.ordin. cum cõi ſententia, quam Greg. de Val.l.c.col.3.§ 3. cũ D Tho.Palud.Richar.Capreo.Victo.Ferra. Ekio.Pet. à Sot.ſecutus eſt. Huic fauent Conc Flor.& Trid.illud, cũ dicit, ſextum nouę legis ſacramentum eſſe ordinem, eiuſque materiam id, quod in ordinatione exhibetur, & exempla recenſet: hoc, cum, ſeſſ. 23.c.2.ſeptem ordines enumerat. & c.3.abſolutè dicit, ordinem ſacramentum eſſe. In hac cõmuni ſententia Val. Reginal. vol.2 Prax. Fori Pœn.lib.3. tract.1.cap.4. num.17. De Coninck dub.6. Diaconi ordinationem verum ſacramentum eſſe, certum; minores ordinationes, probabile; ſubdiaconi ordinationem, probabilius ſacramenta eſſe opinatur.

Quod Capponus ſcribit l.c. (duas ſcilicet à D.Thom. reiectas opiniones, errores eſſe) affirmare non auſim; nam viri docti, Sot. Card.Bell. Greg. de Val. Vaſquez de Coninck, qui poſt Conc. Flor. ſcripſere, hoc non docuerunt: & Concilia indefinita oratione vtuntur, cum dicunt, Ordinem ſacramentum eſſe, quæ oratio, vel de omnibus ordinibus, vel de aliquibus, vel de aliquo intelligi poteſt. Sacerdotium eſſe ſacramentum, nullus orthodoxus dubitare poteſt. Vide Concil.Tridentin. l.c.can.1.2.3. Coninck dub.5. l.c.

De numero autem Ordinum) Vide de Coninck dub.2.

Pro reſolutione nota.) Hoc ipſum Greg. de Val.p.2. col.vlt.l.c.

Epiſcopatus eſt primus ordo.) Epiſcopalem ordinationem ſacramentum eſſe verè, & propriè dictum, gratiam efficiens, & characterem imprimens, docet egregiè Card.Bellar. lib.1. de ordine c.5. Petr.à Sot.lect.4. de ord. Val.p.4.l.c.§. Altera ſententia, cenſent de fide (licet nondum ſit ab Eccleſia declaratum) Epiſcopatum ſacramentum eſſe. Hoc certum putat De Coninck dub.6. concl.1.l.cit. Vaſquez diſp.240.c.4. contrarium, ſine nota graui, defendi non poſſe, ait D.Thom.in ſupplem.q 40.ar.5. Capponus ibid. Sot.4. diſt.24. q.2. art.3. & lib.10. de iuſt. q.1. ar.2. non idem ſenſerunt, Vide etiam Couarr. lib.5.Var.c.10.num.15. Angles in 4.dicit, Epiſcopi ordinationem eſſe idem ſacramentum, & ordinem cum Sacerdotio. Reginal.c.1. num.5. l. c. Epiſcopatum non eſſe alium ordinem à ſacerdotio: neque ſacerdotem, cum Epiſcopus creatur, nouo charactere inſigniri, ſed primum perfici, & extendi, nouæ poteſtatis additione. De Coninck dub.2. in fine, Epiſcopatum verum ordinem eſſe, ait, à quo tamen octauus ordo nõ conſtituatur; ſed qui intrinſecè in ſe ſacerdotium contineat, cum quo vnum integrum, perfectumque ordinem faciat. & dub. 8. docet, ſacerdotalem characterem, per Epiſcopalem ordinationem phyſicè augeri Vide Card.Bellar. l.c. vbi docet, Epiſcopatum cum ſacerdotio eſſe vnum ordinem genere, non ſpecie; continere in ſua eſſentia presbyteratum, quo ad poteſtatem ordinis; & integrum characterem Epiſcopalem eſſe quid compoſitum ex charactere ſacerdotali, & Epiſcopali: & ſine duobus ſacramentis Epiſcopum non conſtitui. Epiſcopatum, id eſt cõſecrationem, qua quis Epiſcopus efficitur, Ordinem eſſe, & verum, propriéque dictum Euangelicæ legis ſacramentum, probat Franciſcus Sylvius in 3 p.ſupplem.q.40.art.5.concl.2. nam confert gratiam, illiusque viſibile ſignum eſt. In eadem ſententia ſunt Altiſiodorenſis, Scotus, Maior, Paludanus, Orbellus, Denize, Nauarrus, & alij. Ordo autem ſacerdotalis eſt de eſſentia Ordinis Epiſcopalis; quare ſi Diaconus, ante ſacerdotium, initiaretur Epiſcopatu, Epiſcopalem characterem non ſuſciperet. Vide Sylvium l.c. col.3.

* Sceleſti penitus, tartareisq. flagris cædendi, qui ſacerdotio non initiati, ſacerdotalia munera obire, per ſummum ſcelus, auſi ſunt. non cogitarunt, Oziam, priſcis ſæculis, lepra notatum, quia ſacerdotale officium, audacter ſibi vſurpauit; nec alios grauibus pœnis, Euangelicæ legis tempore, diuinitus affectos. Manus cuiuſdam, qui ſine ſacerdotali charactere ſacrum (immane ſacrilegium dicas) facere auſus fuerat, ſacer ignis, pene, conſumpſit: Cæſario teſte lib.9. Illuſt.Miracul. c.60.

Diaconus eodem crimine pollutus, quoties ſe ad populum, ſacrilegum, impium, non verum ſacrum

ſacrum peragens, conuertebat; toties è ſculpta, è regione poſita, Chriſti Crucifixi vetuſta imagine lacrymas manantes aſpiciebat: ex quibus ſceleris ſui grauitatem, Dei benignitate cognouit, & pœnitentiæ ſtimulis actus, ad Sedem Apoſtolicam conuolauit. Ex Cæſario c.61.l.c.

Presbyteri Ordinem non aſſecuti Miſſas celebrantes, & Pœnitentiæ Sacramentum miniſtrantes ab Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis puniendi ſunt. Sic Greg. XIII. Conſtitut. 21. Officij noſtri. Vide etiam Conſt. 81. Clem. VIII.

De materia, & forma ſingulorum Ordinum. Cap. II.

ELENCHVS.

1 *Materia Sacramenti Ordinis quæ, vbi de materia vniuſcuiuſque ordinis in particulari.*
2 *In ſingulis ordinationibus aſſignata fuit à Cõcilijs pars materiæ, reliquam non negando. Quis ordinum materias inſtituerit.*
3 *Sanctiſſimæ Trinitatis inuocatio non eſt de eſſentia, & neceſſitate Sacramenti in ordinatione.*
4 *Contactus materiæ an ſit de eſſentia.*
5 *Reſolutio dubitationis circa materiæ cõtactũ.*
6 *Reſolutio alterius dubitationis circa idem.*
7 *Reſolutio dubitationis circa traditionem Calicis.*

1 HAbet hoc ſacramentum, vt reliqua, materiam, & formam, per quas à miniſtro rite applicatas confertur gratia, & imprimitur character: vt patet ex Conc. Florent. loco cit. & Trid. ſeſſ. 23. can. 4. de ſacram. ordin. Materia eſt traditio inſtrumentorum, quibus ſignificatur poteſtas, quæ ſingulis traditur: forma vero ſunt verba, quæ in traditione huiuſmodi materiæ proferuntur in ordinatione à miniſtro ordinis, vt habetur in Pontificali. Et vt veniam ad particulares materias, Oſtiario confertur ordo, & imprimitur character in traditione clauium Eccleſiæ. Lectori in traditione libri, in quo continentur ſacræ lectiones, & præſertim Prophetarũ. Exorciſtæ in traditione libri exorciſmorum. Acolytho in traditione vrceoli, & candelabri cum cereo: ſi autem ſeorſim ei tradantur, imprimitur character in traditione vrceoli, ſcilicet vacui, vt docet D. Thom. quem ſequitur Sylu. ordo. 2. q. 4. §. 2. quamuis Bonau. Richard. & Palud. putent, imprimi characterem in traditione candelabri; ſed opinio D. Tho. eſt ſequenda, quia Miſſæ miniſtrare eſt actus primarius, quamuis denominatio fiat à ſecundario: non tamen negandum, in traditione candelabri extendi, ac perfici characterẽ. Lege de his Conc. Carthag. 4. c. 6. & ſeq. Toletanum 4. can. 27. & Henriq. l. 10. c. 9. num. 2. & lit. 1. Subdiacono imprimitur character per traditionem calicis vacui, cum patena vacua ſuperpoſita; & per traditionem libri Epiſtolarum. Diacono per traditionem libri Euangeliorum, & per impoſitionem manuum, cum diſtincta verborum forma. Presbytero autem confertur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem, cum hac forma: Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro viuis, & mortuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Poteſtas vero abſoluendi à peccatis, confertur per manus impoſitionem cum hac forma: Accipe Spiritum ſanctum; quorum remiſeris peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt; & ſic de aliorum ordinum formis, vt in Pontificali. Atqui in huius poteſtatis collatione, ſiue dicas imprimi nouum characterem, ſiue perfici, ac extendi priorem, parum refert; illud tamen eſt certum, ſine hac poteſtate eſſe imperfectum Sacerdotem, quia non poſſet abſoluere à peccatis: vt probat Bellar. de ord. cap 9. Henriq. in Summa l. 10. cap. 6. num. 2. Suar. in 3. p. tom. 5. diſp. 42. ſect. 4. num. 13.

Epiſcopus denique conſecratur per manus impoſitionem, & per traditionem libri Euangeliorum, & ſecundum aliquos, per vnctionem capitis ex chriſmate, vel per hæc omnia ſimul: & hoc magis placet; ita tamen, vt in prima ceremonia imprimatur character Epiſcopalis, & per alios perficiatur & extendatur. lege Bellar. c. 9. iam citato. Conſecrant autem Epiſcopum tres ſaltem Epiſcopi, de quo Henriq. l. 10. c. 24. tenetur autem conſecrationem ſuſcipere intra tres menſes poſt collationem, vt ex Conc. Trid. probat Tolet. lib. 5. cap. 3. nu. 5. & Nauar. c. 25. num. 118.

2 Verum, quo planiora hæc fiant, notandum eſt, non fuiſſe mentem Conciliorum, completam tradere doctrinam ſacramentorum: ſed aliqua ſolum ſtatuere pro illorum temporum neceſſitate, & Eccleſiæ vtilitate, vt Taper. art. 17. Bellar. c. 9. Henriq. cap. 8. lit. f. & propterea in ſingulis ordinationibus materiæ partem deſignarunt, reliquam tamen non negando, etſi vtraque ſit neceſſaria: vt exempli gratia, in

Tt 4 Conc.

Conc.Carthag.4.can.3. & 4.habetur,presbyterum, & diaconum ordinari per manus impoſitionem; immo, hanc eſſe Apoſtolicam traditionem, habetur in c. vltimo de ſacram. non iterand & tamen ex Conc.Florent.habemus, preſbyterum eſſe ordinandum per traditionẽ calicis cum vino, & patenæ cum pane; diaconum vero per traditionem libri Euangeliorum. Subdiaconatum item multi tenent conferri per traditionem libri Epiſtolarum cum determinata forma; & tamen in Conc Florent.habetur,conferri per traditionem calicis vacui, & patenæ vacuæ;& idem in Conc.Carthag.4.c.5.Huc etiã accedit, quod tempore Apoſtolorum initiabantur diaconi ſolum per manuum impoſitionem; quod nondum editum eſſet Euangelium. Vt igitur has omnes difficultates euadamus,& loca hæc conciliemus, fatendum nobis eſt, in vtraque ceremonia conferri diſtinctam poteſtatem, & imprimi nouum characterem, vel certe iam impreſſum augeri, iuxta expoſitionem D. Tho. quam ſequitur Sylu.ordo.2.q.4.§.3.Henriquez l.10.c.2.& 6.& 8. Valent.diſp.9.q.2.Suar. to.3. diſp.11.ſect.3.& alij communiter. Ex dictis ſequitur credibile eſſe, Dominum inſtituiſſe has omnes ordinum materias, non quidem in particulari, ſed generatim, monendo Apoſtolos,vt omnes conferrent per traditionem inſtrumentorum, & reliquas ceremonias, quibus ſignificaretur eorum poteſtas, vt notat Bellamin c.9.

3 Nota circa formam, inuocationem ſanctiſſimæ Trinitatis non eſſe de eſſentia formæ, niſi in Baptiſmate, & Confirmatione, iuxta communem ſententiam Doctorum, quos adducit, & ſequitur Henriquez l.3.cap.2.num.4. lit.i. Ex vſu tamen Eccleſiæ fatendum eſt, decenter apponi in ordinatione, vt conſtat ex Conc.Florent.loc.cit.& ex Pontificali. Lege Henriquez l.10.c.5.

4 Contractus materiæ in ordinatione eſt de eſſentia, & de neceſſitate ſacramenti, quia ſignificatur per ipſam formam; vt D. Thom. quæſt. 34. art. 5. ad 3. Caiet. opuſc. tract. 16. quæſt.vni. Palud.d. 24. quæſt.1. Anton.3. part. tit. 14. cap. 16. §.5. Sylu. ordo 2.quæſt.5.Sot. quæſt. 1.art.2.Henriq. lib.10. cap. 10. Valent. quæſt. 1. puncto 5. quamuis aliqui putent non eſſe de eſſentia, vt Caiet. ver. ordinandi. Arm. ordo,§.4.Victor.quæſt.230.

Non eſt tamen neceſſe, vt ſimul ſint mathematice contactus, & prolatio formæ, ſed vt ſint ſimul moraliter; iuxta doctrinam Soti art.2. citato, Victor.quæſt.230. Valentiæ puncto 5. Henriq.l.10. c.10. qui etiam notat, in ordinatione presbyteri eſſe neceſſarium tangere patenam cum hoſtia ſecundum vſum Eccleſiæ, vt in Pontificali; & hoc eſt tutius: licet aliqui dicant ſufficere moralem contactum, qui enim tangit vas, videtur etiam tangere materiam in eo contentam.Nota præterea,quod ſi in ordinatione vnus Epiſcopus profert formam, & alius tradit materiam, non valet, ſed idem debet vtrumque præſtare, vt Suarez diſp. 42. ſect.3. num.12.tom.5. qui addit, ſic ordinatum non eſſe irregularem, contra Simonem Maiolum.

5 Ex his ſoluitur dubium, an, cum multi ſimul ordinantur, & Epiſcopus ſemel prolata forma in plurali, tradit deinde materiam tangẽdam, veruntamen non omnes ſimul tangunt,ſed bini, vel terni, & ſic deinceps alij, interiecto aliquo temporis ſpatio,valida ſit ordinatio. Reſpondeo primum, validam eſſe talem ordinationem, quia moraliter materia & forma cenſentur eſſe ſimul: & ſic fuit Romæ,in quadam congregatione deciſum. Secundo dico ſeruandam eſſe tamen rubricam Pontificalis,& conſuetudinem, vt ſcilicet cum traditione materiæ ſtatim proferantur verba formæ;ijs ſolum qui tangunt, & deinceps alijs eodem modo, ac ratione.

6 Alterum dubium occurrit,An ſcilicet materia tangenda in ordinatione, ſit porrigenda per Epiſcopum immediate ijs qui ordinantur; an vero ſatis ſit eam porrigere per Archidiaconum,vel alium Miniſtrum. Ratio dubitandi eſt; nam in cap.Acolythus diſt.23.de Acolytho habetur, *Ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo.* & in cap. Subdiaconus.ead. diſt. cum ordinatur ſubdiaconus, *Accipiat de manu epiſcopi patenam vacuam, & calicem vacuum*: & propterea Doctores in hac re etiam variant. Veruntamen reſpondeo primum, quod Epiſcopus in collatione cuiuſcũq. ordinis debet per ſe porrigere inſtrumenta tangenda, ſeu materiam ijs, qui ordinantur; vt exprimitur in Pontificali Romano; & cum eo concordat Ricard. in 4.d.24.art.4. quæſt.3.ad 2.Sot. quæſt.1. art.2. Henriq. l.10. de ſacram. c.4. Arm. verb. Ordo §.2. Neque obſtat cap. Acolythus ſupra adductum; quia illud erat peculiare in collatione minorum Ordinum illo tempore; vt docet Ricard. & Arm. locis citatis. Bonauen diſt. 24. art.1. quæſt.4. Turrecrem. in expoſitione illius capitis. Sylu.verb. Ordo 2. §.5. cum D.Thom. Quapropter in collatione maiorum Ordinum aliter etiam tunc obſeruatum fuiſſe, patet ex d.cap.Subdiaconus.

Secun-

Secundo, ordinem aliter collatum eſſe iterandum ſub conditione, quia res eſt dubia: vt Arm. §. 8. & 10. Henriq. c. 10. §. 2. quamuis Roſella verb. Ordo. 3. dicat ſatis eſſe ſupplere defectum. & addo hoc maxime obſeruandum in collatione Presbyterij, quia res eſt maioris momenti:& hoc forte voluit Emanuel in Aphoriſ. verb. Ordo. §. 6.

7 Poſtremum dubium reſtat, an calix, qui porrigitur in ordinatione ſubdiacono, & presbytero, debeat eſſe conſecratus. Reſpondeo, aliqui negant, nempe Sotus, Ledeſma, Emmanuel Sà; quos ſequitur Henriquez l. 10. c. 5. lit. f. & c. 8. num. 3. quia iura, & Concil. Floren. hoc non exprimunt; immo vero in nulla alia materia ſacramentorum eſt neceſſaria conſecratio, niſi in confirmatione, & extrema vnctione, quas ſolus Epiſcopus conſecrat. Sed oppoſita ſententia eſt tutior, & tenenda, nempe debere eſſe conſecratum; quia ſic eſt in vſu:& hanc ſententiam tenet Palud. d.24. q.2. Turrecrem. & Præpoſ. in cap. perlectis. d. 25. Sylu. ordo. 2. § 4. ver. 3. Alb. & plerique alij. Attamen poſt factum poteſt quiſque tutò priori ſententię acquieſcere.

Dices, cur in ordinatione ſubdiaconi, cum ei traditur calix vacuus cum patena, nulla profertur verborum forma? Reſpondeo, quia hac ceremonia datur ei poteſtas tangendi vaſa ſacra ad miniſteriũ altaris, & propterea ſatis eſt, vt Epiſcopus porrigat tangenda: ex præcedentibus enim verbis, & ſequentibus intelligitur, eam illi conferri poteſtatem; ait enim Epiſcopus ordinatus; *Videte, cuius miniſterium vobis traditur &c.* & propterea non eſt opus alia forma. Cum vero confertur eidem poteſtas legendi Epiſtolas, traditur ei liber Epiſtolarum, cum expreſſa verborũ forma; & ſimiliter in alijs ordinationibus; in quibus ſatis verificatur, hoc ſacramentum conſtare rebus, & verbis, tanquam materia, & forma, vt reliqua.

ADDITIONES.

Subdiacono, Diacono, Præſbytero.) Sic Concil. Flor. V. Greg. de Val. p. 5. l. c. Coninck dub. 7. Manuum impoſitionem ad Diaconi ordinationem eſſentialiter pertinere, docent Cardin. Bellarm. c. 9. de ord. De Coninck concl. 2. l. c.

* Gregorius IX. c. Presbyter, de ſacr. non iter. ſic loquitur. *Presbyter, & Diaconus cum ordinatur, manus impoſitionem, tactu corporali (ritu ab Apoſtolis introducto) recipiunt; quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquatenus iterandum; ſed ſtatuto tempore, ad huiuſmodi ordines conferendos, cautè ſupplendum, quod, per errorem, extitit prætermiſſum.* Et Concil. Carthag. IV. c. Diaconus 23. diſt. ſic. *Diaconus, dum ordinatur, ſolus Epiſcopus, qui eum benedicit, manum ſuper caput illius ponat.*

Poteſtas verbo abſoluendi.) Hæc mihi opinio maximè placet. Card. Bellarm. cap. 9. l. c. (cum probabiliori ſententia) valde probat, manus impoſitionem ad ſubſtantiam ſacramenti Ordinis pertinere. Cum Epiſcopus manus imponit; dicit: Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, &c. Chriſtus poſt reſurrectionem, poſtquam Io. 20. in Apoſtolos inſufflauit, dixit eis, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Hoc autem tam inſigni facto, & verbis tam perſpicuis (loquar cum Concil. Trid. ſeſſ. 15. c. 1.) ſacramentum Pœnitentiæ inſtituit, Apoſtolisq. & eorum legitimis ſucceſſoribus remittendi, & retinendi peccata poteſtatem tradidit; poteſtatem autem conficiendi, & offerendi ſanctiſſimam Euchariſtiam, ante mortem, in cæna illa poſtrema. Hinc diſce, diſtinctas poteſtates diſtinctis cæremonijs tribui. Efficitur quis ſacerdos ad conſecrandum, & offerendum diuinum Chriſti Domini Corpus, cum Epiſcopus patenam cum pane, calicemque cum vino, addens verba formæ, ei porrigit: accipit poteſtatem ad abſoluendum, cum Epiſcopus imponit manus dicens. *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris, &c.* Card. Bellar. ob eos, qui poſt Concil. Trident. de hac reſcripſerunt, obſeruandum, recte, iudicat, Concil. ſeſſ. 14. cap. 3. de Extrem. Vnction. dixiſſe, miniſtrum talis ſacramenti eſſe Epiſcopum, vel presbyterum per manus impoſitionem recte ordinatum; & ſeſſ. 23. can. 2. de ordine, anathemate eos ferire, qui dixerint, per ſacram ordinationem non dari Spiritum ſanctum, ac proinde Epiſcopum fruſtra dicere. *Accipe ſpiritum ſanctum, &c.* Cum Card. Bellarm. Valen. Reginal. cap. 2. & 4. l. c. Vaſq. diſp. 289. cap. 3. de Coninck dub. 7. nu. 60. qui, vbi dixit, ad eſſentiam ſacerdotij ſpectare traditionem patenæ cum pane, & calicis cum vino; addit, ad eandem pertinere manuum impoſitionem, quæ fit ab Epiſcopo cum verbis, *Accipe Spiritum ſanctum,* quibus datur Spiritus ſanctus, & poteſtas remittendi peccata. Sylvius, in ſupplem. p. 3. q. 36. art. 2. q. 4. ſex ritus obſeruat, qui in Sacerdotis ordinatione adhibentur, & duos tantum eſſentiales eſſe docet, veriſſime: ij ſunt porrectio panis, & vini, & impoſitio manuũ Epiſcopi, & duas partiales materias, & formas, ac proinde

duo

duo partialia ſacramenta, ſacerdotalem ordinationem perficientia, totumque vnum ſacramentum conſtituentia. Vnius præcipuæ, partis materia ſunt panis cũ patena, calix cũ vino, forma, Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium: alterius materia impoſitio manum Epiſcopi, forma, Accipe Spiritum Sanctum &c.

* Poteſtas abſoluendi nec licite, nec valide tradi poteſt Diacono ab Epiſcopo, antequam tradatur poteſtas cõſecrãdi; nõ enim tradi poteſt poteſtas in myſticum Chriſti Corpus ei, qui poteſtatem non habet in verum: & Chriſtus Dominus priùs poteſtatem ad conſecrandum, quam ad abſoluendum, dedit. Hanc ſententiam ſequitur, & communem vocat De Coninck diſp. 20. de ordine dub. 7. num. 61. idem Vaſquez fere, t. 3. in 3. p. D.Thom. diſp. 239. c. 6. & ſi Epiſcopus tradidiſſet poteſtatẽ abſoluendi ante poteſtatem conſecrandi, nihil feciſſet. Idem l.c.

Sot. 4. diſt. 24. q. 1. art. 4. inſtrumentorum porrectionem eſſentialem, manus impoſitionem accidentariam exiſtimat: idem Val. p. 5. l.c. col. 2. Quæ ſententia mihi numquam arriſit. In traditione calicis, & patenæ, & in manuum impoſitione ſacramentalem gratiam conferri, cum poteſtate ſupernaturali (in vtroque actu ſcilicet) exiſtimo, cum de Coninck l. c.

Anceps eſt controuerſia, An is factus ſic ſacerdos, cui Epiſcopus patenam cum pane, & calicem ſine vino (miniſtri culpa) porrexit. Negant quidam; quia Concilium Florent. de materia agens, panem, & vinum requirit: aiunt alij; quia ſub vna ſpecie conſecrata totus Chriſtus continetur, & Græci ſola manus impoſitione vtuntur, ad ſacerdotem initiandum: & cum Græcus ſacerdos Eccleſiæ Latinæ reconciliatur, non ſolet iterum ſacerdotio inſigniri. *Enriq. de Ordine. lib. 10. c. 26. nu. 1. neque enim diuiſim poteſtas traditur; vt, qui panem conſecrare poteſt, vinum nequeat: ſed coniunctim; vt qui hanc ſpeciem conſecrare poteſt, poſſit & illam; ſub ſpecie panis, cum corpore, anima & cum Diuinitate, ſanguis; & ſub ſpecie vini, cum ſanguine, &c. continetur corpus. alteram ſpecierum traditam, ad efficientiam Sacerdotalis ordinationis, ſatis eſſe videtur: vtraque tamen tradenda eſt: & graue ſcelus patraret, qui ſciens, alteram non exhiberet. Quod ſupra dixi, cum Enriquez, placet Martino Bonacinæ, de Ordine diſp. 8. q. vnic. p. 3.

* Plures ſacerdotes, cum initiantur, eandem hoſtiam cum Epiſc. conſecrare, docent, D.Th. 3. p. q. 82. ar. 2. Sot. 4. d. 13. q. 1. art 2. Sua. t. 3. d. 61. ſect. 3. Greg. de Val. tom. 4. d. 6. q. 10. p. 2. Rich. Caiet. & alij plures, communi ſententia: nam multi ſunt vnum in Chriſto.

* Durandus earum Eccleſiarum conſuetudinem, apud quas, cum Epiſcopo ordinante, ſacerdotes, qui initiantur, conſecrant, temere improbat: ea enim conſuetudo in Eccleſia Romana; cuius auctoritatem ſuſpicere debemus, & in multis alijs viget. Vide Suarez l.c.

* Sacerdotum concelebrantium intentionem conditionatam eſſe, nonnulli affirmant. Richar. 4. diſtin. 13. art. 2. q. 1. Caiet. 3. p. q. 82. ar. 2 ſentiunt à ſolo Epiſcopo verba formaliter proferri, cum intentione conſecrandi; à ſacerdotibus materialiter realiter relatis verbis in ſignum traditæ poteſtatis: & in memoriam cœnæ à Chriſto cum Apoſtolis celebratæ. Sed huic ſententiæ Pontificale Romanum aduerſatur, eamque refellit Val. l. c. Eodem tempore verba conſecratoria proferenda eſſe, exiſtimo; & ſi vnus, prinſquam alius protuliſſet, ea proferret, ſolus ille conſecraret: nihil alij facerent: materia enim conſecrata eſſet: vt rectè Sot. & Suar. l.c. cum Richar. Caiet. Ledeſma.

* Innoc. 3. l. 4. de Myſt. Miſſæ, c. 25. D. Th. l. c. Sylu. Euch. 2. q. 13. Val. l. c. Sacerdotum cum Epiſcopo conſecrantium intentiones ad vnum inſtans referendas eſſe, aiunt: & difficultates omnes euitari, affirmat l. c. Val. ſi ad illud inſtans omnes intentiones referantur, quo vltimus, vel vltimi verba pronunciant: ſed hoc diſplicet Soto, & Suarez. In re non facili Caietani conſilium probat Suarez; illud eſt, vt Sacerdotes meliori, quo poſſunt modo, formam proferre, intendat; (hoc Val. quoque placet) nullus ante Epiſcopum eam pronunciet, (ſic etiã Sot.) intendatque, vel cũ Epiſcopo conſecrare, ſi fieri poſſit, vel materialiter tantũ verba proferre.

* Cardinales aliquando ſolitos fuiſſe cum Papa conſecrare, teſtantur Innoc. & Suar. lo. cit.

*Sacerdotes cum Epiſcopo conſecrantes ſanguinem ſumere non debent: quia ſacramentum per ſe, tamquam præcipui miniſtri non conficiunt. Val. l. c.

Epiſcopus denique conſecratus.) Cardin. Bellarm. cap. 8. lib. 4. de Notis Eccleſiæ §. Quantum ad ordinationem, probat: tres ad minimum, Epiſcopos requiri ad nouum Epiſcopum conſecrandum, ordinarie: nam diſpenſante Summo Pontifice, vnus Epiſcopus conſecrans, cui adſint infulati Abbates, Epiſcoporum vice fungentes, ſufficit: quod fit aliquando, ob Epiſcoporum penuriam. * Vict. Relect. 2. de Pot. Eccleſiæ, indi-

indicat Epiſcopum ab vno Epiſcopo conſecrari poſſe. De ordinatione Epiſcopi c. Epiſcopus 23.diſt. c. cum veniſſet de ſac.vnct. canones de eadem re habes diſt. 64. 65. De conſecratione Epiſcoporum Azor. p. 2. lib. 3. c. 30.

* Solus D. Petrus Epiſcopus à Chriſto Domino conſecratus fuit. Turrecr. lib. 2. ſum. de Eccleſia c.32. quod Card. Bellar. lib. 1. de Rom. Pont. cap. 23. inter D Petri prærogatiuas enumerat; alios Apoſtolos D. Petrus Epiſcopali ordinatione decorauit. D. Paulum nonnullus excipit; qui, Chriſti iuſſu, per impoſitionem manuum miniſtrorum Eccleſiæ ordinatus fuit. Act 13. Vide Leonem ad Dioſcorum, epiſt. 81. DD. Ioanem, & Iacobum Zebedæi à D. Petro Epiſcopos conſecratos fuiſſe narrat Turrecrem l.c. inſtitutumque, vt Epiſcopus deinceps à tribus conſecraretur Epiſcopis: quod tamen naſcentis Eccleſiæ initio, ob Epiſcoporum paucitatem, locum habere non potuit: quare D. Paulus, forſitan, Timotheum, & Titum Epiſcopos ordinauit. S. Iacobum minorem à ſanctis Petro, Iacobo, & Ioanne Hieroſolymitanum Epiſcopum initiatum fuiſſe, teſtatur Anacletus Epiſt. 2. ad Epiſcopos Italiæ, his verbis: *Porro & Hieroſolymitarum primus Archiepiſcopus Beatus Iacobus, qui Iuſtus dicebatur, & ſecundum carnem Domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Iacobo, & Ioanne Apoſtolis eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet ſuis dantibus formam, vt non minus, quàm à tribus Epiſcopis, reliquiſque omnibus aſſenſum præbentibus, vllatenus Epiſcopus ordinetur.* cap. Porro 66. diſt. Clemens Alex. apud Euſeb. lib. 2. Hiſt. cap. 1. idem affirmat; (nec diſcrepat D. Hieron. de Viris illuſtribus in Iacobo.) Canon primus Apoſtolorum eſt, *Epiſcopus à duobus, aut tribus Epiſcopis ordinetur.* A duobus Metropolitano aſſiſtentibus, ait Card. Bellarm. l.c. Metropolitanus ſine tribus, aut duobus Epiſcopis comprouincialibus ordinare Epiſcopum nequit, ſine Romani Pontificis venia. Vide can. Ne Epiſcopi. de temp. ordin. Archiepiſcopus ab omnibus Prouinciæ Epiſcopis conſecrandus eſt. can. Si Archiepiſcopus, eod. tit. De Coninck dub.9. de ordine concl. 5. improbabile non cenſet, Epiſcopum, ex Pontificis diſpenſatione, ab vno tantum Epiſcopo ordinari valide poſſe, & probabile, inualidam eſſe ordinationem ab vno Epiſcopo, ſiue Pontificis commiſſione, peractam. De hac re Vaſquez diſput. 243. cap. 6. num. 63.

*Damaſus Papa epiſt. 4. ad Epiſcopos Africæ c. Archiepiſcopi 68. diſt. de trib. Epiſcopis ad Archiepiſcopum conſecrandum adhibendis, hæc ſcriptis mandauit. *Quod autem Epiſcopi non ſint, qui minus, quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet: quoniam vt bene noſtis, prohibitum à ſanctis eſt Patribus, vt qui ab vno, vel à duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi: ſi nomen non habent, qualiter officium habebunt?* Hæc ille.

Impoſitionem manuum trium, ad minimum, Epiſcoporũ ſuper caput viri, qui in Epiſcopum conſecratur, Epiſcopalis ordinationis materiam eſſe, docet, vere, Vaſquez diſput. 240. num. 58. De Coninck dub.7. concl. 1. formam verba quæ ab ijs proferuntur, *Accipe Spiritum ſanctum*.

*Innoc. c 3. cũ veniſſet de ſanct. vnct. Epiſcopum, qui in ſua ordinatione inũctus ſacro chriſmate nõ fuerat in capite, & in manibus per Alban. Epiſcopum, duobus Epiſcopis aſſiſtentibus, inungi voluit; declarauitque cur in ijs membris Epiſcopus liniatur.

Inuocationem Sanctiſsimæ Trinitatis. Concilium Florentinum formam ſacerdotij dicit eſſe. *Acc pe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia, pro viuis, & mortuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Innocatio Trinitatis ad decentiam, non ad eſſentiam huius ſacramenti ſpectat. In ſolis Baptiſmo, & Confirmatione inuocatio huiuſmodi eſt de eſſentia ſacramenti: in his enim ſolis fit fidei profeſſio. Hæc duo ſacramenta coniuncta eſſe, & vnum, ſine altero, rite perfici non poſſe, ſcriptum eſt à Melchiade Papa, cap. de his, de conſecr. diſt. 5. Confirmatione baptizatus perficitur. Baptiſmus regenerat, Confirmatio armat. Ad Baptiſmi perfectionem Confirmationem pertinere, idem teſtatum reliquit. Baptiſmus militem dat, Confirmatio militiæ adiumentum, gratiam Baptiſmi augens. In Baptiſmo, ex Chriſti iuſſu, Trinitas inuocatur. Vide Sot. in 4. diſt. 7. q. vnic. art. 4. diſtinct. 24. q. 1. art 4. col. 3. Sà verbo Sacramentum num. 9. De hac inuocatione in Baptiſmo Sot. diſt. 3. q. vnic. art. 5. Card. Bellarm. lib. 1. cap. 3. de baptiſmo. Suarez tom. 3. in 3. p. diſput. 21. ſect. 1. Valent. diſp. 4. q. 1. p. 3 de eadem in Confirmatione, D. Thom. Addit ad 3. partem, q. 72. art. 4. Sot. diſt. 7. Suarez diſp. 33. ſect. 5. Reginal. lib 28. Paxis Fori Pœnit. cap. 3.

Contactus.) Cum communi ſententia, ſentiunt Angles in 4. de Ordine, Sà verbo Ordo, num. 3. quam Sot. diſt. 24. q. 1. art. 2. col. 5. & Greg. de Valen. diſput, 9. q. 1. p. 5. probabiliorem vocant.

Al-

Altera opinio Caiet verbo, Ordinandi, Victor. q. 230. docens, contactum non eſſe neceſſarium, dum porrigantur iuſtrumenta, probabilis eſt: pro ea arguit Sot. col. 6. l. c. ad eorum ſcrupulos auferendos, qui, niſi hoſtiam, & calicem attigerint, ſe initiatos non iudicant. Regin. num. 8. l. c. contactum moralem ſatis eſſe, opinatur: & de Coninck dub. 7. de Ord. concl. 5.

Qui enim tangit v.ıs.) Qui patenam, & calicem tangit, hoſtiam tangere, moraliter putatur: tutius tamen aget, qui Hoſtiam etiam tetigerit. vt Valen. quoque tradit l. c. Reginald. num. 9. l. c. hominem ſolum calicem tangentem valide initiari, dixit; dandam tamen operam, vt panis, cum patena, calixque tangantur. contactus vtraque manu, ex neceſſitate, faciendus nō eſt. De Coninck concluſ. 5. l. c. patenam, & calicem, ex neceſſitate, ſaltem præcepti, tangendam putat; quia in Pontificali Romano id præſcribitur: ſolum tamen calicis contactum, ad valorem ſacramenti ſufficere opinatur: nam iuxta communem vſum, hærentem calici patenam tangere is videtur, qui calicem tangit: curandum tamen, vt & illa tangatur: & graue ſcelus patraret, qui dedita opera, eam nollet attingere, Hoſtiam etiam tangendam non negat, cum Vaſquez.

De ſuſcipientibus Ordinem. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Fœmina, & Hermaphroditus an ſint capaces ſacramenti ordinis.*

2 *Non baptizatus non eſt capax ſacramenti ordinis.*

3 *Character Confirmationis an ſit neceſſarius ante ſuſceptionem ſacramenti ordinis.*

4 *Prima tonſura an ſit neceſſaria ante ſuſceptionem ordinum.*

5 *Aetas in ſingulis ordinibus neceſſaria.*

6 *Interſtitia an ſint neceſſaria; & quomodo computanda.*

7 *Intentio in ſuſcipiente an requiratur.*

8 *Infans ſi ante rationis vſum forte initiaretur, an characterem ſuſciperet, & teneretur ad caſtitatem ſeruandam, ſi ſacris ordinibus eſſet initiatus.*

9 *Vita probitas, litteratura, mundities animæ quales requiratur in ſuſcipiente ordinis.*

1 Foemina non eſt capax ordinis; &, ſi forte ordinetur, non recipit characterem, vt probat Tolet. lib. 1. cap. 57. Neque hermaphroditus, niſi vigeat in eo virilis ſexus, vt idem libro 1. cap. 63. eſſet enim contra Chriſti Domini inſtitutionem, vt probat Valen. diſp. 9. q. 4. pun. 1. & Henriquez lib. 10. cap. 16. Suarez to. 5. diſp. 51. ſect. 2. ex D.Tho. q. 39. ar. 1. & ex alijs contra errorem Cataphrygarum, de quo Gloſ. in cap. diaconiſſam 27. q. 1. Syluest. ordo 4. Soto diſt. 25. q. 1. art. 2. & Valentia loco iam citato. Dices, an hermaphroditus, in quo viget virilis ſexus, ſit irregularis. Reſpondet Suar. loco citato, qui putat eſſe irregularem propter monſtruoſitatem. ſed Tolet. dict. cap. 63. nu. 6. tenet non eſſe irregularem: addit tamen, quod ſi res eſt notoria, non eſſet ordinandus propter ſcandalum.

2 Neque vero maſculus eſt capax ordinis, niſi fuerit antea baptizatus, vt patet ex cap. veniens. de presbyt. non bapt. item ex Diuo Tho. q. 35. ar. 3. & communi ſententia. & ex his, quæ nos infra cap. 6. §. 4. copioſius.

3 Atqui Ordo characterem Confirmationis præſupponit de neceſſiaate præcepti, non autem de neceſſitate ſacramenti. vt Concil. Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. de refor. Nau. cap. 22. num. 9. quamuis aliqui exponāt, quod ſolum requiratur ad decentiam, nō autem de præcepto. lege Henriq. lib. 10. cap. 14. num. 2. & quæ nos infra cap. 8. num. 7.

4 Debet præterea ordinandus eſſe initiatus prima tonſura, vt colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. de refor. & ordines gradatim ſuſcipere; idque ſolum neceſſitate præcepti, vt Toletus lib. 1. cap. 71. & nos, cap. 8. §. 7.

5 Debet habere legitimam ætatem de neceſſitate præcepti: nēpe vt nemo ſuſcipiat primam tonſuram ante ſeptennium completum, iuxta cap. nullus de tem. ordin. lib. 6. & ibi gloſ. alias Epiſcopus ſuſpenditur per annum ab eius collatione, niſi initiatus religionem ingrediatur. Tolet. lib. 1. cap. 61. num. 1.

A ſeptennio & deinceps poſſunt ordines minores ſuſcipi, vt colligitur ex cap. de ijs, diſt. 28. & ex cap. in ſingulis, diſt. 77. vbi tempora quædam, & interſtitia deſignantur; quæ iam in vſu non ſunt, ſed id arbitrio Epiſcopi commiſſum eſt. Nam in Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 11. de refor. ſtatuitur, ne minores ordines conferantur, niſi ijs, qui ſaltem Latinam linguam intelligunt; & in cap. 6. ſupponitur ante annum 14. aliquem poſſe ſuſcipere omnes ordines mino-

nores: prohibet tamen ante dictum ætatis annum beneficium obtinere 1. & in cap. 5. iubet fieri inquiſitionem de ætate eorum, qui initiandi ſunt minoribus; non tamen præfigit certam ætatem; relinquitur ergo arbitrio Ordinarij.

At vero in cap. 12. præfigit annum ordinibus ſacris, ita vt nullus ad ſubdiaconatus ordinem ante 22. ad diaconatum ante 23. ad presbyteratum ante 25. ætatis ſuæ annum promoueatur. Verum in his ſatis eſt annum eſſe inchoatum, vt Nau. c. 25. nu. 116. Tolet. lib. 1. cap. 61. Quid autem de hoc ſtatuerint iura antiqua, lege in Clem. vnica de ætat. & qualit. &c. & apud Sylu. verb. ætas quæſt. 2. Tab. ordo 4. quæſt. 1. Tolet. lib. 1. cap. 61. & alios. Ad Epiſcopatum denique requiritur 30. annus completus, iuxta cap. cum in cunctis de elect. cum nihil fuerit de eo innouatum. Porro vniuerſim cum præſcribitur determinatum tempus, an requiratur completus annus, an vero ſit ſatis eſſe inchoatum, & quo modo in dubio id cognoſci poſſit, non eſt huius loci exponere. ſed lege gloſſ. in Clem. generalem de ætat. & qualit. Sylu. ætas. q. 2. & verb. tempus. Nau. conſil. 9. de temp. ord. vbi notat, quod regulariter dies cœptus habetur pro completo, ſed annus cœptus non ſemper habetur pro completo; ideo interdum in iure exprimitur debere eſſe completum, vt iam dixi de Epiſcopatu.

6 Quoad interſtitia vero ſacrorum ordinum de quibus Con. Trid. ſeſſ. 23. cap. 13. & 14. nota in illis annum eſſe computandum, non mathematice, ſed eccleſiaſtice: hoc eſt, eſſe attendendum curſum quatuor interſtitiorum, non autem tempus 12. menſium non completorum; puta à Quadrageſima ad Quadrageſimam, à Pentecoſte ad Pentecoſten, &c. quæ aliquando propter varietatem feſtorum mobilium occurrunt prius quam duodecimus menſis compleatur; vt Sixtus V. ex Sententia Congregationis declarauit. Sed de his plura cap. 8. §. 3. Nunc reſtat ſoluere duo dubia. Primum, an pro ætate legitima ordinis computandus ſit dies biſſexti. Reſpondeo non eſſe computandum, quia annus à iure determinatus intelligitur ex 365. diebus continuis, vt Panor. in cap. quærenti, de offic. deleg. nec curandum de biſſexto. ſequitur Sylu. verb. ætas q. 3. & Henriq. lib. 10. cap. 19. & alij. Attamen ipſe Panor. in cap. quæſiuit de verb. ſignif. limitat hoc in odioſis, ex quo ſequitur eadem ratione, ad profeſſionem in Religione anno biſſextili, ſatis eſſe ad probationem compleuiſſe dies 365. vt Sylu. verb. religio. 3. q. 19. §. 3. Henriq. loco citat. lit. K. Sequitur item, quod ſi aliquis ſuſpenditur per menſem Febr. anni biſſextilis; poteſt vltima die eius menſis celebrare, vt Sylu. verb. ætas in fine.

Secundum dub. An annus correctionis Kalendarij, cui Eccleſia abſtulit decem dies, cenſeatur annus integer, pro ætate ad ordines requiſita. Reſpondeo, aliqui putant cenſendum eſſe integrum, quos ſequitur Henriq. lib. 10. c. 19. nu. 2. quia hic fauor non cedit in præiudicium alterius; tunc enim eſſet caſus exceptus in bulla correctionis Kalendarij. Oppoſita tamen ſententia eſt probabilior, & tutior, quam graues Doctores Romæ ſecuti ſunt. Dico igitur primò, hunc caſum vix poſſe nunc accidere, quia iam à dicta correctione effluxerunt 24. anni. Secundo dico, poſt factum facile excuſari poſſe eos, qui priorem ſententiam ſecuti ante ætatem initiati ſunt, propter bonam fidem, ad quam ſufficit auctoritas Doctorum, qui eam tenent.

7 Præterea in adulto, cum ordinatur, requiritur intentio: quare ſi quis inuitus ordinetur, non recipit characterem, vt cum Palud. Aſten. Sylu. Tab. Arm. docet Henriq. lib. 10. c. 14. nu. 3. Tolet. lib. 2. c. 16. nu. 2. ſi autem metu coactus, etiam graui, habuit aliquis voluntatem accipiendi ordinem; accipit cum ordine, ſeu charactere, executionem illius, vt iidem Doctores docent. At vero ordinatus metu iniuſto, qui cadit in virum conſtantem, ſi nolit vti ordine ſacro, non prohibetur vxorem ducere, iuxta communem ſententiam, quam ſequitur Henriq. loco citato.

8 Infans, qui caret vſu rationis, ſi initietur ordinibus, etiam ſacerdotio, ſuſcepit characterem ordinis; ſed talis etiam ordine ſacro initiatus, ad votum caſtitatis non tenetur, niſi poſt 14. annum completum ratificet, cognita voti obligatione, vt Tolet. lib. 1. cap. 61. Azori lib. 13. cap. 14. quæſt. 9. Henriquez lib. 10. c. 14. §. 3. qui alios adducunt.

9 Oportet denique eos, qui ordinibus initiatur, eſſe probatæ vitæ, & in litteris ſufficienter inſtructos, iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. & 13. de reform. mundos item à peccato mortali, vel ſaltem contritos, vt D. Thom. in q. 36. art. 1. Sylu. ordo 4. q. 2. Cord. lib. 1. q. 2. & alij. Verumtamen, ſi quis bona fide ordinetur, putans ſe recte diſpoſitum, & contritum eſſe, quamuis vere nõ ita ſit, excuſabitur à peccato, vt Caiet. v. contritio. Nau. c. 22. num. 3. Cordub. lib. 1. q. 2. Henriq. lib. 1. c. 22. nu. 6. Suar. tom. 4. diſp. 20. ſect. 1. nu. 20. & diſp. 41. ſect. 1. ſed nota hæc habere locũ in illis, qui in ordinatione non ſir-

munt

munt Euchariſtiam; cùm enim hæc eſſet ſumenda, iuxtà ritum Eccleſiæ præmittenda eſſet confeſſio ſacramentalis, nempe ei, qui haberet conſcientiam peccati mortalis, vt ſtatuit Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. & can. 11. de ſacramento Euchariſtiæ. lege Tolet. lib. 6. c. 16.

ADDITIONES.

De ſuſcipientibus ordines Gregor. de Valen. Aegidius De Coninck tom. 2. com. de ſacr. & Cenſur. diſp. 20. dub. 10. Reginal. c. 6. l. c. & alij.

Fœmina.) Alia ſacramenta viris, & fœminis communia ſunt: at Ordinis fœminæ, ex Chriſti inſtitutione, ſunt incapaces: ſolos viros ſacerdotes, & Epiſcopos ſolos eſſe, voluit Dei filius. B. Virginē Matrem ſuam omnium hominū, & Angelorum præſtantiſſimam, digniſſimamq. Apoſtolorum, & Eccleſiæ Magiſtram, ſacrarium Spiritus ſancti, nec Sacerdotio, nec Epiſcopatu inſigniuit, Vide Innocent. cap. Noua de pœnit. & remiſſ. Mulier in ſtatu ſubiectionis eſt: nulla gradus eminentia in tali ſexu ſignificari poteſt. Mulier in templo docere non poteſt. 2. Timot. 2. Vide Sot. 4. diſt. 25. quæſt. 1. art. 2. vbi etiam habes, neque minorum ordinum, neque primæ tonſuræ mulierem capacem eſſe. Si infanti baptizato tradatur ordo, characterem accipiet; non autem mulier cuiuſuis ætatis. Neceſſitate præcepti, & ſacramenti virilis ſexus, pro hoc ſacramento, requiritur. D. Tho ſupplem. 3. par. q. 39. art 1. Sot. Reginal. l. c. & eſt de fide, ad eſſentiam huius ſacramenti requiri, vt illud ſuſcepturus ſit vir De Coninck l. c. nu. 93.

De ſexu capaci, & incapaci huius ſacramenti D. Thom. l. c. Capponus ibid. Sot. Val. q. 4. p. 1. l. c. Angles de ord. De Coninck, Reginal. l. c. Vide etiam Maiolum lib. 1. de irregular. cap. 28. Sayrum lib. 6. de cenſur. c. 2. Apud Gloſ. in cap. Diaconiſſam. 27. q. 1. falſam quorundam ſententiam offendes, dicentium, monialem, ſi ordinetur, accipere characterem: eſt enim mulier, vt diximus, characteris ſacramentalis incapax. De Fabula Ioannæ Papiſſæ, vide quę ad c. 64. lib. 1. Inſtruct. Sacerd. Card. Toleti notaui.

Si minores ordines ſacramenta non eſſent, vt quidam putant, fœminam, ex Pontificis diſpenſatione, eorum capacem eſſe, aiunt quidam: negant verè Vaſquez diſp. 245. num. 12. De Coninck dub. 10. num. 95. per eos enim collocatur homo in gradu quodam Eccleſiæ, cum poteſtate exercendi, ex officio, munus Eccleſiaſticum in ordine ad ſacrificium diuinum; & ad ſacerdotium diſponitur aliquo modo. Mulier naturali, & Diuino iure viro eſt ſubiecta, & ideo in ea gradus eminentiæ non indicatur.

Fœminam nec iure communi, nec ex Papæ commiſſione, cenſuras ferre poſſe, docet Auila 1. par. de cenſur. dub. 6. ſecundum quidam concedunt. Vide Conar. in cap. Alma mater §. 11. Sayr. lib. 1. cap. 5. l. c. non poſſe habere ſpiritualem iuriſdictionem. Vide Sot. 4 diſtinct. 20. quæſt. 1. art. 4. col. 7.

In Decretis mentio habetur Diaconiſſæ, & Presbyteræ. * Ex c. mulieres 32. diſt. diſces, quæ à nobis viduæ dicuntur, à Græcis Presbyteras appellari: Diaconiſſa particeps erat in aliquo actu Diaconi, vt in lectione homiliarum. V. D. Thom. Greg. de Valent. De Coninck. l. c. Diaconiſſam, id eſt Abbatiſſam, ait Gloſ. in cap. Diaconiſſam l. c. Quædam fœminæ Diaconiſſæ, Presbyteræ, Epiſcopæ dictæ ſunt; quia earum viri, poſt thori diuiſionem effecti erant Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi. Vide De Coninck num. 96. l. c. & Vaſq. diſp. 245. c. 3.

Neque hermaphroditus.) De hac re Maiol. cap. 27. Auila p. 7. diſp. 3. dub. 5. Sot. art. 2. loc. cit. * Sanchez lib. 7. de Matr. diſp. 106.

Cataphrigarum.) Hi mulieres ordinis capaces cenſebant, & ſacerdotio decorabant, teſte Glo. in c. Diaconiſſam 27. q. 1. Vide Prateolum, verbo Cataphrigæ, Valent. l. c. Horum hæreſim multis refellit Capponus in D. Thom. l. cap. De Pepuzianis, apud quos fœminæ ſacerdotes erant. Epiphanius hær. 49. De Coninck num. 95. l. c.

Characterem confirmationis.) Quidam dicunt, characterem Confirmationis ex congruitate requiri. Quidam docent iure diuino, Confirmationem præceptam eſſe; alij, iure eodem, in aliquo ſolùm caſu; alij Eccleſiaſtico; alij (cum quib. D. Thom. quæſt. diſt. 7. quæſt. art. 1. Adrian. quæſt. de Confirmat. art. 1. Sot. 4. diſt. 7. quæſt. vnic. art. 8. col. 6. Suar. tom. 3. in 3. part. diſp. 38. ſect. 3. Valen. tom. 4. diſp. 5. q. 2. punct. 3. Reginal. lib. 28. cap. 5. Vict. quæſt. 232. de Sacram. Nauar. cap. 22. num 9. de Coninck. tom. 1. q. 72. art. 8. & 1. 2. diſp. 20. dub. 10.) nullo iure, ſub lethali culpa, & hæc ſententia noſtro hoc æuo, communis eſt: vt etiam Valen. teſtatur. Omiſſio, ex contemptu lethalis erit; ratione etiam grauis ſcandali, poſſet eſſe lethalis. Vide De Coninck tom. 1. l. c.

* *Ad Subdiaconatus ordinem*) Quidam opinatus eſt, annum à ſuſcepti Baptiſmi tempore computandum: at errauit toto cælo. * A tempore natiuitatis annorum computandorum ſumendum initium, colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 23.

ſeſſ. 23. cap. 12. de ætate ſimpliciter loquente; quæ à natali computatur; & ſic declarauit ſacra eiuſdem Concilij Congregatio, anno 1621. viro mihi cariſſimo, qui declarationem petijt, rogatus antea, quid ſentirent viri docti: reſpondi, mirantur reperiri virum Canonici Iuris, aut Theologiæ peritum, qui de hac re dubitare voluerit.

Anno biſſextili.) Vide Sanchez in op. Mor. lib. 4. cap. 35. num. 3. Annum à die conceptionis computari, nonnulli dixere: at hoc falſum. Sanchez l. c num. 4. Vide Couar. 4. decret. par 2. c. 6. §. 2. num. 3. Si fœtus viuus ex ſecto matris vtero extrahatur, tunc naſci cenſetur: ſi ex eo tempore ætas computanda, Mandoſius de ætate min. c. 1. num 25. Sanchez l. c. Quando ętas de momento ad momentum computanda eſt, & natiuitatis hora ignoratur, totus dies expectandus eſt: ſi dies ignoretur, & non menſis, totum menſem expectabis; ſi de menſe non conſtet, ſed de anno, anni finem expectandum, dices. Vide Sfortiam Oddum tract. de reſt. in integr. par 1. q. 2. ar. 9. Sanchez nu. 3. l. c. *Ex ſecto matris vtero ſæpe infantes educti: nonnulli ſic extracti ſublimes dignitatum gradus adepti ſunt. Nicolaus Sfondratus à Greg. 13. in Purpureum Senatum relatus, & ab eodem Senatu, nonullis interiectis annis in Summum Pontificem lectus, ſeptimeſtris è diſſecto mortuæ matris vtero in lucem prodijt; vt narrat Ciaconius in ſeptima Cardinalium creatione Greg. 13.

Ordinatus metu iuſto, qui cadit.) Initiatus ordine ſacro, metu cadente in virum conſtantem, neque ad horas tenetur, niſi poſt metum, ratificet. Vide Sanchez lib. 6. de matrim. diſp. 30. nu. 11. Sà ver. Ordo num 14. De Coninck dub. 14. nu. 145. ſi ceſſante metu, ſemel tantùm ſuſcepto ordine ſponte vtatur, per illum actum ſuſceptum ordinem ratificat, & ad caſtitatem ſeruandam, horaſque recitandas tenetur. Sanchez de mat. & in Op. Mor. capit. 3. n. 18. l. c. Intellige, ſi fuit initiatus ante matrimoniū.

De ordinato per vim, & metum nonnulli Maiolus l. 4. de irregul. c. 16. & de Coninck l. c.

Infans qui caret vſu rationis) Durand. 4. diſt. 25. quæſt. 2. in ordinem ſuſcepturo rationis vſum neceſſarium putauit. Non placet Durand. Pro vera, communi, Auctori probata ſententia D. Thom. Addit. 3. par. quæſt. 39. art. 2. Sot. 4. diſt. 25. q. 1. art. 2. Valen. quæſt. 4. par. 1. Angles in 4. de Ordine. Capponus in D. Thom. l. c. De Coninck dub. 10. l. c. concl. 3. Amenti, qui, ante amentiam, vſu rationis vtens nullo modo ordinationem petijt, inualidè ordines conferri, docet De Coninck l. c. poſt concl. 4.

In infante vſu rationis nondum aucto intententio Eccleſiæ in hac re ſufficit. Ad minores ordines ſuſcipiēdos rationis vſum, nec neceſſitate præcepti, expreſsè neceſſariū eſſe, ait Sot. l. c.

Ad votum caſtitatis non tenetur.) Sic etiam Sanchez diſput. 30. cit. cum multis, quos recenſet: quidam tamen contra ſentiunt: cum Sanch. de Coninck du. 14. nu. 134. loc. cit.

Ratificet.) Si ſuæ libertatis conſcius actum ſuſcepti ſacri ordinis ſponte exerceat, ratificat, & ad continentiam obligatur. Vide de Coninck num. 135. l. c.

Quid dicendum de initiatio, poſt rationis vſum, ſed ante pubertatem? Tres extant ſententiæ: tertia, Sanchez, mihique probabilior, docet, non teneri ad continentiam. De Coninck l. c. probabiliter docet, impuberes doli capaces, ſi intelligentes, initientur, contrahere continentiæ obligationem.

*De ordinatis per errorem Maiolus lib. 4. de Irregul. c. 36.

Probatæ vitæ.) De morum honeſtate, & ſcientia Sot. diſt. 25. q. 1. ar. 4. Val. q. 4. punct. 2. l. c. Reginald. cap. 6. num. 32. l. c. De Coninc. l. c. poſt concluſ. 5.

Ordines conferre, aut ſuſcipere, citra ætatem à iure præſcriptam, lethale piaculum eſt. Sot. art. 2. l. c. §. Ex quo.

Bañes 2. 2. q. 12. ar. 1. in 2. difficul. concluſ. vlt. & alij quidam, ſuſcipientem primam tonſuram, & minores ordines, animo non ſuſpiciendi maiores, ſed vxoris poſtea ducendæ, vel ſolius ſæcularis iudicij declinandi, lethalem culpam patrare, opinantur, idemque aſſerunt de Epiſcopo eiuſmodi hominem, ſcienter, initiante; quia Conc. Trid. legem violat: at negant, probabiliùs Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 31. de Coninck diſp. 20. de ord. dub. 10. num. 105. Concilium enim Tridentinum non præcipit; ſed indicat, quid ſtatus illius decentia requirat.

Suſcipientem minores, animo miniſtrandi in illis, aut vxoris virginis ducendæ, nulla culpa infici putat de Coninck l. c. peccat venialiter ſuſcipiens eos, animo non miniſtrandi, ſed tātùm clericali priuilegio fruendi: nam inordinata eiuſmodi mens rectiſſimè Eccleſiæ menti aduerſatur.

Subdiaconus in Epiſcopum eligi poteſt. cap. à multis, de ætat. qualit. & ordin. præfic.

Qui-

Quibus prohibitum ſit Ordines ſuſcipere. Cap. IV.

ELENCHVS.

1 *Bigami non poſſunt ordinari.*
2 *Solemniter pœnitentes non poſſunt ordinari.*
3 *Neophyti non poſſunt ordinari.*
4 *Curiales qui poſſunt ordinari.*
5 *Item ſerui.*
6 *Corpore quoque vitiati, & qui dicãtur tales.*
7 *Illegitimi.*
8 *Peregrini quales non admittantur, ad ordinum ſuſceptionem.*
9 *Infames, & illiterati.*
10 *Irregulares, excommunicati, ſuſpenſi, interdicti, & legitimo titulo carentes repelluntur a ſuſceptione ordinum.*
11 *Ordinati in Subdiaconos, vel Diaconos à Papa, ad vlteriores ab alio promoueri non poſſunt.*
12 *Coniugato denique excluduntur ab ordinis ſacramento.*

1 EX dictis intelligitur, à ſuſcipiendis ordinibus arceri feminas, & non baptizatum, de neceſſitate Sacramenti. Præterea de neceſſitate præcepti requiri, vt qui ordinatur, ſit confirmatus, & habeat primam tonſuram, legitimam ætatem, & vſum rationis, ſufficientem litteraturam, intentionem ſuſcipiendi ordines; & denique ne ſit in peccato mortali, nec aliud habeat canonicum impedimentum ex his, quæ memoriæ cauſa hic ſubiiciam.

1 Ordinari non poſſunt bigami. cap. acutius. diſt. 26. Syluest. ordo 4. q. 2. Tolet. lib. 1. c. 65. Suarez tom. 5. diſp. 49. vt alios omittam, quos illi adducunt.

2 Solemniter pœnitentes, cap. ex pœnitentibus. diſt. 50 Sylu. l.c. Tolet. cap. 64. nu. 7. Suarez diſp. 42. ſect. 2. nu. 3. ſed iam non eſt in vſu, quia non ſolent iniungi tales pœnitentiæ. Lege Bellarminiũ lib. 1 de pœnit. c. 21 & 22.

3 Neophyti, vt cap. 1. & 2. diſt. 48. Sylu. l. c. Tolet. cap. 64. Suarez diſp. 43. ſect. 3. qui notat horum filios, qui baptizati ſunt, ante vſum rationis, non habere hoc impedimentum.

4 Curiales, id eſt, qui ratione officij obligati ſunt curiæ, vt iudices, aduocati, forenſes, notarij, milites, & ſimiles miniſtri. cap. 1. & 2. diſt. 51 Abſoluti vero a curia hi poſſunt ordinari; niſi infames fiant, vel alia ratione irregulares. Sylu. q. 2. citata. Tolet. cap. 60. Suarez diſp. 47. ſect. 4. num. 5. & eadem ratione arcentur ij, qui ſunt raciocinijs obligati, vt actores, executores, procuratores, curatores & alij; qui habent publicas adminiſtrationes forenſes; de quibus Sylu. verb. ratiocinia Tolet. cap. 60. Suarez diſp. 5 1. ſect. 3. Henriquez lib. 14. cap. 5. & extat tit. in decretal. de oblig. ad ratiocinia,

5 Serui ordinari non debent; extra de ſeruis non ordin. & d. 54. per tot. Sylu. Seruitus. §. 6. Toletus cap. 59. Suarez diſp. 51. ſect. 3. Henriquez lib. 14. cap. 5.

6 Corpore vitiati repelluntur, d. 55. per multa cap. & in tit. de corp. vitiat. & tit. de cler. ægrot. de quibus Sylu. verb. corpore vitiatus. Tolet. cap. 63. Suarez diſp. 51. ſect. 2. Tales autem ſunt qui laborant morbo caduco, vel membro corporis ſunt truncati, aut notabiliter debilitati, ita vt impediatur exercitium ordinis; & Monoculi, quibus deeſt oculus canonis: item Energumeni, ſeu obſeſſi a dæmone, & mente capti; & alij, qui ex defectu corporis horrorem, vel ſcandalum generarent: & denique hermaphroditi, de quibus ſupra c. 3. §. 1. dixi.

7 Illegitimi, cap. 1. d. 56. & cap. 1. & vltim. de fil. presbyt. Sylu. ver. illegitimus. Tolet. lib. 1. cap. 58. Suar. diſp. 50. ſect. 3.

8 Peregrini, niſi habeant litteras authenticas: dicuntur autem tales, qui non ſunt oriundi de Epiſcopatu, vel non habent ibi domicilium, aut beneficium, iuxta cap. cum nullus. de temporibus ordin lib. 6. ignoti vero dicuntur, quorum vita, & origo non eſt nota Epiſcopo. cap. Epiſcopus. d. 24. & cap. quærendum. 2. q. 7. Sylu. ordo 4. q. 2. Tolet. cap. 48. Suarez diſp. 42. ſect. 3. num. 5. Henriq. lib. 10. cap. 22. & nos infra c. 5. §. 4.

9 Infans a promotione, & ordinum exercitio repellnntur. cap. laici d. 33. & c. qui in aliquo d. 51. & cap. infames. 6. q. 1. Sylu. verb. infamia. q. 3. Tolet. c. 62. Suarez. diſp. 48. ſect. 1. & ſeq. eademque ratione prohibentur ij, qui ſunt obligati ad indecentia, vt Sylu. ordo. 4. q. 2. Suarez ſect. 3 l. c. qui addit filios parentis vilis, ſeu infamis, non eſſe irregulares, niſi iure exprimatur. Lege etiã Henriquez lib. 4. c. 5. n. 3. de filijs hæreticor, &c. lege Tolet. lib. 1. c. 69.

De illitteratis vero, qui ordinari non poſſunt agit Tol. lib. 1. cap. 64 num. 6.

11 Irregulares ordinari non poſſunt Sylu. irregularitas. initio. Tolet. cap 57. Henriquez lib. 14. cap. 2. n. 5. Suarez diſp. 42. ſect. 3. n. 2. Item neque excommunicati, nec ſuſpenſi, nec

nec interdicti. Tolet.lib.1 Suar.diſp.31.ſect.1. nu.57. Nec etiam ij, qui carent titulo legitimo ſuſtentationis, ad ordines ſacros admitti poſſunt, vt dicam cap.8. in fine.

11 Ordinati præterea ſubdiaconi, vel diaconi à Papa, non poſſunt ab alio promoueri ad ſuperiores ordines. cap. cum in diſtribuendis. de temp. ordin. & c filium. 1.q.1.Silu.ordo.4.q.2. §.15. Anton. 3.par.tit.14. c.16.§.cum Palud.

12 Coniugati denique ordinari prohibentur. cap. fin. de tempor. ordin. lib.6. Silu.ordo. 4.q.2.§ 18. Henriquez lib.13.cap.39. num.1. Suarez diſp.31 ſect.1.nu.54.

ADDITIONES.

Bigami.) Vide Couar. in Clem. ſi furioſus. par.1. §.2. Maiolum lib.1. de Irregul. cap.33. Suar.to.5. in 3.par. Sayrum lib.6. à cap.3. Auilam par.7.diſp.8. de Cenſur.

De irregularitatibus nonnulla ad lib.1.Card. Toleti. Vide Sot.art.3.l.c.

Neophiti.) Vide Sanchez lib.2. Op. Mor. cap.28.nu.16. Proles quoque Hæreticorum, vſque ad ſecundam generationem, ab ordinibus arcetur, Vide Maiolum de irregul.lib.5.cap.46. de Conink to.2.diſp.18.dub.7. de irregul.

Coniugati.) Coniugatus, non bigamus, ante, & poſt conſumatum matrimonium, vxore ſponte, & expreſsè conſentiente, ad ordines ſuſcipiendos tranſire poteſt. Vide cap. Coniugatus. de conuerſ. coniug. De hac re fusè Sanchez lib.7. de matrimonio diſp.38. 39. Vide etiam Couar. in 4. Decret. par.2. cap.6 §.nu.3. & de Conink to.2.d.35.dub.5.6. Quid requiratur, vt vir, vxore licentiam concedente, ad ordines promoueri poſſit, quinque ſunt ſententiæ; afferam quæ Sanchez, mihique magis placet. Ex cap. coniugatus. cit. vbi hæc: *Nullus coniugatorum eſt ad ſacros ordines promouendus, niſi ab vxore continentiam profitente fuerit abſolutus*, penitet reſponſum. Si vxor ſit iuuenis, debet religionem ingredi, & continentiam vouere; ſi ſenex, & à ſuſpicione incontinentiæ aliena, ſatis eſt, ſi votum continentiæ in ſeculo emittat: requiritur inſuper licentia Epiſcopi: ſic Sanchez diſp.39.nu.6.7. Vide præterea Couar l.c.

Si vxor adulterium patret, vir, ea reluctante, & inuita, ad ordines promoueri poteſt. Vide Sanchez d.39.nu.2. & lib.10.cap.11.nu.16. vbi multos Auctores enumerat. Vide etiam Rebellum lib.3.q.12.p.2. de oblig. iuſt.nu.10.

Coniuge hæretica, per Eccleſiæ ſententiam, damnata, virum eius catholicum, poſſe aſcedere ad ordines, non negarim, cum Sanch.d.15.n.22. *Addit Mart.Forn.in Sum.Tolet.*

De Miniſtro Ordinis. Cap. V.

ELENCHVS.

1 *Miniſter ordinarius ſacramenti ordinis quis.*
2 *An alij ab Epiſcopo poſſint ordines conferre, & qui, & quando.*
3 *Ordo collatus ab Epiſcopo excommunicato, vel præciſo, &c. eſt validus.*
4 *Epiſcopus ordinans non ſubditum, quam pænam incurrat, ſi id faciat ſine licentia Ordinarij illius.*
5 *Epiſcopus in aliena diæceſi quomodo, & quas perſonas ordinare poſſit.*
6 *Tonſuram an, & quibus conferre poſſit Epiſcopus extra ſuam diæceſim.*
7 *Capitulum ſede vacante an dimiſſorias poſſit concedere.*
8 *Abbates, & exempti extrà fines alicuius diæceſis exiſtentes quos poſſint ordinare.*
9 *Dimiſſoriæ an expirent per mortem concedentis.*
10 *Vt Ordinarij poſſint concedere dimiſſorias.*
11 *Familiares quando Epiſcopi poſſint ordinare.*

1 ORdinarius miniſter Ordinis eſt Epiſcopus, vt Concil. Floren. l.c. & Triden. ſeſſ.23. cap.4. & can.7. de ſacr. ordin. & communis ſententia catholicorum. Lege D.Thom. q.38. Palud. Sot. & alios d.25.Silu.ordo.3. per totum. Bellarm.cap.11.Valen.d.9.q.3.Henriq. lib.10. cap.23.

2 An vero poſſit alius, qui Epiſcopus non eſt, ordinem miniſtrare, exponam ſeptem dictis.

Primum dico, Papam non poſſe committere poteſtatem conferendi ordines, etiam minores, ei, qui non eſt ſacerdos: vt D.Thom.q.38.art.1. ad tertium. Silu. ordo.3.q.7.Palud.in 4.diſt.7. q.4.Victor.q 233.

Secundò dico, ex commiſſione Papæ poſſe ſimplicem ſacerdotem omnes minores ordines conferre. D.Thom. art.1.cit. Victor. de poteſt. Eccleſ.q.2.Bellarm.lib.1. de cleric.cap.17. Sot. diſt.25. q.1. art.1. Valen. punct.2. Henriquez cap.23. locis ſupra notatis. Couar. lib.1. var. reſol.cap.10.nu.10 Cardinalibus autem hoc ex conſuetudine conceſſum eſt, vt notat Sot.Henr. & Valen.

Abbatibus vero conceditur iure communi. in cap. quoniam. d.69. & in cap. cum contingat. de ætat. & qualit. ordin. Notandum eſt tamen, hos non poſſe ordinare, niſi ſuos ſubditos,

vt ſtatuit Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap 10. de reform. non autem alios, niſi habeant ſpeciales dimiſſorias ſuorum Prælatorum, & ſpecialem conſenſum ordinarij loci, in quo ordinari volunt, iuxta declarationem Congregationis Concilij.

Tertiò dico, quod ordo presbyteratus, & diaconatus non poteſt conferri à ſimplici Sacerdote ex Papæ commiſſione, vt tenet communis ſententia, quam ſequitur Couar. lib. 1. var. reſol. cap. 10. nu. 10. quia miniſter ordinis eſt determinatus iure diuino. Neque obſtat, quod olim chorepiſcopi hos ordines conferebant, quia illi erant Epiſcopi, & coadiutores ordinariorum; alij vero chorepiſcopi, qui ſolum erant Sacerdotes ſimplices, non conferebant ordines, vt Bellarm. cap. 7. Suarez to. 1. d. 11. ſect. 2. nu. 6. Henriquez lib. 10. cap. 23. & 24.

Quartò dico, ſimplicem Sacerdotem poſſe conferre ſubdiaconatum ex commiſſione Papæ, vt Victor. q. 235. Henriquez lib. 10. cap. 23. §. 1. littera c, cum Caiet. & Durand. loc. cit. & Innoc. in cap. quanto, de conſuetud. qui teſtantur, hanc facultatem fuiſſe interdum conceſſam: ſed oppoſitum tenet D. Thom. quem ſequitur Silu. ordo 3. quæſt. 7. Bellarm. cap. 7. in fine.

Quintò, prima tonſura non poteſt conferri à presbytero parochiali, ſine commiſſione Papæ, vt Sot. art. 1. cit. Silu. ordo. 3. quæſt. 2. Valen. q. 3. puncto 2. Henriquez cap. 23. num. 3. contra Oſtien. & Panor. in dicto cap. quanto. & probatur ex vſu Eccleſiæ: nunquam enim ſimplex Sacerdos ex officio eam contulit. vt Henriquez lib. 10. cap. 9. lit. q.

Sextò, Epiſcopus non poteſt ordinationem, etiam minorum, alij committere. ex cap. aqua de conſecr. eccleſ. non enim poteſt quæ ſunt ordinis, alijs, qui Epiſcopi nõ ſunt, demãdare. Silu. ordo. 3. q. 1. Henriquez loco paulo ante notato.

Septimò denique, Epiſcopus, qui non eſt Sacerdos, non poteſt ordines conferre, ſecundum omnes; quia eſt actus ordinis, quem qui non habet, conferre non poteſt. Silu. ordo. 2. §. 1. & ordo. 3. q. 1. & multo minus qui non eſt baptizatus, vt Silu. ordo. 2. & patet ex dictis.

3 Ordo collatus ab Epiſcopo excommunicato, vel præciſo, interdicto, ſuſpenſo, vel ſimoniaco, validus eſt; quia talis poteſtatem ordinis non amittit, argumento cap. non nocet. 1. q. 1. & cap. baptiſmus. de conſecrat. diſt. 4. & ita docet D. Thom. quæſt. 38. art. 2. Soto diſt. 25. q. 1. art. 1. Palud. q. 2. Durand. q. 1. Henriquez lib. 10. cap. 21. & alij communiter. Veruntamen ſi Epiſcopus eſſet denunciatus talis nominatim, vel eſſet notorius percuſſor clerici, ab eo ordinatus, eſſet ſuſpenſus, vt infra patebit cap. vltimo §. 4.

4 Epiſcopus non poteſt ordinare niſi ſuos ſubditos, & in propria diœceſi. Pro expoſitione autem nota octo. Primum, quod Epiſcopus, qui ordinauit non ſibi ſubditos ſine licentia ordinarij illorum, ſuſpenditur à collatione ordinum per annum; & ab eo ſic ordinati ſuſpenduntur ab executione ordinum ſuſceptorum, arbitrio proprij ordinarij: iuxta Cõc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 8. de reform. Et extendit hoc etiam ad Titulares ſeſſ. 14. cap. 2. de refor. Vbi eſt aduertendum, quod habentes Papæ priuilegium, vt poſſint ordinari à quocumque Antiſtite, quamuis non egeant alijs dimiſſorijs, indigent tamen teſtimonialibus proprij ordinarij, de vita & moribus; vt ſtatuit idem Conc. ſeſſ. 23. cap. 8. de reform. ſub eiſdem pœnis, vt notauit Tolet. lib. 1. cap. 49. nu. 4. & Henriq lib. 13. cap. 38. nu. 2. An autem illud decretum extendatur etiam ad primam tonſuram, vide apud Toletum ibid.

5 Secundò nota, quod Epiſcopus in alterius diœceſi ordinans cum licentia ordinarij loci, non poteſt ordinare perſonas, quæ non ſunt ſubiectæ illi ordinario, niſi habeant dimiſſorias generales à ſuis ordinarijs; cum his enim poteſt ordinare quoſcumque, iuxta declarationem ſacræ Congregationis: & colligitur ex ipſo Conc. ſeſſ. 7. cap. 11. de reform. & eodem modo ſacra Congregatio interpretatur decretum eiuſdem Conc. ſeſſ. 6. cap. 5. & ſeſſ. 14. cap. 2. de reform. Hinc ſequitur, Epiſcopum, qui cum dicta licentia ordinat in aliena diœceſi, poſſe etiam ibi ordinare proprios ſubditos, vt Tolet. cap. 49. nu 1.

6 Tertiò nota ſecundum aliquos, poſſe Epiſcopum extra ſuam diœceſim conferre tonſuram ſuis ſubditis; vt cum Rebuſſo docet Henriquez lib. 3. cap. 6. nu. 6. Attamen ſi conferat non ſubdito ſine dimiſſorijs, ſeu licentia ſui Prælati, etiam in ſua diœceſi, ſuſpenditur per annum ab eius collatione, vt habetur in cap. fin. de temp. ordin. lib. 6. Et notat Tolet. lib. 1. cap. 48. nu. 3. quod talis tonſura nihilominus eſſet valida: idemque ſacra Congregatio. Adde tamen, non eſſe validam quoad beneficia obtinenda, iuxta praxim Rotæ. Lege Azor. par. 2. lib. 3. cap. 49. q. 4. Præterea nec Epiſcopus titularis poteſt cuiquam ſine conſenſu ſui Prælati tonſuram conferre, iuxta idem Conc. Triden. ſeſſ. 14. cap. 2. de reform. ſub pœnis ſupradictis in primo notabili. & Tolet. lib. 1. cap. 49. nu. 3. Nec

etiam Epiſcopus Italiæ poteſt ordinare Vltramontanum, ſine licentia ſui Epiſcopi, vel Papæ, ſub pœna arbitraria, iuxta cap. 1. de temp. ordin. lib. 6. de quo infra cap. 8. §. 8. An vero liceat ordinare extraneum ſub rat habitione, lege Suarez d. 31. ſect. 1. nu. 17. qui excuſat vtrumque à cenſura, cum id ſit bona fide; addit tamen, hanc non eſſe facile admittendam; & hoc videtur tutius: quare ſi poſt factum ordinarius ratam non habeat huiuſmodi ordinationem, ſic ordinatus tenetur in foro exteriori ſeruare ſuſpenſionem propter ſcandalum; quamuis vere in foro conſcientiæ non eſſet ſuſpenſus.

7 Quartò nota ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. cap. 10. de reform. quod Capitulum ſede vacante, non poteſt infra annum concedere dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos; nec is qui ſuccedit in iuriſdictionem loco Epiſcopi; exceptis iis, qui beneficij occaſione arctati fuerint, ſub pœnis ibidem contentis. & refert Tolet. lib. 1. cap. 49. Suarez diſp. 31. ſect. 1. nu. 20. Henriq. lib. 13. cap. 38. n. 2. qui etiam notant, ordinatos minoribus contra hunc canonem, non ſuſpendi, ſed priuari priuilegio clericali, præſertim in criminalibus. Aduerte tamen, quod poteſt infra dictum annum Capitulum, ſeu eius Vicarius, dare litteras teſtimoniales de moribus, quia non ſunt dimiſſoriæ; vt Nauar. conſ. 27. de temp. ordin. Poteſt præterea Capitulum per alium Epiſcopum pontificalia exercere, & ordines conferre, ſeruata diſpoſitione Conc. Trid. iuxta declarationem ſacræ Congregationis; cui fauet cap. Pontifices. 7. q. 1. & cap. ſi Epiſcopus. de ſupplenda negligentia Prælat. lib. 6.

Adde item, quod tranſacto anno vacationis, ſi durat vacatio, poteſt concedere dimiſſorias ad ordines, etiam non coarctatis, vt Nauar. conſ. 44. de temp. ordin. & Tolet. lib. 1. cap. 49. nu. 2.

8 Quintò nota, nec Abbatibus, nec aliis exemptis, infra fines alicuius diœceſis exiſtentibus, licere tonſuram, vel minores ordines conferre; nec dimiſſorias concedere cuiquam, qui regularis ſubditus eis non ſit; vt ſtatuit Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 10. de reform. ſub pœnis ibi contentis: de quibus Tolet. lib. 1. cap. 49. nu. 5. At ſacra Congregatio declarauit, poſſe etiam alios ordinare, cum particulari, & expreſſo conſenſu ſuorum ordinariorum, vt nos ſupra §. 2.

9 Sextò nota, quod conceſſa ſemel gratia dimiſſoriarum, non expirat re integra per mortem concedentis, aut per finitam eius poteſtatem; vt non expirant ſimiles gratiæ, in quibus defuit ſolum executio, aut vſus illarum; vt Cardin. in Clemen. fin. de elect. Rebuff. in praxi de forma dimiſſ. nu. 39. & 43. Nauar. in Apol. de reddit. eccleſiaſticis q. 3. mon. 8. Henriq. lib. 10. cap. 22. in fin. & lib. 12. cap. 3. nu. 10. ex cap. ſi ſuper gratia. de offic. & poteſt. iud. deleg. lib. 6.

10 Septimò nota, quod tres ordinarij concedere poſſunt dimiſſorias; videlicet originis, beneficij, & domicilij; iuxta cap. cum nullus. de temp. ord. lib. 6. Primum Epiſcopus originis, id eſt, loci, in quo quis natus eſt ex matre ibi permanſura. Secundò Epiſcopus beneficij, in quo ſcilicet beneficiarius reſidere tenetur, quamuis tenue ſit. Silu. ciuitas. q. 5. Henriq. lib. 10. c. 22. nu. 1. cum Felin. Io. Andr. & aliis, licet aliqui teneant, ſufficere beneficium ſimplex, quia dictum cap. cum nullus. generaliter loquitur, vt notat Franc. Ioan. Andr. & Domin. Tertiò Epiſcopus domicilij, id eſt loci, in quo quis habet domicilium animo permanendi. Nauar. conſ. 3. de temp. ordin. Pro quo ſcito primum, quod in foro exteriori id raro præſumitur, niſi in eo loco homo manſerit per decennium; quamuis maneat cum animo dubio; id eſt receſſurus, ſi quid melius occurriſſet. Nauar. conſ. 5. de fil. presbyt. & Henriq. l c. Secundo aduerte, non ſufficere aſſiduam habitationem, etiam decennij, cum intentione reuertendi in patriam. Tertiò, quod vnus poteſt habere plura domicilia. cap. dilectus 2. de reſcript. & ibi Felin. & Ioan. Andr.

11 Octauò nota, quod Epiſcopus familiarem ſuum non ſubditum ordinare poteſt, ſi duo concurrant. Primum, vt per triennium ſecum commoratus fuerit. Alterum eſt, vt ſtatim ei beneficium vacans conferat, iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 9. de refor. Nauar. conſ. 11. de temp. ordin. Suarez to. 5. d. 31. ſect. 1. nu. 15. Henriq. lib. 10. c. 22. nu. 2. Sed pro intelligentia aduerte primũ, hoc habere locum in Epiſcopo ordinario, non autem in Titulari; quia huic prohibuerat idem Conc. ſeſſ. 14. cap. 2. de reform. vt notat Suarez. Secundò, id habere locum in prima tonſura, in minoribus, & in ſacris Ordinibus. Tertiò, poſſe talem ordinari, etiam ad titulum penſionis, vel ad titulum patrimonij ſufficientis; dummodo fiat pro Eccleſiæ neceſſitate, vel commoditate, ex Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. de refor. & adſcribatur ſeruitio Eccleſiæ determinatæ, vt ſacra Congregatio. Quartò ſufficere, vt dictum triennium inceperit antequam eſſet Epiſcopus. iuxta ſententiam eiuſdem ſacræ Congregationis.

ADDITIONES.

De Miniſtro.) De Conink dub. 9. to. 2. d. 20.
Cardinalibus.) Si ſint Sacerdotes. Vide Sot. diſt. 25.

diſt.25. 4. q. art. 1. Angles in 4. de ord.

Abbatibus) Abbates mitratos, Sacerdotes primā tonſurā, & minores ordines ſubditis, ſolùm, ſuis Regularib. conferre poſſe, & Congregationem Concilij, ſic ſtatuiſſe, tradit Sà, verb. Ordo num. 16. poſt Sà, ſcripſit Fornarius. Quaranta in Summa Bullarij verb. Ordo, refert declarationem Congreg. fauentem Fornario * Conſidera diligenter verba Concilij ſeſſ. 23. cap. 10. de Reformat.

Abbati Ciſtercienſi ab Innoc. VIII. conceſſum fuiſſe, vt ſuos Monachos Subdiaconos, Diaconosq. initiaret, leges apud De Coninch dub. 9. num. 79. Archimandrita Meſſanenſis ordines conferre nequit. ex Congreg. Conc. ſeſſ. 23. cap. 10. de Reform.

Ordo collatus ab Epiſcopo excommunicato.) Etiam collatus ab Epiſcopo Hæretico validus eſt; peccat autem conferens, & ſuſcipiens. Vide Sot. 4. q. art 1. l. c. Sacramenta collata ab Hæreticis miniſtris, & præciſis ab Eccleſia, valida eſſe, ſi alia neceſſaria adſint; propoſitio eſt de fide, teſtimonio Suarez tom. 3. in 3. par. diſp. 13. ſect. 4. col. 2. Vide etiam D. Thom. 3. part. q 64. art. 9. Card. Bellar lib. 1. de Sacra. c. 26. De Coninch dub. 11. concl. 1. & to. 1. quæſt. 64. art. 9.

De miniſtris Sacramentorum, Sot. 4. diſt. 1. q. 5. Val. to. 4 diſp. 3. q. 5. p. 3.

Sintne apud Schiſmaticos, & Hæreticos vera Sacramenta, academicam diſputationem habes apud Comit. q. 48. lib. 1. Reſp. Mor.

Nec Epiſcopus titularis.) Epiſcopos Eccleſiarum conſiſtentium in regionib. infidelium clero, & Chriſtiano populo carentes, & ſedem permanentem non habentes, Titulares dices. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 2. de Reform.

* Subditur quis alicui Epiſcopo, ratione originis, vel domicilij, vel beneficij; originis, ſi in illius Diœceſi ſit natus; domicilij, ſi alibi natus in eius Diœceſi domicilium, animo ibi perpetuo manendi fixerit; beneficij, quod in ea obtinet, ex Bonifacio VIII. cap. cum nullus de temp. ordin. in 6.

Quartò nota.) Vide Additionatorem ad Prax. crim. Bern. Diaz c. 26. Auilam 3. par. de Cenſuris diſp. 5. dub. 7. vbi multa de dimiſſorijs.

Sexto nota) Vide Auilam l. c. §. Dico tertio.

Familiarem ſuum.) In tribus caſib. clericus, ſine proprij Epiſcopi dimiſſorijs ad ordines ab alieno Epiſcopo promoueri poteſt. Primò, Si proprius Epiſcopus ſit ſuſpēſus, ob id, quia alienis ordines tradidit. c. 1. de temp. ord lib. 6. debet autem ordinari à vicino aliquo Epiſcopo, qui mores eius agnoſcere, facilè poſſit, vel ab Archiepiſcopo. Secundò: Si intercedat ratihabitio de præterito, aut de præſenti, ſenſibili ſigno explicata. Tertiò: Si familiaris Epiſcopi per triennium cum eo commoratus fuerit; non autem ſi abſens alibi Epiſcopi ſumptibus vixerit: vt ſenſit Additionator Diaz. Vide Auilam §. Dico quintò, & Quaranta l. c.

In miniſtro ordinis requiritur intentio, vel actualis, quæ perfectiſſima; vel virtualis: (habitualis à D. Tho. appellata. Vide 3. p. quæſt. 64. art. 8. & 10.) habitualis (in acceptione, qua à recentioribus Theologis accipitur) non eſt ſatis. Vide Sot. 4. diſt. 1. q. 5. art. 8. Suar. to. 3. diſp. 53. ſect. 3. Comit. lib. 3. Reſp. moral. q. 46. De Coninch to. 1. q. 64. art. 8. Virtualis intentio eſt; quando actualis intentio præceſſit, à qua potentiæ motæ fuerunt ad agendum: huiuſmodi autem motus non ceſſat: etiamſi ceſſet intentio prior; niſi eum contrarius actus interrumpat. In miniſtro ſacramentorum requiri intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, leges etiam apud Card. Bellar lib. 1. c. 17. de ſacram.

Homines ſacramentorum omnium miniſtri ſunt. A bonis Angelis, Dei diſpenſatione, extraordinariè ordines conferri poſſe, certum eſt. Deus neque Sacramentis, neque Eccleſiæ miniſtris virtutem ſuam alligauit. Vide D. Thom. q. 64. art. 7. Sot. in 4. diſt. 1. art. 7. Suar. ſect. 1. diſp. 13. Greg. de Val. diſp. 3. tom. 4. quæſt. 5. P. col. 3. Card. Bellar. c 24. col. 3. l. c. Ioan. Viguer. c. 16. de Sacr. verſ. 5.

Virgo quædam ab Angelo baptizata martyrij palmam acquiſiuit, teſte Nicephoro lib. 17. cap. 22. A ſancto Michaele Angelorum Principe ædem conſecratam fuiſſe, narrat Addo Epiſcopus Treuir. in Martyrolog 3. Kalend. Octob. Vide D. Tho. & Sot. l. c. Angelus S. Amphilochium in Epiſcopum conſecrauit; quod illius Prouinciæ Epiſcopi ratum habuere. Nicephorus lib. 11. c. 20. Card. Bellar. Suarez l. c. Crede, Epiſcopos illos, ex validis coniecturis agnouiſſe, eum bonum Angelum fuiſſe.

Si mortuus Epiſcopus, Dei iuſſu, ad mortalem vitam rediret, ordines conferre poſſet: immò ſi beata illius anima glorioſo corpori coniuncta eſſet. Vide D. Thom art. 7 ad 2. Sot. col. 2. Suar. ſect. 1. col. 3. l. c. De Coninch tom. 1. de Sacram. & cenſ. q. 64. art. 7. negat, beatum in reaſſumpto corpore ordinarium Sacramentorum miniſtrum eſſe poſſe.

Anima ſeiuncta à corpore Sacramenta miniſtrare nequit; quia non eſt homo, verba proferre

ferre non poteſt. Vide Suar. l.c. ſed hoc intelligẽ in via ordinaria: diuina enim diſpenſatione, felices animæ hoc facere poſſunt, vt Angeli: Vide Valen l.c. In libello officiorum SS. Patronorum Leontinæ vrbis, à ſacra Rituum Congregatione approbato, & Romæ edito. 1608. legimus (Primo Septemb. die feſto Sancti Neophyti) S. Neophytum Tertulii aliquando Siciliæ Præſidis conſiliarium, a S Andrea Apoſtolo, noctu ei apparente, in Leontinum Epiſcopum conſecratum fuiſſe; iuſſumque, vt Romam, pontificiam benedictionem recepturus, pergeret. Cùm Pontifex hunc ſtatuiſſet conſecrari, à ſanctis Petro, & Paulo per ſomnium agnouit, fuiſſe illum à ſancto Andrea Epiſcopatu initiatum. Quod cum Epiſcopis ad eius conſecratione m accurrentibus narraret, ſanctum Andream ſuper huius beati Neophyti caput priuilegium Epiſcopatus in aurea lamina ſcribentem, & quædam ad aurem ſecreto explicantem aſpexit. Hæc omnia loc. cit.

Si dæmon mendacij pater, ſacramentum miniſtraret, non eſſet illud ratum habendum. D.Tho. Sot. Suar. Card. Bellar. De Conink l.c.

Si cognoſceres certa reuelatione, Sacramentum aliquod Dei diſpenſatione, & iuſſu, à malo Angelo collatum fuiſſe, ſacramentum illud valere, forſitan affirmares: at numquam tales miniſtros ſacramentorum Deum adhibiturum, credendum eſt: vt rectè Sot. col. 3. & de Coninch l.c. affirmant. * De poteſtate Epiſcopi in ordinibus conferendis, Azor. p. 2. lib. 3. cap. 48.

Epiſcopi Schiſmatici validè conferunt ordines: ordinati ab ijs ordinum executionem non recipiunt. eorum irregularitas Sedis Apoſtolicæ auctoritate auferenda eſt: ex Clem. VIII. in inſtructione ſuper aliquibus Græcorum ritibus to. 3. Bullarij conſt. 34. pag. 47.

De effectibus Ordinis. Cap. VI.

ELENCHVS.

1 *Ordinis Sacramentum gratiam confert.*
2 *Imprimit characterem.*
3 *Septem traduntur de charactere.*
4 *Ordines qui, & quos characteres ſupponunt.*
5 *Votum ſolemne caſtitatis iniunctum ſacris ordinibus initiatis.*
6 *Ad quæ teneantur ſacris initiati.*
7 *Ordo epiſcopalis, & presbyteralis quid efficiat.*

1 HVius Sacramenti duo ſunt præcipui effectus; vnus eſt conferre gratiam, alter imprimere in anima characterem. Quod autem conferat gratiam, vt alia ſacramenta, conſtat ex Conc. Triden. ſeſſ. 7. can. 7. de ſacramentis; nam ſicut ſuſcipientibus baptiſmum datur gratia, vt renati in Chriſto ſanctè ſuſcipere poſſint alia ſacramenta; ita in ordine, vt ſanctè, & religioſè eadem poſſint adminiſtrare, vt D. Thom. in 4. d. 24. & habetur in addit. q. 35. art. . & Bellar. lib. de ordin. cap. 10. & alij.

2 Alter effectus Ordinis eſt imprimere characterem: & pro intelligentia nota, quod in ordine confertur poteſtas ſpiritualis, vt eo initiati rite ex officio exerceant actus, ad quos deputantur: in cuius ſignum imprimit characterem, qui eſt qualitas ſupernaturalis, realiter ab anima diſtincta, eique diuinitus infuſa, indelebilis, ac ſignum ex diuina ordinatione ad hoc deſtinatum, vt qui illo inſignitus fuerit, aptus ſit ad tale miniſterium; quapropter non eſt potentia phyſica, ſed moralis, quatenus non attingit phyſice effectum, ſed moraliter, & veluti conditio requiſita à principali agente in miniſtro, vt eius actione tanquam inſtrumento vtatur. Pendet autem ex diuina inſtitutione; nam voluit Dominus propter maiorem perfectionem, miniſtros ſacramentorum extrinſece deſignari per characterem. probatur hoc ex Conc. Floren. l.c. & ex Trid. ſeſſ. 7. can. 9. de ſacram. vbi dicit imprimi characterem, nempe tanquam qualitatem realem.

3 Ex hac doctrina inferuntur ſeptem. Primum, quod character non eſt relatio, cum ſit proprie terminus actionis realis; ad illum tamen conſequitur relatio; & ſic ſecundario eſt in genere relationis.

Secundò ſequitur, quod character, cum ſit qualitas ſupernaturalis, non pertinet proprie ad vllam ſpeciem qualitatis naturalis, ſed ſolum improprie; & propterea aliqui reducunt ad habitum, & diſpoſitionem; vt Alenſ. Bonau & Scot. quos ſequitur Suarez in 3. p. tom. 2. d. 11. ſect. 3. quia Concilia dicunt eſſe ſignum ſpirituale; quare non imprimitur per ſe primo, vt principium operandi. deinde quia eſt indelebilis; habitus enim fixus eſt, & immobilis. Dicitur autem diſpoſitio, nempe ample ſumpta quatenus bene afficit ſubiectum. Alij reducunt ad ſecundam ſpeciem, id eſt ad potentiam; quia nimirum homo poſt impreſſum characterem poteſt aliquid, quod antequam imprimeretur, non poterat. Alij cum Marſilio ad figuram reducunt;

quia per characterem configurantur Chriſto. Hæc tamen impropriè, & metaphoricè. Lege Suar.diſp.11.ſect.3.

Tertiò infertur, characterem tanquam in ſubiecto collocari in ſubſtantia animæ, non autem in intellectu, nec in voluntate. Primum, quia non eſt principium alicuius actus intellectus, vel voluntatis; ſed ad deputandum hominem ad actiones ſacramentales, vt dictum eſt. Secundo, quia ſignum debet poni in parte, quæ eſt notio, & prior: ita cum Marſil & Gabr. docet Suarez tom.3.d.11.ſect.4. Eſt tamen probabilis opinio D.Tho. collocari ſcilicet in intellectu; & hanc ſequitur Tolet. lib.2.cap.16. Henriquez lib.1. cap.13.nu.3. & alij communiter.

Quartò ſequitur, eſſe indelebilem; quod nimirum ſemel impreſſus ſemper à Deo conſeruetur: eſt enim ex ſua natura qualitas incorruptibilis; ita vt maneat etiam poſt mortem: (nam ſi mortuus reſurgat, non poteſt iterum initiari ordine, quem viuus receperat:) & propterea iterari non poteſt, iuxta Conc. Trid.ſeſſ.7.can.9. de ſacram. Lege Henriq.lib.1.cap.13.nu.4. & Suar.3.p. in comm.q.63.to.3.Tolet.lib.2.cap.16. in fine.

Quintò infertur, quod character ordinis ſecundum ſe conſideratus, vel cum alio charactere eiuſdem ordinis comparatus, eſt indiuiſibilis; quia non eſt intenſior character ſacerdotalis in vno Sacerdote, quam in alio; ſed ſi comparetur character inferioris ordinis, cum charactere ſuperioris ordinis, aliqui tenent, eſſe etiam qualitates diſtinctas indiuiſibiles; alij vero eſſe eandem, quæ paulatim augetur per diuerſos ordines, vel per modum intenſionis, vel per modum extenſionis; ſicut augetur habitus ſcientiæ: ſed hæc exacte examinare, non eſt noſtri inſtituti; parum enim refert, hoc vel illo modo ponere. Lege Suar. & Henriquez locis citatis.

Sextò infertur, quod character pendet ex diuina inſtitutione, vt patet in miniſtro baptiſmi, & matrimonij; nam hi per ſolam extrinſecam deputationem, & inſtitutionem diuinam, habent hanc poteſtatem: ſimiliter character ordinis, de lege ordinaria non ſufficit ad confirmandum, & ordinandum, & tamen adiuncta conceſſione Papæ, eſt ſatis. Similiter etiam in paſſiua potentia, character baptiſmalis in viris, eſt ſufficiens potentia ad ſuſcipiendum ordinem ſacrum, non autem in fœminis. Similiter ad extremam vnctionem recipiendam ſolum in ægrotis, non autem in ſanis ſufficit. Ex quo patet, pendere ex diuina inſtitutione, & pertinere ad potentiam, non phyſicam, ſed moralem, modo ſuperius dicto.

Hinc præterea intelligitur, quod character ordinis, eſt ſignum pacti Dei cum homine, de concurſu diuino in adminiſtratione ſacramentorum, vt Bellar. cap.5.

Septimò, ex dictis liquet, in ſingulis ordinibus eſſe diſtinctos characteres: in illis autem, in quibus dantur plures poteſtates, vt fit in omnibus ordinibus ſacris, & in acolythatu, cum, iam, impreſſo charactere, confertur alia poteſtas, per alias ceremonias non imprimitur nouus character; ſed extenditur, vel perficitur prior antea impreſſus: quam opinionem probabilem eſſe fatetur Tolet. lib.1 cap.71. in fine.

4 Omnes ordines ſupponunt neceſſitate ſacramenti characterem Baptiſmi; ſed character vnius ordinis non ſupponit characterem alterius neceſſitate ſacramenti; ſed ſolum ex inſtituto Eccleſiæ, quo iubemur ordines gradatim ſuſcipere. Tolet. lib.1.cap.67.

De ſolo tamen Epiſcopatu eſt dubium: nam qui tenent non eſſe diſtinctum ordinem, putant non poſſe conferri non Sacerdoti, nec infanti, qui non eſt capax, vt ſit paſtor, & curam habeat animarum, quam tenent D.Thom. q.39 art.2. Silu. ordo.2.§.1. cum Archid. Richard.Duran. & alijs, quos refert Silu. ſequitur etiam Henriq. lib.10. cap.14. ſed Tolet. lib.1. cap.71. dicit vtramque opinionem eſſe probabilem; & propterea ſic ordinatum, eſſe iterum ordinandum ſub conditione. Lege eundem cap.61. Nos vero cum teneamus Epiſcopatum eſſe diſtinctum ordinem, ſequimur oppoſitam ſententiam, quam tenet Gloſ. in cap. ſolicitudo diſt.52. Pan. in cap. vnico de cler. per ſalt. prom. vbi dicit eſſe communem ſententiam. Quare ordo Epiſcopatus, ſi conferatur non Sacerdoti, etiam laico, vel infanti, imprimit characterem; ſed tamen non liceret exercere. Lege quæ nos ſupra cap.3. §.7. & 8.

5 Ex ſtatuto Eccleſiæ Latinæ compellitur quicumque initiatur ordine ſacro, ſeruare ſolemne votum caſtitatis; quod ſuſcipiendo voluntariè dictum ordinem, implicitè emittit, & illo fit inhabilis futuro matrimonio, iuxta cap.vnic. de voto lib.6. de quo plura Henriquez *lib.10. cap.14.nu.7.* Bellarm. controu.5. *lib.1.cap.18.* Silu.matrimonium 8.§.3.

6 Promotus ad ordinem ſacrum, tenetur recitare Horas canonicas iuxta ritum ſuæ Eccleſiæ, ex cap. dolentes. de celebr. Miſſ. de quo Tolet. lib.2. cap.12. Tenetur etiam geſtare habitum, & tonſuram clericalem, de quo Henriq. lib.10.cap.11.Tolet.lib.4.cap.18.nu.5. Et nota

hoc

hoc præcepto ligari etiam beneficiarios, quamuis non ſint conſtituti in ſacris; ita vt peccent mortaliter, ſi temere omittant: ſecus autem dicendum de initiatis minoribus, qui non habent beneficium: & hæc ex communi ſententia. Silu. clericus. 2.§.2. Angel. ver. clericus. 4.§.1. & 2. Tabien clericus 2.§.2. Armil. eod §.10. Nauar. cap.25.nu.110. & probatur ex Clem. quoniam. de vita & honeſt. cler. confirmata per Concil. Trid. ſeſſ.23. cap.6. de refor. & exponit Nauar. conſ.24. & 25. de priuil.

7 Ordo Epiſcopalis, & presbyterij liberat hominem à conditione ſeruili, ſi ſciente, & non contradicente domino ſeruus ordinetur. cap. ſi ſeruus ſciente d.54. & ibi Doctores. Silu. ordo. 1.q.3. Tab. ordo. 1.q. vlt. & alij communiter.

Gaudent præterea ordinati, etiam minoribus, priuilegio canonis, & fori, alijſq. priuilegijs: ſed obſeruatis quibuſdam conditionibus, de quibus lege Conc. Trid. ſeſſ.23. cap.6. de refor. Tolet. lib.1.cap.31. Nauar. cap.27. num.79. & conſ.24. & 25. de priuil.

ADDITIONES.

De effectibus Sot.4.d.24.q.1.art.4. Greg. de Val. to.4. d.9.q.2. Aegidius de Conink dub.8. Valer. Regin. cap.4. loc. cit.

Eo puncto, quo gratia infunditur, character imprimitur. Vide Sot. loc. cit.

Per ſacram ordinationem characterem imprimi, eſt de fide. Concil. Trid. ſeſſ.23. canon.4. Greg. de Valen. l.c. docet, definitum de fide in Conc. l.c. imprimi characterem, per ſacros ordines. Si intelligat, eſſe de fide, etiam per Diaconatum & Subdiaconatum, quos non eſſe ſacramenta, ab aliquo dictum eſt, (licèt non verè) characterem imprimi; non omnes eius ſententiam probabunt. Concilium dicit, *Sacram ordinationem*, non, ſacros ordines.

Per Epiſcopalem ordinationem, (quæ eſt verum, & propriè dictum Sacramētum, vt diximus, cum Card. Bellarm. & alijs ad caput primum) imprimi characterem diſtinctum, aſſerit Michael à Medina lib.1. de Sacr. hom. cont. alij dicunt, augeri characterem ſacerdotalem; quia augetur poteſtas. Vide Conink dub.8. de Ord. Vaſquez d.240. nu.54. Sacerdotali characteri, per Epiſcopalem ordinationem ſolam diuinæ deſtinationis relationem, quæ Sacerdotem ad aliud munus deſtinat, addi cenſet. Gratiam conferri, & characteris impreſſionem fieri per talem ordinationem, videbis apud Card. Bellar. cap.5. de Ordin. Quod dictum à Michaele Medina non placet de Conink.

Non autem in fœminis.) Ex Chriſti inſtitutione fœminas ordinis eſſe incapaces, dictum eſt ad cap.3.

Solum in ægrotis.) Sani extremæ vnctionis ſunt incapaces. *Infirmatur quis in vobis*, ait D. Iacob. & Concilium Florentinum, hoc Sacramentum, niſi infirmo, de cuius morte timetur, dari non debere, tradit. Vide etiam Conc. Trid. ſeſſ.14. cap.3. de extrema vnctione; à quo idem ſacramentum extrema vnctio, Vnctio infirmorum, & ſacramentum exeuntium vocatur. D. Tho. ſupplem. q.32. art.2. ijs dari deberi ait, qui ſunt in ſtatu exeuntium, ob id, quod morbus natus eſt mortem inducere, & de periculo timetur. Vide Card. Bellarm. cap.9. de extrema vnct. Greg. de Valen. to.4 d 8.q.p.2. Vnctionem ſanis exhibitam non eſſe ſacramentum, vere docent Sot.42.d.23.q.art.2. Suarez to.4. diſp.42. ſect.2. cum Theologis omnibus, ex ſenſu, & vſu Eccleſiæ. Morbum debere eſſe grauem, qui languentem in vitæ periculo collocare poſſit, eſt ſine dubio, neceſſarium neceſſitate præcepti; eſſe etiam neceſſarium neceſſitate ſacramenti, cum Suarez loc. cit. & Angl. in 4. ar.4. de extr. vnct. facile dixerim. De Conink d.19. l.c. dub.7. hoc Sacramentum licite conferri ſcribit, ſi inungendus bona fide putet, ſe eſſe in periculo mortis: valide, ſi is graui morbo affectus ſit, quamuis non in vero mortis periculo.

Epiſcopatum eſſe.) De Coninch dub.10. l.c. concl.4. Superiorem ordinem carenti inferiori valide conferri ait, excepto Epiſcopatu, qui ſacerdotium eſſentialiter ſupponit, vel potius includit. Vtramque ordinationem (Sacerdotalem, & Epiſcopalem) integrum ſacramentum eſſe, cùm ſit vtraque integrum gratiæ ſignum, idem teſtatur dub.6. nu.52. vbi diſces, ab Epiſcopatu, qui perfectum perſonæ ſtatum indicat, ſacerdotium includi, & ſine illo concipi non poſſe; à Sacerdotio, & Epiſcopatu vnum ordinem integrum, perfectumq. conſtitui, & duos ordines aliquo modo dici poſſe: vt dub. etiam in fine dixit: nam ſi velis conſiderare Epiſcopatum incomplete, prout à ſacerdotio ſecernitur, ſeiunctum ordinem, ac non penitus completum, appellare eum poteris. Non caret probabilitate ſententia Fornarij.

Ex ſtatuto Eccleſiæ Latinæ.) Sacro ordine ſubſequens matrimonium dirimi, Catholica veritas docet (Conc. Trid. ſeſſ.24. can.9.) Vide etiā c.1. & 2. Qui Cler. vel vou. c. vni. de voto in ſexto, & alia iura notata à Sanch. lib.7. de matr. d.28. n.2. Vide etiam Rebel. p.2. de oblig. iuſt. lib.3. q.12.

Matrimonium à Clericis in ſacris contractũ, fuiſſe irritum ab Apoſtolorum tempore, à quo illud in iure ijs vetitum fuit, non facile probari poſſe, ait de Coninch dub. 13. concl. 3.

Quo iure dirimatur, tres extant ſententiæ. Communior cenſet, & vere, ſola Eccleſiæ lege impediri, & dirimi. D.Tho. 2.2. q. 88. art. 7. 11. Scot. 4. diſt. 37. quæſt. vnica. Maior. 4. diſt. 24. quæſt. 2. Caiet. to. 1. Opuſc. tract. 27. Sot. 4. diſt. 38. q. art. 1. Card Bellar. lib. 1. de Cleric. cap. 18. Couar. in 4 Decret. par. 2. cap. 5. §. 3. Sanchez l. c. nu. 11. Angles in 4. de Ordine, Rebell. l. c. Leſſius lib. 2. de iuſt. cap. 40. d. 19. num. 139. Sayrus in Claui Regia lib. 6. cap. 2. de Coninch de Ordine, dubio 11. Secunda ſententia (ſuppoſita annexione voti ſacro ordini ex lege Eccleſiæ) exiſtimat, naturali, & diuino iure diſſolui. Petr. à Sot. lect. 5. de matrim. Gregor. de Valent. t. 4. diſput. 10. quæſt. 5. pun. 3. Tertia dicit id fieri iure diuino: pro hac refertur, inter alios, Turrianus lib. 2. de dogmat. car. primæ fauet Conc. Trident. loc. cit. ibi. *Non obſtante lege Eccleſiaſtica*. Vide D.Thom. art. 11. loc. cit. qui dicit ex ſtatuto Eccleſiæ, non autem eſſentialiter, debitum continentiæ ſacro ordini annexum eſſe, ſtatui autem religioſo debitum idem eſſentiale eſſe. Card. Bellarm. cap. 19. l. c. continentiam ſacris ordinibus, Apoſtolico præcepto, annexam eſſe, ſcribit, idem de Coninch dub. 10. de Ordine, concl. 2. nec forſan diſcrepat Rebell. loc. cit. probans, ex vſu Eccleſiæ, ex can. 27. Apoſt. & ex quibuſdam Concilijs, Sacerdotibus, & ſacris alijs miniſtris, ſaltem Diaconibus, Apoſtolica traditione, matrimonia inire, vetitum fuiſſe. Diuinum præceptum, obligans ad continentiam ſacris initiatos; nullum extat: quæ afferunt, ſentientes, adeſſe diuinam legem ad eam obligantem, ex Diuo Paulo, probant ſolum (quod verũ cenſeo) ab Apoſtolis latũ eſſe præceptũ. An autẽ ſacer ordo Apoſtolica traditione ſubſequens matrimoniũ dirimat (vt impedit) quæres fortaſſe. Hoc eſſe incertum, à priſcis temporibus in Eccleſia Latina, & Græca matrimonium poſt ſacrum ordinem initũ nullũ fuiſſe; non conſtare autem, quando nullum eſſe inceperit: temporeque Concilij Aurelianen. 3. (900. & eo amplius ab hinc annis) irritum fuiſſe, Rebell. affirmat n. l. c. Subdiaconatui, (vt Sacerdotio, & Diaconatui) non ſemper ab Eccleſię exordio, annexam fuiſſe continentiam, colligit de Coninch dub. 11. ex cap. A multis, de ætat. *qualitate, & ord. præf. vbi Inno. 3. aſſerit in primitiua Eccleſia ſubdiaconatum ſacrum ordinem dictum non fuiſſe. De ſubdiaconatu Vide Can. Apoſt. 43. & quę Pauinius in interpretatione vocum Eccleſiaſticarum obſcurarum. verb. Subdiaconus, Pameliusq. ad epiſt. 24. D. Cypriani (à quo Optatus confeſſor hypodiaconus factus fuit.) quo tempore ea obligatio ijs fuerit iniuncta, non eſt exploratum. Vaſquez diſput. 248. Subdiaconis hanc obligationem impoſitam fuiſſe, putat in Concilio Illeberitano, alias Eliberino, in Hiſpania coacto: at neque hoc certum.

Quæres, an obligatio Clericorum ad continentiam ſit ex mera Eccleſiæ lege eam præcipientis, an ex voto ordini ab Eccleſia annexo: an ſcilicet ex iuſſu Eccleſiæ directè; an immediatè ex voto in ordinis ſuſceptione tacitè emiſſo, & mediatè ex lege Eccleſiæ, à qua tale votum ordini eſt annexum, quod ex diuino iure ei coniunctum non erat. Quidam non ex voto, ſed ex ſola lege Eccleſiæ, hanc obligationem agnoſcunt, & votum cum ſacro ordine coniunctum, illam obligationem ad continentiam eſſe, aiunt; quam Eccleſia induxit; & implicitum, ſeu tacitum continentiæ votum dici; quia ijs, qui ordinantur, iniuncta eſt, ob maiorem Dei cultum; (in hunc finem mens dirigi ſolet in votis) & ſolemne votum appellari; quia ſequens matrimonium irritat, vt ſolemnius trium votorum profeſſio. Hæc opinio placet non paucis, & Gregorio de Valentia, tom. 4. diſput. 9. quæſt. punct. 5. §. 1. * Vide Martinum Becanum lib. 4. de Rep. Eccleſ. contra M. Antonium de Dominis cap. 3. agentem de continentia ſacro ordini annexa.

Alij ſentiunt (probabilius ni fallor,) eam obligationem non naſci immediatè ex ſtatuto Eccleſiæ; ſed ex continentiæ voto, quod Eccleſia ſacris ordinibus addidit, cogens eos, qui volunt ijs initiari, vt tacitè, vel implicitè, facto, non verbis, caſtitatem voueant. Non cogit autem Eccleſia hominem abſolutè ad caſtitatem; ſed addit conditionem; vt qui vult ſacro ordine inſigniri, eam tacitè voueat. Vide c. cum olim, de Clericis coniugat. Munit hanc opinionem Sanchez l. c. diſp. 27. nu. 10. Hoc votum ſolemne vocatur. (Vide etiam D.Tho. 2.2. q. 88. art. 7. 11.) Verum, cum in eo non ſit traditio perfecta, per quam corporis dominium ad continentiam colendam transferatur in Deum; (vt in religioſa profeſſione) ſed aliqua, ad miniſteria diuini cultus, & votum per accidens, ab Eccleſia additum ſit, ob decentiam nobiliſſimi ſtatus. Simplex eſt, ex natura ſua, & per accidens, ſolem-

ſolemne dicitur; quia ſolemni vi præditum eſt. Vide Sanchez num. 17. l.c. Sotum lib. 7. de iuſt. quæſt. 2. art. 5. Arragon. 2. 2. quæſt. 88. art. 12. colum. 2. de Coninch dub. 13. diſputat, an ordinati obligentur ad caſtitatem immediatè per legem Eccleſiæ, an voto mediante? locum cum fructu leges.

Epiſcopus electus, & confirmatus, non tamen ſacro ordine, & Epiſcopali conſecratione donatus; ad continentiam, ratione ſtatus, non obligatur. Epiſcopalis ordinatio, ratione ſacri ordinis, quem ei neceſſario præmittendum eſſe conſtat, & non alias, iure Eccleſiaſtico, matrimonium impedit, & dirimit. Vide Ledeſm. quæſt. 53. de matrimon. art. 3. ad 3. Sanchez diſp. 27. num. 7. 28. num. 11. l.c.

Græcis Diaconis vxores ducere olim licuiſſe, dixit Sotus in 4. diſt. 38. quæſt. artic. 1. & alibi, poſt Caietan. At verior ſententia, neque Græcis, neque Latinis, id licuiſſe, ait. Sic Sanchez diſp. 28. l.c. nu. 3. de Coninch dub. 11. Rebell. l. c. Caietanum refellens.

Græcis (non Latinis) coniugatis conceſſum eſt, vt ſacris ordinibus initiari poſſint; & matrimonio vti, cum ex lege, vel conſuetudine non tenentur altaris miniſterio ſeruire. Vide c. quoniam 31. diſt. Sanchez diſp. 28. l. c. num. 5. Azor. to. 1. Inſ. Mor. lib. cap. 13. Innoc. 3. c. cum olim, de Cler. coniug. continentiæ votum ab Eccleſia Orientali admiſſum non fuiſſe, teſtatur; Orientalesq. ſacris ordinibus decoratos matrimonio vti; quod ad minores promoti contraxerant. Rebell. quæſt. 12. l. cit. num. 7. ſcriptum reliquit, votum ſolemne implicitum continentiæ fuiſſe ab Eccleſia additum ſacris ordinibus poſt legem ab eadem latam de ſeruanda caſtitate à Clericis ſacris initiatis, quia nonnulli ordinati vxoribus vtentes Apoſtolicæ traditioni aduerſabantur: hoc autem factum (quo tempore neſcitur) vt Clerici continentiam diligentius colerent: & à Græcis votum non fuiſſe admiſſum, vt patet ex cap. cum olim. citato. Addit autem, Sacerdotem Latinum fornicantem peccare contra legem Eccleſiæ, & contra votum. Græcum contra ſolam legem. Sed hæc omnia non omnes fortaſſe probabunt.

Ab initio naſcentis Eccleſiæ in vſu fuiſſe; vt vxorati Sacerdotes fieri poſſent, probat Rebell. ex Diuo Paulo ad Tim. 3. *Sit Epiſcopus vnius vxoris vir.* Credit autem, conſentientibus vxoribus, ſemel creatos Sacerdotes continentiam ſemper coluiſſe; nec alio modo ex traditione Apoſtolica initiari ſolitos fuiſſe. De Coninch dub. 12. concedit ab initio fuiſſe in Eccleſia ſtatutum, vt nullus vxoratus Diaconus, aut Sacerdos conſecraretur, niſi perfectam ab vſu matrimonij continentiam, (vxore, quæ eamdem vouebat, conſentiente) polliceretur.

Vt coniugatus poſſit Epiſcopus fieri, neceſſe eſt, vt vxor in approbata religione profeſſionem emittat. Idem aſſeras, ſi coniugatus creandus ſit Cardinalis. Sanchez lib. 7. de matrimon. diput. 41. ex c. ſanè, de conuerſ. coniug.

An Clericus in ſacris matrimonium nullum contrahens, ipſo facto, beneficijs priuatus ſit, diſputat Sanchez diſput. 43. Sententiam iudicis neceſſariam eſſe arbitratur: alij diſtinguunt. An amittat penſiones, vide diſputatione 44. eiuſdem.

Clericus primæ tonſuræ, vel minorum ordinum recipiens, aut retinens ſimplex beneficium, quod ſacrum ordinem non requirit, animo contrahendi matrimonium, ſed interim ſatisfaciendi obligationi, non peccat, ſaltem mortiferè, nec fructus perceptos reſtituere tenetur, Sanchez diſput. 45. Quidam tamen, non idem ſentiunt. Quid dicendum, ſi beneficium ſit cum animarum cura coniunctum, vel poſtulet ſacrum ordinem? idem l. c.

Tenetur horas) Obligatio ad recitandas horas, ratione ſacri ordinis, naſcitur ex veteri generali Eccleſiæ conſuetudine. Suarez tract. 4. de Religione lib. 4. cap. 16. Leſſius lib. 2. de iuſtit. cap. 37. dub. 9. Azor. par. 1. Inſtitut. Moral. lib. 10. Reginal. volum. 2. Prax. Fori Pœnit. lib. 18. cap. 11. ſect. 1.

Incipit hæc obligatio à puncto temporis, quo quis ad Subdiaconatum promouetur. Vide Azor. l. c. d. 3 quæſt. 17. l.c.

Geſtare habitum, & tonſuram.) Videri etiam poteſt Bulla Sixti V. Cum Sacroſancta, edita 1589. Ianuarij. Quæ dicantur veſtes Clericales, Couar. Pract. Quæſt. cap. 31. nu. 8. Sanchez de matrim. lib. 7. diſp. 46. num. 6.

De ſingulorum Ordinum officijs. Cap. VII.

ELENCHVS.

1 *Tonſura an ſit ordo, & quid ſit.*
2 *Oſtiarij officium quod.*
3 *Lectoris officium quod ſit.*
4 *Exorciſtæ officium.*
5 *Acolythi officium quod.*

6 *Subdiaconi quodnam officium.*
7 *Diaconi quodnam ſit officium.*
8 *Sacerdotis officium.*
9 *Epiſcopi officium quod.*
10 *Epiſcoporum ordo multiplex.*

1 TOnſura non eſt ordo, vt ſupra dixi, ſed diſpoſitio ad ordines; eſt enim profeſſio quædam vitæ ſpiritualis, per quam homo numeratur in clerum, & fit capax beneficij eccleſiaſtici, aliorumq. priuilegiorum, iuxta communem opinionem Doctorum in 4. diſt. 24. Hinc fit primum, vt tonſura non imprimat characterem: vt Sylu. ordo 2 q.4.§.4. Henriq. l. 10. c.9. in fine, & alij communiter. Secundò, poſſe illam omni tempore conferri, vt Henriq. c.12. num. 1. cum Alten. Sylu. Anton. Tabien. A proprio tamen Epiſcopo, vel Abbate conferenda eſt, vt probat idem Henriq. cap.9. in fine. Nau. conſ. 11. de temp. ordin. & nos ſupra cap. 5. §.4. collata tamen ab alieno non eſt iteranda, vt Nau. ibid. confertur autem in abſciſſione capillorum, dicente Epiſcopo in perſona tonſurati, *Dominus pars hæreditatis meæ*, &c. Tertiò, verba hæc non eſſe de eſſentia; quare ſine illis eſſet valida tonſuratio, vt Sot. in 4. diſt. 24. q. 1, art. 1. Nauar. conſ. 4. de ſacr. non iteran. Henriq. c.9. cit. in fin. lit. z. quia cum non ſit ordo, non habet materiam, & formam eſſentialem. Addit præterea Nauar. conſ. 11. de temp. ordin. tonſuram comprehendi ſub generali nomine Ordinis; quod multi negant. Quartò, qui eam recipit, oportet vt ſciat legere, & ſcribere; ſciat etiam prima fidei rudimenta, & prætcrea intendat Deo ſeruire in eccleſiaſticis miniſterijs, iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. de reform.

2 Oſtiarij officium eſt, excludere ab Eccleſia indignos, & admittere dignos. Sunt autem indigni infideles, apoſtatæ, hæretici, excommunicati, interdicti, & cathecumeni poſt dictum Euangelium in Miſſa. item percutere cymbalum, & campanam, vt habetur in pontificali.

3 Lectoris officium eſt legere populo in Eccleſia lectiones ſacras, & præſertim Prophetarum. l. Henriq. l. 10. c.9. num. 2.

4 Exorciſtæ officium eſt, exorcizare & imponere manus ſuper catechumenos ad fores Eccleſiæ ante baptiſmum, & energumenos exorcizare, vt pellantur ab eis dæmones: quod nunc tamen præſtare ſolent Sacerdotes.

5 Acolythi officium eſt duplex, vnum eſt præparare vaſa vini, & aquæ, & dare Subdiacono in Miſſa; alterum eſt, ferre cereum ante Sacerdotem, & cum legitur Euangelium in Miſſa. Quales autem eſſe debeant, qui minoribus initiantur, patet ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 11. de reform. nempe, vt accuratius ſciant prima fidei rudimenta, & linguã Latinã intelligant; & denique vt ſint tales, quos ſcientiæ ſpes maioribus ordinibus dignos oſtẽdat. Hi autẽ omnes in ordinatione hoc conſequuntur, vt ſcilicet digne, & ex officio hæc munera præſtent, vt D. Thom. quæſt. 37. art. 1.

6 Subdiaconi officium eſt proxime aſſiſtere in ſacrificio Miſſæ, & Diacono miniſtrare in ijs, quæ ſatis diſtinctè, & explicatè continentur in Miſſali Romano poſt rubricas tit. de ritu ſeruãdo in celebr. Miſſæ. §. de offertorio, &c. Cantare item Epiſtolam in ſolemni Miſſa: pallas altaris, & corporalia abluere, aliaque ſimilia præſtare, vt habetur in Pontificali: inſtituere denique cathecumenos, abſente, vel impedito Diacono.

Adduntur aliqui, præcipuum eius munus eſſe in Miſſa ſolemni deferre, ſeu tradere calicem vacuum cum patena Diacono, qui appoſito vino illũ porrigit Sacerdoti: & propterea Subdiaconũ in ſua ordinatione accipere ab Epiſcopo calicem vacuum, & patenam, vt ſupra dixi c.2. lege Greg. de Valentia diſput. 9. q. 1. punct. 3. D. Thom. in 4. ſent. diſt. 24. quæſt. 1.

Ex his colligitur, qua doctrina inſtructus eſſe debeat Subdiaconus; nam bene ſciat oportet rudimenta Doctrinæ Chriſtianæ, ac Latinam linguã, & recitare Horas canonicas aliaq. ſeruare, quæ monet Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 12. & 13. de refor. & præſertim vt ſperet, Deo auctore, ſe cõtinere poſſe: nam in ipſa ordinatione implicite emittit ſolemne votum caſtitatis, vt ſupra dixi, & exponit Henriq. lib. 10. c. 14. num. 7.

7 Diaconi officiũ eſt in ſacro Miſſę, ſacerdoti panem, & vinũ in vaſis tradere. Secundò, ſanguinem populo propinare, cũ eſſet dandus, immo ẽt perferre corpus Chriſti conſecratum in patena, non tãgendo illud. At vero illud tangere, alijsq. tradere iuſſu Epiſcopi, vel presbyteri, fuit quidẽ olim eius munus, vt patet ex Concil. Carthag. c. 38. ſed in Conc. Nicæn. c. 18. fuit hæc conſuetudo ſublata, & habetur in cap. peruenit. d. 93. lege Petrum Soto lect. 2. de ordine. in Inſt. ſacerdot. Tolet. l. 2. c. 28. Suar. to. 3. diſp. 69. ſect. 1. Henriq. l. 8. c. 54. Tertiò, legere Euangelium in Miſſa cum ſtola; & antiquitus illũd prædicabat abſque cathedra; legebat etiam Homilias Sanctorum ſuper Euangelia, & inſtruebat cathecumenos, vt probat copioſe Henriq. lib. 10. c. 13. nu. 2. Adde poſtremo, non licere ei ſolemniter bapti-

baptizare, vt probat Henriq. Hinc patet maiorem doctrinam in Diacono requiri, quam in Subdiacono; ſcire namque eum oportet omnia, quæ opus ſunt ad ſuum munus recte fungendũ; & ea ſeruare, quæ ſtatuit Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 13. de reformat.

8 Sacerdotis officium eſt primum, conſecrare corpus, & ſanguinem Chriſti. Secundò, abſoluere à peccatis. Tertiò, prædicare populo ex commiſſione Epiſcopi, cuius eſt hoc munus proprium; Sacerdos enim eſt eius coadiutor. Quartò, adminiſtrare ſacramenta, & celebrare diuina officia, inſtruere populum; & denique vitæ, ac morum honeſtate ad virtutem inflammare. Quare non ſolum ſcire debet, quæ diaconus, ſed etiam quæ pertinent ad ſacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, vt in neceſſitate poſſit ea rite adminiſtrare: item quæ ſpectant ad diuinum officium, & ad vitam, atque honeſtatem Clericorum, de quibus Tol. lib. 1. c. 3. & 93. Valen. diſp. 9. q. 1. punct. 3. Et denique qui approbantur ad audiendas confeſſiones, collata eis poteſtate iuriſdictionis; ſciant caſus conſcientiæ, pro locorum, & perſonarum exigentia.

9 Ad Epiſcopi officium ſpectat conſecratio Baſilicarum, vnctio altarium, &c. conſecratio chriſmatis, impoſitio manuũ, ideſt adminiſtratio Confirmationis, & Ordinis, communis populi benedictio, diſtributio beneficiorum eccleſiaſticorum, benedictio virginum, prædicatio Euangelij, ac defenſio fidei, &c. Ex quibus facile intelligitur, quanta ſcientia, ac virtus in eo requiratur; & clarius ex decreto Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 2. de reform. & ex Tolet. lib. 5. c. 4.

10 Eſt autem multiplex ordo Epiſcoporum; continet enim Patriarchas, Archiepiſcopos, ſeu Metropolitanos, & Epiſcopos, vt Magiſter ſentent. in 4. diſt. 24. & ibidem Doctores. Iſid. lib. 7. etym. cap. 12. Sunt etiam alia quædam, non ordinum, ſed dignitatum, & officiorum nomina, de quibus Iſid. Lege etiam Henriq. lib. 10. à c. 26. vſque ad finem libri. Sylu. verb. dignitas. De annexis denique ſacris ordinibus, puta de vnctionibus, de nomine Clerici, de exemptione, de cœlibatu, & ſimilibus, lege Valen. diſp. 9. q. 5. Henriq. lib. 10. cap. 14. & ſeq.

ADDITIONES.

De ſingulorum odinum officijs, De Coninck diſput. 20. dub. 3. Vaſquez fusè diſp. 236. in 3. p. à cap. 2. Vide c. Perlectis 25. diſt.

Vt pellantur ab eis dæmones.) Qui exorciſtæ funguntur munere, librum Petri Thyræi, de dæmoniacis, cum fructu legant.

Implicitè emittit ſolemne votum. Tacitum votum continentiæ hoc, quod implicitè emittitur, nonnulli vocant. Vide Reginaldum lib. 30. c. 7. nu. 30. l. c. & quæ ſuperius ad c. 6. ad verba, *Ex ſtatuto Eccleſiæ*. Ex voto, quod Eccleſia ſua lege ſacris ordinibus annexum eſſe voluit, naſcitur obligatio ad caſtitatem. Hoc votum, non expreſsè verbis, ſed facto, tacitè, & implicitè fit.

Sanguinem populo propinare.) Vide Vitã ſancti Laurentij. De Coninck tom. 1. de Sacram. & Cenſur. quæſt. 82. art. 3. nu. 18. S. Iuſtinus Martyr. Apol. 2. à Diaconis diuinum Chriſti Domini corpus fidelibus fuiſſe exhibitum, teſtatur.

Sot. in 4. diſt. 13. q. 1. art. 3 dicit, Sacerdotem iure diuino, debere Euchariſtiam per ſe adminiſtrare; poſſe autem id Diacono iniungere, ex diſpenſatione, ſi iuſta cauſa vrget. At Suarez tom. 3. diſp. 72. ſect. 1. De Coninch l. c. & alij, cũ quibus ego, ſentiunt, ſolo diuino iure conſiderato, poſſe Sacerdotem, per Diaconos id facere. Non placet, quod dicit Sot. de diſpenſatione: nam Conc. Carthag. 4. can. 38. non diſpenſat; ſed iubet, vt Diaconus, præſente presbytero, Euchariſtiam corporis Chriſti, ſi neceſſitas cogat, iuſſus eroget. V. D. Thom. 4. diſt. 13. q. 1. art. 3. Alex. Alenſ. p. 4. q. 50. m. 3. Greg. de Val. t. 4. diſp. 6. q. 10. p. 1. Suar. l. c. §. Dico tertiò, vbi docet, in neceſſitate, Diacono id committi poſſe ab Epiſcopo, vel Presbytero.

Poſſe Sacerdotem in neceſſitate graui hominis mox morituri, inferioribus clericis, aut etiã laicis hoc munus iniungere, alij negant, alij affirmant. In ſententiam affirmantem propendit Suarez in fine, & Valen. l. c. De Coninch hanc, nec damnare, nec etiam abſolutè aſſerere audet: certè nec naturale, nec diuinum ius, nec vlla Eccleſiæ lex in tali neceſſitate, id vetat: non eſt tamen vſu receptum, id facere.

Ex tacita Sacerdotis commiſſione (nedum expreſſa) poteſt Diaconus morituro ſine viatico, ſacram Communionem præbere, immò, ſi ipſe migraturus eſſet è vita, ſine hoc diuino pabulo, ob Sacerdotis abſentiam, ſibi poſſet tam eximij Sacramenti miniſter eſſe. Sic etiam De Coninch num. 26. l. c.

Legere Euangelium.) Euangelium ſolemniter in Miſſa legentem in mortali, mortiferè peccare aiunt nonnulli: negant Sot. 4. diſtin. 24. quæſt. 1. artic. 4. Valent. diſp. 9. quæſt. 1. punct. 4. Vict. de Sacrament. num. 233. Reginal. lib. 30. cap. 7. l. c.

Non licere ei ſolemniter baptizare.) Poſſe Dia-

Diaconos,in neceſſitate,ex Parochi,vel Epiſcopi commiſſione ſolemniter baptizare, docent Caiet. ad art. 1. q. 67. Suar. diſp. 23. ſect. 2. l. c. Catechiſm. Rom.de bapt. Gregor. de Valent. diſp. 4. q. 2. punct. 2. poſt Tertul. lib. de Baptiſm.& hanc ſententiam probabiliorem.putat de Conink to.1.q.67.dub.3.D.Tho. hic art. 1. negantē intelligi ordinariè,& ex officio;quod verum eſt:non autem ex commiſſione,quod ſtatutum à Caiet. de hac poteſtate Diaconi ex commiſſione Epiſcopi, vel Parochi, Gloſ. in c. Diaconos 93.diſt.Sot.in 4.diſt.4.q. vnica art.1. dicit, in Eccleſia primitiua fortaſſe, conceſſum, (ob Sacerdotum raritatē, & baptizandorū multitudinem) Diaconis,ex commiſſione Epiſcopi, vel Parochi, vt ſolemniter baptizarent;ſed morem illum in magna Sacerdotū copia ſublatum eſſe: poſſe tamen hoc fieri in Inſulis, vbi pauci Sacerdotes reperiuntur.

Qui approbantur ad audiendas confeſſiones.) De ſcientia Confeſſari Valer.Reg.in Prax. Fori Pœnit. de Conink. to. 2. diſput.8.dub.16.De approbatione Epiſcopi neceſſaria, vt Sacerdos poſſit cōfeſsiones excipere,idē de Coninch d 7.

Epiſcopi officium.) De ijs, quæ incumbunt Epiſcopis, ex officio,Reginal.li.30. tract. 1. c.8. ſect.2. & li. 20. in fine. Vide Speculum Epiſcoporum Rutilij Benzonij Epiſcopi Lauretani.

Epiſcopus, diuino iure,ſuperat ſimplices Sacerdotes, ordinis poteſtate, & dignitate, eique, ratione muneris;ad quod ex diuina inſtitutione dirigitur,maior,quàm Sacerdotibus,iuriſdictionis poteſtas debetur. Vide de Coninck. dub. 4. diſput. 20.

De exemptione.) De priuilegijs Clericorum, Reginal. lib.19. c.vlt. ſect.1. De eorum exemptione,Couaruuias Practicarum q.c. 31.

De cælibatu.) De hac re Mich.Med. de ſacr. hom. continentia. Clithouæus, Sot. lib. 7. de iuſt. q. 1. Card. Bellar. lib. 1. de Cleric. à cap. 18. de Coninck diſp. 20. dub. 11. Gregor. de Valent.tom.4.diſp. 9. q.5. & in ſuis controuerſ. & qui de matrimonio ſcripſerunt. Couaruuias in 4. decret. Sanch.lib.7. de matrim. à diſp.27. Ledeſm. q. 53. de matrim. & Rebell. de oblig. iuſtit.

De communibus Clericorū obligationibus, Reginald. lib.30. tract. 3. cap. 1.

An Clericus minorū ordinum per matrimonium amittat priuilegia clericalia, Sanchez lib. 7. diſp.46.l.c.

Multa ad Clericos ſpectantia habes in Nicolao Garcia de Beneficijs, * in Conſilijs Nau. & in opuſculis moralibus Vaſquez: vbi de Beneficijs & Redditibus

De pœnis aduerſus malè promotos indictis. Cap. III.

ELENCHVS.

1 *Simoniacè promotus quam pœnam incurrat, & an, & quæ ignorantia excuſet.*

2 *Suſcipiens ordinem ſacrum ſine licentia, vel ante legitimam ætatem, vel extra tempora, quam pœnam incurrat, vbi etiam ponuntur quædam notanda circa hanc materiam.*

3 *Excommunicatus,ſuſpenſus,vel interdictus,ordines ſuſcipiens, vel minores, & Subdiaconatum, vel duos ſacros eadem die, furtiuè ordinatus,iterato ſuſcipiens, quam pœnam incurrant. vbi etiam ponuntur quædam notanda.*

4 *Ab Epiſcopo qui ſe abdicauit Epiſcopatu, quo ad locum, & dignitatem, an liceat ordines ſuſcipere: item ab excommunicato,interdicto, &c.*

5 *Ordinatus ab Epiſcopo non baptizato,non Sacerdote, vel non conſecrato,an vere ſit ordinatus.*

5 *Exercens ordinem, quem non habet,quam pœnam incurrat.*

7 *Ordinatus per ſaltum quam pœnam incurrat.*

8 *Vltramontanus ab Epiſcopo Italo ordines ſuſcipiens quam pœnam incurrat.*

9 *Ordinatus cum titulo ficto, quam pœnam incurrat. vbi plura circa hanc materiam.*

MVlta, quæ pertinent ad pœnas aduerſus male promotos, & male promouentes, dixi capite quinto. Hic tamen alia quædam indicabo; vt facilius ſimul collecta retineantur.

1 Promotus ad ordines ſimoniace eſt excōmunicatus,& ſuſpenſus ab executione ordinum; iuxta extrauagantem, Cum deteſtabile. de ſimon. & reſeruatur Papæ abſolutio,& præſertim ſuſpenſionis poſt Extrauag. Sixti Quinti contra male, & ſimoniace promotos, quæ in hoc non fuit reuocata à Clemente Octauo in dictæ extrauag. Sixti moderatione, quæ incipit,Romanum Pontificem. lege Nauar. cap.23. nu.111. Tolet.lib.quinto,capite vlt. Henriq. lib13. capite 37.num 4. qui addit,excuſare ignorantiam pro-

probabilem facti, ideſt, ſimoniæ ab alio commiſſæ in fauorem ipſius ordinati hoc ignorãtis.

2 Suſpenditur in extrauag. Pij Secundi, qui ſine legitima licentia, vel ante ætatem, vel extra tempora legitima ordinem ſacrum ſuſcipere præſumpſerit: & qui ordinem ſic ſuſceptum ſolemniter exercuerit, fit irregularis, vt Nauar. cap.25. num.70. Tolet. lib. 1. cap.48. Sed pro intelligentia nota primum, excuſare bonam fidem, & ignorantiam inuincibilem facti, vt Nauar. cap.27. num.155. & conſ.33. de temp. ordin. Tolet.l.c. cum Couarr. ſequitur etiam Suar.tom.5.diſp.31.ſect.1.num.26.

Secundò nota, non habere locum in minoribus, quia exprimit maiores: ordinatus tamen minoribus contra hunc canonem, non poſſet licitè illis vti, ſine ratificatione ſui ordinarij, vt Suarez ibidem num. 18. *De ordinatis à Titulari, vide ſupra cap.5. num.5. & 6.*

Tertiò nota, incurrere ſuſpenſionem eos, qui litteris ſubreptitijs, ſeu falſum exponentibus ordinantur, vt Suarez l.c. num.37. Excuſat tamen bona fides; vel cum error litterarum eſt ſolum materialis, quia ſcilicet errauit Notarius in nomine, in patria, in data, vel in ſimilibus, quæ non ſunt de ſubſtantia, vt notat Suar. ibid.

Quartò nota, quod non ſufficit exercere actum ordinis in eadem Miſſa ordinationis: vt Suarez loco iam adducto, num. 70. Henriq. lib. 13. c.10.litt. f. cum Bartholomæo Medina, Syluest. Anton. & Maiolo: quamuis Nauarr. & Couar.contra ſentiant, quos illi recte confutãt.

Quintò nota, quod cum ordinarius prohibet accedere ad ordinationem contra Canones, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, vix vllus poteſt excuſari, vt dicam num. ſeq.

3 Irregularis eſt, quicumque excommunicatus, ſuſpenſus, vel interdictus, ſaltem à receptione ordinum, ſuſcipit ordines, c.1.de eo, qui furt.ordin ſuſcep. & c.cum illorum de ſent. excom.& exponit Nauar.cap.27.nu.241. Tolet. lib. 1.cap.71.num. 1. Et item qui eodem die ſuſcipit minores ordines & ſubdiaconatum cap.2. de eo, qui furt.ord.ſuſce. Tolet.loc.cit.num.5. & addit non excuſare à cenſura contrariam conſuetudinem, quia ſublata fuit à Concilio: ſed Suarez diſp.31.ſect.1. num.41. propter declarationem Congreg. putat excuſare. illique fauet Anton.3.par.tit.14. cap.16.§.16.

Præterea non licet eodem die ſuſcipere duos ordines ſacros, iuxta c.2. de eo, qui furtiue. & Trid. ſeſſ.23. c.13. de refor. nam eſſet ſuſpenſus ipſo facto, vt probat Suarez d.num.41.Et Nau. impropriè dicit eſſe irregularem.Adde etiã furtiuè ordinatum eſſe irregularem. c.innotuit. de eo qui furt.ord.ſuſc.& Nau.c.25. nu.70. & cõſ. 97.de ſimo.Tolet.lib.1.c 71.nu.1. Suarez.diſp. 42.ſect.3. nu.5. Similiter irregularis eſt iterans ordinem ſuſceptum, ſecũdum aliquos.Sed oppoſitum tenet Suar.cum Sco.Palud.Gab.& Couar. in Clem.furioſus, in princ. qui alios citat.

Nota primum, non eſſe licitum ſuſcipere ordines minores eodem die cum prima tonſura; vt Syl.ordo 2.q.7.§.3. Henriq. lib.10.c.11. in fin. niſi obſtet contraria conſuetudo, vel diſpenſatio Epiſcopi; nam Conc.Trid.ſeſſ.23.cap.11.de reform. id arbitrio Epiſcopi committit. Suarez diſp.31.ſect.1. num.43.

Secundò nota, quod qui ſine licentia in minoribus ſuſcipiendis non ſeruat interſtitia temporum, nullã incurrit cenſurã, vt notat Suar.l.c.

Tertiò nota, non licere poſt prandium minores ordines conferre, vt probat Sylu.ordo.2.q.6. §.4.Ang.ordo.5.§.5.Tabien.ordo.2.q.3.Armil. ordo.§.7.cum Hugone, & alijs.

Quartò nota, aliquos Epiſcopos excommunicationem latæ ſententię in ordinatione infligere aduerſus improbe accedentes, vt Nauar.c.25. num.70. quæ ligat etiam exemptos, vt probat Henriq. lib.10.cap.20. nu.2. Verum non expedit tales excommunicare ipſo facto, vt notat idẽ num.1.lit.d. quapropter in nouo Pontificali eſt ſolum comminatoria, vt obſeruat Suarez diſp. 42.ſect.3.num.5.

4 Irregularis eſt ordinatus ab Epiſcopo, qui ſe abdicauit Epiſcopatu quoad locum, & dignitatem, iuxta c.1.de ordin.ab Epiſcopo, qui renunc.Epiſc.& notat Nauar.cap.27.nu.241. Tolet.lib.1.c.71.nu.2. qui addit cum licentia proprij ordinarij licere à tali Epiſc. minores ordines ſuſcipere; nam prohibitio intelligitur de ordine maiori ſcienter ab illis ſuſcepto cap. 1. de ordin. ab Epiſcopo qui renunc.Epiſc.

Præterea eſt irregularis, qui ordines recipit ab Epiſcopo excommunicato, interdicto, ſuſpenſo, nominatim denunciato, aut notorio percuſſore Clerici. ex cap. cum Clericis. eod. tit. & Nau.c.27.num.241. Tolet. dict.cap.71.num.4. Suarez diſp.31.ſect.1.nu.61. An vero excuſentur, qui ſine ſua culpa, vel coactè ſic ordinantur, dubium eſt; quia aliqui excuſant, alij vero dicũt eſſe ſuſpenſos: & hoc eſt tenendum; quoniam iura prohibent hanc ordinationem, non propter culpam ordinati, ſed propter iniuriam ordinantis, vt Suarez loc.cit.num.62.& 63.

5 Ordinatus ab Epiſcopo non baptizato, non Sacerdote, vel conſecrato, non eſt vere ordinatus. ſed tamen reſpectu ordinum, quos antea ritè ſuſceperat, non eſt irregularis, niſi forte ratione infamiæ, vel quia exercuit forte actum ordinis, quẽ non habebat, vt Suarez diſp. 42. ſect. 3. nu. 8. item ordinatus ab Epiſcopo illiterato non eſt irregularis, vt ibidem probat Suarez contra Maiolum, qui lib. 4. de irreg. cap. 31. contrarium docet.

6 Exercens ordinem, quem non habet, eſt irregularis, ex cap. 1. de cleric. non ordin. miniſtran. intellige, ſi exerceant ſolemniter, vt Nauar. cap. 27. nu. 242. Tolet. lib. 1. cap. 72. Suarez diſp. 42. ſect. 4. & 5. qui alios adducunt.

7 Suſpenſus eſt, ordinatus per ſaltum, etiamſi omiſſis minoribus ordinetur, vt patet ex cap. 1. de clericis per ſaltum promot. & declarat Nauar. c. 27. num. 242. & Tolet. lib. 1. c. 71. n. 7. cum Oſtien. & Syluest. Nec poteſt talis ordinem prætermiſſum ſuſcipere ſine diſpẽſatione, vt docet Nauar. ibidem. Excuſat tamen ignorantia probabilis, vt docet Toletus. Illud etiam adiungo; quod qui omiſſa prima tonſura ordinatur, eſt etiam irregularis, ex ſententia ſacræ Congregationis Conc. Trid. ſuper cap. 14. de reformat. in fin. ſeſſ. 23. quamuis ex ſententia Theologorum oppoſitum colligatur, quia nempe tenent primam tonſuram non eſſe ordinem, vt ſupra c. 7. §. 1. At vero qui ordinatur antequam ſuſcipiat ſacramentum Confirmationis, non eſt irregularis, vt docet Nauar. cap. 22. nu. 9. Henriq. lib. 14. c. 6. §. 3. Suarez to. 5. diſp. 42. ſect. 3. n. 14. & fauent plerique alij; quanquam oppoſitum teneat Tolet. cap. 71. citato, cum Maiolo li. 4. c. 12.

8 Suſpenditur item Vltramontanus, qui ordines ſuſcipit ab Epiſcopo Italo ſine licentia Papæ, vel proprij Epiſcopi, cauſam in litteris exprimẽtis, cur ipſe non ordinauerit, iuxta c. 1. de tẽp. ordin. in 6. quod habet locum etiam in minoribus ordinibus, vt Suarez diſp. 31. ſect. 1. n. 19. contra Nauar. non tamen in prima tonſura; ſed tutius Henriquez ad illam etiam extendit. lib. 13. cap. 38. num. 1. Lege plura apud Tolet lib. 1. cap. 48. nu. 1. Angel. verb. irregularitas 1. §. 32. Syluest. verb. ordo 3. q. quarta. & irregularitas. quæſt. 9. Armil. eod. §. 81.

9 Ordinatus ordine ſacro cum titulo ficto, & ementito, olim erat ſuſpenſus, iuxta cap. Sanctorum. & cap. neminem. diſt. 70. ſed aliqui cẽſent ſublatam poſtea fuiſſe illam pœnam ſuſpenſionis per cap. cum ſecundum Apoſtolum. de præben. & cap. ſi Epiſcopus, eodem titulo, lib. 6. Neque obſtare putant Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. de reformat. vbi renouat in hoc antiquos canones, quia ſcilicet renouat iuxta diſpoſitionẽ dicti cap. cum ſecundum Apoſtolum. vt declarauit ſacra Congregatio, & hanc opinionem ſequitur Tolet. lib. 1. c. 48. & Henriq. lib. 13. c. 37.

Nec etiam obſtat conſtitutio Sixti Quinti aduerſus male promotos, quia fuit quoad hoc reuocata à Clemente Octauo, attamen Nauar. cap. 27. nu. 158. & conſil. 45. de temp. ordin. tenet eſſe ſuſpẽſum illum, qui hac re aliquo dolo, vel fraude vtitur; ad hanc ſententiam accedit Suarez diſp. 31. ſect. 1. n. 35.

Pro reſolutione dico primò, certum eſſe, quod qui ſincere confitetur, ſe non habere titulum, & nihilominus Epiſcopus illum ordinat, talis non eſt ſuſpenſus, quia ſic videtur ſe obligare ad alendum illum, iuxta dictum cap. cum ſecundum Apoſtolum. & fatetur Suarez. n. 33. Eſt autem titulus triplex ordinandorum, nempe beneficij, patrimonij, & profeſſionis ſolemnis in Religione approbata; ad quam reducitur titulus Societatis IESV: in ea enim qui poſt biennium probationis emittunt tria vota ſimplicia, poſſunt ex priuilegio ordinari, non obſtante conſtitutione Pij V. vt conceſſit Gregorius XIII. vt notat Henriq. d. cap. 37. §. 1. & Suarez l. c. num. 38.

Secũdò dico, in aliquibus caſibus, qui dolo, & fraude, ſine titulo ſuſcipit ordines ſacros, eſt ſuſpenſus. Primum, ſi cum Epiſcopo, vel cum eo, qui illum præſentat ad ordines, paciſcitur, & ſe obligat ad nunquam petendum alimenta, ex cap. penultimo de ſimon. Secundò, cum quis ficto titulo patrimonij ordinatur, vel mentiendo, vel falſo probando ſe habere quod non habet, vel plus habere, quàm habet, quod tamen non ſufficit ad ſuſtentationem; vel cum fingit ſibi factam donationem, vel promittit nunquam ſe donata alimenta petiturum. talis eſt ſuſpenſus ſecundũ Nauar. cap. 27. num. 168 & ex cap. penult. de ſimon. propter paritatem rationis. Sed tamen hæc ratio non vrget, quia eſt caſus longe diuerſus: ideo probatur efficacius ex vi antiquorum Canonũ, qui nõ ſunt reuocati quoad has perſonas, ſed manẽt in ſuo vigore, vt proſequitur Nauar. conſil. 45. de tẽpore ordin. & Suar. l. c. n. 35.

Tertiò ſuſpenſus eſt, qui cum ficto titulo litteras dimiſſorias obtinuit à proprio Epiſcopo, & ſi per eas ordinetur, duplicem ſuſpenſionem incurrit: vnam, quia ordinatur ſine validis dimiſſorijs; alteram, quia ſine iuſto titulo, vt Suar. nu 36. quamquam Nauar. excuſet talem à priori ſuſpenſione, cum renunciat titulo ante ordinatio-

natio-

nationem, eo quod illa renunciatio ſit inualida: ſed tutior eſt ſententia Suarez, quia huiuſmodi litteræ ſunt ſubreptitiæ, & contra iuſtam Epiſcopi voluntatem: nam ſi id ſciret, non daret illam facultatem. Ex quo fit, vt in abſolutione petenda hęc cauſa diſtinctè aperienda ſit.

Quartò, qui poſt ordinationem renuntiat beneficium, aut patrimonium, ad cuius titulum eſt ordinatus, peccat mortaliter; non tamen incurrit ſuſpenſionem; nec aliam pœnam de iure communi, quia nulla talis extat, vt Suarez, qui præterea notat ex verbis Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. colligi, dictam renunciationem beneficij eſſe inualidam, patrimonij vero ſolum prohibitam.

Quintò, qui ſine titulo initiatus eſt ſubdiaconatu, vel diaconatu, non poteſt ſine nouo titulo promoueri ad ſacerdotium; quia iura in omni ſacro ordine id prohibent diſtributiuè, non collectiuè: & ita reſpondit ſacra Congregatio: propterea qui aliter ordinatus fuerit, incurrit dictam ſuſpenſionem.

Sextò, illud poſtremo adiungo, quantitatem patrimonij, vel beneficij, ad quod quis promoueri poſſit, non taxari, ſed relinqui arbitrio ordinarij, propter diuerſitatem locorum, cum in vno ſufficiat, quod alibi non erit ſufficiens; vt declarauit Congregatio Concilij. Præterea, cum quis non habet beneficium, vel patrimonium ſufficiens per ſe ipſum ſeparatim, ſed ex vtroque ſimul coniuncto habet ſufficientem ſuſtentationem, Congregatio cenſuit poſſe ordinari, non tamen ſi cum inſufficienti beneficio, vel patrimonio iungantur pitantię, eleemoſynę, anniuerſaria, & ſimilia emolumenta incerta, quæ ex ordinum exercitio obueniunt, vel lucra ex induſtria, aut honeſto labore parta, ex ſententia eiuſdem ſacræ Congregationis: & denique multo minus hæc ſufficere ſeorſim, in eo ſcilicet, qui nec beneficium, nec patrimonium habet, quamuis ex induſtria ſuſtentari poſſit. Verum hæc collegiſſe ſit ſatis.

ADDITIONES.

Promotus ſimoniacè eſt excommunicatus, & ſuſpenſus) Vide Syluest. verb. Suſpenſio q. 7. Qui per realem ſimoniam promotus eſt, ab eo ordine, alijſque rite ſuſceptis, ipſo iure, ſuſpenſus eſt. Villadiego de irregul. c. 7. Sylue. l. c. Auila 3. par. diſp. 5. dub. 9. l. c. De ſuſpenſione, ob ſimoniam de Coninck nu. 37. l. c. in fin.

Excuſare ignorantiam probabilem facti.) D. Tho. 22. q. 100. art vlt. ad 3. Arrag. ibid. Auila concluſ. 2. l. c. ſic ordinatum ab ordine ſic ſuſcepto ſuſpenſum putant; Suſpenſione ait Auila, quæ non eſt cenſura. Vide de Coninck to. 2. diſp. 15. dub. 5. Si ſimonia in Reuerendis committatur, in ordine commiſſa cenſetur. Nauar. conſil. 50. de ſimonia, Auila l. c. §. Eſt autem. De pœnis ſimoniaci in ordine, in externo, Nauar. con 34. de ſimon.

In extrauaganti Pij Secundi.) Explicat hanc conſtitutionem Auila l. c. §. pro intelligentia.

Sine legitima licentia.) Initiatus minoribus, ſine licentia Epiſcopi ſui, non eſt ipſo iure, ſuſpenſus; ſed ſuſpendendus cap. Translationem. de temp. ordin. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 10. de refor. Auilam dub. 7. l. c. §. 2. De promoto ſine licentia, de Coninck, nu. 35.

Qui poſſint Reuerendas cōcedere. Sylu. verbo ordo 3. nu. 3. Auila §. his poſitis, l. c. Vide cap. cum nullus. de temp. ordin. lib. 6. De litteris dimiſſorijs. Azor. p. 2. lib. 3. cap. 49.

Generalis Epiſcopi Vicarius in ſpiritualibus eas dare poteſt, ſi Epiſcopus in remoto degat loco Prælatum regularem ſuis religioſis eas dare poſſe, affirmant Nauar. conſ. 22. de temp. ordin. Auila l. c. à quibus non diſcrepamus. Vide Decretum Congreg. de mandato Clem. VIII. confectum anno 1596. die 25 Martij apud Quaranta in Summa Bullarij, ver Ordo pag. 392.

Si ſedes Epiſcopi vacet, Capitulum, elapſo anno vacationis, eas concedere poteſt, & ante anni finem arctato, ad ſacros ordines ſuſcipiendos, ratione beneficij acquiſiti, vel acquirendi, & non aliàs Vide Auilam l. c.

Collegium Cardinalium ante annum elapſum, etiam non arctatis eas ritè concedit. Vide eundem l. c.

Epiſcopus excommunicatus, & denuntiatus eas validè tribuit. Eſt enim gratia, ſine vſu iuriſdictionis, vim habens: nec concedentis expirat morte; valere conceſſas excommunicato denunciato ab inferiori Summo Pontifice, probabile eſt, ſic Auila l. c. cum Henriq. * Abbates quibuſuis etiam priuilegijs muniti, nulli clerico ſæculari dimiſſorias concedere poſſunt, ex Congreg. Conc neque Præpoſitus Prati Flor. Diœceſ. neque Archipresbyteri terræ Collis, & Baris, ex ead. Abbatem Generalem exemptum Montis Virginis Clericis ſæculariaus ſibi ſubiectis dimiſſorias dare, (quamuis reclamet vicinus Vulturni Epiſcopus) affirmauit mihi conſtantiſſimè ſapiens illius Ordinis Monachus.

Exemplar epiſtolæ dimiſſoriæ Synodi Nicænæ habes c. In nomine 73. diſt. De impedimentis dimiſſoriarum litterarum Maiolus lib. 4. de Irreg. c. 5.

Ante

Ante ætatem.) Initiatus ante legitimam ætatem non poteſt, in ſic ſuſcepto ordine, ante illũ miniſtrare, etiamſi à ſuſpenſione ſit abſolutus; niſi à Papa diſpenſationem obtineat. Auila Not. 10.l.c.poſt Couar. Circa ætatem ad ordines accipiendos neceſſariam, annus inceptus habetur pro finito. Nauar.c.25.n.116. Auila Not.11.l.c.

Extra tempora.) Vide Sayrum de Cenſuris lib.4.c.14.vbi explicat Bulla Sixti V. Diaz c.26. Praxis. De Coninck nu.6. & Quaranta in Sum. Bullarij, verb. Ordo.

In eadem Miſſa ordinationis.) Sacerdotem, qui in ſua ordinatione, cum Epiſcopo initiante conſecrat, ſuſpenſum ob id, quia vel ante ætatẽ, vel extra tempora promotus eſt, non fieri irregularem, docent Auila, & de Coninch. nu. 36. Subdiaconum, & Diaconum actũ ordinis, quem ſuſcipiunt, in ipſa ordinationis Miſſa exercentes, irregulares fieri, putat Auila §. Dico ſecundò, l. c. contrarium probabilius eſſe opinantur Suar. to.5.diſput.31.ſect.1.nu.17. de Coninch l. c. huiuſmodi enim actus (ſi moraliter loqui velis) poſt ordinationem, non exercentur: quæ non putatur finita, ante officij finem.

Qui ſe abdicauit Epiſcopatu.) Vide Sayrum l. c. nu. 7.

Per ſaltum.) Vide Sayrum nu. 26. de Coninch nu. 40. l.c.

Dico primò certum eſſe.) Nauar.conſ.1.de Conſt. lib. 1. Auila diſput. 5. dub. 4. concl. 2. Sayr. nu. 16. l c.

Titulus triplex.) De patrimonij titulo diligenter Auila dub.4. nonnulla Sayr. à num. 16. Quaranta in Summa Bullarij verb. Ordo. Garcias de Benef. p.2.c.5.

Primum ſi cum Epiſcopo, vel cum eo, &c.) Idem Auila concl. 1. Coninch nu.37. loc. cit.

Ficto titulo patrimonij.) De ficto patrimonio Auila dub. 5. l. c. Comitolus lib 6. Reſp. Mor. q.38. Garcias l.c.

Initiatum ficto patrimonio ſuſpenſum eſſe, nonnulli aiunt: negant Henriquez c.37. Auila concl.1. quia nullo iure expreſſum eſt; & canones veteres reuocauit c.cum ſecundum de p ęb. Hanc ſententiam probabiliorem exiſtimat de Coninch nu. 38. Dimiſſorias litteras, tali obtentas dolo non valere, & earum virtute initiatum ea ſuſpenſione ſuſpenſum effici, qua ſuſpenduntur ab alieno Epiſcopo, ſine illis, promoti, quidam negant; de Coninch l.c. cum Suarez, probabilius, affirmat.

Qui ad patrimonij titulum, quod ſatis eſſe, falſò, aſſeruit, ordinatus eſt, ſuſpenſum non putat Auila §. 2. ſequitur l.c.

Ad ſubdiaconatum promotus, cum titulo patrimonij, ſi patrimonium renunciet, & alios ſuſcipiat ordines, non ſit ſuſpenſus. Ita etiam Auila §. ex dictis ſequitur l.c.

Renunciatio veri patrimonij, ad cuius titulum quis eſt promotus, ſi fiat, antequam beneficium, aut aliquid aliud, vnde viuat, is obtineat, nulla eſt, ipſo iure. Auila concluſ. 2. l. c. retrodonatio autẽ ficti valida eſt, in foro conſcientiæ.

Promotus ad Subdiaconatum, ſine vllo patrimonio, ſuperioribus ſine Epiſcopi licẽtia, initiari non poteſt, ſine peccato. Auila dub.6. l. c. Contraria ſententia, nec tuta, nec probabilis.

Viro docto, & gradu inſigni, quem certò putes, cathedram, aut beneficium conſecuturum, Epiſcopum concedere poſſe, vt ſine titulo patrimonij, ſacris initietur, ſentit Auila, cum Henriquez l.c.

Venetiarum Patriarcha, ex Sixti V. priuilegio conceſſo anno 1590. die 30. Decemb. illius ciuitatis Clericos titulo beneficij, penſionis, & patrimonij deſtitutos, ſi habent omnia alia, quæ requirunt iura, & alicui Eccleſiæ eiuſdem ciuitatis, Rectore cõſentiẽte, adſcripti ſint, pro Miſſarum, & diuinorum officiorum celebratione, ad omnes ordines promouere poteſt. V. Pontificiã conceſſionem apud Quaranta l.c.

Conſtitutionem Clem.VIII. contra aſſumentes ſibi temerè ſacerdotalem poteſtatem, cùm Sacerdotes non ſint, habes apud Quaranta l. c. & in Bullario.

Quæ ſcripſi, quæ ſcribã, Deo adiuuante, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ: quæ veritatis columna, & firmamentum eſt, ſint ſubiecta iudicio.

Pro hac labores, & vigilias quam maximas perferre, pericula ſubire, vitam ipſam profundere, fidelium omnium partes ſunt. Deus hanc mentem omnibus donet, cui, Beatæ Virgini, & Sanctis omnibus laus in æternum. Amen.

LAVS DEO, B. VIRGINI,
& Sanctis omnibus.

INDEX EORVM,

Quæ hoc Volumine continentur.

A

ABbates & Capitula ab officio, & beneficio, quando per annum ſuſpendantur. l.1.c.49
Aborſus fœtus, antequam ſit animatus, qui cauſa eſt, cur non ſit irregularis. l.1.c.76
Abſciſsio membri quenam, & quando, ac cur irregularitatem inducat. l.1 c 63
Abſoluat an generaliter omnes excommunicatos Papa in die Iouis cœnæ. l.1.c.30
Abſoluendi à caſibus Papalibus facultas intelligitur, data facultate abſoluendi à cenſuris. l.3.c.17.
Abſoluens ab aliqua excommunicationum in Bulla Cœnæ contentarum, quam excommunicationem incurrat. l 1 c 30
Abſoluere, & excommunicare ſuos ſubditos extra proprium territorium, an quis poſsit. l.1.c 16
Abſoluere qui excommunicat, an ſemper poſsit, & in quibus caſibus non. l.1.c.16
Abſoluere ab excommunicatione cur maius ſit, quam abſoluere ſimpliciter. l.1.c.16
Abſoluere præſumentes à caſibus reſeruatis in Cœnæ, excommunicantur. l 1.c.30
Abſoluere à reſeruatis, quando quis poſsit. l.3.c 8
Abſoluere multos ſimul interdum licet. l.3.c.20
Abſoluere an poſsit quis non ſibi ſubditos. l.3.c.13
Abſoluere quare nemo debet cum conditione. l.3.c.12
Abſoluere abſque peccati manifeſtatione, ſacrilegium. l 3 c 6
Abſoluere ab excommunicatione in articulo mortis, an ſemper, & quilibet ſimplex Sacerdos poſsit. l.1.c.15
Abſoluere excommunicationes à prouincialibus, ſeu ſynodalibus concilijs latas qui poſſint. l.1.c.16
Abſoluere excommunicatum etiam inuitum, & ignarum, quando liceat. l.1.c.14
Abſoluere ab excommunicatione, qui poſſint extra caſum neceſsitatis. l.1 c.16
Abſolui ab excómunicatione poſt mortem quis, & à quo poſsit & quando ſepeliri. l.1.c.15
Abſolui poteſt quis à reſeruatis & mitti ad ſuperiorem, vt à reſeruatis abſoluatur, vrgente neceſsitate. l.5 c.17
Abſolui an quis poſſit multoties ab iiſdem peccatis. l.3 c 12
Abſolui excommunicatio minor à quo poſsit. l 1.c.17
Abſolutio quæcunque quando ſit nulla. l.1 c 14
Abſolutio ab excommunicatione, quando ſit nulla. ibid.
Abſolutio ab excommunicatione quænam in foro exteriori non proſit. ibid.
Abſolutio iniuſta, quando ſit valida. ibid.
Abſolutio cui prohibita eſt, eidem & diſpenſatio. l.1.c.69
Abſolutio etiam iniqua, vt ſit valida, ex intentione Iudicis aliquando pendet; ſecus in excommunicatione. l.1.c.14
Abſolutio excommunicationis duplex, & à quo, ac quomodo fieri debeat. ibid.
Abſolutio à ſuſpenſione ad quem ſpectet. l. 1. c 46
Abſolutio ab excommunicatione in mortis articulo quo pacto detur. l 1.c.15
Abſolutio excommunicationis, quam dicunt ab homine, ad quem ſpectet. l.1.c.16
Abſolutio excommunicati, quia participauit in crimine criminoſo, ad quem ſpectet. ibid.
Abſolutio aliquando differenda, audita confeſſione. l.3.c.18
Abſolutio ad cautelam cuinam excommunicato concedatur. l.1.c.14

a Abſo-

Abſolutio ſolemnis ab excommunicatione quot, & quæ ſeruanda requirat. l.1.c.14
Abſolutio quarundam excommunicationum, Papæ; quadam vero Epiſcopo, aut nemini reſeruatur. l.1.c.18
Abſolutio ab excommunicatione à iure quæuam ſit valida, quæ vero nulla. l.1.c.14
Abſolutionem committere presbytero, in quibus caſibus poſsit Epiſcopus. l.1.c.32
Abſolutionem ab excommunicatione alteri delegare quis poſsit. l.1.c.14
Abſolutionem ab excommunicatione maiori in mortis articulo impertiens ſimplex Sacerdos, quid cauere debeat. l.1.c.15
Abſolutionem ad cautelam ab excommunicatione petens quid obſeruare debeat. l. 1. c. 14
Abſolutionibus pluribus, vel vna generali indiget, pluribus ligatus excommunicationibus. l.1.c.14
Abſolutionis actum exprimens verbum aliquod neceſſario requiritur. ibid.
Abſolutionis ab excommunicatione in mortis articulo poteſtatem quiſnam habeat. l.1 c.15
Abſolutionis ab excommunicatione poteſtatem extra caſum neceſsitatis quinam habeant. l.1.c.16
Abſolutionis forma in Pœnitentiæ ſacramento. l.3. c.12
Abſolutionis ab excommunicatione non eſt certa forma, ſicut nec excommunicationis. l.1.c.14
Abſolutionis à ſuſpenſione forma. l.1.c.46
Abſolutus in mortis articulo ab excommunicatione reſeruata quid, vbi conualuerit, facere debeat. l.1.c.15
Abſolutus ſacramentaliter ab excommunicatione, etiam à ſimplici ſacerdote, in loco ſacro ſepeliendus. ibid.
Abuſus duo in vendendo res ſupra iuſtum pretium. l.8.c.50
Abuſus in officiorum ſocietate. l.5.c.40
Accipere ad vſuram, & inducere ad dandum. l.5.c.37
Accipere ad vſuram, an, & quando peccatum. ibidem.
Acolyto, quando conferatur ordo. cap.2.nu.1. tract. de ord.
Accuſare vel denunciare, quando teneamur. l.5. c.57
Accuſare, & denuntiare differunt. l.5.c.57
Accuſator tenetur teſtibus comprobare. l.5. c.57
Accuſator iuſtitiam ſeruet; quæ in quatuor conſiſtit. ibid.
Accuſator quandoque tenetur ad reſtitutionem. ibid.
Acedia, quid, quotuplex, & etymon. l.8.c.68
Acedia quale peccatum. l.8.c.69
Acedia filiæ ſex. ibid.c.70
Actio humana non dicitur, niſi adſit vſus rationis. l.1.c.78
Actio perfecta requiritur, vt quis incurrat excommunicationem. l.1.c.8
Actio contra iuſtitiã obligat ad reſtitutionem. l.5.c.19
Ad dandum ad vſuram, an aliquem inducere liceat. l.5.c.37
Adire Sedem Apoſtolicam qui negligunt, quando ob læſionem alicuius tenentur, & poſſunt, quas pœnas incurrant. l.1.c 32
Adminiſtratione ſacramentorum non priuat minor excommunicatio. l.1 c.17
Admonitio, antequam feratur excommunicatio, qualis requiratur. l.1.c.10
Admonitio perſonalis an præmittenda ſemper, vt excommunicatio ſit iuſta. ibid.
Admonitio præcedens, an ſit neceſſaria in ſuſpenſione. l.1.c.44
Admonitio, an ſemper requiratur ante excommunicationem. l.1.c.10
Admonitiones quot requirantur, antequam excommunicatio feratur. ibid.
Adultera aliquando tenetur reuelare factum. l.5.c.11
Adulter perdit ius petendi debitum, etſi poteſt reddere. ibid.
Adulterij aliquot caſus. ibid.
Adulterium quid, & quotuplex. ibid.
Aduocato quæ ſunt neceſſaria. l.5.c.60
Aduocare an liceat in quauis cauſa, & quando. ibid.
Aduocatus pretium petat iuſtum, & quod ſit. l.5.c.60
Aduocatus non paciſcatur de quota litis. ibid.
Aduocatus peccat, ſi ſua culpa innocens plectitur. l.5 c.7
Aduocatus tenetur patrocinari pauperibus. l.5.c.60
Aegrotus non valens exprimere peccatum, an ſit abſoluendus, l.3.c.8
Aemulatio quid, quando virtus, quando vitium. l.8.c.65
Aequiuocatione vti, an reo liceat, & quando. l.5. c.58
Aetas ad ordines neceſſaria, quæ neceſsitate ſit

ſit neceſſaria. l.1.c.61
Aetas quæ requiritur ad vnumquemque ordinem. ibid. & tr. de ord c.3
Aetas excuſans à ieiunio quæ. l.5.c.4
Affinitas quomodo contrahatur. l.7.c.15
Affinitas in confirmatione inter quos. lib. 2. cap.24.
Affinitas ſpiritualis in baptiſmo, inter quos. l.2 c.23
Affinitas ſpiritualis inter quos, & an impediat matrimonium. ibid.
Aliena retinere inuito domino nō licet. l.5.c.20
Aliena iniuſtè retinens reſtituat, & fructus. l.5.c.22
Amandus proximus quantum ad quattuor. l.4. c.9
Amare Deum quando quis teneatur. ibid.
Amare magis creaturam, quàm Deum, an ſit mortale. ibid.
Ambitio quid, & quale peccatum. l.8.c.23
Amens, & ebrius, an peccent. l.5.c.10
Amor beneuolentiæ in charitate neceſſarius. l.4. c.8
Amor Dei, & noſter in quo differant. ibid.
Amor ſui vnde. l.8.c.55
Amor mundi, & ſæculi, vnde. ibid.
Amor interior erga parentes non ſufficit. l.5. cap.1.
Amoris quantitas duplex, intenſionis, & appretiationis. l.4.c.9
Anathema, & excommunicatio maior quomodo differant. l.1.c.5
Angeli adſunt Miſſæ ſacrificio. l.5.c.10
Anima ita indiget cibo ſpirituali, ſicut corpus materiali. l.6.c.13
Animæ defectus quinam irregularitatem inducant. l.1.c.64
Apoſtaſia quid. l.4.c.6
Apoſtaſia triplex. ibid.
Apoſtaſia in voto duplex. l.4.c.18
Apoſtaſia in clericatu, duplex. ibid.
Apoſtata in fide, quis, & an ſubiaceat excommunicationi. l.4.c.6
Apoſtoli ſola manuum impoſitione confirmabant. l.2 c.24
Appellatio in excommunicatione quando admittatur, & quando non. l.1.c.11
Aqua an neceſſario in calice adhibenda. l.2. cap.25
Ara ad celebrandum neceſſaria, & eius qualitas. l.2.c.2
Ariolos conſulentes, excommunicati. l.4.c.14
Arma non licita, quæ intelligantur. l.1.c.39
Arma quænam intelligantur infidelibus deferri prohibita. l.1. c.23
Arma, & huiuſmodi infidelibus deferentes in Bulla Cœnæ excommunicati, qui intelligantur. ibid.
Articulus mortis, ad effectum, vt quis poſſit abſolui, quis cenſeatur. l.1.c.15
Aſtrologia vti in triplici caſu pecc. mortale eſt. l.4.c.15.
Aſtutia quid. l.8.c.46
Attritio quid, & in quo differat à contritione. l.3.c.4
Attritio, an ſufficiat ad Pœnitentiæ ſacramentum, & quando. ibid.
Auaritia quid, & quotuplex. l.5.c 75. & l.8 c.24
Auaritia quale peccatum. l.5.c.75. & l.8.c.25
Auaritiæ filiæ. l.8.c 25
Audiens detractorem quando peccet. l.5.c.67
Auerſio, & conuerſio in peccato conſideranda. l.3. c.3
Aues capere an liceat, quando, & vbi. l.5.c.20
Auferens aliquid in extrema neceſſitate, an teneatur reſtituere, ſi ad pinguiorem venerit fortunam. l.8.c.36
Augurium, & auſpicium quale peccatum. l.4. c.15
Augurium, & auſpicium quandoq; licita. ibid.
Auguſtini canon de Euchariſtia quotidie ſumenda: Nec laudo, &c. l.6.c.19
Auricula, an ſit membrum. l.1.c.70
Auxilium dare alicui alterum occidere volenti, non licet, etiam metu mortis. l.1.c.24

B

Balſamum in Chriſmatis oleo neceſſarium eſt. l.2.c.24
Baptiſmi ablutio qualis eſſe debeat, & quoties. l.2.c.18
Baptiſmi ablutio, an in qualibet parte corporis. ibid.
Baptiſmi aqua debet tangere corpus, vel partem. ibid
Baptiſmi effectus, & ſpecies. l.2 c.22
Baptiſmi forma triplex, Græca, & Latina, & dubia. l.2.c.19
Baptiſmi forma Latina, in quo differat à Græca. ibid.
Baptiſmi forma mutata, an impediat ſacramentum. ibid.
Baptiſmi materia, an qualibet aqua, & liquor. l.2. c.18

Baptiſmi miniſter eſt ſacerdos,in neceſsitate tamen, quilibet homo, etiam infidelis. l. 2. cap.20
Baptiſmi vnius miniſtri plures an eſſe poſsint. ibid.
Baptiſmi ſolemnitates, quæ, & ad quid. l.2. cap.23
Baptiſmi forma multipliciter mutatur. lib. 2. cap. 19
Baptiſmi ex dilatione quomodo irregularitas naſcatur. l.1 c.70
Baptiſmi forma, & materia ſimul in baptizando adhibendæ. l.2 c.19
Baptiſmi formam variare, peccatum graue. ibid.
Baptiſmum ſuſcipiens cum voluntate peccandi non ſuſcipit gratiam, nec eſt admittendus. l.2. c.21
Baptiſmum ſuſcipere tenentur etiam ſanctificati in vtero matris. l.2.c 21
Baptiſmum quæ peccata præceſſerunt, non ſunt confitenda. l.3 c.20
Baptiſmus eſt ianua, per quam intratur in Eccleſiam. l.1.c.70
Baptiſmus tollit omnem irregularitatem ex homicidio voluntario quocumque. l.1.c.88
Baptiſmus mali miniſtri, an conferat tantam gratiam, quantam boni miniſtri. l.2.c.20
Baptiſmus ſi non ſit in re, vel voto, nullus ſaluatur. l.2.c.21
Baptiſmus ſufficit in voto, cum re haberi non poteſt. l.2.c.17
Baptiſmus quam irregularitatẽ tollat. l.1.c.89
Baptiſmus quid, & quæ in eo ſint neceſſaria. l.2. c.18
Baptiſmus in aqua præſertim. ibid.
Baptiſmus triplex, aquæ, ſanguinis, & flaminis. l.2.c.22
Baptiſmus flaminis, & ſanguinis non imprimit characterem. ibid.
Baptiſmus totam aufert culpam, & pœnam. l.5.c.21
Baptiſmus remittit omnia peccata, non tamen reſtitutionem. l.2.c.22
Baptiſmus remittit peccatum, cum tota pœna. ibid.
Baptizans bis quando ſit irregularis. l.1.c.64
Baptizare in aqua non benedicta abſque neceſſitate, eſt mortale peccatum. l.2.c.18
Baptizare non poteſt quis ſeipſum. l.2 c.20
Baptizare poteſt Angelus, vel anima ſancta. ibid.
Baptizare licet in loco interdicto. ibid.
Baptizantur paruuli, & quare. ibid.
Baptizari quis, quando, & quomodo poſsit. ibid.
Baptizari poſſunt plures ſimul in neceſsitate. ibid.
Baptizari potius quis poteſt ab infideli, quam à ſimoniaco. ibid.
Baptizari quomodo deberet ſi quis eſſet duplici capite, & corpore. l.2.c.21
Baptizatus cum non baptizata, & è contra, nõ contrahit validè matrimonium. l.7.c.11
Baſilicarum conſecratio ſpectat ad Epiſcopum. tract. de ord.c.7.
Beghinarum ſtatum aſſumentes, & eas fouentes excommunicantur. l.1.c 39
Beneficia ad quid inſtituta. l.5.c.76
Beneficia conferre, reſignare, præſtare, differunt. l 5.c.77
Beneficia conferre cuius ſit. ibid.
Beneficia quomodo iuſtè dignis conferantur. l.7.c.78
Beneficia conferre indigno graue peccatum mortale. ibid.
Beneficia plura habere, quando, & quibus liceat. l.5.c.81
Beneficia habere in commendam perpetuam. ibid.
Beneficia plura vni conceſſa, ſucceſſori non conceduntur. ibid.
Beneficia plura cum diſpenſatione Pontificis, an licitè poſſint retineri. ibid.
Beneficia relinquenda, cum quis ſcinerit ſe ſimoniace, per ſe, vel per alium adeptum fuiſſe. l.5. c.90
Beneficia eccleſiaſtica diuiſa in quatuor partes. l.5. c.76
Beneficij renunciatio interdum inualida. tr. de ord.c.8.nu.9.
Beneficiati iuuenes, quorum patres recipiunt redditus, officium recitare tenentur. l.2.c.14
Beneficiato conditiones neceſſariæ. l.5.c.79
Beneficiatus quomodo, & ad quæ teneatur, & quando. l.5 c.5
Beneficiatus habeat mores, ſcientiam, & aptitudinem. l.5.c.79
Beneficiatus perſoluat quotidie horas canonicas. l.5.c.82
Beneficij fructus amittit beneficiatus excommunicatus, non titulum, nec poſſeſsionem. l.1. c.13
Beneficij collatio facta excommunicato, ipſo iure eſt nulla. ibid.
Beneficij quatuor proprietates. l.5.c.82

Be-

Beneficijs habitis qui priuentur ipſo iure. ibid.
Beneficio, aut officio eccleſiaſtico quotupliciter quis priuetur. ibid.
Beneficiorum vnitas, & annexio, quæ, & quomodo. l.5.c.81
Beneficiorum pluralitatem annullat Concilium Trid. ibid.
Beneficiorum permutatio, & locatio. l.5.c.91
Beneficiorum fructus locare an liceat. ibid.
Beneficiorum ſpecies quatuor. l.5.c.75
Beneficium quid. ibid.
Beneficium curatum ſuſcipiens, habeat curam animarum. l.5.c.5
Beneficium ſecularis habere non poteſt de iure. l.5.c 76
Beneficium differt à præbenda. ibid.
Beneficium conferatur digniori. l.5.c.78
Beneficium quod, quomodo, & per quod homicidium amittatur; per quod verò non. l.1.c.88
Bigami qui, & quot de cauſis ſint irregulares. l.1.c.65
Bigamia ſimilitudinaria quæ ſit. l.1.c.67
Bigamia, & bigamus interpretatiue, quando dicantur. l.1.c.66
Bigamia nulla contrahitur ſine copula. l.1. c.67
Bigamia ex defectu ſacramenti quæ ſit. l.1. c.66
Bigamia, ſiue bigamus quid, & quotuplex ſit. ibid.
Bigamiæ non veræ ſpecies tres. l.1.c.67
Bigamiæ veræ, & irregularitatem inducentis quatuor, ſpecies, & quid ad vnamquamque requiratur, vt bigamum irregularem faciãt. l.1.c.66
Bigamos quoſcumque ad omnes ordines, & dignitates Papa diſpenſat; difficillimè tamen veros, facilius verò interpretatiuos. l.1.c.68
Bigamum, ſiue verum, ſiue interpretatiuum cur nec ad maiores nec ad minores ordines, tam ſuſceptos, quàm ſuſcipiendos, aut etiam ad primam tonſuram Epiſcopus diſpenſare poſsit. l.1.c.68
Bigamum fictum in quibus caſibus diſpenſare poſsit epiſcopus. ibid.
Bigamus, & irregularis cenſetur maritus de adulterio vxorem accuſans, lite tamen pendente eam cognoſcens. l.1.c.66
Bigamus an ſit vxorem adulteram cognoſcens iuſſus ab Eccleſia. ibid.
Bigamus an ſit contrahens nulliter, & conſummans cum vidua, vel corrupta. l.1.c.67
Bigamus an ſit, mortua priori, contrahens cum ſecunda, nullo tamen ob aliquam cauſam exiſtente ſecundo matrimonio. ibid.
Bigamus an ſit bis contrahens, vtroque matrimonio conſummato, ſed nullo exiſtente. ibid.
Bigamus an ſit virginem prius deflorans, & poſtea eam in vxorem ducens, ac matrimonium conſummans. l.1 c.66
Bigamus an ſit ignoranter cognoſcens vxorem poſt adulterium. ibid.
Blaſphemia quid ſit. l.4.c.13
Blaſphemia quandoque veniale peccatum. ibid.
Blaſphemia triplex, & vtraque tripliciter ſit. ibid.
Blaſphemia quandoque coniuncta hæreſi. ibid.
Blaſphemia non ſolum contra Deum, ſed & contra Sanctos. ibid.
Blaſphemiæ peccatum quomodo dicatur irremiſſibile. ibid.
Blaſphemis pœnitentia quæ imponatur. ibid.
Bona eccleſiaſtica communia ad quod vſque tempus. l.5.c.4
Bona eccleſiaſtica quomodo diſtribuenda. ibid.
Bona ab vſurario alienata, an reſtitutioni maneant obnoxia. l.5.c.35
Bona opera per peccata amiſſa, an recuperentur per nouam gratiam. l.6.c.11
Bona opera facta etiam in peccato multum valent. l.6.c.2
Bona, quibus quis per excommunicationem priuari poteſt, quot, & quæ ſint. l.1.c.4
Bona locorum ſacrorum, vel piorum vſurpantes, qui excommunicentur. l.1.c.41
Bonæ, & malæ fidei poſſeſſoris differentia. l.5. c.17
Bonæ fidei poſſeſſor an teneatur reſtitutioni, & quomodo. ibid.
Bonis quibus priuetur excommunicatus. lib.1. cap.11
Bonorum Eccleſiaſticorum cauſa qui excommunicentur. l.1.c.40
Bonum opus nullum ſine charitate. l.6 c.2
Bonum opus malo fine aggredi eſt mortale. l.3. c.19
Bonum opus exiſtentis in peccato ad quid proſit. l.4.c.8
Bonum nullum meritorium vitæ æternæ ſine charitate. l.4.c.8
Bulla Cœnæ quid contineat præter excommunica-

nicationes. l.1.c.30
Bullæ Cœnæ proceſſus generales appellatæ cur, & contra quos editæ. l.1.c.18
Bullæ Cœnæ excommunicationis 20. tenor. l. 1. cap 30
Bullæ Cœnæ excommunicatio in ſubſidium aliquod aduerſus Chriſtianos infidelibus impendentes, quomodo differat ab hu excommunicationibus, quæ contra eoſdem iure continentur. l.1.c 24
Bullæ Cœnæ prima excommunicatio contra quos fulminetur, l.1.c.19
Bullæ Cœnæ excommunicatio ſecunda contra quos fulminetur. l.1.c.20
Bullæ Cœnæ tertia excommunicatio contra quos fulminetur. ibid.
Bullæ Cœnæ quarta excõmunicatio contra quos feratur. l.1.c.21
Bullæ Cœnæ quinta excommunicatio cõtra quos feratur. ibid.
Bullæ Cœnæ excommunicatio ſexta quos complectatur. l.1.c.23
Bullæ Cœnæ excommunicatio ſeptima quos complectatur. ibid.
Bullæ Cœnæ excommunicatio 8.9.10.& 11.quos comprehendant. l.1.c.25
Bullæ Cœnæ excommunicatio 12. & 13. quos complectantur. l.1.c.25
Bullæ Cœnæ excommunicationem 17. vt quis incurrat, quot conditiones ſint neceſſariæ. l.1.c 28
Bullæ Cœnæ excommunicationis decimætertiæ tenor. l.1.c.26
Bullæ Cœnæ excommunicationis decimæquintæ tenor. l.1.c.27
Bullæ Cœnæ excommunicationum 16. & 17. tenores. l 1.c 28
Bullæ Cœnæ excommunicationum 18. & 19. tenores,& quos complectantur. l.1 c.29
Bullis hactenus conceſſis de eligendo Confeſſore, per Concil. Tridentinum derogatum eſt. l.3. c.13

C

Cadauera hominum exenterantes qui, & quando excommunicentur. l.1.c.36
Calices,& veſtes ſacræ quomodo vendi poſſint. l.6. c.89
Calicis & patenæ materia. l.2.c.2
Cambij pretium non augetur temporis ratione. l.5. c.55
Cambire pecunias minus valentes pro re, an liceat. l.5. c.54
Cambium quid, & quotuplex ſit. l.5.c.50
Cambium aulicum an ſit vſurarium. l.5.c.52
Cambium ad minimum quomodo iuſtum. l. 5. cap. 51
Cambium ad incertam ſolutionem. l.5.c.54
Cambium ad creditum quod ſit, & quomodo liceat. ibid.
Cambium ſiccum quotuplex, & an ſit vſura. l.5.c.52
Cambium cum recambio an ſit vſura. ibid.
Cambium per litteras quinque modis ſit. l.5. cap.54
Campanam pulſans,inimicis venientibus,quando ſit irregularis. l.1.c.81
Canonici regulares,ſiue Monachi, qui excommunicentur. l.1.c 39
Canoniſtæ non audiendi, qui negant cenſuum venditionem. l.5.c.44
Capite plectendi an poſſint communicari. l.6. cap.16
Cap. nauiganti de vſur. quomodo intelligendum. l.8.c.50
Capitula an ſubiaceant interdicto. l.1.c.49
Carcerem frangere, & abire vincto, an liceat. l.5. c 6
Cardinalibus, quando in conclaui exiſtunt, non excommunicatis, qui eorum cauſa excommunicentur. l.1.c.38
Cardinalis nõ ſemper dicitur Prælatus. l.3.c.13
Cardinalium occiſor, aut percuſſor ipſo iure eſt beneficijs habitis priuatus. l.1.c.88
Carmina,quibus continetur modus detractionis. l.5. c.63
Carmina, quibus includuntur conſortes peccatorum. l.5.c.9
Carnes comedens tempore prohibito toties peccat. l.6.c.3
Caſibus à quibus reſeruatis poſſint abſoluere Epiſcopi vel per ſe,vel per alium. l.1.c.41
Caſtigare clericos per alium, qui, & per quem poſſint; qui vero non. l.1.c.33
Caſtrati vtroque teſticulo non poſſunt contrahere matrimonium. l.7.c.16
Caſu inuenta, an, & cui reſtituere teneamur. l.5. c.18
Caſus, in quibus non contrahitur excommunicatio ob manuum in clericos iniectionem, l.1.c.33
Caſus, in quibus iudex ſecularis iudicare poſſit eccleſiaſticos. l.1.c.27
Caſus in iure, quibus interdictum incurritur. l.1.c.54

Caſus aliquot de voto, an ſemper obliget. l.4. cap.17
Caſus aliquot de iuramento licito, & illicito. l.4. c.21
Caſus aliquot, quando obligat iuramentum, vel non. l.4.c.22
Caſus aliquot, in quibus licet die feſto operari. l.4. c.25
Caſus aliquot de homicidio licito. l.5. c.6
Caſus aliquot de reſt. l.5.c.21
Caſus aliquot de bonæ, & malæ fidei poſſeſſore. l.5.c.17
Caſus aliquot de vſura. l.5.c.30
Caſus aliquot, in quibus lucrum exigitur in mutuo, abſque vſura. l.5.c.32.33.34
Caſus aliquot de reſtitutione famæ per totum. l.5. c.65
Caſus aliquot in Miſſa, & eorum remedia. l.2. cap.9
Caſus aliquot, in quibus tenemur ſubuenire proximo, etiam cum vita, vel alterius rei periculo. l.4.c.10
Caſus reſeruati Epiſcopo qui. l.3.c.14
Caſus aliquot, in quibus ſortilegium licet. l.4. cap.15
Catechiſmus impedit matrimonium contrahendum. l.7.c.18
Catechumeni morientes ſaluantur. l.2.c.21
Catechumeni in prima parte Miſſæ admittendi. l.2 c 5
Catechumeni non admittendi ad Euchariſtiam. l.6.c.15
Cauſa iuſta, iniuſta, dubia re. l.5.c.50
Cauſa materialis excommunicationis quotuplex. l.1. c.7
Cauſæ rationabilis expreſſio requiritur ad contrahendam excommunicationem. l.1.c.9
Cauſa efficiens excommunicationis. l.1.c.6
Celebrare. vide multa in verbo Miſſa.
Cēſura ablata, nullus caſus reſeruatur. l 3.c.14
Cenſuræ Eccleſiaſticæ ſemper ſunt propter peccatum inflictæ. l.1.c.52
Cenſus deſcriptio, & declaratio. l.5.c.42
Cenſus in quo differat à locatione. ibid.
Cenſus ab emphyteuſi in quo differat. ibid.
Cenſus quotuplex. l.5.c.43
Cenſus perpetuus, ad tempus, redim. & irredim. ibid.
Cenſus redimere nemo cogatur. l.5.c.47
Cenſus ad tempus certum, & incertum. l.5. c.43
Cenſus realis dicitur, quia eſt ſupra rem aliquam. ibid.
Cenſus temporales non excedant capitale. l.5. cap.49
Cenſus cum pacto retrouendendi an ſit licitus. l.5.c.45
Cenſus cum apothecatione bonorum, & perſonæ an licitus. l.5.c.46
Cenſus cum apothecatione vitiatur, ſi rei pretium excedat. ibid.
Cenſus non excedat fructum rei, quomodo intelligatur. l.5.c.47
Cenſus anticipare iniuſtitia eſt. l.5.c 48
Cenſuum conditiones neceſſariæ, quæ ſint. ibid.
Cenſuum emptor non obliget venditorem ad redimendum. ibid.
Cenſuum emptio, & venditio, an ſit licita. l.5. c.44
Cenſuum fructus an liceat mutare in pretium. l.5.c.48
Cenſuum fructus ſuper re certa, an ſit neceſſarius. l.5 c.45
Cenſuum redemptio an poſſit fieri per partes. ibid.
Cenſuum iuſtum pretium quodnam ſit. ibid.
Ceſſatio à diuinis quid ſit, & quotuplex, & quomodo differat ab interdicto. l.1.c.56
Ceſſio bonorum an liberet à reſtitutione. l.5. cap.25
Character quid ſit. l.2. cap 16. & tract. de ord. cap.6
Character ordinis etſi ab excommunicato recipitur, non tamen executio. l.1.c.13
Characteribus quandoque tacitè inuocatio fit demonum. l.4.c.14
Charitas neceſſaria maximè ad duo. l.4.c.8
Charitatis definitio, & declaratio. ibid.
Chiromantia quod peccatum. l.4.c 15
Chriſma nouum in Baptiſmo neceſſarium. l.2. cap.18
Chriſma an ſit neceſſarium. l 2.c.24
Chriſma nouum neceſſarium in Confirmatione. ibid.
Chriſmatis, ſeu Confirmationis materia. ibid.
Chriſmatis oleum ſingulis annis renouetur. l.5. cap. 4
Chriſtus quonam modo ſit in Euchariſtia. l.2. cap.27
Cibos prohibitos miniſtrans tempore prohibito peccat mortaliter. l 6.c.5
Cibus ſumptus, etiamſi euomatur, ſoluit ieiunium. l.6.c.1
Circumſtantia peccatorum mutantes ſpeciem

manifeſtandæ. l.3. c.7
Circumſtantia excuſantes quandoque manifeſtandæ. ibid.
Circumſtantiæ homicidij exprimendæ in conf ſſione. l.5.c.8
Circumſtantia appoſitæ in Bulla Martin:, & Calixti. l.5.c.45
Circumſtantiæ obſernandæ in excommunicatione ob peccatum præteritum ferenda. l.1. cap.9
Ciuitati inimicorum iuſtè obſeſſæ cibum ſubminiſtrare peccatum mortale. l.8.c.31
Clamor ex filiabus iræ quale peccatum. l. 8. cap. 53
Claues, quas Dominus Petro tradidit, quæ ſunt. l.1.c.30
Clericale priuilegium quotuplex ſit. l.1.c.67
Clerici qui ſuſpenſionem incurrant. l.1.c.48
Clerici bigamiam contrahentes, quinam clericale priuilegium perdant. l.1.c.65
Clerici percuſſio leuis quibus ſit licita. l. 1. cap.33
Clerici nomine qui intelligantur. l.1.c.31
Clerici ſoli irregulares non fiunt in cauſa ſanguinis. & quando, & quibus caſibus. l.1. c.86
Clerici quæ tributa ſoluere teneantur. l.1.c.38
Clerici percuſſio ex odio, an alicui liceat. l.1.c.33
Clerici quando, & quæ officia ſecularia poſſint exercere. l.1.c.37
Clerici, & monachi appellatione qui intelligantur. l.5.c.8
Clerici ordinati in maioribus, tenentur recitare horas. l.2.c.12
Clerici quando teneantur deferre habitum. l.4. cap.18
Clerici non accuſentur in cauſa mortis coram iudice ſeculari, niſi ad eum remiſſi. l.5. c.55
Clerici taleas imponentes excommunicantur, l.1.c.29. & c.38
Clericos leuiter percutere, quos, & quibus liceat. l.1.c.33
Clericos caſtigare per alium, qui, & per quem poſſint; qui verò non. ibid.
Clericum alienum ordinans abſque licentia proprij Epiſcopi, quam pœnam incurrat. l.1. c.48
Clericum percuti mandans, ſed ante percuſſionem mandatum reuocans, an, & quando in excommunicationem incidat. l.1.c.34
Clericum capere, ſeu in vincula detrudere, an, & quando poſſit iudex ſecularis. ibid.
Clericum volentem percutiens, an incidat in canonem. ibid.
Clericus quis poſſit priuari beneficijs. l.1.c.13
Clericus prætermittens aliquam horam ex obliuione non peccat mortaliter. l.2.c.13
Clericus ſe exponens percuſſioni, an incidat in canonem. l.1.c.34
Clericus ſeipſum ex ira, vel odio percutiens, an incidat in canonem. ibid.
Clericus primæ tonſuræ coniugatus, quænam priuilegia amittit. l.1.c.53
Cælibatus perfectior matrimonio, & contrarium aſſerere, hæreticum. l.7.c.2
Cognatio triplex. l.7.c.4
Cognatio ſpiritualis triplex. ibid.
Cognatio legalis habet tres gradus. ibid.
Cognatio naturalis quotuplex, & quæ impediat matrimonium. l.7.c.5
Collectæ an ſint licitæ, quomodo, & quando. l.5. c.74
Collectas imponentes Eccleſiaſticis tam ſuper patrimonialibus, quàm beneficiorum bonis, quando excommunicentur. l.1.c.29
Columbas, & aues alias an liceat capere, vbi, & quando. l.5.c.20
Comeſſatio, & crapula ſpecies gulæ. l.8.c.59
Commendæ perpetuæ non licent, & fraudes, quæ in his fiunt legi. l.5.c.81
Commiſſarij, & Inquiſitores, qui excommunicentur. l.1.c.39
Communicandum aſſiduè, & frequenter. l. 2. cap.29
Communicans cum conſcientia peccati mortalis, etiam errore, mort. peccat. l.6.c.16
Communicans careat etiam veniali culpa. l.2. cap.28
Communicare frequenter an ſit bonum. l. 6. cap.19
Communicare omnes tenentur in Paſchate. l.3. cap.26
Communicatio cum excommunicatis etſi licita eſt, non tamen contra. l.1.c.12
Communicatio cum excommunicatis, quando ſit licita, quando verò non. l.1.c.11
Communicatio cum excommunicatis, quando, cum quibus, & in quibus licita, aut illicita ſit. l.1.c.11. & 12
Communicatio cum excommunicato quando ſit veniale. l.1.c.17
Communio an ſit danda ad mortem damnatis. l.6. c.16
Communio frequens an ſit omnibus concedenda.

da . *lib.5.c.19*
Communio,& communicans. Vide in Verbo Euchariſtia.
Communionis preceptũ differt à precepto confeſsionis. *l.6.c.18*
Communionis,vel ieiunij preceptum ſoluens, an iterum teneatur. *l.6.c.18*
Communionis effectus qui ſunt. *l.2.c.29*
Communionis preceptum quo tempore obliget. *l.6.c.18*
Comparationes in Dei amore tantum faciendæ in particulari. *l.4.c.9*
Conceptionis Beatæ Virginis feſtum ſeruantes, vel contra, & de eadem alterutro modo ſentientes hereticos eſſe, aut peccare mortaliter, qui affirmant, excommunicantur. *l.1.c.35*
Concilij Trident. ſuſpenſiones octo. *l.1.c.49*
Concilium generale, quoſcumque cuiuſcumque diœceſis excommunicare poteſt. *l.1.c.6*
Conc.Trid, quid ſtatuit circa pluralitatem beneficiorum. *l.5.c.81*
Concilium generale numquam ſuſpenditur, ſeu impeditur. *l.1.c.6*
Concionator an poſſit pretium accipere. *l.5.cap.88*
Concubinarij, & fornicatoris differentia. *l.1.cap.47*
Concubinarij non abſoluendi, niſi prius dimiſerint concubinas. *l.5.c.10*
Concubinarius,ſeu fornicator,quis,quomodo, & à quibus ſit ſuſpenſus, & an alias pœnas incurrat,quas,ac quando. *l.1.c.47*
Concubinarius excommunicatur, & concubina ciuitate eycitur. *l.5.c.10*
Concubitus inordinatus quid, & quale peccatum. *l.5.c.13*
Concupiſcentia rei venereæ, an ſit ſemper peccatum mortale. *l.5.c.14*
Conditiones neceſſariæ in quouis cenſu. *lib.5.cap.47*
Conditiones neceſſariæ in non reſidendo. *lib.5.cap.4*
Confeſſarij ſcientia quanta debeat eſſe. *lib.3.cap.15*
Confeſſarijs conſtitutis in Religionibus quilibet poteſt confiteri, quolibet tempore. *lib.3.c.13*
Confeſſario quid conſiderandum in pœnitentijs iniungendis. *l.3.c.11*
Confeſſario,quæ ſint neceſſaria. *l.3.c.13*
Confeſſario, nullo modo licet peccatum reuelare. *l.3.c.16*
Confeſſario quid agendum, cum aliquid eſt ſub opinione. *l.3.c.20*
Confeſſarius de quibus precipuè inquirat à malefico. *l.4.c.16*
Confeſſarius quomodo ſe gerat in vſurario pœnitente. *l.5.c.36*
Confeſſarius peccat mortaliter abſoluendo vſurarium. *ibid.*
Confeſſarius mille potius mortes pati debet, quam reuelare confeſsionem. *l.5.c.66*
Confeſſarius obligatur ſigillo, quamuis non abſoluerit pœnitentem, per quamcumque cauſam. *l.3.c.16*
Confeſſarius non omnes admittat ad confeſsionem. *l.3.c.4*
Confeſſarius non debet imparatos audire. *lib.3.cap.9.*
Confeſſarius proprius quis dicatur. *l.3.c.13*
Cõfeſſarius proprius,an poſsit ab omnibus peccatis abſoluere. *l.3.c.14*
Confeſſarius omnino ignarus peccat audiendo confeſsiones. *l.3.c.15*
Confeſſarius non alloquatur, nec ipſum pœnitentem de peccatis in confeſsione auditis, extra eam. *l.3.c.16*
Confeſſarius quid petere debeat à pœnitente ante confeſsionem. *l.3.c.17*
Confeſſarius quid in ipſa confeſsione petere debeat à pœnitente. *l.3.c.18*
Confeſſarius quid poſt confeſsionem petere debeat a pœnitente. *l.3.c.19*
Confeſſarius quomodo prudenter ſe gerat. *ibidem.*
Confeſsio non integra quandoque valida. *l.3.c.8*
Confeſsio ante celebrationem, an ſemper ſit neceſſaria. *l.2.c.1*
Confeſsio quandoque non ſufficit, ad celebrandum. *ibid.*
Confeſsio facta abſque contritione, iteranda. *l.3.c.10*
Confeſsio ſpontanea differt ab ea, quæ eſt per torturam. *l.5.c.56*
Confeſsio præmittenda in principio Quadrageſimæ. *l.6.c.2*
Confeſsio frequens, optimum, & vtile remedium; nemo tamen obligandus ad hoc. *l.3.c.13*
Confeſsio facienda proprio Confeſſario. *ibid.*
Confeſsio quare non ſit differenda. *ibid.*
Confeſsionem iterare, quando quis teneatur. *l.3.c.10*
Confeſsionem frequentare quantum ſit vtile; & qua-

& quare . l.6.c.11
Confeſsionem ſacramentalem ante communionem neceſſariam eſſe negantes, qui excommunicentur. l.1. c.41
Confeſsionis deſcriptio, & declaratio. l.3.c.6
Confeſsionis qualitates . l.3.c.7.& 9
Confeſsionis ſigillum quid ſit, & ad quæ ſe extendat . l.3.c.16
Confeſsionis præceptum quos, & quando, & quomodo obliget . l.6.c.11
Confirmatio neceſſaria, vt quis alia ſacramenta ſuſcipiat . l.2.c.24
Confirmationis miniſter, effectus, & modus . ibidem .
Confirmationis ſacramenti forma quæ . l. 2. cap.24
Confitendi nullum ſtatutum tempus in anno . l.3.c.20
Confitentes crimen non verum in tortura, an teneantur . l.5.c.66
Confiteri quando quis teneatur . l.3.c.5
Confiteri multi ſimul, an poſsint. l.3. c.20
Confiteri an liceat per interpretem, vel nutu. l.3.c.6
Confiteri quando licet in ſcriptis. ibid.
Confiteri laicos an liceat neceſsitatis tempore . l.3.c.13
Confiteri quando liceat non proprio Confeſſario . ibid.
Confiteri nolens tempore ſtatuto, toties peccat mortaliter . l.6.c.18
Confiteri in tortura peccatum, quod non fecit, an liceat . l.5.c.65
Coniugalis ſtatus, cur ſacerdotibus Euangelicis illicitus . l.1.c.2
Coniugalis copula in loco ſacro, an, & quando liceat . l.5.c.12
Coniugalis copula, an impediat communionem. l.6.c.16
Coniugati prohibentur ordinari . c. 4. n. 12. tract. de Ord.
Coniugium . Vide Matrimonium.
Coniugium, copula, nullo tempore prohibita . l.7. c.24
Coniugum ſeparatio quando licita . ibid.
Conſcientia erronea, an obliget ad peccatum . l.3. c.2
Conſecrationis Euchariſtiæ forma, an mutata . l.2. c.26
Conſilium quantum ad homicidium, vel mutilationem, quando, & quam irregularitatem inducat, quando vero nullam . l.1. cap.35
Conſilium, quantum ad irregularitatem contrahendam, quotuplex ſit, & quomodo à mãdato differat . ibid.
Conſuetudo eſt optima iuris interpres. lib.1. cap.35
Conſulentes homicidium, vel mutilationem, qui, quando, & quam irregularitatem contrahunt . l.1.c.85
Contentio quid, & quale peccatum. l.8.c.10
Conteri ſtatim poſt peccatum commiſſum. l.3. cap.5
Continentia cur in ſacerdotibus Euangelicis requiratur . l.1.c.2
Contractus ebrij validi non ſunt. l.8.c.61
Contractus per excommunicatum celebrati, an, & quando eius nomine ſint validi. l.1.c.11
Contractus vigore in iudicio agere excommunicatus non poteſt, durante excommunicatione, agi contra ipſum poteſt . ibid.
Contractus apertè vſurarij ſunt inualidi . l.5. cap.36
Contractus aliquot in ſocietate officiorum . l.5. c.30
Contrahentium matrimonium quot genera, & quando excommunicentur. l.1.c.59
Contritio generalis, an ſufficiat ſingulis peccatis . l.3.c.5
Contritio quanta eſſe debeat, vt peccatum deleat . ibid.
Contritio quandoque aufert pœnam totam . ibidem .
Contritio an ſufficiat ad Euchariſtiam, & quando . l.6.c.16
Contritio, & confeſsio remittunt culpam. l.6. c.22
Contritio grandis multum aufert de pœna debita . l.3.c.11
Contritionis, & attritionis differentia . lib.3. cap. 4
Contumelia, & blaſphemia filiæ iræ . l.8.c.58
Contumelia, & conuicium quid. l.5.c.9
Contumelias, conuicia, & iniurias proferre, an ſit peccatum . ibid.
Coqui an ſoluant ieiunium guſtando . l.6.c.8
Corporalia munda, & mappæ duplices ad celebrandum . l.2.c.2
Corpore vitiatus iam promotus ad ordines, quorum beneficiorum ſit capax. l.1. c.63
Corporis Chriſti præſentia quamdiu duret in communicante . l.2.c.29
Corporis defectus, quod ad ordines ſpectat, quid efficiat, & quotupliciter proueniat . l.1. c.63

Cor-

Corpore vitiati repelluntur ab Ordine. tract. de Ord. c.4.

Corporis Chriſti ſacramenti multiplex nomen. l.2.c.30

Corpus Domini, ſacramentum, & ſacrificium. l.2.c.5

Correctionis cauſa percutiens Clericum, quando excommunicationem incurrat. l.1.c.33

Corrigere alios fraterne quando teneamur. l.5.c.57

Credentes hæreticorum, qui dicantur. lib.1. cap.19

Credentium hæreticorum receptores, & defenſores excommunicantur per Bullam Cœnæ. ibidem.

Creditori in extrema neceſſitate exiſtenti, an præferendi fratres eadem neceſſitate laborantes. l.5.c.24.& l.8.c.39

Crimen falſum imponere graue peccatum. l.5. cap.59

Crimina quæ, & quando inducant irregularitatem. l.1.c.68

Crimina quæ impediant matrimonium contrahendum. l.7.c.19

Culpa, quod ad homicidium caſuale ſpectat, quotuplex ſit. l.1.c.81

Culpa remiſſa, non ſemper tota pœna remittitur. l.6.c.21

Culpa quanta ſufficiat ad irregularitatem inducendam in homicidio caſuali. l.1.c.81

Cultus Dei quid ſit. l.1.c.1

Cultus Dei in quot, & quibus rebus conſiſtat. ibidem.

Curati officia aliqua, & præſertim de concione. l.5.c.5

Curati ætas, vt poſſit retinere fructus rei. ibidem.

Curato an liceat propter periculum mortis relinquere oues. l.4.c.10

Curatus habens duo beneficia curata, alterum relinquat infra ſex menſes, alioquin vtroque priuetur. l.5.c.5

Curatus infra annum fiat ſacerdos. ibid.

Curatus an poſſit habere aliud ſimplex beneficium. ibid.

Curatus an teneatur celebrare ſingulis diebus. ibidem.

Curatus ſepeliat pauperes gratis. ibid.

Curatus non poteſt delegare alicui ſuam authoritatem. l.3.c.13

Curia in Romana morantes, qui dicantur in Bulla Cœnæ. l.1.c.25

Curiales qui dicantur. l.1.c.60

Curiales non poſſunt ordinari. tr. de Ord. c.4

Curioſitas quid, & quot modis peccatum. l.8. cap.12

D

Dæmon an ſciat futura contingentia. l.4.c.15

Dæmon an poſſit ſuſcitare mortuos, & quomodo. ibid.

Dæmones non habent poteſtatem faciendi effectus per ſe. l.4.c.14

Dæmones quomodo aliquid faciant, vel fingant. ibid.

Damni emergentis gratia exigere aliquid licet, & quomodo. l.5.c.32

Damnum iniuſtum inferentes, ad quid teneantur. l.5.c.19

Debitor, qui ſua culpa non ſoluit, tenetur de damno. l.5.c.22

Debitorem ab obligatione ſoluendi creditori nō liberat excommunicatio. l.1.c.13

Debitum coniugale, quando liceat alteri coniugum negare. l.7.c.24

Debitum coniugale, quando non liceat reddere. ibid.

Debitum quando teneatur vir reddere vxori adulteræ. ibid.

Decem dare pro centum, an liceat pro cenſu. l.5.c.49

Decima quadruplex, & de excommunicatione non ſoluentium. l.6.c.20

Decimæ an de iure diuino, & vnde originem habent. ibid.

Decimas ſoluere quando quis, & quomodo debeat. ibid.

Defectus alterius, an liceat manifeſtare quandoque. l.5.c.65

Defenſio in homicidio quando faciat irregularem. l.1.c.86

Defenſio quotuplex ſit. l.1.c.86

Defenſio, quantum ad homicidium, vel mutilationem, quæ, quando, & quam irregularitatem inducat, ac quos comprehendat. l.1.c.86

Defenſores hæreticorum, qui dicantur. lib.1. cap.19

Degradandus nemo eſt ſine accuſatione, licet puniendus. l.1.c.50

Degradatio quid ſit. l.1.c.50

Degradationis ſpecies quot. ibid.

Degradationis verbalis, & actualis differentia quintuplex. ibid.

Degradatus à Iudice ſeculari poteſt priuari. l.5.c.56
Dei cultus quid ſit. l.1.c.1
Dei cultus in quot, & quibus rebus conſiſtat. ibidem.
Delectatio moroſa, quid, & quando. l.5.c.14
Deliberationis defectus excuſat à mortali. l.4.c.12
Delictum alterius nomine factum, vt retrotrahatur, quot requirantur. l.1.c.31
Denariorum duo ſunt vſus. l.5.c.51
Denariorum valor auctus, vel diminutus cui cedat. l.5.c.34
Denunciari excommunicatum quid ſit. lib.1. cap.12.
Denunciati excommunicati à nominatim excommunicato diſcrimen. l.1.c.12
Denunciatio excommunicationis, à quo, & quando facienda. l.1.c.12
Denunciatione non facta, contrahentes matrimonium peccant mortaliter. l.7.c.23
Denunciator quis dicatur. l.5.c.57
Depoſitarius vtens depoſito ad quid teneatur. l.5.c.22
Deſperatio minus peccatum, quam hæreſis, ſed periculoſius. l.4.c.7
Deſperationis deſcriptio, & declaratio. lib.4. cap.7
Detractio quid ſit. l.5.c.63
Detractio fit octo modis. ibid.
Detractio peius peccatum, quam furtum. l.5.c.63
Detractio quandoque veniale peccatum. ibid.
Detractio, & Contumelia, in quo differunt. l.5.c.63
Detractionis qualitas cognoſcitur ex tribus. l.5.c.64
Detractorem audiens non minus peccat, quàm ille. l.5.c.67
Detractorem non impedire, an ſemper ſit peccatum mortale. ibid.
Deum amare quando quis teneatur. l.4.c.9
Deum amare præcipue propter præmium, eſt mortale. l.4.c.9
Deum tentare quid, & quomodo. l.4.c.19
Deum tentare, an ſemper ſit mortale. ibid.
Deus quomodo amandus. l.4.c.9
Deus amandus ſupra omnia quãtum ad appretiationem, & quantum ad intentionem, ſed cum diſcrimine. ibid.
Deus quomodo adorandus. l.4.c.12
Diacono quando confertur ordo. tract. de Ordine cap.2.
Diaconus quandoque poteſt miniſtrare Euchariſtiam. l.2.c.28
Dictum: qui tacet, conſentire videtur, in foro exteriori intelligitur, non in interiori. l.1.c.87
Dies à media nocte ad mediam noctem. lib.6. cap.1
Diffamatum in vno loco, an in alio liceat diffamare. l.5.c.65
Diplomata de Confeſſario eligendo derogata in Concil. Trid. l.3.c.13
Diſcordia quid, & quale peccatum. l.8.c.11
Diſpenſare quis poſsit à ieiunio. l.6.c.4
Diſpenſatio eidem prohibita eſt, cui abſolutio. l.1.c.69
Diſpenſatio in irregularitate ad quem ſpectet. l.1.c.89
Diſpenſatio Papæ tollit omnem irregularitatem. l.1.c.89
Diſpenſatio in ieiunio alia circa lacticinia, alia circa carnes. l.6.c.3
Diſpenſatio matrimonij propter affinitatem, & honeſtatem, qualis debeat eſſe. l.7.c.15
Diſpenſatio ne detur contrahentibus impeditis, qui expreſſe copulam habent, vt diſpenſetur. l.7. c.22
Diſpenſatio matrimonij facta, quando duo ſunt in duplici gradu, tenet non narrato, niſi remotiore. l.7.c.9
Diſpenſatio in plura beneficia non reddit ſecuros in conſcientia. l.5.c.85
Diſpenſatio in penſionibus, & in votis, ſine cauſa, non licita. l.5.c.83
Diſpenſent qui, & in quibus cum homicidis. l.1.c.88
Diſpenſet quis ſuper irregularitate ex defectu corporis. l.1.c.63
Diuinatio quid ſit, & eius duplex genus. l.4. cap.15
Diuites non ſubuenientes pauperibus in periculo mortis exiſtentibus, an incurrant irregularitatem. l.1.c.87
Doctor defendens cauſam iniuſtam peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem. l.5.c.60
Domini temporales quinam, & quando perſonarum Eccleſiaſticarum cauſa excommunicentur. l.1.c.38
Domini tenentur reſtituere ſeruis fructus beneficiorum. l.5.c.26
Domini, & Principes, vſurarios permittentes, an, & quando peccent. l.5.c.37
Domini temporales, qui Papalem excommunica-

nicationem incurrant. l.1.c.36
Dos ab vſurario accepta, an ſit reſtitutioni obnoxia. l.5.c.35
Dubitare in fide, an ſit hæreſis. l.4.c.4
Dubius in fide, an ſit apoſtata. l.4.c.5
Duellorum cauſa, qui excommunicentur. l.1. cap.41
Duellum quando liceat. l.5.c.6
Duellum permittentes, & ſpectantes, patrini, & pugnantes mortaliter peccant, excomm. & priuantur ſepultura. l.5.c.6
Durandi error circa matrimon. l.7.c.5

E

EBrietas quid, & quale peccatum. l.8.c.61
Ebrÿ actus mali, an peccata ſint. l.5. c. 10. & ibidem.
Eccleſia polluitur propter quinque. l.5.c.8
Eccleſia non ſemper polluitur his cauſis, & quando. ibid.
Eccleſia quot, & quibus priuet bonis ſpiritualibus per excommunicationem, quibus vero non. l.1.c.4
Eccleſiæ ſpoliatorem cum effractione denunciatum excommunicatum ab Epiſcopo, ſolus Papa abſoluere poteſt. l.1.c.35
Eccleſiæ libertatem quoquo modo violantes qui, & quando excommunicentur. l.1.c.37
Eccleſiæ militantis theſaurus quis, & vnde. l.6. cap.21
Eccleſiarum effractores, earumq́; res rapientes quomodo excommunicentur. l.1.c.35
Eccleſiarum incendiarÿ quomodo ſint excommunicati. l.1.c.35
Eccleſiarum nomine, quæ intelligantur. l. 1. cap.35
Eccleſiaſtica libertas, in quibus conſiſtat. l.1. cap.37
Eccleſiaſticarum perſonarum cauſa qui, & quãdo excommunicentur. l.1 c.38
Earundem nomine, qui comprehendantur. ibidem.
Eccleſiaſtici, de bonis ab Eccleſia habitis, poſſunt conſanguineis dare, nomine eleemoſynæ. l.8. c.38
Eccleſiaſticis collectas imponentes tam ſuper patrimonialibus, quàm beneficiorum bonis, quando excommunicentur. l.1.c.29
Eccleſiaſtico in foro litigantium, vel litteras Apoſtolicas impetrantium cauſa, qui, & quando excommunicentur. l.1.c.28
Eccleſiaſticorum bonorum cauſa, qui excommunicentur. l.1.c.40
Eccleſiaſticorum bonorum Epiſcopi diſpenſatores, & quomodo. l.5.c.4
Eccleſiaſticos iudicare quibus in caſibus poſſit Iudex ſecularis. l.1.c.27
Eccleſiis, aut Eccleſiaſticis taleas imponentes, quando excommunicentur. l.1.c.35
Effectus minoris excommunicationis quis ſit, & quæ natura. l.1.c.17
Effectus excommunicationis plures. lib. 1. c. 11. & 13.
Efficiens cauſa excommunicationis. l.1.c.6
Electio paſſiua ad beneficium excommunicati minori excommunicatione, an ſit valida. l.1. c.17
Electione paſſiua beneficÿ Eccleſiaſtici priuat minor excommunicatio. ibid.
Electus in Pontificem à minori numero, quam duabus Cardinalium partibus, vel à ſola tertia parte, quando excommunicetur. l.1. c.37
Eleemoſyna quid. l.8.c.27
Eleemoſyna quibus eroganda. ibid.c.31
Eleemoſyna ſibiipſi quando poſſit diſtribui. ibidem.
Eleemoſyna quo ordine facienda. ibid.c.39
Eleemoſyna quanta debeat eſſe. ibid.c.40
Eleemoſyna abundans duplex. ibid.
Eleemoſynæ præceptum obligat quoque infideles. ibid.c.38
Eleemoſynæ præceptum magis ligat Eccleſiaſticos. ibid.c.36. & 38
Eleemoſyna, & charitatis diuerſus ordo. ibid. cap.39
Eleemoſynæ vtilitas. ibid.c.41
Eleemoſynam qui non poſſint facere. ibid. cap.28
Eleemoſynam facere quibus caſibus omnibus liceat. ibid. c.28
Eleemoſynam facere quandoque peccatum. ibid. c.40.
Eleemoſynam faciendi, quando & quæ obligatio. ibid.c.34. & 35
Eligentes indignum in Epiſcopatum, vel aliam dignitatem Eccleſiaſticam, qui ſuſpendantur. l.1. c.48
Emere fructus agri ante tempus, minoris, quàm credito valituri eſſent, vſura eſt, & obligans ad reſtitutionem. l.8.c.50
Emere vilius infimo pretio ob anticipatam ſolutionem, vſura, & peccatum mortale. l.5. c.31
Emere infimo, & vendere ſummo pretio, an liceat.

liceat. l.5.c.31
Emi, aut vendi res tanti debet, quanti valet, cum traditur. l.8.c.50
Emphyteuſis quid dicatur. l.5.c.42
Emptio cum pacto retrouendendi, vt ſit iuſta, quæ requirantur. l.8.c.52
Energumenis non eſt neganda communio. l. 2. cap.28
Epiſcopatum recuſare, quandoque eſt peccatum mortale. l.5.c.3
Epiſcopatum deſiderare quando peccatum mortale. l.5.c.3
Epiſcopatum qui deſiderat, bonum opus deſiderat, quomodo explicandum. l.5.c.3
Epiſcopi eligendi qualitates. ibid.
Epiſcopi ſtatus, & victus qualis eſſe debeat. l.5.c.3
Epiſcopi abſentia, quæ incommoda adferat. ibidem.
Epiſcopi, & alij ſuperiores, qui, & quandiu ab offitio ſuſpendantur. l.1.c.48
Epiſcopi denominatio. l.5.c.3
Epiſcopi ad quid teneantur. l.5.c.4
Epiſcopo quando intelligatur generaliter conceſſa facultas diſpenſandi. l.1.c.83
Epiſcopo, qui caſus reſeruati. l.3.c.14
Epiſcopo, quæ à clericis, & laicis obedientia debeatur. l.8.c.21
Epiſcopo reſeruatur abſolutio excommunicati ob contractum matrimonium poſt ſolemne votum religionis. l.7.c.8.& 12
Epiſcopus, & reliqui prelati quando, & quos poſſint excommunicare. l.1.c.6
Epiſcopus Italus, ſeu alterius nationis, quomodo intelligatur. l.1.c.48
Epiſcopus in quibus caſibus abſolutionem poſſit presbytero committere. l.1.c.32
Epiſcopus quis ab exercitio Pontificalium ſit ſuſpenſus. l.1.c.49
Epiſcopus excommunicatus faciens ſibi Miſſam celebrari, an fiat irregularis. l.1.c.72
Epiſcopus, qui renunciauit Epiſcopatui, an, quando, & quos ordines poſſit conferre. l.1. c.71
Epiſcopus in caſibus, in quibus abſoluit, & diſpenſat, deputare poteſt Confeſſarium, qui ſecum in eiſdem diſpenſet. l.1.c.89
Epiſcopus conſecratus eſſe debet, vt eum vulnerantes, vel capientes incurrant excommunicationem Bullæ Cœnæ. l.1.c.25
Epiſcopus ordinarius, & proprius ſacerdos ſubditum in aliena diœceſi excommunicatum quando abſoluere poſſit. l.1.c.16
Epiſcopus poteſt tollere ſtatutum contra libertatem Eccleſiæ. l.1.c.37
Epiſcopus ſolus Confirmationis miniſter. l. 2. cap.24
Epiſcopus non confirmat, niſi ſibi ſubditos. ibidem.
Epiſcopus ponat animam ſuam pro omnibus ſuis. l.4.c.10
Epiſcopus, & paſtor dicuntur presbyteri. l. 5. cap.1
Epiſcopus debito tempore non conſecratus tenetur reſtitutioni. l.5.c.3
Epiſcopus ad quid teneatur poſt conſecrationem. l.5.c.4
Epiſcopus non reſidens ſine cauſa, peccat mortaliter. ibid.
Epiſcopus quando excuſetur à reſidentia. ibidem.
Epiſcopus admittere pauperes ad ordines ſacros tenetur. ibid.
Epiſcopus dans conſanguineis officia Eccleſiaſtica an peccet. l.5.c.4
Epiſcopus tenetur inquirere, & caſtigare peccata publica. ibid.
Epiſcopus irreprehenſibilis, & quomodo. ibidem.
Epiſcopus quomodo eleemoſynas facere teneatur. l.8.c.38
Epiſcopus ſub mortali tenetur, ſubtractis requiſitis, reliqua pauperibus diſtribuere. l.5. c.4
Epiſcopus an poſſit teſtari de licentia Papæ. ibidem.
Epiſcopus ex religione aſſumptus ad quid teneatur. ibid.
Epiſcopus veniens ad religionem, an teneatur. ibidem.
Epiſcopus quando teneatur Epiſcopatum relinquere. ibid.
Epiſcopus pro ordinum collatione nihil accipiat quouis prætextu, etiam candelas, quia periculoſum eſt. l.5.c.88
Epiſcopus tempore viſitationis nihil accipiat. l.5. c.89
Epiſcopus quandoque diſpenſat cum eo, qui vouit caſtitatem, vt petat debitum matrimonij. l.7.c.18
Epiſcopus conferens beneficia indignis, tenetur. l.5. c.4
Epiſcopus tenetur per ſe concionari. ibid.
Epiſcopus curet vt concionatores ſint idonei. ibidem.
Epiſcopus conſtituens malos miniſtros peccat mor-

mortaliter. ibid.
Epiſcopus Italus, an Vltramontanum Clericum ordinare poſsit. l.1.c.48
Eremitæ, item tertij Ordinis Sancti Franciſci, vel Sancti Dominici fratres, & ſorores, an Religioſi nomine comprehendantur. l.1.c.34
Error perſonæ, vel ſexus, an impediat baptiſmum. l.2.c.20
Error contra articulos, & Eccleſiam non ſemper hæreſis. l.4.c.3
Error intolerabilis quid, & quotuplex ſit. l.1. cap.10
Ethnicorum ſacerdotes, an ſint ſacerdotes. l.1. c.1
Euagatio mentis. l.3.c.70
Euangelium quare in dextro cornu altaris dicatur. l.2.c.5
Euchariſtia quid ſit, explicatur. l.6.c.12
Euchariſtia, Chriſti corpus, animam, & diuinitatem complectitur. l.6.c.12
Euchariſtia quare inſtituta, & in quos vſus. l.6.c.13
Euchariſtia an ſit pueris miniſtranda, quibus, & quando. l.6.c.15
Euchariſtia an ſit infirmis phreneticis miniſtranda. ibid.
Euchariſtia quale ieiunium requirat. ibid.
Euchariſtiæ materia, quæ, & qualis. l.2.c.25
Euchariſtiæ miniſter ſolus ſacerdos. l.2.c.28
Euchariſtiæ miniſter quis eſſe debeat. l.6.c.17
Euchariſtiæ ſpecies verum corpus, & ſanguinem Chriſti continent. l.6.c.12
Euchariſtiæ veritates, quæ credendæ. ibid.
Euchariſtiæ ſpecies ſub vtraque, & ſub altera totum continens Chriſti corpus; & de hoc optimum exemplum. ibid.
Euchariſtiæ fructus, & vtilitas. l.6.c.14
Euchariſtiæ conſecrationis forma, an mutata. l.2. c.25
Euchariſtiam ſumendi modus quadruplex. l.2. cap. 29
Euchariſtiam ſuſcipientis conditiones carminibus contentæ. l.6.c.15
Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie miniſtrare. l.6.c.17
Examen præmittendum ante confeſsionem. l.3. c.17
Excæcatio viſu priuans, non tamen oculum extrahens, non inducit irregularitatem. l.1. cap. 76
Excommunicans ex mandato Papæ ſine cauſæ cognitione, excommunicatum abſoluere non poteſt. l.1.c.16
Excommunicans, ſi, poſtquam excommunicauit, incidit in excommunicationem, excommunicatum à ſe abſoluere nequit. ibid.
Excommunicantur dantes conſilium, ne quis inquiſitoribus faueat contra hæreticos. l. 4. cap.5
Excommunicantur in Bulla Cœnæ, pedagia, tallias, gabellas, & prohibita exigentes. l.1. c.29
Excommunicantur tria genera perſonarum. l.1. c.36
Excommunicare qui poſsint, qui vero non. l.1. c.6
Excommunicare an liceat abſque præcedenti admonitione. l.1.c 9
Excommunicare, & abſoluere ſubditos ſuos extra proprium territorium, an quis poſsit. l.1. c.16
Excommunicare qui poſſunt, an omnes ſimiliter poſsint, & quod ſit inter eos diſcrimen. l.1. c.6
Excommunicare ſeipſum nemo poteſt. l.1.c.7
Excommunicari qui poſsint, & qui non. l. 1. cap.7
Excommunicari ob manuum violentam iniectionem, qui, & quando ab alio, quàm à Papa abſolui poſſunt. l.1.c.32
Excommunicati quinam, & in quibus, & quando vitandi. l.1.c.11.& 12
Excommunicati, etiam ignorantis ſe excommunicatum, electio ad beneficium, aut ſecularem dignitatem, eſt nulla. lib. 1. cap. 13
Excommunicati ob participationem in crimine criminoſo ad quem ſpectet abſolutio. l.1. cap.16
Excommunicatio, & interdictum quomodo ſe habeant ad inuicem. l.1.c.52
Excommunicatio non ex quauis leui cauſa. l.5. c.4
Excommunicatio contra non ſoluentes non ligat, ſi ipſi non poſſunt. l.1.c.8
Excommunicatio contra non ſoluentes, an, & quando liget. ibid.
Excommunicatio an liget eos, qui ſuo patri ſecreto rapuerunt. ibid.
Excommunicatio antequam feratur, quot admonitiones neceſſariæ. l.1.c.9
Excommunicatio non ſolo Iudicis verbo, ſed & in ſcriptis ferenda. ibid.
Excommunicatio maior, & anathema quomodo differant. l.1.c.5

Ex-

Excommunicatio iniuſta in foro conſcientiæ inualida. l.1.c.10

Excommunicatio cur, & quando infligatur. l.1.c.4

Excommunicatio quibus bonis priuet. lib. 1. cap 11

Excommunicatio quando, & quomodo, & à quibus contrahatur, & à quibus non. l.1 c.8

Excommunicatio quando dicatur errorem continere intolerabilem. l.1.c.10

Excommunicatio quot modis ſit iniuſta ex parte excommunicantis, & quot ex parte excommunicati. ibid.

Excommunicatio iniuſta, quenam liget, & quomodo. ibid.

Excommunicatio fulminari non debet propter res paruas, & leues. l.1.c.8

Excommunicatio lata in eum, qui clam aliquid alteri ſurripuit, ſimiliter contra occultum aliquod non reuelantes, aut occultas ſcripturas non producentes, quando non liget. ibid.

Excommunicatio vt contrahatur, intentio excommunicantis requiritur. l.1.c.9

Excommunicatio minor quomodo contrahatur. l.1.c.17

Excommunicatio minor alios non afficit. Ibidem.

Excommunicatio minor, quibus priuet excommunicatum. ibid.

Excommunicatio Bullæ Cœnæ non incurritur ob hæreſim interiorem tantum. l.1.c 19

Excommunicatio vt ſit iuſta, an ſemper admonitio perſonalis præmittenda. l.1.c.10

Excommunicatio quando afficiat excommunicatum. l.1.c.11

Excommunicatio licet ferri non debeat abſque cauſæ expreſſione, lata tamen tenet. l.1.c.9

Excommunicatio à iure duplex, & quæ. lib. 1. cap.16

Excommunicatio quælibet, in quoſcumque lata, ſi effectus non ſequatur, an & quomodo contrahatur. l.1.c.8

Excommunicatio prima Bullæ Cœnæ contra quos fulminetur. l.1.c.19

Excommunicatio quid ſit. l.1.c.4

Excommunicatio à iure, & excommunicatio ab homine quotupliciter differant. l.1. cap.5

Excommunicatio ſimpliciter à Iudice fulminata, pro qua accipienda ſit. ibid.

Excommunicatio vniuerſalis lata à iure quos liget. l.1.c.7

Excommunicatio quomodo dicatur minus malum, quàm peccatum veniale, quomodo verò maius. l.1.c.4

Excommunicatio quot modis dici poſſit iniuſta, & nulla. l.1.c.10

Excommunicatio ob iniectionem manuum in Clericos, vel Monachos, in quibus caſibus non contrahatur. l.1.c.33

Excommunicatio reſeruata quid ſit, & quid non reſeruata; item qui poſſint ab ea abſoluere. l.1 c 16

Excommunicatio Bullæ Cœnæ in ſubſidium aliquod aduerſus Chriſtianos infidelibus impendentes, quomodo differat ab ijs excommunicationibus, quæ contra eoſdem in iure continentur. l.1.c.24

Excommunicatio à quibus abſolui poſſit extra caſum neceſſitatis. l.1.c.16

Excommunicatio non liberat ab obligatione ſoluendi debitum creditori. l.1.c.13

Excommunicatio quauis ſolos facientes comprehendit, niſi verborum tenore aliter exprimatur. l.1 c.8

Excommunicatio tàm à iure, quàm ab homine quando ignorantes liget, & quando non. ibid.

Excommunicatio à iure contracta in vita poteſt declarari poſt mortem. l.1.c.7

Excommunicatio minor à quo abſoluatur. l. 1. cap.17

Excommunicatio an ſemper abſolui poſſit ab eo, qui excommunicauit, & in quibus caſibus non. l.1.c.16

Excommunicatio ob communicationem cum excommunicato à Papa, vt contrahatur, quot concurrere debeant. l.1.c.35

Excommunicatio dum durat, obligatum excommunicato liberat à vinculo fidelitatis, & iuramenti. l.1.c.13

Excommunicatio quomodo etiam in re leui ligare poſſit. l.1.c.8

Excommunicatio quot, & quibus priuet bonis ſpiritualibus, quibus verò non. l.1 c.4

Excommunicatio multiplex. l.1.c.5

Excommunicatione durante, in iudicio agere contractus vigore excommunicatus non poteſt, agi contra ipſum poteſt. l.1.c.18

Excommunicationem incurrunt vndecim genera perſonarum. Rurſus, alia quinque. l.1. c.35

Excommunicationem, ne contrahatur, licet pars

pars, ad cuius inſtantiam lata eſt, impedire poſſit, non tamen contractam tollere. l.1. c.9
Excommunicationem quam incurrat abſoluens ab aliqua excommunicatione in Bulla Cœnæ contenta. l.1 c 30
Excommunicationem, qui incurrant Cardinalium in Conclaui exiſtentium cauſa, Cardinalibus eam non incurrentibus. l.1.c.38
Excommunicationem Papalem, qui Religioſi contrahant. l.1.c.36
Excommunicationem ſuſtinens per annum, hæreſis ſuſpectus habetur. l.1.c.13
Excõmunicationem ab Epiſcopo latam quando abſoluere poſſit inferior. l.1 c.16
Excommunicationem, vt ſit iuſta, & valida, præcedere debet admonitio. l. 1.c.10
Excommunicationes quædam nemini, aut Epiſcopo abſoluendæ reſeruantur. l.1.c.18
Excommunicationes non reſeruatæ in Decreto, & Decretalibus. l.1.c.37
Excommunicationes non reſeruatæ in ſexto. l.1. c.38
Excommunicationes in Clementinis, & in Extrauagantibus reſeruatæ. l.1.c.36
Excommunicationes non reſeruatæ in Extrauagantibus. l.1.c.40
Excommunicationes in Concilio Trid. reſeruatæ. l.1. c.41
Excommunicationes Papales, præter eas, quæ in Bulla Cœnæ continentur, quo ordine explicandæ. l.1 c.31
Excommunicationes contentæ in proceſſibus generalibus, licet ſint ab homine, habent tamen vim iuris. l.1.c.18
Excommunicationes in Decretalibus, & in ſexto reſeruatæ. l.1.c 35
Excommunicationibus à prouincialibus, ſeu ſynodalibus Concilijs latas, qui abſoluere poſſint. l.1.c.16
Excommunicationes non reſeruatæ in Clementinis. l.1.c.39
Excommunicationibus pluribus ligatus, pluribus indiget abſolutionibus, vel vna generali. l.1. c.14
Ecommunicationibus multis ſimul poteſt aliquis ligari. ibid. & l.1.c.26
Excommunicationis abſolutio duplex, & a quo, ac quomodo facienda. l.1.c.14
Excommunicationis minoris natura quæ ſit, & quis effectus. l.1.c.17
Excommunicationis modi quatuor. l.1.c.10
Excommunicationis ferendæ ob peccatum præteritum aliquot circumſtantiæ obſeruandæ. l.1. c.9
Excommunicationis genera cauſarum quot, & quæ ſint. l.1.c 6
Excommunicationis effectus plures. lib.1. c.11 & 13
Excommunicationis finis quis ſit. l.1.c.10
Excommunicationis circumſtantias non obſeruantes, qui, quas, & quando pœnas incurrant. l.1.c.14
Excommunicationis relaxatio, quando ſit illico facienda. l.1.c.15
Excommunicationis, quam dicunt ab homine, abſolutio ad quem ſpectet. l.1 c.16
Excommunicationis contrahendæ terminum an pars, ad cuius inſtantiam lata eſt, prorogare poſſit. l.1.c.9
Excommunicationis à ſuſpenſione differentia. l.1. c.46
Excommunicationis maioris, & minoris diſcrimen. l.1.c.5
Excommunicationis varia diuiſio, ſeu ſpecies variæ. ibid.
Excommunicationis abſolutionem per vim, vel metum extorquentes, quomodo, & quando excommunicentur. l.1.c.38
Excommunicato participans, quomodo eandem excommunicationem contrahat. lib. 1. cap 13
Excommunicatos omnes an generaliter abſoluat Papa in die Iouis Cœnæ. l.1.c.30
Excommunicatos quoſcumque ob manuum iniectionem abſoluere qui poſſint. l.1.c.32
Excommunicatum ſubditum in aliena diœceſi, quando abſoluere poſſint Epiſcopus, Ordinarius, & proprius Sacerdos. l 1.c.16
Excommunicatum quando afficiat excommunicatio. l.1.c.11
Excommunicatur contrahens matrimonium poſt votum ſolemne religionis. libro 7. cap. 8. & 12
Excommunicatus celebrans, quis, & quando fiat irregularis. l.1.c.72
Excommunicatus beneficiatus, beneficij fructus amittit, non titulum, nec poſſeſſionem. l.1.c.13
Excommunicatus quis eccleſiaſtica ſepultura priuandus. ibid.
Excommunicatus à quibus poſſit abſolui extra caſum neceſſitatis. l.1.c.16
Excommunicatus, in quibus caſibus ab excommunicante abſolui non poſſit. ibid.
Excommunicatus, cum domicilium haberet

in vna diœceſi, ad aliam ſe transferens, à quo abſolui poſſit. ibidem.
Excommunicatus quando, etiam inuitus, & ignarus abſolui poſſit. l.1.c.14
Excommunicatus iniuſtè, ſe gerere debet, vt excommunicatus, donec abſoluatur. lib.1. cap.10
Excommunicatus cum alijs contrahens, peccat, licet contractus ſint validi. l.1.c.11
Excommunicatus à Delegato Papæ, per annum manens in tali excommunicatione, à ſolo Papa abſoluitur. l.1.c.35
Excommunicatus nullum iuriſdictionis actum exercere poteſt. l.1.c.13
Excommunicatus quiſnam in mortis articulo etiam poſſit abſoluere ab excommunicatione. l.1. c.15
Excommunicatus impetrans à Papa litteras ad beneficium, ſimul abſolutionem ab excommunicatione quando impetret. lib. 1. cap. 13
Excommunicatus nominatim, & excommunicatus denunciatus, quid differant. l 1.c.12
Excommunicatus in vna Eccleſia, vbique locorum eſt excommunicatus. l 1.c.11
Excommunicatus, & infamis non faciunt fidem in iudicio. l.1.c.62
Excommunicatus non abſoluitur à peccatis, niſi prius ab excommunicatione abſoluatur. l.3.c.10.& 12
Excommunicatus vt ſit aliquis, quia participat cum excommunicato in crimine criminoſo, quot neceſſaria. l 1.c 13
Excommunicatus nullum ordinis actum poteſt exercere. ibidem.
Excuſantur à ieiunio permulti. l.6.c.4
Excuſati à ieiunio non excuſantur in eſu carnium. l.6.c.3
Excuſatur quis à ieiunio quatuor cauſis. l. 6. cap.4
Excuſatur quis ab audiendo Sacro quinque de cauſis. l.6 c.9
Excuſatur quandoque à ieiunio quis, & à Sacramento, licet non habeat iuſtam cauſam, ſed apparentem. l.6.c.9
Exigere vltra ſortem in mutuo in pœnam, licet. l.5. c.33
Exorciſtæ quando conferatur ordo. tract. de Ord.c.2
Extrauag. Calixti, & Martini Papæ non obſtant cenſibus. l.5.c.46

F

Fallacia quale peccatum. l.8.c.54
Fallacia in verbis, fraus in factis. l.8.c.46
Falſarij literarum Apoſtolicarum, quinam incidant in excommunicationem Bullæ Cœnæ. l.1.c.22
Falſarij litterarum Apoſtolicarum quas pœnas incurrant. ibid.
Falſi teſtes damnum tenentur reſtituere. l. 5. cap.21
Falſum dupliciter dicitur. l.8.c.54
Falſum teſtificans propter lucrum, an reſtituere teneatur. l.5.c.59
Fama quid. l.8.c.5
Fama, & honor in quo differant. ibidem, & l.5.c 63
Fama reſtituatur coram his, coram quibus eſt læſa. l.5 c.59
Famam auferre quid ſit, & quomodo, & quæ. l.5. c.63
Famam reſtituere cum detrimento propriæ famæ, an quis teneatur. l.5.c.70
Famam reſtituere cum periculo vitæ, an teneamur. ibid.
Famuli quando poſſint facere eleemoſynam. l.8. c.30
Fautores hæreticorum, qui dicantur, & quotuplex ſit eorum genus. l 1.c.19
Feſtis diebus quibus caſibus operari liceat, & quomodo. l.4.c 25
Feſtum non ſanctificare, ex genere ſuo mortale. l.4 c.24
Feſtum quomodo ſanctificandum. ibid.
Feſtum quando incipiendum. ibid.
Fidei materia quænam ſit. l.4.c.3
Fidei articulos, & alia ignorare eſt mortale. l.4. c.2
Fidei bonæ, vel malæ poſſeſſor. vide, Bonæ fidei.
Fidelitatis, vel iuramenti vinculo obligatum excommunicato liberat excommunicatio, dum durat. l.1.c.13
Fidem propriam confiteri, quando quis teneatur. l.4.c.2
Fidem implicitam habere, an omnes teneantur. ibidem.
Fides quid ſit, declaratur. l.4.c.1
Fides neceſſaria adultis, vt baptizentur. l.2. cap.21
Fides ſola non ſufficit ad ſalutem. lib. 4. cap. 2.

Fides

Fides abſque exteriori confeſsione non ſufficit. l.4.c 2
Fides manifeſtanda cum vitæ periculo. ibid.
Fides duplex, explicita, & implicita. ibid.
Filijfamilias quando poſsint facere eleemoſynam. l.8.c.30
Filiorum procreatio, & educatio concubitus cauſa eſt. l 5.c.10
Filij tenentur exhibere tria parentibus. l. 5. cap. 1
Filij impedientes parentum teſtamenta, peccant mortaliter. ibid.
Filius male tractans patrem, peccat mortaliter. ibid.
Filius ingrediens religionem, relinquens patrem in neceſsitate, peccat mortaliter. ibid.
Filius an teneatur egredi religione, ob patris neceſsitatem. ibidem.
Filius non obediens parentibus, an peccet mortaliter. ibid.
Filius prouocans ad iram patrem, an peccet mortaliter. ibid.
Filius negans patrem propter paupertatem, an peccet mortaliter. ibid.
Filius accuſans patrem, an peccet mortaliter. ibid.
Filius tenetur aliquando patrem accuſare. l.5. cap. 1
Filius ſuppoſitus quis, & quomodo. lib. 5. cap 11
Filiusfamilias an poſsit ioco exponere aliquantam ſummam. l.5.c.27
Fœmina non eſt capax Ordinis. cap 3. tract. de Ord.
Fœmina vi oppreſſa non peccat. l.5.c.10
Fœmina an poſsit excommunicare. l.1.c.6
Fœtum abortiri faciens quis non ſit irregularis. l.1.c.76
Formalis cauſa excommunicationis quæ ſit. l.1. c.9
Fornicari ad euitandum mortis periculum. l.5. c.10
Fornicatio quid, & quot eius ſpecies. ibid.
Fornicationem, peccatum mortale non eſſe, aſſerere, eſt hæreticum. ibid.
Fornicator, ſeu concubinarius, quis, quomodo, & à quibus ſit ſuſpenſus, & an alias pœnas incurrat, quas, ac quando. l.1.c.47
Fraus quid. l.8.c.46
Fraus ratione pretij. ibid.c.47
Fraus ratione rei venditæ. ibid. c.49
Fraus ratione modi vendendi. ibid. c.50
Fructus rerum in duplici differentia. l.5.c.35
Fructus in ſocietate officiorum quomodo locentur. l.5.c.40
Fructus cenſuum quandoque mutatur in pretium. l.5.c.46
Fructus beneficij quos amittat beneficiatus excommunicatus. l.1.c.13
Funambuli, & taurorum aggreſſores, an peccent mortaliter. l 5.c.6
Fur reſtituat non ſolum rem, vel valorem, ſed etiam fructus. l.5.c.22
Fur reſtituat rem, & damnum emergens. ibid.
Fur, ſi furatur à fure, cui reſtituet. l.5.c.23
Furari an liceat aliquando. l.5 c.15
Furari quæ ſibi debentur, quibus conditionibus liceat. l.5.c.15
Furtum obligat ad reſtitutionem. l.5.c.16
Furtum prohiberi cum poſsit, an obliget ad reſtitutionem, & quomodo. l.5.c.21
Furtum manifeſtare an teneamur. ibid.
Furtum quid, & eius ſpecies. l.5.c.15
Furtum quando ſit peccatum mortale, quando non. l.5.c.16
Furtum etiam modicum quandoque mortale. ibidem.

G

Gabella quid ſit, & eius cauſa. l.5.c.72
Gabella quadruplex. ibid.
Gabella, vectigal, dogana, portorium, pedagium, tallia. ibid.
Gabella non eſt de his, quæ in proprios vſus vehuntur. ibid.
Gabella in quo differat à Collecta. ibid.
Gabella quota debeat eſſe. ibid.
Gabella non ſine neceſsitate imponenda. l. 5. cap.74
Gabellæ, ſeu Talliæ conditiones tres. ibid.
Gabellæ debent ceſſare, ceſſante cauſa. ibid.
Gabellæ, ſiue pedagia, quot modis poſsint eſſe iniuſta. l.1.c.21
Gabellas imponere cuius ſit. l.5.c.73
Gabellas nouas imponentes excommunicantur in Bulla Cœnæ. l.1 c.21
Gabellas exigentes de his, quæ in proprios vſus emuntur, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. ibid.
Gabellas iuſtas non ſoluens peccat, non tamen tenetur ad pœnam. l.5.c.75
Gabellas, ſeu pedagia à ſponte ſoluentibus accipientes, vtrum, & qui excommunicentur. l.1. c.21
Gabellas imponentes quouis modo iniuſtas, an ſint

ſint excommunicati. ibid.
Gabellas, ſeu pedagia, aut vectigalia, qui imponere poſſint. ibid.
Gabellas veteres augentes, qui excommunicentur. ibid.
Gabellarum exactores qui ſint, & qui excommunicentur. ibid.
Gaudium boni ſpiritualis ex triplici conſideratione. l.8.c.68
Gloria quid. ibid.c.6
Gloria appetitus ordinatus, & inordinatus. ibid.
Gradus finiti valoris in Sacramento ratione Sacramenti. l.2.c.6
Gratiæ infuſio per Sacramentum abſtergit peccati maculam. l.3.c.11
Gratia augmentum meretur offerens Sacramentum. l.2.c.6
Gratiæ gradus in Sacramento eſt finiti valoris. l.2.c.8
Gratiam confert Communio, qua mortale remittitur. l.2.c.29
Gratiam omnino aufert peccatum mortale. l.2.c.2
Gratiam, & remiſſionem peccatorum confert Sacramentum. l.2.c.6
Gratiam confert Baptiſmus, qua remittitur peccatum, non ſolum originale, ſed actuale quoque in adultis, quantum ad totam pœnam. l.2.c.22
Gratiam melius eſt, quam pœnæ remiſſionem acquirere. l.6.c.23
Gubernatores, & Iudices iuſtitiam non ſervantes, quando excommunicentur. lib. 1. cap. 37
Guidagium quid, an liceat, quomodo, & quibus. l.5.c.74
Gula quid, & eius ſpecies. l.8.c.59
Gula quale peccatum. ibid.c.60
Gulæ filiæ quinque. ibid.c.62
Guſtabilium tria genera. l.6.c.1

H

Hebetudo mentis, filia gulæ, quando peccatum. l.8.c.62
Heredes vſurariorum tenentur ad reſtitutionẽ. l.5.c.35
Heredes neceſſarij, & non neceſſarij, qui dicantur. l.5.c.23
Hæreſis tantum exterior, tantum etiam exterius excommunicatum reddit, libri 1. cap. 19
Hæreſis nomine, quantum ad irregularitatem ſpectat, qui comprehendantur. lib. 1. cap. 69
Hæreſis ſuſpectus haberi quis, & quando excommunicatus poſſit. l.1.c.13
Hæreſis interior ſicut non excommunicationem, ita nec irregularitatem inducit. l.1. cap.69
Hæreſis interior tantum non ſatis eſt ad excommunicationem Bullæ Cœnæ. lib. 1. cap. 19
Hæreſis quid ſit, declaratur. l.4.c.3
Hæreſis triplex, interius, exterius, & ſimul. l.4. c.4
Hæreſis nulla abſque pertinacia. l.4.c.3
Hæreſis peccatum an ſemper ſubiaceat excommunicationi. l.4.c.4
Hæreſis peccatum occultum, cui reſeruetur. ibid.
Hæreſis exterius tantum peccatum à quolibet poteſt abſolui. ibid.
Hæretici an, & qui intelligantur cum infidelibus, quibus arma, & huiuſmodi prohibita deferre non licet. l.1.c.23
Hæretici qui dicantur. l.1.c.19
Hæreticorum filij, an omnes ſint irregulares. l.1. c.69
Hæreticorum fautores qui. ibid & l.4.c.4
Hæreticorum cauſa qui, & quando excommunicentur. l.1 c.38
Hæreticorum credentes, receptatores, fautores, defenſores, eorum libros legentes, imprimentes, & eoſdem defendentes, qui, & quando excommunicentur per Bullam Cœnæ. l.1.c.19
Hæreticos inquiſitoribus reuelare quilibet tenetur. l.4. c.5
Hæreticos pertinaces accuſare tenemur. lib.4. cap. 5
Hæreticus interius, exprimens exterius aliquo ſigno, incidit in excommunicationem. l.1. cap. 19
Hæreticus quis, & quando dicatur. lib. 4. cap. 3.
Hermaphrodita an ſit irregularis cenſendus. l.1. c.63
Hermaphrodita an ſit capax ordinis. tract. de ord. c.3
Homicida voluntarius quis ſit, etiamſi non lethaliter percuſſerit. l.1.c.79
Homicidæ, vel mutilatores, qui non ſint irregulares. l.1.c.78
Homicidij voluntarij nomine, quantum ad irregu-

regularitatem, quodnam intelligatur. lib.1. cap.88
Homicidij circumſtantia exprimenda. l.5.c.8
Homicidij caſualis, ad ipſum declarandum, variæ regulæ, & exempla. l.1.c.82
Homicidio an teneatur, qui innocentem diffamauit, vnde morti addictus eſt. l.5.c.70
Homicidio cauſam dantes, an ſemper peccent mortaliter. l.5.c.7
Homo eſt cauſa materialis remota excommunicationis. l.1.c.7
Homicidium quotupliciter perpetretur. lib.1. cap.77
Homicidium quid, & quotuplex. l.5.c.6
Homicidium facto, conſilio, præcepto, promiſſione, auxilio. ibid.
Homicidium an ſemper ſit cum peccato, & quando. ibid.
Homicidium tribus cauſis excuſatur. ibid.
Homicidium in ſui defenſionem non ſemper licet. ibid.
Homicidium ſine intentione an ſit peccatum. l.5. c.7
Homicidium caſuale, vel mutilatio caſualis quid ſit, quotupliciter committatur, quando ſit peccatum, ac irregularitatem inducat, & quando non. l.1.c.81
Homicidium ex neceſſitate quid ſit. l.1.c.80
Homicidium, vel mutilatio ex conſilio, quando, & quam irregularitatem inducat, quando verò nullam. l.1.c.85
Homicidium voluntarium quodnam irregularitatem inducat. l.1.c.79
Homicidium caſuale quanta ex culpa inducat irregularitatem. l.1.c.81
Homicidium quotuplex, ſeu quotupliciter fiat. l.1. c.77
Homicidium vt ſit iuſtum, quot requirantur. l.1.c.80
Homicidium caſuale quid, & quando ſit. lib.1. cap. 81
Homicidium vel mutilatio quando non inducat irregularitatem. l.1.c.78
Homicidium caſuale ex opera illicita ſubſecutum, non ſemper inducit irregularitatem. l.1.c.82
Homicidium, aut mutilatio ex mandato, quos, & quando ſiue mandantes, ſiue mandatarios efficiat irregulares, & qua irregularitate. l.1.c.84
Homicidium nō impedientes, an ſemper peccent mortaliter. l.5.c.7
Homicidium concomitantia. l.5.c.9
Homicidium, quod, & quando ſit, vel non ſit peccatum, ac quando, & quam inducat irregularitatem. l.1.c.75
Homicidium caſuale quando nulla eſt culpa, non inducit irregularitatem, ſecus de alijs homicidijs. l.1.c.81
Homicidium caſuale ex opera licita, & præſertim obligatoria, non inducit irregularitatem. l.1.c.82
Homicidium lingua perpetratum. l.1.c.83
Homicidium quodnam inducat irregularitatem. l.1.c.75
Homicidium illicitum, quam irregularitatem inducat, & quam licitum. l.1.c.79
Homicidium quotuplex. l.1.c.77
Homicidium voluntarium quotuplex. ibidem.
Honor quid. l.5.c.63. & l.8.c.6
Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c. l.5. c.1
Horæ canonicæ à quibus recitandæ. l.2.c.14
Horæ canonicæ cur ſeptem. l.2.c.11
Horæ canonicæ quando recitandæ. l.2.c.13
Horarum ordo an ſit ſub præcepto. ibid.
Horas recitare tenentur omnes beneficiati. l.2.c.12
Horas recitare qui excuſentur. l.2.c.14
Horas canonicas an, & quando teneatur recitare Clericus excommunicatus. l.1.c.13
Horas recitare, ac penſionem ſoluere quomodo obligetur beneficiatus excommunicatus. ibid.
Horror futuri ſæculi vnde. l.8.c.55
Hypocriſis quid, & quale peccatum. l.8.c.9
Hypocriſis duæ ſpecies. ibid.

I

IActantia quid, & quare peccatum. l.8.c.8
Iactantia quibus modis ſit mortale. ibid.
Idololatria definitio; & an ſubiaceat excommunicationi. l.4.c.14
Ieiunans à quibus cibis abſtinere debeat, & eorum differentia. l.6.c.2
Ieiunanti licet ientaculum ſumere, & de eius quantitate. ibid.
Ieiunare quādoque quis tenetur ex diuino præcepto. l.6.c.3
Ieiunij modus, & finis. l.6.c.2
Ieiunij modus duplex, intrinſecus, & extrinſecus. ibid.
Ieiunij hora, & an ſit peccatum eam anticipare. ibid.
Ieiunij tempus, & de eius obligatione. l.6.c.3

Ieiunij præceptum obligat omnes ad mortale. l.6. c.3
Ieiunium quid ſit. l.6.c.1
Ieiunium an ſemper neceſſarium, vt quis communicet. l.2.c.28
Ieiunium quale requiratur ad celebrandum. l.6. c.1
Ieiunium ſpirituale quid ſit. ibid.
Ieiunium in Quadrageſima quare præcipiatur. l.6 c.2
Ieiunium in vigilijs quare præcipiatur. ibid.
Ieiunium factum in peccato, licet non ſit meritorium, valet tamen ad multa. ibid.
Ieiunium ſoluens an teneatur illo die amplius ieiunare. l.6.c 3
Ieiunium non ſeruat infirmitas, labor, paupertas, pietas. l.6 c.4
Ieiunium domini ſeruare faciant, alioquin peccant. l.2.c.5
Ieiunium ſeruare extra propriam ciuitatem an quis teneatur, cum in ſua non tenetur. ibid.
Ientaculum veſpertinum in matutinum commutare an liceat. l.6.c 2
Ignorantia iuris, & facti, dummodo non craſſa, excuſat. l.5.c.26
Ignorantia quomodo excuſet à peccato. lib.8. cap. 1
Ignorantia quotuplex ſit. l.1.c.8
Ignorantia facti quid ſit, & quid ignorantia iuris. ibid.
Ignorantia quænam excuſet ab excommunicatione, quæ vero minime. l.1.c.8
Ignorare articulos fidei, & alia, eſt mortale. l 4. c.2
Illegitimus, & irregularis quomodo quis ſit de verè coniugatis natus; & contra, legitimus, nec irregularis, natus ex fornicatione. l.1. c.52
Illegitimus omnis eſt irregularis. ibid.
Illiterati, & Neophiti irregulares cenſentur ex defectu animæ, & quis diſpenſet cum eiſdem. l.1.c.64
Immunditia filia gulæ. l.8.c.62
Impediens ne quis conſequatur beneficium, an teneatur, & quomodo. l.5.c.19
Impediens aliquod bonum, an teneatur reſtituere, & quando. ibid.
Impiecatis peccatum eſt imaginem conculcare. l.4. c.13
Incendiarij Eccleſiarum quomodo ſint excommunicati. l.1 c.35
Incendiariorum excommunicatio quando ſoli Papæ reſeruetur. ibid.
Incendiarius à quocumque excommunicatus, poſt denunciationem à ſolo Papa abſolui poteſt. l.1.c.16
Inceſtuoſus ſpe coniugij diſpenſationem non habeat. l.5.c.12.& l.7.c.15
Inceſtus quid, & quomodo impediat matrimonium. ibid.
Inconſideratio vnde. l.8.c.55
Inconſtantia vnde. ibid.
Indignatio quid, & quale peccatum. l.8.c.58. 65. & 66
Inducere aliquem ad iurandum falſum, eſt mortale. l.5.c.21
Inducere aliquem ad dandum ad vſuram, an liceat. l.5.c.31
Indulgentia non remittit pœnam æternam. l.6. c 22
Indulgentia non eſt noua in Eccleſia, ſed antiqua. ibid.
Indulgentia quomodo concedi debeat. l.6.c.23
Indulgentia non ſolum remittit pœnam taxatam. ibid.
Indulgentia tot annorum quomodo intelligatur. ibid.
Indulgentia acquiritur ſex modis, limitata vc. l 6. c.24
Indulgentia plenaria omnem delet pœnam. ibid.
Indulgentia limitata cum numero quarantenarum, quomodo. l.6.c.24
Indulgentia limitata cum tertia, vel quarta parte peccatorum, quomodo. ibid.
Indulgentia plenaria, & Iubilæi in quo differant. ibid.
Indulgentia prodeſt mortuis, & hoc negans hæreticum eſt. l.6.c.26
Indulgentia pro mortuis certiſſima, contra Caiet. ibid.
Indulgentia quomodo proſit mortuis in modum ſuffragij, & quid. ibid.
Indulgentia an proſit mortuis, ſi in peccato eſt, qui eam ſumit. ibid.
Indulgentia non concedenda abſque cauſa, & quæ ſit iſta. l 6.c.27
Indulgentia data confeſſis, & contritis, an ſit opus ſtatim confiteri, & conteri. ibid.
Indulgentia magna propter paruam cauſam an ſit valida. l.6.c.28
Indulgentia conſequuta, an teneatur quis amplius ſatisfacere. l.6.c.23
Indulgentia quid ſit. l.6.c.21
Indulgentia in ſe contineat miſericordiam, & iuſti-

iuſtitiam. l.6.c.22
Indulgentia non remittit culpam. ibid.
Indulgentia à pœna, & à culpa quomodo intelligatur. ibid.
Indulgentia non prodeſt exiſtenti in peccato. ibid.
Indulgentiæ remittunt pœnam debitam in Purgatorio. l.3.c.5
Indulgentiam perpetuam ſæpius, eodem etiam die, conſequi aliquis poteſt. l.6.c.28
Indulgentiam ad certum tempus non poteſt quis niſi ſemel conſequi. ibid.
Indulgentiam conferre cuius ſit, quomodo cum diſcrimine. l.6.c.25
Indulgentiam prodeſſe viuis, fide catholica tenendum. l.6.c.27
Indulgentiam non conſequitur, qui non adimplet opus impoſitum, & ſi implet in peccato, & poſtea confiteatur. ibid.
Indulgentiam conſequutus an poſsit de oblitis poſtea abſolui. ibid.
Indulgentiarum fons, origo, & theſaurus. l.5. c.21
Indulgentias magnas pro parua cauſa dare, peccatum eſt. l.6 c.28
Inebriari ob ſanitatem, an liceat. l 8.c.61
Infamans aliquem tenetur de damno illato. l.5. cap.68
Infamantes ſe inuicem an teneantur reddere famam. l.5.c.70
Infames non poſſunt ordinari. tract. de Ord. cap.4
Infamare alios quale peccatum. l.5.c 63
Infamare ſeipſum an liceat. l.5.c.66
Infamatus crimine vero iniuſtè, an teneatur fateri. l.5.c.69
Infamatus dicitur quis dupliciter. l.5.c.65
Infamia facti quæ ſit, & quæ iuris; ac quomodo hæc contrahatur, & quomodo, aut a quo vtraque tollatur. l.1.c.62
Infamia quotuplex ſit. ibid.
Infamia legalis quomodo contrahatur, & quomodo canonica. ibid.
Infamiam tollere, & diſpenſare in irregularitate ex infamia, quomodo differant. l.1.c.62
Infamis an ſit irregularis ex delicto. ibid.
Infantes quare baptizentur. l.2.c.21
Infantes mori ex incuria parentum quotupliciter contingat. l.1 c.81
Infanti primam tonſuram conferens quam pœnam incurrat. l 1.c.48
Inferior non iudicet maiorum facta. l.5.c.75
Inferior cedat in Baptiſmo, præſente ſuperiore. l.2. c.20
Infideles petentes baptiſmum non ſunt ſtatim admittendi. l.2 c.21
Infideles non excuſantur in Decalogi transgreſſione. l.4.c 6
Infidelibus deferri prohibita quænam ſint. l.1. cap. 23
Infidelis conuerſus, an cum altero coniuge remanente infideli debeat cohabitare. l.7. cap.11
Infidelitas non ſemper eſt ad peccatum. l.4. cap.6
Infidelitatis deſcriptio, & declaratio. ibid.
Infidelium filij an poſsint baptizari inuitis parentibus. l.2.c.21
Infirmitas quadruplex liberat à ieiunio. l.6. cap. 4
Infirmo an ſatis ſit adorare corpus Chriſti. l.6. c.17
Inhabilis ad officium, etiam inhabilis eſt ad beneficium. l.1.c.57
Inhabilis ad ordines quotupliciter aliquis eſſe poſsit. ibid.
Inhabilitas an omnis ſit etiam irregularitas. ibidem.
Inhabilitatem, deformitatem, ſcandalum, & huiuſmodi inducentes irregularitatem, iudicare ad quem ſpectet. l.1.c.53
Iniectio manuum in clericum, vel monachum quæ dicatur, & qualis eſſe debeat, vt contrahatur excommunicatio. l.1.c.31
Inijcientium in clericos manus violentas nomine qui comprehendantur. ibid.
Inimicis non tenemur relaxare ſatisfactionem. l.4. c.10
Inimicis, quæ, quando, & quomodo officia exhibenda. ibidem.
Inimico non ſunt ſubtrahenda communia beneficia. ibid.
Iniuriæ ſatisfactio quanta. l.5.c.24
Iniuriam verbis proferre eſt per ſe mortale. l.3 c.9
Iniurias & offenſas remittere an teneamur. l.4.c.10
Innocentem occidere propter bonum publicum an liceat. l.5.c.6
Inobedientes pertinaciter Romano Pontifici excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrunt, & quomodo iſti differant à ſchiſmaticis. l 1.c.19
Inobedientia quid. l 8.c.14
Inquietudo, & ſolicitudo mentis. l.8. cap.26. & 42

Inquiſitores, & Commiſſarij, qui excommunicentur. l.1.c.39
Inquiſitores quomodo incurrunt excommunicationem. l.4.c.5
Inquiſitores qui, & quando excommunicationem incurrant. l.1.c.36
Intellectus habet quatuor actus. l.8.c.55
Intentio miniſtri neceſſaria in quolibet ſacramento. l.2.c.20
Intentio neceſſaria etiam in ſuſcipiente ſacramentum. ibid.
Intentio excommunicantis neceſſaria eſt ad contrahendam excommunicationem. l.1.c.9
Interdicere Communitatem propter leuia, eſt abuſus. l.1.c.52
Interdici propter debitum qui poſsint; qui verò non. ibid.
Interdicti cauſæ quot, & quæ ſint. ibid.
Interdicti effectus plures. l.1.c.53
Interdicti tempore quæ officia ſacra exerceri, quæ verò non; & quinam ijs intereſſe poſſint. l.1.c.53
Interdicto durante quænā ſacramenta, & quando ſint prohibita. ibid.
Interdictum quid ſit, & quæ eius ſpecies. l.1.cap.51
Interdictum quibus bonis priuet. l.1.c.51
Interdictum quomodo differat a ſuſpenſione, & excommunicatione. ibid.
Interdictum locale quid, & quotuplex. ibid.
Interdictum perſonale quid, & quotuplex. ibid.
Interdictum miſtum quid. ibid.
Interdictum, & excommunicatio quomodo ſe habeant ad inuicem. l.1.c.52
Interdictum generale cur etiam innocentes comprehendat. ibid.
Interdictum perſonale quos effectus habeat. l.1.cap.53
Interdictum quibus caſibus incurratur l.1.c.54
Interdictum locale ſpeciale quando imponatur. ibid.
Interdictum à quo tolli, ſeu abſolui poſsit. l.1.cap.55
Interdictum impedit matrimonium contrahendum. l.7.c.18
Interficiunt, mutilant, ſpoliant, capiunt, aut detinent, an eodem modo ſe habeant reſpectu venientium, & recedentium a Sede Apoſtolica, ſicut ſe habent reſpectu morantium in Curia. l.1.c.25
Interdictus, & ob interdictum quis fiat irregularis. l.1.c.72
Inuaſor, ſeu aggreſſor quis cenſendus. l.1.c.80
Inuenta caſu cuius ſint, & quotuplicia. lib. 5. cap.18.
Inuenta caſu, an, & cui reſtituere teneamur. ibid.
Inuentio nouitatum, quando, & quale peccatum. l.8.c.13
Inuidia quid, & vnde dicatur. l.8.c.63
Inuidia quale peccatum. ibid.c.66
Inuidia gratiæ fraternæ, peccatum in Spiritum ſanctum. ibid.c.68
Inuidiæ quinque filiæ. ibid.c.67
Ira quid, & quotuplex. ibid.c.56
Ira quando peccatum, & quale. ibid.c.57
Iracundia quid. ibid.c.55
Iræ filiæ ſex. ibid.c.58
Iræ tres ſtatus. ibid.
Irregularem ſe cenſere in foro cōſcientiæ vnuſquiſque debet in dubio facti. l.1.c.57
Irregularem cenſere aliquem in dubio an poſsit iudex. ibid.
Irregulares ex indebito ordinum miniſterio, qui ſint, & quando. l.1.c.72
Irregulares ex defectu animæ quinam cenſeantur, & à quo diſpenſentur. l.1.c.64
Irregulares ob delictum hæreſis qui ſint. lib. 1. cap.69
Irregulares non ſunt reconfirmatus, nec reordinatus. l.1.c.70
Irregulares ex delicto circa ordines, qui ſint, & à quo diſpenſari poſsint. l.1.c.71
Irregulares ob delictum circa baptiſmum qui ſint. l.1 c.70
Irregulares ſoli non ſiunt Eccleſiaſtici in cauſa ſanguinis, & quando, & in quibus caſibus. l.1.c.86
Irregulares hæreticorum filij qui, & quando non ſint, & ad quæ beneficia inhabiles. l.1.c.59
Irregularis quando ſit bis baptiZatus. l.1.c.70
Irregularis quis, & quando fiat excommunicatus celebrans. l.1.c.72
Irregularis quando ſit mandans occidi, aut mutilari aliquem; quando verò mandatarius, & qua irregularitate. l.1.c.84
Irregularis impropriè dicitur corpore vitiatus. l.1.c.63
Irregularis celebrans num contrahat aliam irregularitatem. l.1.c.72
Irregularitas ſtrictè ſumpta præſupponit ſubiectum capax ordinis. l.1.c.57
Irregularitas non eſt cenſura, quia ſæpe ſine peccato contrahitur. l.1.c.57

Irre-

Irregularitas ob homicidium ex neceſsitate factum. l.1.c.80
Irregularitas ex defenſione. ibid.
Irregularitas ex cauſa omiſsionis, non liberationis, ſeu non prohibitionis, quando, & à quibus contrahatur. l.1.c.87
Irregularitas quæ, & quot modis tollatur. l.1. cap. 89
Irregularitas ex homicidio voluntario an ſit de iure diuino. l.1.c.88
Irregularitas ex conſilio. l.1.c.85
Irregularitas ex defectu famæ bonæ. l.1.c.55
Irregularitas quid ſit, & eius ſpecies. l.5.c.57
Irregularitas ex defectu ætatis. l.1.c.61
Irregularitas ex defectu corporis. l.1.c.63
Irregularitas ex mutilatione. l.1.c.75
Irregularitas ex defectu liberationis quæ ſit, & quinam eam contrahant. l.1.c.60
Irregularitas ex defectu originis vnde proueniat. l.1.c.59
Irregularitas ex mandato. l.1.c.84
Irregularitas ex defectu natalium quos comprehendat. l.1.c.58
Irregularitas nulla eſt ſtatuenda, niſi quæ in iure habetur expreſſa. l.1.c.57
Irregularitas ex homicidio. l.5.c.75
Irregularitas ex criminis notorietate. l.1.c.74
Irregularitas ex defectu ſacramenti. l.1.c.55
Irregularitas ex homicidio caſuali. l.1.c.81
Irregularitas omnis ex bigamia ſitne ex defectu, an verò aliqua ſit ex delicto. l.1.c.65
Irregularitas ex defectu, & irregularitas ex delicto quomodo differant. l.1.c.57
Irregularitas quid, & quotuplex ſit. ibid.
Irregularitas ex defectu animæ. l.1.c.64
Irregularitatem per homicidium cur incurrat baptizatus ſolus, non autē infidelis. l.1.c.88
Irregularitatem ob ſcientias diſcendas, vel docendas quinam contrahant. l.1.c.73
Irregularitatem ſine culpa quomodo quis contrahat ſuſcipiendo ordines. l.1.c.71
Irregularitatem quando, aut quomodo inducat corporis defectus. l.1.c.63
Irregularitatē ex defenſione in cauſa ſanguinis quot genera perſonarum incurrant. l.1.c.85
Irregularitatem tollit religionis ingreſſus. l.1. cap.89
Irregularitatem quænam membri abſciſsio inducat. l.1.c.76
Irregularitatem ex hæreſi cur diſpenſare non poſsit Epiſcopus. l.1.c.69
Irregularitatis variæ diuiſiones, & differentiæ. l.1.c.57
Iubilæa nullam tollunt irregularitatem. l.1.c.89
Iubilæi origo, modus, tempus, & cauſa. l.6.c.24
Iubilæum, & huiuſmodi a Rom. Pont. conceſſa non concernunt forum exterius. l.1.c.14
Iudas an communicauerit in cœna. l.6.c.17
Iudex ſecundum allegata, & probata poteſt innocentem condemnare. l.5.c.6
Iudex nocentem damnans non zelo iuſtitiæ peccat mortaliter. ibid.
Iudex damnans non ſibi ſubditos an peccet. ibid.
Iudex ſubornatus an teneatur ad reſtitutionem. l.5. c.21
Iudex ſæcularis peccat contra iuſtitiam, iudicando Clericum, præterquam in quibuſdam caſibus, & eſt excommunicatus in Bulla Cœnæ. l.5.c.56
Iudex iudicet ſecundum allegata, & probata. ibid.
Iudex ſeruet formam iuris, alioquin peccet mortaliter. ibid.
Iudex neminem condemnet ſine accuſatore. ibid.
Iudex ſupremus, & inferior quomodo. ibid.
Iudex ſæcularis Clericum capere, ſeu in vincula detrudere an, & quando poſsit. l.1. c.34
Iudex quis, & à quibus, & quamdiu ſuſpendatur. l.1.c.48
Iudex ſæcularis quibus in caſibus iudicare poſſit Eccleſiaſticos. l.1.c.27
Iudices iniuſtè detinentes in carcere operarios, tenentur ad reſtitutionem. l.5.c.19
Iudices, & alij officiales non parentes Inquiſitoribus excommunicantur. l.4.c.5
Iudices, & Gubernatores iuſtitiam non ſeruantes quando excommunicentur. l.1.c.38
Iudici quæ ſint neceſſaria. l.5.c.56
Iudici quædam neceſſaria, vt ſit verus, & rectus. ibid.
Iudici an procedere liceat in cauſa, accuſatore deſiſtente. ibid.
Iudicis ſententiam ſeruare an quis teneatur. l.5. c.6
Iudicis officium in condemnandis reis, & de tortura. ibid.
Iudicis poteſtas quadruplex ordinarie. l.5.c.56
Iudicis cauſa, qui, & quando excommunicentur. l.1.c.38
Iudicium humanum duplex. l.1.c.39
Iudicum Conſeruatorum cauſa qui, & quando excommunicentur. l.1.c.38
Iuramenti quotuplex differentia. l.4.c.20
Iuramenti iuſtitia, & neceſsitas qualis. l.4.c.21
Iuramenti liciti, & illiciti caſus aliquot. ibid.

Iura-

Iuramenti, vel fidelitatis vinculo obligatum excommunicato liberat excommunicatio, dum durat. l.1.c.13
Iuramentum quid ſit declaratur. l.4 c.20
Iuramentum falſum, etiam in leui materia eſt mortale. l.4.c.21
Iuramentum quomodo neceſſarium. l.4.c.20
Iuramentum requirit veritatem, iuſtitiam, neceſſitatem. l.4.c.21
Iuramentum an liceat, & quomodo. ibid.
Iuramentum verum, & falſum vt cognoſcatur. ibid.
Iuramentum non ſeruare eſt mortale, etiam in re leuiſsima. l.4.c.21
Iuramentum non ſeruare quandoque licet. ibid.
Iuramentum annullari, diſpenſari, mutari, abſolui quomodo poſsit, & quando. l.4 c.23
Iuramentum quibus caſibus obliget, vel non. l.4. c.21
Iurare an teneamur ſecundum mentem aliorum. ibid.
Iurare in dubio eſt mortale. l.4.c.21
Iure antiquo qui excommunicentur. l.1.c.22
Iuri ciuili, vel medicinæ operam dantes, qui, & quando excommunicentur. l.1.c.37
Iuriſdictio triplex, ordinaria, delegata, iure conceſſa. l.3.c 13
Iuriſdictio ad ſacramentorum adminiſtrationẽ, quæ, & an ſemper requiratur. l.1.c.90
Iuriſdictionem habens poteſt ſuos abſoluere. l.3. c.13
Iuriſdictionis ſolum actus, non autem ordinis exercens excommunicatus, non fit irregularis. l.1. c.72
Iuriſdictionis actum nullum exercere poteſt excommunicatus. l 1.c.13
Iuriſdictionis poteſtas in ſacerdote quid ſit, & quotuplex. l.1.c.90
Iuriſdictionis actus ab excommunicato quando ſit validus. l.1 c.13
Iuſpatronatus vendere, an ſit ſimonia. l.5.c 90
Iuſti inter ſe participant. l.6.c.21
Iuſtitia quid. l.5.c.1
Iuſtitia, & obſeruantia quomodo differant. ibid.
Iuſtitiæ miniſtri, & officiales, ac quicumque in cauſis ſanguinis occaſionem, & opem aliquam præbent, ſunt irregulares. lib.1. cap.85
Iuſtum qui petit eo fine, vt alteri noceat, peccat mortaliter. l.5.c.57

L

Labor an ſemper excuſet à ieiunio, & qualis. l.6.c.4
Læſio quotuplex ſit. l.1.c.32
Læſio leuis quomodo iudicanda. ibid.
Lætitia inepta filia gulæ, quale peccatum. l.8. cap.62
Lectori quando conferatur ordo. cap.2. tract. de Ord.
Laico ſi conferatur ſacerdotium, vel alius ex maioribus ordinibus, non præmiſsis minoribus, an teneat. l.1.c.71
Laicus in mortis articulo ab excommunicatione abſoluere non poteſt. l.1.c.15
Latinus baptizans in forma Græca, verè baptizat, licet peccet. l.2.c.19
Latro ablata re reſtituat cum lucro ceſſante. l.5.c.22
Laus, quid. l.8 c 6
Laus Dei duplex. l.4.c.13
Legati de latere Pontificis excõmunicatos quoſcumque ob iniectionem manuum abſoluere poſſunt. l.1.c.32
Legatorum, vel Nunciorum Papæ cauſa, qui excommunicentur. l.1.c.40
Legem condens in fauorem vſurarij excommunicatus. l.5.c.37
Legitimus, nec irregularis quo pacto quis ſit natus ex fornicatione. l.1.c.58
Lex quid, & eius diuiſio. l.8.c.17
Lex debet eſſe iuſta, quomodo. ibid.c.18
Lex debet eſſe promulgata, recepta, & ſcita. ibid.
Lex quomodo obliget. ibid.c.19.& 20
Lex de cenſuum pretio, an poſſit excedere. l.5. cap.45
Lex obligat etiam futuros ſubditos. l.1.c.5
Libellos infamatorios ſcribens, vel recipiens, an excommunicetur. l.5. c.64
Librorum cauſa qui excommunicentur. lib.1. cap.41
Lignamina deferri prohibita infidelibus in Bulla Cœnæ, quænam intelligantur. lib.1. cap.23
Littera Apoſtolica quæ dicantur. l.1.c.22
Litterarum Apoſtolicarum falſarij quinam incidant in excommunicationem Bullæ Cœnæ. ibid.
Litterarum Apoſtolicarum falſarij quas pœnas incurrant. ibid.
Litteras Apoſtolicas impetrantium, vel in foro Ec-

Eccleſiaſtico litigantium cauſa qui, & quando excommunicentur. l.1.c.33
Litteras Apoſtolicas falſas habentes, ijs tamen non vtentes, an, & quando ſint excommunicati. l.1.c.22
Litteras ad beneficium à Papa impetrans excommunicatus, ſimul etiam abſolutionem ab excommunicatione, quando impetret. l.1.c.13
Litteras falſas impetraro qui dicantur. l.1.c.22
Locorum piorum, vel ſacrorum bona vſurpantes, qui excommunicentur. l.1.c.41
Loquacitas, & multiloquium filiæ gulæ. l. 8. cap.62
Loth an peccauerit, quando cum filiabus coiuit. l.5.c.10
Lucri ceſſantis condemnationem, vi quis accipiat vltra ſortem. l.5.c.32
Lucri ceſſantis ratione vltra ſortem, quando accipere licet. l.5.c.55
Lucri ceſſantis conditiones quædam. l.5.c.33. & 34
Lucrum aliquod vltra ſortem, an conſtituat vſuram. l.5.c.28
Lucrum non principaliter intendere non eſt vſura. l.5.c.29
Lucrum in mutuo quandoque licet. l.5.c.32
Lucrum ceſſans, & damnum emergens, in quo differant. ibid.
Lucrum ceßans an poſſit exigi, cum res venditur credito. l.8.c.51
Ludens cum ijs, qui non ſunt ſui iuris, tenetur reſtituere. l.5.c.27
Ludo deperdita, an teneamur reſtituere. ibid.
Ludus alearum ſic prohibetur Clericis, ac ſecularibus. ibid.
Ludus cum magna ſumma vix à mortali peccato excuſatur. ibid.
Ludus, & ſors dominium rerum transferunt. ibid.
Luxuria filiæ quæ. l.8.c.55

M

Magi frequenter habent pactum cum dæmone. l.4.c.14
Magi licet non ſint excommunicati, eorum tamen opera vtentes ſunt excommunicati. ibid.
Magia quid, & an per eam dæmones compellantur. ibid.
Magus quandoque excommunicatus. ibid.
Magus examinandus an credat. ibid.
Maledicere creaturis, an ſit mortale. l.4.c.13
Maledicus. vide, Detractor.
Malefici, magi, & diuini differentia. l.4.c.16
Malefici an teneantur ad reſtitutionem. ibid.
Maleficij amatorij, ac veneficij deſcriptio. ibid.
Maleficium diſſoluere eadem arte malum eſt. ibid.
Malitia quale peccatum. l.8.c 70
Malum ex ſe nulla poteſt conditione fieri bonum. l.5.c.44
Mandans occidi, aut mutilari aliquem, & mandatarius, quando ſint irregulares, quando vero non, & qua irregularitate. lib.1. cap. 84
Mandatum, & conſilium quantum ad irregularitatem inducendam, quomodo differant. l.1. c.85
Manichæi damnabant nuptias. l.7.c.5
Manifeſtare occulta peccata proximi, contra ius naturæ. l.5.c.69
Manifeſtare crimen occultum alterius, an ſit detrahere. ibid.
Manſuetudo quid. lib. de ſeptem peccatis mort. cap.58
Manus violentas in Clericos inijcientium nomine qui comprehendantur. l.1.c.33
Manuum iniectio in Clericum, vel Monachum quæ dicatur, & qualis eſſe debeat, vt contrahatur excommunicatio. ibid.
Mare, vel flumen ingredientes, vt deprædentur, an excommunicationem Bullæ Cænæ incurrant. l.1.c.20
Maria Virgo ſine peccato originali. l.6.c.21
Martyrium remittit peccatum cum tota pœna. l.2. c.22
Maſculis ſolum cur Sacerdotium conceſſum. l.1. c.1
Materia ſenſibilis in Sacramento. l.3. c.6
Materiæ leuitas excuſat à mortali. l.4 c.12
Materialis cauſa excommunicationis quotuplex ſit. l.1.c.7
Matrimonia, quo minus liberè fiant, impedientes qui excommunicentur. l.1.c.41
Matrimonia clandeſtina nulla. l.7.c 6
Matrimonij Sacramento accedens cum mortali peccato, peccat mortaliter. l.7.c. 19
Matrimonij in vſu quæ peccata comprehenduntur. l.7.c.24
Matrimonij diſpenſatio propter affinitatem, & honeſtatem qualis debeat eſſe. l.7.c.15
Matrimonij diſpenſatio, quando duo ſunt in du-

duplici gradu, mentione ſolum facta de remotiori, valet. l.7.c.9

Matrimonij onus excuſat ab vſura. l.5.c.30

Matrimonij finis triplex. l.7.c.6

Matrimonij quatuor cauſæ. ibidem.

Matrimonij ad eſſentiam requiruntur miniſter, & duo teſtes poſt Concilium Tridentinum. ibidem.

Matrimonio in ipſo quæ peccata committantur. l.7.c.22

Matrimonio contracto poſt ſolemne votum religionis, abſolutio excommunicationis reſeruatur Epiſcopo. l.7.c 8.& 12

Matrimonio ſecundo contracto, priore coniuge viuo, qui credebatur mortuus, quid. l.7. cap.13

Matrimonium contractum impedimentum dirimens Papa ſolus relaxat. l.7.c.22

Matrimonium contrahentes, nulla denunciatione præmiſſa, peccant mortaliter. lib.7. cap.23

Matrimonium contrahentium quot genera, quando excommunicentur. l.1.c.39

Matrimonium eſſe ſacramentum. l.7.c.5

Matrimonium infidelium eſt contractus, non ſacramentum. ibid.

Matrimonium quid, & quomodo contrahatur. ibid.

Matrimonium legis naturæ, & Moſaicæ non erat Sacramentum. ibid.

Matrimonium fidelium in tribus differt ab alijs. ibid.

Matrimonium in foro poli non eſt, niſi interſit conſenſus interior. l.7.c.6

Matrimonium contractum dirimitur per errorem in ſubſtantia perſonæ. l.7.c.7

Matrimonium non impeditur per errorem in ſola qualitate perſonæ. ibid.

Matrimonium quandoque impeditur per errorem conditionis. ibid.

Matrimonium impeditur per votum ſolemne religionis. l.7.c.8

Matrimonium contrahens poſt votum ſolemne religionis excommunicatur. ibid.c.8.& 12

Matrimonium nullum, ſi non baptizatus cum baptizata, vel è contra contrahat. lib.7. cap.11

Matrimonium vi, vel metu contractum nullum. l.7.c.12

Matrimonium ratum, licet non conſummatum impedit alterum contrahendum, & dirimit contractum. l.7.c.13

Matrimonium inter affines contractum nullum. l.7.c.15

Matrimonium contrahendum impeditum interdicto. l.7.c.18

Matrimonium tempore ebrietatis contractum non valet. l.8.c.61

Matrimonium ratum, quid. l.7.c.13

Matrimonium contrahens cum aliqua per verba de præſenti, ea viuente, cum alia non poteſt contrahere. l.7.c.13

Matrimonium impeditur per iuſtitiam publicæ honeſtatis. l.7.c.14

Matrimonium impeditur, & annullatur per impotentiam coeundi, & quomodo. lib.7. cap.16

Matrimonium nullum, vbi apponitur conditio contra bonum matrimonij. l.7.c.17

Matrimonium nullum, quod contrahitur inter rapientem, & raptam, toto tempore raptus. ibidem.

Matrimonium contrahendum, non contractum impedientia. l.7 c.18

Matrimonium de præſenti non poteſt contrahere, qui cum altera ſponſalia iniit. ibid.

Matrimonium contrahendum, quæ crimina impediant. l.7.c.19

Medici ſuadentes mollitiem propter ſanitatem, peccant mortaliter. l.5.c.13

Medicinæ, vel Iuri Ciuili operam dantes qui, & quando excommunicentur. l.1.c.37

Medicus, ſi vocatus nolit venire, & hac cauſa moriatur infirmus, an incurrat irregularitatem. l.1.c.87

Medicus peccat mortaliter, ſi ſua culpa moritur. l.5.c.7

Membrorum quotuplex ſit genus, & cuiuſnam mutilatio irregularitatem inducat. l.1.c.76

Membrorum defectus quando conſtituat irregularitatem. ibid.

Membrum debilitans ſolum, non eſt irregularis. ibidem.

Membrum ſibi abſcindere eſt mortale; etiam prætextu ſanctitatis. l.5.c.5

Membrum quid ſit, & quid mutilatio. l.1.c.76

Mendacium in confeſſione, an ſemper mortale. l.3.c.9

Mendacium quocumque modo, & ſiue eſt peccatum. l.5.c.58

Mendacium, quid, quotuplex, & quale peccatum. l.8.c.54

Mendicantes Fratres cuiuſcumque ordinis, qui excommunicentur. l.1.c.36

Mercator an teneatur quærere exactores gabellarum. l.5.c.75

Merendi tempus non eſt in purgatorio. l.6.c.2
Meretrix non tenetur ad reſtitutionem lucri. l.7. c.21
Meretur quandoque quis credendo dogma hæreticum. l.4. c.3
Metus in conſtantem virum cadens quis. lib.7. cap. 12
Miniſtrans Euchariſtiam poteſt in multis delinquere. l.6.c.17
Miniſtratione ſacramentorum nõ priuat minor excommunicatio. l.1.c.17
Miſericordia quid. l.8.c.27
Miſſa quid, & declaratio. l.2.c.4
Miſſa quibus, & quomodo poſsit. l.2.c.7
Miſſa exiſtentis in mortali an proſit, & quibus. l.2. c.8
Miſſa defunctorum an proſit magis ipſis quam viuis. ibid.
Miſſa pro pluribus an ita proſit ſingulis, ac ſi pro vno. ibid.
Miſſa quomodo, quare reuerentia audienda. l.5. c.10
Miſſæ partes quot ſint. l.2.c.5
Miſſæ totius breuis declaratio. ibid.
Miſſæ valor ratione ſacrificij. ibid.
Miſſæ ſacrificium ſoli Deo debetur. l.2.c.4
Miſſæ in celebratione multi caſus occurrentes, & remedia. l.2.c.9
Miſſæ in ſacrificio id fit, quod Dominus in morte fecit. l.2.c 4
Miſſæ in corpore non omnia ſunt de iure diuino. l.2.c.5
Miſſam audiens excommunicatus an fiat irregularis. l.3 c.72
Miſſam celebrare, non perſolutis matutinis, non eſt mortale. l 2 c.8
Miſſam celebrare ante auroram, graue peccatum, niſi certo caſu. ibid.
Miſſam celebrare ſine candela eſt mortale. l.2. c.2
Miſſam celebrare interdum licet bis in die. l.2.c.3
Miſſam in die Natiuitatis ter celebrare, quid ſignificet. ibid
Miſſam celebrare quando quis poſsit, non recitando officium. l.2.c.14
Miſſam celebrare ſine debita munditia, eſt mortale. l.2.c.2
Miſſam audire, ad multa prodeſt. l.6.c.10
Miſſam audire in quo conſiſtat; & quomodo. l.6.c.6
Miſſam audire in parochia propria, an teneamur; l.6.c.7
Miſſam integram audire, an ſit de præcepto; ibid.
Miſſam audire ab interdicto, vel excommunicato an liceat. l.6.c.8
Miſſam audire, quis, quibus diebus, & quando teneatur. ibid.
Miſſam audiens an poſsit recitare horas canonicas. l.6.c.6
Miſſam quamlibet audiens præcepto ſatisfacit. l.6. c.7
Miſſam vnicam audiens die Natiuitatis præcepto ſatisfacit. ibid.
Miſſam non audiens, quandoque, & quibus ex cauſis excuſatur. l.6.c.9
Moderamen inculpatæ tutelæ in homicidio quando ſit. l.1.c.80
Mollities quid, & an ſemper ſit peccatum mortale. l.5.c.13
Mollities difficillimæ emendationis, & eius remedium. ibid.
Mollities voluntaria grauiſsimum peccatum. ibid.
Monachi, ſiue Canonici regulares, qui excommunicentur. l.1.c.39
Monachi appellatione qui intelligantur. lib.5. cap.8
Monachi nomine qui comprehendantur. lib. 1. cap.31
Monachus ſacerdos per duos menſes vacans iuri ciuili, vel Medicinæ extra monaſterium peccat, & eſt excommunicatus. lib.1.c.3. & c.37. l.8.c.12
Monaſterij pro ingreſſu aliquid ex pacto accipientes qui, & quando excommunicentur. l.1.c.36
Monaſterio præfecta quando ſuſpendatur. l.1. cap.49
Monialem in vxorem capiens, cum alia non poteſt contrahere matrimonium. l.7.c.19
Monialem extrudens è religione ad quid teneatur. l.4.c.17. & l.5.c.19
Monialium cauſa quis, & quando excommunicentur, & quænam Monialium nomine comprehendantur. l.1.c.38. & 41
Monialium viſitatores impedientes, qui excommunicentur. l.1.c.39
Monopolium quid ſit, & an liceat. libro 5. cap.53
Monopolium obligat ad reſtitutionem. l.6.c.47
Mons pietatis quid ſit, ad quid inſtitutum. l. 5. cap.38
Mons pietatis non habet labem vſuræ, contra Canoniſtas. ibid.

Mons

Mons Pietatis tenetur mutuare petenti, & ob id licitus. ibid.
Monte pereunte, redditus pereunt. l.5. c.39
Montes alij, qui ſunt in vſu, an liciti. ibid.
Montes iſti non inſtituantur abſque graui neceſsitate. ibid.
Montium iſtorum conditiones neceſſaria. ibid.
Montium redditus an varietur augente culmine. ibid.
Montium redditus an poſsint vendi. ibid.
Morantes in Curia Romana qui dicantur in Bulla Cœna. l.1.c.25
Morientes ſine fide an ſaluentur. l.4.c.2
Moroſa delectatio. vide, Delectatio.
Mortem pati ex ſententia damnati communicandi. l.2 c.28
Mortem alicuius tractari ſciens, ſi illi non reuelet, an ſit irregularis. l.1.c.87
Mortem ſibi, vel alteri optare an ſemper ſit mortale. l.5.c.9
Mortis articulus, ad effectum vt quis abſolui poſsit, quis cenſeatur. l.1.c.15
Mortis periculo ſe exponere abſque neceſsitate peccatum eſt. l.4.c.19
Mortuo abſcindens caput, aut aliud membrum cur non ſit irregularis. l.1.c.76
Mortuus excommunicari non poteſt, ab excommunicatione in vita contracta abſolui poteſt. l.1.c.7
Mulier in defenſionem caſtitatis poteſt occidere inuaſorem. l.5.c.6
Mulieres delectationis ergo concupiſcere, an peccatum mortale. l.5.c.14
Mulieres grauidæ, & lactantes non tenentur ieiunare. l.6.c.4
Mutilatio, quæ dicatur. l.1.c 32
Mutilatio, aut homicidium ex mandato quos, & quando, ſiue mandantes, ſiue mandatarios faciat irregulares. l.1.c.84
Mutilatio cur homicidio comparetur. lib. 1. cap 76
Mutilatio quotuplex. l.1.c.77
Mutilatio quid ſit, & quid membrum. l.1.c.76
Mutilatio, vel homicidium quando non inducat irregularitatem. l.2.c.78
Mutilator ſui, etiam occultus, ſicut & mutilator alterius, irregularis eſt. l 1.c.63
Mutilatores, vel homicidæ qui non ſint irregulares. l.1.c.78
Mutuans cum pignore fructificante, vſurarius eſt. l.5. c 30
Mutuare rem, quo tempore minus valet, & exigere tempore, quo plus valet, an ſit vſura, & quando. l.5. c.34
Mutuum quid, & quomodo à commodato differt. l.5.c.28
Mutuum differt à cambio l.5.c.53
Mutuum dantes, nihil inde ſperantes, quomodo intelligatur. l.5.c.29

N

Neceſſarium, vel ſuperfluum quot modis dicatur. l.8 c.33
Neceſsitas an liberet à reſtitutione. l.5.c.27
Neceſsitas vitæ propriæ defendendæ quotuplex. l.1.c.80
Neceſsitate extrema laborans, an, ſi quid abſtulerit, teneatur reſtituere, cum ad pinguiorem venerit fortunam. l.8 c.35
Neceſsitate extrema, vel graui laboranti, an ſufficiat mutuare, vendere, vel ad cambium dare, &c. ibid.c 37
Neceſsitati parentum an filij teneantur ſubuenire. l.5.c.1
Necromantia peccatum mortale grauiſsimum. l.4. c.15
Negotiatio quando illicita. l.3. c.53
Neophyti, & illiterati cenſentur etiam irregulares ex defectu animæ, & qui poſsit cum eis diſpenſare. l.1.c.64
Nominatim excommunicatus, à denunciato quomodo differat. l.1.c.12
Notarij pretium an ſit lege taxatum. lib.5. cap.61
Notarij protocollon an fidem faciat. ibid.
Notarius habeat ſcientiam, fidelitatem, iuſtitiam. l.5.c.61
Notarius in contractu fingens ea, quæ non ſunt, peccat mortaliter. ibid.
Notarius ſemper ſeruet apud ſe Regiſtrum. ibid.
Notarius occultans contractus peccat mortaliter, & ad damnum partium tenetur. ibid.
Notarius conficiens inſtrumentum illicitum, peccat mortaliter. ibid.
Notarius inſtrumentum conficiens pallians vſuram, peccat mortaliter, & reſtituere tenetur. ibid.
Notarius nihil accipiat pro dimiſſorijs. ibidem.
Notarius pro litteris dimiſſorijs an poſsit aliquid exigere, & quantum. l.5.c.88
Notorium quotuplex ſit. l.1.c.74
Notorium iuris quid ſit, & quid notorium facti. ibid.

Notorium crimen, etiam poſt pœnitentiam, irregularem facit. ibid.
Nouitatum inuentio quando, & quale peccatum. l.8. c.13
Numiſmata ad quid inuenta. l.5.c.50
Nummorum diuerſus valor an cedat damno creditoris. l.5.c.51
Nummorum valor duplex, naturalis, & legalis. ibid.
Nunciorum, vel Legatorum Papæ cauſa qui excommunicentur. l.1.c.40
Nuptiarum benedictio. l.7.c.23
Nuptiarum tempus ſecundum Concilium Trid. ibid.

O

Obduratio contra miſericordiam. lib. 8. cap.26
Obediendum quibus. ibid. c.14
Obediendum Superiori quando, & in quibus non. ibid. c.15
Obedientia religioſorum debita Prælatis. ibid. cap.16
Obedientia filiorum parentibus debita. ibid. cap. 21
Obedientia Epiſcopo debita à Clericis, & laicis. ibid. c.21
Oblatio Domini in Cruce, differt ab hominis oblatione in Miſſa. l.2.c.5
Obſeruantia, & iuſtitia quomodo differant. l.5. c.1
Obſeruantia vana quæ, & an ſit mortale. l.4 c.16
Occaſiones peccandi omnino extirpandæ. l.3. cap.18
Occidens inuaſorem propter caſtitatem non peccat. l.5.c.6
Occidens ſacerdotem non poteſt contrahere matrimonium. l.7.c.19
Occidere inimicum, ſe defendendo, an liceat, & quando. l.5.c.6
Occulto in quonam crimine diſpenſet Epiſcopus. l.1.c.89
Occultum quotuplex, & quid vnumquodque ſit. ibid.
Odio aliquem proſequi quomodo liceat. l.4.c.11
Odium Dei vnde. l.8.c.55
Odium Dei omnium peccatorum maximum. l.8. c.55. & l.4.c.9
Odium tenemur remittere, non ſatisfactionem. l.4.c.10
Officiales laici Tallias imponentes Eccleſiis, aut Eccleſiaſticis; quando excommunicentur. l.1. c.37
Officio, aut beneficio Eccleſiaſtico quotupliciter quis priuetur. l.1.c.42
Officiorum ſocietas non poteſt vltra duodecim perceptorum reddere. l.5.c.40
Officiorum ſocietas poterit renuntiari alteri. ibid.
Officiorum ſocietas. Vide in verb. Societas.
Officium mutare an liceat ordinatis. l.2.c.13
Officium diuinum quid, & quare ſic dictum. l.2.c.10
Officium quomodo recitandum. l.2 c.13
Officium recitare qui non teneantur. ibid.
Officium recitare tenentur beneficiati, etſi totum redditum dent pro penſione. l.2 c.13
Officium ſingulorum ordinum. tr. de ord. c.7
Omen quale peccatum. l.4.c.15
Omiſſio, ſeu non liberatio in caſu homicidij, an, quando, & quos faciat irregulares. l.1.c.87
Opera animæ non prohibentur diebus feſtis. l.4.c.24
Opera bona, aliàs debita, pro ſatisfactione imponi poſſunt. l.3.c.11
Opera bona ſunt meritoria, & ſatisfactoria. l.6.c.21
Opera bona alicuius an poſſint mereri alteri gratiam. ibid.
Opera bona exiſtentis in peccato an proſint mortuis in Purgatorio. l.6.c.26
Opera externa ordinata ad rem veneream ſunt mortalia. l.5.c.14
Opera pietatis an excuſent hominem à ieiunio. l.6.c.4
Opera licita, & præſertim obligatoria, etiam ſi ſcienter ſit cauſa homicidij, non inducit irregularitatem. l.1.c.81
Opera illicita in homicidio caſuali an ſemper inducat irregularitatem, & quando non. ibid.
Operari feſtis diebus, quomodo, & quando liceat. l.4. c.25
Opus bonum nullum eſt meritorium ſine fide. l.4. c.2
Opus bonum exiſtentis in peccato quid proſit. l 4. c 8
Opus operantis, & operatum in Miſſa, quid ſit. l.2. c.6
Orare pro excommunicato quomodo liceat. l.1.c.11
Oratio in Miſſa ſemper dirigitur Deo, & non Sanctis. l.2.c.5
Oratio externa coniuncta ad internam ſemper eſt

eſt melior quam altera per ſe. l.2.c 10
atio Leonis Papæ dicenda poſt officium cum indulgentia. l.2 c.13
Ordinans, & ordinatus, ſiue præſentans, & præſentatus, quis, & à quibus per triennium ſuſpendatur. l.1.c.48
Ordinarius quis dicatur. l.1.c.16
Ordinarius miniſter ordinis. tr. de ord.c 5
Ordinati qui ſuſpendantur, & nullo priuilegio clericali gaudeant. l.1.c.49
Ordinatus ab excommunicato quis ſuſpendatur. l 1. c.13
Ordinatus qualis eſſe, & quæ habere debeat. l.1.c.93
Ordines maiores ſuſcipiens habet votum ſolemne caſtitatis. l.7.c 8
Ordines maiores ſuſcipiens ante annos diſcretionis, an adultus factus teneantur continentiæ voto. l.1.c.61
Ordines ſacros recipientes qui ſuſpendantur. l.1.c.48
Ordines ſinguli quā ætatem requirant. l.1.c.61
Ordinis character etſi ab excommunicato recipitur, non tamen executio. l.1.c.13
Ordinis actum nullum poteſt exercere excommunicatus. ibid.
Ordinis tam executio, quam character, quando recipiatur ab excommunicato. ibid.
Ordinis poteſtas in ſacerdote quid ſit. l.1.c.3
Ordinum ex indebito miniſterio irregulares qui ſint, & quando. l.1.c.72
Ordo collatus ante legitimam ætatem an teneat. l.1.c.61
Ordo maior, minori non ſuſcepto, an teneat. l.1.c.71
Ordines eſſe in Eccleſia eſt de fide. tract. de Ord. cap.1
Ordines inſtituti ad ſalutem aliorum. ibid.
Ordines omnes ſunt vnus ordo vnitate attributionis. ibid.nu.1
Ordines quot ſunt, quare minores, & quare maiores. ibid.nu.3
Ordines propriè ſunt octo. ibid.nu.1
Ordinis quæ ſit materia, quæ forma, confert gratiam, & imprimit characterem. ibid.c.2
Ordines ſinguli quando imprimant characterem. ibid.
Ordinum contactus moraliter intelligendus. ibid.c.24
Ordinum capaces non mulieres, nō hermaphroditæ, non baptizati. ibid.c.3
in Ordine quæ requirantur. ibid.
Ordinum ſuſceptio quibus prohibeatur. per totum. ibid. c.4
Ordinis miniſter quis. ibid c.5
Ordines minores an ſacerdos poſſit conferre. ibid.
Ordines maiores ſolum ab Epiſcopo ſunt conferendi. ibid.
Ordinum effectus. ibid.c.6.per totum.
Ordo confert gratiam, & imprimit characterem. ibid.
Ordinum ſingulorum officia. ibid.c.7
Ordinum ſingulorum ætas. ibid c.3
Ordo ſeruandus in reſtitutione. l.5.c.25
Oſcula, tactus, & amplexus, an ſint peccata mortalia. l.5.c.14
Oſtiario quando confertur ordo. ibid.c.2

P

PActum cum dæmone duplex fieri poteſt. l.4.c.14
Pactum de quota litis, ab aduocato, vel procuratore factum cum cliente, an licitum. l.5.c.60
Pactum, ne per tot annos redimatur cenſus, an licitum. l.5.c.48
Pactum niſi infra tempus certum redimatur cenſus, vt maneat irredimibilis, an liceat. ibid.
Pactum de redimenda penſione, an liceat. l.5.c.92
Papa non eſt Dominus, ſed diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum. l.5.c.83
Papa non poteſt diſpenſare in vera ſimonia. l.5.c 85
Papa ſolus diſpenſat in impedimento matrimonium contractum dirimente. l.7.c.22
Papa, & Concilium generale quoſcumque, cuiuſcumque Diœceſis poſſunt excommunicare. l.1.c.6
Papa, & generale Concilium numquam ſuſpenduntur, ſeu impediuntur. ibid.
Papa à nullo excommunicari poteſt. l.1.c.7
Papa an ſine cauſa poſſit circa reſidentiam diſpenſare. l.5.c.4
Papæ electi litteras impugnantes excommunicantur. l.1.c.40
Papæ in morte obſeruanda non obſeruantes, qui, & quando excommunicentur. lib. 1. cap.38
Papæ diſpenſatio tollit omnem irregularitatem. l 1.c.89
Papæ præceptum, an obliget ad peccatum. l.5.c.40

Papæ

Papæ reſeruantur quinque vota. l.4. c.18
Papæ Calixtus, & Martinus approbauerunt cenſus. l.5. c.44
Parcere an teneamur. l.4.c.10
Parentes filijs præferendi in extrema neceſsitate. l.de ſept.pec.mor.c.39
Parentibus non obedire, an ſit peccatum mortale. l.5.c.1
Parentum neceſsitati an filij ſubuenire teneantur. l 5.c.1
Parochum celebrantem quem nullo modo liceat audire. l.1.c.92
Parochus matrimonio coniungens alterius Parochi ſponſos, quandiu ſuſpendatur. l.1.c.49
Parochus. vide, Curatus.
Participans, & cooperans tenentur in ſolidum. l.5. c.21
Paſcha tempus communicandi. l.3.c.20
Paſsio Chriſti in Miſſa repræſentatur. l.6.c.10
Pater, & mater qui dicantur. l.5.c.1
Pater tenetur filium alere. ibid.
Pater, correctionis ergo, ad tempus poteſt negare alimenta filio. l.5.c.1
Pater exponens filium extra neceſsitatem peccat mortaliter. ibid.
Pater extrahens à religione filium, peccat mortaliter. ibid.
Pater arcens filium à confeſsione, & communione peccat mortaliter. ibid.
Pater cogens filium, aut filiam ad mutationem ſtatus, peccat mortaliter. ibid.
Patri licet ad tempus expellere filium. l. 4. cap. 10
Patrini, vel ſuſceptores in Baptiſmo, vnus tantum, vel ad ſummum vnus, & vna. l.2. c.23
Patrinus an quilibet eſſe poſsit, & huius officium. l.2 c.23
Patrimonium non ſit fictum. tract.de ord.c.6
Paupertas an liberet a ieiunio. l.6.c.4
Peccat quis contra charitatem dupliciter. l. 4. cap.9
Peccata confitendo ſe excuſare abuſus eſt. l.3. cap. 6
Peccata reſeruata, à quo, quando, & quomodo abſoluenda. l.3.c.8
Peccata diſſimulare in confeſsione quandoque licet. ibid.
Peccata in confeſsione audita reuelare nunquam licet. l 3.c.16
Peccata ſolum poſt baptiſmum commiſſa ad confeſsionem pertinent. l.3.c.20
Peccata contra charitatem quæ. l.4.c.9
Peccata quomodo dignoſcantur. l.3. c.1
Peccata in triplici differentia; item dupliciter ſe habent. l.5 c.57
Peccata contra charitatem, & iuſtitiam. lib.5. cap.19
Peccata contra charitatem, & contra iuſtitiam differunt. l.5.c.66
Peccata contra charitatem, non contra iuſtitiam, non obligant ad reſtitutionem. lib. 5. cap.59
Peccata occulta licet quandoque reuelare. l. 5. cap.66
Peccata contra iuſtitiam obligant ad reſtitutionem. l 5. c.63
Peccata Prælatorum in ipſa collatione. l.5.c.3
Peccata, quæ committuntur in ipſo matrimonio. l.7.c.10. & 22
Peccata, quæ in ipſo vſu matrimonij. l.7.c.24
Peccati effectus, macula, & reatus. l.3. c.3
Peccati pœna duplex. l.8.c.1
Peccator incurrit culpam, & reatum pœnæ. l.6.c.21
Peccatores publici arcendi a communione. l. 2. cap.28
Peccatores ſacramentorum miniſtri quotuplicis ſint generis, an, & quæ ſacramenta valida ſunt ab ipſis miniſtrata. l.1.c.91
Peccatoribus publicis pœnitentia. l.6.c.17
Peccatoribus occultis an ſit neganda communio. ibid.
Peccatorum multiplex diuiſio. l.3.c.2
Peccatorum materia, & forma. l.3.c.3
Peccatorum circumſtantiæ an ſemper manifeſtandæ. l.3.c.7
Peccatorum numerus neceſſarius in confeſsione. ibid.
Peccatorum circumſtantiæ excuſantes, quandoq; manifeſtandæ. l.3.c.9
Peccatum quid ſit. l 3.c.1
Peccatum nullum, niſi voluntarium. lib. 3. c.1. & l.5. c.7
Peccatum mortale, quid ſit. lib.3.c.1. l. 5. c.7. & l.8.c.1
Peccatum veniale quid. ibid.
Peccatum mortale duplex. l.8.c. 2
Peccatum veniale quandoque fit mortale. lib.3. cap.2
Peccatum commiſsionis, omiſsionis, cordis, operis. ibid.
Peccatum contritum, confeſſum, & ſatisfactum, materia ſacramenti pœnitentiæ. l.3.c.4
Peccatum nullum reſeruatum Papæ, niſi ratione cenſuræ. l.3.c.14

Peccatum mortale à veniali quomodo differt. l.3.c.2. & l.8.c.2
Peccatum eſt tranſgreſsio diuinorum mandatorum. l.3.c.1
Peccatum contra naturam quadruplex. lib.5. cap.13.
Peccatum non conſiſtit niſi in voluntate. lib.5. cap.84
Peccatum contra preceptum, de genere ſuo ſemper eſt mortale, niſi vna trium cauſarum excuſet. l.4.c.12
Peccatum veniale quomodo dici poſsit maius malum, quàm excommunicatio. lib.1. cap.4
Peccatum mortale an, & quomodo impediat ſacramentorum adminiſtrationem. lib.1. cap.91
Peccatum præteritum, niſi adſit contumacia, non ſufficit ad excommunicationem contrahendam. l.1.c.8
Peccatum mortale eſt cauſa materialis proxima excommunicationis. l.1.c.8
Pecunia præſens magis valet, quam abſens. l.5.c.53
Pecunia poteſt multis caſibus dari pro re ſpirituali. l.5.c.87
Pecunia, præſertim aurea, venditur, locaturvè abſque vſura. c.50.ibid.
Pecunia duplex valor ratione formæ, & materiæ. l.5.c.51
Pecunias vendere vltra pretium legale, an liceat. ibid.
Pecunijs pecunias commutare, & vltra. lib.5. cap.51
Pedagia vetera augentes, qui excommunicentur. l.1.c.21
Pedagia, ſiue gabellæ, quot modis poſsint eſſe iniuſta. ibid.
Pedagia, ſeu gabellas à ſponte ſoluentibus accipientes, vtrum, & qui excommunicentur. ibidem.
Pedagia noua imponentes, & prohibita exigentes, excommunicati in Bulla Cœnæ. l.5. cap.73
Pedagia, ſeu gabellas, aut vectigalia, qui imponere poſsint. l.1.c.21
Pedagiorum exactores qui ſint, & qui excommunicentur. ibid.
Pedagium quid ſit. ibid.
Penſio differt a beneficio. l.5.c.76
Penſio quid, quotuplex, & in quo differat à beneficio. l.5.c.82
Penſio an poſsit vendi, & quantum. lib.5. cap.82. & 92
Penſio an poſsit redimi. ibid.
Penſio non danda niſi Clericis. l.5.c.82
Penſio non poteſt mutari cum beneficio, matrimonij cauſa. ibid.
Penſionem habere licitè quis poſsit. l.5.c.83
Penſionem retinere, etiam cum diſpenſatione non ſemper licet. ibid.
Penſionem habere quomodo quis licitè poſſit, regula. l.5.c.83
Penſionem ſoluere, ac horas recitare quomodo teneatur beneficiatus excommunicatus. l.1.c.13
Penſiones ſupra montes quandoque pluris venduntur, & licet. l.5.c.39
Percuſsio Clerici ex odio an alicui liceat. l.1.c.33
Percuſsio Clerici, correctionis cauſa, quando excommunicationem pariat. ibid.
Percuſsio, quando inducat irregularitatem. l.1. c.76. & 77
Percuſsio leuis Clerici quibus ſit licita. lib.1. cap.33
Percuſsioni ſe exponens Clericus an incidat in canonem. l.1.c.34
Percuſſor ſui citra abſciſsionem non eſt irregularis. l.1.c.63
Percutere leuiter Clericos, quos, & quibus liceat. l.1.c.33
Percuti Clericum mandans, ſed ante percuſsionem mandatum reuocans, an, & quando in excommunicationem incidat. l.1.c.34
Percutiens ſeipſum Clericus ex ira, vel odio, an incidat in canonem. ibidem.
Percutiens Clericum non ſemper incurrit excommunicationem. l.1.c.34
Percutiens Clericum volentem, an incidat in canonem. ibid.
Peregrini excuſantur à ieiunio. l.6.c.4
Peregrini à quolibet abſolui poſſunt. lib.3. cap.13
Periculi cauſa an poſsit aliquid amplius exigi, cum res venditur credito. l.8.c.51
Periurium ſemper mortale. lib.5. cap.53. & lib.8.c.54
Permittere ſe occidi an ſemper ſit mortale, & quando. l.5.c.6
Perſeuerans in voluntate homicidij an multoties peccet. ibid.
Pertinacia quid, & quale peccatum. l.8.c.11
Pertinacia quid ſit. l.1.c.19
Pietas, & religio quomodo differant. lib.5. cap.1

Pirata quis dicendus ſit. l.1.c.20
Pirata, & huiuſmodi, qui precipuè in Bulla Cœne excommunicentur. ibid.
Piratæ an ſtatim ac mare diſcurrere incipiunt, incidant in excommunicationem Bulle Cœne, & an iure antiquo fuerint olim excommunicati. ibid.
Piratarum excommunicationem, qui incurrant. ibidem.
Piſcatio, venatio, ſiluarum cæſio non omnibus licet. l.5.c.20
Pluralitas beneficiorum quando permiſſa. l.5. cap. 5
Pœna damni, & ſenſus quid. l.3.c.3
Pœna temporalis ſoluenda in hoc mundo, vel in alio. l.3.c.11
Pœna capitis infligitur monialium raptori. l.5. cap.12
Pœna non exigenda ab eo, qui non habet vnde. l.5.c.40
Pœna appoſita in cenſu an liceat. l.5.c.48
Pœna non exigenda, vbi nulla ineſt cauſa. ibid.
Pœna non ſemper remittitur tota per confeſſionem, & communionem. l.6.c.2
Pœna contra male promotos. tract.de Ord.c.8. per totum.
Pœna remittitur iuxta quantitatem deuotionis. l.5.c.21
Pœnæ quantitas duplex, intenſionis, & extenſionis. l.6 c.23
Pœna decem contra vſurarios. l.5.c.37
Pœnam ſoluere nemo tenetur ante condemnationem. l.8.c.20
Pœnam grauem pro minima culpa imponere, nefas. ibid.
Pœnitens tenetur acceptare pœnam à Confeſſorio. l.3.c.9
Pœnitens non abſoluendus, niſi pœnitentiam acceptet. l.3.c.11
Pœnitens neſciens Symbolum, & diuina mandata an ſit abſoluendus. l.3.c.17
Pœnitens an poſſit manifeſtare alijs peccata commiſſa, & pœnitentiam iniunctam. l.3. cap.20
Pœnitens aliquando obligat Confeſſarium, vt eum abſoluat in ſua opinione. l.3.c.20
Pœnitentes etiam irregulares ex defectu animæ cenſentur, & cum eis quis diſpenſet. l.1.c.64
Pœnitentia ſufficit in voto, cum re fieri non poteſt. l.3.c.9
Pœnitentia ſeptem annorum pro ſimplici peccato mortali, quandoque vero duodecim. l.6.c.23
Pœnitentia ſacramentalis an ſufficiat ad totam pœnam. ibid.
Pœnitentia impoſita blaſphemanti. l.4.c.13
Pœnitentiæ effectus qui ſint. l.3.c.21
Pœnitentiæ quomodo iniungendæ. l.3.c.11
Pœnitentiæ materia duplex. l.3.c.1
Pœnitentiæ materia propinqua eſt contritio. l.3. c 4
Pœnitentiæ ſacramento nemo ante vſum rationis accedat. l.3.c.20
Pœnitentiam iniunctam an alius mutare poſſit. l.3.c.11
Pollutio nocturna quando ſit peccatum. lib.5. cap.13
Pollutio per vigiliam, an ſit peccatum, & quando. ibid.
Pollutio triplex, & an impediat communionem. l.6 c.16
Pollutionis cauſam quando teneamur auferre. l.5. c 13
Poſſeſſio neceſſaria in præſcriptione. lib. 5. cap.26
Poſſeſſionem beneficij non amittit beneficiatus excommunicatus, nec titulum. lib. 1. cap.13
Poſſeſſio bonæ, & malæ fidei. Vide, Bonæ fides.
Poteſtas iuriſdictionis in ſacerdote quid ſit, & quotuplex. l.3.c 33
Poteſtas diſtribuendi indulgentias in Eccleſia. l.6. c 21
Poteſtas ſacerdotis quotuplex ſit. l.3. c.13
Poteſtas ordinis in ſacerdote quid ſit. ibid.
Poteſtas ordinis, & poteſtas iuriſdictionis quomodo differant. ibid.
Poteſtatem abſoluendi ab excommunicatione in mortis articulo quiſnam habeat. libro 1. cap 15
Poteſtates, Capitanei, & huiuſmodi Rerumpublicarum adminiſtratores, quando excommunicentur. l.1.c.39
Præbenda differt à beneficio. l.5.c.76
Præcepta primæ, & ſecundæ tabulæ, quæ ſint. l.4.c.12
Præcepta non ad finem, ſed ad actum obligant. l.4.c.12
Præcepta implere quoad ſubſtantiam. ibid.
Præcepta primæ tabulæ ad Dei dilectionem. l.8. cap. 1
Præcepta ſecundæ tabulæ ad proximi dilectionem. ibid.

Præcepta Decalogi fundata in iuſtitia. l.5.c.1
Præcepta Eccleſiæ quæ ſint. l.6.c.1
Præceptum ſub pœna excommunicationis, vel maledictionis à Deo obligat ad mortale. l.8. c.16
Præceptum negatiuum ſemper obligat, affirmatiuum non. l.4.c.9. & l. 6.c.3
Præceptum primum Decalogi. l.4.c.12
Præceptum ſecundum Decalogi. l.4.c.20
Præceptum tertium Decalogi. l.4.c.24
Præceptum quartum Decalogi. l.5.c.1
Præceptum quintum Decalogi. l.5.c.5
Præceptum ſextum. l.5.c.10
Præceptum ſeptimum, Non furaberis. l.5.c.15
Præceptum octauum. Non falſum teſtimonium dices. l.5.c.56
Præceptum nonum, & decimum: Non concupiſces. l.5.c.71
Præceptum abſtinendi ab eſu, quibus, & quando, & quomodo. l.6.c.3
Præcipitatio vnde. l.8.c.55
Prælati an ſint ſimoniaci tradentes beneficia propter famulatum. l.5.c.26
Prælatorum abſentia quando permittitur. l.5.c.4
Prælatorum, ſiue aliarum perſonarum eccleſiaſticarum cauſa qui, & quando excommunicentur. l.1.c.38
Prælatorum iuriſdictionem euacuantes laici quando excommunicentur. l.1.c.37
Prælatos percutiens ante conſecrationem, an incurrat excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini. l.5.c.8
Prælatura perfectior monachatu. l.5.c.3
Prælaturas deſiderare quando ſit peccatum mortale. ibid.
Prælatus ſuperior, an poſſit ſemper excommunicatum ab alio ſibi ſubdito abſoluere. l.1. cap.16
Prælatus non reſidens tenetur. l.5.c.4
Prælatus dans beneficia famulis, an ſit ſimoniacus. l.5.c.90
Præpoſiti ſecularis, vel Vicecomitis officium exercens ſacerdos quis, & quando excommunicetur. l.1.c.37
Presbytero quando conferatur ordo. tract. de ordine c.2.
Præſcriptio, & vſucapio, an liberent à reſtitutione. l.5.c.26
Præſcriptio, & vſucapio, quid, & quomodo. ibidem.
Præſtigij peccatum mortale grauiſſimum. l.4. cap.15
Præſumptio quid, & quale peccatum. l.3.c.22
Præſumptio duplex, & quandoque hereſi coniuncta. l.4.c.7
Presbyteratus ordo etiam infantibus conferri poteſt. l.1.c.61
Pretio ſummo rem vendere quando licet. l. 8. cap.50
Pretio infimo quando poſſit emi res. ibid.
Pretium iuſtum quod, & quomodo cognoſcatur. l.5. c.47. & l.8.c.47
Pretium naturale triplex. ibid.
Pretium legitimum ſemper idem. ibid.
Pretium naturale quibus cauſis varietur. ibid.
Pretium vt conſtituatur, regulæ. ibid.c.47
Pretium iuſtum qui excedit, mort. pecc. & ad reſtitutionem tenetur. ibid.
Pretium iuſtum in cenſu quodnam ſit. l. 5. cap.47
Pretium ratione temporis augere, vel minuere non licet. l.5.c.53
Pretium in cambijs quomodo miniſtrandum. ibid.
Pretium quodlibet pro re ſpirituali, eſt ſimonia. l.5.c.87. & 89
Pretium accipere pro labore in Confeſſione, eſt ſimonia. l.5.c.89
Pretium accipere, vel paciſci pro Miſſa, an liceat. ibid.
Princeps latronum cauſa quando peccet mortaliter. l.5.c.7
Priuilegia deferendi quædam ad infideles derogata. l.1.c.23
Priuilegiati quinam interdicti tempore, ſacris intereſſe poſſint: & Miſſam quinam eorum, ac quando audire teneantur. l.1.c.53
Proceſſus generales Bulla Cœnæ appellata cur, & contra quos editi. l.1.c.18
Proceſſus generales, licet ſint ab homine, habent tamen vim iuris. ibid.
Procurator quando teneatur ad reſtitutionem. l.5. c.62
Procurator quibus modis peccet. ibid.
Procuratori quæ neceſſaria. ibid.
Procuratoris officium. ibid.
Prodigalitas quid. l.3.c.24
Prodigalitas quale peccatum. ibid.c.25
Proditio quid, quotuplex, & quale peccatum. ibid. c.44
Promittens ducere, an ſemper ducere teneatur. l.5. c.11
Promoti per ſaltum pœna quæ ſit. l.1.c.71
Promotus per ſaltum quando incurrat irregularitatem. ibid.

Pro-

Proteſtatio in cauſa homicidij quando proſit. l.1. c.86
Proximo ſubuenire quando quis teneatur. l.4. c.10. & l.5.c.71.& l.8.c.33
Proximus quomodo diligendus. lib. 4. c.10. & ibidem.
Proximus noſter quis dicatur. l.4.c.10
Prudentes,& ſenes cur miſericordes. l.8.c.27
Prudentia quid. ibid. c.46
Prudentia carnis. ibid.
Pueri qui peccare poſsint, & teneantur confiteri. l.6.c.15
Purgatorij pœna qualis. l.6.c.23
Purgatorij pœna reſpondet pœnæ temporali. ibid.
Puſillanimitas quale peccatum. l.8.c.70
Pyromantia peccatum. l.4.c.15

R

RAncor quale peccatum. l.8.c.70
Rapiens puellam non poteſt eam ducere toto tempore raptus. l.7.c.17
Rapientes res Eccleſiarum,& ipſarum effractores quomodo excommunicati. l.1.c.35
Raptores mulierum, vel eis fauentes excommunicantur. l.1.c.41
Raptores, ſiue ſurripientes bona Chriſtianorum naufragantium, qui intelliguntur. l.1. cap.21
Raptus alienæ ſponſæ impedit matrimonium. l.7. c.19
Raptus quid,& eius pœna. l.5.c.12
Raptus mulieris quando dicatur raptus. lib.1. cap.41
Ratihabitio homicidij, an,& quando faciat irregularem. l.1.c.87
Ratihabitio quotuplex. ibid.
Ratihabitio in delictis mandato æquiparatur. ibid.
Rationis vſus neceſſarius in ſuſcipiente ſacramenta. l.2.c.28
Receptatores hæreticorum, qui dicantur. l.1. cap.19
Regalia quæ dicantur. l.1.c.38
Regaliorum cauſa qui, & quando excommunicentur. ibid.
Reges, Principes, Domini honorandi ſub quarto præcepto Decalogi. l.5.c.1
Reipublica adminiſtratores quando excommunicentur. l.1.c.39
Relaxatio ab excommunicatione quando ſit illico facienda. l.1.c.34
Religio quid ſit. l.1.c.93
Religio,& pietas quomodo differant. l.5.c.1
Religionis ingreſſus tollit irregularitatem. l.1.c.58
Religionis votum, an dirimat matrimonium. l.4.c.18. & l.7.c.8.& 18
Religionis ingreſſus, quam irregularitatem tollat. l.1.c.89
Religioſi quando poſsint facere eleemoſynam. l.3. c.28
Religioſi nomine qui contineantur. l.1.c.34
Religioſi dimittentes habitum,an ſint apoſtatæ. l.4.c.18
Religioſi non habentes beneficium,nec adminiſtrationem,qui, & quot de cauſis excommunicentur. l.1.c.39
Religioſi,& Religioſorum cauſa qui, ac quando excommunicentur. l.1.c.38.& 39
Religioſi qui Papalem excommunicationem contrahant. l.1.c.36
Religioſi detrahendo grauiter peccant. lib.5. cap.64
Religioſi audientes leges,vel medicinam,qui, & quando excommunicentur. l.1.c.37
Religioſus præſidens Monaſterio quis ab officio ſuſpendatur. l.1.c.43
Religioſus an ob patris neceſsitatem teneatur relinquere religionem. l.5.c.1
Remedia contra Superbiam. l.8. c.5
Remigantes Chriſtiani in infidelium triremibus contra Chriſtianos,an peccent,& ſint excommunicati. l.1.c.24
Repræſaliarum contra perſonas Eccleſiaſticas cauſa,qui excommunicentur. l.1.c.38
Reo an liceat de carcere fugere, & ad quid teneatur. l.5.c.58
Reſtituenda prius debita, quàm vſura. lib.5. cap.25
Reſtituendi ordo,& locus. ibid.
Reſtituere quis teneatur. l.5.c.17
Reſtituere rem locatam, an teneamur, ſi furto ablata ſit. l.5.c.18
Reſtituere quando teneantur Aduocati. lib.5. cap.60
Reſtituere procurator quando teneatur. ibid. cap.62
Reſtituere Notarius quis teneatur. l.5.c.61
Reſtituere vſurarij tenentur, eorumq́; hæredes. l.5.c.35.& 36
Reſtituere tenentur, qui per monopolium carius vendunt. l.8.c.47
Reſtituere quis vendens teneatur. ibid. c. 48. & 49

Reſtituere tenetur qui tribus caſibus vitium occultum non manifeſtat. l.8.c.49
Reſtituere tenetur quæ quis in ludo lucratus eſt ab ebrio. l.8.c.61
Reſtituere an teneatur qui in extrema neceſsitate aliquid abſtulit, cum ad pinguiorem venit fortunam. l.5.c.24.& l.8.c.36
Reſtituere tenentur, & cooperantes, & participantes iniuſtitiæ. l.5.c.21
Reſtituere an teneamur eandem rem. ibid.
Reſtituere rem deterioratam an, & quando liceat. l.5.c.22
Reſtituere ijs, qui abuſi ſunt pecunijs, an liceat. l.5.c.23
Reſtituere cum detrimento proprio, an teneamur. l.5.c.24
Reſtituere an teneamur cum fama, vel vita periculo. l.5.c.24 25 & 70
Reſtituere famam coram ijs, qui audierunt detractionem. l.5.c.69
Reſtituere quando quis teneatur, quæ ludendo vicit. l.5.c.27
Reſtituere ludo acquiſita quando teneamur. ibidem.
Reſtituere dotem ab vſurario acceptam, quando quis teneatur. l.5.c.35
Reſtituere an teneatur, qui ſtuprum commiſit. l.5.c.11
Reſtituere cui ſimoniaci teneantur. l.5.c.93
Reſtituere an teneantur ſuffragium iniuſte concedentes. l.5.c.21
Reſtituere quando teneatur Confeſſarius. lib.3.cap.15
Reſtituere an teneatur impediens aliquod bonum. l.5.c.19
Reſtituere non tenetur qui ceſsit bonis. l.5.cap.26
Reſtituere non tenetur, cui debiti remiſsio valida eſt facta, & quæ ſit remiſsio valida. ibidem.
Reſtituere nō tenetur quis ob compenſationem. ibid.
Reſtituere teſtis quandoque tenetur. l.5.c.59
Reſtituere tenemur, quando peccatum eſt contra iuſtitiam. l.5.c.19
Reſtituere quid teneatur homicida. ibid.
Reſtituere tenentur iudices iniuſte detinentes in carcere operarios. ibid.
Reſtituere an malefici teneantur. l.4.c.14
Reſtituere an teneatur Iudex ſubornatus. l.5.cap.21
Reſtitutio quid. l.5.c.17
Reſtitutio cui facienda. l.5.c.23
Reſtitutio quomodo facienda abſenti, & hæredibus. ibid.
Reſtitutio pauperibus facienda, quando, & quomodo. ibid.
Reſtitutio quanta, & quando, & quomodo ſit facienda. l.3.c.24
Reſtitutio creditori abſenti, quomodo facienda. l.5.c.25
Reſtitutio in quauis neceſsitate, citra extremam facienda. l.5.c.27
Reſtitutio ex quibus bonis facienda. l.5.c.25
Reſtitutio quædam facienda in ſocietate officiorum. l.5.c.41
Reſtitutionem differre, cum ſtatim fieri poteſt, peccatum mortale. l.5.c.24
Reſtitutioni obnoxia res vſurariæ, ad quemcumque peruenerint. l.5.c.35
Reſtitutionis caſus carmine contenti. l.5.c.17
Reſtitutionis obligatio, an tranſeat ad hæredes, & quomodo. l.5.c.21
Retrotrahatur vt delictum alterius nomine factum, quot requirantur. l.1.c.31
Reus an teneatur verum reſpondere, & quando. l.5.c.58
Rixæ, bellum, concuſsiones, vulnera, &c. opera iræ. l.8.c.58

S

Sabbati nomen comprehendit alia feſta. l.4.c.24
Sabbatum quid, & quare ſanctificandum. ibid.
Sabbatum cur in Dominicam tranſlatum. ibid.
Sacerdos quid ſit. l.1.c.1
Sacerdos, cur ſic dicatur. ibid.
Sacerdos non ieiunus quando poſſit celebrare. l.2.c.1
Sacerdos celebrans, Prima non recitata, non peccat. ibid.
Sacerdos non valens abſoluere, nec dimittere aliquem ſine ſcandalo, quid faciet. ibid.
Sacerdos tenetur celebrare ſaltem feſtis ſolemnibus. l.2.c.3
Sacerdos excedat vigeſimumquartum annum. l.1.c.61
Sacerdos recipiens eleemoſynam à multis, an ſatisfaciat vnico ſacro. l.2.c.8
Sacerdos impeditus in Miſſa quid agat. lib.2.cap.9
Sacerdos habens iuriſdictionem in aliquos poteſt eos in quauis diœceſi abſoluere. lib.3.cap.13

Sa-

Sacerdos ſi non obligat pœnitentem,tenetur ipſe ad reſtitutionem. ibid.
Sacerdos inſci Ordinario benedicens nuptias, ipſo iure ſuſpenſus. l.7.c.23
Sacerdos proprius quis dicatur. l.3.c.13
Sacerdos ſimplex, abſoluens ab excommunicatione maiori in mortis articulo, quid cauere debeat. l.1.c.15
Sacerdos, hæc vox, vnde dicatur. l.1.c.1
Sacerdos quomodo aliter dicatur,& ratio nominum. ibid.
Sacerdos Vicecomitis, aut Præpoſiti ſecularis officium exercens, quis, & quando excommunicetur. l.1.c.37
Sacerdos ſimplex,an quilibet,& ſemper poſſit in articulo mortis ab excommunicatione abſoluere. l.1.c.15
Sacerdotes Euangelici quot modis differant ab alijs tàm naturalis, quàm ſcriptæ legis ſacerdotibus. l.1.c.1.& 2
Sacerdotes miniſtros cur nemini habere liceat. l.1.c.1
Sacerdotes an poſſint mutuo confiteri inter ſe. l.3.c.13
Sacerdotes Ethnicorum, an ſint Sacerdotes. l.1.c.1
Sacerdotes creandi auctoritas penes quos ſit. ibid.
Sacerdotibus Euangelicis, cur ſtatus coniugalis ſit illicitus. l.1.c.2
Sacerdotis conditiones aliquæ. ibid.
Sacerdotis impedimenta. ibid.c.3
Sacerdotis fornicarij pœna decem annorum. l.5.c.24
Sacerdotis poteſtas quotuplex ſit. l.3.c.13
Sacerdotium cur maſculis ſolùm ſit conceſſum. l.1.c.1
Sacerdotium,vel alius ordo ex maioribus,ſi laico conferatur, non præmiſſis minoribus, an teneat. l.1.c.71
Sacerdotium Euangelicum quomodo ab antiquo differat. l.1.c.1.2.& 3
Sacramenta carentia charactere. l.2.c.16
Sacramenta quædam in omnibus neceſſaria. l.2.c.17
Sacramenta non ſemper remittunt totam pœnam. l.6.c.22
Sacramentalia in remiſſionem venialium. l.6.cap.24
Sacramenta à malis miniſtris accipere, quando, & a quibus liceat. l.1.c.92
Sacramenta conferens in peccato mortali, cur mortaliter peccet. l.1.c.91
Sacramenti effectus,& gratia duplex. l.2 c.16
Sacramenti materia ſenſibilis. l.3.c.4
Sacramentorum adminiſtratio quotupliciter impediatur. l.1.c.90
Sacramentorum adminiſtratione nõ priuat minor excommunicatio. l.1.c.17
Sacramentorum ſuſceptione priuat minor excommunicatio. ibid.
Sacramentum quid. l.2.c.15
Sacramentum exiſtentibus in peccato non prodeſt. l 2 c.8
Sacramentum quodlibet, dantis, & accipientis intentionem neceſſario requirit. l.2.c.15
Sacramentum ſuſcipiens debet habere vſum rationis. l.2.c.28.& l.3.c.20
Sacrificium in triplici genere. l.2.c.4
Sacrificium fit Deo ſolum,non Sanctis. l.2.c.5
Sacrificium oblatum,quæ conferat. l 2.c.6
Sacrificium taurorum,&c.mutatum. l 2 c 4
Sacrificium Miſſæ ſoli Deo debetur. l 2.c.5
Sacrilegium eſt abſoluere ſine materia. l 3.c.6
Sacrum. vide, Miſſa.
Sanctum quotupliciter aliquid dicatur. lib. 1. cap.93
Satisfacere an poſſit vnus pro alio. l 3.c.11
Satisfactio quid. ibid.
Satisfactio per ieiunia, orationes, & eleemoſynas. ibid.
Satisfactio duplex,& earum diſcrimen. ibid.
Satisfactio huius mundi excedit ſatisfactionem Purgatorij. l.6.c.2
Schiſma quid ſit. l.1.c.19
Schiſma quot modis contrahatur. ibid.
Schiſma quotuplex. ibid.
Schiſma quid. l.4.c.11
Schiſmatici excommunicantur per Bullam Cœnæ. l.1 c.19
Schiſmatici cauſa quot genera perſonarum excommunicentur. l.1.c.37
Scientia quæ requiratur in ordinatis. l.1.c.93
Scribens libellos infamatorios,an excommunicetur. l.5.c.64
Scribentes,vel legentes contra montem Pietatis excommun. l.5.c.38
Secretum alicuius reuelare,vel aperire,quando, & quale peccatum. l.8.c.45
Secularis non poteſt præſcribere,vel vſucapere eccleſiaſtica. l.5.c.26
Sedem Apoſtolicam ob læſionem alicuius non adeuntes,quando teneantur,& poſſint, quas pœnas incurrant. l.1.c 32
Separatio coniugum quando licita. l.7.c.24
Sepeliendi cauſa qui excõmunicentur. l.1.c 39

Sepeliens vſurarium in loco ſacro eſt excommunicatus. l.5.c.36
Septem peccata capitalia, cur mortalia dicta. l.8. c.2
Sepultura Eccleſiaſtica quis excommunicatus priuetur. l.1.c.13
Sepulturæ terra, an vendi poſsit. l.5.c.89
Sequeſtrationis de beneficio eccleſiaſtico per Ordinarium factæ cauſa, qui, & quando excommunicentur. l.1.c.39
Sermo veſter ſit, eſt, eſt, quomodo intelligatur. l.4. c.20
Serui circa ordinationem quædam notanda. l.1.c.59
Seruus quando ob læſionem alicuius teneatur Sedem Apoſtolicam adire. l.1.c.32
Seruus quando ordinari poſsit, quando verò non. l.1.c.53 & tr. de Ord.c.4
Seruus quando, & quomodo abſoluatur ab Epiſcopo etiam ob enormem læſionem, & quando non. l.1.c.32
Sigillum Confeſsionis ad quæ ſe extendat. l.3.c.16
Sigillum Confeſsionis ſeruare tenentur, non ſolum ſacerdotes, ſed & circumſtantes. lib.5. cap.16
Signum demonſtratiuum, rememoratiuum, & prognoſticum. l.2.c.15
Simonia quid. l.5.c.84
Simonia vnde dicatur, & quale peccatum ſit. ibid.
Simonia prohibita de iure diuino, humano, Canonico. l.5 c 85
Simonia cognoſcitur ex tribus regulis. l.5.c.87
Simonia non eſt, ſi datur pecunia pro re ſpiritualt, non tanquam pretium. l.5.c.87
Simonia eſt, paciſci, vel dare aliquid de religionis ingreſſu. l.5.c.89
Simonia quomodo committatur circa beneficia. l.5.c.90
Simonia in electione. ibid.
Simonia in locatione, & permutatione beneficiorum. l.5.c.91
Simonia an ſit, Iuſpatronatus vendere. l.5.c.90
Simoniæ tres ſpecies, mentalis, realis, & conuentionalis. l.5.c.84
Simoniacè tam ordinantes, quàm ordinati à quibus ſuſpendantur. l.1.c.48
Simoniacè accipiens beneficium, an retinere poſsit. l.5.c.90
Simoniaci pœna quadruplex ex conuentione. l.5. c.93
Simoniaci pœna, an pro quauis ſimonia incurratur. ibid.
Simoniaci pœnam, an incurrat qui nondum accepit. ibid.
Simoniaci cui reſtituere teneantur. ibid.
Simoniacus an ſemper incurrat excommunicationem latam. ibid.
Simoniacus tenetur reddere beneficium, & cui. l.5. c.63
Simoniacus, ad quod beneficium omnino ſit inhabilis. l.1.c.57
Simoniam non committit, qui fingit ſe daturum. l.5.c.90
Simulatio quid. l.8 c.9
Societas officiorum quid, & quando originem ſumpſit. l.5.c.40
Societas in negotiatione, an ſit licita. l.5.c.41
Societas in emptione animalium. ibid.
Societatis officiorum conditiones nonnullæ. l.5. c.40
Societatis in negotiatione tres conditiones. l.5.c.41
Societatis alterius conditiones ſeruandæ. ibidem.
Sodomia abominabile peccatum. l.5.c.13
Solicitudo quomodo, & quale peccatum. lib.8. cap.43
Sors, ſponſiones, & riſæ quandoque licent. l.4.c.15
Sortilegium triplex, & an ſemper ſit mortale. ibidem.
Spei definitio, & quid in ea conſiderandum. l.4. c.7
Spei, deſiderij, & amoris definitio. ibid.
Spes, deſiderium, & intentio, quomodo differant. l.5.c.29
Spiritualia in quadruplici differentia. lib. 5. c.84. & 87
Spiritualia commutare inter ſe, an ſit ſimonia. l.5.c.88
Spoliator Eccleſiæ quis à ſolo Papa abſoluatur. l.1.c.16
Sponſalia quot modis contrahantur. l.7.c.20
Sponſalia, & matrimonium in quibus differant. l.7. c.21
Sponſalia quibus caſibus diſſoluuntur. ibid.
Sponſalia impediunt aliud matrimonium contrahendum. l.7.c.18
Sponſalia quid. l.7.c.20
Sponſalia inter quos non fiant. ibid.
Sponſalia quando non valida. ibid.
Sponſalia nulla matrimonio nullo. ibid.
Stationum Romanarum origo, & cauſa. l.6. cap.28

Statuta contra Eccleſiæ libertatem, quæ dicantur, & quis ea tollere poſſit. l.1.c.37
Sterilitatem procurare eſt peccatum mortale. l.5.c.6
Stuprum quid, & an obliget ad reſtitutionem. l.5.c.11
Subdiacono quando conferatur ordo. cap. 2. tr. de ord.
Suffragium iniuſtè concedentes, an ad reſtitutionem teneantur. l.5.c.21
Superbia quid. l.8.c.3
Superbia quando mortale. ibid.c.4
Superbiæ ſpecies quatuor. ibid.
Superiorem nemo poteſt excommunicare. l. 1. cap. 7
Superſtitio quid, eiuſque duplex genus. lib.4. cap.14
Superſtitio an ſit mortale. ibid.
Superſtitiones aliquæ tacitæ inuocationes Dæmonum. ibid.
Supplicationes quæ intelligantur in Bulla Cœnæ. l.1.c.22
Suſceptor filij proprij non poteſt contrahere matrimonium. l.7.c.19
Suſpendere quis poſſit. l.1.c.44
Suſpendi quis poſſit. ibid.
Suſpenſi ab officio, & ſuſpenſi à beneficio pœnæ quæ ſint l.1.c.45
Suſpenſio non contrahitur ſine peccato. lib.1. cap. 44
Suſpenſio priuans ordinis executione triplex. l.1. c.42
Suſpenſio quid ſit, & quæ eius ſpecies. lib.1. cap.42
Suſpenſio quæ abſque abſolutione auferatur. l.1. c.46
Suſpenſio à quo abſoluatur. ibid.
Suſpenſio ab homine quot de cauſis ponatur. l.1. c.44
Suſpenſio an feratur propter veniale peccatum. ibidem.
Suſpenſio, quando ſimpliciter fertur, pro qua intelligatur. l.1.c.43
Suſpenſiones iuris nouendecim præcipuæ enumerantur. l.1.c.48
Suſpenſiones octo Concilij Tridentini. lib. 1. cap. 49
Suſpenſionis effectus quinque. l.2.c.45
Suſpenſionis finis idem qui, & excommunicationis. l.1.c.44
Suſpenſionis, & excommunicationis differentia. l.1.c.42.44.& 46
Suſpenſionis cauſæ quatuor. l.1.c.44
Suſpenſionis forma. ibid.
Suſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ quibus priuetur. l.1. c.43
Suſpenſus ab ordine ſimpliciter, & ſuſpenſus ab aliquo ordine qui differant. ibid.
Suſpenſus ab adminiſtratione Eccleſiæ, non eſt ſuſpenſus ab ordine. ibid.
Suſpenſus ab adminiſtratione Eccleſiæ celebrãs, an fiat irregularis. l.1.c.45
Suſpenſus in quo priuetur aliorum communione. ibid.
Suſpenſus ordinis actum exercens quis fiat irregularis. l.1.c.72
Suſpenſus ab ordine, an ſit ſuſpenſus à iuriſdictione, vel contra. l.1.c.43
Suſpenſus ab officio, & ſuſpenſus à beneficio qui differant. ibid.
Suſpenſus, generaliter loquendo, quando fiat irregularis. l.1.c.45
Suſpenſus à Canone ob defectum corporis, an fiat irregularis. ibid.
Suſpenſus ab ordine, vel depoſitus, vel degradatus, an poſſit abſoluere. l.3.c.13
Suſpenſus à beneficio, an cenſeatur etiam ſuſpenſus ab officio, & contra. l.1.c.45
Suſpenſus ab ordine, vel ab aliquo includente ordinem, quando peccet, & quando fiat irregularis. ibid.
Syluas cædentes in vſum, an teneantur, & ad quid, & quando. l.5.c.20
Synodus diœceſana ſingulis annis facienda. l.5.c.4.n.7

T

Tactus inter coniuges quomodo prohibiti. l.5.c.25. & l.7.c.20
Tactus inter ſolutos. ibid.c.14
Taleas imponentes Clericis excommunicantur. l.1.c.29. & c.38
Tentare Deum interdum licet. l.4.c.19
Tentationis deſcriptio, & eius materia. ibid.
Teſtes repulſare an, quando, & quibus de cauſis liceat. l.5.c.59
Teſtes repulſando non omnia crimina aperiantur. ibid.
Teſtimonium reddere cum ſui detrimento, an quis teneatur. ibid.
Teſtis quando teneatur teſtimonium reddere. ibid.
Teſtis quando obligetur ad reſtitutionem, & quomodo. ibid.
Theologiæ lector pretium poteſt accipere abſque

que ſimonia. l.5.c.88
Theologica virtus, qua dicatur. l.1.c.1
Theſaurus Eccleſiæ militantis, quis, vnde. l.6.c.21
Titulum ad ordines ſine licentia dimittens poſt ordinationem, an ſit ſuſpenſus. l.1.c.48
Titulum beneficij non amittit beneficiatus excómunicatus, nec poſſeſſionem. l.1.c.13
Tonſura quid ſit. tr. de Ord. c.7
Torpor quale peccatum. l.8.c.70
Tortura reo adhibita. l.5.c.66
Tortura an excuſet eos, qui aperiunt ſecretum. l.5.c.66
Trinitas tota per concomitantiam in hoſtia cōſecrata. l.2.c.27
Triſtitia de bono alterius multiplex. l.8.c.63
Triſtitia ex timore, quando, & quale peccatum. ibid.c.64
Triſtitia ex odio quale peccatum. ibid.c.66
Tumor mentis quid, & quale peccatum. ibid. cap.58
Tyranno occupante vi ciuitatem, an eam liceat per proditionem tradere. ibid.c.45
Tyrannum occidere, an liceat. ibid.c.45. & lib. 5.cap.6

V.

VAlor rei dupliciter ſumitur. l.8.c.47
Valor rei venditori ignoranti ab emptore eſt manifeſtandus. ibid.c.49
Vana gloria quid, & vnde. ibid c.6
Vana gloria quale peccatum. ibid.c.7
Vectigalia, qui imponere poſſint. l.1.c.21
Venatio, piſcatio, ſyluarum caſio quibus liceant, & vbi. l.5.c.20
Vendens rem vitioſam quis reſtituere teneatur. l.8.c.49
Vendere vltra ſummum pretium an, & quando vſura. l.5.c.31
Vendere ſummo, & ab eodem redimere infimo pretio, vſura. ibid.
Vendi, aut emi res quanti debeat. l.8.c.50
Venenum fontibus imponere quando licitum. ibid. c.45
Veniale peccatum non eſt materia neceſſaria pœnitentiæ. l.3.c.3 & l.6.c.11
Venialia quare confitenda, & quomodo remittantur. l.3.c 3. & 5. & l.6.c 11
Venialia inducunt culpam, & pœnam, licet non æternam. l.6.c.21
Venientes ad Sedem Apoſtolicam, qui intelligantur in Bulla Cœnæ. l.1.c.25
Verba intelligenda ex mente proferentis. l. 5. cap.53
Veritas, & falſitas triplex. l.4.c.21
Veritas in iuramento, qualis. ibid.
Veritas in dubio duplex. l.5.c.56
Veſtes aptæ ad celebrandum. l.2.c.2
Veſtes ſacerdotales quid denotent. ibid.
Veſtes ſacræ quomodo vendi poſſint. l.5.c.89
Vexationem redimere an liceat, & quomodo. l.5. c.90
Viduæ poſt mariti obitum quanto tempore excuſentur à ſacro audiendo. l.6.c.9
Vir impediens vxorem à bonis ſine cauſa, an peccet mortaliter. l.5.c.2
Vir ad quæ teneatur erga vxorem. ibid.
Vir percutiens ſine cauſa vxorem, an peccet mortaliter. ibid.
Virginem deflorās, aut ducat, aut dotet. l.5.c.11
Virgo vi oppreſſa non peccat, nec virginitatem amittit. ibid.
Viſitantes Eccleſias qui interdicantur, & qui ſuſpendantur. l.1.c.48
Viſitatores Monialium impedientes, qui excommunicentur. l.1.c.39
Vitam alterius cum propria diſpendio ſaluare. l.4.c.10. & l.8.c.39
Vitioſum vendere vt bonum, peccat. mortal. obligans ad reſtit. l.8.c.49
Vitium rei triplex. ibid.
Vitium rei manifeſtandum quando emptori manifeſtandum. ibid.
Vltramontanus à quibus ordinandus ſit. l.1. c. 48. & tr. de Ord. c.8
Voluntarium opus quomodo dicatur. l.1.c.77
Voluntarium quotupliciter accipiatur, & quotuplex ſit. ibid.
Voluntarium caſuale quodnam dicatur. ibid.
Voluntas ſola occidendi quando non inducat irregularitatem. l.1.c.76
Voluntatis duo actus. l.8 c.55
Voluntatis motus triplex, & quis obliget ad peccatum. l.4.c.17
Voti materia poſſibilis, ex qua multi caſus. ibid.
Voti materia qualis eſſe debeat. ibid.
Voti conditionalis, pœnalis, & abſoluti differentia. l.4.c 18
Voti commutatio in æquiualens. ibid.
Voti tranſgreſſio poteſt a quolibet Confeſſario abſolui. ibid.
Votum irritare quid. ibid.
Votum quid. l.4.c.17
Votum quando obliget, caſus aliquot. ibid.

Votum ſine promiſſione eſt nullum. ibid.
Votum continentiæ, & virginitatis, quid. ibid.
Votum religionis determinata, vel non, quomodo obliget. ibid.
Votum ſubditorum, quando, & à quo irritetur. ibid.
Votum ad quid obliget. ibid.
Votum ſimplex, & ſolemne, quid. l.4. c.18
Votum caſtitatis ſolemne dirimit matrimonium poſt contractum. l.4 c.18. & l.7.c 8
Votum ſimplex caſtitatis, vel religionis, qui fecit, licet peccet, matrimonium tenet. l.4. c.15. & l.7.c.18
Vox articulata cur neceſſaria horis. l 2.c.10
Vſucapi quæ prohibeantur. l.5 c.26
Vſucapio, & præſcriptio, an liberent à reſtitutione. ibid.
Vſucapio liberat à reſtitutione in vtroque foro. ibid.
Vſura quid ſit, & quæ in ea conſideranda ſint. l.5.c 28
Vſura comparatur morſui aſpidis. ibid.
Vſuram peccatum mortale negare, hæreticum. ibidem.
Vſura quotuplex. l.5.c.29
Vſura mentalis quæ, & quomodo fiat. ibid.
Vſura mentalis tripliciter contingit. ibid.
Vſura exterior explicata. ibid.c.30
Vſura palliata dupliciter fit. l.5.c.31
Vſura eſt contra ius natura. l.5.c.37
Vſura non eſt abſque mutuo. l.5.c.30
Vſura quandoque in ſocietate officiorum committitur. l.5.c.40
Vſura reſtituatur vel dominis, vel heredibus, vel pauperibus. l.5.c.35
Vſurarij vxor, filij, & famuli, an poſſint ſuſtentari ex bonis vſura acquiſitis, & an ad reſtitutionem teneantur. l.5.c.35
Vſurarij, & fures nunquam acquirunt dominiũ. l.5. c.26
Vſurarijs fauentes tenentur ad reſtitutionem. l.6. c 36
Vſurariorum cauſa, qui, & quando excommunicentur. l.1.c.38
Vſurariorum hæredes tenentur ad reſtitutioné. l 5. c.35
Vſurariorum bona in quadruplici differentia. ibidem.
Vſurariorum bona omnia reſtitutioni obnoxia. ibidem.
Vſurariorũ teſtamenta quomodo irrita. l.5.c.36
Vſurariorum Aduocati, Procuratores, Notarij tenentur ad reſtitutionem. ibid.
Vſurarius duplex, notorius, & occultus. ibid.
Vſurarius non abſoluendus à peccato, niſi prius reſtituat. ibid.
Vſurarius notorius non ſepeliatur in loco ſacro. ibid.
Vſurarius in mortis articulo, an ſit abſoluendus, & quomodo. ibid.
Vſurarius an reſtituat ſolum vſuras, an etiam fructus. l.5.c.35
Vſurarius quantum reſtituat. ibid.
Vſurarius an teneatur reſtituere etiam fructus & damnum. ibid.
Vſuras reſtituere tenentur non ſolum vſurarij. l.5. c.36
Vſuras agnoſcendi regula. l.5.c 30
Vulnerantes, vel capientes Epiſcopos, quomodo incurrant excommunicationem Bullæ Coenæ. l.1. c.25
Vulneratio quomodo inducat irregularitatem. l.1. c.76
Vxor tenetur ad quædam erga virum. l.5.c.2
Vxor quomodo excuſetur à ieiunio. l.6. c.4
Vxorem ducere, inuito patre, quando ſit mortale. l.5.c.1
Vxores quando poſſint facere eleemoſynam. l.8.c.29
Vxoricidium impedit matrimonium, & quomodo. l.7.c.19
Vxoris nomine quid intelligatur. l.1.c.33

FINIS.

DE
ORIGINE, ET CLAVSVRA SANCTIMONIALIVM.

ANDREAE VICTORELLI BASSANEN. DOCT. THEOL.

Ad

EMINENT.[MVM,] ET REV.[MVM] PRINCIPEM

FRANCISCVM CARD. BARBERINVM

S. R. E.

VICECANCELLARIVM.

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiſsimo P. Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

A. Torniellus Viceſgerens.

TRactatum hunc *De Clauſura Sanctimonialium* perilluſtris, & admodum Reu. Dom. Andreæ Victorelli Baſſanenſis Doctoris Theologi ex commiſſione Reuerendiſs. P. Nicolai Riccardij Sacri Palatij Magiſtri expendi, & cum nihil Fidei contrarium, aut bonis moribus repererim, imo difficultates, quæ in hac materia occurrere poſſunt, ſumma facilitate, ac perſpicuitate enodatas, dignum cenſeo, vt typis committatur in publicam vtilitatem.

Datum Romæ 10. Kal. Septembris 1635.

D. Zacharias Paſqualigus Sacræ Theologiæ Profeſſor Clericus Regularis.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Magiſter, & Socius Reuerendiſs. Patris Fr. Nicolai Riccardij Sacri Palatij Apoſtolici Magiſtri Ordinis Prædicatorum.

DE ORIGINE, ET CLAVSVRA SANCTIMONIALIVM

Virginum ſtatus laudatur.

EMINET in ſancta Chriſti Domini Eccleſia Virginum, Virginem Deiparam Magiſtram, & Ducem agnoſcentium, ſtatus. Virginitatem natura ſuis legibus non incluſit, quæ ſupra naturæ vſum è cęlo acceſſiuit, quod imitaretur in terris; nubes, aera, ſydera, Angeloſque trangreſſa Verbum Dei in ipſo ſinu Patris inuenit. Virgo Elias curru igneo raptus in cælum. Virgo Ioannes Baptiſta Chriſti Pręcurſor, vatum maximus, inter natos mulierum excellens, in antris cęleſtem vitam duxit, & martyrij gloriâ adeptus eſt. Virgo Ioannes Euangeliſta, virginum Sponſo familiariter vſus, in eius quieuit ſinu, indeq. diuinæ ſapientię fluenta potauit, & martyrij corona non caruit. Virgo ſemper Dei Mater Maria, Sole amicta, ſyderum gemmis coronata, Lunam pedibus premens, tota pulcra, tota formoſa, filium Dei concepit, peperit, vbere de cęlo pleno aluit, Angelorum, Apoſtolorum, Sanctorum omnium, Eccleſiæque vniuerſæ decus, & doctrix, & cęlo recepta ſuper Angelorum choros gloria fulgens æterna, Nato oſtendit pectus, & vbera. Virginis Filius Deus, & homo, virginitatis fons, virginum ſponſus, ſolatium, corona, & quies. Agnum ſupra montem Syon Virgo Ieſu dilectus ſtantem vidit, & cum eo centum quadraginta quattuor millia, hi autem cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt, & ſequuntur Agnum quocunque ierit. Virgines cum Agno in monte Syon, virgines in Eccleſia, montis Syon nomine indicata, locum obtinent excelſum; vnde S. Cyprianus martyrij purpura, lacteoq; doctrinæ, & eloquentiæ flumine inſignis de eis dixit, *illuſtrior portio gregis Chriſti*. Et S. Auguſtinus virginalem integritatem Angelicam portionem, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditationem, appellauit; ne mirifici flores marceſcant, adhibenda cura eſt, multo magis, ne flos eccleſiaſtici germinis concidat, & ne theſaurus virginalis pretij ingentis amittatur. deprædari deſiderat, qui theſaurum publicè defert, qui virgines diligenter non curaret, earum theſaurum negligere cenſeretur prudentiſſimè S. Hieronymus, cum rem hanc mentis oculis perluſtraſſet, luculenter, ſapienterque de cuſtodia virginitatis ad Euſtochium diſſeruit, & plures alij grauiſſimi Patres de eodem argumento documenta tradiderunt. Ioſeph pudicus, relicto pallio fugit. De S. Theodora virgine, & martyre ſcripſit S. Ambroſius Antiochiæ Virginem fuiſſe publici viſus fugitantem. Ebba Abbatiſſa virgines, quibus præerat, gladios parare iuſſit, vt contra milites hoſtili furore ad virginitatis decus auferendum inſanè incitatos pro virginitate decertarent. Ebba mater naſum ſibi, & labia gladio præcidit, filię matrem ſecutę ſe ſe eodem modo vulnerauerunt, & ſic virginalis pudor ſeruatus. ea virginum ſanguine madentium fęditate milites in rabiem verſi intra cœnobij parietes eas viuas combuſſerunt. Vt Dei iniuria, religionis opprobrium, multorum ſcandalum, pericula ſacris eminentia Virginibus arceantur, & illę virtutum ſtudia melius colant, rerum cęleſtium cõtemplationi felicius vacent, ſtatutum eſt prudentiſſimè, vt cęnobiorum mœnibus à virorum aſpectu ſecretę claudantur, de qua re, earumq; origine paucis.

S. Ambroſ. lib. 1. de virginit.

Apoc. 13.

lib. de diſc. & habitu virginum.

lib. de virg. c. 23.

lib. 2. de virginit.

Ante Chriſti aduentum Virgines, Viduæque nonnullæ clauſæ.

IVdith pietatis, & pudicitiæ laude clariſſima vidua, angelicæ tutelę

præſidio munita, cuius manu Deus Ho-
lophernen peremit, & ad nihilum po-
puli ſui hoſtes redegit, veſtes pudoris,
modeſtiæ, & grauitatis plenas induta,
cilicio corpus,& inedia affligens, in pre-
Iudith 8. catorio ſuæ domus tabernaculo, quod
ſecretum cubiculum ſacræ litteræ ap-
pellant, cum puellis ſuis (virgines cas
putes) clauſa morabatur, & Deum ti-
mens ſacris precibus, rerumque æterna-
rum meditationi dies, noctesq. operam
nauabat. Extra templi Salamonici loca
in illius conclauibus virgines Deum aſ-
ſiduè colentes degebant,vt videtur col-
ligi poſſe ex verbis libri ſecundi Macha-
bæorum, *Accinctæque mulieres cilicijs pe-
ctus per plateas confluebant, ſed & vir-
gines, quæ concluſæ erant, procurrebant
ad Oniam, aliæ autem ad muros, quæ-
dam vero per feneſtras aſpiciebant, vni-
uerſæ autem protendentes manus in
cælum deprecabantur*. Ab Heliodoro
templi theſaurum ablaturo, maxima
erat tunc per vniuerſam ciuitatem, tre-
pidatio. Exodi cap. 38. mentio fit mu-
lierum in oſtio tabernaculi excubantiũ,
quæ Deo penitus defixæ operas, & mu-
liebria ornamenta eius cultui dicarant;
ſpecula eo in loco (ærea ſcilicet) no-
minantur,ex quibus labrum æneum cõ-
flatum. Mulieres ad oſtium tabernaculi
excubantes,virgines,viduaſque pias fuiſ-
ſe:tenet Caniſius lib.1. c.12. de Beata
Virgine.Humani generis hoſtis ab Ethni-
cis etiam ſibi ſpecula dicari petijt, hoc
illo epigrammate indicauit Auſonius.

Lais Veneri ſpeculũ dico; dignũ habeat ſe
Aeterna æternum forma miniſteriũ.

Ioſaba Ioram regis filia Ioas Ochoziæ
filium Athaliæ gladio ſubſtractum ſecũ
in domo Domini ſex annis habuit.Atha-
lia omne ſemen regium occidebat; *tol-*
4. reg. 11. *lens autem* (aiunt ſacræ litteræ) *Ioſaba
filia Regis Ioram ſoror Ochoziæ Ioas filium
Ochoziæ furata eſt de medio filiorum Regis,
qui interficiebantur, & nutricem eius de
triclinio, & abſcondit eum à facie Athaliæ,
vt non interficeretur, eratque cum ea ſex
annis clam in domo Domini.*

Annam ſanctimonia, & vaticinandi
dono celebrem viduam, (quam Cyrillus
Hieroſolymitanus Cathec. 10. moniale
religioſiſſimam vocat) in conclauibus
templi cum virginibus, viduiſque Deo
apprime inſeruientibus habitaſſe, ex D. cap 2.
Luca colligi poſſe,nonnulli exiſtimarũt: Barradius
quamuis Maldonatus, & alij quidam tom. 1. lib.
non habitaſſe, ſed aſſidue templum il- c.6 com.in
lam adijſſe,fateantur; hanc virgines tẽ- Conc.& Hi
pli, forſan, gubernaſſe Maſellus lib. 1. ſtor. Euãg.
c.12. Vitæ B. Virginis Matris Dei, teſtis
eſt. Ioſephus fœmineas quaſdam turres lib.5.c.14.
in eo agnouit. Virgines(de quibus lib.2.
c.3.Machab.) Nicolaus Lyranus, Hugo
Cardinalis, & Gorionides eas fuiſſe,pu-
tant, quæ in ædibus parentum cuſto-
diebantur; at Serarius in Machabæorum
Harmonia,c.3.& 4.lib.2.verius putat,lo-
cum de ijs virginibus explicandum, quæ
in quodam templi domicilio, in quo
etiam viduæ pietatem egregiè colentes
commorari conſueuerant, clauſæ con-
tinebantur. Lyranus, qui de parentum
domibus verba lib.2.c.3. Machab.inter-
pretatus eſt, aliorum ſententia ea de
domicilio prope templum, inquo non-
nullæ virgines nobiles, vſque ad nuptia-
rum tempus incluſæ cuſtodiebantur,ex-
plicantium refert, & non improbat ex
eo Dionyſius Carthuſianus,in c.3. lib.2.
Machab. videtur locutus Dei Matrem
tres annos natam,oblatam in templo in
Sanctis Sanctorum habitaſſe,Germanus
Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Antiſtes,
& cum illo alij quidam (ab erudito
amico Flaminio Cereſola in magno vo-
lumine nondum cuſo de Virgine Deipa-
ra recenſiti) ſcriptis tradidit; probabi-
lius eſt, opinor, in domicilio virginum
prope, aut circa templum degiſſe Dei-
param. Templo Hieroſolymitano Vir-
gines deputatas, agnoſcit S. Ambroſius. lib.de virg
Mulieres diuino cultui dicatas apud
Hebræos, non ibit inficias, qui 38. cap.
Exodi legerit, labrum æneum ex ſpecu-
lis mulierum in oſtio tabernaculi excu-
bantium effectum: de quibus Rabbi
Abraham, allatus à Barradio, *Erant*, ait *in
Iſrael mulieres Deum colentes, quæ ſpreta
mundi vanitate, ſua ſpecula Domino offe-
rebant; quia non erant illis opus, quæ per ſin-
gulos dies veniebant ad oſtium tabernacu-
li, vt orarent, & Dei audirent præcepta*: lib. 3. c.2
Nonaginta cellas in templi circuitu Sa- art.19.
lomonem extruxiſſe, narrat Ioſephus,&
ex eo Cardinalis Baron. in Apparatu ad
Annales Eccleſ. Maſellus in vita Deipa-
ræ in his non ſolum fœminas Deo ex

voto

toto oblatas, ſed alias etiam habitare potuiſſe, exploratum eſt: & Dei Matrē habitaſſe, cum ratione non pugnat. Pias viduas in aliquo Salomonici templi domicilio moratas, & ibi Virgines fuiſſe inclusas, Seranius probabilius, cenſuit, lib. 2. c. 3. & 4. vt diximus: &, ante illum, Caniſius de Beata Virgine, & Baronius in Apparatu: de qua re etiam Suarez, tom. 2. in par. 3. initio diſp. 7. lib. 3. c. 7 de cont. lib. cap. 6. to. 1. cit. D. Thomæ. Claudius Expencæus, Maſſellus l. c. & Barradius. Doctos ſacrarum literarum interpretes, apud Lyranum, virgines nobiles prope Hieroſolymitanū templum, vſque ad nuptiarum tempus incluſas, cuſtoditas, dixit etiam Caniſius. l. c. Ioannes Baptiſta Mantuanus, carmine non ineleganti, de Virgine in templo oblata diſſeruit, & locum cuſtodiæ virginum ſilentio non præterijt.

Mos erat antiquus longū ſeruatus in æuū,
Aede puellares annos includere ſacra,
Aetatemq. Deo teneram, primumq. dicare
Virgineæ florem vitæ, & generare pudoris
Ingenui curam, ſanctoſq. inducere mores.

Et poſt pauca, de Virgine oblata in templo.

Vertice iam ſummo magni penetralia tēpli
Stabat, vbi aſcenſu feſſos ſolata parentes,
Riſit & æternum, curuato poplite, Numen,
Cū matrib. venerata pijs, in clauſtra receſſit
Virginea ſecreta domus &c.

Hoc in loco ſoli Deo vacans Virgo, & forma virtutis effecta, vſque ad nubiles manſit annos, fuit autem Virgo ſanctiſſima inſigne monialium noſtrarum exēplar, quod aſſiduè deberent inſpicere. iugum Domini ab infantia auidè complexa conſtanter ſuſtinuit, ad perfectioris vitæ normam dicta, factaque omnia compoſuit, mundo, amicis, & parentibus nuntium remiſit, ſæcularis vitæ noxiam libertatem ſancta ſeruitute mutauit, conſpectum, & conſortium virorum effugit. Deum, & Angelos ſuæ puritatis & conuerſationis inſpectores, & teſtes ob mentis oculos ſemper habuit, ac venerata eſt. Quando Gabriel Angelus, Dominicæ Incarnationis nuntius, ad illam, à Deo miſſus, accerſit, *ſola erat in penetralibus, quam nemo virorum videret* (dixit Ambroſius) *ſolus Angelus reperiret, ſola ſine comite, ſola ſine teſte.*

Viri cæleſtis conuerſationis ſtudio addicti, vt Deo liberius ſeruirent, & animorum puritatem tuerentur, ſpirituque expeditiores euolarent in cælum, vixere ab hominum conſortio ſeiuncti.

AGmen ducat Chriſti Prodromus Ioannes Baptiſta. hic à teneris annis antra eremi petijt, ciuium turmas fugiens, *ne leui ſaltem maculare vitam famine poſſet*, à Io. Chryſoſt. hom. 1. in Marcum, Monachorum princeps eſt dictus. Acepſimas, qui Theodoſio magno imperante, floruit, in ſolitudine Vrbis Cypri, ait, Nicephorus, in tuguriolo exiguo incluſus ſexaginta annos ita ſanctè peregit, vt neque conſpiceret, neque alloqueretur quempiam. Plura de illo in Menæis Græcorum. Anachoreta in cuiuſdam montis ſeceſſu quinquaginta annos ab humana remotus conſuetudine nulla vſus veſte, ſetis corporis tectus, homines fugiebat; & dixit aliquando. Qui ab hominibus frequentatur, non poteſt ab Angelis viſitari. ex lib. 4. c. 10. de Vitis Patrum, Sulpitio, & Caſſiano authoribus. In Chorebi ſolitudine vir ſilentiarius ad bonam frugem reuerſus, cellæ foribus obſtructis, clauſus vndique, muto taciturnior duodecim totos annos pane, & frigida contentus vixit: moriens à ſodalibus cum rogaretur, vt monita in extremo daret afflatu, hæc tantum dixit: *Date veniam ſodales morienti; nemo in cogitationem mortis ſerie ingreſſus poterit vnquam peccare.* ex manuſcriptis Climaci Raderus.

Aediculam Theſalonicæ non valde remotam Dauid, pater religioſiſſimus, annos octoginta nunquam egreſſus incoluit. Ex Ioanne Moſcho, cap. 69. Prati Spirit.

Arnulphus Sueſſionenſis Epiſcopus, ſanctimonia clarus, priuſquam Epiſcopus eſſet, incluſus vixit: natus eſt, Henrico Roberti filio Franciam, Eduardo Pio Angliam regentibus. ex eius vita apud Surium, cap. 7. in Auguſto. tom. 4. cap. 7.

S. Albertus Monachus Criſpinenſis Monaſterij diuinis laudibus, precibuſq; liberius vacaturus, & membra domiturus in eremo in cellula à Lamberto Ab-

bate

bate facultatem ad id faciendum adeptus 25.annos inc'uſus degit. ex eius vita apud Surium tom.2.in Aprili.

S. Benedictus tres annos in ſpelunca deliteſcens in Dei obſequio conquieuit, ex Breu.Rom. Quinquaginta annos Abbas Capito delituit item in ſpelunca. Palladius lib.8.de vitis Patrum c.99.

S Nath.

Nathanaelem ſeptem, & triginta annos cellæ anguſtijs concluſum vitam traduxiſſe, Palladius refert: Marcianum Cyrenenſem, qui nec ſororem ad aſpectum admiſit, multis annis, Theodoretus, Eccleſiaſtica Hiſtoria.

c. 18. lib.3 lib.4. & Græci in Menæis. Ex eius vita to. 1. Surij 2. Ianuarij.

S. Eugenius Abbas à ſeptimo anno, quo Monaſterium fuit ingreſſus, vſque ad ſexageſimum, quo obijt, è cœnobio pedem non extulit. Leonianus Abbas Viennenſis Viennæ, & Auguſtoduni clauſtro cellæ clauſus quadraginta,& eo amplius,annos nulli hominum,ex prima intruſione, viſu cognitus fuit.

vide Mart. Rom.6. Ia.

S. Hilamon clauſus in Aegypto, in cellula, quam recluſus incolebat, ad Deum migrauit in precibus,dum inuitus traheretur ad inſulam. Deum forte orauit, vt prius diem obiret, quàm Epiſcopus crearetur.

Surius 10. 1 in Ian.

S.Leobardus clauſus viginti, & duos annos in cella concluſus, ieiunijs, precibus,ſilentio,lectione ſacra delectabatur, à diuinis officijs, & oratione nunquam ceſſabat. Ex Gregorio Turon.c. vlt. de vitis Patrum.

Non defuere viri in religioſo contubernio ſimul degentes, qui extra communium ædium limina pedem non efferebant.

Mille ſanctiſſimis viris præſidebat Iſidorus clariſſimus Pater, nemo eorum vnquam (excipe vnum cuſtodem, & præsbyterum obſonia, ex vrbe deferentem) veſtigium ponebat extra cœnobium, quoad animus, laqueo corporis relicto, abiret in cælum, & quod magis mireris, nemo ex eo Patrum collegio ægrotabat ante obitum; adueniente vltima vitæ linea, ſani ſanos, ſe ex hac vita diſceſſuros monebant; quilibet eorum thaumaturgus erat.

Raderus p. 3. vir.d c.5 de Sanctis clauſis,

Mulieres extra monialium ſepta, Euangelicæ legis tempore, ſeptis miris clauſæ, à virorum aſpectu ſemotæ, Deo addictæ.

SAncta Maria Magdalena, quæ criminum ſordes lacrymarum imbre deterſit, in vaſtam alti montis ſpeluncam ſe abdidit, ibique triginta totos annos,ſine terreno cibo,extra hominum oculos, Deo vixit inter Angelos. Rem hanc Franciſcus Petrarcha,ſacra ſpelunca conſpecta, pijs hiſce carminibus memorauit.

Te quoque digreſſus terris, & ad aſtra reuerſus.
Bis tria luſtra cibi nunquã mortalis egẽſt
Rupe ſub hac aluit;tam longo tempore ſolis
Diuinis contentam epulis,& rore ſalubris
Hæc domus antra tibi ſtillantibus humida ſaxis
Horrifico tenebroſa ſitu, tecta aurea regũ,
Deliciaſque omnes,ac ditia vicerat arua.
Hic incluſa libens longis veſtita capillis,
Veſte carens alia, ter denos paſſa decẽbres
Diceris. hic non fracta gelu, nec victa pauore.
Namque famem, frigus, durum quoque ſaxa cubile
Dulcia fecit amor, ſpeſq. alto pectore fixa.
Hic hominũ nõ viſa oculis,ſtipata cateruis
Angelicis,ſeptemque die ſubuecta per horas
Cæleſtes audire choros alterna canentes
Carmina corporeo de carcere digna fuiſti.

S. Martha à ſorore diuulſa in loco à viris remoto cum nonnullis honeſtiſſimis fæminis,cum inſigni pietatis,& prudentiæ laude, in Dei obſequio vitam duxit.

S.Romana,Virgo Tudertina, à S.Syluestro Romano Pontifice donata baptiſmo, in antris, & ſpeluncis cæleſtis vitæ rationem ſequuta eſt.

S. Melantia Romana iunior in arca lignea aliquando, in ædicula autem, ſuo iuſſu in Monte Olìueti conſtructa, quatuordecim annos incluſa habitauit:eáq. ſibi legem impoſuerat, vt neminem videret, à nemine videretur, excepta matre,conſobrina, & illo, qui olim coniugalis iugi, tunc laborum ſocius erat; defuncta matre,in altera domuncula, in precibus, lacrymis, & ieiunijs annum exegit. Ex Surio in eius vita.to.1.in Ian.

Ale-

Rad. p.3.vi rid.c.5. Alexandra Virgo celebris tumulum thalamo prætulit, in eoque in horrore tenebrarum, inter oſſa ſqualentia duodecim annos non viris, non fœminis viſa, per foramen alimento accepto, delituit: ſolicitabat Virginem procus ad ſtuprum, ſpeciem illa oris, & theſaurum virginitatis clauſit ſepulcro, ſeruauitque: ſapuit ſupra ſexum fœmineum in graui certamine, & viuens, ac moriens triumphauit.

De Virgine Germana bona indole, bona mente aucta, oris venuſtate ſpecioſa, diuite, nobili, ſobriaque inter vrbanas delicias, & inter aulicam libertatem pudicitiæ laude clara, quæ vnius cæleſtis ſponſi amore capta, domicilio ad vitam religioſam agẽdam ſeorſum conſtructo, Deo velata, ſponte ſuo ſe incluſit larario, & à mortalium excluſit cętu, Cæſarius lib.4. cap. 29. Virgines apud Græcos, ſi non clauſas, abſconſas certè indicauit Tertullianus dicens: *per Graciam, & quaſdam barbarias eius, plures Eccleſia Virgines ſuas abſcondunt.*

Sanctimonialium origo tempore Euangelico.

SAnctiſſima Dei mater Maria Virgo perpetua, Virginum Regina, & Magiſtra, Sanctimonialibus dux fuit ad obedientiam, ad virginitatem, ad paupertatem ſectandam, ad hominum conſpectum euitandum, S.Ambroſius in Lucam, eam in penetralibus ſolam, quam nemo virorum videret, à Gabriele Archangelo repertam ſcripſit. lib.2.

Obedientiam prætulit, cum dixit, *Ecce ancilla Domini; fiat mihi ſecundum verbum tuum*: diuinæ voluntati per omnia ſe conformem exhibuit, fidemque, humilitatem, & charitatem oſtendit. Filium obedientiæ magiſtrum habuit, qui didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedientiã. De obediẽ. tia Virginis Maſellus li. 8.c. 12. Caniſius. Heb.5.

Paupertatem adamauit, & imo pectore complexa eſt.

Virginitatem Deo ex voto, eam conſecraſſe, Auguſtinus, Beda, Anſelmus, & alij (quos recenſet, & ſequitur Caniſius) affirmãt, ex eius verbis ad Angelum. *Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Maldonatus, Barradiuſque, & alij nonnulli in eorundem verborum explicatione idem docuerunt S.Thomas 3.p.q.28. lib.1. c.14. de B. Virg. p.34. to. 1. Co.in Cõc: & Hiſt E. uang.lib.7. art.4. poſt deſponſationem, ſimul cum ſponſo votum virginitatis eam edidiſſe, verè cenſuit; ab ipſis rationis vſus initijs virginitatis ſeruandæ firmum, abſolutũq; propoſitum habuiſſe, votum autem etiã emiſiſſe, oſtendit cum multis Theologis, & cum ipſo S.Thoma, Suarez. quo tempore Virgo hoc voto ſe adſtrinxerit, non omnes in eandem eunt ſententiam: quidam dicunt, id factum ab ea celebrato cum Ioſeph coniugio, & hunc cum illa ſe obligatione eadem vinxiſſe: alij aiunt, Virginem ante initum coniugiũ cũ Ioſeph, ſe, ea adiecta conditione, voto obligaſſe; niſi Deus aliud de ſe ſtatuerit; poſt coniugium autem votum virginitatis, nulla addita conditione, nuncupaſſe. to. 2 in p. diſp 6.ſect. 1.ſect.2.

Suarez duo docet. Primum, Virginem, ante Filij conceptionem, ſine vlla conditione, votum caſtitatis edidiſſe, & ita S.Thomas ad primũ, Caniſius, nonnulliq; alij Theologi, & colligi poteſt ex c.ſufficiat, & c.Beata Maria, 27.q.2.ex nonnullis Patribus, & ex verbis *quomodo fiet iſtud, &c* Secundum, id illam, ante nuptias cũ ſponſo celebratas, feciſſe; quæ ſententia communis Theologorum eſt. Primam omnium Beatiſſimam Mariam Dei Matrem huiuſmodi votum nuncupaſſe, opinantur Bernardus, hom.2. & 3. in *Miſſus eſt*, & ſermone in *ſignum magnum, &c* Beda in cap.1. Lucæ. Ambroſius lib.de Inſtit.virg. Rupertus lib.3.in Cant. Abulenſis in cap.18.lib.4.Reg.q.19 Landulphus p.1.cap.2. de vita Chriſti. Hier. epiſt.2. ad Euſtochium idem ſentiſſe videtur, cum dixit *Mihi Virginitas in Maria dedicatur & Chriſto*: fuerunt in eadem ſententia Albertus Magnus c.82.in *Miſſus eſt*; S. Antoninus, p.4.ſummę Theol.tit.15.cap. 20.§.10.S.Bonauent.lib.1.Pharetræ c.5. Viguerius c.20.§.9.Inſtit.Theol.Caniſius lib.citato, Suarez ſect.3. Barradius loco citato. Coniectura à S. Thoma indicata eſſe poteſt; virginitatis votum ſtatum reſpicit perfectionis, & hoc in lege gratiæ in Chriſto, & in illius Matre initium habere, decuit. virg. 3.c.ad.2.

Epiphanius, hæreſi 78. refert, veteris Eccleſiæ morem fuiſſe, virginitatem Deo promittere in honorem, & imitationem B. Mariæ. Albertus Magnus, & eum ſequutus S. Antoninus dixere, B.Virginem Matrem omnium virginum eſſe in virginitate; l.c.

nitate; quæ prima, ſine præcepto, conſilio, vel exemplo virginitatis munus Deo obtulit; per quod omnes virgines per imitationem virginitatis genuit. Ioannes Viguerius Mariam ideo Virginem Virginum dici, tradit; quia, Deo inſpirante, prima fuit inter mulieres, quæ virginitatem vouit. Sola ſine exemplo Domino placuit, inuentrix Ordinis virginum, & vitæ Angelicæ, & Virgo virginum, & Abbatiſſa, ac Regina, Princeps, Magiſtraq. earum rectiſſimè appellari poteſt. *Hanc primam* (ait Caniſius) *viam inuenit Deipara, & inuentam aliis dux, & magiſtra demonſtrauit; vt in carne vitam angelicam degant, purumque ac perpetuum cælibatum voto ſancto confirment.* Inſignis in Eccleſia ſacrarum virginum numerus Agnum, & Agni matrem ſecutus eſt, ſequitur, ac ſequetur. V. S. Ambroſium.

lib. 3. de virginit.

De paupertate Virginis quid attinet dicere? Sponte Virgo pauperiem dilexit, intimoque, Dei cauſa, complexa eſt ſinu; mortalium contempſit opes, ſpiritu pauper æternarum diuitiarum deſiderio inflammata, Spiritum ſanctum ſecuta Ducem pauperi ſponſo connubio eſt iuncta pauperem vitã duxit, lanæ, aut lini opus exercuit, in ſtabulo, cum ei in diuerſorio locus non eſſet, Filium peperit, in præſepio repoſuit, humilibus obuoluit panniculis, & in fæno iacere, paſſa eſt. libet audire Cyprianum. *Veniunt in Bethleem,* (paſtores) *quem predixit Gabriel, inueniunt Emanuel Ciuitas parua, domus pauper cuius ſupellex exigua, nulla domus ambitio, niſi reclinatoriũ in ſtabulo, Mater in fæno, Filius in præſepio; tale elegit Fabricator mundi hoſpitium, huiuſmodi habuit delitias Sacra Virginis puerperium: panniculi pro purpura, pro byſſo in ornatu regio lacinia congeruntur, genitrix eſt, & obſtetrix & deuotam dilectæ ſoboli exhibet clientelam.* & Bernardus. *Naſciturus itaque Dei Filius, cuius in arbitrio erat, quodcunque vellet eligere tempus, elegit quod moleſtius eſt, præſertim paruulo. & pauperis Matris Filio; quæ vix pannos haberet ad inuoluendum, præſepe ad reclinandum, & cum eſſet tanta neceſſitas, nullam audio pellium fieri mentionem;* & paulo poſt, *in ſtabulo naſcitur Chriſtus, & in præſepio reclinatur; & nonne ipſe eſt, qui dicit, Meus eſt orbis terræ, & plenitudo eius? Quid ergo ſtabulum elegit? plane, vt reprobet gloriam mundi, damnet ſæculi vanitatem.* Placuit pauperies Chriſto, placuit Matri Virgini, quæ Filio ſimillima eã ſummopere amauit, & Regum opibus, delitijſque prætulit: cum Filium in templo obtulit, agnum, quia pauper, offerre non potuit: ſi quæras de auro à Magis oblato, pauperibus ab ea donatum, conijcere licet. Quid, inquies, dicendum de voto paupertatis? Apoſtolos huiuſmodi voto ſe obſtrinxiſſe, veriſimile exiſtimant ex verbis, *ecce nos reliquimus omnia, &c.* viri docti, Beatam Virginem eorum Magiſtram, illiſque virtutum ornamentis illuſtriorem, idem feciſſe, nonnullus opinabitur. Naſcentis Eccleſiæ initio fideles paupertatis votum nuncupaſſe, probabile putat Cornelius à Lapide, in cap. 5. Act. Apoſt. ſtatum religioſum à Chriſto Domino inſtitutum, non ambigo, & oſtendit Franciſcus Suarez lib. 7. cap. 2. tom. 3. de Religione, vbi addit Apoſtolos verè fuiſſe trium votorum nuncupatione religioſos: quam ſententiam S. Auguſtinus, lib. 2. c. 17. de conſenſu Euangeliſtarum. lib. 17 cap. 4. de Ciuitate Dei, & q. 4. epiſt. 89. indicauit: & docuerunt S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 4. ad 3. & quæſt. 186. ar. 4. ad 1. Aluarus Pelagius lib. 2. cap. 56. de planctu Eccleſiæ. Palud. in 4. d. 38. Caſtrenſis v. votum, contra hæreſes, Io: Gerſon Alph. 42. ſerm. de cœna Domini; & Alph. 22. litera N, regularem vitam ab Apoſtolis originem habuiſſe ſcribit: & Dominicus à Soto lib. 7. de iuſt. & iu. q. 2. art. 5. col. 2. ex D. Dionyſ. Cardinalis Bellar. lib. 1. c. 5. de Monachis, §. Sexto. Hieronymus Plato de Bono ſtatu religioſi, Cornelius à Lapide l. c Antonius Caracciolus in Synopſi vet. relig. rituum in notis ad præfationem conſtitutionum Clericorum Regularium. Veram ſententiam, tradentem, Apoſtolos communem vixiſſe vitam, & ſubſtantialia Religionis vouiſſe, probat valide doctus amicus Gabriel Pennottus lib. 2. cap. 5. Hiſt. Tripart. Clericorum Canonicorum.

ſerm. de Natiuit.

vide etiam ſi libet, S. Brigittam, lib. 4. c. 76. Reuelat.

Sanctiſſima Dei Mater Maria Virgo perpetua, virginum Regina, monialibus ad virtutes omnes, ad victorias, ad triũphos, ad cæleſtis gloriæ coronas facem prætulit. Virginum ſacrandarum inſtitutum quouis religioſo hominum ordine (excipe Apoſtolos religioſam vitam profeſſos

feſſos antiquius, & ab ipſis Apoſtolis ſacrarum mulierum cætum ortum duxiſſe, nonnulli exiſtimarunt. 1

S. Iphigeniam regiam Virginem à S. Mattheo Baptiſmo donatam, edoctamq. ſacro velo conſecratam cum multis virginibus vixiſſe; non defuere, qui ſcripſerint. Abdias Babilonius, Petrus de Natalibus, & Ribadenera ex ijs fuerunt; & ex Abdia Claudius Eſpēſæus de Continentia lib.4.c.9. Martyrologium Romanum die 21. Septembris Sanctam hanc Virginem Iphigeniam à S. Mattheo baptizatam, Deoque dicatam fatetur. Thomas Sāchez in Opere morali hanc virginem Sāctimonialem agnoſcit, & Suarez to.3. de Relig.lib.& cap.3.nu.12.

S. Martha, dracone interfecto, multarum ſororum cætum coegit, templum in Dei Matris honorem, cænobiumq. conſtruxit. S. Maximini conſilio (S. Antonino teſte) obſecuta, ibique aſperum vitæ genus amplexa non carnem, non oua non caſeum comedit, non bibit vinum, ſemel tantum in die cibum ſumens, centies noctu, centies interdiu in precibus procumbebat in genua.

S. Ignatius Epiſcopus, & Martyr, Apoſtolorum temporibus vicinus, ſacrarum virginum collegium memorat, epiſtola ad Philippenſes, *ſaluto* (inquit) *congregationem virginum legionem viduarum*, legūt alij ex alia verſione, ſaluto collegium virginum, & cætum viduarum, Monaſterium intelligit Cardinalis Baronius, locutum autem S. Ignatium de Virginibus Deo dicatis diſce ex illis verbis. *Agnoſco Virgines cui ſe conſecrauerunt.*

Flauia Domitilla virgo, nobili deinde illuſtrata martyrio, Plautillæ Clementis Conſulis ſororis filia, & Clementis eiuſdem neptis baptiſmo à Petro Apoſtolo aucta à S. Clemente Romano Pontifice ad pietatem inſtituta, cum Deo virginitatem fuiſſet pollicita ab eodem ſacro velamine conſecrata fuit.

Valeriam virginem cęleſtis Regis ſpōſam virginitatem mentis, & corporis Deo deuouiſſe, & pro Chriſto obtruncatam ęternam inueniſſe vitam S. Martialis Lemouiceuſis Antiſtes teſtatus eſt Suarez monialium inſtitutum vetuſtiſſimum perpetuumque in Eccleſia fuiſſe affirmat, & virgines à temporibus Apoſtolicis ſacras, veloque virginitatis donatas. S. Iphigeniā à S. Mattheo, S. Teclam à S. Paulo, S. Petronillam à S. Petro conſecratas, & S. Martam, Maſſiliæ virginum collegium inſtituiſſe, & cum illis ad obitum vſque vixiſſe. Benedictus Iuſtinianus in cap.7. epiſt.1. ad Cor. Collegij virginum à S. Martha inſtituti meminit; regiæque puellæ, quæ S. Mattheo auctore virginitatem vouit, & Sancti Ignatij teſtimonio puellas plurimas ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio virginitatis voto ſe adſtrinxiſſe, oſtendit. Quattuor Philippi filiæ virgines vaticinantes, in quibus S. Hieronymus primitias virginitatis, poſt Chriſti Crucem, conſecratas dixit, fortaſſe voto Deo virginitatem dicauerant. Piamon Abbas, apud Caſſianum, primos fideles, quorum erat cor vnum, & anima vna, Cęnobitas appellauit. Card. Bellarm. lib.1. de Monachis. cap.5.§.3. docet, Tertullianum, qui de velandis virginibus, & Cyprianum, qui de Habitu virginum, opuſcula edidere, de virginibus Deo, per ſolemnem profeſſionem, dicatis, locutos, oſtendit.

Non naturali tamen, non Diuino, ſed eccleſiaſtico iure præceptam eſſe Sanctimonialium clauſuram, exploratum eſt, vt dixi. De hac re Azo.to.1.Inſt.mor. lib.13 cap.82. Ludonicus Miranda de Monialibus q.1.ar.1.Nauar.com.4.de Reg. Sanchez tom.2.Op.Mar.lib.6.c.15. num.3.

Magnus olim Sanctimonialium numerus: quo primum tempore, Romæ conſpectæ Moniales.

EX Monialibus quædam olim in priuatis ædibus cum parentibus, ſeu cognatis, ſiue alijs notis Chriſti fidelibus; quædam in aliarum Sanctimonialium contubernio degebant. Claudium Eſpenſæum, Petrum Caniſium lib. 2. c.14. de Beata Virg. Cardinalem Baronium, Suarez tom.4.de Relig. (vt alios ſilentio prætereeam) huius rei teſtes habes. C. Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis duplex hoc virginum, quæ ſe Deo vouerunt, genus explicat: inter eas, quæ priuatas incolebant ædes, Marcellinam Ambroſij lib.4.c de con

ſanctiſſimi Mediolanenſium Epiſcopi ſororem à Liberio ſacratam; quæ, cum opibus affueret, alias etiam Virgines ſibi adiunxerat, Euſtochium, Principiam, Demetriamque recenſet. Harum virginum, & earum, quæ in cœnobio religioſam ducunt vitam, genus S. Gregorius Nazianzenorum Antiſtes, cognomento Theologus, in Carmine ad Hellenium indicauit.

Atque ita guſtato Chriſto feliciter ipſis
Guſtato prius eſt facta medela cibo.
Ac multæ tales toto verſantur in orbe,
Qua ſe cumque Dei porrigit alma fides
Pars animis paribus incenſa cupidine regni
Tecta eadē, & vita par genus vſque celit.
Aſſides infirmis pars altera, patribus, aut cū
Fratribus in ſancta virginitate manet.

S. Auſtrebertam virginem Audomarus Trauanenſis Epiſcopus Chriſto ſponſo conſecrauit; vixit hæc aliquandiu ſic conſecrata in paternis ædibus, deinde monaſterium, cui Burgeſledis preerat ingreſſa eſt; tandem monaſterio Pauliacēſi fuit præfecta. Vixit Dagoberti Francorum Regis æuo. ex Surio in eius vita. tom. 1. in Februario.

Ingentem Sanctimonialium priſcarū numerum, ex Gregorio Theologo, ex Theodoreto, & Ambroſio innoteſcit. Gregorium audiuiſti canentem.

Ac multa tales tote verſantur in orbe,
Qua ſe cunque Dei porrigit alma Fides.

lib. 1. de virginibus ad Marcellinam ſororem.

Ambroſium audi. *De Placentino ſacranda virgines veniunt. de Bononienſi veniunt, de Mauritania veniunt, vt hic velentur,* & paulo poſt. *Ex vltimis citra, vltraque Mauritania partibus deducta Virgines hic ſacrari geſtiunt; & cum ſint omnes familiæ in vinculis, pudicitia tamen neſcit eſſe captiua. Quid de Bononienſibus virginibus loquar fecundo pudoris agmine? quæ mundanis ſe delicijs abdicantes ſacrarium virginitatis incolunt?* alibi clarius *Diſcite quantas Alexandrina, totiuſque Orientis, & Africana Eccleſia quotannis ſacrare conſueuerit, (virgines) pauciores hic homines prodeunt, quam illic virgines conſecrantur.*

lib. 3.

Conſentit Auguſtinus, lib. 30. contra Fauſtum, dicens, maiorem penè in Eccleſijs omnibus virginum, quam mulierum haberi numeroſitatem. Theodoretus Cyrenenſis Epiſcopus, non minus, quam Ambroſius placebit. verba eius refero latinitate donata. *Multa enim alia quidem vitam amplexa ſunt ſolitariam, partim autem viuere amarunt cum pluribus, adeo vt ducenta quinquaginta: & plures, & pauciores ſimul viuant vno cibo veſcentes ſupra ſolas ſtoreas ex inſtituto dormientes; & manus quidem lana tribuentes hymnis vero linguam conſecrantes. ſunt eiuſmodi innumerabilia ſapientiæ gymnaſia, non ſolum in noſtra regione. ſed etiam per totum Orientem. ijs autem plena eſt & Paleſtina, & Ægyptus. & Aſia, & Pontus, & tota Europa; ex quo enim Chriſtus Dominus honorauit virginitatem; vt qui natus ſit ex Virginitate, prata virginitatis natura germinauit, & hos ſuauiolentes, & qui non marceſcunt. flores offert Creatori.*

Monialium cœnobia ſapientiæ gymnaſia.

aliàs ex virgine.

Ignatio Epiſcopo, & martyre, ſuperſtite, Philippis virginum Deo dicatarum, quibus ſalutem dixit, collegium extabat. Hieronymus ad Sabinianum, monaſteriorum Aegypti, & Syriç virginum, & viduarum meminit, dicens. *Moris eſt in Ægypti, & Syria monaſterijs, vt tam virgo, quam vidua, quæ ſe Deo vouerint, & ſeculo renunciantes omnes delitias ſeculi conculcarint, crinem monaſteriorum Matribus offerant deſecandum, non intecto poſtea, contra Apoſtoli voluntatem, inceſſura capite. ſed ligato pariter, ac velato;* nec *hoc quiſpiam præter tondentes nouit, & tonſas, niſi quod quia ab omnibus fit, pene ſcitur, vel ab omnibus.*

Ex eius epiſtola ad Philippenſes.

De Monaſterio à Paula Romani Senatus prima, Bethleem erecto, in eius epitaphio ad Euſtochium, hæc *Poſt virorum monaſterium. quod viris tradiderat gubernandum, plures virgines, quas è diuerſis prouincijs congregarat, tam nobiles, quam medij. & infimi generis in tres turmas, monaſteriaque diuiſit, &c.*

Helena ſacris virginibus Hieroſolymis præbuit epulum, & famulæ habitu ſuccincta eiſdem miniſtrauit; & Regina orbis, ac mater Imperij famularum Chriſti ſe famulam deputauit. huius filius Conſtantinus Imperator ſanctiſſimum perpetuarum virginum cętum (ait Euſebius) conſtanter colebat, quod in earum mentibus Deum ipſum, cui ſe conſecrauerant, inhabitare crederet. S. Gregorius tria millia Sanctimonialium alebat: Antinoi, Aegypti vrbe duodecim erāt Sanctimonialium cœnobia, ad Nili ripam in

lib. 2. vitæ cap. 28. Io: Diac. S. lib. 2. c. 1. vitæ S. Gregor.
Palladius lib. 7. c. 137

mona-

monaſterio Tebenenſi quadringētæ monachæ S. Pachomij diſciplinam ſequentes degebant. Palladius lib. 8. de vitis Patrum. cap. 39.

Poſteriora, & recentia tempora ſi inſpicias, in vno Minorum Obſeruantium Ordine, in Comitijs generalibus in Hiſpania habitis ann. 1633. quindecim millia Monialium cœnobia, & ducenta quinquaginta earum, ſolemnibus votis deuinctarum millia recenſita à viris grauibus, qui ijs Comitijs interfuerūt, audiui, & legi in ſchedulis.

De tempore, quo Sanctimoniales in monaſterijs Romæ conſpectæ, S. Hieronymus in epitaphio Marcellæ viduæ ad Principiam virginem, ſuo æuo hoc accidiſſe,

Epiſt. 16. teſtatus eſt, his verbis. *Audiuimus, te illius adhæſiſſe conſortio, & nunquam ab illa, ne tranſuerſum quidem vnguem, vt dicitur, receſſiſſe, eadem domo, eodem cubiculo vſam, vt omnibus in vrbe clariſſima notū fieret, & te matrem, & illam filiam reperiſſe: ſuburbanus ager vrbis pro Monaſterio fuit, & rus electum pro ſolitudine, multoq; ita vixiſtis tempore, vt ex imitatione veſtri, & conuerſione multarum, gauderemus, Romam factam Hieroſolymam. crebra virginum monaſteria, monachorum innumerabilis multitudo, vt pro multitudine ſeruientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, eſſet poſtea gloriæ.*

31. die ſan. Athanaſium, perſecutionum procellis aliquando iactatum, à quo S. Antonij Aegyptij, monachorum patris, vita conſcripta, & viſus in Aegypto S. Pachomius, monachatum in Occidentem Romam præcipuè, detuliſſe, conſtat: de qua re Cardinalis Baronius in Annalibus Eccleſiaſticis, ad annum 328. viderat monachorum in Aegypto cœnobia, Romam profectus monaſticum celebrauit inſtitutum: quod viri, & mulieres magno animo ſuſceperunt. Euſtochium virginē magnæ Paulæ filiam Sanctimonialis Romæ in priuatis ædibus fuit, prima Romanæ vrbis virgo nobilis à Hieronymo nuncupata. *Nunc*, ait, *ad te omnis dirigatur oratio; quæ quanto prima Romanæ vrbis virgo nobilis eſſe cœpiſti, tanto tibi amplius laborandum eſt, ne & præſentibus bonis careas, & futuris*, monitis eam deinde alijs excitat. *ſorores tuæ cur ſiſtent, & quærant, quomodo Chriſtum hoſpitem ſuſcipiant, tu ſemel ſeculi onere proiecto, ſede ad pedes Domini, & dic: Inueni eum, quem quærebat anima mea, tenebo eum, & non dimittam, &c. ſemper te cubiculi tui ſecreta cuſtodiant: ſemper tecum ſponſus ludat intrinſecus; Oras, loqueris ad ſponſum: legis, ille tibi loquitur, &c. Ab eo audies, Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus. caue ne domum exeas, & velis videre filias regionis alienæ, & foris vagentur virgines ſtultæ: tu intrinſecus eſto cum ſponſo.*

Cardinalis Baronius, in Notis ad Martyrologium Romanum, S. Marcellam viduam ingentibus animis nobilitatis faſtum calcantem primam in vrbe monaſticam vitam ab Athanaſio traditam exercuiſſe, memoriæ prodidit. S. Pachomij nomen, diſciplinamque monachorū ab illo inſtitutorum, idem S. Athanaſius primus Romam aduexit. Pachomius autem Monialibus ſororem etiam Præfectam dedit; vt oſtendi alio loco. Dum ille Eccleſias, ſibi ſubiectas, & quæ erant in ſolitudine, luſtraret, S. Pachomij monaſterium vidit.

v. Epit… Marce…

vide S. … rony. e… 16. ad … cipiam

De ſeptis, quibus Sanctimoniales clauſæ. Quo primum tempore intra ſepta vixerint.

S. Martham S. Mariæ Magdalenæ ſororem, iunctis ſibi alijs mulieribus, monaſterium incoluiſſe, tradunt nonnulli: & ego indicaui ſuperius. Petrus Maturus, in Notationibus ad Hiſtoriam S. Antoniſii, ſacras virgines quarto ſæculo clauſas fuiſſe, ex eius verbis colligit; idq; ex Tripartita confirmat: monaſteriorum Paulæ meminit Hieronymus, etiam epiſtola ad Sabinianum Diaconum inſano ſacræ virginis amore captum. *Poſt Apoſtoli Petri baſilicam*, inquit, *in qua Chriſti flammeo conſecrata eſt, poſt Crucis, & Reſurrectionis, & Aſcenſionis dominicæ ſacramenta, in quibus rurſum ſe in monaſterio victuram, ſpoponderat, audes crinem accipere, te cum noctibus dormituraſquam Chriſtus moſ fuerat in ſpelunca? Deinde à veſpere vſque mane feneſtræ illius aſſides, & quia propter altitudinem herere vobis cominus non licebat, per funiculum, vel accipis aliquid, vel remittis. Vide, quanta diligentia Domini fuerit; vt nunquam domi virginem, niſi*

par. 2.

In epi… phio Pa… ad Bul…

in Eccleſiam, videris; & cum tal-c vterque veſtrū habuerit voluntatē niſi per feneſtrā nocte facultas vobis nō fuerit colloquēdi.

Sic Marianus Victorius in ſcholijs in epiſ. 48. S. Hieronymi.

Romæ in Baſilica S.Petri flammeum, & velum acceperat virgo, & Bethleem cum Paula, & Euſtochio acceſſerat (vt reor) ter profeſſionē ediderat, ſcilicet in die Crucis, Reſurrectionis, & Aſcēſionis.

Gregorius Nazianzenus de ſacris virginibus ſub eod. tecto degētibus cecinit.

Pars animis paribus incenſa cupidine regni
Tecta eadē, & vita par genus, vtq. colit.

Gregorius Nyſſenus Baſilij Magni, magnæq Macrinæ frater, epiſtola ad Olympium monachum, de vita, moribuſque Macrinæ diſſeruit: Hæc virginum collegium rexit, & in virtutibus erudiuit, ab infantia autem in diuinarum literarum ſtudia incubuit in Sapientiam Solomonis inprimis, & Pſalmos, quorum cantilenam ſurgens è lecto, accedens ad ſtudia, ab eis recedens, cibum ſumens, recedens à menſa, cubitum pergens, ad preces exurgens ſemper habebat. Matrē viduam Macrina, Deo conſecrata, ad monaſterium, ad ſapientiæ ſtudium, ad puram viuendi rationem adduxit, virginum illic degentium vna erat menſa, ſimilis lectulus, par & æqua rerum omnium ad vitam ſpectantium ratio, dignitatis differentia ex virginum multitudine ſublata. *Talis erat* (præſtat Gregorij verba ad pietatem excitantia referre) *vita ordo, tantaque in ſapientia ſtudio præſtantia, tam grauis viuendi diſciplina, vt nulla deſcribi poſſit orationis facultate: quales enim ſunt animi, qui corporis vinculis ſoluti, moleſtijſq; liberati, ex hoc vita carcere auolauerunt, talis erat earum vita; quæ ab omni rerum humanarum vanitate aliena ad Angelorū vita ſimilitudinem proximè accedebat: non ira, non inuidia, non odium, non ſuſpitio in ea cernebatur: omnis honoris gloria, & aliarum id genus inanium rerum cupiditas, omnis faſtus, & ſuperbia, & alia ſimilia vitia inde reiecta erant, delitias ſuas in temperantia collocabant, gloriam ſuam in eo putabāt ſitam, quod nota eſſent nemini; diuitias, quod nihil poſſiderent; quodque terrenas omnes copias tanquam puluerem à corporibus ſuis excuſſiſſent, &c. ſola illic rerum diuinarum vigebat cura, perpetuumque precandi ſtudiū & aſſidua pſalmorum decantatio, qua nullo vnquam tempore, nec die, nec nocte intermittebatur, vt in ea re, & opus ipſarum pariter, & quies conſiſteret, &c. erat ipſarum vita inter humanam, celeſtemq. naturam interiecta, vtriuſque particeps, vtrique finitima.* Hæc Nyſſenus ad Olimpium. Porro Macrina earum virginum dux erat, & magiſtra, quæ aliquando ægrotans non in lecto, ſtratoue quopiam, ſed humi, tabula ſacco ſubiecta, & altera puluinaris loco caput eius ſuſtinente, quieſcebat; De hac virgine ſanctimoniæ, & doctrinæ faſtigio inſigni, cuius diſcipulum eloquentium Theologorum vertex Gregorius idem ſe profitetur; Martyrologium Romanum, die 19. Iulij.

Alia, innumera ferè, ſacrarum fœminarum monaſteria priſcorum temporū referre poſſem; in quibus illæ parietibus ſeptæ Deo viuebant: S. Pachonius Thebenenſis Abbas multos habuit ſui inſtituti ſectatores, monaſterium proprium, & magnum, in quo ipſe viuebat, mille, & quadringentos alebat viros; fœminarum etiam cœnobiū condidit, in eo eadē viuendi forma, quæ in monaſterijs virorū; idemque inſtitutum, præter melotem. (ouillam ſcilicet pellem) trās Nilum erat fœminarum cœnobium, ex aduerſo monachorum. Si virgo obiret, reliquæ virgines cadauer concinnabant ad ſepulturam; & ad Nili ripam efferebant; Monachi flumen traijcientes, cum palmis, & oliuæ ramis, & pſalmodia illud transferebant, & in ſuis humabant ſepulchris. S. Pachomij ſoror monialium tam inſignis monaſterij mater eas inſtruebat, vt cor à rebus terrenis abſtractum ad cœleſtia, & manſura erigerent.

Ex Palladio lib. 8. de vitis Patrum c. 39.

S. Amon virgo cum virgine coniuge aliquādo vixit; deinde ille monachorum, hæc virginum multitudines cōgregauit. Ruffinus lib. 2. de vitis Patrum cap. 30. Amon vixit tempore S. Antonij Abbatis.

Pallad. lib. cit. cap. 8.

Sāctimoniales nonnullæ olim è monaſterijs aliquando egrediebantur, nonnullæ intra ſepta continebantur.

Vidimus paulo ante Sāctimoniales S. Pachomij diſciplinam ſeruantes defunctarum cadauera ad Nili ripam efferre conſueuiſſe. Leoni Tertio, cui non pauci

Pallad. lib. 8. c. 39.

In Leone IV.

pauci fuerant infenſi, Caroli Magni ope Romam redeunti Sanctimoniales ipſas obuiam proceſſiſſe, Anaſtaſius Bibliothecarius his verbis teſtatur. *Tunc Romani præ nimio gaudio ſuum recipientes Paſtorem omnes generaliter in vigilia B. Andreæ Apoſtoli, tam Proceres Clericorum, cum omnibus Clericis, quam Optimates, & Senatus, cũctaque militia, & vniuerſus populus Romanus, cum Sanctimonialibus, & Diaconiſſis, & nobiliſsimis matronis, &c. omnes connexi ad Pontem Miluium cum ſignis, & bandis, & canticis ſpiritualibus ſuſceperunt, & ad Eccleſiam B. Petri Apoſtoli eum deduxerunt: vbi & Miſſarum ſolemnia celebrauit.* Virgo ſacra, quam Sabinianus Diaconus deperibat, in Baſilica S. Petri Chriſti conſecrata flammeo ad cœnobium Bethleemiticum profecta, ex eo in templum ſacræ ſpeluncæ, in qua Dei Filius natus, ſe conferebãt, eamque nunquam, niſi in Eccleſia, à Sabiniano cõſpectam S. Hieronymi oſtendit calamus. Sed his non immoror, ne in meridie lucernam adhiberi à me, putes. Oſtendendum paucis, Moniales, quæ è monaſterijs pedem non efferebant, priſcis temporibus, non defuiſſe.

epiſt. 48. ad Sabinianũ.

S. Cæſarius Epiſcopus Arelatenſis fœminarum cœnobium, tanquam arcem condidit Cæſariam ſororem è Maſſilienſi monaſterio (illuc eam miſerat, vt diſceret quod doceret, & diſcipula prius eſſet quam magiſtra) cum paucis ſodalibus euocauit: multæ virginum cateruę fallaces rerum labentium flores contemnentes ad eum locum, Ceſarij Patris, & Cæſariæ matris ſinum expetentes, confluxerunt. Erant autem (ait author hiſtoriæ) in illo loco adeo incluſæ, vt vſque ad ſupremum vitæ diem nulli earum fas eſſet extra monaſterij locum progredi. Ex Cypriano S. Cæſarij diſcipulo, in eius vita ad Cæſariam Abbatiſſam. tom. 4. Surij in Auguſto. viuebat S. Cæſarius anno 454. cum Pontifex Max. Romæ, Theodoricus Rex Rauennæ magni fecit.

De inſigni inſignium fœminarum in interiori Thebaide monaſterio, in quo Euphraſia virgo regio ſanguine genita, infans ferè, ſacras veſtes induit, ſcriptor vitæ illius præclara memoriæ prodidit; quæ hic ex eo referam, rationem viuendi Monialium, vetitumque è monaſterio egreſſum indicabunt. *Erat autem,* inquit, *in quadam urbe monaſterium fœminarum, in quo plus minus cētũ, & triginta degebãt: in eo nemo vel vinum, vel oleum, vel vuas, aut ficus, aut poma in cibum ſumebat. erãt inter eas, quæ ab infantia, ſe ne nouiſſe quidem poma asſererent: eaque interdum leguminibus, alias oleribus veſcebantur, ſed nullo oleo conditis. Quædam earum veſpere ſumebant cibum, quædam poſt biduum, nonnullæ poſt triduum: nulla earum pedes lauabat aqua, balneas vero, quod eis corporum nudatio abbominabilis videretur, nec audire ſuſtinebant: cubabant omnes humi in cilicio, quod in latum vnius, in longum trium eſſet cubitorum, nec erat requies diuturna, veſtes quoque habebant cilicinas, quæ in pedes vſque ſe porrigerent. laboris autem tantum quæque ſiue operis ſuſcipiebat, quantum vires paterentur. Si qua in morbum incidiſſet, nulla ei medicorum fomenta adhibebantur; ſed pro maximo Dei beneficio accipiebat eam morbi moleſtiam, ferens æquanimiter, donec à Deo curaretur. Nulla ex eis è monaſterio egrediebatur; ad fores monaſterij Ianitrix erat, quæ, ſi quid nunciatum eſſet, intrò perferebat, reſponſaque referebat. multæ illic curationes diuinitus fiebant.* Sub Theodoſio Imperatore floruit S. Euphraſia. Cardinalis Baronius in Not. ad Martyr. Rom. 13. Martij.

Apud Sur. tom. 2. in Martyr.

In monaſterio à S. Melania conſtructo virgines nonaginta, nonnullæque ab impuris illecebris ad veram pœnitentiam peragendam traductæ fœminæ: omnibus eæ à Melania datæ leges; ne cum viris vnquam ſermonem haberent; ex monaſterio non egrederentur, nihilq. vnquam ab ijs acciperent; qui extra fuiſſent. Ex eius vita, tom. 1. Surij in Ianuario. Aeuo Eudoxiæ Theodoſij coniugis vixit Melania iunior, quæ Melaniæ ſenioris, neptis fuit. Vide Palladium lib. 8. cap. 119. de vitis Patrum, Roſuueidum in præludijs ad lib. 8. de vit. Pat. vbi de iunioris Melaniæ, & Piniani coniugis peregrinatione accurate.

Clauſæ:

De clauſura præſcripta à Concilio Carthaginenſi tertio, cap. 33. & à canone 46. Trullano, qui ſextæ adſcribitur Synodo alio in loco paucis ſcripſi. Concilium Cabilonenſe 2. canone 65. *Sanctimoniales*, ait, *niſi forte Abbatiſſa ſua pro aliqua neceſſitate incumbente, illas mitten-*

te,

te, nequaquam de monaſterio egrediantur. c.autem 57.de Abbatiſſa leges,eam, ſine Epiſcopi licentia, niſi in quibuſdam caſibus, egredi non poſſe.

In Conſtitutionibus Caroli Magni à Hlothario Imperatore eius nepote in Epitomen redactis,Hincmari ſæculo,anno ſcilicet Chriſti Domini 800.hanc offendes conſtitutionem; *De monaſterijs, vbi Nunnanes ſine regula ſedent, volumus;* pag.236. *vt in vno loco congregatio fiat regularis, & Epiſcopus præuideat; vbi fieri poſsit; & vt nulla Abbatiſſa foras monaſterio exire præſumat ſine noſtra iuſsione, nec ſibi ſubditas facere permittat; & earum clauſtra ſint bene firmata.* In Concilio Lugdunenſi 3. (edito à P. Iacobo Sirmondo, cum alijs veteribus Galliæ Concilijs) can. 3. puellæ, quæ in monaſterio concluſionem elegerunt,& deinde diſceſſerunt,à communionis gratia ſegregantur, quouſque ad monaſterium redeant. anno 583. & paulo ante (anno.5. 581.) Concilium Matiſconēſis de ſeptis monaſteriorum loquitur,can.19.referens, Agnetem monacham fuga è monaſterij ſeptis egreſſam,& ad ea deinde reuocatam. Conc. Aquiſgranenſe (tom.2. Conc. ab eodem editorum), cap.12. *Summa intentione,*ait. *Abbatiſſæ ſatagendum eſt; vt monaſteria puellarum ita vndeque firmiſſimis circumdent munitionibus; vt nulli intrandi, aut exeundi, niſi per portam pateat aditus;quatenus nec viri quiddam, quod non decet, in eorum clauſtris agendi, Sãctimoniales foras vagandi habeant facultatem.*

De antiquitate clauſuræ monialium Dionyſius Carthuſianus in Dialog. inter ſponſum Chriſtum, & ſponſam Monialem art.3.& 4. hoc autem 4.articulo refert verba hæc Hieronymi ad ſuas Moniales. *extra Monaſterij limitem nulli veſtrum liceat exire; hæc lex, hæc arma, hæc ſumma profeſsio ſit omnibus vobis;vt quæ ſemel intrauerit, poſt profeſsionem nunquam permittatur exire.* At regulam Sanctimonialium,quæ habetur tom.12.Operum S. Hieronymi, illius non eſſe, cenſet Roſuueidus in Not.in Vitas Patrum.

NOTATIO.

Nonnæ, dicuntur etiam Nonnanes, & Nunnanes: ſunt autem Nonnæ Sanctimoniales in epiſtola 19. Bonifacij Archiepiſcopi leges. *Si reus inuentus fuerit, vt cum velata, & conſecrata Domino Nonna concubuiſſet & adulteria, & monaſteria Nonnarum.* lib.2. Capitularium, tit.2.*Similiter, & Nonna velata eadem pœnitentia contineantur.* S Hieron.epiſt.22. de virginitate ſeruanda ad Euſtochium. *Maritorum experte dominatum, viduitatis præferunt libertatem caſtæ vocantur, & Nonnæ.* Hæc,& alia de voce *Nonna* Heribertus Roſuueidus, in Onomaſtico, verbo Nonna, vbi Gloſtarium Clamberonenſe manuſcriptum.

Sanctimonialis Nunna monacha, monialis, Nonnas,Nonnanes dictas, ex capitularibus non vno in loco,diſces lib.5. tit. 316. *ſimiliter, & Nonnanes velata eadem pœnitentia teneantur.* cõſule Roſuueidum lib.citato.

S. Hieronymus, initio prologi vitæ S. Hilarionis,lib.1.de vitis Patrum,Aſellam *Nonnam* appellauit. *Decus, & dignitas virginum Nonna Aſella.* Varijs nominibus vocatæ ſunt Moniales. Ab Ignatio ſe Deo conſecrantes, à Cypriano Deo dicatæ, ab Optato velatæ Chriſti ſponſæ, à Hieronymo Chriſti flammeo conſecratæ, ab Ambroſio velatæ,& ſacro velamine tectæ. ab Auguſtino Dominicæ, Sanctimoniales, Caſtimoniales, à Fulgẽtio Deo conſecratæ. ab alijs Deo per continentiam dicatæ, ſacræ perpetuæ continentiæ ſectatrices, virginitatem, ſeu continentiam profeſſæ. Editiones Roſuueidianæ.

Moniales, tempore SS. Dominici, & Franciſci, in cœnobijs clauſæ.

S. Dominico Honorius Pontifex præceperat; vt Moniales Vrbis varijs in locis degentes in vnum cogeret; vt regi facilius,& cuſtodiri cautius poſſent, tres illi in hac re adiutores addidit Hugolinum Oſtienſem, Nicolaum Tuſculanum Epiſcopos, & Stephanum de Foſſa noua; ſed illæ inueteratam amantes libertatem,Pontificis voluntati obſequutæ non ſunt. Abbatiſſa tamen, & ſorores inſignis Cœnobij S. Mariæ Transtyberim S. Dominici cohortationibus aures præbuerunt; & anno Domini 1219. 12.Kal.Martij ad Sancti Sixti monaſterium,

rium,

riñ, vbi Sãcti Dominici filij habitauerãt, indeque ad S. Sabinam Pontificis dono diuerterant, commigrarunt: Prædicatorũ Patrem, ne vnquam è monaſterio exirent, neue parentes alioſue intra clauſtra exciperent, prudentiſſime præcepiſſe dicunt vno ore ſanctiſſimi viri diſcipuli, teſtatumque reliquit Ferdinandus Caſtillius p.1.lib.1.cap.31. Hiſtoriæ Ordinis Fratrum Prædicatorum.

S.Clara à S.Franciſco præcelſæ perfectionis formam edocta, illius conſilio, ad S.Damiani templum cum ſorore, ſe cõtulit, ibi ſe clauſit, virginum Chriſti collegio inſtituto, anno 1212. initia poſuit. Hugolinus Oſtienſis Epiſcopus, (fuit deinde Greg. IX. in Romano Pontificatu) Seraphici Ordinis Protector, Sanctimonialibus S. Damiani, S. Benedicti regulam tradidit, & ſacræ clauſuræ leges. Innocentius IV. (apud Vuaddingũ, ad annum 1219. anno 4. Honorij Tertij) ad eaſdem Moniales, quas Ordinis Sancti Damiani incluſas nuncupat, datis literis; Hugolini eis præſcriptas leges commemorat; in ijs de clauſura: *omni namq; tempore vitæ ſuæ clauſe manere debent, & poſtquam clauſtrum huius religionis intrauerint aliquæ regularem habitum aſſumentes, nulla eis concedatur licentia, vel facultas inde vlterius exeundi; niſi fortè cauſa plantandi, vel ædificandi eandem religionem ad aliquem locum tranſmittantur; morientes vero tam dominæ, quam ſeruientes, quæ profeſſæ fuerint, intra clauſtrum, prout conuenit, tumulentur.* Cauet præterea, ne quis homo ſine venia, earum cœnobium ingrediatur: ait enim. *De ingreſſu perſonarum in monaſterium firmiter, & diſtrictè præcipimus; vt nulla vnquam Abbatiſſa, vel eius ſorores aliquam perſonam religioſam, ſeu ſæcularem, aut cuiuslibet dignitatis in monaſterium intrare permittant, nec omnino hoc alicui liceat; niſi cui, & quibus conceſſum à Summo Pontifice fuerit, vel à nobis, vel poſt nos, ab illo; cui ſicut & nobis, ſolicitudinem, & curam ſpecialem gerendam de vobis ſpecialiter Dominus Papa duxerit iniungendam.*

vide Vuaddingum to. 1. An. Mun. ad an. 1212 nu. 25.

tom. cit.

Innocẽtius Quartus, S.Claræ, & ſororibus monaſterij S. Damiani Aſſiſiatis poſcentibus, regulam traditã illis à S.Frãciſco, & à Raynaldo Oſtienſi, & Velletrenſi Epiſcopo approbatam, Apoſtolico munimine roborauit, vt ex litteris eius ad Sanctam Claram, & ſorores, Aſſiſij datis anno Pont. eius 11. 5. Kal. Auguſti aperte conſtat. De clauſura loquens regula ait *Capillis* (eius quæ vult eſſe Monialis) *tonſis in rotundum; & depoſito habitu ſæculari, concedat ei* (Abbatiſſa ſcilicet) *tres tunicas, & mantellum. Deinceps extra monaſterium ſine vtili manifeſta, & probabili cauſa eidem exire non liceat, finito vero anno probationis, recipiatur ad obedientiam, promittens vitam, & formam paupertatis in perpetuum obſeruare.* paulo poſt: *Nulla vobiſcum reſidentiam faciat in monaſterio niſi recepta fuerit, ſecundum formam veſtræ profeſſionis.* ſororibus ſeruientibus licebat ex cauſa egredi cap. 9. de illis hæc. *Sorores ſeruientes extra monaſterium longam moram non faciant, niſi cauſa manifeſtæ neceſſitatis requirat.* cap. 11. agitur de oſtij monaſterij cuſtodia, & hæc ibi *Nec omnino aperiatur alicui intrare volenti; niſi conceſſum fuerit à Summo Pontifice, vel à Domino Cardinali Protectore.* Capellano ſine ſocio ingredi; non licet, hoc habes cap. 12. *Nec liceat Capellano, ſine ſocio monaſterium ingredi, & intrantes in loco ſint publico, vt ſe poſſint alterutrum, & ab alijs intueri.*

Extant literæ to. 1. Bullar. cõcit. 12. Solet.

cap. 2. regulæ.

NOTATIO.

IN controuerſia eſſe videri poteſt, an Moniales S. Claræ ante Vrbanum IV. clauſuræ lege ex voto obſtringerentxr. Lodouicus Miranda, lib. de ſacris Monialibus (eum habes in fine tomi primi Manualis Prælatorum regularium) q.1.ar.1. tradit, Moniales S. Claræ clauſuram ex voto ſeruaſſe, regulamque à S.Franciſco eis traditam Innocentij IV. auctoritate confirmatam fuiſſe (præerat Eccleſiæ Innocentius IV. anno 1243.) art. 2. docet, eaſdem ante Bonifacium VIII. ex regulæ voto, ad eam obſeruãdã, fuiſſe obſtrictas: at ego ab hac viri docti ſententia non poſſum non diſcedere. Regulam perlege, clauſuram ab eis non ex voto, ſed ex lege ſeruãdam (ni fallor) inuenies. Vrbanus IV. mitiorẽ condidit, pro S.Claræ ſororibus, regulam, (ſecundam nuncupant) & quæ illam ſunt amplexæ, Vrbaniſtæ appellatæ, plures ſunt, quam primæ ſectatrices: in hac Vrbanus

Clariſſæ primæ regulæ ex voto nõ tenẽtur ad clauſuram.

for-

formulam præſcripſit edendæ profeſſionis; in eaq. clauſuræ votum expreſſit. Do verba *Ego ſoror N. promitto Deo, & Beatiſsimæ Mariæ ſemper Virgini, & Beato Franciſco, & Claræ, & omnibus Sanctis, & tibi Dominæ Abbatiſſæ, viuere ſub regula à D. Vrbano Papa IV. Ordini noſtro conceſſa, toto tempore uitæ meæ in obedientia, ſine proprio, et in caſtitate, etiam, ſecundum quod per huiuſmodi regulam ordinatur, ſub clauſura.*

cap. 3. reg. to. 1. Bull. conſtit. 7. Vrbani IV.

Quid Clauſura monialium nomine; & quo iure Sanctimonialibus cuiuſcunque Ordinis præcepta ſit.

lib. 6.

QVid nomine clauſuræ intelligatur, diſce ex Bonifacio 8. cap. 11. de ſtatu reg. & ex Conc. Trident. ſeſſ. 25. c. 5 de Regul. Bonifacij conſtitutionem renouante. Clauſuræ lex Sanctimonialibus omnibus iniungit, ne ex monaſterijs, poſt profeſſionem, ne ad breue quidem tempus, niſi ex legitima cauſa approbanda ab Epiſcopo, egrediantur; decernitque nemini cuiuſcumque conditionis, ſexus, ætatiſque intra monaſterij clauſtra ingredi licere, ſine Epiſcopi, aut ſuperioris licentia in ſcriptis obtenta.

Non naturale, non Diuinum ius, ſed humanum eccleſiaſticum clauſurã Monialium præcipit. iure Diuino tamen Sanctimoniales votorum paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ religione deuinciuntur, (*voueto, et reddite*) & naturæ lex indicat, ea ab ijs efficienda, quę ſeruãdis votis maxime proſunt. ſeruatam clauſuræ legem caſtitatis voto ſeruando vtilem eſſe, lippis, tonſoribuſque notum eſt. Nõ naturali, nõ Diuino iure clauſuram præcipi, docent Nauar. comment. 4. de Reg. nu. 39. & 42. Azorius tom. 1. Inſtit. moral. lib. 13. c. 8. q. 2. Manuel. tom. 1. Regul. qq. 44. ar. 1. Ludouicus Miranda art. 1. de ſacris Monialibus, Sanchez tom. 2. Op. mor. lib. c. 15. num. 3. Bonaccina q. 1. p. 3. de Clauſura, & alij.

Dices. Chriſtus Dominus Diuini conditor iuris, clauſuram aliquando præcepit. ergo diuino pręcepta eſt iure.

Fateor, Chriſtum Dominum Sanctę Brigittę, quę ſanctimonialium cœnobiũ inſtituerat, Regulam, quę Saluatoris dicitur, tradidiſſe, clauſuram præcepiſſe. cap. 8. hæc habet. *Nulli enim poſt introitum ſuum, licebit de monaſterij clauſtris exire.* & cap. 7. *Remota omni occaſione cuiuſcunque neceſsitatis, ſiue ſupplicationis, nullus ſecularium virorum, ſeu mulierum, nulluſque Religioſorum, ſeu aliorum clericorum clauſtra monaſterij monialium ingrediatur.*

At, ante hæc tẽpora, Bonifacius VIII. de clauſura præcepta tradiderat; Chriſtus legem huiuſmodi ſibi placuiſſe, demonſtrauit; ille Moniales omnes ſuo præcepto Deuinxit; at Chriſtus ſolas Moniales monaſterij à Sancta Brigitta inſtituti: Bonifacius IX. in Bulla Canonizationis §. 34. conſtitutiones monaſterij à Sancta Vidua editas, à Sede Apoſtolica approbatas, teſtatur, Obijt S. Brigitta anno 1373. ætatis 70. Bonifacius IIX. creatus Pontifex anno 1294. Iubilæum anno 1300. celebrauit, vel etiam inſtituit.

Agemus primo loco de lege; qua Sanctimonialibus egreſſus è Monaſterijs, deinde de lege, qua alijs ingreſſus in earum Monaſteria vetitus eſt.

SAuguſtini æuo Monialium clauſurã non ſeruatam, colligit Sanchez lib. cit. ex epiſt. 109. S. Auguſtini. Bonifacius Octauus clauſuram illis indixit; audi. *Periculoſo, & deteſtabili quarundam Monialium ſtatui (quæ honeſtatis laxatis, &c. prouidere ſalubriter cupientes, præſenti conſtitutione perpetuo irrefragabiliter valitura ſancimus, vniuerſas, & ſingulas Moniales præſentes, atque futuras cuiuſcunque Religionis ſiue, vel Ordinis, in quibuslibet mundi partibus exiſtentes ſub perpetua in ſuis monaſterijs debere de cætero permanere clauſura; ita quod nulli earum Religionem tacite, vel expreſſe profeſſæ, ſit, vel eſſe valeat, quacunque ratione, vel cauſa (niſi fortè tanta, & tali morbo euidenter earum aliquam laborare conſtaret; quod non poſſet cum alijs, abſque graui periculo, ſeu ſcandalo commorari) monaſteria ipſa deinceps egrediendi facultates, &c.* Cõcilium Tridentinum Bonifacij conſtitutionem renouauit

c. vnic. de ſtat. Reg. in 6.

uit refero verba. *Bonifacij IIX. conſtitutionem, quæ incipit., Periculoſo, &c. renouans Sancta Synodus vniuerſis Epiſcopis ſub obteſtatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ præcipit; vt in omnibus Monaſterijs ſibi ſubiectis ordinaria, in alijs vero Sedis Apoſtolicæ auctoritate, clauſura Sanctimonialium vbi violata fuerit diligenter reſtitui, & vbi inuiolata eſt, conſeruari maximè procurent:* & paulo poſt, *Nemini autem Sanctimonialium liceat. poſt profeſſionem, exire à Monaſterio, etiam ad breue tempus, quocunque pretextu: niſi ex aliqua legitima cauſa ab Epiſcopo approbanda, indultis quibuſcunque, & priuilegijs non obſtantibus.*

Qua ratione Monialibus arctior clauſum indici potuerit, quam ſit ea, ad quam ex vi regulæ, aut pro feſſione obligabantur.

LVdouicus Miranda, q. 1. art. 2. de ſac. Mon. docet, Moniales S. Claræ ante Bonifacium Octauum, ex voto regulæ, ad clauſuram diuinctas fuiſſe: at, pace docti viri, hoc dicendum fuit de Monialibus, quibus Regulam condidit Vrbanus IV. nam in formula profeſſionis promiſſionem clauſuræ addidit: quæ in priori S. Claræ Regula non erat, quamuis Virgo illa Seraphica ſe, ſuaſque filias clauſuræ ſubiecerit. Moniales alias voto hoc ex regula non obligari, opinatus eſt.

Non potuiſſe Moniales cogi ad clauſuram, quædam, quæ affert Miranda, indicant argumenta; ea nihili furiens, & merito, certiſſimam aſſertionem ſtatuit. Summus Pontifex, & Eccleſia Moniales ad ſeruandam clauſuram cogere poteſt. Probat cóclusionem ex Bonifacio VIII. ex Conc. Trid. ex Pio V. ex Greg. XIII. & ex vſu Eccleſiaſtico, & ratione. Regulares tenentur etiam ad ea, quæ implicite, & indirecte continentur in regula. Lex clauſuræ auſteritatem à Monialium regula alienam non inducit; ſed ad regulam indirecte, ſiue implicite ſpectat, clauſura ad vota regularia ſeruanda, caſtitatis præcipuè valde neceſſaria exiſtimata fuit. Vide Sanchez tom. 2. Op. mor. lib. 6. cap. 2. num. 42. & Suarez tom. 4. de Relig. lib. 1. 1. c. 8. num. 7. qui vere tradit, Religioſis poſſe præcipi, quæ in Religioſo ſtatu, ſeu regula continentur directe, vel indirecte: qualia ſunt, quæ ſecundum rationem prudentiæ, ad religioſi ſtatus decentiam, vel puritatem neceſſaria, vel vtilia ſunt. præterea, religioſo ſtatu, cui ſeſe Moniales addixere, ſuppoſito. Pontifex ex vi ſuæ iuriſdictionis, clauſuram illis præcipere potuit.

Propoſitionem allatam, & probatam ſuperius nonnulli de fide eſſe, opinantur: pro hac ſententia referuntur à Miranda Angles in 4. p. 7. diff. 4. dub. 2. Garzias de Culauda, olim Epiſcopus Curienſes, lib. de clauſura Monialium concl. 2.

Cur Bonifacius IIX. clauſuram Monialibus indixerit.

VT tolleret honeſtatis violandæ pericula, & ſcandala, vt demeret Monialibus vagandi occaſionem, vt quarúdam periculoſo, & deteſtabili conſuleret ſtatui. lege conſtitutionis verba; *quæ honeſtatis laxatis habenis, &c.* & vt Sanctimoniales omnes à publicis, & mundanis conſpectibus ſeiunctæ Deo liberius omnino ſeruire, (demptaque laſciuiendi occaſione) corda, & corpora eidem in omni ſanctitate diligẽtius cuſtodire poſſint. Hæc diſces ex ipſa Bonifaciana conſtitutione Sponſus apud Dionyſ. Carthuſianum art. 3. Dialogi de Reformat. Monialium; cur clauſtra præcepta Monialibus indicat his verbis.

Quia fœminæ ſunt ſpecialiter, & naturaliter multum inſtabiles, fragiles, molles, ac debiles ratione: ideo periculoſiſſimum eſt Monialibus inter viros apparere, ipſoſque inſpicere, alloqui, audire. Nec aliqua lingua poteſt exprimere, quanta peccata, & ſcandala orta ſint, atque aſsidue creantur ex hoc, quod Moniales clauſtra ſua egrediuntur, & perſonas viſitant ſæculares, viros quoque permittunt ingredi ſua clauſtra. Vtinam tumentes vteri, & argumenta currentia ſuper terram non demonſtrarent hoc ipſum. præterea Moniales conſecratæ, & oblatæ ſunt Sponſo cæleſti: ideo oculos ſuos debent auertere ab omni alio amatore, & omnem occaſionem infidelitatis, & violationis vitare. art. ſeq. perpetuæ clauſuræ neceſſitatem, & vtilitatem oſtendit, & verba refert S. Hieronymi muliebre ingenium exprimentia: & ab hoc centum

annos nato regulam Monialibus ſcriptã afferit: in ea Senex Sanctiſſimus Moniales hortatur, vt intuitum vultus cuiuslibet viri, quamuis eſſet ſanctus, & Io: Baptiſtę æqualis in meritis, effugiant: & hæc annectit. *Credatis experto, nihil periculoſius eſt viro, quam mulier, & mulieri, quam vir: vterque ignes, vterque palea. Dicam audacter, proh dolor. Dei tẽpla, vaſa Spiritus ſancti, ædificia Deo dicata ſiūt proſtibula, niſi diligenti ſeruentur cuſtodia.*

Quantum proſit Monialibus clauſura, docet vbertim Carthuſianus, Dialogo cit. art. 2. meminit legis Bonifacianæ *Periculoſo*, &c. art. 3. narrat Patres Antoniũ Pachomium, Baſilium, Auguſtinum, Benedictum, Franciſcum, Dominicum viris Regulas tradidiſſe, deinde Rectores Monialium cuiuſcunque Ordinis varias edidiſſe cõſtitutiones; ex quarum præcipuis vna fuit; vt clauſæ degerent: additque diu ante Bonifacium 8. Moniales clauſas fuiſſe, & cum, nonnullis ante ipſum annis, collapſa eſſet clauſura, Bonifacium renouaſſe ſua lege, & cõfirmaſſe priores de illa Patrum Conſtitutiones. cæterum S. Pachomius Monialium cœnobium inſtituit, eique ſororem præfecit. S. Macrina, S. Baſilij ſoror, inſigne ſacrarum mulierũ Collegium rexit: & S. Pachomij, & S. Macrinæ Moniales è clauſtris aliquando exibant. S. Claræ Regulam S. Franciſcus dedit; quam deinde Apoſtolica probauit auctoritas; in omnibus Sanctimonialium cœnobijs diu ante Bonifacij VIII. tempora clauſuram ſeruatam, affirmare, non poſſumus: in paucis priſcorum ſæculorum monaſterijs clauſæ penitus degebant Sanctimoniales. vt alibi indicatum eſt.

Quid nam nomine Monaſterij, vnde exire nequeant Moniales.

CLauſuræ Monialium locus ille eſt, qui continetur clauſa cœnobij ianua, ad quem ſæculares nequeunt accedere, & extra quem Moniales non poſſunt exire. ad ſepta cœnobij Monialium, è quibus ijs non licet egredi, quicquid interiori murorum ambitu continetur ſpectare, alij dicunt, cum Comitolo, lib. 6. q. 3. Reſponſ. moral. & Suarez tom. 4. de Relig. lib. 1. cap. 10. a nu. 6. colligitur hoc ex Gregorij XIII. conſtitutione *Deo ſacris virginibus* §. *Declaramus* vbi dicit, Monialibus etiam Tertiarijs oſtium habere, non licere; per quod è monaſterio in exteriorem ſuam Eccleſiam, in quam ſæcularibus ad diuina aditus patere ſolet, venire poſſint; neque eis licere egredi monaſterij ianua, quæ monaſterij clauſura eſt, ad vlteriorem ianuam; per quam ſæcularibus ad rotam, vel ad loca diſtinata colloquijs acceſſus patet, claudendam. De hac re Sanchez loc. cit. num. 6. Franc. Merolla, tom. 1. Diſp. Theol. mor. diſp. 1. cap. 2. diſſin. 2. num. 456.

Porta, ſeu ianua, quam Sanctimoniales aperire, & claudere ſolent, valuas habet (vt bene P. Comitolus loco cit.) pro ſeptis; quod enim ſunt muri clauſtri, quod violari Monialium egreſſu, aut aliorum ingreſſu non poteſt, id portæ ſunt valuæ; quæ intus reuoluuntur: quare Monialis, niſi è valuis exeat, non violat clauſuræ leges; non afficitur excommunicatione; neque ſi alterum pedem, aut ſuperiorẽ tantum corporis partem (non autem pedes) ex ijs efferat, quia actio vetita non eſſet abſoluta, & odia ſunt reſtringenda: vt optimè Caietanus in Summa, v. Excommunicatio docuit. *De pœnis Monialium violantium clauſuram inferius.*

Violabit ne clauſuræ præceptum Monialis, ſi in rota lignea ſedeat, & rota ita voluatur; vt illa ſæcularium extra ſepta monaſterij exiſtentium aſpectui, & libertati, ad aliqua illicita tractanda ſit expoſta? Negabunt nonnulli: at ego, cum Comitolo diſp. 3. lib. 6. cit. conſtanter affirmabo; nam cum duas rota habeat partes clauſam, & apertam, pars claudẽs clauſuram conſtituit; ſi hæc rota circũducta, ſit apud locum extra ſepta, ad quẽ ſæculares poſſunt accedere, ibi clauſuram conſtituet; & Monialis in ea ſedens clauſuræ ius non infringet: at infringet, ſi tabula claudens ſit apud ſepta interiora, & pars aperta, & Monialis ſæcularibus pateat, quia lignum rotam claudens ſepta monaſterij a loco, ad quem ſæculares poſſunt accedere, diſtinguit. Quid ſi Monialis, quaſi equitans, virili more, ex leuitate inſideat muro monaſterij, qui hortum claudit, aut monaſterium a loco non ſacro diuidit? Non infringet leges clauſuræ, quia ad hoc nõ

ſuffi-

ſuffi cit, vt pars corporis extra ſepta ſit; ſed requiritur, vt totum corpus ſit extra: nam niſi Monialis penitus egrediatur extra monaſterij ſepta, crimen fractæ clauſuræ conſummatum non cenſetur. Suarez tom.4.de Relig.lib.1.cap.10.num.7. peccaret tamen, ſi murum, animo egrediendi, aſcenderet; at non ligaretur cẽſura: idem dicas de aſcendente murum, vt ingrediatur: ſi non accidat ingreſſus; qui, vel quæ aſcenderet murum, non ingreſſus, vel egreſſus cauſa, ſed ob curioſitatem, aut aliam cauſam, non delinqueret omnino contra clauſuram; ſed ratione ſcandali.

Quid ſi Monialis, ſuper tegulas tecti monaſterij aſcendat? non violabit præſcriptam clauſuram; quia tectum illud intra fines clauſuræ eſt; violaret, ſi è tegulis tecti monaſterij ad vicinum alterius loci tectum tranſiret: ſic etiam Sanchez num.7.loco cit

Quid ſi Monialis apertis valuis patrẽ, aut fratrem in limine conſiſtentem è valuis non egreſſa amplecteretur, deoſcularetur que? Non infringeret clauſurę ius, quia ad illud violandum, egreſſus totius corporis requiritur; pars ianuæ interior eſt intra clauſuram, limen exterius extra; non Monialis, non pater, aut frater ſuos tranſgreditur limites; ſi non exeat, & hi non ingrediantur. Vide Sanchez tom.2.Op.mor.lib.6.c.16.num.10. Naldũ in Summa v.Clauſura n.14.Emanuelem in qq. Regul.quẽ illi ſunt ſecuti.

Pius V.Motu proprio *Circa paſtoralis*, bis dicens, ne Moniales è monaſterijs, ſeu domibus proprijs egrediantur, non intellexit domus monaſteriorum ab illis ſeiunctas; ſed monaſteria, & domos pro eodem vſurpauit: nam dictio illa *ſeu*, vel *ſiue* verba ſola, non autem ſenſum ſeiungunt. ita Sanchez num.8. lib. cit. poſt Nauar.comment.4.de regul.n.44. & alibi, & Emmanuelẽ to.1.qq.Reg.q.44.a.3.

Quibus Sanctimonialium Ordinibus indicta ſit Clauſura.

ſeſſ. 25. c. 22. de Regul.

Sanctimoniales omnes in congregatione viuentes, ſi ſint ſolemniter profeſſæ, hac lege tenentur. Concilij Tridentini verba Moniales omnes etiam Ordinum militarium complectuntur. *Hæc omnia, & ſingula in ſuperioribus decretis contenta obſeruari ſancta Synodus præcipit in omnibus cœnobijs? necnon quarumcunque Sanctimonialium Virginum, ac viduarum etiamſi illæ ſub gubernio militiarum etiam Hierosolymitanæ viuant, quocunque nomine appellantur, ſub quacunque regula, vel conſtitutionibus, &c.* Superius autem, cap.5.ad clauſuram Moniales deuinxit. Pius V.idem decreuit, *Circa paſtoralis*. quamobrem (quicquid nonnulli dubitare, videantur) affirmandum eſt, etiam Sanctimoniales Ordinum militarium S.Iacobi Calatrauæ, & Alcantaræ, iam profeſſas, clauſuræ lege obligari, quia decretis Concilij, & Pij V. continentur, mecum ſentiunt. Lud. Miranda q.1.art.3. de Monialibus, Sanchez num. 10.l.c.poſt Nauar. & Rudericũ locis cit. Baſilius Pontius, lib. de impedimentis matrimonij, cauſa 27.q.2.c.18. §.4. Equites, & Moniales Sancti Iacobi ſimplicia emittere vota, vere autem Religioſos eſſe, & ſic in litteris pontificijs appellatis, caſtitatemque coniugalem, quam promittunt, materiam voti eſſe, teſtatur. non pigeat viri docti verba percurrere. *Eoſque* (Equites, & Moniales Ordinis S. Iacobi) *eſſe verè, & ſubſtantialiter Religioſos, adeo certum exiſtimo; vt oppoſitum nimis licentioſè dictum. (ne dicam grauius) cum pleno ore literæ pontificiæ illos appellent Religioſos; & cum caſtitate etiam coniugali vera Religio conſtare poſsit; eo quod ſicut in paupertate latitudo eſt, ita etiam in caſtitate, quæ eſt materia voti*. de qua re Suarez tom. 4. de Relig.lib.1. de variet.relig.cap.4.à num.8.

De Mo- libus C- num tarium bi plu- dabo.

Miranda quærit. An Oblatæ Turris ſpeculorum Romæ (Harum Sanctam Franciſcam Romanam Ducem ſequentium Congregatio, morum candore, & aliarum virtutum ornamentis floruit, ac floret) clauſuræ obligatione adſtringantur; & Nauarrum ſequitur, vt etiam Sanchez nu.15.Porro Nauar. lib.3. conſiliorum, conſ.81. & 82. de Regularibus, docet, eas clauſuræ lege non teneri, neque ad eligendam ſingulo quoque triennio moderatricẽ, quam Præſidentẽ dicũt: In hoc grauiſſimo aſſẽtior viro: nõ autẽ in omnibus, quæ in duobus cõſilijs pro hac Congregat.religioſiſſima ſcripſit: nã quæ

dam habet; quæ nequeunt admitti, & ſtudio breuitatis non refero.

An Monialibus Conuerſis præcepta clauſura.

SAnctimoniales S. Claræ Conuerſæ, ſeruientes dictæ, olim (neque ſecundum primam, neque ſecundum regulam ab Vrbano IV. conditam) clauſuræ iugo colla ſubmittere præcepto non adigebantur. Loquatur de iis Vrbanus cap. 19. *de ſeruitialibus, & ſororibus, quæ ſemper manere clauſæ ſicut aliæ, non tenentur, diſtrictius volumus obſeruari, vt, ſine licentia, nulla clauſuram egrediatur.*

Bulla.

Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. c. 5. de Regul. (adde, quæ de Conuerſis habent Pontificia decreta.) nemini Sanctimonialium, poſt profeſſionem, à monaſterio exire, ne ad breue quidem tempus, quocunque prætextu, niſi ex aliqua legitima cauſa ab Epiſcopo approbanda licere, decreuit. indultis quibuſcunque, & priuilegijs non obſtantibus; at inter Moniales etiam Conuerſæ, emiſſa profeſſione tacite, vel expreſſe, recenſentur, in ſoloque miniſterio, non autem in ſubſtantia religionis, à Monialibus choro addictis differunt.

Miranda art. 5. has habet propoſitiones. Prima Vbi monaſteria Monialium non egent, & Cõuerſæ profeſſæ, ad quærendas eleemoſynas non indigent egreſſu, ad clauſuram obligantur. ex Pio V. m. p. *Circa paſtoralis* &c) Nauar. in cap. ſtatuimus Com. 4. nu. 44. Rodericus to. 1. qq. reg. q. 44. art. 4. vide etiam Sanchez num. 13. loc. cit. Suarez tom. 4. de Relig. lib. 1. cap. 8. Bonaccina q. 1. par. 2. de clauſura, Secunda. Si, ob egeſtatem monaſterij, eleemoſynæ extra illud ſint colligendæ, Moniales huic muneri addictæ intra monaſterij clauſtra degere non poſſunt. ex Pio V. loco citato.

Tertia. Monaſterij egeſtate ſublata, Conuerſæ iam profeſſæ, quæ ſtipem colligebant, intra Monaſterij clauſtra includendæ ſunt. ex Gregorio XIII. m. p. *Deo ſacris virginibus. &c.* De huiuſmodi Conuerſis plura Sanchez, à num. 54. & Suarez a num. 18. quos legas, & Bonaccina, queſt. 1. p. 9. num. 15.

cit.

Quot Conuerſæ mittendæ ad colligẽdam eleemoſynam, dixit Zecchius, ex litteris Congregationis Cardinaliũ apud ipſum, Sanchez num. 54. duo dubia, ob verba Pij V. & Gregorij XIII. explicat de Conuerſis Suarez, & Bonaccina loco citato.

Quid de Tertiarijs? Moniales Tertiariæ, ſiue de pœnitentia verè profeſſæ lege clauſuræ obligantur, ex Pio V. *Circa Paſtoralis.* Sanchez nu. 13. loc. citato. Naldus in Summa v. Clauſura num. 6.

Quid de Nouitijs? Hæ, quia non ſunt profeſſæ, non tenentur: de profeſſis enim loquitur textus. Azor. tom. 1. Inſtit mor. lib. 13. c. 4. q. 1 Suarez loc. cit. num. 16. Sanchez nu. 16. Bonaccina loc. cit.

Si Nouitia autem exeat è monaſterio, ſine licẽtia Abbatiſſæ, aut Superioris, deſinit eſſe Nouitia; interrumpit ſcilicet nouitiatum; at non interrumpit; ſi licentiã egrediendi, habitu retento, ex iuſta cauſa adepta exeat, quam primum reuerſura. Suarez num. 16. loc. citat. Portel. v. Nouitia num. 4. in Dub. Regul.

Mulieres religioſum viuendi modum ſimpliciter in Congregatione viuentes ad ſolemnia vota nuncupanda hortandæ ſunt. quod ſi faciant, ad clauſuram diuinctæ erunt; renuentes facere, non poſſunt aliquam ad ſuam impoſterum admittere Congregationem. ex Pio V. *Circa paſtoralis.* Vide Sanchez num. 14. & Azorium loc. cit.

Si alicui Virgini concederetur a Summo Pontifice, vt in paterna domo tria ſolemnia vota nuncuparet, clauſuræ præcepto non vinciretur, quia textus de Sanctimonialibus in congregatione viuentibus loquuntur. Sanchez nu 17. Romæ virtutibus, & genere claram Monialem trium ſolemnium votorum obligatione obſtrictam Præſidentis Oblatarum. S. Franciſcæ Romanæ imperio ſubiectam, Vrbani VIII. Pontificis Maximi priuilegio, a clauſuræ lege exemptam noui.

Virgines, quæ, emiſſo virginitatis voto, ſe Deo conſecrarunt, & in collegio virginum degunt, & ſub obedientia, voto priuato, aut pacto promiſſa, vel ſpontanea, ſi non ſint in ſtatu pro religioſo ab Eccleſia approbato, & in eo tria ſubſtantialia vota non emiſerint, clauſuræ

non

non ſubijciuntur; cum ijs tamen Pij V. conſtitutio eſt obſeruanda. Suarez num. 15. loco cit.

Poſſunt ne Moniales profeſſæ è monaſterijs aliquando exire, ſine licentia.

POſſunt, vt ad arctiorem Religionem conuolent, ſed tamen debent prius ad id faciendum veniam a Superiori, a quo petenda eſt, petere; petere autem ſufficit, quamuis quia petit, non obtineat *c. licet quibuſdam de Regularibus*; poſt Pij V. conſtitutionem, *Decori*, & Conc. Trid. ſeſſ. 15. c. 5. requiritur Superioris conſenſus. Azor. lib. cit. q. 1. Manuel. qq. Reg. Superiorum, & Ordinarij licentiam, ob indictam a Concilio Trident. Monialibus clauſuram, ad eum egreſſum neceſſariam putat; eoſque ad eam dandam, teneri. Sanchez vero, tom. 2. Op. mor. lib. 6 cap. 7. num. 6. exiſtimat, ſatis eſſe petere licentiam; quamuis non obtineatur. Cōcilium enim Tridentinū de hoc caſu nō loquitur, & hæc ſententia probabilis eſt. de trāſitu ad Religionem ſtrictiorē Suarez tom. 4. de Relig. lib 3. cap. 10. Virgo nobilis, & pia valde è clauſtrali (hac voce vtitur Paul. V. in literis Canonizationis S. Franciſci) Oblatarum Turris ſpeculorum vita, ad S. Ioſeph, Ordinis S. Tereſiæ, cœnobium, in eo profeſſura, conuolare volebat: at Paulus V. Rom. Pōtifex eam inter Oblatas viuere voluit. (viuit illa adhuc) deſiderium arctioris Ordinis cæleſti præmio non carebit.

In hoc cap. de iuſtis cauſis exeundi à monaſterijs.

Ex alijs cauſis licebit exire. Concilium Tridentinum Epiſcopi iudicio cauſam approbandam relinquit. *Niſi*, ait, *ex aliqua legitima cauſa ab Epiſcopo approbanda*. Bonifacius VIII. cauſam definiuit, ſi Monialis ſcilicet eo ſit correpta morbo, vt cum alijs, ſine graui periculo, aut ſcādalo, communicare nequeat. Pius V. m. p. *Decori* cauſam certis limitibus clauſit: *Niſi ex cauſa magni incendij, aut infirmitatis lepræ, aut epidimiæ à monaſterijs præfatis exire: ſed neque in præfatis caſibus extra illa, niſi ad neceſſarium tempus ſtare licebit.* Incendium non poſtulat, vt petatur facultas exeundi, ob certum periculum; nec cauſa euidens per ſe Superioris eget approbatione: Suarez cap. 9. nu. 12. Dum pars monaſterij igne flagrat, Moniales degentes in altera parte, in qua nullum eſt ab igne periculum, egredi nequeunt. Suarez cap. 9. nu. 11. loc. cit.

Vrbanus IV. in Regula tradita Monialibus S. Claræ, nonnullos alios caſus numerauit, quos a Concilio Tridentino & a Pio V. reuocatos non fuiſſe, docuit Ludouicus Miranda q. art. 3. de clauſura Monialium: eos ego inferius adſcribam.

Quæres; an caſus a Pio V. recenſiti ad ſimiles caſus extendi poſſint? Duæ ſunt ſententiæ. affirmant probabiliter Nauar. Com. 4. de Regul n. 48. Suarez, to. 4. de Relig. lib. 1. c. 9. Sanchez tom. 2. Op. mor. lib. 6. cap. 15. nu. 37. Negant Guttierez in qq. Canonicis, cap. 14. loc. cit. art. 4. qui cenſet, tres caſus Pij V. ad alios ſimiles extendi nec poſſe, nec debere.

Si cœnobium ſit adeo amplum; vt in eo, quæ epidimia laborat, aut lepra remedijs medicis iuuari poſſit, ſine periculo contagionis aliarum Monialium, non poterit exire; item nō licet exitus, ſi magnum incendium extingui, ſi hoſtibus irruentibus, aut imminenti ruinæ occurri poſſit, Monialibus in monaſterio permanentibus. Hæc omnia Sanchez loc. cit. nu. 32. De incendio, lepra, & epidimia Miranda art. 5. loc. cit. Per epidimiam non ſolum peſtem intelligit Sanchez; ſed cum etiam morbum, quo Monialis laborans, cum alijs, ſine graui periculo, aut ſcandalo, commorari nequit. ex cap. Periculoſo de ſtatu monachi in 6.

Iuſtam cauſam concedendæ licentiæ Monialibus, ad exeundum ad tutum locum, imminentis belli, quod ab Hæreticis, aut Ethnicis genitum timorem putat Sanchez nu. 44. loc. cit. cum Nauar.

Iuſta cauſa præterea licentiæ concedendæ, ad exeundum eſt, vt aliqua Monialis alteri eiuſdem Ordinis, & habitus cœnobio præſit. Sanchez nu. 45. Suarez cap. 9. nu. 5. loc. cit. vel vt ſit Nouitiarum magiſtra; vel vt munus in bonum commune totius monaſterij, obeat num. 46. vel vt exeat ad noui monaſterij fundamenta iacienda, num 47. vel vt excipiat iuramentum fidelitatis ab aliquo Principe, quod ille, ratione feudi, quod monaſteriū habet, præſtare debet, & per procuratorem non vult, nu. 51.

Si vniuerſus Monialium Cõuentus locum mutaturus ſit,ex iuſta cauſa Prælatus poterit licentiam egrediendi tribuere. Concilium Tridentinum decreuit,vt ad monaſteria intra mœnia vrbium, aut oppidorum Moniales extra mœnia habitantes transferantur. Monialem, quæ in monaſterio corrigi nequit, ad aliud corrigendam poſſe Superiorum venia transferri, dixere Sanchez nu.47. Miranda;& Bonaccina,q.1.par.9.num.13. Monialem incorrigibilem expelli, poſſe è monaſterio affirmat Sanchez c. 9. nu.6. negat Bonaccina nu. 14. loc. cit. transferri poſſe,indicat Suarez cap.9. num.6. loc.cit. & hæc ſententia placet,

'lenda, ꝛtatio a- ecta infe- ri, ex Re onf. Car petenda licentia sede A- ſtolica. arez af rt reſpon m.

Iuſtam cauſam con-cedendæ licentiæ exeundi nonnullis Conuerſis profeſſis,ad eleemoſynas,alendis Monialibus neceſſarias,perquirendas, ſi ſeruentur conditiones Motus proprij Pij V. *Circa paſtoralis*,nu.54. putat Sanchez.

Vt Abbatiſſa cœnobia ſibi ſubiecta perluſtret,non videtur iuſta cauſa egreſſus concedendi. Hoc munus ad Prælatos ſpectat. vide Sanchez num.50.

An ſit iuſta cauſa concedendæ veniæ; vt Monialis; cuius venter,illata vi a viro ſceleſto, intumuit,exeat ad pariendum quamprimum reditura, cõſiderabit Epiſcopus:negantem ſententiam ſequerer:ſi exeat,ſine licentia,non videtur excuſanda a violatione clauſuræ: niſi fortaſſe ius naturale conſeruandæ vitæ egreſſum repentinum illi ſuaſerit: quod erit diligentiſſimè perpendendum. leges humanas cum graui mortis periculo,non obligare, niſi vbi fidei, vel religionis honór, aut grauis boni communis neceſſitas intercedit, dixit,rectè, Suarez cap.9. num.9. loco cit. De cauſis egrediendi è monaſterijs Monialium Barboſa paucis in Collect. DD. in varia loca Concil. Trident.ſeſſ.25.c.5 de Regul.

Caſus excepti in Regula S. Claræ tradita ab Vrbano IV.

1 QVando adeſt ineuitabilis; & periculoſa neceſſitas incendij, incurſus hoſtilis, & huiuſmodi.

2 Quando Moniales mittuntur ad aliquem locum monaſterium fundaturæ, aut reformaturæ.

3 Quando aliqua Monialis fit Prælata alicuius monaſterij, aut magiſtra Nouitiarum.

4 Quando Monialis in monaſterio,in quo degit, corrigi non poteſt.

5 Quando adeſt cauſa aliqua vitandi euidens,& graue diſpendium.

6 Quando Moniales, relicto primo monaſterio, iuſſu Prælati auctoritatem habentis,ad alterum ſunt migraturæ.

De Pœnis; quibus afficiuntur Moniales profeſſæ è monaſterio, contra ius, exeuntes.

MOniales profeſſæ præceptam clauſuram egreſſu violantes eo ipſo maiori latæ ſententiæ excommunicatione plectuntur. ex Pio V. *Decori*,&c. eius verba ſunt *Alter autem, quam vt præfertur,egredientes, &c. excommunicationis maioris latæ ſententiæ vinculo ſtatim eo ipſo, abſque alia declaratione,ſubiacere. à quo,præterquam à Romano Pontifice,niſi in mortis articulo, abſolui nequeant.* Præceptum ad lethalem culpam obligat, maior enim excommunicatio pro veniali non infligitur. Concilium Tridentinum Monialem clauſuræ legem infringentem excommunicationis afficit pœna. de qua Miranda, q.3.loc.cit.

Puniuntur etiam priuatione dignitatũ, officiorum, adminiſtrationumq; quibus erant ornatæ; & inhabilitate ad obtenta, & in poſterum obtinenda. perpende verba huc ſpectantia, & indicata,Pij V. m.p. *Decori, & honeſtati.*

Quid ſi occultè clauſuræ limites Monialis aliqua lethaliter ſit tranſgreſſa? Excommunicationis maioris vinculo, ſine dubio, eſt irretita; at dignitates,officia, & adminiſtrationes non tenetur dimittere,ne infamiæ periculum ſit ſubitura. præterea verba Pontificis (quoad dignitates,officia, &c.) non videntur id poſtulare, vbi crimen eſt occultum;non enim addidit, *ſine alia declaratione.* Pœnam priuationis,ante ſententiam criminis declaratoriam, non obligare cenſuit. Couar.in 4.p.2.§.8.num.3. Vaſquez 1.2. diſp.168.c.4. art.15. & Sanchez in propoſita

poſita dubitatione, lib.6. cit.c.15.nu.65. ſententiam iudicis, quę crimen declaret, requiri, putat: contrariam ſententiam tamen cōmunem eſſe, opinatus eſt Suarez lib.5. de legibus cap. 8. num 18. cap. autem 9. diſput. de obligatione conſcientiæ, quando pœnæ priuatiuæ executio non requirit actionem. Merolla, tom.1. diſput.1. Theol.moral.cap.2. difficul.10. Rodericum, & Sorbum ſecutus, Religioſum in ſimilem lapſum culpam vſum ſui officij dimittere, non debere, putat; ſi infamiam timeat; ſed quærendam illi, occultis modis, diſpenſationem; & propter inhabilitatem contractam, non poſſe noui muneris onus ſuſcipere; nomine autem officiorum, ea intellige, quæ cum aliqua ſuperioritate ſunt coniuncta. Sic Sanchez num.66. loc.cit.

Quæ Sanctimoniales, ſine facultate è monaſterijs egredientes, excommunicatione non ligentur.

Nouitiæ non ligantur: nam lex Pij V. profeſſas tantum complectitur, nec Conuerſæ degentes in ædibus monaſterio iunctis, vt eleemoſynas colligant; etiāſi ad inutilia; imo ad malefacta patranda ex illis egrediantur; quia ædes illæ non ſunt regulares, nec monaſterij pars, neque illius clauſura continentur. Vide Sanchez loc.cit.nu.55. & 71. Nec Moniales profeſſæ, vt repentinum incendium, aut peſtem effugiant; cum ad petendam ab abſente Epiſcopo exeundi facultatem, repētini caſus grauitas tempus non concedat. Sanchez nu.70. loc. cit. Suarez cap.9. num.12 etiam ſæuiente peſte, Monialem exeundi licentiam ab Epiſcopo petere debere, docet; niſi periculum euidens eſſet in mora; vt ſi ſæua peſtilitas monaſterium inficeret, & Epiſcopus multum abeſſet; hunc caſum incendio Suarez æquiparat. Non ligatur Monialis frænesi correpta exiens; nec quæ aperta ianua ſororem alloquēs ab amica impulſu brachiorum per iocum inuita extra ſepta monaſterij pellitur: neutra enim lethali culpa inficitur. Quid ſi aliqua duorum tantum pedum ſpatio exeat ab arcta monaſterij clauſura? clauſuram ab ea non violari, tradit Naldus, cum Grafio, v. clauſura, num.1. fauetque Merolla diffic.7. loc.cit num.502. Contra ſentit Bonaccina p.iv. num.1. loc.cit. q.1. certe limites clauſuram definiunt, in moniali etiam ad duorum pedum ſpatiū ex illa egrediente; quia præſcriptos tranſilit: paruitatem materiæ Bonaccina, probabiliter, non agnoſcit. Videndus Sanchez. Intellige, ſi Monialis toto corpore egrediatur: nam ſi maiori corporis parte intra ſepta remanente, pede, aut pedibus exeat, clauſuram non violat; quia vetitam actionem non abſoluit. Portel. in dub. Regul. v. clauſura Monialium, num.25.

Vide Sanchez loco cit. nu. 69

Monialem, ex illata vi, vterum gerentem ad fœtum edendum exeuntem excommunicatione affici, puto: niſi id faceret, ad imminens ex veneno, aut vulnere vitæ periculum vitandum, & Epiſcopum, ante egreſſum, conſulere non potuiſſet: naturale ius ſeruandæ vitæ lex humana non tollit.

Monialis grauibus moleſtijs, & vexationibus torta, Epiſcopum ad monaſterium, opem ſibi ab eo ſperans, accerſit: recuſat ſæpius vocatus; hæc eum adit; violatam ab ea clauſuram exiſtimo. hæc enim cauſa exeundi non extat in Pij V. literis, & ab illis differt, quæ ibi recenſentur. excipe ſi euidens vitæ periculum fuiſſet in mora. Si aliqua ex cauſa iuſta, exeundi facultatem petat, & non aſſequatur, poteritne è ſeptis exire? Non poterit; niſi neceſſitas euitandi imminēs vitæ periculum vrgeat; Eccleſiæ enim lex de clauſura cum vitæ periculo non obligat.

Monialis profeſſa, poſt iuſtum, vel iniuſtum è cœnobio egreſſum, ſi in ædibus clauſa detineatur, & ex illis exeat, clauſuram non infringit; nam ædes illæ monaſterium non ſunt. Nauar.Com.4. de Regul. num.44. not.4. Sanchez cap.15. num.9. loc.cit.

Romæ in inſigni Turris ſpeculorum monaſterio, (ſic vocatur ab Eugenio IV.) in quo locum non habet clauſuræ lex, Virgo ſanguine, & virtute nobilis trium ſolemnium votorum nodo deuincta, Summo Pontifice concedente ſub Præſidentis obediētia viuit; huiuſq; permiſſu, ex illo aliquando, ad paucas horas, exire poteſt; vt alię ſimplicibus obſtrictę votis.

Dum

Dum vrget exeundi è monaſterio neceſſitas; & Superior abſens, ſine graui periculo,non poteſt adiri,tunc Monialē, Prælato inconſulto exire poſſe,tradit,cũ Dominico Franco,& alijs nonnullis,Sanchez num.62.quam ſententiam non improbo; caret enim lege neceſſitas; tenetur tamē Monialis, dum extra ſepta degit,Superiorem monere,vt poſſit corrigere, ſi ei cauſa non probetur; at ad monaſterium reuerſa non tenebitur admonere. Vide Sanchez loc.cit.ſententia vero Suarez, cap.9.nu.12.loc.cit. dicentis,graui ſcandalo imminente, & religioſi Ordrnis infamia,ex egreſſu,facultate non obtenta,quia Prælatus cauſam ſufficientem non cenſuit, legem humanam, ob commune Religionis bonum, cum periculo vitæ, ſeruandam eſſe, non diſplicet.

Monialis in aperto oſtio monaſterij conſiſtens,quia perfectè non exit, clauſuram non frangit. Sanchez,Zecchius, Bonaccina,Naldus; qui etiam à Merolla diffic.7.loc.cit. referuntur: idem ſentiet Laurentius Portel. in Dubijs regularibus v.Clauſura Monialium num. 25. de Moniali aſcendente in monaſterij murum, vt exeat,vel ſæculari,vt ingrediatur,non tamen exeunte, vel ingrediente, dixi ſuperius.

An Monialis è cœnobio licitè exiens ad aliquem locum teneatur recto itinere illuc pergere, &, an confecto negotio, vel pulſo morbo, ſtatim redire.

GVtierez in qq.Canonicis lib.1.c.14 probatus Sanchez, nu.61. loc.cit. verè tradit, Sanctimonialem ad fundandum, vel regendum aliquod monaſterium, vel cauſa correctionis, egreſſam, debere ad illud ſe recto itinere conferre; morali autem modo præceptum intellige; nam ſi illā parum moraretur,vel à recta via octo,vel nouem leucis deflecteret, vt cognatas, vel amicas inuiſeret, aut templum aliquod veneraretur, id ab ea in fraudem clauſuræ factum, cum Sanchez, non putarem.

Si,ob morbum, aut aliquod negotium legitimè egrediatur, ſanitatem perfectè adepta,vel negotio abſoluto,tenetur ad priſtinam cœnobij clauſuram è veſtigio ſtatim remigrare ex cap. vnico de ſtatu Regul.in 6.§.*Verum quando, &c.*& ex Pij V.conſt.*Decori,& honeſtati*,dicente; *ſed ne in prædictis caſibus* (magni incendij,lepræ, & epidimiæ) *extra illa monaſteria, niſi ad neceſſarium tempus ſtare liceat*.præceptum autem cum ſit morale, breuis mora ei non repugnaret. Bonifacius VIII. indicat moram tantum alicuius momenti improbari: ait enim. *ſic quod in fraudem reſidentiæ ſiue mora clauſtralis nihil fiat omnino*. breuem moram non improbatam, vnius, vel alterius diei moram intelligit Sanchez loc. cit. nu.6.

An Superiores, aliiue,ratione clauſuræ Monialium egreſſu violatæ pœnis indicatis afficiantur.

1 AFiciuntur maiori excommunicatione Romano Pontifici,extra mortis articulum, reſeruata Superiores extra caſus licitos licentiam egrediendi Monialibus quomodocunque concedētes, eas comitantes, & perſonæ,ſiue laici, aut ſæculares, vel eccleſiaſticæ conſanguineæ, vel non, earumque receptatrices. ſic Pius V.m.p. Decori,&c.

2 Moniales egreſſas,prẹſidētes,alioſq; prædictos Superiores licentiam huiuſmodi concedentes, dignitatibus,officijs, & adminiſtrationibus per eas, & eos obtentis priuat Pius V.loc.cit.eaſque,& eos ad obtenta,& in poſterum obtinenda inhabiles, & licentias quaſcunque,à quocunque, etiam à ſe, vel ab alio Romano Pontifice conceſſas, & concedendas nullas, & inualidas decernit,& declarat. Vide quę ſuperius ſunt allata;cum de pœnis Monialium illicitè egreſſarum actum eſt.

An pœna indicata locū habeant in ijs, qui naturali compaſſione ducti Moniales egreſſas in extrema, vel graui neceſſitate comitantur, vel recipiunt.

NEgans Nauarri ſententia in c. ſtatuimus de Regul. nu.51. quæ cōmunis putatur, ſemper placuit; nam Pontifex earum delicto fauentes reſpicere videtur; at non fauent Monialibus clauſuræ violatæ reis, qui eas in extrema, vel graui neceſſitate comitantur, aut recipiunt, naturali permoti compaſſione. Cum Nauarro hanc ſententiam tuentur Rodericus in qq. Regularibus, tom.1.q. 49.art.vlt. Miranda q.3.art.7. loco citat. Azor.tom.1. Inſtit.mor. lib.13. c.8. q.1. Sanchez lib.6 c.15. nu.70. Vide etiam Laurẽtium Portel.in Dub.Regul.v.Clauſura Monialium num.27.

Hæretico extremam neceſſitatem patienti tenetur homo opem ferre. arg. c.Paſce 86.diſt. Nauar.in man. c.27. nu. 55.& dum extremè nō eget, poteſt quis illi, quatenus homo eſt, opitulari; vt argumentum ducit Nauar.ex c. Duo illa nomina 23.q.4. & Caiet.in Sūma v. Excommunicatio, cap.1.defenſorem, & receptatorem hæretici eum appellat, qui hæreticum, quatenus hæreticus eſt, defendit, aut recipit. quod teſtatus eſt etiā Sanchez loc.cit. & lib.2. Op.mor. c.16. num.4. & Tolet.lib.1.c.19. Inſtruct. Sacerd.num.8. Vno verbo. egreſſui iniuſto Monialium, aut perſeuerantiæ in illo fauentes tantum recenſitis pœnis plectuntur. laudabilem agit actum, qui eas iam egreſſas comitatur, aut recipit; vt earundem honori, & pudicitiæ conſulat.

Quis iuſtam cauſam egreſſus Monialium approbet; & quis facultatem exeundi ex cauſa tribuere queat.

SVmmus Pontifex, & Concilium generale poteſt vtrunque: at de his nullum verbum. Videamus, quid Concilium Tridentinum, & Pius V. decreuerit. Synodus Tridentina ſtatuit, nemini Sanctimonialiū licere egredi ex monaſterio ne ad breue quidem tempus, niſi ex legitima cauſa ab Epiſcopo approbanda. Pius V. de hac re m.p. *Decori*, exprimit: cauſas magni incendij, morbi lepræ, vel epidimiæ; incendij cauſam approbari, non iubet (eſt enim iuſtiſſima) de morbo hæc habet. *quæ tamen infirmitas, præter alios Ordinum Superiores, quibus cura monaſteriorum incumberet, etiam per Epiſcopum, ſeu alium loci Ordinarium, etiam ſi prædicta monaſteria ab Epiſcoporum, & Ordinariorum iuriſdictione exempta eſſe reperiantur; cognita, & expreſſa in ſcriptis approbata ſit, à monaſterijs præfatis exire; ſed nec in prædictis caſibus extra illa, niſi ad neceſſarium tempus ſtare licet.* Concilium Tridentinum de ſolo Epiſcopo loquitur; at Pius Concilium explicans addit, *ſeu alium loci Ordinarium*: nomine *Ordinarij* intelligit Suarez, cap.9.nu.13. Epiſcopali iuriſdictione inſtructum; quia agitur de actu ad contentioſi fori iuriſdictionem ſpectante. Vicarius quoque Epiſcopi generalis Ordinarij nomine intelligitur, niſi Epiſcopus hoc ſibi reſeruaſſet. Huic ſententiæ adhæret Sanchez, cap.15.nu.30. loc.cit. Qui lib.3.de matrimonio, diſput. 29.concl.1. docet, huiuſmodi Vicarium ordinariam habere iuriſdictionem, & cū eo Iacobus Sbrozzius lib. 2. de officio Vicarij q.57.& alibi. Ordinarios etiam dices, (cum Sanchez, diſp.cit de matr.) Vicarium Capituli, Sede vacante, aliorumque iuriſdictionem quaſi epiſcopalē habentium Vicarios: conſentit Merolla tom.1.diſput.theol.mor.diſput.1. cap.2. diff.4. num.488. & Miranda q. 2. art.2. loc.citato.

Si monaſterium Apoſtolicæ Sedi immediatè ſubiectum Epiſcopo, tanquam Sedis eiuſdem legato, committatur, Vicarius Epiſcopi Generalis non eſt, ratione huius monaſterij, Ordinarius. Sāchez, & Merolla loc.cit.in fine.

N O T A T I O.

MOnialem profeſſam ab vno ad aliud monaſterium, etiam Ordinis eiuſdem; etiam de Epiſcopi conſenſu, transferri, non poſſe, ſine Apoſtolicæ Sedis licentia, reſpondit Eminentiſſimorum, & Reuerendiſs. DD. Cardinalium Congregatio. Reſponſum refert Suarez

cap.9.nu.6.loc.cit.additque; Niſi cauſa migrationis peculiaris iure expreſſa ſit. è nonnullis Vrbis Monialium cœnobijs ad fundanda extra Vrbem cœnobia, ſine licentia Sedis Apoſtolicæ, non ſunt egreſſæ fundatrices.

An ſolus Epiſcopus, ſiue Epiſcopali iuriſdictione inſtructus, cauſam approbet egreſſus, & facultatem concedat.

IN monaſterijs Epiſcopo ſubiectis ſolus Epiſcopus cauſam approbat, & facultatem exeundi impartiri poteſt. ex Conc. Trid. a quo, cauſam ab Epiſcopo approbandam, ſtatutum eſt. Pius V. hoc etiam de monaſterijs ab Epiſcopali iuriſdictione exemptis intellexit. Miranda, q.3.art.6. & Emanuel, tom.1.qq. regul. Moniali Prælato Regulari ſubiectæ ſatis eſſe, opinatur; vt, egreſſura ex cauſis indicatis, a ſuo Prælato petat, obtineatq. egrediendi facultatem, & Epiſcopi loci conſenſum non requiri. Concluſio Pij V. legi aduerſatur; eam probat Miranda, quia in Hiſpania eiuſmodi lex neque recepta, neque ad vſum reuocata fuit. pro locis in quibus lex Pij V. vſu eſt recepta, rationem affert, ex Synodo Trid. ſeſſ.25.cap.5. de regul. ſanxit hæc Synodus, veniam ingrediendi clauſtra monialium in neceſſarijs caſibus ab Epiſcopo, vel a Superiore dandam eſſe: ergo (ait) etiam egrediendi. At in exemptis etiam monaſterijs Epiſcopi loci, approbationē neceſſariam eſſe, ex Pio V. conſtat: ait enim. *Quæ tamen infirmitates* (lepræ, vel epidimiæ) *præter alios Ordinum Superiores, quibus cura monaſteriorum incumberet, etiam per Epiſcopum, ſeu alium loci Ordinarium etiam ſi prædicta monaſteria ab Epiſcoporum, & Ordinariorum iuriſdictione exempta eſſe, reperiantur, cognita, & expreſsè in ſcriptis approbata ſit.* Verum hanc ſententiam amplexi ſunt. Suarez, tom.4. de Relig. lib.1. c.9. num. Nauar. com.4. de Regul. num.60. Azor. tom.1. Inſtit. mor. lib.c.8. Sanchez tom.1. Op. mor. lib. 6. c. 15. num. 26. Bonaccina q.1.p.8. de Clauſura num.1. Si in Hiſpania motus proprius Pij V. *Decori* in hac re non eſt receptus vſu, non obligat, & ſufficit Generalis, aut Prouincialis in monaſterijs Regularibus ſubiectis; (olim ex Minorum Ordine Cardinalis Protector veniam exeundi concedebat) ſic Sanchez num.18. & Bonaccina loc. cit. At Suarez prudenter dixit, quò ad non vſum, rem facti eſſe, & ſibi non ſatis conſtare; legemque Eccleſiæ ex acceptatione non pendere, neque ſua vi deſtitui; niſi poſt longiſſimam præſcriptionem, præcipuè cum iuriſdictionem, contra quam eſt præſcribendum, tribuit. Ratio Mirandæ ex Sinodo Tridentina non eſt admittenda: nam infert a diuerſis; vbi lex Pij V. apertè requirit Epiſcopi approbationem.

q.49 art.6.

Cauſa egrediēdi è monaſterijs exēptis approbanda ab Epiſcopo loci.

An, ad euitandam culpam, & cenſuram, licentia exeundi in ſcriptis danda ſit.

PIus V. in m.p.c. *Decori, &c.* requirit, vt licentia expreſſe in ſcriptis, & cauſa cognita, tribuatur, additque *Aliter autem quam vt præfertur egredientes, &c.* vnde rectè colligit Suarez loc. cit. eas omnes conditiones ad peccatum, & cēſuram euitandam neceſſarias eſſe. idem Sanchez c.15.nu.28. §. Atque, & c.16.a num.29. Idem ſentit Miranda q.3. art.6. concl.2. & Bonaccina nu.4.loc.cit.cum Nauarro; a qua ſententia diſcedere nequeo; Pij enim verba id apertiſſimè docent.

Exeundi licentia danda in ſcriptis.

An Epiſcopi ad clauſuram ſeruandam cogere teneantur Moniales eam non ſeruantes.

GRauiſſimo præcepto Synodus Tridentina ſeſſ.25.c.5. de Regul. eos ad hoc obligat. *Sancta Synodus* (ſic illa) *vniuerſis Epiſcopis ſub obteſtatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, præcipit; vt in omnibus monaſterijs ſibi ſubiectis, ordinaria, in alijs verò, Sedis Apoſtolicæ auctoritate, clauſuram Sanctimonialium, vbi violata fuerit, diligenter reſtitui; & vbi inuiolata eſt, conſeruari, maximè procurent; inobedientes, atque contradictores, per cēſuras eccleſiaſticas, aliaſque pœnas quacunque appellatione poſtpoſita*

ſta compeſcentes, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis.

An Epiſcopi teneantur compellere ad clauſuram Moniales Regularibus ſubiectas.

NEgat Sanchez probabiliſſimè, c.15. lib.6. cit. num.21. exiſtimatque, ex mente Synodi Tridentinæ, poſſe eos auctoritate Apoſtolica Monialibus Apoſtolicæ Sedi immediatè ſubiectis clauſuram indicere; non autem alijs Regularium Prælatorum gubernationi commiſſis. probat ex c. periculoſo de ſtatu Reg. in 6. & ex Nauar. Com.4. de Reg. nu.60. Idem ſentit Bonaccina q.1.p.6.

An ſæculares peccent, ſi opem in hac re Epiſcopis non afferant.

PRincipes contra decretum Concilij Tridentini non delinquunt, ſi auxilium petitum negent; quia Concilium eos hortatur. aliam tamen infringunt legem; qua ex officio ad illud præbendum iuſte obligantur; at magiſtratus m[illegible] rè peccant, & anathemate plectantur ſi, ſine iuſta cauſa, petitum denegent auxilium. *Inuocato ad hoc ſi opus fuerit* (ait Concil. Trid. loc. cit.) *auxilio brachij ſæcularis, quod auxilium, vt præbeatur, omnes Chriſtiani Principes hortatur ſancta Synodus. & ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda omnibus magiſtratibus ſæcularibus iniungit.* In hanc ſententiam iuit Sanchez num.22. loc. cit.

De maiori excommunicatione loqui ſanctam Synodum, extra controuerſiam eſſe, opinor; præceptum cum graue eſt, & non ſolent Pontifices, & Concilia minoris excommunicationis cenſuram adhibere, cum, ſub pœna excommuncationis, aliqnid præcipiunt; vt communis ſenſus Doctorum tradit.

An contraria conſuetudine aliqua Moniales à lege clauſuræ excuſentur.

SAnctus Thomas 1.2.q.92.art.3. rectè docet, conſuetudinem (hæc per actus multiplicatos efficitur) vim legis habere, legem abolere, & interpretari. Idem Soto lib.1. de iuſt. & iure q.7.ar.2. addens; non habere vim legis; niſi Principis conſenſu; de quo Suarez lib. 7. de Legibus cap.13. Caietanus in Summa v. Monachi de clauſura Monialibus a iure indicta loquens (nempe a Bonifacij VIII. lege, fuit enim Caiet. ante Concilium Tridentinum) Moniales, ſi numquã fuit acceptata lex, & Epiſcopi ſemper ſic gubernarunt, egrediendi facultatem concedendo, excuſari teſtatur; quia, inquit, iura non recepta tanto tempore infirma ſunt. Sanchez, tom.2. Op. mor. lib.6. cap. 15. num.4. ſententia eſt, contraria conſuetudine decretis de ſeruanda clauſura deregari. cum Caietano ſenſit etiam Suarez, tom.4. de Relig. tit. lib. 5. cap.8. num.11. idemque dicendum, putat ſi alicubi fuit aliquando acceptata, & deinde contraria conſuetudine reuocata: lex autem illa de Monialium clauſura abrogari potuit in vna Prouincia; & non in alia, immo in eadem Prouincia in vno religioſo Ordine, & non in alio; & in vno eiuſdem Ordinis cœnobio, & non in alio: nam Communitates diuerſæ ſunt, & poteſt vna legem recipere, ſeu præſcribere contra illam; quamuis alia non recipiat, & ad vſum nõ reuocet: quare nõ facile dãnandæ Moniales, quæ alicubi ex conſuetudine diuturna, & iuſta clauſuræ legibus, Epiſcopis ſcientibus, & non repugnantibus, non parent; qui tamen omnem lapidem mouere debent, vt illæ tam ſuaue, vtileque iugum ſubeant; Nõ vno in loco, Antiſtitum animarum zelo æſtuantium ſtudio Moniales, quæ prius exibant è clauſtris, cum laude, animarum fructu, & voluptate, clauſæ viuunt.

De vetito ingreſſu in Monialium Cœnobia. Hanc ſecundam clauſuræ earum partem appellare licet.

BOnif.VIII.c.vn.de ſtat.reg. in 6. de hac re ſic ſtatuit. *Nullique aliquatenus inhoneſtæ perſonæ, nec etiam honeſtæ (niſi rationabilis, & manifeſta cauſa exiſtat, ac de illius ad quem pertinuerit, ſpeciali licentia) ingreſſus, vel acceſſus pateat ad eaſdem*; in regula Saluatoris, pro Monialibus S. Birgittæ, tradita a Chriſto Domino, præcipitur, cap.7. ne viri, aut mulieres in earum monaſterium ingrediantur. Conc.Trident. Bonifacianum decretum innouans, dixit, *Ingredi autem intra ſepta monaſterij nemini liceat cuiuſque generis, aut conditionis, ſexus, vel ætatis fuerit, ſine Epiſcopi, vel Superioris licentia in ſcriptis obtenta, ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda*. His adde, quo Gregor.XIII.m.p.*Vbi gratia*.

ſſ.25.c.v. e Regul.

An Reges, & Reginæ comprehendantur à Concilio Tridentino, & à Gregorio XIII. dum vetant, ne quis in Monialium Cœnobia ingrediatur.

NOnulli affirmant probabiliſſimè, quia verba Conc.luce clariora ſunt, & ſumus in fauorabilibus, quia Conc.& Greg.animarum bonum, & Religionis fauorem reſpiciunt. Hanc ſententiam valide tuetur Merolla, tom. 1. Diſput.Theol.mor.Diſp.1.cap.2.Coroll. 10.diff. 3. refertque pro eadem Suarez tom.5.in p.3.Diſput.22. ſect.6. num.11. Idem aſſerit de S R.E. Cardinalibus, qui Regibus æquiparantur. Negat Sanchez, cap.16. l. c. Suarez tom. 4. de Relig. & Emmanuel tom.1. qq. Reg. q.48. art.1. quibus adhæret Bonaccina: de filijs autem, & filiabus Regum idem ſentiunt. Regula Monialium Ordinis Minorum. Regij ſanguinis fœminis, & monaſteriorum fundatricibus concedit, vt etiam decenti comitatu ingredi poſſint. Gregor.XIII. interrogatum dixiſſe, ferunt, ſe huiuſmodi regulæ, quo ad Reginas, & fundatrices non derogaſſe; quoad monaſteria Monialium quorumcunque Ordinum, ſi Reginis, & fundatricibus id cōceditur in Regula; extendunt, Sanchez c.17.& Merolla num.471.l.c.

An Eminentiſsimis S.R.E. Cardinalibus ingreſſus in monaſteria Monialium ſit vetitus.

CArdinales in monaſteria Sanctimonialium ſibi ſubiectarum in caſibus neceſſarijs ingredi poſſunt, præſunt Cardinales Epiſcopi Monialibus ſuæ iuriſdictionis; præſunt nonnulli Vrbis monaſterijs Epiſcopali in i la prædicti iuriſdictione; præſunt nonnulli, quatenus Protectores tantum quorundam Cœnobiorum. De habentibus iuriſdictionem intelligenda eſt concluſio, non autem de non habentibus, niſi ex Apoſtolica conceſſione, hoc etiam ijs liceat. Sodalitas S. Bernardi Romæ res temporales Cœnobij S. Suſannæ adminiſtrat, Eminentiſs. & Reuerendiſs. Cardinalis protectioni ſubeſt, Sixti V. Cœnobij Fundatoris, priuilegio, tres Sacerdotes, qui Viſitatores dicuntur, ad ſpiritale Monialium regimen deligit; hos autem Sixtus quaſi Epiſcopali iuriſdictione in idem monaſterium munitos eſſe, voluit. tomo ſecundo Bullarij extat conſtitutio. *Sacroſanctæ militantis*, &c. Dat.anno 1587.Id.Iul.Secundum Vrbani IV. regulam, Monialibus S.Claræ traditam, poterant Cardinales in earum clauſtra ſe conſerre; at hoc priuilegium Synodi Trident.& Romanorum Pontificum decretis ſublatum putat Miranda quæſt.2. art.13. de Monial. traditque, ingreſſum in Cœnobia Monialium, præcipuè S. Claræ, ſine peculiari Sedis Apoſtolicæ licentia (monaſteria eorum iuriſdictioni ſubiecta, in neceſſarijs tamen caſibus, excipit) ijs non licere; probat ex Tridentin. ex Pio V. & ex Gregor. XIII. v. etiam Merollam Diffic.3. l.c.nu.468.

An

An Epiſcopi, & alij Sanctimonialium Superiores, ſine iuſta cauſa, intra earum ſepta ſe conferre poſſint.

CErtum eſt, eos non poſſe, hoc enim vetant Conc. Trid. l.c. & Gregor. XIII. perlege loca, & Nauar. lib. 3. conſ. 9. de ſtat. Monachorum, Mirand. q. 2. ar. 14. concl. 2. Meroll. l. c. num. 472. Sanchez prætereà c. 16. nu. 24. & 25. l. c. reijcientem Collectorem priuilegiorum Mendicantium; qui cenſuit, Superiorem, ob iuſtam cauſam, ingreſſurum, indigere facultate alterius ſibi Superioris. Vera eſt contraria ſententia (licet enim Superiores ea licentia vti, quam alijs concedere poſſunt, quam Gregor. XIII. docuiſſe videtur, m. p. *Dubijs, quæ emergunt, &c.* de hac re Miranda l.c. concl. 1.

An fœminis, etiam Monialibus, ſit interdictus huiuſmodi ingreſſus.

INterdictum eſſe, ambigere non poſſumus Synodus Trid. l. c. vtrumque ſexum complexa eſt. Quid ſi Sanctimoniales ex cauſa iuſta è ſuo Cœnobio diſcedant? Cenſuit quidam, Monialem ad alterum monaſterium pergentem in itinere excipi poſſe, hoſpitij gratia, in quocunque etiam alterius Ordinis, habituſue Cœnobio; at Sanchez, c. 16. num. 10. huiuſmodi Monialem ab Abbatiſſa eiuſdem Ordinis, vel habitus, ne petita quidem Superioris licentia, hoſpitio excipi poſſe, ait: quia non putatur extranea: ſecus ſi ſit alterius Ordinis, vel habitus; idem iudicat, ſi in peculiaribus ędibus degat ſanitatem recuperatura, & animi gratia, vel inuiſendi Moniales in aliud illius loci monaſterium eiuſdem Ordinis ingredi vellet; concedente tamen facultate eiuſdem monaſterij Superiore. Si in aliquo loco, cũ iter habet, non eſſet eiuſdem Ordinis Cœnobium; aut, ſi eſſet, nollent Moniales eam excipere, nec eſſet domus, in qua poſſet commode noctem tranſigere, in alterius Ordinis monaſterio, eius Superiore veniam dante, excipi poſſe, opinatur; ſecus ſi animi gratia, aut Moniales inuiſendæ intra alterius Ordinis ſepta penetrare vellet; eſt enim extranea, nec adeſt iuſta cauſa, ob quam Prælatus veniam dare queat; cum Sanchez non poſſum non ſentire, quem Merolla ſecutus eſt n. 483. l.c. Monialis vnius Cœnobijs in proximũ Monialium Cœnobium, ex leuitate, per interiecti parietis foramen ingrediens clauſuram violat, ſi Epiſcopus id illi vellet concedere, non poſſet; deeſt enim iuſta cauſa.

Quid dicendum eſt de Amentibus, & Infantibus?

COnc. Trident. l.c. nemini cuiuſque generis, aut conditionis ſexus, vel ætatis fuerit, intra clauſtra monaſterij Monialium ingredi licere, ait, ſine Epiſcopi, vel Superioris licentia in ſcriptis obtenta, ſub excommunicationis pœna, ipſo facto incurrenda.

Amentes lucidis vtentes interuallis, dum amentia non laborant, & poſſunt mortifere delinquere, lethali ſe obſtringunt ſcelere ingredientes, ſine licentia, (niſi ignorantia excuſentur) & anathemate percelluntur. Amentia laborantes ad tempus, vel perpetuo lethale piaculum non patrant ingredientes, nec cenſura irretiuntur; quia carent vſu rationis: prohibitio tamen, ſi ſint in pubertate, eos afficit, vt non poſſint intra monaſteria admitti; infringunt hanc legem, qui ſunt in cauſa, vt illi ingrediantur: multa illi cum religioſi ſtatus honeſtate, & Sacrarum mulierum pudore pugnantia patrare poſſunt; ſic Sanchez num. 8. l.c. Nauar. Com. 4 de Regul. Azor. tom. 1. Inſtit. Meroll. lib. 13. c. 8. quæſt. 5. Miranda, q. 2. art. 1. de Monial. Rodriquez tom. 1. qq. Regul. & his recentior Merolla, diff. 3. num. 478. qui cum Suarez (tom. 4. de Relig. lib. 1. c. 10. num. 5.) rectè opinatur, Moniales eos intra Monaſterij ſepta admittentes in excommunicationem labi.

Infantes ante vſum rationis, neque culpæ, neque excommunicationis rei eſſe poſſunt; Moniales inter ſepta eos admittentes excommunicatione non plecti, docent Nauar. Azor. Miranda; Sanchez num. 4. & 5. Bonaccina q. 4. par. 1.

Cor-

Corduba m, alioſque pro eadem ſententia refert Merolla num.475. Suarez, c.10. num.1. præceptum in infantes directè non cadere, ac proinde neque indirectè in eos admittentes, docuit. Merolla, Moniales eos admittentes, neque delinquere, neque in anathematis laqueum (per ſe loquendo) cadere, putauit; per accidens, ratione ſcandali, aut periculi labendi, in lethalem culpam contra ius naturæ Moniales id facientes, mortifera labe infici poſſunt. Comitolus (lib. 6. Reſp.mor.q.22. mortiferam noxam, & excommunicationis vinculum in Monialibus eos admittẽtibus agnoſcit, Cardinalemque S. Seuerinæ Maiorem Pœnitentiarium, & Clementem VIII. ſic reſpondiſſe, narrat; alij in eadem ſunt ſentẽtia S.Naldus præcipuè, in Sũma V. clauſura num.4. Fœminas pueros ante ſeptennium, oſculis, tactu, aſpectu virilium, complexu impudico abuti poſſe, quis negetꝰ ego certe Sanctimonialem pueros doli nondum capaces intra ſepta Cœnobij admittere cupientem, ne id faceret, monerem, rogarem, auerterem ab ea mente, ſi poſſem. *Qui amat periculum, peribit in illo. Qui tangit picem inquinabitur ab ea.* Septennes pueros, quia communiter, ſeptennio abſoluto, rationis fax in ijs fulget, hoc præcepto vinciri, tradit Sanchez nu.7. loc. cit.

Qui licentiam ingrediendi in Monialium Cœnobia tribuere poſſint.

Extra caſus neceſſarios, ſolus Pont. Maximus S. Petri Succeſſor id facere poteſt, condit is Eccleſiæ leges, vel a Concilio Generali latas munit ſua auctoritate. v. Suarez tom.4. de Relig. lib.1.c.10, nu.10. De Concilio Generali Pontificis Max. auctoritate habito, & munito idem affirmes licet.

In caſibus neceſſarijs Epiſcopus, vel Superior. *Dare autem* (ait Synodus Trident.ſeſſ.25.c.5.de Reg.) *tantum Epiſcopus, vel Superior licentiam debet in caſibus neceſſarijs.* (Bonifac.VIII.dixerat (c.vnico de ſtat. Relig.in 6.) *de illius, ad quem pertinuerit ſpecialis licentia.* Pius V. Conſtit. Bonifac. a Concil. approbatam, & innouatam approbauit, &c.m.p. *Paſtoralis.*

Epiſcopi ordinaria in monaſterijs ſibi ſubiectis, in ijs autem, quæ ſubijciuntur Sedi Apoſtolicæ, delegata in hac re auctoritate vtuntur. Epiſcopi nomine, intellige etiam Cardinalem, Archiepiſcopum, & Patriarcham, & Capitulum, Sede vacante; Abbates, alioſque inferiores Prælatos, quorum iuriſdictioni Monialium monaſteria immediatè ſubijciuntur. Suarez cap.10. num.11. Romæ cœnobijs Monialium Purificationis Gimnaſius; S. Ioſeph Lantes, S.Ceciliæ Ginettus Cardinales Reuerendiſs. & Eminentiſſimi præſunt; alios nonnullos ſilentio prætereo.

Nomine Superioris, intelligendi ſunt quicunque Sanctimonialium cœnobijs præſunt Epiſcopali a Romano Pontifice iuriſdictione, ad ea regenda, donati. Prælati Regulares regendis monaſterijs Monialium pontificia auctoritate addicti eorum Superiores in hac re ſunt. Sixtus V. erecto a ſe (modo eſt apud S. Suſannam) ſacrarum mulierum in Vrbe monaſterio, tres ſacerdotes, Viſitatores nuncupatos, a ſodalitate S.Bernardi eligendos, præfectos eſſe, decreuit; qui eius, Vicarij Pontificij in Vrbe, Viceſgerentis, & Locatenentium vices gererẽt, & monaſterio, Collegio, illius Abbatiſſæ, & Monialibus in ſpiritualibus præeſſent, Paulus V. Romæ, ad radices Quirinalis, monaſterium Monialium S. Mariæ Virginũ, anno 1613. inſtituit, & in ſpiritualibus Præfecto Congregationis, & duobus Viſitatoribus, Vrbanus autem VIII. Cardinali Vicario ſubiecit. Viſitatoribus S.Suſannæ modo præeſt Protector monaſterij, & Sodalitatis Eminentiſſimus, & Reuerendiſſimus F. Card. Barberinus, &, poſt Viſitatores, in caſibus neceſſarijs, licentiam ingrediendi ſua munit auctoritate. Audio, in Gallia tres Sorbenicos Theologos, pontificio decreto monaſteriorum S. Tereſiæ Præſides eſſe.

Abbatiſſis non eſt conceſſum; vt licentiam ingreſſus in monaſteria tribuãt; ijs enim iniuncta eſt clauſuræ neceſſitas. Suarez c.10.num.14. l. c. Sanchez c.16. num.22. At quando grauiſſima vrget neceſſitas, & periculũ imminet, ſi Superioris licentia expectetur, non autem Abbatiſſæ;

batiſſæ; et præſumpta Superioris voluntate, ad eam, vt licentiam det, neceſſario confugiendum eſſe, probabiliter docent Sanchez nu.35. Rodriquez p.1. qq.Reg. q.46.art.6.& Merolla, diff.6.l.c. nu.492. refellens Bonaccinam negantis ſententiæ ſectatorem.

Redeo ad Prælatos Regulares. Ex vi Conc.Trident. Prouincialis licentia ſatis eſt; quia, ratione eorum, quibus præeſt, in iuriſdictione eſt, quaſi Epiſcopus, ſi ex regula alicuius Religionis neceſſaria eſſet licentia Prælati ſupremi, quem Generalē dicunt, hoc non repugnaret Concilio, nec Bonifacio VIII. illud dixit *Superioris* hic, *ad quem pertinuerit*, Prælatum conuentualem, ſaltem apud Mendicantes, alicui monaſterio Monialium prefectum hanc licentiam dare non poſſe, quia Epiſcopali iuriſdictione non eſt præditus, probabile exiſtimat Suarez. Verum Sanchez, num.15. l.c. affirmantem opinionem ſequitur; ſi conuentualis ille Prelatus alicuius monaſterij ſit Superior: intert etiam Generalem; aut Prouincialem licentiam ingrediendi in illud cœnobium, quod ſummi Pontificis auctoritate peculiari Prælati conuentualis iuriſdictioni ſubeſt, tribuere non poſſe; non diſcrepat Merolla num. 486. diff.4.

Suarez tom.4.de Relig.lib.1 c.10. nu.13

Capitulum Canonicorum, ſiue eius Vicarius, Sede vacante, hanc licentiam dat Suarez c.10.num.11.l.c. Sanchez cap.15. num.30. Merolla diff.4. num.488. Nomine Ordinarij Vicarij huiuſmodi comprehenduntur: Pius autem V. m p. *Decori*, dixit, Epiſcopum hoc poſſe, vel alium loci Ordinarium. Capitulum in iuriſdictione ordinaria ſuccedit Epiſcopo, & Ordinarius dici poteſt.

De hac re etiam ſuperius.

Vicarius Generalis Epiſcopi non caret hac facultate; nam eſt Ordinarius, & eadem pollet, quo Epiſcopus, iuriſdictione. Refert Suarez, cap.10.num.11. Congregationem Cardinalium id declaraſſe, adiecta conditione ſpecialis ad id mandati: *dummodo* (ait Congregatio) *mandatum ſpeciale ad hoc habeat*. Hanc facultatem Vicario Generali ab Epiſcopo adimi poſſe, eam ſibi reſeruando, & Vicario Faraneo tradi, dixit Sanchez l.c. In monaſterijs Apoſtolicæ Sedi immediate ſubiectis, & Epiſcopo commiſſis, non idem poterit illius Vicarius, nam Epiſcopus delegatam in ijs, non autem ordinariam exercet iuriſdictionem: quicquid dixerit Llamas in methodo curationis. Capitulum Sede vacante, quamuis in delegatam Epiſcopo iuriſdictionē non ſuccedat, hoc poſſe, valde probabile exiſtimo. Sanchez, l.c. Synodi, & Pontificum hanc mentem eſſe iudicat; cœnobia enim Sanctimonialium ſine Superiore, quem poſſint adire, relinquenda non ſunt: Quæ de Generali Vicario Epiſcopi dixit, de Vicarijs Generalibus quorumcunque Prælatorum iuriſdictione, quaſi Epiſcopali gaudentium, & de Vicarijs ſimilibus Ordinum militarium, affirmat Sanchez l.c. Epiſcopus, & Regularis Prælatus, Abbatiſſæ, vel Confeſſarijs licentiæ dandę ad ingrediendum intra ſepta indicata, in caſibus, qui frequenter ſolent accidere, generalem poteſtatem facere poſſe, cum Nauarr. Manuele, & Graffio idem teſtatus eſt. cap.16.nu. nu.23.

An Epiſcopus veniam ingreſſus in ſubiecta ſibi monaſteria omnibus Regularibus impartiri poſſit; An alicui in exempta, & non ſibi commiſſa, & an eius conſenſu in hac re Regulares Prælati, alijq; Moniales, ordinaria poteſtate regentes, indigeant.

Tribus aſſertionibus rem abſoluo. Prima, Epiſcopus licentiam ingrediendi in Monialium monaſteria fratribus Minoribus impartiri non poteſt; quoniam ex iure communi Regulę ſolus, Summus Pontifex hanc illis facultatem tribuit. *Præcipio firmiter* (ait Regula cap. 11.) *fratribus vniuerſis, ne ingrediantur monaſteria Monacharum, præter illos; quibus à Sede Apoſtolica conceſſa eſt licentia Specialis*. Vide Mirandam q. 2. de Monial.art.2. Sanchez c.16.nu.17.& nu.19. & Merollam num.487.488.& perpende, quæ hi duo, de priuilegio a Leone X. Minoribus conceſſo ſcripſerunt.

Secunda, Licentiam ingrediendi in exempta Sanctimonialium cœnobia, Epiſcopus, ordinaria auctoritate, dare non poteſt: in ſubiecta immediate Summo Pontifici, ex eius delegatione, poteſt, in

in caſibus tamen neceſſarijs: non eget aſſertio probatione.

Tertia, Prælati Regulares, alijvè, qui Monialibus, iuriſdictione quaſi Epiſcopali donati, præſunt, non indigent Epiſcopi conſenſu, & approbatione, vt ingrediendi facultatem tribuant. Hoc requiritur; quando Monialibus, ex iuſta cauſa, danda eſt ad exeundum venia, vt oſtendimus ſuperius; cum de iuſto earum è cœnobijs egreſſu ageremus.

Perpende. Animaduerte tamen, Confeſſarios quomodocunque exemptos, tam ordinarios, quam extraordinarios ad Sanctimonialium, etiam ſubiectarum, confeſſiones excipiendas deputari, non poſſe; (ex Gregorij XV. conſtitutione 18. *Inſcrutabili*) niſi prius ab Epiſcopo Diœceſano idonei iudicentur, & approbationem, quę gratis concedatur, obtineat, quare, ſine hac approbatione, ægrotantium Monialium confeſſiones audituri, monaſteria ingredi non poterunt; quamuis veniam, ad id, ab illarum Superioribus ſint adepti.

tom.4.Bullarij anno 1622. non. Februar.

An Epiſcopus, vel alius Monialinm Superior intra earum ſepta, ex iuſta cauſa, ingreſſurus egeat ſui Superioris licentia.

COllectoris priuilegiorum Mendicãtium ſentẽtia fuit, (v. Accedere ad monaſteria) hunc etiam Superioris egere licentia; at verè dixit Sanchez, nu.25. l.c. non egere: concedunt enim Doctores, Superiores licẽtia, quam poſſunt alijs tribuere, vti poſſe. Gregor. XIII. m.p. *Dubijs* hunc nodum ſoluit; cum dixit, Prælatos Monialium tam ſæculares, quã regulares facultate ſibi ex officio attributa ingrediendi monaſteria ita demum vti poſſe, ſi id faciant in caſibus neceſſarijs, & a paucis, iiſque ſenioribus, & religioſis perſonis comitati; Nauarrum, Azorium, & alios, pro hac ſententia, refert Sanchez, idem ſenſere Suarez, cap. 10. num. 23. l.c. & Merolla diffic. 5. alios adhuc recenſens. Eos quoque, qui delegata, ad hanc licentiam tribuendam, non tamen ad certas perſonas limitata auctoritate pollent; id poſſe facere, affirmant Sanchez, & Merolla l. c. idem dicunt, ſi licentia ad officium, non autem ad certas perſonas ſit limitata; poteſt autem Epiſcopus cœnobia Monialium introire, ex ea cauſa, quæ ſufficit, vt alijs introeundi facultatem det, v. Mirandam. l.c.

Idem Miranda q. 2. art. 14. de Monial.

An vnus ex tribus Viſitatoribus, ad monaſterium regendum inſtitutis à Sixto V. poſſit introire, ex cauſa iuſta, ſine Collegarum venia.

NOn poteſt; quia facultas data eſt tribus coniunctim, non vni. ſi id faceret, legem clauſuræ violaret, excommunicationeque afficeretur; quia ſine licentia ingredere-ur. v. Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 5. de Regul.

v. Conſtit. Sacroſanctæ militantis c. 2. Bullarij in Sixto V.

An alij duo ſuas vices illi delegare poſſint.

CVm omnes ſint delegati a Summo Pontifice, id ab iis fieri poſſe affirmandũ; nam delegatus a Principe poteſt ſubdelegare c. fin. de off. ind. deleg. & Honorij III. verba ſunt *cum nonniſi delegatus a Principe cauſam alij valeat delegare*. c. cum cauſam de appellat. Facultas in ſcriptis danda eſt, vt ille oſtendere poſſit, (re id poſtulante) ſe iure ingreſſum eſſe.

An duo ingredi poſſint, ex iuſta cauſa.

POſſunt; quia licet lex Sixti V. tres iunctos videatur requirere, ex conſtitutionibus tamen monaſterij illius (S. Suſannæ) a M. Bonello Cardinali Alexãdrino, Sodalitatis S. Bernardi, & monaſterij Protectore, facultatem a Summo Pontifice ad id adepto, confirmatis, conſtat, neminem, quamuis ſit artifex, cuius opera monaſterium egeat, in illud ingredi, poſſe; niſi prius licentiam intrandi ab omnibus, vel a duobus ſit aſſequutus. Si duo licentiã ingreſſus tribuere poſsũt; cur ipſi ingredi non poterunt, cum Epiſcopi, aut alterius Superioris locũ teneãt?

An vnus, ex aliorum venia, aut duo aut tres, ex iuſta cauſa ingreſſuri teneantur habere ſecum paucos ſeniores, & religioſos; vt præcipit. Greg. XIII. M. P. Dubijs.

CErtum exiſtimo, vel vnum (alijs concedentibus,) vel duos, vel tres, ingreſſuros, debere ſecum habere paucos comites, ſeniores, & religioſos: nam vnum referunt Epiſcopum, vel Superiorem: & vnus Epiſcopus ingreſſurus, ſeu Superior, tenetur adhibere comites paucos, ſeniores, & religioſos; vt Pontificium præceptum requirit: ergo & plures vnius facultatem habentes, & vnum referentes.

An Epiſcopus Superioris licentia egeat, vt poſsit ingredi Monaſteria Regularibus ſubiecta, quæ ad clauſuram pertinent, inſpecturis.

SI non conſtet, clauſuram eſſe violatam in exempto Monaſterio, Epiſcopus, ſine licentia Summi Pontificis, aut Legati Apoſtolici poteſtate dandi licentiam ab eo inſtructi, non poteſt ingredi: at ſi violatam fuiſſe clauſuram, publice conſtet, ingredi poterit, ſi tamen ſemel, & iterum ordinarium exempti Monaſterij Prælatum de hac re prius monuerit. ita cenſet Miranda, probatq; ex c. vnico de ſtat. Regul. in 6. vbi Bonifacius VIII. Epiſcopis præcipit, vt in Monaſterijs ordinario iure ſibi ſubiectis, in ſpectantibus vero immediatè ad Romanam Eccleſiam, Apoſtolicæ Sedis auctoritate, Abbates verò, alioſque Prælatos Monaſteriorum, & Ordinum quorumcumque in Monaſterijs ſibi ſubiectis de clauſura conuenienti, vbi non eſt, Monaſteriorum ipſorum expenſis, fideliumque eleemoſynis facienda, & de ipſis Monialibus includendis, quam primum commode poterunt, prouideri procurent: innouat, ait, Miranda Bonifacij legem Concilium Tridentinũ, at per Bonifacium Regularibus Prælatis licebat Moniales ſibi ſubiectas claudere ergo, & modo. Bonifacius loquitur de

l. cit. q. 2. art. 14. concluſ. 3.

Seſſ. 25. c. 5. de Regul.

clauſura, quæ non erat, extruenda, & de Monialibus in ea claudendis: at Cõcilium de clauſura violata reſtituenda, & de inuiolata conſeruanda, ſi Prælati Regulares moniti, violatam in ſuis monaſterijs clauſurã nõ reſtituant, & inuiolatam conſeruare, negligant, poſſunt Epiſcopi, Apoſtolica auctoritate à Tridentina Synodo tradita, id facere, inobendienteſque, & contradictores Eccleſiaſticis cenſuris, alijſque pœnis cõpeſcere; præterea intrare earum clauſtra, ſi ad hoc ingreſſus ſit moraliter neceſſarius; de ingreſſu neceſſario ſancta Synodus nihil expreſsè; at tacitè, & implicite illum permittit, dum præcipit id, quod ſinè illo effici nequit; cui licet, quod eſt plus, licet vtique, quod eſt minus. de Reg. iur. lib. 6. Sanctus Carolus ſingulas Moniales monaſterij, non ei ſubiecti ab Epiſcopo de clauſuræ obſeruatione interrogari poſſe, cenſuit, Conc. Prouinc. Med. v. c. *Quæ ad moniales pertinent*; & Naldus in Summa v. Clauſura num. 2. vbi etiam, cum Lælio Zecchio, in Rep. Eccleſ. exiſtimat, Epiſcopum à Regularibus impediri non poſſe, quin, ratione clauſuræ, eis ſubiecta Monialium cœnobia viſitet, quoties putauerit expedire.

An ſint aliqua ſacrarum Mulierum cœnobia, in quæ; ſine Ordinarij licentia, ingredi liceat.

IN cœnobia quædam Monialium Ordinum militarium viros, & fœminas, ex iuſtis, honeſtiſque cauſis, earum Præfecta veniam dante, in Hiſpania ingredi, narrat vir doctus Baſilius Poncius: tutaſque eas eſſe in conſcientia, iudicat, & ingredientes excuſari: quia ex conſuetudine confirmata id faciunt, videntibus, & conſentientibus earum Prælatis, & Regio ſupremo Ordinum Senatu. Si Pij V. lex eas comprehendit; (vt multi exiſtimant) lex illa non fuit recepta: vel receptam conſuetudo contraria ſuſtulit Simplicibus, non autem ſolemnitibus, ſe votis obſtringunt; ſunt tamen (Poncij ſententia) non ſolum Eccleſiaſticæ per-

De imped. Matrim.

Quidam cenſent, eas N. P Pij V. non comprehendi.

ſouæ fori priuilegio gaudentes (vt eſt vnus omnium Doctorum conſenſus) ſed etiam Religioſorum (quamuis non nulli Theologi, & Canonum periti cõtrariæ opinioni adhærcant) in odioſis tamen, Religioſorum nomine, coniugalem caſtitatem vouentes, non intelligi, nonnullis viſum. Moniales Granatenſes militares excepit Poncius. His, eodem teſte, Granatam aliunde aduectis Reges Cattholici Ferdinandus & Eliſabetta certos redditus, ea conditione, tradiderunt, vt clauſuram profiterentur, & ſic illæ ſponte à ſuo receſſerunt inſtituto.

V. Axor. Tom. 1. Inſtit. Moral. lib. 13. c. Q. 4.

Oblatis Turris ſpeculorum Vrbis ſimplicibus votis deuinctis (quarum domũ Eugenius IV. Monaſteriũ nuncupauit) non fuit Pontificia lege indicta clauſura; egrediuntur, Præſidentis conceſſu, aliquando; at non ſolæ, & clauſo, vt plurimum, curru: vna ex ſenioribus; & prudentioribus egredientium Monialiũ duce, & cuſtode. S. Franciſca Romana, quam inſignis inſtituti parentem, virtutum magiſtram, & ducem ſanctiſſimam venerabundæ colunt, ſuſcipiunt, & imitari ſtudent, præceptum ijs reliquit; (cap. 31. Conſtitutionum) ne quis quinque annorum ætate maior earum cœnobium intrare poſſit, Confeſſario, extrema vrgente neceſſitate, Medico, ob morbum alicuius ex eis grauẽ, Cementarijs, fabris lignarijs, alijſque artificibus, in neceſſarijs caſibus, exceptis.

In diplomate.

De cauſis iuſtis concedendæ licentiæ ad introeundum in Monialium Cœnobia.

BOnifatius VIII. c. vn. de ſtat. Reg. in 6. cauſam rationabilem, manifeſtam, *niſi rationabilis. & manifeſta cauſa exiſtat*. Conc. Trident. caſus neceſſarios vocat: *dare autem tantum Epiſcopus, vel Superior licentiam debet in caſibus neceſſarijs*: ijſdem verbis, *caſibus neceſſarijs*, vtitur Gregor. XIII. conſtit. Dubijs, & c. anno 1575. declarans, ne ipſos quidem Epiſcopos, alioſque Superiores, extra caſus neceſſarios, ingredi poſſe, & conſtit. *Vbi gratia* & c. neceſſitates vrgentes caſus neceſſarios appellat; & plectuntur anathemate, Summo Pontifici reſeruato, qui licentia ingrediendi, quã ſunt adepti, extra caſus neceſſarios, ſiuè vrgente neceſſitate, vtuntur. Sanctus Carolus Conc. Prouin. V. declarat; habentem licentiam adeundi ſepta Monialium, id tantum facere poſſe, cum neceſſitas vrgens expoſcit. Caſus autem neceſſarios, ſiuè vrgentes moraliter intellige, non autem phyſice. Moralis neceſſitas eſt cauſa moraliter neceſſaria; ſi moralem monaſterij neceſſitatem miniſterium peragendum reſpiciat, nec à Monialibus commodè peragi poſſit, nec ſinè ingreſſu in monaſterium; ſecus, ſi, ſine ingreſſu, vel ab illis exerceri queat. Sanchez n. 42. l. c. cauſam rationabilem, & manifeſtam lex Bonifatij VIII. poſtulat; Syn. Trident. eam Bonifacij legem renouauit, ſed in hac re coarctauit, dicens, *in caſibus neceſſarijs*, rationabilis cauſa latiùs patet, quam caſus neceſſarij: matrem ſepta monialium ingredi, vt filiam morti proximam inuiſat, cum ratione congruit, at non eſt neceſſariũ, neque, poſt Concilium, eiuſmodi cauſa ſatis eſt. Sanctus Carolus in Concil. Prouinc.

Conſtit. Vbi gratia.

c. periculoſorum de ſtat. reg. in 6.

GLoſ. in c. vn. de ſtat. Regul. in 6. ad V. cauſam, refert exempla in Medicis, Barbitõſoribus Sutoribus Carpentarijs, cum eguerint, & ſimilibus, & caſus ad humanam vitam neceſſarios videtur reſpexiſſe; huiuſmodi caſus accidũt certe frequentius; ad eos ſolum non eſt Conc. decretum reſtringendum. Quam neceſſarij debeant eſſe caſus, in quibus licentia dari poſſit, Synodus non explicat, Gregorius XIII; quem ſecutus eſt S. Carolus, vrgentes neceſſitates expoſcit, verum non addit maiorem neceſſitatis gradum, (vt probe Suarez. c. 10. n. 16. l. c.) ſed ad legis obſeruantiam acrirer excitat. cum licentia, ad ingrediendum in caſibus neceſſarijs, tributa tibi vtendum eſt, vrgens neceſſitas debet adeſſe. Gregor. contra ingredientes, pretextu licentiæ in caſibus neceſſarijs, pœnas decreuit, quod Synodus Trident. non fecerat. perpende verba Gregorij XIII.

Conſtit. vbi gratia l. c.

Dupl-

Duplicem Suarez conſiderat neceſſitatem; communem, ſeù ordinariam, & extraordinariam repentini, & inopinati euentus: illa tangitur à Gloſ. citat. excipiturque ex rei natura, & non caret latitudine. ægrotans Monialis eget Medico, an vnus ſit ſatis, vel plures requirantur; iudicabit Epiſcopus; ſiuè alius Superior, & nulla alia regula afferri poteſt in ſimilibus, niſi prudens arbrtriũ illius, qui dare licentiam poteſt. Alteram neceſsitatem, quo ad menſuram, & gradus eius, prudenti eiuſdem Superioris arbitrio relictam eſſe, & ingreſſum viri maiorem, quam fœminæ, nocturnumque, quam diurnum, neceſſitatem requirere, teſtatus eſt Suarez. Poſteriorem hanc neceſſitatem Synodus, forſitan, prę oculis habuit, ijſque verbis vſa eſt *in caſibus neceſſarijs*. De cauſis ingreſſus Sanchez. c. 16. lib. 6. to. 2. o. m. Bonac. de Clauſura quæſt. IV.

Pro caſibus non ordinarijs poſteriores neceſsitatis, quos generalis facultas commodè non poteſt cõplecti, quid agendum Epiſcopo, vel alij Superiori, ſi à Virginum cœnobio longe abſit.

VIres ſuis viro prudenti pio, & rerum Sanctimonialium petito, qui a cœnobio non longe abſit, committere debet; vt in repentina neceſſitate, cum periculum eſt in mora, facultatem ingrediendi, ex eius delegatione, tribuat; ne Sanctimoniales neceſſario auxilio deſtituantur. Suarez idem ſenſit l. c.

Si accidat repentina neceſſitas, & Epiſcopus, qui nemini ſuas credidit vices, adiri non poſſit, Abbatiſſa ingreſſum illius, cuius opera in monaſterio eſt neceſſaria, permittere poterit?

l. de Portel. v. clauſura n. 18. POterit, ſi vera, in re graui moralis neceſſitas accidat, in hac clauſuræ lege Epikeia locũ ſuum habet: hæc explicat, legem in aliquo caſu non obligare: & ſubditis competit, cum diſpenſatio ſolis competat Prælatis. Vide Soto lib. 1. q. 7. art. 3. de iuſt. & iur. Diſtabat ab Epiſcopi domicilio Monialium cœnobium duodecim, & eò amplius, paſſuum millia, ordinarius Confeſſarius lõge aberat, Epiſcopi vices nemini ibi creditæ erunt; extraordinarius Confeſſarius licentia Monaſterium ingrediendi deſtitutus, illarum Virginum confeſſiones excipiebat, ex ijs vna in mortis periculum, ex morbo lapſa noxas animi ſacra confeſſione volebat expiare: quid agendum, putaſſes? Abbatiſſa, docti, & pij ſacerdotis conſilio, Confeſſarium extraordinarium ad ægrotãtem Monialẽ ſacro ritu audiendam, per æquitatem, ſiuè Epikeiam, intra ſepta rectè excepit. Doctor Angelicus 2. 2. q. 120. art. 1. dicebat, cum malum eſt in aliquibus caſibus legem poſitam ſequi, bonum autem eſt, prætermiſſis verbis legis, ſequi id, quod poſcit iuſtitiæ ratio, & communis vtilitas, id faciendum; & ad hoc ordinari Epikeiam; quæ apud nos dicitur æquitas De Epikeia fuſe Suarez. l. 6. de legibus a cap. 7.

Cauſæ, quæ non ſufficiunt, vt dari poſſet licentia ingrediendi Sanctimonialium ſepta.

CAuſam benedicendi Monialium cubiculis, aut ea, aliaue cœnobiĩ loca aſpergendi aqua benedicta, non admiſit S. Carolus in V. Conc. Prouin. Mediolan; &, ne id fieret, ſanciuit. De benedictione, quæ die Sabbati ſancti, adhiberi ſolet, idem ſenſiſſe Sac. Congregatione Epiſcoporum, & Regularium negotijs præfectam, anno 1595. die 6. Septembris; ſcribet Naldus in Summa, v. Moniales num. 17. & huic ſententiæ adhæret. Gauantus quoque in Enchirid. Epiſcoporum. v. Monialium Clauſura. Contrariam multorum annorum conſuetudinem ſacri Principis conſenſu receptam, & vim legis habentem in aliqua diœceſi ſeruari poſſe, dicendum erit.

Si locum aliquem monaſterij dæmonum

num infeſtatio vexaret, non ſine graui Monialium moleſtia, & perturbatione: hanc iuſtam cauſam, ad concedendum alicui graui Sacerdoti ingreſſum, vt locum illum interorum ſpirituum terriculamentis infeſtum ſacra aqua, & precibus cumulet, cenſebit Epiſcopus; dum id munus Monialium moleſtiæ adimendæ profuturum ſperet, & nullum aliud remedium adeſſe videat.certe hanc moralem neceſſitatem eſſe, non negabis.

Excipere, ſiuè audire, in Abbatiſſæ electione, ęgrarum Monialium vota, caſum neceſſarium,ad ſepta ingrediendum, non cenſuit Sacr. Congregatio. Naldus l.c.vide Conc. Trid. ſeſſ. 25.c.7. de Reguſ.

Docere Moniales canendi,aut pulſandorũ organorũ artem non eſt ſufficiens cauſa ingreſſus in monaſterium. Præceptor extra clauſtra ad crates eas clauſas docere poteſt. Viros a Monialibus abeſſe, & Monialem peritiorem docendi munere fungi, exoptarem: mallemque Sanctimoniales muſices imperitas,quam virorum docentium opera vtentes. Sanchez, tom.2.o.m. lib. 6.c.16.n.42. opinatus eſt, magnum Monialium a viro muſices perito ſimul inſtituendarum numerum iuſtam ingreſſus cauſam præbere, dum id ad crates cõmode fieri nequeat; at (pace magni in morali doctrina viri) hanc ſententiam probare, non poſſum: res eſt plena periculi, & a morali neceſſitate aliena.pix apud ignẽ facile ardet.Exulpixet potius à Sãctimonialium cœnobijs ars muſica; quam illę, vel impudicarum cogitationum, ex virorum præſentia, periculum adeant. Prudenter ſane Caſinenſes Patres p. 2. Conſtit.c.8.de Monialibus, de hac re ſic ſtatuerunt. *Magiſtri autem aut laici,aut Eccleſiaſtici, aut alius quiſquam ad ea, rum* (Monialium) *Monaſteria accedere non permittatur; vt* Moniales *doceant ſonum, aut cantum.*

Epiſcopum velle ſingulas Moniales, in viſitatione, intra ſepta audire.ad plures horas; iuſtam ingreſſus cauſam non gigneret, ad cancellorum fineſtellam, ſiue ad crates eas poteſt audire ad illam, ex Conc. Trid. decreto; excepit, auditue earum,in Abbatiſſæ electione, vota: et poterit intra clauſtra longiores ſllarum ſermones audire, nonnullarum nugas, & puerilia, ne dicam deliramẽta? Qui hoc parum cautus Epiſcopus fecit ſapiat in poſterum. Si ingreſſus cœnobium, viſitationis gratia, id faciat, errat, nec deerunt, qui illum excommunicatum iudicent. v. Concil. Trid. c.7.l.c.

Monialem ſemiægram, quę ad crates neceſſarium Medici conſilium, & ſententiam audire poteſt, non præbituram medico iuſtam ingrediendi cauſam exiſtimo: non enim militat moralis neceſſitas: nec matrem, quæ Monialem filiam graui morbo tabeſcentem intra ſepta cupit inuiſere Nec inferre frumẽtum, aut ſupellectilem alienam in monaſterium, vt ibi conſeruetur, ſi baiuli hoc ſolo nomine ſint illud ingreſſuri. Monaſterij neceſſitas, non autem aliorum commodum, in re huiuſmodi requiritur; vt facultas ingreſſus concedi poſſit. Quid ſi ſupellex ſit magni pretis, aut arca ferro cincta pecuniis plena; baiulorum, vt vtramque in cœnobium inferant, ingreſſus ſit neceſſarius? Sanchez. c. 16. num. 60. l.c. moralem neceſſitatem agnoſceret; ſi res inſignis benefactoris monaſterij eſſent, & finè graui illius offenſione, & monaſterij dãno,ingreſſus eas ferentibus negari non poſſet, idem iudicaret, quando, præ oppidi anguſtijs, nullus alius locus tutus ibi reperiretur, ad eas pecunias conſeruandas: tunc enim lex caritatis indicaret, depoſitum illud admittendum eſſe: ſed ſi Moniales, ſine alicuius ingreſſu,arcam pecũniarum plenam, aut magnem ſupellectilis pretioſæ congeriem intra ſepta recipere cõmode poſſent,ingreſſus hominũ concedi non poſſet; quia deeſſet moralis neceſſitas.

Nec morbi ſimulatio iuſta cauſa eſt; vt Medicus in clauſtra Monialium pergere poſſit, nam commentitius, ſiue ementitus morbus, non eſt morbus. Quid ſi Monialis ſana ſibi vulnus infligat, vt Chirurgum intra ſepta videre,& alloqui poſſit? ſi ad ſanandum vulnus, ſponte inflictum; Chirurgi ingreſſus ſit neceſſarius,tique ab Epiſcopo ſit cõceſſa in ſcriptis ingrediendi facultas,& ingrediatur,

diatur, non irretitur excommunicatione; crimen admiſit Monialis, dum ſe ſe vulnere affecit,ob malum finem,& dum fuit in cauſa: vt Chirurgus, ob eundem finem, intraret in monaſterium: at non incidit in pœnam anathemmatis: quam ſubiret, quando vulnus inflictum Chirurei ingreſſuũ neceſſario nõ poſtulaſſet.

Nec grauis morbus Sanctimonialis eſt iuſta cauſa ingreſſus ancillæ, quæ illi, antequam adiret monaſterij clauſtra, in parentũ ædibus deſeruire conſueuerat, ſi tamen non deſint Moniales;quæ morbo affectæ miniſtrent, vt illius neceſſitas poſtulat. Abbatiſſa per Moniales, aut conuerſas neceſſaria miniſteria ei præbenda, curabit. Suarez, c.10.n.20. l.c. communẽ neceſſitatem monaſterij, non autem vnius, vel alterius Monialis, admittit. Cum agitur de miniſterijs intra ſepta Monialium peragendis, hanc regulam præ oculis habendam, tradit Sanchez, n.41.l.c. Triplicem miniſteria conditionẽ requirũt.Prima eſt.Vt miniſterium peragendũ moralẽ monaſterij neceſſitatem concernat. Secunda. Vt Moniales illud exercere commode nequeant. Tertia. Vt, ad illud exercendum, ingreſſus in monaſterium ſit neceſſarius. Dum abeſt moralis neceſſitas; vel,illa vrgente, dum miniſterium extra ſepta, ab alijs, aut intra à Monialibus peragi poteſt, non adeſt iuſta cauſa cõcedendæ facultatis, ad ingrediẽdũ.

Sartoribus, vt Monialium veſtes metiantur, aptentque forcipibus, ingreſſum comedi poſſe, arbitratus eſt Sanchez. nu.43. Nauarrum ſequutus: verum ſi Monialis aliqua huic muneri apta in monaſterio reperiatur (quales ego in multis monaſterijs eſſe intellexi) ijs concedi non poterit ingreſſus. Deficiente Moniali huius artis perita, vel adhibeatur mulier artis peritiam edocta; vel, ſi hæc haberi non poſſit, Sartor veterum veſtium inſpectione, ſine ingreſſu id faciat: ſi fieri poſſit. Llamas diſcrepat à Sanchez.

Sutores iuſtam ingreſſus cauſam non habere, Sanchez. rectè exiſtimauit; calceorum menſuram, ſinè ingreſſu, non vno modo,agnoſcere poſſunt.

Vt Monialis conſecretur, vel Sacrato Confirmationis eius animus muniatur, iuſta ingreſſus cauſa non eſt: niſi ægra decumbat, & periculum mortis adeat: tunc Epiſcopus ſacro Chriſmate eam liniturus intra ſepta poteſt adire; dum illa ad crates nequit accedere.

Ad quęreuda inſtrumenta in archiuo Monialium intra ſepta, neceſſaria pro negotio aliquo, non eſt iuſta cauſa concedendi ingreſſum, dum quæri poſſint à Monialibus; aut illa deferri ad crates, vel rotam; vt ibi peritus aliquis quærat: deficit enim moralis neceſſitas.

Malefactorem metuentem fore, vt à Iudicis ſatellitibus inſequentibus ex tẽplo extrahatur, non poſſe à Monialibus intra ſepta admitti, vere Sachez. eum autem non delinquere, ſi per fores monaſterij, patentes inuentas, ſe in illud recipiat, vt grauis pęnæ periculum, ob ſcelus patratum imminens, effugiat,probabiliter docuit. n.59.l.c. præſens enim periculum maturioris conſilij anſam præripit:aut ſi homo aduertit, à iure defendendæ vitæ, vel grauis damni in corpore deuitandi, excuſatur. Dari poſſe à Superiore monaſterij licentiam hominibus, ad eum inde eiiciendum, & Iudici præcipuè, dum recuſat egredi, & à Monialibus expelli non poteſt, dubitandum non videtur: dedecet enim, illum inter Moniales degere. Poteritne ingreſſus licentia Iudici tribui; vt eum iuridice interroget, vel per miniſtros rapiat ad carcerem?Si reus nõ gaudeat Eccleſiæ immunitate, poterit ingreſſus facultas ab Epiſcopo, vel ab alio Superiore concedi, vt captus detrudatur in carcerem; &, mora periculum afferente, vel Epiſcopo licentiam iniuſte negante, Iudex ſine licentia introire poſſet: in priori caſu vrgens neceſſitas, id poſtularet; in poſteriori Iudex ſuo iure iniuſte priuaretur. Verum ſi gaudeat immunitate: facultas tradi non poteſt, ad ingrediendum, vt capiatur,vel interrogetur;ſed vt expellatur e ſeptes ad exteriorem cœnobij locum, qui non careat iammunitate: vide Sanchez. n.58. loc. cit.

Quæres, an vſus Exorciſmorum, ad Monialem obſeſſam à dæmone iuuandam, aut ad experiendum, an aliquam dæmon obſideat, cum de hac re non leuis eſt dubitatio, ſit cauſa ſufficiens,ad

ingreſſus concedendum? Si hæc ad crates, aut ad feneſtrellam fieri poſſent, requiritur ingreſſus: at ſi neutrum in locis indicatis agi quiat, ingreſſus facultas tribui poterit. Morbus, & aliquando morbi ſuſpicio iuſta cauſa eſt; vt Medicos, Epiſcopo concedente, ingredi poſſet monialium ſepta ad ægrotam ſanandam; vel ad explorandum, an aliqua e lecto ſurgere debeat, dum adeſt non contemnendi morbi ſuſpicio: cur idem non affirmabimus, dum aliqua dæmones obſidioni (quæ morbos eſt graues quamuis diuerſi generis,) vexatur, aut obſidione, ſeù vexationem explorandum, cum de illa magna eſt dubitatio? Liber Rituales E. R. Pauli. v. iuſſu conſcriptus, energumenos in templis, vel alio religioſo, & honeſto loco exorciſonis iuuandos; quando autem ægrotãt, aut ſunt nobiles, vel alia iuſta de cauſa, in priuatis ædibus Sacerdotes exorciſmis & præcibus contra obſidentes dæmones depugnare poſſe, tradit. Hinc etiam collige, quid in re propoſita ſit dicendum.

An Epiſcopi, aliiue Monialium Prælati, ſibi ſubiectarum cœnobia pro libito, extra caſus neceſſarios, ingredi poſſint.

NOn poſſunt. *Caueant*. (ait Concil. V. Prou. Mediol. ſub S. Carolo) *qui habent licentiam ingrediendi monaſteria Monialium, ne pro libito, prætextu licentiæ, intra ſepta adeant; ſed tunc ſolum, cum vrgens neceſſitas depoſcit.* Greg. XIII. m. p. *Dubij* declarat, Prælatos omnes tam ſæculares, quam regulares, quibus cura, & regimen monaſteriorum Monialium quouis modo incũbit, facultate ſibi ex officio attributa ingrediẽdi monaſteria prædicta, ita demũ vti poſſe; ſi id faciant in caſibus neceſſarijs, & a paucis; iiſq. ſenioribus, & religioſis perſonis comitati v. etiam m. p. *Vbigrariæ* eiuſdem Gregorij caſus neceſſarios vrgentes neceſſitates appellantis. De hac re Sanchez, lib. 6. c. 16. tom. 2. Op. mor. Suarez, tom. 4. de Relig. lib. 1. c. 10. nu. 23. Naldus in Summa. v. Clauſura nu. 23.

Greg XIII. admit dubitationem

Non eſt caſus neceſſarius, vt Epiſcopus, ſiue alius Superior ingrediatur, delatio cadaueris Monialis e ſeptis. vt in templo humetur: poteſt enim facile efferri, & deferri, ſine ingreſſu alicuius.

Seſſ. 25 c. 7. de Regul.

Nec electio Abbatiſſæ *Qui electioni Abbatiſſæ* (habet Synodus Trid.) *præſit Epiſcopus, ſeu Superior, clauſtra monaſterij non ingrediatur; ſed ante cancellorum feneſtellam vota ſingularum audiat, vel accipiat.* At ſi, ob Monialium perturbationem, aliaſue ob cauſas, caſus accidat, qui Epiſcopi, ſiue alterius Superioris iudicio, moralem ingrediendi neceſſitatem expoſcat; ingredi poterit; quia adeſt neceſſarius caſus. Nauar. in Man. c. 27. n. 124. l. m. 4. de Regularibus n. 591. Suarez. n. citato in fin. Sanchez, c. 16. n. 50. Llamam confutans, Bonaccina de Clauſ. Mon. q. p. 4. n. 7.

Nec benedictio, aut conſecratio Sanctimonialis, nec Sacr. Confirmationis adminiſtratio. Clauſuram fregit, qui in interiori Monialium choro velum conſecrationis nonnullis ſacris virginibus tradidit; niſi a Summo Pontifice facultatem ad id adeptus fuit. v. Sanchez, nu. 51. 52. l. c.

Si ex rationabili cauſa Epiſcopus velit officinas monaſterij, cellas, & alia loca, archiuum; ſupellectilem, valitudinarij, & dormitorij decentiam, ædificium; quod extruitur, extruendumve eſt, aut ruinam minatur, aut proſpectũ, vel parietes, aut locum aliquem interiorem monaſterij; quibus a vicinis ædibus, aut hortis, aut via incommodũ aliquod imminere, opinetur, inſpicere, luſtrare: id illi; & Prælato regulari in ſubiectis monaſterijs, ingrediendo, facere licebit, comitatu adhibito, quem Gregor. XIII. præſcripſit.

Vt monialem grauia morbo laborantem, & lectulo affixam, grauia, & tegenda ſecreto Epiſcopo, in publicum bonum, detegere cupientem audiat, Epiſcopus intra ſeptæ monaſterij adire poterit: cauſa eſt rationabiles, caſuſque moraliter neceſſarius: ſi illa alia ratione magni ponderis ſecretum aperire illi nequeat.

Non eſt caſus, qui Epiſcopi, alteriuſue ſupe-

Superioris ingreſſú neceſſarió poſtulet, ſingulas Moniales ſeiunctim in viſitatione audire: illę enim ad teneſtellam, cancellosque audiri poſſunt. Synodus Tridentina vota monialium in electione Abbatiſſæ extra clauſtra ante feneſtellã cancellorum audienda, vel accipienda decreuit. Ingreſſum Epiſcopum in cœnobium ad luſtranda loca, ijs inſpectis, ad plures horas, intra ſepta ſingularum Monialium dicta excipere, eum extra ſepta poſſit, nec debere, nec poſſe, dicerem. Qui ingreditur, ex iuxta cauſa, & licentiam adeptus, negotio confecto ſtatim exire debet: ſine cauſa Epiſcopus non poteſt ingredi, neque ingreſſus: ſine cauſa commorari. Merolla diſſ. 7. nu. 498. Naldus tradunt, iuſte ingreſſum Monialium clauſtra a violatæ clauſuræ excommunicatione immunem nõ videri; ſi, confecta re, pro qua licuit ingreſſus, notabilem ibi moram trahat. v. Mirandam q. 2. ar. 2. de Monialibus, Collec. Priuil. Mendicantium §. 35. Laur. De Portel. in Dub. Regul. v. Clauſura n. 14.

Seſſ. 25. c. 7. de Regul.

In ſumma, v. Monialis num. 15.

Poſſe Epiſcopum Moniales ſpiritualibus monitis ad virtutes excitare, & a vitijs auorare intra clauſtra, dum monaſterium interius viſitat, probabile eſt: ſatius eſſet, fortaſſe, id præſtare extra ſepta ad cancellorum feneſtellam, aliũne locum opportunum. Miniſtrum Generalem Minorum in ſibi ſubiecta monaſteria, ad ſacrum faciendum, ad concionem, ſiue ſermonem ſacrum, audienntibus Monialibus, habendum, ſi cẽſuerit expedire, ingredi poſſe, cum quatuor, aut quinque eiuſdem Ordinis fratribus, tradit Vrbanus IV. in Regula, c. 18. & hoc in praxi receptum eſſe, docuit Lud. Miranda q. 2. de Monial. ar. 15. concluſ. 1. At hæc conceſſio peculiaris.

Ad oſtiolũ in ferrea crati, vbi Sacramentum Euchariſtiæ exhibetur monialibus, & verbum Dei proponendum. Vrbanus IV. c. 17. Regu. ſecundæ S. Claræ. Habetur to. 2 Bullarij Regula ad Vrb. IV. data monialibus S. Claræ.

Quos, & quot homines, Epiſcopus, vel alius Superior, cum, ex iuſta cauſas, intra ſepta Monialium ingreditur, ducere debeat.

GRegorius XIII. anno 1582. *Dubijs quæ* &c. declarat, Prælati ſæculares, & regulares cœnobijs Monialium regendis præfectos, facultate ſibi ex officio attributa in ſubiecta earum cœnobia ingrediendi, ita demum vti poſſe. ſi id faciant in caſibus neceſſarijs, *& à paucis, iiſque ſenioribus, ac religioſis perſonis comitati.* Cum dicit, *Religioſos*, nõ intelligit homines trium ſolemnium votarum obligatione obſtrictos; (quos tamen non excludit) ſed qui religioſis moribus, & chriſtiana pietate decorantur. Religio eſt virtus moralibus virtutibus pręſtantior, debitumque famulatum in ijs, quæ peculiariter ad diuinum cultum ſpectant, Deo exhibet. Matronas ſeniores, chriſtianis virtutibus inſignes excipi, excludique à Pontifice, non affirmauerim: nam nomen *perſona*, fœminas, etiam complecti poteſt: at vſu alicubi receptum neſcio; vt matronæ ſeniores, & ſanctimonia clarę a Prælatis intra ſepta Monialium adeuntibus quaſi comites adhibeantur.

30. Decembris.

D. Thom. 2. 2. q. 81. ar. 6. ar. 8.

De numero ſecundo quæretur loco. Certum numerum non exprimit Pontifex; ſed paucos debere eſſe comites, ſtatuit. Quatuor, & quinque pauci erunt. Vrbanus IV. multis ante Greg. XIII. annis, de monaſterijs S. Claræ loquens an. 1263. Cardinalem Ordinis S. Claræ Protectorem intra ſepta Monialium eiuſdem ordinis ingredi volentem, cum reuerentia, & deuotione ſuſcipiendum dicit; at rogandum; vt cum paucis, honeſtiſque ſocijs introeat. De miniſtro Generali Minorum hęc habet. *Liceat quoque Miniſtro Generali Ordines Fratrum Minorum quando ibidem celebrare voluerit, vel proponere Sororibus verbum Dei, cum quatuor, vel quinque Fratribns ipſius Ordinis intra clauſtra ingredi monaſterij ſi quando ei videbitur expediri.* Prælatum alium, cui per Pontificem, aut Cardinalem Ordines Protectorem ingredi liceat, duobus, vel tribus religioſis, & honeſtis ſociis, Epiſcopum autem, cui, pro benedictione, aut conſecratione Sororum, intra ſepta rem Diuinam facere aliquãdo conceſſum ſit, quam paucioribus, & honeſtioribus ſocijs, & miniſtris potuerit, contentum eſſe debere, decreuit.

V. Mirandã q. 2. ar. 15. de monialibus.

Si ratione ædeficij conſtruendi, cum Epiſcopo, architectus, fabrique lignarius, & cœmentarius intra clauſtra ingreſ-

trent; ſenioribus, & religioſis comitibus vti debebit Epiſcopus: nam illi non tamquam comites, ſed vt artifices ab eo adhibentur; multo magis hoc faciet; ſi illi nec ſeniores ſint, nec religioſi.

Quibus pœnis Epiſcopi, alijue Monialium Prælati plectantur, ſi ſine iuſta cauſa, earum clauſtra ingrediantur.

Seſſ. 25. c. 5. de Reg. Non eſt reſeruata hæc excommunicatio.

CONcilium Tridentinum ſub pœna excommunicationis, ipſo facto incurrenda, cauet: ne quis ſine Epiſcopi, vel Superioris licentia in ſcriptis obtenta, Monialium ſepta ingrediatur. Synodum hic de Epiſcopis, & alijs Monialium Superioribus non loqui aliquis opinabitur; quicquid ſit de hac ſententia, quam alij reijciunt, excipe verba Greg. XIII. *Quod ſi contrafecerint* (ingrediendo extra caſus neceſſarios) *ſtatuimus, qui Pontificali; dignitatis fuerint, pro prima vice, qua contrafecerint, Eccleſiæ ingreſſu interdictos, pro ſecunda munere Pontificali, & à Diuinis ſuſpenſos, ac deinceps ipſo facto, abſque vlla declaratione, excommunicatos exiſtere: regulares vero omni officio, ac miniſterio priuatos excommunicationi ſimiliter ſubiacere.*

M. P. Dubijs.

De his pœnis Sãchez l. 1. c 16. à num. Merolla l. c. coroll. 11. diff. 11. Bonaccina l. c. q. 4. P. V. num. 11.

Prælatos pontificali auctos dignitate, & regulares Monialium Superiores hic pœnis plecti, conſtat ex allatis Gregorij verbis. Abbates ſæculares, Generales Vicarij Epiſcoporum, alijque Sanctimonialium Superiores, quaſi Epiſcopali iuriſdictione præditi recenſitis pœnis non ſubijciuntur. patet ex verbis legis, & ita etiam cum Sanchez num. 99. l. c. ſenſerunt Merolla num. 531. & Bonaccina l. c.

Epiſcopi prima, & ſecunda vice excommunicatione non afficiuntur, ſed in tertia, & ſequentibus. Cum Epiſcopis Regulares Monialium Superiores iungunt Llamas in Methodo curat. & Bonaccina l. c. At refellenda hæc ſententia: nam Gregorius in donatis epiſcopali dignitate, non autem in Prælatis Regularibus ea carentibus, diſtinxit ingreſſus: illos in tertio ingreſſu &c. plectit excommunicatione; hos, dum legem infringunt. in hac ſententia habes Sanchez nu. 102. & Merollam num. 535. l. c.

Occulte delinquentes his pœnis irretiri, vera ſententia eſt. vide Merollam num. 536. l. 1. Ante Iudicis ſententiam, hanc legem violantes recenſitis afficiuntur pœnis; nam ipſo facto ligant. An locum habeat in Prælatis Regularibus pœna priuationis officiorum, & miniſteriorum ante ſententiam iudicis, non eſt vna omnium ſententia: affirmat Merolla num. 534. negat Suarez tom. 4. de Relig. lib. 1. c. 7. nu. 10. & Sanchez nu. 99. l. c. de qua rè alibi.

An in recẽſitas pœnas incidant Epiſcopi, aut alij Monialium Superiores, qui ſoli (in caſu tamen neceſſario) ingrediuntur, vel cum comitibus, nec ſenioribus, nec religioſis.

IN his pœnas indictas locum non habere, ſi ſoli, (ſed ex iuſta cauſa) vel cum comitibus, qui præſcriptis à Põtifice conditionibus carent, ingrediuntur, certum eſt: quia Pontifex pœnas infligens de Prælatis tantum loquitur extra caſus neceſſarios introeuntibus. Idem ſenſere Merolla nu. 532. & Bonaccina num. 12. l. c. Peccant tamen grauiter legem magnifaciendam infringentes: niſi repentinus neceſſitatis caſus accidat, in quo nullum comitem habere poſſint.

An licentia ingrediẽdi Monialium cœnobia ſine ſcriptis data ſit ſatis, vt homo licite ingrediatur.

SYnodus Tridentina, ſeſſ. 25. c. 5. de Regul. licentiam in ſcriptis requirit, vt licitus ſit ingreſſus, & vitetur excommunicatio; vt melior, & certa ſententia exiſtimat. Concilium Prou. Mediolanen. 6. c. *Quæ ad Moniales &c.* ingrediẽtẽ, ſine ſcripta licentia, in excommunicationem incidere, affirmat. Audi verba. *Ne quis abſque eiuſdem Epiſcopi facultate ſcripta intra ſepta monaſterij Monialium in poſterũ ingredi audeat. Si quis contrafecerit, excommunicationis pœnã ipſo facto ſubeat, ex Concilio Tridentino, Apoſtolicarumq;*

ſan-

ſanctionum, quas Summi Pontifices Pius V. & Greg. XIII. eo nomine ediderunt, praeſcripto. Suarez tom 4. de Relig. lib. 1. c. 10. num. 15. in fine, circumſtantiam, *in ſcriptis*, ad vitandam excommunicationem, & peccatum neceſſariam putat: conſentit Sanchez tom. 2. Op. Mor. lib. 6. c. 16. nu. 31. Naldus in Summa, v. Clauſum, num. 12. Bonaccina q. 4. p. 3. de Clauſura, Homobonum, meritò refellens; his adde Merollam l. c. coroll. 10. diff. 6. num. 491. Miranda q. 2. an. concl. 2. de Monialibus, cenſuit, licentiam dandam in ſcriptis in caſibus extraordinarijs, non autem in ordinarijs, qualis eſt ingreſſus medicorū, chirurgorum, & ſimilium: at diſplicet hæc diſtinctio; qua Synodus Tridentina non eſt vſa; neque eam agnouit S. Carolus in Conc. vj. Prouinciali. Vrbanus IV. in Regula data Monialibus S. Claræ, multis ante Conc. Tridentinum annis, dixit, *Super conceſsione vero, & licentia ingreſſus huiuſmodi, ad omnem ambiguum remouendum, Apoſtolici apices, vel Cardinalis* (Protectoris) *patentes literæ oſtendantur*. Obligat, aut Concilij lex etiam in foro interiori: nam loquitur abſolute: & lethali inficitur labe; qui licentiam in ſcriptis non adeptus, ingreditur, intra Monialium ſepta, & fit excōmunicatus.

to. 1. Bullarij. c. 18.

Sanchez l. c. & nu. 71. Suarez l. c. Merolla n. 491. Bonacina l. c.

Licentia in ſcriptis, ad ingrediendum debet eſſe ſpecialis, *niſi ſpeciali licentia*, dixit Bonifacius VIII. c. vnico de ſtat. Regul. lib. 6. Facultas ab Epiſcopo alicui conceſſa ad actus quoſcunque, ad quos facultatem tribuere poteſt, non ſufficeret; quia non eſſet ſpecialis. Licentia tributa ad ingrediendum quodlibet monaſterium, ſpecialis eſt, quoad ingreſſum in monaſteria, & ſatis eſt, licet ſit generalis quoad monaſteria. Licentia generalis, vt Confeſſor quilibet approbatus, medicus, chirurguſue introire poſſit, robur habet; quia ſpecialis eſt, quoad ingreſſum. Sanchez lib. 6. c. 16. num. 28. l. c. Merolla Bonaccina l. c.

Scriptam licentiam Concilium poſtulat; vt eam daturus maturum præmittat conſilium, ne decipiatur; & ad omnem, ni fallor, ambiguitatem adimendam.

Si periculum ſit in mora, in repentinis neceſſitatibus, ſi ſcripta licentia ſit expectanda, ſcripta neceſſaria non eſt. Sanchez num. 34. l. c.

Facultatem, ad dandam licentiam ingrediendi, ſcriptam eſſe, par eſt: at non neceſſariam. Sanchez c. 16. num. 38. Merolla nu. 493. l. c. trad. Rod. & Grat.

An ſit excommunicatus, qui extra caſum neceſſarium, licentiam ingrediendi aſſecutus, intra ſepta Monialium ſe confert.

Certum eſt, excommunicatione eum percelli, ſi iuſta cauſa carens, licentiam per fraudem adeptus ingreditur: nam licentia per dolum extorta licentia non eſt: error conceſſionem inuoluntariam reddit. certum præterea exiſtimo, eum non vinciri excommunicatione; qui, bona fide, cauſam Epiſcopo perpendendam propoſuit; & hic eam iuſtam exiſtimauit: (licet iuſta non eſſet) & licentiam dedit: nam lethali piaculo ſe non obſtrinxit, cum putans, iuſtam eſſe licentiam, ex cauſaque iuſta, ea data, ingreſſus eſt.

Quid ſi Epiſcopus, aliuſue Superior authoritate abutens ſua, ſine caſu neceſſario facultatem alicui faciat ingrediendi, & hic agnoſcat authoritatis abuſum?

Hunc excommunicatione obſtringi, exiſtimo: nam Synodus Tridentina dicens, *abſque Superioris licentia*, neceſſarium caſum ſatis expreſſit: propugnatores huius ſententiæ habes Suarez c. 9. num. 14. Sanchez num. 73. l. c. Merollam diffic. 8. nu. 505. l. c. Si hunc eximas à non reſeruata Concilij Trid. excommunicatione, à reſeruata Gregorij XIII. non eximes.

Dum data fuit licentia, aderat caſus neceſſarius, ſed tempore ingreſſus deſierat, qui ſic ingreſſus eſt percelliturne excommunicatione?

Affirmandum, cenſeo cum Suarez de Cenſuris diſp. 22. ſect. 6. num. 14. cum Sanchez num. 90 & Merolla nu. 507. l. c. nā is extra neceſſitatem intra ſepta adijt: & ſublata diſpenſationis cauſa, diſpenſatio locum non habet.

to. 5. in P. 3. S. Th.

Quid dicendum, ſi licentia iniuſte extra caſum neceſſarium data ſit, & caſus neceſſarius ante ingreſſum accidat?

CONceſſio licentiæ fuit irrita, & ſine robore; quia deerat neceſſarius caſus: iuſta cauſa adueniens licentiam validam non reddit. *Quod ab initio non valuit, tractu temporis non conualeſcit.* Qui ſic ingrederetur Concilij Tridentini excommunicationem non effugeret. vide Suarez num. 14. Sanchez nu. 90. Merollam num. 508. l. c.

de reg. iur. lib. 6.

An ingreſſus cœnobium Sanctimonialium in caſu neceſſario, ſcripta Superioris licentia munitus, teneatur, negotio peracto, ſtatim egredi.

AMplector ſententiam affirmantem; nam licentia, negotio, pro quo data fuit confecto, extinguitur, expirat. Hoc autem moraliter debet intelligi: ſi quis enim exiguo temporis ſpatio (vt quarta horæ parte) ibi moretur officinas luſtrans, non videtur clauſuræ legem violare. Sanchez cap. 16. num. 69. Merolla diff. 7. num. 496. l. c. Diana P. 3. tract. 2. Reſol. 51.

Quid ſi corrupta mente moretur in monaſterio diutius, quod licentiam ex iuſta cauſa adeptus ingreſſus eſt, infringetne clauſuræ legem, afficientur excommunicatione?

AFfirmat Collector priuilegiorum Mendicantium, dicens, hunc cenſuris obſtringi. Placebit nonnullis ſententia Sanchez negantis, hominem, ratione mentis corruptæ peccantem, legem clauſuræ infringere, & anathemate irretiri: nam ex iuſta cauſa licentiam ingreſſus aſſecutus intrauit: excommunicatio autem contra ingredientes ſine licentia lata eſt; à qua hunc hominem Sanchez eximeret, etiam ſi cum aliqua Moniali turpia patraſſet. Naldus tamen excommunicatione ligari, putat, qui, abſoluto negotio, è cœnobio non egreditur: Merollæ hæc ſententia viſa eſt probabilior; quia ille ſine licentia intra ſepta moratur: quoniam vero corrupta eſt eius mens, clauſuram ad malum finem eum violaſſe, arbitratur; & ex Clementis VIII. decreto, à Religioſis, qui ex priuilegio, à caſibus Summo Pontifici reſeruatis poſſunt abſoluere, ab excommunicatione, qua obſtringitur, ſolui non poſſe. Quæ opinio non infirmo innixa fundamento vtinam impudicos homines à ſacrilegio auocet, execrando. Quidam Superior ex cauſa parui incendij adierat intra clauſtra Monialium: eo extincto, egreſſiſq; quos ille ad id vocauerat, intra ea manens ſacram virginem inuitam, & reluctantem verbis, & oſculis inuitabat ad ſtuprum: hunc tu ſi ex priuilegio, à Pontificijs caſibus abſoluere poſſes, abſouere auderes?

nu. 69. l. c.

In ſumma v clauſura num. 11. nu. 498. l. c.

An qui ex ignorantia, vel bona fide, ſine licentia, ingreſſus eſt monaſterium Monialium, ſi aduertat, id non licuiſſe, & nō exeat, lethalem culpam, & excommunicationem contrahet?

COntrahet vtramque, ſi Merollam audias, quia nulla munitus licentia id agit, contra legem clauſuræ. idem docebit Naldus l. c. valde probabili ſententia.

Diff. 7. nu. 499. l. c.

De licentia ad ingreſſum mulierum ſæcularium in Sanctimonialium cœnobia, ad moram in ijs trahendam.

An puellis ſæcularibus, educationis gratia, concedi poſſet facultas ingrediendi, & manendi intra ſepta Monialium.

QVamuis caſus, ratione monaſterij, neceſſarius non videatur; poteſt tamen hæc illis licentia tribui; quod vſu re-

receptum fecimus. Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium non ſemel declarauit, hoc à Synodo Tridentina non eſſe vetitum; nonnullæ tamen requiruntur conditiones, quas ex declarationibus Cong. referunt & Emmanuel in qq. Regul. q. 46. art. 10. Suarez num. 21. l.c.

Seſ. 25. c. 5. de Reg.

Vt nullas ſecum ducant, vel habeant ancillas, vt nequeant egredi, niſi non rediturꝗ, vt lege clauſuræ teneantur, (vt Moniales) vt veſtes induant modeſtiæ virginali conſentaneas, vt vltra annum ætatis 25. ibi morari non permittantur, vt facultates, aut parentes habeant; à quibus vel in coniugio, vel in monaſterio dotari poſſint, vt viduæ non comprehendantur, niſi velint ſtatum amplecti religioſum, vt mulieres, quæ petunt ingreſſum inhoneſtam vitam non vixerint; præcipue ſi monaſterium huiuſmodi fœminas admittere non ſoleat, ne hoc monaſterij inſtituto, aut conſuetudini aduerſetur, vt Abbatiſſa, & Moniales in ingreſſum conſentiant.

Miranda, q. 2. de Monialibus, art. 6. ingreſſum puellarum intra ſepta Monialium, vt rectè educentur, inter caſus neceſſarios Concilij Tridentini recenſet; nonnullaſq. conditiones enumerat: idem ſentire videtur Sanch. 2 tom. 2 Op. Mor. lib. 6. c. 16. nu. 61. & ſeptem refert conditiones, ideſt ſi inſtitutum religionis, aut aliud non aduerſetur. 2. ſi monaſterium puellas recipere conſueuerit. 3. ſi adſit licentia ſcripta Superioris, & conſenſus Abbatiſſæ, & Monialium. 4. vt ſine ancillis in monaſterio degant. 5. vt nequeant egredi reuerſuræ (niſi id faciant ad morbum pellendum) 6. vt veſtibus vtuntur modeſtiæ virginali conſentaneis 7. Ne vltra annum 25. ætatis degant intra ſepta.

V. Em. ſup. v. Monaſterium, nu. 7.

An viduis hæc licentia danda, ſi bonæ famæ ſint.

Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium videtur negare; niſi illæ inter Moniales recipi velint, rationem affert, ijs verbis. *In iſtis nulla adeſt cauſa neceſſaria*, recēſentur à Suarez qui tamen nu. 22. ex Declarationibus Congregat. Cardinalium colligit, caſum neceſſarium, de quo Synodus Tridentina ad neceſſitatem monaſterij, & Monialium non reſtringi; ſed reuocari etiam ad graues neceſſitates (ſiue ſpirituales, ſiue corporales illæ ſint) mulierum; quibus ingreſſus in monaſterium, & habitatio, ſine incommodo, aut violatione regulæ monaſterij, poſſit conſulere. Romæ nobilē viduā ſæcularem degentem agnoui in S. Suſannæ cœnobio. De viduis loquitur Azor. Manuel. & alij: Sāchez præcipue num. 64. l.c. Manuel. narrat, declaraſſe Cardinales, receptas tolerandas, ſi ſcriptæ conditiones ſeruentur, in poſterum non admittendas. Sanchez narrat, declaratum à Cardinalibus, non poſſe Epiſcopum ingreſſus licentiam dare viduæ cupienti in monaſterio in ſæculari veſte, vſque ad mortem, Deo ſeruire.

nu. 21. l.c.

l.c.

An danda hæc licentia mulieribus matrimonij nexu iunctis; cum viri exulant, vel, alia ex cauſa, abſunt; vel ob diſcordiam inter eas, & viros.

Si earum neceſſitates ſpirituales, aut corporales ſint graues; ijs etiam ingreſſus concedi poteſt, per principium ex Suarez allatum, & ab eo ex Declarationibus collectum (Concilium Tridentinum admittit ingreſſum in caſibus neceſſarijs, & mulieres matrimonij nexu copulatas non excipit) modo abſit incommodum monaſterij, ſpirituale præcipue, & euidens regulæ, & corruptionis morum periculum. De nuptis etiam Sanchez l. c. refert Manuel. Cardinales declaraſſe, nuptam timore viri, ſuſpicantis, fractam ab ea adulterio coniugij fidem, ad cœnobium ſe recipiētem poſſe recipi: refert idem, & Suarez ex eo l.c. eoſdem Cardinales declaraſſe, nuptas ſæuitiam virorum metuentes non poſſe recipi, receptas tamen, indicatis conditionibus ſeruatis, retineri poſſe. Nauarr. lib. 4. conſil. 5. ſcriptum reliquit; vertente lite inter virum, & vxorem, ob illius ſæuitiam, hanc intra Monialium clauſtra recipi poſſe, donec lis abſoluatur. vide Sanchez l.c. in 1. edit.

An puella religioſum ſtatum cupienti ingreſſus intra ſepta Monialium, vt per dies aliquot ante habitus ſuſceptionem ibi moretur, ſit concedendus.

NEgat Suarez, l. c, nu. 22. quia caſus neceſſitate caret. Habitu ſuſcepto adeſt probationis tempus: per annum integrum, probant, & probantur, quæ volunt in Religione Deo ſeruire: eo elapſo, poſſunt domum redire, vel tria ſolemnia vota, ſi conſentiunt Superior, & Moniales, nuncupare duplex probatio non requiritur. Verum Romæ in S. Vrbani cœnobio, & alibi, puellę ante habitus ſuſceptionem, nonnullis menſibus degunt.

An, multis Monialibus vnius cœnobij eodem tempore ægrotantibus, poſſit Epiſcopus tot fœminis ſæcularibus ingreſſum in Monaſterium permittere, quot adſeruitia neceſſaria ijs præſtanda ſunt neceſſariæ, egreſſuris, neceſsitate tranſacta.

HOc factum aliquando in vrbe Venetę ditionis agnoui: & laudatus fuit Epiſcopus paucę Moniales valebant, ex ijs nonnullę confectę ſenectute, aliæ choro addictæ in templo diuinas laudes celebrabant, aliaque neceſſaria monaſterij munera obibant: caſus erat apertè neceſſarius. Suarez rectè docet, vrgente neceſſitate, ancillis ſecularibus licentiam ingrediendi Monialium Monaſteria, & in ijs habitandi dari poſſe ea tamen conditione, vt intra ſepta ſe contineant, (vt Moniales) & ſemel egreſſæ non redeant amplius. Synodus Tridentina ingreſſum concedit, dum vrget neceſſitas: moram in Monaſterijs Monialium honeſtis fœmines neque tacite, neque expreſsè, vetat; ſi eam poſtulet neceſſitas. Sanchez quoque,
lo 4. de Reg. lib. 1. de obligat. rel. lib 1. c. 10. n. 18. 16. nu. 66 l. c. certum putat, licere pro totius Monaſterij obſequio ancillas ſæculares habere, id poſtulante neceſſitate; vt ſi deſint conuerſę profeſſę: Non diſcrepat Manuel tom. 1. qq. Regul. q. 46. ar. 7. in Monaſterijs S. Claræ, aliiſque ſtrictioris clauſurę famulabus ſęcularibus locum non eſſe, ait, niſi conuerſis, quę vilibus miniſterijs dent operam, ea Monaſteria careant. Vide Sanchez nu. 65. l. c. Miranda in Monaſterijs S. Claræ & Conceptionis id, ſine licentia Sedis Apoſtolicę, licere negat. Q. 3. de mo. ar. 9. con. cluſ. 2.

An Epiſcopus licentiam ingrediendi, & habitandi intra Monialium ſepta ſæculari fœminæ, vt vni Moniali ſeruiat, dare poſſit.

PRo communi monaſterij neceſſitate hanc facultatem concedi poſſe ſęculari famulę ab Epiſcopo, certum videtur: pro peculiari vnius Monialis ſeruitio concedi poſſe, negat optime Suarez. hoc ex declarationibus Eminētiſſimorum Cardinalium colligit; & ex Synodo Tridentina colligi poſſe, dicit, nu. 20. l. c. ex illa danda eſt licentia ingrediendi in caſibus neceſſarijs. at non eſt caſus neceſſarius; vt peculiaris Monialis peculiarem ancillam habeat, ſed eſſet contra Religioſi decoris bonum, & Monaſterio non exiguum damnum, & perturbationem afferre poſſet; vna duce, alię (ſingulę ſingulas) ancillas cuperent, facile, ac peterent. Communes famulæ, ſiue adiutrices ſingulatum Monialium neceſſitatibus ſatisfacere poſſunt. Si Monialis aliqua vnius famulæ miniſterio egeat, ad Abbatiſſam, ſeu Priorillam ſpectabit, vnam ex ſeruitricibus communibus ſiue religioſis, ſiue ſęcularibus ad ei miniſtrandum attribuere: quod ſi earum numerus non ſit ſatis, augendus erit: dum conuerſę, aliquę iuniores Moniales non ſufficiant. Lib. 1. Miranda, q. 2. de Monial. ar. 9. concl. 1. Moniali V. Suarez l. c.
illuſtri genere in Monaſterijs tercij Ordinis, aut Militarum famulam ſæcularem parentum eius opibus nutriendam concedi poſſe, probabile putat, dum legem clauſurę ſit ſeruatura: probat teſtimonio Nauarri in c. Statuimus de Regul. addit Miranda. Si Moniales om- nu. 66.

nes

aes alicuius cœnobij choro addictæ claritudine ſanguinis eſſent inſignes, ſingulis, fortaſſe, famulæ ſingulæ concedi poſſent. Sanchez num. 66. l. c. pro priuatæ Monialis ſeruitio nullo in monaſterio ſæcularem ancillam facile admitteret: niſi ſpecialis ratio inſignis nobilitatis Monialis, aut valetudinis ægrotantis, aut nimiæ ſenectutis intercederet; & huiuſmodi neceſſitati monaſterij famulæ, aut conuerſæ conſulere, non poſſent.

De præcepto Pontificio, ne Moniales viros, aut mulieres, quibus ingreſſus non eſt conceſſus, intra ſepta admittant.

GRegorius XIII. M. P. *Vbi gratiæ* edito anno 1575. Idibus Iunij, cum licentias ingrediendi Monialium clauſtra à Summis Pontificibus, aut Legatis Apoſtolicis, alijſue conceſſas Comitiſſis, Duciſſis, alijſue mulieribus, & viris quibuſcunque aboleuiſſet; ſub pœna excommunicationis eo ipſo incurrenda, ſibi, & ſucceſſoribus, extra articulum mortis reſeruatæ, ne prætextu facultatum, ingredi audeant, præcipiſſet, & Abbatiſſis, Abbatibus, Conuentibus, & alijs cœnobiorum vtriuſque ſexus Superioribus, perſoniſque quocunque nomine vocatis, iniunxit ſub eadem pœna, alijſque priuationis dignitatum, beneficiorum, &c. Inhabilitatis ad illa, & ad alia in poſterum obtinenda; ne quocunque talium licentiarum prætextu, in ſua monaſteria, domos, & loca ingredi faciant, aut permittant. Deinde ſub ijſdem pœnis ipſo facto incurrendis, perſonis quibuſcunque Eccleſiaſticis, ſæcularibus, regularibus prohibet, ne prætextu licentiarũ ab Epiſcopo, vel Superioribus; qui, ex decreto Concilij Tridentini, ingreſſum in ſepta Monialium, in caſibus neceſſarijs concedere poſſunt, tributa um, pro libito, ſed vrgentibus tantum neceſſitatibus, cœnobium Monialium ingrediantur; neue Moniales illas aliter admittere præſumant. In priori parte Abbatiſſæ, (vt de Abbatibus, alijſque modo ſileam) etiamſi non præſumant, dum ingredi faciunt, aut permittunt, puniuntur anathemate, &c. in ſecunda parte Moniales præſumentes admittere eos, quos recenſui, eadem cenſura, alijſque plectuntur pœnis.

Paulus V. M. P. *Monialium ſtatui*, anno 1612. reuocauit licentias adeundi intra ſepta Monialium, cum his conuerſandi; & cibum ſumendi, mulieribus cuiuſcunque ſtatus, gradus, &c. conceſſas; Abbatiſſiſque, Prioriſſis, & alijs Monaſteriorũ Superioribus ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, priuationiſque officiorum, &c. inhabilitatis, ipſo facto, ſine vlla declaratione, incurrendis pœnis, interdixit; ne eas introducere, ſeu admittere, vel admiſſas quoquo modo retinere audeant, ſeu præſumant. Loquitur de mulieribus, quæ prætextu licentiarum ingredi voluiſſent: & Gregorium XIII. videtur imitatus, & anno 1608. conſtit. *Facultatum* legem ediderat contra mulieres cuiuſcunque ſtatus, &c. licentijs ingrediendi Monialium cœnobia abutentes. Vrbanus VIII. anno 1624. conſt. 29. *Sacroſanctum Apoſtolatus miniſterium* &c. Monialium conſenſum, ſine quo mulieres ſæculares vti nequeunt licentijs ingrediendi earum cœnobia, expreſſe, capituli more per ſecreta ſuffragia exprimendum eſſe, declarauit.

tom. 3. Bullar. conſt. 74. alias.

to. 3. Bullar. pag. 243

tom. 4. Bullar.

An Moniales admittere præſumentes intra clauſtra volentem ingredi, ſine prætextu facultatum, comprehendantur à Gregorij XIII. lege.

SVarez tom. 5. in p. 3. diſp. 22. ſect. 2. à num. 11. Sanchez tom. 2. Op. Mor. lib. 6. c. 16. num. 79. Manuel. tom. 1. qq. Regul. q. 47. art. 1. & q. 48. art. 2. Miranda q. 2. de Monial. art. 10. concluſ. 1. & alij nonnulli, eas in propoſita quæſtione, non comprehendi à Gregorij lege, docent; quia Gregorius loquitur de ingredientibus prætextu facultatum; ac de Monialibus præſumentibus admittere eodem prætextu ingredientes. At alij probabiliter, & tutius, exiſtimant, Gregorianam legem extendi etiam ad Moniales præſumentes admittere, etiam ſine facultatum prætextu, introeuntes. In hac ſententia ſunt Io: Azor. tom. 1. Inſtit. Moral. lib. 13. cap. 6. in fine, & ante

k in Man. c 27.n.250 to.2. eum, Nauarrus in c. *Statuimus*, Stephanus Quaranta in Summa Bullarij v. Monaſteria Monialium, poſt M. P. Gregorij XIII. *Vbigratiæ*, Filiucius cap.8. nu.170. tract.29.hanc ſententiam ſtylo, & praxi Maioris Pœnitentiariæ confirmatam, dixit; & Bonacina, q.4.P.V. de Clauſura, num.4.tutius eſſe in praxi eam amplecti Merolla to.1.Diſp.Theol.Moralis,diſp.1. c.2.coroll.10.num.440. diff.8. num.509. Villagut tract. de extenſ.legis, Comitolus lib.6.q.47. Reſp. Mor. Beia p.1. caſu 30. (affirmans, hoc in Italia vniuerſa in praxi ſeruari.) Homobonus in Exam. Eccl.p.1.tract.5.cap.9.q.60. Coriolanus lib.de Caſibus reſeru.p.2.caſu 3. Riccius tom.1.Prax.Reſol.544. Catecheſis Neapol.lib.3. c.12. fauet Naldus v. Clauſura num. 9. Probat hanc ſententiam Romanæ Curiæ, & Supremæ Pœnitentiariæ ſtylus, (apud Italos præcipue vſu recepta eſt;vt nonnulli Doctores teſtãtur) & illa ratio. Lex pœnalis, ex rationis identitate, ad caſum ſub verbis legis non contentum, & quo ad obligationem, & quo ad pœnam, extenditur. ex Suarez
M. P. Vbi gratiæ. lib.6.de legibus cap.4.num.2.& ratio allata à Greg.XIII. militat etiam, vbi quis ingreditur, & Moniales præſumunt admittere ingredientem, ſine licentia, &
num. 449. l.c. ſine prætextu conceſſæ facultatis ad ingrediendum.Clementem VIII.hanc extenſionem approbaſſe,opinatur Merolla. Is enim à caſibus Romano Pontifici reſeruatis, à quibus Religioſos abſoluere poſſe,voluit,excommunicationes in Bulla Cœnæ reſeruatas, & alias paucas excepit; ex quibus vna eſt excommunicatio ob clauſuram Monialium ad malum finem violatam: ſupponens, eam excommunicationem reſeruatam eſſe.
ſeſſ.25. c.5 de Regul. Quæ extat in Synodo Tridentina,non eſt reſeruata; ſed quæ in Gregoriana lege: ergo de hac loquitur, cenſetque, ab ea comprehendi etiam ingredientes, ſine prætextu facultatum: & tu idem dices de Monialibus, ſine eodem prætextu, admittere præſumentibus. De-
v. Caſus reſeruati. cretum Sacræ Congregationis ex Clementis VIII. iuſſu, refertur à Stephano Quaranta in Summa Bullarij, & a Naldo in Summa. v. Caſus reſeruatus, poſt num. 5. De qua re in Additamentis ad Inſtruct. Sacr. Cardinalis Toleti lib. 3. cap. 14. & Merolla corollario 11. num. 537. l.c.

An cum Abbatiſsis aliæ eiuſdem monaſterij Sanctimoniales locum habeant, in primo caſu Conſtitutionis Gregorij XIII. Vbi gratiæ.

NEgat Diana p. 2. Reſolut. Moral. tract. 16. reſol.33. affirmant alij probabilius, ni ducor errore. Antequam reſpondeam; duo in Diana animaduerto,in re propoſita menda; (typographi forſitan)alterum in titulo quæſtionis, dũ dicit, *prætextu licentiarum*, addendum enim fuerat, *à Romano Pontifice, vel Legato Apoſtolico, &c.* vt conſtat, ex motu proprio Gregoriano: nam, & Moniales, in ſecundo caſu,admittere præſumentes, prætextu licentiarum,excommunicatione ligantur; ſed licentiarum ab Epiſcopo, vel ab alio Superiore Monaſterij ſecundum decretum Concilij Tridentini: non autem à Pontifice Maximo, aut à Legato Pontificio, &c. Vnum habes in Diana,non vtrunque. Alterum mendum eſt in verbo *Conuentualibus*, cum dicit, *Abbatibus Conuentualibus*. Verba Gregorij ſunt. *Abbatibus, Conuentibus, & alijs monaſteriorum vtriuſque ſexus Superioribus, quocunque nomine vocentur, diſtricte præcipimus, &c.* Manuel. tom.1. qq.Regul.q.47.art.3. non intelligit (nomine Conuentus) Religioſos omnes vtriuſque ſexus collegialiter in vnum coactos, ſeu redactos, aliquem intra clauſtra admittendum,decernentes, cõtra Pontificis mentem; ſed maiores: at melius Sanchez, num. 87. l. c. intelligit Regulares omnes vtriuſque ſexus collegialiter in vnum redactos Capitulum; qui ſuffragium præſtando; vt alicui perſonę, contra voluntatem Pontificis, ingreſſus in Monialium monaſteria concedatur: vel non reſiſtendo, cum poſſent; deliquerunt. Idem docet Bonacina,q.4. de Clauſura.P.VI.Propoſit.1.quem quis hallucinatum dicet; cum ibi Sanchez, pro ſententia Manuelis,recenſuit.Quare, contra primam ſententiam, non ſolum Abbatiſſa, ſed Moniales etiam in vnum coactæ, in conceſſione ingreſſus delinquen-

quentes, prætextu ſaltem licentiarum, ante Gregorianam legem, à Romano aliquo Pontifice, aut à Legato Apoſtolico, ab alijsue conceſſarum, ab eadem Gregorij lege compræhenſæ ſunt. Generico *perſonæ* nomine, quod etiam Moniales complectitur, vſus eſt Pontifex. Verbo *Conuentualibus* Dianam deceptum, affirmare, non auſim: culpam in typographum aliquis reijciet. Vrbanus IV. Abbatiſſæ, & Monialium conſenſum requirebat; (ad quem etiam illas non obligabat) vt quis ingrediendi licentiam adeptus, ingredi poſſet. Et Vrbanus VIII. anno 1624. docet, mulieres adeptas licētiam à Summis Pontificibus introeundi Sanctimonialium monaſteria, introire non poſſe, ſine expreſſo Monialium, earumque Superiorum conſenſu; hunc autem ab ijſdem Monialibus capitulariter, & per ſecreta ſuffragia præſtandum: & alias licentiam vim non habere, decreuit.

tom. 1. Bullar. c. 18. Regulæ.

tom. 4. Bullar. c. 29. Sacroſanctum.

Quid ſit ingredi facere, vel permittere, & præſumere admittere.

GRegor. XIII. M. P. *Vbi gratia*, Abbates, Abbatiſſas, Conuentus, &c. qui perſonas, quibus non licet ingredi monaſteria Monialium, prætextu facultatum receſſitarū, *ingredi faciunt, aut permittunt*, pœnis indicatis punit.

Ingredi facere eſt, poſitiua actione in cauſa eſſe, vt quis intra ſepta Monialium adeat: vt qui iubet ingreſſum, qui ianuam ingreſſuro aperit; qui introducit. *Permittere*, ingredi eſt actione negatiua in cauſa eſſe, vt aliquis ingreſſu clauſurā violet, vt cum qui, vel quæ tenetur ex officio prohibere, aut impedire ingreſſum, & non prohibet, neque impedit, cum vtrunque commode facere poteſt. De hac re Sanchez num. 87. & Bonacina P. VI. nu. 15. l. c.

Præſumptio indicat ſcientiam, & dolum. Card. in Clem. 1. q. 38. de priuileg. 1. Nauarrus in Manual. c. 27. num 155. & Comment. 14. de regul. Not. 7. num. 62. Merolla diſp. 1. c. 2. dub. 16. nu. 232. præſumere facere dicitur de eo; qui ſciens, & prudens aliquid facit, quod non eſt faciendum: recte dictum à Sanchez, num. 69. l. c. verba *admittere præſumant*, auſum temerarium, & præſumptionem expoſcere.

to. 1. Diſp. Theol. Mo.

Bona fides, & ignorantia excuſat à pœnis inflictis contra præſumentes admittere.

BOna fides excuſat; quia caret dolo, præſumptione, auſu temerario. Virgo pauper, ne à viro diuite, & impudico raperetur, intra ſacrarum Virginum ſepta, virginitatis propugnaculum à ſe exiſtimata, bona fine adijt; à Sanctimonialibus bona fide fuit excepta; putabant enim, Deo placere, virginem, humana deſtitutam ope, ſummum amittendæ virginitatis periculum adeuntem, in tuta arce cuſtodiri, & de licentia, ob imminens periculum, non cogitarunt. Nō virginem fugientem, non Moniales eam excipientes, in foro poli, excommunicatione irretitas dices.

Ignorantia, etiam craſſa, præſumptionem excludit: niſi (dicet Sanchez nu. 96. l. c. & lib. 9. de Mat. D. 32. nu. 38.) tam craſſa ſit, vt temeritas merito appellanda cenſeatur. De ignorantia craſſa idem cenſet Merolla; at Sanchez limitationem reijcit: putat enim ingnorantiam maiorem craſſa eſſe affectatam; quæ directe eſt voluntaria, & non excuſat. Is craſſa laborat ignorantia, qui nullam, vel valde paruam diligentiam adhibet, vt ſciat, quod ſcire tenetur. Moniales ex aliqua inconſiderantia, obliuione, aut parua negligentia admittentes quē non poterunt ex officio admittere, non afficiuntur excommunicatione, quia non præſumpſerunt admittere. vide Sanchez num. 96. l. c.

l. cit.

tom. 2. Op. Mor. lib. 6. c. 16.

An Moniales omnes, ad admittendum aliquem, cui ingredi fas non eſt, intra ſepta cooperantes, ligentur excommunicatione.

SVarez tom. 5. in p. 3. D. Tho. diſp. 22. ſect. 6. num. 14. (probatus Sanchez num. 93. l. c.) docet, directam, vel indirectam cooperationem ad ingreſſum requiri; quare Monialis neque directe, neque indirecte ingreſſui cooperans erit

notata anathemmate. ſi eius munus non ſit impedire volentem ingredi, ſe non obſtet, etiamſi poſſit. neque directè, neque indirectè cooperari putatur: at Moniales, ad quas ſpectat ex officio (vt Præfectæ monaſteriorum, & illæ, quibus ianuæ cuſtodia credita eſt) impedire, & non admittere, qui ingredi nequeunt, cooperantur indirectè ingreſſui, ſi non obſtent ſi poſſint, ac proinde in pœnam incidunt.

De Monialibus ingreſſum in Monaſteria præcipientibus, aut de eo conſilium dantibus.

MOniales ingreſſum alicui præcipientes, aut de illo conſilium dantes, ſi is ingrediatur, ſubijciuntur pœnis indicatis; quia id fuit directè ad ingreſſum vetitum cooperari. Quid ſi priuatæ Moniales præcipiant, ſuadeantue alijs Monialibus admiſſionem in cœnobia? eas excommunicatione non vinciri, putat Sanchez: non enim præſumunt admittere; neque directè, aut indirectè admittunt: & excommunicatio lata in admittentes non complectitur, præcipientes, aut ſuadentes admiſſionẽ. Præfectæ verò monaſteriorum, aliæque Moniales, quæ ex officio tenentur impedire, ne quis illicite ingrediatur, ſi præcepto, aut conſilio ſint cauſa ingreſſus, pœnam non effugiunt; nam directè cooperantur ad ingreſſum; vt indirectè, dum non impediunt, cum poſſunt. Sanchez, num. 94. l.c. ex Manuele, & Soxbo; idem Bonacina q.4.p.6.num.26. de clauſura.

An Moniales hominem illicite ſepta ingreſſum alloquentes, aut comitantes pœnis ſuperius expreſsis afficiantur.

AFfirmat Bonacina num. 27. l.c. at negat Sanchez, ſi de priuata Moniali ſit ſermo: nam neque colloquio, neque comitatu fuit cauſa ingreſſus; neque ad eam ſpectat ex officio hominẽ ingreſſum è monaſterio eijcere. Sed ſi loquamur de Moniali, quæ ingreſſum debet impedire ex officio, non incidit in pœnam, quia alloquitur, vel comitatur; ſed quia non obſtat, ſi tamen poſſit obſtare. Vide Sanchez l.c.

De ingreſſu Confeſſoris Monialium.

Confeſſori Monialium, licentia in ſcriptis munito, quando licet intra ſepta earum adire?

QVando Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, Vnctionisq; extremę Moniali ægrotanti miniſtraturus eſt, & hoc munus, ſine ingreſſu nequit obire. Quando, ex inſtituto Eccleſiæ, anima Monialis morti proximæ Deo eſt commendanda. Si, his peractis, egrediatur, ea adhuc in longiori agone luctante, poteſt vocatus adhuc redire intra ſepta; vt eam ſalutaribus verbis, ad bene moriendum, iuuet, ſcrupuloſque, ſi qui exoriantur, ſedare poſſit. Quod, poſt Llamas, rectè docuit Sanchez num.48. l.c.

An Confeſſor ſæpius ingredi poſſet Monialium clauſtra: vt eidem Moniali morbo correptæ Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Vnctiones extremæ exhibeat.

LOquar prius de Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentis; deinde de extrema Vnctione. Initio morbi, ingredi poteſt, vt confeſſionem excipiat. Innoc. III. Medicis præcepit, vt vocati ad ægrotos moneant eos, inducantque ante omnia, vt animarum medicos aduocent; & Pius V. iiſdem iniunxit, vt ante omnia ægrotos monere velint, vt idoneo Confeſſori peccata omnia, ſecundum S. R.E. ritum, explicent, ſcelera enim aliquando ſunt morborũ fontes, Sanchez dicit, pręceptum à Pio V. medicis; vt etiam Euchariſtiæ ſuſceptionem ægrotis ſuadeãt: verum de Diuino hoc Sacramento nullum verbum Pius: pro certo tamen habeo, poſſe Confeſſorem, initio morbi ingredi ægrotæ Moniali petenti Diuinum Chri-

c. cum infirmitas de pęnit. & remiſs. c.2 Bull. e conſtit. ſupra gregem, &c. nu.43.

Chriſti Corporis epulum præbiturum: quod Sanchez concedet. Rituale Romanum, Pauli V. iuſſu conſcriptum, & cuſum, Parocho, licere, ait, miniſtrare Euchariſtiam ægris, etiamſi grauiter non ægrotent: quod ſecularibus conceditur, religioſis virginibus negandum erit? Vbi adeſt vitæ periculum ex morbo, ſine dubio, Confeſſor ingredi poteſt, Eucharistiam miniſtraturus. Probabilis ſententia eſt, debere hominem iure diuino, in articulo mortis, hoc Sacramentum ſuſcipere; delinqueretque miniſter ex officio, dum nollet præbere; viget autem obligatio quoties mortis articulus, ſeu periculum redit. Præterea, quoties ex regulæ præſcripto, aut monaſterij conſuetudine, fas eſt Moniali bene valenti indicatis Sacramentis ſibi conſulere, licebit etiam ægræ, & ingreſſus in cœnobium Confeſſori non erit vetitus: neque quando ægra indiguerit Pœnitentiæ Sacramento, aut in animi ſui ſolatium eo vti voluerit, & Euchariſtia quoties, ante morbum, ſe ſe illa ſolebat reficere: videtur enim moralis neceſſitas; & ratio ſuadet, ægrę id non eſſe negandum, quod ſanæ concedebatur. Huius ſententiæ, quam veram exiſtimo, etiam Sanchez magiſtrum habebis. Quoties miniſtranda eſt Vnctio Extrema, toties ingredi poteſt Confeſſarius.

Suarez to. 3. in par. 3. Diſput. 69. ſect. 3.

I c. Quidam putant, Confeſſariũ, vbi ęgrotantem Monialem Extrema Vnctione liniuit, & præſcriptis in Rituali Romano precibus Deo commendauit, egredi debere; & vt morientem videat, redire non poſſe; niſi illa animam confeſſione velit expiare: at hæc opinio quamplurimis Monialibus, quæ Confeſſorem cupiunt adeſſe, dum ſunt in extrema lucta, & expirant, ſummopere diſplicuit. Miranda, Vrbanum IV. Confeſſoribus Monialium S. Clarę conceſſiſſe, ſcribit ingrediendi ſepta facultatem, cum Monialis aliqua ſpiritum eſt emiſſura. Gauantus in Manuali Epiſcoporũ v. Monialiũ Clauſura num. 43. ſcribit. *Adminiſtrata Extrema Vnctione, relinquantur alia Monialibus ad bene moriendum, & exeant Confeſſarius Cong. Ep. 13. Septemb. 1583.* At hoc non eſt vſu receptum.

q. 1. de Monial. ar. 17.

An Confeſſor, ad exequias Monialis è viuis egreſſæ celebrandas, intra ſepta cœnobij adire poſſit.

SI in templo extra cœnobium humādum ſit Monialis cadauer, ingredi non poteſt; quia abeſt moralis neceſſitas: at ſi in æde, aut cœmeterio interiori ſepeliendum ſit, conſuetudo, & Superioris conceſſio eſt inſpicienda. In nonnulla S. Claræ monaſteria, in quibus extinctæ Monialium corpora ſepulchrum habent, Confeſſor exequias obiturus ingreditur: non tamen in omnia. Monaſterium S. Silueſtri in Campo Martio Vrbis Sanctimoniales ſecundam S. Claræ regulam ſectantes incolunt; in hoc Confeſſor munus hoc obiturus non intrat; ſed ad feneſteliam, ad quam Moniales Angelorum Panem ſuſcepturæ accedunt, preces defunctorum recitat, thus, incenſum, & aquam benedictam adhibet. mos idem apud moniales Capuccinas S. Claræ in Quirinali; & S. Vrbani non longe à Turri Comitum viget, Vrbanus IV. cap. 7. Regulæ Secundæ S. Claræ, hæc habet de hac re. *Ad exequias circa ſepulchrum agendas, Sacerdos non ingrediatur clauſtrum, ſed exterius in capella, quod ad officium pertinet, exequatur. Tamen ſi Abbatiſſæ, & Conuentui viſum fuerit, quod ad exequias debeat introire, modo ſupradicto cum ſocijs, intret indutus,* (alba, ſtola, & manipulo, ſocij duo religioſi, vel vnus, vt minimum, alba, vel ſaltem, ſuperpelliceo, indutus) *& ſepulta mortua, cum eis exeat ſine mora.* De hac re Miranda q. 1. ar. 17. de Monialibus. In Gallijs Confeſſarium exequias celebraturum, & cum eo Sacerdotes nonnullos, intra ſepta Monialium ingredi, ſolere, à viro, qui ibi Sanctimonialium confeſſiones excepit, intellexi. Prætextu Monialis ſepeliendæ, vel officium funerale peragendi, non poſſe Confeſſarium ingredi clauſtra, tradit Gauantus in Man. Epiſc. v. Monialium Clauſura n. 40. ex Cong. Epiſc.

An Confeſſario ingredienti clauſtra Monialium, vt ægræ Sacramentum aliquod miniſtret, ſocium habere liceat.

SI loquamur de ſacerdote ſæculari Confeſſore Sanctimonialium, ſocium cum eo ingredi non licet: ſolus enim ſolet incedere; nec ſolum ingredi, dedecet, & pro ſocio non adeſt priuilegium: at Confeſſarius ex ordine religioſo, quoniam ſine ſocio per ciuitatem, aut oppidum ſolus pergere, non conſueuit, dedecetq; religioſi inſtituti ſectatorem ſolum e ſuo cœnobio exire, cum, neceſſitate vrgente, pergit intra clauſtra, id ab eo ſine ſocio fieri, non debere, opinatus eſt Sanchez nu.46.l.c.& cum eo Diana p.2.tract.2. de Dubijs regularibus, reſol.51. fauetque L. Miranda q 2.art.17.de Monialibus. Licentiam, vt ſocius intret, Sanchez neceſſariam non putat: nam, conceſſo ingreſſu Confeſſario, cenſet etiam ſocio conceſſum; Diana non diſcrepat. Martinus vero Bonacina, q.p.nu.4.de clauſura, melius docet, ſocium cum Confeſſario, ingrediente, vt Sacramentum aliquod ægræ Moniali miniſtret, introire non poſſe: nulla enim adeſt mora is neceſſitas; cur ſocius ſit ingreſſurus: excipe eos Regulares; quibus, ex patenti Summi Pontificis priuilegio, hoc facere licet. Quando Confeſſarius, ex Superioris conceſſu, ob aliam iuſtam cauſam, in qua eget ſocij opera, ingreditur (vt cum in Sacello valetudinarij rem diuinam facturus eſt, vt Sacroſanctum Corporis Chriſti Sacramentum ægris, cum ſuſcipere illud debent, miniſtret) tunc ſocium, Superiore concedente, intrare poſſe, cum Miranda, teſtatus eſt Bonacina; cuius animus ſempiterno fruatur æuo. Dixi. *Excipe eos Regulares,* &c. nā pro Monialibus S. Claræ, Vrbanus IV. cap.7. ſecundæ Regulæ, hæc ſcripta eſſe, voluit. *Si tamen aliqua ſoror tanta fuerit corporis infirmitate detenta, quod ad locutorium venire non poſſit. & neceſsitatem habuerit confiteri, vel Dominici Corporis, ſeu alia recipere Sacramenta, exhibiturus huiuſmodi alba. & ſtola, & manipulo cum duobus idoneis, & religioſis, vel vno ad minus, alba, vel ſaltem ſuperpellecto ingrediatur, & morentur induci; nec moram ibi faciant longiorem. Caueant etiam, vt quamdiu intra Monaſterium fuerint, nullatenus ab inuicem ſeparentur; quin ſemper mutuo poſſint libere ſe videre.* Hæc ille ante Bonifacium VIII. à quo deinde Monialibus omnibus præcepta clauſura. Sociū, (ex Fratribus Minoribus,) clericū eſſe, debere, ſcripſit Miranda ar.17.l.c. vt pro Monialibus primę Regulæ S. Claræ, dixit Gregorius IX. Nōnulla S. Claræ monaſteria modo Epiſcopis ſubſunt: & Sacerdotes ſæculares ab Epiſcopis approbati Monialium confeſſiones excipiunt, & ſocios ingredientes non adhibent, Epiſcopus Caſtrenſis hoc expreſſit c. 7. Conſtitutionum Monaſterij Farneſiani; in quo Vrbani IV. regula excepta. Caſinenſes monachi ſubiectarum Monialium Confeſſores ſepta, ad miniſtranda Sacramenta ingredientes ſocium ſecum habent: alterque alterum debet inſpicere.

lib 6.c.16. tom 2.Op. Mor.

nu. 47.l.c.

q 2. ar.18. concluſ. 2. l.c.

Conſt. Caſtinēſes p.2. c.5. de Monialibus, vbi hæc, Pro cuſtodia amborum ſēper alter alterum videat.

De clauſura à nonnullis Monialibus voto promiſſa.

MOniales, ſecundam Regulam S. Claræ ab Vrbano IV. traditam profitentes, & Vrbaniſtæ dictæ à nonnullis, dum tria ſolemnia vota nuncupant, quartum de clauſura ſeruanda, ex Vrbani decreto addunt: vt ſuperius oſtenſum eſt. Quartum autem hoc votum ad eſſentiam Religionis nō ſpectat; publicum quidem eſt, ſed non ſolemne. Sanctimoniales primam S. Claræ Regulam amplexæ (quales Capuccinæ Vrbis S. Claræ in Quirinali, & S. Vrbani non longe a Turri Comitum) non ex regula, ſed ex conſtitutionibus, ſolemnia vota emittentes, etiam clauſuram ſpondent: in eadem Vrbe Moniales S. Suſannæ, Eminentiſſimi Cardinalis Barberini protectioni creditæ, idem votum clauſuræ nuncupant: at non ex Regula, non ex conſtitutionibus, (ni me fallit memoria) ſed, fortaſſe, ex alicuius viri, initio monaſterij, pro ijs deſudantis, excubantiſq; ſententia, quam conſuetudo excepit. Clauſuræ Monialium obligatio ex præcepto Eccleſiaſtico oritur: non autem ex voto (ſi generatim loquaris) dico *generatim;* quia

Sixtus V. S Suſannæ cœnobium inſtituit.

quia, vt vidiſti, Moniales S. Claræ, Vrbani IV. Regulam ſeruantes, votum illius ex regula edunt. Non obligat autem Sanctimoniales præceptum Eccleſiaſticum ad votum clauſuræ nuncupandum: nulla enim Pontificia conſtitutione hoc declaratum eſt; neque præceptum ſub hac ratione receptum dici poteſt: vt vere magnus vir F. Suarez, tom. 4. De Relig. lib. 1. de obligat. Relig. cap. 9. num. 23. docuit: cap. autem 8. nu. 10. hæc ſcripſerat, *Explicabimus vero tantum, quid iure poſitiue ſeruandum ſit; nam ſingulas illarum* (Sanctimonialium) *regulas explicare, noſtrum non eſt: nec mihi conſtat, quanam illarum emittunt quartum votum clauſuræ, aut ex vi ſuæ regulæ, aut poſt Pontificia præcepta: priori enim modo dicuntur illud emittere Religioſæ S. Claræ, iuxta Regulam ab Vrbano IV. approbatam; & ideo, iuxta modum, & menſuram præſcriptam à regulis tenebuntur ex vi voti clauſuram ſeruare. Aliqua etiam monaſteria, licet ex prima inſtitutione non haberent clauſuram, poſt Eccleſiæ præceptum, non ſolum illam admittunt, ſed etiam permittunt.* Certum autem putat, per votum, non extenſiuã, ſed intenſiuam obligationem addi: nouum ſcilicet ad rem eamdem obligationis titulum: quare Monialis clauſuræ voto obſtricta, dum eam violat, contra votum, & contra Eccleſiæ præceptum delinquit. De qua re Sanchez c. 15 nu. 19. & Manuel ante illum, tom. 1. qq. Regul. q. 44. art. 2. ad 1. Not. 3. clauſuræ votum ſub voto obedientiæ venire, dicit (ex Cong. Ep. 19. Apr. 1619.) Gauantus in Manuali Epiſcoporum, v. Monialium Clauſura num. 2. Hæc de Monialium clauſura modo ſufficiant. De vetito acceſſu ad earum cœnobia, ex Bonifacij VIII. lege, cap. vnic. de ſtatu Regul. in 6. alias fortaſſe, ſi mihi aderit Dei Sanctiſſimi Patris, & Filij, & Spiritus Sancti benignitas; cui me totum addixi. Tu vide, quæ Suarez tom. 4. de Relig. lib. 1. c. 10. num. 24. & Sanchez lib. 6. c. cit.

tom. 1. Op. Mor. lib. 6.

tom. 2. Op. Mor.

Quæcunque meus exarauit, exarabitque calamus, S.R.E. veritatis Columnæ, & firmamenti, iudicio ſubijcio: deletumque, & reiectum eſſe volo, ſi quid à me, ingenij imbecillitate, ſcriptum, quod illi non placet.

Te Deum laudamus, te Dominum confitemur, Te rerum omnium Conditorem, & humani generis Reparatorem Cæli, & Terra venerentur.

Sanctiſſimæ Virgini Dei Matri, Sanctarum Virginum, & Sanctorum omnium Reginæ, ac Sanctis omnibus laus, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Typographus totum fere librum à me inſcriptum, *De Origine, & Clauſura Sanctimonialium*, typis ſuis cuderat; cum in egregiam præſtantium Sanctimonialium Hiſtoriam ad clauſuræ argumentum ſpectantẽ incidi; quam nefas eſſet negligere. Hic illam (ſuo deinde loco ponendam) addere libuit; ne gemmam præclaram prætermiſſam dolere poſſes. A Petro Venerabili Abbate Cluniacenſe, viro grauiſſimo, & ex illo, ab Eminentiſſimo: & de Chriſtiana Rep. optime merito Cardinali Baronio in Annal. Eccleſ. refertur. In Marcianicenſi monaſterio Moniales multæ nobiles, & regio natæ genere, diuitijs, honoribuſque contemptis, ſuperbiam calcabant, luxuriam ſubigebant; Chriſtique pauperiem ſequentes, mundum, eiuſque principem ſuperabant. Hæ clauſtro ſalutari concluſæ (ait Petrus) & (vt ſic dicam) vitali obrutæ ſepultura, potius mori, quam egredi, ante occumbere, quam limen deſignati oſtij tranſgredi elegerunt. Cõburebatur monaſterium, Moniales inde nolebant exire, tunc, forte, eo in loco erat Hugo venerabilis Archiepiſcopus Lugdunenſis, omnium ferme Galliarum Legatus Apoſtolicæ Sedis ab Vrbano II. creatus, magna probitate, & religione clarus: ad eum homines confugientes conſilium petebant, rogaruntq; vt ſanctis mulieribus ſuaderet egreſſum; adijt ille clauſtrum, ſummaque celeritate omnes ad ſe vocatas, vt periculum effugerent, hortatus eſt: *Cum illæ renuerent, & prius ſe mori, quam propoſitum infringere, conſtanter affirmarent*, dixit: *Authoritate B. Petri, & Domini Papæ, cuius vice fungor, atque ex Abbatis noſtri obedientia vobis præcipio; vt ad præſens hinc exeatis, neque vos cum habitaculis veſtris hic incendio incremari, ſinatis. Ad hæc quadam maxima nobilitatis, & conuerſationis, Gisla nomine, quam & ipſe multoties vidi, ſpiritu, & fide ſuccenſa re-*

lib. 1. de miraculis c. 22.

tom. 11. ad an. 904.

ſpondet. Nos, Pater, timor Dei, & præceptum Abbatis noſtri, vt ignem æternum euadere poſſemus, infra hos, quos cernes limites, vſque ad mortem, permanſuras incluſit. Vnde nullo pacto fieri poteſt; vt abſque neceſſitate, præfixos nobis pœnitentiæ terminos, ſaltem pedis paſſu, tranſgrediamur; niſi ab illo, qui nos in hoc incluſit loco, ſoluamur. Noli ergo Domine ſi placet, hoc iniungere, quod nobis agere non licet: ſed ſicut nos ignem præcipis fugere; ita magis igni, vt à nobis fugiat, virtute Chriſti Domini noſtri armatus iniunge. Ad quam mulieris fidem ſtupefactus Archiepiſcopus, ac ſubito & ipſe fide repletus foras exiſt, & coram cunctis, qui aderant, flammas intuens, ac lachrymis ora perfuſus, ait. In nomine Domini, & per meritum huius, quæ nunc locuta eſt, mulieris, recede ignis peſtifer ab ancillarum Dei habitaculis, nec damna aliqua vltra inferre, præſumas. His à Pontifice verbis prolatis (ſicut mihi teſtificati ſunt qui viderunt) repente immenſitas flammarum inuiſibili virtute repreſſa, velut ferreo muro obſtãte, vltra procedere non potuit; & abſque aliquo humano ſubſidio, abſq; aliqua placida gutta, incredibili celeritate ſeipſam extinxit. Sic magnifico, & inſperato miraculo, ſanctum propoſitum mulierum ſibi bene acceptum eſſe, Diuina Pietas comprobauit. Hæc Petrus Venerabilis. loc. cit.

F I N I S.

INDEX
CAPITVM. ET DVB.

VIRGINVM ſtatus laudatur. 3
Ante CHRISTI DOMINI aduentum Virgines, Viduæque nonnullæ clauſæ. ibid.
Viri ſtudio rerum cæleſtium addicti, vt Deo liberius ſeruirent ab hominũ conſortio ſeiuncti. 5
Mulieres extra Monialium ſepta Euangelij tempore ſeptis miris clauſæ, à virorũ aſpectu ſemotæ. 6
Sanctimonialium Ordo tempore Euangelico. 7
Magnus olim Sanctimonialium numerus; quo primum tempore Romæ Moniales. 9
De ſeptis, quibus Moniales clauſæ. Quo tempore primum intra ſepta vinxerunt. 11
Moniales olim nonnullæ è ſeptis aliquando egrediebantur, quædam intra ea clauſæ. 12
Notatio. 14
Moniales clauſæ tempore SS. Dominici, & Franciſci. ibid.
Notatio. 15
Quid nomine clauſuræ Monialium, & quo iure præcepta. 16
De lege, quæ Monialibus egreſſus è cœnobijs vetitus. ibid.
Qua ratione arctior clauſura Monialibus indici potuerit, quam ſit ea, ad quam ex vi regulæ, aut profeſſionis tenentur. 17
Cur Bonifacius VIII. clauſuram Monialibus indixerit. ibid.
Quid nomine Monaſterij, vnde illæ egredi nequeunt. 18
Quibus Monialiũ ordinibus ſit indicta clauſura. 19
An Monialibus conuerſis ſit præcepta. 20
Poſſuntne Moniales profeſſæ exire aliquando è cœnobijs, ſine licentia. 21
Caſus excepti in Regula tradita ab Vrbano IV. Monialibus. 22
De pœnis contra Moniales profeſſas contra ius egredientes. ibid.
Quæ Moniales ſine venia, è cœnobijs exeuntes, non excommunicantur. 23
An Monialis licite exiens teneatur recto itinere ad locum pergere, & re confecta, ſtatim redire. 24
An Superiores, alijque, ratione clauſuræ egreſſu Monialiũ violatæ, indicatis pœnis puniãtur. ibid.
An pœnæ indicatæ locum habeant in ijs, qui naturali compaſſione, Moniales egreſſas in extrema, grauiſſ. neceſſitate comitantur, aut recipiunt. 25
Quis iuſtam cauſam egreſſus Monialium approbet. & licentiam exeundi ex cauſa det. ibid.
Notatio. ibid.
An ſolus Epiſcopus, ſiue Epiſcopali iuriſdictione inſtructus cauſam approbet egreſſus, & facultatem det. 26
An, ad euitandam culpam, & cenſuram, licentia exeundi ſit danda in ſcriptis. ibid.
An Epiſcopi teneantur cogere ad clauſuram Moniales eam non ſeruantes. ibid.
An Epiſcopi teneantur cogere ad clauſuram Moniales ſubiectas Regularibus. 27
An ſæculares peccent, ſi opem in hac re Epiſcopis non ferant. ibid.
An Moniales aliquæ à lege clauſuræ contraria conſuetudine excuſentur. ibid.
De vetito ingreſſu in Monialium cœnobia. 28
An Reges, & Reginæ comprehendantur à Concilio Tridentino & à Greg. XIII. dum vetant, ne quis in Monialium cœnobia ingrediatur. ibid.
An Cardinalibus S.R.E. ingreſſus in Monialium cœnobia ſit vetitus. ibid.
An Epiſcopi, alijque Superiores Monialium, ſine iuſta cauſa intra earũ ſepta ingredi poſſint. 29
An fœminis, & Monialibus huiuſmodi ingreſſus vetitus ſit. ibid.
Quid dicendum de amentibus, & infantibus. ibid.
Qui poſſint concedere ingreſſum in Monialium cœnobia. 30
An Epiſcopus veniam intrandi in ſibi ſubiecta Monialium Monaſteria Regularibus dare poſſit: an alicui in exempta: & num eius conſenſu in hac re Prælati Regulares, alijq. Regentes Moniales, ordinaria poteſtate egeant. 31
An Epiſcopus, vel alius Monialium Superior intra earum ſepta, ex cauſa ingreſſurus Superioris ſui licentia egeat. 32
An vnus ex tribus Viſitatoribus Monaſterij à Sixto V. fundati poſſet ex cauſa ingredi ſine venia Collegarum. ibid.
An alij duo ſuas vices illi delegare poſſint. ibid.
An duo ingredi poſſint ex iuſta cauſa. ibid.
An vnus ex aliorum venia, aut duo, aut tres ex iuſta cauſa ingreſſuri habere debeant ſecum comites, vt præcipit Gregorius. 33

An

An Epiſcopus licentia Superioris egeat, vt intret Monialium cœnobia ſubiecta Regularibus ſpectantia ad clauſuram inſpecturus. ibid.

An ſint aliqua ſacrarum Mulierum cœnobia; in quæ ſine Ordinarij licentia ingredi liceat. ibid.

De cauſis iuſtis concedenda licentia ad intrandum ſepta Monialium. 34

Pro caſibus non ordinarijs poſterioris neceſſitatis, quos non continet facultas, quid aget Epiſcopus longe abſens. 35

In repentina neceſſitate, dum abſunt longe, qui ingreſſum concedere poſſunt, an Abbatiſſa admittere poſſet intra clauſtra eos, qui ſunt neceſſarij. ib.

Cauſæ, quæ non ſunt ſatis, vt ingreſſus concedi poſſet. ibid.

An Epiſcopi aliſue Monialium Prælati, earum cœnobia ſibi ſubiecta, pro libito, intrare poſſint, extra caſum neceſſarium. 38

Quos, & quot viros ſecum ducere poſſit intra ſepta Monialium Epiſcopus, vel &c. dum ea intrat ex cauſa. 39

Quas pœnas ſubeant Epiſcopi, aliſue Monialium Superiores, ſine iuſta cauſa earum ſepta ingrediantur. 40

An in relatas pœnas Epiſcopi, vel alij Monialium Superiores; qui, in caſu licito, ſoli ingrediuntur, vel cum Comitibus nec Senioribus, nec Religioſis. 40

An licentia ingrediendi non ſcripta ſit ſatis; vt quis licite Monialium ſepta intret. ibid.

An ſit excommunicatus, qui extra caſum neceſſarium, licentia ingrediendi aſſecutus intra ſepta Monialium adit. 41

Quid ſi Epiſcopus, &c. authoritate ſua abutens, extra neceſſitatem det alicui veniam intrandi, & hic agnoſcat authoritatis abuſum? ibid.

Quid ſi licentia extra neceſſitatem data ſit, & neceſſitas accidat ante ingreſſum? 42

An qui ingreſſus eſt munitus licentia ſcripta Epiſcopi, &c. teneatur ſtatim egredi, negotio confecto? ibid.

Quid ſi mente corrupta in cœnobio moretur diutius, qui ex iuſta licentia ingreſſus eſt, eritne excommunicatus? ibid.

An ingreſſus ex ignorantia, aut bona fide, ſi animaduertat, id non licuiſſe, & non exeat, peccet, & ſit excommunicatus. ibid.

An puellis ſæcularibus, ratione educationis, concedi poſſit ingreſſus, & manſio in Monaſterio. ibid.

An viduis bonæ famæ id ſit concedendum. 43

An danda hæc licentia mulieribus coniugatis, cum viri abſunt, aut ob diſcordiam inter eas, & viros. ibid.

An puellæ ſtatum religioſum cupienti ſit concedendus ingreſſus intra ſepta Monialium, vt aliquo tempore, ante ſuſceptionē habitus ibi moretur. 44

An multis Monialibus vnius cœnobij ægrotantibus, poſſit Epiſcopus tot fœminis ſæcularibus ingreſſum permittere, quot erunt neceſſariæ, ad eis ſeruiendum. ibid.

An Epiſcopus licentiam ingrediendi, & habitandi intra ſepta Monialium, ſæculari fœminæ, vt vni Moniali ſeruiat, dare poſſit. ibid.

De precepto Pontificis, ne Moniales viros, aut mulieres, quibus non permittitur ingreſſus, intra ſepta admittant. 45

An Moniales admittere præſumentes volentem ingredi intra ſepta, ſine prætextu facultatum, comprehendantur à Gregorij XIII. lege. ibid.

An cum Abbatiſſis aliæ eiuſdem cœnobij Moniales locum habeant in primo caſu motus proprij Gregor. XIII. 46

Quid ſit ingredi facere, vel permittere, & præſumere admittere. 47

Bona fides, & ignorantia excuſat à pœnis contra præſumentes admittere. ibid.

An Moniales omnes cooperantes ad admittendum aliquem intra ſepta ſint excommunicatæ. ibid.

De Monialibus præcipientibus ingreſſum in Monaſterium, aut conſilium dantibus. 48

An Moniales hominem illicite ingreſſum alloquentes, aut comitantes pœnis indicatis puniantur. ibid.

De ingreſſu Confeſſarii Monialium habentis licentiam ſcriptam, quando intra ſepta ei adire liceat. ibid.

An Confeſſarius ſæpius ingredi poſſit Monialium ſepta: vt eidem Moniali ægrotanti Sacramenta Pœnit. Euchar. & Extremæ Vnctionis miniſtret. ibid.

An Confeſſor, ad exequias Monialis è viuis egreſſæ celebrandas, intra ſepta cœnobii adire poſſit. 49

An Confeſſario ingredienti clauſtra Monialium, vt ægræ Sacramentum aliquod miniſtret, ſocium habere liceat. 50

De clauſura à nonnullis Monialibus voto promiſſa. ibid.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGAS.

P. Pag. C. Columna.

P.	C.	Error	Correctio
3	2	cenſeretur	*cenſetur.*
		eminentia	*imminentia.*
4	1	tenet	*putat.*
5	1	cuſtoditus	*cuſtodiens putaſſe.*
		dixit	*dixit &c.*
6	1	inſulam	*inſulam.*
8	1	Agni matrem	*Agni Matrem.*
	2	Plato	*Platus.*
		ſtatu	*ſtatus.*
9	1	ſeſſos	*ſeſſos)*
		à Petro	*à S.Petro.*
	2	docet Tertull.	dele *docet.*
10	2	ſcitur vel ab	*ſcitur ab omnibus.*
12	1	vtque colet	*vſque colit.*
14	2	veluta	*velata.*
		Nonnn	*Nonna.*
16	2	Deuinxit	*deuinxit.*
17	1	clauſam	*clauſura.*
		ſuriens	*faciens.*
	2	Gulauda	*Galauada.*
		Curienſes	*Curienſis.*
		viuos	*viros.*
18	2	expota	*expoſita.*
20	2	diuinctæ	*deuincta.*
		loquetur	*loquitur.*
21	2	quia petit	*quæ petit.*
	2	Ethnicis genitum	*Ethnicis geritur.*
23	1	concedat	*concedit.*
26	1	peculiaris	*peculiari.*
27	2	deregari	*derogari.*
28	1	quia Conc.	dele *quia.*
29	1	poſſumus Syn.	*poſſumus. Synodus.*
	2	inuiſendæ	*inuiſendi.*
		Meroll. lib.	*Mor.lib.*
30	1	S. Naldus	*Naldus.*
	2	Sorbenicos	*Serbenicos.*
33	1	inſpecturis	*inſpecturus.*
	2	conſeruandi ſi	*conſeruanda. Si.*
33	2	at tacite, &	*aut tacite, at*
34	1	Religioſorum	*Religioſa.*
		ſuſcipiunt	*ſuſpiciunt.*
	2	cum eguerint	*cum Moniales eguerint.*
35	1	poſteriores	*poſterioris.*
		vires ſuis	*vices ſuas.*
	2	cauſa quæ	*cauſa.*
		aqui	*aqua.*

P. Pag. C. Columna.

P.	C.	Error	Correctio
		Congregatione	*Congregationem.*
36	2	Exulpiſſet	*Exulet.*
		non permittatur	*non permittantur.*
	2	magnê	*magnam.*
37	1	ingreſſuum	*ingreſſum.*
		comedi	*concedi.*
	2	vel in interrog.	*vel vt.*
38	1	feneſtrellam	*feneſtellam.*
		requiritur ingreſ.	*non requiritur.*
		medicos	*medicus.*
		leſto (dione	*lecto.*
		dæmones obſi-	*dæmonis obſidione.*
		morbos eſt graues	*morbus eſt grauis.*
		exploran	*explorandam.*
		Rituales	*Ritualis.*
		exorciſonis	*exorciſmis.*
		præcibus	*precibus.*
		Dubij	*Dubiis.*
	2	grauis morbo	*graui.*
39	1	eum extra	*cum.*
		iuxta	*iuſta.*
		498.Naldus	*498. & Naldus.*
		auorare	*auocare.*
	2	nou	*non.*
		Ordines	*Ordinis.*
		ædeficij	*ædificii.*
40	1	hic pœnis	*his.*
	2	facto ligant	*ligantur.*
		ingredie-te	*ingredientem.*
41	1	obligat, aut	*obligat autem.*
	2	neceſſariam	*neceſſarium.*
		inuoluntariem	*inuoluntariam.*
42	1	afficientur	*afficietur.*
		dicens, hunc	dele *dicens.*
	2	concedi poſſet	*poſſit.*
43	1	referunt, & Em.	dele *&*
44	1	comedendus	*concedendus.*
		ſi conſentiunt	*ſi conſentiant.*
		Epiſcopus paucæ	*Epiſcopus. pauca.*
		ſi contineant	*ſe contineant.*
		fœmines	*fœminis.*
	2	cuferent	*cuperent.*
45	1	loca ingredi	*loca. eas ingredi.*
48	1	anathemmate	*anathemate.*
	2	ingredi poſſet	*poſſit.*

A01 1474899